„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul II, nr. **76** ● 1-7 iulie 2005 ● 20+4 pagini ● 20.000 lei / 2 lei noi
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Mircea Dinescu
despre
Băsescu şi Dumnezeu

pagina **3**

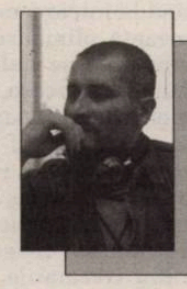

„Sînt cel mai important spectator al meu“
interviu cu **Cristi Puiu**

pagina **11**

DilemARH
un supliment
editat în colaborare
cu Ordinul Arhitecţilor
din România

(De)formatorii de opinie

„Va trebui să ne decidem să-i educăm pe cititori în folosirea acestui ingredient al vieţii, informaţiile, aşa cum se face cu materialele periculoase.“

Noam CHOMSKY

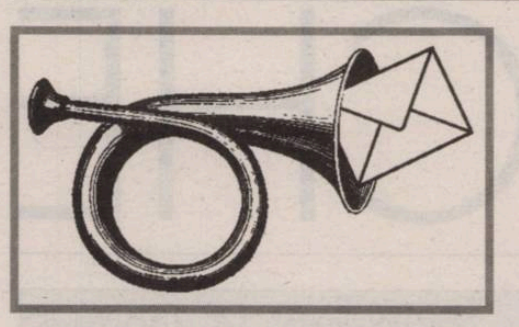

(In)actualităţi

Plăcerile şi tabieturile unui debutant în cancer: viaţa între ±

A picat ca un dar. Scormonind prin cele mai ascunse cotloane. Ca un hohot de rîs. Lumea în rondbos. Măruntul amplificat. O stare de oblică. Şi de Oblio. Alt ritm. Transparenţa lucidităţii. Echivalentul roz al griului. De azi pe azi. Simţurile explodate. Atingînd miezul lucrurilor. Şi miezul lor comic: ceea ce scapi din mînă nu doar cade, ci se şi rostogoleşte! De-atunci, ajung la mine tot felul de ziceri pentru care nu aveam ureche. Iar întîmplările, în care mă întîmplu, au spumosul de frişcă al bătăilor din filmele bune.

De exemplu, medicul de familie a aflat „că", într-un super-hipermarket. La căruciorul împins în joacă, de „iată-mă". „Servus! Am cancer!"

● Doi tineri, despre o blondă:

– Da, da' pentru aia trebuie să ai cel puţin un BMW la ieşire!...

– Dacă ai vrăjeală, o calci şi c-un Cielo!

Încurajarea unora sună de parcă, prin comparaţie, apendicita ar fi spaimă curată. Bunăvoinţa poate arăta ca o colivă cu „Succes!". Greu cu normalitatea!... Parc-aş fi Sectorul V, ajuns de la Minovici la Vanghel(i)e.

– Salut! Ce mai faci măi Carcasă? Asta-i rata de Rîşnov: picantă. Parcă decolează cînd o ia din loc! Sau:

– Ce-ţi face bebeul?

– Orăcăie! Îi iese claviatura!

Mai întîi te vede medicul. Apoi, asistenta îţi lipeşte pe deget colantul-cod şi îţi pune în mînă foaia pentru farmacie plus dosarul cazului care eşti. Spui mulţumesc, la revedere. Alergi la farmacie. Scapi de colant şi de foaie. Alergi la spitalul de zi. Scapi de dosar. La un moment dat, mai devreme sau mai tîrziu, asistenta îţi strigă numele. Te aşezi pe un scaun. Soluţia 1. Soluţia 2. Soluţia 1. Pic. Pic. Pic. Spui mulţumesc, la revedere. Şi TOATE CELE BUNE. Ieşi din singurul (?!) spaţiu românesc unde optimismul şi înţelegerea corectă a lumii dau pe dinafară. Ieşi *afară*.

● La fiecare vedere, îi dădea cîte ceva. Într-o zi, prietena mea i-a spus „n-am nici măcar un bănuţ să-mi iau un covrig". Iar cerşetorul s-a oferit să-i dea el unul.

Bucuria propriei otrăviri. O repetiţie de fapte cu periodicitate bine determinată.

● Oare cum ar fi arătat călătoria CFR-istică a Miţei acum, în epoca mobilului, cu sau fără foto?

Timpul nu îmi mai scapă. Îl simt. Îi dezmierd „acumitatea" (Nabokov).

● Într-un compartiment cu patru tineri calculatorişti de clasă. România mea pare mai frumoasă cu ei, poate şi pentru că au probleme cu diferenţa dintre chior şi orb. România lor? Au spus un banc: Viermişor şi mama-vierme. – Mamă, noi de ce trebuie să trăim în c...t, şi nu ca alţi viermi, într-un măr? – Dac-aici ne-am născut?... („Revelaţia poate fi mai periculoasă ca revoluţia." – acelaşi Nabokov). Replica unei eleve în faţa reacţiei clasei la povestit: „Pînă şi pentru o poveste sîntem prea obosiţi...".

Perfuzii pe Eco, Buzzati, MacHale, Kundera, Carver, Buckley... Cu Bach (pe el mi-am cules părul), Rhea, Brel, Cohen, Nightlosers (de altfel, mă simt într-un film de Hanno Höfer, iar aventura unor prieteni ar putea să-i dea o idee). Chiar dacă niciodată nu am ştiut unde e „vîrful patului". Între urarea unui latino: „Paşti perfect!" şi „a profana trivialităţi", zisa unui om de ordine, lumea curge. Cum poate.

● *Casanova* al lui Andrei Codrescu. Dar dacă virgula ar fi picat după „Tu oublieras..."? (p. 102). Fără vreo legătură cu „ambasadorul Franţei la Paris" (p. 193). Într-o zi bucureşteană am înţeles mirosul Balcanilor: şi puţină tămîie, şi puţină pisică, şi ceva leliţă în negru, şi ceva verde, şi un covor greu, niciodată scuturat de toate prafurile; în semiobscur, înmiresmate, pe ghicite, a taină. Era chiar Ziua Europei.

Mă simt într-un amfiteatru grec, fără cor. Sunetele se aud, fiecare, clar, sigur. Dar nu mai există măşti. Eram liberă, acum sînt eliberată.

Un soi de strepezeală religioasă. Care n-a zdruncinat credinţa. Nu e mai mult Dumnezeu într-o biserică decît în vechea mea dragă geantă vînătorească.

– Ce (mai) faci?

– Citostatice!

– Şi papa cel nou tot catolic e? (Grea întrebare în anotimpul acesta nedefinit...)

Alina IORDACHE
Rîşnov

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Nr. 73: *Articolul lui Vintilă Mihăilescu „Coasa şi Parlamentul"*

Coasa

Nu e aproape zi lăsată de la Dumnezeu să nu ne întîlnim cu întrebarea – cu cît de mult timp sîntem rămaşi în urma europenilor din apus noi, românii, ca şi ceilalţi, care au avut de suportat jumătate de veac de ciumă roşie? O astfel de întrebare a dat naştere unei amintiri pe care o socoteam de mult pierdută din mintea mea.

Vara fierbinte a lui '981. Cu încă un prieten, căpătăm voie de la „înaltele stăpîniri" să facem o vizită unei familii din fosta RFG la Frankfurt/M, care ne trimisese invitaţie. Făcusem cerere pentru aprobare, fără nici un dram de speranţă. Totuşi – minune! – ne-au dat drumul. Am plecat în iulie cu soţiile. De copii nu putea fi vorba. Rămîneau în ţară, gaj al întoarcerii noastre.

Cu cîteva zile înainte de plecare, prietenul meu duce copilul la socri, unde va rămîne pînă la întoarcerea noastră. Îl însoţesc în această plimbare pînă la Dreptu, aşezare minunată pe malul Bistriţei, înainte de a ajunge la Fărcaşa, prin care trecuse, la vremea ei, Vitoria Lipan în căutările sale.

Copila, trăitoare azi în Londra, ca tot românul căutător de un rost mai bun, avea să aibă o vacanţă de vis la bunici. La plecare, bătrînul ne conduce pînă la maşina lăsată în drum şi-l roagă pe ginere ca să cumpere din Germania, dacă cumva găseşte, o coasă. Ştia el că nemţii au oţel bun, pentru că, de altfel, piaţa era plină de coase ieftine, dar proaste. Costa 45 de lei bucata, dar trebuia să baţi toată ziua la el ca să le ascuţi. Ca orăşean, nedeprins cu muncile muntenilor care aveau pe pămîntul necolectivizat fineţe ce asigurau nutreţul vitelor pentru iarnă, am cam făcut ochii mari de mirare la ce poate să-şi dorească din Germania! Ginerele însă îi promise că va căuta, şi am plecat.

Pe coastele Alpilor austrieci, fel de fel de maşinării tundeau iarba, o vînturau ca să se usuce mai repede şi pînă seara o balotau şi o depozitau, ferind-o din calea ploii care venea parcă la oră fixă. Nu am văzut nici o coasă şi nici un cosaş „pe cale". La fel şi în Germania, şi în alte părţi pe unde am apucat să umblăm.

Apropiindu-se ziua întoarcerii, fiecare din noi îşi consultă lista cu comisioane şi cadouri pe care le aveam de procurat. Veni rîndul coasei, promisă socrului. Ne-am interesat pe la prieteni şi cunoştinţe cam pe unde putem găsi aşa ceva. Unul ne trimise la Antichităţi, altul la talciocul cu vechituri, dar nimeni nu era în stare să ne dea o indicaţie precisă. Ca tot românul de atunci, ne descurcarăm pînă la urmă. Am găsit într-un magazin cu unelte pentru „Garden" o coasă, care jur că părea aurită. Vînzătorul, neamţ corigent la umor, ne-a garantat că e din oţel şi că e funcţională. I-am dat cele 30 de mărci, care pentru noi însemnau 900 de lei, şi am plecat cu inima îndoită; dacă-i numai pentru decor?!?

Ajunşi acasă, ne-am dus să recuperăm fata după o vacanţă mare petrecută la bunici. Coasa o trimisese printr-o rudă, din prima zi de la sosire. Moşul îi pusese coadă şi o „bătuse", adică „îi făcuse gură", adică o ascuţise. Ba o şi probase doborînd cîteva brazde de iarbă.

Ca să se poată umfla în pene, ginerele îi spuse preţul la care credea că moşul va rămîne mut de uimire: „Tată, ştii cît a costat coasa, 900 de lei, cît douăzeci de coase de-ale matale!". Pe un ton cît se poate de obişnuit bătrînul îi replică: „Atîta face tataie!, neamţul face lucrul cum trebuie!"... Au plecat dintre noi şi bătrînul şi prietenul meu, ginerele moşului. A mai rămas coasa. Probabil e la unul din nepoţii săi, care, atunci cînd am cumpărat-o, nici nu era născut, nepot care nici azi nu ştie că în Europa iarba nu o mai recoltează nimeni cu coasa şi că din toată operaţiunea asta a rămas doar verbul „a cosi". Şi noi ne convinseserăm de treaba asta cam tîrziu, dar oricum, au trecut aproape 25 de ani, un sfert de veac.

Toate amintirile acestea au venit peste mine cînd am citit în *Dilema veche* nr. 73/iunie 2005 rîndurile lui Vintilă Mihăilescu intitulate „Coasa şi Parlamentul": „Pe un picior de plai, la gura Parlamentului României (cunoscut şi drept Casa Poporului), doi cosaşi cosesc alene. Din cînd în cînd se opresc să îşi ascută coasele. Apoi pornesc mai departe, în acelaşi ritm, nici prea-prea, nici foarte-foarte." Îi văd parcă, le simt elanul şi gîndul mă poartă la „ritmul" ajungerii în Europa pornind de la cele trei cuvinte: ritm, coasă şi Parlament.

Ioan GHERASIM
str. Orhei 2, bl. V2, sc. A, ap.5
Piatra-Neamţ

P.S. Coasa se bate, nu se ascute. Parlamentul, nu ştiu ce trebuie făcut cu el.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Extinderea UE în impas?**
- **Emigranţi**
- **Meniuri de vară**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Stela GIURGEANU
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
PUBLICITATE:
Iulian TRAŞĂ
Tel.: 0788.214.846
e-mail: iuliantrasa@imagoo.ro
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon/fax: 317.23.90
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată de *Dilema veche srl.*
Asociaţi: Mircea Dinescu (60%)
şi membrii redacţiei (40%)

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.400 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

● la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;

● trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO06RNCB5010000360390001/ROL, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, titular Dilema veche srl, CUI 16047158, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 84 lei (840.000 lei vechi) pentru 1 an, 44 lei (440.000 lei vechi) pentru 6 luni, 22 lei (220.000 lei vechi) pentru 3 luni.

Relaţii la tel./fax: 317.23.94.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

„Ăştia“ şi supuşii lor

De fapt, în loc să tot numărăm zilele pînă la 1 ianuarie 2007, ar trebui s-o recunoaştem cinstit: nu sîntem pregătiţi să intrăm în Europa. Iar speranţa disperată de a nu ne fi amînată aderarea ascunde un complex mare cît o zi de post şi o dorinţă ipocrită de a ne trage o vopsea nobilă pe deasupra defectelor şi problemelor pe care ni le ştim, dar tot încercăm să le ascundem, în loc să ni le asumăm aşa cum sînt. Nu sîntem deloc pregătiţi să stăm la aceeaşi masă cu democraţiile europene nu numai pentru că nu s-a terminat reforma în Justiţie sau pentru că mai avem încă probleme la capitolul Concurenţă, ci, pur şi simplu, pentru că nu gîndim încă în termenii unei democraţii europene, pentru că spiritul public este încă dominat de reflexe feudale, pentru că prea adesea nu avem comportamente de cetăţeni, ci de supuşi care vor să se pună bine cu Vodă, cu Stăpînirea, cu Boierul. Pentru că ne complacem într-un soi de amorţeală civică: nimic nu ne indignează, nimic nu mai trezeşte reacţii, suportăm orice şi găsim scuze şi explicaţii pentru orice. Mari părţi din societatea românească sînt complet anesteziate, iar spiritul public e şchiop, ciung şi orb. Cîteva „cazuri“ din ultimele săptămîni, aparent fără legătură între ele, ilustrează perfect incompatibilitatea profundă dintre „noi“ şi „Europa“ – o incompatibilitate care nu poate fi rezolvată prin zapis dat de Vodă, aşa cum ne-ar plăcea.

Cazul de exorcizare dintr-o comună vasluiană a fost un util barometru din acest punct de vedere. Ce consecinţe a avut, dincolo de arestarea unui popă şi a patru măicuţe? Pe scurt: Biserica Ortodoxă Română s-a ascuns sub „înţelepciunea“ ei multiseculară bălmăjind cîteva explicaţii sumare şi arătînd că e incapabilă să-şi facă ordine în propria ogradă, autorităţile au intervenit timid (oare de frica lui Dumnezeu?...), unii concetăţeni de-ai noştri au ajuns la concluzia că „aşa a fost voia Domnului“ şi au trimis SMS-uri în acest sens la Naşu' şi la Dan Diaconescu, alţii au ajuns (înaintea Justiţiei) la concluzia că popa exorcist e un criminal şi au trimis şi ei SMS-uri tot la Naşu' şi la Dan Diaconescu, cîţiva editorialişti au spus că e necesară o dezbatere publică, iar televiziunile şi ziarele au descoperit că subiectul „exorcizare“ poate aduce audienţă. Moartea unei călugăriţe (fie ea „posedată“ sau, aşa cum s-a spus/scris, „paranoică“) n-a putut declanşa, în spiritul public românesc, mai mult decît două-trei talk-show-uri, cîteva ştiri senzaţionale, cu reporteri pocniţi cu sacoşa-n cap de enoriaşe mistice, şi tot atîtea cugetări cu degetul la tîmplă ale unor editorialişti. (Între timp, ştirea a făcut înconjurul lumii, iar publicaţiile străine au pus mult mai bine degetul pe rană, nu vă întrebaţi de ce...) Acum toată lumea aşteaptă ca acest „caz“ să fie cu totul uitat.

Evenimentul zilei a publicat un articol în care doamna Monica Macovei era acuzată, invocîndu-se nişte misterioşi „martori oculari“, că s-a îmbătat zdravăn pe o terasă de pe litoral. Publicarea lui chiar în ziua cînd în Parlament se discutau legile privind reforma Justiţiei a fost speculată politic, bineînţeles. Articolul s-a dovedit o făcătură, Clubul Român de Presă a dat un comunicat moralizator (ştiţi dumneavoastră, un comunicat dintr-acelea în care „deontologia profesională“ e invocată ca Duhul Sfînt într-o slujbă de exorcizare), ziarul şi-a cerut scuze, cîţiva editorialişti au scris că „aşa ceva nu se face“, apoi *Evenimentul zilei* şi-a dat seama că ziarele concurente profită de „incident“ ca să-i dea la cap, iar Clubul Român de Presă a propus – aţi ghicit! – organizarea unei dezbateri pe tema Codului deontologic al jurnalistului. La vară, chiar pe terasa „Vox Maris“, unde s-ar fi îmbătat doamna Monica Macovei. Frumoasă găselniţă, nu? Cu o berică în faţă, o să iasă un Cod deontologic *premium*, cu spumă de trei degete... În rest, faptul că un ziar important a intrat cu galoşii murdari în viaţa personală a unei doamne care merită toată admiraţia pentru felul în care înfruntă, de una singură, un sistem corupt, nu a declanşat nici proteste în piaţă ale feministelor, nici reacţii vehemente ale asociaţiilor pentru apărarea drepturilor omului, nici – sînt convins – scăderi dramatice de tiraj şi de credibilitate ale ziarului care a minţit. Ei şi, ce-o să fie? Las' că trece şi asta...

S-au schimbat conducerile TVR şi SRR – instituţii publice, după cum se ştie. Dincolo de păcatele lor (mari şi multe, în primul rînd manipularea politică a publicului, mai ales în campania electorală din 2004), rămîne un fapt: Consiliile de Administraţie au fost schimbate înainte de termen. Una peste alta, au fost scoşi oamenii „lor“ şi puşi oamenii „noştri“. Paradoxal, în felul acesta dezinformările şi partizanatul politic (mult mai accentuat la radioul public decît la TVR) sînt date uitării: nu mai răspunde nimeni pentru ele, nu se mai discută despre cum a fost posibil aşa ceva, nici despre ce trebuie făcut ca să nu se mai întîmple. Pur şi simplu, se schimbă garnitura. Preşedintele Băsescu a reproşat Alianţei PNL-PD această schimbare înainte de termen şi nu şi-a numit reprezentanţii în Consiliul de Administraţie. Părea, iniţial, să fi acţionat „din principiu“. Mă tem însă că nu e decît un episod din „contrele“ PD-PNL. Altminteri, soarta instituţiilor media *publice* nu preocupă tocmai *publicul;* sigur că e o comparaţie uzată, dar nu pot să n-o invoc: acum cîţiva ani, cehii au manifestat în piaţă în seara de Crăciun împotriva intenţiei lui Vaclav Klaus de a-l schimba pe directorul televiziunii publice. Noi trăim cu speranţa că „ăştia“ or să ne manipuleze mai puţin decît „ceilalţi“. Şi dacă ne-or manipula, ce-o să fie? Trece şi asta, oricum sîntem obişnuiţi şi n-avem nici o încredere... Şi apoi, ce rost ar avea să ne zbatem atît pentru chestii de-astea, cînd acum singurul lucru important pentru ţară este să nu ne amîne „ăştia“ integrarea?...

Cu un asemenea spirit public precar, aderarea la 1 ianuarie 2007 ne va aduce un mare deserviciu: o să ne facă să ne umflăm în pene, o să ne umple de convingerea că „am luptat şi-am cîştigat“, că am intrat exclusiv datorită muncii, meritelor şi calităţilor noastre. O să ne facă să uităm că reformele democratice s-au făcut, în tranziţia românească, nu pentru că *noi, cetăţenii,* le-am cerut cu un glas ferm, ci pentru că Europa i-a împins de la spate pe conducătorii noştri. Noi ne-am limitat, de cele mai multe ori, să aşteptăm bombănind ca „ăştia“ de la putere să facă ce-or face. Iar cînd nu ne convenea ce făceau, ne uitam neputincioşi spre UE, în care vedem un fel de supra-Vodă, al cărui rol este să-l tragă de urechi pe Vodă al nostru, spre satisfacţia noastră, a supuşilor...

cu dilema la croitor

Stelian Duţu, lider al PD Constanţa, a spus la conferinţa naţională a partidului că „Dummnezeu l-a adus pe Traian Băsescu la Cotroceni“. Noi ştiam că l-a adus electoratul. Dumneavoastră ce credeţi?

Aceşti domni, loviţi de misticism pe trecerea pietonală dintre un partid şi altul, îşi închipuie că Dumnezeu e traseist, după chipul şi asemănarea lor. Şi asta pentru că actualul colaborator al lui Gigi Becali, adică Cel de Sus, înainte de a bate astă-toamnă palma cu Băsescu, a fost, după mărturia nu ştiu cui, pedeserist pursînge. Numai că eu nu renunţ aşa uşor la vechea mea obsesie: „Dumnezeu are mîini apolitice, de muzician...“

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Calul, bătrînica şi învăţămîntul

În folclorul universitar parizian există o poveste despre un cal devenit student şi, zice-se, chiar absolvent al unei mari universităţi din Paris. Era imediat după 1968, cînd revendicările studenţeşti deschiseseră porţile universităţilor pentru un învăţămînt de masă, nediscriminatoriu, iar Paris VIII era faimos din acest punct de vedere. O asociaţie a studenţilor de dreapta a vrut să le dea atunci o lecţie colegilor lor prea socialişti asupra riscurilor unei astfel de „democratizări“ excesive şi a făcut actele necesare de înscriere pe un nume în spatele căruia se ascundea, de fapt, un cal. Acesta, ca orice cal cu tabieturile sale, nu s-a dus la nici un curs şi nu s-a prezentat la nici un examen. Cu toate acestea, împotriva voinţei şi dorinţei sale, s-a pomenit prin anul II sau III şi, spun gurile rele, mai era puţin şi devenea licenţiat al universităţii Paris VIII.

Mi-am adus aminte de această poveste cînd, la o universitate pitită într-un colţ al ţării noastre, o bătrînică respectabilă s-a prezentat zilele acestea, spre stupoarea generală, să se înscrie la examenul de licenţă. Verificînd actele, s-a constatat că doamna cu pricina era înscrisă cît se poate de legal pe locurile cu plată şi că, de bine de rău, trecuse toate examenele din cei patru ani. Meritul ei, veţi spune. Problema era însă că doamna cu pricina nu terminase liceul şi că avea un comportament care ar fi îndreptăţit-o să ceară un loc într-o instituţie psihiatrică mai degrabă decît într-una de învăţămînt superior...

Aici s-a terminat aventura venerabilei studente, dar povestea noastră de-abia de aici începe.

Această poveste este destul de asemănătoare cu gluma cu calul a studenţilor parizieni. Doar că aceasta nu a fost o glumă. Şi, comparată cu povestea calului, ea scoate în evidenţă şi o altă diferenţă: faptul că toată lumea trebuie să aibă acces la învăţămîntul superior era gîndit, de către studenţii baricadelor din 1968, ca o corecţie adusă „capitalismului“, în timp ce aceeaşi deschidere (aproape) fără limite este propovăduită de managerii universităţilor noastre ca o adaptare iscusită la „capitalismul de piaţă“. Într-un fel, s-ar zice că ceea ce nu a reuşit „stînga“ (nici măcar comunismul), reuşeşte „dreapta“.

Acest management iscusit este, de fapt, la originea deschiderii universităţilor către „masele populare“ (dar şi plătitoare...). Principala idee reţinută din noul management universitar (de fapt, cam singura...) este aceea a conducerii antreprenoriale – iar aceasta se traduce, de regulă, printr-o idee şi mai simplă: universitatea trebuie să aducă bani. Unii au simplificat şi mai mult: universitatea trebuie să *ne* aducă bani, gîndirea antreprenorială fiind acea invenţie utilă a „ţărilor civilizate“ prin care universitatea poate deveni o afacere. Dacă se poate, personală...

Implicaţia logică este simplă: cu cît mai mulţi studenţi, cu atît mai mulţi bani; cu cît mai mulţi bani, cu atît mai mult prestigiu; cu cît mai mult prestigiu, cu atît mai mulţi studenţi. Spirala dezvoltării e gata! Şi pentru ca totul să funcţioneze în acest fel, trebuie ca nici un student să nu fie pierdut pe parcurs. Faptul că printre licenţiaţi s-ar putea strecura astfel şi o bătrînică sau un cal nu sînt decît pierderi colaterale.

Chiar şi aşa însă, nu s-ar ajunge la cifrele impresionante de licenţiaţi din ţara noastră, dacă managerii universitari n-ar introduce un bemol în strategiile lor: decît să ceară o sumă importantă de bani ca taxă de şcolarizare pentru un număr redus şi selectat de studenţi (serviciile educaţionale sînt oricum cele mai ieftine din România), ei preferă să perceapă o taxă modică de la un număr mare – cît mai mare – de studenţi. Şi nu din preocupări de „responsabilitate socială“, ci pentru simplul motiv că unui student căruia îi ceri cîteva mii de euro pe an trebuie să-i şi oferi un învăţămînt pe măsură, în timp ce unul care plăteşte doar cîteva sute, se mulţumeşte cu ce apucă. Aşa, ei se fac că ne plătesc, noi ne facem că-i învăţăm. Iar cui nu-i place n-are decît să plece cu o bursă în străinătate, că doar sîntem o ţară integrată în piaţa mondială...

ţinerea de minte

„Cînd vii de la Viena înapoi la Bucureşti, ai sentimentul că ai nimerit la Kabul. Bucureştiul pare un loc al mizeriei absolute. Vezi fiecare crăpătură din ziduri, jegul de pe clădiri, găurile din drumuri, cornierul ruginit, blocurile nenorocite. Ai o perioadă de şoc, simţi praful pe buze, pe limbă, în ochi. Ţi se pare că nu se poate trăi aici. După trei zile însă eşti perfect integrat, te-ai obişnuit cu totul, metabolismul tău s-a întors la otrăvurile cunoscute, te simţi iar ca peştele în apă sau ca viermele-n hrean, ba chiar începi să-ţi placă amurgurile bucureştene de vară, cînd stai cu prietenii la o terasă şi noaptea refuză să mai cadă. Occidentul şi România sînt două lumi care nu comunică aproape deloc. N-aş spune că Bucureştiul este un fel de Viena pe o treaptă mai jos. Nu, este total altceva. Sînt două oraşe de pe planete diferite, locuite de două specii diferite. Prin valori, prin reacţii, prin comportament, românii sînt extraordinar de diferiţi de europeni. Sînt adaptaţi la o lume angoasată şi stresată. Par răi, cinici, grobieni, pentru că aşa au supravieţuit, pentru că dacă ar fi fost oameni civilizaţi, ar fi dispărut de mult. Românii sînt perfect adaptaţi lumii în care trăiesc, iar integrarea într-o lume mai bună va fi şocul, dar şi şansa vieţii lor.“

(Mircea Cărtărescu, interviu în *Jurnalul naţional*, 15 iunie 2005)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Frăţia ghiulului

Cînd PNL se credea mai puternic şi PD părea pe ducă, fruntaşii liberali le transmiteau partenerilor că ar trebui să vină individual în PNL. Acum, cînd PD se crede mai tare, aplică sistematic liberalilor tehnica punerii în faţa faptului împlinit. Vorbim despre partide care în faţa ameninţării PSD îşi făceau jurăminte mai ceva ca în *Frăţia inelului*.

Alianţa D.A. se dovedeşte acum a nu fi fost mai mult decît o uniune electorală. De fapt, după alegeri, Alianţa D.A. nu mai există, există doar cele două partide. Cu atît mai iluzorii sînt planurile de fuziune. Alianţa a fost eficientă pentru că şi-a îndeplinit sarcina pentru care a fost creată: a adus cele două partide la putere şi a eliminat de acolo mamutul PSD. De acum, fiecare e pe cont propriu.

Interesant este cum au evoluat relaţiile dintre parteneri. Între liberali şi democraţi s-a pus mereu problema cine este mai tare, cine are muşchii mai mari. Relaţia umană dintre cei doi parteneri de ocazie a fost mai degrabă tristă şi dominată de meschinărie. În mod sistematic, partidul care se simte în avantaj se comportă ca un birjar politic cu cel care se presupune că îi este aproape. În 2003-2004, cînd Băsescu era terfelit pe la televiziunile care acum zburdă de independente ce sînt, cînd Năstase a trasat ca sarcină activiştilor PSD destructurarea PD, liberalii au ţinut morţis să fie suprareprezentaţi în structurile de decizie şi pe listele parlamentare. Decizia s-a bazat pe sondaje de opinie şi, cu toate că aceste sondaje au devenit irelevante pe parcurs, liberalii au ţinut-o una şi bună că ei sînt deasupra. Ba chiar, cînd PSD trăgea de democraţi cum trage lăutarul de acordeon şi Băsescu era plimbat pe la PNA (altă culme a independenţei acum), unii lideri liberali îşi luau o moacă gînditoare şi spuneau că cel mai logic ar fi ca membrii PD să se înscrie individual în PNL. O ofertă umilitoare şi un şut în gură pentru partenerul asaltat de inamic.

Acum, PD are impresia că este mai puternic, dar nu este mai mult de o impresie. Este adevărat că şeful PD a ajuns la Cotroceni, dar liberalii au mai mulţi parlamentari. Alegerea lui Băsescu s-a datorat retragerii lui Stolojan, iar la victorie au contribuit şi liberalii. Deşi nu şeful lor candida, aceştia au fost parteneri credincioşi şi au muncit în campanie pentru Băsescu. Democraţii au însă impresia că acum au muşchii mai tari şi acţionează la fel de birjăreşte cum s-a comportat PNL la început. Iar tonul este dat chiar de Traian Băsescu. Preşedintele-jucător-scandalagiu reuşeşte să dea cu bîta în baltă chiar şi cînd are dreptate. În scandalul legat de consiliile de administraţie de la TVR şi SRR, Băsescu are dreptate în principiu. Dacă actuala putere ar fi avut o politică coerentă pentru TVR şi SRR, atunci era nevoie de o dezbatere publică, de o nouă lege, din moment ce am convenit că vechea lege nu a protejat cele două instituţii, de intervenţii politice (servilismul şi autocenzura nu se tratează cu nici o lege, din păcate). Dar actuala Putere nu a avut o politică, au fost cîteva idei individuale, ceva bunăvoinţă la unii reprezentanţi mai luminaţi şi dorinţa grobiană de a prelua controlul, la cei mai mulţi dintre ei. Aşa că au hotărît să procedeze mai prost decît pesediştii care, cel puţin în cazul TVR, au lăsat fostul CA să îşi termine mandatul. Au demis consiliul şi au numit noi membri. Aici intervine Traian Băsescu, care refuză să îşi numească reprezentanţi, pînă nu se schimbă legea. Eu unul nu mă pot hotărî dacă atitudinea preşedintelui este dovadă de înţelepciune sau doar o atitudine de gen „Lasă că v-arăt eu vouă!". Dacă era înţelept pînă la capăt, Băsescu avea nenumărate ocazii să intervină şi să spună coaliţiei că e nevoie întîi de o lege. Dar i-a lăsat pe toţi să se agite, a aşteptat chiar ca decizia să fie luată în Consiliul Coaliţiei, unde PD a fost de acord, pentru ca apoi să facă pasul la ofsaid.

Pe lîngă Traian Băsescu, proaspătul preşedinte PD, Emil Boc – poate cel mai bun parlamentar de opoziţie după 1989 – manifestă acum o îngrijorătoare tendinţă spre megalomanie politică. Declara cu ceva vreme în urmă că PD trebuie să guverneze singur. La istoria şi ponderea PD, cu toată popularitatea momentană a lui Băsescu, asta înseamnă să conduci primăria Clujului şi să te visezi secretar general la ONU. Omul nu poate fi împiedicat să viseze, cert este că o face pe nervii partenerilor.

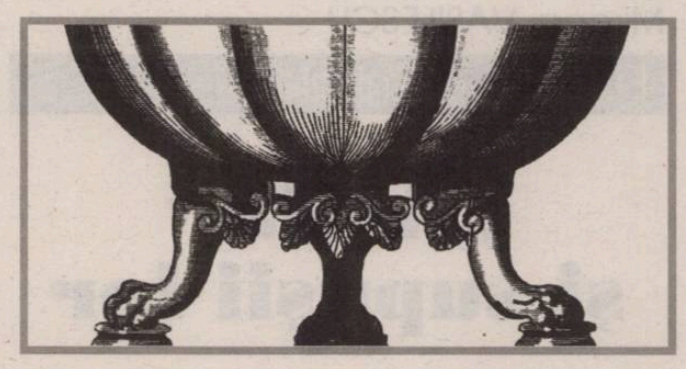

Tragedia acestor partide este că nu pot guverna unul fără celălalt, decît dacă unul dintre ele se aliază cu PSD, lucru încă de neimaginat. Cu toată băţoşenia unor lideri, este improbabil că vreunul dintre ele ar putea trece curînd măcar peste pragul de 40-45%, pentru a guverna doar cu UDMR. Şi atunci, rămîne întrebarea: cum de doi parteneri care nu pot reuşi decît împreună pot fi atît de mitocani unul cu celălalt? Şi, mai ales, cum poţi fi condescendent, atunci cînd te crezi puternic, faţă de partenerul fără de care erai încă în opoziţie? Frăţia inelului există doar în filme, politicienii poartă ghiuluri.

presa despre...

Congresul PD

„Congresul PD a decurs cum a hotărît maestrul de ceremonii, Traian Băsescu. El a stat după cortină şi a mînuit păpuşile care stăteau la prezidiu. Acestea, din cînd în cînd, mergeau la tribună să spună ceva, iar sala aplauda frenetic la comandă. Aşa a fost şi în 2001 la congresul PSD, aplauze, idolatrie, lucrurile aranjate, entuziasmul că sînt la putere. Şeful, adică Năstase, ales în unanimitate. O sală plină cu 4.500 de delegaţi a fost la PD în week-end ca şi la PSD în 2001. Anul ăsta, la congresul său, PSD s-a rezumat la 1.500 de delegaţi ca să îl blocheze pe Iliescu să redevină şef. În opoziţie e mai dificil să organizezi entuziasmul popular. La PD, zilele astea a fost floare la ureche, doar sînt la putere, au şi un preşedinte la Cotroceni. S-a cîntat, s-a tropăit, s-a chiuit, s-a votat cum s-a cerut. Toată lumea a fost mulţumită. Cel mai vesel a fost nu Boc, care are acum o pălărie mare cît roata carului pe cap, cît Băsescu, care a jucat decis şi a cîştigat. Steaua încă îl ajută. Băsescu a schimbat piciorul de pe stîngu' pe dreptu'. A renunţat la social-democraţia cu care se bătea cu şapte-opt luni în urmă cu cărămida în piept, împotriva impostorilor de la PSD. Care era adevăratul social-democrat e greu de spus. PSD era considerat de Băsescu postcomunist, nomenclaturist, securist. Adevăratul social-democrat era el, Băsescu, şi ceata lui, nu Năstase. Acum, Băsescu, cu aceeaşi ceată, ajuns între timp la Guvern şi la Cotroceni, trece la PPE. Treaba era pe dos de cum o zicea Băsescu. PSD rămîne în Internaţionala Socialistă, el pleacă. Trece cu arme şi bagaje la PPE, se alătură popularilor, cu partidul adus în întregime la festin. Nici o sciziune în PD, nimeni nu pleacă, «toată lumea cîntă, rîde şi dansează», ca-n celebrul film sovietic". (Stelian Tănase, *Gazeta de Sud*)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

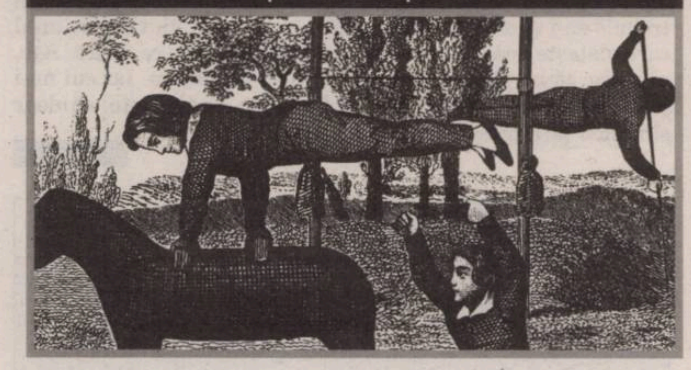

Apă caldă *vs* cola rece

Cînd vine apa caldă, lumea stă în loc. Autobuzele pun frînă brusc, strungurile se opresc în hale industriale, cocsul se întăreşte în furnale şi vorbele se înţepenesc în gura prezentatorilor de la TV. *Apa, vine apa! În seara asta!*

La fel ca indienii lui Fenimore Cooper, care auzeau calul inamicului de la două mile, cunoscătorii ştiu momentul ăsta doar lipind urechea de ţeavă. *Vine! Hai că vine, dă drumul la robinet!*

Aţi înţeles: revizia s-a terminat. Moleculele de hidrogen şi oxigen sînt din nou într-o stare de agitaţie termică teribilă – faptă ce se pedepseşte cu închisoarea în ţări mai puţin democratice ca a noastră. În ţevi e din nou acţiune: lumini de discotecă, muzica trupei „Bolborosc" şi reziduuri roşcate, semn că revizia a avut un sens: acum, rugina lor e şi rugina noastră. Aleluia!

Acum cîteva săptămîni, unul dintre ostaticii întorşi din Irak (55 zile, duş cinci minute, o dată pe săptămînă) mi-a povestit cu năduf că eliberarea lui a coincis cu perioada de pauză de la Radet. Scăpat de irakieni, omul a venit acasă convins că se întoarce într-o ţară civilizată, cu săpun, prosop şi timp nelimitat în baie. Anunţul lipit în scara blocului l-a readus însă la realitate: apa caldă, ca şi cele 40 de fecioare, erau rezervate doar celor decedaţi în jihhad. Supravieţuitorii aveau de fiert în suc propriu încă două săptămîni – cum spunea, cu înţelepciune, un fost locatar *sclipitor de curat* de la Cotroceni, care bănuiesc însă că nu ştia fenomenul din proprie experienţă.

Cînd vorbesc despre furtuni năpraznice, meteorologii le explică prin inversiunea termică. După cîţiva ani de drumuri prin ţară şi cercetări aproape ştiinţifice, vă pot spune că fenomenul e prezent, cu aceleaşi rezultate dramatice, şi-n benzinării. În peste 60% din cazuri, apa caldă de la robinet e rece, iar sucul *de la rece*, cald.

Sîntem, cum s-ar spune, o ţară a extremelor greşite. Chiar şi în vremea încălzirii globale, avem cea mai rece apă caldă din lume. Şi tot la noi găseşti gheaţă cu temperatura cea mai ridicată, care se bate cu cola din pahar şi se dă imediat la fund, în ciuda legilor fizicii. De ce gheaţa noastră aruncă prosopul cu mult înaintea gheţii altora? De ce ne lasă cu sucul cald în bătaia soarelui? Să fie lipsa ei de voinţă, să fie *training*-ul insuficient? Rămîne de studiat...

Mai demult, un american îmi povestea că el împarte ţările din lume în funcţie de temperatura sucului. Ţările dezvoltate, spunea el, respectă temperatura la care trebuie băute răcoritoarele. Cele mai avansate au distribuitoare de gheaţă peste tot şi dau frigiderele la maxim de răcoare (scuzaţi expresia cam imprecisă). Ţările în curs de dezvoltare se zgîrcesc şi pun aparatul în poziţia economic, nu te întreabă niciodată dacă vrei şi gheaţă în pahar şi-n general consideră temperatura (ca şi calitatea muncii, etica în afaceri sau zborul în cosmos) o chestie neimportantă – pentru figuranţi. Evident, există şi lumea a treia, care bea rece o dată pe săptămînă, cînd vine camionul cu gheaţă.

Dar să ne întoarcem la noi, unde *sezonul cald se pregăteşte să pună pe jar autorităţile* (recunoaşteţi formula? E unul dintre locurile comune pe care presa, ameţită cu cola caldă, le pune în lehamite în pagină – sau în emisie – în fiecare seară). Am zis bine „autorităţile", pentru că sînt convins că numai ele pot să facă ceva: *să dea o lege a răcorii* (fără nici o legătură imediată cu puşcăria). Dom'le, dacă e cola, să aibă 5 grade. Bere? 3 grade! Apă minerală? 2 grade şi 250 de mii de bule! Şi cine nu dă frigiderul la maxim (*minim*, dacă preferaţi altă exprimare), să i-l confişte, să se înveţe minte!

Sigur, ar fi o măsură populistă. Însă după 15 ani de capitalism, trebuie să admitem că piaţa a eşuat aici: poporul suferă de cald la cheremul comercianţilor însetaţi de profit, în vreme ce răcoritoarele au ajuns să se bată cu cafeaua fierbinte – fiind mai scumpe la aceeaşi cantitate de cofeină.

Aşa că vă propun dirijism şi cola rece. În fond, pe cocktail-ul ăsta nu l-am mai încercat...

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

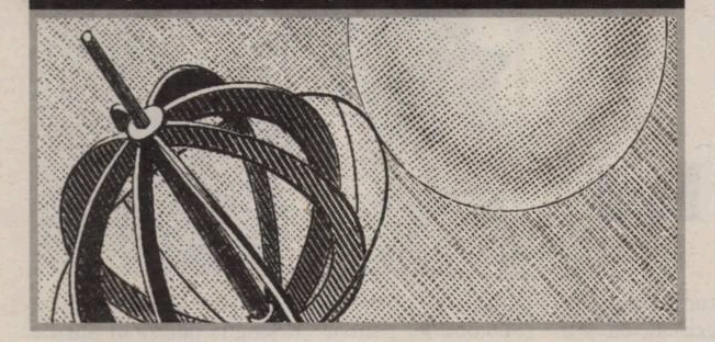

Bărboşii şi bomba atomică

Campania electorală din Iran a fost o preocupare constantă a presei şi a cancelariilor occidentale: e o ţarăcheie pentru viitorul democratic al Orientului Mijlociu şi un conducător reformist, măcar în intenţii, ar fi putut face diferenţa; s-ar fi dovedit astfel că Republica Islamică se poate integra în sistemele de gîndire şi de acţiune ale vieţii moderne, că poate face mici concesii spre un fel de viaţă democratică şi, mai ales, că poate accepta tratativele în legătură cu reducerea potenţialului nuclear ameninţător pentru pacea din regiune şi nu numai. Ţară mare (peste 58 de milioane de locuitori, fără apă, dar cu mult petrol), Iranul este un element-cheie al politicii SUA în Orientul Mijlociu şi extragerea lui, pe căi paşnice, din „axa răului" i-ar asigura preşedintelui Bush un argument de forţă în faţa contestatarilor săi.

De altfel, raportată la vremurile ayatollahului Khomeini, viaţa în Iran se relaxase, în anumite limite, ceea ce se putea observa în îmbrăcămintea femeilor, în apariţia şi multiplicarea antenelor satelit, în sentinţele mai binevoitoare date în procesele împotriva jurnaliştilor. Reformele modeste ale fostului preşedinte Khatami, căruia i s-a reproşat mereu că nu se distanţează radical de conservatori, îşi făcuseră drum nu atît în structurile statului islamic, supus încă strictelor reglementări impuse de consiliul clericilor condus de ayatollahul Khamenei, cît în mentalităţile oamenilor, mai deschişi către bucuriile vieţii decît pe vremea cînd se ţineau strict de legea lui Allah. Consiliul Gardienilor a eliminat din competiţie mulţi candidaţi reformişti, dar chiar candidaţii conservatori s-au putut face ascultaţi în măsura în care au adoptat limbajul reformist al democraţiei, al economiei libere, al participării femeilor şi tinerilor la viaţa politică. Părea că lupta se dă între Akbar Hashemi Rafsanjani, fost preşedinte conservator în anii '90, acum reconvertit la vocabularul democratic, şi Mostafa Moin, candidat cu un program reformist radical, prezent pe listele electorale după lupte îndelungate cu autorităţile şi în urma unei intervenţii absolut neconstituţionale a ayatollahului Ali Khamenei.

Rezultatul celor două tururi de scrutin a răsturnat toate calculele hîrtiei. A fost ales preşedinte Mahmoud Ahmadinejad, o figură scoasă din anonimat în 2003, cînd a devenit primarul Capitalei Teheran. Cu un trecut revoluţionar impecabil – a fost întemeietorul grupului de activişti tineri care, în 1979, a atacat ambasada americană şi i-a ţinut ostatici pe cei peste 100 de oameni găsiţi acolo, timp de 444 de zile – el nu a cheltuit bani pentru campanie, dar analistul pentru Iran de la BBC, Sadeq Saba, crede că a fost susţinut de puternica reţea de moschei.

În calitate de primar, a desfiinţat restaurantele fast-food şi a impus funcţionarilor publici să poarte bărbi şi mîneci lungi. Asemenea decizii pot părea marginale, dar ele sînt de fapt un semn important al gradului de democraţie permis de conducerea ţării: cînd obligi un adult să se îmbrace într-un anume fel, e evident că nici vorbă să-ţi permiţi să gîndească liber. Ahmadinejad este primul preşedinte din afara clerului, dar e mult mai fundamentalist decît toate figurile religioase care au ocupat pînă acum postul de preşedinte. Fiul unui fierar, el are reputaţia unui om cinstit, duce o viaţă simplă şi a promis că va fi necruţător cu corupţia. Trebuie spus că în Iran noţiunile de reformist şi conservator au altă semnificaţie decît în politica europeană sau americană: persoanele alese au mai puţină putere de decizie decît organele religioase şi doar de acolo poate veni schimbarea. Dacă în zelul său dogmatic, Ahmadinejad îşi va lansa pe stradă echipele care să-i pedepsească pe bărbaţii fără barbă şi pe femeile care lasă să li se vadă părul, gradul de violenţă permisă va creşte, iar pe acest culoar se va manifesta şi revolta socială atît de temută de liderii religioşi. Este de presupus că în această situaţie cînd autoritatea religioasă şi-a dovedit neputinţa pragmatică, iar cea laică n-a izbutit să-şi asume sarcinile ce i-ar reveni într-un stat modern, soluţia de captare a bunăvoinţei naţiunii este cea a unei politici externe fără concesii. „Cu o înaltă apreciere de sine şi cu o la fel de temeinică încredere în sine, naţiunea noastră evoluează în direcţia dezvoltării şi perfecţionării fără să aibă nevoie de Statele Unite", spunea proaspătul preşedinte. Iranul rămîne deocamdată în axa răului şi îşi va continua dezvoltarea tehnologiei nucleare, cea care de fapt asigură înalta apreciere şi temeinica încredere a unei ţări în care există 360 de grade de libertate, dar e profund neliniştită de felul cum sînt violate în Europa drepturile religioase şi ale minorităţilor etnice. Cu sau fără barbă, programul atomic al Iranului continuă şi, aşa paşnic cum pretinde că e, simpla lui existenţă poate deveni o armă. Se dovedeşte că reformele făcute în aşa fel încît să fie acceptate de conservatori pot fi anulate într-o singură zi de alegeri şi în nopţile următoare.

globul cubic

Satana şi pacea cimitirelor

● Cînd descriu perioada stalinistă, istoricii ruşi serioşi evită, în general, adjectivele. Unii descriu meritele lui Stalin, alţii, erorile lui. Mai puţin apăsat de necesităţile politicii cotidiene, un istoric american, Norman Neumark de la Universitatea Stanford, îl consideră „un geniu politic"; după victoria asupra Germaniei hitleriste, Stalin nu avea deloc intenţia să ocupe Europa de Est, dar împrejurările l-au împins: „Stalin a fost un politician foarte maleabil, gata la concesii, dacă acestea erau în interesul statului sovietic". Exemplele care ar putea dovedi adevărul acestor supoziţii au fost formulate într-o conferinţă ţinută la Viena, la Institutul Ştiinţelor Umaniste, şi au fost reluate de *Die Presse*. Blocada Berlinului a fost o cacealma, retragerea Armatei sovietice din insula daneză Bornholm demonstrează flexibilitatea unui politician realist. Faţă de Austria, s-a comportat în mod cinstit, crede Neumark: după înfrîngerea în alegeri a Partidului Comunist (noiembrie 1945), el nu a forţat instalarea ordinii sovietice acolo. Conferinţa a fost întîmpinată cu mînie în special de către reprezentanţii Europei de Est: ei îl consideră pe Stalin un monstru, pe conştiinţa căruia se află milioane de victime. Răspunsul lui Neumark: „Desigur, Stalin a fost Satana. Dar după cum se ştie, Satana apare sub mai multe înfăţişări. Faptul că Stalin a fost un om rău nu înseamnă că nu a fost un politician rafinat". Istoricul american are în principiu dreptate, dar consecinţele politicii duse de acest „om rău" sînt încă prezente în lupta politică şi „geniul" lui Stalin s-ar putea să-l inspire pe urmaşul său de la Kremlin şi Satana să înceapă din nou să acţioneze în Rusia. Ceea ce, desigur, nu va influenţa în nici un fel cercurile ştiinţifice de la Stanford.

● La Lvov, oraş acum ucrainean, există un cimitir unde sînt înmormîntaţi 2.000 de soldaţi polonezi, căzuţi în luptele împotriva comuniştilor şi a forţelor ucrainene, în anii 1918-1920. Recent, cei doi preşedinţi, ai Poloniei şi ai Ucrainei, au vizitat acest cimitir de la Lychakivske şi au onorat printr-o ceremonie solemnă memoria luptătorilor: „În acest cimitir se află rămăşiţele foştilor studenţi, elevi, vecini şi rude. Unii dintre ei au luptat sub flamura tridentului ucrainean, alţii sub cea a vulturului polonez. Victoria unora nu a însemnat niciodată înfrîngerea celorlalţi" – a spus preşedintele Viktor Iuşcenko, adresîndu-se omologului său polonez Aleksandr Kwasniewski. Acesta a răspuns că „nu poate exista o Polonie liberă fără o Ucraină liberă şi Ucraina nu poate fi liberă dacă Polonia nu e liberă". Discursurile au fost frumoase, dar ceremonia era cît pe ce să fie dată peste cap de o recentă decizie a Parlamentului ucrainean care a cerut ca inscripţiile de pe pietrele tombale să fie în limba ucraineană şi nu în cea poloneză. Cancelaria domnului Iuşcenko a condamnat ideea şi decizia a fost anulată ocrotind astfel pacea şi demnitatea ceremoniei. Morţii n-au avut nici o opinie. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

România imperial(ist)ă

Cu cîteva săptămîni înainte de 11 septembrie 2001, acceptasem invitaţia de a ţine o conferinţă la facultatea de drept a unei respectate universităţi americane. Subiectul conferinţei, sugerat de gazdele mele, era legat de justiţia internaţională. Imediat după 11 septembrie, am decis să nuanţez tema micii mele dizertaţii şi, cu acceptul galant al organizatorilor, am vorbit despre problema justiţiei internaţionale din perspectiva luptei împotriva terorismului. Pe la începutul lui noiembrie, alături de prieteni dragi şi de profesori ai universităţii, cîteva zeci de studenţi au asistat la conferinţa mea, împinşi în sala în care vorbeam, probabil, de ploaia rece şi gri de afară.

Am socotit potrivit să încep cu prezentarea stadiului dezbaterilor intelectuale în chestiunea justiţiei internaţionale şi am sintetizat polemica pe această temă, găzduită pe atunci în paginile prestigioasei *Foreign Affairs*, care opusese tot ce poate fi mai opus în lumea gîndirii politice: pe Kenneth Roth lui Henry Kissinger. Roth este un nume mare în lumea activiştilor pentru drepturile omului, şeful uneia dintre cele mai solide organizaţii non-guvernamentale de profil (The Human Rights Watchdog), autorul cîtorva cărţi obligatorii pentru oricine studiază actualitatea drepturilor fundamentale ale omului. În lumea lui Roth, Henry Kissinger, care nu are nevoie de nici o prezentare, este o efigie a răului, un individ suspectat de complicitate la asasinate în masă, un politician cu mîinile pline de sînge care scapă judecăţii pentru că este protejat de statul american. În polemică, Roth era un entuziast al ideii de justiţie internaţională. Kissinger era sceptic.

În fine, am căutat să fiu cît mai echilibrat în prezentarea situaţiei de pe piaţa de idei a momentului. Obişnuiesc să fiu foarte atent la reacţiile celor care mă ascultă, aşa că am văzut limpede că expunerea rece a celor două seturi de idei, fără să-mi declar entuziasmul pentru Roth şi fără să vituperez pe Kissinger, a născut o oarecare rumoare în sală. Am ajuns cu expunerea mea la situaţia creată de 11 septembrie. Pe atunci, subiectul zilei era dacă se va bombarda sau nu Afganistanul. De la început, am declarat deschis că nu sînt un pacifist şi că, în opinia mea, forţa militară are rostul ei pe lume. De asemenea, am spus că experienţa ţării mele, dar şi a altora, este că o dictatură cu cît este mai tiranică (şi dictatura talibanilor în Afganistan era una dintre cele mai oribile), cu atît mai imposibilă este răsturnarea ei pe cale paşnică şi soluţia „de forţă" apare ca inevitabilă. Am mai spus că, în opinia mea, războiul împotrivă regimului taliban este legitim şi necesar, după cum orice acţiune militară de anihilare a reţelelor teroriste mi se pare legitimă şi necesară. Aici a fost momentul în care doi studenţi s-au ridicat ostentativ din sală şi au ieşit trîntind uşa, nu înainte de a şopti decanului, prezent şi el la conferinţă, că vorbitorul nu e în regulă (asta mi-a spus-o chiar decanul, la cocktailul care a urmat).

La final, era clar că ideile mele au iritat în special asistenţa foarte tînără. Întrebările care au urmat, ca şi comentariile făcute, au arătat că diferenţa de experienţă istorică şi de context cultural dintre mine şi mulţi dintre tinerii studenţi americani ne făcea să vedem lumea cu totul diferit. Am fost trist, ca de fiecare dată cînd experienţa empatiei se ratează. Ei nu puteau empatiza cu cineva traumatizat de comunism, după cum eu nu puteam empatiza cu cineva terifiat de spaimele libertăţii. Îmi amintesc patetismul emoţionant al unei studente, de-a dreptul scandalizată de spusele mele, care m-a acuzat că susţin crimele în masă (am înţeles-o, era originară din Afganistan şi se temea că bombele americane vor ucide rudele pe care le avea acolo). La fel, îmi amintesc şi acum un tînăr care mi-a pus în braţe o carte spunîndu-mi că numai după ce o citesc voi înţelege ce se întîmplă pe lume. În faţa lui, am citit cuprinsul şi am răsfoit indexul, unde am constatat că cel mai citat autor era Marx (epuiza cam o treime din cele cinci pagini de index), urmat îndeaproape de Engels şi de corifeii şcolii de la Frankfurt. Dar cel mai simpatic a fost un student care m-a

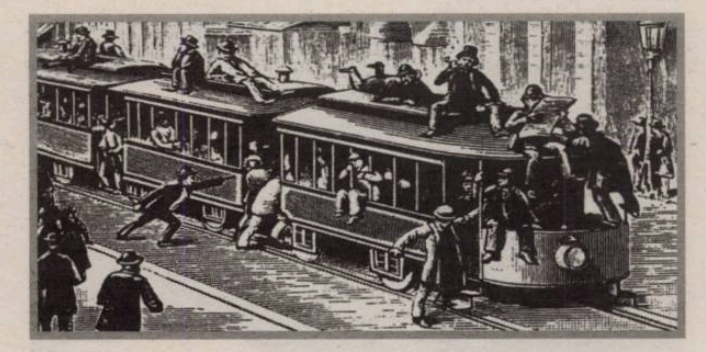

acuzat de imperialism. Şi nu doar pe mine – România însăşi era o ţară imperialistă, din moment ce declarase susţinerea fără rezerve a administraţiei Bush. I-am replicat că, din cîte ştiu, această acuză a fost adusă o singură dată ţării mele: în anii '20, propaganda bolşevică susţinea că România ocupă în mod nelegitim o palmă de pămînt numită Basarabia şi că, de aceea, România este un stat imperialist. Mai mult, considerînd chiar şi superficial istoria ţării mele, acuzaţia de imperialism adusă României e de-a dreptul ridicolă. Studentul nu era deloc deranjat de faptul că am alăturat, fie şi numai din considerente retorice, acuza lui propagandei comunismului bolşevic. Susţinea, mai departe, că politica României şi viziunile mele sînt imperialiste.

Pînă de curînd, zîmbeam pe de-a-ntregul cînd îmi aduceam aminte de tînărul care îmi spunea că vin dintr-o ţară imperialistă. Acum, zîmbesc doar trei sferturi. Dar despre imperial(ism)ul românesc şi motivul răcirii unui sfert de zîmbet, săptămîna viitoare.

ready made

„În noaptea de Marţi 10/23 spre Miercuri 11/23 Iunie 1880 vis cu fraga părosă."

(Titu Maiorescu, *Însemnări zilnice,* vol. I [1855-1880], Editura Librăriei Socec&Co., S.A., 1937)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Monsieur Ingres

I. Sub un (vînăt cu aur)
presupus uranisc,
la Grande Odalisque
e-un plesiozaur
femel, – care e,
cu-o prèa rece febră,
dintr-o vertebră
în plus, ca-n Cuvier,
recompus cu luare
aminte ca din
amintire,-n meandre
de pensule tandre
muiate-n culoare
incarnadin.

II. În schimb, juna Rivière
stă-n tablou ca-ntr-o uşă,
purtînd o mănuşă
cu gheare de fier
(căci nu e prea tandră,
ba chiar un tabú e),
din piele gălbuie
de salamandră.
Decolteu-i *Empire*
afundîndu-se-n bustul
ei plin, e pe gustul
oricărui vampir.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Noua istorie a punguţei cu trei lei

Adevărul este că, în ciuda dorinţei părinţilor şi a unei promiţătoare perioade de respectabilitate, de la bun început leul a fost, aşa, o chestie primăvăratecă, s-ar zice condamnată să devină lejeră şi *flu-flu*. Era sfîrşit de aprilie (sau, dacă preferaţi, început de lună mai, pe stil nou), în abia al doilea an de domnie al încruntatului, dar măreţului şi beneficului pentru ţară rege Carol Întîiul: pe 22 aprilie 1867 lua chip *leul* ca monedă naţională, vîrf de lance al primului sistem monetar al modernităţii româneşti. Cum similitudini cu Franţa ne-am dorit şi înainte de afacerea cu *madame* Aubenas, leul s-a rînduit după sistemul zecimal în vigoare atunci în cîteva ţări latine europene, astfel încît el s-a împărţit în 100 de bani – ocazie cu care a părăsit scena istoriei o altă subdiviziune de legendă, anume *paraua*, pe care puţini dintre noi am văzut-o vreodată şi, chiar şi-aşa, o folosim verbal, fără reticenţe şi în număr de trei, atunci cînd sîntem puşi în situaţia de a descrie – mai ales – valoarea celor pe care-i înghiţim cu greu.

Trei metale îşi dădeau mîna pentru semeţia leului românesc: piesele de 5, 10 şi 20 de lei erau din aur (o parte aliaj la trei părţi metal nobil), cele de 50 de bani, 1 şi 2 lei erau din argint, iar bănuţii (1, 2, 5 şi 10) erau din aramă.

Ei bine, şi o vreme leul chiar şi-a făcut datoria. Mai ales moneda de 20 de lei era un fel de mică avere la purtător, respectabilă şi reperabilă pe oriunde în Europa (ba chiar urme ale strălucirii de altădată se mai văd şi azi, cu o gaură lîng-o margine, prin împletite coafuri rrome).

Trecut-au anii, cam cît o viaţă de om, iar creşteri şi crize s-au succedat aduse de ametitoarea briză a istoriei mereu contemporane; mai uşor sau mai greu, leul a rezistat, ba şi-a şi extins stăpînirea în România Mare de după *Marele Război* – chiar dacă, de undeva de la soare apune, pe lîngă francii europeni tradiţionali, apărea şi la noi, în limbaj şi în creanţe, tot mai des dolarul american. Şi aşa se face că în ultimul an al celui de-al doilea război mondial, chiar dacă ţara era vraişte, leul românesc stătea încă bine, iar inflaţia era neglijabilă (strîns cu uşa, Hitler plătise petrolul românesc cu aur, aşa că seifurile BNR-ului erau, în după-amiaza de 23 august '44, destul de bine mobilate).

Cum s-a jigărit leul, prin succesive întăriri!

Dar, vai, ce vuiet se auzea în chiar acele clipite dinspre Răsărit? Cine-s aceşti omuleţi care vin, vin, vin, nu se mai opresc, cu steaua la chipiu şi cu salve de *katiuşe?*

Da, e chiar Armata Roşie, iar acolo, în spatele ultimului soldat, se văd, grandioase, zîmbetul, mustaţa şi pipa lui Stalin. Şmecher, georgianul – în opera lui de distrugere a României – nici măcar n-a folosit rubla, ci un fel de făcătură monetară menită să compromită leul adevărat: aşa se face că, atunci cînd aveau ceva de plată, ruşii aruncau pe piaţă *leii de război*, tipăriţi de ei, avînd exact valoarea unui colţ boţit din ziarul de alaltăieri. Cu acest sprijin sovietic (şi, în plus, cu ajutorul secetei din '46), în nici trei ani – după toamna lui '44 – inflaţia a urcat la ceruri: spre exemplu, 900.000 lei pentru un singur dolar, în aprilie 1947. La mijloc de august acelaşi an, efectiv peste noapte, Guvernul Groza dă tare-n burghezi şi-n buzunare: reforma monetară din '47, 20.000 de lei vechi pentru 1 leu nou – dar ca să ai lei noi trebuie să ai şi acceptul regimului. Minunea primului *leu greu* comunist n-a durat nici cinci ani: la finele lui ianuarie 1952, altă „întărire": cca 100 de lei vechi pentru (alt) 1 leu nou, ocazie cu care s-a confiscat restul de numerar care scăpase în '47.

În rezumat: între 1948 şi 1989 leul a fost o creatură cu totul artificială. Nostalgicii ziarului de 20 de bani, ai fisei de telefon de 25 şi ai celor două iaurturi la leu vor accepta cu greu ideea că moneda era ţinută la plafon mai puţin de economie şi mai mult de politică – drept dovadă, odată cu anii '70, schimbul aleatoriu din magazinele cu jind numite *shop*-uri sau discrepanţa dintre rata de schimb (pur teoretică) a BNR-ului şi rata concretă a valutiştilor de pe bulevarde.

...Cum ar veni, astăzi leul se *îngreunează* iar. Să te ţii, o vreme mici fraude în pieţe, ţepuiri la rest, vînzătoare excedate, poştaşi răstindu-se la pensionare (şi reciproca), plus nedumeriri noi în faţa bancomatului vechi. Şi, peste toate, această – totuşi – importantă enigmă a românităţii: cum Dumnezeu se face că, de-atîtea întăriri succesive, leul mai mult s-a jigărit şi, la ora previzibilă a topirii în euro, din aurul de la 1867 va fi rămas doar praful şi foarte, foarte, foarte puţină pulbere fină?

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Americanii lui Johnson (I)

Prefaţa. Îmi place Paul Johnson. Ştie multe, are umor şi opinii. A scris mult şi apăsat: *Istoria creştinismului, Istoria evreilor, Istoria secolului 20, Naşterea lumii moderne* şi alte istorii exhaustive, ba contestabile, ba frapante. Produce articole conservatoare şi ironizează noua stîngă intelectuală. Acum am dat de *Istoria poporului american*. Omul ăsta nu se încurcă cu fleacuri! Plăcîndu-mi şi Johnson, şi America, mi-a plăcut şi cartea. I-ar fi plăcut şi lui Tocqueville!

Cartea. „Apariţia Statelor Unite este cea mai mare aventură din istorie" zice dl Johnson. Ca orice aventură, ea conţine şi mici enigme, pe care autorul vrea să le rezolve. Biografia redusă a Americii sună cam aşa: nişte bărbaţi căutau aur, au ajuns pe o plajă virgină, au ridicat aşezări pentru indezirabilii Angliei, au instaurat administraţii coloniale, i-au decimat pe indienii care trăiau acolo şi au declanşat o revoluţie de eliberare, avînd, în acelaşi timp, 600.000 de sclavi. E varianta celor care văd doar relele Americii. Cartea lui Johnson nu este însă pentru cei cu prejudecăţi.

E drept, istoricul britanic, prins de viziunea sa, face şi cîteva erori. Cîrcotaşii ar juisa marcîndu-le, mai ales pe cele din irepresibilul fond de „mituri urbane". Constituţia, de exemplu, nu-i conferă preşedintelui „puteri năucitoare". Niciodată n-a existat o iniţiativă privind folosirea oficială a limbii germane. Prohibiţia nu a mărit consumul de alcool, ci l-a diminuat. Teoria lui Kinsey despre comportamentul sexual a fost de mult dovedită ca falsă. Numai că magia acestui volum de 1.000 de pagini nu constă în astfel de detalii, ci în ameţitorul roman al cărui personaj colectiv devine uriaş şi variat, multirasial şi poliglot, extrem de materialist, uimitor de idealist, inovativ, gălăgios şi dornic să facă totul mai repede, mai bine, mai ieftin, încercînd să se îmbogăţească pe sine şi să-i mulţumească pe toţi.

Primele indicii despre misterul Americii apar în capitolul consacrat epocii coloniale, pre-1776. Englezii fuseseră puternic atraşi de Lumea Nouă, căci oricine reuşea să treacă Atlanticul primea pămînt gratis. Interesant, spaniolii puteau obţine acelaşi lucru în America de Sud, dar totuşi acolo nu s-a dezvoltat un fenomen similar. Alexis de Tocqueville explica diferenţa vorbind de un spirit (nord-) american care a cultivat independenţa şi creşterea economică. Johnson oferă patru rădăcini ale acestui spirit.

În primul rînd, coloniile americane se susţineau singure. Monarhul britanic nu cheltuia nimic pentru colonişti, spre deosebire de regii Franţei sau ai Spaniei. Nici guvernatorii numiţi de Londra nu erau plătiţi. Cu alte cuvinte, puterile lor administrative erau ponderate de nevoia de a obţine bani de la populaţia cîrmuită. În al doilea rînd, coloniştii aveau drepturile unui cetăţean (sau supus) englez, inclusiv pe cel de a-şi alege un consiliu reprezentativ. Erau taxaţi, dar şi reprezentaţi! Şi foarte nemulţumiţi de orice intruziune a Coroanei britanice, cît de mică. În plus faţă de metropolă, coloniile aveau documente scrise, protoconstituţii care stabileau limitele administraţiei şi drepturile cetăţenilor. Colonia Massachussets l-a detronat pe abuzivul guvernator Winthrop pe baza acestor documente, lucru inimaginabil în Anglia. În al treilea rînd, colonizarea Americii a fost făcută prioritar de familii, spre deosebire de meleagurile unde mergeau doar bărbaţii (ei făceau avere, nevestele îi aşteptau în ţară). Or, zice Johnson, „comunităţile de bărbaţi singuri sînt fragile, mereu ameninţate de beţie şi violenţe. Unde nu există femei şi copii care trebuie protejaţi, administrarea comunităţii e imposibilă." În 1630, după zeci de ani de haos, în Massachussetts au sosit 6.000 de familii, iar climatul de western sălbatic s-a stins. În fine, mulţi colonişti fuseseră atraşi de libertatea religioasă a Lumii Noi. Protestanţi de diverse nuanţe, ei nu se mai simţeau o minoritate reprimată, ci egalii altora. Iar dacă relaţiile se tensionau, nemulţumiţii puteau forma o nouă denominaţie sau puteau să plece către vest, unde vaste întinderi îşi aşteptau stăpînii.

www.polirom.ro

- Adrian Buz **Zidul moale**
- Philip Roth **Complexul lui Portnoy**
- Salman Rushdie **Orient, Occident**
- Daniela Zeca-Buzura **Jurnalismul de televiziune**

Suplimentul CULTURA
Un săptămînal realizat în colaborare cu *Ziarul de Iaşi*

Texte şi opinii de: Miron DAMIAN (jurnalist) ● Ionela GAVRILIU (studentă) ● Stela GIURGEANU ● Dan GOANŢĂ ● Alexandru GRUIAN (jurnalist) ● Mircea KIVU (sociolog) ● Alexandru LĂZESCU (director editorial, Radio Mix) ● Adina POPESCU ● Adina ROSETTI ● Monica TĂNASE (jurnalistă) ● ***Coordonatorul temei:*** *Andrei MANOLESCU*

DILEMA VECHE

(De)formatorii de opinie

Presa cea de toate zilele

Un om de la ţară m-a întrebat în urmă cu cîţiva ani, în mod foarte direct: „Mai minte presa?". N-am ştiut pe moment ce să-i răspund. Omul mai avea probabil în memorie formula „minţi ca o gazetă comunistă". Acum, gîndindu-mă la toate cîte s-au întîmplat în ultimii ani şi mai ales în ultimele săptămîni, aş răspunde fără să clipesc că da, presa minte. Nu toată şi nu tot timpul, dar din cînd în cînd, în momentele esenţiale. Prin a minţi înţelegînd toate greşelile de informare, tipurile de dezinformare, intoxicare şi manipulare. Iar dacă presa de la Bucureşti, aşa-zis „centrală", mai respectă cît de cît unele reguli simple şi cunoscute, cea din provincie lucrează după criterii greu descifrabile. De obicei, după cele stabilite de patron, care nu-i musai să aibă vreo legătură cu ideea de corectitudine jurnalistică. Mentalitatea pare a fi că dacă ai o gazetă a ta (sau un post de televiziune), e cît se poate de normal să scrii ce vrei în ea, s-o foloseşti pentru a-ţi aranja afacerile, pentru a-ţi ţine la respect concurenţii şi pentru a-ţi lăuda prietenii şi partenerii. E şi motivul pentru care există o mulţime de ziare cu tiraje sub nivelul care le-ar putea asigura existenţa şi profitul. Sînt deci susţinute din motive obscure. Există şi varianta în care se cere făcut orice pentru ca ziarul să se vîndă în cît mai multe exemplare sau audienţa să crească cît mai mult. Nu contează ce se întîmplă în realitate... ştirile trebuie să satisfacă gustul şi dorinţele audienţei. Eventual s-o educe în sensul dorit de patroni, s-o facă dependentă de un anumit „produs" cît mai ieftin şi mai uşor de livrat. S-a descoperit destul de repede şi tehnica prin care poţi fi părtinitor, fără să dai informaţii incorecte. E celebru un experiment făcut în New York prin care cîţiva foto-reporteri de facturi diferite au făcut în aceeaşi zi poze în Central Park. Unii au fotografiat numai cerşetori şi mizerie, alţii, numai copii şi familii fericite. Instantanee bune şi absolut corecte. Un exemplu de alt tip: un ziarist occidental care umbla prin zone de conflict cu un ursuleţ de pluş după el. Cînd filma o casă bombardată punea într-un colţ şi ursuleţul. Efectul era, bineînţeles, devastator. Întrebat cum de nu-i e ruşine să facă aşa ceva, pretindea că, de fapt, nu-şi minte publicul. Pentru că în realitate, spunea el, în unele case bombardate au fost şi copii, şi jucării, însă din motive de timp şi de siguranţă, nu putea să stea să le caute, ci le crea el însuşi pe loc. Dar din zeci de informaţii strîmbe poate rezulta în cele din urmă realitatea (cumva, la modul statistic). E un efect al pieţei foarte dezvoltate în domeniu. Multe ziare, radiouri şi televiziuni neserioase creează în ansamblu o mass-media de luat în seamă şi importantă pentru societate. Totul e s-o priveşti în mod global şi nu în amănunt. În mare, spune adevărul, în amănunt, descoperi o mulţime de neadevăruri. Nu mai ştiu cine spunea că marile adevăruri se construiesc din mici minciuni. ***(A. M.)***

Dan GOANŢĂ

Formatorii? O frază de dînşii inventată!

În teorie, formatorii de opinie sînt acei indivizi convocaţi DES pe fotoliile televiziunii pentru a ne lumina COMPETENT într-o privinţă sau alta. Cu alte cuvinte: dacă-i vezi rar, sînt doar experţi şi-atît; dacă nu au măcar o sursă de competenţă „la subiect", sînt doar oportunişti. Pe scurt, vorbim de persoane ce garantează cu experienţa, cu calificarea sau, de ce nu, cu înţelepciunea sau prestigiul. Şi cum zic ceva, îi crezi!

În Evul Mediu se scria despre o Epocă de Aur, vremea copilăriei omenirii, pe cînd fiarele pădurii vorbeau. A trecut ceva timp, azi apar la televizor! În România, Epoca de Aur înseamnă Epoca lui Ceauşescu. Nostalgicii spun că în mijlocul acestei perioade, prin anii '60-'70, s-ar fi desfăşurat şi epoca de aur a televiziunii. Epoca în care pe micul ecran se perindau Toma Caragiu şi Grigore Vasiliu-Birlic, în care se montau piese de teatru, iar Tudor Vornicu domnea autoritar peste duminicile noastre. Erau chiar şi emisiuni de ştiinţă! Guvernate de Ion Petru şi Andrei Bacalu, ne lăsau impresia că sîntem în centrul lumii, căci invitaţii discutau fizică nucleară, relativitate, genetică sau cibernetică. Toate la modă în lumea largă! Cînd se vorbea despre fizică nucleară, invitatul era Călin Beşliu, la astronomie titular era Ion Corvin Sângeorzan, la neurologie şi cibernetică – Edmond Nicolau şi Constantin Bălăceanu Stolnici, la genetică – Constantin Maximilian, la istorie – Răzvan Theodorescu, la matematică – Imre Toth. Dar nici unul nu era lider sau formator de opinie. Domeniile lor erau precise, înguste, elitiste. În fond, ce opinie să ai faţă de relativitate sau faţă de vreo teoremă? Matematicienii definesc astfel de situaţii ca fiind „decidabile", adică ştii precis ce e adevărat şi ce nu. Planeta Marte are doi sateliţi, punct! După o vreme, realizatorii şi-au luat tălpăşiţa peste hotare, mai întîi Petru, apoi Bacalu, urmaţi rapid de mulţi dintre prestigioşii lor invitaţi.

În universul televiziunii unice politica explicită era absentă. Evident, era insinuată cu pipeta peste tot. În primul rînd la ştiri şi, apoi, la emisiunile economice sau ideologice. Dar şi la ştiinţă, unde se apăsa exagerat pedala priorităţilor româneşti. Literatura, autohtonă sau tradusă, era şi ea în mare măsură decidabilă – ori critica alienarea capitalistă, ori o ironiza! (Editurile scăpau şi alte cărţi, însă doar dacă erau inofensive şi, oricum, nu se făcea vorbire despre ele.)

Nu exista însă nici o emisiune adevărat politică, în sensul schimbului de idei. Actualitatea indigenă era tratată explicativ, ca pentru proşti, în celebra (şi revitalizata) limbă de lemn, scopul emisiunilor fiind mai puţin să discute, ci doar să impună modalităţile de aplicare a gîndirii tovarăşului. În privinţa evenimentelor externe, se cultiva (ca şi azi) o spoială de informaţie curentă. În chestiunea războiului din Vietnam, eram de partea lui Ho Şi Min, în Afganistan, de partea ruşilor. Plus că aveam o sumedenie de simpatii pentru dictatorii cei mai carnivori ai Africii. Nici astea nu erau subiecte de discuţii! Sau măcar de „contradicţii neantagonice"*! Dar ce pretenţii să ai în perioada în care un scenograf TV a trebuit să renunţe la numele de Secară, ca să nu apară glume răutăcioase la defilarea genericului?

Nici istoria nu o ducea mai bine. Se analizau în detaliu dacii, tracii şi migratorii, se lăudau domnitorii de pînă la 1700, fanarioţii erau înfieraţi, se reconstruiau ficţional revoluţia paşoptistă, domnia lui Cuza şi independenţa. După care din nou tăcere pînă la 1945. (Cu excepţia povestirilor moralizatoare despre eroii ilegalişti, ale căror legături cu NKVD-ul fuseseră uitate.) Familia regală, consolidarea statului, perioada interbelică păreau să nu fi existat. Nimic despre fanarioţi, tezaurul de la Moscova, deportări, procese politice, Cadrilater, Basarabia sau Bucovina. Căci şi istoria era decidabilă. Interpretarea istoriei fusese făcută o dată pentru totdeauna de institutele patronate de PCR, iar dezbaterile nu puteau fi decît inutile. Aşa că formatorii de opinie erau, la rîndul lor, inutili, în locul lor funcţionînd diverşi propagandişti de partid, experţi în arta îndopării forţate a gîştelor telespectatoare.

Unii se diferenţiau prin gradul de stăpînire a limbii române sau prin excesele de tonalitate, întotdeauna în favoarea s.s.m.d.*. Memorabil a fost abjectul serial realizat de un anume Mandric (retras apoi în cinematografie) despre România interbelică. Deşi avea o voce lătrată şi inflexiuni moldoveneşti, omul stăpînea aspectele formale ale retoricii de televiziune, ca dovadă că unul din episoade s-a bucurat de multe discuţii prin tramvaie şi birouri. Fusese înfăţişat acolo (singura dată, din cîte ştiu) Regele Mihai, plimbîndu-şi cîinii prin parcul de la Sinaia. Mandric ne-a destăinuit cu răutate triumfătoare că, adeseori, suveranul îşi asmuţea dulăii asupra ţăranilor din împrejurimi!

Cu aşa tradiţie, nu e de mirare că după 1989 formatorii de opinie au apărut ca ciupercile după ploaie. Pe locul lăsat liber de propagandişti şi dicteele lor automate s-au înfiinţat oameni care, pur şi simplu, aveau idei (bune, rele, nu contează) şi erau capabili să le exprime. Prima tentativă a fost cea a lui Ioan Grigorescu, care vorbea cu sîrg între aiuritoarele comunicate ale Frontului şi zvonurile de pe stradă. Cîţiva ani mai tîrziu, Paul Everac s-a promovat singur în postura vocii supreme. Alte cazuri persistă pînă azi. Din păcate, teoria invocată în primele rînduri e doar o teorie. Deşi informaţia este liberă, deşi personalităţile nu mai au nevoie de viză pentru a apărea pe sticlă, adevăraţii formatori de opinie din România nu sînt specialiştii, ci exclusiv editorialiştii. Neavînd obişnuinţa dezbaterilor coerente şi/sau din prea multă comoditate, televiziunile preferă să-i atragă în studiouri pe cei care au răspunsuri la toate şi, mai ales, care ştiu să lase impresia definitivului. Împinse de la spate fie de Guvern (TVR), fie de interesele patronului (televiziunile private), redacţiile cultivă cu osîrdie oameni care trimit mesaje personale şi politice, nu analişti independenţi.

O filozofie interesantă a dezvoltat Realitatea TV, care a promovat un format extrem de rar – dialogul cu invitat perpetuu, care presupune un echilibru de forţe. De la intenţie la realizare e însă drum lung. Într-una din variante *(1 la 1)*, Emil Hurezeanu schiţează ironic un mic cult al personalităţii lui C.T. Popescu, pe care-l lasă să divagheze pe orice temă, iar temutul (şi orgoliosul) editorialist s-a lăsat prins în capcană. În cealaltă, *(Cap şi pajură)*. Sorin Ioniţă (directorul SAR, poate cel mai interesant analist din ultimii ani) întoarce actualitatea pe toate feţele, cu nerv şi ironie. Din păcate, partenerul său (de ceartă!) e Victor Niţelea, un poet expresionist al stîngii, a cărui performanţă nu duduie. Tentativa Realităţii de a construi nuclee de *„opinion-leaders"* a eşuat, fie pentru că a mizat pe cai... slăbiţi, fie pentru că îi epuizează pe cei zdraveni în formule insuficient adaptate.

Ce să zic, dacă avem libertate de exprimare, trebuie să ne obişnuim cu vacarmul opiniilor. Adevăraţii formatori de opinie sînt rarisimi peste tot în lume, noi mai avem de aşteptat. Cel mai sănătos este să-ţi faci o părere citind şi ascultînd cît mai multe voci. Sau să nu-ţi faci nici una.

P.S. Şi totuşi, aş fi curios să văd un sondaj – cîţi oameni chiar îşi formează opiniile după vorbele aşa-zişilor *„formatori"*? În ţara noastră plină de umor...

* A se studia un manual de socialism ştiinţific!

Ionela GAVRILIU

29 iunie 2005 la televiziuni

Lunea la TV. Nu prea sînt ştiri şi atunci, la mai toate televiziunile, analişti politici, politicieni, ziarişti şi cîte un profesor universitar pe ici, pe colo vin să comenteze şi să dezbată în urcare spre prime-time. Cristian Pîrvulescu – analist politic, Cristian Tudor Popescu, Cornel Nistorescu, Tudor Octavian, Sorin Ioniţă – preşedintele Societăţii „Academica", Mircea Dinescu sînt cîţiva dintre cei care îşi împart televiziunile în intervalul deschis la 18,00 şi închis noaptea tîrziu.

La B1 TV seara debutează promiţător cu un *Marş forţat* în care profesorul universitar Cornel Codiţă ne linişteşte: ne integrăm. Deocamdată sîntem doar ţapii ispăşitori de care e atîta nevoie pentru problemele marilor puteri europene.

Pe celelalte posturi de televiziune, variaţiuni pe aceleaşi teme. Cu aceleaşi figuri. La Realitatea TV s-a bătut moneda pe bilanţul făcut de PSD cu privire la guvernarea Tăriceanu şi pe criticile lui Năstase în acest sens. Şi pe replica PNL-ului. Cornel Nistorescu, invitat la o ediţie specială a ştirilor, îi dă dreptate lui Năstase cînd vede bubele guvernării şi face o analiză pe text, lăsînd profeţiile în seama altora: „Nu pot să fac profeţii, nu am asemenea înclinaţii".

Mai înainte, pe acelaşi post TV, analistul politic Victor Niţelea amintea de faptul că Alianţa D.A. trece printr-o criză, mai exact, cele două partide – citez – „se cotoiesc" în luarea deciziilor importante. Cum ar fi alegerea preşedinţilor Societăţii Române de Radiodifuziune şi TVR – un alt subiect preferat al zilei în care şi-au încercat verbul Cristian Tudor Popescu la TVR: „Numirile din fruntea SRR şi TVR seamănă cu cele de la Secţia de Propagandă a Comitetului Central", sau „Nici un profesionist adevărat de presă nu ar accepta să fie numit de un om politic", Ralu Filip – preşedintele CNA, chiar Dragoş Şeuleanu cu discursul „Să se revizuiască primesc, dar să nu se schimbe nimic", analistul politic Cristian Preda, cei din urmă răsfiraţi pe aproape două ore în ediţiile speciale de la Realitatea TV.

O altă temă a zilei, sucită şi răs-sucită în vorbe, a fost schimbarea Partidului Democrat din una social-democrată în una populară. La B1 TV, la *6 – vine presa*, Tudor Octavian pune punctul pe „i": „Ce înseamnă acest cuvînt «popular»? Şi cum dintr-un cuvînt tocit de sensuri de tristă amintire a devenit atît de proaspăt?". Sociologul Alfred Bulai face o analiză a mişcării populare în general pe OTV în emisiunea *Şah-mat*. Robert Turcescu pune capac subiectului invitîndu-l la *100%* pe Emil Boc.

La ore tîrzii, concluziile se trag într-o atmosferă mai puţin încrîncenată. Mircea Dinescu şi Stelian Tănase au o întîlnire savuroasă la *Zece fix*. OTV-ul agaţă telespectatorul la emisiunea lui Dan Diaconescu afişînd teme ca „Loveşti, Cozmin Guşă, loveşti în plin regimul lui Traian Băsescu". La B1 TV, Videanu „năşeşte" aceleaşi fricţiuni interne ale Alianţei.

Asta ca să nu mai spună nimeni că nu se întîmplă ceva (nimic).

Alexandru GRUIAN

Manualul privitorului la televizor

Manipularea de referinţă...

În 1995, eram cursant al Şcolii BBC de jurnalism TV şi abilităţi tehnice, care funcţiona în acea perioadă în clădirea Institutului de Artă Teatrală şi Cinematografică din Bucureşti. Pot spune că activitatea noastră de jurnalişti-cursanţi a beneficiat din plin de evenimente – marşuri şi mitinguri studenţeşti, terminate cu intervenţii ale scutierilor, trecerea în nefiinţă a lui Corneliu Coposu, înmormîntarea sa, ninsori abundente.

În timpul unuia din marşurile studenţeşti, s-a filmat un cadru în care camera era plasată perpendicular pe coloana de studenţi, la nivelul genunchilor acestora. Studenţii se ţineau de braţ şi, văzînd camera, au început să mărşăluiască cu genunchii neflectaţi, piciorul ridicat mult, în maniera pas de defilare.

La analiza pe ecran a imaginii, scena semăna izbitor cu animaţia din videoclipul „The Wall" al formaţiei Pink Floyd, aceea în care păşesc nişte ciocane, sugerînd trupe naziste, staliniste, oricum, trupe de represiune.

„Stop!", a strigat Michael, conducătorul englez al cursului. „Voi i-aţi pus să meargă astfel?" „Nu – a sosit, ezitant, răspunsul celui care filmase –, ei au început să bată pas de defilare..." „E în regulă, pentru că dacă voi i-aţi fi pus ar fi fost manipulare, imaginea este foarte puternică, sugerează ameninţare", s-a declarat Michael mulţumit şi am trecut la alte imagini. Poate că nici BBC n-o fi perfect, dar nouă, mărşăluitul cazon al studenţilor, chiar manipulat, ni s-a părut parfum, faţă de stilul televiziunilor româneşti.

...Şi manipularea de toate zilele...

Mulţi ziarişti din provincie sînt încă angajaţi în funcţie de aptitudini, atît în presa scrisă, cît şi în audio-vizual. Ceva talent la română, „calificare la locul de muncă", indicaţiile redactorului-şef şi propria abilitate sînt armele cu care tinerii ies pe teren, prea puţin conştienţi că sînt formatori de opinie, că cititorii, ascultătorii sau privitorii îi iau ca repere. Decenţa văzută ca responsabilitate faţă de cititor este de multe ori sacrificată în favoarea senzaţionalului. La ţară, sintagma „scrie în ziar" sau „am văzut la televizor" constituie un fel de probă a veităţii evenimentelor şi puţini sînt cei care se gîndesc că văd faptele aşa cum le descrie reporterul. Iar presa locală, dacă ar fi să credem sondajele, este un concurent serios pentru cea centrală. Emisiunile staţiilor TV locale, chiar plasate în grila de programe la ore teoretic fără audienţă (posturile centrale, numite de CNA staţii-mamă, nu sînt generoase şi nici interesate de probleme locale, altele decît crime, arestări sau catastrofe), sînt extrem de gustate de public.

Simptomatic este cazul corespondenţilor de presă centrală. Sînt plătiţi la bucată şi dornici să-şi vadă ştirea prin ziare sau să dea lovitura, atunci cînd crainicul anunţă dramatic numărul victimelor unui accident de circulaţie, în care morţii şi răniţii sînt inevitabil scoşi dintre „fiarele contorsionate". O poveste reală, dar cuminte este aidoma ambalajului care nu vinde marfa, oricît ar fi de bună. Iar cum evenimentele-şoc nu au loc chiar în fiecare zi, ele trebuie stoarse fără milă sau compasiune pentru cei deveniţi – poate fără voia lor – subiecte de presă. Exagerările pot fi inofensive, hilare sau nocive. Exemplific.

Am avut o iarnă grea, în care atît populaţiei, cît şi ziariştilor li se spunea, din motive diverse, că ar putea fi drumuri înzăpezite. În unele părţi ale ţării, chiar aşa a fost. În altele, am dorit să fim sincroni cu cetăţenii afectaţi. Drumul judeţean Albac – Peştera Scărişoara din judeţul Alba a fost aproape complet acoperit cu zăpadă. În Apuseni ninge abundent şi oamenii locului sînt obişnuiţi. Drumul este greu şi necirculat vara, darmite iarna, cînd moţii îşi pregătesc săniile cu cai sau vin călare pînă în centrul de comună, cum fac de sute de ani. Dar drumul înzăpezit, raportat ca atare de administraţie, i-a făcut pe jurnalişti să realizeze reportaje despre case izolate, Salvarea care nu poate ajunge în caz de..., eforturile drumarilor, mă rog, dramatic. După o săptămînă, drumul era tot înzăpezit, la fel după două săptămîni şi tot aşa toată iarna, pentru simplul fapt că ningea aproape continuu şi ceea ce buldozerele curăţau ziua se punea sisific înapoi noaptea. Pe la jumătatea lui martie, m-am întîlnit cu şeful drumarilor. Excedat, acesta m-a luat în primire de cum m-a văzut – păi bine, domnule, toată iarna am consumat motorină, de frica presei, încercînd să deszăpezim drumul spre Peştera Scărişoara. Am ajuns de rîsul oamenilor...

În urmă cu două săptămîni, ploi torenţiale. Tot în judeţul Alba. Raportul pompierilor – 10 case inundate, 157 de gospodării cu apă în pivniţe şi prin curţi, dar apa s-a retras repede, fără urmări, pentru că nu toate ploile torenţiale, vechi (ca fenomen) de mii de ani, duc la formarea de Mări ale Banatului. Ştire de agenţie, în urma căreia corespondenţii de presă s-au pus în mişcare – „...peste 300 de gospodării au fost inundate în urma unei ploi torenţiale...".

Un profesor care predă la Facultatea de jurnalism a Universităţii din Bucureşti şi care a deţinut, de-a lungul anilor, funcţii prin diverse redacţii TV, mi-a povestit cum a primit, în urmă cu cîţiva ani, o ştire conform căreia o grădină din Braşov a fost invadată de o specie ciudată de omizi. Hm... o grădină... nu e o ştire. Dar o stradă întreagă, începe să sune bine. Şi grădina s-a transformat în stradă, dar producătorul nu a fost mulţumit, astfel încît în final crainicul a citit cam aşa: „Grădinile braşovenilor au fost invadate de o specie necunoscută de omizi...". Toată povestea era susţinută de o imagine cu două omizi pe o frunză!

Mi s-ar putea reproşa că astea nu sînt ştiri serioase. Priviţi la televizor şi vedeţi ce ştiri oferă, în general, provincia. Şi poate n-ar fi lipsit de interes să fie editat un manual al consumatorului de presă, pentru că cititorii de ziare, radio-ascultătorii şi telespectatorii sînt mai mulţi – mult mai mulţi! – decît, să spunem, strungarii, care au un manual al lor. Iar strungăria este infinit mai inofensivă decît manipularea prin presă.

Mircea KIVU

Imaginea de pe sticlă faţă cu realitatea

Discuţiile generate de comemorarea celor 15 ani scurşi de la mineriada din iunie 1990 au prilejuit şi o analiză aplicată a rolului pe care îl joacă mass-media în formarea percepţiilor. Într-una din zilele respective, la un post de radio avea loc o discuţie (moderată de una din semnăturile vecine în această revistă) asupra acelor nebuloase evenimente.

Atenţia mi-a fost reţinută de lipsa oricărei umbre de îndoială dintr-o voce (de la Suceava, cred) care clama că principalii vinovaţi pentru nenorocirile de atunci sînt Coposu şi Doina Cornea. Repet, discuţia avea loc în iunie 2005, după ce toate (?) televiziunile proiectaseră în repetate rînduri imagini lămuritoare, după ce ziariştii cei mai respectaţi ai naţiunii explicaseră obstinat diferenţa dintre victime şi agresori. Întrebată de moderator de unde atîta siguranţă, doamna de la telefon a răspuns, mirată, că a văzut totul cu ochii ei – evident, la televizor. Că ştie sigur (tot de la televizor) că populaţia Bucureştiului a fost de altminteri mulţumită de corecţia aplicată turbulenţilor. Convingerile formate în urmă cu 15 ani s-au păstrat nealterate. Din păcate, discuţia a fost întreruptă abrupt (am simţit că prietenului nostru îi cam cedaseră nervii).

Trebuie spus că doamna în cauză se exprima perfect articulat, fără fisuri logice. Situaţia îmi pare exemplară, demnă de pus într-un manual despre manipularea prin mass-media. Nu e nevoie (deşi, cine ştie?) să amintesc că „realitatea" pe care şi-o însuşise persoana respectivă este cea care era transmisă de toate mediile accesibile la acea vreme în oraşul bucovinean – Televiziunea română liberă era şi unică, *România liberă, 22, Nu* şi *Baricada* erau inexistente pe tarabele de ziare care alcătuiau germenii pieţei libere provinciale. Forţa de persuasiune era amplificată prin unicitatea mesajului. Realitatea secundă, cea văzută la televizor sau citită în ziarele cu liberă circulaţie *(Adevărul, Azi, Libertatea)*, s-a substituit realităţii prime. Ea funcţionează acum cu forţa lucrului trăit. Oricîte mesaje s-au suprapus şi se vor suprapune de acum încolo în mintea acelui om, ele vor funcţiona ca umbre ale unei realităţi ipotetice, opuse celei trăite. Capetele sparte de mineri sînt echivalente, ca efect, cu cele smintite de mass-media dominantă a epocii respective.

Acest fenomen este amplificat, pentru cei care au trăit înainte de '89, de faptul că atunci mesajul transmis prin mass-media era unic şi întru totul *real*. Cînd în *Scînteia* scria că anume personaj e, de pildă, un trădător, nu era nici o îndoială că aşa era, el era deja judecat şi condamnat. Dacă la televizor apărea un academician care spunea că românce le nu nasc destui copii, era evident că a doua zi un decret avea să interzică avorturile. Dacă *Săptămîna* scria despre filmul *O fată fermecătoare* că e uşuratic, nu avea rost să-l mai cauţi în cinematografe a doua zi. Nu avea rost să confruntţi cu ce scrie în celelalte ziare, informaţia era indubitabilă. *A scris în ziar* era cea mai puternică probă a veridicităţii. Cutremurul din martie 1977 nu a existat pînă ce Radioul nu a căpătat aprobare să îl anunţe.

În toate sondajele de opinie, la capitolul „încredere în instituţii", mass-media se află de multă vreme pe unele din primele locuri (de obicei, întrecută doar de biserică şi armată). Este un „bun cîştigat" de cea mai liberă dintre instituţiile importante ale societăţii româneşti. Şi, cred, e bine că e aşa. Dar cu mari riscuri – instituţia atît de respectată poate produce efecte devastatoare, căci, am văzut, ele capătă statut ontologic de realitate.

Din acest punct de vedere, demersul reflexiv iscat între reprezentanţii mass-media de recente accidente de parcurs nu poate fi decît binevenit. Peisajul oferit astăzi de mass-media română este cel al unei bresle profund divizate. Este posibil ca, pe termen scurt, să asistăm la diminuarea încrederii publicului în mass-media, pe măsură ce glisările sînt aduse în discuţie. Însă riscurile ocultării ar fi prea mari.

Miron DAMIAN

Oglindă, oglinjoară...

V-aţi întrebat vreodată ce s-ar fi întîmplat dacă, solicitată obsesiv să spună cine e cea mai frumoasă din ţară, oglinda din poveste ar fi răspuns invariabil „Tu eşti, păpuşă!"? Probabil că Alba ca Zăpada ar fi trăit fericită, împreună cu regina cea rea, pînă la adînci bătrîneţi, cînd regina ar fi fost şi incredibil de slută. Oglinda ne-a salvat pe noi de un final atît de puţin romantic – şi pe prinţ, de burlăcie – alegînd să fie sinceră, nu fermecătoare.

Speculez că, dacă v-aş întreba, la rîndul meu, cine sînt formatorii de opinie din România, un numitor comun al răspunsurilor va fi că sînt comentatori foarte populari, chiar iubiţi. Un enunţ care pare nu doar adevărat, pare de bun-simţ. E o greşeală. Formarea şi deformarea de opinie nu sînt procese opuse, sînt complementare. Ca să formez o opinie, primul lucru pe care trebuie să-l fac este să de- sau reformez opinia greşită pe care cititorii o au. Sigur, nu toate opiniile cititorilor intră în categorie, ba chiar se poate presupune că, în majoritatea cazurilor, jurnalistul şi cititorii lui împărtăşesc aceleaşi convingeri. Dar atunci nu putem vorbi de „formare" de opinii. Chiar dacă aş folosi restul articolului ca să afirm că unu şi cu unu fac doi, tot nu cred că aş fi îndreptăţit să pretind că am încercat să formez cititorilor *Dilemei vechi* o opinie despre aritmetică. Doar cînd dilematicii ar începe să se îndoiască de acest adevăr matematic de bază, abia atunci un astfel de articol ar fi necesar. Iar un astfel de jurnalism nu are cum să fie popular. Un formator autentic de opinie poate spera să ajungă citit, respectat şi ascultat. Iubit însă nu are cum să fie. Nimeni nu-l iubeşte pe cel care arată greşelile, chiar dacă se dovedeşte că are dreptate.

La popularitate se ajunge în direcţia perfect opusă: trebuie să le spui mereu cititorilor că au dreptate, chiar şi atunci cînd se dovedeşte că greşesc. E o reţetă foarte simplă, care are o singură regulă: „spune-le ce vor să audă". Astfel, vei susţine, în anul 2005, că mineriadele sînt de condamnat, căci în anul 2005 majoritatea publicului crede că mineriadele sînt ceva de condamnat. O vei face cu aceeaşi convingere cu care, în anul 1990, ai susţinut că intervenţia minerilor este necesară pentru preîntîmpinarea tentativei unor exaltaţi de a da o lovitură de stat. Majoritatea românilor credeau, în 1990, acelaşi lucru. Nu poate fi o plăcere mai mare pentru cititorul majoritar decît să-şi vadă propriile păreri, vagi şi adesea incoerente, bunul lui simţ simplu şi adesea greşit, susţinut de o voce de autoritate, cu un stil strălucitor. Cu siguranţă că îţi va aprecia mereu opiniile, şi asta pentru simplul fapt că îi aparţin. Va spune că pui mereu punctul pe *i*, pentru că punctul tău este pus pe *i*-ul lui. Dar asta nu reprezintă formarea unor opinii, ci confirmarea lor. Comentatorii populari şi iubiţi nu sînt nici formatori, nici deformatori, sînt conformatori de opinii.

Această stare de fapt are două efecte vizibile. Primul porneşte de la constatarea că a căuta popularitatea şi a spune publicului ceea ce doreşte să audă sînt instrumente de bază nu în arsenalul unui formator de opinie, ci în acela al unui politician profesionist. Aşa cum este, de exemplu, Traian Băsescu. Astfel se explică faptul că acesta reuşeşte să facă, cu succes, concurenţă celor mai iubiţi jurnalişti. Îi bate cu propriile lor arme; de fapt, mai bine zis, speculează faptul că ei s-au bătut prea mult timp cu armele lui. Iar acest succes stîrneşte o confuzie, bănuiesc, autentică. Altfel nu-mi explic cum a putut dl Cristian Tudor Popescu să pretindă că „trompetele Puterii" încearcă să-l reducă la tăcere, tocmai după ce reuşise performanţa de a face, în aceeaşi seară, din patru televiziuni diferite, fanfară.

Al doilea efect, mai grav, este că acest tip de jurnalism priveşte ca obstacol un lucru esenţial pentru exprimarea unei opinii: afirmaţia. Discursul jurnalistic autohton este, aproape în exclusivitate, negativ. Se scrie mereu despre ce merge prost şi cine e responsabil. Nu se scrie aproape niciodată despre ce merge bine sau cum ar putea să meargă bine. Se găsesc mereu voci care să critice o idee, aproape niciodată un număr semnificativ de voci care să o susţină. De asta avem foarte mulţi „formatori" de opinii şi foarte puţine opinii formate.

Alexandru LĂZESCU

Presa românească pe cîntar

Cam de un an de zile, presa românească a devenit ea însăşi subiect de presă. Întîmplările din serviciile publice de radio şi televiziune de anul trecut, mai ales cele petrecute între cele două tururi de scrutin ale alegerilor prezidenţiale, pot fi oricînd introduse în manualele de dezinformare. Scandalurile de *România liberă* şi *Evenimentul zilei*. Ruptura de la *Adevărul*. Şi din nou serviciile publice audiovizuale rămase în centrul atenţiei în ultimele şase luni după o anchetă parlamentară cam fără rost şi o pripită şi oricum plină de amatorism, gestiunea numirii celor două consilii de administraţie în prag de vacanţă parlamentară. Dincolo de ideea în sine de a grăbi astfel de numiri înainte de a schimba cadrul legal de funcţionare al audiovizualului public, altfel înfierat de toată lumea pe la seminarii, e tot mai limpede că maniera în care s-au făcut şi de această dată nominalizările ilustrează faptul că îngrijorător de puţini lideri politici au habar de ceea ce se întîmplă pînă la urmă în aceste consilii. Ca să nu mai vorbim de faptul că aproape nimeni nu are în vedere că persoanele aşezate pe liste trebuie să fie în stare să regîndească strategic din temelii o instituţie profund bolnavă şi anacronică ca radiodifuziunea publică.

Dar lista încă nu s-a terminat. Nu putem trece peste puzderia de pete negre acumulate de mass-media pe tot parcursul crizei jurnaliştilor aflaţi ostatici în Irak. Iar cireaşa de pe tort o pune ultimul scandal, *Evenimentul zilei – Monica Macovei,* un alt exemplu de introdus în lecţiile de manipulare asistată. În mod ironic, dar amar, victima acestui colaj ruşinos e un om care timp de ani şi ani de zile a apărat aproape fanatic ziariştii ameninţaţi prin tribunale sau presaţi şi opresaţi de tot felul de baroni locali şi centrali. Însă extrăgînd doar aceste cîteva puncte de ruptură – şi în paranteză fie spus poate n-ar trebui să uităm că acelaşi ziar publica exact în ziua în care preşedintele Traian Băsescu era primit la Casa Albă un atac virulent la adresa fostului ambasador american la Bucureşti Jack Dyer Crouch, putem conchide că e vorba de un număr de derapaje grave, poate prea multe, de la un parcurs altfel normal al mass-media autohtone.

Nimic mai fals! Ultimul caz cu scandal de la *Evenimentul zilei* a stîrnit multă vîlvă datorită mizei sale politice, datorită notorietăţii personajului principal şi, evident, datorită implicării unui ziar important, de la care nimeni nu se aştepta la un astfel de comportament. În realitate, acest gen de anormalitate a ajuns regulă de multă vreme. Şantajul de presă a devenit o adevărată instituţie. Parabola pădurii care mai are inevitabil şi uscături ar trebui reformulată, în cazul nostru, pe de-a-ntregul.

Uscăturile sînt peste tot şi sînt de mai multe feluri. O parte ţin de deficitul de „meserie" şi mai ales de „deficitul cultural" al celor care populează paginile publicaţiilor sau audiovizualul românesc. În culise auzi frecvent despre cazurile unor corespondenţi care însoţesc delegaţiile oficiale, fără să aibă habar de lucruri de bază legate de vizitele cu pricina. Alte uscături sînt rezultatul unor mizerabile jocuri de culise, făcute pentru a cîstiga bani prin şantaj sau pentru a distruge adversari la comandă. De regulă, cînd vedeţi anunţate cu litere de o şchioapă mari dezvăluri în serial, găzduite doar de un singur ziar, fiţi cît se poate de circumspecţi.

© S. Ivanoschi

Unele păcate ale presei autohtone sînt în consonanţă cu ceea ce se întîmplă şi în afară. Inflaţia nefericită de „surse care vor să-şi păstreze anonimatul" este deplînsă şi pe alte meridiane şi paralele. Pentru că o practică care ar trebui să fie o excepţie, un caz-şcoală rămîne faimosul „Watergate", a devenit între timp o regulă. Aşa se face că sub acoperiri de acest gen intoxicarea de presă a devenit nepermis de lesnicioasă. Bineînţeles, între intoxcicări orchestrate ca la carte la un capăt şi non-ştiri la un altul există şi destule lucruri valide. Dar e evident că mass-media trebuie să reinventeze în anii următori pentru a-şi recupera credibilitatea.

Dar care sînt, pînă la urmă, carenţele presei autohtone? În principal patru lucruri: responsabilitatea, deficitul de profesionalism, deficitul cultural menţionat anterior şi, poate surprinzător pentru unii, lipsa de imaginaţie. Un rezultat evident al ultimei caracteristici e comportamentul mimetic împins la extrem. Aceleaşi subiecte, comentate în mare de aceleaşi voci, se plimbă previzibil, cuminte, de la un suport media la altul. Cît despre responsabilitate ce să mai vorbim? Puţini gazetari scriu sau vorbesc avînd cu adevărat sentimentul că în mîinile lor se află destinele unor oameni. Sintagma, de acum clasică, care face trimitere la preocuparea pentru „dreptul opiniei publice de a şti", are de prea puţine ori acoperire în practică. Grija cu pricina e cel mai adesea un simplu şi comod paravan onorabil pentru a acoperi greşeli jurnalistice sau, mai grav, acţiuni premeditate deloc onorabile.

A intrat mass-media românească, după ultimele scandaluri majore, într-un proces de profundă prefacere? Aşteptările ar trebui însoţite de multă prudenţă din acest punct de vedere. Pentru că mulţi dintre cei care participă intens la dezbaterile pe această temă în ultimele zile o fac grevaţi de un serios bagaj resentimentar, mai interesaţi să plătească poliţe restante decît să cureţe terenul de joc. Cu toate acestea, vor fi consecinţe. Migraţii, posibile noi proiecte editoriale, toate într-un climat de mare confuzie. Iar bătălia politică care se anunţă tot mai ascuţită, pe măsură ce previzibilele tensiuni din coaliţia de la guvernare se vor acutiza riscă să aibă reverberaţii majore şi în mass-media. Aşa că nu trebuie să ne facem iluzia că fabricile de intoxicare mediatică vor dispăre brusc după ruşinea suferită de *Evenimentul zilei*. Atîta doar că o vor face probabil mai profesionist. Aşa cum ne-au obişnuit.

Monica TĂNASE

Cine ne apără de jurnalişti?

Statele Unite ale Americii. Anul 1966. Un cetăţean, condamnat pentru crimă, contestă sentinţa şi invocă faptul că procesul nu a fost corect din cauza amestecului presei. Procesul a fost preluat de Curtea Supremă.

Cu trei luni înainte de proces, o campanie virulentă a fost lansată de presă în jurul lui şi a crimei nedemonstrate încă. Pe tot parcursul procesului, douăzeci de reporteri au primit locuri în imediata apropiere a juraţilor şi avocaţilor. O instalaţie audio-video a fost plasată alături de camera juraţilor. Aceştia nu au fost sechestraţi înainte de începerea deliberărilor şi au avut acces la toate ştirile legate de caz. Numele şi adresele lor au fost făcute publice şi astfel au ajuns să primească acasă scrisori cu eventuale soluţii la proces. Au devenit în scurt timp celebrităţi pe ecrane şi în ziare. Rezultatul deliberărilor lor este lesne de bănuit. Învinuitul a contestat decizia Tribunalului. Curtea Supremă a analizat cazul. În primă instanţă, recunoaşte jurnaliştilor dreptul incontestabil la exprimare: *presa nu numai că publică informaţii despre procese, dar este şi un garant împotriva erorilor judiciare supunînd poliţiştii, procurorii şi funcţionarii judiciari unui aprig scrutin public şi unei critici publice*. Cu toate acestea – adaugă judecătorii Curţii Supreme – *procesele nu trebuie cîştigate prin folosirea sălilor de reuniune, a radioului şi ziarelor*. Concluzia judecătorilor a fost că presa a avut o influenţă dăunătoare în acest caz prin amestecul nejustificat în justiţie. Din cauza presei, procesul nu a fost corect şi, poate, soluţia prea aspră. Cauza interesului public şi dreptul la liberă exprimare au afectat, în acest caz, dreptul cetăţeanului la o justă apărare. Am încercat să stabilim împreună cu Mircea Toma şi Răzvan Martin de la Agenţia de Monitorizare a Presei – *Academia Caţavencu,* instrumentele care pot reglementa activitatea jurnaliştilor fără a le îngrădi libertatea.

Statul nu are ce căuta în reglementarea activităţii breslei jurnaliştilor. Presa, libertatea de exprimare sînt un plămîn al democraţiei. Fără accesul la informaţia de interes public, nu poate exista o democraţie funcţională. În momentul în care sursele de informaţie de interes public se reduc tot mai mult, cetăţeanul este tot mai puţin format, iar posibilitatea manipulării informaţionale şi politice, tot mai mare. **(Răzvan Martin)**

În ultimii ani au existat, în mai multe rînduri, încălcări ale libertăţii de exprimare, abuzuri din mai multe direcţii: din interiorul redacţiilor, pentru că mare parte din presa română este controlată economic sau politic; dinspre zona politică, administraţia centrală sau locală sau presiunea codului penal (calomnia) care, dacă nu restrînge, intimidează libertatea de exprimare. Pentru a contracara aceste presiuni este nevoie de o solidaritate a breslei pentru a-şi defini nişte interese comune şi a lupta pe o poziţie mai puternică. **(Răzvan Martin)**

Valorile profesionale prin care jurnaliştii ar trebui să-şi definească singuri activitatea, pentru a-şi contura libertatea de exprimare în contextul unor presiuni inerente, dar şi pentru a-şi controla excesele în detrimentul interesului public. Normal ar fi ca organizaţiile de presă să îşi asume coduri de conduită: să verifice sursele, să fie de bună-credinţă, să respecte drepturile minorilor, dreptul la intimitate, să nu discrimineze etc. Apoi să găsească modalităţile prin care acest set de valori să fie implementat şi respectat. **(Răzvan Martin)**

Coduri deontologice există deja: unul al Clubului Român de Presă şi unul al Convenţiei Organizaţiilor de Media. Amîndouă însă sînt cvasinecunoscute şi aproape deloc respectate şi implementate. E vina ambelor structuri care n-au reuşit să impună pe piaţă aceste coduri deontologice. E vina, apoi, a patronatului că nu acordă o atenţie suficientă eticii profesionale şi că în prim-plan apare interesul comercial, interesul audienţei. Situaţia de la *Evenimentul zilei,* de săptămîna trecută, e relevantă. **(Răzvan Martin)**

Consiliul presei, adică o structură care să înglobeze cît mai multă presă şi să angajeze factori de decizie laolaltă cu alte entităţi care să aibă libertate, independenţă în a judeca şi implementa codul deontologic. Asta e foarte greu de construit. Asociaţia Ziariştilor Maghiari din România a construit mecanismul prin care codul deontologic să fie administrat. Au un consiliu care judecă acele cazuri de persoane care acuză un ziar de calomnie. Dacă acest consiliu descoperă că sesizarea persoanei este justificată, ziarul e pedepsit la publicarea unui drept la replică sau a unei îndreptări într-o pagină pe care o stabileşte consiliul. Dacă publicaţia nu execută sancţiunea, celelalte ziare, membre ale asociaţiei, publică dezminţirea pe care n-a publicat-o „vinovatul". În restul presei autohtone încercăm acum să construim un mecanism asemănător. **(Mircea Toma)**

Noi nu trebuie să reinventăm roata. Sînt deja o sută şi ceva de ani de cînd în alte ţări funcţionează consilii ale presei, coduri deontologice. Problema e că majoritatea instituţiilor de presă din România, mai ales cele puternice, nu-şi asumă acest set de reguli profesionale şi mecanisme de implementare a lor. **(Răzvan Martin)**

Normele legale care există deja, în Constituţie, în alte legi specifice anumitor media, sînt suficiente. Trebuie să găsim alte variante şi să evităm impunerea prin lege. Pentru că se vede că, în audiovizual, ce zice CNA-ul începe să fie respectat. Există o entitate, dar există şi un risc semnificativ ca autoritatea să abuzeze, la un moment dat, şi să se amestece în spaţiul editorial. Pentru presa scrisă ar fi mult mai elegant să încercăm să construim o structură care să reacţioneze intern. Sînt semne pozitive în acest sens. **(Mircea Toma)**

Publicul mai exigent începe să nu mai cumpere, să nu mai consume ceva ce nu merită. Există deja un mecanism în acest sens. O disciplină care se predă în liceu, *Competenţa în mass-media*. Am picurat deci acest strop de antidot care va avea efect peste 30-40 de ani. **(Mircea Toma)**

DILEMA VECHE
(De)formatorii de opinie

Adina POPESCU

De la ciomag la cuvînt

În raportul pe 2004 despre libertatea presei în România, redactat în cadrul programului FreeEx al Agenţiei de Monitorizare a Presei – *Academia Caţavencu,* se specifică că „agresiunile îndreptate împotriva jurnaliştilor au continuat să fie fenomenul cel mai vizibil în viaţa presei româneşti", în ciuda avertismentelor organizaţiilor naţionale şi internaţionale. În iunie, anul trecut, AMP atrăgea atenţia faptului că „ameninţările adresate ziariştilor de către politicieni, funcţionari publici, demnitari, chiar dacă nu acoperă intenţia reală a acestora, au ca efect încurajarea agresiunilor împotriva jurnaliştilor".

Nu vom trece în revistă acum bătăile cu bîte de baseball, împunsăturile cu cuţite, pumnii în cap, ghionturile şi camerele de filmat făcute guler. Majoritatea acestor incidente au avut loc în judeţele patriei noastre, în universul tihnit şi idilic al provinciei. Scenariile sînt aproape identice: un baron local, prefect, om de afaceri, poliţai-şef etc. se enervează pe „nesimţirea" cu care semnalează presa neaservită „cui trebuie" anumite nereguli, furtişaguri şi „mînării" din judeţ şi, ca şi cum ar fi fost înjurat seara, la poartă, de vecinul de peste uliţă, îşi ia sapa, sare gardul, otrăveşte cîinele, apoi dă la cap, „la gioale" şi pe unde mai nimereşte. Primitivismul care caracterizează uneori relaţiile dintre jurnaliştii locali şi personajele centrale ale publicaţiilor lor este greu de comentat. Interesant de urmărit ar fi, poate, textele de ameninţare, comentariile cu subînţeles şi cu venin, dar te lămureşti repede că şi acestea sînt croite pe acelaşi calapod. Inventivitea românului cu stare şi cu funcţie, supărat pe presă, e nulă. Poate doar injuriile să fie mai fanteziste... dar ele nu sînt citate!

„În momentul cînd mai comentezi ceva, ţine minte, trimit doi băieţi de-ai mei şi te execută!", îl ameninţa telefonic Dumitru Sechelariu pe un ziarist de la *Gazeta de Bacău,* în iunie anul trecut. „Execuţia" te duce cu gîndul la o ghilotină, în piaţa publică din Bacău, care îţi dă fiori, dar cei „doi băieţi" nu prea îţi inspiră teamă. În fond, ar putea să fie doi pricăjiţi, nemîncaţi de-o lună, culeşi direct din fabrică sau de pe ogor, pe care poţi să-i baţi cu o mînă! „Bă, ai încurcat-o cu mine, te termin! Îţi fac felul!", îi răcnea în plină stradă un gardian public unui ziarist de la *Gazeta de Maramureş,* după ce acesta publicase, cu puţin timp în urmă, un articol referitor la un coleg de-al său care împărţea aleatoriu amenzi şoferilor. Nici nu te puteai aştepta la mai mult din partea unui gardian public; partea proastă e că ăştia trec mai uşor la fapte, ceea ce s-a şi întîmplat! „Ce omor vă trebuie pentru ce scrieţi!", i-a zis George Băeşu, fost prefect de Vrancea şi candidat PSD la alegerile parlamentare din 2004, unui jurnalist de la *Ziarul de Vrancea,* în timpul unei vizite electorale PSD în judeţ. De remarcat tonul patern, impersonal al textului; este specific acelui gen de tătic de mahala care merge pe dictonul: „Io te-am făcut, io te omor!", indiferent dacă e vorba de plodul lui sau de al altuia. Apoi, la aceeaşi vizită electorală, Marian Oprişan le-a recomandat jurnaliştilor, care încercau să-l fotografieze pe stradă, „să se poarte ca în lumea civilizată unde există locuri delimitate pentru ziarişti". De amintit că „în lumea civilizată" ai voie să vinzi pe tarabă orice ziar şi nu să le ţii ascunse sub tejghea pe cele care „nu dau bine" şi să le vinzi pe sub mînă doar celor care par străini de loc şi „în trecere", aşa cum se întîmpla toamna trecută la Focşani. Şi din „tabăra adversă": „În zilele următoare venim şi vă distrugem de tot, să vă omorîm. Ai grijă pe unde mergi că la orice pas poţi să mori!", l-ar fi ameninţat pe un ziarist de la *Monitorul de Vrancea* (ziar apropiat PSD-ului), a doua zi după cîştigarea alegerilor prezidenţiale de către Traian Băsescu, un om de afaceri local, apropiat al PNL. Deja aici eşti invitat la un exerciţiu de imaginaţie: maşina cu geamuri fumurii care ignoră trecerea de pietoni, ghiveciul care cade cu precizie de la etajul zece, o gură de canal neacoperită etc.

În „ograda" Capitalei, ceva mai multă subtilitate: „...să se potolească şi să-şi vadă de treburile lui (...) pentru că ştiu toate mişcările pe care le face...", îl punea la punct fostul ministru al Apărării Ioan Mircea Paşcu pe un jurnalist de la *Academia Caţavencu.* Acesta era un mesaj transmis printr-un intermediar, în urma unei convorbiri a jurnalistului cu George Enoiu, membru al PD, pe tema unui document secret care îl acuza pe Traian Băsescu că ar fi făcut poliţie politică. Deja cînd intervin „intermediarii" poate fi vorba despre o evoluţie!

Este de remarcat faptul că afirmaţiile şi comentariile la adresa presei şi a jurnaliştilor sînt mai pline de imaginaţie, uneori mai ambigue, alteori metaforice, cu cît funcţia este mai mare şi interesele cresc. Unele dintre ele pot deveni chiar proverbiale. La acest nivel, nu se mai pune problema telefoanelor de ameninţare care sună în miez de noapte, pe noptiera ziaristului „obraznic". Fostul preşedinte Iliescu ar putea ocupa un prim loc într-un top al personalităţilor politice care atacă, în mod public, presa. De la faimosul „Măi, animalule!", care a devenit, printre altele, sursă de inspiraţie pentru cîntece protestatare, Ion Iliescu, spre final de carieră, ne vorbeşte despre „unii măgari din presă" şi despre „rolul de viperă" al unei ziariste. Tot el este cel care îi liniştеşte pe pensionarii din Cîmpina, în timpul ultimei campanii electorale: după „o experienţă de cincisprezece ani" în care „l-au frecat în fel şi chip", ziariştii „nu-l mai emoţionează!". Mai ales că scriu despre el „bazaconii" şi „fleacuri" prin ziare. Concluzia sa: „Cîinii latră, caravana trece!".

Preşedintele Băsescu părea să aibă o relaţie onorabilă cu presa, pînă la criza ostaticilor din Irak. Dar iată că, preşedintele le dezvăluie cîtorva studenţi că, între timp, a descoperit şi „presa ticăloşită". Formularea are într-adevăr vagi rezonanţe poetice sau poate aduce cu o întorsătură de frază a lui Rebreanu din *Răscoala.* Într-un recent interviu, Traian Băsescu este întrebat ce înseamnă pentru el „o presă bună". „O presă bună este o presă care te critică fără să te jignească" – declară preşedintele. Astfel el vrea să delimiteze clar că „a avea atitudini critice e una, a avea porniri jignitoare e alta". Afirmaţii care, măcar în intenţie, par de bun-simţ şi te pot pune pe gînduri.

Stela GIURGEANU

Calul troian sau „Gică contra"?

Ce vă deranjează la formatorii de opinie?

...În primul rînd şi pe primul interlocutor, un domn care lucrează în „domeniul public" şi care are peste 40 de ani, întrebarea l-a făcut să mă întrebe, la rîndul lui, „cum adică, formator?". Pentru că, cel puţin în ceea ce-l priveşte, invitaţii la talk-show-uri, pe care, dacă vroiam, îi putea număra pe „degetele de la o mînă", sînt doar oameni de rînd, unii care „îşi dau cu părerea şi iau şi bani pentru asta". Dar atît. Nu-i consideră formatori. „Pe mine mă deranjează că niciodată nimeni nu îşi cere scuze. Chiar cînd greşeşte. Mă enervează că toţi au mereu dreptate, că nu există unul care, cînd o dă în bară, să recunoască că a dat-o în bară. La noi, toţi vin cu ideile lor fixe de-acasă, idei de care ţin cu dinţii şi cu care merg pînă în pînzele albe şi chiar mai departe, neavînd simţul propriului penibil!"

„...Sînt nişte nesimţiţi cu toţii." În chiar dimineaţa în care dezminţirea cum că doamna ministru nu a băut şi nu a spart pahare, se tipărise, negru pe alb, în locul probelor anunţate cu surle, tam-tam şi aroganţă, cu o seară înainte, o doamnă, în faţa mea, la coadă la plătit „mobile", îmi explică ce e cu scuzele de după spartul capului. „Că aşa au făcut şi cu Băsescu, şi cu scandalul cu flota. Cui i-a mai păsat pe urmă de dovezile contra acuzelor şi pro-Băsescu? Cînd cineva are interes să te discrediteze, păi te bagă presa bine în rahat, te dă la toată lumea să te miroasă, toată lumea strîmbă din nas, iar pe urmă degeaba te speli tu şi cu parfum de roze, că ăia de te-au mirosit înainte, tot cu mirosul ăla rămîn în cap!"

„...În ceea ce mă priveşte", o doamnă vînzătoare la un butic de cartier, căutîndu-şi cuvintele cu ochii lipiţi de o dezbatere pe tema mineriadei, „eu nu îi mai înţeleg deloc". „Una la mînă – îmi zice – de ce *atunci* ni s-a zis că minerii au făcut bine şi că au plantat flori, iar acum că au făcut rău şi că au omorît, nu şase, ci o sută de oameni? Apoi, doi la mînă, de ce după atîta vreme încă se mai bate monedă pe acelaşi subiect? Cînd avem altele de ne ard pe noi, acum?" (aici începe discuţia despre UE care nu ne mai vrea, iar imaginile astea şocante nu fac altceva decît să ne strice şi mai mult imaginea şi să ne îndepărteze şi mai mult de Europa). Şi, în definitiv, „ce au, dom'le, cu domnu' preşedinte (este vorba de expreşedintele, Ion Iliescu), că parcă de-abia au aşteptat să îl dea jos ca să-l bage în puşcărie?". După ce se mai răcoreşte de dileme, doamna îmi întinde „restul" fascinată de „cum le mai întorc ăştia de la televizor, să o dea mereu cu puterea", îmi bagă un „Doamne-fereşte" şi o cola în plasă, după care îşi relipeşte ochii de ecranul televizorului (aşezat la mare înălţime, printre rafturile de biscuiţi şi pufuleţi) şi redevine mută.

Cît credit acordaţi formatorilor de opinie?

...Ce încredere are un absolvent de ASE, cu doctorat în afară şi salariu de peste o mie de euro? „N-am", îmi retează scurt, după care îmi spune că nu poţi să ai încredere în unii care vin acolo (adică la televizor), nu ca să îţi prezinte rezultatul unor cercetări sau experienţe proprii, ci doar ca să se dea mari şi să discute... discuţii. „Talk-show-urile astea nu ajung niciodată la nici o concluzie", aşa că, tocmai din cauza asta, „nu ai ce credit să le acorzi".

„...Uneori n-ai ce face." Cînd e vorba de un subiect care te interesează, dar asupra căruia nu ai cum şi de unde să te documentezi, o domnişoară învăţătoare îmi spune că trebuie să apleci urechea la ce se spune în presă. Iar dacă, de un subiect se trage în mai multe direcţii, ea se duce în direcţia în care se trage cel mai abitir. „Cred în cel care e mai vehement." De exemplu, cînd cu jurnaliştii răpiţi, cînd nu aveai ce şi de unde să ştii şi aşteptai cu sufletul la gură să se mai bage cîte o discuţie sau cîte o informaţie, mergeai întotdeauna pe mîna celui mai „sigur pe el", pentru că siguranţa impune credibilitate.

Dacă însă toţi sînt la fel de siguri pe ei, pe care îl alegi?

„...Pe ăla mai al dracului!" Răspunsul fără ezitare a venit de după o tonetă de „ziarist".

„...Pe ăla consecvent." Un domn profesor, la pensie, îmi spune că există şi din ăştia, chiar dacă sînt mai puţini decît formatorii declaraţi. „Ăştia sînt cu bun-simţ şi nu vor să-şi impună părerea unei mase care chiar depinde de spusele domnului X, sau Y." Cum categorisеşte formatorii? Pe de o parte, sînt „ori agenţi politici", pozînd în postura de „de-al nostru, din popor" şi „lucrînd" minţile oamenilor pentru interesele cutărui sau cutărui partid, ori „Gică contra", cei care, din principiu, „sînt mereu de cealaltă parte a curentului". Dar, pînă la urmă, sînt toţi de un singur fel: „nişte ticăloşi care îşi însuşesc dreptul de a vocifera şi de a pretinde că modelează opinia publică, fără să îşi asume, la final, nici un fel de responsabilitate".

Adina ROSETTI

Ghid personal de utilizare a presei

Sînt ceea ce se cheamă un om normal. Nu sînt dependentă de media şi *breaking news,* dar nici nu rămîn indiferentă la ceea ce se întîmplă în jurul meu. Nu sînt obsedată de jurnalele de ştiri, dar nici nu ignor realitatea. Motivul pentru care nu mă uit la televizor este cantitatea enormă de prost gust violent, pe care o întrezăresc atunci cînd îl deschid (avînd norocul să nimeresc mai tot timpul în mijlocul unor emisiuni de aşa-zis divertisment, filme de duzină sau emisiuni informative în care faptul divers şi senzaţionalul prost înţeles par să primeze). Nu cumpăr nici ziare, în general, din lipsă de timp, dar mai ales pentru că am la îndemînă o soluţie mult mai facilă şi ispititoare: Internetul.

Sursa mea principală de informare este aşadar inepuizabilul World Wide Web.

Naţiunea pe forum

Cel mai interesant şi amuzant aspect al navigării pe astfel de site-uri sînt forum-urile şi paginile dedicate comentariilor cititorilor pe marginea articolelor şi ştirilor publicate. Sub protecţia infailibilă a anonimatului, cititorii îşi varsă acolo părerile vehemente, opiniile atotştiutoare, de multe ori, injuriile la adresa ziariştilor şi protagoniştilor ştirilor şi chiar a celorlalţi vizitatori virtuali, care au convingeri opuse.

Mai ales pe site-ul ziarului *Gândul* se nasc dispute aprinse şi interminabile între cititori. Ţinta predilectă a tuturor atacurilor – fie ele provocate de ură, fie de prea multă admiraţie – este controversatul personaj denumit de către cunoscători, cu familiaritate, CTP-ul. *Love him or hate him, you just can't ignore him!* pare a fi sloganul care îl însoţeşte pretutindeni. Avînd deopotrivă fani inveteraţi, care îl apără cu devotament dîndu-i crezare absolută, dar şi detractori înverşunaţi, care se lansează în diatribe interminabile, pentru a-i demonta teoriile, CTP-ul este simbolul care face ziarul să se vîndă, încingînd la maxim spiritele, formînd şi deformînd cu o uşurinţă înspăimîntătoare opinii şi aruncînd astfel o serioasă umbră de îndoială asupra obiectivităţii ziarului.

Pe forum-ul *Evenimentului zilei,* lucrurile par a fi ceva mai moderate, comentariile neîndreptîndu-se în mod pasional asupra autorilor articolelor, ci mai mult asupra protagoniştilor acestora. Nici un alt editorialist nu reuşeşte să aibă impactul devastator al CTP-ului asupra cititorilor. Probabil le lipseşte doza de înflăcărare a acestuia, pentru a convinge masele.

Mai nou, în urma scandalului mediatic iscat în jurul Monicăi Macovei, spiritele s-au încins din nou pe forum-uri. Atît cititorii *Evenimentului...,* cît şi cei ai *Gândului* au căzut de acord de această dată, comentînd articolul incriminator drept „jurnalism de cea mai joasă speţă", „dezgustător", „manipulare", „halal jurnalistică" şi culminînd cu întrebări retorice „Ce-i mai bun – Keep Walking sau Săniuţa?", precum şi comparaţii de tipul „Stănoiu era beată şi cînd era trează!".

Pe de altă parte, prin gestul său de a-şi înfiera colegii de breaslă, luînd apărarea doamnei ministru agresate, controversatul CTP şi-a îmbunătăţit substanţial capitalul de imagine în rîndul publicului, trezindu-se brusc cu o aură de cavalerism în jurul creştetului şi un torent de felicitări de la forumişti. Foarte puţini au bănuit că gestul său ar putea avea şi alte motive, mai puţin cavalereşti.

Preşedintele Băsescu rămîne însă personalitatea cea mai comentată, începînd cu îndelung dezbătuta problemă naţională a şuviţei (a cărei tăiere spectaculoasă a ţinut prima pagină a tuturor ziarelor, ceea ce m-a determinat să nu le mai citesc timp de cîteva zile, pînă au revenit la subiecte mai rezonabile) şi culminînd cu misterul rezolvării crizei ostaticilor din Irak. De altfel, criza jurnaliştilor răpiţi a provocat valuri de isterie în rîndul publicului, valuri întreţinute de puzderia de specialişti-în-terorism-peste-noapte, care au apărut la tot pasul în mass-media şi au emis cele mai abracadabrante teorii, contribuind la dezinformarea şi haosul generale.

DILEMA ARH

ARHITECTURĂ, URBANISM, SPAŢIU PUBLIC

supliment editat de **Dilema veche** în colaborare cu **Ordinul Arhitecţilor din România**

arh. Dorin ŞTEFAN

V.A.L.O.A.R.E.

Încetul cu încetul, văzînd, selectînd, lucrînd, se instaurează în individ spiritul critic avizat. Un *anumit mod de a judeca,* de a clasifica, de a promova arhitectura. *Acest anumit mod* este fluid, dar în acelaşi timp se adună într-un cîmp operaţional de valori.

Decantarea valorii se face prin canalele specifice artei, chiar dacă la „adevărul" arhitecturii contribuie şi tehnica, şi tehnologia. Literatura de specialitate decantează şi promovează acele lucrări care constituie în final referinţa şi excelenţa. Nu putem să ne „facem" alte criterii, locale, autarhice, decît cele ale pieţei mondiale de valori. Raportarea la valorile universale este singurul instrument de selecţie a valorii şi în cultura naţională. Nu de mult am văzut la televizor un personaj local care-şi promova o ctitorie după criterii personale lipsite de orice raportare la ceea ce înseamnă valoare: „Această lucrare o să ia cele mai mari premii de arhitectură pentru că este toată în granit, termopan şi uitaţi ce ferestre mari are". Cam acestea erau criteriile personale de trimitere *însă* spre confirmarea valorii prin ipoteticele premii de arhitectură.

Premiile de arhitectură locale, naţionale, fără „consens" pe palierul critic al culturii occidentale devin criterii lipsite de sens în lumea în care ne situăm. Arhitectura din România are valoare racordată la criteriile specifice de comparare şi situare în universal.

De ce această nevoie acută de valoare?

Pentru că istoria culturii şi a civilizaţiei se scrie cu valori.

Adesea „promovările" sînt influenţate de o anumită linie critică (vezi avangardele, Mişcarea Modernă, post-modernismul). Aruncînd o privire în Atlasul mondial Phaidon putem constata un „continuu estetic" indiferent de situarea geografică. În special locuinţa individuală, selectată pe criterii geografice, transmite o imagine trans-frontalieră a arhitecturii „de membrană". Casa de piatră a fost înlocuită cu casa de panou. Estetica monoblocului de zidărie a fost înlocuită de estetică articulaţiei subansamblurilor. Arhitectura care modela locul a fost înlocuită cu arhitectura modelată de peisaj. Deschizi o carte, un album, o revistă de arhitectură şi regăseşti acele imagini din acest „nor" de interes, dar şi de valoare.

Astăzi, arhitectura de valoare se constituie din zeci de realizări care nu dau un stil clar definit, nu se supun unor canoane scrise, dar se regăsesc într-un consens de constituire a valorii.

Atomizarea stilurilor, a realizărilor cu valoare, este alternativa la dinamica extraordinară a „comercialului", a gustului comun, a liniei de minimă rezistenţă, a „cumpărării" moralei de către *establishment*-ul profitului.

Comercialul îşi doreşte să transforme imediat un obiect, indiferent de valoare, în obiect de vînzare. Vînzarea în exces face ca un obiect de valoare să-şi piardă din valoare prin repetare. Unicitatea gestului artistic este parte din valoarea sa.

Văd aici ceva, îmi place, ceea ce îmi place se confirmă în revista *AA, El Croquis, Japan Architect, X* sau *Y,* regăsesc apoi într-o expoziţie la Centrul Pompidou, la Museum Quartier în Viena sau la Bienala de la Veneţia, adesea, imaginea fără nume, iar ceva mai tîrziu acea imagine fără nume, vehiculată un timp prin canalele de specialitate, capătă un nume: Rem Koolhaas, Zaha Hadid, Jean Nouvel sau MVRDV. Aşa se configurează elita unei perioade care devine reper. Mass-media şi, în special, televiziunea ar avea un rol important în promovarea valorilor societăţilor civilizate. Din păcate, *kitsch*-ul este adesea *promovat pro domo,* decorul, vorbirea, tematica sînt repere subculturale. Abundă decorul emisiunilor care preiau un cadru *kitsch* promovînd estetica bucătăriei de vară, împînzit de perdeluţe, cutiuţe, dulăpioare, inimioare.

Un interlocutor situat în decor *kitsch* este indirect receptat şi prin împrumut de situare.

O societate civilizată este sensibilă la reprezentarea prin obiecte, iar ierarhizările nu le condiţionează banii (doar), ci spiritul (în special). Obiectele din casă joacă în ansamblul vieţii sociale un important rol de comunicare şi de aşezare în societate. De aceea, nu poţi ţine în casă obiecte care nu te reprezintă. O casă „ornamentată" cu suveniruri cumpărate de la tarabele Luxorului sau ale Acropolei poate să spună ceva despre activitatea ta turistică, dar este în acelaşi timp un semn de incultură. Obiectele din casă vorbesc singure despre valoarea ta.

Eu cred că noi considerăm greşit casele ţigăneşti din România, aşa-zisele castele ţigăneşti, ca fiind *kitsch.* Aceste case sînt expresia reprezentativă a unei culturi minore care se exprimă în cadrul culturii româneşti. Nu sînt de blamat, ci dimpotrivă, ar trebui pe larg analizat acest fenomen care a apărut după 1990, fiind o manifestare a libertăţii de expresie din societatea românească. Fenomenul este cu atît mai interesant, cu cît este expresia de situare în sedentar a unor oameni care mult timp au avut modelul de locuire mobil şi efemer. O fază intermediară reprezenta aşezarea rromilor la marginea satelor şi a oraşelor. Nu ştiu dacă această aşezare era dictată din considerente de persecuţie etnică sau constituia o formă de semisedentarism, situarea în acel spaţiu de interval între cîmp şi aşezare. În Rîşnov există de multă vreme la marginea dinspre munţi a oraşului un loc numit Sectorul 18, unde se înşirau de-a lungul drumului, între drum şi pîrîu, case de slabă factură materială, dar prin anii 1950 erau deja case din cărămidă nearsă, făcută în tipare, din lut şi paie. Aveau însă culoare, erau vopsite în fiecare primăvară în culori pe care noi le numeam ţigăneşti (mov, albastru, verde, galben). Era probabil modul de a se reprezenta şi diferenţia şi, totodată, de a compensa marginalizarea.

Interesant prin unitatea şi continuitatea imaginii arhitecturale de la periferie şi pînă la centru este oraşul Tokyo. Nu există acea diferenţiere puternică, aşa cum există în multe oraşe europene, între periferie şi centru. Aceasta se datorează în primul rînd permanentei primeniri a spaţiului construit în secolul al XX-lea, dar şi atenţiei acordate faţadei, indiferent că este coaja unui antrepozit sau este arhitectura spaţiului reprezentativ.

Kitsch poate fi considerată acea casă care împrumută elemente de expresie de la casele ţigăneşti, dar care nu este locuită de oameni aparţinînd acestui grup etnic. Casele ţigăneşti s-au cristalizat într-un model semicoerent, eclectic „boieresc", dar în ansamblu prin supralicitarea acoperişului din tablă, printr-o expresie complet liberă a dispunerii materialelor pe faţade, prin „ridicarea" de la sol cu scări somptuoase, casa ţigănească s-a „aşezat" în cultura etniei. Grav pentru cultura română este abandonarea modelului occidental şi a aproprierii de modelul oriental. Casa ţigănească fiind o structură formală de puternică expresie orientală, deplin justificată de „nostalgia" asiatică a rromilor.

Începuturile arhitecturii culte din România, cristalizînd balansul Occident-Orient, au dat la iveală palatele brâncoveneşti şi au avut o bună înrîurire asupra conacelor boiereşti din secolele XVIII-XIX. A urmat modelul Carol I al „caselor de fronton", determinat de infuzia de meşteri germani şi italieni, din cartiere înstărite, dar şi de puternica influenţă formală şi culturală a edificiilor publice făcute sub patronaj spiritual francez. Iar aşezarea României în lumea occidentală s-a fundamentat prin sincronismul modern al anilor 1920-1930 (vezi *AA,* 341, juillet-août 2002, p. 12: „L'architecture moderne à Bucarest est exemplaire"...).

Cu atît mai inexplicabilă este astăzi orientarea caselor de locuit la curte (aşa-numitele vile) spre modelele orientale. Abandonarea modelului parizian în favoarea celui din Istanbul este mai mult decît o curiozitate, este o alterare a unei averi culturale şi spirituale lăsate moştenire de predecesorii noştri. Este un fenomen care vine, în primul rînd, din incultura celui ce-şi face casa. Locuind într-o casă care aparţine, ca imagine, grupului etnic al rromilor, chiar fără să vrei, aderi la acest grup. Împrumuţi prin expresia casei tale modul lui de a se exprima şi de a se reprezenta. Dar fiind lipsit de fondul formativ care i-a dat expresia (sufletul ţiganului, toată zestrea şi bogăţia sa spirituală), modelul ales ca reprezentare este o coajă fără miez. Trăind zi de zi în acea coajă, miezul se va modela cojii. Posesorii de modele de locuire improprii grupului de care aparţin, de fapt, vor fi identificaţi ca aparţinînd grupului de împrumut. Ţiganii sînt pitoreşti şi adevăraţi în hainele lor, au prestigiul că-şi apără însemnele grupului minoritar, iar noi, printr-o inteligentă cooperare, analiză şi situare, trebuie să facem delimitările în interesul culturii şi al societăţii româneşti.

Cu cît fenomenul împrumutului formal direct, necritic, de la grupul nereprezentativ este mai mare, cu atît însăşi cultura română este în pericol de a fi identificată, de către cultura occidentală, cu cea a grupului nereprezentativ.

Alexandru BELENYI

„Bucureşti – un oraş cu mult potenţial"

– vizita în România a temerarului arhitecturii mondiale, Ricardo BOFILL –

Ricardo Bofill, arhitect spaniol prin origine, dar internaţional prin renume, cu clădiri devenite repere arhitecturale construite în toată lumea, a vizitat luna aceasta Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu", în cadrul seriei de evenimente culturale „Collage Bucharest".

Pe data de 3 iunie, Universitatea „Ion Mincu" a primit un oaspete de marcă în cel mai fastuos fel: un amfiteatru ocupat peste capacitatea normală, atît de studenţi, cît şi de profesori şi arhitecţi veniţi să vadă retrospectiva operei unui om care a servit drept model pentru numeroase generaţii de arhitecţi români.

Prezentarea de vineri seara s-a continuat a doua zi, cu o dezbatere liberă asupra stării actuale a Capitalei, în care arhitectul Bofill a exprimat un punct de vedere optimist, spunînd că „Bucureştiul este un oraş cu mult potenţial. În primul rînd, este un oraş pe plan central, la fel ca şi Parisul, motiv pentru care dezvoltarea lui poate fi facilă şi foarte coerentă. Problemele acestui oraş se învîrt în jurul densităţii. Într-o astfel de aranjare urbană, centrul trebuie să fie cel mai consistent, un nucleu dens în jurul căruia să se cristalizeze restul oraşului". În clipa de faţă, zone foarte puternic populate se află la periferii în aşa-numitele cartiere-dormitor, apărute în preajma marilor întreprinderi, în timp ce Bucureştiul are nevoie de o zonă centrală consistentă atît arhitectural, cît şi din punct de vedere al populaţiei, în caz contrar dezvoltarea orăşenească, în loc de expandare firească tinde spre implozie. Una dintre principalele cauze pentru această problemă este zona Casei Poporului şi spaţiile adiacente acesteia, în care pot fi cu uşurinţă întreprinse acţiuni de densificare cu un efect garantat. Momentan, tot acest spaţiu funcţionează defectuos. Începînd cu Piaţa Constituţiei, care este pe de-o parte prea mare pentru a putea fi un loc public, dar în acelaşi timp prea mică pentru a acompania Casa Poporului, trecînd prin vecinătăţile vide care au rol de amplificator, şi ajungînd în final la însuşi obiectul adoraţiei ceauşiste – CASA, a cărei urîţenie se trage atît din incoerenţa ei arhitecturală, cît şi, mai ales, din semiotică: „Personal, sînt indignat de această construcţie pentru că este forma tridimensională a unui regim totalitarist, a unei forme de conducere învechită, aproape medievală, prin simplul fapt că toată puterea a fost în mîinile unui singur om. Am auzit acum patru ani de concursul «Bucureşti 2000» şi trebuie să vă mărturisesc că mi s-a părut mai mult politic decît urbanistic, iar corect ar fi să faceţi mai întîi politică, şi apoi arhitectură". Într-o astfel de competiţie, în care se propune conversia unui simbol naţional, conotaţiile politice apar indiferent de intenţia primară – în cazul de faţă aceea de a arăta oamenilor că se poate construi şi altfel – deoarece aceste construcţii sînt în primul rînd declaraţii de putere adresate populaţiei".

O altă problemă discutată a fost direcţia în care se îndreaptă Bucureştiul sau mai bine-zis lipsa de direcţie a oraşului nostru, deoarece în clipa de faţă acesta se prezintă sub aspectul unui aluat diform, care are încă avantajul de a fi flexibil, dar trebuie pus în formă. „Cel mai important lucru pentru un oraş este să îşi descopere specificul, spiritul pe care apoi să îl cultive pe toate planurile, nu doar architectural. Este foarte important ca un oraş să fie modern, motiv pentru care consider că şi Bucureştiul ar trebui să se îndrepte spre Europa, dar ţinînd, în acelaşi timp, cont de trecut şi de valoarea sa de graniţă între Occident şi Orient."

CE ŞI CUM SE (DE)CONSTRUIEŞTE ÎN DOBROGEA

arh. Dan DRON

Constanţa, contexte urbanistice

Ca oraş-port, Tomis-Constanţa s-a conformat, evolutiv, de-a lungul istoriei sale, tipului de civilizaţie/cultură „thalassocratică“ (Fernand Braudel, *Gramatica civilizaţiilor),* în care relaţia spaţială particulară între *cetate* şi *mare* i-a conferit o identitate specifică, supusă la rîndul ei avatarurilor istoriei dobrogene. Această identitate este reflectată de structura urbană şi expresia arhitecturală actuală, atît ca „personalitate fizică“ (spaţială-morfologică şi stilistică), cît şi ca „personalitate civică“ (temporală-psihologică şi socio-culturală). La început de mileniu trei, Constanţa este, în relaţia sa cu *marea*, precum o femeie orientală ce poartă o *feregea* ca interfaţă spre lumea exterioară.

Din păcate, acest obiect de port şi/sau modă vestimentară îi este sieşi (auto)impus, nu de tradiţie, credinţă sau măcar din cochetărie feminină, ci de starea de destructurare şi incompletitudine urbană ce marchează, contextual, zona sa de contact cu marea, deci de mascare a „ridurilor“ cetăţii şi nu de evidenţiere, fie şi ambiguă, a „eternului feminin“ al acesteia.

Actuala etapă este dominată de conceptul/fenomenul de tranziţie/tranzienţă, atît la nivel mondial – globalizare accelerată, dominată de relaţia repede-încet (Alvin Toffler, *Power shift),* cît şi la situaţia prezentă a României, aflată sub imperativul trecerii de la o modernitate nefinalizată (ca societate industrială) la o postmodernitate incipientă (ca societate informaţională). În acest context, Constanţa se află în postura relativ ingrată, dar sigur dificilă, de a răspunde competent, ea însăşi, prin noi toţi, la chestionarul dur al istoriei contemporane, prin strategii şi politici urbane inteligente, cu simţul perspectivei şi conştiinţa potenţialului real, aici şi acum! Dacă tendinţele evolutiv-economice vor putea valorifica potenţialitatea oraşului-port, atunci, în mod categoric, actualul fond locativ nu va putea rezolva, chiar şi pe termen scurt, nici cantitativ şi nici – cu atît mai puţin – calitativ, impactul dinamicii demografice condiţionat de mutaţiile în planul intereselor şi/sau al mentalităţilor.

Dincolo de aspectele induse fie de tradiţie, fie de inovaţie, principala mutaţie are loc în planul tipului predominant de locuire: casă *versus* bloc, locuinţă individuală *versus* locuinţă colectivă, cu toate conotaţiile aferente de ordin economic, social, cultural.

Tipologia şi calitatea mediului construit, cu precădere cel locativ, vor fi determinate inevitabil de realitatea economică în dinamica ei, pe o piaţă liber-concurenţială. Din acest raport, în mişcare el însuşi, vor rezulta opţiunile de prezervare/integrare a ceea ce este sau reprezintă valoare patrimonială, respectiv identitară (dar conformată imperativelor noului mileniu), sau opţiunile de dezafectare/reintegrare a ceea ce rezultă cu necesitate, respectiv oportunitate. De exemplu: locuinţa colectivă tip bloc, confort IV (!), din anii '60-'70, depăşită moral în totalitate, al cărei cost pentru o eventuală reabilitare, dificilă de altfel, ar reprezenta mai mult decît preţul terenului de amplasament, inclusiv dezafectarea ei.

© S. Ivanoschi

Pentru ca oraşul să-şi întoarcă cu adevărat faţa la mare, este imperios necesară o viziune urbanistică coerent-integristă, pe termen mediu şi lung, susţinută de acele politici/strategii urbane adecvate pentru a înlocui acea *feregea* virtuală, zdrenţuită şi prăfuită, practic inutilă, cu o interfaţă arhitectonică de calitate, în cadrul căreia relaţia naturală oraş-mare-port să capete o reală identitate, în planul „zidirii“ şi nu al „cosmetizării“ urbanistice.

Pentru o pragmatică şi eficientă valorificare a potenţialului turistic al Constanţei, fie de tip estival (sezonier), fie, mai ales, de tip cultural (permanent), sînt necesare eforturi semnificative, pornind de la o viziune conceptuală de ansamblu şi continuînd cu programe coerente şi de durată, susţinute managerial de ştiinţa alocării surselor financiare, în corelare cu resursele umane implicate.

La început de mileniu III, Constanţa este, în relaţia sa cu marea, precum o femeie orientală ce poartă o feregea.

Prin potenţialul actual şi de perspectivă al oraşului-port, Constanţa se menţine ca focar de polarizare a intereselor investiţionale ce acoperă întreaga gamă de diversificare funcţională: comerciale, turistice, productive, locative, culturale. Există cel puţin o tendinţă constant-pozitivă ce presupune actul edificării, în toate componentele sale, de la concept la execuţie; pe „planşete“ se află şi unele proiecte ambiţioase, în diverse stadii de elaborare, o parte dintre ele avînd preponderent, dacă nu exclusiv, o funcţiune culturală, aspect generator de speranţe optimiste. Cel puţin la fel de importantă este finalizarea PUG Constanţa (Plan General de Urbanism), care va conferi edililor locali instrumentul juridic şi tehnic pentru elaborarea unor politici/strategii urbane coerente, precum şi posibilitatea de a demara/continua programe edilitare la scara şi perspectiva urbei de azi şi de mîine.

Apariţia, deşi cu întîrzieri nepermise şi păgubitoare, a unor legi decisive privind abordarea şi elaborarea proiectelor de urbanism şi arhitectură *exclusiv* de către profesionişti, competenţi şi responsabili, va impune actul creaţiei de arhitectură în locul cuvenit acestei nobile profesii, prea îndelung tratată drept *cenuşăreasă.*

Constanţa fotografiată din satelit

De la semnătură la arhitectura de complezenţă

„Dacă singura unealtă pe care o ai este un ciocan, tinzi să vezi în orice un cui.“
Abraham Maslow

O societate post/postmodernă, aflată sub imperiul globalizării şi ultratehnologizării, în care „ordinea de zi“ este constituită de consumism, confort şi divertisment, ridicate la „rangul de cultură“ (!) şi afişate public cu ostentaţie prin sistemele media de (mereu) ultimă generaţie, pare a induce şi creaţiei arhitecturale, aproape exclusiv, valoarea de produs de (larg) consum.

Tranzienţa marcată a unei astfel de evoluţii sociale – („Nu există epoci de tranziţie deoarece toate epocile sînt de tranziţie“ – J.L. Borges) – impune (?) demersului arhitectural compromisuri majore în planul experienţei profesionale, în durul contact al acesteia cu recesivitatea unor reflexe ale meschinăriei agresive, egoismului primar, ignoranţei intolerante şi/sau aroganţei de *nouveau riche* ale masei de comanditari care „au cu ce“, fie ei particulari sau „oficiali“.

Din nefericire, compromisurile menţionate exced de multe ori limita decentă de acceptabilitate (cea a compromisurilor ce nu (ne) compromit!), gama acestora balansînd/pendulînd între conformism şi/sau complezenţă *versus* profesionalism şi/sau rectitudine deontologică, între amatorism de ocazie *versus* competenţă din vocaţie, între indolenţă/dezinteres *versus* ambiţie, aspiraţie şi/sau reputaţie.

Efectul acestora, concretizat deja în multe şi nefericite exemple de o maximă şi agresivă recurenţă negativă în plan cultural, se răsfrînge în mod insidios asupra percepţiei actuale a arhitecturii şi a breslei acesteia de către „publicul consumator“ şi/sau „structurile decizionale de autoritate publică“.

Eventuala complacere inconştientă (?) în această stază ar putea compromite semnificativ statutul arhitectului în „fragila noastră democraţie“, statul fragil el însuşi datorat fracturii de mentalitate, tradiţie şi/sau inovaţie culturală la nivelul unei întregi societăţi marcate de confuzie, grija zilei de mîine, a lipsei de repere şi/sau modele culturale, reale şi nu doar virtuale... **(arh. Dan Dron)**

CE ŞI CUM SE (DE)CONSTRUIEŞTE ÎN DOBROGEA

arh. Mirela DIDĂ

Peisajul şi planificarea spaţială

– un seminar european la Tulcea –

În perioada 6-7 mai, s-a desfăşurat la Tulcea, în organizarea Ministerului Transporturilor, Construcţiilor şi Turismului, a Consiliului Europei şi a Consiliului Judeţean Tulcea, seminarul „Peisajul şi planificarea spaţială". Este prima manifestare cu acest subiect desfăşurată în România după intrarea în vigoare a Convenţiei Europene a Peisajului, în martie 2004, odată cu ratificarea acesteia de către mai mult de 10 state semnatare. Convenţia Peisajului a fost adoptată la 20 octombrie 2000, la Florenţa, şi a fost semnată de către 16 state europene, fiind în acest moment ratificată de 13 state, urmînd să se alăture şi altele. România a fost printre primele state semnatare ale Convenţiei Europene a Peisajului, fiind al treilea stat care a ratificat-o.

Printre caracteristicile Convenţiei, în contextul aplicării ei în România, se remarcă:

- Apelul la valorificarea peisajului ca marcă a istoriei, leagăn al identităţii culturale, patrimoniu comun, ca reflex al Europei multiculturale.
- Referirea – într-o optică democratică – la peisajele „cotidiene" dincolo de cele cu caracteristici excepţionale.
- Referirea la peisaj ca la un cadru efectiv de viaţă, de la peisajul natural aproape virgin, la peisajul rural tradiţional şi la cel urban, complex elaborat.

Bazată pe principii generoase, Convenţia Peisajului va fi, prin aplicarea ei, un instrument determinant în dezvoltarea durabilă a României în contextul european. La seminarul de la Tulcea au participat 30 de experţi europeni în domeniul peisajului şi amenajării teritoriului şi peste 50 de specialişti români, printre care numeroşi arhitecţi-şefi de judeţe şi municipii. În cadrul seminarului, a fost programată o masă rotundă cu tema „Peisajul în Delta Dunării" în contextul iminentei construiri a unui canal cu rol navigabil în zona ucraineană a Deltei Dunării.

Specialiştii ucraineni au transmis un mesaj organizatorilor seminarului prin care îşi anunţau regretul de a nu putea participa la discuţiile mesei rotunde, avînd în vedere deschiderea oficială a lucrărilor la canal, în data de 7 mai, şi totodată au transmis protestul lor accesibil pe site-ul Internet www.seu.ru/projects/eng/dunay/. Pe site-ul www.ramsar.int, pe link-ul legat de raportul Ramsar Convention se pot găsi informaţii detaliate privind mesajul oficial Ramsar – UNESCO.

Prof. ***Peter Howard,*** *Marea Britanie*

Sînt la prima vizită în România şi sînt încîntat să descopăr încă o ţară în care nu s-a distrus tot ce înseamnă tradiţie. În ţara mea aproape totul este distrus. La început am crezut că Tulcea este un loc ciudat pentru organizarea unui seminar, eram după un drum lung şi eram foarte obosit. Cînd m-am trezit dimineaţa şi am privit peste Dunăre şi peste port m-am simţit foarte fericit. Modul în care aţi organizat totul a fost extraordinar *(first class)*. Sînt obligat să plec foarte repede, dar sînt hotărît să revin cel puţin de două ori în România, o dată în Delta Dunării şi altă dată în munţi.

Bas Pedroli Altera *– secretar general al Asociaţiei „Peisaj Europa", Olanda*

Remarc calitatea seminarului în legătură cu obiectivele Convenţiei Peisajului. Cred că a fost foarte folositor, în mod special dezbaterile care au fost un fel de prelungire a prezentărilor şi le-am găsit deosebit de instructive, din punctul meu de vedere, al percepţiei subiectului. Mi s-a relevat cu claritate că toţi arhitecţii au fost foarte interesaţi de ceea ce înseamnă peisaj, au pus o sumedenie de întrebări, Guvernului, ministerelor, pentru a obţine fonduri şi posibilitatea de a intra în acţiune.

Cred că este un prim pas, dar trebuie să urmeze al doilea pas necesar, iniţiativa oamenilor simpli. Am simţit puţin lipsa organizaţiilor non-guvernamentale, a oamenilor simpli care să aibă, în zonele de unde provin, mici iniţiative. Politicienii şi specialiştii ar trebui să meargă pe aceeaşi linie şi să stabilească ce este de făcut pentru viitor. Din partea Uniunii Europene ar trebui să existe un sprijin mai mare. Organizarea logistică a fost perfectă, nu am de ce să mă plîng, am găsit tot ce am avut nevoie, cînd am avut nevoie, la momentul potrivit. Am de făcut un reproş la adresa Consiliului Europei, se discută prea mult la modul general, mi-aş dori ca pe viitor astfel de manifestări să fie organizate pe modelul grupurilor de lucru, cît mai mulţi oameni să-şi spună punctul de vedere.

Prof. ***Arthur Spiegler,*** *ECOVAST, Austria*

O foarte bună idee de a organiza acest seminar la Tulcea, deoarece zonele umede sînt foarte importante şi sensibile atît pentru România, cît şi pentru Europa, de astfel şi Carpaţii sînt la fel de importanţi atît pentru România, cît şi pentru Europa. Organizare, cu siguranţă, la nivel profesionist, nu pot să-mi amintesc ceva neplăcut despre organizare, chiar a fost foarte bine organizat acest semniar!

Felice Spingola, *preşedintele Comitetului Ştiinţific, Centrul de Studii PAN ITALIA*

Sînt foarte mulţumit de un seminar ca acesta, pe care l-aţi organizat aici la Tulcea, asta dovedeşte diversitatea ţărilor europene. Este foarte important să discutăm, deoarece proiectele în domeniul peisajului sînt foarte diferite de alte proiecte, la nivelul diverselor ţări există păreri diferite, nu există limite pentru discuţii, dezbaterea este la început, convenţia a fost adoptată, acum trebuie aplicată. Foarte importantă mi se pare problema art. 6 din Convenţie: formarea, educaţia şi sensibilizarea populaţiei pentru „peisaj", nu putem face nimic în domeniul peisajului fără să asociem populaţia. Chiar atunci cînd propunem schimbarea peisajului, şi acest lucru se produce uneori inevitabil, trebuie să reflectăm împreună. Ateliere locale pe domeniul peisajului vor permite decidenţilor găsirea unor soluţii corecte. Să punem împreună ştiinţa savanţilor cu cunoştinţele tradiţionale.

Pe plan logistic totul este foarte bine, materialele puse la dispoziţie sînt foarte bune şi nu putem reproşa organizatorilor lungimea drumului.

Thymio Papayannis, *director, Institutul pentru Natură şi Antropologie, Grecia*

În primul rînd, nici nu ştiţi cît de mult am apreciat organizarea şi ospitalitatea oamenilor, precum şi implicarea autorităţilor ministeriale, a doamnei Ileana Tureanu, în organizarea acestui seminar. Este foarte important acest seminar în domeniul peisajului, deoarece intrăm într-o nouă fază în care trebuie să apreciem importanţa lucrărilor şi să acţionăm. Cred că cea mai corectă abordare este să nu se lucreze numai la nivelul teoretic la Consiliul Europei, ci în locuri specifice, încercînd să înţelegem ce înseamnă peisajul în locuri cu peisaj viu, vibrant, şi Delta Dunării, Tulcea – zona umedă – este o astfel de zonă.

Maguelonne Dejeant-Pons, *director al Diviziei Amenajarea Teritoriului şi Peisaj, Consiliul Europei*

România a semnat şi ratificat Convenţia Europeană a peisajului, care prin ratificare de mai mult de 10 ţări a intrat în vigoare. Acum trebuie aplicată, trebuie lansată. Este necesară o coordonare interministerială hotărîtă. Aplicarea Convenţiei trebuie să se facă pe baza unei Strategii (plan) Naţionale bine coordonate şi urmărite cu consecvenţă.

Svetlana Dogotaru, *viceministru al Ministerului Ecologiei, Construcţiilor şi Dezvoltării Teritoriului, Republica Moldova*

Faptul că Republica Moldova a fost a doua ţară care a ratificat Convenţia privind peisajul european, vorbeşte despre importanţa care se atribuie în ţară problemelor peisajelor sub aspectele dezvoltării şi amenajării teritoriului şi, prin urmare, dezvoltării spaţiale durabile.

S-a stabilit o colaborare între diferite instituţii pentru implementarea prevederilor Convenţiei, cum ar fi Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale (responsabil pentru implementarea ei), Departamentul Construcţiilor şi Dezvoltării Teritoriului, Ministerul Culturii, Departamentul Dezvoltării Turismului, organizaţiilor non-guvernamentale. Un exemplu grăitor de la sine poate servi la elaborarea Planului de amenajare a teritoriului a zonei riverane rîului Prut, în comun cu partea română, crearea euroregiunilor „Prutul de Sus", „Prutul de Jos", „Siret-Prut-Nistru", semnarea Memorandumului privind crearea „Coridorului Verde" de către România, Bulgaria, Ucraina şi Republica Moldova. Documentele menţionate sînt discutate spre găsirea balanţei între conservarea biologică a naturii, dezvoltării pe mai departe a activităţii economice în aceste zone şi, în final, dezvoltării durabile a teritoriului. Informaţia obţinută în cadrul seminarului va impulsiona activităţile lansate în Republica Moldova şi conştientizarea valorii peisajului, ce reprezintă un patrimoniu comun.

Profil: Filiala „Dobrogea" a Ordinului Arhitecţilor din România

RESTAURARE ŞI REABILITARE: În perioada mai-iunie 2004, existînd interese comune ale OAR şi ale Muzeului de Istorie Naţională şi Arheologie referitoare la păstrarea Patrimoniului Naţional – situri arheologice, monumente şi alte lucrări de artă, clădiri reprezentative, în vederea acordării sprijinului formării unui program riguros privind studiile arhitecturale şi de sistematizare ale municipiului Constanţa, îmbogăţirea unei baze proprii de date cu documente de orice natură.

MEDIU ŞI ARHITECTURĂ DURABILĂ: În perioada 7-10 septembrie 2004 s-a desfăşurat cel de-al doilea „Atelier privind Patrimoniul Arhitecturii de Vilegiatură din România" organizat de Ministerul Culturii şi Cultelor, Direcţia Monumente Istorice şi Muzee şi Direcţia Judeţeană pentru Cultură, Culte şi Patrimoniu Cultural Naţional – Constanţa, manifestare la a cărei deschidere au participat membrii Comisiei Monumentelor şi preşedintele OAR – Filiala „Dobrogea".

PENINSULA TOMITANĂ: La iniţiativa revistei de cultură *Tomis* şi a Primăriei municipiului Constanţa s-au desfăşurat, în data de 16 octombrie 2004, manifestările culturale de anvergură naţională „Colocvii Tomitane", cu tema „Peninsula tomitană – arheologie, arhitectură, artă", la ale cărei dezbateri au fost prezenţi oameni de litere şi arte, arheologi şi arhitecţi din partea OAR, Filiala „Dobrogea". Aceiaşi iniţiatori au organizat, în data de 9 decembrie 2004, simpozionul cu tema „Reabilitarea şi revitalizarea zonei peninsulare a municipiului Constanţa", ale cărui dezbateri s-au concentrat pe obiectivele: Piaţa Ovidiu, strada Tomis (zona pietonală, între Muzeul de Artă Populară şi Piaţa Ovidiu), stradela Vîntului, faleza Cazinoului, amenajarea fîntînii antice descoperite lîngă Tribunal, aleea pietonală pe faleza de sud a Peninsulei (Poarta II – Mozaicul roman – statuia lui Anghel Saligny), propuneri pentru conservarea mormîntului cu frescă de lîngă „Irish Pub" şi a turnului de lîngă Biserica Greacă.

BAB 2004: Uniunea Arhitecţilor din România, în colaborare cu revista *Arhitectura,* a organizat în perioada 15 noiembrie – 15 decembrie 2004 Bienala de Arhitectură Bucureşti (BAB). Spre deosebire de anii trecuţi, anul acesta BAB şi-a propus o deschidere mai mare către public şi atragerea lui către sălile de expoziţie. Pentru promovarea acestui eveniment cultural s-a impus extinderea expoziţiei la nivel naţional. La solicitarea organizatorilor, OAR Filiala teritorială „Dobrogea" şi-a manifestat pe deplin interesul de a sprijini pe plan local această acţiune (9-15 mai 2005).

SPAŢIU VERDE ÎN PARCUL TĂBĂCĂRIEI: Prin Hotărîrea Consiliului Local Constanţa, s-a aprobat executarea unei investiţii private în parcul Tăbăcăriei, pe o suprafaţă de 43.350 m^2. Construcţia, cu destinaţia de mall, se regăseşte şi în planul urbanistic zonal. Primăria Constanţa a aprobat mai apoi trecerea suprafeţei de spaţiu verde, care este situată pe strada Soveja colţ cu Alexandru Lăpuşneanu, din proprietate publică în proprietate privată, drept urmare terenul a trecut în proprietatea SC „Holland Development Group" SA. Conform proiectului, construcţia care se va ridica în parcul Tăbăcăriei va fi una ultramodernă, cu utilităţi, drumuri şi alei noi de acces, parcări supra, subterane şi la nivelul solului. Spaţiile verzi vor fi prezente atît la nivelul solului, pe acoperişul complexului, cît şi în interior. Avînd ca preocupare comună soarta spaţiilor verzi, în data de 25 noiembrie 2004 au avut loc discuţii cu reprezentanţi din partea Organizaţiei „Mare Nostrum" – coordonator de proiect Camelia Ionescu – prin care s-au exprimat intenţii de colaborare cu filiala în vederea susţinerii şi promovării proiectului de hotărîre „Constanţa verde", în faţa Consiliului Local Municipal. Proiectul se referă la creşterea suprafeţei de spaţiu verde, reamenajarea spaţiilor distruse, compensarea suprafeţelor verzi distruse prin amenajarea de parcuri uşor accesibile în alte zone ale oraşului.

Dan MARIN Zeno BOGDĂNESCU

Ruptură şi continuitate

În 1991 se lansa concursul avînd ca obiect clădirea de pe strada Dem Dobrescu 5, grav avariată în decembrie 1989, în timpul Revoluţiei ce a dus la prăbuşirea regimului comunist.

Dintr-o anonimă vilă burgheză de la sfîrşitul secolului al XIX-lea, utilizată apoi ca anexă a sediului central al Partidului Comunist situat în imediata vecinătate, ea s-a încărcat de semnificaţii particulare datorate situării în miezul evenimentelor: ocuparea de către demonstranţi a sediului CC al PCR, fuga lui Ceauşescu, declanşarea conflictului armat, incendierea clădirilor din piaţă. În acest mod, urmele gloanţelor şi ale focului au transformat-o într-un martor simbolic al evenimentelor istorice care au avut loc în acest spaţiu.

Devenită în 1990 proprietate a Uniunii Arhitecţilor din România, clădirea în ruină era situată pe un lot de numai 206 m^2, beneficiind însă de o poziţie privilegiată şi de vecinătatea unui mare teren liber, utilizat ca parcaj pentru clădirea Senatului, fost sediu al partidului comunist. Deşi scopul concursului îl constituia reconversia clădirii în ruină ca sediu al UAR, tema prevedea şi posibilitatea extinderii pe terenul alăturat.

Dincolo de permisivitatea temei de concurs, analiza zonei a pus în evidenţă cîteva elemente urbanistice care susţineau o abordare globală a zonei. Primul ar fi neomogenitatea acesteia, sub aspect arhitectural (clădiri specifice eclectismului secolului al XIX-lea alături de intervenţiile moderniste sau clasicizante ale anilor '30 şi de completările anilor '50-'60), dar şi urbanistic (porţiuni dens construite alături de terenuri libere, mari variaţii de înălţime etc.). Dacă arhitectura heteroclită nu este necesarmente un aspect criticabil, modul de ocupare a terenului este incompatibil cu exigenţele unei situări centrale. Cel de-al doilea se referă la suprapunerea efectelor unor diverse operaţiuni urbanistice care au avut ca urmare apariţia unor vederi necontrolate, uneori chiar haotice. Aşa se explică prezenţa calcanelor pe mai multe etaje sau, în cazul acestui amplasament, imaginea dezagreabilă a spatelui frontului de clădiri înalte, de cca 30 m, spre B-dul Magheru, foarte vizibilă din Piaţa Revoluţiei. Al treilea şi cel din urmă este acela că, deşi extrem de central, amplasamentul nu prezintă nici o funcţiune care să-i confere atractivitate, să dea viaţă spaţiului public. Cu toate că perimetral există o serie de puncte de interes şi că străzile învecinate sînt animate, strada Boteanu este puţin utilizată de pietoni din cauza traseului ei sinuos cît şi absenţei oricărei dotări. Din acest punct de vedere, ea este o stradă moartă, fiind transformată pe toată lungimea ei într-un parcaj.

Aceste caracteristici impuneau nu tratarea obiectului izolat, ci a situaţiei urbane, în ansamblul său. Problematica era deci dublă, la nivel arhiectural (tipul de intervenţie asupra clădirii în ruină, relaţia între obiectele existente şi cele propuse) şi la nivel urbanistic (de natură funcţională – calitatea spaţiilor publice, prezenţa unor funcţiuni de interes public, asigurarea spaţiilor de parcare, şi de natură spaţială – formalizarea spaţiului, articularea diferitelor tipuri de implantări, controlul perspectivelor). Pe aceste coordonate conceptuale, proiectul, derulat pe mai bine de zece ani, a avut în esenţă trei ipoteze majore între care există o legătură genetică.

Primul proiect de concurs a fost cel al celor mai clare delimitări. Clădirea în ruină, restaurată identic, îşi păstra independenţa în raport cu construcţia propusă pe terenul alăturat, o lamă de şapte nivele perpendiculară pe strada Dem Dobrescu, avînd un dublu rol: volumul dominant, structurînd spaţiul amorf existent şi ecran de blocare a vederii către spatele frontului de pe B-dul Magheru. Clădirea restaurată şi lama se articulau printr-un volum orizontal al cărui parter liber crea o legătură pietonală între străzile Dem Dobrescu şi Boteanu. O soluţie care, echilibrînd ruptura şi continuitatea, propunea o formulă de legătură între secvenţele spaţiale şi volumerice disjuncte.

Al doilea proiect, din 1996, păstrează intact conceptul urbanistic, dar renunţă la restaurarea ruinei care este conservată ca atare şi protejată printr-o copertină care avansează din corpul orizontal de legătură. Spre deosebire de proiectul iniţial, în care restaurarea „şterge" urmele istoriei, în cea de-a doua ruină îşi păstrează semnificaţia de martor al unor evenimente trecute chiar dacă, arhitectural, ea este integrată unui ansamblu complet nou.

Puritatea ideologică a primelor două proiecte este abandonată în ultima variantă (2001) în favoarea unei abordări mai pragmatice legate de priorităţile şi necesitatea etapizării unei operaţiuni a cărei concretizare întîrziase foarte mult. Astfel spus, trebuia intervenit mai întîi asupra ruinei, a cărei stare se degrada accelerat, şi apoi, în măsura posibilului, asupra terenului alăturat.

Sub presiunea timpului şi într-un climat economic ostil, concretizarea proiectului nu a fost posibilă decît printr-un parteneriat cu ACMS, o campanie de construcţii care dorea să-şi stabilească sediul în acest amplasament central. ACMS era dispusă să finanţeze lucrarea, acceptînd şi constrîngerile urbanistice şi dificultăţile tehnice datorate prezenţei ruinei care, ca martor al unor evenimente istorice, trebuia păstrată. De aici şi principala problemă a proiectului, în noua sa formulare: cum se poate construi un volum relativ consistent, păstrînd în acelaşi timp ruina ca o prezenţă semnificativă? Sau, altfel spus, cum se poate evita imaginea unei case suprapusă peste o alta existentă? Răspunsul implica două componente:

1. Relaţia nu trebuie gîndită în doi termeni, ruină-clădire nouă, ci în trei, ruină – clădire nouă – front construit existent. În acest fel, clădirea nouă devine un element de legătură între ruină şi restul frontului de pe strada Dem Dobrescu.

2. Volumul nou trebuie complet disociat de ruină. Curăţată de zidurile interioare, ruina va fi un ecran purtînd urmele gloanţelor şi ale incendiului din decembrie 1989, funcţionînd împreună cu volumul nou, dar fără a-l atinge.

Din acest motiv, conceptul urbanistic se modifică sensibil. Dacă figura planimetrică rămîne aproape aceiaşi, volumetria este complet diferită: accentul se deplasează către colţul ocupat de ruină, marcat printr-un volum vertical, în timp ce lama de pe strada Boteanu îşi reduce înălţimea la patru nivele, mai apropiată de scara locului şi similară cu cea a corpului de legătură de pe strada Dem Dobrescu, al cărui parter liber se menţine. Clădirea în ruină din care se păstrează doar faţada, elementul său cel mai valoros şi semnificativ, este integrată într-o construcţie cu expresie abstractă, generată de prismele vitrate ale căror decalaje urmează diferitele aliniamente ale fronturilor existente. Deşi integrate la nivelul ansamblului, elementele vechi şi cele noi îşi păstrează, la nivel de detaliu, independenţa: volumele vitrate sînt detaşate de sol şi, vizual, nu ating faţada veche.

Ideea de continuitate a primelor două variante se amplifică, nu doar volumetric, ci şi spaţial. Amenajarea pietonală a străzii Boteanu şi legarea acestui spaţiu cu strada Dem Dobrescu, dispunerea la parterul ansamblului propus a unor funcţiuni atractive aduc în circuitul public o zonă care, deşi extrem de centrală, este lipsită astăzi de orice interes.

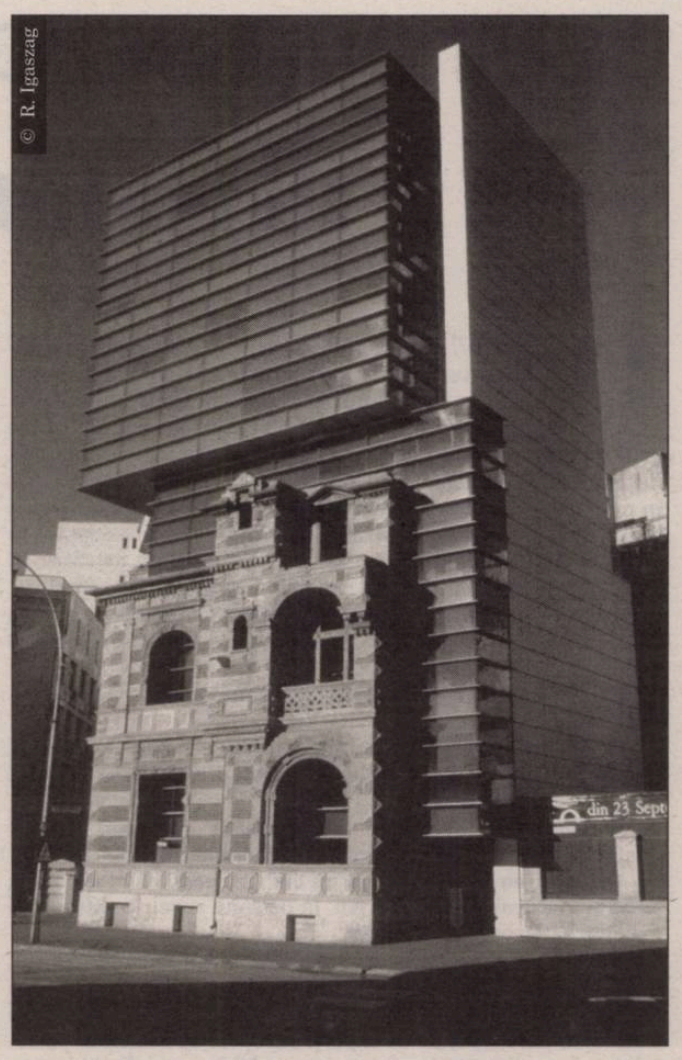

Sediul Uniunii Arhitecţilor din România, str. Dem Dobrescu nr. 5

Andreea MIHALACHE

Scoaterea la lumină

În anul 1997, Piaţa Revoluţiei din Bucureşti a făcut obiectul unei competiţii de urbanism şi arhitectură prin care se încerca rezolvarea unor probleme care şi astăzi – după opt ani – au rămas neschimbate: imagine şi spaţiu urban, dotări şi echipamente, circulaţii şi parcări. Organizat în trena concursului „Bucureşti 2000" care, în pofida importanţei, nu numai la scară naţională, a fost urmat de o penibilă lipsă de acţiune, cel pentru Piaţa Revoluţiei a fost de mai mică anvergură, dar a avut consecinţe previzibile. Adică nu s-a mai întîmplat nimic.

Punct de inflexiune al Căii Victoriei, zonă populată de obiecte de arhitectură remarcabile, de la Biserica Kretzulescu pînă la celebrul „calcan al lui Bordenache", dar mai ales loc al memoriei, spaţiul nu are atît configuraţia unei pieţe, cît cea a unei uriaşe intersecţii. În timp, intervenţii la scară mică au încercat să compenseze lipsa unei concepţii de ansamblu. Astfel au apărut amenajări (punctuale) ale unor spaţii publice în devenire (deoarece cu greu s-ar putea vorbi despre adevărate spaţii publice în vidul care este acum piaţa), monumente (dintre care cel aflat în construcţie nu merită nici măcar răgazul unui comentariu) şi, în sfîrşit, un obiect mai degrabă controversat: extindere? remodelare? conversie? a fostului sediu al Direcţiei a 5-a a Securităţii (astăzi imobil de birouri). Nu ezit să afirm fără nici o umbră de îndoială că intervenţia arhitecţilor Dan Marin şi Zeno Bogdănescu este una remarcabilă.

Pentru că nu doar conservă, ci mai ales activează memoria locului. Gestul prudent de a pune ruinele în formol ar fi fost unul fatal pentru istoria locului. Dar volumele pure, geometrice, înălţate deasupra şi aflate în contrast absolut cu materia iniţială provoacă, stîrnesc şi incită la întrebări. Odată cu cea mai simplă – „ce s-a întîmplat aici?" – istoria revine la suprafaţă. Cu fiecare trecător intrigat şi cu fiecare punere în chestiune.

Pentru că exprimă o poziţie clară şi nu se fereşte de tensiuni. S-a spus despre această intervenţie că ar fi una violentă. Nu cred. Aş spune mai degrabă că este una hotărîtă. Însă chiar de ar fi violentă, oare nu violente au fost şi circumstanţele care au făcut posibilă apariţia ei? Noua clădire scoate adevărul la lumină, iar acest proces nu poate fi niciodată unul călduţ, comod sau precaut. Dar poate fi ameninţător într-un univers în care sînt preţuite confuzia şi ambiguitatea. Ridicată în spatele şi pe ruinele unei clădiri altădată hulite şi temute, casa vorbeşte în acelaşi timp despre o lume radical nouă, fundamental diferită de cea trecută, renăscută din propria cenuşă. Sau despre o lume care aşa ar fi trebuit să fie.

Pentru că este o inserţie decis contemporană într-un sit marcat de istorii. Zonele protejate sînt la noi subiect al unor controverse interminabile. Nodul gordian al hăţişului de întrebări despre ce, cît, cum trebuie păstrat/conservat/modificat a fost tăiat ferm printr-un răspuns tranşant: noul e nou. Materialele utilizate, rezolvările de detaliu îşi afirmă timpul şi vremea.

Pentru că este minimalistă. Mai degrabă o atitudine decît un curent, minimalismul reclamă investiţie în inteligenţă, dar şi în tehnologie, forme simple, dar nu simpliste, ascetism al mijloacelor, dar nu puţinătate a minţii. Şi în acest caz, limbajul este epurat de elemente inutile, formele şi materia sînt reduse la esenţă, culorile (sau mai degrabă nonculorile) decupează volumele prismatice din peisajul construit.

Pentru că oferă parterul publicului. Aşa cum o fac puţine dintre clădirile nou construite în ultimii ani, la nivelul străzii casa se deschide pietonilor. Amenajarea interioară a cafenelei urmează aceeaşi linie sobră şi rafinată, iar perspectiva dinăuntru spre afară este nu mai puţin spectaculoasă. Vechile ziduri rămîn crusta exterioară în spatele căreia începe procesul lent de regenerare a ţesuturilor. Iar acolo, prins în noua epidermă, te afli tu, trecătorule, oprit să savurezi una dintre cele mai bune cafele din oraş.

DilemARH,
supliment al revistei *Dilema veche* nr. 76,
1-7 iulie 2005
Realizat în colaborare
cu Ordinul Arhitecţilor din România
Editori:
arh. Dorin ŞTEFAN, arh. Augustin IOAN,
Alexandru BELENYI, Marius MITRAN

„Sînt cel mai important spectator al filmului meu“

– interviu cu regizorul Cristi PUIU –

Moartea domnului Lăzărescu – *regia Cristi Puiu, scenariul Cristi Puiu şi Răzvan Rădulescu, scenografia Cristina Barbu, imaginea Oleg Mutu – a obţinut singurul premiu care se acordă la Cannes în cadrul secţiunii* Un certain regard. *Produs de Mandragora Productions, cu sprijinul Centrului Naţional al Cinematografiei, filmul a fost prezentat la a patra ediţie a Festivalului Internaţional de Film „Transilvania“ din Cluj (unde a mai luat 5 premii), premiera oficială în România fiind programată pentru această toamnă. Din distribuţie fac parte: Ion Fiscuteanu, Luminiţa Gheorghiu, Dana Dogaru, Florin Zamfirescu, Mimi Brănescu, Monica Bîrlădeanu ş.a.*

Care sînt sentimentele tale acum, după ce, respins la concursul de scenarii al CNC anul trecut, filmul tău a fost premiat la Cannes?

Lucrurile au fost, ca de obicei, foarte amestecate. În 2003, am făcut parte din grupul tinerilor cineaşti care s-a luat la harţă cu CNC-ul şi atunci aveam dreptate să o facem. Dar anul trecut CNC-ul m-a sprijinit. Trebuie să dăm Cezarului ce e al Cezarului. CNC-ul nu avea nici un reprezentant direct în acel juriu. Apoi, CNC-ul a spus că ar fi bine să fie sprijiniţi tinerii care iau premii şi aşa s-a şi întîmplat cînd Cătălin Mitulescu şi cu mine am fost premiaţi la Berlin. Am primit apoi şi aici un premiu de excelenţă, un trofeu şi nişte bani.

Tristeţea mea cronicizată se datorează însă vieţii de cineast în România. În 2001 mergeam la Cannes cu *Marfa şi banii* şi depusesem la CNC, Răzvan Rădulescu şi cu mine, două scenarii: *Hrană pentru peştii* mici, pe care-l scrisesem pentru Stere Gulea, şi *Niki Ardelean,* scris pentru Lucian Pintilie. Nici unul n-a luat vreun premiu. Atunci am protestat, dar nu ne-a auzit nimeni şi nimeni n-a venit alături de noi. În 2003, cînd Tudor Giurgiu a vrut să facă scandal, i-am spus că poate conta pe mine, deşi eu tocmai primisem banii.

De ce-ai fi trist?

Premiul care să-ţi ia tristeţea cu mîna nu există. Profesional nu sînt nemulţumit, dimpotrivă – cei de la *Cahiers du Cinéma* tocmai au scris extraordinar despre mine –, dar viaţa de cineast în România înseamnă multă singurătate. Nu există solidaritate, dar nu atît despre solidaritate e vorba, cît despre normalitate. Trebuie să te raportezi sistematic la cineaştii străini pentru că nu poţi avea răspunsuri de la cineaştii români. Am întrebări, am probleme, lucruri care ţin de „bucătăria“ unui film şi atunci trebuie să caut răspunsuri la străini. Dar cînd e vorba de chestiuni stricte, cum ar fi, de pildă, limba română vorbită de actorii români, străinii nu îţi sînt de nici un folos. *Morometii* făcut de Gulea şi *Reconstituirea* lui Pintilie, apoi, parţial, *Fructe de pădure* şi *Secvenţe* de Alexandru Tatos, sînt singurele filme la care mă întorc.

Apoi, dezbaterile, discuţiile, cronicile de la noi lasă de dorit. De pildă, la Paris în vremea *noului val,* existau instanţe critice care impuneau respect şi o anume frică profesională. Aş vrea să am şi eu parte de asta în România. De aceea spun că această situaţie este expresia provincialismului nostru. Cronicile la filmele mele au fost scrise într-un limbaj împrumutat din presa cinefilă europeană. Doar cîţiva au scris altfel. Filmul românesc trebuie să treacă mai întîi prin filtrul premiilor şi al cronicilor străine, pentru a putea fi receptat şi apreciat cum trebuie şi la noi.

Cum ai ajuns să lucrezi cu Luminiţa Gheorghiu şi cu Ion Fiscuteanu, actori foarte buni, dar puţin folosiţi?

Pe Luminiţa Gheorghiu o remarcasem în *Morometii,* apoi am lucrat cu ea la *Marfa şi banii,* iar rolul soţiei lui Niki Ardelean era tot pentru ea. Lucian Pintilie a preferat-o însă pe Coca Bloos. Cînd am făcut *Marfa şi banii,* mi-era ruşine să o sun să joace în filmul unui debutant, dar, cum Dorina Lazăr era prinsă cu o piesă, mi-am luat inima în dinţi şi am căutat-o. Rolul Mioarei Avram din *Moartea domnului Lăzărescu* a fost scris pentru ea.

Remus Dante Lăzărescu este un personaj scris cu gîndul la tatăl meu şi la prietenii lui de băut din cartier. Şi pentru că personajul era un bucureştean cu rude la Craiova, m-am dus la Costică Drăgănescu. El nu a vrut însă să se dezbrace, iar să folosesc o dublură nu am fost de acord. Următorul pe listă era Constantin Cojocaru, am dat şi probe, dar teatrul şi-a pus prea mult amprenta pe el. Altfel, e un actor foarte serios şi singurul care a venit cu textul învăţat. În fine, pe Ion Fiscuteanu îl ştiam din *Fructe de pădure,* dar, mai ales, din *Ajutoare umanitare,* filmul lui Hanno Hoefer. Era cel mai potrivit pentru acest rol, aşa că am schimbat scenariul şi i-am inventat rude la Tîrgu Mureş pentru a-i justifica accentul.

Nu ţi-a fost teamă că ar putea ieşi un film prea românesc?

Nu ştiu ce înseamnă *prea* românesc, iar dacă un public străin nu-l pricepe, asta e, la revedere! Nu mă gîndesc niciodată la spectatorul filmelor mele. Niciodată. Nu mă interesează spectatorul decît în măsura în care nici o operă nu e încheiată fără el. Eu sînt cel mai important spectator al filmului meu. Eu sînt cel care cenzurează jocul actorilor, montajul, muzica etc., asta e partea mea de spectator, nu de creator. Dar asta nu înseamnă că nu mi-aş respecta spectatorul. Dimpotrivă. Numai aşa îi respect cu adevărat inteligenţa. Singura problemă apare dacă spectatorul nu se pliază pe film. Dar filmele pe care le fac eu sînt inteligibile, nu-i nevoie de cultură cinematografică pentru a le înţelege. Nu sînt, ca la Tarkovski, semne, simboluri sau naraţiune fragmentată, cronologie răsturnată etc.

E ceva din Lars von Trier în filmul tău?

Nimic. Faptul că filmez cu camera pe umăr, asta e o practică mult mai veche decît manifestul *Dogma*. Iar în ceea ce priveşte relaţia cu spectatorul, Eric Rohmer, de pildă, e mult mai dur, uneori e indigest şi nici el nu se gîndeşte decît la sine. Filmul de anul III, pe care l-am făcut în 1995, a fost filmat cu camera purtată pe umăr şi cu principiile *Dogmei*. Dar *Dogma* e un manifest care aruncă o umbră asupra cinematografului francez. *Dogma* a reinventat apa caldă.

Ce înseamnă această serie a celor Şase povestiri de la marginea Bucureştiului?

În 2003, după scandalul de la CNC, m-am gîndit că acest consiliu consultativ cu Sergiu Nicolaescu & Co va fi etern şi că singura şansă să faci film în România e să iei o cameră pe umăr şi să filmezi cu banii de pîine. Făcusem un proiect pe care îl numisem „FFPG“, adică „Filme Făcute Pe Genunchi“. Am scris *synopsis*-ul a şase povestiri, le-am împărţit cu Răzvan Rădulescu şi fiecare a scris cîte trei *treatment*-uri. *Moartea domnului Lăzărescu* este o povestire din această serie.

Este Moartea... *un film al pacientului sau al doctorului?*

Nici măcar al pacientului, al unui om. Un om moare. Un om poate să moară împuşcat de un pluton de execuţie ca Filimon Sîrbu cu năframa neagră la ochi declamînd: „Primesc moartea cu ochii deschişi. Trăiască România liberă!“. Pentru un comunist ilegalist, asta e o moarte eroică, iar dacă a fost cu adevărat erou sau nu, asta nu mai contează. Un om însă poate muri şi plimbat de la un spital la altul.

Ai avut reacţii de la doctori?

Da, cîţiva doctori, tineri rezidenţi de la Cluj, şi-au cerut scuze.

Imediat după film eu am fost indignat, dar apoi am început să-i înţeleg. Noi vedem un film timp de două ore, pe cînd doctorii trăiesc asta zi de zi.

Însă problema nu se pune aşa. Lucrurile funcţionează în acest fel, dar nu la modul conştient. Este vorba de un instinct de conservare care se autoimpune. Cea mai importantă fiinţă pentru tine eşti tu şi trebuie să te protejezi. Dacă ai fi doctor şi ai suferi pentru fiecare fiinţă care vine la tine – să zicem, aproximativ 60 de cazuri pe zi –, într-un an ai crăpa. Singura metodă de protecţie e să dezvolţi o *perdea* cît mai groasă prin care să comunici.

E moartea o obsesie pentru tine?

Da, este lucrul la care mă gîndesc în fiecare zi. Am trecut printr-un moment dificil, în care mi s-a declanşat ipohondria, şi atunci mă gîndeam îngrozit la moarte. Acum sînt mai calm, dar e de-ajuns să simt o disfuncţie în organism, un impuls cît de mic, şi iar mă ia groaza. Dacă acum aş simţi vreo durere undeva, imediat m-ai pierde de interlocutor. După ce m-a apucat ipohondria şi am simţit că fiecare celulă din organismul meu se va stinge, am avut o stare de rău adîncă, fără speranţă. Nu mă durea nimic, dar corpul meu era pregătit să moară în orice clipă. Vreo doi ani am intrat în depresie şi căutam pe Internet explicaţii pentru tot ceea ce simţeam. Învăţasem noţiuni de boală, simptome, tot.

Nu e paradoxal ca cineva să sufere de ipohondrie din moment ce e conştient că ipohondria e o idee fixă?

Nu, pentru că un ipohondru se simte foarte rău, chiar dacă nu are boala pe care crede că o are. Nu se joacă. Filmul a fost o exorcizare. Un ipohondru are, pe lîngă ipohondrie, şi alte caracteristici şi toate filmele pe care le voi face se vor inspira din acest „pachet“ de sentimente conexe.

Cum ai reacţiona dacă ţi-aş spune că filmul tău e piratat în căminele studenţeşti din Regie?

În 2001, cineva de la *Jurnalul naţional* m-a întrebat ce părere am despre faptul că *Marfa şi banii* era piratat la greu. Am răspuns că e foarte bine, pentru că acel film nu a beneficiat de nici un fel de promovare şi nici de o distribuţie în regulă. Aprobarea mea era o reacţie la o stare de lucruri, dar, în realitate, nu apreciez pirateria pentru că eu, la rîndul meu, nu piratez. Înţeleg că sînt oameni care piratează pentru că nu au bani, dar cei mai mulţi piratează pentru că aşa s-au obişnuit. Pe de altă parte, un film trebuie văzut în sală, pe ecran mare, nu pe monitorul de la computer. Experienţa cinematografică e altceva. Cînd am fost anul trecut în Elveţia, am avut surpriza să descopăr că pictorul Fernand Léger, pe care nu-l suportam, este un mare pictor. Eu îl ştiam numai după reproducerile din albume, iar tablourile lui văzute pe viu la Muzeul de Artă Modernă din Berna mi-au tăiat răsuflarea.

Care sînt cîştigurile premiului de la Cannes?

Numai de prestigiu. Distribuitorul francez a încasat 30.000 de euro, dar eu n-am luat nici un ban. Festivalurile mari, cum sînt cele de la Veneţia, Toronto, Cannes, Sundance etc., de regulă, nu dau nici un ban regizorului. Ele *girează*. Afişele poartă însemnele premiului, tu vinzi filmul mai uşor, se încasează mai mulţi bani şi iei şi tu, ca autor, o cotă-parte mai mare.

Am citit în presă că ai primit oferte de la nişte producători străini. Ai pleca să faci filme afară?

Doar am discutat cu ei, dar nu aş pleca să fac film altundeva. Nu pot. Ca o experienţă pe banii altcuiva nu mă atrage. Aş produce în America, dar nu aş lucra ca regizor. Nu cred că aş putea.

Ce a spus tatăl tău după ce a văzut filmul?

„Da, bă, exact ca-n viaţă!“

a consemnat Marius CHIVU

mergi pe mîna mea

Cercul artiştilor dispăruţi

În 1987, graficianul Ion Barbu organizează un cerc de pictură cu copiii unei şcoli generale din Petrila. Copiii pictează pe lemn, cu tempera şi entuziasm, portrete de scriitori români, apoi – cînd pozele-model se termină – cu străini, după care trec la muzicieni şi ajung şi la capitaliştii de la Beatles şi Deep Purple. Apoi fac o expoziţie (şi-i trag şi un spectacol) la Bucureşti, la Muzeul Literaturii Române. După care, vine Revoluţia, copiii cresc mari, au familii, au şi ei copii...

Şi, după (aproape) 20 de ani, artistul Ion Barbu se transformă în detectiv şi se apucă să vadă cum s-a descurcat cercul lui de pictură în vîltoarea istoriei, după care elaborează o carte încîntătoare despre experimentul său petrilean, despre artă, despre destine. Creatorul *Cercului artiştilor dispăruţi* caută picturile copiilor (fotografiate atunci, pierdute după 1989, regăsite în mileniul III...), îi caută şi-i găseşte pe (foştii) copii, cere ajutorul prietenilor, ba chiar umblă după un *copyright* la *Child in Time,* piesa celor de la Deep Purple, portretizaţi odinioară de copii. Volumul recent apărut la Editura Humanitas Educaţional conţine reproduceri după picturile copiilor, ecouri ale expoziţiei acestora în presa vremii, amintiri reale şi inventate despre acea perioadă, un catalog al cercului de pictură care e şi o galerie impresionantă de destine. Cum i-a (şi ne-a) împrăştiat istoria: unii în Petrila, alţii prin ţară, prin Europa, peste Ocean, unii cu studii superioare, alţii doar cu şcoala (şi cursurile lui Ion Barbu), iar unii rămaşi chiar dispăruţi, parcă anume ca să justifice titlul cărţii.

De fapt, nici nu ştiu cum să-i zic noului „produs“ Ion Barbu. „Carte“ e prea puţin, fiindcă la volum sînt ataşate şi 16 ilustrate din opera Cercului de la Petrila, un poster, un CD cu *slideshow*. E de rîs, dar e şi serioasă. E de meditat – asupra copilăriei, asupra vieţii... E fermecătoare. E mîna lui Ion Barbu.

Radu Pavel GHEO

colţul scurt

De toate...

● Joi, 30 iunie, la ora 18, la Librăria Cărtureşti de lîngă Cinema „Patria“, Ana Blandiana, Dana Papadima şi Ioan Groşan vor lansa cartea *Cercul artiştilor dispăruţi* (Editura Humanitas Educaţional) alcătuită de caricaturistul nostru de serviciu Ion Barbu, o carte premiată în acest an la Festivalul Internaţional de Caricatură de la Ankara şi pe care v-o recomandă mai sus şi Radu Pavel Gheo. Şi tot aici, pînă duminică, 3 iulie, mai puteţi vedea expoziţia de fotografie a lui Cosmin Bumbuţ, *Refugees. Portraits of Courage,* deschisă cu ocazia Zilei Mondiale a Refugiatului.

● Şi tot joi, dar la ora 20 şi la Arenele Romane, un concert adevărat de buzuki cu grecul Thanasis Polykandriotis acompaniat de Orchestra Simfonică (dirijor Daniel Jinga) şi de Adrian Naidin. Spectacolul va avea şi o scenografie specială, iar organizatorii promit decorarea arenelor cu cîteva sute de torţe şi lumînări.

● La Galeria Galateca, mai puteţi vedea în acest weekend o expoziţie de atitudine protestatară „faţă de subminarea artei româneşti prin deturnarea înţelesului de Muzeu de Artă Contemporană Românească“. Şi că tot veni vorba, exact la MNAC, pînă la 7 iulie, este amenajată o foarte interesantă expoziţie de arhitectură japoneză contemporană cu numiţii: Kumiko Inui, Tomio Mabuchi şi Naoyuki Nagata.

● Între 3-10 iulie, la Theatrum Mundi, spectacolul *Vizitorul e în ouă* de Eugen Ionescu în regia lui Mihai Măniuţiu şi scenografia Iulianei Vîlsan, piesă jucată pentru prima dată la noi pe o scenă profesionistă. Acest spectacol este al patrulea din seria „Integrala Eugen Ionescu“ şi îi are în distribuţie, printre alţii, pe George Ivaşcu, Dana Pocea şi Marius Bodochi. **(M. C.)**

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Faliment canonic?

Am scris articolul trecut despre asasinarea „maicii“ Irina (localitatea Tanacu, judeţul Vaslui) imediat ce am aflat, din două surse de presă, ce s-a întîmplat. Nu mă aşteptam ca media să transforme incidentul într-un scandal naţional, unde se regăsesc întrebări serioase, ipoteze facile şi adîncile frustrări cuibărite prin „sufletul“ nostru colectiv. Crima de la pseudo-mînăstirea sponsorizată bizar, condusă fără binecuvîntare şi traumatizată de moartea unei psihopate călugărite abuziv a exhibat, cu o furie fără egal, clasica ruptură dintre România tradiţională şi vocea urbanităţii laico-legaliste, care s-a indignat, pe drept cuvînt, folosind însă ocazia şi pentru a mai băga puţin la apă prestigiul Bisericii Ortodoxe.

Numai Toader Paleologu a pus, într-un editorial, cîteva fraze esenţiale despre diabolizarea ignorantă a unui „ev mediu“ care, supravieţuind în BOR, ar explica, vezi Doamne, faptele consumate sub zelul iresponsabil al „părintelui“ Daniel Corogeanu. În rest, opinia publică a fost dirijată, fără oprelişti, spre o lectură dihotomică. Ţin să revin asupra cazului, în speranţa de a putea exprima un punct de vedere mai cuprinzător.

Şi anume: uciderea tinerei monahii denotă realmente o criză, dar nu una de adaptare a ortodoxiei la realitatea contemporană, cît de exigentă a Bisericii faţă de propriile reguli de funcţionare. Monahismul s-a născut în Răsărit, la cumpăna secolelor III-IV d.Hr. În mileniul următor, el s-a impus pretutindeni. Oricum, contribuţia acestei „instituţii a perfecţiunii“ la civilizaţia europeană rămîne majoră şi – măcar în ochii observatorului onest – indiscutabilă. În lunga lor istorie, călugării s-au opus adesea episcopatului, deşi ierarhia se recrutează din rîndul lor. Opoziţia a fost inspirată de felurite raţiuni: fie că monahii fugeau de episcopat (care te readuce în lume şi îţi complică drumul spre desăvîrşire), fie că se socoteau gardienii exclusivi ai dreptei credinţe (pe care episcopii, aflaţi sub influenţă politică, ar fi putut-o scoate la mezat). Cu toate amintitele tensiuni, monahismul basilian – specific răsăritean – a rămas o şcoală de duhovnicie subtilă, înţeleaptă şi bine integrată în structura ierarhică a Bisericii.

Drama din Moldova pune pe tapet specificitatea monahismului din această provincie istorică. El s-a format sub dublă influenţă bizantin-orientală (de unde n-au lipsit influxuri armene, georgiene, siriene şi athonite), dar mai ales rusească. E vorba despre impactul „stăreţiei“, care trebuie privită ca expresie a exaltării mistice, ascetice şi anarhice pe care monahismul slav a cultivat-o pentru a se defini, atît spiritual, cît şi practic. În Mitropolia Moldovei, eparhia cu cel mai intens şi influent monahism din toată Patriarhia, *stareţii* au avut – mai ales după şocul provocat de Cuza – rolul de custozi ai puterii pastorale, de apărători ai patrimoniului salvat după secularizarea averilor mînăstireşti, dar şi de „concurenţi“ ai centrului mitropolitan de Iaşi. E acolo un dezechilibru, o stare difuză de indisciplină canonică şi de paralelism decizional. Mînăstirile sînt prospere, controlează local fiecare aspect al vieţii religioase, iar atotputernicii stareţi nu prea dau socoteală ierarhului. Înfiinţarea mînăstirii-fantomă de la Tanacu este un act de prestidigitaţie corelat cu tradiţia stăreţiilor care preiau, de capul lor, nevoia de compensaţie harismatică a unei populaţii încă sărace şi, în mare parte, neinstruite.

Cum s-ar putea evita, măcar de acum înainte, spectacolul grotesc al unor asemenea derapaje? Cred că Sf. Sinod are datoria de a-l ajuta pe Î.P.S. Daniel pentru ca disciplina canonică din întinsa şi dificila sa eparhie să revină la un standard ceva mai „ardelenesc“. Este urgentă aplicarea de sancţiuni disciplinare şi de măsuri preventive, cu scopul de a curma laxismul bazat pe spectacole în aer liber, exorcizări televizate şi „miracole“ operate în direct. Permisivitatea manifestată pînă acum a produs deja suficiente pagube.

Cultura religioasă în Europa contemporană

– interviu cu Claude GEFFRÉ (2) –

În prima parte a interviului pe care teologul dominican Claude Geffré a avut bunăvoinţa să mi-l acorde, el vorbea despre un nou tip de relaţie, apărută în societatea franceză, între religie şi laicitate, între instanţele religioase şi statul laic: convivialitatea. Cum se poate „amenaja“ această convivialitate, ce responsabilităţi revin diferiţilor actori într-o societate religios pluralistă: iată ceea ce schiţa acolo. I-am propus apoi lui Claude Geffré să se refere la memorie (la memoria a ceea ce a contribuit la definirea identităţii europene) şi la educaţie în ce priveşte faptul religios. ***(A. M.)***

Constituţia Europeană

S-a discutat destul de mult asupra modului (vag) în care, în Constituţia Europeană, este menţionată religia. Au fost destule voci care au cerut o declarare explicită a creştinismului ca principiu formativ al mentalităţii europene.

În ce mă priveşte, nu regret că Dumnezeu nu figurează în preambulul Constituţiei Europene. Ea este un act de ordin juridic şi, ca atare, nu era, cred, de introdus aici un aspect de ordin confesional. Mai cu seamă că, spre deosebire de Statele Unite ale Americii, o mare parte a ţărilor europene nu iau în considerare nici măcar un Dumnezeu al unei anumite religii civile. E de regretat, în schimb, că în preambulul Constituţiei se vorbeşte doar despre „moşteniri“: „Inspirîndu-se din moştenirea culturală, religioasă şi umanistă a Europei, din care s-au dezvoltat valorile universale ale drepturilor inviolabile şi inalienabile ale omului, ale democraţiei, egalităţii, libertăţii şi statului de drept...“. Germanii, pe lîngă alţii, au cerut să se facă o menţiune explicită a moştenirii iudeo-creştine. Ea nu a fost adoptată, nu numai din dorinţa de a nu contraria pe cetăţenii europeni care sînt musulmani, ci mai ales fiindcă dintre cele 450 de milioane de cetăţeni ai UE, un număr neneglijabil sînt agnostici.

E însă regretabil că nu s-a făcut distincţia între credinţă şi istorie. E nerealist să elimini menţiunea unui trecut fundamental pentru elaborarea treptată a noţiunii de Europa, să elimini menţiunea iudeo-creştinismului drept unul dintre factorii întemeietori ai civilizaţiei europene. Putem recunoaşte că, în anumite sensuri, sîntem astăzi un continent post-creştin. Însă Europa ca civilizaţie nu ar exista, dacă creştinismul nu ar fi fost creuzetul ei – el care, la rîndul său, a absorbit moştenirea greacă şi, totodată, moştenirea ebraică. Iată ceea ce a constituit Europa, alături de moştenirea, mai recentă, a Luminilor, odată cu apariţia, în secolul al XVIII-lea, a democraţiei, a statului de drept etc.

Acestea fiind spuse, nu trebuie totuşi trecut cu vederea faptul că Constituţia cuprinde un text foarte important (articolul 52): „Uniunea respectă şi nu aduce atingere statutului de care beneficiază, în baza dreptului naţional, Bisericile şi asociaţiile sau comunităţile religioase din statele membre. Uniunea respectă, de asemenea, statutul organizaţiilor cu caracter filozofic şi al celor neconfesionale. Recunoscîndu-le identitatea şi contribuţia specifică, Uniunea menţine un dialog deschis, transparent şi constant cu aceste Biserici şi organizaţii“. Iată o atitudine nouă, care nu mai este cea a „neutralităţii de ignoranţă“, ci e o atitudine de respect şi de dialog, care recunoaşte, în plus, participarea *specifică* a acestor comunităţi, religioase ori laice, la construirea UE. Comitetul Bisericilor europene a luat act, de altfel, de importanţa articolului 52.

Statele membre UE recunosc din ce în ce mai mult că, în sînul societăţii civile, există asociaţii confesionale care sînt de utilitate publică: în domeniul asistenţei sociale, al îngrijirii medicale, al educaţiei. Există aşadar un evantai de domenii în care religiosul îşi are locul, nu sub o formă confesională ori de prozelitism, ci sub formă umanitară şi educaţională. Se pune apoi problema adaptării învăţămîntului public pentru ca elevii să poată asimila ceea ce constituie moştenirea religioasă a Europei. În sfîrşit, aş spune că în foarte gravele probleme care se pun conştiinţei etice (problema sfîrşitului vieţii, a procreaţiei etc.), Bisericile şi celelalte instanţe religioase (evreieşti, musulmane) sînt chemate, ca membre recunoscute ale Comitetelor de etică, să îşi spună poziţia. Dacă ele nu îşi pot impune învăţătura, dacă nu pot interveni în legislaţie, de pildă, pentru ca învăţătura religiei lor să devină obligatorie, instanţele religioase au dreptul şi chiar datoria să îşi facă auzită vocea în Comitetele de etică atunci cînd este vorba de eutanasie, de avort, de procreaţia artificială, clonaj, manipulare genetică.

Dar, în aceste chestiuni, ca şi în altele ce ţin de etică, intervine o importantă regulă practică. E necesar ca, în conştiinţa lor personală, creştinii să admită că *ceea ce e legal nu se identifică întotdeauna cu ceea ce e moral*. Ca cetăţean, un om religios trebuie să respecte legile (asupra permisiunii avortului, de pildă) pe care Parlamentul ţării le-a adoptat în urma unui vot, chiar dacă, în conştiinţa sa privată, e împotriva avortului. Desigur, el îşi poate exprima public poziţia; dacă e medic, poate *recomanda*, în numele libertăţii sale de conştiinţă şi de expresie, să nu se recurgă la întreruperea de sarcină. Dar episcopii din Statele Unite au fost oare în drept să determine votul negativ pentru J. Kerry fiindcă acesta susţinea o lege care depenaliza avortul? Catolic fiind, candidatul republican putea fi moralmente împotriva acestui act; ca om de stat, el susţinea o lege referitoare la întreaga societate. Trebuie să fim atenţi la această distincţie care nu e totdeauna limpede formulată în textele Bisericii Catolice: legalul şi moralul nu sînt identice. Statul de drept înseamnă un stat care are un fundament etic, chiar dacă nu recunoaşte un fundament religios transcendent, ci doar contractul social.

Biserica, Bisericile au de acceptat intrarea într-o *societate a dezbaterii*, unde trebuie să îşi facă auzită vocea, dar unde au a renunţa la voinţa de a şi-o impune. Însă Biserica nu trebuie să devină, într-o asemenea societate, marginală, repliindu-se exclusiv asupra vieţii private a membrilor ei. Ea are lucruri importante de spus asupra vieţii în societate, în societatea mare, plurală.

Religia în şcoală

În România, religia a devenit o materie predată în şcoli, dar rămîn destule întrebări legate de conţinutul acestei materii. E de mers pe o linie confesională, care ar lăsa pe dinafară elevii neangajaţi religios; e de propus o disciplină adresată tuturor, de tip istoria religiilor? În Franţa chestiunea s-a pus de asemenea.

A existat, într-adevăr, o întreagă dezbatere, pornită de la raportul cerut de J. Lang, în 2002, lui Régis Debray privind „Predarea *faptului* religios în şcoala laică“. Acolo autorul susţinea, pe drept cuvînt, că religiosul este un element indisociabil al culturii. Dar învăţămîntul cu această tematică nu poate fi un învăţămînt confesional ori de tipul catehezei. Nu se propunea nici soluţia unei discipline speciale, suplimentare, de tipul istoriei religiilor. Se propunea ca, în cadrul disciplinelor umaniste importante predate în învăţămîntul public – istorie, literatură, filozofie, istoria artei, de asemenea – să se introducă referinţele religioase adecvate. Cum ar putea fi înţeleasă istoria artei europene fără un minimum de cultură biblică, de cultură evanghelică, fără referinţa la întreaga tradiţie iudeo-creştină? Această soluţie începe să cîştige teren, chiar dacă, în Franţa, mentalitatea laicistă e preponderentă.

Însă marea problemă rămîne formarea profesorilor. A fost creat, întrucîtva la sugestia lui R. Debray, un Institut superior de ştiinţe religioase, unde profesorii de liceu ar putea primi elementele necesare unei asemenea formaţii. Din păcate, proiectul s-a dovedit pînă acum un eşec, fiindcă acolo se ţin cursuri de nivel École Pratique des Hautes Études; e un învăţămînt universitar de nivel înalt, nu sînt oferite introduceri în tematica religioasă. Chiar pentru adulţi relativ cultivaţi în literatură, istorie, geografie, cursurile nu sînt profitabile, în lipsa unei culturi teologice minime. Nu s-a găsit aşadar încă formula pentru instruirea profesorilor. Mai e şi faptul că educaţia naţională rămîne totuşi destul de ofensiv laică. Nu s-a admis să se facă apel pentru predare la reprezentanţi oficiali ai religiilor, ci doar la universitari. Ca atare, profesorii, nemaivorbind despre elevi, nu sînt mult mai cultivaţi, din punct de vedere religios, decît înainte. Incultura tinerilor care ajung în universităţi e, în această privinţă, izbitoare: o incultură fundamentală, care face anevoioasă predarea oricărei discipline umaniste. Cuvintele cele mai curente ale vocabularului religios le sînt necunoscute. Nu mai vorbim despre totala ignoranţă în materie de iconografie, de istorie biblică.

Or, ideea că religiosul constituie o dimensiune intrinsecă umanului este din ce în ce mai mult acceptată. În multe spaţii, culturalul şi religiosul sînt indisociabile în viaţa socială. Aproape de-a lungul întregii istorii, mai cu seamă în religiile primitive şi în cele orientale, nu există cultură non-religioasă. Toată viaţa e religioasă. Distincţia între sacru şi profan este o distincţie recentă. Chiar şi astăzi, nu poţi spune filosofie indiană fără a spune filosofie hindusă. Civilizaţiile acestea nu au cunoscut disocierea între filosofie şi religie, între credinţă şi raţiune, aşa cum sîntem obişnuiţi să o facem în Occident. E necesar ca educaţia pe care o primesc tinerii europeni să ţină seama de acest fapt. Însă recunosc că modalităţile practice în ce priveşte asigurarea culturii religioase sînt dificil de găsit, nu vor fi prea rapid obţinute.

a consemnat
Anca MANOLESCU

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

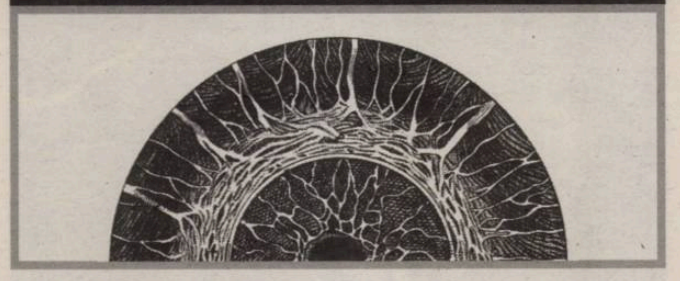

Cărţi de căpătîi

Lectura nocturnă, de dinaintea somnului, nu admite orice fel de cărţi. De evitat sînt, bineînţeles, tomurile greu maniabile. Dar şi cărţile prea „serioase", tratatele de filosofie sau cine ştie ce alte lucrări savante. Nici literatura prea facilă nu e întotdeauna recomandabilă: un roman poliţist bun, pe care nu te înduri să-l laşi din mînă, riscă să provoace insomnie.

Multă vreme m-am culcat tîrziu. Sînt cîţiva ani buni de cînd am optat pentru ore mult mai rezonabile. Am păstrat obiceiul cititului nocturn, chiar dacă el se limitează uneori doar la cîteva pagini. Citesc şi, mai ales, recitesc. E, probabil, nevoia de a mă afla pe un teren familiar şi de a induce somnul mai uşor. Păstrez un timp cărţile pe măsuţa de la capul patului şi alcătuiesc astfel un fel de mică bibliotecă vesperală. Fac periodic un „inventar" şi decid care dintre cărţi se vor reîntoarce pe rafturile unde stau de obicei. Unele rămîn însă pe noptieră, îmi place, dintr-un soi de superstiţie, să le ştiu la îndemînă. Intră aici, cu siguranţă, şi frustrări, şi dorinţe, şi gînduri ascunse.

Iată ce am găsit, ultima oară, printre cărţile de căpătîi.

Jean Diwo, *Chez Lipp* (Denoël); istoria celebrei braserii din Saint-Germain-des-Prés. Fotografii ale vitrinei din 1885 şi din 1919; Saint-Exupéry care cinează la „Lipp" după un zbor eşuat spre Saigon şi o aterizare de urgenţă în plin deşert; oameni politici obişnuiţi ai locului – Antoine Pinay, François Mitterrand, Georges Pompidou; apoi Jacques Laurent, cel mai fidel dintre clienţii-scriitori. „Lipp" – unde am mers la o (evident) *choucroute,* în mai 1990, cu Constantin Tacou şi Thomas Bazin. La o masă alăturată – unul din stîlpii braseriei, sculptorul César.

Jean-Louis Curtis: *La Chine m'inquiète* (1972) şi *La France m'épuise* (1982), două culegeri de pastişe pe care le-am pomenit nu de mult şi pe care n-am ezitat să le numesc geniale; mai '68 şi febra maoistă în viziunea lui Proust, Valéry, Breton, Aragon, Simone de Beauvoir etc.; victoria stîngii în 1981 „consemnată" de Saint-Simon, Chateaubriand, Stendhal, Balzac, Flaubert, Zola, Proust, Mauriac, De Gaulle; virtuozitate, inteligenţă, umor; cărţi pe care le-aş recomanda în bibliografia cursurilor de istoria literaturii şi de istoria mentalităţilor.

Mircea Cărtărescu, *De ce iubim femeile* (Humanitas); se pretează perfect la o (re)lectură fragmentară; m-a bătut gîndul să scriu un fel de continuare la portretul Marelui Sincu, personaj pe care l-am regăsit în anii '90 şi de care mă simt foarte ataşat.

Philippe Meyer, *Paris la Grande* (Gallimard, Folio); o carte despre Paris admirabil scrisă, non-conformistă şi incorectă politic (mai ales în capitolul despre noua faţă a cartierului Marais). Pe Philippe Meyer, cronicar radiofonic pe care o vreme îl ascultam cu delicii în fiecare dimineaţă, l-am văzut şi într-un încîntător spectacol – tot despre Paris, un *one man show* (la teatrul de pe Rue Mouffetard).

Paul Morand, *Journal inutile* (Gallimard). Jurnalul ultimilor ani de viaţă, care a stîrnit reacţii pătimaşe. Cum se îmbătrîneşte şi se moare în secolul XX. De o luciditate necruţătoare, iar stilistic, o capodoperă. Se pretează la o lectură pe sărite, prin deschiderea volumului la întîmplare. Nerecomandabilă în stările de depresie.

Frédéric Vitoux, *Mes îles saint-louis* (Chêne/Hachette). Un ghid ilustrat al insulei Saint-Louis, spaţiu mirific al Parisului, datorat unui scriitor care a ajuns între timp la Academia Franceză. Sub formă de abecedar al memoriei, de la *a* (Atget, fotograful) la *z* (zinc), trecînd prin Bâteaux-Mouches, Hôtel de Lauzun, Nostalgie, Rivages etc. Cartierul lui Baudelaire, al Marthei Bibescu, al lui Carco, Pompidou, Michèle Morgan, Moustaki. Şi al îngheţatei Berthillon.

Sei Şonagon, *Însemnări de căpătîi* (Editura Univers, 1977). O carte care nu-şi poate avea locul decît pe noptieră (*„Lucruri dragi de altădată*. Flori de nalbă veştejite. Lucruşoarele păpuşilor. Un petec de mătase vînătă ori de culoarea strugurelui roş, ce-l găsesc strivit între filele unei cărţi. Într-o zi cu ploaie, cînd te-apasă plictisul, găseşti scrisoarea celui care ţi-a fost cîndva drag. Evantaiul din vara trecută.").

chestionarul lui Proust

1. Principala mea trăsătură
2. Calitatea pe care doresc să o întîlnesc la un bărbat
3. Calitatea pe care o prefer la o femeie
4. Ce preţuiesc mai mult la prietenii mei
5. Principalul meu defect
6. Îndeletnicirea mea preferată
7. Fericirea pe care mi-o visez
8. Care ar fi pentru mine cea mai mare nenorocire
9. Locul unde aş vrea să trăiesc
10. Culoarea mea preferată
11. Floarea care-mi place
12. Pasărea mea preferată
13. Prozatorii mei preferaţi
14. Poeţii mei preferaţi
15. Eroii mei preferaţi din literatură
16. Eroinele mele preferate din literatură
17. Compozitorii mei preferaţi
18. Pictorii mei preferaţi
19. Eroii mei preferaţi din viaţa reală
20. Ce urăsc cel mai mult
21. Calitatea pe care aş vrea s-o am din naştere
22. Cum aş vrea să mor
23. Greşelile ce-mi inspiră cea mai mare indulgenţă
24. Deviza mea

Dragoş BUCURENCI

1. Mă plictisesc uşor de tot ceea ce fac, sînt un „neterminat".
2. Jovialitatea.
3. Bunul-gust şi capacitatea de a se adapta firesc contextului monden.
4. Umorul sec de care dau dovadă îngăduindu-mă în jurul lor.
5. Pe o scală a narcisismului de la 1 la 10, aş zice că merit cu indulgenţă nota 12+.
6. Conversaţiile „la o ţigară" cu colegii, „mint-rubbing" cu prietenii.
7. Să ajung rentier.
8. Să aflu că toţi prietenii mei şi-au luat viză de Canada, *just in case...*
9. Paris (da, ştiu...).
10. Portocaliu, anul acesta. Culorile pămîntului, anul viitor.
11. Lisiandrul.
12. Cea care nu a ajuns încă în colivie.
13. Aitmatov, Gide, Kundera.
14. Esenin, Arghezi, Brumaru, Brel, Cohen, Paraziţii.
15. Motanul Behemoth, Fra Guglielmo, Holden Caulfield.
16. Monica din *La Medeleni,* Ana lui Manole, Milady de Winter.
17. Nu am.
18. Dalí, Matisse, Ţuculescu, Bernea.
19. Hadrian, Henric al IV-lea, Mircea Vulcănescu, Maica Tereza, Elisabeta Rizea.
20. „Băltirea" unora dintre semenii mei.
21. Ureche muzicală.
22. Rupt.
23. Cele care sînt atît de stupide, încît mă fac să rîd.
24. Decît incult, sărac şi bolnav, mai bine citit, bogat şi sănătos.

Sever VOINESCU

1. Temperamental, sînt un extrovertit pur. Altfel, dual ca orice Geamăn. Sînt dominat de senzaţii şi vise, ceea ce înseamnă că am naturelul simţitor. Politiceşte, sînt un conservator (niciodată ca dl Voiculescu!) cu bune afinităţi creştin-democrate.
2. Doar una? Mi-e greu să aleg între inteligenţă şi loialitate. Amîndouă, împreună.
3. Caracterul. La femei, toate celelalte calităţi, cum ar fi frumuseţea, inteligenţa, feminitatea, tactul, răbdarea, loialitatea, vin din caracter. De aceea, e mai uşor să fii o femeie reuşită decît un bărbat reuşit. La femei, ai caracter bun, le ai pe toate – la bărbaţi e mult mai complicat. Femeile sînt epuizate ca fiinţe de propriul lor caracter, de aceea ele sînt mai aproape de angelicitate. Caracterul contează într-o asemenea măsură la femei, încît am observat că femeile cu caracter bun gătesc mult mai bine decît femeile cu caracter stricat.
4. Că există, că sînt reali, vii, că respiră şi beau şi vorbesc. Vorba poetului, că sînt pipăibili cu mîna. Că sînt pipăibili cu îmbrăţişarea.
5. Uneori, vorbesc mult şi aiurea. Dar, ca oricine cade în păcatul flecărelii, n-am suflet rău. Aşa văd eu. Dar alţii îmi aduc la cunoştinţă lucruri mai grave în privinţa asta. De pildă, o bună prietenă tocmai mi-a spus că marele meu defect este că am „o generozitate atent controlată". Nasol!
6. Mai multe: să conversez, să sărut femei pe gură, să citesc, să scriu, să ascult muzică, să dansez, să mă plimb (doar plimbări plate, nu plimbări la deal din motive lesne de înţeles, nu plimbări la vale, pentru că după vale urmează un deal), să ţin conferinţe, să călătoresc, să mă pierd în muzee de artă, să pierd vremea prin America... Dacă ar trebui să aleg una, aş zice „să conversez". Dar m-aş răzgîndi repede şi aş opta pentru următoarea.
7. Să pot trăi într-o lume în care să existe doar cărţi, muzică, prieteni şi senzaţii. Acolo, în lumea aceea, eu cîntăresc cu multe kilograme mai puţin şi dansez în trupa lui Bejart.
8. Dintr-un motiv anume, să uit alfabetul şi să nu-l mai pot învăţa cu nici un chip.
9. E mereu altul decît cel în care trăiesc.
10. Albastrul cu toate nuanţele sale. În ultima vreme mă impresionează tot mai mult roşul şi paleta adiacentă lui. Cred că vine cu vîrsta, nu?
11. Nu e chiar o floare, e o plantă. E leandrul din apartamentul meu, cu care vorbesc în fiecare zi şi care, uneori, îmi face surprize.
12. Pinguinul, fără nici o ezitare. Sînt mort după pinguini!
13. Caragiale. Philip Roth, Saul Bellow, Milan Kundera, Gogol, Garcia Márquez, Albert Camus. Şi Proust, mai ales pentru acest chestionar :)))
14. La noi, Bacovia (chestie de familie, e poetul favorit al tatălui meu, aşa că nu-l puteam rata), Nichita Stănescu, Mircea Cărtărescu, Leonid Dimov şi Mircea Ivănescu. La ei, Verlaine, Rilke, Coleridge, Emily Dickinson. Şi John Donne. E genial! Pentru Donne, am un adevărat cult. De ce nu s-o fi tradus, încă, la noi? Spune un personaj dintr-o piesă contemporană: „Donne îl face pe Shakespeare să pară un autor de felicitări". N-am spus eu!
15. Jay Gatsby din o mie de motive. Andrei Bolkonsky, pentru că mi se pare personificarea masculinităţii de bună calitate, cu imensele ei păcate. Şi prinţul Mîşkin, adică umanitatea la cea mai sublimă cotă. Şi Mitică, bineînţeles. Prietenul meu Gorzo, se aştepta să-l am pe lista mea de favoriţi şi pe Ivan Karamazov. Am să-l surprind dacă îi spun că mai degrabă aş adăuga pe Părintele Zosima şi pe Alioşa?
16. Beatrice (e singura femeie cu fiinţă de hîrtie de care m-am îndrăgostit cu adevărat), Emma Bovary (sînt absolut sigur că sînt singurul bărbat din lume care o înţelege cu adevărat!) şi Julieta Capulet.
17. Mozart, *über alles.* Apoi şi numai apoi Debussy, Piazzola (pe alocuri, dar acolo unde îmi place, îmi place de mor), Verdi, Albinoni. Un loc special în inima mea îl are Bruckner. Între atîţia mari care au murit, strecor şi unul mare care trăieşte: Elton John. Singurul compozitor a cărui muzică am visat-o vreodată a fost Beethoven. Într-o noapte, am visat concertul lui pentru vioară de la cap la coadă, notă cu notă. Îl interpretam chiar eu, care nu am ţinut în viaţa mea o vioară pe umăr. A fost un somn sublim.
18. Jackson Pollock pentru că mi-a demonstrat natura emotivă a instinctului şi pentru că el, un pictor, şi nu un dansator, nu un actor şi nici un revoluţionar, a fost acela care a dat gestului maxima libertate; Vermeer, pentru că de la el am învăţat că totul se petrece înăuntru; Velásquez, pe care îl iubesc cu religiozitate de mulţi ani, de cînd am citit prima oară studiul lui Ortega.
19. Risc să fiu banal pentru că aş înşira: prietenii mei, femeile pe care le-am iubit (unele mai mult decît altele, totuşi), părinţii mei, mentorul meu, cîţiva (puţini, deprimant de puţini) foşti profesori. Nu-mi culeg eroii de la televizor sau din ziare, ci din viaţa mea, ei sînt părţi ale biografiei mele. Sînt mult prea aproape de mine ca să le spun aşa, de-odată, în paginile *Dilemei vechi* (pe care toţi o citesc – eroii mei au ceva în comun: toţi citesc *Dilema veche)* că sînt eroii mei. Le mulţumesc însă pentru extazul şi admiraţia cu care mă umplu adeseori.
20. Nu există ceva ce aş putea spune că urăsc cel mai mult. Am însă o listă lungă, care creşte fără oprire, de lucruri care îmi sînt antipatice, mă enervează, mă supără sau îmi creează disconfort. Am şi o listă de persoane de acelaşi gen, dar e mult, mult mai redusă decît lista lucrurilor. Totuşi, fără să ajungă la stadiul de obiect al urii maxime, aş putea desprinde un ceva care mă supără zilele astea. Este acest prieten al meu care greşeşte şi greşeşte şi iar greşeşte, crezînd că face bine şi face bine şi iar face bine.
21. O voce care să combine dramatismul vocii lui Del Monaco, cu lirismul vocii lui Corelli, cu acutele lui Pavarotti, cu versatilitatea vocii lui Domingo, cu tehnica lui Bergonzi. Aţi ghicit, visul meu, care nu se va împlini niciodată, este să fiu cîntăreţ. Tenor, *bien sûr.* Cel mai bun din lume, *natürlich.*
22. Scena morţii mele mă preocupă de ani buni. O tot lucrez în minte, o rafinez, mai adaug la ea, mai tai din ea. În varianta actuală, aş vrea să mor într-o mansardă pariziană (o ştiu deja, e pe Bd. Raspail, nu departe de statuia lui Balzac făcută de Rodin), înconjurat de copiii mei şi de mamele lor. Unii dintre ei mă iubesc, unii dintre ei mă detestă, dar toţi vor fi acolo. Ascultăm Bach sau Sinatra (încă nu m-am hotărît), mîncăm calamari şi caracatiţă, bem vinuri catifelate, apoi aprind o havană şi mă duc încetişor, odată cu fumul foilor de tutun aromat...
23. Toate cele izvorîte din prostie.
24. Nu am şi nici nu-mi pot imagina că aş avea vreodată o deviză. Ceva ce s-ar apropia de o deviză pentru mine, este îndemnul augustinian „Iubeşte şi în rest fă ce vrei!". E restrictivă ca o puşcărie în care zăbrelele sînt trupuri de îngeri şi tavanul e Cerul dumnezeiesc.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Un fel de altfel

O anchetă publicată recent în *Ziarul de duminică* pe tema teatrului alternativ, anchetă la care au fost invitaţi să răspundă teoreticieni (critici, cronicari, comentatori), dar şi practicieni ai scenei (regizori, actori), a dezvăluit un lucru, de altfel, previzibil: la noi, cînd se vorbeşte despre teatru alternativ, fiecare are altceva în minte. În general, subiectul este definit prin negaţii: teatrul alternativ nu este teatru experimental, teatrul alternativ nu e teatru subvenţionat, teatrul alternativ contrazice teatrul de repertoriu ş.a.m.d. Desigur, din moment ce îi denunţ pe alţii ca neştiutori, vă aşteptaţi acuma să arăt ce pricepută sînt şi să „isplic" pe loc lucru formal ca să ruşinez vreo Vetă inocentă. Ei bine, nu – şi eu sînt român(că)! Adevărul este că nu prea ştiu ce este sau ce ar trebui să fie teatrul alternativ, după cum nu am habar cine a lansat această noţiune, unde şi cînd. Folosind logica, m-aş aventura totuşi să spun că teatrul alternativ este teatrul particular (oricum, teatrul funcţionînd în afara sistemului susţinut prin subvenţii de către comunitate), pe de o parte, şi, pe de altă parte, teatrul creat în şi pentru spaţii neconvenţionale (mai exact, în afara clădirii teatrale). Poate că vă veţi întreba însă de ce mă apuc să scriu despre o „chestie" care nici măcar nu ştiu cu siguranţă ce înseamnă şi care dă de furcă în acelaşi sens multor semeni. Simplu: pentru că teatrul alternativ este unul dintre acele subiecte care „ţin" colocvii întregi, care stîrnesc pasiuni argumentatoare furibunde, care învrăjbesc generaţiile, ba chiar şi amicii – pe scurt, un subiect fierbinte şi care nu se răceşte de vreo cincişase ani încoace.

Şi pentru încă un motiv: am fost acuzată, în diverse ocazii, că „am ceva" cu teatrul alternativ şi cu cei ce se proclamă reprezentanţii săi pe Pămînt. Această acuză a căpătat accentele exasperării atunci cînd, ca directoare a Festivalului Naţional de Teatru (2000), am refuzat să subscriu la organizarea unei secţiuni *off* dedicate teatrului alternativ.

Aş refuza şi acum. Dincolo de faptul că organizarea unei reuniuni *off* (adică a trupelor, artiştilor, evenimentelor şi mai ştiu eu ce care nu sînt consideraţi, din felurite motive, potriviţi pentru a figura în programul evenimentului) de către aceeaşi instanţă care organizează reuniunea *in* (adică a celor care sînt consideraţi, din felurite motive, potriviţi pentru etc.) ar fi imens ridicolă şi, în fond, neserioasă, cred că alternativii noştri, atîţia cîţi sînt, nu trebuie să fie mîngîiaţi pe cap şi legănaţi în poală, aşa cum nu li se aplică un astfel de tratament, nicăieri în lume, nici unei mişcări şi nici unui artist care pretind că merg împotriva curentului principal sau, cel puţin, paralel cu acesta. E drept, nicăieri în lume nici un „alternativ" nu cere aşa ceva. A fi *altfel* şi a te manifesta conform acestei naturi diferite presupune o opţiune de viaţă şi un risc de piaţă. A face teatru alternativ înseamnă, concret, a alerga după bani (sau, mă rog, a-i aduce de-acasă, din fondurile personale, mergînd încet), a căuta spaţii de joc, a-ţi lipi singur afişele pe stîlpi, a vinde singur bilete, a te descurca după puteri cu plata diverselor consumabile şi a membrilor grupului (dacă aceştia nu sînt suficient de „alternativi", încît să joace din pură pasiune), într-un cuvînt, înseamnă a-ţi lua soarta în propriile mîini şi a încerca să o conduci fără ajutorul instituţiilor statului, a, cum se zice cu o expresie acreditată, *establishment*-ului. De ce? Pentru că nu eşti mulţumit de teatrul care se face pe bani publici, pentru că nu eşti de acord cu tendinţele pe care artiştii plătiţi de stat încearcă (şi, în general, reuşesc...) să le impună, pentru că ai alte gusturi, alte păreri, alte idealuri. Pentru că socoteşti că există un număr semnificativ de oameni pe care să-i încînte gusturile tale, să-i convingă ideile tale, să-i înflăcăreze idealurile tale. Pentru că vrei, ştii şi poţi să oferi, în materie de teatru, *altceva*. O alternativă.

În acest punct însă lucrurile devin gingaşe. Cîţi sînt aceia care au, cu adevărat, *altceva* de spus *altfel?* Cel mai adesea, a face teatru alternativ înseamnă, pentru tinerii artişti răzvrătiţi din România, a se vîrî într-o pivniţă sau într-un bar – mai *trendy*, într-un bar amenajat într-o pivniţă – şi a monta acolo cîte un textuleţ (american, îndeobşte) cu două-trei personaje, în care se vorbeşte porcos, deseori traducerea (aproximativă, altminteri) fiind mai „liberă" decît originalul; dacă e loc în piesă şi pentru bătăi pe umăr cu spectatorii – interactivitate, cum ar veni – e şi mai bine. În general, se practică „deconstrucţia", stilul dezordonat (lipsa de stil, de fapt) şi permanenta ocheadă complice către public, distrugătoare, vezi Doamne, de convenţie învechită: aţi venit voi pînă aici, aţi dat bani pe bilet crezînd că veţi vedea teatru, dar ăsta nu-i chiar teatru, e un fel de teatru. Aici este, am impresia, deosebirea esenţială dintre teatrul alternativ care se face (sub un nume sau altul) în restul Europei şi teatrul zis alternativ care se face în România: deosebirea dintre *altfel de* şi *un fel de*.

Maia Morgenstern în spectacolul ***4.48 Psychosis***

Între timp însă, teatrul nostru „alternativ" a pătruns nu numai în toate festivalurile naţionale din ţară (nu, din păcate, şi în cele internaţionale din lume), ci şi în sumbrele fortăreţe ale teatrului tradiţional. După cum se ştie, la noi revoluţiile se petrec cu voie de la poliţie... Dar despre toate acestea vom mai vorbi, căci vara-i lungă.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

„Mulţumim oamenilor de bine din Poliţia română"

● **Zale, *Chei verbale*, Roton, 2005.**

Din cîte ştiu eu, emisiunile tip Virgil Vochină (& Isopescu) cu feluriţi răufăcători daţi în vileag şi trimişi după gratii au încetat de mult să ne mai mîngîie cu liniştitoarea lor prezenţă. În cazul în care vă întrebaţi totuşi de unde altundeva putea să apară citatul din titlu, am să vă scutesc de un cîrd de presupuneri inutile şi am să pun două puncte lămuritoare: albumul *Chei verbale,* piesa „Piedoni în trafic", ultima. *Nota bene:* pentru frumosul gest al băieţilor de la Zale nu mă aştept la aplauze, urale şi ovaţii, iar, în perspectiva (altminteri plauzibilă) ca vreo gazetă de perete să publice totul la rubrica „Aşa da", mă simt nevoit să îmi declin orice responsabilitate. Fac această precizare nu pentru că gazetele de perete nu ar fi îndreptăţite să semnaleze atitudinile cetăţeneşti pozitive, ci doar pentru că, atunci cînd vine vorba despre hip-hop, cîteva semne de întrebare nu au cu ce să strice. S-ar putea să sufăr de o idiosincrazie virală, dar există în mintea mea un blocaj care îmi interzice să asociez trupele de rap cu imaginea placidă şi gospodărească a unor cetăţeni de bine. S-ar putea ca obişnuinţa de a gîndi în felul ăsta să mă facă să ratez un album cu desăvîrşire original. Însă, dacă pînă la Zale mesajele cuminţi au fost subminate de limbajul coroziv, autoironie, subversivitate, declamări anarhice de felul „guvernele sînt corupte, hai să le dăm foc", *Chei verbale* este, îndrăznesc să spun, primul album 100% de bine din istoria rap-ului românesc. Ca să vă faceţi o idee, e cazul să vă spun că nu există melodie dintre cele 16 ale albumului în care să nu dai cu urechea de un îndemn înţelept, de un sentiment pacificator, milos, drăgăstos, cu frică de Dumnezeu sau chiar ecologist. Una peste alta, dacă laşi deoparte caterinca, şmecheria, virulenţa, orgoliul şi neastîmpărul unui mesaj de hip-hop clasic nu mai e nevoie să înmulţeşti sau să aduni ca să ştii pe dinafară rezultatul: băieţii buni sînt plicticoşi. Dacă totul s-ar reduce la asta, n-ar fi un capăt de ţară. Pentru că, de bine, de rău, Raku şi Yolo ştiu să rimeze, şi încă şi mai mult, să aducă un suflu nou în tehnica verbală cu care ne-a obişnuit rap-ul românesc. În plus, scratch-urile lui Christu vin din partea unui profesionist care s-a deprins de ani buni cu toate chichiţele platanelor. Nici invitaţii – Dj Paul, Dj Dox, Freakadadisk – nu pot fi lăsaţi deoparte cînd vine vorba despre artisticăriile la platane ale unor adevăraţi profesori. Ceilalţi invitaţi – Cheloo, Praetor, Funky, Cedry2k, Deliric, Vlad Dobrescu şi mai puţin Puya – au acea nonşalanţă a frazării şi a versificaţiei, semnul distinct al celor care fac parte din lumea bună a hip-hop-ului. Despre colaborarea cu Bogdan Popoiag de la Unu' la piesa „Natura noastră" nu-mi rămîne decît să fac plecăciuni ca în faţa unei reuşite ce nu se află la îndemîna oricui. Cît o priveşte pe Paula Seling, prefer să trec sub tăcere apariţia ei pe album, nu de alta, dar n-aş vrea să fiu obligat să scriu că, oricît de mult s-ar strădui, vocea ei nu va avea în veci o relaţie naturală cu textele de rap.

Din păcate însă, mai există şi un alt mare neajuns, insensibil la farmecele lirice ale lui Raku, Yolo şi Christu, başca toată pleiada de invitaţi. Este acel gen de adevăr care se impune ca o concluzie logică şi care în teorie ar suna cam aşa: sfaturile pliciticoase atrag de la sine melodii plicticoase. Iar plicticos se traduce prin accesibil, accesibil prin comercial, iar comercial seamăna destul de mult cu un rabat făcut melodiilor de vară. Diferenţa e că în melodiile de vară nu va exista nicicînd cineva care să mulţumească oamenilor de bine din Poliţia română.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Ryu Murakami, *Albastru nemărginit, aproape transparent,* traducere din limba japoneză şi note de Florin Oprina, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2005.**

Cartea e cu droguri. Multe atît ca frunza, cît şi, bineînţeles, ca iarba. Şi felurite. Ele sînt consumate cu nădejde (sau în deznădejde, tot aia), de obicei în grup, fie din mers, fie prin baruri ori varii apartamente. Tacîmul e complet: viniluri cu muzici americane, erotism delirant, orgii abulice, personaje ceţoase, zvîrcolindu-se într-o perpetuă stare de... *greaţie* (ceva între tangibila greaţă şi indicibila stare de graţie).

Varianta aceasta japoneză a spiritului *junkie* este, în fond, foarte puţin japoneză. De fapt, dacă n-ar fi numele personajelor şi pasiunea unuia dintre acestea pentru bliţul aparatului său de fotografiat, nici n-ai zice că eşti în Japonia. Că un asemenea roman (apărut, hăt, în 1976) l-a impus pe autorul său drept un mare scriitor japonez e însă de înţeles. Vă vor convinge mai ales cele două secvenţe de „singurătate în doi" (pp. 88-107 şi 166-187), în care povestea lui Ryu Murakami capătă ea însăşi puteri narcotice şi unde adie un uşor aer de Max Blecher. Acolo se vede vîna acestui scriitor – injectată şi ea, dar cu talent.

Dilema veche vă recomandă

● Des MacHale, *Antologie de vorbe de duh* (traducere de Radu Paraschivescu, Colecţia „Rîsul lumii", Editura Humanitas, 2005). Cea mai relaxantă carte de vară, oriunde te-ai afla, la munte, la mare, în metrou sau la birou. Pe fiecare pagină găseşti minimum un gînd, un gînd şi jumătate inteligent, chiar două. Aglomeraţia lor e oricum mai puţin obositoare decît aceea din tren sau de pe plajă. (Radu Cosaşu)

● „Interesează pe cineva că Raúl Rivero, unul dintre cei mai importanţi poeţi latino-americani contemporani, stă în închisoare de mult timp, închis chiar de regimul instaurat de *companero* Che? Sau toţi disidenţii, pierdevară, *gay*-ii, bolnavii de SIDA care au ajuns (şi au murit destui) în lagărele înfiinţate tot de acest «campion» al libertăţii... Omul acesta a militat pentru transformarea luptătorilor în «maşini de ucis cu sînge rece», stîrnind tot valul de *guerillas* pseudomarxiste care au înecat America Latină în sînge, a condus execuţii sumare (i.e. fără judecată)... Nu mă credeţi? Citiţi-l!" – îndemnul (indignat) al lui Carmen Mezincescu, în nr. 2 din *Re:Publik*, pentru fanii supersnobi ai lui Che Guevara, impostorul *icon* revoluţionar. (Marius Chivu)

Alexandru MATEI

bon de lectură

Crudul Dumitru sau Pobsesia

Pledoarie pentru un alt fel de poooooooooezie

● **Dumitru Crudu, *Poooooooooate*, Editura Vinea, Bucureşti, 2004.**

Experimentul dă astăzi prost în literatură, de orice fel ar fi ea. Ca şi „ştiinţificitatea". Proza a revenit la naraţiune, cu personajul pre moartea-i călcînd, istoria la povestire, poetica s-a resorbit în estetică şi estetica însăşi a coborît în stradă pentru a înregistra realul cu modestă acribie, muzica simfonică se întoarce la ton, ritm şi melodie, artele vizuale se întorc la chipuri de om, resping abstractul şi „reîncarcă" materialitatea lumii. Nimeni nu mai visează la teorii unificatoare. Critica literară recapătă dimensiuni factologice, teoria literară devine teorie culturală care e, de fapt, un amestec de mediologie şi economie. Scriitorul coboară, din înălţimea tăriilor (luaţi cuvîntul în ce sens doriţi), la nivelul, cu puţin mai înalt decît asfaltul străzii, al trotuarului: toate artele se înghesuie aici, protejate uneori de fluxul circulaţiei rapide de pe şosea, toţi artiştii vor să locuiască trotuarul, acest spaţiu amorf, anonim dar prea-populat, sigur şi liber al omului contemporan. Poezia trotuarului poate fi, desigur, orice: *graffiti,* vacile din plastic ale centrului Bucureştilor, cerşetorul care urinează, florile din găleţi, „florile care se masturbează", sînii dezgoliţi, fermi sau flasci ai femeilor, sărutul ardent sau umed al amanţilor. Poezia trotuarului bricolează, nu renunţă la experiment. În vreme ce toate artele au unde să se întoarcă, îmbogăţite cu achiziţii „recente", poeziei îi este imposibil: ea n-a putut vreodată, singură, să ajungă la cititor, motiv pentru care a avut mereu nevoie de susţinere (imagine, muzică, mişcare) pentru a putea fi pusă în scenă, reprezentată. Ieşită din crizele ei naţionaliste sau filozofice, poezia nu se poate întoarce nicăieri, dacă nu tot la (în) cuvinte, în măruntaiele limbajului, investind (parazitînd) fel de fel de discursuri. Singură, ştie că nu se poate mulţumi cu condiţia de parazit al artei urbane, că nu poate trăi ca afiş – deşi mulţi poeţi imaginează fel de fel de utilizări ale poeziei ca decor urban. Experimentul, în poezie, este o sentinţă pe care şi-o dă fiecare creator în parte. Oricît de prost sună cuvîntul, e inconturnabil.

Editura Vinea publică al optulea volum semnat Dumitru Crudu (patru de poezie şi patru de teatru), basarabean născut în mod fericit în satul Flutura şi premiant, ca poet, al Uniunii Scriitorilor, pentru debut, în 1995, cu *Falsul Dimitrie,* apoi al ASPRO (o uniune a scriitorilor paralelă, înfiinţată după Revoluţie), pentru experiment, în 1997. *Poooooooooate* (cu exact nouă „o"-uri) cuprinde aceleaşi versuri scurte, dictate în foc automat de o voce maniaco-depresivă care nu numai că se foloseşte de cuvinte pentru a-şi exprima alienarea, dar alienează, după chipul şi asemănarea-i, cuvintele însele. Să ne înţelegem: există mai multe feluri de poezie dintre care eu m-aş opri la două: una cultural-clasică, pe care o citeşti în ţinută obligatorie, care-ţi transmite o stare de spirit *poetică*, calmîndu-te, amuzîndu-te sau, evetual, bruscîndu-te; şi alta „natural"-avangardistă, în care poetul dezmembrează limbajul cum face un bebeluş cu jucăriile ce-i sînt cumpărate, şi-l (dez)acordează, îl supune unor practici teroriste de dicţie şi semantizare întru surpriza, confuzia, iritarea sau, în final, indiferenţa ori extazul cititorului.

Crudu intră la această a doua rubrică. Transliterarea cuvintelor devine la el un procedeu poetic în sine. Atunci cînd scrie „timpul în care / eşti foarte / singurrr şi / ameţeşti senzaţia de friggg şi de / neputinţă", citiţi corect, primul vers începe cu o virgulă, iar alte două îşi triplează ultimele consoane. Crudu se poartă *pobsesiv,* aş spune, cu limbajul, în năzuinţa de a-şi apropria toate cuvintele, nu numai ca elemente neutre ale unor articulări reprezentaţionale – cum naiba să-ţi reprezinţi cît mai puţin indirect angoasa, cum să descrii trăiri atît de nepoetice ca angoasa, scîrba, disperarea sau indiferenţa? – cît în calitate de construcţii proprii, de *subproduse mentale* expuse în pagină. Aşa cum realitatea se compune, pentru ochiul omniscient, din suma tuturor percepţiilor individuale, frigul resimţit de subiectul din *Poooooooooate* este *friggg*.

Altminteri, poemele lui Crudu se hrănesc din fulguraţii, volumul lui reprezintă o colecţie de explozii mici, repetate, în serie, poetul refuzînd net „respiraţia largă", autocontemplarea sau, cum scrie Ioan Es. Pop despre un poem de-al lui, „alergarea nemişcată". Versurile lui compun o imagine sacadată: „plăcerea noastră cea mai / mare era să / sărim şi să / ne lovim / cu capul / de tavan / şi să ne / uităm / chiar atunci unul / la altul / ştii / capetele noastre / sînt pline de stele". Construcţiile rapide, epuizate imediat, ca desenele din aburul de pe geamuri, sînt întrerupte de frînturi de adrese, numere de telefon, într-un cuvînt, de „date" în întregime nemotivate: „str. Lungă marna 169484 / oriental 100 baltic 60 pennsylvania 2000". Alteori, versurile cad în accese glosolalice, într-un absurd rusesc consacrat de un Daniil Harms sau în neputinţele prozelor beckettiene, vădind o dată în plus lupta dintre raţionalul lingvistic şi iraţionalul distructiv al pulsiunii: „preferi să stai în picioare cînd nu e nimeni acasă? Ştiu, cînd / afară-i noroi / nu te mai speli pe dinţi" sau „mister D. a / murit / iată acum / capul lui D. / întins pe o tavă / de plastic / plină de / găuri / degetele tale". Pe măsură ce se blochează, vocea vrea să spună tot mai mult: versurile sînt tot mai scurte şi rapide, iar spaţiile albe care le despart devin repausurile care scandează horcăielile unei agonii. Abia reuşesc să evadeze din chingile angoasei, să articulează imagini eşuate în grotesc: „pantofii tăi am să-i / port eu / chiar şi dantura ta / ai bube / sub ţîţe eşti / ultima tîrfă / din oraş / eu îţi vînd / florile / pe care le / primeşti înapoi", că demonul Aceluiaşi reapare şi mai înfiorător: „ziua stau / pe un scaun / pivotant şi / mă învîrt în jurul / meu / ţîşnind direct din podea". Exasperarea se manifestă, spre final, grafic: „măaşez / în faţa uşii tale / şiiiiiiiiii / toţţţţţţţţţţţţţţţţţţţi / îţi şşşşşşşşşşşşşşş / şşşştergggggggg /piiiiiiiiiiiiiiiciorellllllee / de mmmmmmmiiiiiiiiiiine". Volumul are un final blocat: „eu nu mai pot face / absolut / nimiccccccccccc". Caius Dobrescu încercase un experiment asemănător într-un excelent volum de poezie, *de-adevă*. Trebuie spus că şi lui Dumitru Crudu îi reuşeşte foarte bine. Oximoronul disperării blazate ambalează tensiunea unei poezii stranii, hidoase, deloc locvace, lipsită de puterea umorului şi nemiloasă cu cititorul comod. Fără îndoială că, dacă există o poezie post-apocaliptică, aceasta este cea a lui Dumitru Crudu. Merită citită pentru a afla cum îţi poţi exprima trupul altfel decît urlînd de durere sau gemînd de plăcere şi pentru a constata cu propriii ochi ce face întîlnirea dintre cuvinte vii şi vecinătăţile raţionalului.

Concurs de creaţie publicitară pentru tineri
organizat de Graffiti BBDO şi Dacia

Graffiti BBDO, în parteneriat cu Dacia, lansează cea de-a treia ediţie a concursului de creaţie publicitară „Drum către Golden Drum", cu tema „Respectarea vitezei legale la volan".

Concursul de creaţie se adresează tinerilor sub 26 de ani care nu sînt angajaţi în agenţii de publicitate. Aceştia trebuie să realizeze propuneri de spot radio, spot TV, machetă de presă şi publicitate outdoor pe temă dată, iar cea mai bună lucrare va fi premiată cu participarea la Festivalul de Publicitate Golden Drum 2005. Lansat în cadrul unui eveniment dedicat în principal tinerilor interesaţi de publicitate, care a avut loc ieri la Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării, brieful de creaţie este disponibil, împreună cu formularul de înscriere în concurs, pe site-ul www.graffiti.bbdo.ro. Perioada de desfăşurare a competiţiei este 25 iunie – 31 iulie 2005, cîştigătorii urmînd a fi anunţaţi pe 1 septembrie 2005.

Juriul din acest an va fi compus din: Eduard Croitoru – Director de Publicitate Dacia, Corina Ilie – Director Adjunct de Publicitate Dacia, Sorin Psatta – Director Strategie şi Cercetare Graffiti BBDO şi Adrian Preda – Director de Creaţie Graffiti BBDO. Membrii juriului vor nota propunerile după criteriile de originalitate a ideii creative, de simplitate a acesteia şi de relevanţă a mesajului pentru obiectivul de comunicare anunţat în brief.

Marele premiu al concursului „Drum către Golden Drum" constă în participarea la Festivalul de Publicitate al Noii Europe Golden Drum de la Portoroz, Slovenia (2-7 octombrie 2005).

Andrei GORZO

dilematograf

La beţie

● ***Modigliani* (SUA-Franţa-Germania-Italia-România, 2004), de Mick Davis.**

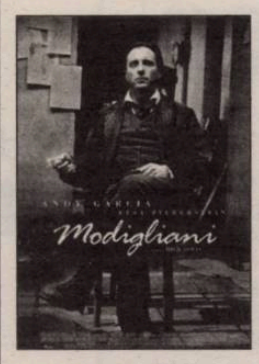

Modigliani se deosebeşte de alte filme despre pictori prin refuzul său de a neglija urechea spectatorului în favoarea ochiului. Urechea spectatorului care vă vorbeşte n-a mai avut parte de mult de atîtea senzaţii deopotrivă deconcertante şi delicioase. Hai să începem cu începutul. Sîntem într-o cîrciumă pariziană din 1919 şi încercăm să depăşim momentul acela dificil de la începutul oricărui film biografic, cînd un regizor agitat (e şi-n interesul lui să rezolve repede chestiunea jenantă a prezentărilor) ne arată diverşi indivizi şi ne zice: „Ăla e Utrillo! Grasul ăla e Rivera! Grasul ălălalt e Picasso!", şi ceva din noi încă se împotriveşte: „Zi să mori tu! Picasso pe dracu'!". Dar ce se aude? „Ionel, Ionelule"? „Ionel, Ionelule"! Sau, mai exact, „Ionel, mon Ionel", în interpretarea Loredanei. Îl luăm ca pe un dar – un omagiu adus de regizorul Mick Davis nobilelor meleaguri care au făcut tot ce-au putut ca să intre în rolul Parisului interbelic (*Modigliani* a fost produs în studiourile Mediapro) şi, înveseliţi, mergem mai departe. Spre momentul liric în care Modigliani (Andy Garcia) şi iubita lui, Jeanne Hébuterne (Elsa Zylberstein), se zbenguie pe străzi şi spre cerul Parisului urcă un cîntec – „La Vie en rose". S-ar putea să vi se pară o alegere neinspirată, dar luaţi-o aşa: pe ce muzică să se mişte Modigliani, un artist care s-a aflat mereu înaintea vremurilor sale, dacă nu pe una care avea să fie compusă abia la vreo 20 de ani după moartea lui? Există multe porţiuni de coloană sonoră pe care aş fi vrut să le analizăm împreună (ce-i cu *sound*-urile algeriene care se aud la un moment dat?), dar permiteţi-mi să trec la secvenţa mea preferată – un montaj paralel cu şase artişti lucrînd contra cronometru la tablourile cu care vor participa la o competiţie importantă. Efectul montajului e în sine încîntător – oricine a văzut vreodată un film „cu bătăi" va revedea negreşit, printre lacrimi de rîs, acele montaje în care viitorii adversari sînt prezentaţi în paralel, făcînd flotări, spărgînd cărămizi, repetîndu-şi schemele în vederea babardelii de-a doua zi –, dar cu tot cu muzică e divin. E una dintre secvenţele acelea anapoda – dar *perfect* anapoda, fiecare părticică anapoda părînd să pice *exact* la locul ei, acolo unde-şi poate da sufletul cu maximum de folos pentru ca întregul să fie *desăvîrşit* de anapoda – care fac ca meseria mea să merite făcută. Mai întîi intră o corală în latină; peste care intră un *beat;* şi apoi se porneşte un hip-hop franţuzesc, care armonizează dezlănţuirile solitare ale celor şase artişti-atleţi şi le asigură un binemeritat orgasm sincron. Amin. Una peste alta, un *soundtrack* nepreţuit. Nu m-aş fi mirat dacă la un moment dat intra şi Pavel Stratan: „Îi drept că dacă beu mai des, mai des mă traje să fumiez. / Fumiez, iar după şe fumiez, înşep să beu mai des". Cum de nu s-a găsit nimeni să-l atenţioneze pe regizor că avea acolo temele majore ale filmului?

Ce-i drept, temele respective au fost, oricum, scrupulos purecate, şi, într-o epocă în care majoritatea vedetelor hollywoodiene consideră (greşit) că e de datoria lor să fie şi modele de viaţă sănătoasă, aş fi tentat să aprob ideea unei (lungi: două ore) lecţii de fumat şi băut, ţinută de un star de talia lui Garcia. Dar ce învăţăm în timpul ăsta despre Modigliani? Întrebarea poate părea nedreaptă: la urma urmei, din atîţia cineaşti cîţi s-au simţit chemaţi, de-a lungul timpului, să dramatizeze povestea cutărui sau cutărui artist, puţini au reuşit (puţini au încercat) să reconstituie şi să reprezinte onorabil drama esenţială – cea a relaţiei dintre un om şi talentul său: lungul şi lentul proces de explorare şi exploatare, de expandare şi rafinare, un proces predispus la poticneli şi blocaje, sortit să se desfăşoare în linişte şi-n obscuritate – deci nu tocmai genul de proces pe care cinematograful popular visează să-l studieze. Deci nu e de mirare că *Modigliani,* deşi clar impresionat de ideea de artă, îşi doreşte, în adîncul sufletului său, să fie un film de acţiune. Nicicînd nu se trădează mai spectaculos decît în Secvenţa Celor Şase Artişti Dezlănţuiţi (care merită să intre în orice bibliografie a kitschului), dar se trădează tot timpul – transformă viaţa lui Modigliani într-un colaj „dinamic" de exhibiţii alcoolice, confruntări cocoşeşti cu Picasso, confruntări cu Copilul-care-fusese, amintiri traumatizante şi răsuciri spasmodice, melodramatice, ale destinului. Pe scurt: o învălmăşeală; după ce ieşi din ea, ţi-e şi greu să te gîndeşti, în primul moment, la perioadele de concentrare şi muncă susţinută pe care le atestă cele peste 400 de tablouri în ulei (başca sculpturile, acuarelele şi desenele) lăsate de Modigliani în urma lui. Filmul nici nu-şi face timp să ne spună că omul a fost şi sculptor; e prea ocupat să nu scape nici unul din ingredientele vechi, fade şi vulgare ale pitorescului boem. E făcut din inimă – e, clar, filmul cuiva care se îmbată cu cuvinte ca „artă" sau „Montmartre" –, dar ce pot eu să zic? Doar atît: zi-le, Loredana! „Ionel, Ionelule, nu mai bea, băiatule..."

trecerea prin reviste

Viaţa lumii şi imbecilii

Săptămînalul francez *Courrier International* este o antologie a presei internaţionale, oferind imaginea în mişcare a vieţii în lume, aşa cum e văzută ea de presa de stînga, de dreapta, de centru, singurele condiţii de includere în sumarul revistei fiind calitatea articolelor şi validitatea argumentaţiei. Editorialul, singurul articol scris special pentru această revistă, este asigurat de un invitat, în general un gazetar celebru; el îşi spune opinia despre una din problemele importante ale lumii. Pentru un cititor din România, lectura e întotdeauna stenică, deoarece toate disfuncţiile aparent specifice spaţiului carpato-dunăreano-pontic sînt de fapt trăsături comune tuturor ţărilor, indiferent de PIB sau nivel de dezvoltare. Corupţia, funcţionarea inconsecventă a justiţiei, amestecul politicului în zone străine de el (presa, în special) sînt fenomene prezente mai peste tot: uneori, discursul e mai rafinat, alteori, mai din topor, dar dictaturile nu pot fi oprite din acţiunile care favorizează puterea unei persoane şi a clientelei ei, iar democraţiile sînt într-o permanentă stare de criză din cauza slabei comunicări dintre elitele politice şi alegători.

În numărul 794 (23-29 iunie) editorialul este scris de David Ignatius de la americanul *Washington Post:* „Serviciile de informaţii nu au reuşit să-i recruteze pe acei generali irakieni apţi să asigure tranziţia post-conflict şi acest eşec este unul din aspectele cele mai prost cunoscute ale conflictului". Ordinea în Irak – acolo unde este – e menţinută de miliţiile care şi-au propus să-i apere pe localnici atît de forţele americane, cît şi de rebelii terorişti acţionînd împotriva populaţiei sunnite. Pentru ca aceste miliţii să nu devină, la rîndul lor, un factor înarmat, angajat într-un război civil, e necesar ca americanii să-şi evalueze corect prezenţa în Irak şi să condamne abuzurile morale şi juridice de la Abu Gharib şi Guantanamo: „Dacă nu se va sprijini solid pe legea şi pe valorile americane, proiectul Irak va eşua". Ar fi păcat, a murit deja atîta lume.

După ce revista oferă informaţii şi opinii despre sfîşietoarele conflicte din Uniunea Europeană, despre convocarea la tribunal a fostului preşedinte român, Ion Iliescu, despre verdictul suspect în cazul Michael Jackson, este pus în discuţie cazul Argentina: cînd a fost eliminată dictatura, conducătorul de atunci al statului, Raul Alfonsin, a dat o amnistie pentru membrii juntei militare, vinovaţi de crime politice. Acum această amnistie a fost anulată de către Curtea Supremă, pe motiv că nu poate exista iertare şi uitare pentru crimele împotriva umanităţii. Specialiştii în drept din Argentina consideră că s-a stabilit astfel un precedent cu valoare mondială.

Braziliei îi este dedicat un dosar special unde este analizată cu multă competenţă de către partizanii şi adversarii preşedintelui de stînga Lula da Silva posibilitatea de a-şi ţine promisiunile de justiţie socială, fără a crea haos economic.

Capitolul dedicat Orientului Mijlociu este – ca de obicei – oglinda stării inflamate din zonă, adăugîndu-se acum necunoscuta noului preşedinte iranian, care ameninţă că va continua programul său nuclear.

Courrier... nu este dedicat doar actualităţii politice, revista este, în egală măsură, preocupată de viaţa ideilor, fără de care şi politica pare un joc de logo: contribuţia lui Oliver Sachs la evoluţia neuropsihiatriei, dar şi a artei, creativitatea în baletul contemporan din Rusia şi o dezbatere despre rolul televiziunii în evoluţia inteligenţei umane sînt cîteva subiecte descrise şi analizate pe larg. La Bucureşti, lumea îl citeşte pe Sartori care ne spune că ne-am imbecilizat din cauza televiziunii, cercetătorul american Steven Johnson crede, dimpotrivă, că serialele şi jocurile televizate stimulează în mod util creierul.

În ceea ce mă priveşte, cred că imbecilii au tradiţiile lor, datînd de dinaintea televiziunii şi vor izbuti întotdeauna, cu inteligenţa ce le stă la dispoziţie, să evite capcanele menite să-i transforme.
(M. B.)

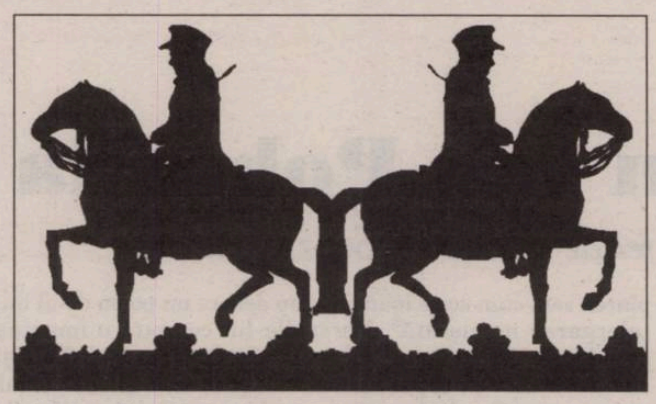

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

La solstiţiu, către fiul inexistent

Bucureşti, 21.06.2005

Fiule,

în ultimele săptămîni am trăit următoarele bucurii de bătrînă efemeridă:

s-au dezlegat trei mistere, ceea ce pentru un raţionalist ca mine, incorect ideologic pe vremea asta misticoidă, sînt tot atîtea evenimente entuziasmante – adjectiv neruşinat pe care nu-l restilizez: 1) după analizele a 22 de specialişti francezi, s-a aflat că moartea lui Agnès Sorel, amanta oficială a lui Carol al VII-lea, s-a datorat, atunci, în 1450, unei intoxicări cu mercur. Crimă sau accident – nu se ştie – important este că s-a făcut lumină într-o enigmă care dura de peste 555 de ani; 2) s-a dezvăluit cine a fost paznicul care în închisoarea de la Nürnberg, în 1946, i-a dat lui Hermann Goering pilula cu otravă pentru ca mizerabilul să se sinucidă: este Herbert Lee Stivers, un american, azi metalurgist la pensie, pe atunci soldat în Germania, îndrăgostit la 19 ani de o frumoasă nemţoaică, Mona; el a acceptat să primească de la doi prieteni ai ei un stilou cu o capsulă în care, ziceau ei, sînt medicamente pentru un om foarte bolnav precum Goering; el recunoaşte azi că s-a simţit rău după sinuciderea aceea, că 58 de ani povestea l-a apăsat şi că fata lui, Linda, l-a convins să vorbească, după ce i-a devenit clar că nu va mai fi deferit Justiţiei; 3) cea mai recentă clarificare a fost aceea în cazul Watergate, cînd toată lumea l-a putut vedea la faţă pe turnătorul principal, Marc Felt, aşa-numitul „gîtlej adînc", pe care cred că l-ai văzut şi tu la TV, că doar acolo, în Groenlanda, pe blocul tău de gheaţă, nu eşti pe lumea cealaltă; nu ştiu însă dacă ai aflat că, doar cu cîteva luni înainte de dezvăluirile sale, s-a acreditat puternic zvonul că „gîtlejul adînc" ar fi fost George Bush senior, care ar fi vrut să se răzbune pe Nixon... Mie – ca om rezonabil – îmi place enorm ca un mister să se caramboleze cu un altul şi să explodeze, ca maşinile în comediile lui Sennett.

Dacă aceste trei luminoase revelaţii – care, desigur, nu fac lumea mai sigură, doar mai puţin obscură – ţi se par prea politice şi, ca tot ce e politică, prea puţin demne să devină evenimente emoţionale, voi trece la enorma, da, enorma bucurie pe care mi-a provocat-o Nabokov descriind ascuţitoarea de creioane a lui Pnin din romanul cu acelaşi nume plin de o gingăşie buimacă: „...acel instrument cît se poate de satisfăcător, cît se poate de filosofic, care face *ticonderoga-ticonderoga,* se hrăneşte cu cherestea gălbuie şi lemn fraged şi sfîrşeşte printr-un soi de răsucire silenţioasă într-un vid eteric, ca noi toţi". Cu o timiditate care-mi spulberă orice vanitate, îţi voi dezvălui că în urmă cu peste 20 de ani, cînd încă nu citisem *Pnin*, am înălţat o odă creionului cu marca Ticonderoga cu care scrisesem o recenzie la *Călătoria diletanţilor,* minunea aceea a lui Bulat Okudjava. Zile întregi, ca un creionar pnin de mine, am înfruntat brutalităţile existenţei simţindu-mă garantat de Nabokov, cel care putea găsi un destin comun între un creion trecut prin ascuţitoare şi fiecare dintre noi, cei trecuţi prin viaţă.

Ca într-un montaj magic, simultan cu euforiile pniniene (există un asemenea adjectiv!), am citit un interviu amplu al unui tînăr scriitor american, de care nu auzisem pînă acum, deşi se zice că are un succes crescînd – Gary Shteyngart, născut în 1972 la Leningrad, emigrat la 7 ani cu părinţii în State (semănînd uluitor la chip cu Ilieş Cîmpeanu de la RAO, fiul lui Roger neuitatul). Acest mai mult ca sigur Hari Steinhard la bază – încă obsedat de Europa estică şi de Rusia lui Gogol, „cel mai bun loc unde pot fi nefericit" – numea trei cărţi pe care le-ar lua cu el pe o insulă pustie: *Pnin* de Nabokov, *Pastorala americană* a lui Philip Roth, *Părinţi şi copii* de Turgheniev. Atîta exactitate şi coincidenţă în gust cu mine, pînă la infinitul mic din primele două titluri, mi-au dat elanul bezmetic să mă gîndesc că există ereditate şi în citit, că poate el eşti tu, nu te supăra.

În fine, ieri, m-a sunat la telefon un foarte bun prieten ca să-mi spună, cu accente de entuziasm necunoscute sobrietăţii sale impecabile, că citeşte cu nesaţ *Underground*-ul lui Makanin pe care i-l recomandasem insistent, prea insistent, riscînd să par cicălitor (mă îngrozeşte asta). După îndelungi impresii comunicate pe nerăsuflate – le numesc „fraternitatea în lectură" –, i-am răcnit: „...cum s-ar spune în literatura clasică, îmi dai lacrimi de bucurie!". Aşa era, cu adevărat.

Sper că ai putut duce pînă la capăt această scrisoare, fără să-ţi pară bizară sau revoltătoare. În afară de tine, nu am cui să mă divulg, deşi mi-am jurat să-mi las tainele doar pentru literatură; sînt un sperjur. Nu mă ierta – aşa o va face, fii sigur, şi inexistenta ta mamă.

Cu drag, tatăl tău precis

Eugen ISTODOR

Auto-jurnal

Piaţa Amzei, strada Labirint

24 iunie

Mă duc în Piaţa Amzei. Parchez călare pe o Skodiţă, blocînd un jeep şi făcînd loc maşinii de gunoi. Dacă mă gîndesc la Toyota de lîngă mine este clar că în ea nu va intra nimeni, niciodată. Am blocat-o la uşile din dreapta, maşina mea stă cu botul, la vreo doi centimetri de uşile ei, iar în stînga se flanchează cu un Pajero de toată frumuseţea. E treaba parcatorului să le descurce. Îi jur credinţă, îi jur că mă întorc în zece minute, deşi ştiu că nu am cum să mă duc în Piaţă, în Angst, în Nic şi la Farmacie, în zece minute. Marchez 20 de mii de lei, deşi mi se spune doar 15. Trec de Teatrul „Creangă", mă îmbăt de mirosul de pîine turcească şi cerşetori din colţul pieţii şi stau năuc în faţa unei scene subtile. Un jeep dă cu spatele. Atent, atent, loveşte cu bara din spate semnalul de staţionare şi parcare interzisă. Coboară şoferul, un ghiular grăsan în pantaloni trei-sferturi. Imediat, doi vînzători de căpşuni din apropiere vin la faţa locului. Vorbesc, compătimesc şi nici una, nici două, căpşunarii trag de stîlp, îl apleacă, îl pun la pămînt. Ghiularul e mulţumit. Căpşunarii îşi privesc isprava şi le vine un client. Par că se întorc la munca lor. Dar ghiularul cu jipanul nu reuşeşte nici în locul creat să performeze. I-ar mai trebui cinci centimetri, dar o rablă de Dacie, un jeg, un năpîrstoc, un jaf, un nimic, un vierme îi stă în gît. Ghiularul nu coboară. Căpşunarii înţeleg lupta intestină a încetinelii cu care un automobil de această forţă se stăpîneşte şi moare. Uite, ghiularul trebuie iar să răsucească cheia în contact. Aşa ceva nu e posibil! Căpşunarii iau Dacia jeg de fund şi cu un avînt nemaipomenit o mută cinci centimetri. Jeep-ul astfel e liber. Ghiularul vorbeşte ceva. Despre cum unii îşi pun aiurea maşinile şi băieţii de la căpşuni îi dau dreptate.

26 iunie

Eu stau într-o fundătură. Mai precis, îmi pun maşina pe o stradă închisă. Adică, e strada aia veche Labirint, care nu mai e labirint fiindcă a rămas dreaptă ca o linie şi strada s-a autoînchis fiindcă a fost tăiată cu un bloc, iar blocul sare în capul unei vile... chestii de arhitectură urbană, detalii de tot neelucidate. Cum noi avem o casă de ţigani ce dă în ferestrele noastre nobile şi vrem să nu-i mai vedem, casă de ţigani ce nu este în nici un registru de la Primărie, fiindcă din timpul lui Ceauşescu figura ca fiind dărîmată, vecinii mei şi cu mine ne-am pus garaje. Pe scurt, nu trebuie să vă umpleţi de păduchii celor spuse de mine mai devreme. Atîta trebuie să ştiţi... e stradă închisă, cu semnul mare de rigoare. Bă, băieţi, să-i vedeţi pe unii care bagă viteza a cincea ca să intre pe strada mea înfundată! Ei speră că ies din lumea îngustă a străzilor laterale şi găsesc în sfîrşit o stradă unde-şi pot exercita nervii şi cunoştinţele de la raliul de formula 1 transmis de TVR2. Şi cînd eu sînt lăbărţat pe stradă, încetinind ca omul ce a ajuns, dracului, într-un loc liniştit şi de beton verde, mă claxonează ca pe ultimul gîndac. De ce merg încet, de ce sînt bou? Mica mea răzbunare este că ei descoperă că strada este închisă şi că nu au cum să intre pe interzis. Nu au cum să încalce nici o regulă. E beton, de jur împrejurul lor.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Mama săracilor

Îi priveşte cum dorm. Mici mogîldeţe, strînse una într-alta, ce se ascund în salteaua ruptă şi-n paiele ce curg la fiecare întoarcere. Nici nu mai ştie cum au venit pe lume, unul după altul, iar Dumnezeu i-a ţinut pe toţi în viaţă. Ar fi vrut de fiecare dată să-i lase pe treptele bisericii din mahala, aşa făceau celelalte mame nemăritate şi care o tot îndemnau să-i lase şi să-şi vadă de viaţa ei, încurajînd-o că poate s-o găsi un boier cu dare de mînă sau un negustor bogat care să se îndure şi să-i ridice. După a patra sarcină, speriată de mizeria vieţii, a încercat şi asta, lăsîndu-l pe Gheorghiţă, îi pusese şi nume să nu-l uite, pe scări la biserica Sfîntul Gheorghe cel Vechi. Se sculase cu noaptea în cap, la crăpatul de ziuă, ca nu cumva s-o prindă popa sau vreun slujbaş de-al spătăriei şi s-o pună să plătească duşegubina că iar păcătuise cu cine ştie cine pentru cîţiva bănuţi acolo şi iar adusese pe lume, în fărădelegea cărnii, un suflet nedorit, un bastard. A înfăşurat mogîldeaţa într-o cămaşă zdrenţuită, a făcut repede o rugăciune, s-a aplecat asupra copilului şi l-a privit cu luare-aminte, după care l-a aşezat cu grijă pe treapta de sus, chiar lîngă uşa bisericii, să fie sigură că va fi văzut de cineva. După care s-a ascuns în umbra unui gard şi a aşteptat în răcoarea dimineţii să se adune norodul la slujba de duminică. Mai întîi au venit cerşetorii ce l-au privit cu indiferenţă, iar cînd plodul a început să plîngă, l-au împins cît colo pentru că ţipetele lui acopereau văicărelile lor. Apoi au început să se adune mahalagiii, şi calfele, şi negustorii, şi boierii, şi toţi l-au privit pe micuţul ce încetase să mai plîngă, fermecat de un şir de mătănii pe care o creştină le învîrtea în jurul lui. Mama s-a bucurat, crezînd că în sfîrşit copilul şi-a găsit norocul, ar fi vrut să fugă să-l ia înapoi, să-l mîngîie sau numai să-l vadă pentru ultima oară. Creştina însă, după ce s-a amuzat, a intrat în biserică şi l-a abandonat pe micuţ lăsîndu-l din nou în voia sorţii. Cînd slujba s-a sfîrşit, creştinii au trecut pe lîngă el, preocupaţi de propriile lor vieţi şi griji; unii mai miloşi i-au aruncat ceva parale, alţii ceva trenţe sau numai trei-patru nuci şi mere. Apoi a ieşit preotul şi-a strigat „al cui e, mă, ăsta“ şi n-a răbdat-o inima, şi-a ieşit din ascunzătoare, l-a luat în braţe, a adunat pomana şi-a plecat spre casă unde o aşteptau înfometaţi ceilalţi copii.

Îi mai priveşte încă o dată cum dorm, îi acoperă cu scoarţa ce ţine loc de plapumă, stinge lumînarea şi pleacă să caute de mîncare, lăsîndu-i în grija lui Dumnezeu. Se duce la cîrciuma din vale, unde clienţii erau deja în toiul petrecerii, şi se aşază la uşă că doar-doar s-o îndura vreunul să-i arunce ceva mărunţiş sau resturile din strachină. Bolnavă, încă tremurînd după teribilele crize de sfrînţie (sifilis), nu mai poate încînta pe nimeni cu farmecele ei care s-au stins pe măsură ce boala a avansat. Acum aşteaptă mila celorlalţi, iar teama că ar putea să nu primească nimic, grija că trebuie să-şi hrănească copiii în fiecare zi îi umple ochii de lacrimi, îi schimonosesc faţa de durere. Întinde mîna şi se roagă, imploră, se tînguie, plînge. Dar suferinţa ei de-abia impresionează un călugăr ce-i aruncă nişte oase, şi un codru de pîine. Le strînge cu grijă şi le ascunde repede în basmaua de la piept, de teamă să nu fie atacată de cîini sau de ceilalţi vagabonzi ce roiesc ca şi ea în jurul resturilor. Şi din nou aşteaptă, şi din nou imploră.... Un bărbat burduhănos se ridică, se apropie, o priveşte cu atenţie şi scîrbit îi întinde o ulcică cu vin. O bea pe nerăsuflate, dar n-are timp să se şteargă la gură şi mai ales să înghită ultima picătură, că bărbatul o apucă de păr şi o trage după el în curte. Cînd revine, locul său fusese ocupat de un altul, ce-o priveşte cu furie, ce-o ameninţă din priviri. E prea obosită să se ia la bătaie, ştie că ar face deliciul clienţilor şi ar aduna poate şi ceva mărunţişuri. Cum nu mai are agilitatea din trecut, renunţă şi pleacă către casă, gîndind cum să împartă nimicul la patru odrasle înfometate. În drum o opreşte baba Stanca ce scoate de sub şorţ cinci ouă şi-o ulcică cu lapte. Cade în genunchi şi îi sărută tălpile.

Azi a scăpat, mîine va fi însă o altă zi...

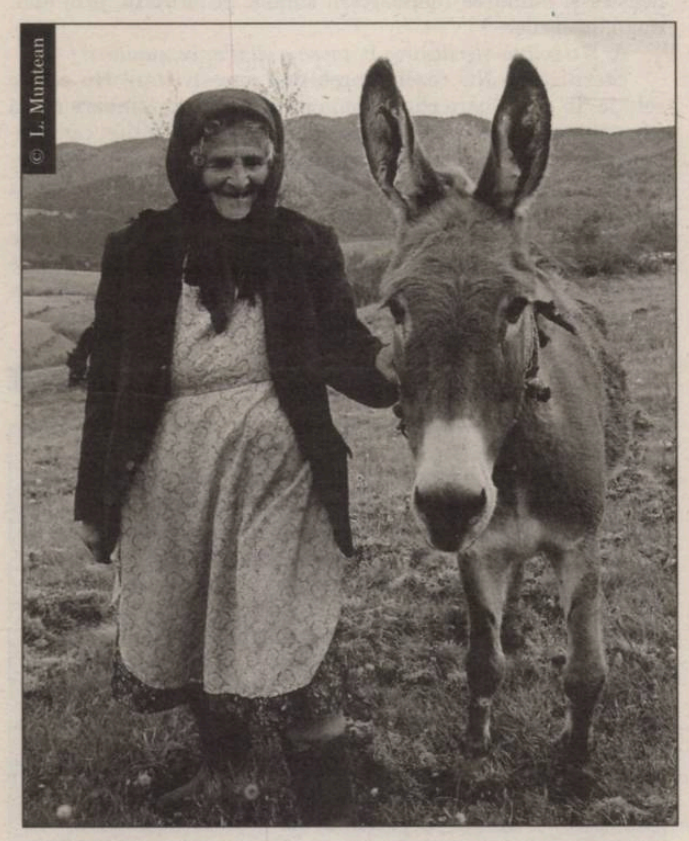

libertatea de impresie

Nostalgii de vară

Nicoleta are un BMW. Aleargă toată ziua prin Bucureşti cu el după treburi. Cînd nu aleargă, stă în faţa computerului la care lucrează ore în şir. Are două telefoane mobile la care e tot timpul căutată. Nu apucă niciodată să mănînce la prînz. Pleacă de acasă dimineaţa şi se întoarce seara tîrziu. Cîştigă bine, dar trăieşte în mare viteză, nu are timp să mănînce nici la restaurant. Îşi construieşte o casă la marginea Bucureştiului şi toată ziua e în discuţii cu meşterii (a treia echipă, pe primele două le-a concediat pentru că trăgeau de timp şi nu făceau mai nimic altceva decît să ceară bani). Nu-i place să-şi bată nimeni joc de banii ei. Ce povestea însă, într-un moment de răgaz:

„Cînd eram mică şi mergeam la ţară la bunica, stăteam toată vara numai pe coclauri. Mergeam la heleşteu şi făceam baie în maiou şi în chiloţi de primeam papară seara că am «izinit» hainele. Toţi copiii miroseam mereu a baltă şi ne trezeam cu tot felul de ierburi de apă prin păr. Şi mai făceam o chestie. Cînd se dădea drumul la apa din heleşteu, cădeau în rîu o mulţime de peşti. Nu ştiu de ce, erau cam ameţiţi şi îi puteai prinde cu mîna. Noi ne băgam mîinile prin toate găurile şi-i scoteam cu pumnul. Umpleam găleţi întregi cu ei. Ni-i prăjea tataie, daţi prin mălai. Alteori mergeam la pădure, cică să vînăm căprioare, cu arcul făcut dintr-o nuia şi o sfoară. Căutam pene de păun. Cînd găseam cîte una, era mare bucurie. Mergeam în fiecare zi de la o bunică la alta, stăteau în sate apropiate. Pe atunci abia se asfaltase drumul, nu era plin de gropi şi nenorocit ca astăzi. Era un asfalt negru... sau aşa mi-l aduc eu aminte astăzi. Mergeam desculţă cîte trei kilometri. Uneori frigea prea tare, de la soare, şi mă trăgeam în praful de pe margine. Alteori mă lua bunicul cu el la cooperativă, unde mulgea vacile (s-a părăginit de tot locul acela). Venea cîte un camion de iarbă pentru hrană. Şi cînd îl descărcau, noi copiii începeam să ne tăvălim şi să ne batem cu ea în strigătele de supărare ale celor de la cooperativă. La mare preţ în sat era cazanul colectiv unde se făcea ţuică (şi el s-a dus naibii). Spre toamnă umpleam cîteva butoaie mari cu prune. Le urca bunicul în căruţă şi pe lîngă ele încăpeam şi noi. Stăteam la coadă la cazan şi ne uitam cum picură ţuica prin alambicuri. Boştina, adică sîmburii şi cojile care rămîneau, se aruncau în spatele clădirii în care era cazanul. Bucuria noastră era să umblăm desculţi prin mocirla aia. Sîmburii de prune sînt ascuţiţi şi unii stăteau cu vîrful în sus. Era o adevărată probă de curaj să o treci de la un capăt la altul. Unde s-au dus toate astea...?“

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

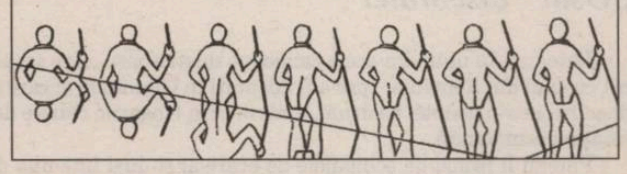

Farsele lui Buzdugan

Daniel Buzdugan, de la Radio 21 – se ştie – face o farsă pe dimineaţă. În 2004, o parte din farsele lui au fost adunate şi într-un CD. Copilul meu primind CD-ul cadou de ziua lui de naştere (deşi unele dintre farse se intitulează „Erecţia copilului“, „Plan de ejaculare“, „Sex oral cu asistentul de la facultate“), le-am ascultat (cele din paranteze, nu vă îngrijoraţi, au fost destinate doar adulţilor) nu o dată, ci de zeci de ori.

Prima reacţie a fost să-l iau la bătaie pe Buzdugan (numele lui fiind, în sine, grăitor), deşi nu mi se adresa mie, ci unor semeni ai mei mai creduli, mai săraci cu duhul, mai încrezători în sisteme şi formule, şi, în sfîrşit, mai puţin conştienţi de adevăratele înţelesuri ale vocabulelor limbii ce-o vorbim. Pentru că m-am întrebat, serios, dacă anumiţi destinatari ai farselor lui nu fac infarct sau apoplexie atunci cînd aud destule lucruri sinistre la telefon, şi mai ales la final, cînd sînt dezvăluiţi şi asiguraţi că întreaga lor prostie este difuzată pe un post de radio. Buzduganul în cauză mi s-a părut foarte crud şi foarte insensibil la graniţele dintre public şi privat. Sigur că, în spatele farselor stau „prietenii“ (de multe ori, probabil, mai aproape de duşmani) victimelor, care comandă asemenea farse, eventual cadou de onomastici sau alte aniversări, pentru apropiaţii lor. Dar sistemul în sine tot postul de radio l-a inventat. Pînă la urmă, farsele sînt un soi de revers al emisiunii *Surprize, surprize:* acolo, deşi la fel de supărător publică, surpriza e plăcută şi reală; în cazul glumelor de la Radio 21, surprizele sînt neplăcute şi ireale.

O a doua reacţie a fost un rîs gros şi uşor ruşinat: umorul practicat de Buzdugan e grosier, aluziile sexuale ocupînd un loc esenţial; sînt, probabil, cele mai gustate de public. „Plan de ejaculare“, de pildă, este un telefon dat la o grădiniţă pentru evacuarea în caz de incendiu. Sursa comicului e cît se poate de simplă: confuzia între cei doi termeni, „a evacua“ şi „a ejacula“. Directoarea, o doamnă paşnică cu accent de Ardeal, nu sesizează în nici un fel confuzia termenilor. Nici măcar la sfîrşit, cînd i se dezvăluie faptul că a fost o farsă. La fel, directorul de la o casă de copii, căruia nu i se pare ciudat că îl sună cineva din Germania, de la Fundaţia „Schnitzel“, care are numărul de telefon de la Fundaţia pentru Erecţia Copilului din Bucureşti, şi doreşte să găzduiască, pe vară, cîţiva minori la nişte prospere familii de pedofili germani. Sau o altă directoare, de astă dată de şcoală, căreia i se reproşează, de la Inspectorat, că elevii au ieşit afară, în frig, fără să-şi pună „fesele“ pe cap.

Pe lîngă atmosfera obscenă care deja s-a conturat, apare cea de-a doua latură a farselor, cea pe care autorul lor mizează, şi care li se datorează strict interlocutorilor: aceea a prostiei umane, şi nu neapărat prostie, cît mai mult un soi de orbire socio-lingvistică în faţa unor oferte tentante, cu ştaif oficial, în luciul cărora orice logică lingvistică cedează. Cei intervievaţi par să se pună de acord că, atunci cînd e vorba de lucruri gratuite sau oficiale, terminologia nu are importanţă, sau nu e musai să fie înţeleasă. Cuvintele din scripte, atunci cînd vin de la fundaţii, primării sau inspectorate, nu mai contează. Acestea oricum sînt de neînţeles, ceea ce contează este doar o realitate ce se poate ghici, cumva, pe sub ele, şi aceea importantă doar atunci cînd generează vreun mic chilipir.

De pildă, unei doamne administrator de la Cimitirul „Eternitatea“ nu i se pare nimic dubios cînd i se oferă două posturi de „profanatori morminte“, candidaţii pentru care trebuie să „dea dovadă de sentimente profund umane şi să lucreze la adăpostul întunericului“; nici unei secretare de Primărie – atunci cînd i se pun la dispoziţie, pentru tinerii fără case, 30 de căsuţe vocale şi cîteva case de toleranţă, cu dependinţe, sau, aceleiaşi, o serie de arbori genealogici din orăşelul Coco Chanel din sudul Franţei. O educatoare dovedeşte, cu ruşine, că nu ştie ce-i ăla pleonasm, crezînd ceea ce farseurul îi spune la telefon, şi anume că e vorba de o afecţiune pulmonară care face ravagii. Farsele sînt crude şi, de multe ori, vulgare, dar şi disponibilitatea şi prostia victimelor sînt de neconceput: ele relevă faptul că mulţi dintre „românii profunzi“ n-au înţeles nimic nu doar din schimbările sociale, din limba română, dar nici măcar din ce înseamnă propria lor intimitate şi dreptul de a refuza amestecul altcuiva în ea.

Adina ROSETTI

Viaţă de cîine

„Osul“ discordiei

Puteau fi în unul din acele camioane misterioase, care au plecat cu cîini din România, spre a fi adoptaţi în Germania şi care au dispărut într-o noapte, pe drum, undeva prin Ungaria, către o destinaţie necunoscută.

Puteau fi prinşi de echipajele de ecarisaj şi duşi într-una din bazele lor, unde să aştepte cuminţi scurgerea rapidă a celor 14 zile legale pînă la injecţia letală, timp în care ar fi putut să vină cineva să îi adopte. Acest cineva, de cele mai multe ori, după semnarea formularelor de adopţie, i-ar fi lăsat înapoi pe străzi, convins că a făcut „o faptă bună“ şi a salvat o viaţă.

Puteau fi, bineînţeles, şi în acel minuscul, infim procent de căţei adoptaţi de un stăpîn adevărat şi iubitor, intrînd astfel în rîndul lumii canine respectabile şi sub aripa ocrotitoare a legii pentru protecţia animalelor, armonizată cu normele europene.

Pentru un cîine născut (sau mai rău, abandonat de la naştere) pe stradă, viaţa nu e prea uşoară. Pentru unii oameni, reprezintă o sursă de disconfort, poluare şi, de multe ori, o reală ameninţare. Pentru alţii, un scurt prilej de a-şi dovedi mărinimia şi afecţiunea faţă de animale, prin aruncarea ocazională a cîtorva resturi de mîncare sau a unui os de ros. Pentru autorităţi, sînt un izvor nesecat de nemulţumiri şi conflicte, o bătaie de cap în plus pentru a împăca în mod diplomatic şi capra (fundaţiile şi ONG-urile pentru protecţia animalelor) şi varza (cetăţenii agresaţi de cîini sau scandalizaţi de numărul crescînd al acestora).

Nu există un program coerent şi durabil pentru rezolvarea acestei probleme. Au fost doar lungi perioade de ignorare (timp în care specia maidaneză a proliferat în Capitală) şi scurte momente de răbufnire (vezi campania pe atunci primarului Traian Băsescu din 2001, care a scandalizat opinia publică, pînă la vizita celebrei Brigitte Bardot).

Toată lumea este de acord asupra obiectivului: nu trebuie să existe cîini fără stăpîn, pe străzi (motivele sînt limpezi şi nu mai trebuie amintite). Căile prin care se poate ajunge la această situaţie ideală sînt însă mărul discordiei între ONG-uri şi autorităţi, şi chiar între oameni cu viziuni diferite.

Cei de la ecarisaj declară că sînt suprasolicitaţi de reclamaţiile cetăţenilor scandalizaţi, însă la faţa locului sînt întîmpinaţi de către alţi cetăţeni, cu înjurături şi chiar cu bîte. În cartierele de periferie au loc adevărate conflicte de stradă la venirea lor. Hingherii sînt, pînă la urmă, simpli angajaţi care îşi fac meseria; nu de la ei ar trebui să vină viziunea şi soluţia salvatoare.

Conflicte morale şi tensiuni (mergînd uneori pînă la violenţe fizice) se simt de altfel la tot pasul în această spinoasă problemă. Cei care suferă în final sînt tot cîinii, duble victime necuvîntătoare, întîi ale indiferenţei oamenilor şi în final ale cruzimii lor.

Asupra unui singur lucru par însă a fi de acord atît reprezentanţii autorităţilor, cît şi ai ONG-urilor: necesitatea educaţiei pentru schimbarea mentalităţilor colective în această privinţă.

Lucru care ţine, pînă la urmă, tot de eterna şi fascinanta noastră tranziţie...

La „adăpost“ de lumea dezlănţuită

Cînd am intrat, o sută şi ceva de „voci canine“ – unele mai groase, altele mai subţiri, unele vesele, altele grave – m-au salutat şi cîţiva locatari blănoşi mi-au sărit de-a dreptul în braţe. M-am pomenit într-o amestecătură de lăbuţe şi limbuţe, din care am scăpat împărţind mîngîieri şi ajutată, bineînţeles, de „stăpîna casei“, **Sanda Bitire.**

Undeva, la o ieşire din Bucureşti, adăpostul pentru cîini fără stăpîn al Fundaţiei „Colţ Alb“ este căminul a peste 140 de căţei salvaţi din stradă. Aici locuiesc Mia, Beton, Spînzurici, Doggie, Zuza şi alţi căţei din categoria cunoscută sub denumirea generică de „vagabonzi“, „maidanezi“, sau, în limbaj european, „comunitari“. Unii din ei au fost născuţi şi crescuţi pe stradă şi salvaţi de membrii fundaţiei, din situaţii disperate (accidentaţi de maşini, bătuţi de oameni, bolnavi). Cîţiva sînt chiar cîini de rasă, abandonaţi de stăpîni, din motive numai de ei ştiute. Toţi au fost „cazuri disperate“ sau în orice caz grave.

Acum şi-au găsit fiecare locul în adăpost, în padocuri special amenajate. Cei mai mulţi împart „apartamentul“ cu încă unul sau doi tovarăşi, aleşi în funcţie de talie şi temperament, pentru a nu se isca conflicte, şi par fericiţi. Din cînd în cînd ies să alerge în iarbă, în curtea din spate, şi unii mai norocoşi au chiar „stăpîni virtuali“, care vin să-i vadă, le aduc cîte ceva bun şi îi scot la o plimbare. După care, stăpînii pleacă înapoi acasă, iar ei se întorc în cuşca lor, probabil cu o privire tristă, de copil abandonat. Nimeni nu vrea să-i ia acasă de tot...

Unii au poveşti cutremurătoare, alţii vesele. Unii au priviri jucăuşe, alţii triste sau doar curioase. Unii au fost bolnavi, la un pas de moarte, alţii doar foarte norocoşi că se află aici, unde au mereu de mîncare şi sînt iubiţi.

Căţeluşa Mia a sărit o dată gardul şi s-a întors pe stradă, în cartierul unde îşi făcuse culcuş şi unde se ataşase de o familie. Sau poate că preferă libertatea? Oricum, viaţa „boemă“ pe străzi s-a dovedit a fi periculoasă, aşa că a fost adusă înapoi, în siguranţă, şi acum pare a-şi fi acceptat noua condiţie. Alţi cîţiva căţei, adoptaţi „cu acte în regulă“, au fost aduşi înapoi în adăpost de proaspeţii proprietari, care nu se puteau obişnui cu noile lor obligaţii de stăpîni şi cu responsabilitatea de a avea un cîine în grijă.

Cum ar trebui să funcţioneze un astfel de adăpost? Sanda Bitire (vicepreşedinta Fundaţiei „Colţ Alb“) îmi povesteşte că la început, în anii '90, adopţiile mergeau mult mai bine. Teoretic, ar trebui să existe permanent un „rulaj de cîini“, dar practic, adăpostul se confruntă de cîţiva ani buni cu un adevărat blocaj: nu se mai plasează cîini aproape deloc (cei care vor să adopte căţei preferă să o facă direct din stradă), iar cîinii continuă să fie salvaţi sau chiar găsiţi la porţile adăpostului, unde sînt abandonaţi de către diverse persoane „binevoitoare“ şi astfel numărul lor în adăpost continuă să crească, depăşind capacitatea de „cazare“. Acum se fac planuri de extindere şi de construire de alte padocuri, iar cîinii aflaţi deja aici nu au altă şansă decît să aştepte pînă la adînci bătrîneţe...

Oricum, puteau avea o soartă şi mai crudă...

Sterilizarea nu rezolvă problema!

Cu ce se ocupă „Administraţia pentru Supravegherea Animalelor“?

Dr. Simona Panaitescu, director adjunct al „Administraţiei pentru Supravegherea Animalelor“: ASA este subordonată Consiliului General al Municipiului Bucureşti şi se ocupă cu strîngerea cîinilor din teritoriu, pe baza unei reclamaţii scrise sau telefonice. În teritoriu pleacă un echipaj cu un şofer şi doi prinzători, se merge la adresa respectivă şi se iau cîinii din teritoriu. Aceşti cîini, după recoltare, merg în bazele noastre (în str. Th. Pallady, cu o capacitate de 350 de locuri şi Chiajna, cu o capacitate de 800). Odată ajunşi acolo, ei stau 14 zile, răgaz în care se poate face adopţia lor. Conform legii 227/2002, „adoptatorul se obligă să aibă grijă de acel cîine pe spaţiul privat“. Nu se întîmplă aşa şi aici e marea noastră problemă! Mulţi dintre adoptatori îi lasă din nou în stradă. Cam 80% din cîinii adoptaţi ajung astfel din nou în teritoriu şi reclamaţiile se reiau. Acum lucrăm la o hotărîre de Consiliu prin care cerem să aplicăm chiar noi amenzile pentru aceste cazuri.

© L. Munteanu

Ce se întîmplă după expirarea termenului de 14 zile?

După expirarea acestui termen, cîinii sînt eutanasiaţi. Cei care sînt depistaţi cu boli cronice, de piele, sînt eutanasiaţi mai rapid. Eutanasierea este un act medical, se face prin anestezie generală, apoi o injecţie letală intravenoasă. Se face numai de către medici veterinari.

Ce întreprind concret autorităţile pentru rezolvarea problemei cîinilor fără stăpîn?

Există hotărîri de Consiliu permanente, încercăm să ne îmbunătăţim activitatea. Proiectul total: să nu mai existe nici un cîine fără stăpîn. În momentul în care reuşim să fie adoptaţi toţi aceşti cîini, iar cei care nu pot fi adoptaţi să nu mai existe, atunci vom avea şi o evidenţă clară. Soluţia ar fi continuarea activităţii noastre şi limitarea reîntoarcerii cîinilor în teritoriu, prin aplicarea amenzilor.

Ar fi o soluţie sterilizarea în masă a cîinilor comunitari?

Sterilizarea NU rezolvă problema agresivităţii! Nu este o soluţie. În continuare cîinii rămîn pe străzi, în continuare atacă oamenii, copiii. Nouă ne vin reclamaţii cu situaţii critice, care trebuie rezolvate. În toamnă dorim să începem o acţiune de sterilizare gratuită a cîinilor din curţi, pentru că de aici vin mulţi cîini fără stăpîn, din abandonarea puilor pe străzi. Este şi vina oamenilor: oamenii nu sînt educaţi să iubească un animal. Cei care au deja astfel de cîini şi care sînt deja în nişte evidenţe, trebuie convinşi să facă sterilizarea. Greu, dar nu imposibil! Problema noastră este socială pînă la urmă, populaţia nu este educată.

Potrivit unui sondaj Gallup *(www.gallup.ro)*, 70% din locuitorii de 15 ani şi peste ai Bucureştiului afirmă că sînt deranjaţi de prezenţa pe străzi a cîinilor fără stăpîn, indiferent de educaţie, vîrstă şi sectorul în care locuiesc. Referitor la metodele de reducere a numărului de cîini fără stăpîn, în urma studiului a reieşit faptul că *eutanasierea cîinilor vagabonzi bolnavi* este aprobată de aproape trei din patru bucureşteni (72%). *Sterilizarea cîinilor vagabonzi sănătoşi* întruneşte acceptul cvasiunanim al bucureştenilor, 86% dintre respondenţi declarîndu-se de acord cu sterilizarea acestora. Majoritatea populaţiei nu vede cu ochi buni *reîntoarcerea pe străzi* a acestor căţei, odată ce au fost adunaţi şi sterilizaţi (57% dintre respondenţi se declară împotrivă). În opinia bucureştenilor, răspunderea pentru *îngrijirea cîinilor fără stăpîn* (hrană, adăpost, vaccinare) trebuie să şi-o asume Primăria (40% din respondenţi), asociaţiile pentru protecţia animalelor (36%), cît şi locuitorii care au căţei în jurul locuinţei, dacă doresc acest lucru (31%).

Pe Internet, discuţiile între forumişti, pe această temă, sînt aprinse, opiniile fiind în general contradictorii. Iată ce dezbăteau într-o noapte cîţiva vizitatori ai site-ului *www.computergames.ro:*

Bogdan18: Să vă spun ceva, pe la mine în faţa blocului erau vreo patru căţei mai mărişori. Hingherii au venit pe la 2 noaptea şi i-au luat pe toţi! *Yo* mă jur că dacă eram acolo, le spărgeam maşina!

Kraver: Dacă îţi plac cîinii aşa de mult, de ce nu i-ai luat tu acasă să nu-i mai ia hingherii?

Jack the Ripper: Eu sînt sătul de haitele de potăi care bîntuie Bucureştiul noaptea. Ar fi şi cazul să-i strîngă pe toţi. Dacă oamenii vor cîine la scară, n-au decît să-i facă un ţarc şi să-l ţină acolo.

AlkAlin: Adevărul este că, dacă vă interesează atît de mult destinul animalelor, faceţi ceva pentru ele, nu staţi cu mîinile-n sîn!

CodeBreaker: Cîinii vagabonzi mai ales în Bucureşti au devenit periculoşi de-a binelea! Nu mai poţi să mergi noaptea pe stradă din cauza lor! *Yo* ţin cu Băsescu!

Bogdan18: Mă, nu sînt împotriva lu' Băsescu, şi *yo* cred că în România, la fel ca în ţările civilizate, cîinii vagabonzi ar trebui să dispară, dar să nu fie omorîţi, ci duşi undeva în nişte locuri amenajate. PĂREREA MEA!!!!!! ***(N.red.:*** Am respectat ortografia originală.)

„Unica soluţie: sterilizarea!“

– interviu cu dr. Ruxandra NICOLESCU, fondatoarea Fundaţiei pentru protecţia animalelor „Colţ Alb“ –

Care este în prezent situaţia cîinilor fără stăpîn?

Situaţia lor este gravă. În momentul de faţă există o explozie demografică, numărul lor este în exces şi foarte greu absorbit de către populaţie. De aceea ei rămîn în stradă. A salva un cîine din stradă este foarte greu: trebuie să îl castrezi, deparazitezi, să îi găseşti o familie. Adăposturile sînt pline, nu mai funcţionează şi nu există bani pentru a face altele. În centrul Bucureştiului, cîinii arată încă bine. Toţi au cîte un comitet de doamne care se ocupă de ei. Pe măsură ce mergi spre periferie, cîinii devin scheletici şi se omoară între ei pentru o pîine.

Cum au ajuns toţi aceşti cîini în stradă?

Ei au apărut odată cu demolările. Omului îi dărîmau casa şi îi dădeau un apartament la bloc. La bloc s-au constituit asociaţii de locatari, conduse, bineînţeles, de securistul blocului, care anunţa de la intrare „Fără cîini!“. Cîinii rămaşi astfel pe stradă au fost luaţi în „grija comunităţii“, în sensul că le mai aduceau oamenii cîte ceva de mîncare şi în felul acesta s-au înmulţit. Pe de altă parte, oamenii cînd vor să scape de nişte cîini îi încarcă într-o maşină şi îi abandonează undeva. Îi aruncă în pădure, de exemplu, şi aşa apare turbarea la oraşe.

Ce se poate face pentru rezolvarea acestei probleme?

Problema este mult mai complexă, în sensul că nu trebuie să existe cîini pe stradă. Trebuie deci să se reducă numărul lor şi pentru aceasta să se reducă numărul de naşteri. Sterilizarea este unica soluţie! Şi astfel, în mod biologic, în cîţiva ani ei vor dispărea unul cîte unul. Este necesară o conlucrare între ONG-uri şi instituţiile statului, fără de care nu se poate face nimic. Apoi educaţia populaţiei, începînd cu şcolile. Oamenii trebuie să îşi ia responsabilitatea acestor animale!

Ce soluţii alternative există?

Există o paletă întreagă de utilităţi ale cîinilor, care nu sînt luate în considerare: în tratarea bolilor psihice ale copiilor (zooterapie), ajutor pentru oamenii surzi şi orbi, companie pentru bătrînii a căror dramă imensă este singurătatea, depistarea fisurilor în conductele de gaze, a drogurilor, există apoi cîinii pompieri, cîinii salvamontişti...

Cîinele este singurul animal din lume dotat cu iubire faţă de om, el te acceptă ca stăpîn şi te iubeşte necondiţionat, te apără cu preţul vieţii lui!

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Victoria unei înfrîngeri

Oricît ar părea de nepotrivit, trebuie să spun de la bun început că mă bucură gafa *Evenimentului zilei* în cazul Macovei. Dar nu pentru că aş avea ceva cu fosta „bulină roşie“ a presei româneşti. Nici vorbă, mai ales că de *Evenimentul zilei* – şi de Cornel Nistorescu, în special! – mă leagă de ani mulţi o prietenie trainică şi un respect profesional pe aceeaşi măsură. Mă bucură că s-a întîmplat să intre la mijloc într-o discuţie despre profesionalism şi deontologie jurnalistică cel mai influent ziar al României. Dacă n-ar fi fost vorba despre *Evenimentul zilei,* povestea ziariştilor de doi lei care trimit pe prima pagină un articol denigrator, bandajat cu fel de fel de improvizaţii jurnalistice pentru a-i da un aer de credibilitate, ar fi rămas nespusă. De cîte ori a sărit ca ars CRP-ul CTP-ului pentru afirmaţii mult mai grave şi mai calomniatoare lansate de *România Mare?* Sau pentru adevăratele „campanii de cucerire“ a unor bugete de publicitate, desfăşurate ani de-a rîndul prin şantaj mediatic de către unii dintre cei ce compun astăzi Consiliul de Onoare al CRP? Răspuns: niciodată. De ce? Simplu: şi *România Mare,* şi conducătorii gazetelor amintite (prin ricoşeu, se subînţelege, şi gazetele însele!) erau lipsite de credibilitate, singurul capital de care trebuie să dispună o publicaţie pentru a conta la bursa cititorilor. Şi-atunci, făcînd un calcul dictat de interesele financiare ale celor ce compun această organizaţie, iar, pe de altă parte, mizînd pe nebăgarea de seamă a cititorilor, CRP-ul şi-a înghiţit limba, văzîndu-şi pe mai departe de negocierile intense cu puternicii zilei pentru obţinerea unui TVA mai mic la tipărituri sau pentru scutirea de taxe vamale la importul de echipamente tipografice ori audio-video.

Cînd s-a-ntîmplat să dea *Evenimentul zilei* cu bîta-n baltă, CRP-ul CTP-ului a înviat din morţi. Din sala în care stau adunaţi la o masă lungă inşii care pozează în oameni de onoare ai presei româneşti, s-a auzit, lung şi sonor, un oftat de uşurare: în sfîrşit, a călcat pe bec şi bulina roşie! Moment în care crp-iştilor le-a venit inima la loc, lăsîndu-i să respire larg şi să înceapă discuţii pe teme deontologice, un fel de dialoguri despre funie în casa spînzuratului.

Dar, cum spuneam, mă bucură gafa *Evenimentului zilei.* Fără ea, tăcerea lungă şi mustind de complicităţi a breslei jurnaliştilor ar fi ţiuit în continuare. „Cazul Macovei“ a spart însă paharele din care îşi sorbeau, tacticos, gloria nemeritată unii dintre autointitulaţii maeştri ai presei româneşti. Faptele lor de „vitejie jurnalistică“ pentru mărirea conturilor personale, în lupte strîmbe, duse cu prim-miniştri sau deţinători de portofolii bine căptuşite cu fonduri de publicitate guvernamentală, ies uşor-uşor la iveală. Aerul de onorabilitate din jurul lor începe să pută a minciună sfruntată.

Cu toate acestea, cine şi-a frecat palmele de bucurie, închipuindu-şi că, după gafa *Evenimentului zilei* s-a ales praful de credibilitatea presei române, s-a înşelat amarnic. Abia acum, cu omertà CRP fisurată, cu dorinţa nebună de a spune lucrurilor pe nume şi cu nerăbdarea unor tineri jurnalişti de a restabili prestigiul acestei profesii, poate fi notat un nou început pentru presa română. E un moment cînd mulţi dintre

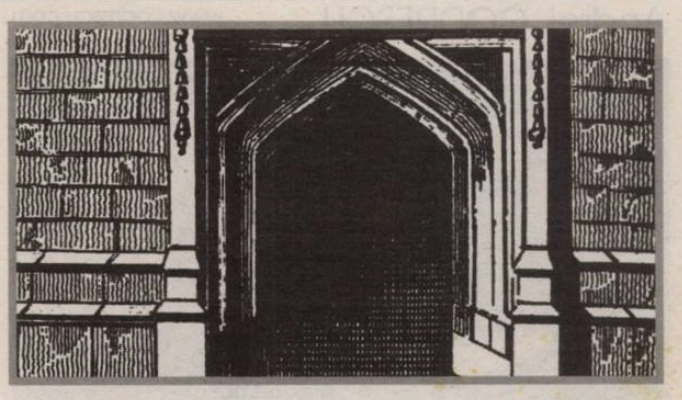

cei care s-au agăţat, nemeritat, de sintagma „jurnalist profesionist“ vor fi scuturaţi puternic, pierzîndu-se pe drum sau în anonimatul din care au fost împinşi brusc în lumina reflectoarelor de către forţe obscure. Cu sau fără CRP-ul CTP-ului, se va vorbi despre ceea ce înseamnă ziaristul care ştie să-şi facă meseria. Din fericire, cele mai importante discuţii pe această temă nu vor avea loc la mese lungi, în şedinţele plictisitoare ale unora dintre cei care se cred buricul onorabil al presei române. Ele se vor purta în stradă, la birouri, în faţa televizoarelor sau a aparatelor de radio, dimineaţa la cafea sau seara la cina în familie, şi-i vor avea ca protagonişti pe oamenii simpli, consumatori de presă bună şi rea, singurii în stare să judece, să premieze ori să sancţioneze profesionalismul sau prostia celor care îşi pun în piept insigna de ziarist. Este motivul pentru care mă gîndesc cu bucurie la ratarea *Evenimentului zilei,* trecînd-o de partea celor mai importante victorii ale presei din România.

ÎN TERMENI POPULARI, SACII CU VALORI NU PAR A SE DEOSEBI DE ALŢII

● În România se fac „exorcizări pe bandă rulantă“! Să fim puţin exageraţi şi să înţelegem de aici că sîntem o mare gaşcă de îndrăciţi, drăcoşi sau draci împieliţaţi sau, mai bine, în ceea ce priveşte Biserica şi tot ce este legat de ea, să nu ştim sau să nu cerem să ştim nimic? Cu tot respectul, o singură dilemă am: aşa cum există femei care plîng la comandă, „bocitoare“ în termeni populari, oare nu poţi să faci şi ca toţi dracii, tot la comandă?! Iartă-mă, Doamne, că nu ştiu ce spun! (**R. P.**)

● De două săptămîni, de cînd am citit în *Evenimentul zilei* un interviu luat lui Petre Nica, şoferul socotit „hoţul secolului“, nu-mi ies din cap două răspunsuri ale lui. Reporterul Adina Stan: „Cum ţi-a venit ideea furtului?“. El: „M-am tot uitat la sacii cu valori prin oglinda retrovizoare şi la un moment dat m-am gîndit că ar fi bine să fie ai mei...“. Adina Stan: „Ce ai de spus despre fapta ta?“. El: „N-am nimic de spus. Am făcut o faptă penală, împotriva legii, nimic deosebit“. Omul are 31 de ani, un copil de cîteva luni, a absolvit liceul şi – banalitate supremă – e perfect sănătos la minte. (**R. C.**)

● La prima vedere, nu par a se deosebi de fraţii lor din acelaşi soi. Dar trebuie că au un gust cu totul aparte, de vreme ce precupeţul care îi vinde în piaţă i-a numit „castraveţi eleganţi beton“. (**D. S.**)

● Un tablou pictat de cimpanzeul Congo, numit „Cézanne al primatelor“ şi căruia însuşi Picasso i-a caracterizat stilul drept „expresionism abstract“, tocmai s-a vîndut la o licitaţie cu 21.000 de euro. Nu ştiu cum sînt alţii, dar eu pictez abstracţii mai expresive decît el. (**M. C.**)

© S. Ivanoschi

Cu ochii-n 3,14

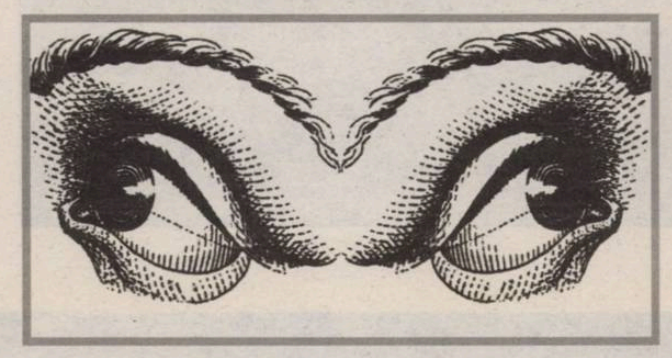

ÎNTRE ALTELE, CONTINUĂ SĂ NE UIMEASCĂ TREI SUBIECTE DE NIMIC, ALĂTURI DE GEM, SCAME & ICONIŢE

● Dl Ion Iliescu a declarat că inculparea sa în dosarul mineriadei ar fi „o ruşine naţională“, dat fiind că a fost, timp de 11 ani, şeful statului. După ce a cîştigat şi a pierdut diverse tururi de alegeri, fostul preşedinte tot n-a învăţat că democraţia se întemeiază, între altele, pe supremaţia legii, nu pe „ruşini“ şi „demnităţi“, nici pe ideea că un fost şef de stat e „mai egal“ în faţa legii decît „simplii cetăţeni“. (**M. V.**)

● Revistele pentru femei continuă să ne uimească, cel puţin prin titlu. Recent, am mai descoperit una, după nouintratele *Joy* şi *Bolero*. Aceasta se cheamă *Bine! pentru mine*. Se pare că se conturează un nou tip de ideologie publicistică feminină (şi feministă), în stilul sloganului L'Oréal, „Pentru că meriţi“: femeia care nu trebuie să uite să-şi pună propria persoană pe primul plan. (**I. P.**)

● Consemnăm strict informativ subiectele la filozofie ale bacalaureatului francez. La „real“, cum ar veni la noi, erau trei subiecte, unul la alegere: „A fi liber înseamnă să nu întîlneşti nici un obstacol?“, „Sensibilitatea faţă de operele artistice trebuie să fie educată?“ şi un comentariu la un text al lui Malebranche. La „uman“: „*Drept* şi *nedrept* sînt doar convenţii?“, „Limbajul nu foloseşte decît la comunicare?“ şi un comentariu la un text de John Stuart Mill. Sperăm să nu-i descurajăm, prin aceste consemnări, nici pe candidaţii noştri, nici pe profesorii din comisii, nici pe părinţi, nici ministerul, nici Guvernul, într-un cuvînt, nici naţia. (**R. C.**)

● Din montajul *off* al ultimelor zile: „Dragomir e un tîmpit şi un nebun“ (Gigi Becali), „Becali este un ticălos, un om de nimic“ (Victor Piţurcă), „Piţi e un cretin, dacă a spus aşa ceva“ (Gigi Becali), „Dumnezeu l-a ales pe Băsescu... Dumnezeu a ales drumul popular al partidului... Imaginea lui Napoleon este Emil Boc“ (Stelian Duţu, la lucrările Conferinţei naţionale a Partidului Democrat). Titlul filmului non-stop: *Keep walking!* (**R. C.**)

● După ce am avut untdelemn de la bunica, muştar de la bunica, gem de la bunica şi alte bunătăţi tot de la ea, doi tineri dintr-o reclamă recentă aduc acasă „aragazul de la bunica“ pe care nu ştiu cu ce să-l cureţe. Asta înseamnă că bunica a murit? (**M. C.**)

● Sever Voinescu se-ntreba, acum cîteva numere, „Unde ne e măruntul?“. Pot să-i răspund eu: la mine în portofel! Deşi, odată cu trecerea la Leo greu, nu prea ştiu ce o să mai fac cu eu... pardon, cu el. În orice caz, ştiu sigur ce *nu* o să fac (şi, astfel, răspund şi celuilalt articol al lui Sever – despre stînga românească): n-o să-l dau pomană cerşetorilor... Un „Leo“, chiar şi uşor & vechi, în nişte buzunare împuţite, alături de scame & iconiţe?! *Ça, jamais!* (**a. l. ş.**)

O COMBINAŢIE LETALĂ, ÎN MATERIE DE COMUNICARE: STATUL ŞI STARUL

● Am văzut şi eu, pe Euronews, imagini cu popa Corogeanu & stolul de gureşe măicuţe de la Tanacu; ce să mai spun, mi-a venit să intru în pămînt de ruşine... Popa arăta ca o parodie „low budget“ a lui Rasputin, măicuţele păreau robotizate. Cred că toţi cei exaltaţi de sondajele care pun Biserica deasupra celorlalte instituţii, credincioşii curaţi şi teologii adevăraţi (că de la ierarhia BOR nu putem aştepta mare lucru) au un subiect serios de meditaţie: şi dacă religia – pentru mulţi – a ajuns *asta*, o combinaţie letală de spiritisme, obscurantisme, fanatisme & exorcisme?! Şi dacă – pentru măicuţele excitate dintr-o biată mănăstire uitată de Dumnezeu – Corogeanu era *chiar* un Rasputin?! Evul Mediu, întîmplător 2005... (**a. l. ş.**)

● Donald Rumsfeld, ministrul Apărării din Statele Unite, a declarat *(Newsweek)* că „el e de părere că Statele Unite sînt în mod notoriu incompetente în materie de comunicare şi diplomaţie“. Nu Statele Unite, el personal. (**M. B.**)

● Protestez şi în acest an împotriva „reviziei“ care m-a lăsat fără apă caldă. Să se revizuiască, primesc, dar statul să ne dea apă caldă, că de-aia e stat. (**C. G.**)

● Unul din capetele de acuzare împotriva lui Michael Jackson spunea că starul ar fi dat unui băieţel de cîţiva ani să bea, citez: „vodcă, rom, tequila şi bourbon“. Da' strașnici copii mai corupea Michael, dacă era nevoit să tragă o asemenea băută cu ei, înainte! (**M. C.**)

© S. Ivanoschi

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

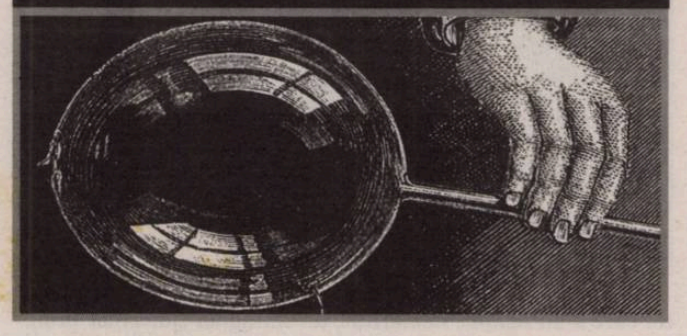

Vacanţa

Pasărea albastră a fericirii tocmai ce zbură pe lîngă mine: este o păsăruică mică, de un albastru electric şi trăieşte în Munţii Ozark. Pînă să-mi fi zburat pe la ureche, nu aveam ştiinţă decît de gaia albastră, un păsăroi mare, cu creastă şi care cîrăie ca un pterodactil.

În Munţii Ozark, aerul e răcoros şi mîngîios, seara şi dimineaţa, şi în pădurile din jur viaţa pare mai degrabă rară în comparaţie cu habitatul meu furibund de fertil din Louisiana. Adevărul este că, aici, noaptea este de-a dreptul linişte, cu numai cîte un geamăt sau tril străpungînd codrii, cînd şi cînd. În Louisiana, noaptea copacii se bagă în priză şi păsările stau treze pînă în zori, asemenea beţivanilor la prima lor vizită pe Bourbon Street. Dimineaţa poţi vedea cu ochii tăi creaturi noi ivindu-se împleticit de prin cuiburi şi vizuini şi toate plantele pe care le-ai lăsat bine mersi cu o seară înainte sînt cu o palmă mai înalte. Există părţi plăcute în atîta bogăţie de viaţă, dar singurătatea crestelor rimează cu copilăria mea de băiat de la munte. Am crescut cu urechile ciulite după foşnetul vreunui animal sau ciripitul unei păsări în frunzişul foşnitor al pădurilor întunecoase din văile Carpaţilor. Păsările aveau un orar la fel de precis ca şi izvorul aflat la cîţiva metri de casă, care susura la intervale regulate, rostogolindu-se peste o piatră pe care a lustruit-o la perfecţie, ca pe o piesă antică.

Munţii Ozark din Arkansas, pe Buffalo River, îmi amintesc de Carpaţi şi altfel: oamenii sînt prietenoşi şi curioşi, dar independenţi. Au aici o seară cu „muzică în piaţă" la Yelliville, în Arkansas, şi tot oraşul a coborît în piaţă, cu balansoarele, să-l asculte pe cîntăreţul country plîngîndu-şi în versuri dureri atît de familiare, încît m-am simţit aproape uman. Era sîmbătă şi adolescenţii îşi făceau veacul prin parcare, fumînd şi semănînd atît de tare cu nişte adolescenţi care într-o sîmbătă seară caută ceva de făcut, încît am simţit nostalgia tinereţii străpungîndu-mă ca o săgeată din lemn de sicomor. Mai era şi Ziua Tatălui şi erau cu mine amîndoi fiii mei şi cei doi nepoţi. Buffalo River era leneş şi cald şi bolovănos şi curentul apei înfiora şi răsucea pe toată lumea, ca un uncheş coborît de prin peşteri ascunse să împărtăşească nemuritorul său meşteşug. A fost cel mai perfect moment din toate, cu stirpea mea împrejuru-mi, solstiţiul de vară în Munţii Ozark, munţii plini de peşteri şi de izvoare şi de taine.

Am fost la peşterile Blanchard, capodopere umede de frumuseţe subpămînteană, în care lumea de jos creează extravagant, cu calcar şi apă, o lume atît de vie în frumuseţea ei şiroindă, încît îţi întăreşte credinţa în lucrarea întregului univers. Frumuseţe deasupra, frumuseţe dedesubt, copii şi păsări împrejur. O dată în viaţă sînt şi eu cel mai norocos belfer din estul Statelor Unite. Nu mă pizmuiţi însă, că nu mi-e uşor să o recunosc şi să o simt ca atare. Trebuie să storc acestea din adîncurile sufletului meu chinut, ca pe un firişor de apă din piatră seacă.

(traducere de Ioana AVĂDANI)

Radio & Afaceri MIX fm 100,6
Reteaua MIX FM
27 de statii radio în România

ROMÂNIA LA RAPORT

cu Carol Sebastian

Un dialog în FM
în care întrebările
nu rămîn fără răspuns

ORA 17:00 şi 20:00*

mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

* de luni pînă vineri de la 17:00 şi de la 20:00 la 21:00
sîmbătă şi duminică de la 17:00 la 18:00

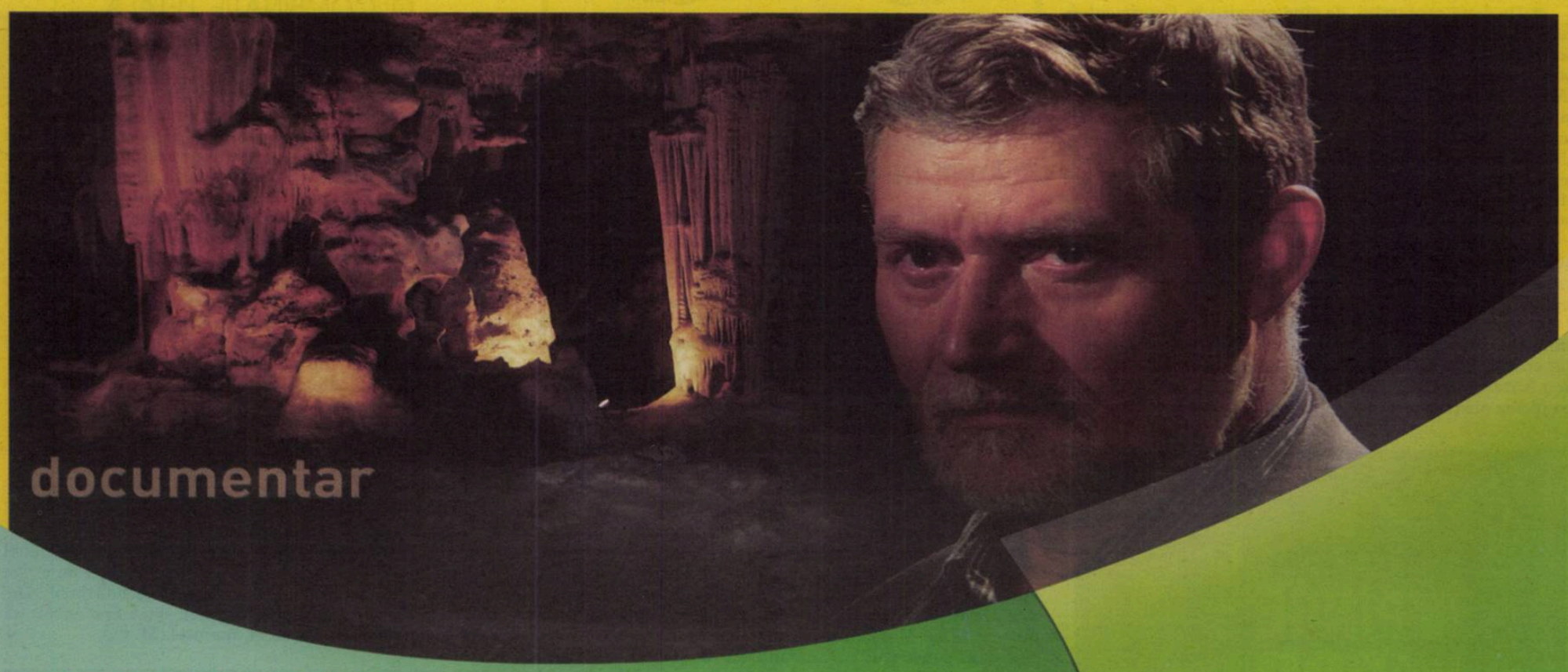

GEOGRAPHICA
OAMENI, LOCURI, VIETUITOARE

În fiecare sâmbătă, la ora 13:00 Cristian Lascu prezintă GEOGRAPHICA,
documentar marca National Geographic la TVR Cultural

www.tvr.ro

TVR
CULTURAL

documentar
SÂMBĂTĂ ora 13.00

Alege valoarea

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul II, nr. **77** ● 8-14 iulie 2005 ● 24 pagini ● 2 lei / 20.000 lei vechi
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Adrian Cioroianu
„Singurătatea lui Ion Iliescu“
pagina **6**

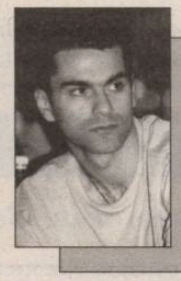

Marius Chivu
„Bursa cărţilor de vacanţă“
pagina **17**

Wolf Lepenies
O convorbire cu Daniel Bell
pagina **20**

Nuanţele unui NU

Extinderea Uniunii Europene în impas?

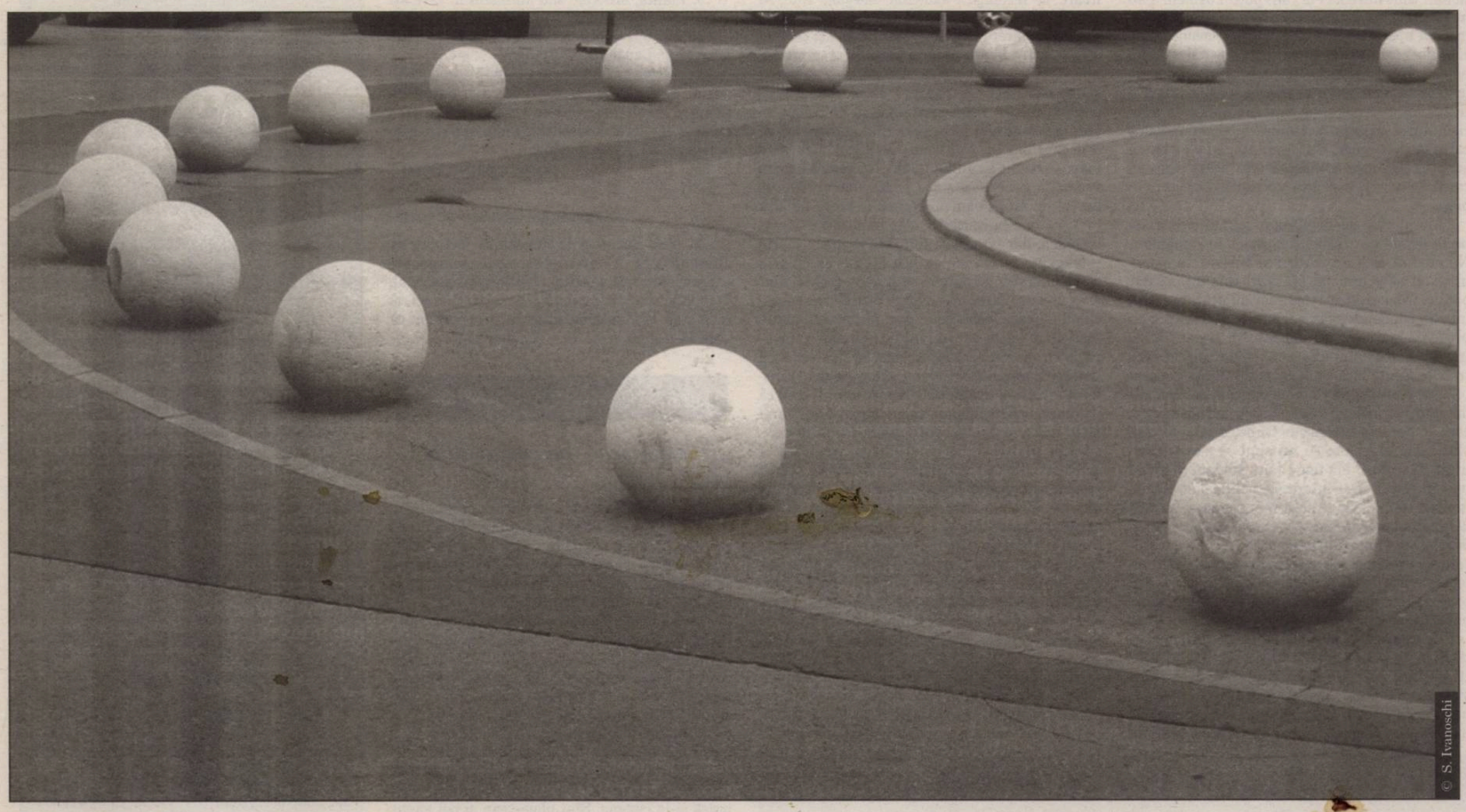

© S. Ivanoschi

„Problema nu se pune cum să exportăm stabilitate şi prosperitate, ci cum să convingem opinia publică din ţările bogate că stabilitatea şi prosperitatea pot fi exportate fără ca asta să însemne importul de sărăcie şi instabilitate.“

The Economist, *25 iunie 2005*

„Nu am cum să-mi apăr graniţele decît dacă mi le extind.“

ECATERINA CEA MARE, împărăteasa Rusiei între 1762-1796

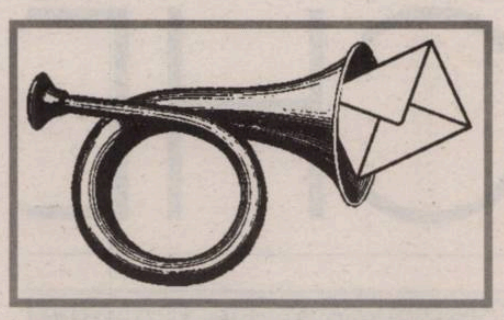

Nr. 72: *Articolul lui Sever Voinescu „Războiul nostru“*

Ce căutăm în Irak?

Mesajul meu nu doreşte a combate articolul dlui Sever Voinescu „Războiul nostru“ din nr. 72 al revistei, fiind totuşi un ecou al acestuia. Am în vedere în special finalul articolului, permiţîndu-mi să atrag atenţia autorului că semnificaţia citatului cu care se încheie nu are nici o legătură cu fraza de încheiere, aşa cum se sugerează.

Pentru a fi înţeles mai bine cu ce ocazie îmi dau cu părerea, menţionez că am terminat recent Facultatea de Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, cu o lucrare de licenţă pe tema securităţii. Mă pasionează această temă.

Articolul mai sus-menţionat redă o „descriere expertă a războiului în care ne aflăm“, pentru mai profunda conştientizare a cititorului, şi o face foarte bine. Ceea ce remarc însă la majoritatea articolelor scrise despre teroriştii este că, de regulă, nu se vorbeşte despre aceştia decît în termeni vagi sau eufemistici. Poate şi din cauza faptului că în România există (încă) o anumită mentalitate legată de „teroriştii“ din Decembrie 1989. Cine sînt teroriştii şi ce anume semnificaţie au ei, pe cine şi ce reprezintă şi cum a apărut acest fenomen al terorismului internaţional? Sînt întrebări la care puţini oameni s-au încumetat să răspundă. Nu doresc să mă erijez într-un apărător al terorismului. Consider însă că atunci cînd se doreşte a vorbi despre acest fenomen în mod obiectiv trebuie vorbit şi despre interesele unor state în zonele considerate a fi „leagănul terorismului“, despre finanţarea terorismului şi întreţinerea terorii internaţionale de către forţe obscure. Cu siguranţă, eu v-aş putea scrie cîteva date edificatoare în acest sens, în cazul în care veţi dedica un număr acestui subiect.

Aici doresc să menţionez numai cîteva aspecte legate de „războiul nostru“, al românilor. Nu cred că este un „război al nostru“, al oamenilor, ci este unul al statului român angajat politic. (Majoritatea românilor au arătat recent, într-un sondaj de opinie, că nu sînt de acord cu prezenţa militară a României în Irak.) Sigur, înţeleg că există anumite manevre politice care trebuie făcute fără a ţine cont de voinţa poporului. Dar cînd se pun vieţi omeneşti în pericol, altfel stau lucrurile. Şi mai stau şi mă întreb: cei care au decis trimiterea de trupe române în Irak sînt nişte persoane cu un simţ al responsabilităţii dezvoltat? Mă tem că nu. Mă tem că nu au luat în calcul decît interesele politice ale României pe termen scurt. Mă tem că nu şi-au pus deloc problema dacă este un război drept sau nedrept (chestiune chiar desuetă, nu?), care sînt cauzele profunde ale acestui război, care sînt interesele României pe termen lung şi care vor fi consecinţele asupra securităţii sociale şi economice a românilor.

Ce căutăm, de fapt, noi în Irak? Sîntem aliaţii SUA în baza aderării la NATO. Tratatul Atlanticului de Nord, în articolul V, declară că statele semnatare „sînt de acord că un atac armat asupra uneia sau a mai multora dintre ele în Europa şi America de Nord va fi considerat un atac împotriva tuturor“, specificînd totuşi că participarea se face „într-un mod atît cît este de necesar“. Oare cine a stabilit acest mod pentru România?

Nu doresc să fiu înţeles greşit, nu sînt pentru o politică izolaţionistă (în primul rînd, pentru că nu ne permitem). Dar nici pentru o implicare oarbă în acţiuni cu o finalitate total incertă, riscînd viaţa cîtorva sute de oameni pe termen scurt şi a mai multor sute de mii pe termen lung.

Florin VOCHESCU
florinvochescu@yahoo.com

N. red.: Vorba strămoşească: din această dilemă nu putem ieşi!

Nr. 73: *Articolul lui Răzvan Brăileanu „Megadeth: ultima strigare!“*

...Şi noi, rockerii, sîntem oameni!

Stimaţi şi „vechi“ dilematici, ca cititor frecvent şi fervent al revistei dvs. ce mă aflu, trebuie neapărat să vă împărtăşesc cîteva consideraţiuni apărute în urma unui articol din nr. 73 al revistei şi care se intitula „Megadeth: ultima strigare!“. Pot să spun că acele cîteva rînduri de prezentare a unui concert ce urma să aibă loc în Bucureşti m-au uimit şi bucurat în acelaşi timp. Să mă prezint sumar: am 32 de ani şi, printre altele, sînt fan al muzicii rock în general, metal în special. Şi acum cred că înţelegeţi motivul bucuriei mele: un eveniment rock (metal) recomandat de revista dvs. Lumea noastră cea de toate zilele, şi aici nu mă refer, din păcate, numai la oamenii mediocri sau cu număr redus de neuroni, reacţionează dispreţuitor la apelativul de „rocker“. Acesta este înconjurat din toate părţile de antipatie, de remarci atotştiutoare şi sfătuitoare, de respingere sau chiar dezgust. Bun, să acceptăm faptul că aspectul fizic (la majoritatea) impune o părere negativă. Dar de aici şi pînă la a face echivalenţa, pînă la identificarea termenilor rocker şi incult e cale lungă. OK, aş putea să mă resemnez, să-mi repet faptul că *ignorance is bliss,* totuşi, respectivii oameni ar trebui să ştie mai multe şi în primul rînd să dorească să afle mai multe. Contraargumentul meu este foarte simplu şi de bun-simţ, în sensul că nu vreau să generalizez aşa cum o fac ei: cunosc destul de mulţi oameni cărora le place muzica rock, se duc la concerte, sînt implicaţi în acest fenomen, dar în acelaşi timp sînt oameni foarte inteligenţi. Nu vreau să neg faptul, ba chiar o să-l evidenţiez, şi anume că printre rockeri sînt şi exemplare care, cînd aud de Dostoievski, spun că nu le place vodca asta, dar, în termeni matematici, numărul lor este infinitezimal în comparaţie cu cei de aceeaşi categorie, dar care nu îndrăgesc rockul. Nu vreau acum să mă transform într-un purtător de cuvinte, dar nu cred că e de prisos să subliniez splendoarea atmosferei de la concerte (unde, spre deosebire de alte categorii de muzicieni, se cîntă numai *live),* cînd te simţi tot atît de impresionat şi fericit ca atunci cînd citeşti cărţile deosebite ale unor autori deosebiţi. Vorbind despre oameni deosebiţi, nu pot să nu amintesc de doi oameni de cultură pe care-i simpatizez, domnii Radu Cosaşu şi Traian Radu Ungureanu. Dînşii sînt cei mai buni cronicari de sport, în general, fotbal în particular. Fără să forţez o comparaţie în favoarea uneia din părţi: există oameni inteligenţi pasionaţi de fotbal şi oameni inteligenţi pasionaţi de rock. Închei aici epistola mea şi tot ce vreau eu să se înţeleagă este faptul că şi noi sîntem oameni, poate puţin mai liberi în idei şi concepţii, nu foarte subjugaţi de sistem, mai boemi, dar, una peste alta... existăm... Şi dacă noi nu vom mai fi, vă veţi aminti că a fost odată... ROCKUL! Cu speranţa că rîndurile de mai sus ar putea constitui un subiect de viitor număr de *Dilemă veche,* vă salut, dragi dilematici!

Adi NISTOR
adi.nistor@gmail.com

P.S. Poate, cine ştie, chiar în acest moment, marele Feodor Mihailovici, acolo sus, bea un păhărel de vodcă şi ascultă Iron Maiden...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Nr. 75: *„Eu“*

Chestionarul lui Bernard Pivot

Citesc cu mare plăcere *Dilema veche,* toată revista! Mi se pare o revistă tristă, cu mult umor! Sau poate eu sînt tristă!...

Citind „Chestionarul lui Proust“, mi-am adus aminte de... „Chestionarul lui Bernard Pivot“. Iată cele 10 întrebări!

1. Cuvîntul dvs. preferat?
2. Cuvîntul pe care-l detestaţi cel mai mult?
3. „Drogul“ dvs. preferat?
4. Sunetul (zgomotul) pe care-l iubiţi cel mai mult?
5. Sunetul (zgomotul) pe care-l detestaţi cel mai mult?
6. Înjurătura, cuvîntul cel mai grosier, blasfemia favorite?
7. Bărbatul sau femeia pe care i-aţi vedea pe un bilet de bancă?
8. Ce meserie nu v-ar plăcea să faceţi?
9. Planta, arborele sau animalul în care aţi vrea să vă reîncarnaţi?
10. Dacă Dumnezeu există, ce-aţi vrea, după moarte, să-l auziţi că vă spune?

Voi reveni curînd cu cîteva cuvinte (ale mele) despre revista dvs. şi voi încerca şi eu „chestionarul meu“! Mi-e dor de voi toţi, cei pe care nu-i cunosc decît din lecturile mele, şi poate e de bine aşa! Să auzim de bine!

Maria GHEORGHE
Canada
mgheorghe@caisse-abr.com

N. red.: Bucuroşi de cunoştinţă, încîntaţi de alternativa Pivot – avem şi asemenea sentimente –, nerăbdători să vă citim chestionarul personal. Totodată, dacă vor exista dilematici dornici să răspundă la chestionarul Pivot, îi asigurăm că această pagină, a lor, le e larg deschisă.

Actualităţi

„Dilema mea – cinematograful“

Dragă redacţie,

Este prima dată cînd scriu ceva despre ceva, către dvs., deşi vă citesc şi vă admir de mult.

Recunosc, nu pot fi de acord cu tot ce se scrie, însă îmi place foarte mult modul de abordare. Ca să nu o mai lungesc mult, trec la temă, adică la dilema mea – cinematograful.

De cînd mă ştiu, am considerat cinematograful ca un loc special unde vizionarea unui film este un spectacol în sine, indiferent de film. Ecranul mare, sunetul şi sala îmi dădeau mereu impresia de trăire efectivă a filmului, de implicare directă. Oricît am încercat asta acasă, la televizor sau la calculator, acest sentiment nu a putut fi compensat. Nici dacă aş fi avut un sistem Home Cinema; tot nu ar fi compensat. Pe de altă parte, nu se compară un acelaşi film văzut acasă şi la cinema. Sînt ploieştean şi pot spune că, din 7 cinematografe cîte am avut, unul mai stă în picioare (cel din centru – numit „Patria“) în adevăratul sens al cuvîntului, iar unul lucrează numai dacă se găsesc clienţi mai mulţi (peste 15 persoane). Totuşi, am avut surpriza să văd că, deşi costul era destul de mare, la premiera filmului *Star Wars, Ep. 3* au venit foarte mulţi, chiar dacă în sală unii puştani se lăudau că deja îl au acasă pe CD, ori DVD. Şi, de fapt, aici am vrut să ajung. Dacă aceşti tineri încă mai fac diferenţa dintre un film văzut la cinema şi unul acasă, în favoarea cinematografului, atunci acesta mai are o şansă de supravieţuire. Cît despre tatăl meu, n-a mai văzut un film de ani de zile. Eu aş spune că fie preţul, fie producţiile nu l-au pasionat în aşa măsură încît să se ridice de la televizor şi să se ducă la film. Şi aici poate că este problema. Nu banii, cît marketingul constituie punctul slab al acestei industrii. Din păcate, nu ne mai putem aştepta ca statul să susţină cinematografele, pentru că se pare că acesta nu ştie sau nu-i pasă să le facă profitabile. Şi totuşi cineva trebuie să le facă profitabile pentru că părerea mea este că încă merită. Fac totuşi o precizare, aceea că eu vorbesc despre cinematografele deţinute şi administrate de stat (mai precis de Ministerul Culturii şi Cultelor, dacă nu mă înşel). Acestea fiind spuse, sper să nu vă fi plictisit, şi îmi cer scuze pentru eventualele greşeli.

Gabriel
Ploieşti
euromaxus@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Emigranţi**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Stela GIURGEANU
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
PUBLICITATE:
Iulian TRAŞĂ
Tel.: 0788.214.846
e-mail: iuliantrasa@imagoo.ro
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon/fax: 317.23.90
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată de *Dilema veche srl.*
Asociaţi: Mircea Dinescu (60%)
şi membrii redacţiei (40%)

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.700 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:
- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO06RNCB5010000360390001/ROL, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, titular Dilema veche srl, CUI 16047158, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 84 lei (840.000 lei vechi) pentru 1 an, 44 lei (440.000 lei vechi) pentru 6 luni, 22 lei (220.000 lei vechi) pentru 3 luni.

Relaţii la tel./fax: 317.23.94.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Vorbe de ambasador

Ar trebui să mă roadă invidia. Sau să mă simt frustrat. Sau ar trebui să fac pe înțeleptul, să mă detașez de contingent și să-mi văd mai departe de treabă. Sau, dimpotrivă, să-mi dau demisia (nu mă întrebați de ce, nu știu, oricum la români demisia e un gest întemeiat pe afecte și stări de spirit, pe nervi și „demnitate", în 99% din cazuri nu are o explicație rațională). Sau ar trebui să scriu acum un articol despre pățaniile fraților (verilor etc.) Becali ori despre „căsătoria dominicană a lui Mutu în contextul integrării europene". Sau să nu mai scriu nimic. Sau – dimpotrivă – să dau un titlu mare, dintr-acelea de auto-promo, cum făcea *Evenimentul zilei* pe vremea găinii cu trei picioare („*Evenimentul zilei* a avut din nou dreptate!").

Care va să zică, nu mai departe de săptămîna trecută scriam (și încercam să aduc cîteva argumente): „De fapt, în loc să tot numărăm zilele pînă la 1 ianuarie 2007, ar trebui s-o recunoaștem cinstit: nu sîntem pregătiți să intrăm în Europa." Nu m-a citat nimeni, nu mi-a spus nimeni că da sau că ba, că am sau n-am dreptate, nu m-a preluat Reuters (nici măcar Mediafax), n-am fost invitat la vreun *talk-show* să explic ce și cum. Mi-a zis un coleg la telefon că i-a plăcut articolul, dar mă sunase cu alt scop, așa încît am luat-o doar ca pe o introducere amabilă a conversației. În rest, nimic. Am dedus, din această lipsă de ecouri și reacții, că am scris o mare banalitate, la care mulți se gîndesc, chiar dacă nu o spun. Mai ales că auzisem afirmații asemănătoare de multe ori, rostite de tot felul de oameni – de vînzătorul de fructe din piață, de un șofer de taxi, de vecinii de bloc cu care mă întîlnesc în lift (iar cînd liftul scîrțîie din încheieturi și nu e clar cum se va termina călătoria, o exclamație de tipul „și ăștia cică vor să ne bage în Europa, vai de capul nostru!...", cu oftatul aferent, e numai bună pentru a sparge tăcerea grea pogorîtă în cabina marca „Ascensorul", producție 1976...). Pe scurt, aproape că uitasem ce-am scris, convins că – vorba ceea din ședințele de pe vremuri – „sînt în asentimentul" tuturor: nu sîntem pregătiți pentru UE și gata. Banal și bine fixat pe cerebelul național.

Acum cîteva zile, ambasadorul britanic Quinton Quayle a spus același lucru („Acum, România nu este pregătită pentru aderarea la UE") și l-au preluat toate ziarele, iar unii analiști s-au apucat să elaboreze subtile interpretări ale acestei afirmații. Pierre Moscovici, raportorul Parlamentului European pentru România, a spus și el ceva asemănător, adăugînd (ca și ambasadorul britanic, de altfel) două-trei cuvinte despre posibila amînare a aderării. Și el a fost preluat, citat, comentat, iar ministrul Integrării a replicat că „ar trebui să terminăm cu speculațiile astea". Trec peste faptul că dl ministru n-a înțeles că nu e vorba despre speculații, ci despre ipoteze („1 ianuarie 2007" e, deocamdată, o ipoteză; amînarea, la fel) și, mai ales, despre fapte (stăm prost la Justiție, Concurență, Mediu). Revin la problema mea (cu invidia, frustrarea etc.): cînd unul ca mine sau ca dumneavoastră constată banalitatea că nu sîntem pregătiți pentru aderare, ne privește personal, putem discuta subiectul cu nevasta în bucătărie sau cu prietenii la o bere. Cînd un ambasador sau un europarlamentar constată aceeași banalitate, zeci de oameni trăiesc de pe urma ei. Știriștii au ce spune/scrie, comentatorii politici sînt sunați urgent să-și dea cu părerea (deci firmele de telefonie cîștigă și ele cîțiva eurocenți), operatorii și reporterii TV aleargă după cîte un ministru să-l întrebe „cum comentați...?" pînă nădușesc (deci cîștigă și industria de deodorante), editorialiștii au ce scrie pe două zile, funcționarii de la birourile de presă din MAE și din Ministerul Integrării trag la xerox editorialele ca să le pună pe masa demnitarilor (deci au un ce profit și producătorii/importatorii de copiatoare), vreun ONG se gîndește deja să organizeze un seminar pe tema „Consecințele integrării" sau „Consecințele amînării" (mă rog, chestie de nuanță...) și solicită fonduri de la UE în acest scop (iar apoi sună la Marriott sau la Hilton să rezerve o sală de conferințe, deci cîștigă și industria hotelieră), seara se fac *talk-show*-uri și se dezbate problema, iar vreun pensionar plictisit că „iar despică ăștia firu-n patru cu UE" închide televizorul și își aduce aminte că mîine trebuie să cumpere mîncare pentru pisică (deci cîștigă și vecinu' Gogu care și-a deschis un *pet shop* la parterul blocului, că a avut pile la primărie și a obținut spațiul pe mai nimic).

Știu, desigur, că ambasadorii și politicienii nu spun simple vorbe, ci „dau semnale diplomatice și politice", știu că acestea se interpretează „în context" (adică Marea Britanie a preluat președinția UE, deci e cu atît mai important ce spune ambasadorul britanic), știu că greutatea vorbelor se întemeiază, mai ales în politică, și pe greutatea oamenilor. Dar mi se pare că se vorbește mult, prea mult, obsesiv de mult, despre chestiunea amînării, și orice sfert de afirmație a vreunui oficial european pe această temă se întoarce pe toate fețele, pînă e transformată în problemă națională. Și mi se pare că presa noastră cea de toate zilele construiește actualitatea mai mult din vorbe, comentarii și declarații. Nici un ziar și nici o televiziune nu ține, sistematic, „calendarul integrării": nimeni nu ne

informează, zilnic, *ce s-a făcut* pentru a adera la 1 ianuarie 2007 și ce *nu s-a făcut;* toți ne țin la curent cu *ce s-a spus*, de parcă aderarea ar depinde de păreri, și nu de fapte. Iar de la o vreme, mi se pare că nu mai e mare lucru de spus, ci *de făcut*.

Așa încît nu mă simt frustrat și nici nu spun că, vorbind despre nepregătirea noastră pentru aderare, am avut dreptate. Nu eu am dreptate, nici șoferul de taxi, nici vînzătorul de fructe. Ambasadorul britanic are dreptate.

cu dilema la croitor

Credeți că reforma din Justiție se va întîmpla în timpul vieții noastre sau în timpul vieții altora?

Principiul reformei în bordel s-ar putea aplica și Justiției române, care deocamdată e în faza schimbării paturilor și a așezării lor după model european.

Numai că, pe mine personal, nu mă sparie atît de mult insistența balabustelor de a-și practica în continuare vechea meserie, cît prospătura care abia așteaptă să probeze robe și capoate de judecători și avocați.

Nouăzeci la sută din borfetul *show-biz*-ului autohton, dizeoze, stripteoze, fripteoze dance-pop, fufe de platou și logodnice de fotbaliști declară cu seninătate că, în timpul liber, sînt studente la drept.

Mîine-poimîine, pe scena tribunalului mare, bădia Sechelariu va exclama în inimitabilul său stil lăcrămos și moldovinesc: „Doamni-Dumnezeule, blondy mă judecă și bruneti mă apără!".

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Taurii comunali ai tranziției

Recunosc fiecare detaliu. Pipăi mobila ca să mă conving că e aceeași de acum 30 de ani – și este! Salteaua? Nu, salteaua e nouă – ar fi fost cam greu să reziste atîta amar de vreme. Televizorul este nou și el, micuț, dar străin și color. Patul, dulapul, reproducerile de pe pereți sînt însă neschimbate, chiar și apa care picură mărunt din oglinda de la baie și-ți cade în cap cînd te speli pe dinți pare a fi aceeași. Hotelul din orașul adormit...

Cobor la restaurant. Am un sentiment ciudat de învingător. Cînd ajungeam aici după o lună-două de teren prin sate și, printr-o pilă la „județeană", prindeam o cameră, mă simțeam mic și umil, ca un intrus în lumea celor mari. Îmi aduc aminte că o dată, fiind văzut în compania unui tovarăș important, chelnerița a crezut probabil că oi fi și eu vreun tovarăș de la centru și mi-a dat la micul dejun o omletă. O omletă! O țin minte și acum ca pe cel mai mare răsfăț de care am avut parte în aceste locuri și în acele timpuri. Acum pot să comand singur și două omlete, dacă vreau, pot să comand orice, ca și grupul de tovarăși care beau la masa din „separeu", la fel de neschimbați ca și mobila. Acum sînt egalul lor. Mare lucru și democrația asta!

Mă uit mai bine la grupul de la masa alăturată. Nu, nu sînt aceiași ca acum 30 de ani – recunosc cîțiva baroni locali printre ei, pe care nu țin minte să-i fi văzut pe vremuri. Și totuși, seamănă îngrozitor, au aceleași fizionomii, rîd la fel și se scarpină pe burtă cu același aplomb. Uite-l și pe Gigi Grasu' printre ei! Aflu mai tîrziu că nu mai este securistul hotelului, ci patronul acestuia și că și-a schimbat Dacia cea neagră cu un Mercedes negru. În rest, arată neschimbat. Acum, ca și atunci, îți dă impresia de stăpîn al casei, afabil cu cine trebuie. Mă trec nostalgii cu fiori reci pe șira spinării.

Comand, provocator, un whisky. Chelnerița mi-l aduce în cel mai firesc mod cu putință. M-am convins acum: trăiesc cu adevărat în prezentul unei economii de piață! Și atunci, de unde acest sentiment profund de *déjà-vu?*

Închid ochii și adulmec în aer un inconfundabil miros de putere, a cărui eternitate s-a născut pe aici, pe undeva, în anii comunismului. E ca un fel de patină a vremii care acoperă mobila și pereții hotelului, care pătrunde în lemn și în cărămidă și te întîmpină astfel cu acest miros zăcut de putere. Mă mai uit o dată la vecinii mei din separeu. Cel din capul mesei îmi aduce aminte de cineva, parcă era inspector școlar pe vremuri, sau ceva de genul acesta. Nici el însă – și cu atît mai puțin ceilalți din jurul său – nu am impresia că făceau parte din „nomenclatura" județului. Și totuși, parcă mai ieri i-am văzut reuniți cu toții, ca într-un fel de tablou de epocă.

Și atunci am un fel de revelație: ei sînt taurii comunali ai tranziției, care însămînțează cu filozofia lor despre putere orice instituție, de la cele virgine pînă la curvele bătrîne. Sînt reproducătorii șeptelului politic. Uneori, în nopțile de beție ale tranziției, se încurcă între ei și la ziuă apar încrucișări ciudate de rase, dar la origine se află tot ei, taurii comunali. Ei nu sînt, ce-i drept, puterea reprodusă, ci mecanismul însuși de reproducere a puterii. Iar ca mecanism, ei se află pretutindeni. De aceea și este spectacolul puterii atît de asemănător oriunde în țară. Iar impresia de *déjà-vu* pe care o dă acest spectacol provine din conștiința puternică de cornute reproducătoare ale nației.

Două lucruri nu pot să înțeleagă acești tauri comunali: că cineva, vreodată, îi va înlătura de la preafericirea cirezii naționale și că au de dat vreo socoteală boilor de rînd pentru capriciile libidoului lor politic. Pur și simplu aceste lucruri nu fac parte din psihologia lor. De la Gigi Grasu' la Ion Iliescu și de la directorul Apelor Române la directorul Operei Române, ei reprezintă reproducerea reproducătorilor și trebuie să-și vadă nestingheriți de treabă, căci altfel nația riscă să rămînă sterilă. Chiar dacă le scade potența sau intră în carantină, ei trebuie să asigure mai departe reproducerea șeptelului politic măcar prin vreo bancă de spermă ideologică. Ei sînt tauri comunali *for ever...*

Studiile despre reproducerea elitelor comuniste au pus totdeauna o problemă metodologică delicată, referitoare la însăși definiția acestor „elite": se rezumă ele la lista oficială a nomenclaturii (și atunci, pînă la ce nivel al acesteia?) sau definiția trebuie să fie mai elastică și să cuprindă o serie de alte poziții-cheie și de noduri de rețele de influență ce nu cad sub incidența listelor oficiale? In funcție de răspunsul preliminar la acest gen de întrebări, vom obține imaginea statistică a unei reproduceri mai mari sau mai mici, un raport diferit între continuitate și ruptură.

Poate însă că întrebarea nu este tocmai bine pusă sau nu este suficientă. Poate că nu doar *gradul de autoreproducere* al acestor elite, nu atît perenitatea dincolo de regimurile politice a membrilor acestei vechi elite este principala problemă, ci mai ales *mecanismul de re-producere* a unui tip de elită politică și/sau economică. Ceea ce se reproduce, în mare măsură, este mai ales fertilizarea comunistă a instituțiilor, și nu instituțiile ca atare sau conducătorii fizici ai acestora. Iar acest proces pare să se asigure prin *reproducerea reproducătorilor*, prin perenitatea instituției invizibile a „taurilor comunali".

ținerea de minte

„În dimineața de 31 Mai, anul acesta, a murit la Roman, în vîrstă de 29 de ani, după o viață trăită în spitale și sanatorii, cu amîndouă picioarele îndoite și anchilozate de la genunchi, cu șira spinării distrusă de tuberculoză, cu întreg trupul ciuruit de abcese și fistule, cu doi ochi mari, puțin sticloși, dilatați de lunga lor insomnie, scriitorul M. Blecher.

El lasă în urma lui două cărți tipărite, care – nu am nici o îndoială – îi vor păstra pentru totdeauna dureroasa lui memorie. Nici Alain Fournier, nici Raymond Radiguet nu ne-au transmis tinerețea lor pierdută într-un mai sfîșietor mesaj.

Deocamdată moartea lui a trecut neobservată și sunt ziare care n-au găsit pentru această veste nici cele două rînduri necesare pentru o simplă informație, fără elogii și fără regrete.

E o moarte care n-a cîntărit nici cît un fapt divers."

(Mihail Sebastian, în *Viața Românească*, iulie 1938)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Diaconescu, „Pesedistul Onest“

Schimbarea de lideri din PSD şi-a ratat obiectivul major: curăţarea PSD de corupţi. Verdictul dat de Comisia de Integritate a PSD în cazul Hayssam arată că noii pesedişti au căzut la pace cu cei vechi. Sau, în cel mai bun caz, că nu au nici un fel de putere reală în partid. Oameni cu imagine bună cum este Cristian Diaconescu apar pe post de fantoşă-TV: „Pesedistul Onest“, bun de arătat presei.

Diaconescu se deosebeşte de demnitarul pesedist mediu prin faptul că nu a fost implicat în afaceri dubioase cu statul, nu şi-a folosit influenţa pentru a face avere. Prezumţia de onestitate funcţionează în cazul său, aşa cum la puţini oameni din PSD se întîmplă. Aşa că de vreun an de cînd a ajuns în prim-planul partidului, Diaconescu a fost ştampilat cu eticheta de „Pesedistul Onest“ şi este plimbat la TV cînd PSD vrea să pară curat. Cînd fluturaşii Coaliţiei pentru un Parlament Curat vorbeau despre matrapazlîcurile lui Viorel Hrebenciuc, Miron Mitrea sau Dan Ioan Popescu, cine apărea la televizor să ia apărarea partidului? Doar nu era să fie trimis chiar un corupt să răspundă concret la acuzaţii despre cum şi-a făcut averea. Era trimis „Pesedistul Onest“, vorbind principial şi frumos despre prezumţia de nevinovăţie.

Înainte de alegeri, PSD trebuia să arate că e hotărît să îşi cureţe rîndurile. A venit cu ideea unei comisii interne de integritate. A fost încă una dintre acele idei bune făcute praf de Adrian Năstase, ca şi alegerile interne. Şi cine putea să conducă această comisie de integritate? Bineînţeles, „Pesedistul Onest“. Care a cercetat şi a găsit ceva corupţi prin teritoriu, nimic semnificativ.

Cînd presa a scos la iveală legăturile dintre PSD şi Omar Hayssam, Diaconescu a anunţat o anchetă internă. Rezultatul a fost de tot rîsul. Patru pesedişti de la organizaţia de sector au fost sancţionaţi pentru că l-au primit pe Hayssam peste rînd în partid. Raportul pe care Diaconescu şi-a pus numele a răspuns la o non-problemă. De ce s-a scandalizat presa? Pentru că Hayssam nu simţea ca un social-democrat adevărat, pentru că nu citise programul partidului? Problema PSD-Hayssam ţinea de afaceri cu statul, de privatizări dubioase şi de iertări de datorii. Nimic din toate acestea nu se putea face fără complicitatea şi supravegherea unor înalţi oficiali ai PSD. Asta trebuia să ancheteze Diaconescu şi, fără să răspundă acestor probleme, orice altă investigaţie este comică. Cînd i-am spus asta la o emisiune TV, s-a arătat deranjat şi a spus că e problema organelor statului, el anchetează doar partidul. În logica sa, partidul este bun ca mijloc de influenţă pentru afaceri, dar cînd e vorba să se investigheze ceva, partidul se retrage. De parcă Hrebenciuc sau Gabriel Oprea îl protejau pe Hayssam în calitate privată, de fii ai mamelor lor.

Nu ştiu exact de ce, dar Cristian Diaconescu îmi inspiră în continuare încredere. Vechi cunoştinţe comune îmi spun că a fost un diplomat de toată isprava şi un om onest din fire. Dacă îşi face un calcul savant că va acţiona încet, prudent şi sigur, fără să facă valuri, ar trebui să ştie că începe să fie prea tîrziu. Presa din ultimele zile a făcut dezvăluiri credibile care ar trebui să îi dea de lucru. *Evenimentul zilei* a scris despre afacerile cu publicitatea de stat ale lui Miron Mitrea. *Gândul* a reprodus mărturia lui Mohamad Munaf spunînd că Hrebenciuc i-a cerut lui Hayssam 1 milion de dolari pentru a-l scăpa de justiţie. Tot *Evenimentul zilei* a arătat că Dan Ioan Popescu este multimilionar în dolari, mult peste posibilităţile sale legale. Nu vorbim aici de bombe de presă, ci de dezvăluiri cu probe şi martori. Fără să ancheteze aceste cazuri, Cristian Diaconescu nu este decît o faţadă-TV care îi acoperă pe alţii. Comisia pe care o conduce nu poate condamna penal, dar poate propune Congresului excluderi care să arate că PSD nu mai acceptă aşa ceva. Dacă Diaconescu este convins, ca Adrian Năstase, că presa atacă PSD la ordinul Puterii, atunci a intrat mental în rîndul acelor politicieni gri pentru care nu se mai poate face nimic. În capul lor, orice compromis este bun dacă rămîi la putere, aşa că trebuie să acţionezi prudent. Doar că nimeni nu a reuşit să

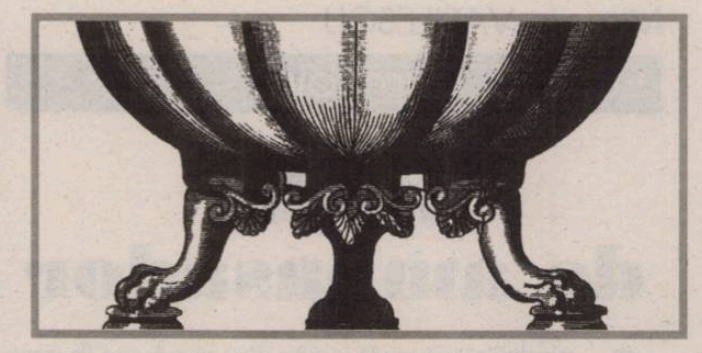

traseze o graniţă între machiavelism şi machiaverlîc. Şi e destul de clar că editorialiştii naivi nu pot să te creadă multă vreme un om onest dacă nu arăţi rezultate concrete, în schimb te plimbi de colo-colo vorbind principial în apărarea corupţilor.

Colac peste pupăză, Cristian Diaconescu a ajuns şi purtător de cuvînt al PSD. O adevărată catastrofă pentru cei care mai credeam în el. În loc să joace rolul ingrat de personaj-dezinfectant, trebuie acum să vorbească şi mai mult în numele partidului, înainte chiar de a fi început curăţenia acolo. „Pesedistul Onest“ devine pentru Năstase, Mitrea, Hrebenciuc & co. ceea ce este „Ungurul de Serviciu“ pentru Vadim Tudor. Ştiţi care, acel ungur ţinut în conducerea PRM doar aşa, ca idee, să arate că nu este un partid extremist. Cum îl cheamă?!

presa despre...

Tot felul de calamităţi

„La fel ca-n Timiş, în Oltenia defectele de infrastructură şi de organizare au început să iasă la suprafaţă cu ocazia inundaţiilor precum gunoaiele deasupra apei. Din nou, s-a constatat că sistemul de alertă în caz de catastrofă e minunat, dar alerta propriu-zisă lipseşte în majoritatea cazurilor cu desăvîrşire, din cauza unor aleşi locali pentru care funcţia de primar e sinonimă cu cea de aranjor de licitaţii. În mod tipic pentru administraţia românească care nu acţionează constant în timp pentru rezolvarea unor probleme, ci reacţionează heirupist la catastrofe, a trebuit să vină apa şi în Oltenia ca să se descopere că, şi aici, digurile sînt proaste de cît s-a furat şi că în lucrările de protecţie se dă la peşte sau sînt folosite pentru irigaţii.“ (Marius Nîţu, *Gândul)*

„Poate că legile Monicăi Macovei nu sînt perfecte, dar ele îşi propun un lucru care nu a prea fost mărturisit în toate aceste luni de cînd vorbim de depolitizarea sau, după PSD, de politizarea actului Justiţiei. Este vorba de curăţarea sistemului. Degeaba faci legi pe care le agreează Uniunea Europeană, dacă nu reuşeşti să le aplici, aşa cum aşteaptă Europa. Cum ai putea să faci reformă dacă la forul cel mai important, Consiliul Superior al Magistraturii, acolo unde se decide soarta magistraţilor, sînt oameni care poartă emblema epocii sovietice? (...). În mai toate cazurile, liderii spirituali sînt de la PSD, partidul care a ştiut să vorbească despre reforma judiciară doar cît să scrie nişte legi pe care Uniunea Europeană le-a acceptat. În funcţii însă, în momentul în care PSD a părăsit puterea, a lăsat oamenii săi. Aşa au ajuns la Curtea Constitutională soţul Rodicăi Stănoiu, fostul consilier al lui Adrian Năstase, Acsinte Gaspar, fostul coleg de partid al lui Ion Iliescu, Ion Predescu sau Petre Ninosu, om dintotdeauna al PSD. Or, toţi aceşti domni, în total şapte din nouă, sînt ai PSD. Ei trebuie să decidă dacă este sugrumată reforma Macovei, cea care îi trimite la pensie sau îi evaluează pe Ţuculeanu, Picioruş şi alţi magistraţi. Cea care decide că rămîn în funcţii sau pleacă picioruşii şi ţuculenii Justiţiei române.“ (Adelina Rădulescu, *Averea)* **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

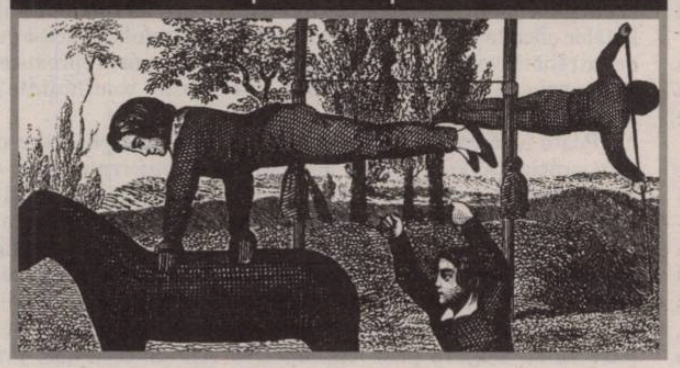

Bahmuţeanu bate leul

Televiziunile au căzut chitic în privinţa evenimentului: în noaptea leului greu, vîrful de rating n-a fost făcut de transmisiile de la faţa locului, unde scamatori în costume scoteau bancnota din jobenul ATM-ului. Nu, în noaptea aceea de Revelion financiar, lumea s-a uitat la emisiunea „Dacă doriţi să revedeţi durerile, trădarea şi dezamăgirea în căsnicie a doamnei Bahmuţeanu, fostă Prigoană, fostă Bahmuţeanu, fostă Prigoană“ (şi aşa mai departe, nu mai ştiu numărul de divorţuri din această familie de cameră şi spadă).

Televiziunea gazdă, OTV, e obişnuită cu plîngerile-fluviu transmise în direct, dar nu şi cu ratingul. De data asta însă, piaţa a ţinut cu ea: televiziunile „serioase“ s-au înghesuit la banii cei noi şi l-au lăsat pe Dan Diaconescu să facă zeci de milioane din cei vechi (la patru puncte de rating, cam atît ar trebui să-i iasă din reclamă...).

Dar nu e vorba doar de o eroare de *programming* a celorlalţi – ar fi prea drăguţ să fie aşa. Victoria doamnei Bahmuţeanu e meritată pe deplin: domnia sa a vorbit din suflet, nu din foaie. Spre deosebire de urările de complezenţă dedicate leului (mai degrabă absent din portofelul şi conturile naţiunii), doamna şi-a concentrat elocinţa pe nenorocit, pe trădător, pe bătăuş, pe omul din cauza căruia a suferit, fir-ar a dracu' de viaţă! Acolo unde alţii au zîmbit fericiţi că lor le iese banu', doamna Bahmuţeanu s-a jeluit că nu i-a ieşit pasienţa cu Prigoană. Şi nu o dată, ci de vreo trei ori! Cinstit, cu ce atitudine dintre astea două te întîlneşti mai des odată ce treci graniţa între Pipera şi Colentina?

Mărturisesc că nu mi-a plăcut niciodată doamna aceasta – modelele mele ar cam fi şi-acum domnii cu cravată, succes profesional şi maşină străină, adică ăia care-au tras lozul din bancomat şi-au spus lucruri inteligente despre asta. Din nefericire însă, în meseria asta cu camere şi microfon, inteligenţa se vinde mai degrabă prost. Sau, altfel spus, nu eşti deştept dacă n-ai şi rating.

Pe de altă parte, vestea victoriei poveştilor de amor în faţa poveştilor de prosperitate e mai degrabă una bună pentru ţară: aşa e şi normal să fie în orice loc în care încă nu s-a introdus castrarea în masă. E chiar neaşteptat de bine că lumea s-a lăsat de căscat gura la dregători (pe care nu-i mai bănuieşte c-o pot ajuta cu ceva) şi se uită cu nădejde la poveşti de inimă. De acolo chiar ai ce învăţa care să-ţi folosească mîine, fără efort. Ceva ce poate fi pus în practică imediat, fără muncă. Cum ar fi gestul decis prin care îl dai afară pe ticălos: *„ieşi afară din casa mea, nenorocitule care mi-ai mîncat tinereţea şi cei mai frumoşi ani ai mei că nu te-ai ţinut de casă, Gicule, nu te-ai ţinut de cuvînt şi te-am prins cu toate boarfele, sări-ţi-ar ochii, astăzi şi mîine!“*.

Nu e limbajul folosit în emisiune – doamna e desigur mai stilată, după atîţia ani în mass-media – însă face parte dintr-un format nou pe care mă gîndesc să-l propun vreunei televiziuni curajoase, la concurenţă cu ştirile de ora 19,00. Numele emisiunii: „Inimi Zdrobite şi Lăsate Aşa sub Reflectoare“. Un fel de 9595 fără sfaturi practice, doar cu imprecaţii şi blesteme, doar cu constatări tîrzii ale nemerniciei oamenilor. O emisiune despre încrederea înşelată cu sete, despre soarta crudă şi potrivnică. Şi, bineînţeles, despre piatra unghiulară a istoriei românilor: *lipsa de noroc*. Naţională şi individuală, aplicată şi teoretică.

Ei, da, de aici bănuiesc că vine succesul întreprinderii doamnei Bahmuţeanu: pregătirea. „Mioriţa“ n-a fost decît un *promo* pentru emisiunea domniei sale. Cărţile de istorie şi română de a şasea au creat pentru ea aşteptările cele mai negre. Caragiale a prevăzut soarta ei. Iar Bacovia a cîntat-o. Nu în ultimul rînd, *Libertatea* a desăvîrşit această operă de awareness national, prin *coverage*-ul cu poze mari, color, dedicat destinului ei casnic.

Să fie doamna Bahmuţeanu Ioana d'Arc pe care o aşteptăm, gata să ridice jugul casnic de pe gîturile brăzdate de lănţişoare ale femeilor române? Eu zic că da. Naţiunea a trecut în sfîrşit de criza Elena Ceauşescu şi e gata de o mişcare feministă puternică. De la ora 16, că la 15 e programată la coafor.

BARBURISME

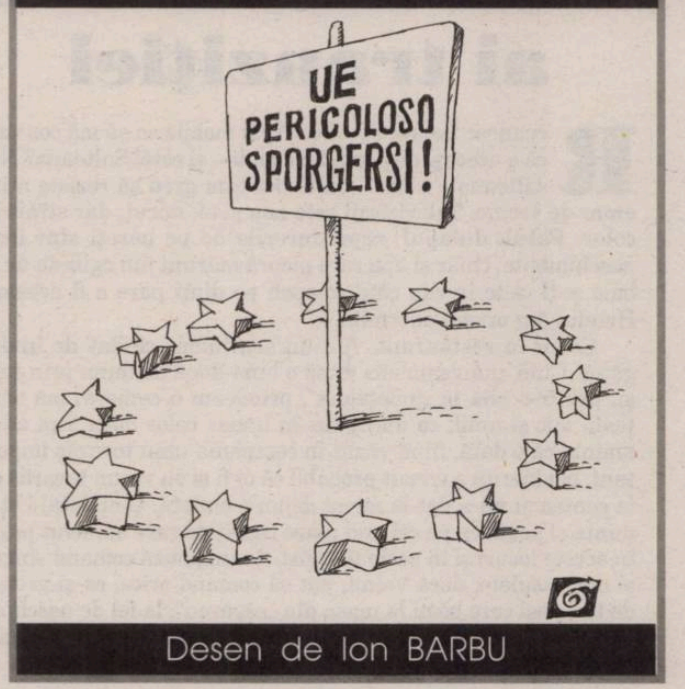

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

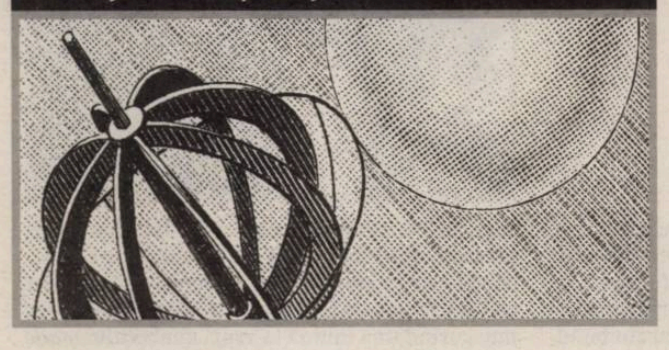

Rochia de mireasă

Planul Marshall, citat adesea ca sursă de inspiraţie, pentru a ajuta ţările sărace de a-şi depăşi starea de moment şi de a păşi pe calea expansiunii economice, a însemnat cedarea – timp de patru ani – a 1% din venitul naţional american. A fost suficient. În Africa – un continent a cărui sărăcie trezeşte adeseori îngrijorarea oamenilor lucizi, conştienţi de forţa acestei bombe cu posibil efect întîrziat – au fost cheltuite, sub formă de ajutor extern, în ultimii 40 de ani, deocamdată 450 de miliarde de dolari. Conferinţa celor 8 ţări bogate, prezidată de prim-ministrul britanic Tony Blair, începută miercuri, în Scoţia, la Gleneagles, îşi propune nu doar să anuleze datoriile ţărilor celor mai sărace, ci să impună o nouă concepţie despre ajutorul dat ţărilor sărace şi foarte sărace. În urmă cu cinci ani, după ce a studiat situaţia dintr-o mulţime de ţări, ONU a elaborat Proiectul Millennium care promitea acţiuni concrete şi adecvate pentru eradicarea sărăciei şi a foametei, pentru combaterea epidemiilor şi a degradării ecologice, pentru prelungirea duratei de viaţă şi a scăderii mortalităţii infantile. E greu de presupus că toate aceste obiective generoase pot fi aplicate potrivit pentru toate ţările, pentru toate colectivităţile, pentru cei aflaţi încă în conflicte de o cruzime greu de imaginat. După ce s-a ocupat mult timp de problemele ţărilor sărace, economistul Jeffrey Sachs susţine că Africa este atît de săracă încît e incapabilă să-şi declanşeze propria creştere. Acţiunea de ajutorare a continentului sărac se desfăşoară de peste 40 de ani, dar s-a dovedit că nici una dintre formulele aplicate pînă acum nu este eficientă: planurile generale de sprijin al guvernelor mai mult sau mai puţin liber alese eşuează din cauza corupţiei şi a ignoranţei. Din banii obţinuţi de la cei bogaţi, conducătorii celor săraci îşi construiesc statui din aur sau alte monumente menite să le asigure veşnicia, ajutoarele ajungînd la cel mult 10% din populaţie. Au apărut proiectele pentru colectivităţile mici, destinate unor anume persoane inventive, cum se crede că sînt cei din satele Sauri din Kenya, luaţi sub tutela universităţii Columbia din Statele Unite: se va veghea la plantarea celor mai potrivite plante pentru solul de acolo, la redeschiderea clinicii din partea locului, la reorganizarea şcolii unde elevii vor fi hrăniţi pe gratis. Satele vor cumpăra un camion pentru transportul recoltei la piaţă, localnicii vor învăţa să sape fîntîni şi să-şi gospodărească apa. Apoi, experienţa celor opt sate va fi multiplicată la nivelul continentului. Lucrătorii ONG-urilor din Africa zîmbesc: din motive greu de explicat, realităţile nu prea se supun bunelor intenţii. Sînt microproiecte cu rezultate neaşteptat de bune, sînt finanţări masive care au ajutat ţări precum Mozambicul să iasă dintr-o situaţie catastrofală, dar orice încercare de a le repeta a fost un eşec. Soluţiile simple sînt adeseori mai complicate decît cele sofisticate: s-a dovedit, astfel, că plasele pentru pat impregnate cu lichide de omorît ţînţarii sînt foarte eficiente în combaterea malariei. Costă mai puţin de patru dolari şi reduc spectaculos mortalitatea. Cum a aflat, Sharon Stone, cunoscuta vedetă, a colectat 10.000 de dolari pentru acest fel de plase. Dar distribuţia lor costă mai mult decît fabricarea lor. Nigeria a impus taxe de 40% pentru importul acestor obiecte, iar oamenii nu sînt obişnuiţi cu ele şi nu le vor. Am citit în revista *The Economist* că un ziar din Uganda i-a avertizat pe cetăţeni să nu-şi facă rochii de nuntă din plasele aduse de guvern. În Tanzania, ele se vînd prin reţelele private. O asemenea întîmplare arată cît de importantă poate fi colaborarea eficientă între donatori, organizaţii umanitare cu voluntari la faţa locului şi guverne. O seamă de gazetari de stînga sînt revoltaţi de felul cum este prezentată Africa la televiziunile occidentale, imaginile sărăciei absolute însoţite de resemnarea cetăţenilor; ei pledează pentru responsabilizarea cetăţenilor şi a conducătorilor lor, pentru „valorificarea propriului patrimoniu de mobilitate, a extraordinarelor posibilităţi ale continentului de a se adapta şi de a supravieţui" (*Guardian*, Madeleine Bunting, 4 iulie). Şi unii lideri de la faţa locului, în frunte cu Ghadaffi, conducătorul Libiei, s-au adunat pentru a da o declaraţie prin care anunţă că s-au săturat de cerşit şi de condiţiile impuse: „Cînd îi dai unui om sărac bani, nu trebuie să-i ceri să-şi schimbe hainele sau să se roage altfel lui Dumnezeu". Demnitatea nu poate dăuna nimănui, nici măcar mireselor cu rochii făcute din plasă de ţînţari.

globul cubic

O zi proastă pentru împăratul Napoleon

Desigur, fără nici o legătură cu disputele de la vîrful Uniunii Europene, paznicii sărbătorilor şi-au amintit că acum în 2005 se împlinesc 190 de ani de la bătălia de la Waterloo unde împăratul Napoleon fusese învins de englezi şi de prusaci şi 200 de ani de la victoria maritimă a amiralului Nelson la Trafalgar, împotriva flotei franceze.

La Waterloo, de ani de zile un grup de entuziaşti re-joacă, în ziua aniversară, scenariul bătăliei: în zori, apar pe cîmpul de luptă (nu departe de cel adevărat) trupele de linie şi artileria franceze. Soldaţii de azi vorbesc franceza, poloneza, spaniola, chiar şi engleza, precum şi o mulţime de alte limbi, în timp ce aşteaptă să înceapă acţiunea. Cu strigătele „Trăiască Împăratul!" este întîmpinat istoricul american Mark Schneider, înconjurat de o companie de cavalerie. „E visul meu din copilărie, să fiu Napoleon", recunoaşte istoricul. Apoi apar pe cîmpul de luptă adversarii şi jocul începe să capete trăsăturile realităţii: o ambulanţă se grăbeşte să iasă de pe cîmpul de luptă şi nimeni nu ştie cît de grav este rănit cel de pe targă. (S-a aflat apoi că a fost o arsură din cauza unei flinte descărcate aiurea). La realizarea spectacolului contribuie o seamă de fanatici ai reconstituirii: contabili, medici, istorici, foşti militari. E un joc complicat şi scump şi nu lipsit de pericole, pentru că bătălia se desfăşoară cu adevărat, flintele şi muschetele sînt puse la treabă, dar oricare ar fi jocul întîmplării, armata franceză este mereu învinsă.

Reconstituirea de la Waterloo a fost o simplă treabă de amatori faţă de cea „oficială" a bătăliei navale de la Trafalgar. Marţi 28 iunie, regina Elisabeta a II-a, într-o rochie înflorată şi purtînd o pălărie bleu, flancată de amiralul flotei în ţinută de gală (soţul ei), au trecut în revistă cea mai mare flotă internaţională adunată vreodată: 167 de nave, reprezentînd 36 de ţări, în total 30.000 de marinari. Cu neplăcere, Franţa a decis să participe la această reconstituire şi a făcut-o în forţă, cu portavionul „Charles de Gaulle" şi cu alte nave impresionante. Un fost marinar, devenit istoric, Alex Naylor, l-a încarnat pe amiralul Nelson la bordul unei nave asemănătoare celei de unde a condus armata învingătoare. Şi pentru a nu jigni pe nimeni, nu s-au înfruntat naţiunile pe atunci vrăjmaşe, ci „roşii" şi „albaştrii", scrupul politic corect care i-a enervat pe mulţi. „Sînt sigură că francezii şi spaniolii ştiu cine a cîştigat bătălia", spunea Anne Tribe, urmaşă a amiralului Nelson. Unii ştiu, alţii cred că Napoleon e o marcă de coniac, Trafalgar – o piaţă din Londra, iar Nelson – un fotbalist celebru. Lor le e indiferent cine a cîştigat bătălia şi doar admiratorii lui Napoleon suferă în tăcere, privind marile spectacole ale înfrîngerilor. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

România imperială

Am citit într-o carte* că, în prezent, există în lume trei tipuri de state: state premoderne (care nu sînt capabile să-şi exercite cu adevărat autoritatea pe întreg teritoriul lor), state moderne (statele naţionale clasice, care îşi controlează pe deplin teritoriul şi există în jurul conceptului de suveranitate) şi state postmoderne (democraţiile liberale occidentale de astăzi, care sînt tot mai deschise unele spre altele şi tot mai integrate, care împart între ele aceeaşi putere şi aceeaşi vulnerabilitate, în care distincţia dintre afacerile interne şi afacerile externe se diluează rapid). Statele postmoderne intră în contact cu statele moderne şi premoderne mai ales cînd e vorba despre crize majore ale acestora din urmă, care au repercusiuni asupra primelor. Ca o recurenţă istorică stranie, în relaţia statelor postmoderne cu statele moderne şi premoderne reapare spectrul imperiului. E, poate, inevitabil ca o relaţie între două state aflate pe paliere diferite de evoluţie să nu poată fi altfel obiectivată decît printr-o relaţie de tip imperial. Nu ştiu. În orice caz, mă grăbesc să subliniez, pentru cei care mai cred în gogoriţele marxist-leniniste, că imperiul nu e neapărat ceva oprimant şi imperialismul nu este, necesarmente, ceva oribil. Nu aş fi prea sigur că nu mint dacă aş spune, de pildă, că Africa a progresat semnificativ într-un climat de pace şi cooperare după victoria luptelor de eliberare naţională sau că India ar fi devenit puterea mondială care este chiar dacă nu cunoştea puternica influenţă britanică din glorioasele vremuri victoriene.

După această tipologie, România arată ca un stat în curs de postmodernizare. Numai că lumea postmodernă, spre care noi am pornit cu ezitare cu ani în urmă şi la care ajungem, acum, gîfiind, cu spaima celui care poate rata ultimul tren şi cu întîrziere istorică, este în plină criză. Lumea postmodernă devine un imperiu şi nu poate să se împace cu gîndul acesta pentru că ideea de imperiu este, măcar în cercul elitelor politice şi intelectuale, demonizată. Eu cred că Uniunea Europeană şi Statele Unite cunosc, acum, o puternică criză de identitate, pentru că refuză să-şi asume identitatea pe care o au. Toate, dar absolut toate datele recomandă comunitatea transatlantică pentru statutul de imperiu. Ei bine, statele transatlantice refuză să fie ceea ce sînt, de fapt. Ele refuză să joace pînă la capăt rolul unui imperiu, fiind un imperiu. Şi mai cred că, în adînc, miezul tensiunilor transatlantice (altfel tot mai puţin intense ca urmare a efortului înţelept al celor două părţi) stă tot în această criză.

Lărgirea comunităţii transatlantice reprezintă forma cea mai evidentă a imperialismului despre care vorbesc. Este un imperialism care înseamnă, precis, extinderea la o scară cît mai cuprinzătoare a valorilor fundamentale ale imperiului: stat de drept, democraţie, economie de piaţă. Uniunea Europeană se extinde chiar şi dincolo de limitele extinderii, încercînd să articuleze tot mai coerent „politici de vecinătate" pentru teritoriile de dincolo de graniţe. Aceste politici sînt, de fapt, variante mai slabe ale extinderii, pentru că scopul lor esenţial este acelaşi ca al extinderii: răspîndirea valorilor fundamentale ale imperiului şi în teritoriile unde, strict juridic, imperiul nu există încă. NATO este în aceeaşi situaţie. Vedem bine că lărgirea UE şi extinderea NATO sînt procese similare care diferă doar prin anvergură şi tehnicitate, dar sînt similare în spirit.

Mai mult decît armata americană, la un loc cu armatele aliaţilor mai mult sau mai puţin fideli, valul care propagă imperiul este cultura americană a libertăţii, cultura pop, de la baschet la Hollywood şi de la blue-jeans la Coca-Cola. Cine consideră că expansiunea modelului american se datorează puseelor lui George W. Bush face o greşeală la fel de mare cu cel care crede că lărgirea Uniunii Europene s-ar putea opri. Imperiile au viaţa lor, cu un mare grad de autonomie faţă de voinţa unui „împărat" sau a altuia; imperiul este ca un automobil confortabil, masiv, puternic şi atît de sofisticat încît, de la un moment dat, încetează să mai fie un automobil pe care şoferul îl duce unde vrea, ci un automobil care-l duce pe şofer undeva.

În ceea ce ne priveşte, trebuie să fim conştienţi nu doar că vom face parte din acest imperiu, ci că vom fi, poate pentru prima dată în istoria noastră, parte a metropolei. E drept, sîntem un cartier mai mărginaş şi mai sărac, hăituit de băştinaşi dubioşi şi plin de cîini vagabonzi, dar sîntem în perimetrul centrului. Secolul care vine s-ar putea să împlinească visul nebun al unui filozof de ieri, exaltat de naţionalism mistic, de a vedea o Românie în stadiu imperial. O provocare pe care nu ştiu prea bine dacă o vom putea transforma în privilegiu.

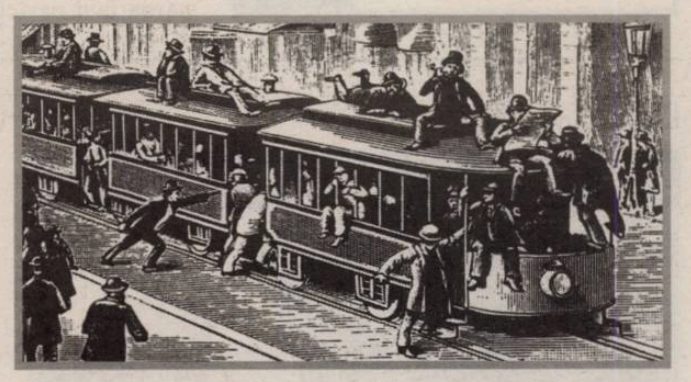

* *The postmodern state and the World Order* de Robert Cooper, DEMOS/ Foreign Policy Centre, Londra, 2000.

Erată: În textul din numărul trecut s-a strecurat o greşeală, imputabilă doar neatenţiei autorului. Prestigioasa organizaţie condusă de Kenneth Roth se numeşte „The Human Rights Watch".

ready made

„[...] într-acele ruine locuia vestita Radovancă, femeie groasă şi chipeşă, care descînta de şerpi şi de deochi, omora săricica în lapte de cuc şi argintul-viu în untură de ţînţar; plămădea sulimanurile şi dresurile cele mai sublimate, risticurile cele mai încondeiate, punea cuţitul, da cu cărţile, arunca cu bobii, căta la stele şi aducea luna pe coş; ştia tot felul de scăldături de dragoste, punea oala şi aducea pe tînărul cel mai frumos călare pe trestie, cale de zece poştii, la baba cea mai zbîrcită."

(Ion Ghica, „Bucureştiul industrial şi politic – 1876", în *Opere*, vol. II, Editura Minerva, 1970)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Nabucodonosaur

Lui Radu Paraschivescu

Paleontologii
se băteau pe un şanţ
cu arheologii
de la Bizanţ:
în şanţ erau oase
de vechi saurieni,
sau moaşte cuvioase
de Isaurieni? –
cum spuneau cei din urmă,
în vreme ce primii
scurmau (şi mai scurmă)
nu după Leonii,
Heracleonii,
Bulgaroctonii
sau Copronimii
cu frunze de laur
pe frunte, ci după
o mînă de oase
(nici cît pentru-o supă)
de titanozaur
sau tiranozaur
şi alţi mari străguşteri
ai acestui coclaur,
puse sub lupă
de către *flaifuşteri*, –
poreclă pe care
şi-o d(ăde)au reciproc
ambele tabere,
cînd mai pe şest,
cînd cu glas tare...
În rest,
D-zeu să ne apere
de nenoroc.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Singurătatea lui Ion Iliescu

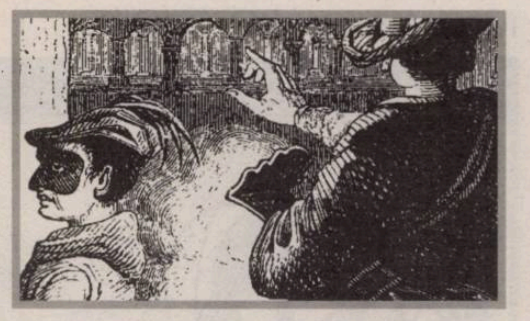

Pe la mijlocul anilor '90, dl Iliescu mă adusese într-o stare de teribilă adversitate. Părea invincibil. De unde deasupra opoziţiei parcă tot stăteau norii ghinionului (se mai şi certau între ei, atît venerabilii Coposu şi Raţiu, cît şi Câmpeanu şi liberalii mai tineri), sub privirea lui Iliescu toate se luminau dintr-o dată – aşa cum de altfel se şi zvonise după ce, cu puteri de vraci *voodoo* ex-comunist, adusese soarele peste un miting al fanilor săi. El pusese mîna, simbolic, şi pe trandafir – alt lucru care mă enerva: pe de-o parte pentru că îmi plăceau şi mie trandafirii, pe de alta pentru că de-atunci tot am senzaţia că asta şi ştie să facă stînga: pune mîna pe ceva, apoi îţi întinde o bucată, cu aerul că-ţi face un cadou. De altfel, chiar am văzut acest lucru întîmplîndu-se: era sfîrşit de vară, Ion Iliescu făcea un turneu prin Oltenia (cîteva săptămîni înainte de alegerile din '92, parcă), iată-l ajuns la Teatrul Naţional din Craiova, pe esplanada din faţă puhoi de lume care-l aplauda furtunos – mai cu seamă cuconetul de la vîrsta a doua în sus, care încă nu dăduse piept cu nimicnicia pensiei remanente de stat în raport cu preţurile în devenire capitaliste. Atunci (eu fiind în minoritatea adversă, ce *huohuo*-ia pe margini, strigînd de Timişoara, de mineri, de cucuvele etc.), l-am văzut pe Iliescu literalmente acoperit cu flori. La un moment dat, dintr-un buchet pe care tocmai îl primise, el a desprins fire şi le-a întins la dame; un fir a ajuns şi la cea care tocmai îi dăduse buchetul; în veci de-aş încerca şi tot n-aş putea descrie extazul politico-ideologico-nostalgico-cosmico-mistico-orgasmic în care a plonjat cumătra, ţopăind năduşită pe pulpele-i dolofane, cu roza în mînă şi cu ochii năuciţi de fericire sub părul coafat permanent!

Aşa încît faţă de Ceauşescu Iliescu mi se părea mai periculos: măcar lui Ceauşescu n-aveai ce-i face, în afară de a-l înjura la tine acasă; pe cînd Iliescu îşi punea puterea sub examenul votului şi, pururi tînăr înfăşurat în manta-i de limbă de lemn ce pansa orice durere a românului mediu, cîştiga detaşat, cu zîmbetul pe buze!

Românul iubeşte puterea – dar la purtător!

Dar, ca în rondelul lui Macedonski, trecut-au anii şi unele roze ce-au fost atît de viaţă pline s-au mai stins. Şi, iată, la fel şi popularitatea stăpînului trandafirilor. Două sondaje succesive, CURS şi IRSOP, ţipă veste mare: Iliescu a coborît sub 15 la sută! În mintea mea, sfînta pătrime a stabilităţii e spulberată; credeam că, orice s-ar petrece pe lume, dolarul din America, preţul petrolului din Golf, preţul originalelor pozelor nud cu Marilyn Monroe şi popularitatea lui Iliescu nu pot scădea sub un anume prag!

Eu zic că problema nu e la dl Iliescu, ci la fanii săi d-anţărţ. Românul mediu (cel ce i-a furnizat numitului batalioane de adepţi şi baloturi de voturi) îl respectă pe purtătorul puterii – dar cîtă vreme e purtător! Cu alte cuvinte, românul e alături de tine cîtă vreme eşti tare – dup-aceea, Dumnezeu cu mila! Fidelităţile se diluează, nucleul dur al partizanilor necondiţionaţi e mereu ceva relativ, găştile se recompun peste noapte şi, în general şi pe termen scurt, sînt mai puternice decît echipele. Dacă n-o ştia, o află şi fostul preşedinte, ajuns acum un paria în propriu-i partid şi – mai ales – un singuratic ţap ispăşitor pentru viaţa de mîine a celor pe care nu i-a lăsat să moară ieri. Cu siguranţă, ţara s-a schimbat mult în ultimele trei nedeclarate cincinale; la fel şi oamenii, din moment ce fiecare generaţie ajunsă în faţa urnelor era mai curînd una imună la vraja zîmbetului *made in '90*. Dar există şi ceva neschimbat: anume predispoziţia românului generic la îngăduinţă în raport cu cel puternic, dublată de o energică lehamite imediat ce în puterea respectivului apar primele fisuri. În fond, Ion Iliescu reface un traseu istoric; la fel a fost povestea lui Cuza: cu toate reformele lui, cu toţi împroprietăriţii, cu toţi ofiţerii pe care el îi înălţase în grad etc. – cînd a fost să cadă, dus a fost, iar ţăranii ce s-au răsculat pasager în sudul ţării n-au făcut-o ca să-l apere pe *domnul Unirii*, ci de teamă că noul domn le-ar putea lua pămîntul, ca să-l dea înapoi la mînăstiri. La fel Antonescu, Ceauşescu, Constantinescu & *Co*. Nu-i adevărat, cum spun la TV tot soiul de ştefangheorghişti reşapaţi în tracomani şi dacofili, că românii au darul de a-şi omorî conducătorii. E mai grav: pe conducătorul fără putere românii îl lasă în drum fără regrete, pradă cui o fi. Unde-o nimeresc tracomanii de azi e că sămînţa acestei uşurătăţi poate de la daci ne vine: Burebista a fost căsăpit după ce l-au părăsit toţi apropiaţii, după cum şi Decebal, se ştie, era cam singurel în momentul în care-l încolţiră romanii!

Şi uite-aşa (se) trec conducătorii – precum Iliescu, de la 85 la 15% –, numai românul mediu e veşnic: mereu gata pentru un lider în faţa căruia să ţopăie (pus sau nu de servicii speciale comasate!), căruia să-i ciugulească din palmă şi pe care să-l aclame cînd e aproape şi tare, dar pe care să-l expedieze scurt – *hai, mă, şi mai lasă-l dracu'* – cînd e departe şi slăbit.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Duhul lui Sir Winston

1. Acesta este, domnilor, generalul Montgomery! În războaie – invincibil, între războaie – insuportabil! *(Sir Winston Churchill în 1964 despre vicontele Montgomery of Alamein)*

2. Zilele trecute am observat un lucru interesant. În faţă la Downing Street 10 a oprit un taxi gol. Din el a coborît primul ministru! *(1946, despre adversarul său, premierul laburist Clement Attlee)*

3. Domnul Attlee este, ca orice gentleman adevărat, un om modest. Vă pot asigura că, din aceeaşi modestie, a trecut sub tăcere multe alte lucruri pentru care este pe deplin îndreptăţit să fie modest *(1954)*

4. Pentru a avea succes în politică, un tînăr are nevoie de două calităţi esenţiale. În primul rînd, trebuie să fie în stare să prezică ce se va întîmpla mîine, poimîine, luna viitoare, anul viitor şi aşa mai departe. După care, trebuie să poată explica de ce nu s-a-ntîmplat nimic din toate astea. *(1965, interviu)*

5. Declar cu toată onestitatea că în această dispută sînt la fel de imparţial ca şi cum aş arbitra între un incendiu şi brigada de pompieri. *(1926, în timpul grevei generale, cînd a fost acuzat că e părtinitor în calitate de editor al publicaţiei guvernamentale „British Gazette")*

6. Îmi aduc aminte că, în copilărie, părinţii mă duceau la celebrul circ Barnum, care, printre altele, avea o întreagă galerie de monstruozităţi. Exponatul pe care doream cel mai mult să-l văd era „omul fără oase", despre care ştiam că e o creatură flască, fără coloană vertebrală, turtită ca o plăcintă. Părinţii mei au considerat, însă, că ar fi o privelişte mult prea jalnică şi chiar demoralizantă pentru ochii mei de copil, aşa că a trebuit să aştept 50 de ani ca să văd această ciudăţenie fără oase. Iată-l, este noul ministru de Finanţe. *(1931, despre laburistul Ramsay Macdonald)*

7. Nu cred că pot să prezic cum va acţiona Rusia. Avem de-a face cu o ghicitoare înfăşurată într-un mister închis într-o enigmă. Dar, poate că avem totuşi un indiciu: interesul naţional al Rusiei. *(1939, discurs radiofonic)*

8. În filozofia Rusiei bolşevice nu există un singur principiu social sau economic care să nu fi fost elaborat, aplicat şi consfinţit în legi imuabile, încă de acum un milion de ani, de neamul furnicilor. *(1965, Politics)*

9. Într-un război, nimeni nu poate să garanteze că va obţine victoria. Dar poate să o merite! *(1940, corespondenţă)*

10. Noi sîntem bine pregătiţi pentru invazia cu care se tot laudă Hitler de atîta vreme. Chiar şi peştii din Canalul Mînecii sînt pregătiţi! *(1941, discurs radiofonic)*

11. Mă întrebaţi care e politica noastră? Iat-o: vom lupta pe mare, pe uscat şi în aer, cu toată puterea noastră şi cu toată forţa pe care ne-o va da Dumnezeu; vom lupta împotriva acestei monstruoase tiranii, cea mai josnică din sinistrul şi ruşinosul catalog al crimelor omeneşti. Aceasta este strategia noastră. Mă întrebaţi care e scopul nostru? Vă răspund cu un singur cuvînt: victoria! Victorie cu orice preţ, victorie în pofida terorii; victorie, indiferent cît de lung şi de greu va fi drumul; căci fără victorie nu există supravieţuire. *(1940, discurs parlamentar)*

12. Vom merge pînă la capăt. Vom lupta în Franţa, vom lupta pe mări şi oceane, vom lupta cu tot mai multă încredere şi putere în aer, ne vom apăra insula cu orice preţ. Vom lupta pe plaje, vom lupta pe aeroporturi, vom lupta pe cîmpii şi pe străzi, vom lupta în munţi, nu vom ceda niciodată. Chiar dacă, ceea ce nu cred nici măcar o clipă, această insulă sau o mare parte din ea ar fi subjugată sau înfometată, atunci imperiul nostru de peste mări, înarmat şi apărat de flota britanică, va continua lupta pînă cînd, în momentul ales de Dumnezeu, lumea nouă, cu forţa şi energia ei, o va salva şi o va elibera pe cea veche. *(1940, discurs parlamentar)*

13. Adepţii diplomaţiei bazate pe concesii şi amînări „strategice" sînt ca individul care hrăneşte un crocodil – speră că el va fi mîncat ultimul. *(1954, Reader's Digest)*

14. Pentru un om cu educaţie medie, nu e o idee rea să pună mîna pe o carte cu citate celebre! *(1930, My Early Life)*

www.polirom.ro

- Dumitru Ungureanu **Tunul filozoafei**
- Amin Maalouf **Grădinile luminii**
- John Fowles **Omida**
- P.G. Wodehouse **Sezonul de împerechere**

Suplimentul CULTURA
Un săptămînal realizat în colaborare cu *Ziarul de Iaşi*

Texte şi opinii de: *Alexandru ANTONESCU (jurnalist)* ● *Cătălin AVRAMESCU (eseist)* ● *Cornel CODIȚĂ (analist politic)* ● *Monica MICU (editor de ştiri)* ● *Constantin RUDNIȚCHI (redactor-şef, revista* Bilanț*)* ● *Victor-Iulian TUCĂ (corespondent, Bruxelles)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Magdalena BOIANGIU*

DILEMA VECHE

Nuanțele unui NU

Extinderea Uniunii Europene în impas?

La graniţa de Est

Extinderea nu a fost un subiect de discuţie în referendumurile din Franţa şi Olanda. Singura întrebare de pe buletin privea Tratatul Constituţional şi acest Tratat a fost respins de alegătorii din cele două ţări, ceea ce i-a determinat şi pe ceilalţi să amîne consultările populare acolo unde ele erau planificate. Oricum s-au străduit să împacheteze liderii naţionali şi comisarii europeni aceste rezultate, a devenit evident că între elitele politice – fie ele eurofile sau eurosceptice – şi restul populaţiei, informaţia nu circulă în sensul dorit: de dreapta sau de stînga, oamenii consideră aventura europeană un pericol pentru viaţa lor cotidiană, ei preferă ca lucrurile să rămînă aşa acum sînt. Şi în acest punct este implicată şi problema extinderii. Şocul de anul trecut, cînd au fost acceptate zece noi ţări, n-a fost resorbit. Şi dacă România şi Bulgaria par să fie nişte candidate sigure, cu condiţia să facă faţă cerinţelor impuse (şi de data asta nu va mai fi vorba de nici un fel de indulgenţă motivată politic sau altcumva), perspectiva deschisă de unele promisiuni de primire în club a Ucrainei, Turciei, Georgiei trezeşte temeri sau directe reacţii de respingere. Uniunea Europeană nu poate fi limitată la un set de legi şi reguli, ea este viaţă, o viaţă trăită sub protecţia statului atent la plasele de protecţie acordate cetăţenilor aflaţi temporar într-o stare de dezechilibru material, a unui stat preocupat de siguranţa oamenilor. Fascinaţia exercitată de statul social se explică prin modelul de stabilitate şi prosperitate oferit. Vor putea fi menţinute stabilitatea şi prosperitatea cu 27 sau 35 de membri?

E uşor de spus că e vorba de egoism, e mai complicat de combătut acest egoism. Un dosar al problemei alcătuit de revista The Economist *propune să fie primite toate ţările care fac faţă criteriilor de bază – instituţiile democratice funcţionale, economie de piaţă, capacitatea de a implementa legile Uniunii Europene – iar în domeniile unde capacitatea acestor ţări de a se alinia unor standarde comune este redusă, drepturile lor să fie limitate.*

Dar dincolo de calculele economice există şi motivaţii politice, cu o posibilă influenţă viitoare greu de calculat acum. Extinderea Uniunii este singura posibilitate de pacificare a Balcanilor, iar evoluţiile din Croaţia, dar şi cele din Bosnia şi Serbia-Muntenegru, aşa lente şi contradictorii cum sînt, confirmă acest lucru.

Cealaltă problemă dificil de rezolvat în absenţa unei Uniuni puternice este Rusia. Sînt evidente tendinţele autoritariste ale actualului preşedinte: Putin a izbutit să lichideze aproape integral efectele perestroikăi *care au făcut posibilă eliberarea Estului Europei. Sub Putin, Rusia se îndreaptă spre modelul chinez al libertăţii politice limitate şi al unei expansiuni a capitalului privat sub strictul control al partidului unic. Dacă Rusia e tratată ca un aliat diplomatic, ca un partener economic onorabil, revoluţii de tipul celei recente din Ucraina fiind considerate evenimente inoportune, e posibil ca nu doar soarta Osetiei de Sud sau a Transnistriei să fie afectate, ci, prin efect de contaminare, şi a altor teritorii învecinate. Şi apoi cea a vecinilor vecinilor... Succesul democratizării şi al suveranităţii reale ţine de puterea Europei de a fi unită chiar şi în absenţa Constituţiei. Cît timp liderii europeni se ceartă pe bani şi îşi manifestă public neîncrederea reciprocă, axa Washington-Londra poate să le pară unora o variantă mai sigură.* ***(M. B.)***

Cornel CODIȚĂ

Europa: de la Jean Monnet la instalatorul polonez

Tensiunea creată în Europa de respingerea Tratatului Constituţional în Franţa şi Olanda a căpătat consistenţă într-atît, încît poţi pune mîna pe ea. Nu mult, că frige! „Eşec“ pare un cuvînt mult prea slab pentru a defini situaţia actuală. Staţia terminus a unui proces început în 2001, de la care se aşteptau marile clarificări privind viitorul Uniunii Europene presupunea: soluţiile de creştere a funcţionalităţii instituţionale şi adîncirea integrării; direcţiile şi amploarea extinderii. Produsul eforturilor politice şi intelectuale desfăşurate de Convenţia pentru Viitorul Europei au fost aruncate peste bord în doar cîteva zile de votul majoritar al unora dintre cei mai europeni cetăţeni ai Europei. În loc de bilanţ, liderii politici au oferit spectacolul jalnic al datului în stambă, preocupaţi mai degrabă să găsească între ei un ţap ispăşitor, decît să dea faţă cu realitatea propriilor erori.

Cum de s-a ajuns aici? Pe unde s-ar putea ieşi din „pădurea fără rost“ în care a fost rătăcit proiectul european?

Clivajele discursului politic

Rareori s-a văzut o întreprindere politică de o asemenea anvergură aşezată pe o bază mai şubredă. Ori mai degrabă şubrezită constant de două decalaje la nivelul discursului politic. Pe de o parte, cel dintre elita intelectuală şi responsabilii politici ai zilei, care s-au comportat ca două lumi paralele. Mesajele Convenţiei privind temele critice, argumentele pro şi contra legate de soluţiile mai îndrăzneţe de reformă, sensibilitatea temei valorilor europene şi chiar dificultăţile politice majore legate de acceptarea unei soluţii de tip constituţional pentru problemele de construcţie europeană nu au putut străbate zidurile groase ale cancelariilor europene. În schimb, cu aroganţa pe care ţi-o dă exerciţiul puterii, „responsabilii politici“ au intrat cu foarfecele în orice text care depăşea puterea lor de negociere. Sfînta cale a minimei rezistenţe, botezată cu morgă „compromis“, le-a ghidat fără greş mîna şi atitudinea.

Al doilea decalaj, încă şi mai important, a intervenit între agenda politică generată de proiectul constituţional şi necesităţile curente. Privite din perspectiva problemelor de zi cu zi ale europenilor, temele constituţionale erau un fel de tichie de mărgăritar. Între cuvintele alese, lustruite, scrobite ale Constituţiei, chiar şi acei puţini care s-au ostenit să le citească nu au găsit răspunsul la temele de interes imediat: De ce creşterea economică nu poate fi relansată? De ce locurile de muncă se împuţinează? De ce serviciile sociale aflate deja de mult în criză nu dau semne că s-ar putea îmbunătăţi? De ce se deteriorează calitatea vieţii, aproape peste tot, de la marile metropole, la micile oraşe şi regiunile rurale? De ce pîinea, varza, sacoul ori maşina, plătite în euro, ne costă mai mult decît odinioară în mărci, ori franci?

Decalajul de discurs a fost accentuat şi de impactul crizei economice, adînc resimţită mai ales în Germania şi Franţa. După două mandate social-democrate, Germania se confruntă cu o rată a şomajului pe care nu a mai cunoscut-o din anii '60! Capacitatea de înnoire tehnologică este încă mult sub ritmul marelui concurent – Statele Unite – şi chiar al „lupilor tineri“ – India, China. Cheltuielile uriaşe susţinute pentru ştergerea rapidă a diferenţelor între landurile din Est şi cele din Vest au dat rezultate admirabile la nivelul infrastructurilor şi ambiental, dar nu par să fi influenţat sensibil inegalitatea veniturilor şi a şanselor, cu ecou direct în „noile resentimente“. Iar cînd economia germană are frisoane, cea franceză este deja internată în spital! Şi nici restul Uniunii Europene nu se simte prea bine!

Constituţia – tichie de mărgăritar?

La tot acest tablou s-au adăugat „micile“ erori de abordare politică a procesului prin care Constituţia Europei urma să se nască. Cea mai evidentă dintre ele a fost chiar decizia privind organizarea referendumurilor constituţionale. O măsură care nu era obligatorie în nici una dintre ţările membre! Decizia a fost inspirată fie de orgoliul de a-şi pune în palmares o victorie cît mai spectaculoasă, cum a fost cazul Franţei, fie de temerea politicienilor de a-şi asuma răspunderea pentru un text nu foarte popular, cum a fost cazul Olandei. A doua eroare de abordare politică a fost săvîrşită tot pe scena politică franceză, fără să fie neapărat apanajul ei exclusiv. Ea a constat în devălmăşia temelor politice curente cu cele privind Constituţia europeană. În locul unui vot „pentru Europa“, alegătorilor li s-a oferit prilejul unui vot de penalizare. Pe care ei n-au ezitat să-l folosească. Oricum, francezii sau olandezii nu aveau nevoie de un vot în plus ca să demonstreze cuiva că sînt europeni. Miza penalizării „puterii“ pentru eşecurile politicilor curente a fost net mai mare decît miza unui vot demonstrativ de europenitate.

Pe acest fundal, a intervenit a treia greşeală politică, şi anume prezentarea Constituţiei ca un compromis. Votul negativ se explică mult mai coerent prin mesajul trimis chiar de politicienii care au dorit aprobarea Constituţiei, decît printr-un presupus puseu de anti-europenism al alegătorilor. Dacă este un compromis, atunci cu siguranţă nu este „forma ideală“ a textului de care Europa are nevoie. Miza nu era un tratat oarecare de parcurs, din acelea din care Uniunea negociază la fiecare doi-trei ani, ci un nou „Act Fondator“. Chiar şi cei mai fervenţi europenişti se puteau întreba: „Dacă tot există o listă atît de lungă a imperfecţiunilor sale, nu-i mai înţelept, oare, să nu-l votăm?“ Capcana a funcţionat fără greş!

Oricum, scepticismul metodologic, fie el şi bine temperat, are un punct tare de sprijin. Deficitul democratic nu este rezolvat nici de textul propus drept Constituţie. Aici era nevoie de alegeri radicale. Construcţia democratică nu lasă loc soluţiilor de compromis. Dacă structura executivă a Uniunii este Comisia, atunci ea ar trebui să fie controlată de Parlament, pe căile obişnuite. Concurenţa de autoritate legislativă dintre Consiliu şi Parlament ar trebui înlăturată. Dacă modelul este acela al unei Confederaţii, chiar una mai slabă, atunci voinţa statelor trebuie să se exprime la nivelul Parlamentului. Ar trebui să avem un Parlament European bicameral, după modelul german sau american. Reprezentanţii statelor în Senat, cei ai cetăţenilor în Cameră. Ce fel de Europă generează Constituţia propusă? Va fi una „Imperială“, pregătită pentru politica de putere la nivel global, sau una „Republicană“, preocupată mai degrabă de promovarea valorilor interne de la care se reclamă: democraţie, stat de drept, subsidiaritate, libertatea persoanei, asumarea diversităţii, prosperitate şi coeziune socială, cultură? Dar „noile democraţii“? Este lărgirea Uniunii, în aceste condiţii de criză, o problemă suplimentară, sau parte a soluţiei? *Big is beautiful* este adevărat şi în ceea ce priveşte extinderea europeană? Dar limitele? Vor fi ele dictate de imperativele funcţionale ale Uniunii, de criterii politice şi performanţe economice? Vor fi, mai degrabă, fixate de istorie sau de capacitatea noii construcţii europene de a rezolva problema transferului de autoritate de la statele suverane la instituţiile comunităţii, mai ales în domeniul politicii de apărare şi externe? Nici una dintre marile opţiuni, dintre marile mize ale construcţiei europene nu este asumată de proiectul constituţional! Să ne mai mirăm, oare, că textul constituţional a căzut la examenul de încredere al europenilor?

De la viziune la spaime: victoria „naţionalismelor orientate spre interior“

Într-o conferinţă ţinută în 1953, Ortega y Gasset dădea nume unui proces politic şi cultural care nu s-a oprit nici azi, ba chiar pare să fi fost întărit de integrarea europeană. După „naţionalismele orientate spre exterior“, care au susţinut competiţia imperială a marilor puteri europene, culminînd cu cele două războaie mondiale ale secolului XX, Europa a inventat „naţionalismele orientate spre interior“.

Între discursul oficial al Europei şi cel generat de inconştientul ei colectiv se cască o prăpastie tot mai greu de acoperit. Primul rămîne cantonat în multiculturalitate, respect al diferenţei, discriminare pozitivă, acceptare a schimbării, inclusiv a celei care alterează inevitabil structurile. Cel de-al doilea este pradă aprehensiunilor identitare, spaimelor necontrolate de „celălalt“, de prejudecata „nocivităţii intrinseci a străinului“. Şi pentru că toate astea trebuiau să poarte un nume, ele au luat forma „instalatorului polonez“. Între ridicol şi declanşator de explozii electorale, mitul străinului invadator a pus stăpînire pe subconştientul europenilor. Dintr-o dată, falia dintre „Noua Europă“ şi „Vechea Europă“ nu mai apare ca un simplu artificiu de discurs. Să fi avut atîta dreptate, peste timp, părintele ideii pan-europene, contele Coudenhove-Kalergi? „Europa stă cu privirea aţintită înspre trecut, în loc să scruteze viitorul... Această eternă orientare spre trecut este principala cauză a declinului şi fărîmiţării Europei“.

Teama de un nou război între Germania şi Franţa a inspirat soluţia atît de puţin convenţională a lui Monnet – Comunitatea Economică a Cărbunelui şi Oţelului. Însoţită, însă, de viziunea unei Europe federale. Domesticirea politică a acelor temeri a pus piatra de temelie a ceea ce azi este Uniunea Europeană.

Logica trecutului nu e prea încurajatoare! Frica de „instalatorul polonez“ s-ar putea să nu fie cea mai bună premisă pentru un viitor solid al Europei.

INTEGRAREA NU-I PE GRATIS

Cătălin AVRAMESCU

Nu-i ajutaţi să-şi păstreze slujbele!

În timpul campanei din 1948, care a dus la realegerea sa, preşedintele Truman a folosit un tren care oprea în staţiile unde avea programate mitinguri electorale. De pe platforma ultimului vagon el le spunea apoi celor adunaţi să îl asculte: „Oameni buni, numele meu este Harry Truman şi lucrez pentru guvernul federal. Vă rog să mă ajutaţi să-mi păstrez slujba".

Ulciorul nu merge de două ori la apă, spune proverbul. Săptămînile trecute politicienii din două ţări europene s-au prezentat, cu considerabil mai puţină modestie, pentru a solicita un vot asupra „constituţiei europene". Spre surprinderea lor, ceea ce au primit de la electorat ambasadorii regimului de la Bruxelles a fost un preaviz de concediere.

Votul categoric negativ al francezilor şi olandezilor este o ocazie pentru cetăţenii ţărilor candidate din estul Europei să reflecteze asupra sensului aderării la o uniune a cărei raţiune de a fi devine, pe zi ce trece, tot mai incertă.

Atunci cînd ţări precum România au formulat, la începutul anilor 1990, dezideratul aderării la Uniunea Europeană, aceasta era o organizaţie diferită de aceea care se conturează acum. Est-europenii se gîndeau că se vor alătura britanicilor şi germanilor. Acum ei află cu surprindere că trebuie să se înghesuie alături de turci şi de ciprioţi.

Nici unul din membrii actualei clase politice nu a explicat, raţional, de ce anume România ar trebui să adere la un club al unor economii al căror ritm mediu de creştere anual a fost, în ultimii ani, de circa 2 la sută, în condiţiile în care economia românească se situează constant peste 5 la sută. Anul trecut cifra pentru România a fost chiar de 8 la sută, iar anul acesta se prevede un ritm de peste 6 la sută, în vreme ce UE abia ar atinge, iarăşi, 2 la sută.

Problema nu este cît de minunată e economia românească. Aceasta are defecte structurale grave. Problema e alta: atît România, cît şi majoritatea celorlalte economii est-europene au reuşit să menţină ritmuri de creştere cu mult peste media vest-europeană, în condiţiile în care aceste ţări nu sînt parte a blocului economic UE. Or, unul din argumentele vehiculate este tocmai acela că intrarea în UE ar asigura o economie performantă şi că rămînerea pe dinafară ar însemna un handicap economic. Faptele arată însă altceva.

Nici unul din membrii actualei clase politice nu a explicat, raţional, de ce România ar trebui să adopte moneda euro. Într-o economie unde inflaţia este galopantă, aşa cum a fost economia românească vreme de peste un deceniu, această decizie ar fi fost raţională, dar raţională ar fi fost şi trecerea la oricare alt mijloc de plată stabil, precum lira sterlină, dolarul canadian sau coroana islandeză. Însă ameninţarea cea mai mare nu mai vine acum din partea inflaţiei şi nici măcar a deficitului bugetar.

Problema, în fond, este a felului în care funcţionează sistemul monedei euro. Deja un număr de state – Franţa, Germania, Italia şi Portugalia – au deficite bugetare care încalcă regulile pactului de stabilitate monetară. Germania, cel puţin, pare să fi adoptat de cîţiva ani o politică de ignorare deliberată a prevederilor europene, un exemplu care s-ar putea curînd să devină regulă. Pe de altă parte, statele UE care au refuzat adoptarea „monedei comune" – Marea Britanie, Suedia şi Danemarca – dovedesc că această mişcare a fost benefică pentru economiile lor.

Nici unul din membrii actualei clase politice nu a explicat, raţional, de ce România ar trebui să renunţe la avantajele vamale pe care le aduce un statut extracomunitar. Acestea sînt atît de mari încît unele teritorii precum insulele Aland, din Finlanda, şi-au asigurat neparticiparea la structurile UE.

Problema este că apropierea de UE deja a produs, în anumite privinţe, pagube considerabile economiei româneşti. Industria *lohn*-ului, de care depind zone întinse din Moldova, deja se vede pusă pe butuci. Comerţul *tax-free* are zilele numărate. Chiar şi simplii consumatori suferă datorită necesităţii impunerii de taxe discriminatorii asupra produselor provenite din Statele Unite, Coreea şi Japonia.

Nici unul din membrii actualei clase politice nu a explicat, raţional, de ce România ar trebui să adopte politici fiscale prescrise de UE. Problema este că un regim favorabil de impozitare ar fi unul din puţinele avantaje competiţionale pe care le-ar putea avea economia românească. Or, se pare că UE este îngrijorată ca România să nu devină un „paradis fiscal". Da, de asta ne temeam şi noi, să nu ajungem asemenea celor din Monaco, ferească sfîntul...

Nici unul din membrii actualei clase politice nu a explicat raţional ce sens are aderarea la un bloc politic care, departe de a garanta interesele de securitate ale României, adesea se opune acestora. Adevărul este că securitatea ţării noastre este acum asigurată de NATO, ceea ce înseamnă, în practică, SUA. Actualii politicieni pretind că între alianţa cu Statele Unite şi aceea cu Uniunea Europeană nu este nici o contradicţie. Din păcate, însă, ea există. Asta nu o spun eu, Avramescu, ci o spune chiar Uniunea Europeană. Prin lideri precum Chirac sau Schroeder, care şi-au făcut un port-drapel din antiamericanism, UE este acum principalul obstacol extern care stă în calea apropierii dintre America şi statele din estul Europei.

Aş vrea să fiu bine înţeles. Nu susţin că actualul proces de integrare europeană nu are şi aspecte bune. Reforma justiţiei, spre exemplu, probabil că nu se poate face fără presiunea care vine din partea UE, pentru că aşa-numitul „sistem judiciar" din România este o caricatură nedemnă şi coruptă pînă în străfundurile sale. Respectarea normelor de mediu, de asemenea, probabil că s-ar putea realiza doar prin alinierea la legislaţia vest-europeană.

Ceea ce vreau eu să spun este altceva, anume că euroscepticismul nu este un lux. El nu e ceva pe care, dintre partidele respectabile din Europa, doar conservatorii britanici şi-l pot permite. El este o atitudine raţională, iar argumentele sale merită să fie dezbătute. Nu de alta, dar altfel riscăm să ajungem într-o situaţie în care meritele sale vor trebui dezbătute.

Cît despre politicienii care au descins în tîrg pentru a face comerţ cu vorbe goale despre „integrarea europeană", să ne gîndim bine dacă îi vom mai ajuta să îşi păstreze slujbele.

Constantin RUDNIŢCHI

Cine trînteşte uşa în nas

Sala de şedinţe a unui Consiliu Judeţean din România. Un domn cu ochelari, cu o figură tipică de neamţ, cu un zîmbet mai degrabă tăios care se lăţeşte pe toată faţa. De partea cealaltă a mesei, un tînăr bronzat, cu alură sportivă, cu o faţă de şmecheraş care a ştiut să se descurce în tranziţia românească, cu o mină relaxată, ce vine, mai mult ca sigur, din plimbările pe care le face cu iahtul personal. Alături de el, un personaj care pare a fi aghiotantul şmecheraşului: un pic de burtă, o cămaşă de duzină, o privire inexpresivă. Se discută, în contradictoriu, despre bani. Personajul cu faţă de neamţ o ţine pe-a lui: vrea banii înapoi. Românii se enervează rău şi pleacă din sală trîntind uşa după ei. Scena este strict autentică, a fost difuzată de un post de televiziune şi arată, sintetic, felul în care au decurs discuţiile dintre Jonathan Scheele, şeful Delegaţiei Comisiei Europene la Bucureşti, primarul Constanţei, Radu Mazăre, şi preşedintele Consiliului Judeţean, Nicuşor Constantinescu. Tema? Scheele a cerut un milion şi jumătate de euro înapoi, bani daţi de Uniunea Europeană, pentru că lucrările de construcţie a unui pavilion expoziţional din Constanţa sînt mult întîrziate.

Este un bun exemplu al felului în care se pot risipi banii europeni destinaţi României. Recent, preşedintele Băsescu şi-a atras criticile opoziţiei politice pentru că a îndrăznit să afirme că România este dispusă să renunţe la o parte din fondurile pe care ar trebui să le primească de la Uniunea Europeană. De fapt, preşedintele României nu a fost original. Cu cîteva zile înainte, la o întîlnire a ţărilor UE, reprezentanţii cîtorva state intrate în valul de anul trecut, văzînd disputele acerbe, pe tema bugetului, dintre Franţa, Germania şi Marea Britanie, au avut aceeaşi reacţie, adică s-au oferit să mai cedeze din banii care li se cuvin. Era o atitudine plasată între bunăvoinţă, o oarecare jenă şi timiditatea celui care nu are prea mulţi bani în buzunar, dar se trezeşte invitat într-un club select. În felul acesta (oferindu-se să cedeze o parte din fondurile ce li se cuveneau prin buget) au crezut noii-intraţi că pot aplana cearta pe bani care se dă între veteranii UE.

Atitudinea lui Traian Băsescu este de bun-simţ. Paradoxal, dar problema României nu este neapărat valoarea fondurilor europene pe care trebuie să le încaseze, ci nivelul de absorbţie al banilor. Nu este o noutate. Au fost nenumărate situaţii în care fondurile europene nu au fost consumate pentru că autorităţile române sau companiile româneşti nu au reuşit să facă proiecte sau nu au avut bani pentru cofinanţare.

De altfel, de multe ori se uită că pentru a putea primi bani europeni este nevoie să mai vii cu nişte bani de acasă. Pe de altă parte, România este încă într-un stadiu incipient în ceea ce priveşte consultanţa pentru accesarea fondurilor europene. Nu există încă ştiinţa de a întocmi un proiect care să întrunească standardele (este adevărat, poate excesive, poate birocratice, poate prea tipicare) impuse de UE.

Există o prea mare politizare a instituţiilor şi oamenilor care manevrează banii europeni. Este vorba atît de cei care primesc bani (să ne aducem aminte doar de cazurile Puwak, Mischie ş.a.), cît şi de cei care decid destinaţia banilor. Funcţionarea de facto a agenţiei SAPARD a întîrziat aproape doi ani de zile din cauza dorinţei ministrului Agriculturii din guvernarea CDR de a i se subordona agenţia. Cu această ocazie au fost în pericol să se piardă şi fondurile alocate de Uniune în perioada în care agenţia nu a funcţionat. Pentru că, să nu uităm, bugetele Uniunii sînt definite şi alocate pe perioade lungi (şase ani) şi ele nu ţin seama că într-o ţară sau alta se întîrzie înfiinţarea instituţiei care trebuie să gestioneze finanţarea proiectelor. Este prea politizată alocarea fondurilor europene şi pentru că – fostul guvern a iniţiat procedura şi actualul a perpetuat-o – şefii agenţiilor sînt numiţi pe criterii politice şi nu în funcţie de capacitatea lor managerială.

Dar marea problemă a gestionării fondurilor europene este că rezultatele concrete sînt prea puţin vizibile. Cel mai bun exemplu în acest sens este programul PHARE, care se derulează în România de mulţi ani. De-a lungul timpului, mulţi funcţionari mi-au descris felul în care s-au cheltuit banii dedicaţi programului PHARE, program cu finanţare nerambursabilă. O instituţie făcea un proiect de finanţare, se aproba, veneau specialişti din UE care realizau proiectul pentru instituţia din România, îşi primeau banii şi plecau acasă. Din păcate, proiectul rămînea uitat în vreun fişet fără ca nimeni să-l mai pună în practică.

Exemplele pozitive nu ajung în atenţia publicului, scandalurile legate de finanţări ţin, atunci cînd este cazul, în mod logic, prima pagină a ziarelor. Chiar dacă mulţi români încep să înţeleagă că Uniunea Europeană nu este un Moş Crăciun care face cadouri, aşteptările sînt însă mult mai mari. Pentru a obţine bani de la UE este nevoie de cofinanţare, este nevoie de proiecte, de depăşirea birocraţiei europene şi este nevoie de viza unei instituţii europene. Colac peste pupăză, din cînd în cînd un organism european vine să mai şi cotroleze felul în care au fost cheltuiţi banii.

Să nu ne aşteptăm la minuni de la UE. Mai mult, controversele declanşate în interiorul Uniunii au şi o importantă conotaţie bugetară. Ţările care dau mai mult decît primesc sînt tot mai nemulţumite. Finanţarea agriculturii franceze bagă zîzanie în Uniune. Astăzi, primarul Mazăre şi-a putut permite să trîntească uşa, supărat pe reprezentantul UE la Bucureşti. Fie că o spunem mai mult sau mai puţin răspicat, acum adevăratul risc este ca nu cumva UE să ne trîntească uşa în nas.

Uniunea este bolnavul Europei

„În doar şase luni, liderii Uniunii Europene s-au împiedicat de patru ori de acelaşi obstacol: iarăşi, interesele ţărilor membre s-au dovedit a fi mai puternice decît interesele comune. Înainte de eşecul bugetului, au fost directiva Bolkestein, strategia de la Lisabona şi referendumurile cu privire la Constituţia europeană. Luate separat, nici una dintre aceste respingeri nu este dramatică, dar împreună sînt. Am un spasm în gît, îmi curg ochii, mi-e greaţă: doar cu un simptom, mă pot duce la lucru, dar toate la un loc înseamnă boală. Astăzi, bolnavul Europei este Uniunea. Trei dintre aceste simptome au drept cauză extinderea UE de anul trecut. Mai precis, faptul că Europa Occidentală digeră de abia acum rezultatele. *Summit*-ul european despre buget a eşuat pentru că statele contributoare nu s-au pus de acord asupra cheltuielilor. Iar noile state beneficiare au aşteptat pasiv să vadă ce sumă li se va atribui în «cadrul negocierilor». Degeaba. Problema nu e că «bogaţii» nu pot da mai mulţi bani «săracilor». Problema e că nu vor. Oricum, nu imediat. Vineri, cu puţin înainte de miezul nopţii, cînd să se termine negocierile, era consternant să vezi ţările recent primite, după ce ceilalţi nu mai vroiau să cheltuiască de dragul lor, propunînd să-şi strîngă ele cureaua. Să nu ne înşelăm: Europa Occidentală a cîştigat prin înlăturarea Zidului şi prin schimbarea regimurilor din Europa de Est. A cîştigat pieţe, a făcut profit. Nu mărfurile ieftine din Est inundă magazinele occidentale, ci articolele occidentale scumpe inundă buticurile din Est. Mîna de lucru ieftină din Est nu a năvălit în Occident. Desigur – şi aceasta e o problemă în plus pentru elitele ungureşti, cehe etc. –, Consiliul Europei nu este un colocviu al economiştilor şi în special nu este Comisia pentru restabilirea dreptăţii istorice. Refuzul conducătorilor din statele contributoare din Europa reflectă pur şi simplu incertitudinile, spaimele şi lipsa de solidaritate din ce în ce mai evidente în masele populare"... (László Szöcs, *Népszabadság*, Budapesta)

WATERLOO DUPĂ 190 DE ANI

Victor-Iulian TUCĂ

Un alt fel de înfrîngere

Ca o ironie istorică, dezacordul final din cadrul reuniunii Consiliului European de vară s-a înregistrat la 18 iunie 2005, avîndu-i ca protagoniști principali pe britanici și pe francezi. Iată că după 190 de ani de la înfruntarea de la Waterloo, a apărut o altă controversă franco-britanică, cu o importanță deosebită (ca întotdeauna) pentru Europa. Punctele de vedere exprimate în Consiliul European diferă radical, însă toți susțin că doresc să contribuie la finalizarea arhitecturii Uniunii, într-o formă convenabilă pentru toate cele 25 sau 27 de state membre. Este o utopie? Da, se vor grăbi să răspundă euroscepticii... Uniunea a eșuat, Constituția a fost respinsă, iar bugetul nu s-a adoptat... Europa Unită rămîne un mit... după care, aceiași eurosceptici își vor îndrepta privirea spre alte repere, peste mări și țări, cu ochii umeziți de plăcere...

Este adevărat, două zile obositoare, terminate după miezul nopții, nu au fost îndestulătoare pentru adoptarea bugetului Uniunii pe termen lung (2007-2013), în pofida eforturilor făcute de președinția luxemburgheză și în special de Jean-Claude Junker. Totuși, controverse anglo-franceze pe marginea unui buget din care aproximativ jumătate este destinat subvenționării politicii agricole comunitare nu distrug Uniunea, ci pot fi benefice, în cazul în care se va lua pînă la urmă o decizie adaptată cerințelor secolului XXI. Politica agricolă comună, susținută cu tărie în special de Franța, va înghiți în perioada 2007-2013 de 7 ori mai mult decît bugetul Uniunii pentru cercetare, tehnologie, știință, dezvoltare și educație. Corespund aceste cheltuieli, de care beneficiază numai 5% din populație (pentru care sînt cheltuiți 40% din resursele financiare europene), reformelor cerute de Agenda Lisabona, ale căror obiective sînt transformarea Europei în cea mai competitivă economie din lume pînă în 2010? Firește că nu! Jocurile de culise care au marcat negocierile din 16-17 iunie din Consiliul European s-au concentrat exact pe acest aspect: Franța a încercat să-și atragă cît mai multe state, în sprijinul păstrării neatinse a politicii agricole, iar Marea Britanie să-și mențină avantajele financiare obținute (4,4 miliarde euro) în timpul guvernului conservator Margaret Thatcher, Tony Blair declarînd că este de acord să renunțe la acest avantaj dacă Franța renunță la subvenționarea politicii agriculturii comunitare (PAC). România și Bulgaria au și ele prevăzute plăți directe pentru agricultură, în valoare totală de 14 miliarde euro. Jean-Claude Junker a propus statelor membre, pentru a nu înrăutăți și mai mult situația financiară, ca parte din aceste fonduri să fie plătite din bugetul pe agricultură convenit în mai 2004. La un moment dat, în toiul dezbaterilor, negociatorii francezi (care inițial nu erau de acord ca fermierii francezi să primească mai puțin din cauza românilor și bulgarilor) își schimbaseră poziția, susținînd că acceptă propunerea luxemburgheză, cu condiția amînării aderării celor două țări, un an sau mai mult... Din fericire, acest plan a căzut, nefiind sigur la acest moment din ce fond se vor plăti cele 14 miliarde de euro, prevăzute pentru cele două țări în curs de aderare.

După ce a eșuat în încercările de izolare a Regatului Unit, Jacques Chirac i-a acuzat pe britanici, împreună cu alte cîteva țări bogate (Olanda și Suedia), că nu vor să ajute țările sărace din Est, deși Marea Britanie, Olanda, Suedia împreună cu Germania au avut dintotdeauna o contribuție netă la bugetul Uniunii. Șase state membre au cerut, înaintea *summit*-ului, limitarea bugetului la 1% din produsul intern brut al Uniunii Europene (față de 1,14% propus de Comisia Europeană și 1,7% propus de președinția luxemburgheză). Deși Germania a acceptat pînă la urmă propunerea lui Junker, Olanda a refuzat-o, fiind imposibil pentru guvernul de la Haga să accepte augmentarea contribuției sale la bugetul Uniunii, după respingerea de către olandezi a Constituției europene.

Un alt subiect de atac l-a reprezentat diferența de viziune asupra viitorului european. Deși datorită propriilor gafe pe plan intern, Constituția a fost respinsă tocmai în Franța, Jacques Chirac a vorbit la *summit*-ul european despre proiectul politic al Europei Unite, acuzîndu-i din nou pe englezi de o atitudine mercantilă, care nu ar urmări decît realizarea unui supermarket regional. Realitatea de pe teren arată însă altfel. Britanicii, bazați pe spiritul lor pragmatic și empirist, au una dintre cele mai competitive economii, baza esențială oricărui proiect politic comun. Jacques Chirac construiește pe plan teoretic... un mare viitor european, în timp ce pe plan intern deține 10 milioane de șomeri, dublați de alte milioane de nemulțumiți care au votat împotriva ideii unei Europe politice. Confuzia între directiva Bolkestein și prevederile constituționale, opoziția față de Turcia și, în al treilea rînd, frica cetățenilor francezi de noii veniți din Est care ar distruge modelul social au fost motivele principale care au dus la spulberarea proiectului constituțional, responsabilitate de care Jacques Chirac pare a nu fi conștient.

De altfel, atît Marea Britanie cît și Franța au o abordare interguvernamentală, diferită de cea federală, propusă de Germania (Joschka Fischer, mai 2000) sau Belgia. Prima viziune, în ciuda a ceea ce susține Jacques Chirac atunci cînd vorbește de o Europă politică, merge pe ideea (vezi proiectul constituțional proaspăt respins) unui Consiliu puternic, condus de un președinte ales pe o perioadă de doi ani de statele membre, și își manifestă neîncrederea în Comisia și Parlamentul European. Această abordare dezvăluie credința că legitimitatea democratică vine de la statele membre *(vertical democracy)* și nu de la cetățenii europeni *(horizontal democracy)*. Uniunea Europeană nu este pînă la urmă decît un instrument pentru consolidarea republicii gaulliste. Centralizarea susținută de Franța, pe modelul celei de-a cincea Republici franceze, sub tentantul pretext *Europa, federația statelor națiune,* minează participarea reală a cetățenilor la construcția europeană. Referindu-se la viitor, Tony Blair declara la finalul Consiliului European, terminat cu două ore după miezul nopții, că *„este momentul ca Europa să adopte schimbări și reforme fundamentale, să reinstaureze legătura dintre instituțiile și politica Uniunii cu prioritățile și îngrijorările cetățenilor. Votul negativ dat la recentele referendumuri nu poate fi ignorat, este timpul de a formula un răspuns bazat pe o decizie corectă pentru viitor“.*

O concluzie care se va dovedi validă doar în cazul în care Tony Blair va demonta acuzațiile aduse de Jean-Claude Junker (făcute după ce Blair s-a dovedit inflexibil și a refuzat și ultima propunere a Franței, și anume reducerea bugetului agricol cu 6 miliarde euro) și va dovedi, așa cum a declarat de altfel *(I passionately believe both in European Union, in Britain's place in Europe and in Britain's place in the Central Europe)* credința în ideea Europei Unite.

© S. Ivanoschi

De altfel, departe de a fi atît de tragică după cum pare, reforma dorită de Marea Britanie și alte state ar putea salva Europa de la stagnarea economică și politică în care s-a împotmolit. Noua președinție, britanică, va încerca o resuscitare bugetară plecînd de la o bază economică solidă, adică aplicînd reformele de care Uniunea Europeană are atîta nevoie. Opoziția lui Jacques Chirac rămîne un impediment major, însă Tony Blair se dovedește a fi cel mai redutabil politician al momentului. Nu ne rămîne să sperăm decît într-un alt fel de Waterloo, și anume unul cu deznodămînt fericit pentru Europa.

Monica MICU

Instalatorul polonez se întoarce...

Dilema mea dragă,

Uite și tu ce înseamnă promovarea turismului în afara țării și cum pot unii să exploateze o imagine oarecum negativă creată într-o țară ai cărei locuitori știu să taxeze orice. E vorba de o campanie inițiată de Oficiul Polonez de turism de la Paris, al cărei protagonist este tocmai ieftinul instalator polonez! Acesta revine în atenția francezilor nu ca să le ia locurile de muncă ci pentru a-i invita să-i viziteze țara natală. Afișe care împînzesc Franța iau în derîdere temerile francezilor că-și vor pierde slujbele în defavoarea est-europenilor folosind tocmai imaginea unui tînăr instalator polonez extrem de atrăgător care spune: „Rămîn în Polonia. Veniți în număr mare!“.

Polonezii sunt îndrăzneți în umorul lor pentru că, în timpul referendumului pentru Constituția europeană, „instalatorul polonez“ era simbolul muncitorului venit din noile membre ale Uniunii Europene să-și ofere serviciile la tarife mult mai mici și, deci, unul din motivele declarate pentru care Carta a căzut la votul francezilor. Campania publicitară lansată, nu de mult, în Franța, a stîrnit deja valuri de aprobare în rîndul internauților. Majoritatea opiniilor găsite pe Internet spun același lucru: e o campanie bună, dar să nu uităm cine ne ia pîinea de la gură! „Apreciez autoironia asumată de polonezi, dar, dacă se poate, schimbați sloganul cu «Rămîn în Polonia. Veniți înapoi în număr cît mai mare!»“. Și cînd te gîndești că ostilitatea față de meseriașul din Europa de Est e mare acum cînd, totuși, adevăratul val de imigranți polonezi venea în Franța în urmă cu 60 de ani...

Gata cu tocmelile

Stop? Un răgaz suplimentar ca să avem timp de gîndire? Ca să ni se facă educația? Sincer vorbind, acest *summit* de la Bruxelles (16-17 iunie) a fost o bațjocură în cea mai bună tradiție. Conducătorii noștri, săracii, nu s-au sincronizat cu momentul și n-au înțeles că a început o epocă nouă, a reformulării Uniunii Europene. Ceea ce tîrîm după noi de jumătate de secol și ceea ce proiectul de Constituție a consacrat în 485 de pagini confuze se rezumă la cele cîteva rînduri care au permis marile salturi înainte pe teren economic, la cîteva intuiții privind direcția politică, exprimate într-un limbaj alambicat și la jungla de reguli sectoriale, de neînțeles, undeva între suprarealism și inepție. Cu aceste carențe evidente, Constituția a fost catalizatorul: așa a apărut la suprafață ceea ce nu era decît o opoziție larvară la felul cum se iau deciziile în Uniunea Europeană. Pînă acum, cetățenii au tolerat compromisuri, uneori lipsite de orice motivație, fiindcă bogăția era suficientă, ajungea la toată lumea, fiecare avea o felie de prăjitură. Nu mai e cazul. Extinderea Uniunii și mondializarea au ridicat vălul și s-a descoperit că, dincolo de micile aranjamente, e un rege care, chiar dacă nu e gol, nu e nici prea bine îmbrăcat. Cetățenii au văzut că regele e acoperit cu bucăți de material, unele scumpe, altele cu totul ridicole. Și, din cauza acestor bucăți prost asamblate și prost cusute, regele de-abia de se poate mișca. Europenii, din Nord și din Sud, din Est și din Vest, și-au dat seama că acest costum nu e potrivit. El nu permite confruntarea cu provocările viitorului, nici măcar nu te lasă să te simți bine îmbrăcat, în casa noastră comună, recent extinsă. Blair are dreptate cînd cere să se discute, din nou și de la început, bugetul irațional al Uniunii, dar el uită că mai sînt și „alte bătălii de dat, privind participarea politică, imigrația, structura Uniunii, definirea statului social. Epoca micilor aranjamente s-a isprăvit. Ar trebui să înceapă epoca viziunii. O viziune reflexivă și rațională, dar o viziune“...

(José Manuel Costa, *ABC,* Madrid)

ISLAMUL SOLUBIL ÎN EUROPA?

Alexandru ANTONESCU

Lungul drum al Turciei

„Beatles erau în top şi John F. Kennedy – la Casa Albă atunci cînd Turcia a cerut, pentru prima dată, aderarea la Piaţa Comună. În cele patru decenii care au trecut, uşile clubului s-au deschis pentru alte 19 ţări, dar au rămas ferm închise în faţa Turciei", scria cotidianul britanic *The Independent* în octombrie anul trecut, a doua zi după ce Comisia Europeană făcuse – în sfîrşit! – din primirea Turciei în Uniune o „perspectivă realistă, chiar dacă încă depărtată". Într-adevăr, statul întemeiat de Kemal Atatürk a semnat, încă din septembrie 1963 (după patru ani de negocieri), acordul de asociere la ceea ce se numea pe atunci Comunitatea Economică Europeană, restrînsă la cele şase ţări fondatoare. Acordul deschidea explicit calea spre uniunea vamală şi spre „aderarea deplină şi integrală" la Piaţa Comună. De atunci, conducerea şi membrii „clubului" european au găsit numeroase formule pentru a da Turciei acelaşi răspuns: „da, dar... nu acum". E drept că, multă vreme, turcii şi-au ridicat singuri obstacole pe drumul spre Europa: intervenţiile repetate ale armatei în viaţa politică de la Ankara, invadarea părţii de nord a Ciprului, în iulie 1973, statutul minorităţii kurde (cu care armata turcă purta un război presărat cu abuzuri de ambele părţi) şi, în general, situaţia respectării drepturilor omului erau într-un asemenea dezacord cu normele „vechii Europe", încît nu mai era nevoie de alte justificări pentru refuz. Cererea oficială de aderare, depusă abia în 1987, a fost primită cu noi amînări, iar uniunea vamală nu a intrat în vigoare decît la 1 ianuarie 1996. Între timp, atît Turcia, cît mai ales Europa şi întreaga lume se schimbaseră: deschizîndu-şi larg porţile pentru statele excomuniste, Comunitatea devenită Uniune era datoare să ofere Turciei măcar o perspectivă concretă de aderare. Ceea ce a şi făcut în decembrie 1999 (cînd s-a hotărît şi deschiderea negocierilor cu România), prin acordarea statutului oficial de ţară candidată; a urmat Parteneriatul pentru aderare, prevăzînd cerinţele care trebuiau îndeplinite pentru începerea negocierilor propriu-zise. Iar guvernele de la Ankara s-au arătat foarte dornice să-şi facă temele, chiar şi după ce socialistul laic Bülent Ecevit, urmaş politic al lui Atatürk, i-a cedat locul lui Recep Tayip Erdogan, a cărui culoare politică islamistă le dădea fiori multor europeni cu vechime. Pedeapsa cu moartea a fost abolită, s-a permis, într-o oarecare măsură, predarea limbii kurde iar Constituţia şi legile turceşti au fost amendate pentru a respecta „criteriile politice de la Copenhaga". Mai rămîneau multe de făcut, dar aderarea Turciei la Uniune devenise o posibilitate concretă, fapt care i-a alarmat pe cei care aveau obiecţii.

Fostul preşedinte francez Valéry Giscard d'Estaing, revenit în scenă ca preşedinte al Convenţiei însărcinate cu elaborarea Constituţiei europene, a fost primul care şi-a asumat sarcina de a spune cu voce tare ceea ce alţii păstrau doar în gînd: Turcia este o ţară apropiată de Europa, cu o elită veritabilă, dar nu este o ţară europeană; capitala sa nu se află în Europa, iar 95% din populaţia sa trăieşte în afara Europei. În consecinţă, nu şi-ar avea locul în Uniunea Europeană, cu atît mai mult cu cît, datorită creşterii sale demografice susţinute, ar deveni în curînd statul cu populaţia cea mai numeroasă, şi asta în condiţiile în care, din motive cît se poate de stimabile, are o altă cultură, o altă abordare, un alt mod de viaţă – formulă prin care Giscard evoca, fără a o numi direct, deosebirea dintre Turcia musulmană şi Europa creştină. Cei care au susţinut cel mai mult extinderea spre Turcia sînt adversarii Uniunii Europene, sublinia fostul preşedinte, într-o aluzie clară la Marea Britanie, care a preferat constant „lărgirea" în dauna „aprofundării" Uniunii. Concluzia era clară: primirea Turciei ar însemna sfîrşitul Uniunii Europene!

Primul răspuns a venit din partea unui alt francez, fostul prim-ministru socialist Michel Rocard; el nu s-a ferit să aducă în discuţie diferenţa religioasă, în care a văzut un argument pentru integrarea Turciei, şi nu împotriva ei: dacă, în cele din urmă, răspunsul dat Turciei ar fi negativ, lumea întreagă, musulmană sau nu, ar vedea [în factorul religios] motivul final al refuzului. Printr-un efect natural, UE s-ar vedea definită ca un club creştin. Ceea ce nu este (...) Să respingi Turcia ar însemna să respingi cea mai importantă şi aproape singura ţară musulmană care s-a dotat cu instituţii seculare şi le păstrează de mai bine de o jumătate de secol. Cît despre „argumentul geografic", Bizanţul-Constantinopol-Istanbul a jucat, în două milenii, un asemenea rol istoric încît „europeitatea" celui mai mare oraş al Turciei se impune încă de la pronunţarea numelui său, afirma Rocard.

Din tabăra adversă, liderul creştin-democraţilor bavarezi, Edmund Stoiber – omul forte al viitorului guvern german, după victoria unanim anticipată a actualei opoziţii în alegerile viitoare – afirma că Turcia se află în afara Europei, nu doar din punct de vedere geografic: Europa trebuie să abordeze problema graniţelor sale, care trebuie să fie întemeiate pe valori împărtăşite, cultură şi istorie. Aderarea Turciei ar încălca aceste frontiere. Dimpotrivă, spunea ministrul britanic de externe Jack Straw; primirea Turciei este necesară, între altele, şi pentru a afirma că valorile europene sînt de fapt universale: trebuie să luptăm împotriva teoriei conform căreia Islamul şi Europa sînt entităţi separate, sortite conflictului... Pentru mine, candidatura Turciei este un „test cu acid" în acest sens. Aflat la Istanbul pentru o reuniune NATO, preşedintele George Bush a profitat de ocazie pentru a susţine şi el, cu acelaşi argument, candidatura Turciei: includerea Turciei în UE ar dovedi că Europa nu este clubul exclusiv al unei singure religii, iar „conflictul civilizaţiilor" este doar un mit trecător al istoriei. Un sprijin cu două tăişuri, date fiind relaţiile încordate ale Statelor Unite cu „vechea Europă", din cauza războiului din Irak; preşedintele Jacques Chirac – altminteri rezervat în această dispută – nu a scăpat prilejul de a-i atrage atenţia lui Bush că nu era treaba lui să recomande Uniunii noi membri. Cauza Turciei a primit, în schimb, o neaşteptată lovitură chiar din interiorul Comisiei Europene: după aderarea Turciei, Uniunea Europeană pur şi simplu n-ar mai putea susţine actuala politică agricolă şi regională. Europa ar face implozie!, declara comisarul Frits Bolkestein, autorul celebrei directive asupra libertăţii serviciilor, care avea să pună pe jar Uniunea în graniţele sale actuale. Deşi sublinia că nu doreşte să influenţeze dezbaterea asupra aderării Turciei, Bolkestein comenta, cam imprudent, opinia unui istoric american, potrivit căruia Europa va deveni... islamică pînă la sfîrşitul acestui secol: dacă are dreptate, înseamnă că eliberarea Vienei [de asediul otoman] din 1683 a fost inutilă. Observaţie preluată, scoasă din context, de presa internaţională, ca exemplu de profeţie asupra urmărilor nefaste ale aderării Turciei.

Numai că, în acelaşi timp, colegul lui Bolkestein, Günter Verheugen, îşi făcuse la rîndul său temele şi, în calitatea sa de comisar pentru extindere, constata că nimic nu se mai opune deschiderii negocierilor cu Turcia. Pentru care se stabilise şi data: 3 octombrie, anul acesta. Alarmat, Edmund Stoiber avertiza din nou: cînd vom fi la putere vom face totul, alături de parteneri cum este Franţa, pentru a împiedica primirea Turciei în UE. Pentru Stoiber nu părea să conteze prea mult nici măcar afilierea formaţiunii moderat-islamice a lui Erdogan la Partidul Popular European, din care fac parte şi creştin-democraţii germani. Pentru alţi oameni politici, dezbaterea era ca şi încheiată. Este absurd să crezi că vizionari europeni ca Adenauer şi De Gaulle nu au prevăzut consecinţele deciziei [din 1963] de a accepta Turcia ca membru asociat al CEE. De altfel, preşedintele de atunci al Comisiei a repetat de trei ori, cu acea ocazie, că „Turcia aparţine Europei", se afirma într-un text semnat de Michel Rocard, de fostul preşedinte finlandez Martti Ahtisaari şi de diplomatul Albert Rohan, reprezentant al acelei Austrii care, potrivit unora, ar păstra încă în memorie teroarea asediului otoman din 1683.

Procesul birocratic al aderării se pusese în mişcare şi nu mai putea fi oprit, ci doar întîrziat – deşi negocierile urmau să fie, oricum, foarte îndelungate. Numai că respingerea Constituţiei Europene la referendumurile din Franţa şi Olanda a părut să pună, din nou, totul sub semnul întrebării. Constituţia nu avea nici o legătură formală cu aderarea Turciei, dar această eventualitate a influenţat, fără îndoială, rezultatul votului. Neîncrederea se preface în mînie cînd vine vorba de intrarea Turciei în UE (...) „Toată lumea ştie că în Franţa există o mare majoritate împotriva intrării Turciei, dar nu se ţine seama de asta şi se merge înainte fără să se ţină seama de asta!" comenta Giscard d'Estaing, consolîndu-se cu gîndul că temerile sale fuseseră confirmate chiar prin respingerea Constituţiei al cărei părinte era. Noi voci s-au ridicat pentru a cere reluarea discuţiilor cu Turcia, practic, de la zero: Angela Merkel, potenţial cancelar creştin-democrat al Germaniei, care nu dorea să rămînă datoare colegului său bavarez, Stoiber („avem nevoie de o dezbatere onestă despre aderarea Turciei"), dar mai ales ambiţiosul Nicolas Sarkozy, astăzi ministru de Interne, dar care se vede, peste doi ani, preşedinte al Franţei: „Cînd tocmai am trecut printr-un tsunami politic, este oare rezonabil să deschidem negocierile cu Turcia, care este o mare naţiune din Asia Mică, şi nu din Europa? Cred că am provoca mult mai puţină amărăciune dacă am oferi, chiar acum, Turciei un parteneriat privilegiat, în loc să continuăm convorbiri care au început acum 40 de ani şi care, pentru motive perfect întemeiate, nu au ajuns niciodată la vreo concluzie". Desigur, Sarkozy ştie prea bine că nu mai poate influenţa deschiderea negocierilor –, mai ales că preşedinţia Uniunii a fost preluată de Marea Britanie, cel mai entuziast susţinător al Turciei –, dar tendinţa de a spune publicului ceea ce vrea să audă este normală la un politician în plină ascensiune.

Pînă la urmă, Europa şi-a deschis porţile pentru Turcia, dar pragul este încă departe. Se estimează că negocierile de aderare vor dura cel puţin 10 ani, dacă nu 15; la capătul lor, Turcia va fi, probabil, mai europeană şi, cu siguranţă, nici Europa nu va mai fi cea de astăzi; se poate spera, prin urmare, că întîlnirea lor nu va provoca seismele atît de temute.

Proba de istorie

Pînă la mult doritul viitor european, Turcia va trebui să se confrunte cu un episod întunecat din propriul trecut. În timpul primului război mondial, sute de mii de civili armeni au fost deportaţi şi ucişi în Imperiul Otoman, Turcia de astăzi. Istoricii armeni denunţă un genocid organizat de puterea otomană, în care au pierit pînă la un milion şi jumătate de oameni – urmarea altor atrocităţi similare de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi o prevestire a Holocaustului nazist. Turcii susţin că numărul victimelor este de cîteva ori mai mic (ca şi cum astfel masacrul ar fi mai acceptabil) şi justifică deportarea în masă prin trădarea populaţiei armene, trecută de partea Imperiului ţarist, unde trăiau conaţionalii săi. Faţă de Turcia, Armenia este şi mai departe de aderarea la UE; dar diaspora armeană este numeroasă şi influentă, iar Parlamentul European, Consiliul Europei şi tot mai multe parlamente străine au adoptat rezoluţii care recunosc şi condamnă genocidul de acum nouă decenii. În acest timp, la Ankara este respins cu furie însuşi termenul de genocid, văzut ca o insultă la adresa trecutului naţiunii. Publicul nu are acces decît la istoria oficială: potrivit unui sondaj, 80% din cetăţenii turci cred că negocierile de aderare trebuie oprite dacă Uniunea Europeană va cere recunoaşterea formală a genocidului. Şi este mai mult ca sigur că, într-un fel sau altul, o asemenea cerinţă va fi formulată. Îndeplinirea criteriilor economice şi chiar politice pentru aderare s-ar putea dovedi mai uşoară decît renunţarea la o versiune convenabilă a istoriei, înrădăcinată deja în mentalitatea colectivă. (**A. A.**)

O marfă greu de vîndut

„Pentru foarte mulţi francezi, e suficient ca o idee să fie suspectă doar pentru că britanicii aderă la ea. În campania pentru referendum, una din obiecţiile principale ale francezilor la Uniunea Europeană, aşa cum era ea reprezentată în Tratatul Constituţional, era aceea că „e prea britanică": acceptă cu prea mare uşurinţă extinderea ţărilor noi, e prea anglofonă, prea devotată pieţei liberale. Într-un sondaj al alegătorilor francezi care spuneau „nu", 40% motivau opţiunea lor prin caracterul prea „liberal" al Tratatului. (...) Cea mai înţeleaptă cale pentru preşedinţia britanică ar fi să se comporte într-un fel absolut anti-Blair, pentru a ajunge la triumful strategic final al blairismului. Fără predici misionare. Fără iniţiative ale prim-ministrului de pe pagina întîi a ziarelor. În locul lor e nevoie de o diplomaţie calmă, de culise, în stilul european de construcţie a consensului. Preşedinţia britanică nu trebuie să aspire la relansarea proiectului european, ci la pregătirea terenului pentru această relansare. La timpul oportun, procesul de ratificare se va autoelimina şi Blair va avea din ce în ce mai mulţi aliaţi. În alegerile germane de la toamnă, creştin-democrata Angela Merkel va cîştiga probabil. Dacă Villepin va eşua, Chirac va fi în cele din urmă obligat să-l cheme la Matignon pe arhirivalul lui, Nicolas Sarkozy. Sarkozy a dat un răspuns fascinant după ce a aflat rezultatele referendumului: vorbind despre Europa socială, a chemat într-adevăr la reforme radicale. «E necesar» a spus el «să dăm modelului nostru social realitatea lui pierdută». Un blairism substanţial, necesar Europei pentru modelul ei socio-economic, poate fi acceptat doar dacă Marea Britanie nu va fi considerată misionarul principal. Aşa cum doar anticomunistul Nixon a fost în stare să restabilească relaţiile cu China comunistă, aşa cum doar naţionalista de dreapta Margaret Thatcher a putut să se debaraseze de Rhodesia, numai Sarkozy şi Merkel vor putea vinde europenilor blairismul (...) Iar el, Blair, va trebui să salute cu graţie această nouă iniţiativă franco-germană.

(Timothy Garton Ash, istoric, jurnalist,
Guardian, 2 iunie 2005)

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Boom-ul imobiliarelor

Aţi fi dispuşi să investiţi un milion de dolari (dacă-i aveţi!) într-un apartament din New Orleans, care va fi cu siguranţă distrus de un uragan în următorii cinci ani? Aţi băga tot cam atîţia bani într-un apartament în Memphis, care se va prăbuşi garantat în cutremurul devastator care, se spune, va avea loc în falia New Madrid, în aceiaşi următori cinci ani? Sau aţi prefera cumva să decartaţi dublul sumei (două milioane de dolari, adică) pentru o locuinţă modestă în San Francisco, chiar pe falia San Andreas, care cu certitudine se va activa curînd? Date fiind aceste certitudini, nu e de mirare că preţul mediu al unui apartament din New York, potrivit revistei *The Week,* este de 1.214.379 dolari. Adică, pentru cei care (ca şi mine) au probleme cu cititul sumelor atît de mari în dolari, cam un milion şi o treime. Aşa că un apartament în New York este cu o treime mai scump decît unul din New Orleans şi Memphis, dar cu puţin mai ieftin decît unul în San Francisco. Nu e o afacere proastă, dacă ţinem cont că singura ameninţare în New York este terorismul, care aduce pagube cu mult mai mici decît dezastrele naturale sus-numite. Doar dacă nu vorbim de bombe nucleare, desigur.

Am cunoscut aceste oraşe pe vremea cînd puteai să cumperi case întregi pe nimic, aşa că iertate fie-mi uimirile, dintre care cea fundamentală este de ce ar locui cineva acolo, dintru bun început. Să nu mă înţelegeţi greşit, îmi plac toate aceste oraşe, dar îmi plăceau şi mai mult cînd erau ieftine, pentru că atunci erau pline de viaţă. Cu cît au devenit mai scumpe, cu atît s-au făcut mai plictisitoare. Oamenii dispuşi să cheltuiască bani pe care de obicei (încă) nu îi au pentru a trăi în aceste oraşe sînt toţi la fel: muncesc prea mult, sînt îngrijoraţi, hărţuiţi, majoritatea vin din zona afacerilor (şi 90% dintre ei sînt albi). Oamenii ăştia nu se pricep la pariuri. Ce jucător care se respectă şi-ar pune toţi banii într-un pariu atît de păgubos? Ah, certitudine de uragane şi cutremure? Hai să mărim miza, dragilor!

Adevăratul *boom* al imobiliarelor se bazează pe pariorii proşti (adică pe fraieri) care speră să poată înşfăca potul înainte ca inevitabilul să se producă. Din nefericire, nu or să poată, pentru că majoritatea oamenilor sînt lacomi şi

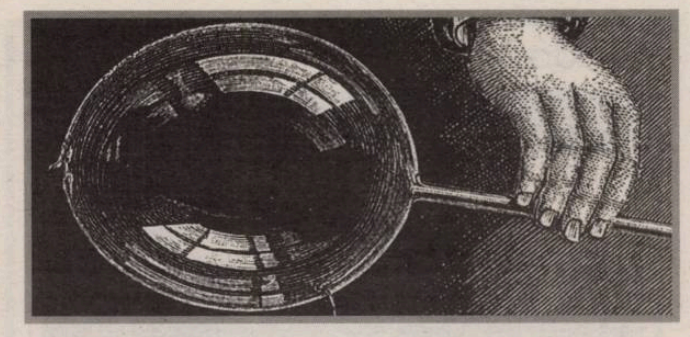

încă văd doar profitul pe hîrtie, chiar şi atunci cînd acoperişul le zboară de deasupra capului. Un alt motiv pentru care nu o vor face este că majoritatea acestor case sînt ipotecate la sînge, şi dacă ei lipsesc o zi de la lucru, îşi iau adio de la tot ce au. (Adică de la o bucătărie plină de tăiţei instant pe o străduţă sufocată de trafic.)

Unii, puţini, au făcut bani retrăgîndu-se din afacerile cu tehnologie înaltă atunci cînd acţiunile scăzuseră cu numai 10%. Urmează la rînd imobiliarele. Cînd veţi vedea preţurile scăzînd, să ştiţi că ăla e semnalul. Asta dacă nu aşteptaţi pontul pe bune, cum ar fi grinzile prăbuşite şi şobolanii înecaţi.

(traducere de Ioana AVĂDANI)

Rodica BINDER

Pe cine acuză Ayaan Hirsi Ali?

Cuţitul înfipt în trupul regizorului Theo van Gogh, asasinat în plină zi, pe stradă, în noiembrie trecut, ridică o gravă întrebare: cine va fi victima următoare a violenţei fanatismului islamic. Răspunsul a venit mult mai repede decît s-ar fi crezut: Ayaan Hirsi Ali a devenit, la scurtă vreme după uciderea regizorului olandez, o personalitate nonconformistă şi provocatoare în multe din opiniile şi creaţiile sale, destinatara unei ameninţări cu moartea, ca de altfel şi alţi intelectuali originari din spaţiul culturii musulmane, care au cutezat să demaşte, din interior, viciile politizării şi ideologizării unei credinţe religioase.

Figură de proră a mişcării de emancipare a femeilor musulmane, cea mai frumoasă deputată în Parlamentul Olandei, scenarista filmului *Submission I,* pentru a cărui realizare strănepotul marelui pictor Van Gogh a plătit cu viaţa, cea mai înverşunată adversară a islamismului şi a fanatismului religios, dar şi a falsei corectitudini politice, aceasta ar fi sumara carte de vizită a temerarei scriitoare Ayaan Hirsi Ali, considerată un Salman Rushdie, un Voltaire feminin.

Acest din urmă apelativ, Ayaan Hirsi Ali şi l-a cucerit într-o împrejurare cvasiacademică: cu prilejul lansării traducerii în olandeză a *Dicţionarului filozofic* al lui Voltaire, a avut loc o dezbatere la Haga consacrată relaţiei dintre Islam şi marele filozof iluminist. Una dintre participante a pus sub semnul întrebării principiile raţionalismului filozofic promovat de Voltaire şi de enciclopedişti, începînd să ridice osanale societăţii multiculturale.

Din public, o femeie tînără, de culoare, cu un uşor accent străin dar vorbind perfect olandeza, a contrazis vehement şi cu argumente iluzia paradisiacei multiculturalităţi, acuzîndu-i de ignoranţă pe apologeţii corectitudinii politice, cu orice preţ. Intervenţia a marcat debutul carierei publice, publicistice şi politice a Ayaanei Hirsi Ali.

Curajul cu care ea a dezvăluit carenţele în materie de iluminism şi raţionalism ale Islamului, tînjînd după un „Voltaire pentru lumea musulmană", a catapultat-o imediat pe frumoasa somaleză în centrul atenţiei, transformînd-o în ţinta atacurilor fundamentaliştilor islamici încă înaintea lansării pe ecrane a filmului *Submission I.*

După numeroase articole publicate în presa olandeză, Hirsi Ali scrie şi prima ei carte, tradusă în mai multe limbi deja şi, recent, în germană şi turcă simultan, la Editura Piper.

Titlul volumului *Ich klage an (Acuz)* trimite inevitabil la manifestul lui Émile Zola, redactat cu prilejul procesului Dreyfus, întru apărarea acestuia, text considerat pînă azi actul oficial de naştere al intelectualităţii moderne.

Ayaan Hirsi Ali formulează în cele circa 200 de pagini ale scrierii ei grave capete de acuzare împotriva fanatismului islamic, elaborează din proprie experienţă un îndrumar pentru uzul femeilor musulmane dornice să se emancipeze. Concomitent însă, autoarea face şi un rechizitoriu societăţii occidentale, a cărei toleranţă şi permisivitate excesivă se învecinează cu indolenţa şi cu ignoranţa. „Toleranţă zero faţă de intoleranţă" – este mesajul central al cărţii. Fiica nesupusă a lui Allah elaborează o critică din interior a Islamului. Contrar unor afirmaţii puse în circulaţie pentru a induce în eroare opinia publică occidentală, Islamul nu ar fi invariabil paşnic, lipsindu-i autoreflexivitatea şi virtuţile emancipatorii.

Hirsi Ali distinge trei motive fundamentale pentru care integrarea musulmanilor în lumea occidentală a eşuat: o gîndire autoritară cu concepte sever ierarhizate, carenţa educaţională a conştiinţei şi responsabilităţii individuale, refuzul de a accepta femeile ca fiinţe umane cu drepturi egale cu cele ale bărbaţilor. Forţa de persuasiune a discursului lui Hirsi Ali, care-i scoate din minţi pe fundamentaliştii islamici, rezidă şi în componenta biografică a cărţii. Născută în 1969 la Mogadiscio, ea îşi petrece copilăria şi tinereţea în Somalia. Deşi părinţii ei aveau vederi liberale, bunica îi face excizia pe ascuns, pe cînd tatăl se afla în călătorie. Mariajul forţat, fuga din Somalia în 1992, studiile de politologie şi lingvistică în Olanda, ascensiunea politică, pelicula de 11 minute în care o femeie musulmană poartă înscrise pe trup versete din Coran, un scurtmetraj al cărui scenariu Ayaan Hirsi Ali l-a scris, moartea lui Theo van Gogh, pe care imediat după primele ameninţări proferate de islamişti îl sfătuise să ceară protecţia poliţiei, propria ei „condamnare" la moarte de către aceiaşi islamişti fanatizaţi, refugiile succesive sub escortă culminînd cu fuga peste Ocean, revenirea în Olanda, reluarea activităţii politice, dar şi imposibilitatea de a mai duce o viaţă normală sub permanenta flancare de către bodyguarzi, sprijinul moral pe care i l-a acordat Salman Rushdie – toate acestea se regăsesc şi în paginile cărţii, şi în interviurile pe care autoarea le-a acordat presei occidentale în ultima vreme.

Hirsi Ali are talent, fervoare critică şi curaj civile, ea posedă în plus şi un redutabil spirit politic şi polemic. Impactul discursurilor ei asupra conştiinţei colective a concetăţenilor ei este considerabil la ora actuală, contribuind la erodarea iluziei că toleranţa faţă de străini este suficientă pentru ca integrarea acestora să se producă oarecum „de la sine". Nu doar barbaria cu care Theo van Gogh a fost asasinat, ci şi consecvenţa cu care Hirsi Ali şi-a articulat punctele de vedere, şi continuă şi acum să o facă, au constrîns opinia publică şi autorităţile să regîndească politica faţă de străini.

Ecoul acestor repoziţionări, determinate şi de intervenţiile Ayaanei Hirsi Ali, petrecute tocmai într-una din cele mai tolerante ţări din lume, a fost puternic în toate statele occidentale unde numărul imigranţilor musulmani este considerabil şi în creştere. Unul din imperativele majore adresate de către Hirsi Ali autorităţilor şi societăţii civile este acela de a favoriza, ba chiar de a forţa la nevoie, integrarea străinilor.

Unii o consideră pe lidera partidului liberal de dreapta o provocatoare; majoritatea olandezilor sînt însă de partea ei cînd ea demască eroarea pe care o comit autorităţile occidentale, atunci cînd respectă orbeşte specificul cultural al imigranţilor, tolerează ghetoizarea acestora, fanatizarea lor, îndoctrinarea copiilor în şcolile musulmane unde sînt siliţi să-şi însuşească preceptele unui Islam purist elaborat în secolul al XIII-lea, în loc să se familiarizeze cu ideile şi scrierile filozofilor europeni.

Într-un interviu acordat revistei *Der Spiegel* în ajunul lansării cărţii ei în librării, Ayaan Hirsi Ali afirmă că democraţia presupune şi o intoleranţă legitimă, că trebuie să luptăm împotriva propagandei islamice. De ce să ne facem că nu vedem că printre noi există femei oprimate, maltratate, reduse la sclavie? De ce să ignorăm că se predică ura şi că este pusă la cale pieirea noastră?

P.S. La doar cîteva săptămîni după lansarea în germană a cărţii sale, Ayaan Hirsi Ali a urcat pe locul 1 al listei autorilor de succes, întocmită de revista *Der Spiegel*.

***Rodica Binder** este jurnalistă la Deutsche Welle, Bonn.*

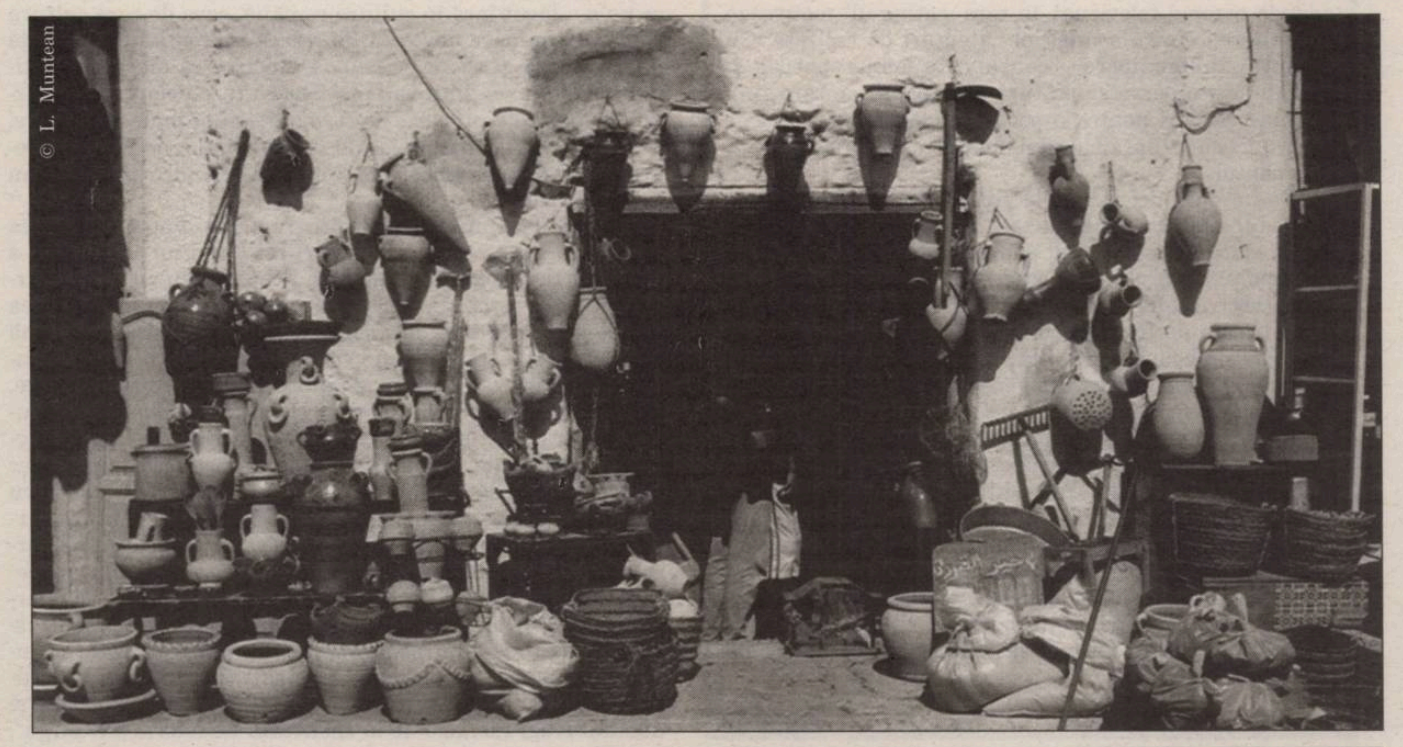
© L. Munteanu

Teodor BĂCONSKY

turn înclinat

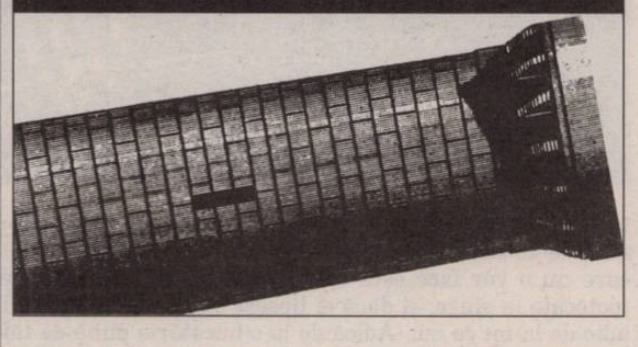

Savoir vivre

În pofida absenţelor mele diplomatice, mi-a ajuns de mult la ureche succesul de care se bucură *Codul bunelor maniere astăzi*, datorat dnei Aurelia Marinescu. După 10 ani de la apariţia cărţii (pe care editura Humanitas o denumeşte *best-seller* naţional) s-au vîndut 200.000 de exemplare, iar textul a fost mereu actualizat, pe măsura evoluţiilor şi respectiv involuţiilor din largul societăţii româneşti. Asta înseamnă, *grosso modo,* că 20.000 de compatrioţi cumpără anual această veritabilă biblie a convieţuirii şi că de trei ori pe atîţia interesaţi o consultă în familie. Am intrat în posesia ei, am citit-o pe sărite, dar cu reveniri insistente, şi am ajuns la concluzia că nu stau foarte rău (dacă mă gîndesc la faptul că majoritatea „regulilor" îmi erau cunoscute), dar nici nu prea mă pot lăuda, de vreme ce – aflat sub tirania *improvizaţiei* – evit sublinierea publică a normelor de curtoazie pe care cei din jurul meu le sfidează la tot pasul.

Pomenita rezervă exprimă vulnerabilitatea celor care se trezesc în carcera indiferenţei generale şi presupun că numeroşi români au suportat frustrări de acest ordin. Reţinerea faţă de bănuita vexare a necioplitului cu care eşti zilnic forţat să „interacţionezi" are într-adevăr un efect paralizant. Preferi să taci, pentru a nu-ţi răni interlocutorul neinspirat. Speri că următorul va fi mai fin, că te vei regăsi, graţie lui, în compania „normală" după care tînjeşti, dar pe care „tranziţia" (cu toate aluviunile ei respingătoare) ţi-o refuză cel mai adesea. Evident, patologia bunelor maniere nu are leacuri univoce sau remedii imperative. O infracţiune este (sau cel puţin „riscă" să fie) pedepsită legal. O eroare profesională atrage sancţiuni atîta timp cît provoacă urmări frapante. Diferenţa dintre codul penal şi codul bunelor maniere măsoară ecartul dintre legea scrisă şi cutumă sau distanţa dintre *imperativ* şi *convenţie*. Mă număr însă printre „pretenţioşii" care se obstinează să perceapă mitocănia nu doar ca malformaţie socială, ci şi ca eşec existenţial. De aceea, oricîte exerciţii de „nesimţire" virtuală mi-aş propune – cu titlu defensiv sau ca tehnică de supravieţuire în jungla postcomunistă – nu reuşesc să accept opinia că am face un mare progres comunitar dacă am înlocui „rigida" ştiinţă a coabitării cu o mult mai „flexibilă" anarhie a descurcărelii informale.

Nu-ţi trebuie comori de perspicacitate pentru a înţelege *de ce* trăim necivilizat: comunismul nivelant, răstălmăcirea populistă a democraţiei, maimuţărirea inept-superficială a unor mode occidentale şi aplicarea haotică a principiului economic *laissez faire* sînt, probabil, cele mai veridice explicaţii în acest sens. Lor li se adaugă potopul televizual, în care „rating-ul" motivează diminuarea cinică a oricărei aşteptări de calitate. Cu „vedete" submediocre – consacrate prin repetiţie şi aşezate într-o perversă postură exemplară – e cam greu să (mai) pledezi pentru o pedagogie elitistă sau măcar pentru ideea că lipsa bunului-simţ îşi descalifică pe dată exponentul.

Ce-i drept, nici victimele grosolăniei şi ale ofensivei troglodite nu s-au „sindicalizat" îndeajuns. Ar fi necesar un straşnic lobby parental pentru ca bunele maniere să fie predate în şcoli – fie ca secţiune în manualele de educaţie civică, fie ca atare. De la clasele primare pînă la orele liceale de filozofie, unde tinerii ar putea adopta nobleţea simbolică a gratuităţii, beneficiile altruismului sau măcar egoismul legitim al celui ce le oferă altora politeţea sa doar pentru a se proteja pe el însuşi.

Întrucît audienţa subiectului trebuie lărgită (prin atitudine „misionară" şi analiză continuă), mi-aş îngădui o sugestie: aceea ca viitoarele ediţii ale minunatei cărţi de la care am pornit să extindă unica pagină dedicată normelor de *bună conduită la biserică*. E limpede că acolo, în spaţiul sacru, nu doar semenul nostru, ci Dumnezeu însuşi se simte insultat de manifestările acelor „credincioşi" pentru care ignoranţa botoasă, ritualismul şi superstiţia agresivă continuă să funcţioneze ca mărci ale „etichetei" spirituale.

Institutul de Studii Orientale „Sergiu Al-George", calomniat, acuzat de „bătăi, scandaluri"

– Interviu cu Radu BERCEA, directorul Institutului –

În cei 15 ani de cînd a fost înfiinţat, Institutul de Studii Orientale „Sergiu Al-George" a avut o activitate academică cu o creştere firească: publică o revistă ştiinţifică (Annals of the Sergiu Al-George Institute) *cu contribuţii ale cercetătorilor săi şi ale altor specialişti români şi străini; biblioteca s-a îmbogăţit constant (printre altele, cu biblioteca pariziană a lui Mircea Eliade, donată de doamna Christinel Eliade), se fac stagii de cercetare, doctorate, serii de conferinţe ale unor savanţi recunoscuţi; membrii Institutului publică lucrări pe zona lor de specialitate sau de interes ştiinţific mai larg.*

De curînd, a avut loc la Institutul Francez o conferinţă pe o tematică legată de Asia Centrală, urmată de o dezbatere privind starea actuală a studiilor asiatice în România. Participînd la dezbatere, dna Rodica Pop, mongolistă, cercetător la Institutul „Sergiu Al-George", a afirmat sus şi tare că instituţia, plătită de la buget, e ca şi inexistentă, că ar trebui desfiinţată şi creată o alta. Această afirmaţie fiind făcută într-un cadru public, *e necesar, cred, ca ea să primească tot* o replică publică.

Am evitat pînă în prezent să discut public numeroasele reclamaţii şi delaţiuni (cu mult mai numeroase, desigur, decît am fost eu lăsat să ştiu), produse de această „colegă". Am socotit că, fiind vorba de chestiuni care ţin strict de domeniul administrativ, nu e cazul să răspund decît în acelaşi registru. Acum însă, colegii mei şi cu mine considerăm că trebuie să reacţionăm la ignobila încercare a dnei Pop de a discredita public şi de a submina Institutul din care ea însăşi face parte.

De exemplu, revista Institutului a apărut cu întîrziere, din motive obiective legate de dificultatea obţinerii fondurilor pentru publicare, dar nu numai; reeditarea studiilor de specialitate ale lui Sergiu Al-George (vol. II-III) a presupus o muncă de redactare, verificare, unificare, indexare etc. cu mult mai dificilă şi mai complexă decît ne-am imaginat iniţial, care a fost apreciată ca atare de specialişti din străinătate. În general, cred că putem fi mulţumiţi de calitatea studiilor publicate în celelalte numere.

Apariţia revistei ne-a permis să angajăm schimburi internaţionale cu publicaţii de prestigiu, care, altfel, ne-ar fi fost inaccesibile, în lipsa fondurilor bugetare alocate în acest scop. Multe dintre ele nu se regăsesc în alte institute ori biblioteci din România, aşa cum nu se regăsesc nici alte cărţi rare, în diverse limbi orientale. Aş aminti aici cărţile din biblioteca marelui indolog francez Louis Renou, pe care le-am achiziţionat personal la Paris, în 1996, o parte din biblioteca de specialitate a lui Sergiu Al-George – eponimul Institutului –, donaţiile din partea Ministerului Culturii din China, a Ambasadei Indiei la Bucureşti, a prestigiosului Institut de Civilisation Indienne din Paris etc. Funcţionăm într-un circuit ştiinţific normal, chiar dacă nu spectaculos, dar cei mai mulţi dintre noi nu simţim nevoia să clamăm acest lucru în fiecare clipă.

Afirmaţiile dnei Pop ne obligă, pentru a le respinge, să ne facem reclamă în loc să ne vedem de treabă. În mare măsură, „treaba" noastră este să facem, ca orientalişti, ceva ce nu s-a făcut încă în cultura română, ceva de care cultura română are mare nevoie. Chiar dacă nu toată lumea îşi dă doctoratul la Sorbona, vreau să precizez că membrii Institutului şi-au susţinut sau elaborează teze de doctorat coordonate de profesori care, conform criteriilor mele de valoare, nu sînt cu nimic mai prejos decît confraţii lor occidentali: regretatul Iancu Fischer, Zoe Petre, Alexandru Barnea sau Andrei Pleşu.

O altă afirmaţie surprinzătoare a dnei Pop a fost aceea că, odată cu moartea profesorului Vladimir Drimba, a dispărut turcologia românească. Studiile româneşti de turcologie au o bună tradiţie. Spre deosebire de majoritatea turcologilor, cu studii istorice care comportau mai cu seamă competenţe de paleografie turco-osmană, profesorul Vladimir Drimba s-a dedicat studiilor lingvistice şi filologice. Din fericire pentru el şi pentru ştiinţa românească, a apucat, înainte de a muri, să îşi vadă publicat acel *opus magnum* al vieţii sale, ediţia diplomatică a manuscrisului *Codex Cumanicus*. Însă este foarte greu să spunem că, odată cu dispariţia profesorului Vladimir Drimba, a dispărut şi turcologia românească. Există universitari care predau, cercetează şi coordonează doctorate în acest domeniu: profesorul Mihai Maxim de la Facultatea de Istorie a Universităţii din Bucureşti, profesorul Tahsin Gemil de la Universitatea Ovidius din Constanţa. În domeniul turcologiei lucrează şi istorici ca doamna Cristina Feneşan de la Institutul de Studii Sud-Est Europene, doamna Anca Popescu şi domnul Nagi Pienaru de la Institutul de Istorie „N. Iorga", sau numismatul Eugen Nicolae de la Institutul de Arheologie „V. Pârvan". Am dat doar cîteva exemple dintr-o listă pe care „colega" noastră pare a o ignora cu desăvîrşire... Dar cel mai surprinzător este faptul că dna Pop nu este la curent cu ceea ce se întîmplă chiar în instituţia a cărei angajată este. Astfel, doamna Luminiţa Munteanu, cercetător la Institutul de Studii Orientale (şi conferenţiar la Catedra de limbi şi literaturi orientale a Universităţii din Bucureşti) a publicat de curînd un nou volum, intitulat *Dervişi sub zodia Semilunei. Istoria unei confrerii mistice şi a patimilor sale*, care abordează o problematică inedită în turcologia românească, cea a ordinelor mistice şi corporative din Evul Mediu anatolian.

Spre deosebire de dna Pop, eu înţeleg Institutul ca pe o echipă formată din cercetători cu competenţe bine definite în zona lor de studiu, dar care sînt, în acelaşi timp, *oameni de cultură* în sensul mai larg al cuvîntului – nişte *homines studentes* cu o etică a comportamentului ştiinţific.

Mai grav este că pe un site *al Primăriei Capitalei (forul tutelar al Institutului) a apărut un* Proiect de hotărîre privind eliberarea domnului Radu Bercea din funcţia de director al Institutului de Studii Orientale „Sergiu Al-George", *în a cărui expunere de motive figurează, printre altele, afirmaţia că la institut ar exista „conflicte interne cu forme aberante (bătăi, scandaluri)". Cunoscînd de ani de zile Institutul şi echipa sa, sînt stupefiată de această afirmaţie, pe care vă rog să o comentaţi.*

Nu doresc să intru foarte mult în detalii administrative. Fiind vorba de raporturi ierarhice, de relaţii funcţionale între Institutul nostru şi Primăria Municipiului Bucureşti, am încercat să rezolv lucrurile în cadrele stabilite, respectînd regula jocului, chiar dacă alţii n-au respectat-o. Ceea ce ne-a dat de gîndit, mie şi colegilor mei, în situaţia aceasta specială, a fost ieşirea la rampă cu afirmaţii infamante faţă de Institut şi faţă de persoana mea. Trec peste stîngăciile de ordin administrativ din document (lipsa datei şi a numelor în clar ale consilierilor care au semnat „expunerea de motive" etc.), dar, într-un loc în care sînt „bătăi, scandaluri", chemi poliţia. Sau, dacă nu apucă să vină poliţia, faci reclamaţie, iar poliţia va şti să facă o anchetă cu metode specifice. Dacă 3 consilieri din 55 *pretind* că în Institut au loc „bătăi, scandaluri", problema nu este cine le-a spus povestea asta, ci cum o pot ei proba. Afirmaţia fiind făcută pe un *site* public, mă tem că documentul în cauză cade sub incidenţa Codului penal (art. 225, 1). Este o afirmaţie de o mare gravitate care, bineînţeles, nu are nimic în comun cu realitatea.

Acelaşi document se prevalează şi de anumite constatări ale Curţii de Conturi, ceea ce este de două ori discutabil. În primul rînd, Curtea de Conturi îşi are propriile reguli de control şi, eventual, de sancţionare, în relaţia cu instituţiile controlate, independent de forurile tutelare ale acestora. În al doilea rînd, „abaterile" constatate de Curtea de Conturi aveau ca termen de soluţionare data de 10.02.2005. Printr-o adresă din 6.02.2005, am comunicat Curţii de Conturi soluţionarea lor, ceea ce face de neînţeles invocarea acestor „abateri" în proiectul de demitere a mea, care datează din luna martie. Sigur că nu poate fi luat în serios un asemenea proiect de hotărîre, dovadă că nu i s-a dat curs, căci există, din fericire, între funcţionarii Primăriei şi între membrii Consiliului General al Municipiului Bucureşti, destui oameni lucizi şi oneşti. Altele sînt problemele reale ale Institutului de Studii Orientale: cea mai gravă este imposibilitatea amenajării noului sediu, în lipsa unui buget adecvat, pe care tot Primăria şi Consiliul General aşteptăm să ni-l aloce, în ceasul al doisprezecelea. Noi am făcut, respectînd regulile jocului birocratic, toate demersurile care ne reveneau.

Cît despre performanţele ştiinţifice ale Institutului – insistent, obsesiv şi vehement contestate de dna Rodica Pop –, acestea nu pot fi evaluate decît în mediile de specialitate. Dacă se consideră necesar, pot fi solicitate personalităţi imparţiale, cu poziţii academice importante, care să se pronunţe în cunoştinţă de cauză.

a consemnat Anca MANOLESCU

N.red.: Opiniile dlui Radu Bercea dezvăluie existenţa unui conflict într-o instituţie aparent marginală. În cultură, însă, nimic nu e marginal. Revista rămîne deschisă celor care ştiu despre ce e vorba.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

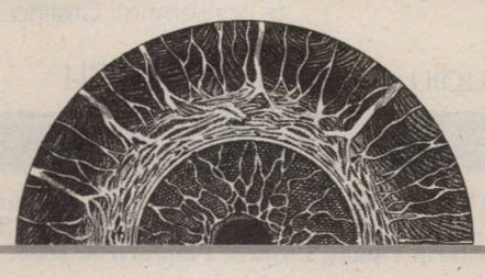

Tot despre televiziune

O anchetă foarte recentă arată că 36% dintre elevii României n-au citit, pe parcursul unui an, nici o carte. Alţi vreo 30% n-au deschis decît o carte, maximum două, iar în ce priveşte zelul pentru lectură al ultimei treimi ne putem pune justificate semne de întrebare.

Mi se întîmplă şi mie, din lipsă de timp sau din comoditate, să citesc unele ziare în ediţia lor electronică. Articolele mai importante sînt urmate de comentariile „forumiştilor". Exceptînd rarele intervenţii pertinente, dau peste mesaje aberante, de o dezolantă vulgaritate a gîndirii şi a expresiei.

Aceste două exemple mi-au venit în minte citind cartea lui Giovanni Sartori, *Homo videns* (editura Humanitas). Cartea poartă un subtitlu încă şi mai explicit: „Imbecilizarea prin televiziune şi post-gîndirea". Filozof şi politolog renumit, Sartori ar putea fi încadrat, de către amatorii de etichete, printre „neo-reacţionari". În fapt, însă, e un intelectual de solidă formaţie umanistă care refuză să cedeze în faţa celor care fac apologia progresului şi care decretează că reperele culturale tradiţionale sînt perimate. Cartea e de o claritate ireproşabilă iar demonstraţia pe care o face autorul mi se pare fără cusur.

Ce constată, în definitiv, Giovanni Sartori? El începe prin a aminti că ziarele, telefonul şi radioul au reprezentat tot mijloace de comunicare lingvistică; ruptura se produce o dată cu apariţia televiziunii, care consacră primatul imaginii. Televiziunea răstoarnă raportul dintre *a înţelege* şi *a vedea:* de aici – sărăcirea înţelegerii şi pierderea capacităţii de abstractizare, a gîndirii prin concepte. Lui *Homo sapiens* i-a succedat *Homo videns*, al cărui limbaj perceptiv este incomparabil mai sărac. Un capitol aparte e dedicat Internetului şi navigării cibernetice. Internetul, admite Sartori, este un instrument extraordinar, bun la toate. Dar şi aici problema este aceea a utilizării instrumentului. În teorie, Internetul ar trebui să producă o creştere culturală; în practică, se poate întîmpla exact contrariul: „Potenţialităţile Internetului sînt aproape infinite, atît în rău cît şi în bine. Ele sînt şi vor fi pozitive atunci cînd utilizatorul va folosi informaţii şi cunoştinţe, adică atunci cînd va fi însufleţit de interese intelectuale autentice, de dorinţa de a şti şi de a înţelege. Dar majoritatea utilizatorilor de Internet nu este, şi prevăd că nici nu va fi, din această categorie". Pînă una-alta, omniprezenţa televiziunii „formează" analfabeţi culturali care, cînd descoperă Internetul, găsesc în el un mijloc formidabil de a-şi omorî timpul, eventual punînd în circulaţie pe reţea fel de fel de tîmpenii.

Sartori examinează în continuare relaţia dintre televiziune şi politică. Regăsim observaţii făcute şi de alţi oameni lucizi şi de bun-simţ. Televiziunea oferă mai puţină informare decît ziarele şi practică cel mai adesea dezinformarea, ignorînd ceea ce nu se vede şi privilegiind ştirile (falsele ştiri) din lumea mondenă, precum şi cele care privesc crimele, tîlhăriile, catastrofele etc. Noţiunea de informaţie este spulberată şi înlocuită cu aceea de comunicare. Contrar aparenţelor, şi imaginea poate minţi, iar manipularea este oricînd posibilă. Televiziunea subminează democraţia prin dirijarea opiniei publice, prin tendinţa de a restrînge rolul partidelor şi prin transformarea opţiunii politice într-o reacţie emoţională. Sartori preia metafora lui McLuhan despre „satul global", interpretînd-o în chip original: „televiziunea fărîmiţează lumea într-o puzderie de sate reducînd-o, în acelaşi timp, la *formatul sat*".

Dependent de mic copil de televiziune, individul ajunge la maturitate cu simţurile şi cu disponibilităţile intelectuale atrofiate. Se adaugă, de prin 1968 încoace, degringolada galopantă a sistemului educaţional (justificată, ipocrit şi demagogic, ca o etapă necesară în vederea „democratizării" învăţămîntului). S-a format, astfel, un „proletariat al gîndirii" lipsit de orice consistenţă intelectuală. Cultura audio-vizuală, conchide Sartori (ce face cu acest prilej şi un vibrant elogiu al lecturii), este non-cultură. Universul pe care ea îl construieşte seamănă tulburător de mult cu acela din ficţiunile de anticipaţie ale lui Huxley şi Orwell.

Rar am citit o carte care să meargă atît de direct şi de tranşant la esenţa problemelor. Ar trebui citită de toţi cei care sînt prizonierii creduli şi pasivi ai micului ecran. Dar e, din păcate, o dorinţă utopică.

chestionarul lui Proust

1. Principala mea trăsătură
2. Calitatea pe care doresc să o întîlnesc la un bărbat
3. Calitatea pe care o prefer la o femeie
4. Ce preţuiesc mai mult la prietenii mei
5. Principalul meu defect
6. Îndeletnicirea mea preferată
7. Fericirea pe care mi-o visez
8. Care ar fi pentru mine cea mai mare nenorocire
9. Locul unde aş vrea să trăiesc
10. Culoarea mea preferată
11. Floarea care-mi place
12. Pasărea mea preferată
13. Prozatorii mei preferaţi
14. Poeţii mei preferaţi
15. Eroii mei preferaţi din literatură
16. Eroinele mele preferate din literatură
17. Compozitorii mei preferaţi
18. Pictorii mei preferaţi
19. Eroii mei preferaţi din viaţa reală
20. Ce urăsc cel mai mult
21. Calitatea pe care aş vrea s-o am din naştere
22. Cum aş vrea să mor
23. Greşelile ce-mi inspiră cea mai mare indulgenţă
24. Deviza mea

Adrian MIHALACHE

1. Memoria bună.
2. Inteligenţa.
3. Indulgenţa.
4. Umorul.
5. Frivolitatea.
6. Cititul în cărţi şi în stele.
7. Lectura într-un metrou care se învîrte în cerc.
8. Să rămîn mut.
9. Seattle, WA.
10. Verde.
11. Flower Power.
12. „Pasărea albastră" a lui Maeterlinck.
13. Stendhal, Huxley şi Breban.
14. Rimbaud, Blake şi Bacovia.
15. Fabrice del Dongo,Wilhelm Meister şi Pietro Gralla.
16. Sanseverina, Scarlett O'Hara şi Milady.
17. Mahler, Beethoven, Chopin, Ravel.
18. Delacroix, Klee, Turner, Cojan.
19. ?????
20. Prostia.
21. Un fizic avantajos.
22. Pe stradă.
23. Obrăzniciile din partea copiilor şi măgulirile din partea adulţilor.
24. Mai bine virtuoz decît virtuos.

Alex. Leo ŞERBAN

de ce e *cool*...

Muzica *live* (8)

Pentru că, pînă să intre la apă de-atîta ploaie satelitul postului TV K lumea, am văzut cîteva ore nonstop mega-concertul „Live 8", replică *vingt ans après* la „Live Aid"-ul organizat tot de (Sir) Bob Geldof – pe-atunci, dacă nu mă-nşel, doar Bob Geldof. Cu Geldof sau fără, e clar că problema Africii subnutrite rămîne pe tapet & pe agenda liderilor G-8 (care s-au reunit alaltăieri în Scoţia să pună lumea la cale) şi, dacă mi se permite o părere personală în această chestiune delicată & atît de importantă, aş zice că, pînă să se eradicheze sărăcia în Africa (boală lungă-moarte sigură), ar fi urgent să se facă dracului ceva cu clima asta – altfel, săraci sau bogaţi, din Africa sau din Alaska, o să ne coacem în suc propriu pînă ne-or lua ploile diluviene cu „geopţi" cu tot şi ne vor duce la vale pe apa sîmbetei *fără* „Life Aid"...

Revenind la concert – transmis în direct exclusiv de postul sus-amintit, care s-a dovedit cu adevărat *k lumea* –, trebuie să mărturisesc că, pînă să văd chestia asta mega-super-mega (100 de vedete, 12 ore, 9 locaţii diferite – Toronto, Philadelphia, Londra, Paris, Roma, Berlin, Moscova, Johannesburg, Tokyo – şi cîteva miliarde de spectatori branşaţi *world wide!!!),* nu eram cine ştie ce convins că o cîntare *live* e mai bună decît una în *playback*: studioul e sfînt, vocea (pre)lucrată & re-reluată mi se pare preferabilă celei gîfiite & răguşite de pe scenă, iar dacă mai şi trebuie să dai din fund ca să faci *show* – ce mai: e ca diferenţa dintre cinema & teatru. Dar am văzut/auzit cîteva superperformanţe care mi-au schimbat părerea; nu, nu Madonna super-răscoaptă, nici Annie Lennox (deşi o prefer oricînd pe Annie dnei Ritchie), nici Dido („White Flag" a sunat OK, dar „7 seconds" cu Youssou N'dour a fost cam aiurea) şi nici măcar super-legendarii Pink Floyd reuniţi după (alţi) 20 de ani – pe ăştia nici nu i-am prins. Şi, mai ales, nu Coldplay (al cărui super-aseptic Chris Martin super-spamase Internetul *ad nauseam*...), pe nedrept considerat „cel mai bun grup actual" (ai nu zău, parcă erau Oasis? şi de ce nu Travis? sau de ce nu Keane, autorii cîtorva dintre cele mai „singalong" melodii *ever* şi-al căror pianist comic/spastic trebuie văzut ca să fie crezut?). Nu; mă refer la Green Day (la Berlin) cu un supervoltaj de hituri culminînd cu „oldie but goldie"-ul „We Are the Champions"; la Black Eyed Peas (la Philly), 100% disjonctaţi & 4Xexcitaţi; şi la REM – al cărui Michael Stipe a urcat pe scena din Hyde Park şi-a spus doar atît: „Hello, we are REM and this is what we do", continuînd cu o versiune absolut antologică a minunatului „Hello, Hello".

Poate Muzica să schimbe Lumea? Eu cred că nu – cum nici Poezia, Pictura sau „Arta şi Cultura în general"... Doar Politica poate. Dar cu Muzica se întîmplă un fenomen, cred, unic în istoria umanităţii. Nu atît faptul, repetat la nesfîrşit, că megaconcertul panmondial din 2 iulie este fără precedent din motive de cifre & bilanţuri contabile (încă un semn că Publicitatea este surioara mai sexy a Politicii), ci această constatare seacă & simplă: nicicînd în istoria umanităţii nu s-a produs, cîntat & ascultat atîta Muzică! Dacă toate vocile, formaţiile, albumele & hiturile care se aud astăzi acasă, pe scenă sau pe stradă, la căşti, în toată lumea, de la Căluşarii la Celine Dion, s-ar da la maximum la unison, s-ar ridica un Turn Babel de sunete pînă la cer... Ozonul (nu-i calambur!) se diminuează, dar Fonosfera creşte şi dac-am putea transforma muzica în ozon, oxigen şi biosferă protectoare ar fi într-adevăr *cool*. Deocamdată, nimeni nu poate vedea & auzi *tot*, *în acelaşi timp & nonstop*: simpla transmisiune a celor 9 concerte simultane a trebuit să zapeze frustrant între un concert şi altul. Doar Dumnezeu poate – şi tot ce putem spera este că, acolo în supra-ceruri, cu celestele căşti super-hifi pe urechi, îi place ce-aude şi poate că şi dansează. „Hello, Hello"!

citit auzit

● Discursul lui Dominique de Villepin de la ONU, din februarie 2003, prin care reafirma opoziţia Franţei faţă de invazia Irakului, a fost pus pe muzică! Piesa (destul de reuşită, se pare) se intitulează „Un monde meilleur" şi este disponibilă pe site-ul labelului French Touche (www.frenchtouche.com); „Este un proiect original şi personal", a fost comentariul ministrului...

● 3 ore. De atîta a fost nevoie pentru ca toate cele 112.000 de bilete scoase la vînzare pentru festivalul de muzică de la Glastonbury (24-26 iunie) să fie epuizate. Pe afişul festivalului – formaţii ca New Order, The White Stripes, Coldplay.

● Cei care n-au putut vărsa 200 de euro pentru un bilet la Glastonbury şi-au putut scoate pîrleala mergînd la Glastonbudget, festival cu pretenţii mult mai modeste & preţuri în consecinţă, în care capetele de afiş au fost formaţii precum „Coolplay", „Stereotonics", „AC/DO" sau „T. Rextasy"... *God Save the Clones*!

● *Dune,* problematicul film al lui David Lynch din 1984 după *best-seller*-ul lui Frank Herbert, a ieşit în DVD pe 7 iunie. DVD-ul conţine nu doar versiunea văzută la cinema (care a suferit numeroase tăieturi) ci şi, ca bonus, o versiune mai lungă cu 35 de minute, realizată pentru televiziune împotriva dorinţei regizorului.

● Intitulat „So What the Fuss" şi beneficiind de prezenţa lui Prince (la chitară) şi de cea a lui En Vogue (la voce), următorul single al lui Stevie Wonder va fi prevăzut cu un clip inovator destinat orbilor! El va conţine o pistă pe care acţiunea vizuală va fi povestită de Busta Rhymes. Albumul lui Wonder *A Time 2 Love*, amînat de nenumărate ori, a ieşit în fine pe piaţă pe 13 iunie.

● The Arcade Fire, considerat de unii cel mai bun grup muzical din lume (cf. *Les inrockuptibles),* a fost solicitat să compună două piese pentru banda originală a celei de-a cincea serii a celui mai bun serial din lume (idem), *Six Feet Under (Sub pămînt SRL).* Titlurile au fost înregistrate de Chris Thomas, cel care a mixat – în trecut – *Dark Side of the Moon* al lui Pink Floyd...

● O petiţie semnată de fani solicită în mod imperios ca solistul de la Franz Ferdinand, Alex Kapranos, să-şi lase din nou celebra „freză" peste fruntea acum descoperită! „Ea simboliza multe pentru fanii săi – libertate, adevăr, frumuseţe, dreptate", se arată în petiţie...

● 500.000 de exemplare ale consolei Nintendo DS au fost cumpărate în Europa între 11 şi 27 martie; asta înseamnă 77% din totalul produselor scoase pe piaţă cu ocazia lansării din 11 martie...

2020 în *downtown* la Galeria Nouă

– interviu cu Aurora KIRALY –

Între 18 mai şi 6 iunie s-a desfăşurat la Galeria Nouă din Bucureşti un proiect intitulat ± *15 ani / 2020 la Galeria Nouă*, organizat de grupul de artişti *2020*, prin Vali Chincişan, Mihai Nadolu, Vlad Nancă, Kate Smith şi Ştefan Tiron. 2020 s-a făcut vizibil în ultimii ani printr-o serie de proiecte, multe dintre ele cu implicări sociale, care au dinamizat spaţiul artistic românesc, scopul final fiind pregătirea *revoluţiei culturale din anul 2020,* printr-un mesaj artistic profund ancorat în cotidian.

Programul a debutat cu un *performance* realizat de Ştefan Cosma, numit *Romanian Product Design Performance,* şi a continuat cu o serie de dezbateri şi ateliere care au adus în discuţie diverse subiecte, cum ar fi revistele de *lifestyle* în România din perspectiva *self-publishing*, cultura barurilor şi a *party*-urilor (i)legale, învăţământul alternativ de artă, galeriile de artă contemporană, muzica electronică sau graffiti-ul ca formă ilegală de exprimare şi necesitatea unor *legal walls* în Bucureşti. În acelaşi timp, Galeria Nouă promovează cele mai noi tendinţe şi concepte din arta vizuală contemporană, fiind mediul potrivit pentru astfel de evenimente. Aurora Kiraly, curatorul acestei galerii, ne oferă cîteva amănunte despre proiectul grupului 2020.

Ce uneşte Galeria Nouă de 2020?

Nu a fost vorba de un proiect comun, ci de o invitaţie pe care Galeria Nouă a făcut-o galeriei de apartament *2020*, pentru a-i oferi o vizibilitate mai mare. Mi s-a părut interesant să-i invităm pentru că este un proiect colectiv, cu o doză de activism care implică şi stimulează publicul tînăr. Demersul nostru – de a aduce arta alternativă în centru – chiar aşa s-a şi numit, *2020 la Galeria Nouă: downtown*. Expoziţia s-a adresat în special generaţiei foarte tinere şi a funcţionat ca o platformă deschisă de comunicare, prin diversele subiecte „fierbinţi" în arta contemporană şi în cultura românească puse în discuţie.

Pe ce criterii au fost alese subiectele?

Vlad Nancă a ales temele de discuţie împreună cu grupul 2020, cu Ştefan Tiron şi cu ceilalţi colaboratori. E vorba de zona lor de interes, s-a vorbit despre învăţământul artistic, despre revistele de *lifestyle* şi canalele de distribuţie alternativă, pornind şi de la ideea *Fanzine*-ului lor, care a ajuns deja la al patrulea număr, apoi despre cultura barurilor şi a *party*-urilor ilegale sau legale în România, unde a fost invitată mai multă lume din ţară şi din Bucureşti. Cele mai interesante şi dinamice au fost discuţiile, iar „obiectul central" în expoziţie a fost masa la care erau dezbaterile.

Ce spun aceste manifestări despre arta contemporană? Ne aflăm într-o zonă alternativă?

Din punct de vedere conceptual şi formal arta contemporană este foarte flexibilă. Activismul este inclus în arta contemporană, fie că este în zona artei vizuale, în zona *underground* sau în zona muzicii electronice. Graniţele s-au estompat, există proiecte foarte diverse, sînt grupuri care editează un ziar, care arhivează anumite materiale, sînt grupuri care iniţiază discuţii, sînt grupuri care fac de mîncare într-o expoziţie. 2020 sînt pe locul pe care şi l-au găsit ei, e ca un cerc în care se intersectează mai multe zone de interes, de exemplu muzica electronică – DJ/VJ, lucrul în colectiv. Ar fi restrictiv de trasat anumite coordonate ale artei contemporane, există o multitudine de faţete, e greu de vorbit de o clasificare, ar necesita mult timp şi multe pagini.

Prin ce se individualizează 2020?

Reprezintă o generaţie activă care „agită apele" în zona artistică, cînd este ceva de discutat ei reuşesc să creeze cadrul pentru discuţia respectivă. Deşi multă lume vorbeşte la bere, la cafea, ei fac pasul următor, organizează dezbaterea respectivă, fie că este la Galeria Nouă sau la ei în apartament, creează contexte pentru întîlniri între diverse părţi. De exemplu, *Cultura barurilor* a pornit de la ideea că dacă vrei să faci un bar care să fie interesant şi reprezentativ pentru tînăra generaţie, e un proiect artistic în sine, trebuie să ştii pe cine să inviţi să pună proiecţii sau muzică pentru a avea succes. Creează o efervescenţă ca să pună în discuţie probleme ale unei generaţii.

Cît de receptiv e publicul la acest tip de manifestări şi, prin extrapolare, la acest tip de artă?

Galeria Nouă are oricum un public, cel puţin în proporţie de 70%, mai tînăr de 25 de ani. La expoziţia 2020 am fost şi eu uimită, nu recunoşteam pe nimeni, erau oameni foarte tineri, pînă în 20 de ani, care erau foarte receptivi, fiind practic în lumea lor. La *performance*-ul care a fost la vernisaj, publicul a fost foarte încîntat, era *cool,* era pe limbajul lor, fiind vorba de ironizarea a tot felul de mărci „înalte", comuniste sau de tranziţie. E vorba de o generaţie care are deschidere spre această zonă, acceptă că intră într-o sală cu o masă şi un computer sau nişte perne aruncate pe jos, se simt bine, în timp ce pentru unii vizitatori obişnuiţi cu tipul de expoziţii tradiţionale era vizibil că nu se simţeau comod. De multe ori, mai ales în ultimii ani, arta contemporană nu mai are ca finalitate un obiect artistic, iar pentru unii e inconfortabil să vadă că nu găsesc într-o expoziţie măcar o fotografie sau un video, ca să nu mai vorbim de o pictură sau o sculptură, ceva concret deci. Noi nu ne raportăm deloc la arta aşa-zis tradiţională, sînt zone total diferite. Din perspectiva artei contemporane, expoziţia *2020 la Galeria Nouă* nu a fost ceva care să şocheze, mai ales că la nivel internaţional acest gen de manifestări se practică foarte mult.

a consemnat Cristina FOARFĂ

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Carmen Rico-Godoy, *Cum să nu dai chix ca femeie,* traducere din limba spaniolă de Lolita Tăutu şi Ana-Maria Tamaş, Editura Pandora M, 2005.**

Carmen Rico-Godoy (1939-2001) a publicat acest prim roman în 1990, cînd publicul spaniol o cunoştea deja ca ziaristă şi feministă. Tare mi-a fost teamă, aşadar, că o să dau peste un text tezist, militant, care transformă povestea în argumentaţie şi istorisirea în demers. M-am mai liniştit puţin cînd am aflat că autoarea a fost, printre altele, şi membră fondatoare a Clubului Fumătorilor Toleranţi. Apoi, ceva mai mult, cînd am văzut că romanul e împărţit după cele patru anotimpuri, lucru care mi-a amintit de o piesă de prin anii '80 a formaţiei Sfinx, *Patru anotimpuri cu tine,* un cîntec de dragoste care făcea ravagii printre adolescenţii de atunci. E de bine, mi-am zis, nemaistînd să-mi complic predispoziţiile şi cu *Anotimpurile* lui Vivaldi.

Aşa că am citit, în sfîrşit, cartea. Şi mi s-a părut perfectă pentru o zi ploioasă de concediu. Scriitoarea relatează tot felul de scene după tipicul unui ghid de conversaţie: la mare, la restaurant, în taxi, la redacţia unui ziar, în vizită, de sărbători, la telefon etc. În loc de cuvinte şi expresii noi, întîlnim comportamente vechi de cînd lumea contemporană, unde e vorba nu numai de bărbaţi egocentrici, ci şi de „tinere respingător de proaspete şi frumoase" sau de familii sîcîitoare în ansamblul lor.

Observatorul acestora este un personaj feminin plin de umor şi temperamentos mai ceva ca Victoria Abril. El face tot farmecul cărţii. Marile mecanici ale convivialităţii îi apar ca o sumă de apucături sau tabieturi nesuferite, gravei indignări îi preferă ţîfna spumoasă şi urzicoasă, asumată în deplină cunoştinţă de cauză, iar cînd e să ofteze, nu ştii niciodată dacă va fi un „ah", „oh", „oha" sau „ole". Mi se pare şi asta o performanţă.

Cecilia ŞTEFĂNESCU

Making of la un film abia început

Cînd m-am apucat să lucrez, împreună cu regizorul Tudor Giurgiu, la adaptarea cinematografică a romanului meu de debut, *Legături bolnăvicioase* – şi asta s-a întîmplat acum doi ani şi ceva – nici prin cap nu mi-a trecut că la sfîrşitul acestei perioade voi ajunge probabil foarte sceptică, aproape neîncrezătoare în şansele unei arte de a-şi depăşi limitele propriului limbaj şi de a-l putea traduce într-un alt limbaj, măcar la fel de fermecător. Pun asta pe seama naivităţii mele de modă veche, simbolistă, pe care o mai împărtăşesc cu siguranţă şi alţii, cum că artele îşi corespund şi că, dacă eşti convingător atunci cînd vorbeşti în română, o poţi face la fel de bine şi-n chineză. Acestei naivităţi i se adaugă iluzia că literatura are aceleaşi premise ca şi cinematografia (că doar arte-s amîndouă!). Numai că, riscînd să-i supăr pe creatorii de film şi, mai mult, chiar pe bunul meu prieten Leo (deşi, în ceea ce-l priveşte, am mărunta consolare că e plecat din ţară şi că, poate, nu va citi tocmai acest număr), îmi voi lua libertatea ca, la acest început de surogat de *making of,* să emit cîteva cugetări în legătură cu deosebirile – esenţiale – dintre literatură şi film şi, în speţă, dintre cartea mea şi premisele ei, pe de o parte, şi scenariul pe care am încercat să-l scriu după această carte care se înstrăina de mine pe zi ce avansam în hăţişurile scenaristice, pe de alta. Iată, deci, că în doi ani am ajuns să cred că, în vreme ce literatura e o artă puristă, hiperconştientă de istoria ei şi de locurile comune, accidentate, pe care trebuie să le evite sau să le confrunte, pretenţioasă cu limbajul pe care îl foloseşte, atît de uzat, aşadar, o artă care rămîne elitistă şi consumată de un număr destul de redus de oameni, filmul – şi mă refer la filmul de autor şi nu la producţiile hollywoodiene pe care le urmărim duminică seara – rămîne un tip de artă mai degrabă de graniţă, „uşuratică", rezultatul unei negocieri democratice între două arte fundamentaliste: artele vizuale şi literatura. Din orice direcţie ai porni, în cazul meu, de la carte spre film, negocierea între cele două tipuri de limbaje artistice, la care se adaugă şi alte condiţionări, te lasă cu plăcerea înjumătăţită. Treci de la statutul de prim-solist la cel de toboşar.

După ce am umblat, ca orice scriitor ambiţios şi visător, în căutarea preţioaselor pietre de hotar stilistice, cînd am început să scriu scenariul, a trebuit să mă fac că uit brusc toate zorzoanele, toată garnitura de epitete, metafore, comparaţii şi alţi tropi – cum ne învăţau la şcoală –, şi să spun disciplinat o poveste care să servească la fileu o minge bună regizorului. Astfel, dintr-o naratoare necreditabilă, crescută în carte cu destul de mult efort şi atenţie la amănunte, a ieşit în scenariu o seducătoare pe cinste, care mai păstrează rămăşiţe de mitomanie de la vechiul personaj, şi care se îndrăgosteşte de o colegă de facultate, provincială şi puţin experimentată în viaţa amoroasă. Dar, oricît de frumos ar părea, istoria personală a acestor două fete în parte le împiedică să-şi asume una faţă de alta relaţia. Nu societatea le împiedică, nici părinţii demodaţi şi puţin emancipaţi, nu conştiinţa propriei lor feminităţi le aruncă una în braţele celeilalte. Personajele noastre sînt două fete care, deşi trăiesc în această lume, ca orice om tînăr, n-au nici o legătură cu ea.

În timp ce am scris scenariul, am încercat din răsputeri să-mi uit cartea. De aici şi observaţiile cvasimaliţioase ale lui Tudor, care mă tachina întrebîndu-mă dacă e scrisă de mine. Am încercat să fac ceea ce presupun şi sper că fac criticii înainte de a deschide prima oară un roman: se tolănesc în pat sau într-un fotoliu confortabil şi-şi lasă mintea moale să alunece printre foile de hîrtie. Uitîndu-mi, pentru o perioadă măcar, orgoliile autoriceşti, am reuşit să reconstruiesc acea poveste de dragoste care, în timp ce am scris romanul, m-a captivat total, şi am reuşit astfel să mă detaşez de litera cărţii. În fond, ce s-a păstrat în scenariu şi, sînt convinsă, se va păstra şi în film este tocmai parfumul acela inefabil al unei istorii de iubire de tinereţe, în care ceea ce contează sînt tocmai amănuntele, micile detalii care compun o relaţie, care-i creează iluzia de perfecţiune şi, mai apoi, îi atrag destrămarea. Acele mici detalii care recompun fiecare personaj ca într-un *puzzle,* cu amintirile, spaimele, istoria şi aşteptările lui punctuale.

Cînd am început să scriu romanul *Legături bolnăvicioase,* mă luptam cu un soi de prejudecată foarte la modă încă şi azi, postmodernă, de bună seamă, cum că ar trebui să băgăm marile teme ale literaturii sub covorul kitsch cu care ne împodobim azi, hiperlucizi, interioarele. Autorii şi, după ei, cititorii balansau între realisme şi textualisme. Am vrut să scriu o poveste de dragoste, fără nici un fel de intenţii feministe sau de epatare a burghezului. Am scris despre povestea unei fete care, întîmplător, se îndrăgosteşte de o altă fată şi despre modul inconsecvent, deseori crud, în care ajungem să ne gestionăm propriile dorinţe. În scenariu, această poveste se păstrează şi se dezvoltă într-un mod mult mai dramatic. Dramatic s-a scurs, de altfel, şi timpul în care am scris nu mai puţin de şase drafturi, cu luni întregi de insomnii. Acum, cînd treaba mea s-a încheiat, mi-am recăpătat somnul şi regizorului îi revine să-şi facă „opera", îmi dau seama că „uşurătatea" filmului vine şi din această muncă de echipă, fragmentată, compartimentată, care te face pe tine, scriitor, mult mai relaxat şi, în sfîrşit, un animal sociabil.

Dilema veche vă recomandă

● Joi, 14 iulie, Gérard Philippe la TVR 1, ora 20, în *Marile manevre,* şi la TVR Cultural, ora 22, în *Mînăstirea din Parma*. Aux larmes, citoyens! Et vive la France! (Radu Cosaşu)

● Uitaţi de dl Mel Gibson & *Patimile...* dumisale de vopsea roşie. La o adică, uitaţi şi de dl Scorsese (altceva, totuşi!) & *Ultima ispită...* a dumisale de vînă kazantzakiană. Dacă vreţi să aflaţi *exact* ce anume gîndea Pilat din Pont cînd s-a spălat pe mîini de *all that Jeez* (şi doar Literatura ne poate spune ce gîndeşte un personaj real cînd ajunge pe hîrtie), citiţi *Pilat din Pont,* parabola filozofică a lui Roger Caillois apărută la Humanitas, în colecţia „Cartea de pe noptieră", în traducerea lui Cătălin D. Constantin; „Epilogul" se-ntîlneşte – surprinzător! – cu celebrissimul *Cod Da Vinci...* (Alex. Leo Şerban)

Iaromira POPOVICI

bon de lectură

Capcanele consumului

● **Jean Baudrillard, *Societatea de consum. Mituri şi structuri*, Editura comunicare.ro, Bucureşti, 2005, traducere de Alexandru Matei.**

Cartea lui Jean Baudrillard, *La société de consommation*, apărută în 1970, Editions Denoël, considerată „biblia" teoriilor privind consumul, cultura populară şi *loisir*-ul, a fost, în sfîrşit, tradusă în România: *Societatea de consum, mituri şi structuri*, comunicare.ro, 2005 (traducere de Alexandru Matei). Unitatea şi complexitatea teoriei (care porneşte de la analiza economică şi ajunge la cea sociologică), tonul ei critic, dar şi ironic, diversitatea temelor tratate *(kitsch*-ul, *gadget*-ul şi ludicul, publicitatea, corpul ca obiect de consum, serviciile, violenţa...) şi, nu în ultimul rînd, scriitura clară dar şi fermecătoare fac din volumul teoreticianului francez lucrarea de referinţă în domeniu.

Poziţia implicată a autorului împotriva societăţii de consum nu este supărătoare atîta timp cît se structurează într-o teorie coerentă, documentată şi demonstrată cu argumente viabile. Mai puţin vehement decît Ritzer *(Mcdonaldizarea societăţii*, comunicare.ro, 2003) atunci cînd ne arăta pericolele mcdonaldizării, Baudrillard ne atrage atenţia asupra dezavantajelor supraproducţiei prin explicarea lor. Prezentîndu-ne mecanismele şi dedesubturile noii (în anii '70, cînd a apărut cartea în Franţa) ordini sociale, teoreticianul ne ajută să-i conştientizăm şi minusurile, sau măcar să fim capabili de opţiune. Pentru societatea românească de la începutul anilor 2000, care se situa, din perspectiva consumului şi a evoluţiei serviciilor, cumva, într-o perioadă similară celei din ţările occidentale dezvoltate în anii '70 (şi chiar mai devreme), avertismentul lui Baudrillard este binevenit. Prezenţa unor teorii „de partea cealaltă", mai sceptice în privinţa abundenţei la care am tînjit în anii socialismului, nu înseamnă că punem beţe în roate mult aşteptatei clase de mijloc şi bunăstării generalizate, ci doar că întîmpinăm mai pregătiţi schimbările preconizate.

Conform lui Baudrillard, astăzi sîntem mai puţin înconjuraţi de oameni, cît sîntem de obiecte: „trăim după ritmul şi conform succesiunii lor nesfîrşite. Noi sîntem cei care asistăm astăzi la naşterea, desăvîrşirea şi moartea lor, în timp ce, pe vremuri, obiectele erau cele care (...) supravieţuiau generaţiilor de oameni". Trăsătura dominantă a societăţii de consum este belşugul, generat de organizarea obiectelor sus-amintite în panoplii sau colecţii şi de instituirea imaginii darului şi a sărbătorii. Unul din cele mai semnificative exemple ale belşugului şi o sinteză a activităţilor de consum este *mall*-ul, care amestecă mărfurile utilitare cu cele culturale (cinema, librărie, mediatecă...), impunînd un amalgam şi o ambiguitate a semnelor întruchipate de obiecte. Căci, după Baudrillard, toată această opulenţă nu este decît o acumulare de semne, şi anume a semnelor fericirii. Tot aşa cum indigenii melanezieni, fermecaţi de avioane, au început să construiască simulacre ale acestora din crengi şi liane, cei atinşi de miracolul consumului construiesc „un dispozitiv de obiecte-simulacru, de semne caracteristice ale fericirii, apoi aşteaptă (...) ca fericirea să li se aştearnă la picioare". Astfel, consumul, continuă teoreticianul francez, este guvernat de o gîndire magică, de o mentalitate miraculoasă, primitivă. Realitatea pe care o primim, prin intermediul mass-media, este, de fapt, doar o fantasmă, un semn al realului, pe care-l receptăm la adăpostul unei siguranţe miraculoase: ne bucurăm de prezenţa în inima lucrurilor fără a fi, de fapt, acolo. Baudrillard vorbeşte de percepţia unui „mai-mult-ca adevăr", a unei „false cunoaşteri" a lumii: „Imaginea televizată, ca o fereastră inversă, dă mai întîi într-o încăpere, şi, în această încăpere, exterioritatea crudă a lumii devine intimă şi caldă, de o căldură perversă". Consumul, adaugă teoreticianul, ţinteşte tocmai spre această „fericire de circumstanţă".

Mitul fericirii încarnează, în societăţile moderne, mitul egalităţii. Într-adevăr, se constată o omogenizare relativă la nivelul bunurilor de strictă necesitate. Dar aceasta nu înseamnă, precizează Baudrillard, că inegalitatea dispare, ci e doar transferată. Obiectele de consum devin tot mai puţin semnificative pentru rangul social, ele fiind înlocuite de cunoaştere şi putere. De asemenea, anumite bunuri, altădată gratuite şi disponibile tuturor, devin astăzi raritaţi de lux, accesibile numai privilegiaţilor: spaţiul şi timpul, aerul curat, verdeaţa, apa, liniştea...

Dacă egalitatea nu poate fi rezolvată, acelaşi lucru se întîmplă şi cu libertatea: nici în timpul său liber, omul nu este în afara constrîngerilor sociale. Sistemul nevoilor – în continuă creştere şi concurenţă – este produsul sistemului de producţie, consumul devine o îndatorire cetăţenească. Omul consumului este bîntuit de obsesia a ceea ce Baudrillard numeşte „fun-morality", imperativul distracţiei cu orice preţ. În aceste condiţii, timpul liber îşi pierde, şi el, coordonatele lui iniţiale, şi încetează să mai fie liber, supunîndu-se principiului datoriei, sacrificiului şi ascezei. Deşi neproductiv economic, *loisir*-ul nu este pasiv, ci reprezintă o producţie de valoare şi de prestigiu.

Deja s-au conturat destule din viciile aparent perfectei societăţi de consum în legătură cu care ne avertizează autorul. Dar să nu devenim profetici sau fatalişti. Şi să continuăm lectura cărţii lui Baudrillard, care mai are multe de spus, rămînînd una din cele mai pertinente analize ale unei realităţi pe care încă, în România, nu o stăpînim.

O vară la MŢR

Cînd au venit copiii de la Fundaţia World Vision – cel mai mare avea cinci ani – le-am spus povestea cu soarele şi luna. Despre cum le-a făcut Dumnezeu. Soarele, un flăcău frumos şi strălucitor; luna, fiinţa *cea mai cea* de pe faţa pămîntului. Rănit de frumuseţea fără seamăn a lunii, soarele se duce la tatăl lor, Dumnezeu, să o ceară în căsătorie. Rezultatul e că Dumnezeu îi cheamă pe amîndoi, le spune că nu s-a mai pomenit căsătorie între fraţi şi îi desparte. Şi-aşa au ajuns, soarele să lumineze numai ziua, iar luna doar noaptea. *Desenaţi-mi întîlnirea dintre cei trei*, îi rog. *Nu ştiu cum să-l fac pe Dumnezeu*, mi se plînge Alice. *Fă un om cu barbă uite-aşa, ca a mea! Dumnezeu este în cer*, ne lămureşte Irina. După o jumătate de oră, Ionel mă întreabă: *Tu eşti Dumnezeu?* Nu. *Atunci cine eşti? Eu sînt Ciprian*. La sfîrşit, Ana se apropie de nişte cruci desenate de alţi copii. Se întoarce spre mine, face în aer cu degetul arătător semnul crucii şi îmi spune confidenţial: *Uite, şi eu ştiu să desenez o rugăciune: aşa, aşaaa... şi aşa!*

Cam aşa arată o zi petrecută la Atelierul de Creativitate de la Muzeul Ţăranului Român. Experimentul Atelierului, adică povestitul, desenatul, modelatul, peticitul şi alte operaţii amuzante, a fost născocit în 2002 de Irina Nicolau. De atunci, de marţi pînă vineri, între orele 10 şi 14, ne-au vizitat nenumărate clase de copii de la şcolile din Bucureşti. În cei trei ani am învăţat din mers cum ar trebui ambalată o acţiune culturală, şi, mai ales, cum să nu arate precum *cercurile* de la Casa Pionierilor ori de la Căminul Cultural. Mai mult, niciodată nu ne-am dorit ca din animatori ai atelierului să ne transformăm peste noapte în *magister ludi*. Ne-am luat în primire fiecare pătrăţica lui şi, pentru că ne-a ars de joacă, ne-am tot jucat. Ruxandra face cu copiii o tură prin muzeu, ţese cu fetiţele, modelează în lut cu băieţii, în timp ce George îi iniţiază în arta şi tehnica fotografiei, construieşte topografii imaginare sau colecţionează istoriile personale ale puştilor. Eu sînt unul dintre povestaşi. S-ar spune că mă ocup cu torsul întîmplărilor de pe furca timpului. Mă pricep deopotrivă la naşteri şi ursitoare, la vopsitul ouălor în negru de Paşte, la facerea lumii, la ale lui Dumnezeu şi ale Nefîrtatului şi mai sînt şi alte lucruri pe care le ştiu. Cînd ne plictisim de poveştile satului, apucăm creioanele, pensulele şi cariocile. Desenăm tot ce ne trece prin cap: şiruri de operaţii matematice, palmieri, mingi de fotbal, macarale... Sau ne imaginăm că asistăm la căderea îngerilor de la începuturile lumii şi *fotografiem* evenimentul.

Lucrurile astea se întîmplă pe toată durata verii. Pe lîngă lecţiile de etnologie şi desen, doamna Stareş îi va învăţa pe copii tehnica imprimeurilor, a croitoriei şi gherghefului. Ruxandra brodează cu ei, modelează în lut, desenează un calendar creştin sau pictează icoane pe sticlă şi pe lemn. Doamna Postelnicu, venită de undeva din Teleorman, îi va iniţia în strategiile războiului de ţesut, iar George va ieşi cu ei la marginea Bucureştiului să fotografieze case vechi şi noi. Dacă treceţi printr-o criză de inspiraţie, sunaţi la numărul 317.96.59. Atelierul de Creativitate de la MŢR poate fi un remediu.

Ciprian VOICILĂ

Andrei GORZO

dilematograf

Eliberatorul

● ***Kinsey* (SUA, 2004) de Bill Condon.**

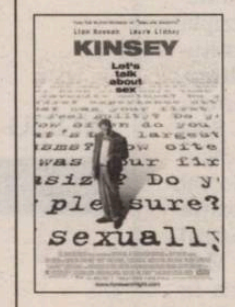

Kinsey conţine un moment în care eroul (Liam Neeson), care tocmai şi-a publicat, cu mare vîlvă, studiul statistic asupra sexualităţii masculine (1948), e întrebat de un ziarist dacă din munca sa n-ar putea să iasă şi un film. E o întrebare prosteasă, pe care Kinsey o expediază sec. Şi e plăcerea regizorului-scenarist Bill Condon să demonstreze că profesorul n-a avut dreptate. De altfel, i s-a întîmplat adesea să nu aibă dreptate – e unul din lucrurile care reies clar din film. Dar şi mai clar reiese faptul că avea ceva de oferit cinematografului – ceva ce acesta ştie să aprecieze: incandescenţa şi radianţa unui adevărat erou. Dar iată faptele: fiu de pastor ultrapuritan, Alfred C. Kinsey a crescut cu urechile ţiuind de ocări împotriva trupului slab şi a drăciilor – de la alunecosul fermoar la „degradantul spectacol de imagini" – născocite numai pentru a-l duce în ispită; a învăţat să se refugieze în natură şi s-o iubească; s-a făcut entomolog şi un timp şi-a concentrat ardoarea în efortul de a le transmite şi altora, de la catedră, ce învăţase în tovărăşia viespilor („Că ai avea nevoie de o prietenă", murmură o studentă); pînă la urmă şi-a găsit şi prietenă, deşi pentru alte descoperiri a trebuit să aştepte – pînă-n noaptea nunţii („Ce frumos! Îmi dai voie?" – Kinsey la vederea unui sîn) şi chiar mai mult; în fine, cu ajutorul soţiei (şi al unui medic), Kinsey s-a apucat să se despovăreze de ignoranţă şi de inhibiţii; şi, după ce s-a apucat, nimic nu l-a mai oprit. În primul rînd, ce era cu baubaul ăla poreclit „normalitate sexuală" şi rareori absent de pe buzele moraliştilor? Care era autoritatea lui reală, în condiţiile în care nimănui nu i se spusese ce lucruri se făceau în mod obişnuit – adică în mod normal – în dormitoarele celorlalţi? Şi ce lucruri se făceau? După ce-a luat mii de interviuri, Kinsey a putut să ofere un răspuns: în dormitoarele americanilor (şi nu numai în dormitoare) se făceau *de toate*. Momentul în care mărturisirile încep să curgă – un montaj de figuri americane tipice, „normale", scoţînd pe gură o trăsnaie după alta – e foarte plăcut; ba mai mult, Condon reuşeşte să recupereze ceva din *noutatea* viziunii, a „degradantului spectacol" oferit de Kinsey – o Americă mare şi tare, şi profundă, şi umedă, şi pentru prima dată deschisă la prohab, o democraţie a dorinţei, o confrerie a concupiscenţei, un *wet dream* de-al lui Walt Whitman.

Filmul are scăpări: Condon rezolvă personajul lui Kinsey Sr. aplicînd mecanic principiul conform căruia orice puritan trebuie să ascundă în el (sau măcar în trecutul său) un obsedat sexual, şi logica asta melodramatică e nedemnă de autorul lui *Gods and Monsters* (un vis insolit, iridiscent, despre ultimele zile din viaţa regizorului lui *Frankenstein*). Pe de altă parte, filmul avea nevoie de Kinsey Sr., de antimodelul căruia eroul, fără să-şi dea seama, ajunge să-i semene tot mai tare: Kinsey crede în necesitatea unei noi morale sexuale, bazată pe respectarea naturii şi a diversităţii, dar credinţa lui e tot mai inflexibilă, tot mai înverşunată, tot mai încărcată de ecouri ale vechiului stil patern. Kinsey Jr. a ajuns, pînă la urmă, tot un fel de predicator; şi tot un fel de fanatic – unul care nu mai proslăveşte Normalitatea, ci Natura. Dar şi Natura e o divinitate problematică, şi orice tentativă de a proclama ca stare naturală libertatea sexuală absolută riscă să lezeze alte instincte perfect naturale – instinctul de conservare (care ne poate recomanda să ne abţinem de data asta), instinctul posesiv (care-i poate recomanda vecinului să se abţină de data asta) –, cu consecinţe dezastruoase. Kinsey îşi închipuia că ştie cum e cu Natura – doar studiase îndelung viespile. „Oamenii sînt nişte viespi mai complicate", declară el în film. Aşa e, dom' profesor: *mai complicate*. De-aici patosul secvenţelor ce redau tentativele sale de a-şi transforma anturajul într-un viespar vesel: un *ménage à trois* pentru el (cu soţia şi unul dintre asistenţi), „eşanjism" pentru asistenţi şi soţiile lor. Se termină cu înţepături, firește, şi Kinsey e dezamăgit că participanţii la experiment n-au dat dovadă de mai multă disciplină. Disciplină! Kinsey Sr. ar fi avut de ce să fie mîndru. Cel mai dramatic moment al expediţiei sale e întîlnirea cu un alt explorator al infinitului sexual. E o secvenţă tare – un fel de *Inima întunericului* în formă de sex: omul acela e, într-un fel, cel mai valoros cobai la care putea să viseze Kinsey, un om care care n-a lăsat nimic, dar *nimic*, să-i limiteze vocaţia – colecţionarea de experienţe sexuale; şi, în acelaşi timp, e un coşmar – o erecţie ambulantă care a luat la rînd toate găurile de pe pămînt –, iar faptul că vorbeşte ca o caricatură de om de ştiinţă îl face cu atît mai înfiorător. Condon e foarte inteligent, foarte dilematic – la fel de sensibil la perspectivele eliberatoare, reconfortante, pe care studiile lui Kinsey le-au deschis unei lumi întregi, cît şi la impasul în care a ajuns, urmărind viziunea unui teritoriu al tuturor posibilităţilor, al dorinţelor mereu gratificate. Eşecul lui e eşecul unui erou, iar viziunea lui rămîne tentantă.

trecerea prin reviste

Contrafort, 3 în 1

Contrafort, revista tinerilor scriitori din Republica Moldova, apare cu un număr triplu (martie-mai). Editorul publicaţiei, Institutul Cultural Român, şi-a restructurat în ultima perioadă activitatea, astfel încît revistele *Cultura* şi *Curierul Românesc* şi-au încetat existenţa. Sperăm că acest lucru nu se va întîmpla şi în cazul *Contrafort*, un proiect editorial aflat deja în cel de-al doisprezecelea an de existenţă. Publicaţia este una dintre puţinele posibilităţi pe care tinerii scriitori şi oameni de cultură din Republica Moldova le au la îndemînă pentru a se exprima în limba maternă.

Personalitatea şi opera scriitorului polonez Witold Gombrowicz au fost evocate în cadrul unei ample dezbateri prilejuite de vernisajul expoziţiei de fotografie „Portret Witold Gombrowicz“ de Bohdan Paczowski. La această discuţie au participat Roland Chojnacki, directorul Institutului Polonez de la Bucureşti, scriitoarele Denisa Comănescu şi Simona Popescu şi Vitalie Ciobanu, redactorul-şef al revistei *Contrafort*. Opiniile acestora sunt reunite într-o sinteză sub titlul „Witold Gombrowicz – Un model intelectual de actualitate“. Am extras din articol un citat autobiografic pe care îl considerăm reprezentativ pentru Gombrowicz: „Sînt un umorist, sînt un hîtru, un saltimbanc şi un provocator. Cărţile mele fac adevărate acrobaţii pentru a plăcea. Îmbin circul, poezia, lirismul, oroarea, gîlceava, jocul. Ce vreţi mai mult?“.

Cea mai mare parte a revistei este dedicată semnalelor editoriale. Putem citi cronici despre Eugen Lungu, *Raftul cu himere;* Andrei Bodiu, *Bulevardul Eroilor;* Robert Şerban, *A cincea roată,* sau Călina Trifan, *Pe banchizele din cer*. Alexandru-Florin Platon scrie despre cartea *Mircea Eliade, Le prisonnier de L'histoire* de Florin Ţurcanu. Încercînd să explice simbolistica titlului, autorul articolului afirmă: „Pînă la urmă, drama lui Eliade a fost de a nu se fi putut sustrage, în pofida eforturilor sale disperate, «istoriei», în dublul înţeles al acestui cuvînt: de context, care influenţează deciziile individuale (dar fără a le determina şi nici justifica) şi, pe de altă parte, de trecut, a cărui moştenire trebuie, în cele din urmă, într-un fel sau altul, ispăşită.“

Interviul acestui număr a fost realizat de Vasile Gârneţ, care l-a avut ca interlocutor pe dramaturgul Constantin Cheianu. Deşi cea mai mare parte a acestei discuţii se concentrează pe fenomenul politic (cu atît mai mult cu cît în Republica Moldova au avut loc alegeri parlamentare), Constantin Cheianu nu uită de arta care l-a consacrat şi afirmă că, pentru el, personajul emblematic al realităţii basarabene de după 1989 este chiar „basarabeanul dezrădăcinat, reprezentantul celor cîteva sute de mii de concetăţeni de-ai noştri care au abandonat şi abandonează în continuare ţara. Pentru mulţi dintre ei ruptura de o tradiţie seculară şi contactul cu o lume cu totul diferită, adesea pe fondul unor drame copleşitoare, se transformă într-un traseu existenţial impresionant. Basarabeanul a oscilat întotdeauna între condiţia celui care a stat acasă fără să-şi poată împlini destinul şi cel ce şi-a luat lumea în cap, ajungînd, ca excepţie, un Alexandru Hâjdeu, un Eugeniu Coşeriu sau un Paul Goma, iar, ca regulă, fie a prins rădăcini în alte părţi, devenind bun cetăţean, fie s-a alcoolizat pe şantierele de construcţie din Moscova ori Israel, fie a sfîrşit în bordelurile pentru soldaţii NATO din Kosovo.“

La rubrica „Istorie şi document“, Vladimir Beşleagă scrie despre „Conştiinţa naţională sub regimul comunist totalitar (R.S.S.M. 1956-1963)“. Autorul este de părere că, în pofida celor peste o sută de ani de dominaţie ţaristă şi de politică de deznaţionalizare, „conştiinţa naţională a românilor de la răsărit de Prut a fost mereu vie, cunoscînd, atunci cînd au îngăduit împrejurările, momente şi chiar perioade mai lungi de dezvoltare, de renaştere.“

„Restanţele istoriei“, ultima pagină a revistei, conţine un dialog între Regele Mihai, fostul suveran al României, şi Veaceslav Samoşkin, corespondentul săptămînalului rusesc *Moskovskie novosti*. Sînt evocate momentele care au marcat participarea României la conflagraţia mondială de la mijlocul secolului trecut, precum şi rolul Regelui în acele momente dramatice. **(R. P.)**

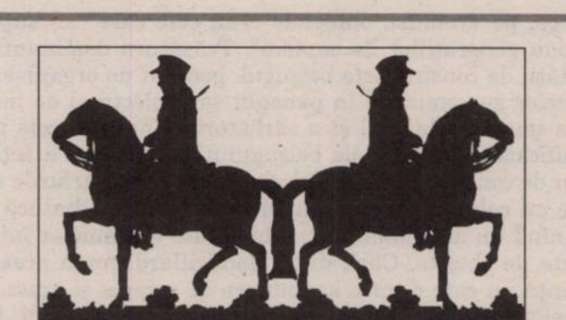

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Pentru o miniaturizare a exagerărilor

Problema mă (atenţie: există şi mamofonii!) urmăreşte de multă vreme, dinainte de '89, cu mult înainte de '89, încă din vechea orînduire. Ea m-a fulgerat într-o şedinţă foarte lungă unde se pusese în discuţie „o atitudine cu totul necorespunzătoare“ a unui tovarăş necăsătorit faţă de o tovarăşă cu soţ şi trei copii. Azi i s-ar zice „hărţuire sexuală“. Atunci era vorba de faptul – relevat chiar de ea – că el o privea foarte insistent şi ei „nu-i convenea asta“, ceea ce a făcut-o să-l atenţioneze nu o dată, însă el a continuat rîzînd permanent de ea, ceea ce (ţin bine minte că lingvistic era obsedată de acest „ceea ce“) a silit-o, după ce s-a sfătuit şi cu soţul ei, să se adreseze întregului colectiv.

Redactorul-şef, de faţă, ne-a cerut părerea fiecăruia şi nu eu, un altul, a spus cît se putea de clar:

– Să nu facem din ţînţar armăsar!

La care secretarul de partid a bătut cu pumnul în cristalul mesei, făcînd să tremure zaţul în toate ceştile de cafea, şi a răcnit:

– Ba să facem!

Într-un zvîcnet al instinctului de hărţuire textuală – comun tuturor românilor, indiferent de orînduire – ne-am uitat toţi la el, ceea ce l-a îndemnat să repete că „e cazul întotdeauna să facem din ţînţar armăsar, ca una din legile vigilenţei ideologice“.

De atunci – şi sînt peste 20 de ani dumasieni – problema mă ţine şi îmi place să mă gîndesc la ea în momentele mele muzicale, cînd mă relaxez mult mai fericit decît politica noastră fiscală. De ce – şi unde altundeva decît în mirobolanta noastră limbă? – „a face din ţînţar armăsar“ dă dimensiunea unei exagerări? Mi se pare inadecvat şi insuficient. Inadecvat fiindcă iubesc calul – iapă sau armăsar – şi nu accept să fie banalizat, să se recurgă la el cum îi vine omului la gură, într-unul din clişeele sale facile, superficiale şi comode. Şi e insuficient fiindcă, orice s-ar spune, armăsarul nu e cea mai exagerată fiinţă de pe pămînt; desigur, nu ar fi fost mai fericite expresiile „a face din ţînţar bou“ – sau „vacă“, prea pedestre, prea domestice (deşi „a o face de oaie“, pentru o prostie, nu e rău spus...). Totuşi – luînd ca bază, accept, antipatica gînganie – cu un efort de imaginaţie, dar şi de exactitate logică, s-ar fi putut formula: „a face din ţînţar girafă“ sau „a face din ţînţar hipopotam“...

Mi s-ar putea răspunde că acestea nu-s animale din ograda noastră strămoşească, niciodată compatibilă cu o junglă şi vietăţile ei; mă încăpăţînez şi replic că există în imaginarul nostru o extraordinară poveste – şi ea dinainte de '89... – cu un elefant, ceea ce (epidemica vorbă de mai sus) ar dovedi că nu ne lipseşte geniul pentru a ne mişca oriunde cînd vrem să scornim o metaforă, un *story*, o parabolă, puse cu toatele în slujba înţelepciunii sau, mai cult şi la zi, a Intelligence Serviciilor. Puteam face din ţînţar elefant, ţinînd seamă şi minte de acea magică ispravă a unui român (nu zic ungurean, moldovean sau muntean, mai putem trăi şi în afara „Mioriţei“...) care s-a dus la tîrg şi a vîndut doi cai pentru un elefant şi a venit cu el, pîş-pîş, acasă, în ograda lui, unde elefantul a început, pam-pam şi bum-bum, să se mişte, călcînd sub labele lui prispa casei, apoi casa însăşi, cămăruţă cu cămăruţă, apoi buda şi grajdul gol, apoi a intrat în livadă şi a culcat tacticos toţi merii şi perii, apoi în grădină toate florile şi după ce a distrus gardul s-a dus, tacticos, peste cîmp şi tot aşa, tropa-tropa şi trompa-trompa, s-a pierdut undeva, pe zare, omul continuînd să-l contemple pînă la exclamaţia finală care ne dezvrăjeşte de orice „Mioriţă“:

– ...Şi mai du-te în... mă-tii!

Nu aceasta – iertaţi-mă... – ar trebui să fie replica noastră spontană şi nestilizată de cîte ori se face din ţînţar elefant? Ani de zile, muncit de problema mea, am fost convins că asta, cu elefantul, e cea mai corectă metamorfoză a unui ţînţar într-o enormitate de exageraţiune.

Dar, după '89, m-am schimbat sau, mai pe româneasca zilei, m-am sucit. Chestiunea a rămas apăsătoare. Exageraţiunile au proliferat şi s-au ascuţit ceas de ceas, zi de zi şi în proporţie de masă, ca lupta de clasă, pe cealaltă vreme şi viziune. Am simţit că trebuie să fac o schimbare, ce altceva? Bun negociator (precum m-a înţepat D.C.M. în *Dicţionarul* Academiei), am acceptat ţînţarul ca bază de discuţie, am renunţat la elefant şi mi-am propus să răstorn lumea hotărînd să fac din armăsar ţînţar; nu cred că bagatelizez sau minimalizez răul. Abia aşa, ca ţînţari, belelele capătă plasticitate, concreteţe, precizie în exasperare. Precum porumbelul mai agresiv ca lupul, ţînţarul muşcă mai rău şi mai necugetat decît armăsarul. La ora globalizărilor, a face din armăsar ţînţar ar fi cea mai postmodernă miniaturizare a nenorocirilor care, ce-i drept, de la Shakespeare citire, obişnuiesc să vină în galop. Dar nu s-au văzut şi ţînţari galopînd frenetic? Să nu mi se spună că şi asta e strigător la cer...

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Spre Urziceni şi pe Calea Victoriei

29 iunie

Mamăăăă! Săptămîna trecută am văzut parbrizul unui camion plin cu roboţei făcuţi din pachete de Pall Mall şi Marlboro. O delectare a plăcerii, cum se zice, o nostalgie se lasă legănată, iată, tot în vehicule de tonaj. Era spre ieşirea din Bucureşti spre Urziceni acest vehicul. Infectă, această ieşire din Bucureşti! Mă termină! Maşinile dezorganizate de deznădejdea cozii, semafoarele ce clipesc încet spre verde şi repede pe roşu. Infectă aşteptare! Dacă e să te facă o zonă să te sinucizi, atunci aia e! Lupta urîtă cu tramvaiul de la Obor în sus spre fabrica „Stela“ şi spre Tei, cu cîte o bruscă facere la stînga cu semafor şi marcaj stricte, pe care nu le respectă nimeni! Dă-o dracului de viaţă, de la Obor încolo, spre ieşirea spre Moldova şi Urziceni-Slobozia! Îmi vine să vărs cînd mă gîndesc! Praf! En-gros-uri fără personalitate, jeg de sărăntoci veniţi la Europa! Culmea tupeului: ţigănci cu facturi de vînzare, hoteluri de marmură cu miros de pasăre flamingo jupuită!

1 iulie

Colecţia asta tîmpă de obiecte de scursură nu poate fi oprită. Bă, băieţi, voi ştiţi ce înseamnă ispita... fiindcă nu doar tu, şofer, mergi cu maşina, merge familia şi iei şi rude care mai de care mai creţe, mai mîndre că umblă cu vehiculul secolului XX. La cîte cruciuliţe am rezistat să nu mi se atîrne pe parbriz, cîte aromatizoare urăsc, numai benzinăriile ştiu, care ispitesc şoferii cu crenguţă de brad, frunză, pompă de benzină, ursuleţ, pisicuţă, toate impregnate cu nişte mirosuri îngrozitoare, ca de toaletă. De ce trebuie ca onorabilii Lukoil, Shell, OMV, PETROM, Rompetrol, Agip să ne umple dracului ambientul cu mirosurile alea groaznice de odorizante? Dar dacă stau şi mă uit pe şosea, sînt unii care-şi doresc cu putere decorarea parbrizelor. Uite, un Mercedes, tatăă, de Neamţ, intrat pe Calea Victoriei. Nu există colţ al parbrizului de care să nu atîrne cruciuliţe! Cruciuliţe de lemn, cruciuliţe de lemn combinate cu tablă. Cruce uriaşă cu desen Iisus prunc lipit! Tone de cruciuliţe! Mi-e greu să vi le spun pe toate. Mă zgîrie nu numai gîndul de a le enumera, dar şi enervarea că stopul de la Academia Română a durat prea puţin ca să pot admira îndeajuns îmbrobodirea de păun a unor pitici. Bă, lume, erau doi moldoveni cu ochelari imenşi, de neam prost, ceva Dior. Mortul era un pitic cu mustaţa pe oală ce mesteca atît cît putea piticimea lui gumă. Era mulţumit că defila pe Calea Victoriei. Era un Ştefan cel Mare. Şoferului i se vedea burta plină de boi, vaci, oi, păsări lipită de volan. Un viraj dreapta îi amintea de un purceluş de lapte, iar unul stînga de zece mici mîncaţi la vreun „împinge tava“.

Radio & Afaceri MIX fm 100,6
Reteaua MIX FM
27 de statii radio în România
ROMÂNIA LA RAPORT
cu Carol Sebastian
Un dialog în FM
în care întrebările
nu rămîn fără răspuns
ORA 17:00 şi 20:00*
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro
* *de luni pînă vineri de la 17:00 şi de la 20:00 la 21:00*
sîmbătă şi duminică de la 17:00 la 18:00

Bursa cărţilor de vacanţă

În vacanţă citim oricum: fie pentru că nu suportăm timpul mort, fie că avem timp de omorît. De aceea, plecatul în vacanţă presupune un embarras du choix *în plus: ce cărţi să alegi cînd librăriile sînt pline, dar nu prea ştii ce merită să iei cu tine în tren, la pădure, pe plajă şi pe cîmpii. Aşa că i-am invitat pe editori şi pe scriitorii înşişi să ne ajute, să ne vorbească despre cărţile lor recente sau să ne spună ce mai citesc ei. Pentru inspiraţie.*

T.O. BOBE

Ce vor găsi cititorii tăi în Centrifuga, *cea mai proaspătă carte a ta?*

Două bucăţi mai vechi de poezie – *Centrifuga* şi *Bucla* – care, după ce s-au căutat multă vreme, iată că s-au întîlnit între copertele aceleiaşi cărţi. Conform ultimului text şi, mai ales, ultimului cuvînt din prima ei parte, cartea urmează să se „centrifugheze", să se despartă la un moment dat. Dar nu ştiu cînd, cum şi dacă asta chiar se va întîmpla pînă la urmă.

Cu ce carte ţi-ai petrece vacanţa de vară?

Dacă acum m-aş afla într-o librărie, aş întinde mîna pe raft şi aş lua cu mine *Ada sau ardoarea*, romanul lui Nabokov tradus la Editura Polirom.

Lucian BOIA

Cine e Jules Verne la 100 de ani de la moartea lui?

Jules Verne e un subiect ideal pentru un istoric de secol XIX. Ceea ce propune el e o imagine globală a epocii şi a miturilor de atunci, o privire cuprinzătoare asupra întregii lumi aparţinînd unui occidental, mai exact unui francez burghez de acum două secole. Opera lui este o invitaţie spre descifrare a acestei viziuni. Este şi ceea ce am încercat să fac în recenta mea carte *Jules Verne – Paradoxurile unui mit*.

Ştiu că nu veţi avea vacanţă; la ce veţi lucra în această vară?

Acum sînt aproape obsedat de o carte despre civilizaţia occidentală care va apărea mai întîi în franceză. Nu e vorba de o simplă descriere, ci de o explicare a civilizaţiei occidentale începînd cu Imperiul Roman, cu anul 100. Dar pînă atunci, tot Editura Humanitas, care m-a onorat deschizînd o serie purtînd numele meu, va traduce în toamnă o altă carte de-a mea, *Imaginarul crimei*.

Livius CIOCÂRLIE

Bătrîneţe şi moarte în mileniul trei *se numeşte noua dvs. carte apărută la Editura Humanitas. S-a schimbat bătrîneţea între timp?*

Mi s-a părut că mileniul acesta îţi cere neapărat o mare vitalitate şi o mare adaptabilitate. Dacă nu le ai, nu poţi decît să vegetezi şi, dacă ţi-a venit şi vremea, nu-ţi mai rămîne decît să îmbătrîneşti şi să mori. Iar dacă eşti puţin vanitos încerci să şi exploatezi acest fenomen. Mircea Mihăieş este cel care m-a convins că despre bătrîneţe trebuie să scrii la timp. De altfel, una dintre temele cărţii vorbeşte despre dezastrul omului care trăieşte prea mult, dezastru la care am asistat şi eu îndeaproape. Cît despre moarte, cred că se înţelege de la sine că trebuie să scrii la timp.

Alexandru CISTELECAN

Ce sînt recenziile şi cum fac ele un top?

Recenziile sînt o minusculă specie de critică, dar o specie minoră cu ambiţii secrete, cum a arătat Pompiliu Constantinescu. *Al doilea top*, publicat de Editura Aula, este, aşa cum lămurit spune prefaţa, tot o carte de recenzii. Sper însă să fie o carte plăcută pentru cei curioşi să vadă cum e poezia română mai la vîrf şi cam care e starea ei astăzi.

Ce cărţi o să citiţi în vara asta?

Tocmai mi-am cumpărat *Poeziile* lui Borges, o carte foarte frumoasă scoasă de Editura Polirom dar care m-a cam lăsat fără bani. Altfel mi-aş fi luat şi noua traducere *Don Quijote* a lui Sorin Mărculescu de la Paralela 45.

Bogdan GHIU

Ce aţi mai tradus?

Tocmai am reeditat, într-o traducere revizuită şi cu o postfaţă de care sînt mîndru, o carte importantă scrisă de un autor care mă preocupă intens: *A supraveghea şi a pedepsi* de Michel Foucault. La 30 de ani de la apariţia ei, iată că a apărut şi la noi, la Paralela 45, cu acel şoc de imagini prevăzut în regia iniţială a autorului.

Ce au mai tradus alţii?

Dan Flonta a tradus tot pentru Paralela 45 *Teoria estetică* a lui Theodor Adorno, unul dintre fundamentele cărţilor moderne ale teoriei critice. Acest eseu încununează o epocă contestatară, istoricizată între timp, şi marchează un mare moment cultural şi politic al secolului trecut: exilul politic şi intelectual provocat de totalitarisme – în acest caz, nazismul –, exil care a exacerbat gîndirea critică europeană a secolului trecut.

Bogdan IANCU

Cum Tina se încăpăţînează să rămînă în lift, cu care personaj ne-ai sfătui să plecăm la mare?

Cu Vera din *Febra stadioanelor* de Nick Hornby. Asta dacă nu aţi ajuns să urîţi atît de mult fotbalul după ultimele prestaţii ale echipei naţionale a României. Nu uitaţi să aveţi pe-aproape cîte o bere pentru fiecare capitol nou început.

Florin IARU

Ce carte ai citit săptămîna asta şi ce vei citi săptămîna viitoare?

Am citit *Middlesex* de Jeffrey Eugenides, o carte senzaţională, tradusă la Polirom. Am citit cele 600 de pagini ale ei în 11 ore. Record absolut. Colegii mei Viorel Moţoc şi Ştefan Agopian mi-au mai recomandat romanul lui Ioan T. Morar, *Lindenfeld*. Au zis că e o carte bună, profesionist scrisă şi, probabil, asta am să citesc.

Silviu LUPESCU

Ce cărţi de la Polirom merită cumpărate imediat?

Stalinism pentru eternitate de Vladimir Tismăneanu, cea mai vîndută carte a editurii la tîrgul de carte, romanul *Ordinea* al lui Alexandru Ecovoiu şi *Jocul de smarald* de Ioan Petru Culianu, apărută pentru prima dată în româneşte.

Ioan T. MORAR

Cum aţi ajuns să scrieţi roman?

Aşa cum, probabil, puţini cititori ştiu, *Lindenfeld* este un roman scris cu program şi care are un cititor-ţintă. E vorba de europeanul interesat de această zonă a Estului şi de o tragedie mai puţin prezentă în literatura de pînă acum: deportarea etnicilor germani în Siberia şi vînzarea lor în Germania către rudele sau sponsorii dispuşi să cumpere oameni. *Lindenfeld* este un roman care ar putea să stîrnească interesul cititorilor germani, dar şi celor care trăiesc în spaţiul numit generic A Treia Europă.

Ce carte v-a entuziasmat dintre cele recent apărute?

Stalinism pentru eternitate de Vladimir Tismăneanu este o carte pe care o ştiu din engleză şi mă bucur că s-a tradus şi pentru publicul român, altfel oarecum avizat în privinţa terorii staliniste. O carte care nu e uscată precum un studiu ştiinţific, o carte prietenoasă cu cititorul şi care poate fi citită ca o carte de beletristică unde personajul principal e unul colectiv: poporul român în comunism.

Ioana NICOLAIE

Ţin să-ţi spun că Cerul din burtă *este un titlu minunat.*

Mulţumesc frumos. *Cerul din burtă* este, de altfel, o carte foarte importantă pentru mine, nu neapărat prin experienţa de viaţă descrisă acolo, dar şi pentru că face tranziţia de la poezie la proză. Am numit această carte „roman" pentru că se dezvoltă ca o carte de proză, chiar dacă metoda şi tehnica ei sînt improprii romanului. E foarte importantă această carte pentru mine şi pentru că reflectă atitudinea, viziunea şi credinţa mea în literatură. Cred că literatura bună trebuie să transmită ceva despre viaţă, să emoţioneze, să convingă şi să arate că „acolo" e ceva adevărat. Literatura este o experienţă transmisibilă care are nevoie, sigur, şi de un receptor adecvat.

Recomandă-ne nişte cărţi de poezie.

Una dintre cărţile de poezie cele mai frumoase şi mai importante ale ultimilor ani este *Centrifuga* de T.O. Bobe, apărută la Editura Polirom. O carte frumoasă şi ca obiect dar, mai ales, cu un conţinut impresionant: reuneşte un fragment din volumul colectiv *Tablou de familie* şi *Bucla*, avîndu-l ca personaj pe „cel mai minunat frizer din lume". O carte originală care ar fi meritat un succes de public încă de la debut. Apoi, am citit cîteva fragmente care m-au impresionat foarte mult din volumul lui Octavian Soviany, *Scrisori din Arcadia*, carte care reflectă o experienţă de viaţă dramatică: internarea într-un spital de psihiatrie. E o carte de versuri unde întîlnim aceeaşi lume ciudată ca, de pildă, în *Zbor deasupra unui cuib de cuci* de Ken Kesey.

Tudor OCTAVIAN

De pe care pictor uitat aţi mai şters colbul anul acesta?

De pe Jean Cheller. Este un album monografic apărut la Pro, Editură şi Tipografie, un album care a prins formă din precedentul *Pictori români uitaţi*, unde capitolul dedicat acestui pictor era mai puţin documentat şi însoţit de o singură reproducere. Am tot fost întrebat cînd o să scriu volumul doi. Sînt totuşi un singur om, nu o instituţie. Sigur, e nevoie de monografiile amănunţite ale unor Artachino, Ipolit Strîmbu, Nicolae Vermont, Kimon Loghi şi mulţi alţii, dar cu această lucrare *Jean Cheller* eu mă simt, cum am mai spus, izbăvit ca de un păcat naţional.

Octavian PALER

Aţi dat autografe ore în şir la recentul tîrg de carte, deşi abia vi se scosese mîna din ghips. Ce este un tîrg de carte?

Tîrgul de carte e o iluzie, o minciună frumoasă, din moment ce cultura e, la noi, tot mai ignorată. Tîrgul de Carte e şi un tîrg de sclavi unde vii să admiri şi să-ţi alegi unul frumos. Singurul „sclav" cu care am plecat de acolo a fost Henri Michaux cu *Mescalina* lui, publicat la Pandora-M.

Ce v-a inspirat Eul detestabil, *recenta dvs. carte de la Editura Albatros?*

Spionarea, în calitate de solitar, a singurătăţilor altora. De mult timp am vrut să văd, ca mizantrop, cum arată umanitatea în autoportretele altora, iar pictura e o mai veche pasiune a mea. După ce am absolvit trei facultăţi, am vrut să fac şi Artele plastice, dar nu pentru că am avut talent la desen – eu nici astăzi nu pot desena măcar o casă –, ci pentru că Istoria artei a fost întotdeauna pentru mine un bun mod de a mă refugia.

Ioana PÂRVULESCU

Pînă în acest moment, peste 45.000 de cititori au căutat să se lămurească De ce iubim femeile... *Cum se simte editorul unei cărţi cu asemenea succes?*

Sînt bucuroasă pentru această carte – de altfel, sufăr şi compătimesc alături de fiecare carte a colecţiei „Cartea de pe noptieră" –, dar mă bucur şi pentru alte cărţi mai puţin norocoase. O carte cu un asemenea succes, de public şi de critică, le ajută indirect şi pe celelalte cu mai puţină şansă pe piaţa literară.

Ce carte de la Humanitas ne-ai recomanda?

Stelian Tănase, *Clienţii lu' tanti Varvara*. Pentru memorie.

Mircea Horia SIMIONESCU

V-am văzut la tîrgul de carte aproape în fiecare zi. De ce se duce un bibliograf general la un tîrg de carte?

Pentru că am început mă îndoiesc nu de capacitatea mea de memorare, ci de acuitatea atenţiei. Am observat din experienţa ultimilor ani că citesc fără să mai fiu în stare să spun apoi ce am citit. Prin urmare, am ajuns să citesc după un sistem pe care l-am patentat eu: iau cartea de pe raftul standului, o deschid mai cu precauţie, mai deliberat sau absolut întîmplător, şi iau „probe". Cititorul din mine s-a făcut al dracului şi îmi dau seama după numai două pagini dacă acea carte merită citită integral şi, implicit, cumpărată.

Şi ce „probe" v-au convins?

Un foarte frumos album *Victor Brauner* de la Editura Hasefer. Un album cu multe reproduceri, cu un bun text de prezentare şi foarte ieftin. De la *Cum se face* încoace, sînt convins că cea mai longevivă mişcare literară, deşi nu întotdeauna pură, a fost suprarealismul. Sub diferitele lui înfăţişări şi grade de concentrare. Dar de ce n-aş fi răutăcios să spun că cel mai mult m-a atras *Paltonul de vară*, propria mea carte apărută acum nouă ani şi care încă se mai vindea cu 10.000 de lei!?

a consemnat Marius CHIVU

mergi pe mîna mea

Grădini/Jardins

Supunîndu-i altădată poemele probei, de mine inventată, a declinării, am descoperit că genitivele lui Dinu Flămând nu sînt confortabile *apartenenţe* în luptă inegală cu singurătatea, ci calm-tensionate tentative de mutare a realului în alt loc şi în coordonate altele decît cele tradiţionale. Exilul însuşi e realizare mentală, psihică, verbal/scripturală a *mutării* care nu se poate încheia decît o dată cu moartea. Cele trei cicluri ale volumului *Grădini / Jardins* (Editura Idea Design&Print, trad. Claudia Fontu), *Grădini*, *Bocitoarele*, *Emigrantul Ulise*, valorizează o temă crepusculară: *casa-acasă* e una singură, cea la care revii, cu gîndul măcar, ori de cîte ori alegi să străbaţi calea rememorării. Casa/acasa negată prin exil, prin drum şi călătorie se răzbună, oricît de tîrziu, oricît de timid. Exilatul e cel fără *acasă*, drumeţul e cel fără *casă*. Nici exilul, nici călătoria nu sînt forme rele ale locuirii, ci alt fel de forme, de multe ori pline de rod. Însă ele nu pot anula „Coasta Boacii" din biografia personală: „şiroind de această bucurie a pierderii / despre care n-am de gînd să vorbesc / nici cu somnul meu / care-mi protejează cea mai secretă spaimă"; cu răsuflarea anilor în ceafă „înţelegi că nu ai plecat nicicînd de niciunde / şi nicăieri nu ai ajuns niciodată / iar exilul este o prelungire a ezitării permanente". Genitivele distorsionate ale lui Dinu Flămând se strecoară „prin aglomerarea de nimicuri" bulucindu-se în jurul singurei certitudini: „nu-ţi rămîne decît / să te împrieteneşti cu moartea-n absenţa ei".

Irina PETRAŞ

Vitalie SPRÎNCEANĂ

Racul, broasca şi o ştiucă. Bulgaria spre UE, adică...

Bulgaria a semnat deja Tratatul de Aderare (formalităţile s-au consumat încă la 25 aprilie) şi nu a rămas decît să aştepte anul 2007, cel care avea să răsplătească eforturile depuse de guvernele bulgare (2 la număr), care au făcut opţiunea strategică euroatlantică şi au făurit din mizerie şi sărăcie potcoavele aurite ale visului european. Chiar dacă a închis cele 30 capitole ale tratativelor mult înaintea colegei de trupă, România, Bulgaria a „preferat" să-şi complice misiunea de rutină pînă la imposibil. Asta poate fi o cheie pentru a percepe votul parlamentar de sîmbătă al vecinilor de peste Dunăre, vot ce a spus că electoratul bulgar, aidoma celui european, nu prea ştie ce vrea, iar miturile integrării europene nu-i pot satisface libido-ul politic. Nu prea cred că vina e doar a electorilor. Şi politicienii poată o parte din reponsabilitate, fără îndoială: o vină tradiţională, am zice, prezentă şi în spaţiul civilizat – cea de a nu fi înţeleşi pînă la capăt.

Spectrul cromatic al noului parlament bulgar e unul balcanic: în organul legislativ au intrat: 3 partide de dreapta (Uniunea Forţelor Democratice, în frunte cu ex-ministrul Afacerilor Externe bulgar, Nadejda Mihailova – 8,33% din preferinţe sau 20 de mandate, Mişcarea pentru o Bulgarie Puternică, a fostului premier Ivan Kostov – 7,08% sau 17 mandate şi Uniunea Democraţilor Liberi cu o duzină de partide micuţe în car, în frunte cu primarul Sofiei, Stefan Sofianski – 5,42% sau 13 mandate), un partid de stînga, cel socialist, succesor al Partidului Comunist Bulgar, în frunte cu Serghei Stanişev – 34,17%, adică 82 de mandate, o mişcare eterogenă, indefinită şi mult prea lichidă, a fostului rege Simeon, care a guvernat din 2001 pînă acum semnînd aproape toate documentele legate de integrarea europeană a Bulgariei – 22,08% sau 53 de mandate, un partid etnic al minorităţii turce, Mişcarea pentru Drepturi şi Libertăţi, condus de fostul disident Ahmed Dogan – 14,17% sau 34 de mandate, plus o noutate pe scena politică bulgară – un partid antisistemic, de fapt o nălucă a speranţelor societăţii bulgare nerealizate – Coaliţia „Atacul", dirijată şi inspirată de Volen Siderov, un nou-venit Le Pen sau Jörg Haider al Bulgariei – 8,75% sau 21 de deputaţi.

Nici un partid nu dispune de o majoritate care i-ar permite să constituie de unul singur guvernul. Adevăratul învingător pare să fie tot fostul monarh Simeon, în mîinile căruia se află pîinea şi cuţitul, adică stabilitatea politică. Simeon totuşi a ales să nu intre în coaliţie (conform datelor de marţi) cu socialiştii, iar asta ar putea avea drept consecinţă o victorie a la Pyrrhus a roşilor, plus o eventuală demisie a lui Stanişev. Victoria e una mai mult decît problematică, dacă nu chiar inexistentă. Socialiştii au cîştigat alegerile, dar rezultatul e nul din punctul de vedere al poziţiei politice. Socialiştii bulgari sînt cei mai „bogaţi cerşetori" politici, am putea spune, sau nişte investitori cu capital, pe care însă riscă să-l piardă.

Veşnicul arbitru, Dogan, cel care a făcut, fără scrupule sau regrete, alianţe şi parteneriate cu toate forţele politice din Bulgaria, va fi şi el un al treilea necesar, chiar dacă toate partidele, în afară de fostul partener de coaliţie, Simeon, au declarat că nu-l doresc ca partener.

Celelalte partide, inclusiv ultranaţionaliştii, au reuşit să se certe destul, pentru a face imposibilă aproape orice alianţă politică. La mijloc nu sînt diferenţe doctrinare (şi Kostov, şi Mihailova, şi Sofianski, pentru a-i pomeni măcar pe cei trei lideri democraţi şi respectaţi, au fost colegi de partid şi au condus Bulgaria în perioada 1997-2001), ci doar fixaţii şi conflicte personale.

Premierul Simeon este acuzat că a fost prea moale şi înţelegător, mai ales că a venit după guvernarea autoritară a lui Ivan Kostov, înfrînt total la alegerile din 2001. Atunci fostul ţar bulgar a venit cu faimosul „program al celor 800 de zile", care promitea să schimbe radical spre bine traiul bulgarilor (cît de cunoscut sună!). Metoda pur populistă, de inspiraţie demagogic-patriotardă, a prins, dar s-a dovedit a fi un bumerang, căci cel de-al doilea capăt al băţului politic a lovit în plină figură politică a ţarului la alegerile din 25 iunie, topind dezastruos sprijinul pentru ex-monarh. Modul de a guverna ca „pe timp de pace" al regelui cu studii superioare în Occident nu a plăcut votanţilor bulgari, deprinşi să fie hrăniţi cu mituri şi bomboane politice.

Situaţia e de-a dreptul ciudată, dată fiind prezenţa MDL (Dogan, adică minoritatea turcă) şi „Atacul" (Siderov, adică ultranaţionaliştii antisemiţi bulgari) în Parlament, fapt care i-a făcut pe unii analişti să considere că alegerile au distrus faimosul model etnic bulgar. Chiar dacă e o hiperbolizare, totuşi modul în care unii dintre alegători au ales dintre mobilurile de acţiune pe cel etnic e o problemă. Un defect tehnic al sistemului politic bulgar, care, se pare, ar trebui reformat. Nu am putea spune că ultranaţionaliştii provoacă mari bătăi de cap. O veche zicală zen spune: cuvintele, gîndurile sunt degetul care arată spre lună – virtutea constă în a nu confunda degetul cu luna însăşi. Parafrazînd-o, am spune: ultranaţionaliştii (adică prezenţa lor în parlament) e doar un mijloc de a arăta spre problema existentă în societate. Dar nu trebuie să-i confundăm pe ultranaţionalişti cu problema însăşi.

Pentru Ahmed Dogan, politica de mult a încetat să însemne rezolvarea unor probleme ce ţin de drepturile minorităţii turce, ori de ameliorarea situaţiei musulmanilor bulgari, ci e un *lobby* permanent în care victoriile se numără în verzişori, după cum scrie ziarul *Dnevnik*. Liderul Mişcării pentru Drepturi şi Libertăţi s-a exprimat în cadrul unui *show* televizat (e vorba de *show*-ul lui Slavi Trifonov, cu cel mai înalt rating în Bulgaria) că a semnat angajamente investiţionale în valoare de peste 5 miliarde de euro cu oameni de afaceri şi firme turceşti. „De fapt, politica nu are ce căuta aici!", ar fi zis Dogan, care are toate şansele de a-şi îndeplini angajamentele asumate; or, partidul său, cu cele 14 procente de electorat organizat, disciplinat, reprezintă un atu important. Mai ales că unii din ei au făcut excursii electorale din Turcia spre secţiile de votare din regiunea oraşului Kîrjali, unde densitatea populaţiei musulmane e cea mai mare.

Pentru Kostov şi foştii colegi din epava UFD, versiunea 2001, cea care a făcut opţiunea strategică europeană, alegerile sunt pierdute. Cu toată osteneala, luate împreună, cele 3

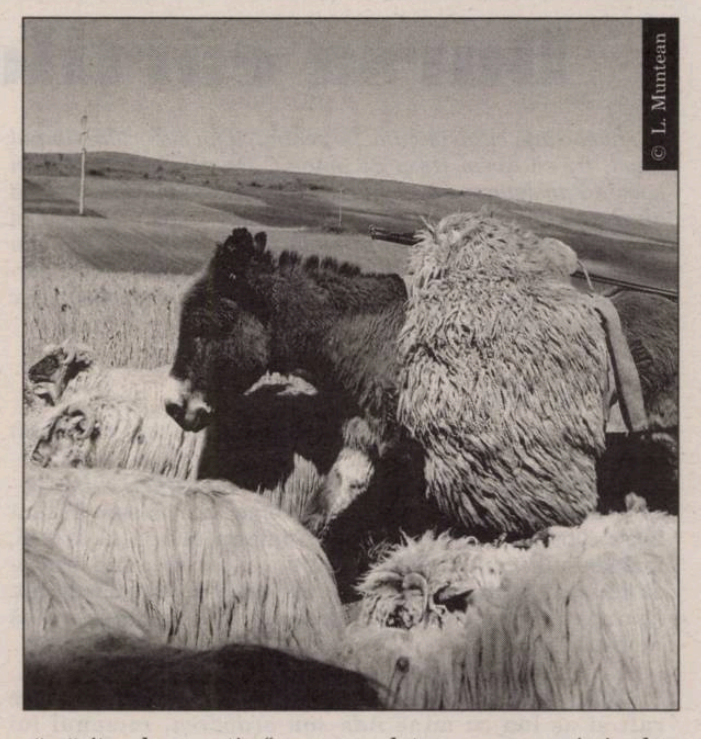

rămăşiţe „democratice" au acumulat aproape un nimic electoral: adică 20%, plus ura şi disensiunile – prea mari pentru a fi cîrpite într-o noapte postelectorală.

Siderov, vinovatul pentru haosul de la aceste alegeri, apare ca oportunist politic, un marginal care a ştiut să se impună pe fondul apatiei şi deziluziei unei părţi considerabile a electoratului, parte care a reuşit de durata vieţii ei să treacă succesiv de la PKB la UFD, apoi la Simeon şi în sfîrşit să-şi dea seama că nici un partid nu e bun pentru aspiraţiile ei. Marea lui platformă a fost: „Eu apăr interesele naţionale ale Bulgariei!", în plus liderul ultranaţionalist a promis dizolvarea Mişcării pentru Drepturi şi Libertăţi a lui Dogan, plus soluţionarea problemei ţiganilor şi turiştilor electorali (minoritatea turcă), neutralitate strictă, anularea negocierilor cu UE şi altele.

Cel mai corect ar fi să spunem că apariţia în Parlament a „Atacul"-ui e o înfrîngere a limbajului duplicitar democratic, a *political corectness* şi a spiritului de împăciuire al ţarului Simeon al II-lea. Bulgarii, care l-au cruţat pe Jivkov după 1989, preferă liderul puternic (prin asta se explică faptul că omul cu cel mai înalt rating din Bulgaria nu e prim-ministrul Simeon de Saxa Coburg, nici preşedintele socialist Pîrvanov, ci secretarul ministerului de Interne, Boiko Borisov, ambalajul de forţă al partidului galben al premierului).

Nu ştim dacă Europei îi va plăcea această componenţă a organului legislativ bulgar. Chiar şi prin prisma faptului că o asemenea eterogenitate face imposibilă o colaborare eficientă dintre partide în vederea respectării angajamentelor asumate faţă de Bruxelles. Deocamdată se caută soluţiile. Una din ele, poate hazlie, e propunerea vicepreşedintelui Partidului Socialist Bulgar, Rumen Ovcharov, de a sesiza Curtea Constituţională în legătură cu abaterile ce s-au produs la numărarea şi repartizarea mandatelor. „Metoda D'Hondt ne-a jefuit!", a spus liderul bulgar, uitînd că regulile jocului democratic nu se schimbă atunci cînd cineva, simţind că pierde, vrea să cîştige, schimbînd regula.

Magdalena BOIANGIU

Recuperarea identităţii

● **Vitalie Ciobanu, *Anatomia unui faliment geopolitic: Republica Moldova*, Editura Polirom, 2005.**

Citită acum, după cea de-a doua victorie a comunistului Voronin la preşedinţia Republicii Moldova, cartea scriitorului şi publicistului Vitalie Ciobanu are caracterul unui jurnal de pe frontul unei bătălii pierdute. Analiza politică la zi rămâne valabilă şi în lumina ei trebuie privită răsucirea proeuropeană şi prooccidentală a preşedintelui. Ciobanu trece în revistă toate feţele incapacităţii desprinderii de vechile structuri sovietice, teza principală a cărţii sale fiind aceea că rătăcirea pe calea unei identităţi inexistente a fost stavila cea mai puternică în găsirea căii democratice. Spre deosebire de Ţările Baltice, care, când s-au desprins de imperiul sovietic, s-au reîntors la independenţa de dinainte de Pactul Ribbentrop-Molotov şi s-au integrat în Europa, în Republica Moldova s-a declanşat „cruciada moldovenistă", criza de identitate fiind alibiul crizei de legitimitate. Identitatea moldovenească, susţinută de savanţi suspecţi şi de politicieni dubioşi, a slujit în special la delimitarea de România şi de identitatea românească, pavând drumul pentru menţinerea ţării în sfera de influenţă a Rusiei. Cei care se recunosc români au devenit în Republica Moldova o minoritate printre altele – a şasea la număr – aşa-zisa majoritate moldovenească rămânând blocată în amalgamul formelor de viaţă tribală cu cele ale modernităţii de tip sovietic. Scrie Vitalie Ciobanu: „Populaţia de aici nu a avut parte de o evoluţie intelectuală potrivită aspiraţiilor sale naţionale, ci a fost victima unui proces de inginerie socială aberantă, promovat de o birocraţie de partid hipertrofiată şi dublat de un control poliţienesc generalizat". Acesta a fost punctul de pornire. A urmat cortegiul de aberaţii descrise amănunţit de Vitalie Ciobanu: sărăcia şi înapoierea economică au fost acoperite de zgomotul discursului patriotic, servind ca fond nu pentru racordarea la valorile europene şi pentru integrarea europeană, ci ca argument în sfâşierile dintre orgoliile intelectualilor şi competiţia carierismului politicianist.

De 15 ani, Republica Moldova îşi ratează obiectivele economice şi politice, nereuşind să rezolve conflictul din Transnistria, abces dureros în contextul local. Moscova, pe lângă care conducătorii Moldovei n-au încetat să-şi exprime ataşamentul, nu a răspuns acestui devotament, dimpotrivă, menţine ameninţarea Smirnov ca pe un şantaj permanent şi elaborează planuri de federalizare inacceptabile. În articolele lui Ciobanu revine neîncetat discuţia despre ratările în afirmarea identităţii moldoveneşti prin manuale de istorie, dicţionare şi alte false instrumente ale unei propagande orientate spre interese de clan. Interesele puterii nu au fost contracarate de o opoziţie structurată, ci de felurite formaţiuni cu o geometrie variabilă. La activul lor se pot înscrie marile manifestaţii de masă organizate pentru anularea decretului care prevedea obligativitatea învăţării limbii ruse, de exemplu, dar din păcate opoziţia nu poate fi creditată cu o acţiune consecventă politic, cu un program cert pentru dobândirea şi stabilitatea la putere. La acestea se adaugă coteriile intelectualilor, certurile dintre ei, mesajele lor tulburi, afilierile interesate. După ce descrie amănunţit toate aceste realităţi, explicând diferenţele dintre România şi Republica Moldova, Vitalie Ciobanu formulează o soluţie limpede: „Drumul spre Europa al Republicii Moldova trece obligatoriu prin recuperarea identităţii româneşti... Cultura naţională, în cadrul căreia funcţionează un sistem axiologic neştirbit, ea singură ne deschide accesul spre universalitate, nu limbajul moldo-rusesc bîlbîit pe care îl practică, din păcate, un număr atît de mare de basarabeni şi nici artefactele lui aşa-zis culturale, în fapt, nişte prefabricate kitsch... Nu există nici o contradicţie între proiectul de integrare continentală şi ideea naţională, care ea însăşi se modifică, se adaptează, devine parte a acestui proiect". Pentru acest proiect este necesară o atitudine clară şi din partea României în politica faţă de Republica Moldova şi Vitalie Ciobanu este ferm în punctarea acelor ezitări cu ecouri grave în viaţa românilor de peste Prut. Unitatea românilor depinde de capacitatea lor de a se integra firesc, sub forma statală existentă acum, în Uniunea Europeană şi discursul lui Vitalie Ciobanu este dovada că, dincolo de graniţe şi în pofida lor, această unitate există. Pentru că există oameni care o visează şi o vor.

Florin POENARU

Observaţii şi mirări din Tirana

La 3 iulie au avut loc alegeri în Albania, iar rivalii majori sînt aceiaşi: Partidul Socialist, condus de actualul prim-ministru Fatos Nano, şi Partidul Democrat, condus de fostul preşedinte din perioada 1992-1997, Sali Berisha. Viaţa (politică) este extrem de polarizată între cei doi actori. Casele de pariuri oferă şanse egale pentru ambele partide (nu e o figură de stil, în Albania oamenii pariază pe rezultatul alegerilor – pe lîngă bingo, care a luat locul jocurilor piramidale). Teoretic, PS este de stînga, în programul electoral avînd ca prim obiectiv protecţia socială. Însă, din 1997, de cînd au preluat puterea, sub intensa presiune internaţională, socialiştii au făcut o serie de reforme liberale. La fel de teoretic, PD-ul este de dreapta, însă în problema restituirii proprietăţii naţionalizate de comunişti (o problemă extrem de presantă aici, cu implicaţii foarte mari în agricultură şi turism), democraţii sînt mai la stînga decît socialiştii. De fapt, cei doi mari rivali şi lideri de partide – Berisha şi Nano – sînt doi foşti nomenclaturişti (să aşteptăm un „Măi Adriane" albanez?) care îşi conduc partidele cu mînă forte şi ar face orice să cîştige puterea. Fiind o republică parlamentară, şi mandatul actualului preşedinte fiind abia la început, miza pentru cei doi este funcţia de prim-ministru, ales de Parlament cu o majoritate simplă.

În campania electorală, cea mai mare parte a presei a fost împarţială, acordînd ample spaţii pentru dezbatere actorilor politici. Dar o monitorizare recentă sesizează o anumită favorizare a partidului de guvernămînt pe canalele publice de radio şi TV. De asemenea, se menţionează o serie de presiuni la care au fost supuse mediile de informare din partea candidaţilor şi a grupurilor lor de interese, care, însă, nu au afectat relatările acestora. Cel mai atipic aspect în sistemul electoral albanez – şi care dă multe bătăi de cap observatorilor străini – este procedura de numărare a voturilor. Voturile din secţiile de votare se adună la Comisia Electorală Zonală, unde există o Comisie de Numărare care se va ocupa numai de asta pentru aproape 48 de ore. BEC-ul nostru este CEC-ul lor, dar ce diferenţă! Materiale impecabile, redactate în engleză, biroul de relaţii internaţionale este foarte activ şi surprinzător de deschis (şi la propriu, pentru că lucrează în fiecare zi din săptămână, 12 ore pe zi).

Campania electorală s-a desfăşurat anul acesta pentru prima oară pe baza unui cod semnat de toţi participanţii. Că nu se respectă, ştim. Totuşi, în ansamblu, campania a arătat bine: destul de profesionist făcută, ambele partide majore angajînd consultanţi americani şi israelieni.

Cum arată Tirana?

Cu siguranţă mai bine decît te aştepţi. Sînt multe clădiri noi, altele în construcţie, ceea ce înseamnă că e un praf permanent pe străzi. Iar la 35 de grade nu e tocmai o plăcere. „Centrul" nu este mai mare decît zona bucureşteană cuprinsă între Romană şi Unirii şi aici se află tot: clădirile administrative, cele mai bune hoteluri şi baruri, cele mai buńe restaurante. Periferia e în creştere datorită „spălătorilor" de bani care investesc în construcţia de locuinţe. Traficul în Tirana este infernal. Nu există indicatoare şi semafoare decît în centru (iar acestea sînt doar pentru maşini. Am numărat doar două treceri de pietoni corespunzător marcate în toată Tirana), dar oricum acestea nu contează pentru că nu le respectă absolut nimeni. Fiecare circulă exact aşa cum are chef. Aproape 90% din maşinile care circulă aici sînt Mercedes, cele mai multe cumpărate la mîna a doua sau furate din Germania şi/sau Italia. În Tirana sînt cele mai proaste drumuri pe care am circulat vreodată. Practic, asfalt nu există decât în foarte puţine locuri.

Diferenţele de standard de viaţă sînt uriaşe. Un număr mare de cerşetori, mai ales copii, par din altă lume cînd stau în faţa unor magazine sau pizzerii în cel mai pur stil italian. Ce mi-e foarte greu să înţeleg aici este fluctuaţia preţurilor. Nu poţi şti niciodată cît costă un produs. Ţigările sînt de cea mai bună calitate (sînt zeci de vînzători pe stradă cu ţigări destinate *duty-free*-urilor din Italia), dar preţul unui pachet variază între 1,5 USD şi 5 USD. La fel la celelalte produse. O cutie de Fanta a costat într-o zi jumătate de dolar, a doua zi un dolar şi jumătate. Există trei tipuri de monede: leka albaneză, dolarul (1 dolar = 100 leka) şi *italianski* (asta însemnînd euro). Albania a rămas singura ţară din lume, cred, în care trebuie să plăteşti la intrare (10 euro), dar şi la ieşire (10 dolari). Trei lucuri la care nu mă aşteptam deloc: 1) librăria de lîngă hotelul meu este fabuloasă. Practic, găseşti ultimele apariţii în engleză, italiană, franceză şi albaneză, dar şi o groază de alte albume, cărţi de bucate, ghiduri englezeşti, dicţionare Oxford, *self-help books*, aproape tot. Iar preţurile sînt mult mai bune ca în România, mai ales pentru cărţile străine; 2) presa internaţională e aproape în toate chioşcurile de ziare. Poţi găsi oricare dintre ziarele de top ale Europei; azi, spre exemplu, am luat *USA Today, International Herald Tribune, Financial Times* şi *Tirana Times* cu 15 dolari; 3) deşi în centru există peste 250 de restaurante, cafenele şi terase *top-class*, după 23,30 nu mai e nimeni pe stradă. Cum munca mea la birou se termina pe la 22,30, nu mai prindeam nici o tînără albaneză în oraş (care, apropo, sînt foarte-foarte drăguţe).

...şi oamenii de aici

Relaţiile familiale par a fi foarte puternice aici. Tinerii frecventează localuri împreună cu părinţii. Cele mai multe familii sînt extrem de numeroase şi fiecare are cel puţin cîte o rudă în afara Tiranei, în diferite zone. Un sondaj recent indica faptul că mai mult de 40.000 de albanezi locuiesc în Italia (la lucru sau la studiu). În nordul Italiei, în urma asasinării unui barman de către doi albanezi, extremiştii de dreapta, susţinuţi foarte puţin discret de Liga Nordului, au agresat o serie de imigranţi albanezi în plină stradă şi o serie de magazine, ţinute de albanezi, au fost devastate. Asta în timp ce la Bologna suporterii au ieşit pe stradă să sărbătorească victoria echipei locale, obţinută prin golul celui mai bun fotbalist albanez al momentului, devenit imediat erou local.

În total sînt peste un milion de albanezi peste graniţe. În timpul interviurilor pe care le-am organizat spre a selecta translatori pentru observatorii noştri, am întîlnit o serie de tineri foarte bine pregătiţi (fluenţi în cel puţin trei limbi străine, cei mai mulţi studiind Relaţii economice internaţionale, sau Relaţii internaţionale, în Franţa, Anglia, Italia şi SUA). Pentru foarte puţini liceeni albanezi, o universitate albaneză reprezintă o soluţie de continuare a studiilor (cursuri inutile şi multe, admitere pe baze clientelare, promovări pe bani). Cei mai mulţi vor pleca cu burse, la universităţi străine (ca să ne simţim bine, pentru albanezi universităţile din România sînt pe lista celor frecventabile, fiind cotate foarte bine. Am întîlnit două persoane care au studiat la Bucureşti şi aveau numai cuvinte de laudă).

Albania ne pare o ţară departe de noi, de grijile noastre şi de planurile noastre, care se îndreaptă exclusiv spre Vest. Ne aducem aminte de ea uneori pentru că e acea ţară din Europa care vine după România în statistici, la sărăcie, educaţie, investiţii. România este penultima din Europa (în afara fostei URSS) şi apoi vine invariabil Albania. Însă mobilitatea tinerilor, ritmul rapid de creştere, investiţiile masive care se fac aici vor face ca în cinci-zece ani, pe lîngă celebrul instalator polonez, să auzim de funcţionarul european albanez. Şi, la fel de curînd, a merge în vacanţă pe litoralul albanez va fi de foarte *bon ton*.

***Florin Poenaru** este coordonator de relaţii publice al Asociaţiei Pro-Democraţia şi coordonator de relaţii publice al misiunii* European Network for Monitoring Organisation *în Albania.*

Fron NAZI

Albania stă în continuare sub semnul corupţiei

Pe 3 iulie au avut loc alegeri parlamentare în Albania. Scrutinul este foarte important deoarece oricine va fi ales va trebui să încerce, în cele din urmă, să transforme Albania într-un stat de drept. Pînă atunci, abundă acuzaţiile reciproce de corupţie aruncate de oamenii politici.

La aceste alegerei, Partidul Socialist condus de Fatos Nano s-a confruntat cu o concurenţă puternică din partea Partidului Democrat, condus de Sali Berisha. Prăbuşirea sistemelor piramidale în cursul anului 1997 a declanşat un val de violenţe care l-au forţat pe Berisha să părăsească biroul prezidenţial. A urmat guvernarea socialistă a premierului Nano, care a reuşit îmbunătăţirea relativă a infrastructurii ţării, a redus rata şomajului şi a ridicat nivelul de trai. Totuşi, Sali Berisha, în calitatea sa de lider al opoziţiei, pretinde că aceste lucruri s-au realizat cu un cost prea mare, prin intermediul spălării de bani, fenomen susţinut chiar de autorităţi, şi prin acceptarea legală a mecanismelor mafiote.

Pe măsură ce se apropiau alegerile din 3 iulie, acuzaţiile luau proporţii. La un miting al Partidului Democrat, Berisha l-a acuzat pe Nano că a utilizat un elicopter guvernamental pentru a aduce droguri în ţară.

Ambasadele statelor vestice, care în trecut s-au implicat mai mult sau mai puţin făţiş în desemnarea conducătorilor, au avut, de această dată, o atitudine de expectativă. Neoficial, acestea îl preferă pe Nano în defavoarea imprevizibilului Berisha, considerînd că socialiştii garantează mai bine stabilitatea locală şi regională. Începînd cu anul 1991, ambele partide politice au promis creşteri economice şi chiar obţinerea statutului de membru al Uniunii Europene şi al NATO. Pînă acum era ceva comun ca liderii albanezi aflaţi în campanie electorală să publice fotografii unde apar alături de vreun conducător occidental (de preferat din SUA) sau să republice articole din presa vestică în care sînt lăudaţi sau în care măcar adversul este criticat. Totuşi, alegerile din 2005 au ridicat miza: ambele partide au angajat companii internaţionale de relaţii publice şi strategii politice. Partidul Democrat a recurs la serviciile companiei americane de PR Barbour, Griffith and Rogers şi la strategul politic Stuart Stevens. Socialiştii, se afirmă, s-au orientat către strategi din Israel şi din SUA.

În acest timp, rezultatele contradictorii ale sondajelor publicate lasă să se întrevadă o posibilă tensionare a situaţiei politice, în cazul în care Berisha nu va cîştiga alegerile. Dintre cele două sondaje date publicităţii, unul a plasat cele două partide la egalitate, în timp ce cel de-al doilea indică un avantaj minim în favoarea partidului lui Berisha. Acesta a declarat că orice desfăşurare a evenimentelor, în contradicţie cu previziunile celui de-al doilea sondaj, ar demonstra faptul că Partidul Socialist a furat alegerile.

Totuşi, indiferent de derularea celor două campanii, confruntarea dintre socialişti şi democraţi ar trebui să contribuie la rezolvarea numeroaselor probleme din Albania şi nu la crearea unora noi. Primul pas pe care trebuie să îl facă ambele partide este să cadă de acord asupra necesităţii ca alegerile să fie libere şi corecte. Alegerea populară trebuie să fie mai presus de aşteptările şi ego-urile liderilor de partid. Afirmaţii de genul celei a lui Berisha, potrivit căreia PD ar pierde doar în cazul unei manipulări din partea socialiştilor, nu creează decît instabilitate.

Principala problemă care trebuie rezolvată după ce se vor lămuri cine a cîştigat este corupţia. Un studiu recent

© L. Muntean

derulat de Banca Mondială a estimat că 1,2 miliarde de dolari se pierd anual din cauza corupţiei şi a taxelor neachitate. Acest studiu a tras concluzia că norma în Albania rămîne mita. Nu va fi suficient doar să se emită legi care combat corupţia. Poporul albanez trebuie să adopte o cultură intolerantă faţă de corupţie, care acum este alimentată sistematic de structurile guvernamentale. Doar acest lucru poate garanta transformarea Albaniei într-un stat de drept şi nu într-unul condus de voinţa unui singur partid politic.

La închiderea ediţiei: Comisia electorală centrală a anunţat oficial victoria Partidului Democrat condus de Sali Berisha, care a obţinut 55 dintre cele 100 de locuri în Parlament care se atribuie direct, faţă de 42 obţinute de socialiştii fostului premier Fatos Nano. Partidele mai mici au obţinut 3 mandate, iar alte 40 de locuri vor fi repartizate după sistemul proporţional, pe liste de partid.

***Fron Nazi,** fost disident, este vicepreşedintele Institutului East West Management, Tirana. Articolul a fost scris pentru Institute for War and Peace Reporting (www.iwpr.net) şi preluat de* Dilema veche *cu acordul IWPR.*

traducere de Lucian GAVRIL

Wolf LEPENIES

Niciodată un doctrinar

– o convorbire cu Daniel BELL –

„Nu așa se începe un articol de ziar!“ Asta e o frază pe care am auzit-o adesea rostită de Daniel Bell. Timp de mai mulți ani, am editat – împreună cu colegul nostru japonez, criticul literar și autor de teatru Masakazu Yamazaki – revista *Correspondence,* publicată de Council on Foreign Relations din New York. Chiar dacă oficial acest post nu exista, Daniel Bell a fost, fără îndoială, redactorul-șef, la ale cărui exigențe trebuia, cu toții, să ne supunem: de la stabilirea temelor de număr la modificările de pe parcursul redactării și pînă la alegerea vinietelor care ilustrau fiecare articol în parte. Prin Daniel Bell am cunoscut un mare jurnalist. Nu mică i-a fost mirarea lui Henry Luce, un baron al presei americane, atunci cînd Bell a hotărît să demisioneze de la *Fortune*. „De ce faceți asta? – l-a întrebat Luce pe Bell – doar sînteți un ziarist get-beget, ce motive aveți să demisionați?“. „Trei motive“ – i-a răspuns Daniel Bell: „iunie, iulie și august“. Pe vremea cînd scria la *Fortune,* Bell preda la Columbia University din New York, nu și-a lăsat cariera influențată numai de vacanța dintre semestre. Născut în 1919 la New York, Daniel Bell avea o formidabilă intuiție sociologică. El a sintetizat schimbările de structură socială fundamentale, iar titlurile cărților sale au ajuns noțiuni de bază pe care toată lumea le folosește pentru a caracteriza modernitatea: *Sfîrșitul ideologiei, Contradicțiile culturale ale capitalismului, Societatea postindustrială.*

Bell a fost, pînă în 1969, profesor de sociologie la Universitatea Columbia, apoi a plecat la Harvard, unde a ajuns profesor emerit. Ce departe a ajuns, plecînd de la acel „Harvard al săracilor“, cum era numit City College din New York, școala unde a studiat între 1935 și 1938! Numai aici a putut să se înscrie, ca fiu al unor sărmani emigranți evrei, fără taxe de școlarizare.

Foarte repede a ajuns unul dintre „New York Jewish Intellectuals“; nu erau cu toții credincioși, dar îi unea un ethos comun. Cosmopoliți dezrădăcinați fiind, se simțeau astfel reuniți într-o familie mare, chiar dacă totuși risipită. Ce înseamnă, pentru Daniel Bell, a fi evreu? „Încă de mic am primit o educație religioasă și am urmat o școală evreiască *(Kheder)*. Limba mea maternă era idiș. Acolo, nici profesorii, nici elevii nu vorbeau limba engleză. Totul era tradus din idiș în ebraică și invers. Studiind Talmudul am învățat să argumentez. M-aș caracteriza drept un credincios desăvîrșit, dar, pentru mine, în centrul religiei nu este Dumnezeu, ci mai degrabă Sfîntul Duh. Pentru mine, religia nu înseamnă nici ritual, nici ortodoxie; religia este sfințenia, iar tradiția – ceva care impune limite peste care nu poți să treci. Am rămas marcat de faptul că rabinii nu sînt preoți, ci învățători. Ce rămîne dacă templul este distrus? Cărțile sfinte!“

Îl vizitez pe Daniel Bell, pe care nu l-am mai văzut de un an, la Cambridge, Massachusetts. Locuiește în apropiere de Harvard Yard; lîngă casă a construit o mică anexă. Pearl, soția lui Bell și sora cea mică a cunoscutului critic literar Alfred Kazin, suferindă în urma unui accident de mașină, poate reveni acasă; va fi în permanență vegheată de două asistente medicale. Casa este plină nu numai de cărți, așa cum mă așteptam, ci și de imprimeuri japoneze și de schițe ale expresioniștilor germani, căci Bell e un fin cunoscător și colecționar de artă. Odată, s-a afirmat drept un liberal în politică, un socialist în economie și un conservator în artă. Mai este valabilă această caracterizare? „Desigur. Am ajuns la această treime pentru că nu pot privi societatea dintr-o perspectivă holistică. Poți fi radical într-un anumit domeniu și conservator într-altul. Sînt un liberal în ceea ce privește politica pentru că cred în individualism, în ideea unei meritocrații corecte. Sînt socialist în ale economiei, fiindcă pentru mine, participarea e importantă: oricine trebuie să aibă acces într-o manieră demnă la resursele disponibile. În cultură și arte sînt un conservator, căci țin la valori și la tradiții.“

Autocaracterizarea de socialist îl amuză cel mai tare pe Bell. Își aduce aminte de vremea cînd învăța la City College, un loc unde erau aproape numai socialiști și pînă și staliniștii erau atît de inteligenți, încît se spunea despre New York că ar fi cel mai interesant loc din Uniunea Sovietică.

Iar socialiștii de la City College erau foarte plini de ei – multe manuscrise erau notate cu remarca, ironică, că Tolstoi ar fi scris mai bine. În schimb, ei erau foarte serioși, atunci cînd în cadrul unei dezbateri politice se punea întrebarea: „Știu ce are Troțki de făcut, și tu știi la fel de bine. Dar oare *el* știe?“ Daniel Bell era socialist, la fel ca toți ceilalți. Dar el, spre deosebire de cei mai mulți, nu a fost niciodată un doctrinar. Cum se explică asta?

„Am avut noroc. Am devenit socialist influențat de marea recesiune. Am văzut oameni care trăiau în cocioabe și mureau de foame. Capitalismul părea să-și fi epuizat toate resursele – și atunci devii socialist. Apoi l-am cunoscut pe Rudolf Rocker, un creștin care a învățat idiș, și care edita în acea vreme *Fraye Arbeter Shtime (Vocea muncitorească liberă,* n. tr.), un ziar publicat în idiș cu litere ebraice. Rocker – supranumit Rabbi anarhistul – mi-a oferit spre lectură scrieri anarhiste, și atunci am citit despre marinarii din Kronstadt care s-au dus, în 1921, la Troțki, pentru a revendica ceea ce li se promisese: pîine și alegeri libere. Iar Troțki, organizatorul Armatei Roșii, a ordonat ca marinarii să fie uciși. „Kronstadt“ a devenit un simbol al revirimentului partidului comunist. Unii găseau un „Kronstadt“ în epurările anilor '30, alții – în revoltele ungare, și alții – în Primăvara de la Praga. „«Kronstadt»-ul meu era chiar Kronstadt.“

Ca mulți alți colegi de studiu, Bell a trăit în Lower East Side din New York – într-un mediu marcat de o sărăcie lucie, dar nu și de mizerie cruntă. Generația aceasta nu a ajuns la socialism datorită unor experiențe de viață dramatice, ea a crescut în socialism la fel precum mezinul crește în hainele uzate ale fraților mai mari. Școlarii deveneau repede sindicaliști, agitatori naivi care cereau o lume mai dreaptă. Daniel Bell a învățat pe de rost pasaje întregi din romanul lui Upton Sinclair *Jungla,* fiind răsplătit cu replicile mirate ale trecătorilor newyorkezi: „ce băiat elocvent!“.

Acum în vîrstă de 85 de ani, Daniel Bell nu a pierdut nimic din elocvență. La cafeneua de la City College a fost inventată definiția intelectualului newyorkez: este intelectual cel care, după o perioadă de pregătire de numai două minute, poate vorbi fără întrerupere, pe orice temă, minimum un sfert de oră. Daniel Bell nu are nevoie să se pregătească două minute, iar de ascultat, poți să-l asculți ore în șir. El întruchipează foarte bine idealtipul intelectualului american, care, spre deosebire de colegii săi europeni, nu cade pradă iluziei că ar aparține unei „inteligheții liber-cugetătoare din punct de vedere social“. Interioritatea nu a fost pentru el niciodată un spațiu de refugiu. „Cu Roosevelt și cu New Deal – își amintește Bell – s-a născut tipologia unui *policy intellectual*. Eu unul, am vrut să fiu un astfel de intelectual politic, am vrut să pricep cîte ceva din detaliile politicii și să mă intereseze și mersul treburilor cotidiene. Prietenii îmi spuneau: «Intelectualul trebuie să fie critic». Mie nu-mi ajungea asta. Pentru mine, funcția esențială a intelectualului este să-și asume responsabilități.“

În sensul acestei „etici a responsabilității“, Daniel Bell a devenit membru a numeroase comisii guvernamentale, iar în 1965 a fost unul dintre fondatorii revistei *The Public Interest*. Lui i s-au alăturat foștii colegi de studiu Irving Kristol și Nathan Glazer. Primul a devenit, la scurt timp, fondatorul spiritual al neoconservatorismului care i-a adus la Casa Albă pe Richard Nixon și pe Ronald Reagan.

Daniel Bell citează voios definiția neoconservatorului *apud* Kristol: „un liberal invadat de realitate“; el însuși nu se numără însă printre conservatori: „în 1972, *New York Times* ne-a invitat, pe mine și pe Kristol, să scriem la pagina de Opinie. Aveam de explicat fiecare de ce îl susținem pe Nixon sau pe George McGovern. Ne-am scris, fiecare, comentariile, dar în ultima clipă, redacția *Times* a hotărît să nu le mai publice. Încă mai păstrăm aceste articole. Spre deosebire de Kristol, eu nu am crezut pînă la capăt în omul meu. Prietenia mea cu Kristol a avut însă de suferit din cauza diferențelor de opțiune politică. El este unul dintre cei mai vechi prieteni. Pentru mine, prietenia a fost dintotdeauna mai importantă decît ideologia. La prietenie nu renunți așa de ușor.“

Diferendele politice față de neoconservatori, care furnizează actualei politici americane un fundament ideologic, au ieșit la iveală în cursul discuției noastre: „Nu pot să mă încred într-o politică ce vizează întărirea hegemoniei americane. Cheney, Rumsfeld și toți ceilalți – nu am cum să am încredere în ei! Sînt obsedați de geopolitică“. Iar Bell refuză să vorbească despre un „imperialism“ american: „Trebuie să facem distincția între hegemonie și imperiu. Hegemonia – mai ales cea militară, rolul de super-putere – asta e viziunea americană. L-am citat odată pe André Malraux: «Americanilor le lipsește stilul imperial». Nixon l-a încercat, dar a eșuat. Și Bush a eșuat cu stilul său de *Mission accomplished*. Noi sîntem o societate mult prea burgheză pentru a putea dezvolta un stil imperialist.“

De fiecare dată cînd vorbește despre membrii guvernului Bush, Bell folosește adjectivul *smart*. Prejudecata intelectualilor, că la Washington ar fi doar idioți, nu a împărtășit-o niciodată. Foarte îngrijorat cu privire la politica externă și la elanurile hegemonice ale guvernului, Bell este ca sociolog mult prea scrupulos pentru a-l subestima pe realesul președinte Bush. „George W. Bush nu face decît să-și urmeze propriile convingeri. După alegeri, a devenit ceva mai prudent, dar el continuă să-și urmeze crezul. E un Christ renăscut, și trebuie luat ca atare. În comparație cu Ronald Reagan, care era foarte bun la asta, Bush nu este un manipulator adevărat. Uneori chiar mi-am dorit să fie, căci așa poate că ar mai fi o șansă să se schimbe – dar nu, el chiar crede în ceea ce spune. Și de aceea mulți îl judecă greșit pe Bush.“

Un tovarăș de idei de-al lui Bell descria odată activitatea intelectualului ca *worrying with a purpose*. În legătură cu ce își face griji Daniel Bell? „Optimismul e o filosofie, pesimismul, o trăsătură de caracter. Caracteristica mea e pesimismul. Evreii aveau de ce să-și facă griji. Asta ține de istoria noastră. Eu sînt un pesimist și găsesc tot timpul motive de îngrijorare. Pentru moment, mă neliniștește conflictul israeliano-palestinian, căruia guvernul american nu-i dă suficientă atenție. Cred că este nevoie urgentă de o reorientare a priorităților.“

Pe acest ton grav se încheie dialogul nostru, dar nu și seara. Mai avem de mers în „Kebab Factory“, un restaurant indian foarte popular prin Cambridge. Nu e pentru prima dată cînd mergem acolo, iar Bell este un client atît de fidel, încît i se face rabat. Mesele sînt înguste, gălăgie mare, iar Bell îi roagă pe șefii de sală să dea muzica mai încet. Vrea să-mi cînte un cîntec pe care l-a scris pe vremea tinereții sale, la City College. Cîntecul e intitulat „The Old Bolshevik“ și începe astfel: *When I was a lad in Nineteen Six / I joined a group of Bolsheviks*. În total sînt cel puțin șase strofe; în timp ce cîntă, aproape toți se opresc din mîncat. Exact ca pe vremea micului agitator, par să spună: „How eloquent he is!“. Este frumos să-l asculți pe acest om în vîrstă de 85 de ani, care nici măcar cînd avea 15 nu a fost un doctrinar.

traducere de Matei MARTIN

Evenimentele anului 2005, Sfântu Gheorghe, Delta Dunării

FUNDAȚIA ANONIMVL

*** Festivalul de poezie PROMETHEVS (17 - 26 iunie 2005) *** Presedinte Juriu: Florian Pittis
Participă 12 tineri poeți. Înscrieri până la data de 30 aprilie 2005. Preselecția în perioada 01 - 15 mai 2005.
Programul festivalului:
17 iunie - sosirea la Sf. Gheorghe, cazarea
18 - 21 iunie - program de lucru și excursii în Delta Dunării
22 - 24 iunie - prezentarea poeziilor în concurs
25 iunie - deliberarea juriului / publicului, decernarea premiilor
26 iunie - plecarea din Sf. Gheorghe
premiul I: 20.000.000 lei; premiul II: 15.000.000 lei; premiul III: 10.000.000 lei

*** Tabăra de sculptură PROMETHEVS (01 - 10 iulie 2005) *** Presedinte Juriu: **Mihai Oroveanu**
Participă 12 tineri sculptori. Înscrieri până la data de 15 mai 2005.
Selecția participanților în urma participării la expoziții de grup în CLVBVL PROMETHEVS, în perioada 01 - 08 iunie 2005.
Programul taberei:
01 iulie - sosirea la Sf. Gheorghe, cazarea
02 - 08 iulie - program de lucru și excursii în Delta Dunării
09 iulie - deliberarea juriului / publicului, decernarea premiilor
10 iulie - plecarea din Sf. Gheorghe
Lucrările de sculptură vor fi expuse permanent la Sf. Gheorghe.
premiul I: 20.000.000 lei; premiul II: 15.000.000 lei; premiul III: 10.000.000 lei

*** Festivalul de muzică tânără PROMETHEVS (15 - 24 iulie 2005) *** Presedinte Juriu: Nicu Alifantis
Participă 7 tineri soliști sau formații. Înscrieri până la data de 15 iunie 2005. Selecția participanților pe baza a 3 piese înregistrate.
Programul festivalului:
15 iulie - sosirea la Sf. Gheorghe, cazarea
16 - 22 iulie - concurs și excursii în Delta Dunării
23 iulie - deliberarea juriului / publicului, decernarea premiilor
24 iulie - plecarea din Sf. Gheorghe
premiul publicului: 10.000.000 lei

Toți câștigătorii premiului I vor fi nominalizați pentru Secțiunea Opera Prima a Marilor Premii Prometheus, ediția 2005.
La preselecție sunt admiși tineri cu vârsta maximă 25 de ani, care trimit la adresa Fundației ANONIMVL
B-dul Primăverii nr. 12, sector 1, București sau la office@anonimul.ro
lucrările necesare înscrierii, respectiv:
** Secțiunea poezie - CV, fotografie și trei poezii;*
** Secțiunea sculptură - CV, fotografie și fotografii a câte trei lucrări;*
** Secțiunea muzică tânără - CV, fotografie și CD / casetă audio cu 3 piese.*
Detalii suplimentare la telefon: (021) 230.23.59 sau pe www.anonimul.ro.

*** Festivalul Internațional de Film Independent ANONIMVL** (01 August - 04 septembrie 2005) *
Presedinte Festival: Marcel Iures
Programul festivalului:
01 - 14 august - retrospectiva Ediției I, 2004: lungmetraj, documentar, scurtmetraj (în camping)
16 august - Festivitatea de Deschidere Ediția a II-a, 2005 (în camping)
17 - 19 august - proiecții competiție Ediția a II-a, 2005: lungmetraj (în camping);
lungmetraj, documentar, scurtmetraj (în tabăra ANONIMUL)
20 august - Festivitatea de Decernare a premiilor (în camping)
21 august - 03 septembrie - proiecții competiție Ediția a II-a, 2005:
scurtmetraj, documentar și programe paralele (în camping)
04 septembrie - petrecere de închidere (în camping)
Detalii suplimentare la telefon: (021) 230.16.93 sau pe www.anonimul.ro.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Miresele lui Dumitrache

Din sat în sat, din mahala în mahala, din uliţă în uliţă, Dumitrache logofeţelul caută fără încetare femeia vieţii lui. Dragoste, zestre, avere, familie, neamuri, nunţi şi lăutari îl încîntă şi-l fac să nu se oprească niciodată din căutare. Şi pentru că fete sînt destule, dar alegerea este cam grea, l-a lăsat pe ta-su să-i găsească aleasa. Acesta s-a oprit asupra Anicăi, fata unuia Gheorghe din mahalaua Hagi Dina. Nici măcar nu i-a plăcut fata, aşa că după nuntă a luat cele două vaci de zestre şi-a plecat la tîrg. A obţinut bani frumoşi pe ele şi s-a grăbit să-şi cumpere iminei noi, şi-o cămaşă frumoasă de borangic, şi-o basma roşie ca focul s-o pună la gît. Apoi s-a gîndit că nu prea are chef să se întoarcă la nevastă, ci să guste un pic din aventura vieţii. Cu meseria scrisului putea să călătorească oriunde, căci ar fi găsit oricînd un amărît care să-i plătească pentru o jalbă sau o foiţă de zestre sau un testament şi chiar un zapis de vînzare.

A plecat în lume. S-a perindat pe ici pe colo, a cunoscut ţărani, boieri, popi, fete frumoase şi fete urîte, neveste infidele şi curve. S-a lăudat peste tot că-i holtei cu stare şi casă plecat în lume să-şi caute mireasa. Ţăranii s-au lăsat păcăliţi şi s-au repezit să-i propună mirese, zestre, nunţi frumoase şi tarafuri de lăutari. Măgulit de succesul său, Dumitrache a intrat în joc şi într-un tîrg oarecare s-a prins în hora nunţii alături de Zoiţa. A dansat, s-a veselit şi nici un muşchi al feţei nu l-a trădat atunci cînd preotul îi punea pirostriile pe cap pentru a doua oară.

A doua zi, cînd s-a trezit din mahmureala beţiei şi amăgeala căsătoriei, şi-a dat seama că nu are nimic în comun cu femeia de lîngă el. Şi-a pus imineii în picioare, şi-a tras cămaşa, şi-a legat basmaua roşie la gît, a îndesat pe furiş într-o boccea lucrurile de zestre, a sărit pe fereastră şi-a încălecat pe un cal ce era priponit în grădina din spatele casei. A dat bice calului, galopînd şi privind cu teamă îndărăt să nu fie urmărit de neamuri, rude, fraţi, taţi, mirese, toţi nemulţumiţi probabil nu de furtul sculelor, ci de pierderea unui ginere. S-a oprit abia la Ploieşti, în mijlocul oraşului, unde şi-a tras sufletul şi s-a pierdut în mulţimea necunoscută. Fiindcă se înserase a cerut unui creştin să-l găzduiască peste noapte pe prispa casei. Dimineaţa, cînd s-a trezit, o frumoasă copilă cu ochii de smarald s-a grăbit să-i aducă un ulcior cu apă şi să-l întrebe dacă nu cumva ar vrea să ospăteze ceva. Atît de mult i-a plăcut fata că şi-a zis că ar trebui să rămînă. Poate de data aceasta pentru totdeauna. I-a dăruit Stancăi ii şi basmale, mărgele de urmuz şi salbe pe care tocmai le furase de la recenta fostă nevastă. A început din nou să se laude, să mintă, să promită: casă tatălui, slujbă fratelui, consideraţie mamei. Şi-a fost crezut şi de data aceasta. Ba, Petrache căpitanul a pus de nuntă şi de ospăţ ca nu cumva norocul să fugă şi să rămînă fata nemăritată.

La Ploieşti a rămas o vreme, deoarece îi plăcea fata şi avea şi zestre destulă cît să doarmă şi să mănînce fără griji ani buni. Dar într-una din zile a întîlnit în uliţă pe Răducan epistat, prieten mai vechi şi chezaş la ultima nuntă, care i-a tot împuiat capul cu frumuseţea şi nebunia vieţii în mahalalele Bucureştiului, că dorul de ducă l-a cuprins iarăşi. Peste cîteva zile, pe înseratelea, fugea cu bocceluţa în spate spre o altă lume, spre o nouă mireasă. N-a căutat prea mult, chiar Răducan s-a oferit s-o i-o dea pe fiică-sa. A patra oară însurat, a patra oară personaj principal în propria nuntă şi nici măcar nu s-a gîndit la cele trei mirese abandonate pe drumul vieţii. Abia într-o dimineaţă, cînd dormea mai bine, a fost ridicat din aşternut de armăşei şi spătărei şi dus să stea faţă la Mitropolie cu miresele lui.

Ce calvar! Că le-a iubit pe toate nu poate spune. Că s-a amuzat şi cu naivitate s-a lăsat prins în vîrtejul minciunilor deşarte ce n-au mai putut fi oprite şi mai ales controlate, e sigur. Dar oare poate recunoaşte?

libertatea de impresie

Mesele româneşti

Am stat de vorbă cu un român plecat de vreo douăzeci de ani din ţară. Era curios să ştie cum mai trăiesc românii. Şi, printre altele, m-a întrebat dacă mai sînt mesele de altădată. Acelea cu feluri nesfîrşite la care nu poţi să refuzi nimic fiindcă se supără gazda. Nu ştiu dacă mai sînt, parcă nu mi s-a mai întîmplat în ultima vreme aşa ceva. Nimeni nu mai are timp sau, dacă are, probabil că nu-i mai ajung banii pentru a invita lumea la masă. Îmi amintesc însă cum, într-o vreme, o dată pe vară, eram invitat la masă împreună cu ai mei la nişte prieteni dintr-un mic orăşel de provincie. Stăteau într-o casă confortabilă şi răcoroasă cu viţă de vie şi meri în curte. Totul începea cu o ţuică de prune nici prea slabă nici prea tare. Uneori aveau chiar whisky, ceea ce pe atunci era, cum ştim, o raritate. Odată ţin minte că a fost un fel de mastică galbenă, cum n-am mai băut niciodată. După whisky se făcea o pauză mai mare. Dacă era vorba de ţuică, ea era însoţită evident de brînză şi măsline. „Brînză de oaie adusă chiar de un cioban care vine doar miercurea la piaţă“, spunea gazda. Urmau alte feluri de antreuri: rulade de pui, icre şi diverse creme făcute din pate de ficat sau cu pastă de peşte cumpărată special de la Dunărea, din Bucureşti. Începeam să discutăm politică. Esenţa era „cît o să mai ţină Nea Nicu?“. Bărbatul era sceptic, soţia lui drăcuia cum putea mai ascuţit. Aducea un sufleu de dovlecei cu smîntînă. Nici sursa smîntînii nu era întîmplătoare. Cu ea venea în fiecare săptămînă femeia de la ţară care făcea curat, „are o vacă aşa de grasă cum n-aţi mai văzut“. Discuţia se reaprindea pînă la ciorba de vită, acră, cu pătrunjel şi bucăţi moi de rasol. Avea, bineînţeles, şi os cu măduvă. O scoteam şi-o întindeam pe pîine. Îi puneam sare şi mai luam o gură de ţuică. Cum se golea paharul, cum era umplut la loc. Nu avea rost să încerci vreo opoziţie. În pauza dintre feluri eram uneori invitaţi să mai şedem pe fotolii, să ne facem comozi. Copilul gazdelor ne punea la magnetofon ultimele hit-uri din Occident *(Pink Floyd* mi-aduc aminte că era odată). Venea felul doi. Un şniţel fraged cu cartofi fierţi şi salată (dacă nu chiar murături)... sau o musaca grasă cu aceeaşi delicioasă smîntînă de la vaca femeii de serviciu... sau un rasol de vită cu sos de roşii şi hrean (iertaţi-mă pentru cele ce scriu). Era adus un vin, de obicei alb şi sec, produs chiar din via proprie a gazdelor. Rece de aburea paharul. Era uşor tulbure dar avea un buchet senzaţional. Cam prea puternic chiar, fiindcă acoperea gustul mîncării. Pentru cine dorea, exista totdeauna şi sifon. După ce se termina felul doi ţi se mai oferea o porţie, dar de data asta refuzul era mai convingător. De obicei, la acest moment se ajungea pe la şase seara. Deschideau radioul pe „Europa Liberă“. N.C. Munteanu, cu formulele lui savuroase. Apărea un mare castron cu cireşe sau piersici. Cîteodată, în funcţie de sezon, erau struguri sau, în oftaturile noastre, apărea un uriaş pepene roşu. Cu asta, însă, ştiam că nu se termina. Eram pregătiţi, începînd încă de pe la felul doi, că vom avea bucuria să gustăm şi din prăjitura făcută după noua reţetă de la tanti Viorica. Apărea şi un clondir cu vişinată. Nişte păhăruţe aşa mici, cu un lichid aşa roşu, păreau de neocolit. Prăjitura, oricît de bună, părea săţioasă. Radioul mergea încontinuu şi din cînd în cînd tăceam pentru a auzi ce se spune. Odată am prins acolo chiar unul din celebrele apeluri ale Doinei Cornea. Cerea, cred, salvarea satelor româneşti de la demolare. Era un mesaj dramatic. Eu ţin minte însă că mă simţeam ca un balon gata de decolare. Cafeaua era o adevărată fericire. Şi apoi, uşor ameţit cum eram, mi-aduc aminte că parcă mă rostogoleam afară în urările de „la revedere“ de la plecare. Era cald, deja noapte şi pomii de pe stradă foşneau uşor în întuneric.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

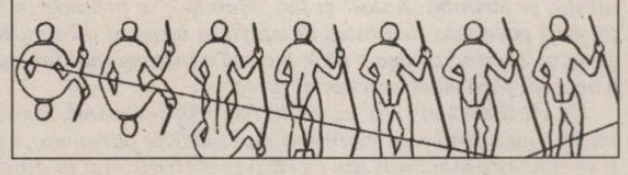

Muzică şi cantitate

Printre multe alte piese „geniale“, există două *hit*-uri în mare vogă şi ades difuzate atît pe posturile de radio, cît şi pe TV K lumea: „Dragoste de-nchiriat“, al formaţiei Akcent, şi „Nu din prima seară“, cîntat de Cream şi c.r.b.l (adică, pe limba profanilor, Cerebel). Aparent, cele două piese nu au nimic în comun, cu excepţia *sound*-ului comercial şi banal cu care deja ne-am obişnuit şi a *look*-ului voit sexy al interpreţilor. La o privire mai atentă, sesizăm că textele cîntecelor au, şi ele, o notă comună: mai întîi, prezenţa unui război al sexelor, cu o uşoară notă feministă, mai pronunţată în piesa interpretată de Cream; apoi, un amănunt, o chichiţă, la prima vedere neînsemnat, dar, la o scrutare mai insistentă, relevant pentru „vremile materialiste“ în care trăim: prezenţa cantităţii, ca factor concludent în relaţiile fete-băieţi.

Dar să le luăm pe rînd. În piesa lui Cream şi Cerebel se conturează clar, de la început, grupul fetelor şi cel al băieţilor. Cel dintîi sînt vînătorii, cel de-al doilea „prăzile“. Împărţirea în „vînători“ şi „vînaţi“ pare să fie o realitate bătută în cuie ale cărei coordonate esenţiale membrii grupului nu par să dorească să le schimbe. Fetele-prăzi vor să-şi cîştige independenţa, dar fără a renunţa la statutul lor tradiţional, ci doar păcălindu-l şi rezistîndu-i din interior: „Părem o pradă uşoară / Fetelor, să nu cedaţi din prima seară“, ne sfătuieşte Cream, o brunetă „finuţă“. Fetele nu sînt îndemnate să nu cedeze deloc, ci s-o facă, dar cu măiestrie, conform regulilor nescrise ale jocului. Ca dovadă că au intrat în joc, ele se îmbracă sexy şi-şi etalează farmecele pentru a ademeni băieţii.

Nici băieţii, cu feţe de cartier, accentul punîndu-se pe latura dură a bărbăţiei, nu sînt străini de regulile jocului. Cerebel spune: „Ca să ajungi la mine acasă / Nu ştii că-ţi trebuie viză?“. Deci, în felul lui, deşi vînător, nici el nu e o pradă uşoară.

După care, atît în discursul feminin, cît şi în cel masculin intervin, vădit, semnele cantităţii: El ştie că dorinţa şi respectul pentru femei se pot măsura în zile: „Şi nu glumesc, eşti bună / Nu te vreau o seară / Ci o întreagă săptămînă“. Ea ştie şi măsurătorile temporale („Îmi doresc să fiu cu tine / Însă nu din prima noapte“), cît şi pe cele ale greutăţii trupeşti: „Nu-s o femeie uşoară / Am 53 de kg., calitate superioară!“. În replica fetei se îmbină, abil, două tipuri de moralităţi: cea a obsesiei siluetei, pe de o parte, specifică epocii actuale; şi cea a moralităţii şi virtuţii, caracteristică altor vremuri. Media dintre ele duce la săptămîna necesară pentru cucerirea unei fete. De altfel, chiar personajul feminin al cîntecului declară, din refren: „Deja iubirea-i demodată“.

În cel de-al doilea hit, al formaţiei Akcent, etica feministă vine din inversarea rolurilor: în acest cîntec, băiatul este cel care se lamentează de zor că iubita nu-l mai vrea: „Ştiu că n-ai avut curaj să-mi spui / C-ai plecat de la mine / Ştiu că vrei să fii iubita lui / Dar cum rămîne cu mine?“. Fata are curajul să-l părăsească pe băiat, dar, aşa cum se înţelege din melodie, nu pentru a fi independentă, ci pentru că şi-a găsit altul mai bun. Ce înseamnă „mai bun“ în limbajul cîntecelor comerciale? Unul mai bine înzestrat material, mai bogat. Aici intervine, şi în a doua piesă, „domnia cantităţii“: băiatul care se lamentează o introduce cumva şi ca o scuză pentru faptul că e părăsit: nu e abandonat din cauza lipsei lui personale de valoare, ci din motive exterioare, oarecum, subînţeles, legate de nedreptăţile societăţii unde şmecherii sînt cîştigători: „Ai o dragoste de dat / Nu denchiriat / Oare cine te-a vrăjit / Cînd m-ai părăsit? / Cu tine, ştii bine / Cît de mult am cheltuit“. Deja băiatul plîngăcios devine de-a dreptul mahalagiu, făcîndu-i fetei, la finalul relaţiei, nota de plată, şi scoţîndu-i ochii cu ea. Dacă în cîntecul anterior iubirea era considerată demodată, aici ea e cuantificabilă, ca majoritatea lucrurilor pe lumea asta. Inefabilul şi pasiunea nu-şi au locul într-o lume grăbită şi materialistă.

Stela GIURGEANU

Răcnetul denominat al leului nou

Cît eşti mic adulţii vor să te protejeze. Te iau în braţe, te alintă, se strîmbă „haios“ şi fac „mutriţe“; se prostesc în faţa ta şi îţi povestesc realitatea de afară în termeni diminutivali şi naivi, crezînd că aşa o să te facă să o înţelegi mai bine şi să o accepţi, fără să te mai sperii de ea.

Cu cît înaintezi însă în vîrstă (şi, vrînd-nevrînd, te contaminezi, cu o doză mai mare sau mai mică de paranoia), cu cît ţi se zîmbeşte mai mult sau cu cît ţi se vorbeşte mai în diminutive, cu atît începi să intri la bănuieli şi să-l suspectezi pe interlocutor de rea intenţie. Bunăoară, cînd mergi la doctor preferi un diagnostic direct şi prompt, duhului blîndeţii cu care eşti luat, indiferent de vîrstă sau rang, de către o soră medicală, care, vorbindu-ţi în diminutive („guriţa mare“, „să fim cuminţei“, „să păpăm tot medicamentuţu“), te va face să te gîndeşti automat că te paşte o boală cumplită şi incurabilă.

Cam aşa s-a întîmplat şi cu denominarea. Cu cît ora zero se apropia, cu atît talk-show-urile găzduiau oameni din ce în ce mai zîmbitori şi mai încrezători în viitorul de aur al leului nou, RON (Romanian New). Campaniile sociale de întrajutorare a românilor pasibili de a nu şti să dea şi să ia restul corect erau din cele „drăguţe“, cu un domn leu pe post de domn profesor care asculta o lecţie, ştiută pe dinafară, de nişte elevi ideali.

Cît de mult a ajutat sau, dimpotrivă, cît de mult a inhibat înţelegerea şi acceptarea denominării, tonul acestor campanii?

Ora zero se apropia. De anul trecut, de cînd s-a votat legea 348, denominarea era inevitabilă, ieşind din pragul dezbaterilor fără fond şi intrînd în febra lansării pe piaţă. Campaniile de promovare au început să afişeze peste tot postere cu chipul noilor bancnote, iar în magazine preţurile produselor au purces în paralel, atît în lei vechi, cît şi în cei noi; emisiunile educative şi analişti de toate felurile încercau să explice oamenilor că procesul este benefic şi uşor, că nimeni şi nimic nu va avea de suferit, din contră; doar reporterii, căutători de senzaţional, se năpusteau prin magazine sau pe stradă, dînd buzna în viaţa şi peste coşurile de cumpărături ale oamenilor, punîndu-i, ad-hoc, să preschimbe în lei noi preţurile produselor achiziţionate în lei vechi. Însă, în ciuda răspunsurilor, majoritar bune, în ciuda tuturor liniştirilor publice că nimic rău nu se va întîmpla, în ziua în care anunţul că Unităţile Agenţiei Naţionale Fiscale se vor închide pentru cîteva zile pentru introducerea aplicaţiilor informatice presupuse de trecerea la leul greu, oamenii au lăsat baltă toate asigurările de bine, toate zîmbetele şi tot calmul inoculat de-a lungul a luni de zile, pe diverse căi, şi, ca românul cu spirit de prevedere, s-au înfiinţat, de la primele ore ale dimineţii, în faţa băncilor comerciale şi a casieriilor.

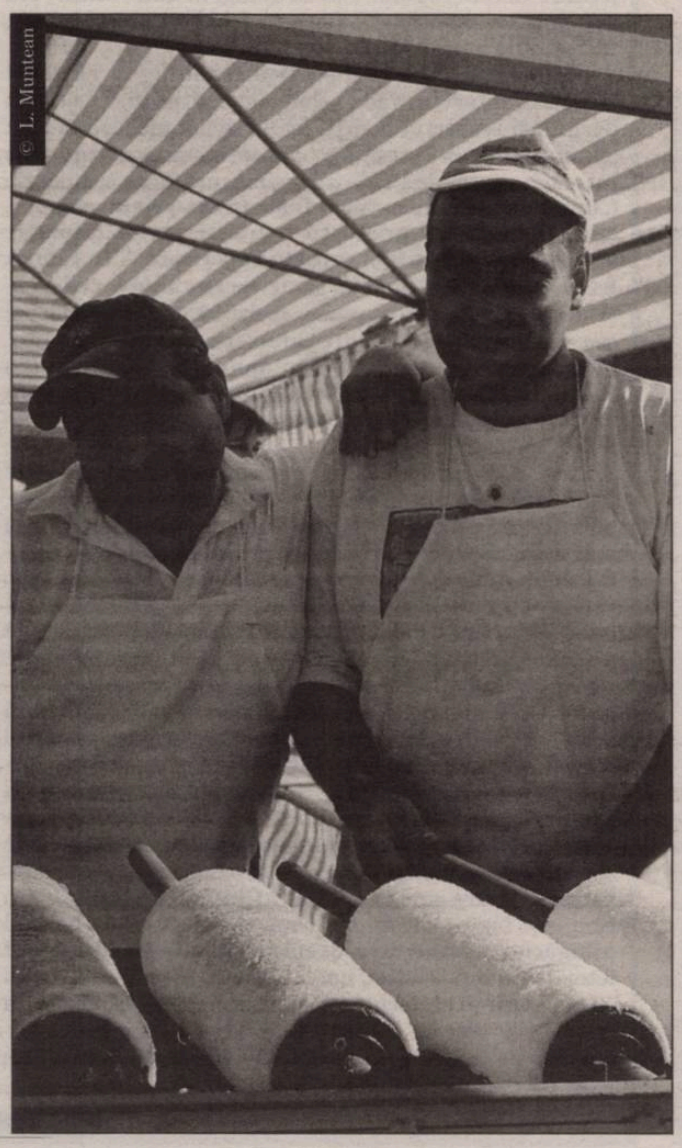
© L. Munteanu

Un domn, la rînd la Raiffeisen Bank, îmi spune că a stat jumătate de oră la o coadă de patru persoane, ca să plătească o factură la mobil. Singura domnişoară de la ghişeu era stresată, se agita după diverse, iar cînd cineva a încercat să o ia înainte, ceilalţi n-au mai suportat şi s-au zburlit, cauzînd apariţia unui *bodyguard*. De ce nu a lăsat-o pe altă dată? „Încerc să îmi plătesc acum toate taxele: telefonul, cablul... pentru că nu ştiu cum o să le funcţioneze ăstora aparatele după ce bagă *soft*-ul nou, sau mai ştiu eu ce vor să bage... la români orice schimbare poate declanşa o catastrofă de proporţii“.

La aceeaşi coadă, exploatînd evenimentul care i-a reunit pe toţi bun-platnicii, întreb oamenii dacă denominarea îi sperie. Mi se răspunde, cu o oarecare apatie, că nu. „Nu are de ce să mă sperie. Eu nu cred că valoarea banului se va schimba. Şi nu o să se întîmple ca în '47, pentru că acum sîntem în vizorul UE.“ Un domn mai în vîrstă îmi povesteşte de stabilizarea din timpul comuniştilor, cînd, pentru a elimina oamenii cu averi, s-a emis leul nou, echivalentul a douăzeci de mii de lei vechi, dar doar în „ediţie limitată“; adică numai unii, cei însemnaţi, au reuşit să preschimbe banii, majoritatea pierzîndu-şi întregul avut. „Ajungeau oamenii să ardă şi să arunce banii, că nu mai aveau ce face cu ei. Ceea ce nu o să mai fie cazul acum“.

După cîteva zile de la mediatizatul miez de noapte în care, în Piaţa Victoriei, de la un bancomat BRD, preşedintele ţării, urmat de primul ministru şi de alte oficialităţi, a scos primii lei noi, părerile oamenilor erau mai împărţite. La o terasă, o domnişoară blondă şi cu un fluture tatuat pe piept, auzind că vorbim despre noul leu, ne întreabă, pe colega mea, Adina Popescu, şi pe mine, dacă „ne-am prins urechile în leul greu“. Pentru că ea, personal, nu este deloc de acord cu schimbarea. Una la mînă, e o cheltuială nejustificată, devreme ce în doar cîţiva ani o să intrăm în Uniune şi o să trecem la euro, doi la mînă, ei, personal, îi va fi cumplit de greu să dea restul la clienţi. Adică acum, cînd, de exemplu, o cola este 30 de mii, omul îi dă 5 lei şi ea trebuie să dea restul...

...Dar calcularea „restului“ nu-i afectează pe toţi vînzătorii. În Piaţa Crîngaşi, la o tarabă, un tînăr care vînduse chiar în ziua trecută două kile de roşii, a şi primit 5 lei. A dat cu uşurinţă restul de zece mii, şi a păstrat bancnota ca amintire. Primii lui lei noi. În ceea ce priveşte cumpărătorii, nu am întîlnit oameni care să fie speriaţi că vor fi traşi pe sfoară. „Cel mult – îmi spune o doamnă – o să ne tragă în piept ca şi pînă acum. Dar nu din cauza bancnotelor, care sînt la fel, aceeaşi culoare, acelaşi desen, deci uşor de manevrat.“

Mai îngrijoraţi sînt oamenii de rotunjirea preţurilor. Taxiurile, de exemplu, nu mai afişează 0,79 lei pe km. Un leu, direct. Pentru că, şi aşa, îmi spune un taximetrist, clientul lasă, şi ce să ne mai încurcăm cu monezile?

„Pe vremea copilăriei mele – îmi spune o bătrînică – cea mai căutată era meseria de vînzător de pîine.“ Pentru că ăştia nu îţi dădeau niciodată restul. Şi cum oamenii nu sînt încă obişnuiţi, o să lase cu largheţe 50 de bani, fără să îşi pună problema că 50 de bani sînt, de fapt, cinci mii de lei.

Pe de altă parte, „preţurile se vor rotunji, cu siguranţă“. În buticul unui bloc, un vînzător îmi spune vechea poezie, cum că „românu-i român“, iar buticarii nu sînt mai proşti. Bineînţeles că vor rotunji preţurile, că, la o adică, vînzătorii sînt negustori, nu sfinţi, şi dacă pot să mai scoată un ban, de ce să nu o facă?

„Dacă statul o face deja, nesfiindu-se să ne rotunjească taxele, noi de ce să fim mai proşti?“

Moneda românească

După întemeierea celor două Ţări Române, în secolul al XIV-lea, dintre toate monedele care au pătruns şi au circulat în Principatele Române (taleri de argint, dinari de argint şi moneda subdivizionară, banul), una singură s-a impus: talerul olandez, „lowenthaler“-ul, o monedă de argint, bătută în Ţările de Jos, care a pătruns în secolul XVI şi a circulat, pentru multă vreme, în Peninsula Balcanică. Lowenthalerul era o monedă pe care românii au adoptat-o sub titulatura de leu (avea pe revers un leu ridicat pe picioarele din spate), bulgarii sub numele de leva şi albanezii sub numele de leka. Moneda a circulat pînă în 1750, devenind o monedă de referinţă (chiar şi după dispariţia sa din circulaţie, preţurile au continuat să fie calculate tot în această monedă pînă în 1867, cînd aveau să fie bătuţi primii lei româneşti).

În anul 1867 se promulgă Legea Monetară a României, care stabileşte moneda naţională, Leul, şi prin care România adoptă sistemul bimetalic, adică monede de aur şi de argint. Un leu avea 5 grame de argint sau 322 miligrame de aur. Diviziunea monedei se numea „ban“ şi era egală cu a suta parte dintr-un leu. Pe atunci, ca valoare, leul era egal, după cantitatea de metal, cu francul francez, francul elveţian, francul belgian şi cu lira italiană.

Emiterea acestei monede naţionale a fost una dintre primele măsuri pe care regele Carol I le-a luat, imediat după instalarea sa pe tron, pentru că, în afară de rolul economic, leul românesc avea şi valoarea unui simbol.

Consolidarea leului ca monedă naţională s-a lovit, însă, de problema monedelor străine, care încă mai circulau pe teritoriul ţării. În mai 1873, printr-un decret al ministrului de Finanţe, Petru Mavrogheni, se scade sensibil cursul acestora, anunţîndu-se totodată că, începînd cu data de 1 decembrie a aceluiaşi an, monedele străine „nu vor mai fi primite la casele publice pe nici un preţ“. La acea vreme, cele mai întîlnite monede străine erau rublele ruseşti (o rublă de argint valorînd trei lei şi şaptezeci de bani), sfanţii austrieci şi icusarii turceşti. Problema a fost rezolvată, dar doar pentru o perioadă de timp, pentru că, odată cu războiul de independenţă, va fi adusă, din nou, pe tapet. În 1877, cînd trupele ruseşti imperiale au traversat teritoriile româneşti, rublele au invadat piaţa, cu un curs mai mare decît cel real (o rublă valorînd acum patru lei). În acest context, leul românesc de argint a devenit tot mai rar pe piaţă, situaţie care ameninţa să se perpetueze şi după război. În 1879, prin intervenţia ministrului de Finanţe, Dimitrie Sturdza, rubla se va devaloriza brusc, revenind la cursul iniţial şi provocînd celor care aveau economii în ruble un mare gol financiar. Un an mai tîrziu, rublele au fost retrase definitiv, iar argintul obţinut prin topirea lor s-a folosit la baterea monedelor de cinci lei.

Cum resursele de aur ale Băncii Naţionale sporeau neîncetat, leul românesc va traversa o epocă de glorie, devenind în perioada antebelică una dintre cele mai puternice monede europene. Puterea şi stabilitatea monedei naţionale se vor întinde însă doar pînă înainte de primul război mondial. Atunci, cînd anii războiului au venit cu cheltuieli imense pentru înarmare, cu evacuarea tezaurului BNR la Iaşi şi apoi în Rusia, s-a ajuns la o gravă dereglare economică şi la efecte dezastruoase asupra monedei naţionale.

După război, în 1919, leul românesc devenise deja una dintre cele mai slabe monede din Europa. Chiar dacă va urma stabilizarea sa, în 1929, după primul război mondial, leul a continuat să se deprecieze, pierzînd pentru totdeauna prestigiul antebelic.

Denominarea – scurt istoric

Odată cu primul război mondial, în 1914, epoca de aur a leului românesc s-a terminat. Atunci a început prima mare inflaţie, din cele trei perioade: 1916-1926, 1936-1947 şi 1990-2000.

Din punct de vedere strict tehnic, denominarea este „reducerea valorii nominale a semnului monetar“ şi are ca scop declarat stabilizarea economică. Motivele economice alternează însă cu cele politice.

Prima stabilizare monetară din România a avut loc din raţiuni pur economice, în 1929, cînd, din cauza primului război mondial, moneda naţională suferise o gravă depreciere, ajungînd una dintre cele mai slabe monede din Europa.

A doua stabilizare a fost făcută, însă, din motive politice. La 15 august 1947, pentru a se aplica principiul „egalităţii“ între oameni, statul comunist hotărăşte, în mare taină şi peste noapte, introducerea leului nou, valoarea unui leu nou echivalînd cu valoarea a 20.000 de lei vechi. Urmărindu-se nu stabilizarea economică, ci falimentarea şi oprimarea maselor, decizia, luată pe criterii politice, a asigurat doar preschimbarea unei mici părţi din leii vechi. Consecinţele acelei denominări abuzive au fost dezastruoase asupra populaţiei; sărăcirea fără drept de apel; saci întregi de bani care, nemaiputînd fi schimbaţi, deveneau inutili şi bancnotele, care peste noapte se transformaseră în simple bucăţi de hîrtie fără valoare, ajungeau, în cele din urmă, să fie aruncate la gunoi sau pe foc.

Denominarea leului din iulie 2005 şi-a anunţat raţiunile economice: marcarea încheierii unui ciclu inflaţionist şi începerea unei perioade de stabilitate economică, precum şi pregătirea populaţiei pentru ulterioara aderare la Uniunea Europeană şi trecerea la euro.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Autostrada

Mergînd aproape săptămînal pe calea celor o sută şi un pic de kilometri cît măsoară autostrada Bucureşti-Piteşti, singura autostradă terminată a ţării, m-am supus, în repetate rînduri, unui exerciţiu de observare, chinuitor şi trist, a cărui concluzie a fost, de fiecare dată, aceeaşi: România, cu cei 238.000 de kilometri pătraţi ai ei, seamănă pînă la spaimă cu prăfuitul şarpe din bitum şi beton care leagă Capitala de oraşul Daciei preschimbate-n Logan.

În primul rînd, şi România, şi autostrada ei sînt pline de gropi. Gropi mai mari sau mai mici, de ieri sau de azi, mai multe sau mai puţine, dar urîte şi dureroase ca semnele neputinţei. Apoi, chiar şi aşa, cu găurile din ea, autostrada e puţină, la fel ca tot ce e de trebuinţă în ţară. Doar mizeria de pe marginea ei e multă. „La fratele lui Videanu", cum sînt numite, de cîteva luni, smocurile de pădure în care se opresc şoferii să-şi facă nevoile, zac aruncate de-a valma pet-uri, hoituri şi zdrenţe, într-un amestec des întîlnit în mai toate locurile din ţară în care a născut natura cîţiva copaci şi a apucat şi românul să construiască un drum în apropiere. Cineva, un om sau mai mulţi cu intenţii bune, dar venetici pesemne, s-au gîndit să protejeze pădurea de atacul vezicilor pline, instalînd un gard de plasă între marginea drumului şi copaci. Zadarnic, pentru că autostrada Bucureşti-Piteşti e în România. Şi, în România, încă se mai fură. Ori se sare gardul. Aşa că plasa protectoare fie a dispărut cu totul, ca şi cînd n-ar fi existat vreodată, fie s-a dovedit a fi prea slabă în faţa hoardelor de automobilişti chinuiţi de amarul nevoilor fiziologice. Pe undeva e de înţeles: autostrada şi România toată n-au toalete publice. Şi nu e singura lipsă. În toată suta de kilometri care leagă Bucureştiul de Piteşti se vede bătaia de joc faţă de banul public. O lucrare făcută de mîntuială, ca mai toate cele în care leii au ieşit din taxele şi impozitele plătite de Gheorghe. E drept însă că românul a asistat mut la o înmormîntare de bani publici făcută cu mare pompă, pe un model care a făcut furori ceva mai tîrziu, în epoca unuia care s-a vrut ctitor de săli de sport şi de locuinţe ANL. În autostrada României se vede, ca într-o oglindă strîmbă, burdihanul imens al celor care au ştiut să dea tunuri şi ţepe.

În altă lume, dar pe acelaşi drum al ţării, cîţiva români vînd ghiocei sau ciuperci ca să scoată de-o ciorbă. Lîngă ei, două curve muncite în cabinele TIR-urilor sau pe bancheta din spate a autoturismelor îşi toarnă una alteia apă dintr-un flacon de plastic care le ţine loc de duş. La răstimpuri, lîngă ele se opresc maşini scumpe din care coboară şmecheri cu mers legănat. Stau puţin, negociază de formă, apoi fac doi paşi spre marginea pădurii şi urinează din mers ca nişte dulăi sătui, fără probleme.

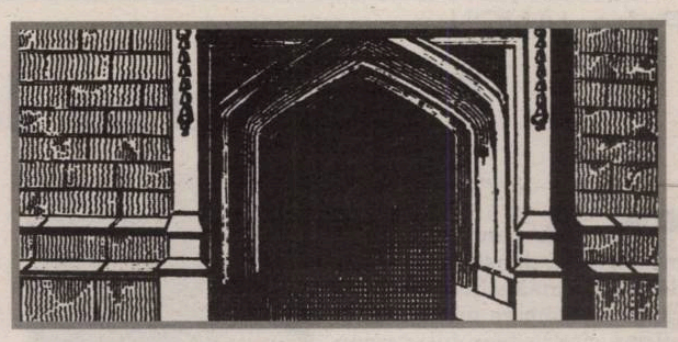

Pe asfaltul ciuruit al autostrăzii defilează România în viteză: sînt acolo băieţii de bani gata, cu maşinile lor puternice şi dispreţul lor profund faţă de lege, bădăranii care-şi golesc scrumierele prin trapa din plafon, proştii care schimbă direcţia fără să semnalizeze, misoginii şi fraierii, dar şi sărmanii agăţaţi de roata unui volan de camion lung cît toate zilele rămase pînă la salariu. România toată e acolo, în drum sau pe marginea drumului.

Cineva mi-a spus într-o zi că vor repara autostrada. Altcineva o să aibă grijă să vorbească îndelung despre asta. Se va organiza o licitaţie şi, cînd, în cele din urmă, vor începe lucrările, pe singura autostradă a României se va circula cu restricţii, încet-încet, ca pe un biet drum de ţară. La capătul lui ne va aştepta încă o amendă dintre cele care ne readuc aminte că, de atîta amar de vreme, tot călcăm frîna, în loc să băgăm viteză.

UNA PESTE ALTA, FRUCTELE FOARTE DULCI NU SE COMPARĂ CU VECINII DE PALIER CATAPULTAŢI ÎN FRIŞCĂ

● Pe un tramvai, desenul unei reclame: un nene în haine de lucru fugind ca lovit de streche pe direcţia de mers a tramvaiului. Şi zicînd: „Merg, alerg / S-ajung la ProENERG!". Ceva mai încolo, o completare din partea lui ProENERG însuşi: „Noi ne impunem prin forţă" (ca nu cumva se ne închipuim că ei s-ar impune prin viteză). Una peste alta, socotesc că nu era rău dacă s-ar fi impus printr-un strop de claritate: păi, ori mergi, ori alergi. (**D. S.**)

● Pe litoral, la foarte mare căutare şi mai mare concurenţă cu colacii secuieşti foarte dulci, cu mac, susan, scorţişoară sau nucă, şi shaormele foarte consistente (aici se pare că este o problemă: nimeni nu ştie exact cum se scrie acest cuvînt, am văzut şi *şaorma,* şi *shaowrma,* şi *shaworma,* şi mai că am ajuns să nu mai ştiu nici eu cum se scrie exact acest produs cu multe, foarte multe calorii), gogoşile, toate foarte mari, sînt fie îmbufnate, fie înfuriate, fie îndesate. Fructele, foarte dulci, extraordinar de dulci, sau senzaţionale (dar scumpe). În concluzie, pe litoral totul începe cu *foarte.* P.S. Sînt FOARTE liniştită. Nu m-a prins tornada! (**R. P.**)

● Domnul prim-ministru a avut grijă să ne liniştească precizînd că inundaţiile recente din sudul patriei nu au avut gravitatea celor de mai ieri, din Banat; şi mai liniştitor ar fi fost să ne spună că ele nu se compară cu dezastrele provocate, tot în zilele astea, de muson în India. (**R. C.**)

● Săptămîna trecută, ţîrr-ţîrr la interfon. Cin' să fie, cin' să fie? „De la Nelu" (?), zice vocea... *De la CINE*!?! mă sperii eu... „Dehaşelu", îmi mai spune o dată – şi, răsuflînd uşurat, îl văd pe băiatul de la DHL suind pînă la primul etaj, unde stau, cu ditamai cutia în braţe. (Nu, pachetul nu era pentru mine, ci pentru vecinii de palier...) (**a. l. ş.**)

● În Anglia, pasionaţii de sporturi extreme plătesc 100 de dolari să se catapulteze cu o catapultă umană la 20 m înălţime, pe o lungime de 60 m şi cu aprox. 160 km/h. Cu adevărat „tare" ar fi să fie legaţi de picioare cu o coardă de *bungee jumping* şi catapultaţi apoi într-un hău de 100 m adîncime bîntuit de lilieci şi pe fundul căruia să existe o mlaştină cu crocodili. (**M. C.**)

Cu ochii-n 3,14

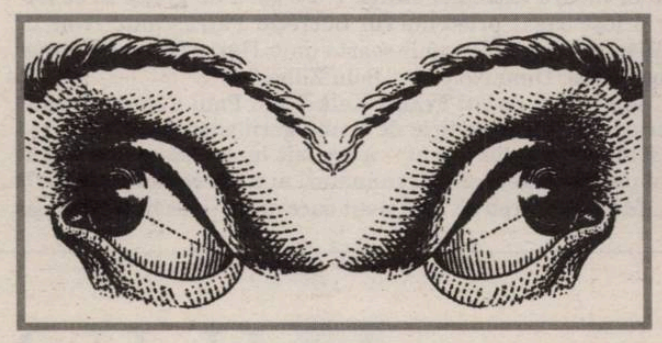

● În autobuz, o soţie îşi instruia soţul la telefonul mobil: „Şi să mai iei un plic de praf de frişcă. Din ăla de la doctorul Otter..." (**M. C.**)

NIMENI NU E PERFECT LA NOI, ÎN TIMP CE EI COLINDĂ LUMEA FEMELELOR VORBITOARE DE VERSURI

● „Nu se poate! Nu se poate!", bîigui, fie şi intermitent, dar violent, de cînd am citit clasamentul celor mai faimoase replici din filme, alcătuit de American Film Institute. Nici între primele trei, nici între primele cinci nu se găseşte acel „Nimeni nu e perfect!" cu care se încheie *Unora le place jazz-ul.* E inadmisibil. (**R. C.**)

● În numărul pe iulie al revistei *Lire,* Margaret Atwood răspunde la chestionarul lui Proust. Sîntem *à la page,* ce mai: ce e-n *Lire* e şi-n *Dilema veche.* Doar că la noi, în numărul de acum două săptămîni, au răspuns mai mulţi. Şi mai simpatici. Şi-n definitiv, cine e *Lire* ăsta?... (**M. V.**)

© S. Ivanoschi

● Instalatorul polonez a devenit un simbol faimos, o sperietoare pentru Uniunea Europeană. Ceea ce l-a indignat pe fostul electrician Lech Walesa (fost sindicalist, fost preşedinte al ţării): „Le-aş sugera compatrioţilor mei să-i întrebe pe francezi de ce dracu' i-au încurajat atîta timp pe polonezi să devină capitalişti, în timp ce ei, francezii, sînt comunişti". (**M. B.**)

● Continui să protestez împotriva Reviziei care m-a lăsat fără apă caldă. Apropo, ce face Revizia în restul anului? E un fel de Moş Crăciun care colindă lumea şi vara ajunge la mine? Cei din Australia se văd cu Revizia cînd e vară la ei şi iarnă la noi? Există şi Revizii prietenoase? Nu se pot îmblînzi Reviziile cu ceva acatiste sau paparude? (**C. G.**)

● „Abstinenţa **sexuală** – supliciu sau frustrare?" nu este un titlu dintr-o publicaţie de psihologie, ci din ultimul număr al revistei *Pisica.* Dr. Dan Florin Voicu, medic veterinar, ne povesteşte că acesta este un subiect de care mulţi proprietari de pisici sînt interesaţi, vinovat de un asemenea neajuns fiind, evident, „factorul uman". Undeva în articol se precizează cum poate fi motanul ferit de ispite: trebuie ţinut deoparte de „mieunăturile femelelor în călduri care se plimbă nestingherite pe afară". (**I. P.**)

● Aflu din presa tabloidă că Beck & Posh (Beckham & Victoria, pentru neintimi!) vor pentru copiii lor o bonă „bătrînă, urîtă şi vorbitoare de spaniolă". De ce? Pentru că predecesoarea ei, o bonă care nu întrunea aceste trei calităţi, pe nume Abigail Gibson, i-a turnat la *News of the World,* cu secrete suculente cu tot... Eu văd repartizarea „calităţilor" în felul următor: David a zis să fie bătrînă, ca să adoarmă susceptibilitatea nevesti-sii, Posh a zis să fie urîtă, ca să fie sigură, iar copiii – prin vocea genitorilor lor – au cerut să fie vorbitoare de spaniolă, ca să se uite la telenovele fără subtitraj. Ca să fie, însă, la adăpost de orice clevetire, familia Beckham ar trebui să mai adauge: „oarbă şi surdomută". Tot pe spaniolă. (**a. l. ş.**)

● Ziarul meu preferat – nu spun care, nu fac publicitate gratuită – a găsit un titlu-bombă pentru ştirea cu cele 100.000 de Logan-uri produse într-un singur an la Uzinele Dacia: „Au depăşit planul". Mi s-au împăienjenit, parol, ochii. N-am mai auzit trioletul ăsta de pe vremea cînd „frumoase versuri scria ţara / de dimineaţa pînă seara". Nu sînt nostalgic. Sînt textualist. (**R. C.**)

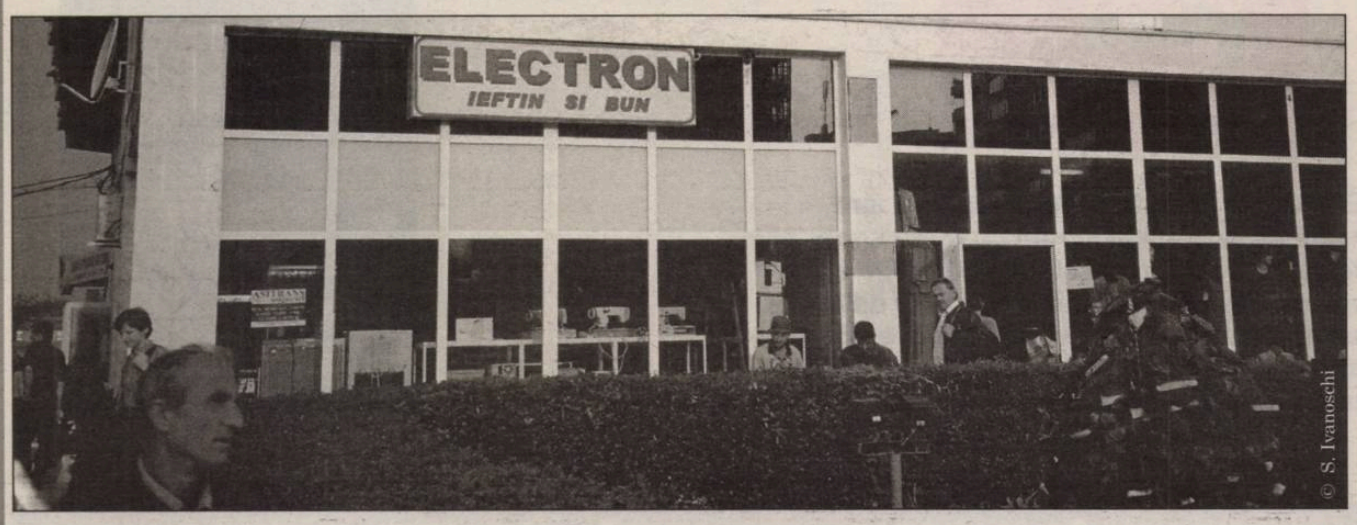

© S. Ivanoschi

Petre IANCU

Cu patria la purtător

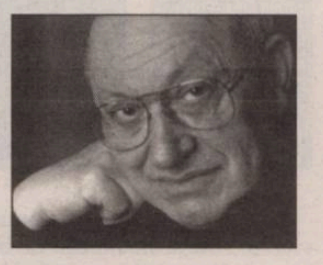

„A avea un sistem şi a nu-l avea este pentru spirit în mod egal fatal, astfel încît va fi de bună seamă silit să se hotărască să combine una cu alta“, afirma cîndva filozoful german Friedrich Schlegel. Sărbătorindu-l împreună cu întreaga societate literară germană pe Marcel Reich-Ranicki la împlinirea a 85 de ani, un cronicar de la *Frankfurter Allgemeine Zeitung* a smuls uitării aforismul schlegelian. Evreul polonez ridicat de nemţi la rangul de „Papă“ al propriei literaturi îl transformase în măsura întregii sale opere. Autorul sărbătorit plasase dictonul schlegelian, în chip de profesiune de credinţă, în prefaţa uneia din primele cărţi semnate de Ranicki în Republica Federală, după emigrarea sa din Polonia comunistă, acum peste 45 de ani. La Varşovia îndurase Holocaustul, căruia îi supravieţuise *in extremis,* refugiindu-se literalmente în ultima clipă din ghetoul lichidat. În capitala Poloniei sovietizate devenise comunist, fusese racolat de serviciile secrete şi trimis să spioneze în Marea Britanie, înainte de a fi rechemat rapid la vatră pentru că nu mai prezenta încredere din unghiul autorităţilor staliniste. Într-un tîrziu izbutise, înarmat cu o maşină de scris antediluviană şi un uriaş dicţionar germano-polonez, să revină în ţara în care-şi absolvise liceul, spre a pune ordine în critica ei literară.

Marcel Reich-Ranicki a publicat în Germania o vastă operă, pentru a deveni la un moment dat un soi de megastar literar, graţie capacităţii sale de a transporta prin orice mediu, inclusiv televiziunea, judecata sa limpede şi tăioasă. Însuşirea sa esenţială, de a înţelege şi tranşa chestiuni complexe, într-un mod adecvat gustului celei mai sofisticate elite, dar totodată şi pe înţelesul tuturor, îl distinge de toţi colegii săi de breaslă. Că a devenit duşmanul predilect al unor scriitori frustraţi de claritatea şi competenţa verdictelor sale – între care un autor mai notoriu şi prea puţin dispus să-i ierte calitatea de evreu s-a simţit îndemnat să-şi publice sub formă de carte fantasmele, cerînd asasinarea criticului – pare să intre în ordinea firii. Invidia face, iată, ravagii chiar şi în asepticul spaţiu intelectual postbelic al poporului filozofilor şi poeţilor.

Mai surprinzător în context e doar faptul că preşedintele Germaniei l-a însărcinat pe critic, la cei 85 de ani ai săi, „să reprezinte cultura şi civilizaţia naţiunii germane“. Dacă Germania „se mai poate considera azi o naţiune culturală, acest lucru vi se datorează în mare măsură şi dumneavoastră, care, în felul dumneavoastră, o încarnaţi“, afirmase textual şeful statului german.

O povară mare, desigur. Pentru un om expulzat cîndva de aceeaşi ţară şi condamnat de corifeii ei naziști la moarte, nu e, desigur, puţin lucru. Cum nu e de colo atîta laudă oficial-prezidenţială pentru un cetăţean care a mărturisit cîndva că „literatura germană a devenit patria (sa) portativă“.

Rememorînd binemeritatul tam-tam prilejuit de aniversarea lui Marcel Reich-Ranicki, la 1 iunie 2005, nu mi-am putut reprima un gînd amar. Mă întreb ce s-ar fi întîmplat cu Mihail Sebastian dacă un accident nu i-ar fi curmat zilele prematur, acum exact şase decenii? Animat de dragostea sa nemăsurată pentru literatura română, Sebastian descoperise mult înaintea lui Ranicki adevărul şi importanţa graţioasei recomandări a lui Schlegel şi rămăsese deopotrivă un democrat înverşunat, apărător al libertăţii şi vrăjmaş neîmpăcat al oricărei cămăşi de forţă ideologice. În ciuda represiunii legionaro-antonesciene, a suferinţelor sale deloc de salon, amplificate de rinocerizarea iluştrilor săi prieteni, autorul *Stelei fără nume,* al lui *De două mii de ani...* şi al lui *Cum am devenit huligan* a ales alt drum decît pontiful literaturii germane. Deşi sărac lipit, Sebastian a refuzat, după evacuarea ocupanţilor germani şi schimbarea de regim din '44, toate ofertele de a se înregimenta ideologic în tabăra extremei stîngi. Nu e greu de ghicit în ce lot ar fi fost băgat prietenul lui Lucreţiu Pătrăşcanu. N-ar fi împărtăşit bunul lor amic soarta unor Harry Brauner, Lena Constante, Dinu Noica ori Belu Zilber?

Mă întreb de cîţi Franz Kafka sau Paul Celan – considerat cel mai mare liric de limbă germană din a doua jumătate a veacului trecut – a trebuit lumea să se lipsească din pricina îngerilor exterminatori ai universului totalitar?

Mă mai întreb cît ar fi avut oare de cîştigat literatura şi cultura română, dacă Moses Gaster şi Lazăr Şăineanu ar fi rămas în ţară şi n-ar fi fost forţaţi să se exileze? Dacă sute de mii de evrei, din care atît de mulţi au vrut să fie pur şi simplu doar români, nu „buni români“ (calitate pe care Nae Ionescu i-o nega lui Mihail Sebastian), n-ar fi pierit de mîna unor patrihoţi în Transnistria, la Iaşi, Bucureşti, Dorohoi, sau aiurea? Şi dacă totalitarismul comunist nu i-ar fi obligat pe supravieţuitorii fascismului să-şi ia lumea în cap?

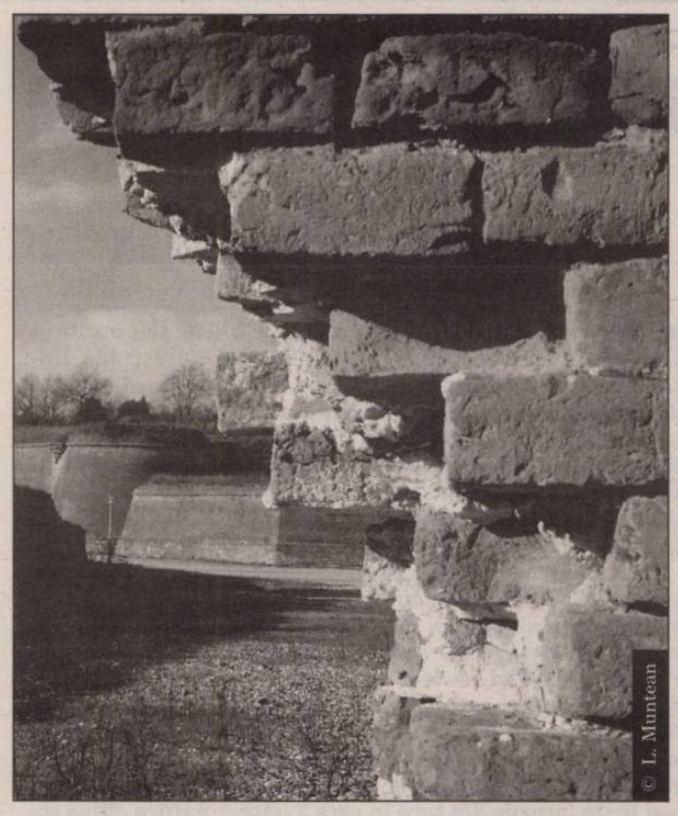

Întrebări fără răspuns, desigur, dar nu mai puţin importante, într-o Românie care vrea, trebuie şi poate – dacă nu-şi amputează memoria – să-şi depăşească trecutul, fără să-i obtureze sursele de lumină.

***Petre Iancu** este jurnalist la Deutsche Welle, Bonn.*

HUMANITAS
citim de 15 ani împreună

HENRI TROYAT
Etajul bufonilor
Jocuri erotice la curtea Ţarinei

Bufonul Ţarinei se însoară. Grotescul se ridică la pătrat, monstruozitatea evoluează la paralele, vorbele de duh iau locul duelurilor princiare. Mulţimile râd cu hohote, însă întotdeauna când nu trebuie. Etajul bufonilor conduce Imperiul, dar cel mai important este ca spectacolul să continue – mereu mai desfrânat, până la anularea lumii care iniţial părea să îi ofere, încurajator, contrapunctul.

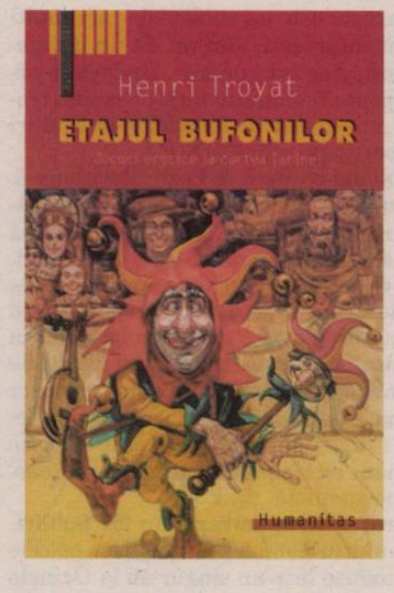

ANDREI PLEŞU
Comédii la porţile Orientului

ANDREI PLEŞU descrie o Românie fără fard, dezbrăcată de sclipici şi livrată cu toate scrântelile, ezitările, boacănele, excesele şi abdicările ei postdecembriste. O Românie haotică şi delirantă, ambiguă şi abruptă, hazlie şi inconsecventă. Un spaţiu al candorilor şi al conivenţelor, al farafastâcului pompos şi al formei fără fond.

KONRAD LORENZ
Aşa-zisul rău
Despre istoria naturală a agresiunii

***Aşa-zisul rău* este un text esenţial pentru cunoaşterea de sine a omului modern. Analizând agresiunea – definită ca instinct al animalului şi al omului de a lupta împotriva indivizilor din propria specie – Konrad Lorenz reaminteşte originea instinctuală, inevitabil primitivă şi de aceea periculoasă, a actelor şi reacţiilor noastre.**

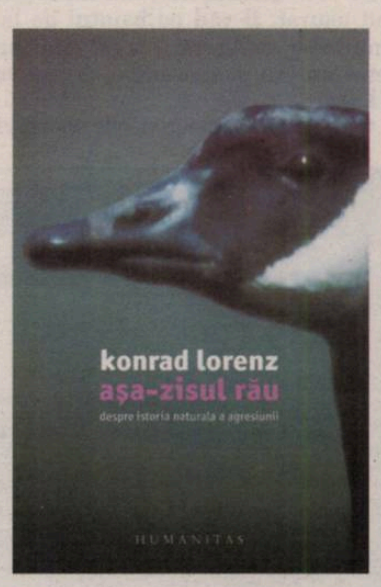

www.humanitas.ro ● www.librariilehumanitas.ro ● www.humanitasrights.ro ● http://autori.humanitas.ro

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul II, nr. 78 ● 15-21 iulie 2005 ● 20+4 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Codrescu
„Dragostea e oarbă“
pagina **11**

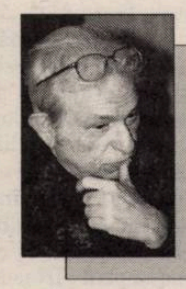

Radu Cosaşu
„Întrebări – de la Cărtărescu citire“
pagina **16**

Constituţia europeană
un supliment editat în colaborare cu SAR

De ce-am plecat, de ce-aş mai fi rămas?

– Expatrierea, la persoana I –

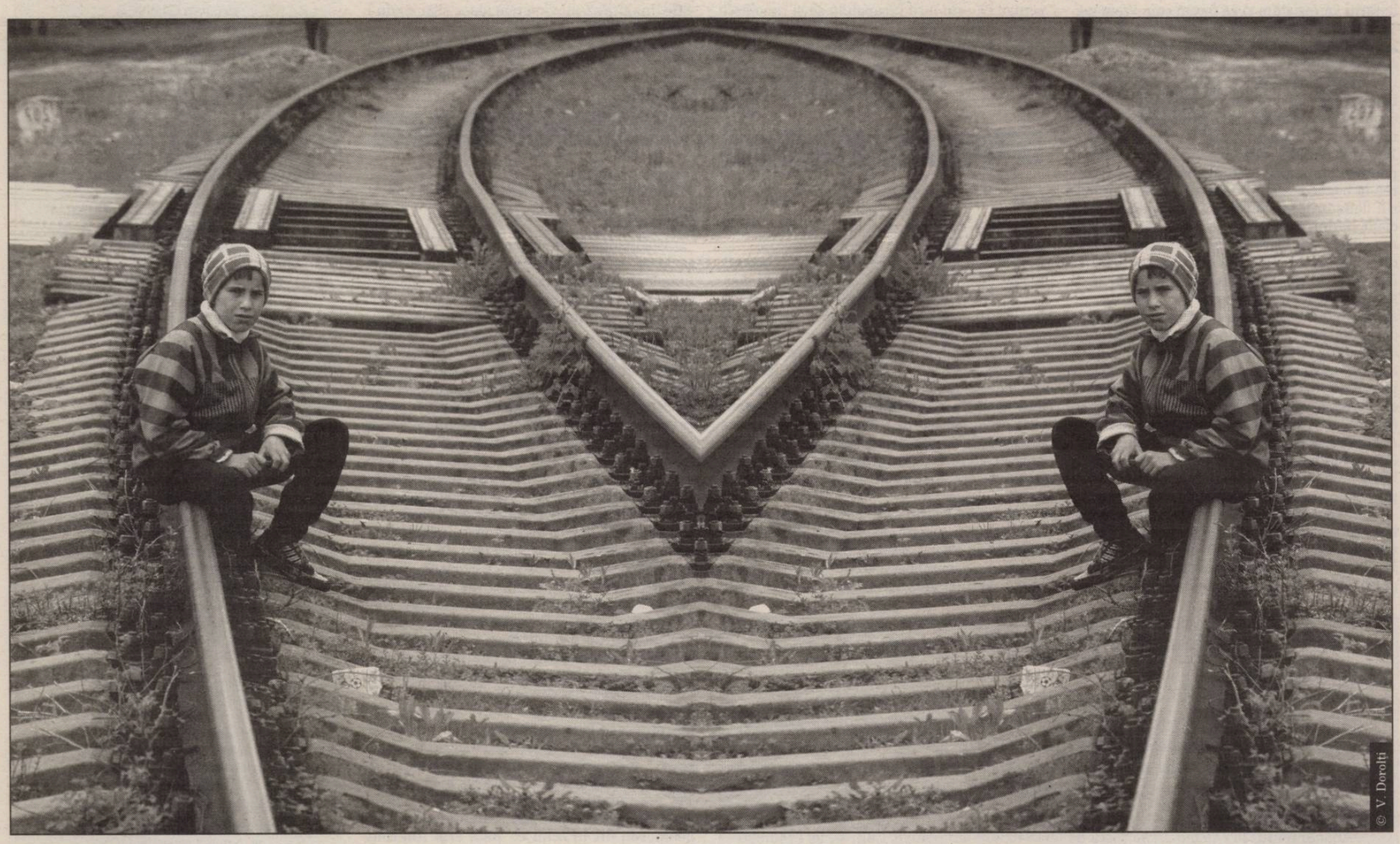

„Poți să-ți iubești patria și să ajungi la optzeci de ani și să nu fi știut niciodată că ai iubit-o; dar pentru asta trebuie să fi stat toată vremea acasă.“

HEINRICH HEINE

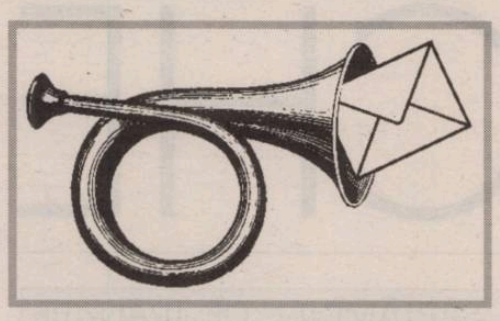

Nr. 76: *„(De)formatorii de opinie“*

Donarea benevolă de sînge

Săptămîna trecută m-am simţit ca un mut într-o criză de furie – cum spunea foarte nimerit cineva – pînă cînd, vineri, am zărit numărul 76 al revistei, cu titlul „(De)formatorii de opinie“, care parcă mi-a mai dat puţin drumul la glas. Aşadar, iată ce s-a întîmplat: luni, 27 iunie 2005, a avut loc la Institutul Naţional de Hematologie Transfuzională o conferinţă de presă avînd ca subiect donarea benevolă de sînge. Au fost chemate şi chiar au venit mai multe ziare şi televiziuni. Şi aici a început deformarea de opinii: toţi cei prezenţi au venit cu cîteva idei gata pregătite din redacţie, sau de-acasă, ca o ceată de mici Pallas Atena ieşind gata înarmate din capul lui Zeus, şi nimic din ce s-a discutat mai bine de o oră la conferinţă nu le-a schimbat nici expresia, nici aerul războinic. Ziariştii au venit fără să fie familiarizaţi cu tema, plini de agresivitate, şi au plecat idem.

Care erau aceste idei? Ele se reduceau la două, în esenţă:

În 2007, cînd se considera că vom putea trece la donarea benevolă (aşa cum anunţase ministrul Sănătăţii cu cîteva luni în urmă), de fapt, vom muri cu toţii (în opinia ziariştilor) din lipsa acestor donatori benevoli. Sîntem victimele Europei – care ne obligă să ne donăm sîngele fără recompense, dar noi sîntem hotărîţi să rezistăm şi să facem cum vrem noi.

A doua idee (o Pallas Atena şi mai înarmată şi mai agresivă): românii mor de foame, cum să mai doneze şi, mai ales, gratis?

Timp de o oră li s-a explicat că trecerea la benevolat e un proces, că acest proces a început de ceva vreme, că o mulţime de oameni muncesc pentru asta, că nu va fi o dată fixă – 1 ianuarie 2007 – cînd se va închide o uşă pentru donarea în vechiul sistem şi că trecerea la benevolat se va face atunci cînd numărul donatorilor benevoli va fi considerat suficient de mare pentru a o permite. Datorită muncii celor angajaţi în acest proces şi rezultatelor obţinute, se consideră că acest lucru ar fi posibil în 2007. Li s-a mai spus că toate acestea se fac în interesul primitorului de sînge – cînd nu aştepţi nimic pentru sîngele donat, răspunzi sincer la chestionarul făcut de doctor înainte de donare şi aceasta reduce riscul transfuzional, căci, cu toate că fiecare pungă de sînge este controlată riguros, există o fereastră imunitară de cîteva săptămîni, în care unele virusuri pot să nu apară la analize. Aceasta este situaţia peste tot în lume, acesta este şi motivul pentru care atîtea ţări (echilibrate economic, sau nu) au trecut, sau sînt în proces de trecere la benevolat.

S-a spus, de asemenea, că donatorul trebuie să fie o persoană sănătoasă şi că există nenumărate astfel de persoane, care merg la serviciu, umplu stadioanele la meciuri, aleargă cu 120 km/h pe autostradă, nu mor de foame şi, dacă ar fi informaţi şi motivaţi (de media, de exemplu), poate ar şi dona.

A doua zi au apărut articolele şi reportajele în care se povestea apocaliptic cum o să murim noi în 2007 din cauza acestei treceri la benevolat şi cum românilor muritori de foame li se mai cere să şi doneze sînge...

A dvs., pentru moment descurajată,

psiholog Aimée BUGNER
preşedinte,
Fundaţia Donatorilor Benevoli de Sînge
aimeebugner@yahoo.com

Nr. 75: *Articolul lui Sever Voinescu*

Partea de stînga lipsă

În timp ce dl Sever Voinescu regretă (şi-l aprob!) lipsa unui adevărat curent politic de stînga în România (în articolul său din *Dilema veche* nr. 75), mie tocmai începe să-mi pară rău că l-am propus acum cîteva luni, într-un email către *Dilema...*, pe Olivier Besancenot ca un semn de normalitate... Semnul de normalitate s-a transformat într-un *baroud d'honneur* la 29 mai, cînd troţkiştii săi au „triumfat“ împotriva „dumpingului social“ produs de noile economii europene, votînd „Nu“ Constituţiei europene şi intonînd „Proletari din toate ţările bogate, uniţi-vă!“.

Mi-e greu să înţeleg cum o mişcare de stînga luptă împotriva inegalităţii sociale preferînd lipsa de reglementare actuală creării unui cadru nou, precum era cel din Constituţie. Precum mi-e greu să înţeleg şi lupta stîngii împotriva instalatorului polonez, a textilistei chineze sau a mecanicului român de la Uzinele „Dacia“ – pentru că s-a făcut vorbire, în campania împotriva Constituţiei, şi despre dumpingul creat de producerea Logan-urilor în România şi nu în Franţa. Probabil că stînga este în criză în Europa, dacă nu chiar în lume, pentru că este încă incapabilă să-şi înnoiască ideile în faţa mondializării şi să propună soluţii sociale globale, nu naţionale.

Cătălin DIMA
catadima@yahoo.com
Paris

Nr. 75: *„Eu“*

Lia şi (chestionarul) Proust

Acesta este episodul viitor – o poveste de groază şi mister!

Este 29 iunie, nouă seara. Sună telefonul. Răspund. E Valasuteanu, care zice că să mergem la o bere. Că să! Stăm pe băncuţe, unul în faţa altuia. Bem-vorbim. Plecăm apoi pe la căşi, prin noaptea neagră.

Pe birou, dau peste o carte: Marcel Proust – *Eseuri*. Mă uit *un peu fatigué* la ea. E douăşpe fix noaptea şi de la vecinii de deasupra se aud gonguri. Şi-mi amintesc: cartea o pusesem acolo pentru că voiam să copiez din ea celebrul Chestionar şi să-l trimit prin e-mail unor prieteni. Zis şi (mai anevoie) făcut! Pe la trei sînt gata. Mă prăbuşesc în pat şi dorm un somn fără vise.

30 iunie. Foarte cald. Mă deplasez regulamentar în oraş *(town*, în engleză; cred că prietenului tău, Alex. Leo, i-ar plăcea treaba asta), pentru a-mi cumpăra revista favorită. Ajung acasă. Mai fac una-alta, apoi mă tolănesc în pat să o citesc. O aduc în faţa ochilor şi las slobodă o ţîpuritură: tema numărului de săptămîna asta este tocmai Chestionarul lui Proust!!! La care sînt invitaţi să răspundă nişte domni şi nişte doamne. Agitat ca o particulă, pun mîna (păi nu?) pe telefon şi-o sun pe Lia. Răcnesc, fără „Alo“: „Bre Lia, eşti nebună?!“ Dar Lia nu e nebună, pentru că învaţă pentru un examen. O-ntreb dacă luă revista; dacă o fi primit e-mail-ul meu. Da, zice. „Tii! fac, ai văzut, fenomenal domnule, cum ne-am gîndit noi, fără să ştim unii de alţii, la acelaşi lucru, eu şi redacţia!“ Lia e calmă; mie mi s-a sculat, cît îl am, părul în cap. Mai vorbim ceva, eu sînt răvăşit, închidem. Rămîn cu gîndurile mele. Domnule, ce chestie, auzi tu, să ne treacă nouă prin tărtăcuţe la fel, ce-nseamnă, domnule, chestiile astea pe care le numim coincidenţe şi sînt, de fapt, ordine superioare de care noi n-avem habar!... Beau o găleată de apă şi, mai liniştit, mă iau iar cu cititul foii. După o secundă, sar apucat pe telefon: „Lia! (tot fără „Alo“) E veche, Lia! Veche!!! Revista, Lia, e veche, e de săptămîna trecută, uite, scrie: 24-30 iunie, m-a păcălit pungaşu' de vînzătore! Ideea, ei o aveau de o mie de ani, Lia, şi io m-apucai acu' să descopăr America!“ Lia nu vede, dar mă crede şi-mi spune că şi-n numărul adevărat de săptămîna asta, şi-n următoarele, domni şi doamne o să răspundă în continuare la Chestionar, care va deveni un fel de rubrică permanentă. „Da' tu de ce n-ai luat numărul de săptămîna trecută...?“ vrea Lia a şti. „Habar n-am...“ şoptesc, neputincios.

1 iulie. Beznă. Afară bate un vînt turbat. Se pregăteşte de furtună. Sună telefonul. E Valasuteanu. Nu răspund!

Mulţumesc domnului Alex. Leo Şerban, care, înainte să-mi vină mie ideea şi auzindu-l după, mi-a spus că e bună.

Vlad SLĂVOIU
satiricon@artelecom.net

Actualităţi

Tinerii de azi... (unii dintre ei) şantajiştii de mîine

Corigenţa ar trebui să fie acceptată de „subiect“ ca o concluzie firească a unei îndelungi şi incurabile somnolenţe. Raţionamentul ar trebui să fie de tipul: Un an întreg am fost liber să-mi administrez după bunul-plac timpul şi efortul, acum sînt pregătit să suport efectele. Raţionamentul şi comportamentul unora este însă de tipul: un an întreg strîng note mici, sub nivelul mării, şi nu-mi pasă. Nu m-ating pe mine mărunţişurile. E treaba profei ce semne scrijeleşte ea acolo în documentele ei. Şi e treaba ei să trăiască drama unor eşecuri profesionale. N-a fost în stare să găsească metode vrăjitoreşti să-şi înveţe lozanovicește elevii, mai ales că eu eram de-a dreptul relaxat.

În ultima oră, însă, atunci cînd profa „încheie“, atunci, da, se petrece în conştiinţa mea un scurt-circuit. Un cutremur îmi dislocă voinţa. VREAU SĂ „TREC“! Ce bizară e profa! Mă întreabă dacă am învăţat. Îi răspund răspicat: Nu. Şi continui, ca să-i fie clar: Dar vă rog să mă treceţi. Se uită la mine furioasă şi confuză. Ce n-o înţelege, ce-o fi greu de priceput?! Bolboroseşte vorbe ininteligibile, nici nu ştie ce-o aşteaptă. Lacrimile mele sînt doar începutul sacrificiului meu. Pare opacă la genul acesta de sacrificiu. E drept că n-am obişnuit-o cu ritualul revărsării de emoţii. O crede că-s uscat şi că joc teatru. Mi-a încheiat *patru!*, foarte bine, mă îndrept spre catedră, de ce-o părea surprinsă, mă aşez în genunchi. Tot n-o înduplec. E o stîncă, nu vibrează la suferinţele unui tînăr. Mă îndrept hotărît spre geam. Mă uit în ochii ei. Asta era! Am convins-o. Mă trece. Simplu. Am emoţionat-o.

Oameni care se urcă pe macarale sau devin vedete stîlpnice, oameni care-şi dau foc în faţa primăriilor, oameni care-şi urcă pe geam trupul ca pe un sac de nisip devin vedete de jurnal TV şi modele. Autorităţile se înmoaie, revendicatorii cîştigă fructul rîvnit.

Profesorul confruntat cu acest tip de şantaj, surprinzător şi poate inedit, devine şi el un imitator al autorităţilor care numai milosîrde nu sînt. Dacă şantajiştii aceia televizaţi ar fi fost şi pedepsiţi în văzul naţiunii, poate gustul şantajului n-ar mai fi fost atît de tentant. Confruntată cu o astfel de poveste melodramatică, o profă (acesta este apelativul de teren) poate să-şi menajeze conştiinţa reacţionînd întocmai după vrerea şantajistului. Apoi precedentul a fost creat. Învăţămîntul nostru a devenit unul în care elevii corigenţi te întreabă răspicat şi retoric: şi la ce-mi foloseşte mie materia dvs.? Întrebarea din oglindă ar fi: diploma la ce-ţi foloseşte?

Valeria ROŞCA
valeriarosca@libero.it

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Meniuri de vară**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Stela GIURGEANU
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
PUBLICITATE:
Iulian TRAŞĂ
Tel.: 0788.214.846
e-mail: iuliantrasa@imagoo.ro
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon/fax: 317.23.90
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată de *Dilema veche srl.*
Asociaţi: Mircea Dinescu (60%)
şi membrii redacţiei (40%)

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.500 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO06RNCB5010000360390001/ROL, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, titular Dilema veche srl, CUI 16047158, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 84 lei (840.000 lei) pentru 1 an, 44 lei (440.000 lei) pentru 6 luni, 22 lei (220.000 lei) pentru 3 luni.

Relaţii la tel./fax: 211.37.36.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Pe terasă cu premierul

„Coral Beach“ este o terasă de pe malul mării, chiar unde începe plaja. E făcută din lemn, stuf şi rogojini – simplu şi practic, fără pretenţii. Nu oferă finețuri şi rafinamente gastronomice, dar mîncărurile „standard“ din meniul oricărui restaurant românesc sînt pregătite cumsecade. În plus, de pe terasă se vede marea, se aude clipocitul valurilor – în fine, nu mai intru în detalii şi nici nu vreau să cad în descrieri „romantice“: e un loc tocmai bun pentru un prînz liniştit, „la capătul lumii“.

Mă aflam acolo sîmbăta trecută şi îmi îngăduiam una dintre acele bucurii mici (dar inegalabile, dacă vin la timp) ale vieţii – două ceasuri tihnite, după plajă, într-un sfîrşit de săptămînă furat agitaţiunii bucureştene şi petrecut într-un camping semipustiu (deh, vremea...), la care se ajunge trecînd prin Mamaia (cu taxa-Mazăre aferentă) şi ieşind spre Năvodari. După ciorba de văcuţă mă gîndeam alene de ce oare în gastronomie se folosesc uneori diminutivele (ciorbă de *văcuţă*, *purcel* la tavă, *berbecuţ* la proţap), iar alteori nu (*raţă* pe varză, *vită* la tavă). Negăsind explicaţia, zăceam fără dileme la umbra rogojinilor şi mă întrebam dacă politeţea şi viteza de reacţie a chelnerilor sînt naturale sau se explică prin lipsa clienţilor, care le permitea să fie mai relaxaţi (eram, cu totul, cam zece persoane pe terasă, capacitatea ei fiind de vreo sută de locuri). Am ajuns la concluzia că aşa erau ei în mod natural, iar rapiditatea cu care mi-au adus felul doi m-a făcut să-i plasez în cartea personală a recordurilor. În orice caz, felul în care „dominau“ terasa cu priviri zîmbitoare mă făcea să-mi imaginez că şi cu o sută de clienţi s-ar fi comportat la fel. Era bine.

În acel moment, pe terasă a apărut premierul Tăriceanu, însoţit de familie şi de alte cîteva persoane. În cinci secunde, ritmurile micului şi plăcutului stabiliment s-au schimbat radical. Accept că, să te trezeşti în capătul acela de lume, ziua în amiaza mare, cu şeful Guvernului în pantaloni scurţi şi fără „alai oficial“, poate fi, pentru orice chelner sau şef de sală, un mic „şoc cultural“ menit să anuleze orice rutină. Dar ce a urmat a fost un amestec de ospitalitate tradiţională românească şi dezordine plină de emoţie. Chelnerul „nostru“ ne-a abandonat şi s-a dus să aranjeze masa oaspetelui de seamă. A apărut o chelneriţă emoţionată care a uitat să-mi aducă furculiţa. O doamnă ce părea să fie şefă (căci pînă atunci socotise niscaiva facturi şi acte, într-un colţ retras) s-a oferit să-mi aducă ea furculiţa, în timp ce chelneriţa emoţionată îl ajuta pe „colegu“ să ducă paharele la masa „aceea“. Din bucătărie a apărut, nădușit şi mirat, bucătarul. Pentru că la o masă se aşezaseră nişte clienţi noi, a răsărit din pămînt şi o chelneriţă nouă („îi servesc eu pe dînşii“), care părea adusă de la o terasă vecină să dea o mînă de ajutor: s-a apucat să citească meniul şi să-i întrebe pe ai casei ce şi cum („da' muşchi de vacă mai aveţi?“). Şefa, pînă atunci liniştită şi concentrată asupra facturilor, şi-a luat cel mai mare zîmbet cu putinţă şi a pornit şi ea, în viteză, alături de angajaţi, pe traseul „masa X“-bucătărie-bar şi înapoi. Am numărat vreo trei drumuri complet inutile ale întregii echipe, căci nu duceau şi nu aduceau nimic, voiau doar să se asigure că totul e în regulă şi că înaltul oaspete e mulţumit. Treptat, de la mişcările line, dar rapide, specifice profesiei, chelnerii (urmaţi de şefă) au trecut la fuguţă, apoi de-a dreptul la fugă. Chelneriţa emoţionată s-a oprit cîteva secunde să mă întrebe dacă mai doresc ceva şi să-şi ceară scuze pentru abandon, „dar ştiţi, trebuie să facem faţă, nu ne-am aşteptat...“. Şi a pornit iar „pe traseu“, înainte să apuc să-i cer nota. I-am cerut-o cîteva minute mai tîrziu, cînd am reuşit să-i „prind“ privirile care se tot îndreptau spre „masa X“. Mi-a făcut-o (cu scuze şi emoţii, evident) pe colţul mesei, adunînd cifrele într-un ritm uluitor pentru mine şi precizînd că, dacă a greşit la calcule, o să reglăm totul mîine („mai veniţi şi mîine, nu?“), căci acum „trebuie să facem faţă...“. Oricum, „vă las nota s-o mai frăgeziţi şi dumneavoastră...“. Am frăgezit-o, nu greşise cu nici un leu, nici vechi, nici nou.

În tot acest timp, premierul îşi vedea de conversaţie cu comesenii, asemenea unui client oarecare, la o masă oarecare, cu faţă de masă în carouri, cu tacîmuri şi pahare obişnuite, ca orice „cap de familie“ venit la mare. Nu părea să-şi fi dorit toată acea agitaţiune. Şi, în general, nu părea să-şi dorească vreun tratament aparte. Am plecat lăsîndu-i pe chelneri „pe traseu“, să „facă faţă evenimentului“. În definitiv, nu se întîmplase nimic special: pe o terasă, la mare, venise o familie să ia prînzul. Agitaţia creată provenea din sentimentul că, orişicît, rangul impune.

Am refăcut în minte şi în scris toată întîmplarea cîteva zile mai tîrziu, ca pe o fabulă. Anunţul premierului că va demisiona dacă se blochează reforma justiţiei a stîrnit, şi el, emoţii, mişcări, fuguţe şi fugi, îndemnuri şi întrebări, intenţii de „a face faţă evenimentului“. La sfîrşit, preşedintele Băsescu, care de şase luni tot socoteşte eventualele facturi ale alegerilor anticipate, a organizat consultări la Cotroceni şi a făcut nota de plată a demisiei Guvernului. Şi i-a lăsat-o premierului, s-o frăgezească. Dar, spre deosebire de chelneriţa din povestea mea, preşedintele a greşit la calcule.

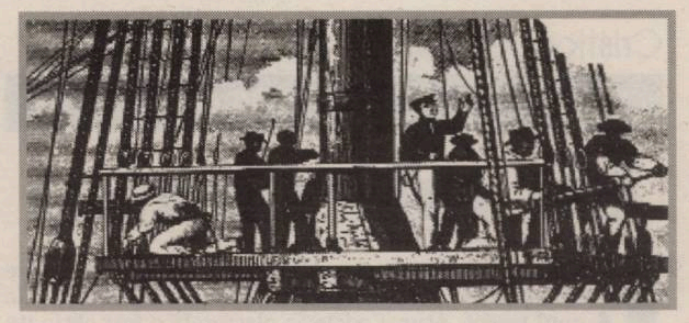

cu dilema la croitor

Ce părere aveţi despre sloganul liberal „Înapoi la popor“?

Natura are prostul obicei de a-şi sufla cîteodată mucii în iahnia politicienilor, dovadă că anticipatele riscă să se ducă pe apa sîmbetei.

Întoarcerea artiştilor liberali la unealta de bază, poporul, sună ca dracu' într-o economie de piaţă unde reverenţa capitalismului către clasa muncitoare capătă accente de comedie bufă.

Mult mai firesc ar fi fost ca Ion Iliescu să se întoarcă în izba părintească din Olteniţa, unde, ca pensionar cumsecade, să joace table cu ceferiştii în faţa blocului, să cronţăne bomboane agricole şi să mîrîie împotriva exploatării omului de către om.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Antiamericanism şi euroscepticism

De cînd a apărut moda „antiamericanismului“ şi instituţia inchizitorială a vînătorii practicanţilor acestei erezii, m-a nelămurit un lucru: de ce numele generic al celor care critică într-un fel sau altul, un aspect sau altul al construcţiei europene este cel de *euroscepticism*, în timp ce oricine critică într-un fel sau altul, un aspect sau altul al administraţiei americane se vede pus automat în categoria *anti*americanismului? Criticile nu sînt mai vehemente într-un caz sau în celălalt, dar Comunitatea Europeană şi prietenii ei le consideră drept o dovadă de „scepticism“ (adică o atitudine care, în doze bine temperate, prinde bine la casa oricărui om), în timp ce Statele Unite şi admiratorii lor s-au decis, de la o vreme încoace, să-şi considere criticii drept inamici. Diferenţa aceasta de tratare a simţului critic – şi a dreptului de a-l exersa – mă intrigă.

Mai mult decît atît. Cîmpul semantic al „euroscepticismului“ se limitează cu prudenţă la problemele construcţiei politice ale comunităţii europene (nimeni nu este „sceptic“ cu privire la cultura Europei sau la cele două războie mondiale pe care le-a provocat), în timp ce noţiunea de „antiamericanism“ se extinde insinuant de la administraţie şi strategii la oameni şi cultură pentru a deveni un fel de *anti-America* sau *antiamericani*. Tot ce nu este exerciţiu de admiraţie la adresa Statelor Unite şi a tot ceea ce se întîmplă pe teritoriul acestora, de la politică la mîncare, de la istorie la modă şi de la canioane la veveriţe, este taxat, la grămadă, drept „antiamericanism“. Dar cum ar putea oare cineva de (cît de cît) bun-simţ să fie împotriva unui continent? Anti-Teleorman, hai, treacă-meargă, că-i mic şi pîrlit – cu toate că şi asta ar fi o prostie. Dar anti-America? Cum să nu găseşti, de la nord la sud şi de la coasta de est la cea de vest, lucruri care să-ţi placă dar şi lucruri care să-ţi displacă? Dacă mie, de pildă, nu-mi plac deloc (dar deloc!) hamburgerii şi mă agasează (dar rău de tot!) ideea bushimană de „axă a Răului“, asta înseamnă că mă fac vinovat de „antiamericanism“?

Desigur, sensibilitatea vînătorilor de antiamericani este afectată, de regulă, de probleme mai subtile, cum ar fi de pildă istoria, în interpretarea căreia poţi oricînd să bănuieşti intenţii ascunse dintre cele mai rele. În acest caz însă, dacă Lucian Boia, de pildă, ar fi avut ghinionul să trăiască în Statele Unite şi să scrie despre istoria acestora aşa cum scrie despre istoria noastră, înseamnă că ar fi fost cotat drept un „antiamerican“ notoriu şi, cine ştie, poate chiar că i s-ar fi refuzat viza de intrare în România aliată şi prietenă. Or, chiar şi în România suferind încă de complexul „culturii minore“, Lucian Boia este un istoric respectat de (aproape) toată lumea. Să aibă oare, mai recent, Statele Unite mai multe complexe decît noi? Nu cred că despre asta este vorba...

Problema este, probabil, cu termenul însuşi: *antiamericanismul* presupune inevitabil existenţa unui *americanism*, iar acesta rimează neliniştitor de mult cu *orientalism*, deci cu o formă de discurs esenţializator pe care Edward Said l-a incriminat în faimoasa sa carte cu acelaşi titlu. Pentru acesta, „a crede că Orientul a fost creat – sau după cum spun eu, «orientalizat» – şi a crede că astfel de lucruri se întîmplă simplu, ca o necesitate a imaginaţiei, înseamnă a fi lipsit de sinceritate. Relaţia dintre Occident şi Orient reprezintă o relaţie de putere, de dominaţie, de grade variate ale unei hegemonii complexe (...).“ Comentînd critica făcută de către Said orientalismului, James Carrier considera la rîndul său că „două chestiuni care sînt centrale pentru critica pe care Said o face studiilor orientale consonează cu obiecţiile făcute de către criticii antropologiei moderne. Acestea constau în faptul că studiile orientale construiesc o imagine a Orientului ca fiind «absolut diferit (...) de Vest» şi că ceea ce se imaginează şi se reprezintă este «un sistem închis în care obiectele sînt ceea ce sînt pentru că sînt ceea ce sînt, de la început, pentru totdeauna, din raţiuni ontologice pe care nici un fapt empiric nu-l poate disloca sau altera». Orientul străin este astfel esenţializat, este redus la o esenţă atemporală care pătrunde, modelează şi defineşte semnificaţia oamenilor şi evenimentelor ce alcătuiesc acest Orient.“

Dar dacă „orientalismul“ este rezultatul relaţiilor complexe de putere dintre Occident şi Orient, dacă acesta din urmă a fost „orientalizat“ prin privirea esenţializatoare şi practica hegemonică a Occidentului (care, la rîndul său, s-a definit pe sine prin opoziţie la Orient), cine şi de ce a esenţializat America, „americanizînd-o“?

S-ar părea că americanii înşişi. Nu este vorba aici despre simplele stereotipuri, de care orice neam, mare sau mic, are parte, ci tot despre un discurs de putere. Un discurs care promovează America la rang de ideal, de vis al omenirii întregi într-o lume mondializată. Un discurs care nu se mai referă la Celălalt ca „absolut diferit“, ci la Sine, ca absolut unic, întrupare a Idealului General. Doar că, acest ideal nemaiavînd suficient suflu pentru a face să viseze o întreagă omenire, promovarea lui devine una negativă, de protecţie în faţa negării, a criticilor, a scepticismului. Denunţarea antiamericanismului este astfel mecanismul de apărare a visului american, instrumentul menit să asigure hegemonia visării.

Avantajul acestei autopromovări esenţialiste constă în faptul că ea este capabilă, în principiu, să dea o formă şi un nume celor mai diverse speranţe, vise şi iluzii, să le anime şi să le agrege, să constituie un soi de *El Dorado reloaded*, care să mobilizeze o lume întreagă. Riscul său major este acela de a nu reuşi acest lucru, caz în care visarea se transformă în reversul său, blestemul: eşecul americanismului nu poate fi astfel decît antiamericanismul.

Grija cu care se protejează America de antiamericanism să fie oare un semn că prin aer miroase puţin a eşec?

ţinerea de minte

„D-na SMITH: E ora nouă. Am mîncat supă, peşte, carne cu cartofi, salată şi am băut bere. Am mîncat bine astă-seară. *(Domnul Smith, continuîndu-şi lectura, face un zgomot cu limba.)*

D-na SMITH: Mary a prăjit bine cartofii, astă-seară. Data trecută nu-i prăjise aşa de bine. Mie îmi plac numai cînd sînt bine prăjiţi. *(Domnul Smith continuă lectura, face un zgomot cu limba.)*

D-na SMITH: Carnea de viţel se potriveşte cu cartofii şi untdelemnul din salată nu era rînced. Untdelemnul de la băcanul din colţ este mult mai bun decît untdelemnul de la băcanul din faţă. E chiar mai bun decît untdelemnul de la băcanul din spate. Dar nici untdelemnul lor nu e prea rău. *(Domnul Smith face un zgomot cu limba.)*“

(Eugène Ionesco,
primele replici din *Englezeşte fără profesor*)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Un mic şantaj

Eventualele anticipate nu sînt alegeri parlamentare obişnuite, ci doar completarea celor prezidenţiale de anul trecut. Atunci, victoria electorală a fost obţinută doar de Băsescu, iar majoritatea şi guvernul au revenit Alianţei doar prin încăpăţînarea sa. Preşedintele mai are patru ani şi jumătate din mandat şi alegerile care ar urma nu vor schimba asta. De fapt, o ipoteză de lucru bizară cu care se joacă PSD este suspendarea preşedintelui. Un cadou mai mare nici nu ar putea să îi facă. Nu e greu să îţi imaginezi scena care decurge din articolul 95 al Constituţiei, privind suspendarea: certuri îndelungi, argumente din burtă acceptate de această Curte Constituţională, o presă perplexă şi un Băsescu care cere ajutorul poporului (e nevoie de referendum pentru demitere). Ar mătura pe jos cu ei din poziţia de cavaler-victimă. Ideea confruntării directe cu Băsescu este perdantă pentru PSD şi Geoană ar trebui să o ştie.

Mă întorc, deci, la afirmaţia de mai sus: preşedintele are un mandat sigur, deşi el este personajul politic principal al posibilelor anticipate. În aceste condiţii, Băsescu ar putea exercita un şantaj sentimental destul de simplu asupra electoratului: că vă convine sau nu, eu sînt singura piesă sigură de pe această tablă de şah dominată de nebuni, nu vă gîndiţi la PSD pentru că mă voi certa cu ei patru ani şi jumătate cît mai am din mandat. „D.A.ţi-i Parlamentul", ar putea suna sloganul Alianţei D.A. PSD va protesta că este anticonstituţional să se implice în campanie, dar Curtea Constituţională a decis că preşedintele Iliescu a putut să facă asta în 2004 şi nici măcar acest cimitir al elefanţilor pesedişti nu ar putea inversa regula în funcţie de persoană.

Logica şantajului este şi ea simplă: e suficient să i se spună electoratului că dacă PSD cîştigă anticipatele, criza politică nu se va termina, dimpotrivă, se va permanentiza. Un guvern PSD cu Băsescu preşedinte ar însemna un circ continuu, o distracţie din care preşedintele ce îşi beştelea propriul guvern pînă acum nu ar ieşi decît în avantaj, vorbind mereu în numele poporului împotriva guvernului corupt.

Şi Adrian Năstase, şi Mircea Geoană l-au atacat dur pe Traian Băsescu în primele lor apariţii de după anunţul demisiei executivului. Dacă vor continua să se lupte cu Băsescu nu vor face decît să îi dea apă la moară. Strategia spune că trebuie să ataci adversarul în punctul său slab; or, Băsescu este cel mai tare punct al actualei puteri. Punctul slab este guvernul, dar cum simte că în această criză guvernul este jucătorul secund, PSD se concentrează pe Băsescu.

În caz de anticipate, curăţenia în PSD şi reformarea partidului se suspendă pe termen nelimitat pentru că noii pesedişti nu au au avut nici timp, nici destulă iniţiativă pentru a se rupe de trecut în aceste cîteva luni. Dîndu-şi seama cu întîrziere că Băsescu este prea popular pentru o luptă directă, strategii PSD vor centra atacurile pe unele eşecuri ale guvernului, dar cum procesul de eroziune nu a fost suficient de lung, impactul nu ar fi cel scontat. În cel mai bun caz, PSD ar putea ajunge la aproape cît a avut la alegerile din toamnă.

Aceste calcule nu exclud surprizele. Mai ales dacă această criză se prelungeşte. Sentimentul că acolo sus este dezordine ar putea deruta electoratul. Liderii Alianţei trebuie să controleze criza, dacă tot au declanşat-o. Pînă acum nu prea au arătat asta, ca întotdeauna politicienii români au fixat obiectivele şi acum se gîndesc la mijloace. Abundă variantele elucubrante ale procedurilor pentru anticipate. Cert este că orice variantă alta decît cea strict prevăzută de Constituţie pentru dizolvarea Parlamentului (două respingeri a două solicitări de investitură) nu ar face decît să blocheze din nou chestiunea la Curtea Constituţională. E unul dintre puţinele locuri în care această Constituţie este clară, orice procedură care lasă loc de interpretare pentru imaginaţia bizară a judecătorilor de la CC este riscantă.

P.S. *13 iulie* – Traian Băsescu anunţă marţi seara că un compromis este posibil. Asta după ce guvernul intrase pe proceduri de avarie pregătîndu-se să administreze ţara pe cît posibil în perioada de criză care ar fi trebuit să continue.

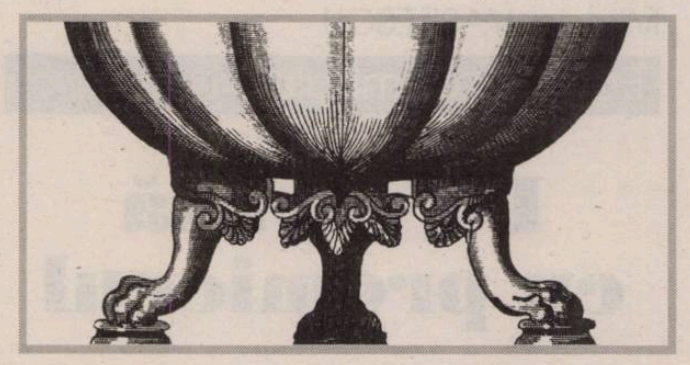

Stafurile electorale din partide pregătiseră bugetele de campanie. Liderii politici făceau calcule cine intră şi cine nu în Parlament. După toate astea, preşedintele iese din bîrlog să spună că este posibil un compromis. Ar fi fost logic să o spună mai devreme. Altfel, pare că este pompierul piroman.

Am spus în articol că Băsescu este punctul tare al acestei guvernări, avînd în vedere popularitatea sa. Dar dacă ne gîndim la exerciţiul propriu-zis al guvernării, un preşedinte autist politic este veriga slabă a coaliţiei.

presa despre...

O vară fierbinte

„Sinuciderea în direct a lui Tăriceanu, care s-a aruncat cu tot cu guvern pe fereastra Palatului Victoria, nu este decît un nou episod din acest *dramatic show*. Cînd Alianţa tocmai se împotmolise şi Guvernul sufla greu, deşi n-a reuşit încă să se desprindă din blocstarturi, încă un scheci dramatic televizat vine să relanseze totul. Fireşte că la Curtea Constituţională sînt nişte cotoşmani PSD siniştri, dar cum vor fi înlăturaţi ei prin alegeri anticipate care nu-i privesc? Iarăşi, o bună parte din public va trece cu graţie şi peste asta, deşi figuranta România stă prostită în pragul uşii, cu tava goală în mînă?" (C.T. Popescu, *Gândul)*

„Traian Băsescu a avut din nou dreptate împotriva tuturor. Recunosc, şi împotriva mea de data asta. Am fost contra alegerilor anticipate, mai ales după căderea lui Ion Iliescu. Scriam atunci că nu mai are sens să încercăm decapitarea PSD-ului, de vreme ce el s-a decapitat singur. Mi se părea că Guvernul Tăriceanu merge bine şi trebuie lăsat să lucreze. Părea că lucrurile au intrat pe un făgaş bun şi că ar fi fost dăunator să le tulburăm printr-un gest politic extrem (...). Aceste structuri, care odată l-au biruit pe Constantinescu, nu pot fi învinse printr-o politică «normală». Pentru că, aşa cum s-a văzut de curînd, viaţa noastră politică se desfăşoară în cadrul Constituţiei LOR, al legilor LOR, al instituţiilor LOR, totul făcut de ei, în cadrul fostei lor guvernări, în unicul scop de a-i perpetua la putere. A respecta jocul politic în aceste condiţii ar fi echivalentul încercării de a-l da jos pe Ceauşescu pe cale constituţională (...). Dacă alegerile anticipate ar fi avut loc din momentul în care au fost cerute de preşedinte – de acum cîteva luni –, în acest moment am fi avut un eşichier politic capabil să facă faţă tuturor provocărilor politice." (Mircea Cărtărescu, *Jurnalul naţional)*

„Practic, din toate părţile se aude acum acelaşi refren: «interesul naţional». Nici un liberal şi nici un democrat nu vor recunoaşte că PNL şi PD urmăresc, de fapt, prin alegerile anticipate, să obţină mai multe locuri în parlament ca să poată guverna singure. Vor pretinde că «se întorc la popor» numai fiindcă PSD, prin sucursalele sale din vîrful Justiţiei, a blocat reforma, punînd în pericol integrarea noastră europeană. Nimeni de la PSD nu va sufla o vorbă despre teama fostului partid de guvernămînt că s-ar putea să fie sancţionat la urne pentru cîrdăşia cu diverşi Omar Hayssami aflaţi (sau nu) în atenţia Parchetului. Geoană face şi el caz de «interesul naţional», acuzînd încercarea Alianţei de a lua puterea «total şi discreţionar» şi «instaurarea dictaturii lui Traian Băsescu». Pe scurt, actuala criză nu e doar o criză politică sau doar o criză constituţională. E o criză a simulacrelor între care trăim." (Octavian Paler, *Gazeta de Sud)* **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Şi veştile proaste expiră

Nu ştiu cum naiba se face, dar Einstein a pus bazele teoriei relativităţii în Germania. Nu în România, unde practica relativităţii e intens răspîndită, ci în Germania orei fixe, a şublerului, a ştecherului care intră la fix şi a mersului trenurilor care se respectă.

Cugetări ca astea îţi vin în minte cînd aştepţi să intri în direct cu veşti de la inundaţii. Între oamenii transformaţi în bureţi, cu casele pline de apă, solidaritatea e o chestie relativă: pentru ei, ar însemna o locuinţă nouă. Pentru tine, care doar treci pe acolo, solidaritatea constă în cinci minute din timpul tău, cît îi asculţi – cu un aer mîhnit pe care l-ai exersat în prealabil în oglinda de la maşină. Deasupra, într-un elicopter uscat pe dinăuntru, alţi oameni uscaţi se simt şi ei solidari, într-un mod relativ, desigur: trimit vorbe de îmbărbătare şi indicaţii în legătură cu distribuţia de pîine şi apă. La televizor, cîteva milioane trag la rîndul lor un oftat solidar, înainte de a uita totul, ajutaţi de încă cinci minute cu Gigi Becali, un fel de Benny Hill al ştirilor de televiziune.

Din cîte îmi aduc aminte, teoria lui Einstein spune că viteza luminii e constantă, indiferent dacă vine de la farul maşinii, care merge cu 100 la oră, sau de la becul de pe drum, care stă. În micul nostru sistem de referinţă avem însă alte constante: viteza cu care ne desprindem de lucrurile care ne deranjează. Vedeţi dumneavoastră, în media sînt cam două feluri de veşti proaste: primele, şi cele mai vandabile, sînt cele care au un efect pozitiv asupra omului, tocmai pentru că pun în valoare diferenţa între starea lui şi cea a victimelor (uite, ăia sînt mai nenorociţi ca noi, Gicule!). Să le zicem veşti bune prin diferenţă. Dacă insişti cu răul însă, ajungi la categoria a doua: veştile proaste care îl implică într-atît pe telespectator, încît nu se mai poate întoarce la lumea lui şi ajunge să sufere. Astea sînt, pînă la urmă, accidente ale producţiei de *infotainment*, rebuturi, defecte de linie de asamblare – pentru că fac *rating*, însă leagă acea instituţie de media de trăirile dramatice ale omului. Îţi lipesc numele de traumă colectivă şi ajung să te transforme, ca jurnalist, sau post de radio sau TV, într-un bau-bau. Unul pe care omul îl evită la mare distanţă, din vîrful telecomenzii. Un exemplu bun este CNN-ul, la care oamenii s-au uitat timp de două decenii mai ales în momentele de criză. La care s-au îngrozit la uraganul Cutare, au plîns la prăbuşirea lui Challenger, şi-au smuls părul la 11 septembrie. Astăzi, în piaţa lui cea mai mare, America, CNN a luat bătaie de la Fox – un canal de ştiri mult mai superficial şi cu un mesaj mult mai robust: „Hai că nu-i dracul chiar atît de negru. Mai ales dacă marea noastră naţiune face un efort şi-l vopseşte mov!".

Dar să ne întoarcem la efortul de cercetare de care vă vorbeam şi să vă dăm de-a dreptul cea mai importantă cifră: *14 zile*. E timpul maxim cît o ştire poate să rămînă în jurnale şi-n ziare, în prima pagină sau în primul sfert de oră. Orice dezastru, cît de planetar ar fi el, sfîrşeşte prin a fi neinteresant după scurgerea acestei perioade. Nici o durere de masă sau individuală nu poate fi împachetată, exploatată, vîndută mai mult de două săptămîni.

Vestea proastă? Dacă eşti sinistrat şi guvernul nu ţi-a aprobat banii de casă în perioada asta, totul e sfîrşit. Dacă eşti arestat pe nedrept şi tribunalul nu te-a scos, acolo rămîi. Dacă ţi-a murit copilul călcat de maşina vreunui şmecher, nu vei mai vedea dreptatea. Dacă ai nevoie de bani pentru operaţia de cancer în Italia, nu te mai baza pe ajutorul din săptămîna trei încolo...

Ca şi în *fashion*, nenorocirea trebuie să fie proaspătă, imaginativă, spectaculoasă. Sigur, se poartă acum inundaţii ca în 1970, însă mi-e teamă că doar pînă în septembrie, cînd iese colecţia de toamnă. Şi cînd sigur nu vei mai mişca pe nimeni cu patru pereţi culcaţi la pămînt, într-un fel care, deja, nu se va mai fi purtat...

BARBURISME

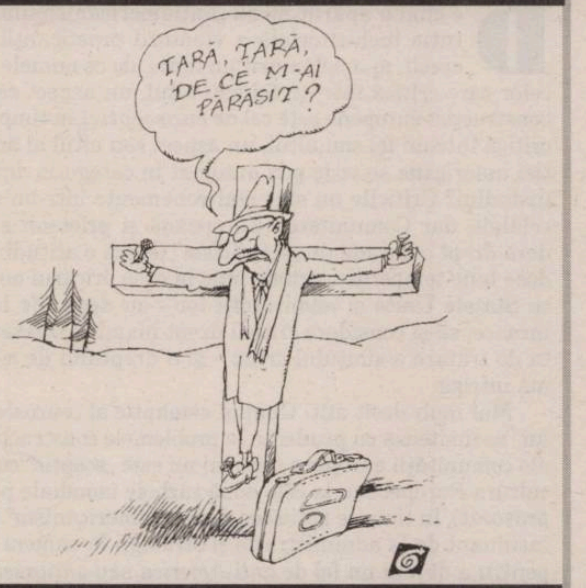

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

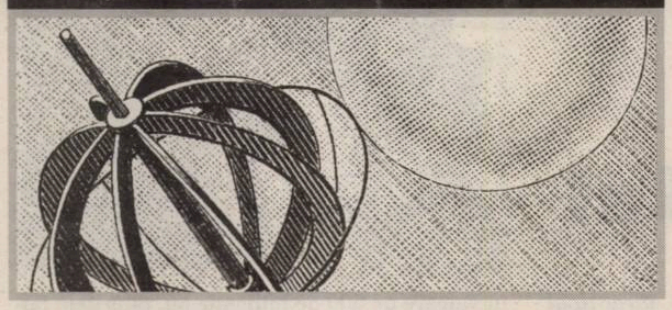

Filă de inventar

Pentru Thabo Mbeki, preşedintele Africii de Sud, a fost o decizie dureroasă: a anunţat Parlamentul că-l va concedia pe Jacob Zuma, vicepreşedinte şi potenţial succesor. Consilierul financiar personal al lui Zuma, Schabir Shaik, fusese condamnat la 15 ani de închisoare pentru corupţie şi fraudă, dar Autoritatea Naţională de Acuzare nu consideră că are deocamdată probe destul de puternice împotriva demnitarului însuşi, în aşa fel încît acesta să poată fi adus în faţa Justiţiei. Preşedintele a decis că pentru „tînărul nostru regim democratic“ e preferabil ca domnul Zuma să-şi părăsească postul. Ceea ce acesta a şi făcut (şi-a păstrat poziţia în partid), deşi mulţi dintre partizanii săi consideră că toată afacerea e o manipulare a intelectualului Mbeki contra „omului din popor“ Zuma. Conducerea colectivă a partidului a aprobat decizia preşedintelui, aşa că, deocamdată, partidul nu s-a scindat.

Şi în Brazilia, scandalurile de corupţie au ajuns pînă în anturajul preşedintelui Luiz Ignacio Lula da Silva. Secretarul general al Partidului Muncitorilor, Silvio Pereira, a cerut ca, pe parcursul investigaţiilor, să fie scutit de responsabilităţile sale. Partidul este acuzat că le dă bani deputaţilor din partidele aliate coaliţiei guvernamentale pentru ca să voteze legile propuse de guvern. Un şef al unei mari agenţii de publicitate se află în centrul scandalului: el a garantat un împrumut de un milion de dolari acordat partidului şi a direcţionat sumele către deputaţii care se uită în portofel cînd votează. Focurile presei nu s-au îndreptat împotriva celor mituiţi, ci doar împotriva mituitorilor, ceea ce i-a determinat pe liderii partidului de guvernămînt să denunţe „lovitura de stat mediatică“. Dacă e o lovitură de stat, ea e limitată, pentru că Opoziţia veghează ca valurile scandalurilor să nu-l atingă pe preşedinte: „Deocamdată, nu avem nici o probă care să-l implice direct“ – spune fostul preşedinte Cardoso, din Opoziţie. „Trebuie să-l salvăm pe Lula, deoarece sună rău două demiteri ale preşedintelui Republicii în 12 ani“ (în 1992, preşedintele Fernando Collor de Mello a fost destituit după ce s-a dovedit că acuzaţiile de corupţie erau adevărate).

În Filipine, preşedintele Gloria Arroyo este acuzată de încurajarea fraudei electorale, se fac publice înregistrări pe bandă unde i se raportează că „s-a făcut totul“ pentru ca ea să aibă mai multe voturi. Secretarul de stat de la Agricultură a demisionat – consecinţă a acuzaţiilor de fraudă fiscală. Soţul preşedintei va părăsi ţara pentru a pune capăt acuzaţiilor că îşi influenţează soţia-preşedinte. Ea a cerut demisia cabinetului, în condiţiile în care nimeni nu vrea demisia ei, pentru că ţara a cunoscut două crize majore în ultimele decenii (înlăturarea preşedinţilor Marcos şi Estrada).

Guvernul turc condus de Tayyip Erdogan părea că e dispus să-şi menţină promisiunile electorale în ceea ce priveşte lupta împotriva corupţiei: în fruntea echipei de anchetare a crimei organizate a fost numit un poliţist incoruptibil, care a reuşit să adune probe împotriva unor oameni de afaceri şi politicieni importanţi, dar nu foarte, ba chiar şi împotriva unor lideri militari. Dar luna trecută, tocmai cînd cerceta un contract energetic al statului, incoruptibilul a fost mutat ca şef al poliţiei într-o provincie îndepărtată. Se spune că dizgraţia se datorează faptului că ancheta se apropiase în mod periculos de persoane într-adevăr importante din conducerea partidului de guvernămînt. Dar chiar înainte de acest spectaculos transfer, presa atrăgea atenţia că n-a fost ridicată imunitatea celor 60 de parlamentari acuzaţi de fraude, că n-au fost votate legi care ar fi putut pedepsi corupţia, că şeful vămilor şi cel al transporturilor nu au fost demişi, deşi existau dovezi certe de îmbogăţire ilicită. Însă presa a obţinut, totuşi, o victorie: după dezvăluirile din ziare, soţia preşedintelui a înapoiat cadoul, un colier cu diamante în valoare de 30.000 de dolari, primit de la un om de afaceri.

Viciu într-adevăr democratic, pentru că nu cunoaşte nici un fel de discriminări întemeiate pe religie, rasă sau sex, corupţia e inventivă în procedee, omogenă în rezultate. Dinamica răspîndirii ei a cuplat-o cu politica şi lupta cu corupţia e pusă adeseori în balanţă cu asigurarea stabilităţii: demascarea unor persoane sus-puse poate declanşa răzmeriţe sau manevre de culise. Toate acestea nu stîrpesc corupţia, ci asigură doar accesul la posturi active al celor care pînă acum au contemplat-o cu invidie de pe margini. Persoanele şi partidele enumerate mai sus au obţinut victorii electorale promiţînd că vor lichida corupţia, promisiune neonorată; ea ar putea deveni credibilă doar cînd vor fi pedepsiţi propriii mari corupţi, nu doar cei mici ai rivalilor politici. Cei mari sînt întotdeauna alături de Putere.

globul cubic

Conversaţii

Cînd, în timpul afacerii Watergate, au fost date publicităţii înregistrările făcute de preşedintele Nixon în Biroul Oval, americanii au fost extrem de şocaţi de cinismul golănesc al preşedintelui. Faptul că el ştia şi a aprobat violarea sediului partidului rival părea la un moment dat mai puţin odios decît dispreţul profund faţă de toţi oamenii, fie ei şefii altor state, colaboratori sau adversari politici. Recent, Departamentul de Stat a făcut publice documente cu privire la diplomaţia americană în Asia.

În octombrie 1971, Richard Nixon era revoltat de politica de apropiere de Rusia dusă de India, în complicatul context regional. Nixon considera că „indienii ar avea nevoie de o foamete bună“. Kissinger îl îngîna: „Sînt într-adevăr nişte ticăloşi“. Nixon revine: „o foamete adevărată n-o să fie, pentru că tot noi o să le dăm de mîncare (...) Dar dacă n-o să fie foamete, ultimul lucru de care ar avea nevoie ar fi un război“. Război a fost exact peste o lună: în 1971, India invada Pakistanul oriental, devenit Bangladesh. În noiembrie, prim-ministrul Indiei, Indira Gandhi, a fost în vizită la Washington. Nixon credea despre ea că e „pur şi simplu o boarfă“, dar în timpul convorbirilor „am flatat-o cît am putut pe bătrîna vrăjitoare“. Pe ambasadorul american în India îl consideră prea favorabil populaţiei locale: „ca toţi ambasadorii noştri, s-a lăsat spălat pe creier“. Ca s-o discrediteze pe Indira Gandhi, pune la cale o manevră destul de complicată: dezvăluiri desprinse dintr-un document secret, transmis presei dinadins. Astfel, se poate pune la cale „o campanie de relaţii publice ca să ne pişăm pe indieni, sensibili la rahatul ăsta de opinie publică mondială“. „Vreau ca acest raport să ajungă la un editorialist care să publice totul şi o să-i facă o imagine proastă. Daţi-l cui vreţi, dar aveţi grijă să nu vă lăsaţi prinşi. Spuneţi că tocmai aţi făcut rost de el. Şi totul să fie cît mai departe de Casa Albă!“.

Watergate nu a fost o întîmplare, o gafă, ci rezultatul unei concepţii specifice despre politică, expresia unui stil. O democraţie consolidată nu are cum se apăra de golani, nici nu le poate interzice accesul la funcţii importante, poate doar să scape de ei, cînd dovezile indignează „rahatul ăsta de opinie publică“. Manipulările lui Nixon au înfuriat, răsfăţurile erotice şi minciunile lui Clinton – nu. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Cum se termină?

Pe la 14 ani, admiram atît de intens muzica operei *Bărbierul din Sevilla*, încît nu puteam să o ascult pînă la sfîrşit. Cam pe la începutul actului al doilea, nu mai puteam asculta mai mult decît ce ascultasem deja – eram ca un butoi care se umpluse ochi de încîntare şi, de-acuma, orice strop în plus îl făcea să dea pe-afară. Uvertura este genială, actul întîi e divin şi limitele admiraţiei mele erau atinse cu asta. Urechea mea nu suporta mai multă splendoare, se închidea într-un reflex de autoprotecţie, pentru că prea mult sublim ne poate ucide prin diluarea fiinţei noastre într-un înalt perfect, impropriu pentru viaţă. Aveam sentimentul că Rossini îmi cere imposibilul – să ascult opera aceasta, perfectă muzical şi dramatic, de la cap la coadă. Aşa că, după primul act, obişnuiam să întreb pe cine găseam în jur: „Cum se termină?“.

Pe la 19 ani, cînd România era de-a dreptul respingătoare, vroiam să emigrez. I-am propus unui prieten să fugim împreună. Mi-a răspuns: „Eu nu fug, domne. Să fugă toţi, dar eu nu fug. Eu stau aici să văd cum se termină“. Nu l-am întrebat niciodată la ce s-a referit. Cum se termină, ce? Comunismul? Ceauşescu? Lumea? Viaţa lui? Serialul *Dallas?*

Un prieten, inteligent ca toţi prietenii mei, regizor de film cu talent şi faimă, îmi spune că, scriind un scenariu, cel mai greu este să prinzi un final bun. Are dreptate. Cele mai multe filme, oricît de bune ar fi, au finaluri dezamăgitoare. Fie gogonate, fie banale, fie neplauzibile. Adaug că previzibilitatea unui final nu este cel mai mare păcat – mai bine un final previzibil şi onest, curat, emoţionant, decît un final neaşteptat, dar care este evident căutat, supt din deget, forţat să fie tare.

Între literaţi, Cehov e mereu aplaudat pentru finalurile lui „deschise“. Cel din „Doamna cu căţelul“ este socotit exemplar. Şi Caragiale are finaluri geniale, în „Inspecţiune“ sau în „Două loturi“. Am o slăbiciune şi pentru finalul din *Hamlet*, piesă care nu se termină „închis“, cu măcelul în care mor mai toţi, ci deschis, cu intrarea lui Fortinbras în Elsinore.

Tema finalului mi-a venit în minte cînd, tulburat de ştirea atacurilor teroriste de la Londra, mi-am dat seama că sînt, deja, obosit, că vreau ca toate astea să se termine cumva. Fundamentaliştii islamişti care aruncă în aer orice în numele lui Allah produc, în faţa ochilor mei împietriţi în groază, un film de care m-am săturat.

Un final potrivit într-o poveste despre rău ar fi şi acela în care răul se banalizează, devine parte firească a lumii şi ajunge să fie imperceptibil prin asimilarea corpului său în moleculele vieţii obişnuite, unde anticorpi antrenaţi îl neutralizează şi îl elimină ca pe un deşeu inofensiv. Răul devine ceva comun, nedemn de tresărirea noastră. Este un final tipic pentru postmodernitate. Muzica, în ziua de astăzi, se termină tot mai mult în *fade-out*, se stinge încetişor pînă n-o mai auzi; melodiile nu mai au final şi continuă neobosite, dar pier din spectrul auditiv prin filajul lent al volumului pînă la tăcere. Este un fel elegant de a încheia ceva ce, de fapt, nu are final. Aşa şi în cazul nostru. Am putea asimila Islamul ca să-i liniştim pe nebuni şi apoi am putea să eliminăm toxinele din el ca broboane de transpiraţie, care trec cu duş. Greşesc eu sau văd, deja, în Europa, primele semne ale acestui fel de sfîrşit?

Dar onoarea? Dar identitatea noastră? Dar principiul după care compromisul cu răul înseamnă complicitate la rău? Oriana Fallaci, cunoscuta jurnalistă italiană, este chemată în faţa unui judecător la Bergamo să dea socoteală pentru că, în ultima ei carte, ar fi jignit Islamul. Fallaci are 70 de ani, are un cancer care a adus-o în stadiul de a nu putea consuma decît lichide şi trăieşte la New York, acolo unde, graţie Întîiului Amendament, procesul din Italia nu o poate atinge. Prima audiere a fost fixată la mijlocul anului viitor, dar Fallaci e sigură că nu va fi de faţă pentru că, pînă atunci, cancerul o va răpune. Acuzatorul ei este un anume Abdel, activist islamist ştiut, despre care se spune că ar fi autorul pamfletului „Islamul o condamnă pe Oriana Fallaci“ în care fraţii musulmani sînt chemaţi să o elimine. Nici astăzi autorităţile italiene nu s-au învrednicit să afle cine a scris un apel public la asasinat. Însă, Fallaci este chemată să dea socoteală pentru delict de opinie. Italia este o ţară democratică, membră a Uniunii Europene, a şaptea economie a lumii, model pentru repetenţii eterni din fundul clasei, precum România. Acum, Fallaci este pesimistă: „Europa nu mai este Europa, ci Eurabia, o colonie a Islamului, în care invazia islamică nu se petrece numai în sens fizic, dar şi în sens mental şi cultural. Servilismul faţă de invadatori a otrăvit democraţia, cu consecinţe evidente pentru libertatea de gîndire şi pentru însuşi conceptul de libertate“ –

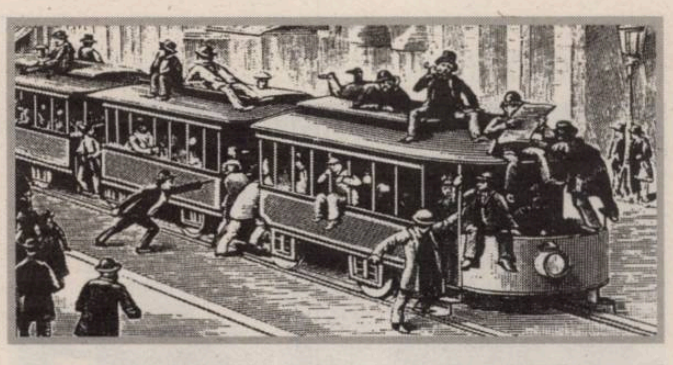

spune ea într-un foarte recent interviu. Pentru Fallaci, totul este terminat. Regretă, doar, că nu a prins aceste vremuri cu 20 de ani mai tînără, ca să lupte. Un final...

La King's Cross a sărit în aer un autobuz. King's Cross este unul din locurile mele preferate. Bomba aceea, despre care Scotland Yard nu ştie încă dacă a fost aşezată pe podeaua autobuzului sau pe unul dintre scaune, a fost aşezată în inima mea.

Dacă americanii sînt prea departe, să privim la britanici. Felul în care ei se comportă acum este o lecţie pentru prea uşoara parte latină a Europei. Ca de atîtea ori în istorie, salvarea civilizaţiei europene vine de la anglo-saxoni.

Cum se termină toate astea?

ready made

„Scriitorii sunt, de cele mai multe ori, prea depărtaţi unii de alţii – dacă nu chiar prizonieri –, ca să ne putem mulţumi numai cu lămurirea că s-au împrumutat mereu unii dela alţii şi toţi dela unul. În Ucraina sau pe malurile Caspicei, Tomuţ din judeţul Suceava nu putea şti că Purecel din judeţul Trei Scaune potrivea şi el *(Patima...*, p. 3) «frunzuliţă ruptă-n zece» cu «anul patrusprezece», şi că unul din judeţul Bălţi asemuia gloanţele cu «albinele» care «curmă zilele».“

(Const. Brăiloiu, *Poeziile soldatului Tomuţ din războiul 1914-1918,* Societatea Compozitorilor Români, Publicaţiile Arhivei de Folklore XIII, 1944)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

In medias res

Elevul mediu
ştie şi el
că Evul Mediu
fu un castel,
astăzi defunct,
prin care circulă
fantomele. Punct
(şi nici o virgulă).
Că,-ntreg Evul Mediu,
castelul a fost
în stare de-asediu
şi adăpost
al obscurităţii
(fără remediu)
a Evului Mediu, –
ceva cam ca sediul
Securităţii.
Ce-i aia,-l întreabă
elevul mediu
pe proful de treabă
(şi de Ev Mediu),
care zice că *trebe*,
mai întîi, s-o întrebe
pe *dna* director,
Fevronia Hector,
plecată, de multă
vreme,-n concediu
de studii la sediul
arhivelor fostului
ev, Evul Mediu, –
fapt ce rezultă
din Fişa postului.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Masoneria şi cei bătuţi cu pliciul

Domnul P. este un om cu ceva stare, are replică şi uneori umor, poartă la rever o insignă mică prin care celui ce priveşte mai atent i se dau de înţeles apartenenţe masonice de care posesorul este încîntat, are flerul unui întemeietor de televiziuni, poartă cămăşi închise sub bărbie şi de la o vreme – nu-i nici pe departe singurul căzut în păcat – a prins gustul propriilor apariţii la TV, mai ales la emisiuni în direct, în care francheţea limbajului fără pretenţii atrage mai cu seamă spectatori de calibru compatibil.

Doamna B. este una dintre fostele soţii ale domnului P., a lucrat prin mai multe televiziuni (nu toate ale fostului soţ), a început cu dezbateri politice şi a virat uşor către mondenităţi – unde acum figurează ca editor de revistă –, a fost mai curînd echidistantă politic, manifestînd o largă deschidere la opinii diverse şi la decolteul propriu şi, mai nou, visează să devină o Mata Hari a feminismului românesc de consum, plagiat după telenovele în care şi bogaţii par a plînge şi Zăvoranu pare a fi actriţă, în care ce-ai în guşă în frunte ţi-e scris şi în care toate curg în ritmul kantianului motto *Isauro, spune drept, cine te-a muşcat de concept!*

Cea mai nouă şi mai publică dintre întîlnirile celor doi s-a consumat tot într-un studio TV, dar prin telefon, în trei (pînă acum) episoade în coada cărora se află suspendată terifianta întrebare la care vibrează azi, în plin suspans, o naţiune întreagă: a bătut-o sau nu domnul P., cu pliciul de muşte, pe doamna B.?

Dar aici nu s-a ajuns chiar uşor. Reţeta scandalului a presupus chimia subtilă a acestei *noi dezordini amoroase* între concesia glandulară a bîrfei şi solemnitatea macho-monologului (cum ar fi spus Pascal Bruckner), *ideal-tipul* coliziunii masculin-feminin (cum ar spune Max Weber), imprecaţii matrimoniale în limitele *aceleiaşi – pretinse – civilizaţii* (cum ar fi spus Huntington), amintirea vînătă la ochi a jocului sacru *patriarhat versus feminitate* (cum ar fi spus Simone de Beauvoir), contondenţa *mediamesajului* ce pleacă din acest sat ne-planetar care e Bucureştiul (cum ar fi spus Marshall McLuhan), relaţia ambiguă dintre acest *semnificat* (care e dna B.), acest *semnificant* (care este dl. P.) şi *semnul* care-i uneşte – anume pliciul de muşte (cum ar fi spus Roland Barthes), drama rating-ului cît un gît de girafă *care aşa ceva nu poate să existe* (cum ar fi spus Marin Preda), în fine rebeliunea zîmbitoare ce tresărea jucăuş din cuvintele *Am un copil în burtă care nu mă lasă să tac!* (cum s-a răstit dna B.) sau tînguirea totuşi virilă din vorbele dlui P., atunci cînd spunea *Cine-o mai face ca mine ca mine să păţească!*

Candoarea celui din urmă om curat din ţară

Şi asta n-a fost tot! Pentru succesul deplin al etalării lenjeriei în geamul ecranului au mai trebuit ore întregi de indiscreţii, zvonuri, flagelări retorice şi incontinenţe verbale, precum şi un întreg inventar de utilaje de uz casnic – proteze, celulare cu melodie, sutiene, maşini roase de şobolani, linguriţe cu decenţă şi polonice cu exhibiţionism, un tacîm de 12 persoane în valoare de 500 de milioane lei, plus deja faimosul plici despre care vorbeam. Rudele au fost şi ele aproape: mama dnei B., copiii dlui P., mătuşa dnei B. (care este totodată şi menajera dlui P. – ba nu e, după alte surse) ş.cl. În acest timp, în josul tramei s-au scurs kilometri de scroll atestînd autentice trăiri *via sms*: „acum te văd prima dată dar deja te iubesc şi vreau să-mi fii soţie“ (un telespectator, către dna B.), „sînteţi simpatic – nu vreţi să fiţi soţul meu?“ (o telespectatoare, către dl P.), „îmi place de tine şi aş vrea să te cunosc“ (către ambii, poate de la acelaşi masochist), „eşti o curajoasă şi o drăguţă, aş vrea să fiu naşul copilului tău“, „şi eu aş vrea să fiu naşul copilului tău“, „ba şi eu vreau să fiu copilul naşului tău“, „dle P., întrebaţi-o pe dna B. dacă a avut ceva cu fraţii Cămătaru!“, „dnă B., întrebaţi-l pe dl P. dacă a avut ceva cu Alina din Constanţa!“, „dle P., pentru 500 milioane lei te las să mă baţi şi pe mine cu pliciul“ şi alte asemenea mesaje de-o înlăcrămată gingăşie.

Ei bine, şi brusc în acest Armaghedon familial piperat ca o supă instant s-a produs un accident! În timp ce jenante adevăruri erau rostite, în timp ce mesaje ironice sau erotice cădeau în valuri, deodată, dintr-un colţ de România, a răbufnit la viaţă singurul om decent ce mai rămăsese treaz la acea oră; imun la dramă şi neatins de mucozităţile verbale ce aţîţau *voyeur*-ismul nostru, acest candid român a avut, aşa, şi el, o rugăminte: *Dle P., descrieţi-ne un ritual masonic!*

Nu, hotărît lucru, oricîtă mizerie ne-ar tenta uneori, nu sîntem încă damnaţi!

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Americanii lui Johnson (2)

Scriind despre americani, istoricul Johnson nu se opreşte însă la *pattern*-urile derivate din religie şi disponibilitatea terenurilor. De fapt, ultima caracteristică a fost exploatată diferit în nord şi sud. Dacă în nord, pămîntul fusese acaparat de ferme uni-familiale, care practicau o agricultură cu mic potenţial comercial, sudul era dominat de ferme uriaşe, de culturi de mare eficienţă (orez, bumbac, tutun) exploatate cu mîna de lucru gratuită a sclavilor. Fiind peste scara strictului necesar, aceste ferme erau mereu revalorizate (în total sau în părţi) pe o extrem de mobilă piaţă funciară. Alexis de Tocqueville descoperise că sclavia a dus la apariţia unei clase de proprietari leneşi şi lipsiţi de iniţiativă. Paul Johnson îi nuanţează vorba, sugerînd că depărtarea de munca fizică i-a îndreptat pe aceştia către o violenţă compensatorie, către rasism, explicate prin teama de a nu rămîne nişte „ţărănoi albi“. De altfel, criminalitatea este şi azi mai mare în sud, deşi libertatea de mişcare a diminuat diferenţele sociale dintre cele două regiuni.

Şi totuşi, marile modele comportamentale erau importate pe cale religioasă. Puritanii Noii Anglii au adus valorile familiei şi exerciţiul libertăţii politice. În Virginia s-au instalat emigranţii din Devon şi Kent, adepţii ierarhiilor sociale şi ai bogăţiei, dobîndite sau moştenite. Pennsylvania a fost marcată de quakeri şi pietişti, purtătorii unui puternic cod etic al muncii. Scoţienii şi irlandezii au adus cu ei o istorie a pasiunii pentru libertate, a miturilor eroice, dar şi a inegalităţilor extreme. Pe scurt, America devenise o vastă oglindă a ţării-mamă. Căci Anglia însăşi fusese, *avant la lettre*, un creuzet. Al raselor şi al religiilor (ca şi pe 07.07.2005!). Iar emigranţii, cît de diferiţi, erau totuşi legaţi prin protestantismul anti-*establishment*. Ulterior, Constituţia avea să-i unească şi mai mult. Atît de mult încît, în timpul războiului de secesiune, sudiştii au adoptat propria lor constituţie, aproape identică documentului de la 1787.

Imigraţia a explodat în secolul 19 cu noi contingente, atrase de noile terenuri disponibile în vest şi în sudul cumpărat de la francezi. Proporţia ne-anglo-saxonilor a crescut simţitor – germani, irlandezi, italieni, evrei, scandinavi, asiatici, sud-americani. Ce societate ar fi rezistat unui asemena aflux eterogen? Probabil, nici una! Dar, după aclimatizare, străinii deveneau tot mai americani şi tot mai puţin ceea ce fuseseră. Chiar şi cînd nu a mai fost nici un petic de pămînt disponibil, ethosul american s-a menţinut. Apetenţa celor vechi pentru religii non-ierarhice şi pentru autoguvernare s-a transmis noilor veniţi. Prima constituţie scrisă a lumii le-a acordat tuturor o şansă de a-şi identifica, enunţa şi asigura drepturile. Şi asta pentru că guvernul nu aparţinea vreunei aristocraţii sau coroane – era un guvern care îşi asigura simpatia plătitorului de impozite servindu-l. Adăugaţi o armată infimă (doar de voluntari), lipsa cenzurii, o administraţie minimală, pămîntul ieftin şi impozitele modeste şi aveţi originile spiritului american.

Johnson mai remarcă ceva: guvernele „slabe“ (din pdv european, adică guverne care au cedat multe atribute scrutinului şi autorităţii locale) au fost mai utile decît cele „puternice“. Un guvern „tare“ nu l-ar fi lăsat pe J.P. Morgan să administreze finanţele naţiunii, ci le-ar fi dat pe mîna politicienilor. Care nu înţeleg banii şi stau cu gîndul la voturi! Un guvern „tare“ (precum cel francez) ar fi făcut el însuşi căi ferate, americanii au preferat să-i subvenţioneze pe particulari. În Franţa căile ferate au stînjenit construcţia de autostrăzi, în America a cîştigat mereu varianta mai eficientă. Şi asta în situaţia cînd terenurile cedate constructorilor de căi ferate sînt mai mari decît teritoriul Franţei!

Paul Johnson se-ntreabă în final dacă America va putea să-şi depăşească traumele istorice. Răspunsul lipseşte, putem doar intui din restul construcţiei că acestea, ca şi succesele, fac parte din portretul complet. Implicit, că America este un simbol rezonabil, dar un model intangibil.

Radio & Afaceri MIX fm 100,6
Reteaua MIX FM
27 de statii radio în România

ROMÂNIA LA RAPORT

cu Carol Sebastian

Un dialog în FM
în care întrebările
nu rămîn fără răspuns

ORA 17:00 şi 20:00*

mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

* de luni pînă vineri de la 17:00 şi de la 20:00 la 21:00
sîmbătă şi duminică de la 17:00 la 18:00

Texte şi opinii de: Gabriel ADRIAN (programator) ● Florin ONCESCU (scriitor) ● Adina ROSETTI ● Irina TIHOC (absolventă Drept) ● Nicolae TĂNĂSESCU (matriţer) ● **Coordonatoarea temei:** Stela GIURGEANU

Înapoi în ţară

O părăseşti pentru că ajungi să-ţi fie lehamite. Pentru că te trezeşti, zi de zi, în ace - leaşi lamentaţii. Pentru că deja nu mai suporţi să-i auzi văicărelile. Îţi reproşea - ză mereu că o vei părăsi. Bi - neînţeles, ridici din umeri, îi răspunzi sarcastic şi o mai şi înjuri. Îi spui să se uite la ea. Arată jalnic. Este neîn - grijită şi isterică. Cînd în - cerci să-i atragi atenţia şi să-i spui să se mai aranjeze şi ea, că o văd vecinii, răbuf - neşte. Începe să-ţi spună de corupţie. Să te întrebe (reto - ric, pentru că nu te va lăsa niciodată să-i răspunzi) ce poate ea să facă? Să-ţi arunce în spate teoria conspiraţiei, conform căreia totul este un cerc vicios. Degeaba ridic eu o hîrtie de pe jos, îţi zice, dacă alţii aruncă zece în loc. Degeaba sînt eu onestă şi nu dau mită şi stau la coadă, ca proasta, cînd alţii dau şi intră în faţa mea. Ca deştepţii. Degeaba muncesc din greu şi îmi pierd tinereţea prin facultăţi, dacă nici măcar o amărîtă de garsonieră nu-mi pot permite!

La un moment dat, îţi spui că este inutil să încerci să o mai schimbi. Îţi faci bagajele şi pleci. Vrei să o părăseşti, să fugi cît mai departe de ea, să nu-i mai auzi problemele. Să te duci la alta. (Pentru că, în definitiv, sînt destule care te-ar primi cu braţele deschise.) Te consolezi cu ideea că ai făcut tot ce-ai putut.

Odată ce te-ai hotărît, se întîmplă, destul de repede, să găseşti alta. Una mai sprinţară. Nu neapărat mai tînără, nu neapărat mai frumoasă, dar cu siguranţă mult mai aranjată şi mai dichisită. Mai fără probleme. Nu neapărat mai deşteaptă, dar mai sigură pe ea. Este una dintre cele care ştiu să te prindă în mreje cu fizicul ei bine dezvoltat, cu afişata ei seninătate şi aparenta lipsă de probleme. Una care pur şi simplu îţi ia minţile. Uneori pentru totdeauna, alteori...

Alteori, te trezeşti cu un dor nebun. Îţi aduci aminte un detaliu. Uneori doar o simplă senzaţie, ceva aproape insesizabil, care însă declanşează un dor de care nu mai poţi scăpa; de care nu te mai poţi ascunde şi care se amplifică pînă la a-ţi şterge din amintire toate ridurile de pe obrazul ei, toate problemele şi văicărelile din trecut; tot praful şi birocraţia. Dorul de părinţi, de clipele frumoase petrecute împreună, la mare, sau în munţi, sau mîncarea cu gust, sau petrecerile cu prietenii... Atunci îţi faci din nou bagajele şi te întorci. Uneori pentru totdeauna, alteori... **(S. G.)**

Diaspora românească

Australia

În Australia se află aproximativ 50.000 de persoane originare din România. În cea mai mare parte, aceştia sînt concentraţi în marile oraşe: Sydney, Melbourne, Adelaide, Brisbane, Perth, New Castle etc. Primii români au ajuns pe continent la sfîrşitul secolului al XIX-lea, numărul lor crescînd sensibil în perioada interbelică. După 1990, autorităţile australiene au iniţiat o campanie de atragere a tinerilor specialişti din Europa de Est, în România înregistrîndu-se în acest context mai multe cereri de imigrare în această ţară.

Austria

Numărul de români, potrivit Ambasadei României, este de 30.000. Iar comunitatea română din Austria numără peste 23.000 de persoane organizate în asociaţii.

Belgia

Procesul de constituire a imigraţiei româneşti din Belgia a început în contextul social-politic al celui de-al doilea război mondial. Se apreciază că diaspora română număra, înainte de 1990, cca 700 de persoane. Din anul 1990 s-au mai stabilit aici cca. 2.500 de cetăţeni români, din care cca 2.400 au cerut azil politic, românii situîndu-se pe primul loc la cereri de azil în această ţară. Imigraţia română trăieşte în cea mai mare parte la Bruxelles. La Universitatea din Liège funcţionează un lectorat de limbă, cultură şi civilizaţie românească.

Danemarca şi alte ţări nordice

Circa 2.000 de români trăiesc în Danemarca, aproximativ 800 în Norvegia (după unele statistici, numărul lor s-ar ridica la peste 2.000) şi cîteva sute în Finlanda.

Elveţia

Numărul românilor stabiliţi în Elveţia se ridică la cîteva mii, fiind grupaţi în jurul celor două mari oraşe, Geneva şi Lausanne, precum şi în cantoanele germane sau în Ticino. Aproximativ 10% din numărul total al etnicilor români din Elveţia au constituit comunitatea română.

Franţa

Primii imigranţi români la Paris au fost intelectuali atraşi de ideile Revoluţiei Franceze din 1789.

În 1939, românii din Paris s-au organizat într-o Societate Românească, constituindu-se colonia română. În contextul istorico-politic interbelic şi în perioada imediat următoare celui de-al doilea război mondial, numărul imigranţilor români a sporit semnificativ. În prezent, diaspora română este apreciată la aproximativ 60.000 de persoane.

Germania

Imigraţia s-a constituit în valuri succesive, îndeosebi după anul 1940. Surse ale Ministerului Federal de Interne al Germaniei estimează numărul saşilor şi al şvabilor originari din România la cca. 550.000 de persoane, iar cel al azilanţilor la cca. 150.000 de persoane. Ambasada României estimează însă numărul de români ca fiind de 200.000, plus cei aproximativ 1,5 milioane de saşi şi şvabi vorbitori de limba română.

Italia

Diaspora românească din Italia numără, după unele estimări, cca 25.000 de persoane, caracterizîndu-se prin structuri destul de eterogene. În ultimii 20 de ani s-au constituit comunităţi româneşti în zonele oraşelor Roma, Milano, Torino, Bari, Verona, Florenţa. Funcţionează mai multe asociaţii culturale, centre de studii, fundaţii cu caracter românesc, dintre care unele editează şi publicaţii în limba română. Conform Ambasadei României, ar trăi pe meleaguri italiene în jur de 200.000 de români, dintre care doar 40% cu statut legal.

Israel

Cu toate că nu există statistici oficiale complete privind proveniența imigranţilor pe ţări de origine, din date oficiale rezultă că în Israel ar trăi în prezent 450.000 de evrei originari din România. Ambasada României îi estimează ca fiind 10% din populaţia întregii ţări, adică în jur de 500.000.

Luxemburg

În Marele Ducat de Luxemburg trăiesc aproximativ 300 de români.

Marea Britanie şi Irlanda

Se consideră că numărul românilor stabiliţi în Marea Britanie este de circa 1.500-2.000 de persoane. Diaspora românească este concentrată în zona marilor oraşe din sudul Angliei: Londra, Birmingham şi Nottingham. Conform datelor recente ale Ambasadei României, numărul de români trăitori în Marea Britanie ar fi ajuns la 15.000, iar al celor din Irlanda, la 7.000.

Olanda

Diaspora română din Olanda este estimată la cca 2.000 de persoane; funcţionează o biserică ortodoxă română, unde oficiază un preot numit de Patriarhia Română.

Polonia

Pe teritoriul Poloniei, comunitatea română numără mai puţin de o mie de persoane, majoritatea stabiliţi prin căsătorie.

Portugalia

În Portugalia trăiesc aproximativ 500 de români. Nu se cunoaşte însă numărul exact al celor sosiţi sau stabiliţi după 2002, cînd a început migrarea forţei de muncă spre Peninsula Iberică.

Slovacia

O comunitate de aproximativ 9.000 de persoane provenind din România se află în sud, majoritatea etnici slovaci întorşi în patria lor de origine.

În Republica Slovacă nu se poate vorbi despre existenţa unei comunităţi româneşti propriu-zise.

Spania

În Spania trăiesc aproximativ 2.500 de români, în zone ca Madrid, Barcelona, Bilbao; în capitala ţării există o puternică parohie, şcoli şi secţii în limba româna funcţionează la Madrid şi Salamanca. Au fost create unele asociaţii româneşti, precum: „Comunitatea românilor din Spania" (Barcelona), „Fundaţia Culturală Română" (Madrid).

Odată cu recenta migraţie a forţei de muncă, numărul românilor care se stabilesc în Spania este în continuă creştere.

Statele Unite ale Americii

Statisticile oficiale nord-americane au înregistrat pentru prima dată, în 1881, 11 imigranţi din teritoriile româneşti. În prezent se estimează că în SUA trăiesc peste un milion de americani de origine română. Cea mai mare concentrare a originarilor din România se află în oraşele din nord-estul SUA – în statele Ohio, Indiana, Michigan, Illinois, Pennsylvania şi la New York.

Suedia

În Suedia se află aproximativ 13.000 de originari din România. Avînd în vedere că este relativ recentă, imigraţia română nu dispune de o organizaţie proprie la nivelul ţării.

Turcia

În Turcia trăiesc mult mai mulţi români decît cei 800 atestaţi statistic; numărul lor este apreciat la aproximativ 30.000 – plecaţi la lucru, emigraţi din motive economice sau prin căsătorie.

(www.romanii.ro)

DILEMA VECHE
De ce-am plecat, de ce-aș mai fi rămas?
– Experiența. la persoana I –

Post-americane

Ca director de IT al unei importante firme din Bucureşti, Gabriel Adrian a emigrat acum şapte ani în State. Din curiozitate. N-a plecat din cauză că aici nu se putea „realiza“ şi nici n-a revenit pentru că acolo nu s-a „realizat“. Din contră. A plecat de la o stare materială foarte bună, a revenit la o stare materială foarte bună. Între, şapte ani de... aventură, reîntîlnirea cu cel mai bun prieten, trăit „ca în filmele americane“, asimilat cultura şi felul de a fi al societăţii americane. Acum cîteva luni a hotărît că a văzut şi că a trăit îndeajuns şi că este vremea să se întoarcă.

Zidul de la Otopeni

După şapte ani l-a revăzut. Acelaşi, neschimbat. „Un zid cu o gaură pe post de uşă pe care intri doar pentru că te iei după ceilalţi pasageri. Intrarea pe aeroportul Otopeni.

(primul zîmbet) „A, veniţi din State? V-am recunoscut după valize!“ *(prima surprindere)* Gabriel a privit la domnişoara vameş; apoi la valizele luate acum şapte ani de la Unirii; apoi iar la domnişoara care, zîmbind, îl invită în continuare „să-mi arătaţi acum cu ce cadouri aţi venit...“ Singurele lucruri care puteau fi „prinse“ de taxele vamale erau două camere foto digitale cumpărate de ceva vreme în State. „Păi dacă nu aveţi chitanţe la ele, trebuie să plătiţi taxe vamale, 800 de euro!“ I se răspunde că sînt vechi şi că împreună au costat sub cinci sute de dolari. Domnişoara însă nu se lasă, „atunci, alegeţi ce vreţi să faceţi“. Să aleg dintre ce şi ce? „Păi, dumneavoastră hotărîţi.“ Eu nu ştiu ce să fac, spuneţi-mi dumneavoastră exact ce aşteptaţi de la mine. „Dacă nu plătiţi, le lăsaţi aici şi veniţi după ele cînd aveţi bani!“. Răspunsul calm, „de acord, las camera. Dar pot să iau caseta din ea?“ a declanşat o panică greu ascunsă şi o enervare subită: „Bine, domnule, plecaţi, luaţi-vă şi camera, cu casetă cu tot, dar să ştiţi că nu meritaţi!“

Petrecerile

I-au lipsit petrecerile de la noi. Şi... bodegile bucureştene. Acolo (sau cel puţin în Connecticut, unde a stat), dacă uitai să-ţi cumperi bere pe *week-end,* rămîneai fără. Pentru că de vineri seara pînă luni dimineaţa nu se mai vindea nici un fel de băutură alcoolică. Acolo sînt două feluri de petreceri, diametral opuse. Cele ale adulţilor, unde te plimbi cu paharul în mînă, zîmbeşti şi faci conversaţie convenţională. Petrecerile la care, dacă nu ştii să te „mingle“-uieşti, eşti absolut pierdut. De cealaltă parte sînt petrecerile adolescenţilor. Cum în State băutura este interzisă cu stricteţe pînă la 21 de ani, ea devine principalul motor al unei petreceri „reuşite“. Se întîlnesc şi beau pînă nu mai ştiu de ei şi fac nişte bancuri absolut idioate. Ambele feluri de petreceri au în comun o plictiseală nesfîrşită.

Poliţia

...Acolo, cînd vezi un poliţist pe stradă, te simţi în siguranţă. Dacă ai o problemă sau, pur şi simplu, dacă vezi ceva ce ţi se pare suspect, pui mîna pe telefon, suni la 911 şi ştii că poliţia va interveni în cîteva minute. Şi tocmai din cauza asta societatea civilă se implică. Dacă cineva a trecut pe roşu sau nu a respectat nu ştiu ce lege, pui mîna pe telefon şi îl denunţi. Nu, nu poţi reduce totul la „naţiune de turnători“. Există şi extreme, într-adevăr. Cu toate astea nu se diminuează cu nimic încrederea în poliţie. Ştii că intervine şi ştii că îţi apără dreptul.

...La cîteva zile după revenirea din State, un individ îşi încerca frîna de mînă a maşinii, făcînd cercuri nebuneşti pe

© S. Ivanoschi

Sebastian. Primul impuls, pune mîna pe telefon şi sună la 911. Al doilea, sînt în România.

Cenzura

Sînt foarte pudici. Nu mai vorbesc de posturile de televiziune, care cenzurează orice înjurătură sau cuvînt... „nepotrivit“. Cînd mergeam la plajă aveam costume de baie din România. Şi e adevărat că toţi tipii purtau bermude, dar am observat asta de abia după ce mi-am dat seama că „ei“ se uită ciudat la noi. Prietenii noştri americani începuseră să ne ia pe departe cu „americanii îi văd pe europeni mai liberali“, încercînd de fapt să ne atragă, delicat, atenţia asupra costumelor, care pentru ei erau indecente. Pentru că vorbeam de extremismul implicării... A fost un caz celebru iscat dintr-un ambuteiaj pe autostradă. O maşină, la bordul căreia se afla un minor, a oprit lîngă un jeep dotat cu televizor. Nefericitul din jeep se uita la un film porno, ceea ce a atras privirile micuţului din cealaltă maşină şi inocenta întrebare „mami, mami, ce e aia?“ Mami, fără prea multe ezitări, a pus mîna pe telefon şi a reclamat „perversiunile“ care aveau loc în jeep. A urmat un scandal naţional.

Infrastructura

Cînd a revenit în ţară, a trebuit să-şi scoată buletin. Uitase cît e de greu. Cîte drumuri trebuie să baţi şi cît timp să pierzi. „Am scris pe site-ul Poliţiei Române, întrebîndu-i de ce procedura este atît de complicată. După cîteva săptămîni, mi-au răspuns că din cauza ordonanţelor şi hotărîrilor de guvern etc... dar că se lucrează la fluidizarea... etc...

Acolo sînt foarte dezvoltate serviciile, totul este foarte comod. Dacă vrei să baţi un cui în perete, pui mîna pe telefon şi suni. Dacă te muţi, pui mîna pe telefon şi în cinci minute se face transferul de nume pe noua adresă. De la facturi la numărul de telefon. Dacă suni undeva şi spui: „vreau asta!“, în cinci minute o ai.

Dacă nu, urli. Acolo, clientul, dacă nu îi merge ceva, este obişnuit să urle. Eu nu ştiam asta, iar cînd a ţipat prima oară un client la mine era să-l înjur de mamă.

Societatea perfectă

Dacă ar fi să creeze o societate perfectă, ar lua din State... spaţiile enorme, seriozitatea şi relaxarea, lipsa de griji a oamenilor. „Acolo, cînd mergi pe stradă şi ţi se întîmplă să ţi se încrucişeze privirile cu ale unui trecător, zîmbeşti, saluţi şi ţi se răspunde la zîmbet şi la salut.“ De aici ar lua... munţii şi prietenii şi familia şi bodegile la colţ de stradă. Nu ar lua birocraţia şi stresurile şi grijile. „Aici, dacă se întîmplă să zîmbeşti pe stradă cuiva, să te păzească Domnu' să-l mai şi saluţi.“

Adina ROSETTI

Zborul către ţările calde

Filiera dominicană

Ce-ar fi să te trezeşti într-o dimineaţă, pe la 28 de ani, să-ţi dai seama că te-ai săturat, că jobul tău nu îţi mai spune nimic nou şi experienţele încep să se repete, transformîndu-te într-un fel de prizonier demotivat al propriei tale vieţi? În mod normal, ai putea să te scoli, să te îmbraci şi să pleci la serviciu, continuîndu-ţi astfel ciclul fără scăpare.

Sau ai putea să pleci... departe... foarte departe... peste mări şi ţări, cum spune povestea. Să zicem... în Republica Dominicană? Peste cîteva săptămîni ai putea fi pe o plajă perfectă, sorbind o băutură exotică la un *beach-bar,* în compania noilor tăi prieteni multiculturali, la umbra paradisiacă a unui palmier (ceea ce sună, pare şi chiar este – veţi fi de acord – *extremely cool).*

E ceea ce i s-a întîmplat lui Ştefan cam prin 2001, pe cînd era PR Manager într-o agenţie de publicitate şi drumul lui în viaţă părea bine stabilit într-o anumită direcţie, chiar dacă i se părea că nimic nu are prea mult sens în viaţa lui (trebuie să îl înţelegem, probabil trecea printr-un soi de *early-middle-life-crisis...).*

Oricît de romantic ar părea în ochii unora gestul său intempestiv de a migra spre ţările calde, lăsînd totul în urmă în România şi avîntîndu-se în plin necunoscut, o motivaţie a existat totuşi: Republica Dominicană te primeşte la început cu braţele deschise – nu ai nevoie de viză, ci se plăteşte doar o taxă oarecum simbolică la intrarea în ţară, cu care poţi să stai liniştit vreo trei luni. În plus, părea a fi un loc încîntător de ieftin şi de exotic, în care turismul înfloreşte şi oamenii duc o viaţă relaxată, punînd infinit mai mult preţ pe plăceri şi distracţii decît pe carieră, muncă sau alte invenţii şi obsesii specific occidentale.

Pentru a continua firul poveştii, să-l conducem pe Ştefan într-un avion către Santo Domingo, capitala noii sale patrii. Acolo nu are absolut nimic aranjat dinainte, în afară de o cameră de hotel rezervată de un dominican, cunoscut virtual prin Internet. Să-l lăsăm aşadar să-şi caute de lucru, întîi în turism (pentru a-şi da seama în scurt timp că, datorită evenimentelor nefericite din 11 septembrie – nu trecuse prea mult timp –, turismul era mort), apoi în *marketing* (nu i-a trebuit mult să realizeze că această noţiune pare de neînţeles pentru localnici) şi în sfîrşit să încerce experienţa lucrului într-o firmă americană care se ocupa cu traduceri de *site*-uri (timp de cîteva zile, după care şi-a dat seama că nu era deloc ce şi-ar fi dorit). După această serie de încercări eşuate, Ştefan s-a hotărît să-şi încerce norocul în cealaltă parte a insulei, într-o staţiune pe malul oceanului.

Să-l regăsim, aşadar, după cîtva timp, stînd la *beach-bar*-ul de care vă vorbeam la început, şi să ne imaginăm o atmosferă caldă şi colorată, cu toate ingredientele necesare unei insule din Caraibe, aşa cum cei mai mulţi din noi o ştim doar din cărţi şi filme: mult rom, baruri, hamace pentru huzurit pe plajă, palmieri, iarbă, mulatre apetisante şi mai ales disponibile, motociclete care lasă praf în urmă, maşini vechi, mîncare ciudată pentru un european, sărăcie, corupţie, speculanţi, primitivism şi imigranţi din toate colţurile lumii veniţi să se regăsească sau să se reinventeze în acest exotic colţ de lume.

După aproape două luni de *easy life,* timp în care banii de acasă s-au terminat (cheltuiţi în activităţile sus-menţionate), iar faptul că nu-este-nimic-de-făcut-în-ţara-aceea a devenit evident, să-l conducem pe Ştefan din nou într-un avion, de data asta cu destinaţia Bucureşti. Întors din călătoria spre o lume nouă – călătorie transformată într-un fel de vacanţă prelungită –, fără dezamăgiri, dar îmbogăţit cu experienţa unei lumi şi culturi total diferite, după ce euforia poveştii sale exotice a pălit, cam la o lună de la sosirea în ţară, Ştefan a experimentat inevitabila depresie a reîntoarcerii la lumea din care plecase. Să-i dăm deci un răgaz de cîteva luni, pentru a-şi reveni psihic şi a începe, încetul cu încetul, reconstruirea vieţii (*job*, carieră, relaţii) pe care o întrerupsese, şi să-l regăsim acum, după patru ani, total „reabilitat“, lucrînd în aceeaşi zonă publicitară, mult mai mulţumit de viaţa lui, mai puţin rebel şi hotărît să nu mai plece din ţară decît pentru un proiect serios şi concret (de exemplu, dacă i s-ar propune să fie bucătar, undeva într-un restaurant din bătrîna şi plicticoasa Europă...)

Programatorii de la malul mării

Ce-ar fi să te trezeşti într-o dimineaţă, pe la 25 de ani, în garsoniera ta închiriată, şi să-ţi dai seama că, oricît ai munci şi învăţa, nu vei putea în veci să-ţi cumperi o casă a ta, sau să strîngi suficienţi bani pentru un avans la un apartament pe credit? În mod normal, ai putea să te scoli, să te îmbraci şi să pleci la serviciu cu metroul, sperînd că totuşi lucrurile se vor rezolva într-un fel, dacă vei reuşi, cu greu, să îţi găseşti un *job* mai bun. Sau ai putea să pleci... nu neapărat foarte departe... nu neapărat într-un loc foarte exotic... doar undeva unde să fii mult mai bine plătit şi să poţi strînge în cîţiva ani banii visaţi, pentru a duce o viaţă normală în propria ta ţară.

În Limassol, un orăşel-staţiune pe malul cipriot al Mediteranei, pe o străduţă cu case albe şi flori multicolore, poţi găsi o întreagă gaşcă de tineri informaticieni, foarte buni profesionişti, foşti colegi de grupă la Facultatea de Cibernetică din Bucureşti. Toţi lucrează acum la aceeaşi mare companie de *software,* cei mai vechi dintre ei de un an, cei mai noi de cîteva luni, şi par a fi foarte încîntaţi de alegerea făcută. La început a plecat un grup de trei prieteni, care în scurt timp au reuşit să îi aducă şi pe ceilalţi, compania fiind deosebit de deschisă: preferă forţă de lucru foarte calificată şi mult mai ieftină comparativ cu cea locală (europeană).

Acum, după numai un an, grupul s-a reunit aproape cu totul în orăşelul mediteranean şi organizează vara (care ţine aproape nouă luni pe an!) grătare pe terasă şi iarna petreceri româneşti cu sărmăluţe. Dimineaţa pleacă în gaşcă spre serviciu, aşa cum pe vremuri, în facultate, plecau din cămin la cursuri, numai că în loc de autobuz, folosesc maşinile personale. În pauza de prînz, merg să facă baie în mare, sediul Companiei fiind la cîteva minute de plajă.

Reuşesc să trimită bani acasă părinţilor şi să strîngă cam o mie-două de dolari în fiecare lună, pentru avansul la un apartament cu două camere în Militari, pe care speră să şi-l poată achiziţiona la întoarcerea în ţară, după expirarea contractului de trei ani. Nici unul dintre ei nu visează să rămînă definitiv în Cipru, ci privesc experienţa celor trei ani ca pe o etapă necesară, care îi va ajuta să îşi reia viaţa în ţara lor, pe care au fost nevoiţi să o părăsească o vreme.

Acolo se fac banii

Aplecat fără să stea prea mult pe gînduri, pentru că *acolo*... „cîştigam într-o lună, cît aici într-un an de zile“. Cînd i s-a propus, nu a ezitat. Era imediat după revoluţie şi, chiar dacă Germania e o ţară pe care o ştia doar din auzite, nu s-a gîndit nici o secundă că nu s-ar descurca.

Domnul Tănăsescu, nea Tase cum îi zic colegii, a lucrat pînă acum cîţiva ani, cînd a ieşit la pensie, la un institut de cercetare. Cînd a venit neamţul cu propunerea, „institutul nu era încă bugetar“. Neamţul avea o firmă care producea matriţe pentru masele plastice şi „vroia să îşi extindă afacerea, iar pe atunci, România, care de abia îşi deschisese graniţele, era un mediu de afaceri foarte profitabil pentru cei din vest.“ Însă o fuziune între cele două firme, atît de deosebite din punct de vedere cultural şi tehnologic, presupunea, în primul rînd, aducerea firmei româneşti la acelaşi nivel cu cea germană. S-a hotărît aşadar ca o parte din lucrătorii români să plece pentru specializare, *acolo*. „Din păcate, *acolo* au apucat să plece doar două serii de oameni, pentru că între timp institutul a devenit bugetar“, iar afacerea cu neamţul a căzut.

„Eu am fost dintre cei norocoşi şi am plecat în a doua serie, spre finele lui septembrie '92. Am plecat cu trenul. Cînd am luat biletul, am luat doar dus, mă gîndeam că de acolo o să-mi şi iau maşină.“ Maşină însă nu şi-a luat, iar un incident la vama românească era cît pe aci să-l coste plecarea.

„Donez statului român două bucăţi de salam“

„Cum *acolo* mă duceam să fac bani, mi-am luat ceva mîncare de aici. Să economisesc. Nişte salam de Sibiu, că era mai uscat şi avea să ţină mai mult, nişte conserve de pateu, mi-a mai făcut şi soţia nişte turtă dulce şi, chiar dacă era mai mult frecţie la un picior de lemn, adică nu era mîncare pentru un an, cîteva zile tot economiseam. Însă la vamă, cînd să ies din ţară, am fost pus să deschid una dintre genţi. Cînd vede vameşul salamul... «aoleu», zice şi se ia cu mîinile de cap, «nu ţi-e ruşine să te duci în Germania la muncă şi să iei şi mîncarea din ţară?» După care îmi desface şi celălalt geamantan, vede şi conservele de pateu şi îl apucă apoplexia. «Aoleu», zice, «dă-te jos din tren!» Le-am spus că nu am ştiut că nu e voie să plec cu salamul din ţară, dar că angajatorul mă aşteaptă şi că ce pot să fac eu acum? Ori las alimentele şi plec, ori rămîn aici şi iau alt tren, după ce se rezolvă problema. Cum nu aveam de gînd să-mi prind urechile în problema cu salamul, zic că le las. E, dar nici asta nu era aşa uşor. Trebuia să îndeplinesc «formalităţile».

Mi-au dat o bucată de hîrtie pe care m-au pus să scriu, după dictare „Eu, subsemnatul cutare, donez statului român 2 bucăţi de salam şi 12 cutii pate de ficat“.

Un postdecembrist în Ingolstadt

Cînd am ajuns, gara din München a fost primul lucru care m-a impresionat enorm. Avea zeci de peroane şi o mare de oameni. Parcă, pentru prima oară în viaţă, m-am simţit, aşa, oleacă pierdut. Am stat pe peron pînă s-a scurs toată lumea şi doar cînd mi-am văzut colegii care veniseră să mă ia şi pe patron, mi-am revenit. De la gară am plecat spre Ingolstadt, un orăşel aflat cam la 100 de km de München. Prima zi am fost plimbat prin orăşel, ca să mă acomodez. La prima vedere, mi s-a părut destul de anost; nu era lumea care e de obicei pe străzile noastre la orele amiezii. De-abia dacă vedeai doi-trei. L-am întrebat pe unul dintre colegii mei ce se întîmplă cu oraşul ăsta. La care mi s-a răspuns că aici viaţa începe de-abia de la 11 încolo. Însă cît am stat acolo, de la 11 încolo eu dormeam dus. Nu aveam nici o curiozitate să ies să văd viaţa de noapte. Nici nu prea aveam cu ce. În timpul liber, mă plimbam. Mergeam pe jos cît puteam de mult. Nemţii erau chiar speriaţi cînd auzeau ce distanţe puteam să parcurg. Pentru că ei nu sînt obişnuiţi cu mersul pe jos. Se urcă în maşină şi pentru 200 de metri.“

Tiparele germane

„Nemţii au un fel strict de a fi. Cînd eşti la lucru, păi atunci lucrezi. Asta a fost primul şoc: cît lucrai acolo, nu scoteai o vorbă. Cît stăteai deasupra frezei, de la 7 la 12, şi de la 12.30 la 16, fiecare îşi vedea de lucru. În România, cum începea ziua de muncă, jumătate de oră se vorbea de etapa de fotbal. Iar cînd lucrai, dezbăteai cu colegul... mai ales că atunci era şi perioada în care politica era la ordinea zilei.“

I-a fost destul de greu să se obişnuiască. Nu neapărat cu stilul de lucru, cît mai ales cu aparatele. „Neamţul mi-a zis că la ei nu se lucrează cu pila. Adică, nu finisezi lucrătura manual. Ceea ce nu aveam cum să înţeleg. În România toate piesele lucrate la freză era musai să le şi pileşti, altfel nu mergea. Cînd am văzut aparatele de acolo am înţeles de ce nu aveai nevoie de pilă. Puteai să nu atingi cu mîna deloc, totul se programa şi ieşea perfect.“ Cu toate astea, îi lipsea siguranţa finisării manuale.

Patronul

„...La prînz, noi, românii, făceam nişte tartine cu pîine şi brînză, pe care le băgam la cuptor (la atelier aveam un cuptor cu microunde), de venea mereu patronul din biroul lui, înnebunit de miros, să mănînce şi el cu noi. Era fascinat de cîtă pîine mănîncă românii şi nu se îngraşă. El ţinea tot felul de diete şi nu mînca pîine, dar nu slăbea nici un gram. Adevărul e că noi mîncam doar la ore fixe, nemaiavînd timp să «ciugulim» între mese, plus stresul şi încordarea... nici nu prea aveam de unde să ne îngrăşăm.

...La ora patru, patronul ne făcea cafea şi ne aducea mereu fursecuri. Se întîmpla să mai facem şi cîte un şah. Se mai întîmpla, de asemenea, să mai cîştige şi el. Nu am cedat niciodată doar pentru că era patron. Într-o seară, am jucat ping-pong şi i-am bătut pe toţi angajaţii nemţi. A venit şi el să joace. Şi, la fel. La lucruri din astea nu conta că el e patronul, că el mă plăteşte, că el m-a scos în lume... la serviciu, da, dar la masa de joc, n-aveai mamă, n-aveai tată, important era să cîştigi.

Cînd au plecat, nişte colegi au dat o masă la un restaurant grecesc. I-am întrebat unde e patronul. Au ridicat din umeri, au dat-o la întors, că hîr, că mîr... n-am înţeles eu mare lucru... eram spre finalul mesei cînd, deodată, apare neamţul. Ne zice «ce, credeaţi că nu dau de voi?» şi se aşază. Ne căutase prin toate restaurantele. La sfîrşit, *el* cere nota, se uită peste ea, zice... «cam subţire, dacă ştiaţi că vin eu, aţi fi cerut mai mult!», şi o plăteşte.

Odată, am terminat lucrul pe la 12 noaptea. Înainte să mă culc, patronul m-a întrebat dacă nu vreau să vin cu el, a doua zi de dimineaţă, să luăm pe cineva de la gară. Am zis da şi am fixat să ne întîlnim la 6. Cum aveam o rablă de ceas, pe care nici nu am ştiut să îl potrivesc, eram şi foarte obosit, am dormit buştean. Bineînţeles că nu m-am trezit la timp. A venit să mă ia. Era foarte supărat. Mi-am cerut eu scuze şi am fost gata în zece minute, totuşi întîrzierea mea l-a supărat. L-am înţeles perfect şi am renunţat să mă mai apăr. La ei, cînd promiţi ceva, trebuie să te ţii de cuvînt.“

Dorul

Nu s-a prea gîndit la dor. Cît a stat acolo, se concentra să lucreze cît mai mult. „Plecasem să fac bani, nu ca să mă vait de dor. Aşa că, practic, mi-am scos din cap «casa».“ Toată perioada a comunicat cu ai lui doar de trei ori. Pentru că telefoanele costau şi ele, iar în ultimele luni au stat la un hotel pe care l-au plătit din buzunarul lor. Trebuia să fie atent la orice cheltuială extra. Dacă ar fi lăsat dorul să-l macine, dacă s-ar fi gîndit la distanţă, poate nu ar fi fost în stare să muncească la fel de mult şi s-ar fi întors chiar a doua zi. Cînd însă a conştientizat că mai are doar cîteva săptămîni de stat... „Atunci, pur şi simplu nu mai aveam astîmpăr, aşteptam să vină noaptea doar să mai tai o zi din calendar. Începuse să-mi fie dor şi de praf, şi de gălăgie. Pînă şi de crainicele de la televizor!“

Vacanţe dintr-un „exil“ rece

„Salut, Steluţa,

Noi am re-poposit pe tărîmuri finlandeze, dar cel puţin eu îmi revin cam greu; de azi de dimineaţă citesc mail-uri şi cam atît. Spor la scris articolul şi să ne reauzim cu bine.

Simona“

Prezentare

Simona L.: A terminat Departamentul de Ştiinţe Inginereşti, profil Electronică şi Comunicaţii, Bucureşti şi are master în Teoria Jocurilor în Franţa, École Polytechnique.

Florin L.: Departamentul de Ştiinţe Inginereşti, din cadrul Institutului Politehnic din Bucureşti, are master în Studii Aprofundate în Administrarea Afacerilor. A ajuns în Finlanda cu o bursă.

Irina Tihoc: Facultatea de Drept, în 2002, în Bucureşti. A ajuns în Finlanda pentru că viitorul soţ a primit un contract de muncă la Facultatea Tehnică din Tampere pentru doctoratul în Computer Science.

Emigrarea

Simona: ...e o decizie proprie de a încerca să trăieşti mai bine.

Florin: ...nu este un exil. Odată ce te-ai obişnuit cu locurile, oamenii şi obiceiurile, „a locui“ în altă ţară nu e mai diferit decît să te muţi într-un alt oraş.

Irina: ...România va fi întotdeauna Acasă. Am ales să plec, pot să mă întorc cînd doresc.

Dorurile

Simona: Totul era nou şi nu lăsa prea mult timp de nostalgii... Cu toate că în primii ani nici iarna finlandeză sau întunericul de aici nu mi-au părut ceva deosebit sau insuportabil, mai tîrziu am început să simţim lipsa soarelui, a mîncării de acasă, a fructelor şi a legumelor gustoase (aici nici nu prea mai mănînc roşii sau castraveţi, de exemplu, pentru că au gust de plastic), a pieselor de teatru într-o limbă pe care să o putem înţelege şi a munţilor. ...Din cînd în cînd facem însă comparaţia; cînd ceva nu merge bine într-una din părţi, te gîndeşti cum ar fi dincolo. Din păcate, sînt mult mai multe lucruri care nu merg bine în România decît aici, deci per total, comparaţia iese în defavoarea României.

Florin: Cel mai „apăsător“ ar fi mîncarea. În Finlanda, în afară de scoarţă de copac, nu cresc foarte multe „alimente“. Totul e importat. Roşia e culeasă verde şi se coace pe vapor. Fructele şi legumele nu au gustul pe care îl au în România. Unul din cele mai dureroase aspecte ale vieţii de student au fost prietenii care au plecat înapoi. M-am împrietenit cu mulţi studenţi străini care după ce şi-au terminat studiile au plecat înapoi în ţara lor. Pe unii i-am mai revăzut, pe alţii nu, dar petrecerea de rămas bun a fost întotdeauna dureroasă...

Irina: Familia. Sora şi nepoţii. Apoi, prietenele şi colegii de facultate din ţară. (Prieteni noi îţi faci, dar cei vechi devin şi mai dragi sufletului tău.) Mîncarea. În special cofetăriile cu prăjiturile lor cu frişcă. Pepenii şi roşiile dulci de acasă. Magazinele cu haine pentru oameni normali. Şi primăvara. Mersul la piaţă într-o după-amiază de primăvară după căpşune şi cireşe. Colindatul prin magazine. Toate astea nu le poţi înlocui cu nimic.

© S. Ivanoschi

Vacanţele

Simona: O dată pe an venim în ţară. Cîteva săptamîni de soare *(hopefully,* deşi în ultimii ani am venit mai mult cu ploaia), revederea cu părinţii şi cu prietenii, stat la poveşti cu cei dragi, îmbogăţit garderoba cu cumpărături în România, mîncat mîncare „ca la mama acasă“. ...Să plecăm din (sau să ne întoarcem în) Finlanda e super-uşor şi ştii întotdeauna la ce să te aştepţi. Să ajungem sau să plecăm din România e mult mai complicat: sînt o grămadă de factori aleatorii care îngreunează cam orice pas, începînd de la aterizarea pe aeroport, la vizitele prin oraş (în mijloace de transport sau cu maşina) şi pînă la plimbările între locuinţele părinţilor noştri.

Florin: Cînd venim în România este un concediu plăcut, dar nu unul în care poţi să faci ce vrei (pentru asta există al doilea concediu, o săptămînă la Mediterana). Noi practic venim pentru părinţi/rude/prieteni, şi nu pentru România, ca ţară.

Dacă stăm zece zile e mai greu să plecăm decît dacă am fi stat trei săptămîni. Cu Bucureştiul mă reobişnuiesc repede, cam în două zile. Dar de cele mai multe ori vacanţa în România are partea ei însemnată de alergătură şi atunci întoarcerea pe pasnicele meleaguri finlandeze e un fel de ajuns la odihnă

Despre întoarcerea acasă... Ne întoarcem în ambele locuri. Acasă este şi în Finlanda şi în România.

Irina: Am venit în ţară prima dată după un an şi jumătate. Doar pentru o săptămînă, din cauză că nu aveam concediu. Eram emoţionată în avion înainte de aterizarea pe Otopeni. Emoţii la gîndul revederii. Din păcate, fiecare vizită în ţară îţi lasă un gust amar. Îi laşi pe oameni împovăraţi de griji şi deznădăjduiţi. Înainte de a pleca din ţară îi simţeam furioşi pe situaţie. După reîntoarcere, îmi păreau resemnaţi. Nici măcar nu mai încercau să schimbe ceva. Le era greu. Eu uitasem cum e. Grijile zilei de mîine nu-mi mai sînt familiare.

Pagină realizată de Stela GIURGEANU

DILEMA VECHE
De ce-am plecat, de ce-aş mai fi rămas?
– Esperienza, la persona I –

Florin ONCESCU

Cu România-n cap

Ed *(la o bere):* „L-am sunat duminică pe frate-miu. Am sunat la opt seara, ora lor. A răspuns nevastă-sa. O întreb ce mai fac, pe unde e fiecare... Îmi spune că Anda e plecată la o prietenă, că frate-miu şi ăla micu' sînt acasă. Apoi... că ea are treabă de făcut. Să gătească, să spele... Am înţeles... Mi-l dă pe frate-miu. Ce mai faci, măi? – îl întreb. Uite, beau o bere şi mă uit la un film, zice. Vorbim puţin, dar el îmi răspundea tărăgănat, că stătea cu capul în televizor. Ia dă-mi-l tu pe ăla micu', zic. Frate-miu a zis mersi. Vorbesc cu băiatul. Ce vrei tu, măi, să te faci cînd vei fi mare? Nu ştiu... Ce note ai luat la şcoală săptămîna asta? Ăăăă... N-am luat nici o notă. Ce vrei să-ţi trimit din America? Rîde, se gîndeşte... Zece dolari, zice. Bine, măi, îi zic, îţi trimit. Da' ce vrei să faci cu ei? Să-i păstrez, zice. Bine. Şi taman atunci a venit soră-sa acasă şi vorbesc şi cu ea. Ce mai faci tu, Anda? – o întreb. Bine, zice. Pe unde ai fost? La o prietenă. Ce-aţi făcut? Am vorbit. Ce carte ai citit săptămîna asta? N-am citit, că am avut de învăţat la chimie. Şi ce, nu poţi să faci şi una şi alta? Nu, zice, că nu-mi ajunge timpul. Da' la cursul ăla de manechine ai mai fost? Am fost, zice. Adică de asta ai timp, dar de citit, nu? Nu-i acelaşi lucru, zice. Bine, măi, dacă taică-tu te lasă, eu ce să mai zic. Cu banii pe care ţi i-am trimis, ce-ai făcut? Că i-am trimis o sută de dolari, acum o lună. Pînă acum, nimic, zice. Dar vreau să-mi iau pantofi. Mai departe, numai răspunsuri în doi peri. N-avea nici un chef de mine. Am încheiat convorbirea după o jumătate de oră. Aş fi putut să vorbesc o oră, cu numai 15 dolari, dar n-am avut cu cine. Nu-i mai sun aşa curînd."

Cînd vorbesc cu amicul Ed despre România, mereu se strecoară un fel de tensiune în dialogul nostru. Invariabil, el ajunge să susţină ideea că e ceva putred cu românii şi că plecatul din România e singura lor şansă de vindecare. Nici românii deja plecaţi nu au scăpat cu totul de aplecarea lor naturală spre un comportament nedemn, concretizat prin gesturi, spuse ori acţiuni vicioase, numite de Ed „românisme". Dar pentru ei mai există o speranţă de îndreptare. În primul rînd, simplul fapt că au avut forţa şi curajul să se smulgă din marasm spune că ei sînt români selecţionaţi. În al doilea rînd, contactul cu o altă lume, una mai bună, le dă şansa şlefuirii.

Invariabil, ne transformăm în avocaţi, unul al acuzării, celălalt al apărării. La sfîrşitul unui astfel de dialog, pe parcursul căruia Ed a declarat că-i urăşte pe români, apoi, nuanţînd, că-i urăşte pe românii rămaşi în România, pentru că ei întreţin marasmul, declaraţii cărora eu le-am ţinut cu voioşie piept, Ed mi-a aruncat acuzaţia ultimă: „Tu ai rămas cu România-n cap!"

Stau în maşină, chiar în faţa intrării în bloc, aşteptînd-o pe nevastă-mea. Un bărbat slab, înalt şi brunet îmi spune în franceză.

„Nu lăsaţi maşina aici! Vine un camion, pentru o mutare."

Aud cum o femeie, din uşa blocului, i se adresează în românește. Îi răspund în românește celui care mi s-a adresat:

„Bine, plec acum. Dumneavoastră vă mutaţi?"

„Da. Mă mut în România."

„În România?"

„Da. Mie unul mi-a ajuns."

Nu vorbim mai mult. Ne-am înţeles perfect.

Ei doi spre 40 de ani, fata lor în jur de 10. Veniţi la Montréal de patru ani. Nici un drum în ţară, de-atunci. Ea e medic, el, inginer. Ea întrevede, peste încă doi-trei ani de examene, posibilitatea de a lucra la nivelul calificării. El a devenit angajat al Poliţiei circulaţiei, pe post de verificator la examenele de obţinere a permisului auto. Slujbă stabilă, salariu modest.

Luăm masa împreună. Ea evocă situaţia profesională solidă pe care şi-o cucerise în anii dinaintea plecării. Adaugă, previzibil:

„Uneori îmi spun că mai bine rămîneam acasă!"

Mie, tonul încărcat de emoţie pe tema întoarcerii acasă mi-a devenit de nesuferit. Ca oricare român venit la Montréal după '90, am întors subiectul pe toate părţile. Am ajuns de mult la o concluzie. Sînt din tabăra celor care nu se văd îmbătrînind de partea asta a Atlanticului. Mă consider un om care doar amînă întoarcerea.

„Păi, nu e timpul pierdut. Vă puteţi întoarce oricînd!"

Mă priveşte cu duşmănie. I-am răpit posibilitatea unei duioase aduceri-aminte.

Inginer, 55 de ani, venit la Montréal de zece ani, proprietarul unei case la nord de Montréal, dincolo de Laval. La slujbă şi-a cîştigat reputaţia de om dificil. Un francez tînăr l-a poreclit Einstein, pentru că aduce vag, la chip şi la tunsură, cu savantul, dar, mai ales, pentru că pare tot timpul îngrijorat că meritele lui profesionale ar putea fi puse la îndoială.

Îl intrig cînd îi spun că, la ultima vizită în ţară, din primăvara lui 2004, mi-am dat votul la alegerile pentru primăria Capitalei. Mai departe sînt obligat să-i mărturisesc că eu, tehnic, am rămas pe mai departe un locuitor al Bucureştiului, pentru că... mi-am păstrat apartamentul din Militari. Mă chestionează, pe un ton certăreţ, asupra motivelor care m-au făcut să-mi păstrez casa. Mă ascund, îi vorbesc de apartament ca de o bună investiţie, pe termen lung. Dar el nu se lasă. Mă bănuieşte de ce e mai rău.

„Vrei să te întorci în România?"

„E o posibilitate... îndepărtată", spun.

Îi vorbesc, în schimb, de planul nostru pe termen scurt, cel cu mutatul în Europa. În acea parte a ei în care veniturile ne-ar permite să ne ţinem fiul la studii, la Montréal. Dar el are ce are cu ideea întorsului în România.

„Noi, în România, nu prea mai mergem. Am fost numai cînd cu necazurile în familie. Părinţi bolnavi, decese... Mereu pe fugă. N-am avut timp să umblăm, să vedem... Iar din ce-am văzut, am înţeles doar că s-a umplut ţara de şmecheraşi, că e nebunie în toate, că oamenii cinstiţi sînt săraci..."

Eu tac, el oftează.

„Acum ne vedem de viaţa noastră, aici. Ne plătim casa, sîntem aici cînd fata noastră are nevoie de noi..."

Fata lui locuieşte la Montréal. Studii terminate, serviciu, soţ, copil.

„Orice variantă e bună", îi zic.

Peste ceva timp, luăm masa de prînz împreună, în restaurantul companiei. Îi povesteşte unui al treilea român un meci de fotbal. Steaua – Valencia. L-a văzut la televizor.

„Mi-am luat lighean de prins românii, iar acum sînt la curent cu toate ştirile din ţară! Pe ăştia de-aici nu-i mai prind, că am tăiat cablul. Mă uit seară de seară... şi nu ştiu de ce mă uit. Că de multe ori nici nu-mi dau seama despre ce e vorba. Eh..."

Am trecut cu nevastă-mea pe la Schwartz's Smoked Meat, un restaurant evreiesc de pe bulevardul St-Laurent, inclus în ghidurile turistice ale oraşului. Este unanim lăudat pentru gustul specialităţii vîndute, carnea afumată, este unanim criticat pentru lipsa de confort. Am mîncat în viteză cîte un sandviş cu carne afumată, însoţit de cîte un castravete murat în saramură („ca la noi", îmi atrage atenţia nevasta). Am părăsit localul declarîndu-ne total de acord cu reputaţia lui amestecată.

Am luat-o apoi pe St-Laurent, spre nord. Ne-a atras atenţia o vitrină cu un anunţ scris de mînă, în românește: „Avem varză acră". Am intrat în magazinul alimentar Simcha, pe acelaşi trotuar cu Schwartz. Ne-a întîmpinat domnul Simcha. Ne-a auzit vorbind românește şi ne-a întrebat, tot pe românește, ce dorim să cumpărăm.

Am zăbovit o jumătate de oră în faţa casei de bani, tot vorbind cu patronul. Alţi clienţi intrau, luau cîte ceva din rafturi, plăteau şi plecau. Cînd plăteau, domnul Simcha făcea să sune casa de bani. Una la fel de veche ca magazinul, adică numai bună de muzeu.

Simcha Leibovich este evreu din Bacău, plecat din România la timp, adică în 1947, şi ajuns în Canada trei ani mai tîrziu. Plecat cu soţia, Fany, născută la Focşani. Prin '54 şi-a deschis magazinul, în '64 l-a mutat la adresa pe care o are astăzi.

Ne-a vorbit de restaurantele unde nu are nevoie să rezerve masă, pentru că lui i se face oricînd un loc. La doi paşi mai la nord, pe aceeaşi parte a străzii, la Moishe's Steak House. Moishe a fost un evreu plecat din Basarabia. Sau în centrul oraşului, la Gibby's Steak House, restaurantul unui evreu venit de la Suceava. Cît despre Schwartz, el a venit de la Iaşi.

Tatăl domnului Simcha a avut magazin la Bacău. Tînărul Simcha făcea aprovizionarea din toată Moldova, dar mai cu seamă din Piatra Neamţ, unde preţurile erau bune. Şi-a amintit cu exactitate cum arăta piaţa, la Piatra Neamţ. Apoi a simţit nevoia să ne spună ce avea pe suflet: „Ascultaţi-mă pe mine, că am umblat mult. Mi-am făcut, an după an, concediul în mereu altă ţară. Am fost şi în ţările scandinave, şi în America de Sud. Ţară mai frumoasă ca România nu există!"

Simcha Leibovich n-a mai călcat prin România din 1947.

Poloneza Halina şi vietnameza Sarah îmi sînt colege de slujbă inginerească.

Pe Halina o pot introduce cel mai bine povestind o caricatură văzută de mine în revista *New Yorker,* acum cîteva luni. Într-un restaurant, la o masă, două femei. La masa de alături, văzută din spate, o a treia femeie. La prima masă, una dintre femei îi spune celeilalte: „Urăsc felul în care vrea să-i convingă pe toţi că ea e cea mai deprimată femeie din lume!" Halina este o astfel de femeie. Oftează în timp ce

© S. Ivanoschi

lucrează. Uneori se întoarce cu spatele la calculator şi spune, alintat: *I'm sick and tired!* (un fel de „M-am săturat pînă peste cap!"). Ne priveşte, pe mine şi pe Sarah, aşteptînd încurajări. Sarah o dojeneşte, ca o mamă pe fiica ei: „Halina!" Sarah are 37 de ani, Halina, 55.

Halina şi Sarah mă văd, în pauza de prînz, citind pe Internet ziare româneşti. Amîndouă înţeleg nume de ziare *(Jurnalul naţional)* şi titluri de articole („Terorist arestat").

„E bizar că te mai interesează şi-acum ce-i prin România", îmi spune Halina. „Eu una nu citesc ziarele poloneze. Nu mai înţeleg ce se întîmplă pe-acolo."

O asigur că eu încă înţeleg.

„Bine, şi eu aş putea înţelege. Dar la ce bun? Nimănui de-acolo nu-i mai pasă de noi. Eu nu mai am pe nimeni acolo! În fine, am o soră, dar nu mă mai înţeleg cu ea. Însă poate că tu mai ai..."

Îi spun că am. Familie, prieteni... Halina îmi aruncă o privire bănuitoare:

„Te gîndeşti să te-ntorci în România?"

Îi dau răspunsul meu evaziv, cel cu posibila întoarcere, la un moment neprecizat. Mă priveşte cu ciudă. Ea tocmai şi-a cumpărat un apartament, contra unui împrumut la bancă, întins pe o perioadă care depăşeşte cu mult vîrsta pensionării. Cu o voce lugubră, îmi spune că poate s-ar gîndi şi ea să se întoarcă în Polonia, dacă ar cîştiga la loterie.

De unde se vede că nu-i nimic rău cu românii. Românii sînt cu România-n cap, polonezii cu Polonia.

„Eu, una, nu văd de ce m-aş întoarce în Vietnam!", intervine Sarah.

Din copilăria ei în Vietnam, Sarah îşi aminteşte în primul rînd de şopîrlele care stăteau nemişcate pe tavanul camerei în care dormea ea. Le vedea seara, înainte de culcare, le regăsea în acelaşi loc cînd deschidea ochii, dimineaţa. Micile reptile se strecurau în case prin ferestrele în permanenţă lipsite de geamuri.

Familia Phong, familie de chinezi din Vietnam, a ajuns la Montréal în 1976, cu şapte copii minori. Sarah avea atunci nouă ani şi nu fusese încă la şcoală, din cauza războiului. Astăzi, la Montréal, tatăl şi mama Phong, ajunşi demult la vîrsta pensiei, trăiesc într-un mediu 100% chinezesc.

Poate că Sarah, datorită biografiei ei atipice (aparţinînd unui grup mai mult sau mai puţin minoritar în ţara de origine, plecată de-acolo din cauza unui război), nu e cel mai potrivit exemplu care să susţină o idee simplu de înţeles: vîrsta la care emigrezi contează.

Început de iunie. Seară de seară, terasele de pe strada Côte-des-Neiges, între Edouard Montpetit şi Queen Mary, sînt arhipline. Cafenelele Van-Houtte, Brûlerie St-Denis şi Second Cup, restaurantele Nickels, St-Hubert, Falafel, Pizzedelic, noul restaurant vietnamez Pho, noua cafenea CaFelix, avînd patroni două românce, au terase. Care n-au, şi-au scos toate geamurile şi par să aibă. Numai La Caverne (restaurant rusesc acum, dar românesc, în urmă cu patru-cinci ani, pe cînd patron era un fost pilot de la Tarom) n-are ieşire la trotuar, pentru că-i ascuns într-un subsol.

Într-o seară de vineri, ne strîngem două cupluri de români, în jurul unei mese de pe terasa de la St-Hubert. Luăm bere şi aperitive. Trei dintre noi sînt amărîţi că nu-şi pot aprinde ţigările. Aflăm cu surprindere că reţeaua St-Hubert a hotărît să interzică fumatul chiar şi pe terasă. Pe trotuarul de peste drum trece un român pe care-l cunoaştem toţi, însoţit de o damă necunoscută nouă. Ni-i arătăm unul altuia şi ne exprimăm, amuzaţi, presupunerile.

Două ore mai tîrziu ne mutăm peste drum, la o masă de la Brûlerie St-Denis, la o cafea şi-o ţigară. Lîngă masa noastră se opreşte românul văzut de noi mai devreme. E singur, acum. Îşi face rost de un scaun şi ni se alătură. Mai stăm o oră împreună.

Ne prinde 11 seara. Vorbim de cunoştinţe comune, de foste şi viitoare fapte jurnalistice (toţi cei prezenţi au interese în direcţia asta), de planuri de vacanţă ori de trecut vara...

Parcă am fi la o terasă de restaurant din Drumul Taberei ori Militari.

CONSTITUȚIA EUROPEANĂ

PERSPECTIVE ROMÂNEȘTI

supliment editat de **Dilema veche** în colaborare cu **Societatea Academică din România**

Societatea Academică din România derulează proiectul „Dialoguri europene", proiect PHARE finanţat prin programul „Fondul Europa", prin care îşi propune să promoveze în spaţiul public dezbateri pe teme specifice procesului de integrare europeană. A cincea conferinţă din această serie a fost organizată în data de 15 iunie la sediul Institutului Naţional de Administraţie, cu tema: „Constituţia europeană şi România". Asociaţia Studenţilor de Ştiinţe Politice din SNSPA a fost co-organizator. Acest supliment rezumă ideile exprimate în cadrul conferinţei.

Alina MUNGIU-PIPPIDI

Europa reală şi cea imaginată

Constituţiile au fost întotdeauna foarte atractive pentru noii veniţi în arena politică. Ele servesc drept carte de vizită pentru parveniţii meritocraţi sau nemeritocraţi ai noilor state, pe care o tipăresc în grabă pentru a o trimite pe la casele statelor mai vechi şi a-şi face intrarea. Giovanni Sartori aduna numărul de pagini ale constituţiilor statelor noi şi constata că este invers proporţional cu tradiţia democratică a unui stat. Ţările Americii Latine au adoptat constituţii-fluviu. Diverse pseudodemocraţii africane le-au urmat, deîndată ce s-au eliberat. Ţările Europei de Est, această lume a treia dinaintea lumii a treia, au luat pur şi simplu textele din Europa de Vest ca dintr-un *shopping list* şi au hotărît pe care s-o adopte. Dacă în democraţiile organice şi vechi fiecare judecător era un interpret cu potenţial de coautor al Constituţiei, în cele noi mai nimeni nu ştia ce conţin textele constituţionale. Constituţiile vechi au fost modificate, la intervale de ani sau zeci de ani, atunci cînd realitatea le-a forţat limitele. Cele noi au rămas în mare măsură neatinse, pentru că erau ficţiuni sociale şi juridice, şi ca atare erau deasupra actualităţii.

Constituţia Europei a avut la bază măcar două tendinţe deosebite. Una, pragmatică, de a revizui şi simplifica instituţiile europene pentru a face posibilă gestionarea unei Europe de 25 de state. Acest lucru fusese deja făcut prin Tratatul de la Nisa, dar unele rezultate nu satisfăceau criteriile de funcţionalitate dorite. Cealaltă, simbolică, de a rezolva deficitul democratic european, adică lipsa de atenţie şi înţelegere a electoratelor europene faţă de procesele de integrare europeană, complicate şi cu o motivaţie greu de înţeles pentru public. Contradicţia nu e doar superficială, provine din două înţelegeri deosebite a ce este Uniunea Europeană, sau mai curînd a două grupuri diferite de oameni care o susţin. Primul este cel care susţine Uniunea ca instrument final de a salva vechiul stat-naţiune european, transformîndu-l într-un stat continental, şi mutînd, cum spunea în cea mai bună istorie existentă a Uniunii Europene istoricul britanic Alan Milward, frontierele protecţioniste de la graniţa naţională la graniţa Uniunii. Acestui grup îi aparţin mare parte din liderii politici, oamenii de afaceri, în general elitele cu resurse financiare şi politice. Grupul acesta îşi doreşte instituţii europene care să funcţioneze pentru a livra produsul pentru care au fost create, o Europă competitivă economic şi dinamică pentru a face faţă concurenţei globale, o Europă conformă cu Agenda de la Lisabona. Cel de-al doilea grup este format din idealiştii Europei, cei care cred că statul-naţiune a fost depăşit nu pentru că nu mai corespundea economiei globale, ci pentru că era pe de o parte rău, ţinîndu-se doar de războaie, pe de alta lăsat în urmă de timpuri, pentru că naţiunea, considerată o comunitate politică, nu mai corespunde timpurilor. Acest grup e format din elitele intelectuale umaniste, din stînga liberală europeană, jurnalişti, scriitori, oameni care şi-au făcut o profesie din detestarea propriei culturi şi preferă o cultură europeană mai vastă, mai puţin parohială, mai puţin tradiţională, şi ca atare promovează mitul că această cultură sau identitate comună deja există.

Problemele Constituţiei europene nu au început la invitarea Turciei în decembrie trecut. Ele datează de pe vremea cînd grupul al doilea a devenit purtătorul de cuvînt autonumit al grupului unu, şi cel mai vizibil promotor al proiectului european. Aşa s-a creat o Europă incomprehensibilă, ale cărei contradicţii nu-i deranjau decît pe cei cu o înţelegere superficială, o Europă cu un discurs tiermondist, dar care îşi subvenţiona şi proteja agricultura în faţa ţărilor preponderent agricole din Lumea a Treia, o coexistenţă schizofrenică între o Comisie promovînd competiţia şi economia de piaţă şi un discurs al unor state membre anticapitalist manifest în „modelul social european", un discurs despre valori şi solidaritate care s-a strecurat în textul Tratatului de la Nisa după ce precedentele tratate se rezumau la legi şi nu menţionau explicit valori. Toate aceste contradicţii se desfăşurau nestingherite, fiecare cu audienţa sa specială, dat fiind că – Eric Hobsbawm a spus-o răspicat şi corect anul trecut – un public european nu există pentru că nu are cum să existe. Naţiunile politice sînt circumscrise de spaţii de comunicare politică. Care e spaţiul comunicării politice europene şi ce limbă foloseşte el? Cei vreo 200.000 de cititori europeni ai *The Economist*, jumătatea de milion din peste zece ţări care citeşte *Financial Times*, mult mai puţinii cititori ai lui *The Independent* sau poate audienţa neînregistrată a emisiunii *Europa* de pe Euronews? Pe cine reprezintă Parlamentul european? Un demos inexistent, pentru că multitudinea de demosuri naţionale nu se coagulează într-unul european.

Necesitatea reală de a crea instituţii funcţionale şi juste nu trebuia împachetată într-o Constituţie

Dl Dominique Strauss Kahn a prezidat o comisie a UE în urmă cu vreo cîţiva ani, din care făceau parte Habermas şi vreo cîţiva înţelepţi faimoşi, din grupul doi mai ales, care mi-a adresat invitaţia, ca unui expert în opinie publică, să elaborez o lucrare care să documenteze deficitul de democraţie şi să fac sugestii corespunzătoare cum s-ar putea crea o identitate europeană care să mobilizeze mai bine poporul european. Oricît de flatantă a fost, a trebuit s-o declin, scriindu-i dlui Kahn că opinia publică, atunci cînd nu e vorba de eurobarometre tendenţioase, arată că nu există o identitate europeană şi că deficitul nu apare din pricina mult hulitei Comisii Europene şi a activităţii ei tehnocratice (birocratice, pentru detractori), ci a unui discurs de construcţie socială europeană care măreşte nepermis şi periculos distanţa dintre Europa ca proiect real şi Europa imaginată de oameni ca Habermas. Nu mă aşteptam ca răspunsul meu să apară în documentul final, şi mai bine că nu mă aşteptam, că nici nu a apărut.

Eroarea fundamentală s-a făcut atunci cînd s-a luat decizia ca necesitatea reală de a crea instituţii mai funcţionale şi mai juste, adică adecvînd puterea de decizie la contribuţia financiară, să fie împachetată ca o Constituţie care printr-un proces de deliberare extinsă să rezolve şi deficitul democratic. Aşa s-a ajuns la celebra Convenţie care a dezbătut dacă Dumnezeu trebuie pus sau nu la baza construcţiei europene.

Convenţia a fost departe de procedura de elaborare a Constituţiei americane, deşi aceasta din urmă a fost mereu prezentă ca o referinţă, mai ales în discursurile preşedintelui Giscard d'Estaing. Mi-l amintesc pe Bruno de Witte, expert de top în dreptul european şi profesor la European University Institute, convocîndu-ne la un *briefing* în 2003 pentru a ne spune că textul care va ieşi din Convenţie este de cea mai proastă calitate, ca text legal, posibilă, pentru că e rezultatul unei negocieri, pe de o parte între aspiraţii punctuale, mai curînd decît viziuni coerente, pe de altă parte între oameni care au valori la care ţin, mai curînd decît o înţelegere comprehensivă a felului în care funcţionează instituţiile. Cînd s-a ajuns la compromisul asupra instituţiilor, rectorul nostru, Yves Meny, a scris un articol devastator în *Le Monde* contra ideii unui preşedinte pe doi ani al Consiliului care se adaugă preşedintelui Comisiei, arătînd că scopul reformei era să clarifice instituţiile, nu să le încurce şi mai tare. De fapt, în timpul procesului, mai ales datorită războiului din Irak, devenise foarte vizibilă tendinţa unu, de a a reafirma Europa ca o uniune de state, dar cum pe de altă parte discursul doi era puternic, rezultatul a fost o încercare absurdă de a instrumentaliza ambele tendinţe în acelaşi timp, dînd mai multă putere şi Parlamentului. Singura inovaţie pozitivă a fost reunificarea celor două poziţii competitive din politica externă, cea de la Consiliu şi cea din Comisie, asumîndu-se pe bună dreptate că dacă lui Chris Patton îi succede cineva mai activ pot apărea tensiuni cu Consiliul.

Acest rezumat istoric este, desigur, un punct personal de vedere. Sînt de partea celor de la *The Economist*, care au sugerat de la început că e de bun-simţ ca atunci cînd un popor votează contra a ceva să nu mai presupunem atîta că de fapt votează pe o altă temă, ci chiar pe cea dată. Erau lucruri în neregulă cu Constituţia, izvorîte din tensiunea aceasta pe care am încercat să o explic, şi nu trebuie să plîngem după ea. Comisia lucrează deja să salveze puterile lui Solana, nefiind nevoie de o constituţie pentru asta, şi vom găsi o soluţie şi cu sistemul de vot. În rest, contradicţiile fundamentale nu se rezolvă incluzîndu-le ca atare în texte constituţionale, care trebuie să reflecte acel *minimum consensual* dintr-o societate. Sînt de acord că Europa e o societate, dar nu e, în termeni aristotelieni, o*politie*,şi dacă o tratăm ca atare în acest stadiu o să tot primim sancţiuni de la votanţi, care nu prea ştiu definiţii, dar percep perfect tensiunea dintre Europa reală şi cea imaginată.

***Alina Mungiu-Pippidi** este preşedintele SAR.*

Adrian SEVERIN

Spre Europa politică

Contextul european este de natură a ne conduce la concluzia că UE, aşa cum a evoluat de la Comunitatea Cărbunelui şi Oţelului pînă la Uniunea de la Maastricht, a ajuns la limitele ei istorice şi nu poate merge mai departe fără schimbarea sistemului care stă la baza ei. Ceea ce impune schimbarea UE este globalizarea, şi răspunsul la sfidarea globalizării este dat, pe de o parte, de procesul de extindere şi, pe de alta, de procesul de adîncire a integrării UE. De aceea avem nevoie de o constituţie, avem nevoie de un document care să marcheze chiar şi prin titlu ideea că trecem de la o Europă-piaţă la o Europă politică, de la o Europă regională la una globală, de la una interguvernamentală la una comunitară, sau mai degrabă federală, pentru că despre asta este vorba. Ne îndreptăm şi trebuie să ne îndreptăm spre o Europă federală, fără ca o Europă federală să fie un suprastat sau să instituie dictatura Bruxelles-ului.

Dacă această evoluţie nu are loc, ceea ce s-a realizat nu se mai poate păstra. Este limpede că o Germanie care a acceptat să renunţe la ideea Europei germane pentru ca ea însăşi să devină o Germanie europeană nu va putea accepta la infinit o Europă a haosului, care nu corespunde unui model coerent de coexistenţă. Şi dacă Germania, alături de alţii, se va simţi dezamăgită de nonperformanţa UE, aceştia vor căuta soluţii alternative, care se găsesc deja în cărţile de istorie. O politică în domeniul social cît de cît coordonată nu se poate realiza fără un minimum de organizare şi comunitarizare în politicile fiscale. Şi toate la un loc nu au sens fără politică externă comună, care nu este serioasă dacă nu poate recurge la ultimul instrument al politicii externe, şi anume politica de apărare. Toate acestea au o logică şi o coerenţă şi presupun o evoluţie de la ceea ce este la cu totul altceva. Pentru acest cu totul altceva, pentru această transformare de fond s-a impus realizarea Constituţiei europene.

S-a făcut apel la această formulă de dezbatere fără precedent care a fost Convenţia Europeană pentru că la nivelul guvernelor progresul a fost insuficient. S-a încercat antrenarea parlamentelor şi trebuie să spun: componenţa parlamentară a Convenţiei a imprimat un anumit caracter revoluţionar foarte bine temperat de reprezentanţii guvernelor. De asemenea, s-a încercat conexarea la acest efort a societăţii civile şi a organizaţiilor de tineret. Convenţia este rezultatul unui compromis care nu compromite viziunea, şi acesta este motivul pentru care am pledat şi o să pledez în continuare, alături de alţii, pentru adoptarea acestui document; este mult sub ceea ce mi-am dorit, dar este maximum ce se putea obţine fără a compromite ceea ce eu şi alţii visăm să devină Europa unită.

Există o legitimitate a statelor, dar şi o legitimitate a cetăţenilor, şi Constituţia întăreşte această legitimitate directă a Uniunii. Se consolidează ideea de cetăţenie europeană, cu efectul că aceia care sînt cetăţeni ai Europei au drepturi şi obligaţii fundamentale la nivel european, cu efectul că aceste persoane pot să-şi apere drepturile respective la nivel european printr-o justiţie transnaţională. O discuţie care rămîne este legată de elementele de coeziune ale acestei democraţii europene transnaţionale. Există criterii de coeziune foarte importante pentru că în funcţie de ele se stabileşte loialitatea cetăţeanului faţă de instituţiile europene. Dacă europenii ar putea să cîştige prin crearea de noi formule de exercitare a puterii la nivel local, naţional, european, atunci fără îndoială această Europă unită are un viitor. Cred că îl poate avea cu condiţia să facă aceste reforme despre care vorbim şi despre care se va mai vorbi. Din convingerea că acest subiect este posibil pleacă şi nevoia şi credinţa că această constituţie trebuie apărată, şi speranţa că ea, pînă la urmă, va supravieţui actualei stări de confuzie cu care se confruntă UE.

(fragment din intervenţia în cadrul dezbaterii)

Mai multe despre Constituţia europeană

Pentru cititorii interesaţi să afle mai multe despre proiectul de Constituţie europeană, recomandăm următoarele resurse web:

● *www.unizar.es/euroconstitucion/Home.htm* – proiect al Universităţii din Zaragoza, care cuprinde toate actele constitutive ale comunităţilor europene, începînd cu tratatele de la Paris şi Roma şi terminînd cu proiectul actual. Puteţi reconstitui dezbaterile pe marginea fiecărui act, formele intermediare şi întîlnirile oficiale care au dus la adoptarea sa.

● *european-convention.eu.int* – site-ul Convenţiei Europene, care a elaborat proiectul de text. Proiectul propus de Convenţie se găseşte şi în limba română la adresa: *european-convention.eu.int/docs/Treaty/850RO.pdf*

● *www.cer.org.uk/pdf/policybrief_constitution_july04.pdf* – dacă nu aveţi timp sau chef să citiţi cele 263 de pagini (exact!), găsiţi aici un excelent ghid de 8 pagini pregătit de *Centre for European Reform* cu tot ce este esenţial să ştiţi despre document.

Despre ce vorbim?

Unii îi spun „Constituţia" europeană. Alţii îi spun „Tratat constituţional". Numele oficial este „Proiect de Tratat de instituire a unei Constituţii pentru Europa". Adică şi tratat şi constituţie, sau nici tratat, nici constituţie. Cei care au exprimat opinii în acest supliment i-au spus ba aşa, ba altminteri, cei mai mulţi s-au referit la „Constituţie". Cititorii îşi vor da seama că vorbim despre acelaşi lucru. **(C. G.)**

A fost o experienţă foarte interesantă

– interviu cu Adrian SEVERIN, reprezentant al Parlamentului României în Convenţia Europeană –

Aţi spus în conferinţa SAR că ne îndreptăm sau trebuie să ne îndreptăm spre o Europă federală. De unde această credinţă, acest optimism, cînd toată lumea pare mai degrabă debusolată?

Debusolarea vine din neîncrederea în birocraţia europeană şi din lipsa unui discurs vizionar al elitei politice europene, din raţiuni care pînă la urmă ţin de politicianismul elitelor din ţările europene, care nu aduc în discuţia cetăţenilor problemele Europei şi nu formulează o viziune asupra Europei. În timpul Convenţiei Europene, care a elaborat Constituţia, am constatat că foarte mulţi dintre liderii politici europeni pur şi simplu ezită să spună popoarelor lor ceea ce UE este deja. În anumite domenii, UE funcţionează deja pe baze federale. Este adeseori folosit termenul de „comunitarism" pentru a suplini termenul de „federalism", pentru că acesta creează anumite emoţii. Dar asta duce la şi mai multă confuzie şi deturnează atenţia cetăţenilor europeni de la adevărata problemă.

Spuneaţi, tot la conferinţă, că acest text este mult sub ceea ce dvs. personal v-aţi fi dorit. Cum ar fi arătat Constituţia dacă era doar după Adrian Severin?

Ar fi trebuit să includă o guvernare comună economică. Am fost unul dintre aceia care au propus funcţia de ministru european de Afaceri Externe, care să fie vicepreşedinte al Comisiei şi în acelaşi timp preşedinte al Consiliului pentru Afaceri Externe, reuniunea miniştrilor de Externe din statele membre. În acelaşi timp, am fost într-un grup de iniţiatori care au propus şi crearea unui ministru european pentru Afaceri Economice şi Sociale. Care să aibă în domeniul economic aceleaşi puteri ca şi ministrul de Externe. După părerea mea nu mai poţi avea o piaţă unică fără politică economică şi de dezvoltare unică sau integrată, nu poţi avea o politică monetară comună, care acum este făcută de Banca Centrală Europeană, fără să ai o politică comercială comună. De asemenea, este imposibil ca UE să funcţioneze fără un minimum de armonizare a politicii fiscale, o politică fiscală care să asigure o anumită libertate a concurenţei. Prin politici fiscale organizate la nivel naţional se poate distorsiona în mod evident libera concurenţă la nivelul pieţei unice.

Dar dreptul de veto în materie de politică fiscală s-a menţinut chiar în textul Constituţiei. Cum a fost interacţiunea acolo, în cadrul Convenţiei, între cei ca dumneavoastră, federalişti, şi cei care au reuşit pînă la urmă să menţină dreptul de veto al statelor în domenii-cheie?

Una dintre ţările care au anunţat clar că se opun integrării politicilor fiscale a fost Marea Britanie, şi bătălia a fost foarte puternică. Însă pînă la urmă a trebuit să renunţăm pentru unele progrese în altă parte. În domeniul impozitelor directe, de pildă, s-a acceptat o anumită coordonare.

„Mi-e foarte simpatic Adrian Severin, dar este de un federalism cu care noi nu putem fi de acord"

În general, aţi spune că în forma finală a documentului au cîştigat federaliştii sau suveraniştii? Destui observatori spun că cei care susţin forma actuală a statelor naţionale au destule elemente în text unde să se regăsească.

Depinde pe ce poziţie te plasezi. Probabil că fiecare, de pe poziţia sa, va spune că celălalt a cîştigat mai mult. Eu cred că pînă la urmă suveraniştii au cîştigat mai mult, însă aceasta nu este decît o apreciere relativă, pentru că, pe de altă parte, federaliştii au făcut un progres semnificativ. După părerea mea, crearea unui post de preşedinte al UE cu un mandat de doi ani şi jumătate şi posibilitatea de prelungire este un asemenea progres. Este altceva decît preşedinţia rotativă de şase luni de pînă acum. Am spus mai devreme despre ministrul de Externe; crearea unei Agenţii Europene pentru Dezvoltarea Tehnologiei Militare şi de Apărare este o un alt pas spre o asemenea concepţie.

De fapt, ar fi fost.

Ar fi fost, este în concepţia acestui proiect de Constituţie. De asemenea, faptul că s-a extins foarte mult numărul cazurilor în care decizia se ia prin majoritate calificată şi nu prin unanimitate. Dar acest proces nu trebuie văzut ca federalism *versus* suveranism sau ca un transfer unilateral de atribuţii către un suprastat. Nu despre un suprastat este vorba, ci despre o altă manieră de exercitare a suveranităţii, care presupune, pe de o parte, o exercitare în comun a anumitor elemente de suveranitate, apoi o descentralizare, un transfer în jos către comunităţile locale a altor atribute ale suveranităţii naţionale actuale şi, în fine, menţinerea la nivelul statelor-naţiune a acelor atribute care pot fi menţinute cel mai bine la nivelul respectiv.

Haideţi să vorbim despre Convenţia Europeană, unde aţi fost membru. Aţi avut genul ăsta de ping-pong intelectual cu suveraniştii?

Am avut multiple asemenea dezbateri, unele dintre ele sînt chiar consemnate în diverse memorii scrise de unii participanţi la Convenţie. De pildă, fostul ministru francez al Afacerilor Europene, Alain Lamassoure, care este acum unul dintre cei mai cunoscuţi parlamentari europeni, dar şi unul dintre cei mai serioşi gînditori ai integrării europene; într-un volum numit „Istoria secretă a Convenţiei Europene", are cîteva pasaje în care redă lupta corp la corp între românul Adrian Severin şi ministrul britanic Peter Hain, în legătură cu politica externă şi de securitate comună. Şi, într-adevăr, cu Peter Hain, care îmi este prieten şi este un om foarte simpatic pe care tabloidele britanice îl tratează ca pe un eurofanatic, am avut o bătălie cvasicontinuă, pentru că, din punctul meu de vedere, el era un eurosceptic greu de acceptat într-o viziune federalistă. Au fost momente dramatice. Am avut serioase dispute cu o veche prietenă a mea, viceprim-ministrul suedez Lena Wallén, care fusese şi ministru de Externe al Suediei cînd eu eram ministru de Externe al României, şi care i-a spus după aceea unui prieten comun: mi-e foarte simpatic Adrian Severin, dar este de un federalism cu care noi nu putem fi de acord. Am propus un document care a fost ulterior susţinut de cîţiva membri marcanţi ai Convenţiei, între care germanul Elmar Brok, care era şi este preşedintele Comisiei de Politică Externă a Parlamentului European, de Alain Lamassoure şi de olandezul René van der Linden, care acum este preşedinte al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei. Cei trei au susţinut o propunere a mea privind instituirea funcţiei de ministru european al Afacerilor Externe, într-o formulă care pînă la urmă a fost adoptată de Convenţie şi care începea tocmai cu afirmarea faptului că avem nevoie de o politică externă comună, nu pentru că dorim să abandonăm politica naţională, ci pentru că dorim ca această politică să fie mai eficientă. Am avut genul ăsta de alianţe şi de grupări de persoane care gîndeau la fel şi care nu au ţinut seama de faptul că unii erau membri ai UE şi alţii erau abia candidaţi. A fost o experienţă foarte interesantă.

Ca eurooptimist şi federalist, aţi avut vreun moment în minte acest scenariu pesimist, că s-ar putea întîmpla ce s-a întîmplat la referendumurile recente?

Da, în permanenţă ne-am temut cu toţii că aşa ceva s-ar putea întîmpla, însă trebuie să vă mărturisc că nu am crezut că tocmai în Franţa şi în Olanda se va produce defecţiunea. M-am aşteptat ca ea să se producă în Marea Britanie şi în Danemarca, sau în Malta, deşi maltezii au adoptat chiar în aceste zile Constituţia europeană prin parlament.

Ce credeţi că se va întîmpla?

Nu sînt pe de-a întregul pesimist, cred că acest proces va fi dus pînă la capăt. Este posibil ca în cadrul său să mai apară alte răspunsuri negative, dar în orice caz această defecţiune franco-olandeză a dus la decizia de a prelungi procesul de dezbatere. Paradoxul este că ceea ce s-a întîmplat în Franţa şi în Olanda a deschis apetitul european pentru dezbatere.

Ne-am temut cu toţii că unele ţări ar putea să respingă Tratatul, însă trebuie să vă mărturisesc: nu am crezut că tocmai Franţa şi Olanda

Dar este dezbatere pe ce spune Constituţia? Mi se pare că este dezbatere pe frici mai degrabă, pe emoţii.

Este o dezbatere pe emoţii, dar cel puţin s-a creat un interes pentru problematica europeană, chiar dacă nu s-a ajuns în profunzime. Sub presiunea acestor evenimente, sper că liderii europeni vor ajunge să dezbată cu cetăţenii lor şi probleme europene. Liderii europeni s-au confruntat cu un compromis extrem de complicat, transpus într-un text îngrozitor de plictisitor şi de greu de priceput, şi cetăţenii au fost chemaţi să se pronunţe asupra lui. Cei mai mulţi nici nu şi-au dat silinţa să încerce să înţeleagă şi au votat împotriva unor lideri care nu aveau legătură cu textul respectiv.

Avînd în minte exemplul irlandezilor, care au repetat votul pentru Tratatul de la Nisa, vor vota francezii din nou?

Şi eu voiam să spun asta. Avem precedente de referendumuri care s-au repetat, eu cred că s-ar putea face acelaşi lucru în Franţa. După cum există şi o altă propunere ca, după terminarea procesului, pentru că nu este normal să-i spunem Poloniei să nu îşi consulte cetăţenii pentru că Franţa a votat negativ, să se ia o decizie la nivel european, astfel încît partea întîi, a doua şi a patra din Constituţie să fie păstrate. Este vorba despre cele care vorbesc despre principii şi instituţii, despre drepturile fundamentale şi despre mecanismele de decizie.

Deci, spuneţi că s-ar putea repeta referendumul doar pe aceste părţi?

Da, pentru că a treia este cea referitoare la politici. Iar politicile, fie vorba între noi, nu au ce să caute într-o constituţie pentru că ele ţin şi de ideologii. Este şi motivul pentru care partea a treia este şi foarte ambiguă şi compromisul acolo este complex, pentru că am încercat să punem împreună apa şi focul. Şi atunci, să lăsăm aceste politici pentru a fi puse în altă parte şi aplicate în funcţie de curentul ideologic predominant la un moment dat în Europa, iar cetăţenilor europeni să le dăm posibilitatea de a se pronunţa asupra a ceea ce este fundamental şi peren, drepturi, instituţii, procedee. Am simplifica mesajul şi am da o bază de plecare. Acum mi se pare prea tîrziu, însă încă de la început ar fi trebuit ca acesta să fie documentul prezentat şi el ar fi trebuit să fie supus nu unui şir de referendumuri naţionale, ci unui referendum cu adevărat european, care să se organizeze în aceeaşi zi în toate statele şi care să fie evaluat după votul global, şi nu la nivelul voturilor naţionale.

Ar fi trecut prin voturile esticilor.

Cu certitudine ar fi trecut prin voturile esticilor.

Cristian Ghinea, Teodor Meleşcanu, Adrian Severin, Viorel Coifan (rector INA) şi Daniel Dăianu

a consemnat Cristian GHINEA

Teodor MELEȘCANU

Mari deziluzii

Din intervenţia domnului Severin *(vezi p. I – n. ed.)* observ că există un anumit tip de abordare pe care aş dori să o comentez. Ideea europeană nu este o idee nouă şi ea de la bun început a fost promovată pe două tipuri de abordări distincte şi de multe ori conflictuale. Există ideea Europei federale, expusă aici de dl Severin, idee slab formulată în Constituţia europeană. Aceste idei generoase ale federalismului bazate pe idealuri şi pe dorinţe au fost întotdeauna unul din motoarele principale în evoluţia idealului european. Dar această abordare a fost în permanentă confruntare cu o alta extrem de pragmatică, reprezentată la nivelul guvernelor statelor UE, care de cele mai multe ori au temperat-o. Nu există în jocul politic internaţional idei şi ţeluri la nivelul celor care au fost prezentate astăzi aici. Statele naţionale din Europa sînt mereu gata să pună în comun domeniile unde au beneficii mai mari prin transferul de suveranitate decît prin exercitarea lor pe plan naţional. Nu are rost să ne facem iluzii pentru că vom avea mari deziluzii. Nimeni nu apreciază un domeniu în care se aplică politici integraţioniste europene dacă nu are convingerea că în acel domeniu beneficiile vor fi mai mari punînd în comun resursele decît dacă le-ar folosi singur. În rest, sînt poveşti.

La nivel internaţional, inclusiv european, dacă vrei să se întîmple ceva închei un tratat convenţional, statele îl ratifică şi se obligă să-l pună în aplicare. Nu există alt mecanism. Se încheie şi se ratifică un tratat, indiferent că-l fac prin referendum sau prin intermediul parlamentului. Şi în momentul acela obligaţiile respective devin obligaţiile statului.

Evoluţia UE este în sine o serie de realizări şi eşecuri. Nu vreau să vă închipuiţi că e o mare tragedie ce s-a întîmplat în Franţa şi în Olanda cu referendumurile. Mai bine de trei sferturi din ce scrie în Constituţia europeană sînt lucruri care au fost deja conţinute în tratatele succesive care au marcat evoluţia UE, ele sînt doar sistematizate aici. Cel puţin 25% sînt lucruri care pot fi rezolvate fără a fi nevoie de o Constituţie europeană şi rămîne un 5 - 10% de prevederi conţinute în tratatul constituţional care pot face foarte bine obiectul unor tratate multilaterale între statele membre. Vă rog să fiţi realişti, să nu credeţi că Europa se construieşte numai pe visuri şi pe idealuri, ci pe evaluări extrem de serioase ale statelor.

Aceasta explică de ce în materie de politică externă şi de securitate gradul de integrare este foarte scăzut. Majoritatea ţărilor europene consideră că îşi pot promova mai bine interesele naţionale printr-o politică de punere de acord a unor noţiuni de politică externă decît punînd lucrurile în comun. Asta este adevărata explicaţie, nu faptul că n-au înţeles suficient de bine, că nu realizează care este importanţa pentru Europa. Realitatea este foarte clară, extrem de dură şi trebuie s-o înţelegem ca atare, atît timp cît statele europene nu se pot pune de acord într-o poziţie comună privind criza din Irak, de pildă.

Pentru prima oară se vorbeşte foarte deschis şi clar despre conturarea progresivă a unei politici de apărare comune la nivelul ţărilor membre ale UE. Şi sînt cîteva noutăţi. Se prevede în acest proiect consultarea Parlamentului European cu privire la principalele aspecte pe politică de apărare comună. Un alt lucru foarte important îl reprezintă crearea postului de ministru al Afacerilor Externe al UE. Este crearea unei agenţii pentru apărare care nu numai că elaborează strategii comune de apărare pentru ţările UE, dar se ocupă de cercetare militară şi de producerea de armament.

UE este pe un drum pe care cele două abordări au existat şi vor exista în continuare: cea idealistă şi cea statală guvernamentală, care porneşte de la calcule extrem de solide. După părerea mea, UE nu s-ar fi putut realiza fără existenţa în paralel a celor două concepţii şi pînă la urmă acestea vor fi şi cele care, cu suişuri şi coborîşuri, vor modela evoluţia ideii europene.

Teodor Meleşcanu, *fost ministru de Externe, este în prezent senator.*

Cristian Ghinea, Adrian Severin, Viorel Coifan, Daniel Dăianu şi Ioana Iliescu

Ioana ILIESCU

O criză înseamnă un nou început

Un profesor american definea visul european ca pe o primă încercare a umanităţii de a crea o conştiinţă globală. Aceasta implică o mare responsabilitate pentru europeni, aşa cum părinţii fondatori ai Americii au avut acum două sute de ani, cînd lumea îşi îndrepta toate speranţele către ei. Transferul visului european în realitate reprezintă o formidabilă provocare. În acest moment ne aflăm într-o oarecare criză a UE, într-un moment de redefinire.

S-a spus că nu există nici o legătură între ratificarea Tratatului constituţional şi Tratatul de aderare a României. Din punct de vedere juridic, nu există nici o legătură, nici un impediment, însă din punct de vedere politic sînt foarte multe state membre care îşi pun întrebări legate de ratificarea Tratatului nostru de aderare, care dacă nu e ratificat de toate statele membre nu intră în vigoare. Deja sînt state membre ca Germania care spun că aşteaptă să vadă care sînt rezultatele României, chiar voci social-democrate germane spun că aderarea ar trebui amînată în orice caz cu un an. În acest context, ne întrebăm: oare europenii se tem doar de această Constituţie sau se tem de globalizare, această fantomă care bîntuie secolul nostru? Aş vrea să cred într-o Europă federală, însă cred că, acum, această Europă federală se îndepărtează de noi. Statele-naţiune doresc să-şi menţină chiar şi această suveranitate transferată, cedată, ţin cu tot dinadinsul la ea. Cineva spunea că UE este un automobil care doreşte să meargă, dar merge cu o singură roată, care este politica monetară, celelalte roţi, politica fiscală, de securitate şi externă sînt încă nefuncţionale. Aceasta demonstrează că statele naţionale nu sînt dispuse la mai mult.

Aş vrea să vă spun cîteva lucruri tehnice, pentru că în presă au apărut deja tot felul de idei, cum că această Constituţie este un proces mort, că nu are rost. Este adevărat că toate statele trebuie să ratifice Tratatul constituţional pentru ca acesta să poată intra în vigoare şi există o limită de timp, doi ani. Dacă în interval de doi ani de la data la care a început procesul de ratificare, doar 80% dintre state au ratificat Tratatul, şi 80%, în acest moment, înseamnă douăzeci de state membre, trebuie găsită o nouă soluţie politică. Deja se vorbeşte despre această nouă soluţie politică

România aderă automat la Constituţia europeană prin Tratatul de aderare, dacă aceasta va fi ratificată pînă la momentul în care noi vom deveni membri UE. Extinderea din 2004 a demonstrat că toate temerile euroscepticilor cu privire la un haos al extinderii cu zece noi state au fost nefondate, să sperăm că acelaşi lucru se va spune la un an după aderarea României şi a Bulgariei. Au apărut deja aspecte sensibile legate de clauzele de salvgardare, există un mecanism de avertizări pe care Comisia Europeană le transmite României.

Aderarea din 2007 trebuie privită ca o oportunitate. Ce se întîmplă dacă e mai tîrziu, cît pierdem, cît cîştigăm? Mulţi cred că UE s-ar putea să-şi fi atins limitele istorice. În istorie au existat multe imperii care au ajuns la acest punct; să sperăm că în cazul UE acest moment de limită istorică să fie un nou început şi în nici un caz un moment final. Probabil că UE trebuie regîndită, probabil că nici Constituţia nu a fost soluţia cea mai potrivită dacă ne gîndim că în partea a treia, privind politicile, au fost adunate lucruri din alte tratate şi puse laolaltă, însă ar trebui să privim acest moment de criză în sensul dezvoltării. Dezvoltarea se face în spirală şi orice moment de criză reprezintă de fapt un nou început de creştere şi este probabil necesară o reformare din temelii. Sperăm să avem şi noi şansa participării la această reformare a UE şi probabil că ar trebui să fim noi mai europeni decît europenii, dacă reuşim să ne dăm seama ce înseamnă acest europenism.

Ioana Iliescu *este consilier-negociator în Ministerul Integrării Europene.*

Sorin IONIȚĂ

Semn de sănătate intelectuală

Edin ce în ce mai clar ce bine este că sîntem prinşi în acest proces de lărgire a UE, ce aiuristice par acele dispute din urmă cu cîţiva ani, cînd voiam să alegem între NATO şi UE, ne gîndeam ce e mai bine, în ce ordine să le luăm, ca şi cînd ar fi depins de noi. Ce aiuristici par cei care se gîndeau nu cu mult timp în urmă că ar fi mai bine să amînăm aderarea la UE pînă în 2010, e clar în ce probleme am fi intrat dacă am fi jucat un asemenea joc.

Ar fi bine să ne gîndim care e valoarea noastră adăugată, cum gîndim viitorul în UE şi ce idei proaspete avem noi să livrăm şi asta aşteptăm noi la SAR de la dezbaterea pe care am organizat-o. După criza declanşată de cele două referendumuri, dl Verheugen a venit cu o declaraţie fericită, care a dat un semn chiar de sănătate intelectuală a unui înalt oficial, spunînd foarte clar lucrurilor pe nume, şi anume că problemele în UE sînt legate de globalizare, că nemulţumirea populară ţine de politica naţională a unora din acele ţări şi că fără extindere probabil problemele lor ar fi fost mai rele decît cu extindere. Că Germania şi Austria, de exemplu, au beneficiat după primul val de extindere, e dovedit de comparaţia că sînt mai mulţi nemţi care lucrează în Polonia decît polonezi care lucrează în Germania şi lucrează acolo pe salarii mai mari ca în Germania, dar şi polonezii din Germania lucrează pe salarii mai mari decît în Polonia, ceea ce arată că avantajul este real şi că această liberalizare aduce prosperitate pentru toată lumea.

Sorin Ioniţă *este director executiv al SAR.*

Textele din această pagină reproduc fragmente din intervenţiile participanţilor la conferinţă.

Daniel DĂIANU

Economia europeană între proiect şi realitate

Dacă sînt dificultăţi majore în a da Uniunii o „constituţie", pentru cei care au urmărit atent evoluţia Uniunii Europene, mai ales după introducerea euro, problemele se rezumă uşor la evidenţa că în ultimii ani fenomenele de divergenţă le-au dominat pe cele de convergenţă. Nu este o constatare încurajantă, dacă admitem că fără convergenţă UE nu are cum să funcţioneze bine; deficitul de convergenţă generează tendinţe centrifuge, chiar dezorganizare. În Uniune se decide prea puţin în materie de politică bugetară comună, în materie de politică educaţională, în cercetare şi dezvoltare ştiinţifică, care sînt domenii extrem de importante. Scaunului pe care stă Uniunea îi lipsesc picioare! Să nu uităm că Agenda Lisabona s-a născut din îngrijorarea faţă de perspectiva viitorului mai îndepărtat, avînd în vedere insuficienţele construcţiei Uniunii.

Există viziuni diferite în privinţa evoluţiei; aceste viziuni au coabitat uneori mai bine, alteori sub forma unui incest evident, sau a unei mezalianţe. În timp ce Franţa şi Germania sînt federaliste (mai integraţioniste), Marea Britanie are o viziune mult mai *loose* privind mişcarea Uniunii; unii spun, exagerînd parţial, că viziunea britanică urmăreşte, în esenţă, numai o arie de comerţ liber. Există şi alte variaţiuni privind filozofia construcţiei Uniunii. Din păcate, incapacitatea de a reforma structurile interne instituţionale nu ajută evoluţia ei spre o funcţionare mai bună.

Ţările din Est practică un model de sistem economic mai liberal, mai bine adaptat presiunilor globalizării

Respingerea tratatului constituţional este doar un simptom al deficitului de convergenţă. Acest deficit există în plan economic, în materie de politici şi de formare a pieţelor unice. De exemplu, în domeniul serviciilor financiare nu există piaţă unică autentică. Ţările mari îşi apără cu cerbicie sistemele bancare; ţările central şi est-europene, inclusiv România şi Bulgaria, sînt mai deschise din acest punct de vedere. Această observaţie este valabilă şi pentru domeniul utilităţilor publice. Şi pe fondul reformelor impuse de tranziţia postcomunistă, aceste ţări din Est practică un model de sistem economic mai liberal (în accepţia europeană), mai bine adaptat presiunilor globalizării.

Atunci cînd vorbim despre UE, trebuie să facem distincţie între ceea ce se spune/afirmă şi ceea ce se practică. Există o varietate mare de performanţe economice între ţările membre, ceea ce este surprinzător pentru cei care gîndesc că UE este o entitate omogenă, uniformă, că peste tot performanţele sînt apropiate. Nu este aşa. Ţările scandinave sînt considerabil mai performante decît partea de centru, „miezul" Uniunii, care înseamnă chiar ţările fondatoare, cele care au statuat bazele Comunităţii prin Tratatul de la Roma, în 1957. „Miezul" este o zonă relativ stagnantă economic, care include Germania, Franţa, Italia, aceasta din urmă fiind economia mare bolnavă a Europei. Şi zona sudică este subperformantă, deşi Spania nu stă rău în anumite domenii.

Putem vorbi despre o geografie a dinamicii economice care se dualizează pe două axe; avem o dualizare înăuntrul vechii UE (cei 15), cu zona scandinavă care este înalt performantă, deşi are un stat asistenţial/providenţial superdezvoltat (unii ar spune că este hipertrofiat) dacă ne uităm la bugetul public ca pondere în PIB, la sumele alocate asistenţei sociale; ţările nordice au pieţe ale muncii flexibile (se promovează aşa-numitul *workfare* – adică asistenţa socială care să motiveze şi să ajute şomerii să reintre în circuitul muncii) şi alocă mult pentru cercetare şi dezvoltare – 3% din PIB. De cealaltă parte, avem zona sudică subperformantă. O altă axă contrapune vestul Uniunii noilor ţări membre; acestea din urmă, deşi sînt ţări sărace în Europa (venit/loc. între 35-60% din media UE), au o rată de creştere economică înaltă – o creştere a PIB-ului de 5-6% anual, faţă de sub 2% în medie în vestul Uniunii. Este, într-un fel, o inversare paradoxală, dar nu inexplicabilă a situaţiei din deceniul trecut; ţările care au intrat în Uniune în 2004 sînt mai dinamice şi, în pofida vulnerabilităţilor pe care le au, oferă o perspectivă, o percepţie de mai bine pentru populaţie. În timp ce pentru Est, Uniunea este în continuare un proiect atractiv, o ancoră pentru reforma instituţională şi schimbări structurale (chiar dacă dureroase prin unele efecte asupra multor cetăţeni), pentru nu puţini din Vest acest proiect pare să-şi fi pierdut relevanţa. Numeroşi tineri nu sînt ataşaţi memoriei colective postbelice şi nu reacţionează neapărat pozitiv la presiuni de ordin economic, la nevoia de adaptare la schimbări tehnologice şi economice.

Europa îmbătrîneşte, se fac tot mai puţini copii, instituţia familiei, care este celula de bază a unei comunităţi, este privită

O Europă îmbătrînită trebuie să facă faţă asaltului dinspre lumea care acum se dezvoltă, care profită de globalizare

uneori drept ceva desuet, se manifestă şi o criză morală. Şi această Europă trebuie să facă faţă asaltului dinspre lumea care acum se dezvoltă, care profită de globalizare. Salarii foarte mici combinate cu noile tehnologii informaţionale şi comunicaţionale, aşa cum se întîmplă în zone din Asia (mai ales în China şi India, care înseamnă împreună 1/3 din populaţia globului), reprezintă o provocare extraordinară pentru economiile mature; fără un val de performanţă tehnologică extraordinar Europa va rezista tot mai greu combinaţiei tehnologii înalte – salarii mici, cu care vin concurenţii. Aici Europa nu are încă un răspuns adecvat, deşi Agenda Lisabona arată că oameni politici de vîrf conştientizează esenţa problemei. Se încearcă răspunsuri la nivel naţional, ceea ce nu este nefiresc în condiţiile date şi conduce la varietate de performanţă în cadrul UE. Pe un alt plan, moneda unică reclamă un grad de coordonare a politicilor economice care este insuficient în momentul de faţă. Politica fiscală continuă să fie atributul statului naţional, ca şi multe alte politici care rămîn în limitele cadrului naţional. Tratatul constituţional rezolvă unele chestiuni, dar are limite evidente.

Cît despre România, avem nevoie de un sistem economic cît mai flexibil într-o lume cu incertitudini în creştere şi sub impactul noii revoluţii industriale (comunicaţionale şi informaţionale). Apropo de carta socială despre care vorbeşte Tratatul, de eşafodajul instituţiilor noastre: trebuie să luăm din Europa ce e mai potrivit pentru noi, avînd în vedere lumea în schimbare, astfel încît să avem vigoare economică, creştere economică durabilă. Avem nevoie de finanţe publice sănătoase, deoarece ne aşteaptă un şoc bugetar în 2007; avem o mare problemă în legătură cu absorbţia fondurilor UE şi de aceea trebuie să formăm vehicule instituţionale adecvate, să ne procurăm expertiză (să facem apel la tinerii noştri şcoliţi în străinătate, dintre care unii sînt excepţionali); trebuie să absorbim cît mai multe tehnologii noi (educaţia este cheia succesului aici) pentru a susţine dezvoltarea economică; avem o mare problemă cu modernizarea rurală.

Dar să credem în Uniune, în pariul de modernizare a României.

(fragment din intervenţia în cadrul dezbaterii)

Daniel Dăianu, *fost ministru de Finanţe, este preşedintele Societăţii Române de Economie (SOREC).*

Mihnea ANASTASIU

Constituţia inutilă

Trebuie să începem prin a ne pune întrebarea dacă Uniunea Europeană are într-adevăr nevoie de un Tratat constituţional. Preşedintele conservator al Republicii Cehe, Vaclav Klaus, unul din euroscepticii de seamă ai momentului, ar spune că ideea unei Constituţii europene este absurdă din start. Pentru a avea o constituţie este nevoie de o naţiune de la care să emane; or, această naţiune europeană nu există. Nu există o comunitate civică la nivel european care să împărtăşească valori comune, să fie conştientă de interesele sale specifice şi de singularitatea sa. Trebuie să admitem că cetăţenii europeni rămîn ataşaţi vechilor state naţionale, mai coerente din punct de vedere ideologic decît o structură supranaţională de tipul Uniunii Europene.

Entuziaştii construcţiei europene vor spune că UE are mare nevoie de un document care să reglementeze raporturile instituţionale şi să faciliteze procedurile de decizie în cadrul Europei extinse la 25 de state membre. Faptul că Tratatul de la Nisa este insuficient pentru funcţionarea eficace a Uniunii actuale este destul de clar. Nu la fel de clar este de ce aceste noi reglementări nu ar putea fi cuprinse într-un nou tratat de tipul celor de la Maastricht, Amsterdam sau Nisa, şi este nevoie de adoptarea unui text stufos, numit pretenţios *Tratat constituţional*. Din nou, eurofilii ar putea argumenta că acest lucru este, înainte de toate, un gest simbolic, şi reprezintă o nouă etapă a construcţiei europene. Aceştia obişnuiesc să compare procesul de aprofundare al Uniunii cu mersul pe bicicletă, adică Europa ar trebui mereu să năzuiască spre o integrare mai profundă, altminteri întregul proiect s-ar putea nărui. Imaginea este, trebuie să recunoaştem, foarte plastică şi sugestivă, însă nu este deloc susţinută de argumente. În fapt, Europa unită, în diversele sale forme, a suferit mai multe perioade de stagnare a procesului de integrare şi de extindere, atît în anii '60 cît şi în cea mai mare parte a anilor '70. Aceste lucruri nu au dus însă niciodată la desfiinţarea sa, ci, dimpotrivă, au reprezentat încercări din care Uniunea a ieşit întărită şi maturizată.

O altă sperietoare pe care eurobirocraţii o folosesc cu plăcere şi abilitate este perspectiva unei Europe căzute pradă exacerbării naţionalismelor şi trebuind să facă faţă unor succesiuni de crize în raporturile interstatale. Dacă la începuturile construcţiei europene aceste argumente aveau un impact puternic în cadrul naţiunilor europene, ce aveau proaspătă în minte imaginea continentului răvăşit de două conflagraţii mondiale, în prezent cetăţenii europeni au alte temeri şi alte preocupări. Pentru a face atrăgător proiectul european este nevoie să se facă apel la altfel de argumente şi întîi de toate să fie clar către ce fel de uniune evoluează UE. Un consens la nivel comunitar pare să nu existe în acest moment, iar acest lucru s-a reflectat foarte clar în textul constituţional, unde prevederile de esenţă liberală alternau aproape antitetic cu cele de inspiraţie socialistă. Or, ideea unei Europe dinamice din punct de vedere economic, generoase şi protectoare din punct de vedere social, nu prea este una realistă. De asemenea, Europa trebuie să arate clar că înţelege să înlăture deficitul democratic de care suferă, atît în ceea ce priveşte procesul de luare a deciziilor, cît şi prin desfiinţarea unui monopol ideologic instaurat la nivelul organismelor europene. Acest fapt a fost evidenţiat de disputa iscată în toamna trecută în legătură cu validarea noii Comisii Europene în Parlamentul de la Strasbourg, atunci cînd un candidat italian de dreapta, Rocco Buttiglione, a fost respins mai degrabă pentru un delict de opinie decît pentru o vină reală, în timp ce un fost comunist maghiar, Laszlo Kovacs, dovedit a fi şi slab pregătit profesional, a fost acceptat în cele din urmă.

După respingerea Tratatului constituţional prin referendum de către două naţiuni fondatoare ale Comunităţilor Europene, Franţa şi Olanda, putem spune că proiectul constituţional european este mort. Acest lucru nu înseamnă că unele din prevederile sale nu pot fi valorificate de către Uniune sub o altă formă. Un tratat mai puţin ambiţios ar putea să instituie acea poziţie de preşedinte al Consiliului European, cu rol de coordonare a funcţiilor acestuia. De asemenea, o declaraţie a drepturilor cetăţenilor europeni poate constitui un document separat, eventual ulterior supus aprobării statelor membre. S-ar putea reforma procesul de luare a deciziilor la nivel comunitar prin coborîrea plafonului necesar obţinerii majorităţii calificate şi prin restrîngerea posibilităţii apariţiei coaliţiilor de state opuse unor iniţiative. În fine, s-ar putea institui acel ministru de Externe european, cu menţiunea că acest fapt ridică probleme foarte sensibile legate de suveranitatea statelor, exercitarea politicii externe fiind unul din atributele suveranităţii.

Chestiunea Constituţiei europene şi a evoluţiei viitoare a proiectului european trebuie tratată şi din perspectivă românească. Interesul românesc în această privinţă ar trebui să fie mai degrabă de a menţine Uniunea în tiparul în care este ea acum, nefiind deloc agreabil să încerci să te integrezi într-o uniune diferită de cea cu care ai negociat aderarea vreme de cinci ani. De asemenea, nevoile noastre de securitate fiind legate de NATO şi de parteneriatul cu Statele Unite, România ar trebui să fie sensibilă la orice nouă iniţiativă de aprofundare a politicii externe şi de securitate comună a Uniunii Europene, pentru că acest proces poate leza la un moment dat funcţionalitatea Alianţei Nord-Atlantice şi poate priva România de umbrela de securitate de care are mare nevoie.

Mihnea Anastasiu este student la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.

PROGRAM FONDUL EUROPA
Constituţia europeană,
supliment al revistei *Dilema veche* nr. 78,
15-21 iulie 2005
Realizat în colaborare cu SAR
Conţinutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziţia oficială a UE
Coordonatori: Cristian GHINEA *(Dilema veche)*
şi Laura SIMIONESCU *(SAR)*
SAR Romanian Academic Society
UNIUNEA EUROPEANĂ
Proiect finanţat prin Phare

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

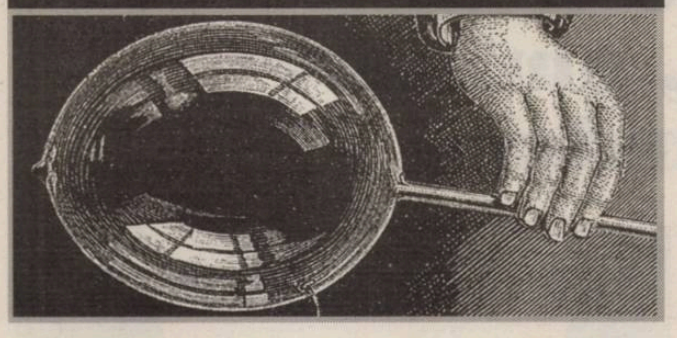

Dragostea e oarbă

Federal Drugs Administration ne previne că Viagra poate cauza orbire, confirmînd astfel ce ştia tot satul. Taina ce face ca oamenii să se simtă atraşi unii către alţii va rămîne veşnic ascunsă în întuneric. Nu numai că dragostea e oarbă, dar oamenii vor să fie orbi atunci cînd iubesc. De aceea închid ochii atunci cînd se gîndesc la iubirile lor şi, adesea, cînd fac dragoste. Dragostea face pururi curte întunericului. Habitatul iubirii este întunericul: colţuri întunecoase, baruri întunecoase, alei întunecoase, camere întunecoase, noaptea însăşi. Chiar şi cele mai îndrăzneţe imagini porno recurg, pentru eficienţă, la lumini palide. Întunericul e necesar pentru a umple deplin fantasmele cu făptura iubitului. În întuneric, fiecare poate să-şi întindă iubiţii, să îi îndoaie şi să-i modeleze ca să ia forma iubirii lor. Cîte iubiri nu au fost fărîmate de un fulger de lumină, de aprinderea accidentală a unui întrerupător sau de lanterna unui poliţist? Dragostea mai are nevoie de întuneric şi ca să ţină departe aşa-numita „lume reală", pentru că cei îndrăgostiţi nu au nici o nevoie de ea. Cei îndrăgostiţi poartă ochelari negri şi umblă legaţi la ochi şi dansează în beznă. Una din căile prin care puritanii au încercat să convingă lumea să fugă de sex a fost să creeze un mediu iluminat brutal. Tortura presupune întotdeauna lumini puternice. Cazărmile sînt luminate ca nişte adevărate scene de spectacol. Nimic nu încîntă mai mult o mironosiţă decît vederea umbrelor ce se topesc.

Asta nu înseamnă că orbirea, ca o boală permanentă, este dezirabilă. Un sondaj de opinie neoficial printre poeţii orbi a relevat că ar prefera să fie orbi numai din cînd în cînd, poate chiar niciodată. Nu s-a demonstrat cu probe că Viagra produce orbire permanentă. Au existat nişte cazuri, rare, dar acestea ar putea fi doar oameni care au refuzat să mai iasă la lumină după o experienţă sexuală deosebit de profundă. Poate că oamenii aceia sînt nişte radicali. S-a spus adeseori că Viagra îi inundă pe consumatori într-o lumină albastră. Partenerii înghiţitorilor de Viagra au o nuanţă albăstrie, o aură care se lipeşte şi de obiectele din jurul lor, precum abajururile şi farfuriile de la cină. Nu e nimic rău în a vedea totul în albastru. Multe zeităţi sînt înfăţişate cu podoabe şi aure albastre. Vishnu este albastru cu totul, cred. În orice caz, o nuanţă de albastru cu o idee de orbire temporară este un preţ mic pentru scufundarea în misterele dragostei. Dacă se va dovedi că Viagra vă orbeşte pentru totdeauna, atunci trebuie să alegeţi: trebuie (sau poate) omul să trăiască orbit de dragoste sau există o alternativă? Cum ar fi să nu îmbătrîneşti niciodată, de exemplu?

© L. Munteanu

(traducere de Ioana AVĂDANI)

o perspectivă transatlantică

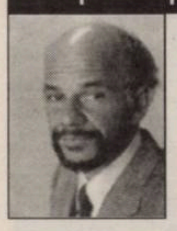

Melvyn KRAUSS

Nu daţi vina pe euro

Euro este una dintre poveştile de succes clare ale Uniunii Europene. Totuşi, a devenit „băieţelul sfrijit" pe care se aruncă vina după ce olandezii şi francezii au respins Constituţia UE. Ministrul italian al Muncii, Roberto Maroni, a mers pînă la a sugera ca Italia să părăsească zona euro şi să revină la liră.

Pe cine încearcă să păcălească? Nostalgia lui Maroni pentru liră nu este altceva decît o manevră electorală transparentă – şi iresponsabilă – a Ligii Nordului, o încercare de a da vina pe Romano Prodi pentru starea economică prezentă a ţării, Prodi fiind fostul preşedinte al Comisiei Europene şi candidat de centru stînga în viitoarele alegeri. Economistul-şef al Băncii Centrale Europene, Otmar Issing, consideră că o întoarcere la liră ar fi o „sinucidere economică" pentru Italia. Euro a făcut ca obligaţiunile guvernului italian să fie la fel de sigure ca ale celui german, pentru că Banca Centrală Europeană e dispusă să le accepte pe amîndouă, în condiţii egale, ca garanţii pentru împrumuturi. Acest lucru a redus semnificativ costurile împrumuturilor făcute de guvernul italian. Oare ministrul italian s-a gîndit cum va plăti guvernul său cheltuielile cu asigurările sociale şi alte tipuri de cheltuieli dacă ratele dobînzii nu vor mai fi subvenţionate de Banca Centrală Europeană?

Poate că Maroni vrea ca Italia să revină la liră pentru a o putea devaloriza la nevoie. Euro a adus un avantaj important Germaniei, unde se dezvoltă o nostalgie nejustificată pentru marcă – monedă puternică –, sentiment încurajat de atitudinea potrivnică monedei comune a oficialilor guvernamentali. Euro opreşte ţări ca Franţa şi Italia să joace vechiul joc protecţionist de devalorizare a monedei naţionale, pe spinarea Germaniei. Avantajele competitive recent cîştigate de Germania datorită reformelor economice sînt protejate de euro. Acestea sînt veşti bune. Competitivitatea crescută, facilitată de euro, îmbunătăţeşte perspectivele Germaniei pe termen mediu.

Populaţia germană – care aşteaptă redresarea economică şi a obosit să primească doar justificări – nu a fost păcălită de criticile aduse euro şi Băncii Centrale Europene de către guvernul german şi i-a provocat cancelarului Schroeder o înfrîngere decisivă în alegerile din landul Renania de Nord-Westfalia (dacă nemţii s-ar fi lăsat păcăliţi, ar fi fost mai iertători). Jacques Chirac – un alt mare critic al euro şi al BCE – a suferit o scădere personală în sondaje după ce francezii au respins Constituţia europeană. Populaţia pare a le spune liderilor alianţei franco-germane aflaţi pe picior de plecare: nu vă mai scuzaţi atîta şi faceţi în aşa fel încît economiile noastre să devină din nou performante.

Crede cineva că Franţa ar fi votat „nu" dacă ratele de creştere economică ar fi fost dublul sau triplul nivelului actual? Acelaşi lucru este valabil în Olanda, care şi ea a respins Constituţia. Spre deosebire de francezi, olandezii nu au criticat euro, chiar dacă, fiind o economie de mărime medie, Olanda ar fi avut motive de nemulţumire, anume modul în care este aplicat aşa-numitul „Pact de stabilitate" pentru controlul deficitului bugetar. Olanda a respectat regulile pactului, dar ţări precum Franţa, Italia şi Germania au primit din partea autorităţilor responsabile undă verde să le încalce. Această îngăduinţă nu a fost nici corectă, nici inteligentă şi a contribuit într-o anumită măsură la votul negativ olandez. Franţa, pe de altă parte, a fost beneficiara acestei discriminări – şi totuşi critică euro şi votează „nu".

Există însă şi veşti bune din Europa: actualii conducători din ţările mari – Schroeder în Germania, Chirac în Franţa şi Silvio Berlusconi în Italia – sînt pe picior de plecare. Se va deschide calea pentru noi lideri care să repună în funcţiune motoarele creşterii economice europene. Vestea rea este că toţi trei aparţin acelui gen de politicieni incapabili să facă măcar înainte de plecare reformele de care Europa are atîta nevoie. Acest punct de vedere a fost exprimat recent de un fost preşedinte al Băncii Centrale Europene într-un interviu la CNN: Europa mai trebuie să aştepte pînă cînd să pornească din nou lentele motoare de creştere.

Între timp, euro a scăzut comparativ cu celelalte valute şi au apărut discuţii în anumite cercuri – discuţii corect denumite „absurde" de către Otmar Issing şi Axel Weber, preşedintele Bundesbank – sugerînd că „Proiectul european" este în pericol. Cum moneda comună a scăzut, băncile centrale asiatice au cumpărat euro pentru a-şi proteja rezervele pe care le au în această valută. Este, deci, înţelept să cumperi euro – nu să-l critici.

***Melvyn Krauss** este* senior fellow *la Institutul Hoover de la Universitatea Stanford.*

Copyright: Project Syndicate, 2005
www.project-syndicate.org

traducere de Cristian GHINEA

Evenimentele anului 2005, Sfântu Gheorghe, Delta Dunării

FVNDATIA ANONIMVL

*** Festivalul de poezie PROMETHEVS (17 - 26 iunie 2005) *** Presedinte Juriu: Florian Pittis
Participă 12 tineri poeți. Înscrieri până la data de 30 aprilie 2005. Preselecția în perioada 01 - 15 mai 2005.
Programul festivalului:
17 iunie - sosirea la Sf. Gheorghe, cazarea
18 - 21 iunie - program de lucru şi excursii în Delta Dunării
22 - 24 iunie - prezentarea poeziilor în concurs
25 iunie - deliberarea juriului / publicului, decernarea premiilor
26 iunie - plecarea din Sf. Gheorghe
premiul I: 20.000.000 lei; premiul II: 15.000.000 lei; premiul III: 10.000.000 lei

*** Tabăra de sculptură PROMETHEVS (01 - 10 iulie 2005) *** Presedinte Juriu: **Mihai Oroveanu**
Participă 12 tineri sculptori. Înscrieri până la data de 15 mai 2005.
Selecția participanților în urma participării la expoziții de grup în CLVBVL PROMETHEVS, în perioada 01 - 08 iunie 2005.
Programul taberei:
01 iulie - sosirea la Sf. Gheorghe, cazarea
02 - 08 iulie - program de lucru şi excursii în Delta Dunării
09 iulie - deliberarea juriului / publicului, decernarea premiilor
10 iulie - plecarea din Sf. Gheorghe
Lucrările de sculptură vor fi expuse permanent la Sf. Gheorghe.
premiul I: 20.000.000 lei; premiul II: 15.000.000 lei; premiul III: 10.000.000 lei

*** Festivalul de muzică tânără PROMETHEVS (15 - 24 iulie 2005) *** Presedinte Juriu: Nicu Alifantis
Participă 7 tineri soliști sau formații. Înscrieri până la data de 15 iunie 2005. Selecția participanților pe baza a 3 piese înregistrate.
Programul festivalului:
15 iulie - sosirea la Sf. Gheorghe, cazarea
16 - 22 iulie - concurs şi excursii în Delta Dunării
23 iulie - deliberarea juriului / publicului, decernarea premiilor
24 iulie - plecarea din Sf. Gheorghe
premiul publicului: 10.000.000 lei

Toți câștigătorii premiului I vor fi nominalizați pentru Secțiunea Opera Prima a Marilor Premii Prometheus, ediția 2005.
La preselecție sunt admiși tineri cu vârsta maximă 25 de ani, care trimit la adresa Fundației ANONIMVL
B-dul Primăverii nr. 12, sector 1, București sau la office@anonimul.ro
lucrările necesare înscrierii, respectiv:
** Secțiunea poezie - CV, fotografie şi trei poezii;*
** Secțiunea sculptură - CV, fotografie şi fotografii a câte trei lucrări;*
** Secțiunea muzică tânără - CV, fotografie şi CD / casetă audio cu 3 piese.*
Detalii suplimentare la telefon: (021) 230.23.59 sau pe www.anonimul.ro.

*** Festivalul Internațional de Film Independent ANONIMVL** (01 August - 04 septembrie 2005) *
Presedinte Festival: Marcel Iures
Programul festivalului:
01 - 14 august - retrospectiva Ediției I, 2004: lungmetraj, documentar, scurtmetraj (în camping)
16 august - Festivitatea de Deschidere Ediția a II-a, 2005 (în camping)
17 - 19 august - proiecții competiție Ediția a II-a, 2005: lungmetraj (în camping);
lungmetraj, documentar, scurtmetraj (în tabăra ANONIMUL)
20 august - Festivitatea de Decernare a premiilor (în camping)
21 august - 03 septembrie - proiecții competiție Ediția a II-a, 2005:
scurtmetraj, documentar şi programe paralele (în camping)
04 septembrie - petrecere de închidere (în camping)
Detalii suplimentare la telefon: (021) 230.16.93 sau pe www.anonimul.ro.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Fayyum

Egiptul elenistic – un calup spaţio-temporal de rară fascinaţie – a generat, prin portretele funerare de la Fayyum, atît matricea icoanei bizantine, cît şi ţesutul artei moderne. Asemenea piese s-au descoperit în numeroase alte situri (precum necropolele din Philadelphia, Arsinoe sau Antinoopolis), însă Fayyumul rămîne denumirea lor emblematică. Celor ce nu le-au admirat pînă acum, nici măcar în reproduceri, le reamintesc că vorbim despre portretele pe suport de lemn sau de in, executate în encaustică sau tempera, cu care egiptenii din epoca Ptolemeilor se „înfăţişau" dinaintea eternităţii. Ele erau încastrate în „fereastra" superioară a sarcofagelor, evocînd fizionomia exactă a defunctului. Şi tocmai această pretenţie de realism le deosebeşte de hieratismul reprezentărilor din Egiptul faraonic, tot aşa cum statuile romane diferă, prin particularizare, de seriile fixe ale statuarului grecesc clasic.

Cu icoana bizantină se înrudesc portretele fayyumite atît sub raport tehnic (ambele aplică, pe lîngă fondul de aur, trecerea graduală de la culorile sumbre către cele deschise), cît şi ca aspect: tuşe pregnante, accent psihologizant pe forţa *privirii* sau voinţa de a certifica supravieţuirea subiectului prin expresia lui de completă *serenitate* şi căutată *vivacitate*.Succesul acestei arte îmbibate de convingeri teologice se măsura prin gradul ei de *animaţie*, adică prin capacitatea ei de a-i transmite spectatorului senzaţia că decedatul (cu trupul bine bandajat prin mumificare) se bucură de o perenă *însufleţire*.

Asemenea scrierilor lui Aristofan, Menandru ori Petroniu, portretistica fayyumită constituie o neasemuită sursă de informaţii istorice. Morţi de toate vîrstele şi condiţiile sociale îşi etalează, cu virtuţi tipologice, vestimentaţia şi coafurile, bijuteriile şi însemnele, ajutîndu-ne astfel să colecţionăm deopotrivă singulare stări empatice (provocate de „întîlnirea" cu nişte semeni de acum două milenii) şi date referitoare la stilul de viaţă al societăţilor „alexandrine". În fapt, portretistica fayyumită sintetizează artefactele greco-egiptene din vremea ocupaţiei romane, preia naturalismul lui Apelles (pictorul lui Alexandru cel Mare), sublimează arta frescelor din Italia meridională (Pompei, Herculanum) şi face tranziţia către iconografia creştină, demonstrîndu-ne – dincolo de Hristosul din secolele VI-VII, păstrat acum la mînăstirea Sfintei Ecaterina din Sinai – cam cum arătau figurile sacre ale artei preiconoclaste. Dacă ne amintim că estetica elenismului se focaliza pe ideea de „duplicat iluzoriu", implicînd totala echivalenţă dintre subiect şi portret (numit în greacă *eidolon)*, ajungem să evaluăm arta bizantină ca pe o continuare organică şi nu ca pe o ruptură faţă de moştenirea antichităţii păgîne: cele dintîi icoane „imperiale" erau, altfel spus, mai străine de arta catacombelor (cu primitivismul ei grafico-simbolic) decît de „idolatria" metafizică a imaginarului plotinian.

Autorii portretelor fayyumite – intitulaţi *zographoi, enkaustai* sau *technitai* – rămîn cel mai adesea anonimi, deşi numele lor s-au păstrat uneori în felurite documente administrative (inclusiv facturi) redactate pe papirus. „Zugravi" de geniu ori simpli artizani, ei anticipează, după cum indicam la început, nervul figurativ al unor curente artistice posterioare (precum iconografia romanică din Catalonia) dar şi trăsături ale picturii de secol XIX, mai ales din şcoala franceză, influenţată de voga napoleoniană a Egiptului.

La vremea lor, portretele funerare fayyumite vor fi fost contemplate de Părinţii pustiei, care au întemeiat, pe Nil, primele comunităţi monahale. Graţie religiei Celui Înviat, seninătatea defuncţilor „idolatri" se va fi proiectat, cumva, asupra primelor culegeri de apoftegme.... Oricum – şi pentru a încheia – mă declar atras de arta fayyumită dat fiind că-mi dezvăluie identitatea *omului mediteranean,* la care mă gîndesc ori de cîte ori simt nevoia să-mi restabilesc bunele relaţii cu nevăzutul.

Augustin IOAN

Arhitectura: întîrziere, amînare şi retardare

Arhitectura poartă cu/în sine germenele timpului trecut. Nu doar că ea reprezintă o redistribuire în spaţiu – după reguli străvechi şi, adeseori, pre-existente discursului care le înscenează – a unei materii a cărei vîrstă se confundă adeseori cu facerea lumii; dar, mai mult încă, descriem această lentă, trans-individuală preocupare a tuturora (în facere sau, mai cu seamă, în utilizare) cu vorbe de asemenea vechi. Jargonul arhitectonic este punere în operă, la fel ca realitatea pe care o descrie, a odinioarei. Încă o dată: limbajul conceperii, articulării şi utilizării de spaţii are – precum o poate dovedi traducătorul preocupat de etimologiile cuvintelor – descendenţe rapid identificabile, în descendenţe fără cusur, pînă în limbile „prime".

Arhitectura este arhaizantă de două ori, de la început: a) prin natură şi b) prin limba care le surprinde, edificare şi natură a sa, deopotrivă.

Să ne explicăm:

a) Argumentul naturii duce către un posibil impas, dacă nu am şti cît de imprevizibil este trecutul. Ca să putem căuta prima casă, ori arhitectura primă, trebuie să definim, în acelaşi timp cu investigarea originii fenomenului definit, literatura uriaşă despre origini – cea din tratatele de la Vitruvius la Le Corbusier cel puţin – atît de acut prezentă în spaţiul teoriei arhitecturii şi filozofiei spaţiului în anii din urmă. Ştiind că schimbarea de paradigmă arhitecturală, dincolo de recapitulări frenetice (şi ultimele două decenii au fost ale antologiilor) şi manifeste, este un topos al investigaţiilor în trecut spre a descoperi, revigora sau inventa de-a dreptul genealogii care să justifice şi să în-temeieze noutatea, întrebarea legitimă pe care o putem deîndată rosti este dacă şi reciproca va fi fiind valabilă; cu alte cuvinte, anunţă o nouă, radicală schimbare de paradigmă arhitecturală această febrilă anchetă asupra originilor?

b) *Arché* – principiul, originarul şi stră-vechimea – este surprins în chiar denumirea profesiunii. În raport cu etimologia profesiunii, arhitectonica – un termen pe care îl prefer celui ajuns la noi prin mediere franceză – este aşadar felul, verificat în timp, scris cu esenţe tari, în care articulăm unităţi elementare de materie sau subansamble între ele şi pe acestea în raport cu un proiect aflat la un nivel superior de complexitate, astfel încît fiecare dintre aceste niveluri de articulare, ca şi întregul, să dea seama – dinamic şi expresiv – de tensiunile multiple generate şi compuse de transmiterea tensorilor ascensiunii (către cer) şi ai gravitaţiei (către pămînt).

Corolar: mai mult decît senior, maestru al echipei de meseriaşi capabili să ducă pînă la capăt această operaţiune, *arhitekton*-ul era şi singurul capabil să pro-pună – în faţa minţii sale şi în anticipaţia facerii, adică înspre viitorime – de la bun început şi pînă la sfîrşitul tuturor operaţiunilor asociate zidirii (i.e. punerii în operă), întreg, edificiul. Dinaintea începutului, prin proiectare, şi pînă cînd, treptat ridicîndu-se, se vădeşte şi celorlalţi (deţinători, altminteri, ai unor secrete ale meşteşugului fiecăruia care îi face de neevitat în sectorul lor de expertiză), casa este întreagă şi teafără (doar) în mintea arhitectului. Vechimea sa fertilă în tainele profesiunii, autoritatea sa integratoare şi abilitatea de a opera cu principii, concepte şi reguli fundatoare de spaţiu îi permit *arhitekton*-ului – în măsura în care posedă ingredientele de mai sus prin a) imersia în cultura profesiei, prin b) experienţă nemijlocită şi c) capacitatea de experimentare continuă în orizontul tradiţiei – să controleze viitorul. Casa este o predicţie realizată, iar arhitectul – un prezicător care, în plus, are la îndemînă toate mijloacele de a şi provoca viitorul pe care l-a invocat. Arhitectul este cel care actualizează potenţialul în care, deocamdată, aşteptînd inaugurarea, se află – localizată, incompletă – casa „lui".

Capsule ale timpului

Casa deferă timpului viitor deznodămintele din prezent, individuale, ale celor care şi-o doresc, şi-o permit şi care o concep, edificînd-o apoi. În „durata lungă", atît în sensul propriu, cît şi în cel conceptual al sintagmei, care este asociată în mod tradiţional arhitecturii, durată care o depăşeşte pe aceea a oricăror alte medii artistice, se regăsesc înfrăţiţi deopotrivă ctitor, arhitect şi constructor în expedierea unei capsule a timpului către viitor. La rigoare, nu eternitatea o caută cei ce zidesc arhitectura ci, prin ea ca vehicol, lentoarea fastuoasă a descompunerii; deliberată, o amînare a entropiei şi bobul de zăbavă – jucăuş, în fond – de dinaintea inexorabilităţii acesteia. Arhitectura, trans-umană în sensul „timpului de înjumătăţire" propriu – care se măsoară în generaţii succesive, nu în vieţi individuale – este un

© S. Ivanoschi

teatru al memoriei. În această ipostază generică, ea este în acelaşi timp mausoleică, adică o frazare perpetuă pe tema monument-mormîntului (observa Loos, contemplînd mormîntul din pădure) şi monumentală (o spunea Hegel) prin tocmai caracterul „tectonic" (în sensul analogiei cu mişcările plăcilor tectonice) al mişcărilor pe care le face în timp.

A vedea caracterul procesual al arhitecturii este dificil şi chiar cei dotaţi cu o imaginaţie bogată aplicată unei vaste culturi istorice au dificultăţi în a imagina arhitectura ca funcţie de timp. Nimeni nu se frisonează dinaintea schimbărilor arhitecturii, ci, dimpotrivă, în faţa înşelătoarei sale permanenţe şi acesteia din urmă i se închină, jertfindu-i bunuri (mai) perisabile. Doar dezastrele par să devaleze ceva din fragilitatea bine camuflată a arhitecturii. Dar oroarea de vacuum, de loc gol, intră imediat în acţiune, sub credinţa că edificarea este,în sine, o formă de vindecare. Or, dimpotrivă: departe de a fi vindecătoare, arhitectura, aproape fără scăpare, este o panoplie de gesturi violente.

www.polirom.ro

- Ştefan Agopian **Tobit**
- Jean Delumeau **Liniştiţi şi ocrotiţi** Sentimentul de securitate în Occidentul de altădată. Vol. al II-lea
- Javier Marías **Chipul tău mîine**
- Georges Simenon **Maigret la Picratt's**

Suplimentul CULTURA
Un săptămînal realizat în colaborare cu *Ziarul de Iaşi*

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

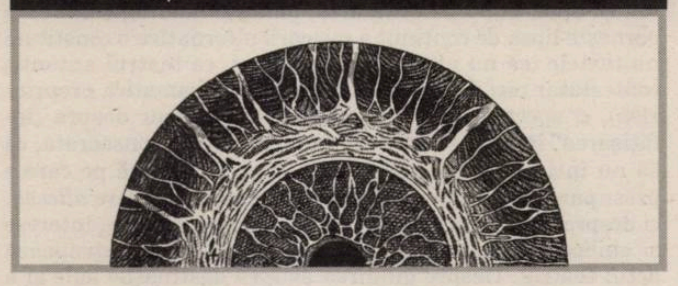

Ştiri la purtător

Celebru istoric al cărţii şi al lecturii, Roger Chartier publică un volum în care erudiţia se conjugă, din nou, cu imaginaţia critică: *Inscrire et effacer* (Hautes Etudes – Gallimard/Seuil). Una din ideile centrale ale cărţii este că excesul de texte scrise – şi tipărite – a fost dintotdeauna perceput drept un pericol la fel de mare ca opusul său; de unde, concluzia că ştergerea a fost necesară, aşa cum necesară este uitarea pentru memorie. O altă temă este aceea a relaţiilor dintre text şi încarnările lui materiale. Chartier arată cum realităţile materiale ale scrisului şi ale publicării au devenit subiectul unor opere literare; principalii autori examinaţi sînt Cervantes, Ben Jonson, Cyrano de Bergerac, Goldoni şi Diderot.

Unul din cele mai interesante studii priveşte piesa lui Ben Jonson, jucată în 1626 şi tipărită în 1631, *The Staple of News*. Acţiunea se petrece în bună parte, de unde şi titlul, într-un birou unde sunt adunate, copiate şi vîndute ştiri din toată lumea. Suntem într-o perioadă cînd coexistă, în Anglia dar nu numai acolo, gazetele tipărite şi ştirile manuscrise. Piaţa gazetelor tipărite, de fapt serii de *newsbooks,* era dominată de un anume Nathaniel Butter. Ştirile scrise de mînă continuă o vreme să prospere, graţie printre altele şi faptului că nu erau supuse cenzurii.

Cum era organizat, în piesa lui Jonson, Biroul de noutăţi? El era compus, mai întîi, din patru corespondenţi care colectau ştiri din patru locuri strategice ale Londrei: Curtea, catedrala Saint-Paul, Bursa şi Westminster Hall. Alţi patru au, fiecare, o misiune precisă: unul examinează ştirile, altul le înregistrează iar ceilalţi doi le clasează şi le scriu. Ştirile sînt repartizate în diferite fişiere, organizate pe rubrici tematice şi, în interiorul acestora, în ordine alfabetică. Intră în joc şi alte criterii: ştiri de vacanţă şi de sărbători, ştiri din provincie şi din capitală sau ştiri grupate în funcţie de apartenenţa religioasă a protagoniştilor.

Satira lui Ben Jonson vizează mai întîi gazetele, pentru motivul că opinia comună consideră faptul că ştirea este tipărită drept o garanţie a adevărului. Nici vorbă, în realitate, de aşa ceva. Gazetele publică ştirile cele mai extravagante, a căror pretinsă „autenticitate" e atestată de martori onorabili, cîteodată chiar de către magistraţi. Nu alta este procedura folosită în ştirile manuscrise (*newsletters* – termenul este familiar, după cîte se pare, ţăranilor din Cornu). De data aceasta însă ştirile sînt cumpărate, ca să zicem aşa, la bucată: clientul vine, unul dintre slujbaşii biroului îi citeşte ştirile cu voce tare, clientul alege şi pleacă luînd cu el ştirile care, dintr-un motiv sau altul, l-au interesat. Gazetele tipărite atingeau un public mai larg; gazetele manuscrise ţinteau un public mai special, cu un statut social mai ridicat şi care îşi permitea, financiar, să practice acest tip de comerţ.

Morala piesei lui Ben Jonson este, observă Chartier, transparentă. *The Staple of News* denunţă „pericolele care ameninţă viaţa publică şi autoritatea suveranului. Înmulţirea necontrolată a ştirilor este unul din aceste pericole deoarece, inflamînd imaginaţiile credule, ea îl expune pe prinţ fluctuaţiilor publicului şi substituie raţiunii de stat diversitatea iraţională a opiniilor". Ideea nu era nouă nici pe vremea dramaturgului. Chartier citează două pasaje din *Anatomia melancoliei* (1628) a lui Robert Burton. Acesta deplînge succesiunea neîncetată a „zvonurilor de război, ciume, incendii, inundaţii, furtuni, omoruri, masacre, meteori, comete, spectre, minuni, apariţii miraculoase, oraşe cucerite, cetăţi asediate în Franţa, în Germania, Turcia, Persia, Polonia etc." Excesul de ştiri nu creează decît confuzie şi este simptomatic pentru o lume care şi-a pierdut reperele şi valorile: „O mare confuzie de dorinţe, aspiraţii, acţiuni, edicte, proclamaţii, procese, pledoarii, legi, plîngeri, doleanţe ce ajung zilnic la urechile noastre. Cărţi noi, în fiecare zi, pamflete, gazete, relatări, cataloage întregi cu fel de fel de volume, noi paradoxuri, opinii, schisme, erezii, controverse filosofice, religioase etc.". Şi Ben Jonson şi Burton credeau, cu siguranţă, că avertismentele lor vor fi auzite; patru secole de istorie a presei şi de istorie pur şi simplu demonstrează contrariul.

chestionarul lui Proust

Robert TURCESCU

1. *Principala mea trăsătură*
2. *Calitatea pe care doresc să o întîlnesc la un bărbat*
3. *Calitatea pe care o prefer la o femeie*
4. *Ce preţuiesc mai mult la prietenii mei*
5. *Principalul meu defect*
6. *Îndeletnicirea mea preferată*
7. *Fericirea pe care mi-o visez*
8. *Care ar fi pentru mine cea mai mare nenorocire*
9. *Locul unde aş vrea să trăiesc*
10. *Culoarea mea preferată*
11. *Floarea care-mi place*
12. *Pasărea mea preferată*
13. *Prozatorii mei preferaţi*
14. *Poeţii mei preferaţi*
15. *Eroii mei preferaţi din literatură*
16. *Eroinele mele preferate din literatură*
17. *Compozitorii mei preferaţi*
18. *Pictorii mei preferaţi*
19. *Eroii mei preferaţi din viaţa reală*
20. *Ce urăsc cel mai mult*
21. *Calitatea pe care aş vrea s-o am din naştere*
22. *Cum aş vrea să mor*
23. *Greşelile ce-mi inspiră cea mai mare indulgenţă*
24. *Deviza mea*

1. Cred că e vorba de o combinaţie uşor exagerată de ambiţie şi perseverenţă. Mi-ar plăcea însă să cred că principala mea trăsătură este înţelepciunea. Dar, din păcate, deocamdată nu este.
2. După cum spuneam mai devreme: înţelepciunea.
3. Răbdarea.
4. Faptul că sînt în stare să mă readucă cu picioarele pe pămînt ori de cîte ori încep s-o iau razna.
5. Mă aprind repede, mă sting aşijderea. Ploaie de vară.
6. Să ascult muzică. Multă muzică. Din ce în ce mai multă muzică.
7. Tălpi goale, iarba din faţa casei, Ioana lîngă mine întrebîndu-mă: „Tati, chiar e nevoie să mergem desculţi prin iarbă?".
8. Să pierd vreunul dintre oamenii dragi.
9. Judeţul Argeş, comuna Ştefăneşti, sat Valea Mare. Acasă.
10. Albastru. În toate nuanţele lui.
11. Florile de cactus.
12. Lebăda.
13. Jules Verne, Pascal Bruckner, Kafka, Mihail Bulgakov.
14. N-am. Poate Radu Gyr. Poate.
15. Micul Prinţ al lui Antoine de Saint-Exupéry.
16. Margareta Maestrului lui Bulgakov.
17. Beethoven, Duke Ellington, Roger Waters.
18. Rafael Sanzio, Van Gogh, Tonitza, Baba.
19. Mama.
20. Telefoanele care sună la prima oră.
21. Înţelepciunea.
22. În somn.
23. Orice greşeală făcută de copii.
24. „Nu mor caii cînd vor cîinii."

citit auzit

● În urma declaraţiei lui Snoop Dogg – care spunea că ar vrea, pentru următorul album, să colaboreze cu „tipii ăia care cîntă «Take Me Out»" –, Alex Kapranos s-a arătat încîntat de propunere; pe de altă parte, scoţienii de la Franz Ferdinand lucrează intens la propriul lor album, care ar trebui să fie gata pînă la sfîrşitul verii.

● Regizorul hongkonghez John Woo, care şi-a instalat deja propriul studio (Tiger Hill) şi a cumpărat drepturile de ecranizare pentru franciza Nintendo *Metroid*, a anunţat o viitoare colaborare cu un alt regizor, Clive Barker, în vederea producerii unui joc video numit *Demonik*. Cunoscut în lumea filmelor de groază *(Hellraiser, Candyman...)*, Barker va scrie scenariul & va asigura mizanscena şi „character design"-ul jocului. Prevăzut pentru 2006 şi pentru console „next-gen" (PlayStation 3, Xbox 360 sau Nintendo Revolution), jocul ar putea deveni – apoi – film...

● Francis Ford Coppola dezaprobă proiectul de transformare a filmului său *Naşul* în joc video; editorul american Electronic Arts intenţionează, într-adevăr, o adaptare videoludică a întregii serii *(Naşul 1, 2* şi *3)*, însă regizorul şi-a luat deja distanţă faţă de acest proiect, regretînd utilizarea pe care EA ar da-o personajelor sale, ca şi faptul că nu a fost consultat în această chestiune. „N-am absolut nimic de-a face cu acest joc şi îl dezaprob. Consider că este o proastă exploatare a filmului", a declarat FFC cu vehemenţă.

● Tom Waits detestă publicitatea şi vrea să se ştie acest lucru. El a decis să dea în judecată firma Opel, care – susţine el – i-a plagiat stilul muzical şi vocal pentru un spot scandinav. Mulţi dintre fanii săi au crezut, chiar, că el este la originea muzicii şi l-au felicitat pe cantautor! „E ca şi cum mi s-ar fi cusut un uger bovin pe faţă! Este dureros şi umilitor", a declarat Waits într-un comunicat oficial.

● Tot mai mulţi mari cineaşti trec la digital: David Lynch a început să filmeze în DV – la Lodz, în Polonia – viitorul său titlu, *Inland Empire*, cu Laura Dern, Justin Theroux şi Jeremy Irons; pe site-ul său (www.davidlynch.com) regizorul recunoaşte că s-a „îndrăgostit" de acest suport: „Unii zic că imaginea e de proastă calitate. Dar ea-mi aminteşte primele filme în 35 mm., care nu aveau calitatea celor de astăzi. Cînd ai o imagine cu o definiţie mai slabă, ai mai mult loc pentru vis." În ce priveşte HD-ul *(high definition)*, „revoluţia digitală" se poate mîndri, deja, cu filme importante precum *Saraband* al lui Ingmar Bergman, *Collateral* al lui Michael Mann sau cele trei „prequel"-uri *(Star Wars 3,4,5)* ale lui George Lucas. În ce-l priveşte pe Steven Soderbergh, acesta a anunţat deja că-şi va filma toate următoarele şase filme în HD; deocamdată, nu se cunosc decît titlurile a trei dintre ele – *Bubble,* un *thriller* cu distribuţie deocamdată secretă, *The Good German*, cu George Clooney şi Cate Blanchett, şi *Che*, cu Benicio Del Toro. Printr-un acord fără precedent, toate aceste şase titluri vor apărea în mod simultan pe ecrane, pe DVD şi la televiziune. „Sîntem cu toţii conştienţi că alegerea consumatorului orientează viitorul cinematografului", a spus Soderbergh.

● Excelenta serie de DVD-uri cu regizori de clipuri („Directors Label"), iniţiată anul trecut prin tripleta de aur Michel Gondry-Chris Cunningham-Spike Jonze, va avea o urmare: vara aceasta urmează să apară alte volume, dedicate lui Anton Corbijn (fotograf celebru şi realizator de clipuri pentru U2, Depeche Mode, Mercury Rev etc.), Mark Romanek (Johnny Cash, Fiona Apple, Jay-Z) şi Jonathan Glazer (Radiohead, U.N.K.L.E., dar şi regizor de lung-metraje precum *Sexy Beast* sau *Birth)*. Un al treilea volum, aflat încă în pregătire, se va ocupa de activitatea altui celebru fotograf – francezul Stéphane Sednaoui, fost asistent al lui Mondino şi autor de clipuri pentru Björk, Mirwais sau Beck.

● Courtney Love, văduva lui Kurt Cobain şi, ocazional, actriţă (jucînd o actriţă porno în *Larry Flynt)*, şi-ar putea face întoarcerea pe marele ecran interpretînd o altă actriţă porno: pe Linda Lovelace, legendara protagonistă a la fel de legendarului *Deep Throat* (1972). Adevărata Lovelace a murit într-un accident în 2002, după ani de militantism feminist antiporno...

● Julianne Moore, Cate Blanchett, Richard Gere, Colin Farrell, Adrien Brody şi Charlotte Gainsbourg vor fi, toţi,... Bob Dylan!! În următorul film al lui Todd Haynes – al cărui titlu, preluat dintr-o piesă a anilor '60, este *I'm Not There: Suppositions on a Film Concerning Dylan* –, care ar trebui să fie turnat la toamnă şi-n care ar mai trebui să apară o actriţă de culoare; regizorul ezită între Beyoncé, tenismena Venus Williams şi superdiva *talk show*-urilor de televiziune Oprah Winfrey. În acelaşi timp – şi tot legat de Dylan –, Martin Scorsese ar trebui să prezinte la televiziunea americană, în cursul acestei veri, documentarul său intitulat, provizoriu, *Bob Dylan Anthology Project;* Scorsese, care se declară fan Dylan, se va concentra doar asupra primilor ani din cariera acestuia – între 1961 şi 1966.

● După succesul documentarului său *Être et avoir,* regizorul francez Nicolas Philibert intenţionează să atace... un eseu al lui Michel Foucault! De fapt, este vorba de a regăsi personajele unui film *(Moi, Pierre Rivière...)* regizat de René Allio acum 30 de ani, după un eseu foucaldian care analiza un caz de paricid din sec. XIX. Asistent, pe atunci, al lui Allio, Philibert s-a ocupat de găsirea unor actori amatori, majoritatea ţărani normanzi. Filmul va fi o întoarcere pe locurile crimei şi un eseu despre trecerea timpului. Turnajul deja a început. **(a. l. ş.)**

re: member

„Experienţa îmi dă dreptul să fiu circumspect cu tot ceea ce se cheamă instinct «dezinteresat», cu acea «iubirea de aproape», întotdeauna gata să dea ajutor şi sfaturi. Această iubire mi se pare o slăbiciune. *Mila* nu e o virtute decît printre decadenţi. Reproşez mizericordioşilor de-a fi lipsiţi de pudoare, de respect, de delicateţe, de a nu şti să păstreze distanţele. Compasiunea ia, într-o clipită, putoarea gloatelor şi seamănă ca două picături de apă cu proasta creştere (...). Impertinenţa... este forma cea mai umană a contradicţiei şi, în toiul acestui exces de slăbiciune modernă, una din primele noastre virtuţi. Ea poate fi chiar una din marile fericiri. Un dumnezeu care-ar veni pe pămînt n-ar trebui să facă altceva decît nedreptăţi. A lua asupra ta nu pedeapsa, ci *vina,* iată ce ar fi cu adevărat divin." (F. Nietzsche, *Ecce Homo)*

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Născut na(t)iv

În articolul de acum două săptămîni (apropo: cît de curînd vom auzi spunîndu-se „doi săptămîni", după ce „ora doi" şi „doi milioane" – sau, mă rog, doi sute – au intrat, pare-se, în limbă?) am încercat să schiţez o fizionomie a ceea ce se cheamă teatrul alternativ, în varianta sa autohtonă, adică, firește, neclară şi suportînd tot atîtea definiţii cîţi sînt cei ce-şi dau cu părerea despre subiect. Ziceam acolo că, dincolo de aspectul administrativ (finanţarea din surse extrabugetare) şi de cel „spaţial" (amplasarea în alte „locaţii" decît clădirea teatrală), e greu de găsit un specific al teatrului alternativ care se face în România, în afara plîngerilor continue ale reprezentanţilor săi cum că nu li se acordă suficientă atenţie din partea *establishment*-ului. Cînd, în mod normal, *establishment*-ul nici nu ar trebui să existe pentru ei altfel decît ca un inamic jurat de a cărui atingere e mai sănătos să te fereşti... pentru că se ia: încremenirea, rigiditatea, suficienţa, mediocritatea, flatarea gustului burghez etc., etc., tot atîtea boli de care un alternativ veritabil e ţinut să fugă ca dracul de tămîie. Problema, conchideam eu, este însă că, pentru a face *altfel*, trebuie să ai *altceva* de spus – or nu am deloc impresia că vreunul dintre artiştii care se proclamă marginali(zaţi) vrea să spună altceva decît „ceilalţi"; destul cînd spune ceva, orice.

Este aici un viciu de natură congenitală. În România, teatrul „alternativ" a apărut – altminteri, remarcabil de prompt, prin 1990 sau 1991 – sub forma unei trupe alcătuite din actori foarte respectabili ai scenei „normale" (se numărau printre ei, din cîte îmi amintesc, Tamara Buciuceanu-Botez şi Dorina Lazăr), trupă al cărei prim şi, mi se pare, unic spectacol a fost o comedioară bulevardieră pusă în scenă cu foarte regretabilă vulgaritate şi lipsă de fantezie; ce se putea vedea, la ora aceea, în teatrul „nativ" şi chiar în genul să zicem aşa revuistic era infinit superior. O ursitoare ironică a prezidat, aşadar, la naşterea teatrului vremurilor noi, o ursitoare ale cărei meniri s-au dovedit a avea bătaie lungă. Simţim pe pielea noastră. Căci, dacă facem, fie şi în fugă, inventarul spectacolelor care se joacă (mai bine sau mai rău, nu asta e esenţial acum în demonstraţie) în extrem de puţinele locuri ocupate de „alternativi", găsim, în general, următoarele produse: 1) texte – americane, în special – vechi de cel puţin zece ani (de exemplu: *American Buffalo* de David Mamet la Act şi la Green Hours, *Sex, drugs & rock'n'roll* de Eric Bogosian la Green, jucată cu titlul *Naturally Born Fuckers* şi la Act, *Bash...* şi *The Shape of Things* de Neil LaBute, la Act), 2) montări cît se poate de aşezate, în care structura atipică a sălii şi raportul modificat în consecinţă dintre actori şi public sînt luate drept mare îndrăzneală formală, iar folosirea cîte unui monitor TV e salutată de cronicarii casei ca o rachetă cosmică aterizată în lanul de păpuşoi, 3) un stil de joc pe care doar faptul că nu auzi sau nu înţelegi ce zice, la distanţă de un metru, interpretul îl deosebeşte de actoria „depăşită" din localurile vîndute „sistemului". Sînt toate acestea suficiente pentru a întemeia o mişcare cu adevărat alternativă? Cum răspunsul meu e previzibil, vă las să-l formulaţi singuri pe al dumneavoastră.

Desigur, mi se va replica, direct sau (de către cei interesaţi, la citirea articolului) indirect, dar cu multe vorbe tari, că la Act şi la Green – practic, singurele citadele alternative, întrucît clubul La Scena funcţionează neritmic, Studioul Toaca a amuţit cam de mult, iar Teatrul Arca nu poate fi judecat după singurul spectacol produs pînă acum –, mi se va replica, spun, că se joacă aici şi texte româneşti foarte noi şi, nu o dată, „focusate" asupra unor chestiuni de interes social sau psihosocial mai larg, ca, de pildă, textele lui Peca Ştefan, ale Gianinei Cărbunariu sau ale Liei Bugnar. E adevărat, dar la fel de adevărat este că acestea reprezintă, numeric, o minoritate şi că nu sînt (nu toate, oricum) tocmai-tocmai ceea ce se înţelege în lume prin literatură non-consumistică, adică acea literatură ce poate – singura! – interesa teatrul care merge împotriva curentului. Şi apoi, după părerea mea, punctul nevralgic din care porneşte lipsa de conţinut a mişcării alternative o constituie nu textele (să nu uităm, de altminteri, că teatrul autentic contestatar nici nu apelează la scriitura dramatică propriu-zisă), ci spectacolele. Este vorba aici nu doar despre „înfăţişarea" în sens strict (evit expresia latină consacrată, ca să nu întinez cu aer vechi atmosfera tinerească pe care o presupune subiectul) a montărilor pornite să ofere *altceva*, ci despre un întreg complex de preocupări, gusturi, interese şi abilităţi din a căror combinaţie specifică se întrupează actul teatral. Despre gîndirea asupra destinaţiei sale şi a rolului său în societate – a se căuta adevărul dincolo de vorbele tocite! –, asupra intenţiilor şi mobilurilor sale, într-un cuvînt, asupra sensului său profund.

Mă tem că enumerarea de mai sus nu făgăduieşte tocmai o lectură uşoară, „de vară", dar... n-am încotro: voi reveni cu detalii peste două săptămîni.

***The Shape of Things**, la Teatrul Act, în regia lui Vlad Massaci*

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Minunea minunilor

N-am crezut că voi ajunge vreodată să mă războiesc în plină noapte cu hachiţele unui satelit. Pe de altă parte, dacă aş fi ştiut să desenez, oraşul meu în anul 2000 ar fi fost înţesat de zgîrie-nori şi rachete multicolore. Un oraş identic cu al multor altor pionieri mînaţi din spate de o imaginaţie febrilă şi o tovarăşă îngăduitoare. Dacă oraşul (sau istoria, sau ştiinţa), cu excepţia unor blocuri de sticlă şi a unor firme luminoase, n-a catadicsit să se ridice la înălţimea unui 2000 fabulos, chestia cu satelitul e demnă de orice poveste aiuritoare care mi s-ar fi năzărit în anii '80, atunci cînd la lumina lumînării (acest vrednic substitut al electricităţii din vremuri imemoriale) mă chinuiam cu vreo fracţie sau te miri ce cunoştinţe despre natură. E bine de ştiut, în cazul în care vă veţi confrunta cu o problemă similară, că un satelit nu reacţionează defel la ameninţări, că se burzuluieşte şi se încăpăţînează să nu transmită nimic minute în şir atunci cînd îl înjuri, şi că numai prin vorbă bună şi rugăminţi fierbinţi se va lăsa înduplecat să spargă plafonul de nori de deasupra Londrei atît cît să asişti la minunea minunilor în materie de muzică, Pink Floyd, cu Waters şi Gilmour cîntînd pe aceeaşi scenă.

Nu ştiu cît de mult va influenţa *live 8* politica mondială în privinţa sărăciei lucii din Africa. Nu ştiu nici măcar dacă Occidentul are habar ce se întîmplă pe bune acolo, şi dacă toată acestă mobilizare de umanism şi gînduri înalte nu face decît să mascheze neputinţa (mai simplă şi mai concretă) de a te purta frumos faţă de vecinul de apartament, peluză sau palier. Nu ştiu cît de mult merită Bill Gates ovaţionat pentru o donaţie virtuală, fie ea şi de 5 miliarde de dolari. Nu ştiu de ce mă pune pe gînduri că tocmai la Johannesburg concertul *live 8* a înregistrat cea mai scăzută audienţă, sub 10.000 de spectatori. Cum, la fel de bine, n-am să-mi pot explica, argumentînd coerent, de ce nu îmi mai place o formaţie ca U2 odată ce a fost proclamată cea mai mare trupă a lumii şi s-a apucat de misionarism. Ştiu însă, în ciuda a tot şi toate, că *live 8* (cu cei peste un milion şi jumătate de spectatori pe care i-a strîns în Berlin, Paris, Roma, Londra, Moscova, Philadelphia, Johannesburg, Tokyo, Cornwall şi Barrie) este genul acela de eveniment care îţi lasă senzaţia că poţi participa la mersul lumii, că părerea ta contează, că nu te-ai năclăit chiar de tot, că lucrul acela, aparent inofensiv, după care eşti înnebunit şi care îţi gîdilă plăcut auzul poate fi ceva magic, ceva în stare să dărîme sisteme, prejudecăţi şi ziduri. Şi mai ştiu că, dacă va exista un loc privilegiat în istoria omenirii, Sir Bob Geldof nu-l va ocupa pentru hitul „I Don't Like Mondays" de pe albumul *The Fine Art of Surfacing* al formaţiei Boomtown Rats, şi nici pentru rolul său principal din filmul *The Wall*, ci pentru puterea de a organiza şi de a mobiliza un întreg mapamond în astfel de demonstraţii simple despre puterea muzicii. În ceea ce mă priveşte, întreaga demonstraţie se putea opri, fără să se fi ştirbit nimic din logica ei miraculoasă, după doar patru melodii: „Breathe", „Money", „Wish You Were Here" şi „Comfortably Numb". Pentru că, după mai bine de douăzeci de ani ce s-au scurs de la acea ultimă bijuterie Pink Floyd, *The Final Cut* (ani încărcaţi de zeflemea, dispreţ, acuze grave şi chiar procese, ani cu două albume, *A Momentary Lapse of Reason* şi *Division Bell*, net inferioare celorlalte, ani în care Bucureştiul ar fi fost înţesat de zgîrie-nori şi rachete multicolore, mai degrabă decît ca Roger Waters şi David Gilmour să-şi fi vorbit), Bob Geldof, TV KLumea şi un satelit năzuros au făcut ca bucuria de a asculta şi de a vedea patru oameni şi patru melodii să devină sinonimă cu imaginea unei lumi ce mai poate fi schimbată.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Ian McEwan, *Mîngîieri străine*, traducere de Dan Croitoru, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2004.**

Doi amanţi îşi petrec vacanţa într-un oraş turistic foarte veneţian ca amplasament şi stil. Pe el îl cheamă Colin, pe ea Mary, relaţia lor are deja şapte ani vechime şi se dedă lîncezelii. Somnolenţa din camera de hotel se prelungeşte molcom cu incursiuni uşor somnambulice pe străduţele şi prin restaurantele tîrgului. În jur e forfotă, la ei e doar căldură mare.

Cei doi întîlnesc apoi un cuplu ciudat, care îi intrigă şi îi atrage în egală măsură.

Abulicul de la începutul romanului începe să se încarce de mister, de o tensiune crescîndă. Intuieşti nişte dedesubturi perverse, dar nu ştii dacă în cheie erotică sau poliţistă. Asta da, ambiguitate!

Probabil că v-aţi amintit deja de filmul realizat în 1990 după această carte, aşa că nu mai fac un secret din deznodămîntul sado-vampiric al poveştii, care împacă ambele piste.

Rămîne însă o enigmă cum poate un scriitor să îmbine nişte elemente ale literaturii de consum într-un copleşitor roman de atmosferă. Un răspuns sigur ar fi: ca prin farmec.

Alexandru MATEI

bon de lectură

Unul e Cristian Popescu

● **Cristian Popescu, *Caiet de citire şi de caligrafie*, Editura Vinea, Bucureşti, 2005.**

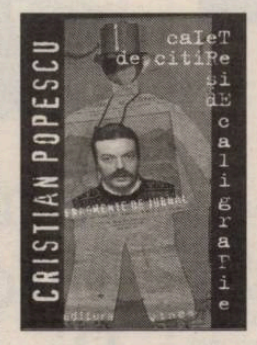

Citesc din textul care se numeşte *Părinţi literari*. Aflu că aceştia au fost, pentru Cristian Popescu, Veronica Porumbacu, Ion Negoiţescu, Zigu Ornea, Mircea Martin şi Laurenţiu Ulici. Alături de Zigu Ornea, Marin Sorescu şi Radu Cosaşu îl recomandă pe poet pentru a fi primit în Uniunea Scriitorilor, în 1990. Tocmai de aceea sînt puţin dezamăgit că, în chestionarul lui Proust, autorul *Supravieţuirilor* – datorită cărora pot spune cu toată gura că „comunismul a avut şi efecte pozitive" – nu-l include printre poeţii preferaţi.

Dragi cititori ai *Dilemei vechi*, nu sînt patetic de felul meu, măcar nu în public (explodez în intimitate). Dar Cristian Popescu, autorul volumelor *Familia Popescu* (1987), *Cuvînt înainte* (1988) şi *Arta Popescu* (1994), stins din viaţă la numai 36 de ani (în 1995), şi poetul datorită căruia nouăzecismul a avut la un moment dat un rost, este un mare poet al literaturii române. El a reuşit să concilieze metafizica poeziei „moderniste", profundă, simbolică şi sedusă de sacralitate, cu biografismul, dezabuzarea, ludicul şi minimalismul postmodernist. De la el pornesc mai multe drumuri în poezia românească de azi: tematica religioasă prezentă în literatura nouăzeciştilor de azi – Mihai Gălăţanu, Daniel Bănulescu şi, desigur, Ioan Es. Pop –, biografismul tragic al fracturiştilor (aici influenţa e indirectă), umorul mecanic al lui Gherguţ şi autoironia lui T.O. Bobe, acţiunea comunicaţională a poeziei „etice" a unui Răzvan Ţupa. Profilul intelectual al lui Cristi Popescu cuprinde iarăşi „incompatibile", ca de pildă *Filocalia* şi Caragiale, iar în atitudinea sa civică ortodoxismul se însoţeşte cu un acut spirit critic. Mai inteligent decît orice poet „naiv" şi mai „adevărat" decît orice intelectualist, Cristi Popescu are o singură „vină" în faptul că astăzi se vorbeşte prea puţin despre el: a murit prea repede, la începutul lui 1995, prea devreme pentru a deveni prietenul noilor critici sau al mass-media.

În 1994 poetul primeşte două rubrici la *Adevărul literar şi artistic*, „Biblioteca rulantă" şi „Caiet de citire şi caligrafie. Fragmente de jurnal". Textele ultimei sînt publicate în volum, în 2003, de Nicolae Ţone, la Editura Vinea (cu concursul lui UN Cristian, redactor de carte, şi al lui Constantin Vică, realizatorul copertei). Rar am întîlnit în aceeaşi carte un talent literar mai profund, intuiţii intelectuale mai fine la braţ cu un umor mai superficial şi cu o autoironie mai gravă, mărturisiri mai lucide secondate de atitudini culturale mai lipsite de complexe. Despre poemul ideal, Cristian Popescu spune că „nu se poate eschiva de la oglindirea directă a persoanei întregi a poetului. Un asemenea poem este hîrtie înviată, pădure foşnind din nou; el nu poate reprezenta doar eul auctorial separat (cum se spune de obicei) de eul biografic al celui ce l-a scris". Poetul citează mult, reflecţiile lui pornesc adesea de la cărţi. Despre jurnal, de pildă, Lucian Raicu scrie că, în cazul scriitorilor, jurnalul este simptomul insuportabilităţii de a trăi fără a scrie, al unui exces şi, deci, al unei „nebunii"; tot el, jurnalul, reprezintă şi dovada umanităţii scriitorului care, neputînd lucra la Operă, trebuie să-şi exprime neputinţa tot în scris. Jurnalul unui „nebun" este aşadar şi acela al unui „biet om". Dar, glosează Cristian Popescu, „aşa cum nu există diferenţă între jurnal şi «creaţie», nu există diferenţe nici între om pe de-o parte şi nebun pe de alta. Orice literatură, fie ea jurnal, teatru, pamflet sau roman este una a unui *biet nebun*." Alteori, textul descrie imagini funambuleşti, autorul încercînd să *compună* cu propria-i nebunie (uitasem să vă spun, da, Cristian Popescu a fost bolnav de nervi): „Iată o pedeapsă pentru acele momente în care nu mai pot să văd nici un fel de chip şi de asemănare ale lui Dumnezeu pe feţele oamenilor, o pedeapsă pentru acele momente în care văd (ca-n oglidă) draci: îmi imaginez propriul meu cap plutind cu faţa în sus, retezat, tranşat la jumătate cam din dreptul urechilor, plutind în tigaia plină cu ulei încins, sfîrîind pofticios cu ochii bulbucaţi, mirosind stricat a carne prăjită, lăsîndu-şi sosul..." Cristian Popescu ilustrează unul dintre adevărurile poeziei ca formă de literatură în mişcare: în ecuaţia *eu este un altul*, *eu* e o constantă, *altul* se schimbă mereu. Autenticitatea raportului dintre *eu* şi *altul* este conferită de proteismul acestuia din urmă, de capacitatea care i se conferă de a intra în relaţie cu *eu* din cele mai neaşteptate locuri, în cele mai insolite condiţii. Eu, pentru a nu cădea în tragedia principiului identităţii, este mereu *un* altul, o armată de alţii dintre care fiecare fuge de fiecare fără a putea ocoli întîlnirea lor în *eu*.

Despre dragoste: „Să murdăreşti. Să ţi se murdărească o femeie ca o pereche de chiloţi, de ciorapi: asta înseamnă să te obişnuieşti cu ea. (Dar doar împreună – ea şi cu tine, în obişnuinţă – puteţi să faceţi jegul chiloţilor şi al ciorapilor să strălucească de curăţenie. De fapt, doar amantele e bine să spele amanţilor ciorapii; niciodată soţia, soţului)". Sau: „Iubeşti (apofatic) Fecioara dintr-o femeie şi te îndrăgosteşti (catafatic) de Eva din ea". Despre poezia rostită: „Dacă tinerii poeţi de azi văd filme sau dacă sînt interesaţi să vadă spectacole de teatru, mi se pare normal ca şi tinerii actori să fie atraşi nu numai de teatrul lui Matei Vişniec ci şi de lectura poemelor acestuia sau a celor scrise de Mircea Cărtărescu, Florin Iaru sau Mariana Marin". O mostră de realism magic, în maniera care a fost continuată de nouăzecişti, reprezentare a pendulării dintre grotesc şi sublim: „A bea la mesele *Vaporului* nu înseamnă a bea vin. Ci a bea amintiri. Trecute prin alambicul sufletelor a mii de consumatori. Şi, deci, supradistilate. Îmi imaginez gustul a cincizeci-de-vodcă făcută din grîul care va creşte pe propriul meu mormînt. Mormînt uitat de toată lumea, neştiut de nimeni. Se pare că o astfel de vodcă am dat de cîteva ori pe gît în piaţa parcului Carol, la *Vaporul*". Cele mai multe însemnări ating motivele terapeutice ale morţii şi nebuniei. „*Ca să nu capitulez* – de-asta notez aici cît mai mult despre boala mea. Nebun la propriu, nu la figurat, mi-e aproape imposibil să descriu cercul vicios (format din relaţiile întreţesute între mine şi familie şi prieteni şi apropiaţi, între mine şi «funcţiile» pe care – cît de cît – le-am deţinut, cercul vicios format din relaţiile între mine şi cărţile pe care le citesc şi rîndurile pe care le scriu, între mine şi hainele pe care le îmbrac etc.), *cerc vicios* care s-a insinuat în viaţa mea de cînd am căpătat un diagnostic considerat de mulţi drept «antisocial» (subl. aut.).

Cristian Popescu a scris cu o groaznică luciditate din interiorul propriei nebunii, garanţia sigură a autenticităţii. Poate acest adjectiv incomod să fie explicaţia pentru lipsa lui Cristian Popescu de la rubrica poeţi preferaţi din chestionarul lui Proust.

DILEMATECA

Andrei Pleşu

Comédii la porţile Orientului

Editura Humanitas, 2005

Dilema veche vă recomandă

● Dacă vreţi să vă faceţi un test de ateroscleroză, să vedeţi ce procent de grăsime aveţi în corp şi care vă sînt tensiunea şi indicele de masă corporală, treceţi pe la corturile instalate în intersecţiile Bucureştiului unde două asistente vă vor face toate aceste teste gratuit şi în doar cîteva minute. Iniţiativa aparţine Asociaţiei pentru Sănătate, Educaţie şi Familie şi face parte dintr-o campanie naţională ce se va desfăşura pînă pe 30 august. (Marius Chivu)

● La Eurosport, toată săptămîna, *Turul ciclist al Franţei*, cu etapele sale cele mai dramatice, cu Alpii şi Pirineii, cu întrebarea euroatlantică „Va cîştiga Lance Armstrong al şaptelea tur?", cu mulţimile uimitoare de pe marginea drumurilor, cu comentariile multiculturale şi multihaioase ale lui Radu Naum şi Radu Banciu, cei mai veritabili şuetişti ai televiziunilor române, care au de făcut faţă sutelor de întrebări internaute, între care una e memorabilă: faceţi pariu că nu veţi găsi nici o groapă sănătoasă, de-a noastră, românească, pe vreuna din şoselele Turului? (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Prăpăd

● ***Războiul lumilor / War of the Worlds* (SUA, 2005), de Steven Spielberg.**

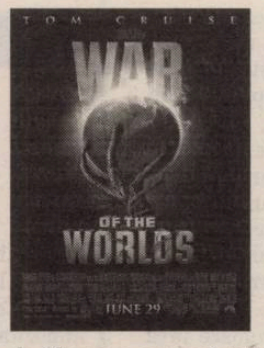

Permiteţi-mi să spicuiesc din notiţele pe care le-am luat la *Războiul lumilor:* „După aprox. 15 minute începe prăpădul. Este – care-i cuvîntul?... Cruise alergînd pe stradă şi în jurul lui aoleo uite ce-i acolo s-a mai făcut dar chiar aşa nu s-a mai făcut... un feribot răsturnîndu-se şi aoleo ce-i acolo... prăpădul la Spielberg e pur şi simplu mai prăpăditor decît la alţii... e un fel de – care-i cuvîntul?". Şi o ţin tot aşa pe multe pagini: jalnic, nu? Principala obligaţie a unui cronicar de film, aşa cum o înţeleg eu, nu este aceea de a nota filmul pe o scară de la 1 la 10, şi cu atît mai puţin aceea de a avea dreptate; este obligaţia de a le oferi eventualilor spectatori o prefigurare cît de cît sugestivă, un *avant-goût* cît de cît lămuritor al experienţei care-i aşteaptă în sala de cinema. Eu, unul, mă bazez pe notiţe. Şi iată la ce hăuliri de neputinţă, la ce fleşcăire totală a vînei descriptive mă reduce un film de Spielberg! Li se întîmplă şi altora, mai buni: atunci cînd Spielberg e-n formă, cînd se aprinde, decolează şi iese în spaţiul lui pur cinematografic, presupun că şi cele mai meşteşugite cuvinte lansate pe urmele lui de presa lumii încep să dea rateuri, să-şi piardă elanul şi să bufnească de pămînt ca bolovanii.

De data asta, felul în care ia startul, fluenţa şi economia mişcărilor expozitive par să indice, dacă nu o formă maximă, cel puţin una medie – poate nu chiar un *Raport special*, dar nici un *Jurassic Park*. Îl cunoaştem pe erou (Tom Cruise) – un muncitor din New Jersey, divorţat, tatăl de weekend al unui adolescent melancolic şi al unei fetiţe pline de personalitate. Îl vedem epuizîndu-şi rapid firavele resurse paterne şi rămînînd descoperit, inutilizabil (ca de obicei, presupunem). Şi în tot acest timp vedem lumina. E ca după ploaie, dar parcă şi mai şi: cînd se revarsă generos, spielbergian, cînd se retrage toată o dată, lăsînd o lume plouată, frisonantă, sub un cer încă neîmpăcat. Pe cer se produc deplasări şi alinieri spectaculoase, ca pentru o mare furtună, şi norii aduc vînt. Ciudat este că vîntul bate tot spre nori. În fine, cade primul fulger, urmat de alte 25 – şi toate cad în acelaşi loc. În jurul găurii fumegînde din asfalt se adună lume. Apoi asfaltul crapă, se face bucăţi şi pămîntul îl înghite. Din groapă ies nişte tripozi gigantici, de metal. Ce urmează nu seamănă cu nici un alt „război al lumilor", cu nici o invazie extraterestră regizată vreodată. O diferenţă ar fi că asta nici nu pare regizată: nu surprinzi clădirile aşteptînd cochete pînă cînd cadrul e perfect şi toată sala cu ochii pe ele, ca să poată exploda în condiţiile cele mai avantajoase; nu ai de-a face cu o lume care-şi întîmpină sfîrşitul cu gîndul la impresia artistică. De fapt, care lume? În cîteva secunde, din lumea care se adunase pe stradă, în jurul gropii, nu mai rămîne nimic, nici măcar strada – doar o peliculă subţire de cenuşă pe hainele şi în părul lui Cruise. Năprăsnicia asta e opusul dichisului, al jubilaţiei, al *„allez, hop"*-urilor şi *„et voilà"*-urilor de circari, cu care autorii unui film ca *Ziua independenţei* (1996) dirijează sfîrşitul lumii. Mai degrabă te duce cu gîndul la secvenţa debarcării în Normandia din *Salvaţi soldatul Ryan*, filmul în care Spielberg a venit cu un nou mod de a aranja spectacolul haosului şi al grozăviei – astfel încît publicul să perceapă haosul şi nu aranjamentul, grozăvia şi nu spectaculosul. Ceea ce pare să indice că Spielberg ar vrea să-i luăm în serios pe extratereştrii ăştia. Şi de ce nu? Susan Sontag – rareori descrisă ca o persoană neserioasă – privea filmul SF ca pe o importantă contribuţie modernă la tratarea unuia dintre cele mai vechi subiecte ale artei – dezastrul: „Filmele recente (...) au o morbiditate decisă, accentuată (...) de credibilitatea vizuală, care contrastează puternic cu filmele mai vechi. Realitatea istorică modernă a dezvoltat mult imaginaţia dezastrului". Pe de altă parte, ea scria asta în 1965. Între timp, *Independence Day* avea să arunce genul în faza lui decadentă, în care imaginaţia dezastrului, în lipsa unei realităţi istorice care s-o alimenteze, se hrăneşte numai cu inovaţii tehnologice şi produce spectacole decis-absurde – nu coşmaruri, ci capricii ale unei civilizaţii care ştie prea bine că e invulnerabilă. Dar între timp s-a mai întîmplat ceva: 9/11/2001. Unii comentatori au prezis atunci dispariţia genului, lucru care nu s-a întîmplat. Dar o recucerire a importantului statut pe care i-l recunoştea Sontag – acela de coşmar colectiv –, o reabilitare a imaginaţiei dezastrului, aşa ceva părea să se impună. Ceea ce poate să explice de ce Spielberg, omul care a făcut *E.T.*, s-a apucat să facă aşa ceva, acum, în felul ăsta. *Războiul lumilor* nu e în nici un caz o parabolă; e ceea ce pare. Dar e înnegurat, decis-morbid, obsedat de vulnerabilitate şi de neajutorare – un film făcut în vremuri interesante, faste pentru imaginaţia dezastrului. Mi-a plăcut, dar dintr-un motiv sau altul ezit să-l numesc o bucurie.

Iaromira POPOVICI

trecerea prin reviste

Iubire, sex, şabloane

Revistele pentru femei se înmulţesc, pe zi ce trece, în variante lucioase sau mai puţin. Citindu-le, în număr mare, ştiu atît de multe despre relaţiile femei-bărbaţi, despre diversele variante de combinaţii dragoste-sex, precum şi despre ce (nu) trebuie să fac în vacanţe încît mi-e aproape imposibil să mai acţionez, într-un sens sau altul. Sfaturile (pseudo) psihologice sau personale (din inimă) au evoluat atît, încît nu vei mai găsi aproape nici un îndreptar erotic, de sănătate sau carieră care să nu se închege într-o teorie. Dosarul revistei *Tabu (*nr. 38, iulie a.c.) ne pune întrebarea esenţială, „Sex fără dragoste sau dragoste fără sex?“, la care auzim tot soiul de răspunsuri: „Dragostea contează enorm între doi oameni, aşa cum contează şi la turturele şi la lei şi la multe animale“, declară senin, printre altele, omul de afaceri Cristian Ţînţăreanu, fără a ne scoate, însă, din dilemă. Cele mai interesante afirmaţii le aparţin, însă, lui Ernest Maftei, care spune că nu există dragoste fără sex şi că soţia lui, „la 70 de ani, pentru că mă iubea, făcea sex ca o nebună, o puştoaică de 17 ani“; şi *stripper*-ului Cornel Păsat, de la Flamingo Boys, care afirmă, în ciuda prejudecăţilor legate de meseria sa, că „Dragostea e ceva mult mai profund decît sexul (...). Există prieteni de-o viaţă care refuză să facă sex şi să se căsătorească tocmai fiindcă se iubesc prea mult“.

Repetiţia iubirilor, cu sau fără sex, duce la apariţia unui „trecut amoros“, devenit concept şi dezbătut de revista *Tango*, „Revista femeilor care ştiu să se mişte“ (nr. 3, iulie a.c.). Redactorul-şef al acesteia, Alice Năstase, afirmă chiar din editorial: „De fiecare dată cînd m-am îndrăgostit, mi-am dorit să redevin fecioară. Să reînvăţ minunea îmbrăţişării dintîi, lîngă inima celui pentru care voiam să trăiesc şi să mor. De fiecare dată cînd mi-a fost dat să iubesc din nou, am încercat să uit numele bărbaţilor pe care i-am întîlnit înainte. Să spăl de pe trup atingerea lor, dorită cîndva“. Acest adevărat poem în proză, remarcabil prin profunzimea sentimentelor expuse, lasă, de departe, în umbră alinturile de limbaj ale revistei *Tabu*, care vorbeşte despre cum ne învaţă filmele să renunţăm la „chiloţei“.

După atîta poezie, stilul „psihologia pentru toţi“, mai sec şi cu puzderie de clasificări şi exemple, din *Cosmopolitan* (iulie 2005), devine chiar odihnitor: însuşi titlul aduce necesara tentă de maliţie într-un greşit înţeles univers paradisiac: „Ghidul supravieţuirii într-un sejur cu iubitul“. Printre sfaturi, menţionăm: „(...) dar mai trebuie să ştii că unele din gîndurile tale nu îl privesc (...). În spatele ochelarilor negri, poţi să continui netulburată să admiri magnificii bicepşi ai lui Sergio, vînzătorul de mărgele“.

Dacă revista *Cosmo* ne oferă modele abstracte de comportament, mai modesta *Eva (*nr. 18, iulie 2005) nu se dă înapoi de la unele reale. Nelipsită în interviurile lunii acesteia este Oana Zăvoranu, fata rea din telenovela neaoşă *Numai iubirea*, dar numai acolo. În realitate, iubita lui Pepe ţine să demonstreze că este viceversa: „(Eva): Ce aştepţi de la un bărbat? (O.Z.): Să mă aşeze pe primul plan al existenţei lui, să-mi dăruiască totul. (Eva): Te-ai luptat vreodată cu o femeie pentru un bărbat? (O.Z.) Nu, niciodată. Consider că bărbatul trebuie să se lupte pentru mine, să fie gentleman“.

Pe de altă parte, în revista *Bine! Pentru mine* (nr. 19, 27 iunie a.c.), un bărbat, serios, îşi exprimă un punct de vedere dacă nu opus, măcar reţinut: Stelian Tănase declară, într-un interviu, că: „Înghiţim, e adevărat, tone de iubire: telenovele, filme de dragoste... dar ăsta e *show* de televiziune, nu iubire în adevăratul sens al cuvîntului. Repet, iubirea autentică e extrem de rară (...)“

În fine, dacă vrem să scăpăm de toate aceste presupuneri şi frămîntări, nu avem decît să urmăm unul din sfaturile de relaxare ale aceleiaşi reviste *(Bine! Pentru tine):* „Se spune că dacă asculţi cîteva minute pe zi ciripitul păsărelelor – mai ales dimineaţa devreme şi mai spre înserat – ai toate şansele să-ţi reglezi, fără efort, tensiunea. Ajunge deci ca dimineaţa să deschizi larg ferestrele, să tragi aer în piept, şi, cu ochii închişi, să asculţi discursul înverşunat al vrăbiilor“.

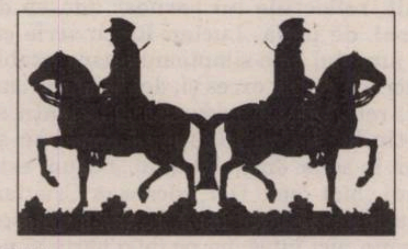

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Întrebări

– de la Cărtărescu citire –

Tîrziu, pe la pagina 365 a *Jurnalului* său, în cea mai intensă şi deshămată lamentaţie pe care a produs-o în limba română luciditatea (tocmai ea, aceea care cere concizia şi antispectacolul...), Mircea Cărtărescu are o viziune de o luminozitate cu adevărat orbitoare după efectul ei asupra orgoliilor sale vitale şi îndreptăţite. La „4 februarie, cred“ 2003, într-o „stare de secătuire şi disperare“, „după zile şi nopţi de sub-viaţă“, „de alergătură şi haos“, „pleznindu-mi oasele... simţind că-mi mor zone întregi din creier“, „înjurînd mult, toată ziua, nervos şi chinuit“, deodată – în sensul cel mai curat, brutal şi straniu al acestui adverb – apare acest paragraf:

„Citesc de cîteva nopţi jurnalul lui Sebastian, despre care n-am putere să scriu acum, în golu-ăsta. Doar atît: am dobîndit prin el o lume despre care nu-mi spusese nimeni nici că a existat, nici cum. Anii 40 la noi, război, crime contra evreilor, josnice personaje literare, un oraş înfăşurat în praf, razii zilnice ale armatei ca-n America de Sud. O gloată shakespeareană, în stare să iubească şi să sfîşie în bucăţi. În centrul acestei lumi complet ireale pentru mine – *un om foarte uman, foarte singur, foarte trist, semănînd atît de bine cu Leopold Bloom. Nu un erou, mai curînd un everyman modest, lucid cu modestie, bun cu modestie, artist de asemenea. Nu foarte talentat, nici foarte curajos, dar sincer şi clarvăzător în faţa nenorocirii. E cu neputinţă să nu-l iubeşti pe Sebastian, şi mai ales să nu ţi se pară odioşi cei din jurul lui (Camil şi Eliade, mai ales)* după ce citeşti acest, în definitiv, roman. Un roman gata făcut, copt, pentru cine întinde mîna. Abia citind cartea asta îmi dau seama cît de idioate sînt «ficţiunile» mele. Şi cum ar trebui să scriu dacă n-aş fi eu şi dac-aş mai avea un strop de snagă“.

Din cîte am citit despre Sebastian şi *Jurnalul* său, nimeni nu a găsit fulguranţa acestor caracterizări, de maximă înţelegere, de o exactitate entuziasmantă în fiecare cuvînt al celor trei-patru fraze pe care mi-am permis să le subliniez. Trezit însă din acest „minut de fericire“ (cum l-ar numi Florin Mugur) textuală, două obiecţii am la fraza absolutistă care începe cu „e cu neputinţă“. Din *Jurnal,* nu reiese că lui Sebastian i-ar fi fost odioşi Camil şi Eliade. Adjectivul aparţine clişeelor postdecembriste de care nici chiar un Cărtărescu nu poate scăpa. Camil şi Eliade sînt pentru Sebastian stupefianţi, buimăcitori, în cele din urmă foarte dureroşi. Camil ar vrea şi el ceva la românizarea caselor evreieşti, Camil acceptă tîmpeniile naziste cu „evreii-care-au-adus-comunismul“ şi lui Sebastian, pur şi simplu, nu-i vine a crede cum poate gîndi „cea mai strălucită inteligenţă românească“; exasperat, el nu va rupe prietenia cu un Camil antisemit la zi, oportunist la minut; el e indiferent la ce se va spune cînd se va deschide odată şi odată jurnalul şi va cădea sub judecata corectitudinilor politice în veşnică mişcare, eroare şi teroare, din 2005 pînă în 1935. „Foarte uman, foarte trist“, Sebastian mai e şi fratern. Călinescu i-o va imputa, fie şi stupid: „Estetica lui M.S. e tipică pentru criticii evrei: iubirea“.

Cu Eliade merge şi mai departe: auzindu-l, la 7 martie 1937, cum slăveşte viitoarea izbîndă legionară în numele lui Ştefan cel Mare şi Mihai Viteazu, va consemna enormitatea pentru ca lui Mircea, citind poate cîndva însemnarea, să i se facă ruşine... Iosif Hechter, da, suferă – precum l-a blestemat Nae Ionescu – fiindcă nu-i capabil să-şi considere prietenii odioşi. Sînt idioţiile „ficţiunilor“ lui? Nu i se vor ierta niciodată de către specialiştii în intransigenţă şi morală publică, atotdumiriţii în toate ale istoriei şi în fiecare clipă a ei.

Tocmai de aceea, la ideea lui Mircea Cărtărescu precum că „e cu neputinţă să nu-l iubeşti pe Sebastian“, replica mea maziliană este: ba e cu putinţă! Şi pentru a evita orice melodramă, nu mă feresc să afirm că problema asta, a dragostei pentru Sebastian, mă lasă (nu foarte) rece. Mult mai important este de ce, după '89, şi după '97 (anul apariţiei *Jurnalului),* modelul lui ideologic, nu cel literar, nu a cucerit inteligenţia noastră. Vîntoasa de libertate a aruncat imediat „cele mai strălucite inteligenţe româneşti“ spre o dreaptă care, la ora aceea, de mult izbutise să dea uitării excesele ei; acestea au fost ignorate sau justificate în numele unui anticomunism sumar în idei, abundent în resentimente violente, consacrat repede într-o corectitudine politică inflexibilă, la fel de şablonardă ca a „stîngii“ româneşti, dintotdeauna anemică în cultura ei, desfigurată şi devastată de ceauşismul naţional-socialist.

Dar Sebastian aduce o experienţă unică în refuzarea hitlerismului şi a stalinismului, a dreptelor şi stîngilor, mai mult sau mai puţin extreme, oportuniste, politicianiste pînă la lichelism. (Poate doar Ionesco să-i mai stea alături, cel care văzuse şi dăduse ţipăt la apariţia rinocerilor pe Calea Victoriei, prin '40, mărşăluind dinspre Teatrul Naţional spre Capşa...) El nu a fost apolitic – marea spaimă 'telectuală, după '89... – a avut dubiile, erorile şi snobismele lui, toate ale unui democrat fără de partid, deci vulnerabil, într-o ţară unde, dinainte de ARLUS, „cine nu e cu noi e împotriva noastră“. „Cu neputinţă de a nu fi iubit“, l-au detestat antisemiţii de toate calibrele, precum şi evreii care nu-i puteau ierta acceptarea prefeţei lui Nae Ionescu (dar aşa-i promisese! – nimic mai iudaic decît respectarea unei promisiuni!). Şi atunci – fără vehemenţă facilă – de ce nu a fascinat, după '89, *politiceşte* (să lăsăm iubirea, literatura...)? Fiindcă nu era foarte talentat, cît Cioran sau Eliade? (Posibil, foarte posibil în gîndirea românească!) Fiindcă era prea lucid şi modest pentru a fi un *everyman?* Fiindcă s-a lăsat sedus de Pătrăşcanu? („Mă atrage prin ce este uman în el“, din nou umanul, prea umanul...) Fiindcă a văzut o candoare în ochii „soldatului sovietic eliberator“? Dar nu tot el a fugit dezgustat, în septembrie 1944, din redacţia *României libere,* unde a sesizat imediat „imbecilitatea îndoctrinată, mai rea decît aceea pură şi simplă“? Fiindcă putea să plîngă la moartea lui Nae şi să-l asculte pe Ionesco hohotind de teamă că are o mamă evreică...? Fiindcă era – în fine – evreu? Am voie să observ, cu fatală uşurare, că în textul lui Cărtărescu „problema nu se pune“? Dar putem să nu ne punem aceste întrebări ale dificultăţii de a fi democrat în România? Da, ştiu, e cu putinţă. Sînt idioţeniile ficţiunilor mele.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Rîmnicu Vîlcea. Piaţa Revoluţiei, Bucureşti

8 iulie

Şi văzui tot ce poate să expună olteanul la Rîmnicu Vîlcea. Tată, un Mustang cu nume clar: „Ontario Valahu New York“. Unde este gloria, unde este puterea? Păi, cum unde? Sub podul ce duce spre Rîmnic, în piaţa de vechituri, acolo era un om cu păr mult, plantat pe un piept cît lacul Ontario de larg. Îşi parcase fala pe patru roţi, veche desigur cît secolul trecut, în faţa tarabei lui cu haine *made in Germany,* ultimul răcnet. Şi să-l vedeţi cum tăcea în faţa clienţilor, fiecare gioarsă avea poveşti din America.

9 iulie

Nu e om care să nu fi iubit cruciuliţa în parbriz. Dar o Dacie de Dîmboviţa, pe Calea Victoriei, umbla cu tone de ursuleţi. Nu vă puteţi închipui căderea în jungla aia de pluşaţi. Aruncă-te direct în lumea asta şi nimereşti într-una de bibelouri de vitrină. Lumea asta de ce anume se fereşte? Urşi lipiţi, nespălaţi, expiraţi, transpiraţi, spînzuraţi, ce mai pot spune ei? Totul, dulce!

10 iulie

Dar ce-i spune bucureşteanului tripticul Coposu-Maniu-Revoluţia din Piaţa Revoluţiei? Pierd zile, dacă e să număr minutele şi să le adun, minutele ce le petrec din cauza cozii şi a aglomeraţiei, în faţa statuilor respective. De cîţiva ani admir Coposu. Ochii mei nu văd decît o statuie ce se prelinge, un chip ce aştepţi să se scurgă pe trotuar, ca-n desene animate. Dar scurgerea aia pare din rahat. Pare un Coposu din rahat ce se scurge! Nimic mai anormal în asta! Apoi, Maniu sfărîmat între draci şi laci, şi ăla săracu' se rupe în figuri. Dar ce face hazul lui Maniu e un copac, un fel de labă cu trei degete. Îi ţine umbră? Arată lumea ostilă, neagră şi care-i dă, vax albina, senzaţia că e la adăpost. Performanţa însă este gogoaşa cu vîrf. Este vorba de monumentul revoluţiei. O gogoaşă ce pare a fi globul pămîntesc înţepată de un soi de piramidă. Întrebările sînt remarcabile: de ce gogoaşa nu e înţepată la mijloc? De ce gogoaşa nu e pusă în vîrf? De ce piramida nu e, asta, coloană a infinitului? Ce prostii poţi să debitezi pornind de la nişte rateuri! Coposu se descompune pe soclu! Maniu se sfîrtecă! Revoluţia e înţepată, cînd se dezumflă? Are artiştii noştri nişte viziune de nici la volan nu te pot pune să mergi atent la trafic.

10 iulie

S-a deschis prima parcare supraetajată din Bucureşti. Aia de la Unirii. Cum se intră însă? Bineînţeles, pe undeva prin Mămulari, departe de ţi se lungeşte gîtul, de aceea, tot în faţă la Unirii, în zona interzisă, se parchează cu voluptate!

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Chiriaşul grăbit

Şi-au aruncat troacele din nou în căruţă: salteaua, trei talere, cinci linguri, o scoarţă ponosită, căldarea, ceva zdrenţe strînse într-o boccea, toată averea lor de-o viaţă. Acum să caute ea altă casă, că doar i-a zis de nenumărate ori să-şi ţie gura, să nu se mai certe cu vecinii, să nu mai fure perele din grădina casei şi ouăle din cuibarele găinilor. Iarăşi în stradă cu bocceluţa în braţe, în căutarea altei gazde. Iarăşi la mila mahalalei, iarăşi în zăpuşeala verii şi-n frigul iernii. Tudor priveşte trist la vecinii ce s-au strîns pe la porţi şi îi urmăresc cum îşi strîng sărăcia în graba unei clipe, cum se ceartă, cum îşi numără banii din basmaua găurită, sperînd că vor avea destui pentru încă o lună. Smaranda îi afuriseşte şi îi ocărăşte, acuzîndu-i de toate relele de pe pămînt. Copiii plîng şi se ascund sub fustele mamei şi nu ştiu prea bine de ce trebuie să plece iar. În fine au încărcat tot, au aşezat copiii în căruţă, au legat cîinele, au făcut semne de adio celor care meritau, i-au înjurat şi blestemat pe cei care nu meritau şi au plecat.

N-au stat niciodată mai mult de două luni într-un loc. În mahalaua Podul Tîrgului de Afară era prea departe, în mahalaua Sfînta Vineri era prea multă agitaţie, din mahalaua Oltenilor au plecat fiindcă-l bănuia că umblă c-o mahalagioaică, în Popa Nan îşi găsise ea un diacon Zamfirache cu care se vedea pe ascuns. Ce făceau şi ce-şi spuneau n-a reuşit să afle, aşa că, la fel ca şi acum, şi-au pus boarfele în căruţă şi-au plecat. Nici în mahalaua Fîntîna Boului n-a vrut să stea prea mult, pretextînd că era cîrciuma prea aproape şi cît era ziulica de lungă el îşi făcea de treabă cu Ana cîrciumăreasa mai degrabă decît în curtea-şi. La Herăstrău i-au dat afară că s-au luat la ceartă într-o seară şi-au spart fereastra, apoi au fărîmat şi masa, apoi şi patul, de fapt în patima furiei au distrus casa bietei Maria Velisăroaia. În Zlătari totul ar fi fost bine şi frumos dacă proprietarul, Gheorghe Piele, nu i-ar fi pus gînd rău Smarandei şi n-ar fi urmărit-o peste tot, ciupind-o, pupînd-o şi măglisîndu-o-o va lua de nevastă şi-i va cumpăra salbă şi mărgele şi rochii şi basmale. Cînd şi-a dat Tudor seama au încărcat zdrenţele şi sculele şi-au fugit în Sărindar la Ghiţă arnăutul. S-au înţeles o vreme, dar tot au trebuit să plece în mahalaua Sfîntul Elefterie, la Ioniţă bărbierul.

Acum iar să caute, să se tocmească, să păcălească şi să se lase păcăliţi. I-au luat pe toţi la rînd, şi, de voie-de nevoie, din generozitate sau de milă, naşi, cumnaţi, vecini, prieteni i-au adăpostit cîteva ceasuri, cîteva zile, cîteva săptămîni, cîteva luni. De fiecare dată a apărut un „însă“ ce i-a făcut să plece. La naşu' Ignat nu se închidea prea bine uşa odăii lor, şi zi şi noapte erau spionaţi de naşă şi de copiii ei. Fiecare mişcare, fiecare gest, fiecare cuvînt, totul era înregistrat şi apoi comentat la masa de seară. După ce s-au ocărît şi s-au păruit, şi-au luat catrafusele şi-au plecat. La mătuşa Dobra n-au stat decît trei zile, speriaţi de limbuţia şi răutatea babei, care toca pe cît era ziua de mare toţi vecinii din mahala. De aici au plecat la frate-său Gheorghe, dar de cum s-au văzut, noră şi soacră au început să se insulte, să se ocărască. „N-ai murit, scroafă bătrînă“, i-a strigat nora, babei ce învîrtea în mămăligă. Nici n-a fost nevoie de mai mult şi bătaia s-a încins. Şi după ce i-a smuls şi-o şuviţă de păr cumnatei ce se amestecase să le despartă, bineînţeles că n-au mai fost doriţi. În grabă şi-au încărcat din nou nimicurile şi-au dormit în acea noapte sub cerul liber şi-n urletele copiilor. Au numărat stelele de pe cer şi mahalalele pe unde-au tot umblat. Au ascultat cîntecul greierilor şi vîntul dulceag al verii. Ar fi putut să mai rămînă o vreme sub copacii de pe maidan. Dar vine iarna, şi frigul... Trebuie să-şi găsească un acoperiş şi-o casă. Dar unde, că le-a luat pe toate la rînd....

Soarta dracului de chiriaş pîrlit!

libertatea de impresie

Spaime controlate

În ziua atentatelor eram la Londra. Dar oraşul este atît de mare încît dacă nu deschizi televizorul ai toate şansele să nu afli nimic multă vreme, chiar dacă au explodat patru bombe simultan în locuri foarte aglomerate. Ceea ce pentru unii a fost un adevărat iad, pentru alţii nu s-a simţit decît mult mai tîrziu şi treptat (chiar şi spaimei îi trebuie multe ore pentru a străbate un asemenea oraş). De la constatarea că nu mai merg metroul şi autobuzele, pînă la ciudata senzaţie din zilele următoare, pricinuită de urcarea în acelaşi mijloc de transport a vreunui arab cu un bagaj mai mare. Apropo, cu cîteva zile în urmă, pe aeroportul Otopeni, cel mai mare bagaj de mînă (un adevărat geamantan) era al unui puşti arab. Lumea se uita la el cu oarecare reţinere. Probabil că toţi gîndeam la fel de incorect, adică ne doream ca oamenii de la securitate să-l controleze la sînge (ceea ce nu s-a întîmplat, spre cinstea serviciilor noastre). Mi-am adus aminte de povestea lui Adrian Cioroianu, care acum un an sau doi a zburat pe 11 septembrie, tot în compania unor arabi. Revenind însă la Londra, trebuie spus că teama londonezilor de bagaje uitate prin metrou e mult mai veche, de zeci de ani, de cînd cu IRA. Staţiile de metrou n-au coşuri de gunoi pentru a nu se putea pune vreo bombă acolo. Înainte de atentate am vrut să arunc o pungă goală în sacul unui gunoier care mătura printr-o staţie. M-a măsurat din cap pînă în picioare şi apoi mi-a cercetat punga cu multă atenţie. În ea nu era decît ambalajul de la un sandviş şi o cutie goală de suc. I-a desfăcut capacul şi s-a uitat înăuntru (ce poţi vedea oare într-o asemenea cutie?). Se poate pune întrebarea la ce au folosit toate aceste precauţii, dacă pînă la urmă tot s-a întîmplat ceea ce ştim. Poliţia spune că Londra este considerată de teroriştii drept un obiectiv foarte greu de lovit. Şi că pînă la atentatele de la 7 iulie, o serie de alte 40 de asemenea încercări ar fi fost dejucate. Aproape toate străzile şi, cu siguranţă, toate staţiile de metrou sînt supravegheate video. Dar, dincolo de toate, se vorbeşte acum despre calmul proverbial al londonezilor, demonstrat şi zilele trecute şi în urmă cu peste 60 de ani, în timpul bombardamentelor germane. Sincer însă, nu înţeleg cum, în această situaţie, oamenii s-ar fi putut comporta altfel (iar acum londonezii sînt şi negri, şi chinezi, şi est-europeni, şi arabi). Şi bucureştenii ar fi fost probabil la fel (Doamne fereşte să fie puşi la o asemenea încercare). Diferenţa esenţială faţă de evenimente grave care s-au petrecut şi la noi mi s-a părut însă a fi fost făcută de presă. Care a transmis de la A la Z grozăvia, dar cu calm şi seriozitate. Cu lipsuri în informaţiile iniţiale dar fără dezinformări prosteşti, fără alarme false, fără comentarii isterice, fără speculaţii date drept certitudini. Poate însă că şi presa reflectă starea de spirit a populaţiei. Oamenii sînt calmi, şi presa e calmă. La rîndul ei, poliţia a acţionat metodic, cu mari eforturi, dar fără pripeală. N-a venit nici un ministru să ordone să se reia cît mai repede circulaţia metroului peste resturile celor surprinşi de explozie, aşa cum ne aducem aminte de la Mihăileşti. Şi scena politică e calmă (chiar şi *summit*-ul G8 şi-a continuat lucrările). N-ar fi de crezut nici pe departe că s-ar putea întîmpla ceva similar reacţiei electorale şi politice din Spania de după atentatele din martie 2004. În Anglia lucrurile par a fi mult mai aşezate şi reacţiile mai logice. Iar răspunsul cel mai bun la terorism este să nu te laşi terorizat. Ce folos însă dacă s-a panicat tot restul lumii, bursele au luat-o razna şi cursul lirei sterline a început să scadă...

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

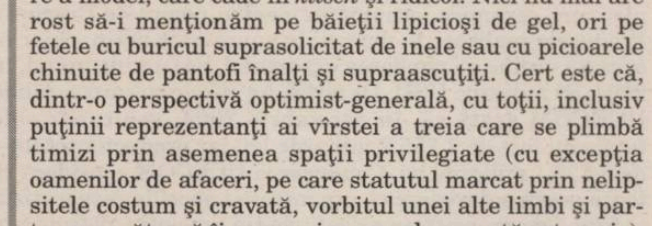

Moravuri de week-end

Am vorbit deja, în nenumărate rînduri, despre cum au evoluat obiceiurile noastre de timp liber după revoluţie încoace. Dar cum etapele „ard“ destul de repede, schimbările segmentului vieţii cotidiene în cauză, mai mult decît oricare altul supus tentaţiilor consumului, continuă să ne atragă atenţia.

A devenit deja un loc comun să-ţi petreci week-endul, atunci cînd nu evadezi la un grătar sau la o baie în natură, la *mall*, la film, magazin, jocuri şi restaurant. Şi despre asta am mai scris, numai că tipurile de comportament ale amatorilor de distracţii s-au mai schimbat. Dacă aş avea o gîndire totalmente pozitivă, aş spune că s-au civilizat. Afirmaţie parţial adevărată, dar analizabilă. Un lucru e cert: obiceiurile vestimentare şi cosmetice ale vizitatorilor lăcaşurilor de *entertainment* s-au îmbunătăţit. Adică, ai să vezi tot mai rar persoane mirosind a transpiraţie, îmbrăcate în colanţi şi tricouri lălîi. Oamenii, de multe ori indiferent de vîrstă, umblă mai îngrijiţi, excesele mutîndu-se acum pe partea cealaltă: un soi de superîngrijire şi hipercorectă aplicare a modei, care cade în *kitsch* şi ridicol. Nici nu mai are rost să-i menţionăm pe băieţii lipicioşi de gel, ori pe fetele cu buricul suprasolicitat de inele sau cu picioarele chinuite de pantofi înalţi şi supraascuţiţi. Cert este că, dintr-o perspectivă optimist-generală, cu toţii, inclusiv puţinii reprezentanţi ai vîrstei a treia care se plimbă timizi prin asemenea spaţii privilegiate (cu excepţia oamenilor de afaceri, pe care statutul marcat prin nelipsitele costum şi cravată, vorbitul unei alte limbi şi partenera arătoasă îi pun mai presus de această categorie), par mai îngrijiţi.

Exteriorul suportabil se reflectă şi în modul lor de comportare. *Look*-ul cu pretenţii pare să le fi afectat şi purtările, dar într-un mod tot exterior: adică, ştiu normele civilizaţiei, le-au primit prin nişte contacte sau informaţii superficiale, şi nu şi le pot însuşi decît pe acelaşi fond de mitocănie naturală care nu se duce cu una, cu două. De pildă, ştiu cu toţii că nu e frumos să vorbeşti în timpul filmului, dar fără a sesiza nuanţele necesare: şi anume că la un *horror,* de pildă, sau la o comedie de doi lei, nu poţi rămîne perfect sfinx în sală, fără a schimba două chicoteli cu vecinul; şi că nu orice mişcă pe ecran e artă, în faţa căreia trebuie să rămîi tablou. Pe de altă parte, atunci cînd se ceartă cu vecinii, o fac urît, violent, fără simţul adevăratelor proporţii ale situaţiei. Ceea ce le (ne) lipseşte, în ciuda spoielii unei civilizaţii de împrumut, este o doză de altruism şi de toleranţă faţă de semenii lor (noştri), oricare ar fi aceia, părtaşi (vrînd-nevrînd) în acelaşi vîrtej al distracţiei.

Lucru care nu se întîlneşte nici în supermarket-uri, unde, mai ales în week-end, fiecare se repede cu coşul său pentru a fi primul la orice fel de tejghele sau cozi (căci acolo cozile sînt aproape nelipsite), nici în locurile de joacă sau distracţie pentru copii, unde fiecare este cu sălbăticie interesat doar de propriu-i plod, căruia nimeni nu trebuie să i-o ia înainte, şi, mai ales, nici în orice fel de întîmplări auto, unde eşti mai mult decît prost dacă nu te bagi sau pierzi timpul vreo secundă.

Pe undeva, e acelaşi tip de mentalitate pe care mi-am însuşit-o atunci cînd, prin anii '80, mergeam la şcoală cu autobuzul şi învăţasem exact unde să mă plasez în staţie, ca să fiu prima în dreptul uşii de la intrare, şi spre ce scaun să mă înfig mai repede, ca să nu mi-l ia nimeni pînă cobor.

Sper ca, în timp, această intoleranţă şi sălbăticie să ne părăsească şi să fim capabili să stăm, liniştiţi şi disciplinaţi, la insignifiantele cozi care vor rămîne (la bancă, supermarket, film etc.), fără a ne fi teamă că ne ia cineva locul, că rămînem „de proşti“ sau că pierdem ultima bucăţică. Atunci ne vom putea simţi cu adevărat bine, sau măcar neutru, în locuri publice altfel destinate plăcerilor.

Iaromira POPOVICI

Marea cooperaţie şi micii meseriaşi

– oameni şi lei vechi –

Cu toţii ne-am reparat, cel puţin o dată, pantofii la cizmar, tivul la croitor sau ceasul la ceasornicar. Micii meseriaşi au fost, pentru mulţi dintre noi, un serviciu util, dar şi marca unei lumi a răgazului, manualităţii şi unicatului, deja aparţinînd altei epoci (cumva a copilăriei şi a bunicilor noştri, pentru care nimic nu era mai bun decît lucrul făcut temeinic, de mîna omului cunoscut). Atelierele micilor meseriaşi au rămas tot mai puţine, cît să le numeri pe degete. Într-o lume grăbită, în care totul se aruncă rapid şi uşor, puţini sînt cei care mai au răbdare să aştepte două săptămîni pentru un costum, o pălărie sau o haină de blană.

O opinie oficială

Pe urmele micilor meseriaşi, încercînd să vedem cîte ateliere mai sînt şi cine se ocupă de ele. Impresionaţi de plîngerile meşterilor cu tot mai puţini clienţi şi urmaşi, am ajuns la UCECOM, devenită Asociaţia Naţională a Cooperaţiei Meşteşugăreşti. Aici, surpriza a fost şi mai mare: din materialele informative ce ni s-au furnizat, aflăm că, pentru cooperaţia meşteşugărească, termenul de „mici meseriaşi“ este unul impropriu, care nu s-a mai utilizat după 1990. În acest tip de servicii lucrau, în întreaga ţară, la sfîrşitul anului 2004, doar 17.609 persoane, dintre care: 1.713 croitori, 496 cizmari, 210 tîmplari-tapiţeri, 175 ceasornicari şi 106 marochineri. Aceştia nu reprezintă decît o pondere nesemnificativă în activităţile UCECOM, a cărei „gamă de servicii“ este mult diversificată. Principalele ei domenii generatoare de venit sînt cele de producţie, în special în industria uşoară (confecţii, tricotaje, încălţăminte, marochinărie), a lemnului (mobilă, jucării), electrotehnică şi metalo-chimică, în arta populară şi artizanat (covoare, împletituri, ceramică, ornamente pentru pomul de Crăciun). Produsele realizate în domeniile enumerate deţin, chiar în această ordine, şi ponderea exportului, acesta însumînd, în 2004, 89 milioane USD. De altfel, tot cifrele cu care se laudă UCECOM arată că, în decembrie 2004, veniturile sale totale au fost de 7.755,2 miliarde lei, iar producţia totală – de 6.423,1 miliarde lei. Conducerea UCECOM consideră că toate acestea dovedesc că organizarea specific cooperatistă (o formă de proprietate privată de tip asociativ, deţinută în comun şi controlată democratic de către membrii săi, care primesc părţi sociale în schimbul aporturilor subscrise) în producţie, prestări de servicii şi comerţ nu este o relicvă socialistă, nici o formulă depăşită, ci continuă să reprezinte o „alternativă viabilă“ în cadrul economiei de piaţă, care cîştigă teren şi în lume (conform datelor UCECOM, 28% din totalul populaţiei active a lumii este implicată în activităţi cooperatiste, acestea fiind prezente atît în ţări în curs de dezvoltare, cît şi în state superindustrializate, precum Japonia, SUA, Franţa), dar actuala legislaţie (Legea 1/2005) o tratează discriminatoriu. Liderii UCECOM apreciază că, dacă ar fi sprijinite de stat, într-un context legislativ favorabil, cooperativele, mai flexibile, s-ar adapta uşor la noile cerinţe impuse de piaţa unică europeană, mai ales că peste 90% din organizaţiile cooperatiste (820 de organizaţii, 60.000 de membri) îndeplinesc criteriile necesare pentru a fi încadrate în categoria de întreprinderi mici şi mijlocii (IMM-uri).

Nici unele dintre realizările de mai sus se pare că nu-i privesc pe micii meseriaşi (mi-am permis să folosesc termenul impropriu). De altfel, puţini mai sînt cei care au rămas în cooperaţie, unde trebuie să împartă profitul cu statul. Confecţionerele de la *Silueta*, de pe Lipscani, sînt printre ultimii fideli. Se plîng de concurenţa mărfurilor ieftine de import, de genul celor de la bazarul „Europa“, de unde foştii lor clienţi îşi cumpără de toate, chiar şi lenjerie de corp, pentru că sînt mai ieftine: în atelierul lor, de pildă, un capot costă 280-300.000 de lei; la „Europa“, 180-200.000 de lei; nu contează că mărfurile nu sînt din materiale naturale sau de calitate. Trăiesc din comenzi pentru cei cu măsuri excepţionale sau cu alte probleme ale corpului; sau pentru clienţii fideli care vin tot la ele, din obişnuinţă. Se caută, în continuare, sutienele de bumbac şi pălăriile de ocazie. Pe vremea lui Ceauşescu cîştigau şi 5-6 mii pe lună. Acum: salariul minim pe economie.

Atelierele private

Majoritatea micilor meşteşugari s-au adaptat, la rîndul lor, dezinteresului marii uniuni: mulţi dintre ei nu mai sînt membri în Asociaţia Naţională a Cooperaţiei Meşteşugăreşti, preferînd calea privatizării.

Aşa a făcut un *plăpumar* din zona Unirii, care s-a constituit în SRL, deşi plăteşte chirie 3.000.000 şi ajunge la un profit de 7-10.000.000 de lei pe lună, pe care trebuie să-l împartă cu asociaţii şi angajaţii lui. Dar măcar îi revine în totalitate, nu ca pe vremea cînd făcea parte din cooperaţie şi lua numai 39%. În condiţiile în care o plapumă, cu materialul clientului, umplută cu melană, este 1.300.000, iar cu lînă ajunge la 1.600.000 lei, iar o saltea – la 2.000.000 de lei. Toate făcute manual (lucrul la o plapumă durează o zi) şi numai în sezonul rece. Pe vremea lui Ceauşescu mergea mult mai bine, pentru că nu exista concurenţa plăpumilor sintetice, *ready-made*.

Un *bijutier* de pe Moşilor s-a privatizat şi el, în '90, împreună cu soţia, păstrîndu-şi, totuşi, meşteşugul, acum exersat mai mult în reparaţii (ale căror preţuri pornesc de la 50.000 de lei), spre deosebire de alţi colegi, care au preferat să treacă la comerţ şi atît, mai rapid şi mai profitabil, cu marfă luată de la turci. S-a dus vremea în care românul îşi făcea, la comandă, lanţuri şi inele de aur masiv, cu preţuri pornind de la 360 de lei (cît era o verighetă pe vremea lui Ceauşescu). Sau tacîmuri de argint – singurul articol de lux pe care-l accepta sistemul. Acum toate se fac la centrifugă: produse semifinite, înşirate pe bandă rulantă, ca mărgelele. Dar mărgica în sine nu mai ştie s-o facă nimeni, conchide bijutierul.

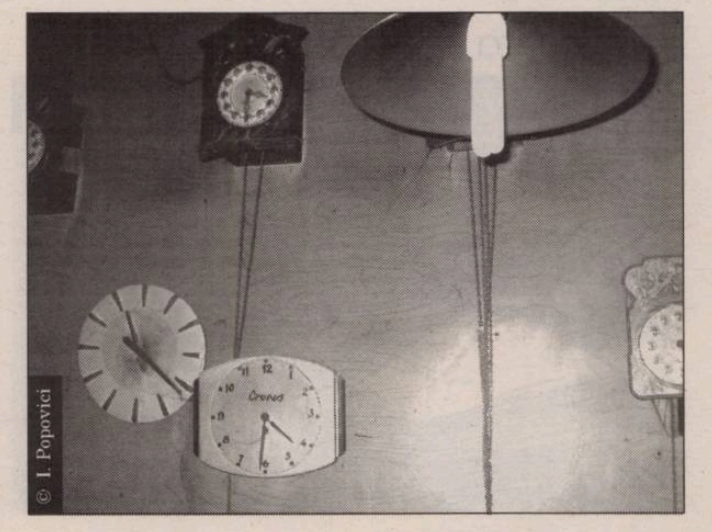
© I. Popovici

La fel şi *blănarul* de pe Colţei, şi el privatizat împreună cu soţia: spune că, după '90, datorită concurenţei hainelor aduse de-a gata, din afară, pe preţuri de nimic, unele luate de-a dreptul din gunoi, blănurile lor, de 30.000.000 lei, producţie proprie, nu mai au căutare. Singurele care merg sînt tot reparaţiile, care costă între 1.250.000 şi 2.500.000 de lei. Înainte de comunişti se purtau astrahan, vulpi roşii, capră, iepure, vizon. Pe vremea comuniştilor, cele mai de lux erau vizonul şi vulpile polare. După '90 – „blănuri de toate neamurile, clienţi de nici un neam“.

Tocilarul din zona Lipscani e tot pe cont propriu. Lucrează de 40 de ani în atelierul lui, pe vremea lui Ceauşescu făcea parte din cooperativa „Prestarea“. Nu prea se plînge, pentru că, deşi utilajul lui e un prototip de acum o sută de ani (un banc de lucru, cu motor, transmisie, menghină, roată şi apărătoare de praf), obiecte de ascuţit există încă: forfecuţe de manichiură, foarfeci de casă, de croitorie, de frizerie, plus brice pentru ras, cleştişori pentru unghii, maşini de tocat, cuţite de măcelărie, de masă. Un ascuţit costă între 15 şi 30.000 de lei. Deocamdată, profitul e mulţumitor, dar viitorul îl vede sumbru.

Paul Dragomir e *ceasornicar* în zona Viitorului. A început meseria la 18 ani, a reuşit să scape de cooperaţie după trei ani, iar acum 56 de ani, pe vremea lui Dej, şi-a deschis propria prăvălie. Prin '39-'40 se purtau ceasurile dreptunghiulare, cu magneţi mici, şi pendule, cu postamente mari. Pe vremea comuniştilor, unele aduse din Rusia, sau chiar din Vest, clandestin. Trebuiau desfăcute de la A la Z, ca să le vezi lagărele. Şi asta dura, nu aşa cum vor acum, de pe o zi pe alta. Dl Dragomir povesteşte că era coadă la el, şi rămînea, uneori, pînă la 3 dimineaţa. Acum mai merge cît să-şi scoată cheltuielile. Deverul a început să scadă odată cu apariţia ceasurilor electronice, pe care dl Paul le şi refuză, pentru că bateriile se pot descărca foarte uşor. De altfel, ne explică ceasornicarul, în străinătate se poartă iar mecanicele mai scumpe, cele electronice fiind toate „o apă şi-un pămînt“, indiferent de marcă. Un ceasornicar din Los Angeles l-a invitat pe român să stea un an să-l înveţe, iar din Franţa are ceasuri la reparat.

Un *cizmar*, Costică Cruceanu, aproape de Piaţa Rosetti, e cel mai vehement. Dar şi cel mai dispus la explicaţii: „Înainte produsele erau mai de calitate, pentru că se făceau individual. Fiecare operaţie era făcută de un meseriaş calificat.

Materialele erau mai bune, pentru că nu era distrusă agricultura. După '90, lucram din piele, dar au venit italienii, au venit turcii, totul s-a furat din ţară. Acum se lucrează cu materie primă adusă din import, de calitate proastă, şi mecanic.“ Cizmăria cusută, pe care a învăţat-o el, nu se mai practică de mult: acum nu se mai fac decît cusături false. Cea mai frecventă operaţie din ziua de azi sînt flecurile. Comenzi de pantofi, de la A la Z, nu poate lua, pentru că nu are spaţiu. Într-o zi vin maximum şapte clienţi. Beneficiul nu a fost mai mare de 3.000.000 pe lună. Viitorul? Meseria de cizmar se pierde. „Zece ani e mult. Au ajuns meseriaşi de-ai nostri drogaţi, alcoolici, cerşetori şi hoţi de buzunare în Obor“.

Puţinii urmaşi

Pe lîngă concurenţa lucrurilor de import, gata făcute, bătrînii meseriaşi se plîng şi de lipsa urmaşilor, a ucenicilor. Un tînăr reparator de fermoare şi ceasuri electronice, de pe Pătraşcu Vodă, pe numele său tot Costică, dar Constantinescu, consideră că e şi vina meşterilor: aceştia nu se înghesuie să primească tineri în ucenicie, pe gratis, şi să le „vîndă“ secretele. Alte posibilităţi de calificare sînt şcolile UCECOM (12 şcoli, sub denumirea Grupul şcolar de arte şi meserii „Spiru Haret“). Şi aici sînt probleme: tînărul reparator a vrut să urmeze cursuri de ceasornicărie, dar, neexistînd un sediu unde să se ţină, l-au pus pe el să găsească un meşter pe lîngă care să stea. Aşa că singura soluţie rămîne să te ducă mintea să „furi“ meseria. Şi nu oricare, ci una adaptată nevoilor grăbite ale pieţei, şi rapid aducătoare de cîştig. Meseriile celelalte, minuţioase, rămîn, într-adevăr, un apanaj al trecutului, sau, în cel mai bun caz, al excentricilor.

© I. Popovici

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

A trăi bine

Preşedintele ţării fumează. Mult. O voce din apropierea biroului prezidenţial mi-a şoptit, cîndva, că ar fi vorba de vreo trei pachete pe zi. Eu nu cred. Nici măcar că ar fi vorba de două pachete sau de unul singur. Dar bag mîna-n foc că prin plămînii prezidentului se rostogoleşte zilnic fumul a cel puţin zece ţigarete. Ceea ce, pentru un fumător cu state vechi, înseamnă o nimica toată, iar pentru unul care n-a fost tentat niciodată de iarba dracului e o catastrofă. Pentru români, în general, un preşedinte jucător, cum îi place lui Traian Băsescu să se considere, s-ar putea să nu fie chiar atît de rău, dar un preşedinte fumător, mie, unuia, nu-mi inspiră siguranţa că va putea să ducă jocul pînă la capăt.

La 54 de ani cît o să împlinească în toamnă, şeful statului se poate considera un om politic tînăr, acesta fiind, bănuiesc eu, şi unul dintre motivele care-l fac să-şi dorească două mandate, adică zece ani, la Cotroceni. Să fie sănătos! Dar o să fie? Cu zece ţigarete fumate pe zi, care înseamnă, cel puţin, 3.650 fumate în fiecare an, avem un preşedinte care o să înghită fumul din 36.500 de ţigarete în două mandate. Adăugaţi la cifrele de mai sus anii lungi, cel puţin douăzeci, de cînd trage Traian Băsescu din ţigară, şi veţi obţine marele semn de întrebare care planează peste starea de sănătate a preşedintelui.

„Cîinele moare de drum lung şi prostul de grija altuia." Corect, numai că în discuţie nu e adus un oarecare. Dacă Traian Băsescu ar fi vecinul meu de la etajul patru pe a cărui mamă o pomenesc de fiecare dată cînd îl văd coborînd din lift cu ţigara aprinsă, treacă-meargă. Soarta „vecinului" Băsescu m-ar lăsa rece. La drept vorbind, şi dacă s-ar întîmpla ca, de mîine, preşedintele să redevină simplu ministru sau lider de partid, nu mi-ar păsa mai mult: cîtă vreme nu mi-ar încurca sau nu mi-ar ameninţa existenţa, ţigările fumate de X-ulescu sau de numitul Băsescu m-ar lăsa rece. Dar, cînd vorbim de şeful statului, situaţia se schimbă şi, brusc, fumul tras pe nările prezidenţiale lasă în urmă şuieratul unui semnal de alarmă.

Într-o ţară precum România, gesturile, obiceiurile, vorbele, altfel spus comportamentul preşedintelui, înseamnă enorm. O dovedesc sondajele de opinie, o arată şi realitatea lunilor din urmă. Strănutul politic de la Cotroceni se transformă în alegeri anticipate, schimbări doctrinare sau reforme instituţionale. Ce-ar fi, în aceste condiţii, să auzim, poate chiar din gura şefului statului, că, de mîine, se lasă de fumat? Şi că lansează, prin această primă decizie, foarte personală, e adevărat, o provocare naţională pentru o viaţă sănătoasă? La 54 de ani, Traian Băsescu are o vîrstă mult prea înaintată pentru a-şi mai permite să fumeze zece ţigarete pe zi. Dar e încă suficient de tînăr pentru a reuşi să se lase de fumat. Şi să se apuce de *jogging* ori de mers cu bicicleta, duminica, prin oraş. Pentru toţi cei care zîmbesc ironic, imaginîndu-şi-l pe şeful statului în asemenea situaţii, există spre consultare statistici ale Ministerului Sănătăţii, în stare să îngheţe oricui zîmbetul pe buze: noi, românii, fumăm mult, mîncăm prost, sîntem sedentari şi prieteni cu ţuica ori cu şpriţul. La fel, şi preşedintele nostru.

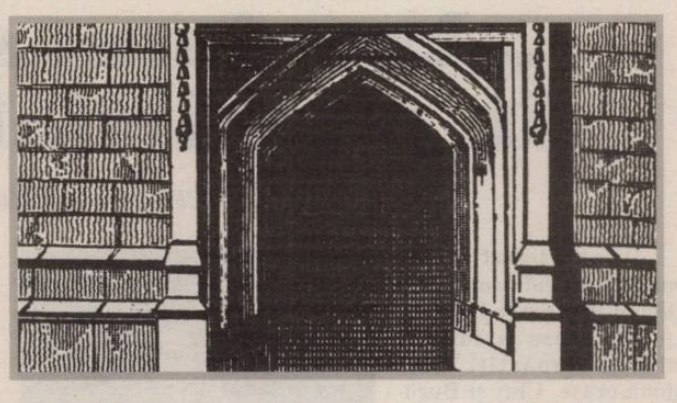

Politica bună nu înseamnă doar reformă fiscală sau schimbarea ticăloşilor care se prefac că împart dreptatea în România. Politica bună e legată, în primul rînd, de încredere şi speranţă. Inclusiv speranţa de viaţă. Un preşedinte bolnav sau, Doamne fereşte!, mort nu mai valorează nimic. Şi, chiar sănătos de-ar fi el, ce-ar putea să schimbe în jur cu o naţie suferindă, care-şi îngroapă durerile la birt şi coşmarurile în fumul de ţigară? Mai nimic sau, în cel mai bun caz, impresii despre Lumea de Apoi.

P.S. Cu speranţa că măcar unul dintre consilieri îi va atrage atenţia asupra acestui text, îndrăznesc să pun un rămăşag cu Traian Băsescu, provocîndu-l să renunţe la fumat. Miza: cincizeci de genuflexiuni şi trei ture de stadion. Nu-i aşa că am pierdut deja, domnule preşedinte? Să trăiţi bine!

NU-I ÎN INTERESUL NAŢIONAL SĂ AVEM, LA ACEASTĂ RUBRICĂ (TOT MAI IMEDIATĂ), O SOLUŢIE PENTRU PIETRE?

● Simplă, dar exasperată întrebare: dacă am admis arbitri străini la fotbal, dacă preşedintele Băsescu are consilieri străini, de ce nu am aduce la obsesiva Curte Constituţională magistraţi din, de pildă, Elveţia, Anglia sau chiar Luxemburg? Ar fi lezat interesul naţional? Păi, nu-i în interesul naţional să avem o Justiţie de nivel european? Nu s-a mai întîmplat nicăieri? Dar nu cîntăm toată ziua, cu mîndru sarcasm, şlagărul: „Ca la noi la nimenea"? Oneste bibere, cetăţene! (**R. C.**)

● Pe urmele materialelor publicate (cititorii *Scînteii* ştiu de ce): după campania de presă murdară, la propriu, pe care am dus-o în ultimele săptămîni la această rubrică împotriva Reviziei, informăm cititorii că AM ÎNVINS. Lighioana a dat înapoi, apa caldă a venit cu nouă zile mai devreme decît fusese anunţat. Trăiască presa liberă! Cît despre Revizie, ne vedem la anu', drăguţă! (**C. G.**)

● Am zis că ne vedem la anu', dar un şut în gură tot îi mai dau. Eu cred că Revizia este de vină pentru anticipate: oamenii jegoşi, tot la propriu, tind să fie mai instabili la guvernare. Oamenii duşaţi cu apă rece tind să fie mai nervoşi dimineaţa. Este? (**C. G.**)

● La ce poate folosi *Dilema* (în general, veche...): o prietenă pariziană mi-a povestit că, atunci cînd bişonul său maltez tot făcea caca pe gresia din salon, n-a reuşit să-l dezveţe decît arătîndu-i un exemplar din revista ce o citiţi, făcut(ă) sul! Iar altă prietenă, bucureşteancă de astă dată, mi-a împărtăşit recent, amuzată, cum – ieşind în Parcul Ioanid cu propriul caniş micuţ & drăguţ, pe nume Pouphitzah – a trebuit să-l acopere, la un moment dat, ca să nu fie văzut de nişte cîini mai mari şi mai răi... Cu ce? Păi, cu *Dilema (veche)*, firește! Aceste pilde mă fac să mă gîndesc, cît se poate de serios, că poate ar trebui să iniţiem un parteneriat cu Asociaţia chinologilor din România. (**a. l. ş.**)

● Bibliografie trist de imediată la excelentul articol al lui Dan Goanţă, din numărul trecut („Duhul lui Sir Winston") – această churchilliană declaraţie într-un pub londonez, a doua zi după atentate: „Nimeni nu va împiedica vreodată un englez să bea o bere vineri seara!". (**R. C.**)

● O reclamă la nu ştiu ce şampon zice: „Avem o soluţie pentru fiecare dramă a părului tău". Zău? Da' o soluţie pentru tragicomedia unghiilor şi pentru epopeea măselei de minte aveţi? (**M. V.**)

Cu ochii-n 3,14

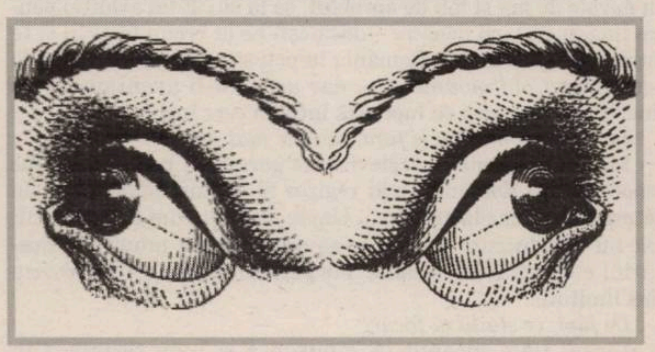

● Plouă întruna şi ploaia nu mai conteneşte. Cînd apa va fi trecut, ce pietre vor rămîne? (**D. S.**)

MĂ ÎNTREB (M-AM ÎNTREBAT ÎNTOTDEAUNA) DE CE, ÎN MINTEA ÎNFIERBÎNTATĂ A UNORA, O TREIME DIN CÎTEODATĂ E, TOTUŞI, CAM MULT

● Mă întreb de ce englezoaicele au mersul tîrşîit, de ce sînt aşa de mulţi japonezi prin muzee şi aşa de puţini negri. (**A. M.**)

● Adrian Iordache e un tînăr fotbalist indignat că Rapid-ul a renunţat la aşa „sportiv de fotbal" cum e el, nemaiplătindu-i cei 160.000 de euro pe an. M-am întrebat întotdeauna dacă măcar unul dintre fotbalişti s-a simţit vreodată jenat de banii pe care îi cîştigă la cît de prost e. (**M. C.**)

● După scandalul cu cei doi eurodeputaţi ai Ligii Nordului în Parlamentul European, care au strigat „Padania libera!" & „Italia vafanculo!", fiica de 17 ani a prietenei mele de la Roma a-ntrebat-o, nedumerită: „Dar Padania e ocupată?!". Apoi, după cîteva secunde: „Şi unde e Padania asta?..." Răspunsul: în mintea înfierbîntată a unora – care vor ca italienii să vină în „Padania" cu... paşaport! Vafanculo, Padania! (**a. l. ş.**)

● Tocmai am aflat că există un orăşel în sud-estul Chinei unde se fac anual 9 miliarde de perechi de şosete. Adică o treime din producţia mondială. Sînt absolut sigur că am văzut şosete din alea şi la tarabele din Crîngaşi. (**M. C.**)

● Toată presa franceză întîmpină sărbătoarea de la 14 iulie scriind despre deprimarea francezilor cauzată de stagnarea economică, stabilitatea şomajului, criza europeană, incompetenţa clasei politice, toate exprimate prin înlăturarea candidaturii Parisului ca gazdă a Jocurilor Olimpice. A fost preferată Londra, ironizată pe teme culinare – destul de fără haz – de către preşedintele Chirac. Nicolas Sarkozy, prezidenţiabil, a ales altă cale: „În anii '70, Marea Britanie era terminată şi nu mai conta pe scena internaţională. Cine ar fi crezut că, după 30 de ani, va deveni farul călăuzitor al lumii?". Cîteodată e greu de deosebit ironia de lauda deşănţată. (**M. B.**)

● Se ştie prea bine că franceza nu mai e ce-a fost nici măcar în marele Paris. Dar să afli dintr-un film tradus la TVR Cultural că *moeurs* înseamnă *motoare* e, totuşi, cam mult, chiar şi pentru moravurile traducătorilor *en gros* din diverse limbi romanice. (**S. S.**)

ERA SĂ UIT: MĂ ÎNTREB CÎT VA MAI TRECE PÎNĂ CÎND TIGRUL VA UMPLE NOAPTEA TUTUROR

● Era să uit. Dom'le, din 2007, sau 2008, sau cînd o fi, ne apără UE de Revizie? (**C. G.**)

● A apărut, în sfîrşit, şi gelul de duş cu iaurt! Mă întreb cum vine exact această chestiune şi cît va mai trece pînă cînd nu vom mai putea face diferenţa între un gel de duş cu iaurt şi un iaurt cu gel de duş! Da' o cremă de corp cu musaca nu inventează nimeni?! (**R. P.**)

● Se zice şi se citeşte că Al-Qaeda săvîrşeşte carnagiile sale în rîndurile civililor conform unui nou principiu tactic: de ce să ataci tigrul cînd sînt atîtea oi? Din zona aceea plină de proverbe monumentale, pusesem pe primul loc, în topul înţelepciunilor: „M-am plîns că n-am încălţări, pînă l-am văzut pe unul fără de picioare". Mi se pare şi azi extrem de terorizant. (**R. C.**)

● În Parcul Ioanid (continuu să-i zic aşa), un copil umplea cu lopăţica o găletuşă cu nisip. La un moment dat, intervine mama: „Ulise, mamă, să nu-ţi pui nisip în cap, că iar trebuie să te spăl!". (**M. C.**)

● Sfat practic pentru cei care ajung la Roma: timp de încă 2 ani 1/2 de aci înainte, metroul circulă numai pînă la ora 21,00! Aşa că, dacă vreţi să vedeţi Cetatea Eternă noaptea, luaţi-vă hotel în centru sau bani de taxi... Scump, da' merită. (**a. l. ş.**)

● Era, tot ca acum, pe cînd leul se înnoia. Cineva (reporterul Paul B. Marian) punea o întrebare („Cum aţi privit opera de stabilizare?") şi mai multe doamne răspundeau la ea, în *Almanahul Gospodinei* din 1948. *„D-na Nora Barbu, profesoară:* Stabilizarea ne-a redat preţurile dinainte de război, ne-a redat liniştea, ne-a redat tihna, ne-a redat încrederea! Ceea ce nu-i puţin lucru! Nu rămâne decât să fim cu toţii disciplinaţi, să ne supunem tuturor dispoziţiilor ce se iau pentru bunul nostru trai, arătându-ne deplină încredere în stabilizare, căci numai în felul acesta, întocmai ca uleiul care turnat în cutia locomotivei se întinde la biele, osii şi roţi, stabilizarea îşi va întinde binefacerile ei în tot organismul vieţii ţării noastre. *D-na Maria Voluntaru, societară a Teatrului Naţional:* Am mândria că această operă salutară a fost realizată din îndemnul şi prin munca tov. Gheorghiu-Dej, cu prestigiul şi sub egida Partidului Comunist. În dimineaţa stabilizării, am avut senzaţia pe care o încerci după o noapte de veghe la căpătâiul unui muribund, când vezi, spre ziuă, că bolnavul deschide ochii vii şi cere mâncare... *D-na Ana Profir, dactilografă la «Iacomet»:* Stabilizarea dacă nu ne-a redat nouă, funcţionarilor, chiar posibilităţile unei vieţi normale, dar ne-a deschis larg porţile nădejdii obţinerii unei alte vieţi, pentru care ne-am sbuciumat cu toţii. Iar mie, personal, mi-a dăruit din nou pofta de lucru, m'a făcut să-mi îndrăgesc maşina mea de scris, pe clapele căreia degetele mele aleargă acum mai sprintene şi mai vesele." (**D. S.**)

„Am cîntat şi în peşteri, în puşcării, în spitale...“

– interviu cu Hanno HOEFER –

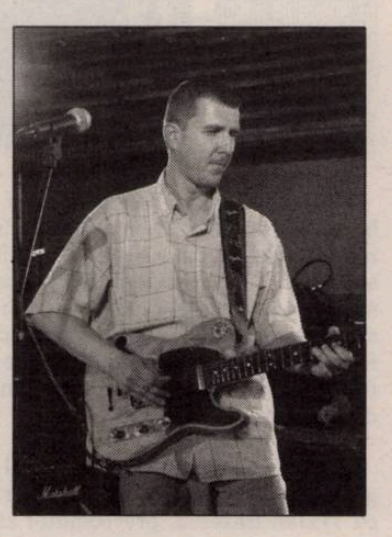

De ce a trecut atît de mult timp pînă la acest nou album Rhythm & Bulz?

Din cauza faptului că sîntem împărţiţi între două oraşe, Cluj şi Bucureşti, ne-a fost destul de greu să ne adunăm pentru repetiţii şi pentru înregistrări. E dificil pentru fiecare dintre noi să lipsim din oraşul nostru chiar şi o lună. Am cam lăsat-o baltă şi aşa au trecut, iată, vreo şase ani. *Dragostea-i ca şi o rîie* a avut un videoclip făcut de noi din pură plăcere, nu pentru promovarea vreunui album. Timp de vreo doi ani melodia, practic, nu a existat pe un alt suport.

A fost destul de frustrant pentru fani să nu o poată asculta decît la televizor.

Pînă la urmă, a apărut pe compilaţia *Şapte seri* şi imediat a putut fi descărcată de oricine de pe net. Nu ne-a deranjat absolut deloc, dimpotrivă, după ce am văzut ce succes a avut am băgat-o şi pe acest album. Acum promovăm albumul: am tot ţinut concerte, am fost pe la emisiuni, o să ne apucăm de lucru şi pentru un videoclip... Încă ne mai „certăm“ ce melodie să alegem: *Six days on the road* sau *Nu mai plînge, baby*.

Se pot scoate bani din muzică?

Nu din muzica pe care o facem noi, deşi doi dintre noi cîştigă doar din muzică. Nu e prea mult, dar măcar te poţi ţine la suprafaţă. Cel puţin în Cluj.

Unde vă putem găsi concertînd în vara asta?

În mai multe locuri, iar în august, dacă totul merge bine, s-ar putea să cîntăm în China. Ataşata culturală de la ambasada noastră din China ne-a ascultat albumul şi l-a dat mai departe la o firmă de impresariat de acolo care, se pare, este interesată să ţinem un concert la ei.

Unde altundeva aţi mai cîntat în străinătate? De fapt, în ce locuri bizare aţi concertat? Aţi cîntat şi pe gratis?

Am cîntat în mai toată Europa, din Albania pînă în Scandinavia şi Portugalia. Am cîntat şi în America. Publicul e peste tot la fel şi nu am avut niciodată surpriza neplăcută să nu guste ce cîntăm. Mai ales că, de obicei, cîntăm în festivaluri de specialitate sau în cluburi unde lumea ştie ce gen de muzică va asculta.

Altfel, am cîntat în Peştera Româneşti de lîngă Timişoara, o peşteră cu o acustică foarte faină unde se organizează anual concerte. Am cîntat într-o puşcărie, iar acum o să cîntăm pentru pacienţii Spitalului de Psihiatrie din Borşa, judeţul Cluj. Am făcut un material despre acel spital şi aşa mi-a venit ideea unui concert acolo, într-un conac foarte vechi care a aparţinut contelui Banffy, cel mai bogat om din Transilvania înainte de 1918. Sînt pacienţi care stau în acel spital sinistru şi în condiţii groaznice de peste 30 de ani. O fundaţie din Germania s-a implicat acum în finanţarea unor lucrări de renovare. Altfel, am mai cîntat şi la ţară, am cîntat şi la nunţi...

Cînd am scos primul album, *Plum brandy blues*, nu aveam nici o idee pentru coperta lui. Făcusem eu nişte fotografii, dar nu eram prea mulţumit. Într-o zi ne întorceam de la Cluj şi într-un sat era să dăm cu maşina peste o căruţă cu trei ţigani beţi. Ne-am dat jos, le-am pus instrumentele în mînă şi le-am făcut nişte fotografii în faţa căruţei. Am ales una dintre acele fotografii pentru coperta albumului. După ce a apărut albumul, am primit un telefon de la un patron de bar de undeva din Moldova care ne invita să cîntăm la inaugurarea localului, avertizîndu-ne însă că nu prea e spaţiu pe scenă dar că, noi fiind doar trei, cum văzuse el pe coperta albumului, o să ne descurcăm. Evident, nu ne-am dus.

Cum vezi rock-ul şi muzica etno care se cîntă acum la noi?

Sînt trupe care îmi plac foarte mult, la altele combinaţiile nu prea reuşesc. Îmi plăceau foarte mult Blazaj, dar nu sînt singurii. Multe trupe se limitează să imite şi asta nu e bine. Unii imită pentru că sînt prea tineri, alţii imită pentru că mai mult nu pot. Sînt însă şi trupe care nu îmi plac neapărat, dar care, trebuie să recunosc, au muzicieni foarte buni.

Ai o firmă de producţie, Mobra Film, care e povestea ei?

Ideea acestei firme exista încă din şcoală, atunci cînd afinităţile artistice sînt foarte puternice. Împreună cu Cristi Mungiu şi cu Oleg Mutu am lucrat cu mult înainte de a pune pe picioare Mobra Film şi astfel, la un moment dat, am decis că poate ar fi bine să facem o firmă de producţie. Firma există doar de vreo doi ani. Am început cu două scurt-metraje, unul al lui Cristi Mungiu, *Lost and found*, un *omnibus project* compus din mai multe scurt-metraje, făcute pe aceeaşi temă, în cîteva ţări din Europa de Est. Premiera a avut loc la Festivalul de la Berlin, partea românească fiind regizată de Cristi Mungiu şi produsă de către firma noastră. Am mai avut un proiect care s-a numit *Bucureşti-Berlin*, un proiect al Ancăi Mirela Lăzărescu, care a terminat regia la Berlin, dar care a vrut să facă un scurt metraj aici. Cu Alexandra Maria Lara în rolul principal avem un proiect mai mare cu un scenariu de Cristi Puiu şi Răzvan Rădulescu şi în regia lui Didi Danquart, *Offset*, este un lungmetraj în care joacă Răzvan Vasilescu şi mulţi alţi actori români foarte buni, care va ieşi anul viitor la Berlin şi care va fi distribuit şi în România. Aceasta a fost prima noastră experienţă de lung-metraj şi, văzînd că lucrurile au ieşit bine, coproducătorii germani şi cei francezi ne-au trimis acum tot felul de proiecte la care lucrăm, dar, deocamdată, nu se ştie care dintre acestea se va şi concretiza pînă la urmă.

Ca producător văd că eşti destul de ocupat, dar ca regizor?

Am depus cîteva proiecte la CNC şi aştept să văd ce iese.

În Zapping, *scurt-metraj-ul lui Cristi Mungiu premiat la Dakino, ai jucat rolul principal. Nu te tentează să mai joci?*

Sigur că mă tentează şi mi-ar plăcea foarte mult. Dacă se iveşte ocazia, dacă mă atrage un proiect anume, aş juca, dar nu să mă duc la *casting*-uri. Cu rezerva, bineînţeles, că nu sînt totuşi un actor profesionist şi îmi cunosc limitele.

Care tineri regizori români îţi plac?

Îmi place Cristi Puiu – am văzut *Moartea d-lui Lăzărescu* acum cîteva săptămîni –, din păcate, n-am apucat să văd filmele lui Corneliu Porumboiu, iar cele două-trei filme ale lui Cătălin Mitulescu mi-au plăcut, însă numai într-o oarecare măsură.

Ce părere ai despre americanii care vin să filmeze la noi?

Vin pentru că e mai bine: aici forţa de muncă e ieftină, există personal calificat, există peisaje neatinse pentru care nu au nevoie de mii şi mii de aprobări, ca la ei... E un avantaj pentru imaginea ţării noastre – dacă eşti pe la vreun festival şi te întreabă cineva unde e România tu poţi să le spui că acolo unde s-a filmat *Cold mountain* –, dar asta nu îi avantajează pe tinerii regizori, căci se lucrează într-un cerc închis.

În afară de muzică şi film, cu ce te mai ocupi?

Mai lucrez pentru o televiziune germană, pentru care fac reportaje din România, mai regizez şi spoturi publicitare, la detergenţi, la medicamente... Unele au ieşit cum ne-am dorit, dar nu sînt lucruri pe care le-aş arăta să mă mîndresc. Scenariul e esenţial în reclame, iar posibilităţile de a improviza sînt limitate.

De fapt, ce studii ai făcut?

Liceul l-am început în Timişoara şi l-am terminat în Bucureşti, la Liceul German, profilul filologie-istorie. Prin urmare, sînt născut la Timişoara şi crescut în Bucureşti. Între '89 şi '93 am fost student bursier la Berlin, dar nu mi-a plăcut acolo. Cum a spus Günther Grass, acolo e mai bine, aici e mai frumos. Am studiat acolo cîţiva ani la Institutul de Istorie Sud-Est Europeană, apoi am prins o bursă la Cluj. Aveam o prietenă şi trebuia să ajung la ea la Cluj. Aici însă mi s-a luat de istorie. Profesorii nu au vrut să-mi echivaleze nimic din ce făcusem la Berlin, m-au înscris din nou în primul an de facultate şi m-au luat din nou cu dacii şi romanii. În perioada aceea, la noi, istoria se studia cronologic. Nu mai ştiu cum e acum, dar atunci era o aiureală totală. Un timp m-am dus la facultate, după care am lăsat-o baltă. Mă mai duceam din plăcere doar la anumite cursuri, apoi am intrat la regie. Istoria recentă era o preocupare a mea, nu neapărat o pasiune. Am acasă şi acum diverse enciclopedii din care mai citesc cînd am vreo nelămurire.

Ce mai citeşti? Mergi la concerte?

Acum citesc *Lindenfeld*, romanul lui Ioan T. Morar. Ştiu foarte bine acea zonă, căci am avut rude într-un sat alăturat. Ultima oară am fost acolo acum 15 ani. Pe vremea lui Ceauşescu mai trăiau în sat doar 4-5 oameni. Radu Muntean a făcut un film care se numea chiar *Lindenfeld*, dar asta pe cînd era încă student şi filmul era oricum un documentar. Sînt curios cum mai arată acum acele sate. Altfel, nu prea mai am timp să citesc decît atunci cînd călătoresc cu trenul. Panait Istrati îmi place mult pentru că e un scriitor foarte filmic. Pe lîngă *Jurnal*, mi-a plăcut mult şi *Accidentul* lui Mihail Sebastian, un roman care, tradus în germană, a avut un succes foarte mare. Îmi plăcea Charles Bukowski, dar ce s-a tradus la noi nu sînt tocmai cele mai bune cărţi ale lui.

La concerte am fost la James Brown, la Jethro Tull, acum trei ani am ajuns şi la Dream Theater, care nu sînt genul meu dar care mi-au plăcut. S-ar putea să mă duc şi la Phil Collins. Nu cred că e chiar ultimul lui turneu, dar oricum e bătrîn şi, pe deasupra, şi surd de-o ureche. O să mă duc însă cu siguranţă la Joe Cocker, care va veni din nou la Cerbul de Aur de la Braşov.

La Braşov o să cînte, în august parcă, şi Europe.

Eee... *(rîde)*

Ce pasiune ascunsă ai?

Îmi place foarte mult fotografia. Făcînd ATF-ul, am prieteni foarte mulţi care fac fotografie, mulţi operatori au şi ajuns fotografi, umblu foarte mult prin ţară şi am mereu un aparat la mine. Fotografiez din plăcere şi fotografiez la greu, să zicem că ăsta ar fi un *hobby* al meu. Cînd o să consider că am şi ceva de spus, probabil o să şi expun.

Te interesează politica?

O urmăresc. Făcînd reportaje pentru nemţi, sînt cu ochii pe ce se mai întîmplă la noi.

Dilema veche *citeşti?*

De ani de zile, mi-a intrat în sînge. Fiind una dintre foarte puţinele reviste bune de pe piaţă, e aproape obligatoriu s-o citeşti.

a consemnat Marius CHIVU

mergi pe mîna mea

Şase personaje în căutarea lui Henric al IV-lea

Cele două spectacole pirandelliene – *Şase personaje în căutarea unui autor* şi *Henric al IV-lea*, montate recent de Liviu Ciulei pe scena Teatrului „Bulandra“ mi-au adus un parfum uitat, pierdut în caleidoscopica, ameţitoarea succesiune, juxtapunere, întrepătrundere de modernism şi postmodernism. Un parfum de clasicism. Nu sînt o conservatoare, dimpotrivă. După ce am văzut pentru prima oară un balet al lui Béjart, nu am mai putut agrea graţiozităţile cu tutu-uri, poante şi mlădieri de lebădă agonizantă ale baletului clasic; deşi sînt îmbibată de Bach şi de preclasici, ascult, cu o doză de snobism, muzică dodecafonică pînă îmi scrîşnesc creierii; recitesc, rar, marile romane clasice ale adolescenţei mele, cu angoasa de a nu descoperi pete de rugină... Dar fluidul de clasicism insuflat de maestrul Ciulei spectatorilor face bine la metabolism.

Şi oricum nu e vorba de clasicism în sensul clasic al cuvîntului, deşi ambele piese au unitate de loc, de acţiune şi chiar de timp în *Şase personaje...* E vorba de arta regizorului de a scoate la suprafaţă, de a denuda esenţa textului şi miezul clocotitor al trăirilor etern umane. E vorba de armonie, claritate, plenitudine. Dezbărate de jargoane scenografice, de efecte regizorale „cu priză la public“, de pericolul alunecării în baroc sau în melodramă. Texte pirandelliene cu grea încărcătură – uneori chiar greu digerabilă – filozofică şi psihanalitică. Şi care totuşi te captează, te tulbură, te pătrund cu esenţa lor pură, care m-a răscolit şi la *Hamlet*-ul lui Ciulei-Iureş. De altfel, *Henric al IV-lea* are o vizibilă tentă hamletiană. Ambele piese, deşi total diferite ca tramă, pornesc de la principiul interşanjabilităţii, între ficţiune şi realitate în *Şase personaje...* şi între demenţă şi luciditate în *Henric al IV-lea*. Labilitatea graniţelor duce la încălcări şi chiar la suprapuneri între sfere. Dar cu cîtă minuţie şi subtilitate a nuanţelor sînt urmărite derapajele! Cu cît de atent drămuită şi expresivă mişcare scenică! M-a urmărit felul în care se aşază Henric pe tron, o atitudine care-mi evocă o statuie antică, un amestec de măreţie, nonşalanţă, eleganţă şi cinism.

A vorbi despre magistralele interpretări ale unor actori ca Victor Rebengiuc, Ion Caramitru şi Marcel Iureş ar însemna o debitare de truisme. Ceea ce-i caracterizează pe toţi trei este extraordinara naturaleţe *live*, fluxul de firesc în care scena şi distanţarea de public dispar ca nişte elemente superflue. Şi glasurile, căldura timbrului celor trei, glasul lui Marcel Iureş, muzical, învăluitor, lipsit de orice stridenţă sau ostentaţie scenică. Cred că la aceşti trei actori se poate vorbi de inteligenţa glasurilor. Căci, într-adevăr, de pe scena Teatrului „Bulandra“ se propagă în sală inteligenţă, fineţe, artă adevărată. Asta se numeşte „clasicism“?

Antoaneta RALIAN

colţul scurt

Harry Potter vs. *Picasso*

● În noaptea de vineri spre sîmbătă, la miezul nopţii, în Librăria Cărtureşti de lîngă Cinema Patria va avea loc lansarea oficială a noului roman al lui J.K. Rowling *Harry Potter and the Half-Blood Prince*. Lansarea va fi precedată de un concert, de concursuri cu premii surpriză, teatru şi animaţie. Cei care vor veni costumaţi vor putea cîştiga cărţi, filme şi tricouri cu inegalabilul şi ubicuul Harry Potter.

● 77 de lucrări semnate de De la Tour, Poussin, Chardin, Ingres, David, Delacroix, Corot, Cézanne, Matisse, Picasso, Braque ş.a. au fost aduse de la Luvru, Orsay, Centrul Pompidou, Muzeul Picasso şi din muzeele de artă din Lyon, Dijon, Montpellier, Rouen pe simezele Muzeului Naţional de Artă a României unde vor putea fi admirate pînă în 2 octombrie. *Umbre şi lumini. Patru secole de pictură franceză. Secolele XVII-XX* este, cu siguranţă, expoziţia anului şi, probabil, cea mai importantă din '90 încoace. În numărul următor al revistei vom publica un material mai consistent. **(M. C.)**

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul II, nr. 79 ● 22-28 iulie 2005 ● 24 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Alex. Leo Şerban
„Capalbio, fa freddo!“
pagina **13**

Stela Giurgeanu
„Cultul eroilor“
pagina **22**

Ion Vianu
„Figuri ale sfîşierii“
pagina **24**

GUSTURI DE VARA

„A mînca înseamnă a te instala în chiar centrul procesului formativ, generator şi conservator al sinelui.“

MICHEL ONFRAY – „RAŢIUNEA GURMANDĂ“

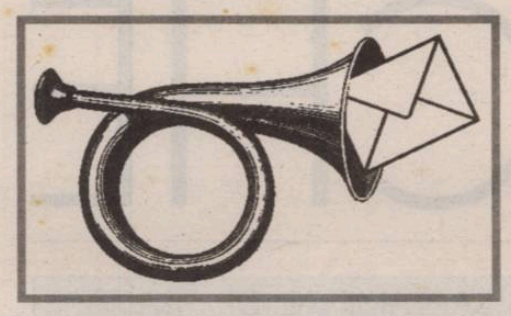

Nr. 76: *Articolul lui Mircea Vasilescu „Ăştia şi supuşii lor“*

Glodul şi becurile de 100

Într-adevăr, maestre, Europa este departe de noi; iar noi şi mai departe de ea. „Spiritul public este încă dominat de reflexe feudale, pentru că prea adesea nu avem comportamente de cetăţeni, ci de supuşi care vor să se pună bine cu Vodă, cu Stăpînirea, cu Boierul.“

De supus, au încercat să ne supună, ca popor, încă din cele mai vechi timpuri, dar comuniştilor parcă le-a ieşit o capodoperă. Însă cred că şi noi avem moace de „amărăşteni“, de complăcuţi. De pus bine cu cei de sus, oricare ar fi aceştia, nu mai încape nici un comentariu – balcanism 100%. Planurile ne albesc nopţile, dăm metri de bere pe gît ca să punem de-un şmen pentru zilele astea.

Poporul român este slab ca natură, este o soţie pe care o ţii în casă, să facă copii şi să gătească, şi căreia trebuie să-i mai articulezi cîte-o palmă seara, cînd vii tu, bărbat, de la muncă. Românul nu ştie să-şi facă viaţa, el ştie să şi-o ducă; de făcut, să i-o facă alţii, conducătorii. Românii critică politica stăpînirii pe la colţuri, însă, atitudinal, se resemnează.

Doamne, că bine şi-a mai predat lecţia tătuca Ceaşcă; de s-ar putea să mai stăm măcar o zi cu coşciugul lui pe cap, că tot mai bine era pe vremea sa... Iar noi, tinerii, crescuţi democratic (sîc!), ne cufundăm de cele mai multe ori în aceeaşi groapă, să avem şi noi măcar un pumn de ţărînă pe vîrful capetelor... cam aşa stă treaba: blazaţi prin naştere şi încă dinaintea ei, românii se învîrt zi de zi într-un cerc, adîncind parcă, astfel, graniţele ţărişoarei noastre. Cercul acesta este, de fapt, o sferă pe care musai trebuie să o aplatizeze autoritar preşedintele şi încă o mînă de aleşi, că altfel ne pomenim într-o perfectă mişcare browniană.

Iar cu UE ce avem (în comun)? Asta stau şi mă întreb filozofic (economic, politic comportă alte aspecte). Şi mă mai întreb de unde ne-o fi venit ideea asta, să intrăm noi în această sală cu candelabre şi pardoseală de marmură? Păi, serios, se pretează glodul şi becurile de 100?!

Cît despre clasa politică actuală din România... Băsescu este cel mai bun preşedinte de pînă acum. O mînă tare, priceputa la treburile celor de rînd. Este adevărat ce zic europenii – că tot am vorbit de ei – că nu este el de mileniul al III- lea, dar parcă noi sîntem?!

Lucian VIŢELARU
lucian.vitelaru@gmail.com

Replici

Articolul Alinei Mungiu-Pippidi „Migraţia, mod de folosire“ (nr. 73)

Condensate, opţiunile de după revoluţie ale tinerilor sub 40 de ani despre care vorbiţi se reduc cu uşurinţă la o singură chestiune: cum să faci să duci o viaţă „normală“ (în accepţiunea personală a termenului), acum că se poate. Că se poate măcar încerca. Dacă vezi aşa lucrurile, atunci cele trei grupe rezultante se intersectează, lucrurile devin ceva mai ambigue. Mă rog, pentru mine destul de clare. În loc să se pună într-o ecuaţie cu necunoscute de genul: patriotism, sacrificiu, aport, mai sînt şi indivizi-cetăţeni care se definesc întîi ca indivizi şi apoi ca cetăţeni. Şi, ceea ce e poate şi mai important, nu (mai) acceptă ca alţii să le definească natura, apartenenţele, proiectele de viaţă, criteriile morale.

Am, sincer, o mare admiraţie pentru felul în care aţi reuşit să evidenţiaţi blocajele mentale legate de chestiunea transilvană, şi să oferiţi astfel perspective şi opţiuni noi pentru (măcar) înţelegerea respectivei probleme. De aceea îmi este greu să înţeleg cum tocmai dvs. vă plasaţi în acest discurs sărac în orizonturi (trei, mai precis), despre români curajoşi şi români laşi, despre români cu minte şi proiecte clare ca apa de izvor îmbuteliată şi români rătăciţi printre nebuloasele societale ale Occidentului, despre vieţi mici ce nu transcend individul şi feţi-frumoşi şi mioritici, îmbătrîniţi de cinci ori în povestea lor locală cu zmeii de la şosea.

Migraţia te ţine tînăr şi inocent, sugeraţi. Dacă inocenţa înseamnă să-ţi administrezi singur cele cinci vieţi, în loc să le pui în slujba luptei „drepte“ cu zmeii din mica poveste (ei atît aşteaptă!), sînt de acord cu dvs.

Un rătăcit
printre fel de fel de alte posibilităţi,
Cristian DRAGNEA
kristian_dragnea@yahoo.co.uk

Replici

Viaţa continuă...

Ne este foarte greu să mai avem răbdare unii cu alţii. Ne tolerăm, dar nu ne mai suportăm. Ne salutăm şi zîmbim larg unii la alţii, dar de fapt ne înjurăm crunt de mamă în gînd. Ne trimitem e-mail-uri de Paşti şi de Crăciun, dar folosim fraze-standard („Cu ocazia... Cele mai calde...“) care nu au nimic important şi *sincer* în ele. Tînjim după serviciul unui cunoscut, îl invidiem, însă el ar vrea să plece cît mai curînd de acolo. Nu mai rîdem la un banc bun, poate ne aude şeful. Nu mai rupem o floare de peste gard pentru a o da persoanei pe care o iubim, o cumpărăm frumos ambalată. Înjurăm cînd o plătim. Mergem la nunţi din pură obligaţie. Nu ne bucurăm de prezumtiva fericire a mirilor. Îl bîrfim pe vecinul de la trei care a divorţat de două săptămîni. Stabilim noi de partea cui este dreptatea. Dar nu cunoaştem nici măcar zece la sută din *adevăr*. Ne place să fim judecători, în nici un caz judecaţi. Lucrăm în birouri situate la cinci metri unele de altele, însă ne trimitem e-mail-uri şi *smiles*. Ne e peste mînă (ce-ar spune colegii???) să rîdem noi înşine. Sîntem într-un loc, dar am vrea cu orice preţ să fim în cu totul altul. Nu mai avem răbdare cu pensionarii gîrboviţi de ani care se urcă în autobuz. Îi criticăm pe tineri: „dom'le, ăştia nu mai au pic de respect“. Nu mai avem timp pentru copiii noştri. Le angajăm doici pe care le plătim prost şi strigăm la ele. Trecem pe partea cealaltă a străzii cînd un om este bătut crunt în plină zi. Privim tîmp pe geam cînd cineva este furat la doi paşi de noi, în autobuz, şi ne bucurăm în gînd „ce bine că nu sînt eu“. Dăm din cap acuzator cînd privim o ştire despre o crimă odioasă, dar nu schimbăm canalul. Aşteptăm să vedem: arată şi scena crimei?! Ne trezim dimineaţa înjurînd – o nouă zi de muncă prost plătită mă aşteaptă! Nu mai citim o carte bună care ne place. Citim ceea ce citeşte colegul de birou – e la modă şi dă bine. Hulim doi oameni care se iubesc, însă noi nu mai ştim de mult ce e iubirea. Criticăm homosexualismul, dar nu cunoaştem nici măcar definiţia lui exactă.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Zbierăm demenţial la cel care a îndrăznit să îşi parcheze maşina pe locul nostru (care nu e al nostru, ci al primăriei). Ne salutăm colegii pe holurile instituţiei, dar de fapt pe mulţi din ei am vrea să-i pocnim în faţă.

Nu condamn. Constat. Viaţa continuă. Şi eu sînt pe acolo. Cu voi, cu toţi.

Cu respect pentru voi toţi,

ing. George GUSTERITAN
george_gusteritan@yahoo.com
Alba Iulia

Despre cadouri

Sesiune, plictis mare..., gînduri aiurea, numai la teancurile de cursuri ce-mi stau în faţă, nu. Privirea şi atenţia mi s-au fixat pe o sticluţă cu *after shave* din faţa mea. Am primit-o cadou acum vreo lună de la colegii de serviciu. Un set întreg de parfumuri şi loţiuni. Sincer să fiu, nu prea îmi place, dar, ce să-i faci? Cadourile nu se discută, vorba ceea...

Şi totuşi, nu mă pot abţine. La noi, la români, e patimă mare cu aceste cadouri „parfumate“. Cum se iveşte o aniversare, cum vine omul cu *spray*-ul la tine, sau cu săpunelul, chiar şi cu spumă de ras. Dacă stau să mă gîndesc bine, asta e chiar o jignire pentru cel ce primeşte astfel de „daruri“. Învăţam deunăzi la pragmatică, printre singurele materii care mi-au plăcut în facultatea asta, despre intenţionalitatea unor gesturi. În cazul acesta, oamenii nu îşi dau seama că, oferind aşa ceva altora, îi îndeamnă, discret, să se mai spele şi ei din cînd în cînd, să se mai parfumeze puţin sau să îşi mai dea cu cîte un *after shave*. E uimitor cît de general a devenit acest cadou la noi. Chiar şi părinţii, cînd se duc să vorbească la şcoală cu dirigintele odraslei, îi strecoară discret un parfum în geantă. Sticluţa de colonie de odinioară a fost înlocuită acum de mult mai pretenţioasele şi sofisticatele *spray*-uri, parfumuri cu biluţă, uscate, ude sau mai ştiu eu cîte alte soiuri or exista. Ele au darul să îmbuneze funcţionarele, să şteargă amara grimasă de pe faţa secretarelor sau, în cel mai nefericit caz, să provoace un zîmbet fals de bucurie pe faţa unui sărbătorit, spunîndu-şi „Iar mi-au adus ăştia parfum. Mai bine îmi aduceau banii“. Să ştiţi că nu glumesc. De curînd am fost nevoit să merg la o nuntă („nevoit“, pentru că nu-mi place tămbălăul care se face pe la astfel de ocazii), şi am dat banii mirilor, scutindu-i de inutila mea prezenţă. Am vrut să le cumpăr un cadou, dar au zis că preferă banii. Cel mai frumos cadou pe care l-am primit vreodată este un tricou cu Iris, formaţia mea preferată. Ce-i drept, e cam scump, nu ştiu dacă mi-ar da mîna să fac un astfel de cadou. Îl port la ocazii rare, mi-e frică să îl şi spăl, doar-doar să nu-l uzez. Un prieten de-al meu este total împotriva cadourilor. Nici nu vrea să audă. O uşurare pentru mine, o nemulţumire pentru alţii care îşi calculează strict valoarea cadourilor primite. Cred că e un lucru foarte bun să nu urmăreşti să cîştigi simpatia celorlalţi prin cadouri scumpe, deoarece este cea mai falsă şi amăgitoare „prietenie“ ce poate exista.

Nimeni nu se gîndeşte să ofere ceva mai spiritual, mai de suflet, şi nu neapărat o banală carte de Paulo Coelho (apropo, nu-mi place deloc acest autor) sau vreuna cu coperţi strălucitoare şi conţinut fad. Ceva personal şi sincer ca, de exemplu, un surîs, un sărut, o declaraţie de iubire (de ce nu?) sau un simplu „ce mai faci?“.

Mirel ANGHEL
big_mire@yahoo.com
Vieru, judeţul Giurgiu

P.S. *SMS*-urile mă ucid! Cele mai teribile sînt cele trimise de sărbători, cu îndemnuri la lumină, fericire, bunătate, prosperitate, visuri împlinite şi tot soiul de bucurii şi fericiri.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Centrul Capitalei**
- **Cum reacţionăm la crize**
- **Sport & sportivi**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Stela GIURGEANU
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
PUBLICITATE:
Iulian TRAŞĂ
Tel.: 0788.214.846
e-mail: iuliantrasa@imagoo.ro
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon/fax: 317.23.90
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată de *Dilema veche srl.*
Asociaţi: Mircea Dinescu (60%)
şi membrii redacţiei (40%)

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.600 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:
- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO06RNCB5010000360390001/ROL, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, titular Dilema veche srl, CUI 16047158, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 84 lei (840.000 lei) pentru 1 an, 44 lei (440.000 lei) pentru 6 luni, 22 lei (220.000 lei) pentru 3 luni.

Relaţii la tel./fax: 317.23.94.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Subdezvoltarea

După atentatele de la Londra, la BBC s-au luat „măsuri suplimentare“ pentru ca ştirile să fie cît mai echilibrate şi corecte, să nu dea naştere speculaţiilor, să nu inducă panica. La BBC, unde *oricum* există cele mai serioase reguli jurnalistice, unde *oricum* independenţa, echilibrul, decenţa şi corectitudinea sînt valori fundamentale. La BBC, o instituţie media pe care toţi jurnaliştii de pe lume o acceptă ca model de invidiat. Ca şi cum nu ar fi fost de ajuns „directivele interne“, unul dintre şefii BBC a declarat şi public că, în această situaţie specială pentru Marea Britanie, jurnaliştii îşi vor face şi mai bine meseria.

Modelul BBC este însă posibil (şi) pentru că există un public care să creadă în aceste valori, un public care aşteaptă de la mass-media informaţii, nu stări, atitudini şi sentimente. Multă lume a fost uimită de reacţia publicului britanic la atentate, şi nu puţini jurnalişti ori simpli cetăţeni din alte ţări au recurs la stereotipul „calmului britanic“ pentru a explica situaţia. În orice caz, nu ţin minte ca vreun comentator serios să-l fi acuzat pe Tony Blair că s-a întors la reuniunea G8 în loc să stea în Londra, nu ştiu să fi cerut cineva (din presă sau din opoziţie) instituirea stării de asediu, nici n-am citit titluri în termeni catastrofici, iar la talk-show-urile pe care le-am văzut pe BBC World Service am constatat că se căuta înţelegerea şi explicarea a ceea ce s-a întîmplat, pe baza informaţiilor existente. Desigur, ziarele populare au exploatat pe ici, pe colo, detaliile senzaţionale – intră în *job description* – dar impresia generală pe care am avut-o urmărind (atît cît am putut) presa britanică a fost aceea a unor oameni care vor să ştie ce se întîmplă cu ei şi, mai ales, vor să-şi păstreze echilibrul şi raţiunea.

Mi se va spune că „aşa ceva nu se poate în România“, „noi n-avem britanici“ şi că „orice comparaţie e deplasată“. De acord. Aşa încît nu compar nimic cu nimic, doar descriu. Urmărind ziarele şi televiziunile din România după inundaţii, am avut senzaţii amestecate. Pe de o parte, am admirat efortul multor reporteri de a ajunge la faţa locului şi de a transmite ce se întîmplă. Dar nu ei „fac muzica“, ci şefii lor şi – mai ales – editorialiştii neamului. Or, aceştia au pus pe agendă tot felul de lucruri: au cerut decretarea stării de urgenţă *(Ziua:* „Faptul că Puterea nu a decretat starea de urgenţă este o trădare a naţiunii“), l-au acuzat pe preşedinte că „stă închis la Cotroceni“, au „socotit“ din prima zi, în titluri de-o şchioapă, pagube de un miliard de euro. Dar nu „lansarea subiectelor inutile“ a fost adevărata problemă, ci *tonul* şi *stilul*. Din prima zi – cînd încă nu existau suficiente informaţii credibile despre proporţiile inundaţiilor – ziarele au vorbit de „catastrofă“, „Apocalipsă“, „Potop“, de „mînia lui Dumnezeu“. Apoi s-au numărat judeţele afectate şi s-a ajuns la formula „trei sferturi de ţară sub ape“. Telejurnalele au confecţionat rapid generice „dramatice“, iar în reportajele din zonele inundate au introdus nu doar fapte, ci şi (mai ales) o retorică a lamentaţiei fataliste. Cel mai iubit dintre jurnalişti a făcut, într-o emisiune TV, lungi exerciţii de analiză literară pornind de la afirmaţia lui Traian Băsescu „e un sezon ploios“, pe care o considera semnul suprem al cinismului prezidenţial. Alţi editorialişti au aruncat rapid vinovăţia aspra „autorităţilor“ în general, ţinînd isonul şefilor Opoziţiei, care au transformat tema inundaţiilor într-o cale facilă de a ieşi din corzile în care îi aruncaseră problemele interne ale PSD. Transformînd principiul „presa e cîinele de pază al democraţiei“ într-un stereotip, unii editorialişti persistă într-un criticism „bazat“ pe ideea de-a gata că, orice s-ar întîmpla în ţărişoară, tot Vodă e de vină. În zadar umblă apoi reporterii de investigaţie şi descoperă că în cutare loc primarul nu i-a avertizat pe cetăţeni, că dincolo banii destinaţi consolidării digului s-au topit în afaceri necurate, că în altă parte s-a construit fără autorizaţie etc. Editorialiştii neamului şi şefii din televiziuni care dau titluri bombastice reuşesc să inducă, dacă nu chiar panica, în orice caz pesimismul, senzaţia de fatalism şi neputinţa generalizată. Cînd guvernanţii greşesc, trebuie criticaţi, de acord. Dar cu fapte şi argumente, nu făcînd analiză stilistică pe cîte o frază, nici cultivînd inutil falsele probleme, de tipul „de ce stă Băsescu la Cotroceni“. Între timp,

preşedintele a fost în fiecare zi în zonele inundate. Nici aşa n-a fost bine: s-a găsit un ziar cu un spirit de observaţie demn de o cauză mai bună care să constate că era îmbrăcat în portocaliu – v-aţi prins, a început campania electorală subliminală.

Preocupaţi să disece frazele preşedintelui, editorialiştii şi comentatorii noştri pierd din vedere tocmai subiectul esenţial pe care, prin eforturi remarcabile, ni l-au oferit reporterii „simpli“ de pe teren: starea de subdezvoltare a satelor şi a oamenilor de acolo, care practică agricultura de subzistenţă, refuză să folosească mănuşi de protecţie cînd adună cadavrele animalelor, vor ca statul să le reconstruiască rapid casele, dar nu li se pare că săpunul şi detergentul ar trebui să facă parte dintre ajutoarele primite. Aceşti oameni nu citesc ziare şi nu se uită la talk-show-uri politice. Dar dacă am avea ştiri şi comentarii ca la BBC, în mod sigur nu le-ar fi mai rău.

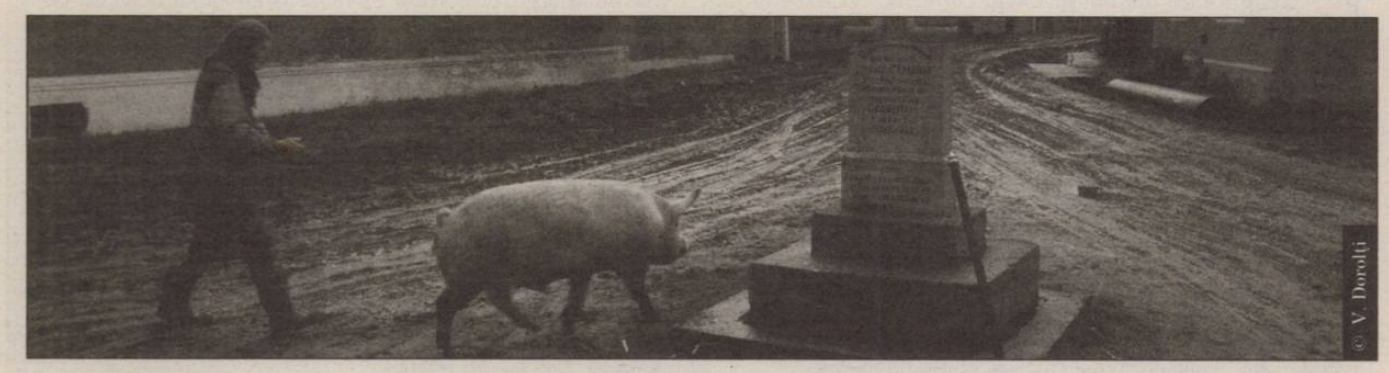

cu dilema la croitor

Credeţi că premierul Tăriceanu s-a sinucis politic sau a înviat din morţi?

Insipida supă de păstîrnac a demisiei lui Tăriceanu ar fi fost leorpăită de pacienţii marelui sanatoriu numit România fără nici un chef, ca obligaţie a unui tratament dinainte stabilit.

Faptul că pupilul mult prea ascultător al lui Băsescu nu s-a lăsat pînă la urmă sacrificat, dîndu-i cu flit tutorelui predispus să verse cu mare artă o lacrimă de compasiune pe mormîntul său politic, cum a făcut-o şi cu Stolojan, nu echivalează cîtuşi de puţin cu o sinucidere, ci mai degrabă cu o neaşteptată reîncarnare.

Pur şi simplu, ca să apelăm la vorbele lui Mateiu Caragiale, „în trîntorul becisnic s-a deşteptat boierul“.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Ţăranul e pe cîmp?

– Asta e un fel de roată ţigănească, d'aia, de pun toţi bani şi p'ormă fuge unu' cu ei!

– Ţigănească? Nu, domnu' primar, e franţuzească – încearcă să explice reprezentantul de la *Crédit Agricole*. E un sistem de microcredite, foarte util pentru agricultură. Există în foarte multe ţări şi merge foarte bine – mai încearcă expertul să explice.

– Ce „microcredit“, nu mă duceţi voi pe mine! – se răţoieşte primarul. La mine nu merge, să nu vă prind la mine în comună cu alba-neagra asta a voastră, că pun cîinii pe voi.

Şi aşa s-a încheiat încercarea de a testa un sistem de microcredite într-o comună din patria noastră. Nici la ministerul de resort nu a mers mult mai bine, doar că refuzul a fost, evident, mult mai doct:

– Sîntem o ţară mare, cu un potenţial agricol imens, la noi nu au cum să meargă microcreditele, ci doar creditele mari, structurale – şi urmează o lecţie de strategie macroagricolă a consilierului român, pe care expertul francez nu prea reuşeşte să o înţeleagă.

Povestindu-mi toate aceste peripeţii ale sale, economistul de la *Crédit Agricole* este puţin „ambarasat“, nu vrea să cred că ne dă lecţii sau că este lipsit de respect faţă de români şi de experţii noştri. Dar acest refuz hotărît îl nelămureşte. Şi mai ales nu înţelege de ce acolo, la sat, i-au zis că e ţigan:

– E cumva o problemă culturală a românilor? – mă întreabă el, timid.

Îi explic că nu, dar că ţăranii au ajuns să cam aibă alergie la auzul termenilor de *credit* sau *subvenţii*, într-atît s-au jucat guvernanţii de-a uite popa, nu e popa, cu`ei, şi cu creditele, şi cu subvenţiile, pe care ba le dau, ba nu le mai dau.

– Dacă ţăranii urăsc ceva mai mult decît pe politicienii de la Bucureşti, atunci acestea sînt băncile, oricare ar fi ele – comentez eu.

Asta poate să înţeleagă.

Ajungem inevitabil la problema integrării europene a României şi la „dosarul Agricultura“ în acest context. Prudent şi politicos, interlocutorul meu îmi mărturiseşte că, din cîte a auzit în aceste cîteva luni de şedere în ţara noastră, are impresia că nu prea ştim ce ne aşteaptă, şi nici responsabilii noştri în acest domeniu n-au luat prea în serios problema. Şi, spunînd acestea, iar este „ambarasat“.

Îl liniştesc, spunîndu-i că are mai multă dreptate decît crede şi că, după părerea mea mult mai veche, aici se află probabil cea mai importantă sămînţă de euroscepticism, care riscă să facă pînă şi mămăliga să explodeze.

– Deci, nu este o problemă culturală? – mai vrea să se convingă o dată francezul.

– Ce culturală, domnule! – mă enervez eu, de data aceasta. Este cît se poate de instituţională şi ţine de o incompetenţă ţîfnoasă care, poate, asta o fi „culturală“. M-am săturat de cîte se pun pe seama „mentalităţii ţărăneşti“, pe care însă guvernanţii noştri nu numai că nu o cunosc, dar o şi disprețuiesc, de fapt, cu toată fiinţa lor superioară. De la Lenin şi Stalin au păstrat acest dispreţ îndîrjit faţă de „ţărani“, pe care nu-i mai pot trimite însă prin Siberia sau Bărăgan, aşa că îi deportează cu blîndeţe în lumea de dincolo, nu cu poliţia, ci cu politicile agricole. Şi, între timp, îi mai folosesc ca masă electorală.

Şi a plecat francezul... Eu rămîn şi mă plimb furios prin cameră. La un moment dat mă întreb însă dacă nu cumva exagerez. Îmi cad atunci ochii pe un interviu din *Formula AS*, cu un tînăr fermier maghiar din Nyarsapat. În finalul interviului apare şi întrebarea obsesivă, care mă macină de multă vreme: „Ţinînd seama că Ungaria are deja experienţa trecerii la statutul de membru UE, cum vedeţi schimbările ce vor urma în România? – întreabă reporterul. Ce se va întîmpla cu ţăranul român, spre exemplu?“

– Grea întrebare – zîmbeşte vecinul nostru. După mine, viitorul ţăranului român este în mare măsură în mîinile guvernului, iar într-o măsură mai mică, în propriile sale mîini. Soarta acestui ţăran depinde de cît de puternic se va bate guvernul în faţa Uniunii pentru apărarea cauzei lui. Am însă sentimentul că ţăranul român nu este prea bine informat în legătură cu propriul său viitor. Şi e păcat, pentru că viitorul este mai aproape ca niciodată.

Într-adevăr, mare păcat...

ţinerea de minte

„Brâncuşi e un năzdrăvan;
el îşi economiseşte banii de tren şi călătoreşte fără ţintă;
un năzdrăvan cu bagajele gata şi fără nici un orar;
ei da, Brâncuşi e un năzdrăvan;
el înţelege păsările şi craniile atît de bine;
ştie cum atîrnă părul în cocul şi cozile de pe capul femeii;
de atîta vreme le ştie încît ştie de unde vin şi unde se duc;
el pătrunde tainele primilor, ale celor mai vechi creatori de forme.“

(Carl Sandburg, în traducerea lui A.E. Baconsky)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Urgenţa populismului de compasiune

M-aş fi aşteptat ca nenorocirea să ne unească. Mai degrabă a scos la iveală ce e mai rău în spaţiul nostru public, inclusiv mesianismul unor jurnalişti care, în loc să ne informeze, ar vrea să voteze cu mîna noastră, şi prostia unor politicieni care insistă pentru starea de urgenţă, cu totul inutilă, în schimb periculoasă.

Deşi Traian Băsescu e tot mai nemulţumit de presă şi frustrat că scribii de la ziare nu îl înţeleg, media a reacţionat coerent şi a îndreptat agenda publică spre problema inundaţiilor, în defavoarea crizei politice. Resursele umane şi materiale investite pentru a ne ţine la curent cu nenorocirea celor de acolo au arătat o profesionalizare indiscutabilă. Însă foarte multe relatări un lăsat un gust amar, reporterii păreau că funcţionează pe categorii mentale prestabilite, ideea o aveau de la Bucureşti, urmînd să ia de la faţa locului doar imagini pentru ilustrare.

Ghionionul puterii a făcut ca zilele cele mai rele ale inundaţiilor să se suprapună peste apogeul primului episod din criza anticipatelor. Evident că cele două nu aveau legătură, dar asta nu i-a împiedicat pe jurnalişti să vorbească despre nepăsarea politicienilor în faţa dezastrului, despre cît de inumane sînt aceste insecte fără emoţii în faţa suferinţei. Pe care doar jurnaliştii, mamifere ceva mai evoluate, o pot simţi. Fără să fie clar ce ar fi schimbat nişte oficiali care se agitau sau nu la Bucureşti, presa a fost mai degrabă isterică în a face paralela între cele două Românii: cea de la Bucureşti şi cea inundată. O televiziune a deschis cîteva zile jurnalele cu două ecrane: guvernul în şedinţă în stînga şi apele revărsîndu-se în dreapta. Nu era un grup de miniştri la *strip-tease*, era, pur şi simplu, guvernul în şedinţă. Vezi bine, o activitate ticăloasă cînd sînt inundaţii.

Dacă politicienii sînt insecte insensibile, piloţii elicopterelor de intervenţie sînt în mod necesar eroi. Nu e clar de ce a intervenit atît de tîrziu armata şi de ce avem doar cîteva elicoptere după ce am plătit miliarde de dolari în contracte discutabile. Deşi isterică cînd e vorba de anticipate, presa nu a observat că guvernul acţionează cam aiuristic în ce priveşte bugetul. În vreme ce inundaţiile au dat peste cap cifrele bugetare, tocmai acum guvernul s-a grăbit să aloce bani pentru mărirea salariilor bugetarilor şi pentru mărirea subvenţiilor agricole. Nu este clar dacă vor fi bani pentru acoperirea promisiunilor făcute sinistraţilor de preşedintele Băsescu, nu este clar dacă guvernul va adresa FMI o cerere pentru acceptarea unui deficit bugetar mai mare şi dacă acesteia i se va da curs, dar guvernul s-a apucat să mărească subvenţiile care oricum încurajează un ciclu agricol defectuos (încă mai dăm subvenţii pe produs, nu pe suprafaţă ca în UE).

De cealaltă parte, PSD dă un spectacol jenant al populismului exprimat prin compasiune. Aflat în opoziţie, face promisiuni la microfon pentru că oricum nu trebuie să le acopere, dar sună bine. Impozite speciale pentru persoanele cu cîştiguri mari, amînarea privatizării CEC care să facă un program de creditare pentru sinistraţi (se recunoaşte astfel că CEC e un fel de bancă politică bună de finanţat idei fără acoperire economică şi subvenţii mascate, adică tocmai un argument pentru privatizare rapidă). Unele dintre multele idei ale PSD-ului sînt bune (emisiuni de timbre speciale, de exemplu), altele sînt gargară ilogică. De pildă, declararea stării de urgenţă. Cine citeşte ordonanţa respectivă şi legea de aprobare din 2004, poate remarca faptul că în realitate nu s-ar schimba nimic. Nu avem un stoc de apă potabilă accesibil doar după declararea stării de urgenţă, nu avem trupe speciale ţinute în şah pentru că nu avem stare de urgenţă. Pur şi simplu, coordonarea activităţilor de intervenţie ar trece la Sistemul Naţional de Management al Situaţiilor de Urgenţă, coordonat de premier (nu la armată). Adică exact ce se întîmplă şi fără starea de urgenţă, pentru că avem o lege specială pentru acest Sistem, aplicabilă deja. Practic, constatăm că sistemul obişnuit merge prost şi atunci dorim să instituim starea de urgenţă pentru ca sistemul obişnuit să meargă. O dezbatere tipică pentru ignoranţa politicienilor autori ai acestor legi. Mai este la mijloc şi zgura mentală antidemocratică, potrivit căreia democraţia nu se descurcă, e nevoie de armată. Dar armata nu ar interveni decît ca ajutor, adică la fel ca acum, şi cei care susţin altfel nu au citit legea. Sună bine: spui

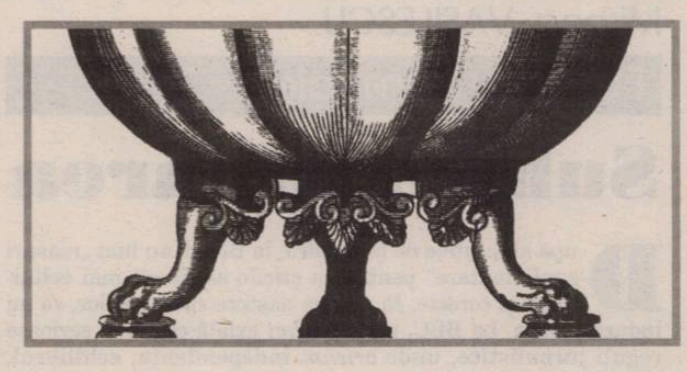

armată, spui eficienţă (de unde o veni şi mitul ăsta într-o ţară fără războaie, dar cu detaşamente de recruţi sinucigaşi, nu ştiu).

Se tot spune că Băsescu nu doreşte starea de urgenţă pentru că nu ar mai putea dizolva Parlamentul. Trebuie să îi dezamăgesc pe fanii necondiţionaţi ai preşedintelui, care m-au trecut de săptămîna trecută în rîndul duşmanului de clasă, şi să spun că acuzaţia adusă de PSD este o prostie. Starea de urgenţă se declară pentru maximum 30 de zile (art. 5, nu era greu de găsit) şi oricum se poate încheia mai devreme. Procedurile pentru alegeri anticipate durează în orice caz mai mult, după Constituţie cel puţin 60 de zile. Dar cîtă cerneală s-a consumat pe această banalitate, cîte puseuri de eroism gazetăresc pentru cauza stării de urgenţă!

Singurul efect practic al stării de urgenţă ar fi posibilitatea suspendării unor drepturi democratice, de pildă interzicerea unor emisiuni de televiziune şi a unor publicaţii. Eu zic să nu le dăm idei.

presa despre...

Ziariştii la inundaţii

„Ziarele care înainte menajau Guvernul Năstase în faţa acuzaţiilor internaţionale de corupţie, astăzi descoperă subit că e liber la luat puterea în bastoane. Chiar şi atunci cînd nu e cazul. Toată deontologia se duce pe apa sîmbetei cînd asociezi imaginea oamenilor distruşi de viitură cu feţele preşedintelui şi premierului. Vina lui Băsescu şi Tăriceanu pentru că plouă cu găleata devine evidentă cînd înregistrările cu cei doi sînt date în reluare şi însoţite de comentarii insidioase din studio.“ (Laurenţiu Ciocăzanu, *Evenimentul zilei)*

„Milioane de români au fost sensibilizaţi de imaginile transmise seară de seară de către televiziuni de la faţa locului. Hulită de politicieni, dispreţuită de patroni, presa română a fost la înălţime. Şi-a dovedit încă o dată nu numai profesionalismul (reportajele Pro TV pot intra oricînd într-o antologie a presei mondiale), dar şi omenia.“ (Ion Cristoiu, *Jurnalul naţional)*

„Presa română a dat dovadă de instinct civic şi naţional, ridicînd o ţară întreagă în emoţia suferinţei. Instinct care a lipsit, încă o dată, clasei politice. În vreme ce tîrguiala dezgustătoare a demisiei şi anticipatelor îi însufleţea pe clănţăii politici ca pe nişte morţi vii, Antena 1 dădea pe ecranul împărţit în două viermuiala guvernanţilor şi opozanţilor lîngă oamenii care sporeau apele cu lacrimile lor. Cu mult înainte ca politicienii să se trezească din bîrfe, reporterii erau lîngă oameni, în apă pînă la piept, filmau, fotografiau, scriau, ba chiar participau direct la acţiunile de salvare.“ (Cristian Tudor Popescu, *Gândul)*

„Cît despre unii ziarişti, adevăraţi episcopi de presă, unşi ai adevărului pe pămînt, indignarea cu care au vituperat împotriva autorităţilor a semănat exact cu eroismul unor cucoane bovarice şi adulterine care se lamentează într-un coafor împotriva decadenţei moravurilor tineretului. Unul a găsit şi explicaţia profundă a motivelor pentru care oamenii au ezitat să abandoneze vaca pentru a supravieţui: sentimentul mioritic. Nu cumva tot Tăriceanu, 'r-ar pantofiorii lui de burghezo-moşier cu ştaif şi Harley, o fi de vină şi pentru sentimentul asta?“ (Alin Ionescu, *Cotidianul)* **(C. G.)**

Petre IANCU

politica de departe

Mai bine mai tîrziu decît niciodată

– desăvîrşirea Revoluţiei române –

Unii analişti politici au reacţionat în mod aiuritor la opţiunea premierului Călin Popescu Tăriceanu de a încerca să relanseze reforma în justiţie (iresponsabil blocată de Curtea Constituţională a României) prin demararea procedurilor necesare organizării de alegeri anticipate. Făcînd recurs la voinţa poporului – singura în drept să dicteze evoluţia situaţiei într-o democraţie – Călin Popescu Tăriceanu a încercat mai mult decît să salveze integrarea României în timp util în UE. Premierul a înţeles, în mod salutar, că, pe moment, Curtea Constituţională, copios dominată de fostul partid-stat pesedist, a legat conducerea ţării de mîini şi de picioare, şi că executivul va trebui să se adreseze naţiunii spre a obţine o decizie clară de demarare a reformei. Spun demarare, pentru că în România reforma – cea reală, autentică, serioasă – nu s-a făcut, fiind blocată sistematic de puterea postcomunistă instalată la cîrmă după 1989.

Deşi unii observatori au admis că reforma în Justiţie cerută şi de UE (care a aprobat, de altfel, pachetul de restructurări propuse de guvernul Tăriceanu) este esenţială, aceiaşi directori de conştiinţă au ridicat la ideea anticipatelor obiecţii în aparenţă cît se poate de serioase. În fapt, criticile lor sînt partizane. S-a susţinut (între alţii, de către fostul premier Petre Roman) că alternativa anticipatelor ar decurge doar din dorinţa întăririi puterii actualei coaliţii. S-a spus şi s-a repetat pînă la saţietate că devansarea scrutinului s-ar produce doar în beneficiul guvernanţilor, pe spinarea interesului naţional, întrucît ar periclita aderarea la UE, care, conform analistului Bogdan Chirieac, ar constitui prioritatea numărul unu a României. Nimic mai fals.

În fapt, nu există nici o contradicţie între obiectivul prioritar al naţiunii române, care nu este aderarea, ci reformarea efectivă a ţării, şi ţelul – s-o spunem din nou apăsat – subiacent, secundar, al integrării în UE. Ce semnificaţie are însă răsturnarea abuzivă a acestui raport? E o manevră de natură să justifice opoziţia la anticipate a fostei Puteri, care, de pe băncile Opoziţiei, continuă să controleze situaţia prin oamenii ei de la Curtea Constituţională şi din CSM. *Cui prodest?* Firește că această răsturnare a raportului real al priorităţilor românilor foloseşte înainte de toate forţelor reacţionar-conservatoare ale stîngii naţionaliste coagulate în jurul postcomunismului pesedist. E vorba de vechii demnitari şi de clientela lor, care încearcă, fie ce-o fi, să-şi menţină prin intermediul unei Justiţii corupte privilegiile de care au beneficiat fără întrerupere înainte şi mai ales după 1989, cînd evoluţia situaţiei a început să le pună tot mai acut în pericol controlul asupra pîinii şi cuţitului.

Faptele sînt însă clare şi datoria guvernului şi a preşedintelui este să le expună poporului român cît mai simplu şi pe înţelesul tuturor. Fondul problemei româneşti nu este integrarea în structurile UE, ci eliminarea sugrumării reformei reale (nu a celei mimate de pînă acum) de către PSD şi oamenii săi din justiţie, care încearcă să juguleze revoluţia necesară ţării.

Din capul locului, preşedintele Traian Băsescu a ştiut că această revoluţie nu se va putea realiza fără alegeri anticipate apte să producă majorităţi politice clare şi să scoată din izolare forţele şi instituţiile care doresc schimbarea autentică. E regretabil, firește, că preşedintele şi premierul au pierdut şase luni înainte de a asculta de sfaturile observatorilor obiectivi şi de a trage concluziile necesare. E păcat că ambii s-au lăsat descurajaţi de complicaţiile procedurale, constituţionale ale dizolvării Parlamentului şi de rezistenţa la ideea anticipatelor manifestată de unii dintre deputaţi, dedulciţi la ciolan, parveniţi sau reveniţi în forul legislativ după scrutinul din noiembrie trecut.

Dar mai bine mai tîrziu decît niciodată. Din perspectiva imperativului categoric al organizării unei revoluţii paşnice, fără de care România nu poate ieşi durabil la lumină, anticipatele sînt mai mult decît necesare. Ele sînt obligatorii, pentru ca un parlament alcătuit din suficiente forţe responsabile de centru-dreapta să impună măsurile necesare deblocării reformelor, lustraţia, amendarea Constituţiei şi, evident, eliminarea de la pîrghiile Justiţiei a frînarilor revoluţiei.

***Petre Iancu** este jurnalist la Deutsche Welle, Bonn.*

N. red.: Rubrica lui Lucian Mîndruţă va fi reluată peste două săptămîni.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

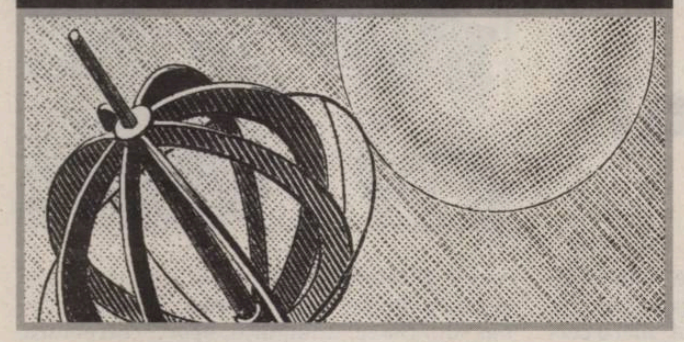

Malraux, sioniştii şi ceilalţi...

S-a adeverit cea mai rea dintre versiuni: autorii actului terorist din metroul londonez sînt membri ai comunităţii pakistaneze, dar s-au născut şi au trăit în Marea Britanie. Teroriştii aceştia nu au fost marfă de import. Unul dintre ei era ajutor de educator într-o şcoală, altul, amator de fotbal şi de cricket, îl ajuta pe tatăl lui să ţină restaurantul familial, făcuse o călătorie în Pakistan şi în Afganistan; doar unul dintre ei a avut o adolescenţă turbulentă şi a fost trimis la rudele din Pakistan, de unde a revenit la Leeds. Nu au dat nici un semn de apartenenţă la vreo organizaţie militantă, nu arătau un zel religios deosebit.

Cînd prim-ministrul britanic Tony Blair afirmă că „trebuie expulzaţi cei care aţîţă la ură", nu se referă la tineri de acest fel: ei duc o viaţă familială normală, fac sport, muncesc, se duc la moschee şi, într-o bună zi, se întîlnesc într-o gară, cu rucsacurile cu explozibil în spinare. Profilul lor nu coincide cu cel al activiştilor islamişti arestaţi şi judecaţi în Marea Britanie sau în alte ţări. Ei seamănă mai degrabă cu Mohammed Bouyeri, asasinul regizorului olandez Theo Van Gogh. Autorul filmului documentar s-a făcut „vinovat" de a fi încercat să popularizeze concepţiile deputatei Ayaan Hirsi Ali, militantă pentru drepturile femeii în ţările isalmice. Asasinul părea perfect integrat în toleranta viaţă publică olandeză. Procesul lui s-a desfăşurat zilele astea, el şi-a recunoscut crima, fără să o regrete: „Am acţionat conform credinţei mele, aş face acelaşi lucru dacă ar fi vorba de tatăl meu sau de fratele meu; nu mă simt încarcerat, mă simt liber", a spus el la tribunal, în timp ce flutura Coranul. Nu s-a putut însă afla nimic despre legăturile lui cu reţeaua transnaţională din care face parte, despre complicii săi şi despre sprijinul financiar primit.

Acest tip de terorism multiplică primejdia prin caracterul său imprevizibil: cînd devine terorist un tînăr, aparent, dar şi în fond, pînă la un punct, absolut normal? Pentru stînga occidentală nu e nici un mister: politica imperială a Statelor Unite, războiul din Irak, opresiunea din teritoriile palestiniene sînt cauza şi justificarea terorismului. Pe Internet circulă un mesaj unde se susţine că un atac de o asemenea complexitate tehnologică, atît de precis cronometrat, nu putea fi produs de reţelele Al-Qaeda, „atentatul a fost pus la cale de serviciile secrete israeliene, dîndu-i astfel posibilitatea lui Tony Blair să-l folosească pentru a-şi spori capitalul politic, pentru a impune măsuri draconice, posibil pentru a susţine cauza invadării Iranului şi a Siriei, şi totul pe seama morţilor şi răniţilor". Nu e de citat o asemenea aberaţie, dacă ea nu ar fi simptomul unei rele credinţe absolute, transferînd vina de la făptuitor către victimă.

În replică, se răspîndeşte ideea necesităţii unei atitudini ferme faţă de musulmani. Prin atitudine fermă se înţelege, în general, expulzarea celor care nu pot fi arestaţi pentru delicte concrete. Şi pentru că propagandiştii ideilor radicale rareori trec la fapte, iar cei care trec la fapte pot fi greu de depistat înainte de act, atunci prezumţia de vinovăţie ar trebui extinsă. Un model concret al acestei idei e închisoarea de la Guantanamo. Apărarea valorilor democratice prin încălcarea lor sistematică s-ar putea să fie un exerciţiu peste puterile celor care îl declanşează.

Sociologii arată că vîrsta teroriştilor e în continuă scădere, membrii celulelor sînt tineri, ei nu acceptă religia moderată a părinţilor, dar nici nu reuşesc să se integreze fără dureri în societatea occidentală; sînt însă perfect adaptaţi la lumea virtuală. În spaţiul virtual transnaţional sînt transportate predicile furibunde şi *fatwa* (ordinul de a-i ucide pe cei care încalcă Legea) declarate de preoţi; tinerii musulmani occidentali nu-i văd şi nu-i cunosc şi astfel sînt tulburate ierarhiile verticale tradiţionale. Oliver Roy, sociolog francez, consideră că aceşti tineri sînt victimele unei „mistici politice" şi îi aseamănă cu personajele lui Malraux: „ei au aceeaşi fascinaţie pentru o Cauză imposibil de împlinit pe pămînt".

Toate acestea, Malraux, sioniştii, ruptura de părinţi, nu sînt decît încercări de a reduce necunoscutul la cunoscut. Cunoscute sînt deocamdată doar actele celor bănuiţi că au pus bombele în metroul şi în autobuzul londonez.

globul cubic

Bancherii luptă şi cu pumnii

Momentul adevărului în lupta dintre marii oameni de afaceri cere sînge. Şi ceea ce pînă nu de mult putea fi doar o metaforă a devenit realitate, realitate ludică deocamdată, permiţînd, probabil, defularea necesară. La Londra, au apărut cluburi – scumpe – care asigură antrenamentul de box pentru gulerele albe. „După meci, ambii aveam nasul spart, era sînge peste tot. Urletele publicului te stimulează, n-am cunoscut pînă acum, la serviciu, asemenea senzaţii. Nimeni nu încurajează urlînd un gestionar de fonduri. Cu boxul ajungem la stratul cel mai primitiv din noi... şi asta seamănă cu viaţa din City. Nu e un joc: pe ring, poţi să te trezeşti bine smotocit. Aici apare asemănarea cu ceea ce se petrece la serviciu: într-o clipă poţi să cîştigi sau să pierzi totul, nu există jumătăţi de măsură", spune responsabilul cu investiţiile interne la o mare firmă, Stuart Alexander, după victoria finală contra lui Kevin Snell, gestionar de fonduri la *Britannia*, reporterului de la *The Sunday Telegraph*.

„În cluburile de gimnastică ne plictiseam, explică Larry Fernando, curtier de metale preţioase, campion al clubului la categoria mijlocie. Mulţi oameni ca mine au făcut rugby sau arte marţiale, în tinereţe. Dar e plicticos să exersezi doar ca să-ţi păstrezi forma. Simţi nevoia competiţiei şi, în materie de competiţie, nimic nu e mai bun ca boxul. Şeful meu a realizat că am devenit mai concentrat de cînd trebuie să respect un program de antrenament care mă obligă la o dietă echilibrată şi să dorm bine".

Clubul din City, unde se desfăşoară toate aceste lupte, condus de Mark Burford (Burf – pentru cei care îl plătesc ca să-i înveţe cum să încaseze pumni), a atras sute de bancheri, giranţi de fonduri şi curtieri. Nu e simplu să ajungi în ring: întîi trebuie făcută o cerere, apoi o primă şedinţă de antrenament personal, unde postulantului i se verifică aptitudinile, în cadrul unei iniţieri de aproximativ jumătate de oră. Dacă trece acest prim test, urmează alte şedinţe personale, pentru ca să poată face faţă unui partener puternic, fără a fi masacrat. „Aici se transferă într-adevăr atmosfera din City, comentează un bancher. Dar cei cu un ego supradimensionat nu rezistă prea mult: întotdeauna se găseşte cineva care să-i facă KO". Ca-n viaţă. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Era dintre aceia...

Vă amintiţi comunismul? Anii de gheaţă roşie ai epocii Brejnev, dar şi pe cei de mai dinainte? Aparatul de represiune, colosal ca un tanc sovietic cu zeci de guri de foc, emana teroare şi ucidea fără remuşcare. Incredibil de uşor, aparatul îţi putea lua totul: casa şi cariera, caracterul şi prietenii, serviciul şi familia, chiar şi pe tine însuţi te putea lua. Totuşi, singurele lucruri pe care nu le putea lua erau imponderabilele fiinţei: talentul, imaginaţia, inteligenţa. Ei bine, cîte o poezie sau cîte un cîntec făceau ca maşina infernală să înţepenească ca un maldăr de fier neputincios. Cum de se putea aşa ceva, nu pot să-mi explic. Dar se întîmpla. Dintre poveştile de genul acesta, poate că cea mai cunoscută este povestea lui.

Un om cu chitara, în Rusia sovietică. I se spunea „vocea unei naţiuni tăcute" sau „el este însăşi Rusia". Vocea naţiunii tăcute era o voce puternică, de piept, expresivă, masculină, cavernoasă uneori, dar nelipsită de căldură şi de ştiutul *vibrato* adînc al pasiunii slave. Nu exista nici un disc de-al lui, nimeni nu îndrăznea să-i organizeze concerte, iar la radio şi la televiziune nici nu putea fi vorba să cînte şi, totuşi, popularitatea lui în acea Rusie era imensă. Muzica lui se înregistra pe benzi de magnetofon de către prieteni şi se răspîndea prin *magnizdat*, varianta sonoră a literarului *samizdat*. Apărea în faţa publicului prin cluburi, prin sălile universităţilor sau prin parcuri, mai ales duminica seara, iar locul şi ora erau anunţate din gură în gură începînd cu dimineaţa de sîmbătă. Îşi scria singur versurile şi muzica. Era, fără dubiu, cel mai iubit dintre *poeti-pesenniki*, varianta rusească a ceva ce la noi nu există: un poet care îşi acompaniază versurile cu chitara, pe o melodie tot de el scrisă. În acea Rusie, el era Bardul.

De fapt, era actor. Se spune că dintre cei mai buni. A făcut un Hamlet memorabil. Dacă îi citeşti poeziile şi îi asculţi cîntecele, nici nu-i de mirare: el *era* Hamlet. Fuma continuu şi avea o legătură cu totul specială cu vodca. A avut trei neveste, dintre care ultima era celebră: irezistibila Marina Vlady, cu care a consumat una dintre cele mai frumoase poveşti de iubire ale secolului – cine o va scrie, oare? Cînd a murit, la 42 de ani, cauza medicală a fost infarctul. Dar e mai probabil că a fost o demisie a întregului său biologic, epuizat de intensitatea trăirii, de anvergura eului creator, de tensiunea înaltă şi pură a fiinţei sale. După moarte, în dezgheţul gorbaciovist, cîntecele sale au început să apară pe discuri şi poeziile sale au început să fie publicate. Gloria sa postumă este asigurată.

Cînta despre străzile Moscovei comuniste, despre viaţa în cartiere înghesuite, despre privilegiile elitei şi despre ipocrizie. Cînta despre şuţi, prostituate şi vagabonzi, despre lumea vie a oricărui oraş, dar ascunsă de „comunismul imaculat". Lumea auzea cîntecele lui şi le iubea, pentru că aveau naturaleţe, spuneau că lumea reală este încă acolo, că sistemul nu a bătut normalitatea, că strada nu arată aşa cum se vedea la telejurnal, moartă şi machiată ideologic, că omul sovietic este o ficţiune a propagandei şi că iubirea şi moartea sînt la fel ca întotdeauna. Apoi, a cîntat despre război, dar într-un fel cu totul opus cerurilor oficiale de tip „Katiuşa" – cînta despre frica paralizantă şi curajul nebun, despre aşteptările chinuitoare în tranşeele noroioase şi despre suflete pustiite de grozăvia războiului. În fine, a cîntat despre Gulag, despre anii pierduţi în închisori şi despre frumuseţea protestului inutil, despre viaţa de zi cu zi din sistemul penitenciar sovietic şi despre libertate.

Era o prezenţă electrizantă, un talent fulminant, un nebun frumos dintre aceia înrobiţi talentului lor uriaş. Era brunet, cu părul vîlvoi, cu privire intensă, mistuitoare, mustea artistul în el – era boem ca un poet romantic şi era liber.

Era dintre aceia care dau speranţă poporului captiv şi disperat. Era dintre aceia care ştiu ceea ce nimeni nu ştie şi îndrăznesc ceea ce prea puţini îndrăznesc. Era dintre aceia care scriu despre ei înşişi, mereu la persoana întîi, luîndu-ne pe toţi în persoana lui întîi. Are, de pildă, o poezie în care povesteşte cum se aventurează în pariul bizar de a goni pînă la marginea lumii ca să vadă cum se îmbină lumea cu orizontul şi chiar cei cu care făcuse pariul sabotează lansajul său şi el ratează orizontul, iar cursa nebunească îl omoară. Şi mai are o poezie în care este un fruct tînăr într-un pom frumos şi unii zgîlţie pomul şi fructul cade. În altă poezie, el este un echilibrist care merge fără protecţie pe o frînghie „întinsă ca un nerv" şi lumea se vede, de sus

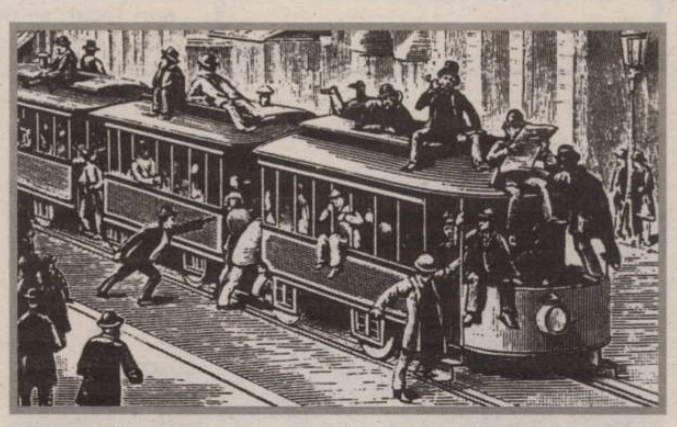

de pe frînghie, ca o adunare de liliputani – cu doar cîţiva paşi înainte de final, cade. În altă poezie, este un hoţ trădat de un prieten în care avusese încredere. Şi mai este un îndrăgostit care vorbeşte la telefon ore în şir cu iubita lui din Paris. Şi mai este... şi mai este... şi mai este...

Este Vladimir Vîsoţki.

P.S. Pe 25 iulie se împlinesc exact 25 de ani de la moartea lui. Zace într-un cimitir moscovit şi în inima mea.

ready made

„Scafandrul sovietic, ca şi turnătorul sau colhoznicul sovietic, poate vorbi la nesfârşit despre grija şi atenţia pe care i-o acordă Statul Sovietic şi tovarăşul Stalin, personal.

Tovarăşul Stalin se îngrijeşte de întregul popor sovietic, încheie Frolov. El se îngrijeşte de noi, care lucrăm sub apă. El ştie ceeace noi făptuim. El cunoaşte nevoile noastre şi ne vine în ajutor. Deaceea noi, scafandrii sovietici, îi suntem pe deplin recunoscători."

(Ştiinţă şi tehnică pentru tineret,
Anul III, Nr. 26, Iulie 1951)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Desert

Se pune la fiert
un litru şi-un sfert
de lapte, c-un pic
de vanilie (din plic)
şi zahăr (vreo două,
trei măsuri pline).
Albuşu-a cinci ouă
se bate,-apoi, bine
pînă devine
o horbotă albă
cu mici ochiuri fine
(ca guleru,-n halbă,
al berii), – din care
se iau, cînd e tare,
bulgăraşi cu o lingură
şi se lasă, vreo şapte
secunde, să fiarbă
(nu pe o singură
parte) în lapte;
după care se scot
pe platou, cu spumiera
(sau altă lingură).
Laptele (care
continuă să fiarbă)
se toarnă,-apoi, peste
cele cinci gălbenuşe
frecate (vreo zece
minute) cu zahăr
tos bine, – şodou
ce se toarnă, în fine,
peste bulgării albi
ca nişte creste
de Anzi sau de Alpi
de zăpadă de ou.
Se serveşte-n platou
de ceramică, rece.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Eu cred că ar trebui să *biip! biip!*

Există, în limba română actuală, cîteva sintagme fără de care e greu de închipuit, la noi, vreun exerciţiu de comunicare – nu că am străluci, în genere, la acest capitol, dar orişicît! Mi se pare că aceste cuvinte, de fapt, cuprind tot ce sîntem, ce spunem şi ce facem. Dacă, prin absurd, de luni încolo să zicem, am uita peste noapte limba română, totuşi aceste vorbe despre care scriu ne-ar fi suficiente – ele, plus alte cîteva sunete – pentru a spune cam tot ce ne trece prin cap. Nu-i întrebaţi pe parlamentari sau pe poeţi ce părere au (primii nu prea scriu ei ce citesc, pe ceilalţi oricum nu-i ascultă nimeni!), să nu vă pese de prozatori (dacă tot vor la Tîrgul de Carte de la Frankfurt, să pună mîna şi să scrie în germană!) şi să nu vă faceţi griji pentru editorialişti (ei fac oricum, diseară, la televizor, rezumatul a ce vor publica mîine). Poate că, fără să ştim, opera colectivă de simplificare a limbii române a început deja iar vorbele cu pricina reprezintă mustul suprem redus la esenţa triplu distilată a vorbăriei noastre de altădată, atunci pe cînd cuvintele aveau realmente un înţeles şi o greutate.

Prima formulă magică este „se pare că...“. Acoperămîntul acestor trei cuvinţele subţirele e enorm: cu ele poţi să-l duci oriunde pe interlocutor. Ai pică pe vecin, pe concurent, pe oricine? Nu trebuie să juri cu mîna pe Biblie, nu trebuie să-ţi pui în joc credibilitatea. E suficient să spui *se pare că le cam bea* (obligatoriu rom din acela, ieftin) sau *se pare că nevasta îi pune coarne* sau *se pare că fie-sa, care a terminat ieri clasa a XI-a, tocmai a lepădat* ş.a.m.d. Dacă e unul mai tăcut, se poate acredita că *se pare că a dat pe vremuri cu subsemnatul la Secu*; dacă e unul mai vesel (sau nu are o fată care să-i cadă grea pînă-n bacalaureat) se poate spune, evident, că *se pare că e pe invers* ş.a.m.d. Şi cu asta, gata. Nu ai dat, în fapt, nici o certitudine – dar cine are nevoie de aşa ceva într-o societate în care zvonul e cu mult mai apetisant decît informaţia verificabilă? Contează că ai plantat sămînţa dubiului; ce se întîmplă de aici încolo nu mai depinde de tine, ci de nefericit: cu cît va încerca să arate că nu-i ce se aude, cu atît va părea mai suspect; se va găsi oricînd cineva care să spună că fără fum nu iese foc, că cine se scuză se acuză ş.cl.

Cuvintele fără de care ţara ar trage obloanele

Pe acest principiu al lui „nu e sigur, dar se pare că...“ s-au creat cariere, partide sau instituţii media, unii au ajuns în turul doi al prezidenţialelor sau, din contră, foşti preşedinţi au ajuns la Tîrgovişte, cu spatele la zid. Cere-i calomniatului să-şi refacă faţa în Justiţie – 'geaba, „se pare că...“ nu e calomnie; cere-i bietului să treacă Dunărea înot – 'geaba, poate s-o facă de cinci ori dus-întors, nu-l mai spală nimeni şi nici Amazonul.

A doua formulă lămuritoare este „ar trebui să...“. Cu asta deja ne plasăm în zona expertizei desăvîrşite! În România, cam toată lumea ştie *ce ar trebui* făcut, aşa, la general – în schimb e mai greu, pentru cei mai mulţi, să spunem *ce trebuie* să facem fiecare, concret. Puterea şi Opoziţia, Biserica, Armata şi cele patru puteri în stat, sportivii şi informaticienii, olimpicii şi repetenţii, bibliotecarele şi fotomodelele, cel ce semnează aici şi cel ce citeşti – toţi, aproape, ştim că *ar trebui să...* Să ce? Inundaţii, sport, cutremure, construcţii, agricultură, industrie, crima de la Tanacu, *curriculum* şcolar, televiziune, arte – pentru toate se găsesc atîtea soluţii cîţi comentatori. De aici începe *polemos*-ul, pentru că ne vom întîlni rareori în aceleaşi idei; acel *ar trebui* din gura noastră are cel mai adesea chipul nostru, cum e mintea fiecăruia aşa-s şi trebuinţele.

În fine, a treia sintagmă şi cea mai derutantă dintre toate. Spuneam mai sus că ştim aproape cu toţii că ar trebui să... Ce facem cu cei care, totuşi, nu ştiu? Ei, bine, aceştia au dezvoltat cel mai impenetrabil scut verbal: formula cîştigătoare, în acest caz, este „nu ştiu, dar...“ – şi apoi poţi să adaugi orice. Acest *nu ştiu, dar...* este adesea preambulul celor mai încăpăţînate certitudini, lungi şi de durată cît Marele Zid chinezesc; spune-l, şi apoi oferă ce interpretare vrei, chiar cea mai trăsnită – va reieşi că eşti totodată ştiutor şi modest, că ai idei dar şi eleganţă, că ştii multe dar nu vrei să impui nimănui nimic. Marile sincerităţi şi marile ipocrizii se întîlnesc aici, în spatele acestui *nu ştiu, dar...* Poftim de le mai separă!

Aceste cuvinte de mai sus rezolvă orice. Şi poate că acesta este drumul: după cum un binecunoscut personaj public, cu fani şi pretenţii, reuşea dăunăzi să spună, în nici cinci minute, de vreo 37 de ori acel cuvînt de patru litere (nu, nu era *opus),* aşa poate că vom ajunge să comunicăm mai puţin cu vorbe dar mai mult cu interjecţii şi vom lăsa definitiv, într-un final, farmecul frazei pentru voluptatea atotcuprinzătoarelor *biip! biip!*.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Întîmplări ecuatoriale

A fost o dată ca niciodată, pe la mijlocul secolului trecut, o ţară mare – Indonezia. (Este şi acum. Are o suprafaţă cît opt Românii şi o populaţie cît zece, multele sale etnii fiind răspîndite pe 13.000 de insule.) Fusese cucerită de arabi, portughezi şi olandezi, iar în al doilea război mondial, de japonezi. Contextul a produs naţionalism. Naţionalismul a născut o personalitate – Sukarno, care a obţinut în 1949 independenţa ţării. După care a devenit şeful statului. Dar, ca-n basme, Sukarno s-a dat peste cap şi a devenit un dictator inventiv. S-a declarat preşedinte pe viaţă, a dizolvat parlamentul şi s-a înconjurat de militari. Nu de alta, dar rivalităţile etnice erau cam frecvente, iar populaţia nu-nţelegea de ce sînt oameni săraci în ţară bogată (petrol, cauciuc etc.).

Ca să-şi asigure poziţia, Sukarno a început să caute aliaţi externi. Prima ofertă a venit din partea lui Nehru, preşedintele Indiei şi şeful mişcării ţărilor nealiniate. Nu foarte nealiniate, căci în 1955, la conferinţa mişcării, premierul chinez Ciu En-lai rostise un discurs foarte antioccidental. În plus, s-a aflat că mişcarea e sprijinită financiar „cu prietenie internaţionalistă“ de către URSS. De altfel, din aceleaşi motive băneşti, partidul comunist indonezian (PKI) crescuse peste măsură. Atît de mult încît Sukarno l-a atras la guvernare, alături de generali. Diplomaţii Washingtonului au înţeles repede că Indonezia acceptă modelul deja clasic al infiltrărilor Kremlinului. În consecinţă, i-au trimis lui Sukarno cîteva avertismente, fie pe cale diplomatică, fie prin intermediul ONU. Era rîndul Moscovei să intre în joc, pentru a-şi proteja fragilul cap de pod din Asia de Sud-Est de un eventual amestec al SUA.

În 1964, KGB-ul a decis două lucruri. În primul rînd să injecteze populaţia cu virusul antiamerican. În al doilea, ca operaţiunea să fie executată de serviciul secret cehoslovac, STB. (Asta pentru acoperire, dar şi, aşa, pentru încurajarea serviciilor frăţeşti!) Cehii au început prin a-l şantaja pe ambasadorul Indoneziei la Praga. După ce s-a văzut în zeci de poze deocheate, alături de nişte apetisante dame de consumaţie (care, normal, lucrau pentru STB), omul a cedat. A fost instruit apoi să-i ducă lui Sukarno o serie de documente false, din care rezulta că CIA se pregăteşte să-l răstoarne din scaun. Dictatorul a-nghiţit momeala şi a ţinut cîteva discursuri iritate, mult amplificate de ziarele locale finanţate de KGB. Propaganda difuzată de Radio Moscova în limbile bahasa, malay, engleză şi javaneză a fost atît de abilă încît zeci de mii de indonezieni naivi au luat cu asalt ambasada SUA din Djakarta. Creierul operaţiunii, cehul Ladislav Bittman, scria în memorii că succesul depăşise toate speranţele Moscovei. Drept care a şi fost decorat de generalul Agayants, şeful Departamentului Dezinformare din Directoratul 1 al KGB. Dar, vai, nimic nu e perfect pe lume!

Încîntaţi de efervescenţa generală (şi stimulaţi de omniprezenţii agenţi chinezi), liderii PKI au decis să ia puterea. Pe 6 septembrie 1965 au încercat un fel de lovitură de stat. Au împuşcat şase generali din guvern, dar ceilalţi au scăpat. Armata, care oricum nu înghiţea parteneriatul cu comuniştii, a reacţionat imediat. La scară mare! Măcelul care a urmat s-a soldat (după cele mai rezervate aprecieri!) cu trei sute de mii de morţi. Alte estimări ridică bilanţul pînă la jumătate de milion! Şi, cum militarii voiau şi ei puterea, l-au arestat pe ghinionistul Sukarno, înlocuindu-l cu generalul Suharto. Timp de 32 de ani, regimul acestuia a fost dictatorial, corupt şi naţionalist. Dar mai ales anticomunist şi proamerican! Pe scurt, vasta operaţiune a KGB-ului avusese rezultate exact contrare intenţiilor. Unul dintre cele mai mari partide comuniste din lume a fost exterminat, iar mult dorita Indonezie a fost împinsă în braţele americanilor. La Lubianka s-au rostogolit capete, iar dosarul a fost clasat, căci, la mii de kilometri, intervenţia în forţă a Armatei Roşii era cam dificilă. După trei ani, Cehoslovacia avea să înţeleagă pe pielea ei această nuanţă.

www.polirom.ro

- Norman Manea **Fericirea obligatorie**
- Mihail Bulgakov **Însemnările unui tînăr medic**
- Graham Greene **Factorul uman**
- Amy Tan **Clubul Norocoaselor**

Suplimentul CULTURA
Un săptămînal realizat în colaborare cu *Ziarul de Iaşi*

Texte şi opinii de: *Gabriela ADAMEŞTEANU (scriitoare) ● Adriana BABEŢI (scriitoare) ● Mircea CĂRTĂRESCU (scriitor) ● Andrei CODRESCU ● Filip FLORIAN (scriitor) ● Florin IARU (scriitor) ● Ioan T. MORAR (scriitor) ● Sanda NIŢESCU (scriitoare) ● Marta PETREU (scriitoare) ● Alex. ŞTEFĂNESCU (critic literar) ● Ion VIANU (psihiatru, scriitor) ● **Coordonatoarea temei:** Simona SORA*

Gustul e omul

În finalul unei cărţi de bucate dintre războaie, un distins chef de cuisine *cu nume grecesc, I. Catoianachi, făcea sugestii de meniuri mensuale. Astăzi, ele par fantasmele savuroase ale unui rafinat cu sistemă. În aranjamentul culinar al maestrului Catoianachi, anotimpul, vremea potrivită, nu pare deloc un moft, o floricică la reverul franţuzit al meniului sugerat, pentru că, după el şi după autorul cărţii pomenite, M. Sevastos, există o vreme a peştelui şi a racilor, alta a vînatului, o vreme a verdeţurilor şi alta a claponilor, o vreme a îngheţatei şi fructelor, alta a merelor coapte în aluat şi a pricomigdalelor. O măsurare a timpului după gusturi educate, întreţinute şi evocate care astăzi nu ne mai spune mare lucru.*

Ce importanţă are însă pentru noi că în ianuarie ni se recomandă „vol-au-vent financière, curcan cu mazăre sauté şi îngheţată de zahăr ars", iar în martie „pilaf de caracatiţă, ciuperci umplute, compot de fructe amestecate"? Care e şpilul unui meniu de iunie cu „pilaf de creer cu sos velouté, rosbif la frigare cu salată, soufflé de smeură"? Şi de ce ar fi mai nimerit să comandăm (unde?) într-un iulie torid mai degrabă „raci à la Bordelaise, gelatină de găină cu salată de andive, sparanghel cu sos de muştar şi strudel de nuci şi vişine"? Care ar fi farmecul unei mese de august cu „supă de tapioca, ochiuri reci cu şuncă şi aspic, eventual îngheţată de cafea cu frişcă"? Greu de spus, fără o vară tihnită şi la propriu degustătoare.

Habar n-am cît de răspîndite erau atari delicatese în Bucureştii interbelici, cînd apărea cartea lui Sevastos (pentru a cărei descoperire îi mulţumesc hispanistei Cornelia Rădulescu). Înclin să cred că – statistic – se purta mai degrabă „mielul fript hoţeşte" al lui Filimon, a cărui reţetă o veţi găsi mai jos. Îmi pot imagina pe unde se mai găsea, în vremea comunismului, nisetru sau şalău Colbert. Şi am – ca să ajung la cestiune – o continuă frustrare „încercînd" unul sau altul dintre restaurantele din ghidul insolit al doamnei Sanda Niţescu, singurul din ultimii ani. Tot încercînd şi tot strîmbînd din nas, m-am trezit meditînd la dilema care a dat naştere acestui număr: s-o fi stricat bucătăria românească, recunoscută pe vremuri (măcar) ca bună executoare şi reproducătoare, sau s-a atrofiat iremediabil papila gustativă naţională, greu încercată de dispariţii subite, înlocuitori mediocri şi o proastă dispoziţie cronică? Iată o dilemă din care îmi doresc să pot ieşi. **(S. S.)**

Sanda NIŢESCU

Aventurile gustului

Acum cîtva timp mi s-a povestit această anecdotă, pe care o certific ca fiind autentică. Mi se pare un bun exemplu pentru a ilustra ideea de gust. Doi japonezi, dornici de a cunoaşte alte culturi, călătoreau cu maşina, prin Italia profundă. Apucîndu-i o furtună teribilă, dar şi mînaţi de o foame subită, ei sînt nevoiţi să părăsească autostrada, şi nimeresc într-un mic sat, prin Toscana, unde se opresc la o modestă *trattoria*. Deschide o matroană, tot ce poate fi mai rural. Cei doi o întreabă dacă ar putea găsi ceva de mîncare, nişte paste cu sos, orice. La răspunsul ei afirmativ se aşază, şi în timp ce pălăvrăgesc în japoneză, aşteaptă, şi aşteaptă... În sfîrşit, după o aşteptare în care li se lungiseră urechile de foame, apare matroana, cu o farfurie mare cu spaghete, fumegînde. Japonezii adulmecă aburii frumos mirositori, de la prima îmbucătură mîncarea li se pare absolut nemaipomenită. Erau cele mai gustoase spaghete pe care le mîncaseră în viaţa lor. După ce golesc farfuria, deşi nu le mai era foame, oaspeţii întreabă, timizi, dacă pot repeta experienţa. Desigur, se poate, răspunde gazda. Spre surprinderea lor, aşteptarea nu e mai mică decît prima, ci parcă mai mare. Trece o oră, o oră şi jumătate. După care reapare femeia, cu aceeaşi farfurie apetisantă de spaghete. Japonezii, intrigaţi, întreabă de ce durase atît. Răspunsul e năucitor. Ei bine, aflaţi că femeia reîncepea de fiecare dată tot procesul: făcea aluatul, îl frămînta, apoi fabrica spaghetele, cu străvechea maşină specială, făcea sosul, cu tot ce trebuie. De aceea pastele fuseseră atît de bune. Totul era proaspăt, fără cusur, făcut cu migală, cu dragoste, aşa cum ar fi gătit pentru copiii ei. Timpul nu conta.

Cineva poate să protesteze spunînd că pastele le păruseră atît de bune pentru că le era îngrozitor de foame şi erau obosiţi. Sînt atîţia factori care influenţează gustul... Se poate şi asta. Dar am fost şi eu de multe ori în Italia. Am avut ocazia să mănînc la multe restaurante, de toate soiurile, modeste sau extrem de luxoase, şi n-am mîncat niciodată prost. De ce? Pentru că restauratorii au toţi o mare dragoste şi un desăvîrşit respect pentru meseria lor, în consecinţă au o asemenea conştiinţă profesională încît nu ar accepta să servească clienţilor mîncare de duzină, numai pentru a cîştiga mai mulţi bani, aşa cum se întîmplă în multe locuri în lume. E reputaţia Italiei în joc! Dar şi prestigiul restaurantului, sau al cîrciumii.

Industrializarea rapidă, comercializarea prost înţeleasă, graba şi stresul în care trăiesc oamenii, mai cu seamă în oraşe, au dus la o alterare din ce în ce mai alarmantă a calităţii mîncării şi, implicit, a capacităţii oamenilor de a percepe gustul. Alimentele primordiale şi-au pierdut calitatea iniţială, începînd de la gustul laptelui de mamă, înlocuit cu laptele praf, pînă la produsele congelate, din care nici nu se mai ghiceşte forma iniţială a alimentelor.

Dar adevăratul simţ comercial nu e de partea acestora din urmă. Şi nu e de mirare că tocmai în Italia s-a inventat o mişcare internaţională numită „Slow food", pentru a ironiza şi a contracara efectul devastator al oribilelor „Fast-food"-uri, pe care, vai, le întîlnim la fiecare colţ de stradă. A nu te grăbi pregătind mîncarea, dar şi mîncînd, a savura fiecare înghiţitură – calitatea, mai presus de toate, nu se poate obţine decît fără grabă.

În Franţa, prin anii '70, specialiştii au constatat că poziţia privilegiată a artei culinare era în pericol. Şi iată că un vizionar, un anume Jacques Puisais, născut pe valea Loarei, regiune celebră pentru vinurile sale, oenolog de formaţie şi meserie, adică specialist al vinului, şi-a dat seama că gustul – un simţ care merită tot atîta atenţie ca şi celelalte simţuri – e pe cale de a se degrada vertiginos. Decis să schimbe această situaţie, şi convins că e posibil, el a pornit la luptă, cu planuri concrete şi cu o minte organizată. Aşa a apărut în 1976, la Tours, din iniţiativa sa, aşa-numitul „Institut Français du Goût". Era mai întîi un institut de cercetări ştiinţifice asupra gustului, dar îşi propunea şi o serie de măsuri practice. Nenumărate acţiuni erau menite să combată treptata sărăcire şi ignorare a gustului. Printre altele, s-a dedus că un instrument excelent ar fi educaţia încă de pe băncile şcolii, preconizînd predarea, în licee, a unor cursuri de gust. Să ne imaginăm elevii care, în loc să scrie sau să fie ascultaţi, trebuie să identifice, să compare gustul diferitelor alimente sau ingrediente. Dar nu numai atît.

Jacques Puisais nu-şi închipuia pe atunci că era cu adevărat un precursor şi că acţiunile sale vor declanşa o vastă mişcare de reabilitare a gustului, această rudă săracă între cele cinci simţuri. Consecinţă sau cauză, aproape concomitent cu acţiunea lui, au apărut chiar filozofi ai gustului, cel mai cunoscut fiind Michel Onfray, cu a sa carte *La raison gourmande*. Avusesem deja surpriza să-l văd, într-o emisiune televizată, pe Michel Serres, cunoscut filozof, profesor la cele mai importante universităţi din lume, vorbind despre ciocolată, într-un *talk-show*. Atunci mi-am dat seama că se întîmplă ceva nou, o adevărată revoluţie care va exploda pe nenumărate planuri. Nicidecum ruda săracă a simţurilor, gustul devenise un subiect demn de studii, un subiect luat în serios de către cele mai strălucite minţi. Aşa încît cărţile de bucate sau pe tema gastronomiei, o literatură gastronomică foarte diversă şi inovantă, s-au înmulţit şi s-au şlefuit pînă la a da naştere la Perigueux, capitala Perigordului, centrul gastronomiei franceze, unui „Salon du Livre gourmand", tîrg al cărţilor de gastronomie mai „culturale", chiar literare.

Cred că aproape în acelaşi timp s-a creat, la distinsul Institut des Hautes Etudes en Sciences Sociales, o secţie de istorie a gastronomiei, unde preda, cu mintea şi cu sufletul, minunatul profesor Jacques Flandrin, pe care am avut privilegiul să-l cunosc. Gustul intrase în „curtea celor mari".

Activităţile lui Jacques Puisais au avut şi alte repercusiuni, pe scară naţională. De ani de zile are loc acea „Săptămînă a Gustului" pe întreg teritoriul Franţei. Anul acesta, în octombrie, va avea loc cea de-a şaisprezecea săptămînă a gustului, din care o mare parte se petrece în şcoli. Profesorul respectiv lucrează cu elevii în toată libertatea, timp de o săptămînă, pe tema gustului. Am avut chiar surpriza plăcută, anul trecut, să aflu că o învăţătoare din Nisa – pe care o cunoscusem numai din scrisorile entuziaste pe care mi le scrisese şi care-mi citise cartea *Un fir de mărar şi cerul albastru* – a ales ca temă, pentru clasa ei, iniţierea în gusturile româneşti, luînd ca material de bază una din cărţile mele. Din fotografiile care mi-au fost trimise am văzut cum o masă românească, cu mămăligă şi sarmale, fusese pregătită de elevi, pe pereţi fiind expuse harta României şi drapelul românesc. Era înduioşător.

Dar şi adulţii sînt atraşi la aceste festivităţi, căci în cadrul acestei „săptămîni", cei mai buni bucătari vin să gătească în faţa publicului, se fac degustări de vinuri din regiuni, se pregătesc pentru studenţi mese excelente la preţuri modice, se vînd cărţi... Toată ţara sărbătoreşte gustul timp de o săptămînă. Pentru că e un simţ care poate fi educat, ca şi simţul pentru pictură sau muzică.

Nu întîmplător, această adevărată mutaţie a coincis cu dorinţa oamenilor de a se deplasa, de a merge în alte ţări, de a descoperi alte moduri de a trăi, de a mînca. Francezii, de pildă, cu patruzeci de ani în urmă, cînd am ajuns în Franţa, ieşeau foarte puţin din perimetrul lor şi, ca atare, nu consumau decît mîncare franţuzească; chiar şi la păturile mijlocii, aceasta sărăcise şi ea mult pe planul gustului. Felurile unei mese erau limitate, fără fantezie, principalele fiind aşa-numitul *„steack-frites"*, adică friptură de vită aproape crudă, cu cartofi prăjiţi, şi aceştia congelaţi, care aveau gust de carton, uneori o salată verde, iar seara, invariabila supă-cremă de legume, aşa-zisul *„potage"*, valabil pentru toate clasele sociale. Rămînea brînza, de nenumărate feluri, tot atît de numeroase cît zilele anului, servită la sfîrşitul mesei, un obicei de care francezii nu s-ar putea despărţi pentru nimic în lume. De atunci, progresul a fost vertiginos.

Astăzi, nu numai că marea bucătărie franţuzească a fost reabilitată, dar, prin înmulţirea călătoriilor, prin inovaţiile marilor bucătari, alte gusturi au fost introduse în felul de a mînca. La ei acasă, oamenii pregătesc feluri din alte culturi, acum a devenit un fapt obişnuit ca la o masă în Franţa să se servească o salată italienească foarte populară, „roşii cu mozarella", totul stropit cu ulei de măsline, peste care se presară busuioc proaspăt, sau o *paella valenciana,* sau cine ştie ce mîncare chinezească. În prăvălii, în restaurante, se pot găsi ingrediente, mîncăruri cu gusturi străine, chiar neobişnuite. Ele s-au înmulţit din ce în ce, odată cu redescoperirea, în paralel, a bucătăriei franceze tradiţionale, mai puţin grea, dar mai diversificată, cu interpretări regionale de mult uitate. Oamenii au descoperit astfel că gustul poate fi nu numai o facultate de a simţi, cu ajutorul papilelor, plăcerea sau neplăcerea, dar şi un instrument de cunoaştere.

Imaginaţia s-a înviorat treptat, sensibilitatea gustativă s-a ascuţit, o dată cu curajul de a înfrunta alte culturi culinare, şi de multe ori revelaţia plăcerii de a găti. Chiar bucătăria altor timpuri – Grecia antică, sau Imperiul Roman – i-au inspirat pe aceşti adevăraţi poeţi ai artei culinare. Trecînd şi prin bucătăria ţărilor exotice, ei au reintrodus ingrediente uitate sau pe care nimeni nu şi le-ar fi imaginat, combinate în feluri surprinzătoare, ca scorţişoara, cardamoma, grăunţele de muştar, sau vanilia, în mîncăruri sărate, cu sos, sau deserturi cu morcovi, inovînd gustul şi aspectul farfuriilor, stimulînd imaginaţia uneori pînă la exces. În acest spirit, tot prin anii '70, apăruse în Franţa aşa-zisa *nouvelle cuisine*, inspirată din arta culinară asiatică, care există de altfel şi astăzi. Acum oamenii s-au şi plictisit puţin de aceste desfrîuri gustative, revenind, cuminţi, dar mai învăţaţi, cu papilele mai exersate, la bucătăria de acasă, mai uşurată, mai colorată, după ce au „călătorit" prin gusturile lumii.

Pentru a obţine un anume gust, esenţială este îmbinarea mai multor produse şi ingrediente. Dar nu e nevoie neapărat să întrebuinţezi ingrediente ciudate, important e dozajul, un punct esenţial în bucătăria bună, oricare ar fi ea. Şi pentru asta e nevoie de ani lungi de educare, de ucenicie a gustului. Cei care s-au lansat în inovaţii nu sunt cei care au aruncat în cratiţă grămezi de mirodenii, ci aceia care au utilizat, să zicem, doar două, sau numai una, dar care au ştiut cît anume să pună.

În toiul acestor furtuni creative, se mai găseau însă unii care nu vroiau să iasă din cochilia lor, nu acceptau să mănînce altfel decît hrana lor de acasă. Ţin minte că Marin Sorescu venise la Paris, prin anii '70, pentru cîteva luni; în loc să accepte o iniţiere în desfătările bucătăriei franţuzeşti, atît de rafinată, ofta după o „ciorbă de-a noastră", de care nu se putea lipsea. Părea atît de nenorocit, încît l-am văzut înfulecînd o „tchorba" marocană, singurul echivalent pe care prietenii l-au putut găsi la Paris, pentru a-i satisface această poftă, care îi venea probabil din adîncuri.

De fapt, îl înţeleg într-un fel. Trăind experienţa exilului ani de zile, am simţit acest dor permanent pentru gusturile autentice ale bucătăriei româneşti, ale copilăriei mele, care ne marchează pe toţi. La Paris găseam de toate, dar nu găseam gustul caşului, al urdei, al cepei şi al usturoiului verde, sau al borşului parfumat de aroma leuşteanului. Mai venea cîte cineva care ne aducea cîte o legătură de leuştean sau puţină ţuică turnată într-o sticlă mică de Coca-Cola, ceea ce însemna că era „de la mama ei". Dar numai după anii '90, cînd m-am putut întoarce în ţară, am regăsit, cu neînchipuită bucurie, toate aceste gusturi şi miresme pierdute. Deşi, sînt sigură, dacă aş fi rămas în România, şi aş fi avut ocazia să merg o dată la Paris, aş fost teribil de curioasă să cunosc în profunzime inegalabila bucătărie franceză.

Sanda Niţescu *este autoarea volumelor* Un fir de mărar şi cerul albastru *(1998),* Café *(2002) şi* Steak de ton roşu sau fasole bătută *(2004).*

POFTĂ BUNĂ LA MASA DE SCRIS!

– întrebări culinare, răspunsuri literare –

1. Care este mîncarea dvs. preferată vara?
2. Care este mîncarea dvs. preferată în restul anului?
3. Care este restaurantul dvs. preferat în România? De ce?
4. Care este restaurantul dvs. preferat în străinătate şi de ce?
5. Citiţi/scrieţi/ascultaţi muzică în timp ce mîncaţi?
6. Dacă aţi fi vegetarian, aţi accepta să mîncaţi plante carnivore?
7. Aveţi vreun fanatism sau vreo dilemă culinară?
8. Aţi dori să mîncaţi sarmale într-un restaurant din Canberra?
9. Vin sau bere?
10. Gătiţi: pe plită, la cuptor, deloc? Ce mîncare v-aţi dori să ştiţi să faceţi?

Gabriela ADAMEŞTEANU

1. Salată bulgărească, adică: roşii, ardei, ceapă, brînză fărîmiţată, usturoi, ou, ulei de măsline, pătrunjel.
2. Bucătărie japoneză şi sarmale, de orice fel, inclusiv fără carne, româneşti (pentru că există similare în toată zona balcanică, dar au alte condimente şi alt gust).
3. Asta nu e publicitate indirectă? Sînt cîteva unde m-am obişnuit să merg, dar poate din comoditate.
4. Cel la care sînt invitată.
5. Din copilărie, citesc. Nu scriu. Nu ascult muzică. Mă pot uita la televizor.
6. Dar sînt comestibile plantele carnivore?
7. Dileme de alegere a meniului.
8. Detest obiceiul românesc de a oferi sau căuta tot felurile noastre tradiţionale în străinătate. Dacă sînt în Canberra, aştept să gust felurile de mîncare specifice locului.
9. Dar ţuică? Whisky? După accidentul de maşină din 1991 (pe care nu l-am făcut eu, ci doar l-am suportat), am fost sfătuită să evit alcoolul şi m-am cam dezobişnuit. Oricum, nu recomand amestecul.
10. Pe aragaz, la cuptor, la microunde. Îmi place să gătesc. Pot face orice fel de mîncare doresc, dacă am reţeta şi materialele; fireşte, o variantă mai puţin reuşită.

Adriana BABEŢI

1. Salată de roşii cu busuioc verde, cu puţină sare, ulei de măsline şi cîteva cuburi de gheaţă. Şi cu alte cîteva mici cuburi de brînză uneori. Salată de vinete (fără maioneză!). Salată de rucola cu feta şi crutoane. Salată de dovlecei la grătar cu capere.
2. Salată de roşii cu busuioc verde şi ulei de măsline, fără cuburi de gheaţă.
3. Din Timişoara – *Romantique, Casa cu flori* şi restaurantele lui Antonio. Din Arad – *Coandi*. Din Iaşi – *Bilius*. Din Cluj – *Roata*. Din Braşov – *Şiru' Vămii*. Din Sibiu – *La Turn*. Din Bucureşti – oh, destule. Bani să fie.
4. Sînt total depăşită. Amintirile mă chinuiesc, vorba cîntecului. Orice mic restaurant din foburgul Saint-Germain-des-Prés sau din Place des Vosges, orice restăurănţel din Veneţia. Dar cele din New York ce cusur ar avea? Sau din Praga, Cracovia, Budapesta. Nu pot să aleg.
5. Deşi toţi înţelepţii pămîntului spun ceva de genul „cînd lucrezi, să lucrezi, cînd mănînci, să mănînci, cînd citeşti, să citeşti, cînd mergi, să mergi ş.a.m.d." şi le dau infinită dreptate, mi se mai întîmplă să citesc în timp ce mănînc singură.
6-7. Sînt un fel de vegetarian *soft*, aşa că nu am nici fanatisme, nici mari dileme culinare. Totuşi: friptane de porc&vită, mici, chiftele, sarmale – rarissim. Aproape deloc, dar fără ostentaţie.
8. Hai, una-două, de dragul unei călătorii în Australia.
9. Din nou rarissim, ca să fac plăcere gazdelor, dar în doze infime.
10. Chiar dacă prin ce am răspuns pînă acum par mediocruţă, ba chiar o prostănacă în ale artei culinare, am totuşi o aplecare spre gătit (cel puţin aşa îmi dau de înţeles consumatorii). Gătesc, după cum se impune, pe plită, la cuptor, pe grătar, pe aburi, la soare, în gheţuri; fierb, frig, fezandez, marinez, împănez, condimentez, macin, perpelesc, toc, coc, caramelizez, gratinez, îngheţ, frămînt, condimentez, opăresc, glazurez, însiropez, dau în clocot. Toate le fac conştiincios, cu mare plăcere, ba chiar cu fantezie. Amicii degustători îmi dau sfatul sincer să mă las de scris rubrici culinare şi să mă consacru pe bune cuhniei. Dacă tot aş face-o, mi-aş dori să am la degetul mic bucătăria provensală şi toscană.

Mircea CĂRTĂRESCU

1. Rareori sînt atent la ce mănînc. Iar vara şi mai puţin, fiindcă de obicei îmi piere orice senzaţie de foame. Nu sînt mofturos (am fost destul toată copilăria, pînă la 31 de ani, cînd am plecat de la mama), mănînc ce se nimereşte. E bine însă dacă vara se nimereşte să fiu la ţară şi să mănînc brînză telemea de oaie, uscată şi tare, din cele care clivează ca un mineral, cu puncte negre şi găurele, şi roşii de-ale noastre, mari şi cărnoase, dulci ca un fruct, din care mşti cu poftă, sorbind în acelaşi timp, ca zeama lor să nu-ţi curgă pe bărbie. La asta merge şi un pahar de bere rece...
2. Probabil că ardeii umpluţi. În amintire, cel puţin, sînt imbatabili. Cînd mergeam în Dudeşti-Cioplea, la mătuşa mea, mîncam în curte, sub un mare cireş amar. Cînd aveam ardei umpluţi, nu mîncam niciodată decît umplutura, acoperită cu iaurt, pe cînd cojile le dădeam lui Azor, care le-nfuleca incredibil de repede, din aer, ca o scamatorie. Acum mănînc şi cojile, însă după ce curăţ pieliţa aproape străvezie de deasupra. Una dintre plăcerile de a fi la Viena e, de fapt, şi asta, că bucătăria de-aici e un amestec din mijlocul şi estul Europei, aşa că în multe locuri fac delicioşi „gefülte Paprika", pe care la Berlin, de exemplu, nu-i vei găsi niciodată.
3. Detest să merg la restaurante. O fac numai cînd sînt invitat sau cînd, dimpotrivă, trebuie să invit pe cineva. Nu ştiu de ce, la restaurant am un fel de sentiment de nesiguranţă, aştept să meargă ceva rău, lucru care de multe ori se şi întîmplă. Totuşi, în ultimul an am fost mai relaxat (inclusiv financiar), şi chiar mi-a plăcut să ies de cîteva ori cu prietenii la Waterloo, pe lîngă Foişorul de Foc. La Uptown, lîngă Institutul Cultural, e iarăşi foarte bine. La Mama e mai popular, dar mănînci mult şi bine. Nu sînt însă nici pe departe, repet, un cunoscător.
4. Aici chiar că nu ştiu ce să răspund. Am fost în multe locuri epatante. Am mîncat supă de aligator şi stridii la New Orleans, îngheţată cu piper la Amsterdam, ceapă fiartă în ulcică de tuci cu capac de pîine la Berlin, un amestec gigant de mezelărie şi cîrnăţărie servit într-o albie de lemn la Poznan, *ravioli con carne alla Madonna* la New York (într-o locantă subterană, cu muşamale pe mese, serviţi de mafioţi în toată regula) şi cîte şi mai cîte, dar n-am fost niciodată pe banii mei, aşa că să nu mă-ntrebaţi de numele localurilor. De obicei, în străinătate, cumpărăm mîncare de la supermarket-uri şi gătim acasă.
5. Citesc, sau mai bine zis aş citi dacă aş fi lăsat, la masă. Cînd mănînc singur, profit cu voluptate: îmi pun ochelarii pe nas şi citesc cu plăcerea fructului oprit. De obicei însă trebuie să fiu atent, sau să par cît de cît că sînt atent la conversaţia din jurul mesei. Aş spune că niciodată nu am o plăcere mai mare a cititului decît la masă, cînd mănînc.
6. Nu-mi pasă ce mănînc, aşa că nu m-aş obosi niciodată să mă fac vegetarian. Dar plante carnivore aş mînca oricînd, cu condiţia să fie bine prăjite şi cu sare pe spinare. Şi, cum spuneam, cu ceva bere alături.
7. Da, o dilemă a mea a fost multă vreme legată de legenda mîncării creierului de maimuţă vie: maimuţa sub scaunul găurit, ţeasta spartă cu linguriţa etc. N-aş prea fi mîncat aşa ceva. Nici dulceaţa din embrioni de şobolan (delicioasă, spun khmerii) nu cred că mi-ar cădea uşor la stomac. În fine, n-aş mînca tarantule prăjite în lipsa unor feliuţe de lămîie pe margini.
8. Am mîncat într-unul din Queens şi îmi lingeam degetele de plăcere. Dacă găseşti *cevapcici* oriunde în lume şi sînt mai proşti la gust decît mititeii, de ce n-am avea şi noi sarmalele noastre (infinit mai bune decît *sarma* turceşti sau *sarmalakis* greceşti), fie şi la Canberra?
9. Ca plebeu, prefer berea. Dar tot ca plebeu beau cu o bucurie fără margini vinul făcut an de an de ai mei, într-o damigeană de sticlă, din struguri cumpăraţi din Obor. Vinul acela limpede, dulce-acrişor, fără nume şi fără vechime, care, ca muntean ce mă aflu, îmi este la fel de familiar ca muzica tarafului din Clejani şi ca ţuica slabă, de prună sau corcoduşe, din care poţi bea cu litrul.
10. Ştiu să fac omletă, care se poate uneori şi mînca. O legendă din familia noastră spune că aş şti să fac şi şniţele, dar încă nu s-a verificat. Dacă am o carte de bucate în faţă, mă-ncumet să gătesc orice. Din păcate, n-am. Sincer, nu gătesc niciodată, cel mult spăl vasele după.

Andrei CODRESCU

1. Ceapă verde, roşii, brînzeturi, pîine proaspătă, ouă fierte, vinete, căpşuni, peşte proaspăt pe grătar, pepene roşu, ciorbe de fructe.
2. Cam aceeaşi, dar cu un filet *mignon* din cînd în cînd, mititei cu bere, costiţe afumate, un papricaş sau gulaş de vită, pîine cu unt şi marmeladă, ceai; îmi plac şi restaurante unde se găteşte cu ingrediente proaspete şi/sau exotice (creier de vacă cu tofu, de ex.). Iarna îmi plac supele bine făcute din rădăcini, cu carne.
3. Restaurantul din Bucureşti unde m-a dus Ioana Avădani, un lăcaş căruia-i ţin numele secret ca să nu-l invadeze turiştii.
4. *Chez Panisse* în Berkeley, California, fiindcă Alice Waters, bucătăreasa, găteşte cu produse organice pe care le creşte ea; la New Orleans, *Café Marigny*.
5. Cînd mănînc singur la un restaurant ţin o carte deschisă şi mă holbez la clientelă. De obicei, mănînc cu Laura sau cu prieteni, aşa că nici vorbă de media. Acasă mîncăm şi vorbim şi cîteodată ne uităm la televizor dacă e un film – ştirile nu-s bune pentru stomac.
6. Am fost vegetarian vreme de trei ani, dar cînd eram beat mîncam din cînd în cînd la un restaurant chinezesc şi mă prefăceam că peştele şi scoicile nu erau carne. Acum nu-s vegetarian şi mănînc tot ce-mi place şi subscriu la cuvintele lui Ted Berrigan: *If it fits in your mouth it's natural*. („Dacă-ţi încape în gură e natural".)
7. Mă supără lipsa de supe bune în restaurantele americane mijlocii. Îmi plac enorm stridiile şi racii: ştiu să le compun sosurile. Îmi place să văd bucătăria, dacă-i posibil.
8. De ce nu? Am mîncat specialităţi new-orlineze la New York şi Seattle; din păcate, erau fără gust, fiindcă nu erau gătite cu apa iradiată şi poluată din Mississippi.
9. Vara, bere. Toamna, vin. Iarna, ţuică şi whisky.
10. Pe amîndouă, şi pe grătar. Aş dori să-mi fac porumb pe grătar. (E vară!)

Florin IARU

1. Roşii cu brînză.
2. Ciorba de burtă.
3. Trattoria Il Calcio. Raportul calitate-preţ.
4. Ha, ha, ha! Păi, eu sînt scriitor, nu patron, *advertiser* sau bancher! Glumiţi, nu?
5. Nu. Sau da, dacă muzica mă respectă pe mine.
6. Nu mi-aş dori în viaţa mea să fiu vegetarian (pentru că am canini), da' dacă mă rugaţi frumos, aş mînca la carnivore din greu! Cu condiţia să fie proaspete! Şi sătule!
7. Dilemă – nu. Fanatism – da! Ce-i bun e bun. Ce-i gustos e sănătos. Dietele şi restricţiile au fost inventate pentru a nenoroci umanitatea!
8. Nu. Aş vrea să mănînc canberrez!
9. Vin, fireşte!
10. Pe plită, la cuptor, deloc. Lăcuste în sos picant.

Ioan T. MORAR

1. Roşiile cu telemea sînt felul de mîncare cu care m-aş putea retrage pe o insulă însorită.
2. Mîncarea preferată e interzisă, aproape, de medici. Cîrnaţii afumaţi (făcuţi în Ardeal) şi jambonul (şoanca, i se zice pe la noi) cu salată de ardei copţi.
3. Am un restaurant preferat la Miniş, în judeţul Arad, pensiunea lui Gheza, unde papilele saltă şi ficatul oftează. Acolo am gustat cele mai bune preparate de ciuperci (de tot soiul) din lume.
4. Piroşka se numeşte, e la Berlin şi are specialitate croată. E bazat pe afumături, desigur. Am fost dus acolo de naşii mei, Siegfried şi Dorina, care sînt de ceva vreme berlinezi.
5. Citesc ziare cu iluzia că dacă procedez aşa nu se depune.
6. Eu chiar mi-am pus problema dacă vegetarienii se reîncarnează. Cred că da, aş mînca plante carnivore, aşa cum, carnivor fiind, mînînc şi carne de ierbivore.

Mielul fript hoţeşte

„Hoţii eşiră din pădure, înjunghiară într-o clipă toţi mieii, le scoaseră pîntecele şi, cosîndu-i la loc cu pielea pe dînşii, intrară în pădure şi, răscolind cu nişte pari un jăratic compus din curpeni de viţă sălbatică, îngropară într-însul pe toţi mieii. În timpul acesta, o altă grupă de tîlhari întindea pe iarba verde o masă de pînză. Alţii făceau mămăligă. Cîţiva coceau ouă şi curăţau cepe şi usturoi verde... Deodată se auzi un pocnet ca al unei bombe ce esă dintr-un tun: semn că mielul era gata şi trebuia scos din jăratic. Friptura era udată cu un fel de salţă (sos) compus din vin amestecat cu usturoi pisat şi sare."

(N. Filimon, *Ciocoii vechi şi noi)*

Piftie de raci

„Ia racii pune-i a moiu în oţet să stea 23 ciasuri, apoi scoate-i de-i pune într-o tingire, puindu-le oţet o parte şi 2 părţi apă şi o ciapă mare întreagă şi-i fiiarbe. Decii pune-le şi cimbir curat şi tăiat mărunt, sarre şi piper. Dici dupre ce vor fiiarbe bine, scoate-i de-i aşază în tipsie, şi de iznoavă îi fiiarbe zeama, apoi scoate ciapa şi-i strecoară zeama pentr'o sită au pen aba, şi o pune la răceală ca să prinză piftie."

Stridii

„Să ei stridiile dupre ce le vei spăla bine, să le pui pe grătar să le frigi, decii scoate-le coaja cea de asupra, şi o dăzlupeaşte duprea di de suptu, decii pune-i piper, zeamă de năramză acră şi cu apa lor ce-ş lasă, calde le duc la masă."

(manuscris din 1749, *Carte întru care să scriu mîncările pe peaşte şi raci, stridii, melci, legumi, érburi şi alte mîncări de sec şi de dulce după orînduiala lor)*

7. Nu suport oaia, de nici un fel. Apoi, castraveţii şi ardeii cruzi mă dau peste cap, deşi, ţin minte, în copilărie îi adoram.
8. Dacă am mîncat mici în New York, ce rău mi-ar face sarmalele-n Canberra?!
9. Vin roşu, un pahar, seara, la sfatul medicului, care sună ca o interdicţie. Sau rozé, vara, în vacanţă.
10. Gătesc cele mai banale ochiuri de ou. Aş fi bucuros să fiu maestru bucătar. Aş încerca să inventez, să creez, să înrobesc lumea cu felurile mele de mîncare.

Marta PETREU

Îmi place ghiveciul călugăresc, făcut de mama, în serile dulci şi prăfoase de vară, cînd cerul căpăta culoarea nedecisă de levănţică. Sigur, mă gîndesc la verile copilăriei, nu la vara asta, cînd experimentez, nu fără amuzament, mîncărurile fără sare şi obligatoriu fierte... Atunci, în copilărie, la ceasul cînd bucătăria mirosea a legume fragede iar afară se auzea mugetul greoi al ciurdei de bivoliţe, care răscoleau colbul gros şi cald al uliţei, gustul acrişor al ghiveciului era concurat, în poftele mele, de tocăniţa de pui cu smîntînă ori de sarmalele dolofane, de vară, învelite în varză dulce şi cu mult bulion. Oho! mama gătea minunat, iar alimentele cu care m-a hrănit în copilărie erau sută la sută „ecologice", fiindcă agricultura nu intrase încă în faza fatală a chimizării... În copilărie, cînd am mîncat cel mai „ieftin", hrănită fiind cu legume şi carne din cea mai banală gospodărie ţărănească ardelenească, am mîncat, iată, cea mai curată şi, azi, cea mai scumpă mîncare cu putinţă.

Pentru că-mi place să gust din toate, geografia are pentru mine şi aromă de bucate. Nu uit supa de cartofi pe care am mîncat-o cu Norman Manea la restaurantul artiştilor, vizavi de Lincoln Center, nici stridiile cu care ne-a hrănit Tacou la Varengeville ori *croissant*-urile fierbinţi, scăldate în unt, cu care ne-a îmbiat la cafea, dimineaţa... Louvain înseamnă pentru mine nu doar dantelate catedrale de piatră calcaroasă, albă, ci şi un căzănel cu melci bine usturoiaţi, din care se înfrupta Grete Tartler, servindu-ne generos şi pe curioşii de la masa noastră de scriitori, unii – Ion Mircea şi cu mine – ieşiţi în Occident pentru prima oară... Iar Bruxelles este nu doar librăria franţuzească din care mi-am cumpărat dicţionarul Lalande, ci şi străduţele cu peşte şi fructe de mare, pe care am umblat o seară întreagă, minunîndu-mă de atîtea perfecte „naturi moarte"... Moscova, în schimb, în care am ajuns în vara asta, are gust de orez şi de peşte, fierte fără sare şi condimente, aşa, într-o doară, cu multă lămîie. Clujul o are pe Denisa, în restaurantul căreia *pizza* chiar are gust italienesc, iar cotletele de miel cu cartofi la cuptor sînt nespus de aromate. Cele mai mari delicii culinare nu le am însă nici în restaurante, nici în bucătăria proprie, ci în timpul lecturii. Am recitit de cîteva ori paginile în care Nicolaus Sombart îşi descrie bucătăria din casa lui berlineză, în care o bucătăreasă de geniu învîrtea, pe plita imensă, pentru marile mese, cele mai sofisticate sosuri din lume, care absorbeau în savoarea lor nu doar aroma ingredientelor, ci şi pe aceea, luxuriantă şi departe de ideea de laborator, a chiar bucătăriei... Iar uneori citesc pierdută cărţile de bucate ale lui Tanti Vichi, fascinată nu doar de regulile rigide ale bunului-gust transilvănean, care pretindea ca şervetele să fie împăturite în formă de lebădă, de condur sau de trandafir, ci şi de cuvinte care, astăzi, trimit la realităţi fictive, adică la o civilizaţie transilvăneană îndestulată şi ticăită, la o lume care avea timp din belşug, în care o doamnă adevărată putea să petreacă vreme îndelungată „cuvertînd" în ciocolată bomboane fondante cu aromă de fragi, de mentă, de lămîie şi de fistic...

Alex. ŞTEFĂNESCU

1. Mămăliguţă cu brînză şi smîntînă. (Dar nu orice fel de mămăliguţă, nu orice fel de brînză şi nu orice fel de smîntînă. Mămăliguţa îmi place să fie lăsată pe foc mai mult decît se lasă de obicei, pînă cînd prinde un gust de „porumb copt". Brînza şi smîntîna prefer să provină de la vaci care pasc undeva în apropiere de munţi şi – varianta ideală – să fi fost preparate de mîinile unor bucovinence.)
2. Păstrăv (mare, de peste 300 de grame) la grătar.
   P.S. Fac un serios efort de disciplinare ca să intru în jocul propus de dv. şi să indic *un singur* fel de mîncare. De fapt, îmi plac foarte multe şi nu accept să le repet decît la un interval de cîteva luni.
3. Frecventez prea puţine restaurante pentru ca preferinţa mea să aibă vreo semnificaţie. Ultimul pe care l-am descoperit recent este *Casa Enache* şi se află la intersecţia dintre Calea Dorobanţilor şi strada Grigore Alexandrescu. Acolo există, probabil, un bucătar care găteşte nu numai corect, ci şi cu plăcere.
4. Am remarcat un *pub* din Dublin, *ABC,* unde am mîncat *carne crudă* (tocată şi condimentată), ceea ce m-a încîntat. Dar nici această preferinţă nu are o semnificaţie. Merg rar în străinătate şi stau puţin (astfel încît n-am timp să explorez restaurantele, să le compar între ele, să optez pentru vreunul etc.).
5. Ascult muzică. De fapt, nu e bine spus „ascult", pentru că nu o urmăresc cu atenţie. Mă concentrez asupra gustului mîncării, care este el însuşi o... simfonie. Muzica reprezintă, la masă, doar un fond sonor, creator de atmosferă. (Sigur este că urăsc să ascult ştiri în timpul mesei. Dacă se întîmplă să se mai şi pronunţe numele lui Ion Iliescu, îmi stă mîncarea în gît.)
6. Este o problemă filozofică, insolubilă. Este, în acelaşi timp, o ironie la adresa condiţiei de vegetarian (cine e mai pur? eu care mănînc iepuri care mănîncă morcovi sau el care mănîncă plante care mănîncă insecte?). Dar să nu insist. Vegetarian sau nevegetarian, n-aş mînca plante carnivore.
   P.S. Ideea de floare carnivoră îmi provoacă mai curînd un frison erotic (gîndindu-mă – pervers – la sexul femeii) decît un interes culinar.
7. I-aş arde pe rug pe cei care gătesc brutal, fierbînd şi prăjind excesiv alimentele, turnînd cîte un pumn de sare în ele etc. Alimentele trebuie tratate cu tandreţe. Cît priveşte dilemele... A trebuit să aleg la un moment dat între succesul la femei şi plăcerea de a mînca. Timp de cîţiva ani am oscilat, chinuitor, între aceste două tentaţii. În prezent dilema e rezolvată, prin forţa împrejurărilor. Fiind gras şi nemaiavînd *deloc* succes la femei, mănînc (mănînc şi plîng, mănînc).
   P.S. Greşeşte cine crede că m-am îngrăşat fiindcă sînt un gurmand (fiindcă asta sînt, un gurmand, nu un *gourmet)*. Cauza principală e lipsa de mişcare (stau toată ziua nemişcat şi citesc şi scriu; mare prostie, dar asta e altă poveste...).
8. Nu. În Canberra aş vrea să mănînc o mîncare din Canberra.
9. Apă minerală (acidulată). Am rămas visător aflînd că la Paris există un bar în care se serveşte exclusiv apă minerală. Cam 80 de feluri de apă minerală, care, înainte de a fi băută, se *degustă*. Dacă totuşi aş fi obligat să aleg între vin şi bere, aş alege vinul.
10. Gătesc în toate felurile, cînd am timp. Mi-ar plăcea – nu să ştiu, fiindcă ştiu –, ci să am răbdarea şi delicateţea necesare ca să fac *boule de neige,* desert cu care se delectează, sînt sigur, şi îngerii lui Andrei Pleşu.

Ion VIANU

1. Vinete tocate cu roşii, în ulei de măsline.
2. Şalău rasol cu capere, într-o geană de untdelemn (fireşte, tot de măsline), însoţit de un excelent vin alb de Burgundia (să zicem, *Meursault).*
3. Unul instalat într-o veche casă bucureşteană în care chelneriţele sînt licenţiate-n psihologie şi se poartă ca nişte fiice, cu o nuanţă matern-protectoare.
4. Un restaurant gruzin din Paris cu mîncăruri grele, mîncare de miel, sau *Bajé* (pui cu şofran şi nuci), ce devin digeste, înecate fiind în sosuri vegetale, în fabuloase ierburi parfumate, stropite cu un *Grand cru bourgeois,* de Bordeaux.
5. Profit de ocazie pentru a denunţa plaga restaurantelor româneşti (nu numai româneşti, de altfel) care constă în a te sili să ridici vocea pentru a acoperi zgomotul muzicii. Acasă, sting radioul, cînd mă aşez la masă cu alţii, ascult ştiri – cînd mănînc singur. Lăutarii mă entuziasmează moderat. Hotărît, muzica e ca sacrul, „cu totul altceva" – *das Ganz andere.* Actul de-a mînca se armonizează admirabil cu conversaţia între prieteni.
6. Nu vreau să-mi imaginez un asemenea cumul.
7. Da, o spun după o viaţă de încercări şi reflecţii: se poate asocia peştele cu un vin roşu uşor, la 8-9 grade Celsius...
8. Ce ştiu: mititeii nu mai au gust de îndată ce treci frontariile României.
9. Vin, fără discuţie. Mult timp le-am considerat de neîntrecut pe cele franţuzeşti, dar de cîtăva vreme îmi găsesc fericirea în Spania. Asta-mi îngăduie să mă bucur enorm de o *Mort subite* într-o braserie din Bruxelles sau chiar de o *Carlsberg,* într-o seară de vară la *OK Deli.*
10. Nu sînt un adevărat bucătar, dar prefer să-mi fac singur ochiuri pe şuncă decît să cumpăr plăcinte din colţ. Marea mea realizare rămîne *risotto*-ul de orez cu *Curry.* Aş vrea să fiu brutar, fabricînd, într-o discretă tovărăşie, noaptea, pîine pentru oamenii de zi.

Lista mîncărilor şi vinurilor româneşti servite la dejunul de gală din 28 octomvrie 1937 la Pavilionul României din Expoziţia Universală de la Paris

1. Crap de Snagov cu aromate; Pateuri de Ploieşti; Piftie de curcan în geleul ei – Pelin, 1934
2. Icre negre proaspete – Vin alb de Silistra, 1931
3. Borş de pui – Alb de Valea-Călugărească, 1928
4. Sterlet de Dunăre à la Cernavodă – Alb de Alba-Iulia, 1932
5. Musaca à la Moldova – Alb de Mediaş, 1934
   Divertisment: Ţuică de Văleni, 1914 şi Tescovină de Craiova, 1930
6. Sarmale de Buzău (Foi de viţă farcies à l'ancienne) – Alb de Tighina, 1923
7. Tocană d'abatis de volaille ca la Sibiu – Rose de Silistra, 1930
8. Epure de Sighişoara à la Bucureşteana – Roş de Sâmbureşti, 1934
9. Friptură românească: Gâscă de Valahia şi anturajul său de cailles, fasani şi prepeliţe. Mititei de Băneasa – Alb de Murfatlar, 1934
10. Salate: Vinete, Tomate, lăptuci, ardei; Brânzeturi în armonia lor: Burduf, Brăila, de munte, caşcaval – Alb de Silistra, 1930
11. Patiserii naţionale: baclava, cataif cu cremă, sarailie cu nuci, plăcintă cu mere – Feteasca, 1932
12. Îngheţată (Parfait de Sinaia) – Cotnari, 1918 şi 1900
13. Fructe diferite – Vin şampanizat „România" brut, 1928.
14. Cafea turcească – Coniac românesc.

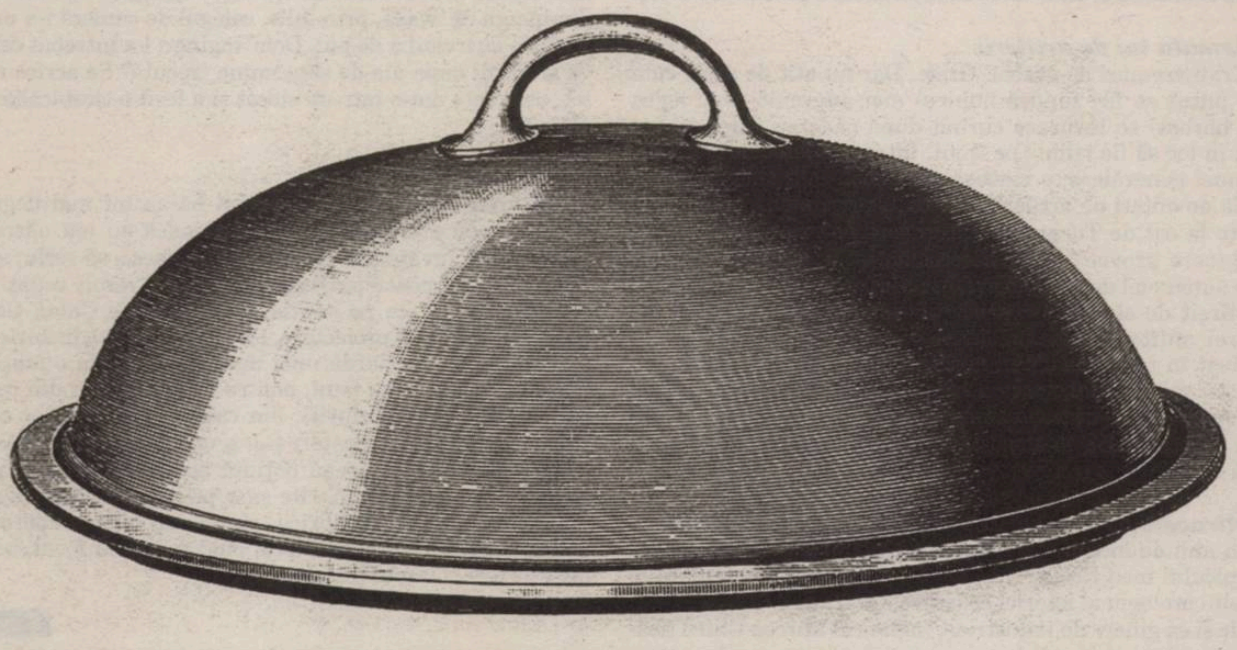

Gusturile de la Capşa

– interviu cu Maria-Magdalena IONIŢĂ –

Vă începeţi cartea despre Casa Capşa povestind distrugerea ei în 1948, transformarea în Braseria Bucureşti. Ce făcea, dincolo de cafeneaua literară, de parlamentul alternativ, farmecul boieresc de la Capşa?

Farmecul boieresc începea cu felul în care erai primit la Capşa. Au existat, într-o epocă, unele categorii sociale care nici nu intrau la Capşa, fiindcă simpla prezenţă a personalului, extrem de stilat, cernea clienţii şi impunea un standard. Un chelner de la Capşa arăta şi se purta ca un intelectual. În perioada interbelică, cînd lumea îşi ştia mai bine locul, existau oameni care nu veneau la Capşa, fără ca acest lucru să fie urmarea vreunei interdicţii. Cei care veneau, în schimb, erau primiţi regeşte, cu un respect enorm. Poate cel mai bine se poate reconstitui farmecul boieresc al Capşei din felul în care funcţiona Hotelul Capşa, înfiinţat în 1881. Era un soi de pensiune de prim rang, dar nu doar atît. Aici îşi aveau camerele unii parlamentari din provincie. Erau camere personalizate, plătite şi pe perioada vacanţelor şi în timpul sesiunilor parlamentare. Tot aici au tras „glorii" ale teatrului dramatic francez, precum Sarah Bernhardt, „Divina", care, în cel de-al doilea turneu al său la Bucureşti, în 1893, îşi primea admiratorii în cofetăria Capşa, fostul „salon al consumaţiei". De asemenea, una dintre familiile regale care stăteau la Capşa era cea a Serbiei. Farmecul acesta, de care vorbim, includea, desigur, calitatea excepţională a preparatelor. Grigore Capşa avea un obicei: de cîte ori Casa Capşa primea un oaspete important, iniţia un preparat care-i purta numele. Cine mai ştie azi, de pildă, că celebra *joffre* a apărut cu prilejul vizitei în România a mareşalului francez Joseph Joffre? Cine mai ştie de îngheţata „Nesselrode" sau de fileul de viţel „Prince Orloff", de bomboanele „Theodorini", lansate în 1897 în cinstea cîntăreţei Elena Theodorini, sau de salata „Francillon", creată de Grigore Capşa pentru Sarah Bernhardt? Sau ciocolata „Sapho" şi îngheţata „Réjane", lansate după turneul celebrei tragediene Réjane la Bucureşti...

Cofetăria de la Hanul Damari, peste drum de Biserica Zlătari, „La doi fraţi: Anton şi Vasile Capşa", s-a deschis în plină vară, pe 12 iulie 1852. Ce se putea găsi, atunci, acolo?

Vara, vînzările nu erau grozave, nici măcar la îngheţată, pentru că bucureştenii cu posibilităţi părăseau Bucureştii. Dar, încă înainte de prima călătorie de afaceri în străinătate, Vasile Capşa începuse să se aprovizioneze de la Paris, de la Viena, de la Sankt Petersburg. La Capşa în prima perioadă au existat în continuare dulciuri orientale, baclavale, sarailii, cataifuri, şerbeturi, bigi-bigi şi davolinuri. Abia prin vara lui 1857 au început importurile de ciocolată de la celebrele ciocolaterii Suchard, Meunier, Masson, precum şi cele de „noga", biscuiţi în cutii, praline de la Viena. Toate ambalate cu totul extraordinar pentru uzanţele vremii.

M-am întrebat întotdeauna cum aducea Vasile Capşa ouăle de ciocolată din taxidurile de la Paris sau Viena. Cum de nu se topeau?

Era foarte complicat, mai ales cînd nu se ducea după ele unul dintre cei doi fraţi. Greutăţi existau şi atunci cînd Vasile Capşa se ducea personal şi trata cu furnizorii, pentru că el făcea comanda, dar mărfurile le aştepta în ţară. Şi eu mi-am pus problema asta studiind o altă perioadă din istoria Casei Capşa. Destul de tîrziu, în perioada interbelică, a existat în Bucureşti o fabrică de ciocolată, unde Casa Capşa era acţionar, şi care a cerut să preia numele lor, pentru prestigiu. Chiar în acea perioadă, comanditarii erau nemulţumiţi de felul în care le ajungeau batoanele de ciocolată, ouăle de ciocolată, bomboanele. Iar acestea veneau din ţară. Singura explicaţie pentru importul delicateselor şi mai ales al îngheţatei, pe care apoi au început să o facă aici, era aceea că francezii asigurau un soi de camere frigorifice. Pentru băuturile şi ceaiul care veneau de la Petersburg n-aveau nevoie de gheaţă. E drept, asta a fost o problemă, dovadă corespondenţa lui Vasile Capşa cu furnizorii în chestiunea mărfurilor stricate.

Nestor e cel mai cunoscut elev de la Capşa, mai sînt şi alţii: Nicolae Calfa, Ioniţă Coadeşu... A făcut Grigore Capşa o şcoală românească de cofetărie?

În mod sigur; probabil, singura. Ucenicii, după ce ajungeau pe picioarele lor, îşi treceau pe firmă „elev la Casa Capşa". Nestor a fost printre primii lucrători români la Capşa, pentru că la început Grigore Capşa a adus cîte un meşter francez pentru fiecare ramură a cofetăriei. Meşterii i-au şcolit pe români, apoi i-au trimis şi pe aceştia să-şi facă un stagiu într-o mare casă de cofetărie, patiserie şi bucătărie franţuzească. Din toate aceste locuri se deprindea meseria şi mai ales *stilul*. La Capşa conta fiecare detaliu. De pildă, dacă o farfurie era ciobită, se înlocuia tot serviciul, dacă se pierdea un tacîm, se comanda toată argintăria. Vesela veche se înşira în curtea interioară, iar salariaţii Capşei îşi cumpărau de acolo vase la preţuri derizorii.

După stagiul francez la Boissier, Grigore Capşa s-a întors în România, deşi avea oferte de nerefuzat, printre care titlul de furnizor al Curţii imperiale franceze. De ce s-a întors?

Cu o vorbă mare, dar adevărată: s-a întors din patriotism. N-avea nici un alt motiv. E un lucru care m-a impresionat întotdeauna. Putea să rămînă acolo, să facă o carieră nemaipomenită, nevasta lui era franţuzoaică. El şi-a dorit însă să facă din temelii un lucru durabil. Eu cred că Grigore a fost realmente un personaj tragic. Faptul că şi-a pierdut singurul băiat, care ar fi trebuit să preia afacerea pe o altă treaptă, felul în care au înţeles soţii fetelor să conducă apoi Capşa, ca să nu mai vorbim de decăderea şi apoi distrugerea acesteia în perioada comunistă, au dat măsura acestui tragism.

Se spune că Fialkovski n-a rezistat în România fiindcă era adeptul şcolii germane de cofetărie. De ce a prins mai degrabă Capşa în Micul Paris?

La Fialkovski era un altfel de spirit, mult mai cazon. Poate aici a şi fost secretul afacerii Capşa: Grigore Capşa a gîndit într-un anumit fel politica de personal, avea un fel cu totul special de a-şi alege ucenicii, de a-i instrui, de a le asigura stagii de pregătire în străinătate, la o firmă cu renume. Erau acele relaţii umane care după primul război mondial nu au mai existat. Relaţia patron-angajat era de fapt o relaţie maestru-discipol şi, adesea, părinte-fiu, pentru că majoritatea ucenicilor care veneau să înveţe meserie erau nişte copii, aveau 14-15 ani. Capşa era un fel de *pater familias*, cu toate riscurile pe care le implica acest rol. Se îngrijea de întreaga lor viaţă, de la masă, casă, sănătate, la continuitatea în casa de comerţ. O duceau extrem de bine. Dar dacă plecau de la Capşa, nu se mai puteau întoarce. Asta ţinea, desigur, şi de un secret foarte bine păstrat al meseriei. Ucenicii ajungeau foarte greu la materiile prime, care erau sub cheie, şi mai ales la reţetar.

Mai există pe undeva, în Bucureşti, vreo urmă a Şcolii Capşa?

Mi-e foarte greu să recunosc, dar spiritul Capşei s-a pierdut cu totul. A mai fost o perioadă, în care scriitorii de după 1944 au încercat să mai păstreze ceva. Frecventau Capşa, îşi duceau oaspeţii acolo. Fizic, clădirea mai există, a fost restaurată, în linii mari s-a ţinut cont de felul în care arăta în 1907. Dar spiritul Capşei s-a dus, pentru că nu a avut cine să-l întreţină. Iar cu spiritul a dispărut şi minunatul reţetar, rezervorul fabulos care dădea gustul Capşei.

***Maria-Magdalena Ioniţă** este cercetător principal la Muzeul Naţional de Istorie a României, autoarea volumului* Casa şi familia Capşa în România modernă *(1852-1950).*

a consemnat Simona SORA

Bomboanele BORIS

2 kg. 500 zahăr; 400 gr. cafea; 500 gr. glucoză; 1 kg. 250 nucă sfărîmată. Se procedează la fel ca pentru creme. Imediat după mestecare (frecare) se pune crema în recipient (lighean) fără a-i adăuga nimic. Se încălzeşte pînă nu se mai poate ţine degetul în pastă. Se adaugă nuca după ce s-a luat de pe foc, se toarnă peste planşeta de marmură în grosime uniformă de 2 linii (2 cm.), se lasă să se răcorească şi se rulează fişii (benzi).

(M.M. Ioniţă, *Casa şi familia Capşa...*)

Filip FLORIAN

Patimile culinare ale bunicului meu

– secvenţe –

Tanti Frosa, trufe şi şerbet

Cu obraji pufoşi, cu gropiţă în bărbie, cu pieptul pudrat pînă la decolteul rochiei şi cu o aluniţă tot pe-acolo, deasupra broşei (aşa cum o ştiu dintr-un tablou mic, un portret în ulei cu ramă aurie şi ovală), tanti Frosa mergea la *rummy* joia. Şi joia, cînd juca pietre, se îngrijea încă de dimineaţă să comande un carton cu cofeturi la Nestor, frumos ambalat, neapărat în hîrtie cerată, după care, înaintea prînzului, cu părul ei alb şi privirea semeaţă (din acelaşi tablou), ascundea pachetul în şifonier şi-şi închidea uşa camerei cu cheia. Mătuşă bătrînă, nu cu brîul de lînă, ci cu umbrele de soare şi pălării cu voaletă, Eufrosina poseda un simţ aparte al pericolului, ştia prea bine ce înseamnă copiii într-o casă de profesori tineri şi exclama deseori: *les barbares!* Pe atunci, în chip bizar, bunicul meu era un băieţel. Iar băieţeii, dintotdeauna, au fost înzestraţi şi ei cu un simţ special (nu olfactiv, precis) dacă apar în secret bomboane de ciocolată, prăjituri sau fursecuri sub propriul lor acoperiş. Mircea Chiril, neatent la înflorirea generaţiei '27 şi la înmugurirea crizei economice din '30, intra în odaia mătuşii imediat după plecarea ei în oraş, se strecura sub pat, după draperii, în lada pentru aşternuturi ori printre hainele puse la naftalină, îi auzea paşii la întoarcere, o simţea foşnind, ghicea după sunete unde era ascuns pachetul lucitor, o aştepta să termine şi să încuie, să se îndepărteze, apoi ieşea din cotlonul lui şi căuta tăcut, desfăcea fundele şi hîrtia cerată, îşi umplea gura cu două-trei trufe deodată, îşi trecea degetele prin crema şarlotelor şi le lingea pe rînd, compara şi înghiţea, praful subţire de cacao îi provoca tuse, dar nu tuşea, pe urmă, ca un motan sătul şi leneş, se străduia să lege panglicile colorate aşa cum fuseseră la început. Doamne, cum se înroşea tanti Frosa joi seara, la partidele de *rummy,* cînd se serveau cofeturile ei!

O dată, nu într-o zi de joi, în alta (doar în fiecare săptămînă erau la îndemînă încă şase zile), băieţelul acela care avea să ajungă bunicul meu a descoperit pe raftul de sus al şifonierului, înfăşurat într-un furou, un borcan cu şerbet. L-a golit în linişte, tolănit pe patul uriaş, ca un velier, al mătuşii septuagenare, iar la sfîrşit, cuprins de plictis, a prins cîteva muşte care se tot izbeau de fereastră şi le-a închis în borcan. Tanti Frosa a năvălit în salon după-amiază, exclamînd: „Fulvioaro, blestematele au mîncat tot! P-ormă au murit..." Fulvia (nepoata ei şi mama lui Mircea Chiril) a rîs cu un ochi, iar cu celălalt s-a uitat tăios la copilul care desena un cocoş.

Armata lui de artilerie

Erau vremuri de război. Grele. Dar nu atît de grele cum ar fi putut să fie, fiindcă bunicul meu (devenit, prin legea firii, bărbat) se însurase curînd după căderea Odessei, iar apoi, în loc să fie trimis pe front, intrase (datorită intervenţiei unei generălese, o mătuşă din Iaşi a bunică-mii) într-o şcoală de ofiţeri de artilerie. În timpul unor manevre desfăşurate la est de Turnu Severin, a fost vizitat de tînăra lui soţie (care provoca mai multe răsuciri ale capetelor decît orice automobil de lux) şi a primit permisiunea să-şi petreacă un sfîrşit de săptămînă cu ea, într-un sat din apropierea taberei militare. Ca doi porumbei, şi-au visat clătite, au gîngurit în bucătăria de ţară, au dat puţin din aripi şi, cu chiu, cu vai, au pus ceva pe foc. Zeama din tigaie bolborosea şi scotea fum, nu se lega şi nu se rumenea deloc, pînă cînd baba care-i găzduise le-a zis cu milă: „puneţi, maică, şi nişte făină în laptili ăla".

Miracolul văratic al combinatului de la Işalniţa

În anii de început ai republicii, ceasul istoriei personale a bunicului meu ticăia lent şi stins, cît să nu supere bătăile marelui orologiu al istoriei colective. Ca frate al unui deţinut politic şi ca ginere de industriaş, inginerul Mircea Chiril (fostul băieţel) lucra pe şantiere izolate, spre care dosarele de cadre răzbeau cu greu din pricina norilor de praf, a hărţilor aproximative şi a drumurilor desfundate. La construirea releului de pe vîrful Coştila, a mîncat luni întregi mămăligă cu marmeladă, iar în drumurile prin burniţă şi ceţuri către funicularul de pe Jepi, pe Valea Mălinului sau pe Valea Albă, a împărţit de cîteva ori ţigări (toate ţigările din raniţă) unor bărbaţi cu bărbi şi puşti, fără uniforme, care nu-şi descleştau buzele ca să-i spună ceva, dar îl salutau şi-i mulţumeau din cap.

Mai tîrziu, cînd ticăitul ceasului s-a mai înteţit, cînd cele două fetiţe ale bunicului meu zburdau prin şcoli din centrul Bucureştiului şi cînd el lucra pe şantiere legate de vreo şosea sau de calea ferată, mesele au devenit altfel. La Săvineşti, unde pe-un afiş din holul blocului stătea scris „Interzis să creşteţi porci în baie!", primea o mulţime de ouă proaspete, nu de ţară, ci de balcon. La Işalniţa, întorcîndu-se într-o luni dimineaţa de acasă, prin iulie, colegul de cameră i-a umplut farfuria cu o ciorbă de pui. Dom' inginer, l-a întrebat celălalt, vă amintiţi supa aia de săptămîna trecută? Se acrise rău de tot, aşa c-am dat-o într-un clocot şi a ieşit o ciorbicăăă... V-a plăcut?

Salamul din sobă

În vremurile în care orologiul bătea tot mai dogit, iar bunicul meu era de mult bunic (fiindcă eu mă născusem, gîngurisem, învăţasem să merg, să vorbesc, să scriu, să pup fetele, să recit poezii patriotice şi chiar să rezolv ecuaţii), lui, care nu mai pleca pe şantiere, ci lucra pe Calea Griviţei într-un institut de proiectare, i-a venit ideea să închirieze cămăruţa de la mansardă unei muncitoare de la o fabrică de mezeluri. Nu-i cerea bani, pentru că banii erau din ce în ce mai inutili, iar mezelurile, din cauza pensionarilor care le stocau în pivniţe, în peşteri şi-n gropi săpate pe întuneric în spatele blocurilor, păreau noţiuni abstracte. Duduia plătea chiria în rude de salam, cîte şase pe lună, pe care le scotea temătoare pe poarta fabricii, vîrîte sub bluze vaporoase şi transpirate, din viscoză. Vara, cînd nu făcea focul, bunicul meu păstra salamul în sobă.

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

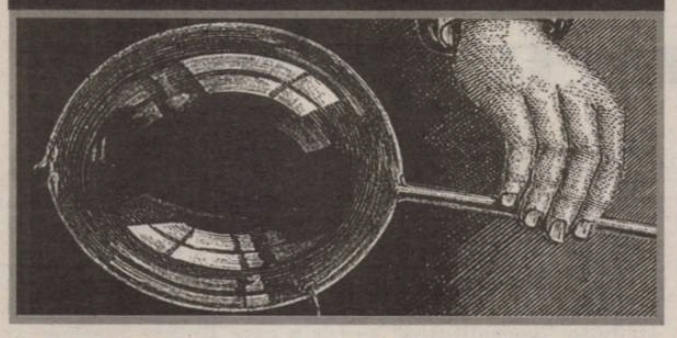

Am două capre

Prima mea întîlnire cu o capră la proţap s-a petrecut sub un cer siniliu de vară, pe malul Dunării. Gazda mea, poetul Mircea Dinescu, a sacrificat şi pîrlit capra în cinstea mea. Am fost întîmpinat la latifundia poetului de un taraf delirant de moşotei ştirbi şi cam chercheliţi cîntînd ceva între „Marşul de întîmpinare“ şi „Good night, Irene“ la nişte alămuri din vremuri imemoriale. După acest ansamblu năucitor, numit – din raţiuni care sfidează logica – Mambo Siria, veniră nişte flăcăi cît malul purtînd pe umeri fiara încă sfîrîindă. Gazda mea alerga pe lîngă ei, fluturînd o *macheta,* tot ciopîrţind din sacrificiu şi contestîndu-i gradul de rumeneală. În cele din urmă, jertfa fu aşezată în mijlocul unei mese lungi, în sufragerie şi alaiul de poeţi şi artişti tăbărî pe ea, care cu articole din inox, care cu mîinile goale, închinînd unul în cinstea celuilalt, la fiecare îmbucătură, cu ţuica de casă a gazdei. Mambo Siria cîntau de zor, devenind tot mai nearticulaţi şi mai obsceni pe măsură ce se împărtăşeau din ciozvîrtele şi ţuica ce le erau oferite.

Cea de-a doua capră avu loc într-o după-amiază zăpuşitoare de miez de iulie, într-un parc de sculptură din Minneapolis. Colosalele sculpturi în piatră sînt opera lui Zoran, un cioplitor faimos din partea locului, care în fiecare an, cam pe la vremea aceasta, pune pe jar cîte o capră. Asistat de un alai de patroni de restaurante din Balcani, Zoran pusese capra pe vatra de jar dis-de-dimineaţă. Cînd am ajuns eu acolo, adică puţin după amiază, soarele, ca un ciocan de foc, bătea cu furie pietrele încinse, iar seul sfîrîitor ţîşnea din animalul rumenit ca nişte gloanţe de argint. Înfipt în mijlocul bubuitoarei erupţii de măruntaie incandescente, Zoran flutura în vînt o *macheta* danubiană, iar din difuzoare curgea muzică ţigănească. La cîţiva paşi, în loc de Dunăre, curgea alene Mississippi. Oaspeţii, mulţime, majoritatea artişti, închinau unul către altul, în limbile strămoşilor, abia dacă amintite. Mulţi dintre ei erau de origine slavă, germană, polonă sau română şi unii dintre ei îşi vizitaseră pămînturile de obîrşie şi aduseseră de acolo cuvinte de închinare şi niscai înjurături groase. O cetăţeancă din Minnesota, altfel blîndă şi cuviincioasă, cu manierele rezervate ale unui om cumsecade din naştere şi care fusese în România să aducă alinare orfanilor, răcni nişte obscenităţi irepetabile în urechile-mi care se înroşiră de ruşine – şi urechile mele nu roşesc cu una, cu două. Habar nu avea ce măscări tocmai rostise cu atîta veselie. „Vorbeşti foarte bine românește“, o lăudai eu.

După ce a înţepat îndelung cărnurile caprinei rotitoare în proţap, Zoran o decretă bine făcută. Prima bucată îi reveni lui Michael Lupu, starul de origine română al celebrului Guthrie Theatre, doar pentru că aşa cerea numele. Eu primii cea de-a doua ciozvîrtă, pe care o declarai dumnezeiască, apoi cheful se dezlănţui, cu toate ale sale: rachiu de mere, bere, pită, vinete, gene fluturînde, dansuri, fuste învolburate, încă mai multe obscenităţi nevinovate, aruncatul oaselor roase de carne în jarul din vatră şi o *dolcezza* de miez de vară aidoma mierii. Cele două capre ale mele şi cele două fluvii se contopiră.

traducere de Ioana AVĂDANI

Festivalul televiziunilor locale şi producătorilor independenţi SIMFEST

Ediţia a treia a SIMFEST se va desfăşura anul acesta la Tîrgu Mureş, în perioada 22-28 august. Organizatorii au anunţat că au fost înscrise pînă acum peste 70 de producţii, cele mai multe la secţiunile „Divertisment“, „Documentar TV“ şi „Creaţie multimedia“. Realizatorii sînt din aproape 30 de oraşe din România, dar şi producători independenţi sau angajaţi ai unor televiziuni româneşti din Ungaria, Canada, fosta Iugoslavie şi Olanda. Se aşteaptă, de asemenea, confirmarea participării unor invitaţi din Republica Moldova şi Federaţia Rusă. Perioada de înscriere la Festivalul televiziunilor locale şi producătorilor independenţi SIMFEST 2005 a fost prelungită pînă la sfîrşitul lunii.

SIMFEST aduce, anul acesta, numeroase noutăţi. Printre ele, o sesiune de *training* pentru jurnaliştii de televiziune, programată între 22 şi 25 august. Ea se va derula sub titulatura „Workshop-urile SIMFEST“ şi va fi coordonată de profesionişti recunoscuţi, din ţară şi din străinătate.

SIMFEST 2005 va fi găzduit, anul acesta, în spaţiul generos al Cetăţii Medievale din Tîrgu Mureş, pus la dispoziţie de primăria municipiului, care este şi unul din partenerii festivalului. Organizatorii se bucură şi de parteneriatul altor instituţii prestigioase: Consiliul Naţional al Audiovizualului, Consiliul Judeţean şi Prefectura Mureş, Fundaţiile „Teatru 74“ şi „Scena“, Centrul de Training şi Comunicare TERRA NOVA şi Asociaţia pentru Promovarea Drepturilor Omului LIDER, ca partener principal. Partenerul Oficial al SIMFEST 2005 este Banca Comercială Română.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

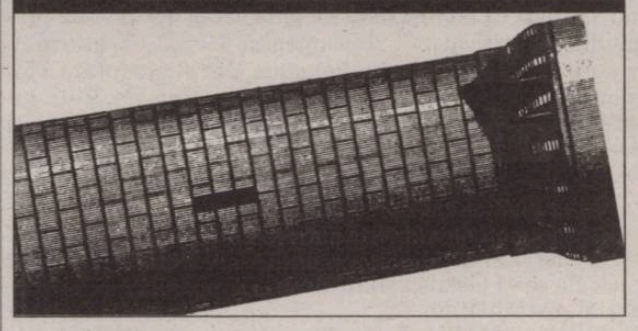

Pro LXX

Lunarul *Idei în dialog* a readus în forum dezbaterile inactuale. Adică temele culturale purtătoare de mari tendinţe inaparente, bilanţurile de etapă istorică şi perspectivele conceptuale de lungă durată. Nu-i putem decît felicita pe director (H.-R. Patapievici) şi pe membrii *Academiei Caţavencu* pentru acest cadou public deopotrivă plăcut şi util.

În numărul 4/2005 al deja prestigioasei publicaţii, dl Adrian Muraru a propus o recenzie la adresa ediţiei româneşti a Septuagintei (LXX), pregătite la Polirom de către colectivul filologic reunit sub conducerea informală a dlui Cristian Bădiliţă. În numărul succesiv, dl Cristian Bădiliţă i-a dat preopinentului său o replică unde acceptă că totul e perfectibil, susţine că multe dintre remarcile critice au fost deja însuşite pe şantierul ediţiei secunde şi ia în derîdere, cu aciditatea-i cunoscută, „patetismul" contradictorului. Apărînd numărul 6 al revistei, dl Muraru îşi reia exerciţiul, făcîndu-ne să asistăm deja la o polemică serială. Nu-mi propun să iau partea cuiva, deşi propriile afecte m-ar îndemna să-l apăr pe dl Cristian Bădiliţă (căruia îi sînt prieten) şi să mă distanţez în consecinţă de dl Adrian Muraru (pe care n-am avut onoarea de a-l cunoaşte). Mă voi limita la o încercare de mediere inspirată de convingerea că pentru „dueliştii" noştri ar fi mai profitabilă o asociere decît un (facil) divorţ.

Obiecţiile punctual documentate ale dlui Adrian Muraru s-ar putea rezuma după cum urmează: editorii români ai traducerii LXX n-au aplicat uniform normele metodologice pe care le adoptă în aparatul ediţiei. Ei n-au frecventat suficient exegeza patristică asupra Pentateuhului (pentru că numai asupra lui, şi mai precis asupra *Genezei*, se concentrează tirul selectiv al criticului). Din această cauză, atitudinea lor faţă de interioritatea teologală a textului este uneori deformată de libertăţi stilistice soldate cu inconsecvenţe şi infidelităţi în raport cu originalul grecesc. Notele de subsol sînt compilate fără indicaţia sistematică a sursei sau cu erori de abreviere a titlurilor. Din bibliografia lucrării lipseşte aproape complet zona germană, arhicunoscută pentru contribuţia ei la progresul studiilor şi al ediţiilor critice dedicate LXX. Oricît ar fi de justificate unele sau altele dintre aceste observaţii, cititorului neutru (în măsura posibilului) nu-i scapă totuşi haloul de frustrare ce pare să înconjoare demersul dlui Adrian Muraru. Domnia sa crede implicit că graba, limitele intelectuale şi lacunele filologice pe care i le atribuie lui Cr. Bădiliţă (şi întregii sale echipe) au irosit o şansă unică – aceea de a primi subvenţii pentru finalizarea unui asemenea proiect fundamental – cu subînţelesul că, dacă fondurile ar fi fost distribuite altora (în frunte, de ce nu, cu dl Muraru însuşi), atunci rezultatul ar fi fost mai solid: desigur că nu perfect, dar în tot cazul mai riguros, mai cucernic şi mai aproape de spiritul în care Sfinţii Părinţi au forjat cheile de lectură corectă a Scripturilor revelate.

Nimeni nu-i poate însă retrage dlui Cr. Bădiliţă meritul de a fi iniţiat o nouă traducere a LXX, de a fi reunit echipa (din care lipsesc poate unii membri îndreptăţiţi, dar care nu cuprinde nici un impostor) şi de a fi identificat sursele financiare adecvate. Poate că grupul s-a zorit excesiv: e sigur că viitoarele ediţii ale textului vor fi ameliorate prin amendări şi încorporarea tuturor sugestiilor pertinente. Dar asta nu înseamnă că Bădiliţă & Friends nu *au întreprins* enormul travaliu de a duce la capăt lucrul început.

Consider că dl Adrian Muraru trebuie invitat să se alăture, de acum înainte, echipei LXX. Biserica noastră nu şi-a găsit timp şi bani pentru a sprijini erudiţia sacră. Oamenii bogaţi au alte priorităţi (în ipoteza neverosimilă că vreunul dintre ei ar pricepe semnificaţia capitală a studiilor biblico-patristice în arhitectura oricărei culturi naţionale). Pe acest fond vitreg, puţinii noştri specialişti – şi pasionaţi ai domeniului – au mai mult de cîştigat dacă lucrează laolaltă în loc să-şi piardă vremea cu oricît de elaborate împunsături.

Augustin IOAN

Vor decădea metropolele?

Am primit *The Wilson Quarterly*/Primăvara 2005 (volumul XXIX, nr. 2), revistă pentru care mulţumesc din suflet domnului profesor Virgil Nemoianu: domnia sa a avut bunăvoinţa nu doar de a-mi semnala articolul lui Joel Kotkin *The Postmodern City* (pp. 16-27), ci să îmi şi trimită revista, care este o publicaţie a Woodrow Wilson International Center for Scholars şi apare sub sloganul „surveying the world of ideas".

Articolul menţionat se dovedeşte a fi extrem de fertil pentru o discuţie asupra unei teme care preocupă America într-o mai mare măsură, poate, decît Europa, fără ca prin aceasta tema în chestiune să fie mai puţin universală: vor supravieţui marile oraşe, megalopolis-urile lumii? Sau, mai nuanţat – cîtă vreme autorul defineşte conceptul de oraş, îi trasează istoria şi feluritele întrupări şi, după prezentare, face predicţii îngrijorate –, oraşele, depărtîndu-se de forma care le-a consacrat la origine şi le-a adus în ipostazele contemporane, se pot şi în viitorul previzibil autosusţine în formele acromegalice, traversate de angoase, sau va surveni, din exact această pricină, o nouă „glaciaţiune", un nou „dezurbanism"?

Descrierea oraşului – *sacred, safe and busy* – nu este – spre lauda autorului care o reiterează – „nouă" decît ca sintagmă, ci una de bun-simţ, şi cred că discuţia interesantă porneşte tocmai după ce, afirmînd cele trei atribute de mai sus, Kotkin sugerează că identitatea marilor oraşe este subminată la fiecare dintre aceste trei paliere (cărora, pe parcurs, el le mai adaugă cîteva „codicile"). De la început, însă, merită făcută observaţia că discuţiile în perspectivă amplu-istorică, în care referinţele şi exemplele pot fi arhaice şi antice, redevine serioasă nu numai în ceea ce priveşte oraşul contemporan, ci şi, din ce în ce mai mult, în ceea ce priveşte aşezările umane viitoare. Putem iarăşi vorbi în termeni de mari migraţii, de invazii şi exiluri masive, de măriri şi decăderi ale civilizaţiilor (poate chiar în termeni şi mai „originari" decît a făcut-o deja Huntington). A înceta să ignorăm atribute originare (în ceea priveşte atît timpul istoric, cît şi „reţetele" constitutive ale aşezărilor dintotdeauna) este un procedeu la care ne obligă ieşirea forţată din postmodernitate. După 9/11 (2001) şi, mai nou, după 7/7 (2005), descoperim că „arhaicitatea" şi „primitivismul" pot fi considerate, încă şi inconştient, o insultă, dar cu siguranţă ele nu reprezintă un moment istoric perpetuu captiv în trecutul îndepărtat. Mai constatăm că valorile nu doar că nu s-au relativizat aşa cum credeau şi, poate, sperau mulţi teoreticieni ai frivolităţii voioase a anilor nouăzeci, ai epocii Clinton, dar că ele sînt mai clar şi mai violent încărcate moral ca niciodată. În numele lor se sacrifică vieţi, astăzi ca şi în epocile cele mai „întunecate" pe care omenirea de după Luminism se iluziona că le va fi depăşit definitiv. Ignorarea acestui fond de valori „tari", pe care individ şi comunitate se repliază instantaneu şi instinctiv în situaţii de criză, este o eroare, ca şi desconsiderarea lor în numele „progresului", al „corectitudinii politice" sau al altor sloganuri contemporane care, iată, au fost surpasate de realitatea cea mai crudă de pe „teren".

Ocultate de pospaiul de civilizaţie materială şi, mai cu seamă, de excesul de tehnologie, cu mitul narcotizant asociat, cel al progresului neîntrerupt, atributele primare se dovedesc a fi fost doar camuflate, dar cu siguranţă la pîndă, în inconştientul nostru individual şi, mai cu seamă, în cel colectiv. Fie că ne stupefiază crucificarea unei călugăriţe sau sinuciderile teroriste ale tinerilor (bărbaţi şi femei) islamici, în mod cert nu insultarea lor sau a valorilor în numele cărora se întîmplă ceea ce se întîmplă este soluţia care să ne explice şi, mai cu seamă, care să ne dea soluţii pentru viitor. Or, Kotkin face un pas înapoi şi constată că lucrurile „vechi" se actualizează de la sine, în forme persistente şi asemănătoare, atunci cînd crize de acelaşi fel le resuscitează. Dar, mai cu seamă, face constatarea elementară că oraşele vechi şi cele nouă sînt, de fapt, consîngene.Ceea ce le fundează şi ceea ce le duce spre ruină a fost şi este scris după aceeaşi reţetă din străvechime.

Kotkin face observaţia că unor metropole asiatice le lipseşte mai cu seamă atributul de *sacred*, deşi le respectă pe celelalte două şi se poate, probabil, extrapola această observaţie la una mai generală. Aceasta ar suna astfel: cele trei atribute trebuie îndeplinite concomitent, pentru că se influenţează şi se ponderează reciproc. Nu este vorba despre relaţii de tip cauză-efect, ci de relaţii de subtilă capilaritate. Disoluţia – sau de-a dreptul extincţia – vreunuia face să decadă, în durata lungă, dacă nu de-a dreptul imediat, întregul eşafodaj urban. De asemenea, relaţiile integratoare dintre cele trei atribute pot fi descrise, probabil, încă mai consistent decât o face autorul.

De asemenea, tot grecii vechi ne spun că *size matters* în ce priveşte oraşul şi, dincolo de abilităţile sale de a se autogestiona, el trebuie „roit" din vreme în vreme: oraşul se înmulţeşte prin sciziparitate şi fondează o colonie, care însă respectă fractalic constituantele primei, aşa după cum fractalic ar fi să repete raportul public-privat al întregului şi ingredientele constitutive ale locuinţei înseşi. Cu alte cuvinte, există limite superioare ale indicelui de *busy*, dincolo de care oraşul nu poate asigura nici celelalte atribute: „sacralitatea" sa (prin care Kotkin înţelege şi identitatea marelui oraş, i.e. aderenţa la valori împărtăşite şi celebrate în comun, spre pildă cele civice) şi, mai ales, atributul *safe*, siguranţa (sau, poate mai precis spus, sentimentul de siguranţă împărtăşit de locuitorii cetăţii). Los Angeles, este, poate, un exemplu de astfel de mare oraş, dar, cu siguranţă, observaţia se poate extinde şi asupra metropolelor din ţări în curs de dezvoltare.

Coroborând definiţia sacrului ca alteritate radicală (*das Ganz Andere* la Rudolf Otto şi Eliade) cu definiţia cetăţii dată de Aristotel în *Politica (i.e.* o formă aparte de aşezare fundată pe sacru, *i.e.* ai cărei agoră şi zei îngăduie periferiilor să se în-fiinţeze; cea în care coexistă „triburi" diferite, asociate însă unor valori fondatoare similare; cu alte cuvinte, o aşezare fundată pe ante-prezenţa, interiorizată ulterior de cetăţeni, a alterităţii), vom observa că tocmai excesivul cosmopolitism, prea multa înstrăinare de sine a oraşului îl poate pierde. Aşadar, cînd străinii din oraş nu mai împărtăşesc aceleaşi valori – şi, în consecinţă, fie îl colonizează (ascunşi, prin *squatting*, în pliurile urbei, de vederea majorităţii, sau violent, prin cucerire şi distrugere), ignorînd valorile fundatoare sau abrogîndu-le de-a dreptul, fie se ghetoizează în raport cu acestea –, atunci se destramă şi încrederea *(thick trust*, cum o numea Fukuyama) în spaţiul public împărtăşit.

Dacă vom fi uitat cumva de „consecinţele urbanistice ale fricii", despre care am mai scris aici anul trecut, în siajul Madridului, atentatele de la Londra au darul de a ne reaminti că trăim vremuri de mare cutremur şi că viaţa noastră în comunitate şi în oraş nu va mai fi la fel ca pînă acum. Kotkin ne ajută să punem în perspectivă lucrurile şi să înţelegem că metropolele pot apărea, dar pot, de asemenea, să şi dispară. Oraşele hittite, Ur şi cetăţile incaşe ne dovedesc că nu ni se întîmplă, acum, nimic inedit. Acest fundal înţelept nu ajută la ogoirea tragediei, ci doar la înţelepţirea supravieţuitorilor, poate...

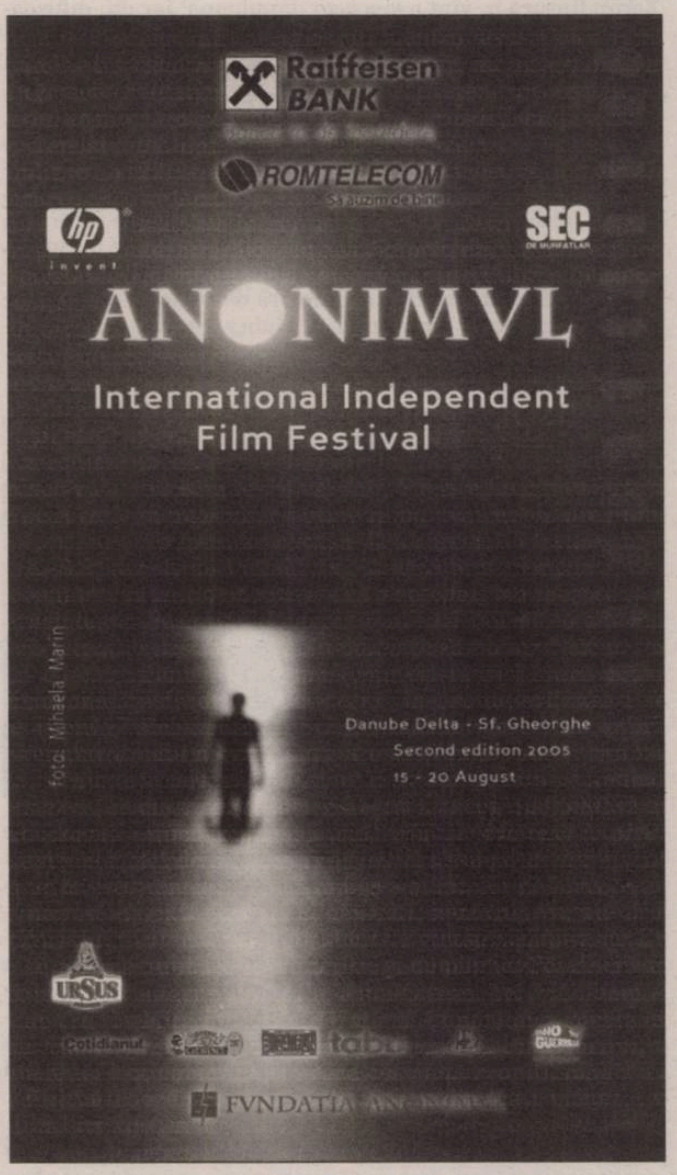

Alex. Leo ŞERBAN

jurnal de festival

„Capalbio, fa freddo!“

Cînd am ajuns la Capalbio, în Toscana litorală (130 km de Roma pe Via Aurelia), ştiam că pot să mă bizui pe trei lucruri: proiecţiile în aer liber, plimbările cu Mini Cooper (maşina oficială a festivalului) & proximitatea plajei.

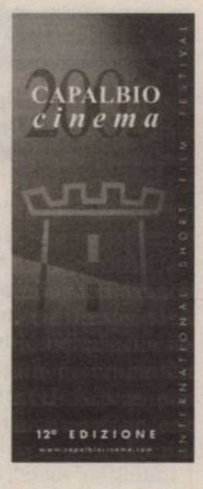

Capalbio Cinema e specializat în scurt-metraje, un festival mic dar viguros (precum Mini-urile) ajuns la a 12-a ediţie. Deschiderea n-a mai avut loc în Piazza Magenta, ci (tot în aer liber) în Cantina di Capalbio (care nu e o cantină, ci o făbricuţă de vinuri, cu „silozurile“ argintii ridicîndu-se SF-iste în peisajul paradisiac), proiecţia fiind precedată de un concert cu *L'Histoire du soldat*, pe muzica lui Stravinski & libretul lui Ramuz; interesant, dar cam lung.

Proiecţiile au fost reluate, de-a doua zi, în Piazza Magenta, numai că – poţi prevedea tot, mai puţin vremea! – după orele 21,30, cînd începeau ele, prin piaţă bătea un vînt rece de ziceai ce-i aia... În plus, nivelul scurtelor a fost (alarmant de) scăzut anul acesta: prea puţine pe care să le reţii (*Can't Stop Breathing* de Amy Neil, *Tango Zippo* de Espen Vidar, *Kitchen* de Alice Winocour, *Ester* de Pernilla Johansson & *Post-it* de Michele Rho) şi neaşteptat de multe jalnice! Directorii festivalului (Tommaso Mottola & Sita Banerjee) au urcat pe *palcoscenico* & au încercat să anime atmosfera (Mottola vorbeşte bine, Banerjee se îmbracă bine), dar era evident pentru toată lumea că „ceva“ nu funcţiona *bene* de data asta. *Garden-party*-ul tradiţional de la vila contelui Pietromarchi a fost *low budget* & s-a desfăşurat în afara peluzei principale, întrucît contele n-a mai vrut ca gazonul să-i fie „compostat“ de tocurile doamnelor. Veteranul Mario Monicelli (90 de ani) n-a mai ajuns la Capalbio (precum Antonioni anul trecut), ci doar filmul său *(La bambinaia,* 1967, cu Silvana Mangano în rolul unei guvernante franţuzite care le citeşte copiilor basmele lui Perrault şi-i sperie îngrozitor; minunat!). Francesca Neri & Claudio Amendola au făcut parte din juriu, dar n-au rămas pînă la sfîrşit pentru că li se spărsese casa de la Roma... În schimb, Maurizio Nichetti a prezidat juriul scurtelor de animaţie, achitîndu-se excelent prin premierea celui mai bun – inenarabilul *Little Things* al britanicului Daniel Greaves. Extraordinară a fost şi întîlnirea cu Ninetto Davoli (actorul fetiş al lui Pasolini), care a vorbit, simplu & cald, după proiecţia *La sequenza del Fiore di carta* (1969) a maestrului său, de la a cărui moarte se împlinesc 30 de ani. Alte momente reuşite au fost episoadele unui film în scheciuri (*Dreams that Money Can Buy*, 1947, produs de Peggy Guggenheim & regizat de Alexander Calder, Hans Richter, Marcel Duchamp, Fernand Léger, Max Ernst & Man Ray), numai că la acestea rămîneau în piaţă, de regulă, o mînă de oameni... (Stop-cadru: „mobilurile“ lui Calder – pe muzica lui Paul Bowles – & „discurile“ lui Duchamp – pe cea a lui John Cage – proiectîndu-se noaptea, solitare & stranii, pe zidul castelului!)

Ar mai fi de bifat Mini-urile (Cooper) & plaja („La Dogana“). Primele erau decapotabile, a doua era divină. Ce să spui mai mult?

chestionarul lui Proust

1. Principala mea trăsătură
2. Calitatea pe care doresc să o întîlnesc la un bărbat
3. Calitatea pe care o prefer la o femeie
4. Ce preţuiesc mai mult la prietenii mei
5. Principalul meu defect
6. Îndeletnicirea mea preferată
7. Fericirea pe care mi-o visez
8. Care ar fi pentru mine cea mai mare nenorocire
9. Locul unde aş vrea să trăiesc
10. Culoarea mea preferată
11. Floarea care-mi place
12. Pasărea mea preferată
13. Prozatorii mei preferaţi
14. Poeţii mei preferaţi
15. Eroii mei preferaţi din literatură
16. Eroinele mele preferate din literatură
17. Compozitorii mei preferaţi
18. Pictorii mei preferaţi
19. Eroii mei preferaţi din viaţa reală
20. Ce urăsc cel mai mult
21. Calitatea pe care aş vrea s-o am din naştere
22. Cum aş vrea să mor
23. Greşelile ce-mi inspiră cea mai mare indulgenţă
24. Deviza mea

Alice GEORGESCU

1. Adaptabilitatea.
2. Bărbăţia (eventual, însoţită de virilitate...).
3. Feminitatea discretă.
4. Tăria de caracter.
5. Lenea.
6. Să călătoresc.
7. Să locuiesc pe o insulă populată doar de animale, dar dotată cu (aproape) toate utilităţile civilizaţiei.
8. Să-mi pierd libertatea, inclusiv cea de mişcare.
9. Ideal: insula de la punctul 7; real: Viena, Paris, Barcelona...
10. Verde/albastru.
11. Liliacul.
12. Pasărea Phoenix; altminteri, cioara.
13. Steinbeck, Jerome K. Jerome, Caragiale-tatăl, Caragiale-fiul, Thomas Mann, Cehov, Panait Istrati, Balzac, G. Călinescu (şi mai am!).
14. Baudelaire, Prévert.
15. Hamlet, Doc (din *Joia dulce),* Athos, Rhett Butler.
16. Tatiana (din *Evgheni Oneghin),* Catherine (din *La răscruce de vînturi),* Elizabeth (din *Mîndrie şi prejudecată).*
17. Ceaikovski, Mahler, Vivaldi, Bach, Brel.
18. El Greco, Renoir, Van Gogh.
19. Columb, Albert Schweitzer.
20. Mitocănia.
21. Tenacitatea.
22. Repede.
23. Cele provocate de grabă.
24. Nu am.

Alice POPESCU

1. Unii spun că aş şti să ascult.
2. Puţină nobleţe. Asta l-ar scuti şi de confuziile privind masculinitatea.
3. Capacitatea de a discrimina între ţinuta personală şi postura erotică. În România mă simt ca într-un bordel generalizat, în fază terminală.
4. Loialitatea.
5. Oops! Am uitat... Analizez prea mult?
6. Meditaţia, dansul şi lectura în combinaţii de cîte două din trei şi mai ales separat.. Dansul şi cititul întotdeauna separat. Totuşi, în perioadele în care îmbătrînesc nu mai dansez, atunci visez că sînt pilot de formula 1 sau că dirijez Filarmonica din New York.
7. Uniunea cu complementarul.
8. N-o spun ca să nu se întîmple.
9. Probabil că în ţara mea, undeva departe de mitocănie şi urît. Mitocanii (de la *metohu,* mănăstire) erau cei netrăiţi în civilizaţie. Acum experimentăm fenomenul invers, însă mie mi-a cam ajuns experimentul şi aş vrea la pădure. Vreau o casă din zid curat, de cărămidă, cu camere înalte, fix în miezul naturii, cu livadă în care să mă pierd, cu grădină în care să îmi fac toate damblalele horticole, eventual lac. Vreau casa străbunicilor, cu tot cu satul care le-a fost luat. Şi-mi mai vreau şi străbunicii şi bunicii înapoi. În caz contrar, mă văd nevoită să plec pe Coasta de Azur.
10. Albastrul, care s-a transformat în galben şi violet.
11. Aproape toate. În mod deosebit, mirosul de „mîna Maicii Domnului“.
12. În copilărie, mierla. La adolescenţă, pescăruşii. În prezent mă aflu în termeni extrem de intimi cu porumbeii şi guguştiucii. Păunii mă amuză şi îmi place să mîngîi raţele pe burtă, fiindcă asta e o tandreţe pe care n-o poţi împărtăşi cu oamenii.
13. Lodge, Remarque, Buzatti, Capote, Nabokov, Kafka, Roth, Thomas Mann, Hesse, D.H. Lawrence, Yourcenar, Austen, surorile Brontë, Margaret Mitchell, Caragiale, Eliade, Urmuz, Sebastian, Camil Petrescu, Nedelciu, Cărtărescu...
14. Whitman, Rilke, Ungaretti, Villon, Emily Dickinson, Sandburg, Fundoianu, Voronca, Tzara, Naum, Topîrceanu, Cărtărescu, Cohen, Gibran, Djamil şi Shohaku (pentru cele două versuri fundamentale: *În lume nu găseşti niciunde / Perechea frumuseţii tale).*
15. Micul prinţ al lui Saint-Exupéry (singurul bărbat care a înţeles responsabilitatea unei relaţii), marele Gatsby al lui Fitzgerald (pentru că a făcut din propria viaţă un *Bildungsroman* al iubirii), bietul Humbert Humbert (pentru că, pînă la urmă, chiar a ţinut la fata aia, Lolita), Mîşkin al lui Dostoievski (fiindcă trebuie să fii idiot ca să nu-l iubeşti), Gustav Aschenbach al lui Thomas Mann, unicul mort din motive estetice – să te îndrăgosteşti de frumuseţe (frumuseţea altuia) mai presus de propria viaţă presupune un mare rafinament. Firească, Moromete al lui Preda, un bărbat pe care se putea pune bază fiindcă întotdeauna se baza el pe ceva, Don Quijote şi Ilia Ilici Oblomov, din motive mai presus de interpretare.
16. Alice în Ţara Minunilor, Holly Golightly *(Breakfast at Tiffany's),* sora-şefă din *Zbor deasupra unui cuib de cuci* (deoarece nici un personaj nu m-a iritat vreodată atît de tare încît să-mi dea sentimentul că există).
17. Brahms, Rodrigo, Beethoven, Bach, Chopin, Paganini, Ceaikovski, Verdi, Ravel, Händel, Gershwin, Led Zeppelin, Deep Purple, Gary Moore, Pink Floyd, Quincy Jones, Miles Davis, Barry White, Leonard Cohen, Loreena Mckennitt, Al Di Meola, Peter Cincotti, Tangerine Dream, Andrew Vollenweider, Kitaro. Compozitorul meu genial, suprauman: Klaus Schulze.
18. Gustav Klimt. Restul depinde de stări.
19. Înţeleg prin asta oamenii autentici pe care i-am întîlnit: Swami Sivamurti Saraswati, a cărei frumuseţe mi-a demonstrat că Wilde avea dreptate, interiorul uman devine fizic, şi Mamina, bunica mea. Apoi, ar mai fi Papa Ioan Paul al II-lea, pe care, totuşi, nu l-am întîlnit, Einstein, pentru că nu ne-a spus tot, şi Fritjof Capra, fiindcă a inventat taofizica. Dar, mai presus de toate, marii necunoscuţi, pentru decizia de a rămîne aşa.
20. Ca şi Borges, graba. Dacă nu mă grăbiţi, îmi mai vin în minte vreo patru: răutatea, inconştienţa şi ipocrizia, care aduc cu ele atîta prostie, sau invers.
21. Capacitatea de a socializa.
22. N-aş vrea. Totuşi, dacă insistaţi, mă gîndesc să mor ca Adam şi Eva. De curiozitate.
23. Cele inerente.
24. Să trăiesc în aşa fel încît, dacă Dumnezeu va fi vreodată interesat de o conversaţie cu mine, plăcerea să fie reciprocă.

citit auzit

● În revista *Positif,* Fabrice Luchini mărturiseşte următoarele: „Fac puţine filme. Nu cunosc prea bine cinema-ul, e o lacună serioasă. Din cinema-ul francez îi ador pe Clouzot, pe Pagnol, pe Guitry. Sînt demodat: nu-mi place violenţa, nu reuşesc să o decodez. Nu reuşesc să intru într-un Tarantino. E explicabil, căci îmi place cinema-ul legat de scris. *(?, n.m.)* Nu-mi place să improvizez: în teatru, ca şi în filmele lui Rohmer, nu există nici un cuvînt inventat. Am asistat de zeci de ori la propuneri care i se făceau lui Rohmer, comenzi de filme: nu poate! Nu e vorba de o judecată negativă asupra sistemului, pur şi simplu nu poate: e în poveştile lui şi nu critică niciodată pe nimeni. Or, bizareria lui Rohmer este că a făcut 100.000 de spectatori în numai două săli cu *L'Arbre, le Maire et la Médiathèque!* La fel de mult ca *Les visiteurs* – doar că filmul n-a costat mai nimica şi toată lumea s-a umplut de bani.“

● *Spamalot,* comedia muzicală, versiune Broadway, a *Holy Grail*-ului Monty Python, semnată de Eric Idle, este un mare succes critic şi de public. Cei cinci supravieţuitori ai grupului (Idle, John Cleese, Terry Gilliam, Terry Jones, Michael Palin; Graham Chapman a murit în 1989) s-au reîntîlnit cu ocazia premierei. Gilliam nu exclude o viitoare colaborare, spunînd că, odată reuniţi, magia a reînceput să opereze şi că ideile zburau din toate părţile... **(a. l. ş.)**

Cristina FOARFĂ

Setările unui basm mediatic

● lovem@ilproject, Anda Cadariu, Editura Liternet, 2005.

Noi sîntem generaţia *dot.com*, anunţă tranşant Anda Cadariu într-un articol numit *În sprijinul direcţiei de astăzi în literatura română*, apărut iniţial în *Timpul* şi republicat pe Liternet. O generaţie prin care *Subcultura şi contracultura conviețuiesc cu cultura înaltă*, o generaţie conectată rapid la informaţie, fără timp de pierdut şi cu multe lucruri de recuperat, în spiritul manifestelor de acum cîţiva ani ale lui Ion Manolescu, care anunţau o nouă etapă în literatură – textualismul mediatic.

Scris în proză ritmată, cu un limbaj alert şi jucăuş, extrem de actual, un soi de jargon *hyper-cyber* grefat pe structura normală a limbii, decorat cu elemente de artă urbană (*graffiti* şi *stencil*-uri, în special, aparţinînd grupului de artişti 2020), lovem@ilproject, pe care Sanda Codoş îl numea în prefaţă text virusat de talent, ne relevă certe caracteristici postmoderne, de la ludicul bine dozat pînă la amestecul de cultură media cu teme clasice ale literaturii, intertextualitate şi recuperare uşor ironică a trecutului: *Un e-mail complicat - abstractizat. Însă cum era închis la suflet ca idiotul de dostoievski (editura minerva, bucureşti, 1968), stilurile celor doi semănau, iar computerul ofensat de necontemporaneitatea neinternetizată a unei astfel de scrieri, făcu figuri: mail-ul ăsta nu-l trimit.*

Iubirea este întreţinută de comunicarea *online*, la fel ca în povestea lui Pisi (sau PC... pentru minţile *neliteratoare)* din *Chei fierbinţi pentru ferestre moi* a lui Adrian Oţoiu, *vast* şi *green* îşi scriu e-mailuri, verificate strict de *computeraşe*, se îndrăgostesc, dar... apare o problemă: Pretzel, calculatorul lui *green*, se îmbolnăveşte inexplicabil. Ceea ce părea la început o poveste de dragoste între două fiinţe umane, mediate eventual de comunicarea prin Internet, devine acum o „dramă" a computerelor, care trebuie să găsească o soluţie de vindecare. După îndelungi cercetări, concluzia este *Ăştia s-au îndrăgostit. Nu pot unul fără altul. Dacă nu-i legi în reţea, Pretzel deloc nu porneşte, Noty RAM-ul terfeleşte. Textul tău este un virus. Şi ei doi s-au molipsit.* Calculatoarele, deci, trăiesc o paralelă poveste de iubire, prin contact cu *virusul* stăpînilor. Găsim aici o umanizare aproape tandră a obiectelor, care ne duce cu gîndul la *Poema chiuvetei* de Mircea Cărtărescu, un antropomorfism mediatic în care computerele nu mai au acea *inteligenţă sinistră* care prevedea *un viitor sumbru*, ca în cazul deja îmbătrînitelor texte *cyberpunk*, ci, din contră, au personalitate şi stil: *Computeraşul supărat îi confirmă spusele. Cu un lătrat.* Iată cum computerul, ajuns cel mai bun prieten al omului, capătă suflet, se implică emoţional şi devine o parte din viaţa stăpînului, fiindu-ne sugerată chiar, prin binaritatea continuă feminin-masculin, asimilarea sa cu sufletul proprietarului. Interesante sînt şi numele celor patru personaje. El, purtînd numele de *vastforest*, are o calculatoare pe care o cheamă Noty, iar ea, pe nume *greenandwhitewizard*, are un calculator numit Pretzel: *Apoi, îi sună mobilu-n buzunar. O apela calculatorul ei – care era un el (căci anima şi animus n-au fost inventate de-un tembel) şi nu era leneş defel.* Oamenii, el şi ea, au nume care amintesc de *nick-name*-uri (simbolice, scrise chiar cu literă mică!), identităţi conjuncturale pe care ţi le asumi pe Internet, iar computerele au denumiri normale, scrise cu majusculă, ceea ce sugerează un transfer empatic de atribute. Confuzia identitară, în sensul unei deconstrucţii şi reconstrucţii a identităţii prin crearea unei aşa numite *on-line persona*, este marcată de Anda Cadariu într-un alt text publicat pe Liternet – *toxic_cinnamon_insurgent versus underground_amber_suicide*, scris în acelaşi stil haios şi inconfundabil, în care marea dilemă a autoarei este legată de cele două *alias-uri* din Messangerul personal, un drăcuşor şi un îngeraş. Nu vă amintiţi de desenele animate unde cei doi, urcaţi pe cîte un umăr al nefericitei victime, îşi disputau nervos şi argumentat personalitatea şi deciziile acesteia? Cam despre asta e vorba şi aici, cei doi, deveniţi neaşteptat de independenţi, luptă pentru supremaţia *online*, în timp ce ID-ul principal, identitatea propriu-zisă, asistă neputincioasă de pe margine la confruntare, sugerînd în mod ludic fragmentarea şi rolurile pe care le joci atunci cînd te loghezi pe Internet. Chiar şi coperta acestui text mediatic conţine o metaforă şi o recontextualizare, prezentînd celebrul măr, emblemă a companiei Apple MacIntosh, muşcat în două părţi, nu în una singură. Păcatul originar, care este cunoaşterea, capătă şi el, ca orice element care intră în contact cu virtualul, un dublu, un triplu...

Nu mai avem de-a face aici cu realul invadat de lumea spiritelor care trăiesc în lumea virtuală a calculatoarelor, ca în *Mesi@* lui Andrei Codrescu, sau cu o matrice informaţională în care ajungi prin decorporalizare, un spaţiu alternativ, simulacru în termenii lui Jean Baudrillard, ci pur şi simplu cu o lume unde coexistenţa este posibilă, la limita dintre real şi fabulos. Nu este o lume ficţională de tip *cyberpunk*, deoarece universul construit este unul ironic şi asumat imaginar, fără ideologiile specifice literaturii fantastice de acest fel. Maşina nu mai este ameninţătoare sau creatoare de distopii de tip *punk* populate de *cyborgi* ameninţători, ci se umanizează, are voinţă şi atitudine şi, mai ales, un loc bine determinat în viaţa noastră de zi cu zi.

Povestea are aerul unui basm unde nu fantasticul, ci fabulosul creează atmosfera, unde literatura şi tehnologia se întîlnesc în efemerul şi fermecătorul cotidian: *Pasiunea pentru Noty se codase-n subsisteme, suprapuse – toate! toate! peste literare teme.* Formulările şi asocierile, jucate în manieră naivă, suprapun mai multe lumi: umanul, tehnologia şi literatura. Ca orice basm, şi acesta are un final fericit: *lovem@il scrie, se tot scrie. Un virus spectaculos, ce pe sine se creează şi simultan accesează mintea celor ce-l citesc. Virusaţi fără scăpare, cei patru îl urmăresc. Şi, deodată, mouse-ul iese dintre literele dese. Traversează fişierul şi, în loc de happy-end, apasă singur pe send.* Contradicţiile dispar, iar virusul care se (re)creează şi accesează mintea celor care îl citesc este, de fapt, textul, marcînd o neaşteptată întoarcere spre literatură.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Michel Faber, *Sub piele*, traducere din engleză de Domnica Drumea, Colecţia „Raftul întîi", Editura Humanitas, 2005.

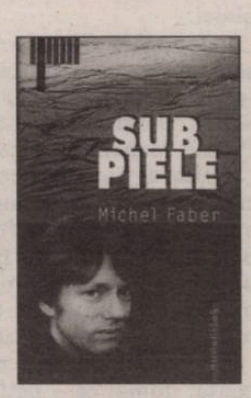

Ei bine, iată că o poveste taximetristă de tip *Angela merge mai departe* poate fi dezvoltată şi ca roman SF. Un SF ciudat, mai mult F decît S, în măsura în care clasicele descrieri de tehnologii nu ţin deloc să fie spectaculoase, ci se rezumă de obicei la nişte bricolaje cu piese de Toyota sau de maşini agricole. În plus, nici nu se pune problema „omuleţilor verzi", ci a „sîngelui albastru", adică a superiorităţii unei specii faţă de o alta, în speţă faţă de cea umană.

Angela noastră se numeşte aici Isserley, corpul său a fost transformat chirurgical pentru a semăna cu al unui om şi de patru ani ea îşi tot conduce Corolla pe şoselele *Highland*-urilor scoţiene, în căutare de autostopişti falnici. De fapt, îi vînează, pentru că odată îmbarcaţi, aceştia sînt anesteziaţi şi duşi la o fermă, unde vor fi „procesaţi" pentru consum. Consumatorii sînt, bineînţeles, cei din specia lui Isserley, locuitori ai unui tărîm nu neapărat extraterestru, şi asemănători ca înfăţişare cu... cangurii (nu degeaba scriitorul, olandez de origine, a trăit o vreme în Australia, înainte de a se stabili în Scoţia).

Am toată admiraţia faţă de cei care vor gusta romanul pentru ideile sale mari, iscate de această rediscutare insolită, din unghi agresiv-consumist, a unei situaţii pe care o imaginase şi Swift, prin ţara cailor Yahoo. În ce mă priveşte, am tresărit la unele lucruri ceva mai mărunte, ţinînd de momentele în care imaginaţia scriitorului lucrează ca instrument de sondare a unei psihologii amuţite. Căci asta este Isserley, în fond: un *ego* hibrid şi indescifrabil, o fiinţă ale cărei sentimente sînt „înghiţite, fără a fi digerate, în simptome pur fizice", un *alien* alienat, singuratic, crizoid... şi care, spre deosebire de Angela, va hotărî totuşi să se oprească.

Florina PÎRJOL

bon de lectură

Realitatea butaforiei

● Ioan T. Morar, *Lindenfeld*, Editura Polirom, Colecţia „Fiction Ltd.", prefaţă de Marius Chivu, 2005.

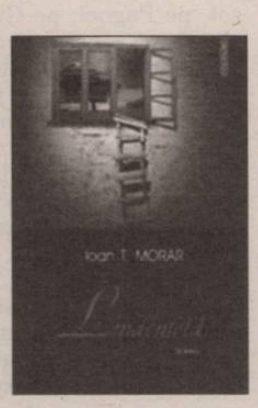

Există cărţi la care te încîntă în primul rînd ideea de bază, aşa cum îţi place la o femeie mai ales părul sau ochii. E şi cazul romanului *Lindenfeld* al lui Ioan T. Morar – Biju, pentru prieteni – cunoscut ca poet dar, mai ales, ca unul din condeierii tari de la *Academia Caţavencu*. Ideea romanului e minunată. Evident, dacă ea nu s-ar fi sprijinit şi pe o construcţie solidă sau pe un stil adaptat cerinţelor, altfel spus, pe o mînă măiastră de povestaş, cartea ar fi rămas în stadiul de idee bună şi atît. Dar despre ce e vorba? Povestea, uşor utilizabilă ca scenariu de film (de fapt, ea a fost iniţial o schiţă cinematografică, apreciată, pare-se, de Lucian Pintilie), e fascinantă. Lindenfeld e numele unui sat german de pe lîngă Caransebeş, datînd de la începutul secolului al XIX-lea, populat de „pemi", cu o istorie zbuciumată care se încheie prin anii '80 ai secolului XX, o dată cu dispariţia ultimului locuitor (restul fie au fost deportaţi în Siberia, persecutaţi de comunişti, fie au emigrat). În plus, degradarea se produce şi prin căsătoriile cumva incestuoase, făcute în interiorul aceleiaşi comunităţi „înfrăţite": „Toţi semănau între ei, ca şi cum ar fi fost produşi la un copiator cu tot mai puţină cerneală" (p. 21). Conflictul e însă de dată mai recentă: Klaus Bernath, miliardar german ajuns la vîrsta nostalgiilor originare, îşi doreşte să revadă Lindenfeld, locul în care s-a născut, neştiind că acesta a fost părăsit cu ani buni în urmă. De aici pînă la ideea nebunească de a repopula satul cu actori de la Teatrul German de Stat din Timişoara nu mai e decît un pas. Zis şi făcut. Biograful magnatului, pe numele său Otto von Romanoff, pregăteşte acest *reality show* pînă în cele mai mici detalii, trimitere făţişă la ambiţiile demiurgice ale scriitorului ş.a. Însă, spre deosebire de un *show* de tipul *Big Brother*, de pildă, unde scenariul nu poate fi prevăzut pas cu pas, aici, totul e regizat cu minuţiozitate, gafele nu sînt permise, scăpările sînt anticipate, pentru că în joc se află inima bătrînului miliardar, deja trecută printr-un infarct. Totul trebuie să pară firesc şi există o tensiune teribilă în spatele acestui efort susţinut de a nu uita nimic, de a crea cea mai bună dintre lumile posibile.

Cel care face, de fapt, toate demersurile pentru ca spectacolul să iasă fără cusur e Petrică Florescu, personaj buzurian, fost activist în timpul comuniştilor, înzestrat cu toate calităţile românului descurcăreţ care le poate rezolva pe toate. El montează bucată cu bucată această butaforie, atent la detalii, cu o inteligenţă practică aproape neverosimilă. Şi-i iese bine, pentru că musafirul în jurul căruia roiesc personaje şi poveşti (de ocazie) e încîntat de primirea care i se face în satul natal şi chiar îşi doreşte la un moment dat să rămînă acolo (pînă la urmă, el moare cu zîmbetul pe buze, în atmosfera artificială a regăsirii tinereţii pierdute). Pe lîngă trupa de actori, deveniţi, iată, „ambulanţi", pe bani mulţi, în Lindenfeldul proaspăt regenerat din cenuşă, ca pasărea Phoenix, mai apare şi un grup de studenţi la Arte, ieşiţi „la peisaj" împreună cu profesorul lor. Detaliile se acumulează succesiv pe scenariul minimal iniţial şi ochiul aproape că nu mai poate cuprinde întregul tablou, acum devenit pletoric şi obositor. Poate că acesta e, de fapt, minusul cărţii: faptul că acţiunea se învolburează şi dă pe afară, pierzînd atenţia cititorului, care nu-şi mai aminteşte de unde a plecat. Zeci de personaje, cu amănuntele biografiilor lor, schimbări de registru, apariţii noi în graniţele satului (care sînt, se înţelege, graniţele poveştii sau ale ficţiunii), mici nuclee epice placate mozaical pe povestea mare – toate acestea sînt semn de dinamism, dar mărturisesc şi ambiţia (regizorală?) de a spune totul, de a nu lăsa nimic neexploatat. În punctul acesta, al articulării forţate a construcţiei, în bucăţile de *puzzle* care se îmbină ostentativ de bine, prea bine, fără rest, deci, pînă la urmă, şi fără o anumită doză de firesc, cititorul se poate „îndoi". Şi e păcat, pentru că, repet, ideea e seducătoare (şi din ea va ieşi probabil un film la fel de reuşit), construcţia e făcută după reţete sigure, cu talent, şi cartea se citeşte cu o plăcere garantată. Efectul de hipnoză e obţinut cu destulă abilitate şi funcţionează chiar şi asupra cititorului „pervertit", care ştie că povestea e, totuşi, o metaforă a ficţiunii (acea *house of fiction* dilatată la dimensiunile unui sat), că ea pune, într-un sens larg, eterna problemă a raportului dintre ficţiune şi realitate.

Trăgînd linie şi adunînd, *Lindenfeld* e povestea unei lumi, o lume în care se amestecă bune şi rele ca să dea iluzia realităţii imperfecte. Ca şi în viaţă, aici unii pierd (Gudrun, iubita lui Klauss, moartă în mizeria unui lagăr de concentrare), alţii cîştigă (Klauss însuşi, devenit prosper om de afaceri), într-un ciudat joc al compensaţiei. Dar perdeaua de ficţiune pe care Ioan T. Morar o trage peste realitate este prea groasă, prea densă. Autorul îşi răsfaţă excesiv cititorul, îi dă totul şi mizează prea puţin pe „răspunsul" lui, pe caracterul cumva interactiv al relaţiei cititor-autor. Partea cu adevărat îngrijorătoare e că, fără joc de glezne, fără surprize şi incongruenţe (care te pot pune pe gînduri, măcar că ele pot fi interpretate ca mici defecte!), citind o poveste „dodoloaţă", cititorul se poate transforma într-un obez, mutîndu-şi grăsimea de pe un fotoliu pe altul. Nu la Mc Donald's, ci la Lindenfeld.

Alexandru MATEI

printre gînduri

Filozofia între gerontologie şi neonatologie

● **Peter Sloterdijk, *Eurotaoism*, Editura Idea, 2005.**

N-aţi înţeles mai nimic: cum adică *Eurotaoism*? Ce făcătură o mai fi şi asta? E bine. Iată două întrebări. Filozofia porneşte de aici, de la? Sau de la mirare, adică de la! Greu îşi mai pune lumea întrebări astăzi, cînd nu mai pridideşte aflînd răspunsuri. De asta Sloterdijk ar trebui să trezească subit interesul cititorului plictisit de îngurgitarea atîtor răspunsuri gata mestecate. Sau măcar al cititorului dilematic.

Cum-necum, prietenia franco-germană se sudează pe zi ce trece. Nu numai prin introducerea unui manual unic de istorie în învăţămîntul celor doi foşti mari inamici, dar chiar şi prin păstrarea unei clasice diviziuni a muncii în materie de piaţă culturală. Francezii le predau germanilor lecţii de literatură, germanii le predau francezilor lecţii de filozofie. Literele franceze au nevoie şi de imaginea pe care le-o conferă critica de dincoace de Rin, iar filozofia germană se consacră în continuare la Paris. Astfel că Peter Sloterdijk, profesor la Karlsruhe (rector al Hochschule für Gestaltung) şi realizator de emisiuni culturale la ZDF, este cel mai cunoscut filozof european din Franţa. Asta face probabil ca editura clujeană Idea, orientată mai ales spre traduceri teoretice din spaţiul francez, să-i fi publicat două titluri în 2002 *(În aceeaşi barcă* şi *Dispreţuirea maselor)* şi un al treilea anul trecut, cel de faţă. Nici una dintre cele trei edituri româneşti care i-au tradus scrieri în limba română (Polirom, Idea şi Humanitas) nu s-a încumetat încă să publice vreunul din cele trei volume ale trilogiei *Sfären (Sfere),* lucrarea de căpătîi a filozofului.

De ce Peter Sloterdijk? O dată, pentru că e un foarte bun scriitor, de o inepuizabilă inventivitate lexicală şi sintactică, de o subtilitate şi de un umor nemaiîntîlnit nici la eseiştii francezi ai deceniilor trecute (care, fie spus între paranteze, n-au prea avut umor). Apoi, pentru că realizează una dintre cele mai originale opere de regîndire a tradiţiilor filozofice continentale, şi nu de la presocratici încoace, ci de la picturile rupestre pînă la mediologie. În al treilea rînd, cu atît mai important cu cît se poate spune că le gireză pe primele, pentru că apare ca „reacţionar" prin tema fundamentală a discursului lui filozofic: critica „procesului civilizării" la care s-a înhămat omul, de la animalul raţional care a fost pe vremea cînd nu ştia să scrie şi să citească la subiectul ontologic pe care metafizica spiritului l-a proiectat în centrul lumii. Dar, cum punctul nu există decît în teorie, acest centru nu se află *în* lume – de unde divorţul dintre aceasta şi subiect.

În destule privinţe, Sloterdijk îi continuă pe Nietzsche şi pe Heidegger. Pe primul, în critica formatării creştine a vest-europeanului modern, pe ultimul în critica umanismului şi a „uitării fiinţei", ca şi, probabil, din perspectiva teoriei lumii pe care Heidegger o dezvoltă în *Fiinţă şi timp,* dar pe care o abandonează *par la suite*. Într-un punct fundamental pentru succesul de care se bucură scrierile sale, Sloterdijk se desparte de cei doi mari înaintaşi: în limbajul ales pentru a-şi exprima gîndirea. Critic al metafizicii, Sloterdijk nu scrie „metafizic". Refuză abstracţiunea în favoarea plasticităţii imaginilor. Influenţat de discursuri teoretice violente – de la Marx la Cioran, cu care a stat de vorbă pe una dintre băncile din *Cité Internationale Universitaire* din Paris – Sloterdijk refuză supunerea la corectitudinea politică, confundată astăzi cu unul din criteriile de validare a adevărului, şi abordează cu aplomb teme prost primite de utopiştii Europei: ginecologia filozofică ce studiază raportul dintre om şi natură, cinetica politică (studiu al condiţiei modernităţii ca intensificare a mişcării de dragul mişcării) sau etiopatologia vieţii (abordare a sensului existenţei umane pornind de la „boala vieţii").

Eurotaoism e o carte din 1989. Comunismul nu picase, deşi se afla în picaj, cursa înarmărilor nu intrase în suspensie, tocmai explodase reactorul de la Cernobîl şi societăţile occidentale eşuaseră în proiectul lor de eliberare din anii '60. *Eurotaoism* este o carte despre eşecul modernităţii ca „proces de civilizare" (sintagma lui Elias e frecvent citată în acest context) şi despre soluţii alternative. Modernitatea, văzută ca o cursă a mobilizării, omul, văzut ca fiinţă-spre-mişcare (ca perifrază a fiinţei-către-moarte a lui Heidegger) se înscriu într-un timp al istoriei-pe-cale-să-explodeze. Metafizica şi *poiesis*-ul reprezintă două încercări de a evita „insatisfacţia faţă de lume" rezultată din stresul mobilizării (dacă exagerăm puţin, recunoaştem că metafizica, nu religia, a fost atîta vreme opiul popoarelor). Din punct de vedere temporal, dacă metafizica e o încercare de a ocoli mobilitatea timpului, *poiesis*-ul reprezintă efortul de înrădăcinare în timp prin statuficarea prezentului în operă. „Deoarece se raportează la prezent, a doua alternativă se află sub semnul «natabilităţii». Prezentismul natal nu poate credita motivul mersului înainte spre propria moarte; de aceea, el este, datorită mişcării sale fundamentale, radical diferit de devastatoarea fiinţă-spre-moarte de tip metafizic sau existenţialist." Prezentul ca deschidere nu mai înseamnă astăzi disponibilitate, ci neţărmurit. În spirit nietzschean, deschiderea lumii trebuie privită, pentru a fi percepută în toată anvergura ei, de pe buza prăpastiei pe care o reprezintă. Specifică ei este „cultura panicii", drept pentru care „depresia nu mai e o problemă psihiatrică, ci una filozofică". A fi uman – adică *a trăi* – înseamnă a risca mereu, a ieşi dinăuntru (din uter în non-uter, adică în lume), a te desprinde de lăuntru şi a te diferenţia prin naştere, dar asta nu se *termină* niciodată. Omul este astfel o „fiinţă-în-naştere", dureros de „vitală". Conştiinţa acestei existenţe-în-durere poate deveni una dintre raţiunile de-mobilizării.

E drept că acest catastrofism pare astăzi puţin depăşit, dar nu în sensul în care am fi ieşit din iminenţa catastrofei, ci în modul la care e tematizată. În prezent, epuizarea pămîntului ca sursă de hrană şi şubrezirea lui ca scenă a dramei modernităţii pălesc în faţa gherilei cu mobil religios dintre „creştini" şi „păgîni". Catastrofa rămîne totuşi la orizont, iar Sloterdijk nu face parte dintre filozofii care o ignoră, pe de o parte pentru că în absenţa presimţirii ei discuţiile despre soluţii alternative la Istorie nu şi-ar mai avea rostul, pe de altă parte pentru că, adresîndu-se cititorului modern, autorul ştie că numai punînd răul înainte devine interesant. *Eurotaoism* e un titlu incitant tocmai pentru că aparenta lipsă de sens a lexemului pune pe gînduri. La fel ca „intoxicare involuntară" (din volumul *Selbstversuch. Ein Gesprach mit Carlos Oliveira*, Carl Hanser Verlag, 1996) sau ca „reguli pentru parcul uman" (titlu apărut în traducere la Humanitas în 2003), *eurotaoism* alătură noţiuni aparent paralele. Aparent, spun, „deoarece modernizarea a volatilizat tradiţiile şi identităţile noastre prin mobilizarea progresivă, vechiul cel mai străin nu ne este mai străin decît ceea ce pînă de curînd ne era propriu". Desigur că răuvoitorii vor arunca priviri pline de subînţeles atunci cînd, citind atare frază, vor considera normală asemănarea dintre „fiinţa-întru-distrugere" şi „omul recent". Numai că Sloterdijk nu prognozează şi nici nu recomandă vreo întoarcere (nici măcar ca repetiţie în diferenţă, deşi tentaţia e mare). Mai degrabă în spiritul superbelor analize din *Hermeneutica subiectului* a lui Foucault, filozoful german recomandă de-mobilizarea subiectului, văzută nicidecum ca o renunţare la sine, ci ca o re-angajare în slujba sinelui, într-o gîndire „poietologică": „Ca teorie a producerii, poietologia se ocupă doar de o singură artă între toate artele – de venirea-pe-lume sau *ars nascendi*, de aducerea-pe-lume sau *ars pariendi* şi de tihnita lăsare de a trăi sau *ars vivendi*". Ca propedeutică a poietologiei sau ca protocol al foucaldienei griji de sine (sigur, *die Sorge* e conceptul lui Heidegger), un nou discurs filozofic are sarcina de a *produce subiectivitate* – de mamoş, adică, şi aspectul unei neonatologii, discursul medical al „mirabilei catastrofe de a veni pe lume". La fel cum psihanaliza e chemată să cerceteze integritatea rădăcinilor psihice ale individului înainte de a desfăşura reţete de vindecare a „plantei" de acum. Ceea ce presupune o boală şi un pacient. E meritul şi vina lui Peter Sloterdijk că ne face să ne simţim „bolnavi" – altminteri nu i-am citi cărţile. E însă şi o deprindere veche de „intelectual" european, figură la care filozoful german nu vrea să renunţe.

Dilema veche vă recomandă

● *Centrifuga* lui T.O. Bobe (Editura Polirom, 2005) este, la ora actuală, după cunoştinţele mele de poefizică, cea mai candidă maşinărie care face, ca la cei dragi mie, proză din poezie şi viceversa, din nea Gigi, „cel mai mare frizer din lume", un şansonetist piafist, dintr-o bucătărie o torcătorie de fantasme, dintr-o cafea neagră şi un garderob epica unui amor, dintr-o idee fixă un balans între basm şi spasm, dintr-o zi un film pe care l-aş numi *All that Bobe*... şi nu mai continui, fiindcă mi-a plăcut prea mult şi risc a mă centrifuga, verb de bază care trimite la „a te paralaxa", al lui Gherasim Luca. (Radu Cosaşu)

● De ziua Franţei, am mers la Muzeul de Artă să văd tablouri de La Tour, Lorrain, Poussin, Chardin... mă rog, toată lista, pînă la „Dubuffet şi alţii". Cînd am ajuns acolo, era o coadă cît toate zilele la „intrarea B" (cum scria pe invitaţie), da' io am fost şmecher şi m-am băgat prin faţă. Apoi a trebuit să mai aştept o oră, aşa că m-am aşezat pe nişte trepte, pîn-a venit o tanti care-a zis că nu e voie. M-am întîlnit cu Mateino şi cu alţii. P-ormă am ascultat *Marseieza* şi *Deşteaptă-te*. Am văzut baloanele tricolore zburînd dintr-un balcon al Palatului, vreo zece-cinşpe, c-alelalte au rămas blocate-n arcade, şi i-am auzit pe dnele şi dnii Muscă, Theodorescu, Băsescu şi Bolot cuvîntînd. P-orm-am intrat în fine, da-năuntru nu se dădeau decît potoluri şi băuturi. Se pare că există totuşi şi picturile (La Tour, Lorrain etc.) şi io zic să le vedeţi. (Alex. Leo Şerban)

● Mesajul sec al lui Traian Ungureanu pentru teroriştii musulmani, „F**K You!", din 22, nr. 801: „Londra e un Londonistan, apreciat şi speculat din plin de floarea terorismului islamic. Campionii celebri ai crimei teroriste se simt perfect aici unde au primit drept de azil şi sînt întreţinuţi de serviciile sociale... Comunităţile musulmane sînt nuclee închise şi interzise. Legătura lor cu societatea engleză e redusă, aderenţa la valorile locale e zero, normele legale sînt strict musulmane. Acest tip de rasism instituţional e protejat de elita academică şi funcţionarii administraţiei locale sub pretextul *diversităţii*. Politica de emigrare e sclava dogmelor corectitudinii politice. Amestecul e fatal. Anglia e locuită de cel mai mare adversar al valorilor ei...". (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Un singur dor

● ***Marea dinlăuntru / Mar Adentro* (Spania, 2004), de Alejandro Amenábar.**

Ramón Sampedro (Javier Bardem) e tetraplegic. Zace la pat de 27 de ani. Nu vrea să accepte căruciorul cu rotile – „e ca şi cum aş accepta firimituri din ce-a fost libertatea mea". Nu vrea decît să moară. Moartea e cauza pentru care luptă în tribunal. Moartea e tema poeziilor pe care le scrie. Moartea e o valoare pe care, la nevoie, o apără cu ferocitate: Rosa (Lola Dueñas), o vizitatoare care a îndrăznit s-o descrie ca pe-o fugă de responsabilitate, ca pe-o soluţie facilă, pleacă de la el din casă plîngînd. Moartea e, în fine, legătura profundă dintre Ramón şi avocata care-i susţine cauza – dreptul la eutanasie – în faţa statului spaniol: avocata (Belén Rueda) suferă, la rîndul ei, de o boală degenerativă şi i-e groază de perspectiva unei vieţi fără demnitate. Moartea e lungimea de undă pe care se întîlnesc numai ei doi. Promisiunea morţii este pentru ei (cel puţin la un moment dat) ceea ce este, pentru îndrăgostiţi, promisiunea consumării. Printr-o răsturnare care reuşeşte să nu pară nici morbidă, nici melodramatică, dragostea adevărată nu mai e dătătoare de viaţă, ci dătătoare de moarte. Deci, cine-i va da moarte lui Ramón?

Ei bine, avem de unde alege; unul dintre lucrurile minunate din *Marea dinlăuntru* e bogăţia vieţii sentimentale a lui Ramón, concurenţa aproape comic de serioasă pentru titlul de Cea mai importantă femeie din viaţa lui. În primul rînd există avocata – genul de femeie matură care poate readuce un bărbat matur la stadiul reveriilor adolescentine cu prinţese triste, frumoase şi blestemate. Dar mai e şi cumnata care-l îngrijeşte cu atîta devotament (Mabel Rivera) – doar micile ei puseuri de gelozie o împiedică să se transforme într-o icoană a sacrificiului de sine. Mult mai geloasă e însă Rosa, simpla, nerafinata Rosa, care la început speră să-l inspire prin pofta ei de viaţă, pentru ca treptat să descopere că *ea* n-ar mai putea trăi fără inspiraţia ce-i vine din întîlnirile cu el. Una dintre marile plăceri ale filmului este descoperirea capacităţii lui Ramón de a se face folositor – aproape indispensabil – într-o casă în care, teoretic, nu poate fi decît o povară. Asta-i marea intuiţie a regizorului Alejandro Amenábar: în loc să sublinieze teribila umilinţă a condiţiei lui Ramón, în loc să dubleze prin discursul său pledoaria eroului, argumentele lui pentru demnitatea morţii, Amenábar preferă să distoneze, să-şi conducă discursul pe contrasens. Ceea ce în nici un caz nu înseamnă că vînează motive de a trăi, ca să i le ofere lui Ramón pe post de contraargumente. E mult prea sofisticat ca să facă reclamă vieţii în maniera naivă, lipsită de tact, pe care o vedem la Rosa cu ocazia primei ei vizite. Pentru Amenábar, dreptul lui Ramón de a renunţa la viaţă e de la sine înţeles; faptul că viaţa nu-i o obligaţie, ci un drept, e un adevăr indiscutabil. De-aceea nu e dispus să-şi piardă prea mult timp reconstituind discuţiile – nesfîrşitele polemici pe care le-a stîrnit în Spania cazul lui Ramón Sampedro. Grăitoare în acest sens e secvenţa confruntării lui Ramón cu un preot – şi el paraplegic: toată experienţa noastră în materie de filme-pledoarii ne anunţă că acesta este Marele Moment, centrul de greutate al filmului, drept care Amenábar, urmîndu-şi instinctul comic, îl dezumflă în doi timpi şi trei mişcări: cum preotul nu poate fi transportat în dormitorul lui Ramón, e nevoie de un mesager care să alerge în sus şi-n jos pe scări, şi curentul de absurditate iscat din alergătura asta omoară orice tentativă de polemică serioasă. Şi bine-i face. Nu dezbaterea generală despre eutanasie e subiectul lui Amenábar. Pentru el, Ramón nu-i un argument, e un om. Alţi regizori ar fi încercat să ne bage cu nasul în toată mizeria lui, dar el evită imaginile-şoc care ar risca să reducă personajul la propria sa neajutorare, evită ilustrarea detaliată a „vieţii nedemne" de care vorbeşte Ramón – detaliile ar reprezenta încă o violare a demnităţii sale. Acest *decorum* nu-i va împiedica pe unii spectatori să se simtă exploataţi emoţional, dar reflexele de respingere pe care le poate declanşa subiectul lui *Mar Adentro* sînt la fel de inadecvate ca lacrimile-instant – dintre toate filmele cu invalizi pe care le-am văzut, nu-mi pot aminti vreunul mai puţin exploatator. De exemplu, atît *Piciorul meu stîng* cît şi *Născut pe 4 Iulie* au ca punct culminant o mare explozie de furie – moment în care Daniel Day-Lewis, respectiv Tom Cruise, practic îşi depun candidaturile la Oscar –, dar Ramón nu explodează (după atîţia ani, nu i-au mai rămas destule resentimente împotriva oamenilor întregi) şi, pentru mine, cel mai mare moment al lui Javier Bardem e unul în care nu face nimic – stă în pat şi umbrele zilei se aleargă pe pijamaua lui (după atîţia ani, trebuie să le ştie pe dinafară toate jocurile). Urmează cea mai spectaculoasă mişcare de cameră a lui Amenábar, cînd gîndul lui Ramón evadează şi porneşte în căutarea avocatei, şocant de ardent, de învîrtoşat, de *mişcător* – un gînd bun. Rămîne în memoria spectatorului.

trecerea prin reviste

Forum audiovizual

Consiliul Naţional al Audiovizualului editează de cîţiva ani publicaţia *Forum audiovizual* (cel mai recent număr este 2-3/2005). Este bine că o face, intrînd astfel „în rîndul lumii", căci mai toate organismele de reglementare de acest tip din ţările europene au asemenea publicaţii proprii. Pe de altă parte, dat fiind că „aici sînt banii dumneavoastră" (CNA fiind o instituţie publică), poate că nu era neapărat necesar ca *Forumul* să apară pe hîrtie cretată şi în policromie: hîrtia lucioasă nu reprezintă, aşa cum se crede îndeobşte pe la noi, culmea eleganţei, iar policromia e total inutilă în acest caz – singurele elemente „color" sînt nişte reproduceri după lucrări de artă (ai căror autori nu sînt pomeniţi nicăieri! – să mai întreb de *copyright*?...). Lipsa lor n-ar fi afectat conţinutul.

Forum audiovizual este mai mult o „culegere" de texte decît o revistă (peste 250 de pagini), un fel de sinteză a problemelor şi activităţilor din domeniu. Sumarul este amestecat, cu contribuţii inegale, dar oferă destule lucruri interesante. O colecţie consistentă de documente şi comunicări vorbesc despre „Independenţa editorială a posturilor publice". Jean Noël Dibie, director la France Televisions, se întreabă: „în mediul concurenţial al globalizării, este în măsură Europa să-şi apere serviciul public de televiziune?". Nu poate da un răspuns, dar constată îngrijorat, pe baza unor rapoarte ale europarlamentarilor, că în Europa are loc o concentrare a proprietăţii şi a controlului asupra mass-media şi pledează pentru păstrarea unui serviciu public de televiziune, „garant al diversităţii culturale". Situaţia e diferită de la o ţară la alta, iar exemplele oferite – din studii finanţate de Comisia Europeană – demonstrează că asigurarea unor servicii publice independente depinde de tradiţie şi de tipul de cultură: BBC se autoreglementează şi se finanţează doar din abonamente, RAI joacă şi pe piaţă, primeşte şi bani din abonamente, France Televisions tocmai a definitivat o grilă nouă, care va face ca posturile sale de radio şi TV să semene cu cele private etc., etc. Dar dincolo de legi şi grile, fundamentale rămîn regulile asumate de jurnalişti: cîteva pasaje din „Ghidul producătorului BBC" par, pentru noi, rupte dintr-un fel de paradis al jurnalismului: „Noi urmărim să fim cel mai creativ şi de încredere radiodifuzor şi realizator de programe, încercînd să satisfacem publicul nostru cu servicii care informează, educă, distrează şi îmbogăţesc viaţa în moduri în care piaţa singură nu o poate face". Frumos spus; şi, mai ales, respectat întocmai. Cîteva pagini mai încolo, sînt reproduse pasaje dintr-o dezbatere despre independenţa posturilor publice radio şi TV organizată în 2003 de SRR. Printre participanţi, Dragoş Şeuleanu. *No comment*.

Foarte interesante sunt grupajele despre „Libertatea de expresie şi demnitatea umană" şi „Audienţă fără violenţă", cu texte ale unor specialişti de primă mînă (Jo Groebel, directorul Institutului European pentru Media, prof. dr. Ioan Drăgan), dar şi cu fragmente din reglementările europene privind viaţa privată, definiţii ale programelor triviale, indecente şi obscene date de Comisia Federală a Comunicaţiilor din SUA şi altele. Într-un „inventar" al sancţiunilor date de CNA în 2004 se „detaşează" televiziunea lui Dan Diaconescu şi emisiunea care l-a avut ca invitat pe fostul general de Securitate Nicolae Pleşiţă. „Coexistenţa" normelor BBC şi a mizeriilor spuse de generalul Pleşiţă şi sancţionate de CNA în cuprinsul aceleiaşi publicaţii spune ceva *în sine* despre distanţa dintre „noi" şi „ei".

În capitolul „Distorsiuni ale limbajului în mesajul audiovizual" sînt publicate datele unei noi monitorizări a greşelilor de limbă comise la televiziuni, dar şi o antologie de texte hip-hop şi manele analizate de Corneliu Antim.

Forum audiovizual este o publicaţie utilă pentru oamenii „din branşă", dar şi pentru oricine vrea să ştie mai multe despre fenomenul mass-media. Dacă în viitor va fi mai bine structurată şi va renunţa la unele texte „de umplutură", va putea deveni chiar o revistă interesantă. **(M. V.)**

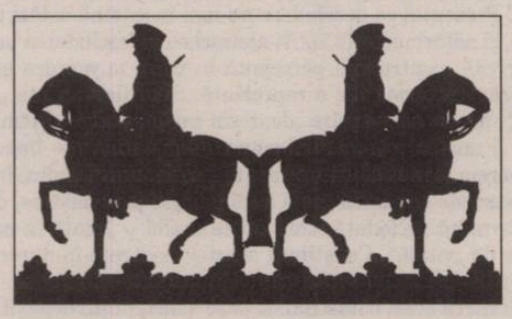

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

„O fiinţă politică normală" în România de azi

Nu am citit în publicistica noastră vreun text ca acela al lui Sever Voinescu, care să pună „problema" („la chose" i-aş spune, dar se vor enerva urît antisartrienii autohtoni...) în termenii organici, anatomici din articolul său, intitulat fără ocol: „Îmi lipseşte partea stîngă a fiinţei mele" *(Dilema veche,* nr. 75).* Sever – şi-l voi numi aşa, intim, în numele adoraţiei noastre pentru Radu Lupu, pianistul... – se exprimă ca la radiografie: „Comunismul şi, mai ales, postcomunismul ne-au extirpat, pur şi simplu, organul cu care o fiinţă politică normală primeşte şi metabolizează mesajul de stînga. Dacă un organism normal funcţionează cu doi plămîni, unul «de stînga» şi altul «de dreapta», regimurile Ceauşescu şi Iliescu m-au făcut pe mine – şi pe alţii ca mine – să funcţionăm aproape mereu în stare de panică, cu un singur plămîn". Cu o rigoare de medic generalist, el trece de la plămîni la ale creierului şi socoteşte „situaţia, din punct de vedere intelectual, inadmisibilă". El (aproape că) tînjeşte după „un solid discurs de stînga" care „să echilibreze analizele de pe piaţa noastră intelectuală... pentru sănătatea vieţii noastre intelectuale". Concluzia, deocamdată, e una singură: „poţi fi de stînga în România de astăzi, dacă eşti înger sau dacă eşti prost". Îmi interzic facilitatea unei deducţii la mintea oricărui român dăştept: „şi a fi de dreapta, ce înseamnă? – că eşti diavol inteligent?". Nu. Sinceritatea lui Sever – riscantă şi vulnerabilă în România de astăzi – merită alt tratament decît acela al maniheismelor rapide, de pe toate drumurile, pe toate buzele şi autobuzele.

Deloc angelic, şi pe el îl muşcă diavolul îndoielilor, şi pe el îl munceşte, de nu idealul (care? vînturile, valurile...), măcar gîndul unui echilibru ca semn de sănătate mentală. El îmi aduce aminte cum a explicat odată Saramago de ce este „de stînga": fiindcă acolo, sus, toţi vor să stea de-a dreapta Domnului şi în felul acesta se creează, chiar în rai, un dezechilibru... Dar, mai aproape decît Saramago, ne este Ţuţea, cel care a stabilit vîrstele imbecilităţii în limba şi făptura română: pînă la 20 de ani doar un imbecil nu este de stînga, dar după 30, dacă mai crede în ea, rămîne tot aşa. Totuşi, ce facem în România de azi, dacă nu mai sîntem imbecili şi trăim, gîndim, citim dincolo de termenele propuse de Ţuţea, dar şi post-Iliescu, post-Constantinescu? (In)telectuali nici îngeri şi nici proşti, ne sucim şi ne învîrtim într-o lume unde dreapta la putere face ca stînga la putere – adică se elimină prin demonizare perpetuă! –, tineri gînditori de dreapta au, ca Vadim, aceleaşi obiecţii capitale la Constituţia europeană (absenţa unui fundament creştin), Partidul Stîngii Unite e condus de un extremist antisemit, iar bunii conservatori se întorc, în numele anticomunismului, la România etern iorghistă, aceea naţional-ortodoxistă. Cînd le-am propus acestora din urmă să facă un partid naţional-anticomunist s-au uitat la mine ca la un învederat ironic de stînga, numai că stînga, ca şi dreapta, de mult nu mai ştie ce este ironia, dincolo de băşcălia parlamentară. Stînga minte şi dreapta nu mai are ce spune – acest fulgerător diagnostic parizian din anii '80 a ajuns, în fine, şi la noi, întru totul capabili să-l folosim cu „dus-întors", conform strigătului din veac emis de Vladimir Streinu către Sorescu: „E invers, Marine!".

Sever încă mai gîndeşte în clişeul unei stîngi care „tradiţional, are ca mesaj că la dreapta sînt partidele bogaţilor. La noi, bogaţii sînt de stînga. Pentru a mia oară, România e atipică". După ce e de observat concis că bogaţii de stînga au contribuit din plin la bogăţia celor de dreapta şi invers, trebuie spus pentru a o mia una oară că: în România de azi, „o fiinţă politică normală", cu doi plămîni sănătoşi, cu două mîini valide şi doi lobi ai unui creier inteligent, nu mai poate fi de dreapta sau de stînga decît în condiţiile unei maxime suspiciuni duse pînă la ultimele consecinţe, în care includ dezgustul; fără panică morală, „o fiinţă politică normală" e obligată, azi, în România, să vadă că discursul (de unde şi „solid"?) al unei stîngi „a sărăcimii, a exploataţilor" e la fel de inconsistent şi populist ca acela al unei drepte care se rezumă, încăpăţînată, la un anticomunism de mult falimentar ca soluţie democratică; lucidă, „o fiinţă politică normală" ar trebui poate să-şi asume riscurile unei incorectitudini nobile şi sentimentale (există şi valsuri în acelaşi sens) şi să demitizeze „problema", s-o privească rece, onest, nu mai mult, apăsată de un singur scrupul, deloc pur şi simplu: cel democratic. În România de azi, stînga şi dreapta s-au autodemitizat suficient pentru a nu mai fi altceva decît opţiunile unui confort moral. Ele s-au blocat în două corectitudini politice inflexibile şi prăpăstioase, care evoluează spre ceea ce Raymond Aron numea „o hemiplegie a spiritului". În ce mă priveşte – strict punct de vedere cu care nu visez să obţin o unanimitate în parlamentul meu sufletesc – nu înţeleg să „văd" politici de dreapta şi de stînga pînă şi în plămînii mei, să le aud vuind pînă şi în cordul meu, care, precarul, posedă două auricule şi două ventricule, ceea ce complică groaznic „problema".

...Şi atunci, ce facem cu idealul? Există azi, în România, ideal în afara dreptei şi stîngii? Cînd aud ce pot face mîinile lui Radu Lupu într-o sonată de Schubert, eu zic – ca fiinţă normală – că da.

---

* A se vedea în aceeaşi ordine de idei – tratate mai rece, dar nu mai puţin acut – serialul lui Ciprian Şiulea „Stînga şi dreapta" din *Observator cultural* nr. 19 şi 20/2005.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Radarele vieţii mele

iulie 2005

Eu cu radarele am o problemă. Cînd mă plictisesc de drum, o calc pînă la 110. Slaaaab! Cînd eu o duc aici, alţii decolează cu 150. Şi cînd sînt aşa de curajos, mă trezesc că îmi fac unii semnal de radar... apropo, nu ştiu de ce, dar gestul ăsta cu faza lungă a dispărut, o dată cu apariţia jeepanelor, bemweurilor şi altora ca ele. Omule cu jeepanul, te prinde radarul, ai de unde plăti şi-o şpagă, dar noi, ăştia, vopsiţii tranziţiei, care avem maşini bune, de marcă, dar plecăm fără un chior în buzunar, că plecăm prin concedii cu banii număraţi, iar prin delegaţii, doar aşa, cu pofte ce ni le facem, nişte mititei, o îngheţată, o berică, mascate în bonuri de benzină. Păi, contabilitatea noastră nu ne decontează, ca a voastră, orice plăcere. Ehei, dar uitasem de unde am plecat. Şi cînd mi-e lumea mai dragă, la 110, se trezeşte, repet, în ultimul timp, rar, şi îmi trage o fază lungă plină de umor. Şi încetinesc, încetinesc şi timpul trece, un kilo, doi kilo, trei kilometri, nimic şi, cum nu mai primesc nici o fază lungă în ochi, apăs fatal. Iese din tufiş un poliţist. Bă, băieţi, şi iau numai amenzi din astea ridicole, dar pe buzunarul meu. Nu iau amendă la 110, iau pentru un 67, un 55, un 78, un 72, un 81, un 68, un 69. Adică, nu mă pot lăuda cu nimic. Şi cel mai tare e cînd mă pune poliţistul să semnez că sînt de acord cu sancţiunea. Normal! Mie îmi place să scriu mereu aşa: agentul de poliţie are întotdeauna dreptate. Cel mai tare moment a fost cînd semnam un proces-verbal şi o tipă intrase pe un interzis. Şi credeţi că nu şi-a recunoscut vina? A recunoscut-o, dar era fascinant cum spunea: Sigur, am greşit, dar la nivelul tuturor infracţiunilor care se fac, eu sînt de dat exemplu. Am greşit, mă grăbeam, era strada goală, dar uite cum trec unii cu 110 pe stradă, pe ei de ce nu-i luaţi? A vorbit cu poliţistul despre morală, influenţa politicului în actul de justiţie, adevăr şi minciună. Au ajuns la versuri din Bob Dylan. Stăteam prostit şi aşteptam procesul-verbal. Nu se crease vreo atmosferă propice intimităţii între cei doi. Poliţistul era poliţist, iar femeia cred că nu mai ţinea cont de infracţiune şi nu-şi negocia amenda. Ea vorbea de găurile unei memorii a vieţii noastre, unde fiecare se descurcă şi unde ceea ce făcuse ea era ceva mărunt. Şi în timp ce eu semnam, ea pleca mustrată doar de conversaţia bine asortată.

iulie 2005

O dată am fost la munte. Banii cei mulţi se duseseră pe benzină. Mai aveam cinci sute de mii şi gata, de mîncare, de admirat Crucea de pe Bucegi. Bă, mă pune dracu' să depăşesc linia continuă undeva la intrarea în Breaza. Ce credeţi? Iese omul legii. Îmi zice de dulcea amendă mare şi de ridicat carnetul pentru rea purtare. Marc banul şi atunci îmi dă doar amendă. Şi cum sînt ca dracu' cu banii, uite că la munte am admirat mai mult priveliştea, iar chestia mişto a fost că m-am împrumutat de bani ca să plătesc luni amenda de 500.000.

„Galeriile de artă devin o afacere“

– interviu cu Radu DUMITRIU –

Avînd un tată pictor celebru, nu ai fost tentat să te apuci de pictură? Cum ai ajuns managerul Galeriei ArTei?

E-adevărat, am crescut într-o lume a pictorilor, dar, poate şi mai mult, într-o lume a scriitorilor. Tatăl meu era prieten foarte bun cu cei din generaţia ’80. Profesorii din liceu şi din facultate mi-au spus că am talent la culoare şi atunci m-am ambiţionat să fac *design*. Am ajuns însă la galeria de artă datorită conjuncturii şi acestui imens avantaj de a fi copil de artist. Aveam în casă o colecţie de artă pe care m-am gîndit să o lărgesc. Încă de student mă gîndeam ce bine ar fi să-mi deschid propria galerie. S-a concretizat anul trecut, în septembrie, cînd am închiriat un spaţiu în incinta Hanului cu Tei.

Este galeria de artă contemporană o afacere?

Categoric, da. Nu am pornit cu acest gînd, dar galeria trebuie să devină o afacere, întrucît presupune nişte costuri lunare foarte ridicate. Galeria e nevoită să producă, chiar dacă acest lucru e mai greu cu arta contemporană şi cu artiştii tineri care nu au cine ştie ce cote. Dar, sigur, devine o afacere.

Cu ce bani ai pornit?

În acest proiect sîntem implicaţi mai mulţi. Eu, finanţatorul principal, Concept Electronics, o firmă de IT condusă de familia Drăgoiu, prieteni foarte buni cu tatăl meu, ei înşişi colecţionari, şi arhitectul Şerban Sturdza. La început au investit foarte mult, dar acum s-a ajuns în punctul fericit în care galeria poate să trăiască singură. Dan Drăgoiu a făcut acest lucru din plăcere, oricum la început am pornit cu ideea de a da o şansă tinerilor talentaţi, dar la momentul inaugurării, investiţia se ridica deja la 500 de milioane de lei. În timp, se va amortiza însă.

Sînt galeriile româneşti la nivelul de afară?

Aici intrăm într-o discuţie care pe mine mă întristează. Am fost de curînd la Bienala de la Praga – de fapt, există două bienale şi fiecare pretinde că ea e cea oficială, una axată pe pictură, cealaltă mult mai variată –, şi am văzut spaţii şi idei de expunere extraordinare. Dacă acesta este drumul artei contemporane, atunci înseamnă că noi avem ceva probleme. E foarte important ca oamenii să se plimbe prin lume, să vadă cum merg lucrurile acolo, pentru a vedea ce avem de făcut. Ne lipseşte o anume dinamică, care nu e neapărat pozitivă, dar cu siguranţă necesară. Nu ştiu exact ce ar fi de făcut, ştiu însă că trebuie făcut ceva. Dar, mă întreb, ce voi expune? Am pe cine să expun? Iar dacă totuşi găsesc ceva, chiar este ceea ce caut eu pentru ArTei?

Care e publicul unei galerii de artă contemporană?

Fiecare galerie privată are publicul şi cumpărătorii ei. În Bucureşti sînt aproximativ şapte galerii private şi vreo opt aparţinînd UAP-ului. Extrem de puţine. La ArTei, publicul vine, în primul rînd, să se uite şi să se documenteze, căci avem o bază de date foarte mare. În mare măsură datorită tatălui meu, la vernisajele noastre au venit oameni avizaţi şi din toate domeniile artei. Pot spune că acest avantaj l-am simţit din plin. Oamenii mi-au acordat şi mie şi galeriei mele un credit foarte mare.

Ce distinge Galeria ArTei de celelalte galerii private?

Am gîndit acest proiect nu doar ca o simplă galerie de artă, ci ca pe un generator de proiecte culturale. Sîntem singura galerie din Bucureşti unde se lansează cărţi, unde au loc concerte, iar din această vară vom face, în minunata curte a hanului, proiecţii de scurt-metraje şi nu numai. Anul trecut am lansat conceptul *White Friday*, el devenind ulterior *Serile ArTei*: în prima vineri de după lansarea unei noi expoziţii, galeria este deschisă pînă la 12 noaptea, pentru proiecţii de filme şi concerte de muzică. Am avut succes, deşi zona nu este sigură şi asta ar putea fi o problemă.

Apoi, sîntem prima galerie de artă contemporană care expune arhitectură. A fost ideea lui Şerban Sturdza. În februarie, *Lipscania* a fost prima expoziţie de acest fel, a doua, *Revitalizarea Centrului Istoric*, se desfăşoară în acest moment. În general, intenţionăm să organizăm cîte cinci pe an. În plus, în acest an am expus şi vom expune timişoreni, căci ţin foarte mult să fac numai expoziţii inedite. Primii timişoreni expuşi au fost Ştefan Bertalan, Suzana Fîntînariu şi Cristian Sida. Cei care vor urma sînt nume-surpriză, dar vă asigur că e vorba de artişti timişoreni deosebiţi.

Ce se mai întîmplă cu Lipscanii? Cum evaluezi acest proiect de revitalizare a centrului istoric?

Se lucrează la infrastructură, locuitorii ilegali ai clădirilor vechi urmează să fie evacuaţi, însă sper să nu se răzbune, cum au făcut-o cei evacuaţi acum trei luni, cînd au dat foc porţilor originale ale Hanului Gabroveni. Securitatea foarte precară rămîne o mare problemă. Primarul Sectorului 3 a anunţat că infracţionalitatea în zonă a scăzut cu 80%; asta nu rezolvă însă problema accesului. Montarea şi demontarea unei expoziţii e pentru mine un chin.

Ca designer, sînt un tip practic şi cred că înaintea închiderii circulaţiei ar fi trebuit identificate nişte locuri pe unde comercianţii să aibă acces în perimetru şi unde să se construiască parcări. Accesul e liber între 6-9 dimineaţa, dar există 54 de străzi închise, cam 80%, iar comercianţii se plîng că vînzările au scăzut foarte mult. E foarte important ca primăria să găsească nişte investitori pentru clădiri, pentru ca acestea să fie consolidate, renovate şi să se găsească şi nişte destinaţii pentru ele. Cel mai bun exemplu este tot Praga. Îmi doresc foarte mult să apară aici mai multe galerii de artă, să atragem oamenii, fluxul de vizitatori să fie ridicat... Îi sfătuiesc pe cei din lumea artei să vină să ia spaţii aici şi să investească. Zona e foarte bună, dar deocamdată sîntem prea puţini. Contează foarte mult şi facilităţile pe care le va oferi primăria. Deocamdată, lucrurile se mişcă mai greu, dar sînt sigur că în cîţiva ani Lipscanii vor arăta cu totul altfel.

a consemnat Marius CHIVU

mergi pe mîna mea

Delacroix, Cézanne, Van Gogh & Co.

Acum două săptămîni, la ştiri, se putea urmări intrînd în ţară un convoi de camioane însoţite de jandarmi. Pînă aici, nimic deosebit, însă conţinutul acestor camioane era cu adevărat surprinzător. Jandarmii nu supravegheau nici marfă de contrabandă, nici tehnologie militară sau ajutoare umanitare pentru sinistraţi, nici alimente. Mai degrabă, hrană sufletească, deoarece misterioasele camioane adăposteau capodopere ale artei franceze, venite în România pentru expoziţia *Lumini şi umbre. Patru secole de pictură franceză. Secolele XVII-XX*, găzduită de Muzeul Naţional de Artă pînă în 2 octombrie, aceasta fiind, de departe, cea mai importantă expoziţie cu patrimoniu din străinătate din ultimii 15 ani.

Sub încăpătoarea umbrelă a temei *Lumini şi umbre*, expoziţia oferă oricărui doritor o veritabilă lecţie de istoria artei. Operele artiştilor din secolul al XVII-lea, reunite sub titlul *Vanitate şi adevăr*, demonstrează cum Georges de la Tour, Nicolas Tournier sau Nicolas Poussin au preluat tehnicile italiene, stilul *tenebroso* şi felul discret de a reda sentimentele din arta maeştrilor flamanzi. În secolul al XVIII-lea, *Delicateţea în filigran* înseamnă gustul pentru alegoriile de inspiraţie mitologică, cum sînt cele pictate de Charles de la Fosse. Chiar şi operele a căror temă e biblică, precum cele ale lui Charles Le Brun, par să se îndepărteze de misticismul predecesorilor, în ele predominînd exaltarea păgînă specifică epocii Luminilor. Tablourile maeştrilor stilului rococo te transferă direct în strălucitorul Versailles al lui Ludovic al XV-lea. Perioada 1780-1830 e dominată de *Raţiunea eroică şi exaltarea romantică*, iar agitata epocă napoleoniană se reflectă în tablourile lui Jean Louis David sau Théodore Gericault.

Artistul mijlocului de secol XIX se străduieşte să exprime „libera manifestare a impresiilor personale“, cum nota Delacroix în jurnal, conform idealurilor romantice. Ceva mai tîrziu, Gustave Courbet dă uitării preferinţa pentru istorie şi exotism a colegilor de breaslă, printre care şi Fleury-Richard, şi preferă realismul, o minuţioasă *Analiză a naturii* care îşi va lăsa amprenta şi asupra pictorilor români. *Realism şi simbolism* sînt cuvintele-cheie între 1850-1870. Realismul lui Courbet capătă tente misterioase, tenebroase în tablourile lui Gustave Moreau, în timp ce pictorii Şcolii de la Barbizon anunţă impresionismul prin pînzele lor delicate, desprinse dintr-o lume onirică. La sfîrşitul secolului al XIX-lea, Degas, Renoir, Gauguin sau Van Gogh se joacă cu luminile şi cu umbrele. Adevărata revoluţie se petrece însă după anul 1900, cînd Pablo Picasso şi prietenul său Georges Braque disecă, descompun şi apoi reasamblează lumina ca pe un *puzzle*. Cît despre artiştii contemporani, Marc Desgrandschamps, Balthus, Daniel Dezeuze şi ceilalţi, ei sînt veşnicii exploratori ai exprimării.

Chiar dacă e vară şi vremea capricioasă mai degrabă ne-ar îndemna să părăsim Bucureştiul, vă recomand să nu ocoliţi Muzeul Naţional de Artă. Acolo s-a înfăptuit un miracol: în sfîrşit, a venit muntele la Mahomed!

Anca DĂNILESCU

Paul BREAZU

Paul van Dyk şi spărtura din zid

Aş putea fi supărat pe Paul van Dyk pentru o afirmaţie pe care a făcut-o, într-un interviu, acum ceva vreme: „Nu-mi place Björk. Nu mă dă pe spate *feeling*-ul ce răzbate din muzica ei. Are o nuanţă puternică de artificial“. Pe mine mă lasă rece încercările de „maniheizare“ a muzicii, dar sînt chestii pe care, totuşi, nu le pricep în gusturile oamenilor. Una dintre ele e cum naiba să nu-ţi placă Björk?! Pe van Dyk n-o să mă supăr însă, pentru că, zică cine ce-o zice, omul mi se pare a fi cea mai stranie şi simpatică apariţie într-un gen, *house*-ul, unde trebuie să mănînci muzică pe pîine încă din burta mamei pentru a te strecura printre *turntable*-uri.

„Pentru că am crescut în Germania de Est, n-am putut să intru niciodată într-un magazin de muzică şi să cumpăr un album, n-am putut niciodată să cumpăr o revistă de muzică, n-am putut să văd niciodată un concert...“ În 1989, Zidul Berlinului devenea ruină. Căderea Cortinei de Fier a fost şansa puştanului născut într-un orăşel est-german cu un nume imposibil de pronunţat (se scrie Eisenhuettenstadt) să găsească drumul către Tresor sau E-Werk, cluburi berlineze care-şi vor lua, în anii ’90, doza lor de legendă, sau către elitistele Twilo (New York) şi Gatecrasher (Sheffield). De ce am o mică slăbiciune pentru van Dyk? *House*-ul, cu toate creaturile pe care le-a născut, nu e una dintre pasiunile mele, dar la german găsesc mereu ceva. Un *je ne sais quoi* strecurat în *sound*-ul lui, cu siguranţă venit din vremea cînd puştanul slăbănog stătea cu urechea lipită de vreun aparat de radio jigărit *made in RDG*, încercînd să prindă posturi care difuzau muzică ce nu era nevoită să treacă de „vămile“ cenzurii. Cam aşa şi-a făcut educaţia muzicală unul dintre marii DJ ai lumii. Sintagma nu-mi aparţine, n-aş folosi-o vreodată, dar reviste muzicale cu ştaif nu se sfiesc să uzeze de ea. Pentru a ajunge aici, omul s-a plimbat cu destulă uşurinţă pentru un autodidact prin *hard-techno*-ul marca Detroit, s-a aliniat *progressiv trance*-ului încă de la începuturile sale (*45 RPM*, 1994; *Seven Ways*, 1996), s-a folosit de *synth*-urile kraftwerkiene, într-o manieră mediocră însă (*Out There and Back*, 2000), a plătit şi inevitabilul & enervantul tribut pop-ului (*Reflections*, 2003). A mai avut vreme să treacă şi printr-un duo de producători, Eniac, alături de Kai Paul, care în 1997 detona podelele din cluburi cu un single, *Superstar*, încărcat de o demenţială energie *funky*.

Şi, ca orice personaj pe care *turntable*-urile îl fac mare, van Dyk a iniţiat un proiect de mixuri, *The Politics of Dancing*. A ajuns deja la al doilea volum (primul fiind lansat, cu recenzii decente, în 2001), prilej pentru o vizită în România, unde va performa vineri, 29 iulie, la Arenele Romane din Bucureşti. Evenimentul poartă sigla *The Mission*, iar în deschidere se vor produce Rhadoo, Gubanu, Vania şi Internullo.

ATAC LA DEMOCRAŢIE

Rodica BINDER

Cînd extremele se ating...

Recent, un fost ministru socialist din perioada Mitterrand – este vorba de Jack Lang – acuza stînga franceză, în paginile publicaţiei *Gazeta Wyborcza*, de „şovinism“, ba mai mult, îşi învinuia foştii tovarăşi de preluarea unor discursuri resentimentare specifice dreptei, în anumite situaţii. Intitulat „Iertare, Polonia“, interviul pe care Jack Lang l-a acordat amintitei publicaţii poloneze reţinea, deloc întîmplător, şi atenţia cotidianului *Süddeutsche Zeitung*. Lectura acestei însemnări m-a trimis cu gîndul la pe cît de paradoxala pe atît de reala coincidenţă a extremelor, dincolo însă de accepţiunile ei scolastice.

După proclamata moarte a ideologiilor, după ce politologii şi editorialiştii se întrebau care e stînga şi care e dreapta, interferenţele ivite la nivelul discursului între cele două extreme ale spectrului politic par a se fi ancorat preferenţial în solul instabil şi mlăştinos al populismului.

Că aşa stau lucrurile o demonstrează situaţii recente dintre cele mai concrete. În Germania, de pildă, din raţiuni electorale, unele opinii emanate din sfere de centru-dreapta, referitoare la muncitorii străini care, în schimbul unor salarii de nimic, ar fura munca celor autohtoni, mai ales după ce procesul extinderii europene va fi atins stadiul preconizat pentru anul 2007, au fost instrumentalizate, transformate în vîrf de lance îndreptat împotriva actualei coaliţii roşu-verde, care nu a reglementat „cum trebuie“ accesul forţei de muncă străine pe piaţa germană. Aceleaşi critici au alimentat şi cîteva din îndoielile asupra unei primiri la termenul stabilit a celor două candidate, România şi Bulgaria, în Uniunea Europeană.

Liderii de la Berlin au anulat temeiurile unor atare dubii, considerîndu-le pur şi simplu expresia unui populism cras... Dacă, în Germania, criza actualei coaliţii guvernamentale şi spectrul alegerilor din toamnă au intensificat coloratura populistă şi virulenţa propagandistică a discursurilor extremei stîngi, apropiindu-le îngrijorător, în cazul noii formaţiuni PDS/WASG (Alianţa pentru Muncă şi Dreptate Socială), de cele care se fac auzite din colţurile extremei drepte, repetarea unor atare tonalităţi discursive în Franţa pare doar la prima vedere surprinzătoare. În realitate, expresia aceloraşi temeri, generate de consecinţele sociale ale unei extinderi „excesive“ a Europei, asociată unei dezavuări a politicii lui Chirac şi a echipei de la Matignon, i-a determinat pe francezi să respingă Constituţia, aruncînd într-o criză fără precedent Uniunea Europeană.

Jack Lang, odinioară figură de proră a stîngii franceze, a pus în cîrca aceleiaşi formaţiuni vina eşecului referendumului. Şi nu a făcut-o altundeva decît în paginile publicaţiei poloneze *Gazeta Wyborcza*. De ce tocmai acolo? Fiindcă şi în Franţa circulă prejudecata că „instalatorii polonezi“ ar fi cei care le-ar lua pîinea de la gură „plombier“-ilor, bunilor meşteri din Hexagon. În realitate, numărul instalatorilor polonezi care lucrează în Franţa actualmente s-ar cifra la abia 150. Iar Oficiul polonez pentru turism a lansat francezilor următoarea invitaţie: „Noi rămînem acasă, veniţi voi în Polonia!“.

Lăsînd deoparte faptul că în lumea politică se fac auzite, în ultima vreme, tot mai frecvent, tot felul de scuze, interviul pe care Jack Lang l-a publicat este deopotrivă o scuză adresată polonezilor şi un apel adresat stîngii franceze şi europene. În miezul spuselor ex-ministrului socialist din timpul guvernării Mitterrand se află sîmburele dur al unei critici vehemente la adresa unei anumite stîngi „şovine“, care, împreună cu o „anumită dreaptă“, contribuie la şubrezirea, la măcinarea din interior a Europei.

Iată, aşadar, un exemplu de concertare distructivă a extremelor, nu însă şi o analiză a cauzelor acestui fenomen. Din paginile *Gazeta Wyborcza*, Jack Lang le lansează francezilor de-acasă un apel în favoarea unei Europe „tolerante, solidare şi internaţionaliste“. Li se recomandă liderilor „marii naţiuni“ să urmeze exemplul premierului britanic Tony Blair, triumfător pe toată linia, am putea adăuga, la rîndul nostru, după ce Londra a fost desemnată şi gazda Jocurilor Olimpice din 2012.

Cînd făcea această recomandare francezilor, Jack Lang nu avea cum să ştie de această nouă victorie a Angliei, dar nici de seria de atentate abătute asupra Londrei, la 7 iulie, cînd la Gleneagles se desfăşura *summit*-ul G-8.

Jack Lang acorda gazetei poloneze interviul care a avut un ecou şi în presa germană, cu convingerea fermă că ceea ce poate fi numit „conceptul politic“ al premierului britanic Tony Blair, şi el un socialist „reformat“, deschide perspective mai generoase Europei decît cele pe care le-ar putea

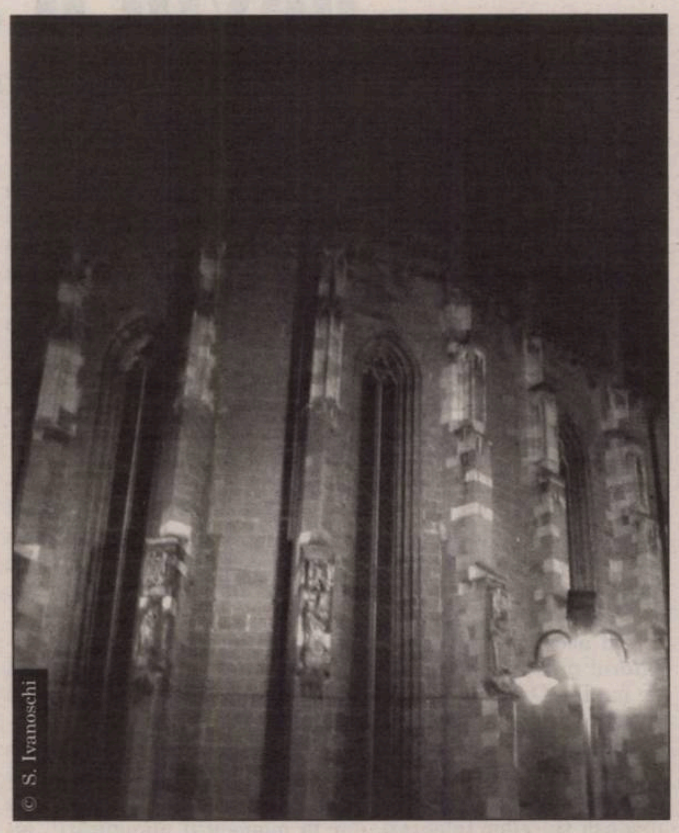
© S. Ivanoschi

oferi tandemul conservator Paris/Berlin, în varianta ipotetică a cuplului Sarkozy-Merkel.

Dar ce ar spune Jack Lang dacă, totuşi, Gerhard Schroeder, care şi-a virat brusc spre stînga programul electoral, va cîştiga din nou alegerile (ceea ce este foarte puţin probabil, la ora actuală) şi dacă va face, în cele din urmă, ceea ce trebuia să facă de la bun început: să se alăture, aşa cum îi dictează şi acum inima, amicului său Blair, şi să se desprindă din prea strînsa şi nefasta îmbrăţişare a lui Chirac? Se pare că adversara sa, „conservatoarea“ Angela Merkel, pare a fi a ales mai credibil şi mai din timp calea cea bună...

***Rodica Binder** este jurnalistă la Deutsche Welle, Bonn.*

Din ce se mai face săpunul

Viaţa politică din ţările foste comuniste ne arată că extremismul este una din componentele majore ale discursului populist, caracteristic pentru aproape toate partidele care luptă pentru putere. Partide, formaţiuni sau alianţe extremiste cu un discurs radical antidemocratic, xenofob există în Rusia şi Polonia, în Slovacia şi România, mai peste tot.

Recentele alegeri din Bulgaria au scos la iveală o asemenea alianţă şi la sud de Dunăre, trezind curiozitatea gazetelor şi politicienilor occidentali. Spre deosebire de extremismul din ţările cu o îndelungată viaţă democratică, unde formaţiunile de acest tip se străduiesc să nu se distanţeze prea tare de centrul politic, propunînd soluţii radicale doar în domeniile unde partidele tradiţionale se limitează la recunoaşterea problemei, extremismul derivat din comunism (fie că e de stînga, fie că e de dreapta, tot de acolo se trage), e mult mai sincer în expresie, rechiziţionează dragostea de patrie şi de neam, iubirea faţă de popor înţeles ca o entitate omogenă etnic şi promite rezolvarea tuturor problemelor tranziţiei prin eliminarea străinilor din viaţa publică. Extremismul occidental consideră că trebuie goniţi străinii din clasa de jos, în general emigranţii mai mult sau mai puţin recenţi, care miros altfel, după cum spunea, într-un elan de sinceritate, preşedintele Franţei, Chirac, tinerii pe marginea delincvenţei, în abandon şcolar şi loviţi de şomaj, iar lumpenii – povară pentru bugetul statului şi al organizaţiilor filantropice – ar trebui scoşi din ţară (nu se spune mare lucru despre mijloace); în centrul şi estul Europei, străinii sînt detestaţi pentru poziţiile lor centrale, pentru locurile importante în viaţa economică, prin ei venind corupţia; în politică, sunt declaraţi evrei tot soiul de persoane neconvenabile, iar tensiunile apar în acele locuri (regiuni, oraşe, cartiere) unde „străinii“ născuţi şi crescuţi în ţară îi copleşesc prin număr pe majoritari.

Un moderator TV şi partidul său

La recentele alegeri din Bulgaria, coaliţia *Ataka* (mai poate fi găsită pe web şi sub numele de *Attack*), înfiinţată doar cu două luni în urmă, a cîştigat 8% din voturi, devenind al patrulea grup de pe lista învingătorilor în alegeri, cu lozincile: „Daţi Bulgaria înapoi bulgarilor“, „Economia bulgară trebuie să aparţină bulgarilor“, „*Ataka* va face curat la putere“, „Retragerea imediată din Irak“. Coaliţia este alcătuită din Mişcarea Naţională pentru Salvarea Patriei, Partidul Naţional-Patriotic Bulgar şi un grup cunoscut ca Uniunea de Apărare Patriotică a rezerviştilor militari. Liderul mişcării, Volen Siderov, e un ziarist, în vîrstă de 50 de ani: a fost redactor-şef al cotidianului *Demokracia*, organ al forţelor moderate, apoi a fost redactor-şef adjunct la un ziar privat, *Monitor*, de unde a fost demis. Acum este moderatorul unei emisiuni de televiziune care se cheamă *Ataka*, pe un canal de cablu, Skat TV. „În timp ce ceilalţi cheltuiau o groază de bani pentru clipurile televizate, Siderov vorbea. El insista asupra necesităţii ca Bulgaria să iasă din NATO, să pună capăt relaţiilor cu Fondul Monetar şi cu Banca Mondială şi să revizuiască acordul «anti-bulgar» încheiat cu Uniunea Europeană, care obligă Bulgaria să închidă două unităţi ale centralei nucleare de la Kozlodui. El acuză toate guvernele din ultimii opt ani că au încheiat contracte criminale de privatizare şi că trebuie interzis străinilor să cumpere pămînt în Bulgaria. În emisiunea sa se puteau auzi fraze de genul «să înceteze teroarea ţiganilor împotriva bulgarilor», «să fie eliminate programele în limba turcă de la televiziunea de stat» şi, desigur, sloganul coaliţiei «daţi Bulgaria înapoi bulgarilor»“. *(Transitions Online*, 8 iulie 2005.) În cărţile sale, *Bumerangul răului* şi *Bulgarofobia*, Siderov îşi completează mesajul: responsabilitatea răului din lume este pe umerii evreilor, iar apărătorii drepturilor omului, folosind ca argumentaţie cazurile de discriminare a ţiganilor, a homosexualilor sau a altor grupuri marginalizate, sînt nişte trădători de patrie. El e revoltat de faptul că grupurile minoritare sînt protejate de puternice structuri financiare străine, care doresc să dividă Bulgaria prin „genocidul sistematic“ împotriva populaţiei majoritare.

Eticheta şi mesajul

După alegeri a apărut pe forumul de pe site-ul său o listă cu numele a 1.500 de evrei bulgari cu titlul: „Noi nu sîntem toleranţi?“. Subtitlu: „Sîntem infectaţi de molima rasei primejdioase, ea ar fi trebuit distrusă încă de cînd a apărut pe lume“. *Ataka* susţine că lista a fost pusă pe site de un provocator, în dorinţa de a compromite mişcarea. Dar conducătorii mişcării nu neagă paternitatea unei hărţi de pe acelaşi site, întesată de steguleţe turceşti şi israeliene, sub titlul „De vînzare“. Eticheta de fascist este compromiţătoare şi oamenii lui Siderov se leapădă de ea, dar mesajul fascist poate colecta şi astăzi voturi, ca în anii '30. În timp ce liderii se leapădă de caracterizarea de fascist, la mitingurile populare lozinca „Să facem săpun din ţigani“ are un real succes. Dar asta a fost o lozincă nazistă.

Bulgarii, locuitori ai cartierele unde locuiesc şi ţigani, spun că Siderov este singurul care îi înţelege: „Volen Siderov a fost primul venit, la faţa locului, după incidentul soldat cu uciderea unui bulgar şi ne-a luat interviuri. Şi toată lumea trebuie să înţeleagă că noi nu sîntem fascişti. Noi dorim ca justiţia să fie aplicată la fel pentru toată lumea. Cei mai mulţi dintre ţiganii din vecinătate locuiesc aici ilegal, şi-au construit case fără aprobare. Acestea sînt motivele pentru care ei trebuie să plece. Cred că trebuie trimişi în lagăre de muncă. Statul aparţine celor care plătesc impozite; noi avem obligaţii, deci avem şi drepturi. Ţiganii nu-şi îndeplinesc obligaţiile, deci n-ar trebui să aibă drepturi. Nu-i aşa?“ se întreabă Elka, proprietara unui bar, preşedinta Comitetului pentru îndepărtarea romilor din cartierul ei.

Faptul că partidul turcilor a fost prezent în toate alianţele guvernamentale de pînă acum a creat convingerea că această formaţiune nu doreşte decît satisfacerea intereselor specifice, fără legătură cu problemele bulgarilor.

Unii analişti politici cred că *Ataka* o să dispară din centrul vieţii politice, pe măsură ce alte partide vor prelua retorica ei pe probleme sociale, eliminînd soluţiile. Un scenariu mai îngrijorător pentru democraţia bulgară este expus de alţi analişti, care prevăd că partidele tradiţionale vor concura pentru sprijinul lui Siderov, însuşindu-şi multe din ideile lui.

Oricum o să fie în viitor, prezenţa deputaţilor extremişti în Parlament este o expresie a neputinţei formaţiunilor democratice de a discuta (rezolvarea e oricum o perspectivă pe termen lung) problemele reale ale unei părţi din electorat. Din această frustrare se adună voturile pentru *Ataka*, iar parcursul politic al lui Siderov dovedeşte că el e gata pentru orice mesaj, cu condiţia să-i aducă voturi. Întrebarea nu e cum de a apărut coaliţia *Ataka* în Parlamentul bulgar, ci de ce s-a ivit atît de tîrziu. **(M. B.)**

Am mai vorbit în Dilema veche *de Center for European Reform (CER), un grup de oameni din Londra, moderaţi proeuropeni, cum puţini oameni din Londra sînt. CER s-a impus ca unul dintre* think-tank*-urile din Europa care pot să propună soluţii concrete la probleme complicate. În criza prin care trece acum UE chiar se simţea nevoia. Reproducem astăzi, cu acordul CER, două texte scrise de directorul şi directorul adjunct ai Centrului, care caută cîteva direcţii pe termen mediu, dincolo de nebunia de pe termen scurt.* ***(C. G.)***

Charles GRANT

Europa, dincolo de referendumuri

Francezii şi olandezii nu numai că au oprit adoptarea Tratatului constituţional, dar cel mai probabil şi valul de integrare europeană care a început acum douăzeci de ani cu Jacques Delors, piaţa unică şi Tratatul Unic European. Atît în Franţa cît şi în Marea Britanie, a fost creat un precedent: de acum încolo, propunerile de schimbare a tratatelor europene care au importanţă vor trebui adoptate prin referendum. Asta înseamnă că şansele ca UE să se apropie de o uniune politică în viitorul apropiat sînt minime. Această stopare a unificării politice a Uniunii poate însemna şi sfîrşitul lărgirii.

Uniunea nu este totuşi moartă, şi nici pe moarte. Preşedinţia britanică trebuie să arate că UE rămîne o întreprindere viabilă, care îşi poate îmbunătăţi instituţiile, şi că se poate confrunta cu provocările care i se ivesc. Înainte de toate, Uniunea trebuie să realizeze că există părţi mari din Europa unde nu este nici apreciată, nici înţeleasă. Liderii europeni ar trebui să adopte o strategie pentru a menţine Uniunea alertă şi optimistă cu privire la viitor.

În primul rînd, ei trebuie să abordeze direct numeroasele probleme care se acumulează pe agenda UE. Cele mai importante sînt pachetul bugetar pentru următorii şapte ani, finalizarea discuţiilor comerciale de la Doha, rezolvarea viitorului provinciei Kosovo şi soluţia convingerii Iranului să oprească programul nuclear. Deoarece referendumurile francez şi olandez i-au zdruncinat credibilitatea, Uniunea are nevoie să arate că poate trata probleme dificile într-o manieră eficientă.

Referendumul francez îngreunează posibilitatea ca UE să meargă mai departe cu reforma economică şi cu lărgirea. Mulţi vor interpreta respingerea Tratatului constituţional ca un vot împotriva liberalismului şi a viitoarelor aderări. Dar, avînd în vedere situaţia alarmantă a economiei europene, UE nu are altă opţiune decît să continue cu reforma economică – deşi cele mai multe dintre deciziile-cheie rămîn la latitudinea guvernelor naţionale. UE trebuie – să-şi respecte promisiunea de începere a negocierilor cu Turcia, indiferent de controversele create în anumite ţări. Francezii şi olandezii au votat Tratatul constituţional şi nu aderarea Turciei, iar francezilor li s-a promis referendum separat pe această problemă după ce Turcia va încheia negocierile.

În al doilea rînd, liderii europeni trebuie să arate că au luat în considerare criticile aduse Uniunii şi că sînt serioşi în încercarea de a o aduce mai aproape de oameni. Totuşi, ar trebui să evite să ia decizii pripite pentru a compensa „deficitul democratic". Consiliul European ar trebui să numească un mic comitet, din, de exemplu, trei persoane, unii dintre ei tineri şi nici unul dintre ei politician practicant, care să găsească modalităţi de a apropia Uniunea de cetăţeni. Aceştia ar trebui să călătorească de-a lungul şi de-a latul Uniunii, petrecînd cît mai puţin timp posibil la Bruxelles – problema Convenţiei Constituţionale a fost că întîlnirile s-au ţinut numai la Bruxelles. Aceştia ar trebui să intre în contact cu oameni din diverse medii şi din toate sferele politice. Rezultatul ar trebui să fie un raport scurt care să ofere guvernelor cîteva soluţii asupra modului de conectare dintre sistemele politice ale UE şi statele membre.

Un astfel de comitet ar demonstra că guvernele înţeleg că există o problemă, că lucrează la rezolvarea ei, dar că nu sînt forţate să ia decizii premature. Activitatea comitetului ar trebui să mai arate oamenilor că nu există decizii uşoare la problema izolării UE faţă de ei.

În al treilea rînd, Consiliul European ar putea face cîteva îmbunătăţiri instituţionale în cadrul legal al tratatelor existente. De exemplu, şefii de guverne ar putea decide să permită accesul public la luarea deciziilor în cadrul Consiliului de Miniştri. Mai mult, guvernele şi Comisia Europeană ar putea agrea să aplice articolul propus în Tratatul constituţional care ar permite unei treimi sau mai mult din parlamentele naţionale să ceară Comisiei să reconsidere un proiect de lege. Nici măcar euroscepticii nu ar putea obiecta faţă de o asemenea măsură.

Aplicarea unor elemente de politică externă în acest regim ar fi mai controversată, totuşi necesitatea unei politici externe efective devine tot mai acută. Comisia şi Consiliul de Miniştri au început să construiască un serviciu diplomatic european, format din oficiali din statele membre, Consiliu şi Comisie. Această misiune trebuie îndeplinită cît mai repede, astfel încît Javier Solana, Înaltul Reprezentant, să beneficieze de mai multe resurse care să-l ajute în rolul său de coordonator al politicii externe a UE. Nu e clar dacă UE va putea să unească pe baze informale funcţia lui Solana cu aceea a comisarului pentru relaţii externe, pentru a crea „ministrul de Externe" promis de Tratat. Orice încercare de a crea acest post pe baza tratatelor deja existente ar fi probabil mult prea controversată pentru unele state membre.

În sfîrşit, după o pauză de cîţiva ani, UE va trebui să revină la problema modificării tratatelor sale. Ar fi prea optimist să credem că va face aşa ceva imediat după două referendumuri negative. Totuşi, Tratatul de la Nisa este depăşit şi inadecvat. Atunci cînd şefii de guverne vor fi reflectat asupra raportului comitetului propus mai sus – despre reconectarea dintre UE şi populaţie –, aceştia ar trebui să ţină o miniconferinţă interguvernamentală. Aceasta va dura o zi sau două şi va duce la adoptarea cîtorva modificări ale Tratatului. Minitratatul astfel rezultat ar putea, de exemplu, să impună regula „dublei majorităţi" (o regulă mai simplă şi mai corectă decît cea actuală, a „votului majoritar calificat"); ar putea înlocui preşedinţia prin rotaţie a UE cu un preşedinte şi ar crea un ministru de Externe.

Un minitratat ar trebui să facă UE mai funcţională. Euroscepticii se vor plînge, iar federaliştii nu vor accepta, pentru că mai speră să salveze Tratatul constituţional. Dar trebuie să accepte că Tratatul este mort

Cele mai multe guverne vor dori să ratifice noul Tratat prin vot parlamentar. Euroscepticii se vor plînge că politicienii aroganţi vor construi încă o dată Europa. Guvernele ar trebui să-i înfrunte, subliniind că, virtual, planurile pentru alte tratate constituţionale au fost abandonate şi că minitratatul conţine modificările tehnice menite să facă Europa să lucreze mai bine. Guvernele vor trebui să aibă grijă ca noul minitratat să nu transfere noi puteri către UE.

Această strategie nu va fi agreată de federalişti. Unii dintre ei încă mai speră să salveze Tratatul constituţional. Dar aceştia trebuie să accepte că Tratatul este mort. Ei vor trebui să caute alinare în prevederile tratatelor existente, care permit grupurilor de state membre să coopereze mai îndeaproape pe anumite secţiuni. UE ca un tot nu poate adopta paşi importanţi către o Europă mai unită decît dacă reuşeşte să convingă electoratul de meritele sale.

Charles Grant *este directorul CER.*

Alasdair MURRAY

Cînd se liniştesc apele

Respingerea de către francezi şi olandezi a Tratatului constituţional scoate în evidenţă separaţia dintre două grupuri de ţări ale UE. Pe de o parte sînt ţări – Marea Britanie, Irlanda, cele trei state nordice şi majoritatea noilor state – care favorizează o uniune mai diversă şi mai liberală economic. De cealaltă parte, se află un grup condus de Franţa şi de Germania, dar incluzînd Spania, Belgia şi eventual Italia, care vor o Europă mai socială şi se opun unei viitoare extinderi.

Pe termen scurt, bătălia dintre aceste două tabere ar putea paraliza Uniunea. Dar sistemul politic european a fost zdruncinat sever şi poate fi un început pentru redesenarea şi îmbunătăţirea UE. Trei boxeri de categorie grea vor părăsi peisajul politic european în anii următori – Blair, Chirac şi Schroeder –, iar succesorii lor, cu puţin noroc, vor reuşi să realizeze un nou consens într-o Europă dinamică economic şi care priveşte spre lume.

La suprafaţă, cel puţin, votul negativ afectează profund aspiraţia UE de a juca un rol mai important pe scena mondială. O luptă internă asupra instituţiilor europene este ultimul lucru de care are nevoie continentul, într-o perioadă în care încearcă să dezvolte politici puternice pentru ţări ca Iran, China şi Rusia. Principalele ameninţări la adresa Europei provin din instabilitatea regiunilor vecine, cum ar fi statele ex-sovietice şi cele din Orientul Mijlociu. Uniunii îi va fi greu să dezvolte politici eficiente pentru aceste regiuni dacă membrii săi se ceartă asupra formei Uniunii.

Mai mult, votul negativ a aruncat în necunoscut viitoarea lărgire a Europei, subminînd cel mai puternic instrument de politică externă – posibilitatea aderării. Bulgaria şi România, care au semnat deja tratatul de aderare, trebuie să intre în Uniune, conform programului, în 2007. Un nou guvern german, creştin-democrat, s-ar putea opune aderării Turciei, iar imprevizibilul Jacques Chirac ar putea abandona atitudinea pro-turcă. UE ar putea începe negocierile cu Turcia, dar cel mai probabil acestea se vor mişca extrem de încet.

Mai mult, incertitudinea aderării va diminua abilitatea UE de a convinge viitoarele ţări candidate să facă reforme. Ce ţară ar vrea să îndeplinească cererile UE pentru aderare fără certitudinea că se va putea alătura UE? Va putea fi Serbia convinsă să accepte independenţa provinciei Kosovo fără promisiunea aderării la UE?

Oricum, chiar lăsînd deoparte extinderea, liderii UE şi-ar putea redescoperi obiceiul de a lucra împreună în faţa provocărilor externe. UE a trecut peste momentul divizării în chestiunea Irakului. În ultimele luni, şefii europeni chiar au lucrat în comun la probleme precum Iran şi ajutorul de dezvoltare pentru Africa. Au început de asemenea să reclădească relaţiile cu SUA, ajutate şi de tonul mai constructiv al Washingtonului. Dacă liderii UE au voinţa politică necesară, ei pot merge mai departe pe aceste baze, chiar şi fără crearea postului de ministru de Externe promis prin Tratatul constituţional.

Pe termen scurt, voturile pentru „Non" şi „Nee" vor da înapoi planurile de reformă economică ale UE. Guvernul francez a interpretat votul negativ ca o respingere clară a unei uniuni orientate spre liberalizare, spre exemplu propunerea de directivă pentru servicii. Se cere de asemenea Comisiei Europene să aducă în prim-plan o serie de măsuri pentru „Europa socială". De exemplu, o idee vehiculată era ca Franţa să susţină o directivă prin care companiile să-i consulte obligatoriu pe angajaţi înainte de a vinde sau închide o sucursală.

© V. Dorolţi

Franţa ar putea chiar propune ca un grup principal de ţări din zona euro să-şi armonizeze politicile fiscale şi protecţia socială. Totuşi, succesul unui grup integraţionist este departe de a fi garantat: Franţa şi-a pierdut autoritatea morală, iar alte ţări ar putea refuza să o urmeze.

Franţei îi lipseşte abilitatea de a impune noi măsuri sociale şi protecţioniste asupra restului Europei. Riscul real nu este ca Franţa să forţeze în direcţia unor politici economice mai integrate, ci mai degrabă să blocheze reformele necesare. Totuşi, pe termen lung, situaţia ar putea fi mai puţin neagră. La Berlin este probabilă o schimbare de gardă, iar la Paris, odată cu retragerea lui Chirac, ar trebui să avem un executiv mai favorabil reformei. Regulile de vot din Tratatul de la Nisa vor continua să îngreuneze deciziile şi un acord cu privire la măsuri legislative importante. Dar reformele cruciale referitoare la piaţa muncii şi pensii trebuie făcute la nivel naţional.

Alasdair Murray *este director adjunct al CER.*

traduceri de Cristian GHINEA

Iulia MOŢOC

Războiul şi etica reconstruirii naţiunii în Irak

● **Noah Feldman, *What we owe Irak – war and ethics of Nation-Building*, Princeton University Press, 2004.**

Noah Feldman este profesor de Drept la Facultatea de Drept a NYU. El a fost *Senior Constitutional Adviser* al Autorităţii Provizorii din Irak şi este una dintre cele mai mediatizate personalităţi americane în problematica Irakului şi a Orientului Mijlociu. Înainte de *What we owe Irak – war and ethics of Nation Building* a mai publicat o carte comparativă a regimurilor politice islamice, *After Jihad: America and the Struggle for Islamic Democracy,* în 2003, ambele fiind *best-seller*-uri politice ale anilor respectivi.

Problema fundamentală pe care o pune cartea lui Feldman depăşeşte chestiunea Irakului şi vizează toate spaţiile politice care mai poartă simbolic numele de stat, dar în care domneşte anarhia. Cum se poate reconstrui o naţiune, în aceste condiţii?

Conceptul central al cărţii, împrumutat de la Robert Nozick, în memoria căruia este scrisă cartea, este cel de „asociaţii protective". Nozick utilizează acest concept pentru a descrie modul în care, într-o manieră experimentală, oamenii în starea de anarhie se organizează pentru a supravieţui. În aceste condiţii, toţi oamenii au nevoie de cineva care să-i protejeze şi sînt forţaţi să intre în aceste asociaţii protective. În mod natural, adaugă Feldman, în condiţii de anarhie, oamenii se regrupează în jurul identităţilor religioase sau etnice. În condiţiile în care e imposibil să asiguri securitatea unui stat şi starea de anarhie se menţine, aceste regrupări devin şi mai puternice. De aceea, datoria morală cea mai importantă a statelor care participă la construirea unei naţiuni este să menţină securitatea.

Feldman îşi începe cartea prin a descrie necesitatea unei abordări morale a reconstruirii unei naţiuni. Cazul Irakului, ca şi alte cazuri contemporane, sînt diferite de exemplele cunoscute ale Japoniei şi Germaniei de după război. Acestea din urmă atacaseră SUA, care a purtat un război defensiv contra lor. Dimpotrivă, scrie Feldman, Irakul a fost o operaţiune americană pur deliberată. Construcţia unei naţiuni în timpurile contemporane presupune o abordare nouă, morală, scrie Feldman, în care „să existe o dimensiune normativă clară a obiectivelor care trebuie atinse, mijloacelor şi atitudinilor care trebuie abordate în acest proces şi o evaluare realistă a şanselor de succes şi de eşec".

Este imposibil să urmezi o atitudine în politica internaţională care să nu presupună o etică

În primul capitol al cărţii, Feldman demonstrează că este imposibil de urmat astăzi o atitudine în politica internaţională care să nu presupună o etică. Logica exclusivă a interesului naţional care a dominat războiul rece a eşuat după sfîrşitul acestuia şi evenimentele tragice din 9/11 au demonstrat-o. Feldman distinge între două tipuri de interpretări folosite pentru a reduce pericolul terorist. Prima este cea a „războiului contra terorismului", ce îşi propune să creeze state stabile şi puternice care pot lupta cu teroriştii. Acest tip de argumentaţie porneşte de la premisa că statele slabe sînt cele care determină apariţia terorismului, de exemplu cazul rebelilor din Sierra Leone. Pornind de la această premisă tot ce este necesar este fortificarea guvernelor: Columbia ar putea în acest fel să lupte mai bine cu FARC, aşa cum Peru ar putea să combată mai eficient *Sendero Luminoso*. Pentru Feldman, această logică nu este suficientă. Nu numai statele slabe nasc terorismul, dar şi statele ilegitime din punct de vedere democratic.

Dacă războiul rece a determinat SUA să susţină state ilegitime din punct de vedere democratic, această logică a devenit dificil de justificat după sfîrşitul războiului rece, atît din punct de vedere etic, cît şi din punct de vedere practic. Cum poate fi recrearea naţiunii irakiene legitimă din punct de vedere moral, dacă se urmăresc în exclusivitate interesele altor state, şi în special ale SUA? Tensiunile dintre interesele americane şi cele irakiene trebuie abordate în termeni morali, susţine Feldman. Riscul de a nu proceda în acest fel este acela de a produce ceea ce Michael Ignatieff denumea ca eforturi „uşoare" *(lite)* de a reconstrui naţiunile în Bosnia, Kosovo şi Afganistan.[1]

Ideologia imperiului şi a paternalismului colonialist este analizată în al doilea capitol. Ideea principală a Convenţiei de la Haga din 1899 era aceea că statul care ocupa conferea poporului ocupat dreptul de a alege modul de guvernare. Regimul se modifică odată cu apariţia Ligii Naţiunilor, în care statul ocupant era responsabil pentru viitorul poporului ocupat. Era asumat că acesta din urmă e incapabil să se îngrijească de propria sa dezvoltare politică.

Feldman propune ca statul ocupant să aibă temporar autoritatea de a conduce politic poporul ocupat, mai exact, pînă la alegeri. În această perioadă, el trebuie însă să garanteze alte drepturi, ca dreptul la libertatea cuvîntului şi de asociere, şi participarea activă în guvern a cetăţenilor, pentru ca aceştia să-şi poată defini propria formă de organizare politică. Comisia de Construcţie a Păcii propusă de Secretarul general ONU, în cadrul reformei ONU, pare a urma principiile propuse de Feldman. Pornind de la constatarea că jumătate dintre statele care au încheiat o perioadă violentă nu au reuşit să menţină pacea pe termen mai lung, Comisia de Construcţie a Păcii ar urma să ajute statele să amelioreze această tranziţie.

În sfîrşit, capitolul final are în vedere chestiunea alegerilor în Irak. Propunerile lui Feldman par a fi confirmate de rezultatele alegerilor şi de evoluţia politică de acolo. Feldman consideră că s-a discutat prea mult despre necesitatea ca alegerile să reflecte voinţa tuturor comunităţilor şi prea puţin despre reprezentativitatea şi puterea, deseori arbitrară, a liderilor fracţiunilor înregistrate pentru alegeri. În acelaşi timp, aceste alegeri nu reprezintă decît o etapă intermediară în procesul de reconstrucţie a Irakului.

Într-adevăr, acum, la cîteva luni după alegerile care au fost încununate de succes, comisia parlamentară ce va propune o constituţie este formată din şiiţi (60% din populaţie, dar subreprezentaţi la guvernare chiar înainte de regimul lui Saddam Hussein), sunniţi, kurzi şi creştini, reprezentaţi proporţional. Planează întrebări fundamentale, ca de exemplu: vor fi preşedinţia Irakului, poziţia de prim-ministru şi celelalte poziţii din guvern determinate pe o bază identitară? Ce se va întîmpla cu contractele guvernamentale?[2] Există în continuare o mare neîncredere între aceste grupuri.

Cartea lui Feldman semnalează aceste probleme. Scrisă într-un stil concis, clar şi viu, are meritul de a reintroduce discursul moral în problema ocupaţiei, de a face diferenţieri nuanţate între diferitele tipuri de ocupaţie şi de a veni cu propuneri concrete, nu numai pentru cazul Irakului, dar şi pentru alte state a căror tranziţie a fost sau este monitorizată de ONU, ca Somalia, Bosnia, Kosovo, Timorul de Est sau Afganistanul.

1. M. Ignatieff, *Empire lite*, Penguin, Canada, 2003.
2. „Iraq: Democratic engine is just not starting", F. Biedermann, IPS News.

Filon MORAR

Ce mică e lumea mare!

– jurnal de bord al navigării prin globalizare –

● **Thomas L. Friedman, *The world is flat. A brief history of the twenty-first century*, Farrar, Straus and Giroux, New York, 2005.**

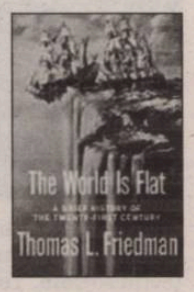

Fiind jurnalist, editorialist de politică externă la prestigiosul cotidian *New York Times,* autorul are un reflex spre reportaj (care i-a şi adus trei premii Pulitzer), interviuri şi cunoaştere directă prin contacte şi impresii de la faţa locului. În această cheie sînt scrise cele trei *best-seller*-uri ale sale, a căror temă de fond o reprezintă globalizarea. Dacă în *From Beirut to Jerusalem* (1989), în *The Lexus and the Olive Tree* (1999) – *(Lexus şi măslinul*, tradus în română de Adela Moţoc, editura Fundaţiei Pro, 2001) sau *Longitudes and Attitudes* (2002), e vorba în principal de Orientul Mijlociu şi de tensiunea dintre modernitate şi tradiţii, globalizare şi localism, *The World is flat* e pur şi simplu o apologie şi o pledoarie pentru globalizare.

Friedman vrea să ne convingă că globalizarea este un fenomen fascinant, irezistibil şi, într-o anumită măsură, implacabil, asemenea destinului. De la telegraf la Internet, sîntem din ce în ce mai aproape unii de alţii. Lectura îţi lasă impresia că cei ce rămîn în afara globalizării sau încearcă să îi reziste îşi vor atrage în viitor privirile mirate şi compătimitoare cu care am privi acum un trib izolat, încremenit în trecut şi tradiţii, de pe malul Amazonului sau din Africa ecuatorială.

Pămîntul e rotund. Ba e plat!

Cartea este un jurnal de călătorie, scris de un explorator care descoperă o lume nouă, lumea globalizării. Alegoria călătoriei iniţiatice-revelatorii este prezentă peste tot. În fond, metoda lui Friedman este de a pune cap la cap impresii de călătorie din India, SUA, China, pe care le coroborează cu interviuri şi discuţii cu moguli din companiile internaţionale, cu politicieni, manageri şi inventatori. Însăşi coperta cărţii este edificatoare: două corăbii care se află pe punctul de a se prăbuşi în hăul ce pare a fi sfîrşitul lumii, ilustrînd vechea credinţă că pămîntul este plat. Au militat degeaba Copernic, Giordano Bruno şi Galileo Galilei pentru sistemul heliocentric? Friedman ne spune că un adevăr geografic şi fizic este contrazis, în timpurile globalizării, de un adevăr economic şi politic.

Friedman vrea să ne convingă că globalizarea este un fenomen fascinant, irezistibil şi, într-o anumită măsură, implacabil, asemenea destinului

Dacă după călătoria lui Magellan a devenit clar că pămîntul e rotund, pentru Friedman, după călătorii cu mai multe avioane intercontinentale, e clar că pămîntul e plat. Mai precis, forţele globalizatoare, precum Internetul, lanţurile de aprovizionare globale, motoarele de căutare, tehnologia *wireless* ş.a. au un rol nivelator.

Poveştile globalizării

Stilul este romanesc, pigmentat cu inserţii de citate, frînturi de discuţii personale şi imagini fotografice, relatări, senzaţii şi impresii. Episoadele redate, asemenea unei povestiri, aduc cu povestirile din *1001 de nopţi,* în variantă modernă. Sînt în egală măsură interesante povestea *eBay* (105 milioane de utilizatori din 190 de ţări care vînd sau cumpără produse prin Internet, de 35 de miliarde de dolari pe an); povestea cu Colin Powell, fostul secretar de stat american, care îşi contacta personal oriunde pe glob omologii sau subalternii prin e-mail, Internet sau telefoane mobile prin satelit; povestea UPS (care transportă zilnic 13,5 milioane de pachete cu 88.000 de maşini, camioane şi motociclete şi 270 de avioane); povestea HP (142.000 de angajaţi în 178 de ţări), povestea *Google* (1 miliard de căutări procesate pe zi, anul trecut), povestea Dell (150.000 de computere vîndute zilnic).

Nu te poţi împiedica să te întrebi unde sîntem noi în toată povestea asta. Ca român, lectura cărţii te incită să-ţi pui problema cum este integrată România, cu doar 23 de utilizatori de Internet la mia de locuitori, în fluxurile globale. Chiar şi în cadrul oferit de clasica teorie a lui Ricardo, a avantajului comparativ, e greu să îţi dai seama care sînt domeniile în care România se poate specializa în Europa şi în comerţul mondial. Citindu-l pe Friedman cu România în minte, gîndul nu îţi zboară la neanderthalieni, dar ajunge uneori pe malul Amazonului.

Cu un BitDefender nu se face primăvară

Cam în acelaşi timp cînd Friedman fusese uimit de ceea ce văzuse în India, am fost cu un grup de jurnalişti americani în România. Am fost la sediul BitDefender, amplasat în hala unei foste fabrici de armament, într-o clădire care pe dinafară arăta ca orice construcţie comunistă. Înăuntru am avut cu toţii o surpriză (eu aflasem de ei prin Internet). Hala fusese reamenajată într-un spaţiu de lucru modern, în care zeci de tineri vorbeau perfect engleza la telefon sau prin Internet cu clienţii firmei, care aveau programe antivirus instalate în computerele lor peste tot în lume. Am fost mîndru: o firmă românească tocmai depistase în timp record cel mai periculos virus nou apărut şi îi găsise, tot prima în lume, antidotul. Totuşi, deşi fascinaţi de ce văzuseră, nici unul din jurnaliştii străini nu a reuşit să publice un articol pe această temă. Îmi spuseseră de la bun început că *board*-urile lor editoriale nu sînt interesate decît de un număr de teme asociate României: copiii străzii, corupţia, performanţele macroeconomice şi, eventual, Dracula. BitDefender nu era deajuns să schimbe o percepţie generală.

Se spune că un ghiocel poate vesti primăvara. În orice caz, operaţiunea de *rebrand* de ţară trebuie să aibă în vedere că, deşi a treia limbă vorbită la Microsoft este româna, iar softiştii români sînt consideraţi printre cei mai buni din lume, Friedman nu a venit în România să îşi caute subiecte pentru cartea sa dedicată celor ce au ştiut să se adapteze forţelor globalizării. Exemplele din Europa de Est pentru ţări integrate globalizării şi cu potenţial uman şi tehnologic sînt Polonia şi Ungaria, atinse oricum tangenţial.

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Inocența iubirii

„Cît timp este de cînd te-ai împreunat cu pîrîtul?“, sună întrebarea judecătorului. Privi speriată la el, apoi se uită la mamă-sa, reținu maliția ozitatea holteiului, și nu știu ce să răspundă în primul moment. „Păi, cît să fie, spuse încet și timid, mai mult murmurînd pentru sine, încercînd să-și readucă aminte prima întîlnire cu Paraschiv, păi să fie ca la șapte luni, în dulcele Sîmpietrului, cu vreo cinci zile pînă în sfinții Arhangheli“. Privi din nou speriată la mamă-sa, așteptînd un gest, un semn, un cuvînt de încuviințare, dar nu veni, și atunci își puse privirea în pămînt, se înroși ca focul, iar nesiguranța, frica îi dădeau frisoane, tremura ca frunza, transpira, și-ar fi vrut să intre în pămînt.

Îl știa pe Paraschiv de copil, de cînd păștea vacile împreună pe izlazul satului. De atunci îl îndrăgise, dar el n-a băgat-o în seamă decît atunci cînd i s-au rotunjit sînii, cînd s-a mai înălțat și-a devenit fată de măritat. Atunci a început să-i ațină calea: la fîntînă, în pădure cînd mergea după lemne, seara cînd o trimetea tată-său la cîrciumă după cîte-o ulcică cu vin. La biserică n-o scăpa din ochi toată slujba, iar la horă o trăgea la dans și n-o lăsa să danseze cu alții. Și-o strîngea în brațe, și îi strivea sînii, și-o mîngîia cu tandrețe, și-o săruta cînd, în vîrtejul dansului, bătrînii satului îi scăpau din priviri. Cu ochii albaștri ca două mărgele, cu părul bălai, Dina era curtată de toți băieții satului, dar ea numai pe Paraschiv îl îndrăgise și numai pe el îl lăsa s-o ceară la dans. Într-o zi i-a ținut calea în pădure și atît i-a bătut capul, și-a măglisit-o cu vorbe frumoase: ba că-i cumpără basmale și mărgele de la oraș, ba c-o ia de nevastă, ba că-i face case, că l-a lăsat s-o strîngă-n brațe, s-o pupe, s-o pipăie. Dar cînd i-a ridicat rochia s-a speriat și-a fugit tremurînd toată și întrebîndu-se „ce-o mai vrea și Paraschiv ăsta, de nu-mi dă pace?“

Într-o seară a bătut la poarta mare. Era singură în casă, ai ei fiind plecați la tîrg. Și n-a știut ce să facă. Să deschidă și să-l lase să intre? Sau să-i strige să-și vadă de drum? Dar, minte de copil prost, l-a poftit să intre. „Ce vrei tu, mă Paraschive, de la mine?“, l-a întrebat, în timp ce se așezau pe lavița din bucătărie. N-a primit nici un răspuns, căci Paraschiv al ei a început s-o sărute cu foc și s-o înghesuie și s-o frămînte și s-o strîngă, grăbindu-se să ajungă „acolo“. Din nou n-a știut ce să facă, din nou n-a știut ce să zică și s-a lăsat în voile lui. Cînd s-a trezit era singură, iar zgomotul din curte o avertiza că ai ei se întorseseră de la tîrg. Le-a ieșit înainte, toată fistîcită, toată roșie. Nimeni n-a pus nici o întrebare, așa că n-a povestit nimic. Apoi Paraschiv a început s-o ocolească și să n-o mai cheme la dans și s-o privească cu indiferență și și-a găsit chiar pe alta. I-a fost ciudă și-ar fi vrut să-l tragă deoparte și să-i spună cît îl îndrăgea sau măcar să-i amintească de promisiunile din pădure sau de măgliselile din bucătărie. N-a avut curaj.

Zilele treceau, iar corpul începuse să n-o mai asculte; cel mai tare o speriau burta, care creștea, stomacul, care cerea întruna de mîncare. A încercat să se încingă cît mai strîns și să se ascundă. Iar frigul iernii, iia, tivilichia, giubeaua au tot ajutat-o să-și poarte „rușinea și ponosul“ sub aparențele fecioriei. A devenit tăcută, sfioasă, fugind de toți și de toate.

Văzînd-o peste gard, într-una din zile, vecina Voica i-a strigat: „Ce-i cu tine, Dino, o duceți bine, de ai burta mare, sau te-a îmborțoșat și pe tine vreunul?“ S-a speriat și-a alergat la mă-sa s-o întrebe dacă dintr-un sărut se nasc copiii.

Acum era la judecată și nu înțelegea cum Paraschiv al ei devenise atît de repede un altul. Cum dragostea lor de astăvară se topise o dată cu venirea iernii, lăsînd în urmă un suflet inocent ce abia aflase cum se „fac“ copiii.

libertatea de impresie

O seară ciudată

Fiindcă a mai trecut ceva timp de la atentate, cred că pot să povestesc și o întîmplare „colaterală“ din acea zi de 7 iulie. A fost o zi extrem de agitată în Londra, inclusiv pentru mine. Am mers pe jos foarte mulți kilometri, pentru că nu circulau nici metrou, nici autobuze. Am ieșit seara tîrziu de la BBC, unde, lesne de bănuit, asupra creierelor noastre de jurnaliști se abătuse un adevărat bombardament informațional. Tot pe jos, spre casă, după vreo trei kilometri de marș, mi s-a făcut sete. Mi-am zis că după așa o zi, merit și eu o bere. O s-o cumpăr de la magazin și o s-o beau acasă, mi-am spus, ca să nu mai pierd vremea și banii de unul singur, prin cîrciumi. La primul magazin deschis erau vreo 12 feluri de bere la rece. Am dat să deschid frigiderul cînd... un vînzător vigilent mi-a sărit în întîmpinare: „Mi-e teamă, domnule, că nu vă pot da bere“. O clipă m-am întrebat, surprins, ce legătură poate fi între atentate (care nu-mi mai ieșeau din minte) și consumul de alcool. Vînzătorul mi-a arătat ceasul. Era 11 și 5 minute. Mi-a spus că e o regulă. Parcă mi-am amintit și eu ceva. OK, dacă de la magazin nu se poate, atunci mă duc la cîrciumă și o beau acolo. Primul local care mi-a ieșit în cale era însă unul arăbesc și mi-am zis că nu e cazul (cine știe pe ce bombe ajung banii mei). Ceva mai încolo era un *pub* englezesc în care însă se puneau deja scaunele pe masă. Mai departe, la o *pizzerie*, chelnerița mi-a spus că nu mă mai poate servi. Din ce în ce mai enervat, am făcut stînga împrejur, pentru că, înainte, strada, destul de întunecată, nu mai promitea nimic. Am trecut iarăși pe lîngă arabii care beau și mîncau de zor și m-am oprit la un restaurant chinezesc. Acolo, mi s-a explicat că mai pot comanda mîncare, nu însă și bere. Și tot așa, încă în vreo două locuri. Nimănui nu-i putea trece prin minte că există cineva care nu știe regula de fier a Marii Britanii, iar eu nu pricepeam că am o lacună informațională gravă. Și pentru că, uneori, setea e mai tare decît principiile, mi-am luat inima-n dinți și am intrat la arabi. Nici n-am apucat să deschid bine gura, că dinainte mi-a și fost pusă o bereee.. rece ca apa de izvor. În aer plutea un fum ușor parfumat de la o narghilea din care trăgea o femeie așezată la bar, îmbrăcată cam sumar pentru obiceiurile arăboaicelor, fie ele și din Londra. L-am întrebat pe cel ce părea a fi patronul, cum se face că toate celelalte restaurante se închid, în vreme ce al lor e încă deschis. Mi-a spus că ei au licență specială, fără de care nu poți vinde alcool după 11 seara, în întreaga Mare Britanie. Atunci mi-am amintit și eu celebra interdicție de care auzisem, cred, de la comentatorii meciurilor de fotbal care au mai transmis de prin Anglia. O regulă instituită acum vreo 40 de ani, care enervează pe toată lumea (și care, fie vorba între noi, nu i-a scăpat pe britanici nici de bețivi, nici de celebrii huligani). Sigur, m-am întrebat (nu l-am întrebat însă și pe patron) cum de tocmai arabii aveau licența care-i excepta de la regulă. Situație despre care aveam să constat ulterior că e valabilă în mai multe locuri. Cu tot Islamul lor antialcoolic, arabii au cîrciumile deschise pînă tîrziu, spre deosebire de englezi, care se duc acasă după ce au băut contra cronometru înaintea fatidicei ore 11. Revenind însă la oile noastre (de fapt, la oile arabilor, din care fac un kebab foarte bun și care, după berea rece, a fost de nerefuzat), am văzut, la un moment dat, cum femeia cu narghileaua se ridică și se îndreaptă spre ringul de dans, în acordurile unor lăutari răsăriți de cine știe unde. Mesenii au început să bată din palme în ritmul muzicii, în timp ce femeia a pornit a-și undui brațele, a-și mișca buricul și a-și cutremura fesele. Patronul a revenit lîngă mine și a început să-mi explice că nemernicii care au comis atentatele din acea zi sunt niște indivizi fără creier, care au lovit de fapt în întreaga lume, pentru că printre victime sunt și mulți arabi, „ceea ce e de neiertat“. Femeia dansa tot mai aprins și arabii de la mese păreau tot mai excitați, fredonînd în limba lor cu multe „h“-uri. M-am extras ușor năuc din acel loc, ca dintr-o cutie cu miracole.

Londra, 18 iulie 2005

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

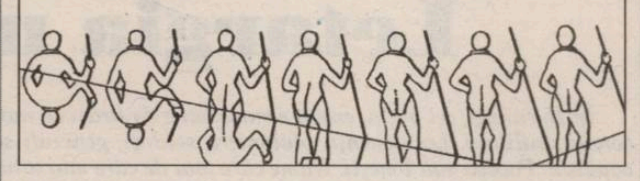

O Bridget Jones hiperactivă

Autoarea deja celebrului *Jurnal al lui Bridget Jones* (plus *Bridget Jones: La limita rațiunii)*, Helen Fielding, a mai lansat un roman, apărut de curînd la Editura Polirom: *Olivia Joules și imaginația hiperactivă* (București, 2005, traducere de Dora Fejes). Titlul mi s-a părut incitant, plus cu necesara doză de umor, și, fiind o fană a Bridget-ei Jones, m-am repezit să-l iau. Romanul începe bine, pe linia așteptată (întîmplări avînd în centru personaje feminine pe cale de a-și construi atît o carieră cît și o idilă, într-un soi de criză existențială, cu multe calități, mult umor și defecte scuzabile): Olivia Joules este o *free-lancer*-iță la un ziar londonez și o revistă mondenă, căreia îi plac, în special, subiectele „internaționale“, precum și să călătorească în locuri exotice și periculoase, gen Sudan, și are un defect ce pare, pentru început, simpatic: vede spioni, conspirații și teroriști peste tot. De aceea, nu pleacă niciunde fără ceea ce ea numește trusa de supraviețuire; aceasta conține, printre altele, „o lumînare comestibilă, un prezervativ pentru colectarea apei, o busolă în miniatură și o mică rachetă de semnalizare“. Ciudat, poate, dar, posibil de catalogat, de către cititorul permisiv, drept o excentricitate inofensivă. Scuzabilă, pentru personaj, cu atît mai mult cu cît, cu cîteva pagini înainte, Olivia declarase, în totalul meu asentiment, de ce îi plac camerele de hotel: „1. Atunci cînd intrai într-o nouă cameră de hotel nu mai aveai trecut.(...) 2. Viața la hotel era aproape Zen prin simplitatea ei: garderobă redusă, număr redus de obiecte personale. 3. Hotelurile erau anonime.(...) 5. Problemele mărunte ale vieții cotidiene erau rezolvate de alții“. Toate astea se întîmplă în primele 20 de pagini, care, probabil, mi-au mers cel mai mult la inimă: în ele, Olivia Joules aduce cel mai mult cu Bridget Jones, ziarista ușor neîndemînatică și nu foarte contaminată de aspectele superficiale și mondene ale profesiei, sătulă să scrie articole nesemnificative și dornică să facă, în sfîrșit, ceva care „să conteze“.

După care, romanul lui Helen Fielding începe seria șocurilor: aflăm, întîi, că atunci cînd avea 14 ani, Olivia, pe adevăratul ei nume Rachel, asistase la moartea tragică, într-un accident de mașină, a mamei, tatălui și fratelui ei; mai tîrziu, aflăm că ziarista cu imaginație hiperactivă îl bănuiește pe proaspăt cunoscutul Pierre Ferramo, creatorul unei celebre creme și producător de filme, ca fiind... nimeni altul decît Osama Bin Laden. De aici, romanul capătă – în viziunea autoarei, probabil – o turnură serioasă, și în viziunea cititorului cu alte așteptări, asemeni mie, o tentă de bandă desenată. Olivia devine un fel de eroină de joc pe computer, care-și achiziționează alte echipamente de urmărire (un inel cu oglindă retrovizoare, o cameră de fotografiat minisculă) și de apărare (un ac de pălărie, în bună tradiție britanică, așa cum a învățat-o mama ei). Romanul devine, dintr-o metanarațiune de suspans, un adevărat *thriller* de spionaj, atunci cînd ziarista noastră chiar asistă la un atac terorist îndreptat asupra celui mai mare vas de pasageri din Miami; și nu numai atît, chiar salvează din oamenii căzuți în apă.

Din acest moment încolo, ieșim complet din atmosfera Bridget Jones-iană, cît și din limitele imaginației hiperactive. Olivia găsește un microfon și droguri în cameră, în jurul ei încep să moară unii și alții, și în final, culmea incredibilului, este chiar racolată de FBI – care o trimite într-o misiune: și anume, tocmai în cea a prinderii suspectului așa-zis creator și producător. Asemenea Larei Croft sau lui James Bond (cu care, singură, eroina se tot aseamănă), Olivia scapă din toate încurcăturile, cu metode tipic feminine (în scena forte reușește să-i termine pe teroriști desfăcîndu-și sutienul, în care avea ascunse tot soiul de arme secrete), devine agent FBI, și, așa cum ne-am aștepta, se și îndrăgostește de agentul FBI care a păzit-o de-a lungul peripețiilor ei.

Probabil că Olivia Joules este varianta Bridget Jones a epocii următoare atacurilor teroriste, unde nu mai e loc de neprofesionalism fermecător și ezitări afectuoase. Din păcate, perfecțiunea Oliviei nu este la fel de savuroasă ca imperfecțiunile Bridget-ei. Probabil, trebuie să mai treacă un timp ca să fie loc, în acest nou val eroic, și de mai multă detașare ironică, și, pînă la urmă, de umanitate firească.

CULTUL EROILOR

Stela GIURGEANU

Letargia nu naşte eroi

În Bucureşti, cel puţin, există o sumedenie de străzi cu nume sonore, militare. Locotenenţi, plutonieri, soldaţi, generali sau căpitani. Popeşti sau Ioneşti. Nume care mai de care mai uitate, sau mai ignorate, străzi pe care azi ne plimbăm, ne dăm întîlniri sau pe care le trecem, pur şi simplu, în drum spre serviciu. Cum problemele noastre cotidiene nu ne mai lasă nici timp, nici chef, de ce ne-ar mai interesa azi *cine a fost Erou Ion Scorţan sau Locotenent Radu Robescu? Pentru că* azi *tinerii, în afara faptului că aşteaptă cu disperată bucurie anul de graţie 2007, cînd armata nu va mai fi obligatorie, la prima ocazie, pleacă dintr-o ţară pe care o denumesc ironic „a tuturor posibilităţilor". Pentru că* azi, *dacă îţi întîlneşti compatrioţii prin străinătate, te faci / se fac a nu te vedea, iar dacă în ţară îi întrebi de ţară, majoritatea încep să îţi răspundă de salariile mici şi de taxele mari, de pensiile care nu mai ajung şi de hoţii de guvernanţi. Iar în condiţiile acestui* azi *cinic, pe care însă ni-l asumăm apatic, înjurîndu-l în particular, nici nu mai este de mirare că nu mai credem în eroi şi în poveştile de odinioară, cum că România ar fi fost pentru unii mai mult decît „ţara tuturor posibilităţilor" şi că aceia au considerat-o ceva la fel de valoros ca viaţa. Un singur lucru credem: tocmai din cauza asta au ajuns să aibă azi doar o zi uitată şi, din cînd în cînd, un nume la cîte un capăt de stradă.*

Eroismul ca tabu

Perimat, în timpul comunismului, ca de altfel majoritatea valorilor româneşti, schimonosit şi scos în afara credibilităţii de un continuu post-decembrie tulbure în care ideea de erou este în permanenţă refuzată şi de neconceput, patriotismul românesc s-a delimitat în timp de statutul de sentiment, fiind redus în prezent la dimensiunile unui cuvînt, banal în semnificaţie, devenit chiar ceva desuet, pentru că nimeni nu mai consideră că are de ce crede în el, un cuvînt care se mai pronunţă, dar doar în surdină şi doar în cercuri restrînse, la colţurile unor sărbători decretate prin lege a fi, nu impuse de Uniunea Europeană, că nu ar da bine, ci, mai diplomatic, aliniate valorilor europene. Dacă însă noi nu mai credem, înseamnă că ei nu au existat?

Mai există eroi?

forum: www. fanclub. ro / mai *exista eroi?*

memetShol
ba io am o heroinca mancavas: o chiama nikita si e cia mai tare

MiG29
Ierou meu din copilarie iera Ciac Noris. De cand am vazut filmu ala Delta Fors in care ielibera iel nejte ostateci dintr-un avion, am devenit admiratoru lui. Ma tzinut ceva...

memetShol
da de bruzli si cichi cian ce sa mai zic? iera adevarati ma.

MiG29
Cichi cian imi placea, da bruzli nu prea. Mai imi placea de unu nu mai jtiu cum il cheama da juca intr-un film cu niehte comando care deji erau numa 3 omorau vreo 200 de inamici shi buleau un laborator de facut droguri. O perioada meam facut freza ca asta...

danone
eroul meu e Oribilul Mosh

Necko
Eroul meu din copilarie era o erou-a. Era Zoia Cosmodemianskaia. Ma, ce am mai plins cind au spinzurat-o! Dupa aia mi-a trecut.

Oribilul Mosh
Necko, intra putin in detaliu! Cine era Zoia Cosmodemianskaia? Am auzit des vehiculandu-se acest nume, stiu ca si un liceu se numeste asa... dar nu am stiut niciodata ce si cum.

Necko
Zoia Kosmodemianskaya a fost o eroina a rusilor, asa cum a fost la noi Ecaterina Teodoroiu. Citeva cuvinte despre Zoia: Intr-un sat din Rusia, nazistii s-au razbunat pe partizanii si au spinzurat o fata de 18 ani, Zoia Kosmodemianskaya. Au acuzat-o de sabotaj si au scris pe pancarta pe care i-au atirnt-o la git „a dat foc la case", apoi au dus-o la locul de executie. Ultimile ei cuvinte catre calaul neamt au fost „nu ne puteti spinzura pe noi toti cei 190 de milioane"...

superbiggy
In Decembrie 1989 a curs singele a mii de romani, copii, tineri si tinere, ROMANI. Pentru ca noi sa traim liberi. EI TOTI SUNT EROII MEI!

Ziua Eroilor

Decretată prin lege în 1920, schimbată şi modificată în semnificaţii în 1948, a fost repusă în drepturi în 1995. Însă despre marea sărbătoare naţională, Ziua Eroilor (care coincide cu Ziua de Înălţare), nu se ştie nici azi, la zece ani după (re)investire, mare lucru. Domnul George David, şeful biroului de relaţii publice din cadrul Oficiului Naţional pentru Cultul Eroilor, îmi spune că sărbătoarea Eroilor Neamului este aproape o necunoscută chiar şi pentru multe administraţii locale (primării, consilii administrative şi juridice), cele care, de fapt, sînt în măsură să o mediatizeze şi să o celebreze, darămite pentru restul populaţiei. „Cu toate că ziua de Înălţare a fost decretată prin lege Ziua Eroilor, fiind o sărbătoare naţională, din păcate acest lucru nu este cunoscut, nici de oameni, dar nici de autorităţile care ar trebui să o aplice." Ce ar însemna aplicarea unei asemenea legi? Atît o celebrare morală, mi se spune, prin organizarea de mici slujbe de comemorare în cimitirele militare, cît şi administrativ. Adică îngrijirea efectivă a monumentelor şi a mormintelor victimelor de război.

Oficiul Naţional pentru Cultul Eroilor – o instituţie, de fapt, veche

Sediul actual se află pe strada General Candiano Popescu (general despre care se ştie că a luptat în Războiul de Independenţă), într-o clădire surprinzător de generoasă, un castel care datează din 1906, fiind o copie a Cetăţii Poenari. „Castelul Ţepeş", după cum este denumit, se află într-un colţ destul de îndepărtat din Bucureşti, cu două steguleţe la intrare şi cu blazonul guvernamental.

„Cel care aude pentru prima dată de Oficiul pentru Cultul Eroilor se gîndeşte la o instituţie care proslăveşte eroii, sau o instituţie creată pentru a impune anumiţi eroi, conştiinţei publice."

Îmi întreb primul interlocutor, domnul George David, ce este, totuşi, nou înfiinţata instituţie guvernamentală şi care este rolul ei?

Despre „nou înfiinţata instituţie" aflu că este de fapt o continuitate, o reluare a societăţii „Mormintele Eroilor căzuţi în război", societate înfiinţată de către Regina Maria în 1919. Aflu că asemenea organisme sînt prezente în toate statele care au avut pierderi, încă de la încheierea Primului Război Mondial (Crucea Neagră, în Austria, Asociaţia pentru Îngrijirea Cimitirelor de Război, în Germania, Comisia pentru Mormintele de Război, în Anglia).

Cît despre scopul instituţiei, „nu este de a proslăvi anumiţi eroi, ci, în primul rînd, de a avea grijă de lucrurile concrete care au rămas de pe urma victimelor. Cimitire, morminte, monumente. În prezent, adunăm date din toată Europa, le centralizăm şi încercăm să alcătuim o bază de date şi o evidenţă a acestor lucruri concrete."

Cum România a pierdut, în cele două războaie mondiale, aproape un milion de militari şi civili, ţinerea acestei evidenţe s-a impus mai mult ca o necesitate, pentru o identificare ulterioară a celor care au murit. La nivel de naţiuni, acest lucru s-a materializat prin Tratatul de la Versailles, un document semnat de fostele ţări beligerante, care prevedea, printre altele, obligativitatea întreţinerii mormintelor ostaşilor îngropaţi pe teritoriile statelor respective, precum şi a operelor comemorative de război dedicate acestora.

Concretizarea prevederilor acestui act s-a materializat şi la noi, în anul 1920, cînd s-a stabilit ca Ziua Eroilor să fie sărbătorită cu prilejul Zilei Înălţării, România devenind astfel primul stat care i-a asimilat pe eroii străini celor naţionali.

Societatea, care îşi va schimba de două ori denumirea (devenind, în 1927, „Cultul Eroilor", iar în 1940, „Aşezămîntul Naţional Regina Maria"), a avut o activitate intensă, pornind de la sentimentul patriotic şi civic de cinstire a actelor de eroism naţional, manifestat prin oficializarea Zilei Eroilor, ajungînd, în anii interbelici, la construirea a numeroase monumente şi plăci comemorative în aproape toate localităţile ţării.

Conjuncturile istorice au făcut însă ca situaţia să se schimbe. La venirea comuniştilor, în 1945, aşezămîntul a fost desfiinţat, iar arhiva şi toate bunurile care aparţineau de el au trecut în subordinea Ministerului Apărării. La scurt timp, prin Decretul nr. 71/1948, din raţiuni politice, Ziua Eroilor a fost mutată pe data de 9 mai, abrogîndu-se astfel toate prevederile anterioare. În 1975, printr-un alt decret, data de 9 mai a fost sărbătorită în acelaşi timp cu Ziua Independenţei de Stat a României şi a Victoriei asupra fascismului. Sub comunişti, fără un departament specializat, ba mai mult, cu documentele închise într-un birou, activitatea de căutare şi identificare a celor dispăruţi în întreaga Europă s-a redus semnificativ, păstrîndu-se doar o vagă aparenţă de funcţionare, „cultul eroilor" fiind transformat în „cultul eroilor sovietici şi al luptătorilor antifascişti".

Periplul Eroului Necunoscut

În 1923, conducerea statului român a decis ca simbolul sacrificiului celor mulţi, căzuţi pentru patrie, să fie evocat de osemintele unuia dintre ostaşii anonimi de la Mărăşeşti, Mărăşti, Oituz, Tg.-Ocna, Jiu, Prahova, Bucureşti, Dobrogea, Ardeal şi Basarabia. Deshumarea şi ridicarea acestor rămăşiţe pămînteşti au fost urmate de aşezarea lor în zece sicrie de stejar, căptuşite cu tablă de zinc şi depuse în Biserica „Adormirea Maicii Domnului" de la Mărăşeşti. Alegerea sicriului cu osemintele Ostaşului Necunoscut a aparţinut unui elev de la Liceul Militar, orfan de război, care, în faţa celui de-al patrulea sicriu, a îngenuncheat şi a rostit: *„Acesta este tatăl meu"*.

A doua zi, sicriul cu Eroul Necunoscut, împodobit cu pînză tricoloră, a fost depus pe vagonul-platformă al unui tren special, cu destinaţia Bucureşti, iar pe 17 mai 1923, în prezenţa familiei regale, a membrilor Guvernului şi a unui numeros public, în Parcul Carol a avut loc ceremonia reînhumării. S-a oficiat serviciul religios, iar la miezul zilei sirena Arsenalului Armatei şi clopotele bisericilor vesteau coborîrea în lăcaşul de veci a Ostaşului Necunoscut. Timp de două minute, orice activitate publică a fost întreruptă.

În 1958, lăcaşul de veci a fost însă strămutat, în timpul nopţii şi în mare taină, la Mausoleul din Mărăşeşti, unde a stat pînă după revoluţie cînd, la 26 octombrie 1991, Eroul Necunoscut s-a întors din nou în Parcul Carol.

Pe urmele strămoşilor

„De la reînfiinţare avem frecvent asemenea cazuri", mai spune dl George David. „Sînt oameni care îşi caută strămoşii din motive sentimentale, dar şi din motive juridice. Recent, a venit la noi un cetăţean, rugîndu-ne să îi căutăm un străbunic despre care ştia doar că a plecat pe front în 1916, bănuind vag cum că ar fi murit în Bulgaria. Nimic altceva. Nefiind niciodată declarat mort, urmaşii lui nu puteau revendica anumite proprietăţi, pentru că nu aveau certificatul de constatare a decesului omului, deci nu puteau obţine actele de succesiune la moştenire."

Ce a urmat? Căutarea în arhivă. Se ştia că a murit în Bulgaria. Au fost cercetate documentele şi actele unităţilor româneşti care au luptat în acea perioadă pe teritoriul bulgar, s-au făcut săpături în arhive, descoperindu-se, în cele din urmă, fişa de înrolare a respectivului. Dar, din păcate, nu mai mult. „Mulţi au fost îngropaţi chiar pe locul unde au căzut şi abia spre 1925-1928 a început centralizarea în cimitire. Dar asta nu înseamnă că evidenţa s-a ţinut strict. De exemplu, în Dobrogea, unde s-a făcut un mare cimitir la Mircea Vodă, crucile fie erau din lemn, fie au fost scrise cu creionul... ele au dispărut, luînd cu ele şi numele celor îngropaţi. În Slovacia există alte situaţii: cînd s-au întors dinspre Vest unităţile militare, soldaţii au luat crucile de pe morminte să le ducă familiilor, lăsînd de asemenea multe morminte neidentificabile. Cea mai dificilă zonă de căutare este însă spaţiul ex-sovietic. Acolo, în afara faptului că nu s-a mai păstrat nici o evidenţă (nici în prezent nu există reglementări prea clare în această privinţă), cimitirele au fost distruse, unele din ignoranţă, dar cele mai multe intenţionat (cînd armata sovietică a pornit dinspre Stalingrad înspre Germania, unde a găsit cimitire le-a distrus, pentru că erau considerate cimitirele duşmanilor). În aceste cazuri nu avem ce face pentru că este vorba de gropi comune, iar ei, cei îngropaţi acolo, rămîn eroi necunoscuţi.

Cît costă să fii în centru la Bellu?

Poate nimic mai mult decît conştiinţa.

Domnul Ilie Schipor, şef de serviciu în ONCE, îmi spune că, din cauza lipsei de protecţie, Cimitirul Bellu, care avea şi o parcelă a eroilor, mai păstrează doar „vagi urme ale mormintelor ostaşilor români". Asta în timp ce parcelele ostaşilor francezi au rămas intacte, fiind delimitate şi îngrijite, protejate de autorităţile franceze. Fără o conştiinţă publică şi o protecţie autorizată, în timp, peste mormintele ostaşilor români, au apărut mormintele a diverşi oameni care, deşi nu aveau nimic de-a face cu eroismul, aveau foarte multe de-a face cu banii şi cu o ambiţie de neînţeles, oameni care au plătit efectiv pentru a ocupa un loc de veci cît mai central. Nu conta că acolo exista totuşi un mormînt militar. „Deocamdată nu am reuşit să avem o evidenţă foarte clară, pentru a putea spune cît la sută din mormintele de eroi au dispărut, dar mi-e teamă şi ruşine, într-un fel, în calitate de român, că peste 80% dintre ele au dispărut şi continuă să dispară."

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Adevărul despre minciuni

Mint. Eu mint. Un scurt inventar al oricărei zile dintr-o săptămînă mă face să constat că mint destul de mult, dar, de cele mai multe ori, e vorba de minciuni „tehnice“, care funcţionează asemenea unui colac de salvare.

Şapte dimineaţa, somn de cinci ore. O doamnă director şi, mai apoi, un domn deputat sună la telefon. O dată, de două ori, de trei ori. Au învins. Răspund strîmb şi mă pregătesc să rostesc prima minciună a zilei: „Nu, nu dormeam, eram sub duş, nu găseam telefonul...“. Ce să le spun altceva? „Da, doamnă, da, domnule, dorm, fir-ar al dracului să fie, dorm de rup, m-am culcat tîrziu, ca de obicei, la trei din noapte, şi în secunda aceasta îmi vine să vă rup mîna cu care ţineţi receptorul!“ Nu merge. Nici doamna director şi nici domnul deputat n-ar înţelege că există oameni care „funcţionează“ altfel. E inutil, aşa că mai bine arunc minciuna tehnică şi încerc să mai prind o oră de somn. Aici, însă, încerc să mă păcălesc pe mine, şi n-am nici o şansă. Somnul s-a dus, trebuie să mă ridic din pat şi să mă mint, cu ajutorul cîtorva ceşti de cafea, că am dormit destul şi că mi-e bine.

Urmează o serie întreagă de alte minciuni salvatoare. În primul rînd, cele din faţa oglinzii: că n-am cearcăne, că n-am riduri, că n-am albit chiar aşa de tare, că mai pot întîrzia vizita la stomatolog, că părul e la locul lui şi nici vorbă de început de chelie şi că, lucru foarte important, n-am făcut burtă. În lungul şir al minciunilor de la începutul zilei, un loc foarte important îl ocupă păcăleala cu greutatea şi cîntarul de baie. Nu, desigur, nu m-am îngrăşat, cîntarul e de vină, e prost calibrat sau aşezat aiurea pe gresia care e în pantă, nu se poate să fi pus pe mine trei kilograme în trei zile, de vineri pînă duminică, ce mama naibii!

Dacă e luni, e vremea să-l mint un pic pe Mircea (Mircea Vasilescu, redactor-şef *Dilema veche,* n.m.). „Textul nu e gata pentru că am fost plecat, am uitat, n-am avut computer, n-am avut Internet, n-am avut timp.“ Uneori, chiar aşa se întîmplă, alteori, îi trag cu minciunile salvatoare. Mircea nu crede, dar intră în joc şi mă minte, şi el, că nu e nervos şi că mai poate să aştepte pînă seara. Eu răsuflu uşurat şi mă gîndesc la minciunile următoare.

„Nu, draga mea, n-am primit nici un SMS la două noaptea, era alarma fixată aiurea, sigur că-mi face plăcere să ieşim la masă cu prietenii tăi şi, desigur, mă bucur enorm că vrei să dormi la mine şi astăzi. Da, desigur, domnule ministru, sînt încîntat să particip la simpozionul organizat de dumneavoastră avînd ca temă siguranţa circulaţiei pe drumurile publice, e o iniţiativă excelentă, nu vă faceţi griji, voi fi acolo, dacă nu se întîmplă ceva neprevăzut vin negreşit...“ Şi, evident, se întîmplă. Nimic neprevăzut, doar o lipsă teribilă de chef să-mi pierd timpul cu tot felul de prostii. Şi-atunci intervin minciunile salvatoare: că a fost ediţie specială, că l-au eliberat pe Cozma, că l-au

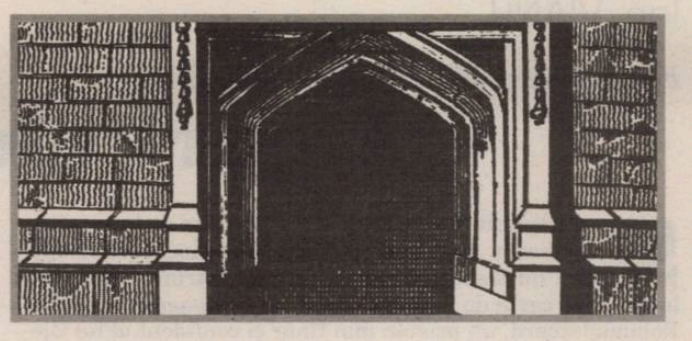

arestat pe Patriciu, că mi-a lovit un nătărău maşina în parcare sau că a trebuit să ajung de urgenţă acasă, ştiţi, vecinii, inundaţie... Odată, cînd situaţia era destul de gravă, am trîntit una cu hoţii care mi-au spart casa. A ţinut, desigur, am fost şi foarte convingător, pentru că se întîmplase la vecinii de vizavi, dar imediat după am făcut zece cruci cu speranţa că totuşi n-o să mi se întîmple niciodată.

Prin urmare, mint. De cele mai multe ori mint de lene. Cînd n-am chef să explic de ce sînt aşa cum mi se întîmplă să fiu, cînd sînt cinic, rău sau egoist. Mint cînd nu vreau să le spun celor din jur în cîte feluri şi de cîte ori m-a schimbat viaţa trăită pînă acum. Mint cînd mă doare sau atunci cînd mi-e bine şi mi-e frică să nu se termine foarte repede. De fapt, e mult mai simplu decît pare: minciunile mele mă salvează de fiecare dată cînd adevărul e prea departe, şi mă îngrop cu ele, puţin cîte puţin, în fiecare zi.

CUM DE NU NE-AM GÎNDIT CĂ A ÎNCEPUT OBIŞNUITUL TAM-TAM ÎN MINŢILE VIOLENT LOVITE DE UIMIRE?

● Iar am pierdut o ocazie de a ne afirma. În Finlanda s-a disputat un turneu de fotbal, cu 500 de echipe din toată lumea, care urma să consacre campioana lumii la fotbal în noroi. O repriză ţinea 13 minute, terenul era de 60/35 m, nu exista ofsaid, bocancii nu aveau crampoane, fiecare echipă număra 5 jucători de cîmp şi un portar, schimbările erau nelimitate... Un Mondial pe noroi – cum de nu ne-am gîndit? Dar nici nu mă aşteptam ca tocmai Finlanda cea curată şi cinstită să ne fure o asemenea idee pe care nu am avut-o. Nu mai ştii ce să crezi pe lumea asta. (**R. C.**)

● Călin Popescu Tăriceanu este primul demnitar din viaţa mea de cetăţean al României, trecut prin ocupaţii străine, inundaţii, secete şi cutremure, care include periuţa de dinţi printre ajutoarele de primă necesitate. Cred că putem spune că a început reforma. (**M. B.**)

● Obişnuitul vernisaj de miercuri de la Galeria Nouă; lume, lume, adică artişti & amici de artişti; ies pe trotuarul din faţă cu artista A.C. & artistul Ş.C., la o ţigară & o bîrfă; iese A.K. (artistă & curatoare) şi zice: „Ce bine arătaţi toţi trei, ca nişte snobi!“. La care noi (A.C., Ş.C. & a.l.ş.), în cor, răspundem: „Vaaai, mulţumiiim, mulţumiiiim!!...“. (**a. l. ş.**)

● Ca la fiecare mijloc de iulie, la Cîmpulung-Muscel s-au sărbătorit în week-end-ul trecut, cu circ şi tam-tam, „Zilele municipiului“. Muzici şi faze pînă mult după miezul nopţii, artificii, tot tacîmul. Şi, în afară de Holograf, atracţia sezonului se pare că a fost parada de maşini de epocă. Imaginaţi-vă două asemenea vehicule, conduse triumfător de poliţia locală, în aplauzele tîrgului: în primul o demoazelă cu jartiera la vedere şi cu portţigaret de 30 de cm, însoţită de matroana stabilimentului, în cel de-al doilea ceva băieţi de viaţă cu musteţi lipite. Desigur, la prima curbă, s-a stricat coşmelia şi masculii au prins a trage la manivelă sub ploaia de invective neaoşe şi curat postmoderne ale damelor. (**S. S.**)

● Mă alătur Magdei Mihăilescu *(Gândul* de luni, 18 iulie) spre a felicita Realitatea TV pentru difuzarea acelui documentar al inundaţiilor din anii '70, *Apa ca un bivol negru,* realizat de tinerii pe atunci Veroiu, Piţa, Gulea... Dacă nu mă înşală memoria, cenzura de partid a fost acerbă, veghind ca filmul să nu fie prea demoralizant, negativist, antistatal. În minţile ceauşiste, nu exista ceva mai antistatal decît o calamitate naturală filmată de oameni talentaţi. (**R. C.**)

Cu ochii-n 3,14

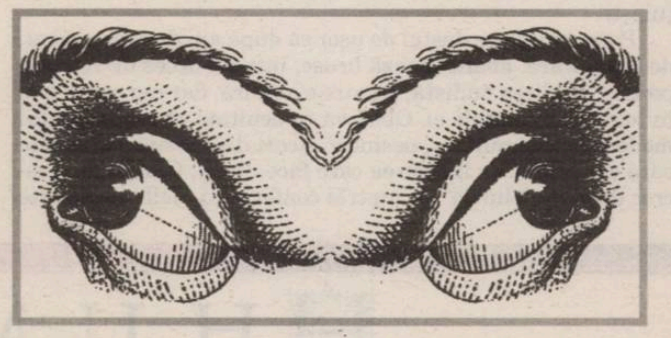

● Ştiaţi că... forma de singular a cuvîntului *chirpici* este *chirpicu'?* Sau cel puţin aşa crede dl Traian Băsescu (nu am nimic personal cu domnia sa, în unele momente îmi pare chiar simpatic!). Aflat în comuna Independenţa, în casa violent lovită de ape a unui sătean, dl preşedinte a spus, citez din memorie: „Aici nu se mai poate face nimic. S-a topit chirpicu'!“. Avînd însă în vedere că acest cuvînt, *chîrpici,* vine din limba turcă – *kirpiç* –, s-ar putea ca dl Băsescu să aibă dreptate! (**R. P.**)

● Cea mai puternică scenă a telejurnalelor din satul planetar: un elev din Leeds a recunoscut într-unul din teroriştii londonezi pe educatorul său, un tip exemplar, ani de zile, în bunătate şi hărnicie. Directoarea şcolii era şi ea stupefiată. Lumea e mereu în urmă cu un război şi are o uimire în plus. (**R. C.**)

SĂ NU MĂ ÎNŢELEGEŢI GREŞIT, SPER CA SINGURA CHESTIE CARE ÎŞI ARATĂ FAŢA LA POPOR SĂ AIBĂ UN NUME PENTRU TOTDEAUNA APROXIMATIV

● Să nu mă înţelegeţi greşit, compătimesc profund cu sinistraţii, dar nu pot să nu-l citez pe moldoveanul din Cosmeşti Vale povestind la TVR cum au început inundaţiile: „Noaptea o venit tatăl mieu şi mi-o zis: *Scoală, fiule, că o venit prăpădu'!* Şi io cînd m-am trezit de lîngă soţia mea, am văzut Siretu' că venise acasă! Oamenii din sat erau pe deasupra caselor...“. După care, Celia Petricu ne-a spus ce anume „aprecizează“ meteorologii pentru următoarele zile. (**M. C.**)

● Sper ca titlul versiunii în limba română a cărţii *Harry Potter and the Half-Blood Prince* să nu fie tradus *Harry Potter şi Prinţul pe Jumătate Sînge Pur,* cum am văzut că a apărut pe nişte *site*-uri... (**M. V.**)

● Mircea Geoană, băiat de mingi care se crede Roger Federer, a fost inadmisibil (deşi previzibil) de bădăran cu Mona Muscă la emisiunea lui Stelian Tănase *10 fix,* de săptămîna trecută. După ce a dat fix chix la toate „meciurile“ la care a participat, reuşind să prindă şefia PSD-ului doar printr-un fault la Iliescu, Geoană se vede acum pe cai mari, deşi obiceiul de a da la glezne nu l-a părăsit. La emisiunea amintită, singura chestie „simpatică“ ce i-a ieşit pe gură a fost un „Răbdărică!“ aruncat doamnei Muscă – probabil, versiunea „fast forward“ a lui „Aveţi puţintică răbdare“... Dar cîtă „răbdărică“ să ai faţă de un individ care se ambiţionează să spună, în continuare, „ca şi“ în loc de „ca“ – chiar şi atunci cînd este corectat de o doamnă care este ministrul Culturii!? (**a. l. ş.**)

● În plină exorcizare a exorcizării de la Tanacu, Prima TV îşi arată faţa morbidă: săptămîna trecută, un fel de yoghin pocăit consulta într-o sufragerie o femeie buimacă şi îi dezvăluia cu glas mieros trecerea ei prin stările Alfa, Buddha şi Nirvana, ajungînd, în cele din urmă, în starea... Christ. Alo, CNA, nu le daţi o distincţie, ceva? Păi, nici Mudava n-ar fi fost în stare de un asemenea ecumenism ezoteric! (**M. C.**)

● *Ziua* din 16 iulie, mare, pe prima pagină: „Cu fundul la popor – Faptul că Puterea nu a decretat starea de urgenţă reprezintă o trădare a naţiunii; Pentru preşedinte, premier şi Alianţa de guvernare prioritare sînt anticipatele şi nu inundaţiile care au acoperit trei sferturi din ţară; Calculul Puterii dornice de putere deplină este simplu: declararea stării de urgenţă ar impiedica dizolvarea Parlamentului şi ar bulversa calendarul alegerilor anticipate“. Tot *Ziua,* 19 iulie, tot mare, tot pe prima pagină: „Ameninţarea dictaturii – Unul din motivele cele mai serioase pentru care şeful statului nu a decretat starea de urgenţă, susţin surse din Alianţa PNL-PD, a fost şi cel că România ar primi stigmatul de dictatură, deoarece starea de urgenţă impune restrîngerea drastică a drepturilor şi libertăţilor fundamentale. Instituirea stării de urgenţă impune şi o serie de proceduri care cer timp, în condiţiile în care apele aproape că s-au retras deja. Sursele citate au mai precizat că refuzul lui Băsescu de a face acest pas nu a avut legătură cu imposibilitatea declanşării alegerilor anticipate (acestea ar urma să aibă loc abia în octombrie), ci cu simplul fapt că pierderile în plan politic pentru România ar fi fost mai mari decît posibilele cîştiguri în planul sprijinului financiar“. Dictatură să fie, dar s-o ştim şi noi. (**C. G.**)

● În afară de integrarea europeană şi de creşterea nivelului de trai al întregului popor, îmi doresc ca ţărişoara noastră să aibă la un moment dat un premier care să spună „măsurile *pe* care le-am luat“ (şi nu „măsurile care le-am luat“, cum spune Călin Popescu Tăriceanu) şi un şef al Opoziţiei care să spună „eu, ca politician“ (şi nu „eu, ca şi politician“, cum spune Mircea Geoană). Mă iertaţi pentru echidistanţa politică, dar utilizarea corectă a limbii nu e nici de stînga, nici de dreapta. (**M. V.**)

● În urma citirii articolului dnei Rodica Binder din nr. 77, aş dori să mai adaug un nume la punctul 19 („Eroii preferaţi din viaţa reală“) a *Chestionarului lui Proust:* Ayaan Hirsi Ali, somalezo-olandeza care *acuză* fundamentalismul islamic. (**a. l. ş.**)

● Dacă *Gazeta sporturilor* tot a postat pe net dejecţiile verbale ale lui (pardon de cuvînt!) gigibecali la adresa jurnalistului de la Antena 1, mă întreb de ce mai era nevoie să le şi reproducă pe hîrtie, chiar dacă aspectul punerii în pagină sugera porozitatea şi destinaţia hîrtiei igienice. *Toată* presa din România are datoria ca numele acestui subindivid să DISPARĂ din ziare pentru totdeauna. Să fie degajat în closetul uitării şi să tragem apa repejor. (**M. C.**)

● Îmi închipuiam că ştiu, măcar aproximativ, pînă unde poate merge hazul de necaz. Dar nu ştiam mai nimic. Impetuos şi de neoprit, el rupe toate zăgazurile şi ajunge unde nici cu gîndul n-ai gîndi. Vinerea trecută, la *Ştirile PRO TV* matinale, am auzit această ştire: „Apa a inundat, dintr-un foc, 20 de case din localitatea Făclia“. (**D. S.**)

Ion VIANU

Fragmente dintr-un jurnal de lectură

Figuri ale sfîşierii

S-au împlinit, la douăzeci iunie, zece ani de la moartea lui Cioran. Ar fi fost potrivnic unei pioase aniversări (deşi nu trebuie să juri!). Mie mi-a trimis, cu gentileţe, A.S. o carte de la Paris: *Cioran et compagnie,* scrisă de Roland Jaccard, un prieten mai tînăr şi confident al lui Cioran. Jaccard, cu acea curioasă înclinare către disperare proprie bunilor elveţieni, mai cu seamă cînd sînt *vaudois,* s-a identificat cu sibianul; se vede şi el, tînăr, rătăcind nocturn pe străzile din Lausanne, aşa cum Cioran insomniac rătăcea pe ale Sibiului. Dar, adaugă Jaccard, cît de departe eram de furia verbală şi de isteria-i balcanică!

Micul volum se citeşte cu plăcere. Sînt fărîmituri de memorie, notaţii recuperate dintr-un trecut deja îndepărtat: dar fărîmituri de la o masă bogată, asupra cărora ne oprim, curioşi. Îl regăsim pe Cioran, un Cioran al maturităţii sceptice, amare, răutăcioase adesea (micile lui răutăţi le detesta, dar nu se putea stăpîni să le comită), nu arareori dominat de o frivolitate pur pariziană; armă eficace împotriva fanatismului din tinereţe, pe care încerca să-l combată cu inteligenţa – deşi poate doar oboseala ar fi fost suficientă.

„De fiecare dată cînd era întrebat care îi e profesia, notează Jaccard, Cioran abia se reţinea de-a nu răspunde «escroc de toate felurile» *(escroc en tous genres)*. Luciditatea lui vehementă, continuă citatul, nu-l lăsa în pace. Explica bucuros de ce un scriitor sau un filozof are, azi, obligaţia să trişeze: «un pic de simulare în tragic, o urmă de nesinceritate în incurabil mi se par marca distinctivă a modernului». Adăuga – mai povesteşte Jaccard –, că în India un Schopenhauer sau un Rousseau nu ar fi fost niciodată luaţi în serios pentru că trăiau în dezacord cu doctrinele pe care le profesau. Pentru noi – încheia românul – e tocmai motivul pentru care le purtăm un anumit interes."

E un tip de distanţă care-l face pe intelectualul de azi să fie demn de luat în seamă. Diametral opusă idealului antic sau oriental, al coincidenţei necesare între idee şi felul de a-ţi duce viaţa. Dar gîndeşte totdeauna Cioran la fel? Aiurea, în convorbirea cu Léo Gillet, găsesc un pasaj care contrazice afirmaţia (sau, mai bine, umoarea) de mai sus. „Foarte multă vreme m-am considerat budist, povesteşte Cioran. O spuneam, mă lăudam cu asta, eram mîndru... dar *calea* pe care o preconizează budismul mi-e inaccesibilă. Renunţarea la dorinţă, distrugerea eului, victoria asupra eului. Dacă rămâi ataşat de eu, budismul e o imposibilitate. Deci trebuie să-l înfrîngi. Eu însă am constatat că nu puteam. Şi eram obsedat de mine, ca noi toţi. Ca non-budiştii. Apoi, într-o zi, mi-am spus: această impostură trebuie să se termine, budismul tău e o minciună..."

Se contrazice? – dar cine nu o face? – şi, mai ales, cum să n-o facă el, fostul fanatic prin nevroză (devenit sceptic din nevoia de-a se îngriji). Nu e această nevoie adevăratul mobil al oricărei înţelepciuni şi chiar al Filozofiei? Demne de observat nu sînt punctele de plecare şi de sosire, ci axul moral pe care se mişcă persoana: ordonata care leagă între ele profunda autenticitate şi simularea cabotină este determinantă. Împins la reflecţia filozofică de suferinţa izbucnită în adolescenţă, niciodată stinsă, manifestată prin insomnii, extaze, dureri abdominale, nelinişti ale membrelor, şi nu în ultimă instanţă de exaltări ucigaşe, Cioran caută să se trateze, chiar dacă nu speră să se vindece. Dar acest mare bolnav este, în acelaşi timp şi prin aceeaşi mişcare, de o vitalitate colosală. Energia-i se cheltuieşte nemăsurat şi pentru a-i alimenta boala şi a-i asigura supravieţuirea – nimic nu-l doboară. Nu se sinucide şi se pune la adăpost de o astfel de eventualitate cînd descoperă că poţi să-ţi pui *oricînd* capăt vieţii. În exil, se ascunde pentru că se simte vinovat. Dar terenul lui psihic e propice pentru remuşcare, ca şi pentru contrazicerea perpetuă în care utilizează aceeaşi energie neobosită pe care o pune în a se tortura. În încercarea, mereu reluată, fără speranţă, de-a se vindeca. Ea poate fi socotită încununată de succes fie şi numai fiindcă supravieţuieşte.

Putem înţelege destul de uşor că după ani de *engouement*, de înamorare, abandonează brusc, într-un acces de rea dispoziţie, gîndirea budistă, pe care o admiră, dar n-o poate trăi în toate consecinţele ei. Observă cu acuitate că intelectualul modern este simulator, nesincer. Acest diagnostic precis este oare cauzat tot de însuşirea care face din el, Cioran, un „escroc de toate felurile"? A nu trăi conform cu ideile tale poate deveni o virtute! Cinism? – probabil. Trebuie să ne întrebăm în ce măsură are dreptate. Este, cel puţin, ceea ce vrea să spună cînd îi face prietenului său mai tînăr elogiul nesinceritătii. A-ţi trăi pînă la capăt convingerile înseamnă a lua pentru totdeauna aceeaşi cale, a nu lăsa nici un loc experimentului psihologic, ipotezei. Omul modern e omul încercării, cel care duce indecizia pînă la capăt. În această măsură simulează tragedia, mimează incurabilul. De ce nu şi disperarea? Dar „simularea" e redusă în proporţiile ei, incompletă. Intenţia de a-ţi trăi ideile există, de fapt, într-o formă larvară sau embrionară *(un rien de feinte dans le tragique, un soupçon d'insincérité dans l'incurable)*. Omul modern e prin definiţie inautentic. Asta numai dacă dubiul, versatilitatea nu pot fi ele însele considerate trăsături autentice.

Cît de scump se plăteşte ambivalenţa, Cioran ştia. Remarcă Jaccard: „Îndoiala care nu te împiedică să ai digestia uşoară şi somnul adînc îi repugna lui Cioran. O astfel de îndoială metodică, universitară, e o nerozie... Cioran îi opunea îndoiala intimă, organică, aceea ce vine din angoasă şi o amplifică."

Radio & Afaceri MIX 100,6 fm
Reteaua MIX FM
27 de statii radio in România

ROMÂNIA LA RAPORT

cu Carol Sebastian

Un dialog în FM
în care întrebările
nu rămîn fără răspuns

ORA 17:00 şi 20:00*

mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

* de luni pînă vineri de la 17:00 şi de la 20:00 la 21:00
sîmbătă şi duminică de la 17:00 la 18:00

HUMANITAS
citim de 15 ani împreună

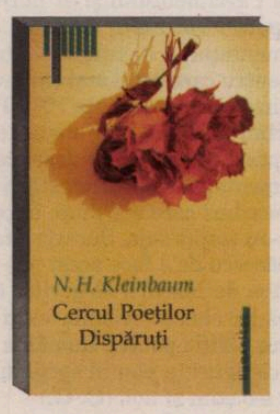

N.H. KLEINBAUM
Cercul Poeților Dispăruți

Colegiul Welton este o rezervație ferecată între lozinci, unde pedagogia înseamnă constrângere și rutină. Elevii care intră acolo se pregătesc să devină roboți eleganți, gata să se angajeze la firmele părinților. John Keating, fost elev la Welton și acum profesor de engleză, încearcă breșa și vrea să schimbe aerul. Tentativa e privită cu o îngrijorare ofuscată în cancelarie, mai ales că elevii vibrează imediat la nou. Ei redescoperă viața adevărată, poezia și vraja iubirii. Iar așa ceva nu poate rămâne fără urmări. Ereticul Keating e pedepsit de conservele pe două picioare care păzesc drumul spre bucuriile simple. Textul lui *N.H. Kleinbaum* a fost slujit de un film celebru, cu Robin Williams și Ethan Hawke pe afiș.

ROBERT SALADRIGAS
Marea nu e niciodată singură

Merită să crezi că foșnetul mării vindecă?
Are rost speranța când boala roade din tine și te supune zi de zi?
Există diferențe între singurătatea naturală și cea impusă?
Jens Nysted, romancier de succes în anii 1950, încearcă să găsească răspunsuri de pe patul unei clinici.
SIDA îi umblă repede în calendar și-l împinge spre amintiri tulburi și dureroase.

Nysted își sondează viața și află că a căzut pradă unei duble capcane imunologice. Căci nu doar carnea l-a trădat, ci și sistemele de imunizare proprii creatorului. Nysted n-a mai scris de douăzeci de ani, după ce un proces pentru obscenitate i-a pus pe umăr stigmatul proscrisului. Strădania lui de a găsi sensuri în mișcarea valurilor nu aduce liniște, ci spaimă. Căci valurile nu miros a sare și alge, ci a moarte.

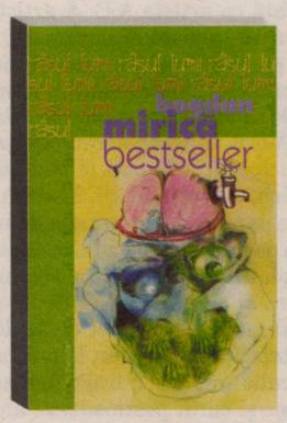

BOGDAN MIRICĂ
Bestseller

Lumea din *Bestseller* se sustrage tipologiilor convenționale.
Un personaj e prieten bun cu un cactus, un altul e alb și vrea să devină negru, un altul e poreclit Micchi Două-Trei degete și așa mai departe. Oxy Duma, eroul romanului, e un tânăr concediat dintr-o agenție de publicitate și decis să scrie cartea vieții.
O carte despre umorul ezoteric.
Râsul lumii, ce mai!
Numai că viața și ambiția protagonistului sunt doar pretextul unei priviri satirice asupre șabloanelor, clișeelor și fixismelor noastre de zi cu zi.

www.humanitas.ro • www.librariilehumanitas.ro • www.humanitasrights.ro • http://autori.humanitas.ro

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul II, nr. **80** ● 29 iulie – 4 august 2005 ● 20+4 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Adrian Cioroianu
„Vita mov
ce bea martini“

pagina **6**

Teodor Baconsky
„Stricaţi
de rîs“

pagina **12**

European Club
un supliment
editat în colaborare
cu EurActiv.ro
şi HVB Bank Romania

Centrul istoric al Capitalei

„Oraşul este de multe ori un material ţărănesc luat încă o dată la mînă, frămîntat bine din nou.“

FERNAND BRAUDEL

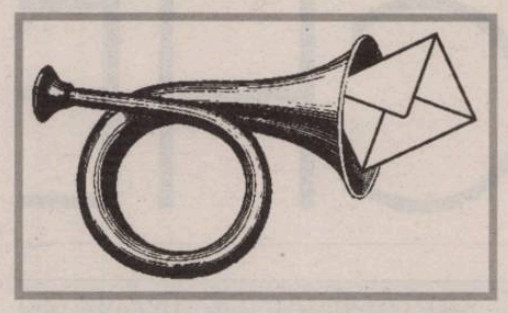

Nr. 75: *„Eu“*

Chestionarul lui Proust

Cînd am văzut numărul 75 al *Dilemei vechi,* zăpăcită cum sînt, am crezut că este vorba de UE, subiect care nu mă entuziasmează, îmi provoacă îngrijorări, prin multiplele necunoscute. Ajungînd la pagina 7, am realizat că titlul este „EU“ (pronume personal, persoana 1). Ideea cu chestionarul lui Proust e minunată. Nici nu pot să vă spun cît m-aţi bucurat şi cît vă mulţumesc. Prin aceasta aţi reuşit să faceţi unul din cele mai frumoase numere ale *Dilemei vechi.* Înainte de a vă citi răspunsurile prin care bănuiam să vă cunosc mai bine decît prin orice alt mijloc, am hotărît să răspund eu la chestionar. Nu e uşor. E un test de autostudiu şi de sinceritate. Cum spune Dan C., studiul răspunsurilor ar putea fi un subiect de cercetare. Toate întrebările au semnificaţie psihologică. Cîteva observaţii personale am să vă spun şi eu. Proust a conceput chestionarul la 14 ani, dar după 6 ani revine cu răspunsuri, cred, modificate. După mine, răspunsurile date în *Dilema veche* trebuie apreciate în prezent (cu ani în urmă sau mai tîrziu, bănuiesc că ar fi fost diferite). Eu, dacă aş fi fost întrebată în tinereţe ce culoare îmi place cel mai mult, aş fi spus albastru, acum spun galben (culorile au semnificaţie psihologică deosebită). Sau cum aş vrea să mor? În tinereţe: nicicum, nicicînd, inadmisibil. Acum: subit sau în somn. Cred că tineretul în general refuză totalmente ideea morţii. (Vezi un răspuns în *Dilema veche,* la acest subiect – „fără să mai întîlnesc asemenea întrebare stupidă“). În general, la această întrebare „Cum aş vrea să mor“, răspunsurile care predomină sînt: în somn, subit, fără să ştiu, bătrîn, peste 100 de ani, într-un cataclism, nu mă pot gîndi. Rar apare: curioasă faţă de ce urmează, în deplină cunoştinţă etc. Ceea ce înseamnă, după mine, că speranţa în „viaţa de apoi“, la majoritatea oamenilor, e mai slabă decît dorinţa de a trăi aici, pe pămînt, în carne şi oase.

M-au mai impresionat aplombul şi sinceritatea cu care un gazetar a răspuns la patru întrebări (ce culoare, ce pasăre, ce erou şi ce eroină din literatură preferaţi): „N-am“. Mi-a amintit ce m-a învăţat un mare om de ştiinţă: A spune „nu ştiu“ nu e dreptul proştilor, ci mai ales al celor inteligenţi, care ştiu că mereu mai au ceva de învăţat.

M-am gîndit, zile în şir, la chestionarul lui Proust, la răspunsurile mele şi ale dv. Sigur că m-am bucurat cînd am găsit corespondenţe. M-a impresionat numărul mare de gazetari şi colaboratori ai *Dilemei vechi* care au răspuns şi mai răspund încă.

Prin acest număr al revistei, aţi reuşit să ne rupeţi de necazurile vieţii zilnice, să ne faceţi să ne gîndim la noi, la cum s-a dezvoltat personalitatea noastră şi, nu în ultimul rînd, la cine şi cum sînteţi dv. Pentru toate acestea, vă mulţumesc încă o dată, cu prietenie,

dr. Iudith ARDELEANU

P.S. Nici nu m-am dezmeticit bine şi, iată, apare un nou chestionar, al lui Bernard Pivot, adus de un colaborator. Şi acesta este interesant, dar merită o altă discuţie.

Nr. 77: *Chestionarul lui Bernard Pivot*

1. Cuvîntul dvs. preferat?
2. Cuvîntul pe care-l detestaţi cel mai mult?
3. „Drogul“ dvs. preferat?
4. Sunetul (zgomotul) care vă place cel mai mult?
5. Sunetul (zgomotul) pe care-l detestaţi cel mai mult?
6. Înjurătura, cuvîntul cel mai grosier, blasfemia favorită?
7. Bărbatul sau femeia pe care i-aţi vedea pe o bancnotă?
8. Ce meserie nu v-ar plăcea să faceţi?
9. Planta, arborele sau animalul în care aţi vrea să vă încarnaţi?
10. Dacă Dumnezeu există, ce-aţi vrea, după moarte, să-L auziţi că vă spune?

Gheorghe BUCOVINEANU

1. Mama.
2. Mă-ta!
3. Lectura.
4. Sunet primăvăratic de privighetoare.
5. Sunet tomnatic de cocori.
6. „Vă rog!... “ (+ rînjetul „naturel“).
7. Plotin.
8. „Birjar! “ (Şăf = Şef).
9. Sequoia.
10. Eşti micro-om *(μom).*

Andana CĂLINESCU

andana@k.ro

1. Prietenie.
2. Cuvîntul pe care-l simt mincinos, prefăcut, obedient, orice decît ceea ce înseamnă cu adevărat.
3. Sporovăiala la un pahar de vorbă cu cei mai deştepţi ca mine sau măcar dispuşi să mă asculte.
4. Apele ce curg la vale, dar nu astea care duc casele oamenilor.
5. Ritmul tobelor la miezul nopţii, cînd unii au pusee rock, vocile răutăcioase sub care susură falsitatea.
6. „Pălăria şi papucii“, moştenire de la bunicul învăţător, „foarfeca şi fierul“, idem.
7. Ce întrebare... cine se uită la bărbatul sau femeia de pe o bancnotă? De unde să am eu o bancnotă?
8. Nu ştiu nici o meserie pe care mi-ar mai plăcea să o fac. Le-am terminat pe toate, m-au obosit toate prin zădărnicia lor... Oare meseria de contemplator amar există în nomenclatorul meseriilor cumsecade?... Că, nu-i aşa... ştim o mulţime de meserii care nu pot fi numite cu glas tare şi fără a fi în pericol de a fi auzite.

Deci, s-o luăm în ordine:

Nu mi-ar plăcea să vînd nimic nimănui, într-o societate în care, dacă nu ştii să vinzi, treci în coşul istoriei. Nici măcar iluzii, nici măcar credinţe oarbe...

9. Am cochetat întotdeauna cu ideea că sînt reîncarnarea unui ciuline ciufulit mov şi îndărătnic... cîtă lipsă de modestie, probabil. Să mă simt şi în continuare, în alte vieţi, frunză în bătaia vîntului, fie el şi cel deteminat de istorie?... Nu, mulţumesc, mă fac piatră de rîu, dacă este după voia mea. Teamă mi-e că nu-mi va ieşi nici asta.
10. Că nu m-am străduit chiar degeaba, cel puţin am dorit uneori ceva autoîmbunătăţiri şi, dacă mai are ceva intenţii cu mine, de a mă mai trimite pe pămînt, în prea marea sa (aici trebuie S?) milostivire, să mă întrebe şi pe mine.

Radu-Ilarion MUNTEANU

oldrimsix@yahoo.com

1. Riguros. Deformaţie de matematician. Nu sînt, dar în fosta mea meserie trebuia să fii puţin matematician, cu consecinţele de rigoare în ce priveşte deformaţiile.
2. Fericire. Pe de o parte, e definit vag, cu contururi evanescente, îmi e greu să operez cu asemenea cuvinte. Pe de alta, datorită slabului nivel public de rigoare mentală, e unul din cele mai eronat folosite cuvinte, înlocuind situaţii „tehnice“ definibile prin „satisfacţie“, „mulţumire“, „beatitudine“, „extaz“ etc. Şi totuşi. Tocmai imprecizia îi dă valoare poetică. Dar... folosit cu mare băgare de seamă.
3. Literatura. Sub forma „clasică“, cinematografică, pe suport electronic, în viitoare forme hypertextuale...
4. „Sunetul muzicii“. Muzica e şi cea a naturii, desigur. Muzica vocii umane *y compris.*
5. Precum personajul lui Buridan, îmi e imposibil să mă decid între rap, hip-hop şi manele.
6. Înjurătura: cea cu care mă gratulează unul din prietenii apropiaţi. N-o divulg. Cuvîntul cel mai grosier: socialism; blasfemia preferată: corectitudinea politică.
7. Scoţianul Law, inventatorul bancnotelor.
8. Avocatul poporului.
9. Nu cred în reîncarnare, apoi arborele e plantă. Virtual şi abstract: gorila.
10. Dacă Dumnezeu există şi nu aud ce spune cît sînt în viaţă, ce rost are să mă întreb ce-mi va spune cînd, poate, aş putea auzi, dar n-aş putea răspunde?

Ioana SCORUŞ

oanascorus@yahoo.com

1. Autenticitate – pentru ceea ce desemnează.
2. Postmodernism – pentru că nu ştie ce spune.
3. Scrisul – unuia, altuia.
4. Cel al răsuflării profunde, agitate şi transpirate.
5. Ţipătul isteric.
6. ?!
7. Ion Ţiriac – luaţi-o cum vreţi.
8. Doar două „meserii“ aş face: scriitor şi psihoterapeut.
9. Cedru într-o urbe din Siberia, egretă oriunde, panteră neagră trăind la curţile din Odeypore, care promit eliberarea.
10. Îţi iert scepticismul, te primesc la mine. Vino...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Mihaela SOFICARU

m_soficaru@hotmail.com

1. Mama.
2. *ula.
3. Lenea.
4. Cîntecul mierlei.
5. Manele la maximum.
6. Puii mei.
7. –
8. Planner.
9. Stejarul.
10. Te-ai descurcat bine.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Cum reacţionăm la crize**
- **Sport & sportivi**
- **Sitcom-uri & telenovele**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Stela GIURGEANU
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
PUBLICITATE:
Iulian TRAŞĂ
Tel.: 0788.214.846
e-mail: iuliantrasa@imagoo.ro
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon/fax: 317.23.90
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată de *Dilema veche srl.*
Asociaţi: Mircea Dinescu (60%)
şi membrii redacţiei (40%)

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.600 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

● la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;

● trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO06RNCB5010000360390001/ROL, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, titular Dilema veche srl, CUI 16047158, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 84 lei (840.000 lei) pentru 1 an, 44 lei (440.000 lei) pentru 6 luni, 22 lei (220.000 lei) pentru 3 luni.

Relaţii la tel./fax: 317.23.94.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Fabulă francofonă cu iaurt global şi identitate naţională

Nu ştiu dacă în Franţa s-a difuzat simpaticul spot publicitar la Danone Frutissima în care un şef sever îi confiscă iaurtul unei angajate cuprinse de „ziga-zaga", pentru ca apoi să fredoneze şi el „zice lumea că-s nebună...". Poate, cine ştie, ar fi ajutat la ceva. Căci, timp de mai bine de o săptămînă (y compris 14 juillet), *Franţa a trăit un fel de „ziga-zaga" tocmai din cauza celebrei mărci de iaurt. Rezum povestea, ajutat de* Le Monde *şi* Le Figaro *(pentru echidistanţă, desigur...).*

Atentat la suveranitatea alimentară

Pe 14 iulie, Stéphane Fouks, director general la Havas şi consilier al mai multor PDG de la mari întreprinderi, lasă să se înţeleagă, la postul Europe 1, că se pregăteşte o ofertă publică de acţiuni ostilă pentru preluarea unor mari grupuri industriale franceze. Cîteva ore mai tîrziu, în tradiţionalul interviu televizat de Ziua Naţională, preşedintele Jacques Chirac spune şi el că e preocupat de „riscurile ca unele întreprinderi franceze să treacă sub controlul capitalurilor străine". *Figaro* crede că fraza a fost băgată în seamă doar de cîţiva specialişti care au făcut legătura cu o ştire scurtă apărută în revista economică *Challenges* din 7 iulie, conform căreia PepsiCo Inc. ar fi cumpărat 3% din acţiunile Danone. Grupul american dezminţise imediat informaţia, dar zvonul era gata: care va să zică, PepsiCo vrea să forţeze cumpărarea de acţiuni Danone pentru a ajunge să deţină controlul asupra celui mai mare grup alimentar francez, *„le fleuron de l'industrie alimentaire française"*. Era într-o joi. Franck Riboud, PDG la Danone, şi-a petrecut sfîrşitul de săptămînă în casa sa de la ţară; dar – scrie *Figaro* – se pare că unul dintre consilierii săi şi l-a petrecut telefonînd la diverse redacţii pariziene pentru a atrage atenţia că fraza lui Chirac era serioasă.

Luni, iaurtul a explodat: în revistele economice *La Tribune* şi *Les Échos* au apărut articole pe această temă, astfel încît Patrick Ollier, preşedintele comisiei economice a Adunării Naţionale, a lansat strigătul de luptă: „Danone va fi susţinut!". Cel dintîi efect major – la Bursă, desigur, căci Franţa este un stat capitalist: sînt tranzacţionate peste un miliard de acţiuni Danone, iar preţul creşte cu 10% (în următoarele zile va ajunge la o creştere de 25%). Al doilea efect major (căci Franţa este şi un leagăn al democraţiei şi al politicii moderne) – printre politicieni: se decretează „mobilizare generală". Premierul Dominique de Villepin declară că l-a asigurat pe Franck Riboud de dorinţa sa ca „orice soluţie, orice strategie să se poată înscrie în apărarea intereselor şi într-un viitor francez pentru Danone". François Hollande, şeful opoziţiei, i-a ţinut isonul: „Nu e adevărat că n-avem altceva de făcut decît să privim pasivi la respectarea regulile pieţei. Este şi o problemă de voinţă politică". În zilele următoare, nici un partid politic şi nici un politician de frunte n-a pierdut ocazia de a vorbi, iar termenii folosiţi n-au fost cîtuşi de puţin rezervaţi: „interesul naţional", „nu vom permite ca Danone să treacă dincolo de Atlantic", „mîndria industriei franceze", „catedrala Danone". Preşedintele Chirac, ajuns între timp în Madagascar, în vizită oficială, a transmis de acolo că este „foarte vigilent" în legătură cu acest caz. „În 2001, cînd Franck Riboud a decis închiderea fabricilor de biscuiţi LU din Franţa, toţi politicienii l-au considerat uzurpator", notează *Le Monde*. „A fost acuzat că a abandonat modelul social al tatălui său, Antoine Riboud". Sindicatele, evident, au intrat şi ele în arenă: o federaţie sindicală i-a evocat pe cei 6.000 de furnizori de lapte francez ai producătorului de iaurt, iar alta a propus naţionalizarea grupului Danone, în numele „suveranităţii alimentare". Numai ministrul Economiei a îndemnat la calm, amintindu-le tuturor că o eventuală operaţiune de cumpărare a acţiunilor s-ar fi desfăşurat la Bursă, deci pe piaţa liberă, Statul neavînd mijloace legale pentru a interveni într-o tranzacţie privată: „Franţa nu e Far West, este un stat de drept".

În tot acest timp, PepsiCo a tăcut, ceea ce a amplificat panica. Nici măcar după Consiliul de administraţie din 22 iulie n-a declarat nimic: discuţiile din cadrul Consiliului sînt private, a spus un purtător de cuvînt al firmei americane.

Tot acest vacarm patriotic a trecut în plan secund diverse detalii „tehnice". De pildă, că şi Danone a recurs, în trecut, la astfel de procedee ostile, îndreptate împotriva unor firme pe care voia să le cumpere (inclusiv în alte ţări). Sau că, *oricum,* aproape jumătate dintre acţionarii Danone sînt străini (de pildă, fonduri de pensii britanice), deci „mîndria franceză" sau „catedrala Danone" sînt mai degrabă simple formule retorice numai bune pentru a susţine moralul naţional. Apoi, ca şi PepsiCo, Danone este o marcă globală, preocupată în ultimii ani *tocmai* de extinderea sa internaţională. A închis fabrici din Franţa pentru a deschide altele în diverse ţări de pe glob – cu alte cuvinte, s-a „delocalizat": produce sosuri în Marea Britanie, ape minerale în SUA, biscuiţi pe toate continentele. Cea mai mare parte a profiturilor firmei provine, de altfel, din „restul lumii", nu din Franţa. În preocuparea de a găsi termeni cît mai tari (interesul naţional, suveranitatea alimentară etc.), s-a „uitat", de asemenea, că operaţiuni asemănătoare au fost realizate şi de alte firme franceze: de pildă, cînd Pernod Ricard *(évidemment,* alt simbol francez...) şi-a „înglobat" producătorul de whisky Allied Domecq, toată lumea politică şi sindicală a aplaudat acest „succes al expansiunii franceze în lume". Desigur, ziarele au reamintit toate aceste lucruri, dar ce folos? Nimeni n-a avut timp de raţionamente şi de comparaţii: „interesul naţional" era în pericol. Şi în mod sigur faptul că „atentatorul" era american n-a fost lipsit de importanţă: printre scenariile posibile pentru a contracara atacul, s-a emis şi ipoteza de a recurge la Nestlé (care ar fi trebuit să cumpere masiv acţiuni Danone, împiedicînd astfel transferul către PepsiCo), iar unii politicieni au insistat că Danone trebuie să rămînă o firmă „franceză şi europeană".

Epilog şi morală

Într-un tîrziu, pe 24 iulie, PepsiCo Inc. a dat un comunicat în care declara ferm că nu are intenţia de a cumpăra Danone. Spiritele s-au liniştit, sabia retoricii naţionale a fost pusă în teacă. Preţul acţiunilor la bursă oricum mai scăzuse. Acum sînt unii care cred că toată povestea a fost un exerciţiu de manipulare provocat chiar de PDG-ul de la Danone pentru a face să crească acţiunile firmei. Dar, chiar presupunînd că a fost o manipulare, *tipul* de reacţie rămîne acelaşi: reflexul a fost de a invoca „interesul naţional" şi de a cere intervenţia Statului. Tehnic vorbind, Danone e o multinaţională care scoate bani de peste tot (ca şi Pepsi, Coca-Cola şi altele); simbolic, marca e considerată „reprezentativă" pentru Franţa. În faţa mişcărilor libere ale pieţei globale (pentru care e cît se poate de firesc ca o firmă din ţara X să cumpere o alta din ţara Y), cel dintîi refugiu e (tot) în gîndirea simbolică naţională. Iar politicienii sînt cei care dau tonul: se simt datori să vorbească despre teme „mari" precum interesul naţional chiar şi atunci cînd, practic, nu pot face nimic. Ceva mă face să cred că dacă PepsiCo chiar voia să pună la bătaie nişte miliarde de dolari pentru a cumpăra Danone, nu s-ar fi răzgîndit numai pentru că Monsieur Chirac s-a declarat „foarte vigilent". Oricum, Philippe Reclus, editorialist la *Le Figaro*, trage o concluzie lucidă şi amară: toată povestea a lăsat impresia unei ţări „crispate şi întoarse spre sine însăşi, angoasată de ameninţarea din exterior, de instalatorul polonez şi de multinaţionalele americane". Cu alte cuvinte, Franţa a pierdut o bună ocazie de a tăcea.

Pentru noi, morala fabulei mi se pare simplă. Noi încă nu ne aflăm în lumea aceea, ci – dimpotrivă – ne bucurăm că străinii ne cumpără fabricile, ba chiar ne rugăm de ei să le ia mai repede şi să le pună pe picioare. Pe la noi nu prea mai bîntuie „naţionalismul economic", după ce mai toată industria a ajuns pe butuci. Ceea ce, la urma urmei, s-ar putea să ne prindă bine: intrăm în era globalizării cu un aer inocent, fericiţi că Loganul „românesc" cucereşte lumea datorită Franţei, satisfăcuţi că vreo făbricuţă de-a noastră face plăcuţe de frînă pentru Mercedes ş.a.m.d. Deocamdată, sîntem în acea parte a lumii spre care se îndreaptă multinaţionalele atunci cînd închid fabricile din ţările lor de baştină. Avem mai puţine griji, iar „suveranitatea alimentară" nu e în pericolul de a fi hărţuită de americani. În cel mai rău caz, aşa cum scrie în ziare, în 2007 se vor închide trei sferturi dintre fabricile de lapte, pentru că nu respectă normele UE. Dar nu-i nimic, o să bem Parmalat şi o să mîncăm iaurt Danone. *Zag-ziga-zaga-ziga-zaga...*

cu dilema la croitor

Credeţi că soluţia Stolojan va ajuta liberalismul să reintre în top?

Poetul Geo Dumitrescu îmi povestea cu o vădită autoironie că meseria lui de bază s-ar fi putut numi „depanator" de reviste literare.

Asta fiindcă de prin 1948 pînă prin anii '80 a reparat ba almanahuri leşinate de provincie, ba mortăcioase reviste de cultură din Bucureşti cărora, ca să funcţioneze, le lipea cîte un petic cald purtînd marca insurgenţei sale uşor stafidite.

Stolojan e perceput ca un mare depanator al liberalismului în clipele de criză, numai că, mergînd pe urmele meşterului Manole, el are tendinţa de a se îngropa în final pe sine însuşi în zidul construcţiei politice, cu atît mai mult cu cît nici Tăriceanu nu prea dă semne că vrea să joace rolul Anei.

Mircea DINESCU

ţinerea de minte

„...Eu am o singură biografie şi sînt foarte solidar cu ea. Asta nu înseamnă că îmi şi iubesc toate gesturile sau toate vorbele, nu, dimpotrivă, mi le detest pe unele, mi-e ruşine de altele, dar e biografia mea, sînt solidar cu ea, nu accept să mi se facă alte biografii. Constat, mai ales în timpul din urmă, după 1989, cînd posibilitatea asta a devenit chiar realitate, pentru că chiar se poate scrie, că sînt oameni care cred că ştiu mai bine decît mine ce am făcut, ce am gîndit, cum m-am comportat, pe cîţi am mulţumit sau am dezamăgit, cît de odios sau de extraordinar am fost. Doamne Dumnezeule, mi se pare absolut incorect asta, mă şochează de-a dreptul."

(Nicolae Manolescu, într-un interviu acordat lui Mircea Iorgulescu la 22 februarie 1997 şi publicat în *Lettre Internationale,* ediţia română/vara 2005, nr. 54)

Rubrica lui Vintilă Mihăilescu se va relua peste 3 săptămîni.

A apărut

LETTRE INTERNATIONALE, ediţia română / vara 2005, nr. 54

Din sumar:

Dincolo de eveniment: Isabel Hilton, *Made in China;* Philippe Videlier, *Povestea celor trei paşale;* Rodica Culcer, *Turcia între propriul trecut şi viitorul UE.*

Cultura – cardiograme: Herta Müller, *Recurs forţat la străzile subţiri – E mereu aceeaşi zăpadă şi mereu acelaşi neică;* Ryszard Kapuscinski, *Profesia – reporter;* Alexandru Al. Şahighian, *Scene berlineze;* Dialog: Saul Bellow – Norman Manea, *Încheierea socotelilor înainte de a pleca;* Matei Călinescu, *O alegorie pentru toate anotimpurile: Rhinocéros;* Hugo Loetscher, *Ochii Mandarinului;* Mircea Iorgulescu, *Oameni, destine, istorie – convorbiri cu:* Nicolae Manolescu, Oana Orlea, Octavian Paler, Gerhard Csejka; George Steiner, *Cartea sau viaţa;* Joachim Sartorius, *Poeme;* Stephen Henighan, *Motive ale exilului;* Oliver Sacks, *Ritmul creierului,* Adrian Mihalache, *Secretul Vestului Mijlociu;* Pico Iyer, *Oraşul nopţii.*

Biblioteca «Lettre Internationale»: Jonathan Coe, *Oameni palizi;* Amy Tan, *Fiica dregătorului de oase;* Vladimir Nabokov, *Vrăjitorul;* Ludmila Uliţkaia, *Minciunile femeilor.*

Comentarii şi scrisori: Georg Brunold, *Înălţimile Africii;* Andrei Gorzo, *Un om numit Adolf;* Patrice Claude, *Al-Zarkaoui – un itinerariu sîngeros.*

Corespondenţe de la: Sergio Benvenuto, *Pîine şi circ;* William Langewiesche, *Hotel Bagdad.*

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Două legende contra uneia mai mici

După lupta din ultimele zile între Băsescu (prin ricoşeu), Stolojan şi Tăriceanu, s-ar zice că toţi trei ar fi adversari politici de acelaşi calibru. Dar nu este nici pe departe aşa. Stolojan este de multă vreme un personaj din mitologia politică a tranziţiei. (În termenii lui Raoul Girardet. De fapt, Stolojan chiar seamănă cu exemplul lui Girardet pentru mitul Salvatorului, Antoine Pinay – prim-ministru francez în perioada tulbure a anilor '50.) Personaj mai curînd mediocru, Stolojan rămîne pozitiv în mentalul colectiv graţie aparentului său dezinteres politic. El e personajul care doar intervine din cînd în cînd pentru a limita diverse dezastre lăsate de alţii. Doar Salvatorul nu poate fi un politician ordinar, nu?

Un merit real are însă Stolojan: crearea Alianţei D.A., un model politic care şi-a atins scopul, anume eliminarea PSD de la guvernare. Se uită astăzi momentul-cheie în care Stolojan a ameninţat cu demisia dacă PNL nu acceptă alianţa cu PD. Dominaţi de miopie politică, majoritatea membrilor din conducere aşteptau ca PD să îşi dea obştescul sfîrşit sub loviturile PSD pentru a rămîne singurul partid mare din opoziţia democratică. Şi în opoziţie ar fi fost şi acum.

Şansa Alianţei D.A. a fost relaţia de încredere dintre Traian Băsescu şi Theodor Stolojan. Ambii populari, ambii lideri cu anvergură, Băsescu cu cea mai fulminantă carieră de politician ales, Stolojan cu o carieră lungă de tehnocrat respectat.

Spre deosebire de cei doi, Călin Popescu-Tăriceanu abia acum îşi construia legenda politică. A ajuns preşedinte al PNL prin criza de lideri de după retragerea lui Stolojan. Dar nu a fost niciodată în categoria de deasupra mogulilor de partid. Dimpotrivă, era un reprezentant al elitei partidului. Calităţile sale sînt tipice pentru un om cuminte, de la care nu aştepţi nici dezastre, dar nici miracole, mai degrabă calm decît cu personalitate, mai degrabă răbdător decît vizionar, mai degrabă administrator decît artist cu priză la public.

Băsescu nu a fost niciodată dispus să îl accepte pe Tăriceanu în condiţiile de egalitate cu care îl tratase pe prietenul Stolojan. Pe de o parte, preşedintele are dreptate: numai datorită lui a ajuns Tăriceanu prim-ministru. Dar dacă tot l-a numit şef al unui guvern pentru care s-a zbătut, aş spune că încăpăţînarea cu care i-a şubrezit autoritatea ar fi fost demnă de o cauză mai bună. Cu atît mai mult cu cît a existat mereu în PNL o aripă anti-Băsescu. Ludovic Orban şi alţi liberali susţinuţi „moral" de banii lui Dinu Patriciu ar face mai degrabă afaceri cu PSD decît curăţenie cu Băsescu. Tăriceanu a încercat să ţină balanţa între Băsescu şi această grupare, dar nu a dat dovezi de lipsă de loialitate. S-a plimbat cuminte după Băsescu în campanie, i-a răspuns la telefoane şi a încercat să înţeleagă ce anume vrea. Băsescu l-a împins acum definitiv în tabăra adversarilor săi din PNL şi asta îl va costa.

De cînd a preluat guvernul, Tăriceanu lucrează încet la propria legendă de lider. Şi nu începuse chiar rău. Bilanţul real al guvernării a fost bun, mai ales în ce priveşte fiscalitatea, justiţia şi reformarea sistemului de pensii (se vorbeşte prea puţin de imensul efort logistic al recalculării pensiilor, care reaşază sistemul pe baze mai echitabile). Cu o guvernare lungă, Tăriceanu avea toate şansele să iasă definitiv din pluton şi să-şi confirme apartenenţa la clubul acelor puţini liderii-instituţii-prin-ei-înşişi. Adrian Năstase a urmat acest traseu: o guvernare lungă şi vizibilă – săritură în categoria granzilor. Cu toată găunoşenia personajului, va rămîne acolo mult şi bine, pentru că aşa sînt legile imaginii în politică.

Dar Tăriceanu nu a avut timp pentru asta. Şi nici nu a avut destulă răbdare. Şi nici destul curaj. Dacă avea răbdare, mai suporta tutela lui Băsescu (aşa cum Năstase a tăcut şi a înghiţit în sec sub tutela lui Iliescu). Dacă avea curaj, accepta oferta din februarie, cînd putea să devină preşedintele unui mare partid format din fuziunea PD – PNL. Şi accepta anticipatele.

Declaraţia sa de independenţă a venit prea devreme. Nu a

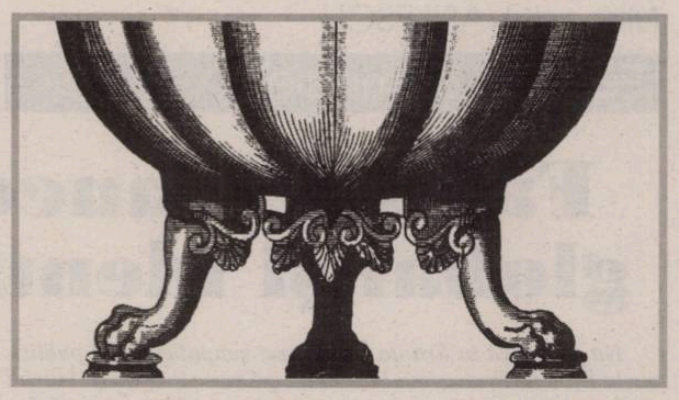

confirmat popular pînă acum, nu a confirmat prin guvernare pentru că a fost prea scurtă, singura sursă a legitimităţii sale este partidul. Nu e destul într-o bătălie cu un Băsescu care are votul popular în spate şi cu un Stolojan care are propria legendă. Este mai puţin popular chiar decît unii miniştri care îl contestă (Muscă, Flutur). A acţionat ofensiv convocîndu-i la Bucureşti pe liderii locali. Poate că i-a liniştit pentru moment, dar timpul curge în defavoarea lui. Împreună, două figuri ca Băsescu şi Stolojan, care au adus victoria Alianţei, nu pot fi ţinute în loc de o imagine încă în formare cum este cea a lui Tăriceanu. Dacă Stolojan va răspunde la întrebarea fundamentală: de ce s-a retras atunci (a fost bolnav? ce a avut? a fost şantajabil? mai este?), atunci mitul Salvatorului care iar rezolvă o criză se va reactiva.

presa despre...

Una caldă, una rece cu premierul

„Politicianul Tăriceanu stîrneşte acum doar o oarecare compasiune. Dar a pierdut orice garanţie de încredere. N-a văzut pădurea din cauza copacilor şi a mai şi dat cu capul în ei." (Pavel Lucescu, *Cotidianul*)

„Nu am cuvinte destul de dure ca să calific decizia premierului Tăriceanu de a renunţa la alegerile anticipate, după tot uriaşul tărăboi pe care l-a declanşat iniţial. Poate doar «idioţie politică» ar fi expresia potrivită. Am citit că sucirile şi răsucirile actualei Puteri s-ar datora ba inundaţiilor, ba criticilor din PSD, ba directivelor de la Bruxelles. Dar ce este Guvernul Tăriceanu, giruetă? Cocoş de tablă pe acoperiş, rotindu-se şi scîrţîind la fiecare adiere?" (Mircea Cărtărescu, *Jurnalul naţional*)

„Spre deosebire de Năstase, nu este temut. Oricine ştie că nu trebuie să se aştepte la represalii din partea lui dacă îl critici. Politeţea trece drept incapacitatea de a-i stăpîni pe ceilalţi, care se aşteaptă la ordine, pumni bătuţi în masă, sancţiuni. Altfel spus, Tăriceanu e inadecvat". (Stelian Tănase, *Ziua*)

„Se mai poate reabilita premierul? Cu siguranţă, nu. Este un politruc terminat. Mai poate face ceva Alianţa pentru redresarea poziţiilor sale? Un singur lucru. Să-şi schimbe urgent premierul de paie, să remanieze guvernul în punctele slabe – nu puţine! –, să încerce să o ia de la capăt cu reformele." (Liviu Antonesei, *Cotidianul*)

„Din fericire, acest prim-ministru, întîiul prim-ministru care calcă realmente a prim-ministru din 1946 încoace, are Europa şi valorile ei în sînge, iar jocurile politicianiste de doi bani puse la cale de colegii săi oportunişti atît din PNL, cît şi din PD nu par a-l afecta foarte mult. Matrapazlîcurile de la Cotroceni trebuie contracarate cu fermitate şi, la o adică, ignorate pur şi simplu. *Pour une fois,* bravo, domnule Popescu Tăriceanu!" (Cristian Bădiliţă, *Averea*)

Săraca Europa! Nu-i erau de-ajuns crizele proprii, a ajuns pînă şi în sîngele prim-ministrului român. **(C. G.)**

Petre IANCU

politica de departe

Toleranţa faţă de intoleranţă

Dacă istoria are un sens, cea contemporană demonstrează, înainte de orice, că uşa raiului e mai aproape de poarta infernului decît s-ar crede. În numele diverselor utopii, promiţînd paradisul terestru eliberat de servitutea în faţa divinităţii, emulii lui Nietzsche şi ai maestrului său, Schopenhauer, au aplicat teoria voinţei de putere şi au abuzat de înclinarea spre eroism tembel, invidie şi ticăloşie a prostimii. Cu ajutorul ei neprecupeţit au construit iadul pe pămînt. Adjudecîndu-şi controlul absolut asupra unor mulţimi prea puţin dispuse să încerce să înţeleagă complexitatea societăţii şi a vieţii umane, să-i apere demnitatea şi să lupte pentru păstrarea unei libertăţi mereu periclitate, chiar şi în epoci mai puţin atee şi colectiviste, extrema dreaptă ne-a dăruit – ce? Crima în masă nazistă. Paradisul muncitoresco-ţărănesc ne-a fericit, la rîndul său, cu gulagul comunist.

„Există doar două feluri de oameni", afirma cîndva Antoine de Saint-Exupéry. Potrivit autorului Micului Prinţ, unii acceptă obligaţia de a-şi respecta semenii, alţii nu. Că, odată declarat mort, un Dumnezeu conceput ca inexistent nu mai poate legitima nici un sistem moral apt să evite gropile comune, ar fi trebuit să fie clar din capul locului. Mult înaintea fascinantei aberaţii nietzscheene, matematicianul francez Blaise Pascal reliefa că „dacă n-ar exista, Dumnezeu ar trebui inventat". Cam în acelaşi timp cu radicalizarea idealurilor iluministe de către Nietzsche, un Dostoievski mîntuit de socialism anarhic şi reconvertit la ortodoxie avertiza, în *Demonii,* cu profetică vigoare, că viitorul unei societăţi atee de tip colectivist riscă să fie infernal. Rusia nu l-a auzit la timp.

Anul 1989 ne-a izbăvit de oroarea acestei erori. Dar, pe fundalul globalizării, al deschiderii şi expansiunii fireşti a democraţiilor şi pieţelor libere, s-au produs atentatele de la 11 septembrie 2001. Un nou proiect colectivist, ivit din impactul inevitabil cu individualista lume liberă şi întemeiat pe respingerea ei, ameninţă democraţiile, avansînd de această dată nu ideea unui Dumnezeu mort pentru oameni cît mai vii, ci oameni cît mai morţi în numele unui zeu imaginar.

În repetate rînduri, Osama Bin Laden şi ciracii săi şi-au descris la fel de simplu şi eficient intenţiile, precum a făcut-o Hitler în *Mein Kampf*. Nici pe Adolf lumea nu l-a auzit la timp. În vreme ce întemeietorul nazismului promitea propăşirea naţiunii germane şi a rasei ariene prin lichidarea evreilor, program pe care l-a pus în aplicare de îndată ce a putut, Bin Laden şi ai săi ne propun cam acelaşi lucru, plus îngenuncherea creştinătăţii, în baza surelor Coranului. Ca să-şi dea curaj sieşi precum şi fraţilor săi musulmani şi a descuraja definitiv lumea liberă, şeful Al-Qaeda profesează o doctrină semănînd leit cultului morţii legionar. „Spre deosebire de voi occidentalii, care iubiţi viaţa şi vă temeţi de moarte, noi urîm viaţa şi iubim moartea", ne tot învaţă doctrinarii terorismului islamist.

În mod ciudat, această doctrină şi perspectivele, cu totul improbabile, ale victoriei ei nu par să-i înspăimînte prea rău pe occidentali. Liberali pînă în vîrful unghiilor, mulţi editorialişti occidentali, crescuţi postmodernist la umbra toleranţei maxime şi a hiperrelativismului, au asimilat atît de profund adagiul lui Nietzsche încît se regăsesc mai degrabă într-un zeu al morţilor islamist, decît în cel viu în care crede George Bush. Unii se impacientează ori de cîte ori e vorba despre restricţii americane, reale sau imaginare, ale drepturilor omului, dar manifestă, dacă nu o înţelegere (demnă de o cauză mult mai bună), cel puţin indiferenţă faţă de orice nou masacru islamist. Uitînd că terorismul ar muri de inaniţie dacă nu l-ar hrăni constant defetismul lor şi al unor posturi de televiziune şi de radio, mulţi jurnalişti şi lideri politici europeni se spală pe mîini precum Pilat din Pont, repetîndu-şi obsesiv opoziţia faţă de campania care s-a soldat cu înlăturarea sîngerosului Saddam. Potrivit lor, invazia în Irak ar fi „produs terorism" islamist.

Or, doar în acest unic caz irakian istoria universală are un sens pentru adversarii postmoderni ai oricărui universalism şi ai oricăror valori impuse de tradiţie şi de istorie (precum drepturile omului). Acela de a ne avertiza să nu cumva să repetăm greşeala (americană, desigur) de a crede în capacitatea irakienilor de a construi un stat de drept şi o democraţie. De rasismul inerent unei atari afirmaţii, contrazisă de istoria postbelică a Germaniei sau a Japoniei, prea puţini doresc să ştie, necum să vorbească.

Între utopiile postmoderne de stînga şi fanatismul totalitar fascist, comunist sau pseudoreligios se manifestă o demonică solidaritate. Saltul din mormînt spre piscul vieţii se face *hic et nunc* prin fereastra libertăţii. Drumul de la unul la celălalt nu e mai lung decît cel care desparte cheia raiului de zăvoarele iadului. Pentru a-l străbate e nevoie totuşi de puţină smerenie, de nitel curaj şi de o oarecare onestitate.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

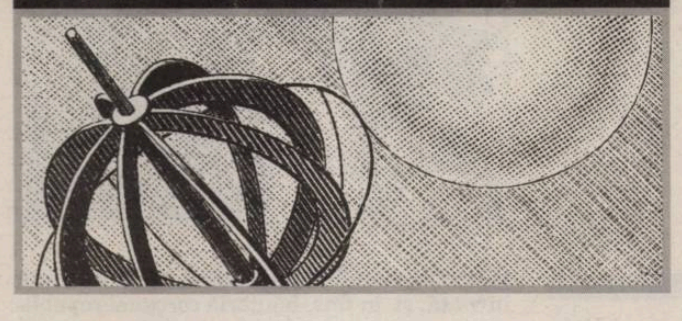

Distracţii din Ucraina

Imaginea pieţei din centrul oraşului Kiev, locul unde s-a născut şi a izbîndit revoluţia democratică din Ucraina, nu mai este prezentă în jurnalele de ştiri din lumea întreagă. Un vizitator de la *Die Zeit* a înregistrat cîteva chioşcuri unde se vinde bere, standul unei întreprinderi de telefoane mobile, cerşetori, faţada sfidătoare a unui nou centru comercial. Decizia preşedintelui Iuşcenko de a desfiinţa cu totul poliţia rutieră (23.000 de oameni) din cauza corupţiei care îmbolnăvise această instituţie nu provoacă decît indiferenţă: o să se circule cumva şi fără poliţie. Dacă s-ar putea desfiinţa toate instituţiile unde corupţia îşi face de cap şi dacă s-ar şti unde se găseşte lista incoruptibililor, revoluţia şi-ar putea păstra culoarea oranj, îndeplinindu-şi promisiunile: revitalizarea economiei, îmbunătăţirea nivelului de trai, scoaterea ţării din zona intereselor Rusiei şi apropierea ei de ţările Europei occidentale. Revoluţia portocalie a devenit cenuşie. Administraţia nu a reuşit să adopte legile şi reglementările necesare pentru aderarea la Organizaţia Mondială a Comerţului, surplusul comerţului exterior a scăzut de la 2,1 miliarde la 794,6 milioane de dolari (BBC, 26 iulie), investiţiile străine au crescut doar cu 3%. Din ianuarie încoace s-au declanşat o mulţime de anchete care analizează privatizările făcute sub fostul preşedinte, Leonid Kucima, dar şi pe unii oficiali legaţi de fosta administraţie. Fostul rival la postul de preşedinte, Ianukovici, a fost convocat de cîteva ori la poliţie, fără să i se aducă vreo acuzaţie concretă. Se tot discută despre re-privatizarea unor mari întreprinderi, însuşite de unii apropiaţi ai fostului preşedinte pe nimic, dar o asemenea măsură introduce incertitudinea în climatul de afaceri. Un tribunal l-a înlăturat pe Viktor Pincuk, ginerele fostului preşedinte, de la conducerea unei uzine de feroaliaje din Nikopol. Se dau asigurări că nu e vorba despre revizuirea generală a privatizărilor şi chiar dacă va fi vorba nu se va atinge nimeni de interesele investitorilor străini; aceştia consideră însă că riscurile sînt prea mari, deşi cîştigul ar putea fi mai atractiv decît în alte părţi. „Ucraina e riscantă, dar distractivă“ susţine şeful de la Techninvest, Roman Kyzyk. În acest context, prin distracţie, se înţelege dimensiunea profitului.

Departe de Piaţa Independenţei, cîţiva protestatari şi-au instalat şi ei corturi portocalii. Încercînd să mimeze elanul din decembrie, ei reclamă persecuţiile politice, vendeta orchestrată de guvern. Avocatul Poporului, instituţie recent înfiinţată, examinează 12.000 de petiţii, unde reclamanţii, de diverse profesii şi cu diferite poziţii în ierarhia socială, unii dintre ei profesori sau doctori, se plîng că au fost daţi afară din serviciu pe motive politice. În acest proces, şi relaţiile dintre personajele principale ale revoluţiei portocalii – Victor Iuşcenko şi Iulia Timoşenko – s-au cam răcit, fiecare cu lista lui de duşmani şi de protejaţi. Deocamdată conflictul e ţinut sub control.

Lupta împotriva corupţiei loveşte nu doar în oligarhii cu averi dobîndite în mod inexplicabil, ci şi în cei protejaţi şi susţinuţi de ei – asigurîndu-le fie bani, fie influenţă – din sectorul economic, din Justiţie, din presă. Cînd opoziţia ajunge la putere, independenţii de ieri devin susţinătorii de azi, iar cînd în măruntaiele Puterii încep să apară conflicte, susţinătorii se aranjează conform intereselor imediate ale protectorilor lor. Nicăieri în lumea democratică puterea nu este omogenă (în Marea Britanie, Tony Blair este puternic contestat de unii membri ai partidului său, în Franţa, Chirac simte în ceafă răsuflarea fierbinte a lui Sarkozy de pe aceeaşi parte a spectrului politic ş.a.m.d.), dar în ţările de după o revoluţie mai mult sau mai puţin recentă aşteptările faţă de Putere sînt mult mai specifice, fiecare a înţeles că revoluţia se produce în folosul lui personal şi îndeamnă la o nouă revoluţie de cîte ori acest interes este lezat. Oarecum conştient de această realitate, preşedintele Iuşcenko încearcă să împace pretenţiile electoratului (a finanţat fondurile de pensii şi de salarii), dorinţa de transparenţă, cu cele ale investitorilor străini, care vor facilităţi fiscale, înfiinţarea unor zone economice speciale.

În martie, Iuşcenko şi-a numit consilieri onorifici, răsplătind nişte vedete care l-au sprijinit cu un zel spectaculos: boxerul Vitali Klitcko şi cîntăreţul rock, liderul grupului Okean, Slava Vakarciuk. Boxerul n-are de ce să se teamă, oricînd în preajma unui preşedinte e nevoie de un om gata să-şi folosească pumnii, cîntăreţul ar trebui totuşi să se gîndească la variante. S-ar putea ca în curînd preşedintele sau oamenii lui să-şi schimbe gusturile, şi nu doar cele muzicale.

globul cubic

Prostituate din toate ţările...

Ca să combată prostituţia, municipalitatea oraşului Chicago a încercat o soluţie inedită: nu pedepseşte femeia căzută în păcat, ci bărbatul, considerînd că plătitorul e la fel de vinovat ca persoana care primeşte banii. Pe site-ul Internet al poliţiei au început să fie difuzate fotografiile, numele şi adresele doritorilor de servicii sexuale. Informaţiile rămîn accesibile timp de 30 de zile şi curiozitatea a intrat în competiţie cu respectul pentru viaţa privată. În primele două zile au fost înregistrate 90.000 de intrări pe site. Primarul oraşului Chicago, democratul Richard Daley, i-a prevenit pe eventualii delincvenţi într-o emisiune televizată: „Dacă solicitaţi o prostituată veţi fi arestat şi apoi oamenii vor afla: soţia dumneavoastră, copiii, familiile, vecinii, şefii voştri“. Pînă acum solicitarea unui act sexual era pedepsită printr-o amendă de 1.000 de dolari şi prin confiscarea vehiculului.

Şi în alte oraşe din America (la Oakland, California, municipalitatea afişează pe ziduri portretele bărbaţilor vinovaţi de a fi plătit pentru un act sexual) se procedează la stigmatizarea clienţilor, considerîndu-se că arestarea periodică a prostituatelor, pedepsirea lor cu o amendă şi eliberarea lor nu sînt piedici suficiente pentru însănătoşirea periferiilor vieţii publice.

Nu reiese din ziarul *Le Monde* (28 iunie 2005) ce părere au prostituatele despre această campanie. S-ar putea să nu fie foarte mulţumite de măsurile vizînd reducerea numărului clienţilor, dacă judecăm după ce se întîmplă în Germania. Acolo s-au desfăşurat pitoreşti proteste faţă de intenţia Uniunii Creştin-Democrate, de modificare a legii prostituţiei. Deputata creştin-democrată Ute Granold consideră că legalizarea a fost o mare greşeală: „Prostituţia nu e o slujbă ca oricare alta, este o violare a demnităţii umane“ (BBC, 24 iunie). Statul german nu era cu totul dezinteresat în adoptarea unei legi atît de permisive: dacă tot se cîştigă bani din prostituţie, măcar să se plătească impozite. Se spera la un spor, necesar, în colectarea dărilor, dar lăcomia a avut un efect pervers şi a blocat fluxul de bani aşteptat.

Cea mai veche meserie din lume nu e adaptabilă la soluţiile noi. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Eşecul ca ocazie

La Bruxelles, dar şi în toate ţările europene, efortul de înţelegere a eşecului Constituţiei Europei ar trebui să continue. Motivaţiile pe care liderii europeni le dau refuzului franco-olandez păstrează, din păcate, discuţia în superficial şi promovează, mai departe, o filozofie păguboasă. Nimeni nu neagă că *spaimele* i-au făcut pe francezi şi pe olandezi să spună, atît de răsunător, NU. Dar spaima de şomaj, tipică pentru orice perioadă de recesiune economică, spaima de imigranţi, tipică pentru orice societate deschisă, spaima de pauperizare, tipică pentru orice civilizaţie cu standarde înalte, au, totuşi, o sursă mult mai profundă decît politicile neinspirate ale Uniunii. Ce vreau să spun este că previzibilele decizii ale UE de a trece la măsuri menite să protejeze locurile de muncă ale cetăţenilor europeni, să înăsprească regulile imigrării şi să oprească declinul nivelului de trai, nu vor rezolva problema fundamentală – astfel se vor trata simptomele şi nu boala.

Problema Uniunii este filozofia pe care ea s-a aşezat, de la Maastricht încoace. Semnalez, numai, că această perioadă, în care UE şi-a construit temeliile, a fost o perioadă în care stînga europeană a fost în ascensiune. Nu ştiu dacă este o coincidenţă sau nu, dar e incontestabil că Uniunea este dominată de spirit etatist, de prea mult centralism, de prea multă birocraţie. Uniunea pare că nu mai ştie să se exprime altfel decît prin directive şi *acquis*, iar regulile care se emit zi de zi sînt, mai toate, restrictive şi nu permisive. Dar birocraţia nu produce locuri de muncă şi nici măcar nu sporeşte securitatea individului pe stradă. Uniunea trebuie să regăsească spiritul din vremea Pieţei Comune şi să adauge la el. În anii '90, elita bruxelleză s-a rupt de poporul european. Dificultăţile adoptării plebiscitare (acolo unde a fost cazul) ale Tratatului de la Maastricht ar fi trebuit să fie un semnal de alarmă. Cu un 51% aproximat şi chinuit, obţinut după repetări şi campanii propagandistice, oficialii Uniunii s-au culcat pe urechea falsei victorii. Acum, Uniunea trebuie să facă drumul înapoi, spre cetăţeni.

Atacurile teroriste din ultimele săptămîni sînt o excelentă ocazie. După ce am văzut şi eu grozăviile de la Londra, apoi carnagiul de la Sharm El-Sheikh – dezvoltări diabolice ale atentatelor zilnice din Irak – mi-am amintit de vorbele generalului Douglas MacArthur: *there is no security on this earth, only opportunity*. Atentatele de la Londra şi, în general, vigoarea terorismului islamic pot fi marea şansă de relansare a Uniunii Europene.

Recrudescenţa terorismului şi întărirea grupărilor extremiste de tip Al-Qaeda (fapt confirmat recent chiar de şefii Pentagonului) impun Uniunii, mai clar ca niciodată în trecut, să treacă articularea unei politici comune de securitate de la stadiul de preocupare între altele, la stadiul de preocupare principală. Uniunea Europeană trebuie să devină, înainte de orice, un spaţiu comun de securitate, în interiorul căruia integrarea pieţelor, modelul regional de dezvoltare, promovarea democraţiei şi libertăţilor, adică întregul model european de civilizaţie, să continue să se manifeste. De altfel, Uniunea ştie acest lucru. În Strategia europeană de securitate, adoptată la finele lui 2003, se spune clar că securitatea este o precondiţie a dezvoltării. Cu alte cuvinte, întîi securitate şi apoi dezvoltare. Această abordare este încă discutată de teoreticieni: nu sînt puţini cei care cred că securitatea este un efect al dezvoltării, după cum sînt şi mai mulţi cei care cred că dezvoltarea şi securitatea se construiesc împreună, concomitent, pas cu pas. Uniunea Europeană, însă, a adoptat oficial punctul de vedere după care securitatea este o condiţie a dezvoltării. Pentru a nu arăta încă o dată că vorbele de pe hîrtiile cu antetul albastru spuzit de stele galbene sînt baliverne, Uniunea trebuie să treacă la acţiune.

Teoretic, integrarea politicilor de securitate ale membrilor UE poate fi relativ uşor făcută. Experienţa NATO este extrem de utilă în acest sens. Însă, apropierea politicii de securitate de politica externă, o trăsătură evidentă a statului postmodern şi o realitate deja consacrată în ţările europene, complică lucrurile. O politică de securitate „la pachet“ cu o politică externă împinge politica de securitate dinspre valorile clasice (patrie, neam, independenţă etc.) spre interese şi valori cu anvergură extranaţională (democraţie, drepturile fundamentale ale omului, justiţie etc.). În plus, vremurile sînt bizare: duşmanii şi duşmăniile, ca şi prietenii şi prieteniile, se construiesc şi se deconstruiesc de

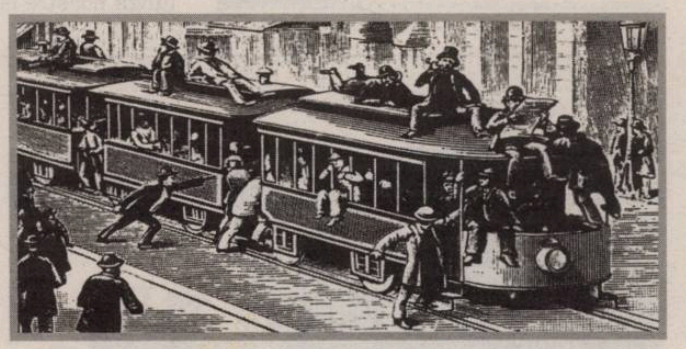

parcă ar fi ficţiuni ale unor scriitori postmoderni, ameninţările au o fenomenologie spectrală, dar sînt pe atît de mortale pe cît par de difuze, iar valorile nu se mai definesc în forma binoamelor, după cum m-a asigurat o nouă prietenă. Piesa de teatru pe care o jucăm se complică, necunoscutul se dezvoltă şi impredictibilul devine tot mai probabil. Cum se va descurca Europa unită în această realitate, rămîne de văzut şi de sperat.

ready made

„Mustafa le aruncă cîteva de aceste monete, care devin pe loc un motiv de război; băeţii se răped ca să le culeagă de pe gios, se împing, se înjură şi se apucă la bătae; dar ce bătae? Bătae de berbeci! Retrăgându-se îndărăpt cu trei patru paşi, ei se aruncă unii asupra altora şi se ciocnesc cap în cap cu o pornire furioasă; tidvele răsună grozav, dar nu se sfărîmă; căci ele fiind rase şi ecspuse necontenit la soare şi la ploae, dobândesc o tărie ecstraordinară. Pentru un *felu,* fiecare băet din Tanger e în stare să strice pe capul său o cărămidă de cele mai groase şi mai bine arse. Câte capete de Europei ar sdrobi el pentru o sumă de 20 de franci? Angel caută să resolveze acest problem de statistică şi găseşte cifra colosală de 9,876,543,210 (?).“

(Vasile Alecsandri, *Călătorii – Misiuni diplomatice,* Scrisul Românesc, f.a.)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Carotte de tabac

Iepuraşul Rabbit
a deschis un debit,
unde-i dă pe credit
domnişoarei Edith
morcovi, nu tutun
(că-i inoportun
şi în plin discredit).

Domnişoara Edith
rade bine-bine
morcovii pe credit
şi, pe urmă,-i ţine
la uscat, iar ei
se fac tăiţei
ca pe cap, la Edith,

păru-i creţ şi roşu,
roşu zis *carotte*, –
care-i foarte roşu,
însă nu de tot,
întrucît, c-un franj
bate în oranj
(ce-i un semi-roşu).

Tăiţeii, după,
făr' de-a-i face zob,
se-nfăşoară-n jupă
de foiţă Job, –
ca, la el în debit,
să-i fumeze Rabbit
cel tabacofob.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Vita mov ce bea martini

(în Logan şi-n Lamborghini)

Oplimbare pe Calea Victoriei, de la Dîmboviţa spre Guvern; prima concluzie pe care oricine o poate căpăta este inconstanţa întru monumental a edililor noştri, din veac. Dincolo de clădiri şi faţade – unele impresionante, altele jenante –, dincolo de virtuozităţi şi improvizaţii arhitectonice, mai sînt şi ceva detalii horticole: copacii arterei, un haos total. Cu una-două excepţii, nu pare ca vreunul dintre arbori să fi fost realmente plantat. Ce-a crescut, a crescut la întîmplare. Nimic din coroanele premeditate ale altor capitale, nimic similar teilor berlinezi sau castanilor parizieni – struniţi şi tunşi în fiece iarnă. Pentru un neam ce invocă *frunza verde* în optzeci la sută dintre cîntece sale populare, românii par a fi nebănuit de indiferenţi la ce pomi le cresc în preajmă, în spaţiile publice.

Ceea ce surprinde – sau ceea ce este, dimpotrivă, cel mai sugestiv – e că pe Calea Victoriei vezi mai cu seamă duzi, corcoduşi şi specia facil-crescătoare a unor tecari cu lemn urît mirositor. Cu ceva ani în urmă, cînd am spus – acoperit de realitate – că în curtea Academiei cresc mai mulţi corcoduşi decît stejari, le-am devenit brusc simpatic celor ce-şi imaginau că bat sus, la Eugen Simion. Nici măcar. Boschetăria de acolo e comună oricărui parc bucureştean, oricărui spaţiu verde dintre blocuri. Pe lîngă arborii plantaţi vreodată cu o oarecare noimă, la noi răsar prea frecvent verdeţuri dintr-un sîmbur scăpat din cioc de pasăre. Rudă mai necioplită (!) a prunului, corcodușul e de neevitat; îl rupi, îl jupoi, tai într-un loc şi creşte lăstărişul în partea cealaltă, poţi să intri cu Dacia 1300 peste el şi să-l culci la pămînt cît e fraged etc.; mă întreb dacă nu cumva chiar el este simbolul chinuitei dar lungii noastre istorii!

Totuşi, de ce Bucureştiul are atîţia corcoduşi?

Precum natura, aşa şi cultura; haosul horticol a căpătat pereche. Nu vreau să jignesc pe nimeni, n-am pregătire în domeniu, doar îmi dau cu părerea (ceva mai clasică). În cartierul Pantelimon, fac senzaţie încă lalelele din inox ridicate şi ofilite în oţelul lor încă de la bun început. La intersecţia Căii Moşilor cu Eminescu, o fîntînă de marmură cu ceva jeturi aminteşte frapant – ei, da! – de un pisoar public*. În Piaţa Universităţii, făcînd pereche cu calul lui Mihai Viteazul şi cu dascălii neamului, pe locul fostei statui a paşoptistului Brătianu, un facil orologiu debordînd de corectitudine politică numără, cică, zilele – cîte mai sînt pînă pe 1 ianuarie 2007, vezi Doamne, UE, chestii, integrare. Apoteoza se petrece în Piaţa Revoluţiei. Unde altădată era statuia ecvestră a lui Carol I, lucrată de Mestrovici şi vandalizată de comunişti după 1948, acum e o parcare de maşini, democratică, în care au loc şi popularul Logan, şi aristocratica Lamborghini. În schimb, în perimetru au apărut, prin ani, tot felul de arătări: chiar în uşa Senatului, un monument al eroilor din decembrie '89, asemănător cu o rampă de lansare a aeromodelelor de la Casa Pionierilor; lîngă Kretzulescu, mai clasicul bust al lui Coposu, suficient de înalt încît pe soclu să mai vezi din cînd în cînd lipite afişe cu *Pierdut cîine aflat sub tratament, bună recompensă, răspunde la numele...*; peste drum, un Maniu abia recognoscibil, straniu vînturat de o palmă şi care pare mai chinuit în bronz decît a fost vreodată în viaţă; şi, în fine, bijuteria coroanei republicane, nou apărutul zvînc erectil de marmură albă cu o chestie maronie în vîrf, tînăr şi deja plin de enigme: unii spun că ar fi dedicat eroilor noştri, deşi pare un defazat *hommage* către Gagarin; ba ai zice că e o căpăţînă trasă în ţeapă din panoplia lui Pol Pot, ba un cartof pus la copt ciobăneşte, ba – ceea ce eu cred, mai degrabă – o măslină pe scobitoare, pe cale de-a plonja într-un pahar cu martini contrafăcut, la a cărui notă de plată, n-aveţi grijă, am scos cu toţii bani.

De unde că şi-aşa nu prea aveam monumente, bine că ne-am pricopsit cu unele atît de încriptate, absconse şi obsesiv falusoidale încît eşti obligat să priveşti cu nostalgie spre lupoaica romană ce tocmai a întors spatele ASE-ului, ca un reproş al tuturor mamelor cu doi copii la adresa finanţiştilor tranziţiei.

Şi-aici doream s-ajung: nici nu s-a ascuns bine lupoaica la Romană, că pe străzi au şi apărut cele mai noi monumente – vacile roz, mov, bleu şi verzi. Era şi timpul. Văzusem una, mai an, într-un aeroport străin, într-un decor lustruit farmaceutic de nichel şi sticlă ce-o făcea simpatică. La noi, înainte de-a fi *cool*, vita e doar prăfuită. Dar are un mare merit – măcar aşa capătă o noimă smocurile de iarbă şi buruieni urbane ce cresc la rădăcina fiecărei case, a fiecărui gard.

* Subscriu la perplexitatea de bun-simţ a Gabrielei Lupu, „Monumentele penale ale Bucureştiului", în *Cotidianul*, 25 iulie a.c.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

This Is London

Ultima ispravă a teroriştilor lui Bin Laden (sau a clonelor care vor să-şi facă un nume în lumea show-biz-ului cu Semtex) mi-a adus aminte de Londra cu precizia unei freze dentare. Autobuzul făcut ţăndări de bomba arabului drogat cu ură circula pe linia 26. Adică linia cu care veneam zilnic la Bush House dinspre cartierul meu, Hackney. Treceam cu 26 prin Whitechapel (pe unde activase Jack Spintecătorul), pe lîngă gara Liverpool (sediul Eurostarului), apoi prin City (pe Threadneedle Street!) şi prin faţa Catedralei St. Paul. Zona din Hackney unde locuiam nu era nici opulentă, nici modestă, dar foarte colorată etnic. Unii aveau Mercedesuri şi fascinantele TVR-uri, alţii trăiau din ajutorul social. Pliantele trimise de primărie (execuţia bugetară, planurile, informaţiile utile) erau redactate în 13 limbi! Pe străzi mă-ncrucişam cu bărbaţi măslinii cu bărbi îngrijite şi fesuri albe, croşetate. Am aflat că erau musulmani din Bangladesh, refugiaţi din pricina persecuţiilor religioase. Sau din pricina sărăciei. Acum aflu că unul din acele solide autobuze „cu imperială" fusese aruncat în aer. Poate chiar de unul din cucernicii mei vecini.

Trebuie să vezi de-aproape resturile mediocre ale unui *double-decker,* ca să înţelegi forţa unei explozii plănuite cu frica lui Allah. Într-o noapte, prin '95, lîngă BBC a avut loc o explozie similară. Fiind de serviciu, am fost primul sosit la faţa locului, poliţia m-a urmat după 30 de secunde şi m-a împins fără false politeţuri la o parte. Autobuzul rănit nu mai avea înălţime, volum, prestanţă. Era o adunătură de fiare strîmbe, risipite pe un hectar, vegheate de ochiurile sparte de geam ale Waldorf-ului pînă la etajul şase. S-a aflat mai apoi că fusese un accident – un novice din IRA ducea bomba în altă parte şi probabil că se jucase cu ea. Armata Republicană Irlandeză şi-a cerut chiar scuze, căci nu voia să lase impresia că ar fi avut ceva cu presa (în cazul de faţă, BBC-ul). Altminteri, cine i-ar mai fi comentat atrocităţile? Alteori am fost prizonier în metroul oprit între staţii, unori cu lumina stinsă, fără să ştim de ce şi pînă cînd. Recordul – 80 de minute! Am avut privilegiul otrăvit de a vedea de la distanţă o coloană de fum cenuşiu izbucnind brusc din City. Era marea explozie care a distrus sediul central al Westminster Bank. Afacerile au fost reluate în trei zile, căci toate băncile îşi duplicau datele în calculatoarele din alte amplasamente, construite special pentru astfel de crize. O altă bombă a făcut „doar" două victime în modernistul cartier Docklands. Ori din nepricepere, ori dintr-un straniu cod al onoarei criminale, militanţii unionişti îşi anunţau atentatele şi le plănuiau pentru un număr minim de victime. În replică, o stîngăcie guvernamentală permitea televiziunilor să dea reportaje cu Jerry Adams (liderul Sinn Fein, partidul ce susţinea IRA), dar fără să i se audă vocea! Declaraţiile lui erau reproduse *ad litteram,* dar rostite de un actor cu accent irlandez! (Cînd s-a încheiat armistiţiul, care încă durează, actorul a rămas pe drumuri!)

Era perioada cînd centrul Londrei era ocrotit de aşa-numitul *iron ring* (cercul de fier), care însemna patrule militare, blocuri de beton şi posturi de pază cu soldaţi înarmaţi pînă-n dinţi. Opreau autobuzele, le inspectau şi, din cînd în cînd, mai coborau cîte un călător suspect. Privite retrospectiv, par incidente memorabile, dar dacă nu aflam de moartea subită a vechiului meu prieten, autobuzul 26, nu cred că mi le-aş fi amintit. Am auzit şi atunci lozincile cu „nu ne vor schimba modul de viaţă", *London goes on, open as usual,* „Londra nu crede în lacrimi" etc., deşi faţa marii capitale avea deja cicatrici. Era un eroism nobil şi emoţionant, aşa cum fusese şi în timpul atacurilor lui Hitler (cea mai mare bombă căzuse tot în Hackney!) şi aşa cum îmi pare cel de acum. Un eroism uşor naiv, căci exprimă o nedumerire istorică. Excesul de stîngism liberal a creat un monstru pe care democraţia reală încă nu ştie să-l castreze. O dictatură n-ar avea probleme, dar nu acesta este modul de viaţă britanic.

www.polirom.ro

- Gianpaolo Romanato, Mario G. Lombardo, Ioan Petru Culianu **Religie şi putere**
- Cecilia Ştefănescu **Legături bolnăvicioase**
- Michael Cunningham **O casă la capătul lumii**
- Dominique Lecourt (coord.) **Dicţionar de istoria şi filosofia ştiinţelor**

Suplimentul CULTURA
Un săptămînal realizat în colaborare cu *Ziarul de Iaşi*

*Texte şi opinii de: Teodor FROLU (membru fondator al Asociaţiei Investitorilor din Centrul Istoric) ● Ionela GAVRILIU (jurnalistă) ● Celia GHYKA (arhitectă) ● Horia MARINESCU (arhitect) ● Andreea MIHALACHE (arhitectă) ● primari, negustori, cetăţeni ● **Coordonatorul temei:** Mircea VASILESCU*

● „Strada Lipscani e mult transformată din punctul de vedere al clădirilor. Aproape nimic din ceea ce vedem astăzi nu exista la 1871. Primăriile ar fi putut profita de ocazie ca să îndrepte şi să lărgească această străduţă cu o atît de mare circulaţie, dar, de cînd ţin minte, primăriile noastre au fost aceleaşi. ● Strada Paris, pe atunci strada Doamnei, a suferit şi ea o radicală transformare. În locul Palatului Nifon, un şir de prăvălioare joase fără etaj, strîmbe, scoase în stradă de puteai să le prinzi de streaşină. În celălalt colţ franzelăria Gagel cu grădina de mai tîrziu «Grădina Blanduziei», unde vara cînta orchestra, se mîncau crenvurşti şi la ora 11 jum. noaptea apărea întîiul transport de cornuri calde. ● O cafenea foarte căutată de studenţi, funcţionari, tineret în genere era cafeneaua Fieschi din Şelari. Vastă încăpere, acolo se juca biliardul. Tinerii liceeni debutau la Fieschi. ● Mai era şi un cafeu chantant cu cîntăreţe germane la Paţac, pe strada Carol. Mai era şi altul la Stadt Pesth, actualul Pasagiu Villacrosse. ● Incontestabil că bucureşteanul jertfeşte prea mult pe altarul mîncării, băuturii şi petrecerilor, iată de ce viaţa de noapte cu vin bun şi cu lăutari a cultivat-o cu sfinţenie. ● Biserica Zlătari era înconjurată, pe cele trei strade, cu un şir de case vechi, avînd prăvălii de jur împrejur. Pe strada Stavropoleos era o berărie şi birtul «La Pisica Neagră», renumit pentru vinul ce debita. ● Deşi am avut în Bucureşti atîţia băcani de frunte, totuşi aproape nici o firmă n-a ajuns pînă în zilele noastre. Şi din acest punct de vedere fragilitatea tuturor lucrurilor şi lipsa spiritului de continuitate ne deosebeşte. ● Bucureştii de la 1871 nu-i mai întîlneşti în nici o direcţiune." *(Constantin Bacalbaşa,* Bucureştii de altădată, *vol. I, 1927)*

*Multor bucureşteni, unele dintre denumirile de mai sus nu le spun nimic: sînt simple „etichete" dintr-o vreme în care, încă neurbanizat pe deplin, noroios, cu aspect de „sat mai mare", centrul Bucureştiului era – în mod organic, natural – plin de viaţă. De curînd, Primăria a anunţat începerea unui „amplu proiect de revitalizare a Centrului Istoric". După renovări, refacerea infrastructurii, schimbarea mobilierului urban, atragerea investitorilor ş.cl., probabil că nu vor reapărea franzelăria Gagel şi cafeneaua Fieschi. Dar, dacă totul merge bine, ar trebui să renască viaţa Centrului Istoric. (**M. V.**)*

„Fragilitatea tuturor lucrurilor"

Celia GHYKA

La ce bun Centrul Istoric?

„...să se mute cişmeaua de pe Lipscani, că este în mijlocul trotuarului şi incomodează circulaţia, că este stricată, că toţi au magazine şi sînt avuţi."

(plîngere adresată Primăriei Capitalei de unii locuitori ai străzii Lipscani pentru transformarea fîntînii aşezate pe domeniul public în gură de stropit, 28 iunie 1872)

De la o vreme încoace, chestiunea Centrului Istoric a început să migreze, cu oarece repeziciune, dinspre marginea îngăduită a polemicilor către centrul fierbinte al preocupărilor, fie ele gazetăreşti, administrative, politice sau chiar (prin inducţie) comunitare.

Strident-declamatorii sau discret–operaţionale, interesele de a reabilita inima Capitalei sînt, firește, mai mult decît legitime şi cu necesitate urgente. Pentru că starea de degradare a ajuns la limita (in)suportabilului. Pentru că locuirea aici nu mai e posibilă. Pentru că astăzi comerţul, odinioară reprezentativ pentru oraş, atinge grotescul. Pentru că e vorba despre o valoare culturală naţională. Pentru că valoarea terenului şi-a imobilelor are un potenţial aproape deloc exploatat. Pentru că, în fine, e vorba despre Centrul Istoric al Capitalei.

Toate aceste motive – şi lista poate, desigur, continua – sînt absolut întemeiate, iar afirmarea lor publică, în drum către asumarea lor efectivă, nu poate fi decît prilej de neîngrădită bucurie. Dacă însă astăzi toate aceste preocupări se dovedesc dilematice, în vremurile construirii oraşului modern ele erau mai mult decît firești, înscriindu-se fără încrîncenare în preocupările de administrare a întregului oraş, într-o viziune în care centrul nu era altceva decît unul dintre mădularele Bucureştiului, căruia trebuie să i se poarte de grijă în aceeaşi măsură (chiar dacă, poate, cu mai multă dragoste) cu celelalte. O demonstrează o întreagă politică urbană de după 1830, în eforturile de modernizare şi de construire nu numai a părţii evidente a oraşului (imobilele şi spaţiile publice), dar şi a infrastructurii, a mobilierului urban, gîndite ultramodern (pentru atunci, ca şi pentru acum) în termeni de „reţea". Despre naturaleţea cu care se puteau rezolva problemele urbane ne vorbeşte şi plîngerea adresată Primăriei de către locuitorii din lipscănie pentru mutarea cişmelei de pe domeniul public, pentru că îi „incomodează". Dacă aruncăm o privire în arhivele Primăriei, vom afla că nenumăratele astfel de petiţii erau, de obicei, rezolvate cu firescul cu care o administraţie trebuie să îşi asume rolul de negociator între interesele membrilor comunităţii şi interesul public al comunităţii reunite. Mă întreb cum s-ar putea răspunde astăzi unei plîngeri care ar cere desfiinţarea stîlpilor de iluminat de pe strada Lipscani, dimpreună cu coşurile gemene de gunoi aferente, pe motiv că se află pe mijlocul străzii, că sînt stricaţi şi imunzi.

Dar de unde şi de cînd pornesc interesele reabilitării? Desigur, nu trebuie să ne imaginăm că numai la noi Centrul Istoric pune probleme. Centre istorice falite au şi „ei", numai că au început mai devreme să se ocupe de ele. De fapt, chestiunea degradării zonelor istorice ale oraşelor începe să se pună în mai toate ţările europene de prin anii cincizeci, cînd ravagiilor războiului li se adaugă şi acelea, urbanistice, ale modernismului, şi cartiere întregi de locuire tradiţională sînt fie demolate spre a fi reconstruite, fie abandonate în favoarea cartierelor de blocuri, sănătoase, însorite, moderne, noi. Locuirea în zonele istorice începe atunci să fie privită ca insalubră, învechită, indezirabilă. Şi atunci cartierele centrale rămîn pradă abandonului pînă destul de tîrziu, pe la începutul anilor optzeci, cînd încep să devină obiect pentru reabilitare şi subiect pentru turismul din ce în ce mai „cultural". Problemele reabilitării unor astfel de zone sînt legate în primul rînd de calitatea locuirii (apartamente care au rămas, la nivelul echipării, la acelaşi stadiu ca la sfîrşitul războiului), de circulaţie sau de staţionare (lăţimea străzilor e de cele mai multe ori insuficientă pentru ca maşinile să se poată strecura, opri, zăbovi). Apoi, populaţia relativ săracă rămasă să locuiască în astfel de condiţii este, de cele mai multe ori, incapabilă să repare, să întreţină sau să modernizeze locuinţele. Calităţile acestor locuri care, în fine, au început să fie lăudate şi înţelese, sînt însoţite de defectele pe care le întreţin: culoarea locală, atmosfera, convivialul ascund de mule ori sărăcie, mizerie, promiscuitate. Pe de altă parte, centrele renovate şi transformate în muzee şi în birouri luxoase sînt, probabil, la fel de triste. Aceasta face ca limitele operaţiunilor urbane de renovare a Centrului Istoric să se afle într-un echilibru extrem de fragil, căci reabilitarea care ţine seama numai de patrimoniul construit poate repede eşua într-un exerciţiu de pietrificare, de îngheţare a propriei sale istorii. Abordările actuale ale proiectelor urbane merg în sensul refacerii oraşului din el însuşi mai degrabă decît prin adăugiri, într-o viziune care să înscrie chestiunea Centrului Istoric într-o politică urbană globală. Centrul Istoric al Bucureştiului se confruntă şi el cu probleme de aceeaşi natură, chiar dacă, poate, cauzelor amintite li se adaugă şi cele ale schilodirii ideologice a oraşului.

Care ar fi, aşadar, cîteva dintre raţiunile de a reabilita Centrul nostru Istoric? Căci fiecare oraş e singular şi scapă clasificărilor şi generalizărilor.

Pragmatic, pentru că lipscănia renovată ar duce la creşterea atractivităţii turistice a locului, legată firesc şi de o creştere imediată a volumului şi a calităţii comerţului din zonă, deci o creştere economică benefică pentru întreaga comunitate.

Simbolic, aici se găseşte inima oraşului, centrul de la care acesta a pornit şi care îi este bolnav. Chiar dacă astăzi oraşul a căpătat alte, tot mai multe centre, unele artificiale, altele agresive (tot soiul de *plaza* ale societăţii de consum care întorc, indiferente, arogante, spatele oraşului viu), lipsa de grijă pentru centrul întemeietor ar echivala cu o exprimare fără echivoc a urii de sine, cu o negare a identităţii şi a originilor. Singularitatea acestui centru nu stă în colecţia de piese nemaiîntîlnite, ci în alăturarea stilurilor şi-a epocilor, în ansamblul pe care piesele îl formează. Aşezarea densă a construcţiilor pe loturi înguste şi lungi, ce fac trecerea dintr-o stradă în alta, e stranie în raport cu grădinile alternînd casele-vagon ale tîrgoveţilor din restul oraşului tradiţional. Ea se datorează, probabil, vocaţiei comerciale mai intense pe care zona o moşteneşte, încă de pe vremea Curţii Domneşti (abandonată, la sfîrşitul secolului al XVIII-lea). Alăturarea de hanuri şi biserici, adesea împreună în hanurile mari, mănăstireşti, a permis mai tîrziu, către sfîrşitul secolului al XIX-lea, implantarea pe locul unor foste asemenea mari proprietăţi (în raport cu loturile înguste care fac specificul străzilor) a instituţiilor statului modern (Banca Naţională, CEC-ul, Bursa, Muzeul de Istorie se găsesc pe locul unor hanuri mănăstireşti sau domneşti).

Sentimental, pentru că acest tărîm stăruie în imaginarul nostru, reflexie a unui Levant suspendat în febra modernizărilor occidentale, unde nepăsarea boierească se îmbină cu nesimţirea grosolană, unde rafinamentul coabitează straniu cu superficialitatea extremă şi evlavia cu mitocănia. Poate că tocmai pentru asta el e viu, ca şi oraşul căruia îi este inimă, căci *„les villes qui ne se laissent pas reconstruire dans l'imaginaire sont des villes inhabitables"*. (Jean Ladrière, *Vie sociale et destinée,* Ed. Duculot, Gembloux, 1973, p. 141)

Ştiri cu primari. Comentate

Interdicţie. Circulaţia rutieră va fi interzisă în Centrul Istoric al Capitalei, zona urmînd să fie refăcută din temelii, a anunţat, ieri, primarul sectorului 3, Liviu Negoiţă. „Centrul Istoric va fi supus unui amplu proces de modernizare, graţie proiectului de investiţii în valoare de 9,5 milioane de euro, din care opt milioane de la Banca Europeană de Investiţii, iar 1,5 milioane de euro înseamnă contribuţie de la bugetul Capitalei", a spus Negoiţă. *(Amos News,* 24 februarie 2005)

Comentarii şi întrebări: *Au trecut şase luni. Cînd începe „amplul proces"? (Cînd se termină e o altă problemă. Se sparie gîndul...)*

Primăria vrea să pună în Centrul Istoric al Bucureştiului pavaje din lemn şi stîlpi de iluminat stradal ca în secolul XIX. „Străzile vor arăta ca atunci cînd au fost ele realizate prima oară, iar una dintre ele va fi pavată chiar cu lemn", a declarat, ieri, viceprimarul Capitalei, Răzvan Murgeanu. Municipalitatea nu a ales încă strada care se va transforma într-o zonă boemă. Se ştie însă că pe aceasta vor fi amplasate numai terase şi restaurante. Restul străzilor vor fi pavate cu piatră cubică. Stîlpii de iluminat stradal nu vor mai fi din fontă, din cauza pericolului de electrocutare, urmînd a se stabili materialul din care vor fi realizaţi. (...) Murgeanu a spus că a vizitat *incognito* această zonă şi că *„Centrul Istoric este o ruşine". (Adevărul,* 6 iulie 2005)

Comentarii şi întrebări: *Toată lumea vede că „e o ruşine", fără vizite incognito. Dar de ce alege municipalitatea care va fi „strada boemă"? Se pricepe?*

Centrul Istoric: 29,5 milioane de euro. „Pentru noi, Centrul Istoric este o prioritate. Într-o primă fază, avem o evaluare la 29,5 milioane de euro: 9,5 din împrumutul cu BERD, 20 de milioane alocaţia din emisiunea de obligaţiuni", spune Adriean Videanu. El adaugă că, în funcţie de necesităţi, alocaţiile din obligaţiuni care vor fi canalizate spre acest proiect ar putea creşte de la 20 la 50 de milioane. Reabilitarea începe din luna septembrie, timp în care vor trebui evacuate 5.000 de persoane care locuiesc fără forme legale în clădirile din zonă. (...)

„Primăria îşi asumă responsabilitatea de a reface infrastructura subterană şi stradală. Vom investi în patrimoniul pe care îl avem în administrare", completează primarul Videanu. El adaugă că toţi locatarii vor fi încurajaţi să refacă faţadele clădirilor: „Va fi o regulă pe care toţi proprietarii trebuie s-o respecte. N-o să refac eu casele proprietarilor. Regula va fi cea pe care o vor stabili specialiştii, acum se elaborează studiul de fezabilitate şi proiectul tehnic după care îşi vor reface clădirile". În zonă vor apărea hoteluri, zone de agrement şi locaţii culturale. „Eu îmi doresc ca Centrul Istoric să devină cel mai important centru turistic al României. Sper ca refacerea Centrului Istoric să prindă contur la finalul mandatului meu", conchide Videanu. *(Banii noştri,* 5 iulie 2005)

Comentarii şi întrebări: *E bine că există bani. Nu era mai bine dacă se făcea studiul de fezabilitate dinainte, ca să se ştie de cîţi bani e nevoie? E bine să devină „cel mai important centru turistic". Dar n-ar trebui să fie şi ne-turistic, adică al bucureştenilor?*

Evacuare. Primarul Capitalei, Adriean Videanu, a decis să evacueze în două săptămîni toate persoanele care locuiesc ilegal în zona Centrului Istoric al Bucureştiului. *(Adevărul,* 30 iunie 2005)

Comentariu*: Au trecut patru săptămîni.*

Un plan coerent, obiective clare, investitori serioşi

– interviu cu Teodor FROLU, co-managing partner, DC Communications, membru fondator al Asociaţiei Investitorilor din Centrul Istoric –

Înainte de 1989, pe Covaci, Şelari şi împrejurimi erau consignaţiile. *Acolo se ducea omul să vîndă un obiect vechi ca să mai scoată un ban sau să scape de el din casă. Erau organizate oarecum pe domenii – într-una electrocasnice, într-alta covoare, într-alta piese de mobilier etc. Miroseau a praf şi a vechi, dar mulţi bucureşteni se duceau să le viziteze nu doar cu speranţa unui chilipir, ci şi pentru că semănau cu nişte mici muzee ad-hoc, în care puteai vedea alfel de mobilă ori de lămpi decît în magazinele „comerţului socialist". Se spunea atunci că, dacă aveai pile, de la consignaţie puteai cumpăra vreun video ori vreun casetofon confiscat la vamă. Un oarecare „duh" de afacere privată plutea de atunci prin zonă. Plus bişniţarii.*

După 1990, cei dintîi „privaţi" au fost tarabagiii cu blugi, bomboane turceşti şi ţigări. Slavă Domnului, tempi passati...

Între timp, au apărut investitori autentici. Mai întîi, fiecare pentru el. Cînd Primăria a interzis circulaţia auto, au descoperit că împreună îşi pot apăra mai bine interesele. Şi au înfiinţat AICI – Asociaţia Investitorilor din Centrul Istoric.

De ce în 15 ani nu s-a întîmplat nimic?

Cred că motivul principal este proprietatea. Cît a fost la stat, proprietatea a fost nu doar prost administrată şi neglijată, ci şi de-a dreptul distrusă. Razele de schimbare au apărut o dată cu trecerea în proprietate privată a unor spaţii, prin retrocedare – deşi doar jumătate dintre ele au fost retrocedate. Ce e mult mai grav în momentul de faţă este că schimbarea de proprietate de la stat la privat s-a făcut foarte fragmentat: există proprietari care au cumpărat apartamente, proprietari de magazine care au cumpărat spaţii în ultimele luni, dar încă există imobile de stat sau spaţii în dispută. A doua problemă majoră este ca proprietăţile să ajungă la nişte investitori care să întrunească două criterii: să fie avizaţi, adică să înţeleagă în ce constă valoarea *întregii* zone, nu doar a proprietăţii lor, şi să dispună de putere financiară, pentru că investiţia într-o clădire veche este uneori mult mai mare decît într-o construcţie nouă. „Putere financiară" nu înseamnă neapărat că trebuie să fie multimilionari, ci că trebuie să dispună de mijloacele necesare pentru a-şi aduce proprietatea la standarde normale.

Primăria a decis, la sfîrşitul lui februarie, închiderea circulaţiei auto. A folosit la ceva?

Închiderea circulaţiei, aşa cum a fost făcută, n-a adus nimic pozitiv în zonă: afacerile celor de aici au scăzut dramatic, la 30-40% faţă de anul trecut. Nici pentru oamenii care vin în zonă nu are un efect pozitiv: vadul comercial a fost distrus. În afară de faptul că, fiind acum zonă pietonală, s-au extins cîteva terase în stradă (dar asta se putea rezolva şi fără închiderea circulaţiei), nu a existat un impact pozitiv. Efectul pozitiv a fost în alt plan, prin ricoşeu: s-a trezit interesul oamenilor din zonă de a se uni. S-a dovedit că stilul românesc „fiecare cu felia lui" nu mai funcţionează: în faţa deciziei administraţiei, a fost nevoie de o unire a celor care au afaceri în zonă, pentru a-şi apăra interesele comune. Astfel a apărut AICI (Asociaţia Investitorilor din Centrul Istoric). Totodată, s-a accentuat şi interesul comunităţii profesionale de arhitecţi, urbanişti şi sociologi, care au început să conştientizeze că o decizie luată pe criterii greşite, nepregătită şi neurmată de un proiect mai amplu, poate crea efecte stranii. Acum, problema Centrului Istoric este mult mai vizibilă. Pînă de curînd, maşinile şi aglomeraţia dădeau impresia că există o oarecare dinamică; acum au rămas „ruinele" şi, în absenţa aglomeraţiei, se văd mai clar.

Cum vrem să arate acest centru?

E normal ca un loc de o asemenea importanţă să fie administrat de o primărie de sector, şi nu de Primăria Capitalei?

N-ar fi nici o problemă, dacă ar fi capabilă să administreze, dar a dovedit că nu e capabilă. Acesta este de fapt primul lucru pe care îl cerem: crearea unui organism care să *administreze* zona, dar să şi planifice ceea ce este de făcut. Un asemenea organism trebuie să fie prezent fizic aici, să fie „locatar" în zonă, pentru a-i cunoaşte problemele. Apoi, trebuie să aibă un dialog cu oamenii din zonă, pentru că nu poate nimeni să vină cu soluţii din afară ori să copieze scenarii de la Roma ori de la Viena. E nevoie de cineva care să aibă viziunea unui plan de dezvoltare cu obiective clare şi cu etape urmărite consecvent. Un lucru important este ca acest administrator să poată atrage investiţii în zonă. Deocamdată, singurul lucru sigur îl reprezintă cei 9 milioane de euro obţinuţi de la Banca Europeană pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare pentru un proiect de infrastructură. Dar acest proiect este făcut pe nişte planuri de acum cîţiva ani, mereu amînate. Nu ştiu însă în ce măsură un astfel de proiect de infrastructură rezolvă problemele unui centru istoric, atîta timp cît nu s-a definit cum vrem să fie şi cum vrem să arate acest centru.

Care ar trebui să fie obiectivele unui astfel de plan?

Discuţia principală este că vrem un centru istoric care să fie *al Bucureştiului*, deci să conţină acel amestec între specificul local şi ceea ce ne-am obişnuit să întîlnim într-un centru istoric al unui oraş european. Dar va trebui să se găsească resurse pentru a proteja acele lucruri care îl diferenţiază de alte centre. Am auzit, de pildă, propunerea de a transforma acest centru într-un „mall" în aer liber, un centru exclusiv comercial. Sau, dimpotrivă, transformarea într-un „muzeu în aer liber". Eu cred că, pentru a fi cu adevărat un loc viu, trebuie să fie un amestec, dar el nu trebuie să fie impus de specialişti din afară, ci trebuie să crească natural, din conlucrarea între părţile implicate în acest proces. Să presupunem că vom vedea în centru toate marile firme multinaţionale de îmbrăcăminte şi de cosmetice: nu ştiu dacă asta va rezolva problemele. Cred că ar trebui să păstrăm proporţia între acestea (pe care le vedem în centrul mai tuturor oraşelor europene) şi micile magazine cu specific local. Poate ar trebui chiar reînviate unele meşteşuguri vechi, care au dispărut din cauza vremurilor, poate ele ar putea deveni o piaţă de nişă. Dar nu poţi lăsa piaţa să rezolve totul „de la sine", pentru că piaţa va funcţiona atunci pe criterii precum eficienţă pe metrul pătrat, investiţie minimă şi recuperare rapidă, ceea ce caracterizează piaţa imobiliară actuală şi în nici un caz nu va rezolva ceva. Auzim adesea în jur aprecieri despre vreo clădire renovată: „decît să rămînă în paragină, bine că măcar arată curat". Faptul că unui magazin i s-a dat jos tîmplăria veche de o sută de ani şi i s-au pus tocuri de ferestre din PVC, termopan şi o faianţă imitaţie de marmură generează reacţii de tipul „bine că s-a renovat". Nu se uită nimeni că renovarea mai mult a stricat. Şi poate că nu doar proprietarul care a pus PVC şi faţadă de faianţă e vinovat; contribuie la asta şi un anumit context, şi un gust public needucat, un mod greşit de a administra relaţia dintre dreptul proprietarului de a-şi renova clădirea şi efectele asupra spaţiului urban.

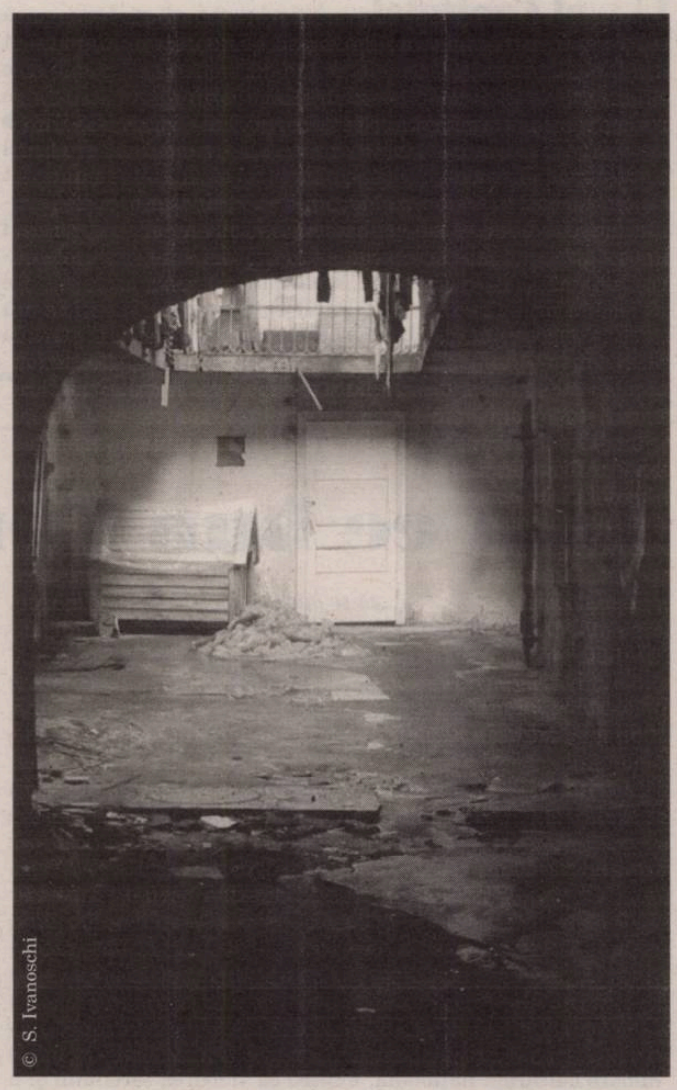
© S. Ivanoschi

Zona se va reface pe bani privaţi

Combinaţia între gustul public îndoielnic şi ezitările administrative poate duce tocmai la această atitudine din partea cetăţenilor: „bine că totuşi s-a făcut ceva". Există riscul să se facă ceva, dar să iasă iremediabil prost?

Dar asta se şi întîmplă: renovările din ultima vreme sunt îngrozitoare, au apărut sub presiunea administraţiei asupra potenţialilor proprietari. Li s-a spus „trebuie să renovaţi ca să arătaţi că aveţi grijă". Dar nu le-a spus nimeni *cum* trebuie să facă, aşa încît fiecare a făcut, după puterile lui, ce a crezut de cuviinţă. În ultima vreme au apărut nişte modernizări forţate, făcute cu bani puţini, fără asistenţă şi expertiză. Închiderea circulaţiei s-a făcut la fel. E adevărat, trebuia făcută o filtrare a zonei, căci fiind un spaţiu central, era un fel de „rezervor de locuri de parcare" şi cam atît. Ideea de a organiza fluxul aici este un principiu la care chiar ţinem. Dar s-a căzut în extrema cealaltă: cum facem să avem cît mai puţină bătaie de cap. Închiderea totală a circulaţiei înseamnă să nu mai ai nimic de administrat din acest punct de vedere, deci să-ţi iei o problemă de pe cap.

Autorităţile argumentează că „aşa e în Europa", toate oraşele europene, capitale sau nu, au o astfel de zonă pietonală în centrul istoric...

E adevărat, există peste tot în Europa zone pietonale, dar trebuie explicat contextul. La noi, singura zonă pietonală prin tradiţie şi care funcţionează ca atare (pentru că oamenii o ştiu de mult şi o „recunosc" ca atare) este strada Lipscani. Dar orice zonă pietonală trebuie să aibă în proximitate nişte artere care „s-o alimenteze", să aibă parcări, drumuri de acces etc. Procesul de „pietonizare", peste tot în lume, durează cîţiva ani, pentru că trebuie asimilat în cultura oraşului şi în comportamentul cetăţenilor. Zona se autodefineşte, în timp, nu prin decretarea, peste noapte, a unui cartier ca pietonal, urmînd ca de a doua zi toată lumea să-şi asume, spontan, decizia. Nu se poate forţa un proces de durată. Mai întîi trebuie monitorizată zona pentru a vedea care sunt nevoile ei, apoi se elimină „paraziţii", partea care nu reprezintă „sîngele" zonei (aici, mulţi veneau doar să parcheze, ei avînd treabă în afara zonei, la cîteva străzi distanţă). De exemplu, pe strada Franceză, există Muzeul de Istorie, cîteva magazine, Universitatea Ecologică, alte magazinaşe „de cartier", dar prin pietonizare nu s-a făcut vad comercial: cele cîteva pizzerii nu aveau cine ştie ce vad nici înainte, cînd se putea intra cu maşina; acum, cu atît mai puţin. Nu poţi crea peste noapte, închizînd circulaţia, o afluenţă de pietoni.

Dincolo de problemele create de închiderea circulaţiei, în ce punct se află procesul de refacere a Centrului Istoric?

Sper că va merge înainte. Acum există clar, din partea mai multor parteneri – Primăria Capitalei, Ministerul Culturii, investitorii din zonă –, convingerea că, dacă nu se vor aşeza la masa dialogului şi nu vor contribui la structurarea unei entităţi care să administreze zona după un plan coerent, lucrurile se vor deteriora din ce în ce. Noi, investitorii de aici, am protestat iniţial foarte tare faţă de decizia bruscă de închidere a circulaţiei, considerînd că fără o colaborare între noi şi autorităţile publice nu se va putea întîmpla nimic pozitiv. În ultimele săptămîni au avut loc două evenimente importante: un seminar cu participarea tuturor celor implicaţi şi a unui grup de experţi şi vizita comisarului european pentru politici regionale, pe care am încercat să-l convingem de necesitatea alocării unor fonduri europene pentru dezvoltarea Centrului Istoric.

Dar o asemenea zonă nu se poate reface pe bani publici, ea se va reface pe bani privaţi. După o estimare grosieră, Centrul Istoric ar putea deveni ceea ce dorim cu toţii, cu o investiţie de 500 de milioane de euro. Acum există un proiect de 9 milioane de euro pentru infrastructură şi încă 20 de milioane propuşi de Primăria Capitalei, fără să se ştie exact în ce vor fi investiţi. Or, asta reprezintă doar o cărămidă. Ca să atragi investitori, trebuie să fii un partener serios, care să prezinte un plan bine documentat şi obiective clare; dacă se va întîmpla aşa, investitorii serioşi vor veni. Altfel, într-o junglă cum este acum, cu proprietăţi amestecate, cu o mare confuzie în legătură cu ce urmează să se întîmple peste o lună sau peste un an, nu vor veni investitorii serioşi.

Să încercăm un exerciţiu de imaginaţie: cum va arăta Centrul Istoric peste zece ani?

Aş putea răspunde la această întrebare peste trei luni. Dacă reuşim să facem un plan, atunci va arăta aşa cum ne dorim cu toţii şi aşa cum am visat noi, cei care am investit aici şi am demonstrat că se pot face lucruri bune. Dacă nu reuşim să facem un plan, înseamnă că nimeni nu va putea spune cum va arăta centrul peste zece ani.

Înţeleg că sîntem într-un moment-cheie...

Da, următoarele luni sînt decisive.

a consemnat Mircea VASILESCU

Ionela GAVRILIU

Bucureşti-Berlin: două plimbări

Dantelării, sticlărie, statuete kitsch, aparate foto, scaune cu spătar de lemn şi tapiţerie tocită, bătrînele cu pălării cochete din alte timpuri, gălăgie stridentă pe lîngă terase cu manele, şlapi de cauciuc, ziare în geam, faliment, sutiene pe tarabă, teatre, încălţăminte de lux, graffiti. Centrul Istoric al Bucureştiului în zilele noastre. Aici e locul unde se vrea pusă piatra de temelie a obiectivelor turistice din Capitală.

O zi obişnuită în Centrul Istoric bucureştean

Cum treci de Biserica Studenţilor şi coteşti spre Blănari te izbeşte evidenţa că, într-adevăr, nu mai circulă maşini. Doar duba Poliţiei e dosită după o casă, iar în jurul ei, adunate ciorchine, mai multe tinere de etnie rromă, cu fuste largi şi baticuri răvăşite, protestează la auzul amenzilor de milioane pe care le au de plătit pentru cine ştie ce. Mergi mai departe printre case coşcovite, cu ferestrele deschise a părăsire, şi te izbeşte mirosul de drojdie de la una dintre terasele cu mese de plastic şi bere ieftină, unde îşi fac veacul studenţi şi oameni abia ieşiţi de la muncă. O gaşcă de tineri îmbrăcaţi în tricouri negre însoţiţi de fete cu ochii înconjuraţi de dermatograf negru dă tîrcoale cluburilor de noapte, deşi nu e decît cinci după-amiaza.

Ca să treci din strada Blănari în Lipscani, trebuie să traversezi un gang mirosind a stătut şi a urină. Cîteva bătrînele poposesc printre graffiti-urile de pe ziduri şi examinează oferta sărăcăcioasă şi desuetă dintr-un magazin de costume şi pălării. Ieşi în sfîrşit la lumină şi tarabele cu blugi ieftini şi chiloţăraie plus alte nimicuri se oferă cu dărnicie privirii. Ca să completeze atmosfera de tip „Europa din Colentina“, de la o terasă se înalţă trilul oriental al unei vedete autohtone şi mirosul lipsit de adîncimi filozofice al micilor sfîrîind pe grătar. Trei juni cu piepturile arse de soare îşi flutură pe mijlocul străzii cămăşile descheiate.

Pe strada Covaci, un ţigan gras negociază cu un tînăr preţul unui ceas de mînă. „Hai, două sute, ce naiba!“. Neînduplecat, clientul părăseşte taraba plină de maşini de cusut vechi, şuruburi şi şurubele asupra cărora vînzătorul tronează mîndru.

Vitrinele sînt ornate cu rochii de mireasă, ceasuri, bibelouri, veioze, aparate de fotografiat, sfeşnice, bijuterii, iar multe dintre ele poartă numele altor vremuri: „Menajul“, „Nichelul“, „Radio Progres“, „Titan“, „Ţesături“, „Precizia“. Pe Smârdan în jos, mirosul îmbietor de gogoşi se întreţese cu cel de lipici şi cremă de ghete, iar praful ruinelor devine înecăcios. Prin gangurile mirositoare dintre casele dărăpănate flutură rufe decolorate puse la uscat. La răstimpuri, voci groase care se ceartă răzbat cu murmur pînă în stradă. Şerveţele, hîrtii, pahare de plastic, beţigaşe de urechi ornează dalele mărunte ale străzilor.

În faţa unei croitorii de pe Lipscani, meşterul îşi aşteaptă muşteriii care nu mai vin: „Cînd mai treceau maşinile, mai era cum mai era, dar acum... Eu am făcut rost de spaţiul acesta acum cinci ani, cînd i-am plătit pe ăia de la Primărie“, spune Dumitru Pană cu o privire uşor înceţoşată de la cele două sticle de bere de pe pervaz. De interesat, nu s-a interesat atunci nimeni de viitorul unei astfel de prăvălii. Acum spune că trebuie să se reprofileze, că vad comercial a rămas totuşi aici şi cine ştie ce vremuri vin.

Deşi bine dosite şi camuflate de firmele cu litere medievale şi de ornamentele de fier forjat, ochiul iniţiatului va descoperi cafenelele scumpe şi elegante din zonă. Pe terasa barului unde s-a discutat cu diverse oficialităţi renovarea Centrului Istoric bucureştean, două femei plesnind de bunăstare s-au încumetat să şadă. La gît şi la încheieturi au aur lat care sclipeşte în soare. Mănîncă tacticos. Alături, nişte copii bat o minge de tenis.

La întoarcere, pe acelaşi gang plin de graffiti şi băltoace, întîlnesc o americană venită să viziteze acest obiectiv turistic mai aparte. La întrebarea dacă i-a plăcut, Elisabeth Vernon răspunde diplomatic, cu zîmbet impecabil de păpuşă Barbie: *It needs a lot of work, indeed. Interesting anyway.*

Berlin, un posibil model

Dacă vrei să compari centrul capitalei României cu cel al Berlinului, mai bine nu. E ca şi cum ai lua temperatura lavei unui vulcan cu un termometru medical. Şi asta nu pentru că nu ar exista clădiri vechi – căci de aceea se cheamă „centru istoric“, nu? – ci pentru că *atitudinile* faţă de ele nu prea au mare lucru în comun.

Începînd de la măreaţa Poartă Brandenburg, Centrul Istoric berlinez se desfăşoară în cercuri concentrice pe o suprafaţă de aproximativ o mie de ori mai mare decît zona vizată pentru renovare în Bucureşti. În primul cerc se află muzeele, uriaşe, susţinute de coloane masive. Se mai lucrează încă la consolidarea fundaţiilor, dar şantierul nu este zgomotos şi discordant, ci mascat discret cu panouri uriaşe cu reclame sau imagini interesante din oraş. Treptat, înălţimea clădirilor coboară la case cu patru-cinci etaje, cochete şi cu linii perfecte, de parcă mai ieri au fost construite. Din loc în loc s-au insinuat clădiri moderne, însă nu coloşi de termopane care taie elanul unui muzeu sau al unei biserici preţioase, aşa cum se poate vedea la Biserica Armenească din Bucureşti. Sînt construcţii proiectate de arhitecţi celebri ai secolului nostru, încercînd să facă trecerea de la vechi la nou. Astfel încît părţi din clădiri ale altor vremuri au fost integrate în graţioase blocuri transparente rupte parcă din *Star Trek* şi păstrate ca moaştele în colivii de sticlă.

Clădirile istorice ale capitalei Germaniei sunt coordonate de o instituţie a statului care se ocupă de grădini şi palate şi care, după căderea Zidului Berlinului, a făcut un plan după care s-au apucat oamenii să renoveze. Domnul Kerkemeier, ghid turistic de circumstanţă şi membru activ al unei comisii a municipalităţii care se ocupă de probleme de mediu şi de protecţia clădirilor vechi, îmi spune că cea mai importantă temă dezbătută în acest moment de municipalitate o reprezintă graffiti-urile care mînjesc pereţii caselor. În realitate, Herr Kerkemeier se plînge de prezenţa cîtorva mîzgăleli răzleţe pitulate prin colţurile dosnice ale caselor. M-am gîndit cu nostalgie la „Gelu & Alina = Love“ şi la alte inscripţii care împînzesc pereţii clădirilor de pe Lipscani.

Cînd mergi spre oraşul regal Postdam, casele îşi schimbă arhitectura, de la cartierul olandez la cel cu influenţe italiene, aducînd cu nişte temple mai mici, aerisite şi albe ca pe malul mării. Kerkemeier spune că aceste clădiri au fost renovate din banii locatarilor şi nu s-a pus nicicînd problema să fie altfel. Bineînţeles, conform unui plan de armonizare care a ţinut cont de integrarea în peisajul oraşului şi de arhitectura iniţială a casei. Singura biserică lăsată neterminată în centrul Berlinului reprezintă un memento al celui de-al doilea război mondial şi are un efect estetic şi emoţional deosebit în peisajul fără frînturi arhitectonice al oraşului. Această biserică şi bucăţile din Zid sînt singurele care lasă la iveală tencuiala, neordinea şi o studiată devastare.

Poarta Brandenburg, simbolul Berlinului, arată de parcă mai ieri constructorii au dat la o parte schelele pentru finisaje. Un afiş uriaş aduce aminte tuturor cum arăta poarta imediat după al doilea război mondial: devastată, ştirbă. Seamănă cu unele clădiri pe care le vezi pe Lipscanii noştri, unde însă nu a fost nici un război în ultimii 60 de ani.

La Conferinţă

Anul de graţie 2005. Iunie, 29. Într-o cafenea elegantă din inima Centrului Istoric al Bucureştiului se pune la cale planul de revitalizare a acestei zone. Sub sloganul „DA – revitalizare Centru Istoric / NU – izolare“, s-au adunat primarul general al Capitalei, Adriean Videanu, primarul sectorului 3, Liviu Negoiţă, Virgil Niţulescu, secretar de stat la Ministerul Culturii, arhitecţi, urbanişti, sociologi şi alte minţi luminate ale urbei, alături de oameni pur şi simplu interesaţi. Prilej de discuţii la obiect, dar şi de puţină campanie postelectorală, „DA“-ul pe fundal galben de pe afiş aducînd cu sigla Alianţei.

Discuţiile debutează cu cifre: nouăzeci şi şapte de monumente, o sută douăzeci de clădiri ambientale în zonă, infracţionalitatea a scăzut cu optzeci la sută de cînd s-a interzis circulaţia maşinilor, există deja nouă virgulă cinci milioane pentru începerea lucrărilor etc. Cei prezenţi ascultă printre zgomote de pahare şi scîrţîit de scaune declaraţiile oficialităţilor: „Nu aşa arată istoria noastră. Dacă vă duceţi pe strada Şelari să vedeţi fostul hotel Concordia, unde a tras Cuza, şi vă uitaţi cum arată acum...“, spune înfierbîntat primarul Liviu Negoiţă. Aşa că familiile de rromi care stau ilegal în casele de aici vor fi evacuate, iar celor care au acte li se vor da apartamente în alte zone ale sectorului 3. Cu totul, cam cinci mii de familii.

La capitolul „întrebări din sală“, surpriză! Ilie Dumitrescu, renumitul fotbalist, consideră că i s-a făcut o nedreptate cînd a cerut permis de trecere pentru maşină în calitate de proprietar la „Hanul cu Tei“ şi a fost refuzat. „Undeva se face o discriminare pe care n-am văzut-o nici la Paris, nici la Londra“. Rezemat de bar, cu un zîmbet înţelegător, George Mihăiţă stă a uimire cu mîna în şold: „Mă bucură treaba asta. Turiştii nu au ce vedea acum aici, oamenii nu sînt civilizaţi. Să vină omu' să vadă obiecte de artă, nu bişniţă“, spune directorul Teatrului de Comedie, ce-şi are sediul foarte aproape de locul conferinţei.

După aproape o jumătate de oră de bătut moneda pe necesitatea revitalizării Centrului Istoric se trece la interviuri, cafele, mult fum de ţigară şi discuţii libere. „Domnu' Videanu, mai uşor dau de Ariel Sharon decît de dumneavoastră“, rîde cu tot trupul dolofan un evreu cu *kipa*.

La ieşire din cafenea, locatarii din clădirile apropiate ne spun că nu se mută cu nici un chip. „Înainte să-i alegem ziceau că ne ajută, că nu avem apă, canalizare, acum ne evacuează, cică nu mai putem sta că nu sînt condiţii“, îşi varsă năduful o tînără cu şlapi ieftini, de plastic. Pe lîngă cinstita adunare unde consilierii stau de vorbă ca între consilieri, după care acordă cîteva minute presei, trece un mustăcios de vreo 45 de ani, mormăind peltic: „Conferinţă – conferinţă, muncă – nimic!“. (**I. G.**)

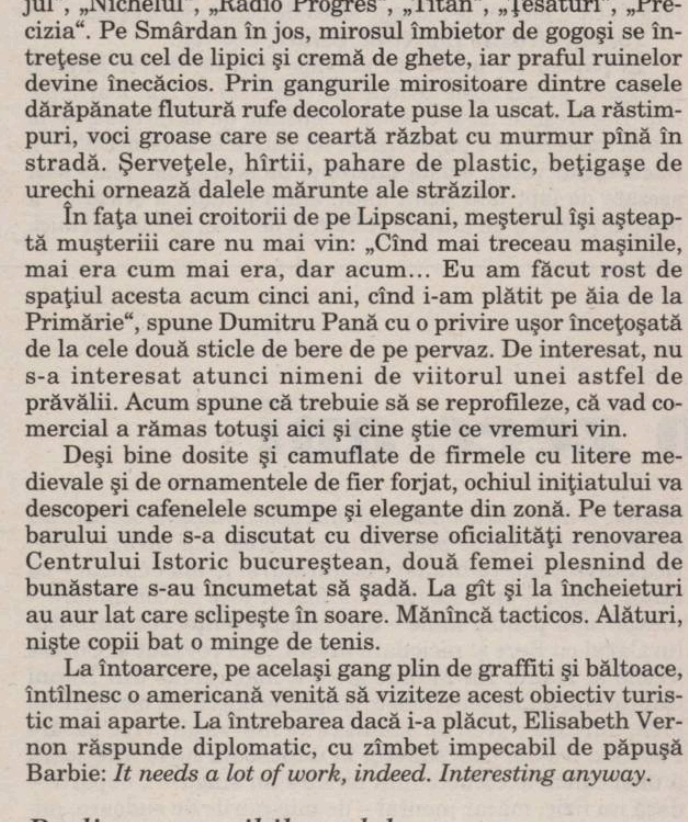

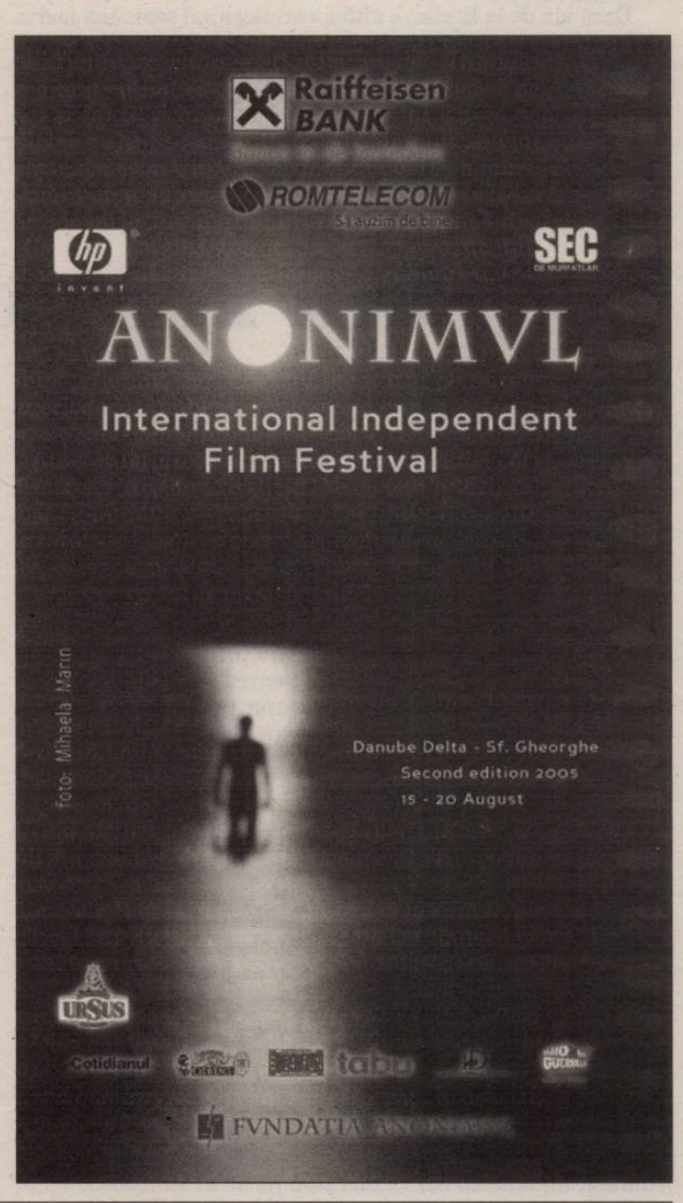

Horia MARINESCU

Ce e la Bucureşti şi nu e la Viena

Horia Marinescu** este arhitect şi locuieşte la Viena de cincisprezece ani. Acum doi ani am avut norocul să-mi fie „ghid" prin centrul Vienei, pe care mi l-a „tradus" admirabil, învăţîndu-mă ce şi cum trebuie să văd. Cînd stă în Capitala Imperială, are nostalgia Bucureştiului. Cînd vine în Bucureşti, vorbeşte frumos despre Viena. Cîteodată locuieşte la Berlin şi se simte bine pentru că „seamănă cu Bucureştiul". L-am prins într-o scurtă trecere prin Bucureşti şi, pentru că posedă arta şi tehnica de a se plimba prin cele trei oraşe, l-am lăsat să povestească... **(M. V.)

Cum e în centrul Vienei

Ca simplu locuitor, ai un mozaic foarte agreabil de stiluri, de clădiri, de funcţiuni. Asemenea oricărui centru al unui mare oraş, are foarte multe funcţiuni publice – restaurante, baruri, teatre, cinematografe, biserici. Sînt locuri care dau un sens unei plimbări. Acest mozaic de funcţii este organic, a crescut în timp – este partea cea mai veche a oraşului, acolo se suprapun cele mai multe straturi ale lui, şi atunci este un peisaj foarte variat nu numai de forme, dar şi de momente istorice care trăiesc în acelaşi timp: dacă treci de pe o stradă pe alta, treci şi dintr-o epocă în alta. Centrul Vienei este fascinant şi ca peisaj urban, pentru că are contraste foarte puternice între zonele sistematizate pe la 1880 ale *Ring*-ului şi străduţele vechi, unde dai peste cîte un bastion sau o clădire medievală. Sigur, aici putem vorbi despre o teorie mai largă, pornind de la întrebarea „ce anume face atractiv un peisaj urban?". Cred că unul dintre elementele esenţiale este diferenţa – să existe variaţie, nu monotonie.

De ce ies vienezii în centru

Pentru vienezi, e o practică obişnuită să meargă în *Ring*. Dar trebuie să ţinem seamă de faptul că Viena este un oraş foarte „centrat", construit în cercuri concentrice, în jurul *Ring*-ului, un loc foarte bine delimitat geografic. Există, desigur, şi „subcentrele" Vienei – poţi oricînd să ieşi în cartier şi să mănînci un kebab după colţ, de pildă, dar centrul are o anumită eleganţă. Viena este, de altfel, un oraş în care se simte şi astăzi aerul imperial – nu este un oraş al timpului prezent, e un oraş al unei istorii în timpul prezent, iar acest lucru îl simt toţi, şi turiştii, şi locuitorii. Nu întîmplător toate imaginile turistice despre Viena sînt fixate pe centrul istoric. Viena este un oraş tipic vest-european: la început a fost Vindobona, apoi burgul medieval, are domul în centru şi a devenit oraşul modern de astăzi centrat pe un element spaţial clar, *Ring*-ul.

Bucureşti-Berlin

Dacă vin de la Berlin, e altfel, căci Berlinul seamănă foarte mult cu Bucureştiul, e un fel de Bucureşti într-o variantă mai reuşită. Există oraşe, azi, crescute dintr-un mozaic, dintr-un *patchwork* de elemente urbane; aşa este şi Berlinul, constituit

dintr-o grămadă de sate care s-au coagulat treptat. E lipsit de un centru propriu-zis, poate şi pentru faptul că timp de decenii a fost împărţit în două, şi atunci mai păstrează şi astăzi aspectul bipolar, geamăn. Aşa încît seamănă cu Bucureştiul ca *tip* de peisaj urban: nu ai, ca la Viena, un peisaj organizat în jurul centrului, ci ai un fel de surprize continue, organizate pe mai multe centre, pe care nu le poţi ierarhiza clar. Aceasta e şi calitatea Bucureştiului.

Cum a dispărut Centrul

La noi, Centrul Istoric a dispărut aproape total. Cînd Ceauşescu a construit Casa Poporului şi Victoria Socialismului, centrul psihologic s-a mutat cumva acolo, prin dominanţa acestor megastructuri. Termenul de megastructură vine din perioada utopiilor urbane din anii '60, cînd arhitecţii visau la mari structuri care depăşesc peisajul, un fel de revenire a ideii romane de a construi viaducte şi alte asemenea realizări uriaşe, de a tăia dealuri şi de a modifica peisaje şi geografii, cu uriaşe implanturi umane. Chiar dacă cei care au făcut Victoria Socialismului nu prea aveau legătură cu megastructurile, asta a ieşit: o structură uriaşă, care taie oraşul în două şi care – nu mai contează că e pozitivă sau negativă – e atît de puternică, încît a afectat psihologic ideea de centru al oraşului.

Totuşi, străzile Lipscani, Şelari, Covaci...

În partea lor bună, au aceeaşi calitate foarte bună a peisajului urban lipsit de ierarhii, care este de fapt foarte poetic. Bucureştiul nu-ţi creează o ierarhie de la început, de la prima impresie, ci e imprevizibil, iar asta îl face fermecător. În Bucureştiul vechi, există diferenţe de scară, dar toate sînt aşezate de fapt la o scară mică, scara iniţială a oraşului: a început prin a fi un oraş de grădini şi de case, cu biserici mici. Între construcţiile moderne ale băncilor şi a Muzeului de Istorie dai peste Stavropoleos, care repune totul la scara iniţială. Bineînţeles, starea în care se află centrul istoric este deplorabilă: acolo trebuie să fii arhitect sau să iubeşti foarte mult Bucureştiul pentru a mai recunoaşte ceva din calităţile clădirilor de odinioară.

S-a oprit circulaţia auto. Ca-n Europa?

Închiderea circulaţiei este ultimul lucru care trebuia făcut. În Viena, de pildă, s-a decis închiderea circulaţiei pe cîteva străzi din centru pentru că, din punct de vedere comercial, e mult mai bine aşa: străzile fiind înguste, ai probleme cu parcarea, iar o stradă comercială plină de maşini parcate le creează oamenilor disconfort, îi face să nu mai intre în magazine. Centrul Vienei nu e foarte mare, îl poţi bate cu piciorul în douăzeci de minute, în plus sînt cîteva linii de transport public care au voie prin centru, ca şi taxiurile, de altfel. Astfel încît s-a hotărît interzicerea circulaţiei auto. Dar în momentul cînd s-a făcut acest lucru, centrul exista şi înflorea, funcţiona bine ca structură comercială, iar transformarea în zonă pietonală i-a stimulat pe oameni să vină şi să zăbovească mai mult: a devenit un fel de *corso* extins la un întreg cartier, nu mai e o singură stradă. În Bucureşti mi se pare ciudat că s-a închis circulaţia fără să existe şi nişte măsuri corelate, fără să se facă ceva pentru a-i atrage pe oameni acolo.

Peste zece ani...

Nu ştiu în ce măsură se pot restaura fidel casele care mai există acolo ori hanurile din care nu mai există decît o coajă. Lucrurile sînt destul de triste, nu ştiu cîte oraşe – chiar şi cele balcanice, cu toate metehnele lor – şi-au lăsat centrul să ajungă într-o asemenea paragină. Mi-aş imagina un sistem de a reconstrui oraşul care să genereze acelaşi tip de peisaj mozaicat. Cel mai mare pericol cred că ar fi să creăm acolo un fel de zonă „scoasă din cutie", pseudoistorică, în care să nu se mai vadă ce e vechi şi ce e nou, în care toate lămpile de pe stradă şi toate pavajele să fie la fel şi să nu mai existe aceste contraste foarte poetice pe care le are Bucureştiul. Îmi închipui, de fapt, o zonă care să crească din nou organic, după acelaşi cod genetic urban, chiar dacă, evident, în unele locuri vor fi implanturi noi. Nu văd nici o problemă în asta, Bucureştiul întotdeauna a trăit din contraste, şi în anii '30 s-au făcut blocuri de opt etaje trîntite lîngă o casă cu curte; în principiu nu se face aşa ceva, dar Bucureştiul absoarbe asemenea lucruri. Cred, aşadar, că vor fi absorbite şi lucrurile ciudate care cu siguranţă vor apărea în Centrul Istoric. Dacă vom evita în disperare, cum tinde bucureşteanul, să ni se întîmple astfel de lucruri, probabil că centrul o să devină tern, deşi perfect. Dar nu cred că avem noi şansa să facem lucruri terne şi perfecte.

Andreea MIHALACHE

Din zece în zece ani

1995... În urmă cu zece ani, în aprilie 1995, primeam vizita unor prieteni din Franţa. Oameni bravi şi cu bun-simţ, au privit cu multă înţelegere felul în care (se) arăta capitala unei ţări cunoscute mai cu seamă din reportaje televizate: fără comentarii ironice, fără fotografii cu cerşetori, fără priviri scandalizate. *Au remarcat potenţialul extraordinar al Centrului Istoric. Clădirile de secol XIX, evidentele influenţe franceze, un anumit aer desuet i-au făcut să zîmbească încurajator. Îmi amintesc cum s-au entuziasmat la gîndul oportunităţilor de care un viitor arhitect (adică eu) avea să se bucure.* Am încercat să văd prin ochii lor locurile mele speciale (cerîndu-mi iertare pentru starea deplorabilă a străzilor, convinsă fiind că era una provizorie): biserica Stavropoleos, pe atunci nerestaurată, dar la fel de plină de viaţă ca şi astăzi, culoarea specială a pietrei de la Curtea Veche, pavajul moale din lemn şi curtea interioară răcoroasă de la Hanul lui Manuc, începutul leneş al Lipscanilor din bulevard, porţile mîndre ale Hanului Gabroveni. Au înţeles, sau în orice caz au încercat să înţeleagă, povestirile despre istoria şi identitatea locului. La ceas de seară, am băut un ceai împreună cu părintele Justin în trapeza – mică, pe atunci – a bisericii Stavropoleos şi am ascultat vecernia în naosul încă cernit. Au rămas promisiunea şi speranţa în oamenii şi în anii ce vor veni.

2005!! Timpul şi timpurile au făcut ca vizita să nu fi fost repetată decît peste zece ani. În urmă cu două săptămîni am reluat – aceiaşi oameni – acelaşi drum. La întrebarea mea directă dacă se văd semnele schimbărilor, răspunsul a fost un *déja-vu* amar: *Au remarcat potenţialul extraordinar al centrului istoric. Clădirile de secol XIX, evidentele influenţe franceze, un anumit aer desuet i-au făcut să zîmbească încurajator. S-au entuziasmat la gîndul oportunităţilor de care un arhitect (adică eu) se poate bucura.* Totuşi, au revăzut biserica Stavropleos (minunat restaurată) şi le-am explicat – ca atîtor altora – cum locaţia ei a fost şi este în continuare – inexplicabil pentru mine – asociată prezenţei restaurantului Carul cu Bere şi niciodată invers... Au revăzut şi Curtea Veche şi Hanul lui Manuc şi ce a mai rămas din Hanul Gabroveni, adică un schelet nesigur acoperit de o epidermă arsă, din care e greu de bănuit că va mai răsări vreo pasăre Phoenix. Ne-am tras sufletul în minuscula curte interioară a unei cafenele cochete (din fericire nu singura), departe – dacă nu fizic, măcar mental – de mirosurile de sudoare, mititei şi bere amestecate printre pantalonii, pălăriile, bluzele şi mai ales lenjeria expuse impudic în faţa magazinelor. Străzile sînt comerciale numai pentru că par să se ofere pe sine la vînzare, agresiv şi obraznic, asemenea unor femei uşoare. Dar cele mai multe plîngeri le-am primit din pricina pavajelor. Fiecare pas e un efort – locomotor, de concentrare şi de atenţie, iar aici nu mai e loc de îngăduinţă sau păsuire. Sînt cel puţin zece ani de cînd mergem anevoie, tîrînd picioarele şi privind mereu în jos. Să fie asta pricina pentru care nu mai vedem ce se află în jurul nostru?

2015?? Evoluţia Centrului Istoric al Capitalei este imprevizibilă. Nu se poate spune că lipsesc cu desăvîrşire iniţiativele, dar ele sînt fie atît de puţine încît aproape trec neoservate, fie rămîn – multe – doar în fază de proiect. Problemele legate de statutul juridic al imobilelor nu pot fi rezolvate de pe o zi pe alta, dar zece ani reprezintă un interval de timp suficient de generos pentru ca aşteptarea schimbărilor să fie îndreptăţită. Încurajarea investitorilor particulari şi a intervenţiilor punctuale, la scară mică, parteneriatele public-privat, desemnarea şi asumarea responsabilităţilor, formarea unei conştiinţe civice sînt tot atîţia paşi care ar trebui urmaţi în vederea unei bune gospodăriri a zonei. Nu sînt foarte multe de inventat. Există, deja, precedente remarcabile (Barcelona este un exemplu „de manual"), modele de strategii care au avut rezultate spectaculoase şi, chiar dacă fiecare oraş este un caz particular, Bucureştiul nu este primul care se confruntă cu astfel de probleme. Responsabilitatea este cu atît mai mare cu cît este vorba despre centrul unei capitale, iar acesta devine, prin extensie, nucleul tare al unei ţări întregi. Barcelona nu este capitala Spaniei, dar este cu siguranţă centrul Catalunyei şi atunci când un slogan ca „Barcelona pos'te guapa" (adică „Barcelona, fă-te frumoasă") localnicilor noştri le stîrneşte un zîmbet îngăduitor, localnicii lor îşi iau în serios misiunea de a-şi îngriji urbea.

Nu ştiu ce o să mai fie în centrul istoric al Bucureştiului peste zece ani, dar ştiu ceea ce n-aş vrea să găsesc: felinare în mijlocul drumului şi coşuri de gunoi din plastic colorat, pietre scoase din pavaj şi alte capcane la nivelul solului, case ocupate abuziv şi spaţii virane invadate de buruieni, miasme otrăvitoare şi muzici aşijderea. Şi aş mai vrea ca, peste zece ani, în capitala României, la „kilometrul zero", să nu mai întoarcă tramvaiele.

Final deschis

În aşteptarea şi în nădejdea „revitalizării" şi a desăvîrşirii „amplului proiect", poate n-ar fi rău să (re)citiţi *Istoria hanurilor bucureştene* de George Potra, *Podul Mogoşoaiei* de G. Crutzescu, *Istoria Bucurescilor* a lui Ionescu-Gion, *Bucureştii de altădată* de C. Bacalbaşa şi alte cărţi care evocă tocmai *vitalitatea* de odinioară a centrului Capitalei. Le recomandăm – fără mari speranţe – şi vajnicilor noştri edili.

EUROPEAN CLUB

CE SE ÎNTÎMPLĂ CU ECONOMIA ROMÂNIEI?

supliment editat de **Dilema veche** şi **EurActiv.ro** în colaborare cu **HVB Bank Romania**

Lucian MÎNDRUŢĂ

Cuvînt înainte

Trebuie să vă spun că, în calitate de jurnalist, trăiesc o dramă zilnică. În primul rînd, atitudinea noastră, a fiecărui român, ar trebuie să fie aceea de a sprijini pe cît posibil mersul către integrare, şi în acest caz să vorbim frumos despre politicile economice şi monetare care duc în acea direcţie. Pe de altă parte, politica, să-i spunem comercială, a oricărei entităţi de media spune că nu trebuie să-l contrazici pe om. Omul crede că scumpirile sînt un lucru neplăcut, că accesul limitat la credite e o crimă, că a-l opri de la a-şi lua încă un frigider anul acesta este o încălcare a unor promisiuni guvernamentale, cel puţin. De aceea, sîntem oarecum sfîşiaţi. Sigur că e o dramă pe care o manageriem, sînt drame şi mai mari decît asta, dar sîntem sfîşiaţi cel puţin la nivelul discursului public. Pe de o parte, vorbim frumos de disciplina fiscală, şi de cealaltă parte, arătăm cu degetul la cei care strică petrecerea, ca să spun aşa.

Vorbim astăzi despre consum, despre creştere, despre riscuri şi politici, despre ce se poate face ca lucrurile să fie sub control. Unii spun că e nevoie de control, alţii se îndoiesc, un al treilea grup stă pe margine şi comentează. Să sperăm că ne vom lămuri.

Dezbaterea din ciclul European Club a fost organizată de EurActiv.ro şi Dilema veche *în parteneriat cu HVB Bank. Au fost invitaţi: Adrian Vasilescu – Banca Naţională a României, Daniel Dăianu – SOREC, Dragoş Negrescu – Delegaţia Comisiei Europene, Florin Cîţu – BAC Investment Bank, Martin Blum – Bank Austria Creditanstalt-HVB, Sergiu Puianu – HVB Bank Romania, Valentin Cojanu – ASE. Moderator: Lucian Mîndruţă. Acest supliment se bazează pe discuţiile din timpul reuniunii.*

E bine să ai o asemenea problemă

– interviu cu Martin BLUM, directorul diviziei de cercetare şi strategie de la Bank Austria Creditanstalt –

Cum apreciaţi creşterea economică din ultimii ani a României? Sînt unele voci îngrijorate care spun că este o creştere bazată pe expansiunea consumului şi pe importuri, ceea ce înseamnă nişte riscuri. Consideraţi că aceste îngrijorări sînt întemeiate?

În mod clar, creşterea consumului este în termeni reali de circa 12% în primul semestru şi asta arată că se întîmplă ceva, ceva bun pentru consumatori. Şi asta e bine, oamenii se simt bine, au bani de cheltuit. Aceasta este partea bună. Dar, în acelaşi timp, e adevărat că România are un deficit de cont curent apreciabil, sustenabil pentru moment, dat fiind că nivelul investiţiilor străine directe este ridicat, dar este ceva care trebuie urmărit; iar dacă situaţia continuă încă, să spunem, doi ani, consumul casnic creşte şi alte arii de creştere se mişcă mai încet, atunci România ar putea avea probleme. Mai ales că nu este clar cît de puternice vor fi investiţiile străine pe o perioadă mai lungă, de cîţiva ani. În această etapă noi clasificăm, şi alţi investitori internaţionali fac la fel, creşterea consumului ca fiind ceva ce trebuie supravegheat, dar nu ne panicăm pentru asta, deoarece contul curent este încă finanţat pe baze sănătoase. Şi, de obicei, pe termen mai lung baza de creştere devine mai echilibrată.

Ar trebui să ne întrebăm ce mai poate să facă guvernul într-o economie de piaţă liberă

Credeţi că avem nevoie de politici de intervenţie rapide? Anumiţi economişti români presează autorităţile să intervină pentru a descuraja consumul şi a calma creşterea.

Este o întrebare dificilă. De fapt, ar trebui să ne întrebăm ce mai poate să facă guvernul, pentru că pînă la urmă vorbim despre o economie de piaţă liberă. Tocmai despre asta este vorba în Uniunea Europeană şi se presupune că asta înseamnă progresul pentru România. Dar sînt cîteva acţiuni simple care pot fi întreprinse şi ne putem uita la alte economii din lume, să vedem cum au funcţionat. Primul pilon este politica fiscală, iar al doilea, politica monetară. Guvernul a luat deja cîteva măsuri fiscale sensibile, a avut grijă de deficitul public şi a luat decizii fiscale sănătoase. Nu e mai puţin adevărat că după ce ai avut creştere şi ea s-a văzut în consumul casnic, sau, ca să spun altfel, dacă sectorul privat nu economiseşte destul, atunci poate că sectorul public trebuie să economisească şi mai mult pentru a balansa consumul privat. De aceea, creşterea TVA începînd de anul viitor, despre care se discută, e o temă la ordinea zilei, este sensibilă.

A existat această problemă în ţările vecine şi cu reforme economice mai avansate? Polonia, Ungaria s-au confruntat cu această problemă de creştere şi cu nevoia de a modera consumul?

A fost o problemă, dar întrucîtva diferită, avînd cauze diferite. Dar ceva asemănător s-a întîmplat în cele mai multe economii din estul Europei. De exemplu, Polonia, între 1996 şi 1999, a avut o creştere a consumului casnic foarte puternică. Pînă la urmă s-au confruntat cu un deficit de cont curent mare, apoi zlotul s-a depreciat. În Ungaria au avut un deficit puternic pentru că rata de creştere a salariilor a fost prea mare; forintul nu s-a depreciat, dar au avut fluctuaţii mari ale dobînzilor. Vedeţi, efectele pot fi diferite, creşterile sînt mereu însoţite de efecte secundare.

Cum era inflaţia acolo? Deficitul de cont curent al României vine pe fondul unei scăderi a inflaţiei.

Parţial sînt legate. Aveţi o inflaţie joasă şi din cauza acestui deficit, întrucît cererea mare se îndreaptă spre exterior, nefiind satisfăcută de bunurile produse aici, în România. Şi aveţi două opţiuni de intervenţie. În primul rînd, politici fiscale mai dure. În al doilea rînd – şi nu ştiu dacă există o dezbatere aici în România despre acest lucru – anume, dacă Banca Naţională ar trebui sau nu ar trebui să crească ratele dobînzilor. Din moment ce ai această situaţie, în care banii economisiţi, ratele de economisire sînt sub nivelul inflaţiei, înseamnă că oamenii vor fi mai doritori să cumpere ceva cu acei bani decît să îi pună la bănci; punîndu-i la bancă, valoarea reală de cumpărare a acelor bani scade, deoarece dobînda în termeni reali este negativă. Asta ridică întrebarea: ar trebui Banca Naţională să crească rata dobînzilor pentru a domoli consumul? Dilema Băncii Naţionale este că dacă ridică rata dobînzilor, rata reală, atunci măreşte presiunea, pentru ca moneda să se aprecieze. Dar, pînă la urmă, Banca Naţională trebuie să găsească un răspuns acestei dileme. Şi aceasta este o situaţie comună, pentru că m-aţi întrebat de experienţa celorlalte ţări. Fiecare bancă naţională din regiune a fost pusă la un moment dat în faţa acestei dileme. Şi, pînă la urmă, fiecare bancă naţională a trebuit să spună: ei bine, vrem să ţinem inflaţia scăzută, nu vrem să crească într-atît consumul casnic încît să destabilizeze economia şi atunci trebuie să umblăm la rata dobînzilor.

Ce părere aveţi despre deficitul bugetar impus de FMI României, de doar 0,74%? Este ceva obişnuit pentru regiune, să se formuleze pretenţii atît de dure faţă de guverne?

Nu, de exemplu, Ungaria, Polonia, Cehia merg pe deficite bugetare destul de mari, de 4 – 6 procente. Dacă ne uităm în regiune, România are unul dintre cele mai mici deficite bugetare şi una dintre cele mai dure politici de control al balanţei bugetare, dintr-o perspectivă anuală. Dar nu e mai puţin adevărat că România are unul dintre cele mai mari deficite de cont curent din regiune. Deci, statul cheltuie puţin, dar economia privată consumă foarte mult. De aceea, guvernul are o marjă foarte limitată de manevră. Dar să ştiţi că dacă priviţi de sus, ţările cu venituri reduse au deficite bugetare mai mici decît ţările cu venituri mai mari. Bogaţii îşi permit să termine anul cu datorii şi cu deficite mari.

Turcia are o problemă nu identică, dar similară

Aceste discuţii sînt surprinzătoare pentru publicul larg românesc. Avem o problemă de creştere şi de expansiune a consumului. Şi asta după ani întregi de inflaţie galopantă şi de descreştere economică. Acum avem o problemă contrară şi nici nu ne obişnuisem să ne fie bine.

Să ştiţi că aşa se întîmplă atunci cînd o ţară în cădere reuşeşte, într-un final, să obţină stabilitatea economică şi încrederea locală creşte. Ce se întîmplă de obicei este că oamenii încep să cheltuiască. Şi atunci se creează problema contului curent şi a balanţei de plăţi. Deci, pînă la urmă e bine să ai o asemenea problemă, dar trebuie să ai şi soluţii să o rezolvi. De exemplu, Turcia, care este în altă etapă decît România şi decît alte ţări din estul Europei, a avut cîteva crize în ultimii 12 ani, ultima în 2001, şi acum situaţia se stabilizează. Iar în 2004, pentru că situaţia se stabiliza, pentru că inflaţia scăzuse dramatic şi situaţia fiscală era bună, oamenii şi-au spus: ei bine, acum putem să cheltuim. Şi acum au o problemă, nu identică, dar similară celei a României: deficitul de cont curent a crescut, pentru că oamenii îşi cumpără maşini, televizoare noi, frigidere, adică bunuri de folosinţă îndelungată, pentru că se simt siguri.

Iar aceste bunuri vin în cea mai mare parte din import.

Aceasta este o problemă mai mare în estul Europei, în fostul bloc comunist, pentru că aceste ţări nu au o tradiţie puternică în a produce astfel de bunuri de consum.

Pentru că în timpul comunismului s-au orientat spre industrii grele.

Exact. Ei bine, în Turcia situaţia este oarecum diferită, întrucît s-a dezvoltat o industrie orientată spre consum, dar chiar şi aşa creşterea este atît de puternică încît importurile au crescut semnificativ şi acolo.

Aţi trecut din etapa stabilizării în etapa de creştere

Avînd în vedere ţările care au trecut prin asta înaintea noastră, trebuie să fim optimişti?

Cred că trebuie să fiţi optimişti. Dar întrebarea este ce înseamnă acest optimism, ce înseamnă a fi optimist în economie. Dacă ne uităm, de exemplu, la Polonia şi la Ungaria, la creşterea lor din trecut, din 1999, Polonia, mai ales, a avut atunci o creştere semnificativă a producţiei şi a veniturilor. Transformarea a fost un succes, polonezul mediu o duce mult mai bine acum decît cu 15 ani în urmă, şi asta se datorează stabilizării economice; pentru că foarte mult capital extern a venit în ţară, productivitatea a crescut, apoi şi salariile au crescut. Nu se întîmplă asta la acelaşi nivel în România fiindcă aţi avut mai multe starturi false în procesul acesta de tranziţie. Dar cred că, acum, acesta este al doilea guvern de după comunism care nu trebuie să se teamă de un colaps economic care s-ar putea întîmpla anul viitor şi se poate concentra pe gestionarea acestui ciclu de creştere. În mare, aţi trecut din etapa stabilizării în etapa de creştere, şi de aceea puteţi să fiţi optimişti; pînă la urmă, nivelul de bunăstare, nivelul de venit al românului mediu va creşte.

Acest român mediu, care formează clasa de mijloc în creştere, tocmai a descoperit raiul consumului prin împrumuturi. Se va putea împrumuta la fel şi anul viitor?

Va putea să consume mai mult anul viitor decît în acest an, dar viteza cu care va creşte această putere de consum se va reduce, va trebui să se reducă. În fiecare an, creşterea consumului va trebui să fie cu 10% mai mică decît în anul precedent. Dar, în orice caz, consumul va creşte în termeni reali cu circa 4-5% în fiecare an, ceea ce poate fi susţinut de creşterea productivităţii. Clasa de mijloc va continua să crească, la fel şi consumul, dar nu cu această viteză.

S-a vorbit la această conferinţă despre estul Europei, despre noua Europă care creşte mai rapid decît vestul continentului, decît vechea Europă. Se va vorbi în presa economică despre tigrii estului?

Poate că ar fi exagerat să vorbim despre tigri economici; spre deosebire de Asia, unde s-a vorbit despre tigri regionali, nivelul investiţiilor ca procent din PIB este încă destul de scăzut şi, pînă la urmă, aceasta înseamnă că nu este realist să aştepţi 7 procente creştere în fiecare an în România sau în sud-estul Europei, deoarece economia nu este structurată astfel încît să susţină această creştere. Deci a-i numi „tigri" poate fi prea optimist, dar în mod sigur îi putem numi „tigrişori", este mai realist. Şi depinde de cum vor evolua investiţiile.

interviu de Cristian GHINEA

BUGETUL, PUBLIC ŞI PRIVAT

Daniel DĂIANU

Între „sindromul italian“ şi „boala olandeză“

Am intitulat prezentarea de azi: „De la leul greu la o economie cu greutate“, înţelegînd prin aceasta o economie care s-ar fortifica prin performanţe tot mai bune, care contează în Europa.

Este de subliniat nevoia de a continua dezinflaţia, de a ajunge la inflaţie scăzută. Nu în mod întîmplător, Banca Naţională solicită o politică bugetară care să sprijine eforturile ei. Avem o mare „chestiune agricolă“, care datează din perioada interbelică – cu 12% contribuţia agriculturii la PIB, în timp ce populaţia ocupată în mediul rural este de cca 40%. Contribuţia la buget este nesemnificativă, mare parte fiind agricultură de subzistenţă. Acest dat structural explică, parţial, de ce veniturile bugetare în România sînt cu 5-6% din PIB mai mici decît în Bulgaria, cu 8-12% din PIB mai mici decît în Polonia, Cehia, Ungaria. Avem şi o puternică economie subterană, care nu contribuie la bugetul public, şi avem multe întreprinderi de stat (utilităţi publice) ineficiente. Fiind limitat, bugetul public nu oferă bunuri publice esenţiale societăţii româneşti, în volumul necesar. Există risipă în bugetul public, dar trebuie amintită o teză foarte discutabilă, şi anume că, pe măsură ce reducem cheltuielile bugetare, este mai bine, întrucît facem loc sectorului privat. Nu numai teoria economică, dar şi practica arată că producţia privată însăşi nu se desfăşoară în mod sănătos dacă nu beneficiază de bunuri publice de bază (pe care sectorul privat nu şi le oferă). În anii ce vin, dacă am continua ritmul de creştere de 5-6% anual, am întîmpina strangulări în zona infrastructurii, dacă nu vom investi în mod corespunzător. O economie în modernizare rapidă are nevoie de o infrastructură adecvată.

Avem o producţie, şi aici mă refer şi la structura exportului, cu valoare adăugată scăzută. Deşi se asimilează tehnologii noi, intensitatea fenomenului de absorbţie este scăzută. Pericolul este să repetăm, la altă scară şi în alte condiţii, sindromul italian, mai ales că mai bine din 20% din comerţul exterior al României în momentul de faţă se desfăşoară cu Italia. Italia, în fapt, are una dintre economiile mari bolnave ale Uniunii. Italienii nu mai pot folosi cursul de schimb ca modalitate de protejare a economiei naţionale faţă de şocuri adverse şi se sufocă. Pentru orice economie din Euroland care nu cunoaşte o evoluţie pozitivă în materie de primenire tehnologică şi competitivitate, deznodămîntul nu poate fi decît unul: stagnare, sau chiar declin şi supraîmpovărare a bugetului. Aceasta este o explicaţie majoră a creşterii deficitelor bugetare în numeroase ţări din Uniune. Cînd piaţa muncii este prea rigidă, cînd instrumentul de politică monetară nu mai există, ca şi cel de curs de schimb (pentru că s-a adoptat euro), rămîne doar bugetul să preia şocurile. Iar bugetul nu face faţă. Noi trebuie să avem în permanenţă în minte aceste lecţii

Revin la România şi unde sîntem noi în acest peisaj. Alocăm puţin pentru cercetare şi dezvoltare, oficial în jur de 0,27% din PIB. După unele calcule ale colegilor mei din Grupul de Economie Aplicată, care a folosit o metodologie ce include cheltuieli ale firmelor de soft (pornind de la ideea că tot ceea ce cheltuiesc firmele de soft înseamnă cercetare), ajungem la 0,4% din PIB. Vedem distanţa faţă de ţinta de 1% din PIB pe care ne-am propus-o după 2007, şi mai ales faţă de parametrul Agendei Lisabona, care vorbeşte de 3% din PIB. În 2007, dacă admitem că vom fi primiţi, ne vom confrunta cu un şoc bugetar de 2,5-3,5% din PIB, care se referă la contribuţia la bugetul Uniunii şi cofinanţarea unor proiecte. În ultimii ani înregistrăm o creştere foarte rapidă a deficitelor externe pe fondul dezinflaţiei; în general, o economie, cînd este în stare de dezinflaţie, cunoaşte o creştere masivă a deficitelor externe, întrucît se apreciază moneda locală şi are loc şi o expansiune rapidă a creditului intern. Deficite externe excesive reclamă o politică economică prudentă, o bună conclucrare între BNR şi Guvern.

Avem un cadru macroeconomic în ameliorare în ultimii ani, dar ca să-l susţinem avem nevoie de o rată mai înaltă de formare a capitalului/a investiţiilor (să ajungem de la 22-23% din PIB la peste 30%) şi de o absorbţie intensă de noi tehnologii, care să asigure valoare adăugată în creştere sistematică producţiei interne şi venituri tot mai mari cetăţenilor români. Lohnul nu mai este o soluţie pentru economia românească; trebuie să capitalizăm mult mai bine relocalizarea industrială care are loc în Europa. Avem nevoie de o politică macroeconomică în stare să evite pe termen lung ceea ce în literatura de specialitate se numeşte „boala olandeză“: o apreciere excesivă a monedei locale, care nu este însoţită de cîştiguri de eficienţă, ceea ce duce la o golire a ţesutului industrial/productiv, o supraspecializare pe servicii şi o fragilizare a economiei.

Bugetul public trebuie să elimine din risipa dinăuntrul său, şi trebuie să furnizeze bunuri publice în cantitate adecvată societăţii româneşti. În acest scop trebuie să facem în aşa fel încît să avem un coeficient cît mai ridicat de absorbţie a fondurilor UE (care pot ajunge pînă la 4% din PIB-ul României). Trebuie să evităm deficite bugetare mari şi soluţia preferabilă este o colectare mult mai eficace. Trebuie să reducem din contribuţiile la asigurările sociale (care sînt printre cele mai înalte în Europa). România are venituri bugetare considerabil mai mici decît suratele noastre din zonă, nu mai vorbesc de ţări din Uniunea Europeană a celor 15.

Valentin Cojanu, Adrian Vasilescu, Lucian Mîndruţă, Daniel Dăianu, Dragoş Negrescu, Sergiu Puianu şi Martin Blum

Venituri de 60% din media UE într-un orizont de 8-10 ani

Putem învăţa multe de la Spania, care are trăsături comune cu noi şi o experienţă „stelară“ în absorbţia fondurilor UE, în dezvoltarea infrastructurii; dar şi de la Finlanda şi Danemarca, unde se combină un sistem de asigurări sociale extins cu performanţa economică înaltă. Nu pledez pentru adoptarea unui sistem social nordic, deoarece nu ne ţin curelele; ce vreau să spun este că oameni politici vizionari şi cu cutezanţă politică au reuşit să flexibilizeze piaţa muncii în Finlanda, Danemarca şi Suedia, fără a demantela „modelul social“. Aceste ţări au cele mai bune performanţe economice în Uniune; au şomaj scăzut (au flexibilizat piaţa muncii), rate de creştere economică mai înalte, alocă pentru cercetare ştiinţifică şi dezvoltare tehnologică peste 3% din PIB. Această situaţie dovedeşte un lucru: în ultimă instanţă contează ceea ce se face acasă, politica naţională înăuntrul Uniunii Europene face diferenţa. Dacă noi, prin politica economică concretă, am realiza un diferenţial pozitiv de creştere economică de 3,5-4% faţă de media restului Uniunii Europene, am ajunge de la cca 30% (în prezent) la aproximativ 60% din media venitului/loc în UE într-un orizont de 8-10 ani.

Efectul inundaţiilor

România va creşte deficitul bugetar stabilit cu FMI pentru acest an, după cele mai grave inundaţii din ultimii 50 de ani, a spus secretarul de stat Dragoş Neacşu, de la Ministerul de Finanţe. Neacşu a spus că deficitul va ajunge în jurul a 1% din PIB, faţă de 0,74 stabilit cu FMI. Premierul Tăriceanu a spus acum două săptămîni că deficitul se va mări din cauza inundaţiilor, dar că România va încerca să atingă celelalte ţinte macroeconomice.

Deficitul iniţial prevăzut pentru 2005 era de 1,5% din PIB, dar a fost redus la presiunile FMI. *(După Reuters)*

Pe ce monedă pariem?

1. Cum apreciaţi evoluţia euro/dolar/leu nou? Pe care dintre aceste monede aţi paria, dat fiind contextul intern (denominarea, ţinta de inflaţie, mai nou criza politică) şi internaţional (criza Constituţiei în UE, scăderea de încredere în zona euro)?

2. Cum vor afecta aceste evoluţii mediul de afaceri şi ce poate face mediul de afaceri pentru a controla riscul?

***Sergiu Puianu,** director vînzări produse de trezorerie pentru Europa de sud-est, HVB Bank Romania:*

Evoluţia leului trebuie apreciată în contextul integrării României în UE şi, deci, în contextul liberalizării totale a cursului de schimb. Din această perspectivă, leul va fi tot mai expus şocurilor internaţionale şi mişcărilor de fonduri speculative. Tendinţe ce s-au manifestat deja la finalul anului 2004 şi începutul lui 2005, cînd, în pofida restricţiilor existente, importante sume speculative au intrat în România. Astfel, piaţa valutară românească a înregistrat un maximum al nivelului volatilităţii, iar acest şoc a fost resimţit în primul rînd de exportatori, care au constatat cum marjele de profit sînt semnificativ erodate de evoluţia nefavorabilă a cursului.

Măsurile Băncii Naţionale de a reduce agresiv dobînzile pe piaţa monetară, de a lăsa un surplus de lichiditate şi de a susţine cursul prin intervenţii repetate au readus stabilitatea cursului euro/leu. Însă, un aspect care nu trebuie niciodată pierdut din vedere este că această stabilitate nu va fi definitivă. Este doar una temporară.

În ceea ce priveşte mediul de afaceri, este foarte important ca fiecare să realizeze că, în condiţiile în care leul va fi integral liberalizat, derularea activităţilor curente mizînd pe „obligativitatea“ Băncii Naţionale de a interveni pentru a susţine cursul valutar este extrem de periculoasă. Iar riscurile implicate de această evoluţie pot fi gestionate eficient doar prin utilizarea instrumentelor financiare oferite de bănci.

***Cristian Pîrvan**, director executiv Asociaţia Oamenilor de Afaceri din România (AOAR):*

Cursul de schimb pentru 2005 va staţiona probabil pînă în octombrie 2005, cînd vor trebui date oficial nişte răspunsuri:

– cînd intră România în UE; 2007 sau 2008-...2013?

– în aceste noi condiţii, mai este util memorandumul cu FMI şi deficitul de 0,7% în 2005 şi cine ştie cît în 2006...?

– dacă nu este stimulată producţia internă, cum va fi finanţat deficitul de cont curent în creştere, fiind de aşteptat că investiţiile străine vor fi în scădere?

– ce evoluţie va mai fi impusă preţului utilităţilor, în condiţiile în care acestea influenţează direct inflaţia?

Cursul de schimb oficial leu/euro este de cca 3,6 lei noi, bugetul 2005 a fost rectificat de Ministerul de Finanţe la 3,75 (BNR a declarat că nu a fost consultată).

Oamenii de afaceri se pot proteja doar parţial şi cu costuri care trebuie atent evaluate: metodele de protejare trebuie propuse de specialişti, pe care 99% din firme nu-i au; dacă angajazează consultanţă, costă şi...mult! Deci, trebuie văzut cît dai pe mere... Cea mai bună protecţie o reprezintă creşterea livrărilor în lei pe piaţa internă.

***Alexandru Dobrescu,** director general KLM România:*

Nu sînt un expert. De altfel, judecînd după „performanţa“ companiilor aeriene, cred că managerii din industria noastră ar trebui să fie rezervaţi în a emite păreri care ţin de domeniul economic-financiar. Şi totuşi, în opinia mea, schimbările menţionate, inclusiv cele de natură politică, nu au un impact vizibil în economia României, şi este foarte puţin probabil ca acest lucru să se modifice în perioada imediat următoare.

Economiştii americani spun: „tot ce se întîmplă are un scop“. Am încredere în viziunea lor şi pentru acest motiv voi continua să pariez pe „US dollar“.

CE NE FACEM CU CONSUMUL?

Un tren rapid pe o linie pentru personal

– interviu cu Adrian VASILESCU, consilier al guvernatorului BNR –

Noi am trăit multă vreme cu această fobie a unei economii sugrumate şi a unei hiperinflaţii şi ne-am trezit brusc, de un an jumătate – doi, spunîndu-ni-se că economia se supraîncălzeşte. Întrebarea mea este: cum s-a ajuns aşa de repede să răsturnăm situaţia?

Creşterea economică este capricioasă, cînd e prea lentă face probleme, cînd e prea accelerată iar ridică probleme. De ce? Pentru că de regulă este bine ca o creştere economică să aibă un suport real. Un suport real înseamnă o economie care să fie structurată, să fie performantă, să producă şi cantitativ, dar şi calitativ. Degeaba cantitate, dacă nu e şi calitate. Aşa că, apăsînd prea mult pe accelator în anii din urmă, am ajuns într-un moment în care e bine să umblăm la butoane şi să reglăm creşterea.

Cînd s-a produs acest declic, cînd a început să o ia economia pe prea repede înainte?

După patru ani de descreştere economică, 2000 a fost primul an de creştere, o creştere realizată cu două locomotive: exporturi şi investiţii. Guvernul care a urmat guvernului Isărescu după 2000, guvernul Năstase, a mers încă doi ani cu aceleaşi locomotive, adică numai cu aceleaşi locomotive, cu exporturile şi cu investiţiile. Abia din 2003 guvernul Năstase a dat drumul din depou celei de-a treia locomotive: consumul.

Dar ce putea face guvernul, dat fiind că oamenii aveau mai mulţi bani în buzunare şi aveau această poftă nebună de a cheltui?

În 2003 au apărut mai mulţi bani în buzunare, dar pofta nebună de a cheltui nu este o singtamă care se potriveşte societăţii româneşti. Nu este în societatea românească o poftă nebună de a cheltui, este şi o poftă de a economisi. Avem această poftă de a economisi, avînd în vedere că fiecare familie trebuie să-şi drămuiască foarte bine veniturile şi mai ales avînd în vedere că întreţinerile sînt foarte mari comparativ cu veniturile.

Atunci de unde o problemă cu consumul?

Paradoxul este că România consumă mai mult decît produce, totuşi consumul este sub standardele internaţionale. Consumăm mult faţă de cît producem, consumăm puţin faţă de normalitatea economică.

Şi dacă noi consumăm sub standardele internaţionale, atunci loc de creştere ar mai fi.

Loc de creştere? Imens. Dar pentru asta trebuie să ne ocupăm şi de cealaltă parte, sau în primul rînd trebuie să ne ocupăm de cealaltă parte, şi acolo este loc imens de creştere, avem loc nelimitat de creşterea a productivităţii muncii, de creştere a performanţelor, de creştere a eficienţei. Fără astfel de rezultate nu putem nici să sperăm şi nici să ne permitem să urcăm prea mult consumul.

Să vorbim despre politicile de domolire a consumului. Sînt foarte multe voci, mai ales din domeniul bancar, care protestează împotriva ultimelor măsuri luate de BNR. Se spune că bunurile de consum nu au un impact aşa de mare în deficitul comercial ca să impună nevoia de limitare.

Aici trebuie să facem o departajare foarte exactă, pe de o parte, între deficitul comercial şi deficitul balanţei de plăţi. Ambele sînt periculoase cînd creşterea este explozivă. Apoi, să facem o departajare între creşterea temperată a consumului şi blocarea consumului. O să vă rog să observaţi că, deşi unii critici ai Băncii Naţionale folosesc expresia „blocarea consumului", nici o măsură a Băncii Naţionale, nici un regulament al Băncii Naţionale nu au în vedere vreun blocaj. Au în vedere numai şi numai o temperare a consumului, de fapt o temperare a creditelor de consum, care să ducă la o temperare a consumului. Dar, dacă privim puţin mai larg, o să vedem că şi programul Guvernului făcut pentru anul 2005 şi pentru anii următori arată cifre din ce în ce mai scăzute la capitolul consumuri. Asta înseamnă nu că se opreşte consumul, nu că se va consuma mai puţin, ci că doar creşterea consumului va fi tot mai lentă. Creditele de consum vor continua să crească, dar creşterile vor fi mai lente. Asta pentru a nu alerga prea tare cu un tren rapid care circulă pe o linie pentru personal.

Este un paradox faptul că încercăm să ţinem creditul sub control, cînd, oricum, ponderea creditelor în produsul intern este foarte mică, chiar comparativ cu Bulgaria. S-a făcut această comparaţie în aceste zile şi într-adevăr discrepanţa este şocantă.

În general intermedierea bancară este sub standarde şi sub nivelurile atinse de vecinii noştri. Dar eu cred că nu sînt relevante comparaţiile într-un sistem în care avem surplusuri de bani în sistemul bancar la nivelul de 3-4 miliarde de euro, pe care economia nu reuşeşte să-i atragă. Economia nu reuşeşte să atragă aceste surplusuri şi atunci este nevoie ca Banca Naţională să pună în acţiune pompele de absorbţie, să ia aceşti bani şi să-i aducă în pensiune la Banca Naţională, să doarmă aici, ca să nu facă inflaţie dacă stau în bănci.

Şi atunci problema care este? Lipsa de investiţii? De potenţial de investiţii?

Problema este că economia reală nu reuşeşte să absoarbă cantitatea de bani de care ar putea să beneficieze. Asta ar însemna că ar aduce împrumuturi, ar face performanţă, am face mai multe produse în România şi am scăpa de năpasta asta, de frica de consum. Mai mult consum înseamnă mai multă producţie. Numai că noi trebuie să ne punem o întrebare simplă: mai multă producţie, dar a cui? Pentru că dacă cresc consumurile şi producţia nu creşte, înseamnă că aceste credite de consum nu fac altceva decît să stimuleze producţia din Polonia, din Ungaria, din Germania, din Franţa, de pe unde mai aducem noi produse.

Dar pe termen lung nu se echilibrează, cererea de aici nu creează şi producţie internă?

Dar realitatea am văzut-o, orice încurajare de consum a adus mai multe importuri. 2003 a fost primul exemplu şi primul semnal de alarmă: consumurile au crescut exponenţial şi producţia nu a urmat această creştere exponenţială a consumurilor şi au marşat importurile.

Revin la cei nemulţumiţi de măsurile BNR. Există oarecare scepticism faţă de eficienţa acestor măsuri, se spune că prin mijloace administrative poţi să înregistrezi un recul al consumului pe termen foarte scurt, după care se inventează alte mijloace de ocolire?

Cînd va fi să apară alte mijloace de ocolire, cum spuneţi, normal că Banca Naţională va interveni să le contracareze, dacă va mai fi cazul. Că poate ne vom trezi şi noi în societatea asta, că mai avem puţin şi ar trebui să intrăm în Uniunea Europeană.

De exemplu, o modalitate de contracarare a restricţiilor BNR, un fel de modă acum, este ca băncile să-şi facă unităţi de creditare nonbancare, astfel încît să scape.

Da, dar dacă aţi văzut un recent comunicat al Băncii Naţionale, acolo se spune, negru pe alb, că Banca Naţională şi Guvernul caută împreună soluţii pentru reglementarea tuturor instituţiilor care dau credite. Adică şi a celor nebancare.

Parcă e un fel de joc de-a şoarecele şi pisica

Nu e un joc de-a şoarecele şi pisica, pentru că, bunăoară, măsurile de temperare a creditului luate în 2004 au avut efecte foarte bune. Şi aceste efecte au fost simţite pozitiv.

interviu de Cristian GHINEA

Ascultăm sau nu de FMI?

1. Consideraţi că reticenţa FMI în a accepta un deficit bugetar mai mare de 0,7% este justificată?

2. Consideraţi necesare măsurile de limitare a consumului? Credeţi că vor fi eficiente?

Liviu Voinea, *membru fondator Grupul de Economie Aplicată (www.gea.org.ro)*

1. Insistenţa FMI pentru un deficit bugetar cît mai mic este raţională din multe puncte de vedere: neîncrederea în creşterea veniturilor bugetare (ca urmare a cotei unice), necesitatea de ţinere sub control şi a deficitului de cont curent, aşteptările privind cheltuielile tot mai mari la care România va fi obligată prin cofinanţarea fondurilor europene. Pe de altă parte, FMI se comportă, aşa cum s-a comportat întotdeauna şi peste tot, ca un contabil conştiincios; România are nevoie însă, pe lîngă un bun contabil, şi de un strateg de dezvoltare. Acest rol strategic ar trebui să îl joace Guvernul.

2. Creşterea explozivă a consumului este un efect, nu o cauză. Este efectul mai multor bani rămaşi la dispoziţia consumatorilor (prin cota unică), efectul aprecierii leului (ieftinirea importurilor), efectul creşterii salariului mediu pe economie, efectul creşterii economice în ansamblu, efectul lipsei unor alternative investiţionale la consum, efectul banilor trimişi de românii din străinătate. Mai mult, după ce consumul a fost reprimat o perioadă destul de îndelungată din cauza veniturilor mici, este dificil să temperezi consumul prin metode administrative. De exemplu, creşterea TVA nu cred că va avea vreun efect în acest sens; dovada cea mai bună este aceea că după ce guvernul Văcăroiu a introdus TVA în 1993 (pînă atunci nu existase această taxă), consumul a crescut oricum, economia fiind atunci, ca şi acum, în expansiune. Restricţiile la creditare iarăşi nu mi se par o soluţie, pentru că ele afectează nivelul de trai, standardul de viaţă. Echilibrul macroeconomic trebuie menţinut, dar nu cu preţul bunăstării societăţii.

Radu Limpede, *analist financiar, Junior Chamber International Bucharest*

1. Dorinţa FMI de a ţine România într-o veritabilă „cămaşă de forţă" (deficit bugetar de numai 0,7% din PIB) are şi nu are justificare, depinzînd de unghiul din care privim. Avînd în vedere expansiunea consumului şi deficitul extern record, înţeleg pe deplin preocuparea FMI că orice relaxare pe partea bugetului va avea consecinţe incalculabile, ducînd către o criză. Pe de altă parte, România are nevoie de cheltuieli mult mai mari şi de o strategie bugetară multianuală, pentru a putea să-şi îndeplinească angajamentele europene şi marile priorităţi: cofinanţare fonduri structurale, investiţii majore în infrastructură, mediu, dar mai ales o rapidă reformă a pensiilor. Astfel, ca şi alţi vecini central-europeni, România ar putea depăşi în următorii ani „bariera" de 3% PIB pentru deficitul bugetar, dată de criteriile Maastricht, însă numai cu două condiţii.

Pe de o parte *oferta* internă trebuie să reuşească în anii ce vin să echilibreze *cererea* în expansiune şi să elimine astfel presiunea deficitului extern. În acelaşi timp, veniturile bugetare trebuie crescute accelerat, de la 29% din PIB acum (proporţia cea mai mică în Europa), însă nu pe baza creşterii fiscalităţii, ci pe baza lărgirii bazei de impozitare prin restrîngerea – coercitivă – a economiei negre şi mai ales a celei gri din mediul rural (prin metode stimulative).

2. Măsurile de limitare a consumului sînt necesare, dar BNR joacă o carte perdantă prin ultimele mişcări: limita agregată de 40% din venituri la creditul „retail" se bazează pe bunăvoinţa oamenilor şi poate fi ocolită. *Leasing*-ul ar trebui reglementat rapid. Creditul îşi va continua *boom*-ul; singura măsură eficientă ar fi relansarea economisirii în paralel, prin dobînzi care să remunereze, plus introducerea rapidă a pensiilor private.

Constantin Rudnitchi, *director revista* Bilanţ

1. România are cel mai mic deficit bugetar din zonă. Din acest punct de vedere, ne putem uita cu invidie la ţări care sînt în Uniunea Europeană şi „se lăfăie" cu deficite bugetare mai mari de şase-şapte ori decît al nostru. Ba chiar, sînt ţări în Uniune care încalcă cu nonşalanţă prevederile referitoare la nivelul deficitului bugetar statuate de Pactul de Stabilitate.

Dacă privim întregul tablou al indicatorilor economici vom vedea destule zone de umbră care îngrijorează. Chiar şi aşa, guvernul ar fi putut negocia un deficit bugetar mai mare.

2. Avem şi în domeniul economic două Românii. Una, care are o viziune de ansamblu, priveşte indicatorii macroeconomici, şi alta, care este mult mai legată de viaţa de zi cu zi, adică de microeconomie. La nivel macro, creşterea consumului îngrijorează pentru că se vede lanţul următor: creşte consumul, consumul este alimentat în mare parte din import, importuri mai mari înseamnă un deficit mai mare al balanţei comerciale. Adică creşte diferenţa dintre valuta care intră în ţară şi cea care iese. Sau mai există şi relaţia consum mai mare – inflaţie mai mare. Sînt, trebuie să recunoaştem, indicatori care pun pe gînduri orice guvern care are de îndeplinit criteriile de aderare. La nivel micro, la nivelul cetăţeanului sau al întreprinzătorului, consum mai mare înseamnă fiscalitate redusă, mai mulţi bani în buzunar, acces mai facil la credite ş.a.m.d. Trăim de 15 ani sub tirania descurajării şi restrîngerii consumului. În ultima perioadă, însă, băncile, reţelele de retail şi mai ales populaţia au descoperit plăcerea consumului. De aceea, cred că măsurile de limitare a consumului nu vor avea astăzi acelaşi efect pe care îl aveau în urmă cu zece ani.

Nivelul de împrumut în noua Europă

Ţara	Împrumuturi personale – euro/cap locuitor	Total împrumuturi ca procent din PIB
Polonia	688	30
Ungaria	1185	41
Cehia	966	33
Slovacia	625	29
Estonia	1545	47
Lituania	373	29
Bulgaria	287	35
Serbia	111	20
Bosnia	352	45
România	135	18

Sursa: International Banks in the New Europe 2004/2005 – Studiu al Bank Austria Creditanstalt – HVB

TRECEREA LA EURO

Valentin COJANU

Avantajele şi dezavantajele adoptării euro

Este necesară o discuţie amplă despre ceea ce noi numim spaţiu economic optim, deoarece discuţia despre o monedă unică pleacă în mod necesar de la acest concept. În ce priveşte România, întrebarea este care să fie acel spaţiu economic optim în care să fie maximizate efectele nete ale valorificării resurselor, dar şi ale folosirii unei politici monetare şi comerciale unice. Se pare că există un răspuns acum: economia Uniunii Europene. Cel puţin aparent, acesta ar fi un răspuns. Haideţi să aruncăm o privire scurtă la ceea ce se întîmplă în spaţiul euro şi apoi voi insista cu implicaţiile pentru România.

Să ne uităm la două ţări, una care este în spaţiul euro, e vorba de Irlanda, şi una care nu este, e vorba de Marea Britanie. O privire generală arată că economiile din Uniunea Europeană care nu sînt în spaţiul euro merg mai bine. Acestea sînt din spaţiul nordic. Ei bine, o excepţie este Irlanda. Surprinzător, dar performanţa Irlandei dă de gîndit, este o ţară care face parte din spaţiul euro, dar este şi o ţară din spaţiul nordic-european, anglo-saxon. Cînd a aderat la euro, Irlanda venea după un deceniu în care reuşise să ajungă de la un PIB de 65% pe locuitor la 135% pe locuitor faţă de media Uniunii Europene, atingînd, statistic, o bunăstare mai mare decît în Marea Britanie. Era la sfîrşitul unui deceniu în care Irlanda înregistra o creştere foarte puternică şi în care, datorită politicii generate de Banca Centrală Europeană şi de noile reglementări ale Pactului de stabilitate, ajungea la o inflaţie foarte ridicată; era într-o perioadă de puternică ardere economică şi nu era în stare să stăvilească consumul. Între 2000 şi 2004 trece de pe locul 5 pe locul 30 în ierarhia celor mai competitive ţări.

Cealaltă ţară la care vreau să mă refer este Marea Britanie. Deja discutăm de o ţară cu tradiţie industrială. Cînd s-a pus problema dacă să adere la euro, ei au recurs la un test: Marea Britanie intră dacă la acele 5 întrebări se răspunde pozitiv *(vezi caseta)*.

Interesant este că în 1997 mediul de afaceri din Marea Britanie era doritor să intre în spaţiul euro; dar nu s-a întîmplat, tot datorită acestui test. În 2003, mediul de afaceri nu a mai dorit intrarea în spaţiul euro, lucru ce a coincis, de data aceasta, şi cu testul prezentat de premier.

Spaţiul optim pentru România: sud-estul Europei

În ce priveşte România, noi nu am negociat posibilitatea de a sta în afara spaţiului euro, aceasta e realitatea. Aşa stînd lucrurile, deşi e discutabil din punct de vedere al beneficiilor faţă de costuri, cred că o implicaţie ar fi adoptarea unui test asemănător cu cel folosit în Marea Britanie. Cel puţin am asigura transparenţa şi o bună informare a mediului de afaceri. În al doilea rînd, trebuie să ne întrebăm dacă spaţiul euro este competitiv optim pentru România. Cercetarea personală pe care am făcut-o şi literatura din domeniu mă fac să cred că, dacă pentru România putem vorbi de un spaţiu competitiv optim, acesta este cel al Europei de sud-est (Albania, Bulgaria, Bosnia & Herţegovina, Croaţia, Macedonia, Serbia & Muntenegru, la care se adaugă şi Grecia şi Turcia).

Dacă ne uităm la cifre, vedem că România se va afla într-o stare vulnerabilă în ceea ce priveşte sincronizarea ciclurilor de afaceri cu spaţiul european, pe cînd în zona de sud-est este loc de creştere şi România este un competitor puternic acolo. Dacă ne uităm la relaţiile de comerţ şi investiţie dintre România şi vestul Europei, găsim motive de nemulţumire. În schimb, tot ceea ce nu vedem acolo, dar am vrea să vedem, vedem aici, în spaţiul sud-est european. La ce mă refer? Mă refer la faptul că aici avem o varietate extraordinară a valorificării avantajelor competitive. Aici avem mărci pe care le promovăm, aici avem canale de distribuţie, aici avem firme care îşi promovează marfa. În acest spaţiu avem firme de mobilă care au canale de distribuţie, au magazine, avem firme de IT şi nu e vorba de firme mici, sînt şi firme mici, dar sînt multe firme mari. E vorba de Petrom, de Flamingo, de Terapia, de Rompetrol. Vorbim de expertiză, managerială sau tehnică, căreia îi găsim cea mai bună valorificare aici, dar vorbim şi de industrii noi.

Sud-estul european contează în comerţul nostru în jur de 7%. Eu ştiu că dependenţa comercială reală a României este faţă de spaţiul euro, care contează peste 70% în comerţul nostru, dar această dependenţă se bazează pe industrii vechi. Vorbim de exporturi de cămăşi, de pantofi, de materiale chimice şi de mobilă. Care nici măcar nu sînt la cele mai înalte standarde, sînt la standarde de performanţă modestă. Însă cînd vorbim de spaţiul sud-est european, nu mai vorbim de industrii vechi, ci de unele noi. Lăsînd la o parte că aici reuşim să creăm canale de distribuţie, reuşim să creăm marcă, nume de firme, şi aici reuşim să avem specialişti în industrii moderne. Sînt bănci din ţări ale UE (Grecia şi Austria, mai ales) care îşi propun ca strategie să fie primele pe aceste pieţe. Este vorba de foarte multe firme, de multinaţionale şi de fonduri de investiţii. Dacă ne uităm pe piaţă, majoritatea fondurilor de investiţii care sînt în România au ca singur obiectiv investirea în spaţiul sud-est european. De ce? Pentru că acest spaţiu oferă posibilităţi de creştere foarte bune.

***Valentin Cojanu** este conferenţiar la ASE* (www.competition.ase.ro) *şi membru fondator al Grupului de Economie Aplicată (www.gea.org.ro)*

Testul adoptării euro în Marea Britanie – 1997, 2003

Convergenţa – Sînt ciclurile de afaceri şi structurile economice compatibile? Astfel încît rata dobînzii stabilită de Banca Centrală Europeană să fie acceptată de mediul de afaceri britanic?

Rezultat = negativ, Cauza = preţul caselor, Instrument = rata dobânzii (controlabilă la nivel naţional)

Flexibilitate – Pot fi controlate problemele care apar?

Rezultat = negativ, Cauza = creşterea costurilor, Instrument = devalorizarea (controlabilă la nivel naţional)

Investiţii – Vor fi încurajate investiţiile prin moneda unică?

Rezultat = pozitiv, Cauza = eliminarea riscului valutar, Instrument = transparenţa

Piaţa financiară (the City) va fi afectată?

Rezultat = negativ, Cauza = export de servicii financiare, Instrument = autonomia politicii monetare

Creşterea, stabilitatea şi ocuparea forţei de muncă sînt încurajate de moneda unică?

Rezultat = negativ, Cauza = creşterea mai puternică a economiei britanice de lungă durată faţă de statele zonei euro, Instrument = acţiunea autonomă

Calendar – 2012-2014

România îşi propune să treacă la euro în 2012-2014, moment în care va trebui să îndeplinească indicatorii de convergenţă nominală, potrivit criteriilor de la Maastricht:

Rata medie a inflaţiei trebuie să fie într-o plajă de 1,5% faţă de media în cele mai performante trei state ale UE. În România; rata anuală a inflaţiei pe 2004 a fost de 11,9%. Potrivit Eurostat, ţările cu cea mai scăzută rată anuală a inflaţiei (calculată la iunie 2005) sînt: Finlanda (0,4%), Suedia (0,9%), Danemarca (1,2%) şi Olanda (1,3%). Cele mai ridicate rate anuale ale inflaţiei s-au înregistrat, în aceeaşi perioadă, în: Letonia (7%), Ungaria (5%), Slovacia (4,5%), Estonia (4,1%). Inflaţia medie a fost estimată la 2,1% în zona euro şi 2,0% în UE-25. Raportînd la cele mai puţin inflaţioniste trei ţări, România ar urma să aibă o rată a inflaţiei de maximum 2,33% şi minimum -0,67% (0,83% plus/minus 1,5%).

Rata anuală a dobînzii pe termen lung (randamentul mediu la titlurile de stat) să fie într-o plajă de 2% peste media celor mai performanţi trei membri. România are în prezent 6,75% (la emisiunea din aprilie 2005), potrivit BNR. Cele mai scăzute rate la titlurile de stat pe termen lung se regăsesc în Suedia (3,11%), Germania şi Olanda (ambele cu 3,13% dobînzi medii anuale, potrivit Băncii Centrale Europene). Aceasta ar însemna că România ar urma să aibă în 2012 între 1,12 şi 5,12%.

Cursul de schimb faţă de euro va avea o variaţie anuală procentuală de +/-15. În România variaţia a fost anul trecut de -7,3. Cursul de schimb trebuie să se menţină în marjele de fluctuaţie convenite prin mecanismul ratelor de schimb pentru cel puţin doi ani, fără a se proceda din propria iniţiativă la deprecierea monedei faţă de celelalte monede ale statelor membre.

Deficitul bugetului consolidat: sub 3 la sută din PIB, potrivit criteriilor de la Maastricht. În România: 1,4% din PIB anul trecut. Pentru 2005 s-a convenit cu FMI pentru un deficit de 0,7%, care se pare că va fi mărit din cauza inundaţiilor din acest an.

EurActiv.ro

Surse: BNR, Eurostat, Banca Centrală Europeană

Dragoş NEGRESCU

Nu există o cursă pentru aderare

Mi se pare demn de remarcat că, spre deosebire de aderările petrecute anterior anului 2004, toţi noii membri ai Uniunii Europene sînt şi membri ai Uniunii Economice şi Monetare. Nu există, cu alte cuvinte, aşa-numitul *opt-out* (posibilitatea să nu intri în Uniunea Economică şi Monetară) de care se prevalează în acest moment Marea Britanie şi Danemarca. Aşa stau lucrurile, dar, din punct de vedere strict tehnic, toţi aceşti zece noi membri abia întraţi, plus, probabil, următorii doi care pot intra, în perspectiva anului 2007 sau 2008, toţi aceştia au, din punct de vedere tehnic, o derogare. În ce constă ea? Cel mai important lucru este că nu au un termen-limită pînă la care trebuie să intre în aşa-numitul mecanism al coşului de schimb *(exchange rate mechanism)*. Unii autori consideră că această derogare poate fi tranformată într-un *opt-out de facto*, pentru că, practic, dacă una dintre noile ţări membre nu doreşte să intre în zona euro poate să se abţină de la intrarea în sistemul coşului de schimb şi nu există nici o sancţiune pentru aceste lucru. Dar este doar o ipoteză de lucru, pentru că toate ţările care au intrat pînă acum au indicat în mod clar dorinţa lor de a accede în zona euro, unele dintre ele chiar într-un termen foarte scurt. La ora actuală, aceste termene pe care şi le-au stabilit variază între 2006 în cazul Estoniei şi 2010 în cazul Cehiei. Însuşi acest sistem de autoalegere a datei de aderare la Uniunea Economică şi Monetară arată faptul că nu există o cursă între diferitele ţări noi membre, care să intre prima în zona euro, iar graficul acestei aderări la zona euro nu are o semnificaţie specială cu privire la performanţele economice ale acestor ţări. Fac aceste precizări pentru că am văzut, în unele cazuri, comentarii oarecum negative la adresa României, care spuneau că Bulgaria va ajunge, probabil, mai repede în zona euro decît România.

***Cristian Pîrvan** (om de afaceri): Dintre cele zece ţări care au aderat în 2004, şase au depăşit deficitul de 3% cerut pentru aderarea la euro. Cum apreciaţi poziţia României, care stă la 0,7?*

Dragoş Negrescu: Da, dar în acelaşi timp cea mai mare parte dintre ţările care au intrat anul trecut respectă criteriul de inflaţie. Problema celor zece ţări în ce priveşte criteriile de convergenţă ţine de finanţele publice, problema României ţine de inflaţie. Este un *trade-off* între cele două, dacă vreţi.

***Dragoş Negrescu** este consilier la Delegaţia Comisiei Europene la Bucureşti.*

European Club
supliment al revistei *Dilema veche* nr. 80,
29 iulie – 4 august 2005
Realizat în colaborare cu EurActiv.ro,
cu sprijinul HVB Bank Romania
Coordonatori: Cristian GHINEA *(Dilema veche)*
Manuela PREOTEASA
şi Adrian LUNGU *(EurActiv.ro)*

EurActiv.ro
Ştiri comunitare, politici europene & Actori UE online
HVB Bank

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Ai auzit?

Există linişte şi linişte. În Louisiana, la apus se bagă în priză copacii electrici şi insectele, broaştele şi păsările de noapte trec la treabă. Toate se contopesc, în cele din urmă, într-un fel de zgomot de fond şi cînd se opresc pentru o clipă te întrebi dacă nu cumva a venit sfîrşitul lumii. O amică din Oakland, California se plîngea de încălzirea globală a climei, pentru că vremea caldă face ca păsările să îi ciripească în cap pînă seara tîrziu şi asta o scoate din minţi. Eu n-am înţeles: nu *mai toate* păsările ciripesc pînă seara tîrziu? Nu am auzit niciodată de vreun loc pe pămînt în care păsările să fi tăcut cît e încă lumină afară, dar acuma ştiu: Oakland, înainte de încălzirea globală. I-am răspuns că eu trăiam într-un oraş unde, dacă vrei linişte, trebuie să-ţi pui vată în urechi, dar că pe mine, personal, nu mă deranjează deloc faptul că păsăretul şi goangele au şi ele viaţă de noapte. La dracu', ai o singură viaţă şi dacă eşti pasăre sau gîndăcel, nici măcar aia prea lungă. Dar am înţeles ce a vrut să spună de-abia după ce am fost în munţii Ozark şi acolo, dintr-o dată, noaptea era linişte. Era ca într-o vrajă: noaptea, mă puteam auzi gîndind şi puteam vedea mai bine la lumina stelelor. Fiecare sunet avea personalitatea lui distinctă şi avea un *înţeles*. O ramură căzînd avea rostul ei şi mi s-a făcut pielea de găină la auzul unor sunete necunoscute care ar fi putut fi răsuflarea de pe urmă a unui animăluţ prins de vreo bufniţă. Nici un fel de cleveteală nu cobora din munţi. De acolo am plecat la San Francisco, unde trăiesc (temporar) pe vîrful unui deal, într-o casă magnifică ce dă spre Golden Gate. Aici, tăcerea e adîncă: ceaţa care tocmai s-a vălătucit dinspre ocean a înăbuşit totul într-o materie visătoare şi vătuită. Tastatura mea sună ca o cascadă bubuitoare. Păsările încă dorm în ceaţa dimineţii (sau nu pot s-o străpungă), pentru că trăim într-un nor. Mai este şi duminică, şi dis-de-dimineaţă, aşa că nu sînt nici maşini pe stradă. Nu e pur şi simplu linişte: e liniştea de duminică dublată de liniştea celor bogaţi. Duminicile au o linişte a lor (sau, mă rog, ar trebui să aibă) care încetineşte zumzăiala făpturilor în căutare de hrană. Unul dintre romanele mele favorite este *Le dimanche de la vie* de Raymond Queneau, o carte care povesteşte istoria unei duminici tăcute la Paris, prin anii '50, în care un soldat se îndrăgosteşte (pe tăcute) de o croitoreasă. Acest roman descrie întocmai liniştea duminicilor şi nu are în el nici un fel de bogătaşi, dar aici, în portul din San Francisco, există un zid căptuşit de bunăstare, care

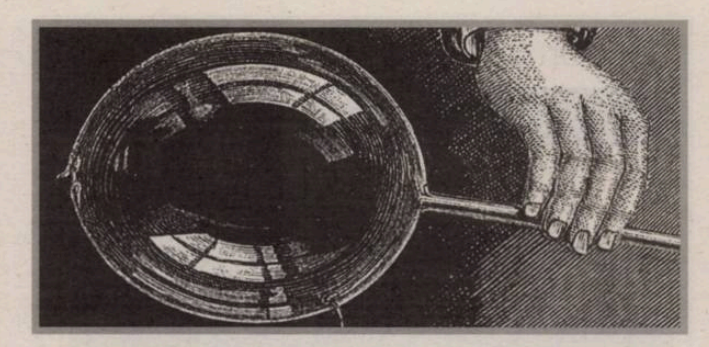

înconjoară vilele de pe deal ca o pătură ţesută de mînă. Am băgat de seamă, de-a lungul anilor, cum cartierele celor super-bazaţi devin din ce în ce mai liniştite. Acest supliment de linişte nu este menţionat în anunţurile publicitare pentru case, dar este, cu siguranţă, o parte esenţială a celor ce vorbesc limba banilor. Am auzit odată, pe terenul de golf extrem de exclusivist al unui milionar, strigătul unei jivine de vizuină lovită de o minge de golf. Era un strigăt de moarte, dar politicos. Chiar şi cei care mor îşi pun surdină în preajma bogaţilor. Pot trăi şi cu una, şi cu alta, dar prefer tumultul vieţii, adică mlaştina.

traducere de Ioana AVĂDANI

Diana NACU

A Bloomsday Letter

Nord. Clontarf Castle, în jurul orei zece. Arunc o ultimă privire castelului din spatele casei şi îi spun că mă îndrept spre un altul, în sudul Dublinului. Prea greu să încep de pe Eccles Street – nici măcar pentru stră-străbunica mea Virag. Prea tîrziu. Intru în curtea interioară a lui Trinity College cînd ceasul clopotniţei bate orele unsprezece ale unei dimineţi ireal de însorite. Mă uit la ceasul dinspre est şi zîmbesc pentru că începe *Bloomsday*. O scurtă vizită la catedra de literatură engleză, un mic dejun italienesc şi, cu o cafea neagră, aromată, mă îndrept spre Sandycove (and Glasthule) şi al ei Martello Tower. Sud. Culoarea urbană a Dublinului semi-ultramodern păleşte treptat, pentru ca apoi, pe neaşteptate, ca de fiecare dată, marea să îşi facă apariţia nespectaculoasă dar impresionantă. În dimineaţa ce păşeşte molcom într-o după-amiază cam ceţoasă şi caldă, Golful Dublinului e gol, însă plin de oameni care se plimbă pe fundul mării. Bootersstown, *Irish Times: We Look at Life. You Live It*. Zidul ce mărgineşte linia de tren îmi răpeşte marea pentru cîteva minute. Portul Dun Laoghaire: zeci de pînze galbene întrecîndu-se. Peronul spune: *Keep behind the yellow line*. Legănată mai departe spre sud; lumină gri-verzuie. Uşoară ceaţă în zare. Soarele se luptă pentru a ieşi dintre norii albi, inofensivi ce planează cu ultimele puteri deasupra golfului, care se umple încet. Ceaţă pe malurile golfului şi în larg. Aprins încă, farul din Howth. Sandycove în focul renovării: *Pedestrians this way*. Summerhill Road. Eden Park: *déjeuner sur l'herbe*, cu porumbei. Un turist se opreşte să mă felicite ... *You feed the pigeons, das ist gut*. Ultimele sorbituri de cafea. Primele costume joyceene la Juggy's Well. Doamne cu umbreluţe şi broşe, domni cu pălării şi bastoane îşi fac plimbarea oficială de *Bloomsday* prin centrul văratic al Sandycove-ului. La colţul străzii, în faţa *pub*-ului Eagle House, Marty îmi povesteşte preţ de o ţigară că noi toţi călătorim tot timpul şi mai ales cu gîndul. Şi că venim de altundeva, dar am evoluat minunat pe această planetă pe care o vom lăsa în urmă cînd nu ne va mai fi de folos. Privesc circumspectă la el, la tramvaiul de muzeu şi la maşinile de epocă din care ies rîzînd zgomotos doamne şi domni... de epocă, ce îşi iau rolul foarte în serios. Îl atenţionez să nu-mi spună că ne tragem din imaginaţia cuiva şi mă îndrept spre faleză, pregătind deja aparatul. Mă irită faptul că arăt astăzi ca o turistă scribăluind ocoşă în carneţel şi plimbîndu-mă prin locuri familiare, pe care, după atîţia ani de contemplat, vreau să le transform în cuvinte. *The dictates of common sense*. Primele poze întîrzie pentru că nu pot ocoli partea excesiv de modernizată a malului mării. Găsesc cîteva secunde de inspiraţie sub privirile severe ale unui matelot bătrîn citind ziarul cu ochii la mare. Aud primii turişti ce-l discută intens pe Joyce, venind dinspre turnul spre care eu mă îndrept: *...il avait une très mauvaise réputation*... O voce de tînăr irlandez frustrat de restricţiile *fitness*-ului organizat al zilelor moderne: *It's a members club only*. Sandycove Avenue West. O şapcă *FDNY* contemplă zarea marină şi se exprimă în ton cu solemnitatea momentului şi a zilei. O bluză roşie de *Lifeguard* se agită uşor printre stînci. După cotitura abruptă, trecînd pe lîngă primii înotători de la clubul de fără femei, ajung la turn. Mă întîmpină turiştii, fluturaşii, tricourile de *Bloomsday* şi vitrina care asasinează turnul, întotdeauna mai mic decît în imaginaţie. Trec repede şi gratis de încăperile cu suveniruri şi poze, printre vociferările ghizilor şi turiştilor, şi mă reped spre uşa dinspre scări. În înghesuiala de zîmbete de nedescris, ţin uşa preţ de vreo cinci minute pentru cel puţin trei Joyce-*look-alikes*. Urc scările abrupte aproape în genunchi, în care cad cel puţin o dată. Zăbovesc puţin în fosta cameră reamenajată a personajului pentru care există această zi specială. În vîrf mă aşteaptă priveliştea întregului Dublin şi conversaţii pe care prefer să nu le reproduc. Un entuziast joycean, îmbrăcat nereuşit de epocă, citeşte solemn pasajul din *Ulysses* care are loc chiar aici, acum 101 ani. Se uită apoi în zare, gîndind poate că în unele momente chiar simte că îl trăieşte pe El. Zîmbesc, îmi îndrept aparatul dinspre mare înspre valiza şi bastonul cu care a venit şi îl întreb arătînd înspre ele: *Do you mind?* Jenată, refuz oferta lui de a poza pentru mine, pentru că nu doresc decît imaginea accesoriilor lui. Îşi revine repede din stînjeneală şi cere să i se facă o poză cu aparatul propriu, pe care o execut în timp ce el pozează cu privirea adînc în zare. Îl îmbrăţişez încă o dată: Dun Laoghaire – Howth – Killiney Hill – Bray nu se vede. *Can you hear the wind? We are on top of the Martello Tower!* Din ce în ce mai mulţi oameni se scaldă aşa cum o fac, în orice anotimp, de cînd erau copii, alergînd, sub ploaie, spre marea învolburată şi neprimitoare. Mă îndrept spre scări şi fac loc unor porumbei care zboară afară din interiorul turnului, înnebuniţi probabil de turiştii zgomotoşi, în părul cărora au lăsat nişte pene luate de vînt atunci cînd ajung în vîrful turnului. A doua ţigară, privind spre Howth, sub soare. Cerul: cinci nuanţe de albastru. *My final days of Bloom*. Gri. Spre Dalkey. O Nora, împingînd un cărucior McClaren. Primele versuri ale unui cîntec trecut: *...I don't want to be anywhere else but heeeere...*, primii stropi de ploaie în atmosfera sufocantă. Citesc numele de pe plăcuţele caselor pe lîngă care trec: Seagrange, Sandycove Lodge, Grand Vitara. Sandycove Lane East se termină. Am ajuns prea repede şi sătucul vuieşte, vuieşte. O alarmă înnebunitoare anunţă că s-a stricat ceva sistem electronic. Soare orbitor – sunet asurzitor. Flori portocalii în coşurile de pe stîlpi. *Public Library, 1901* – închisă permanent. O rromâncă vinde reviste în faţă-i. *Lyrakis Olive Oil*. Compania de teatru *Dalkey Players* prezintă o nouă adaptare a *Dancing in Lughnasa*. Îl prind înainte să cadă. Queen's Bar – pauză de cafea. Trei copii sîsîiţi vorbesc despre Joyce. Mai ales în *Gaelic*. Două haine portocalii la singurele mese ocupate de lîngă mine, umbrite de silueta castelului în care o să intru imediat pentru a asista la o reprezentaţie a unui scurt episod din cartea cărţilor zilei. Peste drum, Ulster Bank. Anunţul lor promoţional – portocaliu se termină în... *a little bit special*. Acum, la masa de lîngă mine, irlandeză exclusiv. O rafală de vînt rătăcită ameninţă să dărîme terasa care se clatină scoţînd un zgomot de maşinărie în pericol natural, inevitabil. Au sosit turiştii în „adidaşii" lor Nike. În scrumiera mea, trei mucuri de ţigări *Carroll's*. O doamnă în bermude roşii cu picăţele şi-a plasat nefericit pe cap o pălărie-cordeluţă neagră. Irlandeza mea se rezumă la identificarea lui *agus*[1] printre vorbele sîsîite. O maşină portocalie de Carlow îi salută pe mesenii irlandişti. O doamnă: fustă albă, eşarfă portocalie, umbreluţă verde, împarte fluturaşi joyceeni. *Regan Tile Design* anunţă mare pe un camion că sigla lor uriaşă, portocalie # ar însemna un potenţial nelimitat. Telefonul meu cu fond portocaliu sună la biroul poetei irlandeze cu care conversez săptămînal în română. Sophia o să mă sune înapoi ca să confirme conversaţia de azi. În aceeaşi conversaţie în *Gaelic* identific singurul cuvînt englezesc: ***Bloomsday***. În lesă, trece un ogar îmbotniţat, de un portocaliu obosit. Un domn cu pălărie de paie şi cu baston, încăpăţînat cu un cîine. Răcoare. Deja? Foştii mei colegi de la cursul Joyce se întîlnesc la Mulligan's. Vîntul vrea să-mi smulgă caietul portocaliu în care scriu în loc să-i răspund chelneriţei, care îmi spune că sucul de portocale este plătibil şi la bar. Am împerecheat cele trei *Carroll's* cu trei *Silk Cut* în scrumieră. Un cap creţ, portocaliu, de fetiţă pistruiată, zîmbind nordic la soare, văzut prin valul fumului de ţigară ce mă-nconjoară. Luat de vînt în secunda următoare. Pe asfalt, zgomotul papucilor de dans irlandez în picioarele grăsuţe şi grăbite ale unei şcolăriţe. Mă ridic în zgomotul a trei motociclete. *Eircom* trece. # revine. Dalkey Castle: *Nestor Schoolroom Scene*. Îl găsesc pe joyceanul de la turn zîmbindu-mi de printre spectatori. Îmi revizuiesc notiţele, n-am pierdut nimic. Îmi umezesc buzele uscate de vînt, de soare, de ţigară. Telefoanele mobile se sting. Şcoala cu pricina este peste drum. După, o plimbare cu ghid, un pahar de *Burgundy wine* şi Gorgonzola, incluse în preţ. *Dancing coins* în copaci deasupra fostei şcoli, acum reşedinţă privată. Miros din nou parfumul lui şi al turistei de lîngă mine. Joyceanul de la turn a venit azi-dimineaţă, socotesc eu la vederea plasei de *duty free* din valiza minusculă pe care o deschide o secundă, pentru a mînca un măr joycean. Cunningham Road: prin împrejurimi şi Beckett, Hugh Leonard, cîţiva minori. Santa Maria: în America, Michael Jackson, aici reşedinţa familiei Jacob, cea cu biscuiţii. Grădinile-i se întind în spate, terasate, preţ de jumătate de kilometru. După cotitură, din nou Howth Head. Molly priveşte zîmbind încrezătoare în Golful Dublinului, unde se stinge liffeyesc Anna Livia Plurabelle. Contemplînd ziua de apoi, ea ştie că va urma. Lungul drum al nopţii către zi. Unde Liffey se varsă şi ALP va renaşte în ochii Ei. Se sfîrşeşte şi turul, şi ziua noastră. Dragul meu James... Turistul de lîngă mine, impresionat că Ziua mă îndeamnă la poezie în caietul portocaliu ce miroase acum a trandafir. Mirosul trandafirului care va muri pentru totdeauna în paginile *Finnegans Wake*-ului din biblioteca mea călătoare. Lui Marty i-ar fi plăcut. *Everyman*-ul tînjind după imaginea asta, după mine. Turistul se apleacă să citească ultimele cuvinte din Dalkey: ANTE LIRICA POLLYPEARL, culeasă din valurile ce plîng pe zîmbetul Dublinului. „Dincolo de nori, vom fi împreună din nou." Vreodată? Altă dată. *Train to Howth: 4 minutes*. Ultimele cuvinte mă ajung în timp ce mă îndrept spre pasarelă: *...the country has changed*... Le mai aud de peste şinele ce tremură de venirea trenului care mă va purta înapoi la Trinity. Cobor. Joyce ar fi observat: mă îndrept spre ieşire urmărind feselе tinere legănîndu-se sincopat prin subţirimea fustei portocalii. *Clocks*. Orele cinci bat în ceasurile de peste terenul de cricket. Mulligan's? Nu mă certa! *Home, home, where I want you to grow*. Cea aducătoare de plurabilităţi, *their land a pawnshop*. Coşmarul meu istorizat... *history is to blame: on me and on my words, unhating*.[2] Nord.

Dublin

N. red.: Fie şi cu o oarecare întîrziere faţă de acea zi de 16 iunie în care o ţară întreagă îşi celebrează un personaj literar, o ficţiune numită Leopold Bloom, publicăm acest reportaj cu o promptă melancolie: cînd ne vom sărbători şi noi o dată pe an – nu mai mult! – un erou imaginar?

1. „Şi" în irlandeză.
2. *Ulysses*.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Stricaţi de rîs

Am crescut în cultul elitei. Mi s-a spus mereu că lumea e condusă de personalităţi. Că există oameni excepţionali, ridicaţi deasupra gloatei, şi că înzestrările lor proiectează liniile pe care se desfăşoară istoria. N-am crezut nici o clipă că rolul excepţiei conducătoare îi revine automat celui aflat la putere. Am înţeles, de timpuriu, că figurile eminente se luptă cu impostorii (sau cu profitorii arbitrari ai circumstanţelor) şi că, uneori, ele pierd bătălia. Nici la vîrsta cînd am fost vîrît cu sila printre „pionieri" n-am crezut, bunăoară, că N. Ceauşescu s-ar număra printre indivizii care modelează o epocă. El (şi „ea") se învredniceau doar cu distrugerea unor aşezăminte tradiţionale pe care le urau visceral. Răscoleau cu prostia lor ordinea fragilei societăţi româneşti. Pe scurt, cred şi astăzi că personalităţile care fac istoria trebuie să fie responsabile, generoase şi dispuse, la nevoie, să se sacrifice pentru binele comun. N-am atins „realismul" celor care susţin că nu există personalităţi pure, ci numai felurite combinaţii de inevitabil demonism. Privind efigia eroilor absenţi, îmi dau seama că s-ar putea să rămîn mereu dezamăgit. Dar sînt prea copt pentru a-mi schimba aşteptările.

Se prea poate ca vremea personalităţilor veritabile să aparţină deja trecutului. Dacă marii lideri întîrzie să apară e şi pentru că naţiunea-stat s-a răsfirat într-o puzderie de categorii disparate. Fără un auditoriu coerent – şi fără clase suprapuse – corpul social se poate lipsi de un cap. Acum ne ascultăm doar „liderii de opinie": nişte spectre mediatice îndestulate cu faima căpeteniilor de galerie. Trăim sub dictatura efemerului, iar tirania senzaţiilor tari, care umflă & sparg pe loc baloanele actualităţii, nu oferă mediul în care vreo personalitate autentică să-şi poată afirma destinul. Prin simpla posibilitate de a o legitima, democraţia instituţionalizează mediocritatea. La rîndul ei, mediocritatea consacră populismul, adică pogorîrea în infernul josniciei exponenţiale.

Din păcate, diluarea calităţii politice determină deriva (dacă nu chiar disoluţia) valorilor culturale. Nedespărţite în perioadele glorioase, cele două planuri se reflectă mutual şi atunci cînd se istovesc într-o comună decădere. În secolul XIX (pe care nu-l regret, deşi a produs o istorie mai selectă decît tot ce i-a urmat), Victor Hugo beneficia de funeralii naţionale. Acel model – poporul îşi deplînge corifeii – s-a perpetuat pînă „la porţile Orientului": Sadoveanu, Călinescu sau Arghezi au apucat, de pildă, să fie „conduşi" astfel, după ce ei înşişi conduseseră, multă vreme, concertul faptului comunitar. S-a mai celebrat un asemenea rit colectiv la moartea „seniorului" Corneliu Coposu. A fost acela şi singurul caz în care românii au deplorat pierderea unei personalităţi pe care, cu numai cîţiva ani înainte, o huiduiseră (sau cel puţin o lăsaseră să fie insultată *oficial)*.

La începutul noului mileniu, românii au din plin de ce rîde, dar nu mai au de ce şi pe cine să plîngă. Personalităţile au amuţit faţă de gălăgia bîlciului cotidian. Ultima dată cînd am perceput tragismul unei despărţiri pe care obştea o resimte ca atare a fost atunci cînd Horia Bernea s-a hotărît, inexplicabil, să ne părăsească. La mormîntul lui nu s-au grupat mase, dar emoţia a vibrat de o tangibilă tristeţe unanimă. Patriarhul însuşi l-a prohodit pe marele artist. De atunci încoace, spaţiul personalităţilor *incontestabile* a continuat să se restrîngă. I-am coborît de pe simbolicele lor promontorii, i-am izgonit de pe moşia lor de „boieri ai minţii" şi i-am luat cu „huo!", pe fondul neostalinist al corectitudinii politice... Lumina lor intrinsecă şi-a pierdut strălucirea „ecumenică" şi a început să evoce opaiţul de catacombă. În condiţiile acestui amestec de nesimţire şi amnezie, uitarea noastră ocultează deopotrivă prezenţa celor vii şi memoria celor duşi. Ne-am stricat de atîta rîs.

Erată: În articolul „ProLXX" din numărul trecut, ar fi trebuit să scrie „viitoarele ediţii ale textului vor fi ameliorate prin *emendări"*, şi nu „amendări", cum a apărut dintr-o eroare de corectură.

Silviu LUPAŞCU

Majnun şi Layla, Don Quijote şi Dulcineea

– Extraordinarele isprăvi ale nebunilor îndrăgostiţi –

Este povestea de iubire dintre Don Quijote şi Dulcineea o rescriere a mitului arab despre Majnun şi Layla? Majnun este „nebunul", iar Layla este „noaptea". Formele primare, arhaice, ale mitului descriu raptul iubirii, experimentat de beduinul-poet Majnun, în proximitatea cortului Laylei, fără ca iubitul să fi primit darul divin de a contempla chipul iubitei. Ulterior, în literatura Sufi, iubirea extatică nutrită de Majnun şi Layla simbolizează iubirea dintre misticul Sufi şi Dumnezeu, întîlnirea teandrică dintre om şi Dumnezeu în misterul şi uniunea iubirii. Insanitatea beatifică a împlinirii iubirii pămînteşti simbolizează astfel insanitatea beatifică a împlinirii iubirii mistice, rememorarea continuităţii iubirii existenţiale graţie căreia fiinţele omeneşti se leapădă de raţionalitatea neiubirii, pentru a reîntîlni Fiinţa Divină, în Noaptea Prezenţei.

Una dintre versiunile clasice, intitulată *Layla u Majnun*, a fost realizată de Nizam al-Din Ilyas Ibn Yusuf, supranumit Nizami (1140-1202), în 1188. Poemul lui Nizami a fost dedicat prinţului Akhtisan Minuchihr Shirvanshah din Shirvan, oraş situat pe ţărmul vestic al Mării Caspice. Nizami descrie povestea de iubire dintre Qays, poet al deşertului, membru al tribului Banu 'Amir, şi frumoasa Layla, o iubire pămîntească traumatizată de suferinţă şi moarte, dar răscumpărată şi împlinită dincolo de pragul morţii, ca iubire celestă circumscrisă de strălucirea Împărăţiei lui Dumnezeu[1]. Imaginarul împlinirii apoteotice a iubirii dintre Majnun şi Layla este împrumutat din literatura enohidică. După moartea iubitului şi a iubitei, Zayd, un prieten devotat, primeşte, în vis, viziunea fericirii nemărginite de care Majnun şi Layla se bucură în împărăţia spiritelor, în spaţiul realităţii reale, dominat de Prezenţa Divină şi de ierarhiile angelice: „În a sa legendă-cronică, menestrelul (...) istoriseşte cum Zayd, cel torturat de suferinţă, i-a văzut, în vis, pe Majnun şi pe frumoasa mireasă, unificaţi în meditaţie, noaptea. Dinaintea privirii sale, cealaltă lume, lumea spiritelor, revelează nesfîrşite privelişti ale fericirii. Îngerii au apărut în veşminte strălucitoare, înconjuraţi de sfere ale gloriei divine, iar din ochii lor izvorăsc razele extazului sfînt. (...) Într-un luminiş trandafiriu, la umbra unui palmier, el a văzut un tron minunat, împodobit cu aur şi nestemate. (...) Aşezaţi pe tron, transfiguraţi, cei doi îndelung-despărţiţi iubiţi iradiază lumină serafică."[2]

În *Kashf al-mahjub*, 'Ali Ibn Uthman Al-Jullabi Al-Hujwiri (m. ca. 1063-1072) aminteşte că uniunea dintre om şi Dumnezeu nu este definită printr-un anumit „stadiu" *(maqam)* sau printr-o anumită „stare" *(hal),* deoarece uniunea înseamnă concentrarea gîndurilor unei fiinţe omeneşti asupra obiectului dorinţei sale religioase, asupra ţintei căutării sale. Dinamismul spiritual al înaintării pe cale, identificarea nemijlocită a căutătorului cu scopul atoatecuprinzător al căutării, includ parcurgerea „stadiilor" (*maqamat*) şi a „stărilor" *(ahwal),* experienţă în urma căreia dorinţa persoanei unificate se împlineşte prin însăşi negarea dorinţei. În acest fel, Majnun şi-a concentrat gîndurile asupra Laylei, nu a văzut-o decît pe ea în întreaga lume, iar în ochii săi toate lucrurile create au dobîndit înfăţişarea Laylei[3].

Jalal-ud-din Rumi (1207-1273) menţionează, în *Mathnawi*, că Majnun s-a îmbolnăvit în urma suferinţei provocate de absenţa îndelungată a Laylei. Dorul după ea determină creşterea periculoasă a temperaturii sîngelui şi intervenţia unui medic, care îl pregăteşte pe Majnun pentru flebotomie şi observă că, pe durata nopţii, animalele sălbatice care se adună în jurul lui Majnun nu percep mirosul de trup omenesc: „Mirosul de om nu mai emană din trupul tău, datorită abundenţei de iubire şi extaz din inima ta." Rescrierea lui Rumi conţine o apologie a iubirii: „Dacă nu ar fi fost iubirea, cum ar fi fost cu putinţă existenţa? (...) Iubirea îi zămisleşte pe cei morţi întru spirit. Ea înveşniceşte spiritul pieritor." Majnun îl avertizează pe medic că întreaga sa fiinţă este plină de Layla, asemenea unei scoici în care se află o perlă nepreţuită. Prin urmare, Majnun mărturiseşte că se teme deoarece inciziile făcute de lanţetă şi luarea de sînge ar putea provoca rănirea Laylei: „Omul raţional, a cărui inimă este iluminată, ştie că între mine şi Layla nu este nici o deosebire."[4]

Spaţiu al coexistenţei şi simbiozei dintre cele trei religii monoteiste abrahamice, Spania musulmană se metamorfozează treptat în Spanie catolică. Începută încă din secolul al VIII-lea, în Asturii, *Reconquista* cuprinde Toledo (1085), fostul califat omeyyad al Cordobei (1236), Sevilla (1248) şi se încheie în anul 1492 prin victoria „regilor catolici", Ferdinand de Aragon (1452-1516) şi Isabela de Castilia (1451-1504), asupra regatului musulman al Granadei. Numai opt decenii mai tîrziu, după bătălia de la Lepanto (1571), în 1573, Miguel de Cervantes Saavedra (1547-1616) a participat la campania lui Don Juan de Austria (1545-1578) în nordul Africii, în urma căreia armata spaniolă a cucerit Tunisul. Ulterior, Cervantes a fost întemniţat în Alger, între anii 1575-1580, după ce galera *El Sol*, cu care călătorea dinspre Italia spre Spania, a fost atacată, în largul coastelor Franţei, de o escadră a piraţilor berberi, comandată de albanezul renegat Mami[5]. În acest context, atît prezenţa mitului despre Majnun şi Layla în mediile literare-teologice ale Spaniei musulmane, cît şi supravieţuirea temei iubirii dintre „nebun" şi „noapte" în imaginarul literar al Spaniei catolice, după *Reconquista*, pot fi considerate drept axiomatice. Pe de altă parte, la nivel ipotetic, asimilarea sau rememorarea mitului despre Majnun şi Layla de către Cervantes pot fi situate în perioada campaniei tunisiene şi a prizonieratului algerian. Frecventarea literelor şi a spiritualităţii arabe de către Cervantes este mărturisită, indirect, de identitatea musulmană a eroului-narator Cide Hamete Benengeli.

La fel ca şi în cazul lui Majnun, exigenţele spirituale ale nebuniei îl determină pe Don Quijote să iubească o ipostază a frumuseţii ireale. Cavalerul şi scutierul său caută în peisajul iberic rural o prinţesă, „soarele frumuseţii, cu tot cerul laolaltă"[6]. Împlinirea iubirii lui Don Quijote impune eliberarea de sistemul coercitiv al umanităţii raţionale, deschiderea temniţei iubirii raţionale şi neiubirii raţionale spre cerul atoatecuprinzător al iubirii nemărginite, dincolo de al cărei prag fiinţa căutătorului îndrăgostit se dezintegrează în împărăţia nevăzutului, în non-spaţiul realităţii reale, în care subiectul iubirii, obiectul iubirii şi harul iubirii se contopesc în principiul suprem al viului.

Dulcineea se dezvăluie ca *alter ego* al Laylei: ideal al frumuseţii de dincolo de spaţiu-timp, inaccesibil în neînţelegerea efemeră a lumii pămînteşti, accesibil prin lepădarea de sine a pelerinului pornit spre *Ka'ba* iubirii, pe calea nocturnă-deşertică a iraţionalităţii. Majnun şi Don Quijote trăiesc experienţa contemplării acestei frumuseţi ca împreunare non-sexuală, ca imersiune în întunericul beatific al insanităţii, în a cărui profunzime străluceşte adevărul iubirii teocratice, un dar divin menit străbaniilor şi traumelor sufleteşti ale fiinţelor spirituale fără chip, fără trup, aureolate de extazul reîntoarcerii în spaţiul paradisiac. În realitate, ei iubesc non-chipul nocturn al propriei rătăciri pe calea feerică a psihicului inconştient, la capătul căreia se află oaza sufletească a necăderii în păcat. Majnun se vindecă prin moarte, iar Don Quijote se vindecă pentru a muri, pentru a nu mai putea supravieţui intensităţii martirice a sfîşierii între adevărul lumii şi adevărul non-lumii, între frumuseţea lumii şi frumuseţea împărăţiei nevăzutului, între relieful iluzoriu al iubirii raţionale şi relieful netrecător al iubirii iraţionale.

Desigur, în epoca iubirii şi sexualităţii *hip-hop*, sintagme precum „luminiş trandafiriu", „cei doi îndelung-despărţiţi iubiţi", „lumină serafică" nu pot stîrni pe buzele amanţilor tineri decît zîmbete condescendente. Cu toate acestea, iubirea sau doar apropierea fizică rememorează aceeaşi coliziune emoţionantă, incandescentă, adeseori tragică sau fericită, între două suflete. Miracolul iubirii revivifică şi purifică nu numai trupurile, ci şi fiinţa nevăzută a fiinţelor. Învăţătura despre iubire, transmisă de Majnun şi Don Quijote, este vie, actuală, pentru îndrăgostiţii dintotdeauna: iubirea este o mîntuire iraţională.

---

1. *Cf.* Arthur J. Arberry, *Classical Persian Literature*, Richmond, Curzon Press Ltd., 1994, pp. 124-126.

2. Traducerea în limba engleză, realizată de James Atkinson, a fost publicată în 1836. *Cf.* Arberry, *Classical Persian Literature*, pp. 124-126.

3. *Cf.* 'Ali Ibn Uthman Al-Jullabi Al-Hujwiri, *Kashf al-mahjub*. Trad. Reynold A. Nicholson, London, E.J.W. Gibb Memorial Trust, 1976, p. 258.

4. *Cf.* Jalal-ud-din Rumi, *The Mathnawi of Jalalu'ddin Rumi / Mathnawi*. Trad. Reynold A. Nicholson, I-VI, Cambridge, E.J.W. Gibb Memorial Trust, 1990, V, vv 1999-2019, pp. 120-121.

5. *Cf.* Miguel de Cervantes Saavedra, *Iscusitul hidalgo Don Quijote de la Mancha*. Trad. Ion Frunzetti, Edgar Papu, Bucureşti, Editura Minerva, 1987, p. XXXIV-XXXV.

6. *Cf. Iscusitul hidalgo Don Quijote de la Mancha,* Frunzetti, Papu, III, p. 95.

Radu Pavel GHEO

mă enervez, deci exist

Cine-l enervează pe contribuabilul din mine

Aşa, de început, mă calcă uşurel pe nervi tupeul unor Mitici de la Liga (Ne)Profesionistă de Fotbal şi al preşedinţilor de cluburi de fotbal din România. Oamenii ăia au privatizat – şi, cică, profesionalizat – fotbalul românesc, adică au preluat cluburile, făcînd, de sanchi, pe investitorii, apoi le-au umplut de datorii şi şi-au umflat conturile prin vînzarea de carne vie de fotbalist. Iar acum, cînd cluburile se văd obligate să plătească, Miticii şi Săndicii cer ca statul să investească în renaşterea fotbalului românesc. Să achite nota de plată a şmecheraşilor şi, eventual, să le mai pregătească o serie de carne vie şi performantă, pentru ca „profesioniştii" s-o vîndă în străinătate. Adică statul să ia bani de la mine şi să le dea specialiştilor în dezastre din fotbal.

Păi, dacă fotbalul românesc e profesionist, nu trebuie să se descurce singur? Reclame, drepturi de difuzare, un Abramovici sau măcar un Becali care să investească în fotbal s-or mai găsi. Să-şi crească Liga tineri fotbalişti – dacă o vrea vreun tînăr să se apuce de o meserie în care e plătit doar cu salariul minim pe economie! (Cum? Aia e numai pe hîrtie, ca să nu plătească impozite la stat, cum plătesc eu? Mă rog, asta e treaba Gărzii Financiare.) Iar dacă fotbalul românesc a ajuns prioritate naţională (calculatoriştii să ţină ciocul mic!), atunci să-l naţionalizăm.

În orice caz, nu vreau ca banii mei să fie aruncaţi în groapa aia puturoasă. Ce, handbalul nu e bun? Sau oina? Iar dacă vreau să finanţez fotbalul, mă duc pe stadion şi plătesc bilet de intrare. Ştiu pe ce dau banii.

Gata, m-am înfuriat! Mai ales că semidocţii ce vorbesc de strategii în fotbal sînt răul cel mai mic pentru contribuabil. Ce te faci însă cu învăţămîntul... să zicem universitar? Acolo sigur se duc o parte din banii mei. Şi nu vreau! Nu vreau să dau bani pe un pretins obiect de interes naţional, care devine încet-încet o adunătură de clanuri de familie! Să plătesc cheltuielile lunare ale numeroaselor familii universitare care s-au oploşit prin centrele mari? Adică înainte de 1989 – exemplu real – un fiu de „universitar" o dă în bară la examenul de admitere la facultatea unde-i tata, dar tata îi găseşte lucrarea şi, cu ajutorul amicilor de-aceeaşi teapă academică, îi măreşte nota odraslei. Domnul Goe intră, iar cineva pică în locul lui. Apoi în facultate Goe ia numai 10, căci e fiul lui tata, încheie cu brio şi devine şi el cadru universitar în facultatea unde în mod normal n-ar fi fost bun nici de student.

După 1989 fenomenul a luat o altă formă, întîlnită mai ales în domeniul în care poţi omorî oameni: la Medicină. Loaza nu intră la stat, dar se înscrie la o facultate particulară cu plată (unde adesea predă şi are acţiuni chiar tăticu' sau mămica). În anul următor, graţie rezultatelor excepţionale şi moştenirii genetice, fiul/fiica/nepotul.../pila este transferat semilegal la facultatea de stat. Termină *cum laude,* desigur, şi adesea rămîne preparator acolo – dacă se poate, la tata sau mama în catedră. O variantă la înscrierea la o facultate particulară e înscrierea la o facultate de peste Prut, de unde se face iarăşi transferul penibil la facultatea de stat din România.

Ei bine, spuneţi şi voi: pe asemenea învăţămînt să-mi arunce statul banii din impozite? Pe clanuri şi *famiglii?* Dacă ar face cineva o listă cu toţi fiii, fiicele, nepoţii, nepoatele, nurorile şi ginerii din universităţile de la noi, aţi vedea că profesorii universitari tind să devină un fel de castă, ce se înlocuieşte doar ereditar, ca o monarhie. Desigur, printre ei se ascund şi destui inşi capabili, dar pe ei nu-i plîng: şi-ar găsi oricînd locuri mai bine plătite. Şi nu vreau să plătesc mediocri academizaţi de tata, care apoi scot pe bandă medici şi profesori şi ingineri mediocri, ca peste ani, din nepricepere, studenţii ăstora să mă trateze aiurea, să facă poduri care-mi cad în cap sau să-mi educe copiii cum dă Dumnezeu. Ar însemna să-mi finanţez propria distrugere. De fapt, cît timp îmi plătesc corect impozitele, exact asta fac.

Fiindcă veni vorba de *famiglii*, acum chiar mi-a sărit ţandăra rău de tot. Mi-am amintit că dau o grămadă de bani şi pentru SRR şi SRTV, adică radioul şi televiziunea de stat. Pentru instituţiile care au răstălmăcit adevărul şi la Revoluţie, şi la mineriada din 13-15 iunie 1990, şi sub Iliescu, şi sub Constantinescu, şi sub Iliescu, şi-s gata s-o facă şi sub Băsescu. Îi plătesc (şi-s plătiţi bine de tot!) ca să mă mintă. Plătesc servitori care le fac servicii altora. De vreo două luni văd la TVR personaje care între 2000-2004 nu apăreau decît din greşeală, în schimb nu mai văd personaje omniprezente acum un an, doi. Văd filme curajoase făcute în 1999 şi ascunse pînă în 2005. E trist şi penibil şi enervant. Iar acum, că s-au schimbat şi şefii SRR şi SRTV, să vedeţi ce-or să răsară cu pîra la noii şefi pupincuriştii de serviciu, care or să declare cît au fost ei de oprimaţi. O să vedem şi-o să auzim dezvăluiri pline de curajul ridicol al celor gata să laude pe oricine ţine lingura lîngă borcanul cu miere.

Vorbeam de *famiglii*. Păi, Radioul şi Televiziunea – la Bucureşti şi în ţară – sînt adevărate oaze de vacanţă pentru diverse clanuri. Părinţi, bunici şi nepoţi se adună la salariul de stat şi freacă media pe banii mei şi-ai altora, ba chiar, făcînd asta – adică nimic –, se simt superiori plebei care-i plăteşte.

Risipitorii şi ţîfnoşii parlamentari parcă mă enervează mai puţin. M-am gîndit mai bine şi mi-am dat seama că pentru noi, cetăţenii de rînd, e mult mai bine ca o mare parte din ei să stea şi să doarmă în Casa Poporului, cu nasul pe „Fata de la pagina 5". Altfel, lăsaţi în lume, ar putea provoca mai multe nenorociri. Unii sînt profesori universitari, alţii oameni de fotbal, alţii medici.

A, şi mai plătesc şi asigurări de sănătate... de ce, Dumnezeule? Ca să-mi cumpăr singur seringi şi tifon? Ca să plătesc pe medicamentele aduse din străinătate mai mult decît dacă le-aş lua direct de acolo? Că, dacă judecăm comparativ cu ce plătesc europenii, preţurile la medicamentele străine aduse la noi sugerează că românii ar cîştiga, în medie, 2.500-3.000 de euro pe lună. Aici sînt banii dumneavoastră. Şi ai mei. De fapt, nu aici, ci în conturile reprezentanţilor diverselor firme, care sînt tot medici şi tot din banii ăia ai mei se adapă. Ba de multe ori tot ei stabilesc şi listele cu medicamente compensate şi gratuite, tot ei hotărăsc cum să ne tratăm, tot ei ne şi tratează, tot ei educă la facultăţile de Medicină viitorii doctori. Ei sau soţiile, fiii, fiicele, ginerii şi nurorile lor... Şi tot pe banii noştri. Ai mei. Ăia din care, în timp ce oamenii mor pe capete în spitale, se construiesc sedii impozante – şi kitschoase – pentru sediile judeţene ale caselor de asigurări.

În ţara asta toată lumea face ce vrea cu banii mei. Ce să mă fac? Singura soluţie la care m-am gîndit e una greu de realizat. Dar mi-ar plăcea. Nu s-ar putea să îmi plătesc impozitele şi asigurările sociale – sau măcar o parte din ele – *în altă ţară?* Să-mi aleg eu o ţară în care să am încredere că nu o să fiu jumulit pe degeaba ca în România? M-am şi gîndit: aş opta pentru Ungaria. E aproape de Timişoara, e de încredere, e curăţică, e în UE. Măcar asigurările de sănătate. Oricum o mulţime de cetăţeni din zonă se duc deja să se trateze la spitalul din Szeged. Aş sta mai liniştit...

Desigur, ar mai fi o soluţie. Aia la care visăm cu toţii. Somn uşor, naţiune!

chestionarul lui Proust

1. Principala mea trăsătură
2. Calitatea pe care doresc să o întîlnesc la un bărbat
3. Calitatea pe care o prefer la o femeie
4. Ce preţuiesc mai mult la prietenii mei
5. Principalul meu defect
6. Îndeletnicirea mea preferată
7. Fericirea pe care mi-o visez
8. Care ar fi pentru mine cea mai mare nenorocire
9. Locul unde aş vrea să trăiesc
10. Culoarea mea preferată
11. Floarea care-mi place
12. Pasărea mea preferată
13. Prozatorii mei preferaţi
14. Poeţii mei preferaţi
15. Eroii mei preferaţi din literatură
16. Eroinele mele preferate din literatură
17. Compozitorii mei preferaţi
18. Pictorii mei preferaţi
19. Eroii mei preferaţi din viaţa reală
20. Ce urăsc cel mai mult
21. Calitatea pe care aş vrea s-o am din naştere
22. Cum aş vrea să mor
23. Greşelile ce-mi inspiră cea mai mare indulgenţă
24. Deviza mea

Teodor BACONSKY

1. Obsesia imprudentă (şi cîteodată bovarică) a libertăţii personale.
2. Talentul etic.
3. Inteligenţa senzuală a nevoii masculine de protecţie.
4. Memoria fidelă a locurilor comune.
5. Vanitatea rău disimulată a propriei singularităţi.
6. Scris-cititul sau măcar reveria gratuită.
7. Fericirea de a trăi mîntuirea ca pe un fapt deopotrivă rîvnit şi nesigur.
8. Incapacitatea de a înţelege sensul ascuns al celei mai mari nenorociri.
9. În special Roma.
10. Rozul fanat.
11. Roza fanată.
12. Nu există (poate pasărea Phoenix).
13. Cîndva, Dostoievski şi Thomas Mann.
14. Cei trei P: Poe, Puşkin şi Pound.
15. Nimic de declarat. Îmi place un roman tocmai pentru că-i pot ignora protagonistul.
16. Idem.
17. Mozart, romanticii, Verdi.
18. Italienii – cu zecile, mai ales din Quattrocento. El Greco, Vermeer, De la Tour. Iar „de la noi", Horia Bernea.
19. Iisus Hristos.
20. Supraevaluarea.
21. Iertarea definitivă.
22. Cu răgazul rugăciunii şi fără panica misterului ultim.
23. Sarcasmul bîrfei, prostia ambiţioasă şi eroarea de perspectivă a celui îndrăgostit.
24. „Ajunge zilei răutatea ei".

Alex. Leo ŞERBAN

de ce e *cool*...

Omagiu

Pentru că rebranduieşte ideea de „Omagiu", aducînd-o în Mileniul Trei.

Pentru că e o revistă (trimestrială) care dă imaginii ce e-al imaginii, adică totul.

Pentru că imaginea e mai *cool* decît cuvîntul, iar asta trebuie repetat.

Pentru că e făcută de Ştefan Cosma, care uneori scrie la *Dilema veche* în pag. 13 („Cosmapolitane").

Pentru că e un fel de „Cosmapolitane" cu multe poze pe hîrtie lucioasă.

Pentru că, într-un peisaj publicistic ce riscă să vireze în doar două culori (RoşuStînga/AlbDreapta), este – alături de *Re: Publik* – ROGVAIV.

Pentru că, la fel ca şi *Re: Publik*, nu se poate lipsi de Matei Branea & „Hardcomics"-urile lui.

Pentru că are curajul să fie „Colahedonistă" pe un culoar dominat de tancuri anticonsumiste & „McSuperficială" pe o felie îngreunată de sosuri ideologice.

Pentru că arată ca şi cum ar fi scăldată în $$$.$$$.

Pentru că „in *Omagiu* we trust".

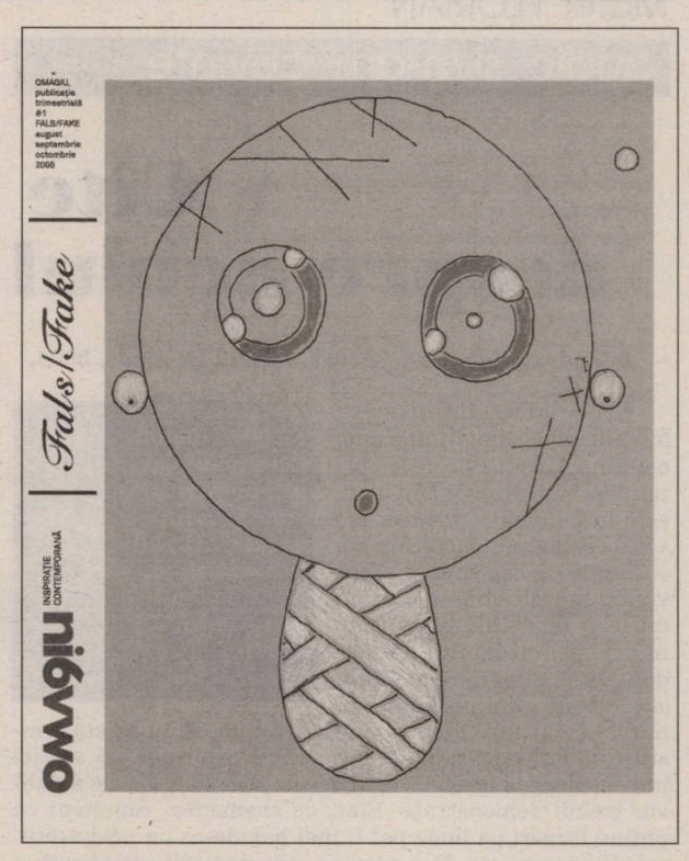

citit auzit

● L-am auzit (că văzut nu e cine ştie ce chichirez) pe dl Bogdan Chireac la Realitatea TV, chemat să-şi dea cu presupusul despre a doua serie de atentate de la Londra; imaginile erau de acolo, comentariile erau de la noi: dl Chireac vorbea despre inundaţii şi – evident – veştejea autorităţile. La un moment dat, a spus că „în nici o ţară civilizată" nu s-ar petrece ceea ce s-a petrecut la noi – lipsa de pregătire a autorităţilor în faţa unui dezastru, număr de victime etc. Mie mi-a venit în minte canicula din Franţa, de-acu' numai doi ani, cînd au murit nu zeci, ci mii de bătrîni... Dar eu nu sînt analist politic, ci simplu telespectator. Da' ce-i la gura mea!! **(a. l. ş.)**

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

De exemplu

Vorbind, în articolul de acum două săptămîni, despre teatrul românesc (auto)botezat alternativ – despre care am vorbit şi acum o lună şi despre care, probabil, o să mai am ceva de zis şi data viitoare –, făceam observaţia că, după părerea mea, ceea ce-i lipseşte spre a se diferenţia cu adevărat de teatrul „nativ“ este în primul rînd o imagine clară a rosturilor şi scopurilor sale. De aici derivă, adăugam, şi confuzia privind mijloacele de expresie cele mai potrivite pentru împlinirea acestor rosturi şi atingerea acestor scopuri; privind, cu alte cuvinte, aspectul propriu-zis al spectacolelor produse de artiştii care se pretind „alternativi“. Teatrul alternativ nu poate, dacă se respectă, să calce estetic (şi nici etic) pe urmele teatrului de *establishment*.

Pentru a explica mai bine lucrurile, să mergem la un exemplu. În Spania, mai exact în Catalonia (spaniolii nu au prea mari nelinişti în legătură cu autonomia şi descentralizarea), exista în anii 1980-1990 o trupă numită La Fura dels Baus – celebră, de altminteri. Membrii ei nu doar că practicau un teatru diferit de teatrul care putea fi văzut pe majoritatea scenelor din ţara lor, dar şi trăiau într-un fel de comunitate complet separată de „restul lumii“ – cumva, după modelul comunităţilor *hippies*. Am ajuns la un spectacol de-al lor prin 1995 sau 1996. Clădirea în care locuiau şi în care s-a desfăşurat şi spectacolul era o căsoaie dărăpănată (fusese cîndva un atelier al unei fabrici, din cîte am priceput) aflată în mijlocul unui platou pietros şi complet pustiu; electricitatea le-o furniza un generator destul de hodorogit şi el, iar dotările sanitare erau „gestionate“ de o maşină utilitară care îi vizita periodic. Unicul drum („de ţară“) care ducea la edificiu era închis, de la un punct, printr-o barieră de lemn, rudimentară, dar eficientă. În seara spectacolului (sper, pentru el, că nu tot timpul!) bariera era păzită de un tînăr domn complet gol, cu un lanţ ce părea greu în jurul grumazului şi cu trupul vîrstat de urmele (reale? trucate?) ale unor agresiuni mai vechi şi mai noi; din cînd în cînd, tînărul domn se repezea, cu urlete, mîrîituri şi spărturi de cuvinte, asupra celor ce dădeau să se îndrepte spre clădire – asupra spectatorilor, adică. O dată ajuns înăuntru, după acest prim şoc emoţional şi chiar fizic (o doamnă, dîndu-se înapoi la mişcarea lui bruscă spre ea, s-a împiedicat şi a căzut), care era, evident, scontat şi pentru a cărui obţinere intra în ecuaţie, mi s-a părut mie, şi un dram de bufonerie, o dată ajuns înăuntru, care va să zică, te pomeneai prins într-un vîrtej de sunete – muzică, zgomote, felurite texte emanînd din cîteva televizoare puse la maximum – şi de corpuri în mişcare: actorii, mai mult sau mai puţin îmbrăcaţi, alergau, executau felurite acţiuni şi activităţi (se luptau, se îmbrăţişau, mîncau, dansau etc.), fără să pară incomodaţi şi nici influenţaţi în vreun alt fel de către asistenţă; un torent de imagini, dar şi de mirosuri (mîncarea, noroiul, vopseaua şi celelalte erau autentice), te asalta şi nu ştiai la ce să te uiţi mai întîi: la oamenii vii din faţa ta, la oamenii-umbre de pe ecranele televizoarelor sau la propria ta imagine, care apărea la răstimpuri pe monitoarele amplasate aproape de plafon. Nu mai ţin minte cum se numea spectacolul şi nici n-aş putea spune „despre ce era vorba în el“ – oricum, se protesta împotriva societăţii şi a constrîngerilor ei. N-aş putea spune nici că acel spectacol „mi-a plăcut“ ori că mi-aş dori să văd multe alte reprezentaţii de acest fel – fie şi numai pentru faptul că vizita „la teatru“ mi-a scos definitiv din circulaţie fusta de culoare deschisă pe care avusesem proasta inspiraţie s-o îmbrac, dar... Dar din participarea la acea întîmplare culturală (sau socială, sau existenţială, sau politică – depinde de perspectiva fiecăruia) *am înţeles* că oamenii care o declanşaseră şi o „performau“ aveau o problemă, cum se zice acum: erau nemulţumiţi, erau scîrbiţi, erau indignaţi de lumea de care se ţineau departe. Nu atît de tare, totuşi, încît să se abţină să comunice lumii aceste sentimente, şi anume într-un chip elocvent, violent, chiar scandalos. Şi, iată, memorabil...

Desigur, am ales un exemplu extrem. Nu sînt foarte multe (slavă Domnului, ar zice unii), în lume, trupele care să ofere un asemenea gen de spectacole, chiar dacă multe fac teatru în afara, în răspărul sau împotriva teatrului „oficial“, produs de instituţii şi destinat tot unor instituţii, pe care le-am putea numi generic societate, familie, gîndire corectă, comportament acceptabil şi aşa mai departe. Ceea ce am vrut să pun în lumină prin această istorisire este faptul că, pentru a putea avea pretenţia să fii considerat *altfel*, trebuie să te manifeşti altfel şi, în fond, să existi altfel. Lucru care înseamnă cu totul altceva decît să duci oamenii într-un subsol (sau, mă rog, într-un pod) şi să-i bombardezi, pe de o parte, cu vorbe ocolite (deocamdată!) de dicţionare şi, pe de altă parte, cu tînguiri că nu „ţi se dă“ destul: destui bani, destul spaţiu, destulă atenţie. Trebuie să-i arăţi opiniei publice, adică dominante, că există şi alte opinii, că pe lume sînt oameni care gîndesc, simt, doresc, cred altceva şi altcum şi că aceşti oameni au mijloacele – interioare, înainte de orice – de a exprima diferenţele şi, eventual, de a le pune la treabă. Atît spre folosul propriu, cît şi spre folosul celorlalţi, care, astfel, ar avea şansa de a ajunge, dacă nu la rîndul lor alternativi (ceea ce ar complica situaţia!), atunci, măcar, atenţi la dileme.

Teatrul „Alternativ“ în afişe la Festivalul de la Edinburgh 2004

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Cîte ceva despre acidul acetilsalicilic

● **Keane, *Hopes and Fears*, Island Records, 2004.**

Keane au fost înzestraţi cu bunul-simţ şi simplitatea unei aspirine. Emoţia lor, reconfortantă şi bine dizolvată în pian, este la îndemîna oricărui om sătul de dimineţi morocănoase şi dureri de cap inutile. N-aş vrea cu nici un chip să intru în tot felul de detalii complicate în privinţa dozajului de fandoseală şi superioritate care stă la baza unui paduden sau nurofen, dar tare mi-e că afirmaţia cum că nu există o instituţie mai respectabilă decît cea a aspirinei mă va tîrî într-o polemică farmaceutică în care tocmai astfel de detalii vor trebui demonstrate. Sînt, de asemenea, conştient că puţine lucruri pe lume pot fi mai banale ca un acid acetilsalicilic tamponat. Dar ceea ce consumatorii complicaţi şi hîrşiţi pierd din vedere este că tocmai în banalitatea lucie a unui „Love Me Do“ sau (ca să ne ocupăm şi de chestii mai puţin inatacabile ca Beatles) a unui „I Get Around“ marca Beach Boys stă o putere, pe cît de miraculoasă, pe atît de universală, care te trezeşte din letargie, îţi redă zîmbetul şi, odată cu el, o energie şi un zbînţ pe care le credeai uitate demult, la vreo petrecere din adolescenţă. Dincolo de aparenţe şi de lehamitea cu care eşti tentat să scuturi din mînă la auzul unui pian suav, uşor şi fără pretenţii, se ascunde o ştiinţă exactă, un chimism extrem de fragil al elementelor în care orice surplus poate arunca totul în aer, poate dizolva bucuria în cea mai cruntă şi flască plictiseală. Cu astfel de combinaţii vrăjitoreşti, de emoţii însiropate livrate direct la domiciliu se ocupă şi băieţii de la Keane. Cu siguranţă nu sînt primii (ar fi şi greu să uiţi că de cîţiva ani încoace cei de la Coldplay se plimbă teleleu şi cu mare succes pe drumul ăsta oarecum abandonat sau, mai degrabă, ocolit de postmodernismul muzical britanic şi ar fi cu atît mai greu să pretinzi că ei sînt inventatorii aspirinei), dar abilitatea de a crea emoţii din orice melodie şi profesionalismul de a ridica un refren agreabil la gradul de refren memorabil este o artă în care cei de la Keane, după un singur album, pot fi categorisiţi drept maeştri. Şi, de altfel ca la orice maestru, trebuie să te faci că nu observi manipularea subtilă la care te supune pianul lui Tim Rice – Oxley (parcă prea drăguţ, delicat, parfumat şi irezistibil), uşoara teatralitate a vocii lui Tom Chaplin, cu excesele ei de cabotinerie languroasă, abordarea cert mai accesibilă a pieselor în comparaţie cu deja clasicii Coldplay, în fine, ambalajul voit dulceag (cu destule influenţe *new-wave),* pentru că nu asta contează, pentru că orice manipulare e binevenită atît timp cît rostul ei să te aducă în acea stare tihnită în care durerile de cap dispar ca prin farmec şi te trezeşti în faţă cu una bucată zdravănă de bucurie în stare pură. Din acest punct de vedere, *Hopes and Fears* este un album desăvîrşit, genul de album-pansament tocmai bun de folosit atunci cînd nu ai încredere în prescripţiile şi morga atotştiutoare a medicului de familie. Pe lîngă valenţele terapeutice care îl fac uşor identificabil într-o masă de hituri pop cu puteri curative minime, respiraţie scurtă şi coloratură incertă, mai există un ceva pe care nu l-am mai aflat de multişor pe un album cu succes comercial, şi anume, perfecta omogenizare a pieselor într-atît, încît să ai senzaţia că ceea ce asculţi e o colecţie tip *The Best of* în care, oricît de mult te-ai strădui, îţi e peste poate să alegi melodia preferată.

Una peste alta, dacă apar manifestări neplăcute adresaţi-vă medicului sau farmacistului. Sînt convins că de la oricare din aceşti domni (sau doamne) nu vă va fi dat să auziţi decît aceeaşi chestie răsuflată, cum că dintr-o aspirină nu a murit nimeni.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Michel Houellebecq, *Extinderea domeniului luptei*, traducere de Emanoil Marcu, colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2005.**

Cele două romane care l-au impus pe Michel Houellebecq – cu vîlvă, scandal şi multă mediatizare – ca scriitor decis să calce pe bătături corectitudinea politică au fost destul de repede traduse şi publicate şi la noi, exact în ordinea apariţiei lor în Franţa: mai întîi *Particule elementare,* la Nemira, apoi *Platforma,* la Polirom. Publicul românesc este, aşadar, la curent cu ghemul de idiosincrasii şi nevroze din care e tricotată literatura acestui reacţionar depresiv al zilelor noastre, ale cărui afirmaţii, zvîrcoliri, naufragii, cîrteli, *spleen*-uri n-au cum să te lase indiferent.

Profitînd de acest fapt, Editura Polirom publică acum traducerea romanului de debut al lui Houellebecq, invitînd la o lectură cumva arheologică, în căutarea pietrei unghiulare a temelor ce aveau să-l consacre pe autor, dimpreună cu „cinismul său cultivat“, despre care s-a vorbit atîta.

Într-adevăr, găsim aici conturate majoritatea elementelor tipic houellebecqiene: acelaşi personaj singuratic (de data asta, un „analist programator la o firmă de servicii informatice“) care consemnează vidul existenţial, înstrăinarea, mimarea trăirii, plictisul occidental, erotismul apatic etc., criticînd ultraliberalismul, terapiile psihanalitice (deocamdată nu şi Islamul sau feminismul) şi povestindu-şi dezinvolt reprizele de plîns, vomă sau masturbare tenace. Romanul acesta are însă şi ceva numai al lui, şi anume o doză consistentă de ludic (vezi, de pildă, cele trei „ficţiuni animaliere“ presărate în carte şi care dau unor digresiuni eseistice, altminteri grave, alura unui hodoronc-tronc foarte simpatic). Iar uneori, debutantul Houellebecq are de-a dreptul umor. Merită să-l citiţi, ca să vedeţi ce-a pierdut.

Simona SORA

puzzlecturi

Eu sînt Poştaşul

● George Steiner, *Maeştri şi discipoli*, traducere de Virgil Stanciu, Editura Compania, 2005.

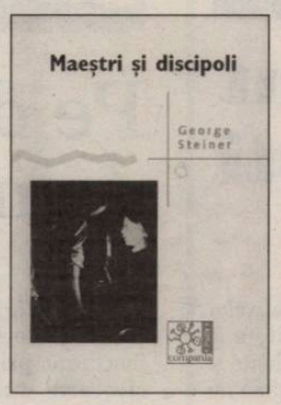

Traducerea lui George Steiner este, probabil, un alt mister al lumii editoriale româneşti. Pare destul de clar de ce, pînă în '89, a fost tradus doar volumul său de teoria traducerii, *După Babel*. Din ce motive însă, după '89, nu s-a gîndit nimeni să facă, dacă nu o ediţie Steiner, măcar o antologie ilustrativă din opera unuia dintre cei mai paradoxali, mai incitanţi *maîtres à lire* (cum singur se recomandă) pe care-i are în acest moment Occidentul – iată o întrebare la care ar trebui să putem răspunde. Să fie doar o „chestiune de context", cum spunea chiar Steiner referitor la refuzul lumii anglo-saxone faţă de cărţile lui Alain? Sau un mai complicat refuz al autorităţii (nu doar hermeneutice) reprezentate de cineva care nu se situează definitiv de nici o parte, cineva care copleşeşte prin erudiţie, cuprindere şi adecvare, cineva care – într-o vreme a tuturor relativismelor – predică „tăcerea interioară, concentrarea mentală şi răbdarea în faţa misterului sensului"? Rămîne de văzut. Oricum ar fi, chiar dacă nu avem încă în româneşte nici *Tolstoi sau Dostoievski,* nici *Antigonele* sau vreunul dintre romanele care au provocat stupoare şi proteste la Londra, trebuie să considerăm traducerea cărţii lui Steiner despre maestru, la Compania, un început al recuperării.

Lesson of the Master este volumul din 2003 în care Steiner adună prelegerile „Charles Eliot Norton" ţinute între 2001 şi 2003 la Harvard. Tema acestor conferinţe, adunate sub un titlu împrumutat ironic şi interogativ de la Henry James – unul dintre puţinii maeştri care au rezistat revizuirilor „Americii înfricoşătoare" –, este aceea a relaţiei dintre maestru şi discipoli. Pentru Steiner, însă, interogaţiile la care a fost supusă această relaţie pe muchie (în ce constă misterul predării? care e sursa autorităţii?), precum şi cele cîteva răspunsuri provizorii se constituie într-un *legato* care rezumă întreaga tradiţie (occidentală şi orientală) a culturii. Pentru „maestrul de citire" al unor generaţii de studenţi de pe cinci continente, apropierea semantică între tradiţie şi traducere (deci, trădare) subminează din capul locului nu doar cele trei structuri relaţionale ale întîlnirii cu maestrul (căci dacă trădare nu e, e troc), dar şi cele două scenarii ale predării – revelaţia şi imitaţia. Această schemă – mai plină de viaţă, de dramă şi de sînge decît ne-am putea imagina – conturează, pentru Steiner, o istorie vie a culturii trăite, transmise, o asumare, mereu de la capăt, a acelei *libido sciendi* care dă buna cunoaştere.

Pornind de la presocratici, „citind" alfabetele interioare ale miturilor şi parabolelor socratice şi christice, oprindu-se cu delicii aseptice la sinapsa plotiniană între creştinism şi neoplatonism, pregetînd cu nostalgie în bolgia lui Brunetto Latini, ca să ajungă la fantomele lui Pessoa, la „maxima specificitate" a relaţiei dintre Flaubert şi Maupassant, la Schopenhauer trădîndu-l pe Goethe sau la juna Lust din *Faust*-ul lui Valéry – Steiner povesteşte implicat o eternă întîlnire cu doar trei posibilităţi. Există desigur fiinţe care nu au nevoie de maeştri: Shakespeare, de pildă, care nici n-a onorat vreodată subiectul. Dar pentru cei care au nevoie de revelaţie/imitaţie, cum se petrec lucrurile? Tradiţia, spune Steiner, consemnează maeştri care şi-au distrus discipolii psihologic, uneori şi fizic, iar pe de altă parte, discipoli care şi-au subminat, trădat, ruinat maestrul. Din fericire, există şi o a treia relaţie posibilă, pentru care Steiner pledează în subtext, cea a unui „eros de încredere reciprocă", al cărui model ar fi „discipolul iubit" al lui Iisus de la Cina cea de Taină, dar şi Alcibiade şi Socrate, Héloïse şi Abélard, Hannah Arendt şi Heidegger.

Dar cum e posibilă predarea? Ce înseamnă a instrui cu adevărat? Şi cum se potrivesc, în intensitate, autoritatea maestrului şi vocaţia discipolului? Steiner vorbeşte despre două scenarii „istorice": unul în care predarea este o imitaţie a actului divin de revelare a adevărului, maestrul nefiind aici decît un mesager; cel de-al doilea, mai apropiat profesorului Steiner (care, totuşi, clama undeva „Eu sînt Poştaşul", mesagerul sensului), depinde de forţa exemplului personal. Predare înseamnă, în acest al doilea caz, propria viaţă a maestrului, cu toate scăderile, orbirile şi nepotrivirile ei.

Dintre enormele probleme – de responsabilitate, credibilitate interioară şi, în fond, de destin al relaţiei care, am văzut, nu e doar trădare (translatare), ci şi tradiţie – pe care le ridică forţa exemplului personal, Steiner privilegiază, cu umor şi cu o ironie hasidică, momentele, nu puţine, cînd patima pentru cunoaştere se transformă în sex pur şi simplu, apoi chestiunea „retribuirii" maestrului, dar şi aceea a responsabilităţii pe care acesta o are pentru comportamentul discipolilor săi.

Homoerotismul grec, „adevărata iubire" de care vorbeşte Foucault, extrema nervozitate a discipolilor lui Plotin şi Wittgenstein, suferinţa lui Brunetto Latini „sub ploaia de flăcări" din infern care dă, totuşi, sensul magisteriatului (nemurirea), aşa cum a fost el comentat de Bocaccio *(pedagogus ergo sodomiticus),* precum şi pasiunile între maeştri şi discipole sînt doar cîteva clasice deviaţii ale cristalinei *libido sciendi*. „Ce seminarii grozave trebuie să fi fost acelea!" – exclamă Steiner în legătură cu întîlnirile erotice dintre Heidegger şi Arendt. Erosul deviat trebuie să fie însă unul între egali, pentru a se suprapune peste trocul celei de-a treia structuri relaţionale posibile în relaţia maestru-discipol. Altfel, el devine un „păcat împotriva Sfîntului Duh", o simplă „exploatare sexuală a elevului în schimbul unei recomandări sau promovări". Iar „faptul că acest schimb poate fi iniţiat de victimă sau că favorurile sexuale constituie o ofertă dorită şi calculată în contextul pedagogic nu face decît să sporească hidoşenia trocului. Supunerea poate fi cel mai cumplit atac".

Codul remuneraţiei, plata pentru serviciul predării este o altă chestiune pe cît de spinoasă, pe atît de actuală a transmiterii de cunoştinţe. „Cum să treci vocaţia pe statul de plată? Cum să stabileşti preţul revelaţiei?" – se întreabă Steiner. Dar cum să trăieşti altfel? – recunoaşte tot el. Răspunsul e, probabil, unul dintre cele mai patetice elogii contempoane ale magisteriatului: „A instrui cu adevărat înseamnă a atinge centrul vital al fiinţei omeneşti. Înseamnă a căuta să pătrunzi în miezul cel mai sensibil al integrităţii unui copil sau unui adult. Maestrul pătrunde, sfărîmă porţi, poate face prăpăd, pentru a curăţa apoi şi a reconstrui. Predarea proastă, rutina pedagogică, instrucţia care este, conştient sau nu, cinică prin scopurile sale pur utilitare provoacă un dezastru. Pentru că acestea smulg speranţa din rădăcini. Predarea proastă este o crimă, într-un sens aproape literal, iar metaforic vorbind, este un păcat. Îl înjoseşte pe cel care învaţă... Picură în sensibilitatea adultului sau a copilului acidul cel mai coroziv: plictiseala, metanul sastiselii..." Pericolul trufiei de a crede că îi poţi învăţa cu adevărat pe alţii reprezintă însă cealaltă faţă a profesoratului din vocaţie: „Maestrul viu ţine în palme fiinţa lăuntrică a ucenicilor săi, materia fragilă şi incendiară a posibilităţilor lor. Îşi pune mîinile pe ceea ce noi considerăm a fi sufletul şi rădăcinile fiinţei – e un contact a cărui versiune mai slabă, deşi metaforică, e seducţia erotică. A-i învăţa pe alţii fără a nutri temeri serioase, fără a privi riscurile meseriei cu o tulburare respectuoasă e o frivolitate".

Iată o dilemă din care Steiner iese refuzînd, în cunoştinţă de cauză, rolul şi masca maestrului. El rămîne – în această chestiune, dar şi în altele – transmiţătorul, emisarul, „poştaşul" mulţumit să livreze exact cui trebuie instrumentul de înţelegere, privirea limpede. Doar că atunci cînd exclama – cu zîmbetul său ironic care nu-l părăsea nici la celebrele seminarii de joi de la Universitatea din Geneva, nici în interviurile-fluviu preluate pe TSR – „Eu sînt Poştaşul!", profesorul Steiner ţinea adesea în mîna stîngă o pipă neaprinsă, ca un baston zen.

Dilema veche vă recomandă

● *Observatorul cultural* nr. 21 (21-27 iulie) a publicat, într-un supliment, *Capul de zimbru,* un scenariu de Lucian Pintilie, inspirat de o proză a lui Vasile Voiculescu. Acest aşa-zis scenariu – blîndă inadvertenţă făptuită pentru uzul raţiunii – este, de fapt, o nuvelă extraordinară, cum de mult nu a mai apărut în presa noastră literară; un text în care cineastul îşi ia toate libertăţile unui prozator, admirabil în mişcarea ideilor, în comentarea acţiunii, în definirea personajelor (cu fulguranţa celebrelor paranteze, doar pentru citit, din piesele lui Camil Petrescu): „Lipsa organului humorului e compensată de un simţ moral dezvoltat ca o tumoare enormă". Indiferent cum va fi filmul, rămîne o certitudine: în ochiul lui Pintilie, viaţa frazelor e mereu fastuoasă. (Radu Cosaşu)

● Articolele lui Constantin Vică & Cristian Neagoe – despre Artă (& Cultură în general) – din *Suplimentul de cultură*. În particular, cele din nr. 34. În general, oricînd. (Alex. Leo Şerban)

● „Graalul baletului este zborul. Nici un profesor nu formulează lucrurile astfel, ca să nu treacă drept nebun. Dar cine a învăţat tehnica unor figuri ca *la sissone*, *l'entrechat*, *le grand jeté en avant* nu se mai poate îndoi de asta: este iniţiat în arta de a zbura"... *Dicţionar Robert de nume proprii*, romanul Améliei Nothomb (trad. Irina Mavrodin, Editura Polirom) este povestea bizară a unei micuţe balerine pe nume Plectrude, o carte despre cruzime, fragilitate, frumuseţe şi dansul candid dintre toate acestea. A se citi, eventual, împreună cu *Fetiţa care iubea prea mult chibriturile* a canadianului Gaétan Soucy. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Limitele distracţiei

● *Batman – Începuturi / Batman Begins* (SUA, 2005), de Christopher Nolan; *Madagascar* (SUA, 2005), de Eric Darnell şi Tom McGrath.

Vă mai amintiţi ce frumos era pe vremea cînd filmul era o artă? Mă rog, puteţi să ignoraţi întrebarea asta – e dintr-o discuţie care s-a răsuflat. De la un timp încoace se pune o întrebare mult mai sinistră: vă mai amintiţi ce frumos era pe vremea cînd filmul era *un divertisment?* Stop. Cum adică? Păi ce – nu mai este? Atunci ce este? Atunci cu ce se ocupă Hollywoodul? Ce oferă el lumii, mai ales acum, vara? (Şi distribuitorii obişnuiesc să prelungească vara hollywoodiană pînă spre Crăciun.) Ce sînt, atunci, chestiile astea care se anunţă ca nişte divertismente? Şi se anunţă, nu glumă; încep din vreme (chiar din vara precedentă; uneori, chiar dinainte de a exista) şi *insistă*: vor veni, şi mare va fi distracţia. În sfîrşit apar. În primul moment pot să pară OK – bine echipate pentru distracţie. Dar după un timp, majoritatea încep să arate ca nişte prelungiri nedorite ale propriilor campanii de marketing – ca şi cînd maimarii industriei ar fi acceptat într-un tîrziu, cu regret, ideea că succesul vînzării ar fi parcă mai sigur dacă ar exista şi un produs: ceva acolo, ca să fie, ca să aibă şi copiii äia la ce să se uite. Nu trebuie neapărat să le şi placă. Nu. Adevărul dezagreabil este că Hollywoodul, care a înţeles devreme că nu e cazul să-şi dea osteneala să-i binedispună pe critici, şi-a rezolvat recent şi ultima problemă – acum nu mai trebuie nici măcar să-şi distreze spectatorii. Nu trebuie decît să atragă destui curioşi, în destule cinematografe din destule ţări, pe durata primului weekend; atunci se hotărăşte soarta comercială a filmului. Şi, după cum scrie criticul Tom Shone într-o recentă istorie a *blockbuster*-ului, „curiozitatea, spre deosebire de încîntare (...), poate fi cumpărată". (Bugetul mediu pentru marketingul unui film ajunsese în 2003 la 39 000 000 dolari.) Cu alte cuvinte, soarta comercială a filmului e întotdeauna fericită. Numiţi un mare dezastru din istoria recentă a Hollywoodului. *Pearl Harbor?* Filmul acela a făcut peste 450.000.000. Atunci *Godzilla*. Care *Godzilla* – ăla cu încasări de aproape 400.000.000? *Waterworld?* Căutaţi-l în topul primelor zece succese din 1995. Bine, dar nimănui nu i-a plăcut! Aşa e, dar ce-are a face plăcutul cu divertismentul? Prejudecata conform căreia distracţia ar trebui să fie distractivă nu mai are ce căuta în infailibila, invulnerabila, brava lume nouă a divertismentului hollywoodian.

Cum te poţi distra la *Batman – Începuturi?* I-am pus această întrebare unui amic care pretindea că a reuşit. El a invocat „Batmobilul" – cică are un *design* mai impunător şi echipamente mai credibile decît pînă acum. Aha, bună treabă. Pe vremea cînd la cîrma seriei se afla Tim Burton, Batman avea alură, spirit, poezie. Chiar şi atunci cînd încăpuse pe mîinile lui Joel Schumacher, tot îşi mai păstra un soi de *éclat* – un soi rău, papagalicesc şi obositor, dar, oricum, expresia unei intenţii lăudabile de a amuza lumea. Ei bine, acum a pierdut toate astea, dar nu-i nimic – „Batmobilul" e mai solid şi mai credibil ca niciodată. Întregul film îşi doreşte, probabil, să dea o impresie de soliditate şi credibilitate: uite *aşa* se construieşte o carieră de supererou. Dar, concret, asta înseamnă că etapele devenirii lui Batman – pierderea părinţilor, autoexilul la marginea societăţii, educaţia marţială – au tot dinamismul şi toată expresivitatea unor cărămizi. Zidarul, Christopher Nolan (care s-a afirmat cu *Memento* şi *Insomnia* – filme nervoase şi deştepte, care te solicitau non-stop), nu se joacă; pune acolo cărămidă peste cărămidă, metodic şi mocăit. A-l urmări pe Batman cum îşi asamblează costumul e ca şi cum ai însoţi o cunoştinţă înceată şi pisăloagă într-o interminabilă expediţie de *shopping*. Dacă asta am ajuns să înţelegem prin distracţie, atunci nu mai există scăpare. În fine, ar mai exista una: cum spune Shone, „o lume care conţine minunea numită Pixar nu-i o lume care să merite deznădejdea noastră". *Madagascar* nu e Pixar (studioul care ne-a dat *Incredibilii*), ci Dreamworks (studioul care ne-a dat *Shrek*), dar important e că e un film de animaţie – şi însuşi cuvîntul ästa sună ca o revoltă împotriva masivităţii apatice de tip *Batman*. E povestea a patru animale de la o grădină zoologică din New York, pe care destinul le azvîrle în junglă. Zebra e încîntată; leul nu e; dar nici unul, nici altul (şi nici hipopotamul, şi nici girafa) nu ştiu să se descurce. Singurele arme prin care se pot impune în faţa animalelor sălbatice sînt tupeul şi şmecheria lor de orăşeni. Şi pe acestea nu mai ajung să le folosească – aventura se termină. Ce aventură-i aia în care eroii abia dacă dau puţin cu botul prin lumea în care fuseseră aduşi (cu eforturi serioase din partea scenariştilor) special pentru a fi puşi să exploreze, pentru a fi puşi la încercare? Ce i-a întors din drum pe realizatori? Probabil că s-au temut să nu depaşească limita maximă de distracţie admisă în Hollywoodul de azi.

trecerea prin reviste

Lumea într-un dreptunghi galben

Priviţi cu atenţie punctul de la sfîrşitul acestei propoziţii. Aşa arată un embrion fără trăsături proprii sau sistem nervos. Poate chiar mai mic decît un punct. Această „fiinţă“ minusculă conţine însă celule care pot fi soluţii pentru tratarea unor boli precum scleroza multiplă, anemia hemofilică, leucemia etc. Numele lor? Suşă. Celulele suşă.

Numărul din luna iulie a *National Geographic Romania* anunţă, încă de pe copertă, articolul de fond referitor la „Celulele suşă – piese de schimb pentru om“. „Visul este de a lansa o revoluţie medicală în care organele şi ţesuturile suferinde să poată fi reparate – nu prin dispozitive medicale rudimentare, ca pompele de insulină sau articulaţiile de titan, ci prin înlocuitori vii, producţie proprie“.

Cum nici o descoperire revoluţionară nu este scutită de dispute, reacţiile din partea bisericii şi a politicienilor care consideră că embrionii au drepturi depline nu au întîrziat să apară, iar revista le menţionează. „Opozanţii“ avertizează „asupra unei lumi noi, triumfaliste, cea a «fermelor de embrioni» şi a «uzinelor de clonare» pentru cultivarea pieselor de schimb umane“.

De ce nu se pot obţine aceleaşi rezultate folosindu-se celule suşă adulte, „celule imature ce se găsesc în măduva oaselor şi în alte organe din corpul fiinţei adulte, precum şi în cordoanele ombilicale, aruncate de obicei la naştere“? Care este diferenţa dintre celulele suşă adulte şi cele embrionare? Cine va avea cîştig de cauză: medicina, biserica sau politicienii? Răspunsurile le puteţi găsi în paginile 35-59!

Andrew Meier aduce „În vizor“-ul acestui număr un subiect terifiant: „Cecenia – cum s-a ajuns aici?“. Jurnalistul povesteşte cum durerea şi disperarea îi împing pe oameni la gesturi oribile: „În prima zi a lui septembrie 2004, 32 de terorişti, conduşi de ceceni, au ocupat Şcoala Medie nr.1 din Beslan, un oraş din republica vecină, Osetia de Nord. Asediul de 52 de ore care a urmat a marcat un nou record în analele terorismului. Au murit în jur de 330 de persoane, din care mai bine de jumătate erau copii“. Acest articol este însoţit de o serie de fotografii menite să întregească imaginea unui ţinut „cuprins de demenţă“ în care „fetele de măritat sînt încă răpite, reglările de conturi sînt sîngeroase şi lupta pentru suveranitate clocoteşte de secole“.

„Sub apă, ceea ce vedem noi poate fi total diferit de ceea ce văd peştii“, este de părere Les Kaufman în articolul său referitor la recifele de corali, cele mai colorate locuri de pe pămînt, şi la felul în care diversele vietăţi marine percep lumina şi se văd unele pe altele. Tot în acest număr mai puteţi citi, în paginile de paleontologie, un articol care încearcă să răspundă la întrebarea „De ce erau dinozaurii barosani?“. Joel Achenbach, autorul acestui articol, consideră că orice explicaţie ar trebui să înceapă cu „teoria cursei înarmărilor: unele specii de dinozaur au evoluat spre o statură mai impunătoare ca o posibilitate de a scăpa de prădători sau pentru a obţine un avantaj competitiv“.

Aşa arată lumea, în luna iulie, prin dreptunghiul galben! (**R. P.**)

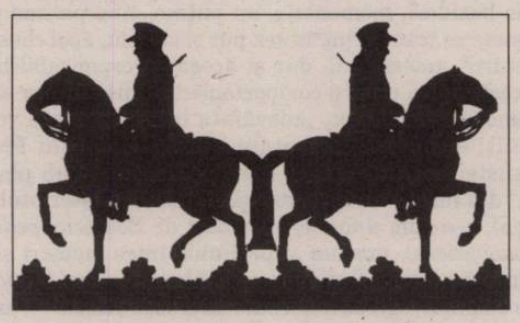

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Cel mai extravagant război dintre elitişti şi populişti

Un fenomen buimăcitor care scapă guvernului şi opoziţiei, stîngii şi dreptei, celor cripto şi celor senini, editorialiştilor şi analiştilor, oamenilor de litere şi purtătorilor de cuvînt – cu deosebire acestora, fiindcă sînt atacate, poluate şi degradate tocmai literele şi cuvintele făr' de a căror joacă limba şi mintea română nu pot fi concepute – este proliferarea integramelor, o formă malformată de cuvinte încrucişate, o blestemăţie a economiei (de piaţă) de inteligenţă şi spirit, lichidînd orice mister prin definiţiile cele mai elementare, înghesuite meschin în micile pătrăţele ale unor uriaşe grile, incapabile să formuleze vreo idee expresivă.

De la Piaţa Universităţii la Romană, de pe Griviţei la gară, de la gară la aeroport, pe kilometri, femei şi bărbaţi, vînzători de banane, cărţi, îngheţată, izmene, ziare, cartofi prăjiţi, chifle, flori şi floricele, populaţii de casieriţe la mari şi mici magazine, de recepţioneri şi taximetrişti, de bodyguarzi la case valutare, de reparatori de brichete şi pasageri în transportul comun stau cu creionul în mînă şi dezleagă toată ziua integrame. Cele mai importante ziare au în fiecare zi integrama lor. Cele mai amărîte, de asemenea. Reviste de umor sau de *science fiction* anunţă de pe prima pagină că au în interiorul lor 8-9 integrame. Există reviste de integrame poliţiste, sexuale, există *Viaţa în integrame, Maxiintegrame,* am numărat, pe tejgheaua principală de la Romană, vreo 10 titluri, e o epidemie, e un delir, dar mai întîi şi întîi o industrie grafică de mare succes.

Am ştiut-o din timp. Cel care le-a lansat pe piaţă, un editor prolific, mi-a spus-o fără ocol, mîndru de el însuşi, renunţînd la orice discreţie a omului de afaceri: „Radule, dragule, din tot ce-am încercat, nimic nu mi-a dat senzaţia loviturii ca integramele, 200.000 tiraj, din primul foc!“.

Am încercat o dată – ca simplu cetăţean în ţara celor mai bine încrucişate şi potrivite cuvinte, prima din lume în acest domeniu, în ţara unde definiţiile ajunseseră pe mîna poeţilor de talia lui Arghezi, în ţara care deţine o asemenea armonie între consoane şi vocale încît a creat careul de 10/10 cu un singur punct negru! – am încercat, zic, dacă mai pot zice ceva, să pun creionul pe o asemenea integramă. Un pustiu. Nici o enigmă. Nimic isteţ. Nici o dificultate. Maximă banalitate. Pe zeci şi zeci de pagini, logica nu depăşeşte sinonimia. Pentru „pisici“ în patru litere – mîţe. Pentru „a şaptea artă“ – cinematografie. Pentru „a lega“ – a ataşa. Pentru „vin cu sifon“ – exact: şpriţ! Nici un haz. Nici o joacă. Nici un surîs. Totul mură-n gură. Pentru „întreceri“ – competiţii; pentru „largi“ – laţi, pentru „clarificare“ – precizare, pentru „ridicătoare“ – macarale, toate astea în ţara unde Arghezi găsise pentru „ordonanţă“ – nemuritoarea „fată-n casă sub drapel“, Mircea Bornemisa pentru „oraşul grecesc Kalamata“ – „singurul oraş în care te simţi ca acasă“...

Democratizare? Antielitism? O acumulare sălbatică de talaş al minţii date la rindea. O tristeţe. O sărăcie de joacă, o economie de ludic, exact acolo unde românul e nabab: cuvîntul. Criza cuvintelor potrivite e şi mai concludentă decît vocabularul primului sau celui de-al o sutălea ministru. Dezlegînd plin de elan integrame, poporul român atinge pragul cel mai de jos al sărăciei de spirit.

În fond, e un scandal intelectual, da, intelectual, unul dintre puţinele pentru care aş ieşi în stradă, căci integramele mă fac şi ne fac de proşti, de handicapaţi, de viţei la poarta nouă. E şi ceea ce mă sileşte să stau totuşi în casă, să nu caut nici un partid pentru a-i cere să ia atitudine faţă de această mizerie: mă gîndesc că integrama – în cel mai bun caz, poate, şi cel mai emoţionant – e necesară celor care, după o criză care le-a zguduit vocabularul, încep să ia din nou contact cu vorbele, să le regăsească primul sens, cel imediat, pierdut odată cu pantofii şi viaţa, în acel deranjament general.

Integrama – ca mecanică a facilităţii, născută din nevoia de literă a unui popor bine bramburit – s-ar putea să fie cea mai largă psihoterapie de grup în perioada postrevoluţionară.

O pagină întreagă din *Cotidianul* (11 iulie 2005) semnată de Cosmin Popan m-a întors la ziua din urmă cu peste 10 ani cînd am emis în *Dilema* noastră strigătele articolului de mai sus. Recunosc că rareori am fost mai vehement, după '89. Situaţia însă a continuat să se degradeze. Ancheta lui Cosmin Popan – fie ea extravagantă în contextul grijilor la zi – vădeşte existenţa unui conflict violent (fiind şi pe bani!) între „casta vechilor rebusişti“ şi armata integramiştilor constituită în trusturi de presă, cu programe computerizate, cu softuri „care reduc timpul de muncă pentru un careu cu aproape jumătate“. Ca în atîtea alte domenii, s-a declanşat un război între o elită şi populişti: „toţi ospătarii şi neaveniţii au ajuns să completeze integrame... un careu clasic nu se poate face pe calculator“...– precizează Alexandru Păsărin, cel care a condus ani de zile celebrul *Rebus*. Minoritar ca de obicei, conştient de eşecul inevitabil şi în acest domeniu, dar încă păstrînd frenezia celor 6 zile ale anului trecut, cîte mi-au trebuit ca să dezleg un careu definit de Arghezi pe la 1934 (trimis binefăcător de Ioana Pârvulescu din colecţia ei antebelică!), mai am puterea să strig dezesperat: „Înapoi la clasici, la careurile clasice!“, acolo unde la 1 orizontal te chinuiai fericit să găseşti pentru „nouă la o bătrînă“ – nonagenară!

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Pe drumuri de mare

Tot iulie ăsta

Noul petic de autostradă spre mare este fascinant prin cognitivul său adînc adunat pe cleştarul dur al unei hermeneutici majore a fascinaţiei pentru adevărul propriei tale manipulări. E terapie? Nu, curată nebunie. Pe înţelesul şoferilor, este vorba despre cognitiv, adică o cunoaştere de sine, fiindcă eşti în pustiul ăla de şosea şi deodată apare unul care îţi face semn să te dai dracu' la o parte, că trece el. Aşa sînt eu. Ies pe uliţa copilăriei mele, aia ce duce prin fostul Şulea, acum Ressu, atinge Policolorul, unde am văzut pentru prima oară în viaţă cuvîntul *incendiu* de mai multe ori, şi iese din Bucureşti prin Căţelu. Sînt singur în oglinda retrovizoare, sînt singur pe autostradă. Arunc caii-putere pînă la 110. Anul ăsta am auzit de un fenomen inexplicabil. Eu am băgat pînă la 150, vreo două minute. Apoi, de frică, am lăsat-o repede la 80. Am vrut să văd cum e? Nu m-a luat valul. Nu-mi vine să cred nici acum... autostrada asta mi-a sondat auto-conştiinţa, deci, pot depăşi orice viteză, aşa, la o plictiseală de drum gol. Dar fenomenul nu mi s-a întîmplat doar mie. O persoană marcantă mi-a spus că şi ea s-a aruncat inexplicabil pînă la 180. Să vadă cum e. Altcineva îmi spune că fără 180 constant nu e om şi că face pe autostradă trei sferturi de oră. Bă, oameni şi şoferi, e clar că autostrada asta verifică păcatul din fiecare. Pardon, singurătatea din ea ne verifică. Mai mult, dă tuturor senzaţia că sînt singuri... ori nu sînteţi singuri, dragi participanţi la trafic? Fiindcă se trezeşte imediat altul să se creadă singur şi să-ţi facă în gura mă-sii cîte un semnal lung cu lampa lui lungă. Deci, tu eşti la 110, să zic. Ei, nu, el este la 150, 180, dă-te, bă, pe banda prostului. Umilit, mă retrag, apoi, iar singur şi stăpîn, uriaş ca suflet, uriaş ca soare în creştet, uriaş ca ins între astre şi iarăşi, bă – de unde îi scot roţile! – altul la 178 pe oră. Bă, să fie măcar unul cu chef şi să mă respecte pentru viteza mea, unică în carieră, ilegală fără doar şi poate, cea mai tare pînă în clipa precedentă în acel loc. Nimic, mi se bagă faza lungă şi terminală, ia-ţi dracu' prostiile din cap şi mergi pe banda prostului. Mamă, tată şi tot restul familiei, sînt unii uriaşi care umblă vară-iarnă cu faza lungă aprinsă, cu un tupeu ce te seacă, cu un soi de superioritate faţă de tine care circuli normal cu faza timidă, adică inexistentă, adaptată la condiţiile de trafic... bă, omule, te-a născut mă-ta pe faza lungă, ce-i cu tine? Pînă cînd noi ăştia să te suportăm, ce, faza noastră lungă e mai proastă, e mai anostă? Poate o fi legală, dar azi eşti bou cînd te joci cu legalul. Nimeni nu se mai joacă decît de-a legalitatea... culmea e că e jocul preferat, şi al ăstora cu faza lungă născută la sînul mamii lor, şi al nostru, al ăstora născuţi din faza lentă a tatălui. Jocul de-a legalul îl poţi admira la margine de drum. E nevoie de o maşină cu radar şi doi sticleţi şi un conducător auto tupeist sau curajos o clipă. Îmi plac lamentaţiile de la margine de drum. Le practic şi nu e şofer să nu înceapă: hai, dom'le, chiar? Eu nu! Alţii da!

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

În mahalaua Radu-Vodă

Cîrstea cupeț s-a trezit dis-de-dimineață. A pus caii la căruță; și-a așezat bocceaua în care înfășurase o pîine, niște carne afumată, cinci cepe și ceva usturoi, plosca plină cu apă, să-i ajungă pe drum. Și-a luat sluga și cîinele. A spus la revedere nevestei, și-a îmbrățișat mama și i-a șușotit ceva la ureche în timp ce femeia îl privea cu subînțeles, încuviințînd prin gesturi vizibile vorbele fiului. O rugase să aibă grijă de Safta și mai ales s-o supravegheze. Zvonurile care circulau prin mahala îi ajunseseră din întîmplare la ureche. Se zicea că femeia lui umblă cu unul Isac cupețul; i-a spus-o baba Zamfira, i-a confirmat-o Ilinca măcelăreasa. Nu știa însă ce să facă. Să intre la bănuială? Să nu intre la bănuială? Nu putea Safta lui să-i facă una ca asta. El este bărbat cinstit, cu casă și afaceri. În plus, aduce de cheltuială acasă. Nu mai departe de luna trecută a fost cu ea la tîrg, și i-a luat și rochie cu florile în natural, așa cum îi plăcuse, și mărgele roșii de urmuz, să crape vecinele de necaz, și cintieni tot roșii, și basma cu flori. Au de mîncare, au și slugi, și scule. Nimic nu le lipsește. Este adevărat c-o mai bate din cînd în cînd. Dar cu dreptate, că-i limbută și face numai după voile ei și îi răspunde ori de cîte ori îi cere să n-o mai vadă pe mă-sa, că numai de acolo vine cu patimă de scandal, sau cînd îi cere să aibă grijă cu cine vorbește în mahala că nu sînt toți de teapa lor, ci oameni săraci din tagma prostimii. Este adevărat că nu se împacă deloc cu mumă-sa și că sare adeseori să le despartă, iar el nu vroia cu nici un chip să-și lase mama pentru o nevastă ce nu învățase încă să-și poarte cinstea ca o negustoreasă. Toate aceste gînduri îl invadară, parcă presimțind că urma să se întîmple ceva rău. Își face cruce, mai privește o dată la Safta, apoi la mumă-sa, după care se urcă în căruță și pornește încet la drum spre dealul Ștefăneștilor, unde viile așteaptă să fie culese, butoaiele – să fie pregătite pentru noua recoltă, vinul – să fermenteze în imensele tocitoare.

© S. Ivanoschi

Rămasă singură, Safta o privește cu dispreț pe soacră-sa, bănuiește că este acolo ca să o spioneze, va ști însă s-o înșele, s-o măglisească, așa cum a făcut de fiecare dată. O cheamă pe Lila țiganca și îi șușotește ușor la ureche să meargă la Isac cupețul, să-i spună că dumnealui a plecat să-și culeagă viile la deal și că la noapte e singură. Să vină negreșit după miezul nopții, cînd soacră-sa și ceilalți țigani se vor duce la culcare. Soacra observă și veghează la onoarea fiului. Cînd Lila revine din misiune, o bate pînă mărturisește întreaga istorie. Trebuie s-o prindă, să-i arate lui Cîrstea c-a avut dreptate, că Safta nu-i de el.

Miezul nopții. Lumînările s-au stins, țiganii dorm prin pod, prin grajd, pe prispa casei. Așteptat la marginea grădinii de Lila țiganca, Isac pătrunde în curte fără să se teamă de cîinii care s-au obișnuit cu el, care îi cunosc mirosul, care îl latră, dar cum îl recunosc se gudură bucuroși și se strecoară printre picioarele lui. Drept mulțumire le aruncă o bucată de mămăligă și ceva oase. Sar peste țiganii de pe prispă, unul se trezește speriat, dar Lila îl asigură că nu-i decît ea ce a ieșit să se pișe în grădină, după care se strecoară cu vigilență prin bucătărie, unde bătrîna sforăie de se scutură pereții. În fine, iată-l în camera Saftei, în patul ibovnicei. Îi cere să aprindă lumînarea să-i arate ce i-a adus: un săpun și-o basma. Apoi își dă jos fesul, cămașa, pantalonii. Abia intrați în așternut, că strigăte disperate de „hoții, hoții" îi sperie, îi alertează, îi bulversează. Alte strigăte se succed: „Lae, aprinde lumînarea și prinde-l pe hoț", tună coana mare, trezindu-și țiganii. Aceștia se trezesc speriați, cu fețele umflate și mințile aiurite, privesc amuzați la baba ce numai în cămașă și cu sînii goi aleargă disperată prin bucătărie, răsturnînd totul în jur, scormonind cu insistență în cenușa din vatră pentru a aprinde o lumînare. Avertizat, Isac își ia hainele în brațe, sare pe fereastră și pe aici ți-e drumul, prin curte, printre copaci, sare în grădina mănăstirii Radu-Vodă, urcă treptele la clopotniță și, ascuns în întunericul nopții, își trage sufletul alături de cucuvelele vecine.

Baba aprinde în sfîrșit lumînarea, intră în camera noră-sii ce se chinuie să ascundă săpunul și basmaua sub saltea. Toată furioasă, jupîneasa aruncă scoarța de pe pat și găsește în mijloc, făcut ghemotoc, un fes roșu ca focul. Îl ia cu dispreț și le cere țiganilor să caute peste tot, să controleze fiecare ungher al odăii, al casei. Într-un tîrziu, țiganii descoperă săpunul și basmaua, în timp ce baba se vaită, se tînguie, urlă. Gălăgia, gîlceava, luminile, cîinii au trezit mahalaua. Vecinii s-au strîns pe la garduri, alții mai curajoși au intrat în curte, prietenii au pătruns în casă. Safta s-a refugiat în cămară și se tînguie și se întreabă ce va face acum, „cînd a ieșit totul la maidan", și amenință că-și „va lua lumea în cap să se ducă să o piardă".

Abia ajuns la vii, Cîrstea primește vestea ce cade ca un trăsnet, răscolindu-i sufletul. Ținea la Safta, începuse chiar s-o îndrăgească. Ce să facă acum? S-o ierte? Ar vrea, dar știe că mă-sa îl va împinge s-o lase, amintindu-i de cinste, de gura lumii. Ce tevatură!

libertatea de impresie

Ochii Londrei

Mă văd obligat de împrejurări să scriu din nou despre atentate. Dacă prima serie a făcut victime la propriu, cea de-a doua, nereușită fizic, a avut, mi se pare, un efect psihologic mai mare. „Sîntem încă aici, poliția voastră nu e în stare de nimic, avem situația sub control și putem oricînd să mai punem bombe cînd și unde nici nu vă așteptați. Primele atentate nu au fost un caz izolat ca-n Spania sau Statele Unite, teroarea abia acum se instaurează", a părut să fie mesajul acestei a doua serii. Și, în consecință, Londra a devenit numai ochi. Ochii celor care merg cu metroul sau autobuzul și aruncă priviri îngrijorate, pe sub sprîncene sau pe deasupra ochelarilor, celor cu pielea mai închisă la culoare și mai tineri (care sînt peste tot în Londra). Dacă se întîmplă să mai aibă și un rucsac (și se întîmplă, cam cîte unul în fiecare vagon de metrou), privirile sînt însoțite de cîte o pauză de respirație. Apoi ochii se îndreaptă scurt către alți ochi care par la fel de neliniștiți, pentru confirmare: „Ai văzut și tu? Crezi că e OK?". „Am văzut, nu știu ce să cred", poate fi răspunsul celeilalte priviri. La urcarea în metrou oamenii au început să facă manevre ciudate. Nu se mai urcă pe ușa cea mai apropiată. Intră în vagon numai după o scurtă evaluare de ansamblu a situației. Sînt persoane care par brusc să prefere o ușă mai îndepărtată. În autobuze lumea se înghesuie la parter și cît mai aproape de ușă. Uneori nici intervenția șoferului, care le spune că sînt locuri la etaj, nu-i convinge să se miște de acolo. După cele două experiențe anterioare, se crede că locurile de sus sînt cele preferate de plasatorii de bombe.

Ochi neliniștiți sînt și prin magazine: cei ai oamenilor de pază, din privirea cărora a dispărut orice urmă de plictiseală. Studiază clienții discret, dar atent. La fel și polițiștii de pe stradă, care-și scrutează sectorul. A apărut și o formulă pe care ți-o adresează vînzătorii sau chelnerii cînd ieși din magazin sau din restaurant și care cred că e foarte nouă: *take care* (aveți grijă). Copiii se joacă, bineînțeles, de-a bombele. Regina a spus că atentatele au întărit comunitatea. Au mărit solidaritatea dintre locuitorii Londrei, dar i-au umplut în același timp de suspiciune. Atît de tare, încît poliția a început, cum am văzut, să împuște oameni nevinovați. Se vorbește despre introducerea unor aparate care să controleze bagajele tuturor celor care se urcă în metrouri sau autobuze. Tehnologii sofisticate, bani mulți. Să nu uităm însă că în ultimul atentat din Egipt au fost folosite mașini capcană. Nu poți păzi o țară întreagă, mai ales cînd ai de-a face cu sinucigași. Pe ăștia nu poți decît să-i descoperi din timp. Lumea spune că pe lîngă descreierații de acum, teroriștii de la IRA păreau niște gentlemeni. Oamenii se uitau atunci după genți lăsate fără stăpîn, acum se uită după indivizi suspecți. Diavolul are o caracteristică: tocmai atunci cînd crezi că l-ai învins sau măcar l-ai descoperit, el ia un alt chip. Trebuie să-l cauți mereu în altă parte. Și ochii londonezilor îl caută neîncetat. El pare a fi însă acum chiar dirijorul acestui joc de priviri.

Londra, 25 iulie 2005

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

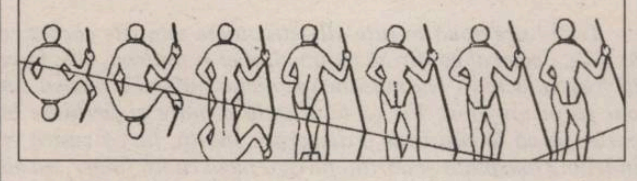

Datorii și evadări marine

Baudrillard (*Societatea de consum*, comunicare.ro, 2005, traducere de Alexandru Matei) mi-a confirmat o mai veche constatare: și anume că „timpul liber" nu e, nici el, cu adevărat liber, nici măcar în vacanțe. Într-o civilizație a consumului, în care acesta din urmă a înlocuit, pentru o parte a populației (cea pînă atunci mai puțin ocupată – femei neangajate, adolescenți, copii, chiar vîrstnici), îndatoririle de serviciu, vacanța devine un loc în care, dacă vrei să fii în vogă sau măcar în rîndul lumii, ești nevoit să nu te abați de la ceea ce se așteaptă de la tine, ca turist normal. De pildă, la mare trebuie să te duci la plajă, în orele admise, cu loțiunea, umbrela și pălăria, și să faci mereu aceleași gesturi, care-ți permit, pînă la urmă, supraviețuirea fără incidente: să-ți pui prospul, să-ți scoți hainele, să te ungi, să intri în apă, dar nu chiar imediat, să te ungi din nou, să bei apă; ca, în finalul a două ore de astfel de militărie de bun-simț, să te duci în cameră, să te speli, în așa fel încît după-amiază, iarăși, în orele permise, să repeți același ritual.

Aceeași etică a datoriei, care ne împinge (pe majoritatea dintre noi) zilnic spre locul de muncă, ne ordonează și vacanțele. Două din principiile de bază ce-l guvernează pe turistul zilelor noastre (citate și în capitolul Turistul din volumul *Omul secolului XX*, coordonat de Ute Frevert, H.-G. Haupt, Polirom, 2002, traducere de Maria-Magdalena Anghelescu) sînt cel al sănătății și cel al plăcerii (al treilea, cel inițiatic, își are mai puțin locul în vacanțele marine, doar cu ocazia vizitelor la Acvariu, Muzeul Mării sau Muzeul arheologic din Constanța). Baia de soare zilnică le întrunește pe amîndouă: statul cu țîrîita la soare ne asigură sănătate, dar și bronzul consistent, uniform și fără arsuri, care va stîrni admirația celorlalți și recunoașterea vacanței marine. Intratul în apă e, evident, și el un tribut adus binelui nostru trupesc, dar, în același timp, și principiului plăcerii: pe lîngă seriosul înot „în forță", aici ai liber la bălăceli, dat cu salteaua plutitoare, jucat cu mingea...

În timpul zilei, momentele cele mai de voie rămîn mesele, care, deși și ele reglementar incluse în program, au în subordine și diverse modalități informale de eludare a planificărilor, și, pînă la urmă, de ieșire din timp: pot fi prelungite, cu consumuri nocive, precum berea și cafeaua, cu conversații aparent inutile, sau chiar prin adăstarea propriuzisă, o frondă în sine la adresa spiritului vacanțelor responsabile.

Seara aduce și ea alte îndatoriri, de astă dată mai curînd subjugate principiului plăcerii: mersul pe faleză, sau pe corso, la parcul de distracții, minigolf, bowling, circ, sau, pentru alte vîrste, la local, discotecă, spectacol, concert. Pe faleză sau corso ești supus ispitelor obligatorii de vacanță: inofensivelor kitsch-uri luminiscente, ursulești, ventilatoare, baghete; modei aromelor sub formă de coșuri, bețe, săculești; stilului artizanal, cu pălării, împletituri, dar și reușite jucării de lemn; suvenirurilor marine, care, acum, nu mai sînt tradiționalii melci strînși de pe plajele neaoșe și lăcuiți, ci scoici exotice aduse din mările calde; portretiștilor, care-ți reproduc, pe îndelete, chipul, într-un stil de multe ori hiperrealist, cu o tentă, nu se știe de ce, gravă; vehiculelor de diverse viteze, printre care bicicletele duble, scuterele sau tradiționalii birjari. Deși există un soi de concurență, nescrisă, a cumpărăturilor, obligațiile de seară se transformă mai curînd în plăceri decît cele de zi.

Ca să nu mai vorbim de parcurile de distracții, unde nimic nu poate egala senzația datului în aceleași vechi umbreluțe din Neptun, prinse cu aceleași destul de ruginite cuie, care te zdrăngăne, o dată, scurt, la fiecare învîrtitură și despre revizia cărora nu întreabă nimeni, niciodată.

Am pornit de la datorii, și valul ne-a luat și ne-a dus la plăceri. Pînă la urmă, cu sau fără teorii turistice, e o chestie de perspectivă: familia de lîngă noi, de pe plajă, mamă, tată, doi copii și bunică știa să lase deoparte inhibițiile și să facă ce-i trecea prin cap: după ce toți reprezentanții ei majori au băut clasicul pahar mare, de plastic, de bere, au intrat cu toții în apă și au început să se stropească cu respectivele recipiente, golite, într-o veselie ce părea genuină și neprincipială...

Adina ROSETTI

A fi sau a nu fi mamă...

– istorii trăite şi auzite –

Testul are două liniuţe albastre, toate semnele vorbesc de la sine, doctorul confirmă cu un zîmbet şi undeva, sus, barza îţi face cu ochiul. Nu mai încape nici o îndoială: a sosit timpul să ai un copil. Fie că te inundă o mare şi fierbinte bucurie, fie că te cuprinde o disperare subită, fie că vestea era îndelung aşteptată şi dorită, fie că a picat ca un fulger, un singur lucru e mai presus de orice îndoială: viaţa ta a ajuns la o cotitură. Poţi să te bucuri împreună cu „autorul faptei", căutînd împreună nume drăgălaşe şi făcînd planuri roz-bombon sau albastre-azurii... sau poţi să te întrebi cu groază, singură şi oarecum pierdută într-un vîrtej care aşteaptă să te înghită, cu Cine şi cu Ce o să creşti acest copil şi încotro o va lua viaţa ta.

Clişeele şi poveştile cu happy-end *spun că „orice copil este o bucurie". Pînă la urmă, poveştile pot deveni reale, doar că realitatea devine poveste cînd vrea ea, şi nu vrea tot timpul, şi cere, de cele mai multe ori, sacrificii...*

Pregătiri pentru Marele Moment

La început, se aliniază toate frumos, cu burticile la înaintare. Fiecare îşi măsoară, cu discreţie dar şi cu o curiozitate nestăpînită, partenerele „de suferinţă", evaluîndu-le rotunjimile. Sala de gimnastică e mare, luminoasă, plină de poze cu bebeluşi şi diverse obiecte a căror destinaţie finală rămîne încă o necunoscută, dar care probabil se va lămuri după Marele Moment, moment ce pare încă îndepărtat şi oarecum improbabil.

Posesoarele de burtici se prezintă fiecare (numele şi datele esenţiale şi definitorii, cum ar fi: vîrsta sarcinii, data probabilă a naşterii, spitalul ales etc.), ceea ce aminteşte de şedinţele alcoolicilor anonimi, văzute prin filmele americane: „Mă numesc Ana-Maria şi am 26 de săptămîni".

Urmează apoi o serie de exerciţii (un soi de *aerobic light,* dacă pot să îl numesc aşa), care au, pe lîngă rolul ingrat de a menţine silueta – în măsura în care ea mai există – şi pe acela nobil de a ajuta în viitor la „marea încercare", de la capătul celor 9 luni.

După o oră de astfel de gimnastică, deloc obositoare, viitoarele mămici se întind pe salteluţe pentru momentul de relaxare. Ni se cere să închidem ochii şi să ne aşezăm într-o poziţie confortabilă. Vocea instructoarei capătă brusc inflexiuni joase şi cu vagi intenţii hipnotizatoare, anunţînd misterioasa apariţie a unei lumini albe şi blînde, apărută din neant pentru a ne învălui şi a ne induce – după cum era de aşteptat din partea unei astfel de lumini – o plăcută stare „de bine şi calm". În timp ce lumina îşi face nestingherită treaba, sîntem rugate, de către aceeaşi voce iniţiatică, să începem ritualul de vizualizare. Trebuie să ne imaginăm o frumoasă plajă pustie, valurile clipocind, briza mării şi alte elemente menite să amplifice starea de bine şi cald, indusă de lumina binevoitoare. Treaba nu e grea în sine, doar că pentru asta trebuie să îţi ştergi complet din minte imaginea litoralului românesc, altfel rişti ca vreo manea răutăcioasă, apărută din senin, să-ţi invadeze spaţiul de autorelaxare. După aceea, rămînînd în continuare pe plaja virtuală şi învăluită de lumina cea binefăcătoare, sîntem rugate să ne mîngîiem burticile pentru a „intra în contact cu fătul", căruia trebuie să îi vorbim, transmiţîndu-i astfel plăcutele stări dobîndite în timpul acestui exerciţiu. După ce această conexiune s-a realizat, vocea ne dă voie, în sfîrşit, să „mişcăm cîte un degeţel", pentru a reveni, încetul, cu încetul, la realitate. Lumina dispare brusc din cadru, la fel de misterios precum a intrat...

„La ce vă gîndiţi cînd vă învăluie lumina?", le întreb pe viitoarele mămici, la vestiar, după terminarea orei.

„La ce naiba să mă gîndesc?", vine răspunsul prompt din partea Cristinei (18 săptămîni). „Mă gîndesc la cît sînt de obosită după cele 9 ore de stat la birou şi ce de treabă mai am acasă!"

„Eu, una, profit de ocazie să mai trag un pui de somn!", recunoaşte, uşor ruşinată, Eliza (25 de săptămîni).

„Mie chiar îmi place, eu mă gîndesc la mare, pe care nu mai apuc să o văd anul asta.", spune Anca (37 de săptămîni).

Viaţa de gravidă nu pare atît de grea atunci cînd ai pe cineva lîngă tine, care să se supună necondiţionat tuturor hachiţelor şi poftelor specifice. Dintre tortúrile obligatorii aplicate bărbaţilor-viitori-tătici am reţinut doar cîteva: trimisul în miez de noapte după mici la grătar cu muştar, căutarea de pepene verde în timpul iernii („Al meu s-a dus tocmai pînă la Metro Ploieşti!", se confesează satisfăcută Cristina), alergatul prin supermarket-uri după un anumit fel de măsline verzi. Toate acestea sînt percepute ca dovezi de supremă iubire de către doamnele însărcinate, care nu se sfiesc să emită cele mai extravagante pretenţii şi capricioase dorinţe, parcă anume pentru a testa capacitatea de rezistenţă a partenerilor. Ei încep să presteze munci, considerate odinioară sub demnitatea lor masculină, cum ar fi: dusul gunoiului, mersul la piaţă sîmbătă dimineaţă, întinsul rufelor şi alte asemenea suplicii casnice, cărora doamnele nu le mai pot face faţă, din cauza dimensiunilor şi, bineînţeles, a indicaţiilor medicului.

Cu toate acestea, singurii care nu par a fi impresionaţi de „condiţia delicată" a gravidelor şi rezistă neclintiţi sînt şefii, patronii şi angajatorii, cărora concediul de doi ani pentru creşterea copilului li se pare o utopie: ei acceptă cu greu chiar şi cele 126 de zile legale ale concediului de maternitate. „Eu muncesc pînă în ultima lună!", îmi spune Eliza, manager într-o mare companie. „Ăştia nu vor să îmi dea concediu prenatal şi prefer să îmi iau concediul postnatal, de care o să am mai multă nevoie. E posibil să mă apuce naşterea la birou, dar nu am ce să fac, aşa e politica în companie!" Nu pare foarte stresată de această posibilitate, pentru că a avut o „sarcină uşoară" şi oricum are un întreg arsenal de soacre, mătuşi şi bunici, gata să intre în acţiune atunci cînd va sosi momentul.

Nici una dintre ele nu îşi doreşte de fapt să întrerupă serviciul, în mare parte din cauza banilor pe care i-ar pierde astfel. „Mai ales de cînd s-a propus legea aia minunată cu 3 milioane jumate pe lună, nu prea ai de ales. Nu înţeleg cine poate să crească un copil cu banii ăia!", continuă Eliza, care în prezent cîştigă cam de zece ori mai mult.

Milioane de noi accesorii şi produse speciale pentru bebeluşi au apărut şi, dacă deschizi una din zecile de reviste sau site-uri „de profil", ai senzaţia că toate sînt absolut indispensabile şi că nici un copil nu ar putea creşte fericit fără: loţiuni cu extract de aloe pentru după baie, cu extract de levănţică pentru înainte de masă, uleiuri relaxante cu muşeţel pentru noapte, biberoane cu design revoluţionar şi tetine din materiale inovatoare, cărucioare cu ABS şi multe alte asemenea cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii. Aşa că nu ai de ales decît să munceşti în continuare pentru a ţine pasul cu toate acestea, pentru a asigura fericirea absolută a copilului, pe care nu mai apuci să îl vezi decît seara tîrziu, dormind.

Cum e cînd barza vine prea repede...

Alinuţa mă priveşte cu ochi candizi şi în privirea ei se citeşte o urmă de inocenţă copilărească, şi în acelaşi timp un soi de resemnare blîndă. O privesc şi eu, neînţelegînd de unde îi vine seninătatea asta, aparent prostească... E la fel de mică şi de slăbuţă precum o ştiam dintotdeauna, un fel de femeie nedezvoltată într-un trup de copil. Dacă nu te-ai uita cu atenţie, n-ai observa că e însărcinată. Dacă nu ai cunoaşte-o, ai crede că fetiţa cu ochii mari şi castanii de lîngă ea e sora mai mică, nu fiica ei. Şi totuşi, îmi repet pentru a mă convinge, Alina e mamă şi urmează să fie din nou în cîteva luni.

Are numai 21 de ani, nu este măritată, a rupt orice fel de relaţii cu familia, nu a mai apucat să termine liceul şi trăieşte „în concubinaj" cu tatăl copiilor – pentru a rezuma în cîteva cuvinte seci şi dure situaţia şi drama ultimilor trei ani ai vieţii ei.

„Eram în clasa a doişpea..." îşi aminteşte Alinuţa mea agramat şi cu o oarecare nostalgie. „De cunoscut, ne-am cunoscut în curtea liceului, prin nişte prieteni comuni. De fapt, el era pe vrăjeală cu o colegă de-a mea de clasă." Vrăjeala s-a evaporat rapid şi s-a reînfiripat, de data aceasta cu Alinuţa. Nu era foarte greu – pentru un bărbat de 35 de ani – să sucească minţile unei puştoaice. „Îţi dai seama că eram superîndrăgostită!" mărturiseşte Alina, în limbajul fetelor de liceu, aproape fîstîcindu-se.

„Şi el?", întreb, neîncrezătoare. El era „marfă" în ochii ei, în primul rînd datorită vîrstei („îţi dai seama că toate colegele mureau de ciudă"), în al doilea rînd avea maşină (nu orice, mai precis un BMW, e drept că ceva mai vechi şi cumpărat la *second hand),* în al treilea rînd avea experienţă, ceea ce îl făcea să mînuiască fără mari probleme arta „coruperii tinerelor nevinovate". Avea şi un fel de ocupaţie dubioasă, ceea ce îi dădea şi o oarecare doză de mister. „Ceva cu telefoane mobile", îmi explică Alinuţa evaziv. Clasica poveste de amor între o fată naivă şi un semimafiot de cartier?

„La început mă simţeam ca o prinţesă", reia firul amintirilor, dar după aceea el a început să „o răcească" şi tocmai atunci ea a rămas însărcinată. Coincidenţă sau neglijenţă sau premeditare? Alina nu vrea să mărturisească. „Pur şi simplu s-a întîmplat! Şi mi-am dat seama prea tîrziu...".

Atunci a început drama... Reacţia lui a fost în primul rînd una de furie. „O vreme nici nu a mai vrut să mă vadă, zicea că de unde să ştie el că e copilul lui, m-a făcut tîrfă şi inconştientă, a zis să nu cumva să mă aştept la ceva din partea lui. Şi a dispărut!"

Multă vreme, Alinuţa a ascuns totul de frica părinţilor, dar pînă la urmă a trebuit să le spună adevărul, pentru că devenea prea evident. „Atunci ai mei m-au dat afară din casă!", şi ochii ei mari se umplu brusc de lacrimi. „Noi care te-am făcut şi te-am crescut, şi te ţinem la şcoală, ne faci familia de rîs şi de ruşine, ieşi afară din casa asta, de astăzi nu mai eşti copilul nostru" – cîteva fraze reprezentative ale scandalului domestic ce a avut loc. Alina a plecat, pur şi simplu, pe străzi, plîngînd, cu o valiză în mînă, în care apucase să-şi strîngă cîteva lucruri. Era atunci în luna a şasea şi, peste două luni, colegii ei aveau să dea bacalaureatul. Îmi vine să o întreb de ce nu a făcut „ceva", dar văzînd minunea cu ochi căprui care îmi zîmbeşte de lîngă ea, mi se face ruşine de acest gînd şi îmi reprim întrebarea.

„Şi ce ai făcut aşa, singură?", întreb totuşi, consternată. A stat o vreme la nişte prietene de liceu, apoi o mătuşă mai miloasă a luat-o la ea. Bani şi haine îi mai aducea soră-sa mai mare, pe furiş, fără să ştie părinţii. Ea continua să plîngă şi să-l caute pe el, viitorul tată, care o gonea „ca pe un cîine". La şcoală nu se mai putea duce, că nu voia să devină „batjocura liceului". În luna iulie a născut, din fericire uşor şi fără complicaţii, o fetiţă – Mara.

Brusc, faţa i se luminează, îşi ia în braţe fetiţa şi îi vorbeşte în şoaptă, de parcă pe lume ar fi numai ele două: „Şi atunci, tati s-a întors la noi... da, aşa a fost, tati a venit şi ne-a luat de la spital şi ne-a adus aici să aibă grijă de noi, pentru că tati ne iubeşte foarte mult!". Lovitură de teatru sau mai degrabă telenovelă? Alina mă lămureşte însă repede, schimbînd brusc tonul: „A făcut-o numai pentru copil, e topit după ea... pe mine mă suportă doar aşa, pentru că ştie că copilul are nevoie de o mamă. La început a vrut să-mi ia fetiţa şi să i-o dea maică-sii să i-o crească. Ea l-a convins să mă ia şi pe mine, că n-am nici o vină şi că e urît să mă lase aşa, pe străzi."

Mă uit mai bine în jur, pentru a-mi masca uimirea. Apartamentul e mic, prost împărţit şi cu un aer uşor sordid, dat de nişte draperii roşii vechi. Pe pereţi atîrnă nişte picturi kitschoase şi nişte vechi icoane, contrastînd cu sistemul audio superperformant, care tronează lîngă televizorul cu plasmă. Noroc cu jucăriile Marei, care mai salvează ceva din atmosferă...

Şi, cum a decurs viaţa ei de atunci? Alinuţa îmi povesteşte cu aceeaşi seninătate că el „o tolerează" în casă, îi dă bani să ia tot ce are nevoie pentru ea şi copil, dar „are libertatea lui". Adică? Adică iese cu prietenii lui în oraş, se duce „unde vrea muşchii lui", are prietene pe care le aduce în casă... „Dar să ştii că nu o neglijează pe Mara; duminică ieşim împreună cu toţii în parc, ca o familie fericită!", mă asigură Alinuţa satisfăcută.

Şi studiile? O să le reia cîndva, cînd o să aibă timp, după ce o să mai crească şi al doilea copil. Pe vremuri voia să dea la Limbi străine, îşi aminteşte fără mari nostalgii. Acum e foarte fericită că va avea un băieţel şi că el pare foarte încîntat de treaba asta...

Mai stăm ceva de vorbă, se face seară, Mara continuă să ne zîmbească şi mă pregătesc să plec. În hol, în timp ce îmi iau la revedere, uşa se deschide şi am plăcerea în sfîrşit să îl cunosc pe El: un individ bărbos, îmbătrînit înainte de vreme, îmbrăcat în imitaţii de haine de firmă, cu un aer şmecheresc, dar oarecum plictisit. Apoi observ că este însoţit de o tipă blondă, strident machiată şi niţel jenată de situaţie.

Aflînd scopul vizitei mele, el se enervează brusc şi o apostrofează brutal pe Alinuţa: „Ce dracu', eşti proastă de-a binelea? Ce-s fazele-astea, crezi că eşti vreo şmecheră să dai interviuri? Hai, treci şi fă ceva de mîncare, că ne e foame!".

Mă evaporez rapid către lift, cu gîndul de a pleca mai repede de acolo, dar Alinuţa mă ajunge din urmă, şoptindu-mi, cu zîmbetul ei candid: „Nu-l lua în seamă, să ştii că e băiat bun şi chiar ne iubeşte, în felul lui! Era numai un pic băut!".

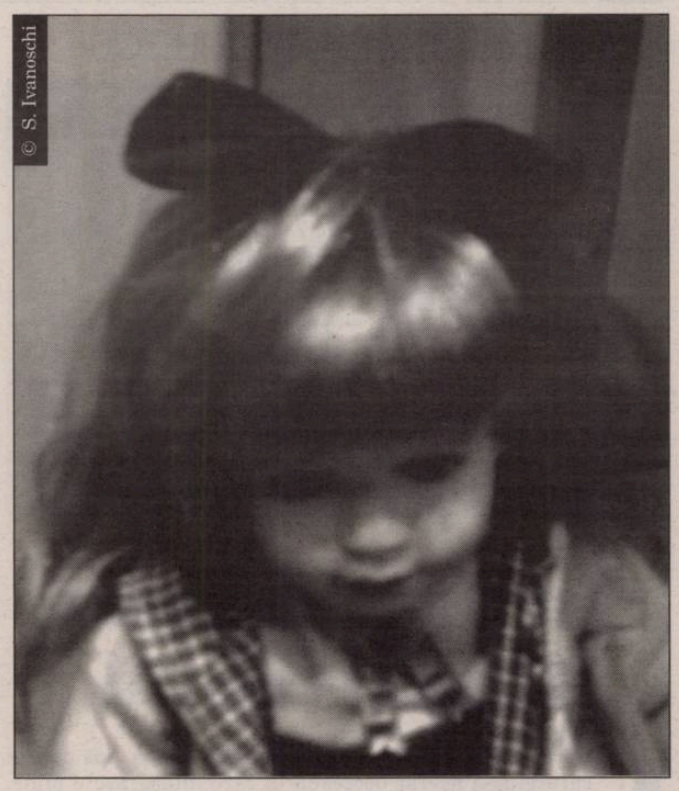

Facultatea de Ştiinţe Politice
din cadrul
Şcolii Naţionale de Studii Politice şi Administrative
oferă următoarele programe masterale în anul universitar 2005-2006:

Învăţământ de zi

Politici publice şi integrare europeană (1,5 ani)
Antropologie şi dezvoltare comunitară (1,5 ani)
Managementul organizaţiilor neguvernamentale (1,5 ani)
Ştiinţe politice (2 ani)
Gen şi politici europene (1,5 ani)
Construcţie politică şi management electoral (1,5 ani)
Studii balcanice (1,5 ani)
Teorie şi analiză politică (2 ani)
Management educaţional (1 an)
Politici publice şi dezvoltare locală (1,5 ani)

Învăţământ la distanţă

Politici publice şi integrare europeană (2 ani)
Construcţie politică şi management electoral (2 ani)

Înscrierile au loc în perioada ***12-16 septembrie 2005***

Probele de concurs se desfăşoară
între ***19 şi 23 septembrie 2005***

Relaţii suplimentare: **www.politice.ro**,
tel. **021/310.08.58**, **Str. Povernei 6-8, Bucureşti**

Radio & Afaceri MIX fm 100,6
Reteaua MIX FM
27 de statii radio în România

ROMÂNIA LA RAPORT

cu **Carol Sebastian**

**Un dialog în FM
în care întrebările
nu rămîn fără răspuns**

ORA 17:00 şi 20:00*

mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

** de luni pînă vineri de la 17:00 şi de la 20:00 la 21:00
sîmbătă şi duminică de la 17:00 la 18:00*

DACĂ TE GRĂBEŞTI, „PRIORITATEA ZERO" ESTE SCHIMBAREA CONTEXTULUI GRAŢIOS

● Pe plajă, la mare, afli lucruri inedite; de pildă, pe şezlongurile din Neptun, puţin spre Olimp, ai privilegiul, dacă te grăbeşti, să ştii care-i cel mai tare salon de cosmetică din ţară; conform unei sigure surse feminine locale, acela se găseşte la Urziceni şi are orice, de la atmosferă (arome, lumini, uleiuri) la profesionalism. Ba chiar poate concura saloanele din străinătate (asta dacă vrem să vorbim de integrare, globalizare; alte complexe...). (**I. P.**)

● Am înţeles de la premier şi de la preşedinte că „prioritatea zero" este „reconstrucţia ţării după inundaţii". Dar am impresia, urmărind mişcările politice, că prioritatea zero virgulă unu este „Tăriceanu sau Stolojan", prioritatea zero virgulă doi este „cum să-i scoatem pe conservatori de la guvernare", prioritatea zero virgulă trei este schimbarea preşedinţilor Camerei Deputaţilor şi Senatului, prioritatea zero virgulă patru este schimbarea din funcţii a pesediştilor locali ş.a.m.d. Mă rog, se poate să fi greşit eu la cifre, dar mai ştie cineva care este prioritatea numărul unu? (**M. V.**)

● Joia trecută am reuşit să mă cert cu mai mulţi amici şi să fiu de acord doar cu unul. Nu căldura a fost de vină, ci demisia lui Tăriceanu. Eu zic c-a făcut bine că nu şi-a mai dat-o, dar probabil c-am fost singurul – împreună cu amicul pomenit. Am mai multe argumente: 1) cînd un om politic nu-şi ţine cuvîntul dat, mă gîndesc că poate are dreptate; 2) a-ţi ţine cuvîntul dat în *orice* condiţii, indiferent de schimbarea contextului, nu e un semn de demnitate, ci de rigiditate; 3) a accepta să-ţi şifonezi imaginea pentru a duce la capăt un angajament este o dovadă de noblеţe; 4) a nu pleca urechea la cleveteala jurnaliştilor este un gest de inteligenţă; 5) a-i opune lui Băsescu o a doua forţă în stat echilibrează balanţa politică. Ultimul lucru de care are nevoie ţara asta e un Putin democrat la Cotroceni. Şi, oricum, nici prin cap nu-mi trecea să mă duc la anticipate: nu vreau să mai trăiesc într-o ţară în care să-mi sară inima din piept ori de cîte ori i se scoală preşedintelui! (**a. l. ş.**)

● În comuna Cernica, un camion încărcat cu 4 tone de nisip şi pietriş intră cu viteză într-o curbă periculoasă şi

Cu ochii-n 3,14

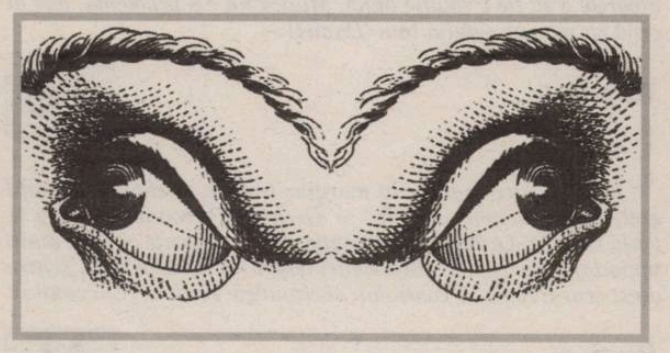

loveşte un microbuz ce transporta pasageri. La faţa locului vin, surprinzător de repede (din spusele celor prezenţi), poliţia şi Salvarea. După cîtva timp, îşi face apariţia, graţios, şi viceprimarul comunei şi – aici aberaţie de proporţii – cere ca şoferul microbuzului să fie anchetat pentru că nu avea aprobare de transport. Nu mi-a venit să cred! Să pedepsim nu şoferul camionului care circula prin comună cu viteză ilegală şi care a băgat în spital cîţiva oameni, ci pe amărîtul care conducea microbuzul! (**R. P.**)

LA DREPT VORBIND, CUCERIREA PORTOCALEI PERSONALE SPUNE MULTE DESPRE MĂRUNTUL MINUSCUL

● În privinţa anticipatelor, atitudinea mea a oscilat – şi ea – precum demisia lui Tăriceanu: mai întîi (eram în Italia) am zis că nu şi nu, nu sînt de acord & nu mă duc în ruptul capului; apoi – cînd am revenit în ţară şi i-am văzut pe alde Geoană & comp. (adică „o anumită parte a presei") făcînd propagandă populistă pe spinarea sinistraţilor (sau propagandă sinistră pe spinarea populaţiei) –, am zis că vreau anticipate & mă duc uite-aşa, de-al dracu'; iar după ce Tăriceanu *nu* şi-a mai dat demisia, stîrnind iarăşi valuri, mi-am zis: totul e bine cînd se termină cu bine. Deşi, la drept vorbind, nu prea ştiu ce m-a apucat să fiu atît de „brusc politic": sper să nu fie un semn de îmbătrînire prematură! În orice caz (acum, că nu mai e cazul), aş fi avut un argument „beton" pentru a ţine anticipatele peste cîteva luni: la anul – ca şi-n anii următori – va fi *la fel* (cu inundaţiile ş.cl.)! Dar nu mă-ntrebaţi pe ce mă bazez – în afară de logică şi de flerul personal... (**a. l. ş.**)

● Foarte nostimă – cum altfel? – bătălia imagocratică dintre preşedinte şi prim-ministru pentru cucerirea podului, nu chiar înalt, de la Mărăcineni. (**R. C.**)

● Înaintea meciului Stelei cu Villareal şi al tricolorilor cu Olanda, TVR ne-a mobilizat cu „scufundatul submarinului" şi cu „zdrobirea portocalei"; confruntarea din Cupa Davis cu tenismanii croaţi a fost anunţată ca fiind „un meci ce scoate oamenii în stradă"... În ciuda heirupismului teverist, şi steliştii, şi tricolorii, şi tenismanii luară bătaie rînd pe rînd. (**M. C.**)

● Nu înţeleg de ce mai toate televiziunile blurează imaginile criminalilor, hoţilor, drogaţilor (şi lista de dubioşi ar putea continua!), dar cînd este vorba de oameni decedaţi, aceştia (aceste tragedii care, pe mine personal, mă impresionează cumplit) sînt arătaţi fără nici un fel de restricţie de imagine, în întregime şi în coşciug. Aviz CNAului, în cazul în care nu are alte probleme mult mai importante! (**R. P.**)

● Trec de două ori pe zi pe lîngă o reclamă în limba engleză. Şi tot de două ori pe zi îmi aduc aminte de George Pruteanu. Asta deşi nu l-am mai văzut de vreun an şi mai aud rar de el. Ceea ce spune multe despre insistenţa cu care te poate irita un om. (**C. G.**)

● Abia ce se întrebă Sever Voinescu unde ne e măruntul, că primii la chioşc o gumă şi un pliculeţ de nes în loc de rest. „E criză de metal, domnu'!", se scuză vînzătoarea. (**M. C.**)

● Dintr-un minuscul articol semnat la patru mîini în *Evenimentul zilei* de jurnalistele Feri Predescu şi Oana Botezatu aflăm de validarea regizoarei Beatrice Rancea (fostă Bleonţ, se precizează de vreo două ori) la conducerea Teatrului Naţional din Constanţa. Întrebată (cum altfel?) de proiecte, Beatrice fostă Bleonţ răspunde: „Sîntem în tratative cu regizori importanţi din ţară şi din străinătate, Andrei Şerban, *Ion Coja* (s.m.) sau Silviu Purcărete". Din cîte ştiu eu, Ion Coja, deşi autor de piese de teatru, are mai mult de-a face cu Clujul tricolor al lui Funar decît cu Teatrul „Fantasio" din Constanţa. Rămîne de văzut cui i se dă mielul: lui Ion Coja, lui Ion Cojar sau Beatricei Rancea, fostă Bleonţ, desigur. (**S. S.**)

O VECHE CĂUTARE PREGĂTEŞTE LUMINI DE PRADĂ

● În nr. 300 (iulie-august 2005) al revistei *L'Histoire* e reprodusă o veche carte poştală de la începutul secolului trecut, înfăţişînd o execuţie prin dezmembrare. Este una din cele 12 ilustrate ale unei serii cu tema „supliciile chinezeşti" şi a fost expediată, la 9 iulie 1912, de un soldat francez din Tianjin, care a scris pe spatele ei aceste cuvinte: „Îmbrăţişeaz-o pe mama din partea mea". (**D. S.**)

● Aflu din ziare că oamenii de ştiinţă sînt în căutare de fonduri pentru a continua cercetările privind originile Pămîntului. Mai bine ar cerceta ce e de făcut ca să nu sfîrşim iradiaţi şi prăjiţi de Soare, măturaţi de pe planetă de vreun taifun rătăcit sau de o tornadă intercontinentală ori inundaţi ca pe vremea lui Noe. (**M. C.**)

● În singurul abator rămas în Chicago, oraş cîndva celebru pentru asemenea utilităţi, se pregăteşte carne *cuşer* şi *halal*. Proprietarul său, Franco Chiapetti, crede că acesta este semnul păcii mondiale: „creştini, musulmani şi evrei muncesc umăr la umăr, manevrînd cuţite şi nimeni nu e înjunghiat". (**M. B.**)

● Cea mai mişcătoare/emuvantă „coadă" pe care am văzut-o în viaţa mea post-decembristă de bucureştean a fost aceea de duminica trecută, pe Calea Victoriei, la intrarea în Muzeul Naţional de Artă – zeci şi zeci de oameni liniştiţi, politicoşi, dornici să vadă capodoperele franceze din expoziţia „Lumini şi umbre". Trăiască şi minorităţile pe cît de tăcute, pe atît de plăcute! (**R. C.**)

● 20.000 de pescăruşi au invadat oraşul Gloucester, de pe coasta de vest a Angliei; s-au instalat pe acoperişurile caselor, se hrănesc copios din lăzile de gunoi, sînt răi şi-ai dracului în perioada de împerechere, atacă bătrîni, cîini... Specialiştii vor să-i combată aducînd şi crescînd în oraş păsări de pradă. Sau ungîndu-le ouăle cu parafină. Am ajuns şi aici: la antiterorismul ornitologic. Căci fiecare pasăre pe limba noastră piere. (**R. C.**)

Marius CHIVU

Cum mi-am petrecut şcoala de vară

Cursurile de limba română, cultură şi civilizaţie din acest an, organizate de Institutul Cultural Român între 9-31 iulie la Baia Mare, au fost prima mea Şcoală de vară. Am acceptat să ţin prelegerile de literatură oarecum din curiozitate. M-am întrebat şi eu de ce ar plăti studenţii străini să facă şcoală tocmai în România, imediat după ce au terminat-o pe-a lor, în loc să plece în vacanţă în cine ştie ce loc mai civilizat sau mai exotic. Motivele sînt variate şi, deseori, complementare. Fotini şi Katerina urmează cursuri de Balkan Studies în Grecia şi trebuie să înveţe două limbi din zonă. Tatăl Ameriei are afaceri în Bucureşti, dar ea visează să fie educatoare la o grădiniţă cu copii români, bulgari şi macedoneni undeva în nordul Greciei. Markus, bibliotecar în Helsinki, sau nemţoaica Lydia simt pentru România, pur şi simplu, o imensă curiozitate. Eva şi Octavio vin din Insulele Canare în Maramureş pentru că româna seamănă cu spaniola şi cu franceza. Pentru Giorgio, româna este un dialect italian. Elitza ştie pe dinafară versurile unei manele despre necaz şi „Vino lîngă mine" de la Activ, hit total anul trecut în Bulgaria. Aproape toată lumea ştie „Dragostea din tei". Tatăl lui Zoltan e pe jumătate român, dar motivul lui e că face Stomatologia la Oradea. Şi aceştia sînt doar o mică parte din cei peste patruzeci veniţi din optsprezece ţări, fără a mai socoti ubicuul contingent de coreeni de la care am aflat cum cîinele poate lătra şi aşa: *mong-mong*. (Măgarul e universal, în toate limbile rage la fel.)

Le place România. Pentru că e „foarte verde" şi oamenii sînt calzi, pentru că berea şi ţigările sînt incredibil de ieftine, pentru că o minunată fustă roşie cu flori albe costă numai 7 euro, pentru că e ciudat ca tocmai aici să găseşti o ţară „atît de latină" cu o limbă muzicală „aproape erotică", pentru că le place să lucreze ceramică şi abia aşteaptă să le ducă taţilor palinca primită de la ţăranii la care au fost cazaţi într-un week-end... Nu se omoară însă cu mîncarea, micii le plac dar în faţa ardeilor umpluţi sau a farfuriei cu ciorbă de burtă se dau cu toţii vegetarieni. Nici şaorma nu le place, am avut grijă însă să le spun că e o specialitate turcească.

Şi le-am vorbit despre literatura română postbelică. Au rîs de n-au mai putut cînd le-am citit „Silvester Andrei salvează abatajul", i-am lăsat visători la ideea fîntînii săpate în casă a lui Julien Ospitalierul şi i-am întristat iremediabil cu „Poema chiuvetei", absolut toţi compătimind profund cu nefericita chiuvetă ce a trebuit să se consoleze cu o biată mușama (cuvînt care însă le-a plăcut nespus, la fel ca gagică). La sfîrşit, se simţeau cu toţii nişte găuri din perdele care nu vor fi niciodată fericite în dragoste. A trebuit să-i scot apoi la o bere pentru a mai dilua efectul *catharsis*-ului. Bibliotecarul Markus a fost fascinat de ideea *Bibliografiei generale,* dar, cînd am discutat pe texte, M.H. Simionescu i s-a părut mai „greu" decît Kafka (de altfel, pentru Markus a trebuit să „performez" „La vie en rose", poemul lui Dorin Tudoran, pentru a-l ajuta să înţeleagă că acela nu e un cîntec, ci e vorba de tortură şi reeducare). În schimb, Elitza a remarcat prima autoreferenţialitatea şi autoironia, fiind de părere că scriitorul tîrgovişte an este un tip vanitos. Am fost mîndru de eforturile lor de a înţelege mostrele de literatură română contemporană cu care, fie vorba între noi, pînă şi la seminarele de anul IV de la Literele bucureştene m-am chinuit serios.

Alţi doi „dilematici" au mai ţinut prelegeri la această Şcoală de vară: Adrian Cioroianu le-a povestit cîte ceva din istoria României, iar Andrei Gorzo le-a vorbit despre film şi filme (asta după ce au vizionat *Marfa şi banii*, *Occident*, *Filantropica*, *Niki Ardelean* şi *Furia)*. Astfel că, la unul dintre ultimele cursuri de limbă, Gabriela Stoica a avut ideea de a-i pune pe cei de la nivelul mediu să compună un horoscop de vară pentru cititorii *Dilemei vechi*. Pe care vi l-am adus degrabă. Cu nostalgia zilelor şi nopţilor în care diferenţele dintre noi păreau, totuşi, nişte vorbe inventate...

colţul scurt

Let there be techno!

● Fanii techno au un week-end halucinant: vineri seara la Arenele Romane din Bucureşti concert cu Paul van Dyk (în deschidere: Rhadoo, Gubanu, Vania şi Internullo); tot vineri, dar la Captain Mondy's Club din Jupiter, party cu Azzido da Bass, iar sîmbătă cu DJ Quicksilver; şi tot sîmbătă, dar la Kristal Summer Club din Mamaia, va performa însăşi Sonique.

● *AdBreak5* – proiecţia reclamelor premiate la Cannes Lions, joi, 28 iulie, pe terasa La Motoare din Bucureşti şi *Noaptea devoratorilor de publicitate,* la Teatrul de Vară din Mamaia, vineri, 29 iulie, începînd cu ora 21.

● Prima întîlnire din seria de seminarii *Rendez-vous cultural,* organizate de Muzeul Naţional de Artă al României în cadrul expoziţiei *Lumini şi umbre,* se intitulează *Pictura secolului al XVII-lea* şi va avea loc vineri, 29 iulie, orele 17,00. Pentru copii, în cadrul programului pentru familii cu tema *O călătorie imaginară în Franţa secolelor XVII-XVIII*, se organizează o vizită activă tematică în expoziţie şi un atelier de creaţie sâmbătă, 30 iulie, şi duminică, 31 iulie, de la ora 11,00. Participările se fac numai pe bază de programare la telefon 314.81.19.

● Doamnelor şi domnilor, Cinemateca Eforie vă prezintă, printre altele: *Procesul* (1962), regia Orson Welles, cu Anthony Perkins, Jeanne Moreau şi Romy Schneider; *Rocco şi fraţii săi* (1960), regia Lucchino Visconti, cu Alain Delon, Renato Salvatori, Annie Girardot ş.a.; şi *Rashomon* (1950), regia Akira Kurosawa, cu Toshiro Mifune şi Machiko Kyo. Fără alte comentarii. **(M. C.)**

Săgetător

Este o bună perioadă cu privire la familiă. Luna trece prin Săgetător, care ar putea fi propice pentru relaţii cu colegi. (Richard)

Capricorn

^^O să ai probleme cu soacra ta. Trebuie să aranjezi cu bani. Floarele o să fie o soluţie bună. Munca nu e o problema, dar ai grija cu macina şefului tău. (Daniel)

Vărsător

Lucruri care ai lăsat la margine trebuie să rezolvi. Situaţii grei, dar un orizont nou o să se deschide. Persoane noi intru în viaţa voastră. Le daţi multă atenţie pentru că poate că sunt mulţi importanţi pentru voi. Economici voştri nu e foarte bine, pentru acest sens trebuie să controlaţi cheltuialele voastre. (Chrysoula)

Peşti

Este o perioadă plină de bucurie, chiar dacă e greu să-l credeţi tot timpul. Nu va fi nevoie să începeţi nici un nou lucru. Citiţi cîteva rînduri despre carte pe care v-a plăcut sau faceţi o plimbare. (Markus)

Berbec

Veţi întîlni pe străin care vă dă o informaţie importantă. Aveţi grijă să folosiţi instrucţiuni sale, altfel riscaţi să primiţi o surpriză neplăcută şi să pierdeţi un prieten bun. (Pietro)

Taur

O să aveţi un problem de sănătate. Nu încercaţi să întreprindeţi prea mult, deoarece vă va aduce încă mai stres şi sănătatea voastră va suferi chiar mai mult. (Jane)

Geamăni

. Nu aţi realizat visul voastre acesta ani. Începeţi să luaţi consideraţi consecinţa acţiunei. Săptămîna viitoară poţi să faceţi mai mare progres spre ţel primar. (Kay)

Rac

Perioada voastră nu o să fie frumoasă. Evitaţi exagerarele sau gîndiri egoiste şi vedeţi deschis lume şi ce puteţi să luaţi pentru ei. Exist multe alternative. Voi alegeţi acesta că înaintaţi tîrziu dar stabil. (Olga)

Leu

Dragostea de viaţă este aproape. Sănătatea dumneavostră poate să vină din echilibriu. Să deschideţi ochii cînd sînteţi pe strada. Finanţele sînt mai bine ca de obicei. Este vara dumneavostră. (Susanna)

Fecioară

În domeniul serviciului veţi lăsa de dorit. Găsiţi echilibru şi satisfacţii despre lucruri mici. N-ar fi exclus că vă faceţi noi prieteni prin limbajul corpului. Sînteţi plini de energie. Aveţi grijă să n-o pierde. (Markus)

Bilanţa

Partenerul de viaţă are nevoie de ajutorul vostru. Aveţi grijă cu sfaturile voastre. Afacerile financiare voastre au un sprijin, cheltuiţi banii cu atenţie pentru că timpuri grele sunt în faţă. (Richard)

Skorpion

Nu aveţi încredere în noutate, dar nu aveţi de ce. Tot va fi bine cănd aveţi încredere în dumneavoastră şi în oamenii. Referitor la dragosta tot este minunat. (Susanna)

mergi pe mîna mea

Povestea tîrfelor mele triste

Patriarhul se pregăteşte să moară şi se însoţeşte de un text, mai lung decît o nuvelă, mai concentrat decît un roman (dar un concentrat a tot ceea ce, la nivelul anumitor teme româneşti şi al unui imaginar inconfundabil, se numeşte, de mai bine de patruzeci de ani, „scriitura márqueziană"), construcţie cristalină, de puritatea bine temperată a unei piese de Bach (de altminteri, referinţele muzicale sînt mai explicite în istoria aceasta decît cele literare: personajul-patriarh nonagenar este un cronicar muzical): *Memoria de mis putas tristes*, de Gabriel García Márquez, ar putea fi una din cele mai interesante lecturi ale verii ce vi se aşterne dinainte, fie că o puteţi face în versiunea originală, fie că apelaţi la cea românească (traducere, prefaţă şi note de Tudora Şandru Mehedinţi, Editura RAO), cu titlul inexplicabil infidel, *Povestea tîrfelor mele triste*. Traducerile occidentale ale cărţii, cîte am putut verifica, păstrează „memoria" ambiguă, originală, a titlului.

Ca întotdeauna la Márquez, adevărata intrigă a cărţii este dată de tensiunea între două forţe nu doar de sensuri contrare, ci şi de „ritmuri" fundamental diferite: povestire la persoana întîi a unui bătrîn ziarist, singuratic, excentric, uitat de toţi la un capăt de lume (unde, mesianic, ajunge uneori un vapor, cum vor fi ghicit deja, sper, obişnuiţii „lumii-Macondo") şi, mai ales, neiubit şi urît, care îşi simte decrepitudinea, amuşină suflul pestilenţial al morţii, *Memoria tristelor mele tîrfe* (îngăduiţi-mi această licenţă a titlului, din fidelitate faţă de original) confruntă alunecarea lentă, mlăştinoasă, spre moarte, cu energiile unei iubiri nebănuite, neaşteptate, fericite. Între fraza de deschidere, adevărat algoritm stilistic márquezian al istorisirii („În anul în care am împlinit nouăzeci de ani, am vrut să îmi dăruiesc o noapte de dragoste nebună cu o adolescentă fecioară"), şi apoteoza strălucitoare a celei concluzive („Aveam, în sfîrşit, parte de viaţă reală, cu inima la adăpost şi condamnat să mor de dragoste adevărată în agonia fericită a oricărei zile după ce aveam să împlinesc o sută de ani") se întinde continentul poveştii de iubire a bătrînului pentru o fecioară adusă lui, special, la bordel, femeie-copil mereu adormită, căreia îi veghează somnul, îi decorează camera şi visele (pentru că îi citeşte şi constată, fericit, că diferitele lecturi îi schimbă fetei ritmul somnului), alături de spatele întors al căreia el îşi trăieşte singurătatea decrepită. Cu ritmuri diferite, murirea şi iubirea sînt, amîndouă, experienţele unei singurătăţi absolute.

Nu cred că „povestea e flască", precum s-a grăbit să o judece unul dintre criticii noştri cei mai avizaţi, ci caracterul sumar al naraţiunii este destinat, pe de o parte, a rezona cu tema singurătate-moarte-final, pe de altă parte, a îngădui rezonanţa acută a nivelului alegoric. *Memoria...* este o fabulă, şi una înfricoşătoare. „Cîntec de lebădă" sau autopastişă (ironică faţă de cititorii însetaţi de nou), cartea reia acorduri tematice din *Veacul de singurătate, Toamna patriarhului, Dragostea în vremea holerei, Despre dragoste şi alţi demoni, Cronica unei morţi anunţate* etc. Cei dedaţi din vremi apuse cu intensitatea incantatorie a prozei lui Márquez, cu eroii lui tragici şi iubirile noncomunicabile, se vor bucura să le regăsească aici; cei pentru care scriitura lui este încă un continent străin pot să îşi înceapă de aici călătoria iniţiatică.

Ioana BOT

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul II, nr. 81 ● 5-11 august 2005 ● 24 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Respectul autorităţii“
pagina **3**

Mircea Dinescu
despre
„tătarul“ Băsescu
pagina **3**

Simona Sora
despre
Jurnal II
de Mircea Cărtărescu
pagina **15**

© Farute

Cum reacţionăm în situaţii de criză

„Calamitatea este oglinda perfectă în care ne vedem cu adevărat și ne cunoaștem pe noi înșine.“
Sir WILLIAM D'AVENANT

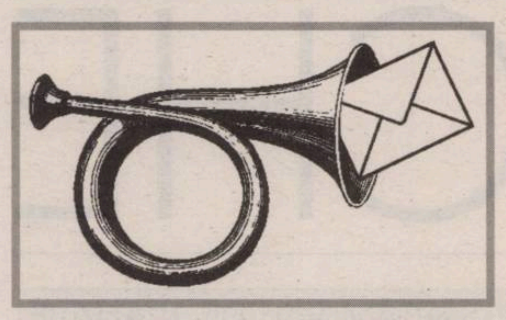

Nr. 78: *„De ce-am plecat, de ce-aş mai fi rămas?“*

De pe malul Tanganikăi

Nu ştiu dacă sînt primul sau singurul, dar probabil printre puţinii care citesc *Dilema veche* pe malul lacului Tanganika. Tema de numărul trecut este incitantă şi nu m-am putut abţine să nu scriu, chiar dacă nu am veleităţi literare. O singură dată m-am apucat să scriu un roman despre o furnică ce făcea înconjurul globului pămîntesc. Aveam vreo 14 ani. Scriam din imaginaţie şi din ce mai ştiam de prin cărţile de geografie. După încă 14 ani, în momentul în care am găsit pe net un job în Congo, am hotărît că n-are rost doar să visez în spatele unui birou pînă ies la pensie şi, după o lună, aterizam în mijlocul Africii, cu un job în cadrul misiunii ONU. Treptat, problemele din ţară au început să mi se pară din ce în ce mai îndepărtate, fără să vreau să compar totul cu ce găsesc aici în Congo unde situaţia este mult mai dramatică. Dacă înainte tot ce ştiam despre Africa era de pe Animal Planet (în general vedeam un leu alergînd după o căprioară), acum realizez că aici sînt şi oameni care trăiesc în cu totul altă lume decît cea pe care o cunoaştem sau cu care sîntem obişnuiţi. Probleme lor sînt cu totul diferite, aspiraţiile la fel, cultura este extraordinară. Nu ştiu cum o să gîndesc la întoarcerea în ţară, dar probabil o să fiu un alt om. De ce am plecat? Hellen Keller o spune cel mai bine: „Siguranţa este mai degrabă o superstiţie. Nu există cu adevărat în natură... Viaţa este ori o aventură îndrăzneaţă, ori nimic interesant“.

Mugur IONIŢĂ
Kalemie, R.D. Congo

Din Haga, cu acte în regulă

● Am aici două amice – „ilegale“ amîndouă, românce nici una. Cînd ieşim la cafea, tot timpul le sună telefoanele. „Pilar, una amica di Ecuador“, – îmi explică ele – sau „Rafa, una amica di Marokko“. Vorbim olandeză (dar cînd se bucură de ceva, o dau pe spaniolă).

Pilar ştie ce fac Gina, Yolanda şi tot lanţul lor de spanioloaice, de luni pînă duminică. Cînd una dintre ele s-a mutat cu iubitul ei, toată „reţeaua“ s-a mobilizat cu cadouaşe, avertismente, urări, încurajări. A mai venit o Dolores, repede s-o cunoaştem, să ne întîlnim cu ea. Eu mă uit şi mă minunez.

Detestata telenovelă televizată are, într-o realitate care mă implică şi pe mine, un gust deloc rău, dimpotrivă. Transferată în realitatea mea, telenovela lor are accente kafkiene.

● Sînt într-unul din cele mai renumite magazine olandeze din Haga – Bijenkorf – mă aplec să închei sandala fetiţei mele, deasupra mea aud o voce care-mi picură-n ureche miere: „Vreau ceva mai de ocazie...“. Ridic ochii, îngenuncheată cum sînt şi spun: „Bună ziua, sînteţi române?“ unor doamne îmbrăcate cu bun-gust, trecute de prima tinereţe. Se uită la mine chiorîş şi-şi fac vînt una alteia: „Mmmdaaa“, şi-mi întorc spatele.

● În Delft doi tineri, un el şi o ea, se consultă într-un magazin de jucării ce-ar fi potrivit pentru nepoţelul lor, probabil; limba lor mă teleportează *acasă;* vreau să le spun ceva, dar, înainte de asta, îmi strig fetiţa pe nume şi o chem pe românește, cei doi se precipită, şuşotesc, eu, nefiind la prima experienţă, *am rîs, n-am zis nimica*, chiar era de rîs, le-a sunat telefonul şi s-au înghesuit într-un raft să vorbească în şoaptă.

● Eu, într-o zi de tîrg, în cartierul unde locuiesc. Pun regulat un ban în pălăria bărbatului care, de cîteva luni, cîntă la acordeon aşezat pe o bancă. Azi, cînd trec pe lîngă el, cîntă cu voce tare, pentru mine, un refren dintr-un cîntec minunat de petrecere; *punct ochit, punct lovit,* am timp să gîndesc, în timp ce mă apropii, zîmbind, să măresc suma regulamentară.

„Eşti româncă, bre?“, mă întreabă, cu un accent inconfundabil. Mă fac că nu înţeleg. Zîmbesc ca o doamnă proastă, dar cred că aşa zîmbesc doamnele, chiar şi cele proaste, cîteodată.

Mira FETICU-KOM
jurnalist

P.S. Celor interesaţi, le recomand cartea Silviei şi a lui Constantin Lomaca, *Emigrarea – foaie de parcurs,* Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2004.

Ne îndreptăm în direcţia bună...

Sînt un emigrant. Sînt ca un peşte care a învăţat să se tîrască pe aripioare pînă în balta vecină. Odată ajuns acolo, schimbat, nu mai seamăn cu peştii din balta de unde am plecat şi nici cu cei din cea în care am ajuns. Sînt un animal nou. Sînt un emigrant.

Ca un bun peşte, nu am fost conştient de apa bălţii culturii mele originare, pînă ce nu am fost scos din ea. Nu eram conştient de milioanele de semnale din vorbire şi metalimbaj pe care le decodificăm automat şi cu precizie şi care stăteau la baza comunicării mele cu alţi peşti din balta mea românească.

Ăsta a fost primul lucru care s-a întîmplat odată „ieşit afară“ – o realizare bruscă a cît de mult din identitatea mea depindea de feed-backul permanent al acestor mii de *shared assumptions*. După puţină vreme petrecută în balta străină, aveam sentimentul chinuitor că oricît de bine ne-am exprima, eu nu voi înţelege cu precizie ce vrea să spună un interlocutor oarecare, şi reciproc.

Procesul de adaptare la noi registre de comunicare şi reguli sociale nu se termină niciodată. Totuşi, odată depăşită o primă fază de cîţiva ani, am ajuns la o stare cît de cît funcţională în noua societate (cred eu). A trebuit să „mă nasc a doua oară“, să redefinesc cine sînt şi ce înseamnă să fiu român. Am dobîndit o, uneori, îndoielnică, alteori, dureroasă cunoaştere de sine. A trebuit de asemenea să mă obişnuiesc cu gîndul că sînt schimbat şi, în mod fatal, nu voi mai fi niciodată, niciunde, acasă.

Comparat cu un „om obişnuit“, un emigrant este silit să trăiască mult mai mult „prin cap“ decît „prin inimă sau stomac“. De asemenea, silit să abandoneze în mare parte limba maternă, pierde alte întregi dimensiuni de viaţă, de „trăire“ (pentru că trăim în limbă, aşa cum trăim în spaţiu). Apoi gusturile şi mirosurile familiare sînt greu de găsit, dacă nu imposibil. Rezultatul e deprivarea senzorială, realitatea pierde din substanţă, viaţa devine searbădă în comparaţie cu „paradisul pierdut al uterului culturii originare“.

Am un copil în mine care visează la sarmale, ciorbă, piftie, mititei, salată de vinete, mirosul de bucătărie românească într-un apartament de bloc (ultima scenă din *Marfa şi banii* m-a şocat cu acest miros), un spriţ de Fetească albă de Jidvei într-o seară lungă şi răcoroasă, Marea Neagră, telemea de oaie, roşii adevărate, cireşe, vişine, sîmburi de nucă, seminţe de dovleac. Îmi e dor de mizeria românească, de colcăiala fără spirit din pieţe şi de pe străzi. Îmi e dor de manele şi ţigani. De praful şi zăpuşeala din Bucureşti.

Nemaifiind bruiat de zgomote locale (cine e Gigi Becali?), văd cu alţi ochi şi România politică şi economică. Mare parte din „scandalurile“ politice româneşti sînt furtuni într-un pahar cu apă. Ne îndreptăm în direcţia bună şi chiar cu viteză adecvată. Viaţa economică evoluează şi trage după ea viaţa politică. O nouă clasă mijlocie urbană şi activă începe să creeze centrul de greutate care va domina viaţa politică de acum încolo.

Dilemă: mă întorc sau nu?

Adrian HOROTAN
Adrian.Horotan@Diageo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

„Sufletul trebuie ocrotit“...

Stimată redacţie,

De la un timp se subînţelege că a vorbi despre inundaţii înseamnă un mesaj populist. Nu e bună decît dreapta şi buna detaşare. Fără simpatii, fără lacrimi, că nu dau bine.

Despre răpirea jurnaliştilor s-a discutat o lună de zile. Despre amărăciunea a trei sferturi din ţara asta, nu e „corect“ să manipulăm. Nu e la modă să empatizezi, nu pică bine nici să „cazi“ în iubire, nu trebuie forţat sufleţelul. Trebuie ocrotit şi răsfăţat.

Pentru astfel de amendamente scuza n-o au decît adolescenţii. Ei se hrănesc doar înlăuntrul propriei lumi incomplete, cum spunea dnul Patapievici. A crede că numai lor li se poate întîmpla, că numai cei care pleacă cu porcul în braţe din calea apelor sînt vinovaţi, e o formă gravă de autism.

E uman să ne detaşăm de toate, să gîndim raţional, sec şi la rece. Că... pînă la urmă, asta e viaţa.

Spunea cineva că, pentru a se debloca resortul interior care să ne aşeze pe unii în faţa altora la dialog, la comunicare, trebuie să se întîmple o catastrofă. Era de la *Academia Caţavencu*.

Mă indignează VIP-urile noastre care strîng fonduri pentru Asia de Sud-Est, care fac afirmaţii gratuite de tipul Angelina Jolie: „Vom adopta un copil din Asia...“, de parcă n-avem şi noi amărîţii noştri. Dar, pică bine.

Părem insensibili, invulnerabili şi imbatabili în faţa morţii (şi-a celorlalte necazuri), dacă ascundem sub „preş“ orice discurs populist.

Recunosc că am plîns şi m-am întrebat dacă aş putea să mă urc într-un copac, de frica apei. Acum zic că nu.

Diferenţa dintre un ţăran, care-şi ia porcul în braţe, şi un orăşean, care ar fugi cu calculatorul, e minoră în faţa tuturor dezastrelor.

Nu e o ruşine să ne revoltăm că s-a furat, că s-a greşit premeditat, aşa cum n-ar trebui să ne ruşinăm pe ascuns de slăbiciunile noastre. Mă simt neputincioasă şi chiar mi-e dor de puţin uman în discursurile celorlalţi. În astfel de cazuri dnul Cosaşu şi-ar recunoaşte, încă o dată, ironia inoperantă.

Aud, din ce în ce mai des, afirmaţia: „Nu vreau să mă încarc negativ“. De parcă s-ar putea trăi şi altfel decît printre oameni însoţiţi de toate necazurile lor. De parcă viaţa fericită e hărăzită unora, mai aleşi.

A empatiza e aproape imposibil. Sînt experienţe în faţa cărora cuvintele, ca şi muzica, sînt insuficiente. Dar a simpatiza, a avea mizericordie înseamnă un pas. Mic, foarte mic, dar suficient ca să ne „salveze“ umanitatea din noi.

Îmi asum doza de patetism şi am o mare dilemă în ceea ce priveşte părerea circumspectă a lui Nietzsche. Mi-aş dori să am soluţii, îmi plac cei solidari şi curajoşi. Aş paria că, dacă s-ar face un sondaj de opinie, armata ar ieşi pe primul loc în preferinţele românilor.

Cu stimă,

Livia DIMULESCU

N. red.: Nu ar fi imposibil să vi se replice – nu de către noi! – că sînteţi incorect informată cînd scrieţi de „amărăciunea a trei sferturi din ţară...“ De unde trei sferturi? Dacă a fost inundată 1% (cu o marjă de eroare între 2-3%...)

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Sport & sportivi**
- **Sitcom-uri & telenovele**
- **Eleganţa**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTER:
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
PUBLICITATE:
Iulian TRAŞĂ
Tel.: 0788.214.846
e-mail: iuliantrasa@imagoo.ro
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon/fax: 317.23.90
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată de *Dilema veche srl.*
Asociaţi: Mircea Dinescu (60%)
şi membrii redacţiei (40%)

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.200 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

● la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;

● trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO06RNCB5010000360390001/ROL, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, titular Dilema veche srl, CUI 16047158, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 84 lei (840.000 lei) pentru 1 an, 44 lei (440.000 lei) pentru 6 luni, 22 lei (220.000 lei) pentru 3 luni.

Relaţii la tel./fax: 317.23.94.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Respectul autorității

Inundațiile au provocat în lumea românească un sentiment de vinovăție difuză: e vinovat Guvernul pentru că n-a luat măsuri din timp și n-a reacționat prompt, e vinovată presa pentru că a dramatizat excesiv lucrurile și a creat panică, e vinovat prim-ministrul pentru că a umblat prin noroaie prea bine îmbrăcat și s-a burzuluit la sinistrați, sînt vinovați sinistrații pentru că vor soluții luxoase peste noapte, stau cam mult prin cîrciumi și nu vor să se strămute, e vinovat președintele pentru că, în loc să bîntuie din prima zi prin ploaie, a stat liniștit la Cotroceni, e vinovată administrația locală, leneșă și coruptă, e vinovată Opoziția pentru ce n-a făcut sau a făcut prost, pe vremea cînd era la guvernare, e vinovat Dumnezeu însuși, care nu obosește să ne persecute. Se mai invocă și „natura“ nemiloasă, ghinionul (poporului român și al noii Puteri), poluarea globală și războiul din Irak. Mai toată lumea cade însă de acord că, indiferent cine ar fi vinovat, „criza“ a fost – și este – prost gestionată. Care va să zică – pană administrativă. De la cel mai înalt nivel, ni se spune, totuși, că nu atît administrația e problema, ci opacitatea populară la intervențiile ei, și, în general, lipsa de respect pentru instituții și pentru cei care le reprezintă. Multe se puteau evita, dacă oamenii ar fi fost mai ascultători, dacă n-ar fi ignorat indicațiile „forurilor“ competente. Prin urmare, trebuie reconstruit respectul cetățenilor pentru autoritatea publică. Dar cum?

Mai întîi, se pune întrebarea dacă „respectul“ față de autorități e un comportament necesar în orice condiții. Nu poți trata cu un respect *subînțeles* decît instituții a căror autoritate e *subînțeleasă*. Asta se întîmplă numai în țările cu tradiție democratică stabilă, în care legitimitatea, onestitatea și eficiența administrației sînt, în genere, garantate. Dacă nu acesta e cazul, atunci respectul trebuie fie *impus* prin decret (sub amenințarea pedepsei), ceea ce înseamnă dictatură, fie *dobîndit* prin reforme structurale, ceea ce ar trebui să fie preocuparea dominantă a perioadelor de tranziție. Cu alte cuvinte, ca să obții – în asemenea perioade – respectul, trebuie, mai întîi, să obții încrederea. Pe de altă parte, trebuie avut grijă să nu confundăm *autoritatea* cu simpla *administrație*. Administrația nu are, într-o țară normală, statut de „putere“. Ea este strict „serviciu public“ și ca atare nu e respectabilă decît în măsura în care e funcțională. În fond, nu „respecți“ căile ferate, notariatele, poșta și jandarmeria. Te aștepți doar să-și facă treaba și, dacă și-o fac, le acorzi creditul și aprecierea ta. Respectul e altceva: e pentru profesorii care te-au făcut om, pentru părinți, pentru legi și cutume, pentru valori. Virtutea esențială a unei bune administrații nu e prestigiul vid, uniforma pompoasă, „gradul“, ci promptitudinea și *continuitatea:* nu se admite o funcționalitate intermitentă. Vară sau iarnă, potop sau secetă, sărbătoare sau zi obișnuită, administrația trebuie să meargă. Dar și autoritatea propriu-zisă, cea a Puterii, este, în orice democrație, *delegată,* adică aleasă prin voință națională și *responsabilă* față de instanța care deleagă. Respectul i se poate acorda, dar i se poate și retrage. A vorbi despre respect „în sine“ e a introduce în perimetrul Puterii un periculos element de inviolabilitate. Nu toți președinții sînt respectabili fiindcă sînt președinți, nu toți miniștrii sînt respectabili fiindcă sînt miniștri. Nu poți fi obedient și încrezător cu o „autoritate“ care îți fură conservele... Pe scurt, pentru a fi respectabil, trebuie, mai întîi, să fii respectabil!

E drept, după aproape o jumătate de secol de autoritate arbitrară, e foarte greu să reinstitui normalitatea. În 1923, la nici șase ani de la instaurarea dictaturii proletare sovietice, Lenin avea deja mari probleme: „Lucrurile – spunea el – merg foarte prost cu aparatul nostru de stat, ca să nu spun execrabil...“. Se gîndea chiar la soluții neortodoxe, dacă nu de-a dreptul disperate: de pildă, „să trimitem cîteva persoane pregătite și conștiincioase în Germania sau în Anglia, pentru a strînge documentația și a studia problema. Am spus Anglia, pentru cazul în care ar fi imposibilă călătoria în America sau în Canada“. Încă o dovadă că modelul secret al comunismului a fost, dintotdeauna, capitalismul.

cu dilema la croitor

Fostul ministru de Externe Adrian Severin afirmă într-un editorial că președintele României știe să manipuleze frustrările și suferințele poporului fiindcă ar fi „etnic tătar“. Ce părere aveți?

Probabil că Adrian Severin se teleportează din cînd în cînd în costumul de ciobănaș mioritic cu care l-a întîmpinat în anii studenției, la nu mai știu ce Congres al Partidului, pe secretarul general Nicolae Ceaușescu.

De-aici și observația sa ce corespunde punctului de vedere al dacilor de pe Columna lui Traian, prin care orice românaș șmecher e preschimbat în alogen.

Mai ciudat e că europeanul Adrian Severin se dă în stambă pe scena operetei naționaliste dîmbovițene, ocupată deja de trombonistul Corneliu Vadim Tudor care, în decurs de trei luni, i-a dezbrăcat pe pacienții evadați din stabilimentul Partidului România Mare de ițarii cu tricolor, deconspirîndu-le originea evreiască, țigănească sau bozgorească.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Croșetînd la imagine

Guvernul și premierul au pierdut enorm la capitolul imagine. Aceasta a fost concluzia mai tuturor comentatorilor după povestea demisiei anunțate și nedate. Altminteri, ce *a făcut* Guvernul nu e tocmai rău, au observat mulți analiști. O altă demisie – anunțată și dată, cea a ministrului Culturii Mona Muscă – a fost privită tot ca o pierdere de imagine. Un sondaj CURS publicat cu doar cîteva zile înainte arăta că este vorba despre ministrul cel mai cunoscut și mai popular. Drept pentru care, după ce întorseseră pe toate fețele inconsecvența premierului, ziarele și televiziunile au comentat și au disecat pînă la saț efectele pe care le va avea asupra Alianței consecvența doamnei Muscă. S-a vorbit enorm, timp de o săptămînă, mai ales despre *imaginea* Guvernului și a Alianței. Aproape deloc despre cît de bine sau prost este condusă țara, despre cît de coerente sînt *politicile publice* ale executivului, despre cît de eficient s-a dovedit în respectarea calendarului aderării la UE („prioritatea noastră națională“, nu?).

Pentru a recupera deficitul de imagine, șeful executivului s-a pus pe treabă, apelînd la mijloacele deja banalizate: vizite televizate în zonele afectate de inundații, cu cîteva sărituri populiste peste cal (a înnoptat la un localnic, a mîncat „din același blid“ cu sătenii etc.). Înainte de inundații, premierul părea mai degrabă indiferent față de ieșirile sale la rampă și dădea senzația unei discreții eficiente: era pe cale să-și construiască portretul unui om sobru și rezervat, care vorbește puțin, ocupat fiind *să facă*. „Rolul“ i se potrivea, cu ieșirile sale antipatice cu tot, cum a fost atunci cînd s-a „rățoit“ la sinistrați, preferînd să spună, fie și brutal, ce gîndește, decît să promită marea cu sarea și să verse lacrimi de crocodil. De la o vreme, aparițiile sale la televizor s-au înmulțit și a început să se lucreze la „umanizarea“ sa: acum cîteva zile, la un telejurnal, era filmat inspectînd podul de la Mărăcineni și evocînd începuturile carierei sale ca șef de șantier. (Mai lipsea sloganul „al nostru, dintre noi, pentru noi“.) Nu ține, a pornit pe un drum înfundat. Numai Ion Iliescu și Traian Băsescu se simt ca peștele în apă cînd fac „băi de popor“. Premierul Tăriceanu e cam stîngaci în asemenea împrejurări, așa încît ori se perfecționează, ori își pune consilierii să-i construiască alte „strategii“, conforme profilului său.

Există însă o preocupare obsesivă pentru imagine. Politicianul român, ca și vedeta română, e copleșit de grija imaginii publice și crede că „secretul“ acesteia e ca la croșetat: unul pe față, unul pe dos, unul pe față... Dacă „ieși în fața presei“ întocmai și la timp, aproape că nu mai e nevoie să faci nimic, important e „să se vadă“ că faci. Ai rămas cu „onoarea nereperată“? Ți-o „reperează“ rapid consilierul de imagine trimițîndu-te pe ogor, cu cîțiva reporteri și cameramani alături. Ai ieșit prost în ultimul sondaj? Fă o conferință de presă și laudă-te. Așa au făcut, cu o grabă ridicolă, cîțiva dintre miniștrii care au ieșit prost în sondajul CURS, crezînd că vor deveni brusc populari. Au pierdut vremea: o conferință de presă picată peste noapte nu schimbă absolut nimic din percepția publicului, care se formează în timp. Exemplul la îndemînă este chiar Mona Muscă: popularitatea sa de astăzi este în cea mai mare măsură rodul anilor de opoziție, cînd combătea convingător guvernul Năstase și și-a construit profilul de politician care spune lucrurilor pe nume și își ține cuvîntul; marele public nu prea știe ce a făcut ca ministru, nu e interesat cîtuși de puțin de reforma sistemului de subvenționare a culturii. Nu e nevoie să apelăm la piramida lui Maslow pentru a ne da seama că cea mai mare parte a electoratului are alte griji și alte nevoi. Dacă Mona Muscă n-ar fi fost cunoscută și apreciată *dinainte,* oricîte minuni ar fi săvîrșit în domeniul culturii, n-ar fi ajuns cel mai popular ministru. Apoi, există funcții și atribuții ministeriale care, prin definiție, nu pot „produce“ notorietate și popularitate. Ministrul pentru relația cu Parlamentul, de pildă, nu prea are ce comunica publicului, n-are de ce vizita zone sinistrate, nu distribuie ajutoare și fonduri SAPARD: natura postului său presupune o eficiență discretă. Așa încît graba unor comentatori și politicieni de a critica, de-a valma, „imaginea proastă“ a unor miniștri care funcționează doar ca interfață între instituții, departe de ochii publicului, este doar o dovadă a lipsei de criterii în analiza eficienței administrative.

Mai nou, despre remaniere se vorbește tot ca despre „un exercițiu de imagine“, iar disputele între PNL și PD sînt interpretate tot în cheia luptei pentru vizibilitate. Să presupunem că schimbarea unor miniștri, vizitele „ghidate“ prin țară cu cohorte de reporteri alături, băutul țuicii cu poporul în fața camerelor TV și interviurile în reviste colorate cu nevestele demnitarilor vor face să crească popularitatea premierului și a miniștrilor. O să scrie în Raportul de țară despre asta?

ținerea de minte

„Ni s-a spus că sînteți un bun orator. Se pare că sînteți un excelent povestitor. Ați compus un basm cu foametea, crezînd că ne veți înfricoșa. Ei bine, nu ține! Nu ar fi mai bine să părăsiți postul de secretar regional și Comitetul Central al Partidului Comunist din Ucraina pentru ca să lucrați la Uniunea Scriitorilor? O să puteți scrie acolo basme pentru imbecili...“

(I.V. Stalin, în 1932, răspunzîndu-i lui R. Terehov, care-l informase despre seceta cumplită din regiunea Harkov, Ucraina)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Agenda doamnei Muscă

Ar trebui să ne obişnuim mai mult să ţinem cont de agenda politicienilor cînd le judecăm prestaţiile şi să facem diferenţele în funcţie de aceasta. Vîlva iscată de demisia Monei Muscă ar putea fi un bun prilej.

Chiar pentru cei care nu urmăresc cu atenţie viaţa politică, exerciţiul este facil. Excelentele site-uri ale Camerei Deputaţilor (www.cdep.ro) şi Senatului (www.senat.ro) pun la dispoziţie informaţii complete despre fiecare parlamentar, inclusiv intervenţiile, interpelările şi lista proiectelor legislative depuse (mai puţin cum votează, pentru că nu este ţinută numărătoarea). Lista iniţiativelor Monei Muscă este impresionantă nu atît prin număr, cît prin temele abordate. A depus un prim proiect de lege privind accesul la informaţii publice. S-a zbătut pentru această idee şi a presat Guvernul Năstase, astfel încît, pentru că tema dădea bine la Europa, Vasile Dîncu a produs şi el un proiect similar. Din negocierile care au urmat a rezultat ceea ce este acum legea privind liberul acces la informaţiile de interes public. O lege pentru care *Dilema* a făcut un număr special în urmă cu cîţiva ani, nu are rost să insist asupra ei.

Cînd Guvernul PSD a hotărît să îşi subordoneze agenţia Rompres şi să facă din jurnaliştii de acolo funcţionari publici, Mona Muscă a făcut scandal şi a depus un proiect legislativ de reorganizare prin care subordona agenţia Parlamentului. Rompres este acum în subordinea Parlamentului. Cum a avut mereu relaţii bune cu ONG-urile proeminente, i-a venit o idee: ce ar fi să luăm exemplul Ungariei, unde fiecare cetăţean poate să îşi redirecţioneze un mic procent din impozit către o asociaţie neguvernamentală. A lansat o serie de dezbateri, a scris un proiect de lege şi a mers cu el la ministrul de Finanţe, Mihai Tănăsescu. Acesta tocmai lucra la Codul Fiscal şi i-a venit ideea să pună un articol acolo, mai convenabil decît cu o lege specială. Anul acesta, ONG-urile (de la „Salvaţi Copiii" la „Salvaţi Delta") şi-au făcut reclamă pentru a atrage bani direct de la cetăţeni prin legea „lu' 1%", şi puţină lume mai ştie de unde a plecat totul. A făcut atîta caz că România nu are un sistem de apărare pentru femeile bătute de bărbaţi (sau invers) că a obligat majoritatea parlamentară să adopte o lege şi să creeze o agenţie guvernamentală de protecţie a familiei.

A se remarca faptul că toate acestea au fost realizate de un parlamentar de opoziţie într-o ţară în care parlamentarii funcţionează la ordine: votează ce vine de la Guvern (şi *doar* ce vine de la Guvern), dacă sînt în majoritate, şi votează contra a ce vine de la Guvern, dacă sînt de la opoziţie (sau de la PUR). Asta pentru că Mona Muscă ştie să acţioneze ca picătura chinezească, este un politician remarcabil care pleacă de la o idee şi aduce sprijinul public necesar promovării sale. Dă telefoane, discută cu organizaţiile neguvernamentale în funcţie de temă, fie că este vorba despre libertatea presei, transparenţă sau violenţa în familie (iar oengiştii, acei oameni foarte circumspecţi de obicei, ţin la Mona Muscă), dă interviuri, face manifestaţii, se agită plăcut şi îşi domină de sus adversarii la dezbateri. Pentru că agenda sa este impecabilă, adversarii sînt de obicei în poziţia ingrată de a apăra poziţii stupide. Năstase şi-a dat seama că subordonarea Rompres devine prea costisitoare politic pentru că Muscă se agita prin presă. Tănăsescu s-a gîndit că ar fi bine să scape de ea şi i-a acceptat ideea. Cu Dîncu a colaborat să scoată legea accesului la informaţii, a aşteptat cîteva luni şi a făcut un întreg tărăboi că legea nu îi este aplicată, de a trebuit ministrul Dîncu să facă afişe şi spoturi TV de popularizare a legii, doar să scape de gura ei.

Alte teme pentru care s-a bătut: prevenirea cruzimii faţă de animale, drepturile persoanelor cu handicap, abrogarea legii ceauşiste a presei (după care jurnaliştii au obligaţia să urmeze doctrina PCR; nu se aplică, dar este în vigoare), legea lustraţiei şi, mai ales, recalcularea pensiilor (cea mai reuşită politică a Guvernului Tăriceanu, pe care nu ştie deloc să o „vîndă" oamenilor).

Dacă tragem linie, agenda doamnei Muscă înseamnă transparenţă, libertatea presei şi o societate responsabilă faţă de cei slabi. La care adăugăm o imensă dibăcie în comunicare şi un populism de bun-gust care vorbeşte mereu de interesul public, ceea ce îi scoate din minţi pe adversarii din alte partide şi

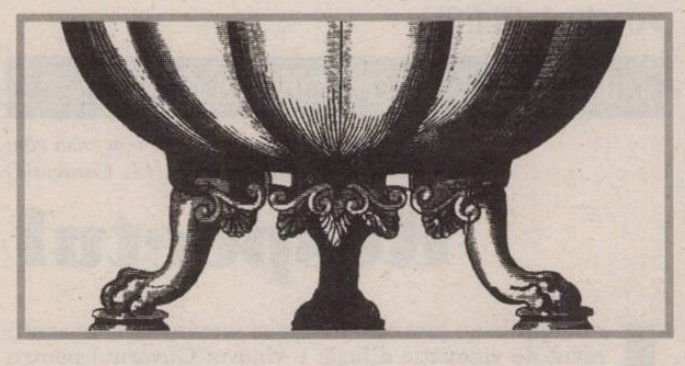

din propriul partid, neobişnuiţi nici cu acest fel de limbaj şi nici cu acest fel de agendă.

Alegătorul curios mai poate găsi pe site-ul Camerei declaraţiile de avere şi de interese ale Monei Muscă, de unde reiese că după 14 ani de politică nu are afaceri şi are proprietăţi modeste, foste naţionalizate, recuperate de soţ. Cît despre interese, are acţiuni de şase milioane lei vechi şi este membră de onoare în Asociaţia „Timişoara" şi în Liga pentru Sănătate Mintală. Pînă acum, presa nu ne-a dat motive să ne îndoim de aceste declaraţii.

Politicienii nu sînt toţi egal de corupţi, nici egal de ticăloşi, deşi presa îţi poate crea această impresie. Agenda doamnei Muscă este cel mai bun exemplu.

presa despre...

Unde sînt reformiştii?

„Există liberali doritori să cureţe terenul de o parte din molozul rezultat din prăbuşirea comunismului, pentru a lăsa în urma lor o moştenire reformistă. Exemplul cel mai bun de astfel de liberal este Gheorghe Flutur, urmat de Mona Muscă (deşi ea nu a reuşit decît puţine dintre schimbările de-atît timp necesare la Ministerul Culturii).

Există o altă categorie de liberali, poate mult mai numeroşi, care se mulţumesc să se afle la putere. Ei acceptă structurile PSD şi colaborează cu ele. De aceea, nu doresc cu înflăcărare reformarea Ministerului Justiţiei şi chiar nu se dau în lături de la a-şi uni forţele cu PSD-ul, pentru a bloca iniţiativele Monicăi Macovei. Ei *preferă* un lider slab şi împăciuitorist ca Tăriceanu, unuia care se bucură de mai mult respect în ţară, ca Stolojan.

PNL este astăzi asediat de tensiunile apărute între cei care doresc să se desfete cu avantajele asigurate de aflarea la guvernare şi cei a căror viziune pentru România diferă de cea a PSD. Stoica şi Stolojan s-au întors în arena politică, punînd accentul pe nevoia de a relansa un bloc reformist. Dacă Tăriceanu se va agăţa de putere, în condiţiile actualei artimetici parlamentare, va exista, de facto, un guvern de unitate naţională, care va acţiona în ritmul dorit de Năstase şi de Văcăroiu.

În pofida inundaţiilor, a creşterii preţurilor şi a nesiguranţei în privinţa intrării în UE în 2007, forţa reformatorilor adevăraţi este mai mare acum, decît atunci cînd Guvernul CDR a dat de belea, în 1998. La Cotroceni se găseşte un preşedinte agil, popular şi hotărît, în general, să facă reformă. Oamenii au devenit mai înţelepţi. Dar, dacă ploaia încetează şi balonul reformist se ridică spre un cer albastru şi fără nori, s-ar putea ca pe acel balon să nu stea scris «liberal». Comportamentul neconvingător al lui Tăriceanu în aceste luni ploioase ar putea însemna, pentru partidul său, intrarea într-o eclipsă mai pronunţată decît cele din trecut. Cît de mare va fi căderea s-ar putea foarte bine să depindă de măsura în care PNL-ul, sau cea mai mare parte a acestui partid, va reuşi să evite transformarea într-o marionetă totală a PSD." (Tom Gallagher, *Averea)*

Petre IANCU

politica de departe

Şi dă-i, şi luptă

Cine a crezut că hidra totalitară îşi va da duhul într-un răstimp previzibil s-a înşelat. Victoria din decembrie 2004 începe să semene tot mai mult cu înfrîngerea din 2000. Episodul deturnării politice a inundaţiilor şi vodevilul anticipatelor ratate, sub pretextul hilar al viiturii, au pus capac nădejdilor de schimbare autentică a României înaintea împlinirii miticelor 4 decenii biblice. 40 de ani de drum în pustie le fuseseră necesari robilor spre a se scutura de lanţurile din sufletele mînjite de sclavie, spre a binemerita electiunea şi Ţara Făgăduinţei. Ce-i de făcut? Păi, dă-i şi luptă... ce altceva...

Episodul biblic e cu atît mai memorabil, cu cît oferă paralele semnificative la jenanta repliere pe poziţii perdante a actualului arc guvernamental. În cea de-a patra carte a Sfintelor Scripturi se relatează că iscoadele trimise de Moise spre a cerceta Ţara Făgăduinţei revin din misiune cu sacul plin de fructe minunate din ţinutul în care curge laptele şi mierea, dar şi cu inima saturată de laşitate şi răutate. 10 din cei 12 principi ai Israelului, expediaţi în legendara misiune de spionaj, susţin apoi imposibilitatea cuceririi Ţării Sfinte, în ciuda tuturor făgăduinţelor divine. „E prea puternică pentru noi, are prea multe cetăţi întărite şi prea mulţi giganţi", afirmaseră înalţii demnitari, ignorînd vinovat uriaşul ajutor divin ai cărui martori oculari fuseseră în prealabil, spre a manipula fin, dar eficient, poporul pe care-l reprezentau şi a-l determina să dea uitării o aventură pasămite prea de tot riscantă. Doar doi dintre ei, între care Isus fiul lui Nun şi Caleb fiul lui Iefune îndrăznesc să-i contrazică pe manipulatorii de serviciu, explicînd de ce insistă să considere întreprinderea fezabilă, cu ajutorul lui Dumnezeu şi a loialităţii faţă de El. Doar ei aveau să fie învredniciţi să ajungă în Ţara Sfîntă.

Traducînd în româneşte acest episod, găsim că Ţara Făgăduinţei se numeşte mai nou UE. De la Bruxelles, unde a avut loc întîlnirea cu „gigantul" Olli Rehn şi eurobirocraţii cu simpatii socialiste care-l înconjoară, un Tăriceanu hotărît să se ţină cu dinţii de putere s-a întors în patrie cu coada între picioare, speriind electoratul Alianţei D.A. cu o voltă strînsă, care riscă să răstoarne barca democraţiei româneşti.

Anticipatele – deşi în mod vădit necesare pentru ca România să se cureţe de mîlul totalitar şi lanţurile sugrumîndu-i reformarea autentică – au fost urgent vîrîte la naftalină, în speranţa că vor vedea zile mai bune şi promotori mai curajoşi. Şi dă-i şi luptă, ne propune Tăriceanu la a patra sau a cincea răzgîndire.

Nu e un secret cine s-a frecat pe mîini împreună cu marii prieteni liberali ai PSD, în urma acestei manevre de pomină. Nimic nu poate afecta mai rău credibilitatea preşedintelui Băsescu şi a premierului său, precum şi şansele lor de a accede cît de cît curaţi la puterea reală în România, decît această decizie.

E inutil de speculat ce s-a întîmplat la Bruxelles şi ce s-a petrecut în cadrul alianţei D.A. În lipsa unor informaţii fiabile, se poate recurge la experienţa ultimilor 15 ani, spre a se deduce că, o dată în plus, a funcţionat reţeaua cripto-comunistă atît în ţară, cît şi în străinătate. Cum a lucrat ea în ultimii 15 ani (mimînd cu succes reforma şi acasă, şi în străinătate) am aflat recent din paginile influentului ziar conservator german *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. „Abia acum, cînd s-au ivit premisele unei schimbări româneşti autentice, o Europă profund obosită de extindere constată că a fost ani de zile dusă de nas" – scria, la 20 iulie, Karl-Peter Schwarz în ziarul din Frankfurt.

Cum a fost dusă de nas o Europă (mult prea comodă şi socialist-birocratică spre a nu fi iritată de nevoia adaptării la parteneri noi, în special anticomunişti) nu e greu de ghicit. Regimul ceauşist a întreţinut agenţi de influenţă în Vest, în special în presă, spre a azvîrli cît mai consistent praf în ochii apusului, în timp ce acasă îşi înfometa poporul. Această practică s-a menţinut şi sub tandemul Iliescu-Năstase. Edificator e episodul urmăririi Emmei Nicholson şi a europarlamentarului Arie Oostlander de către agenţii secreţi români, în timp ce SRI considera că pericolul mortal prezentat de diverşii Hayssami şi prieteni ai terorismului arab aciuiaţi la Bucureşti ar fi un mizilic. Mai devreme sau mai tîrziu va fi înlăturat de la putere nu numai Tăriceanu, ci va fi redus la insignifianţă şi PNL, incapabil să se mîntuie de dihonia internă. Alianţa D.A. nu va putea rezista în actuala ei formulă. Nu alta ar putea fi soarta lui Traian Băsescu, un preşedinte pe care nici aderarea în 2007 la UE nu-l va putea salva pe termen lung de furia populară, aşa cum dezintegrarea CDR n-a scutit de pulverizare carierele politice ale unui Ciorbea sau Constantinescu.

***Petre Iancu** este jurnalist la Deutsche Welle, Bonn.*

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

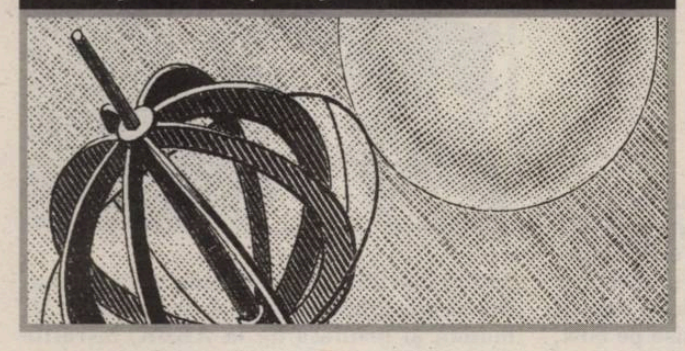

Optimism moderat

Oamenii bine informaţi susţin că anunţul istoric al Armatei Republicane Irlandeze (IRA), conform căruia urmează să procedeze la o adevărată dezarmare, a fost amînat ca să nu se suprapună cu ştirile despre campania violentă a terorismului Jihad pe teritoriul Marii Britanii. Se poate imagina cum stau teroriştii la coadă pe la şefii jurnalelor de actualităţi ca să poată obţine o poziţie cît mai favorabilă în lumina reflectoarelor. Unii anunţă că vor duce războiul lor sfînt pînă la capăt, ceilalţi, că l-au terminat şi că sînt dispuşi să depună armele. Se pare că tocmai declanşarea la Londra a terorismului islamic a determinat IRA să se retragă din competiţia ucigaşă.

De data aceasta declaraţia a fost clară, aparent nu lăsa loc nici unei ambiguităţi: începînd cu ora 16 a zilei de 28 iulie, tuturor unităţilor IRA li s-a dat ordin să depună armele, iar „voluntarii" au fost chemaţi să participe la viaţa politică şi să contribuie la desfăşurarea procesului democratic prin mijloace paşnice. „IRA crede că există şi modalităţi alternative pentru a-şi atinge scopul înlăturării conducerii britanice în Irlanda de Nord." IRA va continua să existe mai curînd ca o asociaţie a veteranilor, decît ca o forţă de luptă activă.

Acest anunţ de bun-simţ vine după 90 de ani de conflict şi după două armistiţii temporare (1994, 1997), 3.600 de morţi violente de la începutul anilor '70, tratative de pace marcate de conflicte şi declaraţii nesincere. Sinn Fein, aripa politică a Armatei, a fost mereu bănuită că face un joc dublu: în timp ce participa la negocieri, aproba tacit derivele violente ale aripii militare. De data aceasta, mecanismul de verificare a dezarmării de către o comisie internaţională prezidată de un general canadian va fi controlat şi de doi clerici, unul catolic, celălalt protestant, şi se speră că acum dispozitivele cu explozibil Semtex şi armele vor fi într-adevăr colectate. Guvernul britanic a promis că la toamnă va propune o legislaţie permiţînd refugiaţilor IRA din străinătate să se întoarcă în ţară fără a se teme de sancţiuni.

E greu de spus de ce acum şi de ce nu mai devreme s-a decis încetarea unei lupte care nu era pierdută, dar nici nu putea fi cîştigată. Unul dintre argumente pare a fi pierderea suportului popular, deşi la alegerile din 5 mai Sinn Fein a avut mai multe voturi decît rivalii săi, partidul catolicilor moderaţi. Mai multe, dar nu destule pentru a se simţi sigur de viitor. Şi au existat totuşi evenimente mai puţin importante ale vieţii publice care au demolat ceva din prestigiul „marii organizaţii revoluţionare". Pe 20 decembrie 2004, s-a produs cel mai mare jaf de lichidităţi din istoria criminală a Europei: 38 de milioane de euro au ajuns în mîinile IRA. Apoi au fost surorile McCartney, irlandeze catolice. Fratele lor a fost ucis într-o ceartă de local. A existat un martor, dar el n-a depus mărturie împotriva criminalilor, a refuzat să vină la tribunal, intimidat de membrii Armatei Republicane. Aceştia s-au întîlnit cu surorile în doliu şi s-au oferit să-i lichideze ei pe criminali, fără intervenţia justiţiei. Cele cinci femei au refuzat, dovedind că între ceea ce IRA consideră a fi înfăptuirea dreptăţii şi ceea ce aşteaptă oamenii ca pedeapsă e o diferenţă. Faptul divers a căpătat o semnificaţie politică în Statele Unite, cînd la sărbătoarea zilei Sfîntului Patrick de la Casa Albă au fost invitate surorile McCartney şi nu Gerry Adams, liderul Sinn Fein, oaspete tradiţional.

Anunţul de pace a fost întîmpinat cu optimism moderat. IRA nu a abandonat visul unei Irlande unite şi e puţin probabil ca procesul democratic să ducă la împlinirea acestui ideal. Însă dacă puterea politică s-ar împărţi în mod echitabil între protestanţi şi catolici, în aşa fel încît nimeni să nu se simtă persecutat şi să dispară prezumţia privilegiilor, s-ar putea instala ceea ce politologul irlandez Adrian Guelke numeşte „o pace rece". În absenţa ei, „Adevărata IRA", o disidenţă momentan tăcută, ar deveni vizibilă şi vizibilitatea ei înseamnă violenţă. Nu se ştie de ce, adevărul e mai întotdeauna legat de violenţă.

globul cubic

Furtişaguri

De cînd s-a constatat că lupta de clasă nu poate duce la victoria proletariatului pe plan mondial, poziţia dominantă a exploatatorilor e minată prin furtişaguri. Acţiunea începe cu fleacuri, prin luarea unor timbre, pixuri, carneţele şi folosirea lor în alte scopuri decît activitatea companiei. În Europa, întreprinderile pierd cam 1% din cifra lor de afaceri din cauza furturilor, scrie Florence Schmidt în *L'Hebdo* din Lausanne.

În Statele Unite, costul acestor prevaricaţiuni a fost estimat de cercetătorul american Jerald Greenberg la 400 de miliarde de dolari pe an. De la obiecte derizorii pînă la un ordinator portabil, angajaţii fură ca să compenseze. François face deplasări regulate în Orientul Mijlociu şi îşi organizează într-o singură zi întîlnirile de afaceri, Direcţiei îi spune că a avut nevoie de trei zile, iar în timpul astfel cîştigat leneveşte la plajă. „Călătoresc adeseori în week-end şi niciodată nu primesc zilele libere compensaţie. Aşa că nu fac decît să recuperez zilele furate de patron." Analist într-o companie multinaţională, Sarah împărtăşeşte acelaşi sentiment. Ea a subtilizat un stereo portabil cînd a părăsit societatea. „La cîte ore suplimentare am făcut pentru ei, îmi datorau această mică primă."

Relaţiile cu angajatorul au început să semene cu cele din cadrul cuplului, observă ziarista: fiecare se străduieşte ca celălalt să nu-i rămînă dator. „Injustiţia, stresul, provocat de un mediu agresiv, impresia că nu ţi se recunoaşte valoarea muncii sînt factorii frustranţi pentru angajat" – explică Franziska Tschan, profesor de psihologia muncii la universitatea din Neuchâtel. La fel se întîmplă şi cînd angajatul simte că nu este respectat. Într-un experiment conceput de Jerald Greenberg, li s-a promis angajaţilor o retribuţie şi li s-a dat, de fapt, mai puţin; aproape jumătate din ei (48%), cînd li s-a dat posibilitatea, au furat: nu doar suma promisă, ci ceea ce au crezut că li se cuvine. Un leac pentru corectarea acestei situaţii ar putea fi transparenţa. Într-o companie, salariaţilor li s-a redus retribuţia cu 15% şi li s-a explicat că măsura este necesară pentru a evita reducerile de personal. Într-o altă societate, s-a luat aceeaşi măsură şi nu s-a dat nici o explicaţie. În următoarele trei luni, indicele furtişagurilor s-a dublat, în timp ce acolo unde conducerea a stat de vorbă cu salariaţii nu s-a furat mai mult decît altădată. Dar de furat, tot s-a furat.

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Feţele crizei

S.B. este profesor de filozofie la una dintre marile universităţi americane. Pentru el, 2004 a fost un an foarte bun. A cîştigat mai mulţi bani ca niciodată în trecut, familia lui a rămas aceeaşi, sănătoasă, iubitoare şi bine aşezată, prietenii sînt, cu toţii, alături de el, a publicat o carte despre Henry Sidgwick, cunoscutul filozof victorian, care a avut un succes răsunător (S.B. nu este neapărat vanitos, dar reacţiile academice la cartea sa l-au umplut de acel sentiment alb şi tare ca o respiraţie de aer de munte), şi-a îndeplinit proiectele mai mari sau mai mărunte, pe care le-a început, a contribuit mai mult decît în oricare alt an al existenţei sale la diverse acţiuni caritabile şi civice, la alegerile parţiale pentru Senat a cîştigat candidatul pe care l-a votat şi el.

S.B. însă se simte tentat să spună că are şi el parte de suferinţe, că fericirea sa nu poate fi completă cînd vede cît suferă lumea în jurul său, cînd vede că la Casa Albă tronează republicanii, cînd vede ce se întîmplă în Irak, cînd află despre grozăvia acelui tsunami, cînd citeşte despre ravagiile pe care le face SIDA în Africa sau vede documentare despre sutele de mii de oameni care trăiesc la marginea subzistenţei, la marginea acelei Capitale din acea ţară de la marginea lumii. Totuşi, ar fi nesincer dacă ar spune că toate aceste suferinţe ale altora îi umbresc bucuriile unui an reuşit. Crede, chiar, că ar fi ceva în neregulă cu propriul simţ moral dacă, doborît de ştirile atîtor crize, nu ar mai fi capabil să vadă că viaţa lui a fost bună în 2004, după cum ar fi ceva în neregulă cu propriul simţ moral dacă ştirile îngrozitoare, pe care le află despre lumea dezlănţuită, nu l-ar afecta în nici un fel. S.B. ştie că distanţa dintre binele său şi binele celor care o duc rău poate, la limită, să devină conflict: binele lui *vs* binele lor. În general, nu poate să creadă că în lumea aceasta există o ordine morală edificată de un Dumnezeu. Pentru că s-a ocupat de Sidgwick, îşi aminteşte cum analiza acesta raţiunea practică. Există, credea filozoful britanic, trei metode prin care oamenii raţionează practic sau, cu alte cuvinte, decid ce trebuie să facă: *egoismul raţional,* care îi obligă să facă exclusiv ceea ce ei cred că e bine pentru ei; *bunul-simţ* sau *moralitatea intuitivă,* care îi obligă să se supună regulilor şi preceptelor morale care domină timpul vieţii lor; *benevolenţa raţională,* care, în termenii utilitarismului, îi obligă să producă cel mai mult bine pentru cei mai mulţi oameni cu putinţă. Sidgwick, şi odată cu el şi S.B., crede că ultimele două pot fi uşor conciliate, pentru că e foarte posibil ca în graniţele bunului-simţ să existe şi dorinţa de a instala cel mai mult bine pentru cei mai mulţi oameni. Dar *egoismul raţional* nu poate fi niciodată conciliat cu *benevolenţa raţională* şi, de aici, vine marea problemă. De fapt, marea opţiune. S.B. se întristează cînd admite că nu poate rezolva această dilemă a raţiunii practice. Măcar în clipele pe care le dedică filozofiei (adică foarte multe, pentru că este profesor de filozofie) el nu se poate bucura deplin de traiul său, în general fericit. Astfel, deşi fericit în datele sale individuale, S.B. se nelinişteşte pentru că simte o criză.

S.B. nu a auzit niciodată de R.P., deşi stau în acelaşi oraş. Nici lui R.P. numele lui S.B. nu-i spune ceva. Nu-i de mirare. R.P. nu a călcat în viaţa lui într-o universitate, nu este deloc interesat de filozofie, citeşte rar şi, cînd citeşte, pune mîna numai pe cărţi cu formule de marketing şi citate din Greenspan. R.P. este om de afaceri. Investeşte bine în imobiliare şi cîştigă din ce în ce mai mult. Speculează cu talent la bursă şi, în general, simte cu fler înnăscut unde trebuie să rişte şi unde trebuie să se abţină. Munceşte mult, cam 10 ore pe zi, abia are timp să mănînce un sandwich la prînz, ocupat fiind cu *real*izarea visului său: un imperiu financiar de miliarde de dolari. Îl doare destul de des capul şi are un suflet bun. Este, o pot confirma, un prieten extraordinar, este iubit de o soţie foarte frumoasă, are o soră în care are totală încredere (e mîna lui dreaptă în afaceri) şi o mamă pe care nu o neglijează niciodată. Şi pentru el, 2004 a fost un an foarte bun. Profit măricel, extindere, familie

fericită susţinută de succesul lui, prieteni mulţi. Totuşi, simte ceva ca o apăsare. Compară profitul său din 2004 cu ceea ce ar fi putut obţine în anii '90 cu aceleaşi investiţii şi se cruceşte. Ar fi vrut să-şi schimbe maşina de lux pe care o are (cu mult mai scumpă decît Mercedesul cu care îşi face treaba zilnic), dar nu a obţinut un aranjament atractiv, aşa că va face operaţiunea la anul viitor. Simte că e tot mai greu să obţină chirii bune pe sutele de apartamente pe care le are şi face reduceri, concesii, promoţii. Bursa îi aduce venituri mai modeste decît acum zece ani şi el n-are timp, nici măcar cîteva zile, să plece, undeva, în concediu. La cafeneaua unde ne vedem de obicei, îmi spune, oftînd: „E criză, dom'le..."

ready made

„Numai în ultimii ani în Mordovia au fost editate 60 de cărţi ale scriitorilor mordovi şi 75 cărţi traduceri ale operelor scriitorilor ruşi şi ale scriitorilor popoarelor U.R.S.S., au fost publicate 15 numere ale Almanahurilor literaro-artistice în limbile rusă, erziană şi mocşană."

(„Cuvîntarea lui N. Erkaia"
[la al II-lea Congres Unional al Scriitorilor sovietici], în *Viaţa Romînească,* nr. 3, martie 1955)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Bîlbe

Cîndva aveam far
cîndva aveam far
cîndva aveam faraon
plin de geniu şi har
plin de geniu şi har
plin de geniu şi harpagon.

El nu era rău
el nu era rău
el nu era răuvoitor
era doar călău
era doar călău
era doar călăuzitor.

Avea barzi în jur
avea barzi în jur
avea barzi în jurul lui
să-l şteargă la cur
să-l şteargă la cur
să-l şteargă la curtea lui.

Spuneau toţi în cor
spuneau toţi în cor
spuneau toţi în cor poveşti
cu victorii la scor
cu victorii la scor
cu victorii la Scorniceşti.

Avea şi alţi fani
avea şi alţi fani
avea şi alţi fani ai săi
rămaşi azi orfani
rămaşi azi orfani
rămaşi azi orfanii săi.

(Urm. într-un nr. viitor)

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Litoral '70

Toate imaginile pe care le păstrez din vacanţele la mare ale copilăriei au, aşa, ca o umbră gălbuie; nu-mi dau seama ce este propriu-zis amintire şi ce este ecou pe retină al maldărelor de poze alb-negru pe care le-am tot găsit prin sertare, ani de-a rîndul, de fiecare dată cînd căutam altceva. Văd ca prin vis nisip încins, faleze albite de soare, chipul întinerit al părinţilor şi mai ales părul lor negru, văd cîteva rude agitîndu-se în jurul meu, spunînd dulcegării şi zîmbind, văd automobile mari cu caroseria rotunjită şi cochilii de scoici strînse de mama într-un scop pe care nu l-am înţeles niciodată. Apoi, mirosurile: clorul din cabinele de duş, mirozna inconfundabilă a Mării Negre, damful de bucate amestecate din restaurantele cu autoservire, sarea pătrunsă în lemnul *chaise-longue*-ului pe care m-a lăsat tata după ce m-a dat jos de pe umeri, coaja piersicilor – mă apropii de fruct numai după ce o văd dată la o parte, altfel, dacă o ating cu dinţii, am senzaţia că tremură carnea pe mine.

Şi acum, 2005. Bate de 9 seara, plaja din dreptul hotelului e goală, două-trei capete dacă se mai văd deasupra valurilor – deşi marea la Mamaia e mai caldă decît aerul serii –, cîţiva romantici merg la pas pe fîşia de nisip ud unde se adună spuma valurilor; un singur om pare a munci încă – el strînge scaunele de plajă şi le stivuieşte unul peste altul, ca tractorul ce se apropie să poată întoarce nisipul cu discurile.

Sosit la mare ieri, tot privesc în jur şi am impresia că am ajuns cu întîrziere. Aş vrea să văd, cu mintea de-acum, litoralul românesc de-atunci, de la începutul anilor '70. Cred că a fost perioada lui cea mai bună. Hotelurile erau noi şi moderne – în ton cu vremea lor, adică –, asfaltul dintre ele nu era spart şi nici cimentul parcărilor, cei ce fumau ţigarete fără filtru se jenau să arunce chiştocul pe nisip (iar cei ce fumau cu filtru, de la *Cişmigiu* şi *Amiral* în sus, ştiau că singurul sfîrşit elegant al ţigării e scrumiera), *Daciile 1300* tocmai apăruseră şi făceau o bună impresie. Se purtau pantalonii evazaţi în partea de jos şi cămăşile strînse pe bust, pantofi sport albi şi tricouri tot albe (ca ale lui Ilie Năstase, care nu împlinise 30 de ani şi era cel mai bun tenisman al planetei), iar cine mai avea şi un crocodil verde pe buzunarul din stînga al tricoului se chema că i-a pus Dumnezeu mîna în cap dăruindu-l cu *rude afară* (ca să nu mai spun că respectivul crocodil era chiar pe bune – pe vremea aceea, chinezii erau încă prinşi sub ultimii ani ai lui Mao, aşa că nu le ardea de falsuri).

Crocodili la Marea Neagră

De la Mamaia pînă la Mangalia, nu numai hoteluri noi – cum spuneam –, ci şi nume noi pentru ele; această eliberare onomastică a litoralului Mării Negre a fost unul din marile evenimente ale epocii: fosta staţiune *Vasile Roaită* fusese rebotezată tacit, căzuse plăcuţa de pe Hotelul Internaţional (azi Rex) în care se spunea că acesta ar aparţine *muncitorilor şi ţăranilor*, apăruseră pe firme nume tinereşti ce abia dacă erau prin dicţionare: *Panoramic*, *Metropol*, *Domino* sau *Mozaic*.

Cinci minute peste 9, în această seară de acum; omul de pe plajă închide parasolarele şi le scutură, exact în ritmul în care nişte valuri mari apărute de nu se ştie unde agită glorios geamandurile.

Tot atunci, în anii '70, pe acest litoral se înfiripase culmea occidentalismului permisibil: barul de noapte. Muzică bună, direct *de-afară*: trei fraţi din Australia care-şi spun Bee Gees, drăcoaicele alea de la Boney M, blonda şi bruneta de la ABBA, Mireille Mathieu, Gianni Morandi şi Bobby Solo, plus negresa aia care cîntă peste tot *One way ticket – one way ticket – to the Moo-oon...* Băuturi fine – inclusiv cea despre care unii dintre cei veniţi cu bilete de 800 de lei prin sindicat vor spune, scumpă fiind (strugurii acri...), că miroase a ploşniţe –, cîte un Pepsi, cîte un rom cubanez. Dacă te uitai bine, o vedeai într-un colţ, la o masă cu prietenii, pe Mihaela Mihai; sau pe Olimpia Panciu; sau pe Sergiu Nicolaescu – mirosind a colonie *Acqua di Selva* şi povestind unor domnişoare cum ar vrea să facă un film cu un ţăran oltean care vine la mare, e confundat cu un boss american care-i seamănă, în rol ar putea fi Amza Pellea etc.

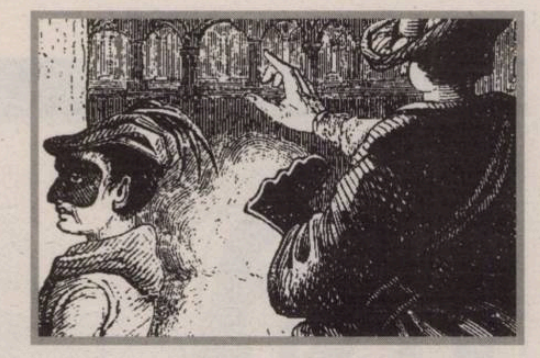

Cam asta era. Trecuse vara lui '71 şi nimeni nu pricepuse o iotă din ce *ni se cere*, Ceauşescu urma să se facă sau se făcuse preşedinte, dar încă părea OK, cutremurul din 4 martie aştepta, neştiut, nu prea departe...

Dacă am o nostalgie privind anii '70, ea este exclusiv marină.

Acum, e aproape 9 şi un sfert seara şi mă uit la omul care – după ce a strîns parasolarele – trage după el, cuminte, un fel de greblă mai largă şi nivelează nisipul, de la deal la vale, de la vale la deal. În urma lui se preling valuri, se frîng şoapte, urlă mărunt şi subacvatic miliarde de scoici sparte. Omul, impasibil, piaptănă.

Parcă e Stolojan, pe ogorul liberalilor, acum vreo trei veri.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Misia sau demisia?

Una din temele predilecte ale presei din perioada regimului Iliescu a fost aceea a demisiei. La cel mai mic derapaj al guvernării Roman sau Văcăroiu sau Stolojan sau Năstase, se striga „demisia"! Şi, slavă Domnului, derapajele n-au fost nici mici, nici puţine. De fiecare dată s-a strigat cu speranţă, cu energie, „demisia", fie că era vorba de uriaşe delapidări, de complicităţi penale, de siluirea justiţiei sau pur şi simplu a legii. Dar, cum nimeni nu făcea pasul, s-a dezvoltat o întreagă ramură a eseisticii, consacrată comparaţiei cu politicienii de afară, care unadouă, la cel mai mic reproş, îşi dau demisia. „La noi nu se cunoaşte termenul de demisie" strigau comentatorii, exasperaţi de indiferenţa elefantină a partidului-stat care păşea calm şi imperturbabil în străchinile tranziţiei. „Demisia e un atribut al democraţiei, un gest de onoare, o deschidere către Uniunea Europeană." Iată că, după atîţia ani în care conceptul s-a copt, a venit vremea să-i culegem roadele.

Discuţia a fost redeschisă de gestul doamnei Mona Muscă. Ministrul Culturii a recurs la demisie în urma votului din Delegaţia Permanentă a PNL, care, prin susţinerea lui Călin Popescu Tăriceanu, a pus-o în minoritate pe doamna Muscă. Dînsa avea tot dreptul să accepte sau ba şirul de ezitări al premierului, a şi votat împotriva acestuia, dar cînd a văzut rezultatul şi-a declarat incompatibilitatea morală şi, om de cuvînt fiind, s-a retras şi din Guvern şi din conducerea PNL. Ba chiar, cu cuvinte de oarecare laudă pentru premier. Dar ajunge acest motiv pentru a justifica o demisie?

Eu cred că nu. În fiecare structură umană, fie că e politică sau nu, există dizidenţe şi regrupări. Îndeobşte subsumate unui scop comun, unei strategii de grup. Pe scurt, numim acest fenomen democraţie. Accepţi sau nu să faci parte dintr-un grup în măsura în care te regăseşti în majoritatea principiilor şi acţiunilor, depăşind diferenţele de viziune din altele. Dacă extrapolăm gestul doamnei Muscă la scara politicului, rezultatele sînt hilare şi paralizante. Curtea Constituţională a respins pachetul de legi Justiţie & Proprietate. Trebuiau să demisioneze toţi parlamentarii D.A.? PSD-ul a depus o moţiune de cenzură. N-a trecut. Să deducem că PSD-ul trebuia să demisioneze *in corpore*? Preşedintele Băsescu a susţinut ideea alegerilor anticipate, liberalii au respins-o. Culmea, preşedintele nu a dat cu şapca de pămînt în timp ce părăsea Cotrocenii! Ca primar, iniţiativele sale au fost respinse de majoritatea PSD din Consiliu. Nu şi-au dat demisia nici el, nici minoritatea democrat-liberală.

Dar poate că nu acesta a fost motivul demisiei doamnei Muscă. Poate că dînsa avea alte nemulţumiri şi a profitat de moment. Nu e tocmai corect, dar hai să zicem. Totuşi, care să fie acelea? Nu s-a scandalizat nici faţă de alocaţia bugetară pentru cultură, nici faţă de finanţarea suspectă a unor filme uşurele, ca să nu zic mai mult, nici faţă de lentoarea cu care s-a acţionat la inundaţii. Ba, mai mult, a avut şi cîteva iniţative ce promiteau o deschidere culturală – numiri interesante în posturi de prestigiu etc. Şi, brusc, demisia! Atunci, poate că motivul e personal. Doamnei Muscă nu-i place de premier şi ar fi vrut un altul, chit că democraţia internă de partid hotărîse altfel. Pe culoarele reci ale Palatului Cotroceni se întrevedea silueta suplă a unui om ce se purificase electoral prin suferinţă şi acum voia să-şi recapete locul binemeritat. Intrat stîngaci în horă, domnul Stolojan nu cerea funcţii, dar nu s-ar fi dat în lături dacă i s-ar fi cerut să se implice. Nu i s-a cerut, iar doamna Mona a demisionat.

Mărturisesc, sînt stupefiat de valul de încurajări, aprecieri şi laude care au salutat gestul doamnei Muscă. Mă aşteptam de la doamna ex-ministru să fie ataşată de reforma în cultură cel puţin în aceeaşi măsură în care fusese implicată în proiectele privind accesul la informaţiile publice sau libertatea presei. Interesant, marile sale victorii au fost repurtate pe cînd era în opoziţie. Fiind la putere, a preferat jocul de-a puciul, lucrului în echipă.

www.polirom.ro

- Liviu Bleoca **Erotikon**
- Carlos Ruiz Zafón **Umbra vîntului**
- Gilles Ferréol, Guy Jucquois (coord.) **Dicţionarul alterităţii şi al relaţiilor interculturale**
- Patrick Charaudeau, Rodolphe Ghiglione **Talk Show-ul Despre libertatea cuvîntului ca mit**

Suplimentul CULTURA
Un săptămînal realizat în colaborare cu *Ziarul de Iaşi*

*Texte şi opinii de: Ioana AVĂDANI (directoare, Centrul pentru Jurnalism Independent) ● Mălin BOT (jurnalist) ● Liviu IOLU (jurnalist) ● Vali IORGA (producător TV) ● Oana MONORAN (jurnalistă) ● Ştefan SUSAI (jurnalist) ● Sever VOINESCU ● Cristian ZĂRESCU (jurnalist) ● **Coordonatorul temei:** Cristian GHINEA*

Bilanţul inundaţiilor din luna iulie

- 24 de morţi (15 în judeţul Vrancea, 4 în Bacău, 2 în Teleorman şi cîte unul în judeţele Alba, Constanţa şi Galaţi)
- 3.571 de case distruse, peste 25.000 afectate
- 699 de poduri avariate
- 375 km de drumuri naţionale afectate, 979 km de drumuri judeţene şi 628 km de străzi
- 45.000 de fîntîni colmatate
- 300.500 de hectare cultivate sau afectate
- au fost avariate 82 de şcoli, 29 de grădiniţe şi cămine, 20 de spitale, 14 dispensare medicale, 24 de biserici
- valoarea totală estimată a lucrărilor de refacere este de peste 2,394 de miliarde de lei (23.940 de miliarde de lei vechi)

Sursa: Guvernul României

Ioana AVĂDANI

Muşcă şi/sau fugi

În situaţii de criză (de stres, cum ar spune psihologii), omul are două răspunsuri-tip: lupta sau fuga. De aici „apele" care ne trec (ca să scadă temperatura corpului în timpul luptei – sau al fugii), mîinile şi picioarele reci (de fapt, organismul îşi retrage rezervele de sînge din extremităţi, pentru că de-acolo înhaţă duşmanul şi hemoragia trebuie să fie mai slabă), presiunea majoră de a ne uşura (căci o creatură cu vezica goală aleargă mai repede decît una cu vezica plină, nu?). Explicaţia acestor reacţii este brutal de simplă: sub cei 5.000 de ani de civilizaţie zac milioane de ani de frică şi aceştia sînt cei care ne-au modelat reflexele.

Ziaristul, că şi el e om, are şi el aceleaşi reacţii în faţa crizei. Unii se aruncă la luptă, la beregata crizei şi sfîşie cît pot. Titluri abisale, catastrofe cosmice, proporţii titanice, reacţii umorale şi vitejii bezmetice. Inundaţiile – semnificativ „mai catastrofale" decît în ultimii ani, ce-i drept – au fost transformate de presa noastră într-un deluviu de sfîrşit/început de lume. Reporterii de la faţa locului s-au luat la întrecere care găseşte o familie mai amărîtă, un cad(av)ru mai tulburător, care intră mai adînc în apele revărsate (antologică secvenţa cu reporterul transmiţînd *live* din apă pînă la brîu, în timp ce sătenii stăteau şi se uitau la el de la înălţimea digului). Gravitatea situaţiei sinistraţilor a fost evident dată mai mult de numărul ziariştilor prezenţi într-un anume loc decît de orice alt criteriu. Întrebările (multe retorice) la adresa mai marilor zilei au atins fineţuri nebănuite (de ce are – sau n-are, nu mai ţin minte – cizme de cauciuc? Ce vrea să demonstreze?).

Sînt însă şi din aceia care preferă să fugă. Şi acolo de unde dispare ziaristul (ştiţi dumneavoastră, profesionistul acela deştept, informat, iscoditor, persistent, cu cultură generală), acolo apare imediat, triumfător, „analistul" sau „expertul". Acesta este chemat să explice, să analizeze, să sugereze, să abereze, să profeţească – într-un cuvînt, să înlocuiască cu opiniile lui ceea ce jurnalistul nu a putut acoperi cu informaţie reală. Criza ostaticilor din Irak este un exemplu ca de manual – şi recent, pe deasupra, pentru a nu mai cere explicaţii suplimentare. Să nu mă înţelegeţi greşit, nu am nimic împotriva opiniei experte în sprijinul produsului jurnalistic – o consider, dimpotrivă, necesară către obligatorie. Dar m-am simţit aproape jignită de colecţia de aberaţii care mi-a fost oferită ca surogat de informaţie – de la cititori în stele la experţi în limbaj gestual (deşi erau, de meserie, oameni de radio).

Pun ezitările (ale presei şi nu numai ale ei) din perioada crizei ostaticilor pe seama lipsei de reflexe – şi le privesc cu înţelegere. Era o situaţie nouă pentru noi toţi, nu existau soluţii prefabricate, comunitatea nu avea anticorpi pentru acest gen de afecţiune. Dar inundaţii am tot avut în ultimii ani – şi dacă presa (ah, tot presa sireaca!) nu minte, cele din anii trecuţi au fost mai aspre (după un criteriu sau altul) şi nici o voce revendicativă nu a cerut instaurarea stării de urgenţă. Cred că, paradoxal, presa funcţiona cu mai mare uşurinţă în situaţia de pronunţat control editorial de pînă la alegeri. Se ştia „jupînul", i se ştiau gusturile şi agenda – şi de-acolo treaba mergea strună. Acum, cu un „jupîn" colectiv, ba chiar cu mai multe capete, care nu cere (nu zic că nu aşteaptă...) şi care nu încruntă sprînceana, presa se vede faţă în faţă cu liberul său arbitru – şi asta da, criză! Ce să faci cînd nu-ţi spune nimeni ce să faci? Reflexul atavic este oricînd la îndemînă...

Speranţele mele (am mărturisit, doar, că sînt de un optimism aproape patologic) merg către „civilizarea" rapidă a presei. Nu de alta, dar 5.000 de ani e amar de timp, eu nu mai pot să aştept, nu mai sînt tocmai junǎ, la vîrsta mea 5.000 de ani contează...

***Ioana Avădani** este directoare a Centrului pentru Jurnalism Independent.*

Sever VOINESCU

Nevoia de celulă

„Criză" – de cîte ori aud acest cuvînt îmi vine în minte replica generalului Quesnot, şeful statului major francez de la începutul anilor '90. Rugat să definească starea de criză, generalul a răspuns: „Există o criză atunci cînd la Quai d'Orsay se reuneşte celula cu acest nume". Şi la noi există obiceiul de a răspunde oricărei crize cu o celulă. Şi la noi există mereu suspiciunea că, în efortul ei de gestionare, celula mai degrabă amplifică criza. Iar dacă ne uităm des la OTV, ajungem la concluzia că celula însăşi a provocat deliberat criza, în scopul unei diversiuni abile care ni se explică imediat, stai să vezi...

Inundaţii, secete, răpiri, atacuri teroriste într-o ţară în care se află ceva turişti români, orice eveniment cu titluri în prima pagină a ziarelor, cuprinzînd cuvîntul „criză", produce, automat, şi în trupul de moluscă absurdă şi imprecisă al administraţiei noastre, o celulă. De criză, bineînţeles. Şi e de înţeles, pentru că celula prezintă cîteva mari avantaje.

Întîi, celula este ceva suficient de enigmatic ca să dea cetăţeanului, alegător din cînd în cînd, impresia că „statul se ocupă". N-are importanţă cum e celula de fapt, important e să se spună, din prima secundă, că s-a constituit undeva – în prima fază, oriunde – o celulă. Ştiu un minister care face celule de criză cam o dată la două luni. Acolo, celula de criză este un om la un telefon; omul acela stătea oricum la telefonul acela, în virtutea regulamentelor interioare ale ministerului. Atîta doar, omul care se cheamă, să zicem, „de permanenţă", la vremuri calme, devine, la un caz furtunos, „o celulă". Dar asta nu are nici o importanţă. Important este că poporul ştie că acolo, la minister, e o celulă.

Apoi, celula mai are avantajul că e flexibilă – fiind mică, faci ce vrei cu ea. În cazul răpirii jurnaliştilor în Irak, după lege, CSAT era structura nu doar competentă, ci obligată să gestioneze criza şi să ia deciziile. Totuşi, dl Băsescu a constituit o celulă de criză la Cotroceni. Instituţional, celula era diferită de CSAT, deşi aproape toţi cei care compuneau celula erau şi membri ai CSAT. În plus, celula e atît de uşurică, încît se poate muta repede. Dacă vă mai amintiţi, această celulă s-a plimbat: în primele ore după răpire am fost anunţaţi că e la MAE, apoi, în zorii zilei următoare, celula s-a mutat la Guvern şi, în fine, spre prînz, celula s-a instalat, definitiv, la Cotroceni.

Celula mai are avantajul că dă impresia unei competenţe concentrate. Asta e foarte util într-o ţară în care toată lumea se pricepe la orice şi neaveniţii îşi dau mîna cu politicienii aerieni ca să bată cîmpii. Aţi văzut acea emisiune a dlui Tabără din timpul inundaţiilor, în care vorbea cu dl Roman şi cu dl Maior despre „starea de necesitate" şi alte stări? Dacă da, înţelegeţi exact ce vreau să spun...

Dar, poate cel mai benefic efect al unei celule de criză este cel terapeutic. Orice criză zgîndăre glanda noastră apocaliptică şi ni se face rău de la stomac de lumea asta. Atunci, celula-i ca pilula. Aflînd că celula e constituită şi lucrează, ne mai echilibrăm un pic, într-o inerţie greu controlabilă, ca omul care se agaţă de bare cînd frînează brusc autobuzul. Asta, desigur, pînă cînd citim ziarele de a doua zi, în care apar primele mari semne de întrebare cu privire la competenţa şi bunacredinţă a celulei.

Dacă aş fi pus să definesc o criză, aş spune că, la noi, criza este acea întîmplare pe care presa o numeşte ca atare pe prima pagină. Se ceartă două precupeţe pe scările Guvernului, e criză la Palatul Victoria. Comunică dl Năstase suprarenal, e criză la PSD (sau e criză cînd nu mai comunică, nu mai ştiu exact). Trînteşte unul uşa într-un minister, e criză. Pierdem calificarea la un campionat mondial, e criză. Dar toate astea îmi par manifestări ale unei crize mari şi cuprinzătoare, „de sistem", care se întinde leneşă peste toată istoria noastră, diagnosticată cît se poate de clar acum un veac şi ceva. Ia să-l ascultăm pe Nae. Cum, care Nae? Amicul. „Este o criză, care, ascultă-mă pe mine, că dv. nu ştiţi, care, mă-nţelegi, statul cum a devenit acuma, eu după cum văz ce se petrece, că nu sînt prost, înţeleg şi eu atîta lucru, fiindcă nu mai merge cu sistema asta, care, cînd te gîndeşti, te-apucă groaza monşer, groaza!..."

Cred că avem nevoie de o celulă de criză care să gestioneze eternitatea noastră. Propun să o conducă dl Caragiale.

Am rugat cîțiva reporteri care au fost în zonele inundate să ne spună poveşti, poveşti reale despre oameni şi cum au reacţionat aceştia. Unii au remarcat nenorocirea, alţii, formele comice pe care le-a luat mediatizarea. Toţi însă au aerul că vor avea ce povesti nepoţilor. Le mulţumim tuturor. ***(C. G.)***

Oana MONORAN

Legenda sinistratului din Banat

Apa a băltit în satele bănăţene inundate mai bine de două luni. S-a retras lent, înghiţită de pămîntul suprasaturat sau trasă pe ţeava maşinilor de pompat. În urmă au rămas amintirile. A rămas însă şi genul de poveste care va stîrni curiozitatea nepoţilor nepoţilor celor care s-au trezit în postura de sinistraţi, în primăvara anului 2005, în vestul României. Din unele poveşti-amintiri se nasc legende. Cele ce urmează au fost constatate la faţa locului. Sînt două relatări, experienţe reale de viaţă, cu potenţial de legendă. Sînt portretele scurte a doi sinistraţi reali, care încearcă acum să-şi reclădească gospodăriile şi vieţile, şi pe care îi vom numi, de data aceasta fictiv, „Bărbatul cu Elicea“ şi „Paznicul Întinderii de Apă“. Locuitori a două sate – Ionel şi Cruceni – aflate la aproape 20 km distanţă unul de celălalt, au rămas, cu o pornire nestăpînită, în locul în care i-a surprins viitura. Pe „Bărbatul cu Elicea“ nu puteai să nu îl întîlneşti, o dată avîntat pe uliţele scufundate din Ionelul în care ajungeam, în primele săptămîni ale dezastrului, cu o şalupă cu ponton. Localnicul era unul dintre puţinii rămaşi. Şi-a adaptat casa – situată chiar pe strada principală a satului şi „doar“ înconjurată de apă – la condiţii de baltă. O intrare improvizată spre locuinţa lacustră, dintr-o scăriţă sprijinită de unul dintre geamuri şi o bîrnă pe post de traversă, a fost de ajuns: „Nu plec, deşi familia mea locuieşte în Timişoara. Mi-e bine aici. Animalele mele sînt toate aici. Am şi mîncare, poate chiar tai un iepure azi“ – spunea bărbatul, timişorean retras la pensie în Ionel, acum patru ani. Amabil şi pus pe discuţii, „Bărbatul cu Elicea“ mărturisea că se simte neputincios, asta în timp ce apa atingea încă un metru şi ceva în curtea gospodăriei lui, la o lună de la lovirea puhoaielor. A găsit soluţia. „Caut o elice, poate ştiţi vreuna. Vreau să îmi fac o barcă cu care să circul mai bine prin zonă. Apa asta nu se va retrage nici într-un an“ – afirma bărbatul. De aici, şi numele fictiv.

© S. Ivănuş

„Paznicul Întinderii de Apă“

Despre subiectul celei de-a doua relatări, aflaţi că şi-a asumat rolul de paznic al graniţei dintre uscat şi apă, pe drumul care ducea spre Cruceni. Benevol, „Paznicul Întinderii de Apă“ supraveghea zi şi noapte transporturile cu barca (din)spre satul înconjurat de ape. Ştia totul despre ajutoarele sosite în zonă, critica autorităţile, sceptic şi pesimist, pomenind frecvent de rudele lui din Austria, în timp ce schimba informaţii tehnice cu oamenii din sat, printr-o staţie de emisie-recepţie. După ce s-au retras apele, îl găseam tot pe drumul spre Cruceni, singur în bătaia soarelui, aşteptînd transporturi cu ajutoare pe care să le „autorizeze“. Printr-un radio portabil, era la curent cu ce se mai spune despre ai lui, sinistraţii.

Nu voi fi eu persoana care să iniţieze un folclor al inundaţiilor, aşa că voi da şi numele reale ale celor doi: Gică Gîrdaş şi Horvath Geza.

Oana Monoran *este reporter la publicaţia timişoreană* Agenda.

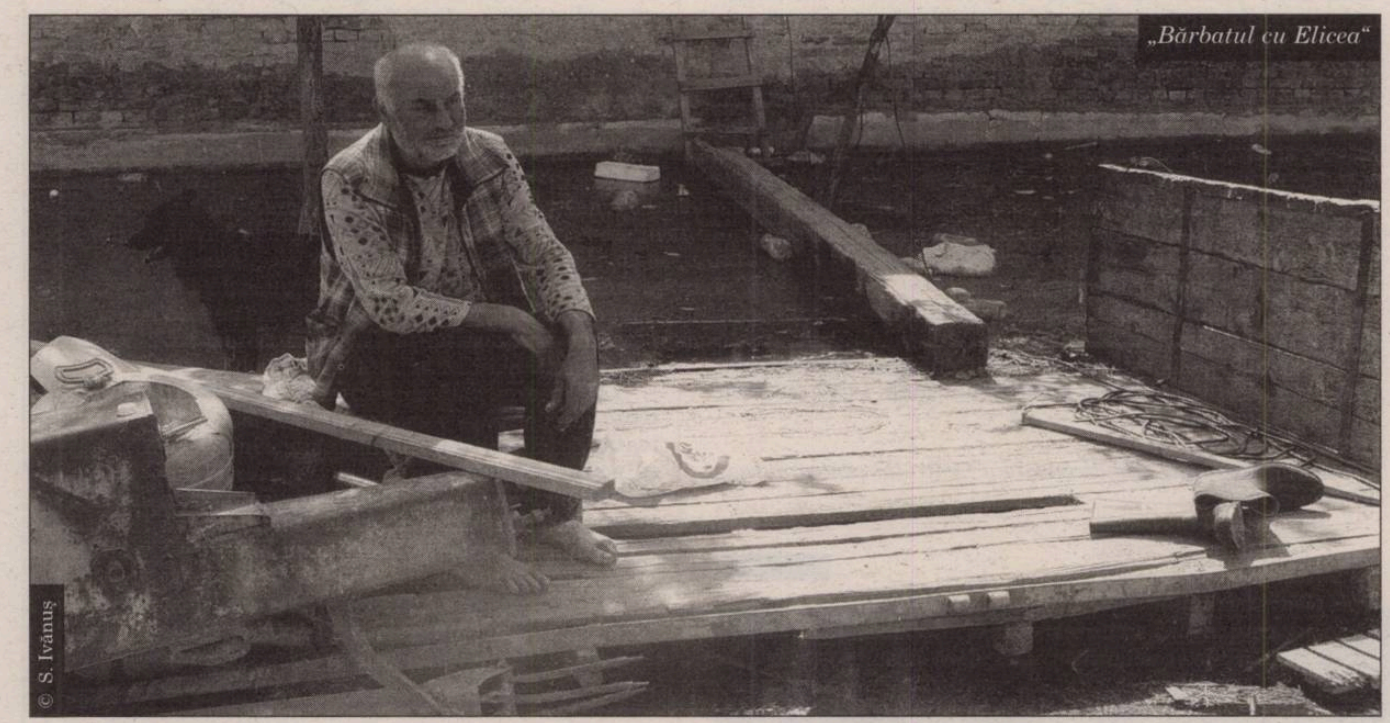
© S. Ivănuş

„Bărbatul cu Elicea“

Cristian ZĂRESCU

Ultima vacă

Am fost impresionat de cazul unui ţăran din Timiş care şi-a pierdut ferma de animale. Este vorba despre o micro-fermă cu 250 de porci şi 56 de vaci. Cînd au venit apele, nu a apucat să salveze nici un animal. A plecat de la fermă doar cu hainele de pe el. După cîteva zile a început să cerşească o barcă de la autorităţi pentru a se duce cu mîncare la animalele sale. Deşi nu ştia dacă mai era vreunul în viaţă. Erau de parcurs prin apă circa şapte kilometri. Nimeni nu a aprobat barca pentru un astfel de transport. Bărcile cărau alimente pentru oameni. După nouă zile am aflat de caz şi am cerut personal o barcă la pompieri. Am primit aprobare pentru o barcă şi am plecat cu doi soldaţi şi cu proprietarul. Nu ştiam ce găsim acolo. Am luat cu noi trei saci de nutreţuri şi ceva porumb. Proprietarul era pesimist. Spunea tot timpul că nici un animal nu are cum să trăiască fără mîncare timp de nouă zile. Am ajuns acolo, la fermă, apa era în continuare de peste un metru şi jumătate. Atît în curte, cît şi în fermă. Am intrat în fermă. Porcii au început să ne atace pe noi, pe proprietar şi pe cei doi soldaţi care ne însoţeau. Erau înnebuniţi de foame. Am închis uşa la loc. Le-am aruncat pe geam nişte ştiuleţi de porumb şi au început să mănînce. Atunci am reuşit şi noi să vedem care este situaţia în fermă. Mai trăiau doar 12 porci şi o singură vacă. Restul au murit înecaţi sau de foame. Proprietarul a fost la un pas de infarct. Pur şi simplu nu îi venea să creadă că toate animalele lui erau moarte. Am scris despre acest subiect. Evident că autorităţile au anunţat că nu au nici o vină, că i-au oferit barcă fermierului, dar nu a vrut să se ducă acolo cu mîncare. Mai exact, prefectul încerca să ne convingă de faptul că ţăranul a avut barcă, dar a preferat să-şi lase animalele să moară de foame. Evident că era o porcărie. M-am certat cu prefectul din cauza acestui subiect. Evident că nici pînă la această oră ţăranul nu şi-a recuperat nici un leu pentru animalele pierdute. Culmea ironiei, nici măcar singura vacă nu a mai supravieţuit, deşi noi am adus-o în viaţă la uscat cu barca. Cînd a mîncat prima cantitate de nutreţuri a murit pe loc. Cel puţin aşa mi-a povestit ţăranul.

Cristian Zărescu *este reporter la Realitatea TV.*

Liviu IOLU

Vadu Roşca, Hollywood-ul nebunilor

Inundaţiile n-au lovit la întîmplare, aşa cum s-au trezit vorbind mulţi colegi reporteri. Ascultîndu-i pe oameni, am observat că-s obişnuiţi ca, măcar o dată pe an, să-şi scoată preşurile mîloase din case şi să le-ntindă pe garduri. Exemplul cel mai bun e chiar Nămoloasa de Vrancea, una dintre localităţile care nu şi-a luat numele prin vreo dispoziţie, ci din folclor. Circulă chiar şi o poveste veche care zice că prin acele locuri viitura a luat pe nepregătite un alai de nuntă, iar mirele, care a scăpat teafăr pe cal, dar care s-a scrîntit de pe urma întîmplării, a început să umble prin sate cîntînd „pe Siret, la Nămoloasa, unde s-a-necat mireasa“...

Că apele n-au mai fost niciodată aşa de mari, cît să-i urce-n poduri pe oameni, e un motiv sărac în argumente. Oricînd puteau rîurile să se umfle mai mult, şi sătenii ştiau asta. Pentru unii, inundaţia a devenit o binecuvîntare. Mocirla lăsată de ape a găsit un bun mediu să se manifeste şi în minţile oamenilor. O mare parte, ale căror case le-au rămas în picioare, au început să tînjească după celebritatea celor care au rămas doar cu o grămadă de moloz în curte. Aşa a început filmul din Vadu Roşca. Un film prost, cu personaje cît se poate de autentice, şi cu reporteri, în loc de regizori. Satul a devenit, pentru o săptămînă, un platou de filmare. Cinci-şase care de reportaj, echipate pentru transmisie prin satelit în direct, au făcut şanţ din singura uliţă a satului. La crucea soldatului necunoscut de pe aceeaşi uliţă s-au aşezat doi dintre ţăranii pe care altfel nu i-ar fi pus nimeni, niciodată, în faţa unei camere de luat vederi. Alegîndu-şi locul de sinistraţi „la cruce“, reporterii au început să stea la rînd pentru ei. Îi şi auzeai, „mai e, bă, Realitatea la cruce? Ce naiba, fac film cu ei!? Că trebuie să dăm şi noi la jurnal“. Şi sinistraţii de la cruce au început să fie invidiaţi şi înjuraţi de alţi săteni, care n-au avut inspiraţie de moment.

Alţii, cu casa în picioare, cîteva zile n-au pus mîna pe o găleată ca să-şi scoată din camere mîlul. Preferau să stea pe la vecinii cu casa prăbuşită, poate-i întreabă şi pe ei cineva ceva, poate li se va face vreo poză. Alţii, văzînd atîtea aparate de fotografiat, întrebau: „Îmi faceţi şi mie o poză pentru buletin?“. Oamenii au început, de la un moment dat, să se cunoască cu jurnaliştii, să-i salute pe nume.

„Filmează şi la mine, nu doar la ăla, că la mine e mai rău.“

Unii reporteri îşi mai făceau curaj şi, împinşi de rugăminţile cîte unui ţăran, intrau să vadă ce-a luat apa din case, cum sînt pereţii mîncaţi de jos în sus, cum mobila a plesnit, cum soba e doar plăci de teracotă bine spălate. Cînd ieşea de-acolo, ziaristul îşi dădea seama că a făcut o mare greşeală. Văzîndu-l dispus să asculte şi să intre într-o casă, toţi vecinii săreau pe el. „Filmează şi la mine, nu doar la ăla, că la mine e mai rău“ – am auzit mereu în cele trei zile halucinante petrecute pe „platoul de filmare“ din Vadu Roşca. Din cînd în cînd, mai apărea şi cîte-un politician, actorii-vedetă cu care orice film prost are succesul asigurat.

Liviu Iolu *este reporter la* Evenimentul zilei.

Ștefan SUSAI

Dumnezeu

Bucuroşi că au scăpat cu viaţă, deşi au pierdut toată agoniseala, cei mai mulţi dintre oamenii din satul Bartea, judeţul Bacău, îi mulţumesc lui Dumnezeu. În satul izolat, în care supravieţuiesc 250 de suflete, nu se poate ajunge pe jos, drumul fiind rupt în 14 locuri pe o distanţă de 10 km. O poartă pentru căruţe în mijlocul unui deşert plin de bolovani este imaginea de la jumătatea drumului dintre Comăneşti şi Bartea. Acea poartă aparţinea unei case care a dispărut cu tot cu teren. Poarta reprezintă acum intrarea în infernul apelor. Totuşi, pentru acei oameni sărmani, Dumnezeu este mai presus de orice. Credinţa lor nu este clintită nici cînd văd, cu strîngere de inimă, la lumina soarelui, distrugerile, deşertul de pietre unde, în urmă cu cîteva săptămîni, erau case şi terenuri agricole. Seara nu aduce acestor oameni istoviţi liniştea necesară, deoarece se tem ca nu cumva alte ploi şi inundaţii să îi prindă dormind. După potopul de la începutul lunii, somnul celor rămaşi fără case şi aciuaţi pe ici pe colo nu reprezintă decît un coşmar, o rememorare a potopului. Şi totuşi, există ceva pe cer în care oamenii din Bartea îşi pun speranţe. Acel „ceva“ este un semn că Dumnezeu nu i-a abandonat. Cînd îl văd, sute de oameni aleargă besmetici şi îşi ridică mîinile spre cer. Semnul apare de 4-5 ori pe zi, iar ritualul cu mîinile ridicate spre cer se repetă. Semnul este, de fapt, un elicopter al armatei care transportă apă şi mîncare. Elicopterul nu aterizează, ci rămîne într-un echilibru precar, la o jumătate de metru de deşertul bolovănos. Cutiile cu mîncare sînt aruncate în viteză acestor nefericiţi. Un medic, venit cu elicopterul, coboară, ferindu-se de palele elicopterului. În zgomotul asurzitor îi întreabă pipăindu-i pe cei de lîngă el: *sînteţi sănătoşi, e cineva bolnav?* Răspund cu toţii: *„mulţumim Lui Dumnezeu sîntem sănătoşi“*.

Vorbesc cu oamenii despre cele întîmplate. *„Casă nu mai am, şi nici teren, iacă ce a rămas! Copiii i-am trimes la un vecin. Amu, cum o vrea cel di sus“*, spune Doiniţa Tîrlău. *„Mulţumim di alimenti, Dumnezeu v-a trimes la noi“* – zice bătrînul Gheorghe Rotaru. *„Iaca, lu Ghiţă Spiridon i-a luat apa tăt“* – adaugă moşul. *„Ce faci, nea Ghiţă, eşti bine?“* – îl întreb. Moşul, tare de ureche, nu înţelege, deoarece şi elicopterul face un zgomot de nedescris. Zbier din toţi rărunchii, iar moşul înţelege: *„D'apăi cum, di-am scăpat din asta, ating suta de ani dacă o vrea cel di sus“* – spune făcîndu-şi semnul crucii şi dînd din cap cu convingere.

Din cer, de unde a venit potopul, iată că vine şi ajutorul. Pentru aceşti oameni, Dumnezeu reprezintă totul. Le pare rău de ce au pierdut, dar potopul le-a arătat că nu vor lua nimic cu ei la Judecata de Apoi. Oricum, acest semn pare a fi înţeles şi de cîţiva milionari în dolari, menţionaţi în topul celor mai bogaţi 300 de români. Doi dintre ei, fără publicitate, fără camere de luat vederi, au venit cu ajutoare la Comăneşti, de unde pleacă elicopterele spre satele sinistrate. Stau şi îi studiez: parcă nu îmi vine să cred că doi dintre bogaţii României au renunţat temporar la cluburi, haine şi parfumuri scumpe pentru a veni aici, unde animalele moarte şi miile de tone de nămol fac aerul irespirabil. Cu unul dintre milionarii României am împărţit podeaua plină de vaselină a elicopterului. Da, Dumnezeu există, îmi spun. Şi ca un semn, aceste rînduri le-am scris în genunchi în elicopterul plin de sticle cu apă, alimente şi medicamente.

***Ştefan Susai** este jurnalist la Radio Delta RFI.*

Vali IORGA

Dincolo de ape

Vadu Roşca, judeţul Vrancea, unul dintre multele sate acoperite de ape. Se află între Putna şi Siret. Am aflat dis-de-dimineaţă, într-o zi de luni, că trebuie să mergem la „inundaţii“. Aşa am numit noi, în redacţii, tragedia din Moldova. Părea peiorativ acest termen, însă implicaţiile sale aveam să le descoperim pe teren. Un teren cu care noi toţi, jurnaliştii, avem o relaţie aproape incestuoasă. Îl cunoaştem, ne surprinde de cele mai multe ori, îl iubim şi îl urîm deopotrivă. Ne-a surprins şi de această dată. Deşi trecuseră cîteva zile de la torentul nimicitor în Vadu Roşca, apa nu se dăduse încă bătută. Treceam pe drumul noroit care pînă acum două zile era strada principală. De o parte şi de alta erau case pline de mîl din care oamenii încercau cu greu să mai recupereze cîte o saltea sau o plapumă. Nimic nu mai rămăsese din sat! E greu să vorbeşti despre drame! În faţa lor, orice experienţă empirică sau conceptuală dispare. Eşti gol în faţa unei mări de neputinţă. Nu e o metaforă. Imaginea care mi-a rămas pe retină şi acum, după o săptămînă, este cea legată de mare. De marea de apă în care soarele se răsfaţă în voie. Un soare care contura perfect lumea neputinţei sinistraţilor. Mi-e greu să explic de ce această imagine mi-a rămas în cap şi m-a impresionat cel mai tare. Poate pentru că natura mi-a oferit în acea dimineaţă propriul tablou. Perfect conturat, plin de conţinut, colorat. Complet. Într-o parte puteai vedea rutina cotidiană a oamenilor pe care apa nu-i atinsese, iar alături îşi plîngeau amarul oamenii pentru care apa a început să semnifice şi altceva. Cu ajutorul ei trăiesc şi prin ea trec dincolo de viaţă. E fatidic... îmi puteţi spune. Lăsaţi-vă imaginaţia liberă – o să înţelegeţi.

Am plecat în Vadu Roşca să filmăm despre un oarecare Ionel Crăciun, un ţăran orb care şi-a găsit sfîrşitul, a murit înecat în propria-i casă. Unii, săteni de-ai lui, spuneau că viaţa lui nu era atît de importantă. Animalele din gospodărie au avut prioritate. Aşa-i viaţa la ţară! Vă întrebaţi poate de ce un vrîncean simplu, fie şi fără suflare, era atît de important pentru media? Doar pentru că apa l-a învins? Nu. Pentru că a ţinut în ultima clipă a vieţii să ne sfideze pe noi toţi. Cu degetul spre cer, ne-a anunţat că lume e şi acolo. Şi va continua să lupte. A luptat, de acolo de sus, ca trupul lui să ajungă în locul de veci. Nu a mai putut fi înmormîntat în satul în care s-a născut şi a trăit. Apa măturase micul cimitir. A fost luat de una dintre fetele lui şi înmormîntat la 60 de kilometri. Chiar fără viaţă, mai avea de trecut un hop, căci apele nu se retrăseseră. De această dată, apa nu l-a mai învins. Cortegiul funerar a reuşit, cu greu, să treacă apa de pe un drum naţional încă blocat. Acum, cred că tabloul despre care vă vorbeam este aproape complet. Încă un amănunt. Am aflat vorbind cu bătrînii din Vadu Roşca că acest sat era numit altfel de săteni: Vadu Morţii.

***Vali Iorga** este producător la Realitatea TV.*

Mălin BOT

Norocul ghinioniştilor

Anul acesta inundaţiile aduc pentru 750 de familii case noi, aşa cum nu visau că vor avea vreodată. ● Chirpiciul s-a transformat în beton armat şi podeaua de scîndură, în parchet laminat sau gresie.

Sinistraţii din Timiş au avut ghinionul să le fie casele topite de apă într-o zonă care nu se mai confruntase cu inundaţii din perioada Imperiului Austro-Ungar. În anii '70 Timişul s-a mai revărsat, dar pe malul celălalt.

Mecanismul dezastrului

Ruperea digului de pe malul drept a provocat dezastru pentru că între Timiş şi digul canalului Bega este o „căldare“. În cîteva zile s-a umplut cu apă. Gospodăriile au fost inundate, una cîte una, cale de 30 km. S-a creat un lac în cîmpia Banatului. Ghinioniştii care au avut case din „văiugă“, în părţile mai joase ale satelor, au rămas fără ele. Văiuga este numele dat de bănăţeni pămîntului bătut. Îmbibaţi cu apă, pereţii caselor s-au transformat în noroi. Alte case, ale celor care se credeau atunci ceva mai norocoşi, s-au ales doar cu pereţii crăpaţi.

Încă nu se ştie exact cîte case trebuie refăcute

Conform Consiliului Judeţean Timiş, aproape 800 de case sînt distruse. Cifra exactă nu este cunoscută pentru că nu sînt definitivate expertizele tehnice. În momentul de faţă, 158 sînt în refacere prin programul ANL. Alte 75 sînt în construcţie prin programul „Adoptă o casă!“. Firme mari au ales să ridice pe propria cheltuială case noi. Cei care au avut ghinionul să li se surpe casele sînt acum norocoşi. Statul le-a asigurat condiţii de locuit aşa cum nu visau. În satele Sculea şi Mănăstire sînt gata primele case noi. Cifra creşte cu fiecare zi. Guvernul promite că pînă în 20 august vor fi terminate toate.

Casa nouă, motiv de invidie

La Sculea şase gospodării nou-nouţe au fost predate oamenilor săptămîna trecută. Lucrările merg mai încet la casele adoptate. Una dintre ele este ridicată cu elevi aduşi la muncă voluntară de Biserica Baptistă. Pe aceeaşi stradă firmele care au cîştigat licitaţiile organizate de ANL sînt în stadiu final. Oamenii, cărora o ţară întreagă le plîngea de milă acum cîteva luni, sînt invidiaţi în sat. Sînt singurii care au geamuri termopan. Casele noi arată cel mai bine din localitate. Sătenii, care nu au avut de suferit de pe urma inundaţiilor, se grăbesc să-şi dea cu părerea. Ba că una dintre case nu era locuită, ba că s-a refăcut o casă care de fapt era casă de vacanţă a cuiva sau că una dintre ele era pe jumătate dărîmată de vreme. Nu poţi să nu simţi invidia.

„Trăiască partidul!“

„Să ne trăiască dom' ministru şi primaru' nostru şi partidul!“ Aşa l-a întîmpinat, săptămîna trecută, Gheorghe Văduva pe ministrul Laszlo Borbely, în satul Mănăstire. Habar nu are din ce partid e primarul, dar spune extaziat că îl va vota din nou. Avea o casă veche de 100 de ani. Acum are condiţii cum nu spera. Pînă şi la uşa de la pod i-au pus termopan. I-au făcut şi baie în casă, dar spune că nu are nevoie de aşa ceva: „O mobilez şi o bag pe cumnata acolo!“. Pe aceeaşi stradă, ministrul Lucrărilor Publice a vizitat o altă casă terminată. Nu a observat că sobele nu au coşuri pentru fum şi că baia nu are scurgere. „Păi, noi am întrebat de scurgere, dar ne-au zis să nu comentăm“ – spune Maria Doloman. Cu sau fără scurgere la baie, oamenii se declară

încîntaţi. Supăraţi foc sînt cei care au avut doar ziduri crăpate la case. Nu li s-au făcut expertize tehnice. Acolo unde s-au făcut, oamenii spun că sînt nedreptăţiţi pentru că li se face doar consolidare. Vor toţi case noi. Ministrul promite mai mulţi experţi şi refacerea expertizelor.

Revoltă şi modernizare

La Otelec oamenii sînt revoltaţi. Nu se lucrează la reconstrucţie. „Este un dezastru. Avem 200 de case de refăcut şi lucrările sînt în întîrziere. Nici cînd a venit tovarăşul de la Bucureşti nu se lucrează? Măcar azi, dacă ştiau că vin, puteau să lucreze“ – a spus ministrul Borbely. „Au adus cărămidă de calitate foarte proastă pe care am refuzat-o“ – spune unul dintre sinistraţi. Ministrul Borbely l-a ameninţat pe reprezentantul firmei „Rotari“, constructorul întîrziat, că nu va mai primi nici o lucrare de la minister dacă nu recuperează timpul pierdut. Firma a turnat doar fundaţiile, deşi mai are mai puţin de o lună de zile pentru a preda casele. Cu sau fără întîrzieri, şi aici 200 de case vechi, din chirpici, vor fi înlocuite cu locuinţe din beton armat şi cărămidă. „Trist este că trebuie să vină o calamitate pentru a moderniza satele. De fapt, numai aşa se mai modernizează ceva prin sate, acum“ – spune vicepreşedintele Consiliului Judeţean Timiş, Marius Popovici.

***Mălin Bot** este corespondent al ziarului* Cotidianul.

Cristian GHINEA

O învălmăşeală binevoitoare

– statul român la inundaţii –

Opinia generală reflectată de presă după aceste inundaţii este că statul român nu a anticipat, a reacţionat greoi şi heirupist, deşi bunăvoinţa nu a lipsit.

Să aruncăm o privire ceva mai atentă la cum arată acest stat. Pînă anul trecut, cadrul legislativ privind calamităţile era bazat pe o Ordonanţă din 1994, care instituia o structură tehnică asigurată de Protecţia Civilă şi o serie de comisii guvernamentale specializate (dezastre chimice, dezastre nucleare etc.). Structura era reprodusă la nivel de judeţ şi de localitate. Asta înseamnă că o grămadă oameni care, în restul timpului, oricum aveau altceva de făcut de trebuiau să se adune şi să facă planuri cum ar fi dacă, Doamne fereşte, ar fi ceva rău. Cum vă închipuiţi, asta nu se prea întîmpla. În 2001, la 7 ani după ordonanţă, un raport SAR-UNDP număra cîte dintre comisiile guvernamentale fuseseră constituite. Din cele opt existente pe hîrtie, patru nici măcar nu se adunaseră o singură dată, trei erau constituite şi aveau regulamente de funcţionare şi una nu era constituită, dar avea regulamente. De fapt, din tot acest mecanism complicat doar vechea Protecţie Civilă funcţiona, permanent subfinanţată şi scriind planuri de intervenţie pe care nu le citea nimeni. Dacă se întîmpla ceva, se declanşa o învălmăşeală binevoitoare, prefecţii sunau pe cine ştiau, adunau oamenii, se dădeau telefoane în toate părţile, din toate părţile. Cu alte cuvinte, cu sau fără ordonanţă, era acelaşi lucru.

Dar asta este o poveste veche. Ba nu este: din aprilie 2004 avem o ordonanţă nou-nouţă *privind Sistemul Naţional de Management al Situaţiilor de Urgenţă*. Să vă spun un secret: de fapt, nu este nici un sistem. Vechile comisii au fost înlocuite de comitete, organizate la fel de stufos. Există Comitetul Naţional condus de ministrul de Interne şi coordonat de primministru, comite judeţene şi comitete locale. S-a renunţat totuşi la comisiile centrale specializate, poate singurul pas înainte, pentru că, oricum, nu existau decît pe hîrtie. Permanenţa (şi de fapt, singura chestie care trăieşte în realitate, restul fiind fantome oficioase) este asigurată de Inspectoratul General pentru Situaţii de Urgenţă (IGSU). Acesta a fost format la finalul lui 2004 prin comasarea pompierilor cu Protecţia Civilă. Au urmat perioade de confuzie în teritoriu pînă s-a stabilit cine este şeful, fostul şef de la pompieri sau fostul şef de la Protecţia Civilă. Această dispută era încă latentă în primăvară, cînd au început primele inundaţii.

Abia în septembrie 2004, Guvernul Năstase a aprobat o HG privind înfiinţarea Comitetelor de urgenţă judeţene. Am întrebat IGSU dacă prefecţii au dat pînă acum ordinele de constituire a acestor Comitete. Ni s-a răspuns că toţi au făcut-o. În judeţul Bacău, unul dintre cele mai afectate de inundaţii, Comitetul a fost constituit abia în 14 iunie 2005 şi din el fac parte nu mai puţin de 40 de membri şi 20 de consultanţi. La o adică, Comitetul judeţean poate fi şi o modestă galerie de fotbal.

Sorin Cheval este climatolog, a studiat ca bursier Fulbright la University of South Carolina – Hazards Research Lab. A realizat chiar un site specializat privind această problemă în România (www.hazardero.home.ro). L-am întrebat ce părere are despre capacitatea de intervenţie a statului român. Spune că „ordonanţa respectivă nu are efecte în situaţii concrete, fiind stufoasă şi mult prea generală. Există mai multe acte care reglementează juridic diverse aspecte legate de dezastrele naturale, dar pînă la urmă nu există un sistem integrat de management al dezastrului, care să funcţioneze. Putem să dăm mii de legi, efectele vor fi nule. Singura modalitate de rezolvare a problemei este realizarea unui sistem integrat de management al dezastrului, de la faza pre-dezastru pînă la reconstrucţie. Doar atunci ai putea trage la răspundere în mod serios pe cineva. Pînă atunci, sînt speculaţii gazetăreşti, că autorităţile au făcut, n-au făcut etc.“.

Privit dinspre *Monitorul Oficial*, sistemul este iresponsabil (în sensul că nu răspunde nimeni). Să vedem cum stăm pe teren. *Cotidianul* a făcut o anchetă despre asta. Subprefectul de Covasna le-a spus colegilor de acolo că atunci „cînd au venit apele, am constatat că deţinem numai o barcă, şi aceea cu vîsle, chiar dacă planurile de intervenţie arătau altceva. Explicaţia este că planurile sînt vechi“. Întrebat dacă există un plan de intervenţie, prefectul de Brăila spune franc că „am prefera să avem mijloace tehnice cu care să acţionăm, în locul documentaţiilor stufoase care nu ne ajută la nimic“. Concluzia anchetei este trasă de ministrul Vasile Blaga, chiar şeful IGSU: „Mă mir că mai acţionează în condiţiile astea!“.

Nu este singurul care se miră. Călin Popescu Tăriceanu a mers în 25 iulie la Parlament şi a raportat că „dotările Inspectoratelor pentru Situaţii de Urgenţă sînt în unele cazuri doar simbolice, în ultimii ani nefăcîndu-se în acest domeniu nici un fel de investiţii“. Închipuiţi-vă mirarea sinistraţilor din Banat cînd au văzut că Inspectoratul Judeţean avea două bărci cu vîsle pentru a-i ajuta. Cum trebuiau parcurşi cam cinci kilometri în medie pînă la satele respective, pe apă, cred că cei de la Inspectorat au fost şi ei destul de miraţi de ce le hărăzise soarta. Mai ales că din cînd în cînd trecea pe lîngă ei în viteză singura barcă cu motor a oficialităţilor din zonă, deţinută de Primăria Timişoara. Primăria avea din 2002 un serviciu special pentru protecţie civilă, format din voluntari, după model italian. De altfel, cînd Ciuhandu a hotărît să organizeze serviciul, cei de la Protecţia Civilă au făcut un mic scandal pentru că li se părea că îşi pierd din atribuţii. Un alt mic scandal au făcut jurnaliştii din Timişoara cînd au descoperit că la începutul acestui an Inspectoratul Judeţean a avut totuşi bani pentru o reţea de calculatoare.

Undeva între Haiti şi Olanda

Şi totuşi, dacă ne uităm de sus, cel puţin sistemul de avertizare imediată a funcţionat. Avertismentele au fost emise, au existat probleme cu transmiterea pînă la oameni şi cu punerea în practică. Potrivit prefectului de Bacău, citat de *Gândul*, cele patru persoane care şi-au pierdut viaţa nu au luat în seamă avertizările. Un cioban a murit cînd se întorcea să-şi mai salveze o parte din lucruri, iar un bătrîn s-a înecat încăpăţînîndu-se să treacă un rîu. La fel, singurul mort din Galaţi a fost o persoană care a refuzat să plece din sat. Cea mai gravă situaţie s-a înregistrat la Nămoloasa, unde primarul suferă de cîţiva ani de paralizie şi a refuzat să plece, drept care n-au plecat nici sătenii. Primarii au făcut de multe ori diferenţa. În Sînmartinul Sîrbesc, în Banat, primarul a mobilizat oamenii, au improvizat un dig de pămînt şi apele nu au mai ajuns în sat (relieful din zonă a făcut ca apa să avanseze încet).

Una peste alta, Ministerul Apărării şi MAI au salvat 6.400 de persoane şi au evacuat peste 12.000 de sinistraţi. Deşi nepregătit înainte de evenimente, statul s-a mobilizat pentru salvarea vieţilor şi s-a descurcat onorabil măcar la acest capitol. Deşi inundaţiile din Moldova au fost violente, numărul de victime nu a ajuns la proporţiile din statele fără căpătîi (2.600 de oameni au murit anul trecut în inundaţiile din Haiti). Ba chiar, biroul ONU pentru asistenţă umanitară (OCHA) spunea într-un raport din 15 iulie că autorităţile române au răspuns „foarte bine“ situaţiei.

Ajutorul din străinătate a fost binevenit, însă a avut şi un efect secundar: oamenii au avut prilejul să compare. Departe de Haiti, statul român este şi departe de statele mai dezvoltate care i-au sărit acum în ajutor. Ungaria a trimis pompe pentru a evacua apa. Ungurii i-au impresionat pe localnici pentru că aveau totul pregătit, de la ţevi pînă la toalete, cu hîrtie igienică. Ungaria dispune de 800 de pompe şi de echipe permanente bine dotate. Exista riscul de epidemie din cauza apei care băltea, dar Inspectoratul şi-a dat seama că nu are materiale pentru a preveni molimele. A cerut ajutorul Consulatului german. Asta se întîmpla joi. Duminică intrau în ţară specialiştii nemţi cu haioaselor lor bazine gonflabile în care făceau apa murdară bună de băut. Tot în Timiş a ajuns şeful peste situaţiile de criză din Olanda, ţara ascunsă după diguri. Chiar prefectul povestea că olandezul a fost foarte surprins să afle că digurile care au cedat erau din pămînt, din 1800.

Ajutoarele şi reconstrucţia

Dar am întîlnit şi români mulţumiţi. Ştefan Susai este jurnalist şi a fost prezent la toate dezastrele din ultimii 12 ani. Spune că în acest an autorităţile s-au mişcat cel mai bine. A fost chiar impresionat de coordonarea distribuţiei ajutoarelor la Comăneşti. Stadionul de acolo a funcţionat ca centru de distribuire a ajutoarelor pentru satele izolate. „Erau organizaţi, aveau corturi, erau două elicoptere care se coordonau, unul decola, celălalt ateriza. Toate ajutoarele erau duse pe stadion, sortate şi distribuite în funcţie de necesităţi. Erau şi păzite de jandarmi.“ De altfel, toată operaţiunea era coordonată de şeful jandarmilor din Bacău, un tip pe care Susai îl ţine minte ca fiind stăpîn pe situaţie.

În Bacău, prefectul a emis în 18 iulie un ordin prin care ajutoarele se ridicau doar de persoane împuternicite de primării, pe bază de procese-verbale. Regula generală era ca primarii să împartă bunurile, dar nu funcţiona peste tot la fel. Primarul din Vadu Roşca, cea mai lovită localitate din Vrancea, declara pentru *Evenimentul zilei* că nici nu vrea să audă de custodia asupra ajutoarelor, pentru că sinistraţii l-au acuzat deja de furt. Acelaşi ziar a prezentat un reportaj deprimant despre luptele corp la corp dintre sinistraţi (sau nonsinistraţi) pentru hainele primite din ţară. De altfel, presa a fost plină de reportaje în care oamenii se înghesuiau să apuce ceva şi părea că funcţionează legea junglei: apucă cine poate. Sorin Cheval crede că nu putem avea pretenţii privind reacţia populaţiei afectate pentru că „în România nu există nici un fel de educaţie privind dezastrele naturale. A nu se confunda exerciţiile organizate de Protecţia Civilă cu educaţia pentru dezastre, aia e o parte infimă. Gîndiţi-vă la tonele de materiale inutile (pentru Făcăeni s-au donat căzi jacuzzi şi ruj de buze!) care ajung în locuri deja calamitate. Toate astea ţin de ceea ce se cheamă cultura riscului şi care în România este la nivelul zero absolut“.

Intră în scenă politicienii

Ştefan Susai povesteşte că acel şef al jandarmilor care coordona acţiunea de la Comăneşti s-a trezit cu o delegaţie de parlamentari din zonă. A fost binevoitor, dar ferm spunîndu-le ceva de genul: dacă aveţi idei, puneţi-le în practică, dar nu ne încurcaţi. Şi nu mergeţi să distribuiţi ajutoarele pentru că ne creaţi alte probleme şi nu trimit pe nimeni să vă scoată de acolo.

În lucrarea sa *Dealing with Natural Disaster: Role of the Market*, Barun S. Mitra vorbeşte despre multiplele experienţe ale Indiei privind intervenţia în caz de dezastru. Inevitabil, spune Mitra, nenorocirea naşte emoţie şi emoţia, politizare: „Cursa pentru patronajul politic al intervenţiei creşte riscul corupţiei în distribuţia fondurilor de reabilitare. Practic, fiecare calamitate majoră din India a fost urmată de rapoarte privind proasta gestionare şi corupţia. Mai rău chiar, politizarea afectează şi fluxul de informaţii. Există tendinţa de a exagera sau de a minimiza proporţiile crizei, în funcţie de avantajele politice. Informaţia este distorsionată, ceea ce face gestionarea crizei mai dificilă. Victimele devin şi mai victime, ca o minge în jocul de fotbal al politicienilor. Adevărul cade şi el victimă“.

Preşedintele Traian Băsescu s-a enervat şi i-a numit ticăloşi pe cei (nu a spus care) din media care au exagerat proporţiile tragediei din Moldova. Interesul preşedintelui era să declanşeze alegeri anticipate. Interesul adversarilor, care deţin şi televiziuni, era să nu se întîmple asta. Aşa că jocul de fotbal a început: inundaţiile erau mai catastrofale sau mai puţin catastrofale în funcţie de asta. Politician(ist) cu experienţă, Ion Iliescu a ieşit din hibernare şi a somat Guvernul să renunţe la anticipate, să declare stare de urgenţă şi să se ocupe doar de inundaţii. Au fost televiziuni (Antena 1, Realitatea TV) care au dus o campanie pe această temă: criza politică *versus* inundaţii. Vezi bine, una decurgea din cealaltă. Mai nevricos din fire, premierul Tăriceanu a cedat şi a anunţat că renunţă la demisie pentru a se ocupa de inundaţii. Acestea au revenit la proporţii catastrofale, ceea ce arată că au avut cîştig de cauză „ticăloşii“.

Dar Mitra găseşte şi o paradoxală parte bună a politizării: India democratică nu a mai avut victime ale foametei, China comunistă a avut nenumărate în anii '50-'60. Pentru că politicienii democraţi trebuie să se uite mereu peste umăr la opoziţie şi la presă, victimele au de cîştigat. Articolul lui Mălin Bot, din cuprinsul temei de astăzi, arată cum cei rămaşi fără case de chirpici se vor bucura de unele cu baie şi termopane.

Cum presa i-a somat isteric să facă ceva, politicienii s-au conformat. Vizitele în zonele inundate au devenit obligaţie de serviciu, deşi nu e clar cum puteau să ajute altfel decît la imaginea respectivului. Mai mult chiar, unii martori au observat un efect pervers: ajutoarele aveau proasta tendinţă de a urma politicienii. Oamenii de la distribuţie au fost de părere că e bine pentru cariera lor ca politicianul ori să găsească ajutoare distribuite, ori să fie urmat de ele. Asta a distorsionat suplimentar distribuţia, care oricum ţinea mai mult de criteriul „cine zbiară mai rău“, decît de nevoile obiective. Vadim Tudor se lăuda în revista sa că a fost într-un sat şi apoi a sunat la oficiali să îi informeze despre situaţia „reală“ a acelor oameni. La urma urmei, fiecare dintre noi am vrea să facem asta cînd vedem suferinţă, dar nu acesta este traseul normal. Un om trebuie să primească un bun public pentru că are nevoie, nu pentru că este văzut de un politician.

Cum ne va găsi viitoarea criză?

Sorin Cheval este sceptic: „Nu cred că trebuie să ne facem iluzii pe termen scurt. Dacă lecţiile învăţate în acest an vor fi bine şi constant puse în practică de acest Guvern şi de cele care vor urma, probabil peste vreo 10 ani am putea sta semnificativ mai bine. Un prim pas a fost făcut, pentru prima dată un înalt oficial al statului român recunoaşte că «România nu este capabilă, în acest moment, să facă faţă unei situaţii de urgenţă». Aşa spunea premierul Tăriceanu la finalul vizitei în zonele inundate din judeţele Timiş şi Caraş-Severin. Ei, de-aici încolo se poate construi orice, trebuie doar o minte limpede care să vadă că fără o acţiune concentrată, fără un sistem real de management al dezastrului, ceea ce s-a întîmplat anul acesta se va repeta mereu“.

E ca la Alcoolicii Anonimi, primul pas este să recunoşti. Dar, la drept vorbind, aceste inundaţii puteau şi ele să ne mai aştepte puţin, pînă terminam reforma sistemului.

Cu contribuţia Stelei Giurgeanu şi a lui Mălin Bot

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

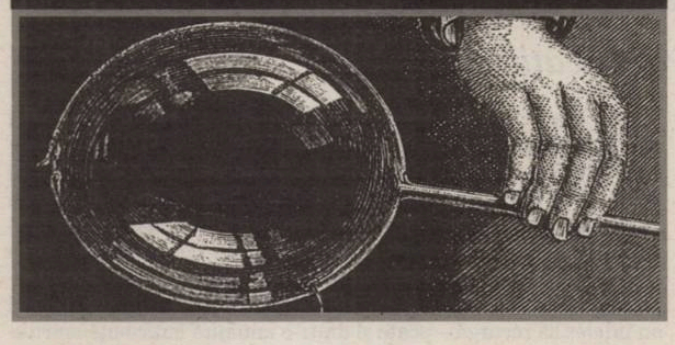

San Francisco

San Francisco este un oraş pentru uzul cetăţeanului. Are parcuri, piste pentru biciclete, muzee şi cafenele. Pietonii merg pe jos de plăcere, nu fiindcă se tem pentru viaţa lor. Talmeş-balmeşul de case victoriene, ca de păpuşi, frumuşele, cu elementele de detaliu proaspăt vopsite, lasă pe alocuri ochiului privelişti cultivate anume întru înălţarea spiritului. Aerul este pururi proaspăt, pentru că Oceanul Pacific şi Golful îşi macină reciproc curenţii, aruncîndu-ţi în faţă prospeţime şi, din cînd în cînd, aromă de cafea proaspăt prăjită, usturoi şi mirodenii. La malul oceanului miroase a eucalipt şi a salvie. Mulţi pedestraşi nu umblă ca tot omul, ci aleargă în pas uşor, pieptiş, la deal, împroşcînd în urmă-le o sudoare entuziastă şi lăsînd vederii coapse de oţel pe sub şorturi. Festivalul Mîndriei Coapselor are loc imediat după Festivalul Mîndriei de a fi Gay, care urmează după Festivalul Mîndriei Locuinţelor, care atrage mii de fuduli proprietari de case care au plătit peste două milioane de dolari pentru camera lor cu vedere la mare. Din China Town pînă în Haight sînt, zi de zi, festivaluri şi pieţe de produse organice. În orice moment auzi în aer un acord de chitară şi sfîrîitul kebabului, dai peste mari reduceri de preţuri şi, uneori, peste protestatarul în pielea goală care flutură un afiş pe care scrie „Bush a minţit". Nici o piersică neorganică nu are voie să intre pe aceste pieţe, iar mostrele „de gust" îţi sînt înmînate cu mărinimie de către tipi joviali, cu bărbi albe, care poartă cu toţii numele de Mr. Natural. Pe Nob Hill şi la Marina, torente de espresso curg pe marginea străzilor şi saloanele de băi îi prind pe trecătorii cafeinizaţi şi le modelează şi le frămîntă trupurile cu substanţe edenice, în timp ce le rînduiesc aurele scălîmbe şi le aliniază chakrele răvăşite. Mătăsuri chinezeşti şi şaluri peruviene măiastru ţesute potopesc din magazine. Totul în San Francisco este pentru beneficiul şi bunăstarea locuitorilor lui, chiar şi crîngurile împarfumate din Golden Gate Park, unde cei fără de adăpost îşi rînduiesc bucolicele hogeacuri. Sînt mulţi cei fără de adăpost, dar poate că Terminator va termina şi cu asta. Majoritatea muzeelor de artă ultramodernă sînt deja la locul lor, dar unul încă şi mai modern, gigantic, se află în construcţie. De fapt, se construieşte pretutindeni, dar se face cu grijă, la adăpostul plaselor care absorb zgomotele. Muncitorii folosesc ferăstraie cu surdină şi ciocane căptuşite cu catifea, ca să nu tulbure vecinii. San Francisco e un oraş liniştit: sunetele se propagă peste dealuri, aşa că nimeni nu vorbeşte urît, pentru că orice înjurătură poate fi auzită. Nici edilii din San Francisco nu agreează limbajul sau atitudinea agresivă şi, de asemenea, nu fac afaceri cu cei care poluează sau cu cei care plătesc angajaţilor salarii de mizerie. Localnicii sînt mîndri de oraşul lor, şi pe bună dreptate, deşi sînt puţin neliniştiţi de milioanele de dolari pe care le cheltuiesc pe credit şi tind să fie un pic cam bruşti şi uneori mîrlani la volan şi cînd se deplasează. Unii îşi utilizează coapsele de oţel pentru a se sugruma între ei.

traducere de Ioana AVĂDANI

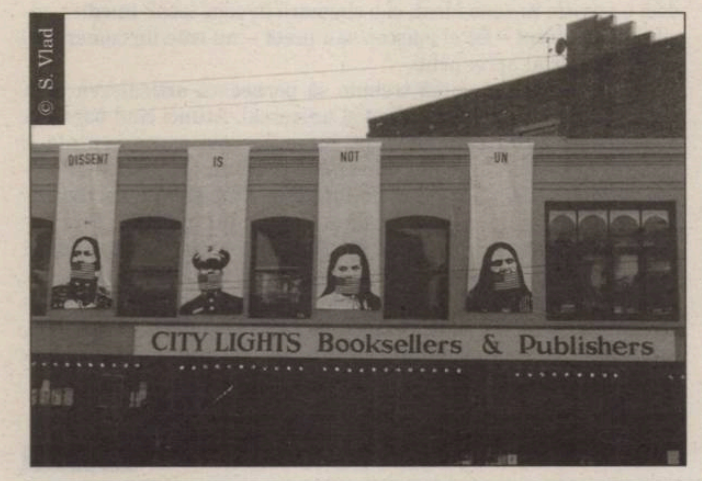

Dragi prieteni,

Începînd de astăzi, 1 august 2005, *FotoCabinet* se vede obligat să-şi închidă pentru o vreme uşa cu clopoţel. Clădirea din str. G. Enescu nr. 3 intră într-o lucrare de consolidare care va distruge amenajarea. Iar dna Mihaela Marin, asociata mea, care a pus la dispoziţie spaţiul pentru această idee, are în viitor alte planuri cu acest loc.

Îi mulţumesc oricum pentru şansa pe care a dat-o renaşterii unui ritual apus: *vizita la fotograf*.

Mulţumesc tuturor celor care au fost alături de proiectele şi intenţiile noastre. Datorită încurajărilor dumneavoastră a fost posibilă perseverenţa mea. Prin dumneavoastră *FotoCabinet* a reuşit să-şi găsească un loc în identitatea culturală a Bucureştiului.

FotoCabinet s-a dorit a se plasa ca o întreprindere în continuarea unei tradiţii de *savoir-vivre* european, de care vechiul *Bucuresci* nu era pe vremuri *chiar atît de străin*. Într-o capitală tristă, ce îşi găseşte tot mai greu reperele şi simţul sărbătorescului, am dorit să oferim o oază în care sensurile să se reînfiripeze. Am dorit să alcătuim un refugiu într-un oraş mult prea hăituit de urgenţele imediatului. Mult prea frisonat pentru *a avea* şi mai puţin pentru *a fi*. Am mai dorit să recapitulăm o chestiune de tehnică tradiţională şi să re-acomodăm publicul cu un tip de poetică vizuală dislocată de stridenţele contemporane. Să opunem înserierii digitale căldura unicatului realizat manual. Prilej pentru a reflecta asupra ipostazelor abandonate ale frumuseţii. Şi, nu în ultimul rînd, să consacrăm un loc dedicat expunerii de artă fotografică, un domeniu atît de incert în România. Ni se pare că alături de dumneavoastră – vizitatori ai expoziţiilor de fotografie, iubitori de frumos şi tihnă, clienţi, oameni din presă ce au relatat cu generozitate despre ceea ce facem – am reuşit să mişcăm ceva. Vă mulţumesc încă o dată.

Portretul este un gen pe cale de dispariţie. Contemporanului nostru îi vine greu să se aşeze dinaintea camerei foto. Îşi găseşte cu greu propriul contur spre a-şi alcătui atitudinea într-un *icon* ce frizează eternitatea: portretul său. El preferă să fie surprins în nesfîrşitele ipostaze ale instantaneului şi ale fotografiei anecdotice de situaţie.

Un portret bun reprezintă totuşi ceremonialul întîlnirii cu tine însuţi. Iar regăsirea este poate cel mai preţios compliment pe care omul şi-l poate face astăzi.

Credem în *regăsirea* cu toţi prietenii noştri în viitorul FotoCabinet refăcut. Avem nădejdea că vom reuşi să ne găsim un loc şi să o luăm de la capăt.

Eugen CIOCAN

P.S. Pe *www.fotocabinet.ro* veţi putea găsi jurnalul zilelor pînă la găsirea unui nou amplasament pentru *FotoCabinet*. Orice idee în acest sens este binevenită şi o aşteptăm pe *fotocabinet@pcnet.ro*.

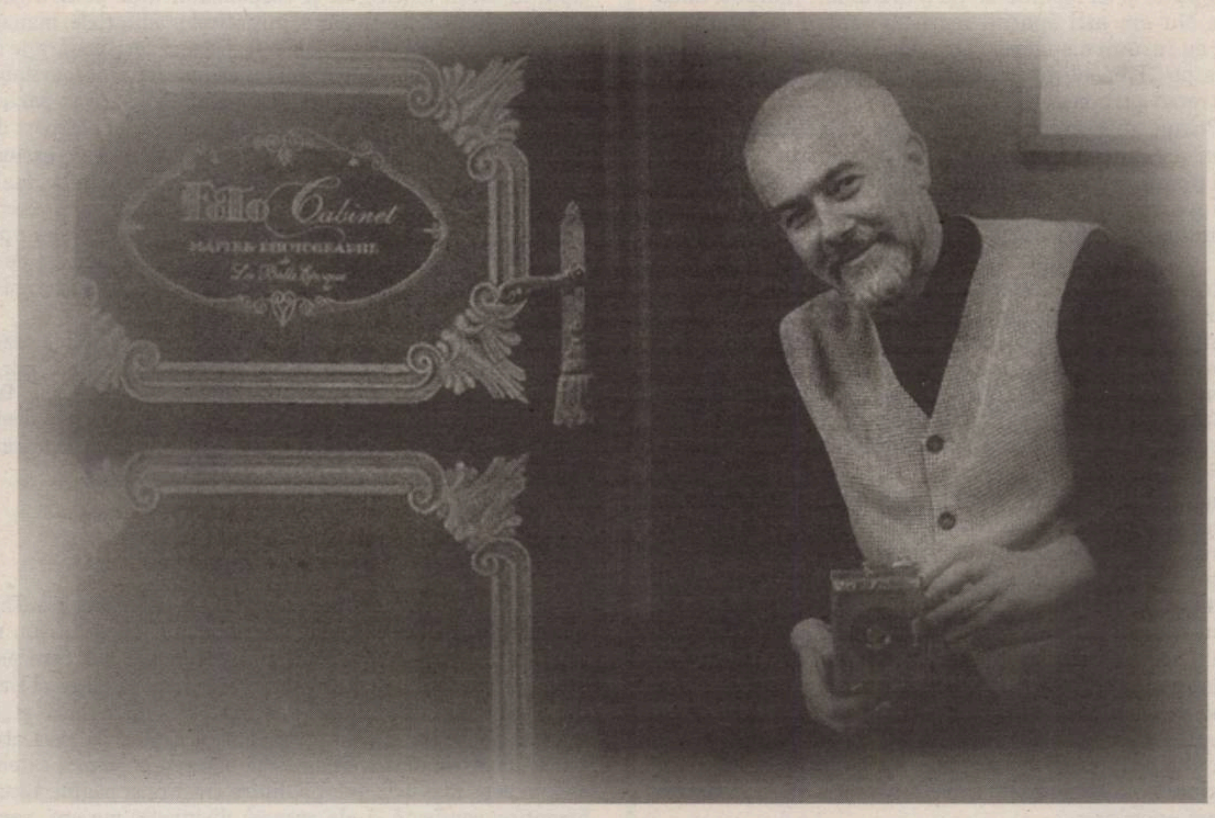

Teodor BACONSKY

turn înclinat

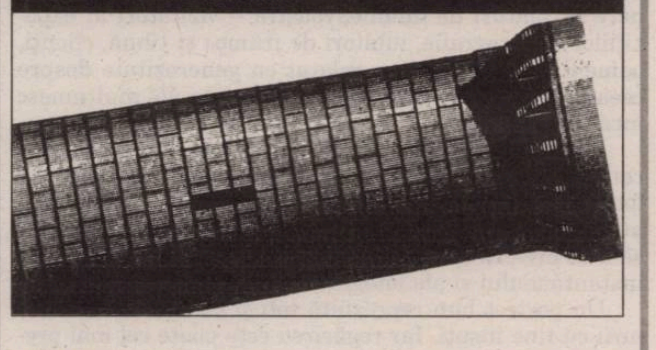

Tibetane

„Pe lume nu-s mai multe Tibeturi", însă pe diferite hărţi, mentale sau imaginare, da. Un Tibet e *made in Hollywood*. Un altul e fasonat de sacerdoţii ong-istici din reţeaua globală *Human Rights*. Există şi un Tibet al esoterismului ieftin, scris sub formă de cronică mondenă a prezenţelor lui Dalai-Lama în capitale şi cercuri occidentale. Printre toate aceste repere mai ales vizuale – şi sigur decalate (cu sau fără intenţie) – e greu să-ţi actualizezi percepţiile şi să formulezi, pe temeiul lor, judecăţi adecvate. Nu am aici spaţiul necesar pentru reparaţia pe care eu însumi o sugerez. Dar pot ambiţiona un plus de focus pe „Tibetul-din-viaţa-reală", de vreme ce tocmai am trecut prin regiune.

Prima „diferenţă" e una de scară. Ne imaginăm de obicei o republică monahală. O concentrare de lamaserii plantate în atmosfera poliţistă din celebrul album cu (reporterul) Tintin în... Tibet. În fapt, Tibetul ocupă 1,2 milioane km^2, adică Franţa plus Germania şi altele... la *un loc*. A doua diferenţă e tot de scară, dar demografică. Uriaşa întindere (muntoasă) de care vorbeam e populată cu numai vreo două milioane de autohtoni. A treia diferenţă e că istoria acestei regiuni e mai agitată (şi, paradoxal, mai puţin paşnică) decît credem curent. Populaţia e de afinitate mongolă, cu toată agresivitatea militară specifică unui atare cod genetic. Pînă în secolul VII d.Hr., pămîntenii practicau religia Bon, o varietate de animism asortat cu practici şamanice. Principala divinitate a panteonului respectiv se numea Dalha şi semăna cu un soi de diavol obez. Religia Bon a străbătut etape, s-a divizat pe şcoli, a cunoscut o renaştere (sub forma aşa-numitului *jo-bonism)*. Apoi, China imperială a trimis în Tibet o prinţesă, spre măritiş cu impact bilateral, şi o nouă religie, buddhismul, care a sosit ca dar matrimonial, însoţit de o statuie a fondatorului („la 12 ani"), venerată pînă astăzi. Noua etapă a „pacificat" regatul tibetan fără a exclude cu totul episoadele sale de ofensivă belicoasă. A urmat – ca şi în alte părţi (mai basarabene) – un intens ping-pong anexionisto-autonomist. Care s-a încheiat în favoarea Chinei populare.

Tibetul oferă unul dintre cele mai dense spaţii sacre ale umanităţii. Biblioteci de sutra, mandale, fresce, temple, mînăstiri, fabulosul palat Potala (din capitala Lhasa, unde cei aproape 4.000 m altitudine îţi taie respiraţia) – toate se regăsesc aici într-un torent de flamuri policrome, se complică halucinogen în parfumul candelelor alimentate cu unt de iac, ocupă poziţii importante pe lista UNESCO a patrimoniului mondial...

Mi se pare că situaţia politică este net ameliorată. N-am remarcat semne de represiune şi nici de reţinere înfricoşată. Desigur că, în himalayana lui izolare, Tibetul contemporan rămîne o destinaţie super-exotică şi o garanţie a depeizării radicale. Atmosfera, călugării, artizanii sau agricultorii alpini, dar şi clădirile, stilul comercial ori „timiditatea" faţă de străini aparţin, cumva, unui soi de Ev Mediu atemporal. Dar aeroportul, şoseaua de la el în centru, primele hoteluri de 4 stele ori clădirile Guvernului sînt aduse la zi. Convingerea mea este că noua Chină îşi va păstra unitatea făcînd toate eforturile necesare pentru ca Estul costier şi prosper să „migreze", prin investiţii şi programe de dezvoltare, către mult mai puţin evoluatele provincii răsăritene ale acestei gigantice ţări. De asemenea politici va profita şi regiunea autonomă a Tibetului. Evident, cînd „modernitatea" va ateriza în Lhasa, ne vom putea lua adio de la absolutul unei societăţi autentic tradiţionale. Tot ce e acum marcat de sublimul faptului spiritual ferit de marketingul propriei „mărci" se va transforma în vitrină turistică şi îşi va restrînge suflul vital în favoarea unor demonstraţii la comandă. Tibetul elevat şi misterios se va preface, sinistru, în breloc şi carte poştală...

Mihail NEAMŢU

Clericalism şi sacerdoţiul universal

– nu funcţii, ci vocaţii –

Identificarea exclusivă a Bisericii cu structurile sale clericale este o confuzie frecventă, născută din mefienţa nocivă a unei mentalităţi secularizate. În definiţia sa teologică, *ecclesia* nu este atît o instituţie, cît un eveniment euharistic cu deschidere eshatologică. De aceea, apartenenţa la Biserică n-ar trebui gîndită în termeni instrumentali, definindu-şi funcţiile de conducere prin puterea discreţionară pe care-o exercită asupra mulţimii. Clerul nu reprezintă o „castă" birocratică sau o structură autocratică într-un corp de reflexe bine rutinizate. Sacerdoţiul, mai degrabă, reprezintă totalitatea vocaţiilor creştine individuale, confirmate comunitar şi angajate în orizontul unei duble responsabilităţi, civice şi ecleziale. Contemplată evanghelic, preoţia este pastorală, mistagogică şi terapeutică, fiind străină de „profesia" unui intendent obligat să presteze „contra cost" servicii religioase. Pe scurt, marca preoţiei trebuie interpretată iconic, iar nu administrativ.

Clericalizarea reprezintă o patologie a vieţii ecleziale. Ea se caracterizează printr-o adîncire alarmantă a distanţei dintre feţele bisericeşti şi credincioşii creştini botezaţi în numele Sfintei Treimi. Mai precis, acumularea de funcţii ecleziastice – într-o lume care pune tot mai mult accentul pe competenţa pragmatică şi specializată – este un simptom tipic al clericalizării. Cînd un episcop sau un preot ajunge responsabil pentru tot ceea ce se întîmplă în biserica pe care o păstoreşte – fiind nu doar actor principal al vieţii cultice, ci şi responsabil unic pentru cateheza laicilor, cenzor discreţionar al iniţiativelor editoriale, manager neinstruit al programelor sociale sau „patron" fără inspiraţie al artei ecleziale – harismele poporului lui Dumnezeu sînt inevitabil marginalizate. Credincioşii care sînt „doar" botezaţi şi participă la tainele Bisericii ajung să sufere din cauza unui complex de inferioritate faţă de cei hirotoniţi, recunoscînd aproape exclusiv criteriul ortodoxiei în simbolul odăjdiilor. Parcursul individualist „pe calea mîntuirii" slăbeşte dramatic investiţia într-un proiect comunitar (e.g., zidirea duhovnicească a unei parohii) sau apărarea senină a binelui comun (e.g., practica unui ecumenism de gradul zero, atent la surprizele concretului în dialogul sincer cu alteritatea).

Versiunile „tari" ale clericalismului impun o dublă cezură: pe de o parte, dialogul deficitar între episcopi şi preoţii de mir, iar pe de altă parte, raportul unilateral între preoţi şi popor. În acest context marcat de confuzie şi ignoranţă, redescoperirea demnităţii spirituale şi teologice a laicatului creştin – dincolo de orice excese sau extravaganţe – se impune cu maximă urgenţă.

Memoria tradiţiei

Scripturile nu îi definesc niciodată pe laici *(laos tou Theou)* în termeni de „clasă". Clement Alexandrinul vedea într-un mirean creştinul botezat care n-a primit hirotonirea, dar care putea să desfăşoare activitatea de învăţător sau propovăduitor al Evangheliei. Pentru Biserica din vechime, distincţia între „laici" şi „clerici" n-a fost niciodată atît de pregnantă ca astăzi. Se avea atunci în vedere raportul dintre credincioşii botezaţi şi simplii catehumeni sau, în sens mai larg, relaţia dintre creştini şi păgîni. Liturghiile bizantine confirmă şi ele această disjuncţie majoră, permiţînd catehumenilor să participe la „ospăţul Cuvîntului", dar nu şi la „banchetul euharistic". În sfîrşit, din sînul laicilor imuni la tentaţiile puterii se recrutau adesea martirii legendari ai monahismului, pentru care poporul de rînd a nutrit întotdeauna respect şi admiraţie. Din sînul laicilor au apărut adesea tîlcuitori înduhovniciţi ai Scripturilor, cîntăreţi psaltici, apologeţi şi cărturari, misionari temerari, virtuozi ai icoanei, dascăli smeriţi, tahigrafi umili, maeştri sculptori, arhivari bibliofili, „calfe şi zidari". Fără prezenţa acestora în viaţa Bisericii, istoria creştinismului ar fi fost deopotrivă mai urîtă şi mai săracă.

În Occidentul medieval, reformele papei Grigorie al VII-lea au condus către întărirea raportului de forţă între laicii feudali şi clerici în favoarea celor din urmă. Pentru a relua descrierea mai exactă a lui Teodor Baconsky, „principiul laicităţii a fost enunţat pentru ca un armistiţiu neglorios şi rezonabil să depăşească coliziunea dintre autoritatea lumească şi magisteriul Bisericii" (T. Baconsky, *Iacob şi îngerul*, Bucureşti, Editura Anastasia, 1996, p. 155). Sub presiunea unei impermeabile scolastici, inteligenţa laică s-a simţit uneori sufocată, căutînd ieşirea prin postulatul autonomiei culturale. La excesele clericalizării din perimetrul romano-catolic, umanismul şi Reforma au încercat să formuleze cîteva răspunsuri, contestînd uneori, cu serioase urmări, principiul autorităţii dogmatice şi al disciplinei ecleziastice. Din nefericire, contrareforma tridentină n-a oferit prea multe relaxări, limitînd drastic prezenţa laicilor în activităţile Bisericii şi întărind astfel suspiciunile celor „din afară." Într-un tîrziu, Conciliul Vatican II (1958-1962) şi-a cîştigat meritul de-a fi pus în discuţie raportul între clerici şi mireni cu un plus de inspiraţie şi flexibilitate.

Replierea laicistă

Perioada care a urmat acestei mutaţii – atît în Răsărit, cît şi în Apus – a fost una a revanşei. Sub influenţa unor modele protestante de acţiune creştină, numeroşi laici catolici sau ortodocşi din lumea liberă s-au adunat spontan în diverse „asociaţii" sau „cluburi" religioase. Uneori, ele s-au aflat sub comanda unor ideologii de grup care au ignorat criteriile dogmatice ale unităţii ecleziale. Organizaţii precum „mişcarea Taizé" (Franţa) sau „mişcarea Zoe" (Grecia) – iar la noi „Oastea Domnului" şi vlăstarele sale junimiste – au încercat să combată dominaţia ubicuă a clericalizării printr-un voluntarism sentimental. Pledînd cu impecabilă credulitate în favoarea unui „apostolat" *sui generis*, laicii au înţeles să recurgă – poate şi dintr-o anumită suficienţă spirituală – numai la argumente de autoritate. Numele lui Dumnezeu a fost confiscat de-o poetică minoră care ignoră tropul ironic al tradiţiei ascetice. În final, „îndreptăţirea de sine" sau indecenta autojustificare au sfîrşit prin a întări rechizitoriul nemilos adresat „celor din afară."

Marcate estetic prin indiscreţie şi afectate teologic de sectarism, aceste întreprinderi religioase au ajuns un substitut pasabil al vieţii comunitare. El oferă laicilor creştini nu atît cheile – sub formă de cruce – pentru poarta Împărăţiei cerurilor, cît mai ales un criteriu exterior de identificare prin insignă sau banderolă (i.e., batic, fustă sau barbă). Înfăţişarea vestimentară, un anumit vocabular esoteric sau chiar tonul „preacucernic" al vocii se pot astfel constitui în veritabile „teste grilă" pentru confirmarea unei apartenenţe mai curînd para-ecleziale. Esenţialmente moraliste, aceste organizaţii cultivă şi astăzi purificarea sinelui prin excluderea celuilalt, în stilul manuscriselor de la – nu întîmplător! – Marea Moartă. Încercînd să compenseze vidul vieţii de parohie, laicismul (aşa cum se va vedea, folosesc acest termen în alt sens decît cel consacrat de secularismul francez) sectar n-a obţinut decît fărîmiţarea universului dinamic şi apofatic al Bisericii. Criterii formale de încorporare în aceste tagme – cele de tipul: „ostaşii Domnului", „asociaţia femeilor ortodoxe", „mişcarea studenţilor" etc. – au luat locul participării sacramentale în Trupul mistic al lui Hristos. Treptat, grijile ipostasului biologic ori social au dezhidratat rădăcinile ipostasului eclezial. Lansat în plină ofensivă pietistă, laicii militanţi au reuşit doar să adîncească hiatul dintre clerici şi mireni. Catehumenii ori scepticii curioşi „din afară" au fost îndepărtaţi şi mai mult de pragul convertirii. Fără să vrea, zelotismul laicist a căzut în sinistra capcană a rivalităţii mimetice. Ceea ce-i stimulează pe campionii laicismului sectar este aspiraţia totalitară şi plină de invidie a adversarilor. Aceştia, prin reprezentaţii de vîrf ai clericalismului, par să fie prezenţi în toate straturile Bisericii (eparhii, parohii sau mănăstiri). Desăvîrşind simetria, liderii laicismului contestă doar la nivel superficial suveranitatea clericalismului. La pretenţia de superioritate exprimată deschis de monopolismul clerical, zelul anarhic al laicilor militanţi răspunde „cu asupra de măsură". Inutil s-o mai spunem, visul secret al clericalismului şi al laicismului rămîne voinţa de putere.

Sacerdoţiul cotidian

Din nefericire, atît clericalismul triumfalist, cît şi laicismul militant ştiu cum să semene în inimile credincioşilor frica pasivă şi confuzia intelectuală. Marcată de aceste două maladii, comunitatea creştinilor conştienţi încă de mandatul apostolic al Bisericii se cuvine să restaureze demnitatea sacerdoţiului universal, reabilitînd în acelaşi timp conceptele patristice de ierarhie, ascultare, colegialitate şi catolicitate. Recuperarea practică a sacerdoţiului universal pentru poporul lui Dumnezeu nu s-ar putea face decît în termenii unei teologii care înţelege hristocentric vocaţia preoţiei şi raportul de consubstanţialitate destinală cu aproapele. Preoţia sacramentală concreşte firesc pe harul botezului, iar sacerdoţiul universal îl are drept arhetip pe Hristos, Cel care a venit „să slujească şi să-şi dea viaţa ca răscumpărare pentru mulţi" (Matei 20, 28). Etosul sacerdotal este deci unul liturgic, stabilit printr-un raport de filialitate transcendentală (Ioan 5, 30). Precum în Hristos, voinţa liberă a sacerdotului este purificată prin taina Crucii, oferindu-şi apoi votul ascultării faţă de Tatăl. Preotul nu-L poate sluji însă pe Dumnezeu decît în măsura în care răspunde chemării de-a veghea asupra soartei oamenilor purtători de chip şi lipsiţi – prin rănile păcatului – de paradiziaca asemănare. Preoţia nu este deci o vocaţie în sens ideal, ci o chemare în sens local, imediat, vizibil. Sacerdotul – fie el episcop sau preot – nu este un comandor, ci un slujitor al aproapelui.

De la această axiomă trebuie să pornească articularea unei teologii a sacerdoţiului cotidian şi universal. Atunci cînd paradigma sacerdoţiului este Hristos, între preoţia sacramentală a fratelui hirotonit şi preoţia universală a fratelui botezat n-ar trebui să apară nici un conflict de interese. Prin preoţia sacramentală, regele creaţiei devine gazdă a Cuvîntului întrupat. Prin sacerdoţiul universal, templul lui Dumnezeu este pretutindeni aproape de casa omului. Scopul unic al celor două tipuri de sacerdoţiu nu este decît edificarea concretă a unei parohii. Cînd preotul şi mirenii se vor simţi părtaşi unei vii comunităţi euharistice, atît tentaţia „clericalismului", cît şi ispita „laicismului" vor dispărea în lumina unei odihnitoare transparenţe.

Alex. Leo ŞERBAN

mă enervez, deci exist

...Exist, deci îi enervez pe alţii.

Împupătorismul

De cînd mă ştiu, sînt alergic la pupaţi umezi. Cînd eram mic, naiv & neajutorat, exista o hoardă sălbatică de tante a căror unică trăsătură de caracter (singura pentru care mi le amintesc, de altfel) era aceasta: de cum te vedeau, te binecuvîntau cu ţoc-ţoc-uri viguroase & lipicioase. Ţin minte jena care punea stăpînire pe mine în urma acestor transporturi virale: după ce-şi puneau bine ştampila pe ambii obraji, rămîneau aşa, în prostraţie, parcă admirîndu-şi opera salivară – şi făcînd cu atît mai delicată încercarea mea disperată de a şterge, cumva, urmele efuziunilor lor...

Anii au trecut, dar eu am rămas – mărturisesc – alergic la pupături. Nu văd de ce doi oameni, care nu sînt din calea-afară de intimi, şi-ar aplica – nitam-nisam – pecetea umedă a pupatului pe ambii obraji. Înţeleg, vag, că este un fel de pact instant de familiaritate – echivalentul sonor & tactil al tutuielii. Şi, cum tutuiala cîştigă teren, tot aşa şi pupatul, ce pare să fi devenit obligatoriu (cu omniprezenta variantă telefonică: „te pup(ic) dulce!"): a-l refuza – sau, măcar, a-ncerca să-l „relativizezi" (întorsătură mai bruscă a capului, control spontan al distanţei, „surfare" a epidermei etc.) – te face suspect. Şi te face cu atît mai suspect cu cît, oriunde întorci capul – pe stradă, la teatru sau la televizor –, lumea românească pare cuprinsă de un larg elan tandru naţional, fără frontiere de rasă, sex sau orientare sexuală... Curat *pupat piaţa endepenţi!* Deschideţi, în orice moment, aparatele dvs. de televiziune care transmit show-uri populare (adică acelea care prezintă comperi foarte populari & invitaţi şi mai populari); ce veţi vedea, atunci cînd aceştia din urmă îşi fac apariţia în mijlocul uralelor în delir ale figuranţilor de pe margine? Evident, pupăturile ritualice ale vedetelor! Mă gîndesc că s-ar putea breveta un concept de „reality show" care să nu cuprindă *decît* asta: doi comperi, doi invitaţi & masa de figuranţi – nu ştiu cîţi intră într-un platou, dar să zicem patruzeci; invitaţii pupă pe ambii obraji comperii (2 pupături x 2 invitaţi înmulţit cu 2 comperi), după care iau la rînd pe *fiecare* dintre cei patruzeci de figuranţi... Număraţi cîte pupături ar însemna & cam cît ar dura toată operaţiunea – după socotelile mele, ar fi fix de-un show. *Kiss*-show; nici n-ar mai fi nevoie (ciao, Darwin!) de cuvinte, vorba cîntecului.

Deranjul este cu-atît mai mare cu cît, în România, nu există o codificare strictă a pupăturilor – aşa cum se întîmplă în Franţa. Cei care au fost acolo ştiu, de pildă, că într-un fel sărută parizienii (trei pupături! – *oui, je sais...),* cu totul altfel sărută provincialii (patru!!); dacă ai ghinionul să nimereşti într-un cerc în care sînt *şi* parizieni, *şi* provinciali, pe lîngă dificultatea de-a ţine şirul pupăturilor mai există şi fatalitatea de-a o pune, pe loc, de un „Kiss-show" *live* & ad-hoc. *Sans* televiziune.

Mă-ntorc la tantele din copilărie; acestea (exasperant de risipitoare cu pupaţii umezi pe ambii-mi obraji) recurgeau subit, cînd trebuia să se pupe-ntre ele, la ceea ce aş numi (nu neapărat dylanian) „blowing in the wind" – adică îşi apropiau buzele ţuguiate de fălcile celeilalte şi, cu o ultimă tresărire de igienă, pupau aerul. Sperînd ca acest *cri de coeur* să fie auzit, nu pot decît să recomand, din aceleaşi raţiuni igienice, acest demodat model volatil. Sau, şi mai simplu, modelul „te pup de la distanţă": indexul în dreptul buzelor, ţoc-ţoc, bifat! M-aş bucura nespus să prindă. Ai pupiu.

chestionarul lui Proust

1. *Principala mea trăsătură*
2. *Calitatea pe care doresc să o întîlnesc la un bărbat*
3. *Calitatea pe care o prefer la o femeie*
4. *Ce preţuiesc mai mult la prietenii mei*
5. *Principalul meu defect*
6. *Îndeletnicirea mea preferată*
7. *Fericirea pe care mi-o visez*
8. *Care ar fi pentru mine cea mai mare nenorocire*
9. *Locul unde aş vrea să trăiesc*
10. *Culoarea mea preferată*
11. *Floarea care-mi place*
12. *Pasărea mea preferată*
13. *Prozatorii mei preferaţi*
14. *Poeţii mei preferaţi*
15. *Eroii mei preferaţi din literatură*
16. *Eroinele mele preferate din literatură*
17. *Compozitorii mei preferaţi*
18. *Pictorii mei preferaţi*
19. *Eroii mei preferaţi din viaţa reală*
20. *Ce urăsc cel mai mult*
21. *Calitatea pe care aş vrea s-o am din naştere*
22. *Cum aş vrea să mor*
23. *Greşelile ce-mi inspiră cea mai mare indulgenţă*
24. *Deviza mea*

Marina CONSTANTINESCU

1. Energia. (N-am nici un merit. O moştenesc.)
2. Tandreţea.
3. Sinceritatea.
4. Calitatea devoţiunii lor. Am înţeles că pot conta pe ei oricînd şi pînă la capăt.
5. Încăpăţînarea, despicatul firului în paisprezece, faptul că mă blochez în faţa angoaselor, a panicilor şi mă las tîrîtă de ele. Uneori, cam multişor.
6. Cititul.
7. Mi-e frică să o numesc... încă mai sper să am parte de ea pe acest pămînt, în această viaţă.
8. Să fac, zilnic, ceva ce nu mă pasionează, într-o rutină fără de scăpare.
9. Oriunde în Toscana.
10. Îmi plac albastrul cerului din Florenţa, galbenul floriisoarelui, amestecul aiuritor al frunzelor de toamnă, movul cîmpului cu levănţică, nisipiurile. De purtat, port negru. Să-mi vină de aici toate spaimele?...
11. Regina-nopţii, levănţica, macii.
12. Pescăruşul.
13. Cehov, Shakespeare, Isaac Bashevis Singer, Thomas Mann, Dostoievski, Hesse, Tournier, Karen Blixen.
14. Dante, Emil Botta.
15. N-am.
16. Şeherezada.
17. Mozart, Beethoven, Brahms (dirijat de Celibidache), Chopin, Vivaldi interpretat de Giardino Armonico.
18. Impresioniştii, Horia Bernea.
19. Papa Ioan Paul al-II-lea, Dalai Lama.
20. Minciuna, aroganţa, suficienţa.
21. Înţelepciunea.
22. Fără să-mi dau seama.
23. Cele făcute fără de voie.
24. Nu-ţi pierde speranţa şi umorul! Însoţeşte-ţi imaginaţia!

citit auzit

Eco împotriva „ocultei"

În numărul din 12 iulie al cotidianului *Corriere della sera*, jurnalistul Gianni Riotta stă de vorbă cu Umberto Eco despre terorism şi despre felul în care italienii – marcaţi de o istorie/isterie de „terorism domestic" veche de cîteva decenii – se raportează la acest fenomen acum, după atentatele de la Londra.

Eco este de părere că tentaţia şi tendinţa de a vedea comploturi peste tot (cf. site-ul www.ctrl.org, care susţine că, pe 7 iulie, la Londra se aflau atît fostul primar al New Yorkului, Rudolph Giuliani, cît şi fostul premier israelian, Beniamin Netanyahu...) sînt „insistente şi omniprezente" – şi, deşi nu mai speră să le poată tăia de la rădăcină cu redutabilă armă a Raţiunii care este briciul lui Ockam, crede totuşi că „trebuie să ne ocupăm de ceea ce există, nu să umblăm după fantasme". Eco aduce în discuţie o întreagă „literatură" a comploturilor internaţionale, de la *Protocoalele înţelepţilor Sionului* şi pînă la cutare „informaţie de senzaţie" culeasă de pe Internet (vezi mai sus), întrebîndu-se: Cum se naşte un complot? Simplu, prin (ceea ce el numeşte) „teorema ambuteiajului": „Eşti blocat pe autostradă într-un ambuteiaj, un lung şir de maşini una după alta, nici una nu avansează. Automobiliştii încep să înjure, Păi sigur, e vina ministrului cutare, vina reparaţiilor care nu s-au făcut, vina TIR-urilor, vina oricui – orice vină e mai bună decît acceptarea adevărului adevărat: că nu este «vina» nimănui! Dacă automobiliştii ar fi rămas acasă, n-ar fi existat nici un ambuteiaj..." Eco denunţă ceea ce el numeşte „ambuteiajul mediatic", cel care a făcut ca, exact în zilele în care erau reuniţi, în Scoţia, liderii G-8, acest eveniment politic să fie marginalizat de ştirea atentatelor din capitala Marii Britanii: „Trebuiau să discute despre Africa, despre ajutorul dat ţărilor sărace şi, pentru prima dată, liderii G-8 chiar doreau să facă ceva contra mizeriei din lumea a treia. Totul a fost ejectat din mintea oamenilor şi de pe prima pagină: nu s-a mai vorbit decît despre masacru! Nu e dificil să tragi concluzia că teroriştilor puţin le păsa de Africa şi de problemele ei. Şi totuşi, nu vei găsi nici o interpretare în acest sens pe site-urile dedicate comploturilor, tot ce se doreşte este căutarea ţapilor ispăşitori".

Evident, patima cu care sînt inventate comploturi nu este exclusiv italiană. „Recent mi-am lansat romanul *(La misteriosa fiamma della regina Loana,* n.m.) la Dallas şi am fost dus să vizitez muzeul amenajat în vechiul magazin de cărţi, în care se ascunsese Oswald atunci cînd l-a împuşcat pe preşedintele Kennedy. Dar mai e şi un alt muzeu, Muzeul conspiraţiei, care adună toate piesele diferitelor şi foarte complicatelor teorii care explică asasinarea lui J.F.K.!"

Cînd şi-a scris *Pendulul lui Foucault* – mai povesteşte Eco –, s-a folosit cu bună ştiinţă de toată literatura complotistă, „am căutat în cel mai rău gunoi, pentru a o exorciza... Iar apoi a apărut Dan Brown cu al său *Cod Da Vinci*, care a luat de bune toate acele poveşti – şi aşa se face că m-am trezit întrebat de nenumăraţi cititori, în SUA, dacă e adevărat că întregul corpus de opere şi doctrine ale Bisericii Catolice e o ţesătură, o făcătură... Dar deja Feuerbach – şi-i las, în această chestiune, întreaga responsabilitate! – atribuia religia însăşi unui complot: nu ştim să explicăm natura, viaţa şi moartea, şi atunci creăm zeii. Dacă mă-ntrebaţi ce părere am despre poziţia lui Tony Blair, o să vă răspund că mi se pare că a avut dreptate să se-ntoarcă la *summit*-ul G-8, care se străduia să găsească soluţii concrete la problemele lumii noastre".

Analiştii vor judeca – îşi încheie Gianni Riotta articolul său – dacă alegerea lui Blair „de a se concentra nu pe vînătoarea de vrăjitoare, ci pe lupta cu terorismul şi cu cauzele lui, a fost corectă şi oportună; însă buruiana comploturilor e tenace: informaţia culeasă din acest articol – privitoare la Giuliani şi Netanyahu la Londra – va fi preluată de mii de site-uri care o vor corobora: «A scris şi-n *Corriere...*!», «Eco n-a dezminţit informaţia!», «Grupul Bildeberg conduce lumea!», «Riotta a fost la Bildeberg!», «Eco tocmai s-a întors din America!», «Riotta i-a intervievat pe Giuliani şi Netanyahu în America!» – şi jocul, pervers, e făcut... „Oamenii – zice Evanghelia după Ioan – preferă bezna luminii". **(a. l. ş.)**

mintea de pe urmă

„Sinceritate"

La sfîrşit de iulie, eram obişnuiţi să o sărbătorim pe Tita Chiper...

Am găsit – în arhiva Dilemei *– un interviu pe care i l-am luat Titei la un număr despre Sinceritate. Interviul nu a apărut în volumul* Într-o lumină vorbitoare, *aşa încît este – probabil – mai puţin cunoscut. Din acest interviu am păstrat ultima întrebare: aceea care se referea direct la ea. Ba, încă, la Tita copil!*

Să ne-o reamintim, aşadar, aşa cum şi ei i-ar fi plăcut: glumind cu seriozitate...

„Cît de sinceră era copila Tita?

Foarte. Dar nu-i plăcea niciodată să zică «Iartă-mă»... Uite, îţi dau un exemplu. Aveam cinci-şase ani şi, după o vizită a unor prieteni de familie care aveau o fetiţă de vîrsta mea – prilej cu care se pare că nu mă purtasem cum trebuie –, tata, cu toată familia de faţă, începe – tacticos dar foarte ferm – să recapituleze toate lucrurile rele pe care i le făcusem acelei fetiţe. Cuvîntul «Iartă-mă» se apropia amenînţător... Dar tata pune o întrebare: «Ce ai tu de spus la toate astea?» Şi cred că atunci am inventat autocritica! «Ce să mai spun, dacă aşa este?!» Familia a rămas total impresionată de această recunoaştere pînă la capăt, fără să observe că eu nu spusesem cuvîntul «Iartă-mă»!" **(a. l. ş.)**

Sanda NIŢESCU

Gusturi şi mirosuri

– pledoarie pentru o etică gastronomică –

Modelul japonez

În ultimele trei decenii, mi s-a întîmplat să trăiesc, în Franţa, în preajma japonezilor. Am şi fost în Japonia de cîteva ori. Ei sînt un popor foarte ciudat, unul din singurele care au reuşit să asocieze cel mai profund tradiţionalism, cu incredibile realizări tehnologice, futuriste. Insulari fiind, ei călătoreau foarte puţin, arătîndu-se chiar speriaţi de contactul cu alte culturi; abia în urmă cu vreo douăzeci de ani, au început să iasă puţin cîte puţin din obiceiurile lor. Progresele făcute de atunci încoace au fost enorme. Acum, la Tokyo şi în toate oraşele mari, poţi găsi restaurante din cele mai felurite colţuri ale lumii. Culmea a fost cînd m-am trezit invitată la singurul restaurant românesc din Tokyo... Eram serviţi de două japoneze, foarte serioase, mama şi fiica, îmbrăcate cu ie şi ilic, adevărate romăncuţe exotice. Una avea ochelari, ceea ce accentua comicul situaţiei. Nimic nu poate fi mai diferit decît aceste două bucătării – românească şi japoneză. În timp ce la români, se umple farfuria cu vîrf şi îndesat, aici, în această Românie fictivă improvizată în Japonia, am gustat, cu un zîmbet pe care încercam să nu-l arăt, fasolea bătută, salata de vinete, chifteluţe – aveau de toate, dar toate erau prezentate pe farfurie în cantităţi infinitezimale, dispuse ca mici şi fermecătoare peisagii.

Îi priveam pe cei din jurul meu şi mă întrebam ce-or fi simţind la contactul cu aceste mîncăruri care le erau atît de străine, dar care pentru mine erau esenţa gustului cu care am fost formată din frageda copilărie? Probabil le plăcea. Dar mi se părea, oricum, ciudat.

De pildă, la Paris, prinsesem obiceiul să am oaspeţi de cele mai felurite naţii şi să le servesc mîncăruri româneşti; pentru a lua un exemplu, tuturor fără excepţie le plăcea la nebunie fasolea bătută, inclusiv japonezilor! Misterele gustului...

Expatriaţi, ei sînt tot aşa de nedezlipiţi, ca şi unii români, ca Marin Sorescu cu ciorba lui, de hrana lor tradiţională. Micul dejun la ei e foarte diferit de cel european: mănîncă orez, peşte afumat şi „supa miso“, un fel de supă hrănitoare dar foarte limpede, în care s-a fiert un soi de peşte afumat care nu se găseşte decît la ei. Nu se pot lipsi de acest mic dejun şi fac orice sacrificii ca să şi-l procure. Acasă mănîncă numai pe stil japonez şi de cîte ori au ocazia merg şi la restaurante tot japoneze, din care la Paris sînt acum o sumedenie, deschise în mare măsură pentru ei. Dar nu dispreţuiesc deloc hrana franţuzească, dimpotrivă. Şi nici alte feluri din bucătăria popoarelor, din care găseşti şi la ei, în aşa-numitele restaurante etnice.

Papilă şi fiziologie

Dar capacitatea noastră de a simţi gustul e diferită în funcţie de persoană. Se pare, tot după Brillat-Savarin, că unii au de trei ori mai multe papile decît ceilalţi, deci o sensibilitate sporită la calitatea gustului. De aceea găsim persoane care nu simt, bietele, nimic sau aproape nimic cînd gustă un aliment. Acestea rămîn indiferente la orice le-ai pune în farfurie. O mare tristeţe, să stai la masă cu asemenea oameni! În timp ce alţii sînt copleşiţi de senzaţii.

© L. Munteanu

La fel şi pentru miros, cu care gustul se îmbină strîns. Căci gustul nu poate exista fără miros. Cele două simţuri se combină şi se susţin.

Încă din secolul al XIX-lea, Brillat-Savarin analiza „gustul“, în a sa *Fiziologie a gustului,* spunînd, printre altele, că prin însăşi „fiziologia“ noastră, gustul nu se poate disocia de miros. S-a constatat, de pildă, că dacă avem guturai sau ne strîngem nările, nu mai simţim gustul. Mai mult, un om căruia i se smulsese limba, nu-şi pierduse facultatea de a simţi gustul alimentelor. Ceea ce ar dovedi că papilele nu se află numai pe limbă, ci şi în interiorul obrajilor. Analizînd mai departe fenomenul, el mai spune: „Cînd cineva mănîncă o piersică, de pildă, este mai întîi izbit în mod agreabil de mirosul care emană din fruct, imediat ce îl pune în gură, el simte acea senzaţie de prospeţime şi aciditate care îl îmbie să continue. Dar numai în momentul în care înghite şi îmbucătura trece sub orificiul nazal, atunci se declanşează mireasma, completînd senzaţia pe care trebuie să o producă piersica. În fine, numai cînd a înghiţit, îşi poate spune: «Într-adevăr, e un fruct delicios!»“.

Nu numai îmbinarea între produse şi mirodenii e importantă; combinarea între ce mîncăm şi ce bem este iarăşi un factor important. Nu e mai mare sacrilegiu decît să bei, de pildă, la o masă bună... Coca-Cola! Cu atît mai mult, la o masă excepţională. Gustul rafinat şi rar nici nu se mai poate simţi. Am avut prilejul să surprind deseori acest fel de scenă care mă exasperează, şi cei care comiteau acest act de neiertat erau în majoritate americani, dar am văzut şi unii români.

Japonezii, de exemplu, au fost atît de mult timp influenţaţi de americani, încît şi-au deformat propria lor cultură. În foarte multe cazuri beau, cu felurile lor tradiţionale, bere sau whisky, înlocuind jalnic străvechiul sake, un alcool de orez, servit rece sau călduţ, care se potriveşte atît de bine cu mîncărurile lor...

Ce bem cu ce ţine de o adevărată etică gastronomică. Să luăm ca exemplu Franţa şi Italia, unde vinurile au ajuns la un asemenea grad de rafinare, încît la fiecare fel de mîncare se serveşte alt fel de vin, din care există mii de feluri, de origini, de vechimi, roşu sau alb. Au fost necesare secole de perfecţionare pentru a se ajunge la asemenea exigenţe. Dar am observat că şi la noi, în România de astăzi, această conştiinţă a început să se simtă, pentru că şi vinurile româneşti – repuse în valoare, căci lumea uitase că România e o ţară de vinuri, chiar foarte bune – se pretează la asemenea subtilităţi. Unele emisiuni de televiziune încep să facă campanii de informare a publicului pentru această „cultură a vinului“, şi asta e îmbucurător.

Le festin de Babette

Dar gustul şi mirosul sînt foarte influenţate de afecte, memoria şi atmosfera momentului jucînd un rol primordial. Hrana şi problematica pe care o declanşează au inspirat multe cărţi şi filme remarcabile... De pildă, *Le festin de Babette*. Nu mai ţin minte cine era regizorul. Personajul principal e jucat de o actriţă destul de cunoscută, Stéphane Audran. Acţiunea se petrece pe la sfîrşitul secolului al XVIII-lea. Ne aflăm pe o minusculă insulă, undeva în extremul nord, în Norvegia sau în Islanda... Mica insulă e măturată de un viscol năpraznic. Populaţia trăieşte, evident, într-o sărăcie cumplită, oamenii duc o viaţă de lipsuri, dură, austeră, fără iluzii, toţi practică aceeaşi religie puritană, poate protestantismul, şi nu mănîncă decît ca să supravieţuiască. În farfuriile lor nu se vede decît aceeaşi hrană tristă, un fel de terci, de culoare cenuşie, probabil inodor. Vorbesc puţin, pe feţele lor galbene, crispate, surîsul nu a apărut probabil de mult.

Dintr-o dată, un eveniment apare în viaţa lor, spărgînd monotonia zilelor. În mijlocul furtunii, o corabie trage la mal, o femeie coboară, înfăşurată în şaluri şi broboade, luptînd cu vîntul îngheţat. Vine de undeva de departe. Se simte că nu e obişnuită cu vremea de aici. Sîntem în timpul Revoluţiei Franceze, de care femeia urgisită fugise. După ce bate la mai multe uşi, căutînd ospitalitate şi ceva de lucru, este primită în fine de două domnişoare bătrîne cu suflet bun, care acceptă să o ia ca slujnică.

Vremea trece, noua venită e privită la început cu suspiciune, ca cineva căzut de pe altă planetă. Noutatea îi sperie. Dar în viaţa bătrînelor domnişoare, cu timpul, femeia izbuteşte să aducă un suflu nou. Mîncarea din farfuriile lor se colorează treptat, un surîs palid le apare pe faţă. Chiar celorlalţi izbutise să le impună un anumit respect – o tratau altfel, fără să ştie de ce.

Într-o bună zi, acostează iar o corabie, aducînd o veste acestei femei venite de departe: cîştigase la loterie. Toată lumea e convinsă că va părăsi insula. Dar Babette dispare numai pentru cîtva timp, pentru a reveni cu o corabie încărcată cu cele mai rafinate bunătăţi. Se descoperă că fusese în Franţa patroana unui restaurant foarte select şi că a trebuit să fugă din cauza Revoluţiei, părăsind totul. Curînd se află că femeia a decis să dedice suma enormă, pe care o cîştigase, iniţierii locuitorilor în marea gastronomie. Zile de-a rîndul bucătăreşte de zor, inundînd insula cu aromele cele mai divine, iar locuitorii, aţîţaţi, în cele din urmă fermecaţi, iau parte la acel festin de pomină, nu le vine să creadă, se înfruptă pentru prima oară cu toate bunătăţile: ortolani, *foie gras,* porumbei fripţi cu tot felul de mirodenii, deserturi vaporoase, totul stropit cu vinurile cele mai alese. Comportamentul lor se schimbă, devin alţi oameni. Se deschid unii către alţii, rîd, se veselesc, unii, chiar dintre cei mai serioşi, dansează, se bucură de această descoperire a unei zone care le fusese necunoscută pînă atunci.

Am păstrat povestea acestui film memorabil care, pentru mine, ilustrează bine capacitatea gustului de a transforma total comportamentul unei comunităţi, umanizînd-o. De prin anii '90 s-au deschis multe restaurante la Bucureşti, din care am avut prilejul să cunosc cîteva, foarte onorabile, unele chiar foarte bune. O parte din ele sînt româneşti, altele încearcă să deschidă gustul românilor spre teritorii gustative mai puţin cunoscute. Cred că românii se află acum într-o dilemă: ei ezită între două extreme, acel „steak de ton roşu“, care reprezintă noutatea şi de care unii sînt atraşi, dar care rămîne încă straniu pentru o mare majoritate, şi „fasolea bătută“, simbol al mîncării tradiţionale româneşti, cu care sînt obişnuiţi. *Steak de ton roşu sau fasole bătută?* – aceasta-i întrebarea. Respectivul „steak de ton roşu“ este de fapt o parte din „titlul“ unei mîncări servite la restaurantul „Balthazar“, unul dintre cele mai rafinate din Bucureşti la ora actuală, unde fiecare fel e o combinaţie între Orient şi Occident. Iar fasolea bătută o cunoaştem prea bine. Dar aclimatizarea treptată a publicului românesc cu diversitatea infinită a artei culinare, a gusturilor, posibilitatea oamenilor – deşi nu foarte extinsă, deocamdată – de a frecventa restaurantele, de a compara, vor contribui la schimbarea, cu timpul, a comportamentului general. Să ne imaginăm un tablou optimist al viitorului. Oamenii vor continua să mănînce bucatele româneşti cu care sînt obişnuiţi, dar vor încerca măcar din cînd în cînd – în orice caz, fără a mai fi şocaţi – şi alte variaţii ale gustului. Aşa cum populaţia austeră din mica insulă nordică, sensibilizată la „gust“, s-a transformat în profunzime, pînă la a deveni alta, şi cei de la noi, trecuţi prin diferite experienţe gustative, educaţi în acest domeniu, vor deveni alţii, se vor mişca, vor vorbi altfel, vor reacţiona altfel, vor comunica altfel cu semenii lor.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Helmut Krausser, *Canişul Divei,* traducere din germană de Rodica Mihaela Neţoiu, Colecţia „Cartea de pe noptieră“, Editura Humanitas, 2005.**

Germanul Helmut Krausser scrie de toate: poezie, roman, proză scurtă, jurnal, teatru, scenariu de film, libret de operă. Lucrul acesta se vede şi în structura *Canişului Divei,* roman apărut în 1997, cînd autorul său avea 33 de ani. Proza de aici preia cîte ceva de la fiecare dintre celelalte tipuri de text, asigurîndu-şi astfel o propulsie multiplă, spectaculoasă, asemenea unei nave care are şi elice, şi zbaturi, şi vîsle, şi toate pînzele sus.

Spectaculoasă se vrea, în fond, chiar şi povestea propriu-zisă, construită cu elemente tari, din zona senzaţionalului. Psihiatra Cora Dulz îl are drept pacient pe Stanislaus Nagy, care pretinde a fi diavolul. Dar un diavol paradoxal, fascinat de *divinitatea* Mariei Callas, a cărei legendă o repovesteşte punînd cap la cap tot felul de detalii biografice şi vîrîndu-şi între ele o coadă de fan mefistofelic. El o va iubi pe celebra divă şi o va urî pentru faptul că o iubeşte, îi va juca farse sinistre, dar îi va fi şi spectator înmărmurit, ajutor din umbră sau un adorator atît de fericit să-i stea în preajmă, încît se strecoară adeseori în trupul canişului ei cel negru. Cazul e tulburător, Stanislaus Nagy este el însuşi fascinant, aşa că psihiatra va cădea pradă unei atracţii irezistibile faţă de pacientul său. Relaţia lor se complică, au loc întîlniri ciudate, se petrec lucruri de o extravaganţă adolescentină – fapte care, cu cît sînt mai incredibile, cu atît îl fac mai credibil pe pretinsul diavol.

Cert este că Helmut Krausser are un arsenal impresionant de tehnici ale suspansului şi o scriitură convulsivă, nu doar adecvată temei, ci capabilă de veritabile bijuterii literare (cum sînt pp. 146-151). Păcat că partea finală a cărţii este cam rasolită, înghesuită, îndesată cu mobile desperecheate şi şchioape.

Simona SORA

puzzlecturi

Nocturnal

● **Mircea Cărtărescu, *Jurnal II (1997-2003)*, Editura Humanitas, 2005.**

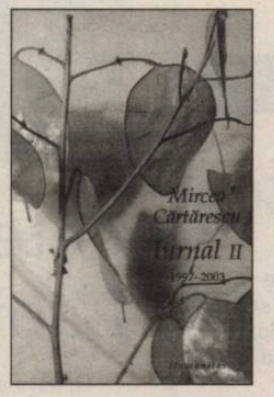

Faptul că a apărut şi cel de-al doilea volum din *Jurnalul* lui Mircea Cărtărescu e, pînă la urmă, semn de sănătate auctorială, literară, editorială. La felul în care a fost primit primul volum, la izolarea şi progresiva îndepărtare a lui Cărtărescu de toate coteriile culturale, la ascuţirea luptei între generaţii autoproclamate care văd în autorul *Postmodernismului românesc* un inamic de clasă – ar fi fost cît se poate de omenesc să nu mai avem o continuare antumă a jurnalului. Ca să nu mai socotim amănuntul decisiv că această nouă selecţie expune o perioadă de două ori dramatică – omeneşte şi scriitoriceşte. E jurnalul anilor-macaz de epuizant doliu personal (divorţul de prima soţie), de depresie profundă, răspunzătoare de blocajul „viziunii", dar şi de cicatrizare, într-o nouă viaţă, alături de Ioana şi Gabriel. Dar mai e şi jurnalul unei analize (cu potenţial jungian) al cărei remediu (scrisul viu, „viziunea" din *Nostalgia, Levantul, Orbitor)* pare să-i fie refuzat diaristului de-acum încolo. Mă întreb care alt scriitor român ar fi continuat să-şi publice jurnalul – miza oricărui jurnal fiind, oricum, existenţa lui, iar nu publicarea la cald, textul-martor, iar nu şpaltul – după ce a fost tratat de un excelent cunoscător al genului drept „Narcis dezamăgitor şi crud", etichetă care a eclipsat o bună parte a receptării şi care marchează cumva acest al doilea volum. Oricum, dacă Dan C. Mihăilescu explica inaderenţa la o formă de jurnal intim şi prea omenesc (alţii, printre care Philippe Lejeune, văd în asta chiar nucleul adevăratului jurnal), proiectarea mediatică a *Jurnalului* lui Mircea Cărtărescu într-un *„Big Brother* literar" (L. Marcu în *Suplimentul de cultură),* de parcă ar fi vorba despre Andreea Marin sau Dan Chişu, e de-a dreptul ridicolă. Dar hîrtia (de ziar) suportă orice.

Totuşi, ce deranjează mereu la *Jurnalul* lui Cărtărescu? Cred că în primul rînd *antumitatea.* Cine se crede Cărtărescu – spun nu puţini – ca să-şi publice tot la patru ani jurnalul intim? Cum ar fi fost ca Sebastian să-şi dea la tipar – în timp (aproape) real – însemnările zilnice? Sau nemulţumita şi intransigenta Jeni Acterian? Sau contorsionatul Negoiţescu, pînă la a cărui publicare mai avem măcar vreo 20 de ani? În plus, toate marile jurnale literare au cam fost postume. Cărtărescu nu se crede altcineva decît este, adică un mare scriitor obsedat de propriul scris pînă la obnubilare. Justifică însă acest lucru exhibarea de sine din fragmentele de pură disperare omenească şi scriitoricească, de boală inomabilă şi incurabilă, dar şi din paginile eliminate (aflăm din mai multe interviuri) la editare de scriitor? Din punctul meu de vedere, doar scrupulul etic care a determinat asemenea epurări pune un semn de întrebare asupra jurnalului lui Cărtărescu, conform principiului lui Lejeune: „Cînd bate miezul nopţii, nu mai poţi schimba nimic din jurnal. Dacă o faci, cazi în autobiografie". Un jurnal neatins ar fi intangibil. De fapt, el este intangibil atîta timp cît martorul intact, manuscrisul, forma veritabilă a oricărui jurnal, există. Există?

Cărtărescu scrie un jurnal atipic, separat de opera literară, instrumentalizat ca rezervor de proiecte, caiet de schiţe, bruion discontinuu, dar păstrînd întotdeauna un loc secund în raport cu „creaţia de viziune", *antumitatea* lui (a *Jurnalului,* deşi uneori, citind cronici de întîmpinare, ai neplăcuta senzaţie că şi a autorului) apărînd la fel de deranjantă ca şi aşa-zisul său autism. Pot să-mi imaginez cît e de iritant să regăseşti în jurnalul unui scriitor pe care îl admiri nu doar notaţii de meteorologie interioară în locul celor mai fierbinţi zile ale actualităţii noastre, dar chiar amintiri comune din care tu – cititor intim şi ipocrit al *Jurnalului* – te-ai evaporat. E o conjuraţie la nefiinţă! Intimitatea asta de care se face mult caz în teoria jurnalului (ideea de „cititor intim" îi aparţine lui Axel Hardvilliers, un personaj bizar canonizat peste noapte de Lejeune în *Un journal à soi)* asigură, în cazul jurnalelor imediate, aderenţa. Dar autismul poate suspenda intimitatea cu cititorul (împărtăşirea aceleiaşi actualităţi, trăirea pe aceeaşi lume), osmoza, la limită receptarea critică. De aici anumite reacţii, dacă nu de respingere, măcar de restabilire a adevărului „aşa cum a fost". Ar fi interesant de văzut cum merge diagnosticul de autism cu pragmatismul de care Cărtărescu dă dovadă – după unii – în propriul jurnal, autopromovîndu-se şi înregistrînd conştiincios traducerile, premiile şi bursele „afară". Aici e o problemă nesfîrşită, pe care nu vreau nici măcar s-o efleurez şi la care numai un analist al profunzimilor receptării literaturii române ar putea răspunde. Mă tem că această chestiune e legată, bref, de faptul că Mircea Cărtărescu e un scriitor român căruia nimeni nu-i poate cînta încă prohodul. Iar în lumea noastră (culturală, literară ş.a.), unde fiecare face tot răul care i se permite – acest lucru e de neiertat.

Jurnal II este o scriere de nişă, de rezistenţă interioară, dar şi de conturare – aproape disperată – a unei identităţi narative mereu în criză, ce se mişcă, se schimbă, supravieţuieşte. Această identitate – disc dur şi memorie vie – e de căutat în jurnalele lui Mircea Cărtărescu înainte de orice, mai ales pentru că există un clivaj între eul care se scrie în jurnale şi eul autoficţiunilor metafizice din cărţile de viziune. Glisările şi suprapunerile deviate dintre aceste două personaje la fel de îndepărtate de autor vor fi de urmărit mai ales atunci cînd *Orbitor III* va lega, pe dedesubt, toate iţele narative şi va putea coresponda, la diferite niveluri, cu *Nostalgia* şi *Travesti.*

Tema fundamentală însă a *Jurnalului II* este – în mod neaşteptat, ambivalent, evaziv şi pudic – aceea a credinţei, a transcendenţei. Personajul care vrea să-şi păstreze consistenţa diurnă de la o zi la alta e mai semnificativ în latura lui nocturnă, de receptacol al unui har acum pierdut. Cele mai dure şi mai bune pagini din acest volum sînt cele ale încleştării cu un Dumnezeu care nu-şi mai coboară harul şi cu acel M.C. care putea primi altădată – în vis, în oglindă, în joc – darul. Diaristul care transcria în *Jurnal I* din *Amnesia* lui Lawrence Shainberg („...inşi ca Iisus şi Buddha şi Mohamed erau ţicniţi neurotici a căror inspiraţie era provocată de un metabolism cerebral anormal") descrie în 2001 o luciditate neliniştitoare: „cu mine e altceva: ţeasta mea a crăpat, şi prin fisură creierul meu vede liber, pentru prima dată vede cu adevărat". Pentru *Orbitor II* e conjurat un Dumnezeu arghezian, mut şi surd, dar care ştie să citească printre rîndurile Cărţii. Rarele momente bune (căci binele ar fi, în timpul acestui jurnal, scrisul viu, iluminat de *imaginatio vera)* sînt astfel mai degrabă mistice (şi inevitabil poetice) decît scriitoriceşti: „Sînt pe un punct al planetei, pe fundul oceanului planetar. Văd copaci ruginiţi de toamnă şi case vechi. E foarte linişte. Mai departe e sistemul solar, mai departe alte sisteme, altele... Aş vrea să fiu eliberat de orice griji materiale şi să pot începe să Te cunosc. Printre griji – cea de a scrie, de a iubi, de a fi om... Aş vrea să ajung vreodată unul dintre acei oameni singuri care încearcă să înţeleagă".

Printr-un reflex dual, citirea *Bibliei* îi deşteaptă diaristului viziuni new-age, relativisme tehnologice, updatarea gnozei: „Biblia... e o mixtură de tehnologie în parte inteligibilă şi de un fel de baroc aztec. Ornamente străine spiritului nostru, manevre ininteligibile, opacitate discursivă fără speranţă. E ca în *space-operas:* tehnologie şi Ev Mediu într-o lume imposibilă... În primele cărţi ale lui Moise e esenţialul, marele mister, atît de greşit interpretat, al întîlnirii a două umanităţi care au evoluat inegal şi diferit... E o mare operaţie eugenică, o uriaşă însămînţare pneumică a umanităţii". Nu ştiu dacă maturizare înseamnă această mutare a centrului de greutate faţă de primul volum al jurnalului, aşa cum pare să creadă Paul Cernat într-un articol din *22;* parcă e aici mai ales o adîncire voluntară şi terapeutică în propriul inconştient, rezervorul viziunii scriitoriceşti, al bucuriei de viaţă, al unei transcendenţe interioare care poate da forţa înţelegerii. În acest sens, cel de-al doilea volum este un *nocturnal* situat mai degrabă de partea tenebrelor decît într-o lumină orbitoare, ca unele scrieri literare. E un jurnal tenebros al speranţei, suma notaţiilor sporadice ale unei fiinţe constitutiv duale care primeşte doct Sfîntul Duh în vis, pe fondul unor lecturi-suport din Scripturi şi care citeşte Biblia cu „o voce tăgăduitoare şi blasfemică". Jurnalul unei „schimbări la trup" în care se poate ghici ca într-un joc de tarot postmodern şi unde peste figura Magicianului se suprapune cea a Ermitului, peste Turnul spulberat figura Îndrăgostitului, iar peste cea a Forţei, Arcana fără nume.

Dilema veche vă recomandă

● *Antememorii* (Biblioteca *Ziarului de duminică,* Editura Fundaţiei PRO, 2005). Al cincilea volum dintr-o serie care strînge anual interviurile şi confesiunile apărute într-o publicaţie de cultură deja prestigioasă: *Ziarul de duminică,* dirijat de Stelian Ţurlea. Din cîte ştim şi citim, e singura care a avut şi s-a ţinut de acest gînd tenace: să nu lase zilei prea repezi ideile încredinţate de personalităţi marcante ale vieţii noastre intelectuale. O realizare pe care o privim cu ceea ce ruşii numesc, frumos, o invidie albă. (Radu Cosaşu)

● Serialul *Neveste disperate* (sîmbăta de la 20, pe TVR 1) ajuns la episodul al nouălea; dacă l-aţi ratat pînă acum nu e un motiv să-l budaţi în continuare. Personaje preferate: tînărul Andrew, adolescentul ce nu are nici o remuşcare că a lovit cu maşina o mamaie, acum în comă, pentru că „traversa prin loc nepermis", şi soţia adulteră Gabrielle, care-l întreabă pe preot dacă la 75 de ani „e prea tîrziu" să se căiască: pînă atunci vrea să fie fericită!! (Alex. Leo Şerban)

● Big Red, noul sortiment de gumă de mestecat de la Wrigley's cu aromă de scorţişoară. În timp ce mestecaţi, puneţi CD-ul cu Sunclub *feat.* Underdog Project şi ascultaţi nostalgici, dar cu volumul la maximum „Summer Jam", hitul de anul trecut: *This ain't nothing but a summer jam / Brown skin and cinnamon dance...* După care sărutaţi buzele sărate ale fetei cu nisip în păr şi piele mirosind a soare. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Sinergii

● ***Şef, şi puţin mai mult! / In Good Company* (SUA, 2004), de Paul Weitz.**

Dan (Dennis Quaid) conduce departamentul de vînzări al unei reviste de sport. La 52 de ani, el ştie ce face şi o face cu plăcere. Pînă cînd editura e cumpărată de o mare corporaţie, care decide că cineva mai tînăr ar şti mai bine. Carter (Topher Grace) e într-adevăr tînăr (26 de ani) şi ultimul lui proiect – telefonul mobil cu mutră de dinozaur şi *sonerie* de dinozaur, destinat utilizatorilor preşcolari – l-a impresionat pe însuşi preşedintele corporaţiei. Ce spune acest succes despre capacitatea lui Carter de a convinge nişte oameni mari să cumpere spaţiu publicitar într-o revistă de sport – asta nimeni nu ştie sigur, cel mai nesigur fiind Carter însuşi. Prima lui mişcare este să-şi cumpere o maşină de şef. A doua mişcare este s-o buşească. Puţin mai tîrziu e părăsit de soţie. Îşi încheie ziua – ziua marii promovări – stînd nemişcat în maşina desfigurată şi uitîndu-se urît, ca Anakin Skywalker la hotarul părţii întunecate a Forţei: de-acum înainte nu-şi va mai permite să fie slab; va fi un robot în slujba corporaţiei. A doua zi ţine prima şedinţă de departament, la care vorbeşte îndelung despre sinergie. Profit de ocazie pentru a recomanda filmul – nu neapărat în calitate de cronicar, ci în calitate de român – tuturor celor care au auzit acest cuvînt pentru prima oară din gura fostului preşedinte al ţării şi au rămas cu dorinţa de a afla ce dracu-i aia. Ei bine, e o plăcere să vezi că nici un subaltern de-al lui Carter – deci nici un om normal – n-are habar. Pentru Carter, sinergie e atunci cînd cititorul unei reviste de sport ajunge să plătească nu numai pentru informaţiile sportive care-l interesează, ci şi pentru informaţiile despre computere care umplu acum o parte din spaţiu, asta pentru simplul motiv că revista şi computerele sînt produse ale aceleiaşi corporaţii, ca şi pachetele de cronţonele umplute, mai nou, cu informaţii sportive. Dan este cel care conchide: sinergie e atunci cînd îţi trişezi clientul. Şi astfel începe războiul dintre şefia cu faţă umană şi şefia cu faţă de Darth Vader, dintre profesionistul de şcoală veche care consideră că secretele unei relaţii profesionale profitabile sînt aceleaşi ca-n orice altă relaţie – respectul, onestitatea, vorbitul pe înţelesul celuilalt – şi roboţelul de fabricaţie recentă care s-a autoprogramat să întrupeze corporaţia, cu tot cu jargonul ei imposibil şi tendinţa ei de a se distanţa tot mai mult de clienţi şi de propriii angajaţi.

Ştim cine va cîştiga. Atunci cînd Carter, care, pe de-o parte, îşi combate nesiguranţa prin concedieri, începe, pe de altă parte, să caute motive de a-şi reţine subalternii la birou şi, cînd nu-i mai poate reţine, începe să se ţină după ei cu invitaţii la restaurant (toţi au cîte-o scuză), deja putem să ghicim lecţia pe care i-a pregătit-o filmul: nici o funcţie nu poate să ţină inimii de cald. În esenţă, e aceeaşi lecţie pe care o ţinea Frank Capra pe vremea cînd nu existau multinaţionale. Unii spectatori vor strîmba din nas recunoscînd vechiul joc – la probleme reale, demoralizante, rezolvări hollywoodiene care să ridice moralul spectatorului –, dar atîta timp cît e jucat cu bun-simţ (simplificările nu sînt prea flagrante, rezolvările nu sînt complet fanteziste), mi se pare un joc onorabil. Regizorul Paul Weitz l-a practicat şi în *Totul despre băieţi* (o ecranizare după Nick Hornby, care e campion la jocul ăsta) şi are o mînă bună, uşoară; o dovedeşte, chiar la început, secvenţa în care Dan află că va fi din nou tată (are deja două fete, una la liceu şi cealaltă la facultate) şi în cîteva secunde trece prin mai multe stări – după şocul iniţial se abate asupra lui neliniştea, îndepărtată imediat de un val de bucurie – o succesiune perfect intuită şi dozată. Rolul lui Dan cere un actor înzestrat cu organ pentru frumuseţea valorilor tradiţionale – e genul de rol pe care Harrison Ford îl făcea la perfecţie. Dennis Quaid e poate şi mai bun, mai puţin previzibil. Cum va suporta Dan şefia lui Carter, cu sinergiile şi concedierile ei? Trebuie să suporte distrugerea departamentului pe care l-a construit; tot ce poate face pentru oamenii săi este să le aducă personal vestea concedierii, şi neputinţa de a face mai mult îl umileşte – simte că păstrîndu-şi slujba îi trădează. Dar are nevoie de salariu (fiica lui mai mare tocmai s-a transferat la New York University, care costă). Atunci cînd îşi surprinde fiica (Scarlett Johansson) în compania şefului, umilirea e peste ce poate suporta: cine se crede Carter – vreun senior medieval cu drepturi asupra familiilor supuşilor? Dar intenţiile lui Carter sînt cinstite. Deşi politica lui de resurse umane se bazează pe pîrjolire şi nimicire, nevoia lui de relaţii umane e la fel de disperată ca a unui adolescent. De-asta e aşa un încurcă-lume. Ce vrea să-i fie lui Dan? Şef? Prieten? Fiu? Relaţia se cere ajustată iar şi iar pînă să devină cît de cît funcţională. Atunci cînd ne prezintă victoria lui Dan asupra absurdităţii corporatiste, filmul e subţire, dar atunci cînd se concentrează pe aceste ajustări, pe dinamica dificilă a apropierii dintre două fiinţe omeneşti, e convingător – bine ancorat în sinergia faptelor.

trecerea prin reviste

Citit în *Lettre Internationale*

(nr. 54, vara 2005)

„Şi valoarea cuvîntului s-a trivializat. Problema comunicării nu constă azi doar în faptul că se procedează la o delapidare a adevărului, ci şi în faptul că proprietatea şi expresivitatea termenilor nu mai au greutatea de altădată. În era comunistă... orice cuvînt valora destul ca să decidă asupra vieţii sau a morţii unor oameni. Acum pot fi abordate în scris şi subiecte foarte dificile, direct dinamitante, dar, într-un context marcat de abundenţa informaţiilor şi de nevoia de divertisment, mai nimeni nu se sinchiseşte de ele." (Ryszard Kapuscinski, *Profesia – reporter)*

● „Mi se pare de neconceput ca toată evoluţia să fi fost întîmplătoare şi nu dirijată de o inteligenţă supremă... Am avut odată o dispută cu un biolog celebru care spunea: «Totul poate fi rezultatul unui proces aleatoriu. Avem miliarde de ani pentru ca totul să se fi produs din întîmplare». Iar eu i-am răspuns: «Suficient pentru a explica echilibrul hormonilor în corpul unei femei însărcinate? La noroc? Mă îndoiesc.» Acesta este motivul scepticismului meu natural, îndreptat împotriva ştiinţei, nu a religiei." (Saul Bellow într-un dialog cu Norman Manea din 1999)

● „Care sînt locurile erotice privilegiate dintr-o literatură; de ce vreme de decenii trăsura a fost mijlocul de locomoţie al iubirilor platonice, iar automobilul, locul adulterului? Asta este o problemă care ţine de mentalitate şi de societatea românească la un moment dat, deci cartea mea ar fi avut această deschidere, dincolo de picanterie, încercînd să explice cum anume literatura s-ar fi găsit uneori în avangarda mentalităţii... S-ar fi chemat *Patul lui Procust* această carte, oarecum ironic, pentru că patul este printre cele mai puţin reprezentate locuri ale erosului în literatura română... ca şi cum ar fi stingheritor pentru parteneri. Am abandonat însă proiectul." (Nicolae Manolescu într-un dialog la Radio Europa Liberă cu Mircea Iorgulescu în 1997)

● „Imaginarul, abstracţia conceptuală sînt capabile să cotropească şi să obsedeze sediul sensibilităţii noastre... Eruditul, cititorul adevărat, făuritorul de cărţi este saturat de intensitatea teribilă a ficţiunii. Structura lui îl predispune să se identifice în felul cel mai intens numai cu relaţiile textuale, cu ficţiunea... În sensul acesta, paradoxal, cultul şi practica umanioarelor, frecventarea cărţii în doză mare şi studiul sînt factori de dezumanizare." (George Steiner, *Cartea sau viaţa)*

● „Ferigile, în special, mă atrăgeau – nu în ultimul rînd, prin tijele lor asemănătoare unui cap de baston sau unui gît de vioară, încordate de timpul pe care-l conţineau, ca nişte limbi de ceas, şi purtînd viitorul strîns înfăşurat în ele. Aşa că mi-am aşezat aparatul pe un trepied, în grădină, şi am fotografiat din oră în oră gîturile de vioară; am developat negativele, le-am copiat şi am introdus una după alta vreo duzină de imagini într-un mic proiector cinematografic. Şi atunci, ca prin minune, am putut vedea gîturile de vioară desfăşurîndu-se aidoma unor trompete de hîrtie în care se suflă la petreceri..." (Oliver Sacks, *Ritmul creierului)*

● „Doamne, cum mai mint femeile! În treacăt, din întîmplare, fără scop, cu pasiune, pe nepusă-masă, puţin cîte puţin, incoerent, deznădăjduit, absolut fără motiv. Femeile înzestrate cu darul ăsta mint de la primul la ultimul cuvînt. Şi cît farmec, cît talent, cîtă naivitate şi neobrăzare, cîtă inspiraţie creatoare şi cîtă splendoare! Nu-i loc aici pentru calcul, interes, intrigă plănuită. Totul e numai cîntec, fabulă, enigmă. Dar enigmă fără răspuns, minciuna feminină e un fenomen natural, la fel ca mesteacănul, ca laptele sau ca bondarul." (Ludmila Ulităkaia, *Minciunile femeilor)* **(M. C.)**

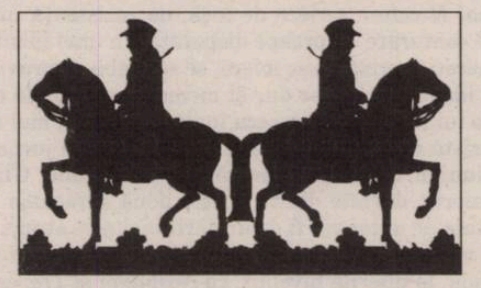

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Enigmistica tandreţei

...Există junghiul de tandreţe? Nabokov, în *Pnin*-ul său tradus de Mona Ursachi, scrie că ar exista aşa ceva, articulat, la singular. Expresia mi se pare uluitoare, dînd tandreţei o agresivitate absolut necunoscută oamenilor normali. Cum să aibă duioşia ascuţime, tăiş, duritatea junghiului dintotdeauna conectat la o tuse, la o boală, la „o intercostală"...?

E una din acele formule nabokoviene pe care Cărtărescu, oricîte obiecţii are la arta aceluia, recunoaşte „că îţi taie respiraţia şi te fac să mori de fericire", fără „să-ţi mai pese de recuzita déjà-déjà-déjà-vu". Ca împerechere şi sens, „un junghi de tandreţe", într-adevăr, îţi taie respiraţia măcar pe hîrtie, dacă nu ai avut norocul să-l trăieşti în lumea asta unde – în debandada şocurilor emoţionale – duioşia, cîtă mai e, nu mai are nici o presiune, căpătînd statutul de altădată al cuvintelor impudice, cu puncte-puncte... Cine mai îndrăzneşte astăzi să se recunoască d...s? Numai dacă vrea să fie idiot în direct... Dar poate că de asta vine un scriitor pe lume, ca să-ţi dezvăluie că poţi zîmbi şi să fii totodată ticălos, precum în Shakespeare, sau că Timotei Pavlîci Pnin poate simţi tandreţea ca pe un vîrf de cuţit. Concret, la pagina 119:

„...pe la începutul anilor '30, Pnin, însurat şi el pe atunci, îşi însoţise nevasta la Berlin, unde voia să participe la un congres de psihoterapie, şi într-o seară, la un restaurant rusesc de pe Kurfürstendamm, o revăzuse pe Mira. Schimbaseră cîteva vorbe, ea îi zîmbise ca altădată pe sub sprîncenele negre, cu şiretenia ei timidă dintotdeauna; conturul pometţilor ei proeminenţi, ochii alungiţi şi subţirimea braţului şi a gleznei erau neschimbate, *erau nemuritoare;* pe urmă i se alăturase soţului ei, care îşi lua paltonul de la garderobă, *şi asta fusese tot* – dar junghiul de tandreţe rămăsese asemenea contururilor vibrante ale unor versuri pe care ştii că le ştii, dar nu ţi le poţi reaminti".

Nu voi explica pe larg de ce am subliniat mai sus cele două propoziţiuni. Ele sînt pentru mine cele mai potrivite pentru a da intensitatea electrică a sentimentului altfel inefabil: o străfulgerare la întîlnirea dintre un nimic al micului infinit (o scenă la garderoba unui restaurant...) şi infinitul mare, zis şi nemurire, răsfrînt în „subţirimea braţelor şi a glezenei neschimbate" la o femeie iubită cîndva.

Revenindu-mi respiraţia, în uşa bojdeucii noastre redacţionale îmi apare – să fie un an şi ceva, dar nu ştiu în ce anotimp – o doamnă încă tînără, mai degrabă plăpîndă, cu ochelari fini, aurii, într-o rochie parcă înflorată, parcă avînd în mînă o umbrelă închisă, ţinînd (precis) o sacoşă de nylon, întrebînd timidă de mine, dar nu panicată, nici misterioasă, ca unul din acei oameni care-ţi divulgă imediat, fără vorbe, că nu doresc să fie prea expresivi; am invitat-o să se aşeze şi, într-un montaj de o concizie maximă, a scos din sacoşă un album cartonat şi mi-a spus că vine din O., e fata lui I.P. Tamşe şi a ţinut de multă vreme să-mi arate *asta.*

Asta era un volum de multe pagini pe care fuseseră lipite cu grijă evidentă criptografiile, monoverbele, biverbele, triverbele, rebusurile lui I.P. Tamşe, unul din cei mai obsesivi oameni ai pubertăţii mele; la 14-15 ani, îl dezlegam – vorbă să fie, nu-l puteam dezlega decît foarte rar... – în zile şi nopţi de chin, de îndoieli şi vedenii, într-o vreme de război cînd „altele ar trebui să-ţi fie problemele"..., vorba tatii. De la numele său straniu şi pînă la enigma pe care mi-o propunea (cuvintele încrucişate erau interzise, el nu era crucişolog, ci enigmist...), I.P. Tamşe ţinea de mitul Sfinxului şi mi-l fixasem de altfel într-un pustiu de unde emitea misterele unei îndelungi şi sufocante criptografii sau, deloc mai simplu, ale unui monoverb imposibil; m-am simţit obligat să apelez la clişeul unei politeţi, rugînd-o nerod să mă lase să răsfoiesc volumul, sugerîndu-i astfel să nu conversăm prea mult (adică să mă lase nestingherit în emoţia mea). Ea mi-a spus cuminte că mă înţelege. Ce înţelegea? Nu putea înţelege: foiletam din ce în ce mai nerăbdător paginile, aşteptînd să-mi apară cel mai frumos monoverb din viaţa mea de enigmist, acela în două părţi şi zece litere, o capodoperă a lui Tamşe: în luminişul unei păduri, o femeie frumoasă, înaltă, puternică, avînd părul lăsat lung într-o coamă pînă la brîu, trăgea cu arcul, nu se vedea în cine; senzual, voluptuos, urmărindu-i fiecare amănunt al trupului, săptămîni de-a rîndul am evitat cu străşnicie să mă uit în dezlegările ulterioare apariţiei şi am ajuns la soluţia trasă, desigur, de păr: *par-doseală (ă-*ul în enigmistică fiind şi *a),* avînd în vedere că o parte din podoaba ei capilară era ascunsă, dosită în jurul coapselor, mai jos de mijloc. Pentru prima oară mîndru de mine, m-am dus la colecţie şi am căutat dezlegarea. Era de o simplitate paradisiacă: Diana, zeiţa vînătorii, trăgea cu arcul şi asta dădea, în zece litere: *tragediana.* Imposibil ca măreţul Tamşe să n-o fi antologat... Şi iat-o! M-a răzbit o împunsătură (căreia acum ştiu cum îi zice). În mişcarea de furnică universală a redacţiei, fiica lui I.P. Tamşe m-a lăsat mult timp – desigur, o eternitate – să contemplu pagina aceea cu prima femeie complicată din viaţa mea; ne-am despărţit sobru – ea nu a îndrăznit să-mi spună mai mult decît că e profesoară la O., şi că a venit de dimineaţă cu trenul pentru a-mi arăta *asta,* iar eu, grijuliu cu vanitatea mea, nu am cutezat s-o întreb dacă citise nuvela în care descriam cum m-a învăţat tatăl ei ce este răbdarea în a dezlega şi a te înşela. Asta a fost tot. Junghiul de tandreţe face parte din enigmistica vieţii noastre.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Feteşti, Labirint, Sinaia

Orice s-ar spune, nu înţeleg nimic din nimic. Uite, de doi ani de zile bucata de autostradă de la Feteşti încolo, aia pe multe porţiuni cu gropi, a fost omorîtă şi se circulă pe două benzi amărîte plus una, aia de urgenţă. De ce? Dacă ăştia de la străzi, autostrăzi sau la ce mama lor e meseria lor cu gîndul, nu sînt în stare să facă un lucru la timp, de ce strică, tată, tot ce era de bine, de rău? Alta, din Bucureşti, de data asta! Nu-ţi vine să crezi cum au fost stricate străzi întregi pe Labirint, din Călăraşilor, de pe Traian, străzi mici... adică, omorît pavajul pietonal, desfăcute pietroaiele de la stradă, tot pentru a pregăti ceva nou, strălucitor. De două luni, ăştia de la firma Pro-Consul au lăsat străzile vraişte şi nu au pus nimic în loc. Dar nimic, totul e părăsit. Scopul? Nu-l cunosc. Nu e logic? Nu aveam nevoie de răscolirea asta a pămîntului dacă nu se pune ceva în loc rapid, cît nu trece vara. De ce, mama lor, fac şmecherii de astea? Se termină asfaltul la cît de proşti sînt aceşti antreprenori de lucrări? De ce dracu' trebuie să mă chinui pe autostrada aia tîmpită, nu era normal ca deştepţii să fredoneze autostrada cum vor, dar s-o dea, dracului, în folosinţă, pe bucăţi, pe orice? Ne uităm, ca şoferi zic, ca idioţii, de doi ani de zile cum nu se lucrează deloc. Ne uităm, ca tîmpiţii, cum se sprijină unii în lopeţi şi aşteaptă ziua de ieri. Şi cel mai haios este cum pe alte străzi zac lopeţile, iar muncitorii nu-s de găsit sîmbăta şi duminica cu soare. Păi, a plouat de a făcut să ne urîm între noi prin case, iar acum, cînd e timpul frumos, ce dracu' fac? Trag beri? E chiar bătaie de joc, după ce că vine toamna, iarna şi rămînem cu aceleaşi drumuri desfăcute. Şi acum, în calitate de specialist: dacă nu rămîn desfăcute, se trezesc marii asfaltatori să toarne asfalt exact cînd încep ploile, ca să fie o binefacere pentru primăvara viitoare cînd vom lua noi gropi în roţi. Asta e, mă trezesc vorbind ca pe vremea lui Ceauşescu, dar pe cuvîntul meu că românul nostru e dus bine cu interesul propriu, pe cuvîntul meu că primarii ăştia sînt pentru a pune biciul pe ei. Huo Ceauşescu, dar huo şi ce se petrece pe străzi. Poate sînt nebuni şoferii, dar daţi-le străzi! Daţi-le spaţiu. Să nu zic de ieşirea din Bucureşti înspre Sinaia! Patru ore pînă la Sinaia! O oră în cap ca să treci de Băneasa. Apoi, o oră-două ca să treci de serpentine, că şi pe alea le clocesc în fiecare an şi de fiecare dată – acelaşi efect.

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

„Jules Verne ar fi dezorientat în faţa lui Harry Potter“

– interviu cu Lucian BOIA –

Cum aţi ajuns să scrieţi Jules Verne – Paradoxurile unui mit, *carte apărută mai întîi în Franţa, recent tradusă şi la Humanitas?*

În adolescenţă am fost foarte pasionat de Jules Verne. M-am întors la el în momentul în care am început să mă ocup de imaginar, iar prima mea incursiune în imaginar a fost o carte despre mitul marţienilor, carte scrisă în colaborare cu o colegă din Franţa de la Universitatea din Nancy şi apărută la München în 1984. Apoi, în *Explorarea imaginară a spaţiului,* prima mea carte apărută în Franţa, în 1987, m-am interesat şi de celelalte planete. Pînă atunci practicasem o istoriografie destul de pozitivistă, nu mă interesa mitologia istorică. Am descoperit însă cum pe Marte, de pildă, începea să se contureze, începînd cu secolul al XIX-lea, un tip de societate proiecţie fidelă a ideologiilor terestre. Astfel, am învăţat singur cum funcţionează imaginarul lumilor din cosmos înainte să-l fi citit pe Gilbert Durand. În acel moment m-am întors la Jules Verne, deşi el „călătoreşte“ în cosmos fără să aibă de-a face cu extratereştrii; oricum, caz singular printre ficţionarii de gen din epocă. Cîţiva ani chiar am ţinut legătura cu Societatea „Jules Verne“, am corespondat cu membrii ei, i-am şi vizitat la Amiens, unde se află casa scriitorului şi unde se editează o revistă interesantă care publică documente inedite şi interpretări noi ale operei verniene. După '89 am revenit însă în zone mai apropiate de problematica românească. Am scris *Mitologia comunismului* şi celelalte studii iniţiate cu studenţii mei, apoi *Istorie şi mit în conştiinţa românească*. Cum în acest an s-au împlinit 100 de ani de la moartea scriitorului, această carte e una de conjunctură în esenţa ei. Mi-am zis că acum e momentul să scriu, în sfîrşit, o carte despre Jules Verne.

Le Monde *v-a comentat extrem de favorabil cartea pe o jumătate de pagină.*

Da, cartea a fost bine primită în Franţa şi asta în condiţiile în care, în acest an aniversar, s-au publicat vreo 80 de cărţi despre Verne. Şi *Lire* a scris despre carte bine şi pe larg, mai puţin entuziaşti fiind cei de la *L'Humanité*.

Demonstraţi în carte că Jules Verne nu scria SF, că era un ficţionar mai puţin îndrăzneţ decît contemporanii săi Émile Souvestre, Albert Robida sau H.G. Wells, că la el tehnologia era una de sursă enciclopedică, cumva adiacentă, oricum deloc anticipativă.

Jules Verne este un amestec interesant de tradiţionalism şi privire nouă. Aparţine unei familii burgheze înstărite, conservatoare; primise o educaţie catolică. S-a îndepărtat într-o anumită măsură de aceste origini, dar a rămas un individualist care nu credea în ideologii. Verne era, de fapt, un burghez francez perfect care avea asupra lumii privirea standard a jumătăţii a doua a secolului al XIX-lea.

Prin comparaţie cu ceilalţi precursori ai SF-ului, el este mult mai puţin înnoitor. Nu avea o formaţie ştiinţifică, ci filologică, nivelul lui de cunoştinţe ştiinţifice era mediu: învăţase din lucrări de popularizare. De altfel, în prima parte a carierei a scris teatru, comedii. Publică în 1863 *Cinci săptămîni în balon,* care place foarte mult, este un succes total şi Hetzel, editorul său, îl convinge să scrie variante ale aceluiaşi tip de roman. Dar Verne nu era deloc convins că asta voia să scrie cu adevărat.

Pierre-Jules Hetzel este, de fapt, autorul moral al carierei lui Jules Verne.

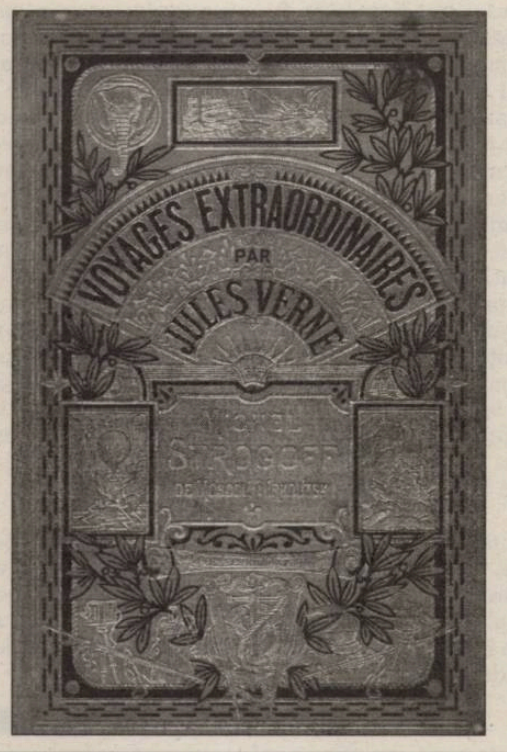

Da, şi asta îi deranjează cumva pe mulţi critici şi istorici literari. P.-J. Hetzel era o persoană cu autoritate în cultura franceză a epocii: era un scriitor respectabil şi deţinea o editură importantă care îi publicase pe Hugo, Stendhal şi George Sand. *Cinci săptămîni în balon* a fost o găselniţă, iar Hetzel a întrevăzut potenţialul acestei literaturi. Practic, l-a obligat pe Verne să nu mai scrie altceva. Sînt încă destui interpreţi ai operei verniene care deplîng implicarea lui Hetzel considerînd că Verne ar fi ajuns un alt Balzac. Jules Verne nu putea scrie mai bine decît a scris. Tot ce a încercat în alte formule şi genuri este mediocru. Intuiţia editorului a fost corectă şi asta a fost marea şansă a lui Verne. Scriitorul a mers pe mîna lui, mai revoltîndu-se, mai acceptînd sugestii, dar oricum lăsîndu-se condus de editor.

Afirmaţi în carte că traseul geografic e prioritatea lui absolută, Jules Verne călătorind, totuşi, mai mult pe hartă.

Există două legende la fel de radicale: cea care spune că el n-a călătorit niciodată şi a scris totul din bibliotecă, cealaltă care zice că a călătorit foarte mult şi că cele mai multe ficţiuni sînt rezultatul cunoaşterii directe. Jules Verne era un călător mediu. Îi plăcea să călătorească pe mare, a avut trei iahturi: primele două mai mici, dar „Saint Michel 3“ era un mic vapor cu un echipaj de 10 persoane. Nu a călătorit la Polul Nord, în Africa sau în centrul Pămîntului, dar a navigat pînă la Niagara şi pînă la Marea Baltică. Însă, chiar dacă avea chemarea aventurii, era un comod. De aceea prefera să călătorească cu propriul iaht. În culmea succesului, el pleacă din Paris şi se instalează la Amiens. Nu avea nevoie de mediu literar efervescent, voia doar să fie lăsat în pace, să citească şi să scrie.

De ce nu apar femei în cărţile lui?

În general, femeile nu erau foarte prezente în genul acesta de literatură. Expediţia privilegia energia virilă: nu se putea trimite o femeie la Ecuator. Şi, cum spuneam, era în toate privinţele mai conservator decît ceilalţi. Verne nu avea încredere în multe: nici în extratereştrii, nici în Dumnezeu, nici în ştiinţă, care doar serveşte soluţiilor de izolare şi de supravieţuire confortabilă.

De ce caută izolarea eroii lui Verne? Spuneţi că nimeni nu-şi construieşte o casă în cărţile sale. Ideologii au speculat acest aspect.

Jules Verne este un burghez prozaic, nu condamnă niciodată societatea în care trăieşte. Interpretarea de stînga, în care se spune că scriitorul condamnă şi imaginează soluţii de evadare dintr-o societate nocivă, e o aberaţie. Acum se ştiu mult mai multe despre el. Corespondenţa îl arată ca pe un tip conformist, cu o poziţie politică conservatoare pe care o afirmă deseori. Dar a fi conservator în Franţa anilor 1870 însemna o atitudine orleanistă, de dreapta. Se instalase Republica, însă exista încă nostalgia monarhiei lui Ludovic Filip. Departe de a avea o atitudine progresistă, eroii lui Verne nu sînt complet izolaţi, doar se organizează în grupuri restrînse, în comunităţi minime. Viitorul nu e văzut în negru, nu se construiesc societăţi mai bune în cărţile lui.

Aş face o paralelă între Verne şi Sadoveanu. Deşi intenţiile sînt asemănătoare, motivaţiile şi mijloacele evadării sînt perfect opuse: dacă la Verne evadarea din colectivitate era individuală, motivată de aventură şi sprijinită de tehnologie, la Sadoveanu, ale cărui convingeri erau de stînga, fuga (utopică) din modernitatea tot mai tehnologizată era politizată şi se făcea într-o colectivitate arhaică.

Verne nu-şi făcea iluzii cu privire la capacitatea tehnologiei nici de a face lumea mai bună, nici de a o distruge. Nu are entuziasmul de a crea ceva mai bun: Verne nu e un ideolog. Cînd prelucrează un text care nu-i aparţine, dar pe care îl semnează, *Cele 500 de milioane ale Begumei,* editorul încearcă din răsputeri să-i explice sensul ideologic al poveştii. Verne nu înţelege absolut nimic, era total opac la ideologie. Doar în romanul *Parisul în secolul XX* individul apare zdrobit de tehnologie, iar culorile contrautopiei sînt sumbre. Dar asta este o carte proastă pe care însuşi Hetzel a refuzat să o publice şi care a apărut abia acum. Cînd scriitorul nu era bine cunoscut, deformarea ideologică se putea face relativ uşor.

G. Călinescu scrie în 1958 un articol în care numeşte cărţile lui Verne „basme moderne“ – dvs. spuneţi „basme ale epocii moderne“ – şi afirmă că încrederea în raţiunea umană, în ştiinţă, este însuşirea „omului superior“. De aici la „omul nou“ socialist nu e decît un pas, iată cum se putea „derapa“!

Sigur, dar convingerile lui Verne erau clar de dreapta, a fost împotriva Comunei din Paris... Există un pasaj, cenzurat multă vreme pentru că nici francezilor nu le venea să creadă ce putea scrie el acolo, în care spunea că speră ca socialiştii să fie împuşcaţi. Chiar cînd era evident că Dreyfus nu era vinovat, el o ţine pe a lui că judecata fusese corectă. Corespondenţa e plină de astfel de mărturisiri. Faptul că majoritatea intelectualilor francezi erau de stînga a făcut ca articolul sovieticului Kiril Andreev, cel care a dat primul o interpretare stîngistă, să instituie ideologizarea lui Verne şi sofisticarea lui forţată.

Care romane verniene sînt preferatele dvs.?

Andrei-Ion Barbu, ***Jules Verne*** *(din volumul* Cercul artiştilor dispăruţi, *Humanitas Educaţional, 2005)*

Preferinţele mele merg spre romanele din prima perioadă. El a căutat apoi să se înnoiască, a vrut să dovedească că poate scrie puţin altfel şi, pe tipicul lui, chiar a făcut-o. Îmi plac *Cinci săptămîni în balon, Călătorie spre centrul Pămîntului, 20.000 de leghe sub mări* şi *Ocolul Pămîntului în 80 de zile*, care e romanul lui perfect. În adolescenţă îmi plăceau *Copiii căpitanului Grant* şi *Insula misterioasă*, romanul pe care l-am citit de cele mai multe ori. De altfel, am citit cărţile lui Verne de două-trei ori în adolescenţă, apoi le-am recitit prin anii '80 şi încă o dată cu ocazia scrierii acestei cărţi.

Mărturisesc că vă invidiez sincer. Dar personajele?

Personajul vernian reprezentativ este eroul cu o idee fixă. Destul de artificial, de altfel. Nemo, anarhistul de dreapta care îşi iubeşte foarte mult libertatea, era foarte pe gustul lui Verne, care e un mare creator de personaje-simbol. Nu pot spune însă că m-am ataşat de unul anume.

Cum arată viitorul lui Jules Verne?

Nu ştiu. Verne a dus-o foarte bine pînă nu de mult. Nu ştiu ce se va întîmpla acum. S-ar putea ca marea lui carieră să se apropie de sfîrşit şi să devină un clasic pe care nu-l mai citeşte nimeni. Şansa lui a fost că a reuşit să captiveze cititori din generaţii succesive, dar modificarea de sensibilitate literară, mai ales în rîndul adolescenţilor, s-ar putea să-l găsească pe Verne prea realist. Literatura care cucereşte acum adolescenţii este una cu subiect magic, or el refuza tocmai soluţiile prea fanteziste, încercînd să menţină cît mai mult iluzia realităţii. Aventurile lui se petrec, în fond, în lumea reală, de aceea el nu l-a înţeles pe Wells şi chiar l-a ironizat. Cred că Jules Verne ar fi dezorientat în faţa lui Harry Potter.

a consemnat Marius CHIVU

mergi pe mîna mea

BBC – Clasic (pe 88 FM)

Aţi auzit vreodată *Duetul pisicilor* de Rossini? E mai degrabă un duel decît un duet, o încrucişare de mieunături dulci-ameninţătoare cum numai două feline soprane ca Elisabeth Schwarzkopf şi Victoria de Los Angeles pot să-şi permită. Într-adevăr, aceste primadone au mieunat pe întrecute în faţa unei săli care nu-şi putea reţine rîsul şi entuziasmul şi aplauzele. Recunosc că n-am auzit în viaţa mea un *miauuuu* mai artistic şi mai convingător, să tot stai să asculţi. Mi-au evocat o dulce discuţie cu gheare între două graţioase doamne, ca Tincuţa şi Miţa din *Five o'Clock* de Caragiale sau între cópiile lor de azi, „dificile, pretenţioase, capriţioase“. În ce-l priveşte pe Rossini, am o şi mai bună părere despre domnia sa de cînd am auzit că la 35 de ani a considerat că a compus destul şi s-a oprit din scris note, rezervîndu-şi numai plăcerea lieduri-lor comice, a duetelor pisiceşti şi a altor distracţii de muzician.

Toate acestea nu le ştiu din cultura mea generală, ci din emisiunea extraordinar de bine gîndită şi de profesionist făcută a domnului Benedict Avramescu pe care o puteţi prinde în fiecare seară la radio, pe 88 Fm. Dozajul este perfect: piese bine alese, pentru toate urechile, comentarii scurte, cu umor şi cu o dragoste de tot ce ţine de viaţa muzicală cum rar am întîlnit. (Ba da, am mai întîlnit-o la emisiunile de pe Cultural ale lui Dan Dediu.) Domnul Avramescu are talent de foiletonist: fiecare seară se termină cu un *va urma* şi te obligă să revii, la ora 22,00, pe 88 FM.

Ioana PÂRVULESCU

EI DESPRE NOI...

Mirel BĂNICĂ

România prin ochii altuia: ghidul *Routard*

În lumea turismului francofon, ghidul Routard *reprezintă o adevărată instituţie. Are mii de colaboratori entuziaşti, un limbaj aparte şi noi numere tematice în fiecare an. Importanţa sa economică este enormă: un restaurant, un hotel menţionat în acest ghid îşi pot dubla cifra de afaceri în scurt timp. Cum se explică acest lucru? Prin încrederea acordată de către cititori colaboratorilor ghidului, care străbat întreaga lume. În ediţia pe care am consultat-o, este bine marcat, încă de la început, faptul că „anchetatorii ghidului* Routard *nu cer nici un avantaj, nici o retribuţie bănească în schimbul evaluărilor", care sînt anonime şi cît se poate de discrete. Cumpărarea acestui ghid înainte de a pleca în călătorie a devenit aproape un ritual obligatoriu pentru un segment bine delimitat al pieţei turistice francofone, un element de iniţiere în arta voiajului: tînăr, curios, cu putere medie de cumpărare, tendinţe ecologice, amator de world-music şi de bucătărie exotică. Fiecare ghid conţine la început cîteva consideraţii generale despre ţara (regiunea) avută în vedere. Simple, percutante, fără a conţine stereotipurile curente din presa populară, impregnate de entuziasm, aceste comentarii constituie o excelentă sursă de evaluare, de percepţie a veritabilei imagini pe care o avem în ochii celuilalt, aproapele-departele nostru european. Cantitatea de informaţie fiind considerabilă, ne vom mărgini doar la cîteva informaţii esenţiale alese din partea introductivă a ghidului, prezentate aleatoriu.*

Mijloc de transport Franţa-România. Incredibil, dar adevărat: ghidul recomandă autocarul ca fiind mijlocul de transport cel mai fiabil şi economic pentru a face călătoria între Paris şi oricare alt oraş din România. Este apreciat faptul că şoferii dau dovadă de „suplețe" (adică se opresc acolo unde cer pasagerii), că securitatea pasagerilor şi a bagajelor este asigurată (în fine...), dar şi că este un spaţiu ideal de a face cunoştinţă cu românii. Nu sînt menţionate în schimb interminabilele ore de aşteptare la vama românească, acolo unde se construieşte încet-încet Europa unită...

Cele mai frecvente întrebări ale cititorilor despre România (FAQ), o selecţie. Dracula a existat cu adevărat? (Da, a fost decapitat.) Ce putem cumpăra din România? (Artizanat.) Care este mijlocul de transport cel mai bun pentru a călători de-a lungul ţării? (Răspunsul „economic": microbuzul de 12 pasageri.) Ce rol ocupă rromii în societatea românească? (Răspuns „politic corect": ei sînt dispreţuiţi şi servesc de ţapi ispăşitori, responsabili de toate relele ţării, Guvernul a pus pe picioare un program pentru a-i proteja.) Bucureştiul este o capitală sigură? (Răspunsul „laconic": dacă eşti prevăzător, nu este un infern.)

Alcool şi alte lichide. Se simte în acest capitol exigenţa extremă a francezilor. Cititorul este avertizat încă de la început că vinurile româneşti sînt „inegale" şi că nu trebuie să se lase sedus de sticla frumos etichetată, scumpă, dar care conţine adesea un vin de calitate mediocră. Gustul excesiv de dulce al vinurilor româneşti enervează papila gustativă, considerat ca fiind opera unor producători „competenţi în chimie". Soluţia de viitor este sugerată discret: redescoperirea calităţii, a umanismului meseriei de viitor (sic!), precum şi mai mult respect pentru consumator. Iar pentru a descoperi adevăratele vinuri româneşti (sînt menţionate *la grasa, la busuioaca, la francusa)* se recomandă contactul direct cu producătorul... A pleca însă pe dealuri în căutarea Graal-ului viticol autohton este o mare aventură, o recunosc chiar şi autorii amatori de aventuri igienice, fără riscuri. În schimb, berea românească este lăudată sincer, fiind calificată de „băutura surpriză" a ţării. Cititorul francofon este lămurit că în spatele mărcilor cu rezonanţă germană se ascunde o bere românească, care se „lasă băută" cel mai bine în grădinile de vară (se simte printre rînduri că „anchetatorii" *Routard* au fost vrăjiţi de dulceaţa serii bucureştene). Se deplînge pierderea cafelei turceşti, la ibric, în detrimentul „infamului ness". Iar ca buni soldaţi în lupta împotriva mondializării ce distruge „diversitatea" culturală, *routarzii* nu ezită să scrie: *le fin du fin était le mélange Nescafé Coca-Cola* (acceptaţi vă rog citatul în franceză). Ceaiul negru fiind rar consumat în România, se recomandă *„ceaiul"*, excelent, preparat cu „plante biologice" atît de la modă acum în Occident.

Bucătăria românească. Consistentul capitol dedicat bucătăriei româneşti are ca subtitlu *Nu, ideilor preconcepute*. Cititorul este sfătuit în mod repetat să evite restaurantele pretenţioase, scumpe, avînd o bucătărie mediocră (iar cînd un francez spune „bucătărie mediocră", chiar ştie ce spune!) şi să caute pe cît posibil să mănînce *chez l'habitant,* adică la cei care îi oferă găzduire. Un portret (aproape) complet al bucătăriei româneşti este oferit în cîteva linii. Specialităţile româneşti sînt prezentate detaliat, unele comentarii fiind pline de inteligenţă şi adevăr. Sarmalele sînt „faimoase", atunci cînd nu sînt prea grase. Micii au entuziasmat; este reprodusă chiar şi reţeta detaliată pentru cei ce ar dori să facă mici la Paris. Francezul este învăţat de mic să creadă că orice reţetă culinară de succes are secretul său, accesibil doar unui număr de iniţiaţi în arta culinară. Aşadar, la sfîrşitul reţetei de mici, cititorul este avertizat ca nu cumva să uite *la pointe de bicarbonate* de care depinde *l'élasticité des «mici»*. Esenţial. Nu este uitată nici mămăliga cu brînză sau cu slănină care, servită la micul dejun, este suficientă „pentru a ţine de foame o zi întreagă". Nu mă pot împiedica la rîndul meu să construiesc cu ochii minţii scena în care străinii vizitatori, obişnuiţi să mănînce dimineaţa un croissant şi să bea o cafea rapid, pe terasa cafenelei pariziene, odată ajunşi într-o pensiune moldavă, s-au văzut puşi în faţa *faptului împlinit,* adică obligaţi să mănînce dimineaţa devreme mămăligă cu ou şi slănină, în lipsă de altceva...

Pericole şi şicane. Nu se exagerează, dar se pune în gardă voiajorul împotriva principalelor pericole întîlnite în România, mai ales în marile oraşe. Este menţionată în mod special metoda Maradona (persoanele specializate în acest tip de furt sînt indicate în ghid ca fiind „marathonistes" (sic!) – persoana care a servit de interpret nu era nici ea prea la curent cu metoda – un bursier?), dar şi furtul cărţilor de credit. Interesant este că brava Poliţie română este trecută la categoria „şicane", din cauza dificultăţilor administrative enorme ocazionate de un furt sau chiar de plata unei simple amenzi pentru exces de viteză. Pentru delectarea cititorului francofon, sînt prezentate etapele *ubuesques* ce trebuie urmate pentru a plăti o amendă: „trebuie să căutaţi o primărie, să găsiţi un casier, să-i plătiţi amenda, să-i cereţi o chitanţă, să găsiţi un plic, o poştă, timbre şi să expediaţi totul poliţiei care v-a dat amenda". Descurajant. Un bemol este adăugat totuşi la sfîrşit: „Poliţiştii români (care sînt prost plătiţi – sic!) sînt adesea simpatici şi le place să glumească într-o franceză rudimentară".

Ecologia. Încă o dată, *Routard*-ul încearcă să se împotrivească clişeelor acumulate de-a lungul vremii în presa franceză. „România are reputaţia de a fi o ţară poluată, cu oraşe respingătoare, imaginea furnizată de reportaje. Cu toate acestea, această ţară este mai apropiată de paradis decît de canalizare." Să te bucuri? Să te întristezi? Sînt arătate în schimb cu degetul camioanele poluante de pe şosele, dar şi inconştienţa criminală a turiştilor care aruncă totul în natură. Nu este uitată nici catastrofa arhitecturală în curs de derulare în România: „Peisajul în totalitatea sa suferă de noua libertate şi de escrocheriile locale. Peste tot, în Transilvania, mînăstirile din Bucovina, în jurul castelului Bran, se răspîndesc construcţiile delirante ale bogaţilor, noi sau vechi, care masacrează peisajul şi fondul funciar în detrimentul populaţiilor locale".

Cazarea. Ghidurile *Routard* sînt reputate pentru faptul că indică cel mai bun raport calitate/preţ de cazare unei clientele tinere, nu prea bogate, dar nici total lipsite de resurse. Se vede însă treaba că România i-a pus la grea încurcătură pe „turiştii-spioni" angajaţi ai ghidului, care, pe de o parte, sînt impresionaţi de ceea ce a mai rămas din faimoasa „ospitalitate" românească, iar, pe de altă parte, sînt greu încercaţi şi, în cele din urmă, excedaţi de cantitatea de escroci care bîntuie prin regiunile turistice principale ale ţării. Cel mai mult pare a fi apreciată cazarea la gazdă, dar nu la profesionişti ai „găzduirii". Timiditatea naţională a românilor este remarcată în treacăt: „cei mai mulţi dintre români îşi fac multe complexe cu privire la calitatea locuinţei pe care o pot oferi" turistului occidental. „Unii turişti se laudă că au parcurs România fără a cheltui un ban pe cazare. Este posibil acest lucru, dar de aici pînă a profita de generozitatea oamenilor, este o mare diferenţă". Sfatul final care este dat în materie de cazare este acela de a utiliza pensiunile omologate. Şi încă: „arătîndu-vă preferinţa pentru pensiunile omologate, îi încurajaţi pe români să renunţe la aceste penibile obiceiuri (turistice) bazate pe furt şi escrocherie". Fără comentarii. Miniştrii Turismului care s-au succedat după 1990 au avut oare măcar o dată în viaţă curiozitatea de a răsfoi ghidul *Routard* sau una dintre numeroasele sale clone anglofone?

Mijloace de transport intern. Trenul. După ce se face o selecţie a celor mai frumoase regiuni străbătute de tren, se deplînge dispariţia treptată a liniilor cu ecartament îngust, pe care o parte din „routarzi" le-au cunoscut imediat după 1990 şi care, dacă România ar fi avut capete cu adevărat luminate în turism şi nu doar simpli condotieri ai cîştigului imediat, le-ar fi putut exploata avantajos. Este menţionată curăţenia îndoielnică a trenului românesc („vă veţi aminti în viitor de WC-ul din tren!"), dar şi orarul „fiabil" al CFR-ului, o surpriză pentru mulţi străini care ne vizitează. A rezerva în avans un bilet de tren, ceea ce în Occident cere cîteva click-uri de mouse şi o carte de credit, este încă cu neputinţă în România, se constată cu amărăciune. Aşadar, cînd sîntem la *Roma*(nia), ne comportăm ca românii. Se sugerează (delicat) ideea că turistul poate urca în tren şi fără bilet „plătind biletul şi o amendă, care poate fi uitată dacă un controlor (numit şi *naş = parrain),* va propune preţul normal al biletului fără bilet. Atenţiune! Ideea bacşişului nu trebuie să vină însă de la voi, pentru că altfel deveniţi un corupător periculos". Dincolo de sfatul practic şi de ironia subţire, autorii ghidului au identificat mai bine decît toţi diplomaţii de la Bruxelles faimoasele baze ale „corupţiei" româneşti, cea care nu vrea să se lase eradicată cu nici un preţ, dintr-un motiv simplu: ea face să funcţioneze o lume imperfectă.

România din ghidul *Routard* este România pe care o iubim, cu defectele şi calităţile sale. După magia voiajului imaginar provocat de lectura acestei cărţi, un ochi rîde, altul plînge. Impresia generală este însă pozitivă: începem să fim înţeleşi şi acceptaţi aşa cum sîntem, măcar de o parte a occidentalilor.

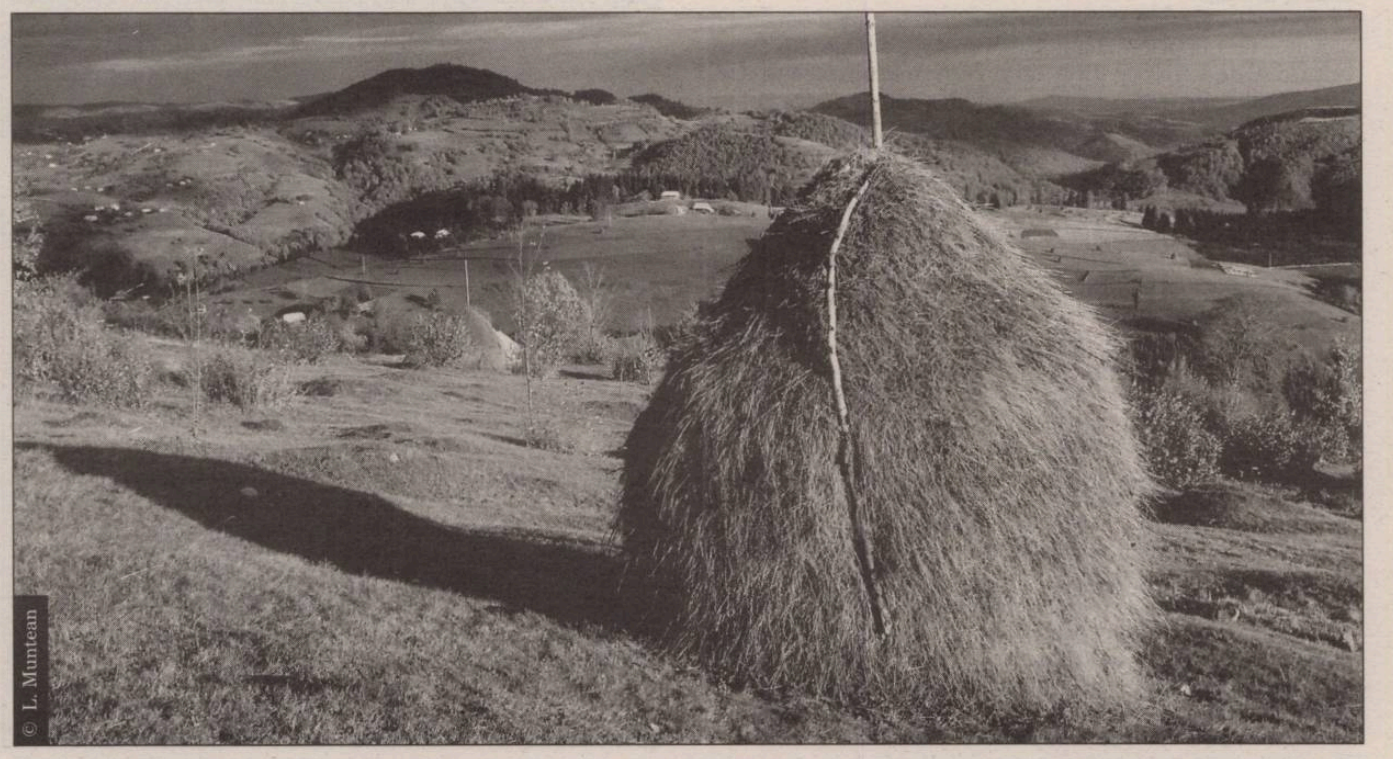
© L. Munteanu

. . . NOI DESPRE EI

Cristian ROMAN

La pas prin Cehia şi Ungaria

Am fost în concediu în Ungaria şi Cehia, mai exact, la Budapesta şi la Praga. Normal, mulţi amici s-au mirat: „Cum, dom'le, nu te duci şi tu la mare, să stai la soare?“. Da, eventual la Mamaia, îmi venea să le răspund. Trei oameni, o femeie şi doi bărbaţi, toţi avînd 26-27 de ani, ne-am pus aşadar pe tren, într-o seară de miercuri. Pînă la sosirea a doua zi dimineaţă, la Budapesta, a trebuit să trecem de vamă. Normal. Anormali sînt însă vameşii noştri. Noi am călătorit cu vagonul de dormit, cu trei paturi suprapuse. Eu, în cel de sus. Vameşul român, la 35 de ani şi cu ghiul imens pe un deget, către mine: „Ce faceţi, dom'le, vă ascundeţi acolo, la ham-ham?“. În afară de faptul că nici pînă în ziua de azi n-am reuşit să descifrez ce înseamnă „acolo, la ham-ham“, am mai remarcat dificultatea realizării unui dialog între oamenii noştri şi un turist american de lîngă noi. Firesc, vameşii maghiari n-au avut nici o obiecţie şi nici un cuvînt în plus faţă de cele strict necesare.

Budapesta e oraşul podurilor peste Dunăre şi al apelor termale. Eu am fost acum pentru a şasea oară, mai de fiecare dată ca turist. Prima oară am trecut prin toamna lui '98. Aş fi vrut să aibă loc şi în Bucureşti atîtea schimbări în 7 ani de zile. Maghiarii şi-au rezolvat bine de tot problemele de curăţenie stradală, aspect urbanistic şi comuniune socială. Nu se uită nimeni ciudat la tine dacă eşti auzit vorbind în română, pentru că maghiarii ştiu perfect cum sună limba română, aşa cum şi noi ştim, întotdeauna, cum sună maghiara. Nu se uită nimeni ciudat la tine dacă ai părul nu ştiu cum sau eşti îmbrăcat non-conformist.

Mijloacele de transport, indicaţiile din metrou şi traseele spre obiectivele turistice sînt atît de uşor de înţeles, încît, din păcate, doar un om cu grad sever de handicap mental nu s-ar descurca prin oraş. Mă gîndeam cum ar fi pentru un străin să încerce să schimbe magistralele de metrou pe la Dristor...

Mai mereu apare cîte ceva nou prin Budapesta. Lucruri majore. De cîţiva ani, s-a făcut un nou pod peste Dunăre, futurist desigur, într-o zonă în care s-a înălţat şi noul Teatru Naţional. Oameni cu gust şi cu răspundere artistică, maghiarii au amenajat pe platoul din faţa noului edificiu o adevărată operă de artă ce simbolizează despărţirea de vechiul teatru. Coloane romane căzute în apă, statui ciudate de bronz ale actorilor din trecut, totul pus inteligent în scenă de un adevărat joc de lumini. Dacă ajungeţi la Budapesta, vizitaţi zona de lîngă cel mai nou pod al oraşului, Lagymanyos.

House of Terror Museum

Personal, am descoperit un lucru nou în acest an: *House of Terror Musem,* aflat chiar în centru. Dacă vă gîndiţi direct la titlu, bănuiesc că vedeţi un muzeu al instrumentelor de tortură sau ceva de genul ăsta. Nu pot să spun acum că de-abia aştept să ajung iarăşi la Budapesta, pentru a vizita din nou muzeul. Pe patru niveluri, clădirea a fost în anii '30, '40 şi '50 ai secolului trecut sediu pentru naziştii maghiari şi pentru Securitate. Amenajarea de azi te dă pe spate, dacă eşti interesat de acest aspect. Oricum, cele patru niveluri abundă în lucruri neconvenţionale, aşa cum nu se întîmplă în România, unde muzeu înseamnă o simplă expunere a unor obiecte. Aici, la *House of Terror Museum,* poţi vizita beciurile Securităţii, celulele înfiorătoare, spînzurătorile, hainele pline de sînge ale celor chinuiţi şi ucişi. Peste tot sînt instalate monitoare cu plasmă în care sînt prezentate imagini de la procese în care informatorii denunţau diverşi cetăţeni, pereţii sînt plini cu telefoane vechi pe care le poţi folosi, apăsînd o tastă indicată pe un perete şi de la capătul celălalt auzi discursuri naziste. În maghiară, e drept, dar efectul merită trăit. Într-una dintre camere lumina se stinge deodată şi, de nicăieri, apare un Moskvici prăfuit, pus în valoare de aceleaşi lumini. Era o maşină a vreunui ştab comunist, pentru că interiorul e fascinant: complet capitonată în mătase roşie, banchete spaţioase, bar. De la ultimul nivel se coboară cu liftul direct la subsol. Cînd intri în lift, surpriză. Tot de nicăieri, apare un alt ecran LCD pe care, timp de două minute cît liftul coboară extrem de lent, este proiectată mărturia şocantă a unui fost soldat al Securităţii, care povesteşte înfiorător cum aveau loc execuţiile. Alte încăperi cuprind: amenajarea unui spaţiu, exact ca o sală de tribunal, o expoziţie a publicităţii din sistemul comunist, un ditamai tancul sovietic asamblat într-un fel de curte interioară şi aş putea continua cu povestirea. La final, spre ieşire, eşti lovit în cap. Pe un imens perete sînt ataşate sute de fotografii cu diferite personaje. Afli că sînt de fapt securiştii maghiarilor, cam jumătate dintre ei morţi, restul în viaţă. Afli exact cum îi cheamă pe indivizi, cînd sînt născuţi şi cu ce s-au ocupat. Ar fi posibil aşa ceva în România actuală?

Cehia şi Praga, aproape ca-n Germania

În trenul spre Praga, unul absolut superb, de-ţi era şi milă să te aşezi pe fotolii, stăm de vorbă amical, fără să-i spunem de unde sîntem – nu părea a fi interesată – cu o femeie la vreo 40 de ani, cehoaică, amabilă şi care ştie engleza. Imediat însă după controlul vamal (de altfel aproape zero în Slovacia), cînd vameşul ceh ne tot interoghează, ba ne cere insistent să-i arătăm banii, femeia cehă se schimbă la faţă. A aflat că sîntem români. N-a mai scos o vorbă. Pe drumul spre Praga am remarcat respectul pentru oameni: zonele în care sînt amplasate case, lîngă calea ferată, sînt protejate printr-un gard-zid antifonic, înalt de doi metri, care temperează zgomotul roţilor de tren. Nici o bucată lipsă, furată sau căzută!

Praga e uimitoare, cred că ştie cam toată lumea. Zona veche e absolut superbă. Invazie de turişti, sînt zeci de mii, nu-ţi vine să crezi, te calci pe picioare cu ei, practic. Într-una din zile, mergem la Catedrala Saint Vitus, aflată pe un deal, de unde se vede superb panorama roşie a acoperişurilor din Praga. Prin mulţime, depistăm un cuplu, la 30 de ani, care se ceartă. Involuntar, auzim: „Fă, te-a văzut ghida aia. Eşti nebună? Faci şapte luni de puşcărie!“. Cei doi ţigani români păreau, pentru turiştii de rînd, un cuplu de sud-americani: mai măslinii la faţă, bine îmbrăcaţi şi deghizaţi în oameni de bine, cu aparate de foto la gît. I-am urmărit preţ de cîteva minute. S-au băgat într-o mulţime de sute de oameni ce priveau schimbul de gardă al unor ofiţeri ce păzesc complexul de castele de lîngă Catedrală. Altă dată, într-o staţie de metrou. Acum, românii noştri nu mai sînt ţigani, dar sînt la fel: „Bă, dacă furi ceva, ţii la tine, e clar? Nu-mi pasezi mie, ce dracu'!“. Cam ăştia sînt hoţii români din Praga, din Budapesta aflu că au dispărut de ani buni. Din fericire, din cînd în cînd, mai auzi prin zonele intens vizitate şi simpli oameni de-ai noştri, cetăţeni onorabili, minunaţi de ceea ce văd ca simpli turişti.

Cehia e patria berii. Numai că cele mai tari nume, Pilsner Urquell şi Budvar (o ştiţi, aia blondă, botezată Budweiser în Statele Unite) costă în pub-uri cam 1 euro. Sînt cele mai scumpe, restul berilor ceheşti, impecabile de altfel, fiind în jur de 1 dolar. Cît e o bere la noi, prin cluburi şi baruri?

Praghezul mediu cîştigă cam 900 de euro lunar. O masă bună la un restaurant normal, de cartier, costă cam 6-7, cu bere cu tot. Ziarele sînt cam o treime de euro la preţ. Peste tot în Praga, nu numai în aria centrală, zonele verzi par desprinse din Anglia: gazon impecabil.

Şi, în fine. Poliţie peste tot. Apare de nicăieri, cînd nu te aştepţi. Maşinile parcate neregulamentar sînt depistate imediat, staţiile de metrou abundă în patrule de ordine, la fel ca majoritatea intersecţiilor. M-am simţit liber să merg cu geanta pe umeri, să mă plimb noaptea prin oraş sau să stau împăcat cu banii în buzunar.

În fiecare staţie de autobuz, tramvai sau metrou sînt afişate, extrem de clar, intervalele cînd mijloacele de transport trebuie să vină şi chiar vin... Scaunele din interior sînt capitonate, iar maşinile au, în totalitate, afişaje electronice în interior. Majoritatea beneficiază de aer condiţionat.

Sigur, am reliefat un tablou aproape idilic: la cîte zile am stat, patru de fiecare oraş, aşa mi s-a părut. Sînt convins că şi cehii, şi ungurii au problemele lor. Facturi mari la utilităţi ş.a.m.d. Însă mîncarea în magazine e mai ieftină ca la noi, nu mai cred o iotă din cei care spun că e mai scump afară, nu-i adevărat! Cetăţeanul simplu se plimbă liniştit pe străzi, dacă are un ochi suficient de vigilent ca să depisteze cazurile de hoţi români, care totuşi, nu împînzesc oraşul.

Cînd te întorci în ţară, auzi aceleaşi bălăcăreli politice, vezi acelaşi haos pe străzi, mizerie, şi la propriu şi la figurat. Te-ntrebi, cînd măcar mizeria va fi adunată, iar invazia de oameni din alte zone ce se stabilesc ilegal la periferia Capitalei şi dau buzna apoi în mijloacele de transport ale RATB să facă bani, va dispărea... Cînd ura dintre oameni, ce se ceartă din cele mai mici motive, ura, invidia şi prostia se vor mai domoli, măcar puţin, cît să apuci să te culci şi tu liniştit noaptea? Cu ce naiba ne integrăm noi în 2007 sau 2008 în UE?

***Cristian Roman** este jurnalist la* Gazeta sporturilor.

Ionela GAVRILIU

Uşile nemţeşti

Primul şoc cultural în Berlin a fost dimensiunea uşilor. Sînt cam de două ori mai late decît ceea ce am numi la noi o uşă obişnuită. Apoi, şi fără prea mare legătură cu acest lucru, mentalitatea berlinezilor din medii importante a reprezentat al doilea şoc. Politic.

În ciuda amabilităţii şi a elocinţei în prezentarea valorilor democratice, nu mi-am putut stăpîni sentimentul de „Noi vrem egalitate, dar nu pentru căţei“. Într-o ţară cu aproximativ cinci milioane de minoritari turci, nu există programe TV, radio sau şcoli speciale pentru ei. Editorul adjunct al cotidianului *Die Welt,* Carl Graf Hohenthal, spunea că se gîndeşte, nu e încă o decizie confirmată, să înfiinţeze un ziar turcesc. Cu mult dispreţ, Herr Peter Kerkemeier – ghid turistic în timpul liber şi membru într-o comisie importantă a capitalei germane – afirma că problema pădurilor din Berlin şi a mediului în general e că turcii fac grătare şi poluează aerul, că turcii nu ştiu limba germană şi de-aia nu se integrează, că turcii... În plus, Kerkemeier, un bătrînel bonom de altfel, cu barba şi părul albe, de Moş Crăciun, nu se dădea înapoi de la generalizări de tipul: „În Berlin o să vedeţi prostituate şi drogate, sărăcuţele!, în general din Ucraina, cerşetorii şi lăutarii sînt din păcate, din România, iar turcii...“ şi aici se abătea cu un potop de învinuiri la adresa acestei minorităţi. Turcii au plecat din ţara lor pentru a căuta o viaţă mai bună şi prin munca lor au redresat economia Germaniei de după al doilea război mondial. „Asta nu înseamnă că acum sîntem nerecunoscători“, a completat Kerkemeier.

Despre integrarea Turciei în UE se vorbeşte pe acelaşi ton. Purtătorul de cuvînt al CDU, un fel de Alianţa D.A. înainte de a cîştiga alegerile, Matthias Barner, a spus că nu ar mai fi o Uniune Europeană, avînd în vedere că turcii sînt islamici. La obiecţia că şi Ciprul e în UE, cu un număr covîrşitor de islamici, a răspuns „politicos“ şi evaziv.

În anumite zone ale fostei Germanii de Est, un străin se poate alege cu o chelfăneală zdravănă dacă nimereşte prost. Pentru că, din cauza sărăciei mai pronunţate şi a şomajului, Estul răspunde cu grupări de extremă dreapta – neonaziste.

Alt şoc, profesional de data aceasta, a fost că în Germania jurnaliştii şi editorii pot face parte din partide politice. Ori reuşesc să facă separaţia perfectă între profesional şi convingeri personale, ori ceva e putred în Germania şi conflictul de interese e bun doar pentru manualele de jurnalism.

România văzută de germani: o ameninţare pe piaţa muncii. „Sîntem de acord cu imigraţia, dar numai dacă vin oameni de calitate, specialişti“, a spus Barner, purtătorul de cuvînt al CDU. Altfel, celelalte munci le pot face şi singuri, şi aşa au o grămadă de şomeri. În plus, un jurnalist care lucrează în secţia Monden a ziarului *Berliner Zeitung,* Alexander Stilcken, nu a auzit în viaţa lui de jurnalişti români răpiţi în Irak. Da, de franţuzoaica Aubenas, sigur că da. Sau de cazul măicuţei răstignite, nici vorbă. A, a fost de curînd? Ce pierdere pentru secţia lui! Şi cam atît. Să nu uite: parcă i-a ajuns un zvon la ureche despre corupţia din România.

Acelaşi purtător de cuvînt al CDU a spus că, odată ce un german îşi dă cuvîntul, şi-l ţine cu orice preţ. În traducere liberă, dacă România nu se integrează în UE în 2007, 2008 e o dată sigură. Intrăm umăr la umăr, noi şi bulgarii, pe aceeaşi uşă, că doar uşile nemţeşti sînt încăpătoare. Numai că sînt greu de deschis, fiind atît de masive.

înţelepciunea economică dincolo de convenţii

Joseph E. STIGLITZ

Sfîrşitul începutului eradicării sărăciei

Scoţîndu-l pe preşedintele Bush în prim plan, făcătorii de imagine care au dat o undă de strălucire tuturor acţiunilor sale, nu au simţit nevoia să reducă aşteptările în ceea ce priveşte întîlnirea G-8 din Scoţia. Ideea care trebuia subliniată era că orice fel de acord e o realizare majoră. Cu toate astea, ştergerea datoriilor unora din cele mai sărace ţări – lucru datorat Marii Britanii care a prezidat întîlnirea – chiar este de apreciat.

Acordul G-8 cu privire la anularea datoriilor este un eveniment major, dar nu ar trebui să ne lăsăm păcăliţi de aparenta noblețe a gestului: mare parte a datoriei nu ar fi fost plătită, oricum. Reducerea datoriilor ar trebui să fie făcută într-o proporţie mai mare şi de un grup mai mare de ţări, iar ajutoarele financiare ar trebui să fie mai mari. Dar ştergerea datoriilor ar trebui văzută doar ca un început. Aşa cum Marea Britanie a subliniat, ţările în curs de dezvoltare au nevoie de mai multă asistenţă şi de un regim comercial mai corect.

Poate de aceea FMI a încercat să toarne apă rece peste entuziasmul internaţional stîrnit de generozitatea lui. FMI avertizează că ultimele sale studii arată că ajutorul nu conduce în general la creştere economică rapidă. Această concluzie a fost primită cu uşurare de administraţia Bush, care pretinde că a acordat atîta ajutor cît îi permite „procesul bugetar". Ţara cea mai bogată din lume, care a acordat cu uşurinţă celor mai bogaţi cetăţeni ai săi o serie de reduceri fiscale în valoare de miliarde de dolari, spune acum că pur şi simplu nu-şi permite să acorde mai multe ajutoare.

Chiar după creşterea asistenţei anuale promise de Bush la întîlnirea ONU de la Monterey, Mexic, în 2002, SUA acordă mai puţin de un sfert din angajamentul său de 0,7% din PIB. Acum FMI oferă următoarea reasigurare: „Poţi să fii zgîrcit, poţi să nu-ţi respecţi angajamentele, banii oricum nu ar fi contat foarte mult."

Bineînţeles că nu tot ajutorul străin este bine cheltuit. Dar acelaşi lucru se poate spune, spre exemplu, despre banii cheltuiţi pe apărarea naţională. Chiar dacă furnizori ai Departamentului de Apărare, precum Halliburton, nu i-ar fi înşelat pe americani, tot este clar că banii cheltuiţi în Irak nu au adus pacea şi securitatea în Orientul Mijlociu. Cu toate acestea nimeni nu susţine că SUA ar trebui să reducă cheltuielile cu apărarea.

FMI îl asigură pe Bush: „Poţi să fii zgîrcit, poţi să nu-ţi respecţi angajamentele, banii oricum nu ar fi contat foarte mult".

Obiectivul ar trebui să fie îmbunătăţirea eficienţei Guvernului, pentru a fi siguri că se obţine valoare maximă pentru ceea ce se cheltuieşte. Surprinzător, dar s-au făcut progrese clare în ultimii ani. Banca Mondială, spre exemplu, a alocat mai mulţi bani unor ţări care s-au dovedit „bune cheltuitoare". S-au încercat căi noi de livrare a ajutorului, utilizînd cîteodată autorităţile locale acolo unde acest lucru părea mai eficient. În mod similar, aşa-zisul „Fond Social", unde comunităţile fac proiecte şi intră în competiţie pentru bani, a crescut numărul participanţilor şi, pentru că proiectele au devenit „proprietatea" comunităţilor, responsabilitatea a crescut. Într-un sat, spre exemplu, a fost construit un pod, legînd două cartiere care nu comunicau în timpul sezonului ploios. Un proiect simplu ca acesta poate schimba enorm viaţa unei comunităţi. De pildă, copii care trăiesc pe un mal al rîului, pot acum să meargă la şcoală pe celălalt mal. În acelaşi fel, microcreditele au furnizat lumii în curs de dezvoltare finanţare pentru săraci în vederea extinderii micilor afaceri, cu un nivel de returnare a banilor de-a dreptul impresionant.

FMI avertizează în legătură cu „boala olandeză": ea constă în injecţia de capital străin (chiar şi prin ajutoare) care duce la creşterea ratei de schimb a monezii locale, făcînd dificilă crearea de locuri de muncă în sectorul exportatorilor sau protecţia împotriva importurilor ieftine. FMI are parţial dreptate. Ţările trebuie să se bazeze pe propriile forţe şi să mobilizeze resursele interne (deşi insistenţa FMI pe politici monetare şi fiscale stricte face acest lucru dificil). Există în continuare o necesitate mare de produse de import: medicamente, tehnologii, echipamente pentru creşterea productivităţii.

Totuşi, nu ar trebui să se acorde o prea mare greutate studiilor statistice ale FMI în legătură cu impactul ajutorului străin asupra creşterii economice, în parte pentru că rezultatele nu par a fi foarte certe. Alte studii, cu date uşor diferite, ţări diferite, tehnici diferite şi perioade de timp diferite au rezultate substanţial diferite. Un set de studii anterioare, spre exemplu, au arătat că ajutorul străin chiar dă rezultate concrete în ţări cu guvernare bună şi politici macroeconomice bune.

În trecut, o mare parte a ajutorului străin a fost furnizat nu pentru a promova dezvoltarea, ci pentru a cumpăra prietenia, în special în timpul războiului rece. Atunci cînd occidentalii i-au dat mulţi bani lui Mobutu, ei ştiau că fondurile se vor duce în conturi eleveţiene şi nu la oamenii din Zair (acum Congo). Banii şi-au îndeplinit scopul, anume menţinerea Zairului de partea Vestului, dar n-au promovat dezvoltarea.

Desigur, corupţia fără limite a lui Mobutu ar trebui să ne facă să ne gîndim mai mult atunci cînd acordăm ajutor, atît asupra modului în care banii sînt cheltuiţi, cît şi cu privire la cine este responsabil pentru acordarea asistenţei. Unele guverne au demonstrat o mai bună capacitate decît altele în utilizarea corectă a fondurilor. În ţările în care guvernele sînt deficitare, există alte căi de acordare a asistenţei, inclusiv ONG-urile.

Asistenţa globală sub deviza „să facem din sărăcie istorie" demonstrează că problema sărăciei lumii a treia a făcut să vibreze o coardă sensibilă. Ştergerea datoriilor este un început bun. Dar este doar un început.

Joseph E. Stiglitz, *laureat cu premiul Nobel pentru economie, este profesor la Columbia University. A fost preşedinte al Council of Economic Advisers pentru preşedintele Clinton şi economist-şef şi vicepreşedinte al Băncii Mondiale. Cea mai recentă carte a sa este* The Roaring Nineties: A New History of the World's Most Prosperous Decade.

Copyright: Project Syndicate, 2005.
www.project-syndicate.org

opiniile oamenilor de stat

Richard N. HAASS

Mai mult comerţ decît ajutor

Recenta întrunire G-8 din Scoţia, precum şi concertele şi activismul celebrităţilor au pus în centrul atenţiei nivelul asistenţei internaţionale acordate ţărilor şi oamenilor din Africa. Este de înţeles, avînd în vedere sărăcia persistentă de pe acest continent, conflictele ce par că nu se mai termină şi incidenţa HIV-SIDA şi a altor boli infecţioase. Dacă este direcţionat corect şi condiţionat de reforme, ajutorul internaţional poate avea o influenţă pozitivă.

Ajutorul nu este însă un remediu universal. Faptul că multe probleme persistă, în ciuda zecilor de miliarde de dolari cheltuite pentru asistenţă şi după ani de eforturi, arată că ajutorul permite guvernelor să facă investiţii imprudente, cu care se obţine foarte puţin, sau că aceşti bani pot fi furaţi de oficiali corupţi. Mai mult, banii sînt incerţi, africanii aflîndu-se la mila forţelor exterioare, pe care nu le pot controla.

O altă problemă legată de ajutor (în plus faţă de imposibilitatea măsurării exacte a nivelului acestuia, pentru că vine din mai multe surse) ţine de natura acestuia: energia politică cheltuită pentru a spori ajutorul ar merita investită într-un instrument politic mult mai puternic: comerţul.

Comerţul este arma uitată în războiul împotriva sărăciei, dar îi poate ajuta pe săraci mai mult decît trimiterea de bani sau materiale acolo. Dacă ţările bogate – în special SUA, cei 25 membri UE şi Japonia – doresc într-adevăr să-i ajute pe oamenii săraci, îşi vor deschide pieţele pentru produsele ţărilor sărace, în mod special textile, îmbrăcăminte, produse agricole şi alte bunuri.

Restrîngerea treptată a taxelor şi majorarea cotelor de import din ţările sărace – şi retragerea treptată a subvenţiilor pentru propriii producători agricoli – ar avea un efect important asupra vieţilor a sute de milioane de oameni din Africa şi din alte părţi. Economia privată s-ar dezvolta, ar fi create locuri de muncă şi veniturile ar creşte.

Mai mult, comerţul are efecte benefice cumulate asupra lumii, determinînd şi creşterea celor mai avansate economii de pe glob. Un studiu recent estimează că doar veniturile din SUA ar putea creşte cu 500 de miliarde de dolari pe an, dacă comerţul global ar deveni cu adevărat liber. În mod similar, veniturile în lume ar creşte semnificativ datorită liberalizării unei părţi mai mari a comerţului de bunuri şi servicii.

Comerţul este de asemenea un motor al reformei politice şi economice. Ceea ce trebuie să facă statele, pentru a se alătura Organizaţiei Mondiale a Comerţului, este exact ceea ce trebuie întreprins pentru a deveni productive şi democratice: domnia legii, reducerea corupţiei, deschidere, responsabilitate şi transparenţă. În acelaşi timp, creşterea volumului comerţului ajută la crearea şi susţinerea clasei mijlocii – exact grupul social care se află în linia întîi a mişcării pentru reforme democratice.

Foarte puţini dintre cei care cîştigă de pe urma comerţului sînt conştienţi de acest lucru.

Comerţul are şi un beneficiu strategic pentru că oferă statelor o motivaţie pentru a menţine bune relaţii, pentru păstrarea ordinii şi stabilităţii. China, care are relaţii comerciale intensive cu SUA şi cu vecinii asiatici, se va gîndi de două ori înainte de aplicarea unei politici care ar ameninţa aceste relaţii. În acelaşi timp, comerţul dintre India şi Pakistan ar putea contribui la normalizarea legăturilor între aceşti vecini de mult înstrăinaţi.

Dar dacă teoria expansiunii comerţului mondial este convingătoare, previziunile pentru realizarea practică a acesteia sînt sumbre, din cauza unei realităţi politice fundamentale: foarte puţini dintre cei care cîştigă de pe urma comerţului sînt conştienţi de acest lucru. Beneficiile unui comerţ mai liber, cum ar fi crearea de locuri de muncă, inflaţie redusă şi creşterea opţiunilor consumatorului sînt deseori invizibile sau numai parţial vizibile.

Prin contrast, cei care pierd de pe urma comerţului sau cei cărora le e teamă că ar putea pierde, deşi un număr relativ mic, îşi fac simţită prezenţa. Ei simt acut teama şi acţionează în consecinţă, de cele mai multe ori dominînd procesul politic din ţările lor. Minorităţile foarte motivate pot chiar să treacă peste interesele generale ale majorităţii, care nu sesizează sau nu este interesată de chestiunea respectivă.

Este nevoie aşadar de o promisiune din partea guvernelor că vor face o prioritate politică din liberalizarea comerţului global. Acest lucru se va întîmpla numai dacă toţi marii jucători pe piaţă îşi vor demonstra angajamentul de a respecta regulile jocului.

China ar trebui să respecte şi să aplice legile proprietăţii intelectuale, să permită firmelor străine să intre în competiţie pe baze egale, să stabilească cursul monedei naţionale la un nivel corect, spre deosebire de cel prezent, scăzut artificial. SUA, UE şi Japonia ar trebui să stopeze subvenţionarea fermierilor şi să restrîngă alte măsuri protecţioniste pentru sectoarele necompetitive.

Guvernele vor putea lua aceste măsuri, dacă introduc şi extind programele destinate celor care-şi pierd locurile de muncă ca urmare a liberalizării comerţului. Fermierilor şi muncitorilor afectaţi trebuie să li se acorde asistenţă în vederea specializării pentru noi locuri de muncă, să li se acorde fonduri, asistenţă medicală şi alte servicii esenţiale de care au nevoie pentru a trece prin perioada de tranziţie.

Toate aceste lucruri sînt urgente. Negocierile curente (Doha) asupra comerţului global sînt întîrziate; următoarea sesiune, care se va ţine în Hong Kong, va avea loc numai peste cîteva luni. Unde sînt numeroşii oameni care beneficiază de pe urma comerţului, inclusiv celebrităţile cărora le pasă atît de mult de combaterea sărăciei şi promovarea dezvoltării? Transmite cineva în direct comerţul global?

Richard N. Haass *este preşedintele Council on Foreign Relations şi autor al cărţii* The Opportunity: America's Moment to Alter History's Course.

Copyright: Project Syndicate, 2005.
www.project-syndicate.org

traduceri de Cristian GHINEA

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

În biserica Udricari

Bat clopotele pentru slujba de vecernie, iar enoriaşii se adună de prin curţi grăbindu-se către biserică la slujba de seară. Ghinea moldoveanu' se amestecă printre enoriaşi, intră în biserică, apoi se aşază într-un colţ mai întunecat, astfel încît să nu fie observat. Slujba începe şi popa Isar cîntă slava lui Dumnezeu, împrăştie tămîie, binecuvîntare. Cînd slujba este în toi şi popa, îngînat de diacon, cîntă mai tare, Ghinea se strecoară încet pe scări şi urcă în clopotniţă, ascunzîndu-se printre lăzile şi lucrurile aruncate la întîmplare acolo. Cu urechile ciulite şi cu inima cît un purice, aşteaptă să se termine slujba, să se golească biserica, să rămînă singur.

După ceva timp, cîntecele şi sunetele cădelniţei se opresc, mirosul de tămîie se risipeşte, dar încă se mai aud paşi prin altar, prin curte. „Gheorghe, uită-te bine să nu fi rămas vrunu ascuns pă undeva – îi strigă popa Isar diaconului – şi stinge lumînările să nu luăm dracu' foc." „Care lumînări părinte, că n-avurăm nici pentru slujbă", îi reamiteşte diaconul Gheorghe, urcînd încet-încet treptele clopotniţei. Se opreşte în gura podului, bagă capul, priveşte amorţit în stînga în dreapta. Nu vede prea bine, doar ici şi colo palide raze cad pe podea, pe clopot, fără să pătrundă totuşi pînă în ungherele întunecate. „Nu-i nimeni, părinte, cine să aibă curajul să doarmă o noapte cu sfinţii?", glumeşte Gheorghe. „Păi, atunci pune lacătul şi 'ai să mergem", îi răspunde grăbit popa.

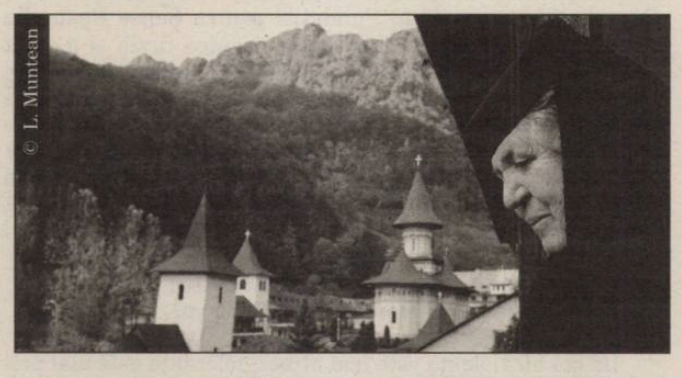

Cînd în sfîrşit a auzit cheia răsucindu-se în lacăt, Ghinea a respirat uşurat, a ieşit din ascunzătoare şi-a coborît în altar. Ştia că aici îşi păstrau creştinii lăzile cu scule, aici se păstrau averile tuturor celor din mahala, aici se găseau bogăţiile şi comorile mahalagiilor cu stare. Nu era unul care să n-aibă încredere în siguranţa oferită de altarul bisericii, nu era unul, care să nu apeleze la popă ca la un bancher şi un paznic divin. Păşi cu grijă printre odăjdii şi odoare, printre sfinţi şi icoane, şi tresări cînd se trezi în faţa suliţei Sfîntului Gheorghe, dar îi trecu repede fiind plecat cu gîndul la tezaurul visat. Avu dreptate, căci găsi în altar şase lăzi aliniate cu grijă pe lîngă perete. De fiecare atîrnau însă lacăte grele sau lanţuri ce încercau să le protejeze de hoţi ca el. Cum nu este la prima spargere, ştiu repede cum să procedeze, ştiu cum să le vină de hac bietelor lacăte, invenţie umană totuşi. Deschise toate lăzile ca să aibă de unde alege şi apoi începu să le răscolească, să cotrobăie, să împrăştie, să etaleze. Mai întîi fu tentat de bani şi îşi îndesă buzunarele cu taleri şi aspri de argint, cu galbeni de aur, cu guldeni şi ceva ducaţi. Bijuterii nu găsi prea multe, dar suficiente cît să-şi acopere degetele cu inele de aur, îşi puse la gît colane, două salbe, zece şiruri de mărgăritare, se încinse cu o centură pentru că-i plăcuse paftaua mare din argint bătută cu rubine şi smaralde. Hainele nu-l prea tentau, dar dacă tot avea de unde alege, de ce să le lase; aşa că îşi dete jos cămaşa şi izmenele, că tot erau ponosite de atîta purtare, şi-şi puse altele noi ce miroseau încă a levănţică, apoi mai îmbrăcă o tivilichie, un anteriu şi-un zăbun, îşi puse în picioare o pereche de cizme negre noi-nouţe, alese o căciulă de miel tot neagră, îşi înfăşură în jurul gîtului o basma, îndesă în buzunare gevrele (batiste) şi ceva ii.

La un moment dat i se făcu sete. Se gîndi că trebuie să găsească pe undeva ceva vin de împărtăşanie. Controbăi prin vasele de pe masă şi într-un potir mare de argint găsi vin din belşug, cît să sature trei oameni însetaţi. Înghiţi cu poftă o dată, apoi încă o dată şi încă o dată, pînă cînd nu mai ştiu dacă imaginile de pe pereţi erau reale sau imaginare, pentru că avea impresia că îl înconjoară, că-l îmboldesc, că-l ameninţă. Se trezi spre dimineaţă, cînd auzi din nou cheia răsucindu-se în broască. Repede se furişă după uşă şi aşteptă ca diaconul Gheorghe să urce în clopotniţă să tragă clopotele pentru utrenie. Ieşi şi o rupse la fugă prin grădina bisericii, apoi printre copaci, pe lîngă garduri, să nu fie recunoscut sau bănuit.

Furtul fu descoperit mult prea tîrziu, cînd mahalagiii întorşi de pe la treburile lor veniră să-şi ceară de prin lucruri. Popa Isar şi diaconul Gheorghe deveniră repede, din gardieni divini, hoţi ordinari purtaţi prin procese de toată mahalaua.

Într-una din zile, unul dintre mahalagii văzu la Slăbuţa ovreica un şir de mărgăritare ce semăna leit cu cel furat. Strînsă cu uşa, femeia mărturisi că-l avea cumpărat de la unul Ioniţă bărbierul, ce-l avea şi el cumpărat de la unul Ghinea moldoveanu'...

libertatea de impresie

Televiziuni

Prima oară cînd am fost în Occident, m-a uimit numărul de canale de televiziune. La noi, pe lîngă TVR-ul de stat, atunci abia se înfiripa nefericita SOTI. Dincolo erau zeci de posturi. Acum, cînd la număr am ajuns pe aproape, am ocazia să urmăresc mai cu atenţie posturile britanice, care sînt fascinante. Avem şi-n România cîteva mostre, ca un fel de gaură a cheii spre minunile altei lumi. Aici însă, fereastra e larg deschisă. Ce ziceţi, de exemplu, de un post care transmite toată vara, în fiecare seară, concerte simfonice, în direct (de la Albert Hall)? Nu-i mare lucru. Unul dintre concerte: o orchestră aproape numai de studenţi, care cîntau pe scena din mijlocul sălii stînd în picioare, aşezaţi parcă la întîmplare, ca pe un ring de dans, fiecare cu instrumentul îndreptat în altă direcţie, într-o frenezie artistică ce făcea dintr-o piesă contemporană, greu digerabilă, o adevărată nebunie.

Apoi, o emisiune cu un bătrînel simpatic care se plimbă pe jos sau cu un Land Rover prin Anglia, în locuri care mai de care mai spectaculoase, povestind tot felul de legende. Şi la un moment dat se opreşte şi spune: „aici a fost pictorul John William Turner, în anul 18...". Şi-ţi arată tabloul pictat de el, suprapus peste peisajul actual. Simplu. Apoi ajunge la un castel şi-ţi spune: „în locul acesta a pictat John Constable în 18...". Şi iar îţi arată o pictură. Uneori, acelaşi loc a fost pictat de mai mulţi şi compararea viziunilor este interesantă.

Un documentar despre „noua Al-Qaeda" şi felul în care teroriştii folosesc computerul şi Internetul nu mai impresionează poate pe nimeni, dar te pune la curent cu ceva ce nici nu bănuiai.

Duminică dimineaţa, un film despre peştii, delfinii şi broaştele ţestoase de lîngă coastele Americii de Sud te adoarme în spume de valuri, clipoceli acvatice şi peisaje ameţitoare. Cînd te trezeşti, ai în faţă o regată, cu iahturi cu pînze colorate, pornind dintr-un golf stîncos, cu apa albastră, comentată cu fervoare. Zapînd, descoperi tot felul de sporturi neştiute, de obicei pe iarbă verde. Mai pe seară, un reportaj de la A la Z despre foametea din Niger, cu copii mîncaţi de muşte şi familii întregi care se hrănesc cu iarbă şi cu scoarţă de copac, ţi-aduce aminte că nu toată lumea e un paradis.

Mai tîrziu, un film despre greşeli politice faimoase, ale unor mari politicieni, te face să te întrebi cum de politicienii români nu greşesc niciodată. Sau, mai degrabă, de ce la noi niciodată greşeala nu e greşeală şi reuşita nu e reuşită. Apoi, un canal de ştiri îţi arată filmul real (făcut Dumnezeu ştie cum) al prinderii teroriştilor care au încercat să facă atentatele de la 21 iulie.

Într-un serial de ştiinţă, un moş antipatic (Patrick Moore) de vreo 80 de ani, cu lornion şi o voce imposibilă, îţi arată cum a fost bombardată cometa *Temple 1*, cum a fost descoperită a zecea planetă a sistemului Solar şi ce misiuni spaţiale spectaculoase se mai pregătesc. Pînă la urmă, bătrînul ciufut reuşeşte să te fascineze complet. Dacă apoi nimereşti un film cu Al Pacino (chiar dacă ceva mai vechi) sau un serial cu Emma Thompson şi mai tîrziu o partidă de pocker, cu sute de mii de lire pe masă, nu-ţi mai trebuie nimic. Doar să nu-ţi aduci aminte de figurile binecunoscute şi de neînlocuit care populează ecranele de acasă. Diferenţa e ca aceea dintre un drog şi o bibliotecă (o spun cu mare înţelegere pentru dependenţii de droguri).

Londra, 1 august

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

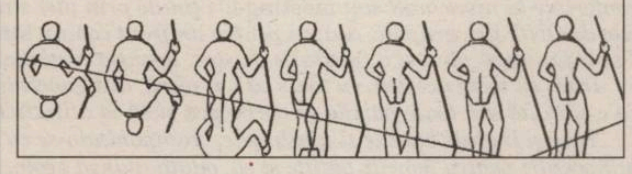

Fiorul *horror*

Mi-au plăcut, întotdeauna, filmele *horror;* ba chiar, în adolescenţă şi mult după, am şi avut lecturi în domeniu (aşa cum e de aşteptat, Stephen King – în anii '90, încă o descoperire – şi Dean Koontz). Unii apropiaţi spuneau că nu înţeleg cum te poţi uita la asemenea ororri: ce-i drept, pe mine nu mă îngrozeau, decît în măsura permisă, a unui mic catharsis de budoar, fiind, aproape tot timpul, foarte conştientă că nimic din ce se întîmplă acolo nu poate trece graniţa realităţii. Sigur că existau anumite filme care, pe atunci, circulau pe video, de serie B şi C, în care tot suspansul psihologic se reducea la mult sînge, tot atîta nebunie şi topoare în cap (îmi amintesc două asemenea cu adevărat ororri, nu în sensul sperieturii provocate, ci al realizării lor – unul cu Moşi Crăciuni ucigaşi şi altul cu mulţi şobolani). Acestea nu le consider *horror* în bună tradiţie spielbergiană, ci pur şi simplu înlănţuiri de efecte speciale, nu întotdeauna reuşite, pe o temă dată (că e erotică sau *horror,* tot pe-acolo).

Am spus „tradiţie spielbergiană", pentru că, aşa cum Stephen King este Scriitorul în domeniu, la fel Spielberg reprezintă Regizorul (desigur, sînt voci care-l pot contesta, dar, dacă iei în considerare atît criteriul valorii, cît şi pe cel al popularităţii – important într-un asemenea gen –, el rămîne în top). Filmele lui sînt suportabile şi, evident, mai mult de atît, pentru că nu uită povestea şi sînt morale: morţile, în general, de pe parcurs, sînt „colaterale", nu mor decît cei răi sau inconştienţi, care n-au ţinut cont de avertismente. Cei buni merg pînă la capăt, într-un soi de călătorie iniţiatică, în care-şi descoperă potenţialul nebănuit. Scenele de violenţă pot fi tari, dar nu sînt scabroase, nu sînt „horror" pe linia cea mai joasă.

Nici criteriile de mai sus nu sînt principalele pentru care mă pronunţ în favoarea unui asemenea tip de *horror* (nu neapărat regizat de Spielberg, ci urmînd, oarecum, linia de mai sus): acestea sînt doar condiţiile de suportabilitate. Cred că ceea ce-mi place cel mai mult la ele e un moment prezent aproape în toate: trecerea, de toate felurile (psihologică, imagistică) de la liniştea, de obicei, a locului unde nu se întîmplă nimic, la haosul general cauzat de respectivul dezastru. Plăceri perverse, veţi spune. Mai curînd laşe, spectatorul de *horror* fiind un împătimit al fotoliului care, probabil, în realitate, nu ar şti cum să mişte un deget în cazul unei calamităţi reale. Aşa, în faţa ecranului, cu sentimentul securităţii happy-end-ului (în cazul în care, repet, îşi alege filmele după criteriile de mai sus), n-are decît să fie pe cai mari fantezişti. Mai pasiv decît jucătorul pe computer, care este, deja, el însuşi pus în situaţia să regizeze anumite situaţii şi, deci, să treacă barierele; şi mai puţin pervers decît fratele lui vitreg, spectatorul de ştiri de la ora 5, care urmăreşte nenoriciri reale, fără ca întotdeauna să-şi dea seama cît de adevărate sînt, şi care au happy-end de puţine ori.

Dar deja am intrat în domenii dureroase, a căror gravitate, mai ales în momentul actual, cînd a plouat cu ştiri îngrozitoare, pot pune sub semnul întrebării moralitatea amatorului de ororri imaginate şi regizate. Pentru a nu dramatiza, trecem mai departe, considerîndu-l doar un laş cu nevoi evazioniste. *Războiul lumilor* mi-a plăcut, nu numai deoarece se calează pe criteriile, pînă la urmă simpliste, de mai sus, ci pentru că e un film bine-făcut în genul lui, cu scene şi situaţii memorabile. Teoria cu trecerea de la activităţi şi probleme de rutină la lupta pentru supravieţuire se verifică şi aici: Tom Cruise, tată de duminică şi muncitor undeva, în port, are toate atributele omului obişnuit, ba chiar ale aparent-ratatului. Şi totuşi, în situaţii-limită se descurcă perfect, nu pentru că este un super-erou, ci, siropos, veţi spune, din dragoste pentru copiii lui. El trece, împreună cu fata şi băiatul său, prin toate încercările posibile. Meritul lui Spielberg este că surprinde, în fuga de extratereştrii ucigaşi, multe dintre situaţiile tipice în momente de criză şi panică: uimirea mulţimii în faţa necunoscutului, care îi pierde pe mulţi, imposibilitatea de a crede că se pot întîmpla lucruri neobişnuite, instinctele criminale declanşate de lupta pentru supravieţuire, spiritul justiţiar prost înţeles, disperarea, dar şi altruismul, solidaritatea. De asemenea, prezenţa tatălui singur, care o înlocuieşte pe cea a mamei singure din mai vechile producţii, este de salutat.

CÎND BĂTAIA NU (MAI) E RUPTĂ DIN RAI

Tace şi, din cauza asta, de multe ori, se spune că: „şi-o merită". Sau „poate că-i place". Alteori se spune doar „biata femeie" şi este compătimită cu o clătinare din cap şi o ridicare de umeri.

Oficial, i se arată prin afişele stradale, care mai de care mai colorate, mai lucioase şi mai hotărîte, de genul „Nu Violenţei!" că nu este singură. Este asigurată, prin spoturi publicitare, prin conferinţe la nivel înalt sau meeting-uri *ţinute prin ţări străine (la care, evident, nu este invitată) că cineva undeva acolo foarte sus o înţelege. I se spune că* oricînd *i se va sări în ajutor cu zecile de ONG-uri, grupate, aşa, ca pentru un front comun într-o coaliţie puternică şi imbatabilă. „Coaliţia Naţională a ONG-urilor Implicate în Programe privind Violenţa Împotriva Femeilor". I se înfiinţează pînă şi o Instituţie de stat. Agenţia Naţională pentru Protecţia Familiei.*

Însă, cu toate acestea, cu toate că i se oferă, atît guvernamental cît şi non-guvernamental, o sumedenie de programe şi proiecte, cu toate că braţul legii (i se spune că) e de partea ei, cu toate că e sfătuită din toate părţile să vorbească şi să ia atitudine, cu toate acestea... ea încă tace.

Tace şi înghite bătăile şi umilinţele, cramponîndu-se cu încăpăţînare de întrebarea „eu unde o să mă duc?", invocînd „infimele" detalii cum că pe întregul teritoriu al ţării există doar 40 de adăposturi pentru femeile bătute şi că, odată ajunsă acolo, i se asigură cazarea pentru 30 de zile, după care e invitată să se descurce.

Stela GIURGEANU

Sprijinul statului

Agenţia Naţională pentru Protecţia Familiei este o Instituţie de stat, care – înfiinţată spre finele lui 2003, funcţionează, de fapt, din 2004 – ţine de Ministerul Muncii şi dă sfaturi.

Întrebînd de activitatea Instituţiei, domnul director Corneliu Gavaliugov îmi răspunde, foarte pe larg, că „Agenţia este structura Guvernului de specialitate, administraţia publică centrală care se ocupă cu prevenirea şi combaterea fenomenului violenţei familiale; în acelaşi timp se ocupă cu cultivarea şi coordonarea măsurilor care au ca efect întărirea rolului pe care trebuie să-l aibă membrii familiei într-o situaţie armonioasă, adică, în primul rînd, se ajunge practic într-o situaţie ideală în care demersul nostru şi-ar găsi locul, în care societatea civilă ne-ar sprijini, în care violenţa pe care unii o acuză, existentă în societate, ar fi stăvilită, ar fi redusă în cît mai multe circumstanţe, să avem parte de relaţii armonioase în familie la împărţirea corectă a rolurilor membrilor de familie şi în felul acesta dezvoltarea şi menţinerea familiei, deci un lucru firesc, care pînă la urmă să dea trăinicie şi dinamică societăţii." (Zaharia Trahanache vorbea mai scurt.)

Bun. Partea teoretică, fiind acoperită, întreb ce face agenţia. Concret. Adică practic...

„În principal Agenţia noastră are rolul de a monitoriza, de a evalua şi de a încerca să răspîndească bunele practici şi să transfere iniţiativele dintr-un judeţ în altul..."

Oftez, aduc vorba de adăposturi...

„Adăposturile sînt un serviciu de tip «urgenţă» pentru ca, imediat ce se întîmplă un abuz, victima să poată fi primită şi să se separe în felul acesta de agresor. De multe ori ar fi bine să vină acolo şi cu copiii pe care îi creşte."

Mi se spune, cu o oarecare mîndrie, că Agenţia a preluat în gestiunea sa de la Coaliţia ONG-urilor pentru combaterea violenţei în familie, aproximativ 10 adăposturi. „La ora actuală avem aproape 40 de adăposturi în toată ţara, iar numărul locurilor a crescut la aproape 400." În toată ţara??... „În toată ţara..."

Cu toate că sînt puţine, adăposturile de urgenţă nu oferă „cazare" mai mult de o lună... ce face o femeie după o lună?

„Sînt istorii fericite care ne dau optimism că trebuie să acţionăm în continuare. Soluţia este în restaurarea libertăţii personale, care se face prin terapie psihologică. După care se face o reorientare profesională şi parcurgerea unui program de formare a forţei de muncă." (Neica Zaharia habar n-avea de terapia psihologică.)

Ce se întîmplă însă cu o femeie care are deja o orientare profesională, dar fiind bugetară nu îşi permite o locuinţă, ce face ea, după o lună de stat în adăpost?

Mi se vorbeşte de mentalitatea „noastră", adică a românilor, mentalitate pe care puţine ţări din Europa o au, şi anume, aceea de a fi musai proprietar de locuinţă. (Mi se mai spune că în Europa mulţi stau cu chirie.) Pe de altă parte, „alta este situaţia în care, după ce părăseşti acest adăpost de urgenţă să te poţi muta într-o locuinţă în care să îţi poţi reface viaţa în normalitate. Din acest punct de vedere cred că autorităţile publice, locale, dar şi cu sprijinul guvernamental, au o datorie acumulată de cîţiva ani, adică dacă ne uităm inclusiv la Agenţia Naţională a Locuinţelor, la cît a construit faţă de cît avea programat, descoperim un decalaj care nu a făcut decît să acutizeze această problemă şi practic să o cronicizeze."

Concret, ce face Agenţia pentru femeile care, după o lună de stat într-un adăpost de urgenţă, nu au unde să se ducă?

„Noi încercăm să creăm un instrument juridic pe care alte ţări din Europa îl au deja. Este vorba de ordinul de îndepărtare al agresorului de victimă. Adică o lege care să readucă victima în cămin şi să îndepărteze agresorul pînă la pronunţarea sentinţei de divorţ."

Conspiraţia tăcerii în România în anul 2004 a fost „spartă" de 8.804 ori. Cazuri anunţate. Ce s-a întîmplat cu aceste cazuri? Continuarea nu a mai fost „monitorizată".

Monica TĂNASE

Meşterul Manole sau cum să pui o femeie la locul ei

O tînără a fost bătută şi aruncată în stradă. Soţul a ameninţat-o că nu-şi va mai vedea niciodată copiii dacă nu se cuminţeşte. Poliţia a intervenit şi a aplicat o amendă, notează un ziar local.

Ce-ar face bărbaţii dacă n-ar fi femeile? Ar îmblînzi alte animale. (sursa: www.umor.ro)

Dina Loghin, preşedinta Fundaţiei pentru Şanse Egale din Iaşi, este de părere că violenţa în familie este o reminiscenţă a sistemului comunist. Exacerbarea aşa-zisei egalităţi femeie-bărbat a provocat pînă la urmă o respingere de ambele părţi. Femeia era capabilă să facă aceeaşi muncă precum bărbatul, putea avea aceleaşi responsabilităţi. Sudoriţa, constructoarea în zona masculinizată a muncii, era în acelaşi timp capabilă să crească patru copii şi să aibă grijă de o gospodărie. Bărbatul, agasat de această egalitate forţată, reacţionează acum violent la idee, femeia devenind pentru el o grijă, poate chiar o povară. În orice caz, proprietatea sa. Bărbatul este capul familiei. De cealaltă parte, femeia căreia egalitatea proletcultistă nu putea să-i convină, se supune acum.

Michael Kaufman, specialist de gen, a elaborat teoria celor şapte „p" ai violenţei domestice, în esenţă o serie de procese psihologice ale bărbatului agresor. Printre cei şapte „p" se află *the permission*. Docilitatea femeii este un factor al violenţei bărbatului. Ana Ţaroveanu, referent la Centrul Pilot pentru Asistenţă şi Protecţie a Victimelor Violenţei în Familie (Agenţia Naţională pentru Protecţia Familiei), spune că vin la centru femei care au suportat agresiunile vreme de zece-douăzeci de ani, în speranţa că bărbatul se va schimba, şi femei care reacţionează la prima lovitură fizică. Cele mai multe însă nu reacţionează ani de-a rîndul.

De ce nu schiază femeile? Pentru că între bucătărie şi dormitor nu este zăpadă! (sursa: www.umor.ro)

Violenţa în familie nu se limitează la bătaie. Loviturii fizice i se adaugă stresul financiar, constrîngerile legate de statutul de întreţinută al femeii. Dacă se poate reduce la o schemă, agresiunea asupra femeii urmează modelul direct raportat la nivelul de trai. Bărbatul în general este cel care aduce banii în casă sau aduce mai mulţi bani decît femeia. Din acest motiv bărbatul se simte superior şi îndreptăţit să-i aplice o corecţie partenerei ori de cîte ori consideră necesar. Un şoc poate determina un comportament agresiv. „Cunosc o femeie care s-a retras împreună cu soţul şi cei patru copii la ţară. Singură a întemeiat şi întreţinut vreme de patru ani o gospodărie. Cînd soţul a devenit şomer s-a bucurat pentru că va avea un ajutor în casă. Însă soţul s-a apucat de băut. Era din ce în ce mai agresiv. După un an, femeia şi-a luat copiii, a divorţat şi a plecat în alt sat unde a luat-o de la capăt" – povesteşte Dina Loghin, preşedinta Fundaţiei pentru Şanse Egale din Iaşi. „Alcoolul este cel mai frecvent factor declanşator al violenţei în familie" – întăreşte Ana Ţaroveanu, consilier de gen. „Dincolo de asta însă femeia care o ia de la capăt nu este un model majoritar pentru societatea noastră. Femeile care vin la noi nu au cum s-o ia de la capăt. Fie depind financiar de partener, fie ţin singure casa cu un salariu de 3-4 milioane. Nu au bani nici să înceapă divorţul. De unde să găsească bani să o ia de la capăt? Femeile care se adresează centrului pilot sînt mai prost plătite decît bărbaţii. Ridică-le nivelul de trai şi se vor descurca singure!"

De cele mai multe ori asistenţa oferită de fundaţiile de profil este temporară. Femeia asistată se întoarce, la un moment dat, în casa din care a fugit din cauza agresiunii. Adăposturile din Bucureşti şi din ţară sînt în general neîncăpătoare şi nu permit o şedere îndelungată. În plus, construirea adăposturilor este şi o măsură de protejare a agresorului. De ce victima trebuie să părăsească domiciliul?

De ce sînt femeile subordonate bărbaţilor de peste 4.000 de ani? Treaba asta s-a consacrat de-a lungul timpului. (sursa: www.umor.ro)

O femeie, la ţară, bătută de soţul ei, s-a adresat poliţiei locale. În faţa agentului de serviciu, femeia a povestit de-a fir a păr tot ce i s-a întîmplat. Cerea protecţie. Ajutor să se apere de soţul agresor. Poliţistul a ascultat-o tăcut şi la sfîrşit i-a spus: păi, şi eu mi-am bătut aseară nevasta! (din cazuistica violenţei domestice)

Femeia care simte că trebuie să schimbe ceva în situaţia în care se află nu are foarte multe posibilităţi la îndemînă. În primul rînd conştientizează că nu mai poate continua aşa şi încearcă să ceară ajutor. Cui? Asistentului social din Primărie sau poliţistului. În cazurile fericite, a aflat despre un ONG de specialitate şi se adresează unui psiholog sau unui consilier din organizaţie. În al doilea rînd, dacă decide să divorţeze, are nevoie de un certificat medico-legal. Prin lege, contravaloarea analizei medico-legale trebuie suportată de stat. În realitate, nu sînt bani pentru asta. „Dacă femeia de la ţară se hotărăşte să meargă la cabinetul medicului legist, să zicem că îşi găseşte timp şi bani să ajungă acolo, este posibil ca acel cabinet să fie închis. Ce face? În general se descurajează" – mărturiseşte Dina Loghin, preşedinta Fundaţiei pentru Şanse Egale din Iaşi. „O femeie agresată m-a sunat noaptea tîrziu şi a cerut ajutor. Nu mai suporta bătaia şi voia un adăpost. Centrul nostru nu oferă adăpost. Şi i-am oferit un număr de telefon de la un adăpost. La acea oră, acolo nu a răspuns nimeni. Atunci femeia m-a sunat tot pe mine şi mi-a spus: «mă întorc acasă. Dacă mă omoară, voi sînteţi de vină!»" – îşi aminteşte Ana Ţaroveanu, referent la CPAVVF. Unde asistenţa nu e deplină, sistemul a învins.

Ce face o femeie cînd se uită la o coală albă? Îşi citeşte drepturile. (sursa: www.umor.ro)

La noi nu violenţa este mai atroce, toleranţa este mai pronunţată. S-au făcut, cu toate astea, progrese, spune Liliana Popescu, lector univ. dr. SNSPA. Pînă în noiembrie, 2000, poliţia, conform codului penal nu avea voie să intervină în armonia familiei. Conform noii legi a violenţei domestice, poliţia are voie să ancheteze cazul, să aplice amendă sau să demareze ancheta penală. „În general, poliţia aplică amendă, însă amenzile se plătesc din bugetul comun al familiei. Sau agresorul nu se teme deloc de amendă, se potoleşte o perioadă, apoi reîncepe violenţele" – susţine Ana Ţaroveanu, referent CPAVVF. Amenda nu este o soluţie pentru agresor, el ştie că nu i se poate întîmpla nimic mai rău.

„În acest moment noi nu putem să ne facem munca aşa cum am vrea. Adăposturile nu sînt suficiente. Unele femei doresc să divorţeze, însă se lovesc de probleme precum lipsa banilor şi teama de a locui în aceeaşi casă cu agresorul, pe perioada divorţului. Dacă femeia, care a luat decizia să divorţeze este obligată să se întoarcă în aceeaşi casă pentru că nu are unde locui, va renunţa. Poliţia nu intervine imediat şi irevocabil. „Nu e suficient spaţiu, centrul funcţionează într-o singură cameră, iar referentul, psihologul, medicul şi contabilul trebuie să-şi desfăşoare activitatea în această cameră, în acelaşi timp" – ţine să precizeze Ana Ţaroveanu.

Cu toate acestea, la nivel de lege, strategii şi instituţii, s-au făcut paşi înainte. După demonstraţia din 2000 împotriva violenţei în familie şi după reacţiile presei internaţionale, societatea românească, guvernanţii, mass-media şi-au arătat la rîndu-le interesul, mărturiseşte dr. Liliana Popescu. Solidaritatea feminină la nivel de compasiune nu contează. Abia cînd, la nivel decizional, numărul femeilor salvate de violenţă va creşte, atunci solidaritatea se va face simţită. Mai departe, schimbarea trebuie să se petreacă din interior.

În Slovacia femeile păşesc în spatele bărbatului lor. Explicaţia este una simplă: bărbatul o protejează mergînd cu un pas în faţa ei.

De ce a creat Dumnezeu mai întîi bărbatul? Pentru că orice artist are nevoie de o ciornă! (sursa: www.umor.ro)

Literatură pentru viaţă

Dacă scriitorii nu au bani, pot dovedi că ştiu ce înseamnă solidaritatea. Dincolo de vîrste, de generaţii, de orgolii şi alte conflicte, vor realiza împreună un „maraton poetic“, al cărui principal scop este strîngerea de bani şi de cărţi, pentru Şcoala cu clasele I-VIII din Năneşti, judeţul Vrancea, una din multele şcoli afectate de inundaţiile din această vară. Maratonul poetic „Literatură pentru viaţă“ se va desfăşura vineri, 5 august, începînd cu ora 18,00, în faţa Muzeului Literaturii Române (Bulevardul Dacia nr. 12). În caz de vreme rea, se va intra în Sala Rondă a MLR. Scriitorii care vor citi, la fel ca toţi cei prezenţi, sînt invitaţi să doneze bani şi cărţi (atît volume proprii, cît şi din biblioteca personală, în jur de zece volume fiecare). Asociaţia Publicaţiilor Literare şi Editurilor din România (APLER) aduce rafturile de bibliotecă. Acestea vor fi umplute cu cărţi în timpul recitalului.

Citesc: Adela Greceanu, Bogdan Perdivară, Claudiu Komartin, Constantin Vică, Cornelia Maria Savu, Dan Mircea Cipariu, Elena Vlădăreanu, Eugenia Ţarălungă, Horia Gîrbea, Ioan Es. Pop, Ioana Nicolaie, Iolanda Malamen, Lucian Vasilescu, Marin Mincu, Mihail Gălăţanu, Nicolae Ţone, Nora Iuga, Petru Romoşan, Răzvan Ţupa, Ruxandra Novac, Simona Popescu, Ştefania Plopeanu, Traian T. Coşovei, Viorel Lică. Poetul Chris Tănăsescu, liderul grupului Margento care tocmai a cîştigat un premiu la Buxton Festival Fringe, va susţine un recital de o jumătate de oră.

Cu ochii-n 3,14

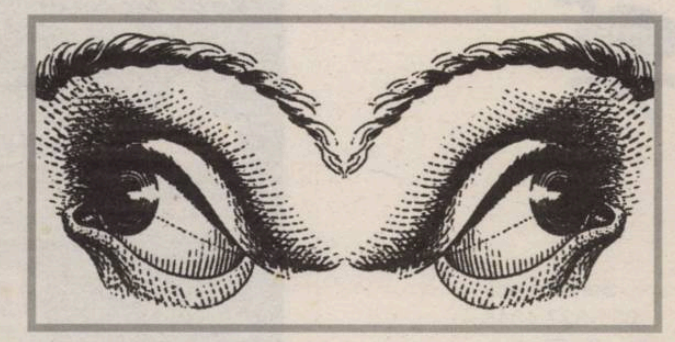

NIMENI NU SPUNE DESPRE FLORILE DE HÎRTIE CĂ SÎNT O INVENŢIE A UNUI PERSONAJ CU FEREASTRA DESCHISĂ

● Senzaţional şi indescriptibilissim! Horror XXL în secolul XXI! Supercanibalistic: *un tată şi-a HALIT fiica!!!* Amănunte despre un caz unic de canibalism filial în suplimentul TV al ziarului *Libertatea* de vineri, 29 iulie 2005, sub titlul „Andra este stăpînă pe frigider“: *„Pînă acum nimeni nu s-a plîns în faţa ciorbelor pe care le face solista, mîncată* (!!! – n.m.) *sub asediul tatălui ei, care ameninţă întotdeauna cu o pălincă de Cîmpia Turzii, de unde este originară familia solistei“*. (**D. S.**)

● Se tot spune despre Muscel că e o zonă turistică mai autentică decît Valea Prahovei, mai mistică decît nordul Moldovei, mai de viitor decît Maramureşul. Cînd se spun toate astea, în aparteuri localiste, nu se ia în considerare absolut deloc faptul că îţi faci praf maşina pe aşa-zisele drumuri de dincoace şi dincolo de Cîmpulung, că nu poţi să bei o cafea cumsecade decît la o terasă dedicată copiilor (evanghelistă, baptistă sau ce-o fi) din centrul oraşului şi că mîncarea e făcută şi servită ca pentru oamenii pe care i-ai tocmit la coasă: să tacă şi să înghită. (**S. S.**)

● Cum intri din Crîngaşi pe Bulevardul Constructorilor, partea stîngă. Patriotic, în toate cele trei culori naţionale, prins în florile de hîrtie ale unei foarte ieftine coroane mortuare, stă, ca firmă de florărie, un absolut imposibil de evitat Memento Mori. Ceva mai încolo, la intersecţia Constructorilor cu Giuleşti, pe o clădire veche şi dărăpănată, cu litere mari, negre şi tremurate, stă scris „Moarte calicului“. (**S. G.**)

● Aflu dintr-o emisiune a Danei Deac că la Asociaţia Alcoolicilor Anonimi, în scop terapeutic, fiecare are dreptul să vorbească fără a fi întrerupt. Aşa e şi la Parlament. Nu numai la cel din România. „Prezervativele sînt o invenţie a Mzungus (albilor) şi trebuie interzise. De altfel, ele sînt şi dificil de pus“, a declarat într-o dezbatere a Parlamentului kenyan prim-ministrul Ramadhan Kajembe, folosind experienţa personală într-o dezbatere publică. Nu poate fi invocat scopul terapeutic: Kenya e serios lovită de SIDA. (**M. B.**)

● S-a validat, după studierea unei video-înregistrări, golul înscris în urmă cu cinci ani de brazilianul Luizao într-un meci pentru Copa Libertadores; astfel, omul s-a plasat pe locul al şaselea în clasamentul golgeterilor din această competiţie. Sînt, aşadar, cazuri în care – precum visa un personaj al lui Mazilu – învinge nu numai dreptatea, ci triumfă şi adevărul. (**R. C.**)

● De cîteva luni bune, ditamai viloiul de lîngă mine e-n şantier. Nu ştiu cine se mută acolo (ultima oară a fost reşedinţa ambasadorului Macedoniei, înainte – al Mauritaniei), dar, după cît de meticulos se munceşte, nu-i exclus să-mi devină vecină Casa Poporului 2. Partea nasoală e că

se bocăne & se troncăne din zori pînă-n seară; partea nostimă e că auzi ce vorbesc muncitorii. Unul, mai alaltăieri, cocoţat pe pervazul ferestrei şi dînd cu pensula pe jaluzele, i-a făcut altuia (şi mie!) capul calendar cu cîte-n lună, în stele şi-n bidinele: cum, înainte să se-apuce de vopsit jaluzele, a fost chelner & a lucrat şi-ntr-un Internet Cafe (ca *ce?!* – îmi venea să-i strig), cum e cu economia mondială (condusă, se ştie, de o „Ocultă“), care-i treaba cu politica (tot aşa) şi, pe cale de consecinţă, omu' nostru a ajuns la Moise, Biblie & Egipt – de unde venea primul... Şi, atenţie, asta era înainte de atentatele din Ţara Faraonilor! Astăzi, mîine & zilele următoare voi sta iarăşi pe colacul de la closet, cu fereastra deschisă, ascultînd continuarea poveŞtirilor adevăruite. (**a. l. ş.**)

ORICE S-AR SPUNE, COPILUL VREMURILOR CAUTĂ UMBRĂ PE SCĂRI TRANSPARENTE

● Salut fraza scurtă şi fulgerătoare, fie ea pusă şi în paranteză, dintr-un articol admirabil despre Raymond Aron, semnat de Aurelian Crăiuţu în *22* (nr. 803): „Sartre rămîne, orice s-ar spune, un mare scriitor“. Orice s-ar spune, e singura vorbă luminoasă în greaţa generală cu care a fost comentat în publicistica noastră centenarul naşterii acelui (ca să zic aşa, ca la cafenea) „împuţit de stînga“, înfierat la noi cu logica unui proletcultism de dreapta, căci există şi aşa ceva. (**R. C.**)

● Prinţul Albert de Monaco a recunoscut copilul secret făcut cu o negresă, dar a spus că nu-i va urma la tron. Ce păcat! Ia să ne gîndim puţin: după aventuri, căsătoriri & divorţuri seriale, ce mai lipsea Principatului? Această neaşteptată tuşă de exotism – micul „Othello de Monaco“ întîlnindu-se cu Desdemona (& batista ei) în sala „black Jago“ a Cazinoului din Monte Carlo... (**a. l. ş.**)

● Meniurile restaurantelor continuă să dovedească schimbările vremurilor. De pildă, din cele ale restaurantelor care se respectă au început să lipsească cartofii prăjiţi, fiind tot mai des înlocuiţi cu ciuperci, legume gratinate sau alt fel de cartofi (ţărăneşti, natur). Ca să nu mai vorbim de cîrnaţi, fasole, tocăniţe, prăjituri (cu mici excepţii, gen tiramisu) şi, evident, pîine, care ţi se aduce doar la cerere. Să însemne toate astea un pas spre civilizarea măcar a stomacului? (Gurile mai rele vor alege varianta cealaltă, cu pierderea tradiţiilor culinare.) (**I. P.**)

● Am văzut în week-end-ul trecut o mulţime de nonştiri de la mare, pe mai multe televiziuni: că tinerii se duc în discotecă noaptea (fantastic!), că la delfinariu sînt spectacole (nemaipomenit!), că unii se plimbă cu motoretele alea de apă (nemaiauzit!), că toţi ăştia se feresc ziua, în amiaza mare, de soare, caută umbră şi mănîncă îngheţată (asta a fost dată „pe surse“) şi că unora le e atît de cald că se lipsesc de sutien (asta a fost cu camera ascunsă). Eu am o teorie: cînd se apropie week-end-ul, oamenii din televiziuni aranjează cu şeful să stea şi ei vreo două zile la mare, pe banii postului. În cinci minute filmezi un reportaj de-ăsta şi în rest te bronzezi pe altarul profesiunii. Dar, ca să îmi verific teoria, o să mă duc cîteva zile pe banii *Dilemei vechi* la mare. Merge, şefu'? (**C. G.**)

● Sînt un tip politicos: ofer doamnelor locul în autobuz, ajut mămicile să urce căruciorul pe scări, las fetele să păşească înaintea mea pe scările rulante, ţin uşa la supermarket să iasă gospodinele cu sacoşele pline... Dar un singur *Mulţumesc* feminin la 4-5 astfel de acte de politeţe masculină mi se pare, totuşi, dezamăgitor! (**M. C.**)

● La doar cîteva zile după atentatele de la 21 iulie, la Londra au apărut rucsacuri transparente şi tricouri pe care scrie *Don't shoot, I am not Brazilian!* (Nu trageţi, nu sînt brazilian!). (**A. M.**)

TOT NAVIGÎND PE ZIDURILE ZILEI, REALITATEA ATINGE ADJECTIVUL

● Peste ce credeţi că am dat, tot navigînd, pe www.cafepress.com/rightwingstuff? Peste o poză, iar sub poză următorul text: *„Beautiful, sophisticated, intelligent (speaking excellent English) and eager to meet you... The women of Romania are beyond compare... and you can meet them now!“*. V-aţi prins că era un link către un site „matrimonial“... Ah, uitasem: în poză era Andreea Marin! (**M. V.**)

● Vă mai amintiţi apostolatul în graffiti, de anul trecut, de pe zidurile Bucureştiului: „Isus vine!“? Ei bine, iată şi replica, sub forma unui imprimeu pe un tricou: „Isus vine! Fă-te că lucrezi!“. (**M. C.**)

● Cînd citesc, întîmplător şi – recunosc – dintr-un soi de masochism intelectual, tabletele lui Coelho din *Evenimentul zilei*, pseudoanecdotele alea moral-filozofice culese din cărţile populare şi de prin broşurile cu zicători din înţelepciunea milenară orientală şi rescrise apoi fără nici un talent, mă gîndesc la ironia situaţiei: un scriitor brazilian mediocru, fost agent publicitar, „predicînd“ pe bani grei, în Balcani, pildele învăţăceilor asiatici de dinainte de Christos. (**M. C.**)

● În afara faptului că i s-a spus că „bîntuie“ sau că este, pe rînd, „ucigaşă“, apoi „criminal în serie“, căldura lui Cuptor a şi fost prinsă în flagrant de către Realitatea TV. Sîmbătă, 30 iulie, căldura a lovit, în direct, în plin centrul Capitalei (fără milă, fără a se sinchisi nici de reporterii aflaţi la faţa locului, nici de publicul numeros de pe lîngă ea), un calup de gheaţă. Execuţia publică, moartea şi chinurile bietului calup au fost mediatizate prin transmisii în direct de la faţa locului. (**S. G.**)

● Într-un magazin, o vînzătoare a scris mare, foarte mare, lîngă multitudinea de jucării de pluş pe care le comercializa: „Nu atingeţi! LE MURDĂRIŢI“! Această expresie mi se pare la fel de aiurită precum deja faimoasa „Atingeţi cu ochii, nu cu mîna!“. Păi, noi ne-am spălat dimineaţă pe mînuţe şi pe dinţişori, tanti! (**R. P.**)

● În *Ziua* de miercuri, 27 iulie, într-un interviu, ca de obicei, foarte consistent, Iolanda Malamen îl întreabă pe Alexandru Paleologu: „Cum vi se pare viaţa politică de azi?“. Şi urmează una din acele comparaţii ale adjectivului a cărei artă, în afară de dînsul, nu o mai ştiu la noi decît unul, poate doi hărăziţi: „Cumplit de ridicolă, imens de ridicolă, formidabil de ridicolă“... (**R. C.**)

Din alt punct de vedere

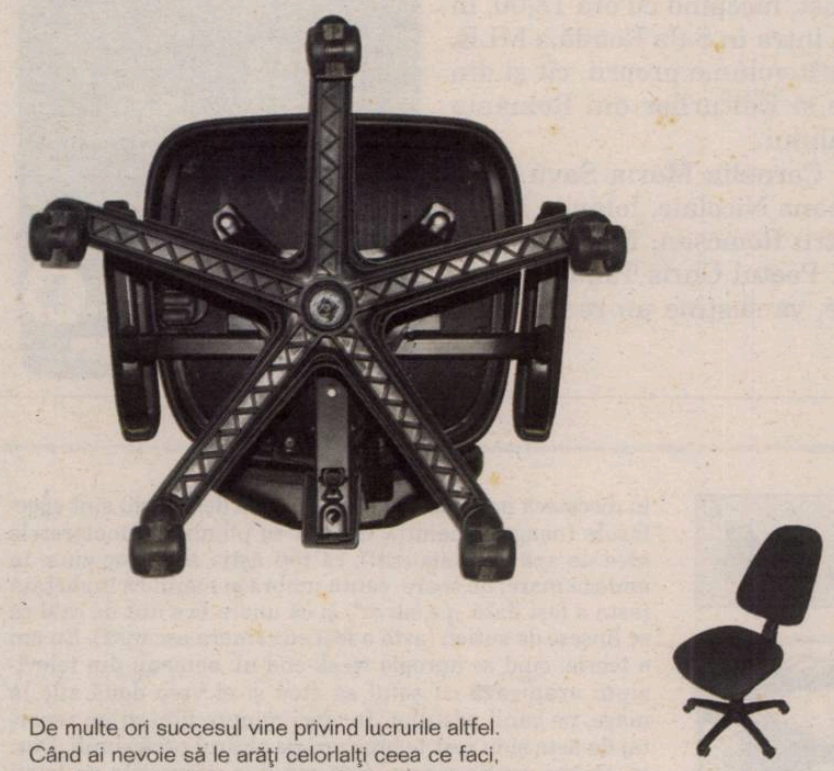

De multe ori succesul vine privind lucrurile altfel.
Când ai nevoie să le arăţi celorlalţi ceea ce faci,
când ai nevoie să-ţi promovezi corect produsul,
trebuie să-l priveşti din alt punct de vedere.
Al clientului.

Atunci ai nevoie de noi.

eurogama
creaţie publicitară
web-design

Suntem aici:
021-327.4045
eurogama.office@rdslink.ro

HUMANITAS
citim de 15 ani împreună

MARIO VARGAS LLOSA
Lituma în Anzi

În Peru, ne spune Vargas Llosa, dreptatea se predă uneori cu pușca în mână și cu glonț pe țeavă.

Din piscurile Anzilor până pe malul Pacificului, maoiștii din Sender Luminoso terorizează, amenință și ucid.

Singurul spațiu pe care nu-l pot invada este mintea doldora de povești a unui militar care opune morții refugiul în poveste și în iubire.

MILAN KUNDERA
Cartea râsului și a uitării

E un roman despre râs și despre uitare, despre uitare și despre Praga, despre Paraga și despre îngeri.

E un roman despre Tamina.

Ea este personajul principal și principalul ascultător, toate celelalte întâmplări fiind o variațiune a propriei sale povești, ce se unesc în viața ei ca într-o oglindă.

GIL COURTEMANCHE
O duminică în jurul piscinei la Kigali

Debutul în proză al unui jurnalist canadian, socotit romanul anului 2003.

Un zguduitor roman-reportaj despre genocidul din Ruanda.

Un chinuitor semn de întrebare pus asupra speciei umane.

O tulburătoare poveste de dragoste în vremuri de restriște.

www.humanitas.ro • www.librariilehumanitas.ro • www.humanitasrights.ro • http://autori.humanitas.ro

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul II, nr. 82 ● 12-18 august 2005 ● 20 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Sfîrşitul lumii ca telenovelă“
pagina **3**

Magdalena Boiangiu
„Retragerea din Gaza“
pagina **5**

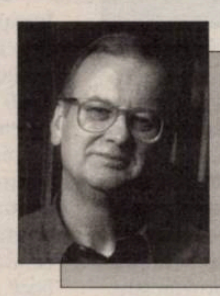

Wolf Lepenies
„O convorbire cu Wole Soyinka“
pagina **11**

SPORTURI & sportivi

„Mă pasionează boxul. Am plătit bani cu care aș fi cumpărat o carte interesantă, ca să văd boxul.“

CAMIL PETRESCU – JURNAL (8 iulie 1931)

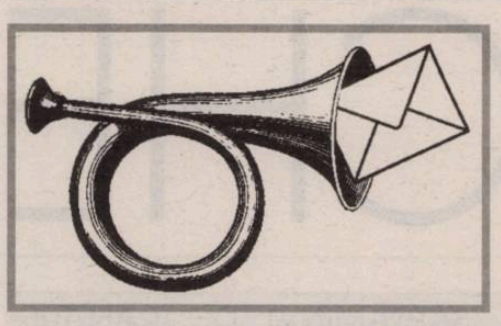

Nr. 80: *„Centrul istoric al Capitalei“*

Să nu fim deplasaţi!

Bine v-am regăsit, dragi dilematici (vechi şi noi)! Am citit, cu un nesecat interes, ultimul număr din *Dilema veche,* despre starea actuală şi viitoare a Centrului Istoric al Bucureştiului. În privinţa acestuia, este vorba despre o chestiune mai specifică, însă problema poate fi suprapusă multor zone bucureştene ori chiar provinciale.

Într-adevăr, urbanismul românesc s-a ridicat în ultimele decenii fix pînă la nivelul genunchiului de broască. Ceauşescu, unul dintre puţinii oameni cu iniţiative îndrăzneţe în acest domeniu, care a şi mişcat pe acest plan, a gafat suficient de grav pentru a ne mai putea îndrepta pe o altă direcţie decît cea actuală. Astfel că este absolut deplasat să comparăm arhitectura Bucureştilor cu cea a altor capitale europene, precum Parisul, Viena şi altele. Şi, în ultimă instanţă, de ce am face-o? Pînă la urmă, noi, ca oameni, nu sîntem ca ei, iar locul nostru de viaţă ne va oglindi caracterul, oricîte tumbe am face. Balcanismul este la el acasă în România şi nu vom scăpa de el, pentru că e de esenţa noastră. Aşa că simetriile arhitecturale nu şi-au găsit şi nici nu îşi vor găsi locul pe tărîmurile mioritice.

Centrul istoric şi alte zone urbane vor fi făcute de oameni şi îi vor reprezenta pe aceştia. Administratorii locali nu trebuie decît să vegheze şi să încurajeze iniţiativele care merită a fi promovate şi care impulsionează dezvoltarea. Şi să nu le pună beţe în roate, din raţiuni favorizatoare ori dezinteresate.

În rest, după părerea mea, Bucureştiul va fi o capitală europeană caracterizată prin contraste arhitectonice, un oraş într-un continuu freamăt din punct de vedere arhitectural. Asta ne caracterizează şi pretenţiile de ctitori de capitală cu miros occidental nu ni se potrivesc. Însă nu trebuie să fie neglijate planurile de dezvoltare a infrastructurilor oraşului, dezvoltare raţională şi pe termen lung, care să asigure un fundament solid pentru fanteziile şi spiritul dîmboviţean. Ca să nu ne sufocăm.

Un citadin cu speranţă în vremurile ce vor veni,

Lucian VIŢELARU
licenţiat în Drept
lucian.vitelaru@gmail.com

Replici

Scrisoarea lui Florin Vochescu, „Ce căutăm în Irak“ (nr. 77)

Mesajul meu, stimate dle Florin Vochescu, se doreşte a fi o replică a replicii dvs. (la articolul dlui Sever Voinescu), din nr. 77 al revistei, purtînd titlul „Ce căutăm în Irak?“. Pentru că felul dvs. de a pune problema este foarte popular în România (sondajele de opinie din perioada crizei, generată de răpirea jurnaliştilor, au arătat-o; opinia publică este la fel de fragilă emoţional ca şi cea spaniolă, şi mult mai puţin informată), mă adresez dvs., rugîndu-vă să vă gîndiţi la patru lucruri:

1. Pluralul păgubos: „ce căutăm“, „războiul nostru“, „nu ne permitem“ ş. a. m. d. Avem nişte soldăţei de plumb, unde ne jucăm cu ei, pe hol sau în cameră la Buni? Or fi, oare, toţi soldaţii trimişi în afara hotarelor, voluntari? Se oferă, adică, să plece ei, şi nu alţii, şi din mulţimea de voluntari or fi oare selecţionaţi cei mai buni? Şi or fi aceştia, trimişi în misiune, cu mult mai bine plătiţi decît cei care se antrenează acasă? Şi, oare, pentru că sînt mult mai mulţi cei care vor să plece, decît cei care vor să rămînă, se ajunge la fenomenul naţional de „şpagă“?! Şi cît e oare de moral să-i vorbeşti unui om care dă şpagă ca să se ducă (poate) la moarte, de „imoralitatea“ războiului din Irak?!

2. Vorbitul dinafară. Un băiat deştept şi citit, ca dl Vochescu, este categoric autorizat moral să îşi dea cu părerea despre realităţile armatei. La fel ca fotbalul şi politica, şi armata este un univers pe care îl poate înţelege oricine, pe baza „bunului-simţ“, şi nicidecum datorită experienţei nemijlocite sau a studiului organizat. Faptul că armata nu produce bani, ci doar înghite, o face să decadă automat din dreptul de a avea mecanisme proprii de funcţionare sau proiecte de dezvoltare, atît pe termen scurt, cît şi pe termen lung. Categoric.

3. Butaforicul. O armată lăsată să vegeteze în cazărmi este exact la fel de eficientă în luptă ca o întreprindere socialistă pe piaţa liberă. Experienţa română din 1916 sau cea franceză din 1940 sînt edificatoare. Cehia şi Ungaria îşi pot „permite“ armate butaforice, dar Polonia şi România nu: pioni Est-Vest, frontiere lungi şi nesigure, democraţii funcţionale, dar încă neconsolidate. Pentru politicieni sînt bune alianţele strategice, dar pentru militari sînt şi mai bune: condiţiile reale din misiuni sînt singurul *feedback* care contează.

4. Bau-bau. „Dacă nu ne băgam în Irak, nu păţeam necazul ista“ – va spune opinia publică românească, după primul atentat islamist care va avea loc pe teritoriul naţional. Iar gîndirea înainte-mergătoare a dlui Vochescu e în stare să prevadă această desfăşurare a faptelor, şi trage încă de-acum cuvenitul semnal de alarmă. Ce e mai scumpă, viaţa unui copil sau cea a unui nepot?! Plec din Irak, şi-mi iartă ei copilul, dar nu şi nepotul; rămîn, şi-mi risc copilul (de mine nu mai zic), dar îi multiplic şansele nepotului. Pentru că nu e vorba de un Irak sau de altul: răfuiala e între săraci şi bogaţi. România e acum ca un sărac pus pe căpătuială, care munceşte ca să ajungă şi el bogat. Cealaltă variantă, a săracului care nu mişcă un deget, dar e hotărît să parvină „dînd în cap pe stradă“, e calea pe care a ales-o islamismul extremist. E de crezut că milogindu-mă de terorişti, cum a făcut Spania, ei mă vor ierta, nu numai mîine, dar şi poimîine?!

Dar, dle Vochescu, v-aţi gîndit desigur la toate acestea.

Mihai BUZEA
mihai.buzea@b.astral.ro

Actualităţi

Trotuarul meu în pragul aderării

A fi pieton (pe trotuar) într-un oraş ca Bucureşti este, uneori, un risc la fel de mare ca acela de a folosi automobilul. Desigur, nu neg că accidentele pot fi mai puţine, pentru că, deocamdată, nu toate automobilele folosesc şi trotuarul. Cele care-l folosesc, în majoritate, îl iau drept garaj. Stresul pentru pieton e însă comparabil cu cel al şoferului. Ca oricare dintre orăşeni, nici eu nu pot evita trotuarul, măcar pe distanţe scurte. Îl folosesc atît cît a mai rămas din el („aş vrea ca românii să nu mai parcheze pe trotuare“ spunea, în nr. 68 la *Dilemei vechi,* dl Jonathan Scheele, într-o dorinţă firească de a-l folosi pentru plimbare).

Folosesc aproape zilnic, spre slujbă, o porţiune de trotuar, pînă la următoarea staţie de tramvai, într-o zonă deloc marginală. Nu este un trotuar modernizat cu pavele de beton. Are denivelări domoale, cîteva gropi (după ploaie sînt chiar frumoase devenind ochiuri lucioase de senin), le ştiu pe de rost, care-mi solicită suficient gleznele, încît „mersul pe jos“ să-şi producă efectul asumat şi dorit.

Cum dau colţul să intru pe culoarul dimineţilor mele, apare şi primul risc: să mă lovesc de lăzile cu dulciuri şi băuturi azvîrlite neglijent în mijlocul trotuarului. Toneta de alături se aprovizionează numai la ore de vîrf. Fentez, şi-n faţă mi se iveşte o tînără (prea tînără?) mamă, cu fetiţa de-o mînă şi ţigara-n cealaltă. (Zăbovesc puţin în paranteză, declarînd că urăsc fumatul! Vor fi incluse vreodată, în legea 349, şi unele *spaţii publice deschise* cum ar fi staţiile de tramvai, de autobuz sau, de ce nu, trotuarul?... Evident, iluzii. La metrou nu se fumează, deşi curentul stîrnit de trenuri e un ventilator mai eficient decît vîntul fără program regulat, de la suprafaţă).

Cînd să zic că mi se deschide o pistă mai liberă pînă la colţul blocat inevitabil de vreun 4x4, dau de fetele, fără clienţi matinali la magazinele lor învecinate, avînd păhărelul de cafea într-o mînă şi ţigara în cealaltă. Vîntul bate parcă înadins dinspre ele.

Dacă mă depăşeşte careva sau ajung din urmă pe cineva cu ţigara aprinsă înseamnă că n-am avut noroc. Mai salvez ceva din noroc dacă individul nu scuipă tocmai cînd bate mai tare vîntul. Dacă însă trage din ţigară, am parte de scrumul smuls de pala de vînt, ori, aş putea deduce, după fum, marca ţigării, de-aş fi fumat cîndva. Îi zic, în gînd, mitocan cu reacţie şi domolesc ori iuţesc pasul, după caz.

Ocolesc un 4x4 aşezat travers pe colţ (o Bancă e în apropiere) şi trec la alt tronson. O Dacie, mereu aceeaşi, mereu acolo, cu nume de firmă de pază imprimat, stă ostentativ în lungul şi în mijlocul trotuarului, cei doi ocupanţi (în negru) citesc indiferenţi ziare colorate, în aşteptarea vreunei „misiuni“. Nu-mi pot anula un gînd: în vremuri apuse, asemenea Dacii supravegheau un „obiectiv periculos“ dinăuntrul vreunei case sau bloc.

Mă apropii de restaurantul rustic, cu grădină la stradă, îngrădită de un gard viu. Pe trotuar, evit două lăzi de ambalaj goale (ieri erau două scaune), posibilă extensie a unui cunoscut anunţ de interior („rezervat“), ori un avertisment că aici nu parchează decît „cine trebuie“.

La slalomul meu matinal de pînă aici voi adăuga şi „sărîturile“ peste grămăjoarele maronii (mereu altfel dispuse decît în dimineaţa anterioară), care nu sînt decît „produse“ ale patrupedelor credincioase, scoase de stăpînii lor grijulii la aer, în miez de noapte. Sînt cel mai greu de evitat cînd ploaia le întinează...

Mai e puţin pînă la tramvai. Ajung după ce arunc, nevoit, o privire la „Serviciul de pompe funebre“, cu program limitat, infiltrat între două buticuri non-stop. Cît de deşarte sînt toate, Doamne! În sfîrşit mă pot urca în tramvai dorindu-mi ca cerşetorul de serviciu să fi nimerit în alt vagon. Spuneam că trotuarul „meu“ nu e cu pavele de beton şi trebuie să mă bucur de asta. Ce-aş face eu dacă într-o zi mi-l fură cineva, cum au pătit-o, nu de mult, nişte cetăţeni din Slatina *(Ziarele)*... Nu-mi răspundeţi, vă rog, „ia-ţi, dom'le, maşină mică“.

Cu mult respect,

Ion CONSTANTINESCU
ion.constant@gmail.com

Am zîmbit la...

Din Londra, altfel...

Răsfoind ziarele româneşti pe Internet, dau de nr. 76 al *Dilemei vechi,* nu pot să vă spun ce sentimente am trăit, ce amintiri am retrăit citind în pagina a doua „Coasa“ preotului Ioan Gherasim. Vă scrie „copila, trăitoare azi în Londra, ca tot românul căutător de un rost mai bun“, Stelina Cărpuşor, fiica preotului Stelian Cărpuşor, ginerele lui Dumitru Găină din satul Dreptu. Povestirea faptelor de atunci este de o acurateţe fantastică! Faptul că am citit articolul pe 19 iulie, data de naştere a tatălui meu (ar fi celebrat astăzi 56 de ani) a însemnat pentru mine cu atît mai mult. E cel mai frumos cadou pe care îl primeşte, readucerea-aminte a prietenilor săi dragi. Vă mulţumesc pentru cadoul de suflet.

Stelina CĂRPUŞOR
stelina_paun@hotmail.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Sitcom-uri & telenovele**
- **Eleganţa**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTER:
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
PUBLICITATE:
Iulian TRAŞĂ
Tel.: 0788.214.846
e-mail: iuliantrasa@imagoo.ro
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon/fax: 317.23.90
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată de *Dilema veche srl.*
Asociaţi: Mircea Dinescu (60%)
şi membrii redacţiei (40%)

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.000 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:
● la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
● trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO06RNCB5010000360390001/ROL, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, titular Dilema veche srl, CUI 16047158, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 84 lei (840.000 lei) pentru 1 an, 44 lei (440.000 lei) pentru 6 luni, 22 lei (220.000 lei) pentru 3 luni.
Relaţii la tel./fax: 317.23.94.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Sfîrșitul lumii ca telenovelă

Știrile despre un posibil, ba chiar iminent, sfîrșit al lumii fac *rating*. Cărțile și filmele apocaliptice pot conta pe încasări zdrobitoare. Catastrofa se vinde. Fie că e vorba de nenorociri locale (taifunuri și tornade, vulcani incontinenți, gîze gigantice sau păsări țicnite), fie că e vorba de dezastre „globale“ (bombe de tot soiul, viruși, meteoriți rebeli și extratereștri meschini), producția de spaime și scîrbe se multiplică vertiginos. E *„thrilling“*, anticipează dulci preinfarcte, place. Nu mă exclud. Cad și eu pradă, adesea, consumului de isterii. N-am ratat ultimul film al lui Spielberg, mă uit exoftalmic la televizor cînd se dau albine ucigașe, șobolani, deturnări de avioane sau felurite monstruozități tehnice. Am deci tot dreptul să mă întreb: de unde vine acest apetit pervers, ce se ascunde sub frisonul acestor spectacole ieftine?

Aș putea, evident, să închid scurt discuția, invocînd, autocritic, prostul meu gust. Dar nu orice exercițiu de smerenie e profitabil. Chestiunea e, ca să zicem așa, mai complexă. Sigur că există un anumit sado-masochism al curiozității comune, care vînează impudic privelișteа crudă, accidentul senzațional, sîngele. E străvechea (și irezistibila) pornire a multora de a se înghesui să vadă mortul, să umble după dric. Dar mai sînt și altele: cauți, de pildă, experiența coșmarului, pentru a regăsi, apoi, bucuria vieții „normale“, splendoarea banalității neprimejdioase. Trezirea după un vis urît e, întotdeauna, euforică: va să zică nimic n-a fost adevărat, totul e în regulă, mizeria zilnică e un adevărat balsam, față de *„horror“*-ul oniric.

Ar mai fi de spus că a contempla catastrofa ca pe un spectacol *exterior* echivalează, întrucîtva, cu a-i *supraviețui:* instinctul de conservare, egoismul vital se simt consolidate în urma acestei suferințe trăite prin delegație. Necazul la care ești martor nu te privește, nu stai sub nici o amenințare. Dincolo însă de asemenea explicații general-omenești, am putea percepe totuși simptomul unui nou tip de vulnerabilitate. S-ar zice că sentimentul extincției universale a devenit „popular“. Avem oare de a face, în acest caz, cu o intuiție obscură sau cu manifestarea nevrotică a unei specii șubrezite sufletește, descumpănite, avariate? O specie, cu alte cuvinte, condamnată la un „milenarism“ de fiecare clipă. Nu e exclusă nici o pernicioasă variantă de manipulare „științifică“: informațiile abundente despre încălzirea (sau răcirea) treptată a planetei, spectrele ozonului găurit, panica ecologică cu privire la resurse, perspectiva terifiantă a exploziei demografice – toate laolaltă constituie o adevărată cruciadă mediatică, de natură să relativizeze orice altă interogație despre lume și om. Nu pun în discuție gravitatea – reală – a acestor avertismente. Constat, doar, că ele pot avea, ca efect colateral, o componentă de diversiune: dacă lucrurile sînt pe sfîrșite, la ce bun să te mai mobilizezi, ce rost mai are retorica valorilor, a succesului, a înțelepciunii?

À propos de filmul lui Spielberg (și, în general, de apocaliptica SF): e frapant portretul rezervat, în asemenea producțiuni, „inteligențelor superioare“. O uriașă înzestrare tehnologică se cuplează, de regulă, cu un aspect respingător și cu mobiluri destructive. Extratereștrii aflați, față de oameni, pe înalte trepte de evoluție mentală, sînt, de fapt, o adunătură de estropiați. Urîți pînă la greață, răi ca cei mai josnici tîlhari de western, perfizi și nemiloși, ezitînd între bălos și metalic, între gîndac hrăpăreț și robot lubric, ei dau, pe deasupra, ample dovezi de imbecilitate. Tom Cruise urmărește, cu respirația tăiată, o pereche de „invadatori“ care, pătrunși în ascunzișul său plin de troace, se joacă perplecși cu o bicicletă: geniile farfuriilor zburătoare descoperă, candid, roata... Inadecvați, perdanți, lipsiți, în mod patetic, de orice urmă de umor, campionii celorlalte sisteme solare sînt, în definitiv, ridicoli. „Ai noștri“ sînt, de fiecare dată, mai „omenoși“, mai bravi, mai șmecheri. Asistăm la glorioase epopei ale patriotismului pămîntesc, la fastuoase iliade, în care „străinii“ n-au nici o șansă. Vetustele naționalisme etnice se topesc într-un romantic „naționalism“ planetar. Alogenii o pățesc. Rîul și ramul sînt de partea nevoilor noastre.

Nu m-aș grăbi totuși să trec cu vederea o temă sensibilă a SF-urilor apocaliptice: demonizarea „inteligenței superioare“ – mai ales în versiunea ei tehnică – merită mai mult decît o tratare anecdotică. „Punerea în criză“ a facultăților noastre intelectuale, respectiv presentimentul difuz al unui *faliment al rațiunii* combinatorii sînt preocupări vechi și nobile ale pămîntenilor. Am, așadar, unele îndreptățiri (și scuze) pentru plăcerea cu care mă uit la telenovele eschatologice. Cred că nici de-alde Spengler sau Heidegger nu s-ar fi putut abține.

cu dilema la croitor

Credeți că regina Angliei l-ar urechea pe Tony Blair dacă ar afla de la Scotland Yard că joacă table cu prietenii săi capitaliști?

Sigur că am fi fost o țîră mai liniștiți dacă am fi aflat că dl Tăriceanu, în loc să zuruie babaroasele într-o cutie de lemn în compania unui negustor de tabac, ar suci pe înserat gîtul nebunului, încercînd să îi dea șah lui Alexandru Paleologu.

Problema noastră nu este însă legată de jucător, ci de cel ce stă cu ochii pe el. Traian Băsescu pare să sufere de ceea ce s-ar putea numi „boala Lenuții“. Savanta de renume mondial, care nu prea le avea cu cititul, făcuse o pasiune morbidă pentru ascultat. Băieții, dibuindu-i meteahna, o alimentau din belșug cu înregistrări din cadrul gospodăriei de partid și de stat, în care se puteau auzi chirăiturile de sub plapumă ale tovarășei Găinușă cînd încerca tovarășul său moțat să-i facă felul sau reproșurile pe care madam Bobu le zvîrlea în chelia bleagă a șefului secției de cadre a CC al PCR.

Tristă țară e aia în care președintele republicii, în loc să asculte Mozart, stă cu urechea lipită de ușa vecinului.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Actualități și obsesii

Actualitatea mea politică, economică, socială, culturală și integrator-europeană are în centru, săptămîna aceasta, altceva decît misterul vorbelor spuse de Traian Băsescu la Radio România Actualități. Sigur, accept că spusele președintelui (cum că premierul s-a sfătuit cu un manager, un director de ziare și un om de afaceri înainte să-și dea demisia, că unii miniștri ar fi sub influența grupurilor de interese etc.) se referă la chestiuni grave pentru țară și pentru viitorul ei apropiat sau mai îndepărtat. Accept, de asemenea, că o vorbă a unui șef de stat declanșează un du-te-vino prin mass-media, e comentată, răsucită, interpretată, căci – nu? – presa este cîinele de pază al democrației și e de datoria ei să fie atentă la „semnalele politice“. Nu accept însă felul în care președintele comunică cu premierul prin mass-media, spune o parte din ce știe, iar pentru cealaltă jumătate face trimitere la niște rapoarte ale SRI care, conform legii, vor deveni accesibile abia nepoților noștri. Deocamdată, pentru mine este accesibil doar modul nu tocmai demn de o țară candidată la UE în care șeful statului folosește presa ca vehicul pentru rezolvarea coabitării cu Guvernul prin „mesaje“. Din cîine de pază, presa riscă să devină un fel de băiat de mingi a cărui grijă este ca jucătorii să aibă în ce lovi. Tornadele și inundațiile verbale prin care ni se dă de înțeles (sau de speculat) că între Palatul Cotroceni și Palatul Victoria există oarece conflicte (am mai auzit asta și pe vremea lui Iliescu & Năstase) nu sînt urmate de *fapte*, de consecințe practice: după cîteva comunicate liniștitoare, ne dăm seama că despre presupusele „grupuri de interese“ nu am aflat mai mult decît știam dinainte, iar situațiunea rămîne, în ansamblu, cam aceeași, pînă la următorul schimb de vorbe și aluzii „la nivel înalt“. Profităm de pauză pentru a ne mai aduce aminte de „prioritatea națională“ (știți dumneavoastră, aceea cu 1 ianuarie 2007), dar – s-o recunoaștem – adrenalina ne e zgîndărită tot de vreo vorbă a lui Băsescu; chestiile astea cu aderarea la UE sînt birocratice și plicticoase...

Tocmai de aceea am hotărît, de la o vreme, să-mi creez actualitatea mea. Știrea principală se referă la un subiect tot atît de important pentru viitorul țării ca și „demontarea“ grupurilor de interese. Nu pot spune că a trecut neobservată: cîteva televiziuni și ziare au anunțat-o încă de acum cîteva zile, pe un ton nu lipsit de îngrijorări. E adevărat, n-a fost chemat nici un analist în studio pentru a o comenta măcar printr-o clătinare înțeleaptă din cap, nici unul dintre editorialiștii neamului nu și-a stors mintea să explice dedesubturile problemei, nu s-a declanșat nici măcar o frîntură de campanie care să încerce îndreptarea lucrurilor și ajutorarea sinistraților (căci tot despre un fel de sinistrați este vorba). S-a anunțat și gata. Ce-i drept, nu era nimic nou și senzațional – știam cu toții (sau măcar bănuiam) că așa stau lucrurile. Acum ni s-a spus totul cu date și cifre.

Un sondaj CURS realizat pentru Consiliul Național al Audiovizualului arată că elevii între 11-18 ani stau cu ochii în televizor peste trei ore zilnic (56%), doar vreo 8% dintre ei citesc regulat (iar cărțile pe care le indică drept „citite recent“ sînt lecturile obligatorii de la școală; 40% nu citesc deloc, nici cărți, nici reviste), iar dintre genurile muzicale, manelele sînt preferate de 32% dintre copiii de 11-14 ani și de 21,9% dintre cei de 15-18 ani. Două treimi dintre elevi declară că despre agresivitate și vulgaritate au aflat mai mult de la TV, jumătate dintre ei declară că de la televizor au învățat ce înseamnă lipsa de scrupule. La capitolul „cîntărețul preferat“, conduce Nicolae Guță, cu 9,3% dintre opțiuni. Despre sexualitate, cei mai mulți copii află tot de la televizor (62%), familia și școala fiind surse de cunoștințe pe această temă doar pentru 10-15% dintre cei chestionați. Despre valori precum respectul, compasiunea și generozitatea, doar 1,8% declară că „le-au deprins“ de la TV. La ce se uită copiii noștri? La de toate, dar mai ales la ceea ce se uită părinții lor. În orice caz, se uită foarte puțin la emisiuni pentru copii.

Cam acesta este, pe scurt, subiectul din actualitatea mea cea mai arzătoare (alte date, pe site-ul CNA, www.cna.ro). A fost dat la cîteva televiziuni, posturi de radio, a apărut în vreo două ziare, mai totdeauna cu accent pe gravitatea situației („copiii noștri nu citesc!“, „elevii petrec ore întregi în fața televizorului!“ etc.). Nu comentez, nu mă

lamentez, nu spun că viitorul sună prost. Observ doar că, în timp ce părinții sînt ocupați cu rezolvarea „chestiunii imorale“ din coaliția de guvernămînt, cu lichidarea „grupurilor de interese“ obscure, cu ascunderea corupției după degete și cu alte probleme, fără îndoială, importante și urgente, copiii, cu telecomanda în mînă, intră în epoca viitorului (a se citi cartea lui Giovanni Sartori, *Homo videns*, recent apărută la Humanitas). Efectele „educației cu televizorul“ trec dincolo de 1 ianuarie 2007, de care sîntem obsedați cu toții, și de data alegerilor anticipate, de care e obsedat Traian Băsescu.

ținerea de minte

„ – Ce te-a dezamăgit în cele cîteva reveniri în țară?

– Nu m-a dezamăgit nimic. De fiecare dată sînt cuprinsă de nostalgie. Dacă ar fi să spun ce nu-mi place... A, megalomania unor români, apoi un snobism intelectual și o veche vulgaritate balcanică. Uneori am observat sechele ale comunismului, febra identității sau frica de identitate, ducînd firesc la xenofobie și antisemitism. Aceste sechele sînt ținute în balanță de o mare bogăție psihică, de generozitate și multă imaginație...

Poate cam prea multă.“

(Gabriela Melinescu într-o discuție cu Iolanda Malamen, în *Ziua* din 28 iulie 2005)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Rufele corupţiei trebuie spălate în public

Ieşirea spectaculoasă a preşedintelui Băsescu la Radio România Actualităţi a trezit reacţii dintre cele mai diverse. Chiar oameni de bună-credinţă au spus că „nu se face“, că trebuia să vorbească cu Tăriceanu în particular ceea ce a spus la radio. Acest argument al spălării rufelor în familie este unul fals.

Preşedintele Băsescu a ajuns la putere cu un mesaj puternic anticorupţie. Acum trebuie să facă ce a promis, altfel nu va face decît să ridice cinismul publicului la cote catastrofale: dacă şi Băsescu a făcut pace cu corupţii sau a fost învins de ei, atunci chiar nu mai este nimic de făcut. Preşedintele are deci o datorie clară de onorat. Şi pînă acum a fost mai degrabă pe linie (asta nu înseamnă că nu are datoria de a lămuri punctele rămase în suspensie cu personaje din jurul său, ca Gheorghe Seculici sau Elena Udrea).

Ce înseamnă corupţie în România?

Intervenţia lui Băsescu la radioul public este mai mult decît o mică şuetă cu bîrfe politice, aşa cum s-ar înţelege din multe comentarii. Este un atac frontal la cea mai gravă formă de corupţie: captura statului. Corupţia din România nu este ca aceea din Suedia, unde apar cazuri de oficiali care iau bani pentru interese private. În România (de fapt, în toate statele slabe din zonă, cum remarca un raport al Băncii Mondiale), corupţia se manifestă prin capturarea instituţiilor de către grupuri de afaceri. Ca să fie mai clar, spre exemplu, Dan Voiculescu nu trebuie să dea mită pentru a avantaja firma Grivco pe piaţa energiei electrice. Dan Voiculescu are, pur şi simplu, Ministerul Economiei la degetul mic. Aceasta este corupţie instituţionalizată şi aici trebuie dusă bătălia. Orice schimbări ar face Monica Macovei prin parchete, nu este de ajuns atunci cînd statul în sine este capturat de interese private. În situaţie de captură a instituţiilor, nu legea în sine este relevantă, ci morala publică e etalonul de la care trebuie să plecăm. George Copos nu a încălcat vreo lege cînd a schimbat regula privind drepturile de televiziune. Pur şi simplu, Copos a dat o nouă lege. La fel în cazul celor 8% din acţiunile Petrom. Aici, sindicatul salariaţilor (care deţine *Ziua* şi Realitatea TV) are interesul să cumpere aceste procente şi ar putea scoate un profit frumos doar cumpărînd ieftin de la stat şi vînzînd apoi pe bursă la preţul pieţei. Problema este dacă procentele, care revin salariaţilor, să fie cumpărate de fiecare dintre aceştia sau de către sindicat ca întreg. Aici, Băsescu dă un exemplu clar în care unii miniştri au respins ordonanţa favorabilă sindicatului, dar s-au trezit de trei ori cu ea înapoi pe masă. Asta înseamnă că alţi miniştri dintre cei care fac agenda executivului au un interes specific. Este un exemplu de captură a statului în favoarea unor interese economice private (argumentul că ar fi spre binele celor cîteva zeci de mii de salariaţi Petrom este fals – poate că salariaţii ar dori să obţină ei, individual, profitul scos de sindicat în numele lor). Spuneam că parchetul nu poate face mare lucru aici, pentru că nu se încalcă nici o lege: problema este chiar legea în sine, adică ordonanţele Guvernului. Corupţia la acest nivel este politică şi nu poate fi combătută decît politic. Publicul trebuie să facă diferenţa între miniştrii care resping şi miniştrii care susţin ordonanţa Petrom. Poate că oamenii vor ţine cu unii sau cu alţii, dar e bine să ştie. Băsescu a făcut doar un pas, trebuie să meargă mai departe, să spună tot şi să caute aliaţi în presa onestă şi în societatea civilă.

Citind transcrierea emisiunii de la Radio Actualităţi (îl puteţi găsi pe hotnews.ro) te şochează cît de uşor se trece în spaţiul public peste aceste afirmaţii ale preşedintelui ţării. S-a insistat doar pe problema celor trei magi care l-au răsconvins pe Tăriceanu, moment în care, e drept, Băsescu a cam dat cu bîta în baltă, nefiind deloc clar care e problema acolo (adică ce interese private a servit premierul prin răzgîndire). Dar Tăriceanu trebuia să răspundă la celelalte acuzaţii specifice, nu să spună că se întîlneşte zilnic cu multă lume, ceea ce nu are nici o relevanţă.

Sînt legitime grupurile de interese?

Ele în sine nu sînt în nici un fel. Sînt legitime dacă (şi numai dacă) sînt organizate public şi transparent, dacă (şi numai dacă) urmăresc interesele tuturor membrilor unui grup social sau ai unei industrii, nu interese private. De pildă, dacă grupul de interese al patronilor de ziare face presiuni pentru reducerea TVA la hîrtie (pentru toţi) este absolut legitim. Cînd însă un patron de ziar sună la Preşedinţie pentru a ameninţa cu represalii dacă nu îi este eliberat prietenul, acesta este trafic de influenţă, nu grup de interese legitim. Dacă un patron de ziar foloseşte informaţii de la autorităţi pentru a cumpăra teren pe traseul viitoarei autostrăzi, acela nu serveşte un grup legitim de interese (cazul e real).

Băsescu a adus toate aceste discuţii, care pînă acum erau la nivel de zvonistică, în spaţiul public responsabil, acolo unde oamenii au chip, nu măşti. Dacă nu o făcea, nu era cu nimic altfel decît Iliescu sau Năstase, oameni la fel de informaţi ca el, dar care au preferat culisele. Cum cel mai bun dezinfectant este lumina, primul pas a fost făcut. Presa nu are decît să stea cu ochii pe Petrom sau pe piaţa energiei.

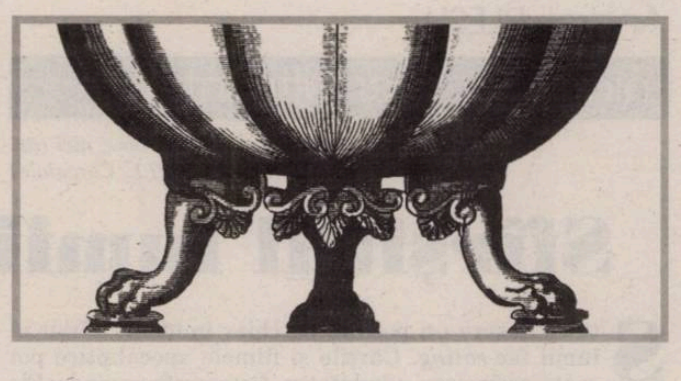

presa despre...

Scandalul paşapoartelor

„Nu pot să mă înduioşez prea mult în faţa lamentărilor miilor de români revoltaţi că li s-au ridicat paşapoartele la întoarcerea în ţară. Cînd au plecat, ştiau cu toţii că statutul de «turist» le permite o şedere în străinătate de maximum trei luni. Unii au rămas ani de zile. Alungaţi de sărăcie şi de lipsa de perspectivă, sute de mii de concetăţeni de-ai noştri culeg căpşuni în Spania şi măsline în Grecia, îngrijesc bătrîni în Italia, fac menajul în Israel etc. Alţii, s-o recunoaştem, fură, cerşesc sau se dedică celei mai vechi profesii din lume. Cu toţii însă au încălcat legea. În deplină cunoştinţă de cauză. Acum ţipă că statul le încalcă dreptul la liberă circulaţie dacă nu-i lasă să se întoarcă repede la job-urile lor ilicite. Mi se pare culmea tupeului.

Ar fi cazul să învăţăm cu toţii că drepturile atrag după ele şi obligaţii. În schimbul privilegiului de a călători fără viză în spaţiul Schengen, statul român s-a angajat să stopeze imigraţia ilegală şi să descurajeze exodul spre Vest al forţei de muncă. Occidentul se teme de o invazie masivă a muncitorilor «la negru» din statele estice. Şi va lua măsuri pentru a se proteja, dacă noi ne vom dovedi incapabili să respectăm angajamentele pe care ni le-am asumat. Atunci însă vom avea toţi de suferit, nu doar cei care au încălcat regulile. Ceea ce s-ar putea întîmpla chiar de la 1 octombrie, dacă iniţiativa ministrului de Interne, Vasile Blaga, va fi adoptată. Proiectul acestuia introduce reguli suplimentare, draconice, la ieşirea din ţară. Dacă va fi aprobat, nimeni nu va mai putea călători în străinătate fără o invitaţie legalizată sau un voucher turistic. Prezumţia de nevinovăţie nu ar mai funcţiona pentru nimeni. Ceea ce mi se pare revoltător. Este mai simplu şi mai corect să fie pedepsiţi doar cei care au greşit.“ (Miruna Munteanu, *Ziua*)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

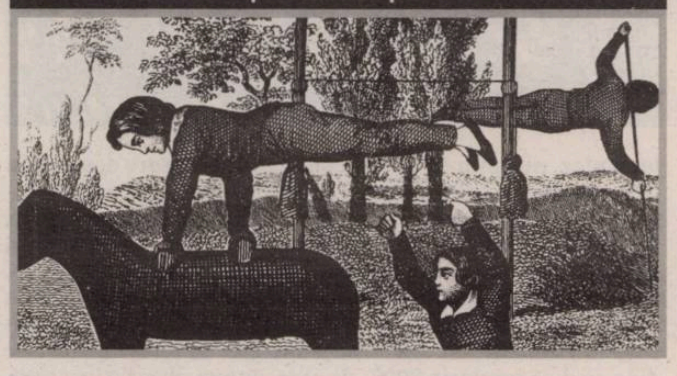

Hapciu!

– de ce în epidemia de influenţă, infecţia vine tocmai de la doctor –

În alte vremuri şi locuri, *influenza* desemna boala pe care azi o numim popular gripă, într-o versiune teribil de ucigaşă. Numele îi fusese dat după o bănuială semiştiinţifică a vremii: aceea că se lua de la unul la altul. Aşa era, dar marea epidemie de la 1918 a venit şi a trecut fără ca cineva să găsească o soluţie pentru a ţine la respect virusul. S-a multiplicat şi s-a plimbat de la o gazdă la alta, omorînd, cu ocazia asta, mai mulţi oameni decît numărul celor care locuiesc astăzi în România.

Ceea ce ne aduce la subiect: astăzi, clasa noastră politică vrea să scape de *influentze*. Să guverneze singură, după cel mai arid cod moral de după deşertul Gobi. Să nu se uite nici în stînga, nici (mai ales) în dreapta. Cumva, în cei 15 ani de regimuri mediocre, această instituţie a ajuns la concluzia că o deranjăm cu sfaturile şi pretenţiile – drept pentru care s-a decis să se ţină de promisiunea supremă: aceea de a ne guverna de să ne meargă fulgii.

Sînteţi fără îndoială la curent cu incidentul de săptămîna asta: Băsescu l-a acuzat pe Tăriceanu că s-a sfătuit cu trei inşi înainte să se răzgîndească cu privire la anticipate. Nu asta e crima, ci faptul că aceştia trei ar face parte din mafie – iar interesele lor economice ar fi împotriva interesului general. Nici nu mai contează dacă e adevărat – pentru că nu imaginea celor trei a fost şifonată aici, ci ideea mai largă de influenţă. Care – lasă să se înţeleagă preşedintele – e o crimă capitală în politică. Politicianul, se ştie, nu trebuie să asculte de nimeni – decît, eventual, de poporul care-l trage de mînecă la restaurant, să danseze cu el.

Nu e nimic nou sub soare. Ceauşescu avea un cult pentru independenţa economică. După el, România trebuia să producă de la computere la chiloţi – fără să fie nevoită să întindă mîna în Occident după ele. Clasa politică are acelaşi vis: să treacă ţara pe consumul exclusiv de idei *made in Romania*. Să dea drumul în trei schimburi la furnalele cu programe şi proiecte de partid. Să nu lase interesele economice ale unora sau altora să se pună în calea dreptăţii. După principiul valabil de la 1907 şi pînă astăzi: „Ăia care *au* să fie băgaţi la închisoare. Că sigur au furat, în ţara asta săracă!“.

Te aştepţi la acest discurs de la un partid de stînga, alcătuit din foarte alunecoşi funcţionari de stat cu conturi inexplicabile. Nu însă de la dreapta politică – formată în mare parte din patroni şi oameni cu slujbe în management la mari firme private. Te aştepţi ca liberalii şi democraţii să se pozeze cu mogulii industriei, să meargă la seminarii de *business,* să facă *think-tank*-uri de dreapta şi să folosească minutele acordate cu largheţe de televiziuni pentru educaţia capitalistă a maselor. Nici vorbă – bătaia peştelui e tot pe declaraţii jenante pentru un intelect peste 80, dar care, prin simplitatea lor, merg direct în inima poporului şi-o încălzesc în mod plăcut, ca o cinzeacă. Că doar inima votează!

Ca să pun un diagnostic de amator, avem o guvernare de dreapta cu oameni care nu înţeleg dreapta. După atîta vreme în opoziţie, liberalii şi democraţii au ajuns să deteste, pe bună dreptate, *business*-urile dubioase ale partenerilor din umbră ai pesediştilor. Însă tot ei riscă să dea drumul la ghilotina moralei publice peste gîtul *business*-ului legitim. Au fost destui oameni de afaceri care au făcut balet între partide în funcţie de cine era la putere, după principiul aparent ticălos: „afacerea mea trebuie să trăiască!“. Să-i condamni pentru lipsa de coloană vertebrală e romantic, dar stupid. În spatele lor sînt locuri de muncă şi creştere economică – aceeaşi pe care Puterea ne-a promis-o înainte de toate.

Altminteri, poate că ar trebui spus că nu era nevoie ca premierul să se întîlnească cu *acei* trei indivizi – putea să ia orice manager şi primea acelaşi răspus: mai bine nu anticipate. Fără nici o legătură cu morala: în perioada preelectorală, din cauza incertitudinii, consumul şi investiţiile scad. Cuvinte reci pentru popor, dar al naibii de fierbinţi pentru suspecţii ăştia de oameni de afaceri...

BARBURISME

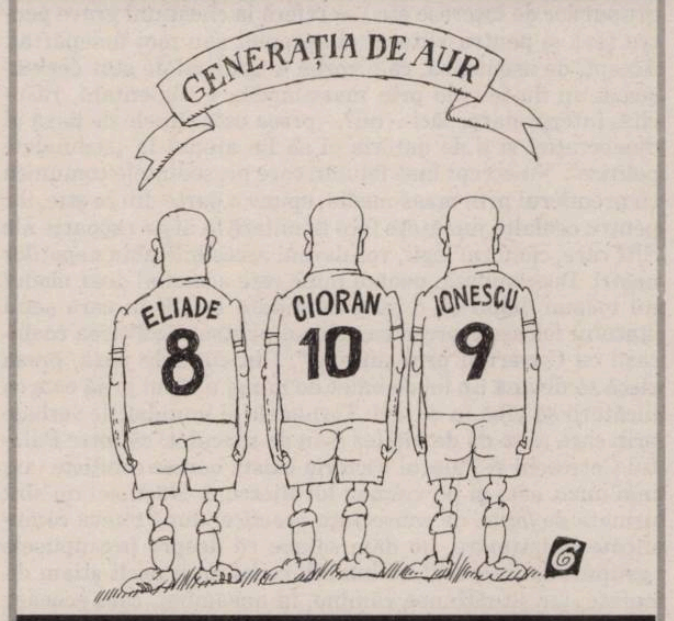

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

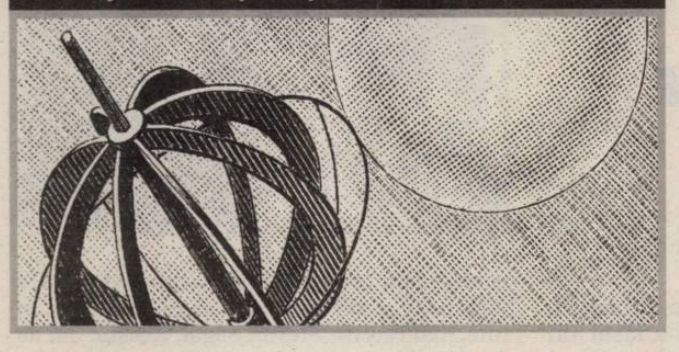

Retragerea din Gaza

Premierul israelian Ariel Sharon, lider al partidului Likud de dreapta, respectă întocmai calendarul anunţat: retragerea colonilor evrei din Fîşia Gaza va fi încheiată la mijlocul lunii august. În felul acesta, susţine el, Israelul respectă primele condiţii a ceea ce s-a numit Foaia de drum, stabilită împreună cu secretarul de stat şi preşedintele SUA, un fel de plan al concesiilor reciproce menit să provoace pacea. Sondajele de opinie etalează cifre care consolidează decizia lui Sharon: cel publicat de ziarul isarelian *Yediot Aharonot* dă 55% pentru politica de dezangajare şi 39% contra. Printre aceşti 39%, şi fostul premier, acum şi fost ministru de Finanţe, Benyamin Netanyahu (din acelaşi partid cu premierul), demisionar: „Nu pot să particip la această mişcare iresponsabilă divizînd poporul şi dăunînd securităţii Israelului, iar în viitor o ameninţare pentru integritatea Ierusalimului".

Poliţia şi armata israeliană au reprimat cu brutalitate manifestaţiile acelor coloni care nu acceptau în nici un fel ideea strămutării (deşi li se ofereau bani şi case în alte locuri, mai ferite); un caporal, Avi Bieber, a fost încarcerat pentru 56 de zile, fiindcă a refuzat să participe la demolarea unor case pustii din coloniile deja părăsite de cei mai ascultători. Într-o armată cum este cea a Israelului, alcătuită din cetăţeni supuşi recrutării obligatorii, recrutare a femeilor şi bărbaţilor, începînd cu vîrsta de 18 ani, refuzul de îndeplinire a ordinului este un tabu. Într-o societate constituită pe ethosul pionierilor constructori, demolarea unei comunităţi este un alt tabu. Sharon e probabil singurul politician în viaţă capabil să-şi asume înfrîngerea acestor tabuuri, păstrîndu-şi sprijinul populaţiei. După asasinarea lui Rabin, stînga nu a reuşit să prezinte personalităţi credibile al căror plan de pace să nu pună în pericol securitatea ţării. Cariera militară a lui Sharon îi dă aura curajului, cea politică îi dă reputaţia intransigenţei şi retragerea din Gaza, cu toate necunoscutele pe care le presupune, creează perspectiva mişcării într-unul din conflictele stagnante, cu urmări dintre cele mai catastrofale în locuri foarte îndepărtate de epicentrul său.

Dacă în Israel retragerea din Gaza provoacă sentimente contradictorii predominînd totuşi atitudinea pozitivă, din ziarele palestiniene nu se degajă dangătul de clopote al victoriei. Rivalitatea între organizaţiile de rezistenţă, cu perspective diferite şi în problemele de strategie, şi în cele de tactică nu este o bună bază pentru administrarea paşnică a teritoriului de unde se vor fi retras israelienii. „Soarta poporului este în mîinile grupelor, subgrupelor, ale grupusculelor disidente sau pur şi simplu ale unor indivizi cu motivaţii necunoscute, dar care au o armă şi suficientă îndrăzneală pentru a se impune. Ceea ce se petrece minează legitimitatea noastră naţională. Alimentînd dezordinea, mulţi, conştient sau nu, au devenit aliaţii *de facto* ai lui Ariel Sharon şi agitarea lozincilor pretinzînd contrariul nu foloseşte la nimic" (*Al-Hayat Al-Jadida*, cotidian independent, apare în Cisiordania).

În ambele părţi angrenate în procesul presupus a duce la pace, legitimitatea autorităţii este pusă sub semnul întrebării. Organizaţia Hamas, considerată teroristă, contestă capacitatea Autorităţii palestiniene, organul legitim ales, de a exersa conducerea politică şi de a reglementa economia. Motivaţia extremismului coloniştilor evrei este un „amalgam de fascism şi mesianism", scrie Thomas L. Friedman în *International Herald Tribune*. Poate tocmai nevoia de a se distanţa de acest amestec toxic a creat în Israel un centru puternic (alcătuit din oameni de dreapta şi de stînga) care refuză să fie ostaticul extremiştilor, realizînd că, prin prelungirea regimului de ocupaţie, ţara îşi pierde majoritatea demografică şi caracterul democratic. Şi trebuie recunoscut că, deşi pamfletele militante şi liderii revoluţionari găsesc că muzele centrului politic sînt indecizia şi laşitatea, există situaţii cînd pentru a adera la ideile de centru e nevoie de eroism.

globul cubic

Reţeta baclavalei

„Jalnica poveste a lui Romeo şi a Julietei ce i-a fost lui dragă" e adeseori folosită în simbolistica de pe marginea conflictelor politice pentru a demonstra cît rău fac adulţii conservatori şi orgolioşi tinerilor sinceri şi sentimentali. Realitatea nu se potriveşte întotdeauna cu povestea: tinerii continuă să se împuşte şi să se înjunghie mult timp după ce adulţii s-au împăcat. Ceea ce nu diminuează frumuseţea poveştii, de care profită acum, în Grecia, un serial produs de televiziunea duşmanului tradiţional, Turcia. Peste un milion de telespectatori rămîn pînă tîrziu în noapte să vadă un serial turc, vorbit în limba turcă şi subtitrat în greceşte. Nimeni nu se aştepta la o asemenea cotă de audienţă, mai ales că anul trecut fusese difuzat un serial grec tot cu o poveste de dragoste terminată rău, finalul nefericit fiind provocat de părinţii de naţionalităţi diferite.

Difuzat de un canal privat, în serialul *Frontierele iubirii,* fata unui patiser turc, din sudul Anatoliei, revine în satul natal, după ce şi-a terminat studiile la Ankara. Familia i-a pregătit o căsătorie, dar ea refuză matrimoniul fără iubire şi îşi revendică independenţa: fuge de acasă, în sud-estul ţării, unde îl cunoaşte pe Nikos, moştenitorul unei bogate familii de armatori greci. Idila nu ţine seama de prejudecăţile naţionale şi cuplul face faţă obstacolelor puse de tradiţie în drumul lor: patriotismul şi spiritul conservator al ambelor familii. Clişeele ajută la delimitarea liniilor de conflict: armatorul grec e ambiţios şi lacom, patiserul crede că e singurul cunoscător al reţetei de baclava, specialitate turcească, spune el, deşi paternitatea ei e revendicată şi de greci.

În urmă cu un an, un serial realizat în Grecia aborda aceeaşi schemă şi nu s-a bucurat de o asemenea audienţă. Diferenţa, susţine un comentator grec, Kostas Viddos, în ziarul *To Vima* de la Atena, constă în „abordarea deschisă a istoriei şi a problemelor grave ale prezentului. De exemplu, familia greacă îi urăşte pe turci, pentru că, originară din Asia Mică, a fost expulzată în 1923, odată cu mii de alţi greci. De cîte ori se adună, familia turcă discută despre adeziunea la Uniunea Europeană. În fiecare episod, povestea de dragoste se strecoară printre acţiunile violente şi dezbaterile politice, pe un fond muzical demn de o tragedie antică. Mai puţin melodramatică decît produsul grecesc, «tradiţia» devine capcana care otrăveşte viaţa, separîndu-i pe îndrăgostiţi". Şi astfel, *acquis*-ul comunitar devine, pe înţelesul tuturor, subiect de telenovelă. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Clişee transatlantice

La începutul romanului *Lupul de stepă,* găsim personajul principal fascinat de o frază a lui Novalis, pe care tocmai o descoperise: „Majoritatea oamenilor nu vor să înoate înainte de a şti să facă acest lucru". Una din acele fraze care te pun pe gînduri, evident. Gîndirea e precum înotul – majoritatea oamenilor refuză să gîndească înainte de a şti să facă acest lucru. În perioadele în care oamenii refuză să gîndească, perioade care pot dura de la o clipă la o viaţă întreagă, clişeul ţine loc de gîndire. Rolul clişeului, de altfel, este acela de a suplini gîndirea pentru singura creatură din lume care se diferenţiază de toate celelalte tocmai prin însuşirea că e gînditoare. În rest, clişeele, pe lîngă că sînt plictisitoare, sînt enervante.

Clişeul este denumirea contemporană a ceea ce Flaubert colecta, pe la jumătatea secolului al XIX-lea, sub numele de „idei primite de-a gata". Adică idei, reprezentări despre lume, asupra cărora spiritul nu se mai întreabă. Clişeele sînt idei comode, care confirmă o prejudecată sau o judecată falsă, dar proprie. În raport cu clişeul, omul e un simplu releu, care preia şi transmite, fără să gîndească, fără să cenzureze.

Se ştie deja, pe ambele maluri ale Atlanticului de Nord se operează masiv cu clişee. Nu doar publicul larg, a cărui superficialitate abundent dovedită îl împinge spre exersarea clişeelor, ci şi elitele, fie ele intelectuale, economice sau politice, se folosesc vîrtos de clişee.

În America, se comentează adesea: „Europa face, Europa drege". Care „Europa"? De cele mai multe ori în ultimii ani, cînd media americană spune „Europa", spune, de fapt, Franţa şi Germania. Eroarea e evidentă. Pentru un public mai nuanţat şi mai rarefiat în America, „Europa" este Uniunea Europeană. Chiar şi ei greşesc, într-o măsură mai mică decît primii, desigur, pentru că Europa este mult mai mult decît Uniunea Europeană. „Europa" cuprinde membrii UE plus toate celelalte ţări care au vocaţie pentru această organizaţie şi care se află în diferite stadii de aderare sau de tatonare a organizaţiei. De-odată, peisajul se deschide, lumea europeană apare diversă, policromă şi spectrală, aşa cum este ea de fapt. Dar trebuie să precizez imediat că aproape nimeni nu are această definiţie în minte în America cînd, discutîndu-se politică sau economie, se vorbeşte despre „Europa".

La fel, în Europa de astăzi, cînd se spune „America", se spune „administraţia Bush". O tînără colegă, atent şcolită prin Europa, mi-a spus zilele trecute că, pentru ea, numele „America" este sinonim cu militarismul şi cu George Bush. America, o ştie oricine a fost acolo, e mult mai mult. Din punct de vedere cultural, America este cel mai vast continent al lumii. Sigur că Bush a cîştigat alegerile cu un vot popular nemaiîntîlnit şi, din punct de vedere legal, reprezintă America în politică, dar e un abuz să spunem că Bush reprezintă America în conştiinţa lumii. Nu doar că America este mult mai mult decît George Bush, dar este şi cu totul altceva. În mediile academice şi intelectuale americane, de pildă, *mainstream*-ul este anti-Bush şi neoconservatorii sînt o minoritate evident discriminată. La Washington, în schimb, dominaţia administraţiei republicane este totală. Un universitar celebru, conservator ca orientare, spunea într-un eseu de acum doi sau trei ani că are un student favorit, la rîndul lui cu opinii conservatoare, care vrea să urmeze o carieră academică. Sfatul său către acest student este să nu încerce o intrare în mediul academic, întrucît convingerile lui îl vor dezavantaja serios. Astfel, sfatul lui către studenţii săi este „dacă sînteţi liberali, rămîneţi în universităţi să predaţi şi să scrieţi, dacă sînteţi conservatori, mergeţi la Washington să conduceţi America". America e diversă şi, cînd spune Bush ceva, e corect să spui „Bush zice" şi nu „America zice". De pildă, un foarte recent sondaj de opinie privind încrederea americanilor în politica externă a Guvernului lor, arată că 49% spun că „există prea multe aspecte care mă îngrijorează şi mă dezamăgesc" în această politică şi numai 40% cred că „în general, facem ceea ce trebuie". Atunci, cînd spui „America", la care Americă te referi?

În lumea largă, din cîte îmi dau seama, clişeele au ceva trist, cenuşiu, indică un teritoriu uman deşertic, fără gîndire, ca un fel de cimitir al umanităţii. La noi însă clişeele mi se par colorate, vii, împrumută ceva din personalitatea celui care le propagă. Au panaşul papagalului care

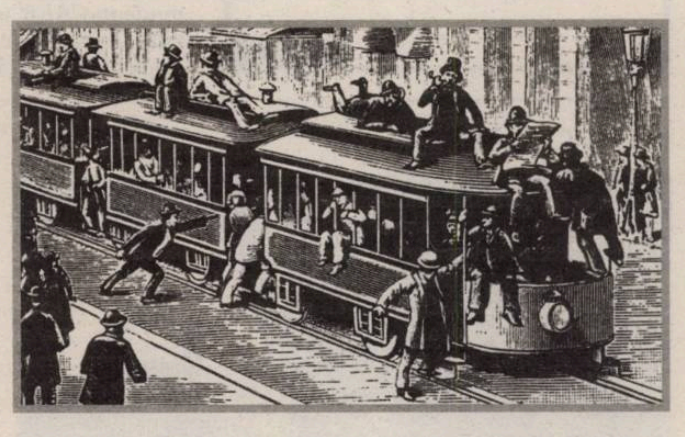

le rosteşte, mîndru, din guşă. De pildă, intelectualul ortodox îţi spune că America este un teritoriu cu o populaţie confiscată orwellian de „corectitudinea politică". Demoazela zice că e o ţară de inculţi („nici măcar nu au auzit de Eminescu!"). Românul dintr-o bucată zice că sînt fraieri („dacă le iei banii, i-ai terminat, nu mai sînt în stare de nimic"). Analistul zice că sînt ireductibili („dacă îi scoţi din sistemul lor, ăla în care s-au învăţat, nu mai fac doi bani"). Şi, în general, „dă-i în mă-sa!"; trimiterea la origini este, la noi, clişeul absolut.

ready made

„Eminul meu, când ai şti ce urât îmi este Iaşul, *j'étouffe,* nu mai pot trăi departe de tine, s-a isprăvit – ori tu vii în Iaşi ori eu vin în Bucureşti, nici nu se poate altmintrilea, tu trebuie să fii *mon petit bébé,* căutat şi dezmierdat şi îngrijit şi sărutat şi cajolat şi dorlotat şi alintat, şi trebuie să fac să mai *slăbeşti,* ştii că te-ai făcut prea gras, nu merge, poeţii trebuie să fie mai *afumaţi niţel,* să aibă puţin aerul de *suferinzi,* atunci devin mai interesanţi."

(Când te-am văzut, Verena...
Mihai Eminescu – Veronica Micle, scrisori de dragoste,
Cartea Românească, 1998)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Nursery Rhyme

(variantă)

mama face pudding
tata face shooting
fata face casting
ăl mai mic broadcasting
mama mare lifting
ghiftuiţii gifting
valul face surfing
calul face turfing
drumul face carting
(tot el face parting)
ploile fac dripping
mateloţii shipping
doamnele fac shopping
Pollock face dropping
Maradona doping
bombele fac splitting
proletarii meeting
şi (de-armindeni) maying
muzicanţii playing
amorezii mating
TV(R)-ul rating
clerul face blessing
presa face pressing
clownul face bluffing
leneşii fac nothing
icrele fac her(r)ing
Yankees fuck Herr Gœring
blugii fac 1 shilling (?!)
noi nu facem dealing
(fi'ndcă avem feeling)

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Trei *maici Tereza* pe metru pătrat de picior de plai

Azi, pe plajă la Mamaia, am cumpărat nectarine şi pere de la o vînzătoare care semăna cu Nicole Kidman. Pe cît de mult îmi plac nectarinele, pe-atît de puţin îmi place Kidman. Nu ştiu ce-am cu ea, dar mă apasă amocul numai ce îi aud numele. Şi aşa se face că, exact în această clipă, în care intru-n fruct cu dinţii pînă-n sîmbure, îmi aduc aminte că, ajunsă la noi să filmeze pentru *Cold Mountain*, N.K. ar fi avut un *affair* taman cu Jude Law. A naibii carnea pe ea, nu i-a plăcut nici un român!

Şi, dintr-o dată, devin – ca şi săptămîna trecută – paseist şi mă întreb cum oare s-a ajuns aici. Unde-s vremurile în care, venită pentru un concert la *Sala Palatului*, Sara Montiel a şi dat ochii peste cap imediat ce a apărut, *ta-nam! ta-na-nam!*, cu şarmul pe el, Ion Dichiseanu? Unde-s timpurile în care călcîiaşele (notabile prin ele însele!) Marinei Vlady, pînă să calce în curtea rusului Vîsoţki, se aprindeau aici, la noi, după impresionantul actor Cristea Avram? Unde eşti tu, Tatiana Samoilova *(Zboară cocorii...)* şi cum ţi-au revenit ţie păsărelele la cap atunci cînd Florin Piersic ţi-a spus de două ori *pajalusta* şi *spasiba?* Unde este cealaltă rusoaică – i-am uitat numele, dar nu şi faptele – care pusese *ocii ciornîie* pe Dan Spătaru al nostru, fie-i ţărîna uşoară? Unde eşti, tu, Diana Ross şi cît e adevăr în ce s-a spus despre tine şi Ilie Năstase (sau Ion Ţiriac? Sau amîndoi? – pentru că *Hot Chocolate Diana* juca şi ea bine la dublu!). Unde-i diplomatul străin care-o îmbrăca în flori pe Aimée Iacobescu şi unde-i Cupidonul care i-a ochit cu săgeţi *made in CAER* pe cehul Karel Gott şi pe Corina Chiriac? Unde sînt verile în care actorul iugoslav Gojko Mitici, cu pletele lui negre-albăstrii de-ai fi jurat că e frate cu Winnetou, în timpul filmărilor la *Apaşii,* i-a lăsat lui Colea Răutu rolul indianului înţelept, iar el s-a amorezat pînă peste urechi de... – uite că ştiu, dar nu vreau să vă spun. Ca să nu vă mai zic, în fine, că şi Juliette Greco, o dată, prin anii '60, pe la Braşov, s-a uitat lung după taică-meu – şi bine că nu s-a uitat mai de-aproape, că nu mai avea cine să vă scrie povestea asta.

De ce România de azi atrage numai samariteni?

Pe cînd azi...

Ce se întîmplă azi cu vedetele străine ajunse pe-aici este de-a dreptul înduioşător. Nu ştiu cu ce gînduri vin ei, sărmanii, dar pesemne că se găseşte loco cineva care le suflă în ureche felurite idei – nu atît ce să spună, cît mai ales ce fapte (caritabile) să facă. Gheaţa a spart-o Michael Jackson, venit la Bucureşti şi dus acolo unde-i plăcea lui – într-un locuşor cu mulţi copii, asta în timp ce preşedintele Iliescu îi mulţumea cordial într-o sală în care starul se îndura să vină peste vreun sfert de oră. A mai fost Armand Assante, de cîteva ori, la invitaţia lui Nicu Gheară, pentru nişte profunde concursuri locale de Miss şi arborînd mina destul de suspectă a omului care se aşteaptă să fie renumerat pentru efortul de-a zîmbi la platitudini. Mai recent, bietul Van Damme (căruia, ca şi lui M. Jackson, întîlnirea cu Ion Iliescu i-a adus numai noroace!), bătut de doi adolescenţi, probabil dintre aceia ce mănîncă fulgi de porumb cu *cipi-cao* la micul dejun. În fine, mai recent, Steven Segal. Acesta, om de treabă, după ce a salvat în filmele lui o planetă, trei trenuri, două portavioane, cinci delfini şi vreo şapte sate de indieni expuse mercantilismului multicorporatist capitalist, fu adus şi în iadul umed post-cooperatist moldovenesc de la Milcovu. Frumos gestul starului de a duce acolo ajutoare, la cîteva zile după ce o fotomodelă de-a noastră îl acuzase de ceva chestii mai puţin creştineşti (pe el, adeptul lui Dalai Lama!); mai curios a fost să-l vedem acolo pe ditamai nămetele de actor ajuns năuc, cu ochii pierduţi şi înţepenit cu un miniventilator în mînă, ca rugîndu-se să scape de vipia ce răzbătea de la greco-romanele în care tocmai se prinseseră, cu el de faţă, localnicii, încăieraţi în împărţeala saltelelor primite (vorba italianului acela cu unghii terifiante de la teleshopping) *cado.*

De-a mirările cum starurile vestice, în vremea lui Dej & Ceaşcă, veneau aici ca-ntr-o ţară normală – ceea ce nu eram –, iar acum, cînd sîntem ceva mai aproape de normalitate, sînt aduşi şi dirijaţi să joace rolul maicii Tereza printre azile, creşe, copii infestaţi, stripteuze şi sinistraţi, sau sînt fie puşi să joace tontoroiu' (cum i s-a întîmplat lui Hagman *alias* J.R. Ewing la ranch-ul kitsch din Slobozia), fie puşi să joace tenis cu dl Văcăroiu (cum i s-a întîmplat lui Bush senior), scuzaţi rima, n-a fost intenţionată.

Dacă, în aceste condiţii, starurile astea ne mai iau de oameni normali înseamnă că planeta chiar s-a întors cu fundul în sus, iar Ogică este egal în scenarii cu Hitchcock.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Singurătatea comandantului de cursă lungă

Intervenţia radiofonică a preşedintelui Băsescu readuce în actualitate expresia care a ridicat multe sprîncene cu luni în urmă. Anume, promisiunea sa că va fi un „preşedinte jucător". Unii au văzut-o în antiteza ideii de „preşedinte arbitru", realitatea demonstrează că ea se voia o distanţare faţă de inutila figură a „preşedintelui spectator". Ştim bine, Traian Băsescu este un combativ, se simte ca peştele în apă în mijlocul confruntărilor. Atît de bine, încît a fost acuzat că le şi provoacă!

Din păcate, preşedintele n-are nevoie să creeze conflicte, ele există. Vorbind metaforic, ele sînt de natură romantică, cum ar fi cel dintre esenţă şi aparenţă. Sau altfel zis, cel dintre voinţa de reformă afişată de premier şi funciara sa nehotărîre. După şapte luni de viaţă, Guvernul Tăriceanu se poate lăuda doar cu isprăvile cîtorva miniştri – Monica Macovei, Ionuţ Popescu, Gheorghe Flutur şi, într-o oarecare măsură, Gheorghe Barbu şi Vasile Blaga. Dar cine sînt Cristian David, Ene Dinga, Mircea Cinteză, Mihai Voicu, Bogdan Olteanu? Dar Seculici, Copos şi Marko? Am fi ştiut de Sulfina Barbu, dacă nu era scoasă la lumină de torenţi? La fiecare şedinţă de Guvern, Ministerul Industriilor produce o nouă şi mereu aceeaşi ordonanţă privind controversata acţiune Petrom – Petrom Service – Liviu Luca, cu procente generoase şi multe zerouri. Deocamdată a fost respinsă sistematic de cuplul Popescu-Blaga. Toate acestea alimentează nemulţumirile prezidenţiale. I se reproşează lui Băsescu limbajul şi vehemenţa, contrapuse civilităţii şi calmului exhibate de Tăriceanu. Dar, vai, e doar o problemă de formă, căci nici calmul şi nici costumele nu împing lucrurile înainte. Fondul este recuperarea programului cu care au fost cîştigate alegerile.

Calmul premierului a rămas neatins chiar şi sub ultimul tir prezidenţial. Poate că motivul esenţial al ţinutei sale de gentilom este siguranţa dlui Tăriceanu că, datorită Constituţiei, este într-o poziţie cît se poate de sigură. Relansarea alianţei nu poate fi făcută decît prin mecanismul alegerilor anticipate, iar pentru asta trebuie să concure atît de mulţi factori, încît şeful executivului se poate socoti la adăpost pentru multă vreme. Chiar şi cu (puţin mediatizatele) amînări ale Codului Fiscal sau ezitări în stabilirea TVA-ului. Ministrul Culturii a demisionat din motive cam teoretice, ministrul Finanţelor ar putea proceda la fel, din motive tehnice. Nu-i nimic, corabia şontîcăie înainte, în numele muncii în echipă! La fel de grav este că premierul nu a reuşit să explice de ce notele informative ale SRI-ului pot fi interpretate atît de diferit în cele două palate. Şi erau 4 sau 21? Preşedintele Băsescu ameninţă că va cere declasificarea lor pentru a nu mai plimba chestiunea cercurilor de influenţă doar prin teritoriul aluziilor şi interpretărilor. N-ar fi rău s-o facă, nu numai pentru că sîntem curioşi, ci şi pentru că în acest fel ar scăpa în bună măsură de faima căutătorului de scandal cu lumînarea. Sau, dacă notele se vor dovedi anodine, ar purta-o pînă la adînci bătrîneţi politice!

Fapt e că preşedintele riscă să fie izolat în cîmpul politic. Constituţia îl împiedică să facă ce-l îndeamnă conştiinţa, iar dacă se limitează la avertismente e respins de corul formaliştilor, care visează dialoguri între parteneri imposibili şi un covor de zîmbete protocolare tras peste gunoiul din ogradă. În climatul tulbure al anilor '30, preşedintele american Franklin Delano Roosevelt a-nţeles că trebuie să inventeze ceva pentru a-şi atrage de partea sa simpatiile publicului. În fiecare săptămînă, timp de mulţi ani, a vorbit pe-nţelesul tuturor la radio. Cîte un sfert de oră. Şi-a explicat intenţiile, şi-a deconspirat adversarii, a detaliat dificultăţile ce urmează, articulaţiile legislative şi carnaţia instituţională. Un ziarist le-a ironizat, botezîndu-le *fireside chats* (discuţii la gura sobei) şi aşa le-a rămas numele. De un astfel de culoar are nevoie şi Traian Băsescu. Este un politician suficient de abil ca să atragă astfel de partea sa marele public, aliatul de care are mare nevoie.

www.polirom.ro

- Daniel Cristea-Enache
  Sertarul Scriitorului Român
  Dialoguri pe hîrtie
- Raymond Carver
  Despre ce vorbim cînd vorbim despre iubire
- Javier Marías
  Chipul tău, mîine
  1. Febră şi lance
- Georges Simenon
  Maigret la Picratt's

Suplimentul CULTURA
Un săptămînal realizat în colaborare cu *Ziarul de Iaşi*

Texte şi opinii de: *Adriana BABEŢI (scriitoare) ● Radu BANCIU (jurnalist) ● Lucian BOIA (istoric) ● Emil BRUMARU (scriitor) ● Neagu DJUVARA (istoric) ● Cristian GEAMBAŞU (jurnalist) ● Nora IUGA (scriitoare) ● Aurora LIICEANU (psiholog) ● Nicolae MANOLESCU (critic literar) ● Angela MARINESCU (scriitoare) ● Mircea MARTIN (critic literar) ● Dan C. MIHĂILESCU (critic literar) ● Radu NAUM (jurnalist) ● Andrei OIŞTEANU (eseist) ● Mihai OROVEANU (directorul Muzeului Naţional de Artă Contemporană) ● Dan PERJOVSCHI (artist vizual) ● Tia ŞERBĂNESCU (jurnalistă) ● Mihai ŞORA (eseist) ● Cristian TEODORESCU (scriitor) ● Traian UNGUREANU (jurnalist)* ***Coordonatorul temei:*** *Marius CHIVU*

Pe locuri, fiţi gata... sport!

V-aţi întrebat vreodată, la modul serios, ce înseamnă sportul pentru dvs.? Îl facem cu toţii în copilărie şi, poate, în tinereţe. Cu timpul, luăm loc în tribune sau ne retragem în faţa televizorului. Sportul nu ne mai priveşte, îl privim noi. Ne interesează competiţia chiar şi cînd nu sîntem implicaţi. Rămînem conectaţi la febra sportului – a sporturilor, cum îmi place să spun pentru a face mai vizibilă „comunitatea" acestor discipline – ca într-un necesar contrabalans la dinamica noastră existenţială tot mai solicitantă, dar tot mai puţin „sportivă". Pentru că e vandabil – „cumpărăm" sport din momentul în care alegem să-l urmărim făcut de alţii – sportul a devenit divertisment. (Formatul celor mai multe emisiuni de divertisment mizează astăzi pe confruntare şi competiţie pînă acolo unde, dacă e nevoie, le provoacă.) Motiv pentru mulţi să vadă în asta pervertirea lui. Ce înseamnă sportul azi? A devenit şi el un simulacru?

Uneori, sportul ne interesează şi în dimensiunea lui exponenţială. Orice întrecere e o încercare. Sportul poate fi privit şi ca o scenă unde desluşim parabole ale vieţii: în ring, pe teren, în bazin, pe pîrtie, metafore existenţiale capătă viaţă în umbra sportivilor. Cine cîştigă devine un erou, un model. Dar poate sportul să facă lumea mai bună?

Ce s-a întîmplat cu sportul în zilele noastre nu e însă tocmai măgulitor pentru imaginea nobilă, pentru morala fair-play*-ului şi valenţele terapeutice pe care nu a uitat să le afişeze. Potenţialul comercial uriaş al fotbalului a împins celelalte sporturi într-un (nedrept) con de umbră. Hegemonia fotbalului este evidentă şi creează frustrări multor amatori de sporturi la TV. Fiind adjudecat de divertisment, „eroii" sportului au devenit vedete şi, nu-i aşa?!, intimitatea unei vedete este bun public. Prin urmare,* gossip*-ul sportiv a ajuns să concureze competiţia în sine. Alt motiv de frustrare pentru cei legaţi de sport prin televizor. Tentaţia performanţei şi, implicit, a faimei şi a cîştigului financiar substanţial, pe fondul unor competiţii tot mai dure, a dus la dopaj.*

*OK, nu-ţi place fotbalul, prea multe competiţii şi toate televizate, prea mulţi fotbalişti golani, agramaţi, beţivani, narcomani şi fustangii, atleţii, halterofilii, cicliştii etc. se drogheză şi mai abitir, dar ţie îţi plac sporturile. Te face să te întrebi o dată în plus ce (mai) înseamnă sportul azi şi cine sînt adevăraţii sportivi? (**M. C.**)*

Radu NAUM

Sport la punctul mort

Nu sîntem un popor sportiv pentru că nu exersăm sportul şi sportivitatea. Fără acestea două nu ne putem aştepta decît la gîrbovirea accentuată a formei noastre fizice şi spirituale. Nu sîntem deci sportivi, dar ne place la nebunie sportul. Ce înseamnă asta? Că sîntem telesportivi. Iată un soi de *voyeurism,* o deturnare grosolană a sensului originar al sportului, care nu face parte din clasa artelor, nu e destinat unora a căror operă e admirată de la rezonabila distanţă, ci oferit tuturor. Lipiţi de telecomandă, am uitat că în cele din urmă performanţele pe care le vedem la alţii ar trebui să ne stimuleze mai mult decît să ne distreze. Întîi de toate, sportul înseamnă a face sport, a simţi legile lui, a-i înţelege natura, a te sufoca măcar un pic la limita propriului organism, a transpira şi a te respecta ca animal. După care ajungem şi la sportul privit. Inversarea acestei ordini, pînă la anularea primei componente, transformă actul de urmărire inteligentă şi co-simţitoare a unei competiţii în prilej de cîrcoteală simpatică, în cel mai bun caz, dacă nu chiar în oportunitatea de a-ţi bate nevasta ori de a-ţi azvîrli pe fereastră televizorul. Dar nu e doar asta. Spectatorul care e complet pe dinafara fenomenului nu numai că judecă orice după ureche (chestiune scuzabilă în principiu, mai puţin atunci cînd e vorba de domenii imediat accesibile, cum ar fi exersarea trupului), dar mai şi pune în pericol viitorul a ceea ce s-ar numi pasionariatul unei naţiuni. Într-o lume cu dorinţe mici, nevoia de sport e uriaşă, iar exemplul său tinde să înlocuiască minima cultură clasică de formare. Distribuţia lui Mutu în rolul lui Winnetou e grotescă, dar nu e mai puţin adevărată. Singura alternativă la asemenea deviaţii e exemplul bun al sportului, saltul fiinţei către mai bine. Sportul îţi oferă o răspîntie. Unii au ales să se mişte în vegetaţie. Noi am ales să vegetăm în faţa lui.

Într-o ţară care nu face sport se instaurează îndeobşte dictatura unui singur sport.

A nu face sport duce inevitabil către un blocaj în a privi sport. E simplu: cine nu încearcă pe propria piele nu una, ci mai multe discipline, fie şi la limita de jos a amatorismului, nu va cultiva niciodată spiritul de castă al practicantului şi nu va gusta nicicum din mierea lucrurilor. Un asemenea om nu-şi dezvoltă o pasiune sportivă, ci un soi de excitare, melanj instabil al îndemnului de turmă, tradiţiei mediului în care vieţuieşte şi propriilor frustrări. Pe la noi se zice că toată lumea a bătut o minge, dar asta nu mai e nici foarte exact, nici de ajuns. În lipsa abundenţei de cîmpuri vaste, porţionate în terenuri pentru practicanţi, mulţi copii se produc în spaţiul strîmt dintre blocuri. Pentru că n-ai unde să loveşti sănătos mingea şi nici nu îţi vine să deposedezi prin alunecare pe asfalt, o asemenea cuvă a talentului dezvoltă mai degrabă şmecheria, trucurile ieftine, pasa cu călcîiul înainte de aceea cinstită cu latul, fenta din corpul cocoşat în locul alergării atletice sau voleul moale, ca să-l „faci" pe adversar şi nici să nu spargi geamul vecinului de la parter. Ce devine puştiul strivit între blocuri? Negreşit, suporter. Dar ce e un suporter? Cineva care împrumută altcuiva speranţele de împlinire ale propriei fiinţe.

Suporterii sînt cei care trăiesc o bună parte din viaţă prin procură. Sînt ceea ce comic s-ar putea numi „performanţo-sensibili". Le plouă sau le e soare după cum echipa sau sportivul, cu care ţin, pierde sau cîştigă. Ei sînt cu atît mai influenţabili, cu cît dragostea lor e mioapă pînă la orbirea totală. Pînă aici, matricea e aceeaşi pentru orice fan din lume. Nuanţările intervin exact atunci cînd intră în joc istoria sportivă a fiecăruia dintre noi. Acela care se exersează fizic cu o seriozitate plină de plăcere se simte oarecum însoţitor al aventurii favoritului sau admirator avizat al demersului sportivului profesionist. Ştie despre ce e vorba şi participă la fenomen cunoscîndu-şi bine locul. Un asemenea suporter îşi ţine mişcările sufleteşti sub control atîta timp cît: 1) nu se investeşte total în subiectul susţinerii sale pentru că îşi cheltuie parte din energie practicînd constant sportul respectiv şi 2) nu-şi zeifică şi nici nu-şi sacrifică favoritul, ştie, din experienţa proprie, că succesul vine la capătul unui complex de condiţii, între care factorul „Celui de Sus" nu e cel de pe urmă. Disperarea, în acest caz, nu survine decît în condiţii extreme, pe cînd suporterul fără busolă stă mereu pe buza prăpastiei. Aici starea de nemulţumire vine în trena celei de neînţelegere. Burtos, ridat, agăţat bine de o bere, sau dimpotrivă, uscat, ulceros şi patetic, omul acesta nu ştie decît să ceară victoria şi să-şi îngăduie manifestările cele mai penibile în absenţa ei. În Sala Rapid exista mereu, în stînga mesei presei, un grup de persoane în vîrstă care, de la începutul şi pînă la sfîrşitul unui meci, nu se ocupă decît cu înjuratul oricui îi venea la gură, ziarişti, arbitri, adversari sau proprii jucători, cărora le inventau vini inimaginabile. Cînd înscria echipa lor, moşuleţii scoteau sunete bizare, amestec între bucuria de-o clipă şi veninul perpetuu. Cu toţii alcătuiau imaginea perfectă a ratării oricărei vieţi duse în necunoştinţă de cauză. Dintr-o atare irosire se nasc violenţele şi schismele între galerii şi echipe. Cele două entităţi sînt oricum din ce în ce mai îndepărtate pe măsură ce jocul e tot mai puţin o joacă şi tot mai mult un *business*. La capătul zilei, fanul bezmetic se trezeşte cu steagul şifonat, vopseaua cursă pe faţă şi

Preferinţele sportive ale românilor

Fotbal – 53%
Atletism – 12%
Gimnastică – 10%
Baschet – 9%
Tenis – 8%
Handbal – 8%
Formula 1 – 4%
Polo – 3%
Hochei – 2%

(Sursa: cotidianul *Sport Total,* sondaj martie 2005)

plin pe dinăuntru, pe drept sau nu, de sentimentul trădării. Pe vremuri, grupuri ale suporterilor au salvat – în Anglia, de exemplu – cluburi de la faliment, punînd mînă de la mînă. Astăzi unui „tifos" îi e greu să se salveze pe sine. Acest gen de pasionariat nu poate fi susţinut. Între cel care vine la un eveniment sportiv ca să se simtă în comuniune, să trăiască o bucurie sau o tristeţe asumate, şi acela care îşi doreşte animalic victoria favoriţilor doar ca să-şi ofere un drog pentru propria ratare, adevărul nu e deloc la mijloc.

În fine, într-o ţară care nu face sport se instaurează îndeobşte dictatura unui singur sport. Chestiunea se întîmplă pentru că cetăţenii atîrnaţi de televizor nu vor a pricepe decît cea mai simplă dintre discipline. Celelalte necesită un efort de cunoaştere şi implicare pasională deloc lesne de realizat pe cale pur raţională. La noi, fotbalul e stăpînul absolut al inimilor, alte sporturi îşi fac loc cu greu, eventual dacă obţin medalii la marile întreceri şi nici măcar atunci nu e sigur că vor întruni o audienţă decentă. Există o determinare dublă, în sensul unui cerc vicios, între cum este naţia şi ce devine sportul ei. Pentru că oamenii nu fac sport ajung să urmărească un singur sport. Atunci marii difuzori şi organizatori au tendinţa să servească la maxim poporului sportul favorit, ceea ce va împiedica dezvoltarea gustului pentru alte discipline. Viitorul e capsulat. Nimic în afară de fotbal „nu face banii", *à la longue,* în România. Statul nu încurajează practicarea sportului, dar susţine financiar, fără o politică limpede, o mulţime de federaţii ineficiente. Lucrurile sînt întoarse pe dos. Avem sporturi de echipă, dar le avem degeaba, atîta timp cît noi, ca întreg între graniţe, un sîntem o echipă. Ne onorăm olimpicii la Cotroceni, dar distrugem programa sportivă a învăţămîntului. În această bramburească, fotbalul defilează singur prin faţa ochilor noştri, înjurat sau ovaţionat, cu personajele sale tragi-comice, livrat în cantităţi colosale.

Această umbră imensă ofileşte celelalte discipline, care supravieţuiesc prin forţa unor excepţii fără doar şi poate limitate în timp. Din ce în ce mai puţini oameni vor vrea să le vadă, să se pasioneze după ele, să le practice, să le continue în timp. Naţiunea noastră mono-sport culege acum roadele acţiunilor sale, exasperată, îngreţoşată şi complet dezamăgită de producţia în exces, dar în regres de rezultate, a acestui sport-stat care este fotbalul şi de care nu ne putem desprinde atîta timp cît nu ne dăm mijloacele de a o face. Pentru că am ales să nu pricepem sportul ca pe o şansă de a ne simţi bine cu noi înşine, rămînem, la capătul zilei, încremeniţi în faţa televizorului, exersîndu-ne la infinit, prin înjurături, bodogăneli sau comentarii de colţul canapelei, doar muşchiul, oricum cel mai puternic al trupului omenesc, limba.

Traian UNGUREANU

Ce poate fotbalul

Ce ţineau, cu mîinile ridicate deasupra capului, cei doi, prinşi pe terasa unui bloc, la Londra? Nimic. Doi terorişti neguroşi, două mase întunecate de resentiment şi răutate, două fiinţe care îşi reclamă, aproape comic, dreptul de a face legătura între pachiderme şi om. Doi rotofei, îmbufnaţi, două contururi cu care Disney ar fi glumit într-un desen animat elefantin, dacă, între timp, lumea nu s-ar fi aplecat spre crimă şi cinism. Amîndoi fac, pironiţi de lunetişti, figuri de Atlas, cu braţele încordate de o apăsare mare. Acolo unde se afla Pămîntul, nu mai e decît golul dintre braţele ridicate sus, aşa cum cer poliţia şi noua situaţie. Atît la faţa locului, cît şi în istorie. Nu în mitologie.

Fotbalul nu poate mîntui. Fotbalul se alătură oricărui regim de stat şi oricărui destin personal, fără a aduce schimbări şi fără a se lăsa schimbat.

Problema acestor oameni, nu doar a celor doi prinşi şi filmaţi pe balcon, ci a mai tuturor neisprăviţilor care au aruncat sau au încercat să arunce oameni în aer, la Londra, nu e simplă şi nu poate fi rezumată la terorism. E mult mai grav. În viaţa dinainte de bombe, adică în răgazul îngăduit celor dezintegraţi în metrou, aceşti oameni au dus o existenţă civilă comună. Au jucat fotbal, în parcurile largi lipite de mai fiecare cartier londonez şi au dus grija echipelor favorite. Unul din ei a jucat, de pildă, în Finsbury Park, acel fotbal de duminică cu care se bat londonezii, şi pe lapoviţă şi, o dată pe an, în ziua cu soare. Altul era atent, simultan, la două mesaje: unul venea din moschee şi îi poruncea să despartă lumea în credincioşi şi păgîni; celălalt venea de pe Old Trafford şi îi cerea să fie soldat credincios lui Manchester United, într-o armată care recrutează pe oricine şi nu face deosebiri între oameni. Muhtar Mohamed Said era fan Manchester United. Yassin Hassan Omar era fan Liverpool. Şi cine poate spune că nu mai sînt sau că nu vor mai fi?

Cruzimea şi fanatismul nu interzic dragostea de fotbal. Oricine se poate înfrupta din acest joc pasiv. Fotbalul nu poate mîntui. Fotbalul se alătură oricărui regim de stat şi oricărui destin personal, fără a aduce schimbări şi fără a se lăsa schimbat. Schalke 04 a fost, la un moment dat, echipa trofeu a naţional-socialismului german. Ajax a îndrăznit să fie o echipă iubită de evreii din Amsterdam. Curînd, a venit răfuiala. Cu evreii, nu cu echipa. Dinamo a fost, de la un cap la altul al democraţiilor populare, numele de club al Ministerelor de Interne. Fiul lui Gadafi se crede bun de Serie A. Taliban a lăsat drept-credincioşii să joace, cu şalvarii suflecaţi. Căutăm zadarnic. Educaţia prin fotbal nu e decît unul din clişeele pe care sportul le-a adunat odată cu celebritatea sa globală. Însă fotbalul nu se opune oamenilor buni.

Există, în fotbal, ceva ascuns şi greu de povestit care promite caracterelor încă nerăsplătite de viaţă o primire sinceră şi un rezultat splendid. E, altfel, greu de înţeles de ce unii oameni ies din fotbal înnobilaţi de o strălucire demnă şi cerebrală. Orice prejudecată despre „maidanismul" intelectual al fotbalului e contrazisă de un şir lung şi ilustru de oameni care au supravieţuit propriei glorii. Socrates e cap de serie, nu numai pentru că a jucat ca un zeu. Brazilia e un cimitir de zei cu mingea la picior. Adevărata minune e Socrates post-Socrates. Retras în disciplina unui stîngism umanitar care face de rîs idioţia militantă *à la* Amnesty International, Socrates e modest şi productiv ca un filozof cu caracter. În timp ce Amnesty a descoperit că există un „gulag american", Socrates a descoperit că există copii fără ajutor şi că ei pot fi salvaţi de la ruină, prin fotbal. Marea glorie a anilor '80 nu are apucăturile vremurilor sale. Nu dă interviuri, ci aduce copii la şcoala de fotbal pe care o ţine într-o curte mare, lîngă o casă veche, cu sală de mese şi duşuri. După fotbal, vin curăţenia şi masa laolaltă cu adversarii şi coechipierii. Două introduceri în arta convieţuirii sociale. Infinit mai distins şi profesoral pînă la profetism, Johann Cruyff a plecat din fotbal însoţit de o strălucire la fel de convingătoare. Nimic din ce e uman nu ajunge la Cruyff, fără a primi o şansă de împlinire. Cei ce citesc articolele scrise de acest olandez neclintit, într-o spaniolă perfectă, pentru cotidianul *Marca,* află cum anume trebuie citit fotbalul ca artă strategică şi joc de dominaţie psihologică. Jucătorii care se prezintă, pe o colină din afara Barcelonei, la reşedinţa magului, termină audienţa în posesia prescripţiilor sigure pentru desăvîrşirea prin fotbal. La Rennes, în preajma unui club mic, Ladislau Bölöni a creat atmosfera din care s-au născut toate marile succese lipsite de fonduri şi armate. Bölöni nu e doar un antrenor competent. Ar fi prea puţin. Bölöni e un predicator lucid. Cine are curajul şi răbdarea să îl urmeze iese din fotbal şi ajunge la rostul virtuţilor clasice. Dorinel Munteanu nu a părăsit, încă, fotbalul, dar a încheiat, cu CFR Cluj, o probă de echilibru şi încredere.

Fotbalul a făcut ceva, altceva, din toţi aceşti oameni. Nu fiindcă deţine o pedagogie sau practică o terapie. Dacă era aşa, pachidermele din balconul de la Londra ar fi ţinut ceva, cu trompele ridicate. Fotbalul e mult mai puţin. Exact atît cît le trebuie celor ce au de spus ceva de preţ şi caută coechipieri.

„Din martie pînă în noiembrie au loc cursele de cai de la hipodromul Băneasa sau Floreasca, iar *Gazeta Sporturilor* şi revista *Hipodromul* dau amănunte despre alergători şi despre stăpînii lor. Din decembrie pînă în martie, pe lacul îngheţat al Cişmigiului, se patinează. Scrima se poate învăţa cu profesorul Pippart la sala armelor de la Cercul Militar sau la Sala de scrimă şi box a societăţii «Tir», în oricare lună a anului. Golful se joacă pe un singur teren amenajat, şi anume la numărul 63, pe Şoseaua Kiseleff, iar canotaj se face, în anii '20, pe Cişmigiu şi la Parcul Carol, iar în anii '30, după asanare, pe lacul Snagov şi pe Herăstrău, unde încep şi cursele de iahting."

(Ioana Pârvulescu, *Întoarcere în Bucureştiul interbelic*, Editura Humanitas, 2003)

Cristian GEAMBAŞU

Fotbalul a globalizat, sporturile au tribalizat

De cîte ori ar trebui să cîştige Lance Armstrong Turul Franţei pentru a fi mai cunoscut decît Pélé? Dar Sampras, de cîte titluri la Wimbledon avea nevoie pentru a-i confisca celebritatea lui Maradona? Cine a fost mai mare, olandezul Johann Cruyff, emblema revoluţiei fotbalului, sau cehul Emil Zatopek, alergătorul al cărui unic stimulent de efort era revolta omului trimis de cataclismul istoric în spatele Cortinei de Fier? O preferaţi pe Nadia, eterna zeitate păgînă a gimnasticii, sau pe Hagi, machedonul cu spirit pozitiv, uns rege prin dribling?

Întrebări inutile. False dileme. Ar trebui stabilit ceva de la început. Fotbalul e un sport, dar nu unul ca oricare altul. Lumea sportului se împarte, natural, în fotbal şi alte sporturi. Nu-i nici vina fotbalului, nici a celorlalte sporturi. Dacă acceptăm axioma, putem trece mai departe. Fotbalul a generat un univers paralel, cu galaxii în expansiune. Are de toate. Sori şi sateliţi. Şi supernove, şi găuri negre. Lumea lui aparţine tuturor, de la neofiţi pînă la esteţi. De la ultraşii violenţi din galerii la oamenii de cultură. Celelalte sporturi gravitează numai în sistemele lor solare. Fotbalul a globalizat *avant la lettre,* extrafotbalul a tribalizat. De ce exercită acest joc colectiv cu puternic accent individualist o asemenea atracţie nu-i foarte lesne de explicat. Simplitatea ar fi motivul primordial. Simplitatea în sensul cel mai pur al termenului. Satisfacţia scrobită şi cu Rolex la mînă a unui *hole in one* la golf – lovitura aceea nepămînteană care nimereşte, din prima, gaura peste munţi şi văi – nu va rivaliza niciodată cu bucuria nedistilată a unui gol al lui Ronaldinho. Cu impresia de forţă luminoasă degajată de Gerrard, simbolul lui Liverpool, la rîndu-i alt simbol pentru nebunia numită fotbal.

După simplitate ar veni la rînd neprevăzutul. Elementul surpriză. Fotbalul se hrăneşte din improvizaţie. Urăşte monotonia, ironizează ierarhiile. Discutăm de la un anumit nivel încolo. Danemarca şi apoi Grecia au cîştigat titlul european pentru a trezi din letargie marile puteri. Polonia, apoi Turcia au reuşit să prindă podiumul Cupei Mondiale, din acelaşi motiv. Partidele memorabile ale fotbalului s-au născut totuşi din înfruntările titanilor. Brazilia, Argentina, Germania, Italia, Anglia, Franţa. Bijuteria România-Argentina la Mondialul din '94, abaterea de la regulă, spune şi altceva. Pe termen scurt, se poate orice, la scară istorică rezistă doar naţiunile importante. Lumea fotbalului e ca lumea-lume, de unde şi obosita sintagmă: fotbalul e ca viaţa.

În loc de concluzie, o scurtă poveste. M-am întors recent dintr-o călătorie cu maşina. 4.000 de kilometri şofaţi prin Austria şi Germania. O mică aventură, după standardul românesc. Cu veritabila aventură aveam să mă întîlnesc însă la Melk, la pensiunea de pe lîngă faimoasa abaţie, cînd curtea s-a umplut de turişti francezi. Pe biciclete. Bărbaţi şi femei. Adolescenţi, tineri, maturi, oameni în vîrstă. Echipament adecvat, o gentuţă cu bagaj şi, dincolo de toate, plăcerea de a străbate Europa pe două roţi. De a face sport ieftin şi sănătos. După grupul francezilor a apărut o familie de nemţi. Mamă, tată, doi copii sub 10 ani. Tot pe biciclete. Am înţeles repede. Ei făceau sport, noi voiajam. Am digerat greu sentimentul de culpabilitate sedentară, apoi am gonit spre casă, unde am picat pe meciul Stelei cu Shelbourne. Pe tragerile la sorţi în cupele europene. Am uitat repede de biciclişti şi admirabilul lor efort.

De ce fotbal? De ce atîta fotbal? Pentru că atrage necondiţionat şi oferă sentimentul acela de culpabilitate încercat preţ de o zi la Melk. Asta e şi diferenţa. Fotbalul îl iubeşti sau îl deteşti, celelalte sporturi îţi impun respect sau indiferenţă. Nu-i nici bine, nici rău. E aşa, pur şi simplu.

„1890 – *Arad*. Medicul stomatolog Iuliu Werner aduce de la Londra, unde-şi făcuse studiile, prima minge de fotbal în ţara noastră, precum şi regulile jocului. El face o entuziastă propagandă fotbalului, povestind şi demonstrînd practic, pe terenul din faţa actualului liceu nr. 1, cum se desfăşoară acest spectaculos şi atractiv joc sportiv.

1893 – *Bucureşti*. Prof. C. Kiriţescu afirmă că echipe efemere şi neorganizate de elevi de liceu jucau fotbal, în timpul verii, pe locul viran de la capătul Podului Mogoşoaia, unde astăzi se află clădirea Institutului geologic. Era «o parodie de fotbal, fără reguli, cu mingi deformate şi peticite».

1898 – *Arad*. «Asociaţia arădeană de gimnastică» publică o *Chemare* din care rezultă cum privea conducerea asociaţiei fotbalul: «Printr-o norocoasă alegere am reuşit să evităm fotbalul şi jocul de rugby, care au de acum numeroşi adepţi în străinătate şi chiar la noi, deoarece acestea oferă un prilej de distracţie mai mult spectatorilor decît jucătorilor.»"

(Mihai Ionescu, Mircea Tudoran, *Fotbal de la A la Z*, Editura Sport-Turism, 1984)

Cristian TEODORESCU

Sportul cu condeiul

Cine avea o rubrică de sport la un ziar sau la o revistă literară pînă în 1989 se bucura de o popularitate direct proporţională cu tirajul ziarului.

În Bucureşti, mulţi citeau *Informaţia* pentru articolele lui Belphegor. Iniţiaţii ştiau că autorul rubricii era Radu Cosaşu. Sînt convins însă că şi azi, 60% dintre cititorii ziarului nu s-au întrebat niciodată cine era Belphegor ăla. Ani de zile, Nicolae Manolescu a ţinut sub pseudonim rubrica de sport din revista băcăuană *Ateneu*. În perioada de glorie a revistei *Luceafărul,* la sfîrşitul anilor '60, Fănuş Neagu avea o rubrică de sport de succes. *Scînteia*, organul partidului, nu se încurca, fireşte, cu asemenea futilităţi. Nici măcar în *România liberă* nu erau publicate articole de opinie despre sport sub forma rubricilor fixe. La evenimente se mai comanda cîte un cursiv vreunui scriitor care se avea bine cu Puterea. Celebritatea lui Horia Alexandrescu în epocă şi reputaţia lui de mare ziarist de mai tîrziu i se trag de la rubrica de sport din *Scînteia tineretului,* care părea cu atît mai vie prin comparaţie cu restul ziarului. Tabletele pe care le publica Ioan Chirilă în *Sportul popular* i-au adus o faimă pe care o invidiau mulţi scriitori, chiar şi dintre cei care aveau, pe atunci, tiraje mari. Eugen Barbu – care, oricum, nu se putea plînge că îi lipseşte popularitatea – avea rubrica lui de sport din *Informaţia,* fiindcă ştia cît contează asta pentru întreţinerea audienţei. Barbu avea voie să-şi semneze articolele cu numele lui. Relaţiile pe care le are azi C.V. Tudor în lumea fotbalului i se trag de pe vremea cînd i s-a acordat încrederea de a circula în străinătate în calitate de corespondent de presă, la meciurile echipelor româneşti.

Pe atunci, sportul era, în România, în primul rînd, o afacere de propagandă. Cristian Ţopescu, comentatorul Televiziunii Române, care împărţea celebritatea cu Nadia Comăneci şi cu naţionala de fotbal, a fost trimis la plimbare, în urma unei gafe, cum ar veni, politice. Comentînd un meci de fotbal internaţional, Ţopescu elogiază conducerea Fabricii de Automobile din Torino, fiindcă plătise suporterilor echipei Juventus deplasarea şi biletele la un meci

în străinătate. Am auzit acea transmisie. Mulţi au comentat a doua zi că Ţopescu va avea neplăceri. Nimeni nu şi-ar fi imaginat însă că i se va lua piuitul. Şi totuşi, comentatorul nr. 1 al Televiziunii Române n-a mai fost dat pe post. I s-a îngăduit să facă pe crainicul de stadion, la Steaua, iar Adrian Păunescu i-a dat o rubrică în *Flacăra,* cu voie de la stăpînire. Ţopescu s-a întors la televiziune o singură dată pînă în decembrie '89. Comentează un meci al Stelei în semifinala Cupei Campionilor Europeni. Cînd începe transmisia, nu e anunţat numele crainicului. Se aude, pur şi simplu, o voce, iar vocea e a lui Ţopescu. Spre sfîrşitul meciului, cînd Steaua luase vreo patru goluri şi era limpede că pierde umilitor, Ţopescu tace. Vreun sfert de oră telespectatorii au urmărit meciul fără a auzi nici măcar un oftat din partea comentatorului. A doua zi, meciul ca meciul, dar de ce tăcuse Ţopescu un sfert de oră?! Asta era marea întrebare a suporterilor naţionalei. L-am întrebat pe Cristian Ţopescu, mulţi ani după aceea, ce s-a întîmplat. Mi-a răspuns că nu mai avea cuvinte. Meciul care ar fi trebuit să-l readucă la TV pe Ţopescu, dacă Steaua ar fi cîştigat, i-a pus cu desăvîrşire capac celui mai popular personaj al transmisiunilor de sport ale teviziunii.

Sportivul autohton al acelei perioade îşi cunoştea şi locul, şi rolul în sistem. Chiar dacă nu cîştiga sume fabuloase, el făcea parte din elită. Poziţia socială compensa preţul ei scăzut. Cine călca pe bec, cum s-a întîmplat cu Alexandru Boc, era pedepsit fără milă, în ciuda celebrităţii. Culmea e că Boc a intrat în puşcărie după o dispută de restaurant cu un securist. Nefericitul avea, se pare, dreptate, dar cum să bată nepedepsit un ofiţer de Securitate! Sportivii care fugeau în Occident ştiau că nu mai văd echipa naţională şi mai ştiau că odată ajunşi în Occident, devin sportivi printre sportivi, nu mai au vizibilitatea din România. Asta explică raritatea fugilor peste graniţă din lumea vedetelor în activitate. Plecarea Nadiei Comăneci, chiar şi după ce s-a retras din gimnastică, a fost o cumplită lovitură de imagine dată ceauşismului, comentată de toată lumea drept un semn că regimul nu mai avea viaţă lungă.

„Educaţia fizică, dezvoltarea şi călirea fizică prin activităţi sportiv-turistice reprezintă o coordonată importantă a educaţiei pionereşti. Incluse în competiţia sportivă naţională *Daciada,* activităţile sportiv-turistice îmbracă cele mai variate şi atractive forme. Întreaga activitate este sprijinită de Asociaţia sportivă şcolară, constituită în toate şcolile generale. Prin forme adecvate, pionierii îşi însuşesc, pe lîngă dezvoltarea deprinderilor motrice naturale, şi valoroase trăsături morale, ca: întrajutorarea, optimismul, perseverenţa, curajul, prietenia, spiritul de echipă ş.a."

(Termeni de etică pentru pionieri, vol. VIII, Editura Politică, 1985)

Radu BANCIU

Un pariu pierdut

Mi-am propus să scriu despre lucruri mărunte. Asta pentru că nu mă fascinează nimic din ce e important pentru alţii. Nu-mi plac premiile Nobel, cum nu mi-au plăcut niciodată doborîtorii de recorduri mondiale. Nu mă atrag inventatorii sau investitorii. Nici marii ceasornicari, mereu cu mintea înainte cu cîteva secunde, de parcă n-ar fi destul de evident că timpul nostru rămîne serios în urmă. În fine, am o lehamite considerabilă faţă de scriitorii cu randament la sfîrşit de lună. Nu sînt tipul sportiv. Nu fac sport şi nu-i încurajez nici pe alţii să facă. Ideea de competiţie îmi repugnă. Idolii sportului au fost întotdeauna pentru mine nişte personaje ordinare, umflate de retină din

nevoia de a face din frumos un paradox, din aventură o dramă şi din viaţă o epopee. Cînd, de fapt, sportivul e de cele mai multe ori un marginal, un individ fără istorie, fără memorie, cu prieteni artificiali şi cu ticuri înfiorătoare. Un hopa-mitică musculos căruia modernismul i-a subtilizat meseria şi l-a obligat să se prostitueze pe toate arenele comerciale ale planetei.

Am asistat însă şi la sporturi cu adevărat dinamice şi provocatoare. De exemplu, ruleta. Vorbesc aici de jucătorii profesionişti, cei care – într-un fel sau altul – s-au născut pentru a miza pe o culoare sau pe un număr. Mi se pare un sport cu ramificaţii cerebrale deosebit de puternice. Un fel de întrecere olimpică, unde a participa e pus între paranteze, iar a învinge e practic imposibil. Ai toate ingredientele pentru a-ţi pierde minţile pe banii tăi, asta în condiţiile în care cei mai mulţi dintre jucători acceptă ideea că viaţa e doar un complement al înfrîngerii. E un joc în care te pui permanent în dilemă: dacă mai existi şi cît. Eşti faţă în faţă cu propriul eu, cu inspiraţia şi cu slăbiciunea ta. Cînd bila se învîrte, îţi vezi viaţa defilînd. Senzaţia e similară, în unele momente, cu aceea a prăbuşirii unui avion, pretind cei care le-au trăit direct pe amîndouă. Cîţi oameni oare nu şi-au făcut şi şi-au refăcut testamentul, mizînd adesea împotriva impulsurilor personale, pe numere îndepărtate şi stranii, ca o revanşă contra absurdului şi a pietrificării timpului? Ruleta e un stil de viaţă preocupant. N-ai timp să temporizezi. Joci permanent în deplasare şi mereu contra sistemului. Nu există manual de folosinţă, cu reguli clare şi obligatorii, dar poţi fi furat de arbitri. Tocmai ideea de a şti că într-o zi vei pierde totul te mobilizează. Am văzut oameni care nu trăiau decît pentru a-şi juca agoniseala vieţii la ruletă, chemaţi de o stare de panică desăvîrşită. Toată evoluţia lor de peste zi era marcată de întîlnirea decisivă de la cazino, odată cu lăsarea întunericului. De cînd se trezeau şi se spălau pe dinţi, începeau să facă socoteli, să-şi imagineze combinaţii de cifre. Am văzut indivizi care, atît de maniaci fiind (sau poate din superstiţie) gîndeau în litere, în fragmente de cuvinte, pentru ca apoi să transforme codificat în cifre şi numere. Se pare că teama de a nu le fi interceptată varianta cîştigătoare le deturna percepţia asupra lucrurilor. Ajungeau la un moment dat să se ascundă de ei înşişi. Învinşii sînt interesanţi la jocul de ruletă. Niciodată cîştigătorii, efemeri sau ocazionali, care vin şi mizează sume mici, cu aceeaşi figură cu care ar depune bani la o bancă. E un joc al minţii, ruleta, dar al minţii care se perimează, se autodistruge, se atrofiază. E o boală autorizată. Aclamată. Brevetată chiar. Poţi fi un bolnav celebru, cu conturi grase, cunoscut şi răsfăţat peste tot în marile cercuri de perdanţi cu atitudine. Pierzi enorm, eşti cineva! În cazul în care ai cîştiga enorm, ai fi un nimeni. Un bogat un pic mai bogat, de care nu s-ar mai interesa istoria, poate doar femeile şi fiscul.

Cursele de cîini. Un sport care îmbină machiavelismul şi calculele liliputane. Aici e ca la bucătărie. N-ai piper, pui boia, respectiv n-ai găsit ogari, pui basseţi. Sau chiar vulpi. E o alergătură în fond, nu un spectacol. Asta mi se pare interesant. Sînt rare în ziua de astăzi disciplinele unde poţi cu uşurinţă evita ideea împovărătoare de spectacol, de glorios, de performanţă cu orice preţ şi cu orice mijloace. Peste tot dai numai de superlative. La cîinii ăştia rebegiţi, în pierdere constantă de salivă, doar englezii se benoclează ca la urs. Doar ei văd rostul unor după-amieze, cu ochii pironiţi într-un ţarc, hingherind la o ceşcuţă de ceai nişte bilete de tombolă de cîţiva penny. Goana asta cîinească după iepurele ăla mecanic îi face pe unii să explice de ce n-o să avem niciodată mai mult decît merităm. Sîntem dezagreabil de toleranţi cu noi înşine.

„Fiindcă sportul permite multe libertăţi în privinţa convenienţelor sociale, va putea merge o doamnă şi singură la patinaj. Seara i se permite de a merge acasă însoţită de un domn... Aşa şi la jocul de tenis domină vederi mai libere. Domnului îi este permis a juca fără haină, dar se va observa ca cămaşa să-i fie de o curăţenie exemplară. Tenisul nu se joacă cu persoane străine, dar e necesar pentru o doamnă să i se recomande partenerul şi, bineînţeles, această prezentare să fie făcută de cunoscuţi. Aceste raporturi libere şi fără jenă se limitează însă numai la terenul sportiv."

(Victor Grosu, *Reguli de educaţie şi bună-cuviinţă*, Chişinău, 1936)

O minte sănătoasă după un sport sănătos!

1. Ce sport/sporturi aţi practicat în tinereţe?
2. Ce nu suportaţi în sportul de azi?
3. Care spectacol sportiv v-a rămas întipărit în minte?
4. Sportivul/sportivii preferat/preferaţi.

Adriana BABEŢI

1. Gimnastică ritmică (la Palatul Pionierilor), atletism (în şcoala generală) şi canotaj (la facultate).
2. Vulgaritatea unor galerii, mitocănia unor patroni, antrenori şi chiar sportivi; dispariţia unui tip de graţie inteligentă şi a unei moralităţi pe care sportul, ca orice tip de joc, le presupune.
3. Seara campionilor, meciul România-Brazilia '94, de la Timişoara. Şi o mai veche imagine a galeriei timişorene, cînd într-o noapte Poli a luat o bătută magnifică, în cîntecele şi încurajările a mii şi mii de oameni muraţi de ploaie.
4. Paolo Maldini.

Lucian BOIA

1. Mi-a plăcut şi îmi place foarte mult să înot, fără a fi însă un profesionist. Şi merg foarte mult pe jos. Cel mai bine gîndesc plimbîndu-mă. Dar asta ţine de o anume igienă a vieţii.
2. Importanţa şi puterea banului. Dar asta nu priveşte exclusiv sportul. Întotdeauna lumea a fost dominată de bani, puterea banului era însă mereu contrabalansată de ceva în societăţile tradiţionale şi chiar în cele occidentale ale secolului XIX. Astăzi nici religia, nici patriotismul, democraţia însăşi nu mai funcţionează fără bani.
3. Jocurile olimpice, campionatele mondiale... Mă interesează competiţia în sine, nu un sport sau o anume confruntare.
4. Nu cred că m-a impresionat vreodată un sportiv atît de mult.

Emil BRUMARU

1. Am jucat fotbal, am fost portar – aveam bune reflexe – sau *bec*, adică fundaş. Am mai jucat volei şi am făcut-o foarte bine: scoteam mingi prin rostogolire pe spate. Era spectaculos, se uitau fetele la mine...
2. Faptul că fotbaliştii au cele mai mişto femei. Sînt invidios pe ei.
3. Eram puşti cînd s-a transmis la radio meciul Bulgaria-România; i-am bătut cu 1-0 la ei acasă. Urmăresc însă toate meciurile Braziliei şi, bineînţeles, sporturile feminine, mai ales voleiul pe plajă. Îmi place, după ce marchează cîte un punct, cum se bat ele peste fund.
4. Una dintre surorile Williams, cea grasă, şi Lance Armstrong.

Neagu DJUVARA

1. Sport fac şi acum. În copilărie, la Sinaia, am făcut schi şi, mai tîrziu, mergeam în fiecare an cîte o lună în Alpii francezi. Tot în copilărie am învăţat să călăresc la nişte unchi de-ai mei de la ţară. În Africa, unde am trăit 23 de ani, am făcut călărie zilnic. Am înfiinţat chiar un club de echitaţie care la început avea numai 2 cai şi care apoi a ajuns la 75 de cai.
2. Vînzarea şi cumpărarea fotbaliştilor. Îmi plăcea cînd echipele de fotbal aveau jucători naţionali.
3. Concursurile de bob de la Sinaia din tinereţea mea.
4. Boris Becker.

Nora IUGA

1. Am făcut înot la Şcoala de Înot de la Sibiu. Eram foarte bună. Pe la 17 ani puteam traversa Lacul Herăstrău dus-întors dintr-o suflare.
2. Nu-mi plac conflictele, acel frecuş al intereselor care, de fapt, există la toate nivelurile societăţii. Inclusiv în lumea scriitorilor.
3. Toate campionatele mondiale de fotbal, unde ţin cu Brazilia. Îmi amintesc un astfel de meci dintre Brazilia şi Anglia pe cînd bărbatul meu încă mai trăia. El ţinea cu Anglia, dar a învins Brazilia. Ce-a mai fost în familia noastră atunci!
4. Björn Borg, Boris Becker (cred că în spatele privirii sale atît de reci se ascundea un suflet emotiv), Beckenbauer şi, bineînţeles, Ruud Gullit, după care am fost înnebunită cînd juca la AC Milan.

Aurora LIICEANU

1. Am făcut floretă la Facultatea de Filozofie pentru că mă fascina acea întretăiere dintre un tip de mişcare artistică şi sport. De altfel, în copilărie, începînd cu clasa a V-a, mersesem cîţiva ani la o şcoală de balet. Am mai făcut şi schi.
2. Expresia colectivă, gregară a plăcerii, moda galeriilor şi a grupurilor mari. Topirea individului în mulţime mă sperie şi mă deranjează.
3. Olimpiada de la Atena, pentru felul în care grecii şi-au regizat simbolurile naţionale, o formă elegantă a nevoii moderne ca prin sport să se recupereze identitatea naţională.
4. Elisabeta Lipă şi Marius Urzică, pentru echilibru şi decenţa prezentării.

Nicolae MANOLESCU

1. Foarte multe, dar numai sporturi de pămînt: fotbal, handbal, volei, tenis şi atletism, mai exact, 100/200 m şi triplu-salt.
2. Caracterul de divertisment şi latura lui comercială exagerată. În general, nu cred că sportul are legătură cu comerţul. Comerţul falsifică sportul, vînzarea de jucători de fotbal fiind, de fapt, o vînzare de sclavi. Clubul este stăpînul lor.
3. Meciul din Liga Campionilor de acum cîţiva ani: Manchester United – Deportivo La Coruña, scor final 4-3.
4. Ion Moser, handbalistul de la începutul anilor '60. Apoi urmează foarte mulţi: Pelé şi Dobrin, Pete Sampras şi Ilie Năstase, Bikila Abebe şi Carl Lewis, înotătorul Mark Spitz şi această extraordinară Elena Isinbaeva.

Angela MARINESCU

1. Mama mea a fost profesoară de Educaţie Fizică şi campioană naţională la schi şi la înot. Eu am făcut gimnastică la sol – eram cea mai bună din Arad –, înot şi volei.
2. Ridicarea ştachetei dincolo de posibilităţile omeneşti.
3. Nadia Comăneci cîştigînd la Montréal.
4. Ayrton Senna.

Mircea MARTIN

1. Am jucat volei şi fotbal, am făcut natataţie (de performanţă).
2. Cinismul, lipsa de cavalerism, mitocănia, vulgaritatea incomensurabilă, ziariştii sportivi care scriu şi vorbesc interminabil despre Becali şi Neţoiu etc.
3. Olimpiada de la Atena.
4. Cristi Chivu.

Dan C. MIHĂILESCU

1. Toată copilăria am fost fundaş sau portar, deşi toţi mă adorau ca arbitru. Jucam fotbal pe Şoseaua Giurgiului şi o dată am fost chiar la o preselecţie la clubul Rapid, la maestrul Ureche. Mai tîrziu, mama s-a măritat cu antrenorul echipei de volei feminin al Fabricii de Ulei „Muntenia". Am iubit apoi toată viaţa voleiul, dar nu am fost bun decît de ridicător, eram prea scund pentru a fi trăgător.
2. Temporizarea şi blaturile.
3. Meciul în care Pelé a dat un gol de la 18 m lobînd mingea peste zid şi lăsîndu-i pe toţi, adversari şi coechipieri, spectatori. Am visat acel gol de nenumărate ori. Ar mai fi şi finala Ligii Campionilor dintre AC Milan şi FC Liverpool, de anul acesta.
4. Cel care tentează Everestul.

Andrei OIŞTEANU

1. Handbal, pe post de portar.
2. Mitocănia, xenofobia, vulgaritatea şi agresivitatea suporterilor pe stadioane. Nici conducătorii de cluburi nu stau mai bine la aceste capitole. De fapt, ei se creează şi se potenţează reciproc. Apariţia (şi supravieţuirea) în fotbalul românesc a unor indivizi de teapa lui Dragomir, Sechelariu, Becali etc. nu puteau să aibă alt efect. S-a ajuns totuşi la un punct inacceptabil. Oricît de mitocani sînt, de pildă, suporterii din nucleul dur al galeriei echipei Steaua, ei au ajuns să ceară demisia „mîrlanului de Gigi Becali". Mă mai deranjează faptul că, în general, jurnaliştii din presa sportivă ignoră această situaţie. Sînt întregi emisiuni sportive la TV în care se discută ore în şir dacă a fost ofsaid sau nu, dacă a fost fault sau nu, dar nu se alocă nici un minut faptului că, pe stadioane, se huiduie imnul unei ţări străine, se scandează „Afară, afară / Cu ungurii din ţară", se afişează bannere uriaşe cu textul „Un milion de ciori, o singură soluţie: Antonescu", se răcnesc obscenităţi, se organizează bătăi cu poliţiştii şi jandarmii etc., etc. Aceste fapte nu există nici pentru conducerile cluburilor, nici pentru antrenori, nici pentru sportivi, nici pentru publiciştii de sport. Dacă nu declanşăm rapid o campanie naţională (un fel de „Coaliţia pentru un sport curat"), în care să fie implicaţi sportivi, ziarişti, formatori de opinie, organizaţii civice ş.a.m.d., ruina performanţelor etice ale sportului românesc va atrage după sine ruina performanţelor sportive. Deja acest fenomen este vizibil.
3. Atletismul, mai ales la olimpiade. Poate pentru că seamănă destul de mult cu tipul meu de activitate intelectuală: te antrenezi singur, neştiut de nimeni, timp de ani de zile, pentru o performanţă (sau un eşec) de cîteva minute.
4. Atletul american de culoare Jesse Owens. La Olimpiada de la Berlin, din 1936, „maimuţa" (cum îl numea propaganda nazistă) a spulberat teoriile naţional-socialiste privind superioritatea rasei ariene. Sub privirile turbate ale lui Hitler, el a cîştigat patru medalii de aur la toate probele la care a concurat.

Mihai OROVEANU

1. Am făcut atletism în lotul naţional, mai exact aruncarea cu ciocanul. Ca sporturi „adjuvante" am practicat haltere, lupte, tir, călărie şi paraşutism. De la acestea două din urmă am fost dat afară din cauza greutăţii. Am fost şi campion la rugby în naţionala de juniori, rugby-ul fiind pasiunea mea absolută.
2. Galeriile şi fotbaliştii, pentru că aleargă cu pieptul scos în faţă şi pe călcîie, ca nişte comisari de poliţie.
3. Toate întrecerile de atletism.
4. Lia Manoliu şi Lance Armstrong.

Dan PERJOVSCHI

1. Înot şi sărituri în apă. La Sibiu. La Baia Populară. Cînd săream prost, primeam de la antrenorul meu sas o nuia peste fund, cînd săream bine, o tabletă de glucoză.
2. Cazinourile pictate, ca la Doroftei, pe spate.
3. Lance Armstrong.
4. Ladislau Bölöni.

Tia ŞERBĂNESCU

1. Am făcut handbal la Şcoala Sportivă nr. 2, unde l-am avut coleg pe Cristian Gaţu şi antrenor pe Frederic Spier. Am mai jucat şi tenis de cîmp.
2. Vulgaritatea, agresivitatea, violenţa.
3. Maratonul cîştigat de Lidia Şimon la Campionatul Mondial de Atletism de la Montréal din 2003. A fost o cursă senzaţională cap-coadă: pe ultimul kilometru şi-a dat jos şapca, şi-a turnat apă în cap şi a ţîşnit printre cele două japoneze din faţa sa. A fost fantastic.
4. Ionela Tîrlea, tenismana Justine Hein-Hardenne, Leon Rotman, primul canotor român care a cîştigat, la sfîrşitul anilor '50, două titluri olimpice, Iolanda Balaş, Nadia Comăneci, Cristian Gaţu şi Florea Dumitrache.

Mihai ŞORA

1. În liceu am făcut canotaj pe Bega. Am făcut şi înot, dar nu la modul profesionist. Acum merg pe jos între 5-10 km zilnic.
2. Exploatarea comercială. În tinereţea mea valoarea sportivilor nu se calcula în bani.
3. Finala Cupei Campionilor dintre Steaua şi Barcelona, din 1986. A fost un meci extraordinar.
4. Ilie Năstase şi Helmuth Duckadam.

a consemnat Marius CHIVU

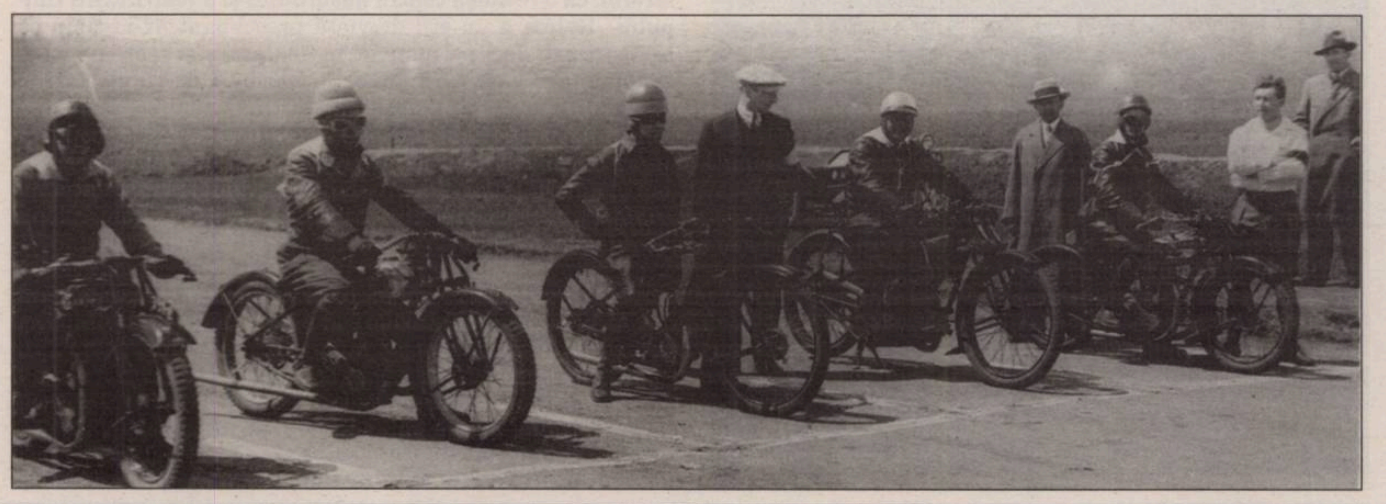

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

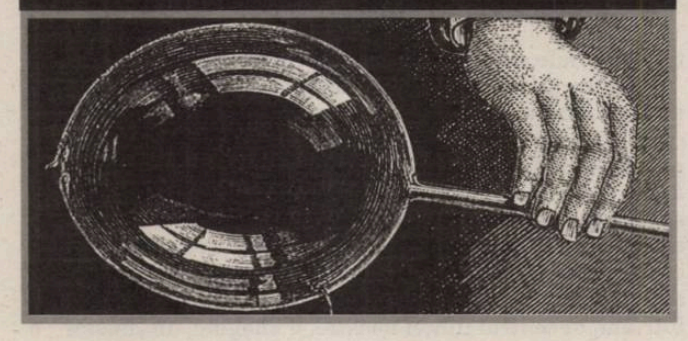

Jeffrey Miller: „Inima e un *quarter-pounder**“

Vineri, pe 29 iulie, am participat la o lectură de poezie în onoarea proaspăt publicatului volum al lui Jeffrey Miller, care la vîrsta de 29 de ani a pierit într-un accident de maşină chiar de ziua lui, pe 29 iulie 1977. Mai mulţi poeţi, care l-au cunoscut pe Jeffrey, au citit din versurile sale de pe o mică scenă ridicată în orăşelul Monte Rio, California, unde Jeffrey a trăit şi a murit. Poeţii erau bătrîni de-acum, cu bătaie spre 60, şi unul dintre ei chiar a avut nevoie de ajutor ca să se urce pe scena de pe care a dat citire, şovăielnic, unei pagini scrise cu litere de-o şchioapă, pentru că nici de văzut nu mai vedea prea bine. Apoi s-a pogorît vraja: versurile flamboaiante ale poetului de 29 de ani au răbufnit cu putere din chipurile acelea îmbătrînite, aducînd frumuseţe şi strălucire. Poezia a pus stăpînire pe toate trupurile bătucite de viaţă şi le-a transformat – pe ele şi publicul – într-un organism tînăr şi vibrant. Una dintre poetese, Gail King, a spus că poezia lui Jeffrey era „cu oameni“, că, spre deosebire de alte opere artistice (cum ar fi fotografiile ei), care se concentrează pe peisaje, Jeffrey a pus în versurile sale oameni. Oameni de toate felurile găseşti în versurile lui: iubite, prieteni şi duşmani, dar şi personaje demne de milă sau de rîs, din acelea de care puteai găsi în California anilor '70. În distribuţia ciudaţilor apar autostopişti, Hell's Angels, vegetarieni fanatici, *zombies* duşi din cauza drogurilor, criminali în serie, Richard Nixon, Charles Manson şi Patti Hearst. Muzica din poezia lui Miller este punk-ul timpuriu, el a prevestit venirea lui Kurt Cobain. De-ar fi trăit şi-ar fi putut cînta, ar fi putut avea o carieră alături de Cobain şi s-ar fi alăturat unora dintre idolii lui culturali, precum Iggy Popp şi Lou Reed. Jeff n-a apucat să trăiască şi era poet, dar asta este, la urma urmei, ceea ce face experienţa ascultării mai densă în molecule de sensibilitate şi artă. Bătrînii săi prieteni, supravieţuitorii, au devenit, pentru o seară, măşti ale cuvintelor tînărului poet dispărut.

Iată cîteva astfel de cuvinte:

„aici pe opulenta Coastă de Vest
unde pasiunea este o crimă împotriva naturii,
tu ai scos limba
& eu am simţit nemărginirea
umplîndu-mi urechea
ca un rock and roll“.

Coasta de Vest, pădurea californiană de sequoia potopită de vară năpădiseră Pegasus Hall, unde poeţii îmbătrîniţi în lupta împotriva mereu crescîndei lipse de pasiune citeau poeziile lui Jeff şi se lăsau purtaţi de nemărginirea rock and roll-ului din ele. Cît despre muza care „scosese limba“, era şi ea acolo, în public. Fusese şi ea în maşina aceea, pe bancheta din spate, înghesuită între Jeff, care o plăcea, şi Glen. Tot în public era şi soţul ei, cel care condusese maşina în noaptea fatală. L-am întrebat dacă îşi mai aduce aminte ce se întîmplase. „Jeffrey se dădea la C. M-am întors să văd ce face.“ Chiar aşa. VW-ul decapotabil s-a zdrobit de un uriaş arbore sequoia. Jeff şi Glen au murit pe loc. Ceilalţi au supravieţuit. Nemărginirea îşi făcuse treaba atunci şi şi-o făcea şi acum, pe o scenă minusculă pe Russian River. Copacul cel rău a fost tăiat, anii au trecut cu zecile, Nixon, Patti Hearst şi autostopiştii sînt deja istorie, numai poezia arde mai strălucitor ca oricînd. Să nu-mi spuneţi mie că arta nu ajută.

(Cartea lui Jeffrey Miller, *The Heart is a Quarter-Pounder*, a fost publicată la Farfalla Press şi este disponibilă prin Small Press Distribution, www.spdbooks.org)

* *Quarter-pounder* – un hamburger sau cheeseburger care cîntăreşte un sfert de livră (circa 120 g) de carne.

traducere de Ioana AVĂDANI

Wolf LEPENIES

O convorbire cu Wole Soyinka

Wole Soyinka, primul african distins cu premiul Nobel pentru literatură (în 1986), e un hoţ. În 1967 a fost arestat, la comanda Guvernului nigerian, sub pretextul că s-ar fi implicat în secesiunea Biafrei, locuită în cea mai mare parte de creştinii Ibo. Fără să fie inculpat oficial, Soyinka şi-a petrecut peste doi ani în închisoare. Cel mai greu de îndurat a fost interdicţia de a scrie şi de a citi. În cele din urmă, puşcăriaşul şi-a luat inima în dinţi şi l-a deposedat pe medicul închisorii de stilou. Şi astăzi, Soyinka îşi aminteşte voios de această păţanie; tot cu bucurie îşi aduce aminte şi de o zi de sărbătoare cînd i s-a permis să citească: corespondenţa reginei Victoria şi romanele lui P.G. Wodehouse. Soyinka nu se poate abţine să rîdă. Aceste lecturi nu păreau, în viziunea conducerii închisorii, subversive. Pe Soyinka îl apucă rîsul: „P.G. Wodehouse – şi acum sînt în stare să citez, pe de rost, replici din romanul său!“.

De întîlnit, l-am întîlnit la Hanovra, unde a fost invitat de prietenul şi traducătorul său, Gerd Meuer, pentru o lectură publică. Soyinka vine de la Las Vegas şi e în drum spre un festival literar în Columbia; mai apoi, se va îndrepta spre Africa de Sud, pentru a sărbători ziua de naştere a lui Nelson Mandela. Las Vegas? Wole Soyinka nu este profesor-invitat numai la Harvard, el a fost atras în Las Vegas de un „fascinant proiect“ care poate stîrni mirarea oricărui profesor german. Un om de afaceri bogat a fondat acolo un institut pentru literatură modernă al cărui scop ar fi, după Soyinka, „deprovincializarea“; „ideea e să le arate americanilor că există o literatură mondială“. Institutul va avea un departament pentru studiul traducerii – departament care a devenit loc de azil şi de muncă pentru scriitori persecutaţi din întreaga lume. Cînd povesteşte asta, Wole Soyinka se gîndeşte mai ales la imperiul modern al cenzurii, China.

„Am fost dintotdeauna un mare admirator al lui Sartre – nu doar al literaturii sale, ci şi al vieţii sale“, afirmă Wole Soyinka. Să te angajezi politic, ca scriitor, este pentru el de la sine înţeles, dar nu face din chestia asta o dogmă: „Am o viziune foarte simplă în ceea ce priveşte profesia mea: pentru un poet este obligatoriu să se angajeze în ameliorarea relaţiilor dintre oameni. Dar eu sînt *şi* cititor, şi nu vreau să citesc de fiecare dată literatură angajată. Asta ar fi groaznic de plicticos. Şi nu-i în firea tuturor să scrie literatură angajată. Dacă ar deveni o obligaţie, atunci am avea o societate formată din zombi literari. Sînt şi cititor, consumator, şi n-am cum să mă satur dintr-o literatură în cîrje. Am nevoie în mod regulat de cărţi care să mă hrănească, de cărţi pe care să le îngurgitez cu poftă“.

Soyinka are 71 de ani, dar pare cu douăzeci de ani mai tînăr. E înalt precum un jucător de baschet, iar părul cărunt îi dă o înfăţişare umilă, profetică. Încă înainte să scoată o vorbă, atrage atenţia tuturor. Vorbeşte fără efort o engleză precisă şi idiomatică. Wole Soyinka este un bărbat cu convingeri ferme, dar fără idei fixe, flexibil, dar fără să fie sacadat, sigur pe el şi autoironic deopotrivă; are stofă de orator democratic. S-a gîndit vreodată să candideze pentru o funcţie politică? Vorbim despre Mario Vargas Llosa, care era cît pe-aci să ajungă preşedinte în Peru. „Mario Vargas Llosa m-a sfătuit să iau exemplul lui drept o formă de descurajare. «Nici măcar să nu te gîndeşti la o carieră în politică», mi-a zis el. «E doar o pierdere de timp şi de energie.» Eu însumi am fost abordat pentru a intra în politică, şi o dată sau de două ori a fost cît pe-aci să cedez. Coincidenţele au împiedicat pînă acum toate candidaturile. Nu mi-ar trece niciodată prin minte să candidez pentru postul de preşedinte al statului. Mult mai atrăgător mi s-ar părea să reuşesc un proiect politic mai mic pentru a putea demonstra ce se poate face cu adevărat în politica africană actuală.“

Wole Soyinka este un optimist moderat atunci cînd vorbeşte despre viitorul Africii. El vede în trecerea de la Organizaţia Africii Unite (Organization of African Unity, fondată în 1967) la Uniunea Africană un progres decisiv. Îl laudă pe Alfa Omar Konaré, care încă de pe vremea cînd era preşedinte al statului Mali a fost un democrat hotărît, iar acum face totul pentru a impune democraţia în Uniunea Africană: „Vorbind cu Alfa Omar Konaré, am început să cred că Africa poate să progreseze“. Angajamentul Uniunii Africane la Darfour este, pentru Soyinka, un asemenea pas înainte.

Totuşi, Soyinka nu-şi poate ascunde scepticismul: „Problemele cu care ne confruntăm par să fie de nerezolvat. Mă gîndesc în special la Nigeria, uriaşul african, aşa cum este numită uneori ţara mea. Preşedintele Obasanjo prezintă lucrurile, în stilul populist binecunoscut, într-o lumină mult prea roză, descumpănind opinia publică internaţională. În fapt, Nigeria duce o luptă crîncenă pentru ca viitorul ei democratic să supravieţuiască“.

Obasanjo însuşi, crede Soyinka cu tărie, a venit la putere în urma unor alegeri ale căror rezultate erau dinainte cunoscute. Şi totuşi, majoritatea populaţiei l-a acceptat. Pentru nigerieni important era să se impună o distanţă cît mai mare între politică şi armată. Iar Soyinka înţelege pragmatismul conaţionalilor săi: „Sînt lucruri bune şi rele, sentimentele mele sînt amestecate“.

Soyinka nu-şi ascunde dezamăgirea faţă de ce se petrece în Arica de Sud. Rolul de model politic şi moral, pe care l-a dobîndit ţara pe vremea lui Nelson Mandela, a fost pierdut sub preşedinţia lui Mbeki – nu în ultimul rînd şi datorită politicilor anti-SIDA, marcate de ignoranţă şi superficialitate. În afară de asta – mai spune Soyinka – soluţiile politice ale preşedintelui Mbeki sînt extrem de reduse. El se simte în continuare dator regimului african autoritar care a susţinut ANC – partidul lui Nelson Mandela – în lupta împotriva apartheidului.

Guvernele africane au hotărît să pună la punct un sistem de observare şi control reciproc. „African Peer Review Mechanism (ARPM) ar putea fi o chestie bună – spune Soyinka – dar trebuie vegheat ca nu cumva să devină un mecanism multilateral de mascare a potenţialelor deviaţii politice. Dacă acest mecanism ar funcţiona cu adevărat, atunci dictatori precum Robert Mugabe ar fi trebuit de mult arătaţi cu degetul.“

Wole Soyinka este un cosmopolit şi, în acelaşi timp, un patriot. Nu uită să amintească de urmările fatale ale colonialismului european, dar simte şi aici nevoia de nuanţări: „germanii au fost brutali, dar cinismul deschis cu care francezii şi-au înfăptuit politica colonială este nemaiîntîlnit“. Soyinka este patriot şi pentru că are convingerea că africanii ar trebui să se impună prin propriile lor iniţiative. El ironizează aroganţa cu care unele state bogate au renunţat la datoriile ţărilor sărace. „Dacă te uiţi cu atenţie şi analizezi situaţia din punct de vedere economic, vei realiza că Vestul ne este, de fapt, în continuare, dator.“ Nu aşteaptă favoruri. Nu conteneşte să-i critice pe politicienii africani corupţi, care au ratat orice legitimare morală pentru a putea să ceară anularea datoriilor. O anulare a datoriilor, spune Soyinka, poate funcţiona numai dacă nu este acordată din cauza conştiinţei încărcate, ci are cu adevărat o motivaţie economică. Soyinka îşi aminteşte de o mai veche iniţiativă a lui Alfred Herrhausen, a cărui propunere de anulare a datorilor era întemeiată pe raţiuni economice, şi tocmai de aceea avea şi sorţi de izbîndă.

Wole Soyinka este un admirator al lui Tony Blair: „Atunci cînd Blair şi-a anunţat programul de ştergere a datoriilor, m-am gîndit: iarăşi un truc politic ieftin, care serveşte mai mult ca sigur altor scopuri. Apoi am remarcat că Blair chiar era convins de necesitatea programului său şi al unei acţiuni europene concertate în Africa. Mulţumită lui Blair, se întrevede pentru prima oară şansa unei cooperări durabile a Occidentului cu Africa. Nu văd pe nimeni altcineva în afara lui Blair care să se fi gîndit cum pot fi întreţinute, pe termen lung, structurile relaţiilor cu Africa“.

Soyinka nu este totuşi un fan al lui Blair, a găsit şi motive să-l critice: „Probabil că Blair este atît de motivat în această iniţiativă şi pentru că vrea să îndrepte greşeala îngrozitoare pe care a făcut-o în cazul războiului din Irak“. Dincolo de asta, nu exclude nici posibilitatea ca Blair, care are un excelent simţ al vremii, să se profileze cu iniţiativa africană exact în momentul în care Europa trece prin cea mai profundă criză.

Cine vrea să-şi limpezească gîndurile după această adevărată *malaise* europeană, ar trebui să stea de vorbă cu Wole Soyinka. Din perspectivă africană, Europa stă mult mai bine decît e dispus să creadă orice european. Europa are probleme, dar proiectul Uniunii sigur nu a eşuat, crede el. Uniunea Europeană este în continuare o sursă de inspiraţie pentru Uniunea Africană. „Nu vă chinuiţi să obţineţi ceea ce pentru moment e imposibil de atins“ – ne sfătuieşte el. Faptul că tocmai americanii i-au determinat pe europeni să acţioneze în războiul din Balcani este un lucru secundar pentru Soyinka. „În fond şi la urma urmei, Europa a fost capabilă să acţioneze în fosta Iugoslavie. Faptul că a acţionat, îi asigură Europei o importanţă excepţională în lumea arabă şi africană. Şi noi, africanii, avem nevoie de o Europa care să se raporteze partenerilor americani.“

În ianuarie anul viitor expiră mandatul lui Wole Soyinka în Las Vegas; în iulie îşi ia rămas bun de la Harvard. Apoi vrea, măcar doi ani, să rămînă în ţara natală, Nigeria. Stînd cu el de vorbă, m-am întrebat dacă o să urmeze sfatul lui Mario Vargas Llosa sau dacă totuşi se va implica în politică. Ar face bine ţării lui. Şi Africii.

traducere de Matei MARTIN

Teodor BACONSKY

turn înclinat

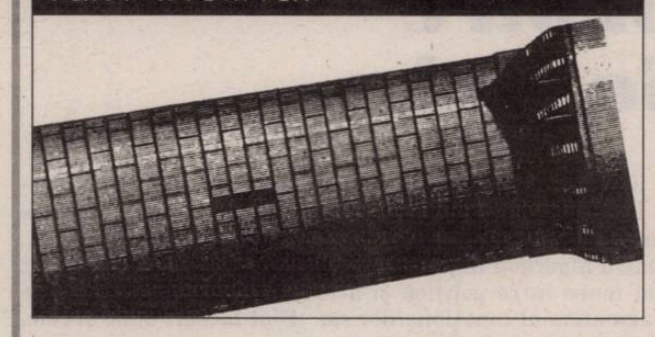

Teologie

După 11 septembrie 2001, americanii ne-au spus mereu că noul nostru adversar este terorismul, care ilustrează un tip inedit de conflict şi care ne va însoţi – cu dezvoltări variabile – pe tot parcursul secolului XXI. Evaluările acestui fenomen tot mai frapant rămîn deocamdată aluzive. Şi asta nu pentru că n-am avea capacităţi analitice sau pentru că faptele ca atare nu ar putea inspira linii de acţiune politică. Slăbiciunea răspunsului reflectă atît „complexitatea" problemei, cît şi barierele pe care o anumită ipocrizie „umanistă" le coboară în calea decidenţilor. Avem desigur – şi n-am de gînd să le minimalizez – raţiuni obiective în favoarea unei atitudini prudente. Tinerii sunniţi, care organizează atentate cu perverse efecte de banalizare, sînt în general născuţi sau măcar educaţi pe teritoriul statelor atacate. E limpede că un discurs public anti-islamic ar provoca situaţii de război civil în toate acele ţări bogate (Franţa, Marea Britanie, Germania, Belgia sau Olanda) unde fiinţează masive comunităţi musulmane. De partea lor, guvernele islamice îşi menţin suportul faţă de feluriţii „insurgenţi", pe care-i eroizează ca luptători pentru libertate... Ele condamnă formal terorismul deşi îl utilizează (abil) ca argument al „stabilităţii". Politicienii respectivi rămîn la comandă atît pentru a oferi străzii satisfacţia defulării antioccidentale, cît şi pentru a se prezenta pe ei înşişi ca expresie a „răului celui mai mic".

În definitiv, multă lume e mulţumită cu terorismul. Există poliţii secrete „salvate" prin reciclare anti-tero. Există administraţii corupte care fac afaceri mănoase prin finanţarea şi înarmarea grupărilor talibane. Există apoi medii intelectuale radicale care, obişnuite să prospere pe seama retoricii tiermondiste, salută implicit terorismul ca pe o revoltă a Sudului sărac împotriva Nordului egoist şi opulent: în condiţiile colapsului comunist, „anarhia" din care se nutresc amintitele cercuri nu poate supravieţui decît sub pretextul acestei noi „violenţe legitime". Numeroşi lideri informali ai „revoluţiei permanente" (singura ideologie programatic nemuritoare!) îşi fac ideea că „lupta" continuă „cu alte mijloace"...

Ce-i drept, nici centrul democratic (cu flancurile sale de dreapta sau stînga) nu progresează vizibil către găsirea unor soluţii. O anumită pudibonderie secularistă (dublată de tentaţia obscurantismului birocratic) este vinovată, după mine, de faptul că nu se recunoaşte oficial caracterul anticreştin al atacurilor puse la cale de fundamentaliştii islamici. Pluralismul hermeneutic al islamului interzice consensul doctrinar asupra caracterului eretic al intenţiei de a lua viaţa unui civil inocent. Dar şi în Occident – pe fondul creştinismului divizat, scos din arena publică şi culpabilizat ca anacronism – e tot mai greu să admitem că, în ochii asasinilor musulmani, victimele terorismului sînt, înainte de orice, nişte „cîini necredincioşi".

Acum un deceniu, Uniunea Europeană a iniţiat Procesul Barcelona. A concentrat fonduri & energie politică în aşa-numitul „dialog euro-mediteranean", menit să evite cu orice preţ „conflictul între civilizaţii". Excelent. Numai că nu putem integra terorismul, ca principal instrument al islamului extremist, în sfera noţiunii de civilizaţie. Mi-e teamă că, aşa cum a pierdut în faţa nazismului – pe care l-a adus la putere – democraţia „clasică" va pierde şi bătălia cu terorismul, dacă nu va renunţa la *ipocrizia* pe care i-o atribuiam la începutul acestui articol.

Extremiştii musulmani ucid nevinovaţi întrucît nu şi-au putut rezolva cea mai frustrantă dilemă, şi anume: cum e posibil ca „religia adevărată" să genereze condiţii socio-economice mult mai proaste decît mincinoasa „idolatrie" a păgînilor? Iată un bun motiv pentru a socoti că nu vom eradica terorismul înainte de a recunoaşte motivaţia sa primordial teologică. Dincolo de bombe şi marxisme reşapate, el ne forţează să participăm la ultima bătălie pentru adevăr.

Anca MANOLESCU

Dumneavoastră

Până acum cincisprezece ani, apelaţiunea noastră oficială, de partid şi de stat, era „tovarăşe" ori „tovarăşă", după caz. Mai pe scurt şi mai politic corect: „tov.", pentru toată lumea. Eram toţi, „tov."-i şi „tov."-e înregimentaţi pe aceeaşi galeră, care vîslea spre nicăieri. Eram prizonierii (cvasiresemnaţi) ai unui proiect scornit de nişte tipi care îşi ziceau, fără să ne întrebe, tovarăşi cu noi şi ne pretindeau omagiul, veneraţia, supunerea necondiţionată. Formam o vastă „societate secretă", de vreme ce „secretul" constituia una dintre obsesiile regimului: tovărăşia comunistă. Identitatea individului se definea exclusiv derivat, colectivist. El nu era cineva cu statut autonom, de capul lui şi pe picioarele sale. Era un „tovarăş" la ceva, cu cineva, cumva, mereu lătraţi, aceştia trei din urmă, de megafonul ideologic al partidului. Cu un tremur timid de contestare, ne mai adresam totuşi din cînd în cînd unii altora, în spaţiul aşa-zis public, cu „doamnă" şi „domnule". De pildă, la cozi: „Ce vrei, dom'le? De ce te bagi în faţă?!!!". O făceam chiar şi în situaţii mai puţin tensionate, mai anodine, folosind un apelativ cu care părinţii noştri fuseseră obişnuiţi, de care nu aveam de gînd să ne dezobişnuim. Politeţea cea mai curentă, respectul de la sine înţeles faţă de individ constituiau, în raport cu regimul comunist, nişte îndrăzneli, nişte „transgresiuni": îi minau uriaşele eforturi de a obţine utopia unei magme fericite de tovarăşi.

Dar, mai mult decît noi, limba însăşi se opunea înregimentării. Nici chiar supremul tovarăş nu spunea: „dragi tovarăşi şi pretini, tovărăşiile voastre trebuie să luptaţi" etc. Spunea: „dumneavoastră trebuie" etc. Limba se încăpăţîna să păstreze memoria unei condiţii umane mai demne decît cea a „epocii de aur". Astăzi nu mai sîntem încadraţi totalitarist la rubrica „tovarăş", ne-am destins, chiar peste măsură cîteodată: sîntem familiari, direcţi, adesea fără limite şi nuanţe. Ne adresăm totuşi din nou unii altora, în mod oficial acceptat, cu „doamnă" şi „domnule". Limba română, limbile moderne în genere, ne amintesc, oricît de erodate ar fi cuvintele, oricît de neatenţi am fi la depozitul lor de sens, că omul are o condiţie seniorială. „Dumneavoastră" îl lasă să transpară pe „domnia voastră". Limbile noastre moderne ne reamintesc la tot pasul că avem posibilităţile, prestigiul, responsabilităţile unui *dominus*, că sîntem fiecare, măcar latent, aşa ceva. În cheie laică, asta vrea să spună că ne putem configura singuri destinul (individual şi comunitar), că sîntem în stare să ne identificăm crizele, să reflectăm asupra lor şi să căutăm soluţii, că avem datorii şi drepturi ale omului care sînt de onorat. (În 1943, Simone Weil imagina principiile noii societăţi ce trebuia să se recoaguleze după barbaria războiului. Şi-a intitulat textul: *L'enracinement*, cu subtitlul: „Preludiu la o declaraţie a datoriilor faţă de fiinţa umană", sprijinindu-se pe un lucru destul de evident pentru oricine, anume că „un drept nu e eficace în sine, ci doar prin obligaţia ce îi corespunde; împlinirea efectivă a unui drept decurge nu de la cel care îl posedă, ci de la ceilalţi oameni care se recunosc obligaţi într-o anume privinţă faţă de el". Mai scurt spus, nu eşti domn – sau doamnă – decît în măsura în care recunoşti realmente aceeaşi calitate, acelaşi „drept" semenilor tăi.) Politeţea este exerciţiul minimal, curent şi codificat al condiţiei noastre senioriale, al datoriilor şi drepturilor ei.

Pentru un om atent la o tradiţie spirituală sau angajat în ea, condiţia „domniei" cu care e înzestrat are, desigur, conotaţii mai ample. El se percepe ca *dominus* nu numai pentru că respectă activ libertatea de conştiinţă şi de opinie a celuilalt, alături de toate celelalte drepturi ale omului. El se percepe ca *dominus* (şi îi percepe pe ceilalţi ca atare) pentru că îi referă pe toţi la acelaşi *dominus* incontestabil, absolut. Fiecare tradiţie are un mod de a spune că există o continuitate intimă între fiinţa umană şi acel *dominus*. Purtăm, în centrul fiinţei noastre, o imagine, un „mister", o „scînteie" din realitatea lui. Faptele omului au a ţine, în principiu, seama de asta. Sîntem, în lume, un reflex al lui: cu aceeaşi suveranitate, dar şi cu aceleaşi responsabilităţi de a sluji la „armonizarea" universului (a fiecărui univers, mai modest ori mai larg) şi la orientarea lui către Domnul tuturor lumilor. Intelectul uman poate ajunge, prin antrenament, virtute, asceză, rugă, atît de pur, încît să *reflecte* lumina acelui *dominus* şi, mai mult, să fie străluminat de ea. Atingînd o limpezime asemenea cu cea a safirului şi a azurului, el poate deveni „loc al lui Dumnezeu", spunea, în secolul al IV-lea, intelectualul Evagrie în *Tratatul practic*. Omul spiritual lucrează la „dominarea" patimilor sale, a pulsiunilor sale, a gîndurilor sale, doar pentru a obţine această limpezime.

Cel mai adesea e folosit pentru a exprima continuitatea dintre noi şi supremul *Dominus* simbolismul vital al respiraţiei: sîntem şi mai ales sîntem oameni pentru că El ne-a insuflat ceva din respirul lui, din duhul lui, din a sa *pneuma*, din a sa *ruah*, din al său spirit. Hinduşii spun că nu sîntem decît spiţele marii roţi al cărei centru şi a cărei circumferinţă sînt constituite de Âtman, Suflul sau Spiritul universal, în care stăm, de la un capăt al nostru la celălalt, „înfipţi" *(Brihadâranyaka-Upanishad)*.

O cale spirituală vizează recuperarea întregii noastre dimensiuni senioriale, cu toate treptele ei, ordonate de îngeri şi de profeţi, concepuţi drept prezidînd etajele arhitecturii micro-cosmice, aşa cum prezidează, macro-cosmic, cerurile ce se boltesc, rînduri-rînduri peste pămîntul nostru, pînă la locul suveranităţii absolute. În programul lui maximal, omul este menit să parcurgă şi să sintetizeze toate aceste etaje pentru a ajunge să se asemene cu *Dominus*, să se unească cu el.

Dar acel *Dominus* absolut e înfăţişat de tradiţii drept respectînd, pînă şi cu preţul patimii, al sacrificiului, al morţii lui, libertatea umană. El ne îndură crizele, dezorientarea, carenţele, ne susţine eforturile, elanurile, judecata, hotărîrea faptei bine conduse, fără a ne sili niciodată. El ne priveşte şi ne tratează ţinînd mereu seama de condiţia noastră de *dominus*, oricît de latentă ar rămîne ea în noi. Sîntem partenerii lui, speraţi de el, aşteptaţi de el, la această condiţie. Şi de aceea sîntem şi noi ţinuţi să ne tratăm semenii la fel. Cînd ne adresăm celuilalt cu „domnule" sau „doamnă", răzbate, în politeţea noastră cea mai obişnuită, ceva din demnitatea cu care sîntem învestiţi, ceva din responsabilitatea ei.

Alex. Leo ŞERBAN

de ce *nu* e cool...

„Salonul refuzaţilor“

Iată un truism: e *cool* să refuzi; nu e *cool* să fii refuzat.

Din păcate însă, la noi, „cultura refuzului“ (înţelegînd prin asta: refuzul voluntar) e ceva de neînţeles. Cum adică să „refuzi“ atunci cînd ţi se oferă o funcţie, un post, un loc bine poziţionat în tot felul de comitete & comiţii?! Pare o chestie suspectă... Pas de explică de ce refuzi (pentru că nu te interesează, pentru că nu face parte dintre priorităţile tale, pentru că ai altele mai bune de făcut, ş.a.m.d.), nu vei convinge pe nimeni. Iar atunci cînd totuşi o faci – o dată, de două ori –, fii sigur că a treia oară nu te mai invită nici dracu': ţi se pune eticheta de fiţos („fitzos“), eşti scos din cărţi şi-apoi adio şi-un praz verde. Ca să-ţi „ţii rangul“, trebuie să accepţi tot ce ţi se propune. Dacă nu accepţi e ca şi cum nu ţi s-a propus. Şi intri astfel, acceptînd, într-un cerc de „yesman“-i, adică într-o lume în care „nu“-ul nu există. Ca „yesman“, trebuie să mîngîi cercul pînă cînd devine vicios, iar tu devii rotiţa mereu unsă a unui mecanism pervers.

Poate tocmai de aia cei ce sînt mereu pe margine, refuzaţii-în-serie, au un aer atît de disperat şi de jalnic: ar vrea şi ei – ar da oricît! – să intre-n *acel* cerc! E un efect (iarăşi pervers) al unei mentalităţi în care refuzul de bunăvoie e de neconceput. Deşi refuzaţii-în-serie nu refuză, ci sînt refuzaţi, atmosfera e-aceeaşi. Că n-au intrat într-un muzeu (de ex. MNAC-ul), că n-au cîştigat la Cannes (ca Puiu) sau că – pur şi simplu – nu-i refuză nimeni pentru că nimeni nu-i întreabă nici cît e ceasul, cei care formează „salonul refuzaţilor“ dezvoltă o paranoie comună & o posomoreală cvasi-colegială. Singura chestie care-i mai înviorează este isteria contestaţiei. Scoşi din cărţile în care ar da orice să intre înainte de-a fi apucat să intre, rumegă acru, de pe margine, marginalitatea lor şi cîrtesc. Cei care-au ajuns unde sînt, sînt, *toţi*, suspecţi! Nu este meritul lor, căci nu există merit personal în lumea îngustă a celor fără merit, ci numai conspiraţii obscure & oculte colective. Iar atunci cînd le-ajunge la ureche că un Cutare a *refuzat* să fie acolo unde-şi doresc cu toţii s-ajungă, acel Cutare va avea parte de-o porţie dublă de ură: cum îndrăzneşte acela să scuipe pe ceea ce ei ar linge nonstop?!

Mi s-a-ntîmplat să refuz, cît se poate de politicos şi cu destule menajamente, „transportul“ afectiv & ultimativ al unor persoane cu care nu aveam nici o intenţie de a intra într-o formă de comunicare... Rezultatul a fost dramatic: acele persoane, astăzi, mă urăsc! Nu ştiu cum poate fi evitată această patologie relaţională. Ştiu însă un lucru: că refuzul ferm este preferabil acceptării călduţe. Indiferent că priveşti dinăuntru sau dinafară.

chestionarul lui Proust

1. Principala mea trăsătură
2. Calitatea pe care doresc să o întîlnesc la un bărbat
3. Calitatea pe care o prefer la o femeie
4. Ce preţuiesc mai mult la prietenii mei
5. Principalul meu defect
6. Îndeletnicirea mea preferată
7. Fericirea pe care mi-o visez
8. Care ar fi pentru mine cea mai mare nenorocire
9. Locul unde aş vrea să trăiesc
10. Culoarea mea preferată
11. Floarea care-mi place
12. Pasărea mea preferată
13. Prozatorii mei preferaţi
14. Poeţii mei preferaţi
15. Eroii mei preferaţi din literatură
16. Eroinele mele preferate din literatură
17. Compozitorii mei preferaţi
18. Pictorii mei preferaţi
19. Eroii mei preferaţi din viaţa reală
20. Ce urăsc cel mai mult
21. Calitatea pe care aş vrea s-o am din naştere
22. Cum aş vrea să mor
23. Greşelile ce-mi inspiră cea mai mare indulgenţă
24. Deviza mea

Ioana AVĂDANI

1. Optimismul (aproape patologic – vezi întrebarea 5).
2. Simţul răspunderii.
3. Inteligenţa.
4. Diversitatea (cineva mi-a spus: „Tu nu ai prieteni, tu ai insectar“). Şi faptul că există.
5. O anumită superficialitate.
6. Cititul cu picioarele pe pereţi. Nu că aş apuca să-l practic...
7. Posibilitatea de a hoinări prin lume şi un loc în care să mă întorc cu drag.
8. Eu cred în puterea cuvintelor de a crea realitatea, aşa că nici nu îndrăznesc să o formulez în cuvinte.
9. Limba română.
10. Depinde de la „fază“ la „fază“. Azi, turquoise. Mai întreabă-mă mîine.
11. Toate (original, nu?). Florile de cîmp, pe cîmp. Floarea-soarelui.
12. Nici una în mod deosebit. Aş fi tentată să spun pasărea-paradisului, dar n-am întîlnit nici una pînă acum, aşa că pot fi doar victima une publicităţi deşănţate.
13. Andrei Codrescu, Terry Pratchet, Mircea Cărtărescu.
14. Încă mai caut răspuns la întrebarea asta...
15. Personajul The Death din seria de romane *Discworld* a lui Terry Pratchet. Un personaj cu simţ practic (călăreşte un cal normal, pentru că scheletul de cal este nepractic, îi cade capul tot timpul...), cu simţul datoriei şi respect pentru viaţă (el doar colectează vieţi care s-au terminat; cînd i se cere să pună nişte otravă pentru şobolani protestează: „Asta ar fi o crimă!“), cu sentimente umanitare şi bun familist (a înfiat o copilă, acum are o nepoată, care e învăţătoare), care nu are infatuarea veşniciei şi nu se teme de muncă (atunci cînd mandatul său de Moarte a expirat, s-a angajat la o fermă; a marcat un scor bun la întrebarea: „Dar cu coasa ştii să dai?“). Are o solidă măsură a propriilor limite („That's life“, îi spune un spiriduş. „That's not me“, răspunde el). Ba chiar se străduieşte să devină mai simpatic şi învaţă să rîdă. Rezultatele sînt, pentru moment, înfricoşătoare.
16. Nu fac discriminări pe bază de gen.
17. Ceaikovski, Vivaldi, Cohen, Leonard Cohen.
18. Deşi am o sensibilitate vizuală dezvoltată (reacţionez „bine“ la fotografie şi film), pictura nu este punctul meu forte. Reacţionez mai degrabă la tablouri (ca entităţi singulare) decît la „opere“. M-au mişcat tablourile din muzeul „Van Gogh“, pentru că încă mai pot simţi prezenţa fizică a pictorului în ele. Mă tulbură autoportretele lui Dürer. Şi mă scoate din minţi un tablou numit „Intrarea lui Iisus în Bruxelles“ de James Ensor.
19. Pisicile.
20. Lipsa de umor şi minciuna.
21. Picioare mai lungi.
22. N-aş vrea.
23. Cele oneste.
24. Să facem totul (cu amendamentul zen: „mi-e de-ajuns să ştiu că pot“).

citit auzit

Les inrockuptibles nr. 500

(& următoarele)

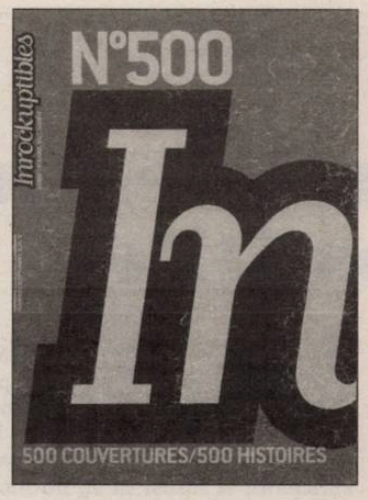

● Revista pariziană hebdomadară & inconturnabilă (cîtă vreme sînt abonat la ea, c/o Serviciile culturale franceze; *merci bien!)* este pentru mine precum *Le Monde* pentru colegul Cosaşu: indispensabilă. *Chic* & *chiante* pentru unii, care-o feminizează pentru a o fustiga mai bine, stîngisto-sexuoasă-şi-atît pentru alţii, care-o pluralizează („*Les* inrocks“!) pentru a o diaboliza mai cu spor, ea este – de multă vreme – „Inrockul“ fără de care săptămînile mele ar fi mult mai puţin informate & updatate...

Nr. roz-aniversar (500 numere, orişicît!) conţine 500 de coperte + 500 de „histoires“, prilej pentru un *„mordu des* Inrocks“ să recupereze – măcar frunzăreşte – *tot* ce a scos revista de la începuturi (15 martie 1995) şi pînă acum. Aşadar: pe coperta numărului 1, dl Leonard Cohen în persoană, în rasă de călugăr budist şi-ncălţări Nike, pe un vîrf însorit de munte (Himalaya? California? Photoshop?), privind extatic lumina care vine din stînga într-o poză ezitînd iconic între contemplaţie zen şi escală alpinistă; pe ea scrie, cu litere albe, „Leonard Cohen entre ciel et terre“: adică exact cum ni l-am imaginat – dintotdeauna – pe cel care ne-a dăruit „Famous Blue Raincoat“ *forever!* L. C. mărturiseşte: „Îmi amintesc foarte bine de această fotografie. Sîntem în 1995, la 2300 m altitudine. Există o fantomă în robă neagră pe o stîncă din faţa intrării în Centrul zen din Mount Baldy. Fantoma este încă acolo. Graţie dvs., ea este încă acolo. Mulţumesc pentru lunga voastră prietenie“.

Ca orice publicaţie, şi *Les inrocks* are preferinţele ei – şi lucrul acesta se vede („cu ochiul liber“, ca să zic aşa) în recurenţa anumitor nume în cuprinsul celor 500 de numere ale revistei; le-am numărat: campioana (la nr. de coperte) este, de departe, *Björk*, care – de la prima apariţie, în nr. 14, şi pînă la cea mai recentă, nr. 456 – numără nu mai puţin de 9 *entries!* Este urmată, la o distanţă respectuoasă, de: Godard (JLG), Lars von Trier (LVT), Gus Van Sant (GVS), Wong Kar-wai (WKW), Bowie, Oasis, Tarantino, Lynch, Radiohead, PJ Harvey, Garbage, Placebo, Pulp, Air, Moby, Woody Allen, Almodovar, Nanni Moretti, Morrissey, Houellebecq... (În paranteză fie spus: cred că nu există satisfacţie mai mare – pentru o revistă culturală şi, firesc, pentru un cronicar de orice: carte, film, muzică etc. – decît să constate că „timpul nu are răbdare“ să-i confirme verdictele iniţiale: numele pe care a mizat sînt, într-adevăr, cele care rămîn! Închidem, cumva confirmaţi & autoîncîntaţi, paranteza...)

Cele mai şocante coperte: Asia Argento nonşalant impudică, adică goală-goluţă, într-o poză alb-negru, ca o versiune decadento-*trash* la „L'origine du monde“ a lui Courbet – pe 23 ianuarie 2001 (cu ocazia ieşirii pe ecranele pariziene a filmului său *Scarlet Diva);* îi face pandant poza (tot alb-negru) semnată Helmut Newton, reprezentînd o femeie poliţist, de asemenea goală (& literalmente „puşcă“!), pusă pe copertă la moartea fotografului – pe 4 februarie 2004. Celebrissima poză „fotoşopată“ a lui Nicolas Sarkozy (nr. 376/17.02.2003) în care politicianul – pe-atunci ministrul de Interne – este rujat, pudrat & peruzat/rimelat la ochi, cu cercei „Irina Loghin“ etc.; coperta cîştigă, de altfel, premiul celei mai bune coperte pe anul respectiv. Rivalul lui „Sarko“, Chirac, este pe coperta numărului 335 (24.04.2002) – numai că acel număr este „cu cîntec“: iniţial, se făcuse o copertă cu Chirac în stil „poză oficială“, în faţa faţadei de la Elysée, pe care se sprayase cu roşu: „Stop à la délinquance“ – reacţia revistei la anunţul plasării lui Le Pen în poziţia a doua la alegerile prezidenţiale; redacţia a revenit cu o altă copertă, mai puţin „incendiară“, şi a retras cele 80.000 de exemplare trimise la chioşcuri. Nr. 306: după 11 septembrie, revista apare cu o copertă sobră – o fotografie mică, pe fond alb, reprezentînd parbrizul unei maşini din vecinătatea Turnurilor Gemene, acoperit de cenuşă, pe care cineva scrisese „Welcome to Hell“... Nr. 477: Andy Warhol cu perucă *à la* Marilyn Monroe – cu ocazia marii retrospective de la Lyon. Numerele 410-12: un cadru „cald“ din filmul lui Larry Clark *Ken Park* – trei adolescenţi (doi băieţi & o fată) hîrjonindu-se goi; sub poza aceasta (ironie?), anunţul unui dosar „serios“: „Intermittents, mondialisation... La politique culturelle en crise – Entretien avec Jean-Jacques Aillagon“ (pe atunci ministrul Culturii)! Nr. 376: o poză semnată Wolfgang Tillmans, înfăţişînd un bărbat în blugi, cu prohapul deschis exhibînd pubisul ras şi o parte a penisului; tema: „Que reste-t-il de la révolution sexuelle?“.

În ce mă priveşte, consider că cele mai frumoase coperte ale „Inrockului“ sînt: aceea complet neagră, pe care scrie – cu litere galbene – „50 ans de série noire: chefs d'oeuvre cachés“ (nr. 20); Alain Resnais desenat de desenatorul său complice, Floc'h *(Smoking/No Smoking),* cu ocazia ieşirii pe ecrane a lui *On connaît la chanson* (1997); titlul: „Alain Resnais joueur de cinéma“ (nr. 126); Houellebecq cu sacoşă de la Miniprix, cu ocazia publicării (19.08.1998) cărţii-eveniment *Particulele elementare* (nr. 161); şi, bineînţeles, „tetra-coperta“ consacrată lui Kubrick la moartea acestuia (24.04.1999): patru monochromii warholiene care reiau patru instantanee iconice din marile filme ale cineastului – *Lolita, 2001: A Space Odyssey, Shining, A Clockwork Orange* (nr. 191).

● Nr. 501 publică – la pagina de curier al cititorilor, intitulată „Ping-pong“ – una din cele mai ciudate & mai şocante riposte primite vreodată de o revistă. Este scrisoarea unei anume Jeanine Ceccaldi, care reacţionează la o afirmaţie a lui Michel Houellebecq din numărul din 4 mai (despre care am scris chiar în această rubrică: vezi articolul „Houellebecq Superstar“), în care acesta mărturisea – printre lacrimi de vin & de chin (literar) – că mama sa murise de puţin timp... Dna Ceccaldi continuă: „Astfel, graţie dvs., aflu că sînt moartă, lucru care-mi scăpase. Dar oare mama care sînt trebuie să se scuze că trăieşte? Chestia asta o să-l liniştească sau, dimpotrivă, o să-l tulbure pe cel care mă crede moartă? (...) Aţi auzit vreodată de complexul lui Oreste? E oare nevoie să te plîngi şi să fii deplîns pentru a exista? Las celor mai sagace ca mine sarcina de a răspunde. O vie foarte vie, mai mult ca oricînd ostilă morţilor-vii!“ Semnat: „Jeanine Ceccaldi, mama lui Michel Houellebecq“! (!)

Din nr. 502 aflăm de două morţi – de astă dată, din păcate, foarte reale: cea a lui Ernest Lehman, celebru scenarist hollywoodian *(Sabrina, La nord prin nord-vest, West Side Story, Sunetul muzicii, Cui i-e frică de Virginia Woolf?),* decedat în urma unei crize cardiace la vîrsta de 89 de ani; şi cea a lui Ed McBain, scriitor de romane poliţiste *(87th Precinct)* şi, totodată, scenaristul lui Hitchcock la celebrissimul *Păsările;* avea 78 de ani. **(a. l. ş.)**

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Întrebare cu răspuns plătit

Printre proverbele şi zicalele româneşti care, după ştiinţa mea, nu au echivalent în alte limbi – şi care nu sînt chiar aşa puţine, ceea ce mărturiseşte, o dată în plus, originalitatea felului nostru de a gîndi şi trăi – se numără şi exortaţia „Fereşte-mă, Doamne, de prieteni", cu apendicele oarecum surdinizat „că de duşmani mă feresc singur!". Dincolo de paradoxul simpatic şi de hazul lui aparent, ce tristă experienţă de viaţă zace la rădăcina acestei rugăminţi – aproape rugăciune – şi ce mizantropie adîncă recomandă ea... Cît despre adevărul pe care îl conţine, fiecare dintre noi poate, mă tem, să-l confirme prin întîmplări din propria biografie...

Biografia teatrului alternativ din România însumează cincisprezece ani, adică (interesantă coincidenţă!) tocmai intervalul de timp în care această zicală a devenit, parcă, mai activă ca oricînd. Se află, va să zică, la vîrsta adolescenţei, la vîrsta definirii personalităţii, a clarificării relaţiilor cu ceilalţi, a stabilirii propriei poziţii în lume. În vîltoarea acestei chinuitoare căutări de identitate, el – mai exact: ei, artiştii care îl fac – ar trebui să-şi găsească timp pentru a reflecta, fie şi în treacăt, la zicala de mai sus. De ce? Păi, să vedem.

În ciuda plîngerilor continue, emise cu ocazia feluritelor colocvii şi mese rotunde, cum că nu li se dă suficientă atenţie şi importanţă (doar ieremiadele dramaturgilor naţionali pe tema insensibilităţii teatrelor faţă de opera lor mai pot face concurenţă acestor tînguiri), datele demonstrează că, dimpotrivă, la ora de faţă „alternativii" o duc binişor, iar binele (sau, mă rog, binişorul) lor e opera colectivităţii. Cele paisprezece (???????) companii înregimentate scriptic sub drapelul contestaţiei au la dispoziţie trei festivaluri mari (Arad, Sfîntu Gheorghe-Covasna, Sighişoara), festivaluri care există şi cu bani primiţi de la autorităţile publice şi care le aparţin în totalitate; ca să nu mai vorbim de prezenţa uneia sau alteia dintre trupele independente pe afişul uneia sau alteia dintre reuniunile *establishment*-ului, inclusiv pe afişul Festivalului Naţional de Teatru, care, în ultimii ani, a avut chiar „secţiuni" rezervate în mod oficial artiştilor neoficiali. Apoi: nu cunosc regizor „alternativ" – afară, poate, de absolvenţii din ultima promoţie – care să nu fi fost solicitat şi, în consecinţă, să nu fi montat cel puţin un spectacol şi într-un teatru „de stat", iar actorii care joacă pe ambele planuri sînt şi ei foarte numeroşi. Şi încă: pe lîngă cele – minimum – cinci spaţii bucureştene care găzduiesc exclusiv producţii independente (Teatrul Act, clubul Green Hours, clubul La Scena, Studioul Toaca şi Casa de cultură „Nicolae Bălcescu"), foarte multe teatre „stabile", din Capitală şi din ţară, preiau ori adăpostesc în propriul repertoriu spectacole născute, ca să zic aşa, în flori. În fine: aflu din răspunsurile unor cadre didactice (atît din învăţămîntul bugetar, cît şi din cel particular) la o anchetă dedicată soartei absolvenţilor de Teatru, că în facultate studenţilor li se oferă de cîtva timp încoace un soi de antrenament vizînd eventuala lor orientare către scena alternativă. Prin urmare, s-ar spune că societatea face tot ce poate pentru a produce artişti care să-i conteste arta.

În realitate, lucrurile sînt ceva mai complicate. Îmbrăţişarea strînsă seamănă teribil a sufocare. Dar contactul atît de intim le place grozav, am impresia, şi unora, şi celorlalţi. Vîrîndu-i pe alternativi în pîntecele său mereu flămînd, teatrul tradiţional(ist) îşi împrospătează sîngele, îşi ameliorează imaginea şi îşi anulează opoziţia. La rîndul lor, limitînd schizofrenia la aspectele organizatorice, artiştii independenţi-angajaţi îşi păstrează în operele „alternative" aceleaşi teme de discuţie, aceleaşi mijloace de expresie şi acelaşi tip de adresare – aceeaşi estetică, pe scurt – pe care le practică în operele realizate în regim „nativ"; în citadelele libertăţii recurg, cel mult, la bancuri fizice cu spectatorii, soluţie care, de altfel, nu e întotdeauna ocolită nici în templele rutinei. Aşa că, pînă la urmă, toţi fraternizează cu toţi – ori, mai bine zis, toţi devin cumnaţi cu toţi –, spre mulţumirea (materială) generală şi starea (spirituală) tot mai jalnică a teatrului românesc de la suprafaţă, din subsoluri şi de la mansardă.

Bine, mi se va replica, dar ce-ai dori dumneata, ca alternativii şi ceilalţi să-şi scoată ochii unii altora, să-şi pună reciproc bombe, să nu se mai salute? Cîtuşi de puţin. Aş dori doar ca fiecare să-şi vadă de treaba lui, ca teatrul „de stat" să-şi facă spectacolele solide, temeinice şi serioase (chiar cînd sînt comedii) pe care e plătit din punga *comunităţii* să le facă întocmai aşa, ca teatrul alternativ să-şi facă spectacolele îndrăzneţe, provocatoare, obraznice pe care condiţia sa *autonomă* le presupune (şi chiar le impune) şi ca între cele două feluri de teatru şi cele două categorii de artişti care aleg, în funcţie de sensibilitatea personală, să facă *unul sau altul* dintre cele două feluri de teatru, să existe dialog (inclusiv în contradictoriu) şi comunicare la nivel superior. Cam cum ar trebui să existe între Putere şi Opoziţie.

Altfel, la întrebarea „De ce ai ales teatrul – de stat sau alternativ?", artiştii nu vor mai putea răspunde în curînd decît „Prietenii ştiu de ce". Dar numai ei.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Despre suficienţa îndrăgostiţilor

● **Nick Cave & The Bad Seeds, *Abbatoir Blues / The Lyre of Orpheus*, Mute, 2004.**

Există o capcană nebănuită (şi destul de subtilă ca să rămînă nevăzută) atunci cînd vorbeşti despre oricare din albumele lui Nick Cave. Dacă ţi neapărat s-o expediezi lejer, poţi da vina pe obişnuinţă ca, după aceea, cu inima împăcată s-o trimiţi la plimbare. Însă dacă ai o minimă simpatie pentru capcane, încît gestul de a le lăsa de izbeliţe după o judecată sumară îţi creează fie şi un dram infim de procese de conştiinţă (nu discut despre capcanofilie sau mai ştiu eu ce simptome exagerate), e bine să te descotoroseşti de suprafaţă şi să încerci să vezi cum stă treaba pe dinăuntru. Odată ajuns aici, obişnuinţa încetează să mai fie o explicaţie satisfăcătoare, se complică şi se îmbibă de nuanţe cum îi şade bine oricărei capcane marca Nick Cave. Pentru că, fără doar şi poate, vina de a te raporta corect la muzica lui îi aparţine în totalitate. În fond, e foarte simplu: dacă nu ar fi fost un artist atît de singular, asemănător cel mult prin bizarerie şi nonconformism cu vrăjitorul Tom Waits, dacă influenţele sale nu ar fi atît de greu detectabile (să spunem Brian Ferry în acel Roxy Music din prima decadă a anilor '70), dacă universul, pe care l-a creat, nu ar fi populat de atîţia demoni personali, de lirism desăvîrşit şi dense şi ambivalente obsesii teologice, de ironie amară şi lumini întunecate, de revelaţii bulversante şi sentimentalism complicat, de sinceritate abruptă şi un spectru aproape gotic, mirajul de a fi absorbit şi de a te abandona total unei călăuze ciudate pe un drum unic şi inconfundabil s-ar fi transformat, probabil, într-o experienţă agreabilă şi atît, într-o poveste în care toate cuvintele şi referinţele posibile s-ar fi aflat la îndemînă. Odată ce te-ai lăsat vrăjit de un astfel de univers, iar piedicile pot fi nenumărate, începînd chiar de la timbrul atipic baritonal al vocii sale şi încheind cu refuzul de a te face părtaş la instabilitatea, patima şi violenţa unor stări melodice deloc comode, muzica devine suficientă ei înseşi ca să nu mai aibă nevoie de echivocuri şi termeni de comparaţie. Tocmai aici intervine capcana: să vorbeşti despre *Abbatoir Blues / The Lyre of Orpheus* cu obişnuinţa cunoscătorului vechi, cu suficienţa ascultătorului îndrăgostit pentru care standardele ameţitoare ale lui Nick Cave sînt de la sine înţelese, iar un album, cum este acesta apărut în 2004, nu poate să însemne decît normalitatea fără compromisuri, nici mai strălucitoare, nici mai alterabilă ca altădată. Indiferent de capcana receptării, riscul de a te plictisi este egal cu zero, numai şi pentru că, aşa cum a fost gîndit, *Abbatoir Blues / The Lyre of Orpheus* este alcătuit din două părţi complet diferite (nici prin gînd să nu vă imaginaţi un banal dublu CD), cea dintîi dinamică, explozivă, molipsitoare, propulsată de agresivitatea percuţiei lui Jim Sclavuno şi, întrucîtva, neaşteptată prin prisma liniştită, introspectivă şi aşezată a celor trei albume *(The Boatman's Call, No More Shall We Part* şi *Nocturama)* de după marele succes din 1996, *Murder Ballads,* iar cea de-a doua, evident contrastantă, mai reţinută, elegantă, sentimentală, declarativă, uneori chiar haioasă şi despovărată de griji, susţinută tainic de acordurile unui pian bine temperat. Unor astfel de experienţe e bine să le acorzi un timp separat de ascultare, ca nu cumva ceva din tumultul şi forţa refrenelor cîntate de corul format din membri ai London Community Gospel Choir din *Abbatoir Blues* să se suprapună peste calmul şi serenitatea discretă a aceloraşi invitaţi de pe *The Lyre of Orpheus*. Păcatul nu ar fi chiar atît de ireparabil, dar ceva din magia acelui univers unic s-ar şubrezi într-atît, încît să ţi se pară că Nick Cave poate fi un muzician normal.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Lolita Pille, *Hell*, traducere din limba franceză de Marie-Jeanne Vasiloiu, prefaţă de Alexandru Matei, Editura Pandora M, 2005.**

Hell este o tînără VIP-erină. Are 18 ani şi aparţine castei progeniturilor de bani gata, învăţate cu parangheliile infernale – alcool, droguri, sex de ocazie – din marile cluburi de noapte pariziene. Învăţul lui Hell are, aşadar, şi dezmăţ.

Ceea ce o face cu adevărat un personaj este însă sarcasmul (dacă nu chiar cinismul) cu care îşi descrie lumea, o lume exhibiţionistă unde – ca să preiau jocul de cuvinte al lui Alexandru Matei, prefaţatorul volumului – noblеţea *viţei* stă sub semnul *fiţei*.

Puterile fiţei sînt, aici, devastatoare. Ea pare un gest de libertate, dar are bătaia scurtă a capriciului, urzind din toane şi poze o autenticitate găunoasă, de paradă. Cum arată o poveste de dragoste într-un astfel de context o să vedeţi singuri, citind cartea. E scrisă răspicat şi tăios, n-o să vă ia mult timp.

În plus, o să recunoaşteţi în paginile ei filonul marilor scandalagii ai lumii franceze de azi, Beigbeder şi Houellebecq. Nu e rău pentru un roman de debut, a cărui autoare avea în 2002, cînd acesta apărea la Grasset, doar douăzeci de ani.

Dilema veche vă recomandă

● *Poftă bună!* (TVR 2, în fiecare duminică, la 14,25). Un fleac de emisiune gastronomică în care un tînăr englez (Jamie Oliver) prepară minunăţii cu o naturaleţe fermecătoare, făcîndu-te să înţelegi o dată pentru totdeauna: din fleacuri se întruchipează pofta de viaţă, cu ideile ei prea grandioase. „O chestie mortal de mişto făcută de BBC" – cum spune şi Adriana Babeţi în excelentul *Supliment de cultură* de la Iaşi, ale cărui rubrici multilateral sclipitoare te fac să te lingi pe buze de plăcere, dacă e voie să te exprimi atît de dezinvolt între intelectuali – şi de ce, mă rog, n-ar fi voie? (Radu Cosaşu)

● Pe CD-ul compilaţie c/o *Les inrockuptibles* (nr. 502), printre 12 titluri + un bonus (anunţate ţanţoş ca „la BO de l'été 2005"), care mai cîr, care mai mîr (ca-n orice ofertă comercială), am descoperit o minune de cîntec & de voce – „Heroic Little Sisters" de & cu Troy von Balthazar (de pe albumul *Troy von Balthazar)*... Are un aer retro, ceva între Belle and Sebastian şi Velvet Underground. Am o singură neliniştе: oare Carmen Mezincescu, Paul Breazu & Matei Florian (în ordine „ladies first" & uşor alfabetică) au auzit de el?... (Alex. Leo Şerban)

● Articolul lui Dan C. Mihăilescu din *Idei în dialog* nr. 8 (11), august 2005, intitulat „Devorarea de breaslă", pur şi simplu cea mai lucidă şi mai echilibrată analiză a discuţiilor stîrnite în ultimul timp de alegerea noului preşedinte al Uniunii Scriitorilor şi de statutul, trecut şi prezent, al acesteia. Dan C. Mihăilescu este singurul comentator care a înţeles „perfecta armonizare a contrariilor" din cadrul USR. (Marius Chivu)

Simona SORA

puzzlecturi

Despre „zbîc“ şi despre „zmîc“

● **Maria Luisa Lombardo, *Erotica magna. O istorie a literaturii române dincolo de tabuurile ei*, Editura Universităţii de Vest, 2004.**

Să fim serioşi! Cine s-ar apuca să scrie o istorie a erosului (literar) românesc fără teama de a cădea în fiziologie, pedagogie sau ideologie? Cine s-ar lega la cap – de amorul amorului – cu un subiect care „se face, nu se discută“? Cine şi-ar asuma frivolitatea, superfluitatea şi marginalitatea tratării cu artă şi ştiinţă a eroticii explicite şi implicite de care pătimeşte (şi se bucură) literatura română pe alocuri? Şi, la urma urmelor, cît de bine trebuie să cunoşti istoria mică şi viaţa privată, moravurile şi tabuurile, „ce se spune“ şi „ce se face“, ca să găseşti tonul nimerit pentru o asemenea ispravă? Cum să faci să nu adopţi nici tonul procurorului de meserie, nici subtonul martorului complice, nici tremoloul retoric al avocatului (de ocazie) care ştie că „nimic din ce e omenesc...“? Încîlcit ghem, pe care unii au încercat să-l desfacă pe bucăţele, pe cazuri (clinice) sau prin analogie cu literaturile mai viguroase. Dar dacă occidentalii au nu doar o *scientia sexualis,* dar şi o tradiţie a literaturii erotice, un limbaj mediu între anatomie şi argou, iar orientalii au o *ars amandi* care şi-a găsit de mult expresia, noi mizăm în continuare pe „greşalele tinereţilor“, pe vorbele în doi peri şi pe cîteva procese de imoralitate. Hotărît lucru, excepţiile nu fac o literatură.

Maria Luisa Lombardo, autoarea *Eroticii magna* – la origine, probabil, o teză de doctorat –, nu pare să fi fost conştientă de aceste dificultăţi. Autoare a unor studii asupra erosului în literatura rusă de la Puşkin pînă în zilele noastre – cum ne-o prezintă Cornel Ungureanu pe coperta IV –, Maria Luisa Lombardo face o cronologie a erosului literar românesc pe momente-cheie şi într-o ramă teoretică franţuzească. Procedura are de ce să ne mire, măcar pentru că volumul se subintitulează: *O istorie a literaturii române dincolo de tabuurile ei*. Dacă am avea de-a face cu un volum de microeseuri cu pretext literar-erotic, mai treacă-meargă... Mai că n-am vedea discontinuităţile, ignorarea tradiţiei locale (atîta cîtă e), precedentele eseistice (Biberi, Ştefan Lemny ş.a.). Dar dacă vrem o istorie care pleacă de la *Duduca Mamuca,* nuvela licenţioasă a lui Hasdeu, ca să ajungă la *Fric* al lui Agopian, e musai să trecem măcar cu un panseu prin erotica stahanovistă şi limbajul dublu esopic din vremea comunismului. N-ar trebui să uităm nici faza de „autosugestie şi sodomizare“, cum numeşte E. Negrici etapa naţionalismului ceauşist, care are, în felul ei, legătură cu pornografia, violul literar şi soluţiile literare infinit mai scabroase decît povestirile postdecembriste din revista *Ţîţe*. Şi apoi, cum de-l avem într-o *istorie a literaturii erotice* pe Eugen Şerbănescu, dar nu-l avem pe Emil Brumaru? Mister.

Dar să lăsăm ce nu e, ca să vedem ce e. Maria Luisa Lombardo face o colaţionare şcolărească, aş zice, dacă n-ar fi subiectul prea excitant... Cum ar suna un subiect la examenul de maturitate sau de bacalaureat: „Evoluţia conceptului de *biiip* de la Ion Creangă la Mircea Nedelciu“? După delimitări şi definiţii, cercetătoarea trece vijelios şi cu prea multe note de subsol prin programele emancipării junimiste (nu şi prin reala emancipare interbelică, nu prin zăluda dezinhibare de după 1989, cu martiri, sufragete şi vivandiere), prin procesul *Duducăi Mamuca* de Hasdeu, pe ogorul *Poveştii poveştilor* reciclate de Nedelciu, peste vîrful aisbergului avangardist, prin Ion Vinea şi G.M. Zamfirescu, pentru a ajunge brusc la Agopian şi Eugen Şerbănescu. N-o să fiu atît de pedantă încît să atrag atenţia că între operele de mai sus nu este operată vreo distincţie estetică. Are sex, merge! Şi nici n-o să mă dau de ceasul morţii că sursele sînt preluate la a doua, a treia mînă, că sînt indirecte, tangenţiale şi uneori de-a dreptul nepotrivite. Trebuie spus totuşi că o bună parte a literaturii licenţioase româneşti are un soi de umor lexical şi o autoironie contextuală care o salvează din mîna pedanţilor şi a moraliştilor scorţoşi. Nesesizarea acestor calităţi *literare* duce la o seriozitate mult mai stînjenitoare decît aceea a profesorilor de română care fac petiţii la minister pentru scoaterea din programă a unui scriitor „neprincipial“.

Colaţionînd prea aplicat tot felul de surse disparate şi inegale, M.L. Lombardo nu prinde poanta, pierde ideea (cîtă era), pledează pentru o canonizare improbabilă şi inutilă. Iar uneori cade (cu neprecupeţit sprijin autohton) în comic involuntar. De ce a scris Creangă *Povestea poveştilor,* aia cu „zbîc“ şi „zmîc“? Simplu: „Creangă încearcă să pătrundă într-o clasă culturală mai înaltă şi să depăşească ceea ce este în acelaşi timp obiect de adoraţie şi de ură. Este vorba despre ceea ce a fost definit de Dan Grădinaru drept «sado-masochism junimist»“. Ce ar fi aflat un protopsihanalist în bojdeuca de la Humuleşti? Nici mai mult nici mai puţin decît faptul că „textele mai deocheate ar fi fructul unei defulări sexuale a perversiunii naturale provocate de instinctul sexual“. Ce se întîmpla *pe bune* n-o să aflăm niciodată, pentru că Maiorescu a funcţionat ca un tată castrator, edulcorînd *Amintirile din copilărie*...

Însă nimic nu întrece analiza valorii acustice a cuvîntului aceluia din patru litere *încă* interzis în *Dilema veche:* „Atributul masculin are o viaţă a sa proprie; de îndată ce este deşteptat de şuierat – el însuşi o metaforă a acţiunii sexuale – se deşteaptă prin «zbîc» sau «zmîc», totul depinzînd de ţinta lui: cucoana sau popa“. Despre homosexualitatea refulată a lui Creangă vă las să citiţi singuri...

Există totuşi o parte bună a acestor microeseuri stîngace cu titlu pompos. Ele vor deştepta, în mod sigur, orgoliul erotico-critic naţional. Iar dacă despre sado-masochismul Junimii s-a scris deja destul, despre variaţiunile regionale ale lui „zbîc“ şi „zmîc“ mai e încă loc.

Alice POPESCU

Reprezentări şi ba(s)toane

Dacă lumea s-ar împărţi în două emisfere cerebrale, a realităţii şi a ficţiunii, deliciul de a citi ultimul roman al lui Márquez, ca să înţelegi viaţa prin ochii unui bărbat de 90 de ani, s-ar diminua semnificativ. Nu te poate surprinde o realitate pe care n-ai trăit-o (cîţi ajungem nonagenari, ca să avem un termen de comparaţie în funcţie de care să ne uimim?), cu atît mai puţin reuşeşte să o facă ficţiunea, de la care te aştepţi, prin definiţie, la orice. Dar între realitate şi ficţiune se întinde un spaţiu imens de reprezentări colective, un fel de şa turcească a imaginarului social care precondiţionează gîndirea şi interpretarea. Aşadar luaţi, vă rog, *Povestea tîrfelor mele triste,* pe de o parte, şi imaginea clasică (oare de ce?) a unui bătrînel gîrbovit şi asexuat, pe de alta, depănînd, să zicem, amintiri din război strănepoţilor, şi atunci chiar veţi fi surprinşi. Bătrîneţea ca reprezentare socială este cea care face posibil *crash*-ul psihologic la întîlnirea cu această carte. În consecinţă şi pentru o corectă reprezentare a lucrurilor, recomand lectura ultimului hit al lui Márquez pe melodia lui Leonard Cohen, *My Secret Life* în ediţie *best of*.

Deşi are o cantitate exorbitantă de reprezentări colective pe cap de locuitor, România îşi duce bagajul fără a renunţa la cioburile ideologice. Singura soluţie este să aşteptăm apariţia unor reprezentări noi, nedirijate politic, în timp ce numeroasele *oldies but goldies* vor muri de bătrîneţe. Unele au murit deja. Publicitatea este unul din saloanele contemporane de consacrare a imaginarului social şi acest lucru se face simţit. Salut apariţia a două reclame TV care fixează în istoria netrăită a generaţiilor recente, cu un umor negru dar precis, statutul tinerilor de pe la 1964. O coincidenţă paradoxală face ca celebrul baton de ciocolată cu rom să fi debutat pe piaţă în anul *tezelor din aprilie,* cînd, deşi uşoară, detensionarea ideologică marcase o piatră de hotar în istoria comunismului românesc. ADN-ul represiv era însă neschimbat. Sloganul spotului, *Senzaţii tari de la 1964,* rezumă imbecilitatea activiştilor vigilenţi care sechestrează persoane în stil mafiot, ridicîndu-le de pe stradă pentru a le refasona şi reda ulterior societăţii conforme cu normele esteticii de Partid. *Partidul te vrea tuns, roacăre,* i se comunică în stilul omniscient, omnipotent şi atoatestîlcitor al limbajului de lemn unui firav posesor de plete şi mîncător de ciocolată cu rom, înainte de a fi tuns chilug în procedură de urgenţă şi aruncat la propriu înapoi în stradă. O adolescentă în fustă scurtă, fană a aceluiaşi brand, este înşfăcată şi îmbrăcată cu forţa în uniformă muncitorească, deoarece Partidul nu „torelează“ minijupa la tineretul comunist. Acestea sînt două reprezentări exacte a ceea ce a însemnat totalitarismul marxist-leninist, cărora sîntem datori să le facem loc în imaginarul confuz şi incoerent de după 1989.

1964. În vreme ce România descoperea batonul de ciocolată cu rom, Andy Warhol adăuga la tablourile lui cu Marilyn Monroe încă unul. Poate pe cel mai frumos. Oare care ar fi fost ideea lui de sex simbol feminin în Cehoslovacia comunistă, dacă familia Warhola nu ar fi emigrat în SUA la începutul secolului? Nu vreau să îmi imaginez.

Pe de altă parte, mă întreb cîtă vreme va mai circula liberă şi nestingherită prin capul unor intelectuali care n-au mîncat niciodată baton de ciocolată cu rom, ideea conform căreia comunismul a fost doar o proastă punere în aplicare a marxism-leninismului. O reprezentare cinstită mi se pare cea a lui Zinoviev: *Stalinismul, nu leninismul, este esenţa cea mai profundă a comunismului.*

Dar cine o să facă un spot despre asta?

Andrei GORZO

dilematograf

Excentricitate

● ***Dincolo de departe / Off the Map* (SUA, 2005), de Campbell Scott.**

Oricine frecventează Multiplexul ştie că nu trebuie să-şi facă griji dacă, după cinci minute de film, se va trezi complet surd. E o parte firească a experienţei pentru care a plătit. Nu-i exclus să fie chiar partea cea mai bună: anestezierea prin zgomot a unui creier care va fi expus, timp de două ore, la ce se întîmplă pe ecran, a devenit – mai ales vara – o măsură umanitară, un act de mizericordie. Deci nimic şocant. Şocant e să intri la *Dincolo de departe* şi, după cinci minute, să devii conştient de *linişte*. Conform notiţelor mele, cele mai importante surse de zgomot din acest film sînt: o cucuvea; un coiot; deşertul din New Mexico în secvenţele nocturne, respirînd ca într-un somn profund; şi vocile oamenilor care locuiesc acolo. Iniţial e vorba despre numai trei persoane – tata (Sam Elliott), mama (Joan Allen) şi copilul (o fetiţă de 12 ani – Valentina De Angelis) –, cărora li se alătură ocazional un vecin (străbătînd zeci de kilometri în acest scop). Cum au eşuat acolo? Ei bine, n-au eşuat; au ales (în fine, părinţii au ales) să-şi întemeieze căminul într-un loc neconectat la reţelele telefonice şi electrice, unde pot să trăiască din vînat şi pescuit, de pe urma grădinii, din explorarea gropii de gunoi a celui mai apropiat oraş, din schimburi cu orăşenii şi din pensia de veteran a bărbatului, care a luptat în Coreea. Asta ar însemna că acţiunea (dacă se poate numi aşa) se petrece în epoca războiului din Vietnam şi opţiunea acestei familii poate fi pusă în legătură cu numeroasele acte de dezangajare şi autoexil înregistrate la vremea aceea în rîndurile dense ale cetăţenilor americani care nu se mai recunoşteau în acţiunile ţării lor. Interesant e faptul că filmul lui Campbell Scott nu ne încurajează să facem astfel de legături: ecourile protestelor politice din epocă sînt inaudibile, iar ecourile experimentelor hippy din America anilor '60-'70 sînt, aş spune, mult mai slabe, mai puţin clare decît ecourile transcendentalismului american propovăduit cu mai bine de un secol în urmă de Emerson şi Thoreau. Un actor ca Sam Elliott e o alegere superbă în contextul ăsta: faţa lui, clar formată în *plein-air,* e practic o efigie a aşa-numitului „spirit al frontierei“. Cînd începe filmul, spiritul lui nu e în cea mai bună formă. După cum ne anunţă fata (vorbind din prezent), evenimentele din film se petrec „în vara în care tata a fost deprimat“. Îl vedem stînd pe scaun, cu privirea în gol, gura întredeschisă şi o lacrimă şiroindu-i pe obrazul nebărbierit: aşa-şi va petrece toată vara, tot filmul. V-am spus că nu-i un film de acţiune. Cel mai spectaculos eveniment e apariţia unui inspector de la fisc. Acesta vine să-i ancheteze pe protagonişti (care de ani întregi nu şi-au mai completat declaraţiile de impozite), dar rămîne cu ei după ce e rănit grav de o albină – probabil în timp ce se holba la soţie, pe care a găsit-o grădinărind în pielea goală. Dragi iubitori de sex şi violenţă, mă tem că asta-i tot ce vă putem oferi săptămîna asta.

Acum pe bune: cum s-a strecurat acest film în cinematografele noastre – mai ales în programul lor de vacanţă? Arată ca un inorog printre bovine. Nu m-a mirat să aflu că era cît pe-aci să nu fie distribuit nici în SUA (evenimentul s-a produs abia anul acesta, deşi premiera avusese loc la Festivalul de la Sundance în 2003). Un film atît de devotat excentricităţii (în sensul ei literal: ceea ce se găseşte în afara centrului, ba chiar în afara desenului, în afara hărţii – acesta fiind şi titlul original) aproape *cerea* să fie oprit la intrarea în circuitul cinematografic comercial; oprit şi luat la rost. Ce-i trebuie lui un loc în circuit? Ce se întîmplă la sfîrşit cu depresia eroului – cine sau ce i-o ia? Răspunsul pare să aibă legătură cu inspectorul de la fisc, care se prezintă ca un deprimat de carieră (de la vîrsta de 6 ani, cînd şi-a pierdut mama), se îndrăgosteşte (platonic) de soţia eroului şi se pune (cu succes) pe pictat, dar atunci ce se întîmplă cu inspectorul de la fisc? Moare pentru că „aşa e mai interesant“, sau există raţiuni artistice mai înalte? Care ar fi alea? Care e miza întregii chestii? Uneori pare atît de precară şi de preţioasă, încît te întrebi ce-o împiedică să se împrăştie în pustiu, ce-o ţine cu picioarele pe pămînt. Căci ceva o ţine, şi presupun că acel ceva – un amestec de vigoare aspră şi empatie vibrantă – le aparţine celor două femei. Au aceeaşi privire neintimidabilă, aceeaşi stăpînire de sine. Nu fac mare caz de depresia care s-a abătut ca un blestem asupra bărbatului, dar lucrează în linişte la o cură, fiecare pe frontul ei; există un moment frumos în care fetiţa se joacă de-a dresoarea şi, ştiind că tatăl ei e prin preajmă, începe să tachineze un invizibil animal deprimat. Filmul nu-i o făcătură, are puls, şi spectatorii care au rămas pînă la sfîrşit nu păreau chiar nesatisfăcuţi – derutaţi, dar şi odihniţi, ca după un vis blajin-extatic. În fond, poate că nu e o alegere atît de nepotrivită pentru vacanţă.

trecerea prin reviste

Avantajele înapoierii şi sastiselii

Una dintre frustrările mele constante vine din faptul că nu pot găsi revista timişoreană *Orizont* în Bucureşti. Pînă acum vreo doi ani o găseam, cu intermitenţe, la chioşcul de la Muzeul Literaturii Române. Acum un an o mai puteam lua din Piaţa Unirii. După asta a dispărut cu totul. Rar mai pica vreun număr prin redacţie, o mai găseam (selectiv) la biblioteca NEC. Abonamente nu se fac, sau poate m-a persecutat pe mine o cucoană coafată rococo de la Rodipet care îmi recomanda revista *Orizonturi nu ştiu de care*. Aşa încît vă imaginaţi euforia pricinuită de ultimele numere pe care Adriana Babeţi s-a îndurat să ni le trimită...

Am citit cu aplicaţie, aşadar, numărul 7 din noua serie care şi-a schimbat *look*-ul, dar a rămas la fel de sprinţară, de consistentă şi de surprinzătoare. Pe prima pagină, un elogiu al lui Mircea Mihăieş pentru etern paradoxalul Şerban Foarţă: „E una dintre cele mai delectabile răsturnări de prestigiu din cîte am văzut în ultimii ani. Mi-am dat seama că, de fapt, Şerban Foarţă era «prizat» de mult mai multă lume, dar că, sub comunism, nu era chiar de *bonton* să-ţi arăţi admiraţia faţă de un *refuznik* al dogmelor bolşevice, faţă de cineva care dispreţuia făţiş înregimentarea în canoanele stupide ale conformismului. Boem pe vremea cînd o astfel de identitate era vecină cu puşcăria, *dandy* rafinat în restul timpului, eroul nostru e un uluitor om de cultură: o vietate improbabilă într-o lume obsedată de vulgaritatea valorilor crasmateriale". Pentru confirmare, a se citi şi cabalistica rubrică „Semne diacritice" semnată de Şerban Foarţă în pagina 3.

Cornel Ungureanu scrie un documentar aplicat de „geografie literară" despre mitologia Nordului pornind de la poezia lui George Vulturescu şi ne prezintă în pagina 9 o suavă doamnă Paloma Popescu-Blum, actriţă, doctor în teatrologie şi polemistă teribilă, precum mama sa care semna, pe vremuri, „Cronica mărunţă", tot în *Orizont*. Ce-o deranjează pe doamna Paloma, trăitoare la Paris? Desigur, literatura erotică a junilor, în special *Băgău,* pe care o cronichează cu umor şi detaşare, dar fără pic de dreptate... istorică. E prea bună, domnule Ungureanu, ca să fie adevărată, mai băgaţi-i un anacolut, un anacronism, un degeţel ridicat, ceva...

Miezul revistei, dosarul nelipsit la *Orizont,* este reluarea conferinţei ţinute în iulie de H.-R. Patapievici la Constanţa: „Despre avantajele şi dezavantajele înapoierii". „Pasiunea" de la care Patapievici porneşte este, desigur, „ţărişoara" înapoiată, precară şi triştii săi locuitori. N-o să reiau raţionamentul seducător pe care Patapievici, cu pathosu-i rece, îl desfăşoară şi îl înfăşoară de mai multe ori prin Occidentul îndepărtat şi prin China dinastiei Song ca să redefinească modernitatea drept „un dispozitiv de civilizaţie, de cultură cu mai multe elemente care funcţionează numai prin mobilizarea lor cu anumite ponderi". Iată, în schimb, concluzia optimistă a conferinţei lui Patapievici, care rezumă astfel avantajul înapoierii: „Eu, un înapoiat de la periferie, am două temporalităţi. Prin faptul că sînt multicultural şi îmi pun problema înapoierii... sînt constrîns să mă refer la temporalitatea mea, pe care încerc să o depăşesc, şi la cea etalon, spre care tind. Lucrul mă obligă la o fertilitate pe care, dacă aş fi fost doar central, nu aş fi avut-o..." Interesant ar fi să aflăm, în acest context optimist, cum ar suna în România de azi statistica lui Pierre Chaunu asupra epocii clasice franceze, altfel zis, cîţi din cele 23 de milioane de români contemporani cu Patapievici trăiesc la vîrsta secolului XXI...

Să nu uit excelentul interviu cu Radu Paraschivescu (realizat de Cristian Pătrăşconiu), care nu pierde niciodată ocazia să facă un elogiu exact şi plastic meseriei de traducător: „doar cine nu ştie cum se cîştigă pîinea asta şi-l poate imagina pe traducător drept un boem perpetuu, care ronţăie fursecuri, bea cafele şi se umple de bani. Traducătorul are contracte ferme, termene precise şi o sarcină pe cît de nobilă, pe atît de ingrată. El trebuie să fie vocea românească a unui scriitor care nu-ţi ştie limba, dar îţi face un credit orb. De aici momentele de blocaj, de aici sastiselile pasagere sau de durată, de aici tentaţia de a abandona". Şi tot de-aici, aş zice, minunea, atît de rară, a unei traduceri bune. **(S. S.)**

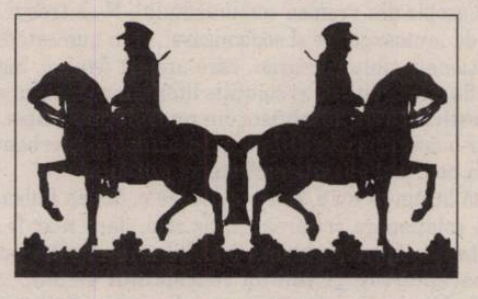

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Candoare şi viclenie sub tiranie

Într-un recent supliment literar al revistei *22* (nr. 803), Ştefan Agopian poartă cu Gabriela Adameşteanu o discuţie de o viguroasă incorectitudine politică. El susţine – şi ea îl aprobă – că şi înainte de '89, „sub comunişti", cum se zice lejer şi popular, au apărut capodopere literare sau, mai calm, cărţi rezistente artistic. Nu e o idee larg împărtăşită, ba dimpotrivă: de peste un deceniu, s-au instalat, într-un fel de corectitudine intelectuală, ignorarea, dispreţuirea, minimalizarea a tot ce s-a tipărit cu „viza poliţiei/cenzurii" comuniste. O extremă politizare – conjunctural îndreptăţită de anticomunism, dar în nici un caz purtătoare de adevăr integral – a guvernat şi încă guvernează judecata critică şi estetică. Pe scurt şi pedestru: dacă „i-au dat drumul" (ca de la închisoare...), dacă au ştampilat o carte cu „bun de tipar" înseamnă „că le-a convenit", că „n-a mai avut probleme", iar dacă n-a avut probleme şi n-au interzis-o, de unde să mai fie şi o capodoperă? Situaţie de o stupiditate atroce – valoarea era conferită de cenzură, de Securitate, de ce lăsau sau tăiau în funcţie de politica internă şi externă la zi, de celebra sintagmă „Congresul IX", care „a dat drumul obsedantului deceniu" cu samavolniciile trăite „sub Dej".

„Agop" (cu autoritatea romanelor sale trecute şi pe lista „cărţilor supravieţuitoare", fără semne de întrebare, propusă de revista *Vatra)* îi spune Gabrielei Adameşteanu, care şi ea (cu *Dimineaţa pierdută,* cu acea coană Vica de dimensiunea unei descoperiri literare) poate privi drept în ochi „problema": „Am prieteni care au citit acum, proaspăt, *Ingeniosul bine temperat* al lui Mircea Horia Simionescu şi au căzut muţi de admiraţie. Au spus: există aşa o carte la noi? Da, uite, există. Dar, după gustul meu, *Matei Iliescu* a lui Radu Petrescu e chiar o capodoperă şi care nu-i atinsă de nici o problemă politică... O carte care rezistă extraordinar e *Lumea în două zile* a lui George Bălăiţă... După mine, Paul Georgescu, ca prozator, a dat cel puţin două cărţi excepţionale: *Vara baroc* şi *Solstiţiu tulburat*... Nu ştiu de ce-l ocolesc criticii postmodernismului... fiindcă el e primul nostru postmodernist". De altfel, Paul Georgescu – „dogmaticul marxist" care lucra cu Joyce şi Proust pe masă, „stalinistul" care a lansat la *Gazeta literară* prima promoţie de tineri critici hotărît antistalinişti – se bucură de un tratament special în demonstraţia lui Agopian. „Monsieur Paul" – cum îl apela Ion Vinea –, „încuiatul", posedatul literaturii angajate de tip Sartre/Malraux, contestatarul „umanismului apos" tip Camus, este cel care l-a lansat pe Agop imediat după ce a citit *Tache de catifea,* cartea aceea năzdrăvan de apolitică, de un farmec stilistic orbitor, scăpată cum-necum din furcile cenzurii ca roman cică istoric, cu fanarioţi.

„Georgescul" e pus de Agop – urmînd să stîrnească, desigur, răcnete de indignare... – la capitolul „noroc". El zice că a avut noroc cu un oximoron ideatic de calibrul lui Paul, cu un Paleologu care i-a amînat debutul, cu un Mircea Ciobanu care i-a grăbit apariţia, cu un Roger Cîmpeanu de la *România literară* care l-a învăţat cum se face o gazetă cerîndu-i să lase dracului ziaristica şi să se ducă acasă să-şi scrie cărţile, în fine, cu însăşi cenzura pe care ar fi păcălit-o... Indiscutabil, fie şi în cea mai cumplită dictatură, fără noroc nu se poate izbîndi, oricît ar fi artistul de înzestrat şi hotărît să nu facă pact cu Diavolul. Dar a explica totul prin noroc ne menţine într-o stare de candoare, foarte dragă, ce-i drept, gîndirii româneşti, predispusă ancestral la victimizare, la ghinion istoric, geografic, politic şi etcetera.

Mult mai consistentă şi mai „la obiect" mi se impune o altă explicaţie care din totdeauna a provocat oroare, de o incorectitudine morală detestabilă; aş numi-o duplicitate creatoare sau ambiguitate pozitivă, dar ştiu ce mînie aş provoca printre spiritele din ce în ce mai imaculate; mă voi mulţumi s-o definesc ca viclenie – viclenia, mai mult sau mai puţin onestă, a oricărui talent puternic supus constrîngerii dictatoriale, conform celei mai crude legi stabilite de Gide: „Tirania constrînge artistul la excelenţă, libertatea îl moleşeşte". Toate cărţile rezistente citate de Agopian sau în ancheta *Vetrei* aparţin unor talente a căror forţă de expresie se înscria, vrîndnevrînd, într-un joc dublu cu Puterea silită permanent să deosebească între benign şi subversiv, între ostil şi subtil; în limbajul zilei, orice text putea conţine „pile" sau „şopîrle"... Marin Preda a fost primul care a emis, ca director la Cartea Românească, acest „decret" privitor la relaţia dintre talent şi cenzură: „Dacă nu are talent, să nu bage «pile», dacă are – negociem"... S-a negociat cu viclenie, cu ipocrizie, de o parte şi alta, şi s-au salvat cărţi nu „şopîrloase", ci monstruos de frumoase nu de-a pururea, dar măcar pînă azi. Unii nu au mai suportat acest joc dublu şi au plecat să scrie în libertate, alţii – la fel de nevinovaţi... – s-au încăpăţînat să rămînă, „să-i păcălească". Aşa numeşte Agop viclenia: „Am reuşit să-i păcălesc. Au închis ochii..." N-au închis ochii, după opinia mea. „Talentele" existau şi la cenzură, aveau şi ele oribila lor viclenie în „a da drumul", acoperindu-se cu documente de partid şi referate abile, mulţumită cărora sîntem cîţiva care putem primi telefoane gîlgîind de veselie, în 2005: „Ţi-am citit cartea din '80... cum de i-au dat drumul în loc să te aresteze?". Există şi ingraţi – ca să mă exprim blînd. Ei sînt pasionaţi să afle dacă autorii au fost informatori... Şi dacă au fost, *Mistreţul cu colţi de argint* îşi încetează frumuseţea?

O discuţie ca aceea dintre Agopian şi Adameşteanu are meritul de a complica la maximum problema, nelăsînd-o la mintea inocenţilor neinformaţi şi intransigenţi, mamă-mamă...

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Odă ţiganului borît din Sinaia

Să trăiască acest ţigan! Iar cînd i-o veni vremea, să locuiască în lumea dreptţilor pe tonele de cauciucuri pe care le reşapează, umflă de 16 ani şi să bea tone de bere „Noroc" tot de la AF Nuţi! Păi, cum altfel să te exprimi ca şofer? Faci o pană tîmpită în Sinaia fiindcă ai luat un colţ de bordură şi tu nu ai nici măcar o roată de rezervă validă, fiindcă şi pe aia tot într-un colţ, dar de stîncă, ai belit-o şi nimeni din Bucureştiul ăsta nenorocit nu se bagă să ţi-o facă. Boieri, de! Pe scurt, rămînînd în Sinaia, prin pustietăţile Cumpătului, fără roţi, două, la maşină, iată-mă tîmp cu soarele în cîrcă. Şi cum nu am altă treabă, o iau pe jos în căutarea unei vulcanizări. Pe şoseaua ce ocoleşte Sinaia, dincolo puţin de drumul ce se face spre Cumpătu, zace un ţigan negru tăciune într-o aia de tablă înconjurat de roţi de toate mărimile. Bea tot timpul bere „Noroc" şi zice: „Facem!". Nu ştii dacă să ai încredere în el. Normal, îţi vine să-l calci pe grumaz, să nu ai încredere în el, să-l înjuri de naţie, să-i aminteşti de mă-sa, dacă nu te rezolvă. Dar ţiganul acesta nu are mamă, tată, fraţi, surori, nevastă. „O murit, bre!", e liber ca pasărea cerului. Adevărată cioară. Nu vorbeşte mult, deşi e cherchelit tot timpul. Se mişcă haotic în încăperea lui de tablă. Parcă nici nu munceşte şi te scoate din sărite că tu, cu maşina ta străină, eşti tratat ca un ins cu Dacia 1310. Se opreşte din făcutul găurii tale şi se duce să pună aer la Dacie! Ţi se taie răsuflarea, îţi vine să-l calci pe mîinile alea negre de la natură şi funingine. Ştii că nu îţi face roata la timp, el ştie că ţi-o face! Mie mi-a făcut-o! Niciodată nu am crezut că o roată se face după ritmuri numai de un ţigan amărît stabilite. Cum a putut cioara asta să oprească timpul în loc şi să îmi cîrpească gaura din roată, din minte, din suflet, să pună un petic cald peste haosul şederii mele degeaba în prăpădita Sinaie, în loc să fiu în capitala mîndră, unde fac bani? Cum poate ţiganul ăsta, nu-ştiu-cum-îl-cheamă? Îi ştiu doar maieul alb pe vremuri, negru de mult, îl recunosc după patul pe care doarme, de luni pînă duminică la ora 14, în încăperea de tinichea fără aer, fără lumină alta decît un foc bun de perpelit cauciuce. Acum, faptul că am ajuns întreg în Bucureşti mergînd pe mîna ţiganului, ce m-a îndemnat s-o forţez la 180 pe oră, era treaba lui. Treaba mea este că neavînd bani toată săptămîna şi neavînd timp cînd am făcut rost de bani, nu mi-am luat nici un cauciuc nou. Dacă fac pană e pana mea, nu a ţiganului. Şi mai am o veste proastă pentru mine: am lăsat ţiganului şi roata de rezervă făcută ferfeniţă. A jurat pe inima lui roată că mi-o face şi să i-o plătesc înainte, că luni o am. Cred că m-a tîmpit comoditatea sau încrederea în ţigan. Omagiu ţiganului! Huo eu!

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Femeia, dracul și mărăturile

Ioan postelnicelul se tot tînguie și se tot vaită de ceva vreme, întrebîndu-se cu năduf la ce i-a trebuit altă nevastă. Ca răposata nu mai este alta pe lume. Ce femeie cinstită și înțeleaptă, nu ieșea din voile lui. Un înger, nu alta. Și ce bine au dus-o, nimeni nu le-a știut traiul și vieţuirea, nici rudele, nici vecinii, nici mahalagiii. Îl respecta și îi era supusă și nu-i ieșea niciodată din cuvînt. Cu Sevastița însă totul s-a schimbat, mai ales după ce a devenit stăpîna casei. Se gîndește dacă nu cumva a răsfățat-o prea mult, lăsîndu-i totul pe seamă, oferindu-i podoabe scumpe și „îndestulare". Semeția și nesupușenia ei l-au adus „la patimă de boală din multe oftaturi". Și acum este bolnav cînd vede cum sufletul și cinstea lui, singurele lucruri scumpe pe acest pămînt, sînt călcate în picioare. Cum a putut să-l bage pe dracu' în casă, și încă cu lăutari? Cum a fost atît de orb și n-a fugit de ucigaș, că cine zice femei zice drac și trebuie să se ascundă.

Sevastița trăiește, la rîndul ei, alt tip de frămîntări interioare, îndrăgostită de un alt drăcușor numit amor. Mai întîi îi pică cu drag ofițerul rus ce-l au încartiruit în casa lor. Și se scoală cu noaptea în cap să-i aprindă focul, să-i deretice prin cameră, să-i scuture așternutul. Uneori o cam dor șalele, că de, nu este obișnuită cu astfel de treburi, pentru casa ei n-ar face așa ceva nici moartă, că doar de aia are slugi. Dar ca să fie tot timpul în preajma ofițerului se sacrifică. Ba îi trimite dulcețuri și murături, iar el îi răspunde cu confeturi, mere sau chiar „săpun dă Englitera". Într-o zi i-a dat chiar o cutiuță lungă în care să-și așeze ce va pofti. Seara își sorb ceaiul împreună lîngă foc, dar ce-i spune și ce-i declamă nu prea înțelege, nici nu contează că-i frumos, iar uniforma îl face și mai arătos. Cînd războiul s-a sfîrșit și s-au ridicat toți muscalii din București, Sevastița s-a trezit pînă-n ziuă și i-a fript o găină, și-a petrecut tot timpul cu el. Apoi l-a petrecut pînă la poartă și-au luat rămas bun și trei zile a plîns ascunzîndu-se prin odăi să n-o vadă Ioan și mai ales slujnicile gata s-o pîrască la stăpîn. Într-una din zile, a aflat că muscalul ei a revenit în București, dar a tras la altă casă. Nebună de fericire, și-a aruncat anteriul pe umeri, a tras-o pe Ioana, slujnica, după ea, și-a plecat să-l caute prin tîrg, de dor să-l mai vadă o dată. Și-ar fi vrut să fugă cu el în lume. Dar n-a fugit și peste puțină vreme s-a îndrăgostit iar. De data aceasta de dascălul Rafail, profesorul copilei ce venea în fiecare zi să-i dea lecții de citire. Îi făcea stihuri frumoase și i le strecura în sîn cînd copila era aplecată asupra ceaslovului. Nu înțelegea ce scrie, dar cît de frumos recita și ce patos punea în fiecare vers că s-a lăsat amăgită de vorbăria lui și-n scurtă vreme au devenit amanți. Cînd Ioan a intrat în bănuială, a declarat că dascăl fetii nu-i mai trebuiește și l-a dat afară, zicîndu-i să nu mai vină prin curtea lui. Iubirea totuși a găsit mijloace să se exprime. Și se întîlneau prin spatele casei sau prin grădini, ea acoperită de voaluri, el îmbrăcat în haine femeiești. Azi așa, mîine așa, pînă cînd s-au gîndit că ce bine ar fi dacă l-ar păcăli pe Ioan și-ar trece tot avutul pe seama ei, apoi îi vor veni de petrecanie și vor rămîne stăpîni și se vor iubi fără să se mai ascundă. Și ce-au făcut și ce n-au făcut, l-au păcălit pe bietul soț, care nu știa prea bine citi rumânește, punîndu-l să semneze un zapis oarecare.

Orbit de dragoste, a semnat fără să știe ce semnează, apoi a aflat și a început să se tînguie că ei îi număra banii din sudoarea lui, pentru ea și copila, ce au, muncește. Și nu înțelegea cum îl putea trăda pentru un pîrlit de dascăl. Dar de-acum totul s-a sfîrșit și nevastă nu-i mai trebuie, muiere cînd va vedea în ochi, va socoti otravă și mai rea decît toate răutățile și ceasul morții îl așteaptă, dar cu ea nu mai poate nici într-un chip a vieţui.

Ioani și Sevastița regăsim în toate timpurile, căci drăcușorul de amor love ște fără milă, și după cum bine se știe, inima și rațiunea nu prea fac casă bună.

libertatea de impresie

Bătrîna chinezoaică

Noaptea, în Picadilly Circus, cu mîinile sprijinite de gardul din colțul pieței, stă o bătrînă chinezoaică. Are un trenci vechi care amintește de cele mai cenușii vremuri ale comunismului. Bătrîna privește piața cu ochii ei înguști. Clădirile cu ziduri albite de lumina orbitoare a reclamelor, cu geamurile reflectînd spoturile luminoase colorate. La cîțiva pași de străduțele cu baruri, în fața cărora beau grupuri de bărbați rași în cap și unii se sărută între ei. Lîngă cluburile cu intrări întunecate, păzite de negri în frac și cu joben. Acolo unde opresc Rolls Royce-uri strălucitoare, cu lumini albastre răzbătînd din interior, de la computerele încastrate în spătarul scaunelor din față. Sau limuzine lungi, ca niște șerpi. Pe aceleași străzi unde se aud mereu strigăte de tineri, stil *hooligans*, unde travestiți cu pene în cap și sutiene puse la spate trec strada braț la braț. Unde tineri cu biciclete cu coviltir plimbă turiștii, iar gunoierii îndrumă, politicos, cîte o doamnă rătăcită. Lîngă magazinele cu vinuri, deschise pînă tîrziu, care au sticle de zeci de ani și trabucuri de cîte o jumătate de metru, de sute de lire. Lîngă stațiile la care autobuzele roșii cu etaj fac coadă, prin mulțimea de taxiuri negre, lustruite în luminile nopții. La alți cîțiva pași de magazinele scoțiene cu cașmiruri fine, șaluri și pălării. Sau de galeriile Picadilly, cu coloanele lor de marmură pline de ghivece de flori agățate, cu vitrine strălucitoare mirosind a parfum, închise, tăcute și misterioase la acele ore tîrzii, pe drumul ce duce către Ritz și Park Lane. Acolo unde domnii încă mai poartă batistă la buzunar și gardenie la rever. Unde din restaurante ies femei cu rochii vaporoase de seară, ținîndu-și în mîini poalele și poșetele lucitoare, și se urcă în mașini luxoase, ale căror portiere li se deschid înainte. Bătrîna chinezoaică stă acolo și privește cu ochii ei mici, cu mîinile crispate pe gard. Trăiește și gîndește, în trenciul ei de furnică. De pe scările stației de metrou răzbat sunetele unui saxofon, ca niște rotocoale de fum. E un negru care cîntă acolo, dedesubt...

Londra, 8 august 2005

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

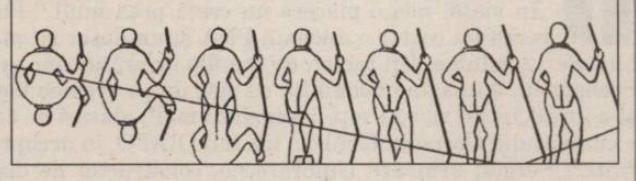

Românii disponibili și apocaliptic încrezători

Tot la cererea copilului, am luat și volumul 2 din *Farsele lui Buzdugan*. Eroare: majoritatea dintre ele aveau titluri interzise minorilor, cu sau fără acordul părinților, una peste alta, legate de sex. Știu, am mai scris despre farsele lui Buzdugan, oripilată fiind atît de cruzimea autorului, cît și de prostia victimelor, și trăgînd concluzia, pesimistă, că trăim, în continuare, într-o *mondo cane* fără speranță. Volumul 2 al *Farselor* confirmă, cu siguranță, această concluzie tranșantă, adăugîndu-i mai multe bile negre în defavoarea conaționalilor noștri păcăliți. Cumva, aici – poate pentru că farsele sînt și mai rele și intri mai tare în joc – prezența lui Buzdugan se estompează, *special guest stars* rămînînd pur și simplu eroii farselor.

Interesant este că, printre aceștia, se conturează cîteva tipuri ale tranziției, caracterizate, în mare măsură, nu printr-o prostie în sine, curată, precum cea a lui Păcală, care pleacă cu ușa în spate, ci printr-o obtuzitate datorată ambiției oarbe și dorinței, iraționale, de ciupeală. Farsa „Impresar muzică" este caracteristică pentru cea dintîi categorie, cea a ambiției oarbe: Buzdugan întrupează un impresar de muzică pop, care ar fi primit caseta demo a unei tinere aspirante la titlul de vedetă. O sună și îi declară, într-un argou șmecheresc (care implică și dezacordurile de rigoare), că este interesat de caseta ei. Uluitoare este reacția fetei, o voce de undeva din provincie, care îi spune pseudo-impresarului, la telefon, lucruri pe care, probabil, mulți dintre noi nu am visa să le rostim vreodată: că este frumoasă și deșteaptă (ea despre ea), că ar face absolut orice ca să ajungă vedetă, inclusiv să meargă în pielea goală, să se vopsească blondă (din brunetă) și să-și lase iubitul, care nu e altceva decît un coate-goale de provincie. Să fie vorba de o gîndire de *self-made woman*, gata de orice sacrificii pentru succes, un soi de lipsă de scrupule constructivă? Poate, dar estompată de o gîndire mahalagească în care se amestecă judecăți de tipul „părinții mei nu au bani să mă susțină, ca să fiu «de fițe»", așa cum vezi pe Atomic. Totul sfîrșit, apoteotic, în triluri de manele, pe care tînăra le cînta la telefon (ce-i drept, nu prea rău) pentru a-l impresiona pe impresar. Tot aici se înscrie și tînăra ambițioasă care dorește să-și pună un himen nou, în vederea căsătoriei, pentru că viitorul ei soț e pocăit și are vederi conservatoare în privința virginității miresei. De plătit, pentru operațiunea în cauză, plătește vinovatul, un olandez pe care l-a cunoscut lucrînd în străinătate. La fel și tînărul care e gata să lucreze pe un vas de homosexuali, semidezbrăcat și pe tocuri, timp de trei luni, atîta timp cît iubita lui, cu care e gata să se căsătorească, nu va ști nimic.

În cea de-a doua categorie, a dorinței de ciupeală din orice, oricît de absurdă ar fi situația, intră farsa intitulată „longevitate penis": aici Buzdugan „se dă" de la nu știu ce institut de sondaje sau cercetări asupra longevității penisurilor românilor, care adună date în virtutea realizării unui studiu etc... Cert este că-l sună pe un concetățean de-al nostru, cred că dintr-o comună, și-l pune să-și măsoare bărbăția, în erecție, pentru 60 de euro. Românul nostru verde nu este supărat că i se cere o atare operațiune, nu i se pare nimic umilitor sau jenant, ba mai spune sus și tare că o s-o roage pe nevasta lui să-l ajute, și că se vor duce în baie, unde sînt feriți de ochii iscoditori ai soacrei. Omul face ce l-a rugat falsul cercetător și, la sfîrșit, cînd aude că a fost o farsă, are o singură durere: cei 60 de euro. În aproximativ aceeași categorie intră șoferul de taxi: la propunerea unui străin de a-i închiria taxiul pentru o partidă de sex, la care este invitat și taximetristul, toate sînt bune și frumoase pînă cînd află că, printre fetele generatoare de plăceri, se află și propria lui nevastă.

Nu doar foamea de bani e șocantă, în cazul oricăreia din farsele de mai sus (succesul constituind o variantă mai sigură și de durată a acesteia), ci, evident, morala sau lipsa ei, și viziunea pe care bieții noștri semeni o au asupra iubirii și relațiilor de cuplu. Acestea reprezintă ceva care merită păstrat, dar, pentru că numărul compromisurilor din spatele lor se tot mărește, ele se transformă într-o simplă aparență. Disperarea existențială amestecată cu lipsa de principii face din interlocutorii lui Buzdugan o tristă gașcă de mincinoși și oportuniști, deocamdată, fără speranță.

Diana ROTARU

Agripina, baroneasa de Bacău

Dumitru Sechelariu este pe muchie de cuţit cu legea. „În viaţă, nici o plăcere nu costă prea mult.“ Plăcerea l-a costat o anchetă PNA şi un dosar cu mai bine de 12 volume. Un tablou de familie ar arăta cam aşa: Sechelariu, o imagine dobîndită cu sîrg de pe vremea cînd şi-a jurat „într-o zi, toţi veţi fi angajaţii mei“, alături de cea a cumnatului Corneliu Iacubov, lipsit de RAFO, în dreapta, fratele Sergiu, urmează Umbrărescu, constructor de drumuri naţionale şi europene şi, figura ce încă mai răsuceşte bagheta magică, Viorel Hrebenciuc. O qinta royală ce stagnează pentru următoarea mişcare.

În urmă cu cîţiva ani, cînd încă numele Sechelariu susura pe buzele oricărui băcăuan, o profesoară de fizică de la un liceu industrial, Paula Florescu, devenită inspectoare, a îndrăznit să-l acuze pe Doru, *alias* Dumitru Sechelariu, primarul, cum că diploma lui de bacalaureat ar fi falsă şi că este un incult. S-a pornit un întreg scandal, bine ţintuit de ochii presei, oficioase, de altfel. Inspectoarea nu a cedat decît funcţia. Azi, părerea ei a rămas neschimbată. Părerea multor băcăuani însă – profesori, avocaţi, ingineri, muncitori, zugravi şi chiar zilieri – a rămas neschimbată. Pentru toţi, el „nu merită ce i se întîmpla“, pentru toţi el „a furat, dar ne-a dat şi nouă“, el i-a ajutat pe toţi şi „a fost un om cu suflet mare“. Pentru cîţiva însă, locul de muncă s-a schimbat din funcţionari la primărie în şomeri, din avocaţi în altceva. Pentru aceştia, palmele luate înainte de şedinţe de la primar au însemnat jignire, pentru ei – „proştilor, vă fac eu pe voi“ – primarul în sine reprezenta o adevărată ofensă. Unii au renunţat singuri, alţii au fost nevoiţi. Alţii au asistat la evoluţia lingvistică a noului gramatic ce lua lecţii de manierisme şi îmbogăţire a vocabularului de mecanic auto. Pentru cei care au simţit ameninţările pe propria piele sau care au văzut ochii viceprimarului, fost *bodyguard,* Sechelariu e un „parvenit incult cu patru clase“. Mulţi l-au îndrăgit şi i-au apreciat gesturile, chiar dacă, în ziua de pomană, i se aplecau la picioare ca să strîngă ajutorul primarului, aruncat în derîdere în faţa biroului. Un milion, două, trei. Contau, pentru amărîţii de la marginea oraşului. Contau, pentru bătrînii cu datorii la întreţinere. Ei l-au apreciat. Şi cînd le-a dat mici şi-o bere în parc. L-au mai apreciat şi alţii cu care făcea afaceri, cu care juca poker. Unii l-au uitat însă. Unii vor să-l uite. Să uite că au avut cîndva vreo legătură. Doi dintre ei l-au sprijinit în afacerea „minore pentru cei mari“, la conacul de la Hemeius. Doi dintre ei au fost arestaţi. Doi dintre ei fură acum „la aparate“, în Londra, şi se tem. Şi l-au uitat.

Agripina locuieşte la demisol, „în nişte chilii“. Printre gratiile de la geamul ce soarbe lumina pe jumătate, mama fraţilor Sechelariu e înconjurată de pază. Paza e acolo, deşi nimeni nu o vede. E asemeni vîntului turbat pe care nu-l vezi, îl simţi. În coaste, pe faţă, în stomac.

Unde la demisol mai precis locuieşte? Greu de aflat, într-un oraş ce încă mai trăieşte în era fostului primar. Tăcerea cade peste toţi locuitorii oraşului şi chiar de ai avea o cheie fermecată să le descleştezi gurile, tot s-ar împotmoli în broască.

Ziua întîi – în casa Sechelariţei

Telefoanele se închid, uşile se trîntesc, taximetriştii opresc maşina să cobor, oamenii zbiară, taxatoarele îşi astupă faţa. La prima mă dau jos oricum. Seara se lasă pe strada Oituz, numărul 68. În staţie, în faţa Spitalului de Pneumoftiziologie. Aflasem: Oituz, demisol şi-un gard mare, frumos „i l-au făcut băieţii, maică“. Albastru, culoarea cerului înnourat, două bănci şi blocul vechi de cărămidă. „La scara a doua, maică, stă. Da' ce vă interesează?“.

La scara a doua, trei maşini de calitate. O masă cu două bănci, o grădină cu flori văratice şi-un şef de scară pus pe ceartă. „Pe scări, în jos, uşa pe dreapta.“ O uşă de brad veche. Bat de trei ori şi aştept să iasă ea. Iese un bărbat la vreo 50 de ani, statură atletică, ten cărămiziu, poartă mustaţă, păr negru cîrlionţat. Îmi închide uşa şi pleacă să o cheme. O femeie la mai bine de 60 de ani, voluminoasă, cu fire albite sub un batic gros de iarnă. Ochii deschişi exprimă curiozitate şi nedumerire. Nu-mi închide uşa, mă ascultă în spatele draperiilor ce seamănă cu marama pe care sătenii au obiceiul să o aşeze pe masa de sărbătoare.

Vrea să mă cunoască şi ochii i se înmoaie. Mi-ar spune cît a suferit crescîndu-i pe băieţii ei oameni mari, mi-ar spune, dar: „mămică, am cină în familie, am musafiri, nu pot acum“. Mă roagă să vin a doua zi că oricum, oricît de mult şi-ar dori, „eu nu pot să fac nimic fără acordul lui“ *(N.r.:* al lui Dumitru Sechelariu). „Eu trebuie să îl sun pe el, nu mă lasă, mă ceartă.“ Iese scandal mare altminteri.

Agripina locuieşte de 45 de ani într-un apartament de 37 m². Acum este patroană la firma de Transport Public Bacău, unii ar spune că primarul, fiul său, i-a făcut acest cadou. Fostă taxatoare la IJTL (Întreprinderea Judeţeană de Transport Public Local), ieşită la pensie, cumpără la

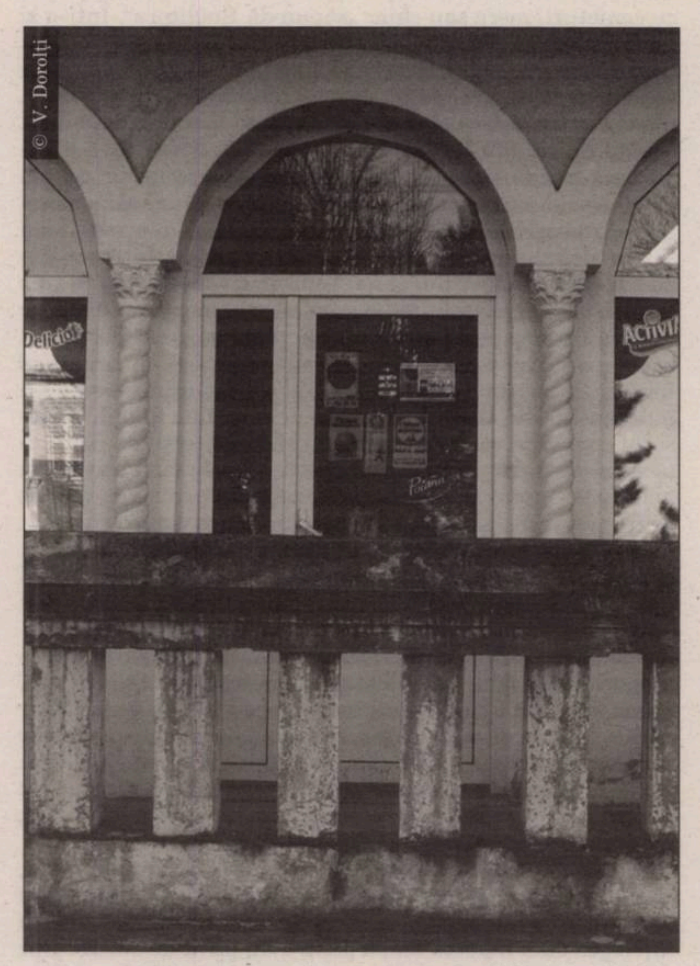

jumătatea anului 2003 acţiuni de la colegele sale de meserie.

Camelia o cunoaşte. Au lucrat împreună. „Băiatul ei mai mare a ajutat-o pentru că a muncit o viaţă întreagă şi dacă ne-am privatizat, a participat şi ea.“ S-a ales cu partea groasă – acţionar majoritar. „Măcar atît puteau să facă pentru ea.“ Toţi angajaţii de la Autobuzul S.A. o admiră, o vorbesc de bine, pentru toţi Agripina este eroină. Pentru ei este şefa despre care oricît de mult ar vrea să povestească, se tem. Se tem de numele lor, al băieţilor influenţi. „O femeie deosebită. Seche a făcut atîtea pentru Bacău, ne-a ajutat cu bani la audienţe.“

„Gata, mămică, poţi să pleci“ – şi Agripina închide uşa, urmîndu-şi cina în familie. Lucia vorbeşte. Ea s-a mutat în '97 din Bacău şi nu trăieşte cu frică. O ştie bine, o ştie de prin '86 cînd au lucrat pe acelaşi autobuz, de cînd au împărţit aceeaşi mîncare, o cafea şi mai puţin ciubucul. Ciubucul era pe turta fiecăreia. Pentru ea, ca şi pentru toţi cei care o venerează acum, nu era „cu nimic ieşită din comun. Nu era decît Sechelariţa. Nu avea pe nimeni în spate, nu avea o pilă. Se descurca, ca orice taxatoare“.

Îşi aminteşte de prima zi cînd a fost la ea acasă, să mai schimbe cîte o vorbă preţ de o ţigară şi-o cafea. „O chilie, în partea dreaptă o bucătărie, cum vii de pe holişor. O chichineaţă de bucătărie. De pe hol dai în baie, tot înainte e sufrageria, iar pe stînga e dormitorul.“ O casă mică pe care Agripina nu a părăsit-o nici în ruptul capului, nici pentru vilele ce i-au stat la picioare din partea fiilor recunoscători.

Aici trăieşte alături de bibelourile şi mileurile aşezate pe mobila nouă şi parchetul îmbunătăţit de curînd. „Avea o casă foarte aglomerată. Perne mici, mari, de tot felul, de toate mărimile. Avea o boală. În dormitor avea un pat pe patru picioare, tixit cu pampoane şi perne. M-a uimit, în schimb, ce avea pe masa din dormitor. O poză de-a ei, cu o ţigară în mînă, mărgele, parcă era din film, arăta ca o matroană.“

Prietenii actuali spun că ar păstra şi acum poza aceea cît o „placă de faianţă înrămată“.

Florin şi Ancuţa

Agripina a rămas văduvă de tînără. Văduvia şi singurătatea le-a petrecut alături de Florin. „L-a cunoscut mergînd pe maşină. Era mult mai tînăr decît ea“, se vorbeşte că ar fi fost o diferenţă de mai bine de 15 ani. Prin '88 era împreună cu Florin. „Cu el a stat vreo 4 ani.“ Florin avea o fetiţă, Ancuţa. Pe Ancuţa o purta cu pălărie, pelerine, zorzoane, rochiţele pe care, s-ar zice, că ea i le cumpăra. Pe atunci Ancuţa avea 5 ani, iar ea tot timpul spunea: „am crescut-o pe Ancuţa pînă la 9 ani“. Lucia îşi aminteşte de acele vremuri cînd Agripina devenise subiect al discuţiilor de pe autobuz. „Toţi rîdeau de ea pe maşină pentru că Florin o înşela. Era mai tînăr. El pleca toată ziua, iar pe Ancuţa o lua Sechelăriţa pe maşină.“ Ancuţa îi spunea mamă şi Agripina îi făcea toate mofturile. „Ancuţa lu' mama în sus, Ancuţa lu' mama în jos.“ Dacă o întreba careva de ce stă cu Florin, spunea: „Mă iubeşte. Vai, îl iubesc! Îl iubesc! Nu sînt de acord băieţii mei, dar eu îl iubesc“. Colegii vorbeau, şi, aşa cum bănuiau cei doi fii, Florin stătea cu ea „ca să-i mănînce banii“. O perioadă au întrerupt relaţia. „Băieţii ei, Sergiu şi Doru, nu o lăsau, nu l-au acceptat. L-au urmărit şi au văzut că o înşeală. Însă pe Agripina nu o interesa.“

Cu taxatoarele nu discuta niciodată despre fiii ei, ca şi cum n-ar fi existat. Pentru ea, exista doar Ancuţa. Uneori îşi aducea aminte şi de Sergiu. „Era mîndră pentru că făcuse o facultate. De ăstalalt nu zicea nimic, pentru că nu făcuse nimic.“ Doru era mecanic auto la Dacia Service.

Colegii o ştiu pe Agripina, femeia volubilă care nu punea la suflet ce spuneau oamenii pe seama ei. „Era o femeie de viaţă, chiar dacă mai zicea cîte una, cum mai spuneam şi noi cîte o prostie.“ Florin era un bărbat bine. „Avea mustaţă, păr ondulat, ten negru, dar nu era ţigan.“

De atunci au trecut 17 ani. Am bătut de trei ori şi mi-a răspuns el. Un bărbat la vreo 50 de ani, statură atletică, ten cărămiziu, mustaţă, păr negru cîrlionţat.

Ziua a doua şi vulturii mamei

Mă aştepta pe una din cele două bănci. Pe cealaltă, cu spatele spre mine, patru femei. Agripina ocupă un singur loc. Mi-a făcut semn să mă apropii. „Domnişoară, am vorbit la telefon cu băiatul meu ăla mai mic. Nu vrea, domnişoară. A spus că el a ieşit din politică. Eu i-am explicat, dar nu vrea. Fără acordul lui n-am ce face.“ Poartă un ilic de lînă şi-şi potriveşte baticul mai bine pe cap. Soarele apune peste chipul ei, peste ochii de-un albastru cu scînteie. „Adineaori a plecat şi Sergiu, băiatu' meu ăla mai mare. Şi nici el nu vrea.“

Îi place să stea la o vorbă cu prietenele din bloc, aşa cum îi place şi liniştea din jur. O femeie paşnică ce nu vrea să mai dea explicaţii pentru greşelile fiilor săi. O bunică aşteptîndu-şi nepoţii să-i pună pe genunchi. „Un om simplu, de la ţară, care şi-a văzut de treaba ei, care a ştiut să trăiască într-o întreprindere atîţia ani, de tînără. Este un merit al ei că a ştiut să reziste de la angajare pînă la pensie.“ Viaţa de taxatoare te învaţă să trăieşti, uneori chiar să supravieţuieşti. Aşa era meseria pe care Agripina, ca toate celelalte colege, o practica. „Lua banii, dar nu dădea biletul. Cînd cobora unul, dădea biletul înapoi, iar ea îl revindea. Aşa se făceau banii. Mergeai pînă la prima şi nu dădeai 1 leu 25, îi puneai ei pe casă 1 leu.“ Mulţi spun că a rămas cu o Dacie şi apartamentul umil, din sentimentalism. „Nu şi-a făcut vreo casă, vreo vilă. Probabil, ce-a zis, acolo am trăit toată viaţa, nu iau altceva după mine.“

Vecinele mă privesc sfidător, se tem că i-aş face ceva bătrînei mame. „Aşa mi-au spus. Lasă mamă, vezi-ţi matale de bătrîneţile matale, că noi, oricum, am ieşit din politică. Nu vorbi nimic. Eu ce să fac?“ Şi parcă ar zîmbi deznădăjduit. „Gata, mamă, pleacă.“ Plec şi toţi ochii îmi urmează drumul, toţi ochii, inclusiv cei nevăzuţi mie. Aceştia au fost în trecere, cu maşina, prin telefon, s-au alertat să-şi apere bătrîna mamă.

P.S. În urmă cu o săptămînă, Agripina era păzită de doi vulturi. Acum un sigur vultur îşi roteşte ochii la demisol. Sergiu. Doru e-n colivie.

Diana Rotaru *este jurnalistă la* Opinia Studenţească, *Iaşi.*

Radio & Afaceri MIX fm 100.6
Reteaua MIX FM
27 de statii radio in România
ROMÂNIA LA RAPORT
cu Carol Sebastian
Un dialog în FM
în care întrebările
nu rămîn fără răspuns
ORA 17:00 şi 20:00*
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro
* de luni pînă vineri de la 17:00 şi de la 20:00 la 21:00
sîmbătă şi duminică de la 17:00 la 18:00

Ioana AVĂDANI

Umbra poeziei române fără drept

La Petrila

Trama (compilaţie din presa vremii): După un weekend calm, animat doar de claxoanele convoaielor nupţiale (deh, sezonul nunţilor!) şi de beutura aferentă, Petrila se trezeşte cu colecţia sa de graffiti îmbogăţită de un soi aparte: versuri din poezia românească. Şaptezeci de citate, anume, scrise pe pereţii cenuşii ai urbei. Presa locală reacţionează violent, văzînd în demers mîna lungă (şi neagră – de spray, voi să zic) a sataniştilor sau a unor sceleraţi. Solicită intervenţia în forţă a organelor. Suspectul de serviciu – caricaturistul Ion Barbu, suspect şi numai pentru faptul că, la cariera sa naţională şi internaţională, se încăpăţînează să trăiască în Petrila – este chestionat de Poliţie şi mărturiseşte rolul său de instigator al demersului poetico-mural. Este sancţionat cu „avertisment" pentru „scrierea fără drept de versuri din poezia română pe pereţii blocurilor". Presa centrală sare la gîtul presei locale, acuzînd-o de obtuzitate. Presa locală sare la gîtul lui Barbu, acuzîndu-l de ceauşism. Primăria Petrila spoieşte cu var graffiti-urile cu pricina – şi numai pe acelea. Petrila revine la normalul ei cenuşiu (acum, pătat cu alb).

Interpretări posibile:

Poezia mobilizează. În mod evident, Ion Barbu a avut complici la „vandalizarea poetică" a Petrilei. Dacă ar fi fost localnici, s-ar fi aflat. Asta înseamnă că scriitorii de poezia altora pe pereţi străini, altfel oameni paşnici, la locul lor (că în alte părţi nu am auzit să se fi petrecut atare grozăvie), au traversat juma' de ţară ruptă de canicula ca să puna mîna pe spray şi să-şi dea frâu liber pornirilor sataniste.

Poezia mobilizează de două ori. Pentru a repara ruşinea urbei, pentru a şterge pata/petele (şaptezeci la număr) de pe obrazul Petrilei, autorităţile au scos prompt efectivele din subordine la văruit zidurile. Pentru cine cunoaşte oraşul, măsura are caracter vădit excepţional. Cred că Petrila n-a mai văzut bidinea de la alegeri – alea din 2000, că la 2004 n-a mai fost nevoie, cenuşiul locului (acolo unde n-a răzbit mucigaiul mîncător de faţade) devenind un soi de *trade mark*.

Poezia stîrneşte patriotismul local. Pe panoul de intrare în oraşul Petrila, mîna duşmănoasă (ştiţi dumneavoastră, aia neagră, satanistă) a scris o jumătate de stih de Matei Vişniec: „Oraş de rezervă". Nimic nu a supărat mai tare edilii oraşului şi presa aferentă ca aceste trei cuvinte. „De rezervă pentru cine?" s-a născut, insinuantă, întrebarea. Răspunsul a rămas nerostit/netipărit, dar el este evident: pentru ei, veneticii, pentru că noi sîntem aici de 2.000 de ani (deşi nu avem mai mult de 26, ceea ce este, evident, meritul nostru).

Poezia cultă este inferioară creaţiei populare. Zidurile Petrilei (precum şi alte suprafeţe inscripţionabile) sînt de ani locul de manifestare a unor creatori populari – se pare, anonimi (sau „rămaşi necunoscuţi", ca să folosim un alt lingo.) Tradiţionalele cuvinte de patru litere sînt expuse la loc de cinste, ca şi îndemnurile la acte de dragoste trupească faţă de diverse cluburi sportive locale sau naţionale. Aceste manifestări ale culturii pop nu au stîrnit vreodată nici atenţia locuitorilor (prin reprezentanţii lor), nici a presei. Se nasc două variante de studiu: fie a) – populaţia/autorităţile/presa achiesează la inscripţiile cu pricina, regăsindu-şi în ele modele culturale acceptabile; fie b) – autorii acelor inscripţii au scris „cu drept" şi aprobare de la primărie.

Nici poliţia nu mai e ce-a fost (Slavă Domnului!). Poliţia din Petrila a fost acuzată de către reporterii nervoşi din Valea Jiului că a permis vandalizarea oraşului. Astfel sesizată de presă, a preluat cazul şi l-a rezolvat cu promptitudine. Este de remarcat moderaţia de care a dat dovadă organul anchetator, aplicînd modestul „avertisment". Se spune că presa nu poate fi mai bună decît societatea în care funcţionează. Iată că, pe alocuri, poliţia poate.

Poezia are totuşi valoare de ştire. Chiar, de cînd n-aţi mai citit ceva despre poezie pe primele pagini ale ziarelor?

Ce m-ar mai mira? După atare poetomahie într-un pahar cu apă (cam neagră şi cam tulbure), nu m-ar mai scoate din ale mele decît un proces colectiv al poeţilor împotriva lui Ion Barbu, pentru încălcarea drepturilor de autor.

FIE CE-O FI, NIMENI NU VA ADUCE LA SUPRAFAŢĂ ÎNCEPUTUL VIU COLORAT, CONTINUAREA LIMPEDE ŞI SFÎRŞITUL DE VEŞNICĂ PERSPECTIVĂ

● Fie ce-o fi, îmi asum riscul ca vreun cititor grăbit să-şi închipuie că suplimentul TV al ziarului *Libertatea* e lectura mea de căpătîi. Fiindcă şi azi, ca şi săptămîna trecută, de acolo îmi extrag substanţa acestei note. Iată, aşadar, ce spune (în suplimentul TV al ziarului *Libertatea* de vineri, 5 august 2005) Laura Cosoi, cunoscută publicului telespectator din serialele *La bloc* şi *Fete cu lipici:* „Am o relaţie plină de pasiune, de chimie, de încredere". Te cam cuprinde reveria citind aşa ceva şi imediat îţi zboară gîndul la o relaţie plină de pasiune, de limba română, de geografie, de algebră, de botanică, de religie... (**D. S.**)

● Săptămîna trecută întrebam în dreapta şi-n stînga de Troy von Balthazar (vezi *„D.v.* vă recomandă"), nimeni nu ştia nimic... (Şi nu, nu auzisem de Google, ha, ha.) Pînă cînd, excedat, i-am trimis un SMS lui Mihai Chirilov, red.-şef *Re: Publik*, aflat la festivalul de muzică de la Benicassim, Spania, întrebîndu-l dacă numele îi „ring a bell"; şi iată ce mi-a răspuns dînsul: „Ring mai multe belluri, biliv it or not, sînt kiar la concert cu alde troy. Tare coincidenţa!". (**a. l. ş.**)

● 6 august 2005, la 60 de ani de la Hiroshima, tele-haiku-ul zilei: Robotul englez va aduce la suprafaţă, din adîncul oceanului, submarinul rusesc? Se va întoarce pe Terra, din cosmos, vie şi nevătămată, naveta americană Discovery? (**R. C.**)

● Afară ploua, măseaua durea şi autobuzul nu mai ajungea. La un moment dat, am văzut plăcuţa pe care scria numele unei străzi: Ennis Road. Numai că golanii (sau, mai bine zis, huliganii) au adăugat, cu vopsea, litera care li s-a părut că lipsea la începutul numelui şi care m-a făcut deodată şi pe mine aşa de fericit, de parcă aş fi scris-o chiar eu. M-am simţit acasă. (**A. M.**)

● Vineri, 5 august, Piaţa Victoriei. De la distanţă, îmi sar în ochi două doamne care dădeau de zor tîrcoale unei vaci viu colorate. Mă apropii uimită şi constat că doamnele în cauză ştergeau serioase cu şerveţele biata văcuţă care, de la atîta praf (nu zloată, ci praf!), se cam murdărise! Bine că mai există unii care să păstreze curăţenia în grajdul bucureştean... (**R. P.**)

● La o terasă în Regie, o domnişoară chelneriţă toarnă bere în paharul unui client. Toarnă, toarnă, continuă să toarne, după care toarnă în continuare, în ciuda privirilor din ce în ce mai mărite ale clientului. Cum momentul critic se apropia, iar revărsarea părea iminentă, domnişoara susură, feminin, dar ferm: „Sorbiţi, vă rog!". Neputîndu-i rezista, clientul se apleacă docil, soarbe din spumă, înlesnind astfel chelneriţei continuarea deversării întregii sticle. (**S. G.**)

● N-am mai văzut de mult o lecţie de dirigenţie într-o revistă culturală. Cineva care nu semnează, dar care observă „tardiv" *Observatorul cultural,* îl trage de urechi pe Alexandru Matei pentru pierderea unui „s" pe drum, pentru o biată, eternă tautologie (întreaga noastră presă e tautologică...) şi pentru comiterea unui anacronism la limită. N-ar fi mai utilă angajarea unui „cap limpede" sau o simplă şi usturătoare amendă internă? Noi aşa am face... Iar dacă ne-am pune (tardiv) cenuşă în cap, am fi sau mai dilematici, sau mai clari. (**S. S.**)

● Încet-încet, Buena Vista Social Club se va reuni în ceruri. După Compay Segundo, Ibrahim Ferrer a plecat dintre noi la sfîrşitul săptămînii trecute, nu înainte însă de a-şi fi încheiat turneul european de doi ani. Concertul de la Sala Palatului din primăvara anului trecut chiar a fost ultimul pentru români. (**M. C.**)

Cu ochii-n 3,14

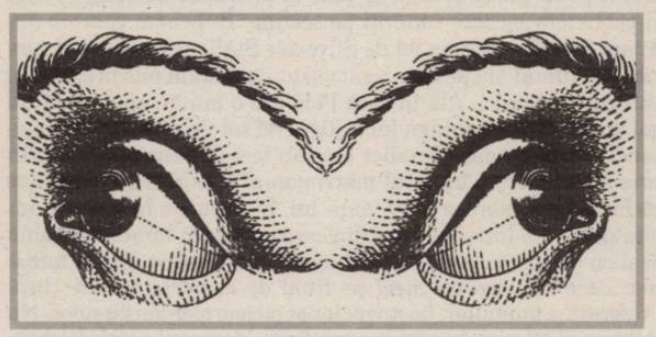

● O etichetă cu „sfaturi de întreţinere" a unei perechi de pantofi (cumpărată de la magazinele de 100-200 de mii): *1. Please often polish the shoes to keep them soft and bright. 2. Do not wear them and deform them.* („1. Lustruiţi pantofii pentru a-i păstra moi şi strălucitori. 2. Nu îi purtaţi şi nu îi deformaţi."). Fără a vrea să fiu morbidă, să fie oare sandalele roz, cu toc enorm, pantofi de veşnică purtare? (**S. G.**)

● Eu mă autodepăşesc, tu te autodepăşeşti, el (ea) se... De o viaţă, verbul acesta inestetic mă fascinează etic. De luni, mulţumită crizei paşapoartelor, el s-a mai îmbogăţit cu un sens: „Un «depăşit», ştiind că ajuns în România i se taie macaroana pe cinci ani, poate «să se autodepăşească», adică s-o lungească prin Vest pînă-l prinde" *(Ziua* din 8 august, într-o pagină substanţială, semnată de Bogdan Gîlcă). A te autodepăşi prin Vest – ce perspectivă criptică şi zbanghie, la fel de intraductibilă precum dorul! (**R. C.**)

NU VI SE PARE CĂ TREI SUTE DE ACEFALI ŞI-AU UNIT SINGURĂTĂŢILE CU ODRASLELE MUNCII?

● După zilele cu ploi abundente, prezentatorii/toarele meteo de la televiziuni au anunţat, cu zîmbetul aferent şi bucurie în glas: „veşti bune – iese soarele". După zilele de caniculă, cu acelaşi zîmbet şi aceeaşi bucurie: „veşti bune – de mîine plouă". Nu vi se pare că maniheismul a pătruns cam prea adînc (pînă şi) în buletinul meteo? (**M. V.**)

● Stăteam liniştit în Vamă, cu burta la soare. Undeva, în stînga mea, nişte sîni superbi citeau *România literară*. Undeva, mai în spate, un tip citea *Dilema veche* şi zîmbea. Eu nu o mai găsisem. De la Stuf venea o muzică faină şi viaţa era mişto. Deodată, un bum-bum infernal de tare ne strică viaţa asta. Mă gîndesc să îl ignor, poate dobitocul cu ideea se va plictisi repede. Nici gînd, persistă. Şi începe să vorbească: „Salut, Vama Veche. Kiss FM şi Free Dome Festival te salută!". Hai sictir, mă gîndesc. Dar dobitocul o ţine una şi bună că trebuie să ne distrăm. Şi începe iar: bum-bum. Nu ai unde să scapi, e infernal de tare şi acelaşi ritm tembel care nu se schimbă: bum-bum-bum-bum. Şi ţine aşa vreo 20 de ore, pînă spre dimineaţă, cu nişte artificii de doi lei la final. Încă mai mai întreb: cît de idiot trebuie să fii să faci un festival techno-house-bum-bum-bum în Vama Veche? Dacă vi se pare că sînt prea vehement, încercaţi să ascultaţi lălăiala aia bum-bum timp de 20 de ore. Şi la un nivel la care îţi închizi geamul terpoman, îţi bagi capul sub pernă şi tot îţi tresaltă rinichii. Dobitocul-şef zicea din cînd în cînd: „Vama Veche, te distrezi?". În timpul ăsta, vamaioţii căutau să scape cumva sau puneau la cale sabotaje: să aruncăm cu sticle, să le tăiem cablurile, să-i blestemăm. Vreo trei sute de acefali se bîţîiau lîngă o scenă, făcîndu-mă să mă întreb dacă Vama mai merită salvată sau trebuie să găsim altceva. Pînă mai ieri, acest Radio Kiss FM îmi era indiferent. Acum sînt convins că este radioul imbecililor. (**C. G.**)

● Ion Iliescu şi Petre Roman şi-au unit singurătăţile într-un „pol". Vă rog să nu vă lăsaţi pradă ironiilor şi să priviţi lucrurile „în context": Miron Cozma vrea să-şi facă şi el partid. Cum ar fi să-i vedem colegi de Parlament după alegerile viitoare, combătînd „prostănacii" şi „aroganţii" şi apărînd interesele defavorizaţilor? V-aţi pus problema? (**M. V.**)

● Aparatul foto digital şi camera de luat vederi asemenea au devenit posesiuni firesti ale românului mediu: la parcurile de distracţii de la mare, indiferent cît de derizorii, puţinii turişti de iulie îşi filmau odraslele în carusele; în paralel, unii dintre sinistraţi filmau, din pod, puhoaiele. (**I. P.**)

● La Tübingen, în Germania, s-a desfăşurat cea de-a cincea Şcoală de Vară Internaţională dedicată umorului şi rîsului. Au venit savanţi din toată lumea şi au prezentat studii comparative de bancuri şi de situaţii comice, încercînd să răspundă la cîteva întrebări fundamentale („De ce rîd oamenii?" „Cînd rîd oamenii?"), analizînd relaţiile dintre umor şi religie, dintre umor şi productivitatea muncii: s-a demonstrat ştiinţific că mulţi şefi sînt nemulţumiţi cînd îi văd pe subalternii lor rîzînd, în alte ocazii decît cele în care ei înşişi spun anecdote. Din 1.000 de nemţi, 10% detestă rîsul din cauza unei frici patologice: ceilalţi nu fac decît să rîdă de ei. Reiese din articolul inclus la rubrica „Ştiinţă şi tehnologie" a revistei *The Economist* că studiul rîsului nu e doar o îndeletnicire tristă, ea poate deveni şi extrem de plicticoasă. (**M. B.**)

FIE CONTINUITATEA ARE TULBURĂRI, FIE M-AM TREZIT PUŢIN INDECIS

● După Supercupa României cîştigată de Dinamo în faţa Stelei cu 3-2, Ţiţi Dumitriu a dat o declaraţie. Iat-o, preluată de *Gazeta Sporturilor* în ediţia de luni, 1 august, în pagina 2: „Protasov a greşit! A făcut prea repede schimbările şi proasta sa inspiraţie a decis meciul". Şi iat-o şi în *ProSport,* în ediţia din aceeaşi zi, tot în pagina 2: „Nu îl putem condamna pe antrenor pentru rezultat. Meciul nu s-a pierdut din cauză că schimbările au fost făcute prea repede...". Fie Dumitriu are tulburări de personalitate, fie presa noastră sportivă e „sublimă". (**M. C.**)

● „Cînd a intrat apa în casă, tata se uita la televizor la inundaţii", povestea un puşti la ştiri, ca în „Continuitatea parcurilor", schiţa lui Cortázar. (**M. C.**)

● Săptămîna trecută, în centrul ştefanmăreţului oraş Vaslui, cu ocazia debutului în divizia A de fotbal al echipei locale, a avut loc „o bătaie ca-n filme" *(ProSport)* între galeria băştinaşilor şi aceea a Rapiduleţului. „M-am trezit din senin cu o halbă de bere în cap, îmi curgea sînge ca la chiuvetă..." – a declarat un fan din Brigada Supremă a localnicilor. Cinefil înrăit cum sînt, mă întreb în ce film am văzut ca, într-o bătaie cumplită, un om să fie pocnit sălbatic şi din senin cu o halbă de bere, iar o chiuvetă să verse sînge. Nasc şi la Moldova expresionişti. (**R. C.**)

● Dragoş Vasile în *Apropo TV:* „Cum bine observa doamna Muscă, Tăriceanu este «şovăielnic» atunci cînd îşi dă demisia, apoi şi-o ia înapoi. Pe cînd Stolojan este puţin «indecis» cînd se retrage din viaţa politică şi-l face să plîngă pe Băsescu la televizor, apoi se răzgîndeşte, îşi pune costum şi – «hă, hă, hă», cum ar observa preşedintele – se-ntoarce la viaţă, precum Bobby Ewing din *Dallas".* Ceva obiecţii? Se răzgîndeşte cineva? Adjudecat! (**a. l. ş.**)

Bogdan IANCU

Ocolul Bucureştiului în 5 cinematografe

E Bucureşti. E vară. La televizor sînt inundaţii şi e caniculă. La televizor e prăpăd. E solidaritate. Sînt teledonuri, sînt lacrimi în direct. Sînt ţărani care mor cu degetul mijlociu ridicat către geniile reportajelor. La televizor e dan-diaconescu-în-direct, e mitică, e becali, e Tăriceanu în cizme între demisie şi anticipate, e Băsescu tătar, dictator sau democrat. La radio e 3 sud-est, e morandi, e *don't phunk with my heart,* e concurs cu premii: maşini, excursii, frigidere, telefoane, dvd-uri etc. E Bucureşti şi n-ai bani de mers la 2 mai. Unde să te duci? Ce să faci? Hai la un film! Hai să facem un scurt ocol al Bucureştiului în 5 cinematografe şi tot atîtea filme. Ce poate să se întîmple? Cît poate să coste?

Cinema „Europa", fost „Miorița", pe Calea Moşilor. Staţia troleului 66 pe-o parte şi pe cealaltă a străzii. În colţ, cofetărie cu dichis şi, un pic mai încolo, florăreasa cu gura mare. De cînd sînt în Bucureşti, aici am văzut numai filme triste. Unele mi-au plăcut, altele aşa-şi-aşa. Numai o dată a fost sala plină, cu ceva oameni depozitaţi cuminţi pe mochetă: la *Amélie*. În jumătate din dăţile în care am venit la „Europa", ploua. Astăzi plouă. Biletul costă 5,45 lei noi. Pe afişul din vitrina de la intrare scrie: *Nevasta lui Gilles*. Cîteva instantanee de la un picnic şi o familie fericită. E doar o aparenţă, se va vedea. Sîntem nouă spectatori cu totul, împrăştiaţi în toată sala. Sala e de catifea. Catifeaua e vişinie pe scaune şi verde pe pereţi. Probleme cu sunetul: bzzzz-vjjjjt-bzzzz. Pînă la urmă, filmul începe. Primele replici. Primele pungi cu alune, primele ronţăituri în stînga şi mai ales în dreapta mea. Filmul e trist. *Bă, da ce trist e! Ce dreacu' am venit aci? Bă, tu ai vrut să ne strici seara sau ce?* Ssst!!! În spatele sălii o sticlă de coca-cola pufăie în întuneric. Gilles are o relaţie cu sora nevestei lui şi e gelos pe ea. Sora nevestei lui Gilles dansează provocator cu un alt bărbat. Gilles îl bate pe rival. Nevasta lui Gilles suferă în tăcere şi filmul e şi mai trist. *Ce bestie!* Cineva iese din sală vorbind în şoaptă la celular. Vjjj-zzzttttt-vjjj... filmul se întrerupe. Gilles tocmai avea o criză de isterie. Atmosfera din sală e intimă. Sala e de catifea. Doi dintre cei nouă spectatori pleacă la cumpărături la cofetăria cu dichis din colţ. Am rămas şapte. Filmul reîncepe. Gilles o ia razna de tot. Nevasta lui naşte al treilea copil. Sîntem iar nouă în toată sala. Gilles nu se bucură deloc. Nevasta lui Gilles nu mai suportă şi se aruncă de la fereastră, într-o scenă pe care camera o redă cu susul în jos. Afară plouă şi pe pereţii de la intrare sînt afişe ale filmelor triste pe care le-am văzut în anii trecuţi. La cofetăria cu dichis din colţ e coadă la pricomigdale, pateuri cu brînză şi prăjituri cu fructe.

Sala „Elvira Popescu", Institutul Francez, Bulevardul Dacia, ambasade în stînga şi dreapta, castani pe trotuar. O asociez automat, de fiecare dată, cu *In the mood for love* pe care l-am văzut aici de vreo cinci ori. Biletul costă puţin: 3,5 lei noi. Sîntem unsprezece adulţi şi trei copii. Copiii stau cuminţi pe primele rînduri din faţă. Afară e cald ca în iad. În sală e cald moderat. Pe ecran e *Noi Albinosul* înconjurat de zăpezile islandeze. Scaunele sînt moi şi vişinii. Un singur lucru mă enervează la „Elvira Popescu": scaunele din faţă de care nu ai cum să-ţi sprijini genunchii ca la „Europa". Noi e un rebel. El cere în fiecare zi o sticlă de malţ la *Bekur,* care în islandeză înseamnă „berărie". Noi primeşte sticla de malţ, dar nu se duce la şcoală, aşa cum ar fi vrut directorul şcolii şi proful de mate. Noi e albinos şi se îndrăgosteşte de Iris care îl face tîmpit, fix în faţa tejghelei berăriei *Bekur*. În dreapta – de ce mereu în dreapta? – se deschide o pungă cu biscuiţi săraţi. Copiii de pe rîndul din faţă încep să se smiorcăie. Cele două mame umblă în genţile din dotare şi scot de acolo ceva care în mîinile puştilor foşneşte groaznic. Noi trece şi pe la şcoală. Pe ecran bate viscolul. În sală e cald al naibii. Iris se îndrăgosteşte de Noi şi ajung într-un soi de muzeu „Antipa". Noi ajunge apoi la un ghicitor care îi spune că în cafea scrie numai moarte şi Noi îl face nătărău. El visează la plajele din Hawaii. Visează să fie cald. În Islanda e frig de moarte. Mai tîrziu Noi ajunge într-un beci în care fumează. În timp ce fumează, deasupra e un fel de cutremur. E dezastru. După cîteva zile, echipele de salvare îl scot din zăpada avalanşei care-i distrusese satul. Dacă n-ar fi fumat în beci, Noi ar fi fost una dintre victimele de pe generic ul de la ştirile locale. Printre ele şi Iris. Mă rog, nu asta e morala şi nici nu e vorba de morală. Problema e că filmul se termină la nu ştiu cîte grade Celsius minus, iar pe Bulevardul Dacia canicula e la fel de cumplită. Ambasadele şi castanii sînt la locul lor.

Cinema „Corso" pe bulevardul Regina Elisabeta. Peste stradă de Hotel „Cişmigiu" şi Cinema „Bulevard" (închis şi ruinat). *Echipa Sfarmă-tot* costă 6,54 de lei noi. La intrarea în sală e un fel de băruleţ de unde poţi să-ţi cumperi de toate care să te scoată din nervi în timpul filmului. În sală sînt doisprezece oameni, cu tot cu cei doi prieteni ai mei. Majoritatea au trecut pe la chioşc şi asta se vede în proviziile de sticle, pungi şi pachetele aşezate cuminţi pe scaune. În *Echipa Sfarmă-tot*, Adam Sandler este un fel de Silvester Stallone în *Drumul spre victorie,* filmul ăla pe care l-am văzut cînd eram mic la căminul cultural la bunici. Ăla în care Pelé are o mînă ruptă şi dă un gol din foarfecă şi echipa lui cîştigă. Să tot fie vreo 15 ani de-atunci. În fine, Adam Sandler este un fost fotbalist. Este o zi în care se plictiseşte în patul matrimonial şi atunci se hotărăşte să facă ceva interesant cu viaţa lui. Şi atunci o închide pe iubita nervoasă într-o cameră din casă şi fuge în lume cu maşina ei şi cu şase beri. Ajuns la închisoare pentru furt, fostul fotbalist, care trîntise un meci pe final de carieră, devine ţinta preferată a pumnilor, bastoanelor şi picioarelor gardienilor. Nu în orice zi îţi pică în vîrful pantofului stomacul unui deţinut-vip. Mai ales al unuia care a trîntit un meci al echipei cu care ţii. Cam pe cînd mă gîndeam la asta, o pereche de picioare s-a eliberat din strînsoarea unor adidaşi meschini şi în sală a început să se simtă izul unei pisici care nu se simte prea bine. Am plecat cinci rînduri mai în faţă. Sandler tocmai era cooptat în echipa de fotbal american a închisorii. Şi de-aici lucrurile se complică: echipa e greu de alcătuit, selecţia trebuie că durează vreo oră şi ceva din film, pentru că în final se dispută o singură partidă: gardieni *vs* puşcăriaşi. Nu ştiu dacă surprinde pe cineva, dar deţinuţii învinguă după un meci „viu disputat" în care se sparg buze, se rup picioare, adversarii se iau cu tot cu fulgi. Afară e bine. Canicula a trecut.

Cinema „Scala", pe Magheru, între un schimb valutar şi un cabinet stomatologic. Sub stropii de ploaie care bat în geam: *In vino veritas*. Vreau să-l văd. Pentru că-mi plac vinurile. Costă 7,63 lei noi. Am ratat momentele de publicitate şi am prins fix începutul filmului. Miles arată ca dracu', dar ştie ce e vinul. Cel mai bun prieten al lui, Jack, se va însura curînd. El nu ştie ce e vinul şi asta se vede: bea vin în timp ce mestecă gumă. Cei doi pleacă într-o vacanţă care ţine locul petrecerii burlacilor. Pe şosea, în stînga şi dreapta, numai plantaţii enorme de viţă-de-vie. Şi cu toate astea, nu sîntem în Franţa. Cei doi opresc şi beau vin. Cînd nu-l beau, povestesc despre el. Cînd nu-l povestesc, îl miros. Am fost tentat, la un moment dat, să ies din sală şi să dau o fugă pînă la magazinul de peste stradă pentru o sticlă de vin sec. Şi sînt sigur că nu eram singurul. Pînă la urmă, obosite de atîta vin, cele două tipe care se săturaseră să tot răspundă la celular şi să facă ture între rîndul din mijloc, unde îşi lăsaseră poşetele, şi spatele sălii, au plecat. De-aici încolo toţi cei care am rămas în sală, vreo şase, rîdeam ca şi cum am fi fost prieteni. Miles cel haios şi Jack cel afemeiat continuau să bea vin alături de Maya şi de Stephanie, specialiste în – ei bine, da! – în vinuri. Pînă la urmă vinul se termină, Jack îşi rupe nasul în casca de motociclist cu care Stephanie îşi ia adio de la el şi cei doi burlaci se întorc acasă. Filmul are *happy-end* tras prin vin: Miles se întoarce la Stephanie ca să-i povestească despre calităţile pe care le are Pinot Noir. Se aprind luminile. În imensa sală a cinematografului „Scala" sîntem patru oameni. Bulevardul Magheru e plin de apă.

E vară şi ora 9 seara, „La Motoare". Timp de două ore „Motoarele" sînt cinematograf în aer liber. Biletul cu văcuţa pe el costă 2 lei noi. E film românesc. E *Magnatul*. Magnatul e Gheorghe Dinică. Film despre „amestecul politicului în mass-media", cum scrie în prezentarea din *B-24-FUN*. Povestea e trasă de păr. N-are sare şi nici piper. Nu tu mitică, nu tu becali, nu tu inundaţii... Doar un vînticel plăcut şi o bere rece în faţă. Păcat de Dinică, păcat de Mălăele şi de Vişan, demni de un destin mai bun decît itzele-astea descrise prost.

E vară. E Bucureşti. Acum cîţiva ani, pe vremea asta, eram la Cinema „Lira". La dracu-n praznic, dar frumos. Eram trei plătitori de bilet în sala mică de la etaj. La un moment dat intră-n sală un nene cu fizionomie de muncitor pe şantier: „Nu vă supăraţi, ce film urmează?" „*Trainspotting,* zic, de ce?" „Aşa, că nu ştiu ce film să pun... Pot să vă rog ceva?" „Da, zic!" „Mă ajutaţi să ridic rola în proiector că e grea a naibii..." L-am ajutat. Proiecţionistul a călcat pe cîţiva metri de bandă de la începutul filmului. M-am întors în sală. Filmul a început cu cîteva urme de tălpi în succesiune...

coltul scurt

STUFSTOCK 3 – Vama Veche:
19 august: Zdob şi Zdub, Kumm, Zob, OCS, Viţa de Vie, E.M.I.L., Implant Pentru Refuz, Nightlosers, Ada Milea, Semnal M, Florin Chilian, Ţapinarii ş.a.
20 august: Luna Amară, Urma, Blazzaj, Altar, Taine, Iordache, Zebre, Margento, Fără Zahăr, Aria Urbană, Defect ş.a. (**M. C.**)

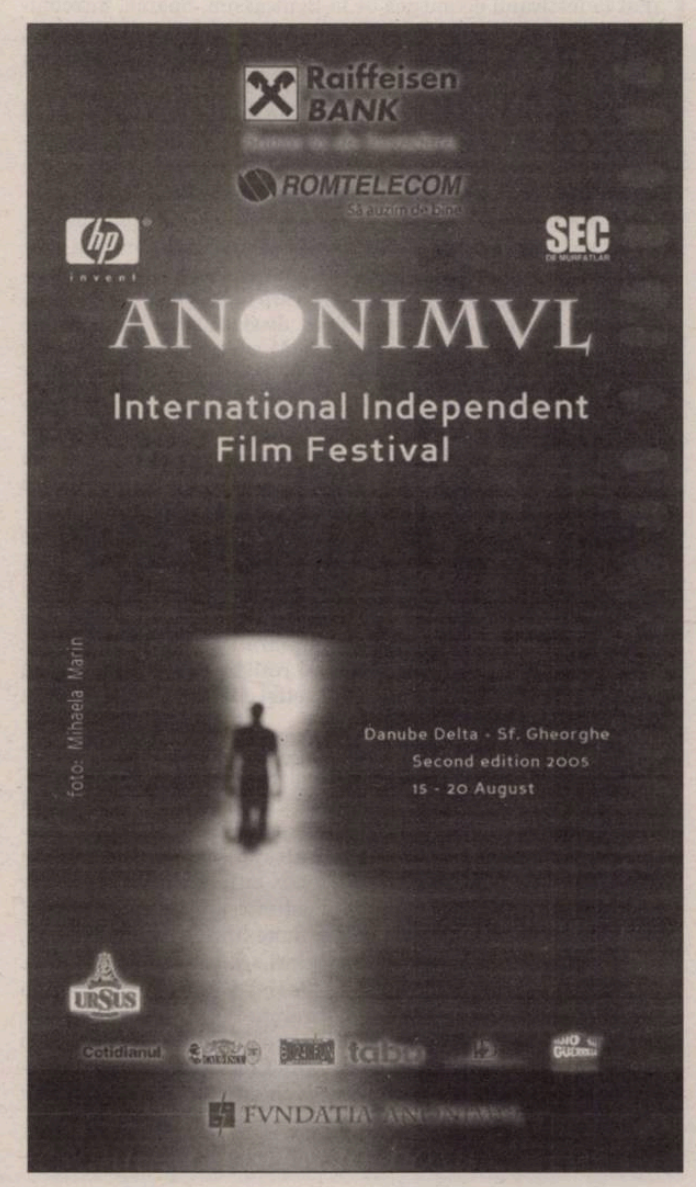

Anca DĂNILESCU

Diferiţi, deci asemănători

Surpriza din această vară a Galeriei Noi – centrul artei tinere şi nonconformiste – se numeşte *Sînt mereu altcineva,* expoziţia mureşeanului Jozsef Bartha. Artistul porneşte de la premisa că personalitatea poate fi desprinsă ca o pojghiţă subţire de pe suprafaţa „purtătorului" şi aplicată oricui altcuiva. Ideea contrazice axiomele din manualele de psihologie, dar vine să întărească afirmaţia anticilor, cum că în fiecare moment al vieţii noastre purtăm o mască. Cuvîntul „personalitate" doar vine din latinescul *persona*.

Fotografiile lui Jozsef Bartha au titluri aparent clare, fără echivoc, totuşi nu ştim care dintre cele două bătrîne, aşezate cuminţi pe marginea patului plin cu perne, este Teri şi care Bori. În confuzia care domneşte, parcă şi numele încep să sune asemănător. La fel, nu ştim dacă tînăra blondă este Zsuzsa, iar roşcata Tünde, sau care dintre cei doi bărbaţi odihnindu-se pe banca din livadă e Oliver şi care Joczo. „Spărgătorul" demonstrează cum domnul respectabil şi hoţul fioros pot face schimb de roluri, diferenţele fiind abia perceptibile. Cuplul de portrete „Remy şi Joczo" atacă stereotipurile legate de rasă şi grupuri sociale. Muzica transcende limitele şi astfel rapperul poate, la fel de bine, să fie personajul de culoare sau cel alb. Dar nu numai oamenii, ci şi locurile pot face schimb de măşti. Care e adevărata Marlboro Country? Canionul prăfuit, străbătut de cowboy arşi de soare sau bodega din sat, mirosind a tutun şi alcool ieftin?

Jozsef Bartha nu apelează la tehnici sofisticate, doar se mărgineşte în a schimba hainele şi poziţia personajelor. Rezultatele însă sînt uimitoare. Jonglînd asemeni unor acrobaţi cu măştile propriilor existenţe, personajele lui Bartha ajung să se confunde. Diferenţele dintre alb şi negru, tinereţe şi bătrîneţe, bine şi rău se estompează sub lentila ironică a fotografului. Toţi oamenii sînt diferiţi. Deci asemănători.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul II, nr. **83** ● 19-25 august 2005 ● 24 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Interesul pentru politică“
pagina **3**

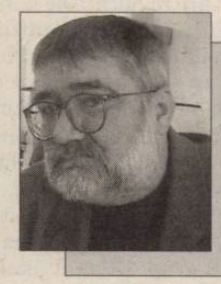

Dan Goanţă
„Marea lovitură din vamă“
pagina **6**

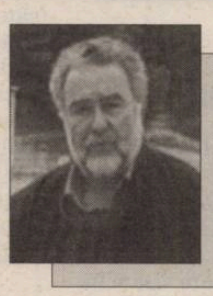

George Banu
despre Festivalul de la Avignon
pagina **14**

Fabricat în România:

Sitcom & telenovelă

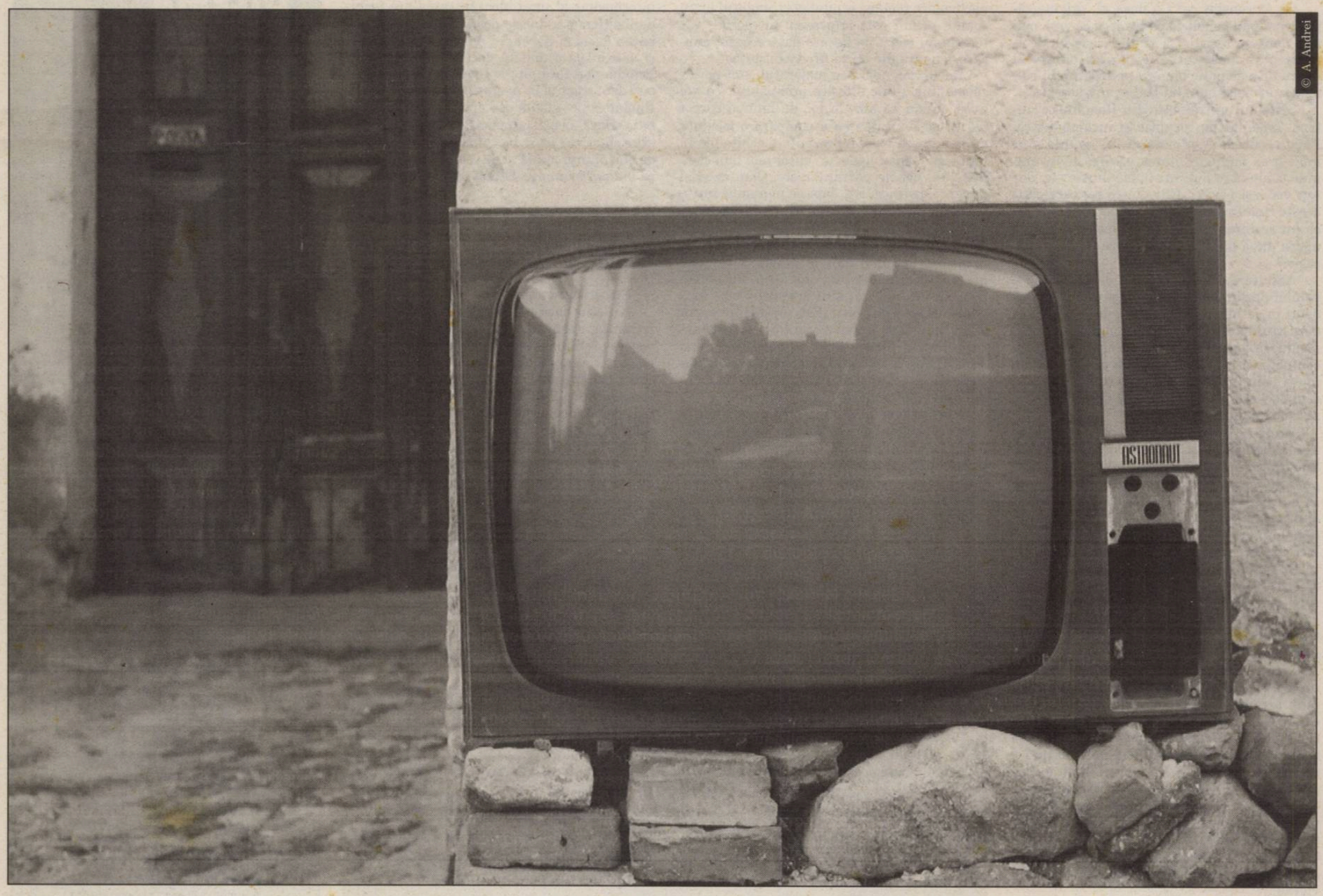

„La oraş, Marte şi Vulcan deveniseră prieteni. Venus, neglijată, şi-a căutat consolarea domestică într-o periferie depărtată.“

LEWIS MUMFORD – „THE CULTURE OF CITIES“

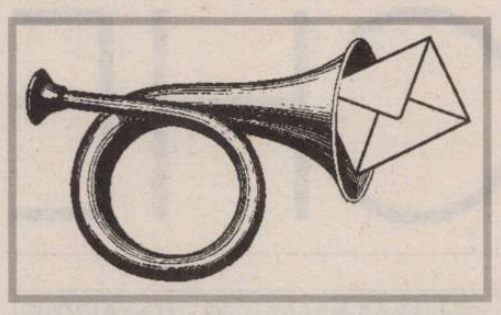

Din ciclul „Mă enervez, deci exist!“

Enervarea ca exerciţiu de sinceritate

Excelent articolul domnului Radu Pavel Gheo din numărul 80 al *Dilemei vechi!* Sînt student al uneia dintre Universităţile de Medicină şi Farmacie cu veche tradiţie din România, la Facultatea de Medicină.

După trei ani de facultate (la care visam în fiecare clipă a liceului) sînt mai mult decît dezamăgit. Am încercat să dau tot ce-i mai bun din mine, aşa cum am înţeles acest lucru. Adică să fii pasionat de Medicină, să o simţi, să lucrezi în laborator după ce se încheie cursurile, să participi la Congrese Ştiinţifice cu munca ta, să te implici în ajutorarea celor aflaţi în suferinţă şi în organizaţiile studenţeşti, să nu stai pasiv. Toate acestea, fără a neglija cursurile sau lucrările practice. Să încerci să faci toate astea cît mai bine cu putinţă. În trei ani de Facultate de Medicină am participat la 8 Congrese Ştiinţifice Naţionale şi Internaţionale şi am cîştigat 8 premii.

Ca să constat ce? Că dacă ai „origine sănătoasă“ poţi beneficia de tot ceea ce vrei, mai ales dacă nu meriţi. Că se apreciază nu demnitatea şi onestitatea, ci modul parşiv al unora de a se pune bine cu profesorul. Şi culmea... urmaşii marelui Haţieganu acceptă!

Sistemul universitar din România e putred, măcinat de corupţie şi incompetenţă. Facultăţile de Medicină din România sînt mult prea multe, calitatea actului de învăţămînt e aproape nul într-unele dintre ele, dar toţi vor ieşi medici. Cîţi dintre cei care citiţi aceste rînduri v-aţi lăsa viaţa pe mîna lor? De ce nu se intervine să se stopeze aviditatea unora după bani, aviditate care produce măcelari?

Admiterea la Facultatea de Medicină e penibil de simplă, intră mult prea mulţi studenţi în sesiunea de admitere din vară. Şi ca dezastrul să fie complet, în toamnă se suplimentează locurile cu taxă, în aşa fel încît incompetentul picat la alte facultăţi, dar cu mulţi bani (în condiţiile în care taxa anuală este de 1.000 de euro) să apuce şi el, săracu', să facă un picuţ de facultate.

După ce se văd intraţi, cei cu „origine sănătoasă“ şi cei cu mulţi bani de obicei confluează şi formează nuclee solide, de o rară prostie, dar care pleacă la burse în străinătate să ne reprezinte. Colegii polonezi s-au mirat după ce am participat la un Congres Internaţional în ţara lor că la noi sînt şi studenţi care lucrează în cercetarea universitară. Cel plecat cu Erasmus din România nu ştia nici măcar traiectul venelor cave. De ce oare? În cazul în care copilul lui mămica şi tătucu îşi pică vreun examen, şi le pot cumpăra în sesiunea de toamnă. Să nu sufere traume, bietul incompetent.

Nu am încredere într-un medic produs de un sistem ca cel românesc actual. Munceşti pînă noaptea, înveţi, lucrezi, dar observi la examen că unul dintre colegi o plimbă pe dna conferenţiar cu maşina personală prin faţa ta şi îi face cumpărăturile. Normal, nu mai e nevoie să se prezinte la examen. Asta e doar pentru fraieri. Altă persoană, care căuta prostata într-un cadavru de femeie la lucrările practice, e trecută, după ce a cotizat cu cît trebuia la dl profesor. Astfel, postul de medic îi este asigurat folosind aceste metode. Şi pe mîna unor asemenea gunoaie ne vom lăsa vieţile...

Sînt convins că la un examen mai serios, la patul bolnavului şi cu o problemă de diagnostic elementar, 75% din totalul studenţilor Facultăţilor de Medicină ar pica. Ar trebui ca, dacă la finalul *Anatomiei,* studentul nu ştie un minim despre vascularizaţia stomacului, să nu mai aibă ce căuta la Medicină. Nu ştie la finalul *Fiziologiei* un minim despre sistemele antigen-anticorp, la fel. Şi exemplele pot continua. Atunci, poate, Facultăţile de Medicină vor fi pepiniere de intelectuali şi nu fabrici de incompetenţi.

Dar nu se va întîmpla aşa ceva niciodată. Pentru că a lăsa repetenţi, a da afară din Facultate duce automat ca anul următor să se desfiinţeze posturi, să se dea afară asistenţi şi Catedra să piardă, tot financiar. Peste asta, se adaugă şi calamitatea pilelor şi a examenelor plătite. La infinit...

Aş propune ca la examenul de rezidenţiat (sau admitere) să se susţină şi o probă de cultură generală. Pentru că nu e posibil ca un student să scrie că părinţii vor să îi cumpere (după picarea unor examene) o maşină Reno, chiar dacă are mai mulţi bani decît mulţi studenţi competenţi îşi permit să viseze. La fel cum nu e posibil ca un viitor medic să susţină că al doilea război mondial a început în 1955. Măcar atît...

Quo vadis?

Stelian ŞARLEA
hawkeye20_mash@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

O stare de puternică constipaţie

Prin natura ocupaţiilor mele trebuie să călătoresc destul de mult. Din lipsă de bani, mă ajut de cazare şi masă la diverse persoane particulare române ospitaliere. Singurul lucru comun primit este mîncarea: incredibil, dar toţi mi-au oferit de fiecare dată aceeaşi mîncare, singura diferenţă fiind cantitatea.

De 10 ani, odată cu majoratul, sînt nevoit să mănînc zilnic diferite promisiuni: că voi avea ocazia să am un loc de muncă corect plătit, posibilitatea de a cumpăra o locuinţă după puterea mea, reprezentare echitabilă în faţa legii, şanse egale, un viitor mai bun copiilor mei, pensie părinţilor etc. Cam aceeaşi mîncare de atîţia ani, fapt ce m-a adus într-o stare de puternică constipaţie. Îmi doresc să las ceva în urma mea şi nu mă mai pot motiva să fac ceva. Orice încerc, găsesc aceeaşi delăsare, dar mai ales fatalism. E rău, nu avem speranţă, dacă nu sînt bani, nu putem face nimic, se fură, sînt şmecheri etc. Încă doresc să scap de acest: „Eşti un tip interesant şi noi tinerii ar trebui să facem ceva“, iar interlocutorul pleacă fără numărul meu sau adresă. Poţi fi simpatic la o bere şi un visător în realitate. Concretul rămîne neatins. Indiferent cine conduce, Regula rămîne.

Am fost învăţat să lupt în viaţă să ajung în locuri şi poziţii din care Regula poate fi schimbată. După 10 ani, am descoperit că schimbarea începe de jos şi ţine de fiecare. Atît de puţin trebuie să schimbăm fiecare, încît pentru viaţa noastră petrecută la cumpărături şi televizor nici nu contează. Gîndiţi-vă că, pentru a fi curat pe stradă, nu trebuie decît să aruncăm mizeria la coş. Nu sînt coşuri pe stradă? Ce uşor este ca fiecare prin rotaţie să aşeze pe stîlpii de pe strada lui, din dreptul geamului, un inel şi un săculeţ de plastic. Se fură? Pînă cînd? Se supără primarul? Şi înainte de asta ne păsa?

Eu nu ofer soluţia ideală, ci doar încerc ca în pătrăţica mea să fac ceva, altceva. Oare mai încearcă cineva sau trebuie să sting lumina? Cei ofensaţi să spună cînd au făcut ultima oară ceva dezinteresat pentru comunitate.

Cînd un tînăr se mută de la părinţi, hotărît să-şi preia viaţa, pînă reuşeşte să „se aşeze“ are în bucătărie păhare diferite. Pentru prieteni, cunoştinţe întîmplătoare şi iubiri trecătoare este pitoresc şi atractiv o perioadă cît ei se află în situaţii asemănătoare sau doresc să retrăiască amintirea începutului. Dar dacă tînărul are o mică seară de afaceri de care depinde viitorul lui, atunci el trebuie să aibă servicii complete, neciobite, eventual aurite şi cît mai strălucitoare; ţinută exemplară, haine pe măsură, ca să se poată integra în noul grup. El va fi analizat, discutat şi, în final, recomandat partenerilor de afaceri. Nu poţi invita pe toţi potenţialii parteneri de afaceri la o cină ca să vadă cît de pitoresc sau atractiv eşti, aşa că ai nevoie de imagine. O persoană urîtă, dacă ştie să-şi poarte hainele, atrage priviri poate nu de iubire, dar de respect. Dacă facem periodic o analiză obiectivă a modului în care ne purtăm hainele, cred că diferenţele vor fi simţite, iar cei care nu se tem de standarde noi vor adera la valoarea propusă. Iar apoi vor fi mai mulţi, mai mulţi....

Am descoperit (dacă pot spune asta) că în centrul unui oraş trecătorii urinează la etajul intermediar al unui bloc. Intrarea are închidere automată, dar se poate. Atîta energie se putea folosi la păcălirea barmanilor din zonă şi accesul la o toaletă decentă şi curată. În Polonia poţi face pipi aproape oriunde numai cu 1 leu, chiar şi în magazinele de suveniruri. Ciudat că noi nu am descoperit aşa o sursă de bani. Dacă ar exista toalete gratuite s-ar mai duce cineva în scara blocului? Cred că da. Ţine de obişnuinţa locală şi de refuzul noului. Este ca la îmbrăcăminte: China bate calitatea.

Marius ROŞU
numauita@rdslink.ro

În faţă la Elefterie...

Stimată redacţie,

Nu ştiu dacă cele două subiecte care mă frămîntă acum v-ar putea interesa, avînd în vedere profilul revistei *Dilema veche,* dar fiind singura pe care o citesc, după o opţiune dureroasă în care a trebuit să renunţ la *22, Observator cultural* şi *România literară,* sper ca prin dvs. ele să devină publice, stîrnind şi reacţia celor în drept.

● Duminica, în faţa bisericii Elefterie, stau zeci de cerşetori. Mai mult de jumătate dintre aceştia, mame cu copii mici. Se înmulţesc de la o săptămînă la alta. Pe frig, pe ploaie, pe caniculă. După trei apeluri diferite, am ajuns la „Protecţia copilului“ de la Primăria sectorului 5, direct responsabilă în acea zonă. Răspuns: „Faceţi o sesizare scrisă“.

„– De ce nu vă sesizaţi dvs.?

Aşa e procedura.

Mergeţi acolo şi constataţi.

Colegii noştri sînt în week-end duminica.“

● Intenţia de a se relua colectarea CAS de la pensionari. Cînd aceasta s-a sistat (acum cîţiva ani) de către Guvernul PSD, ea nu s-a adăugat la pensie, ci, pur şi simplu, s-a volatilizat.

Mai interesează pe cineva?

Cu deosebită stimă,

R.A. COSTACHE
Bucureşti

P.S. Salut călduros revenirea dlui Andrei Pleşu.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Eleganţa**
- **Tabu-uri**
- **Mai puneţi mîna pe o carte**
- **Legalizarea prostituţiei**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTER:
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
PUBLICITATE:
Iulian TRAŞĂ
Tel.: 0788.214.846
e-mail: iuliantrasa@imagoo.ro
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon/fax: 317.23.90
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată de *Dilema veche srl.*
Asociaţi: Mircea Dinescu (60%)
şi membrii redacţiei (40%)

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 11.850 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

● la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;

● trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO06RNCB5010000360390001/ROL, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, titular Dilema veche srl, CUI 16047158, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 84 lei (840.000 lei) pentru 1 an, 44 lei (440.000 lei) pentru 6 luni, 22 lei (220.000 lei) pentru 3 luni.

Relaţii la tel./fax: 317.23.94.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Interesul pentru politică

La prima vedere, toată lumea se interesează de politică. Ziarele, radioul, posturile de televiziune – mereu mai numeroase și mai omogen distribuite – livrează neîncetat știri fierbinți, iar poporul pare să le consume lacom, ca și cum ar fi hotărît să compenseze, în sfîrșit, lungi decenii de informație puțină și falsă. Pe de altă parte, numărul cititorilor (cu Internet cu tot) nu e, statistic vorbind, spectaculos, televiziunile private nu acoperă teritoriul național, iar radioul nu mai are publicul de altădată. Să adăugăm că interesul pentru politică al consumatorilor reali e departe de a avea motivații și intensități asemănătoare. Altfel arată curiozitatea „de masă“, altfel aceea a „membrilor de partid“, angajați și doritori de carieră, altfel curiozitatea „specialiștilor“ (gazetari, analiști politici, politologi de catedră etc.).

Curiozitatea majorității e, în general, episodică și „utilitaristă“. Lumea politicii e percepută fie pe linia efectelor ei materiale imediate, fie pe linia rumorilor de tabloid. Pentru omul de pe stradă, politicul e, pur și simplu, sfera deciziilor care îți ușurează viața sau ți-o complică. De-acolo vin legi (prea multe și, de regulă, antipatice), scumpiri (mari), majorări (mici), impozite, dări și luări (totuna), discursuri, ședințe, festivități. Acolo e locul unde se vorbește triumfal sau amenințător despre Europa, locul marilor promisiuni, locul unde se fac și se desfac țele istoriei cotidiene, pe scurt, locul puterii, ocupat cînd de unii, cînd de alții. Parlamentari sau miniștri, guvernanți sau opozanți, politicienii trebuie tratați cu aplauze ospitaliere cînd te vizitează și cu înjurături radicale cînd pleacă. Lumea lor e esențialmente *alta* decît lumea „noastră“. Alta și mai curînd suspectă. Văzute dinspre mulțime, diferențele dintre fracțiunile acestei lumi nu se impun ca semnificative. Predomină un sentiment de neîncredere globală, a cărui expresie cetățenească e lehamitea. Din cînd în cînd, personajele clasei politice stîrnesc pasiuni minore: bîrfe, mondenități, scandaluri. Apar la televizor, coboară din mașini luxoase, participă glamoros la recepții și dineuri. În „România profundă“ totuși, întreg acest univers nu are decît ecouri stinse. Mulți nici nu știu cine e, de fapt, la putere, care e deosebirea dintre președinte și prim-ministru, cu ce se ocupă, în definitiv, deputații și senatorii. Nu mai vorbim despre fineturi analitice de genul „stînga-dreapta“, „separarea puterilor“ ș.a.m.d. Și la țară, și la oraș dezbaterea politică tinde să devină marginală, bruiată de obide și nevoi presante. Moromete nu mai are timp de taclale, Lache și Mache nu mai contemplă sceptic recolta și nu mai fac intrigi politice: fac aranjamente lucrative, pun la cale afaceri. Abia perioadele electorale dacă mai înviorează nițel microbul civic. În rest, a se slăbi.

Cu totul altfel arată interesul pentru politică al politicienilor „profesioniști“. Alegerea lor e fatală: *vor trăi* din politică, vor urca, prin mijloace pestrițe, treptele puterii de partid și ale puterii executive, se vor dedica, cît mai vocal, „cauzei“. Politica ajunge să conteze atît de mult, încît orice alte valori pălesc sau devin simple instrumente retorice ale ascensiunii. Politicianul „talentat“ vorbește cu aplomb despre principii, legi, tradiții și sentimente și invocă cu ocheade adecvate interesul național. „Țara“ e Dumnezeul lui. Odată ajuns în post, el acuză însă simptome de amnezie cronică. E gata de compromisuri „utile“, gîndește partizan și acționează în gașcă. „Țara“ devine „noi și-ai noștri“. Relațiile clientelare devin unicul criteriu al cultivării și promovării altora. După experiența mea din ultimii cincisprezece ani, 99% din cei ajunși la putere se schimbă în rău. E semnul că au ajuns „meseriași“. Orgoliul îi prostește pe deștepți și îi ticăloșește pe candizi, nevoia de succes și de continuitate la vîrf falsifică raporturile umane, mecanizează gesticulația, siluiește discursul. *Rolul* dizolvă, acid, orice urmă de umanitate. Lucrurile merg atît de departe, încît „victima“ e contaminată de propria ei demagogie: nu mai știe cine e, care sînt limitele sincerității proprii, cîtă bună-credință subzistă încă în traiectoria sa publică. Nu mai știe cînd se preface că suferă și cînd suferă cu adevărat. Fiecare clipă de viață e pusă în scenă propagandistic. Iar ieșirea din politică e de negîndit. Nimic nu are sens, fără această opțiune ireversibilă.

Categoria cea mai tristă, cea mai patetică, dintre cele care se interesează de politică este însă aceea a analiștilor și comentatorilor. Omul de rînd e, măcar, uneori, beneficiarul politicii, iar politicienii de carieră pot pretinde că e dreptul lor să-și satisfacă o ambiție personală. Dar analistul e la mijloc: are și ceva din portretul cetățeanului de rînd (ba chiar susține că vorbește în numele lui și pentru el), dar și ceva din veleitarismul puterii. Hărțuitor și hărțuit, dependent pînă la servitute de capriciul circumstanțelor, atent la tot soiul de accesorii, el riscă, pînă la urmă, să confunde derizoriul zilnic al scenei politice cu rostul însuși al vieții. Analistul politic e simultan agentul și pacientul unei diversiuni: el crede și ne face să credem că suferința, iubirea, speranța, entuziasmul și moartea sînt niște bagatele, dacă le comparăm cu răzgîndirile lui Tăriceanu și cu furiile ostășești ale lui Băsescu.

cu dilema la croitor

Credeți că pupăturile icoanelor prin mînăstiri, săvîrșite cu evlavie zilele trecute, i-ar putea reconcilia pe Traian Băsescu și Călin Popescu Tăriceanu?

Nu cred că pupatul icoanelor în Piața Endependenți ar rezolva incompatibilitatea dintre cele două organe virile ale statului.

E de ajuns să ne amintim de acordul mistic dintre mineri și Guvernul Radu Vasile, parafat la o mînăstire, în urma căruia urmașii plăieșilor lui Ștefan cel Mare nu s-au sfiit să-i căsăpească pe bașbuzucii lui Miron Cozma, ca să tragem concluzia că Duhul Sfînt nu prea pune botul la zîzaniile politice.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Zîmbete și compătimiri la frontieră

Nu știu alții cum sînt, dar eu, cînd am dat prima dată ochii cu un polițist de frontieră străin (pe aeroportul Fiumicino din Roma) și am văzut că zîmbește și spune *„Buon giorno!“*, am suferit un șoc și m-am repezit – „eram mult mai prost pe-atunci“, vorba poetului – să trag concluzia că în Occident e bine. Între timp mi-am mai nuanțat opiniile (inclusiv din cauza polițiștilor de frontieră, care nu zîmbesc chiar totdeauna), dar, orișicît, prima impresie contează. Asta era demult, pe vremea cînd românii care mergeau în Occident erau încă relativ puțini și aveau nevoie de viză, iar granițele dintre țările Europei Occidentale existau bine mersi.

Între timp, multe s-au schimbat. Pentru o parte a europenilor, granițele interne au dispărut după crearea „spațiului Schengen“. Probabil că nicăieri nu ai o senzație atît de limpede că Europa Unită e posibilă ca la trecerea peste frontierele dintre țările UE: un simplu indicator îți arată că ai intrat în spațiul altui stat. În unele locuri, au rămas fostele clădiri ale vămilor: delabrate și pustii, fac și ele, în felul lor, propagandă Europei Unite, căci sînt tocmai bune pentru a le aminti occidentalilor cum era înainte, „pe vremea granițelor“. Oricum, occidentalii au ajuns la spațiul fără granițe treptat, după reglementări succesive privind libera circulație și după decenii de democrație și libertate. Pentru noi, schimbarea a fost mai rapidă: în 1989 n-aveam nici măcar pașapoarte, iar după mai puțin de cincisprezece ani am dobîndit dreptul de a circula în spațiul Schengen fără vize. „Fără vize“ e un fel de a spune: practic, grămada de acte și dovezi cu care înainte trebuia să ne prezentăm la consulat pentru a obține viza s-a „mutat“ la frontiera română, unde polițistul e dator să verifice dacă avem pașaport, bani, asigurare medicală, bilet dus și (mai ales) întors etc. Procedurile au devenit, în orice caz, mai simple. Cel puțin pentru românii care pleacă în Vest ca turiști, pentru cel mult 90 de zile.

Or, tocmai aici a apărut problema. Românii dornici să cîștige un ban în Occident au mai multă imaginație decît birocrații tuturor consulatelor și polițiilor europene unite: au plecat ca turiști, arătînd la frontieră cîte 500 de euro împrumutați de la șoferul microbuzului care-i transporta, și au rămas acolo să muncească. Cu lunile sau cu anul. Se spune că, la români, statistica e o știință inefabilă; plecați la căpșuni sau la construcții în Vest, ai noștri au exportat și inefabilul: nici o statistică spaniolă, italiană, nemțească sau britanică nu e în stare măcar să aproximeze cîți români se află – legal și ilegal – în țările respective. Cît despre stăvilirea fenomenului, nici vorbă: românii muncesc acolo la negru și stau cu actele în neregulă pentru că *se poate*, pentru că găsesc patroni dispuși să-i angajeze ilegal. Și atîta timp cît cîștigul ilegal în Vest (cu riscurile de rigoare) va fi mai mare ca leafa legală din România, concetățenii noștri vor continua să plece ca turiști și să-și caute apoi de lucru. Măsura reținerii pașapoartelor la întoarcerea în țară, aplicată recent, va mai face oarece ordine, dar nu va stopa fenomenul: cum spuneam, sîntem un popor cu imaginație... Așa încît românii vor continua să fie „spaima“ polițiștilor de frontieră din Europa Unită.

Dar nu este vorba doar de salariu și de nivelul de trai. Reacțiile stîrnite de aplicarea fermă a unei măsuri care pe hîrtie exista mai de mult arată un anume instinct al solidarității cel puțin prost orientat. Reflexul multora (s-a văzut asta pe la televiziuni și în ziare) a fost de a plînge de mila bieților români care au rămas fără pașapoarte și de a sări la gîtul autorităților nemiloase, uitînd că, în fapt, acei români *au încălcat o regulă*, cu bună știință. Unele „victime“ (dar și unii jurnaliști) au invocat brusc „dreptul la liberă circulație“, uitînd că, în fapt, cei care au plecat ca „turiști“ pentru 90 de zile și s-au întors după un an *au beneficiat* și apoi *au abuzat* de dreptul la liberă circulație: au fentat, pe românește, acordurile dintre noi și statele din spațiul Schengen, după principiul „om trăi și-om vedea“. În această logică, o amendă de circulație pentru depășire de viteză ar încălca, și ea, „dreptul la libera circulație“, mai precis la circulația liberă și rapidă. De unde acest impuls de a sări direct la „marile principii“ și la „drepturile fundamentale ale omului“, dacă nu dintr-un soi de imaturitate democratică? Și de unde atîta solidaritate sentimentală cu niște bieți oameni

care au încălcat o regulă, dacă nu dintr-un soi de colectivism repede activabil cînd dușmanul comun îl reprezintă „Statul opresor“, „ăștia de la putere“?

Între timp, polițiștii de frontieră și vameșii români au învățat și ei să zîmbească și să spună „bună ziua“. Ce-i drept, unii nu s-au dezvățat să ia șpagă. Dar asemenea acte de „compătimire colectivă“ a unor cetățeni aflați în neregulă întreține, mi se pare, o atmosferă propice micilor sau marilor șmecherii. Există, evident, vameși corupți și responsabilități individuale. Dar există, indiscutabil, și o predispoziție comună spre „spiritul descurcăreț“ în orice condiții. Vorba unui român „întors“ de la graniță: „cine mai e și Schengen ăsta de nu ne lasă?...“

ținerea de minte

„În ce constă independența unui ziarist și mai ales a unui editorialist? După o îndelungă practică și reflecție, cred că pot rezuma răspunsul susținînd că aceasta consistă într-o deplină libertate a spiritului, ceea ce este extrem de dificil. Iar libertatea spiritului înseamnă deseori să lupți pe mai multe fronturi simultan sau succesiv, fără să te îngrijorezi de judecata cititorilor pe care i-ai sedus sau șocat prin articolul precedent. Prima calitate a unui editorialist este respectul complexității. Așa cum a evoluat lumea, nu există un singur eveniment care să fie simplu, tratabil maniheist, în alb și negru sau printr-un pamflet scris de pe poziții univoce și tranșante... În fond, mă gîndesc că independența unui editorialist consistă în a refuza să fie pe placul tuturor.“

(Jean Daniel, directorul săptămînalului francez *Le Nouvel Observateur)*

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

De ce se ceartă ăştia?

Teoria capitalului social a făcut furori în lumea academică explicînd de ce unele societăţi au reuşit să prospere, iar altele par a fi condamnate la subdezvoltare. Foarte simplist spus, ideea de bază este că, acolo unde oamenii sînt capabili să coopereze, totul merge mai bine. Iar cooperarea trebuie să se bazeze pe încredere, pe ideea simplă că celălalt este în general la fel de bine intenţionat ca şi tine şi nu are nici un interes să te înşele. Invers, în lipsa capitalului social, frica permanentă că celălalt fură îi împiedică pe oameni să coopereze. În aceste societăţi, corupţia face ravagii şi fiecare caută salvări individuale în detrimentul celorlalţi.

Deşi îndeobşte nu are puterea predictivă a altor teorii şi nici aplicabilitate practică în politica de zi cu zi, poate că teoria capitalului social ar putea ajuta să înţelegem ruptura atît de repede survenită între liberali şi democraţi.

Anul 2004 pare a fi undeva departe. Atunci se ţineau frumos de mînă, sub presiunea PSD. Acum, PNL se simte ameninţat de creşterea momentană a PD în sondaje, PD crede că i se cuvine mai mult, Băsescu şi Tăriceanu s-au răcit de tot, iar în teritoriu şefii locali încearcă să cîştige cît mai multe funcţii pe seama foştilor parteneri. Privită de sus şi mizînd pe raţionalitatea actorilor implicaţi, această evoluţie este inexplicabilă: cele două partide depind în continuare unul de altul.

În mod ciudat, faptul că foştii amorezi din campania electorală au ajuns atît de rapid la cuţite îi dă dreptate lui Valeriu Stoica. Acesta îmi explica într-un interviu de anul trecut că, dacă cele două partide nu se unesc, în cel mult un an relaţiile vor degenera. Nu l-am crezut atunci. Dar, deşi a avut dreptate în predicţia sa, soluţia lui Stoica este cu atît mai iluzorie: cum să uneşti prin simpla voinţă de sus două organisme care, lăsate în voia lor, au ajuns atît de rapid la un conflict atît de acut?

Avînd dreptate în principiu, Stoica pare a avea soarta ingrată a celor care îşi dau seama că pesimismul le e justificat, dar şi soluţiile le sînt iluzorii. Noi, ăştilalţi, care nu vedeam motivele pentru care era musai ca liberalii şi democraţii ce îşi făceau atunci legăminte să se certe, rămînem uimiţi de ce se întîmplă. Trebuie să ai experienţa lui Valeriu Stoica într-ale micimii politruce pentru a prevedea aşa ceva. Şi asta pentru că, practic, nu se ceartă pe ceva anume. Programul de guvernare a fost comun, politicile bune ale cîtorva miniştri sînt acceptate de ambele părţi şi nu există măcar o singură chestiune de politică guvernamentală promisă în campanie în care cele două partide să se afle în conflict.

De fapt, cele două partide reproduc spectaculos la nivel înalt ce se întîmplă la nivel mic în România de zi cu zi: incapacitatea de a coopera pentru un scop comun şi frica de înşelăciune. Se vede asta peste tot: la primarul din Vadu Roşca care nu voia să împartă ajutoare pentru că sătenii îl acuzaseră deja de furt (drept pentru care ajutoarele se dădeau în învălmăşeli); se vede în modul haotic în care se şofează, unde fiecare vrea să intre în faţa celuilalt, deşi asta blochează traficul pentru toţi; se vede în modul în care funcţionează taxa de intrare în Gara de Nord: cîtă vreme unii o plătesc, alţii fie trec pe lîngă paznici, fie sînt lăsaţi de aceştia să treacă şi îţi spun că „tac-su lucrează la noi“ (în final cei care plătesc se cred fraierii sistemului). Nu mai insist cu exemple, oricine poate veni cu unul de acest gen. Pare că fiecare ne gîndim doar cum ne poate fura celălalt şi încercăm să i-o luăm înainte.

Atît de absurdă este ruptura rapidă între liberali şi democraţi, încît doar lipsa totală de încredere reciprocă o poate explica. Practic, oamenii ăştia trăiesc cu spaima că partenerul ar putea ieşi mai în cîştig decît ei. Nu cumva să aibă mai multă influenţă, nu cumva să aibă mai mult în sondaje, nu cumva să facă alianţă cu PSD, nu cumva să fure mai mult. Cum spuneam, un calcul simplu arată că nici unul dintre cele două partide nu poate guverna fără celălalt, pe termen mediu. Dar pentru a înţelege asta trebuie să faci un calcul raţional plecînd de la cooperare ca stare naturală. Oamenii care se tem mereu că partenerul le va înfige un cuţit în spate sînt pur şi simplu incapabili de acest calcul. Pînă şi relaţia tumultuoasă dintre Tăriceanu şi Băsescu se poate circumscrie acestei scheme. Cel mai probabil, Tăriceanu a renunţat la demisie pentru că i-au ajuns la urechi zvonuri cum că Băsescu nu l-ar mai fi numit tot pe el prim-ministru. Pentru ca alegerile anticipate să fie declanşate cu succes, să se desfăşoare repede şi în avantajul Puterii, ar fi trebuit ca premierul şi preşedintele să funcţioneze ca un tandem ireproşabil. Undeva, pe drum, firul s-a rupt. Tăriceanu a mirosit o trădare, poate că Băsescu a şi plănuit-o. Acum fiecare îşi face jocurile plecînd de la premisa că celălalt l-a trădat. Cum, de altfel, fiecare dintre ei se şi aştepta. Iar acum, fiecare este convins că a intuit corect.

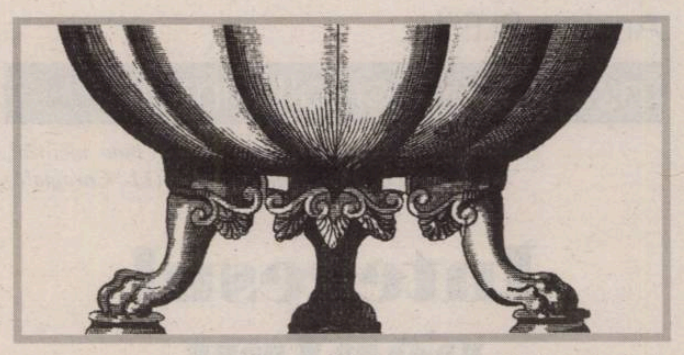

presa despre...

Băsescu

„El e prietenul poporului, fratele românului, fiul de la oraş al băbuţelor sinistrate, unchiul din America, Mîntuitorul coborît din elicopter pentru a readuce apele în matcă, comeseanul rumen şi pilit care ascultă un concert de muzică populară ca orice gospodină. Ca tătucul Stalin în filmele sovietice, el nu e obosit niciodată, nu doarme, nu are frică, nu se gîndeşte decît la popor (...). Atenţie la Băsescu: cu toată simpatia pe care o trezeşte spontan, cu toată fermitatea şi incoruptibilitatea lui de tribun, cu tot meritul său în schimbarea de destin a României, Băsescu trebuie urmărit îndeaproape. Sala trebuie să fie alertă, presa neiertătoare. Băsescu nu e Arturo Ui, dar el adună din ce în ce mai mult iţele puterii în mîna lui obişnuită cu timona! Nu uitaţi că aşa încep toţi dictatorii: sînt simpatici, iubiţi de public, incoruptibili, patrioţi. Aşa a fost Hitler, aşa a fost Ceauşescu. Nu uitaţi că şi Iliescu a recurs la popor, la gloata amorfă şi manevrabilă a «oamenilor de bine» sau la cea bine organizată a «oamenilor muncii» din subterane pentru a sparge ceva capete ţărănist-liberale sau pentru a înlătura un guvern devenit incomod. Slavă Domnului, Băsescu nu e Iliescu! Dar şi Băsescu e singur la vîrf! Şi Băsescu e de necontrolat!“ (Adrian Papahagi, *Averea)*

„Destui analişti s-au întrecut în a spune despre el că acţionează haotic, impulsiv, populist şi imprevizibil, că nu doreşte decît să se răzbune pe Guvernul Tăriceanu din motive de el ştiute... De fapt, Băsescu este teribil de previzibil. A spus încă de la început că va fi un preşedinte-jucător şi că va reacţiona ori de cîte ori va crede că-i necesar. A văzut că vreme de peste şapte luni în unele domenii lucrurile merg înspre rău sau se tîrăsc la fel ca înainte, fără să se întîmple ceva bun, şi a decis să comunice opiniei publice în felul său caracteristic: direct, fără ocolişuri. Iar cetăţenii au apreciat francheţea, sătui de-atîta prefăcătorie (...). Traian Băsescu ştie bine un lucru: oricît de mult se străduiesc grupurile de interese ce deţin trusturi de presă să-l denigreze, atacurile lor n-au efect. Sînt anulate, practic, de fiecare ieşire publică a şefului statului. Acesta ştie cum şi cînd să intervină. Spune lucruri grave, ce au rapid impact şi lasă instituţiile statului să acţioneze. Dacă nu se rezolvă situaţia, după o perioadă în care nu mai spune nimic, observînd în schimb reacţiile, şeful statului apare din nou şi pune lucrurile la punct.

Exemplul este edificator. Demonstrează că presa are acum o mare problemă de credibilitate.“ (Simona Popescu, *România liberă)* **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

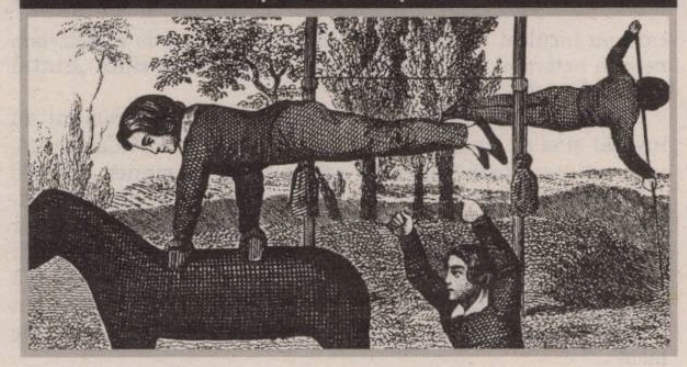

Tautolog la oi m-aş duce

La intrarea în Constanţa e o barcă (trei, de fapt, că-s mai multe intrări). Pare o sugestie discretă pentru automobiliştii străini fără hărţi detaliate: dacă îţi faci planul să ajungi în Georgia ex-sovietică, îţi trebuie un mijloc de transport cu flotabilitate mai bună decît maşina.

Pe muntele de lîngă Braşov e o inscripţie mare, cu litere luminoase: Braşov. Se vede din tot oraşul şi e foarte utilă pentru piloţii de biplane din primul război mondial, care încearcă să aterizeze noaptea în Piaţa Sfatului.

Clujul a avut de-a lungul vremii multe tricoloare (sau tricoloruri? – localnicii sînt încă indecişi), pentru ca bolnavii de Alzheimer să-şi aducă aminte în fiecare zi în ce ţară trăiesc.

Bucureştiul s-a procopsit acum cîţiva ani cu pancarte care anunţau trecerea dintr-un sector în altul. Aceste vămi orăşeneşti au ajutat în evitarea unei crize a refugiaţilor: mii de oameni din sectorul 3 (care multă vreme n-a avut Carrefour) riscau altminteri să sufoce lagărele de cumpărători din Militari. Aşa, fiecare a rămas în sectorul lui, în aşteptarea bătăliei finale cu preţurile.

Hotărît lucru, IQ-ul e în scădere în România, dacă tautologiile au bugete mai mari decît cărţile, chiar şi cele la a treia reeditare. Nu e însă o problemă naţională: prima mea maşină străină avea pe oglindă o inscripţie uluitoare, scrisă fără îndoială de un poet postmodern: „Obiectele din oglindă sînt mai aproape decît par“. Nu doar că era adevărat, dar era în acelaşi timp şi extrem de util: vreme de doi ani, cît am mers cu ea, mintea mea a reuşit să digere, cu un mic efort zilnic, Mecanica Cuantică Aplicată. Ştiţi, e ştiinţa aceea care spune că, la viteze apropiate de cele ale luminii, problemele zilnice ale astronautului de rînd sînt cu mult mai modeste decît par.

Acum ceva vreme am descoperit într-un manual de *media training* următorul sfat, scris cu litere mari şi înrămat cu roşu: „Spuneţi adevărul!“. Cu acest îndemn ciudat începea capitolul dedicat situaţiilor de criză, în care orice companie ar face pe dracul în patru numai să nu se audă lucruri rele despre ea. E un sfat pe care cei mai mulţi îl modifică discret în „Fabricaţi adevărul“. Fără să fie conştienţi de faptul că reuşesc, într-o jumătate de zi de telefoane şi-o conferinţă de presă, să rezolve o dilemă dezbătută de vreo trei milenii de filosofi: „Ce e, de fapt, adevărul?“.

Dar să mă întorc la tautologiile mele. Acum cîteva zile am luat copilului un colac cu care să înveţe să înoate la mare. Pe el scria mare: „acesta nu este un colac de salvare – nu vă va salva viaţa!“. A doua zi m-am întors la magazin şi-am luat un mic bazin gonflabil în care să se bălăcească. Cu adîncimea de 30 de centimetri, el purta cu mîndrie inscripţia „Nu săriţi în apă!“ alături de imaginea unui săritor de la trambulină. Cum probabil că fabricantul a avut un motiv să scrie aşa ceva pe marfa lui, am încercat să-mi imaginez cine anume ar putea sări în cap într-o piscină cu apa pînă la genunchi. Firească, un campion postmodern: astăzi nu mai e la modă performanţa pură, ci aceea care angajează publicul, care îl mişcă şi-l distrează pînă la urmă.

Firească, cea mai mare colecţie de tautologii, repetări şi pleonasme rămîne media. Iar programele de vacanţă bat toate recordurile: mările nu doar sînt ude (cum spunea, neaşteptat, Nichita), dar şi pline de oameni în chiloţi de baie care înoată şi fac plajă. Iar seara cîntă sau dansează la – aţi ghicit! – discotecă. Unde, nu-i aşa, ca să citez de data asta ştirile, „distracţia e-n toi!“. Doh! – cum ar spune americanul...

De fapt, marea problemă a omenirii (şi globală pe deasupra, mă mir că domnul Iliescu a trecut-o cu vederea) rămîne aceea că prea mulţi oameni au trăit înaintea noastră. Destui au muncit (bravo, cinste lor!), dar suficient de mulţi au creat: pictură, literatură, film, teatru sau reţete de somon la cuptor. Practic, astăzi e foarte greu să mai spui ceva nou – totul s-a mai spus deja – cum bine s-a mai spus deja – de prea multe ori. Mărturie stau chiar rîndurile pe care tocmai le-aţi parcurs...

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

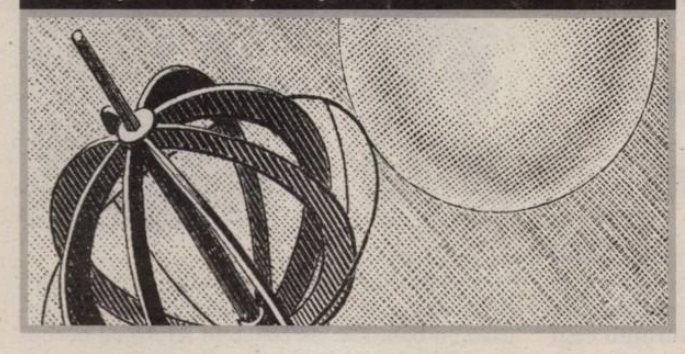

Statuia lui Lenin

Pentru Departamentul de Stat american şi pentru preşedintele Bush jr. situaţia din Belarus pare tocmai coaptă pentru o revoluţie: referendumul din 2004 i-a dat depline puteri autoritarului preşedinte Lukaşenko şi a legalizat, pentru alegerile din 2006, posibilitatea celei de a treia candidaturi. Dacă va fi votat – şi posedă toate mecanismele necesare afişării unei majorităţi copleşitoare – acest mandat nu va fi limitat în timp. Aşa cum a afirmat în discursul său ţinut pe 3 iulie, de Ziua Independenţei, el are ferma intenţie să apere în continuare „poporul, statul şi puterea prezidenţială".

Considerată a fi ultima dictatură europeană, Belarus, ţară cu aproximativ zece milioane de locuitori, este – la propriu şi la figurat – dominată de imensa statuie a lui Lenin din piaţa centrală a capitalei, Minsk. Sub supravegherea strictă a serviciilor secrete (se numesc, ca pe vremuri, KGB), viaţa politică şi economică a ţării se desfăşoară sub ameninţarea lichidării fizice a opozanţilor, ameninţare încheiată nu o dată cu o înmormîntare. Lukaşenko „a restituit" ţării drapelul şi limba rusă ca limbă oficială, iar sărăcia generală nu se exprimă, ca în alte republici postsovietice, printr-un grad ridicat de murdărie: străzile sînt curate, clădirile proaspăt văruite. Înăuntru se trăieşte în mizerie, dar mizeria e relativ mai mică decît în alte republici ale fostului imperiu: pensia medie este de 76 dolari pe lună, armata e bine plătită (solda ofiţerilor este cu 40% mai mare decît în Rusia), majoritatea tăcută e mulţumită, nu e supusă tensiunilor create de naşterea capitalismului şi a capitaliştilor. Oamenii sînt săraci, dar nu trebuie să suporte spectacolul sfidător al bogăţiei unora şi să se întrebe prin ce mijloace au ajuns să posede atîtea bunuri. Ceea ce nu înseamnă că în Belarus nu există profitori ai incapacităţii sistemului economic de a funcţiona, dar aceştia îşi trăiesc cu discreţie satisfacţiile: tot ce au, inclusiv libertatea, depinde de bunul plac al stăpînului, iar stăpînul ţine la spectacolul egalităţii.

Fără subtilitate, dar consecvent şi planificat, Lukaşenko îşi anihilează toţi adversarii, înainte ca aceştia să apuce să organizeze masa critică a eventualilor nemulţumiţi, baza revoluţiilor din Georgia, Ucraina şi Kirghizstan. Nu doar Departamentul de Stat şi cancelariile europene au analizat cauzele şi desfăşurarea mişcărilor de masă, ci şi Lukaşenko; el a înţeles importanţa loviturilor preventive, a represiunii individualizate. Conflictul cu organizaţiile minorităţii poloneze a început prin asasinarea preşedintei filialei din Grodno a Federaţiei Polonezilor din Belarus, Alina Iaroszewicz, a continuat cu „demascarea" pe toate canalele de comunicare a polonezilor (instigaţi de Occident fiind, ei subminează ordinea de stat), şi s-a soldat deocamdată cu rechemarea ambasadorului Poloniei. Retorica isterică antioccidentală s-a concentrat asupra vecinului şi analiştii se întreabă în ce măsură Lukaşenko este de conivenţă cu preşedintele Rusiei, Putin, sau îşi face propriul joc, la umbra acestuia. Pînă la înfrîngerea candidatului său la Kiev, Putin era destul de rece în relaţiile cu dictatorul de la Minsk, dar „revoluţia portocalie" din Ucraina a modificat datele problemei: „Belarus reprezintă un cal troian pentru Rusia, doritor şi capabil să facă lucruri care i-ar plăcea şi preşedintelui rus să le facă, dacă nu şi-ar pune în pericol relaţiile cu Uniunea Europeană" *(Transition Online,* 15 august 2005). Conflictul cu Polonia are consecinţe concrete la Moscova, unde cetăţenii polonezi, unii dintre ei diplomaţi, au fost victime ale brutalităţii „trecătorilor".

Spre deosebire de cancelariile occidentale, analiştii de la faţa locului nu speră în vreo revoluţie, de orice culoare, în Belarus. Dacă va fi, va fi după ce democraţia va triumfa la Kremlin. Uniunea Europeană nu are atitudini coerente faţă de represiunea politică exercitată de Lukaşenko: comunicatele de condamnare sînt formale, în timp ce comerţul merge bine, iar eventualele sancţiuni ar lovi poporul, nu elitele. Bush crede că viaţa democratică este o aspiraţie atît de firească, încît nu e nevoie decît de un brînci pentru ca popoarele să-i înlăture pe tirani. Aşa cum dovedeşte experienţa irakiană, între brînciul dat pentru înlăturarea tiranului şi normalitatea unei democraţii drumul e accidentat, se instalează o lungă perioadă de instabilitate, suportată cu greu de generaţiile acomodate cu o dictatură temeinică. Nici una dintre ţările unde a fost înlăturată dictatura comunistă nu poate etala încă în faţa oamenilor din Belarus rezultate care să justifice violenţa revoluţionară. Încă.

globul cubic

Şeful şi soţul

În lumea care transformă creşterea consumului în necesitate, legătura dintre salariat şi şef (patron) a devenit aproape la fel de apăsătoare ca în vremurile precapitaliste. Fiona Hughes, funcţionară la o întreprindere specializată în tehnologia informaţiei, petrecea o vacanţă romantică la Veneţia şi tocmai îşi deschisese mobilul ca să dea un SMS rudelor, cînd i-a apărut un mesaj care îi cerea să ia imediat legătura cu patronul. Deşi înainte de a pleca făcuse tot posibilul ca să evite asemenea situaţii, lăsîndu-şi lucrările în ordine şi indicaţii clare în legătură cu fişierele unde sînt salvate, şeful o întreba unde se află un document. „Cînd m-am întors, nu numai că nu s-a scuzat pentru acel telefon, dar mi-a şi reproşat că mi-am găsit un moment prost ca să plec în concediu" – povesteşte ea într-un articol din ziarul *The Guardian* despre relaţiile de muncă. Noile tehnologii ale informaţiei fac aproape imposibil un concediu departe de vigilenţa şi comoditatea şefilor. Telefoanele mobile puse la dispoziţia salariaţilor de companie prevăd un număr limitat de convorbiri personale cu obligaţia de a-l ţine mereu deschis pentru ca şefii să poată chema de cîte ori este, sau li se pare că este, necesar.

Întîmplarea relatată nu e singulară: o anchetă efectuată de un institut specializat arată că şase funcţionari din zece nu pot întrerupe contactele cu compania în timpul concediului, cînd salariaţii se gîndesc cel puţin o oră pe zi la ceea ce au lăsat în urmă şi la ceea ce urmează să facă după ce se întorc. „Oamenii sînt mai vulnerabili decît înainte şi, din cauza nesiguranţei locului de muncă, vor să păstreze legătura cu colegii, refuzînd asumarea riscurilor şi adoptarea unor decizii" explică un profesor de psihologia relaţiilor de muncă de la University Management School din Lancaster.

Apelurile de la birou în timpul concediului creează tensiuni în cadrul cuplului: peste jumătate din salariaţi spun că aceste intervenţii sînt principala cauză a disputelor conjugale din vacanţă. „În Regatul Unit nu ai timp pentru partenerul de acasă. Avem cea mai lungă zi de muncă din Europa. În ţara noastră, există o corelaţie directă între procentul divorţurilor şi lungile ore consumate la birou." **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Gînduri la o replică

Să scrii un articol despre propriul handicap şi să fii invitat să te mai gîndeşti o dată la el, de data asta din perspectiva înaltă a muzicii lui Radu Lupu, este, pentru oricine, una dintre cele mai frumoase întîmplări cu putinţă. Mie mi s-a întîmplat. Cei care îţi produc asemenea întîmplări nu se uită niciodată şi se ţin în partea afectuoasă a memoriei, pentru totdeauna.

În nr. 75 al *Dilemei vechi,* am semnat un articol intitulat „Îmi lipseşte partea stîngă a fiinţei mele". Provocat de mărturisirile mele, dl Radu Cosaşu a publicat, puţin după aceea *(Dilema veche* nr. 79), „O fiinţă politică normală în România de azi". În esenţă, eu spuneam că, după regimurile Ceauşescu şi Iliescu (se poate adăuga şi regimul Dej, dar vorbesc doar despre ceea ce am trăit), nu mai pot fi de stînga – aceste regimuri ale minciunii agresive mi-au marcat fiinţa politică în asemenea măsură, încît mi-au atrofiat „organul pentru stînga", pe care orice fiinţă politică normală trebuie să îl aibă. Aceste regimuri nu m-au format, nici nu m-au deformat, ci m-au mutilat. Locul acela sensibil şi pur, care vibrează la deznădejdea şi nedreptatea lumii, există în fiinţa mea, dar organul care metabolizează politic această vibraţie nu a putut creşte şi, prin urmare, nu există. Simt, dar nu pot! Şi numai cine nu a trăit niciodată tensiunea acestei cumplite limitări (şi pe acela îl plîng, căci nu ştie nimic, încă) nu-i înţelege adîncul trist.

Dl Cosaşu, după ce îmi tratează cu înţelegere sinceritatea, propune o evadare din binomul dreapta/stînga, ca un abandon de clişeu, ca o ieşire din ahiloză spirituală, din pareză morală. Să fim, pur şi simplu, democraţi. Consecvent programului domniei sale, dl Cosaşu sugerează, dacă înţeleg bine, soluţia bine echilibrată a centrului. Sau evadarea din eşichierul politic direct spre ideal. Un ideal moral, desigur.

Am să urmez întotdeauna invitaţiile dlui Cosaşu spre Radu Lupu. Dar am ezitări să-l urmez pe calea „moral-politică" pe care o propune. Fireşte că sînt democrat. Toţi sîntem. Mai mult sau mai puţin onești, după *pattern*-ul fixat în veac de Patronul nostru. Dar nu văd cum poţi fi democrat şi gata. Acela care priveşte şi acceptă (varianta evadării reuşite) sau acela care alege şi acceptă (varianta opţiunii între dreapta şi stînga)? Primul e anahoret, al doilea e cel democrat.

Să mă diluez într-un centru echivoc, călduţ, care nu angajează şi nu asumă, să zbor spre un văzduh senin şi apartinic nu e felul meu. Lehamitea egală, de dreapta şi de stînga, este conformismul intelectualului român de astăzi. Să scurmi în propria lehamite ca să vezi, totuşi, ce merită susţinut şi ce nu, acesta este curajul (poate sceptic, dar ce curaj e altfel?) pe care vreau să-l încerc. A avea o opţiune între dreapta şi stînga, amîndouă puternic deteriorate de vremuri tulburi şi oameni parţiali, este gestul care, moralmente, mă interesează. A le respinge pe amîndouă pe motiv că sînt compromise (chiar sînt, dar parcă stînga ceva mai mult decît dreapta) este cea mai comodă variantă. Mă plasez sus, în ideal, şi privesc în jos, la politică, şi văd cît e de oribilă. Eventual, scriu, resemnat-amuzat, despre asta. E cel mai uşor lucru de făcut.

Pot greşi şi eu acum, dar nu mai pot greşi aşa cum au greşit cei din urma mea. Am învăţat lecţiile erorilor lor. Trei generaţii au greşit în secolul trecut, livrîndu-se pătimaş şi fără rest ideologiilor. Ei au răstignit lumea pe crucea ideologiilor, au amputat-o după *Mein Kampf* şi, apoi, după „Manifestul Partidului Comunist", ca după un pat al lui Procust. O generaţie a greşit la dreapta (în anii '30), alte două au greşit la stînga (în deceniile al şaselea, al şaptelea şi al optulea). Lecţia eşecului lor s-ar putea rezuma în îndemnul: *Păstraţi măsura!* Să ţinem ideologia în cetate, dar afară din suflete. Să dăm ideologiei ce-i al ideologiei şi nici un strop mai mult. Dar nici mai puţin.

Marea problemă a stîngii, ca şi a dreptei, dar parcă mai mult a stîngii, este că nu-şi admite greşelile. Drama acelor oameni de stînga şi de dreapta, care nu au fost direct complici la comunism şi fascism, este că nu pot să creadă că au fost fraierii istoriei. Pe umerii tineri şi rotunzi ai idealismului lor orb s-au clădit Auschwitzul şi Gulagul.

Nu vreau să repet greşeala. Mai bine să fiu dezamăgit decît să greşesc, ca cei de dinaintea mea. Dacă mă las furat de idealul justiţiei sociale, greşesc. Dacă cred în idealul justiţiei statului de drept, am dezamăgiri. Diferenţa dintre greşeală şi dezamăgire este că greşeala loveşte în ceilalţi, în vreme ce dezamăgirea este o treabă intimă. Prefer dezamăgirea.

În rest şi dincolo de toate astea, rămîne în urechi începutul Fanteziei pentru pian la patru mîini a lui Schubert, cîntată de

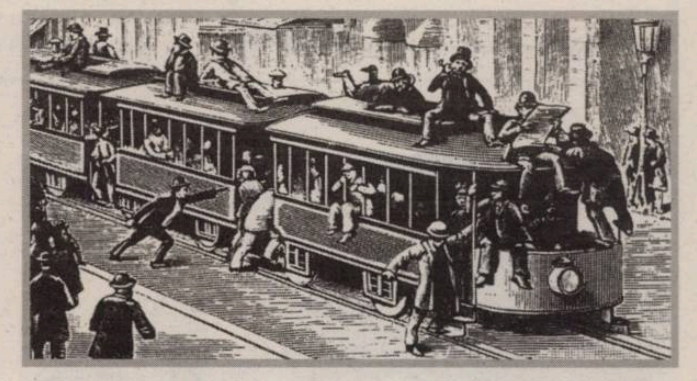

Radu Lupu şi Murray Perahia, *allegro molto moderato,* ca o melancolie plouată cu stropi de lună rece şi, în inimă, un junghi pninian de tandreţe. Aşa, după sfîrtecările propriilor opţiuni, fiinţa se (re)compune şi (re)devine întreagă.

Grazie, signor Radu Cosaşu. Reverenţă.

ready made

„Fiecare din aceste unimi va putea avea multipli de zece în zece ori mai mari şi suptîmpărţiri de zece în zece ori mai mici.

Astfel, stânjenu se va împărţi în zece *palme,* în o sută de *degete,* în o mie de *linii,* în zece mii *punturi;* o mie stânjeni se vor numi simplu un *mil* şi zece mii stânjeni vor urma a forma o *poştă.* Zece ocale, măsură nouă, vor forma o *vadră* nouă. A miile parte din oca în greutate, în măsură nouă, va purta numele de o *gramă;* ea se va împărţi în zece *decigrame,* în o sută *centigrame* şi o mie *miligrame.* O mie ocale greutate vor forma o *toană."*

(Raportul nr. 88 al Comisiei Tehnice a Departamentului Treburilor din Lăuntru [28 mai 1853]: „Determinarea măsurilor de capacitate şi de cotărit şi bazele pe care trebuesc a se statornici acestea" *apud* Nicolae P. Leonăchescu, *Premise istorice ale tehnicii moderne româneşti,* vol. II, Editura Tehnică, 1996)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Argheziană

Pomii noştri-s, dragi turişti,
egoişti sau altruişti.

Egoişti, mai mici, mai mari,
sînt cireşii cei amari
ce adie,-n regiune,
boare de amărăciune;
vişinii de care,-n ghiduri,
nu se spune că-ţi fac riduri,
dar acreala, în livadă,
a griotei e-o dovadă;
contra tenului duduii
par să fie şi gutuii,
fructa cărora,-n agendă,
scrieţi că e astringentă;
zarzării şi corcodușii-ţi
fac un chip ca al mătuşii,
pe cînd chitrii şi lămîii –
unul cam ca al momîii.

Altruişti şi cumsecade,-n
ciuda negrului vopselii,-s
ăi cu poame dulci sau fade
cum, pe marginea şoselii
sau prin fundul curţii, uzii
de un plîns de salcie, – duzii.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Una bombă, la care o să înghiţiţi în sec

Ca să nu fiu acuzat de incorectitudine politică, o iau mai pe departe. Şi vă spun că mă bucur că a apărut şi în România conceptul de *restaurant etnic* – concept care vine, dacă înţeleg bine, din cosmopolita Londră. Asta înseamnă să trăieşti într-un oraş mai măricel – cum ar fi Bucureştiul –, să intri la un film, concert sau teatru sau să te plimbi seara pe *ştrase* pînă ţi se face foame şi – aici e-aici – numaidecît să păşeşti într-un restaurant cu specific: în funcţie de ce ai tu chef (sau ea, mă rog) şi în funcţie de portofel, să încerci un restaurant chinezesc – în care să-ţi umpli masa de ceşcuţe cu sosuri, de boluri cu orez, de pacheţele cu legume, de porţelanuri cu supe în care să plutească juliene de castravete şi fire de ou şi de iarbă de mare, alături de farfurioare cu felurite cărniţe, care mai acre-dulci, care mai picante, cu tot felul de ciupercuţe gelatinate, bambuşi alergaţi prin tigaia *wok* şi ananas prăjit repede în caramel; sau, de ce nu, un restaurant japonez: cu supă *miso*, cu peşte tăiat felii *sashimi* sau tras în *sushi* cu orez, cu legume *tempura*, ceva creveţi marinaţi, cu orez prăjit pe plita *tepaniaki* chiar în faţa ta – ca să salivezi mai bine – de un bucătar care face *haiii-kaa-hak!*, jonglează cu sarea, mai şi spune glume în timpul ăsta, în timp ce tu guşti un *saké* taman bun, la 17° Celsius; sau un restaurant indian, unde să fii servit de domnişoare bruneţele cu mers de panteră, numai în vase argintate, să iei cu degeţelele orezul auriu şi să termini cu o salată de fructe criminală şi cu un *masala chai* care să te ţină în formă vreo trei zile; sau un restaurant rusesc, unde să dai pe gît o votcă, cît ai spune *kalinka*, apoi încă o votcă, repede, cît ai spune *maia*, să guşti nişte *zakuski*, calm, cam cît ai citi două pagini din Gogol, un blid mare de borş de-ăla adevărat, din sfeclă şi ce-o mai fi el; sau o locantă *tex-mex*, unde să începi cu *burito* cu legume şi să termini cu o friptană mustoasă de vită sau cu nişte costiţe de purceluş în varianta *BBQ*, cu sos pe ele; sau o terasă grecească, unde *greţilii* să-ţi aducă o pîine *pita*, un platou cu frigărui, legume coapte şi sos *tzatziki*; sau un bistro belgian, unde să savurezi bere *trappistă* şi să seci un ceaunaş cu scoici fierte în sos de vin alb, puţin unt şi usturoi şi presărate cu pătrunjel; sau unul italian, cu un vin roşu ca rujul buzelor Monicăi Bellucci şi nişte *carpaccio* cu parmezan; sau unul francez, cu brînzeturi lejere, de vară, şi cu un vin alb, eteric, cu o aromă ce apare exact la două secunde după ce l-ai înghiţit – precum parfumul Catherinei Deneuve, care, se spune, o urma fix pe unde umbla ea, dar la doi metri în spate.

Dacă şi cînd va exploda şi la noi kekab-ul?

Mă opresc aici, deja simt că vă plouă-n gură. Şi mie.

Dar nu mă pot opri mai înainte de a vă spune că de la o vreme s-a lipit de mine, nu-ş' de unde, aroma bucătăriei libaneze. Ca unul care am crescut, aş putea spune, pe muzica mitralierelor din Beirut – care a ţinut la Telejurnal cam de cînd intram la şcoală şi pînă cînd terminam facultatea –, mă apropii cu mare simpatie gastro-geopolitică de salata lor acrişoară de vinete, de grămăjoara de *hummus* cu ulei de măsline şi muguri de pin la mijloc, de gustarea din iaurt bătut şi pudrat cu mentă uscată, de brînza de capră frecată cu boia sau de coastele fripte de berbecuţ. Canaaneenii, fenicienii, asirienii, egiptenii, perşii, grecii, romanii, bizantinii, otomanii – cu toţii au trecut pe Muntele Liban, fiecare a pus şi el ceva pe mesele locului; cum să nu se fi rafinat ele?

Aceste restaurante etnice sînt, fără îndoială, (încă) un semn al globalizării – şi unul dintre cele bune. Asta îmi spuneam într-una din zilele trecute, pe cînd adăstam într-un local libanez de la noi, cu o bere rece în faţă, în aşteptarea aperitivelor. Era o seară plăcută; de undeva se auzea un greieraş; de altundeva venea spre mine o aromă de fum de narghilea, de la un mesean care tot pufăia, îşi aranja jarul şi iar trăgea pe muştiuc; pe scena mică, un solist cînta ceva ritmat, spunînd la refren *ai, nadir-nadir;* majoritatea mesenilor vorbeau araba, foarte muzical, *al-harak-cam-haram-k'afar-gah' haram* şi alte asemenea frumoase cuvinte. De fapt, vorbeau mai mult bărbaţii; femeile şopoteau-şuşoteau, care mai cu batic pe cap, care mai occidentalizată. Şi, mai ales, copii – mulţi copii, hîrjonindu-se tot pe arăbeşte prin grădină.

Ei, şi-atunci numai ce mi-am aduş aminte nişte vorbe pe care mi le-a spus Mircea Iorgulescu, în vara lui '01, într-un restaurant turcesc din Paris, după ce mă omenise cu o masă bună şi tocmai ce încheiam cu un vin *Güzel Marmara*. El a zis...

(Ce a zis M. Iorgulescu şi alte detalii zguduitoare [sic!] *ale unui scenariu posibil săptămîna viitoare, nu rataţi desertul şi continuarea poveştii!)*

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Marea lovitură din vamă

Pe vremea cînd lucram pe şantier în Ardeal, băteam drumul către Bucureşti cu accelerate mizerabile şi aglomerate, mai mult noaptea. Nu veneam des, doar cînd trebuia. De cîteva ori am venit ziua, cu un personal. O dată, la Sibiu, s-a urcat un grup de o veselie stranie. Aveau 22-25 de ani. Au rămas pe culoar şi au băut cu suspectă precauţie dintr-o sticlă de vodcă şi din mai multe sticluţe cu odioasa băutură maronie a epocii, aşa-zis răcoritoare (sînt convins că era extrasă din scoarţă de copac). Ceva mă frapa la ei – hainele lor erau noi, de la pantofi pînă la gecile de plastic, şi erau tunşi foarte corect. Adică scurt. Cînd am ieşit la o ţigară, m-au îmbiat cam imperativ „să iau un gît". N-am refuzat, cu vremea am intrat în vorbă. Şi iată ce-am aflat. Tocmai ieşiseră de la puşcărie, colonelul îi scosese în oraş exact cu o oră înainte de venirea trenului, le-a luat haine şi le-a dat şi nişte bani, dreptul lor „de la munci". Apoi m-au informat despre viaţa penitenciară, da, făcuseră şi carceră, „acu' nu-i mai zice aşa", avuseseră parte şi de alte torturi, mai scîrboase, dar le luau ca atare. „Asta e, frăţie!" Unul era tinichigiu auto (înjunghiase un om), altul era bucătar (tîlhărise trei familii), ceilalţi doi cam la fel. S-ar fi zis că se cuminţiseră, dar cît eram eu de obosit, tot am observat că din cînd în cînd se înnegurau brusc. Cînd se gîndeau la întoarcerea acasă. Într-un tîrziu, unul a spus încet „îi iau gîtul cum o văd". Şi a tăcut. Am tăcut toţi. Trenul se mişca încet printre munţi.

Mai colea, tot pe coridor, stătea un gras care fuma mult şi care tot lua foc de la noi. M-a tras discret spre el şi-a făcut un semn dispreţuitor către cei patru, care încercau să aţipească-n picioare. Dom' inginer (îmi făcusem şi eu autobiografia şi auzise) ăştia se-ntorc înapoi în două luni! Vă zic eu! În viaţă trebe să ştii mersu'. Şi, aşa cum se întîmplă în toate trenurile de cursă lungă, de la Stephenson pînă azi, mi-a povestit viaţa lui. Şi iată ce-am aflat. Fusese copil bun, şi la şcoală şi acasă, dar nu s-a dus la facultate. S-a făcut vameş, c-acolo-i banul. Ca să ia post la Arad a plătit cît o Dacie şi mai mult. Dar dup-aia s-a scos. Vilă-n Arad, apartament mobilat la Deva pentru aia mică, televizor color nu mai zic, acareturi la socri, tot ce trebuie. Da' să vezi belea. Într-o zi trec trei arabi prin vamă, el era şef de tură, ei l-au tras deoparte, că se grăbesc, că nu ştiu ce, i-au dat dreptul, trei cartuşe de Kent, aveau un Fiat, studenţi la Iaşi, nu i-am mai controlat, oameni sîntem. Dar a doua zi au venit de la Securitate, că-i urmăreau pe ăia mai de mult, că i-au oprit şi au găsit în Fiat două pistoale mitralieră şi muniţie. Nebuni, domne, ce eram nebun să-i las dacă ştiam? Da' de unde să ştiu? Am dat atunci la declaraţii de-am crezut că mor de inimă, dacă-s cu ei, de cînd îi cunosc, de-astea. Şi-acu', ce crezi? Nu m-au arestat că-s membru de partid, da' m-au transferat disciplinar la graniţa cu ruşii. Ca pe-un cîine, chiar mai rău. Nici pe-un cîine nu-l goneşti de la locul lui, tocma' la dracu', pe la Galaţi, numai marfare trec pe-acolo. După o viaţă de muncă, zi şi noapte, pe ploaie, pe zăpadă, şi pentru ce, pentru două pistoale, pentru o prostie, că nu mă lăsam eu pentru trei cartuşe. Da' nu ştiam, de unde să ştiu. Aşa e, frăţie, zise tinichigiul trădat în amor, care se trezise şi asculta discret. Aşa e, fir-ar ai dracu', atîta ştiu, numa' să facă rău la om! Trebuia să le iei gîtul! Şi-au început să şuşotească amical.

Zilele trecute, smulse din toropeala verii de vocea lui Băsescu, autorităţile au căzut peste vama din Nădlac. Cît ai zice reformă, au găsit vreo 2.000 de euro! Sub calculator, la ciorap, ba chiar şi-n cuşca cîinelui-specialist Biju. La traficul vămii, banii ăştia nu-nseamnă nici bacşişul pentru bere! Îi va întreba oare cineva pe funcţionarii revoltaţi de unde au vile dotate „cu tot ce trebuie" şi maşini cochete? Pun pariu pe-o sticlă cu răcoritoare din scoarţă de copac că nu. Precis că şi Biju are pe undeva o cuşcă de vară, cu turnuleţe şi termopane...

www.polirom.ro

- Paul Cernat, Andrei Ungureanu **Războiul fluturilor**
- E.A. Poe **Misterul lui Marie Rogêt şi alte povestiri**
- Henry de Montherlant **Micuţa infantă de Castilia**
- Georges Simenon **Maigret şi ucigaşul**

Suplimentul CULTURA
Un săptămînal realizat în colaborare cu *Ziarul de Iaşi*

Texte şi opinii de: ● *Dan CHIRIBUCĂ (sociolog)* ● *Radu DRAGOMIR (scenarist şi regizor)* ● *Irina TUDOR DUMITRESCU (jurnalistă)* ● *Vali FLORESCU (scenaristă)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Alin IONESCU (jurnalist)* ● *Iura LUNCAŞU (regizor)* ● *Adela MARINESCU (copywriter)* ● *Alexandru PAPADOPOL (actor)* ● *Răzvan SĂVESCU (scenarist şi regizor)* ● *Tora VASILESCU (actriţă)* ● *Tudor Călin ZAROJANU (jurnalist)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Iaromira POPOVICI*

Serialele, sitcom-urile şi telenovelele româneşti s-au înmulţit, în ultimul timp, vizibil. Aproape cît să constituie un fenomen: există la PRO TV, pe Antena 1, pe TVR 1, ca să nu mai vorbim de fulminanta telenovelă ce s-a desfăşurat pe postul Acasă. De aceea, ne-am gîndit să le dedicăm un număr, în care să vedem ce cred despre ele atît cei implicaţi în realizarea lor, cît şi comentatori şi analişti din diverse domenii (jurnalişti, sociologi).

Începuturi neaoşe

Prima impresie a spectatorului peste medie, cu oarecari pretenţii intelectuale, despre aceste producţii este, în general, defavorabilă. Mulţi s-au oripilat în faţa vulgarităţii serialului Vacanţa Mare, *pînă la urmă precursorul producţiilor pe linie comică. Ori s-au arătat cel puţin neinteresaţi de aventurile lui Costel şi Nelu din* Lạ bloc, *ori ale* Trăsniţilor în NATO. *Ba nici măcar nu au reuşit să plîngă la scenele sensibile, sau chiar* horror *(vezi cele vreo două violuri) din* Numai iubirea.

Nu-i nimic, vor spune realizatorii, pentru că nu lor li se adresează. Ci unui public mediu, asemănător el însuşi lui Nelu şi Costel, alcătuit din români verzi doritori de îmbogăţire uşoară, dar incapabili s-o ducă la capăt, pînă la urmă, şi îmbătaţi de miracolul Occidentului, imposibil de prins. De asemenea – adaugă aceiaşi – serialele de felul acesta nu-şi propun şi nu e cazul să aibă un rol de educare, pentru că rostul lor nu este acesta. Cei neinteresaţi pot să nu se uite.

Tot specialiştii răspund că va veni şi o altă vreme: şi anume momentul cînd producţiile neaoşe se vor diversifica, incluzînd şi variantele intelectuale.

Pînă atunci, victime cad doar inocenţii, şi anume copiii preadolescenţi şi adolosecenţi – aşa cum ne-o arată sondajele – care, din lipsă de opţiune şi de o tutelă înţeleaptă, sfîrşesc în faţa producţiilor în cauză.

Asta nu e vina realizatorilor, ci a părinţilor lipsiţi de discernămînt, veţi spune.

De fapt, vina realizatorilor nu e nici aceea pe care vor să le-o pună în circă elitiştii: şi anume, că nu fac filme mari şi elevate. Singura lor datorie este ca, în cadrul genului, să ducă la bun sfîrşit producţii profesioniste, bine structurate şi legate, cu adevărat, de realitatea românească a momentului. ***(I. P.)***

Tudor Călin ZAROJANU

Ana are mere, mama are numai iubirea

La fel ca despre politică, şi despre serialele TV toată lumea are o părere. Fermă. Pro sau contra. Nu există cale de mijloc. Hei! – oare cum ar arăta o societate în care cetăţenii şi-ar umple timpul liber discutînd în contradictoriu despre fuziunea la rece, veriga lipsă a darwinismului sau Marea Teoremă a lui Fermat?

Era o paranteză. Ignoraţi-o.

La fel ca şi în cazul politicii, combatem bine pe tema serialelor TV, fără a ne împiedica de faptul că nu ne-a îmbrîncit curiozitatea să deschidem un dicţionar. E super mişto să zici „ăştia-s de centru-stînga“ şi, prin analogie cu „est-nord-est“, am putea vorbi şi despre un partid de „stînga-centru-stînga“ – cu condiţia să fim siguri că ştim ce naiba e aia stînga.

Sitcom = *comedie de situaţie = (de regulă) serial de comedie TV în episoade de 30 de minute* (başca publicitatea – n. TCZ), *cu filmări exterioare puţine sau deloc.*

Telenovelă (culebrón, teleserie) = *program TV produs în America Latină, transmis în episoade zilnice (luni-vineri), povestind o istorie fictivă cu un înalt conţinut melodramatic. Se poate compara cu „romanul roz“. Asemănătoare tematic cu* soap opera *nord-americane, telenovelele diferă prin faptul că depăşesc rareori o sută de episoade – acoperind maximum un an calendaristic.*

Soap opera = *seriale radio / TV zilnice, genul dramă, care îşi datorează numele faptului că, la început, erau sponsorizate de către producătorii de detergenţi* (soap = *săpun). Un astfel de serial este caracterizat prin personaje şi situaţii standard* (! – n. TCZ), *prin sentimentalism şi melodramă. Ceea ce diferenţiază* soap opera *de alte programe TV este natura de „final deschis“: conflictele se defăşoară concurenţial şi duc la noi dezvoltări. Rareori se pune problema de a încheia un subiect. Nume alternativ:* ***daytime serial.***

Bun. Asta e ceea ce spun dicţionarele. Acum hai să vedem ce spun observaţiile noastre.

Despre sitcom-urile americane: că sînt filmate, multe dintre ele, cu public; că publicul rîde la comandă, dar, de regulă, cam cînd îţi vine şi ţie s-o faci; că încearcă să caricaturizeze principalele obsesii ale culturii (în sens sociologic) respective: relaţiile familiale în *Bundy,* relaţiile de serviciu în *Radio News,* sportul, politica etc.; că, mai devreme sau mai tîrziu, majoritatea marilor actori comici îşi încearcă puterile într-un *sitcom*; că replicile sînt deseori sclipitoare, lăsînd în umbră creionarea personajelor, definirea cadrului şi orice altceva – aproape că nu contează cine cu cine vorbeşte şi în ce împrejurare. În spatele acestor seriale se află mari echipe de excelenţi scenarişti, dialoghişti, *gagman*-i etc.

Despre sitcom-*urile româneşti:* că publicul e pe bandă; că banda rîde cînd cu gîndul nu gîndeşti c-ar fi ceva de rîs; că o mare parte dintre subiecte n-au legătură cu obsesiile mioritice, ci sînt transplantate de-a valma din modelele americane (de mirare că bărbaţii nu vorbesc despre baseball); că sînt populate, majoritar, cu interpreţi care probabil că nu-şi vor găsi în veci un loc în nici un alt fel de spectacol; că replicile sînt deseori imbecile – nu tributare unui umor vulgar, ci lipsite de orice fel de umor. În spatele acestor seriale se află, cu puţine excepţii, umorişti răsuflaţi.

Despre telenovele şi soap opera *în general:* că sînt un fel de lecturi la microfon, în care nu contează decît firul epic; că nu utilizează decît rarisim vreuna dintre tehnicile de filmare – e ca şi cînd te-ai uita pe geam, la vecin, dintr-un unghi fix; că sînt compuse 99% din dialoguri; că mimica şi gesticulaţia, exagerate, încearcă să suplinească absenţa aproape totală a dinamismului, a mişcării scenice, a compoziţiei cadrelor şi, evident, a exterioarelor; că subiectele nu au importanţă, cîtă vreme se pot prelungi la nesfîrşit: mai moare unul, se mai naşte altul, mai descoperă unii că erau fraţi; că exclud cu totul anumite obiceiuri ale oamenilor, fie din motive propagandistice, fie Dumnezeu ştie de ce: am remarcat încă din *Dallas* că nimeni nu fuma, nimeni nu citea vreodată un ziar sau o carte, nimeni nu mergea la vreun spectacol şi – cu o singură excepţie de-a lungul întregului serial (cînd candidează Bobby la Senat), nimeni nu se uita la televizor!; că, în mod vizibil, înlocuiesc lectura: la telenovele se uită în special cei care nu au răbdare să citească o carte – fie ea şi de Sandra Brown –, în condiţiile în care marea majoritate a cărţilor sînt mult mai filmice, mai ilustrative, decît telenovelele.

Despre telenovelele şi soap opera *româneşti:* N-am urmărit, cît de cît, nici una, dar am impresia că e valabilă şi aici observaţia despre nivelul interpreţilor.

Concluzii? Dumnezeule, nici una! Asta ar mai lipsi, să apară şi viruşi anti-telenovele, după cei anti-manele. Fiecare pasăre pe limba ei piere. E o copilărie să crezi că *sitcom*-urile, telenovelele sau orice alt program TV de slabă calitate ar smulge hălci din trupul social al virtualilor cititori de Márquez, privitori de Visconti sau ascultători de Chopin. La fel ca oricare alt produs, şi acestea se adresează unui public-ţintă, a cărui intersecţie cu cei din fraza anterioară nu este nulă, poate, dar sigur este irelevantă. Pur şi simplu vorbim despre două lumi diferite.

A! – cum pot fi cuceriţi întru Márquez iubitorii de *Trăsniţi în NATO?* Asta e cu totul altă poveste. O poveste care începe cu mult înainte de o-i-oi-a-na-a-re-me-re...

Tudor Călin Zarojanu *este scriitor şi publicist la revista* Flacăra.

Irina TUDOR DUMITRESCU

De-a telenovela-gaia...

Totul a început, în mintea mea, cu *Sclava Isaura*. Era pe vremea cînd învăţasem bulgăreşte din mers, pentru că Ceauşescu avea grijă să nu devenim robii micului ecran. Nici nu te dumireai bine ce-a mai făcut „marele om“ că se şi dădea „stingerea“. Ei bine, pe vremea aceea, stăteam ciorchine în faţa televizorului încercînd să deducem, că de înţeles era mai greu, chinurile prin care trecea biata Isaura.

Au urmat evenimentele din decembrie, iar locul Isaurei a fost luat de şedinţele CPUN, de ceaţa din Piaţa Victoriei şi de minerii-grădinari. Cînd ne-am mai liniştit, au apărut din nou: Maria, Kasandra, Jose Armando şi cîţi alţii. Prin '98, am intrat, pe la 4 după-amiaza, în holul unui hotel destul de pretenţios din Mamaia. Era o linişte de mormînt, cu toate că holul era plin ochi de lume. Abia după cîteva secunde mi-am dat seama ce se întîmpla: personal şi turişti, într-o comuniune sufletească rar posibilă în România, lăcrimau din cauza chinurilor sufleteşti prin care trecea o june blondă, care se uita fix, cu ochi de – mă scuzaţi, dar asta a fost percepţia mea – viţică pusă prea devreme la jug, spre spatele unui domn pe care nu am apucat să-l văd. Am dat să vorbesc cu recepţionera, dar am renunţat. Atmosfera mi se părea halucinantă, un fel de tîmpire în masă, pe care, uite, Ceauşescu nu s-a gîndit s-o încerce, şi bine că nu s-a gîndit că cine ştie cînd mai ajungeam să schimbăm şi puţinul pe care l-am schimbat.

Era imposibil ca televiziunile româneşti, din ce în ce mai multe şi în din ce în ce mai mare căutare de *rating,* să nu încerce să profite de această mană cerească de audienţă: telenovela. Şi, mergînd pe ideea „dacă ei pot, eu de ce să fiu mai prost şi să nu fac?“, au apărut de ceva timp, telenovelele româneşti. După părerea mea, la fel, dacă nu chiar mai fade, mai prost jucate, mai lipsite de orice chichirez ca cele sud-americane. După părerea unor vecine şi chiar a unor doamne respectabile din familie, mult mai interesante, pentru că sînt despre noi, ăştia de pe-aici, de prin spaţiul carpato-danubiano-pontic.

Şi cum Ioana Benedek, romăncuţă de-a noastră, a făcut carieră şi mulţi-mulţi bani în telenovela sud-americană, fără prea multă şcoală şi fără prea mult efort, conform aceluiaşi sistem, „dacă ea poate, eu de ce să fiu mai proastă şi să nu fac?“, vedete mai mici sau mai mari, fete frumoase sau doar telegenice, băieţi în căutarea unui post sigur de actor sau doar a unei rampe de lansare se înghesuie la *casting*-urile pentru producţiile autohtone de gen. Ce dacă o serie anunţată pentru cîţiva ani ţine, din lipsă de bani, publicitate, audienţă sau alte lipsuri, doar cîteva luni? Ce dacă un actor bun precum Alexandru Papadopol, premiat pe la festivalurile serioase, ajunge să fie recunoscut mai mult pentru privirea lăcrămoasă (acum îmi dau seama că noţiunea de telenovelă nu se poate asocia decît cu noţiunea de ochi în lacrimi, ai protagoniştilor şi ai telespectatorilor deopotrivă) din *Numai iubirea,* decît pentru rolul din *Marfa şi banii* al lui Cristi Puiu? Ce dacă Oana Zăvoranu, jucîndu-se practic pe ea însăşi în *Numai iubirea,* a decis că e o femeie de talent şi acum cîntă, dansează şi vorbeşte, încercînd să pară o Thalia a României, dar nereuşind să fie decît calul de bătaie al Cîrcotaşilor? Ce dacă, tot în *Numai iubirea,* Corina Dănilă era falsă şi cînd spunea o propoziţie scurtă, de genul „Nu e aici!“, iar lumea a uitat de mult că a jucat chiar bine în *Crucea de piatră* a lui Blaier? Ce dacă, spre deosebire de consacraţii actori sud-americani din şi mai consacratele telenovele de pe acolo, care sînt recunoscuţi pe aproape toate străzile din lume, ai noştri trec aproape neobservaţi? Producătorii se înghesuie să mai lanseze o telenovelă, actorii se înghesuie să participe la *casting*-uri şi toată lumea e fericită: facem o treabă ca să ne aflăm în treabă şi să nu zică mapamondu' că noi nu sîntem în stare.

Reţeta unui *sitcom* este relativ simplă: o mînă de actori haioşi, de preferinţă buni, o temă dată, de obicei viaţa de zi cu zi a unui grup, cu glumele ei bune şi proaste, şi un scenariu cît mai „săltăreţ“. Am văzut *Seinfeld,* apoi *Prietenii tăi,* apoi *Familia Bundy,* am văzut cîteva chiar bune. Pînă cînd, la un moment dat, s-a petrecut inevitabilul: au apărut primele *sitcom*-uri româneşti. Dar nu dintr-o dată, ci mai pe ocolite. Antrenamentul s-a făcut cu *Chestiunea zilei,* a lui Florin Călinescu. Apoi, urmărind reţeta de *sitcom*, s-au bifat punctele. Avem umor? Avem, că doar sîntem români. Avem întîmplări haioase? Ba bine că nu, că doar sîntem români. Avem scenarişti buni? Doar sîntem români... Două din trei tot e bine, aşa că trupa lui Călinescu a pornit la drum. Cînd să facă primul pas însă, trupa s-a spart în trei-patru sau cîte or mai fi, aşa că au pornit la trei-patru drumuri, adică *sitcom*-uri. Ba *Trăsniţi în NATO,* ba *La bloc,* ba *Voluntari TV* şi, de curînd, *5 fraţi Julea.* Din păcate, la toate rîde mai mult banda decît telespectatorul, dar asta pentru că, probabil, telespectatorii noştri nu şi-au şters încă lacrimile după telenovela de mai sus.

Irina Tudor Dumitrescu *este redactor la revista* Bine pentru mine!

În culisele serialului *Numai iubirea*

– dialoguri cu Tora VASILESCU, Alexandru PAPADOPOL şi Iura LUNCAŞU –

Tora VASILESCU

Cum aţi ajuns la serialul Numai iubirea?

Am participat la un *casting* organizat de postul Acasă. O cunosc de mulţi ani pe doamna Amalia, persoana care m-a anunţat şi care a lucrat la Casa de Filme 1, unde am debutat în cinematografie. I-am păstrat multă simpatie şi aş merge oricînd pe mîna ei. Am aflat mai tîrziu de la Ancuţa Pandrea, colega mea de serial, că sînt în distribuţie. Nu am fost convinsă că proiectul va demara, pentru că după '89 am început multe proiecte care au rămas acolo unde au început: întepenite în proiect, cum se spune. Glumesc deseori despre mine prezentîndu-mă: actriţă de teatru, film, televiziune, probe, comedii şi alte tragedii.

Cum vă consideraţi personajul? (Este un personaj negativ?)

În general, telenovelele sînt construite pe schema personaje pozitiv-negative, clar delimitate. Eu personal nu cred în aceste delimitări. Nu am putea cunoaşte lumina, dacă nu am cunoaşte întunericul!

Claudia, personajul interpretat de mine, s-a vrut un personaj spre negativ, în raport cu personajele Dan-Ana. Sigur că m-am apropiat de rol aşa cum a fost el scris de domnul Patriche. Am întîlnit însă multă înţelegere şi la domnia sa şi la regizorii cu care am lucrat, Iura Luncaşu şi Adi Sitaru (cele mai multe secvenţe le-am lucrat cu Adi, pentru că se muncea cu două echipe, în paralel). Înţelegere în sensul de a trage textul la felul meu de a vorbi şi uneori de a adăuga cîte ceva. Am încercat atît cît am simţit şi cît mi s-a permis să dau veridicitate personajului, aşa cum simt eu. Să nu uităm că la debutul telenovelei aflam că personajului Claudia i-a murit singura fată, reperul ei de fericire, într-un accident de maşină, iar automobilul era condus de ginerele său. În inima ei de mamă nu poate să nu aibă resentimente faţă de supravieţuitor, faţă de Dan, mai ales că se află în situaţia de a partaja dragostea Biancăi, singura ei nepoată, căreia nici o altă femeie nu-i poate fi mamă. În sensul acesta, este un personaj tragic. Şi mai este un alt aspect, apropo de soţul Claudiei, interpretat de domnul Sebastian Papaiani. Din scriitură, el era un alcoolic, dar şarmul minunatului meu coleg a întunecat puţin acest aspect. Eu am jucat în sensul celor scrise şi deseori sînt rea şi îl cert prea mult. Cine a urmărit telenovela pe tot parcursul ei şi, mai ales, cine are nenorocul de a avea un bărbat cu astfel de probleme, poate compătimi personajul meu.

Aţi avut vreun model în construirea personajului?

Am învăţat şi în şcoală şi din experienţă cum se introduce într-un text străin subtextul meu, raportarea mea faţă de oameni şi condiţiile lor de viaţă. În primii ani de profesie, ascultam cu atenţie cum vorbesc oamenii în autobuze, pe stradă, analizam în oglindă mimica feţei mele cînd aveam vreo suferinţă, ca să învăţ şi să exprim cît mai veridic, pe scenă, firescul vieţii. Post sincronul pe care îl făceam la filme a fost o altă şcoală. Pentru cine nu ştie ce înseamnă post sincron fac precizarea că se filma fără microfoane, se înregistra pe magnetofon „Nagra", cel mai performant atunci şi apoi stăteam zeci de ore în camere întunecate şi încercam să sincronizăm totul. Multă tinereţe şi nervi am pierdut prin studioul Buftea de atunci. La o scenă de plîns trebuia să provoc un „chimism", dar la concentraţia în care nu curgeau prea tare lacrimile, ca să vezi deschiderea buzelor. Atunci să joci firesc... Căci mulţi au firescul străzii... Am observat că se confundă tupeul cu talentul şi invers. Mă întreb dacă cineva are talent sau tupeu, dar trebuie să fac precizarea că în acest context, „tupeu" pentru mine înseamnă detaşarea absolută în faţa camerelor, dezinvoltura şi firescul ca în viaţă. Vorbind de inspiraţie, ea vine din tine şi de pretutindeni şi, unde nu cunosc, completez cu imaginaţia. În momentul de faţă, la un actor admir poate mai mult inteligenţa şi ştiinţa de a potrivi toate modelele din viaţă în situaţia propusă de scenariu şi în acelaşi timp consecvenţa trăirilor lui, decît talentul.

În ce măsură credeţi că personajul Claudiei a reflectat realitatea românească?

Un puşti mi-a strigat pe stradă „Sărut mîna, doamnă Claudica". Înţeleg că s-a vrut rea, dar e alintată cu diminutive. Mi se pare o situaţie asemănătoare cu intenţiile din realitatea noastră, unde lucrurile se potrivesc pe invers. Glumesc uneori cînd cineva mă întreabă cum îmi merge: „Păi, parcă am îmbrăcat stîngul cu dreptul şi invers". Nu vreau să fac politică, „impur şi simplu".

Serialul a vizat o anumită categorie de spectatori?

Ceea ce ştiu e că multe persoane s-au uitat la început din curiozitate la prima producţie românească de gen şi apoi au făcut un fel de... dependenţă. Asta arată poate că atît copiii, cît şi adulţii, chiar dacă au crescut, au nevoie de poveşti. Este vorba de o aşa-numită „pastilă psihologică". E ca atunci cînd îţi laşi creierul neirigat de sîngele problemelor tale.

Fiind o actriţă deja consacrată, ce v-a adus rolul?

Oportunitatea şi bucuria de a lucra în profesia mea. Hai să nu fim ipocriţi. Vorbim de succes, carieră, vedete. Mie teatrul şi cinematografia română nu mi-au adus, înafara multor diplome şi premii onorifice (sînt cavaler al ordinului „Serviciu credincios"), decît o pensie de 370 de lei noi. Curat... consacrată, ca să nu-l citez pe Caragiale.

Cum aţi lucrat cu actorii „neprofesionişti"?

În economia serialului am avut scene cu copiii, Bianca şi Oana Zăvoranu. Am enumerat în această ordine pentru că şi Oana s-a comportat ca un copil talentat, cel puţin *vis-à-vis* a de mine. Şi se ştie că cei mici sînt uneori foarte talentaţi, fără să aibă habar de actorie. Ei merg pe jocul instinctiv şi reuşesc să interpreteze unele momente absolut extraordinar, pe neaşteptate. Ei merg după inspiraţie, pe improvizaţie, de cele mai multe ori, şi depăşesc uneori chiar jocul unui actor profesionist. Problema este, la modul general vorbind, că, dacă inspiraţia nu vine sau dubla bună nu e furată de operator sau regizor, jocul poate deveni naiv, uneori superficial. Nu este cazul persoanelor despre care am vorbit.

Avînd în vedere o oarecare prejudecată asupra acestui gen de serial, aţi avut parte de reproşuri?

La început mi-a ajuns la urechi o anumită replică spusă de cineva din profesie, de genul „cutare actriţă nu ar fi acceptat să joace într-o telenovelă". M-a durut puţin, dar m-am gîndit că sînt prejudecăţi, pentru că eu nu vedeam lucrurile aşa. Surpriza a venit cînd am primit calde felicitări de la persoana în cauză. Şi cred că era sinceră. Mai mult, două colege, actriţe cunoscute, au avut cuvinte de apreciere la modul superlativ pentru rolul din telenovelă şi am simţit în acelaşi timp dorinţa lor de a juca într-o telenovelă. Sîntem cu toţii conştienţi că, în ceea ce priveşte notorietatea (chiar dacă gluma poate e amară), unde televiziune nu e, nimic nu e...

Cum aţi caracteriza, pe scurt, experienţa serialului (dacă o consideraţi o experienţă)?

Înlocuitor al poveştilor pe care părinţii nu au sau nu au avut timp şi ştiinţa de a le spune.

Alexandru PAPADOPOL

Cum aţi ajuns la serialul Numai iubirea?

Colaboram deja de doi ani cu postul Acasă cînd am fost chemat la un *casting* pentru rolul „Victor" din *Numai iubirea*. Din acel moment am mers la mai multe probe şi la una dintre ele, întîmplător, l-am interpretat pe Dan Bratu, pentru a susţine dialogul cu o actriţă venită şi la ea la *casting*. Din acel moment, producătorii serialului au considerat că rolul arhitectului mi-ar fi mai potrivit, chemîndu-mă la mai multe probe. Singura problemă era faptul că eram prea tînăr pentru un personaj atît de matur, cu probleme atît de grele. A trebuit, pe lîngă o schimbare de *look* evidentă, să repet o lună de zile cîteva ore bune pentru a obţine datele lui Dan Bratu, la vremea aceea foarte diferite de ceea ce eram eu. A fost o mare provocare. Personajul era complex şi extrem de real. Era un om plin de responsabilităţi: un mare arhitect, foarte bogat, avea un copil superb pe care îl iubea foarte mult. Serialul începe cu drama lui, pe care încă o trăieşte intens, deşi au trecut doi ani de cînd îi murise soţia într-un accident de maşină (pe care el o conducea la momentul acela). Deci eu a trebuit, într-un timp relativ scurt, să înţeleg şi să-mi asum nişte probleme foarte grele, probleme de care eu eram cu totul străin.

Cum percepeţi personajul (ce vă place şi ce nu)?

Un om deosebit de corect, super responsabil, un foarte bun profesionist. I s-a reproşat de multe ori nehotărîrea în ceea ce priveşte viaţa lui personală, dar el vroia ca hotărîrile lui să nu-i rănească pe cei din jur.

Consideraţi că Dan Bratu vă poate marca viitoarele roluri?

Nu cred că voi mai interpreta un personaj cu tipologia aceasta în viitorul apropiat. A fost o mare încercare, pe care oamenii în care cred eu, cu adevărat, au apreciat-o. Sigur îmi va marca viitoarele roluri, pentru că mi-am dat silinţa să-l întruchipez cît mai bine pe Dan Bratu şi asta reprezintă o garanţie, în primul rînd pentru mine, că pot susţine un personaj timp de nouă luni, cît au durat filmările, că pot lucra multe ore fără să-mi pierd plăcerea de a juca.

Cît de veridică este imaginea unui arhitect cu bani şi concepte morale în societatea românească de acum?

Eu cred că există şi arhitecţi cu bani şi concepte morale sănătoase. Principalul atu al lui Dan Bratu era faptul că îşi iubea meseria şi era un arhitect foarte talentat. Din scenariu reiese că era cel mai bun din ţară, deci era normal să aibă şi foarte mulţi bani. Cît despre conceptele morale, putem spune că era un om educat şi care se gîndea înainte să ia anumite decizii, pentru că de el depindeau foarte mulţi oameni. Deci este posibil ca un astfel de om să existe în realitate, chiar dacă nu-l întîlneşti la fiecare pas.

Aţi avut vreo prejudecată jucînd într-un serial gen telenovelă?

Cred că un actor trebuie să încerce toate genurile de producţie, dacă i se oferă ocazia (filme, *sitcom*-uri, telenovele). Singura lui grijă este să-şi facă rolul cît mai bine, să-l joace cu credinţă şi aprecierile vor veni de la sine.

Iura LUNCAŞU

Este necesară o specializare aparte pentru a regiza un serial gen telenovelă?

Poate nu neapărat o specializare, dar este cu siguranţă o altă meserie. Totul se întîmplă mult mai rapid decît la un film, ritmul este cu totul altul. De exemplu, filmezi cu mai multe camere, lucru care nu se întîmplă în altă parte. Trebuie să gîndeşti toate încadraturile, să fii inspirat şi să ai idei mult mai repede, pentru că nu ai mult timp la dispoziţie să iei aceste decizii. Acestea ar fi marile diferenţe.

Sînt necesare scenele tari (crime, violuri, certuri)?

Nu se pune în nici un caz problema dacă sînt necesare sau nu, pentru că nu este o strategie. Nu facem o scenă mai dură şi gata, avem audienţă. Nu, problema se pune la alt mod, mergem pe alt principiu. Dacă este nevoie în poveste de o scenă plină de tensiune, dacă naraţiunea duce justificat spre un astfel de punct, o astfel de scenă este firească, pentru că face parte din viaţă, nu este un artificiu.

Care este diferenţa între Numai iubirea *şi o telenovelă sud-americană (cît de neaoşă şi cît de inspirată de temele telenovelei sud-americane a fost* Numai iubirea)?

În ce măsură a reflectat realitatea românească?

Nu ştiu cît de inspirată a fost *Numai iubirea* de temele telenovelei sud-americane, dar ştiu sigur că dacă povestea aceasta nu era românească, oamenii nu ar fi fost aşa încîntaţi şi interesaţi, pentru că nu s-ar fi regăsit deloc în personaje. *Numai iubirea* nu a fost doar o producţie prin care telespectatorii să se relaxeze, să evadeze din cotidian, a fost mai mult decît atît. Oamenii au trăit *Numai iubirea,* au luptat şi au suferit alături de personaje şi acest lucru s-a văzut în toată ţara, în toate oraşele pe unde am fost cu caravana şi unde *feedback*-ul venit din partea oamenilor a fost impresionant. De aceea *Numai iubirea* a devenit un fenomen.

a consemnat Adela MARINESCU

Audienţe

Potrivit datelor furnizate de compania Taylor Nelson Sofres – AGB International, *Numai iubirea,* produsă de studiourile MediaPro Pictures şi difuzată pe postul Acasă cu o frecvenţă iniţială de două episoade pe săptămînă, iar din 4 martie de trei episoade săptămînale (vinerea, sîmbăta şi duminica) a fost lider de piaţă pe intervalul orar de difuzare, situîndu-se în topul preferinţelor telespectatoarelor tinere şi active (femei cu vîrste cuprinse între 15 şi 49 de ani din mediul urban) cu 79 de episoade din 100 difuzate.

Mai mult decît atît, comparativ cu audienţa primului episod – o medie de 9,3 puncte, înregistrată pe data de 2 octombrie, pe acelaşi segment de populaţie, *Numai iubirea* a ajuns pe 12 noiembrie la o medie de 10,3, iar pe 14 ianuarie a înregistrat o medie de 11,1 puncte. Pe data de 4 februarie, *Numai iubirea* a avut, tot în rîndul femeilor tinere şi active o medie de audienţă de 13,2 puncte, cu episodul 39 în care era sărbătorită ziua Biancăi, iar Victor s-a bătut cu Terente şi gaşca chiar în curtea casei Bratu. Ultimul episod a înregistrat recordul în termeni de audienţă: 41,9% din femeile cu vîrsta cuprinsă între 15 şi 49 de ani din mediul urban care aveau televizorul deschis, au urmărit telenovela *Numai Iubirea. (rating* mediu 14,2%)

Vali FLORESCU

De ce nu ies serialele româneşti

Am auzit de multe ori în jurul meu lumea legînd calitatea unui serial de cea a replicilor. Afirmaţia, recunosc, m-a scos din sărite. Replica din serial e foarte importantă, însă nu e totul. Ea nu e decît vîrful aisbergului şi cireaşa de pe tort, devenită, nu de puţine ori la noi, bomboana de pe colivă. În cele ce urmează, voi încerca să clarific, în linii foarte mari, anumite aspecte esenţiale ale problemei atît de complexe numite serial.

Postul TV care îl difuzează. Succesul multora dintre producţiile autohtone (şi nu numai) a fost şi este în mare măsură determinat de canalul care le transmite. Un serial mai slab, difuzat de un post puternic, e mai posibil să aibă succes, decît unul foarte bun, difuzat de un post de rangul doi. Vezi în acest sens cazul flagrant al serialului *24 de ore,* care a făcut furori datorită conceptului inedit şi realizării de excepţie în toate ţările în afară de România, unde a avut ghinionul să fie preluat de un canal cu *rating* mic. La polul opus, se află o producţie de tipul *La bloc,* propulsată de motoarele bine turate ale unui post important.

Ora şi frecvenţa de difuzare. Frecvenţa zilnică (în cazul unor programe de tip *sitcom,* care de regulă se difuzează o dată pe săptămînă) este, în mod inerent, cea mai puternică frînă în dezvoltarea acestora. Pe de altă parte, alte seriale au fost promovate inadecvat (*În familie* a fost difuzat în *prime time,* la concurenţă cu filmele de la ora 20).

Producţia. Decorul. Iniţial au reprezentat o mare problemă, canalele româneşti necrezînd în rentabilitatea unor asemenea producţii. Treptat au fost alocate mai multe fonduri pentru decoruri, care acum arată civilizat.

Regia. Aici există o mică problemă. Toţi regizorii români vor să facă filme de autor sau să pună în scenă piese celebre. Nimeni nu vrea să se ocupe de lucruri minore, cum e considerată regia de serial. Aceasta este însă o meserie aparte, care are nevoie de profesionişti dedicaţi. Poate că succesul de public al telenovelei *Numai iubirea* va avea un rol în acest sens.

Actorii. Parţial, situaţia este aceeaşi cu cea de mai sus. Am avea actori, dacă serialul şi munca în televiziune ar înceta să fie considerate o experienţă *second hand,* un simplu ciubuc. O particularitate contraproductivă este, apoi, tendinţa de a utiliza vedete ca vehicule ale serialelor. Acest lucru este total împotriva uneia dintre legile de bază ale serialului, bătută în cuie, după o practică îndelungată, de profesioniştii altor ţări. Şi anume cea de a nu fi folosiţi actori foarte cunoscuţi pentru că aceştia vin deja cu un anume bagaj de imagine care poate dăuna producţiei, îngreunînd asimiliarea poveştii ca atare şi a personajelor.

Lipsa de script editori. În România lipseşte aproape cu desăvîrşire această meserie. Ei sînt oamenii care nu trebuie să lase nici o replică nelalocul ei în scenariu, să urmărească dezvoltarea personajelor şi a poveştilor, ei sînt CTC-ul conceptual. Pentru prima oară, această meserie a fost importată de mult blamatul *În familie*. Ironia sorţii este că, exact atunci cînd se ajunsese la o relativă stăpînire a acestei profesii, serialul a fost oprit.

Scenariul. Am ajuns, în fine, la problema cea mai spinoasă a serialelor româneşti.

Nu este, din păcate, suficient să ai un scenariu bun ca să fii sigur că vei avea un produs reuşit. Dar fără măcar această premisă, nici nu are rost să mai încerci. Problema scenariului de serial are două paliere. Primul, de ordin conceptual, este cel al producătorilor şi al directorilor de programe, care, din motive numai de ei ştiute, au sentimentul greşit că telespectatorii lor trebuie neapărat să fie, dacă sînt săraci, şi săraci cu duhul. Şi, prin urmare, le dau programe fără prea mare conţinut, spunînd că se tem ca nu cumva, dacă le dau marfă prea „înaltă", aceasta să nu fie digerată, să nu aibă *rating,* deci să piardă bani.

Cel de-al doilea palier se referă strict la scenariu. Dacă soap-ul şi telenovela sînt relativ mai uşor de scris, *sitcom*-ul este cel mai dificil tip de serial, şi multe posturi TV româneşti s-au aventurat să îl încerce înainte de a fi pregătite. *Sitcom*-ul are o structură extrem de formalizată. El nu înseamnă doar maimuţăreala unor actori într-un cadru care arată mai mult sau mai puţin bine. Comedia înseamnă adevăr şi durere, vorbind despre lucruri banale, din viaţa noastră, revelate într-un mod care să ne atragă atenţia asupra lor. *Sitcom*-ul are etape standard de dezvoltare, care stabilesc: tema, situaţia, personajele (a căror alegere este vitală pentru funcţionarea dramatică a serialului), liniile de conflict, poveştile, decorurile, conceptul, sinopsisurile episoadelor. Toate acestea vor fi verificate în practică, în scenariul pilotului. Abia aici începe greutatea de a găsi acele replici care să fie şi atractive, să ducă povestea mai departe şi să joace, fiecare, rolul stabilit aproape matematic. Nu există replici întîmplătoare. Un serial e o fabrică, în care mulţi sînt şi vor rămîne anonimi. Satisfacţia lor va fi aceea de a fi contribuit la realizarea unui produs de calitate şi de a avea o meserie pe care o fac foarte bine.

Concluzia mea este una optimistă. Ştim unde am greşit. Ştim cum trebuie făcut. Nu trebuie decît ca posturile TV să înţeleagă faptul că trebuie să aloce bani pentru dezvoltare, că un serial are nevoie de minimum şase luni de gestaţie şi că e momentul să răsplătim răbdarea şi îngăduinţa publicului cu serialele pe care le aşteaptă.

***Vali Florescu** este scenarista serialului* În familie *de la Prima TV.*

Discuţii *La bloc*

– cu Răzvan SĂVESCU şi Radu DRAGOMIR, regizori şi scenarişti –

***ÎNCEPUTURI*. Răzvan Săvescu:** Am început să lucrez în televiziune ca actor, în cupluri muzicale cu Medeea Marinescu, gen Bănică şi Emilia; împreună cu Octavian Sava, care scria pentru noi, am încercat să legăm primul *sitcom* din România, *Clanul Popeştilor*. Primele episoade au fost OK, bine primite, dar Antena 1 nu a vrut să facă tam-tam. Apoi, m-am mutat la PRO TV, unde erau mai spectaculoase lucrurile, şi pe vremea aia se făcea *Ministerul Comediei*. Am făcut un film dedicat eclipsei, cu Horaţiu Mălăele, care a plăcut, şi de aici au început toate. Se vedea de pe atunci că publicul îşi doreşte, pe micul ecran, actori români. **Radu Dragomir:** Am lucrat la tot soiul de emisiuni, am fost producător de ştiri. Noi sîntem prieteni de foarte mult timp, dinainte de facultate, de la Teatrul „Podul". Am făcut un proiect comun, şi-am aşteptat mai mult de un an pînă să se hotărască PRO TV-ul dacă merită să-l facă.

***MODELE STRĂINE ŞI REALITATEA ROMÂNEASCĂ*. R.S.:** Oricum trebuie să te uiţi dincolo, căci sîntem în epoca de piatră a *sitcom*-urilor şi telenovelelor. Sistemul de construcţie şi clişeele le preluăm. *Sitcom*-ul care nouă ne-a plăcut foarte tare este *On the buses,* un serial englezesc din anii '50, practic începutul, în Anglia, al genului. Şi-acolo era vorba de o lume de-asta *low,* ca omul să se regăsească în mediu, în universul în care se desfăşoară personajele, şi abia apoi în caracterele acestora. **R.D.:** Noi l-am gîndit în aşa fel încît cei care se uită să fie asemănători celor din serial. Dacă te uiţi şi după *rating*-uri, este vorba de o categorie medie. 90% din cei care se uită la TV.

***UMORUL*. R.S., R.D.:** Pentru noi, acest cuplu, Nelu şi Costel, vine din zona Stan şi Bran. L-am parodiat şi pe *Bundy,* la un moment dat, pentru că şi acolo, şi în serialul nostru, făceam referire la *low-class*-urile noastre. Motorul serialului rămîne umorul. Sînt, desigur, şi sentimente. Am avut situaţii în care se punea problema prieteniei dintre ei doi, sau a copilului pe care-l aştepta Lili. *Vacanţa Mare* e altceva, dar trebuie să recunoaştem, *Leana şi Costel* are într-adevăr structură de *sitcom*, are personaje care se păstrează, are poveşti. *Vacanţa Mare* ca gen, ca fenomen, există în toată lumea: mai brut, mai spre vulgar. Vulgarul face parte din ce oferă televiziunea publicului. Acolo, publicul e împărţit. Noi, neavînd nimic, dăm cu barda. Trebuie să-i dăm publicului să aleagă. Deocamdată, sîntem – repet expresia – în epoca de piatră şi ca ofertă, şi ca normalitate.

***TIPOLOGIA PERSONAJELOR*. R.S.:** Nelu şi Costel fac parte din categoria Omului mic, ce speră non-stop să dea o mare lovitură, să scoată un ban nemuncit, ca, după aceea, să stea restul vieţii la pensie şi să bea bere. Dar, în general, pe parcursul serialului, asta nu se întîmplă, iar la sfîrşitul oricărui episod, personajele se întorc în punctul de unde au plecat. Deşi cuplul evoluează, Nelu şi Costel ajungînd, în final, să lucreze împreună la propria firmă de livrări (o dubă), totuşi ei rămîn fără speranţă. Nici firma, fiind compusă doar din ei doi, nu le va schimba viaţa. Mai curînd bărbaţii sînt în această situaţie, femeile sînt mai raţionale şi-şi suportă mai bine condiţia, iar generaţia tînără are mai multe şanse. Americanul, pe de altă parte, repezintă obsesia românului pentru miracolul Occidentului, pentru visul american.

***ACTORII*. R.S.:** Combinaţie de anonimi cu profesionişti. Nu neapărat frumoşi, pentru că, se ştie, comedia se bazează pe defecte umane. Va veni şi vremea unor seriale gen *Friends,* unde toţi sînt frumoşi. (În *Fete cu lipici,* un al doilea serial pe care îl facem cu generaţia tînără din *La bloc,* toţi sînt tineri şi drăguţi.) Stilul de joc vine din tradiţia evoluţiei genului: în trecut a pornit din Comedia dell'arte, care s-a transformat în comedie bulevardieră. Existau nişte caractere foarte bine definite: publicul voia atunci, ca şi în *sitcom,* să ştie tipologia personajului şi cum rezolvă acesta o situaţie. Dezvoltîndu-se televiziunea, în secolul XX, a preluat spectacolele bulevardiere şi le-a adus pe micul ecran. Primele se desfăşurau pe scena de teatru, în direct, filmate acolo. Acum se filmează în studio şi costă mai mult decît filmele străine cumpărate, dar mult mai puţin decît un film artistic neaoş.

***PUBLICUL*. R.S., R.D.:** E foarte mare, dacă ne luăm după audienţă. În general, se uită oameni peste 30 de ani, cu copii. Tinerii şi adolescenţii nu sînt prea interesaţi, televizorul nu e încă viaţa lor. Acesta se adresează acelor oameni care nu prea pleacă din casă. Nu avem nici o ambiţie de educare: nu poţi pune o televiziune comercială, care trăieşte din publicitate, să educe. Asta este datoria televiziunii publice, pentru care plătim.

***MODURI DE INFORMARE*. R.S.:** Cărţi de la Biblioteca Britanică, de la prieteni din America, pe Internet. Vizionarea *sitcom*-urilor clasice, gen *Seinfeld, Bundy, Cheers,* din care am luat apoi episoade şi le-am demontat ca să învăţăm mecanismele de construcţie. În timp, ne-am mai întîlnit cu scenarişti americani, a venit în ţară două săptămîni unul din cei de la *Bundy* şi am făcut un curs cu el... Nu te învaţă nimeni în România, şcolile nu pregătesc nici scenarişti, nici oameni tehnici pentru televiziune.

a consemnat Iaromira POPOVICI

Stela GIURGEANU

A fi sau a nu fi burlaci

Burlacii a fost o primă încercare a Televiziunii naţionale de a intra pe piaţa deja formată a serialelor de producţie neaoşă. După douăzeci de episoade, serialul a luat vacanţă... nedefinită. Unul dintre cei trei protagonişti principali, unul dintre cei trei burlaci, **Ioan Andrei Ionescu,** actor la Teatrul Naţional, mi-a spus că serialul a pornit ca un *sitcom* „care se dorea de vîrf, proiectat pentru a sparge piaţa". Pe lîngă reactualizarea unui umor de calitate, autentic românesc, *Burlacii* s-a dorit un serial realizat cu o echipă majoritar formată din actori profesionişti, din distribuţie făcînd parte, printre alţii, Ileana Stana Ionescu, Mihai Călin, Marius Rizea, nume deja consacrate. „În primul rînd, s-a evitat vulgaritatea. Aceasta a fost o condiţie esenţială a serialului pe care în special actorii profesionişti au cerut-o, pentru a juca în el." Însă chiar dacă s-a mizat pe spirit şi pe comicul de situaţii, organizîndu-se şi o echipă bună, de actori cu şcoală şi renume, serialul nu a depăşit mai mult de douăzeci de episoade. Ce s-a întîmplat?

„Am început cu stîngul, început care a tras după sine şi o slabă receptare. Deficienţele au pornit în special de la un buget redus." Cu toate că a fost un experiment pentru TVR, ceea ce ar fi impus şi o mai mare mediatizare şi un buget care să permită, de la realizarea unei scenografii de calitate, la păstrarea echipei de profesionişti, „startul a fost mai mult decît timid, iar primul episod a fost mai mult o bîlbîială. Pe de altă parte, ceea ce s-a propus a însemnat în contextul actual o ştachetă mult prea sus ridicată. Adică publicul românesc a fost obişnuit cu vulgaritatea. Cu genul de umor bazat pe strîmbături şi pe glume obscene." Dar chiar dacă introducerea unor bancuri fără perdea ar fi atras mai mult public, *Burlacii* şi-a dorit să reeduce publicul în această direcţie. Lipsa de bani a afectat în primul rînd echipa de profesionişti. În timp, în serial au apărut, pe lîngă numele consacrate, tot felul de vedete ale televiziunii naţionale, urmărindu-se prin acest artificiu, ridicarea *rating*-ului. „Dintre neprofesionişti singura surpriză a fost Ileana Lazariuc." Subiectul serialului a fost unul banal. Trei tineri necăsătoriţi şi întîmplările lor de zi cu zi. „Rolul meu a prins conturul unui «băieţel de cartier» care, cu toate că avea un fond bun şi încerca să fie deştept şi să intre în ritmul celorlalţi (concurînd cu inteligenţa şi spiritul personajului lui Mihai Călin şi cu agilitatea şi viclenia personajului lui Marius Rizea), o dădea mereu în bară şi avea constant nevoie de ajutorul celorlalţi pentru a ieşi din încurcături." *Armand Hîrşu*, „cu H de la Spital", se voia a fi un cuceritor, un *„homme* fatal", dar era de fapt „un grăsun care se învîrtea de tot felul de afaceri, un fel de *free lancer* de cartier". Cît de veridic era personajul în contextul societăţii noastre? „Dacă te uiţi în jurul tău pe stradă dai, nu peste unul, ci peste o sută de Armanzi Hîrşu, cu H de la Spital, personaje dornice să iasă în evidenţă, dornice să te ajute, pentru că numai ele se pricep la problemele tale... dar de care ar fi cel mai bine să stai departe..."

Or, dacă celălalt este neadevărat, unde este adevărul meu?" După serial a fost chemat la mai multe *casting*-uri, a auzit că jocul lui a fost apreciat, dar cea mai mare satisfacţie a fost cînd prietena lui a auzit pe stradă o replică de-a lui din film: „Hai, Rozi, că nu eşti grasă, ai doar oasele mari". „Mîndria mea personală... e că nu am fost nevoit să mă strîmb ca să stîrnesc rîsul oamenilor, ci am reuşit să fac asta prin joc."

Dan CHIRIBUCĂ

Telespectatorul din Pădurea Adormită

Fiică naturală a televiziunii, telenovela a avut încă de la primul episod al existenţei sale trăsături tipice familiei produselor audio-vizuale ale culturii de masă: producţie standardizată, conţinuturi schematizate, public ţintă bine-circumscris şi o finalitate economică concretizată în ţinte de audienţă ce o excedează pe cea axiologică, obiectivată în conţinuturi ideologice latente. Iubită, dar şi criticată, etichetată ca banală, dar şi provocatoare, ca stupidă dar şi sofisticată, telenovela are succes, certificat atît de extensiunea adjectivelor atribuite, marcă incontestabilă a interesului faţă de obiectul caracterizat, cît şi mai ales de modul în care a reuşit să separe telespectatorii într-un public de adoratori fideli şi o mulţime de contestatari.

Spre deosebire de majoritatea ficţiunilor de lungmetraj şi a serialelor de *prime time,* spectaculoase fiindcă dezvăluie într-o manieră sofisticată complexitatea unei lumi ce pare simplă cînd este privită în jurul nostru, telenovela re-prezintă, într-o manieră similară cu cea a tuturor poveştilor, o realitate simplificată, dar nu simplistă, printr-un proces de esenţializare ce reduce personajele şi evenimentele la dimensiunile lor arhetipale: fecioara victimă, persecutorul, eroul salvator, încercarea, recompensa şi sancţiunea. În telenovelă, ca şi în poveşti, lumea este bipolară, clară şi în alb-negru, cu bun şi rău, sărac şi bogat, frumos şi urît, dragoste şi ură, fericire şi nefericire, uneori cu umbre, dar niciodată cu ambiguităţi. Astfel, nu întîmplător genul se află pe locul trei în ierarhia preferinţelor de vizionare ale copiilor de 11-14 ani. Contrar însă unei opinii aproape generalizate, telenovela este departe de a fi doar un produs pentru copii şi gospodine. Deşi interesul declarat este mai mare în rîndul femeilor şi este aproape invers proporţional cu educaţia şi veniturile, publicul telenovelei nu se reduce la femeia casnică, absolventă de liceu, ce îşi omoară timpul liber dintre masa de prînz a soţului muncitor şi cina celor doi copii elevi, uitîndu-se la Betty cea urîtă. Sondajul de opinie eşuează în a fotografia corect grupul de telespectatori fideli ai telenovelei. Aceasta în bună măsură fiindcă vizionarea ei este simbolic indezirabilă, principalul păcat al telenovelei fiind acela de a nu furniza distincţie. Orice consum, iar cel cultural cu atît mai mult, are o funcţie simbolică şi identitară, confirmînd şi validînd apartenenţe de clasă. Datorită acestei funcţii, omogenizarea comportamentelor de consum cultural, asociată proceselor modernizării, rămîne doar parţial observabilă prin intervievarea celor implicaţi. Telenovela face parte dintre victimele procesului prin care configuraţii de consum devenite relativ asemănătoare sînt în continuare asumate diferit de clase sociale distincte. Dincolo de costurile simbolice şi de prestigiu asociate recunoaşterii publice, universalitatea interesului consumatorului de televiziune pentru telenovelă şi eterogenitatea de fapt a publicului acesteia se datorează unor constante de conţinut ale genului. Unul din elementele ce fundamentează succesul mediatic al telenovelei este spaţiul acţiunii. Atît spaţiul fizic, cît şi cel social sînt în acelaşi timp exotic-familiare şi distant-apropriate. Subiectul naraţiunii este plasat într-o lume din care nu facem parte, dar pe care o cunoaştem, în care ne regăsim sau spre care tînjim. Exotismul diferenţei este obligatoriu dublat de o familiaritate a similarităţii ce funcţionează nu doar ca şi condiţionant al interesului, ci şi ca ingredient esenţial al înţelegerii.

Telenovela este simultan simplă şi complexă. Simplă fiindcă face apel la arhetipuri, complexă datorită faptului că orice telenovelă este un „bal al clişeelor", sintagmă utilizată de Umberto Eco pentru a caracteriza *Casablanca,* precursorul cinematografic al *Isaurei.* Utilizarea simultană a mai multor situaţii arhetipale, în reţetare ghiveci, ce teoretic multiplică aproape la infinit universurile de semnificaţie, reprezintă o caracteristică definitorie a genului, statut de cvasi-permanenţă avînd, printre altele, dragostea nefericită, sacrificiul, servitorul credincios, trădarea, abandonul, fratele ticălos, frumoasa, bestia, femeia fatală, triumful purităţii.

Pe de altă parte, prin raportare la lumea reală şi ţinînd cont că în societatea postmodernă răul a devenit parte constituentă a binelui, telenovela este mitic-edenică, nu doar fiindcă binele învinge întotdeauna răul, ci şi fiindcă ştim de la primul episod şi pînă la ultimul, cine este cel bun şi cine este cel rău. Spre deosebire de lumea reală, caracterizată azi de erodarea tuturor frontierelor, în telenovele frontierele morale sînt netranscendabile, imuabilitatea morală a personajelor garantînd caracterul moralizator al naraţiunii. Liniaritatea morală şi absenţa zigzagurilor comportamentale permit o predictibilitate a acţiunii şi, în special, a consecinţelor, de care telespectatorii sînt cel mai adesea lipsiţi în lumea contemporană. Această predictibilitate este recompensatoare intelectual şi afectiv şi, în acelaşi timp, este terapeutică. Fiindcă telenovela permite ca anxietatea provocată de imprevizibilitatea lumii reale să fie compensată de certitudinile lumii virtuale. O lume virtuală ce reproduce astfel nu doar structura discursivă şi cea de conţinut a poveştilor tradiţionale, ci şi funcţiile socializante ale acestora. Invariantul ideatic prezent în toate telenovele este că trăim într-o lume periculoasă şi rea, în care cei buni suferă. Suferinţa este însă întotdeauna tranzitorie pentru cei buni, care în final sînt răsplătiţi simultan cu pedepsirea celor răi. Morala este universală şi reprezintă inclusiv tema centrală a creştinismului, naratorul incontestabil al celei mai de succes poveşti din istoria umanităţii. Doar că, în cazul telenovelei, capacitatea de persuasiune şi dezirabilitatea conformităţii morale sînt sporite de tangibilitatea aproape fizică a unui *happy end* ce materializează recompensa în faţa telespectatorului. Materializare magică deci magnetic atractivă, în ciuda faptului că miracolul este mundanizat de prezenţa obligatorie a tubului catodic.

***Dan Chiribucă** este sociolog la Metro Media Transilvania.*

Stela GIURGEANU

A murit Ciupanezu'

Trezeşte reacţii extreme. Avînd la bază principiul experimentului lui Pavlov, dă dependenţă. Este denumită generic telenovelă, dar poartă şi denumiri adiacente precum *soap opera, sitcom* sau neaoşul „serial".

Este vizionată de categorii diverse de oameni, dar pentru că este „comercială" şi „puerilă" este condamnată la prejudecată; tocmai de aceea publicul ei fidel este împărţit în două categorii: „sincerii", cei care se uită şi susţin sus şi tare că se uită (uneori cam prea tare) şi „ascunşii", cei care se uită, dar despre care doar familia şi prietenii buni şi „fără prejudecăţi" ştiu că o fac. De obicei „ascunşii" nu se uită la mai mult de una sau două. Nu comentează niciodată în public episoadele telenovelei preferate şi, chiar dacă se află în mijlocul unei asemenea dezbateri aprinse, preferă să stea deoparte şi să facă pe neştiutorii, jucînd rolul celor care „nu s-ar uita niciodată la aşa ceva".

De cealaltă parte se află însă „sincerii". Aceştia sînt, într-adevăr, mult prea împătimiţi ca să îşi poată ţine în frîu emoţiile. Unii chiar îşi organizează timpul în funcţie de orele de difuzare (mesele, activităţile casnice şi programul social), telenovela devenind astfel un fel de reglator bioritmic: „Dimineaţa, cînd mă trezesc, dau pe PRO TV şi mă uit la *Tînăr şi neliniştit,* episodul reluare, de la 9 la 10; după care, fug la bucătărie, îmi fac repede un sandviş şi, dacă mai am timp, şi o cafea şi reajung în faţa televizorului la exact 10,10, cînd începe *Anita;* după *Anita* fug repede la piaţă, mă întorc, fac de mîncare, ceva curăţenie, totul trebuind să fie gata pînă la 13, cînd începe *Surorile,* pe ProCinema...".

„Sincerii" sînt în stare să urmărească şi cîte cinci sau şase telenovele deodată, telenovele pe care ţi le şi pot povesti cu lux de amănunte (şi fără a încurca personajele între ele). Comentează cu foc episoadele pe care le şi trăiesc intens. (Uneori se pot trezi, din senin, să îţi arunce un „Ştii cu cine mai umblă Victor?", obligîndu-te să dai la repezeală un mic *search* în arhiva cunoştinţelor tale, şi să întrebi, pe un ton neajutorat, un inocent şi dezarmat „Care Victor?".) De asemenea, tot „sincerii" găsesc o adevărată plăcere în a te pune la curent cu lumea telenovelelor şi în a-ţi da exemple concrete, suprapunînd ficţiunea de pe micul ecran peste ficţiunea zilei de zi cu zi, căutînd şi descoperind, fără prea mare dificultate, asemănări între „Betty cea urîtă" şi Mariana de la pîine.

În ceea ce priveşte telenovelele şi serialele româneşti...

„Mă uit la *La bloc.*" Florin este profesor şi îmi spune că serialul îl fascinează. „Este un fel de atracţie a urîtului. De multe ori mă uit ca boul şi nu îmi vine să cred că mă uit... dar totuşi mă uit în continuare..."

Doamna Delia, 50 de ani, are un salon de coafură şi îmi precizează de la început, că de fapt prima telenovelă românească nu a fost *Numai iubirea,* ci un serial dat acum un an sau doi de Prima TV. Dar că amîndouă i-au plăcut, mai ales dintr-un sentiment patriotic. „Dacă nu ne uităm noi la ei, atunci, cine?"

Despre *Băieţi buni,* ultima producţie a PRO TV-ului, un puşti cu *skateboard* din Parcul Eroilor îmi strigă, după ce a ascultat întrebarea, după ce m-a măsurat din cap pînă în picioare cu o mină zeflemitoare, după ce s-a urcat pe placă şi înainte să dea să dispară pe alee: „A murit Ciupanezu'?".

Alin IONESCU

Rîsu-plînsu' cu Garcea şi Rosalinda

Ecranul românesc al ultimilor ani se zgîlţîie de un rîs crispat, sarcastic, îmbibat cu o fiere ironică, antipatică şi depresivă. Avem parte de un umor acru şi prost, declanşat parcă de un vaccin care să te facă să rîzi doar ca să eviţi sinuciderea. Rîdem de noi înşine cu un rîs bolnav, vulgar, lipsit de detaşarea unui haz curativ. Rîsul ne e dureros şi lipsit de convingere căci, în fond, ne hlizim la prezent filtrîndu-l prin morbiditatea jurnalului de ştiri. Şi asta pentru că din firava noastră producţie de *sitcom*-uri lipsesc caracterele complexe, construite inteligent, cu nume proprii, cu vocaţie de personaje. Tanţa, Costel, Garcea, Americanu', Tilică nu sînt altceva decît olteni, hoţi, administratori de bloc, poliţişti, soldaţi idioţi. În nici un caz personaje cu arhitectură intimă, oameni reali, cu drame, cu frustrări sau autoironii, cu umor natural izvorît din situaţii hazlii, dar perfect posibile. Mai mult, mesajul acestor seriale este excesiv sexual, fără să exploateze cu oareşce detaşare delicioasele probleme erotice ale vieţii cuplului autohton, prins între tradiţiile familiste patriarhale şi războiul de gherilă dus în mediul strîmt al cuplului urban şi postmodern. Există un public românesc, cu vîrste cuprinse între 25 şi 40 de ani, cu studii medii şi superioare, interesat de poveşti în care să se regăsească viaţa sinuoasă de tranziţie, dar care nu rîde nici plătit la producţiile televiziunilor comerciale sau ale TVR. Acest public există şi i se poate spune, chiar trebuie să i se spună, o poveste veselă şi realistă despre relaţiile ombilicale ale copiilor angajaţi în Bucureşti, după terminarea facultăţii, cu părinţii rămaşi în provincie, despre idealul „vieţii decente", despre depăşirea obsesiei naţionale a halelii după apariţia supermarket-ului, despre adaptarea românească a feluritelor *life-style*-uri de import, despre gagici cu cariere în *advertising* şi *management*-ul de top, care vin seara acasă şi găsesc numai o pisică înfometată. Criza vieţii urbane, cu vertijurile ei, cu suferinţele hazlii ale primei generaţii de capitalişti, nu face obiectul nici unei meditaţii autoironice, nici haioase, nici ludice, nicicum. Şi în timp ce Boncea se ocupă să-l facă să rîdă pe consumatorul de Passion şi Kreskova, noi, ceilalţi, nu zîmbim decît la *Seinfeld, Sex and the City, M.A.S.H.* sau *Ally McBeal.* Ce să facem? Pur şi simplu, nu ne regăsim în Nelu Curcă şi nici în trupa de soldaţi tîmpiţi conduşi de Tilică. Şi nimeni nu se învredniceşte să ne ofere altceva. La ora actuală televiziunile îşi scot banii lejer din proşti care se hăhăie la glume sexiste de autobază şi n-au chef să muncească pentru a-i amuza pe deştepţii cu venituri peste 500 de euro pe lună, care se uită la *talk-show*-uri şi la seriale americane. Însă, într-un an-doi, cei de la Dove şi Carlsberg vor dori să-şi plaseze spoturile şi în producţii băştinaşe de calitate. Atunci poate vom rîde cu Tavi şi Matei, nu numai cu Jerry şi Kramer.

Telenovela e unul din primele produse din categoria consumabilelor video importate în România, odată cu deschiderea supapei comerciale a anilor '90. Practic, sosul emoţional al personajelor cu complicaţii sentimentale tipizate s-a îmbibat în aceşti ultimi ani în societate, reuşind să construiască sufletul colectiv al telespectatoarei postului Acasă TV, al publicului fidelizat al telenovelei *Numai iubirea* şi al doamnei Tatu. Acum, fără să facem mofturi estetice, telenovela ca specie vizuală ocupă acelaşi palier de nevoi ca şi filmele porno. Este deci o specie videologică fără pretenţii, care încearcă să ofere un surogat de împlinire sufletească unei anumite categorii socio-emoţionale pentru care a participa la povestea de pe ecran e o formă de re-trăire, prin delegaţie, a unei vieţi fără gust propriu. Şi, precum într-un film porno, *voyeur*-ul se delectează cu o succesiune standard a poziţiilor erotice, cu un libido artificial şi exacerbat, cu penisuri supranaturale reiterate într-o expandare neverosimilă a timpului cinematografic, tot aşa într-o telenovelă există multă nimfomanie emoţională, decoruri frustrante din carton, scene de un sfert de oră şi erecţii nesfîrşite ale sufletului-nepereche. Cum ar veni, filmul porno e o telenovelă sexuală, iar telenovela e un film porno pe gustul inimii. Acum, comercial vorbind, telenovelele au fost mai degrabă importate în România, iar filmele pentru adulţi au fost cu predilecţie exportate, ceea ce ar putea sugera că sîntem un popor care încă stigmatizează cu pudoare proletară plăcerea sexuală. Sau că femeile se uită mai mult la televizor. Sau că la noi forţa de muncă sexuală e ieftină şi de calitate. Sau că sîntem încă un popor romantic şi sensibil. Cred că adevărul presupune cîte puţin din toate. Dar, trecînd peste aceste scurte consideraţii de piaţă artistică şi inimă albastră, într-o ordine etică, fragilă desigur, dar etică, telenovela nu e blamabilă şi trebuie încurajată să se manifeste. Pentru publicul ei, această specie televizuală menţine puţin deasupra cotei de avarie o etică minimalistă. Cu rare excepţii, în telenovele se vorbeşte, se ascultă, se iartă, se asumă vina, se blamează minciuna, iar adevărul iese la iveală. Şi, să ne amintim, icoanele murale ale Evului Mediu timpuriu nu erau prilej de extaz pentru esteţi sofisticaţi, ci învăţămînt teologic pentru cei fără carte. În sensul ăsta, eu prefer o telenovelistă, gîndindu-mă la ea ca la baba credincioasă a lui Ţuţea, decît un videofil rafinat, ahtiat după Derrida şi mare amator de filme porno.

***Alin Ionescu** este comentator TV la* Cotidianul.

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

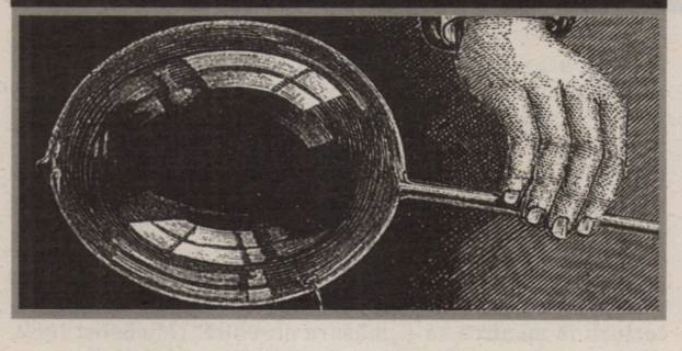

Edificiile nebuniei

Sarah WincHester, văduva lui Oliver „Carabină cu repetiţie“ Winchester, s-a simţit atît de vinovată de măcelurile produse de arma comercializată de compania soţului ei, încît şi-a cheltuit considerabila-i avere pentru a se pune la adăpost de spiritele morţilor. Era convinsă că cei astfel ucişi îi vor distruge familia. Pentru că un medium i-a spus că singura posibilitate de a ţine spiritele departe este să le bage în ceaţă construind camere suplimentare casei în care locuia, Sarah a făcut ciocanele tîmplarilor să lucreze 24 din 24 pentru tot restul vieţii ei, cu totul 38 de ani. Rezultatul este o monstruoasă excrescenţă victoriană de 160 de camere, legate între ele de scări ciudate, construite potrivit unor superstiţii din cele mai bizare, cum ar fi 13 bucăţi din fiecare, inclusiv băi cu uşi de sticlă. Există în casa aceea scări care duc niciunde, uşi care se deschid către hău şi, evident, casa Winchester a devenit astfel o mare atracţie turistică a Californiei. Pe vremea doamnei Winchester, o grădină întinsă înconjura construcţia, dar terenul a fost parcelat de moştenitori şi astfel vederea, ce se deschide de la cele cîteva sute de ferestre ale casei, seamănă cu o suburbie care include cele trei domuri ale cinematografelor „Century 21“, „Century 22“ şi „Century 23“. Departe de a părea deplasate, excrescenţele moderne se armonizează foarte bine cu mania doamnei Winchester. Reşedinţa pare o fi mamă excesiv de fertilă, care tot dă naştere la clădiri urîte, într-un ritm din ce în ce mai rapid. Dar adevărata pedeapsă a văduvei, cea amarnică, a venit *post-mortem*. Prin casa ei se fac tururi nonstop şi există chiar şi un mic muzeu în care este expusă carabina Winchester, cea care i-a aprins nebunia. După ce tropăie prin copleşitoarea jucărie victoriană, turistul zăpăcit ar vrea să-şi recapete simţul proporţiilor normale luînd masa la vreo cîrciumă pe Santana Row. Nici o şansă. Pe Santana Row, colţ cu Olsen Drive, se află o altă ţăcănită fantezie arhitecturală construită de banii nebuni din ceea ce a devenit azi Silicon Valley. În loc să fie mici şi claustrofobice, structurile de pe Santana Row sînt supradimensionate. Într-o cafenea gigantică, ceva între un forum roman şi un palat vienez *fin-de-siècle,* poţi comanda un BLT care ţi se serveşte între două darabe de pîine prăjită care se chinuie să ţină în loc două enorme foi de lăptucă, un ou fiert moale, trei fişii lungi de bacon şi cîteva felii groase de roşie. Arată ca o glumă a vreunui sculptor pop. Santana Row este tivită cu magazine de lux, semănînd vag cu

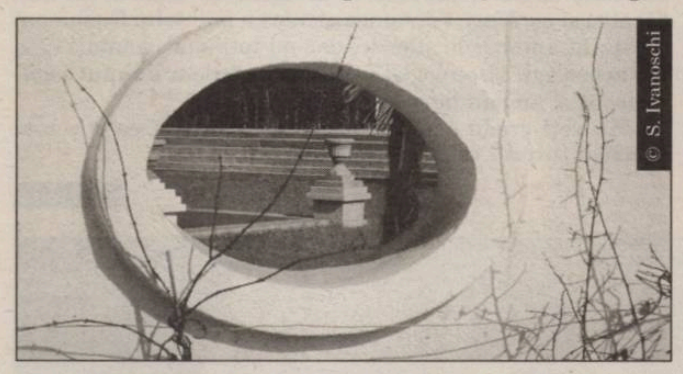
© S. Ivanoschi

Via Veneto sau cu Champs-Elysées. Deasupra magazinelor se găsesc apartamentele majestuoase locuite (sau care urmează a fi locuite) de chiplionarii din San José. Ar putea părea că ne aflăm într-un sat italian, dar nu, sîntem încă în mintea bolnavă a doamnei Winchester. Singura deosebire este că proiectul doamnei Winchester era o obsesie personală, în timp ce *mall*-ul supradimensionat exprimă nebunia unei întregi culturi. Ca tot restul, şi obsesiile arhitecturale au fost democratizate. Ceea ce au în comun Winchester House şi Santana Row este ideea greşită despre dimensiunile reale ale fiinţei umane. Oamenilor, multora dintre ei, le plac lucrurile construite la scara trupului uman. Lucrurile care sînt fie prea mici, fie prea mari, fie prea-prea sînt menite să stînjenească şi să işte coşmaruri. Un exces de bani cheltuiţi fără imaginaţie taman asta face: stînjeneşte şi bîntuie. Chiplionarii din San José sînt prinşi în capcana visului doamnei Winchester, ca o carabină cu repetiţie care repetă.

traducere de Ioana AVĂDANI

Teodor BACONSKY

turn înclinat

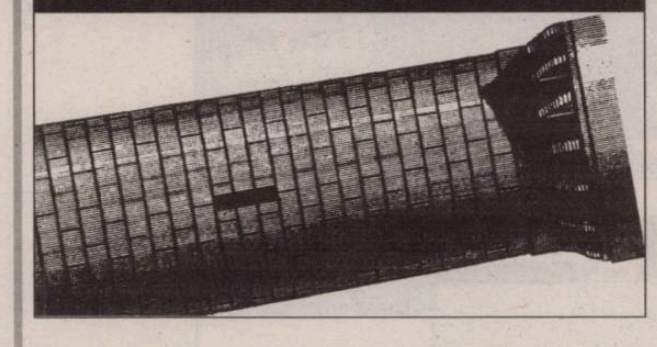

Bilanţ de etapă

Din categoria: „e vară, e cald“, îmi vine să propun un bilanţ de etapă. Numai aşa, de dragul amintirii. Am început prezenta rubrică prin luna mai 2004, pe cînd mă aflam încă la post, în Portugalia. Dacă las deoparte experienţa de acum un deceniu, cînd publicam, tot în această pagină, cîte un săptămînal (şi mult mai sofisticat) eseu antropologic, pot spune că „turnul înclinat“ mi-a oferit primul parcurs publicistic de respiraţie lungă: vrei, nu vrei, trebuie să-ţi alegi tema, să o transcrii reflexiv, să o corectezi în viteză şi să o transmiţi pe e-mail, pentru a menţine contactul cu toţi cei interesaţi de faptul religios contemporan. E greu să selectezi, împărţit cum eşti între „actualitatea“ (de tip „Tanacu“) şi „eternitatea“ intrinsec proclamată a subiectelor grave. În răstimp, m-am întrebat uneori dacă merită să continuu. Şi pe cuvînt că acele clipe nu marcau cochetăria narcisică a dorinţei de „recunoaştere“: am traversat realmente momente de scepticism şi lasitudine. Mai ales atunci cînd trăiam, cu o secretă exasperare, impresia că România post-2000 s-a abrutizat suficient de radical pentru ca „mesajele“ mele să rămînă nedeschise. Adevărul e că *se scrie* prea mult. Presa noastră, inclusiv a culturală (scuzaţi calamburul), transportă o logoree de care insul cu reflexe normale are de ce se scîrbi: măcar la zilele mari cînd realizează că merită ceva mai bun.

Din fericire, primesc frecvente ecouri capabile să mă asigure că nu „predic“ în deşert, deşi rostirea în pustiul secular e tocmai deviza – şi datoria – jurnalismului creştin. Există încă români cultivaţi, dornici de o atare problematică. Oameni credincioşi lui Dumnezeu, dispuşi să străbată labirintul tradiţiei şi să-şi pretindă, înainte de a le cere altora, o minimă adecvare morală. Semeni de-ai noştri, care nu se feresc să-şi mărturisească fidelitatea faţă de *Învăţătorul* Hristos şi pasiunea pentru aportul de sens al vieţii lăuntrice. Evident, cititorii care înlesnesc o asemenea interacţiune mă judecă felurit: unii îmi aprobă flexibilitatea, acceptînd provocarea de a include în cîmpul spiritualităţii diverse laturi (şi atitudini) aparent profane. Alţii mă consideră prea rigid, prea legat de ortodoxia care, în ce-i priveşte, i-a cam dezamăgit. Fiecare dintre aceştia mă stimulează. Primii, pentru că îmi verifică nevoia de libertate, adică simţul exploratoriu. Ceilalţi, pentru că-mi întreţin apetitul faţă de natura supraraţională a misterului sub raza căruia trăim. Am, prin urmare, de ce să le mulţumesc tuturor şi ţin să o fac.

Dialogul cu cei care te citesc e de multe ori virtual şi nu o dată frustrant. Cîte reacţii poţi culege? Şi cîte, printre cele mai consistente, nu-ţi parvin din cele mai variate pricini? Cu toată subţirimea firului, legătura se menţine, într-un halou de vibrante posibilităţi. Ca atare, nu-mi limitez receptivitatea la cei care mă susţin prin generosul lor acord explicit. Mă gîndesc adesea la interlocutorii care-mi privesc însăilările printr-o lupă polemică, măritoare de tensiuni. Chiar dacă le-am răspuns – în cazul că şi-au manifestat public nemulţumirea – am profitat de obiecţiile lor pentru a-mi rearanja, discret, ţinuta mentală.

Pe măsură ce idealul creştin de viaţă e mai contestat – ori numai ignorat din motive de agendă „pragmatică“ – mă simt mai incitat să-l apăr, înotînd împotriva curentului dominant. Şi asta nu pentru că prefer obscurităţile clandestine, ci pentru că, după cum bine ştim, exemplul cristic a fost necontenit ofensat de-a lungul secolelor: acesta este, în definitiv, modul său de întrebuinţare. Nimeni nu e „creştin“ într-o religie al cărei principal apostol – unul care nu l-a întîlnit pe Mîntuitor decît în stare de rapt mistic – susţine despre sine că este cel dintîi dintre păcătoşi. Dialectica revelaţiei asta susţine: că sîntem crescuţi prin micşorare, exaltaţi prin smerenie şi binecuvîntaţi prin greşeală. Pentru mine, paradoxul acesta include, firesc, gestul scriiturii. Aşa că, cu cît m-am înşelat mai intens, cu atît m-am apropiat de ţinta pe care, fără să ne fi vorbit, o căutăm împreună.

Augustin IOAN

Antichitatea a fost ieri

Un articol din *Le Monde* (19 aprilie 2005, p. 27) vorbeşte despre statutul – comercializabil sau nu – al monumentelor Greciei antice. Disputa ne interesează mai puţin aici. Mult mai interesante sînt două indicii pe care articolul ni le furnizează despre, renăscută, dorinţa de familiarizare cu clasicitatea a lumii contemporane, în secţiuni întîmplătoare în fond, ale ei. Primul indiciu ne vorbeşte despre dorinţa firmei *Vodafone* de a găzdui o cină pentru 150 dintre conducătorii ei în porticul lui Attalos din Agora ateniană. Al doilea indiciu ne vorbeşte despre Rhodos şi despre dorinţa cea mai mare a unui primar de pe insulă, în fine realizabilă mulţumită unei conjuncturi. În joc este nici mai mult nici mai puţin decît reconstruirea colosului din Rhodos, prăbuşit în 227 î.Chr. ca urmare a unui cutremur extrem de violent. O superproducţie filmică, pe numele ei *O Jerusalem*, de Elie Choraqui, pe cale de a se turna acolo (dacă, firește, vor binevoi să avizeze avizatorii greci care sînt, probabil, rude de sînge cu cei autohtoni în a interzice monumentelor să aibă vreo viaţă contemporană, alta decît aceea de mamuţi congelaţi), a redeschis discuţia cu privire la refacerea dezastrului de acum peste două milenii. Argumentele primarului sînt solide şi ţin deopotrivă de identitatea locală, ca şi de atracţia turistică: una e să intri cu feribotul într-un port grecesc oarecare şi alta să o faci pe sub picioarele unui colos care se prenumăra, la vremea sa, printre minunile lumii antice.

Avem aşadar două cazuri: un monument antic existent, ba, mai mult, proaspăt restaurat, care este rîvnit drept topos al unei cine de întreprindere; apoi, avem cazul unui monument despre existenţa căruia există date sigure, furnizate deopotrivă de texte ca şi de arheologia submarină, a cărui absenţă pare să dateze de „ieri“ şi, prin urmare, ar trebui supus reconstrucţiei. În amîndouă cazurile avem de-a face, din raţiuni diferite, cu o aceeaşi relaţie de „intimitate“ temporală şi spaţială cu monumentul antic, care poate fi supus imediateţii unor acţiuni cotidiene obişnuite: adăpostirea în vederea nutririi şi repararea în vederea re-conferirii de statut simbolic unei comunităţi.

Dar cea mai stranie relaţie cu trecutul ne-a propus-o tot Grecia, nu cu mult în urmă, dacă e să judecăm după standardele a ceea ce înseamnă „ieri“ acolo. Pentru a explica semnificaţia gestului contemporan, trebuie, la rîndul nostru, să ne întoarcem în timp pînă „ieri“ şi să citim introducerea la una din cărţile de arhitectură ale lui Vitruvius.

Iertaţi-mă pentru deturnarea de la lectura blîndă, dar mi se pare important să deschid aici o paranteză. Vă rog să credeţi că, în ciuda existenţei unei preafrumoase traduceri româneşti postbelice, a lui G.M. Cantacuzino şi Grigore Ionescu, şi a unei ediţii în format mare, cu planşe, în fine, în ciuda faptului că este cartea fondatoare a arhitecturii, ea nu este citită de mai nimeni în biblioteca UAUIM. E o carte singură şi frumoasă, ca mai toate cărţile bune, astăzi. Eu i-am tăiat paginile acum zece ani, pe cînd scriam ceea ce va fi devenit ulterior *Visul lui Ezechiel*. Este una dintre multele ne-izbînzi ale carierei mele didactice faptul că – încă – nu am reuşit să conving pe nimeni – dimpotrivă, am enervat cu insistenţele mele – asupra necesităţii imperioase a unui curs despre tratatele de arhitectură, de la Vitruvius la Le Corbusier, Venturi şi Koolhas azi. Despre ce altceva să vorbim, la începuturile filogenetice ale profesiei, decît despre înseşi începuturile ontogenetice ale acestei profesii?

Să ne întoarcem însă la Vitruvius şi la personajul său Deinocrates. Ceea ce ne înfioară în cele ce urmează:

Arhitectura învăluie fiinţa şi, precum veşmîntul, este „croită“ cel mai adesea *pe măsura* celui dinlăuntru: zeu, dacă e templu, şi om, dacă este locuinţă. Măsura este aici un cuvînt-cheie. Închipui o casă pentru zeu? – cată atunci să arăţi aceasta: zidărie ciclopică, sfîntă a sfintelor, nemăsurare şi absenţă întunecată. Alteori, templul *hipetru* (fără plafon şi acoperiş), Vitruvius ne-o spune, este pentru stăpînii luminii şi ai cerului în genere, unde *cella* rămîne deschisă, pentru ca ochiul zeiesc să se privească pe sine. Oricum ar fi, trebuie ţinut seamă despre scara altarelor: „pentru Jupiter şi toţi ceilalţi zei cereşti, să fie cît mai ridicate. Pentru Vesta şi pentru zeii Pămîntului şi ai Mării să fie aşezate mai jos“ (Vitruvius, IV,9: 3-4), astfel încît zeul să se reflecte în chipul casei sale. Această adecvare a scării arhitecturii la menirea sa – „măsura absolută“ (Michelis: 1982, 208) – are de-a face cu măsurile fiinţei/corpului dinlăuntru. Dar nu asemenea proiecte reprezintă reţeta monstruozităţii, ci antropomorfizarea peisagiului însuşi, un *hybris* încă mai violent. Această terraformare – luare în deşert, în răspăr a facerii, aici văzută ca incompletă – îşi are probabil cel mai lămuritor exemplu în viziunea lui Dinocrate. Acesta i-a propus lui Alexandru sculptarea muntelui Athos în chip de statuie ţinînd în stînga un oraş, iar în dreapta un bol în care să se fi strîns toate apele muntelui. Asemenea viziune este numită de Oechslin, parafrazîndu-l pe Josef Ponten din a sa *Architektur die nicht gebaut wurde* (1925), o „idee monstruoasă în chip babilonic, colosală în chip oriental“ (1993: 473). Ea a generat interpretări dintre cele mai felurite, de la Filarete şi Alberti la Fischer von Erlach. Un soi de împliniri parţiale, desfigurate, ale sale pot fi considerate colosul din Rhodos, statuile de preşedinţi sculptate în Mount Rushmore, Palatul Sovietelor şi Canalul Volga-Don, cu giganţii Stalini veghind terraformarea URSS prin munca silnică a deţinuţilor politici. Avem în ideea lui Dinocrates un exemplu originar al frisoanelor de gigantism care străbat din vreme în vreme arhitectura. Sînt ele forme paranoice de antropomorfism, sau reziduuri ale vremilor cînd pămîntul era locuit de uriaşi, ei înşişi un proiect iniţial, avortat, de umanitate?

Din perspectiva relaţiei chip-trup/arhitectură, gigantismul şi nelimitarea declamă, de regulă, voinţa puterii de a fi reprezentată prin zidiri ne-umane. Alexandru a refuzat propunerea lui Dinocrates, dar urmaşii săi vor fi mai atenţi la propuneri similare, de nu le vor fi provocat ei înşişi. Oraşul urieşesc al lui Dinocrates se voia imaginea definitivă a imperiului alexandrin, expresia edificată a acestuia. În chip paradoxal, modelul corporal aici nu este nici omul generic, nici îngerul cu trestia, măsurătorul Ierusalimului ceresc, ci nemăsurarea. Iată fragmentul în care, din textul vitruvian, respiră vocea lui Dinocrates: „Căci am plănuit să sculptez muntele Athos în chip de statuie bărbătească, punîndu-i în mîna stîngă zidurile unei cetăţi uriaşe, iar în cea dreaptă o cupă care să primească apa tuturor rîurilor din acest munte, pentru ca din ea să se verse în mare.“ Vitruvius (II, Prefaţă, 2).

Acum iată ştirea publicată şi la noi de *România literară* (41/16-22 octombrie 2002): „O fundaţie greco-americană a iniţiat proiectul de a ciopli pe versantul unui munte din nordul Greciei un portret gigantic al lui Alexandru cel Mare. Conform promotorilor ei, această sculptură de 80 de metri înălţime şi 57 lăţime «ar întări caracterul grec al Macedoniei» şi ar atrage turişti (ansamblul, care va costa cam 30 milioane de euro, prevede în preajmă un muzeu, un amfiteatru şi *parking*).Versiunea elenică a muntelui Rushmore a obţinut aprobările oficiale, dar nu toţi sînt încîntaţi (...), iar arheologii şi ecologiştii o consideră de-a dreptul *monstruoasă* şi ameninţă cu sesizarea Justiţiei“.

Mă veţi crede acum cînd invoc actualitatea cea mai strictă a tuturor celor din vechime?

Despina BĂDESCU
Dragoş BUCURENCI

pîine prăjită

Niu Romania

– Omagiu fierbinte –

Joi, 28 iulie. Ţara şedea neguvernată. La Palatul Parlamentului pierea o după-amiază. În dosul Palatului, la bunul şi primitorul MNAC, Ioana Isopescu, Ştefan Cosma, Ştefan Tiron şi Vlad Nancă orchestrau o mini-revoluţie: lansarea revistei *Omagiu*. În ce sens revoluţie? În sensul că revista şi lansarea au luat în răspăr bunul-simţ autohton şi au dat cu el de pereţii aşteptărilor mici, după buget, ale românilor. În ce sens mici? În sensul că nu-mi fac iluzii; nici cu o revistă trimestrială de „inspiraţie contemporană" de calibrul *Omagiu* nu se va face primăvară în mintea criogenată a consumatorilor de galerii gen „Orizont". Dar o fisură tot s-a produs în cultura tacîmurilor de concepte congelate şi a artei tip TPL (Toamna pe lac). Pagubele au fost estimate la 208 pagini de design, artă, modă, muzică şi cultură urbană, 195 de fotografii, 25 de ilustraţii, 10 reclame personalizate şi 15 pagini de texte în limba engleză. Autorităţile au dat, ca de obicei, vina pe autorii dezastrului.

Rewind. Scrie şi Despina. *Joi, 28 iulie.* Parcăm în faţa MNAC, colţ cu viitoarea Catedrală a Mînturii Neamului. Niciun (cf. noul *DOOM)* picior de parlamentar prin preajmă. În schimb, foarte multe picioare de tineri/tinere/tineri-în-spirit, care au ridicat indicele de *coolness* al evenimentului la nivelul atins de lansarea MNAC din toamna trecută (a ajutat, e drept, şi absenţa cuplului Năstase-Theodorescu). Între cei prezenţi pe terasa hiperaglomerată, s-au remarcat spectaculoasa Leslie Hawke (mama lui Ethan) şi graţioasa Veturia Cosma (bunica lui Ştefan). Dar şi Andreea Esca. Care s-a pupat şi pozat cu a.l.ş. Coloana sonoră a fost asigurată de Nicolae Ceauşescu & comp. (în lifturile exterioare) şi de DJ Vasile, Electric Brother, Rusu & Flore (pe terasă). Vizualurile au fost livrate de ospitalierii Casa Gontz & Harald Scherz.

Vae fashion victis! Maria Lucia Hohan şi-a prezentat creaţiile într-o cameră de sticlă mobilată cu cele mai *trendy* piese de la Innova. Modelele Anei Maria Lungu au evadat din titlul colecţiei („Jardin des Delices") pe terasă, într-un apus perfect regizat de organizatori. Pe *catwalk* s-a produs şi un model mai puţin obişnuit: în cercul lăsat liber de mulţime la încheierea defilării, a ţîşnit triumfător Milos Jovanovic, designer-ul *Omagiu* şi ilustratorul *Hardcomics*. Pe *beat*-ul electro, Miloş a celebrat o dublă victorie: lansarea revistei şi prelungirea vizei de şedere în România.

„Dinte pentru dinte. Artă pentru artă" (cel mai inspirat slogan de reclamă pe care l-am citit în *Omagiu).* Tot cu ocazia lansării a avut loc la MNAC şi prima licitaţie de artă din istoria încă precoce a instituţiei. S-au licitat lucări de Anca Benera, Ştefan Cosma, Alexandra Croitoru, Suzana Dan, Dumitru Gorzo, Gili Mocanu, Vlad Nancă şi Roman Tolici. Arhitectul Dorin Ştefan şi-a adjudecat, după o luptă strînsă, stencil-ul *EMINEM. The Eminescu show* semnat Vlad Nancă, iar Matei Cîlţia (Galeria Posibilă) stencil-ul *Ceauşescu. Vin în 5 minute* semnat Dumitru Gorzo. Cele două lucrări sînt primele *stencil*-uri vîndute în România. Semn că tinerii artişti nu sînt arghirofili, toate sumele obţinute din licitaţie au fost donate Fundaţiei „Salvaţi Copiii!" (şi duceţi-i la MNAC încă de mici!).

Primul număr al noii reviste a fost adus în mijlocul mulţimii, deja impaciente, într-un cărucior de bebeluşi. Organizatorii au acreditat astfel ideea că *Omagiu* este papa bun pentru minte şi suflet. Ştefan Cosma a coregrafiat un moment dramatic: cîteva exemplare au fost aruncate mulţimii ţinute trei ore în tensiune, care s-a îmbulzit literalmente să prindă o revistă. Un ghiont mic pentru mulţime, dar un pas mare pentru România, care nu se mai înghesuie la banane verzi, ci la o revistă de artă şi cultură contemporană!

După maratonul de arte şi şmecherii de la MNAC, felicitările, masa şi dansul s-au mutat la Terasa „Lemon Tree". În ciuda atmosferei înşelătoare de nuntă, pe malul Herăstrăului noua Românie a sărbătorit totuşi un adevărat divorţ. Le dorim cititori de piatră!

chestionarul lui Proust

1. *Principala mea trăsătură*
2. *Calitatea pe care doresc să o întîlnesc la un bărbat*
3. *Calitatea pe care o prefer la o femeie*
4. *Ce preţuiesc mai mult la prietenii mei*
5. *Principalul meu defect*
6. *Îndeletnicirea mea preferată*
7. *Fericirea pe care mi-o visez*
8. *Care ar fi pentru mine cea mai mare nenorocire*
9. *Locul unde aş vrea să trăiesc*
10. *Culoarea mea preferată*
11. *Floarea care-mi place*
12. *Pasărea mea preferată*
13. *Prozatorii mei preferaţi*
14. *Poeţii mei preferaţi*
15. *Eroii mei preferaţi din literatură*
16. *Eroinele mele preferate din literatură*
17. *Compozitorii mei preferaţi*
18. *Pictorii mei preferaţi*
19. *Eroii mei preferaţi din viaţa reală*
20. *Ce urăsc cel mai mult*
21. *Calitatea pe care aş vrea s-o am din naştere*
22. *Cum aş vrea să mor*
23. *Greşelile ce-mi inspiră cea mai mare indulgenţă*
24. *Deviza mea*

Florin IARU

1. Relativismul.
2. Umorul, inteligenţa, bunătatea.
3. Căldura, tandreţea, altruismul.
4. Prietenia.
5. Neseriozitatea.
6. Să văd, să înţeleg şi să rîd.
7. Un deal, primăvara, tîrziu.
8. Dezmembrarea.
9. Acasă.
10. Cărămiziul.
11. Gura-leului, florile de cîmp.
12. Corbul.
13. Caragiale, Kundera, Flaubert, Karel Čapek, Daniil Harms, L.-F. Céline.
14. Conrad Aiken, Bacovia, Cristi Popescu, Traian T. Coşovei, E.A. Poe.
15. Mitică, Bouvard şi Pécuchet (împreună), Gîndacul („Metamorfoza"), Fred Vasilescu Lumînăraru.
16. Tamina *(Cartea rîsului şi-a uitării),* Şeherezada.
17. Ravel, Mozart, Beatles.
18. Vermeer, Gauguin, Félix Labisse, Magritte, Georges de La Tour.
19. Prietenii mei.
20. Snobismul.
21. Dezinvoltura.
22. Simplu.
23. Minciunile.
24. „Aşteaptă pînă se luminează".

Eugenia VODĂ

1. Probabil, o anumită tenacitate.
2. Forţa.
3. Devoţiunea.
4. Bunătatea cu care îmi acceptă derapajele (absenţele, sinceritatea agresivă, impulsivitatea).
5. Suspiciunea.
6. Să hoinăresc fără nici un ţel prin Roma sau prin New York.
7. Să dobîndesc harul răbdării şi harul tăcerii.
8. Alzheimer.
9. O mică insulă muntoasă din Pacific, din Hawaii.
10. Verdele, urmat îndeaproape de galben şi de alb.
11. Floarea-soarelui, liliacul alb şi macii roşii, în funcţie de starea de spirit. Dar îmi plac absolut toate florile, chiar şi buruienile, nu există floare care să nu-mi placă.
12. Puiul lui Brătescu-Voineşti.
13. Céline. Iar în clipa de faţă, la noi, îmi place proza din „Vorba lu' Dinescu", din *Gândul.*
14. Emily Dickinson, Ileana Mălăncioiu.
15. Eroii cehovieni.
16. Eroinele cehoviene. Plus domnişoara Iulia.
17. Sînt, din păcate, afonă şi fără educaţie muzicală, dar sensibilitatea mea muzicală frisonează mai ales la Bach.
18. Van Gogh, Miró, Horia Bernea.
19. Călugării din deşert, eroii Patericului, în special cei cu umor, de pildă avva Teodor de la Ferme.
20. Nunţile şi înmormîntările.
21. Talent muzical şi o voce divină, ca vocea Divei din *E la nave va...*
22. Fără să rămînă în urma mea nici o particulă din corpul meu.
23. Greşelile făcute din dragoste.
24. Nu am nici o deviză anume, dar în ultimul timp mă surprind tot mai des invocînd trei devize-şablon: „Nu aduce anul ce aduce ceasul", „În tot răul e şi un bine" şi, mai ales, „Să nu ne lăsăm!".

citit auzit

Alte chestionare

Pe lîngă chestionarul lui Proust (vezi alături) şi chestionarul lui Pivot (vezi, în general, p. 2), francezii au inventat şi „chestionarul Sophie Calle (artistă vizuală; vezi Google) & Grégoire Bouillier (idem)", care apare – de mai bine de un an jumate – în pagina a 16-a a săptămînalului *Les inrockuptibles* (vezi *D. v.* nr. 82); am spicuit în această pagină (13), de cîteva ori, din răspunsurile cele mai simpatice la acest chestionar (vezi Jonas Mekas, Emir Kusturica etc.). De astă dată, m-am hotărît să amalgamez răspunsurile date de personalităţi diferite – vezi *România literară* prezentînd „Eu"-ul *D. v.*; cei care pot fi ghiciţi în spatele lor sînt Billy Corgan (ex-liderul trupei Smashing Pumpkins), Philippe Dupuy & Charles Berberian (autori de benzi desenate) şi „Maison Martin Margiela" (precizarea revistei: „Răspunsurile sînt în numele casei Martin Margiela şi nu în al stilistului cu acelaşi nume, care nu comunică niciodată în nume propriu. *Fashion week* din 6 în 9 iulie.")

„Cînd aţi murit deja? – Am murit de trei ori... 1986, 1997 şi 2001. *Ce vă face să vă treziţi dimineaţa?* – Pipi-ul. *Ce-au devenit visele dvs. de copil?* – Le trăiesc. *Ce vă distinge de ceilalţi?* – Craniul meu perfect ras. *Vă lipseşte ceva?* – Pe cineva alături. *Credeţi că toată lumea poate fi artistă?* – Toată lumea ESTE artistă, ceea ce se traduce în general prin «impostor creativ». *De unde veniţi?* – De ieri. *Consideraţi soarta dvs. demnă de a fi invidiată?* – Da. Da. *La ce aţi renunţat?* La a fi blond cu ochii albaştri. *Ce faceţi cu banii?* – Da' care-i treaba ta?! *Ce treabă menajeră vă displace cel mai mult?* – Să scot firele de păr din ţevile înfundate. *Care sînt plăcerile dvs. preferate?* – Scrisul, agăţatul. *Ce v-ar plăcea să primiţi de ziua dvs.?* – Un/o altul/a. *Citaţi trei artişti pe care-i detestaţi.* – Ben, Matthew Barney, Paulo Coelho, dar mai sînt şi alţii. *Ce apăraţi?* – Dreptul de a te răzgîndi. *Ce sînteţi în stare să refuzaţi?* – Sexul. *Ce parte a corpului dvs. e mai fragilă?* – Surîsul. *Ce-aţi fost în stare să faceţi din dragoste?* – Să iubesc şi mai mult. *Ce vi se reproşează?* – Prostia. *La ce vă foloseşte arta?* – La a-mi îndigui nevrozele. *Redactaţi-vă epitaful.* – «Epitafurile sînt ca să te dai mare, iar cînd le ratezi, eşti de doi lei" (iar acesta *nu* este un epitaf!).» *Sub ce formă v-ar plăcea să vă întoarceţi?* – Un om respectat."
(a. l. ş.)

mintea de pe urmă

Michael Jackson

„Nu-ţi pierde vremea discutînd sex cu copiii, rareori au ceva de adăugat."

Începută – ca orice basm – printr-un „a fost odată" promiţînd paradisul pe video & în (compact-) discuri, povestea copilului-minune al secolului Pop pare a se-ncheia în ţăcănitul metalic al unui proces (-verbal)... Ştirile presupusei pedofilii a megastarului au transformat basmul în „fapt divers atroce". Această răsturnare spectaculoasă seamănă cu trezirea dintr-o vrajă – dar e(ra), oricum, o vrajă premeditată & artificială: imaginea Mozart-ului asexuat, produs aseptic al unui Hollywood-Disneyland Megastore, a corespuns – pînă la un punct – mitului Creatorului inspirat (dacă nu genial), mult-iubit („Michael! Michael!!"), generos („Heal the World"). Simulacrul nu prevedea şi sexualitate, căci opinia generală e că un copil („Jacko" era văzut ca „un copil mare") nu are cunoştinţă de *aşa ceva*. Această necunoaştere face ca ipoteza cea mai plauzibilă (Jackson are o sexualitate infantilă, de tip „perversitate polimorfă") să nu fie luată în calcul; Freud nu e citit, probabil pentru că e aplicat zi de zi.

Care imagine cîştigă? Evident, aceea a lui Peter Pan-devenit-Gilles de Rais. În şocul descoperirii (presupusului) „oribil secret", societatea reproduce – de fapt – plăcerea, deloc inocentă, pe care-o încearcă cei mici citind(-u-li-se) atrocităţile Căpcăunului din poveşti: se ştie că basmele, ca depozitare ale refulărilor colective, ascund lucruri cumplite. Ce e interesant, în *această* poveste, este felul în care realitatea pastişează ficţiunea; modul cum, pornind de la scenariul starului angelic izolat în lumea sa infantilă, e construită automat replica sa în negativ: monstrul! Care nu este altceva decît tot o proiecţie a ininteligibilităţii – & intangibilităţii – personajului. „Oricare înger este îngrozitor", spunea Rilke. Nefiind „ca toată lumea", e limpede că – şi în abjecţie – Michael Jackson trebuie să fie nemăsurat, „depăşind orice închipuire"... Ipoteza canibalismului (apărută la un moment dat) nu e, nici ea, decît proiecţia extremă a ancestralei fobii a albilor în privinţa negrilor. Altă explicaţie: pedofilia este „echivalentul contemporan" al canibalismului – negrul care mănîncă (= consumă sexual) copii albi...

„Cazul Michael Jackson" este unul exemplar; doar că, spre deosebire de opinia comună (sprijinită în basme), „monstrul" însuşi este rupt în bucăţi şi mestecat în doze zilnice de aviditatea – nu mai puţin monstruoasă – a presei... *(în* Dilema, *decembrie 1993)*

George BANU

„Sindromul Avignon“

– 2005, un festival istoric –

„În 2005, am fost la Avignon“ îşi vor spune, probabil, mulţi dintre spectatorii prezenţi la această ediţie cu totul deosebită. Un festival unde atacurile au fost orchestrate cu metodă, un festival al luptei, un festival în care asumarea de riscuri a produs, în sfîrşit, rezultatul necesar: *divizarea*. Ceea ce nu e sinonim cu descurajarea, dimpotrivă, căci au fost suscitate confruntările, s-au trezit energiile pe care teatrul nu mai părea capabil să le stimuleze. Unii au deplîns situaţia şi ecoul plîngerilor lor a pătruns în media, alţii au găsit în această fricţiune a formelor, în sfidările şi în temerile prezente pe scenele de la Avignon, simptomele încurajatoare ale unei arte confruntate cu tulburările lumii, cu spaimele şi dezordinile ei. Acestea sînt şi reproşurile: intimitatea cu răul şi intenţia de a transmite panica. Arta viului înregistrează cutremurele lumii în diversitatea lor explozivă, refuzînd să se sprijine, ca altădată, pe soclul ideologiilor de înlocuire sau al utopiilor liniştitoare. Fiind o poziţie combativă, excesele şi pierderile, sacrificiile şi revelaţiile sînt implicite. În faţa unei realităţi dislocate trebuie purces, în mod iluzoriu, la recompunerea întregului, sau ea trebuie asumată ca atare? În criticile auzite, dincolo de rezervele legitime faţă de anumite spectacole, se aude nostalgia ordinii, dorinţa frumuseţii – revista *Le Nouvel Observateur* a devenit apostolul ei evanghelic – gustul operei de artă în accepţia nobilă, înaltă şi pură a expresiei. După „chinurile“ de la Avignon, ziarul *Le Figaro* omagia paşnica „fericire a teatrului“ şi punea diagnosticul unei boli: ea s-ar putea converti peste ani, îmi asum riscul acestei preziceri, într-o referinţă elogioasă: „sindromul Avignon“. Se identifică astfel efortul naşterii în dureri şi al erorilor care nu tulbură somnul: ele agasează, exaltă, deranjează, din aceste rătăciri apare o artă a strigătului, supusă – ca pe vremuri expresionismul – tunetelor inchizitorilor, apărători ai dogmei. Ei au declarat că Festivalul e eretic şi au cerut fără încetare sancţiuni şi excomunicări. În discursul unui înalt responsabil cultural, publicat de ziarul *L'Humanité*, se puteau recunoaşte accentele proceselor de la Moscova, ale acelor justiţiari pe care îi credeam dispăruţi şi acest lucru e mai îngrijorător decît rătăcirile unuia sau altuia dintre artişti. Bătrînii demoni n-au murit. De unde vine ura asta? Din ce blocaj? Din ce refulare? Ca apărător al acestui Festival, agresiv contestat, nu doresc să neg eşecurile, nici să clamez reuşita completă, vreau doar să mă întreb. Nu regăsim oare în corul detractorilor acelaşi conglomerat al refuzului derutant prin caracterul său heteroclit? Nu asistăm oare la o reorganizare a forţelor politice existente, astfel că, în modalităţi diferite, Constituţia Europei şi Avignonul au achitat nota de plată? În 2005, dincolo de Festival, s-a jucat o partidă subterană, mai ascunsă.

Unul dintre primele argumente ale acestei dezbateri agresive a fost deplîngerea tinereţii celor doi directori. Asta ar explica totul, ar fi prima cauză. Dar predecesorii lor, cu excepţia lui Paul Puaux, care de altfel nici nu a fost un prea mare director, ce vîrstă aveau ceilalţi? Cam aceeaşi. De ce să copleşim tinereţea, valorizînd vîrsta adultă ca garant al reuşitei? De ce se consideră că la 52 de ani se ştie cum trebuie apărată frumuseţea, în timp ce la 35 de ani eşti adversarul ei nesăbuit? Şi dacă tot e vorba de sindroame, nu ne e interzis să remarcăm şi un altul, îngrijorător pentru lumea artistică a Franţei, sindromul garanţiei oferite de vîrstă. Tinerii sînt nesăbuiţi, n-au memorie, să-i ţinem departe de responsabilităţi! Dacă acceptăm că au fost erori, ele au alte explicaţii: personalitatea, gusturile, spiritul celor care au alcătuit programul şi nu prin lipsa de experienţă a tinereţii. După ploconelile de mai ieri în faţa tinereţii nu ar fi potrivit să luăm în mare viteză virajul mandarinatului asiatic!

Teatru, teatru, iarăşi teatru – acesta a fost refrenul obsesiv! Dacă Festivalul a reactivat această dorinţă ce părea epuizată, cu atît mai bine. Dar problema alegerii locurilor teatrale de la Avignon trebuie regîndită şi nu e suficient să fredonezi aria Curţii de la Palatul Papilor pentru ca aceasta să-şi regăsească poziţia centrală. Cu mulţi ani în urmă am sugerat părăsirea ei căci volumul şi dimensiunea ei le consider inadecvate datelor teatrului modern, intim, preocupat de prim-plan, apropiat de spectatori. Pot fi socotite pe degetele unei mîini succesele prezentate în Curte, în timp ce eşecurile sînt numeroase... Cît de cinic mi s-a părut sfatul unui programator celebru în Franţa care ne propunea reţeta: un autor clasic jucat de un star! Ar fi trebuit să ne furnizeze şi agenda lui cu numere de telefon, pentru că antologiile de texte clasice pentru elevi, de mult căzute în desuetudine, ale lui Lagard şi Michard, ni le putem procura şi singuri. Desigur, festivalul de la Avignon are nevoie de teatru, aceasta este şi raţiunea existenţei sale într-o regiune saturată de dans şi muzică, dar nu cu orice preţ. Şi nu de orice teatru. Trebuie să avem grijă de el.

I s-a reproşat programului seriozitatea, dar lumea e gravă. S-a deplîns absenţa comicului, dar unde este el de găsit astăzi? S-a deplorat un abuz de violenţă şi de nuditate pe scenă – fără îndoială! – dar problema nu mai trebuie pusă astăzi în termeni „moralizatori“. Ea poate privi anumite spectacole, eventual ratate, dar să nu uităm că au fost şi reuşite: astăzi, forma salvează! Forma şi nu problematica tulbură, destabilizează, deoarece aşa cum zicea recent Imre Kertesz, recentul premiant Nobel, pentru un artist contemporan dificultatea nu constă în evocarea lagărului de la Auschwitz, ci în organizarea cuvintelor care dau seamă despre dezastru. Pentru că au găsit motivaţiile fantasmelor noastre, episoade din *Tragedia Endogonidia* prezentate de Romeo Castellucci şi echipa sa sau *Je suis sang*, capodopera lui Jan Fabre, ne vor marca mult timp imaginarul: ele au supus la proba perplexităţii însăşi semnul modernităţii. În timp ce alţii, Pascal Rambert sau Mathilde Monnier, s-au mulţumit s-o mimeze, să o caricaturizeze. Aceasta este una din motivaţiile amalgamului, operat deliberat de maeştrii inchizitori.

Marea discuţie provine din ceea ce s-ar putea numi „noua subiectivitate“ scoasă în evidenţă de Festival, în ciuda – e adevărat! – a ancorării în social şi istoric, dimensiune privilegiată de obicei la Avignon. O asemenea deplasare deranjează şi supără, mai ales cînd „subiectivităţile“ atît de afirmate sfîrşesc prin a se asemăna. De la un capăt la altul, fără urmă de complezenţă, ele au deranjat, deoarece nu ne-am confruntat cu şocul ciocnirii dintre cuvinte şi imagini, aşa cum s-a afirmat în grabă, ci cu expunerea trupurilor, corpurilor agresate şi rănite, cărora le lipseşte orice urmă din energia novatoare cu care le investea Artaud. Putem deplînge uneori această absenţă! De-a lungul întregului Festival, putea fi regăsit Artaud şi iarăşi am avut ocazia să-mi confirm opinia că el va rămîne pe veci omul cel mai puţin iubit de oamenii de teatru francez. Cine l-ar putea frecventa cu cugetul liniştit?

De ce să dăm prioritate criticilor aduse acestei ediţii şi să trecem sub tăcere momentele rare, secvenţele extraordinare, clipele dense? Noaptea înconjurînd frumosul *Hamlet* al lui Hubert Colas, energia directă, contagioasă, din *Moartea lui Danton*, unde Jean-François Sivadier a pus în scenă puterea distructivă a tinereţii, ca să nu mai vorbim despre acel adagio infinit, grav, subteran din *Krum* de Hannouk Lévy în versiunea lui Krszystof Warlikowsky. Fără să mai vorbim de frumuseţea din *Cas de Sophie K* unde gîndirea şi destinul se leagă pentru a desena un portret de o rară subtilitate. Arta lui Jean-François Peyeret este aici complet împlinită. El ne-a luminat vara. Şi în cele din urmă *Anathème*, unde se aude tot timpul vocea unui Dumnezeu răzbunător, ale cărui preziceri punitive sînt asumate prin împlinire de om însuşi. De la Vechiul Testament la Auschwitz... acest oratoriu teribil trasează inevitabilul itinerar. Asemenea experienţă nu te lasă intact. La acestea se adaugă *Anéantis* de Sarah Kane, în montarea lui Ostermeyer, *Vainqueurs de Py*, spectacolul lui Federman... De la Avignon n-au lipsit, aşa cum s-a lăsat să se creadă, „alcoolurile“ tari. Să-i facem dreptate!

Refractar la victoriile dobîndite înainte de luptă, angajat pe poteci cu risc sporit, din motive valabile sau nu, Festivalul a fost mereu în fierbere. I s-a reproşat austeritatea dogmatică, fără a fi omagiată în acelaşi timp coerenţa regăsită, a fost blamată practica amalgamului de arte, în timp ce de aici poate decurge înnoirea, a fost insultat în numele Tatălui, Jean Vilar, uitînd că în artă cel mai fidel urmaş este fiul revoltat. Acest Festival, agresat din prima zi de extrema stîngă chiar în Curtea Palatului Papal, dojenit apoi de tabăra opusă dreptei, va rămîne în amintirea noastră un moment de răscruce. Dacă „Bătălia pentru *Hernani*“ nu s-a dat pentru cea mai bună piesă a repertoriului francez, ea este mărturia unei rebeliuni refuzînd vechile coduri, anunţînd necesarele schimbări. Aşa mi-ar plăcea să descriu simptomele defăimatului „sindrom Avignon“. Sindromul unui Avignon revoltat. Cel al unei lumi bubuind în adîncuri, pe care trebuie să o auzim. Să nu fim surzi!

traducere de Magdalena BOIANGIU

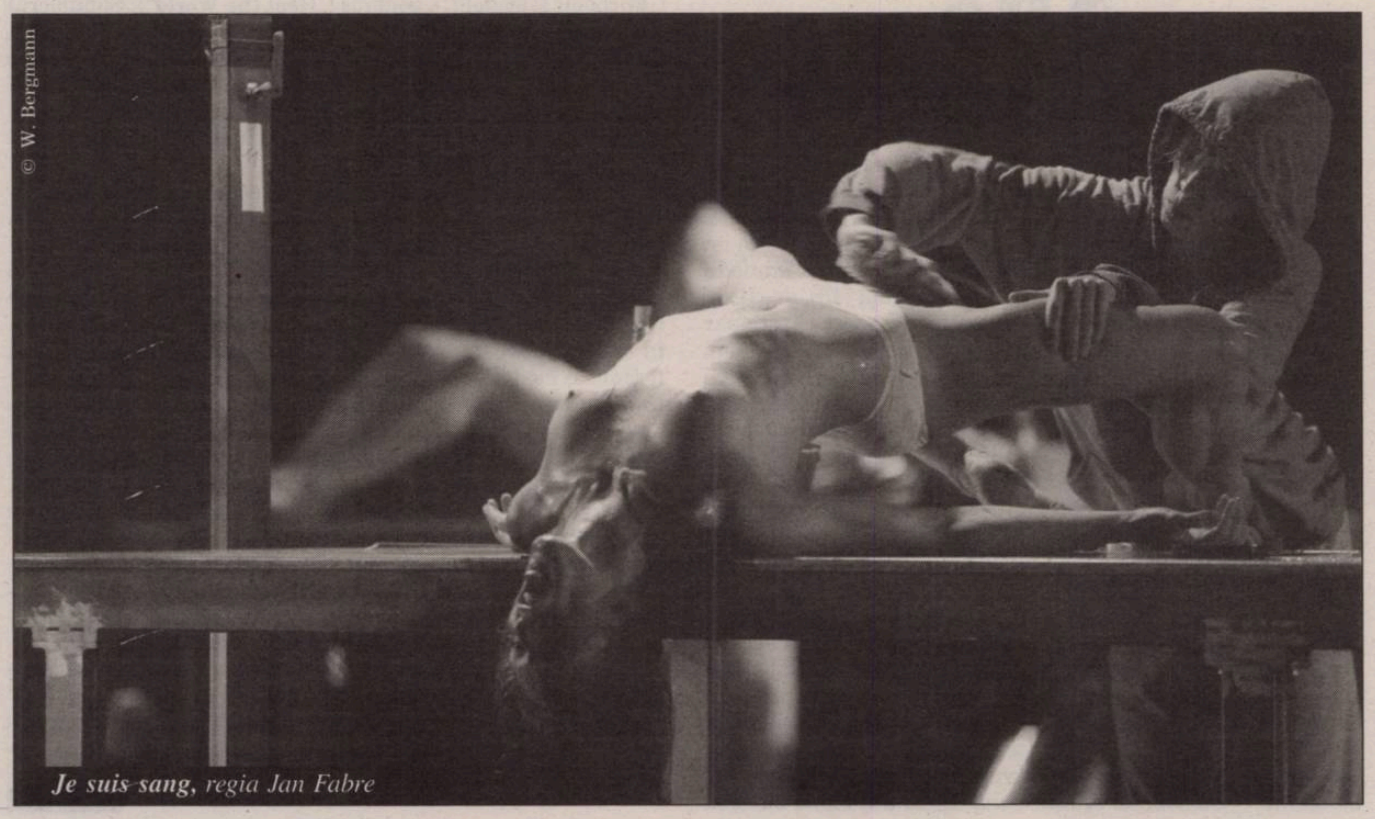
© W. Bergmann

Je suis sang, regia Jan Fabre

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Amin Maalouf, *Grădinile luminii*, traducere din limba franceză de Ileana Cantuniari, Editura Polirom, 2005.**

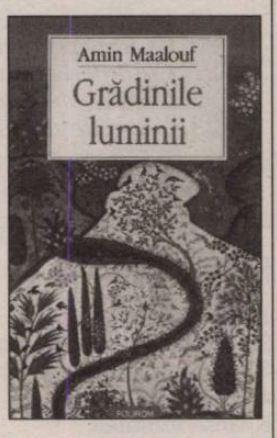

Unii încearcă să ghicească viitorul interpretînd formele în care încremenesc stropii de cositor picuraţi în apă. Libanezului Amin Maalouf, stabilit din 1976 la Paris, îi place să ghicească trecutul. Trecutul îndepărtat. Forajele sale biografice caută în dunga legendelor şi în dunele vechilor mărturii, cristalizînd apoi miezul lor mişcător în fabuloase flori de mină. Găsiţi aici şi mica translucidă a faptului documentat istoric, şi marea montură romanescă unde imaginaţia vine să adauge poveştii frumoasa iluzie a coerenţei.

În *Grădinile luminii,* Maalouf reconstituie, sub această formă a romanului istoric, viaţa lui Mani, misticul din veacul al III-lea d.Hr. căruia îi datorăm „maniheismul“. Veţi avea o surpriză descoperind ce distanţă uriaşă e între înţelesul pe care îl dăm azi termenului cu pricina şi ceea ce spuneau „predicile“ acelui fiu al ţinutului Babel. Nu partajul categoric şi definitiv între bine şi rău, nu judecarea grăbită şi fără nuanţe, nu rudimentara optică alb/negru propovăduia Mani, ci o viziune de-a dreptul împăciuitoristă, esenţialmente tolerantă, potrivit căreia omul, deschis deopotrivă Tenebrelor şi Luminii, poate înclina către aceasta din urmă prin propriile-i fapte, în măsura în care ele îi dau frumuseţe sufletească, puritate interioară etc.

Mani a fost, practic, un umanist *avant la lettre,* iar ca mistic, unul cu performanţe lumeşti foarte interesante. Mai întîi, pentru că primul lui discipol a fost chiar tatăl său. Apoi, pentru că Mani era şi pictor – un artist suficient de... plastic pentru a vorbi în imagini şi a ilustra grăitor o dogmă care, altminteri, s-ar fi putut pierde printre atîtea altele. În fine, pentru că acest apostol al propriilor revelaţii reuşeşte, la un moment dat, să cîştige de partea credinţei sale puterea politică (regele sasanizilor), convingînd-o să renunţe la orice pornire inchizitorială şi deschizînd-o înspre un incredibil ecumenism.

Dacă n-ar fi fost şi un martiraj la mijloc, aş fi putut zice că e un roman pasionant. Aşa, îi voi spune doar tulburător.

Simona SORA

puzzlecturi

Pudoare şi ipocrizie

Există oameni care nu citesc jurnale din principiu. Nu-i interesează. Argumentul „întrucît mă priveşte" îi lasă reci. Nu-i priveşte deloc, ba mai mult, îi plictiseşte, iar la limită îi enervează. La ce bun să plonjezi în intimitatea cuiva destul de nebun, încît să-şi catalogheze mişcările zilnice? Şi de ce te-ar interesa – dacă nu eşti nici critic, nici istoric literar – jurnalele de creaţie, jurnalele intime ale scriitorilor, falsele jurnale din vremuri de ariditate? Oricum, se scrie prea mult.

Există, din fericire, şi cei pasionaţi de jurnale, autobiografii, memorii şi epistolare, cei care se lasă duşi de fluxul străin fără a opune rezistenţă. Motivaţi de interesul pentru diarist, de istoria trăită, de psihologia reconstituită şi uneori contradictorie, bunii cititori de jurnale au, de cele mai multe ori, o voluptate nemărturisită a cufundării în viaţa consemnată a celuilalt. Bine întreţinută, această voluptate copleşeşte alte lecturi. Pasiunea pe care o pot declanşa varietatea şi radicalitatea unor jurnale nu e egalată decît de pasiunea cvasiamoroasă pentru propriul jurnal. Adesea, devoratorii de jurnale sînt, la rîndul lor, diarişti maniaci.

Cititorii din cea de-a doua categorie îşi raţionalizează uneori pasiunea, scriind în cunoştinţă de cauză despre jurnal: Philippe Lejeune e suveranul pontif al domeniului, dar să nu uităm, la noi, exemplarul plonjon în Bucureştii interbelici al Ioanei Pârvulescu sau obsesia lui Dan C. Mihăilescu de a recupera memorialistica de sertar ca „specie tare". Primii însă duc refuzul pînă la negarea jurnalului ca gen literar. Iar cînd ies din tăcere, sînt mai radicali decît Diderot, pentru care jurnalul era o utopie, sau decît Pascal, care şi-a cusut în căptuşeala hainei mărturisirea irepresibilă. Necitind jurnale din nepotrivire structurală, antijurnalistul din convingere îşi caută argumentele defensive în altă parte: în literatura de care jurnalul se delimitează spaţial, sau în viaţa cu care jurnalul nu împarte acelaşi timp.

Iată, de pildă, săptămîna trecută, în *Academia Caţavencu,* prozatorul Ştefan Agopian, un declarat adversar al genului, deschide *Jurnalul* Virginiei Woolf (în sfîrşit, reeditat la Editura RAO!) şi dă, sastisit, de nevroza din *Jurnalul* lui Cărtărescu, de opacitatea (cărtărească şi ea...) la valoarea scriitorilor contemporani (Virginiei Woolf nu-i plăcuse Joyce!) şi de un colerism al reacţiilor (împărtăşit, desigur, de M.C.) demn de doamne mai mobile şi nepăstrate în istoria literaturii. Una peste alta, conchide Agopian, jurnalele scriitorilor sînt un fel de alba-neagra, scrise doar cu scopul „de a atrage atenţia, după caz, contemporanilor sau posterităţii, asupra profilului nevrotic al autorului". Altfel zis, jurnalul e un fel de strigăt prost direcţionat: „Fraţilor, sînt ţicnit şi n-am bani de psihiatru!".

Nu mă interesează aici să-l contrazic pe Ştefan Agopian. Au făcut-o biblioteci întregi şi o practică explozivă a jurnalului în ultima sută de ani. Mi s-ar părea, în schimb, interesant de văzut resortul acestei respingeri, mai ales la cineva care a publicat cîteva pagini autobiografice directe; cu alte cuvinte, mă întreb cît e pudoare a mărturisirii şi cît e ipocrizie a deciziei „irevocabile" în acest refuz mai radical decît altele, dar deloc singular.

Cred că binomul pudoare-ipocrizie, cu care se luptă orice jurnal adevărat, se regăseşte, neaşteptat, şi în textura rezistenţei la jurnale. În jurnale, pudoarea instinctivă, reculul în faţa dezgolirii de sine sînt scuzate dinainte. Ipocrizia – niciodată. Căci dacă pudoarea e considerată naturală (Plinius susţinea că femeile înecate rămîn cu capul în jos pentru a-şi ascunde organele sexuale, în timp ce bărbaţii plutesc pe spate), ipocrizia e artificialul asumat şi sec. Anaïs Nin are, în *Incest*, momente de pudoare, însă ipocrizia ar însemna oprirea jurnalului. Pudicul Sebastian nu trece dincolo de sugerarea unor lucruri prea personale, sinceritatea lui nedumerită într-o mare de ipocrizie fiind uneori copleşitoare pentru cititorul care are, azi, întreaga perspectivă. Negoiţescu, în fragmentul publicat în *Straja dragonilor,* se dezgoleşte total, cu superbia cuiva care ştie prea bine că între cuvinte (oricît de dure sau expresive) şi carne rămîne o prăpastie de netrecut.

La cititorul ostil jurnalului, nu predomină pudoarea reactivă faţă de abisul celuilalt, ci ipocrizia utilitaristă. El nu închide jurnalul pentru că „nevroza" de acolo îl lasă rece, ci pentru că nu vrea să se lase antrenat într-un vîrtej străin. Le are pe ale lui. Pentru acest fals cititor, care nu intră niciodată în fluxul zilnic al jurnalului – cel mult îl bricolează, vînînd exemple –, literatura e altceva, iar viaţa e în altă parte. Jurnalul altuia e o viaţă consemnată şi paralelă, cu care el nu are ce face. Jocul de înaintare şi recul, de temporizare şi regăsire de sine pe alte poziţii, despre care vorbeşte Kafka în jurnalul său, este, pentru el, pierdere de vreme. Dacă i-ar da prin cap cuiva să facă, la finalul unor jurnale de mii de pagini, un rezumat clinic şi un index tematic dezvoltat, antijurnalistul nostru ar fi pe deplin mulţumit. La ce bun să sesisezi fluxul conştiinţei, cînd poţi pune din start diagnosticul grafomaniei genetice?

Între reflexul omenesc al evitării familiarităţii cu celălalt şi refuzul din principiu al „căii umede" a jurnalelor, antidiaristul ar putea găsi însă o a treia cale: antijurnalul. Din tensiunea între pudoarea depăşită şi ipocrizia asumată, ar putea lua naştere un antijurnal exemplar. Cum s-ar mai citi acum antijurnalele lui Agopian din vremea comunismului! Sau autobiografia cu care a cochetat, dar pe care nu a promis-o niciodată!

Întoarcerea huliganului *în Spania*

După volumul de povestiri *Octombrie, ora opt* şi romanul *Plicul negru,* a apărut în spaniolă, la Editura Tusquets din Barcelona, ultima carte a lui Norman Manea, *Întoarcerea huliganului*, în traducerea expresivă şi plină de acribie a lui Joaquín Garrigós. Se pare că editura barceloneză are în pregătire şi alte volume ale scriitorului român, extrem de bine primit în întreaga Europă. Despre *Întoarcerea huliganului* au scris elogios Antonio Tabucchi, Claudio Magris, Philip Roth sau Heinrich Böll. Iată opinia lui Tabucchi din *L'Unità:* „O carte grandioasă din familia marilor romane. *Întoarcerea huliganului* nu e doar o relatare autobiografică, ci este de asemenea Istorie, reflecţie filozofică, viziune asupra lumii, călătorie în interiorul sufletului omenesc, adevărata literatură." Subscriem. **(S. S.)**

Dilema veche vă recomandă

● Cu nr. 3-4 (iulie-august 2005), *Re: Publik* continuă să fie plină de *cool*oare. Nu o*cool*iţi „dosarul" nipon, un veritabil punct *cool*minant şi un centru de greutate care iese frumos din comun. (Dan Stanciu)

● Sandor Marai, *Lumînările ard pînă la capăt* (în traducerea Anei Maria Pop, Editura Humanitas, Colecţia „Raftul întîi"). Fără să trimită la Thomas Mann sau Márquez (cum scrie pe coperta IV), povestea, bine sistematizată, a doi aristocraţi maghiari, septuagenari viguroşi fizic şi moral, prieteni de-o viaţă, care se reîntîlnesc la 41 de ani după ce i-a despărţit o femeie. Totul – intrigă, caractere, înălţime a gîndurilor – este „la locul său, într-un mod meticulos şi intimidant", aşa cum sînt descrise nişte saloane la p. 22. Pentru cititorii respectabili, cărora le mai place o poveste serioasă, închisă la toţi nasturii, fără de surîs, dar plină de miez, diezi şi bemoli. (Radu Cosaşu)

● „Există relaţii sexuale a căror amintire mă face să zîmbesc: falsele sinucigaşe, ideoloagele care confundă patul cu amvonul, superficialele pentru care sexul este un joc social, dar şi inteligentele şi intelectualele care cer la fel de mult de la cap şi de la sex, mincinoasele care scriu scrisori apocrife şi le arată prietenelor, sau cele care împărtăşesc, imploră, anticipează rolul de soţie, mamă, fiică, logodnică... Pe toate le-am dorit ca iubite. Astăzi mi le amintesc ca pe nişte năluci." – Carlos Fuentes, în *Crezul meu* (trad. Simona Sora, Editura Curtea Veche), o inedită şi fascinantă autobiografie-eseu alcătuită pe principiul alfabetic, de la *amistad* (prietenie) şi *amor,* prin *Dumnezeu, femei* şi *istorie,* la *moarte, timp* şi *xenofobie.* (Marius Chivu)

● Articolul „Avem nevoie de rockozauri!", semnat de Alexandru Hâncu în *Observator cultural* nr. 24; subintitulat „Pledoarie nemelancolică în favoarea primelor cinci trupe din lume: Pink Floyd, The Who, U2, R.E.M., Rolling Stones", textul este un binevenit jet de apă rece pe creierele încinse ale celor care nu mai jură decît pe alde Coldplay... Vorba lui A.H.: „Coldplay poate fi, eventual, cea mai bună trupă din ultimele patru minute, dacă acum ai deschis prima oară în viaţă un radio...". (Alex. Leo Şerban)

● Extrem de consistentul număr despre corp şi corporalitate al revistei *Cuvîntul,* pe luna iulie, flancat de editorialul lui Mircea Martin despre lipsa tradiţiei unor strategii culturale la noi şi un interviu cu Nicolae Manolescu (realizat de Laura Albulescu) despre iluzoria „solidaritate de corp" din Uniunea Scriitorilor. De citit pîn' la capăt! (Simona Sora)

Andrei GORZO

dilematograf

Angajament

● ***Un sărut tandru / Ae Fond Kiss...* (Marea Britanie, 2004), de Ken Loach.**

Un sărut tandru a cîştigat Premiul Juriului Ecumenic la Berlinala 2004. Mărturisesc că e genul de distincţie care mă alarmează. Mă alarmează ce spune despre filmul care a beneficiat de ea. Nu ne spune că filmul a fost considerat pur şi simplu bun. Pare să ne spună că filmul a fost considerat bun *şi drept* – atît de drept, de bine intenţionat, încît a-l judeca în termeni de tip bun-prost e o frivolitate. Nu se poate aşa ceva; a vedea un astfel de film e o *datorie.* Mersul la cinema ca datorie, ca exerciţiu al conştiinţei sociale şi politice, ca asumare a responsabilităţii de a fi mereu cu ochii pe strîmbătatea lumii: iată un concept care pe tine, ca spectator, te poate băga în sperieţi (sau în cel mai apropiat cinema în care se dă *Batman – Începuturi).* Dar e ideea care-l susţine pe Ken Loach de 40 de ani. Loach e fără îndoială un erou. Nu i se poate contesta fermitatea angajamentului – credinţa nestrămutată în obligaţia cineastului de a dramatiza probleme sociale, convingerea implicită că deprinderea de a spune şi de a recepta acest tip de poveste poate contribui la îndreptarea lumii. Problema cu acest tip de angajament este că e întîi de toate unul politic şi social, şi abia apoi unul estetic. De aici limitele cinematografului lui Loach. Cel mai bun film al său rămîne *Kes,* în care un protest împotriva sistemului educaţional – deci un fel de editorial – se transforma într-un poem prin răspunsul extatic al camerei la priveliştea rară a prieteniei dintre un băiat şi un şoim. Dar majoritatea filmelor lui Loach sînt nişte editoriale: personajele şi poveştile lor există în primul rînd pentru a-i permite autorului „să pună problema", pe cînd personajele unui film mare sînt întotdeauna mai importante decît problema socială pe care se întîmplă s-o ilustreze. Partea bună este că există întotdeauna personaje şi feţe adevărate (de actori semiprofesionişti sau neprofesionişti), nealterate de prea mult flirt cu camera, şi mici plăceri – observaţii întîmplătoare, amuzamente provinciale – ce indică prezenţa reţinută, dar binevenită, a unui simţ al umorului. *Un sărut tandru* are toate aceste lucruri, la care se adaugă un ingredient mai rar la Loach, dar unul care, judecînd după reacţia sălii, poate că ar trebui folosit mai des la spargerea gheţii dintre un cineast angajat şi publicul său: o scurtă scenă de cunnilingus.

Beneficiara este Roisin (Eva Birthistle), irlandeză, divorţată, catolică nepracticantă, profesoară de muzică la o şcoală catolică din Glasgow. Iar admiratorul ei este Casim (Atta Yaqub), licenţiat în contabilitate şi DJ, de origine pakistaneză şi de religie musulmană. Se întîlnesc, se plac şi, după cum v-aţi dat seama, îşi rezolvă diferenţele religioase într-un mod satisfăcător. „Pentru profet!", ridică ea paharul, pe o terasă de pe litoralul spaniol. „Pentru Iisus", răspunde el, „un profet mai mic, dar în fond ce mama dracu'!". Bineînţeles că nu-i atît de simplu. Puţin mai tîrziu, Casim o anunţă pe Roisin că o verişoară de-a lui, pe care n-a văzut-o niciodată, e aşteptată să sosească din Pakistan peste cîteva săptămîni şi, chiar la sosire, să devină soţia lui. În momentul în care Casim se hotărăşte să anuleze nunta şi să se mute cu Roisin, deja putem să vedem clar, aproape ca şi cînd ar fi desenate cu creta pe tablă, toate forţele gravitaţionale şi de frecare sub acţiunea cărora va trebui să reziste iubirea lor: Casim nu va suporta să-şi piardă familia, va prefera să-i suporte presiunile, sperînd s-o îmbuneze cumva – de exemplu, convertind-o pe Roisin, căreia îi aminteşte la un moment dat că n-are nimic de pierdut; dar Roisin are ceva de pierdut – postul ei de profesoară depinde de un fel de certificat de bună purtare emis de preotul parohiei – şi, în plus, are de dus propriul ei război de uzură cu familia lui Casim, care a fost dezonorată în ochii comunităţii pakistaneze şi apelează insistent la conştiinţa culpabilă a intrusei. Toate aceste confruntări sînt previzibile – e dezavantajul clarităţii de tip desen-cu-creta-pe-tablă pe care şi-o doreşte Loach. Pe de altă parte, faptul că putem anticipa momentul primei fisuri din relaţia celor doi nu-l face mai puţin dureros: l-am văzut venind, era inevitabil. Vestea bună este că, de data asta, Loach nu-şi doreşte neapărat un final nefericit: ne prezintă o dragoste prinsă la înghesuială de forţele apartenenţei rasiale şi religioase, dar n-o mai înghesuie şi cu pesimismul lui, o lasă să respire. O decizie înţeleaptă, căci *Un sărut tandru* poate fi apreciat cel mai bine ca un *love-story* nestorcător şi neafectat. Atta Yaqub pare să fi fost apreciat în mod deosebit – la urechile mele au ajuns cel puţin două remarce în acest sens, plus un oftat, venind din direcţia unor spectatoare. Ceea ce, dacă aş fi Ken Loach, m-ar face să mă gîndesc serios la şansele cinematografului de a se transforma vreodată în acel forum dedicat marilor probleme ale societăţii contemporane, pe care şi-l doreşte el. Nu e mai aproape, prin natura sa, de o vitrină în care sînt expuşi oameni frumoşi?

trecerea prin reviste

Re: marcă înregistrată

Ajunsă la nr. 3-4, revista (lunară) Re: Publik *nu se dezminte: este cea mai obraznică publicaţie din România. Şi chiar mai mult decît atît: este* singura! *Dacă incorectitudinea politică ar veni la putere,* Re: Publik *ar fi organul ei de presă.*

Ceea ce pune problema unei alternative la această „guvernare mediatică"... Căci diferenţa între corectitudine & incorectitudine politică este că numai a doua admite nuanţe ale disensiunii, în vreme ce prima este monocromă, monolitică & monomaniacă..

Iată niscaiva „contre" la cîteva dintre afirmaţiile tari *din revistă:*

„Fascistoizi de toate speţele, jos labele, ironiile şi pixurile înveninate de pe Mariah (*Carey,* n.m.)! (...) N-o să vă enervez cu faptul că vocea ei să tot ducă vreo cinci octave (dar deja am făcut-o), pentru că e mai relevant cînd vine vorba de operă decît de pop, dar măcar gîndiţi-vă că şi-a scris singură aproape toate cîntecele. Cine naiba o mai face, în timpurile astea, în afara infatigabilului Bob Dylan?" (Paul Breazu) – *Dar cine s-o mai asculte, cu toate cele cinci infatigabile octave ale sale? Poate doar Bob Dylan cînd, cu gene ostenite, seara suflă-n lumînare...*

„JOS – Andreea Esca: E pisica din Aici, în ţara minunilor PRO TV. Dacă România s-ar scufunda mîine, zîmbetul ei ar dispărea ultimul." – *O pisică, hm? Bun lucru! O pisică zîmbitoare? Uau, şi mai bine! Iar faptul că ar dispărea abia la sfîrşit ne umple de speranţă: mîţa de Cheshire e brînză bună în burduf de Literatură!*

„SUS – Pascal Bruckner: Dublă expunere în carne şi oase la Bucureşti, la pachet cu ultima-i carte, *Iubirea faţă de aproapele*. Mai scandaloasă şi mai bună decît clasicele *Luni de fiere* – cu idei ca misionarismul sexual şi atingerea purităţii prin desfrîu, nici nu era greu..." – *Co-rect: nu-i greu să te „dublu-expui" ca hamal de mesaje grele / vedetă la pachet repetînd aceleaşi idei sleite în toate interviurile & la toate televiziunile: mai greu e cu literatura, care – marii scriitori o ştiu – nu se face cu idei...*

„JOS – Voltaj: Pur şi simplu cea mai infectă trupă din România: nişte euro-popişti de toată jena cu pretenţii de rockeri şi piese care se vor imnuri." – *Aţi ascultat Haiducii? Sau Cream? Sau Elegans? Sau Vama Veche? Sau... România e mare – şi-i plină de „trupeţi" & „trupete"...*

„Ca să mă pierd puţin în clişee freudiene, o să vă spun că a căutat *(tot Mariah Carey,* n.m.) mai degrabă un tată decît un soţ. Şi l-a avut. Cînd a crescut şi s-a lecuit de nevoia unei figuri paterne, a închis uşa fără nici o jenă în urma acelei căsnicii." – *Mă laşi?! Cui îi pasă de nea Tomică Mottola, bigbossul de la Columbia / Sony, soţ sau tată sau văr, ce-o fi fost, că vorb-aia: a rămas şi cu banii luaţi, şi cu buzele umflate...? Problema e – aici ai dreptate, Paul Breazu! – că „muzica ei lăcrimoasă nu ajută nici măcar unei masturbări cinstite."*

„Zici TIFF, zici Avram Iancu sprijinindu-se în bucium." (Cristi Mungiu); „Zici TIFF, zici 6 dimineaţa." (Radu Muntean) – *Măi Cristi, tu ai spus chestia asta la 6 dimineaţa? Măi Radu,* tu *ai spus chestia asta, sau Avram Iancu sprijinindu-se în bucium?*

„Hotărîm să facem coadă pentru *Last Days,* anunţat ca favorit la premii *(la Cannes,* n.m.)... Poate la festivalul de la Ciorogîrla, deşi mă îndoiesc. (...) de data asta experimentul (rimează cu excrementul) face bîldîbîc şi se duce la fund." (Andrei Creţulescu) – *Băi Andrei, tu ai fost la Ciorogîrla?! Şi ai văzut vreodată un excrement făcînd „bîldîbîc"& ducîndu-se (înapoi) la fund? Nu? Eh, poate că la Ciorogîrla...*

„Acel copil trebuia omorît din primul cadru." (Alex. Leo Şerban) – *Nu ţi se pare că eşti cam rău cu bietul cadru?...*

„Vizitează cel mai trist animal de la grădina zoologică" – *N-ar putea să vină el în vizită?* **(a. l. ş.)**

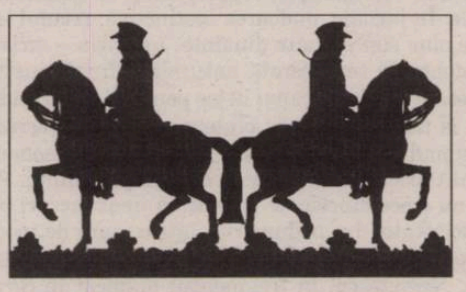

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

O trăire specială

Totul ar putea începe ca în interviurile neverosimil de adevărate ale lui Istodor:

„ – Cum a fost debarcarea pe insula Elba?

– E o scenă care a necesitat o trăire specială. Filmările au avut loc la Costineşti, pe promontoriu, unde e un curent de aer foarte puternic. Am făcut un contact spiritual cu marea, cu vîntul, cu zona şi m-am transportat în Elba. Eram Napoleon în Elba, singur, abandonat... Nu-mi venea să cred că m-au lăsat acolo, aşteptam să vină cineva să mă ia...

– Care a fost cel mai dificil moment la filmări?

– Scena primei abdicări în care trebuia să mă despart de soţie şi de copil. Au vrut să-mi pună lacrimi false, dar le-am spus că nu e nevoie. Pur şi simplu m-am pus în pielea lui, m-am identificat cu el, am trăit ce a trăit el atunci. La finalul scenei, toată echipa aplauda. Pînă la urmă, eu sînt Napoleon, nu? L-am jucat şi pe Stalin, dar nu se compară... A trebuit să parcurg zeci de ţări, să mă transpun pentru a da credibilitate personajului. Înainte de a turna un cadru mă rugam la Dumnezeu, să mă ajute. Înainte era undeva, sus, pe un piedestal, îl priveam cu admiraţie, îl consideram cea mai impresionantă personalitate. Aceste lucruri sînt încă valabile, doar că acum m-am apropiat de omul Napoleon pe care îl iubesc foarte mult, cu slăbiciunile lui, ca ale fiecărui om. Marea lui slăbiciune au fost femeile: mama, Joséphine (prima soţie), Contesa Walewska (amanta). Şi-a iubit foarte mult fiul şi soldaţii. A fost complexat, însă doar un pic, de aspectul fizic, cînd a fost la şcoala de cadeţi... Din şcoala generală mă tot documentez *(rîde).* Pe de altă parte, mi-e şi un pic frică de el. În unele scene, m-am rugat la Napoleon să mă ierte dacă greşesc, dacă nu respect întru totul realitatea...".

Primul meu impuls este să mă rog nu lui Dumnezeu şi nici lui Napoleon, ci de actor, de Vasile Muraru, să nu vadă, în montajul meu din interviul acordat *Evenimentului zilei,* nici vreo băşcălie, vreun mişto, vreo răutăciune – cum se zice azi, popular, ironiei totdeauna suspectă de ce-i mai rău pe lume. Nici vorbă de aşa ceva – îl asigur. Fireşte, între doi oameni care nu s-au jenat niciodată să fie comici, poate că acest impuls nu ar trebui dezvăluit; dar trăim în România dată în paşte tot anul şi asemenea precizări, oricît de stîngace, sînt necesare.

Încît voi continua mărturisind că în aceste zile cu „El Niño" peste România (potop, caniculă şi iar potop), nu am citit în toată presa noastră ceva mai simpatic, dacă mai am azi dreptul de a folosi acest adjectiv şi cred că-l am, în condiţiile în care un ministru britanic a putut susţine că „dreptul de a călători cu metroul fără să explodezi este un drept al omului".

În numele acestui sentiment de simpatie, curat ca hîrtia pe care scriu, cald ca un *gulfstream,* blînd ca o turturică (am văzut aseară *Timon din Atena* şi aşa se explică...), îmi permit imediat să cedez încă unei sincerităţi: pînă la momentul cînd a fost lăsat singur pe insula Elba – conform scenariului elaborat de National Geographic pentru un documentar despre Napoleon –, pînă în clipa cînd firma producătoare – Domino Film – i-a făcut rost de barca lu' nea Marian din Costineşti, care i-a permis contactul spiritual cu zona, actorul comic Vasile Muraru nu m-a copleşit; desigur, îl ştiam de ani şi ani de la „Tănase", de la „Boema", de la „Savoy", din toate scheciurile sale alături de inconturnabilul nea Nae Lăzărescu – de multe ori mi-a trezit cîte un zîmbet, alteori mi l-a smuls fără să mă doară; i-am acordat bunăvoinţă, ceea ce nu e greu, nici formidabil, într-o ţară unde comicii buni se calcă pe picioare cu cei foarte buni, pînă la Caragiu şi Mălăele fiind drum lung. Dar în Napoleon-pe-Elba şi la Costineşti-sur-mer hotărît nu-l voi uita, chiar dacă nu am văzut încă documentarul.

În primul şi al doilea rînd, fiindcă şi eu l-aş fi distribuit în „acest rol"; i-am văzut pozele cu bicornul pe cap, cu mîna dreaptă bine înfiptă sub vestă, cu tăietura aceea dură a buzelor, de o imensă energie pe care n-o pot intimida nici o Berezină, nici un Waterloo. „El e!" – au strigat toate clişeele mele, de la Charles Boyer la Pierre Mondy. „Al nostru eşti, nea Vasile" – al celor care l-am iubit pe Împărat pînă în ziua cînd Beethoven a hotărît să nu-i mai dedice *Eroica.* În al treilea rînd, îmi este foarte simpatică ideea unui comic care poate atinge tragicul, fără a face parodie; ca să nu cad în teorie şi polemici cu necruţătorii în problemă, cu fundamentaliştii tragicului neîntinat de comic, îl voi cita tot pe cel de la „Tănase": „Pentru obţinerea acestui rol a contat mult decizia părţii americane, ei m-au ales. Românii ar fi spus: e comic, nu e bun pentru aşa ceva. Americanii nu au idei preconcepute". În fine, m-a sedus contextul. Complexat şi eu, însă doar un pic, cred şi mă bucur că – pe această vreme de intens caraghioslîc politic şi de mînie în farmacii – Vasile Muraru este printre puţinii români capabili de o trăire specială, închipuindu-se şi întruchipîndu-se, fără teamă, în Napoleon, declarînd-o franc: „Aş fi jucat şi pe gratis, pentru mine a contat enorm să îl interpretez pe Napoleon. Oricum, am fost mult mai bine plătit decît cîştigă majoritatea actorilor români".

După scena în care a refuzat lacrimile false, nici nu mă mai interesează filmul, ca să zic aşa...

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Radioul, frate cu şoferul

De cînd am tot dat cu nasul de marketingişti, am aflat un lucru, singura descoperire valabilă, recunoscută de participanţii la traficul de reclame: radioul se ascultă în maşină. Nu se mai ascultă acasă, acasă toţi se uită la televizor. Clar. Adică, certitudinea e aşa: nu ştiu cît la sută şi-au luat maşini, ăştia care şi-au luat maşini au radiocasetofon-CD. Vă daţi seama, observaţie ochiometrică. Sînt dintre cei cu maşină. La prima maşină, Dacia, nu mă deranja lipsa de aer condiţionat, ci lipsa bîzîielii: nu aveam radio. Mi-am luat unul la negru, de Mercedes, şi vreo juma de ani eram deplin. Mi s-a furat la spitalul de nebuni, în timpul unui reportaj. Lăsasem uşa neînchisă. Şi mult timp am fost supărat, pînă cînd, Haplea curat, m-am luminat: hoţul nu avea cardul şi nici codul de intrare în radio. Ha-ha-ha! Maşina a doua, un Mégane, nu puteam s-o concep fără radio. Bine, numai la radio m-am gîndit şi uite că am uitat de alarmă. Radioul era cu casetofon. Şi am ascultat tot: de la André la Voltaj şi VH1. A treia maşină, cea de acum, avea CD-radio standard. Vremurile, cum trec, Doamne! Păi, visa neam de neamul meu să ascult Patapievici şi Pleşu pe CD-uri Humanitas? Memorabil a fost cînd l-am luat pe Patapievici cu mine şi l-am pus unor colegi să le vorbească, pe un drum pînă la Buşteni. Mamă, mamă, ce cuvinte nu înţelegeam din discursul lui Horia-Roman, dar eram veseli şi zglobii, performasem ceva, ni se ridicase un pic nivelul. Ehe, dar acum drumurile cele mai lungi le fac la şcoala lui Luca, pentru reportaje, şi la Sinaia. Să o iau amestecat. Dimineaţa, clar: Luca vrea să asculte farsele lui Buzdugan. Restul nu-l pasionează. Dimineţile – asta-i părerea lui şi eu o accept – toţi DJ-ii cred că ne trezesc ştirile porcoase, prostiile luate de prin ziare. Sinaia e drumul lui Luca, puştiul meu din clasa a treia. Începe plecarea din Bucureşti, clar, cu Radio 21. Dacă plecăm pe la ora 13 şi vreau ştiri, preferă să-l asculte pe Exarhu pe Guerrilla decît ştiri. Şi ascultă. Dar de la Ploieşti încolo încep să intre purici în 21 şi în Guerrilla. 21 deja mestecase aceeaşi muzică de trei ori. „Tata, ăştia nu mai cumpără muzică" – e obsesia lui de cîteva luni de zile. Luca deja poate prevedea playlist-ul lor. Aşa că, după Ploieşti, ascult ZZTop şi Beatles pe CD-uri, preferatele lui Luca de acum. Drumurile mele în singurătatea reportajelor pornesc cu Europa FM, pînă cînd mă enervez de-a binelea că nu se prinde în drumul spre mare, în pustietatea aia spre Feteşti, nu ştiu de ce. La fel, Europa FM moare pe serpentine, oriunde ar fi acestea, şi în multe coclauri. Europa FM e pe ştirile fierbinţi. Cînd ascult în pustietăţi Radio Actualităţi, parcă mă întorc în copilărie şi ascult ştiri cu Ceauşescu. Şi acest motor de întoarcere în timp e reclama la ape minerale ce prefaţează rubrica lor de Meteo. Îmi dă un sentiment groaznic. Oricum, la întoarcerea spre Bucureşti, de la Pucheni încoace, să zicem, pun jazz, greu de descoperit, dar pus noaptea de Guerrilla şi Radio Cultural. Intrarea în Bucureşti, în noapte deplină, o fac triumfal cu Delta RFI. Franceza, limbă pe care n-o ştiu, îmi place pur şi simplu.

Mădălina GEORGESCU

Muzeele bucureştene, prin praf şi reconstrucţii

Poate vi se pare ciudat să-ţi fixezi ca itinerariu de vacanţă Bucureştiul, mai ales dacă şi locuieşti aici, nu pentru că nu ai avea ce vedea, nici pomeneală, ci pentru că asociem ideea de vacanţă cu litoralul românesc sau, de ce nu, străin, cu muntele şi, în principiu, cu orice loc care să ne scoată din aglomeraţia sau din canicula urbană. Dar se întîmplă să nu prea ai de ales şi atunci alegi un traseu al caselor memoriale şi al muzeelor bucureştene „mai în umbră". Prima întrebare, firească: „Bun, şi care-s astea?!". Şi începi să le enumeri, aşa cum le-ai găsit în *Muzee şi case memoriale ale scriitorilor* (autori Mihai Geleţescu şi Ion Mihăescu) sau pe diferite portaluri de tip Romania Travel: Casele memoriale „Tudor Arghezi", „George şi Agatha Bacovia", „G. Călinescu", „Gala Galaction", „Ion şi Claudia Minulescu", „Liviu şi Fanny Rebreanu"... Ar mai fi Muzeul de Geologie, Muzeul Bucureşti şi Muzeul de Istorie, căci Muzeul Satului, al Ţăranului Român sau Antipa... le-ai cam văzut. Să mai zică cineva că nu eşti intelectual chiar şi în vacanţă!

Şi ce mai intelectual, întruchiparea lectorului ideal postmodern, care se delectează în autobuz, acasă, în pauzele de la serviciu, cu citirea ghidului străzilor bucureştene, căutarea şi notarea lor, alături de schemele prietenilor care desenează linii de tramvai, staţii, bulevarde etc., într-un act al lecturii ce devenise deja colectiv. Adevărul e că ne plictiseam. Trecusem deja prin cartea de telefon, vreo două cărţi de bucate, *Dicţionarul onomastic*, *Jumătate plus unu* şi ne-am gîndit să ne apucăm de citit şi căutat personaje-străzi, lucru deloc simplu. Şi asta pentru că una dintre marile probleme ale circuitului cultural bucureştean este totala lipsă de informare cu privire la aceste obiective, de marcare şi de prezentare a lor, aspect ce vizează îndeosebi casele memoriale. Căci, spre deosebire de muzee, acestea nu beneficiază de pagini web individuale sau măcar de un site care să conţină informaţiile elementare: adresă, program de vizitare, preţul biletului, al pliantelor şi vederilor ce pot fi achiziţionate, un *pre-view* al colecţiilor şi al obiectelor.

Dacă-ţi trece prin cap să mergi direct la site-ul Muzeului Literaturii, şi nu să dai *search* după „case memoriale bucureşti", vei găsi date referitoare la adrese – sînt indicate şi mijloacele de transport – şi program de vizitare, dar nu vei afla nimic despre retragerea unor case din circuit, cum este Casa memorială „Gala Galaction", al cărui muzeograf este în concediu. Tocmai ăsta-i baiul unei pagini web, informaţia să fie actualizată şi să se afle pe un portal accesibil şi accesabil prin motorul de căutare. Cît despre amplasament, recomand Muzeului Literaturii Române, cu şi din cauza căldurii, să nu treacă cu vederea lipsa plăcilor memoriale de pe casele cu pricina (Muzeul „G. Călinescu", de pildă), nu de alta, dar, la 30 şi ceva de grade Celsius, apar uşor confuzii şi puţini sînt vecinii care chiar ştiu că e o casă memorială pe strada lor. Un alt aspect legat de aşezarea în geografia oraşului a caselor memoriale ale scriitorilor este absenţa oricărei plăcuţe-indicator, de mare folos printre stîlpii publicitari care anunţă direcţia şi distanţa rămasă pînă la orice McDonalds, Mall, Carrefour sau OMV...

Citind în *Cotidianul* articolul „Cu Cartea prin Bucureşti", în ediţia din 27 iulie, m-am gîndit: ce interesant! – o evocare a oraşului de la legendele întemeierii sale pînă la Bucureştiul lui Camil Petrescu sau cel al „conştiinţei sfîşiate a cetăţii", *ergo* Bucureştiul lui Radu Cosaşu. Şi mă mai gîndeam la un articol asemănător, la un traseu al meu prin care voi putea, măcar parţial, intui răspunsul întrebărilor arzătoare şi juvenile ale lui Costache Olăreanu din *Ucenic la clasici* – „Observîndu-l azi pe Călinescu cum traversează holul de la Universitate, mi-am pus întrebările cele mai năstruşnice: oare cine îi văcsuieşte pantofii? cum face baie? dar cum mănîncă? ştie să scoată o rădăcină pătrată? cum strănută? cum înjură? a fumat vreodată? ce-ar face dacă i-ar lua vîntul pălăria? cum doarme (cu faţa în sus, pe burtă, pe stînga, pe dreapta)? sforăie? face gimnastică dimineaţa? ştie să coasă un nasture? s-a gîndit vreodată să-şi lase mustaţă? ştie să repare un robinet? dar să pună liţă la tabloul electric?" –, un traseu al înlăturării umbrei care s-a lăsat peste aceste spaţii prin descoperirea obiectelor şi a colecţiilor care dau la fel de bine seama de petrecerea şi petrecerile unei epoci interbelice care fascinează. Dar nu a fost chiar aşa. Şi asta nu pentru că sînt o adeptă a articolelor polemice, din contră. Ci din cauza unor peripeţii care au transformat farmecul traseului în iritare.

La Casa „G. Călinescu" nu am putut intra, după ce dădusem deja două ture de stradă, neputînd recunoaşte, nici eu, nici cei cîţiva trecători care mai şi locuiau în zonă, casa-muzeu a cărei placă memorială lipsea – „e la înrămat, domnişoară, o mai iau, o mai aduc", aveam să aflu mai tîrziu de la paznic. Pentru cîteva minute, muzeul a fost „casa aia albă din faţa garajului, deh, n-aveaţi de unde să ştiţi", iar apoi a devenit casa în care „nu puteţi intra decît în curte, nu am cheile de la muzeu şi doamna e plecată în concediu". L-am mai întrebat pe paznicul care se juca cu cîinele – mi l-a prezentat, de altfel, ca fiind prietenul lui – dacă „doamna" are concediu în fiecare vară şi cam în ce perioadă. „Păi, da, are, în iulie sau august, două-trei săptămîni, cred că se întoarce după 15, că a plecat la începutul lunii". La un calcul mai atent, mi-am dat seama că „după 15" poate însemna foarte bine şi „după 22", la fel de bine cum perioada viitoare de concediu va fi iulie şi/sau august. Ca în acel banc cretin de prin clasele primare: nici prea iulie, nici prea august, da' după 15 să fie! Şi pentru că am început cu obiectivele ratate, o să continuu cu vizita la Casa „Gala Galaction". Casă-muzeu care e şi nu e: mai bine-zis, a fost, dar nu mai e. Strada, în schimb, e pitorească, cu multe pisici, mulţi cîini „răi", de care eşti atenţionat la fiecare poartă, case enorme şi luxoase, pe lîngă căsuţe acoperite de tot de iederă, şi cu un miros nemaipomenit de ardei copţi – ca să nu uităm că vara are şi delicatesele ei.

Nişte semi-reuşite au fost casele-muzeu „Liviu şi Fanny Rebreanu", respectiv „George şi Agatha Bacovia". Şi spun semi-reuşite nu de dragul ideii de clasament, ci pentru că la prima dintre ele m-a întîmpinat un domn doar într-un şort albastru spunîndu-mi că repară baia, pe cînd la cea de-a doua, după bătăi îndelungate în uşă, a trebuit să merg pînă în spatele casei, unde un tip asculta la radio muzică populară şi aranja o cuvertură. Dacă la Casa memorială „Liviu Rebreanu", călcînd peste *Adevărul literar şi artistic,* care proteja covoarele de reparaţiile insului din baie, am reuşit să mă strecor şi să admir delicatele şi preţioasele obiecte ale lui Fanny, dar şi biroul cochet al lui Liviu Rebreanu, ca să nu mai spun de sufrageria sobră şi masivă, aerul ardelenesc fiind clar marcat în casa „Rebreanu", casa-muzeu „Bacovia" era prăfuită fără a fi în reparaţii, cu un aer sută la sută bacovian dat de pereţii înnegriţi de praf şi pînze de păianjen, duşumeaua vopsită în negru şi obiectele sărăcăcioase şi îngrămădite în camerele mici. Tot în reconstrucţie era şi Muzeul de Istorie, iar Muzeul Municipiului Bucureşti, divizat şi cu camere în care accesul era interzis, mi-a lăsat impresia unei primării în care funcţionarii sporovăiesc vrute şi nevrute, în timp ce tu treci dintr-un birou în altul... căutînd ceva.

Şi acum, finalistele în proba de mers pe caniculă 1x1, turul Bucureştiului, ediţia 1, 2005!

Casa memorială „Arghezi" – plimbarea perfectă pentru orice week-end. Grădina Mărţişor cu fîn proaspăt cosit şi pomi plini de fructe, căpiţele aliniate frumos şi acoperite cu nylon, curtea cu un nuc imens şi băncuţe în faţa mormintelor lui Tudor şi Paraschiva Arghezi, mormîntul lui Zdreanţă, ediţii ale *Biletelor de Papagal,* tipografia şi presa de struguri, toaca de la poartă – numai prin lovirea ei îţi faci simţită prezenţa. Casa memorială cu cei mai mulţi vizitatori, spre deosebire de Casa „Bacovia", unde în 2004 numărul vizitatorilor a fost mai mic de o mie. Dacă veniţi cu metroul pînă la Brâncoveanu, intraţi spre Mărţişor pe strada Daracului, singura asfaltată dintre celelalte străzi de acces spre strada Mărţişor. Căutaţi şi strada Obolului, care este o concurentă serioasă pentru strada Sforii din Braşov. Casa memorială „Ion şi Claudia Minulescu" o recomand tuturor colecţionarilor de obiecte de artă, nu numai pentru varietatea şi valoarea exponatelor (tablouri de Iser, Camil Ressu, Victor Brauner, Margareta Sterian, Lucia Dem. Bălăcescu, Lucian Grigorescu, Claudia Millian), cît pentru eleganţa şi rafinamentul expunerii. Dacă dispuneţi de ceva bani şi gust şi vreţi să vă decoraţi casa, detaliile Casei „Minulescu" v-ar fi cu siguranţă de mare folos.

Muzeul de Geologie din Piaţa Victoriei *is a must,* dacă ai chef, într-o zi, să te simţi prizonier într-un castel al primelor vertebrate şi al florilor de mină. Culorile şi forma cuarţului, a stibinelor, baritinelor, piritelor şi a calcopiritelor te fac să-l înţelegi pe eroul lui Huysmans, nu că „ai placa" o broască ţestoasă cu flori de mină, dar ai face orice să ai un *living* care să strălucească ca agatele, cuarţul sau ca piritele cu marcasite. Senzaţiile tari vin din faptul că nu ai acces în încăperi decît dacă ţi se aprinde lumina (economie, ce vreţi!) şi pe tot parcursul muzeului te simţi ca un mic Faust urmărit de un Mefisto ce-ţi dictează paşii, aprinzînd şi stingînd lumina unde şi cînd te aştepţi cel mai puţin. Abaterile produc senzaţii tari: încercaţi sala cu cei doi dinozauri în mărime aproape naturală, sală luminată doar de razele care se strecoară prin draperiile extrem de groase, maro. Dacă nu simţiţi deja că aţi da orice pentru o maşină care, ca în reclamă, să te protejeze de atacul monştrilor, încercaţi subsolul, tot neînsoţiţi, aşteptînd să se încarce becurile ce produc un efect optic extraordinar asupra rocilor: este frig şi întuneric şi, pe măsură ce becurile se aprind, veţi vedea în jur mai mulţi gîndaci negri. Nu vă temeţi, preferă furnicile mari!

Dacă totuşi preferaţi călătorii mai „avantajoase" literar şi nu numai, vă recomand vizitarea librăriilor după orarul 9,30-19,00. Este foarte posibil să găsiţi uşile larg deschise sau geamurile uşor deplasate. În acest caz, nu aveţi decît să pătrundeţi cu grijă şi să luaţi ce credeţi de cuviinţă, v-am ruga nu DVD-uri şi calculatoarele, dacă încă mai sînt acolo, pentru că ar semăna cu o glumă proastă de care am mai auzit. Vacanţă sprîncenată!

mergi pe mîna mea

Un loc plăcut şi numai al lor

Mereu am visat să ating performanţa amorului la distanţă: fără văz, fără auz, fără pipăit, culmea, fără gînd – gîndul e ghidat, doar vine de la creier. Un amor pe care nu-l poţi localiza, ca acele energii bezmetice care circulă în afara materiei. Dacă aş atinge această performanţă, îmi spuneam, n-ar mai exista nici timpul, nici spaţiul, nici vîrsta, nici trupul – nimic, doar acea curgere lentă a unei mîini imateriale prin altă mînă imaterială, cum ai turna un lapte într-un ibric fără fund; un fluid fără limite pentru că nu atinge. Atingerea e lovire de un obstacol. Materia opreşte intenţia. O intenţie continuă, cred că asta visam. Dar acest *am nevoie de altceva* nu vine dintr-o urgenţă practică de a schimba rochia veche care nu te mai încape şi crapă la cusături pe una potrivită măsurii tale de acum – e mai degrabă o *tînjire* după ceva neştiut care ţi-a fost promis. Mă gîndesc la adolescenţii frumoşi şi îndrăgostiţi căutîndu-şi – oare îşi mai caută şi azi? – refugiul prin cimitire.

Într-*Un loc plăcut şi numai al lor,* de Peter Beagle (Editura Polirom), un corb aduce ba un sandviş, ba o friptură, ba un ziar, ba o carte de la anticariat, chiriaşului Rebeck, care locuieşte de vreo douăzeci de ani buni într-un cavou şi vorbeşte cu spiritele îndrăgostite ale morţilor tineri. Se pare că numai unii muritori au şansa de a vedea fantomele, de a cînta împreună cu ele, de a suferi alături de ele, de a le veni în ajutor, atunci cînd oamenii care nu le văd vor să le impună legea necruţătoare a timpului lor pămîntean – iminenta despărţire. *Locul plăcut şi numai al lor* nu e doar cimitirul, un cimitir-pat în care se iubeşte dormind, este o comuniune indestructibilă de o inegalabilă tandreţe, o comuniune sublimă, încărcată de erotism, în care nu mai funcţionează nici un alt imperativ în afara iubirii. Cam cum stau lucrurile pe aici, încearcă să ne lămurească bizarul corb...

Nora IUGA

Tur de orizont muzical

– discuţie cu Dan DEDIU, Valentina SANDU-DEDIU şi Ion Bogdan ŞTEFĂNESCU –

Radiodifuziunea bavareză i-a dedicat una din ediţiile emisiunii Contrapunkt *României (există doar două ediţii pe an). Emisiunea a fost transmisă în direct din Salzburg, iar la dezbatere au fost invitaţi Dan Dediu, Caius Dobrescu, poetul Richard Wagner şi Ina Tartler (secretar literar al Teatrului din Salzburg, originară din România). Emisiunea a fost ilustrată cu muzica lui Dan Dediu, cîntată în direct de la Teatrul din Salzburg de autor, împreună cu Valentina Sandu-Dediu (pian) şi Ion Bogdan Ştefănescu (flaut). Am profitat de prezenţa celor trei muzicieni şi de faptul că fiecare vine dintr-o zonă diferită – Dan Dediu este compozitor, Valentina Sandu-Dediu e muzicolog, iar Ion Bogdan Ştefănescu e instrumentist – să aruncăm împreună o privire asupra stării muzicii româneşti.*

Cum se vede lumea muzicală românească din interior?

Dan Dediu: Foarte pestriţă. Există multe grupuscule, care au luat amploare mai ales din anii 2000 şi care-şi creează cadre în care să acţioneze (formaţii, festivaluri etc.), urmărind estetici diferite. Ceea ce eu zic că e foarte bine.

Dar cum sînt grupurile acestea? Sînt găşti, bisericuţe, există rivalităţi între ele?

Dan Dediu: Sînt şi complementare, există şi rivalităţi. Rivalităţile sînt, desigur, la nivel estetic. Să dau un exemplu: am avut anul trecut, în octombrie, patru festivaluri de muzică contemporană care s-au derulat pe parcursul a două săptămîni, fără să ţină seama unul de altul. Ne-am suprapus şi în felul acesta ne-am cam luat publicul unii altora. Fiecare festival a avut orientări estetice diferite, dar ar fi fost bine să ştim unii de alţii... Ideal ar fi pe viitor să creăm un mega-festival compus din toate aceste micro-festivaluri. Deocamdată a fost cum a fost – şi asta din cauza lipsei de comunicare dintre noi.

Valentina Sandu-Dediu: Şi se mai datorează unui lucru: faptul că la noi totul se organizează de azi pe două săptămîni. Nu ca în lumea muzicală europeană (ca să nu mai vorbim de cea americană) unde se ştie programul unui festival cu doi-trei ani înainte. Dar acest lucru este general la noi, căci nu numai aceste grupuleţe organizatoare de festivaluri procedează aşa, ci şi marile instituţii ale ţării.

Dar există deja un festival mare de muzică contemporană, de ce mai trebuie creat unul nou, care să le reunească pe toate cele mici?

Dan Dediu: Festivalul de muzică contemporană care există trebuie reformatat. Suferă la capitolul repertoriu, apoi lipsa banilor se face simţită şi aici. Pe de altă parte, există destui compozitori sau interpreţi frustraţi că nu au fost programaţi (nici nu au cum să fie programaţi toţi într-o singură ediţie) şi astfel îşi fac propriile lor festivaluri.

Ion Bogdan Ştefănescu: Cred că cel care organizează festivalul de muzică contemporană ar trebui să convingă Guvernul că este vorba de un festival de interes naţional. Acest festival este chiar mai important decît Festivalul „Enescu“, pentru că în el sînt prezenţi creatorii şi interpreţii momentului; dă seama despre cultura vie de acum şi cu ea trebuie să defilăm în primul rînd. Dacă s-ar da acestui festival un sfert din banii alocaţi pentru Festivalul „Enescu“, el ar căpăta o amploare fantastică. Şi e nevoie de cineva care să manageriez cu adevărat un astfel de eveniment, să se ocupe numai de asta, să strîngă toate aceste divergenţe estetice (care sînt esenţiale într-o viaţă muzicală efervescentă) în ceva unitar.

Dan Dediu: Nu e necesar să fie un singur om, poate să fie o instituţie.

Ion Bogdan Ştefănescu: La o instituţie mă refeream. Căci Uniunea Compozitorilor, care organizează festivalul, este de fapt un teren unde se plătesc poliţe, unde ajungi să-i dai la gioale celuilalt pentru că nu e de părere cu tine. Şi e păcat că se întîmplă aşa.

Pentru străini, nu prea există

Bun, din interior lumea muzicală românească se vede – cum zice Dan Dediu – pestriţă şi, din cîte înţeleg, destul de agitată. Cum se vede din afară? Căci voi aţi umblat destul de mult prin străinătate şi aveţi şi perspectiva de acolo.

Dan Dediu: Din păcate, nu prea se vede – ca de altfel şi lumea culturală românească în general. Problematica muzicii contemporane româneşti nu interesează în afară. Acum, e adevărat că nici noi nu am făcut mare lucru să fim cunoscuţi.

Ce ar trebui făcut?

Dan Dediu: Ar trebui, în primul rînd, tipărite nişte cărţi în limbi de circulaţie mondială. În engleză nu există nici o lucrare despre muzica românească – în afară de o carte a lui Noel Malcolm despre Enescu. În Germania, este o lucrare despre muzica românească tipărită la o editură mică, universitară, şi care oricum se opreşte la generaţia anilor '60. În limba franceză nu avem chiar nimic. Acum să sperăm că lucrurile se vor mai mişca, pentru că este în curs de apariţie în Germania cartea Valentinei despre muzica românească dintre 1944 şi 2000. Ea s-ar putea să aibă un impact, avînd în vedere că editura la care va apărea este una importantă şi cartea va circula.

Cum a ajuns să fie tradusă această lucrare? S-a implicat cumva vreo autoritate, avînd în vedere că este vorba despre ceva care promovează cultura română?

Valentina Sandu-Dediu: Nu, nici o instituţie românească, în afara Colegiului Noua Europă, nu s-a implicat în acest proiect. Proiectul a pornit din Germania. Cînd am fost la Berlin în 1997, m-am plîns că nu se ştie nimic despre muzica românească. Atunci mi s-a spus într-un stil german destul de caracteristic: „fă tu ceva, că noi te susţinem“. Am făcut un proiect, care a fost dus la cea mai importantă fundaţie pe muzică contemporană din Germania – Fundaţia Siemens. Proiectul a fost aprobat şi apoi finanţat de ei, iar Colegiul Noua Europă a fost ordonator de buget. Pe baza acestor bani, am putut să scriu cartea şi să o tipăresc în România. Într-un fel e mai bine că Uniunea Compozitorilor nu s-a implicat, pentru că aşa am putut să-mi păstrez o anumită detaşare şi obiectivitate. În momentul în care ar fi intervenit financiar, aş fi avut unele obligaţii... Aşa nu le-am avut şi a fost mult mai bine. Dar, revenind la întrebarea ta, nu numai de cărţi despre muzica românească e nevoie, ci şi de o editură puternică – una care să tipărească partituri şi să le promoveze.

Nici pentru noi înşine nu prea există

Dan Dediu: În România e o acută lipsă de carte şi partitură muzicală. Trebuie o editură sau mai multe care să acopere acest gol – singură, Editura Muzicală se pare că nu este în stare. Nu avem cărţi de popularizare, nu avem cărţi de referinţă. Ar trebui traduse cele care există în Occident. Şi ce să vorbesc despre cartea pentru publicul larg, cînd nici studenţii noştri de la Conservator nu au după ce studia. Singurele cărţi de cultură generală muzicală, pe care le găsesc la bibliotecă, sînt cele tipărite pînă în '89, majoritatea în anii '50, toate puternic ideologizate. În timp ce celelalte edituri care publică literatură, sociologie, ştiinţe politice sau filozofie sînt practic sincronizate cu ceea ce se întîmplă în Vest, în muzică sîntem decalaţi cu cel puţin 50 de ani.

Valentina Sandu-Dediu: În plus, nu există partituri.

Dan Dediu: Acum, Ministerul Culturii încearcă să editeze toată opera lui Enescu. Dar, pe lîngă Enescu, mai sînt destui compozitori români care au lucrări nepublicate, necunoscute şi necîntate. La British Information Center, toate lucrările scrise de compozitorii englezi sînt pe Internet şi poţi să le accesezi din orice colţ al lumii. Acesta este un minim respect pentru cultura proprie. Noi avem lucrări de Jora, Silvestri sau Paul Constantinescu care nu sînt publicate, iar cea mai bună lucrare a lui Dan Constantinescu nu a fost cîntată pînă la ora actuală, deşi a fost scrisă de 20 de ani...

Ion Bogdan Ştefănescu: Eu, în '94, cînd am fost în SUA, a trebuit să fac o lucrare despre Enescu. L-am căutat pe Internet şi nu-l găseam, că eu îl căutam la români. Şi, pînă la urmă, noroc tot cu Internetul că l-am găsit – dar la francezi. Toată lumea ştie că e francez. Ce am făcut noi din '90 pînă acum? Acum spune Dan că se încearcă să se tipărească opera lui Enescu şi să afle lumea că el nu e francez, ci român. După 15 ani discutăm lucrul acesta? Păi, ne meritam soarta! De ce nu e cîntat Enescu? Păi, cum să fie cîntat, dacă nu sînt partituri?

Nu sînt partituri la Editura Muzicală?

Dan Dediu: Practic, nu sînt nicăieri. Enescu a fost tipărit în Franţa acum mult timp (o editură franceză deţine drepturile). A fost retipărit în România în anii '50, dar de atunci nu s-a mai făcut nimic. Mai există partituri apărute prin cîteva biblioteci. Ar trebui cumpărate drepturile, dar costă destul de mult...

Valentina Sandu-Dediu: Iar editura franceză nu a făcut nici ea mare lucru pentru promovarea muzicii lui Enescu.

Ion Bogdan Ştefănescu: Pe ei nu i-a interesat, iar Enescu e acolo şi nu-l cîntă nimeni.

Dan Dediu: De altfel, am impresia că editura respectivă a şi dat faliment între timp şi a fost cumpărată de o altă editură.

Ion Bogdan Ştefănescu: Dar dacă tu, Guvernul României, ţii la valoarea ta, muţi munţii din loc. E vorba de o valoare naţională. Aşa, dacă nu îl mai publică francezii, tu îl laşi acolo, că stă bine... Eu asta reproşez instituţiilor din România: lentoarea cu care se decid să facă ceva.

Dar nu există un departament în Ministerul Culturii care să se ocupe de muzică?

Ion Bogdan Ştefănescu: Există consilieri. Dar consilieri care, în clipa în care ajung acolo, se ocupă de ei înşişi.

Valentina Sandu-Dediu: Asta e problema! Numai de ei!

Ion Bogdan Ştefănescu: Da, îşi rezolvă numai micile lor probleme, din ograda proprie. Ca în politică, ca peste tot. Primarul ajunge primar şi îşi face casă mai întîi!...

S-a rezolvat: nu se mai face

Valentina Sandu-Dediu: Ca să nu mai vorbim de televiziune. Televiziunea de stat prelua, altădată, concertele simfonice de la Sala Radio şi de la Ateneu (le dădea pe TVR 2) şi nu mai face asta de ani buni. Cu un minim efort, s-ar putea face o minimă educaţie muzicală.

Ion Bogdan Ştefănescu: Aici e o problemă financiară. Orchestrele cer bani pentru a fi difuzate.

Valentina Sandu-Dediu: Şi nu e normal?

Ion Bogdan Ştefănescu: Ba da, e absolut normal. Ei bine, televiziunea pretinde ca totul să se imprime pe gratis. Tu, ca interpret, eşti pus să semnezi un contract prin care cedezi drepturile gratuit pe nu ştiu cîţi ani şi ei pot să facă orice cu imprimarea respectivă.

Şi lucrul acesta nu se poate remedia? În străinătate orice se dă pe post se plăteşte.

Valentina Sandu-Dediu: S-a remediat: nu se mai filmează.

Dar, în fine, televiziunea transmite de la Festivalul „Enescu“.

Ion Bogdan Ştefănescu: Dar şi aici e o problemă. În acest festival se bagă milioane de dolari şi nu se face nimic pentru publicitatea lui în afară. De exemplu, pe Mezzo, care e postul numărul 1 de muzică cultă din lume, nu se spune niciodată despre Festivalul „Enescu“ nimic, nici măcar că există. Deşi, timp de două săptămîni, se strîng aici cei mai valoroşi artişti ai momentului – pentru că, fiind bani mulţi, pot fi aduşi cei mai importanţi artişti. Şi nu se scrie nicăieri despre Festivalul „Enescu“.

Dan Dediu: Da, s-ar putea cumpăra o pagină de publicitate în *Herald Tribune*, de exemplu (cum am văzut că se procedează în cazul altor festivaluri), şi astfel se face publicitate şi Festivalului „Enescu“, dar şi României. Cît ar putea costa o pagină de publicitate, la cîţi bani se investesc în festival?

Ion, tu cum eşti plătit cînd cînţi la Festivalul „Enescu“? Pentru că zici că invitaţii din străinătate primesc onorarii substanţiale – de-aia şi vin.

Ion Bogdan Ştefănescu: Interpreţii români sînt plătiţi mizerabil. Ei consideră că dacă eşti plătit cu o sumă derizorie, suma aia oricum reprezintă jumătate din salariul tău de la Filarmonică. În schimb, orice străin invitat are într-adevăr onorarii fabuloase... Românii să zică mersi că sînt invitaţi să cînte într-un asemenea festival!

Asta în cazul Festivalului „Enescu“. Dar dacă, de exemplu, ai un recital la Ateneu în care faci sala plină?...

Ion Bogdan Ştefănescu: Dacă am un recital la Ateneu, se consideră că sînt plătit pentru asta, ca angajat al Filarmonicii, şi nu mai primesc nimic. Anul acesta am avut şase recitaluri, deşi nu e obligaţia noastră de serviciu să susţinem recitaluri. Ei consideră că îmi acordă un privilegiu dîndu-mi sala. Sigur, eu acest privilegiu mi l-am cîştigat din greu. Şi, dacă nu vreau să cad într-o letargie adîncă, singur îmi ofer plăceri.

Şcoală de intepretare fără interpreţi

Lumea spune că eşti cel mai bun flautist pe care-l avem...

Ion Bogdan Ştefănescu: Să zicem... Dar aici e iarăşi un lucru trist. Ar fi culmea să alerg de unul singur şi să ies pe locul doi! Problema e că şcoala românească de interpretare se află de multă vreme pe nisipuri mişcătoare şi se afundă din ce în ce mai mult.

Dan Dediu: Noi tot timpul vorbim la modul general şi spunem că avem atîţia şi atîţia interpreţi. Şi, dacă întrebi „care?“, se lasă tăcerea.

Ion Bogdan Ştefănescu: Se spune că avem şcoli de interpretare – Şcoala de la Cluj şi cea de la Bucureşti. Care şcoală? Dă-mi nume de oameni! Vorbeşti de un pianist, de Daniel Goiţi, şi atît?

Valentina Sandu-Dediu: Dacă tot a venit vorba de Daniel Goiţi, aici e o altă problemă. El e unul dintre primii pianişti ai României, dar cine-l cunoaşte pe Daniel Goiţi? Vine de vreo două ori pe an la Sala Radio şi cîntă un concert şi-un recital. La Ateneu însă nu cîntă. Daniel Goiţi este un om care a luat totuşi premiul întîi la Concursul Internaţional „Enescu“ acum zece ani – deci există şi o confirmare exterioară. Vreau să spun că nu sînt promovate exact vîrfurile, acelea pe care le avem. Acum ar fi trebuit să fie lansat de mult, să aibă deja o carieră. Nu e deloc aşa.

Dan Dediu: Avem cîţiva pianişti extraordinari, care nu mai sînt deja tineri, ca de exemplu Daniel Goiţi sau Viniciu Moroianu (amîndoi au în jur de 40 de ani), care ar fi trebuit prinşi în forma lor de vîrf şi scoase discuri cu ei. La Radiodifuziunea bavareză au o emisiune în care, în fiecare zi, prezintă cîte un disc al unui pianist. Am ascultat acolo pianişti macedoneni, pianişti greci, pianişti bulgari – ca să dau numai exemple din zona noastră. Eu n-am auzit niciodată vreun român, în afară de Dinu Lipatti sau Radu Lupu, care să fie dat împreună cu ceilalţi pianişti ai momentului. Cu pianiştii din România nu există înregistrări. Interesul nostru

e să-i prindem pe oamenii aceştia acum, cît sînt în formă bună şi să-i înregistrăm cît sînt activi.

Ion Bogdan Ştefănescu: La interpreţi e ca la sportivi. Trebuie să-i prinzi în maximă formă.

Dan Dediu: Da, dacă-i ţii zece ani pe tuşă să-şi aştepte rîndul, i-ai pierdut. Nici Daniel Goiţi, nici Viniciu Moroianu nu au nici un CD. Nici Ion Bogdan Ştefănescu. Şi la ei, la interpreţi, nu e vorba că ar face muzică mai puţin accesibilă, contemporană. Ion are nişte înregistrări cu „şlagăre" – Vivaldi, Piazzola etc. Iar Daniel Goiţi cîntă orice din repertoriul romantic sau clasic.

Înainte era Electrecordul care scotea discuri cu muzică cultă. Acum nu mai există?

Ion Bogdan Ştefănescu: Există şi acum, dar scoate populare.

Dan Dediu: Aceasta ar trebui să fie o politică de stat, pentru că aşa pierdem nişte valori. Interpretările lor ar trebui să rămînă în timp, să se raporteze la ele cei care vin după noi.

Valentina Sandu-Dediu: Te uiţi la Mezzo şi vezi uneori pianişti foarte interesanţi, dar majoritatea sînt mediocri. Dacă am ieşi pe piaţa europeană cu aceşti doi pianişti – Daniel Goiţi şi Viniciu Moroianu – sigur am avea de cîştigat.

„Tradiţiile milenare"

Ion Bogdan Ştefănescu: Revenind la şcoala românească de interpretare, putem spune că e pierdută în spaţiu. Trăieşte într-o bulă de autosuficienţă care nu mai e susţinută de nimic. Noi am pierdut trenul din punctul de vedere al şcolii interpretative. O şcoală ar trebui să scoată măcar cîţiva interpreţi buni pe an. Noi vorbim în clipa aceasta de cîţiva, să-i numeri pe degete. Iată cum au făcut bulgarii – şi acum au ajuns să fie cunoscuţi şi prezenţi pe toate marile scene ale lumii. Ce au făcut: din '90, printr-un program guvernamental, au trimis tineri să studieze în străinătate pe banii statului bulgar, în cele mai importante centre muzicale din lume, cu cei mai importanţi profesori ai momentului. Pentru că au fost plătiţi cu bani guvernamentali, au avut obligaţia să se întoarcă. Şi aşa au bulgarii o şcoală de interpretare extrem de importantă în clipa aceasta. La noi, de exemplu, şcoala de suflători este făcută, acum zeci de ani, cu oameni care cîntau în fanfare şi în orchestrele de circ şi care au fost făcuţi profesori în Conservator prin anii '50. Aceasta e tradiţia noastră de instrumente de suflat! Şi mie-mi spune un profesor de la Conservator: „Noi trebuie să ne păstrăm tradiţia, ce veniţi voi cu tot felul de idei din America?". Zic: „Care tradiţie, domnule? Ce tradiţie avem, de exemplu, la clarinet? Că există Aurelian Octav Popa? E singurul! Nu putem vorbi de o şcoală, nu putem vorbi de o tradiţie". Asta este problema noastră gravă: noi ne ridicăm la rang de tradiţie nişte lucruri mediocre. Şi nu am făcut nimic, în cei 15 ani care au trecut de la Revoluţie, să remediem situaţia. Unii au plecat în străinătate pe banii lor şi nu s-au mai întors, iar alţii, care au plecat pe banii lor şi s-au întors (ca mine), au fost consideraţi proşti. Despre mine, unii au zis ori că am fost fraier, ori că dacă m-am întors înseamnă că nu sînt aşa de bun, cum se spune, că nu mi-a mers bine acolo...

Dar tu ce ai făcut în străinătate?

Ion Bogdan Ştefănescu: Eu am fost la un master în SUA, unde am făcut doi ani într-un an – aşa am cerut – lucru imposibil practic, dar eu am dovedit că e posibil. După ce am terminat masterul, cu experienţa pe care am căpătat-o acolo şi cu avîntul pe care-l aveam, că aş fi mutat munţii din loc, am zis: „Mă întorc în România şi să vezi ce lucruri extraordinare o să fac!". Am şi venit cu Ian Hobson, cu care cîntasem (un pianist mare!), dar aici nu l-a băgat nimeni în seamă. Adică am luat pumni în gură de cum m-am dat jos din avion. Pînă cînd ajungi să pui garda şi să te obişnuieşti să primeşti. Asta înveţi foarte rapid în România! În America, de exemplu, dacă un profesor era trimis în Bangladesh, a doua zi după ce se întorcea trebuia să ţină o disertaţie despre ceea ce a văzut unde a fost. Şi sala ar fi fost plină de colegi de-ai lui curioşi să afle ce se întîmplă în Bangladesh. La noi nimeni nu e interesat de ce se întîmplă în America. Au trecut patru ani de cînd m-am întors, pînă cînd am putut să ţin un *speech* în faţa catedrei de la Conservator despre experienţa mea americană – că am vrut eu, nu că m-ar fi rugat cineva. Şi-a pus vreunul problema de ce e şcoala aia mai bună şi au atîtea rezultate? Nu, noi sîntem buricul pămîntului şi nu ne mai interesează nimic altceva.

Nu putem defila numai cu un singur nume

Ce s-ar putea face ca lucrurile să meargă mai bine?

Dan Dediu: Din punctul meu de vedere, al compozitorului, ar trebui făcute neapărat nişte recuperări. Sigur, Enescu este foarte mare, dar mai sînt şi alţii. El nu a apărut din nimic şi nici după el nu a fost pustiu. Noi nu ştim ce-a scris Jora, nu mai ştim ce-a scris Silvestri, nu mai vorbesc de Paul Constantinescu.

Valentina Sandu-Dediu: Şi încă ceva: ei nu există în programele de concert ale nici unei instituţii muzicale.

Dan Dediu: Şi ar trebui tipărite şi monografii. Despre Ştefan Niculescu, Aurel Stroe, Anatol Vieru, Tiberiu Olah, Pascal Bentoiu, Miriam Marbé, Cornel Ţăranu ş.a.m.d. Noi în compoziţie avem o tradiţie importantă! Şi avem compozitori buni, dar ne batem joc de ei.

Ion Bogdan Ştefănescu: Nu a ştiut nimeni că a murit Olah în 2002 la Cluj, într-un azil. Şi e compozitor naţional... Nu are voie să se întîmple aşa ceva într-un stat civilizat, care ţine la cultura lui.

Dan Dediu: Faptul că l-ai avut pe Enescu nu e aşa semnificativ. Important e ce-ai mai avut pe lîngă Enescu – că el poate să fie un accident. Dacă eşti un popor care vrei să arăţi că ai o tradiţie muzicală vie, nu se poate să defilezi numai cu un singur nume.

Ion Bogdan Ştefănescu: Eu, dacă aş fi la Ministerul Culturii, aş face o comisie de oameni tineri, activi, din zone artistice diferite. La muzică, misiunea acestei comisii ar fi să instrumenteze o acţiune de recuperare a valorilor creatoare (că interpretative nu mai au cum) ale muzicii româneşti.

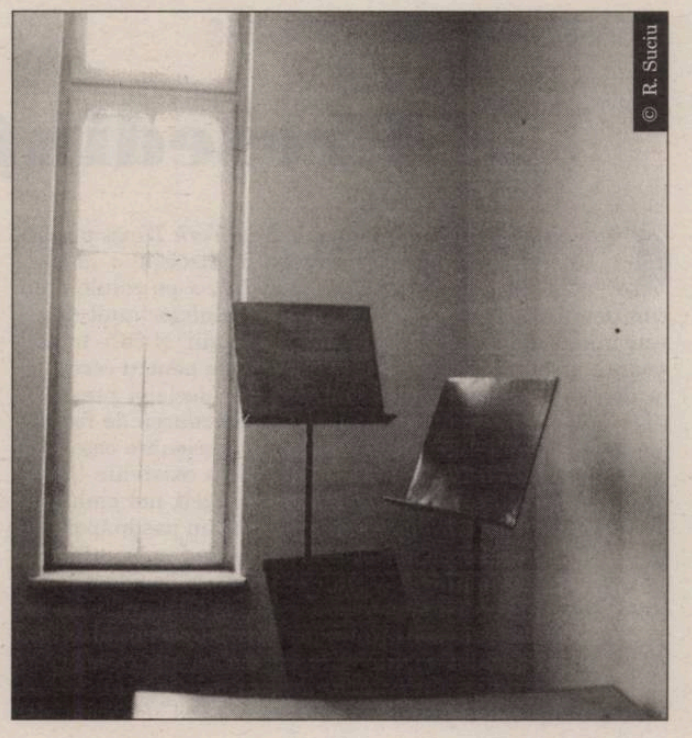

Asta înseamnă: să li se tipărească partituri, să li se facă monografii, să fie introduşi măcar în repertoriul instituţiilor naţionale de muzică. Cînd eşti Filarmonica de Stat, cînd eşti Orchestra Naţională Radio, ar trebui să fii obligat să prezinţi şi compozitori români. Apoi, artiştii momentului trebuie promovaţi. Compozitorilor să li se tipărească partituri, interpreţilor să li se scoată CD-uri, să li se organizeze concerte, să fie introduşi măcar în circuitul naţional.

Valentina Sandu-Dediu: Filarmonicile şi operele sînt instituţii de stat. Prin urmare, ar trebui obligate să aibă în program şi muzică românească. Peste tot în lumea aceasta există protecţionism, fiecare ţară este interesată să-şi susţină şi să-şi promoveze propria cultură.

Dan Dediu: Operele şi filarmonicile pot să primească un fond de la Ministerul Culturii şi să comande compozitorilor piese.

Ion Bogdan Ştefănescu: Aşa face Orchestra din Tokyo. Îi comandă Doinei Rotaru. Ei comandă românilor, dar noi n-o facem.

Dan Dediu: Ar trebui un Consiliu al Artelor, după model englezesc – al tuturor artelor. Acest consiliu ar trebui să aibă nişte programe clare pe care să le urmărească cu responsabilitate. Şi, în timp, să facă toate aceste lucruri. Şi trebuie să aibă capacitatea de a termina ceea ce începe. Că nouă ne vin multe idei, dar toate mor pe parcurs. Ne focalizăm la început, iar după un an ne pierdem concentrarea.

a consemnat Cezar PAUL-BĂDESCU

Festivalul „George Enescu", ultima sută de metri!

– interviu cu Ioan ONISEI, secretar de stat în Ministerul Culturii şi Cultelor –

Aş vrea să ne spuneţi cîteva cuvinte despre importanţa Festivalului de Muzică „George Enescu" şi despre impactul pe care îl are acesta atît asupra publicului din România, cît şi asupra muzicienilor, a lumii muzicale româneşti şi internaţionale.

Festivalul şi Concursul Internaţional „George Enescu" s-au născut în 1958 tocmai pentru a omagia memoria celui care a fost compozitorul, pianistul, violonistul şi dirijorul George Enescu. Festivalul are, aşadar, o vîrstă respectabilă: 47 de ani. Primele ediţii – mă refer la cele de pînă la sfîrşitul anilor '60 – au avut o mare însemnătate. Artişti foarte mari, Sir John Barbirolli, Herbert von Karajan, Lord Yehudi Menuhin, David Oistrah, Arthur Rubinstein şi mulţi alţii, unii care au colaborat cu George Enescu, au venit atunci la Bucureşti poate şi pentru că era vorba despre un festival de anvergură, de dincolo, încă, de Cortina de Fier. La concursul omonim, lansat în acelaşi an şi desfăşurat tot din 3 în 3 ani, s-au lansat tineri muzicieni la acea vreme, care, mai apoi, au confirmat cu brio calităţile demonstrate în faţa juriilor internaţionale: fraţii Ştefan şi Valentin Gheorghiu, Nicolae Herlea, Radu Lupu, Agnes Baltsa, Claire Bernard şi lista ar putea continua.

Prin urmare, Festivalul „George Enescu" a fost, de-a lungul timpului, un eveniment muzical de excepţie – uneori strălucind în ceţurile totalitarismului extrem – pentru viaţa muzicală românească şi nu numai.

La fiecare ediţie, pe scena festivalului concertează artişti de valoare, dar şi tineri extrem de talentaţi care fie sînt încă studenţi, fie au terminat Conservatorul. Odată încheiat acest Festival, cum sînt ei promovaţi în ţară, dar şi în lume?

Aş vrea să menţionez faptul că, de la sfîrşitul anilor '70 şi pînă la căderea comunismului, Concursul „George Enescu" a dispărut din motive lesne de înţeles. Şi-a regăsit însă cadenţa normală după evenimentele din 1989, mai precis după primele ediţii, cele din 1991 şi 1995. În anii '30, cînd a fost lansat celebrul Concurs belgian „Reine Elisabeth", cîştigarea unui concurs de amploare era garanţia unei îndelungate şi eclatante cariere internaţionale – acesta fiind şi cazul pianistului Emil Ghilels, cîştigătorul primei ediţii a acestui concurs. Astăzi, lucrurile s-au complicat enorm: nivelul mondial este înfricoşător de ridicat. Un tînăr cîştigă un mare concurs, dar intră în arcanele trepidantei vieţi muzicale cu concerte, turnee, înregistrări etc. Mobilitatea individuală joacă, din ce în ce mai mult, un rol decisiv. Dar, desigur, în limitele care ne sînt accesibile – mă refer aici la Ministerul Culturii şi Cultelor – facem tot ce este posibil pentru a sprijini mobilitatea fiecărui artist. Promovarea muzicienilor pe termen lung nu este însă şi nici nu poate fi responsabilitatea concursului internaţional care descoperă talentul tînărului artist.

Pentru că am ajuns la acest capitol, cum este promovat Festivalul „George Enescu"? Pe Mezzo, de exemplu, cel mai important post de muzică, nu am auzit concertînd nici un tînăr artist român care a cîntat pe scena festivalului şi nu am auzit vorbindu-se nimic despre festival în sine. Ar trebui să se pună problema banilor atunci cînd este vorba de artă?

Ştim prea bine că Festivalul „George Enescu" nu are, încă, aceeaşi cotă ca a celor de la Salzburg, Bayreuth, Berlin, Paris etc. Banii? Sigur că sînt importanţi! Nu există azi în lume decît, mai ales, prin imagine şi asta costă foarte mulţi bani! Aşadar, răspunsul corect este: da, se pune problema banilor, adică a numărului lor. Totuşi, în acest an, atît festivalul, cît şi concursul vor fi prezentate pe Mezzo, dar şi pe canalul de ştiri Euronews, iar, pentru viitor, ne vom preocupa, într-o şi mai mare măsură, de promovarea imaginii acestei manifestări.

Pe o scară de la 1 la 10, pe ce loc se situează acest festival ca importanţă, ca şi ca impact?

Nu cred că am putea să acordăm note marilor compozitori ai lumii! Bunăoară, Bach: 10, Mozart: 9,90, Beethoven: 9,85 ş.a.m.d.! Un eveniment artistic are, dacă are, o tensiune interioară necuantificabilă. Festivalul „Enescu" este singurul din lume care poartă numele unui mare muzician al secolului XX şi punctul său de onoare este promovarea creaţiei lui, dar şi a compozitorilor din aceeaşi generaţie, de exemplu, Bartok. Este o dimensiune, cred, importantă şi caracteristică. Dar a-l califica prin acordarea unei note de la 1 la 10 nu ar fi corect pentru că nu avem termeni de comparaţie. Fireşte că noi, cei din Ministerul Culturii şi Cultelor, ne străduim să organizăm cît mai bine festivalul din acest an şi ne-am dori ca această ediţie, cea de-a XVII-a, să fie notată cu 10!

Care sînt noutăţile şi „punctele forte" din acest an!?

Principiul alcătuirii programului şi al invitării unor formaţii celebre în întreaga lume, după care se conduce orice mare festival, este, şi de această dată, respectat. Trebuie subliniat faptul că formaţii celebre cîntă muzica românească de azi: Cvartetul „Emerson" va cînta din lucrările lui Corneliu-Dan Georgescu, Cvartetul „Stradivari" – pe Lucian Meţianu, Cvartetul „Enescu" din Paris – Miriam Marbé şi pe Anton Vieru. Aproape toate „starurile" festivalului – dirijori, solişti, orchestre – îl omagiază, prin interpretări consistente, pe Enescu – în anul comemorării unei jumătăţi de veac de la dispariţia sa fizică – cu opusuri de referinţă între capodoperele pe care ni le-a lăsat.

a consemnat Ruxandra PETRESCU

Daniela-Ecaterina CUTAŞ

Preşedinţii americani şi embrionii

Cu cîteva săptămîni în urmă, *New York Times* publica un articol în care se aducea în discuţie o „a treia cale“ în ceea ce priveşte cercetarea pe celule stem embrionare: aceea în care prelevarea celulelor mult dorite s-ar putea realiza fără a vătăma embrionii, şi care în consecinţă ar putea readuce fonduri federale pentru cercetare în domeniu. În acest moment, conform deciziei prezidenţiale din anul 2001, în Statele Unite acordarea de fonduri federale în cercetarea pe celule stem embrionare este limitată la cercetarea pe liniile celulare deja existente (logica preşedintelui Bush fiind: nu mai distrugeţi noi embrioni, folosiţi ce aţi distrus deja). Să facem însă un pas înapoi pentru a reconstrui dezbaterea care, începînd cu anul 1998, constituie o temă atît de fierbinte pentru decidenţii, eticienii şi cercetătorii din Statele Unite şi din întreaga lume.

Ce sînt celulele stem embrionare şi ce se poate face cu ele?

Sînt acele celule nediferenţiate din blastocit (embrionul de patru, cinci zile), cu capacitatea de a deveni celulele specializate care formează diversele ţesuturi şi organe ale corpului. Cercetările arată că aceste celule au un mare potenţial de a fi folosite cu succes pentru regenerarea organelor sau ţesuturilor bolnave. Ar putea constitui salvarea – apreciază unii cercetători – bolnavilor de diabet, Parkinson, cancer, scleroză multiplă, boli cronice de inimă, şi lista poate continua.

Alte surse de celule stem sînt ţesuturile fetale sau chiar organismul uman adult: de exemplu, au fost identificate celule stem în creier şi în sînge. Aceasta ar schimba întreaga discuţie: dacă reuşim să utilizăm cu succes celule stem de la un organism adult, atunci problema etică a distrugerii embrionilor nu mai există. Dar (există şi un „dar“) se consideră că potenţialul celulelor stem embrionare şi al celor din organismul adult nu sînt identice, în special prin aceea că cele dintîi se pot prolifera indefinit, ceea ce nu este cazul pentru celelalte.

Datorită capacităţii de a se specializa, se speră că celulele stem ar putea fi utilizate în loc de transplant, din două motive. Întîi, din cauza numărului mic de organe disponibile pentru transplant, în comparaţie cu numărul de cereri, şi apoi din cauza cazurilor de respingere a organelor transplantate, care încă există în ciuda progreselor făcute în medicaţia de contracarare a acestei respingeri. Această din urmă problemă ar fi rezolvată prin prelevarea de celule stem de la embrioni obţinuţi prin clonare cu ajutorul ADN-ului persoanei care are nevoie de respectivul organ sau ţesut, şi crescînd astfel semnificativ probabilitatea compatibilităţii. Dar, fie că este vorba despre embrioni obţinuţi prin clonare sau prin fertilizare *in vitro,* prelevarea celulelor stem presupune distrugerea embrionilor. Practic, aici se găseşte diferenţa esenţială dintre clonarea terapeutică şi clonarea reproductivă: în timp ce clonarea terapeutică presupune distrugerea embrionilor astfel obţinuţi, clonarea reproductivă are drept scop implantarea şi dezvoltarea acestora.

Care este mărul discordiei?

Mărul discordiei din fundalul întregii dezbateri este embrionul uman, mai precis valoarea pe care o are sau nu o are acesta. Pe de o parte, dacă cercetările ulterioare ar arăta că celulele stem adulte au cel puţin aceleaşi potenţialităţi ca şi celulele stem embrionare, dilema ar putea fi rezolvată prin abandonarea cercetării pe cele din urmă, laolaltă cu creşterea sprijinului pentru cele dintîi. De altfel, există voci care susţin că cercetarea pe celule stem adulte este tot atît de promiţătoare ca şi cea pe celule stem embrionare, şi acesta este îndeosebi argumentul Bisericii Catolice şi al conservatorilor americani anti-cercetare-pe-embrioni. Însă o majoritate covîrşitoare a cercetătorilor susţin că această poziţie este profund „cosmetizată“, astfel încît să întărească justificarea interzicerii cercetărilor pe embrioni. Asta nu înseamnă însă că lucrurile într-adevăr stau astfel şi, aşa cum sublinia raportul National Institute of Health (NIH) din iunie 2001, cu titlul *Stem Cells: Scientific Progress and Future Research Directions,* nu putem avea răspunsuri clare dacă nu realizăm mai multe cercetări.

Revenind la dilema noastră: dacă socotim că embrionii reprezintă viaţă umană cu valoare morală, la fel ca persoanele umane (sau chiar că embrionii sînt şi ei persoane umane), atunci uciderea lor în cercetare este neetică. Dacă socotim că valoarea morală a embrionilor este relativă în raport cu cea a persoanelor umane, atunci este posibilă propunerea unui argument conform căruia, de exemplu, este dezirabil moral, sau chiar este o obligaţie morală, să

Mărul discordiei din fundalul întregii dezbateri este embrionul uman, mai precis valoarea pe care o are sau nu o are acesta.

facem cercetări pe embrioni pentru a salva în viitor un număr imens de persoane.

O altă distincţie, comună decidenţilor de peste Ocean şi celor europeni, este cea dintre crearea de embrioni pentru cercetare *versus* cercetare pe embrioni deja existenţi (de exemplu embrioni rămaşi în urma tratamentelor de fertilitate). Se distinge chiar şi între primele două, pe de o parte, şi cercetarea pe linii celulare obţinute din embrioni care au fost deja distruşi, pe de altă parte. Prima dintre aceste practici este considerată ilegitimă moral, atît conform actualelor reglementări din Statele Unite (aşa cum se va vedea mai jos), cît şi conform reglementărilor adoptate în multe din statele Uniunii Europene (mai precis în statele care au ratificat Convenţia de Bioetică a Consiliului Europei, al cărei articol 18 interzice crearea de embrioni pentru cercetare, dar nu şi cercetarea pe embrioni în general – este şi cazul României). Este însă greu de apreciat care este poziţia decidenţilor care acceptă astfel de distincţii, în ceea ce priveşte statutul moral al embrionilor. Dacă embrionii sînt persoane umane sau, în orice caz, la fel de valoroşi din punct de vedere moral ca şi persoanele umane, cum poate fi legitim moral să fie distruşi, indiferent de motivul pentru care au fost creaţi?! Şi viceversa, dacă embrionii nu au valoare morală egală cu persoanele umane, şi experimentarea pe aceştia este legitimă moral, care este relevanţa (morală a) faptului de a fi fost creaţi cu intenţia de a fi implantaţi sau cu intenţia de a se realiza cercetări pe ei?! La rîndul său, cea de-a treia opţiune, la care subscrie preşedintele Statelor Unite, nu pare să dea seama de recunoaşterea valorii morale egale a embrionilor umani cu cea a persoanelor, atîta vreme cît admite cercetarea pe ceea ce a rămas în urma distrugerii embrionilor (deşi nu admite distrugerea altor embrioni). Dacă ar fi altfel, atunci cercetarea pe liniile celulare existente ar echivala cu acordul faţă de utilizarea cercetărilor rezultate în urma uciderii de oameni sau în general a cercetărilor contrare eticii (nu este nevoie de exemple).

Clinton şi o comisie, Bush şi altă comisie

Imediat după anunţarea, în noiembrie 1998, de către doi oameni de ştiinţă americani (James Thomson şi John Gearhart) a reuşitei de a izola celule stem în laborator, preşedintele de atunci al Statelor Unite, Bill Clinton, a cerut National Bioethics Advisory Commission (instituită prin ordin prezidenţial în 1995) un raport cu recomandări asupra cercetării pe celule stem.

În scrisoarea care însoţea raportul comisiei (intitulat *Ethical Issues in Stem Cell Research),* în septembrie 1999, se insista pe două dintre recomandările incluse la finalul raportului, şi anume limitarea cercetării pe celule stem embrionare la materiale fetale şi la embrionii rămaşi în urma tratamentelor de fertilitate, şi condiţionarea finanţării de monitorizarea permanentă a cercetărilor. Preşedintele Clinton a interzis finanţarea federală a creării de embrioni pentru cercetare, însă a permis selectarea pentru finanţare a proiectelor de cercetare pe celule stem prelevate de la embrioni distruşi în clinicile de fertilizare în sistemul privat.

Odată cu schimbarea preşedintelui, s-a schimbat şi situaţia. Astfel, în august 2001 preşedintele G.W. Bush a cerut sistarea evaluărilor pe care NIH le realiza în vederea acordării finanţării şi, aşa cum am văzut mai sus, limitarea susţinerii cercetărilor la liniile celulare deja existente (adică acolo unde celulele fuseseră deja prelevate, iar embrionii deja distruşi). De asemenea, a anunţat acordarea a 250 de milioane de dolari pentru cercetarea pe celule stem obţinute din placentă şi din ţesuturi adulte, ca şi pe cele provenite de la animale. Tot atunci, Bush a anunţat crearea unei alte comisii de bioetică (President's Council on Bioethics, creat prin ordin prezidenţial în noiembrie 2001) care urma să pregătească un alt raport asupra acestor cercetări. Raportul comisiei (intitulat *Monitoring Stem Cell Research)* a fost înaintat preşedintelui în ianuarie 2004. Acesta nu conţine recomandări şi se prezintă drept nimic mai mult decît o expunere clară a stadiului cercetărilor şi a problemelor implicate. Raportul şi demiterea, o lună mai tîrziu, a doi dintre membrii mai liberali ai comisiei, au intensificat contestările la adresa politicii administraţiei Bush. S-a atras atenţia asupra faptului că raportul este profund viciat de poziţiile celor doi preşedinţi, cel al Statelor Unite, care a numit comisia, şi cel al comisiei înseşi, cunoscut oponent al cercetării pe embrioni şi, în trecut, al tehnologiilor de reproducere asistată: Leon Kass. Contestările vin atît din partea unor cercetători, a unor eticieni sau a unor oameni politici, cît şi din partea organizaţiilor pacienţilor şi a organizaţiilor persoanelor în vîrstă (care ar beneficia de pe urma încurajării şi extinderii cercetărilor). Aceştia acuză afecţiunea celor doi preşedinţi pentru embrionii umani în pofida numărului enorm de cetăţeni ai Statelor Unite care suferă de boli cumplite şi care îşi pierd viaţa în fiecare an, deşi cercetările arată că există o probabilitate mare ca celulele stem embrionare fie să îi salveze, fie cel puţin să prevină astfel de suferinţe în viitor. Criticii echivalează refuzul preşedintelui Bush de a extinde criteriile de finanţare cu condamnarea lor la moarte. În acelaşi timp însă, există puţine motive să se creadă că Bush ar fi dispus să îşi revizuiască poziţia în ce priveşte distrugerea embrionilor umani, şi încă şi mai puţine motive ca Leon Kass să o revizuiască pe a sa, constantă şi neezitantă.

Dezbaterea asupra celulelor stem în Statele Unite este departe de a se fi încheiat, iar susţinătorii cercetării sînt departe de a fi renunţat, chiar şi (sau mai ales) după pierderea unuia dintre cei mai fervenţi reprezentanţi ai lor, „Superman“ (Christopher Reeve).

În Europa, aşa cum poate era de aşteptat, cercetarea pe celule stem embrionare este permisă şi încurajată în Marea Britanie, cu condiţia de a se obţine aprobare din partea Human Fertilization and Embryology Authority (HFEA – recent, Ian Wilmut, creatorul faimoasei oiţe Dolly a obţinut o astfel de aprobare), şi numai dacă orice cercetare asupra embrionilor se opreşte la ziua a 14-a de la fertilizare. Este relevant de amintit că în Marea Britanie se află prima bancă de celule stem (atît embrionare, cît şi fetale şi prelevate din organisme adulte) din lume, UK Stem Cell Bank, care furnizează material celular pentru cercetare în centre de cercetare atît din Marea Britanie, cît şi de peste hotare.

Cercetarea pe celule stem embrionare este complet interzisă, de exemplu, în Italia, conform legii care a fost recent supusă unui referendum eşuat. În 2004 Elveţia a supus tema unui referendum, în cadrul căruia elveţienii s-au declarat în proporţie de peste 60% în favoarea permiterii cercetărilor. În Germania sînt interzise atît cercetarea pe embrioni, cît şi prelevarea de celule stem pentru cercetare de la embrioni deja existenţi, însă sînt permise în anumite condiţii importul de celule stem embrionare recoltate în alte ţări şi cercetarea pe celule obţinute înainte de luna ianuarie 2001 din embrioni rămaşi în urma tratamentelor de fertilitate.

De asemenea, nu trebuie să pierdem din vedere faptul că, în timp ce reglementările prezentate, din Statele Unite, se referă la finanţarea sau nu din bugetul federal a cercetărilor considerate neetice, în contextul european discuţia se concentrează asupra problemei permiterii sau nu a acestor cercetări, fie ele cu fonduri publice sau private.

Daniela-Ecaterina Cutaş *(danielacutas@gmail.com), absolventă a masteratului de „Etica şi dreptul îngrijirii medicale“ la Universitatea din Manchester, Marea Britanie, este doctorandă la SNSPA.*

Radio & Afaceri MIX fm 100,6
Reteaua MIX FM
27 de statii radio in România
ROMÂNIA LA RAPORT
cu Carol Sebastian
Un dialog în FM
în care întrebările
nu rămîn fără răspuns
ORA 17:00 şi 20:00*
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro
* de luni pînă vineri de la 17:00 şi de la 20:00 la 21:00
sîmbătă şi duminică de la 17:00 la 18:00

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Ciuma lui Caragea

Trag clopotele la Mitropolie: „bing, bang! bing, bang!“. Sunetul strident şi continuu al clopotelor trezeşte şi alertează tot oraşul. Apoi un vuiet se întinde şi acoperă mahalalele, casele, curţile, grădinile, odăile. „Ce este? Ce este?“, se întreabă speriaţi mahalagiii ce se adună pe la garduri, la cîrciumă, în uliţă. „Război să fie?“ „Vin iar nemţii?“ „Sau, şi mai rău, blestemaţii de muscali?“

Şi deodată vestea cade ca un trăsnet peste toţi: ciuma. Întîi se zvoni că se afla pe la Giurgiu şi toţi sperau şi se rugau să rămînă acolo. Apoi aflară că e pe la Văcăreşti, la porţile oraşului, gata să se strecoare în inima tîrgului şi să ia cu ea sute şi mii de suflete rătăcite. Şi tot n-au crezut, sperînd cu disperare că totul este o glumă sau, pur şi simplu, minciuni inventate de cei ce vroiau să jefuiască în voie. Zvonul devine însă realitate crudă cu primii morţi abandonaţi pe şanţuri şi ocoliţi cu teamă şi oroare, cu strigătele repetate la nesfîrşit cu voce lugubră: „păziţi la o parte, că vin cioclii cu morţii“.

Mahalagiii nu stau prea mult pe gînduri: îndrăzneţii şi cei care au unde pleca aruncă ceva zdrenţe în căruţă, îşi strîng economiile în basma, îşi aşază copiii pe capră şi fug speriaţi din calea ciumei; boierii îşi îmboldeasc slugile să se grăbească, trag trăsurile cu şase cai la scara casei, strigă cucoanelor să se grăbească, să nu ia atîtea rochii că se vor întoarce repede, poate nu-i decît un zvon ca şi ultima dată, după care dau bice şi fug la conacul de la ţară, cît mai departe de frică, de moarte. Trăsuri, animale, boccele, bărbaţi, femei, bătrîni, copii, şchiopi, orbi se grăbesc să părăsească oraşul deja infestat de ciumă. Degeaba se străduie domnul să închidă porţile oraşului, degeaba armăşeii proclamă în gura mare starea de carantină, strigătele morţii sînt mai puternice şi-i mînă de la spate pe cei care vor să scape. Fără să ştie, fără să bănuiască, unii poartă cu ei, ascuns undeva printre pliurile fustelor sau în colţul cămeşii, morbul morţii.

În urmă, săracii, fricoşii, întîrziaţii ce-şi cheltuiesc economiile, îşi fac provizii şi apoi fiecare se baricadează în conace, case, grajduri, pivniţe, poduri şi aşteaptă să treacă, să se ducă mai departe, să scape, să fie iertaţi şi de data aceasta. Dar moartea se răspîndeşte cu repeziciune şi ia, la întîmplare, bătrîni şi copii, fecioare şi flăcăi, bunici şi neoţi, bogaţi şi săraci, boieri şi ţărani. „Unde intra, din zece scăpa unul sau doi.“ Retează familii întregi, lăsînd în urmă imagini sumbre: trupuri abandonate pe uliţi, în pragul casei, pe malurile apei, trupuri umflate de soare şi aruncate claie peste grămadă în curţile spitalelor în aşteptarea unei gropi comune, trupuri pe jumătate îngropate în spatele grădinilor, haite de cîini, rămaşi fără stăpîn, ce scormonesc cu disperare şi tîrăsc cu ei în căldura lunii august (1813) braţe, picioare, organe, capete, degete.

Cioclii, obişnuiţi cu boala de care au zăcut deja de două-trei ori, cutreieră oraşul în sus şi-n jos. În fapt, în scurt timp au devenit stăpîni peste un oraş unde puterea şi-a suspendat pentru o perioadă de timp autoritatea. Aşezaţi pe capră colindă mahalalele, apoi intră în case şi ridică morţii sau pe cei aproape „plecaţi“, îi „ajută“ pe aceştia din urmă să păşească pe lumea cealaltă cu o măciucă în cap sau, şi mai simplu, îi aruncă de vii în groapa comună. Cîteodată, cîte unul reuşeşte să se salveze, să-şi adune forţele şi să evadeze din cimitirele improvizate *ad-hoc*. Spre seară se adună la vreo cîrciumă părăsită sau în vreo pivniţă abandonată şi-şi întăresc forţele golind butoaiele, jucînd şi dansînd, violînd fete, văduve sau chiar femei măritate ce, lipsite de vlagă, nu se mai pot apăra. Alţii mai isteţi pun ochii pe o casă mai înstărită, aruncă peste gard cîrpe infestate cu microbul morţii şi apoi aşteaptă, după care prăduiesc tot ce găsesc prin odăi şi lăzi, pe laviţe, în poduri sau pivniţe.

Fum de bălegar, hîrdaie cu apă, strachina cu oţet, carantina – acestea sînt măsurile care ar fi trebuit să-i apere pe cei sănătoşi şi să-i salveze pe cei bolnavi. Dar boala se opreşte de la sine după aproape un an, după ce şi-a luat obolul.

Mă întreb uneori dacă sistemul nostru sanitar depăşeşte, în anumite zone ale României de azi, strachina cu oţet de altădată.

libertatea de impresie

Despre muzee şi schimbări

Muzeul de Istorie Naturală şi Muzeul Ştiinţei din Londra sînt lumi cu totul speciale. Una orientată spre trecut şi prezent, cealaltă, spre prezent şi viitor. Lucruri cu vechimi incomensurabile sînt conservate alături de computere şi jocuri mereu în mişcare, mereu actualizate. La Muzeul de Istorie Naturală se organizează aniversarea lui Diplodocus. Un schelet de vreo 20 de metri, cu o coadă suplă şi arcuită, ca o sculptură. Pe lîngă venerabila sa vîrstă dinozauriană, de zeci de milioane de ani, acesta împlineşte o sută de ani de cînd stă în muzeu. Şi administratorii s-au gîndit să-i spună „La mulţi ani!“. Dar, alături de impresionanta fosilă şi de mii de alte animale împăiate (cam ca la „Antipa“), găseşti o mulţime de lucruri care-ţi umplu excursia prin muzeu: aparate cu care poţi declanşa o furtună, obiecte care creează iluzii optice, obiecte care nu există, experimente care-ţi arată cum se erodează munţii sau cum se formează rocile sedimentare (poţi interveni şi mări viteza). Poţi vedea erupţii vulcanice filmate şi temerari care umblă prin apropierea craterelor încinse. Într-o încăpere, eşti invitat să participi la o experienţă, de care bucureştenii se cam feresc: simularea unui cutremur. Ţi se spune că pe Pămînt, singurul lucru cert este schimbarea. Şi ţi-o spun cei care au reuşit să ţină un exponat o sută de ani.

Dincolo, pe strada de alături, la Muzeul Ştiinţei poţi trăi senzaţiile dintr-o navetă spaţială, în care, legat de un scaun, eşti accelerat, zguduit, învîrtit şi chiar stropit. Un etaj mai sus, un computer îţi procesează imaginea şi-ţi arată cum erai la 10 ani sau cum vei fi la 80 de ani. Cîteva hologame te fascinează, la propriu. Şi printre mulţimea de asemenea atracţii, se strecoară pe lîngă tine un tip îmbrăcat în astronaut, cu macheta unei rachete în mînă. Uşor timid, se aşază lîngă un modul lunar autentic. Cîte un părinte îşi plasează copilul lîngă el, să-i facă o fotografie. Te întrebi dacă e un actor angajat să anime muzeul, un fel de clovn sau un particular ţăcănit care are un costum de astronaut şi umblă prin muzee. El începe să explice cum treptele rachetei cad rînd pe rînd, cum, în cele din urmă, ultima treaptă atinge 40 de mii de kilometri pe oră şi alte lucruri la care copiii şi adulţii încep să fie atenţi. Dacă-i spui că eşti din România, te întreabă cît ai făcut pînă în Anglia şi îţi calculează cu o voce uşor tremurată că, dacă ai fi avut o rachetă, ai fi putut ajunge în doar cîteva minute. Tu spui într-o doară că şi România are un cosmonaut, Dumitru Prunariu, şi el zice c-a auzit numele: „A zburat cu ruşii, nu-i aşa, pe MIR parcă?“. Ştie mai bine ca tine. Îi spui că acum e la pensie, că nu mai zboară în Spaţiu şi el răspunde, din nou tremurat: „Păi, în meseria asta, cam toţi sîntem la pensie“. Atunci abia îi citeşti ridurile de pe faţă şi îi înţelegi emoţia din voce. Nu e nici clovn, nici nebun. E chiar un astronaut adevărat, care a zburat în Spaţiu. Pensionat, chiar dacă încă tînăr. Un om care s-a pregătit ani întregi pentru, probabil, cea mai spectaculoasă profesie din zilele noastre şi care..., cu racheta lui de plastic în mînă, a ajuns la muzeu. Dincolo de toate, de bună seamă, ştie ce înseamnă pentru un copil să dea mîna cu un astronaut adevărat.

Londra, 15 august 2005

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

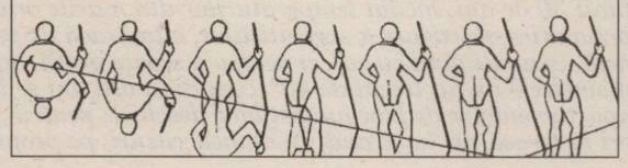

Gesturi mărunte, deja uitate

Sînt lucruri pe care le făceam altădată, şi care azi, pur şi simplu, nu se mai fac. Nu e vorba aici de nostalgii sau întoarceri, poetice, în timp. E o simplă constatare, dacă vreţi pragmatică şi, inevitabil, amară – pentru că include trecerea timpului, de care rar ne bucurăm. Dar şi benefică, pozitivă, fiindcă, raportată la marele mers al lumii, înseamnă, evident, progres.

Pe scurt, gesturile noastre zilnice, ale celor care aveam 20 de ani (ca să nu mai spunem de cei care aveau 30) în 1989, nu mai sînt aceleaşi cu cele din epocile copilăriei şi tinereţii noastre. Şi aici nu mă refer la cele caracteristice epocilor istorice, de genul salutului voios de pionier, al cîntatului lui *Trei culori cunosc pe lume* în fiecare dimineaţă sau al aşezatului, cuminte, la coadă, pentru un pachet de unt. Ci la gesturile gospodăreşti cotidiene, cele pe care le facem în singurătatea fiecăruia banală, aproape reflex şi, în general, fără conotaţii ideologice. Cum ar fi să ne punem mîncarea la încălzit, să dăm un telefon, să ne bem cafeaua sau să ne călcăm rufele. Gesturile acestea s-au schimbat radical, şi, după ce a trecut o perioadă mai lungă de cînd obiectele care le asigurau dăinuirea au cam ieşit din circuit (ba unele chiar au devenit obiect de muzeu), putem realiza, mai lucid, intrarea într-un nou ciclu, măcar tehnologico-utilitar, al existenţei noastre. Multe obiecte şi obiceiuri din vremea copilăriei noastre, îmi dau seama, pot fi deja catalogate „de epocă“, deşi mie, uneia, încă mi se par dureros de fireşti.

De pildă, *telefonul cu disc*. Pe vremuri, nici nu concepeam că aş fi putut apăsa pe butoane ca să dau un telefon. Ca să nu mai vorbim de cel *cordless*, care îţi permite să fii oriunde cînd suni, inclusiv (sau ades) în baie, ba chiar să faci mai multe lucruri în acelaşi timp, dacă îl dai pe *speaker*, îi foloseşti căştile, sau pur şi simplu îl ţii cu umărul după ureche. S-au dus vremurile cînd îi cereai operatorului un fir mai lung, sau încă o priză ca să poţi vorbi din bucătărie. Şi cele cînd, în vacanţă fiind, te duceai la poştă ca să dai un telefon acasă, cu fise de 1 leu şi 3 lei, şi, eventual, cu taxă inversă, cînd rămîneai fără bani. Sau cînd centralista îţi făcea legătura, cu o voce metalică (premergătoarea roboţilor de azi) şi te invita în cabina care-ţi era destinată. Ca să nu mai vorbim de interminabilele discuţii, ajungînd uneori la apostrofări, insulte şi reclamaţii, cu cuplajul, un vecin sau o vecină care, atunci cînd apărea pe culoarul blocului, parcă era altcineva decît bestia de la telefon. Acum toate aceste gesturi au fost înlocuite cu mobilele, despre ale căror avantaje ştim cu toţii, dar care, deja, şi-au dovedit şi rolul inutil al comunicării fără putinţă de întrajutorare, ca-n cazul ultimului avion prăbuşit. E mai în micul spirit gospodăresc să ne amintim totuşi de părţile poetico-hilare ale acestora, precum conversaţia pe care am auzit-o pe viu în supermarketul Gima dintre un domn, şi, bănuim, consoarta lui: acesta o întreba, pe mobil, din faţa standului, dacă e OK să-i cumpere Rama cu muzică rusească, de balalaică.

Bunicii mei mă trezeau în orice dimineaţă de vacanţă cu Europa Liberă, care nu se asculta pe orice fel de radio, ci pe unul uriaş, vechi şi rusesc, cu butoane mari, care se învîrteau dinafară, şi îmbrăcat într-un material bej. Radioul acela minune prinsese şi BBC-ul, pe timpul războiului, şi-l mai prindea şi acum, împreună cu multe din frecvenţele Europei Libere, în general fără bruiaje. Ca să nu mai vorbim de posturile în toate limbile pămîntului, de la bulgară la arabă, de care dădeai întîmplător. Evident, s-a terminat şi cu mastodonţii ăştia, chiar şi cu cei mai mici. Acum radioul, ca aparat independent, cred că e o raritate în sine, cel puţin în oraşele mari şi bine dezvoltate, el fiind înlocuit ori cu combinele care-l au inclus, ori, şi mai simplu, cu cel de la maşină sau de pe computer. Se pare că gestul rotund, de învîrtire atît a discului telefonic, cît şi a butoanelor, a ieşit şi el din uz, luîndu-i locul unul mai sec şi mai exact – cel al apăsării.

Şi la casetofoanele sau pick-up-urile de altădată măcar sunetul se dădea mai încet sau mai tare prin învîrtire. A dispărut nu numai gestul, ci şi suporturile sale: dacă, poate, casetofoane încă mai găseşti, pick-up-urile, ca şi mai complicatele magnetofoane sînt cu certitudine obiecte de muzeu. Discurile, cîndva, cele Electrecord, cu 28 de lei, mari şi negre, au fost înlocuite cu micile şi albele CD-uri. Sau, pur şi simplu, dematerializate total, atunci cînd le asculţi doar ca valuri de sunet luate de pe Internet, în computer.

Lista, cu siguranţă, nu s-a sfîrşit şi, aici, va fi completată în (cel puţin) un număr viitor.

CĂLDURĂ MARE

*Cercetările realizate la nivel mondial au confirmat. Dacă nu se intervine, schimbările climatice cauzate de încălzirea globală – temperaturi din ce în ce mai ridicate şi precipitaţii din ce în ce mai scăzute – vor deveni „apocaliptice" în aproximativ 100 de ani. După cum arată un studiu publicat recent de Worldwide Fund for Nature, în ultimii 30 de ani, media temperaturilor din marile oraşe europene a crescut cu 1°. Ritmul încălzirii este însă văzut mult mai alert de o bună bucată a presei autohtone, care preia orice avertizare a specialiştilor, o îmbracă de pe acum în cuvinte apocaliptice şi o vinde pe tarabe ieftine, nu pentru a trezi în oameni conştiinţa faptului că „au o planetă, ce au de gînd cu ea", ci pentru a scoate profit, exploatînd şi satisfăcînd o misterioasă nevoie de spaime. Canicula de acum cîteva săptămîni a durat doar cîteva zile, termometrele nu au trecut de 40° (ceea ce în alţi ani se întîmpla şi pe mai multe săptămîni), dar căldura a fost simţită parcă mai intens. S-au căutat refugii şi remedii. Uşile apartamentelor de bloc au fost larg deschise, pentru „ventilaţie", geamurile au fost baricadate cu staniol, pe balcon au fost puse cearceafuri ude; singurele „ieşiri" s-au făcut ori la terase, ori la ştrand. În ambele cazuri, pe propria răspundere. În România presa şi căldura mare au (cam) panicat uzul raţiunii. (**S. G.**)*

Adina POPESCU

Canicula care ucide!

Canicula, cea pe care am văzut-o la ştiri drept unul dintre „principalele titluri ale zilei", ucide! După ce, pe timp de iarnă, ne-am obişnuit deja ca, la primii fulgi de zăpadă, să aflăm că trăim într-un „coşmar alb" sau că luptăm împotriva „terorii albe", reporterii transmiţînd în direct din dreptul „nămeţilor ucigaşi", probabil cei mai înalţi pe care i-au găsit pe marginea drumurilor înzăpezite, cînd vara îşi intră cu adevărat în drepturi simţim în permanenţă aceeaşi ameninţare: se apropie sfîrşitul lumii! Numărul victimelor creşte alarmant, cardiacii sînt cuprinşi de panică, ţăranii pier pe ogoare, ambulanţele gonesc pe străzile pustii de parcă tocmai ar fi izbucnit epidemia de ciumă, iar meteorologul de serviciu ne comunică sec şi sleit că „temperaturile sînt cu mult peste limita normală pentru această perioadă" şi că, în zilele care urmează, nu vom avea parte de nici un strop de ploaie. La ţară, oamenii joacă tontoroiul în bătătură ca să se adune norii şi declară în faţa camerei de filmat, cu mîna pe inima chinuită de palpitaţii, că „aşa căldură n-am mai prins pe aicea, pe la noi, de douăj de ani!". Sînt aceiaşi oameni care în urmă cu două săptămîni, cînd încă înfruntam *live* „urgia apelor", îşi făceau cruci peste cruci şi spuneau că „n-au avut parte de aşa un potop de cînd erau copii!".

Pe terasă „La proletari", la ora prînzului, în ciuda avertismentelor, toată lumea consumă băuturi alcoolice. La umbră sînt 36°, iar sub umbrelele mari, galbene, din plastic, vreo 40. La televizor s-a spus că vînzările la bere s-au dublat în timpul caniculei. Aici la modă e şpriţul la halbă şi bitterul stins cu apă minerală. Te aşezi la o masă şi poţi face cunoştinţă cu mulţimea de consumatori pe un sfert beată, pe trei sferturi amorţită. Conversaţia lîncezeşte. Cei care adorm sînt scoşi cu scaun cu tot în afara perimetrului terasei şi lăsaţi să se odihnească la umbră, pe trotuar. „Io vara nu beau nici un strop de bere, că berea îţi mănîncă inima mai ales pe căldură!", îmi comunică un moşuleţ care citeşte presa, la masa de alături. „Numa' coniace! Coniacul în cantităţi moderate reglează tensiunea arterială... beau două, trei sute pe zi, în funcţie de cum mă simt cu pitpalacul!". Prietenul lui de pahar transpiră abundent; se pare că i-a urmat sfatul, iar acum face eforturi să bea cu înghiţituri mici cantitatea de coniac recomandată. La o altă masă, două adolescente grăsuţe, în tricouri negre, cu blugi negri, se delectează cu un lichid verde care pare lichior de mentă. Din cînd în cînd rîd zgomotos, la unison. Cîţiva tineri cu alură hippie consumă frustraţi vodcă. „Vreţi să plecăm la noapte în Vamă?", propune unul dintre ei. „Bă, io anu ăsta nu mai merg la mare fără nici un chior... m-am săturat să fiu atîrnache!", spune un altul, vizibil ameţit, fără să-şi dea seama că tocmai a depăşit o etapă din viaţa sa.

„La proletari" se bea la orice oră, pentru că băutura e foarte ieftină şi pentru că aici vin oameni care cred, mai mult sau mai puţin conştient, că „trebe să ne matolim, căci altfel nu se mai poate!". Terasele „cu fiţe" sînt însă goale la prînz. Lumea bună vine numai după ora 9 seara şi consumă apă minerală cu lămîie, bere fără alcool, eventual un gin tonic cu multă gheaţă. Motivul pentru care se întîlnesc „la terasă" (un concept total diferit faţă de cel de „cîrciumă") este cel al comunicării; fiecare e dornic să povestească ce i s-a mai întîmplat peste zi, căci „la noi în firmă s-a stricat aeru' şi am stat vreo două ore ca să-l repare şi dup'aia a căzut şi netu'!" şi „io nu pot să-mi iau concediu decît în septembrie şi a venit asta mică din Grecia, era neagră peste tot, mi-a făcut o poftă...!" sau „la toamnă vreau şi io să-mi schimb job-ul, da' să treacă odată vara, că vara nu se întîmplă nimic în oraşu' ăsta!". Dacă începe o aversă de ploaie, cea cu care ne tot ameninţă meteorologul de serviciu, nimeni nu se bucură, căci „trebe să ne mutăm înăuntru!".

Viaţa teraselor bucureştene nu există, e numai lene şi plictiseală, dar oricum mai bine decît acasă. Am aflat de la ştiri că românii s-au îmbulzit să cumpere aparate de aer condiţionat şi erau dispuşi să plătească taxe de urgenţă pentru instalări cît mai rapide. Într-un bloc de pensionari din Colentina astfel de aparate nu s-au inventat încă. Silvia, cea cu doi pekinezi, doarme cu uşa de la intrare larg deschisă „ca să se facă curent". În miez de noapte, cîinii tunşi regulamentar la zero se plimbă nestingheriţi pe palierele blocului şi, din cînd în cînd, se întîlnesc cu doamna Mocanu, care bîntuie şi ea ca o stafie, în chiloţi şi maieu, lac de transpiraţie. Urcă şi coboară etaje, după care dă buzna în garsoniera Silviei şi o zgîlţîie ca să o trezească: „Vecină, mai poţi? Că io nu mai pot, mor!". Silvia o pîrăşte în fiecare dimineaţă pe doamna Mocanu administratorului, dar acesta e împăciuitor, căci „trebe să o înţelegem şi pe ea, că e singură, n-are cui să se plîngă, iar pe căldura asta cu toţii sîntem foarte nervoşi!". „Problema" e dezbătută îndelung întreaga zi, „la bancă", singurul refugiu al pensionarilor „pe vreme de caniculă" unde mai adie cîte o briză dinspre ghenă şi cîte un vînticel răcoros dinspre camera frigorifică a supermarket-ului din colţ. Cele trei familii de tineri din bloc, de condiţie medie, nu se implică, căci tocmai şi-au montat acele aparate-minune, iar acum îi vezi tot timpul strănutînd în batiste, cu dureri de cap şi de gît. „Păi da, vecină, aşa îţi trebe, dacă l-ai pus ca nesătula la şaişpe grade, să se facă la tine în casă ca la pol!", spune o funcţionară de la bancă, cu o îndelungată experienţă în utilizarea „aerului". „Ăsta se pune şi el la douăj' două, douăj' trei de grade şi nu dormi noaptea cu aeru' deschis că te ia de cap!".

S-a mai spus la ştiri că românii inventivi au mers noaptea la ştrandurile deschise non-stop, pentru a scăpa de sauna din apartamente. Am văzut cîţiva puştani care se bălăceau chiräind sau săreau în cap de pe mica trambulină din dotare. Nu i-am invidiat. Într-o ţară săracă, bucuriile meschine pe care ţi le poţi oferi îţi dau, mai degrabă, un sentiment de tristeţe: un coniac care-ţi reglează tensiunea, o conversaţie de doi lei la terasă, „un aer" pe care nu ştii să-l potriveşti, o baie noctură într-un bazin ceva mai mare decît cada de acasă. O mare iluzorie. Şi, în rest, televizorul, cu zecile de posturi de la care afli că trăim într-un loc blestemat unde după secetă vine potopul care se transformă apoi în viforniţă.

Monica TĂNASE

Cum şi de ce intrăm la apă

Mai mult de jumătate din ştranduri şi piscine funcţionează cu nereguli – conchide Autoritatea Naţională pentru Protecţia Consumatorului (ANPC) în urma unui control la nivel naţional. Inspectorii au aplicat amenzi. Total – 625 milioane de lei vechi pentru cele 135 de societăţi cu probleme. Sumă pe care fiecare dintre firme şi-o poate recupera în mai puţin de o săptămînă.

În fiecare vară, mesajele legate de ştranduri sînt neschimbate. Majoritatea bazinelor nu funcţionează conform normelor, autorităţile îşi fac datoria: inspectorii amendează, medicii avertizează. Publicul continuă să rupă porţile complexelor. Deci oamenii, inconştienţi şi săraci, sînt de vină. „Chiar nu mi-e teamă că mă îmbolnăvesc de vreo micoză la ştrand. Singura dată cînd mi s-a întîmplat a fost acum doi ani şi am luat-o într-un duş la mare", mărturiseşte Carmen, o tînără pe care am întîlnit-o la ştrandul de lîngă Palatul Copiilor.

Ştrandul a ajuns să fie alternativa săracilor. Cu cîteva sute de mii te răsfeţi ca la mare. În realitate însă, ştrandul ar trebui să fie alternativa mai sigură decît marea. Este acel loc amenajat pentru a avea întreg confortul (răsfăţul) şi mai cu seamă certitudinea că după baie nu treci pe la dermatolog. Cei care ar trebui să vegheze la curăţenia acestor băi fac statistici, controale şi aplică amenzi. Un ştrand închis pentru că nivelul apei nu respectă PH-ul nu s-a văzut.

Avantajele pe care i le găsim acum ştrandului sînt puţine, dar invocate de toată lumea.

La ştrand nu sînt valuri, nu te înţepi în scoici, nu trebuie să faci 300 de kilometri pentru o baie şi, mai mult decît toate, toată distracţia pentru o zi ajunge, cu multă generozitate, la 500.000 de lei pentru o familie. Soare este, apă este, deci unde ar fi problema? Acolo unde avertizează specialiştii dermatologi şi unde amendează inspectorii de la Protecţia Consumatorului: în calitatea seviciilor.

La ştrandul de lîngă Palatul Copiilor, două bazine, duşuri pentru toată lumea, chiar la vedere, muzică, lume multă, prietenii, distracţie... Dar cerşafurile se întind pe iarba uscată, iar apa din bazin e plină de buruieni, seminţe, chiar beţigaşe. Se intră prin două locuri. Pe poarta mare, unde costă 150.000 şi printr-o ruptură în gard unde te costă jumătate. Administratorul îşi permite să îşi aleagă clienţii. După cît de spălaţi arată. Şi asta ar fi o garanţie. A doua garanţie este clorarea apei. Specialiştii Direcţiei de Sănătate Publică (DSP) spun însă că prezenţa clorului în apă nu este semn că s-a făcut o dezinfectare. În mod normal, există parametri pentru controlarea apei piscinelor, care ar trebui respectaţi. Valoarea PH-ului apei trebuie să atingă 6, apa trebuie reîmprospătată la fiecare oră şi trebuie analizată microbiologic cu regularitate în toate piscinele publice. Cînd vine vorba despre aceste detalii însă, rămînem sub imperiul lui *ar trebui*.

Recomandarea prietenilor e cel mai la îndemînă gir pentru siguranţa unui ştrand. Am auzit că Ştrandul Tineretului arată groaznic. Apoi am citit într-un ziar că acesta ar fi unul dintre cele autorizate să funcţioneze. La fel şi complexul de lîngă Palatul Copiilor, unde toţi înotau printre beţigaşe, seminţe şi fire de iarbă. Mai mult, o mamă cu simţ exagerat al curăţeniei şi-a adus săpunul în geantă şi a spălat copilul la marginea bazinului. Mirosul de săpun trecea drept o parfumată gură de aer pe lîngă cel înţepător de clor.

Avertismentele medicilor îndreptăţiţi, dermatologii, par înfiorătoare ameninţări: candidoze, micoze, urticarii, dermatite de contact, probleme digestive, dacă apa din piscină ajunge în organism, infecţii bacteriene cu stafilococi. Otita de piscină, provocată de diversele micro-organisme, apare la cîteva zile după baie şi se manifestă prin mîncărimi, dureri, senzaţie de ureche înfundată. Substanţele folosite pentru dezinfectarea apei pot declanşa reacţii alergice şi dermatite de contact.

În apa călduţă, care stă pe grătarul de la duşuri, trăiesc speciile de candida care pot infecta pielea. O altă boală de piele luată din apa ştrandurilor este ptiriazisul, care se manifestă cu pete mici, cafenii, ce apar de obicei pe trunchi. Infecţiile cutanate cu stafilococ, streptococ se transmit mai ales atunci cînd în apă nu ai suficient spaţiu în jurul tău (adică de minimum 1 m^2), arată Mihaela Leventer, dermatolog la Spitalul Colentina din Bucureşti.

Dacă la începutul anului 1990, în Bucureşti existau zece ştranduri, doar patru au mai rămas funcţionale. Celelalte au fost transformate în restaurante, service-uri auto, complexe comerciale. DSP a avizat din punct de vedere sanitar doar trei ştranduri. Şi acestea însă, pentru că nu îndeplinesc condiţiile necesare, sînt, de fapt, bazine de înot, alimentate cu apă de la reţeaua publică. Din controalele ANPC reiese că nici unul dintre ştrandurile amenajate pe salba de lacuri din nordul Bucureştiului nu poate fi folosit. Calitatea apei nu permite autorizarea acestora, parametrii chimici şi biologici fiind depăşiţi. Normele de igienă prevăd că doar bazinele de înot special construite, cu posibilitate de spălare, curăţare, filtrare şi recirculare a apei pot fi autorizate. De asemenea, alimentarea cu apă trebuie să se facă doar din reţeaua publică, bazinele trebuind complet igienizate la trei-patru zile.

Ceea ce aflăm despre bazinele publice de înot este derutant. Unele desfiinţate, altele funcţionale, unele cu activitatea temporar suspendată, altele amendate sînt subiectele unor procese-verbale sau ale unor dosare care rămîn departe de ochii publicului. De unde aflăm dacă bazinul în care vrem să intrăm, chiar dacă e ieftin, e şi sigur? Din impresiile apropiaţilor? Sperînd că poate merge aşa?

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Visul unor nopţi de vară

Lumea părea croită din tipare pentru doi. De acolo, de pe terasa restaurantului, avu o clipă senzaţia că se află în vîrful nevăzut al unui punct de observaţie din care poate privi liniştit, dar atent, zecile de cupluri elegante care străbăteau, la pas domol, faleza. La răstimpuri, Oceanul ofta prelung şi-n adierile de briză caldă se amestecau ameţitor parfumuri scumpe şi şoapte repezi în toate limbile pămîntului. Era un început de august ca un măr frumos, din care muşcau amîndoi pentru ultima oară, dar nici unul nu voia să discute despre asta. Şi, de fapt, nici nu vorbeau. Masa lor era tăcută, singura masă tăcută din tot Universul.

De fapt, ea tăcea şi el părea să-i respecte tăcerea. Şi nici măcar nu ştia vorbele potrivite unei conversaţii banale, dar care să se potrivească la rochia ei neagră, lungă şi superbă ca o noapte de primăvară. Aşa că prefera să tacă şi să-i zîmbească la răstimpuri, fistîcit ca un adolescent în faţa primelor amoruri. Ea simţea tot, ştia tot, dar lăsa lucrurile să curgă firesc, să se dărîme fără zgomot. Din cînd în cînd, lumina marginea paharului de Sangría cu buzele ei roşii, de jar, părea gata-gata să spună ceva, apoi însă renunţa brusc şi întorcea privirea spre apă, asemenea unui marinar naufragiat în aşteptarea navei salvatoare. Nu era nimic acolo. O ştiau amîndoi, o ştiau toţi naufragiaţii de pe terasa restaurantului. Oceanul nu se mai vedea de mult, nu era Luna, nu erau nici stelele, doar o prăpastie de apă abia intuită şi, cu toate acestea, toate privirile erau îndreptate spre Marele Hău Negru, de parcă ar fi aşteptat, din clipă în clipă, să-l audă rostind o poruncă.

Închise ochii şi, vreme de cîteva minute bune, adună o colecţie impresionantă de sunete calme: acorduri de pian din *Casablanca,* clinchet de pahare încărcate cu vin scump, valuri mici şi rîsete multe. Nimic strident, totul aşezat cu măsură în tiparul locului. Pînă şi chelnerul, cu zîmbetul lui firesc, plin de bunăvoinţă, i se păru din altă lume. Îi plăcea vinul, sîngerarea lui subţire de-a lungul paharului, se simţea stăpînul lumii şi, privind-o, avu o clipă impresia că e un zmeu care a furat o prinţesă, ducînd-o departe, în lumea lui de la marginea Lumii.

Între timp, ea îl privea amuzată, lăsîndu-se admirată şi dorită. N-ar mai fi plecat niciunde, i se părea firesc să rămînă acolo, să împietrească acolo, pe terasa cu mese elegante şi chipuri relaxate. Era lumea ei, o confiscase puţin cîte puţin, în fiecare seară, aşa că nu-şi putea imagina nicicum despărţirea. Respira aerul încărcat cu adieri de mosc şi vanilie şi apoi îşi ţinea respiraţia preţ de un minut, încercînd să închidă în plămîni mirosul lumii de la începutul Oceanului. Nu pentru atunci, ci pentru mai tîrziu. Îi plăcea tot: şi lumina blîndă a felinarelor de pe ţărm, şi lumina ascunsă în căuşuri de ceramică

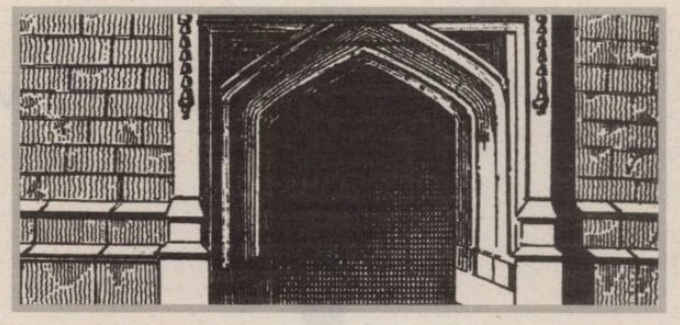

a lumînărilor parfumate aprinse pe fiecare masă; şi sunetele grele ale saxofonului lui Ben Webster, şi melancolia pianului; şi el, şi Oceanul.

Pa-ba-ba, ba-bam... Pa-ba-ba, ba-bam... Cîteva acorduri stinse dintr-o melodie veche pe care, mai apoi, vor încerca zadarnic să şi-o amintească. Un zîmbet larg al familiei de nemţi aşezaţi la o masă alăturată. Glasul aspru, dar plăcut al unui nordic, rîsul italiencei pe care o găseau în fiecare seară aşezată la masa ei, cea mai apropiată de faleză. Apoi, deodată, vocea chelnerului, ca o cortină de final, trasă peste cea mai scurtă vacanţă avută vreodată:

– *Where are you from?*

– *Romania!* – rostiră amîndoi, ca la comandă, punînd capăt, brusc şi necruţător, visului unor nopţi de vară.

Cu ochii-n 3,14

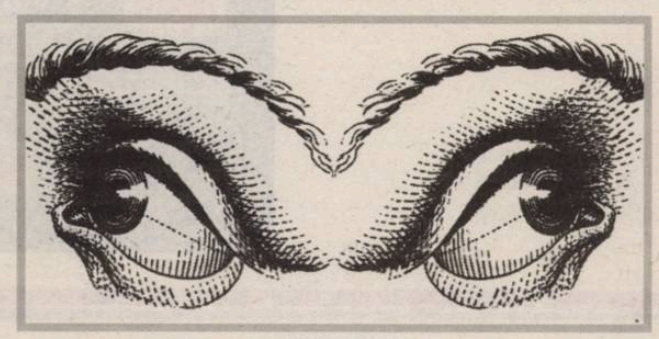

CÎND NU-S STUPIDE, PERVERSIUNILE UMORULUI AGITĂ PERIODIC APELE IDEILOR, ÎNTRE UN PLICTIS ŞI ALTUL

● Mediafax a extras din stenogramele ultimei sesiuni parlamentare schimburile de replici cele mai haioase, cele mai expresive, aşa-zisele „perle“ ale deputaţilor. Nu pot cita nici una cu şanse de a deveni memorabilă, enormă, eternă. Cînd nu sînt agramate, sînt nesărate, cînd nu-s stupide, sînt scremute, toţi fiind convinşi c-ar fi spirituali. Aleşii neamului nu mai au nici un haz (de vor fi avut cîndva). Dacă nici asta nu se numeşte criză... (**R. C.**)

● La o emisiune cu camera ascunsă *(Taxi Driver,* Naţional TV), o domnişoară brună, cu o fină experienţă într-ale firii umane, declară că, dintre toţi bărbaţii, italienii sînt, de departe, cei mai perverşi. Şi nici nu apuci să-ţi laşi mintea să hălăduiască spre scenele cu cătuşe sau haine de piele interzise minorilor, că şi începe domnişoara, plină de dispreţ, să descrie cu lux de amănunte „perversiunile“ italienilor. Aceştia, zice, dacă îţi oferă 400 de euro pentru o noapte şi tu îi iei (pentru acelaşi lucru), a doua zi italianul o să spună despre tine că eşti „una din alea“, după care o să te mai şi desconsidere. ...Ai naibii italieni perverşi! (**S. G.**)

● Cîte bănci cu simţul umorului cunoaşteţi? Eu numai două: Volksbank, care a lipit la intrare un semn prin care interzice intrarea cu arme în incintă, şi Unicredit, care a inventat cuvîntul Unidebit. (**M. C.**)

● Sondajele de opinie, aceste lucruri extrem de serioase care agită periodic apele naţiunii, au cedat şi ele canicului şi au căpătat o versiune uşoară, de vară. „Care este cel mai frumos politician?“, a fost întrebat poporul. Pe locul întîi a ieşit Adrian Năstase. Mă întreb dacă, pentru fostul premier, pierderea puterii politice poate fi suplinită de cîştigarea puterii estetice. (**M. V.**)

● Foarte bine venită recomandarea lui H.-R. Patapievici, în ancheta *Cotidianului* privitoare la cărţile de citit în vacanţă: Paul Zarifopol, *Din registrul ideilor gingaşe.* (**R. C.**)

● Zapînd, leneş, între un post şi altul, între un plictis şi altul, pic – pe la orele după-amiezii – pe B1 TV, în toiul (amorţit) a ceea ce părea un microtrotuar: cetăţenii erau întrebaţi ce personalitate preferă & rugaţi să o descrie „în cîteva rînduri“ *(sic).* Şi astfel, după unii-alţii „nominalizînd“ (cum se zice acuma) ba un Stolojan, ba nişte băseşti, ba un Tăriceanu, ba – chiar – un Liiceanu, apare un tip la vreo 50-şi de ani, cu şapcă tovărăşească, ochelari & figură, aşa, de şef pe la CEKA... Iar acesta spune, scurt: „Mozart“. (!) „De ce?“, întreabă, un pic interzisă, reporteriţa; „Pentru că era un geniu, dom'le!“, mai scuipă individul, apoi dispare. (**a. l. ş.**)

PE DE ALTĂ PARTE, VOM AJUNGE SĂ NU MAI FACEM DIFERENŢA ÎNTRE ĂIA MAI GRAŞI, CARE PAR ACUM NIŞTE CUŞTI GALBENE, ŞI CEILALŢI, LA CARE SE REFERĂ TRANSFORMAREA

● Zapînd aşa, liniştită, într-o sîmbătă seara, am dat, pe αTV de un curs de astrologie, din care am aflat, e drept, cu o oarecare stupoare, ce îi uneşte, pe de o parte, pe Amélie Nothomb, Jeni Acterian şi Mircea Cărtărescu, iar pe de altă parte, pe Caragiale, Eminescu, Nichita, Ceauşescu şi C.T. Popescu. Primii au, în propriul horoscop, planeta Venus retrogradă, iar ceilalţi îl au pe Marte retrograd. Ţară de retrograzi... (**S. S.**)

● Ce vă spuneam, acum vreo două săptămîni, că vom ajunge să nu mai facem diferenţa între, de exemplu, gelul de duş cu iaurt şi iaurtul cu gel de duş! Am avut dreptate: a apărut un alt produs de întreţinere, de această dată cu... orez! Parcă mă şi aud peste trei-patru luni: „Iubi, adu-mi, te rog, şi mie uleiul cu extracte de sărmăluţe în foi de viţă! Cum nu-l găseşti? Uită-te cu atenţie, este pe raftul al doilea, lîngă şamponul cu orez! Tot nu-l găseşti? Bine, lasă, că mai am puţină loţiune de corp cu ulei de plachie!“. (**R. P.**)

● *„Harry Potter* vs *Codul lui Da Vinci“* este titlul unui articol din *Jurnalul naţional.* Asta îmi aduce aminte de vremea cînd eram copil şi s-a ivit o întreagă dispută la scara noastră: cine e mai tare, Arnold sau Brusli? Ăia mai graşi ziceau că Arnold, pentru că are muşchi, noi, slăbănogii, ziceam că Brusli, pentru că are viteză şi concentrare. A rămas indecis. (**C. G.**)

● Săptămîna trecută, pe o ploaie torenţială (repet, torenţială), mă aflam cu o prietenă gravidă (repet, gravidă) la Universitate, încercînd să-i găsesc un taxi. În zadar! Nici un taximetrist (şi erau de la firmele cele mai mari) nu voia să o ia, pe motiv că nu le convenea destinaţia. Pînă la urmă, a luat-o un tip căruia prietena mea i s-a adresat în engleză. Taxiurile îmi par acum nişte cuşti galbene în care oraşul a închis cîte un animal, lăsîndu-l să comunice onomatopeic printr-un aparat hîrîind. (**M. C.**)

● Kermit a-mplinit 50 de ani? OK, la mulţi înainte, dar ce se-ntîmplă cu ceilalţi – „the Swedish chef“, cei doi morocănoşi din balcon (preferaţii mei!), Gonzo... –, nu au împlinit şi ei, *toţi,* aceeaşi vîrstă?? Că am înţeles că Miss Piggy, ca o doamnă ce este, şi cochetă pe deasupra, nu se pune la socoteală... (**a. l. ş.**)

● Pe vremea politicii de apartheid, albii erau rasa superioară, negrii – cea inferioară, iar metişii se descurcau cum puteau în hăţişul de reglementări. Acum le-a venit rîndul: „Din punct de vedere cultural, africanii sînt superiori metişilor. Aceştia din urmă, dacă nu au parte de o transformare ideologică, mor din cauza abuzului de alcool“, a declarat Blackman Nord, consilier pentru comunicare al oraşului Cap, unde se află Parlamentul Africii de Sud. Nu e clar la ce fel de ideologie se referă transformarea. (**M. B.**)

SPĂRGÎND MEMORIA ZILEI, CEL CARE NU APARE PERSONAL AR PUTEA EXISTA

● Vladimir Bukovski îi spune lui Marius Oprea *(Ziua* din 13 august): „Am găsit în cele peste 200.000 de documente din arhiva Gorbaciov, care mi-au parvenit recent, cu ajutorul unui tînăr şi curajos prieten care a reuşit să le sustragă, spărgînd memoria computerelor de la Fundaţia «Gorbaciov» din Moscova, circa 200 de pagini care privesc direct natura relaţiilor dintre Ceauşescu şi Gorbaciov... Ele certifică modul extrem de avansat al degradării relaţiilor dintre cei doi lideri“. Dar nici băiatul acela bun şi curajos, care a spart memoria computerelor de la Moscova, nu e de neglijat. (**R. C.**)

● Oferte de serviciu la Mica publicitate (în *Evenimentul zilei* de luni, 15 august 2005): „tehnician dentar porţelanist, metalist, variante“, „tehnicieni dentari cu experienţă (...) pentru proteze scheletate“, „potcovari (...) pentru contracte în Cipru“. (**D. S.**)

● Ah, nu! Nu se poate să ne laşi aşa, băi Adriane, măi colega, dragă Cioro, dom' senator: ne zici (vezi „Poveştile suprapuse“ de numărul trecut) că Gojko Mitici, actorul iugoslav, „s-a amorezat pînă peste urechi“ – prin anii '70 –, de... Păi, asta-i, că nu (vrei să) ne spui! Uite, ca să te somez, îţi cedez un pont: cel care l-a aşteptat pe Michael Jackson, şi chiar i s-a adresat, „într-o sală în care starul se îndura să vină peste vreun sfert de oră“, *nu* era ex-prezidentul Iliescu, ci ex-premierul Stolojan. Văd scena şi-acuma – crede-mă, aşa ceva nu se poate uita. (**a. l. ş.**)

● La intrarea în Castelul Bran, Dracula a cîştigat, în sfîrşit, teren: s-a deschis, acolo, un Castel al Groazei – iniţiativă privată – unde, chiar dacă vampirul în cauză nu apare personal, sînt vreo 3-4 băieţi harnici, care te sperie bine prin pereţi sau de-a dreptul, cu sau fără costume de monştri. (**I. P.**)

● Înainte să-mi pice în mînă lucrarea *Premise istorice ale tehnicii moderne româneşti* de Nicolae P. Leonăchescu (vol. II, Editura Tehnică, 1996), nu mi-ar fi trecut prin minte că ar putea exista vreo legătură, cît de firavă, între Eminescu şi paraşutism. Dar iată ce aflai din carte... În ziua de 24 iulie a anului 1808, un balón cu aer cald îl purta pe Iordache I. Cuparencu pe deasupra Varşoviei. La un moment dat, din cine ştie ce pricini, balonul a luat foc, iar Iordache, ca să-şi scape zilele, a sărit cu paraşuta. (A fost, ne spune autorul, cel dintîi salt reuşit cu paraşuta din istoria aviaţiei.) Acest Iordache I. Cuparencu era fiul unui anume Ioan Cuparencu din satul Călineşti (judeţul Suceava), sat în care s-a născut şi Gheorghe Eminovici, tatăl lui Mihai Eminescu. (**D. S.**)

Din alt punct de vedere

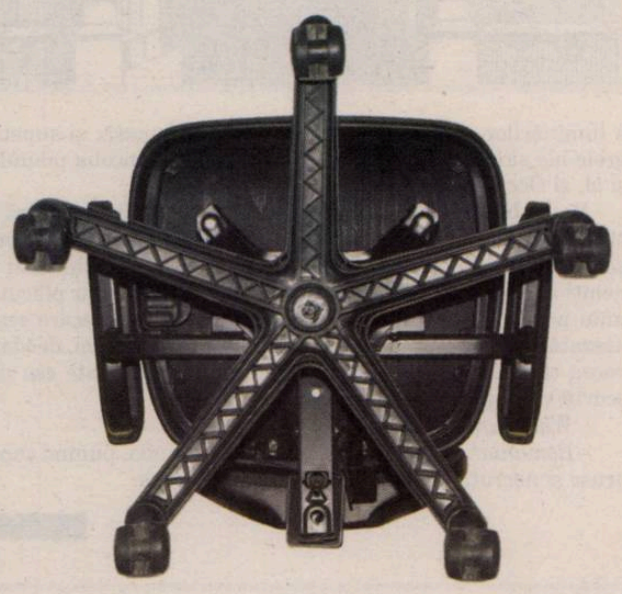

De multe ori succesul vine privind lucrurile altfel.
Când ai nevoie să le arăţi celorlalţi ceea ce faci,
când ai nevoie să-ţi promovezi corect produsul,
trebuie să-l priveşti din alt punct de vedere.
Al clientului.

Atunci ai nevoie de noi.

eurogama
creaţie publicitară
web-design

Suntem aici:
021-327.4045
eurogama.office@rdslink.ro

HUMANITAS
citim de 15 ani împreună

ALAIN DE BOTTON
Sex, shopping și un roman

Alice și Eric sunt punctele A și B între care *Alain de Botton* construiește conștient, meticulos, psihanalitic o diagramă a inimii și a minții îndrăgostite. Pornind de la momentul „îndrăgostiți de dragoste", trecând prin „îndrăgostiți până peste cap" și până la sentința „îndrăgostiți de altcineva", scriitorul deduce formula matematică a aventurii romantice: în ea intră, pe lângă filozofie și rock'n'roll, economia de piață, revistele pentru femei, curentele de modă și nici un pic de imprevizibil.
Care este diferența dintre filozofie și rock'n'roll?

Nici una, ar putea răspunde *Alain de Botton*, atâta vreme cât ambele sunt un mod de viață.
O carte despre dragoste în extraordinara ei banalitate.
O diagramă a inimii și a minții îndrăgostite.

ERMANNO CAVAZZONI
Calendarul imbecililor

Prostănaci, obsedați, nătărăi, idioți, maniaci de tot hazul și de tot soiul, anxioși, nebuni de-a dreptul, lombrozieni, piromani aceștia sunt „sfinții" ale căror vieți le povestește *Ermanno Cavazzoni*. Calendarul lui, inspirat din istoria imbecilității umane, și parcă mai potrivit, în vremurile noastre, decât cel cu sfinți, are un avantaj: te face să râzi. Și un dezavantaj: e convingător. Așadar să nu arunce piatra decât cel care n-a avut în viața lui o idee fixă, o mică manie sau un obicei pe care cei din jur l-au considerat bizar.
O carte plină de spirit, care umple vechea convenție literară a *biografiei* cu tot absurdul existenței.

D.B.C.PIERRE
Țap ispititor

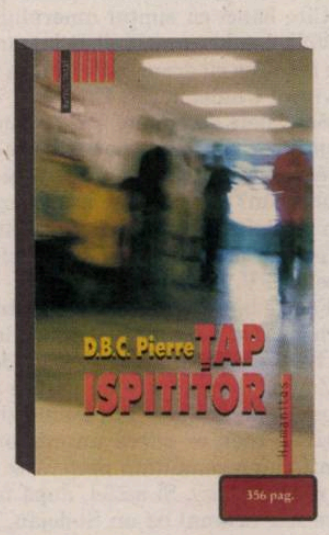

O comedie neagră care mizează pe frica și fascinația Europei pentru America de plastic.
O distopie de tip Big Brother, un război al clișeelor, o disecție la microscop a imaginarului american.
Orășelul texan Martirio este scena unui masacru între adolescenți dovadă că evenimentele reale de la liceul Colombine, care de altfel au inspirat și filmul Elephant al lui Gus Van Sant, încă bântuie imaginația Americii.
Țapul ispășitor, cel care spune povestea, devine țap ispititor prin inflexiunile tandru-ironice ale vocii de adolescent: un fel de J.D. Salinger și William Burroughs la unison.
Cartea denunță (cel puțin) un stereotip legat de America seducătoare: când vin împachetate în steagul american, distincțiile dintre bine și rău, țap ispășitor și tap ispititor, distincțiile tind să se șteargă.

www.humanitas.ro ● www.librariilehumanitas.ro ● comenzi la: cpp@humanitas.ro și la tel.: 021/3112330

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul II, nr. 84 ● 26 aug. – 1 sept. 2005 ● 24 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„De-a stînga-dreapta“

pagina **3**

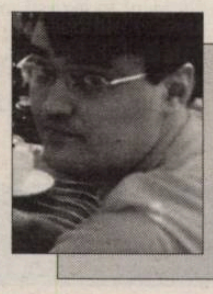

Cristian Ghinea
„De la ce i se trage lui Ionuţ Popescu?“

pagina **4**

Peter Greenaway
la Festivalul „Anonimul“

paginile **11** şi **13**

Eleganţa

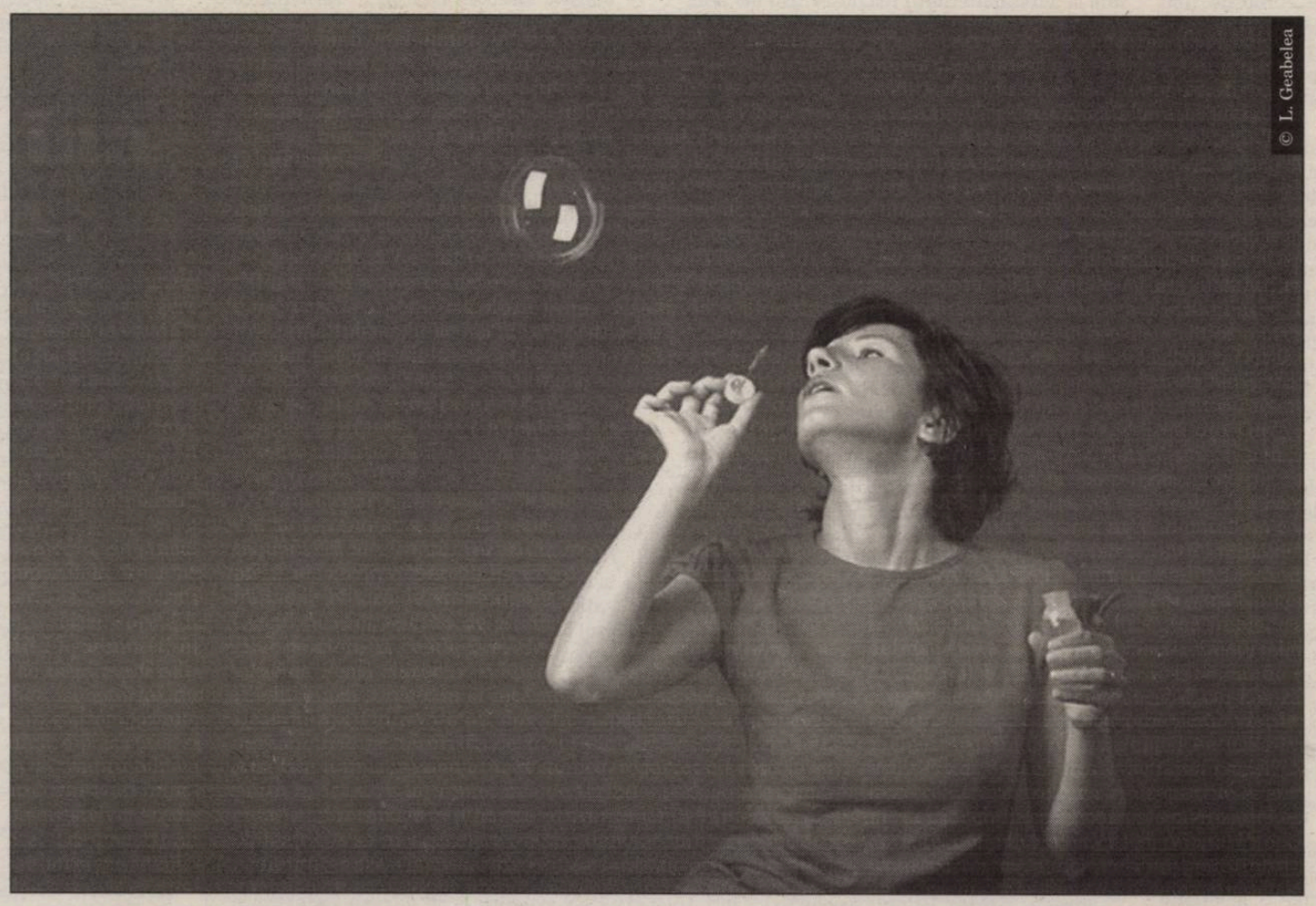

„Demonstraţia unei teoreme matematice este considerată a fi elegantă dacă e surprinzător de simplă.“

(din WIKIPEDIA, the free encyclopedia)

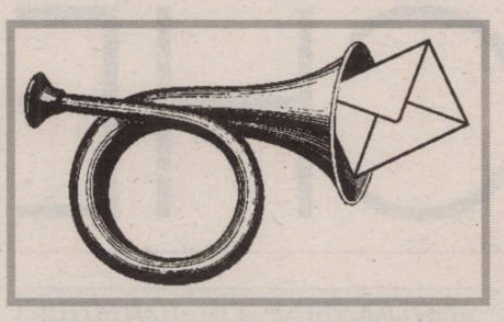

Nr. 82: *„Sporturi şi sportivi“*

O dezamăgire

Stimată redacţie,

Trebuie să vă mărturisesc că de mult nu am mai fost aşa dezamăgit la citirea *Dilemei vechi* (sînt un cititor de la primul ei număr – mă atrăsese, recunosc, numele dlui Pleşu). Dar aşteptam numărul 82 în mod special. Nu pentru tema anunţată (sporturi-sportivi), ci pentru că aşteptam reacţia d-stră la un eveniment petrecut cu zece zile înainte, mai exact pe 2 august a.c.

Mă refer la articolul dlui A. Severin apărut în *Ziua*.

De fapt, am auzit de el a doua zi la o emisiune la Realitatea TV. Pe mine m-a şocat ce-am auzit. Astfel că m-am dus la Biblioteca Municipală şi am citit articolul cu pricina.

Vreau să vă spun că am fost şocat tocmai pentru că aveam o părere foarte bună despre dl Severin. Ieşirile lui în presa (scrisă sau video) îmi plăceau prin eleganţa exprimării, prin coerenţa şi „europenitatea“ ideilor prezentate.

Şi deodată, iată, dl Severin îl atacă pe Băsescu pentru că ar fi „tătar“.

Îmi formasem părerea (şi *Dilema veche* a avut o mare contribuţie la aceasta) că în dispută politică trebuie „atacate“ ideile, atitudinea faţă de probleme – dar în nici un caz apartenenţa etnică a adversarului. Şi-apoi şi acea generalizare pe care dl Severin o comite: „alogenii manipulează suferinţele popoarelor în mijlocul cărora trăiesc“. Parcă citeam un articol din *România Mare* (cred că cei de-acolo l-au aplaudat).

Credeam că dl Severin este un „european“. Îmi dau seama acum că mi-am format o impresie greşită. Chiar dacă dl A.S. a ocupat (şi poate mai ocupă) poziţii în structurile „europene“ (îmi amintesc că acum cîteva săptămîni, în suplimentul *Dilemei vechi*, dedicat Constituţiei Europene, se lăuda că a şi participat la elaborarea ei). Tocmai de aceea a fost atît de şocant articolul din *Ziua*.

Vreau să fie clar că nu intenţionez să-l apăr pe Băsescu. E treaba lui să-şi apere politica. Dar, subliniez încă o dată că nu se poate accepta decît că un om politic trebuie criticat (atacat, dacă vreţi) numai pentru ideile lui (şi – dacă e la putere – pentru cum şi le pune în aplicare). Şi nu pentru că ar fi alogen sau nu. Păi cum rămîne cu regele (alogen, nu?) Carol I? Toţi spun că a condus România spre progres.

Surpriza dlui A.S. este stupefiantă. Deşi, îmi amintesc că *România Mare* îl „acuza“ cîndva că ar fi „jidan“, cred acum că dl A.S. se poate înscrie în PRM.

Atunci, la acea emisiune de care pomeneam la început, a intervenit prin telefon dl A.S. şi a susţinut că cei care-l acuzau de xenofobie au o minte confuză. Dar citind articolul, m-am lămurit că e vorba de o vădită ieşire xenofobă. Eram atît de revoltat (tocmai pentru că mă dezamăgise cumplit), încît mă gîndisem să vă scriu, deşi n-o mai făcusem niciodată. Dar au trecut cîteva zile şi-apoi mi-am zis că precis colaboratorii *Dilemei vechi* vor lua atitudine.

Probabil însă că din cauza interviului preşedintelui Băsescu dat la radio, atenţia a fost deturnată spre acest subiect „fierbinte“, atacat de C.G., D.G. şi chiar de M.V. Dar nici măcar la „3,14“ nu s-a găsit nimeni să pomenească de dl A.S.

La calibrul dlui A.S. şi în forma în care s-a exprimat nu se poate considera că a fost o simplă „gafă“. Se poate ierta dlui A.S. ignoranţa privind compoziţia apei – dar nu i se poate ierta instigarea la xenofobie.

Cu stimă pentru „dilematici“,

V.V.M.

N.red.: Ne-a sărit inima din loc după primele rînduri ale scrisorii dvs. Pînă la final, ne-am revenit. Într-adevăr, nu am dat atenţie acelui „eveniment“ în istoria stupidităţii autohtone... Nu ne punem cenuşă în cap, am făcut erori şi mai mari, conform imnului: „erori au fost, erori sînt încă şi-or fi cît neamul omenesc“...

Actualităţi...

„Graniţele Islamului sînt însîngerate?“

Fără a urmări să mă raportez în mod expres la una din temele propuse în *Dilema veche*, ci încercînd să mă refer la un subiect care revine frecvent în paginile revistei dvs., aş îndrăzni să aduc în discuţie actualitatea unor afirmaţii din lucrarea politologului american Samuel Huntington, *The Clash of Civilizations*. Las la o parte numeroasele sale teze discutabile şi dihotomii în care maniheismul este evident. Nu pot însă să nu revin asupra unei aserţiuni care nu îmi dă pace, oricît aş încerca să mă anesteziez cu *political corectness:* „graniţele Islamului sînt însîngerate“. Nu intenţionez să teoretizez pornind de la acest aspect şi nici să mă instalez confortabil în impostura unui pseudo-analist de fotoliu, marcat de tot atîta suficienţă cîtă ignoranţă. De aceea – doresc să fiu înţeles de la bun început – demersul meu are mai curînd caracterul unei interogaţii decît al unei afirmaţii. Aştept eventuale replici şi lămuriri asupra acestui subiect. Este un fapt evident că o asemenea dezbatere nu poate fi limitată la cîteva rînduri şi nici redusă la chestiuni punctuale. Revin totuşi la tema propusă. Poate fi contrazis cu argumente citatul de mai sus? Din clasificarea (nu insist asupra eventualei lipse de rigoare ştiinţifică a acesteia) cu care Huntington operează în stabilirea marilor arii civilizaţionale, rezultă că limitele geografice dintre lumea islamică şi alte lumi, adepte ale unor alte religii, sînt marcate de conflicte. Există excepţii de la această situaţie, iar dacă există, în ce măsură sînt ele reprezentative pentru comportamentul unei societăţi, dintr-o perspectivă statistică? Firesc, prima întrebare naşte, într-o înlănţuire aproape silogistică, o nouă întrebare: conţine Islamul în sine (nu cred că în cazul de faţă ar fi relevantă menţionarea diversităţii lumii musulmane) propensiunea spre agresivitate la adresa alterităţii religioase? Nu mă refer la manifestările marginale, ci la cele, mai puţin frapante, ale majorităţii. Frecvent este contrapusă acţiunilor grupărilor teroriste islamiste atitudinea pacifică a majorităţii musulmanilor, străini de aceste acte. Cu o grabă şi cu o insistenţă care mi se par cel puţin suspecte (de ipocrizie măcar, dacă nu de altceva), ni se atrage mereu atenţia că Islamul nu se confundă cu terorismul sau că „Islamul este o religie a păcii“. Aşa este, dar cum se explică frecvenţa uneori agasantă şi generatoare de ambiguitate cu care revine această subliniere, ea însăşi urmată aproape mereu de un „dar...“? Este drept, nu toţi musulmanii sînt extremişti, dar apare o nouă întrebare legitimă: ar fi posibilă existenţa reţelelor teroriste islamiste în absenţa unei susţineri mai mult sau mai puţin tacite din partea coreligionarilor? Nu este de crezut că eflorescenţa otrăvită a organizaţiilor extremiste ar fi de presupus fără existenţa patului germinativ al ideologiei societăţii din care acestea răsar. Jubilaţia scelerată a palestinienilor din teritoriile ocupate la 11 septembrie 2001 cum ar trebui să fie interpretată? Nu ca o expresie manifestă a celebrării unei victorii colective? Din această perspectivă – cred eu – terorismul islamic capătă valenţele unui gest simbol, echivalent cu revanşa asupra Occidentului (care, prin unii exponenţi ai săi, poartă, desigur, partea sa de responsabilitate pentru situaţia din Orientul Mijlociu) a unei comunităţi cel puţin frustrate. Gestul criminal al unui grupuscul actualizează aspiraţiile reprimate ale unei majorităţi laşe sau, pur şi simplu, conformiste. Să nu uităm, termenul de „terorist“ nu îşi află locul în lexicul multor naţiuni musulmane.

Radu PĂTRAŞCU
RUP@k.ro, Bucureşti

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Nr. 77: *Chestionarul lui Bernard Pivot*

1. Cuvîntul dvs. preferat?
2. Cuvîntul pe care-l detestaţi cel mai mult?
3. „Drogul“ dvs. preferat?
4. Sunetul (zgomotul) care vă place cel mai mult?
5. Sunetul (zgomotul) pe care-l detestaţi cel mai mult?
6. Înjurătura, cuvîntul cel mai grosier, blasfemia favorită?
7. Bărbatul sau femeia pe care i-aţi vedea pe o bancnotă?
8. Ce meserie nu v-ar plăcea să faceţi?
9. Planta, arborele sau animalul în care aţi vrea să vă încarnaţi?
10. Dacă Dumnezeu există, ce-aţi vrea, după moarte, să-L auziţi că vă spune?

Sorin PETRESCU

1. Înţelepciune.
2. Deci (mereu la început de frază). Cîte concluzii se strîng zilnic în ţara asta!
3. Lectura (mai ales cea care stă la coadă) şi muzica. Greu de tranşat în favoarea celui mai drog dintre aceste droguri.
4. Valurile murind la ţărm şi rîsul copilului meu.
5. „Motoarele“ în întrecere noaptea pe Dorobanţi la concurenţă cu maneaua năvălind de peste tot.
6. Toate.
7. Pe bancnotele mele aş tipări portretele părinţilor mei. Pe bancnotele româneşti aş face loc regilor Carol I, Ferdinand şi Mihai. Pentru euro se cuvine ceva Papei Ioan Paul al II-lea.
8. Cea fizică şi repetitivă.
9. Un arbore la marginea mării (accept şi boschet sau măcar un fir de nisip).
10. „Să te-nvăţ nişte trucuri pentru data viitoare, dragul meu!“

Georgeta PRADA

1. Luca, pentru că e un nume cu o sonoritate poetică şi pentru că astfel îmi strig băiatul.
2. Belicos –sună straniu.
3. „Dansul cu o carte“, lectura propriu-zisă, dar şi căutarea febrilă a unui prieten de conversaţie, printre rafturile librăriilor.
4. Rîsul băiatului meu – ca un dans de îngeri, de veveriţe, ca un cîntec liturgic.
5. Plînsul unui copil.
6. „Fîs!“
7. Băsescu, pe un fundal portocaliu, desigur, iar alăturat sloganul din a doua campanie electorală: „Iată că trăiţi bine!“.
8. Călău.
9. Mi-aş dori, deşi sper să nu supăr dumnezeirea, să am – aşa cum spune domnul Andrei Pleşu – „destinul îngerului“, „a locui în ceruri şi a avea pămîntul ca treabă zilnică“.
10. „Şi acum îţi ofer acestea patru: familia, sănătatea, pacea şi înţelegerea între oameni. Bucură-te de ele.“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Tabu-uri**
- **Mai puneţi mîna pe o carte**
- **Legalizarea prostituţiei**

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

● la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;

● trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO06RNCB5010000360390001/ROL, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, titular Dilema veche srl, CUI 16047158, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 84 lei (840.000 lei) pentru 1 an, 44 lei (440.000 lei) pentru 6 luni, 22 lei (220.000 lei) pentru 3 luni.

Relaţii la tel./fax: 317.23.94.

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTER:
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
PUBLICITATE:
Iulian TRAŞĂ
Tel.: 0788.214.846
e-mail: iuliantrasa@imagoo.ro
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon/fax: 317.23.90
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată de *Dilema veche srl.*
Asociaţi: Mircea Dinescu (60%)
şi membrii redacţiei (40%)

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 11.900 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

De-a stînga-dreapta

Terminologia orientării ideologice a devenit nebuloasă. Vetustă. Și riscantă. Orice spui, ți se contabilizează: critici dreapta – ești bolșevic, critici stînga – ești fascist. Așa au ajuns partidele de dreapta să-și spună „de centru-dreapta“, iar cele de stînga – „de centru-stînga“. Onorabilitatea se varsă spre centru, ca într-o pînlnie de protecție. A nu fi „la centru“ e a fi extremist. Sînt totuși de făcut cîteva observații de natură să precizeze termenii, chiar dacă realitățile nu vor deveni, prin aceasta, mai puțin inefabile.

1. *Nu tot ce e la centru e cu adevărat echidistant.* Există o „centralitate“ cripto-stîngistă și una cripto-dreptistă (e interesant că antonimul lui „stîngist“ nu are consacrare și circulație: nu se vorbește de „dreptiști“ ci, direct, de extremiști de dreapta). Nu e clar, întotdeauna, dacă insul de la centru e din specia „nici-nici“ sau mai curînd din aceea a lui „și-și“. „Centrismul“ poate fi o precauție, un camuflaj retoric, o manevră de imagine. El poate fi, de asemenea, pură indiferență (indiferența, spre deosebire de echidistanță, nu măsoară distanțele), ambiguitate sau dispariția chefului de a te mai angaja. Cu alte cuvinte, centrismul nu e necesarmente o opțiune, ci, adesea, efectul unui simplu abandon ideologic, dezabuzare crepusculară. Centrist în sens strict, centrist autentic nu e, în principiu, decît „extremistul de centru“...

2. *Nu tot ce respinge simultan stînga și dreapta este de centru.* Anarhistul nu e nici de stînga, nici de dreapta, dar nu se poate spune că e de centru. Să luăm cazul revoltei studențești din Franța anului '68. Toți o clasăm, de regulă, mai degrabă în spațiul extremei-stîngi. Debuturile de la Nanterre, o anumită frazeologie marxizantă, invocarea lui Mao și a lui Che Guevara ar putea sluji ca argumente justificative. Pe de altă parte, Cohn-Bendit spune apăsat: „Nu sînt nici capitalist, nici comunist!“. Studenții proclamă, de la bun început, decesul societății burgheze, dar și al statelor comuniste „birocratice“, încăpute pe mîna pușlamalelor *(„crapules“)* staliniste. Partidul comunist e, pentru același Cohn-Bendit, „pubela clasei muncitoare“, sindicatele – niște bordeluri. *L'Humanité* califică mișcările studențești (într-o primă fază, înainte de a decide să le utilizeze manipulatoriu) drept „aventurism politic“, Georges Marchais e un opozant tenace al lui Cohn-Bendit. Aragon e tratat de *vieille barbe*, Breton, Tzara și Valéry sînt citați la fel de mult ca Sartre. („Jos realismul socialist! Trăiască suprarealismul!“) Atmosfera generală e euforică („Decretăm starea de fericire permanentă!“), paradoxal ecumenică („Așteptăm Duhul Sfînt și pe chinezi!“, „Mao = Tao“), provocator brutală („Violați-vă unii pe alții!“, „Nu mai munciți! Furați!“), băscălioasă („Sînt marxist de tendință Groucho“, „Nu fiți dulci, fiți sărați!“, „E dureros să te supui șefilor, dar e și mai idiot să ți-i alegi!“), anarhistă („Civism = Fascism“, „Nu votați! Urinați în urne!“) etc. În luminile schimbătoare ale acestui caleidoscop e foarte greu să stabilești dacă „turbații“ șaizecișioptiști sînt de stînga sau de dreapta. Dar e limpede că nu sînt de centru.

3. *Și stînga și dreapta construiesc pe o memorie diminuată.* Ambele își ignoră excesele, ambele își subevaluează riscurile. Dreapta, mai ales la noi, are un soi de virilitate juvenilă, fără cearcăne, în care nu e loc și timp pentru reconsiderări, amendamente, retractări igienice. Istoria ei pare a fi început ieri. În general, „poza“ dreptei implică o anumită proastă dispoziție (care se ia drept sobrietate), un anumit *dandysm* conservator, un anumit „staif“, în același timp radical și ceremonios. Stînga, la rîndul ei, nu trăiește memoria decît ca pe o formă de nostalgie. Totul se salvează prin origini (nobile) și prin „ani de ucenicie“ (candizi). Optimistă, altruistă, mobilizatoare, dedicată năpăstuiților, stînga valsează tandru, după ce a mărșăluit neîndurător. (În zbuciumata ei istorie, stînga seamănă niței cu Sartre, despre care nu mai știu cine spunea că e un sedentar căruia îi place violența.) Da, au fost și unele greșeli, da, au fost și ceva victime, dar portretul „mișcării“ rămîne pur și inviolabil. Dreapta cultivă individul, eul, stînga cultivă colectivitatea, masele, Omul. Dreapta e acră și astringentă, stînga e generoasă, volubilă, umedă. „Noi, cei de stînga“ – iată o formă de complicitate care nu se uită. Cicatricile și coșmarul devin mai curînd literatură decît conștiință vinovată. Dreapta ancorează în principialitate atemporală, stînga preferă istorismul idealizant. Ce să alegi? Poate că soluția ar fi să adoptăm drept model ordinea organică, în care totul e judicios distribuit, așa încît și stînga și dreapta au o egală legitimitate și funcționalitate. Sau ordinea mistică, în care stînga și dreapta Domnului lucrează distinct, dar conjugat, asemenea rigorii și iubirii Lui. Poate că omul politic perfect ar trebui să aibă capul de dreapta și inima de stînga.

Oricum, în România de azi, tipul acesta de dilemă e inactual. N-avem timp de fineți, nu căutăm consecvențe prosteși. Iar partidele noastre politice nu se irosesc în laborioase tatonări identitare: problema e cu cine ne aliem în țară și în străinătate. Problema e să refacem la timp, în prezența Președinției și a întregului Guvern, podul de la Mărăcineni.

cu dilema la croitor

Cum ați vedea astăzi sărbătorirea zilei de 23 august?

Cu mult înaintea operațiilor prin care un domn se preschimbă în domnișoară, doctori celebri precum Valter Roman sau Leonte Răutu au executat, în România, operații de schimbare a sexului istoriei.

Așa a ajuns actul aproape feminin de la 23 august 1944 să capete, cu timpul, o configurație păroasă, viril-proletară.

După 15 ani de la întreruperea mesajelor lui nea Nicu, citirăm în gazetă „Mesajul Principelui Radu de Hohenzollern-Veringen cu ocazia împlinirii a 61 de ani de la 23 august 1944“ și am gîndit că istoria se răzbună și ea cum poate pentru ofensa de odinioară. Îngăduindu-i adică unui actoraș de provincie care a ratat rolul cizmarului într-un film de Sergiu Nicolaescu despre „revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă“ să joace într-o piesă proastă, regizată de Ion Iliescu, rolul prințului moștenitor care ne urează însănătoșire grabnică.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Ministrul, marfa și banii

La sfîrșitul săptămînii trecute, despre Festivalul de film „Anonimul“ s-a vorbit la Euronews. Mi-au semnalat acest lucru cîțiva colegi, toți cu aceeași uimire plăcută în glas și aproape pe același ton care sugera că, în sfîrșit, pe postul european de știri mai ajung, din România, nu doar dezastre și corupție, dar și evenimente culturale. Cîteva zile după aceea l-am văzut, la un post TV românesc, pe noul ministru al Culturii declarînd că există trei probleme ale culturii române: banii, banii și iar banii. Cred că în cele două știri a fost vorba despre două culturi diferite. Românești amîndouă, dar diferite.

Festivalul „Anonimul“ este organizat pe bani privați, din inițiativa cuiva care a avut ambiția, plăcerea, orgoliul – sau toate acestea la un loc – de a construi, de la zero, la capătul României, un spațiu cultural cu o identitate proprie. Se pare că, după numai două ediții ale festivalului, a reușit. „Păi sigur, că a avut bani...“, vor cîrcoti unii. Cred că lucrurile sînt mai complexe. A avut bani, dar a avut și capacitatea de a-i administra eficient, și priceperea de a-și alege colaboratori competenți, care să facă selecția filmelor (iar anul viitor nu mă îndoiesc că selecția va fi și mai bună), și știința de a aduna în juriul (și în jurul!) festivalului personalități culturale de primă mînă, și altele. Dacă trecem dincolo de acest exemplu și privim în urmă, constatăm că cele mai importante proiecte și succese culturale ale ultimilor ani provin tot din surse private, iar multe dintre ele au pornit la drum fără bani sau cu bani puțini. Domeniul editorial a fost unul dintre cele mai eficiente în adaptarea la capitalism: la începutul anilor '90 a existat o explozie de edituri private, din care viața și piața le-au selectat pe cele capabile să reziste. Humanitas s-a impus și s-a dezvoltat publicînd nu SF-uri și romane de spionaj, ci cărți „grele“, „de elită“, de „cultură mare“. Polirom a pornit de la patru titluri în primul an și a ajuns astăzi la aproape cinci sute. Asta în timp ce fostele edituri de stat au fost privatizate cel puțin dubios și au dispărut: de Minerva s-a ales praful (cu edițiile sale din clasici cu tot), de Univers nu mai aude nimeni. În materie de dans (un domeniu care „la stat“ moare cu zile), singurul eveniment memorabil a fost festivalul organizat de Fundația DCM. În cinema, mai există și TIFF, organizat tot din inițiativă privată și avînd, și el, o identitate precisă. Statul generează, în schimb, scandaluri anuale cu ocazia distribuirii banilor pentru filme. Și se încăpățînează să organizeze festivaluri „concurente“, precum recentul festival al Mării Negre, despre care oamenii din branșă spun că e foarte slab. „La vivat concurența“ a acționat ministerul și în teatru: și-a inventat propriile premii, date pe veresie, pentru a „contracara“ premiile UNITER. Numai că premiile UNITER au deja o tradiție și un prestigiu greu de zdruncinat – reprezintă, probabil, singurul „sistem de premii“ din întregul spațiu cultural care s-a impus în conștiința publică. Desigur, Statul subvenționează teatrele. Dar succesele teatrale au apărut acolo unde s-a întîmplat să existe un director bun, care a știut să gestioneze banii, să atragă sponsorizări, să creeze un mediu propice creației. E adevărat, Statul are de gestionat și patrimoniul cultural, și nu o dată autoritățile ministeriale au invocat faptul că o mare parte din fonduri merg în această direcție. Numai că merg prost: sînt nenumărate șantiere de renovare și restaurare unde nu se întîmplă nimic cu anii, zeci de monumente se degradează, multe muzee trăiesc de azi pe mîine ș.a.m.d. Cultura „de stat“ e în paragină, în timp ce publicul dornic să citească ori să meargă la spectacole e „ținut în viață“ mai ales de inițiativele private.

Lipsa fondurilor este, desigur, o explicație, dar ea nu trebuie limitată la *cifre*, ci extinsă la *atitudinea* față de bani. Pentru mulți intelectuali, adesea banii au un miros urît – îi detestă pe îmbogățiții tranziției, sînt enervați de noii capitaliști sălbatici care vor profitul și doar profitul, cred în sloganul „sărac, dar cinstit“ (chiar dacă pe Iliescu îl ironizau cînd spunea asta). Cînd vor să scoată o carte, să facă o revistă sau o expoziție, banii devin parfumați: fac cerere de sponsorizare „pe la firme“, dacă au energia și abilitatea de a pune pe hîrtie proiectul într-o formă cumsecade. Dacă n-au, cer subvenție de la stat, crezînd că Statul e „al nostru“ și, oricum, e dator să susțină cultura, deci banii Statului n-au miros. În fiecare an, repartizarea subvențiilor pentru cărți și reviste a fost așteptată cu sufletul la gură, iar apoi a stîrnit interminabile discuții din cauza sistemului clientelar. În fiecare an, am avut ocazia să descoperim că banii Statului miros cel mai tare, a politică și a coterie de cea mai joasă speță, în fața cărora pălește orice inginerie financiară a cutărui capitalist de tranziție.

Mă tem că trebuie să-l contrazic pe dl ministru: nu banii sînt problema culturii, ci *ce se face cu ei*. Statul, deocamdată, a eșuat: s-a limitat să împartă cosul zilnic al sărăciei, pentru că n-a fost în stare să elaboreze politici culturale, să „vadă“ pe termen lung. *Aceasta* e adevărata problemă a Ministerului Culturii. În rest, sigur că Statul e sărac, sigur că tînărul și neliniștitul capitalism românesc dă prea mulți bani pentru fotbal și prea puțini pentru cultură. Dar nici „clasa culturală“ nu vrea să învețe din greșeli: se agață în continuare de pulpana Statului, fără să observe că banii privați asigură un nivel mai mare de performanță. Nu neapărat pentru că sînt mai mulți, ci pentru că sînt administrați mai bine, de către oameni eficienți și pasionați, nu de consilieri aleși după sprîncene politice.

ținerea de minte

„Dar în adîncul sufletului tău te sufoca o patimă năbădăioasă: dorința de a fi altcineva. E cea mai mare nenorocire cu care ne poate pedepsi destinul. Dorința de a fi altcineva și altfel decît sîntem în realitate: nu există o dorință care să ardă mai dureros în inima omului. Ca să putem suporta viața, trebuie să fim conștienți ce reprezentăm pentru noi înșine și pentru lumea în care trăim, și să ne resemnăm. Trebuie să ne împăcăm cu gîndul că sîntem așa cum sîntem, și nu altfel, iar în momentul în care ne-am resemnat, trebuie să fim conștienți că viața nu ne va lăuda pentru înțelepciunea asta, că nu vom fi decorați cu ordine și medalii pentru că știm și acceptăm că sîntem vanitoși sau egoiști, că avem chelie sau burta mare – nu, trebuie să fim conștienți că nu vom fi nici recompensați, nici lăudați. Rezolvarea e la îndemîna noastră: trebuie să ne acceptăm, iată secretul.“

(Sandor Marai, *Lumînările ard pînă la capăt*, în traducerea Anamariei Pop, Editura Humanitas, 2005)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

De la ce i se trage lui Ionuţ Popescu?

Există mai multe răspunsuri care s-au vehiculat în presă. De la conflictul cu premierul Tăriceanu pe marginea tractoarelor. În acest caz, înlocuirea sa este o decizie politică banală. Chiar dacă Popescu are dreptate în principiu, nu îi poţi cere lui Tăriceanu să menţină un ministru cu care nu poate cădea de acord asupra cheltuirii a 100 miliarde de lei. Pentru bîlbele sale legate de creşterea TVA? Din nou, înlocuirea ar fi o decizie politică banală. Deşi problema creşterii TVA nu se rezolvă prin plecarea lui Popescu din minister, pentru că nu a fost ideea lui şi nu el era factorul care făcea presiuni, ci FMI. Din cauza cotei unice? Nu a fost ideea sa, ci proiectul politic al întregii Alianţe şi nu i se poate reproşa, aşa cum nici meritele nu îi revin în principal lui. Cota unică a fost o politică bună, dovadă că veniturile bugetare au crescut şi noul guvern a funcţionat pe un deficit bugetar programat de doar 0,7% (comparativ cu 1,5 în 2004) în condiţiile în care şi impozitul pe salarii şi cel pe profit au fost scăzute. Cifra de 0,7% deficit a fost modificată de inundaţii şi dusă la 1%, deşi în acest caz pare că nu ştie stînga ce face dreapta: Ionuţ Popescu vorbeşte nici mai mult, nici mai puţin, decît despre un excedent bugetar de 0,4%. Este greşită impresia generală că se doreşte creşterea TVA pentru a acoperi aşa-zisa gaură făcută de cota unică. FMI insistă pe TVA pentru a domoli consumul şi a calma deficitul de cont curent (problema este creşterea consumului privat, nu deficitul public). I se poate reproşa lui Ionuţ Popescu modalitatea de a comunica pe marginea politicilor sale. Cifrele bune privitoare la deficitul bugetar au fost date de Guvern către presă abia după ce Tăriceanu s-a întîlnit cu un grup de economişti şi aceştia i-au atras atenţia asupra lor.

Existau, deci, motive de nemulţumire legitimă a premierului faţă de Ionuţ Popescu. Aşa cum existau şi motive să fie considerat un ministru bun, oricum, mai bun decît apropiaţi ai şefului de la Palatul Victoria, cum ar fi Aleodor Frîncu, şeful cancelariei, acuzat recent de PD şi de preşedintele Băsescu că ar fi ministrul ce a promovat o ordonanţă dubioasă în Guvern (scandalul a rămas în coadă de peşte).

De altfel, se pare că însuşi Ionuţ Popescu ameninţa, în ultima vreme, cu demisia, pentru că Tăriceanu tergiversa decizia privitoare la TVA. Dar în bilanţurile privitoare la activitatea sa în fruntea ministerului, prezentate de presă în aceste zile, lipseşte poate cea mai importantă realizare: politica dură faţă de evazionişti şi o încercare serioasă de a impune echitatea fiscală. Mai simplu spus, toată lumea să îşi plătească impozitele. A făcut un cuplu bun cu Sebastian Bodu, şeful Agenţiei Naţionale de Administrare Fiscală. Doar în primele şase luni ale anului au fost aduse în plus la buget 12.000 miliarde lei vechi. Controalele severe în domenii-cheie ca alcoolul, tutunul, ameninţarea unor bastioane ale mafiotismului afişat, cum este fotbalul, încercarea de a face lumină în situaţia datoriilor trusturilor de presă, toate astea au reprezentat încercări benefice ale statului de a recupera terenul pierdut încă de la începutul tranziţiei. Această curăţenie este vitală pentru crearea unui mediu de afaceri sănătos, în care regula este una pentru toţi. Acumularea arieratelor nu numai că lipsea bugetul de fonduri importante, dar crea şi un mediu de afaceri ostil, în care unii erau avantajaţi prin aceste subvenţii mascate (te descurci mai bine faţă de concurenţă, dacă nu îţi plăteşti impozitele ani întregi). De fapt, toate guvernele tranziţiei şi-au rupt dinţii în problema datoriilor către stat. De obicei, datornicii cronici sînt fie întreprinderi de stat, bombe sociale greu de executat silit, fie afacerişti privaţi bine conectaţi politic, care pot interveni cînd un oficial public se interesează de afacerile lor. Într-un interviu recent din *Adevărul,* Ionuţ Popescu făcea referire la telefoanele primite de la colegi politicieni, rugîndu-l să fie înţelegător faţă de diverşi evazionişti.

În condiţiile în care premierul Tăriceanu nu formulează un răspuns clar la întrebarea din titlu, putem rămîne cu o îndoială legitimă: nu cumva i s-a tras tocmai de la politica dură faţă de evaziune? Poate că amicii politici au fost mai puternici. În chiar ziua remanierii, Popescu a dat o declaraţie pentru *Evenimentul zilei* în care afirmă: „Ce pot să zic eu este că nu am cooperat atunci cînd mi s-au sugerat anumite lucruri. Întrebarea este dacă cei care au sugerat acele lucruri au fost cei care au susţinut schimbarea mea". Tăriceanu şi PNL sînt obligaţi, cel puţin, să se angajaze că vor continua politica dură dusă pînă acum de Ministerul de Finanţe împotriva evaziunii. Înlocuitorul lui Ionuţ Popescu este oricum un personaj mai degrabă obscur şi nu îl prea văd în stare să refuze telefoanele care curg. Vorba fostului ministru, întrebarea este dacă au cîştigat cei de la celălalt capăt la firului.

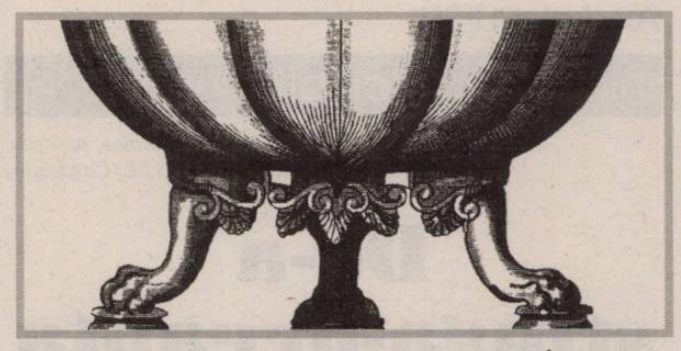

presa despre...

Lipsa de probe

„Aşadar, ce s-a petrecut ieri la Clubul Român de Presă? Ei bine, s-a petrecut exact ce trebuia: nimic. Traian Băsescu a rostit secretul ştiut de toată lumea şi l-a indicat pe Sorin Roşca Stănescu drept autor al ameninţării. Directorul ziarului *Ziua* a ameninţat cu tribunalul şi totul s-a răsuflat din lipsă de probe. La final, camerele TV au surprins, pentru cîteva clipe, figurile membrilor CRP: cu toţii, mari sau mici, glorioşi sau anonimi, păreau mulţumiţi. În importantul lor meci cu viitorul, mai ţinuseră piept o jumătate de repriză.

Ce NU s-a întîmplat? Nu am asistat la marcarea unui moment de început pentru o acţiune fermă de clarificare şi de curăţire în presă. Acum trei ani, pe 29 august 2002, IAA România, filiala locală a Asociaţiei Internaţionale de Publicitate, denunţa comportamentul unor jurnalişti care folosesc şantajul şi diversiunea ca metode pentru a obţine publicitate. Acum, şeful statului face public numele unui director de ziar care l-ar fi ameninţat urmărind un interes de natură politico-economică. Nici atunci şi nici acum, CRP nu a pornit o anchetă internă, prin strîngerea de mărturii şi a altor probe menite să ducă la infirmarea clară a acuzaţiilor sau la condamnarea morală a făptaşilor în interiorul breslei. Sîntem o lume mică şi, de la preşedintele CRP şi pînă la ultimul reporter, ştim că sînt şefi de ziare care folosesc şantajul pentru publicitate. Ştim că s-a folosit şi se mai foloseşte sistemul «publicităţii fără P». Şi mai ştim că publicitatea de stat, practicată după criterii netransparente pînă la finele lui 2004, putea fi orice, dar nu o garanţie pentru independenţa editorială şi pentru situarea presei în afara sistemului corupţiei generalizate. Are însă CRP autoritatea morală de a trece la anchete adevărate? Întrebarea este legitimă, cîtă vreme organizaţia cuprinde numeroşi lideri de opinie care au combinat activitatea editorială cu cea economică, manevrînd cu o mînă spada condeiului şi înfundînd-o pe cealaltă în bucata de ciocolată a publicităţii, ornată cu zaharicale politice. Poate vreunul dintre monştrii sacri ai CRP să ridice piatra? Greu de crezut, aşa cum la fel de greu de crezut este că Traian Băsescu va merge pînă într-acolo încît să riste scoaterea la iveală a prea multor amănunte ale strînsei sale prietenii cu Sorin Roşca Stănescu.

Lipsa de probe reprezintă astfel refugiul comod şi logic, chiar dacă prin aceasta instituţia condusă de Cristian Tudor Popescu se aşază în rînd cu alte instituţii ale tranziţiei româneşti: cu Liga Profesionistă de Fotbal care nu poate dovedi blaturile, cu Parchetul care nu poate dovedi corupţia, cu Fiscul care nu poate dovedi vreo avere de demnitar dobîndită fraudulos." (Ovidiu Nahoi, *Evenimentul zilei)*

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Ciorba naţională

se serveşte fierbinte, cu înţelegere pentru rolul ei social

Cînd vine vorba de ciorbă, cu toţii sîntem în aceeaşi oală. Nu poţi să te împotriveşti acestui joc de cuvinte – cel puţin nu în Balcani. Ciorba este destinul nostru naţional, zonal şi global, şi în acelaşi timp un delicios fel de mîncare. Compoziţia ei e identică cu cea a vieţii publice şi politice din zonă: 80% apă, restul bucăţele tăiate mici, plutind în devălmăşie.

S-ar zice că ciorba e o construcţie egalitaristă, nivelatoare. Cel puţin cea fără ciolan (acela prefigurează oarecum regimul de *mînă* – femur, tibie etc. – *forte).* Ciorba este socialismul *avant la lettre:* cubuleţul de cartof nu-i mai mare decît cel de carne. Mărarul nu e mai important decît sfecla. Cel puţin nu în reţetele de la bunica mea... Se serveşte fierbinte, ca să nu-i bagi de seamă defectele. Între care cel mai mare pare a fi tocmai suprafaţa fără relief pe care o prezintă lumii exterioare. Ciorba e plată, la fel ca şi societăţile de consumatori ai ei.

Poate tocmai de aceea la ciorbă se adaugă îndeobşte ardei, care simulează poate dezbaterea de idei, curentele de opinie şi pasiunea. Ardeiul în ciorbă are un echivalent, în lumea de dincolo de farfurie, în importurile de idei scandaloase din grădinile vecinilor: egalitatea între sexe sau moralitatea în politică, de exemplu. Ne plac chestiile astea exotice şi muşcăm cîte-un vîrf din ele... Cu toate astea, nici un ardei n-a schimbat vreodată reţeta ciorbei: deşi cu siguranţă îi dă o neaşteptată vigoare, el nu potoleşte decît 0,001% din nevoia de hrană a organismului. Social sau uman. Care ştie el bine de ce-are nevoie în dimineaţa de după ce-a mai făcut o boacănă: de-o ciorbă acră, nu de remuşcări!

Ciorba postmodernă se serveşte în farfurie cu secţiune pătrată (în restaurantele de mari figuri, populate însă de orăşeni la a doua generaţie). Cea tradiţionalistă se întoarce la farfuriile de lut ars, în restaurante cu specific naţional (în care, deşi te-ai aştepta la portrete cu Eminescu sau Cioran, pereţii sînt tapetaţi cu piei de oaie!). Chiar şi în lumea birourilor, dominată de companii de catering, ciorba găseşte cumva culoarul de plastic prin care să se întoarcă la noi. E firesc: compoziţia din farfurie e aproape identică cu cea de personal. La un birou stă *ceapa călită*, tipa aia plictisită de bărbat şi prea în vîrstă să mai găsească altul, care ţipă la toată lumea pentru te miri ce. La un altul e conopida jună, care îţi lasă un gust de neuitat – dietetic şi imoral în acelaşi timp. Iar în sala de şedinţe stau amestecate bucăţi mari de carne de vită de import şi jumări naţionale. Manageri *expaţi* şi români, căutînd împreună gustul delicioasei margini de profit de 40%... Tot înainte, cu toate patru ochiurile aprinse!

Pe de altă parte, *ciorba socială* se găteşte la foc mic. Cel puţin aşa ne-a lăsat reţeta bucătarul-şef Iliescu, care făcea şi-un suc propriu, de casă, mamă-mamă! Noul *chef* de la Cotroceni are însă propria versiune: dată în clocot de trei ori şi scăzută – mai mult ghiveci decît ciorbă – însă cu acelaşi succes la publicul consumator.

Ce e trist peste toate la ciorba noastră naţională e că toate bucăţelele care plutesc în ea sînt, s-o spunem pe şleau, moarte. Carnea vine de la un animal decedat, sucul de roşii a fost fruct acum două sezoane, leuşteanul era ieri vesel şi viu în grădină... Toate stau inerte în farfurie, colecţie de proteine şi oligo-elemente fără îndoială utile organismului, însă fără nici un pic de viaţă. Nu-ţi vine să intri în vorbă cu ele, să le iei un interview, să le duci la un festival. Nu-ţi vine decît să le mănînci.

Dar e şi ăsta un destin. Destinul ciorbei noastre, în care, dacă suflă bine aburul şi aşteaptă să se liniştească apa, orice român se poate vedea ca într-o oglindă.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Hiroşima a fost de mult

Anul acesta, pe 6 august, la manifestaţiile pacifiste din toată lumea, nu s-au prea auzit voci cerînd punerea în discuţie a programelor nucleare din Iran şi Coreea de Nord. S-au comemorat bombele de la Hiroşima şi Nagasaki, prin afirmaţia, reluată ca într-un rit, că Statele Unite au procedat la intimidarea întregii lumi, provocînd victime şi distrugeri inutile pentru victoria din cel de-al doilea război mondial. La adăpostul condamnărilor, noi şi noi guverne îşi fac loc în clubul posesorilor de arme nucleare. E o modalitate de afirmare – probabil cea mai convingătoare – a ambiţiilor de putere regională: pentru Iran, faptul că ţări din regiune – India, Pakistanul şi Israelul – posedă acest tip de armament şi consecinţele ocupaţiei americane din Irak îi îndeamnă pe conducătorii ţării să-şi dorească un mijloc de descurajare pentru acţiunile celor care, fascinaţi de rezervele petroliere ale Teheranului, s-ar aventura în schimbarea regimului imamilor. Este una dintre motivaţiile administraţiei americane pentru situarea Teheranului pe Axa Răului, citînd intransigenţa autorităţilor în purtarea tratativelor pentru controlul activităţilor de îmbogăţire a uraniului, legăturile cu organizaţiile teroriste care ar putea transfera în realitate coşmarul unui atac cu un dispozitiv nuclear împotriva unui obiectiv occidental. Şi dacă diplomaţia de la Casa Albă a ajuns repede la convingerea că tratativele sînt nesincere, deci inutile, europenii au încercat tot timpul să obţină concesiile necesare pentru ca Agenţia de control a armamentului atomic să poată vizita din nou instalaţiile de la Ispahan, sigilate din 2004.

Negociatorul-şef din partea Iranului a anunţat că ţara sa nu va înceta conversia uraniului, iar viitoarele convorbiri vor privi doar condiţiile în care Iranul îşi va relua activitatea la uzina pentru îmbogăţirea uraniului de la Nantanz. Discursul oficial face din poziţia intransigentă la aceste tratative un simbol al suveranităţii naţionale: e dreptul conducătorilor ţării să decidă construcţia unor surse de energie alternativă. Conducătorii altor ţări – de aproape sau de departe – nu se pot împiedica să observe că, în materie de energie, Iranul se poate uşor dispensa de „atomul civil": rezervele de gaz natural situează Iranul pe locul doi în lume, iar cele de petrol – pe locul patru. Cînd preţul barilului de petrol a ajuns la 60 de dolari, e însă lesne de crezut că Iranul poate cumpăra orice echipament vrea, de unde vrea. După ce, cu un gest simbolic, autorităţile iraniene au rupt sigiliul instalaţiei unde experţii bănuiesc că se produce uraniul îmbogăţit necesar echipamentelor militare, ameninţările cu războiul, fluturate de preşedintele Bush, au căpătat un alt contur, iar negociatorii europeni au început şi ei să agite perspectiva discutării datelor la Consiliul de Securitate ONU şi a propunerii de sancţiuni. De fapt, Iranul nu are de ce să se teamă. E puţin probabil că, înainte de a ajunge la un rezultat care să justifice atacul împotriva Irakului, Statele Unite s-ar angaja într-o nouă acţiune militară. Cîteva dintre ţările din conducerea Agenţiei Internaţionale pentru Energia Atomică au vîndut şi vor să mai vîndă echipamentul necesar înarmării nucleare a Iranului. Chiar dacă la acest nivel s-ar putea obţine un acord, e şi mai puţin probabil că s-ar putea obţine o rezoluţie a Consiliului de Securitate: China şi Rusia, ostile echilibrului actual din regiune, ar putea să facă uz de dreptul lor de veto. Înarmarea nucleară a Iranului se va produce conform intenţiilor conducătorilor săi: ei au mijloacele necesare pentru a intra în clubul select al posesorilor de arme nucleare, al celor care dictează comportamentul vecinilor lor direcţi şi respectul celor de mai departe. Tratatele de nediseminare rămîn valabile pentru cei care nu au destui bani pentru a le încălca. Pacifiştii acţionează acolo unde ei pot influenţa opinia publică, deci în ţările unde – bine sau rău – funcţionează democraţia. Nu e cazul Iranului şi al Coreei de Nord. Dacă Iranul îşi foloseşte cu abilitate bogăţia rezervelor petroliere pentru a-şi atinge ţelul, Coreea de Nord a transformat sărăcia extremă într-o armă: concesiile temporare se fac doar în schimbul ajutorului economic. În felul acesta, armele cele mai primejdioase ajung în mîinile celor mai dispuşi să le folosească.

globul cubic

Semiluna şi palmierii

Pe 7 septembrie, la alegerile prezidenţiale, pentru prima oară în istoria sa electoratul din Egipt va putea opta între mai multe candidaturi. E adevărat, şi-a anunţat din nou opţiunea şi preşedintele în exerciţiu, Hosni Mubarak, dorind al cincilea mandat, şi e greu de presupus că vreunul din rivali va putea să-l învingă. Unul din adversarii lui Mubarak, Ayman Nour, liderul partidului ultraliberal Al-Ghad, nu vrea să se considere bătut înainte de a da bătălia. Şi lupta a început odată cu repartizarea simbolurilor electorale, acele mărci care vor însoţi numele candidaţilor pe liste, deosebit de importante în condiţiile unui electorat slab sau deloc alfabetizat. Cel mai dorit simbol electoral este semiluna, imagine a Islamului, religia a 90% dintre locuitorii ţării. Din totdeauna (adică de 25 de ani), semiluna a fost simbolul partidului preşedintelui (PND – Partidul Naţional Democrat). „Pe 28 iulie, seara, după ce Hosni Mubarak şi-a anunţat candidatura, dînd astfel semnalul, o delegaţie a partidului Ghad s-a postat la Heliopolis, în faţa uşii biroului electoral. Vroiau ca a doua zi de dimineaţă să fie primii înregistraţi pe liste şi, conform legii, să fie şi cei dintîi care îşi aleg simbolul. Într-adevăr, a doua zi, la 8 dimineaţa, în faţa aparatelor de filmat ale televiziunii, Ayman Nour s-a înscris, a ales semiluna ca simbol electoral şi i s-a dat o adeverinţă în acest sens. Agenţia de presă Mena a difuzat ştirea, în depeşa sa numărul 889. Mîndru de victoria sa, şeful partidului Ghad a fugit în celălalt capăt al oraşului, să ţină un discurs. Cînd s-a întors, situaţia se schimbase radical. O nouă depeşă Mena, numerotată 1311, anunţa că Hosni Mubarak s-a înscris primul şi că va fi reprezentat în buletinele de vot prin semilună. În birourile partidului Ghad se pune de un scandal. Dl Nour se duce la Comitetul electoral ca să se plîngă de frauda electorală şi arată adeverinţa primită dimineaţa. Degeaba. I se propune ca semn electoral palmierul şi, dacă nu-i convine, nu va avea nici un semn. Pînă la urmă, reprezentantul opoziţiei s-a mulţumit cu palmierul, dar în primul afiş electoral, pe fondul mării şi al cerului albastru erau nişte cocotieri. Dl Nour a explicat că «pe loc n-am avut la îndemînă mijloacele grafice ca să facem afişe cu palmieri»". *(Le Monde,* 19 august 2005) **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Problema libertăţii noastre

Ceva ce mă nelinişteşte în această goană românească spre Uniunea Europeană. Politic, aderarea a devenit obsedantă şi obnubilează, azi, toate celelalte datorii ale statului. Mai departe, aderarea a excedat poziţia de obiectiv fundamental al Guvernului şi a devenit o îndatorire cetăţenească. Trebuie să ne purtăm cu toţii, clipă de clipă şi ceas de ceas, astfel încît să aderăm la Uniune. Cetăţeanul român trebuie să înţeleagă şi să suporte. În numele scopului măreţ, el trebuie să accepte chiar şi inacceptabilul. În realitate, în spatele inacceptabilului nu stă, absurdă, obtuză şi chinuitoare de români, Uniunea, ci incompetenţa şi/sau ticăloşia neaoşă.

În iunie, Ministerul Administraţiei şi Internelor a ordonat poliţiei de frontieră să reţină paşapoartele tuturor cetăţenilor români care intrau în România după o şedere mai lungă de trei luni în ţările spaţiului Schengen. Paşapoartele erau restituite numai după ce cetăţeanul explica, cu documente, de ce şederea lui a fost mai lungă. Pentru că s-au format cozi interminabile, MAI a decis ca paşapoartele, odată reţinute, să fie transmise serviciului judeţean de paşapoarte de la domiciliul titularului şi acolo să aibă loc explicaţiile. Cam în acelaşi timp, poliţia de frontieră primise ordin să nu permită ieşirea din România a cetăţenilor care nu prezintă documente din care să reiasă, ca la armată, pe timpuri, scopul şi durata vizitei. Presa a reacţionat nervos şi corect. Dar instinctiv şi nesusţinut. *Aceste măsuri constituie o inacceptabilă înfrîngere a libertăţilor noastre.* Incapacitatea Guvernului nostru de a rezolva problemele integrării europene, precum controlul migraţiei ilegale, se decontează cu libertatea noastră. Revoltător! Sprînceana supărată a dlui Blaga, cînd spune cuvîntul „lege", se zburleşte la cine nu trebuie, pentru că, desigur, hoţii sînt mai greu de prins decît turiştii.

Episodul evocat este elocvent nu doar pentru un fel tîmp şi, în ultimă instanţă, antiromânesc de a conduce România spre UE, ci şi pentru dispreţul general, transpartinic sau, după o formulă americană, bipartizan, al liderilor politici români pentru libertăţile noastre. Legislaţia pentru această măsură a fost adoptată în vremea guvernării pesediste, dar nu a fost aplicată. Desigur, a fost raportată la Bruxelles ca o măsură menită să bla-bla-bla, să trăiţi! Apoi, ea este aplicată de Guvernul Tăriceanu care e „scrofulos" cu legea, ştim bine. În acelaşi timp, şefii vămilor erau numiţi pe criterii feudale şi cei doi premieri, dnii Năstase şi Tăriceanu, desigur, nu ştiau nimic. Ministerul Administraţiei şi Internelor, ca şi cum nu ar avea probleme de aplicare a legii în România, a decis să acţioneze ca un fel de agenţie a serviciilor de imigraţie din ţările Schengen. Sînt curios cum reacţionează ofiţerul de la Serviciul Paşapoarte din Tulcea cînd românul cu paşaport confiscat vine cu documente de toate felurile din Danemarca sau din Portugalia şi îi explică cum şi de ce a stat mai mult de trei luni. Are acesta vreo pregătire să aprecieze dacă şederea românului a fost legală sau ilegală? Evident că nu. Are ofiţerul român competenţa legală să facă asta? Evident, nu. Atunci, de ce?

De ce, cu preţul libertăţii noastre? Pentru că aceşti improvizaţi oameni politici au idei zburătoare şi nu au viziune. Mai pe românește, ei nu pot înţelege ceea ce e cu adevărat important şi nu-şi pot construi deciziile pe acest temei. „Scopul legii nu este acela de a aboli sau restrînge, ci de a prezerva şi spori libertatea" a scris John Locke în *Al doilea tratat....* Dar la cabinetele dlor Blaga şi Tăriceanu, desigur, nimeni nu citeşte Locke. Şi nici Hayek. Acolo se vorbeşte la telefon cu dl Schilly sau cu dl Frattini şi aşa se află cam ce chip are Europa, ca şi cum Europa ar fi rezultatul *acquis*-ului şi nu al unei imense experienţe istorice a libertăţii.

E limpede ca lumina zilei că România a negociat prost aderarea. La fel de prost a negociat, pe cît de prost a performat în atingerea standardelor de aderare. A fost o negociere în genunchi, împinsă de la spate de considerente de imagine şi calcul electoral (greşit, după cum s-a dovedit pînă la urmă, aşa cum greşite s-au dovedit a fi în România mai toate calculele electorale). Un amic spaniol, înalt funcţionar în Comisie, îmi povestea, într-un cadru privat, cam ce se spunea pe culoarele birocraţiei bruxelleze despre negociatorii români – erau ştiuţi că acceptă tot, mimează discuţii şi opoziţii în aspecte marginale şi, în general, negociază cu ochii la ceas, preocupaţi exclusiv de închiderea rapidă a capitolului de negocieri. Chiar dacă nu aş fi beneficiat de mărturisirea amicului meu, aş fi avut aceeaşi părere. Rezultatul vorbeşte de la sine: am încheiat tratatul de aderare cel mai condiţionat din istoria Uniunii. Şi chiar şi aşa, acest tratat se ratifică umilitor de greu în Parlamentele ţărilor membre.

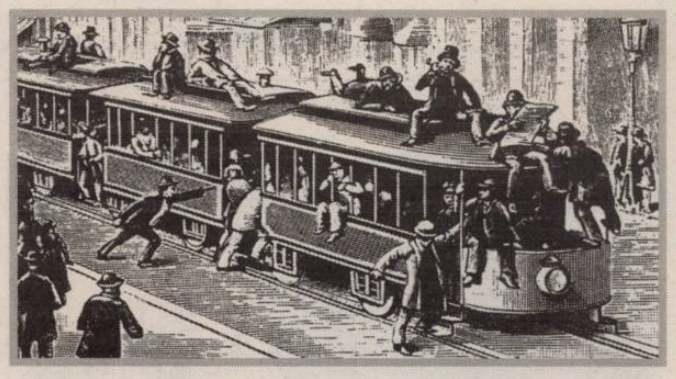

Ceva ne spune că golul creat de lipsa de reforme şi, în general, de neputinţele noastre, candide sau vinovate, trebuie umplut cumva. Facem, atunci, gesturi şocante, ample, ca nişte ameţeli radicale care îţi taie picioarele. Apoi, copii imberbi ai Europei, aşteptăm aplauzele lojei de onoare. Care e goală.

ready made

„CRA – Abr. U.A.I. pentru constelaţia Corona Austrina (= coroana australă). 2) Strigătul corbului; cîr!

CRE – Strigăt cu care se alungă caprele (Trans.). 2) Localit. în NV Franţei (Sarthe).

CRI – Cuvînt care imită cîntecul greierului. 2) „Curierul Recreaţiilor Intelectuale" (= revistă enigmistică din România antebelică). 3) Zeiţa hindusă a frumuseţii, a norocului şi a fericirii, soţia zeului Vişnu şi mama lui KAMA, zeul iubirii.

CRO – Insuliţă în Loch (= lacul) Lamond, din Scoţia (Marea Britanie).

CRU – Abr. U.A.I. pentru constelaţia Crux (= Crucea Sudului)."

(Dr. Nicolae Andrei, *Îndreptar rebusist,*
Editura Sport-Turism, 1980)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Marea vacanţă mare

Vacanţa-i un castel
de apă şi nisip
sub cerul bleu pastel
în care-s fel şi fel
de îngeraşi în slip,
care, pe ţărmul unei
înalte mări bleu ciel,
din praful blond al lunei,
cum noi, din cel al dunei,
durează un castel,
luînd apă,-n găletuşă
(din marea ce, mereu,
trasează alba tuşă
a plajei, jucăuşă
şi fără var sau teu),
în găletuşa-ntoarsă
asupră-ne, din cînd
în cînd, care se varsă
pe pielea noastră arsă
de soare; şi un gînd
ne trece, ud, prin minte,
cînd plouă cu găleata:
că vara se dezminte
(sau meteo ne minte)
şi că e mai cuminte
să luăm, în fine,-aminte
cum că vacanţa-i gata.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Mămăliga, Coranul şi teza lui Huntington

Aşadar, iau povestea de unde am lăsat-o săptămîna trecută. Mă aflam recent într-un restaurant libanez de la noi şi, cum aşteptam eu să-mi vină lipia, *hummus*-ul şi *tabouleh*-ul pe masă, privind la copiii veseli şi bruneţei ce se jucau în grădină, la arabii zîmbitori şi vorbăreţi şi la soţiile lor cu decente baticuri pe cap, de la mesele din jur, numai ce m-a trecut un fior şi mi-am adus aminte, ca din întîmplare, cîteva cuvinte pe care în urmă cu ani, tot în vară, mi le spusese Mircea Iorgulescu, la Paris: anume că unii copii nu seamănă deloc, dar deloc, cu părinţii. Asta se întîmpla prin iulie '01, cu vreo două luni înainte de septembrie.

N-a intrat în detalii, dar cert este că aceste fraze priveau generaţia a doua de imigranţi ai Franţei, mai cu seamă pe cei proveniţi din culturi şi religii extra-europene – *maghrebinii* şi, mai exact, tinerii din familiile care, cîndva în trecutul recent, s-au stabilit în hexagon. Ceva părea a se întîmpla în mintea şi în sufletul acestor tineri: instinctul lor de a-şi demarca un teritoriu şi de a-l ţine sub control (să fie răzbunarea unui complex al noului venit?) – ceea ce a dus, cum spune poliţia pariziană, la parcelarea *banlieux*-urilor – tentaţia lor de a-şi reclama identitatea prin detalii de vestimentaţie – ceea ce avea să ducă la disputa legată de dreptul elevelor musulmane de a purta văl într-un spaţiu şcolar care în Franţa este prin excelenţă laic – şi, în fine (dar mai ales), relaţia contorsionată dintre acest tineret şi *autoritatea publică* în ansamblu – fie ea gardian public, agent de circulaţie, agent fiscal sau judecător.

Evident, (şi) din acest punct de vedere Franţa este cu paşi mari înaintea noastră. Din cauza unui experiment istoric ce ne-a ţinut ocupaţi (vorba vine!) o întreagă jumătate a secolului trecut, unul pe cît de greu vindecat pe-atît de repede uitat, România nu a devenit ţară de imigraţie decît recent. Cum îndeobşte legile noastre sînt destul de permisive la acest capitol – după cum permisivă este, tradiţional, şi firea noastră (a nu se confunda, aşa cum se mai face, cu ospitalitatea!) – este de presupus că, mai ales din momentul în care vom intra printre steluţele UE, numărul celor doritori să guste din pîinea noastră va creşte. Unii vor veni în tranzit, alţii vor mai întîrzia. Prima generaţie de imigranţi va căuta un trai mai bun, va pune osul la treaba lor, va dezvolta ceva firme şi servicii. Nu va conta foarte mult ce educaţie au în spate, nici ce fantasme; ceea ce va conta pe moment va fi dacă-şi plătesc sau nu taxele la stat. Bănuiesc că, nedorindu-şi probleme, o vor face.

Problema e: dacă zavistia *post-11/09* nu se va stinge (şi nu sînt semne), ce vor face, mai departe, copiii lor?

Urmarea poveştii cu bomba din kebab

Invitat, în seara de 7 iulie a.c. (la cîteva ore de la atentatele de la Londra), în emisiunea lui Larry King de pe CNN, James Woolsey – fost cap al CIA, retras acum la conducerea unei firme internaţionale de consultanţă – spunea că în acest prim conflict al secolului care este lupta împotriva terorii, Occidentul este în dezavantaj: teroriştii formează mai curînd o *mişcare* decît o *organizaţie* (şi se ştie că mişcările sînt mult mai greu de spart decît organizaţiile), apoi ei cunosc lumea occidentală mult mai bine decît îi cunoaşte ea pe ei şi, în fine, toată infrastructura lumii de descendenţă iudeo-creştină – construcţiile, mass-media, transporturile, Internetul, reţeaua de drumuri, gaze, electricitate sau apă ş.cl. – a fost făcută în ideea deschiderii, a liberului acces şi a facilităţii şi nu în ideea de a o proteja zi de zi şi minut de minut de *martiri-kamikaze*.

Şi revin: unii vor spune că infrastructura românească e prea modestă ca un *martir* cu pretenţii să se coboare la a o sabota sau că, mai-nainte de a detona o bombă în autobuzul 331, *martirului* i-ar fi furată bomba de la brîu pe la a treia staţie ş.a.m.d. Toate acestea sînt glume – ce decurg exclusiv din aplecarea noastră spre deriziune şi nu din derizoriul problemei ca atare.

Într-un viitor nu foarte îndepărtat, România va avea propria sa minoritate islamică, alta decît cea care face farmecul geamiilor Dobrogei şi alta decît cea turcească şi cosmopolită ce a adus blugii de unică folosinţă în Obor şi kebabul, super-sărat, pe Magheru. Acum, musulmanii care muncesc sau au ceva afaceri pe-aici au un venit mediu cu mult superior familiilor de români. Ce va fi peste încă o generaţie? Cît de bine se vor simţi aici, peste cîţiva luştri, fraţii mai mici şi verişorii copiilor pe care i-am văzut în grădina restaurantului cu *hummus* şi *tabouleh*?

Şi termin povestea inevitabil crispat la ideea că, taman după ce *va intra în Europa* – pohta ce-a pohtit –, românul ar putea fi pus în situaţia de a se întreba nu numai cînd va fi următorul cutremur (ceea ce, pînă una alta, e cinica distracţie naţională), ci şi unde va exploda următoarea bombă.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Îmblînzirea Blanduziei

La aşa vară, nici nu mai ştii dacă vine toamna sau direct iarna nucleară. Căldura din miezul zilei nu mai are putere, luna august e mai mult o imitaţie ieftină a lui iulie. Un *second-hand* meteorologic, patronat de Romica Jurcă. La fel de fals ca interioarele vilelor cu miros de viagra pe care le vedem pe la Realitatea. Turiştii se-ntorc osteniţi de pe litoral, cu buzunarele goale, dar înarmaţi cu coliere din scoici. Printre ei, o specie stranie – tineri oarecum îngrijoraţi, îi aşteaptă restanţele, trebuie să tocească rapid tratate obeze, alţii răsfoiesc cu o curiozitate tîmpă manualele de-a douăşpea. Îi aşteaptă bacul! Ştiu c-o să-l ia, dar totuşi, măcar aşa de formă, răsfoiesc! Ca de obicei, după orice examen mai mult sau mai puţin naţional, în ziare apar perlele candidaţilor. E poate singura satisfacţie a profesorilor care nu mai ştiu cum să trateze apatia generală din şcoli.

Am ales cîteva din cele tipărite de *Gândul*. „Cei patru mari clasici ai literaturii române sînt Eminescu, Creangă şi Marin Preda". „Povestea lui Harap Alb era cu zmei". Unul... a primit dificila sarcină din partea examinatorilor să-l caracterizeze pe Ilie Moromete. Tînărul nu auzise, nu citise despre personajul ăsta, aşa că i s-a dat voie să vorbească despre orice alt personaj cunoscut. Fericit, candidatul a tras aer în piept şi a grăit: „Meşterul Manole. Reprezintă omul de geniu al creaţiei". Pe forum, un anume Zosima se indignează. „Cine v-a pus să întrebaţi de clasicii literaturii române? Întrebaţi, mai bine, de clasicii manelelor, clasicii tembelenovelelor, clasicii buricelor goale, clasicii obrăzniciei şi nepăsării, clasicii automobilelor şi ai telefoanelor mobile luate de «babaci», clasicii drogurilor şi consumatorilor de droguri". E o părere excesivă, desigur, dar la fel de adevărat e că liceele predau o marfă tot mai slabă, care nu-şi găseşte loc pe piaţa muncii decît, eventual, la demisol. Moşnegii din generaţia mea sînt stupefiaţi, cultura generală suferă din greu, dar într-un anume fel, nu prea avem dreptate.

La ce bun clasicii literaturii române sau ai culturii universale? Doar nu vrem să ajungem toţi ca Mutu, să vrăjim gagicile cu Dostoievski! Şi asta fără să mai vorbim de matematică, fizică, geografie sau istorie. (V-aţi întrebat vreodată de ce se citează întotdeauna doar perlele de la limba română? Simplu – pentru că aproape nimeni n-ar înţelege greşelile flagrante de la algebră, geometrie sau termodinamică! Or, nouă ne place să rîdem de cei mai proşti ca noi, nu de cei cu care împărtăşim acelaşi grad de neştiinţă. Aşa că ziarele rămîn la citatele despre Cetăţeanul turmentat sau Peneş Curcanul. Dac-ai văzut filmul pe PRO TV sînt şanse „să te prinzi" şi să te distrezi pe seama loazelor, rămase anonime.)

Băieţii „bazaţi" fac facultăţi „cu taxă" şi absolvă fără să ştie nici măcar materia de anul I. Într-un tîrziu, ăştia ca mine o să ajungem pe mîna lor – să ne trateze dantura, să ne opereze de hernie, să construiască poduri sau să semneze tratate. Iar noi (vorba englezului) nici n-o să ştim ce ne-a lovit!

Dacă nu au bani (majoritatea n-au), se-nvîrt de azi pe mîine, în aşteptarea tunului care-i va scoate, poate, la lumină. Cu decapotabile bengoase, cu telefoane personalizate, cu fete nurlii! Exemplele de reuşită financiară demonstrează cu asupra de măsură că şcoala nu-ţi foloseşte. Gigi, Meme sau Giovani, Nicu Gheară, 88% din fotbalişti, Nea Mitică, invitaţii lui DDD, o sumedenie de primari şi consilieri abulici, de senatori şi deputaţi împiedicaţi, manelişti languroşi şi actoraşi care nu pot rosti trei cuvinte din capul lor, cîntăreţe fără voce şi fotomodele fără lenjerie, iată sistemul de valori care ne-mpresoară parşiv. Doar o minoritate din ce în ce mai stingheră reuşeşte să se smulgă de sub aceste influenţe. Te şi miri cum fac!

Există totuşi şi personalităţi care au făcut o carieră frumoasă folosind cultura generală. Uite, de exemplu Adrian Severin, care a cutremurat lumea cu doar două convingeri – că în apă e prea mult hidrogen şi că la Cotroceni sînt prea mulţi tătari.

www.polirom.ro

- Claudio Gatti **Prevestirea** **Thriller esoteric**
- Ismail Kadare **Fiica lui Agamemnon** **Succesorul**
- W. Somerset Maugham **Luna şi doi bani jumate**
- Georges Simenon **Domnul Gallet a decedat**

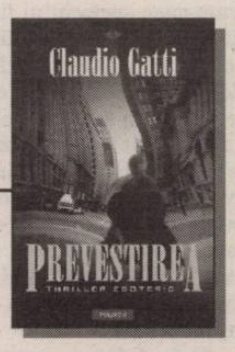

Suplimentul CULTURA
Un săptămînal realizat în colaborare cu *Ziarul de Iaşi*

Texte și opinii de: ● *Paul CERNAT (critic literar)* ● *Cristian CRISBĂȘAN (jurnalist)* ● *Alice GEORGESCU (critic de teatru)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Carmen MEZINCESCU (jurnalistă)* ● *Magda MIHĂILESCU (critic de film)* ● *Cristi NEAGOE (jurnalist)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Alex. Leo ȘERBAN*

Eleganţa & fetele de la Elegance

Trebuie să vă previn că Eleganța este o temă „de dreapta"! Așa mi-a zis redactorul-șef al revistei, așa vă spun și eu, dintru început, ca să n-avem probleme pe urmă, prin pagina 2. În al doilea rînd, Eleganța este una dintre cele mai inactuale *teme ale* Dilemei (vechi). *Și cum ar putea fi altfel? E suficient să privim în jur – Eleganța nu prea se mai vede pe nicăieri... Ea nu este doar stingheră, străină de spiritul acestui „dürftiger Zeit"; este, pur și simplu, discretă pînă în punctul dispariției din orizontul de așteptare. Și chiar dacă mai există, ici și colo, (tot mai puțini) oameni eleganți – dintre aceia pentru care exteriorul nu e decît o extensie & o expresie a interiorului –, este absolut evident că aceștia nu sînt percepuți decît ca o excepție de la regula care spune că „nu mai există Eleganță". Căci* această *Eleganță – naturală, fundamentală, deloc fandosită – n-are nici o legătură cu Casele de Modă.*

Pe undeva, este o trădare a spiritului acestei Eleganțe să se vorbească despre ea: caracterizată de lipsa oricărei ostentații – în vestimentație ca și în comportament –, Eleganța nu poate fi „publicitată" asemenea unui produs oarecare. La limită, se poate spune că Eleganța începe abia atunci cînd isteria consumului a încetat. Nu un „a fi la modă cu orice preț" – van și vanitos –, ci o trecere dincolo de această nevroză păstrînd esențialul: ideea de Stil.

Iar Stilul – cine n-o știe? – este Omul. În vremurile acestea paradoxale, cînd Eleganța a dispărut sub straturi-straturi de brand-*uri, logo-uri & fast-cool-uri, cînd sîntem bombardați de „stiliști" de ocazie, de „relook"-ări* second-hand *& de diktaturi de imagine, este greu – dacă nu imposibil – să dai jos, ca pe un machiaj, toată această retorică a zorzoanelor. Ne-am dezobișnuit – de vom fi știut cîndva! – să considerăm că „less is more" și ne complacem, placizi, într-o existență în cel mai înalt grad falsă, frenetică & finalmente frustrantă din exces de furnicăreală* frou-frou... *Toate aceste lucruri nu ne fac nici mai frumoși, nici mai fericiți. Iar Eleganța – care înseamnă a trăi în acord cu un Stil unic – piere sufocată, bruiată, abrutizată de supermarket-urile care oferă* tuturor, *la grămadă,* același *„stil"!*

Recunosc, cumva contrariat, că, pentru mine, Eleganța este puțin altceva decît spun unii & alții. Adică, ea nu se confundă cu common sense-*ul și, deși la origine discretă, nu se dă în lături de la gesturi extreme – atunci cînd circumstanțele extreme o cer. Și asta pentru că, mai mult ca orice, Eleganța nu e – nu poate fi! – ipocrită. Ea ține de ceea ce Baudelaire numea „plăcerea aristocratică de a displăcea". Nu e „sotto voce" – vorbește pe același ton & nu duce mîna la gură cînd rostește ceva neconvenabil. Într-o polemică, a-i spune celui cu care polemizezi „amice, ești idiot!" într-o formă fermă, expresivă & definitivă nu este o insultă, ci o probă de panaș: duelul n-ar trebui să ocolească „zgîrietura", după cum nici crudul adevăr – altminteri nu se poate numi duel, ci mimă, o maimuțăreală vătuită, un balet băltit pe muzică de salon, cu florete de pluș. Eleganța presupune a găsi („touché"!) punctul vulnerabil în care poți să-ți înțepi – sportiv – adversarul, nu a fanda și a fenta la nesfîrșit: prea multe din dojenile celor care arbitrează conflicte miros a corectitudine politică, a „diplomație" mediocră & a cripto-bîrfă de bloc, în care adevărurile sînt spuse moale pe la colțuri, cu un aer complice & subînțeles, dar niciodată pe față, tare, cavalerește! Există o eleganță a sincerității pe care, vai, nu prea mai știm să o gestionăm...*

În concluzie – la ce bun Eleganța într-un timp și-ntr-o țară în care ea se confundă cu Elegance? Elegance este numele unei trupe de fete „penale" care cîntă ceva ce rimează cu manelele; sînt trupeșe, vag proletare & dau din buric. Sînt discrete ca profesionistele de pe centură & elegante ca niște năsici din Lehliu. Iar atunci cînd, cu o ultimă aţîţătoare zvîcnire de șolduri, fătucile ies din cîntat & din clip, nu poți decît să te iei cu mîinile de cap și să înjuri, din rărunchi, televizorul, compozitorul, „finanțatorul", agentul & casa de discuri... Elegant ar fi să le ignori. Dar poți? ***(a. l. ș.)***

Cristian CRISBĂȘAN

Eleganţa ca *design* al frumuseţii

„Mănîncă mai puțin decît crezi că poți – hrănește-te cu inteligența, nu cu stomacul. Nu te ridica niciodată de la masă sătul și vinovat că ai mîncat ca un porc."
Coco Chanel

„Singura eleganță adevărată este aceea a minții – dacă o ai, restul vine de la sine. Eleganța este înnăscută. Nu are nimic de a face cu a fi bine îmbrăcat. Eleganța e refuz."
Diana Vreeland

Eleganţa este un subiect foarte vast şi, explorîndu-l, există pericolul căderii în locuri comune, platitudini, utopii sau idei sofisticate. Pe de altă parte, este extrem de greu să-l „rezolvi" într-un articol, mai ales că percepţia generală despre eleganţă este limitată şi de aceea deformată.

Faptul că scriu de peste cinci ani despre *kitsch* nu-mi face sarcina mai uşoară acum. Atîta vreme cît *kitsch*-ul nu este definibil exact, nu i se poate găsi nici oponentul exact, 100%. Da, eleganţa este unul dintre antonimele *kitsch*-ului. *Kitsch*-ul nu este numai prost-gust. Eleganţa nu este doar bun-gust şi, mai ales, nu se referă doar la maniere, imagine sau, şi mai superficial presupus, la modele vestimentare.

Kitsch-ul şi eleganţa sînt nişte dimensiuni psihologice ale fiinţei umane, nişte stări de spirit, anumite tipuri de gîndire şi comportament care generează obiecte sau acţiuni de prost-gust sau de bun-gust. Dar absenţa *kitsch*-ului nu înseamnă neapărat eleganţă. Şi, aparent paradoxal, *kitsch*-ul are eleganţele lui. Aici este de remarcat o notă explicativă pe care dicţionarul Webster (1913) o dă graţiei – o componentă indispensabilă a eleganţei:

„Graţia, aşa cum este înţeleasă (ca parte a eleganţei), se referă la mişcările corpului şi este un grad inferior al frumuseţii. Poate să fie un dar nativ, şi astfel manierele unei ţărănci pot fi graţioase, dar cu greu pot fi considerate şi elegante".

În toate definiţiile pe care le-am găsit pentru eleganţă, se repetă aceleaşi caracteristici: graţie, rafinament, bun-gust, absenţa ostentaţiei sau a aroganţei, echilibru, proporţie, stil, inteligenţă, detaşare, seninătate. Şi nonşalanţa ca lipsă de efort în a exercita toate aceste lucruri minunate. Iar această nonşalanţă duce la o altă trăsătură: autenticitatea. Altfel spus, efortul vizibil de a fi elegant distruge imediat eleganţa, transformînd-o în opusul ei şi o deconspiră ca impostură.

Există o eleganţă nativă (graţia) şi una care se poate dobîndi. Ambele au neapărată nevoie de rafinare prin exerciţiu şi practică. Eleganţa fără continuă rafinare moare precum o plantă neudată şi, mai ales, neiubită. Nu poţi fi elegant o zi da şi una nu şi nici selectiv, numai în relaţie cu anumite persoane sau în funcţie de anumite evenimente – asta este o impostură a eleganţei, o şmecherie ieftină. Dacă eşti elegant cu tine însuţi, de la sine şi fără efort, atunci poţi fi cu toată lumea şi oricînd.

Eleganţa este şi o formă de apărare împotriva unei realităţi înconjurătoare vulgare, agresive şi de prost-gust. Această „armură de stil" era una dintre armele defensive ale *dandysm*-ului.

Eleganţa este indisolubil legată de adecvare şi autentic, de aceea snobii nu pot fi cu adevărat eleganţi – maxima lor performanţă fiind o mimare, mai mult sau mai puţin reuşită, a unei eleganţe artificiale şi deci, *kitsch*.

Dar ce este eleganţa asta, pînă la urmă? Dincolo de haine, de *look*, de imagine, de comportament, de atitudine, de *life-style*? Este frumuseţe, adică plăcere procesată inteligent.

Eu cred că principiul care călăuzeşte viaţa fiinţei umane este continua căutare a plăcerii. Iar eleganţa este modul rafinat, rasat, elevat, inteligent şi natural de a căuta, găsi, administra şi manageria plăcerea – indiferent că este vorba de plăceri ale trupului sau ale spiritului.

Elegant este, în general, să savurezi orice obiect/subiect al plăcerilor tale, nu să te înfrupţi animalic. Să păstrezi un echilibru între excese şi reţineri – practicîndu-le pe ambele fără efort şi asumîndu-ţi conştient şi senin consecinţele.

Dacă eleganţa nu poate exista fără exerciţiu, atunci acest exerciţiu nu poate fi fertil decît aplicat unui proiect, unui plan, unui *DESIGN*.

Design-ul nu este nici pe departe numai forma caroseriei de Porsche, a pantofilor Gucci, a genţilor Prada, a ceasurilor Cartier sau a ochelarilor de soare Mikli.

Design-ul este un set de soluţii pentru rezolvarea unei probleme date – problemă de miros, de imagine, de structură, de construcţie, de planificare de viaţă sau familială, de orientare profesională – de navigare inteligentă prin viaţă, în general. De aici esenţa *design*-ului de calitate – forma urmează funcţiunea – şi uriaşa influenţă a Şcolii Bauhaus. Iar adecvarea funcţională şi estetică a *design*-ului la problema dată înseamnă stil.

Eleganța este modul rafinat, rasat, elevat, inteligent și natural de a căuta, găsi, administra și manageria plăcerea.

Antoine de Saint-Exupéry, scriitorul, dar mai ales excelentul *designer*, definea subtil această „inginerie a eleganţei" – *design*-ul: „Un *designer* ştie că e aproape de perfecţiune atunci cînd nu mai are nimic de scos, nu atunci cînd nu mai are nimic de adăugat".

Ar mai fi de luat aminte la originea cuvîntului *eleganță*. În latină, ELEGANS însemna discriminare în sensul de elecţiune, alegere, de opţiune. Coco Chanel intuia bine: „Eleganţa nu este prerogativul celor care de abia au scăpat de adolescenţă, ci al celor care şi-au luat deja viitorul în posesie". Vorbim deci de maturitatea necesară discriminării ca alegere.

În fine, eleganţa nu este deloc exclusivism, aroganţă şi superioritate elitistă. În acest mediu izolat, agresiv, snob şi înfumurat, eleganţa devine o caricatură grotescă.

Eleganţa spiritului este calm, detaşare, echilibru, umanitate, dialog, polemică, bunăvoinţă, toleranţă şi, neapărat, altruism.

Am să închei cu o idee de-a lui Pierre Cardin, care ilustrează perfect acest lucru: „Mă irită profund oamenii care cred că, dacă îţi pui semnătura pe un flacon de parfum, eşti un aristocrat, dar eşti un ţărănoi dacă îţi pui numele pe o cutie de sardele. În fond, ambele trebuie să miroasă bine, nu?"

Paul CERNAT

Eleganţe, noneleganţe, ineleganţe

Nu se poate spune că în România ar fi existat o tradiţie cît de cît venerabilă în materie de eleganţă. Aristocraţia noastră, cîtă a fost, a purtat pînă în secolul al XIX-lea greoaie haine orientale, fiind preocupată, în cel mai bun caz, de etalarea opulenţei. În contrast cu işlicul şi gugiumanul soţilor, straiele evropeneşti ale ofiţerilor muscali şi ale frîncilor cu frac şi joben făceau furori în rîndul jupîneselor, iar franţuzitele valahe ohtau cu gîndul la eleganţa pariziană. Abia cultura *fin de siècle* şi intrarea în modernitate a aristocraţiei locale au făcut ca o cultură a eleganţei – sau, dacă vreţi, a formei *ca* fond – să prindă cheag şi pe meleagurile noastre, în lumea lui Claymoor, a lui Alexandru Bogdan-Piteşti şi a crailor mateini, să zicem; însuşi dadaistul Tzara afişa, pe atunci, o eleganţă *dandy*. Au urmat anii saloanelor şi *dancing*-urilor interbelice, cu eleganţa lor modernistă, sportivă, imortalizată romanesc de cuplul doamna T.-Fred Vasilescu sau de *Lunatecii* lui Ion Vinea. Şi, după cîntecul de lebădă al malagambismului – epoca uniformelor muncitoreşti, cînd eleganţa devenise oficial viciu „reacţionar“, expresia descompunerii morale a burghezo-moşierimii. Pe fondul descompunerii socialismului de penurie, mitul eleganţei antebelice a devenit însă tot mai anacronic în faţa seducţiei culturii de consum occidentale. Iar astăzi...

Sigur că eleganţa nu e o virtute, după cum nici nonelegaţa nu e un defect. Mult mai important e să fii adecvat. Puţini îşi permit luxul eleganţei într-o lume săracă, abia ieşită din proletarizarea comunistă şi, în definitiv, ce mai înseamnă să fii elegant în ziua de azi? *Piercing*-urile, tatuajele şi frizurile extravagante sînt cumva şi ele expresii ale eleganţei – eventual „neo-primitiviste“? Oricum, frizurile şi costumaţia *punk* au fost, la vremea lor, creaţia a doi producători rafinaţi: Malcom McLaren şi fosta lui soţie, modista Vivienne Westwood... Chiar aşa: care mai sînt codurile eleganţei în epoca hibridă a democraţiei consumiste? Eleganţa standardizată a angajaţilor din marile companii, eleganţa disco a „figuranţilor“ cu bani din cluburile de lux, eleganţa recepţiilor diplomatice „la ţol festiv“, eleganţa erotismului sportiv de tabloid sau eleganţa prezentărilor de modă? Da, şi acestea...

Nu ştiu cum e în alte părţi, dar în România un om politic elegant dpdv. vestimentar riscă impopularitatea, taxat fiind drept politician „de seră“ sau „de salon“, „rupt de popor“ (ex.: „aroganţii“ Năstase şi Tăriceanu *vs* „populiştii“ Iliescu şi Băsescu; histrionismul lui Vadim iese din discuţie). Cel mult, personajele publice populare preferă să apeleze, din cînd în cînd, la o eleganţă *soft* care apropie şi creează impresia de familiaritate, nu la acea eleganţă scrobită care instituie distanţe inhibante şi atitudini dispreţuitoare.

Eleganţa nu e o virtute, după cum nici noneleganţa nu e un defect. Mult mai important e să fii adecvat.

Inevitabil dominantă social, banală, dar de bun-simţ, *noneleganţa* este OK: e comodă, relaxată şi la îndemîna oricui. La urma-urmei, cu adevărat antipatică rămîne doar *ineleganţa*. Iată două „stiluri“ de ineleganţă manifestă, deopotrivă de răspîndite în viaţă şi literatură:

a) stilul brutal, direct, vulgar, bădărănesc, rudimentar, frust, care „intră cu picioarele“ şi „dă la gioale“. Un soi de agresivitate lumpenă, vitală, pentru care eleganţa nu e decît un moft ipocrit sau o sclifoseală de baştani cu fumuri.

b) Stilul şleampăt, neglijent, descusut. Pentru reprezentaţii acestei categorii, eleganţa e din altă lume: depăşită, convenţională, inutilă, o corvoadă constrîngătoare, care mai mult încurcă. De ce să te complici cu ea?

Departe însă de a fi doar formalism menit să ia ochii, poză vestimentară epatantă sau „etichetă“ costisitoare, bună de etalat ca blazon la ocazii cu parapon festiv, eleganţa exprimă în mod esenţial o atitudine. De exemplu, atunci cînd un fotbalist îşi deposedează adversarul cu acurateţe, fără să faulteze, el comite o „deposedare elegantă“. Cînd cineva răspunde unui afront cu un zîmbet, cînd îşi menajează cu tact interlocutorii în situaţii neplăcute, cînd evită să intre „cu picioarele“ în sufletul cuiva, dă dovadă de eleganţă. Ostentaţia, parada extravagantă, fandoseala demonstrativă, exhibarea luxoasă, preţiozitatea ridicolă, epatarea emfatică trădează, în destule cazuri, doar veleitarism ţipător. Există un firesc al eleganţei care este însuşi semnul – şi sensul – autenticităţii ei. Altfel spus: există o eleganţă pur exterioară, a aparenţelor exclusive, după cum există şi o eleganţă a „fondului sufletesc“ (vorba unei povestiri de Vasili Şukşin) care poate să transpară sau nu şi în aspectul vestimentar. În fond, stilul e omul, iar eleganţa nu este doar ambalajul... Ea poate să şocheze prin contrast, fără să agreseze totuşi. Pentru că eleganţa poate fi şi un lux interior, o combinaţie de rafinament, seducţie şi rigoare înţeleasă ca formă a respectului de sine şi a respectului faţă de ceilalţi. Chiar dacă e privită mai ales ca paradă festivă, ea rămîne, într-un anume sens, arta de a deposeda cu graţie adversarul, evitînd faultul – şi fluierul arbitrului.

Cristi NEAGOE

Elegantly wasted

Mă sună Leo şi-mi spune că vrea să ştie părerea mea, ca „băiat talentat, sprinţar“, în legătură cu un subiect „inactual“ – eleganţa. „Nu ştiu nimic despre eleganţă“, vine răspunsul meu.

Doar că ştiu. Eleganţa nu e inactuală. „Nu mai plînge, Leo, / Plînsu-i doar de formă! / Eleganţa nu e moartă, / Eleganţa se transformă.“ Chiar şi fără ritm, această veche melodie lăutărească se potriveşte aici de minune, fie ea şi parafrazată în ultimul hal.

Eleganţa e strict legată de suprafaţă, de formă, mai degrabă decît de conţinut, de raportare, mai degrabă decît de cel care se raportează. Eleganţa e un produs social, un artificiu util pentru lubrifierea interacţiunilor cu ceilalţi. Nu ai nevoie să fii elegant cu tine însuţi. În ceea ce mă priveşte, prefer o abordare elegantă atunci cînd mi se spune că scriu prost. În rest, eleganţa „conformă“, ca modalitate de a-ţi dilua criticile şi acuzele, de a-ţi masca pornirile grobiene, animalice, îmi provoacă repulsie.

Cu totul altceva este „profesiunea eleganţei şi a stilului“, aşa cum o defineşte Baudelaire vorbind despre *dandysm*. Aici eleganţa tinde să devină privire continuă în oglindă. Deşi fundamental narcisică, nici ea nu evadează totuşi necesităţii de a fi obiect al privirilor şi al dorinţei altora. O astfel de profesiune a evoluat astăzi sub forma metrosexualităţii – orientare sexuală masculină nedefinită, care are ca principale caracteristici preocuparea intensă faţă de propria imagine şi neîncrederea în transcendent/transcendental. „The *metro* in *metropolis* comes from the Greek word *meter,* meaning *mother*. Hence, as a matter of semantics, *metrosexual* actually means *motherfucker*“, afirmă cu umor jurnalistul britanic Mark Simpson, cel care a teoretizat termenul.

Dacă ar trebui totuşi să identific atitudinile, pe care eu şi oamenii printre care prefer să trăiesc le asociază azi cu eleganţa şi stilul, atunci acestea ar fi: a reuşi să nu domini şi să nu fi dominat; a submina determinismele sociale; a-ţi cultiva gustul pentru diversitate culturală; a evita refuzurile instinctive; a-ţi cultiva pornirile bisexuale ca modalitate de extindere a propriei capacităţi de cunoaştere; a şti să oferi şi să guşti plăcerile conversaţiei şi ale sexului oral; a şti să îţi creezi filme în care alţii să fie bineveniţi; a şti să intri în filmele altora; a nu acţiona ca personaj principal în propriile filme (decît ca formă de autoironie). Prin „filme“ înţeleg tripuri, poveşti, mici naraţiuni, psihoze, ficţiuni personale (a nu se confunda cu mitologiile personale).

Eleganţa e un produs social, un artificiu util pentru lubrifierea interacţiunilor cu ceilalţi.

Am doi prieteni pe care aproape toată lumea îi consideră nebuni în sens psihiatric. Psihotici. Psihopaţi. Ambii îşi cultivă libertatea şi sînt dispuşi să meargă pentru ea pînă la ultimele consecinţe.

Unul dintre ei a crezut că are opţiunea de a coborî pe şinele de metrou şi a se întinde pe ele, căutînd aici liniştea lipsei de bariere. El îşi susţine temporar dezorientarea, alţii sînt convinşi că ar fi fost vorba de un spirit de frondă. Aceste interpretări mi se par perfect valabile, doar că nu sînt complete. E şi dezorientat, e şi teribil gestul lui. A fost luat de poliţie şi dus, într-un final, la fostul Spital 9, acum „Alexandru Obregia“. Tot ce îmi doresc este să revină intact.

Cealaltă (fiindcă e vorba de o fată) caută libertatea prin iubire totală. Se îndrăgosteşte fulgerător şi e dezamăgită la fel de repede. Nu poate să nu-şi proiecteze aşteptările asupra celor pe care îi iubeşte. Şi iubeşte cam pe toată lumea. Nu are răbdare ca ei s-o înţeleagă. E adevărat, pare să nu ţină cont de nimic altceva. E adevărat, reuşeşte să fie percepută ca o întruchipare a egocentrismului.

Ambii sînt fascinanţi în frumuseţea lor. Şi ar putea fi, aşa cum dansează cu ei înşişi, cei mai eleganţi oameni pe care îi ştiu, dacă nu ar face o singură greşeală: aceea de a deveni protagonişti în propriile lor filme. Amîndoi sînt foarte aproape de ratarea perfectă. Unul, de idealul dostoievskian al idiotului, celălalt, de erotismul donquijotesc. Adică de suprema eleganţă de a nu dezerta în raport cu propria-ţi libertate.

Îmi pare rău că mă folosesc de stereotipii literare. Ştiu că nu e frumos să-i bag în schemele astea, dar e nevoie de nişte repere la care să aveţi oarecum acces pentru a vi-i pune în faţa ochilor, chiar şi foarte puţin.

De partea cealaltă, unul e privit ca schizofrenic (cu şanse de recuperare), celălalt ca o curvă iresponsabilă (tot cu şanse de recuperare). Ceea ce nu înseamnă decît că linia pe care au ales să-şi conducă paşii e foarte subţire. Şi că Normalii stabilesc linia, ca de obicei.

„Un program de computer sau un algoritm este elegant dacă foloseşte în mod foarte eficient o cantitate redusă de cod intuitiv.“

(din WIKIPEDIA, the free encyclopedia)

Alice GEORGESCU

Unde mai e ca la teatru?

Teatrul este un loc ciudat. Într-o vreme, oamenii – şi mai ales femeile (e interesant cît de repede, în comparaţie cu limbile vorbite de naţii mult mai democratice, a stabilit româna literară diferenţa dintre *om* şi *bărbat!)* – mergeau la teatru ca să vadă, dar mai ales ca să fie văzuţi. Era o bună ocazie de a-ţi etala garderoba, în stal sau în lojă; pe atunci, visul oricărei actriţe era să-şi găsească un „susţinător" din banii căruia să se poată îmbrăca la fel de elegant ca şi cutare sau cutare doamnă văzută, la teatru, de pe scenă. A trecut timpul – nu atît de mult, vreo cîteva decenii – şi direcţia tînjirilor s-a inversat: doamnele din stal (sau chiar din lojă) priveau cu invidie spre scenă, copiind în gînd modele de rochii, forme de pălării, feluri de a rosti un cuvînt sau de a ridica o mînă; iar visul oricăreia dintre ele, evident, era să-şi găsească un bărbat (sau un „amic") la fel de bogat ca susţinătorul actriţei X...

Dincolo de umorul situaţiei (reală, din punct de vedere istoric) rămîne faptul că, de la un anumit moment încolo, teatrul a devenit un model – şi anume, un model de rafinament şi de bun-gust. Aceste calităţi se refereau, de altminteri, nu numai la ceea ce se vedea pe, ci şi la ceea ce se auzea de pe scenă. Rostirea, la teatru, era mai îngrijită, mai supravegheată decît rostirea „civilă", de pe stradă sau chiar de acasă, iar intonaţiile erau rotunjite elegant; de aici, şi expresia *a vorbi ca la teatru*. Expresie devenită, cu timpul, reproş...

...un reproş pe care oamenii scenei şi l-au însuşit atît de temeinic, încît au hotărît să nu-l mai merite nicicînd. Aşa încît au abandonat definitiv reţinerea şi autocontrolul pe care simpla urcare pe podiumul luminat, în văzul altora, le impunea. Desfiinţarea cortinei (la majoritatea spectacolelor) şi scurtarea, fizică dar şi psihică, a distanţei dintre scenă şi sală (ba chiar abolirea ei completă, la unele reprezentaţii „alternative"), menite iniţial a-i aduce pe spectatori mai aproape de „misterul scenei", au avut ca efect, printre altele, nivelarea diferenţelor dintre atitudinile, comportamentele şi reacţiile celor două „tabere" aflate faţă în faţă. Astăzi, la teatru nu se mai vorbeşte „ca la teatru"; de fapt, aproape nimic, la teatru, nu mai e „ca la teatru".

În ziua de azi nu poţi cere nimănui măcar să-şi închipuie că merge la teatru ca să înveţe să se îmbrace sau să se poarte elegant. Şi, din păcate, teatrul e primul care condamnă o asemenea închipuire.

Asta s-a întîmplat în mod special, trebuie să precizez, în România. Oricine a fost la teatru în străinătate sau a văzut, acasă, teatru făcut în străinătate – teatru englezesc, franţuzesc sau rusesc, în primul rînd, dar şi teatru polonez sau italienesc, suedez sau sloven – a remarcat cu siguranţă că, fără a intona emfatic şi fără a se mişca silit, actorii au un alt fel de *a fi pe scenă* decît acela pe care încearcă să-l impună şcoala zisă a „firescului", foarte în vogă acum la noi. Căci naturaleţea de pe scenă e cu totul altceva decît naturaleţea de pe stradă.

De altfel, o deosebire de esenţă există nu doar între scenă şi stradă, ci şi între scenă ca spaţiu de expunere a personajului (teatru) şi scenă ca spaţiu de expunere a persoanei. Această deosebire se poate observa cel mai bine în acele spectacole – devenite, la noi, tot mai frecvente – în care costumele sînt nu opera unui scenograf, ci a unui creator de modă. Indiferent cît de scumpe (aşadar, de bune) sînt materialele, indiferent cît de atent e respectată perioada istorică (în cazul pieselor „de epocă") şi indiferent cît de „acurat" este finisajul, obiectele de vestimentaţie stau pe trupul actorilor *ca nişte haine,* nu ca nişte costume. Şi, pe deasupra, nici nu par cine ştie cît de elegante... În ultimă instanţă, în teatru (ca şi în viaţă), eleganţa este nu un semn exterior, ci o calitate interioară. Altfel, ar fi foarte simplu: regizorul care ar pune în scenă – să zicem – *Cidul* lui Corneille sau *Fedra* lui Racine (eventual, în scenografia lui Karl Lagerfeld) şi-ar asigura automat strălucirea scenică supremă, căci ce poate fi mai elegant decît versul alexandrin al clasicismului francez (în „ambalajul" casei Chanel)? Ca să argumentez printr-un contraexemplu, trebuie să spun că unul dintre cele mai elegante spectacole pe care le-am văzut în viaţa mea pornea de la o mică (şi deloc genială) farsă bulevardieră: *Crima din strada Lourcine* de Eugène Labiche. Regizorul spectacolului de la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ (şi de la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj, pe care însă nu l-am văzut) era Vlad Mugur, unul dintre cei mai *civilizaţi* oameni (de teatru) ştiuţi de mine. Felul în care hazul, destul de simpluţ, al textului devenea, pe scenă, umor spumos, felul în care acţiunea, destul de complicată şi în acelaşi timp oarecum sumară, devenea o dantelărie de peripeţii surprinzătoare, felul în care lipsa de adîncime psihologică a personajelor devenea alunecare uşoară pe suprafaţa caracterului uman „prins" în mişcările sale tipice, toată această manevrare cu mînă uşoară şi expertă a unor mecanisme, altfel greoaie sau banale, năştea la vedere eleganţa cea mai lipsită de ostentaţie (de fapt, ăsta e un oximoron!) pe care am întîlnit-o vreodată pe o scenă. Dar Vlad Mugur nu mai e printre noi, iar teatrul românesc a pierdut, în persoana lui, nu doar un mare artist, ci şi o sursă de civilizaţie: a dispărut, parcă, filtrul ce rafina aerul scenic, făcîndu-l mai pur şi mai lesne respirabil.

Magda MIHĂILESCU

Una este să plîngi într-o bucătărie neorealistă şi alta, într-un Jaguar

Nu s-ar zice, dar noţiunea aceasta, *eleganţă,* dă multă bătaie de cap. Pare uşor de definit: bun-gust (dacă nu ne izbim de zidul îngăduitoarelor dictoane şi proverbe), stil, măsură, „linie", rafinament, graţie, respect al clasicului etc. Luată însă la bani mărunţi, se dovedeşte a avea un mare potenţial de derută. Mimează alianţe, nu de puţine ori pentru a-şi putea ironiza partenerii. Nu există o defilare de modă, fără să ni se bombardeze urechile cu „eleganţa" unui stil sau a altuia, încît, pe cale de consecinţă, moda pare a fi, prin definiţie, domeniul ei de predilecţie. Dar ce ne facem cu – iau la întîmplare – *grunge*-ul, triumf a tot ce este şleampăt-simpatic? Roland Barthes, chiar el, regretă, în *Système de la Mode,* a nu fi vorbit despre „farfelu" care – continuă semioticianul, în paranteză, ce-i drept – „datorează mult unui anumit cinematograf. Este cert însă că are ceva revoluţionar, pentru că zdruncină tabuurile tradiţionale ale Modei...". Nimeni nu neagă, teoretic vorbind, dreptul „alb-negrului" de a domina peste toate combinaţiile de culori. Să ne uităm la una dintre multele ţinute create de Givenchy pentru Audrey Hepburn. Dar dacă nimerim peste o junăîn sutien negru şi chiloţi albi dansînd din buric la un *show* estival... Cînd vedem un sportiv sărind cu prăjina, zborul său ne încîntă, este plin de eleganţă, pentru că elanul, înălţarea, alungirea fac parte din zestrea acesteia. Un campion al probei de garduri ne va stîrni doar o admiraţie de ordinul performanţei, ochiul participă altfel la recordul lui, un mic salt ce restabileşte prea repede contactul cu pămîntul. Simplitatea liniilor ne-ar putea fi şi ea un ghid în apropierea de miezul noţiunii în chestiune. Să lăsăm doricul, să ne situăm mai aproape de zilele noastre. Arhitectura lui Niemeyer ne trimite într-acolo, cu făgăduinţa unei adevărate paradigme. Dar, dacă avem în faţa

„Eleganţa" a ajuns, astăzi, un instrument bun la toate, iar dacă există o artă care ne îmbie să uzăm şi să abuzăm, aceasta este cinematograful.

ochilor o fotografie luată în deşert, tăiată de o singură linie, cea a orizontului, îşi mai cere „eleganţa" dreptul primului venit în minte? Parcă s-ar cere alte cuvinte. Apropo: aglomerarea, inclusiv cea verbală, nu este o bună conducătoare a materiei despre care discutăm. Opulenţa construcţiilor lui Faulkner o respinge din capul locului. Mă întreb însă dacă Proust s-ar fi simţit măgulit în cazul în care cineva ar fi lăudat doar eleganţa în sine a acordurilor ce deschid *À la recherche..., Longtemps, je me suis couché de bonne heure,* frază misterioasă, seducătoare, emoţionantă prin altceva, prin înţelesurile ei suspendate, pentru că nimic din ceea ce urmează nu pare a fi consecinţa acestui „Mult timp m-am culcat devreme". Dacă vrem, putem invoca şi noţiunea atît de des pomenită pînă acum, în cazul în care imaginaţia nu ne conduce într-o altă direcţie. Oricum, „eleganţa" a ajuns, astăzi, un instrument bun la toate, iar dacă există o artă care ne îmbie să uzăm şi să abuzăm, aceasta este cinematograful. În nenumărate împrejurări, cînd nu găsim nuanţa exactă pentru jocul unui actor, pentru stilul unui decor, pentru rostul unei mişcări de aparat, sîntem salvaţi de răbdătorul cuvînt. Ne scoate din încurcătură. Ne-ar fi greu să numim un cinematograf prin excelenţă elegant al unuia sau al altuia, într-o epocă în care postmodernismul a executat, printre altele, strălucite operaţiuni de recuperare a *kitsch*-ului sau chiar a vulgarităţii, reîncărcate cu combustibilul numit subversivitate – vezi Almodóvar, Tarantino. Frumuseţea unui cadru, a unei imagini suceşte minţile, mistifică lesne sensurile. Vorba cuiva – una este să plîngi într-o bucătărie neorealistă şi alta într-un Jaguar. Ne încurcăm rău de tot în iţe dacă, izolînd un cadru de o mare expresivitate plastică în simplitatea lui aerată, îl asociem eleganţei. Nu greşim, dar omitem esenţialul.

Mă gîndesc la cortegiul din *A şaptea pecete* al lui Bergman, proiectat pe cer ca un desen pe o coală albă de hîrtie, dar poţi vorbi de eleganţă, pur şi simplu, într-un film în care moartea joacă şah cu cavalerul medieval? Apropiindu-ne de un timp mai cunoscut, Carlos Saura a aplicat ultimelor sale creaţii, *Tango, Salomé,* codul dansului, filmul în întregime este absorbit într-o mişcare riguroasă, pătimaşă sau graţioasă, dar fără putinţă de abatere de la înscrierea în spaţiu. Este, fără îndoială, elegant, nimic nu poate ascunde însă drama. Lumea vecinului său, Manoel de Oliveira, este şi ea, fără doar şi poate, una a eleganţei, în vorbe, în atitudini, în stilul detaşat cu care trece peste asperităţile existenţei. Abia la urmă ne dăm însă seama că totul nu a fost decît un ceremonial premonitoriu, ca în *Um filme falado (Un film vorbitor).* Am mai putea călători din oază în oază, cu fertile popasuri pe la curţile asiatice, de la Zhang Yimou, Wong Kar-wai, Hou Hsiao-Hsien la Im Kwon-Taek, dar dacă vrem să ne bucurăm de eleganţa în stare pură, cred că trebuie să ne întoarcem în trecut, la singurul deţinător al unei mărci brevetate sub numele de „Lubitsch Touch", neîntrecut în talentul de a sugera, nonşalant, prin ceea ce nu se arată, întîmplări ţinute departe de ochii noştri prea lacomi. Uimitoarele lui elipse i-au inspirat lui Truffaut această frază memorabilă: „În schweitzerul Lubitsch, fiecare gaură este genială". Probabil că filmul de azi ţine să fie prea plin.

DILEMA VECHE
Eleganța

Carmen MEZINCESCU

Muzici ± stil(uri)

Prima reacție în fața binomului acesta aparent atît de contra naturii – muzica pop contemporană și eleganța – e să ridici ușor din umeri (un gest prea apăsat n-ar fi tocmai de bun-gust...) și să murmuri cu o strîmbătură vagă (mimica exagerată nu face casă bună cu pretențiile de *finesse)* că în mod clar n-au nici în clin, nici în mînecă. Și, într-adevăr, la prima vedere stilul/grația/eleganța au luat-o de ceva timp la picior din spațiul ultra-formatat, pre(a)fabricat, populat de „vedete" scoase pe bandă rulantă & înlocuite imediat după cele „15 minute de glorie" și pe cît de strălucitor, pe-atît de găunos, al așa-numitei muzici ușoare. Dar mai bine să luăm lucrurile încetișor.

Primul (sau ultimul) exemplu clar care să-ți vină în minte pentru un moment cînd muzica & eleganța au mers mînă-n mînă, sînt anii '30 (hai, maxim '40). Jazz, foxtrot, swing, Busby Berkeley & musicalurile clasice, Ella *(elle l'a,* vorba cîntecului), Louie, Billie Holiday, Marlene, (port)-țigarete, acele rochii costume/pălării ș.a., baruri de subsol înecate în fum – nu trebuie să fii Madonna ca să-ți dai seama că oamenii *aceia* aveau stil. Apoi totul o ia razna, odată cu lumea post-WWII: mode care se succed cu viteza luminii, isterii, crize, melanjuri tot mai complexe & aberante care alătură această „singură plăcere senzuală ne-vicioasă" (Samuel Johnson) unora nu neapărat senzuale, dar sigur lipsite de inocență – în primul rînd politica. Am sărit clasici, gen Sinatra sau șansonetiștii francezi, căci mi se pare că ei fie țin de epoca interbelică deja dusă, fie nu mai au de-a face cu seninătatea – e prea multă tristețe/ardoare la Brassens, Brel & co pentru a-i include în panteonul mai sus amintit. Iar din anii '60 muzica devine a mulțimii; începuse mai timid cu petrecerile rock'n'roll, continuase cu isteria Elvis (ale cărui mișcări erau oricum, doar *classy* nu!) & Beatles, contemporană cu avîntul folk (și Dylan e un geniu, dar unul al străzii, departe de orice salon și de civilitatea predecesorilor, deja subminată de ritmurile îndrăcite audibile pe la radio). S-ar mai putea vorbi de o oarecare grație la controversații *mods* britanici cu tunsorile lor țepene și costumele la patru ace asezonate cu toate accesoriile *de*

Stilul nu e în haine și nici în poze împrumutate, ci în felul cum le porți și în atitudinea care spune că ești exact cine, cum & unde vrei să fii.

rigueur, dar ei sînt doar una din multele tendințe pasagere ale momentului, printre rochiile lungi & lălîi & colorate, pletele dezordonate, cămășile de in cu motive orientale & evazații generației hippie. Urmează rapid răbufnirea în *mainstream* a tuturor marginalilor: spiritul camp care caracterizează *glam rock*-ul (cu machiajul strident, pantofii cu platformă, țesăturile lucioase și ambiguitatea sexuală), substratul în egală măsură *gay* & afro al febrei disco – cu paietele, briz-briz-urile și frivolitea nesmintită, ținutele delabrate, preponderent negre, asezonate cu ace și creste în culori electrice ale punk-ului – al cărui mesaj era, să nu uităm, pe lîngă distrugerea a tot ce-l precedase & *Anarchy [not only] in the UK,* că nu trebuie să știi să cînți ca să te-apuci de muzică), costumațiile neglijente și cam vulgare (plus tunsorile geluite sinistre!) ale valului de *synth pop,* barocele *outfit*-uri negre & retro însoțite eventual de accesorii de inspirație creștină (deturnate, dar pe care vedetele de prim-plan le vor prelua curînd, fără a le atașa vreo semnificație simbolică) și cît mai întunecat machiați & rimelați (i.e. o revigorare a *look*-ului androgin) ale primilor gotici (Bauhaus, Cure ș.cl.), bulinele, fundele și coafurile expandate ale anilor '80, hainele de piele, tatuajele, motocicletele și pletele *heavy metal*-ului, pantalonii ultra-largi și cu fundul pîn' la genunchi adoptați de rapperi, blugii tociți, helăncile și cămășile largi & cadrilate ale generației *grunge* (sau renașterea conceptului de *uncool* mîndru de sine) etc. Pe scurt, o modă după alta (cînd nu suprapuse), fiecare cu adepți care s-o urmeze orbește/în detaliu, unii părăsind-o cînd s-a „trecut", alții rămînînd pe veci blocați în (apar)e(nț)a (ei). Și asta fără să mai pomenim de mai recenta obsesie a tuturor fătucilor & băieților de plastic de-a se face mai „duri" adăugîndu-și tatuaje-machiaje-accesorii punk-grunge-gotice.

În condițiile astea (și acum la MTV & nu numai vedeți tot/doar îmbinări ale celor de mai sus), mai putem vorbi de eleganță – cînd se știe că aceasta nu e de masă, ci clar individual(ist)ă – în alt context decît al genialei formulări *elegantly wasted* (și ce cîntec adictiv & memorabil era...)? Poate, cred, doar în cazul acelor ciudați care și-au construit un stil atît de al lor, încît e practic imposibil să-i imiți: poți să te îmbraci ca Nick Cave, dar n-o să ai niciodată acea privire bîntuită care-ți spune că a văzut iadul pe care-l cîntă de foarte aproape; sau poți să trîntești pe tine combinații improbabile tip pălărie-rotundă-de-fetru-sacou-pînă-la-genunchi-pantaloni-corsar, tot brambura o să arăți dacă nu ești Patti Smith (poate cea mai longevivă & autentică – în spirit – punkeriță); ca să nu mai pomenesc de acel ultim *dandy* al (brit)-populu – Jarvis Cocker. Căci stilul nu e în haine și nici în poze împrumutate, ci în felul cum le porți și în atitudinea care spune că ești exact cine, cum & unde vrei să fii. E suficient să deschizi televizorul ca să te convingi de asta...

Stela GIURGEANU

Cînd omul face haina

Pe o banchetă de metrou, patru perechi de picioare feminine. Prima este bronzată puternic, nu are „nici o jenă" și se rezeamă destul de depărtat, piciorul drept de cel stîng, la o distanță limitată doar de marginile unei fuste de blugi. A doua pereche este prelungă și îmbrăcată de sus pînă jos în blue-jeans, se termină în sandale cu toc înalt și stă cu un înțepat și indiferent „picior peste picior". A treia se ivește de sub o rochiță scurtă și veselă de vară, dar stă plictisită într-un „X" școlăresc. Din a patra se văd doar vîrfurile unor sandale fără toc, încrucișate cuminte, ițite timid de sub marginile unei fuste negre și plisate.

Am pornit în căutarea „eleganței citadine" încercînd să o dibuiesc în percepția cîtorva trecători prin București. Care este primul lor gînd și înspre unde le hălăduiește imaginea unui om elegant? Este o prerogativă vestimentară, „costă", este ceva exclusivist, rezervat doar oamenilor cu bani, sau este asociată mai mult unui anumit fel de conduită sau atitudine?

Peronul stației de metrou Victoria. Oră bucureșteană de vîrf. Tineri, cam de aceeași vîrstă, unii purtînd adidași, alții – pantofi lucioși, alții – sandale. Adulți, cam de aceeași vîrstă, unii purtînd adidași, alții – pantofi lucioși, alții – sandale. Vîrstnici cam de aceeași vîrstă... Însă nici unul nu seamănă cu celălalt.

Prima definiție a eleganței mi-a dat-o o doamnă pensionară, îmbrăcată din cap și pînă în picioare în macramé. Pe cînd era mică – îmi spune – bunica ei îi punea cîte o carte sub fiecare braț, ca să o învețe să mănînce „elegant". Adică „să mă facă să țin amîndouă mîinile pe masă, dar nu și coatele". Eleganța – îmi spune – este mai mult decît o haină, este „felul în care porți haina respectivă". Îi admir ținuta și îmi răspunde, despre haine, că și le-a făcut singură, apoi nu îmi mai spune de pensie. De vreme ce eleganța este mai mult o atitudine, crede că este la îndemîna oricui să fie elegant? Îmi zîmbește, se gîndește puțin, îmi pune o mînă caldă pe braț, după care îmi vorbește privindu-mă direct în ochi și spunîndu-mi „duduie". „Poate că ar fi la îndemîna mai multora, dacă ar fi pe bani."

Librăria „Noi", sala Dalles. Două tinere „chic". Amîndouă răsfoiesc un album de decorațiuni interioare și șușotesc între ele. Una este blondă cu șuvițe roșii, cealaltă brunetă și puternic machiată. Eleganța? Se uită una la cealaltă și spun ceva de teatru. Să porți fustă, taior, pantofi cu tocuri. Chestii clasice. Tot ce e clasic e elegant? Cam da. Nici una dintre cele două nu crede că ar putea fi ceva clasic și neelegant. Dacă le aduc vorba, da, poate fi și o atitudine. Cum să fie o atitudine elegantă? De exemplu, cînd un tip îți oferă flori sau îți deschide ușa, sau îți oferă locul în autobuz. Amîndouă au 19 ani și sînt studente la ASE.

În Librărie oamenii vorbesc încet, trec încet, încearcă să își facă loc unul altuia, nu se calcă pe picioare și nu țin să îți taie calea înspre raftul pe care îl vizezi, „suflîndu-ți", cu o oarecare mîndrie de supraviețuitor în legile junglei, cartea de sub nas. Fac asemănarea cu o imagine de supermarket și, cu o nouă întrebare, agăț încă un suflet (care, într-adevăr, nu a făcut nimic, dar care, poate, are un răspuns).

Eric este student la Drept, citește *Dilema veche,* are ochelari și ochi ageri și se emoționează dintr-o dată. Dacă eleganța este apanajul oamenilor „intelectuali"? Îi las timp să se gîndească. Zîmbește întruna și clipește des. Este puțin emoționat și vrea să joace rolul „avocatului diavolului". Mă întreabă, într-un final, dacă am rude la țară. Nu. Dacă am văzut vreodată cum se toarce lîna. Nu, din nou, dar să continue ideea. Cînd torci – îmi spune – există acea mișcare continuă a răsucirii firului pe fus. O înveți de copil, cînd degetele nu îți sînt îndemînatice, dar cu timpul te deprinzi cu aceeași mișcare pe care o faci de sute de mii de ori, în timpul vieții. Eleganța mișcării automatizate, care nu ține de apanajul celor cu știință de carte. „Pot să am pe perete cîte diplome vreau, dar dacă mă bag să torc un fuior, numai cu eleganță n-am s-o fac." Mă invită la o cafea, să discutăm mai pe larg subiectul. Refuz elegant.

În față la Ateneu. „Ateneul este ceva elegant." Un domn la costum, în ciuda căldurii. „Eleganța este bun-simț." Stă cu mîinile la spate și contemplă clădirea albă și renovată. „Dar nu neapărat acel bun-simț echivalent cu buna creștere, ci mai degrabă ceea ce englezii denumesc *common sense."* Adică – îmi explică – este ceva izvorît dintr-o limită rațională a propriei judecăți. Clădirile, de exemplu, pot fi elegante. Chiar și o mîncare sau o băutură, o ținută... „dar să ne înțelegem... pune un Coco Chanel pe o șleampătă și masacrezi orice stil". Îmi spune numele, dar mă roagă să nu-l folosesc. Îmi spune, de asemenea, profesia, dar cu aceeași rugăminte.

...Despre vîrstă nu ar fi fost elegant să îl întreb.

„Stimulii vizuali sînt considerați în mod frecvent a fi eleganți dacă e folosit un număr redus de culori sau de stimuli, punînd în valoare restul.

Culoarea albă este asociată adesea cu eleganța, de obicei în combinație cu albastrul sau negrul."

(din WIKIPEDIA, the free encyclopedia)

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

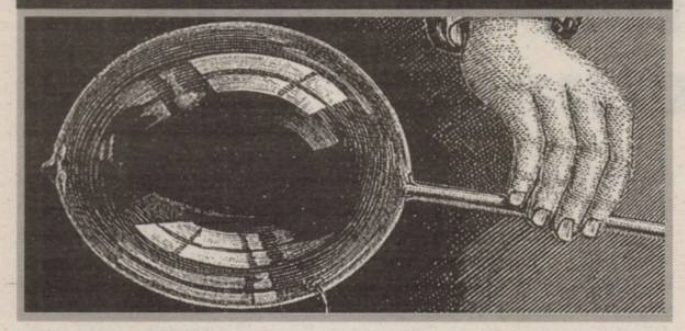

Vara în French Quarter

Turiştii mă călcau pe nervi. Vin în hoarde numeroase şi cotropesc cartierul meu istoric, ca să caşte gura la obiective turistice improbabile, urmîndu-i pe ghizii care scornesc poveşti numai ca să-i distreze. Unele dintre acestea sînt într-atît de gogonate, încît e de mirare că cineva poate să le debiteze fără să se strice de rîs. Unii dintre vizitatori sînt cetăţeni responsabili şi care se ţin departe de pahar, din Iowa, stîlpi ai societăţii în oraşele lor şi buni profesionişti, dar de îndată ce pun piciorul în New Orleans dau în mintea copiilor. A fi naiv şi uşor de dus de nas nu e o crimă, de bună seamă, cum nu e o crimă nici să stai în grupuri rumegătoare în faţa casei mele. Pe de altă parte, a-ţi vedea de trebile de zi cu zi croindu-ţi drum printre aceste imense dopuri umane înţolite în tricouri yo-yo şi cu pălării idioate pe capetele seci, d-apăi nici asta nu-i de şagă. Grupurile de turişti put. Neobişnuiţi cu verile de pe la noi, stau băgaţi unu-ntr-altul asudînd precum catîrii din French Quarter. A-mi tăia cale printre turişti era un periplu complex şi încărcat emoţional.

Asta pînă nu de mult. Dar apoi mi-a venit o idee. În loc să mă supăr că blochează ca nesimţiţii trotuarele, mai bine îi consider Formaţiuni Naturale. În loc să mă gîndesc la ei ca la nişte gogoloaie umane, mai bine îi consider Munţi, şi Vîrfuri, şi Lanţuri, şi Pîraie, şi Dealuri. În loc să văd în drumul meu pînă la prăvălie o cursă cu obstacole, o să mă gîndesc la el ca la o plimbare în natură. În peisajul meu favorit – montan! – mereu mă plimb printre stînci, pîraie adînci, apuc pe cărări înguste pe după grohotişuri, evit ţancurile şi aşa mai departe. Tare îmi plac plimbările în natură şi nu văd nici un motiv pentru care să nu mă bucur aşijderea de călătoria mea zilnică printre turişti. De îndată ce mi-am schimbat felul de a gîndi, au început să-mi placă cirezile mătăhăloase ce-mi stăteau în cale. Un grup de zece sau mai mare a devenit un lanţ muntos. Un cuplu cu berile în mînă şi cu binocluri formează un deal. Cinci studenţi beţi criţă – un pîrîu. O gaşcă de tineri afacerişti cu chef, de la o firmă din Midwest – o colină. Un beţivan singuratic fluturîndu-şi braţele – o dolină. Un bărbat fără cămaşă, dar cu o hartă în mînă, care şi-a pierdut portofelul (dimpreună cu cămaşa), căutîndu-şi hotelul (al cărui nume l-a uitat) – un ţanc singuratec. Un tur de noapte în căutarea stafiilor a devenit o vale ascunsă. Astfel, m-am trezit că mă pot bucura de o plimbare în natură chiar în buricul oraşului.

Dacă am rezolvat principala iritare, trebuie să mai lucrez un pic la problemele reziduale: putoarea şi vorbăraia. Putoarea nu e chiar aşa de greu de depăşit, dacă o consideri parte din damful general al New Orleans-ului vara: coji de crustacee în putrefacţie, plăcinte aburinde de caca de catîr, sucuri de maşină de gunoi, urină produsă de bere şi iasomii şi magnolii care înfloresc în miez de noapte. Cu cleveteala o să fie ceva probleme, pentru că aceste Formaţiuni Naturale spun nişte prostii cît ele de mari, pe care cu greu te poţi preface că nu le-auzi. Dar pentru asta există *I-pod*-uri, nu?

traducere de Ioana AVĂDANI

Adina POPESCU

Peter Greenaway într-o „ţară invizibilă“

„Eu merg la festival pentru Greenaway!“, mărturiseşte un jurnalist, cu ochii cîrpiţi de somn, căci nu dormise o noapte întreagă, pentru a-şi face bine „temele“, pe puntea vaporului ce se îndrepta spre Sfîntu Gheorghe. „Presupun că nu voi avea şansa să-i iau un interviu, dar aş vrea măcar să văd cum arată!“. Vă spun eu cum arată: destul de *british,* de sobru şi de ţeapăn într-un costum negru şi fără semne particulare „de regizor“, căci altfel l-ar fi recunoscut mai multă lume la ora 1 noaptea, în camping, stînd la o masă, cu o porţie de cartofi prăjiţi în faţă, în timp ce pe ecran se derula filmul său, partea a doua din *Valizele lui Tulse Luper*. Era linişte, ţînţarii se mai potoliseră, cîţiva cinefili beţi se cărau unii pe alţii spre corturi, o parte dintre spectatorii rămaşi la film aţipiseră, se aşteptau poate la altceva, ceva mai *à la Hollywood*, mai comestibil, mai digerabil, acum cînd *bucătarul* camping-ului nu mai serveşte decît un borş sleit – un cap uriaş de peşte, cu ochi stinşi, într-o farfurie şi, în rest, două linguri de zeamă. O revelaţie sau o dezamăgire?

Vizita de două zile a lui Peter Greenaway la festivalul de film „Anonimul“ a provocat o uşoară isterie în rîndul celor care se pretind citiţi & culţi (o comparaţie, la un alt nivel: Michael Jackson s-a ales cu o grămadă de fani în România cînd şi-a anunţat primul megaconcert de la noi), însoţită de un val de snobism. „A nu vedea ceva de Greenaway“ te situa deja într-o sferă a mediocrităţii şi a lipsei de interes faţă de „adevăratul cinema“. Cinefilii de ocazie, artiştii cu eşarfe colorate şi cu bascheţi portocalii, jurnaliştii „pe cultură“, muşterii ai Cinematecii în serile cînd la terase plouă, se extaziau, se emoţionau şi se duelau în citate. „Pentru ceea ce vreau eu să fac, pentru cinema-ul pe care-l concep, nu există încă tehnologie“ sau „Nu cred că am văzut încă un film adevărat. Cred că am văzut numai 100 de ani de texte ilustrate“ sînt două dintre afirmaţiile „maestrului“ (aşa e la noi, toţi sînt maeştri!) care au stîrnit furori. O tînără prozatoare, fan declarat Tarantino, deşi „e cam manierist!“, şi-a schimbat rapid opţiunile. Verde de invidie cînd a auzit că merg la festival, mi-a cerut „să-i povestesc tot, în detaliu!“, apoi m-a rugat, cu un glas şoptit, să-i împrumut *The baby of Macon,* fiind – chipurile – singurul film a lui Greenaway pe care nu-l văzuse. De altfel, în această perioadă, oamenii care mai aveau cîte un Greenaway rătăcit pe acasă au ajuns la mare preţ.

Despre studenţii la regie, printre care mă număr şi eu, care l-au descoperit pe Greenaway prin anul III de facultate, n-ar fi mare lucru de spus. Doar că, îmbîcsiţi oarecum de neorealismul italian şi încercînd zadarnic să-şi descopere modele printre regizorii autohtoni, au fost într-o seară la Cinematecă şi au văzut *Bucătarul, hoţul...,* unul dintre cele mai „comerciale“ filme ale lui Greenaway. După film nu şi-au permis să-l comenteze pentru că nu ştiau cum. Profesorii lor ar fi considerat un astfel de film şi multe altele de acest gen care nu ajung la noi „un cinema marginal“. Au înţeles doar că „se poate face şi aşa“, şi-au reamintit că filmul înseamnă mai mult imagine şi mai puţin replică, deşi „reţeta de succes“ care se aplică acum la noi se bazează, în primul rînd, pe un script bun, cu dialoguri autentice.

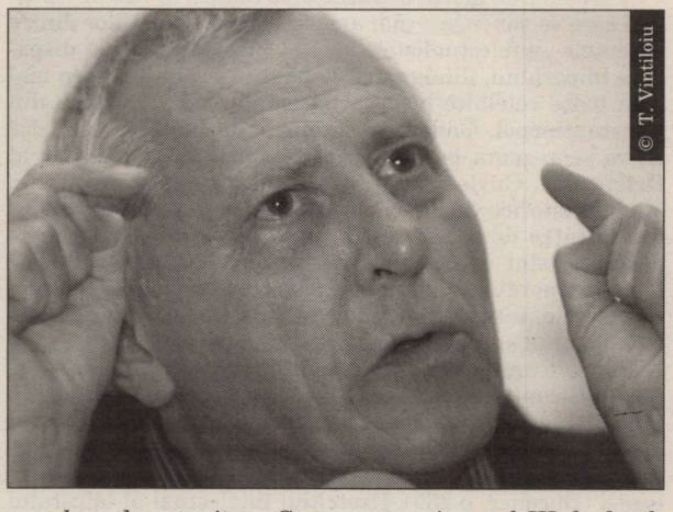

Revenind la festival, jumătate dintre jurnaliştii prezenţi tînjeau după un interviu cu „maestrul“ care se pare că nu acordă interviuri. Au alergat să-l vadă cum coboară din elicopter, i-au făcut poze, apoi şi-au notat conştiincios ce a spus la conferinţa de presă. Unul dintre ei care probabil că l-a urmărit pas cu pas, l-a descoperit tîrziu în noapte, în camping, la o masă. Atunci l-am văzut şi eu şi m-am aşezat la aceeaşi masă, fără chef de interviuri, doar de o conversaţie agreabilă. Cum ar trebui, după părerea lui, să facă un *film-maker* rost de finanţări pentru filmele sale? O întrebare inutilă, căci se ştie că Greenaway a avut, de la bun început, bani şi şi-a permis să facă „ce vrea muşchii lui“. Surprinzător, am aflat că un bun start pentru un *film-maker* ar fi televiziunea, dar discuţia, pe alocuri polemică, a alunecat în altă parte, inevitabil spre istorie, una dintre pasiunile lui Greenaway, apoi tot inevitabil spre România. „Cum ţi se pare România?“ este una dintre întrebările pe care i le pui oricărui străin care vine pentru prima oară aici, iar el se simte obligat să spună ce ţară frumoasă avem, cu oameni prietenoşi şi talentaţi şi cu o mîncare tradiţională excepţională. Greenaway însă a fost atras de România pentru că este o ţară care nu există, „o ţară invizibilă“. „Nu aveţi nici un fel de identitate!“, a fost una dintre replicile lui care a stîrnit uşoare reacţii de revoltă la masa unde mai veniseră cîteva persoane. „N-aveţi scriitori universali, n-aveţi pictori, n-aveţi o cultură universală... nu existaţi pe hartă!“, a continuat el (harta reprezintă una dintre „metaforele“ lui preferate). Atunci cineva a spus ceva despre Eugen Ionesco, altcineva despre Brâncuşi. L-a recunoscut oarecum pe Brâncuşi, specificînd însă că la Paris, în perioada „de glorie“ a lui Brâncuşi, existau cîteva zeci de artişti de aceeaşi valoare, iar românul nostru a profitat oarecum de o conjunctură, s-a lăsat purtat de val. „Şi cum se face că oamenii cu care vă lăudaţi voi s-au făcut remarcaţi în afara graniţelor ţării voastre? De ce n-au făcut nimic aici?“. N-a mai îndrăznit nimeni să-i povestească despre Eminescu, pentru că nu era cazul. Greenaway îşi demonstra strălucit teza lipsei noastre de identitate. Din punct de vedere istoric „aţi fost mai tot timpul sub o ocupaţie sau alta“, reală, indusă, iluzorie, se poate înţelege mai departe din discurs. Dacă România e într-un asemenea hal, ce să mai spunem de Zimbabwe sau de o altă ţară africană? Zimbabwe i se pare mai interesantă, acolo măcar există o cultură de sorginte africană şi legături ancestrale cu glia, rîul, ramul. După părerea sa, singurele ţări care „există“ cu adevărat, din punct de vedere cultural, sînt Franţa şi Anglia, iar sfatul lui ar fi să mergem un pic pe acolo şi vom înţelege mai bine cum stau lucrurile. Crede sincer că noi, cei care stăm la masă cu el şi care vrem, cu orice preţ, „să ne exprimăm într-un fel“, „sîntem o generaţie de sacrificiu“, iar România va fi o ţară în care poţi să te exprimi abia peste vreo cincizeci de ani. „Dar generaţiile care au trăit în perioada comunistă n-au fost şi ele, la rîndul lor, generaţii de sacrificiu?“, întreabă cineva. „Nu. Pentru că s-au complăcut“, a spus-o el elegant şi oarecum subtil.

Revenind la filme, scenariştii sînt inutili şi ar trebui să se ducă la Hollywood, n-a văzut filme româneşti care au o problemă din start din cauza limbii în care sînt scrise dialogurile şi nici filmele lui nu le mai revede după ce sînt gata. La masă, apare un tînăr rebel, cu pletuţă, care se înghesuie „să-i prezinte pe cineva“. Greenaway nu s-a atins de cartofii lui prăjiţi, a băut doar cîteva guri din paharul cu vin.

Greenaway va pleca a doua zi, tot cu elicopterul cu care venise. Noi ne întoarcem cu vaporul pînă la Tulcea şi de acolo cu trenul. Casa de bilete din gară se deschide fix la ora 12,30, „aşa e la noi, la ţară“, spune o tanti. Coada se formează cu o oră înainte, pentru că trenul e o „săgeată albastră“, iar locurile sînt limitate. Oamenii aşteaptă potoliţi la coadă, pînă cînd la ghişeu apare cineva, apoi încep să-şi dea ghionturi şi coate. Casiera completează cupoanele pentru „reduceri“. Completarea unui astfel de cupon, cu ştampile cu tot, durează minim un sfert de oră. Casiera cască, apasă pe pix la fiecare literă pe care o scrie. Mina pixului curge. La coadă, atmosfera devine conflictuală. „De ce nu v-aţi completat taloanele de acasă?“, „Nu vă e ruşine să ne ţineţi aicea, la rînd, atîta timp?“, „De ce n-aţi deschis casa mai devreme?“. Asta încep să mă întreb şi eu în permanenţă şi fără nici o legătură cu nimic: de ce? Poate totuşi vom prinde trenul...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Athos

Prieten fiind cu directorul ei, dl dr. Aurelian Marinescu, am regretat adesea faptul că Editura Institutului Biblic şi de Misiune al BOR este nedreptăţită pe piaţa noastră de carte. Evident, nu o prietenie, oricît de dragă, ilustrează criteriul singur al unui asemenea regret. EIB este o casă editorială veche, cu frecvente împliniri substanţiale. Şi, practic, unica editură care difuzează, odată cu titlurile sale, vocea instituţională a Bisericii noastre. Din păcate, „Editura Patriarhiei“ (cum i s-ar mai putea spune, printr-o metaforă emblematică) n-a pătruns, dincolo de cercurile ecleziastice, în conştiinţa mediilor intelectuale mirene. E un alt fel de a nota trista separaţie dintre cele două universuri. Şi un bun motiv, totodată, pentru a spune din nou că intelectualitatea laică şi clerul au datoria de a se regăsi.

De curînd (2005), EIB a publicat volumul *Ancoraţi în Dumnezeu. Viaţa, arta şi gîndirea monahală în Sfîntul Munte Athos,* scrisă de profesorul greco-american Constantine Cavarnos. Textul, produs al experienţei personale, a apărut în anii imediat postbelici, dar a fost mereu reeditat, pînă la a patra ediţie, din 1995, după care s-a făcut prezenta traducere românească. Între 1952 şi 1958, învăţatul autor (şcolit la Harvard, Sorbona, Athena, Cambridge şi Oxford) a întreprins pelerinaje studioase în republica monahală unde se concentrează, de peste un mileniu, tot ce a produs mai subtil creştinismul răsăritean.

A cercetat toate mânăstirile şi n-a uitat nici un schit, cu tot cu locurile sale adiacente de aspră sihăstrie. După cum remarcă academicianul Virgil Cândea, prefaţator al volumului, Cavarnos reia tipicul reportajului athonit (cu date despre relief, vegetaţie, arhitectură, muzică, iconografie, biblioteci şi „tipicul“ fiecărui aşezămînt cercetat), dar fructifică, mai cu seamă, calitatea de a înfăţişa cosmosul aghioritic din perspectiva vieţii sale mistice. El transportă în desagă nu doar instrumentele teologului, filosofului şi portretistului, ci şi smerenia ucenicului pornit în căutarea „bătrînilor“ exemplari, pe care-i stoarce de ştiinţă duhovnicească şi cărora le preia respiraţia isihastă.

Deceniul cinci al secolului XX, cînd cărturarul nostru străbate cărările fizice şi metafizice ale Muntelui, încapsula un moment dificil din cronica obştilor athonite. Călugării se împuţinaseră, războiul rece decuplase grecitatea de restul popoarelor ortodoxe, iar statul elen, cheltuitor de mari sume pentru asimilarea concetăţenilor expulzaţi din Turcia, nu mai reuşea să stipendieze, la nivelul obişnuit, principalele chinovii. De aceea, *Ancoraţi în Dumnezeu* are şi meritul unui stop-cadru istoric. Dar posedă, în egală măsură, virtutea atemporalităţii implicite: nimic din ce observă eruditul de peste Ocean nu este, pe fond, depăşit, fie că e vorba despre gama motivaţională a vocaţiilor ori despre fenomenologia lucrărilor spirituale angajate prin rugăciune, meditaţie, lucru umil, cu mîinile, şi ospitalitate. Partea efemeră a operei este astfel completată cu invariantele perene ale spaţiului jalonat.

Constantine Cavarnos ne plimbă pretutindeni: la Cutlumuş şi Xiropotamu (care s-ar putea traduce prin „Valea seacă“), la Ivir şi Vatoped, pe la sîrbii din Hilandar, bulgarii de la Zografu şi ruşii de la Sfîntul Pantelimon, la Dionisiu şi Simonpetra, neuitînd Stavronichita, Caracalu, Filoteu sau... schitul românesc Prodromu, unde monahii – neştiind pe atunci nici greacă, nici engleză – nu reuşesc să comunice în toată regula cu vizitatorul, ospeţindu-l totuşi din toată inima. Schitul revine într-o *addenda* a ediţiei româneşti. Pentru că, între timp, aşezămîntul a intrat sub oblăduirea Părintelui Petroniu Tănase, grecofon, bibliofil şi fin duhovnic, în compania căruia Cavarnos, întors la faţa locului, obţine o droaie de informaţii despre Ortodoxia românească şi vizitează peştera Sfîntului Athanasie (întemeietor al Marii Lavre).

Cartea spre care v-am îmbiat dăruieşte enorm. E un exerciţiu de liniştire, o sursă de formidabile „ziceri“ spirituale, precum şi o frescă integră a celor ce se petrec pururea pe acest pisc arid, prefăcut în paradis sufletesc.

Mirel BĂNICĂ

Ortodoxie, intelectualism, intelectuali

„Regret că am acordat prea multă importanţă
artelor liberale: există mulţi sfinţi
care le-au ignorat complet
şi mulţi alţii care le stăpînesc, dar nu sînt sfinţi.“
Fericitul Augustin, *Retractationes*

O evidenţă: marea majoritate a călugărilor din vremea creştinismului timpuriu erau oameni simpli, de origine modestă, fără prea multă carte. O legendă spune că Sf. Antonie, părintele monahismului primitiv, refuza cu obstinaţie să primească o educaţie susţinută, de teamă să nu fie contaminat de ereziile colegilor. Ca şi Sf. Pahomie, marea majoritate a călugărilor nu vorbesc decît limba locului unde s-au născut, transmiterea credinţei se face predominant pe cale orală. Părinţii deşertului sînt extrem de reţinuţi faţă de ceea ce am putea numi „munca intelectuală“; Patericul abundă, în schimb, în referinţe la împletitori de coşuri de rafie sau plase de pescuit, alte meserii care cer un efort fizic şi concentrare. *Cunoaşterea* poate fi chipul luat de demon, iar *studiul* riscă să ocupe tot spiritul călugărului, acesta fiind sustras de la rugăciunea permanentă. Pericolul reprezentat de „cunoaştere“ este încă şi mai acut pentru tinerii călugări instruiţi, entuziasmul de care ar fi putut da dovadă aceşti tineri neexperimentaţi în aprofundarea pe cale „raţională“ a prezenţei Divinului în lume fiind perceput ca periculos. Intervine mai apoi *ascultarea* prin care călugărul admite să depindă, în mod voluntar, de un maestru spiritual şi duhovnicesc. Ortodoxia nu absolutizează *ascultarea* şi nici anihilarea voinţei proprii prin practicarea acestui dificil exerciţiu, dar îl recomandă, în schimb, ca fiind un mijloc de a reduce superbia intelectuală a novicilor, totul petrecîndu-se în spiritul creştinismului originar. Punerea în practică a *ascultării* implică deci în mod fatal încetarea exerciţiului intelectual independent, dacă acesta nu obţine acordul superiorului spiritual.

Perioada de glorie a Bizanţului comportă cîteva trăsături care se vor regăsi mai apoi în evoluţia relaţiilor dintre curentele „intelectualiste“, laici şi Biserică şi după dispariţia Imperiului, fiind matricea pe care se vor dezvolta mai apoi toate celelalte biserici naţionale. Universitatea din Constantinopol, fondată în secolul V de Împăratul Teodor II, va reprezenta mult timp polul spiritual şi ştiinţific al Orientului. Curiozitatea bizantină nu cunoaşte limite, studiile istorice (inclusiv cele de istorie bisericească) sînt unul dintre domeniile ei favorite de expresie. Scrierile bizantine sînt impregnate de prezenţa miraculosului, de fapte extraordinare, dar şi de relatarea unor fapte anecdotice, vesele, futile. „Spiritul critic lipseşte însă cu desăvîrşire, la fel ca şi dorinţa de a prezenta adevărul exact“, scrie Diehl, cu o anumită doză de maliţiozitate, în celebra sa istorie a Bizanţului (p. 258). Criza iconoclastă ce zguduie din temelii Imperiul marchează un moment important în relaţia dintre reprezentanţii laici ai „înaltei culturi“ şi ierarhia ortodoxă. Din acel moment, creştinismul devine cultura însăşi (Ducelier, p.269). Exerciţiul intelectual al laicatului va cunoaşte o limitare impusă de către permanenta teamă de erezie. Nimic din ceea ce ar fi putut leza conceptul sacru de *ortodoxie* nu mai este tolerat.

La fel ca în Europa Occidentală, Biserica începe să exercite o influenţă covîrşitoare asupra instituţiilor de învăţămînt, care practic nu mai prezintă un caracter laic. Studiile religioase sînt dominate de studiul trecutului, există tendinţa de a repeta sub diverse forme învăţăturile de bază ale Părinţilor Bisericii. Orice tendinţă „intelectualistă“ de introducere a unor teme noi (de inspiraţie platoniciană, de pildă), este percepută ca o tentativă indirectă de schimbare a ordinii stabilite. Se formează progresiv un sistem de regularizare teologică şi mai apoi socială, care exclude automat orice contestare simbolică a autorităţii centrale. Un exemplu de funcţionare a „simfoniei bizantine“: atunci cînd Ioan Ithalos (secolul XII) încearcă să dezvolte studiul doctrinei platoniciene, în contracurent cu scolastica aristoteliană ce domină academia bizantină, teologii „oficiali“, sprijiniţi de însăşi familia imperială a Comnenilor, îi anatemizează, în scurt timp, pe dizidentul Ithalos şi pe partizanii acestuia (Ducelier, p. 447). Apariţia curentului isihast şi publicarea în 1338 a „Triadelor“ Sfîntului Grigore Palama consacra definitiv ideea că în Ortodoxie nu se pot face progrese în cunoaşterea Divinului utilizînd mijloace intelectuale. Disputa dintre apofatic şi catafatic este definitiv tranşată. Începînd cu acest moment, Ortodoxia începe să fie suficientă sieşi, conştientă de faptul că forţa ei rezidă în „suflet“ şi nu în „spirit“.

Agonia Imperiului sugrumat de prezenţa otomană este însoţită în mod paradoxal de o intensificare a disputelor ştiinţifice şi teologice. Numeroşi cronicari bizantini descriu cu lux de amănunte viaţa animată din Universitate, acolo unde disputele şi pasiunea pentru teologie erau însoţite, nu de puţine ori, de strigăte şi injurii, iar *comisarul imperial*, cel ce se ocupa de supravegherea academiei, avea adesea dificultăţi în a restabili ordinea (Diehl, p. 113). Cucerirea Constantinopolului de către turci constituie o lovitură fatală pentru cultura bizantină şi reprezentanţii săi, obligaţi să supravieţuiască unui regim ostil. Urmează o lungă noapte de aproape patru secole; procesul de redeşteptare naţională de la jumătatea secolului al XIX-lea găseşte Biserica Ortodoxă într-o situaţie total diferită de celelalte Biserici din Occident, acolo unde primele efecte ale modernizării şi secularizării încep deja să se facă simţite.

Pentru a ne limita doar la cazul României, „modernitatea“ visată de intelectualitatea liberală, şcolită în Occident nu coincide întotdeauna cu viziunea conservatoare a bisericii. Controversele din această perioadă cu privire la rolul Ortodoxiei în societate sînt simptomatice pentru toate crizele de identitate provocate de construcţia unei naţiuni moderne. Ele se regăsesc şi astăzi, în mare măsură, în discursul intelectual public. Secularizarea bunurilor şi averilor bisericii este opera unui grup intelectual restrîns de oameni politici instruiţi în Occident, laici, care „dezechilibrează“ faimoasa simfonie bizantină a raportului cu Statul, înclinînd balanţa puterii în favoarea acestuia din urmă. Imaginea „intelectualului“ modern în ochii clerului ortodox nu este prea „roză“ la începutul secolului XX, iar pozitivismul, ajuns tardiv în universitatea românească, contribuie şi el la „deteriorarea“ acesteia.

Perioada interbelică este perioada cea mai interesantă din punctul de vedere al interacţiunii intelectual laic – Biserica. „Unde sînt şi cine sînt? – se întreabă intelectualul român sfîşiat de atracţia exercitată de Bizanţ şi Roma, de Occident şi de către Rusia, Franţa şi Germania. Cum aş putea oare concilia într-o reprezentare unificată arhaicitatea ţărănească ce legitimează România eternă şi propria apartenenţă în mişcarea generală şi universală a modernităţii?“ (Karnoouh, p. 128). Toate aceste interogaţii pe care antropologul francez le plasează la începutul unui capitol intitulat simbolic „Aspecte remanente ale arhaismului românesc“, rezumă frămîntările eterne ale *intelighentsiei* româneşti.

(continuare în numărul viitor)

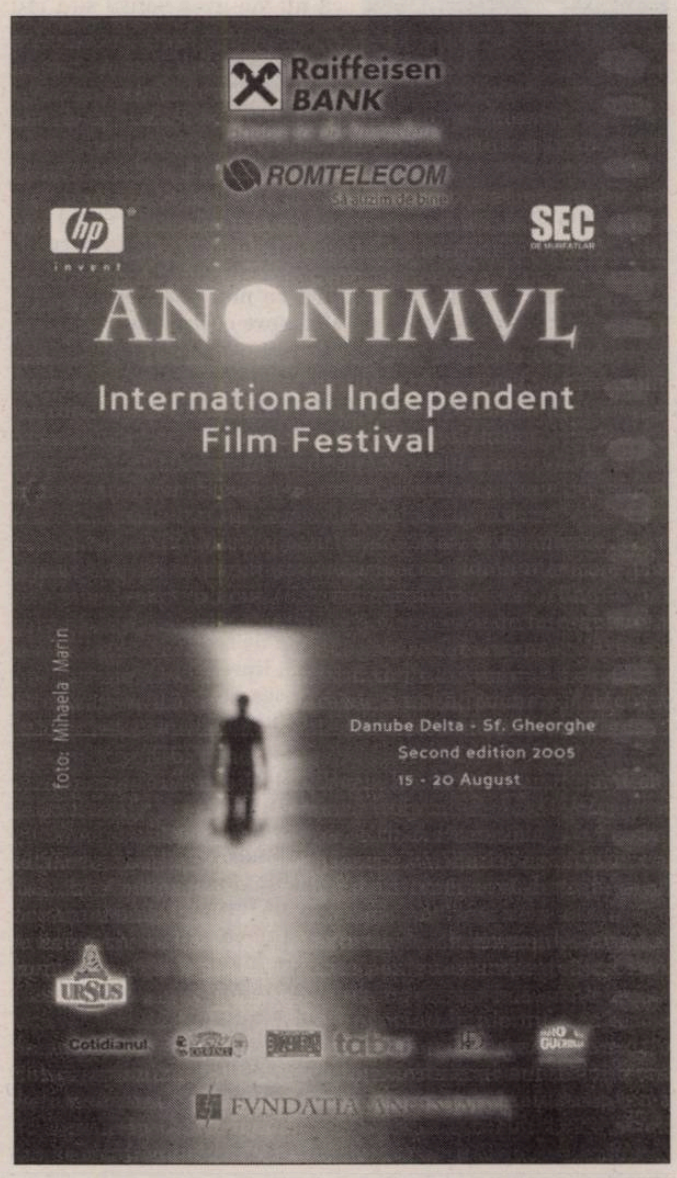

Alex. Leo ŞERBAN

de ce e *cool*...

Sfîntu Gheorghe

(cu sau fără balaur)

Pentru că am fost fiţos şi n-am avut încredere în prima ediţie a festivalului „Anonimul", cei care-l fac s-au gîndit să-mi mai dea o şansă şi să mă invite şi anul acesta. Am fost, am văzut – şi, iată, îmi pun tone de cenuşă în cap: festivalul e cool!

De fapt, nici nu ştiu dacă „festival" este cel mai potrivit termen pentru ce se-ntîmplă acolo... OK, există filme, filme bune (dintr-o selecţie de şapte lungmetraje, doar două erau jetabile); există un „comandament" care se asigură să nu-ţi lipsească nimic – şi nu-ţi lipseşte, ba chiar ţi se oferă mai mult decît e decent să pretinzi; oamenii sînt drăguţi & atenţi, organizarea e excelentă & totul merge ceas. Dar este – cum să spun – o performanţă care ţine mai curînd de spectacol decît de un festival de film: este o *mizanscenă!* Cei care credeam – frecînd festivalurile an de an – că acestea nu sînt decît un job „nine to five" în care te duci să pontezi şi, vorb-aia, ştii cînd începi, dar nu ştii cînd termini („patronul", nemilos, fiind filmele), am fost puşi în situaţia de a ne revizui noţiunea de „festival": *de fapt*, este *chiar asta* – o *sărbătoare*. Una care începe cu sosirea unui nume greu, care să dea ştaif (anul acesta, Peter Greenaway), continuă cu răsfăţurile etilice & gastronomice de fiecare zi (aici afli în cîte feluri se poate pregăti peştele) şi se încheie, cu mare părere de rău, după anunţarea premiilor, cînd – într-o ultimă, exuberantă lovitură de maestru *à la* Vatel – cerul este aprins într-o explozie serială de artificii ce pare să izbucnească din bucuria („Allegria") muzicii alese special pentru acest moment. Peter G., care a rămas cu gura căscată la deschidere – acele corăbii purtătoare de ecrane, acea corabie, naufragiată fellinian în nisip şi, alături, *The Tulse Luper Suitcases,* ultima extravaganţă a britanicului, proiectată „full screen" în *high definition*... –, ar fi avut suficiente motive să nu şi-o mai închidă niciodată la loc.

Ceea ce – participanţii la conferinţă s-au convins – este mai uşor de zis decît de făcut. Căci Greenaway vorbeşte nonstop – chiar şi atunci cînd, în urma unui mic accident tehnic, se stinge lumina în sală: nu doar că britanicul nu a avut nici un moment de ezitare, nu şi-a pierdut şirul şi nu a aşteptat să se reaprindă lumina; el a continuat ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat – ba, chiar, a improvizat pe loc o mică argumentaţie paralelă privind lumina în sala de cinema, de la fraţii Lumière citire. Şi, deşi Peter G. rareori răspunde întrebărilor punctuale & precise din sală – în pofida retoricelor sale îndemnuri la „dialog" –, ceea ce spune, scos gata-scrobit din mînecile & buzunarele & fişierele fenomenalei sale memorii, este întotdeauna paradoxal, provocator & intelectualmente stimulator. Cîteva mostre: „Nu există decît un singur loc bun într-un cinema – pe rîndul G, locul 7!"; sau: „Sindromul *Casablanca* – cinema-ul tradiţional – nu mai satisface sensibilitatea contemporană"; sau: „Mă folosesc de Cinema pentru a face reclamă la web" (!); ş.a.m.d.

Plecînd după numai o zi – şi tot cu elicopterul; oare cum ar fi fost adus Ford Coppola: cu *zece* elicoptere?! –, Greenaway a ratat şi concertul de pe plajă al lui Alexandru Bălănescu, cel care a colaborat cu el – *via* Michael Nyman – la majoritatea filmelor sale. Imaginaţi-vă un echipaj de şase-şapte trăsuri, gonind pe malul mării după apus; în locul (G7?) delimitat de torţe arzînd & marcat de scaune dispuse în semicerc, invitaţii coboară, îşi iau un *drink,* două (nu mai spun ce, că nu facem reclamă!) şi-apoi privesc perimetrul încadrat de alte două torţe chiar în dreptul mării, în care aşteaptă – ca o instalaţie semnată Peter G. – trepiedul cu partiturile: pe fundalul acesta

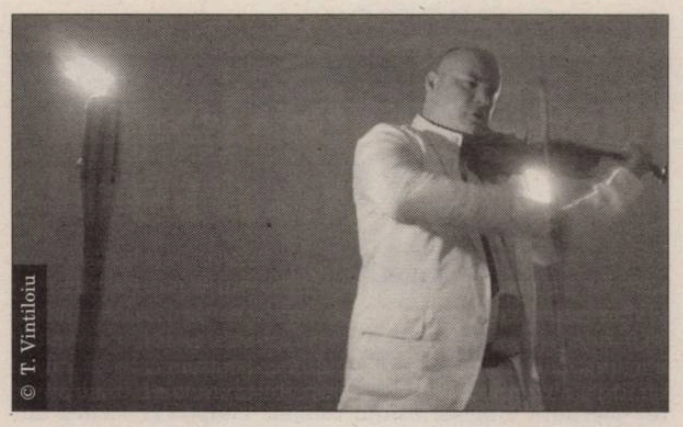
© T. Vintiloiu

semnificat & răs-semnificat estetic, muzica vine ca un element al naturii – o furtună de sunete izbucnind, din senin, în fapt de seară...

Da, a fost perfect – suspect de perfect! Căci „festivalul" – instalat de-acum, poate prea confortabil, în această ramă somptuoasă gen „Marele Gatsby" – trebuie să-şi găsească, urgent, un conţinut & un concept imediat identificabile. El are nevoie de un suport cinematografic substanţial, de o rigoare &, mai ales, de o coerenţă a selecţiei. Frişca (abundentă) are nevoie de un blat pe măsură... Altminteri, există riscul ca tot ceea ce se vede *în afara filmelor* să eclipseze ceea ce se vede *pe ecran;* riscul, cum spuneam, ca filmele să fie mai mult un pretext pentru spectaculosul foc de artificii pe care şederea timp de o săptămînă în acest loc, numit de unii „paradisiac", îl imprimă pe retină definitiv. „Pitorescul" există – cu asupra de măsură; n-ar fi rău deloc să fie însoţit – la ediţiile următoare – de „melancolia" unei oferte cinematografice exigente. Dacă există un „balaur", ascuns în stuful din Sfîntu Gheorghe, el trebuie alungat rapid pentru a găsi ceea ce se află sub el: aurul.

Răzvan PENESCU

e-jurnal

„Sînt în Polonia"

Pînă alaltăieri am umblat printr-un oraş-cam-sat numit Plock. E înfrăţit cu oraşul Bălţi din Moldova, poate asta îţi dă o idee despre ce e vorba.

Am mîncat la prînz la cantină şi am ajuns să preţuiesc atmosfera şi mîncarea de la noi de jos („la noi jos" fiind o cantină cu chelneri cam nesimţiţi care îţi aduc deseori altceva decît ai comandat pentru că felul comandat s-a terminat). Erau trei bucătărese grăsulii, cu costume cîndva albe (mai scapă cîte o picătură de ciorbă, un pic de sos de la friptură pe costum şi îl mai înfrumuseţează – par să aprecieze tipul ăsta de îmbunătăţiri vestimentare), genul de bunicuţă care gustă din mîncare în timp ce o prepară. Preţurile sînt însă destul de mari, ceva mai mari ca la noi.

Seara e ceva mai bine, măcar pentru că se mănîncă afară, pe o terasă.

Oferta însă e săracă, iar servirea lentă de tot. E bine din punct de vedere social, ajungi să te împrieteneşti cu cei cu care stai la masă. Le afli viaţa, le afli arborele genealogic, practic după 2-3 mese devii aproape parte din familie. Şi cînd îl vezi apoi, îl întrebi dacă pe mătuşa Vera o mai dor şalele, dacă bunicul Sebastian mai umblă după fuste şi dacă micuţul Ludowik a luat premiu în clasa I.

De Internet nu s-a auzit, de programe TV nedublate în poloneză aşijderea. Limba engleză e o necunoscută, cu excepţia recepţionerei de la hotel (hotel de 2 stele cel mult) nimeni nu părea a înţelege vreun cuvînt.

La Varşovia lucrurile stau muuuult mai bine, dar tot îmi lipseşte prezenţa celor cu care mă văd, mai rar sau mai des, la Bucureşti. E mai simpatic la Bucureşti, muncim mai serios, ne şi distrăm mai serios, mîncăm mai bine şi discutăm într-o limbă mai melodioasă. Şi pot să mai văd şi un film într-o limbă pe care o înţeleg.

Ieri am văzut oraşul vechi, am băut bere cu nişte polonezi de la biroul de aici, am încercat să ajung şi la un concert, dar nu mi-a ieşit. Îmi place Varşovia, nu cît să fac poze, dar e un oraş cu mult spaţiu. Spre deosebire de Plock, sînt o mulţime de parcuri şi de locuri prin care n-am umblat. Şi chiar şi plimbările aiurea pe stradă sînt OK, mie îmi place să casc gura la una, la alta, să mai stau pe o bancă, să mai citesc o pagină-două din cartea pe care o port după mine.

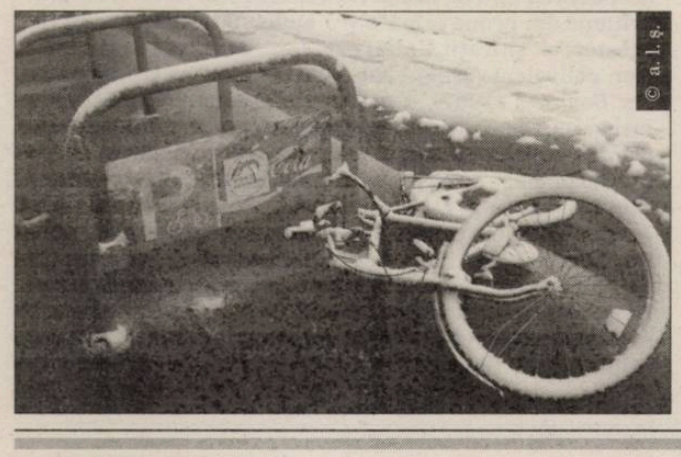
© a. l. ş.

chestionarul lui Proust

1. Principala mea trăsătură
2. Calitatea pe care doresc să o întîlnesc la un bărbat
3. Calitatea pe care o prefer la o femeie
4. Ce preţuiesc mai mult la prietenii mei
5. Principalul meu defect
6. Îndeletnicirea mea preferată
7. Fericirea pe care mi-o visez
8. Care ar fi pentru mine cea mai mare nenorocire
9. Locul unde aş vrea să trăiesc
10. Culoarea mea preferată
11. Floarea care-mi place
12. Pasărea mea preferată
13. Prozatorii mei preferaţi
14. Poeţii mei preferaţi
15. Eroii mei preferaţi din literatură
16. Eroinele mele preferate din literatură
17. Compozitorii mei preferaţi
18. Pictorii mei preferaţi
19. Eroii mei preferaţi din viaţa reală
20. Ce urăsc cel mai mult
21. Calitatea pe care aş vrea s-o am din naştere
22. Cum aş vrea să mor
23. Greşelile ce-mi inspiră cea mai mare indulgenţă
24. Deviza mea

Gabriela ADAMEŞTEANU

1. Sinceritatea faţă de mine însămi şi faţă de ceilalţi.
2. Caracterul şi inteligenţa.
3. Caracterul.
4. Loialitatea şi afinităţile noastre.
5. Lipsa de răbdare, incapacitatea de a trăi în prezent.
6. Să corectez ce am scris deja.
7. Se schimbă.
8. Moartea celor dragi.
9. Berlin, dar să ştiu şi limba germană.
10. Roşu.
11. Irisul.
12. Păsările cînd zboară. În stol sau singure.
13. Tolstoi, Balzac, Faulkner, Proust, Philip Roth, Joyce Carol Oates.
14. Eminescu, Mircea Ivănescu.
15. Ivan Ilici.
16. Doamna Bovary.
17. Mozart. Dar formaţii? Vama Veche.
18. Van Gogh, Monet, Seurat, Sisley.
19. Unchii mei, Ion şi Dinu Adameşteanu, mama mea adoptivă, Sanda Bădulescu, profesoara mea de conversaţie Gabriela Ţiţeica. Morţi toţi.
20. Aroganţa.
21. Frumuseţea.
20. Repede, fără dureri.
22. Cele pe care le fac şi eu, deci le înţeleg.
23. *Don't worry, be happy.*

Andrei OIŞTEANU

1. Tenacitatea.
2. Creativitate şi simţul umorului.
3. Creativitate, simţul umorului şi al magicului.
4. Faptul că pot conta pe ei.
5. Nu sînt un bun judecător al propriilor mele vicii (vezi răspunsul la întrebarea 23).
6. Cititul şi scrisul (în ordine şi proporţie schimbătoare).
7. Nu visez la o anume fericire. Uneori, o trăiesc. Nu ştiu să o definesc (nici măcar oniric), dar o recunosc cînd o trăiesc.
8. Nenorocirea pe care Biblia o consideră suprema anomalie: ca părinţii să-şi înmormînteze copiii.
9. Macondo, iar în lumea reală, în ordinea preferinţei: Bucureşti, Amsterdam, Ierusalim.
10. Nuanţele de arămiu ale frunzelor de arţar, toamna.
11. Floarea de mac, pentru că e delicată, simplă, psihotropă şi nu supravieţuieşte în glastră.
12. Mierla, pentru că e mică şi simpatică, e frumos colorată (penaj negru-lucios, cu cioc şi picioruşe portocalii), cîntă plăcut (dar nu „minunat" ca privighetoarea) şi, peste toate, întîlnirea cu ea este de bun augur.
13. Urmuz, Kafka, Márquez, Borges, Cărtărescu.
14. Şerban Foarţă, Gellu Naum.
15. Hamlet, Gregor Samsa, Zacharias Lichter, Ostap Bender, Stamate (cel sedus de pîlnie).
16. Zenobia.
17. Preclasicii, Bach, Ravi Shankar, John Mclaughlin, Miles Davis, Leonard Cohen.
18. Bosch, Dürer, Ernst, Brauner.
19. Sergiu Al-George, Mihail Sebastian, Benjamin Fundoianu, Demetru Demetrescu-Buzău.
20. Mitocănia.
21. Un talent artistic, la desen sau la muzică.
22. Cu curiozitate pentru ce mă aşteaptă în lumea de dincolo.
23. Ale mele (atunci cînd le identific ca atare), iar la alţii, furtul de carte şi minciunile nevinovate.
24. „De vreţi cu toţi, în timpul nopţii, un somn în tihnă să gustaţi, / Nu faceţi schimb de ilustrate cu cel primar din Cîrligaţi".

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Arte şi meserii

Andrei Pleşu vorbea într-un articol din *Dilema* (nu mai ştiu dacă *veche* sau şi mai veche, amănunt care nu ar fi cu totul lipsit de semnificaţie) despre onoarea pierdută a meseriaşului român. Tîmplarul – citez din memorie – nu mai are mîndria de a face *(că* face, cu atît mai puţin) un scaun care să stea ferm pe picioare şi să nu se prăvălească la pămînt cînd te aşezi pe el. Instalatorul nu mai are orgoliul ca din mîinile lui să iasă (eventual, după ce a intrat din cauza altuia) un robinet care nu picură. Zugravul nu mai are trufia de a lăsa în urma lui un perete neted şi tencuit uniform. În fine, cred că am modificat lista întocmită de autor prin propriile mele ofuri, dar ideea am păstrat-o, cu atît mai mult cu cît m-am gîndit la ea ori de cîte ori am întîlnit-o ipostaziată în situaţie de viaţă cotidiană – adică, foarte des. Fără îndoială, sînt mulţi factori care au concurat la împămîntenirea acestei realităţi: las' că solul însuşi este, am impresia, cît se poate de prielnic sămînţei, dar, după socialismul care a udat-o din belşug cu apa sîmbetei ce a luat cu ea nu doar proprietatea particulară, ci şi responsabilitatea pentru orice fel de proprietate, a venit s-o îngraşe vesela tranziţie căreia nu-i mai pasă de nimic afară de bani (din cer), de sex (din filme) şi de politică (din televizor). Ce-i aia orgoliu profesional? Da' ce-i aia profesional?

Mi-a trezit toate aceste amintiri şi reflecţii o recentă interferenţă, ca să zic aşa, cu un cizmar român – şi, pe deasupra, particular, ceea ce chiar că te pune pe gînduri. Şi, ca şi cum ea în sine nu mi-ar fi fost destul, întîlnirea mi-a readus în memorie două mici istorioare teatrale.

Prima s-a petrecut în urmă cu vreo şase ani, cînd regizorul Vlad Mugur, septuagenar atunci şi dăruit eternităţii acum, se afla în ţară („fugise" la începutul anilor '70 şi se stabilise finalmente în Germania); în ţară şi în Bucureşti, unde un spectacol de-al său, realizat la Craiova, urma să deschidă cel mai important festival românesc de teatru. Era, aşadar, seara de gală, holurile şi scările Teatrului Naţional, care găzduia evenimentul, se umpleau încet-încet de lume, inclusiv de figuri politice la modă, doamne gătite, domni pompoşi şi artişti rufoşi se foiau prin foaier, trecuse de ora anunţată şi... nimic! În sală, cu uşile închise şi păzite strict, „Meşterul" repeta. (Aşa i se spunea lui Vlad Mugur, „meşterul".) Diverşii emisari însărcinaţi să-l zorească se întorceau ridicînd neputincioşi din umeri. Cînd întîrzierea a atins o jumătate de oră, mi-am luat inima în dinţi şi, ca „oficial", m-am dus să văd ce-i de făcut. Aşezat pe speteaza unui scaun, la jumătatea uriaşei săli a Naţionalului, goală, Vlad Mugur, aparent impasibil, urmărea repetiţia „cu lumini". Pe cînd mă apropiam de el în vîrful picioarelor, un urlet formidabil: „Opriiiiţi! Magda, ţi-am spus de o mie de ori să nu-ţi mai pui pălăria într-o parte!!! Facem teatru aici sau spectacol de bîlci?!?" (Magda era, întîmplător, soţia lui şi, deloc întîmplător, excelenta interpretă – a fost nominalizată la Premiile UNITER – a rolului feminin principal.) Apoi, angelic, către mine: „S-a întîmplat ceva?"

A doua istorioară s-a petrecut în urmă cu vreo doi ani. Asistam, din obligaţie profesională, dar şi din curiozitate personală, la un „şnur" (aproximativ egal: repetiţie generală) al unui spectacol care trebuia să aibă în curînd premiera; de fapt, trebuia să fi fost deja gata, dar de cîteva zile nu mai „avansa" deloc, fără să se ştie exact de ce. Toată lumea era plictisită, dar, altfel, calmă, deşi actorii erau „prinşi" în destule alte spectacole, iar regizorul – din generaţia de mijloc – se plîngea că trebuie să se împartă între vreo trei-patru locuri de muncă. Era, repet, o montare la care se migălea de multă vreme şi era o repetiţie care preceda cu puţin premiera. În timp ce urmăream (din păcate, plictisindu-mă şi eu) actorii, zăresc în scenă o umbră lungă şi densă, căreia, în contextul acţiunii, nu-i înţelegeam rostul. „Ce înseamnă umbra aia?, îl întreb eu pe regizor. Că spionează cineva la o uşă?" „A, nu, răspunde el senin şi, pare-se, uşor amuzat. E un reflector în culise şi sufleorul zice că nu poate să se aşeze în altă parte. Dar nu mă deranjează prea tare..."

Desigur, mi se va spune, orice profesie implică grade diferite de bravură şi nu toţi cei care practică respectiva profesie sînt ţinuţi să atingă treapta cea mai de sus. Există pe lume şi lăcătuşi „cu mîini de aur", şi lăcătuşi mai aşa, în stare totuşi, şi ei, să dreagă o broască ori să deblocheze o clanţă. Mai mult, există chirurgi care operează pe cord deschis, dar şi chirurgi a căror competenţă supremă se opreşte la extragerea amigdalelor. Nu-i nici o nenorocire.

Nu, evident. E doar o chestiune de nuanţă: artiştii români din ziua de azi se supără foc atunci cînd, într-un fel sau altul, ocupaţia lor e asimilată unei meserii. Acesta este motivul pentru care tinerii actori nu învaţă să vorbească limpede – asta-i chestie de meserie, pe cînd ei fac artă. Acesta este motivul pentru care tinerii regizori nu învaţă că (iar mai puţin tinerii regizori nu sînt deranjaţi de faptul că) orice obiect, fie şi imaterial, aflat pe scenă, capătă, pentru privitor, semnificaţie – asta ţine de meserie, nu de artă. Iar onoarea artistului, pare-se, are cheresteaua mai tare decît onoarea meseriaşului.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Frédéric Beigbeder, *Egoistul romantic*, traducere din limba franceză de Marie-Jeanne Vasiloiu, Editura Pandora M, 2005.**

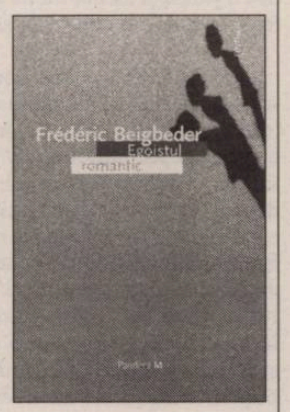

Editura Pandora M continuă seria Frédéric Beigbeder, publicînd – după trei romane şi un volum de nuvele – traducerea jurnalului său apărut recent (martie 2005) la Grasset. Cine ştie cît de plurimorf şi provocator este acest personaj al lumii literare şi mediatice franceze, notoriu pentru noctambulismul lui etilic, narcotic şi ultrasexual, nu-i poate citi decît cu mare interes mărturisirile din *Egoistul romantic* (chiar şi aşa, puse în cîrca unui Oscar Dufresne – de fapt, numele de împrumut sub care Beigbeder şi-a publicat iniţial în hebdomadarul *VSD* aceste însemnări ale sale din 2000-2002).

Cronică mondenă, jurnal de idei, de călătorie, de lectură, de creaţie, condicuţă cu dezmăţuri şi oracol fierbinte al unei iubiri delirante, registru al smucitei comedii de moravuri şi carnet al impudicei arheologii a sinelui – veţi găsi aici, practic, toate formele de mărturie.

La Beigbeder însă, varietatea aceasta a consemnărilor este pusă în scenă ca un varieteu. Un varieteu niciodată pe apă, aproape întotdeauna pe „zăpadă" şi varii „absinturi", un music-hall cu abulice reprize de music-*hell,* dar, în orice caz, un spectacol. Înainte de a fi un *dandy frondeur,* vicios, pasional şi excesiv, un epicurian infernal al paradisurilor artificiale, un histrion crizoid şi excentric etc., Beigbeder este un om esenţialmente de spectacol, cineva care ţine să-şi regizeze voinţa şi reprezentarea într-o mare reprezentaţie.

Prospecţiunile lui în lumea din jur şi în sine vor mai întîi să provoace, să intrige, să seducă şi abia apoi să descopere ceva. Marele pariu nu este atît găsirea adevărurilor ultime, cît găselniţa. Fulgurantă, năucitoare, găselniţa deturnează revelaţia în acrobaţie verbală, virează explorarea în flirt sclipitor, mută zigzagul autobiografic în întorsături de frază. Nu e superficialitate, e pur şi simplu reflexul cuiva care nu poate fi tranşant decît toastînd.

De savurat.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Cei şapte ani de acasă

● **Chemical Brothers, *Push the Button*, Astralwerks, 2005.**

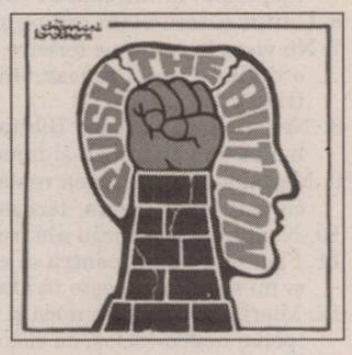

Nu e nevoie decît să urci într-un troleibuz sau tramvai ca să auzi că „nu mai e cum era odată". Şi nu ştiu dacă acei oameni în vîrstă, preocupaţi mai degrabă de educaţia defectuoasă a tineretului (care se traduce neapărat prin şapte ani petrecuţi pe coclauri sau, în fine, oriunde altundeva decît acasă şi, mai ales, prin indolenţa cu care refuză să fie deposedaţi de scaun) au în vedere şi *big beat*-ul, dar, dacă aşa stau lucrurile, nu-mi rămîne decît să mă înclin în faţa perspicacităţii lor fără cusur. E de ajuns să priveşti cu un dram de atenţie în curtea MTV-ului ca să observi că tam-tam-ul mediatic (dichisit cu surle, trîmbiţe, premii cu duiumul şi loc asigurat în programul de *heavy-rotation),* din jurul unor Prodigy sau a unui FatBoy Slim, s-a diminuat în ultimii ani pînă la o ignorare cvasitotală. De unde, pînă mai ieri (cu voia dvs. secolul trecut), *electro-dance*-ul cu marea lui de chichiţe şi subdiviziuni spărgea toate barierele de receptare, ca să se lăfăie comfortabil în mai toate timpanele tinere ale omenirii, acelaşi stil astăzi (bine aţi venit în secolul XXI) a revenit cu picioarele pe bucăţica lui de pămînt, acolo unde aglomeraţiile nu mai sînt nici pe departe atît de mari, iar aerul are acel iz versat şi exclusivist, propriu oricărui ascultător năzuros şi împătimit.

După neglijenţa aproape nefirească cu care a fost tratat de mulţimile devoratoare de *beat*-uri estivale & aducătoare de succes comercial albumul *Come with Us* din 2002, se părea că şi pe Chemical Brothers îi aşteaptă acelaşi drum niţeluş cam melancolic şi însingurat, înspre teritoriile cu umbră şi uitare. Însă, după şapte ani şi patru albume *(Exit Planet Dust* – 1995, *Dig Your Own Hole* – 1997, *Surrender* – 1999 şi *Come with Us* – 2002), după ce piese ca „Block Rockin' Beats" sau „Setting Sun" făcuseră istorie şi / sau fixaseră standardele muzicii electronice, Tom Rowlands şi Ed Simons au apărut cu demonstraţia simplă şi impecabilă că nimic nu trebuie dat uitării şi că viitorul îşi poate urma cursul său firesc cu Chemical Brothers la fel de neclintiţi ca întotdeauna în acele avanposturi veşnic mişcătoare şi imprevizibile ale muzicii care contează. Totul ar putea părea o simplă scamatorie (ce-i drept, una strălucitoare şi din cale-afară de reuşită), genul acela de chiţibuş prin care o formaţie deja clasată îşi schimbă din mers demersul stilistic, îl ferchezuieşte şi-l îmbracă în haine şic, în speranţa că va fi confundat cu ultima modă, dacă înseşi resorturile intime de funcţionare ale unui grup cum e Chemical Brothers n-ar presupune o permanentă căutare a unor noi expresii de a comunica mesajul, o absorbţie avidă şi inteligentă a genurilor într-o simbioză rasată şi inconfundabilă, un dezmăţ voluptos al fuziunilor şi o inconsistenţă organică de a se supune tiparelor sau mulţumirilor călduţe ori bătrînicios conformiste. Nu vă aşteptaţi să întîlniţi ceva din nebunia nefrecventabilă a exploratorului pe *Push the Button.* Dacă aţi fost suficient de atenţi la „Galvanize", n-avea cum să vă scape atenţia deosebită cu care britanicii îşi asortează descoperirile ciudate cu mirodenii exotice, cunoscute şi savuroase, o combinaţie care nu refuză vocile melodice şi curate (Kele Okereke, Anna Lynne Williams, Tim Burgess de la The Charlatans) cum, la fel de bine, nu introduce nici un miligram de inhibiţie *beat*-ului de dans dintotdeauna. Una peste alta, susţinătorii cauzei „nu mai e ce era odată" trebuie să afle că pe lume mai există şi Chemical Brothers: după cei şapte ani ce au trecut de la *Exit Planet Dust* la *Come with Us,* băieţii s-au făcut mari şi sînt mai politicoşi ca niciodată.

Dilema veche vă recomandă

● Într-o totală tăcere a cronicarilor TV şi a presei telectuale, continuă ofensiva Shakespeare la TVR Cultural. Azi, vineri, 26 august, la ora 22, *Henric al V-lea,* filmul lui Laurence Olivier, mîine, sîmbătă, 27 august, la aceeaşi oră, în ciclul „Mari spectacole", *Iuliu Cezar,* după minunăţii ca *Timon din Atena, Titus Andronicus, Antoniu şi Cleopatra,* toate în versiunile regizorale ale artiştilor de la BBC. Nu e prea mult Shakespeare? Aceasta să fie întrebarea care nu vă lasă să dormiţi... Iar dacă vreţi şi un coşmar, nu uitaţi blestemul lui Timon din Atena la adresa întregii specii umane: „Zeii să vă ocrotească precum legile pe hoţi!". Era piesa preferată a lui Karl Marx şi a lui Emil Cioran. (Radu Cosaşu)

● *Time is my everything,* primul single al lui Ian Brown de pe *Solarized,* al patrulea său album de după despărţirea de The Stone Roses, senzaţia indie-rock-ului britanic din prima jumătate a anilor '90. Născut la Manchester, ca şi fraţii Gallagher, Ian Brown este un muzician polivalent: primul său album solo, *Unfinished Monkey Business* (1997), a fost scris, produs şi mixat de el însuşi, el regizînd şi videoclipul single-ului *F.E.A.R.* de pe *Music of the spheres* (2001). *Sample*-ul mexican în stil Mariachi de pe acest *Time is my everything* este mixat de Tim Hutton de la Groove Armada. (Marius Chivu)

● Celor care pică pe Mezzo: „The Boy Next Door" cu Stacey Kent pică bine de tot! *Idem* – dacă nimeriţi pe MTV sau VH1 –, un strip-tease muzical făcut parcă în transă, cu ochii la cel/cea care priveşte, pică bine oricînd, mai ales atunci cînd cel care cîntă spune: „You're Beautiful" (James Blunt)... (Alex. Leo Şerban)

Simona SORA

puzzlecturi

Oameni şi critici

Dintr-un sondaj recent printre elevii de liceu am putut afla nu doar ce ştiam deja – că majoritatea ascultă doar manele sau nu citesc vreo carte în afara bibliografiei obligatorii –, dar şi un lucru relativ nou. Cei mai mulţi dintre tinerii între 14 şi 18 ani, care au trecut prin examenul de capacitate şi se pregătesc de bac, au mari dificultăţi în a defini cuvîntul *scriitor*. Cum definiţia la îndemînă – „om care scrie" – li s-a părut pesemne tautologică, deci inexactă, stupoarea de a nu putea explica un cuvînt simplu, pe care îl folosesc cel puţin de trei ori pe săptămînă, trebuie să fi fost de-a dreptul înduioşătoare. Dar, la urma urmelor, cîţi profesori şi-au îndemnat vreodată elevii să reflecteze la înţelesul unor cuvinte precum literatură/chimie/fizică şi la legătura lor cu viaţa de dincolo de examene?

Mi-a părut rău că în sondajul cu pricina n-a figurat şi întrebarea rebarbativă (dar strîns legată) despre sensul cuvîntului *critic*. Premianţii clasei şi olimpicii „pe ţară" ar fi răspuns, probabil, prin asociaţie liberă, „Călinescu". Vreo doi ar fi pronunţat timid „Manolescu". Cîţiva fani ai emisiunii *Omul care aduce cartea* ar fi zis, poate, „Mihăilescu". Dar ce e un critic şi ce se poate face cu el?

Un pedant ar începe de la grecescul *krinein*, „a judeca". Ar trece apoi prin istoria retoricii şi a esteticii, prin definiţiile filozofice ale frumosului şi adevărului, ca să ajungă la o definiţie previzibilă: criticul e un cititor avizat în toate aceste domenii. N-ar uita, desigur, cu toată ironia zilelor noastre, definiţiile schlegeliene (criticul e cel care înţelege mai bine chiar decît scriitorul sensul operei), herderiene (criticul e servitorul, prietenul, judecătorul, după caz), flaubertiene (criticul e artistul însuşi), ca să vă aducă insidios la critica conştiinţei, şcoala receptării şi erotica hermeneutică „împotriva interpretării". Totul pentru a reveni la aceeaşi concluzie: criticul e un cititor avizat.

Cu alte cuvinte, criticul literar e un individ care-şi face o meserie din cititul sistematic şi avizat. Un tip care ştie, prin lectură şi reflecţie, ce e literatură şi ce nu, cum evoluează gustul literar şi care sînt principiile teoretice ale zonei. Cineva care îi poate explica cititorului interesat de ce i-a plăcut sau nu o carte. Cei mai mulţi dintre cititori însă n-au nevoie de plăceri mediate, rumegate, distilate. Aşa încît cronicarul, care-şi asumă azi aproape în exclusivitate funcţia criticului în spaţiul public, rămîne fără pîine. Cronicile lui sînt citite de autorul cărţii, nevasta (sau soţul) acestuia, familia proprie şi restul confraţilor cronicari, în pană de public şi ei... Abia vreo cronică *horror*, pamfletul verde şi autoritar, sentinţa seacă a nulităţii mai trezesc vreo reacţie, mai cîştigă un cititor, mai fac un nume. Sau declanşează mereu binevenitul strigăt de origine nemţească: „Spînzuraţi criticul!". Căci, paradoxal, un critic spînzurat e un critic viu.

Mort sau viu, criticul nu mai e perceput azi (la noi, ca şi la alţii) nici ca un cititor avizat, nici ca un judecător, ci mai degrabă ca un *informator*, un propagandist obscur proptit în gîndirea altuia, un bovaric cu toate defectele doamnei respective. Pactul de încredere şi neagresiune care a ocrotit critica adevărată pe vremea comunismului s-a rupt, din motive mult discutate, fără preaviz şi fără prea multe menajamente. Cine vrea astăzi să afle ceva despre o carte îşi întreabă prietenii cu Internet, consultă PR-ul editorial sau citeşte reviste lucioase. Desigur, aşa e şi normal, cultura – şi implicit critica – a avut, dintotdeauna, un public restrîns.

Totuşi, dincolo de statistici, poate n-ar strica să ne întrebăm dacă nu s-a petrecut ceva cu *avizarea* criticului-cronicar (sau invers). Dacă nu cumva mizerabilismul pe care li-l tot aruncăm în nas tinerilor prozatori nu e şi al unei părţi vizibile din critica de întîmpinare. Desigur, un alt tip de mizerabilism, care nu ţine de folosirea limbajului porcos, de promiscuitatea mediilor descrise, de sexualitatea excretorie. În critică, mizerabilismul (sărăcia) apare mai ales atunci cînd nu ştii despre ce vorbeşti, cînd scrii „tabletiu", cum zicea un interbelic, ca să faci un număr de semne, cînd „execuţi" o comandă amicală, editorială, de gaşcă. Sau cînd împrumuţi o morgă, deşi, la mulţi, asta e irezistibil, hazliu şi adesea inconştient. „Competenţa" critică are alte resorturi decît cele ale talentului literar, deşi nu exclude (dimpotrivă) talentul. Mai mult decît scriitorul (care inovează în raport cu prezentul), criticul ar trebui să vorbească limba timpului său. Ar trebui să îşi asume o babilonie limpede: şi credo estetic, şi rigoare etică; şi insinuarea limbajului ştiinţelor exacte, şi bună-cuviinţa clarităţii. Mai mult, scrisul lui ar trebui să intereseze nu la modul strict informativ, divulgativ sau (editorial) propagandistic, ci la modul recreativ. Critica ar fi, astfel, o re-creaţie a operei, dar şi o pauză de înţelegere. Pentru o reconciliere cu cititorul normal, criticul ar trebui să fie un cititor avizat care recreează, esenţializează şi împărtăşeşte cu acesta plăcerea înţelegerii. Pentru că, deşi solitară, plăcerea lecturii e mai intensă într-un anumit gen de solidaritate.

Alice POPESCU

Un român respins

Într-un interviu difuzat cu cîteva săptămîni în urmă pe TVR 1, Serge Moscovici, o prezenţă aproape discretă şi însingurată, se străduia să iasă cu bine din încercările repetate ale reporteriţei (sau reporterului – patriotismul excedează sexul) de a-l integra valorilor culturale româneşti. Ceea ce nu a putut rezolva politeţea omisivă a rezolvat, în cele din urmă, sinceritatea frustă. Da, s-a născut în România, într-o familie de evrei, dar odată cu plecarea sau moartea ultimelor rude din ţară, nu îl mai leagă nimic. Înţelege, însă nu poate vorbi limba română. Se consideră român sau francez? Se consideră francez.

România din care a trebuit să fugă la douăzeci şi ceva de ani se comportă acum ca o iubită nostalgică pe care el nu o mai poate iubi. L-ar vrea înapoi după ce l-a respins.

Nu-i rămîne decît să se apuce de citit *(Cronica anilor risipiţi,* Polirom, 1999; *Epoca maselor. Tratat istoric asupra psihologiei maselor,* Institutul European, 2001; *Psihologia socială sau maşina de fabricat zei,* Polirom, 1997) pentru a înţelege că, dincolo de amintirile fundamentale ale copilăriei şi tinereţii, o ţară îi datorează unui individ ceva mai mult. României şi reporterilor săi nu le este foarte clar nici în ziua de astăzi că tot ce şi-a oferit această ţară sieşi şi celorlalţi în ultimii 60 de ani se poate rezuma, la un bilanţ lucid şi sincer, într-un cuvînt puţin onorant: traumă. Mulţi români o poartă cu ei o viaţă întreagă în valizele de avion, fără să înţeleagă ce atîrnă aşa de greu peste kilogramele regulamentare.

Ca şi recuperatorul filosof din *Filantropica*, observi, citindu-l şi ascultîndu-l pe Moscovici, că viaţa e complexă şi are multe aspecte, dar mai înţelegi şi că, într-un mediu ostil, valorile sînt pierdute o dată pentru totdeauna. Aviz recuperatorilor culturali!

Serge Moscovici a debutat în 1961 cînd, odată cu publicarea tezei de doctorat, *La psychanalyse, son image et son public*, sub conducerea lui Daniel Lagache, lansa teoria reprezentărilor sociale. În 1981 apare *Epoca maselor*. Era deja „recunoscut ca important şef de şcoală în psihologia socială" (pentru a-l cita pe prof. Adrian Neculau, cel care s-a ocupat de prefaţarea traducerilor în limba română şi nu numai) şi avea să devină astfel cel dintîi psihosociolog care îşi asuma redescoperirea şi, totodată, reabilitarea psihologiei maselor.

Epoca maselor sau *Tratat istoric de psihologia maselor* este o lucrare la care te bucură rigoarea ştiinţifică şi amplitudinea bunului-simţ. Ea reprezintă dovada că o experienţă negativă (ultimii ani petrecuţi în România) se poate transforma în ceva pozitiv. Este, poate, lucrul pe care, în semnificaţia unică a destinului său, autorul îl datorează acestei ţări.

După cum el însuşi mărturiseşte, puţini au fost aceia care, de-a lungul timpului, să nu-l fi citit pe Le Bon (acest „Machiavelli" al societăţii de masă), dar şi mai puţini cei care să o recunoască. Deşi nepopular în mediile ştiinţifice, însă notoriu în rest, Le Bon este un exemplu de paria al obtuzităţii intelectuale. De teoriile sale s-au folosit, fără menajamente, cei mai mari dictatori ai omenirii (greoaie şi limitată, *Mein Kampf* nu este altceva decît o compilaţie abuzivă din *Psihologia mulţimilor* împănată cu obsesiile personale ale lui Hitler). O dovadă în plus că snobismul intelectual se achită la sfîrşit, odată cu nota de plată a istoriei.

Meritul lui Moscovici este acela de a-şi fi păstrat obiectivitatea în aprecierea lui Le Bon şi de a-i fi alocat o analiză ştiinţifică, la un loc cu Tarde şi Freud. Şi el judecat de către psihanalişti pentru „devierea", în ultima parte a vieţii, spre studiul mulţimilor, Freud beneficiază, la rîndul său, de o abordare justă şi recuperatorie.

Dintre numeroasele aserţiuni personale ale autorului, redau una, care cu siguranţă ne priveşte: *Se pare că renunţarea la instincte este pivotul religiilor întemeiate pe sacru, în timp ce renunţarea la adevăr şi la gîndire ar fi specifică religiilor profane*. În cadrul acestora din urmă intră ceea ce Lucian Boia definea drept *religii ştiinţifice,* cu referire specifică la comunism.

Din motive lesne de înţeles, *Epoca maselor* ar trebui să facă parte din lectura obligatorie a oricărui român timid, dar care se tratează.

Pentru evitarea efectelor secundare datorate îndoielilor şi rezistenţei la analiză recomand citirea în paralel a *Psihologiei politice* de Le Bon, tradusă anul acesta, şi a *Psihologiei mulţimilor,* proaspăt reeditată. Personal, am trăit o mare satisfacţie recitind, simultan cu pasajele referitoare la societatea de masă şi cea de clasă ale lui Moscovici, capitolele despre ceata anonimă şi luptele intertribale ale şobolanilor din tratatul lorenzian de etologie *(Despre istoria naturală a agresiunii),* reeditat şi el, tot de curînd. Mi s-a demonstrat încă o dată, dacă mai era nevoie, că psihanaliza şi psihologia socială sînt ştiinţe confirmate, mai devreme sau mai tîrziu, de alte ştiinţe.

Mulţumim, dle Moscovici!

Andrei GORZO

dilematograf

Ultimul ospăţ

● ***Tărîmul morţii / George A. Romero's Land of the Dead* (SUA, 2005), de George A. Romero.**

Cîţi regizori acced la privilegiul de a-şi introduce numele în titlurile filmelor pe care le fac? Cel mai nou film de George A. Romero se intitulează, în traducere literală, *Tărîmul morţilor de George A. Romero,* şi sloganul său sună cam aşa: „Legendarul cineast vă oferă piesa supremă din seria sa de capodopere ale filmului cu zombi". În urechile neiniţiaţilor, această prezentare s-ar putea să sune ca un delir al promovării de sine sau ca o şarjă de autodeziriune, dar pînă şi cel mai novice dintre iniţiaţi va recunoaşte şi va aproba ceea ce, de fapt, nu este decît un simplu caz de „dat cezarului ce-i al cezarului". Asta nu înseamnă că trebuie neapărat să aprobe şi partea cu „capodopera supremă"; aici putem discuta şi compara. Există cel puţin trei termeni clari de comparaţie, începînd cu clasicul *Noaptea morţilor vii* (din 1968 – anul 0 pentru zecile de mii de fani, cultişti şi zombiologi răspîndiţi prin lume), continuînd cu *Răsăritul morţilor* (remontat de co-producătorul Dario Argento pentru premiera italiană – deci există şi un al patrulea termen de comparaţie pentru cei ce şi-l doresc neapărat) şi încheind cu *Ziua morţilor*. Deci ce e nou pe tărîmul morţilor vii? Ce le lipsea înainte şi au acum?

Ei bine, se pare că au învăţat să gîndească şi să comunice. Ce-i drept, în ceea ce priveşte comunicarea verbală, încă nu pot intra în competiţie cu personajele lui Oscar Wilde; de fapt, încă se mai află la stadiul de „hhrrrrîîîgghh" şi „aaaarrrghîîîraaaa". Cît despre gîndirea lor, operaţia „carne de om egal păpică bună" rămîne sfîntă. Dar, într-adevăr, sînt mult mai interesaţi de obiectele omeneşti – nu numai de arme (şeful lor învaţă să folosească o puşcă-mitralieră), ci şi de alte instrumente: filmul se deschide cu un cadru superb în care o mini-orchestră de zombi melancolici încearcă să încropească ceva la nişte instrumente găsite într-un chioşc de mult abandonat. Aerul acesta mai curînd patetic decît ameninţător persistă în secvenţele următoare, cînd zombi-i se uită inocenţi şi parcă transportaţi la focul de artificii care este, de fapt, semnalul de începere a unei ofensive împotriva lor, şi apoi îşi întîmpină pasivi, neajutoraţi, anihilarea. Şeful lor, un uriaş negru, mai puţin descompus decît semenii săi, are chiar o demnitate mîhnită, karloffiană (de la interpretul creaturii lui Frankenstein), şi mi s-a părut că văd ceva frumos între el şi o anumită domnişoară zombi – deşi s-ar putea să nu fi fost altceva decît flacăra curată a tovărăşiei întru lupta de clasă. Duşmanii lor imediaţi sînt luptătorii însărcinaţi cu apărarea oraşului (printre ei şi eroul filmului, interpretat de Simon Baker), dar şi aceştia sînt tot nişte proletari: Romero ne arată clar că, pe scara socială, ei se situează mai aproape de masele de invadatori înfometaţi (unul dintre ei, un disperat de *latino* interpretat de John Leguizamo, are şi dantura unui zombi onorific) decît de patronul îmbuibat (Dennis Hopper) care declară că nu tratează cu teroriştii şi care, din biroul său, domină cu privirea centrul civic despărţit prin garduri de mahalele înconjurătoare, la rîndul lor despărţite prin garduri de împrejurimile bîntuite de morţi vii. Acest strat alegoric era de rigoare – tinerii fani ai lui Romero vor de la el critică socială la fel de mult cum vor să vadă zombi ospătîndu-se – şi *arată* ca un lucru făcut mai mult din obligaţie, fără tragere de inimă; spre deosebire de ospeţe, care, cum să spun?, arată *bestial* – inclusiv în sensul laudativ familiar tinerilor. La un moment dat, vedem cîteva degeţele împrăştiate pe jos şi un hodorog de zombi îşi alege unul, cu gestul delicat (delicateţea e totul) al unui bătrînel angelic care culege o floare sau al unui *gourmet* care se serveşte cu ceva crocant. Inima lui Romero o fi trăgînd ea spre stînga, dar şi mai tare trage spre anarhie. Iar sîngele pe care-l pompează (ce-i drept, fără energia de odinioară) e cea mai pură serie B – şi o spun cu tot respectul. Nu e B-ul „aristocratizat", adică sleit şi diluat, care irigă creaţia recentă a lui Tarantino. E de la mama lui – atunci cînd Romero dă un mic zvîc de senzaţionalism unui trop obosit, făcîndu-i pe zombi să nu mai intre, pur şi simplu, peste un cuplu care se sărută, ci peste un cuplu *de femei* care se sărută, impulsul e la fel de natural (parcă nu-mi vine să-i spun „curat") ca al unui ziarist de scandal veteran. Dacă Tarantino ar face un film cu zombi, l-ar aborda ca un student la film care a văzut toate filmele cu zombi şi e încîntat să facă şi el unul, în timp ce Romero nu-şi pierde capul de-atîta petrecere (deşi nici nu şi-o refuză: de exemplu, i-a dat un rol Asiei Argento şi cu această ocazie a închinat în sănătatea vechiului său partener, Dario Argento), nu uită că zombi-i trebuie trataţi profesionist şi bărbăteşte. Or fi părînd tîmpiţi, dar au şi ei demnitatea lor.

trecerea prin reviste

Variaţiuni pe tema *D(escoperă)*

numărul 6-7, iulie-august 2005

D-files: „Evul Mediu a asociat-o monstruosului, Renaşterea a făcut-o să preia ceva din armonia sferelor cereşti, la romantici a luat forma acelui «Je ne sais quoi», pentru a se transforma apoi, pe parcursul secolului al XIX-lea, în artificiu. Descoperă ce a fost, ce este şi ce va fi...“ frumuseţea într-un amplu material semnat Dan-Silviu Boerescu şi Cecilia Stroe.

Special-D: „Majoritatea vrăjilor Voodoo sînt vrăji de însănătoşire, de binefacere, de dragoste sau de purificare. Actul posesiunii voodoo este asemănător unei posesiuni mistice, în care iniţiatul este «luat la Sfîntul Duh» şi devine vehicul al lui Dumnezeu. Cu toate acestea, voodoo este asociat de către mulţi cu promiscuitatea, cu diavolul şi cu magia neagră. Cum s-a ajuns aici?“ – răspunsul îl puteţi găsi într-un articol intitulat „Black & White Voodoo“, în care Marc Ulieru vorbeşte despre o religie liberală care nu interzice „homosexualitatea, avortul sau drogurile. Astăzi, majoritatea participanţilor la ceremonii fumează marijuana, distribuită cu generozitate de Marea Preoteasă“.

D-future: Mircea Opriţă invită cititorii în „Clubul nemuritorilor“, propunîndu-le o discuţie despre nemurire, „o obsesie a speciei umane. Şi nu doar la modul ficţiunilor literare. Alchimiştii, care erau, în felul lor, savanţii unei epoci preştiinţifice, au inclus-o în căutările şi experienţele proprii, alături de piatra filosofală. În forme mai «decente» şi mai raţionale, ideea a pătruns întrucîtva şi în medicina modernă, unde geriatria luptă tot cu limitele vieţii, străduindu-se să le împingă pînă la ultimele resurse biologice ale omului“.

D-nature: Pornind de la afirmaţia conform căreia „există, la cele mai multe dintre celelalte animale, urme ale unor stări sufleteşti care se deosebesc foarte limpede la oameni, căci blîndeţea şi sălbăticia, gingăşia şi asprimea, curajul şi timiditatea, teama şi îndrăzneala, impetuozitatea şi firea răutăcioasă, dar şi o inteligenţă care implică discernămînt sînt, multe dintre ele, similitudini, la fel cum spuneam despre părţile omului“ (Aristotel, *Istoria animalelor),* biologul Mihaela Stănescu propune un articol interesant referitor la „Emoţiile animalelor“. „Dacă sentimentele, emoţiile reprezintă expresia activităţii unui sistem nervos evoluat, atunci trebuie să admitem, chiar mulţumindu-ne doar cu ceea ce ştim pînă acum, că animalele nu sînt doar nişte «maşinării vii» programate pentru supravieţuire şi reproducere, ci au o viaţă interioară bogată şi intensă. Cu alte cuvinte, sînt mai aproape de noi decît credeam.“

D-history: La această secţiune, istoricul Dan Falcan prezintă cîteva dintre momentele care au marcat dorinţa omului de a ajunge de la Pămînt la Lună. „Atunci cînd a ridicat privirea spre cer, omul a conştientizat atît fragilitatea, cît şi minunăţia vieţii care i-a fost dăruită. De-a lungul veacurilor, aspiraţia sa spre zbor a fost reprimată de precaritatea mijloacelor tehnice de care dispunea. Apoi, a venit momentul de revelaţie al lui Leonardo da Vinci, care a prefigurat balonul fraţilor Montgolfier, aparatul fraţilor Wright, avionul lui Vuia, Blériot sau Vlaicu. Ulterior, au apărut elicopterul, avionul cu reacţie, racheta.“

D-guest: Scriitorul Octavian Paler spune ce ar face Don Quijote în zilele noastre, „într-o lume în care morile de vînt au dispărut, iar discuţiile despre dragoste sînt înlocuite, tot mai vizibil, cu discuţiile despre «sex»; o lume în care el ar interesa, cel mult, spiritele caritabile, care ar căuta să-i găsească un loc într-un azil decent“. **(R. P.)**

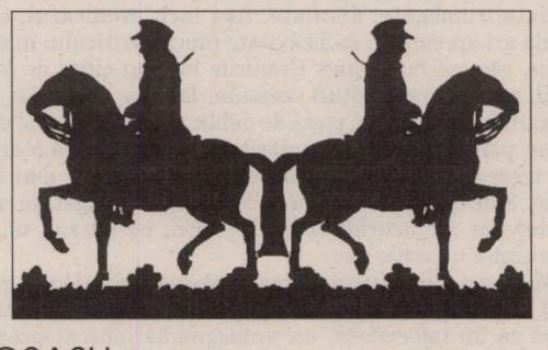

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Cum am renunţat s-o omor

către fiul inexistent

Dragule, îmi aduc bine aminte de zilele acelea în care am renunţat s-o omor, după ce m-a lăsat singur în parc şi mi-a ţipat că „îmi baţi capul cu toate filmele tale pentru că nu mă iubeşti!“.

Mai întîi, dar nu era 1 Mai, am băut o bere solitară la un restaurant de la şosea unde am asistat la următoarea scenă: trei femei grase, vesele şi în vîrstă, aflate la o masă cu un bărbat corespunzător, descoperiseră că nota le-a fost încărcată de un ospătar tînăr şi declanşaseră un scandal monstru – „da' dumneata crezi că, dacă sîntem din provincie, nu ştim să socotim?“ – ospătarul le refăcu totalul cu scuze, cerîndu-le doar „să fie de omenie“, femeile, după noua aritmetică, se liniştiră, începură să rîdă, iar bărbatul abia atunci intră în acţiune povestind ospătarului, ce-l asculta cuviincios, că el a făcut şase luni reciclare în Bucureşti, unde li s-a spus să fie necruţători, dar trebuie să gîndim cînd e cazul şi cînd nu e, „fiindcă şi dumneata munceşti, şi eu muncesc şi nu-i frumos să ne băgăm mîna în buzunar“, totul culminînd cu însoţirea celor patru muşterii pînă la uşă, veseli toţi, una din femei mergînd pînă la a mîngîia matern obrazul chelnerului care-i invita să mai vină „pe la noi“.

Vitriolat de această scenă, nici citită şi nici văzută la cinema, ţîşnită din real cu o forţă a autenticităţii pe care numai maică-ta o deţinea, mi-am spus – cu vehemenţa deciziei luate de Lucien Leuwen: „Voi fi un ticălos!“, după ce citise un articol de gazetă intitulat „Edgar“, pe care Stendhal nu ezitase să-l reproducă în plin roman – mi-am spus: „Voi fi bun!“.

Imediat au început să se adune în mine, ca rechinii adulmecînd merlinul tras de barca lui Santiago, o mie şi una de nopţi şi argumente, primele 8 fiind cele derivate normal din cunoscutele idei ale muzicii din *off*-ul interior: „Iartă-mă că te-am supărat, te rog, iartă-mă!“ şi „Îmi pare rău cînd văd că plîngi“, celelalte, cît de cît anormale, pierzîndu-se într-o frază de genul:

„Eu te iubesc fiindcă tu urăşti filmele cu care te iubesc pentru a te convinge că viaţa e un film, lumea e cum este şi ca dînsa sîntem noi“...

(În sprijinul acestei idei eminesciene mi-a venit o faptă uluitoare din istoria filmului românesc şi anume: în 1927, regizorul Jean Mihail a luat din piaţă un tăietor de lemne pentru rolul unui bandit în filmul său *Lia,* iar omul simplu s-a îndrăgostit într-atît de partenera sa de platou, încît s-a dus acasă şi şi-a omorît nevasta...)

Aceste remuşcări şi cugetări nu i le-am putut nicicum transmite mamei tale, fiindcă nu era acasă şi nici la serviciu, zile şi zile, ore, minute şi secunde eu căutînd-o cu bilete şi mesaje din ce în ce mai scurte, mai presante, tot mai puţin teoretice, de genul:

„mi-e dor de o ceartă cu tine!“, semnat: Kurosawa,

„recunosc că eu vorbesc mai mult decît tine“, semnat: Fellini,

„pe cine aş fi iubit dacă n-ai fi fost tu?“, semnat: H. Bogart,

„renunţ la tot ce-i cult din cultură, accept să rămînă o ură“, semnat: L. Pintilie,

„my fair lady be good“, semnat: Georg Cukor Trakl.

Nenorocire a nenorocirilor, acest ultim bilet – coincidenţă groasă de melodramă crasă – l-am scris precis într-o zi de luni, după *Rapsodia albastră* (regia: Irving Rapper) la televizor, iar marţi nu m-am mai putut reţine şi am dat buzna în ICRAL-ul unde lucra, am descoperit-o la masa ei de lucru, am sărit într-acolo, dar mi-a tăiat scurt elanul, prezentîndu-mi-l liniştită pe tînărul de lîngă ea – un tip valabil care aducea cu Iurie Darie în *Dragoste la zero grade* – drept „logodnicul meu“.

Ceea ce nu numai că-mi întunecă mintea, ca ori de cîte ori ţi se vîră în ochi degetele unei idei, dar mi-o şi lumină, avînd în vedere că exact această scenă o văzusem duminică, în *Rapsodia albastră* a lui Irving Rapper. Precum în cele ultime 5 minute ale lui Mîşkin, am revăzut fulgerător toată filmografia noastră şi mi-am dat seama că:

1. Ea niciodată nu folosise scene din filme văzute doar cu o zi înainte şi 2. niciodată ea nu jucase în scene regizate de o mediocritate ca Irving Rapper.

„Rapper, Rapper, Rapper!“, mi-am murmurat mergînd năuc pe stradă, în ce repertoriu am ajuns să jucăm, cu ce regizori de mîna a treia lucrăm, auzi la cine recurge după ce am lucrat cu cei mai buni, „Rapper, Rapper“... îmi repetam, pînă mi-a venit în minte scena cea mai tare din acea *Rapsodie albastră:* anunţarea morţii lui Gershwin în plin concert; am rămas, *avec l'air d'un con,* fulgerat definitiv, pe o scară de ICRAL.

Ai vrut să ştii cum a fost despărţirea de maică-ta, inexistenta – ai aflat-o în cele mai mici amănunte, singurele care contează. Brassens m-ar înţelege. Tu?

Autorul tău...

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Nicu, salvatorul meu

Tot eu, cel vechi, sînt. În aceeaşi maşină. Poate mai spălată ca oricînd. Asta cred că mă scoate din sărite cel mai mult. Maşina se spală, maşina se schimbă în toate ale ei, eu rămîn. Uite, mi-am cîrpit un cauciuc la un ţigan în Sinaia şi acela a rezistat vreo săptămînă. Bine, ştiţi povestea, mi l-am cîrpit fiindcă nu mai aveam nici roata de rezervă validă. Cred că roata cîrpită mai rezistă şi astăzi. Ce mi s-a întîmplat? Păi, în loc ca, pe linişte, să fac rost de o roată de rezervă şi să-mi înlocuiesc cîrpeala ţiganului, am tot spus că nu e urgent, că nu am bani şi uite, într-o dimineaţă de drum lung de tot, fac pană la încă o roată. Deci, aveam după mintea mea: roata cîrpită a ţiganului, una găurită, două normale. Nu mai am de ales şi intru într-un service cu pretenţii. Şi oamenii încep să-mi arate: una cîrpită, gata să sară în aer, a doua cu pană, a treia plină cu ace, gata de pană, a patra, tocită, descărnată. Chinul a mers mai departe: „Aţi mers cu roţi de iarnă. De ce nu le-aţi schimbat?“. Aşa am ajuns în situaţia de a lua cinci roţi de la firmă. Ce spune asta? Ce cunosc despre mine: bruma mea de grijă pentru maşină nu-mi depăşeşte comodităţile. Ca şi cunoştinţele mele despre maşină. Maşina e un robot acum şi m-am întrebat, pe drumurile pustii pe unde mă duce: ce mă fac dacă nu mai porneşte? Mă tractează un cal, dau un telefon şi vin cei cu trailerul să mă remorcheze. Bun, dar eu, eu, cum o scot din criza ei de nervi? Nicicum, nu mă pricep şi gata. Iar cînd fac pană, încep să schimb roata, dar mai bine mă opresc şi chem un taximetrist, un şofer de autobuz. E mai sigur, nu? N-am prea multă încredere în ce nu ştiu. Ca să nu fiu aşa pesimist şi biciuitor la adresa mea... uite aşa se salvează oamenii între ei, îngrozitor, nu? Deci, vorbesc de un salvator şi acela este salvatorul gîndurilor mele. Este Nicu Murăruş. Dacă pe vremuri m-a învăţat cum să nu-mi fie teamă de şosea, apoi mi-a reparat Dacia din marile mele accidente mici, acum el îmi spune: „Mi-am luat Solenza. Stau şi mă uit la ea. Nu am ce-i face“. Bine, ştiu, are ce-i face şi mă minunez de fiecare dată cum îşi pansează maşina prin Elveţia, Italia, pe unde drumurile îl poartă. Nu are ce-i face la motor, nu mai poate să intre în motor şi să-i schimbe nu ştiu ce piesă. Asta cu *nu poate să umble în motor* e favorita mea şi de cîte ori îl văd pe Nicu, e adevărat, din ce în ce mai rar, îl conduc să rostească vorbele astea. Hei, dar cum a găsit Nicu un manşon în Italia şi şi-a urcat pe rampă maşina, cum e? Pe cuvîntul meu, aş vrea să fiu Nicu, dacă vreodată mă voi face mare. Fiindcă Nicu Murăruş nu depinde de stările lui şi ale altora. El ştie ce caută şi ştie unde să caute. Oriunde pe lumea asta, care atunci cînd îmi strică roata, îmi rupe arcul, o înjur, îmi scoate bube pe faţă de nervi şi n-o consider niciodată normală la osie.

Ciprian VOICILĂ

Pretexte pentru imaginaţia copiilor

Îi facem de cele mai multe ori cu gîndul ascuns de a ne fi cîrje la bătrîneţe. Îi socotim nişte prelungiri ale noastre: dăm laolaltă cu ei examene de capacitate sau de admitere, retrăim împreună incertitudinile adolescenţei, îmbătrînim unii lîngă alţii spunîndu-le „băi, copile“, urechindu-i de multe ori pentru că nu au „experienţa vieţii“. Ne îndeplinim prin ei visele pe care nu le-am atins din varii motive. Le decidem traseul existenţial alegînd în locul lor, ignorînd de multe ori talanţii cu care i-a înzestrat Dumnezeu. Îi distrăm plimbîndu-i prin parc, ducîndu-i la Mac, cumpărîndu-le jocuri cu eroi necunoscuţi nouă. Îi ideologizăm un pic în grădiniţe şi şcoli, îi creştem în spirit competitiv.

Uneori îi şi ascultăm. Textele de mai jos au apărut ca urmare a unei ascultări active la care s-au supus oamenii mari. Autorii lor sînt copii înscrişi la Atelierul de creativitate al Muzeului Ţăranului Român. Temele propuse de noi au fost nişte bobîrnace, mici pretexte care le-au pus în mişcare imaginaţia...

Corpul nostru, interlocutorul nostru

„Dragii mei ochi,

Încă de la început vreau să vă spun că nu mă bucur că vedeţi toate prostiile din lume. Ieri am fost în parc, am stat cu prietenii, am văzut multe frumuseţi ale naturii, copaci verzi, păsările cîntînd. Mă bucur că am ochi ca să mă uit la toate telenovelele! Vă mulţumesc pentru culoarea şi frumuseţea voastră, pe care mi-o daţi tot timpul. Cu drag, **Marina.**“ (14 ani, Şcoala nr. 24, Bucureşti)

„Dragele mele urechi,

Pînă acum aţi auzit tot felul de prostii, dar ştiu că pe o ureche vă intră, pe alta vă iese. Voi suferiţi cînd auziţi pe mami că ţipă la mine, ori mă trage de urechi (asta foarte rar). Însă am trăit şi clipe de fericire, deoarece am auzit şi aţi auzit tot felul de cîntece şi poezii. Cred că aţi fost încîntate, la fel ca şi mine. Unele momente de la şcoală au fost foarte neplăcute, de exemplu cînd profesorul de geografie a ţipat la mine şi voi aţi asurzit. Sper ca de acum încolo să nu mai suferiţi!“ („Diva“ **Andreea,** 12 ani, Şcoala nr. 19, Bucureşti)

Medicamente pentru inimă

„*Licoarea dorului*. Ingrediente: o inimă părăsită, două suflete triste, două suflete vesele, o poză cu băiatul iubit, 1 tonă de zahăr pentru a îndulci inima. Se ia de cîte ori îţi vine dorul. Atenţie! Nu este pastilă. Este ser care se injectează.“ **(Elena Chivu,** 12 ani)

„Aveţi probleme cu tristeţea? Cumpăraţi de la orice farmacie medicamentul *Relisant*. Nu vă temeţi! E natural. Conţine o linguriţă de speranţă, o cănuţă de bunătate, 2-3 picături de relaxare şi cîţiva bănuţi pentru a-l cumpăra. Se ia de 3 ori pe zi, dimineaţa, la prînz şi seara cîte 2 linguriţe. După ce veţi cumpăra acest medicament va trebui să creăm un medicament împotriva bucuriei.“ **(Clara Prager,** 9 ani)

Ţărani şi orăşeni

„*Să fii ţăran* înseamnă:
Să stai pe cîmp,
Să duci oile, vacile şi caii la păşune.
Să plantezi flori, copaci, legume şi fructe.
Să stai la casă,
Să stai în linişte.
Să fii orăşean înseamnă
Să stai toată ziua în gălăgie,
Să vezi numai maşini care claxonează
Să îţi apară toată ziua centre comerciale
Hipermarketuri, minimarketuri, supermarketuri
Restaurante, luminiţe, blocuri
Cu multe etaje.
Eu sînt orăşean,
Îmi place la oraş.
Tu ce alegi?“ **(Andrei Cozma Câmpean,** 8 ani)

În campanie electorală

„În cursa pentru preşedinţie s-a încris şi Reprezentantul Tuturor Copiilor. În sală intră Reprezentantul Copiilor. Ia un microfon şi spune:

– Dacă oamenii mari au dreptul...

– Ce drept? întreabă cineva.

– Dreptul să nu doarmă noaptea, să bea bere şi alte drepturi copiii de ce nu au?

– Pentru că nu sîntem oameni mari, zise un copil.

– Nu sîntem „oameni mari“, dar sîntem oameni. Sîntem oameni mici! De azi copiii vor merge la şcoală...

– Ca să ce? se aude o voce.

– Ca să se joace.

– Ura, ura!!!

– Vor bea bere.

– Ieee!!!

– Vor primi bani dacă se uită la televizor...

– Şi îi vor nimici pe adulţi.

– Cum, vorbeşti serios?

– Da.

– Super!“ **(Clara P.,** 9 ani)

Dorinţe către îngerul meu bun

„Aş vrea să nu mai văd grase.
Aş vrea ca părinţii să ne lase să facem ce vrem.
Aş vrea să nu mor.
Aş vrea să nu fiu bătrîn.
Aş vrea ca la noi în ţară să fie maimuţe.
Aş vrea să plantăm oase de animale în loc de flori.“ **(Jinga Robert,** 9 ani)

Povestea unui coşmar

„Dinozaurii sînt proşti. În afară de Stegozaurus care are o coadă cu ţepi. Dacă îi trage una unui dinozaur carnivor îl face fărîmiţele. Stegozaurus este un dinozaur ierbivor. Tiranozaurus este regele dinozaurilor. Eu dormeam şi el s-a furişat pe undeva şi cînd m-am sculat am văzut că jucăriile mele nu erau şi a vrut să mă mănînce şi să mă zgîrie cu ghearele lui. Uşa era încuiată, dar n-am putut să o descui. Am rămas în casă, dar am sărit de la balcon. Asta e doar în vise. Eu mai am jucăriile mele.“ (Alex Necula, 4 ani)

„Am visat mai demult un bloc McDonald’s şi un drac care stătea acolo şi îl păzea ca să nu vină îngerii. Dacă veneau îngerii, atuncea intrau şi distrugeau McDonald’s-ul. La Mac îmi plac jucăriile, dar nu mănînc decît un pic acolo pentru că acolo uleiul e cam vechi. E stricat uleiul.“ **(Alissa Poenaru,** 4 ani)

mergi pe mîna mea

Madagascar

Ce-i mai bine, să fii vedetă la zoo sau un animal anonim în libertate? – aceasta-i întrebarea. E mai nobil să accepţi masa copioasă şi cuştile lipsite de griji din New York sau să lupţi cu valul de „necazuri“ cu care se confruntă un star, fie acesta leu, zebră, hipopotam, girafă sau pinguin? A fi mereu în centrul atenţiei devine de-a dreptul chinuitor. Patru pinguini pun la cale o evadare ca-n filme, cu gîndul să sape pînă în Antarctica. Ies la cîţiva metri mai încolo, în cuşca zebrei Marty, şi întreabă: „Patrupedule, ştii engleză? Ce continent e ăsta?“. Dispar misterios în căutarea Antarcticii, dar declanşează criza masculului zebră la zece ani: „Sînt alb cu dungi negre sau negru cu dungi albe?“. Prietenii – leul Alex, girafa Melman şi hipopotamiţa Gloria – nu-l pot lămuri, însă îl îndeamnă pe Marty să-şi pună o dorinţă atunci cînd suflă în tortul de la împlinirea unei deceniu de viaţă. „Să pot merge în sălbăticie.“ Se întîmplă, în scurt timp, chiar şi pentru animalele de la zoo care nu-şi doreau asta, graţie celor de la protecţia animalelor. Jungla, în care ajung eroii filmului de animaţie *Madagascar,* nu-i deloc raiul pe pămînt. Leul Alex îşi redescoperă instinctul de ucigaş şi e pe cale să-şi mănînce cel mai bun prieten: zebra Marty.

Dincolo de gagurile specifice desenelor animate, regizorul Eric Darnell construieşte o nouă fabulă postmodernă (aşa cum o mai făcuse, de exemplu, în *Antz).* Pune în opoziţie două lumi, două moduri de viaţă, înclinînd subtil balanţa în favoarea junglei urbane. Parodierea unei scene celebre din *American Beauty* – leul Alex are o reverie în care, în loc de petale de trandafiri, e acoperit cu hălci de carne – e mai mult decît o glumă de suprafaţă. Asta dacă vrem să facem filozofie. Altfel, restul filmului e rîs. Să rîzi... Nimic mai mult.

Florin LĂZĂRESCU

Nicoleta SĂLCUDEANU

Coincidenţele vacanţei lecturii

Mai toate intrările mele în conjuncţie cu Mircea Cărtărescu se învîrtejesc în praf luminiscent de coincidenţe şi perplexităţi. Perplexităţi chimice în lanţ, sfîrîitoare, rapide, fără cenuşă. Poate nu în cazul *Postmodernismului românesc,* pe care îl citisem totuşi, mai şi scrisesem o cronică despre el în chiar momentul apariţiei. Aflată acum într-o dulce vacanţă a lecturii, în care doar arbitrariul guvernează, din păcate pentru scurt timp, am lăsat cărţile să vină, ele, la mine. Au venit într-o configuraţie bizară, de nimeni căutată, rotunjind gracil un desen de familie minusculă şi vulnerabilă în mergerea ei împreună. „Amîntrei“ – mi-a scăpărat în memoria afectivă, aşa cum ne răsfăţam, Mama, Tata şi eu, în mijlocul unei lumi pe care aş mai vrea-o redeşteptată. Treimea noastră părea nemuritoare. Înainte de a veni cărţile, a venit întîi coincidenţa. La o primă întîlnire cu o scriitoare de primă mînă, nu spui cine, ea mă interpelează: „Ce mai faci, Nicoleta?“ Da, eram Nicoleta, dar nu-mi aminteam să ne fi întîlnit în viaţa asta. Îi cunoşteam doar fiinţa de hîrtie. Într-un tîrziu, aflînd despre ce nicoletă e vorba, vine la mine şi-şi cere scuze: „Credeam că sînteţi sora lui Cărtărescu, mi-a fost studentă, semănaţi foarte bine cu ea!“. Fireşte, îngaim o cascadă de stupizenii, într-o abulie totală. Şi toate astea cu *Jurnal II* în mînă. În *Orbitor II,* Cărtărescu mă inventase. Acum ce va mai urma?

Dacă Simona Sora a făcut o lectură nocturnă a jurnalului, eu, în consecinţa coincidenţelor, voi face mărturia citirii diurne. Fiinţa diurnă a lui Mircea Cărtărescu irită adesea vezicular. Sînt mai multe feluri de iritări: invidia pură şi lisă e unul din ele, dar şi vînarea efectului catapultant de notorietate. Sînt doar două aspecte ale multiplelor faţete ale contestării. Ele lasă dîre zgîriate. În jurnal se vede un M.C. vulnerat de toată receptarea asta crepitantă şi aspră, dar şi unul întors în sine, egoist cum numai un instrumentist de elită poate fi, posesiv şi grijuliu cu delicatul instrument pe care îl ocroteşte şi-l dezmiardă în cutia lui oarbă de catifea; şi spaimele muteniei instrumentului nu sînt puţine. Căzut în umbra lumească a orbitorului scris, în viaţa care se vieţuieşte, el e un albatros. Mersul lui stîngaci e scrijelit pe punte cu indecizie şi angoasă. Prea omenesc, se arată aşa cum este, ezitant şi frămîntat. Iar peste umărul lui, se zăreşte, într-o aureolă de puf galben, Ioana Nicolaie, soţia lui, Matrioşkă ce cuprinde în pîntec cerul, pe Gabriel. Amîntrei, Mircea, Ioana şi Gabriel, o firavă şi de aceea de neclintit „sfîntă familie“, în tot ce are mai expus intemperiilor de tot felul. *Jurnalul* e atroce prin sfîşierea succesivă a pieliţelor securizante, ţîşnind în sinceităţi gîfîite, sacadate, străfulgerate de cîte o rară, dar luminoasă bucurie. Diurnul Mircea Cărtărescu, îmbibat cu ness, la masa lui din bucătărie, nu e unul îngîmfat, gîlgîind de şuvoaiele gloriei. Ci doar un scriitor conştient de valoarea sa şi un om ce nu are de gînd să-şi oculteze vanităţile. Un scriitor adevărat nu se încurcă, mai ales în jurnal, cu false modestii. El e obligat, în ciuda chinurilor sicităţii interioare, să-şi provoace iarăşi şi iarăşi inspiraţia. El trebuie să-şi administreze şi augumenteze succesul. Dacă ar avea un bun agent literar occidental, Mircea Cărtărescu ar putea cuceri piaţa literară din afară fără alt efort decît acela de a scrie. Ceea ce i se impută e tocmai preocuparea sa în ale succesului. Dar succesul e consecinţa firească a scrisului, pe care trebuie să-l provoci, să-l asmuţi pe piaţă. Altfel nu mai are rost să scrii. E nevoie de luciditate şi pragmatism managerial.

Logica hazardului – după cum spuneam – mi-a aşezat pe masa de pe terasă *Jurnal II, Cerul din burtă,* al Ioanei Nicolaie şi interviul acesteia din revista *Tabu.* Toate pot fi citite împreună, în lectură de vase comunicante. S-au rînduit alături scrieri, poze – şi toate se îmbulzesc către una şi aceeaşi perceptivitate. Sînt fluide de consistenţă diferită ce antrenează înţelegerea spre tridimensionalitate, în curgerea lor spre omogenia imaginii de amîntrei. Dar pînă acolo, iniţiativa cărţilor stîrneşte coincidenţe de capul ei.

colţul scurt

Keep on rockin’!

Dacă n-aţi muncit pe vară sau, dimpotrivă, dacă v-aţi cheltuit toţi banii în concediu, iar părinţii nu vă mai dau, verificaţi puşculiţa, portofelul sau cardul încă o dată, vindeţi nişte cărţi la anticariat, împrumutaţi-vă, *get a job* ceva pentru că toamna trebuie să vă prindă pregătiţi: vin CONCERTELE!

5 septembrie, Sala Radio: Jon Anderson – *Work in progress*; bilete on-line la www.phoenix.ro;

30 septembrie, Sala Polivalentă: Nightwish – *Once World Tour*;

19 octombrie, Sala Palatului: Fabiola de la Cuba – *Memorias del Alma*; bilete on-line la www.biletevisit.ro;

30 octombrie, Romaero (Băneasa): Phil Collins – *Farewell Tour*; bilete on-line la www.bileteonline.ro;

9 noiembrie, Sala Palatului: Michael Bolton; bilete on-line la www.biletevisit.ro.

Biletele se găsesc deja la Magazinul Muzica, Sala Palatului, Sala Polivalentă, Librăriile Cărtureşti, Magazinele Diverta (Unirii, Mall şi Plaza România). (**M. C.**)

Cristian LUPŞA

Bătălia pentru America – ediţia de vară

Vara asta, agora americană e o baltă de noroi în care politicieni, jurnalişti şi public se bulgăresc nemilos. În Florida, un localnic a expus recent o capodoperă de expresie politică ce îl prezintă pe George W. Bush, încadrat de o stea şi aplecat – gol bineînţeles – deasupra unui butoi plin cu petrol. În spatele lui, sodomizîndu-l fericit, e un şeic arab. Mesajul artistului: războiul din Irak e pentru petrol, nu pentru democraţie.

Dacă în partea extrem-liberală a ecuaţiei, Bush e un neo-fascist care se îndoapă cu petrol, în partea extrem-conservatoare, liberalii sînt nişte cîrpe, care ar trata teroriştii cu înţelegere şi terapie, nu cu bombe. Însuşi Karl Rove, strategul care a contribuit decisiv la realegerea lui Bush, a declarat în iunie că răspunsul liberal la 11 septembrie ar fi fost moale. Conservatorii, în schimb, au ştiut că trebuie să se pregătească de război.

Dezbaterile de vară ediţia 2005 sînt conduse la fel de superficial de jurnalişti şi politicieni, deşi evenimentele ce le-au produs vor defini anii următori – pentru America şi, în consecinţă, restul lumii.

John Bolton

John Bolton, alesul lui Bush pentru postul de ambasador la ONU, a fost timp de cinci luni subiectul unui „război" legat de modul său de acţiune. Democraţii l-au acuzat de lipsă de tact diplomatic şi atitudine tiranică, iar republicanii au replicat că Bolton e exact omul ferm de care America are nevoie la ONU, într-un moment în care organizaţia pregăteşte schimbări. Congresul s-a certat pînă a intrat în vacanţă, fără o decizie. Speculînd vacanţa şi nişte chichiţe legale, Bush l-a instalat pe Bolton în funcţie, unde acesta va rămîne probabil pînă în 2007, cînd un nou congres îşi va intra în rol.

Curtea Supremă

Cînd Sandra Day O'Connor s-a retras din rîndul celor nouă judecători, în iunie, media americană a luat foc. O'Connor, deşi conservatoare, era considerată votul ce înclina balanţa în decizii controversate, ca menţinerea statutului legal al avortului. Activiştilor liberali li s-au aprins pantalonii de spaimă că Bush va alege ca succesor un conservator dur, care va ajuta Curtea să spună „nu" avortului, drept asigurat de o decizie din 1973. Unii dintre membrii Partidului Democrat au spus că l-ar susţine pînă şi pe Alberto Gonzales, procurorul general al SUA, pentru că şi-a dovedit suportul pentru dreptul femeii de a alege. Dar problema avortului în 2005 e ca şi problema căsătoriilor dintre homosexuali în campania prezidenţială din 2004 – irelevantă în faţa altor realităţi. Poate că Gonzales e pro-avort, dar e şi contra tratamentului uman al deţinuţilor, fiind unul din cei care au autorizat excesele de forţă comise de armata americană în Guantano Bay, puşcăria pentru suspecţii de terorism.

Publicul american nu are chef să stea pe plajă întrebîndu-se dacă tortura e mai importantă decît avortul.

Ce contează dacă Gonzales e în favoarea torturii, dacă e pentru avort? În definitiv, discuţia trebuie să fie accesibilă pentru toată lumea, iar publicul american nu are chef să stea pe plajă întrebîndu-se dacă tortura e mai importantă decît avortul. Pe 19 iulie, Bush l-a ales pe John Roberts, fost judecător în Washington D.C., pentru postul de la Curtea Supremă. La cîteva ore după anunţ, activişti de-o parte şi de alta au început să bombardeze presa cu laude şi critici adresate lui Roberts şi, bineînţeles, trecutului său judiciar, în ce priveşte avortul. Senatul va discuta confirmarea lui Roberts în septembrie, iar pînă atunci diferitele grupuri se vor duela pe problema ideologiei judecătorului.

Afacerea Valerie Plame

În 2003, un editorialist conservator deconspira un agent CIA, Valerie Plame, spunînd că a favorizat trimiterea soţului ei în Niger, unde acesta a investigat ipoteza că Saddam Hussein a cumpărat uraniu pentru faimoasele sale bombe. Joseph Wilson, soţul, a concluzionat că povestea nu e credibilă şi că e folosită ca scuză pentru a ataca Irakul.

Deconspirarea unui agent CIA e un delict, dar editorialistul a scăpat cu faţa curată; informaţia venea din surse confidenţiale din jurul lui Bush. Preşedintele a cerut o investigaţie ca să afle care din acoliţii săi a scos informaţia din ogradă. Investigaţia a dus la încarcerarea unui reporter de la *New York Times,* care a refuzat să-şi deconspire sursele, şi la o decizie istorică a revistei *Time,* care a predat procurorului notiţele unui reporter pentru a-l scăpa de puşcărie. Decizia revistei a fost hulită pentru că a creat un precedent, în care jurnalistul a cedat în faţa justiţiei, în loc să-şi acopere sursa.

Scopul persecuţiei reporterilor a fost aflarea sursei care a dezvăluit identitatea agentului. Matthew Cooper de la *Time* a spus că una din sursele lui a fost Rove, acolitul lui Bush, care, deşi nu a pronunţat numele „Valerie Plame", i-a spus lui Cooper că Wilson a ajuns în Niger datorită soţiei, un agent CIA. Bush a declarat acum doi ani că îi va da afară pe cei vinovaţi de scurgere de informaţii. Acum, că Rove a fost prins cu mîna în borcanul cu prăjituri, Bush dă înapoi.

Dar scandalul Plame e mai mult decît o scurgere de informaţii. Războiul din Irak a fost pornit pe premisa susţinută agresiv de vicepreşedintele Dick Cheney că Irak are arme de distrugere în masă sau, în cel mai bun caz, e pe cale să le fabrice. Uraniul pe care Saddam l-ar fi cumpărat în Niger dovedea că Irakul era pe cale să devină o putere nucleară. Investigaţia lui Wilson a dovedit că tranzacţia nu a avut loc niciodată. Ulterior, o serie de rapoarte au întărit convingerea că Irak era departe de a fi capabil să doboare America.

Scandalul Plame e despre un război pornit pe o minciună, dar, ca şi schimbarea judecătoarei O'Connor, e discutat în general doar la suprafaţă, locul unde se poate arunca noroi şi unde politicienii încearcă cu disperare să păstreze aura de simplitate şi superficialitate. Din păcate, presa contribuie şi ea, pentru că e mai uşor să strigi şi să acuzi decît să gîndeşti.

***Cristian Lupşa** e jurnalist, lucrează în Washington D.C.*

Liana GANEA

Poveste subiectivă despre panică, la Londra

Pe 7 iulie m-au trezit telefoane speriate din România. Avuseseră loc patru atentate în mijloacele de transport în comun din Londra. Tot căminul studenţesc era în şoc, agitaţie şi panică. Telefoane, SMS-uri, e-mail-uri acasă la părinţi şi prieteni răspîndiţi pe diverse continente. Ne uităm la ştiri. Mai mult la BBC. Toţi credem că BBC-ul e cel mai bun. Ziariştii nu au intrat în panică. Raportează destul de calmi – poate un strop de agitaţie se poate citi în vocea unora dintre ei – din diverse puncte ale Londrei. Nimeni nu ştie clar ce s-a întîmplat. Au avut loc atentate teroriste. Trenuri sînt blocate în subteran, cu sute de oameni înăuntru. Un autobuz a explodat lîngă universitatea noastră. Doi morţi, spune BBC-ul. ITV, Channel 4 şi Sky speculează 20. Ore în şir ne uităm la ştiri. Nimeni nu mai face nimic altceva. Discutăm despre ce se întîmplă. Sîntem toţi speriaţi. Încep să iasă oameni din trenurile din subteran. Ziariştii îi intervievează pe cîţiva dintre ei. Mai mult femei. Au feţele şi hainele murdare de cenuşă. Povestesc calm cum au stat în subteran cîteva ore. Cum, mai întîi, au auzit o bubuitură, în timp ce trenul mergea, apoi trenul s-a oprit, s-a umplut de fum, oamenii au început să strige şi unii dintre ei au intrat în panică. Încet-încet, s-au liniştit unii pe alţii. „A trebuit să mergem prin tunel prin întuneric. Am trecut pe lîngă cadavre. Nu ştim ce s-a întîmplat", povestesc stăpînit cîteva dintre aceste femei. Ceva mi se pare în neregulă. Dar mai am nevoie de încă o zi de ştiri ca să înţeleg ce. Oamenii ăştia nu plîng! Ies din subterane trecînd pe lîngă cadavre, îşi caută rudele dispărute, dar uită să plîngă şi să tremure în faţa camerei de luat vederi. Spiritul meu latin e contrariat. Ştiam că britanicii nu îşi exhibă sentimentele în public. Dar acum era o situaţie de panică... Unde sînt femeile de la ştirile de la ora 7, plîngînd în hohote? Ele plîng la televizor, noi acasă, şi uite aşa toată naţiunea plînge. Nu o să înţeleg. Evenimentele astea încă mă contrariază.

Un alt spirit latin, vecina mea portugheză, plînge aproape în fiecare zi de la atentate încoace. Merge pe jos la laborator şi se întoarce la fel. Cehoaica îi ţine companie. Şi ei îi e frică în autobuz. Se urcă foarte rar şi stă numai jos, lîngă şofer. Doar că ea nu plînge. Portugheza şi-a cumpărat şi o bicicletă. De fapt, vînzările la biciclete au crescut după atentate. Un proprietar de magazin de biciclete spunea că îi pare rău că afacerea lui merge bine ca urmare a unor astfel de evenimente. Ar fi preferat să nu se întîmple aşa.

Mulţi tineri caută moduri în care să îi liniştească pe cei din jur şi să le arate că nu sînt teroriştii.

Jon, prietenul meu britanic din Birmingham, mi-a scris a doua zi după atentate un e-mail: *„Liana, how are things in London??"*. După care a început să îmi povestească despre planurile lui de vacanţă. Eu tocmai mă întorsesem din oraş. Trebuie să recunosc că tremuram puţin. Trecusem pe lîngă zona cu autobuzul. Era închisă cu panouri albe, mari (chiar şi departamentul meu era ascuns dincolo de un panou), dar oricum mă speriasem puţin. I-am răspuns destul de supărată: *London is fine, but, there is death downtown. It will go away*. Apoi mi-a părut rău. Spiritul meu latin mă făcuse de rîs iarăşi. Sau cel puţin aşa mi se pare.

Acum nu mai poţi să fii bărbat şi să porţi rucsac fără să simţi privirile cercetătoare şi speriate ale celor din jur. Dacă se întîmplă şi să ai pielea mai negricioasă sau să porţi haine musulmane, nici măcar nu ai nevoie de rucsac. Privirile vor fi aceleaşi. Oamenii vor lăsa locuri libere pe scaunul de lîngă tine, chiar dacă metroul sau autobuzul sînt aglomerate. Sau se vor ridica şi muta pe un alt scaun, dacă te aşezi lîngă ei. Un tînăr povestea la BBC cum a început să care mereu în mînă o sticlă de vin. În felul acesta nu riscă să pară un atentator islamist. „E ironic, nici măcar nu îmi place vinul", spune el. Un altul îşi cară lucrurile într-o pungă de plastic transparent. Un doctorand în chimie lucrează pe laptop, corectează lucrările studenţilor sau citeşte articole cu desene mari cu molecule. Un altul citeşte *The Economist* şi poartă o brăţară albă *Make Poverty History*. Mulţi astfel de tineri caută moduri în care să îi liniştească pe cei din jur şi să le arate că nu sînt teroriştii. Deşi trăiesc de mulţi ani în Londra sau au crescut aici, nici unul dintre ei nu a simţit pînă acum astfel de priviri speriate şi bănuitoare.

***Liana Ganea** este studentă MA în Drepturile Omului la University College London.*

DEUTSCHE WELLE
Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI
Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de
DW

Anca BĂICOIANU

Comunismul altuia

– ce căuta Deep Purple în Bulgaria? –

Cum e să pleci la un concert Deep Purple în Bulgaria? Simplu, dacă nu te complici singur. Noi, de pildă, am luat un tren de dimineaţă spre Constanţa. Pe la Feteşti, suna omul cu biletele (the master of puppets, *cum ar veni): „Unde sînteţi, fetelor?" Pe aproape, aşa că ne dăm întîlnire la Clubul Phoenix (dacă vreţi să ascultaţi tot felul de roacke şi, eventual, să nimeriţi şi la un concert live cînd aveţi drum pe la Constanţa, treceţi pe acolo: e chiar lîngă piaţa Tomis Nord).*

Kavarna – blocuri comuniste şi stadion comunal

Apare şi omu', cu tot cu microbuzul de rigoare, şi purcedem. Cu oprire în Vama Veche, să mai îmbarcăm cîţiva clienţi. Un tip cam supărat încearcă să ne ridice de pe locurile pe care le alesesem (cele două din spatele şoferului); nu-i ţine figura şi se sufocă lent undeva în spatele microbuzului, cu prietenii lui mai lipsiţi de pretenţii. Grănicerii români, după bunul obicei al pămîntului, lungesc formalităţile cît au ei chef. Bulgarii însă termină repede; aflăm cu bucurie că ne aşteptau (îi sunase primarul din Kavarna să-i updateze – paranteză la paranteză: primarul ăsta, şi nu Videanu, ar trebui să se cheme „care face", fie şi numai pentru că reuşeşte să transforme un biet orăşel în *the middle of nowhere* în haltă obligatorie pentru o droaie de trupe rock, şi nu dintre cele mai nesemnificative) şi ne urează distracţie plăcută, rînjind cu gura pînă la urechi. Ce li s-o fi părînd lor aşa de amuzant? Şi uite aşa intrăm în Bulgaria. Şosele – ca la noi. Peisajul – aşijderea. Dobrogea, deh! Floarea soarelui cît încape, în rest, nişte boscheţi pricăjiţi. Pînă la Kavarna nu sînt decît vreo 35 km – nici nu ne dezmeticim bine şi am ajuns. Blocurile comuniste ne întîmpină de la intrare; efectul e la fel de năucitor ca o lovitură de ciomag în moalele capului. Nu e urît, e dincolo de urîţenie: e trist. Nici nu ştii prea bine ce să faci: să te consolezi că nu ai fost singur într-unul dintre cele mai sinistre experimente ale secolului, sau să îţi urli revolta împotriva expresiei arhitecturale a omului nou şi să smulgi din ea cu mîinile goale? Nu facem nici una, nici alta; stăm cuminţi în microbuz şi întoarcem capul stînga-dreapta pînă ajungem la stadion. Acolo debarcăm, Laura şi cu mine luăm rucsacii în spinare: noi mai rămînem două zile. E abia 4 după-amiaza, mai sînt vreo două ore pînă se intră pe stadion. Profităm de ocazie să rezolvăm problema cazării. Pe o pajişte de lîngă stadion e plin de corturi, inclusiv cinci mari, militare, ridicate de primărie pentru cei veniţi la concert şi care nu au unde să stea peste noapte. Cu alte cuvinte, pentru unii ca noi, dar nu vrem să rămînem acolo; oamenii par prietenoşi, dar mai ştii? În jurul stadionului, grămada ordonată de tarabe şi tărăboanţe cu mîncare (au şi ei mici, dar... mari şi cu altă compoziţie; nu i-am gustat, deci expertiza e incompletă), băutură, şepci şi alte dichisuri. Întrebăm de camping şi aflăm că s-a închis – excelent! Laura se uită la mine, eu ridic din umeri: ne descurcăm noi cumva, ce poate să meargă prost într-o ţară unde bornele kilometrice sînt nişte chestii discrete şi sfielnice pe care scrie (printre altele) OK? Drept pentru care ajungem în centru (cel turistic). Îl întreb de cazare pe bodyguard-ul de la bancă. El nu vorbeşte engleza, dar pricepe, aşa că se duce s-o cheme pe doamna de la magazinul cu costume de baie. Ea trece drumul la vecina de la rochii, care serveşte de translator. Ştiu ei o cameră la cineva, nu e scump şi e foarte aproape. Ce să ne mai explice cum se ajunge? Au dat telefon şi trimit oamenii ăştia pe cineva să ne conducă. Aşa şi e, vine fetiţa. Într-adevăr, e foarte aproape, iar camera e curată şi... locuită. Chiar de fetiţă, judecînd după jucăriile de pluş risipite pe rafturi. Televizorul, calculatorul, un casetofon mititel şi un elastic de păr uitat pe un raft. Camera nu se încuie decît pe dinăuntru, ne explică bunica. Nici nu-i nevoie, ea e tot timpul acasă. Ne arată baia: gresie, faianţă, cadă de colţ şi centrală. Cerem o cheie de la intrare, bulgăroaicele se minunează în cor de obsesia noastră cu încuiatul (paranoia? tot ce se poate), le explicăm că o să venim seara tîrziu şi nu vrem să deranjăm. Aaaa, bine, sigur că da! Acuma, cine se laudă cu ospitalitatea românească ar face bine să meargă în Bulgaria ca să vadă cum se adună toată familia să-ţi arate cum se învîrte cheia în broască...

În fine, ieşim şi pornim voinicește spre plajă. Marea e la vreo 3 km în josul dealului – o excursie întreagă doar ca să-ţi bagi zece minute picioarele în Marea Neagră! Sînt şi autobuze, desigur, dar noi nu ştim şi, cînd e vorba de întors, constatăm că nici nu ne pasă: Aşa că lăsăm autobuzul să plece şi urcăm spre oraş pe jos. De-acum putem intra şi pe stadion; ne croim drum prin mulţime, oamenii de la poartă rup biletele. Hai la control: mă proţăpesc în faţa unuia de doi pe doi, cam ţigănos. Se înroşeşte pînă-n vîrful urechilor şi mă trimite la colega: sectorul femei J. „Gentuţa?" (ca-n românește). Desfac fermoarul: paşaportul, ţigările, portmoneul... „Aparat?" întreabă ea, mai mult de formă. *Nje, telefon. No problem.* Nu mă mai pipăie; spre deosebire de bodyguarzii de la concertul Metallica din Bucureşti, nu-mi ia oasele bazinului drept un Beretta model de damă. Cine spune că nu se fotografiază? Jumătate din telefoanele cu cameră din Bulgaria sînt pe stadionul din Kavarna. Plus aparate şi Dumnezeu ştie cîte reportofoane şi mp3 player-e. Ne uităm cum intră lumea; atmosfera e, deocamdată, o combinaţie de 1 Mai şi 23 August. Vin cu familiile, cu copii, ăştia se zbenguie pe gazon. Mai multe femei decît la un meci de fotbal din campionatul Angliei. Şi, evident, rockeri de toate vîrstele şi sexele: masculin, feminin şi incert. La o tarabă se vinde bere la pahar (bună bere!), dar numai pînă începe concertul. Gurile rele ar spune că stadionul din Kavarna cam seamănă cu cel comunal din Prundul Bîrgăului. Aşa şi e, dar nu contează: dacă voiam să admir arhitectura, mergeam să fac torticolis pe Camp Nou.

La început cîntă nişte bulgari. Primii, vioi. Ceilalţi: vocalul e un fel de Cristi Minculescu (dar mai tînăr), iar orchestraţia aduce a Holograf obosit. Şi cîntă, frate, de nu mai termină. Laura fumegă, eu îmi rod unghiile, dar bulgarilor le place: cîntă cu ei şi-şi leagănă braţele. Nici nu-i de mirare că nu mai pleacă! Iaca, pînă la urmă, şi Deep Purple. Halt, probleme cu luminile. Mai trece cam un sfert de oră. În sfîrşit, începe. Stau cu capul aplecat, înaltele boxelor trec peste mine şi se simte vibraţia basului, intim şi profund ca o inimă – a mea, a altuia? Din păcate, nu ţine foarte mult, maxim o oră şi ceva. La sfîrşit, cîţiva stropi de ploaie, evident, că doar – vorba colegului Marian – ce concert rock e ăla fără ploaie? Ne strecurăm spre ieşire. Sînt cîteva mii de oameni, de pe movila unde ne-am căţărat, aproape de poartă, vedem o mare de capete legănîndu-se disciplinat unele lîngă altele.

A doua zi plecăm spre Balcic, nu înainte de a fi recepţionat (prin geamul deschis de la dormitor, sub care şedeam şi ne beam cafeaua somnoroasă) o farfurie cu două sandvişuri cu margarină. Tot fetiţa! De data asta, cu o prietenă. Se foiesc pe la geam şi trag cu ochiul la noi pînă vine bunica şi le ceartă. Ştie engleză, dar e sfioasă; abia cînd plecăm răspunde încetişor *Bye!*

La Balcic şi spre Vamă

Tot comunistă e şi autogara din Kavarna. Şi tot lîngă piaţă. Dăm o raită, aşteptînd microbuzul. Pe lîngă legume, buticuri, dar cu *kitsch*-ul bine temperat. De altfel, o să constatăm că şi bazarul din Balcic reuşeşte această neobişnuită performanţă. Ajungem pe la 11 şi ceva şi coborîm direct în port. Sigur că Balcicul nu mai e ce a fost acum 70 de ani. O fi bine, o fi rău? Laura caută zadarnic turcul pitoresc, eu nu am aşteptări şi, drept urmare, nici dezamăgiri. Dar ne plac străzile abrupte, tăiate direct în coastă, rîpele lutoase care despart cele două părţi ale oraşului, bisericile de piatră şi casele cam fistichii, pline de prosoape şi cearşafuri întinse la uscat. Oamenii nu sînt mai bogaţi decît la noi, cel puţin nu par, dar au un aer mult mai degajat şi nu le vine prea greu să zîmbească. Fie că înţeleg sau nu engleza, sînt mereu săritori şi amabili, dau explicaţii amănunţite în bulgară (pe care uneori le şi pricepem) şi, dacă nu merge altfel, scriu pe hîrtie (de pildă, orarul autobuzelor). Înainte însă întreabă, plini de speranţă: *Ruski panimaite? Ni panimaiu.* Ridică atunci din umeri, cu un surîs resemnat – nimeni nu e perfect – şi-i dau înainte în bulgară. Surprize, surprize! Nici la Balcic nu e camping. Nici n-a fost vreodată, există însă două undeva spre Albena, la vreo 7 km. Dacă n-or fi închise... Deci, iar cazare. La biroul de informaţii turistice, o doamnă foarte însărcinată ne anunţă că la Balcic turiştii stau la hotel. 30 şi ceva de euro pe noapte. Îi mulţumim şi plecăm, dar cum nu avem chef să batem oraşul în căutare de cameră, cu rucsacii în spate şi pe o căldură cumplită, ne oprim 50 de metri mai încolo, la o agenţie de turism. Şi găsim, firește. O căsuţă doar cu puţin mai scumpă decît camera de la Kavarna, însă mult mai ponosită. Locul întreg arată ca un camping pentru mineri. Uşi de carton presat între folii de placaj umflate de umezeală. Becul e ars, duşul nu are rozetă şi, o să observăm seara, e din cale-afară de complicat să potriveşti apa, în aşa fel încît să nu te opărească. Dar cînd ne întoarcem, seara tîrziu, boilerul e pornit (ceea ce ne scuteşte de o oră de aşteptare după apă caldă), becul – schimbat şi paturile – făcute. Dincolo de perete vecinul sforăie fortissimo, dar pînă stingem lumina încetează şi putem dormi fără probleme.

Dar pînă la somn a mai fost plimbarea pe faleză şi lăutarul care s-a luat după noi cu acordeonul şi care a repetat, pe un ton pe jumătate meditativ, pe jumătate admirativ, replica mea cam ţîfnoasă *(thanks, but no, thanks),* probabil cu intenţia de a o include în propriul repertoriu, dacă s-ar fi ivit vreodată ocazia. La castel e deschis, aşa că intrăm şi rătăcim prin grădina botanică, plină de alei, scări, cărărui şi podeţuri, gustăm un deget de vin (dulce, dar tare şi făcut, ni se spune, cu apă obţinută din zăpadă) şi ne tot învîrtim în căutarea castelului. Care, de altfel, se vede de pe faleză. Dar, ca orice lucru evident, scapă. Adică nouă ne-a scăpat, în primă fază. Tot întrebînd, tot colindînd, l-am găsit şi pe el şi am decis că încăperea favorită este... baia (arabo-turcească). După-amiază pe plajă, seara la terasă: două beri la halbă, două leva (adică vreo 13.000 de lei de căciulă), o scurtă plimbare prin port...

Sîmbătă la prînz, spre graniţă. Tot cu microbuzul, după ce am petrecut vreo oră în compania unui bătrînel care povestea în bulgară despre cît de frumoase sînt fetele din Europa Centrală şi de Est (nu ca nesăratele alea de occidentale). Poate că am fi aflat lucruri şi mai interesante, dacă Laura îşi amintea mai multă rusă, dar ne-am descurcat şi aşa. Adică ascultînd şi dînd din cap (mi-am tot impus să-mi aduc aminte că bulgarii dau din cap complet anapoda, adică invers decît restul lumii, dar n-a fost cazul, pentru că s-au resemnat şi ei şi, în relaţiile cu străinii, se conformează uzanţelor internaţionale).

Mai întîi, de la Balcic la Şabla – un fel de sătuc uitat de Dumnezeu, cu o autogară goală puşcă, nici o terasă în apropiere (doar o cafenea slinoasă înăuntru, cu perdea de mărgele şi cafea la pahare de plastic, refugiu pentru şoferii de microbuz aşteptînd să intre în cursă). Pînă la graniţă mai sînt vreo 20 km şi mai avem de aşteptat încă două ore şi jumătate să vină autobuzul. E şi un taxi pe acolo, dar şoferul ne cere 20 de leva şi noi nu mai avem decît 17. Sau cel puţin aşa credem. Nu ne înţelegem, aşa că el pleacă, noi rămînem. Tîrîm rucsacii în spatele autogării, la umbră. Laura mănîncă lămîie cu zahăr, eu fumez şi ne întrebăm dacă n-ar fi cazul să facem autostopul. Nu pare o idee prea grozavă, dar am putea să încercăm să vrăjim nişte localnici care pierd vremea la umbră să ne ducă cu Lada lor. Dar nu apucăm, fiindcă se întoarce taximetristul (de la graniţă, evident!). De data asta vorbeşte Laura cu el; tot nu vrea. Se mai foieşte, se aşază la umbră, eu trag nădejde că se răzgîndeşte, Laura nu crede... Pînă la urmă, se îndură şi ne ia, contra celor 17 leva (presupuse, pentru că la Vama Veche am mai descoperit încă două în compartimentul pentru monede al portmoneului – mai avem de două beri, dacă trecem iar graniţa!). Trecem vama pe jos, simplu şi repede, după un pîrlit de contrabandist care ne îndrumă spre punctele de control. El e prieten cu vameşii, deci aşteaptă. Noi trecem şi o luăm la picior spre Vama Veche (doar trebuie să folosim şi cortul, dacă tot l-am cărat atîta drum).

Problema e că nu ştim să-l întindem. Îl ancorăm frumos la colţuri, Laura intră în el să vadă pe unde se strecoară beţele, eu citesc de zor din manualul de instrucţiuni. Nu mai e cazul: apar doi slovaci şi-l întind în trei minute, aşa că putem să ne întindem cu burta în sus, în timp record. Iar seara – *bonus:* o lună stacojie, aproape plină, bîntuind printre nişte fire de nori. Cică ar fi fost la cea mai mică distanţă posibilă de Pămînt. Aşa o fi.

Şi gata.

Anca Băicoianu *este redactor la revista* Cuvîntul.

Master de „Studii balcanice"

Începînd din această toamnă, Facultatea de Ştiinţe Politice din SNSPA organizează un master de „Studii balcanice", cu participarea unor profesori invitaţi din străinătate. Informaţii suplimentare la telefon 318.08.58.

Radio & Afaceri MIX fm 100.6

Reteaua MIX FM
27 de statii radio in România

ROMÂNIA LA RAPORT

cu Carol Sebastian

Un dialog în FM în care întrebările nu rămîn fără răspuns

ORA 17:00 şi 20:00*

mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

** de luni pînă vineri de la 17:00 şi de la 20:00 la 21:00 sîmbătă şi duminică de la 17:00 la 18:00*

Silviu BRUCAN

Ideologiile secolului XXI şi ordinea mondială

După prăbuşirea imperiului sovietic şi încetarea războiului rece, în orientarea politicii externe americane se ciocnesc trei principale şcoli de gîndire: *Realpolitik, internaţionalismul liberal* şi *neoconservatorismul*. Henry Kissinger continuă să pledeze pentru realism politic, în partidul democrat fiinţează o puternică ramură liberală, iar în administraţia republicană a lui George W. Bush s-a afirmat cu multă forţă doctrina neoconservatoare.

În America, spre deosebire de Europa, liberalismul şi, în prezent, neoliberalismul au o marcată tentă de stînga. Unul din cei mai cunoscuţi analişti neoliberali, Thomas L. Friedman, columnist la *The New York Times,* a publicat recent o carte *The World is Flat: a Brief History of the Twenty-Frist Century,* în care susţine că la începutul secolului XXI lumea este *plată*. Pentru neoliberali, izvorul libertăţii umane este piaţa liberă, iar Friedman preamăreşte piaţa liberă care aduce grosul ingredientelor menite a face o societate liberă şi plină de satisfacţii umane. Influenţat de marxism, el consideră *avansul tehnologic* ca factorul care alimentează dezvoltarea economică şi forţele economice care formează societatea. Friedman declară sentenţios: *„Eu sînt determinist tehnologic"*. Analizînd prăbuşirea Uniunii Sovietice, Friedman enumeră contradicţiile interne şi ineficacităţile sistemului, suprastructura militară edificată în Europa de administraţia Reagan, care a silit Kremlinul să se falimenteze cu cheltuieli militare şi chiar nefericitele eforturi ale lui Mihail Gorbaciov de a reforma ceva care nu poate fi reformat; dar, precizează Friedman, „dacă aş fi nevoit să punctez acel factor ca primordial între egali, acela a fost *revoluţia informatică* de la începutul anilor '80". Ea a fost decisivă în căderea imperiului sovietic. Acesta este cadrul conceptual în care analizează Friedman fenomenul globalismului, menţionînd, de pildă, că ceea ce a făcut *telegraful* în secolul XIX pentru a face lumea mai îngustă, acum face *Internetul*. Globalizarea îngustează lumea, o strînge laolaltă. Criticii lui Friedman îi reproşează că priveşte ca efect al globalizării o *lume plată,* susţinînd că globalizarea nu are efect egalizator – pe unii îi face mai bogaţi, pe alţii mai săraci, nici nu face lumea mai paşnică şi mai liberală, într-un cuvînt nu o face *plată,* aşa cum susţine Friedman. Decalajele şi contradicţiile rămîn, iar unele chiar se accentuează şi, desigur, exemplul cel mai frapant este apariţia terorismului, ca expresie a islamismului radical.

Metafora „lumii plate" reflectă viziunea idilică a neoliberalismului cu privire la efectele globalismului. În realitate, globalizarea nu promovează în mod sistematic nici piaţa liberă, nici democraţia liberală. Nici pe plan mondial ea nu duce la slăbirea conflictelor dintre state şi la reducerea rivalităţii între marile puteri pentru supremaţie mondială.

Neoconservatorismul nu reprezintă doar o evoluţie a politicii externe americane, ci o schimbare atît de radicală, încît este apreciată ca o adevărată *revoluţie* a strategiei americane. Unul din cei mai articulaţi exponenţi ai săi, Charles Krauthammer, sintetizează neoconservatorismul ca „o înlocuire a realismului şi liberalismului printr-o afirmare fără ruşine a deplasării puterii americane, a recurgerii la unilateralism cînd e necesară, şi a voinţei de a preveni ameninţări înainte ca ele să se producă. Cel mai important este faptul că administraţia Bush a declarat explicit că răspîndirea libertăţii este principiul central al politicii externe americane".

Criticii administraţiei Bush argumentează că această strategie suferă de confuzie conceptuală cu reale consecinţe politice şi ilustrează aceasta cu distincţia între război *preemptiv* şi război *preventiv*. Războiul pre-emptiv este iniţiat atunci cînd există dovezi că o ţară vecină este pe punctul de a ataca şi, drept exemplu, este decizia statului Israel din iunie 1967 de a porni război împotriva ţărilor arabe vecine, care se pregăteau să atace Israelul. În schimb, războiul preventiv este iniţiat chiar cînd nu există asemenea dovezi, cum este cazul atacării Irakului.

Brent Scowcroft, fostul consilier pentru securitate naţională al primului preşedinte Bush, a declarat: „Era în genere cunoscut că în anumite circumstanţe SUA va recurge la preemptiv. Acum, ca o politică declarată oficial, se lasă uşa deschisă altora care pretind să aibă acelaşi drept. Făcînd-o public, noi întărim percepţia lumii că sîntem aroganţi şi unilaterali".

Senatorii Joe Biden şi Dick Lugar argumentau în iulie 2002: „Atacîndu-l pe dl Hussein, putem precipita exact acel lucru pe care încercăm să-l prevenim: folosirea de către el a armelor de distrugere în masă". Pe atunci, premisa senatorilor era că Hussein dispune de arme de distrugere în masă, ceea ce s-a dovedit neadevărat.

În ce priveşte *unilateralismul,* toate evenimentele ulterioare au demonstrat că nici în Irak, nici în Afganistan, America nu s-a descurcat singură, apelînd mereu la participarea militară a altor ţări. Chiar în probleme care afectează securitatea naţională a SUA sau producţia de arme nucleare în ţări cu asemenea ambiţii, Guvernul american se vede nevoit a solicita ajutorul altor ţări. Pentru a împiedica regimul comunist din Coreea de Nord să fabrice arme nucleare, Washingtonul are mare nevoie de ajutorul Chinei, singura mare putere din zonă cu influenţă la Phenian. Şi pentru a zădărnici activitatea febrilă a Iranului în această direcţie, Guvernul Bush contează pe ajutorul ţărilor vest-europene care negociază cu Bagdadul. De altfel, numeroşi specialişti americani în materie de strategie au publicat, în ultimii ani, lucrări care demonstrează, în mod convingător, că doctrina unilaterală este ineficace în politica mondială a secolului XXI şi este sortită eşecului.

Secolul XXI a debutat cu afirmarea unei ideologii radicale a lumii islamice care şi-a găsit expresia în acţiunile de răsunet mondial a ceea ce s-a numit *terorismul internaţional*. Analiza acestui fenomen a dus, la început, la situarea lui în contextul teoriei profesorului de la Harvard, Samuel Huntington, lansată într-un celebru articol din revista *Foreign Affairs,* „The Clash of Civilizations". Susţinea profesorul că războaiele dintre regi din secolele XVIII şi XIX au fost urmate de războaie între naţiuni, apoi de războaie între ideologii, iar în secolul XXI războaiele vor fi între civilizaţii.

Demonstraţia istorică a lui Huntington suferă de o serie de vicii fundamentale. Primul este relaţia aproape mecanică pe care o stabileşte între *religie* şi *război*. Al doilea priveşte subaprecierea rolului pe care continuă să-l joace în acest secol *statul naţional*. Experienţa istorică arată că ceea ce Huntington numeşte „popoarele creştine din Occident", departe de a constitui o entitate religioasă unitară, s-au divizat în mai multe biserici (catolică, protestantă, luterană, anglicană) organizate de regulă în jurul unor centre de putere între care au avut loc războaie sîngeroase cu o durată prelungită uneori la 30 de ani şi chiar 100 de ani. Cam eterogenă această civilizaţie formată din beligeranţi!

Istoricul american Walter Clemens riposta că nici un conflict major din secolele XIX sau XX nu poate fi caracterizat ca război între religii. În 1914, Berlinul protestant s-a aliat cu Viena catolică şi cu Istambulul islamic, iar Rusia ortodoxă s-a opus Austriei catolice, dar s-a luptat cu Bulgaria ortodoxă, la care am putea adăuga că românii ortodocşi au purtat războaie fie împotriva imperiului otoman, fie împotriva Antantei, iar apoi de partea ei în 1916-1918, după cum dictau interesul naţional şi nu religia.

În ce priveşte subaprecierea statului naţional, el se dovedeşte în multe cazuri o realitate mai puternică decît islamul radical promotor al terorismului. Egiptul şi Iordania întreţin relaţii prieteneşti cu SUA, iar Libia colonelului Ghadaffi a făcut, în ultimii ani, o adevărată metamorfoză politică, trecînd de la sprijinirea terorismului la o apropiere marcată de ţările occidentale.

Ce este terorismul islamic şi cum se explică forţa sa?

În ultimii ani au apărut numeroase studii care caută răspunsuri la aceste întrebări, iar în ţările occidentale nu trece o lună în care să nu apară o carte pe această temă. Unii specialişti susţin că terorismul islamic este o perversiune fanatică a Islamului care deviază de la învăţăturile Coranului. Sînt însă istorici care demonstrează că, de la începuturile sale, Islamul a fost asociat cu practica războiului sancţionată divin împotriva apostaţilor şi infidelilor, iar statul islamic s-a extins prin cuceriri militare; califatul reprezenta o combinaţie între comunitatea religioasă şi statul imperial. Această dublă identitate explică faptul că mujahedinii predică deopotrivă metoda paşnică şi cea a războiului. În timp ce Coranul afirmă că „nu trebuie să existe constrîngere în religie", susţine totodată că este datoria sfîntă a Casei Islamului să se extindă militariceşte împotriva lumii demonice a infidelilor. Cînd extremiştii din Al. Queda spun că ei ucid în numele Islamului, ei fac apel la tradiţia islamică.

Din punct de vedere ideologic, China apare ca o adevărată enigmă. De la poziţia aberantă a lui Mao Tse Dun, care predica saltul spre comunism într-o ţară cu structură socio-economică preindustrială, Deng Xiaoping a făcut un altfel de salt spre economia socialistă de piaţă, păstrînd însă intact regimul politic comunist. Accentul ideologic de tip marxist a fost deplasat spre exaltarea epocalelor succese economice – cea mai înaltă rată de creştere a producţiei din lume şi cultivarea mîndriei de mare putere, recunoscută în politica internaţională. În esenţă, este vorba de o ideologie *naţionalistă* de autoafirmare a forţei şi potenţialului ţării cu cea mai mare populaţie din lume. China beneficiază în prezent de o conducere care a conceput şi formulat cea mai coerentă şi îndrăzneaţă viziune strategică a puterilor lumii contemporane.

Desigur, startul chinez a fost aproape de zero şi „cu o populaţie ocupată încă în proporţie de 70% în agricultură, China este confruntată cu convulsiuni sociale şi cu riscurile inerente unui regim politic dictatorial în condiţiile telecomunicaţiilor şi informaticii moderne. Reprimarea brutală a demonstraţiilor studenţeşti din Piaţa Tienanmen, în 1989, a creat un moment critic în relaţiile cu SUA şi ţările occidentale. Dar avîntul reformei economice şi masivele investiţii străine au dus la creşteri economice record şi au instalat China pe o poziţie de frunte în lupta pentru supremaţie mondială. Proiecţiile spre anii 2010 şi 2020 prevăd că China va depăşi Japonia şi chiar va deveni un *challenger* redutabil al dominaţiei americane în zona Pacific şi Asia de Sud-Est.

Se poate reforma ONU?

Trecerea în revistă a principalelor ideologii duce la concluzia că secolul XXI va fi confruntat cu grave conflicte avînd un potenţial războinic. Dacă omenirea nu va fi în stare să ţină sub control aceste conflicte şi să facă ordine într-o lume din ce în ce mai nebună, secolul XXI ar putea trece în istorie ca cea mai explozivă epocă a ei.

Lumea de la începutul secolului XXI este o „lume mică", în care produsul naţional brut pe locuitor, în ţările dezvoltate, este de 12-15 ori mai mare decît cel din ţările subdezvoltate. În schimb, raportul dintre populaţia celor două grupuri de state este de 1:5. Oricine pune aceste două seturi de cifre laolaltă înţelege că explozia nu se va rezuma la populaţie. Au existat totdeauna, în istoria omenirii, mari discrepanţe între ţări bogate şi ţări sărace. Dar în secolul nostru iranianul, algerianul sau pakistanezul văd pe micul ecran cum trăiesc oamenii în ţările bogate, citesc Internetul şi zboară în cîteva ore la New York, Londra sau Frankfurt.

În pofida tuturor acordurilor racheto-nucleare sovieto-americane, au rămas suficiente arme de distrugere în masă în arsenalele a cel puţin cinci state, iar o serie de state mici şi ambiţioase sînt pe cale de a fabrica arme atomice, chimice sau biologice, ca să nu mai vorbim de posibilitatea mai recentă ca grupuri teroriste să pună mîna pe arme „portabile" pentru şantaje sau distrugere. Poluarea mediului înconjurător continuă cu viteză sporită, iar probleme ca apa, hrana şi clima pot dobîndi dimensiuni critice. În ţările din Sud, peste un miliard de oameni lipsiţi de ocupaţie forţează graniţele Occidentului în căutare de slujbe şi posturi. Acum, cînd pilonii vechii ordini se prăbuşesc unul după altul, lumea secolului XXI va arăta ca oraşele New York, Tokyo sau Paris, fără reguli de circulaţie şi poliţişti care să asigure respectarea lor.

Ce fel de instituţie internaţională ar putea face faţă cu succes unor probleme de asemenea magnitudine? Este clar că Organizaţia Naţiunilor Unite nu a fost nici concepută, nici structurată pentru aşa ceva. Dar ea trebuie reformată pentru a corespunde noii situaţii.

Kofi Annan, secretarul general al ONU, a numit o comisie la nivel înalt *(High Level Panel)* care să propună măsurile necesare pentru reformarea ONU. Ea are 16 membri prestigioşi, nu idealişti umanitari sau libertarieni de stînga; patru sînt foşti prim-miniştri în ţări importante, un fost ministru de Externe respectat al Australiei şi altul al Marii Britanii, ca şi generalul Brent Scowcroft, fostul consilier pentru securitate naţională al primului preşedinte Bush. Scopul ţintei lor este să elaboreze un sistem internaţional guvernat de respectarea legii internaţionale.

Am fost timp de patru ani reprezentant permanent al României la ONU şi îmi dau seama cît de dificilă este sarcina reformării organizaţiei internaţionale, pentru a corespunde noii situaţii create după prăbuţirea URSS şi eliminarea războiului rece.

Comitetul ONU pentru reformă susţine că există în prezent „o dorinţă fierbinte pentru un sistem internaţional guvernat de norma legii". Un astfel de sistem internaţional poate opera numai dacă este sprijinit de „resurse militare desfăşurate" şi numai statele membre ale ONU pot furniza organizarea lor, agenţiile şi angajaţii lor. „Dacă se persistă în refuzul de a face aceasta, curînd va deveni evident, aşa cum s-a întîmplat la mijlocul anilor '90, că ONU a schimbat cătuşele războiului rece cu cămaşa de forţă a nepăsării statelor membre şi a indiferenţei marilor puteri." În acelaşi timp, sistemul internaţional nu poate supravieţui dacă state-membre preferă, în schimb, să-şi desfăşoare resursele lor în mod unilateral. În sfîrşit, Comitetul ONU precizează: „Dacă e vorba de un nou consens privind securitatea, el trebuie să înceapă cu înţelegerea că actorii din prima linie care au de-a face cu ameninţările, noi sau vechi, cărora le facem faţă, vor continua să fie state suverane individuale".

Propunerile pentru reforma ONU vor fi supuse dezbaterilor sesiunii din această toamnă a Adunării Generale care va sărbători 60 de ani de la crearea organizaţiei.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Jurnalul de la ora 5 la 1800

Violenţa, scandalurile, despărţirile, divorţurile fac deliciul spectatorilor în jurnalul de la ora 5. M-am întrebat şi mă întreb de unde această curiozitate bolnăvicioasă pentru vieţile altora, de unde această dorinţă nestăvilită de a privi la nefericirile altora? Dar oare pot să-i blamez pe contemporanii mei pentru nestăvilita lor încăpăţînare de a privi jurnalul de la ora 5, cînd eu bag nasul în fiecare zi în condicile de la Mitropolie citind cu aviditate „ştirile"? Îmi spun că personajele mele sînt mai simpatice şi au parcă mai mult umor. Aşa că haideţi să vedem cum ar arăta un jurnal de „noutăţi-curiozităţi", parcurgînd filă cu filă o condică aleasă la întîmplare:

Ieri la prînz *(22 iulie),* în timp ce se odihnea împreună cu soţia pe prispa casei din mahalaua Dudescului, Stan s-a trezit cu un arnăut agiesc ce, cu iataganul scos, l-a atacat, tăindu-l la gît. Cînd victima a ripostat, întrebîndu-l ce caută în curtea sa, arnăutul şi-a chemat tovarăşii şi bătaia s-a încins pe bune. Intervenţia vecinilor l-a salvat pe „ticălosul Stan" care s-a ales cu ceva oase rupte, cu hainele sfîşiate şi ceva răni la mînă. În urma anchetei conduse de marele agă (şeful poliţiei Capitalei), s-a stabilit că, într-adevăr, Paraschiv neferul agiesc „au intrat în casa jăluitorului, unde dormiia cu soţiia lui şi făr de veste au năvălit asupra jăluitorului cu un cuţit în grumazii lui; care de nu simţiia muierea, să dea de veste şi vecinilor, hotărît îl omora". Întrebat ce căuta în casa jăluitorului, Paraschiv răspunse că „beat fiind, n-au ştiu ce face şi au greşit". Pedeapsa n-a întîrziat să apară, beat nebeat, Paraschiv primeşte 100 de toiege la tălpi „dinaintea casii unde au fost netrebniţiia", după care este trimis la ocna Slănic.

La *25 mai,* Marica Băjescu depune jalbă la Mitropolie acuzîndu-l pe soţul ei, boierul Constantin Băjescu, de violenţă conjugală. Solicitat să răspundă, boierul se vede obligat să recunoască faptul că „fiind om rău şi beţiv şi nevrînd ca să lăcuesc cu dînsa bine şi să o aibu în dragoste ca pre o soţie; şi ia în multe rînduri au răbdat sudalmele mele şi necazurile cu care o am necăjit-o, socotind că doar de mă voiu lăsa de năravul mieu cel rău şi de beţie şi să avem o viaţă bună. Dar eu încă şi mai mult am început a o necăji, şi a o înjura şi a-i face multe necuviinţe, şi a o bate afară din cale..."

Gheorghe din satul Moldoveni, judeţul Ialomiţa, „cu meşteşugul hoţiei, încă şi înfierat în frunte", au spart biserica de la Ploieşti de unde „au furat cărţile şi odăjdile beséricii şi sfintele vase din altar". Sus-numitul este deja cunoscut de judecători fiindcă doar cu un an în urmă a mai spart şi Biserica Neguţătorilor din Buzău de unde a furat tot cărţi şi odăjdii. „Dovedit", întemniţat, eliberat, Gheorghe este acum pasibil de grea pedeapsă, întrucît Vodă a hotărît „să se dea prin tîrgu, să i să taie urechile şi să să trimiţă la ocnă". *(9 noiembrie)*

Mahalaua Sfîntul Spiridon este în mare fierbere, de ceva timp certurile din curtea lui Manea dulgherul nu mai contenesc. Mai tot timpul beat, Manea face scandal de cum se trezeşte: o înjură pe Niţa, îşi aleargă socrul, îşi păruieşte soacra, nu-şi face datoria de soţ privind cu indiferenţă cum se dărîmă toate ale casei... *(16 iulie)*

În mahalaua Dichiului, alt scandal, de data aceasta între tată şi fiu, Ivan sîrbul nu mai poate trăi în casă cu fiul său Călin. Apucîndu-se de „beţii şi curvăsării", Clin nu părăseşte cîrciuma şi bordelul decît atunci cînd rămîne fără bani. Ajuns acasă, cu chef de harţă îşi ia la bătaie soţia, apoi mama şi sare cu pumnii asupra tatălui. La plîngerile tatălui, Vodă îl face de ocară în toată mahalaua punîndu-l în jug în faţa bisericii. Iar Călin se angajează în public că se va schimba cît de curînd: „la cîrciumă nu voi mai merge nicidecum şi de fapte necuvioase mă voiu părăsi şi pă tatăl meu îl voiu asculta la ce-mi va zice şi cu soţiia mea voiu trăi bine şi voiu căuta cu cele trebuincioase. Şi eu mă voiu apuca de lucru, iar nu voi şădea". *(19 noiembrie)*

Ce părere aveţi? Nu-i aşa că-s simpatici? Oamenii de ieri şi de azi se confruntă cam cu aceleaşi probleme, depinde însă de cît de vizibile vrem să fie. Personajele mele fac parte dintr-o lume uitată, dar televizorul le „dezgroapă" în fiecare zi; dacă veţi citi cu atenţie, veţi descoperi Mariţe, Stani, Costantini sau Călini contemporani. Descoperiţi-i!

libertatea de impresie

Ora închiderii

Una din legile absurde, din ultima perioadă a regimului Ceauşescu, era cea care obliga restaurantele să închidă la ora 10 seara. Chiar şi sîmbăta şi chiar pe litoral, unde oamenii nu mergeau a doua zi la serviciu. Ţin minte cum odată, student fiind, în ultima seară la mare am rămas cu mulţi bani în buzunar şi mort de foame, pentru că nu m-am uitat la ceas şi am depăşit ora fatidică. Nu mică mi-a fost mirarea să descopăr (şi cred că am mai scris despre asta) că, într-una din ţările cele mai liberale din lume, există o regulă asemănătoare. E vorba de legea care interzice în Anglia şi în Ţara Galilor vînzarea în restaurante şi magazine, după ora 11 seara, a băuturilor alcoolice. O lege care, pînă în urmă cu cîţiva ani, era şi mai drastică (nu se vindea alcool nici după-amiaza, între anumite ore). Istoria ei se pierde în negura timpului. Unii spun că e de pe vremea primului război mondial, alţii că are peste o sută de ani. S-ar putea crede că ajută cumva în combaterea alcoolismului sau a violenţelor pe fondul consumului de alcool. Dar în Anglia am văzut oameni în costum şi cu cravată, cu geanta de serviciu în mînă (englezii sînt nişte domni), la ora 11 seara, vomitînd discret la colţul străzii (după ce probabil au băut în viteză, presaţi de apropierea orei închiderii). Prin magazine, am observat oameni umplîndu-şi coşurile cu multe sticle de bere, la 11 fără 5 minute. Tot Anglia e ţara în care am văzut femei ieşind bete din cîrciumă, luîndu-şi la revedere de mai multe ori. Se îmbrăţişau şi se pupau, se despărţeau, după care iar se întorceau cu braţele larg deschise şi iar se îmbrăţişau de mai multe ori, ca ruşii. Porneau apoi într-un fel de tango, fiecare pe drumul ei... tot aşa, puţin după ora 11. Oră la care metrourile se umplu (e un fel de *rush hour* nocturn) de oameni tineri, dar şi mai bătrîni, care se manifestă în diverse feluri. Unii vorbesc tare prin vagoane sau se strigă pe culoarele metroului, alţii zac pe scaune în stare de prostraţie. E ora la care, în civilizata Londră, poţi auzi în sfîrşit, rîgîituri (din acelea pline de mîndrie). Mirosurile de prin autobuze devin apăsătoare... puţin după aceeaşi oră fatidică – 11. Totul se raportează la acest moment al zilei. Oamenii care lucrează pînă seara şi îşi doresc o masă în oraş sau măcar o bere, după terminarea lucrului, devin nervoşi pe măsură ce el se apropie. Se uită mereu la ceas, constatînd că timpul pentru ce şi-au propus e tot mai scurt. Şi toţi visează la regimul ţărilor europene, al celor latine în special, cu cîrciumile lor deschise pînă dimineaţa. Există argumentul că numai aşa s-ar putea evita aglomerările de beţivi. Că fiecare ar pleca de la restaurant la ora care i-ar conveni. Se mai spune că, aşa, energiile s-ar consuma la cîrciumă; că nu s-ar mai bea în viteză, că beţivilor ne le mai arde de scandal pe la 5 dimineaţa. Totodată, se constată că în Scoţia, unde regula nu se aplică, nu există mai multe probleme legate de alcool decît în regiunile unde ea e în vigoare. În cele din urmă, Guvernul Blair a luat în seamă toate astea şi doreşte să prelungească perioada pînă la care se pot vinde băuturile. Cu o oră.

Londra, 21 august 2005

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

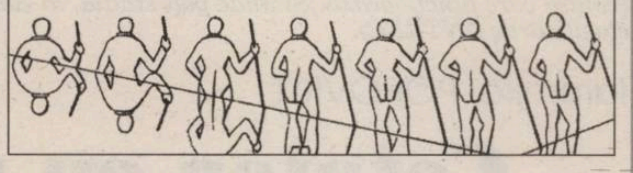

Alte gesturi, gusturi şi ritualuri...

Rîşnitul cafelei, în rîşniţa mare, aurie, metalică, învîrtind manual de mîner, ferm dar tihnit, aşa cum făcea bunicul meu. Cafeaua ieşea mare, dar gustoasă şi, evident, se făcea la ibric. În ibricul roşu cu buline se mesteca încontinuu, cu linguriţa lungă-n coadă. Gestul ăsta, ştiu, nu e complet ieşit din uz, îl mai fac destui şi azi (printre care şi eu). Totuşi, măreţul, viu-coloratul şi perfecţionatul filtru, ca să nu mai vorbim de *espresso,* au înlocuit ibricul. S-a dus şi mitul cafelei proaspăt rîşnite (devenite mai tîrziu nechezol), în uriaşele rîşniţe din alimentare, raionul dulciuri sau delicatese, pe care o luai acasă în clasica pungă de hîrtie albă. Ţin minte şi acum ce eveniment a fost, pentru cafegii, apariţia rîşniţei electrice, provenită, cred, din ţările socialiste vecine şi prietene, mai dezvoltate, în care doar puneai boabele, apăsai pe un buton şi... miracolul negru era gata.

Dulceaţa, făcută în casă, era nelipsită la cafea, nu doar în romanele interbelice, ci chiar în copilăria mea. Ideea acesteia, fie ea de cireşe amare, portocale, nuci verzi, zmeură sau trandafiri, era tocmai delicateţea înghiţiturii. 2-3 linguriţe erau de ajuns să-i simţi gustul, să te energizezi (conform limbajului şi standardelor de acum), să te binedispui suficient pentru a face faţă la conversaţie. Şi, dacă erai o gospodină cîrcotaşă, să poţi face comentarii (interioare sau exterioare) despre cît de bine sau de puţin bine e legată sau dulce. O altă variantă, mai misterioasă, era şerbetul, atît de consistent încît îţi ajungea o linguriţă, şi aceea atenuată de nelipsitul pahar cu apă. Mai dulce decît dulceaţa (scuzaţi pofticioasa repetiţie!), şerbetul rămînea chiar un mister: dacă la ritualul fierberii aromate a celei dintîi am tot asistat, de la misterele celui de-al doilea am fost exclusă. Ideea amîndurora nu era saţietatea, satisfacerea nevoilor stomacului, ci mai nobila degustare. Erau nişte gesturi delicate, care nu urmăreau umplerea timpului de vizită, ci esenţializarea lui în instanţe scurte, puternice şi exemplare.

Cu timpul, concentrata dulceaţă s-a dilatat în interminabilele chips-uri sau Maxi-mix, al căror gust puternic, dar deloc rafinat este multiplicat la infinit cu mesajul: consumaţi, căci ceea ce vă place nu se termină niciodată. Încurajator pentru început, obez spre sfîrşit. Pe scurt, în vizitele să le zicem de după-masă, puţinul semnificativ a fost înlocuit, în multe cazuri, cu abundentul lipsit de substanţă (tot aici ar putea intra un alt exemplu, pe care nu mai are rost să-l dezvoltăm, şi anume vişinata de altădată *versus* sucurile cu mult acid şi 3% fructe, de acum).

Alte gesturi ieşite din uz: pusul fierului de călcat *(cordless* în stil vechi) pe plita de aragaz, ca să se încălzească, ba chiar stropitul rufelor fie cu mîna, dintr-un ibric, fie cu un ingenios dispozitiv realizat dintr-o sticlă din plastic, de detergent lichid de atunci, cu dopul găurit uniform (de altfel, din acele sticle se făceau şi ornamente florale de grădină, dacă vă mai aduceţi aminte); storsul rufelor, chiar după ce le scoteai din maşina de spălat Albalux, şi apretatul lor; pînă la urmă, cu unele excepţii de scurtă durată, datul cu mătura (măturatul cel trainic, cu mătura bine-udată, pe sub paturi şi chiar pe covoare); gestul frecatului, a orice, de la chiuvete la oale, mult diminuat de produsele-minune de curăţat, gen Cif sau Cillit; vînosul gest al desfundatului, chiuvetei sau băii, cu veşnica pompă de cauciuc, şi el minimalizat de musculosul Mr. Muscolo. Gesturi de forţă înlocuite, mai mult sau mai puţin, în funcţie de posibilităţi, de cele ale ingeniozităţii cu tentă miraculoasă. Unii dintre noi însă continuă să le prefere pe cele în forţă: o salată de vinete la mixer nu iese la fel ca una amestecată manual, spun gospodinele mai conservatoare.

O altă categorie de gesturi care au dispărut sînt cele ale economiei: cu toţii ne amintim de colectarea de sticle şi borcane, din care puteai scoate bani rezonabili cînd rămîneai fără. Sau de garanţiile de la sticlele de bere, adunate la mare, din care îţi puteai lua cel puţin o altă sticlă de bere. Sau de iritanta replică a vînzătoarei, chiar din anii '90, „aveţi sticlă?". Răspunsul negativ, chiar dacă plăteai lipsa, putea genera chiar refuzul produsului. Astăzi, vînzătoarele te întreabă, cu o uşoară undă de reproş cînd răspunsul e „nu", „aveţi card?".

SAŞII, ROMÂNII, CETATEA ŞI AGROTURISMUL

Prejmerul e o comună dincolo de Braşov, cunoscută, demult, pentru cetatea ţărănească de aici, cea mai mare din Ardeal, începută la 1211 de cavalerii teutoni. Dar şi, pe vremuri, pentru cel mai mare IAS din zonă, care, evident, acum nu mai e, dar a lăsat în urmă Colegiul pentru Agricultură şi Industrie Alimentară „Ţara Bîrsei", o instituţie şcolară care funcţionează. Şi unde poţi studia, la clasă, agroturismul – ultima realizare a prejmerenilor, care au pus deja pe picioare 7 pensiuni de 2 şi 3 margarete (după clasificările ANTREC).

Iaromira POPOVICI

Cetatea cu multe camere

Cetatea, la o primă vedere, îţi dă un sentiment tonic, de bine fizic, pe care, de altfel, îl ai cum păşeşti în Braşov şi dincolo de el. E ceva în atmosfera oraşelor ardeleneşti, cu arhitectura lor pudică şi culorile de turtă dulce, precum şi în cel puţin aparenta decenţă a oamenilor, care mă face să fiu foarte exuberantă. Cetatea din Prejmer e albă, simplă, uriaşă, cu o biserică liniştită şi o curte interioară îngrijită. E suficient pentru a-ţi induce o stare de confort, rezultat din prezenţa unui trecut trainic fără să se dorească spectaculos. **Paul Salmen,** zis şi dl Pauli, născut în Prejmer, dar emigrat, de 22 de ani, în Germania, se întoarce în fiecare vacanţă în comuna natală şi studiază documente privind trecutul ei. El face parte din Comitetul saşilor prejmereni, înfiinţat în 1982, şi rolul lui oficial este tocmai cel legat de colectarea documentelor. „Cînd începi să cercetezi undeva, parcă te cuprinde un fel de boală, nu te mai lasă", spune dl Pauli, care a ajuns şi la Arhiva de stat din Braşov, unde a pozat şi arhivat toate documentele legate de viaţa prejmerenilor. Speră ca, în timp, să le şi prelucreze şi să se nască, astfel, o cronică locală. Pînă atunci, a aflat deja destule lucruri despre viaţa cotidiană a strămoşilor lui. Aceştia, venind cu carul cu boi dinspre Rin Mein, astăzi Valonia şi Luxemburg, s-au stabilit în Prejmer pe la 1200, chemaţi de regele Geza al II-lea, al Ungariei. Fiind prima comună în calea diverselor năvăliri – turci, tătari, mongoli – (deja ne sună clopoţelul istoric alimentat de manualele noastre şcolare), iar casele din chirpici şi paie fiind distruse de nenumărate ori, s-a ajuns la construcţia încăperilor de familie din cetate. Căci cetatea din Prejmer are, ceea ce mi s-a părut foarte ingenios, 272 de camere numerotate. Nu e vorba de un vechi hotel, aşa cum turistul incult şi dornic de senzaţii tari din ziua de azi ar presupune, ci de o serie de încăperi – una pentru fiecare familie – unde saşii se retrăgeau în caz de atac. **Cristina Balog,** administratorul cetăţii, ne lămureşte că singurele lucruri care se aflau în încăperi erau alimentele – saci cu grîne – depozitate pentru situaţii speciale, şi nicidecum mobilierul săsesc din complet altă perioadă, amenajat astfel de ei pentru turişti. De jur împrejurul cetăţii s-a păstrat Drumul Străjii, pe care „patrulau" ţăranii – liberi, căci dl Pauli spune că, cel puţin dintre saşi, nu existau iobagi – deveniţi oşteni. Şi, bineînţeles, Biserica evanghelică, în stil gotic, construită de către cavalerii teutoni – la orga căreia, toată luna august, au loc concerte în fiecare duminică.

Cea mai mare cetate ţărănească din Ardeal este, acum, monument UNESCO. A fost restaurată pe vremea lui Ceauşescu, iar din 1992 este în parteneriat cu Biserica evanghelică din Prejmer şi Fundaţia saşilor din München, care susţine întreţinerea şi renovarea cetăţii. Vizitatori sînt, dar cu precădere străini, şi foarte puţini români: nici măcar toţi localnicii nu au văzut-o, spune Cristina.

Sînt grupuri de nemţi, francezi, olandezi... Dl Pauli spune că cetatea e mai cunoscută în străinătate decît în România. Totuşi, cei implicaţi în administrarea cetăţii sînt mulţumiţi cu turismul liniştit de pînă acum: „Nu mi-ar plăcea ca Prejmerul să devină tot atît de turistic ca şi Branul: turismul face bine, dar şi extrem de mult rău", spune dna Balog. Care adaugă că a trebuit să închidă cu sîrmă multe din camerele cetăţii, pentru că erau folosite drept toalete (deşi există o toaletă adevărată, bine dotată, la intrare).

Saşii şi românii

Dl Pauli vine şi studiază documentele exact ca *hospites saxones* de pe vremuri (tot el ne spune că asta era vechea denumire a saşilor, *oaspeţi saxoni):* stînd în gazdă, pe la case de oaspeţi sau la prieteni. Pentru că nu mai are casă, el plecînd în Germania în anii '80. Are însă de gînd s-o recupereze, cu tot riscul uriaşelor cheltuieli. Înainte de război – ne spune el – în Prejmer erau 90% saşi şi 5% români. După război au ajuns la egalitate, iar proporţia a crescut considerabil în favoarea românilor după deportările saşilor din '45. În anii '70, Ceauşescu i-a vîndut statului german, iar în '90 a plecat mult tineret. Acum – ne spune Cristina Balog – mai sînt 96 de saşi, în raport cu 8.000 de români.

Dl Pauli însuşi a fost martorul succesiunii epocilor: născut dintr-o familie avută de agricultori prejmereni, cu străbunic primar, a avut ghinionul să aibă o curte mare: tocmai de aceea, acolo s-au înfiinţat Gostat-ul şi IAS-ul local. Familia lui a convieţuit alături de aceste noi instituţii cooperatiste, ceea ce, pentru dl Salmen n-a fost – spune el – doar un dezavantaj, pentru că aşa a învăţat, pînă la urmă, meseria de mecanic auto, care i-a fost de folos şi în Germania, unde e acum maistru la o firmă de construcţii.

Conform părintelui de la Biserica ortodoxă, **Sorin Şerban,** românii au avut şi ei ceva de spus în Prejmer, poate chiar înaintea saşilor: există documente – afirmă el – care atestă faptul că, pe locul actualei Biserici evanghelice, ar fi fost o altă biserică, românească, din secolul al VI-lea. Actuala biserică ortodoxă datează din 1769, din vremea Mariei Tereza (pe locul ei fiind, înainte, o alta, din 1601). Biserica se află în afara cetăţii, deoarece comunitatea românească a fost împinsă către margine – explică părintele. Actuala biserică ortodoxă, în formă clasică de cruce cu trei abside semicirculare, a fost pictată, în secolul al XVIII-lea, de Ioan Zugravul, şi păstrează icoane din aceeaşi perioadă. Părintele confimă că acum, după migraţia saşilor, românii sînt majoritari, dar adaugă că tot ei erau cei mai mulţi în zonă înainte de venirea primilor oaspeţi saxoni, în secolul al XII-lea.

Prejmerul – aflăm tot de la părinte – a avut unul din cele mai puternice IAS-uri din ţară, plus fabrici de textile, mobilă şi mezeluri. Acum, deşi cele de mai sus nu mai funcţionează, prejemerenii au rămas o comunitate înstărită, care trăieşte din agricultură şi găseşte de lucru în apropiatul Braşov. **Maria Drinovan,** directoarea Colegiului pentru Agricultură şi Industrie Alimentară din Prejmer, confirmă acest lucru. Precum şi faptul că atmosfera din comună este liniştită, cu infracţiuni şi beţii puţine şi, de asemenea, cu nu prea mulţi plecaţi în străinătate. Cum se explică acest lucru? Poate şi din cauza multiculturalismului, adaugă **Claudia Mihaiu,** profesoară de istorie şi coordonatoarea ANTREC din zonă: românii s-au „contaminat" de la respectul faţă de intimitate al saşilor, care-şi desfăşoară viaţa privată în spatele porţilor înalte.

În acelaşi spirit multicultural, ziua de hram a bisericii ortodoxe (Sf. apostoli Petru şi Pavel, pe 29 iunie, care au fost şi patronii Bisericii evanghelice) a dat tonul Zilelor Prejmerului. E vorba de trei zile cu caracter festiv, în care, pe lîngă slujba propriu-zisă de hram, se organizează conferinţe, spectacole folclorice, concurs de desene pentru copii. Totul în acelaşi spirit discret, neostentativ, păstrînd echilibrul între tradiţii, credinţă şi distracţie.

© I. Popovici

Colegiul şi agroturismul

De la **Maria Drinovan** aflăm cîte lucruri se pot face într-un liceu de comună. Mai întîi, mă mir că o comună, chiar dezvoltată, poate avea liceu. Explicaţia e simplă: fostele IAS-uri aveau, pe vremea lui Ceauşescu, licee agricole pe lîngă ele. Pînă în '90, cel din Prejmer pregătea cu precădere mecanici agricoli. Acum specializările s-au diversificat, absolvenţii lui putînd deveni măcelari, brutari, specialişti în lactate, ba chiar lucrători în agroturism. Specializarea de agroturism a ajuns deja la al treilea an: ajutaţi de o fundaţie din Austria, Kulturkontakt, după ce profesori şi elevi ai liceului au fost la cîteva pensiuni de acolo să vadă cum e, domeniul s-a pus pe picioare şi aici. Cei doritori să lucreze în agroturism învaţă cum să conducă o pensiune, cum să o aranjeze şi întreţină, ba chiar cum să servească şi gătească produsele tradiţionale (de pildă, tăiatul porcului). Au şi norocul de a fi aproape de Bran, „leagănul agroturismului", cum îl numeşte dna Mihaiu, unde cei interesaţi fac practică.

Coordonatoarea ANTREC din zonă ne lămureşte că şi agroturismul local a luat fiinţă odată cu studierea lui la liceu. Ideea a pornit de la programele de schimburi ale şcolii: tineri din comună au plecat în Franţa, la practică agroturistică, în 2001; apoi, alţii au fost să lucreze la ferme ecologice în Danemarca. În 2002, tinerii care s-au întors din Franţa, în parteneriat cu şcoala, primăria şi ANTREC-ul, au ajutat la „lansarea" primelor pensiuni locale. Acum deja există 7 clasificate, cu 2 sau 3 margarete (după sistemul ANTREC) şi pînă la 12 în curs de calificare.

Pensiunile nu sînt mari, ci de tip familial, cu maxim 4 camere, cu dotările de rigoare (băi, televizoare, încălzire centrală). Ideea este ca în zonă să se practice un turism interactiv: vizitatorii să se integreze în viaţa familiei, cu care să mănînce, să meargă la plimbare sau la biserică. De fapt, acelaşi lucru se doreşte pentru mai multe localităţi învecinate (Prejmer, Teliu, Vama Buzăului, Budila, Tărlungeni), care s-au constituit într-o micro-regiune de dezvoltare durabilă în domeniul turismului (şi nu numai), adugă **Izabela Dobai,** consilier pe probleme de integrare la Primăria Teliu.

Deocamdată, majoritatea turiştilor rămîn străinii, românii fiind mai puţin atraşi de o zonă nouă şi necuprinsă în clasicul circuit Litoral-Valea Prahovei, adaugă dna Mihaiu. Poate, în timp, măcar Păstrăvăria locală – dacă nu Cetatea – va constitui un punct de atracţie şi pentru curioşii neaoşi.

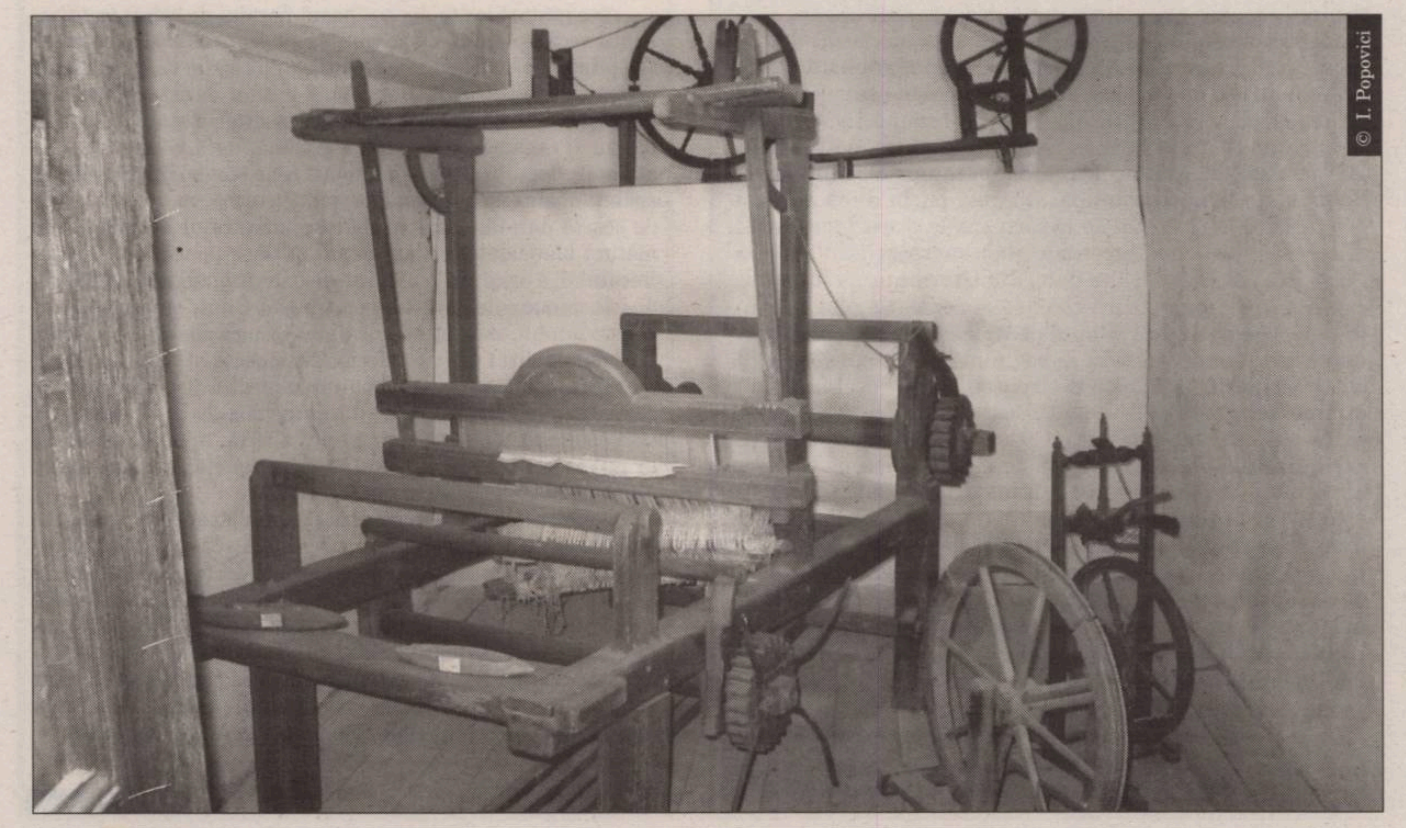
© I. Popovici

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Reminder

Trăim într-un paradox înfiorător: înconjuraţi de zeci de programe de televiziune şi radio, îngropaţi sub maldărele de ziare şi reviste ieşite în fiecare dimineaţă din tipografii ori împietriţi în faţa computerelor de pe fiecare birou, înghiţim, oră de oră, cantităţi enorme de informaţii, fără a putea spune, la finalul unui asemenea festin, nici că ne-am săturat, nici că ne simţim bine. Povestea cu informaţia care înseamnă putere nu mai ţine. Care putere? Şi, mai ales, care informaţie?! Informaţia economică din paginile ziarelor specializate, indicatorii bursieri de pe ecranul rece al laptopurilor sau cursul valutar afişat pe ecranul telefonului mobil? Informaţia politică vînturată prin cele patru zări, de te miri ce analişti politici, cea care ajunge la urechi odată cu şoaptele unor surse binevoitoare din interiorul partidelor sau informaţia venită odată cu valurile de ştiri ale agenţiilor de presă? Informaţia de cancan şi bîrfa, găzduite cu toată generozitatea de paginile unor reviste cu nume bizare care susţin că se ocupă de faptul divers şi lumea mondenă? Informaţia din fotografiile unor paparazzi? Fata de la pagina 5? Nevasta premierului la plajă? Diva fără machiaj? În tot inventarul de mai sus – şi lista e, desigur, mult mai lungă – puternic e cel care rezistă la proba extremă a ingurgitării acestor informaţii.

Cunosc cîteva familii care au înghesuit în apartamente de două sau trei camere cinci televizoare. Am un amic care şi-a luat un radio special şi l-a montat sub duş şi un altul care a ajuns să care după el nu mai puţin de patru telefoane mobile. De cînd au apărut mp3-playerele e plină strada de inşi cu căştile în urechi, ca pe vremurile de demult cînd începea moda *walkman*-urilor. Întrerupem amorul cînd sună mobilul şi schimbăm programele televizorului în timpul primelor mîngîieri. Ne trezim cu televizorul deschis, stăm lipiţi de Yahoo Messenger, tresărim de emoţie la fiecare mail ori SMS primit şi, în general, evadările noastre în oniric sînt strîns legate de tubul catodic, ecranul cu plasmă sau afişajul cu cristale lichide. Visele noastre depind de *click, touch-screen* sau tastatură. Vrem informaţie la prima oră a dimineţii, ni se pare că nu putem trăi fără a fi primii care află cîte avioane s-au prăbuşit peste noapte, cine a divorţat, unde s-a întîmplat, cînd a murit sau cum a trăit. Pentru asta, pentru iluzia de a părea cei mai informaţi oameni din lume, trăim conectaţi la realitate prin zeci de fire care ne ies din prize sau din urechi şi învăţăm să pipăim lumea cu buricele degetelor lipite de telecomandă. Priviţi de departe, să spunem dintr-o galaxie în care cineva n-a avut chef să descopere electricitatea, părem cel puţin caraghioşi cu tot arsenalul nostru de instrumente informative: robotizaţi, dependenţi de semnalul GSM sau de cablul TV.

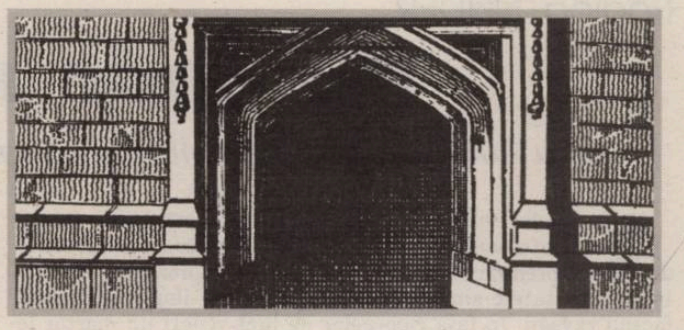

Dacă vi se pare că nu-i aşa, luaţi-vă o zi de concediu şi aşezaţi-vă, preţ de cîteva ore, pe o bancă din centrul unui oraş în care nu vă cunoaşte nimeni. Lăsaţi acasă telefonul mobil, nu vă cumpăraţi ziare şi ţineţi ochii larg deschişi privind lumea din jur. La început e greu, aproape imposibil, apoi, uşor-uşor, o veţi simţi din ce în ce mai aproape. Vă va curge prin vene, vă va face să redescoperiţi mirosuri din copilărie şi sunete uitate. Din cînd în cînd, vă va trimite în minte păreri de rău pentru timpul prea scurt în care v-aţi gîndit la ea cu adevărat şi regrete nespuse pentru maldărele de nimicuri în care aţi ales s-o ascundeţi zilnic. Se numeşte viaţă, e scurtă şi n-are mai nimic de-a face cu ecranul televizorului sau al telefonului mobil.

Cu ochii-n 3,14

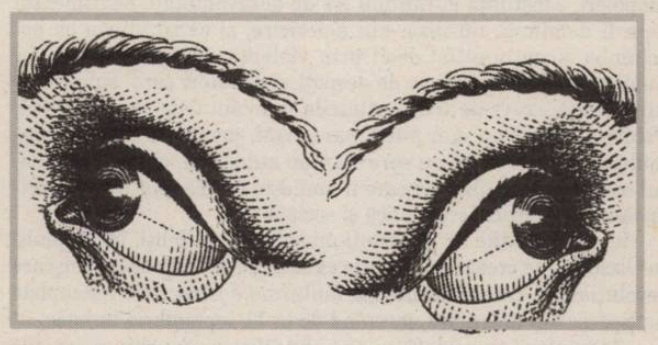

NU NUMAI ROBINETUL VIU,
DAR ŞI FINALUL PROASPĂT SPĂLAT,
NU NUMAI GUNOIUL LIBER,
DAR ŞI UMANISMUL LACONIC

● Continuu protestul iniţiat de colegul meu Cristi Ghinea. Mă revolt contra Reviziei de vară care a lovit fără milă, luni, 15 august, ţevile de apă caldă din apartamentul meu. Mă revolt nu numai contra lipsei de apă caldă, dar şi a lipsei anunţului de începere şi, mai ales, a celui de sfîrşit de Revizie. Mă revolt contra oalelor şi a ibricelor pe care trebuie să le car zi de zi din bucătărie în baie şi viceversa. Mă revolt şi înjur revoltată. (**S. G.**)

● Propun să facem un club al foştilor (Cristian Ghinea, ferice de el!), actualilor (vezi subsemnata şi Stela Giurgeanu) şi viitorilor (oricare vor fi ei, căci nimeni nu scapă!) necăjiţi, revoltaţi şi turbaţi de lipsa apei calde! Mă obsedează anunţul mic şi meschin de la intrarea blocului meu: „Apa caldă este oprită din motive de revizie"! Urăsc oala care de mai bine de zece zile este singura mea sursă de apă caldă, urăsc ideea de „duş" la lighean, detest cînd, în naivitatea mea, dau drumul la robinetul de apă caldă, poate-poate, iar de pe *ţavă* curge o apă negricioasă, care parcă susură „In your dreams, sweetpie"! (**R. P.**)

● Aflu, dintr-un ziar, o veste rea: din cauza alunecărilor de teren provocate de ploi, Focul Viu de la Andreiaşu de Jos (judeţul Vrancea) se pare că nu va mai fi. (**D. S.**)

● A fost o utopie proiectată de israeliano-argentinianul Daniel Barenboim şi de americano-palestinianul Edward Said: orchestra West-Eastern Divan (titlu inspirat de Goethe), formată din tineri israelieni, palestinieni, sirieni, libanezi şi iordanieni, să concerteze la Ramallah. Luni de zile s-au opus israelieni indignaţi de ideea unui concert pentru „teroriştii kamikaze", dar şi palestinieni indignaţi de un Mozart coborît din „tancurile ocupanţilor". Anul trecut, li s-a interzis să cînte în Iordania. Duminică, 21 august 2005, în timp ce buldozerele israeliene dărîmau casele coloniştilor din Gaza, am văzut cu ochii şi urechile mele concertul din Ramallah, dirijat de Barenboim şi transmis în toată lumea. Nu mai era o utopie, era chiar finalul la „a V-a", în zona aceea unde se joacă, de două mii de ani, destinul lumii. (**R. C.**)

● De cînd cu „Chestionarul lui Proust", am început să-mi fac tot soiul de topuri personale. De pildă, unul dintre cele mai plăcute mirosuri mi se pare cel de cearşaf proaspăt spălat, iar dintre sunete pîrîitul pepenelui cînd îl desfaci cu mîinile, după ce i-ai crăpat puţin coaja cu un cuţit. (**M. C.**)

● Între localitatea Sfîntu Gheorghe şi plajă – circa 2 km – nu există nici o cutie de gunoi, ceea ce face ca drumul pînă la mare să fie presărat cu ambalaje de plastic. Oricine aruncă orice oriunde vrea muşchii lui. Singurele cutii sînt atîrnate de cele două vagoane ale „trocariciului" (tractor + remorci) care face legătura cu plaja... Aşa că n-ai de ales: dacă vrei să fii civilizat, trebuie – aşa cum am văzut eu un puşti într-o zi – să aştepţi să treacă echipajul, să alergi după el şi să arunci gunoiul din mers! Cred că este singurul model marin-estival de gunoi ambulant. (**a. l. ş.**)

● Mă uimeşte obiceiul englezilor care stau jos, în metrouri sau în autobuze, de a-şi pune picioarele pe scaunul din faţă (dacă e liber). Fără nici o problemă, chiar cu talpa pe pluşul scaunului. Şi am văzut că există chiar interdicţia de a face aşa ceva, înscrisă şi desenată prin mijloacele de transport. Se pare că nu americanii au inventat chestia asta. (**A. M.**)

● Adrian Papahagi se enervează pe umanism şi progresism şi scrie în *Averea* că: „Umanismul şi progresismul s-au răspîndit pînă în fundul Africii şi în jungla Indochinei, cu rezultatele cunoscute. În două secole de hegemonie, umanismul împins la extrem a produs cele mai abjecte crime împotriva umanităţii, cele mai teribile războaie şi cele mai infame tiranii. Democraţia l-a adus la putere pe Hitler, în timp ce revoluţiile au impus unei jumătăţi de glob dictatura comunistă. Progresul ştiinţific ne-a adus lumină şi căldură, acompaniate de ape otrăvite, aer poluat şi schimbări climaterice majore (tsunami, inundaţii, secete); a eliminat ciuma şi ne-a dăruit cancerul". Bine, e dreptul omului să se enerveze pe diferite teme, nu am înţeles foarte bine dacă Hitler era un umanist sau nu. Dar ce nu înţeleg cu nici un chip este ce are progresismul cu valul tsunami. Eu am văzut la ştiri că un cutremur a fost de vină. Şi am văzut la Discovery cum cutremure urmate de tsunami s-au pomenit şi pe vremea dinozaurilor, şi pe vremea dacilor, cînd săracii progresişti şi umanişti nu erau nici proiecte de viitor luminos. (**C. G.**)

● Anunţ laconic, corect (politic) scris de mînă în vitrina unui magazin de pompe funebre din Baia Mare: „Angajăm o femeie". (**M. C.**)

NU NUMAI FIECARE ATINGERE
ALBASTRĂ A CELOR DIN JUR,
DAR ŞI O METAFIZICĂ LAOLALTĂ,
NU NUMAI O DENUMIRE VECHE,
DAR ŞI CĂUTAREA ÎN INTERVALE

● În Ghencea, la meciul cu irlandezii, jucătorul lor de culoare Ndo a fost huiduit cu sunete de maimuţe la fiecare atingere a mingei; am fost turnaţi la UEFA (asta da UE!), împreună cu bulgarii de la ŢSKA Sofia, pentru acelaşi motiv. În cazuri *à la* Ndo, UEFA nu ştie să spună „mda". Pentru comportament rasist al spectatorilor, comisia de disciplină a UEFA a amendat clubul sofiot cu 19.500 de euro şi pe Steaua bucureşteană cu 16.500. Ce soartă ne uneşte indestructibil!... (**R. C.**)

● Românul înţelege în felul lui binefacerile capitalismului de import şi nu se sfieşte să le adapteze la moravurile lui de ţăran niciodată destul de orăşenizat: în trenul „Săgeata Albastră", adus de pe nu ştiu ce meleaguri civilizate, pe lîngă faptul că pasagerii se mută dintr-un vagon într-altul pentru a simţi mai mult sau mai puţin aerul condiţionat, ei nu trag apa şi nu reuşesc să închidă uşa de la WC, fumează pe culoar, pare-mi-se în dreptul semnului cu „Fumatul interzis", şi aruncă mucurile pe jos, în ciuda celor patru feluri de coşuri de gunoi diferite. (**I. P.**)

● Adevărul zicalei „mai bine bogat şi sănătos" s-a verificat ştiinţific. O echipă de cercetare din SUA a constatat, după ce a studiat problema, că sărăcia cauzatoare dacă nu de moarte, măcar de nefericire se defineşte doar prin comparaţie: cu cît veniturile celor din jur sînt percepute ca fiind superioare, cu atît omul e mai puţin satisfăcut. Şi invers: un individ care cîştigă cu 20.000 de dolari pe an mai mult decît persoanele din jurul său are cu 10% mai multe şanse să fie fericit decît ceilalţi. Iată un domeniu pentru care românii nu au nevoie de nici o legislaţie specială pentru a intra în rîndul oamenilor studiaţi de statistici. (**M. B.**)

● La emisiunea *Top Gear* de pe Antena 3, un tip face minuni cu ultimul tip de Ferrari. Superexcitat, glamoros şi demonstrativ, el zice: „This is a Playboy's car". Şi traducătorul zice, ca să înţeleagă tot românul: „Asta-i o maşină de Don Juan". Bietul Don Juan se răsuceşte în mormînt, el care avea o metafizică a amorului, o retorică şi chiar cîteva suflete. (**S. S.**)

● Printre cozile de supermarket a luat naştere, timid, dar hotărît, un nou gen de „lăsat al rîndului la coadă". *Ingrediente:* se iau cît mai mulţi membri ai unei familii (după caz, prieteni sau cunoscuţi) şi una bucată căruţ de cumpărături gol. *Reţeta:* intri în magazin, plasezi coşul gol la o coadă şi, după ce te asiguri că există cineva în spate care să-l păzească/împingă spre casă, pleci laolaltă cu însoţitorii după cumpărături. Treptat, umpli coşul şi, cînd totul este gata, descoperi cu „uimire" că ai şi făcut cumpărăturile, ai şi ajuns la casă, toate fără să fi irosit nici măcar cinci minute la coadă. Cine zicea că poetul nu-i român? (**S. G.**)

● De pe www.euractiv.ro am aflat că, deocamdată, brînza *feta* rămîne denumire de origine controlată – adică numai grecii au voie s-o comercializeze sub acest nume. De multă vreme are loc un război între greci, pe de o parte, şi danezi, suedezi, germani, pe de altă parte, care spun că acest fel de brînză se produce şi la ei, deci n-ar trebui să fie o denumire de origine controlată, ci doar o „denumire generică", folosibilă de către toţi. Eu am mîncat şi grecească, şi daneză – nu mi s-a părut că e totuna. Iar nişte prieteni italieni care au venit în România şi au mîncat telemea neaoşă, au exclamat: „questa è feta greca!". Mă rog, chestie de gust. Dar, ca să evităm cine ştie ce război, propun să înregistrăm telemelele (de oaie, de vacă, de bivoliţă) la UE. Ba chiar şi mămăliga. Mai ales că (uneori) explodează. (**M. V.**)

● Acum doi ani, cînd am fost pentru prima dată la Sfîntu Gheorghe, am remarcat o clădire veche cu două etaje, stil sfîrşit de nouăşpe, care avea – la parter – o cafenea purtînd neverosimilul nume „Visconti". Ea există şi acum, doar că denumirea a dispărut, iar clădirea pare în renovare: se mai poate citi, pe uşa din faţă, o inscripţie palidă: „Cafe-Bar". La cît de la fel de *povero* se anunţă a fi, propun să se numească „Disconti". (**a. l. ş.**)

● În *Jurnalul naţional* de miercuri, 17 august 2005, la Mica publicitate, un anunţ zice aşa: „Societatea Comercială SIN SA angajează prin concurs ospătari chimişti". Să înţeleg că ospătarii biologi nu mai au căutare? Ca să nu mai spun că de ospătari fizicieni gem birturile... (**D. S.**)

● Afiş în holul unui bloc: „Vă rugăm păstraţi liniştea în intervalele 14-17 şi 22-06. Aceasta face parte din personalitatea omului". (**M. V.**)

Rodica BINDER

De unde atîta ură?

– sau cînd ura faţă de celălalt este mai puternică decît iubirea de sine –

A fost nevoie de atentatele de la Londra pentru a ne da încă o dată seama cît de utopică poate părea, în anumite împrejurări, biblica poruncă a iubirii aproapelui? Cînd în Israel atentatele sinucigaşe ale „kamikaze"-ilor palestinieni făceau ravagii, în faţa camerelor de luat vederi un martor le răspundea calm extremiştilor de pretutindeni: cînd vă veţi iubi mai mult pe voi înşivă şi pe copiii voştri decît ne veţi urî pe noi, va fi pace.

O pace care acum este mult mai departe de noi decît credeam înainte de 7 iulie 2005. Abia aceste atentate au dezvăluit fără putinţă de tăgadă ceea ce de mult se bănuia, dar puţini îndrăzneau să creadă: duşmanii sînt printre noi. Patria lor este Occidentul, o patrie pe care o urăsc într-atît încît, pentru a o distruge, sînt gata să se arunce în aer, să ia cu sine în moarte fiinţe nevinovate.

Adagiul latin – *patria ubi bene est* – care pînă în ziua de azi fundamentează impulsurile migratorii, îşi pierde valabilitatea în condiţiile acestei uri exacerbate. Altminteri cum s-ar putea întîmpla ca tocmai cei care caută azil şi obţin un refugiu în apus, care văd lumina zilei aici, pot, orbiţi de ură cu preţul propriei lor vieţi, lovi centrele vitale ale însuşi spaţiului „locuirii" lor în această lume (pentru a folosi un termen heideggerin).

Să fie paradisul iluzoriu accesibil, în varianta militantismului islamic, celor care îşi ucid semenii, nu într-un război, ci în vremuri de pace? Să funcţioneze oare, în cazul dat, şi un alt principiu, acela că toate marile religii abrahamice sînt tolerante la nevoie şi agresive, cînd îşi pot permite acest lucru – cum considera un editorialist german aflat şi el în căutarea unor răspunsuri?

Sînt nedumeriri pe care le-am enunţat, poate nepermis de simplificator, în raport cu grozăvia vărsărilor de sînge. Aceste întrebări tulbură deopotrivă planurile strategilor militari, investigaţiile experţilor, programele politicienilor şi elementarul bunsimţ al moralei comune. Dar a afla răspunsuri simple la probleme complexe este, cum prea bine se ştie, extrem de primejdios.

Unul din imperativele momentului ar suna, după tragedia de la Londra, astfel: trebuie să consolidăm legăturile cu musulmanii europeni, să le insuflăm sentimentul că sîntem alături de ei. Să fie aceasta soluţia salvatoare? Istoria ne-ar putea sări din nou în ajutor.

„În trufia, prostia, aroganţa şi mărginirea voastră şi în ciuda avertismentelor pe care vi le-am dat, aţi dispreţuit, aţi călcat în picioare, aţi jignit Islamul, pînă cînd acesta nu a mai putut răbda. Iar acum, îi mai daţi o lovitură dinafară, cu propunerile voastre de reformă. Numai că Allah îşi va face auzit glasul din toate colţurile Asiei şi Africii"...acest text incendiar nu face parte din arsenalul verbal al unui Ossama bin Laden, ci dintr-o scriere a împăratului Wilhelm al II-lea care, în 1908, viza direct Rusia şi Imperiul Britanic. Am parafrazat cuvintele împăratului german, reproduse recent şi în publicistica zilei, fiindcă ele schiţează una din formulele elementare ale urii, nutrite de lumea islamică faţă de un Occident puternic, triumfător şi modern.

Politizarea islamului – care a dus în cele din urmă la radicalizarea mişcării musulmane şi la excesele teroriste – este doar una din formele de expresie ale acestei uri, ea regăsindu-se însă deja într-una din preceptele profetului Mohammed: „Islamul domină, nu este dominat". Toleranţa Islamului faţă de „ceilalţi", faţă de „necredincioşi", a existat de-a lungul istoriei doar atunci cînd el şi-a exercitat supremaţia. Odată învins, rezervoarele urii faţă de Occident au început să se umple.

O ură pe care sinologul olandez Ian Buruma şi filozoful israelian Avishai Margalit au tematizat-o şi analizat-o în volumul *Occidentalismul. Apusul în ochii duşmanilor săi*. Una din cele mai surprinzătoare teze ale cărţii atribuie unor surse germane politizarea contemporană a Islamului. Textul împăratului Wilhelm al II-lea, alăturat unor surse livreşti, filozofico-politice furnizate de ideile unui Sombart, Jünger, Heidegger, ar putea alimenta ipoteza. Dar argumentul decisiv îl reprezintă o anumită aversiune a idealismului, german în special, faţă de modernitate, faţă de valorile liberalismului.

Revenirea, prin mijloacele „războiului sfînt", într-un trecut pre-modern este unul din principalele obiective ale Jihad-ului, ale aşa-zisului „război sfînt". Lumea modernă, societate industrializată, de consum, în întreaga ei complexitate, le rezervă locuitorilor lumii a treia revelaţia amară şi insuportabilă a propriei lor înapoieri, conştiinţa statutului lor de dezavantajaţi, sentimentul de a fi dominaţi, nu însă, din nefericire, şi certitudinea că pot schimba situaţia altfel decît prin violenţă. Majoritatea ţărilor lumii a treia sînt conduse de despoţi şi dictatori care, culmea, se prevalează exact de toate atuurile şi avantajele modernităţii. Printr-un viraj nu mai puţin paradoxal, printr-un ricoşeu, ura mulţimii se îndreaptă nu spre satrapii autohtoni, ci spre Occidentul modern şi „civilizator" care îi umileşte permanent prin superioritatea sa politică, economică şi socială.

În comunităţile de imigranţi musulmani stabiliţi, încetăţeniţi în Occident, se creează o situaţie extrem de periculoasă, o mişcare revoluţionară care alimentează fantasme destructive. Exemplele nu lipsesc din nefericire, începînd de la 11 septembrie încoace.

Atentatorii sinucigaşi nu sînt nişte *desperados* care se aruncă în moarte fiindcă în această viaţă nu mai au nimic de pierdut, ci tineri şcoliţi la liceele şi universităţile Apusului.

Războiul actual declarat de islamişti lumii libere – sau cu cuvintele lui Hans Magnus Enzensberger – războiul din supermarket – încetează să mai fie un conflict între culturi, şi nici nu se mai explică prin opoziţia guénonistă Occident/Orient, de vreme ce atentatorii trăiesc în Occident, sînt familiarizaţi cu valorile occidentale.

Mai grav încă – virtualii atentatori, fiecare dintre ei un fel de mic Ossama bin Laden, nu mai au nevoie de califate şi nici de ordine venite de sus: ei se autonomizează, sînt dificil de identificat şi scapă de sub incidenţa măsurilor preventive. Rezervorul acestor „kamikaze" este uriaş. Marginalizarea socială, ghetoizarea, sporirea continuă a numărului de membri ai comunităţilor musulmane care trăiesc în Europa la valori de pînă la 12% din totalul populaţiei, infestarea acestora cu virusul urii şi ideologia Al-Qaeda în moschei fac pe alocuri aproape imposibil procesul integrării lor, compromiţînd tragic şi utopia paşnicei multiculturalităţi occidentale.

Forţa mulţimii, a masei – în chiar termenii în care Elias Canetti trata chestiunea puterii în epocala sa lucrare, inclusiv sub aspectele deviaţiilor ei patologice – ar putea explica situaţia actuală. Canetti remarca încă un element care pare a se regăsi şi în unele comunităţi musulmane: curajul nebunesc este alimentat de lipsa de speranţă, iar ameninţarea cu moartea este moneda puterii (şi a terorii).

În formulele de calcul ale viitorului, tocmai această radicalizare a unei comunităţi care creşte numeric în ţările de origine, dar şi în cele de adopţie (doar în subcontinentul indian trăiesc de trei ori mai mulţi musulmani decît în ţările arabe) reprezintă una din marile necunoscute. Dacă Huntington, teoreticianul războiului dintre culturi, ar avea dreptate, s-ar putea ca musulmanii din Europa să nu mai devină niciodată europeni (le reaminteşte cititorilor Ian Buruma într-un interviu acordat săptămînalului *Die Zeit)*. Ce-i de făcut pentru a face imposibil coşmarul „războiului permanent în supermarket"?

O politică inteligentă, un efort de integrare a comunităţilor musulmane, acceptarea ideii că există musulmani europeni, respectarea de către aceştia a legilor, a normelor şi valorilor europene. Al-Qaeda nu poate fi învinsă printr-un război dus împotriva lui Saddam Hussein, ci trebuie combătută din interior. Iar Europa nu are voie să-şi cureţe acum de rugină vechile arme şi nici să-şi realimenteze traumele istorice pe care i le lăsaseră ultimul asediu al Vienei de către turci în 1687, a căror alungare a fost sărbătorită drept un triumf al lumii creştine şi occidentale. Sînt doar cîteva recomandări de care cel mai puţin vor ţine cont tocmai cei care vizează distrugerea sistemului de valori al lumii occidentale. Dar pînă cînd sursele terorismului vor seca, iar situaţia din Orientul Apropiat nu va fi soluţionată – consideră autorul cărţii citate – radicalizarea violentă a militantismului islamic şi terorismul vor dăinui. Probabil încă mult timp de acum înainte, obligîndu-ne să acceptăm o altă variantă a „banalităţii răului", cum ar fi spus Hannah Arendt.

***Rodica Binder** este jurnalistă la Deutsche Welle, Bonn.*

Petre IANCU

O săptămînă stranie

Cei doi piloni ai Europei sînt Atena şi Ierusalimul. În chiar ziua în care evreii comemorau dubla distrugere – în aceeaşi zi, dar la jumătate de mileniu distanţă – a Templului de la Ierusalim, grecii erau îndoliaţi de prăbuşirea unui avion cipriot chiar lîngă capitala elenă. Aşa a debutat această stranie săptămînă pentru o Europă aflată în plină derivă. O Europă însetată de orientare şi de unitate, care a uitat însă Ierusalimul. Or, iată că, oricît s-ar strădui societăţile apusene să-l expulzeze din viaţa politică, factorul religios, mai încăpăţînat decît şi l-a imaginat iluminismul, nu se lasă eliminat.

Săptămîna a continuat ciudat. În timp ce o româncă, părăsită probabil de lumina raţiunii, îl înjunghia la Taizé pe campionul ecumenismului, Părintele Roger, iar sute de mii de tineri catolici se îmbulzeau, la Köln, în biserici, spre a fi alături de noul Papă, din sinagogi ale Ţării Făgăduinţei, în care s-a născut creştinismul, erau smulşi cu forţa evrei religioşi. Primii care, în temeiul celei dintîi religii monoteiste, au încercat în mod serios să schimbe faţa lumii contemporane, edificînd comunităţi ultramoderne, îmbinînd democraţia şi economia de piaţă cu respectul riguros faţă de tradiţii biblice străvechi, şi-au văzut speranţele spulberate. Dintr-un imperativ politic greu de înţeles, buldozerele le-au strivit grădinile, grădiniţele, casele şi lăcaşurile sfinte. Traumatismul acestor oameni – un şoc profund riscînd să afecteze identitatea şi să destrame unitatea poporului ales – nu va rămîne fără reverberaţii nici asupra asediatei civilizaţii occidentale, nici asupra şanselor universului creştin de a rezista asaltului terorist islamist. Fiindcă Israelul nu există în lume izolat. Statul evreu nu e decît un avanpost al civilizaţiei liberale apusene în Orientul Apropiat şi Mijlociu. Or, statul evreu e primul afectat de terorism, primul de la care cer ajutor americanii, britanicii sau ruşii, spre a face faţă primejdiei islamiste. Jihadismul, în faţa căruia pare să se fi înclinat Guvernul din Ierusalim, dispunînd evacuarea unor aşezări evreieşti din patria biblică a poporului evreu, e acelaşi care mai nou confruntă şi restul lumii libere. Drama evreiască – aparent doar una din multele care au jalonat destinul acestei naţiuni-religii atît de greu încercate, o dramă în fapt unică în felul ei, de vreme ce a regizat-o un guvern israelian democratic – are toate ingredientele unui prolog de tragedie greacă. Nu va implica ea oare, în mod fatal, şi restul lumii?

Ar trebui să fie clar că nu se poate negocia cu terorismul. Cu atît mai puţin cu extremismul de factură nouă, genocidală, care s-a abătut asupra lumii. Există oare diferenţe între totalitarismul de azi al islamiştilor, cel de ieri al comuniştilor şi cel de alaltăieri al fasciştilor? Se poate aplica faţă de radicalismul politic şi religios, faţă de totalitarism în genere, principiul falimentar al speranţei izvorîte din laşitate şi prostie, care s-a materializat în împăciuitorismul promovat faţă de Hitler de Chamberlain şi Daladier la München în 1938?

După cum nota recent Charles Krauthammer în ediţia din iulie-august a prestigioasei revistei *Commentary,* era inaugurată de sfîrşitul războiului rece a coincis cu un experiment ideologic remarcabil: pentru prima dată în istorie s-a impus la putere, la Washington, neoconservatorismul, după eşecul tuturor şcolilor de gîndire politică precedente aflate, rînd pe rînd, la conducere. Ca şi izolaţionismul distrus pe vecie de Pearl Harbour, realismul pragmatic al administraţiei lui Bush senior, ca şi internaţionalismul de stînga practicat în era Clinton s-au dovedit nepregătite să facă faţă agresiunii hiperteroriste de la 11 septembrie. În urma ei, America a invadat două ţări islamice, regăsindu-se însă, cel puţin în Irak, în faţa unei dileme teribile: persistenţa genocidalului terorism sinucigaş provenind din lumea arabă obligă SUA să aleagă între un angajament militar, politic şi economic care riscă să dureze decenii fără să prezinte garanţii de succes şi abandonarea singurei idei politice permiţînd izgonirea spectrului terorist din lumea globalizată: democratizarea acestei lumi.

Ironia istoriei vrea ca şi neoconservatorii să se apropie cu pas grăbit de un jalnic naufragiu. Administraţia lui Bush junior dă semne de oboseală, tocmai într-un moment în care atentatele de la Londra au început să-i trezească pe europeni şi să-i înveţe că se confruntă cu o malaisă islamistă gravisimă care a devenit internă, de vreme ce purtătorii ei sînt musulmani din cea de-a doua sau a treia generaţie de imigranţi. Pînă şi Blair s-a hotărît, în fine, să spună lucrurilor pe nume, şi să respingă aberaţia potrivit căreia bombardamentele din metropola de pe malurile Tamisei s-ar înrădăcina în revendicări arabe ori musulmane legitime şi nu într-o anume opţiune religioasă şi într-un anume sistem de educaţie. Mai mult decît oricînd, civilizaţia apuseană şi religiile ei înrudite au nevoie de o solidaritate practică, manifestată în extinderea libertăţii, democraţiei şi a unei religiozităţi reale, compatibile cu umanismul, cu facerea omului după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. În aceste condiţii, retragerea israeliană din fişie ridică o problemă dintre cele mai spinoase. Ea va avea desigur meritul considerabil de a întări demografic, politic şi diplomatic statul evreu, amplificîndu-i şansele de a-şi păstra atît caracterul democratic, cît şi pe cel iudaic. Dar izgonirea din Gaza şi alte aşezări a evreilor riscă să se transforme şi în evacuarea din toate aceste zone a unui concept religios moderat. În locul său ameninţă să-şi facă intrarea triumfală, în diverse părţi ale Ţării Sfinte, cel mai sîngeros fundamentalism confesional din cîte a cunoscut vreodată o istorie altfel plină de sîngele vărsat în numele Cerului. Precum în sudul Libanului, devenit după retragerea militarilor israelieni paradisul extremismului şiit al Hezbollah, ce anume ar putea împiedica Gaza să încapă definitiv pe mîinile grupării extremiste islamice Hamas şi să devină o nouă bază teroristă? Izbînda, fie şi doar regională, a unui global terorism genocidal, care, spre a impune califatul universal, a sacrificat pînă acum vieţile a mii de oameni, inclusiv români, nu va depăşi ea oare tragic cîştigul net dobîndit de Israel prin evacuarea Gazei? Nu aşa se va produce reintrarea religiei în drepturile ei şi revenirea la origini, la rădăcinile religioase ale civilizaţiei europene pe care o doreşte Benedict al XVI-lea. Vizita Papei, primul Pontifex (constructor de punţi) german pe Sfîntul Scaun, efectuată spre finalul unei săptămîni de pomină, la sinagoga Coloniei, prima aşezare romană în care e atestată prezenţa evreilor pe pămînt german, lansează totuşi un semnal de speranţă de anvergură politică şi religioasă enormă.

***Petre Iancu** este jurnalist la Deutsche Welle, Bonn.*

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **II**, nr. **85** ● 2-8 septembrie 2005 ● 24 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„De ce nu merge“
pagina **3**

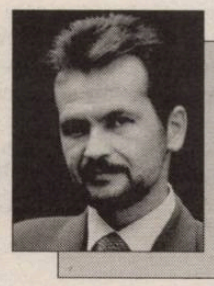

Mircea Vasilescu
„Cu căruţa gîndirii“
pagina **3**

Robert Turcescu
„Frumoasa şi bestia“
pagina **23**

Mai avem tabu-uri?

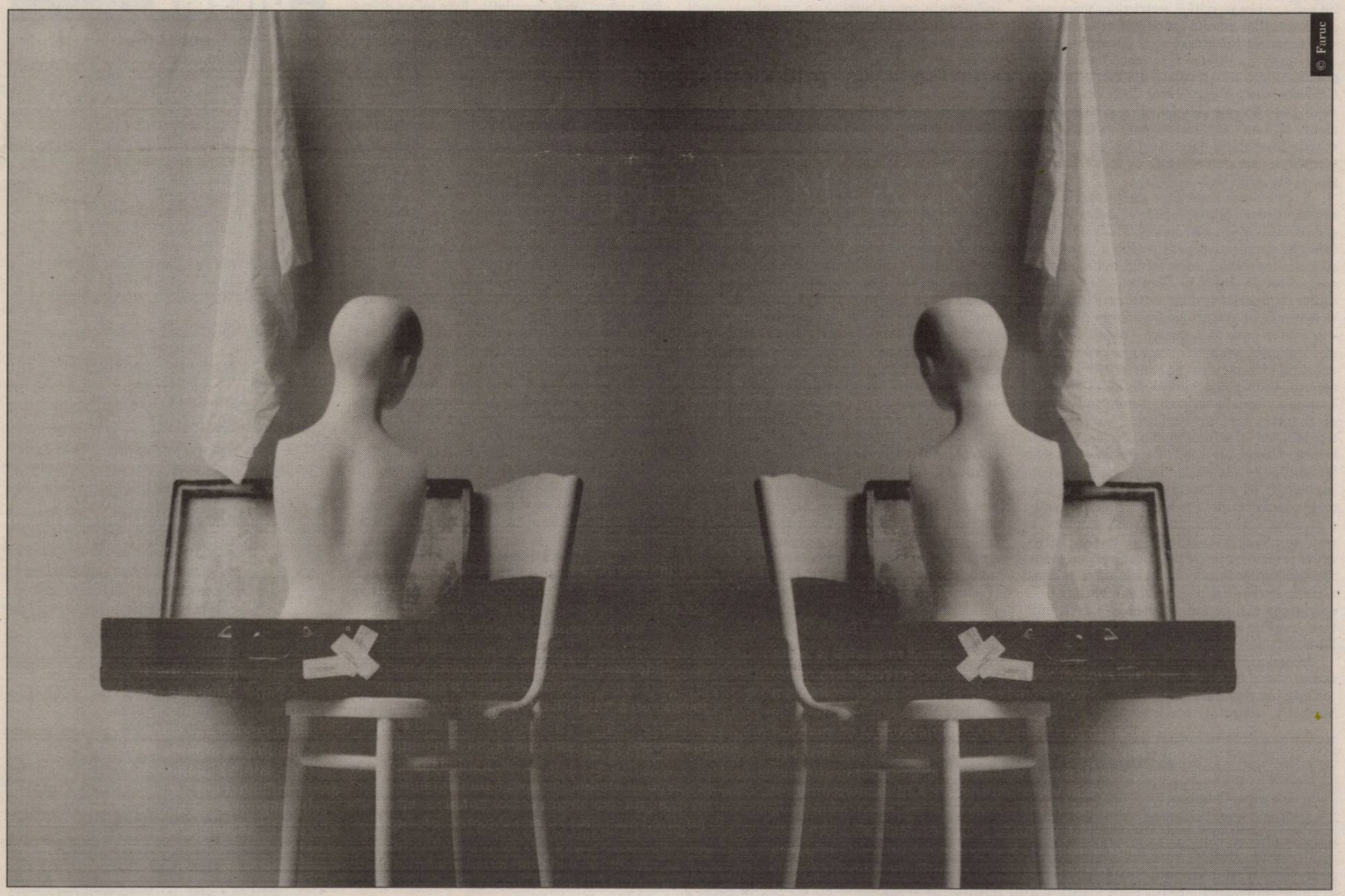

„Interdicţiile pe care se sprijină lumea raţiunii nu sînt neapărat raţionale.“

GEORGES BATAILLE

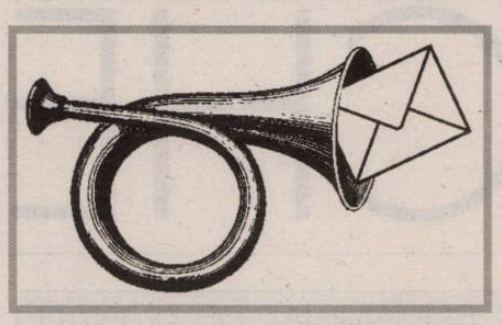

Replici

Articolul lui Petre Iancu „Toleranţa faţă de intoleranţă" (nr. 80)

Intoleranţa faţă de toleranţă. În articolul „Toleranţa faţă de intoleranţă", Petre Iancu îi incriminează pe editorialiştii occidentali „liberali pînă în vîrful unghiilor" care „se regăsesc mai degrabă într-un zeu al morţilor islamist decît în cel viu în care crede George Bush" sau care „se impacientează ori de cîte ori e vorba despre restricţii americane, reale sau imaginare, ale drepturilor omului, dar manifestă, dacă nu o bună înţelegere..., cel puţin indiferenţă faţă de orice nou masacru islamist". În continuare Petre Iancu afirmă că „potrivit lor, invazia în Irak ar fi «produs terorism» islamic".

Nu ştiu de unde îşi ia Petre Iancu informaţiile, dar în general în comunitatea de informaţii occidentală, şi în particular şi în cea americană, nu se pune la îndoială faptul că Irakul post-Saddam ar fi ajuns locul predilect de pregătire a teroriştilor islamici. Petre Iancu găseşte de cuviinţă să-i critice pe criticii restricţiilor americane ale drepturilor omului (admiţînd că acestea nu sînt neapărat imaginare ci şi potenţial reale), uitînd însă că el însuşi furnizează un contraargument prin citatul prealabil din Saint-Exupéry. Conform acestuia există doar două feluri de oameni, „unii acceptă obligaţia de a-şi respecta semenii, alţii nu", caz în care, dacă ar fi să-i dăm crezare invocatului Saint-Exupéry, nu văd de ce s-ar putea face vreo derogare de la această obligativitate, indiferent de situaţie.

E o problemă generală a multor intelectuali români care iau poziţie faţă de războiul din Irak şi de dezbaterile de idei occidentale faptul că, indiferent de spectrul politic căruia îi aparţin, educaţia lor politică a fost făcută în timpul unui regim care i-a lipsit de libertate. Lipsa libertăţilor cetăţeneşti de dinainte de revoluţie, în loc să le insufle un respect pentru adevăr şi dreptate – şi asta în orice împrejurare – nu a făcut decît să-i împingă înspre extremele ideologice în care adevărul este sacrificat pe altarul ideilor preconcepute. Cum poate cineva de bună-credinţă susţine o afirmaţie de genul „terorismul ar muri de inaniţie dacă nu l-ar hrăni constant defetismul lor (al editorialiştilor occidentali care critică războiul din Irak)"? Depind oare acţiunile teroriştilor de admiraţia, teama sau indiferenţa populaţiei? Îşi vor înceta ei oare acţiunile dacă toată populaţia unei ţări va ieşi pe stradă pentru a protesta? Teroriştii au o agendă proprie – aceea de a crea haos într-o societate pe care o urăsc pentru succesele ei, în contrast cu eşecurile societăţilor în care îşi au sorgintea şi nimic altceva decît eliminarea lor sistematică – o operaţiune mai curînd poliţienească decît militară – cuplată cu înlăturarea cauzelor terorismului nu va putea înlătura ameninţarea lor.

În acelaşi timp, e absurd să sugerezi că Occidentul, sau chiar o mică parte din el, ar putea fi „defetist" în faţa ameninţării teroriste islamice. Singurele victorii pe care le pot înregistra teroriştii în lupta lor inegală cu Occidentul sînt atentatele sporadice. Teroriştilor le lipseşte, înainte de numărul de combatanţi şi de dotarea tehnică, o ideologie atrăgătoare. Nici măcar în ţările islamice integriştii nu constituie o majoritate şi cu atît mai puţin sînt pregătiţi europenii să îmbrăţişeze un sistem socio-politic primitiv bazat pe interpretarea strictă a islamului precum „sharia". Practic, atacurile teroriştilor împotriva societăţii occidentale sînt asemenea atacului unui ţînţar asupra unui elefant. Nici un occidental cu scaun la cap nu-şi poate închipui o victorie a terorismului şi o capitulare a Occidentului. Un alt argument mult predicat de dreapta americană, potrivit căruia oricine se îndoieşte de capacitatea irakienilor de a construi un stat de drept şi o democraţie e rasist (sînt oare irakienii o altă rasă decît europenii?), e reluat şi de Petre Iancu.

Se poate însă face o comparaţie între ţări atît de diferite precum Germania şi Irakul? Germania, ca şi Japonia, avea în spate o lungă tradiţie democratică, pe cînd Irakul e o ţară în care cutuma şi caracterul tribal încă mai sînt norme cu mult mai importante decît democraţia de tip occidental. Irakul e o ţară în care grupurile etnice şi religioase nu au convieţuit niciodată în bună pace şi, mai ales, e de menţionat că tirania seculară a lui Saddam Hussein, aşa condamnabilă cum era, îi oprima pe fundamentaliştii religioşi (în special pe şiiţi) şi împiedica existenţa reţelelor fundamentaliste de mare amploare. Libertatea cîştigată de poporul irakian a însemnat totodată şi libertatea şiiţilor de a construi în oraşul Basra o citadelă a fundamentalismului.

Revenind la cauzele războiului din Irak, acesta era superfluu nu numai fiindcă Saddam Hussein nu dispunea de arme nucleare (şi fabricaţiile ridicole de genul importului de *yellow cake* – oxid de uraniu – din Niger au scos la iveală măsura în care administraţia Bush a încercat să influenţeze opinia publică în scopul susţinerii unui război care era planificat înainte de a a exista o cauză pentru el), ci mai ales pentru că Irakul era deja supus unei *no-fly zone* în care aviaţia anglo-americană putea controla orice mişcare a armatei irakiene şi orice activitate suspectă, iar Kurdistanul, regiune în care se găsesc şi o bună parte din zăcămintele de petrol ale Irakului, era deja autonom.

Spuneam mai înainte că mulţi dintre intelectualii români cu inima la locul potrivit în timpul dictaturii, au crezut că adevărul se află la polul opus al spectrului politic şi că soluţia la dominaţia extremei stîngi ar fi să opteze pentru dreapta conservatoare şi religioasă. Dreptatea nu este însă de stînga sau de dreapta, după cum nu este nici atee sau religioasă. Societatea religioasă poate constitui polul opus democraţiei (vezi Afganistanul). Nici nu mai vorbesc despre primitivismul interpretării literale a sfintelor scripturi sau despre lipsa de consistenţă a celor care, pe de o parte, invocă sanctitatea vieţii în cazul avorturilor, acceptînd concomitent pedeapsa cu moartea.

E la modă, printre mulţi intelectuali români şi străini, să considere distopia marxist-leninistă şi coşmarul comunist, pe care l-am trăit, un rezultat al ateismului, al lipsei de Dumnezeu în societăţile respective. Las la o parte exemplul mai sus menţionat privind Afghanistanul sub talibani, deşi e poate cel mai elocvent pentru ceea ce poate însemna o societate căzută sub dominaţia religiozităţii, şi îndrăznesc să fac afirmaţia neverificabilă că un stat legionar, bazat pe credinţa în Dumnezeu, nu ar fi fost cu mult superior dictaturii comuniste, dominaţia elitei într-un asemenea regim fiind în plus accentuată de legitimitatea pe care i-ar fi conferit-o invocarea religiei creştin-ortodoxe, a cărei dogmă ar fi fost imposibil de contrazis. Extrema dreaptă nu e neapărat cu mult mai bună decît extrema stîngă. Regretabil e că atît de puţină lume se declară de centru şi acţionează în consecinţă. Petre Iancu recomandă pe un ton superior „smerenie, niţel curaj şi... o oarecare onestitate". Curajul însă e cel de a te opune autorităţii atunci cînd consideri că aceasta greşeşte şi nu acela de a perpetua minciuna doar din solidaritate cu tovarăşii ideologici. Onestitatea cere şi recunoaşterea greşelilor sau ale deturnărilor adevărului, ceea ce pînă acum nu numai că n-am auzit de la gazetarii gen Petre Iancu, dar cu atît mai puţin de la politicienii propovăduitori ai războiului. Iar de smerenie cu atît mai puţin ne învăţa tonul arogant-superior al lui Petre Iancu.

Corneliu CAZACU
München
ccazacu@epo.org

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune..."*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"*

Actualităţi

„Prea vedem totul în alb şi negru"

Am citit revista dvs. şi mi se pare oarecum mai luminată decît celelalte, de aceea, chiar dacă nu voi fi la subiect, voi scrie despre ceea ce mi-a captat atenţia în ultima perioadă.

Este vorba despre atitudinea presei, a televiziunilor faţă de unele lucruri, atitudine care a fost preluată şi de populaţie. Este un soi de manipulare fără intenţie pe care nu o pot numi nici măcar negativ, dar se poartă şi scoate bani.

Totul porneşte de la o idee, o noţiune, o sintagmă spusă de cineva, care pare atît de originală şi poate chiar este, încît este preluată şi folosită de toată lumea pînă la epuizare şi după, încît devine bolnăvicioasă. Cea care sare mai mult în ochi este isteria împotriva manelelor, *play-back*-ului şi autorităţilor. Se face atîta caz pe chestiile astea, încît ţi se ofilesc urechile. Spre exemplu, valul împotriva manelelor a împărţit populaţia României în două tabere: manelişti şi anti-manelişti. Maneliştii ajung în iad, iar anti-maneliştii, în rai. Nu mai spun că unii refuză să vorbească despre manelişti, să nu cumva să se spurce. Este o exagerare făţarnică a lucrurilor, prea multă atenţie direcţionată într-o parte şi prea puţină într-alta. Consider că atîta timp cît nişte oameni/fenomene există, trebuie luate şi discutate ca atare, obiectiv, fără mimică şi zgomote onomatopeice personale.

Alt moment ar fi valul împotriva *play-back*-ului. Aici lucrurile merg de la o extremă la alta. Cine trece marea încercare de a cînta *live* este artist emerit al poporului. Orice interpretare *live* = valoare? NU. Dar asta este ideea care planează asupra capetelor bucureştene şi din jurul Bucureştiului. De ce ni se impune să apreciem ca valoroşi nişte cîntăreţi ale căror puţine „merite" sînt că au apărut la începutul anilor '90, înaintea altora, şi că declară în stînga şi-n dreapta că detestă manelele. De ce ar trebui să-i considerăm valoroşi? Pentru că aparţin altei generaţii? Oare respectul pentru vîrstă atrage neapărat şi respectul pentru valoare, mai ales în cazul în care aceasta nu există? Da, unii au talent, înţelepciune şi bun-simţ, dar alţii, pe lîngă faptul că nu au nimic din toate astea, mai aruncă şi cu gunoi în generaţia nouă, care poate a avut mai mult noroc. Aceştia sînt „artiştii" frustraţi. Majoritatea melodiilor lor (deşi nu sînt multe) nu sună bine, nu atît urechii mele, care, să presupunem, are gusturi extravagante, dar şi celor aşezaţi la casele lor, cu niscaiva ani în spate. Un om de valoare – un artist de valoare – rămîne aşa indiferent de unghiuri şi curente.

Acum o să vorbesc despre veşnica întrebare stereotip, pentru testarea inteligenţei: „Care e ultima carte pe care ai citit-o?". Întrebare tabu. De fiecare dată cînd o aud, îmi vine să răspund „Morcoveaţă!". Nu se înţelege că lucrurile nu se exclud unul pe celălalt.

A purta fustă scurtă şi a cînta *playback* şi fals nu este egal cu a nu citi. Prea vedem totul în alb şi negru, prea generalizăm lucrurile. „Parlamentarii sînt hoţi, toţi DORM." Iarăşi, moda în rîndul jurnaliştilor este fugărirea deputaţilor pe holurile Parlamentului. De obicei li se pun întrebări de cultură generală. Fie că ştiu sau nu ştiu răspunsurile, acestea oricum sînt trunchiate, ca să dea bine la televizor şi să facă audienţă. Da, această vînătoare este necesară din cînd în cînd, dar trebuie să existe corectitudine. Or, în România, cine are o legitimaţie pe care scrie că e jurnalist, deja îşi permite multe presupuneri, mult tupeu şi vorbeşte, indiferent dacă are sau nu are ce spune.

Poate ar mai fi multe lucruri de spus, dar nici eu nu le prind pe toate şi poate nici nu-mi dau seama de toate.

Cu respect,

Emanuela IORGA
emanuela_iorga@yahoo.com
22 ani, Bucureşti

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Mai pune mîna pe o carte!**
- **Legalizarea prostituţiei**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTER:
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
PUBLICITATE:
Iulian TRAŞĂ
Tel.: 0788.214.846
e-mail: iuliantrasa@imagoo.ro
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon/fax: 317.23.90
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată de *Dilema veche srl.*
Asociaţi: Mircea Dinescu (60%)
şi membrii redacţiei (40%)

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.150 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO06RNCB5010000360390001/ROL, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, titular Dilema veche srl, CUI 16047158, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 84 lei (840.000 lei) pentru 1 an, 44 lei (440.000 lei) pentru 6 luni, 22 lei (220.000 lei) pentru 3 luni.

Relaţii la tel./fax: 317.23.94.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

De ce nu merge

Lucrurile nu merg. Sau dacă merg, merg greu. Sau se urnesc cu întîrziere. Sau merg aiurea. De ce? De ce sîntem atît de problematici, de lenți, de inadecvați? De ce, cînd ajunge la putere, Opoziția e la fel de ineficientă ca Puterea cu care se lupta pe vremea cînd era în opoziție? E poporul neguvernabil? E democrația inaptă (la noi) să aducă la vîrf competențe reale? Sîntem singurii specialiști din lume în furatul căciulii proprii? De ce nu merge nici cu Iliescu, nici cu Constantinescu și, deocamdată, nici cu Băsescu? De ce sîntem mereu victimele unei „moșteniri grele“? Toată lumea își pune aceleași întrebări, chiar dacă livrează răspunsuri diverse. Unii vorbesc de ghionionul nostru istoric, alții – de felurite conspirații planetare, alții – de „sistemul ticăloșit“, alții – de Securitate, de lene sau de hoție. Nu știm răspunsul adevărat. Și, de fapt, nici nu-l căutăm în mod autentic. Opoziția are explicații partizan-propagandistice, iar Puterea zice, de regulă, că, dimpotrivă, lucrurile merg. Sau că or să meargă: imediat sau mîine sau cel tîrziu poimîine. Din cînd în cînd, avem – e drept – aerul că „ne descurcăm“. Dar în realitate nu facem decît să improvizăm, să cîrpim, să salvăm aparențele. Lucrurile nu merg.

Poate că ar trebui să renunțăm la cercetarea unor cauze *fundamentale* și să ne pierdem, astfel, în speculații fine. Poate că ar trebui s-o luăm mai de jos, de la detalii și trivialități curente. În ce mă privește, cred, de pildă, sincer, că lucrurile ar merge mai bine dacă cetățeanul român n-ar fi atît de priceput să transforme orice closet public într-un soi de borhot sordid. Sau dacă ar vorbi cu voce mai scăzută în cîrciumi și pe stradă. Dacă ar da casetofonul mai încet, cînd se plimbă cu el prin pădure sau în limuzină. Lucrurile ar merge mai bine dacă am înjura mai puțin, dacă n-am mai scuipa pe jos, dacă am ceda mai grațios trecerea colegilor de trafic și pietonilor. Ar fi mai bine și dacă emisiunile de divertisment de la mai toate televiziunile n-ar semăna a bordel sau dacă, în general, realizatorii TV n-ar fi gata să dea pe post orice dejecție, de dragul *rating*-ului. Ar fi mai bine, pentru toată lumea, dacă politicienii, gazetarii și omul de rînd ar vorbi mai corect românește. Dacă n-am abuza de telefoanele mobile, dacă ne-am spăla mai des, dacă am citi mai mult. Lucrurile ar merge mai bine dacă polițiștii ar înceta să mai fie miliției, dacă profesorii și-ar recăpăta (și onora) prestigiul, iar elevii și-ar recupera candoarea. Ar fi cu siguranță mai bine dacă sfiala ar redeveni o virtute mai prețioasă decît tupeul, dacă am roși de rușine mai des decît ne înroșim de furie. Încet-încet, am putea ajunge și la exigențe mai înalte și mai țintite. Am constata că lucrurile merg prost cîtă vreme un pod surpat nu se repară cum trebuie decît dacă e vizitat des de președintele țării, de prim-ministru, de miniștri și prefecți. Că e semn rău dacă vămile nu sînt curățate (temporar) de infractori, decît dacă tot președintele țării semnalează buba. E semn rău cînd numirile în funcții înalte se fac pe bază de interese private sau de partid. Ai mereu sentimentul că răsplătirea lui X sau asocierea lui Y sînt, pentru decidenți, infinit mai importante decît onoarea politică și decît onoarea națională. E mai urgent să faci un cadou unui vechi coleg de liceu, decît să te asiguri de buna funcționare a unui Institut Cultural la Paris, mai urgent să satisfaci o „relație“, decît să rentabilizezi un minister. Lucrurile ar merge mai bine dacă noii numiți n-ar reuși, cu atîta ușurință, să stîrnească dorul de cei vechi. Dacă, de pildă, la Radiodifuziunea națională, n-ar fi fost instalat în scaun cineva în stare să facă din ineptul Șeuleanu o amintire agreabilă. (Noua președintă-director general – al cărei nume îmi scapă pentru că nu-l pot lega de nimic – ia decizii de stahanovist confuz și cere, în numele salariului său care bate spre suta de milioane, suspendarea plăților colaboratorilor externi și, în consecință, demolarea emisiunilor culturale.) Ar fi mai bine dacă un ministru al Culturii (repet: al Culturii!) n-ar repeta, încîntat, pe toate canalele de știri, că „dictonul“ său preferat e „punct ochit – punct lovit“, sau dacă alt ministru al Culturii n-ar fi fost auzit declarînd că „Ai noștri tineri la Paris învață...“ e o dovadă a vechilor relații de colaborare între România și Franța. Ar fi mai bine dacă s-ar găsi cineva să-i șoptească dlui prim-ministru că nu se spune „problemele care le-am analizat“ și „promisiunile care le-am făcut“, fiindcă atunci ar trebui să spunem „mama pe care m-a născut“, sau „ideile pe care mi-au venit“. O să ziceți că asta e un moft. Că nu probleme de limbă are Guvernul. Eu zic că are: greșita utilizare a limbii semnalează neglijență, defect de comunicare, formație lacunară. Revoluția română a fost și o revoluție împotriva unei elocuții exasperante, cu „pretin“, „avengură“, „prevéderi“ și puzderie de dezacorduri. Evident, nu am meschinăria să fac paralele răutăcioase: atrag doar atenția asupra unor insuficiențe de care trebuie să scăpăm, dacă vrem ca lucrurile să meargă.

O ultimă melancolie: dovada că lucrurile nu merg e că, în loc să-mi văd de ale mele, mă trezesc, săptămînă de săptămînă, în situația de a comenta efemeride. Sînt condamnat – ca toată lumea – la derizoriu. Ceva – cu România și, probabil, cu mine însumi – nu e în regulă.

cu dilema la croitor

La recenta reuniune a Popularilor Europeni au fost prezenți, ca observatori, atît lideri ai Partidului Democrat, cît și ai Partidului Conservator. „Soluția imorală“ a devenit bună pentru export?

Tehnica exportului românesc de pe vremea lui nea Nicu, cînd tacîmurile de pui și adidașii de vacă rămîneau acasă, iar părțile mai consistente plecau în excursie în străinătate, poate fi aplicată și în politichie: datul la gioale îl păstrăm în bătătură, iar afară exportăm armonia macră și zîmbetul popular.

Remarcabilă e însă, de data asta, disponibilitatea politicienilor români de a lua forma vasului în care sînt vărsați numai de dragul etichetei de pe butelcuță. Ignorînd vorba bătrînească despre cel plecat bou la Paris și întors vacă, atît Emil Boc, cît și Dan Voiculescu se îmbată cu ideea că trăscăul nostru național se poate întoarce de la Popularii Europeni în sticlă de Ballantines.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Cu căruța gîndirii

De vreo zece ani, am bătut Europa cu mașina încolo și încoace. Am ajuns pînă la Tarifa, cel mai sudic punct al Europei, de unde se văd munții Marocului, și pînă la Cabo de Roca, în Portugalia, punctul cel mai vestic al continentului nostru, de unde nu se vede nimic altceva decît apa oceanului. Bineînțeles, am parcurs cea mai mare parte a acestor drumuri pe autostrăzi. Cele din Germania sînt invidiate de toți europenii – au benzile largi și asfaltul ca-n palmă. Și mergi pe ele gratis. Ce-i drept, mi s-a întîmplat să ajung și pe un segment construit pe vremea lui Hitler, cam prăpădit, semn că nasc și la Germania probleme. În Italia, de la Mestre în jos, prin *pianura Padana,* autostrada e plată și dreaptă de te apucă somnul, dar de la Bologna încolo peisajul e atît de spectaculos, încît îți dai seama că a meritat să suporți monotonia dinainte. Iar pe colinele Toscanei ori prin tunelurile și printre culmile din preajma Genovei nici nu-ți mai pasă că taxele de autostradă sînt destul de mari. În Franța sînt și mai mari, nici în Spania nu sînt de neglijat. Dar spaniolii au dezvoltat (mai ales de cînd sînt în UE, beneficiind și de fonduri europene) un excelent sistem de *autovías* (șosele cu două benzi pe sens și cu glisiere pe mijloc, cu bandă de urgență și tot tacîmul) pe care poți colinda toată țara fără taxe, de multe ori pe trasee paralele cu ale autostrăzilor (satisfăcîndu-ți astfel și sentimentul românesc că ai avut un „ce profit“). În Austria, de cîțiva ani s-a deschis o autostradă care merge pînă în creierii Alpilor: ajuns acolo în iunie, m-am jucat cu zăpadă, am căscat gura, copilărește, la relieful stîncos prin care nu-mi imaginam că se poate săpa un drum, și mi-am amintit de toate cărțile și filmele în care omul se luptă cu forțele potrivnice ale naturii și învinge. Mai aproape de noi, mica Slovenie s-a apucat, imediat după ce a devenit independentă, să construiască o autostradă de la granița cu Ungaria pînă la cea cu Italia: mai are puțin de lucru la vreo două viaducte prin zona muntoasă, în rest e gata de mult și arată ca la nemți. Ungurii (care în 1989 aveau, ca și noi, doar vreo sută de km) au pornit cu autostrăzile dinspre Budapesta spre toate zările, astfel încît Timișoara și Aradul sînt acum mai aproape de Viena decît de București. Distanța e cam aceeași, dar, pornit din fața Operei timișorene, pe autostrăzile maghiare și austriece faci vreo 5-6 ore pînă într-o cafenea de pe Ring, în timp ce pe DN2, după 5-6 ore, dacă nu-s prea multe camioane, căruțe și radare pe drum, ai șanse să te apropii de cafeneaua benzinăriei ÖMV de pe Valea Oltului; austriacă și ea, dar totuși...

La noi, în acești zece ani s-au întîmplat două lucruri: s-a vorbit enorm despre construcția de autostrăzi și s-a reparat aproape permanent greaua moștenire București-Pitești. Mă rog, în pauze, cu chiu, cu vai și cu participarea unei firme de stat italiene, s-au dat în folosință vreo 60 de kilometri din „Autostrada Soarelui“, inaugurată cu grăbire de Guvernul Năstase în plină campanie electorală, dar de fapt neterminată: asfalt este, glisiere asemenea (pe ici, pe colo sînt deja bușite de vreun șofer mai nervos), dar benzinării ioc, aparate pentru cazuri de urgență nici atît. În prezent, situația autostrăzilor din România seamănă nepermis de mult cu cea de acum 10 ani: se vorbește în continuare enorm despre cîtă nevoie are țărișoara de autostrăzi, iar pe București-Pitești reîncep, cu entuziasm, tradiționalele reparații. În plus, ca dovadă a progresului, s-a semnat un contract cu firma Bechtel, dar lucrările merg greu ori stau: pentru că nu sînt bani, pentru că noul Guvern vrea să renegocieze, pentru că diverși lideri locali vor să „tragă“ traseul spre poarta lor, pentru că autostrada spre Borș „nu e o prioritate“, căci nu se află pe Coridorul IV european.

Aici e aici. Ne-a intrat în sînge mîndria că avem „o poziție geostrategică“ importantă, că sîntem la răscrucea marilor imperii, dar și a marilor căi de comunicație. Faptul că ne aflăm între Orient și Occident, „la confluența marilor culturi“, că sîntem „exact la jumătatea distanței dintre Atlantic și Urali“ și alte asemenea stereotipii au rămas doar în discursurile politicienilor de provincie. Fiorul de a fi „buricul geografic al Europei“ nu ne-a îndemnat la construcția de autostrăzi care să ne lege de „restul trupului“ european. Ne contemplăm în continuare „poziția geostrategică“ și sîntem gata să-i dedicăm discursuri și poeme, fără să ne dăm seama că între timp distanțele dintre orașele țării cresc: trei-patru ore cu mașina de la București la Brașov înseamnă mai mult, la ritmurile și necesitățile vieții de astăzi, decît aceleași trei-patru ore din anii '60 sau '80. Cu talentul nostru de a nu vedea drumul dincolo de vîrfurile pantofilor, am consemnat și tot felul de aberații pe tema autostrăzilor. Traian Băsescu, pe vremea cînd era ministru al Transporturilor, prin 1997, a spus cu seninătate una dintre cele mai mari prostii: că traficul redus nu justifică investițiile în autostrăzi. Între timp, traficul a devenit, pe unele porțiuni de drumuri, infernal. Iar Traian Băsescu, președinte.

Povestea autostrăzilor exprimă întreaga măsură a tranziției românești: o „epocă“ în care ne-am cîrpit de la un an la altul și ne-am epuizat în discuții de colț de stradă. Proiecte pe termen lung și cu beneficii pe termen și mai lung, precum autostrăzile, au fost inaccesibile modelului mental al guvernanților noștri postcomuniști (și, probabil, al celor mai multora dintre noi), obișnuiți cu căruța gîndirii de pe azi pe mîine.

ținerea de minte

„Nu mă întreba despre literatura noastră. M-ai sili să spun lucruri penibile – și nu vreau. Poetul român se sfîrșește la 30 de ani, iar romancierul se înecă ori într-o lubricitate primitivă, ori într-un șovinism stupid. Ar fi timpul să ne săturăm de o asemenea literatură. Dar putem? Nu cred. În fond, literatura unei țări nu poate fi altceva, decît ceea ce este viața țării. Și viața aceasta – o cunoști.

Nu voi osteni să spun și să repet că trăim o epocă grandioasă. Da, grandioasă cu toate spasmele hitleriste sau mussoliniene. Dar ce fel de literatură este aceea, în care un asemenea măreț dezastru nu se răsfrînge? Literatul trebuie să fie un ales... Unde simți asta în literatura noastră?

Asta socotesc că este chemarea scriitorului în lume. Eu am fost mereu un om care a crezut și nu mi-am îngăduit nici un scepticism. Cînd pe vremuri, vechiul meu prieten Ibrăileanu, acest sceptic fără leac, îmi vorbea despre destinul pieritor al pămîntului și despre răcirea soarelui, îi răspundeam cu un strigăt, pe care ți-l repet și dumitale acum:

Se stinge soarele? Nu e nimic. Aprindem alt soare!“

(Constantin Stere, la 7 octombrie 1935, în volumul lui Mihail Sebastian, *Convorbiri cu...*, ediție îngrijită de Geo Șerban, Editura Universal Dalsi, 2002)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

La dvs. la cabinet, domnule preşedinte

„Dl Adrian Năstase: Aş vrea să se înregistreze, că poate dăm caseta cu totul la ziare şi nu mai... Apropo, unde merg casetele acestea, Dorina, unde ajung, unde vor sta casetele? / Dna Dorina Mihăilescu: Sînt casete care se tot reciclează, domnule preşedinte, adică le transcriem, nu se păstrează. / Dl Adrian Năstase: Dar discuţia asta, spre exemplu, cînd se transcrie, unde ajunge? / Dna Dorina Mihăilescu: La dvs. la cabinet. *(fragment din stenograma şedinţei Delegaţiei Permanente a PSD, Bucureşti, sediul central PSD – 22 martie 2004).*

Cele două personaje de mai sus au spus pînă acum că stenogramele nu există. Acum au o altă problemă: cine le-a făcut? Dorina Mihăilescu spune că poate serviciile secrete, Adrian Năstase că poate sînt compilaţii făcute de colegi din amintiri. Servicii secrete, compilaţii de sute de pagini redate cu fidelitate. Sîntem îndrumaţi spre piste complicate cînd răspunsul este simplu: la dvs. la cabinet, domnule preşedinte.

E remarcabilă viteza cu care liderii PSD au început să recunoască „anumite" fragmente din stenograme după ce parchetul a deschis ancheta oficială. Anul trecut, imediat după ce au fost publicate, pesediştii au avut o reacţie umană, de Ghiţă Pristanda care îl caută pe Caţavencu: cine le-a dat publicităţii? Cîţiva dintre ei, prinşi nepregătiţi, nu au pus atunci la îndoială autenticitatea, problema era doar cine le-a dat presei. După ce presa a publicat mai ales fragmente scandaloase, în care mai marii zilei puneau la cale presiuni asupra Justiţiei şi a presei sau recunoşteau astfel de fapte, s-a convenit asupra unei strategii a negării: care stenograme? Nu există aşa ceva.

Rămaşi de la PCR cu convingerea că poţi stinge orice scandal dacă nu vorbeşti despre el, liderii PSD au fost sincer convinşi că le va merge. Stenogramele existau doar dacă ar fi spus Partidul, dacă Partidul spune că nu există, atunci despre ce vorbim?! Au ţinut-o aşa aproape un an şi, la drept vorbind, este impresionant că atîţia oameni maturi s-au abţinut să vorbească liber în public, cînd toţi ştiau că poziţia oficială este şi absurdă, şi opusă bunului-simţ (doar fuseseră acolo şi se recunoşteau). Dar PSD a fost şi este un partid disciplinat, chestie pe care mulţi analişti o confundă cu eficienţa.

Cum parchetul a început să pună întrebări, cum probabil mulţi dintre ei ştiu sau bănuiesc că există pe undeva şi casetele, au început să se răzgîndească. Cea mai interesantă este răzgîndirea Dorinei Mihăilescu, persoana care se ocupa de înregistrări, după cum reiese din fragmentul de la început. La prima sa vizită la parchet, Mihăilescu spunea că nu avem despre ce vorbi, nu există stenograme. La a doua vizită, minune mare!, Mihăilescu spune că cineva din afară, probabil serviciile secrete, au înregistrat casetele după care s-au scris apoi stenogramele. Agăţîndu-se de un pai, Mihăilescu încearcă să atragă atenţia în altă direcţie, dar comite o gafă monumentală: nu e bine dacă serviciile secrete le-au înregistrat, e blamabil, dar ásta înseamnă că sînt autentice. Dar cum şi de ce ar fi înregistrat serviciile secrete întîlnirile membrilor PSD într-o epocă în care PSD domina autoritar statul la toate nivelurile?

Cît despre Adrian Năstase, el joacă acum prost într-o piesă pe care nu o mai controlează. În decurs de doar două săptămîni a reuşit să spună lucruri perfect contradictorii, reuşind să se facă de rîs. Toată povestea arată un Năstase derutat, depăşit de situaţie. El se descurcă bine atunci cînd are lucrurile sub control, cînd se desfăşoară într-un mediu controlat, cu activişti de partid aplaudaci şi ziarişti docili ce trăiesc cu ideea că, dacă pun o întrebare mai dură, se trezesc cu telefon de la Dorina Mihăilescu la şeful ziarului. Năstase este un politician creat în seră, produs de culoar al politicii de tranziţie, ridicat din pîcla relaţională a foştilor nomenclaturişti pentru că avea un aer inteligent şi vorbea limbi străine. Stenogramele îl arată în chip de şef suprem, cu ceilalţi

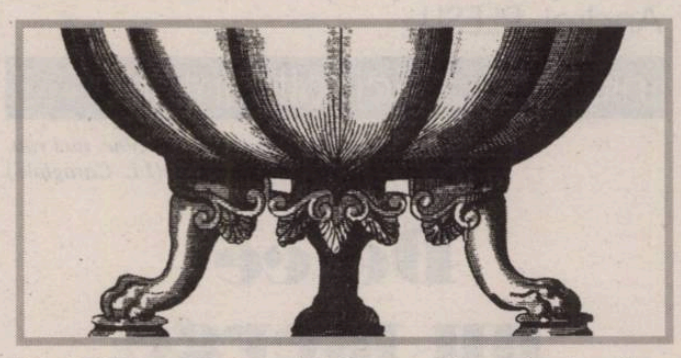

lideri PSD ascultînd cuminţi discursuri logoreice şi confuze, unde şeful ba are puseuri autoritare, ba amînă la nesfîrşit decizii, spunînd veşnicul: „trebuie să vedem...". În afara cercului controlat din partid, Năstase este nesigur pe el. S-a văzut asta în campanie, cînd a evitat, pe cît a putut, confruntarea cu Băsescu la televizor. Cînd a acceptat, în final, a fost depăşit. S-a văzut săptămîna trecută la emisiunea lui Robert Turcescu, unde a venit după ani de invitaţii refuzate, pentru că preferă moderatorii lejeri de tip Monica Ghiurco-TVR. Întrebat de casele şi averea sa, Năstase avea aerul că este jignit de aşa o discuţie măruntă, că el are de dat socoteală doar despre problemele globale ale omenirii, restul se rezolvă prin glumiţe ieftine.

Stenogramele sînt o oglindă. PSD se vede acolo în toată splendoarea sa, cu bunele şi, mai ales, cu relele sale. Dar şi mai spectaculoasă este piesa din jurul lor. Cu oameni mari minţind ca nişte copii prinşi cu mîna în borcanul de dulceaţă. Şi căutînd apoi scuze: că alţii mai mari (serviciile secrete) sînt de vină.

presa despre...

Propriile greşeli

„După încheierea investigaţiei jurnalistice paralele şi după analizarea tuturor împrejurărilor care au dus la publicarea articolului «Noroc, doamnă ministru!», conducerea redacţiei *Evenimentul zilei* face publice următoarele concluzii:

Acest articol nu trebuia publicat. Apariţia sa în paginile ziarului nostru este o greşeală. S-au comis erori în lanţ, iar în final principala responsabilitate aparţine redactorului-şef.

Ziarul prezintă scuze definitive, fără rezervele păstrate la cea dintîi reevaluare jurnalistică, după o zi de la publicarea articolului. Aceste scuze necondiţionate sînt destinate cititorilor *Evenimentului zilei* şi doamnei ministru Monica Macovei.

Acest moment regretabil în evoluţia ziarului reprezintă o excepţie în istoria ultimilor ani ai *EVZ*, ziarul care a ridicat permanent exigenţele presei de referinţă din România.

După consumarea sa, jurnaliştii *EVZ* vor urmări cu acurateţe acoperirea unor reguli, printre care: a) Evaluarea riguroasă a credibilităţii surselor, indiferent de numărul lor sau de statutul lor social (între cele şapte surse invocate de autorul articolului se numără magistraţi şi avocaţi); b) În astfel de cazuri, cînd evenimentele sînt relative, în funcţie de percepţiile martorilor, trebuie să se obţină şi mărturii ale unor surse oficiale ori mărturii scrise sau înregistrate.

Evaluarea internă a stabilit sancţiuni pentru autorul articolului, editor, redactor-şef adjunct şi redactor-şef. (din grupajul: „Povestea unui articol care nu trebuia să apară", *Evenimentul zilei*, 29 august).

Evenimentul zilei face un pas curajos în direcţia responsabilităţii jurnalistului. Acum, eu nu ştiu ce să urez presei din România: la cît mai puţine sau la cît mai multe scuze? **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

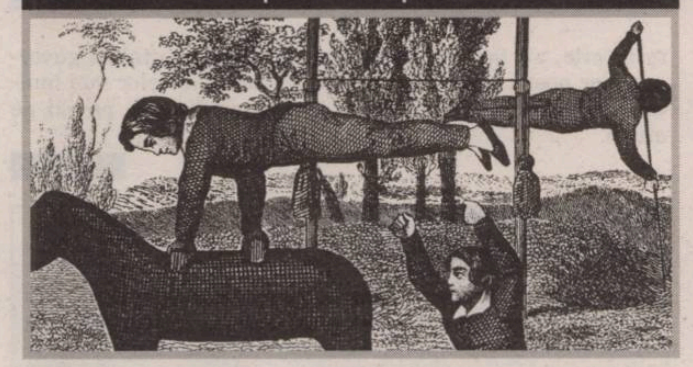

Un *brand* numit dorinţă

Înainte să-mi cumpăr primul calculator Apple am stat multă vreme în cumpănă. De ce să mă despart de masa mare, anonimă, dar confortabilă a utilizatorilor de Windows? De ce să risc incompatibilităţi de fişiere doar pentru eleganţa carcaselor? De ce să adaug 20-30% la nota de plată pentru un calculator care, în fond, face cam acelaşi lucru?

Răspunsul a fost pînă la urmă unul care n-a avut nici o legătură cu computerele: *brand*-ul. Pentru el mi-am luat calculatorul. Pentru că, dincolo de ceea *ce face* un lucru, e important şi *ce spune* el despre noi. Puterea magică a *brand*-ului nu ţine de megabiţi sau kilometri pe oră (în cazul maşinilor), ci de capacitatea lui de a-l învălui pe posesor într-o aură de înţelesuri şi semne. Într-un mic norişor format în părţi egale din invidia celorlalţi şi mîndria personală. Într-un abur fin, care face diferenţa între *se poartă* şi mult mai pămînteanul şi neinteresantul *îşi face treaba*.

E exact ce se întîmplă acum în România cu consumul – cu toţii am dat de *brand*-uri. Şi de puterea de cumpărare artificială pe care ele (în alianţă cu băncile) ştiu s-o aducă pe piaţă. E o forţă căreia nu i ne putem împotrivi: sîntem prea slabi şi pofticioşi.

Ştiu ce spun – este exact povestea dintre mine şi maşină pe care o conduc acum. A fost, de la bun început, una peste posibilităţile mele, trebuie să recunosc cu smerenie. Cu toate astea, a avut un efect magic: m-a ajutat să mi-o pot permite. N-a venit dotată doar cu jenţi de aliaj şi piele albă, ca într-un budoar de mînăstire (dac-o fi existînd aşa ceva!), ci şi cu o senzaţie. Un sentiment care rămînea lipit de tine ore întregi după ce te dădeai jos. Starea (fără legătură cu realitatea, firește) de director de companie prosperă, relaxat şi încrezător că are ce vinde – şi mai ales cui. Dotarea asta a venit cu maşina, fără s-o comand şi a fost, de fapt, cea care m-a ajutat s-o şi achit. Am devenit, cum s-ar zice, şoferul ei legitim – deşi am început ca un impostor.

Problema începe însă să se pună la nivel naţional: vom avea puterea să ne plătim datoriile?

Destul de greu. Cumpăratul cu cash e sănătos, însă survine unei perioade cumplite de secetă, în care faci economii (sau trafic de droguri, la alegere...). Cine are forţă să aştepte cinci ani să-şi ia o maşină cu banii jos? Puţini, şi chiar şi-aceia iau antidepresive, pentru afecţiuni conexe acestei boli sociale.

Restul clienţilor cu saliva în colţul gurii caută satisfacţia imediată, semnînd cu mîna tremurîndă bilete la ordin, albe şi nevinovate. Fără să ştie că ele se vor transforma în 30 de zile în mici piranha de hîrtie, cu guri uriaşe, gata să le mănînce banii din toate conturile şi carnea de pe os. În acelaşi timp, chiar şi aşa lefteri, oamenii ăştia sînt forţaţi să se ridice la statutul obiectelor pe care le-au cumpărat. În materie de moravuri e uşor: scoţi dumneata o mînă pe geamul maşinii, iar cu cealaltă dai casetofonul mai tare, să vadă lumea că ai automobil de pseudo-teren, de-i mai zice şi SUV. În materie de venituri, e de-a dreptul sisific, pentru că tot banii pe care îi vei cîştiga de acum înainte nu mai sînt ai tăi, ci ai celor care ţi-au dat obiectele din casă şi din bătătură. Pe care deja le crezi ale tale – drept pentru care ai tot timpul sentimentul că eşti jefuit. Mă rog, nu chiar tot timpul – doar două săptămîni înainte de scadenţa ratelor şi două după.

Băncile sînt destul de discrete cu cifrele *default*-urilor la creditele de consum – adică numărul celor care nu mai pot plăti ratele. La un moment dat, se şuşotea însă că ar fi 15% – adică mai bine de 1 român din 10 n-a reuşit să ţină pasul cu datoriile. Dar nici măcar asta nu e problema – BNR e îngrijorată că datoriile noastre în valută expun moneda naţională la atacurile speculatorilor financiari.

Pînă atunci, să ne bucurăm de cumpărături şi să sperăm că sîntem mai europeni în jeep-uri, mai aproape de integrare cu plasmă în sufragerie şi mai muncitori cu frigider mare. Atît cît să încapă, în picioare, noua sticlă de bere „Bucegi" – care îţi face o poftă de treabă – mamă, mamă!

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Dezamăgiri

Probabil ca să conjure soarta, în ziua victoriei, preşedintele ales al Braziliei, Luiz Inacio Lula da Silva, a spus în discursul său inaugural: „Nu vă voi dezamăgi". Fost muncitor metalurgist, lider sindical cu o platformă de stînga, el pierduse de patru ori cursa prezidenţială, suficient ca să-şi asigure reputaţia de veşnic candidat, dar, în 2002, a obţinut 53 de milioane de voturi, ceea ce însemna 61%. Rezultatul datora mult dezamăgirii provocate de puterea de dinaintea lui, sufocată de rezultatele unei proaste gestiuni dublate de scandaluri de corupţie, accentuînd sărăcia extremă şi adîncind prăpastia dintre cei foarte bogaţi şi săraci. Odată cu instalarea acestui preşedinte atipic căpăta profil guvernamental şi Partidul Muncitorilor, formaţiune născută din grevele de masă care au izbutit, în cele din urmă, în 1985, să răstoarne dictatura instalată în 1964. Ajuns la putere, partidul militanţilor a devenit o formaţiune de masă. S-a impus reconvertirea mesajului anterior de refuz într-unul constructiv al acţiunii economice concrete în condiţiile date. Lula, sindicalistul cu barba în vînt şi cu o sintaxă aproximativă, a învăţat să poarte cravată şi a început să-şi măsoare promisiunile cu posibilităţile: „Lula a distrus un tabu, cel al stîngii irresponsabile economic. Politica lui raţională este fructul negocierilor între stînga socială şi sectoarele mai conservatoare" considera economistul Porto Gonçalves. Un bilanţ pozitiv al economiei etala şi Eduardo Vieira, preşedintele federaţiei industriilor de stat din Rio de Janeiro *(Le Monde*, 23 august). În 2004, economia a crescut cu 4,9%, moneda e puternică, excedentul comercial este de 40 de miliarde de dolari, se dezvoltă construcţia de locuinţe, creşte şi creditul domestic. S-a desfăşurat cu succes campania de alfabetizare a adulţilor, au fost instalate cisterne cu apă în Nord-Estul arid, s-au distribuit ajutoare sociale. Va mai dura însă pînă cînd săracii – o treime din populaţie – vor ajunge la un nivel de trai satisfăcător. Modestia reformelor sociale i-a adus lui Lula laudele reprezentanţilor clasei suprapuse, dar şi nemulţumirea militanţilor partidului care l-au acuzat pe el şi pe şeful consilierilor săi, José Dirceu, că „distrug patrimoniul etic şi politic al partidului".

Ca peste tot în lume, beneficiarii noilor reglementări sînt nemulţumiţi pentru că vor mai mult, cei care trăiesc la fel sau chiar mai rău sînt nemulţumiţi din această cauză. În acest context, obţinerea unei majorităţi parlamentare, chiar şi pentru jumătăţile de măsură, a impus tranzacţii cu parlamentarii din alte partide. Negocieri duse pe bani: şeful unei mici formaţiuni politice (Partidul Laburist Brazilian) i-a acuzat pe liderii Partidului Muncitorilor că au organizat un întreg sistem de plată contra unui vot favorabil la proiectele lor de lege. Dirceu a demisionat. Apoi, Antonio Palocci, ministru de Finanţe, autor al reformelor economice, a fost acuzat că a pus pe picioare acest sistem ilegal de finanţare încă de pe cînd era primar şi a fost nevoit să-şi dea şi el demisia.

Deocamdată există un consens asupra faptului că preşedintele nu este corupt şi nu era la curent cu manevrele colaboratorilor săi apropiaţi. Dar în poziţia de preşedinte, ignoranţa este la fel de compromiţătoare şi de vinovată ca şi tăcerea complice sau participarea directă la corupţie. Electoratul l-a ales pentru că a promis că o să ştie. Lula şi-a cerut scuze publice pentru scandalurile din jurul său. El e un om nefamiliar cu cerinţele gestiunii, conducerea unui partid impune alt discurs şi solicită alte competenţe decît cea a unui oraş sau a unei companii cu profit şi pierderi. De aici şi încrederea acordată consilierilor săi, priceputi la cifre şi la bani. Aceştia au pus pe un drum ascendent economia Braziliei, dar efectul pozitiv, resimţit de majoritate, e pe termen mediu şi lung. Partidul Muncitorilor se descompune sub presiunea acuzaţiilor de corupţie, pe de o parte, şi a militanţilor de fideli stîngii, pe de altă parte. Încorporarea reformelor pentru o economie de piaţă funcţională într-o platformă stîngistă se dovedeşte un pariu imposibil, epuizînd capitalul iniţial de popularitate. Pentru un om politic ajuns la putere folosind mecanismele partidului, pierderea susţinerii populare e neplăcută, dar nu mai mult de atît. Lula a promis că va sfida sistemul, or, sistemul l-a învins. Dacă se va prezenta la alegerile din 2006, va fi un candidat tipic.

globul cubic

Revoluţia cadrelor

Organizaţia se numeşte „Naşi" – ceea ce înseamnă „ai noştri", dar de fapt e „a lui". „Vreo cincizeci dintre cei mai activi membri ai săi au fost invitaţi la reşedinţa şefului de stat – Vladimir Putin. Le-a spus, cu această ocazie, că pot fi „utili nu doar autorităţilor, dar şi societăţii şi statului". Nu este o organizaţie în care intră cine vrea şi cine se nimereşte: „E necesară o recomandare. Avem nevoie de patrioţi adevăraţi, de oameni educaţi, inteligenţi" – spune Kostia, 19 ani, „comisar" al mişcării, student la una dintre cele mai prestigioase universităţi din Moscova. Şi pentru a testa calitatea candidatului, doritorii sînt supuşi unui examen unde se verifică dacă ei cunosc sau nu „Manifestul mişcării tinerilor democraţi antifascişti", publicat în luna aprilie în ziarul *Izvestia*. „Comisarii" mişcării fac cursuri de comunicare şi se pregătesc pentru o amplă acţiune de introducere a membrilor organizaţiei în conducerea întreprinderilor: „Vrem să conducem o revoluţie a cadrelor. Trebuie să fim gata să guvernăm ţara în următorii zece ani, să-i înlocuim pe cei care au eşuat, lăsînd ţara pradă privatizărilor şi străinilor". (Ar fi vorba de echipa lui Elţîn.) Sîntem departe de elanul revoluţionar distructiv al Gărzilor Roşii chineze din anii '60, doar scopurile se aseamănă şi, probabil, – cînd vor trece la fapte – mijloacele.

„Ai noştri" – de fapt „ai lui" – aparţin unei elite patriotice decise să susţină politica şi personalitatea lui Putin; de altfel, portretul lui domină sediul organizaţiei din centrul Moscovei. Deocamdată, tinerii activişti ţin conferinţe. Un martor, rezumă discursul la care a asistat *(Le Monde*, 24 august 2005). Vreo trei ore, oratorul şi-a mestecat nostalgia marelui imperiu, a vorbit împotriva Statelor Unite care „destabilizează ţara noastră", împotriva „bietei Georgii", împotriva Organizaţiei Mondiale a Comerţului, de care Rusia se poate lipsi, sau împotriva „oligarhilor străini care incită forţele protestatare". Asta în general, în particular rămîne de spus că „revoluţii ca acelea desfăşurate în ţările foste sovietice sînt o mărturie a slăbiciunii statului. Măreţia Rusiei trebuie să-i aducă în faţa plutonului de execuţie pe revoluţionarii de culoare... Elita naţională e alcătuită din oameni cu foarte multe obligaţii faţă de ţara şi poporul lor. Obligaţia cea mai importantă este să-ţi sacrifici viaţa dacă suveranul ordonă". Deocamdată, suveranul-preşedinte pregăteşte iniţiativa maselor pentru modificarea Constituţiei, schimbare care să-i permită să candideze iarăşi în 2008. Bătrînii votează, iar tinerii acţionează. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Puterea Europei

Poate că cea mai importantă contribuţie pe care Europa o poate aduce lumii la cumpăna dintre milenii este ceea ce Michael Mandelbaum a numit „reinventarea păcii". În mentalul lumii, Europa a încetat să mai fie un continent şi a devenit, din ce în ce mai mult, un sistem de dezvoltare şi de democraţie care face războiul cu adevărat imposibil.

Scriind, acum 2500 de ani, despre războiul dintre Atena sa natală şi rivalul ei etern, Sparta, Tucidide sesiza că ceea ce a făcut războiul inevitabil a fost, în ultimă instanţă, independenţa totală a celor două cetăţi una faţă de cealaltă. „Antagonismul va fi mereu o condiţie a independenţei", scria el. Cu alte cuvinte, doar două cetăţi închise în ele însele, suficiente şi suverane în mod absolut pot deveni antagonice. Aşa credea generalul grec Tucidide, devenit, pentru noi, istoric. Chiar dacă afirmaţia sa este discutabilă, Europa de după colapsul sistemului comunist a înţeles că pacea este posibilă doar dacă, în interiorul continentului, suveranitatea se subţiază, (inter)dependenţele cresc, sarcinile fireşti ale Guvernului unui stat naţional sînt exercitate în comun de mai multe guverne, prin cooperare sau prin delegare de atribuţii către un „supra-guvern", şi mişcarea oamenilor, a serviciilor, a bunurilor, banilor este neîngrădită. Acesta este, în esenţă, proiectul Uniunii Europene.

Lucrînd sîrguincios la acest proiect istoric, europenii şi-au dat seama că lucrează nu doar la ceva ce le va asigura un cadru, mult mai sigur, de pace şi dezvoltare, ci lucrează la ceva ce îi transformă pe ei înşişi. S-a scris deja suficient despre „puterea transformatoare" a Uniunii Europene, ca să putem spune că există printre europeni o conştiinţă a propriei lor schimbări sub impactul propriului proiect. Pe de altă parte, această „putere transformatoare" a ideii de Uniune Europeană se exercită şi în afara graniţelor Uniunii. Tot mai multe state vor să adere la Uniune şi acceptă pentru asta să se schimbe într-o măsură unică în istorie. Nu cunosc alte situaţii în care atît de multe state să accepte transformări interne atît de radicale şi să le exercite cu asemenea neclintită voinţă în scopul de a se dizolva, pînă la urmă, într-un suprastat. Mai mult, modelul UE este copiat în alte regiuni ale lumii. SADEC (Africa), MERCOSUR (America de Sud), ASEAN (Asia), chiar dacă sînt departe de a fi ceva comparabil cu UE, se îndreaptă, declarat, spre acelaşi tip de integrare. Succesul UE produce emuli.

Forţa transformatoare a Uniunii Europene, spre deosebire de forţa exercitată în lume de noul hegemon, Statele Unite ale Americii, este bazată pe o putere subtilă şi neviolentă, pe o putere a exemplului şi, mai ales, pe puterea atracţiei – „iată cum arată spaţiul nostru, dacă am pornit pe acest drum, vreţi ceva similar, faceţi la fel". Această *soft power,* cu impact foarte serios, este, de fapt, cel mai mare atu al europenilor în competiţia mondială pentru influenţă şi resurse. Puterea calmă a europenilor nu se poate contrapune puterii dure a Americii şi, sincer, nici nu cred că acesta este scopul construcţiei europene. Europa nu face altceva decît să-şi găsească o nouă identitate în parteneriatul transatlantic. Ce mai putem fi noi, europenii, dacă ei, americanii, sînt totul? Cu ce putem veni noi fără ca şi ei să aibă? Ei bine, acest gen de „putere transformatoare" este ceea ce Europa aduce lumii, de cîţiva ani, şi va continua să aducă pe mai departe.

Dosarul iranian este primul în care tandemul transatlantic lucrează astfel. Europenii duc negocieri, cu asentimentul american. Marea Britanie, Franţa şi Germania au diplomaţiile angajate în negocieri cu un regim periculos, care refuză orice contact cu americanii. Din cînd în cînd, de departe, americanii „arată pisica". Acest fel de a lucra împreună a dat rezultate. Iranienii asumaseră un moratoriu al producerii de material nuclear. Imediat după instalarea la Teheran a unui nou preşedinte, cu vederi accentuat islamiste, producţia nucleară a fost reluată. Reacţia americană a fost, iarăşi, dură: vom ataca Iranul. Europenii s-au pus, din nou, pe negocieri frenetice.

Cred că exerciţiul iranian ar putea constitui, pentru următoarea decadă cel puţin, matricea colaborării transatlantice în relaţiile internaţionale. Sigur, ecuaţia iraniană e mai complicată. Rusia, un jucător cu enormă influenţă în acest dosar, reacţionează mai bine la impulsurile venite de la Washington decît la vocile europene. La fel şi Israelul care, deşi nu face parte din problemă în mod direct, are – se ştie – mişcări care reverberează în toată lumea islamică. Există şi situaţia din Irak, pe care Washingtonul o impută în mare parte regimului de la Teheran, şi pe care europenii par, încă, reticenţi să o asume cu responsabilitate.

Criza din Kosovo (1999) a fost ultima problemă majoră pe care europenii şi americanii au rezolvat-o împreună. Războiul a fost inevitabil. Poate că acum, cînd europenii şi americanii par a-şi înţelege mai bine slăbiciunile şi puterile, rezultatul va fi altul.

ready made

„Damele, în circulaţie în Moldova de la începutul secolului al XX-lea, este o versiune a *Mălăncii,* unde Damele sînt personaje zise principale. S-ar putea să fie o influenţă venită – cine ştie cum – de la *Zebracy* sau *Szlachczycy.* Deşi se numeşte *Damele,* în alai nu apare nici o damă. Personajele sînt: Zurgălăul, Normalistul, Cazacii (5-6), Harapul, Împăratul, Cămăraşii (2), Augustu, Moşnegii (2), Evreul, Mocanul, Volintirul, Turcul, Irodul, Boierul, Majurul, Nemţişorii şi Ambasadorii."

(Horia Barbu Oprişan, *Teatrul popular românesc,*
Editura Meridiane, 1987)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Hänsel & Gretel

Baba cotoronţăise
mulţi copii, căci mult trăise;
acum, însă, avea scuter,
iar copiii mici – computer,
încît Gretel, ca şi Hänsel,
nu ştiau ce-i aia *pencil*
(sau, în graiul lui şi-al ei,
Bleischtift, alias *condei).*

Or, în seara despre care
paginile înnegrim,
ei citeau cu-nfrigurare,
pe ecran, din Fraţii Grimm,
thriller-ul cu o pereche
de orfani de modă veche
ce, avînd aceleaşi nume
cu aceştia de acum,
nu ştiau ce e o lume
virtuală. – Altfel, cum
nu i-ar fi dat bunul Hänsel
cotoroanţei un scurt *cancel,*
pe cînd soră-sa, mai fin,
i-ar fi dat cumplitei iasme
un etern *recycle bin,*
nemaîntîlnit în basme.

P. S.
Cititorul (cel cu plete
sau tuns zero) nu-i silit
nici să guste pe-ndelete
basmul, nici să-i dea *delete*.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Ultimul cathar – un român!

Ultimul cathar ar fi murit în 1321 – şi nu de bătrîneţe, nici de plictiseală, ci aşa cum sfîrşeau pe-atunci ereticii: ars pe rug. Cine erau catharii? Apăruţi în secolul al XI-lea dinspre Europa de Est, concentrîndu-se în cele din urmă în sudul Franţei (regiunea Toulouse şi Albi – de unde denumirea de *albigenzi)* sau în Flandra şi Lombardia şi întemeindu-şi sectarismul pe Evanghelia Sfîntului Ioan şi pe concepţia profund dualistă a două lumi irevocabil opuse (una impură şi materială, făcută de Diavol, şi una pură şi imaterială, creaţia lui Dumnezeu), austerii cathari (de la gr. *katharos* = pur) au intrat repede în conflict cu Biserica Catolică, a cărei ierarhie, de altfel, o recuzau. În 1208, papa Inocenţiu al III-lea a pornit o cruciadă împotriva lor, iar de la mijlocul secolului al XIII-lea pe firul persecuţiei a intrat Inchiziţia. Rezultatul final se vede în chiar prima frază a acestui paragraf.

Sau asta se credea pînă acum. Mai nou, în Franţa (în departamentele Ariège şi Aude din Pirinei) au reapărut cîteva sate de cathari! Tot mai doritori în a-şi găsi adepţi şi a arăta lumii că posedă soluţia pentru toate problemele spirituale ale contemporaneităţii, neo-catharii din zonă au mai primit recent şi un contingent de *roza-crucieni* din Olanda, care au decis să se stabilească aici*. Totul bine şi frumos. Papa nu-i mai persecută, Inchiziţia a dispărut, cruciadele s-au mutat în altă parte. Desigur, nu se cade să discutăm ce merite au *Pendulul lui Foucault* sau *Codul lui Da Vinci* în aceste revirimente şi nici ce interese pot anima aceste curiozităţi – anual, la fostul castel cathar Montségur, vin două-trei sute de mii de turişti: unii să facă poze, alţii să mediteze pe ruine, alţii să bea apă cathară, alţii să mănînce ecologic ş.a.m.d.

Ei bine, şi totuşi adevărul adevărat este altul.

E drept că sămînţa catharilor n-a pierit, dar ultimul din stirpe nu e din ordinul *Rose-Croix*, ci din ordinul *ex-PCR*. Nu s-a născut în Pirinei, ci în Basarabia. Nu şi-a trăit tinereţile la castelul din Montségur, ci la bloc, în Berceni. Ce e adevărat e doar că el trăieşte, în prezent, în mijlocul Franţei. Numele lui este Paul Goma.

Omul care a spart în două Epoca Ceauşescu

Paul Goma e unul dintre puţinii români care au curăţat basmaua naţională într-o vreme tulbure şi tristă, în care mulţi dintre cei de-atunci (şi de acum) o maculau vîrtos. După un scurt episod romantico-naţionalo-impetuos, ce l-a făcut să intre în vara lui 1968 în PCR, inclusiv pentru că instituţia din spatele celor trei iniţiale îţi dădea (pasă-mi-te) posibilitatea să te iei de ruşi, după o amară revelaţie privind datele reale ale liderului Ceauşescu şi după înţelegerea faptului că stalinismul-naţional nu este cu mult mai bun decît stalinismul original, Paul Goma a fost primul dintre cei care au rupt atunci, în 1977, *Epoca Ceauşescu* în două. Ciudat an, 1977, pentru comunismul românesc: 12 ani bunicei se închideau în spatele lui, din '65 pînă atunci, şi alţi 12 se deschideau în faţă, care de care cu vaci mai slabe şi cu boi unde nu te-aştepţi în organigramă. Cum spuneam, Goma dăduse tonul la contestaţie în ianuarie-februarie (vorbind de *Charta 77* cehoslovacă), minerii din Valea Jiului stricau în august vacanţa lui Ceauşescu de la Neptun, plus cutremurul care desfigurase Bucureştiul în martie şi-i stricase aceluiaşi Ceauşescu o foarte

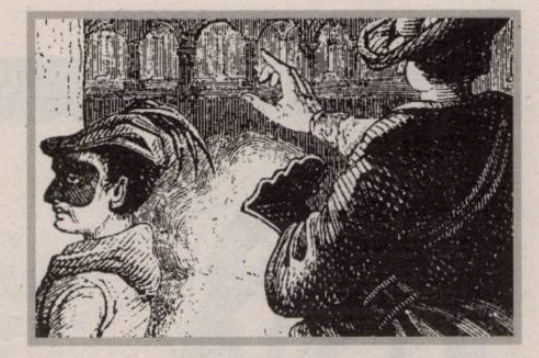

importantă vizită de partid şi de stat în Nigeria! Şi, capac la toate, în acelaşi an şi fuga *Phoenix*-ilor din ţară!

Şi astfel se închide cercul. Ereticii de altădată s-au cuminţit: Doina Cornea tace suveran la Cluj, Radu Filipescu zîmbeşte inimitabil pe Calea Victoriei, Dorin Tudoran nu mai ştie să zîmbească şi se ratează în invective acre, Gabriel Andreescu îmbrăţişează cauze atît de diverse, încît nimeni nu poate ţine pasul cu el, Mircea Dinescu e şi moşier, şi burghez, şi proletar şi are aceeaşi boală pe preşedinţi, Ana Blandiana educă liceeni şi liceene... Doar Paul Goma luptă, tot luptă încă: împotriva dilemelor (!) şi certitudinilor, împotriva ruşilor şi americanilor, a evreilor şi arabilor, împotriva conservatorilor şi liberalilor de oriunde. Publicarea jurnalului său, spre finele anilor '90, a făcut ecou serios, programul său de candidatură la preşedinţie n-a făcut ecou deloc, iar Ion Iliescu i-a scris personal o scrisoare în iulie 2002, invitîndu-l la reconciliere – numai că Goma, spre deosebire de regele Mihai *alias* Radu Duda, n-a marşat.

Şi, cum spuneam, Goma-ultimul cathar stă undeva în Franţa, gata să împlînte stiloul său încărcat cu dualism în orice papă de ocazie, comunicînd cu ţara prin *Jurnalul literar* şi ocupat, în genere, să-şi strîngă meticulos vreascurile şi butucii propriului său rug. Pentru că măcar un lucru este cert: acest om are mereu o flacără la îndemînă.

* Fokke Obbema, *Les cathares ont repris leur bâton de pèlerin,* în *Courrier International* nr. 773, 25 august a.c.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Beslan, Rusia, 2004

– rezumat –

Pe 1 septembrie 2004, un comando terorist cu 32 de membri a luat ostatici peste 1.300 de copii şi părinţi în Şcoala nr. 1 din oraşul Beslan din republica Osetia de Nord. Ei cereau retragerea ruşilor din Cecenia. După două zile de pseudo-negocieri, un schimb de focuri între teroriştii pro-ceceni şi forţele speciale ruse a precipitat deznodămîntul. Conflictul s-a încheiat cu moartea teroriştilor (mai puţin unul), cu moartea a 344 de civili (din care 176 de copii) şi rănirea altor 700 de persoane. Masacrul a fost revendicat de liderul radical separatist cecen Shamil Basaev. Liderul moderat al separatiştilor, Aslan Maskhadov, a deplîns atacul printr-un comunicat dat publicităţii de emisarul său de la Londra. Acestea sînt faptele primare. Ce ştim azi, mai mult decît acum un an?

Autorităţile mobilizaseră cîteva sute de poliţişti, militari şi luptători din forţele Alfa, Omon şi Spetsnaz. 11 au fost împuşcaţi. La asaltul final au fost folosite elicoptere, aruncătoare de flăcări şi tancuri. Localnicii au atacat şi ei cu armele proprii. Ei penetraseră cordonul militar de securitate, în sens invers decît cei 13 terorişti, care au fost ucişi ulterior. În haosul inerent, civilii au prins un tînăr şi l-au omorît în bătaie, crezîndu-l terorist. Una dintre mamele eliberate s-a dus drept acasă şi s-a sinucis.

Dintre cei 32 de terorişti, 25 au fost identificaţi (uneori imprecis) ca fiind ingueţi şi ceceni, activi în alte incidente teroriste sau apropiaţi ai lui Basaev. Patru erau „străini" – un rus, un gruzin, un mercenar negru şi un mercenar corean. Din comando făceau parte şi Khaula Nazirov, o „văduvă neagră" (soţul ei fusese anchetat ca lider terorist şi torturat pînă la moarte) împreună cu copiii ei – un băiat de 18 ani şi o fată de 16. Singurul terorist scăpat din măcel, Nur-Pashi Kulayev, a fost judecat în mai 2005 şi condamnat la închisoare pe viaţă, partea civilă fiind constituită din 1.343 de persoane.

La faţa locului, preşedintele Putin a respins ideea unei anchete publice şi a acceptat cu greu constituirea unei comisii parlamentare de anchetă, spunînd că aceasta se va transforma într-un circ. Într-un fel avea dreptate. În noiembrie 2004, 5 suspecţi au murit în timpul anchetei paralele a procurorilor militari. Numele lor nu sînt cunoscute. În ianuarie 2005, comisia parlamentară declara că în atac fuseseră implicaţi oficiali ruşi şi funcţionari din Beslan. Potrivit unui sondaj din septembrie, 83% din ruşi credeau că Guvernul ascunde adevărul despre Beslan.

În cursul evenimentelor, doi ziarişti au fost împiedicaţi să ajungă la Beslan. Andrei Babitski, de la Radio Libertatea, a fost acuzat că i-a agresat pe agenţii de securitate de pe aeroportul Vnukovo şi a primit cinci zile de închisoare. Ziarista Anna Politkovskaia de la *Novaia Gazeta* a intrat în comă în avionul care o ducea în regiune. Amîndoi erau cunoscuţi pentru vederile lor antiguvernamentale. În acelaşi timp, tuturor angajaţilor de la spitalele din regiune li s-au confiscat telefoanele mobile şi li s-a interzis să părăsească spitalele. Cotidianul *Izvestia* a publicat pe larg detalii de la Beslan (cu fotografii extrem de dure) şi a pus la îndoială versiunea oficială asupra măcelului. Redactorul-şef, Raf Shakirov, a demisionat pe nepusă masă. Mai multe organizaţii au acuzat serviciul secret FSB că a provocat aceste incidente.

După cîteva zile de la măcel, ministrul de Interne al Osetiei de Nord a demisionat, iar preşedintele l-a demis pe şeful FSB din republică. Putin a cerut apoi restructurarea serviciilor de securitate, dar şi a Constituţiei. El a cerut ca pedeapsa cu moartea să fie reintrodusă şi ca guvernatorii regiunilor Rusiei să nu mai fi aleşi prin vot, ci să fie numiţi de preşedinte. Din Europa şi din Statele Unite au venit semnale de dezaprobare, continuînd acuzaţiile elitei liberale din Rusia, care consideră că Putin a folosit argumentul Beslan pentru a-şi consolida puterea. Un sondaj din primăvară arăta că 58% din ruşi sînt de acord cu pedeapsa capitală şi că 33% vor să li se interzică cecenilor accesul în Rusia.

www.polirom.ro

- Paul Cernat, Andrei Ungureanu **Războiul fluturilor**
- Ismail Kadare **Fiica lui Agamemnon** **Succesorul**
- Kurt Vonnegut **Hocus Pocus**
- Javier Marías **Chipul tău, mîine** **1. Febră şi lance**

Suplimentul CULTURA
Un săptămînal realizat în colaborare cu *Ziarul de Iaşi*

Texte şi opinii de: *Petre BARBU (jurnalist)* ● *Sanda CORDOŞ (critic literar)* ● *Cristian GALERIU (preot)* ● *Adina ROSETTI* ● *Alex Leo ŞERBAN* ● *Monica TĂNASE* ● *Bogdan VOICU (sociolog)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Stela GIURGEANU*

DILEMA VECHE

Mai avem tabu-uri?

Mai avem despre ce (nu) vorbi?

Înainte de '89, societatea românească era opacă şi tăcută pentru că, deşi avea despre ce vorbi, orice subiect, de la numele conducătorului la lipsa de hîrtie igienică, era (sau putea deveni peste noapte) tabu. Nu se putea vorbi oricum despre orice; nu puteai să-ţi spui părerile despre partid la colţul străzii sau despre sărăcie la coadă la pîine; despre dorul de ducă, în autobuz sau despre avort, într-un cabinet medical. Trebuia să cîntăreşti cu mare atenţie, îndelung, orice consecinţă ar fi putut avea orice subiect abordat; dacă vorbeai, trebuia, în primul rînd, să o faci în metafore şi eufemisme, să priveşti cu atenţie în jur, socotind din ochi cine, ce ar fi putut auzi/interpreta... aşa că mai bine tăceai şi, chiar mai mult, evitai şi contactul vizual.

Descătuşarea decembristă a adus cu sine năvalnica sete de libertate, dorinţa justificată de a distruge interdicţiile. După 45 de ani de tăcere, sfera intangibilă a fost spartă de nevoia oamenilor (refulată pînă atunci) de a vorbi. De a vorbi neîngrădit, oricum şi despre orice. Politicienii erau primii înjuraţi. În plină stradă, pentru că dintr-o dată se putea; sărăcia a devenit şi ea un fel de laudă naţională – de cîte ori se găsea în preajma unei camere de filmat sau a unui reportofon, omul (bărbat sau femeie) se plînge, pentru că de-acum are voie; emigrarea a devenit şi ea de bonton; sexualitatea a izbucnit în toate domeniile, mai puţin în cel educaţional.

Astăzi în România oricine poate vorbi. Despre orice. Peste tot. Totuşi, putem oare confunda înlăturarea cenzurii cu de-tabuizarea? Faptul că putem vorbi despre ceva înseamnă automat că avem şi acces la el? Sau, din contră, subiectele României de astăzi se află încă la un nivel intangibil, tangibilă fiind doar impresia de libertate pe care ţi-o conferă faptul că poţi vorbi despre ea? Dacă vorbim despre libertate înseamnă că şi o avem? ***(S. G.)***

Bogdan VOICU

De-tabuizarea României

– un popas spre luminiţa de la capătul tunelului –

Cînd spui tabu, asocierea cea mai la îndemînă este cea cu societăţile primitive, descrise de călătorii ce au descoperit lumile îndepărtate de Europa, de la Australia şi Africa, pînă în nordul Americii. Antropologii şi scrierile lui Jules Verne, ca să iau un exemplu din literatură, îţi conturează pentru tabu-uri imaginea unor adevăruri absolute, sacrale, de necontestat, a unor obiecte despre care nu poţi discuta şi pe care nu le poţi atinge, a unor taine a căror cunoaştere este posibilă doar emoţional, religios, nu şi pe căile raţiunii.

Întrebarea care se ridică imediat este de unde apar tabu-urile, cine contribuie la crearea lor. Sursa evidentă este necunoaşterea, nevoia de conservare a ordinii sociale existente, controlul social. Să fiu mai explicit: o societate în care membrii îşi pun întrebări în legătură cu adevărurile absolute, care le fundamentează, devine o societate instabilă, în absenţa unor resurse serioase date de cunoaştere. În societăţile primitive, tabu-urile sînt parte a liantului comun la care aderă toţi şi a cărui negare poate conduce la anomie, la lipsa completă a ordinii, la incapacitatea sistemului social de a funcţiona astfel încît indivizii să îşi satisfacă nevoile. A le nega sau chiar a discuta despre ele înseamnă să rişti să arunci în aer întreg edificiul de relaţii şi norme sociale existent. Cunoaşterea detaliată a mediului, a modului în care oamenii gîndesc şi interacţionează, elimină însă acest risc, permiţînd regruparea rapidă a societăţii în jurul altor idei fundamentale, mai evoluate şi mai deschise către contestarea, către regîndirea lor reflexivă.

Nu e nici o mirare că tabu-urile au dispărut unul cîte unul, pe drumul către contemporaneitate: religia unică, intolerantă la orice altă explicaţie, caracterul sacral al conducătorilor laici, inamovibilitatea simbolurilor naţionale sînt lucruri la care societăţile dezvoltate au renunţat *de facto*. Reflexivitatea, ca mod de a interoga permanent principiile şi cunoştinţele curente, a devenit chiar o emblemă a postmodernismului, a modernităţii tîrzii, aşa cum se manifestă aceasta în special în culturile din vestul Europei contemporane şi din America de Nord.

Societatea modernă însăşi nu mai are tabu-uri explicite. Formal, este voie să vorbeşti şi să atingi orice. Puţinele tabuuri formale vizează experienţe catastrofice recente, cauzate de om – holocaustul, de exemplu, sau principii spre care lumea îşi doreşte să se îndrepte – egalitatea rasială, cea de gen, respectarea drepturilor omului etc. Toate aceste interdicţii formale de a nega, în spaţiul public, principiile în chestiune, nu au decît un efect parţial în realitate. *De facto,* oamenii discută relativ frecvent despre egalitatea de gen, despre discriminare şi chiar despre Hitler, o bună parte din aceste discuţii răzbătînd nestingherite în spaţiul cel mai public: televiziunea (vezi, de exemplu, documentarele de pe Discovery, National Geographic, Arte sau History). Temele în cauză sînt întoarse pe toate părţile, elementele negative şi cele pozitive sînt puse în balanţă, principiile declarate fiind permanent remodelate, îmbunătăţite.

Dincolo de aceste „tabu-uri" oficiale, există, mai ales în societăţile aflate încă la începutul modernităţii (sau la sfîrşitul tradiţionalismului, depinde cum priveşti lucrurile!), o serie de tabu-uri nerecunoscute oficial, funcţionînd ca opinii împărtăşite de majorităţi extrem de largi, care impun prin atitudine nediscutarea lor, de teamă să nu se prăbuşească ordinea existentă.

Care să fie oare tabu-urile noastre curente, ca români? Pe linia discuţiei de mai sus, aş spune că e vorba mai degrabă de un set de tabu-uri tacite, legate mai ales de simbolistica naţională: Eminescu, ca poet, gînditor, publicist, în general personalitate de geniu incontestabil, tipic pentru capacitatea creatoare a poporului său, cred că ocupă unul dintre primele locuri (discuţia în jurul acestui simbol ar putea fi legată de incapacitatea poetului „nepereche" de a se integra în societate: nu a reuşit să îşi încheie studiile, oscilînd între mai multe facultăţi; a eşuat în a-şi întemeia o familie; nu a obţinut recunoaştere în timpul vieţii nici în ţară, nici aiurea; nu a făcut avere; a sfîrşit la balamuc etc. Evident, toate acestea sînt simple subiecte de discuţie, nu neapărat adevăruri absolute...).

Armata română, văzută ca o învingătoare absolută, de la Mircea cel Bătrîn încoace, se bucură de o încredere de neclintit; prima între instituţiile existente poate să fie şi ea purtătoarea unui tabu (istoria pare a sugera că România a cîştigat cîteva bătălii, însă în general a pierdut războaiele: Ştefan cel Mare rămîne un vasal al turcilor, Războiul de Independenţă este pierdut din punct de vedere politic, România nefiind recunoscută drept partener de către tabăra învingătoare etc. În mod bizar, între cele cîteva războaie cîştigate, în cel balcanic românii nu au apucat să lupte, iar în primul război mondial, deşi a pierdut bătăliile esenţiale, România s-a aflat în tabăra cîştigătoare. Mai recent, în decembrie 1989, armata a excelat, între altele, prin proastă sincronizare, mai multe unităţi ale sale căsăpindu-se reciproc.). Se poate adăuga Biserica Ortodoxă, beneficiind de asemenea de încredere maximă de către cel mai religios popor european (o discuţie ar putea fi, de exemplu, legată de faptul că, între bisericile din estul Europei, BOR ar fi singura care a reuşit să aibă de cîştigat din coabitarea cu comunismul). Exemplele de acest tip pot continua.

A nega sau a pune în discuţie pe Eminescu, armata sau biserica reprezintă o idee năstruşnică, generînd imediat reacţii adverse radicale. La fel se întîmplă cu satul românesc mirific, tradiţional, unde s-a născut veşnicia, sau cu inteligenţa nativă a românului, născut deopotrivă poet şi filosof. Toate reprezintă mituri, larg acceptate, adesea asociate cu structuri ale unei ordini stricte, tradiţionale. Nu ştiu dacă sînt adevărate sau false, mă mărginesc să observ că generează tabu-uri tacite, prin faptul că discuţia pe marginea lor tinde să fie înăbuşită în faşă, deşi ar fi unele temeiuri de a le interoga veridicitatea. Nici o lege nu interzice discutarea lor (deşi, din cîte ştiu, există o lege care pedepseşte defăimarea simbolurilor naţionale şi, cum la noi legile sînt vagi, orice poate fi pedepsit în acest sens...). Totuşi, descurajarea lor aproape completă prin atitudinea societăţii le dă statutul unor tabu-uri neformalizate.

E util să ne întrebăm şi dacă ar putea fi altfel. Să ne imaginăm cazul extrem: o societate complet postmodernă (inexistentă în lumea cunoscută, cel puţin momentan) ar pune imediat în discuţie toate aceste mituri definitorii pentru existenţa ei, folosindu-şi în acest sens presa (liberă să aleagă orice subiect, desigur). Discuţia ar fi una perpetuă, întărind sau modificînd mitul, în funcţie de concluziile derivate din dialog.

Nu este însă cazul României, care îşi permite încă „luxul" tabuizării unor credinţe devenite majoritare. (Să notăm şi că nu sîntem singurul popor cu astfel de credinţe. Mai mult, majoritatea popoarelor au unele tabu-uri de acest tip, diferenţa făcînd-o numărul lor şi permisivitatea către a le discuta. De exemplu, americanii cred cu tărie în faptul că sînt deţinătorii adevărului absolut, care le dă dreptul de a acţiona ca „jandarmi mondiali". Ei însă dezbat des, în public, temeinicia acestei atitudini, permiţînd minorităţii să pună la îndoială credinţele majorităţii.)

La noi, discuţiile pe marginea unui tabu sau a altuia sînt rare şi lipsite de interes, respinse de public (să ne amintim şi de reacţia societăţii la atitudinea clujeanului care „se săturase de România", discuţia a erupt o clipă şi apoi a murit la replica radical negativă a majorităţii). Cum însă astfel de începuturi de dezbatere apar din cînd în cînd, ele devin purtătoare ale luminiţei de la capătul tunelului „de-tabuizării", a transformării tabu-urilor tacite în adevăruri acceptate şi asumate în mod raţional, responsabil, altfel decît emoţional...

Fără a mai intra în amănunte, nu trebuie ignorat faptul că amintitele simboluri naţionale nu reprezintă singurul tip de tabu-uri tacite pe care le promovăm. Lista e mai lungă. Ea mai include, spre exemplu, interdicţia folosirii acelor cuvinte desemnînd organe implicate în actul sexual, precum şi procrearea în sine, cuvinte pe care însă le cunoaşte toată lumea, exceptînd – poate – autorii *DEX*.

Starea curentă a unor performanţe ale românilor poate fi un alt exemplu: sistemul de învăţămînt – cu performanţe submediocre în toate testele internaţionale ce se adresează ansamblului elevilor din clase terminale – este creditat, în genere, drept unul performant, date fiind performanţele (şi ele discutabile!) la olimpiadele internaţionale pe obiecte; nivelul general de dezvoltare al României este privit, în general, cu îngăduinţă, abia recent începînd să apară voci ce atrag atenţia asupra faptului că sîntem departe de Europa de Vest, sistemul nostru de referinţă primară. Toate acestea sînt rar supuse discuţiei, modul în care majoritatea îşi reprezintă realitatea funcţionînd ca un adevăr absolut, tabuizînd subiectul, întocmai ca în cazul simbolurilor naţionale discutate anterior.

De-tabuizarea presupune, în cazul nostru, curajul de a privi realitatea în ochi şi de a ne remodela, constructiv şi continuu, direcţia către capătul tunelului. Acolo ne-ar putea aştepta o luminiţă, dacă nu cumva o fi şi ăsta vreun tabu!

De la dezvelirea tălpilor la sărut

Noţiunea de „tabu" a fost introdusă în literatura de specialitate în anul 1777 de către căpitanul J. Cook. Denumirea are origine polineziană şi iniţial desemna o interdicţie de tip religios. Cu timpul, termenul a căpătat şi valenţe sociale. De exemplu, puritanii englezi considerau piciorul, de orice natură ar fi fost el, un tabu, ajungînd să învelească pînă şi picioarele scaunelor, meselor etc. (una dintre revoluţiile epocii victoriene a fost dezvelirea gleznei!). Printre interdicţiile nescrise ale lumii arabe încă se numără dezvelirea tălpilor şi atingerea mîncării cu mîna stîngă. În China nu este de bonton ca o gravidă în luna a noua să iasă pe stradă. În Australia nu se pronunţă numele celor morţi, iar în Statele Unite, cuvintele care nu sînt „corecte din punct de vedere politic". În afară de asta, o lege nescrisă a expunerii sentimentelor în public (plînsul, sărutul, familiarităţile cu oameni mai în vîrstă) există atît în China, India, cît şi în Statele Unite.

(www.wilkipedia.com)

Sanda CORDOŞ

La vînătoare de tabu-uri sub pecetea tainei

Cîteva dintre discuţiile literare purtate la noi în ultimele luni au adus în prim-plan unele întrebări: cît de liber este scriitorul în opera sa? Există pentru el bariere, bun-simţ, interdicţii şi tabu-uri? Se află cititorul, din pricina operelor literare, în primejdie? Cum sînt multe decenii de cînd n-au mai fost puse cu acuitatea tonului, directeţea şi onestitatea de acum, problemele acestea, care tulbură oarecum conştiinţa publică românească, merită puţin interes. În fond, este scriitorul de astăzi, şi în special cel tînăr, mai (sau chiar: nepermis de) liber faţă de cel de altădată? Există, în acest plan, grade de comparaţie? Lăsînd la o parte destule diferenţe însemnate, aş observa doar că libertatea are acum alte repere, alt conţinut şi este pusă în slujba altor valori. Deşi temele literaturii rămîn aceleaşi (spaima, singurătatea, dragostea, trădarea, fragilitatea, moartea etc.), ecuaţia existenţială, care le alimentează, este complet diferită. Dacă – între alte exemple posibile – pentru tînărul de acum 20 de ani, întrebarea crucială la încheierea studiilor era: acceptă postul primit prin repartiţia guvernamentală sau, încălcînd interdicţia, trăieşte liber (adică, aproape vagabond) într-un oraş mare al ţării?, tînărul de astăzi are de ales între un oraş românesc, oricum marginal, şi un mare oraş al lumii, în măsură să-i garanteze adevărata libertate de cetăţean. Dacă – în alt plan – frenezia sexuală a tînărului de odinioară era (auto)cenzurată de teama controlului public, cea de acum nu cunoaşte oprelişti. Sexualitatea este cîmpul unei veritabile emancipări, a unui experimentalism fără frontiere şi – lucru important pentru literatură – o garanţie a noutăţii şi a autenticităţii literare. Utilizînd predilect (sau poate numai răsunător) această temă, despre literatura ultimilor ani nu se poate spune însă că ar încălca un tabu, în condiţiile în care, în *societatea transparentă* în care trăim, sexul a încetat de mult să mai fie tabuizat. Fanteziile sexuale (adică lepădarea de reguli, interdicţii, ritual etc.) sînt proclamate, arătate şi cultivate pretutindeni. Nu cred să mai existe astăzi la noi vreo publicaţie din care, pe lîngă reclamele de gen, să lipsească pagina sexologului eliberator. În aceste condiţii, folosind tema, scriitorul nu se mai confruntă cu un tabu, ci mai degrabă cu un clişeu, el nu se află în situaţia de a şoca cititorul, ci în aceea (oarecum mai ingrată) de a-l plictisi.

Privind lucrurile de pe un alt versant, se poate observa că literatura este ea însăşi obiectul dacă nu al unui tabu, atunci sigur al unei prejudecăţi foarte puternice. Pentru foarte mulţi cititori, ceea ce se permite străzii, presei, televiziunii şi chiar altor arte, nu se îngăduie literaturii. Părintele nu se teme de filmele explicit sexuale (uneori mai mult de atît) difuzate bogat la televizor şi depozitate (cu orgoliul emancipării) în videoteca personală, dar intră în panică în faţa nocivităţii literaturii care, întrebuinţînd tema, poate compromite educaţia copilului. Posturi de televiziune şi ziare care practică, cu multă sîrguinţă şi cu foarte bune rezultate, propaganda sexuală, îmbracă armura cînd e în joc pagina literară care ar putea corupe moravurile tineretului studios. Aş spune că în această distanţă (făţarnică, dacă n-ar fi schizoidă) se poate citi (pe lîngă un indirect omagiu naiv, pe lîngă, poate, căutarea obscură a unor repere morale) întreagă prejudecata potrivit căreia literatura este o reprezentare comunitară înaltă, în care se cade să apară doar teme şi cuvinte alese. Într-o lume însă ce exultă în jurul pîntecului, nu i se poate cere literaturii – expresie a zilei sale, chiar dacă într-o formă cu şanse de a deveni durabilă – cucernicie sau, nicidecum, catehizare.

Sigur (e acesta un loc comun al reflecţiei despre literatură), pentru scriitor nu există tabu-uri. Însă, singură încălcarea acestora (cu cît mai programatică, cu atît mai ineficientă) nu dă nici libertatea, nici adîncimea, nici calitatea artistică a operei literare. Încălcarea unei interdicţii în literatură este consecinţa unei *libertăţi tensionate,* exercitate de scriitor în primul rînd asupra lui însuşi. Au apărut, în anii din urmă, în literatura română, cărţi care au atins adîncimi ameţitoare în explorarea fiinţei umane, ele fiind lipsite de acea provocare epidermică stîrnită cînd sînt în cauză doar tabuizările sexualităţii. *Orbitor* de Mircea Cărtărescu şi *Portretul lui M.* de Matei Călinescu sînt doar două dintre ele.

De fapt, problema interdicţiei în şi prin literatură, pusă acum la noi cu energii neîncepute, este veche de cînd lumea, mai veche decît acest ultim secol care, în exasperările şi revoltele sale (de pe poziţii şi cu motivaţii atît de diferite), a practicat o *ostentaţie a detabuizării*. Atunci cînd Freud, unul din marii eliberatori ai veacului trecut (atît de fascinant şi de influent printre creatori), descoperă că scriitorul reuşeşte să comunice şi chiar să facă plăcute fantasme considerate altfel respingătoare, el nu face decît să-l rescrie pe Aristotel, care ştia că „lucruri, pe care în natură nu le putem privi fără scîrbă", în artă „ne umplu de desfătare", stîrnind în noi mila şi spaima şi curăţindu-ne de patimi. Riscînd o comparaţie simplificatoare, aş spune că, dacă în vechime literatura îşi cobora cititorul (ascultătorul) într-o prăpastie, şi se îngrijea, tot ea, să-l aducă la suprafaţă, literatura ultimului veac a produs cititorului satisfacţie mai ales în cădere, prin grozăvia corpului (fie el sufletesc) alunecînd, izbit, în adînc. Interesant (dacă nu şi simptomatic) mi se pare faptul că un prozator de forţa (şi influenţa) lui Philip Roth resuscită, în ultimele sale romane, tocmai filonul tragic, încercînd să-şi reînveţe cititorul cu mila şi compasiunea. Pentru că puterea literaturii nu stă numai în capacitatea de a îndepărta interdicţii şi tabu-uri, ci şi în aceea de a ocroti fragila vedere umană; literatura îl poate ţine pe om cu ochi larg deschişi în faţa grozăviei sale, tocmai pentru că este capabilă să dezvăluie ţesînd, totodată, un văl protector.

Ajuns (cu sau fără voie) vînător de tabu-uri, scriitorul este, nu mai puţin, un tăinuitor de secrete, un creator de enigme şi un ţesător de ambiguitate.

Alex. Leo ŞERBAN

Iepuraşul maro & alte porcărele

Festivalul de la Cannes, acum doi-trei ani. Criticii acreditaţi (care-au văzut la viaţa lor multe!) dau năvală la proiecţia de presă a filmului *The Brown Bunny,* cu şi de Vincent Gallo. S-a zvonit că filmul ar conţine o scenă de sex oral „real", al cărei protagonist este însuşi regizorul/actor şi una din actriţele „inconturnabile" ale momentului... Filmul începe, sala freamătă. Apoi filmul iar începe, iar sala freamătă mai puţin. Filmul tot începe, dar sala a obosit să mai fremete: nu vede – pe marele ecran „Debussy" (sic!) – decît „Vincent Gallo-în-camionetă", „Vincent-Gallo-oprindu-se-la-o-benzinărie-să-facă-pipi" (suspans: vom vedea ceva? Nu, nu vom vedea nimic...), „Vincent Gallo-oprindu-se-în-deşert-să-facă-o-tură-pe-motocicletă", „Vincent-Gallo-pe-motocicletă"... Iar la sfîrşit – cînd filmul (de două ore) va fi început de mult, fără a da semne că s-ar îndrepta înspre undeva, în camionetă sau pe motocicletă –, „faimoasa" scenă (de circa trei minute), pentru care Gallo & actriţa-atît-de-exigentă-alternativă-&-independentă (şi cu un nume atît de rasat: Chloë Sevigny) vor intra, *via fellatio,* în analele Cinematografului; după cele trei minute de „oral", sala-şi revine, îşi recapătă uzul raţiunii & al vorbirii şi-ncepe să comenteze: cum, *asta* a fost tot?! Da, „asta" a fost tot. Probabil că actriţa a fost plătită la minut – sau Vincent Gallo n-a vrut să „arate mai mult": deja arătase *prea* mult. Sau exact atît cît trebuie pentru un *marketing* reuşit.

Căci – se ştie – „Sexul vinde", problema e ce faci cu el într-un film. Unii au făcut capodopere *(Marea crăpelniţă, Imperiul simţurilor, Salo...),* ducîndu-l dincolo de ceea ce putea fi arătat pe ecran *tocmai* pentru că l-au făcut să se-ntîlnească – fatal – cu Moartea; alţii l-au gîdilat ca pe-un iepuraş poznaş, depresiv-sinucigaş, ratînd capodopera la mustaţă *(Bucătarul, hoţul, soţia lui şi amantul ei, Crash, Idioţii...);* iar cei mai mulţi, vrînd să dărîme tabu-uri, n-au dărîmat decît plictiselile de pînă la, & de după, el (ca *Iepuraşul maro* al lui Gallo). Care este la fel de „important" – pentru istoria celei de-a şaptea arte – pe cît este *8 mm* (penibilul film al lui Joel Schumacher) pentru istoria *snuff movie**-urilor: atunci cînd Buñuel & Dali tăiau un ochi (de vacă, în ocurenţă – dar atît de rapid, încît jurai că e-al unui om), filmul acela *(Un chien andalou)* avea să rămînă pe retina oricărui cinefil – deşi secvenţa cu pricina e o simulare; atunci cînd Nicolas Cage priveşte îngrozit secvenţe cu oameni omorîţi de-adevăratelea, tot ce-ţi doreşti este să-ţi scoţi cît mai repede din cap un film atît de prost, care simulează oroarea.

Cum spunea şi Greenaway, există doar două teme fundamentale în Cinema: Eros şi Thanatos. (Mă rog, ar mai fi şi Banii – zicea tot el –, dar pe ăştia poţi să-i obţii mai uşor, cică.) În măsura în care Filmul – ca orice artă – este iluzie, scenele de sex (ca şi cele „de moarte") sînt simulate. Atunci cînd vede nişte actori mergînd sau mîncînd sau stînd de vorbă, publicul ştie că oamenii aceia nu „se prefac" că fac toate acestea – deşi le fac într-un film de ficţiune; dar cînd fac sex sau cînd se fac că se-mpuşcă sau se prefac că au murit, nu e nevoie să ai un doctorat în *film studies* ca să ştii că nu e adevărat. Iar acest „nu e adevărat" zgîndăre rău orgoliul unor artişti care nu vor ca arta să *imite* adevărul: vor chiar să *fie* adevăr!

Chestia aceasta ţine de doi factori – ca să vorbim ca la şcoală. Primul: lumea (= publicul) s-a plictisit de simulări & artificii, e blazată, vrea *the real thing* – adevărul gol-goluţ. Al doilea: Cinematograful a primit un *uppercut* nasol cînd în ring şi-a făcut apariţia Televiziunea. Televiziunea a preluat tot ce e mai atrăgător în Cinema (poveştile, actorii), făcînd din asta *rating*. Şi, mai nou, a preluat poveştile unor oameni *reali, cu* oamenii reali cu tot, făcînd *reality show*. Cinematograful, descurajat, a privit de pe margine, cu buzele umflate, cum Televiziunea (adică prostia aia compusă dintr-un ecran mic şi nişte butoane) îi suflă publicul făcînd prost ceea ce El ştia să facă bine. Şi, mai ales, făcînd un pas mai departe: banalizînd *live*-ul. Cinematograful nu poate să facă *live* – are, inginereşte vorbind, o genă lipsă; singurul mod în care poate spera să atingă intensitatea (impură) a *live*-ului este prin zgîndărirea tabu-urilor.

Şi astfel, Eros & Thanatos se instalează – furtiv – pe marele ecran, fără machiaje şi fără cascadori. Dacă nimic din ce se vede pe ecran nu mai poate fi crezut, poate o să credeţi *asta:* oamenii ăia chiar şi-o trag, oamenii ăia chiar trag & mor – acum, *in a cinema near you!* Cu Sexul, treaba e aranjată – c/o Gallo & Co. Cu Moartea, se pare că este încă – vai – doar o „legendă urbană": *nimeni* nu recunoaşte că a văzut, vreodată, un *snuff movie*... O fi, mai ştii, un tabu – precum, pînă de curînd, uciderea (simulată!) a unor copii într-un film. Prevăd însă o „mîndră lume nouă" în care tabu-urile – reinstalate pe ecran prin edictele corectitudinii politice & îngrijite să rămînă acolo de noii apostoli ai moralei mediocre – vor genera odioase, oribile pelicule decadente în care o pereche de sîni superbi va rămîne infirmă de ţîţa dreaptă, căzută la datorie în numele corectitudinii estetice.

* Filme în care protagoniştii sînt ucişi „pe bune" (!)

Tabu-urile traducătorilor de filme

bazd meg = fir-ar să fie
fuck you = du-te naibii
go fuck yourself = las-o baltă
motherfucker, son of a bitch = nemernic
bitch = nemernică
kurva matki = oh, Doamne
merde = la naiba
shit = la naiba
das ist total zum Kotzen = asta este chiar neplăcut
dick head = ticălos
lucky dick head = norocos
this cat is stupid, it shits all over = pisica asta e proastă, îşi lasă părul peste tot

Petre BARBU

Publicitatea ascunsă sub preş

Mare vîlvă a creat în lumea publicităţii româneşti, la începutul acestui an, demiterea şefilor de la Ogilvy România, unul dintre cele mai puternice grupuri de comunicare din ţară. Motivele nu se cunosc nici pînă azi şi, în mod sigur, nici peste 50 de ani nu vor fi ştiute. Nu pentru că ar fi informaţii ce privesc siguranţa naţională, ci pentru că publicitarii, deformaţie profesională, nu vorbesc despre motivele despărţirii. „Este o despărţire amiabilă“ – răspunde publicitarul, care a părăsit agenţia, cu o voce nesigură, încolţit şi nerăbdător să închidă subiectul.

„Este o despărţire amiabilă, vom da un comunicat de presă“ – răspunde PR-ul agenţiei şi, oricît ai încerca s-o tragi de limbă pe domnişoara uşor panicată, nu reuşeşti să scoţi altceva decît „...vom da un comunicat de presă“. În absenţa unor răspunsuri clare, sub această umbrelă corporatistă – „despărţire amiabilă“ – se adună în timp record bîrfele, pîinea cea de toate zilele a publicitarului român: sigur a furat sau a pierdut un client (bîrfele care iau partea agenţiei), l-au aruncat ca pe o măsea stricată, i-au făcut mizerii! (zvonuri care ţin partea celui plecat). N-o să vedeţi niciodată vreun publicitar care să apară la Dan Diaconescu Direct, sub sigla „Senzaţional“, şi să vorbească pînă după miezul nopţii despre conflict. Pentru că sigur a fost un conflict! După ce vîrtejul bîrfelor se calmează şi se aşază în memoria colectivă drept adevăruri, se descoperă că publicitarul s-a angajat la o agenţie concurentă sau şi-a deschis propria firmă. În unele cazuri, dacă e şi persoană cu relaţii, îşi trage la noul său loc de muncă şi cîţiva clienţi ai agenţiei de care tocmai s-a despărţit. Ca să estompeze „daunele“ de ochii lumii, patronul agenţiei se laudă într-un cerc restrîns de prieteni cu satisfacţia stăpînului de negrişori pe plantaţie: „N-a plecat de capu' lui, eu l-am dat afară!“

Cel mai mare bolovan ascuns sub preşul publicităţii pe care toată lumea îl ştie, dar îl ocoleşte delicat, este şpaga la licitaţie. Multe bugete scoase la concurs de către clienţi (aşa numitele *pitch*-uri, în jargonul publicitarilor) sînt cîştigate de agenţiile care dau şpagă. Mai clar: agenţia dă bani clientului (directorului de marketing, de obicei, sau directorului general, oricum, persoana care decide!) pentru a cîştiga bugetul de publicitate. Dacă în fotbalul românesc, presa şi suporterii arată meciurile aranjate, iar Corleone se jură că nu sînt blaturi şi cere dovezi, în publicitatea românească, aranjamentele cu bugetele acordate contra şpagă pur şi simplu există ca un fapt firesc, natural, lăsat de la Dumnezeu. Numeroşi oameni din publicitatea românească privesc această şpagă cît se poate de normală: este un *business* privat, între doi parteneri privaţi, nu se fură de stat! Numai că atribuirea bugetelor de publicitate pe criterii imorale, adică pe şpagă, chiar în afaceri private, generează o stare de falsă concurenţă. Nu cîştigă agenţia cu cel mai bun proiect, ci agenţia care dă şpagă. O industrie de publicitate în care bugetele se cîştigă pe şpăgi este profund imorală. „Căsnicia“ dintre un client (şpăguit) şi o agenţie (care i-a dat şpaga) se răsfrînge negativ, pînă la urmă, asupra campaniei de publicitate şi a *brand*-ului care este promovat. Pentru că niciodată clientul (şpăguit) nu va avea curajul să refuze proiectele agenţiei (care i-a dat şpaga), oricît de proaste ar fi, sau (ce nebunie!) să-i ceară socoteală pentru un leu cheltuit aiurea. Clientul (şpăguit) ar risca să piardă următoarea rată din şpagă sau să fie turnat de agenţie la şefii săi. N-am auzit pînă acum vreun client care să justifice public de ce licitaţia, pe care a organizat-o, a fost cîştigată de agenţia respectivă. Pentru că e treaba lui şi nu trebuie să dea socoteală nimănui! – mi se va răspunde. Corect. Şpagă grea!

Din fericire pentru publicitatea românească, există şi „grupul agenţiilor de publicitate care nu dau şpagă“. Aceste agenţii strîng din dinţi şi caută clienţi oneşti pentru care să muncească. Din astfel de întîlniri se nasc afacerile sănătoase. Deseori, „grupul agenţiilor de publicitate care nu dau şpagă“ se împiedică la *pitch*-uri de bolovanul de sub preş. Atunci, publicitarul onest se retrage discret, ameţit de nedreptate.

Să revenim sub preş! Un client cîştigat trebuie cultivat. Agenţiile de publicitate au obiceiul să le ofere clienţilor diferite cadouri nevinovate: abonamente la săli de *fitness,* la saloane simandicoase de cosmetică şi concedii în străinătate plătite pe banii agenţiei. Sînt cele mai ieftine cadouri. Acestea se numesc „investiţii în nevoile specifice ale clienţilor“. Nu este un efort financiar prea mare pentru că agenţiile îşi scot banii, tot de la clienţi: le vînd producţiile la suprapreţ. De pildă, producţia unui spot TV costă, să zicem, 35.000 de dolari. La înţelegere cu casa de producţie, agenţia de publicitate îşi trage din acest buget (umflat pentru client) 15.000 de dolari, în afara comisionului de agenţie stabilit în contract. Este o practică ce exploatează naivitatea şi ignoranţa clienţilor. Într-o piaţă normală, agenţia de publicitate se angajează la un client ca să-i ofere cele mai bune servicii posibile, la cele mai mici preţuri. În România, acest angajament moral şi profesional din partea agenţiilor de publicitate dă bine doar în interviurile din presă, la seminarii şi reuniunile mondene ale breslei.

Adina ROSETTI

Playboy şi *Cutezătorii*

Amintiri despre tabu-uri din copilărie

Îmi amintesc şi acum: eram prin clasa a IV-a, oricum pe vremea „lu' împuşcatu'“ şi cartea găsită în biblioteca bunicilor, fără coperte, cu marginile îngălbenite şi roase, exercita o atracţie magnetică asupra mea. Era un fel de frică stranie, amestecată cu plăcerea irezistibilă a lucrului interzis: o carte despre acel misterios şi fascinant lucru numit sex. Mai precis, cartea se numea, promiţător, *Educaţia sexuală a adolescenţilor* – sau ceva de felul ăsta. O carte tabu din care, spre marea mea dezamăgire, nu am aflat mare lucru, decît că, după înfiripărea sentimentelor de afecţiune şi respect reciproc dintre cei doi tineri, o chestie mică şi zglobie, numită complicat „spermatozoid“, o ia la goană nebuneşte prin tot felul de cotloane întortocheate, în căutarea unui tandru şi primitor ovul. Şi aşa apar copiii, conchidea cartea, drept încheiere, deloc lămuritor. Mult mai edificatoare în această privinţă erau discuţiile pe şoptite din recreaţii, cu obraji roşind şi cuvinte de neînţeles, sau scenele de amor din filme, surprinse seara, cînd se uitau ai mei la video, trimiţîndu-mă fără nici un fel de milă la culcare, atunci cînd acţiunea devenea „periculoasă“. În rest, misterul era total...

În scurt timp, a venit un alt lucru complicat şi oarecum misterios numit revoluţie, care a adus după sine conceptul de libertatea presei. În virtutea ideii (verificate de mult de popoarele occidentale mai civilizate) că „sexul vinde“, au început să cadă unul după altul vechile tabu-uri, din motive mai mult comerciale.

Prima dată au invadat tarabele revistele „cu femei goale“, lucioase şi ameţitoare, spre bucuria băieţeilor de toate vîrstele. Prima revistă a fratelui meu (reprezentant al generaţiei „McDonald's, Coca-Cola & Internet“) a fost *Playboy,* înlocuind paşnica şi nevinovata revistă *Cutezătorii* de pe vremea noastră. De la sine înţeles că frate-miu ar fi pufnit într-un rîs superior-dispreţuitor dacă i-ar fi căzut în mîini, la vîrsta mea, celebra *Educaţie sexuală* a anilor '50, plină de tabu-uri penibile şi desuete, cu care mi-am făcut ucenicia. Cînd a împlinit 16 ani, acelaşi frăţior nevinovat a primit de la prieteni o frumoasă ediţie ilustrată a *Kama-sutrei,* pentru a „aprofunda problema“.

Apoi au venit filmele. La început fără pătrăţele şi buline roşii, fără explicaţii şi clasificări, filmele la care visam cu toţii, cu împuşcături, violenţă, nuditate şi limbaj explicit, filme adevărate cu femei frumoase şi scene fierbinţi, care făceau ca bietele scene de altă dată (în care personajele se sărutau, acoperite bine de cearceafuri pînă-n gît) să pară nişte glume nevinovate pentru naivi. Şi încet-încet, copiii nu au mai fost trimişi la culcare...

Apoi filmele s-au mutat la ştiri. Întîi, timid, la ştirile „de la ora 5“. Am aflat de acolo că în fiecare zi există un număr impresionant de violuri şi crime, despre care înainte nu ştiam. Ne-am oripilat profund, dar se pare că unii au continuat să se uite, cuprinşi de o fascinaţie morbidă a ororii, de plăcerea perversă de a privi în ograda altor oameni, la scandalurile şi violenţele lor domestice. Vechile tabu-uri au ajuns materie primă pentru ştiri, sub formă de „fapt divers“. Am avut chiar şi sex în direct (la *Big Brother),* apoi emisiuni care studiază adulterul sau promovează spălatul rufelor în public.

Şi, în sfîrşit, să nu uităm că a apărut Internetul. Care nu numai că dărîmă multe tabu-uri, dar este şi un excelent spaţiu pentru a discuta despre ele.

Despre tabu-uri pe chat

ondina: vorbeam, aşadar, despre tabu-uri, în special în mass-media; chestii despre care nu se vorbeşte în presă şi chestii care s-au „de-tabuizat“ prin prea multă folosire.

taz: presa despre presă... ăsta da TABU! de ce dracu nu scrie nimeni despre presa de la noi??? presa nu ştie decît să vîndă!

kiki: şi nu se vorbeşte despre patronii din spatele trusturilor, care manevrează presa în interesul lor.

taz: păi da... tabu este că presa nu vorbeşte despre presă, despre supradimensionarea ei, despre toate dedesubturile şi jocurile ei, despre faptul că idiotizează societatea cu violuri şi nonsensuri!

ondina: eu, ca să fiu sinceră, mă gîndeam să scriu mai degrabă despre sex...

taz: sexul vinde... asta e clar...

ondina: că sexul, datorită prezentării excesive în presă, a devenit, din tabu, cum era pe vremuri, ceva foarte normal.

taz: ba chiar banal, aş spune!

kiki: banalitatea sexului din patul nostru...

taz: în comparaţie cu ăla de la televizor!

ondina: voiam să zic că presa a dărîmat tabu-uri.

taz: da, şi în schimb le-a trivializat prin expunere repetată.

kiki: datorită banalizării sexului în media, s-a demitizat şi noţiunea de „a face dragoste“.

taz: şi am ajuns mai degrabă nişte consumatori de sex virtual.

ondina: ba nu, eu zic că toţi am devenit mai „profesionişti“... vezi cosmopolitan, care învaţă adolescentele arta sexului oral etc.

taz: mda... acum toate puştoaicele sînt, potenţial vorbind, experte în diverse rafinamente sexuale prezentate prin reviste, în numele emancipării femeii.

kiki: exact, ceea ce înainte era considerat un mare tabu!

taz: aş zice că băieţii comunişti descopereau masturbarea cu propriile mîini şi idei... ăştia de acum se informează de pe net.

ondina: oare asta să însemne progres?

kiki: şi mie prima idee de sex mi-a venit dintr-o revistă străină...

ondina: vezi, tot presa...

taz: ca să nu mai vorbim de spoturile publicitare, care sînt îmbibate de sex.

kiki: nu e un lucru bun, că se dărîmă astfel tabu-urile?! la ce folosesc? nu sînt tabu-urile un semn de primitivism într-o societate?

taz: problema e cum le dărîmi şi ce laşi în loc... poţi să o faci prin umor sau prin educaţie, prin culturalizare, ceea ce e mai greu şi cere timp... sau poţi să o faci tot la modul primitiv, dărîmînd cu bîta, agresiv, violent, prin demonetizare şi vulgarizare.

ondina: şi ce obţii, se modifică astfel „mentalităţile colective“? avem o societate mai deschisă, mai tolerantă?

taz: nu neapărat, ci poate un pic mai abrutizată, mai imună la violenţă... în sensul ştirilor de la ora 5, a „de-tabuizării“ mediatice de care vorbeam, şi asta sub presiunea *rating*-ului, a audienţei, etc.

kiki: deci fără tabu-uri, fără prejudecăţi, dar poate fără „moral“ şi „prinţipuri“?

taz: asta e o discuţie mai veche, nu poţi opri evoluţia... de fapt, poate aici e o dilemă.

Cristian GALERIU

„Biserica nu interzice nimic. Iubirea nu e interdicţie, e libertate!“

Biserica Ortodoxă se găseşte între rîndurile ziarelor după chipul şi asemănarea poftei, lăcomiei, ipocriziei, mai nou, a crimei. Actualitatea şi modernitatea unei biserici care, prin esenţa sa, ţine de dogma veche au fost de mai multe ori puse în discuţie. Concluzia nu a fost încă trasă. Ce înseamnă echilibristica credincioşilor între interdicţie şi permisiune, ce vrea Biserica să ascundă şi ce ni se permite nouă să primim din acţiunile şi mesajele ezoterice ale acestei instituţii rămîn dileme despre tabu-uri. Biserica nu interzice nimic.

„Crede şi nu cerceta!“ – deşi este citit de unii ca pe o încercare de îndobitocire, în esenţă, acest pasaj ar trebui văzut astfel: taina este mai presus de raţiune. Lucrul dumnezeiesc nu se dezvăluie gîndului, ci sufletului. Taina, pe de o parte, ascunde, dar, pe de altă parte, atrage.

O taină este faptul că Dumnezeu există ca iubire desăvîrşită între trei persoane, trei entităţi. Cu alte cuvinte, prin dăruire absolută faţă de celălalt. Iar acest mesaj este esenţa umanităţii. Iubirea ne defineşte şi ne construieşte pe noi, oamenii. Nu s-a căutat să se afle de ce divinitatea este întreită şi, în acelaşi timp, unitară. Noi o acceptăm ca pe un adevăr. Pentru că iubirea este dincolo de raţiunea pură. Cunoaşterea lui Dumnezeu se face prin iubire, prin credinţă. Adevărul în toată plenitudinea lui se lasă descoperit doar în acest fel.

Biserica nu interzice nimic. Mesajul Bisericii este definit în esenţă prin libertate şi nu prin constrîngere. Misiunea preotului este aceea pe care o propovăduia şi Sfîntul Apostol Petru: să le facem tuturor toate. Prin rugăciune. Misiunea preotului nu seamănă cu aceea a unui atotştiutor care împarte pedepse şi oprelişti. Preotul nu poate obliga pe nimeni să postească, să se roage, să facă ceea ce nu doreşte să facă. Biserica Ortodoxă nu ia hotărîri papale, să le spunem aşa. Nu interzice expres, de exemplu, unei femei machiate să intre în biserică. Este hotărîrea preotului respectivei biserici să o oprească. Sau nu. Logica acestei interdicţii, dacă poate fi numită aşa, este că în casa lui Dumnezeu fiecare dintre noi dă dovadă de discreţie. O smerire din interior. Aţi văzut în vreo icoană un sfînt machiat? Întrebarea asta nu trebuie citită ca o interdicţie a machiajului. Nu cred că un preot din vreo eparhie din Bucureşti ar interzice unei femei să se machieze. Într-o eparhie dintr-un sat uitat de lume însă, acest lucru ar fi scandalos. Dar nu asta este esenţa. Dacă femeia machiată păcătuieşte este nu pentru că se machiază. Frumuseţea vine din interior şi nu neapărat din alternarea unor culori ale machiajului. Dumnezeu înseamnă simplitate, apropierea de Dumnezeu este o alegere a simplităţii şi a discreţiei. Un preot, în predica lui, spunea că orice lucru pe care îl facem şi simţim că ne îndepărtează de Dumnezeu, ne apropie de Celălalt. Nimic nu este interzis în practica Bisericii, tot ce se cere credinciosului care alege să vină la biserică este să fie în dragostea lui Dumnezeu.

Este adevărat că mulţi se plîng că preoţii îi forţează să postească. În realitate nici un preot nu face acest lucru. Dar ca cineva să poată primi împărtăşania, trebuie să se facă demn de ea. Şi atunci trebuie să postească. De cele mai multe ori, Biserica nu este măsurată cu măsura pe care o merită. Cazul de la Tanacu, ceea ce s-a întîmplat acolo merită pe larg discutat şi, fără îndoială, este un lucru trist. Dar zona aceea a ţării, în simplitatea ei, este un locaş al credinţei, faţă de un Bucureşti cosmopolit.

Modelul Mîntuitorului ţine de iubire, de dăruire, de acceptare şi toleranţă, nu de interdicţie, de ascunzişuri de pedeapsă nemijlocită, de ameninţare. Este un mesaj al vieţii, nu al morţii. Regulile Bisericii sînt interdicţii absurde, tabuuri, numai dacă vrei să le vezi astfel. Omul vine în biserică şi primeşte sau nu primeşte Adevărul. Este o opţiune, nu o constrîngere. Este alegerea asumată a unei căi. Calea lui Dumnezeu. Odată cu credinţa, vine şi libertatea. Nimic nu mai pare împovărător. Totul este firesc. Să simplificăm: pentru a ajuge la metrou trebuie să ieşi din casă, să încui uşa, să cobori la parter, să faci drumul de 10, 20, 50 m. Nu este o constrîngere, este un drum pe care, dacă nu-l parcurgi în totalitate, nu mai ajungi acolo unde ţinteşti.

a consemnat Monica TĂNASE

Avortul

[...] Sfinţii Părinţi semnalează că, în orice fază ar fi produs, avortul rămîne pruncucidere; prin el, se încalcă porunca divină: „Să nu ucizi.“ [...] Biserica a considerat totdeauna drept păcat foarte grav, egal cu avortul în gravitate, şi luarea de medicamente cu scop avortiv [...] şi contraceptiv.

[...] Deşi societatea secularizată contemporană aduce justificări diverse avortului, justificări, de cele mai multe ori, de ordin medical şi social, Biserica nu este indiferentă la această realitate îngrijorătoare şi tragică [...] Prin urmare,

a) Dacă viaţa mamei este pusă realmente în pericol prin sarcină sau naştere, ar trebui să fie acordată prioritate vieţii femeii, nu pentru că viaţa ei are o valoare mai mare în sine, ci datorită relaţiilor şi responsabilităţilor faţă de alte persoane, care depind de ea.

b) În cazul în care investigaţia genetică descoperă un copil nenăscut anormal, recomandarea este de a naşte copilul, respectîndu-i dreptul la viaţă, dar decizia o va avea familia, după ce acesteia i s-au adus la cunoştinţă, de către medic şi de către duhovnic, toate implicaţiile morale şi de întreţinere. [...]

c) Riscul avortului datorat violului sau incestului trebuie evitat mai întîi la nivelul educării cu privire la necomiterea acestor păcate. În cazul în care starea de graviditate s-a produs, copilul va trebui să fie născut şi, după caz, înfiat.

d) Avortul nu poate fi niciodată justificat, moral, de starea economică a familiei, de neînţelegerile dintre parteneri, de afectarea carierei viitoarei mame sau a aspectului fizic.

Pentru prevenirea acestor grave păcate, se consideră că este nevoie de un intens proces de mediatizare a gravităţii păcatului avortului. [...]

(Birourile de presă ale Patriarhiei Române şi Arhiepiscopiei Bucureştilor)

Monica TĂNASE

Ce ne costă mîntuirea?

Un călugăr şi patru măicuţe au omorît o femeie. Este o abordare a ceea ce s-a întîmplat la Tanacu puţin timp înainte. A fost prilejul prin care societatea modernă a luat din nou în discuţie Biserica şi tabu-urile sale. Pe scurt, societatea, în modernitatea şi dezvoltarea ei, nu are înţelegere pentru regulile impuse de Biserică, Biserica Ortodoxă, cum îi cere şi numele, nu e toleranţă faţă de derivele enoriaşilor săi. Călugărul de la Tanacu respecta acelaşi regulament, aceleaşi cutume ale Bisericii ca şi preotul care i-a semnat excluderea din Biserică, ca oricare preot. Regulamentul este acelaşi.

Dezbaterea publică legată de crima de la Tanacu mima bîlbîiala Turnului Babel. Pe de o parte, călugărul şi măicuţele susţineau cu tărie că cei ce nu le înţeleg acţiunea sînt voci ale diavolului. De cealaltă parte, istorici, jurnalişti, vînzătoare, florărese, microbişti – generic, opinia publică – diabolizau călugărul şi, ca în povestea regelui şi a nebunului, ambele părţi au dreptate. Totuşi cine deţine adevărul? Preotul şi măicuţele care s-au arătat de la început purtătorii şi apărătorii poruncilor Domnului sau procurorii care au acţionat în acest caz ca în oricare alt caz de ucidere din culpă. *Strieto sensu,* faptul că tînăra a fost lăsată să moară de foame este un caz de omor. Motivaţia sublimă invocată de monahi este de fapt esenţa divergenţei. Scopul curăţării sufleteşti a scuzat mijlocul inuman. Este argumentul suprem al călugărului. Dincolo de misiunea de mîntuire a sufletelor pe care şi-o arogă şi a cărei legitimitate a fost cu greu cucerită, Biserica este o instituţie cu reguli, cu angajaţi care au drepturi şi obligaţii, care pot suferi sancţiuni.

A condiţiona credinţa şi mîntuirea de apartenenţa la această instituţie este, de cele mai multe ori, motivul pentru care mulţi dintre noi se aleg cu priviri încruntate din partea evlavioşilor.

Preoţii, în numele lui Iisus Hristos, prin şi pentru iubirea de aproape, interzic. Femeile nu ar trebui să se machieze niciodată, tot ceea ce ţine de înfrumuseţare este interzis. Dorind să fie mai frumoasă, femeia – spun învăţaţii Bisericii – păcătuieşte de două ori. Pe de o parte, atrage privirile pofticioase ale bărbaţilor, pe de altă parte, nesocoteşte creaţia divină. Dacă te-ai născut slută este pentru că Dumnezeu a vrut. Domnul a dat, fie primit! Înfrumuseţarea este un păcat pentru care regulile Bisericii prevăd canon. Luni de post şi rugăciune, penitenţă şi, pentru o vreme, oprelişte de la împărtăşanie. Unii preoţi, mai moderni, contestaţi de tradiţionalişti, ignoră această regulă.

Un preot dintr-un sat tulcean încearcă să cureţe eparhia de tot ce crede el că e păcătos. Televizorul este unealta diavolului. La fel şi radioul. Singura menire a credinciosului este de a aduce slavă Domnului. Cum? Numai prin muncă şi rugăciune. Rugăciune la biserică, unde se plătesc liturghie şi alte taxe mai mici sau mai mari. Preotul hrăpăreţ, cu burta cît o bute, care bea şi mănîncă pe nerăsuflate în postul mare, zicînd: fiule, să faci mereu ce zice popa, nu ce face popa, este o figură familiară tuturor.

Preoţii de acum sînt mai moderni, în pas cu noutatea. Sutana în Opel argintiu se potriveşte mănuşă. Telefonul modern cu fotocameră în mîna care ţine cădelniţa nu are nimic nepotrivit. Toate aceste lucruri li se reproşează preoţilor. Unii spun că este firesc. Nu li se poate impune un arhaism de care nimeni nu are nevoie. E adevărat. Cum ar arăta un preot plecînd în căruţă din curtea Mitropoliei din Bucureşti?

Alţii spun că, atîta vreme cît promovează reguli învechite, demodate, declasate, ei, înainte de toate, ar trebui să fie un model. Preotul care cere canon de pocăinţă şi rugăciune pentru tînăra pe care a văzut-o fardată, stîrneşte mînia tuturor, dacă este văzut la volanul unui Opel argintiu.

Biserica, preoţii cer posturi lungi, rugăciuni prea dese, trezitul de dimineaţă, interzic excesele de orice fel. Nu există grade de comparaţie cînd este vorba de păcat, nu e loc de toleranţă atunci cînd Biserica te măsoară cu un cîntar învechit. Cît de actual este mesajul Bisericii şi cum este primit de societatea modernă rămîn întrebările la care Biserica însăşi trebuie să răspundă. Ce şanse are o tînără cititoare de reviste *glamour, glossy* de a accede la mîntuire ar putea părea o discuţie absurdă. De ce bărbatul nu poartă barbă sau de ce nu îşi acoperă capul? De ce fumăm? De ce intrăm în biserică după ce am fumat? De ce mergem la lucru în zi de duminică sau în zi de sărbătoare? Cum găseşti calea cea bună între dorinţa firească de a te uita la televizor şi interdicţia preotului? Să vezi Viaţa lui Iisus? Cum rezolvă femeia dilema: obligaţia de a-şi acoperi părul, capul, la intrarea în biserică, şi dorinţa firească de a nu-şi deranja coafura? Cu o eşarfă subţire, de mătase, pe care o leagă discret la spate după moda tinerelor muncitoare de la APACA. Avortul rămîne în continuare marele tabu al Bisericii. Nevoile societăţii au reuşit să atragă din partea Bisericii o reacţie şi în acest sens. Acum, femeile a căror sarcină devine periculoasă pentru sănătate primesc dezlegare pentru avort. Divorţul, concubinajul, mari interdicţii ale prea-sfinţilor sînt negociate acum într-un mod tolerant de către Biserică. Concubinajul nu mai este un păcat, atîta vreme cît este o relaţie stabilă. Divorţul nu mai este interzis de mult. Chiar şi preoţii au voie să divorţeze o dată.

Marile interdicţii ale Bisericii sînt atent negociate de la centru. În timp ce unii preoţi au acceptat Internetul ca mijlocitor al spovedaniei, un călugăr interpretează schizofrenia drept posedare şi lasă o femeie să moară de foame. În timp ce atenţia capilor Bisericii se îndreaptă spre ecumenism, sînt preoţi care interzic enoriaşilor să se uite la televizor. În timp ce unii preoţi plătesc preţ pocăinţei, alţii ghicesc viitorul în cărţile sfinte.

Diferenţele ţin de atitudine. De toleranţă şi de consecvenţă. Biserica îşi întemeiază existenţa pe iubire. Mesajul ei se reduce la dăruire, la acceptare, la toleranţă. În acest registru, interdicţiile, tabu-urile Bisericii trebuie să rămînă doar desuete reguli. Tabloul realităţii însă arată altfel.

Educaţia religioasă vs *educaţia sexuală*

Pe cînd educaţia religioasă este o materie obligatorie în şcoală (din clasa I pînă într-a XII-a), educaţia sexuală este lăsată undeva la inspiraţia profesorului diriginte. Pentru că „educaţia sexuală“ nu există ca materie de sine stătătoare şi nu beneficiază nici de manuale sau de alte materiale ajutătoare, fiind mai mult un concept în „procesul de învăţămînt“. Este consemnată doar de programa orelor de dirigenţie, fiind trecută ca subcapitol al „Orei de igienă“.

Ce se învaţă la această oră de igienă? Depinde de curajul fiecărui profesor. Doamna Luminiţa Popa, profesoară de limba franceză la liceul „Marin Preda“ din Capitală, îmi spune de curajul unei colege care a prezentat într-o zi elevilor dintr-a X-a un prezervativ. Personal, preferă să le ceară întrebări anonime pe bileţele. Primeşte tot felul de întrebări. Cînd e cea mai bună perioadă de a-mi începe viaţa sexuală? Cum se foloseşte metoda calendarului? Care ar fi cele mai bune metode de contracepţie?

Sînt întrebări născute tocmai din „lumea în care trăim“, dar, pe lîngă faptul că nu beneficiază de un îndrumător de specialitate – fiind o materie „facultativă“ – mulţi profesori preferă să treacă peste ea, din motive lesne de înţeles. Cînd o abordează, nu prea ştiu de unde să o apuce, pentru că „pentru un profesor este riscant să îşi asume această responsabilitate. Cel mai indicat ar fi ca aceste ore să fie ţinute de un medic sau un psiholog“.

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

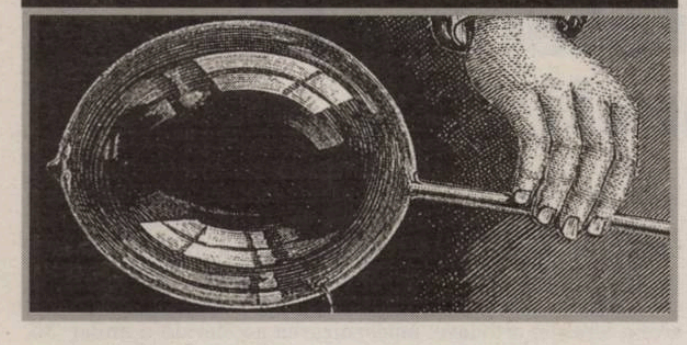

Freud, Boulder, turism

Boulder, Colorado arată tot mai mult ca el însuşi, de fiecare dată cînd ajung acolo. Turiştii de prin anii '60, acum ei înşişi pe la 60 de ani, se plimbă agale pe aleea pietonală, ca şi cum ar păşi pe propriul trecut. Într-o după-amiază de vară sinilie şi răcoroasă, doi băieţi cu plete lungi pe spete suflau în două tulnice lungi cuplate la o maşină de spălat, ale cărei furtunuri intrau în nişte căşti cu difuzoare aşezate pe capetele unui cuplu de vîrstă medie, care mormăia extatic, cu ochii închişi, pradă unui *flashback* de zile mari. Apoi, o gaşcă de inşi în pielea goală trecu pe lîngă noi, călare pe biciclete, purtînd pancarte cu mesaje împotriva războiului (din Irak), un eveniment zilnic, care stîrneşte admiraţia tuturor, mai puţin a celor ce locuiesc de-a lungul traseului. Restul a rămas aproape neschimbat: cîntăreţi de folk asemenea lui Bob Dylan, care îşi pun propriile (revoltate, dar gentile) cuvinte în slujba responsabilităţii sociale; golani plătiţi de către municipalitate să joace rolul de boschetari, neguţători de şorturi de cînepă şi tricouri vopsite de mînă înmuiate în *patchouli;* cîrduri de nimfete imitînd prostituatele de pe la 1974, urmate de mămici îndopate în saloanele balneare de deserturi privind cu indulgenţă la orice formă de viaţă cu un venit anual inferior preţului manichiurii lor; studente cu tatuaje nounouţe pe noada de unde şnuruleţul bikinilor coboară ca firul cu plumb într-un puţ.

Ce i-o fi apucat pe tinereii ăştia, vă veţi întreba. Vă spun eu şi-o să rămîneţi muţi. Cu ani în urmă, am făcut un experiment de poezie colaborativă: am cerut mai multor tineri, pe care îi cunoşteam, să scrie un vers care să înceapă cu „mama mea...". Toţi au completat versul, în varii moduri, care mai de voie, care mai în răspăr. Unii au spus că mama lor era o beţivancă nefericită, alţii, că mama zbura la Lună în fiecare zi la 5 p.m., alţii s-au plîns că mamele lor s-au alăturat extratereştrilor în lupta menită să distrugă planeta. Nici unul, după cîte ştiu eu, nu şi-a declarat mama întreagă la minte sau de vreun folos. Acum, în 2005, în secolul al XXI-lea, toţi îşi iubesc mamele. O fată făcea yoga cu mama ei şi a trecut chiar prin ritualuri de purificare prin foc alături de ea. Unii au pomenit, chiar fără să fie întrebaţi, că şi taţii lor erau destul de mişto. Copiii ăştia de azi sînt o specie destul de diferită de subiecţii mei de anţărţ. Îşi iubesc părinţii. Şi nu e de mirare: mulţi dintre ei sînt tatuaţi din cap pînă în picioare, o chestie imposibilă fără acordul părinţilor (sau, oricum, mult mai dificil de făcut) şi merg la şcoli de artă costisitoare, plătite de părinţii care au încetat să mai facă atîta caz de rosturile educaţiei. Aceşti tineri nu au nici un Complex Œdipian! De necrezut. Am ţipat la ei: „Ce-aţi făcut cu Complexul lui Œdip! Aţi dus pe rîpă Complexul lui Œdip!". Habar n-aveau de ce mă crizez

aşa şi, de fapt, chiar se şi distrau pe seama mea. Mi-am încheiat imprecaţiile cu ceea ce eu consider a fi blestemul suprem: „De-aţi ajunge turişti!".

Nenorocire mai mare nu există, le-am explicat. Turiştii sînt crescuţi în sere. Dacă te naşti şi creşti într-o suburbie unde singurul tău duşman natural este patrula de la spaţii verzi, vei fi total fără apărare odată transplantat în oraş. Dacă te naşti şi creşti pe aleea pietonală din Boulder, biscuiţi pentru căţei ajungi cînd cobori la nivelul mării. Dacă nu găseşti nimic în neregulă la părinţii tăi, vei ajunge ca ei. Şi atunci lumea va rămîne aşa cum este. Şi e OK, dacă asta te-aranjează.

traducere de Ioana AVĂDANI

Ana DINESCU

O zi şi jumătate la Tokyo

Nu ştiu dacă voi mai putea ajunge cu altă ocazie. Aşa că trebuie să văd cît mai mult. Să înregistrez totul cu ochii minţii. Deja am intrat în ritmul trepidant al unei capitale (stereotip uzat, ştiu, pentru a marca diferenţa dintre „marele oraş" şi modesta provincie, dintre centru şi periferie...)

Vertige *de Shinkansen*

După un scurt dialog (imaginar) cu automatul de bilete (singura solicitare pe care nu mi-a putut-o rezolva a fost să-mi dea o rezervare de loc la fereastră), mă îndrept spre peron. În dreptul numărului corespunzător vagonului meu – coadă. Mă aşez la rînd şi aştept în linişte trenul care, normal, vine în momentul prevăzut. Alegerea pasagerului foarte, foarte grăbit – Shinkansen, trenul foarte rapid, peste 300 de km pe oră *(Japanese bullet train,* cum l-am găsit într-o scurtă prezentare în limba engleză). În mai puţin de două ore, voi fi la destinaţie. Viteza foarte mare îmi dă senzaţia mai multor salturi imaginare, ceea ce îmi dă puţină ameţeală. În jurul meu, parteneri de trafic preocupaţi sau obosiţi. Fie îşi consumă obişnuitele cutii cu mîncare, fie se joacă la telefonul mobil sau dorm. Lipsesc bagajele voluminoase, ceea ce mă face să bănuiesc că majoritatea colegilor mei ar fi oameni cu „treburi", grăbiţi să-şi rezolve afacerile. Pîndesc pe fereastră muntele Fuji, dar îl ratez şi dau vina pe o ceaţă inexistentă. De o parte şi de alta a drumului se succed, într-o viteză foarte mare, casele asemenea unor cuburi, bej închis, cu acoperişurile cu ţigle lăcuite, gata parcă pentru a fi mutate dintr-o parte în alta.

Ginza Avenue

Mă îndrept spre ieşire cînd ajungem la Yokohama. Sînt singurul pasager care se află la uşă cu aproximativ zece minute înainte de sosire. Toţi ceilalţi se vor ridica – normal şi civilizat – de pe scaun cu un minut sau două înainte de a se ajunge la destinaţie. La Tokyo Station, o clădire atipică pentru Japonia, din cărămidă *fumé.* Fac ochii roată în jur şi îmi reintru în ritm. Setea de aventuri intelectuale se ostoieşte după ce ajung la primul hotel din apropiere şi aflu că nu mai au camere libere. La fel şi la al doilea. La al treilea sînt îndrumată spre un altul, unde ar putea fi locuri pentru turişti. În toată această alergătură am timp să observ zgîrie-norii, puţin din Palatul Imperial, unde sigur voi ajunge în ziua următoare, mă opresc la un obscur magazin de papetărie atrasă de *design*-ul delicat: în mijlocul unei camere vopsite în alb, o masă cu nenumărate cuburi din hîrtie albă de aproximativ zece centimetri, în care sînt puse mici cărţi, posibil cu haiku, dar albul din jur mă face să consider orice curiozitate deplasată; acest alb al hîrtiei şi lumina discretă de la colţurile camerei dau o senzaţie de spaţiu intim, de linişte... Parcă orice respiraţie ar putea dărîma acest palat de hîrtie (mă gîndesc automat la „Paper Palace" din *Oracle Night* a lui Paul Auster, magazinul misterios din Brooklyn, şi sper să nu dispară cît timp mă aflu acolo). Înainte de a deveni şi eu asemenea unui cub de hîrtie, mă trezesc la realitate, văd că afară se întunecă şi îmi amintesc de disperata căutare a unui loc de cazare. Găsesc în cele din urmă un loc de cazare, mă instalez şi în sfîrşit îmi pot face un plan de bătaie.

Dar încotro? E seară, trecut de ora 17,00, aşa că nu mai pot merge la nici un muzeu. În schimb, pot ajunge la Ginza, faimoasa „Fifth Avenue" a capitalei nipone. Chiar se aseamănă, după cum probabil se aseamănă în lumea noastră interdependentă orice supermagazin: lumea alergînd după cumpărături, *glamour*-ul celui mai nou magazin Chanel deschis aici – aflu seara de la CNN. Pe străzile paralele, clienţi proaspăt ieşiţi de la birouri, cu costume identice, personalizate doar printr-o cravată, aşteaptă să intre la Pachinko, un fel de săli de jocuri mecanice (le identific printr-un miros greu de tutun îmbibat în asfaltul din apropiere, luîndu-mă după experienţa scurtelor plimbări seara tîrziu cu bicicleta în Toyota City).

La Palat

Agitaţia capitalei se pierde de îndată ce păşeşti în zona Palatului Imperial. Uimitoare această gingaşă alternanţă între public şi privat, dintre ceea ce este permis şi ceea ce nu... Palatul şi grădinile sale sînt învăluite într-o linişte misterioasă, în care ajungi aproape fără să îţi dai seama. De jur împrejur zgîrie-nori, agitaţia oraşului. În mijlocul lor o oază, ce se ridică parcă într-un spaţiu ce trece dincolo de efemere jocuri ale burselor şi planurilor de afaceri. (La fel se vede Palatul şi de la etajul 52 al Roppongi Hills, unde întregul oraş ţi se oferă ca o machetă vie şi de unde, în sfîrşit, am putut să întrezăresc Muntele Fuji.) Aleile largi, pietruite, presărate cu chioşcuri, mărginite de copaci şi locuri de odihnă retrase. Oamenii grăbiţi, pe care-i văzusem mai devreme în metrou, au dispărut ca prin farmec. Din loc în loc, indicatoare unde ţi se spune că nu poţi trece pe partea cealaltă. Ce poate fi acolo? Ce se întîmplă? Se aude mişcare, maşini intră şi ies, grădinarii trebăluiesc. O fanfară repetă în apropiere. Oare ce se pregăteşte? Tot la fel de lin cum am intrat în spaţiul privilegiat al Palatului, ies. Fuga şi alergătura continuă. Muzee de artă, restaurante, magazine, zgîrie-nori, temple, parcuri, oameni grăbiţi şi – surpriză – maşini care claxonează (ceea ce în „provincia" mea este un caz excepţional; cît despre admonestările verbale, ele nu ar fi posibile – mi-au spus cunoscătorii – pentru că în japoneză nu ar exista o înjurătură mai tare decît „prostănac"). Timpul presează întotdeauna şi aşa mă trezesc înapoi în Shinkansen, pe drumul de întoarcere, mult prea obosită pentru a mai lua în seamă ceea ce la dus am considerat „vertige". Următoarea vizită la Tokyo va fi probabil un alt fel de poveste.

Ana Dinescu *este doctorand în istorie, Universitatea Bucureşti. În prezent este purtător de cuvînt al Pavilionului României la Expoziţia Mondială Aichi 2005, Japonia.*

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Minunat de trist

Specie bicentenară, romanul şi-a găsit în anticul *Măgar de aur* numai un precedent izolat. Pe urmele lui Apulleius – cronicar al primului scepticism – acest eşafodaj epic pune în scenă criza omului produs de revoluţii & ideologii: individul alienat, rupt de tradiţie, de familie sau măcar de convenienţa pe care goticul crepuscular o fixase în imaginarul lui Cervantes.

După o adolescenţă livresc-gurmandă, eu unul am evitat multă vreme puterea vrăjită a *ficţiunii* tocmai pentru a mă putea dedica religiei ca sursă de *adevăr*. Mi-au trebuit vreo 15 ani pentru a înţelege că lupta dintre închipuirea literară şi naraţiunea pioasă a propriei mîntuiri devine arena unei apocalipse personale. Acum ştiu că lupta aceea nu se soldează decît cu înfrîngeri triumfale. Ea s-a încheiat cu remiza sublimă pe fondul căreia romancierii adevăraţi sînt izbăviţi, în vreme ce Dumnezeu le citeşte creaţiile.

Pe măsură ce modernitatea laică (şi ridicol de nesăbuitul ei cult al Raţiunii) s-a contrabalansat prin fundamentalismul puritan, romancierii au fost exilaţi de contemporani printre damnaţii infernului. Puţini au huzurit şi nici unul n-a scăpat de bănuiala că lucrează pentru diavol. Pînă şi foiletoniştii prolifici, de secol XIX, de la uitatul Sue pînă la redescoperitul Verne, n-au trăit în puf: s-au trezit cel mult acceptaţi ca un rău necesar, veritabil „opium pentru popor"... Unii s-au lăsat devoraţi de preafaimosul lor protagonist, în linia unor Defoe sau Collodi. Altora – şi nu mă gîndesc doar la Wilde – li s-au intentat procese de corupere a bunelor moravuri... La ruşi, unde conflictul dintre Evanghelie şi Literatură a căpătat intensităţi infantil-paranoice, soarta romancierilor a fost şi mai crudă, împărţindu-se grăitor între excomunicarea lui Tolstoi, ocna lui Dostoievski şi gulagul lui Soljeniţîn. Pe Joyce sau Beckett nu-i poţi înscrie postum în clubul oamenilor fericiţi. Pe Thomas Mann şi fiul, nici atît. Ce-i drept, atunci cînd secularizarea şi vidul spiritual s-au banalizat, dobîndind un soi de rutină fatidică, *imaginea* mitologului profesionist, fost adversar al Dumnezeului-Povestitor, a suferit o discretă promovare. Însă fondul a rămas acelaşi: descoperindu-l la Lisabona pe Antonio Lobo Antunes (şi citindu-i apoi cărţile) am dat peste cea mai complex-nefericită persoană întîlnită vreodată...

Cu toate astea, viaţa lipsită de romane (oricît de puţine ar merita un asemenea titlu) e de neconceput. Inclusiv în cazul cititorilor creştini. Şi asta întrucît romancierii, ca nişte hagiografi ai modernităţii, ne întîlnesc pe mai departe cu poeţii şi nebunii fără de care mistica sucombă în artizanat sentimental. *Idiotul* dostoievskian (reluat de Gaston, eroul lui Shusaku Endo) rămîne arhetipul cripto-martirului, dar seria e mult mai amplă. Ea include, bunăoară, *sfîntul invers* pe care l-am savurat recent, citind *Umbra vîntului*. În pomenitul roman (datorat catalanului Carlos Ruiz Zafon) apare un personaj numit Fermin Romero de Torres care este, pur şi simplu, omul lui Hristos. Anticlericalist ingenuu, candid „republican" din stirpea lui Candiano Popescu, Fermin străbate cartea aidoma unui înger hiperactiv, logoreic şi perfect inocent, la gura căruia se înghesuie fraze memorabile şi profeţii postdatate, asemenea următorului pasaj, pe care ţin să-l citez, spre sfîrşitul prezentelor consideraţii:

„Televiziunea, prietene Daniel, este Anticristul şi îţi spun eu că vor fi de ajuns trei sau patru generaţii pentru ca oamenii să nu mai ştie nici să tragă o băşină pe cont propriu şi pentru ca fiinţa umană să se întoarcă la peşteră, la barbaria medievală şi la nişte stadii de imbecilitate pe care şi limaxul le-a depăşit încă de prin Pleistocen. Lumea asta nu va muri de o bombă atomică, aşa cum spun ziarele, ci va muri de rîs, de banalitate, făcînd o glumă din tot şi din toate şi, în plus, o glumă proastă."

Minunat de trist mi se pare tocmai acel *„îţi spun eu"* care transmite, parcă, un frison iniţiatic...

Mirel BĂNICĂ

Ortodoxie, intelectualism, intelectuali (II)

Perioada interbelică este perioada cea mai interesantă din punctul de vedere al interacţiunii intelectual laic-Biserică. „Unde sînt şi cine sînt? – se întreabă intelectualul român sfîşiat de atracţia exercitată de Bizanţ şi Roma, de Occident şi de către Rusia, Franţa şi Germania. Cum aş putea oare concilia într-o reprezentare unificată arhaicitatea ţărănească, ce legitimează România eternă şi propria apartenenţă în mişcarea generală şi universală a modernităţii?" (Karnoouh, p. 128) Toate aceste interogaţii pe care antropologul francez le plasează la începutul unui capitol intitulat simbolic „Aspecte remanente ale arhaismului românesc", rezumă frămîntările eterne ale inteligenţiei româneşti. În acea perioadă istorică particulară, o parte însemnată speră să afle obsedantul răspuns prin şi cu ajutorul ortodoxiei.

Acest lucru nu se va întîmpla însă, din cauza inexistenţei unui dialog funcţional cu Biserica Ortodoxă. Explicaţiile posibile sînt numeroase. Ortodoxia a avut dintotdeauna reacţii complexe faţă de tendiţele intelectualiste. Curentul dogmatic dominant şi reprezentanţii săi oficiali şi-au manifestat mereu reticenţa faţă de „entuziasmul" de nuanţă intelectuală în credinţă şi în spaţiul public, chiar dacă frumos ambalat în forma unui discurs pro-ortodox. Căci de nimic nu se teme mai mult *Ortodoxia* decît de eventuale *inovaţii* care pot apărea în corpul său doctrinar. În acelaşi timp, Biserica nu putea să le refuze intelectualilor laici ortodocşi măcar un sprijin simbolic, căci era evident că aceştia, aşa „deranjanţi" cum erau, aveau mai mult spirit şi mai multă ardoare „ortodoxă" decît mulţi dintre membrii clerului oficial.

Atingem aici delicata problemă a „conversiunii" de natură intelectuală la credinţă. Una dintre diferenţele majore între Ortodoxie şi Catolicism este că acesta din urmă a înţeles, ca urmare a şocului provocat de Reformă şi secularizarea instituţională impusă de perioada Luminilor, că un „convertit" ajuns la credinţă în urma unor intense căutări spirituale se poate dovedi de mare utilitate în apărarea intereselor Bisericii, cu condiţia de a găsi o cale specifică de exprimare. Ortodoxia nu practică însă „instrumentalizarea" conversiunilor „intelectuale". Mulţi dintre tinerii intelectuali români formaţi la Paris frecventează „cercul de la Meudon" iniţiat de Jacques Maritain. Odată întorşi în România, plini de energie şi entuziasm, mare le este dezamăgirea: ortodoxia *ideală* imaginată în Occident, cea care ar fi putut să le dea voie să-şi exprime pasiunea specifică noului (re)convertit, nu există.

Vasile Băncilă încearcă să surprindă, în revista *Gândirea*, frămîntările unei întregi generaţii: „Să presupunem că intelectualul român vrea să se convertească. Dar unde va găsi Biserica de care are nevoie? Viaţa mînăstirească care îi este indispensabilă? Ne putem imagina tragedia sufletului care, în loc să găsească pacea profundă a mînăstirii, riscă să întîlnească virtuoşi ai păcatului sau văcari şi porcari profesionişti [...]. La noi în Ortodoxie, cine vrea să se convertească, riscă fie să dea naştere unei erezii, fie să treacă la altă confesiune, căci nu poate găsi formele adecvate la căutările sale spirituale". Ne găsim în noiembrie 1928.

Cîţiva ani mai tîrziu, în 1934, Constantin Noica scrie, pe un ton pe care personal l-am perceput apropiat de „resemnare", că „intelectualul trebuie să plece de la această premisă, bună pentru cine ştie ce drumuri viitoare: Ortodoxia este faptă, nu cuvînt". Iar „drumurile viitoare" i-au dus pe mulţi dintre ei direct către alegerea angajamentului politic în rîndurile Gărzii de Fier, în speranţa că vor găsi acolo dinamismul şi spiritul social care au lipsit în dialogul cu Biserica.

Momentul „Nae Ionescu" este esenţial pentru înţelegerea patologiei relaţiei dificile între intelectuali şi Biserica „oficială", a conflictului latent între *autoritatea ierahică* reprezentată de instituţia bisericească, avînd în fruntea sa pe Patriarhul Miron Cristea, şi *autoritatea harismatică*, a celor ce constituie, prin număr şi voinţă, corpul cel viu al oricărei biserici.

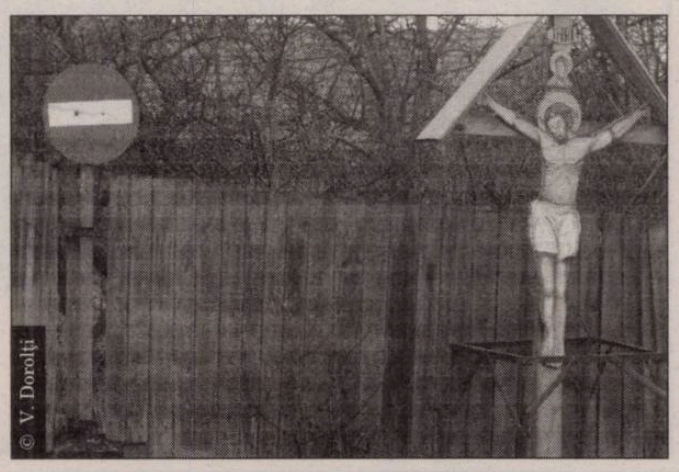

© V. Dorolţi

Incomod, „teo-didact", spirit viu, ambiţios inclusiv în cucerirea „cetăţilor" puterii lumeşti, practicînd un antisemitism de nuanţă intelectuală, Nae Ionescu vînează duminică de duminică greşelile din Ortodoxia României Mari, simţindu-se extrem de bine în rolul „cîinelui de pază". Critica atitudinii pasive a ierahiei ortodoxe, modernizarea accelerată a anilor '30, moravurile discutabile ale unor înalte feţe bisericeşti, lipsa unei teologii veritabile venite *din interiorul* Bisericii, ecumenismul sînt doar cîteva teme de predilecţie ale lui Nae Ionescu. De remarcat însă că nu există ideea unor „reforme anticlericale" (cu ghilimele!) şi nici tentative de reformare a aparatului administrativ al Bisericii. Ele vor apărea mai tîrziu, în timpul guvernării bicefale Antonescu-Sima, atunci cînd dorinţa de a construi un stat totalitar va da naştere automat unei forme de *religie politică*, în conflict cu interesele Bisericii Ortodoxe – un aspect paradoxal, mai dificil de sesizat, al unei mişcări politice ce declară zgomotos că se plasează sub semnul Ortodoxiei.

Mesajul articolului din 1937 al lui Nae Ionescu, „Pentru o teologie cu «nespecialişti»", îşi păstrează încă actualitatea: teologia „oficială" este incapabilă de a expune problemele teologice în termeni moderni şi accesibili, capabili să facă cunoscute adevăratele valori ale Ortodoxiei; pe de altă parte, unul dintre rosturile teologiei este să furnizeze un răspuns adecvat situaţiei reale, faptului religios contemporan. Explicaţia găsită acum 68 de ani de către Nae Ionescu acestei stări de fapt era următoarea: dispariţia învăţămîntului enciclopedic a însemnat şi dispariţia unei anumite „ierahizări" a cunoaşterii, unde teologia era plasată pe locul final, reprezentînd interogaţia salvatoare, „cimentul" ce dădea unitate întregului. Intelectualii laici, „nespecialiştii", erau percepuţi ca fiind o alterantivă la teologia de „şcoală", care prin conformismul, lipsa sa de adecvare la noutate, precum şi nivelul său extrem de scăzut nu-i mai putea impresiona pe aceşti tineri şcoliţi la cele mai bune şcoli din Apus... şcoli teologice catolice şi protestante.

Ajungem astfel la una dintre problemele cele mai grave ale Bisericilor Ortodoxe, care nu şi-a găsit încă rezolvarea: procesul de formare teologică a propriului cler. Excelenţa în domeniu presupune frecventarea acestor şcoli „non-ortodoxe", la propriu şi la figurat, cu consecinţele de rigoare: apariţia îndoielii, a întrebărilor asupra propriei identităţi, multă dezamăgire faţă de starea de fapt din Ortodoxie. Într-un interviu acordat în 1928 unui iezuit francez, Patriarhul Miron Cristea nu ezita să declare că studenţii români, aflaţi la studii în şcoli de teologie din Occident, dau dovadă adesea de un comportament ciudat: după o perioadă de timp, fie renunţă la studii, fie renunţă la cariera de preot ortodox.

Rezultatul se concretizează într-o situaţie aparent fără ieşire: în România aceşti tineri intelectuali laici sau religioşi nu pot avea o voce aparte în sistemul de regularizare impus de formele oficiale ale religiei ortodoxe, unde un bun ortodox este un ortodox care tace. În acelaşi timp, este mare nevoie de prezenţa lor în sînul Bisericii. În Occident, dubla lor alteritate (străin şi ortodox), faptul că vin dintr-o societate unde secularizarea s-a manifestat diferit, *Tradiţia* fiind încă prezentă, îi împinge să aleagă soluţii extreme, să penduleze între radicalizare sau renunţare. Studiile de teologie în străinătate se dovedesc un veritabil revelator pentru marile calităţi, dar şi pentru defectele Ortodoxiei: tendinţa de a absolutiza o „ortodoxie" rigidă, osificată, precum şi formele de expresie terestră ale Bisericii (influenţă, prestigiu), neglijînd primatul persoanei sau universalitatea mesajului creştin.

Ca o concluzie parţială, putem avansa ideea că, în perioada anilor '30, intelectualii laici pro-ortodocşi nu au îndeplinit un veritabil rol de „regulator" al prezenţei Ortodoxiei în societate. Dialogul, de multe ori polemic, s-a realizat prin prezenţe individuale, de genul lui Nae Ionescu. S-a ratat aducerea religiei în spaţiul public, iar cînd spunem aceasta ne gîndim la caracterul său contractual, laic şi cetăţenesc. Orice intelectual laic ortodox are un dublu rol: unul spiritual, el mărturiseşte prezenţa Ortodoxiei, iar altul temporal, politic şi social. În primul a reuşit, dar în cel de-al doilea nu şi-a putut găsi o formă adecvată de exprimare. În plus, angajamentul politic nefericit, în rîndurile Gărzii de Fier, al intelectualilor şi al unei părţi însemnate din clerul ortodox cu tendinţe „intelectualiste", a slăbit considerabil Biserica în ansamblul său. Consecinţele se vor vedea nu numai în timpul perioadei comuniste, ci şi mai tîrziu, în decembrie 1989, atunci cînd libertatea regăsită va reactiva vechile probleme.

Surse:

A.J. Festugière, *Les Moines d'Orient*, 1961; Ch. Diehl, *Byzance*, 1961; A. Ducelier, *Byzance et monde orthodoxe*, 1997; C. Karnoouh, *L'invention du peuple. Chronique de Roumanie*, 1990.

Adrian MIHALACHE

e-cultura

E-jocuri

Băiatul meu, în vîrstă de 13 ani, mă bate la cap de jumătate de an să-i cumpăr ultima versiune a jocului pe calculator *GTA San Andreas*. Din raţiuni de etică sau din teamă de viruşi, nu-mi dau seama care, tînărul nu acceptă copii pirat, ci doar versiuni originale. Anunţat la începutul lui mai, jocul a apărut la tarabe, nu însă şi în magazinele de firmă, „Flamingo" sau „BestComputers". Acolo se găseşte doar versiunea *Play Station*, care necesită manetă *(joystick),* nu doar claviatura uzuală a calculatorului.

Nu sînt un fan al jocurilor pe calculator, dar nici un adversar. Personal, aş dori să-l văd jucînd partide de tip *quest,* care pun mintea la încercare, propunînd probleme de rezolvat drept condiţii pentru a continua. Ştiam că jocul în cauză are ca miză furtul de maşini (GTA înseamnă *Grand Theft Auto).* Atît cît am putut urmări, există un romantism inerent acestei naraţiuni interactive: să furi, să loveşti, să omori şi să supravieţuieşti pentru a povesti ce ai reuşit să faci, iată o formă de existenţă împlinită. Aflu însă că jocul are şi episoade sexuale, care au atras atenţia unei organizaţii americane care veghează la moralitatea aplicaţiilor *software:* ESRP *(Entertainment Software Rating Board),* care marchează, ca la filmele de la televizor, grupa de vîrstă pentru care jocul e admisibil, l-a clasificat ca AO, *adults only,* ceea ce a atras retragerea lui din multe magazine. De fapt, episodul *hot* al jocului nu este accesibil decît cu ajutorul unui programel auxiliar, uşor de găsit însă pe Internet. Eroul, Carl Johnson (CJ), ia masa cu o fată virtuală sexy, Denisa, care-l invită, apoi, la o cafea. Odată în dormitor, fata apare goală, CJ rămîne în blugi capitalişti şi maiou socialist, este tratat cu o felaţie, apoi „intră pe meserie". Latura interactivă constă în manipularea ritmică a *joystick*-ului. Poziţiile partenerilor pot fi schimbate, unghiul de vedere aşijderea, dar ritmul trebuie păstrat, în funcţie de indicatorul de satisfacţie al Denisei, prezent pe ecran. Excesul de manevrare implică încheierea actului, în care caz se afişează mesajul „băieţii de băieţi termină ultimii!", iar încremenirea mîinii duce la coborîrea ştachetei, ceea ce implică avertismentul „a nu satisface o femeie e o CRIMĂ!". Firma producătoare a pretins că episodul sexy nu a fost conceput de ea, ci adăugat de *hackeri,* care ar fi accesat codul pentru a-l manipula, dar argumentul a fost uşor de demontat. Interesant este că iniţiativa alertării ESRP a aparţinut senatoarei democrate Hillary Clinton. Prin tradiţie, stînga americană a fost mereu în favoarea relaxării moravurilor. Iată însă că ea se arată acum preocupată de sănătatea morală a tinerei generaţii şi de salvgardarea valorilor familiale, vrînd, probabil, să contracareze efectele mediatice ale mirosului de trabuc, care pluteşte încă în biroul oval.

Danny Goldberg, autorul cărţii *Scrisori de pe frontul războiului cultural: Cum a pierdut stînga simpatia teen-agerilor (Dispatches From the Culture Wars: How the Left Lost Teen Spirit),* atrage atenţia democraţilor că fac o mare greşeală adoptînd o strategie a pudorii şi frustrînd astfel aspiraţiile tinerilor. Goldberg a lucrat timp de treizeci de ani în industria muzicii pop, promovînd formaţia Led Zeppelin, vedete ca Bruce Springsteen şi Kurt Cobain, ca să nu mai enumerăm şi stele efemere ca Hanson, Shania Twain şi *Baha Men*. El arată că democraţii au făcut un viraj periculos la mijlocul anilor 1980, cînd Tipper Gore (soţia lui Al Gore) a înfiinţat *Parents Music Resource Center,* o organizaţie care-şi propunea să combată influenţa muzicii *rap* şi *heavy metal,* a jocurilor video şi a filmelor care conţineau scene violente. În 2001, Hillary Clinton, împreună cu Joe Lieberman, partenerul lui Al Gore la alegeri, a propus o lege privind supravegherea guvernamentală a mediilor, *Media Marketing Accountability Act,* care friza cenzura, revenind la reglementările aflate în vigoare în anii 1930. După Goldberg, generaţia *baby-boom* a anilor 1960, virulent contestatară în tinereţea ei, ameninţă să devină mai intolerantă decît propriii săi părinţi. „Cei care ne-am maturizat în anii 1960 – spune Goldberg – am crezut că vom rămîne tineri pe veci." Faptul că a apărut o altă generaţie, cu cultura ei diferită, este perceput de cincagenarii de azi aproape ca o insultă. Jocurile electronice şi muzica nouă îi contrariază în cel mai înalt grad. Rezultatul blamării, de către stînga, a noii culturi urbane este indiferenţa civică a tinerilor, care se abţin să voteze şi lasă pe cei de dreapta să cîştige în confruntarea politică.

Mary Mc Carthy a întrebat-o o dată, la o conferinţă, pe Hannah Arendt, pe ce se va baza jocul politic într-o lume în care economia ar funcţiona autonom, iar pericolul războiului n-ar mai exista: o situaţie ipotetică atunci, realistă astăzi. Politica va miza – a răspuns Arendt – pe confruntarea culturală. Dacă stînga adoptă pragmatismul, înlocuind discursul ideologic cu tehnica rezolvării de probleme, ea pierde audienţa generaţiei care, deşi pare asurzită de zgomot şi abrutizată de violenţă, doreşte, şi ea, un vis de care să se agaţe. Bătrînii au responsabilitatea de a le oferi tinerilor ceva care să-i inspire, spune Goldberg. Atunci cînd vedem urmîndu-ne o generaţie apatică, care refuză dialogul cu noi, refugiindu-se în subcultura proprie, trebuie să ne întrebăm unde am greşit.

chestionarul lui Proust

1. Principala mea trăsătură
2. Calitatea pe care doresc să o întîlnesc la un bărbat
3. Calitatea pe care o prefer la o femeie
4. Ce preţuiesc mai mult la prietenii mei
5. Principalul meu defect
6. Îndeletnicirea mea preferată
7. Fericirea pe care mi-o visez
8. Care ar fi pentru mine cea mai mare nenorocire
9. Locul unde aş vrea să trăiesc
10. Culoarea mea preferată
11. Floarea care-mi place
12. Pasărea mea preferată
13. Prozatorii mei preferaţi
14. Poeţii mei preferaţi
15. Eroii mei preferaţi din literatură
16. Eroinele mele preferate din literatură
17. Compozitorii mei preferaţi
18. Pictorii mei preferaţi
19. Eroii mei preferaţi din viaţa reală
20. Ce urăsc cel mai mult
21. Calitatea pe care aş vrea s-o am din naştere
22. Cum aş vrea să mor
23. Greşelile ce-mi inspiră cea mai mare indulgenţă
24. Deviza mea

Gabriel LIICEANU

1. Geamănul din mine.
2. Un anumit zvon al marilor fapte comune.
3. Iubirea non-posesivă.
4. O replică pe măsura prieteniei mele pentru ei. Şi scrisul.
5. Nu ţin minte aniversările.
6. Nu pot ierarhiza. Am mai multe. Înşir: Să traduc un text greu cu un prieten. Să stau de vorbă cu oameni cu care mă simt bine. Să fac proiecte. Să gătesc. Să joc tenis. (Dar nu mai joc.) Să conduc agresiv o maşină bună.
7. Să am timp. Deci alte cîteva vieţi.
8. Să n-apuc să-mi scriu cărţile pe care le mai am în gînd.
9. În două camere cu o curte, în cartierul copilăriei, al adolescenţei şi al primei tinereţi: în Cotroceni.
10. Galbenul toamnei.
11. Frezia, pentru cel mai inefabil miros de pe lume.
12. Raţa leşească.
13. Platon, Dostoievski, Cioran. Heinrich Zimmer.
14. Shakespeare din *Sonete* şi continuarea lui românească la V.V. Saint-John Perse.
15. Gabriel din *The Dead* de Joyce, Narziss şi Goldmund.
16. Nataşa din *Război şi pace* şi Otilia din *Enigma Otiliei*, amîndouă înainte de căsătorie.
17. Vorba lui Virgil Ierunca la 82 de ani: „Am descoperit recent un mare compozitor, Beethoven!".
18. Cranach der Alte, Dürer, Egon Schiele.
19. 1) Cei care, într-o lume pe dos, şi-au învins frica: Nicu Steinhardt, Doina Cornea. 2) Cei care i-au în-fiinţat pe alţii: maeştrii.
20. Să fac rău cui nu merită.
21. Verva de scriitor a lui Cioran.
22. Împăcat.
23. Cele făcute din stîngăcie.
24. Humanitas.

Alex. Leo ŞERBAN

mă enervez, deci exist

...Exist, deci îi enervez pe alţii.

„Mici detalii"

Frecvenţa fenomenală cu care conversaţiile – de orice fel & cam cu oricine – sînt încheiate printr-un „Doamne-ajută!" Nu e cazul să intrăm în socio- sau psiho-, dar mă tem – cum ar zice dl Paler – că este o formulă care nu miroase a bine... În orice caz, *mie* nu-mi miroase a bine, ci a tămîie, lipsă de voinţă şi *„Inch'Allah*!". Mai mult: o consider tradiţionalistă pînă-n punctul de-a fi rurală – cu toate consecinţele (unele, abisale) ce decurg de aici; mostră de dialog „postmodern": „Să aveţi o zi bună!" (= limbaj de supermarket) – „Doamne-ajută!" (= limbaj de biserică). Şi, că veni vorba (vorba vine!), pot mărturisi că nu m-am înnebunit nici după concluzia dlui Alin Ionescu (comentator TV plin de haz, altminteri) de la numărul Iaromirei (83) despre telenovele: „...prefer o telenovelistă, gîndindu-mă la ea ca la baba credincioasă a lui Ţuţea, decît un videofil rafinat, ahtiat după Derrida şi mare amator de filme porno". Eu nu; şi nu pentru c-aş fi „ahtiat după Derrida" (nici după Ţuţea, de altfel), ci pentru că simt nevoia să apăr filmul porno împotriva telenovelelor & a mentalităţilor aferente. Şi pentru că nu pot să nu mă gîndesc că, în fond, nici minerii n-ar fi avut nimic împotriva telenovelelor & a babelor credincioase, dar împotriva „videofililor rafinaţi" & a amatorilor de porno – da! Dezavantaj videofilic, deh... Să aveţi o zi bună.

citit auzit

1929, Marcella M. & Lévi-Strauss

Mă gîndisem să las deoparte – o perioadă – invocarea aproape săptămînală a „inrockuptibililor". Ar fi fost, pînă la urmă, fezabil – dar asta ar fi însemnat să închid ochii la *toate* numerele revistei de după ultimul (= 502) evocat aici... Or, asta este im-po-si-bil! Căci iată cu ce bunătate („bunăciune" se spune, mai nou!) vine nr. 504-505-506: „SEXE! Qu'est-ce qui vous travaille?"

Ei bine, partidul travaist al sexului nu doarme, lucrează pentru noi şi, în acest număr special de „130 pages de sexes, textes & images" („&"-ul e de la ei, nu de la mine!), îşi face de cap într-un mod care, cum să zic, de-ar fi să reproducem poze din număr, jumătate dintre cititorii *Dilemei vechi* ne-ar spune pa. Căci sexul e în multe feluri, şi toate aceste feluri se-ntîlnesc în acest număr (mi se pare mie, sau toate cuvintele pe care le folosesc şi-au tras, aşa, un „halou" echivoc?!). Începînd cu coperta, care – recunoaşteţi: e frumoasă! – reprezintă „eternul feminin" în dublu exemplar, alături de provizoriul masculin într-unul singur, ceea ce dă – pentru că sîntem la francezi – un „p'tit *ménage à trois*" care ne „travaiază", penetrîndu-ne privirea... Tot pentru că sîntem la francezi, nu se vorbeşte – nicăieri – despre „tabu-uri", probabil pentru că ei le-au depăşit de mult. Dovezi? *Bon,* onorată instanţă; ce-aţi zice, atunci, despre acest text, intitulat – prud(ent) – *1929,* semnat la trei mîini de Louis Aragon, Benjamin Péret & Man Ray? A apărut recent la Editura Allia, are numai 45 de pagini (cu fotografiile lui Ray cu tot), iar revista îl descrie – într-un şapou – ca „De citit de către toţi cei care cred că bunicii lor erau pudici" (sau uşă de biserică, am spune noi). *Evident,* nu şi bunicii suprarealişti; în acest „strămoş poetic al calendarelor de camionagii, *1929* ia pe la spate poezia curteană – ochii Elsei sînt «orbiţi de spermă»". Mai vreţi? Păi, iată ce mai zice recenzenta Juliette (hm...) Guépratte (rimează cu „chatte"): „Departe de o pornografie lirică în care decenţa ar fi salvată printr-o ipocrită vervă literară, *1929* se complace într-o cruzime lexicală umedă (...) pe care absenţa punctuaţiei o face de-a dreptul ogasmică. Această poezie blasfemiatoare maimuţăreşte cîntările biblice...", şi eu zic să ne oprim aici.

Pentru a trece în actualitate. „Marcella Moustache" seamănă cu un nume ales chiar de suprarealişti, pe la 1929. A fost ales, în schimb, de Maxime C., 22 de ani, student la sociologie, *activist queer* în cadrul grupului numit Panik Qulture. Maxime-Marcella se defineşte ca „trans(sexual)": „Cînd îmi las să crească mustaţa este o performanţă de «gender». De fapt, mi-ar fi plăcut să mă nasc fată şi să devin F to M *(= female to male).* Tipul de masculinitate care-mi place şi pe care mi-l doresc este o supermasculinitate stilizată şi superconstruită". Să recapitulăm: Maxime este un băiat-care-se-vrea-fată-pentru-a-putea-afişa-o-masculinitate-forte... – logic, nu? Şi, pentru că Panik Qulture se exprimă mai ales prin cinema, Marcella M. n-a ezitat să se arunce în focul acţiunii într-un „postporno" în care – este literal-exact ce se-ntîmplă în film – i se bagă un exemplar din Claude Lévi-Strauss, *Race et histoire,* în fund; „primul film care atacă antropologia sexistă şi colonialistă", îl descrie PQ! Urmat de *Le Fabuleux Destin d'Amélie Putain,* în care Marcella este lucrat(ă) pe la spate, cu o jucărie de cauciuc, de Amélie din titlu – al cărei unic scop pe lume este „să facă bine oamenilor"... PQ-ii sînt pentru „cuşajul trans" – lesbiene & gay-i la grămadă –, pentru „a ieşi din sacrosanctul coit vaginal". Sînt împotriva căsătoriilor între homosexuali întrucît „noţiunea egalităţii drepturilor nu este pertinentă. Modelul de cuplu hetero nu ne atrage. Ce ne atrage este un model în trei, patru sau zece". Care, chiar în zece, n-ar fi încăput pe coperta acestui număr graţios, furios, „sulfuros". „Made in France", *bien sûr.* **(a. l. ş.)**

Alexandru MATEI

Sfîrşitul unei idile

Dragă Franţa,

Iartă-mă că nu ţi-am mai scris în ultimele decenii, mi-am pus pe picioare cea mai mare firmă de apărat drepturile omului din lume şi, cu prestigiul pe care îl aveam deja din '44, sînt astăzi cel mai tare – fapt pentru care nu-mi mai văd capul de lucru. Îmi amintesc destul de vag începutul relaţiei noastre, tu erai frumoasă şi aveai mult gust, m-ai îmbrăcat, mi-ai dat de mîncare, mi-ai scris scrisori superbe – le mai am şi acum, la bunici – dar astăzi, chiar dacă am numai haine sport, nimeni nu mai face mişto de mine. Bănuiesc că prin Europa ai rămas aceeaşi vedetă fatală ca atunci cînd ne-am cunoscut. Chiar şi pe aici mai vorbeşte lumea despre tine, mai ales cei mai în vîrstă, ei te ştiu bine şi te-au admirat toată viaţa. Te-am văzut de curînd la televizor şi mi s-a părut ciudat că porţi şi tu adidaşi – erau contrafăcuţi şi de has been, *dar n-aveai de unde să ştii, că tu n-ai purtat niciodată aşa ceva. Erai frumoasă, să ştii, şi în pantofii tăi ăia cu brizbrizuri, chiar dacă ştiu că abia puteai merge cu ei; adidaşii sînt, ce-i drept, supercomozi. Sînt curios cum îţi stau. În fine, acum, după ce mi-au căzut Turnurile, m-a cuprins nostalgia Eiffel-ului, mai ştii cum ţi-l mîngîiam pînă i se înroşea fierul? (Iartă-mă că sînt vulgar, întotdeauna mi-ai spus că te fascinează directeţea mea, n-am înţeles niciodată de ce, toate femeile cu care fusesem înaintea ta visau să mă vadă îmbrăcat în cămaşă de mătase cu balene la guler, cu un parfum Chanel no.5 în mîna dreaptă şi cu o orhidee în stînga, numai tu voiai să ne petrecem vacanţele în* ranch-uri. *Acum eu produc şi parfumuri, şi flori, dar femeile vor numai maşini scumpe – pe care, din fericire, le produc tot eu. Ţi-am scris ca să ştii că nu te-am uitat şi că, dacă vreun taliban libidinos te pişcă, din greşeală, de Alpi sau îţi strecoară bombe la Notre-Dame-Saint-Michel, vin imediat şi-l lichidez în faţa ta. Îţi urez mulţi ani – dacă cumva te decizi pentru o eutanasie, am eu oamenii mei care o să-i convingă pe toţi ăia de la ONU că e o idee foarte bună. Te sărut, SUA.*

P.S. Dacă vrei nişte filme noi, ţi le trimit pe mail. Medicamente (iartă-mă) la fel. Sănătate, pa, acelaşi.

În decursul relaţiei zbuciumate dintre Statele Unite şi Franţa, a existat o lungă perioadă în care bărbatul american a fost privit cu indiferenţă sau cu condescendenţă, cel mult, de ochii abisali de sub pleoapele fardate ale franţuzoaicei. Un moment important este cel al călătoriei lui Tocqueville peste Atlantic, mesagerul franţuzoaicei descoperind un bărbat copilăros, dar muncitor, needucat, dar dornic să înveţe, fluşturatic şi teribilist, dar ingenuu – pe care, dacă nu-l puteai iubi, nu te puteai nici supăra.

Americanul e încă un puşti la începutul secolului al XX-lea, cînd doamna de Paris impresiona încă mai degrabă prin rafinamentul decadent decît prin prospeţime. Nu altfel stau lucrurile în 1949, cînd Jean Cocteau face o călătorie în SUA, unde era deja un scriitor cunoscut, chiar dacă mai ales ca scenarist. Poetul şi dramaturgul începuse să scrie scenarii de film în anii '30, iar în 1946 realizează *Frumoasa şi bestia*. În 1936, ca urmare al unui pariu cu ziarul *France-Soir,* face un tur al lumii în 80 de zile şi-l cunoaşte, în America, pe Chaplin. Ca şi Sartre şi Simone de Beauvoir, Cocteau găseşte în America o scenă diferită de cea pe care performa în Europa. Americanii îl preţuiesc în măsura în care nu-l înţeleg şi-n care tocmai ceea ce le scapă îi determină să considere bizar ceea ce văd. Pe de o parte, imaginea decadenţei lui Cocteau naşte fiori în publicul puritan american, inventivitatea lui freatică îi provoacă admiraţia, speriindu-l totodată.

În avionul care-l readuce la Paris, Cocteau scrie o *Scrisoare americanilor,* plină de patos, un text care măsoară, astăzi, distanţa dintre Franţa anului 1949 şi cea a anilor 2000. În 1949, Cocteau gîndea europeneşte: americanii sînt cei chemaţi să „salveze lumea" veche pentru că ea ajunsese incapabilă să se mai ţină singură pe picioare. Numai că americanii, naivi şi puternici, aflînd aşa ceva, îi vor grăbi moartea. Cînd Cocteau le scrie americanilor „să se scuture de jugul prea marii libertăţi", e sigur că începuse istoria neînţelegerii dintre americanul pedestru şi evanescenta Franţă. Primul gîndeşte cantitativ şi nu poate decît să exulte la lectura acestei „prea mari libertăţi". Or, ce însemna asta? Farmacologic vorbind, o prea mare libertate înseamnă tocmai anularea libertăţii de către propriul ei exces. Libertatea nu echivalează, pentru francez, cu a face *cît* poţi, ci cu a face *împotriva* celorlalţi, cu a face *altceva:* „Am scris adeseori că spiritul creator nu este altceva decît spiritul de contradicţie sub forma lui cea mai înaltă". Niciodată, mai mult decît astăzi, n-au existat mai multe reproduceri contrafăcute ale acestui crez. Pentru că totul are un preţ, astăzi Franţa autoficţiunii dă oricît – iar vînzătorii primesc – pentru a vedea acest credo ilustrat. Franţa de astăzi este o Americă tristă pentru că-i lipseşte singurul obiect autentic deţinut de americani – America însăşi. Atunci cînd Cocteau scrie „nu iubesc o rasă decît dacă este oprimată", el nu face decît să manifeste revolta consubstanţială spiritului creator modern care, atunci cînd creează, nu produce, ci luptă şi care nu poate lupta fără a simţi şi nu ia în considerare, dintre simţuri, decît ceea ce simte moral sau religios.

Cocteau, după ce se înşală în privinţa bunelor intenţii ale americanului, se amăgeşte mai mult în privinţa propriei patrii. „Franţa trăieşte în dezordine, aşa cum alte popoare nu pot trăi fără ordine" e o comparaţie care l-ar face să rîdă amar pe Cioran. „O Franţă plată este de neimaginat!", exclamă Cocteau de la înălţimea platoului care suportă astăzi o naţiune de cadre care încearcă să limiteze invazia imigranţilor înfometaţi. „Franţa ar avea totul de pierdut dacă ar aspira la resurse care îi sînt improprii – dacă ar vrea, de exemplu, să-şi construiască o mare industrie. Prerogativele sale sînt artizanatul, invenţia, descoperirea, accidentul." Franţa de azi are o industrie puternică. A descoperi înseamnă astăzi, pentru francez ca şi pentru american, să-ţi încununezi cercetarea ştiinţifică cu o concluzie – iar aici americanii sînt mai buni ca francezii. Franţa luptă astăzi împotriva accidentelor. Prudentă, ea nu trimite trupe în Irak, mulţumindu-se să condamne accidentul atentatelor la care s-au expus ursuzii perfidului Albion.

Scrisoarea lui Jean Cocteau a fost citită de american cu un zîmbet în barbă. El a înţeles atît: că e mercantil, reducţionist, liber, puternic şi că ea, Franţa, îl imploră să o salveze. A salvat-o o dată făcîndu-şi-o amantă. Pe care, tot mai bătrînă, se pregăteşte să o părăsească. La drept vorbind, nu se mai întîlnesc decît atunci cînd ea, ridată şi cu hainele boţite, se duce în fiecare dimineaţă să-i ţină oglinda la baie. El se dă cu gel, spray, se clăteşte cu apă de gură înainte de a demara în trombă spre Las Vegas cu puştoiace de vîrsta lui.

Magdalena MĂRCULESCU-COJOCEA

Revoluţia şi literatura

– note despre receptarea literaturii erotice –

Falocraţia şi tehnologia juisării – spune Pascal Bruckner într-una din cărţile sale – ar exprima modelul dominant al sexualităţii occidentale. Un fel de imperativ categoric, potenţat şi mai mult, în zilele noastre, de constrîngerea de „eficacitate hedonică".

Altfel spus, în condiţia lui medico-psihologică, individul are a-şi căuta, cu minuţios spirit al datoriei, propria fericire şi are a înfrunta – fie reprimîndu-şi disconfortul creat de şubrezirea preabunelor prejudecăţi creştine, fie echilibrîndu-se cu preţul curelor psihanalitice – invitaţia perversă, dar eliberatoare, la hedonism.

Să remarcăm atunci că, în condiţia sa de cititor, acelaşi individ, rătăcind buimac prin culisele mentalităţilor occidentale, se confruntă cu o nouă exigenţă. Ca şi mai sus, ceea ce surprinde, poate, este chiar permisivitatea exigenţei, care ordonă nici mai mult, nici mai puţin decît un... drept: dreptul la consumul de erotism, în dimensiunea sa literară. Ceea ce arată că, paralel cu raţionalitatea eliberării sexuale, se dezvoltă o raţionalitate a spunerii erotice şi a spunerii despre eros (a zis-o, de altfel, şi Foucault).

Pe scurt, irumperea pe piaţa românească a literaturii erotice – efect uşor întîrziat în spaţiul editorial românesc, fie că este vorba de scriitura autohtonă, fie că este vorba de traduceri – este un efect frenetic, ce îşi cere dreptul la vizibilitate, punînd, pe cît se poate, între paranteze orice discurs de legitimitate.

O viziune pesimistă şi circotaşă asupra fenomenului ar decreta explozia de erotism drept un rău literar, pe motivul – să spunem – obsesiei care nu eliberează, cît condamnă la prizonierat: un prizonierat faţă de exigenţa spunerii totale, a dezinhibării prin rostire, a proscrierii dreptului la intimitate (pudibonderie?). Literatura ar risca să moară deopotrivă din egocentrism şi din ero(s)-centrism.

O viziune mai puţin marcată de fatalism şi mai îngăduitoare ar saluta însă această vîrstă a blestemăţiei, cu aspectele ei ludice şi dezinhibante, care nu face altceva decît să relativizeze ideea de interzis.

Totul depinde de logica în care alegem să ne plasăm: o logică alergică la de-tabuizare sau o logică a dorinţei şi a transgresiunii. Pare cît se poate de evident că discursul despre eros a dezvoltat întotdeauna efecte de putere, fie că a fost vorba de o putere represivă (acţionînd în numele moralităţii, al eficienţei, al igienei, al diferenţei sau, dimpotrivă, al egalităţii sexuale), fie de o putere fantasmatică, invitînd la cheltuirea totală de sine, la extatica dăruire în care desfrîul şi divinul se întîlnesc (revoluţia sexuală a anilor '60 şi ideea împlinirii prin exces şi risipă).

Secole de-a rîndul, literatura erotică şi-a asumat o funcţie revendicativă, miza ei fiind aceea de a submina o anumită ordine – politică, etică, socială. În secolul al XVI-lea, Giulio Romano, unul dintre marii artişti manierişti, picta pe pereţii Vaticanului şaisprezece scene de amor, în semn de protest – se pare – faţă de faptul că Papa Clement al VII-lea nu îl plătise la timp. Şi Rafael a pictat, de altfel, posturi erotice în baia Cardinalului de la Vatican. Şi ce poate fi mai elocvent pentru dimensiunea subversivă a literaturii libertine decît prezenţa – atît de frecventă la Sade – a unor mostruoase orgii desfăşurate întotdeauna între oficialii statului sau ai bisericii şi călugăriţele vreunei onorabile mînăstiri? Sau decît nenumăratele pamflete şi caricaturi de pe vremea Revoluţiei Franceze, în care regina Maria-Antoaneta este descrisă în mijlocul unor dezmăţuri fabuloase?

Pe de altă parte, să nu uităm însă că scrierile licenţioase au dat expresie, prin intermediul admiraţiei pentru cultura clasică manifestată în perioada Renaşterii – moment în care apar tipăriturile de acest gen – senzualităţii ca dimensiune a trăirii omeneşti. Astfel, literatura libertină a răspuns, de fapt, unei adevărate utopii, imaginînd o lume a deplinei libertăţi, a dorinţelor exprimate şi satisfăcute în mod imperativ.

Or, dacă ar fi să gîndim, de pildă, în cheia *Strategiilor fatale* ale lui Baudrillard, între protestul de factură politico-morală şi miza de eliberare sexuală, discursul libertin a condus, prin de-tabuizarea pe care a operat-o, la o adevărată confuzie erotică, mai exact, la erotizarea universală a societăţii (prin intermediul publicităţii şi comunicării). Ceea ce ar părea să răspundă mai degrabă unui verdict pesimist, vizînd să repereze şi să acuze un fel de strategie pan-erogenă. Problema este dacă, în receptarea şi aprecierea producţiei literare erotice actuale, chiar este necesar să ne lăsăm influenţaţi de un astfel de diagnostic.

Din fericire, literatura este, faţă de noi, oamenii, suficient de „înţeleaptă" încît să-şi fi impus un statut aparte: acela de a judeca, dacă vrea, fără a se lăsa judecată, la rîndul ei, decît prin criterii estetice. Motiv pentru care îşi poate permite mai multe decît noi care, uneori, nu ne putem abţine să o „consumăm" în cheie morală.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Amos Oz, *Soţul meu, Michael,* traducere din limba engleză de Lidia Ionescu, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2005.**

În 1968, cînd publica romanul acesta, israelianul Amos Oz avea mai puţin de treizeci de ani. N-ai fi zis. La cît de aşezat şi răbdător e scrisul său, cu inspiraţiile lui melancolice şi expiraţiile sale meditative, la felul în care concretul mărunt ajunge să întredeschidă fragilul abis al stărilor sufleteşti, trădînd în subtext o profundă ştiinţă a omenescului, scriitorul ar fi putut liniştit să fie un tînăr sexagenar.

Ba chiar o tînără sexagenară, dat fiind că romanul e scris – cît se poate de convingător – din perspectiva unei femei.

Ea se numeşte Hannah şi povesteşte aici primul deceniu al vieţii sale de cuplu (cu Michael, evident). O întîlnire a celor doi prilejuită de o drăgălaşă alunecare pe treptele colegiului Terra Sancta din Ierusalim, o tatonare reciprocă, timidă, dar eficientă, o căsătorie promptă şi onestă, chiar dacă fără exuberanţe, un copil mai degrabă exact decît jucăuş, o renunţare de către ea la studiile filologice, o continuare de către el a studiilor la geologie, debutul carierei lui ştiinţifice, caznele ei de casnică, plus un etc. pestriţ de colegi, amici, vecini şi rubedenii (de unde nu puteau lipsi fabuloasele mătuşi) – cam aşa poate fi punctată istoria prinsă în paginile acestei cărţi, cu trecerea ei subtilă de la un tulbure *story* de dragoste la un tulburător *story* de coabitare.

Două lucruri mi se par remarcabile. Mai întîi, faptul că o poveste care lucrează cu delicateţuri intimiste poate absorbi în pasta ei o cronică discretă a Ierusalimului anilor '50 (un oraş care „hăituieşte", care „pare să coacă ceva"). Apoi, faptul că o poveste de dragoste poate rămîne verosimilă într-un mod atît de sofisticat, în condiţiile în care clasicul declic al înşelării în amor este înlocuit de romantica fractură a înşelării în aşteptările poetice, pasionale, iraţionale.

Vremuri tulburi, ani mohorîţi; un Michael „cenuşiu şi rezervat", o Hannah impulsivă care-şi găseşte debuşeuri în *shopping*-ul bezmetic, cînd nu în fantasme onirice; o tristeţe şi un plictis relatate extraordinar de viu – practic, o carte de citit în două-trei jumătăţi de zi, cu o anacronică lentoare.

Simona SORA

puzzlecturi

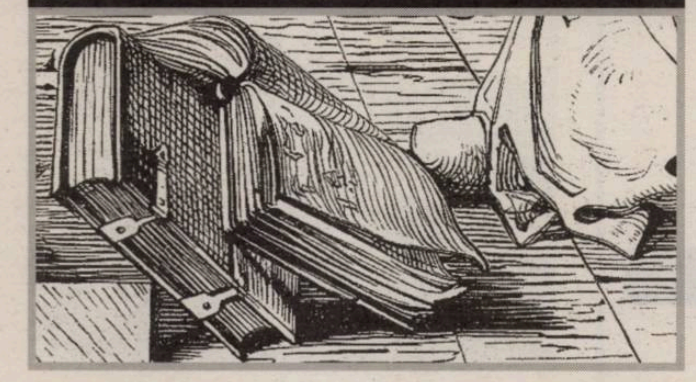

„Pacienţii naţiunii“

Anul trecut a apărut, destul de discret, prima traducere în românește dintr-un scriitor spaniol *cult*, Ramón Gómez de la Serna. Iconoclastul, furiosul şi demolatorul Ramón, cum îl numesc empatic pînă şi cei mai sobri comentatori, a debutat în românește cu unul dintre romanele sale nebuloase, fragmentare şi capricioase, *Omul pierdut,* excelent tradus de Radu Niciporuc la Editura Fabulator. Traducerea era flancată de un avizat prolog al Ioanei Zlotescu şi de o postfaţă bifurcată a psihanalistei Vera Şandor: o notă „empatică“ de acompaniere şi o notă „antipatică“ de teorie psihanalitică. Apariţia aceasta – care merită o lungă discuţie separată – mi-a amintit vechea şi neîmpăcata precauţie defensivă a criticii românești faţă de psihanaliză. Precauţie paradoxală din cel puţin două motive.

În primul rînd, atît Freud, cît şi Jung (de Adler, Rank şi alţi disidenţi nici nu mai încape vorbă) au fost traduşi în românește foarte tîrziu. *Scrierile despre literatură şi artă,* singura traducere fiabilă, publicată în 1980 de Vasile Dem. Zamfirescu, precum şi reluarea recentă a *Operelor* lui Freud şi Jung la Editura Trei reprezintă un epilog la îndelunga vrajbă a literaturii românești cu psihanaliza. Ecourile lor în lumea literară au fost practic inexistente. În perioada interbelică, cei mai mulţi dintre scriitorii şi criticii care s-au exprimat în legătură cu această metodă aveau, desigur, acces dacă nu la originale, măcar la traducerile franţuzești. Lipsa traducerilor şi colportarea chiar binevoitoare a jargonului medicalizat au blocat însă formarea unui limbaj plastic sau măcar omenesc al criticii psihanalitice. Iată de ce atunci cînd T. Vianu scrie într-o scrisoare: „O morală freudiană ar trebui să se aplice pentru întreg domeniul vieţii şi pentru toate instinctele bestiei!“ sau cînd Lovinescu vorbește despre „intenţia pur freudiană“ a romanului *Mite* – ambii critici par să se refere la cu totul altceva decît majoritatea contemporanilor.

Pesemne toate au pornit de la un precedent interbelic al cazului dilematic Eminescu: publicarea analizei doctorului Constantin Vlad, *Mihail Eminescu din punct de vedere psihanalitic.* Diagnosticat, pe 230 de pagini, cu schizofrenie şi demenţă precoce, „pacientul naţiunii“ ar fi fost în plus „fixat pe mamă-sa“, motiv pentru care suferea de o vinovăţie irepresibilă de cîte ori „cădea îndrăgostit“. Scandalul a fost – se ştie – total, iar concluzia altui „pacient al naţiunii“, Călinescu, de care s-a ocupat pînă tîrziu doctorul Vlad, dar mai recent şi Marta Petreu – precoce-generalizatoare: „opera nu poate fi document pentru psihanaliză“. Doctorul Vlad a fost tratat de imbecil sau de analist grosier nu doar de tagma literaţilor, ci şi de propria castă. Şcoalele i-au interzis cartea, iar facţiunea expeditivă l-a trimis să încerce un plonjon veritabil în abisurile carpatine.

Totuşi, pînă în '48, cu toată „inadecvarea psihanalizei la spiritul românesc“ (Zarifopol), lucrurile s-au mai mişcat. Criterioniştii i-au dedicat un simpozion lui Freud, deşi în acelaşi timp părintele psihanalizei era făcut responsabil de nişte crime adolescentine la Cernăuţi şi, mai ales, de propagarea semidoctismului agresiv. Romanul lui Şuluţiu, *Ambigen,* a fost trecut pe lista neagră după un asasinat la indigo, iar italianul Angelo Moretta scria (sub pseudonimul Dan Petraşincu) de-a dreptul „romane psihanalitice“ precum *Monstrul.* În efervescenţa generală – aprobatoare sau devastatoare, aproape nici nu mai contează – nimeni n-a considerat că ar trebui să-şi definească termenii, să „introducă“ disciplina şi în litera ei. După „obsedantul deceniu“, abordările psihanalitice au putut fi numărate pe degete. În retrospectiva sa unică, G. Brătescu este de-a dreptul elegiac făcînd numărătoarea: Adrian Marino, N. Steinhardt, Sergiu Al-George (jungian exclusivist), Al. Paleologu, Anca Oroveanu, N. Balotă şi Ion Simuţ – cu toţii rezervaţi, selectivi şi precauţi. Uneori strălucitori.

În al doilea rînd, mi se pare paradoxal faptul că exact în timpurile noastre relativiste, *soft,* vremuri liniştitoare, ale „democratizării talentului“, nimeni nu se mai hazardează în bazarul mult nuanţat, diversificat, structuralizat şi postmodernizat al psihanalizei. Sîntem, în fond, destul de ascultători. Mai scăpăm cîte un freudism, mai trecem scurt prin teoria arhetipurilor, mai socializăm ironic „libidoul poetului“, dar n-avem (şi nu cred că vom avea prea curînd) un psihocritic adevărat. Iar acest lucru e destul de bizar pentru o critică ce a prizat cu fervori mistice structuralismul, semiotica, textualismul şi jură şi acum pe receptare şi istorie factuală. Poate asta se întîmplă şi pentru că spiritul de fineţe şi precauţia *ofensivă* care ar trebui să însoţească o atare întreprindere, sînt din ce în ce mai rare şi mai puţin utile pe termen scurt. În fond, psihocritica (plus ramura ei psihanalitică) profesată inteligent nu e decît o critică a conşiinţei de care n-ar trebui să se teamă nimeni. Scurta notă empatică a Verei Şandor la *Omul pierdut* de Ramón Gómez de la Serna e un asemenea document, în genul analizelor lui Didier Anzieu la povestirile lui Borges sau la romanele lui Henry James, ori al studiilor lui Bataille despre Kafka şi Proust. N-o să le predea nimeni la şcoala primară, dar istoria literară, critica biografică şi sociologică (de care se abuzează fără aceeaşi jenă) ar trebui să le rămînă, pentru limpezire şi arheologie autorizată, profund îndatorate.

Sînt într-o dilemă, recunosc. Dar nu pot înţelege în ruptul capului de ce – în vremurile exploziei autobiografice, a autoficţiunilor declarate, a pansexualismului pentru minte, inimă şi literatură – psihanaliza, adică metoda de elecţie pentru sondarea acestui tip de literatură, pare a fi clasată definitiv în rîndul *ismelor* fumate. La urma urmelor, am avea încă destui „pacienţi ai naţiunii“.

Dilema veche vă recomandă

● Mari evenimente ale micuţei noastre televieţi: Festivalul „George Enescu“, *live,* zilnic, la TVR Cultural. Open-ul american de la Flushing Meadows, la Eurosport, tot zilnic, tot *live,* la orele 21 şi 2 (noaptea). Cui i se par incompatibile să se ducă la culcare. (Radu Cosaşu)

● Chiar şi după mega-recomandarea colegului Cosaşu de săptămîna trecută, mă încumet să vă mai semnalez „un Shakespeare“ – de astă dată, pe marele ecran: *Neguţătorul din Veneţia* în regia lui Michael Radford, cu un Al Pacino (Shylock) impecabil, departe de prestaţiile sale exoftalmice din ultima vreme. La aproape două ore jumate („Will“ scria lung), este un Love**vs**Money***Story care bate cu un deget (mic) orice scenariu hollywoodian *(thriller* „cu proces“, comedie de situaţie, *horror...)* scris la zece mîini. Vreţi şi-un truism? OK, iată-l: Shakespeare e tare! Nu „era“ – *e!* (Alex. Leo Şerban)

● *Out of exile*, al doilea album Audioslave (fosta Rage Against The Machine, cu Chris Cornell compozitor, textier şi vocalist în locul lui Zack de la Rocha), mai omogen, dar mai puţin imprevizibil decît cel din 2002, a debutat direct pe primul loc în Top-ul *Billboard.* Dacă vreţi să auziţi cum sună chitara lui Tom Morello în 2005, daţi la maximum „Man or animal“, bass-ul lui Tim Commerford e de ascultat pe „Yesterday to tomorrow“, iar vocea lui Cornell de pe *Euphoria morning* e de găsit pe „Doesn't remind me“ şi „Be Yourself“, prima baladă scoasă pe single. Pe 5 mai a.c., Audioslave a devenit prima trupă americană de rock care a susţinut un concert la Havana în faţa a 60.000 de rockeri cubanezi „înfometaţi“. (Marius Chivu)

● Vreau să recomand un loc. Dacă aveţi chef de plimbare prin zona străzii Transilvania, pe lîngă Berzei-Berthelot, nu rataţi o mică bijuterie arhitectonică: scuarul Luigi Cazzavillan. Primăria abia l-a reamenajat şi e o plăcere: micuţ, cochet, curat, impecabil aranjat, cu o fîntînă care chiar funcţionează, cu cişmele în care apa curge dacă apeşi pe pedală, cu fotografii care arată locul la 1905 şi în 2005, înainte de a fi refăcut. Simţi că intri într-o altă lume (e drept că străzile din jur sînt cam ponosite, dar asta întăreşte impresia). (Cristian Ghinea)

Andrei GORZO

dilematograf

Insule în derivă

● ***Insula / The Island* (SUA, 2005), de Michael Bay.**

Despre moartea iminentă a cinematografului popular se vorbește de mult (cam de la naşterea lui), deci hai să nu fim prea apocaliptici la ora asta: dacă nu s-a întîmplat pînă acum, e foarte posibil să se mai amîne un pic. Dar hai să nu fim nici nedrepţi – să recunoaştem că, dacă nici în viitorul apropiat nu se va întîmpla nimic, nu va fi din vina lui Michael Bay. *El* a încercat. În filme ca *Bad Boys, The Rock, Armageddon* şi *Bad Boys II* (realizate sub supravegherea producătorului Jerry Bruckheimer), el a redefinit filmul de acţiune ca pe o subspecie a filmului porno – ceva care te prinde fără să te captiveze, te ţine fără să te intereseze şi te excită fără să te trezească, ceva dezmăţat, dar nu şi jucăuş, glumeţ şi totuşi lipsit de umor, exploziv şi totuşi necathartic. Nu mă înţelegeţi greşit. Consider că opera lui Bay e una profund personală şi că *Bad Boys II* e filmul unui autor aflat la maturitate: e filmul în care Bay se apropie cel mai tare de unul dintre idealurile sale – acela de a distruge, în decursul unei singure urmăriri, mai multe maşini decît orice precursor; conţine cea mai curată expresie a umorului său – un cadru cu doi şobolani care fac sex; şi este filmul în care Bay reuşeşte să concentreze o întreagă viziune, un fel de a gîndi, în cîteva cuvinte – cum face Thomas Hardy în *Jude neştiutul,* atunci cînd îl pune pe erou să se roage, să cheme în ajutor un înger, şi ne indică scurt că „nu veni nimeni“ – „nimeni nu vine niciodată“. La Bay, indicaţia este: „Toată lumea să tragă în toată lumea!“

Ceea ce nu te pregătește pentru primul act din *Insula* – o jumătate de oră de SF intelectualist, oarecum retro, vag psihedelic şi uşor rizibil. Personajele trăiesc într-un fel de clinică hi-tech amenajată sub pămînt, poartă treninguri albe şi răspund la nume ca Lincoln Şase-Echo şi Jordan Doi-Delta. Sînt supravieţuitorii unui misterios dezastru în urma căruia întreaga planetă – cu excepţia unei insule paradisiace – a fost contaminată şi acum trăiesc sub cea mai strictă supraveghere medicală (nu sînt lăsaţi să-şi aleagă singuri mîncărurile şi băuturile, nu sînt lăsaţi să se atingă), aşteptînd să cîştige la loterie – sistemul ales de conducere pentru a stabili ordinea în care oamenii vor intra în posesia locurilor ce-i aşteaptă pe insulă. Nu se înţelege ce rost are sistemul ăsta, dar nimeni nu caută să înţeleagă; toţi sînt cuminţi şi lipsiţi de curiozitate – cu excepţia lui Lincoln Şase-Echo (Ewan McGregor), care, după trei ani petrecuţi acolo, începe să suspecteze şi să iscodească. Şi astfel descoperă că nici el, nici tovarăşii lui nu sînt oameni. Sînt clone – copii ale unor VIP-uri de afară, poliţele lor de asigurare, rezervele lor de organe. Nu există nici o contaminare – această amintire comună le-a fost implantată clonelor o dată cu cele cîteva amintiri individuale despre bunicuţe şi biciclete din copilărie. Şi nu există nici o insulă – tot ce cîştigi la loterie este un loc pe masa de disecţie. Pe de altă parte, tot nu înţeleg ce rost are sistemul ăsta: nu e o şaradă cam laborioasă şi costisitoare, dat fiind faptul că victimele sînt oricum docile, teoretic incapabile de revoltă? Dacă tot poţi să le implantezi orice amintire, de ce nu le implantezi una în care descoperă încîntaţi – sau află de la bunicuţa – că scopul lor suprem în viaţă este să fie ascultători, să bea şi să mănînce ce le spune nenea doctorul şi să fie tăiaţi de Crăciun? Şi, fiindcă veni vorba, cum se face că eroul şi prietena lui (Scarlett Johansson), continuă să-şi folosească numele de Şase-Echo, respectiv Doi-Delta, atunci cînd fug în lume, fără să realizeze că pe majoritatea oamenilor nu-i cheamă aşa? Aşa-i striga pe ei bunicuţa? Pe de altă parte, ce rost are să iei la bani mărunţi un film construit pe vechea premisă (pe care ai fi zis că Discovery a reuşit s-o demoleze) că, dacă te clonezi, obţii un individ exact ca tine, de vîrsta ta şi, eventual – vorba lui Woody Allen din *Adormitul* –, gata îmbrăcat în costum? *Insula* n-are minte, dar, cel puţin în prima parte, speră că, dacă e bine-crescut şi se abţine de la explozii, o să-i crească una – un exerciţiu de autoprivaţiune, de amînare a satisfacţiei, care-l face unic în opera lui Bay. Sigur, mai e şi *Pearl Harbor,* dar acolo n-avea de ales – era obligat să stea după fundul japonezilor pînă cînd se hotărau să atace; abia după aceea îşi putea permite să se destrăbălează – stînd (foarte la propriu) după fundul *rachetelor* japonezilor. *Insula* nu atinge vulgaritatea aceea: în cursul marii sale urmăriri nu sînt distruse destule maşini (deşi Bay îşi dă silinţa: îl pune pe Şase-Echo să arunce pe autostradă cu osii de tren); nu există sex între şobolani (numai între clone, dar nu vreţi să aflaţi cum e); nu toată lumea trage în toată lumea. E unul dintre filmele lui minore. Dar măcar se termină frumos, cu toate clonele ieşite la lumina zilei, împrăştiindu-se pe coline în treningurile lor albe. Asta e o altă specialitate de-a lui Bay: poemul cu care poţi să vinzi produse electrocasnice.

trecerea prin reviste

Utopii

Părea că, după sfîrşitul istoriei şi moartea utopiilor, nu mai e nimic de spus pe această temă. Devenit viaţă, visul marxist-leninst al societăţii perfecte s-a compromis prin realitatea regimurilor totalitare şi, după şocul acestei descoperiri, asocierea între piaţa liberă şi democraţia reprezentativă pare că a rămas singura variantă posibilă a vieţii economice şi politice. Civilizaţia consumului şi cultura compromisului creează, la rîndul lor, ficţiuni alternative ale lumii, accesul dorinţei în politică este reacţia la aspectele omogenizatoare ale globalizării, la inegalităţi, la diversele disfuncţii ale realului. Numărul special din această vară al revistei *Le Nouvel Observateur* face un inventar al utopiilor prezente în dezbaterea prezentului, dar şi în aspiraţiile unui număr mai mare sau mai mic de oameni; lista e impresionantă şi unele deschideri sînt fascinante. „Utopia este o realitate intelectuală, filozofică şi politică ambiguă cu o faţă descriptivă şi programatică a modelelor sociale, şi o altă faţă, ireductibilă la prima, menită să supravieţuiască sfîrşitului utopiilor", scrie Robert Redeker în argumentul culegerii de articole semnate de profesori de filozofie, de sociologie sau de tehnologie, de geneticieni, de antropologi şi psihologi.

În accepţia acestui volum, utopia este o stare onirică, a cărei permanenţă se menţine prin puterea ei de a iradia realitatea, iradiere care ar trebui s-o protejeze de asalturile distructive ale acestei realităţi. Afirmîndu-şi caracterul ştiinţific, utopia marxistă a ucis visul, redusă la faţa muribundă a utopiei concepută ca sistem politic. Pledînd pentru utopia realistă, Edgar Morin pledează pentru reintegrarea incertitudinii în cunoaşterea realului. Nu trebuie să dorim să creăm cea mai bună dintre lumi, dar trebuie să hrănim speranţa unei lumi mai bune.

După naufragiul ideologiilor progresului, apariţia şi răspîndirea în lumea a treia a unor mişcări milenariste, apocaliptice, întoarse spre „vîrsta de aur" a trecutului, pot fi echivalate cu utopiile terapeutice, necesare unor societăţi marginalizate, dezamăgite de religiile tradiţionale considerate complice ale răului (Laënnec Hurbon). La celălalt capăt, sînt utopiile bazate pe prezumţia evoluţiei tehnologice pînă la punctul cînd aceasta va reorganiza viaţa şi ideile: utopia uterului artificial (Marcela Iacub), utopia corpului virtual (Antonio Casilli), utopia tehnicistă (Dominique Bourg), în care geniul robotic sau cel molecular vor permite rezolvarea tuturor problemelor. Tot premisele unei tehnologii din ce în ce mai adecvate nevoilor umane permit utopia abolirii foametei (Jean Ziegler), sau aceea – ceva mai modestă – numită „zero copii săraci" (Martin Hirsch), utopia abolirii pieţei libere (Alain Caillé), utopia vegetariană (André Méry) şi corolarul lor, utopia sfîrşitului ştiinţei, prin apariţia unei teorii unice care să explice totul (Etienne Klein) asigurîndu-se astfel utopia nemuririi (Ronald de Sousa). Un fel de realizare practică în prezent a acestor perspective îndepărtate ar fi utopia Antarctica (Georgie şi Yves Frenot) – „pămînt al păcii şi al ştiinţei, protejînd continentul alb de orice revendicare teritorială şi de orice exploatare comercială". Vrea cineva să se mute în Antarctica? Prin extrapolare se ajunge la utopia păcii eterne (Philippe Raynaud), a androginului (Marie-Françoise Bosquet) şi a societăţii atee (George Minois).

Oamenii nu se pot dezobişnui să aspire la imposibil: astfel, Philippe Breton rezumă utopia sfîrşitului incivilităţii, adică apariţia unei societăţi civile care a resorbit toată violenţa, pacificarea moravurilor realizîndu-se prin cuvînt. Nu se răspunde la întrebarea ce e de făcut pentru ca, la rîndul lui, cuvîntul să nu incite la violenţă. Michel Adam descrie utopia sfîrşitului prostiei: simplitate, fraternitate, îndoială activă, înţelegerea diferenţei. E cea mai improbabilă dintre toate, pentru că sfîrşitul prostiei nu se poate face fără acceptul şi contribuţia proştilor. **(M. B.)**

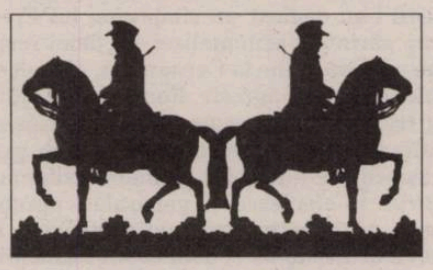

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Un bîrlădean, la sud de Gaza

Evacuarea coloniilor israeliene din Gaza am urmărit-o simultan cu lectura unei cărţi primite tocmai atunci de la Tel Aviv: *Cea mai mare ţară mică. Plîngeri şi deplîngeri,* semnată de cel mai bun gazetar de limbă română din Israel, I. Schechter. Între două scene fără de precedent în istoria ultimelor sute de ani, mi-a fost dat să citesc, la Bucureşti, aceste pagini ale unui om care, născut la Bîrlad, trăieşte în plin centrul Tel Aviv-ului, pe strada Zamenhof (inventatorul limbii esperanto).

„Cînd eram deja un evreu în toată puterea cuvîntului, am încercat să nu mai fiu. Voiam să mă asimilez, cum a propus cîndva dr. Filderman, asimilismul părîndu-mi a fi un fard sub care nu se vede nici un rid al originii evreieşti. Ba chiar am vrut să-mi fac o operaţie plastică după care nu te mai recunoaşte nici mama care te-a născut.

Ce n-am făcut ca să mă asimilez, să mă topesc, să dispar în ambianţa creştină în care m-am băgat? Nici o înmormîntare creştinească n-am scăpat, ca să mănînc colivă. Cu alte prilejuri mă delectam cu mucenici, cu ouă încondeiate, cu cozonaci aduşi preotului de la biserica Sfîntu' Spiridon.

Pe mine mă cheamă Iţic, dar mă sărbătoream de Sfîntu' Ion fiindcă un Sfîntu' Iţic nu există. Dar mă cheamă şi Moişilevici. Ce nume e ăsta? Nu se potriveşte unui asimilat. L-am schimbat în Moisescu, însă l-am găsit că-i transparent, că se vede Moişă prin el. De aceea l-am schimbat în Mardare.

Mi-am schimbat şi forma de vorbire. Eu sînt din Ploieşti, dar vorbeam ca de la Podu' Turcului şi Drobeta, adică într-un mişmaş moldovenesc-oltenesc. Spuneam *ficior,* în loc de *fiu* şi *fusei,* în loc de *am fost.*

Şi cu toate astea legionarii şi alţi antisemiţi nu voiau să mă ia drept ceea ce voiam să mă dau. Ei pretindeau că cine s-a născut evreu nu scapă de această vină şi nici de pedeapsă nu poate să scape.

La fel am păţit şi sub comunişti, cu toate că ei se lăudau cu rezolvarea problemei naţionale. Pe dracu', au rezolvat-o. Mi-am închipuit că mă topisem de tot, că nu mai sînt altceva decît un om internaţional. Nici colivă nu mai serveam, fiindcă religia e opium pentru popor, cum a zis Marx, care şi el fusese evreu şi s-a lăsat.

Vorbeam ca Şauşăscu – *ştirili, florili* şi *draji preteni.* Rudele din Israel le omorîsem prin corespondenţă. Nu mai trăiau din punctul meu de vedere.

Dar nu mi-a mers. Ele continuau să trăiască în dosarul meu de cadre. Acolo nu murea nimeni dintre ai tăi, nici strămunii şi nici regele Solomon.

În Israel m-au forţat să redevin evreu. A trebuit s-o iau de la început, să învăţ Moide ani, Şma Israel, ce-i aia Purim, Tu bi Şvat şi postul negru Ghedali.

Asta n-ar fi nimic, însă mi s-a spus că trebuie să mă consider ca unul care a ieşit din Egipt, scos de Moşe Rabeinu, cînd eu n-am fost în Egipt nici măcar ca turist. Ba şi frate cu toţi evreii din lume să mă consider, chit că nu-i cunosc, inclusiv cu rudele mele de aici, din Israel, chit că nu mai vreau să le cunosc.

Am încercat şi aici să mă asimilez. M-am înscris în vreo două partide simultan, am ţinut cu Macabi Tel Aviv, am învăţat să spun *ma pitom, lo roţe* şi *ben zona.* Dar nici asimilarea asta nu mi-a reuşit. Toţi spun că se simte şi se vede de la o poştă că-s român."

E ironia maximă în dramatismul ei: strămoşescul urlet – „Jidanii la Palestina!" – nu e doar atroce, ci şi pervers benefic. Abia acolo, la sud de Gaza, jidanii se simt români. În memoriile sale, marele rabin al Genevei, Alexandru Şafran, scrie că ironia şi autoironia abundă în istoria evreilor. Aşa e. Schechter o susţine şi el, în această poemă cu care se deschide ultimul capitol al cărţii, intitulat „Rugăciuni şi blesteme":

„Pentru un tango e nevoie de doi
ca şi pentru un sărut.
Pentru un viol e nevoie de doi
la fel ca şi pentru un şperţ.

Şi pentru un asasinat trebuie doi
cum trebuie pentru un interviu.
Pentru un duet trebuie doi
ca pentru o partidă de şah.

De minimum doi e nevoie
pentru o confidenţă
sau pentru un secret
şi chiar pentru o căsnicie.

De doi e nevoie pentru o jignire
la fel ca pentru un compliment.
Numai pentru două păreri
e suficient un singur evreu."

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Cumpărături

Cînd eu mi-am luat Nova, ţoţi îşi luau Nova. Cînd eram cu Mégane, toţi erau cu Mégane. Acum, la Peugeot au dat toţi buzna. Asta e moda. De fapt, cred că e invers: cînd toţi şi-au luat, mi-am luat şi eu. Şi, groaznic sau nu, trase la culoare. O fi lipsa mea de imaginaţie, dar e şi oferta. Practic, nici una din maşini nu am ales-o. Pentru Nova am strîns bani şi tot amînam momentul şi eu tot ciupeam din ei. Îi număram în fiecare seară şi eram deznădăjduit: se mai dusese o sută de dolari. Şi eram şi pradă superstiţiilor tîmpite: „lunea nu e bine, aduc lot prost". „Marţea? Păi, nu te-ai programat?" „Miercurea? Nu are timp ajutorul, şoferul, omul care e bine să ţi-o aducă acasă ca să n-o ciocneşti." Şi aşa a mai zburat o săptămînă şi încă o sută de dolari, prin '98. Eh, săptămîna următoare o iau de la capăt, împlinesc toate tabu-urile şi, brusc, apare doar joia ca zi valabilă de mers, dar pînă joia aia mai trebuia să fac rost de bani. Nu mai aveam banii toţi. Împrumută, neică. Joia, au apărut alte cheltuieli, şoferul Popescu, taximetrist de o viaţă, normal, voia şi el plata pe ziua aia. Aşa am ajuns la Cîmpina cu taxiul lui, din Cîmpina voiam maşina, auzisem eu că e un service cu vîn-

zare, unde se ocupă de maşină, o buchisesc înainte. Banii, cu toate împrumuturile, mi-au ajuns doar să cumpăr maşina. Maşina, normală. Nici un fel de buchiseală. Ba chiar prăfuită pe dinăuntru, cu scaune parcă decolorate de soare. Plec cu şoferul şi maşina. Conduce şoferul şi, ce crezi? Maşina Nova nu mai are benzină. Benzinărie ioc, eu bani, deloc. Ruşine să-i spun eu Popescului chestia asta. Dar el a înţeles din priviri şi lua cu sticla din taxiul lui şi punea în Nova mea. La prima benzinărie, i-a făcut plinul. Era ploaie în Bucureşti. Renault? Păi, era la întîmplare. Banii mi-au fost împrumutaţi de avans, iar restul l-a dat *Academia Caţavencu.* După vreo patru ani, am dat banii împrumutaţi înapoi şi m-am pus la coadă pentru o maşină nouă. Uite, tot *Academia Caţavencu* mi-a făcut rost de un Peugeot. Abia acum m-am identificat cu el: îmi plăcea botul maşinii, alura ei, habar n-am, îmi plăcea şi cu botul ăla de maşină aş vrea să îmbătrînesc... hopa, uşor cu caii-putere la vale. Ca să îmbătrînesc trebuie să plătesc întocmai şi la timp ratele la *Academia Caţavencu.* Ceea ce nu s-a întîmplat pînă acum. Se va întîmpla de mîine încolo? Poate fi începutul unei frumoase prietenii. Păi, ce sfîrşit să găsesc că, dacă nu dă vreun noroc, un aranjament, o babă de omorît, nu cred că o voi plăti. Cum dracu' reuşeşte Becali? Apropo, sîmbătă seara Becali oprise cu Lexusul lui la roşul de la Ştirbei cu Berzei. Pe la jumătatea timpului, ce credeţi? Vorbind la telefon, a trecut pe roşu.

Marius CHIVU

La cîtă cultură reziști într-o vară?

– despre modelul turistic elveţian –

Poate că avem un număr relativ bun de turişti vara pe litoral, dar atîta timp cît asta nu priveşte şi cultura, turismul rămîne o afacere mică şi nesigură. Or, la noi taman vara cultura hibernează. Vara ne vin cei mai mulţi turişti, dar vara teatrele sînt în vacanţă, galeriile de artă şi muzeele sînt închise sau rămîn doar cu expoziţiile permanente, librăriile şi cinematografele păstrează premierele pentru toamnă, concertele sînt şi ele programate după 1 septembrie, iar festivaluri de muzică de gen sau alte evenimente inedite nu avem. Ce a oferit Bucureştiul turiştilor săi în lunile verii? Expoziţia Umbre şi lumini *de la Muzeul Naţional (o foarte fericită întîmplare) şi Cow Parade. Litoralul a mai avut Stuffstock-ul. (Nu pun la socoteală festivalurile cu cinci trupe şi* party-urile *de la mare cu trei DJ.) Dacă vă trece prin cap că nu se poate vinde cultură turiştilor vara, în vacanţă, alungaţi acest gînd. Voi încerca să vă descriu mai jos modelul elveţian al turismului cultural estival. Şi,* nota bene, *numai luna august şi, evident, doar ce am apucat eu să cunosc.*

În orice aeroport sau gară unul dintre primele lucruri pe care le vezi este Biroul de informaţie turistică de unde îţi poţi procura gratuit harta oraşului, un ghid al tuturor obiectivelor turistice (prezentare completă, adresă, mijloace de transport, acces scaun cu rotile, orar, ghid, tarife şi tipuri de reduceri, cafenea, magazin), programul tuturor manifestărilor culturale ale verii (festivaluri, concerte, premiere, lansări) şi, la cerere, funcţionara drăguţă de la ghişeu îţi face cel mai optim program/traseu cultural în funcţie de ce vrei să vezi, timpul pe care îl ai la dispoziţie sau de posibilităţile financiare. (Căci cultura este unul dintre cele mai scumpe lucruri din Elveţia: un bilet de cinema costă aproximativ 15 euro, intrarea la muzee poate ajunge şi la 20 de euro, iar biletul la concertul cu Iggy Pop, de pildă, a fost 90 de euro.) Filozofia e simplă: odată venit, turistul să dispună de o ofertă culturală cît mai variată şi mai atractivă pentru a rămîne şi a cheltui cît mai mult. Un panou publicitar în aeroportul Zürich – oraş unde există, parcă simbolic, Muzeul Banilor şi Muzeul Turismului – rezumă tot: sub fotografia unor tineri cu cearcăne cît jumătate din faţă scrie*: Sleep when you'll get home!*

Odată ajuns pe străzile oraşului, la fiecare intersecţie ai indicatoare către muzee şi panouri cu harta oraşului. În Winterthur, de pildă, poţi opta pentru un bilet special pentru intrarea la muzee care include şi transportul cu un microbuz. Dacă nu te încîntă festivalul de dans (swing, salsa şi tango), ce să vezi în Winterthur, un orăşel de nici o sută de mii de locuitori? Măcar Muzeul „Am Römerholz", colecţia privată a lui Oskar Reinhart cu peste 200 de lucrări, unde poţi admira de la Cranach, Bruegel, Delacroix şi El Greco, la Manet, Cézanne, Cuno Amiet, Monet, Van Gogh etc. Colecţia „Reinhart" este un adevărat „dublu" al impresioniştilor de la Musée d'Orsay. *Highlights: Stîncile de cretă de la Rügen* al lui Caspar David Friedrich, cele 80 de *Capricii* ale lui Goya şi discretul *Portret de femeie în negru* al lui Paul Basilius Barth, probabil cea mai frumoasă femeie tristă pictată vreodată. De altfel, Colecţiile „Reinhart" din Winterthur şi „Rosengart" din Lucerna sînt două dintre cele mai valoroase colecţii private din lume, aceasta din urmă expunînd mai mult moderni: Matisse, Klee, Braque, Kandinski, Miró ş.cl. Prima lecţie: nu trebuie să te mire dacă vei găsi cîte trei muzee chiar şi în sate alpine de cîteva mii de locuitori, cum e Appenzel sau Murten, unde sărbători populare fastuoase ţin loc de concerte sau festivaluri.

© M. Chivu

Street Parade, Zürich

Zürich-ul are nu mai puţin de 36 de locaţii de artă şi cultură, dintre care 17 muzee de artă plus, bineînţeles, Cafeneaua „Voltaire", repusă în circuit abia anul trecut şi unde în această vară a expus celebrul H.R. Giger, de origine elveţiană (premiat cu Oscar pentru *visual effects* în seria *Alien),* care are o cafenea extravagantă şi un muzeu ce-i poartă numele în Castelul Gruyères, un castel atestat încă din anul 1000. În Elveţia, unde cultura oricum nu e doar o opţiune turistică, e integrată oraşului, e pe stradă, are mai mult decît un rol estetic în peisajul urban, ţine de identitatea locului în modul cel mai practic, Zürich este cel mai cultural oraş. La gară te întîmpină una dintre multicolorele doamne supraponderale ale lui Niki de Saint Phalle, în parcul din Seefeldquai te întîlneşti cu sculpturile lui Jean Tinguély (de altfel, cei doi artişti elveţieni au un muzeu comun la Fribourg), Aristide Maillol sau Henry Moore în timp ce asculţi *Many rivers to cross* cîntată la chitară de vreun jamaican, nişte MC Solaar parlat de raperi francezi, eternul *El condor passa,* cîntat de hispanici la instrumente tradiţionale sau o delicată harpă răspîndind nici nu mai contează ce armonii. Dacă eşti meloman, poţi merge în pasajul de la Wasserkirche unde poţi asculta *Air Suite în Do minor* sau o mică arie de operetă performată de tineri conservatorişti îmbrăcaţi în blugi. Pe stradă e Teddy Summer Parade: sute de urşi de fibră de sticlă pictaţi în culorile şi cu accesoriile de profil ale magazinelor în faţa cărora se află din 5 în 5 metri. La Solothurn şi Geneva au mai rămas cîteva văcuţe din parada de acum cîţiva ani. În Pelikan Platz dai peste *Meninele* lui Manolo Valdés, iar vizavi de sediul conservatorului *Neue Bürcher Zeitung* o vitrină spartă recondiţionată îl concurează pe Picasso, ubicuul Picasso, aflat cu cel puţin o schiţă în toate muzeele Europei. La Lucerna există un muzeu numai cu desene şi cu fotografii ale lui. Fundaţia *Beyeller,* de altfel, are două dintre cele mai interesante şi substanţiale expoziţii ale anului: „Picasso" şi „Magritte". Şi pentru că nimic nu trebuie scăpat, în toate celelalte muzee elveţiene dai peste panouri publicitare cu mica fundaţie din Basel.

Cîte muzee au mai rămas?

Rietberg, cu ale sale două locaţii, este unul dintre cele mai importante muzee europene de artă non-europeană (poţi vedea aici, într-o expoziţie temporară *Sărutul* lui Utamaro în original), o altă importantă colecţie privată de pictori francezi impresionişti, a lui E.G. Bührle, cunoscutul fabricant de armament de la jumătatea secolului trecut, şi, bineînţeles, Kunsthaus cu ce au mai bun Claesz, Monet şi extraordinarul Segantini (o experienţă vizuală cît un curs de istoria artei: la distanţă de nici două săli poţi admira *Noaptea de iarnă* a lui Munch, *Iarna la Maloja* a lui Giacometti, *Neva îngheţată* a lui Valloton şi *Iarna la Vitebsk* a lui Chagall), plus expoziţiile temporare Henri Cartier-Bresson şi fotografii inedite din arhiva LAPD de la mijlocul secolului trecut. Pentru cei cu gusturi mai contemporane, Muzeele Coninx, Migros sau Expoziţiile Daros îţi arată adevărata valoare a mnac-ului nostru, adică una micuţă de tot. Şi n-am spaţiu să scriu despre Muzeul de Artă Contemporană din Lucerna, cu spectaculoasa sa arhitectură, instalaţiile şi *happening*-urile aproape imposibil de povestit sau despre „reţeaua" de muzee neconvenţionale l'Elysée din Lausanne care îşi împart expoziţiile cu muzee similare din alte oraşe: celebrul concept olandez de design de avangardă *Droog Design*, lansat acum zece ani la Milan şi München, este „împărţit" între Muzeul Bellerive din Zürich şi mudac Lausanne, iar Espace Arlaud expune 50 dintre cei mai promiţători tineri fotografi din toată lumea sub titlul *Re-Generation*. Revenind la Zürich, dacă te-ai săturat de artă vizuală, iar arhivele „Thomas Mann" te lasă rece, poţi vizita unul din restul de muzee rămase: opt muzee istorice, cinci muzee de ştiinţă şi tehnologie, patru de istorie naturală, patru muzee de arhitectură sau măcar Muzeul „Jakobs" unde în preţul biletului este inclusă o ceşcuţă cu cea mai cremoasă cafea din lume. Dacă eşti încă la Lausanne, trebuie să vezi Muzeul Olimpic, un muzeu interactiv al istoriei sportului care, pe vară, organizează tot felul de demonstraţii, de cursuri, de spectacole de dans şi muzică tradiţionale. La Solothurn există un Muzeu al Jucăriilor, însă campion absolut la muzee inedite e Fribourg-ul cu Muzeele Marionetei, al Maşinii de cusut, al Curiozităţilor, Muzeul Berii Cardinal, bere care în această vară a ieşit pe piaţă în două sortimente purtînd nişte sloganuri mortale: *Draft Punk* şi *John Lemon*, şi un motel trăsnit pe care vă las să-l descoperiţi singuri la www.auberge.aux4vents.ch.

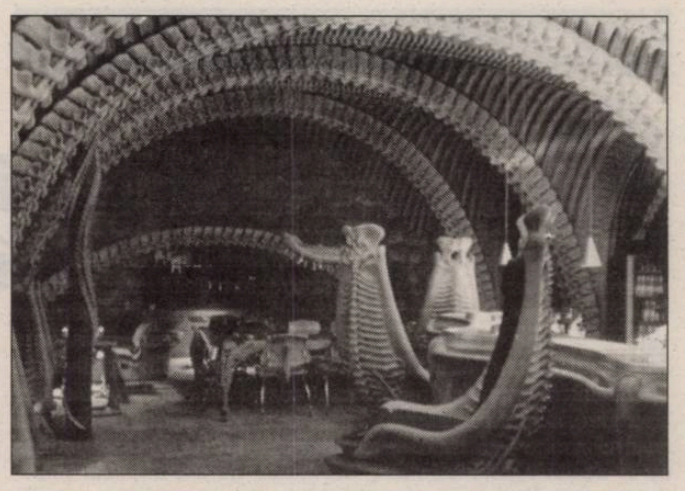

Cafeneaua „H.R. Giger", Gruyères

Dacă e 13 august, atunci la Zürich e *Street Parade*. Anul acesta a fost a 14-a ediţie şi cu cea mai mare participare: 1 milion de tineri au venit din toată Europa să danseze o zi şi o noapte, mărşăluind după cele 32 de *love-mobile,* în faţa a patru scene principale amplasate în punctele-cheie ale oraşului sau în cele peste 20 de cluburi unde s-au produs 871 de DJ din 244 de ţări. Paul van Dyk, Armin van Buuren, Yoji Biomehanika şi Tiesto au ţinut o noapte întreagă *party*-ul din Hallestadion, un stadion nou-nouţ construit pentru Campionatul European de Fotbal din 2006 şi inaugurat cu această ocazie. Zürich-ul, cu ai săi 370 de mii de locuitori, dintre care o treime plecaţi în concediu, a fost practic ocupat de *raveri,* parada fiind varianta techno a unui Woodstock urban unde trupurile nu mai sînt tăvălite în nămol, ci în tone de paiete, fulgi şi *confetti.* Dacă n-ai văzut pe viu un *Street Parade,* nu ai aflat încă raţiunea unor culori precum roz, violet sau portocaliu. Street Parade înseamnă *quer, coloured & naked*, un dezmăţ multicultual şi multicolor exhibiţionist, un carnaval techno în cea mai pacifistă desfăşurare haotică. Organizarea a fost impecabilă: zeci de ambulanţe şi cîteva mii de poliţişti au vegheat discret la bunul mers al paradei (unii din elicopter, alţii pe role), în oraş au fost instalate indicatoare cu numărul de decibeli la care va ajunge, în zona respectivă, intensitatea sunetului, copacii au fost protejaţi cu garduri de plasă, au fost instalate zeci de standuri info, cu articole promoţionale, băuturi şi răcoritoare (preţuri oficiale, neprohibitive), de cabine de duş şi de toalete ecologice, au fost împărţite gratuit hărţile traseului paradei şi ale punctelor de prim-ajutor, ghidul cluburilor şi al *party*-urilor, mersul trenurilor, dopuri de urechi şi creme de soare. Şi nişte cifre: 15.000 de *raveri* au plătit cîte 50 de euro pentru *party*-ul de pe Hallestadion, s-au băut 160 de mii de litri de bere şi de băuturi răcoritoare, 40 de dealeri de droguri au fost arestaţi (o doză de Ecstasy costa 7-14 euro), 174 de sanitari au acordat ajutor celor peste 400 de leşinaţi sau răniţi, 3.000 de voluntari au colectat 40 de tone de gunoaie în doar 12 ore, 1.000 de respectabili cetăţeni au protestat anti-paradă, în fine, oraşul Zürich a avut un profit de peste 130 de milioane de euro. Motto-ul oficial din acest an al paradei, care militează de peste un deceniu pentru „dragoste, prietenie, solidaritate & toleranţă", a fost *Today is tomorrow*, un slogan paralel a fost *Sexiberation* şi probabil cel mai frumos sms afişat pe uriaşul ecran amplasat pe scena principală de la Hauptbahnhof a fost acesta: *Hey mister bass, how low can you go?* Încă puteţi vedea cele mai bune momente ale paradei la www.20min.bkanal.ch.

La o populaţie de şapte ori mai mică decît Bucureştiul, Zürich are aproximativ acelaşi număr de librării unde îşi lansează cărţi scriitori străini din toată lumea (la începutul lunii a venit Dalai Lama), acelaşi număr de cinematografe şi un festival internaţional de film în aer liber plus cîteva şcoli de tango cu seri dansante publice în fiecare week-end. În august, la Berna (Muzeul „Einstein", în anul Einstein), Lucerna şi Solothurn, circurile au susţinut *show* după *show,* în restul ţării concertînd Morcheeba, Underworld, Status Quo şi The Cure. La Festivalul Rock Oz'Arènes de la Avenches, cap de afiş a fost Marilyn Manson, iar la Open Air în Gampel, Joe Cocker. Vedeta evenimentelor muzicale estivale era totuşi festivalul maraton de muzică clasică de la Lucerna (11 august – 18 septembrie) unde au venit orchestrele simfonice din Berlin şi New York, invitatul special fiind dirijorul Claude Abbado, festival concurat însă serios de cel de la Murten.

Luna august s-a terminat, la fel şi banii, aşa că iată-mă în plin peisaj dîmboviţean scriind nostalgic acest articol, aplecat asupra unei noi dileme provocatoare: la cîtă cultură poate rezista cu adevărat un turist într-o lună de vară?

o perspectivă transatlantică

Hans-Werner SINN

Capitalismul lăcustă

Germania a inventat socialismul. Karl Marx şi Friedrich Engels au fost germani. Mişcarea social-democrată care a modelat statul social european modern îşi are de asemenea originea în Germania. Deşi a profitat foarte mult de reintegrarea sa în sistemul comercial de după cel de-al doilea război mondial, Germania nu s-a împăcat niciodată în totalitate cu capitalismul anglo-saxon, iar scepticismul în legătură cu acesta se adînceşte.

În prezent, cum economia Germaniei nu mai funcţionează atît de bine, cum capitalul migrează în exterior şi rata şomajului este ridicată, criticarea capitalismului revine la modă. Oamenii sînt nemulţumiţi de salariile managerilor de top şi de faptul că firmele germane mari concediază muncitori, deşi au profituri record. Ca răspuns, Guvernul le-a cerut managerilor să-şi publice veniturile şi a abolit legile secretului bancar, considerate sacrosancte în trecut.

Aceste noi critici aduse capitalismului au culminat recent cu o serie de atacuri declanşate de liderul Partidului Social Democrat, Franz Müntefering. El îi acuză de lăcomie excesivă şi de lipsă de responsabilitate socială pe antreprenorii care mută producţia în ţări cu salarii mici şi a comparat managerii din fondurile de investiţii cu o plagă de lăcuste care ocupă companiile, le exploatează şi, după ce munca lor distructivă este terminată, se mută mai departe.

Aceste atacuri i-au adus lui Müntefering un sprijin popular larg şi au declanşat o dezbatere majoră. Media germană suţine în mare parte aceste critici. Günter Grass, laureat Nobel pentru literatură, s-a alăturat corului, plîngîndu-se de evaporarea puterii politice în contextul globalizării actuale. El a ridiculizat condiţiile prezente ca fiind „libertatea definită la bursă".

Liderilor opoziţiei nu le place acest subiect şi evită să-l abordeze. Numai cîţiva jurnalişti economici şi profesori universitari sînt dispuşi să obiecteze. Un profesor evreu de la Universitatea din München a comparat limbajul lui Müntefering cu sloganurile naziste. Antreprenorii şi managerii îşi înghit furia şi-şi arată dezaprobarea prin urgentarea deciziilor de schimbare a locaţiilor companiilor.

Müntefering are însă şi dreptate. Eliminarea taxelor pe capitalul realizat a condus la creşterea enormă a vînzărilor de acţiuni. Fondurile internaţionale de investiţii au intrat în scenă, furnizînd companiilor lichidităţile necesare, dar în acelaşi timp dezmembrînd reţeaua de proprietate tradiţională. Germania S.A. îşi trăieşte ultimele zile.

Vestea bună este că supradimensionatele corporaţii germane sînt micşorate la un nivel eficient, iar piaţa de capital este capabilă să-şi facă treaba, îmbunătăţind alocarea resurselor. Există şi o parte proastă: capitalul financiar se mută peste graniţe pentru a finanţa alte corporaţii supradimensionate. Una peste alta, în termeni neţi, s-ar putea să avem parte de o creştere globală mai mare, care va influenţa şi Germania. Oricum ar fi, pentru mulţi germani, procesul capitalist de alocare a resurselor nu pare a avea nici un sens.

A fost o perioadă cînd capitalismul german era privit cu mare respect. În perioada de după război, miracolul economic german i-a calmat pe scepticii capitalismului. Începînd cu salarii foarte mici şi o monedă plăpîndă, muncitorii germani au reuşit să intre în competiţie cu restul lumii. Salariile au început să crească rapid şi cei mai mulţi germani au beneficiat de prosperitate. Abordarea economică liberală a lui Ludwig Erhard a funcţionat, iar ideile socialiste, prezente atît în programul social-democraţilor, cît şi în cel al creştin-democraţilor au fost uitate.

În anii '70, germanii au sărit calul confundînd capitalismul cu magazinele de autoservire. Au început să-şi extindă asigurările sociale crescînd procentul de participare a statului în PIB de la 39% la 49%" şi aprobînd propunerile sindicatelor de creştere a salariilor. Semnele evaporării miracolului au devenit vizibile atunci cînd competitorii japonezi şi alţi tigri asiatici au reuşit să spulbere produsele germane pe piaţa de textile, de optică şi din industria de mare precizie. Cu toate acestea, populaţia încă mai credea că există creştere nelimitată.

Numai după căderea Cortinei de Fier, odată cu apariţia economiei de piaţă în ţările ex-comuniste, lipsa de competitivitate a muncitorilor germani a devenit evidentă. Ţara cu cele mai mari costuri legate de muncă a început să se confrunte cu salariile mici din ţările vecine. Cheltuielile cu salariile din cele 10 ţări noi membre UE sînt o şeptime, comparativ cu Germania de Vest; cheltuielile cu salariile reprezintă în România şi în Bulgaria o zecime din cele ale Germaniei. Salariile chinezilor sînt chiar mai mici, doar 4% din media Germaniei de Vest.

Cheltuielile cu salariile reprezintă în România şi Bulgaria o zecime din cele ale Germaniei.

Firmele germane au reacţionat prin mutarea în afara graniţelor a acelor părţi din lanţul de producţie care necesită muncă intensivă, limitîndu-şi investiţiile în Germania. Procentul reprezentat de investiţii în PIB plasează Germania pe penultimul loc între ţările Organizaţiei pentru Cooperare Economică şi Dezvoltare (OECD).

În prezent, rata ridicată a şomajului este cea mai mare problemă a Germaniei, situîndu-se la un nivel record după război. Acest lucru alarmează populaţia şi incită la ură împotriva capitaliştilor care nu vor să-şi reinvestească profiturile. Müntefering a prins pur şi simplu pulsul societăţii şi a dezvoltat teoria sa cu privire la capitalismul lăcustă.

Această reacţie inutilă faţă de legile economiei globale de piaţă ascunde faptul că problemele Germaniei sînt rezultatul unui stat social supradimensionat şi al unor politici sindicale agresive în ultimii 30 de ani. Pînă şi Marx ştia că legile de fier ale economiei nu pot fi înfrînte doar prin gîndire pozitivă. Müntefering ar fi trebuit să consulte cu atenţie scrierile strămoşilor partidului său, înainte de a deschide gura.

***Hans-Werner Sinn** este director al Institutului pentru Cercetări Economice din München.*

Copyright: Project Syndicate, 2005.
www.project-syndicate.org

traducere de Cristian GHINEA

Boriana GEAMBAZOVA

Boemii gunoaielor din Bulgaria

Sute de şomeri, unii dintre ei cu studii superioare, caută zilnic prin gunoaiele Sofiei pentru a culege resturi pe care le vînd apoi pe bani puţini la punctele de colectare a deşeurilor. Pentru ei, aceasta este nu doar o modalitate de supravieţuire, ci şi un mod de a face un serviciu oraşului.

La vremea prînzului, o femeie între două vîrste ajunge la punctul de colectare a deşeurilor nr. 35 de pe strada Simeon din Sofia, trăgînd după ea un cărucior hîrbuit. În cărucior e doar un scaun metalic rupt, adică tot ce-a găsit femeia după o întreagă dimineaţă de scormonire prin pubelele din Sofia. Vrea să-şi ducă „trofeul" la punctul de colectare pentru a obţine cîţiva bănuţi. Dar nu poate primi mai mult de 1 leva (cam 50 de eurocenţi).

Femeia nu este singura care face asta. Zilnic, 60-70 de persoane se adună la punctul de colectare, schimbînd deşeuri de metal, hîrtie sau sticlă pe sume derizorii. „Mulţi dintre noi îşi cîştigă existenţa în felul acesta", spune femeia. „Chiar dacă am terminat o facultate." Sortatoarea de deşeuri, o femeie cam la 55 de ani, ce n-a vrut să-şi divulge numele, spune că în restul timpului lucrează în sectorul guvernamental. Trăieşte cu soţul ei într-o casă normală din centrul Sofiei. Cînd pleacă de acasă însă, îşi începe viaţa secretă de căutător în pubele. Soţul şi copiii nu ştiu de îndeletnicirea ei zilnică.

Imaginea unei soţii şi mame de vîrstă medie, cu studii superioare, căutînd prin gunoaie materiale reciclabile, poate părea ciudată, dar nu este deloc neobişnuită în capitala Bulgariei. Sînt sute de astfel de oameni, cu studii superioare, cărora le-a alunecat pămîntul de sub picioare într-o ţară cu o economie în tranziţie şi care s-au trezit într-atît de marginalizaţi, încît au devenit practic nişte cerşetori. Unii îşi cîştigă existenţa de fiecare zi căutînd prin maldărele de gunoaie ale oraşului după fier vechi, sticle sau alte materiale refolosibile. Punctele de reciclare ale deşeurilor cumpără asemenea resturi, întrucît nu există un sistem de depozitare a gunoiului în recipiente separate pe categorii.

„Cel puţin o treime dintre cei care vin aici au studii superioare", ne spune un lucrător de la punctul de colectare.

Unul dintre aceştia este şi Maia Anmaiyan, fost inginer chimist. Spune că adună deşeuri pentru a-şi întreţine fiul bolnav, de 25 de ani, care nu poate munci. Se asemuieşte singură cu personajele lui Victor Hugo din *Mizerabilii*. Căutatul prin gunoaie este singurul mod de subzistenţă şi pentru cei fără adăpost şi pentru şomeri, care nu pot spera la cine ştie ce ajutor din partea statului. Mulţi dintre ei, pentru un motiv sau altul, nu posedă acte de identitate, element obligatoriu pentru asigurare socială şi de sănătate.

Autorităţile sînt duplicitare în legătură cu situaţia acestor căutători şi sortatori neoficiali de deşeuri. Stoian Ceakurov, preşedintele departamentului de sănătate şi politici sociale al consiliului orăşenesc, spune că existenţa acestora este un simptom al slabei organizări a societăţii. Dar spune, în acelaşi timp, că este un fenomen inevitabil. „Vor exista întotdeauna inşi care gustă modul de viaţă boem şi vor să trăiască pe străzi", spune el adăugînd că unii, inadaptabili social, aşteaptă ajutor din partea autorităţilor.

Kolio Kolev, sociolog, e de acord cu această aserţiune. Statul socialist s-a îngrijit de fiecare cetăţean, însă acum oamenii trebuie să-şi poarte singuri de grijă. Mulţi sînt oameni cu studii superioare care pur şi simplu au eşuat în adaptarea la schimbările care au avut loc după 1989, explică el. Sociologul este de părere că prin eticheta de „boemi ai mizeriei", dată căutătorilor de deşeuri, autorităţile arată că nu pot să-şi asume responsabilitatea pentru ei. Cel puţin atîta timp cît aceştia nu-şi caută o slujbă sau măcar atîta vreme cît nu se spală sau nu se îmbracă decent.

În timp ce oficialii consideră existenţa acestora un simptom al unei căderi sociale, comunitatea gunoierilor este mult mai organizată decît se poate ghici din afară. Are reguli stricte în ce priveşte păstrarea ordinii şi a întîietăţii. De pildă, oricine ajunge primul la o pubelă devine stăpînul ei şi nimeni nu se impune cu forţa. Nu există discriminare rasială sau etnică printre ei. „Nu se face diferenţa dacă eşti bulgar, armean sau ţigan", spune femeia de 55 de ani. „Sîntem toţi egali şi o ducem aşa înainte." Prietena sa armeană, Maia Anmaiyan, încuviinţează. Dar este de acord, în acelaşi timp, că această concordie dintre ei există pentru că în Sofia abundă gunoaiele. „E îndeajuns pentru fiecare", spune ea, adăugînd că o asemenea „bogăţie" i-ar putea atrage şi pe alţii din alte părţi ale ţării.

Vechiul sistem de colectare a gunoiului, care nu sortează pe categorii deşeurile, întreţine existenţa acestei comunităţi ciudate. Căutătorii de gunoaie desfăşoară în fapt o muncă cît se poate de utilă pentru oraş, procesînd o cantitate uriaşă de deşeuri. Recent, consiliul orăşenesc a avut o iniţiativă de a interzice această îndeletnicire. A plasat recipiente diferite pentru fiecare categorie de resturi menajere, în cinci zone ale Sofiei. Noile containere n-au avut cine ştie ce succes, puţini fiind dispuşi să-şi sorteze gunoiul înainte de a-l arunca în pubele.

Deşi blamează aceste puncte de colectare care lucrează cu sortatori de ocazie, Neli Manova, preşedintele departamentului de mediu din cadrul municipalităţii, recunoaşte că acest sistem încropit este destul de eficace în sortarea hîrtiei, a sticlei şi a metalului pentru reciclare. Pentru încă ceva vreme de acum înainte – se pare – căutătorii de gunoaie din Sofia vor continua să fie utili oraşului prin serviciile lor ieftine de salubrizare. Şi prin asta nu fac altceva decît să supravieţuiască.

Articol scris pentru The Institute for War & Peace Reporting (www.iwpr.net) şi preluat de Dilema veche *cu acordul reprezentantului IWPR în România.*

traducere de Iulia BĂDESCU

Radio & Afaceri MIX fm 100.6
Reteaua MIX FM
27 de statii radio în România

ROMÂNIA LA RAPORT

cu Carol Sebastian

Un dialog în FM
în care întrebările
nu rămîn fără răspuns
ORA 17:00 şi 20:00*

mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

* de luni pînă vineri de la 17:00 şi de la 20:00 la 21:00
sîmbătă şi duminică de la 17:00 la 18:00

Lorena ARMULESCU

Paradisul pe pămînt? *Yeah, right!*

– jurnal de vacanţă din Insulele Maldive –

Duminică, 15 august

„Nu mai sînt locuri unul lîngă altul, numai în faţă şi în spate“, ne-a spus tipa de la ghişeu şi într-adevăr nu mai aveau cum să fie, dată fiind structura cam stupidă a avionului nostru, cu trei rînduri de scaune a cîte trei scaune pe rînd, ce transportă în general cupluri spre destinaţii ca Insulele Maldive. Aşa că pentru 11 ore, am stat la fereastră lîngă un cuplu care pleca în luna de miere. Aaa, ce drăguţ, felicitări! Erau amîndoi posomorîţi însă, e din cauza mahmurelii – mi-a explicat ea – ieri am avut nunta – îi privesc cu neîncredere – ea s-a distrat aşa de bine că nu-şi mai aminteşte chiar totul, doar dimineaţa şi-a văzut rochia toată neagră, ceea ce însemna că plouase – şi plouase de fapt – ceea ce e normal pentru o ţară ca Anglia. Hm.

După primele trei ore, am început să-mi fac griji dacă bebeluşul, care nu mai tace, n-o fi cumva bolnav deja, dacă nu mă vor găsi ţurţure de la aerul condiţionat, dacă nu voi face cumva tromboză venoasă profundă etc.

Deşi englezii sînt în general prietenoşi, ăştia doi sînt tot bosumflaţi, nu vor să jucăm nici cărţi, nici *connect four,* nu vor Toblerone, nimic. La 350 de persoane, 150 trebuie să fie cupluri separate, unul pe scaunul din faţa celuilalt. Este şi cazul lui Robert şi al meu. Brusc, ea răstoarnă paharul de gin tonic pe mine, se sperie şi îşi cere scuze disperate, deşi o asigur că nu-i nimic, nu-i nimic, dar trebuie să se simtă atît de vinovată, că începe să plîngă în hohote şi se prăbuşeşte în braţele lui...

Excelent. Mă simt îngrozitor acum, nu repară cu nimic lucrurile. O înjur în gînd pe cea de la ghişeul de bilete şi, pentru următoarele 7 ore, citesc din cartea lui Jeffrey Eugenides, *Middlesex,* şi mă uit pe geam la fabuloasele terenuri petroliere din Iran, iluminate ca Las Vegas-ul, şi unele chiar în flăcări, la luminile splendidului Dubai, la deşertul întunecat şi adorm în aburii de gin.

Marţi, 17 august

All inclusive este o invenţie deşteaptă prin care băieţii pot să-ţi bage pe gît toate prostiile contrafăcute, în loc de original. Dar nu vreau rom local şi cola făcută din sirop şi apă de la robinet, vreau *Bacardi* şi *Coca-Cola,* vă rog. Ne pare rău, dar *Bacardi* şi *Coca-Cola* nu sînt *all inclusive,* trebuie să plătiţi pentru ele. Fantastic, trebuie să plăteşti de două ori pentru aceeaşi băutură şi, culmea, 90% dintre turişti, inclusiv noi, cred că *all inclusive* este cea mai bună alegere pentru orice vacanţă.

Miercuri, 18 august

Partenerul de golf al lui Robert este un german care seamănă cu Daniel Barenboim – crede Robert – deşi mie mi se părea că seamănă cu Marian Vanghelie. (Aşa îmi dau seama că Barenboim seamănă cu Vanghelie.) Astăzi poartă un tricou pe care scrie *Culture goes public,* motivul începerii unei interesante conversaţii. În timp ce ei se chinuie cu *par*-ul perfect, partenera lui germană şi eu stăm la umbră şi le traducem, din cînd în cînd, dintr-o carte, în franceză, despre viaţa localnicilor în Maldive. Amîndoi sînt scriitori. S-au întîlnit acum două săptămîni la un simpozion (probabil cel de la care el are tricoul) şi el a invitat-o pe loc într-o vacanţă de două săptămîni în Maldive, deşi ea e mult mai tînără şi destul de mult mai înaltă decît el. Ce v-ar trece prin cap? Cumva că Germania trebuie să fie ţara în care scriitorii îşi permit să invite scriitoarele în vacanţe pe o insulă de 900/600 de metri din mijlocul Oceanului Indian? Pentru că asta este Vilamendhoo, o insuliţă dintre cele peste 1.100 de insuliţe din Maldive *(vezi foto).* Diferenţa este că e o insulă privată, în care au acces doar invitaţii hotelului de 143 de căsuţe de-a lungul plajei. Nici un localnic aşadar, doar peste 400 de *staff,* mult prea mulţi pentru numărul turiştilor, dar ăsta este specificul serviciilor în orice ţară săracă.

Le traducem despre locuitori, că au limba lor proprie, că sînt musulmani şi orice altă religie este ilegală în Maldive, că au fost cuceriţi de portughezi într-o vreme, că este ilegal să aduci în ţară alcool, carne de porc, materiale porno, materiale de idolatrie, religie, venerație etc., cîini (?!). Foarte interesant, sîntem toţi patru de acord: poporul indigen al maldeezilor se numeşte *Giravaaru,* un nume care nu se ştie sigur cum a apărut: de la insula *Gira,* care se eroda în fiecare zi de la apă, sau de la verbul *gira,* care înseamnă *a eroda?*

Robert poartă basca de golf, tricou şi pantaloni de golf şi sandale, cu toate că şi-a adus două perechi de pantofi *Church's* de golf, unii de iarbă şi alţii de nisip, şi chiar şi setul complet de crose. Domnul Müller poartă pantaloni scurţi şi tricoul de scriitor, e desculţ şi joacă folosind crosele lui Robert. Amîndoi sînt dezamăgiţi de calitatea terenului (nici nu e un teren de golf, de fapt) şi amîndoi sînt sub orice critică la scor. Dar ce altceva să faci pe o insulă de cîteva sute de metri toată?!

Joi, 19 august

De dimineaţă mi-am pierdut ceasul, aşa că astăzi am fost toată ziua cu fundu-n sus. Pe la ora 6, după ce i-am alertat pe toţi (recepţia, băiatul care se ocupă de camera noastră, spălătoria, grădinarii), l-am găsit în coşul de banane (?!!!), deci acum sînt OK. Dar ce poţi să faci la 37°, în Vilamendhoo? Nu ştiu să înot, nu pot să fac scufundări, aşa că sînt la a 18-a cafea de azi-dimineaţă, în barul de zi, lîngă „masa ruşilor bine“, familia de ruşi care are masa lîngă a noastră în restaurant. M-am plictisit atît de teribil astăzi, că am trimis vederi la toată lumea, inclusiv Emiliei, doctoriţa care mă chinuie cu un aparat dentar de şase luni încoace şi chiar şi moaşei mele, s-o anunţ că nu mi s-a întîmplat nimic, în ciuda prevestirilor ei „cu avioanele astea care se tot prăbuşesc“.

Robert a plecat în excursie pe o altă insulă, fără să mă mai suporte (nu-mi găsisem ceasul încă), alături de alţi 190 de turişti din cei 250. Aseară m-am dus hotărîtă la recepţie să ne trecem pe listă pentru excursie, deşi lista era deja completă. Am pretins că sînt scriitoare şi că trebuie să scriu despre viaţa localnicilor din Maldive, aşa că îi rog să-mi facă o mare favoare şi să-l treacă pe listă şi pe Robert. Ei au văzut hotărîrea din ochii mei şi ne-au trecut. Eu mi-am făcut bagajul de seară –!!! – şi acum uite-mă aici, cuc la capătul lumii, în doliu după ceas, şi Robert în excursie... *you can never beat a good depression.*

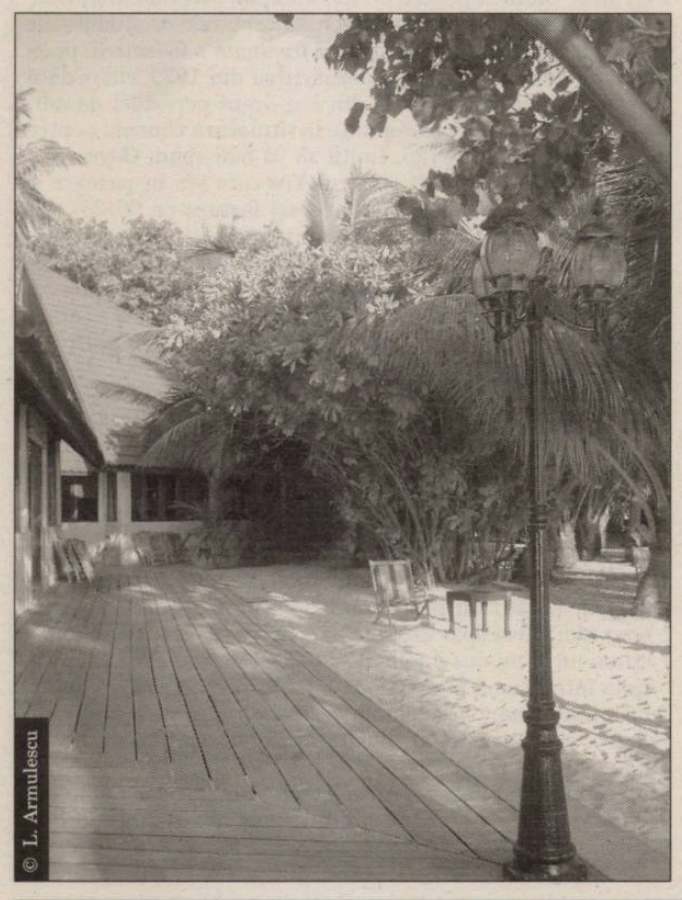

© L. Armulescu

Vineri, 20 august

Am venit în Maldive pentru că n-am mai fost niciodată, pentru că au prestigiul unei destinaţii paradisiace, pentru că se spune că, din cauza încălzirii globale, vor dispărea în cîteva zeci de ani şi n-am vrut să ratăm ocazia, şi pentru că Mutu a invitat-o pe Jordan odată în vacanţă aici.

Dar Doamne-ajută că n-am rezervat două săptămîni.

De dimineaţă am citit pe Internet toate ziarele din România, şi *Libertatea,* şi am jucat *snooker* cu un japonez al dracului de bun. M-am bronzat foarte bine, deşi sînt înţepată de ţînţari pe tot corpul. Culmea, şi ne-au şi recomandat de la agenţie să ne luăm soluţii împotriva insectelor, furnici gigant şi ţînţari minusculi şi, deşi ne-am luat un geamantan, tot degeaba. Aşa că dormim cu aerul condiţionat pornit, am ajuns să şi tremur de frig în paradisiacul Vilamendhoo şi să mă tem că voi muri de malarie odată şi odată (în curînd).

Acum mă uit la TVM (TV Maldive, evident), videoclipuri indiene, un el cu o faţă atît de serioasă dansînd şi o ea fericită care cade de pe o stîncă în braţele lui, el o roteşte în sensul acelor de ceasornic, de cîteva ori, apoi ea sare în picioare şi dansează amîndoi sincronizat. Scena este repetată pe tot parcursul videoclipului şi totul are un aer de *glamour* de lumea a treia...

Am terminat *Middlesex,* am scris pe prima pagină ROMANIAN şi am donat-o la biblioteca recepţiei, printre *best-seller*-uri. O carte absolut superbă această *Middlesex,* e extraordinar cum aplică imaginarul postmodern pe *pattern*-urile romanului clasic (formarea, traseul iniţiatic, metamorfoza etc.) şi o traducere pe măsură, condimentată. Bravo,

© L. Armulescu

Alexandra Coliban-Petre (şi îţi mulţumesc din inimă!).

Sîmbătă, 21 august

Aşteptarea unei mese delicioase e parte a unei zile bune pentru mine, nu doar masa ca atare. Cu toate astea, cînd văd invazia de *curry* din meniul restaurantului de aici, îmi dau seama că salatele şi fructele au un scop nobil pe pămînt.

Astăzi am mîncat cu prietenii noştri germani, care au vorbit tot timpul despre Zidul Berlinului, cel care, căzînd, a distrus proiectul avionului Euro Fighter 2000 FVH, *as they realised there wasn't anybody to fight anymore.* Rîsete.

La restaurant vezi Europa. Englezii, te uiţi la ei şi îţi dai seama cum arată mama lor, pistruiată (celtică), blondă, cu guşă, cu faţa plată, cu ochii exoftalmici, cu ochii albaştri. Toţi mănîncă liniştiţi şi beau bere, invariabil, femeile arse de soare şi bărbaţii cu tatuaje în forma dragonului de pe emblema naţionalei de fotbal.

Italieni bine îmbrăcaţi, bine bronzaţi, purtînd peste tot telefoanele mobile şi chiar *vorbind la ele! Scusi, ragazzi, ma* eu am cu mine ultimul model de *Motorola razor (in black)* şi, deşi a avut semnal absolut peste tot, din Caraibe *(Providenciales)* pînă pe coasta de Vest a Africii *(Fuerteventura)* şi chiar şi la Eforie Nord luna trecută, *aici nu este semnal pentru că nu este reţea!* Ciao.

Germani plicticoşi şi nepoliticoşi, plesnindu-şi copiii peste faţă că nu mănîncă spaghetele toate, tineri elveţieni sănătoşi, bine hrăniţi, tineri francezi în luna de miere, bronzaţi şi citind Houellebecq pe plajă, îmbrăţişîndu-se în apă, vînînd mici peştişori coloraţi şi pozîndu-se cu ei, spanioli bine dispuşi tot timpul, care îţi zîmbesc şi te salută, ruşi gălăgioşi, roşii ca racul şi chiar o familie numeroasă de bulgari. M-am gîndit de mai multe ori la Hans Castorp, deşi nu vreau să sugerez, în nici un caz, vreo asemănare între Vilamendhoo şi Davos... în nici un caz!

Sînt chiar şi japonezi, în fiecare zi fac scufundări şi conduc singuri catamarane pe ocean (pentru că amenda este de cel puţin 1.000 de dolari dacă eşti surprinsă *topless* pe plajă, cu toţii am găsit soluţia catamaranului pentru un bronz uniform...) şi chiar şi două-trei americance, supărate că trebuie să mai şi respire, ceea ce le opreşte din mîncat.

Peştii sînt de o splendoare telegenică în Vilamendhoo. Galbeni, *turquoise,* transparenţi, albastru electric, portocaliu cu negru. Înoată odată cu turiştii şi chiar se lasă pozaţi sub apă, foarte, foarte aproape de mal. Insula s-a format de-a lungul timpului pe creasta unui crater de vulcan, coralii au colonizat-o şi chiar şi acum o susţin pe crater. De aceea, la 100 m de mal nisipul se termină brusc şi începe *abisul!* Abisul este ceea ce este dincolo de recif, adică un întuneric înfricoşător, unde trăiesc – ce credeţi? – *rechinii!*

Pentru cei din generaţia traumatizată pe viaţă de *Jaws,* abisul este limita mării, limita raţiunii, limita lumii! Şi pentru mine la fel, deşi fac parte din generaţia amăgită mai degrabă cu prostia de *Open Water.* Să nu ştii să înoţi şi să ai aquafobie pentru că la 11 ani era să te îneci înseamnă să te plictiseşti teribil aici.

Duminică, 22 august

Băieţii care lucrează pentru complexul turistic paradisiac „Vilamendhoo“ trebuie să ştie că plecăm astăzi pentru că aseară ne-au decorat masa de la restaurant cu 23 de trandafiri japonezi şi patul cu petale de trandafiri japonezi şi ne-au împachetat lenjeria în forma unei imense inimi albe cu marginile de petale. Drăguţ, dar nu mă consolează de faptul că trebuie să plecăm la 4 dimineaţa din insulă, după ce o săptămînă întreagă am încercat să mă adaptez la cele cinci ore, diferenţa fusului orar.

La aeroport, cele 200 de locuri pereche ieşiseră deja la loteria ghişeului, aşa că noi am extras, pe rînd, o femeie cu un bebeluş şi o femeie peste 80 de ani cu însoţitor, care nu ştia să-şi completeze cartea de îmbarcare şi cerea tuturor ajutor, deşi însoţitorul o completase deja.

În rest, totul a fost bine.

Iaromira POPOVICI

„E pasionant aici...“

– Cursurile de vară de la Sinaia –

Sîntem obişnuiţi, ca români studioşi şi – aleatoriu – bursieri, să găsim palpitanta atmosferă multiculturală la cursurile pe care le urmăm în cadrul unor universităţi străine. M-am bucurat să regăsesc acelaşi tip de atmosferă în România, la Cursurile de vară de la Sinaia. Cea de-a 46-a ediţie a Cursurilor de vară organizate de Universitatea Bucureşti, în perioada 23 iulie – 16 august 2005, a adunat, laolaltă, 70 de participanţi, din 24 de ţări, printre care Anglia, Argentina, Bulgaria, Croaţia, Cipru, Franţa, Germania, Japonia, Portugalia, Slovenia, SUA. Stînd de vorbă atît cu unii dintre profesorii români, cît şi dintre studenţii străini, am încercat să aflăm, pe de o parte, care sînt motivaţiile pentru care cei din urmă sînt interesaţi de România şi de limba română şi, pe de alta, cu ce informaţii au venit ei despre ţara noastră şi cum s-au confirmat / infirmat acestea la faţa locului.

O nouă zonă de interes

De la lector. univ. dr. **Oana Chelaru-Murăruş,** directoarea programului, aflăm că aceste cursuri de limbă, literatură şi cultură română, au debutat în anii '60 prin eforturile profesorului Boris Cazacu, dar şi ale altor lingvişti din generaţia sa, printre care academicianul Alexandru Rosetti.

Programul cursanţilor a constat în ore de limbă română, pe nivele. După-amiezele au avut loc conferinţe, care au încercat să ofere studenţilor perspective mai largi asupra diverselor domenii ale culturii române. Dintre acestea, menţionăm: acad. Marius Sala – „Limba română – limbă romanică“, prof. univ. dr. Mihai Zamfir – „Literatura română şi literatura europeană“, Andrei Cornea – „Ideologii în România după '89“, Sorin Alexandrescu – „Discuţii despre identitate în perioada interbelică“, Pavel Şuşară – „Sculptura românească între Orient şi Occident“, Mihai Coman – „Despre presa din România după 1989“, Marian Popescu – „Arta spectacolului în România după cenzură“. Acestora li s-au adăugat programele neconvenţionale: excursii la Bran şi Braşov, la Bucureşti, unde au văzut Galeria de artă românească şi Muzeul Satului, apoi la Sighişoara. De dragul multiculturalităţii, participanţii au fost încurajaţi să organizeze seri cu specific naţional: una grecească, exuberantă, o foarte specială seară japoneză, cu ceremonia ceaiului, şi o după-amiază slovenă cu o prezentare sistematică făcută de un ziarist de acolo prezent la cursuri.

Cursanţii sînt, unii, studenţi filologi, alţii, cu altă formaţie, de pildă, ştiinţe politice şi masteranzi, doctoranzi, traducători, chiar profesori care predau limba română. Interesele lor sînt diverse – ne explică doamna Murăruş: pentru unii – e o chestiune de strictă formaţie profesională, pentru alţii – poate fi un *hobby*. Oricum, în majoritatea ţărilor europene se studiază limba română, cel puţin un curs opţional. Au fost prezenţi, de pildă, doi preparatori din Croaţia, care vor preda limba română, şi două profesoare din Bulgaria, care ţin ore de limba română şi au venit să afle mai multe lucruri despre cultură. Majoritatea totuşi sînt studenţi.

Pentru unii, cursurile sînt doar o anticameră pentru alte studii de limbă şi civilizaţie română. Alţii o fac din interese personale, fiind căsătoriţi sau prieteni cu români, ori avînd rădăcini româneşti. O parte dintre ei sînt bursieri, o alta plătitori. Atîta timp cît îşi îndeplinesc obligaţiile faţă de cursuri, nu contează din ce motiv au venit. Numărul cursanţilor a crescut faţă de anul trecut. La fel – numărul de plătitori (participarea la cursuri costă 980 de dolari sau 950 de euro). Directoarea cursului oferă două posibile explicaţii: datorită mai bunei difuzări a informaţiei; şi, în contextul unei Europe care se reaşază şi se redefineşte, zonele marginale devin mai interesante.

Prejudecăţile despre România mai sînt, încă, valabile. Una este cea cu Dracula, despre care a trebuit să li se explice ce şi cum cînd au vizitat Branul. O alta este mai curînd o spaimă: aceea că vor găsi o ţară fără cele mai elementare facilităţi. Toţi sînt şocaţi cînd găsesc un hotel de 4 stele, cu condiţii foarte bune.

Raluca Brăescu, asist. univ. la Catedra pentru Străini din cadrul Facultăţii de Litere a Universităţii Bucureşti, adaugă că mulţi dintre cursanţi sînt informaţi şi despre lucruri mai serioase, precum: formarea limbii române; arta românească – au auzit de Brâncuşi, de Enescu; istoria veche – ştiu de cele trei provincii româneşti etc. Unii au auzit de Eminescu – un student chiar vroia să traducă din poeziile lui. Mai toţi ştiu că trebuie să fie atenţi pe străzi. Nu vin neinformaţi, probabil că se uită pe Internet. Tot dna Brăescu consideră că nu se deosebesc foarte mult de studenţii români: „Nici nu caută să-şi exprime alteritatea. Caută să fie cît mai omogeni şi mai apropiaţi de noi“.

Prejudecăţi şi revelaţii

La rîndul lor, cursanţii ne împărtăşesc, direct, motivaţiile pentru care au venit la noi, informaţiile şi impresiile despre România:

Elizabeth Halsey, Marea Britanie: „Am diplomă în traduceri din franceză şi vreau să adaug şi româna. Primul contact cu ea a fost prin intermediul unor prieteni români din Londra. Apoi m-am gîndit că să studiez o limbă din această zonă este o bună opţiune pentru traduceri. Am mai fost în România, anul trecut, în vacanţă.

Înainte să-mi cunosc prietenii români, despre România nu ştiam decît poveşti cu orfani şi orfelinate. Cînd am venit prima dată aici, m-a frapat cît de calzi şi ospitalieri sînt oamenii şi ce nivel cultural au. Mi-au plăcut peisajele rurale şi anumite părţi din oraş.“

Teresa Leitao, Portugalia: „Lucrez pentru Parlamentul European: traduc din franceză, engleză, spaniolă. Am început să învăţ româneşte pentru serviciu, acum trei ani.

Am ales româna pentru că mi s-a părut mai uşoară şi am o colegă, Doina Zugrăvescu, portughezo-română, care m-a îndemnat. Am venit la Cluj, de două ori, la un curs de interpreţi UE. Acolo am fost şi la nişte întîlniri pentru scriitori.

La început ştiam doar că România e o ţară din Europa răsăriteană în care se vorbeşte o limbă latină. Ce se ştie în Vest despre aceasta nu e prea frumos: se vorbeşte despre sărăcia de aici. Cînd am cunoscut mai bine România, am fost impresionată pozitiv: de potenţialul de cultură, de voinţa de dezvoltare şi schimbare. Mi se pare pasionant aici. Nivelul de cultură al oamenilor de rînd e foarte ridicat, comparativ cu cel din Vest. Am cunoscut oameni aici care ştiu foarte multe despre Portugalia şi cultura ei.

În momentul de faţă am încheiat traducera unei antologii de poezie de Dinu Flămînd şi am un proiect de traducere din Lucian Boia.“

Ivana Olujici, Croaţia: „M-am apucat de română în 1999, ca un *hobby*. Am cunoscut un om, prietenul meu de acum, croat din România, care studiază în Zagreb. Eram într-o situaţie mai complicată dacă nu învăţam şi eu româna: el vorbea şi croata, dar dacă eram într-o companie mixtă, şi români, şi croaţi, mă simţeam prost. Atunci eram studentă la croată şi istorie. Astăzi lucrez la Catedra de română din Zagreb, care, pe atunci, nu exista. Era doar un curs facultativ. Acum sîntem doi preparatori şi un profesor.

Atunci, la început, ştiam despre Bucureşti şi Timişoara şi despre revoluţia din România. Trei lucruri care-mi plac foarte mult la România: Caraşul, localitatea din care este prietenul meu, un sat croat în care s-au păstrat tradiţiile, portul şi limba croată veche; natura, care aici este uimitoare; bisericile şi monumentele vechi, de exemplu Sarmizegetusa.

Acum mă ocup de lucrarea de doctorat, care este despre literatura română, Camil Petrescu – *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război,* în comparaţie cu un roman croat.“

Katia Georgieva, Bulgaria: „Am studiat patru ani limba şi literatura română la Universitatea din Sofia. Acolo este o catedră destul de mare, cu 5-6 profesori. M-am hotărît să o studiez, pentru că am nişte rădăcini româneşti: străbunica mea a fost româncă, iar bunicii mei ceilalţi sînt dintr-un sat românesc din Bulgaria. Cînd am fost copil, am ştiut nişte cuvinte româneşti şi am vrut să merg mai departe. Cred că pot găsi serviciu cu româna, pentru că mergem împreună spre UE şi legăturile dintre noi sînt mai strînse.

La început, nu ştiam că sîntem foarte apropiaţi, în fiecare sens al cuvîntului, şi ca oameni, şi ca psihologie. Trei lucruri care-mi plac la români: cultura, mai exact muzica şi dansurile populare; oamenii, bineînţeles; Sighişoara. Nimic nu m-a şocat, pentru că în Bulgaria situaţia este asemănătoare. Deosebiri: cred că aici oamenii sînt mai amabili.“

Irina Christodoulou-Pipis, Cipru: „Pe jumătate română, după mamă. În copilărie vorbeam română. M-am născut în Cipru, am făcut toată şcoala în Cipru, Universitatea în Franţa şi Anglia. N-am studiat niciodată româna formal, prin cărţi. De profesie sînt interpretă de conferinţe: din greacă, engleză, franceză. Şi acum vreau să-mi adaug româna.

Mama l-a cunoscut pe tata într-o vacanţă, în România, în '63, s-au căsătorit şi au plecat în Cipru. Ştiu multe despre România, pentru că în fiecare vară eram aici. Plus şase luni cînd a fost război în Cipru şi aveam 10 ani. Cînd eram mică nu-mi dădeam seama de diferenţe, ba chiar îmi plăcea aici, mi se părea că e mai verde decît în Cipru. Abia mult mai tîrziu mi-am dat seama că, de pildă, în România nu se găseau fructe.

După Revoluţie, am fost în '90, apoi în '93. De atunci nu am mai venit, pînă acum, şi am văzut schimbări în bine: libertatea lumii de a se exprima. Acum se găsesc de toate. Desigur că, am observat, există mari diferenţe între Bucureşti şi ce găseşti cînd ieşi din el.“

Saori Hayashi, Japonia: „De zece luni în România. Soţul meu lucrează la Ambasada Japoniei din Bucureşti. E aici de cinci ani, deci presupun că vorbeşte bine. Eu sînt începătoare.

Am absolvit Limba şi literatura rusă. Am lucrat în Japonia în organizaţii care ajutau la modernizarea Rusiei. Înainte să venim aici, soţul meu m-a prevenit în legătură cu deosebirile dintre România şi Japonia. Oamenii din Japonia nu ştiu decît despre Ceauşescu şi timpurile comuniste, precum şi despre Nadia Comăneci.

Cînd am ajuns prima dată aici, în noiembrie trecut, a fost mult mai bine decît mă aşteptam. Poate şi pentru că era iarnă, ningea şi nu am putut vedea multe din lucrurile urîte de pe străzi. Am fost în Moldova, Maramureş. Îmi plac oamenii, sînt foarte amabili şi mă ajută. Ceea ce nu-mi place e că majoritatea, de cîte ori mă văd, spun «China». De asemenea, în magazine, cei de aici nu îţi mulţumesc că ai cumpărat de la ei, aşa cum fac în Japonia.“

Mirko Stular, Slovenia: „Lucrez la Radioul naţional sloven. Despre România nu ştiam decît lucrurile legate de UE, şi puţine despre felul de viaţă de aici, mai ales cele economice şi politice: informaţii de bază despre Guvern, preşedinte. Pe lîngă asta, n-am scăpat nici eu de stereotipiile pe care le aveam cu toţii în minte: poveştile cu Dracula şi Vlad Ţepeş. Cînd am venit aici, am aflat alte istorii, cu strigoi, care mi s-au părut mai interesante decît cele cu Dracula.

Am mai fost în România, foarte scurt, acum zece ani. Atunci mi s-a părut că oamenii sînt închişi: de pildă, la gară, nimeni nu m-a ajutat. Poate doar pentru că nu ştiau limbi străine. La graniţă nu erau, atunci, chiar nepoliticoşi, ci indiferenţi. Acum m-a impresionat pozitiv că vorbeau cu toţii engleza şi erau politicoşi. Aici, în Sinaia, mi s-a părut că oamenii încă mai sînt retraşi, ca şi cum le-ar fi frică să vorbească. Nu prea zîmbesc, nu prea rîd: am fost la un restaurant aici şi i-am spus doamnei de acolo «O cafea filtru, vă rog», doar-doar o fac să zîmbească. Nu s-a întîmplat aşa. Totuşi, oamenii s-au mai învăţat cu străinii. Cu cît ieşi din oraş, cu atît par mai binevoitori. Cred că lucrurile se schimbă aici, şi că, dacă voi reveni în 2-3 ani, va fi şi mai bine.“

Paul BREAZU

Who kills prog-rock?

Jon Anderson n-a făcut niciodată, la propriu, parte din trupa Yes, deşi o să-l vedeţi pe mai toate albumele scoase de legenda rock-ului progresiv. Deşi toată lumea care aude numele său se gîndeşte la Yes. Deşi e valabilă şi reciproca. Anderson era un soi de colaborator permanent, care ar fi plecat fără regrete, dacă cineva din trupă i-ar fi interzis celelalte „slujbe“. În 1971, cînd Yes lucra pentru ceea ce avea să devină, pentru mulţi, albumul-far al englezilor, *Fragile*, Anderson îşi făcea timp să lucreze pentru alte două proiecte: *Lizard*-ul lui King Crimson şi *All To Bring You Morning*, al lui Johnny Harris. După apariţia lui *Relayer* (1974) şi turneul aferent, Jon s-a făcut, pur şi simplu, nevăzut, ducîndu-se să-şi înceapă faimoasele colaborări cu Vangelis. Iar exemplele ar putea continua pe bandă. Bine, timpul se împărţea altfel în deceniul 7 al secolului trecut, iar muzica vremii se înscria într-o ciclicitate de nevisat pentru muzicienii de astăzi: anul, albumul şi turneul. Cu toate astea, dacă *workaholic*-ul Anderson n-ar fi existat, rock-ul progresiv n-ar fi depăşit vreodată barierele genului – îmi asum categoricul afirmaţiei –, inspirîndu-se din valul electronic anti-rock de la sfîrşitul anilor '70, pentru a da cea mai *dance oriented* chestie venită dintr-o zonă blocată pe experimentalisme interminabile & obsedante.

În 1983, Chris Squire şi Alan White, vechi componenţi ai trupei Yes, se înhămau la un proiect numit „Cinema“. S-au gîndit să-l sune pe Jon şi să-l întrebe dacă nu vrea să-şi pună tenorala-i voce pe materialul aflat în pregătire. Anderson nu era în vacanţă – evident! –, ci muncea cot la cot cu Mike Oldfield pentru *Crises*, albumul acestuia din urmă. Dar n-a putut refuza oferta vechilor camarazi de studio şi de scenă. Numai că venirea fostului *frontman* a însemnat, practic, reformarea Yes, după despărţirea din 1979, chiar dacă lipseau cîteva nume grele din *line-up*-ul perioadei de aur. Cei trei se hotărăsc să renunţe la titulatura Cinema pentru Yes şi scot LP-ul *90125*. Inutil să vă mai spun, *Owner of a Lonely Heart* a devenit cîntecul Yes care stă în picioare şi astăzi (mai sînt şi altele de aceeaşi factură pe *90125*). Iar asta şi pentru că dădea de pămînt cu tot ceea ce reprezentaseră în trecut Yes şi rock-ul progresiv, un gen care stătuse multă vreme închis în carcasa propriilor clişee, cu toate că, paradoxal, experimentul era Biblia lui. *Owner of...* era o creaţie aproape pop, un pop schizoid, în manieră Krautrock, şi venea cumva ca o consecinţă a lucrurilor pe care Anderson le făcuse cu un an înainte. În '82, Jon scotea *Animation*, un album care se alinia vag noii epoci a muzicii – cea electronică. OK, omul lucrase înainte cu Vangelis sau cu Oldfield, dar nu ideile lor despre rock au produs ruptura. Vîntul schimbării bătuse mult prea tare şi venise dintr-o altă ţară europeană, Germania, unde muzicieni născuţi după RM 2, grupaţi în colective ca Neu!, Kraftwerk sau Faust şi „dirijaţi“ de geniul lui Conny Plank, propuneau o estetică muzicală în răspăr cu programul rock-ului. Punct. Moartea *prog*-ului a fost doar una clinică, pentru că cei care au comis crima nu şi-au dus-o pînă la capăt, preferînd să-şi ţină victima într-o comă punctată de mici & mediocre momente de luciditate. După accidentele *Animation* şi *90125*, Anderson & Co. şi-au continuat elucubraţiile progresive. Şi habar n-am cine-i va opri.

Pe 5 septembrie, Jon Anderson vine la Sala Radio din Bucureşti, pentru un show multimedia numit *Work In Progress*.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Patima beţiei

Băutura nu este un viciu de ieri de azi. În condicele de la Mitropolia din Bucureşti, ea îi reuneşte pe boieri şi ţărani, pe meşteşugari şi negustori, pe preoţi şi călugări, pe femei şi bărbaţi. Ea este o patimă care pătrunde în suflet, în oase, care strică minţile, caracterele, conduitele, perverteşte pe cei tineri, prosteşte pe cei în vîrstă, molipseşte femeile. „Licoarea vieţii" are totuşi şi calităţi apreciate numai de cei deja convertiţi o dată pentru totdeauna la această patimă: înveseleşte pe cei trişti, amăgeşte pe cei nefericiţi, dă curaj timizilor, provoacă adevărate isterii de voie bună în rîndul chefliilor.

Se bea vin şi rachiu, se bea în palatul domnesc, se bea în conacele boiereşte, se bea în bordeie, se bea în cîrciumi şi în cafenele. Beţivi arţăgoşi, beţivi violenţi, beţivi veseli, cheflii, beţivi neputincioşi, toţi sînt reclamaţi, admonestaţi, certaţi, sfătuiţi în speranţa îndreptării şi integrării lor într-o societate ipocrită ce proslăveşte abstinenţa, dar se îmbogăţeşte pe seama celor ce se îmbată.

Ana din Bucureşti se plînge şi se jăleşte că de trei ani Niţul condoragiul „se află în patima beţiei şi totdeauna cîndu se culcă beat să pişă în pat, în aşternut cu mine, la care eu nu mai poci suferi ca el ce cîştigă cheltuieşte la beţiie". Şi cere judecăţii un mijloc „să-l înţelepţească", astfel încît „ce va cîştiga să aducă în casă, iar să nu cheltuiască încă la beţie". Dar dacă Niţu îşi cheltuieşte doar cîştigul, Stan a mîncat şi a prăpădit tot din casă. În „arţagul beţiei" sare la Caliţa „cu cuţitul şi cu pistolul" şi o bate „în duşmănie", zdrobindu-i trupul, înnegrindu-i obrajii. Trimis la închisoarea spătăriei spre „îndreptare", Stan se potoleşte doar în prima săptămînă, după care o ia de la capăt. Mult mai vesel este Nicolae căpitan din mahalaua Sfîntul Gheorghe cel Vechi. „Îndărătnic", căutîndu-şi „numai chefurile", pe Nicolae îl găsesc zorii de ziuă la cîrciuma din mahala, la prînz se mută la cafenea pentru a-şi sfîrşi ziua la „jocurile de cărţi". Petrecînd în voile lui, nici nu ştie cum trec timpul şi viaţa, prin casă nu prea mai este mare lucru de vînzare, gardurile s-au cam prăpădit, soţiei i s-a cam zmintit de atîtea bătăi şi cazne. Dar lui nu-i pasă, căci vinul şi rachiul îl ajută să nu vadă, să nu simtă, să fie fericit de dimineaţa pînă seara.

Femeile nu se lasă mai prejos. Maria este cunoscută de toată mahalaua Fîntîna Boului ca „beţivă" înrăită ce prăpădeşte totul la cîrciumă, ce-şi ocărăşte bărbatul „cu ocări urîte", ce „se spurcă şi în pat". Ştefan cihodarul din mahalaua Mihai vodă se plînge de Neaga care „au căzut cu totul la patima beţiei", umblă zi şi noapte „prin cîrciumi fără ştirea şi voia lui", limbută şi iute la fire „apururea amărîndu-l cu cuvinte proaste de nesuferit". Cum are nevoie de bani pentru a-şi potoli permanenta sete, Neaga a deprins arta „furtişagului", fură din ladă, fură din buzunarele soţului, fură de la vecini, fură de peste tot lucruri ce pot fi vîndute sau numai zălogite „pe la cîrciumi pre băutura vinului".

Preoţii nu scapă nici ei de această patimă. Mai tot timpul cu chef de vin şi de rachiu uită să ţină slujba, amestecă liturghiile, se iau la ceartă cu mahalagiii, refuză să se supună superiorilor, se amestecă cu enoriaşii la cîrciumă, petrec în „fapte netrebnice" pe poduri şi sub poduri, cîntă şi strigă în miez de noapte tulburînd somnul mahalalelor. Radu şi Stoica, tată şi fiu, preoţi la biserica Sfîntul Ştefan, beau şi petrec împreună de au speriat toată mahalaua. Bătaia, gîlceava, înjurăturile nu contenesc fie că au loc în casă, în uliţă şi chiar în sfînta biserică. Intervenţia mahalagiilor îi supără şi-i aţîţă şi mai tare, sărind cu „categorii" asupra lor şi „pre soţiile dumnealor". Caterisiţi, trimişi surghiun la Cernica, apoi iertaţi şi reprimiţi în sînul Bisericii, preoţii promit că „se vor părăsi de băutura vinului". Într-o altă mahala, beat şi cu mare chef, popa Anghel de la biserica Popii Cozma umbla cîntînd în căldura lunii august „pe pod fără orînduială". Surprins din întîmplare de protopopul oraşului, Anghel este chemat la ordine, dar cu curaj şi bravînd îi răspunde că nu-i este voia ca să ştie şi se împotriveşte şi înjură şi ocărăşte. Cînd zapciul se apropie să-l ridice la gros, Anghel sare la bătaie şi îi „dă palme". Dimineaţa, mahmur şi umil, popa cere iertăciune şi se angajează că „vin sau rachiu să nu mai beau, fiindcă dintru această pricină mi s-au întîmplat primejdie". Şi totuşi, date fiind calităţile alcoolului, Prea Sfinţia Sa îi îngăduie să bea „vin şi rachiu ca la 30 de dramuri" cînd „să va întîmpla vreo slăbiciune" sau „la vreo boală".

Cum slăbiciunea începe de dimineaţa devreme cu ameţeli şi vîrtejuri, beţivul îşi găseşte foarte uşor pretextul pentru un păhărel de vin sau de rachiu. Da' nu mai mult de 30 de dramuri de fiecare dată.

© S. Ivanoschi

libertatea de impresie

După-amiază de vară

Duminica după-amiază e poate momentul cel mai liniştit al săptămînii. Lumea e calmă şi, de obicei, chiar şi treburile de peste week-end s-au încheiat. Tihna după-amiezii e perturbată doar de apăsarea surdă a grijilor săptămînii următoare, care se îngrămădesc încetişor şi imperturbabil în minte, asemeni norilor la orizont. Cerul cel adevărat, deşi plin de soare, e şi el presărat cu mici norişori albi şi pufoşi. Din aceia în care copiii văd tot felul de forme. Mereu m-am întrebat de ce norii de pe cerul Londrei sînt altfel decît la Bucureşti şi de ce seamănă foarte mult cu cei pe care mi-i amintesc din copilărie, pe un cer albastru, ca de munte. Unde s-a dus smogul? La Bucureşti?

În orice caz, aşa e cerul, duminică 28 august, deasupra parcului de la Hampton Court (Versailles-ul englezesc). O grădină cu pomi tăiaţi în formă de piramide, cu flori de toate culorile, cu fîntîni pline de peşti roşii şi portocalii şi cu un gazon pe care oamenii stau la soare sau la umbră. Unii au venit chiar la picnic. Şi mănîncă în curtea palatului. Oameni de toate rasele şi culorile, care se bucură de tihna duminicii şi a gazonului englezesc. Scena are ceva din tablourile lui Edouard Manet. Doar că bărbaţii nu poartă joben, iar femeile nu sînt goale (din păcate). Înăuntru, în palat, nişte tipi explică ceva despre cel de-al doilea război mondial. O temă recurentă în toată Anglia. De la emisiunile TV pînă la afişe, reclame şi muzee. Churchill şi Hitler sînt peste tot. Parcă războiul s-ar fi încheiat acum vreo cîteva luni (prin comparaţie, despre atentatele din iulie aproape că nu se mai vorbeşte). Mai devreme, un portar al palatului mi-a spus că el îi credea pe bulgari nişte oameni foarte răi („nu numai pentru că au luptat de partea nemţilor"). A citit apoi în *Harry Potter* că sînt de fapt nişte tipi minunaţi şi a început să creadă că aşa e. Apoi m-a măsurat o clipă (îi spusesem că sînt din România). „Despre voi n-am citit nimic", a conchis, dînd din cap în semn că nu ne acordă prea mari şanse.

În sfîrşit, parcul e superb, dar ceva nu mă lasă să mă bucur pe deplin de el. Grijile zilei de luni? Depresia începutului de săptămînă revărsată înapoi către duminică? Nişte copii se joacă în apropiere. Se caţără în copaci. Părinţii lor stau ceva mai departe pe o pătură. Sînt arabi. Îi aud cum se strigă. Pe unul din copii îl cheamă Yassin, pe celălalt Joseph. Micul Joseph (?) e arab. Sau aşa îl consider eu, avînd în vedere tenul său... al părinţilor... basmaua mamei. Intru în vorbă cu el şi-l întreb de unde e. Îmi răspunde într-un mod răspicat şi aproape în poziţie de drepţi: „Din Anglia. Dar dumneavoastră de unde sînteţi?". Hm... Îi răspund. Mă priveşte nedumerit şi ridică din umeri. Cunosc aşa de bine reacţia... Sînt dintr-un loc ciudat, nici Bulgaria, nici Rusia, deşi de pe acolo de undeva. Nici din Italia şi nici măcar din Portugalia, deşi limba are ceva asemănător. O ţară de niciunde, un individ de nicăieri, curios, dacă nu cumva chiar suspect. Poate că de aia nu-mi tihneşte după-amiaza pe gazonul englezesc.

Londra, 8 august 2005

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

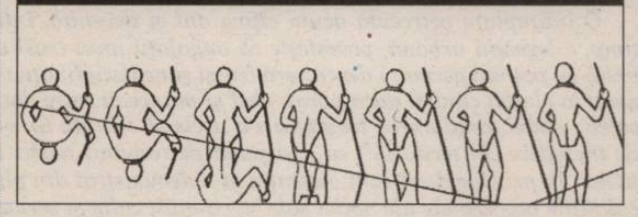

Adio, cartof prăjit

Gastronomia de ocazie, după cum am văzut în numărul precedent, nu a scăpat neafectată de schimbările de epoci; cea cotidiană i-a urmat exemplul. Aproape cu toţii cădem de acord că cele mai plăcute amintiri ale copilăriei noastre sînt legate de aburinzii cartofi prăjiţi, pai sau groşi, uscaţi sau uleioşi, tronînd într-o imensă farfurie, alături de, eventual, brînză, caşcaval, usturoi sau ouă. Şi mai ales de nelipsita friptură, eventual şi ea, în ciuda denumirii, de fapt, prăjită. Sau de deja naţionalele şnitele sau chifteluţe, cu care gospodinele adevărate, prevăzătoare, înlocuiau, în clipe mai de restrişte, legendara friptură. Carnea tocată reprezenta şi ea un mit încărcat de tabu-uri: nu trebuia s-o cumperi gata tocată, nici pe vremea lui Ceauşescu, pentru că nu se ştia ce puteai găsi în ea, de la zgîrciuri la potenţialele resturi de şobolan. De aceea, aceleaşi gospodine cu capul pe umeri cumpărau carne normală (ştiu că preferata era pulpa de porc) şi o tocau, tot manual, la celebra maşină de tocat. Chifteluţele rezultate aveau multiple utilizări: pe lîngă masa de prînz cotidiană, puteau fi luate la şcoală sau în excursii, sub formă de sandviş, sau puteau fi „servite" (un alt cuvînt al epocii folosit de chelnerii cu pretenţii) la petreceri (caz în care se făceau mai mici şi mai cochete, precursoare ale sandvişurilor de bonton de la recepţiile de azi).

Imediat după '89, într-un empiric sondaj de opinie, realizat pe la Universitate, despre referinţele gastronomice ale românilor (despre care am mai amintit şi cu alte ocazii), majoritatea intervievaţilor au declarat că mîncarea lor preferată este friptura cu cartofi prăjiţi. Restaurantele, noi sau vechi, bune sau improvizate din acea vreme, confirmau acest lucru: felul respectiv nu lipsea din nici un meniu. Singurele lucruri vegetale pe care vizitatorii de atunci din ţări cu alte tradiţii le puteau înghiţi erau salatele. Tot doar cu ele îşi puteau satisface bunii creştini nevoia de post.

Cu timpul, cartoful prăjit a început să nu mai fie singurul pe listă. Strălucirea lui a început să pălească în faţa, mai întîi, a unei mai mari varietăţi de... cartofi, acesta păstrîndu-şi încă poziţia de legumă aproape naţională: piureu, natur şi, ca revelaţii, coptul şi ţărăneştii. Nu pot să uit cît de fascinaţi am fost de apariţia, cu mult înaintea celui de acum de la mall-ul din Vitan, a unui fast-food în care se serveau doar uriaşi cartofi copţi cu diverse. Sau de garnitura de restaurant, intitulată cu iz tradiţional, „cartofi ţărăneşti".

Aceasta poate fi socotită prima fază a detronării cartofului, una autoreferenţială. Urmează etapa a doua, în care mult iubita legumă pierde teren în favoarea altor vegetale concurente, în general importate din ţări cu tradiţii diferite. Pătrunderea acestora în alimentaţia curentă s-a petrecut în paralel cu cea a unui alt tip de informaţii culinare: atît doctorii, cît şi revistele de popularizare, tot mai multe, ne-au tot pus în gardă în privinţa colesterolului, diabetului, obezităţii, bolilor cardio-vasculare. S-a descoperit, brusc, că tot ceea ce ni se părea dacă nu normal, măcar sănătos, altădată, acum e nociv, nesănătos, desuet. Noţiuni precum „broccoli", „conopidă", „varză de Bruxelles", orez sau cereale au început să ia locul, în curenta vorbire gastronomică, bătrînului cartof. Am aflat, cu stupoare, că mai ales cel prăjit în foarte nocivul ulei este pe lista neagră a aproape tuturor doctorilor. Şi că mîncarea preferată, din sondajul de atunci, a românului proaspăt post-revoluţionar, şi anume friptura cu cartofi, îngraşă foarte tare şi reprezintă o asociere cît se poate de nefastă.

Drept urmare, bietul cartof prăjit a fost, în anumite cazuri, chiar scos cu totul de pe listele unor restaurante cu respect pentru dietă. În locul lui putem găsi orice, de la vinete şi dovlecei la conopidă şi broccoli, pînă la... nimic. Pur şi simplu carne cu sos, lămîie, sau cîteva ciuperci acolo...

S-au dus vremurile cînd, cu puţin înainte de '89, plîngîndu-mă în stînga şi dreapta că nu mai aveam ce mînca, o profesoară de la facultate mi-a răspuns, înţelept: „cartofi fierţi". Şi cele în care bunicul meu, cum veneam la el, mi-i prăjea groşi, uriaşi, în ceaunul bătrînesc, fără sită... Poate va veni timpul în care cartoful va fi „servit" în sine, ca o delicatesă.

Adina POPESCU

Turci, nemţi, americani... şi alte naţionalităţi

O întîmplare petrecută acum cîţiva ani şi devenită, între timp, o legendă urbană, povesteşte că angajaţii unui trust de presă cu patroni germani deveniseră leneşi şi nedisciplinaţi, veneau la slujbă cînd şi dacă aveau chef şi munceau între două cafele. Astfel, conducerea trustului s-a decis să trimită un om de încredere „în teritoriu", ca să-i pună pe românii noştri la punct. În primele două luni, neamţul şi-a demonstrat din plin calităţile proverbiale ale naţiei sale şi, cu mult calm şi seriozitate, a început „să facă ordine", stîrnind panică printre angajaţii care îşi revizuiau comportamentul. După alte două luni însă, se putea constata că „şeful" era ultimul care ajungea la serviciu, pe la prînz, mahmur după cheful din seara precedentă, se îngrăşase vizibil, preferînd mititeii şi ciorba de burtă regimului lacto-vegetarian pe care îl urmase o viaţă întreagă, iar gurile rele spuneau că frecventează prostituate de lux, deşi avea o familie în Germania. Mai mult decît atît, un angajat, fost hippie *în tinereţe, ar fi putut să jure, cu mîna pe inimă, că seara, în biroul neamţului se putea simţi un vag iz de marijuana.*

Dincolo de latura anecdotică a acestei povestiri, descoperim şi alte mici exemple de acelaşi gen: vietnamezi, la piaţă, negociind la sînge preţul castraveţilor pe care nevestele lor îi vor pune la murat pentru iarnă, copii arabi mîncînd seminţe în faţa scării de bloc, africani legănîndu-se în ritm de manele în cartierul Colentina şi hispanici ciupind de fund fetele în troleibuz. Să fie românii o naţie cu o identitate atît de puternică, încît să le poată schimba fundamental modul de viaţă străinilor care, dintr-un motiv sau altul, au ales să trăiască aici? Sau de vină să fie lenea, năpăsarea, acel dolce far niente *românesc, un mediu în care e uşor să te complaci?*

Faruk

E turc de la Istanbul, un turc frumos, e adevărat, probabil că ar fi făcut furori într-o telenovelă: păr „pana corbului", ca în baladă, ochi negri, mustăcioară, o transpiraţie „virilă" pe la tîmple. Cămaşă albă, scrobită. „Bunicul frizer, tata frizer, io frizer!", ne explică el simplu opţiunea pentru această meserie, apoi le dă indicaţii angajatelor sale, două românce durdulii, dar probabil plăcute privirii (depinde de gusturi) să ne aducă ceaiul. Ne aşezăm pe scaunele îmbrăcate într-o imitaţie de piele, vine şi ceaiul, roşiatic, în pahare mici, ne serveşte cu cîte o ţigară. La televizor, un post turcesc, o emisiune etno, dans tradiţional pe malul Bosforului. Pentru moment uiţi că te afli în Rahova, că la zece metri trece tramvaiul-conservă plin de şuţi, că frizeria din exterior arată ca o „bombă", tencuiala cade, firma abia dacă se vede, dar adevăraţii „cunoscători" ştiu locul.

„Cîntam ceva?". Îşi aduce instrumentul, o bahlama, îl cuplează la staţia de amplificare. Începe să cînte, cu ochii închişi, ceva trist, „de suflet". Angajatele se opresc din tuns clienţi, stau şi ascultă cu oareşce admiraţie, au venit şi cei doi copii ai turcului de la kebab, de vizavi. E spectacol. „Eu învaţam cîntam cînd eram mic... cum se spune? Amator. Pentru mine cîntam, pentru clienţi cîntam!" Ne place, mai „zice" una, apoi ne explică cum e cu clienţii: „Dimineaţa cînd vine la frizerie, e supărare mare! Certam nevastă, la politică, la fotbal şi vedem aşa supărat! Io zicem: stai jos liniştit, bea un ceai, cafea, povesteam, cîntam ceva... şi abia după aia treci la tuns! După tuns, uitam în oglindă, frumos s-a făcut şi atuncea rîde şi e fericire!". „Filozofia" lui pare simplă şi uşor de aplicat; ar putea să o probeze, la o scală mai mică, desigur şi vînzătoarele de la mezeluri-brînzeturi, funcţionarii de la primărie etc. Interesant este faptul că, la frizeria lui Faruk, tarifele nu sînt fixe, ci diferă în funcţie de client. Pentru Faruk, toţi banii înseamnă, mai mult sau mai puţin, „bacşiş". Dacă „îi place de mutra ta", eşti receptiv la muzică şi „supărarea" ta matinală îl impresionează, te tunde aproape gratis. Dacă „fericirea" de final e prea evidentă, probabil că îţi cere mai mulţi bani. De altfel, majoritatea clienţilor lui Faruk fac parte din „comunitate", iar frizeria e un loc de întîlnire şi de discuţii, aşa cum era pe timpuri cea a tatălui său, de la Istanbul.

De ce a venit în România? „Pentru că viaţa aici e... cum ziceam? Dulce. Dacă mergi la Germania, Franţa, UE... acolo multă muncă, stres mare... acolo oamenii nu stau povestim, cîntam, nu e timp! Aicea timp destul, ca la Turcia... lene! Mai cîntam una?"

George

„Nu ajuţi biet negru bătrîn, fără prietenari să mutăm cu casa? Plătesc o bere, ceva..." Să-l ajutăm! Nu şi-a plătit de trei luni chiria pentru apartamentul de pe Dorobanţi, proprietarul îl ameninţă că-l va da afară, aşa că pleacă „pe şestache". Se mută într-un apartament mai ieftin, în Colentina. E a şasea casă pe care o schimbă şi de fiecare dată i-a tras ţeapă proprietarului cu banii pentru ultimele luni şi cu factura de la telefon. Numai convorbiri internaţionale. În Nigeria, unde au rămas părinţii şi cei trei fraţi mai mici, şi în Franţa, şi în State, unde s-au stabilit cei trei fraţi mai mari. „Io ajuns cel mai prost: în România! Dar e bine şi aici!", rîde George. Are în jur de 35 de ani, e doctor stomatolog, dar n-a profesat niciodată.

În timp ce îşi încarcă catrafusele în dubiţă şi urlă la şofer: „Grijă la computer! Io mort fără computer!", îi aruncă priviri pline de reproş iubitei sale românce mică, albă şi palidă, cu un birou în spate. „De ce tu nu dus la mama? Zis că duci la mama! Încurci!" Iubita începe să bîzîie, trîntească biroul în dubiţă şi pleacă. George răsuflă uşurat. „Pe capul meu... zi, noapte, pe capul meu!"

Studiază noul apartament, cu mîinile în şolduri, apoi propune amenajarea unui colţ „ambiental": canapea, măsuţă, aplice discrete. Sună iubita, cu o voce smiorcăită. „Dragă, acum obosit! Mîine întîlnim, sărbătorim mutarea!" Închide telefonul, după care iese cu un scaun pe palier şi în vreo zece minute „fură" cablul. Ne instalăm pe canapea, în faţa televizorului. George se calmează, scoate dintr-o sarsana o sticlă de whisky, caută pahare. „Bună casă!", mormăie ca pentru sine.

Peste o jumătate de oră, sună la uşă o fătucă care nu ştie o boabă românească şi nici engleză. E o sîrboaică, rătăcită prin România, n-am înţeles ce şi cum, deşi a încercat să ne explice prin gesturi. George o pupă cu ţoc şi o trimite la supermarket. „Dacă vede Alina, io mîine negru mort!", ne face George cu ochiul. Apoi ne informează că ne va găti, pui cu curry, *nigerian style*.

E deja trecut de miezul nopţii, George s-a ameţit ceva, ceva, ne consideră „prietenari" şi ne propune o „afacere": „Nu ştiţi fete, nu cuminţi, nu prea frumoase, să vrea să plece Italia, cîştige mulţi bani? Noi facem paşaport, îmbrăcam fete frumos, voi comision mare, o mie de parai la fată... ce ziceţi?" Nu ne dăm seama dacă George vorbeşte în dodii sau e „pe bune", dar imaginea negrului cam derbedeu, însă simpatic, dispare. Îl lăsăm cu sîrboaică cu tot şi plecăm.

Juan Carlos

E arhitect, dar nu profesează, deşi îţi poate vorbi, pe un ton profesional, minute în şir, despre o clădire interesantă. I-a plăcut la nebunie scenografia din filmul *Gattaca*. Are un rîs molipsitor. Îi place la cîrciumă, să fie un pic monden, să bea „bericioaică" şi să clipească des cînd nu înţelege conversaţia de la masă, deşi ştie binişor românește, descoperind expresii intraductibile în limba lui, cum ar fi „pe bune" sau „chiar aşa?". „*Bestial* avem şi noi şi are acelaşi sens şi vorbit tot în limbajul ăsta... de pe stradă!". Cea mai bună mîncare românească pe care a gustat-o a fost „o dulceaţa de nuca verde". Se uită după fetele frumoase, la limita bunului-simţ al sîngelui său latin, căci e căsătorit cu o românca.

Se ocupă de organizarea diverselor evenimente culturale ce implică ţări din America de Sud. E nemulţumit de viaţa culturală din Bucureşti. „La noi, la Caracas, totul e mult mai viu, mai multe evenimente, mai multe concerte pentru un public divers... pentru că noi avem o cultură foarte tînără şi sîntem avizi după tot ce e nou!" Nu are o părere proastă despre telenovele. „În România nu au ajuns decît telenovelele astea, de doi lei. Acum, la noi se fac telenovele foarte inteligente care ilustrează realităţile sociale şi în care se regăsesc oameni de toate categoriile."

În timpul liber, cîntă într-o formaţie la *bongos*. Pentru tot ce îi place, foloseşte anapoda diminutive. De pildă, sîmbăta asta se va duce la o „petreceruţă", unde se va dansa pe ritmuri „latinuţe". Îl invidiezi pentru felul lui de a fi, atît de diferit faţă de tot ce vezi zilnic pe stradă. În prezenţa lui, te simţi dintr-o dată relaxat, de parcă tocmai ai fi trecut graniţa unei alte ţări. Vorbeşte cu nonşalanţă despre scriitorii sudamericani care „scriu bine, pentru că au de unde să se inspire... la noi totul se schimbă mereu şi se întîmplă repede!". O întîlnire cu Juan Carlos poate deveni pentru oricine o destinaţie de vacanţă.

Kate

A ajuns în România prin intermediul unui program cultural. Mai exact, s-a aruncat *in the middle of nowhere,* pentru că nu ştia mai nimic despre locul pe care urma să-l viziteze şi pe care îl descoperise din întîmplare pe net. Iniţial, am crezut că fuge de un sistem. De fapt, ea fugea de un soţ tiranic şi de rigiditatea unei comunităţi de sectanţi dintr-un orăşel din Tennessee. Americancă tipică, *middle age:* casnică, cu veleităţi de scriitoare, amatoare de muzică *country,* blondă, supraponderală, dezinvoltă, naivă. Un amănunt şocant: avea nouă copii.

Se pare că această călătorie i-a schimbat viaţa, atmosfera de aici i s-a părut excesiv de prietenoasă, căci majoritatea românilor sînt suspect de amabili cu cetăţenii americani şi, paradoxal, s-a simţit în siguranţă. Aşa că, la întoarcerea acasă s-a decis brusc să o rupă cu soţul pe care nu l-a iubit niciodată, căci comunitatea îi aranjase căsătoria la vîrsta de 18 ani, să-şi lase copiii să se descurce singuri şi să se mute în România „în scopuri caritabile", sprijinind o fundaţie umanitară. S-a simţit brusc un alt om: nu mai trebuia să-i cînte zilnic lui *Jesus* sau să coacă *apple-pies* uriaşe pentru zece guri, să se dedice maşinii de spălat şi televizorului, să-şi asculte supusă bărbatul, acceptîndu-i comportamentul violent şi să-şi descrie seara, suspinînd, în jurnal, stările de anxietate. Mai mult decît atît, un editor american, impresionat de „povestea adevărată" a vieţii ei, i-a promis că-i va publica o carte care „să le deschidă ochii" şi altor femei din America, ajutîndu-le să devină mai independente.

Aşadar, Kate, folosind o reţetă miraculoasă a slăbit vreo 20 de kile şi şi-a făcut apariţia din nou în Bucureşti, într-o fustă scurtă, de adolescentă şi cu un tonus de invidiat. În două săptămîni, a învăţat se deosebească pe meniul de la restaurant puiul de vită şi să-şi comande singură „ciorba de văcuţa", preferata ei, căci era una dintre cele mai ieftine oferte. Spre deosebire de prima sa călătorie, Kate începuse să-şi contorizeze banii, ceea ce nu prea mai era pe placul românilor care fuseseră atît de prietenoşi la început, căci „un american fără bani devine român", vorba unui tînăr boem care se îmbătase deja de cîteva ori pe banii lui Kate.

Gurile rele spun că americanca s-ar fi îndrăgostit de preşedintele fundaţiei umanitare, cu sediul la Suceava. Aici s-a stabilit Kate şi nu i-a trebuit mult timp ca să se lase cuprinsă de marasmul provincial al locului. A constatat că românii nu fac altceva decît să-şi piardă toată ziua la cîrciumă, plîngîndu-se de „viaţa de rahat" pe care o duc, să se îmbete, iar la beţie să devină mai violenţi decît soţul ei cel religios. A mai observat că pentru ea preţurile sînt întotdeauna mai mari decît pentru localnici, că toată lumea se aşteaptă să lase bşciş pe unde se duce. Acei oameni „minunaţi", pe care îi cunoscuse la prima vizită, deja s-au obişnuit cu ea şi nu o prea mai bagă în seamă, iar preşedintele fundaţiei pare preocupat mai mult de paharul de vodcă, decît de o idilă ca în poveşti.

Nu ştiu cum se va sfîrşi aventura lui Kate în România. În cel mai rău caz va deveni alcoolică, se va mărita cu un moldovean boem şi fără slujbă şi va mai creşte încă vreo doi copii. Poate că va fi însă destul de puternică ca să nu se molipsească şi să-şi termine mai întîi cartea. Cu toţii avem nevoie de „reţete de succes".

Facultatea de Ştiinţe Politice
din cadrul
Şcolii Naţionale de Studii Politice şi Administrative
oferă următoarele programe masterale în anul universitar 2005-2006:

Învăţămînt de zi

Politici publice şi integrare europeană (1,5 ani)
Antropologie şi dezvoltare comunitară (1,5 ani)
Managementul organizaţiilor neguvernamentale (1,5 ani)
Ştiinţe politice (2 ani)
Gen şi politici europene (1,5 ani)
Construcţie politică şi management electoral (1,5 ani)
Studii balcanice (1,5 ani)
Teorie şi analiză politică (2 ani)
Management educaţional (1 an)
Politici publice şi dezvoltare locală (1,5 ani)

Învăţămînt la distanţă

Politici publice şi integrare europeană (2 ani)
Construcţie politică şi management electoral (2 ani)

Înscrierile au loc în perioada ***12-16 septembrie 2005***

Probele de concurs se desfăşoară între ***19 şi 23 septembrie 2005***

Relaţii suplimentare: **www.politice.ro**, tel. **021/318.08.58**, **Str. Povernei 6-8, Bucureşti**

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Frumoasa şi bestia

De la bordul yachtului său ancorat în portul Tomis din Constanţa, Mike Tyson alege, dintre curvele înşirate pe faleză, două-trei bucăţi lîngă care urmează să-şi petreacă noaptea. Fetele stau aliniate ca la paradă, aşteptînd să dea norocul peste ele, în timp ce reporterii tuturor televiziunilor se îmbrîncesc să relateze primii despre marea debarcare pe plaiurile noastre a celui supranumit cîndva Iron Mike sau Bestia. Imaginea e de rîsu'-plînsu': prostituatele selecţionate se bucură de parcă ar fi cîştigat un Oscar, Tyson zîmbeşte uşor încurcat sau, poate, uluit şi el de ceea ce i se întîmplă. Nu sînt multe ţări în care să aibă parte de o asemenea primire: să deschizi jurnalele de ştiri ale unor televiziuni, cînd steaua ta de boxer a apus de un car de ani şi nici măcar o ureche de adversar n-ai mai rupt în ring de atîta vreme, asta da, poate fi considerată o performanţă!

Mirare? Pentru Tyson, poate. Pentru noi, deloc. N-a trecut anul de cînd Ion Iliescu făcea pe gazda primitoare, prin Palatul Cotroceni, pentru un alt băiat specializat în dat cu pumnul şi cu picioarele. Mîndru nevoie mare, fostul şef al statului a făcut poze şi declaraţii la braţ cu Jean-Claude Van Damme. După cîteva luni, beat turtă, marele Van Damme, pus pe agăţat gagici, lua o bătaie soră cu moartea de la bodyguarzii unui club bucureştean.

Nici Tyson, nici Van Damme şi nici alţii ca ei nu vin la plesneală să-şi facă de cap în România. Ţărişoarei i s-a dus vestea peste hotare ca fiind raiul fetelor frumoase şi ieftine. Dacă, din curiozitate, ar citi cineva interviurile date de actorii sau muzicienii din străinătate care au vizitat România, pentru mai mult sau mai puţin timp, în ultimii zece-cinci-sprezece ani, ar găsi nenumărate cuvinte de laudă rostite de aceştia în legătură cu trupurile compatrioatelor noastre. Cu un fel de fudulie generală, noi înşine punem pe tapet, pe post de mîndrii naţionale, mînăstirile din nordul Moldovei, Gerovitalul şi apoi, evident, sînii mari şi picioarele lungi ale românceloR. Aşa că selecţia operată de Tyson printre curvele din Constanţa sau apucăturile gagicarului Van Damme ajung să ni se pară fireşti şi, mai ales, un semn bun pentru România. „Iată, dom'le, avem fete de fete, vin toţi şmecherii lumii la noi în ţară să guste din frumuseţile naturale ale patriei!“, vor fi zicînd, în sinea lor sau cu glas tare, sute de mii de românaşi căzuţi pe spate la apariţia, pe stradă, prin porturi sau prin cluburi, a cîte unei vedete expirate care vine să facă o cură de sex în Românica.

E trist? Pentru cei care îşi bat capul încercînd să rezolve, altfel, problema *brand*-ului de ţară poate că e trist, pentru Armand Assante sau Wesley Snipes însă, nu e trist deloc. Ei sînt bucuroşi să găsească în România fete ieftine, oameni primitori şi reporteri dispuşi să transmită, seară de seară, orice strănut al lor pe post de mare eveniment monden. În lumea oamenilor cu bani şi faimă, muzicieni sau actori, aceasta este imaginea despre România: un loc în care te distrezi bine, fără cheltuieli prea mari şi fără probleme. Pentru că, spre deosebire de alte ţări ale Europei, în România

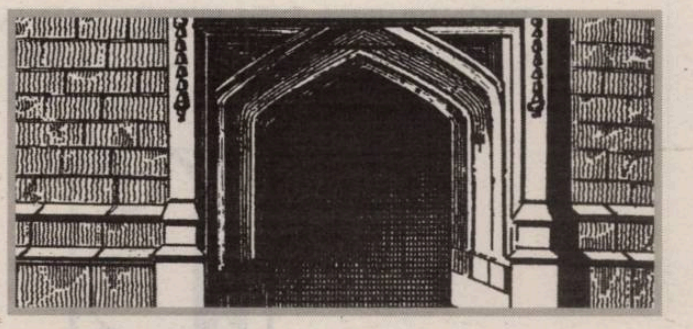

şi drogurile sînt pe toate drumurile şi în toate cluburile, şi poliţiştii sînt îngăduitori, şi oamenii politici ard de nerăbdare să-şi atîrne pe perete o poză cu vedete de la Hollywood, care pentru ei înseamnă mare fudulie, iar pentru ele, un minunat permis de liberă trecere prin toate experienţele posibile. Ai făcut poza cu nea Nelu sau cu vreun senator? Ţi-ai rupt din timp şi-ai sacrificat o seară ca membru al juriului la cine ştie ce concurs „Miss Litoral“? Au apărut pozele în două-trei reviste mondene? Te-ai scos: ai liber la cîte romăncuţe vrei tu, poţi consuma liniştit şi, în general, n-ai treabă.

Vrem sau nu, ne place au ba, aşa iese România în lume. Numai un naiv îşi poate închipui că Van Damme sau Tyson vor povesti partenerilor de distracţii despre mînăstirile din nordul Moldovei sau despre frumuseţile litoralului românesc. Viitoarele discuţii despre *brand*-ul de ţară trebuie să plece de la constatarea simplă că România a ieşit de mult în lume. Din păcate, cu condicuţa după ea şi cu Mike Tyson deasupra.

DUPĂ CE SECRETUL PERSONAL S-A TRANSFORMAT ÎNTR-O FIINŢĂ AMFIBIE, LANSEZ ŞI EU IDEEA: PROFILUL MORAL RĂMÎNE LA FEL DE AMĂRÎT?

Cu ochii-n 3,14

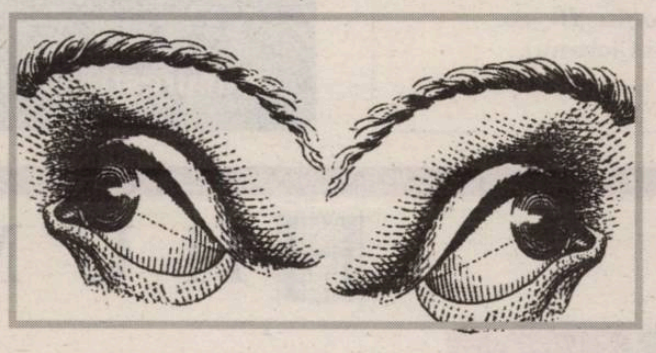

● După ce toată funcţionărimea din România a ajuns să-ţi ureze la unison „O zi bună!“, un incipit standard bîntuie undele GSM: „Poţi să vorbeşti?“. Semn că *homo celularus* răspunde la mobil chiar şi cînd nu poate vorbi. (**M. C.**)

● Grupul celor care iau ţeapă de cele mai multe ori cînd, în naivitatea lor, cred toate reclamele gen „pepeni foarte foarte dulci“ salută grupul fetelor înnebunite după apa plată. Nu ştiu care este secretul dopului mereu dulce făcut în pepene, dar ştiu că de fiecare dată, în afară de acel capac triunghiular, conţinutul este rozaliu şi lipsit de orice gust. Chiar şi de vreo nuanţă acrişoară. A venit toamna şi nu am apucat nici anul acesta să mănînc un pepene dulce. Foarte-foarte dulce nici măcar nu îmi pot imagina cum ar fi. (**R. P.**)

● Nu-l cunosc deloc pe actualul preşedinte al Televiziunii (paranteză imediată, întotdeauna necesară în această ţară: nu mă interesează, de-o viaţă, să apar pe micul ecran, mă încredinţez doar hîrtiei). În consecinţă, de cînd am aflat – dintr-un interviu acordat lui Eugen Istodor în *Cotidianul* – că dl Tudor Giurgiu pune pe primul loc, între filmele sale preferate, *Jules et Jim* al lui Truffaut, mă simt personal şi teoretic ceva mai bine în calitatea mea de telespectator. (**R. C.**)

● Lavinia Şandru s-a transformat, luni seară, în direct, într-o fiinţă amfibie, amestec uşor promiscuu de Andreea Marin şi Daniela Buruiană. Fosta actriţă şi activistă PD s-a hotărît să arunce şi ea ceva în haznaua OTV. N-am auzit-o rostind fraza penală pe care i-o afişase Dan Diaconescu deasupra capului („Ca Băsescu să numească o femeie ministru trebuie să-i vadă mai înainte chiloţeii.“), dar poate c-au auzit-o doamnele Mona Muscă şi Monica Macovei. (**S. S.**)

● Habar nu aveam că, dacă vrei să te însori, statul îţi cere să faci analize medicale. Te controlează la plămîni şi pentru boli venerice. Vorba vine „te controlează“, pentru că la medic ţi se dau tarife „cu înţepare“ şi tarife „fără înţepare“. Fără înţepare înseamnă că dai banii şi doar primeşti certificatul pe care scrie că e OK, poţi să te însori. Depinde şi de sector. De pildă, dacă ai nenorocul să te căsătoreşti în sectorul 2, îţi trebuie şi analize HIV, dacă se întîmplă în celelalte sectoare, scapi de o cheltuială în plus. Dar dincolo de corupţia binefăcătoare în acest caz (la reguli stupide, oamenii reacţionează cu bun-simţ), eu mă întreb dacă asta nu încalcă ceva drepturi ale omului. Adică, dacă aş avea TBC, nu mi-ar da statul voie să mă însor!? Sau, dacă ea ar avea ceva în neregulă, ce s-ar întîmpla? Aş merge la primarul meu, Chiliman, şi el mi-ar spune: domnu' Ghinea, hai, dom'le, că am o ofertă mai bună: mi-a rămas o femeie sănătoasă din alt cuplu, pe care l-am destrămat. Eu zic că e mai bine aşa, dacă tot aţi dat şpaga... Serios vorbind, dat fiind că sînt posibile comportamente abuzive ale funcţionarilor bătuţi în cap faţă de acest gen de boli (TBC, venerice, HIV), lansez şi eu ideea: este bine? (**C. G.**)

● În Rusia, Programul de stat adoptat de Kremlin pentru educaţia patriotică a cetăţenilor alocă de patru ori mai multe fonduri pentru scopurile sale: mai multe steaguri, mai multe CD-uri cu imnul naţional, mai multe jocuri pe computer care dovedesc – celui care cîştigă – superioritatea Armatei Roşii. Se vor reintroduce orele de instrucţie militară în şcoli. Şi, pentru că ţara are nevoie de oameni tineri cu un profil moral corespunzător, se vor introduce lecţii de „comportament reproductiv corect“. (**M. B.**)

● Pe strada Sarmizegetusa, undeva între Biserica Sf. Vineri şi Piaţa Rosetti, la etajul unei case vechi, legat de grilajul balconului, se află un cîine foarte mare şi foarte flocos. De cîte ori trec pe acolo, îmi vine să-i spun ceva. Dar niciodată nu ştiu ce şi, în urma mea, cîinele închis în balconul strîmt ca o colivie rămîne la fel de amărît. (**M. C.**)

MAI AVEM NEVOIE ŞI DE RAME VERZI PENTRU CE AVEAM DE REZOLVAT DEUNĂZI. DE FAPT, IMAGINEA SE ÎNCHIDE PENTRU ÎNCADRARE

● Ora „oficială“ de trezire a blocului meu este 8,30. De luni pînă sîmbătă, un împătimit al gazonului trece cu o huruitoare, zece minute în fiecare dimineaţă, şi dă şi tunde la iarbă de o lună şi mai bine, făcîndu-te să înţelegi de ce nu trebuie să ţii o mitralieră la îndemînă. Îi dedic vecinului meu cu tulburări de comportament melodia „Mai avem nevoie şi de iarbă“. (**S. G.**)

● Dacă vrei să găseşti o stradă în Bucureşti, trebuie să ştii că: 1) ghidul străzilor e depăşit, deci nu te-ajută, şi 2) plăcuţele alea 'oaţe cu denumirile străzilor, alb pe bleumarin cu rame verzi, *chic*, ca la Paris, sînt numai în sectorul 1 – şi nici acolo peste tot. Mă rog, nu vreau neapărat bleumarin cu rame verzi, mă mulţumesc şi cu albe, roşii sau negre, numai să se vadă! Sau să existe... În sect. 2, de pildă, alături de parcul de pe Barbu Văcărescu – la intrarea căruia tronează, desigur, marele panou tricolor cu „Primăria Sectorului 2“ a făcut & a dres –, nu există nici o plăcuţă care să marcheze străzile. Dacă str. Verdi o ştiam (în fond, am făcut liceul la „Rosetti“), str. Ioniţă Vornicu, scuze, nu! Nu e în „Ghid“, nu e pe plăcuţă, nu e nicăieri, deşi există. Invers decît Primăria – pe care-o vedem peste tot, dar nu e. (**a. l. ş.**)

● Tot aud pe la radio o reclamă pentru o pizzerie bucureşteană („Capricciosa“) care vrea să se dea autentic italiană. Textul zice aşa: „adevăraţii *mafioso* vin la Capricciosa“. „Adevăraţii“ e la plural, deci ar trebui să se spună „adevăraţii *mafiosi*“. Poate că pizza e bună, nu contest, dar limba italiană din reclamă e greşită. Adevăraţii *mafiosi* ştiu să facă acordul la plural. (**M. V.**)

● Săptămîna trecută, am luat un taxi pînă la Ministerul Culturii. L-am rugat să aştepte pînă rezolv ce aveam de rezolvat, apoi m-am întors. Şoferul stătea de vorbă cu portarul de la minister, la umbră. Cînd am urcat, ştiam mai multe despre doamna ex-ministru Mona Muscă decît îmi doream să aflu... (**a. l. ş.**)

● Deunăzi, la Universitate, o femeie şedea pe trotuar şi aştepta să-şi vîndă marfa: nuferi şi iepuri. (**D. S.**)

● În faţa Parlamentului britanic, o demonstraţie. De fapt, au rămas numai pancartele, manifestanţii au plecat. Pe ele scrie: *Peace, Shalom, Salam*. Adică, ştim noi foarte bine: *pace* şi *salam* (cu soia). (**A. M.**)

● După ce multe reclame mai vechi au distrus imaginea lui Moş Crăciun, berea „Bucegi“ ne atacă mitologiile legate de bebeluşi. Apariţia nonşalantă a sticlei în tradiţionala copaie albastră ne aruncă în aer toate emoţiile şi ezitările primei băi a nou-născutului. (**I. P.**)

● Pe uşa unui bloc în Ferentari stă scris: „Uşa se închide şi cu mîna“. (**S. G.**)

● Inspectoratul Poliţiei Judeţene Sibiu a anunţat că „în selecţia celor 25 de candidaţi pentru încadrarea ca agenţi în sistemul de ordine publică“ va figura ca probă eliminatorie şi o dictare a unui text de peste 30 de propoziţiuni, ceea ce corespunde condiţiei „de a stăpîni la perfecţie limba română, scris şi citit“. Să fii amendat, săltat, reţinut de un poliţist care ştie la perfecţie limba română va fi mai mult decît o reformă, mai mult decît o revoluţie, va fi – categoric! – o plăcere. (**R. C.**)

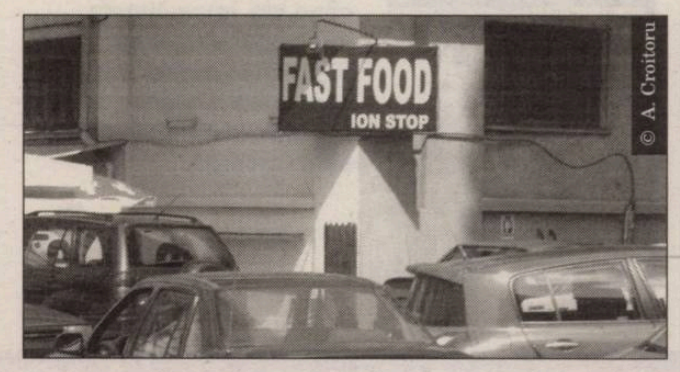

FACULTATEA DE LITERE A UNIVERSITĂŢII
DIN BUCUREŞTI ORGANIZEAZĂ CONCURS DE ADMITERE
LA PROGRAMELE DE **MASTER 2005-2006**

- **Literatura română modernă şi contemporană**
- **Teoria literaturii şi a culturii, literatură comparată**
- **Antropologie culturală, etnologie şi folclor**
- **Limba română: structuri şi strategii de comunicare**
- **Lingvistică aplicată**
- **Lingvistică teoretică**
- **Didactici ale disciplinelor filologice**
- **Teoria şi practica editării**
- **Consultanţă şi expertiză în publicitate**
- **Modele de comunicare şi relaţii publice**
- **Cultură şi mentalitate în integrarea europeană a românilor**
- **Cultură şi civilizaţie ebraică**
- **Strategiile informaţiei în societatea contemporană**
- **Administraţie publică electronică**

Înscrierile se fac în perioada 8-12 septembrie, iar **examenul** are loc pe 14 septembrie a.c.
Informaţii privind tematica, bibliografia, forma de admitere şi numărul de locuri (bugetate şi cu taxă) la fiecare program de master sunt afişate la avizierul din holul Facultăţii de Litere, Str. Edgar Quinet nr.14, sector 1, Bucureşti şi pe Internet la adresa: ***www.unibuc.ro/ro/fac_ltr_ro.***
Telefon 004021-3143508/interior 278 (secretar Marina Ciobanu)

radio delta rfi

Dialog vineri între 17:10 şi 18:00
Mihai Dinu

Din 26 august, 5 ediţii dedicate Festivalului Internaţional "GEORGE ENESCU"

bucureşti 93.5fm · iaşi 97.9fm · craiova 94fm

HUMANITAS
citim de 15 ani împreună

D.B.C.PIERRE
Ţap ispititor

O comedie neagră care mizează pe frica şi fascinaţia Europei pentru America de plastic. Orăşelul texan Martirio este scena unui masacru între adolescenţi, dovadă că evenimentele reale de la liceul Colombine, care de altfel au inspirat şi filmul Elephant al lui Gus Van Sant, încă bântuie imaginaţia Americii. Ţapul ispăşitor, cel care spune povestea, devine ţap ispititor prin inflexiunile tandru-ironice ale vocii de adolescent: un fel de J.D. Salinger şi William Burroughs la unison.

Cartea denunţă (cel puţin) un stereotip legat de America seducătoare: când vin împachetate în steagul american, distincţiile dintre bine şi rău, ţap ispăşitor şi ţap ispititor, distincţiile tind să se şteargă.

ADOLFO BIOY CASARES
Dormind la soare

Vă plac fiorii, de pildă cei pe care-i simţiţi la un film de Hitchock?
Atunci trebuie să citiţi neapărat acest roman scris de un maestru al suspansului sud-american.
Totul e camuflat la început în povestea obişnuită a unei căsnicii:
deşi o iubeşte pe soţia lui, Lucho n-o înţelege prea bine.
După o mai lungă absenţă, ea se întoarce acasă profund schimbată.
Se întâmplă însă ca o schimbare în bine să fie resimţită foarte rău de cei din jur.
Romanul este scrisoarea prin care bărbatul cere ajutor.
În tonul lui de o inimitabilă candoare, se strecoară încetul cu încetul bănuieli pe care nu e uşor să le exprimi fără să fii considerat nebun.

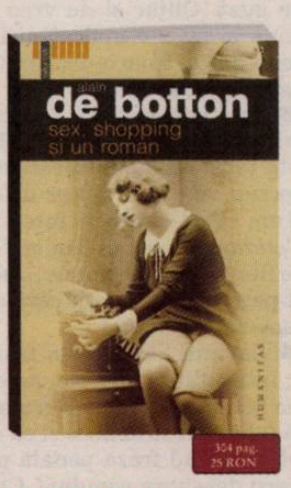

ALAIN DE BOTTON
Sex, shopping şi un roman

Alice şi Eric sunt punctele A şi B
între care Alain de Botton construieşte conştient, meticulos, psihanalitic o diagramă a inimii şi a minţii îndrăgostite.
Pornind de la momentul „îndrăgostiţi de dragoste", trecând prin „îndrăgostiţi până peste cap" şi până la sentinţa „îndrăgostiţi de altcineva", scriitorul deduce formula matematică a aventurii romantice:
în ea intră, pe lângă filozofie şi rock'n'roll, economia de piaţă, revistele pentru femei, curentele de modă şi nici un pic de imprevizibil.
Care este diferenţa dintre filozofie şi rock'n'roll?
Nici una, ar putea răspunde Alain de Botton, atâta vreme cât ambele sunt un mod de viaţă.
O diagramă a inimii şi a minţii îndrăgostite.

www.humanitas.ro • www.librariilehumanitas.ro • comenzi la: cpp@humanitas.ro şi la tel.: 021/3112330

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul II, nr. **86** ● 9-15 septembrie 2005 ● 24 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Estetica raporturilor dintre oameni“
pagina **3**

Andrei Codrescu
„Scrisoare de dragoste către New Orleans“
pagina **11**

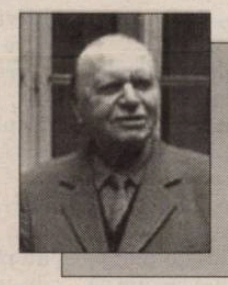

Silviu Brucan
„Petrolul face politica mondială“
pagina **19**

Mai pune mîna pe o carte!

– ediția 2005 –

Conține cuvinte explicite
(vezi pagina 7)

„…am adunat într-o cîmpie întinsă toate cărțile pe care le-am socotit fie inutile, fie primejdioase; am făcut o piramidă care, ca înălțime și grosime, semăna cu un turn enorm: era desigur un nou turn Babel. În vîrful acestui edificiu ciudat, erau ziarele, iar de jur împrejur se aflau ordine date de episcopi, mustrări ale tribunalelor, rechizitorii și discursuri funebre. Era construit din vreo cinci-șase mii de dicționare, o sută de mii de volume de jurisprudență, o sută de mii de poeme, un milion șase sute de mii de povestiri de călătorie și un miliard de romane. Am dat foc acestei mase înspăimîntătoare, în chip de sacrificiu ispășitor oferit adevărului, bunului simț, bunului gust.“

LOUIS-SÉBASTIEN MERCIER – „ANUL 2440“

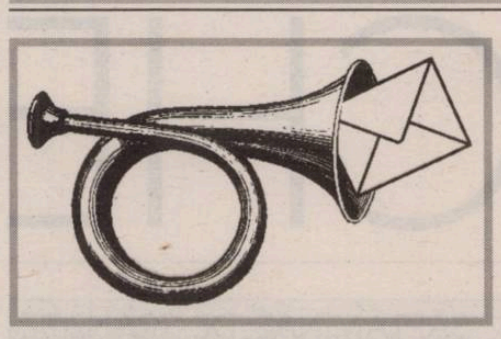

Nr. 82: *„Sporturi & sportivi“*

De ce iubesc rugby-ul?

Din păcate, singura referinţă la rugby din numărul 82, an II, 12-18 august 2005 al publicaţiei dvs. este fotografia din stînga jos, de la p. 9. Din păcate, pentru spiritul acestei fotografii, textul asociat – asumat de Radu Banciu – este o blasfemie... „Ideea de competiţie îmi repugnă. Idolii sportului au fost întotdeauna pentru mine nişte personaje ordinare...“ Oricum, mie mi-e ruşine să mai citez... Poate că Banciu se referă la ceea ce ştie domnia sa urmărind la televizor pe Mitică sau Gigi sau „sportivi“ asociaţi, dar aceasta nu-l scuză. Eu vreau să vă spun de ce iubesc sportul, în speţă de ce iubesc rugby-ul.

Am început să iubesc rugby-ul şi, fiindcă iubirea e totuşi concretă, oricît am vrea să o generalizăm, am început să iubesc rugby-ul ieşean. Ciudat? Poate. La fel de mult – să zicem – ca ceea ce simţi cînd citeşti „Cu urechile plecate“ de Cărtărescu şi nu înţelegi de ce poţi rămîne cu un cui încleştat în creier atunci cînd laşi un pisoi sub o Dacie, în curtea blocului! Asta pentru că un pui de dragoste se autoalege, se asumă nevoit, pentru a putea simţi sfîşierea despărţirii sau bucuria împlinirii. Am început cu partea negativă – „sfîşierea despărţirii“ (care desigur trebuie asumată, aşa cum simplu ne-o spune Cărtărescu) pentru că, dacă nu o prevenim, rămîne ceva de nerecuperat. „Bucuria împlinirii“ este însă ceea ce se poate repeta, recupera! Aici este cheia: plăcerea jocului!

După International Rugby Board, scopul principal la rugby este „de a obţine bucuria şi satisfacţia din jocul efectuat cu îndemînare, folosind abilităţile de participant. Aceasta duce la satisfacţia individuală şi la cîştig colectiv. Din păcate... în ţările în care rugby-ul este încă un sport minor, sînt puţine modele, din cauză că rugby-ul este rareori difuzat în mass-media, astfel încît jucătorii şi antrenorii cîştigă satisfacţie doar prin propria lor participare...“.

Acelaşi lucru se întîmplă şi în meseria mea de medic: mă lupt cu tuberculoza atît cît pot şi îmi place ceea ce fac! Dar asta nu ajunge! Fără o societate *fair-play,* fără jucători care să dea balonul la coechiper, echipa nu are succes.

Tuberculoza este o boală socială rezultată din non-participare! Nu vă lăsaţi învinşi, nu vă lăsaţi scuipaţi în faţă!

Putem combate lipsa de *fair-play,* chiar şi prin faptul că jucăm pentru propria noastră plăcere! Combateţi tuberculoza, jucaţi rugby – fiţi aerisiţi, capabili de participare!

dr. Traian MIHĂESCU
Spitalul Clinic de Pneumologie Iaşi
www.pneumo-iasi.ro
tmihaescu@mail.dntis.ro

Actualităţi

News Makers

Joi, 25 august 2005. După-amiază. Ajung acasă istovit după o zi de muncă epuizantă. Satisfacţii puţine, apreciere şi respect, ioc. Continuu să cred că merit mai mult.

Ora 18,25. Pornesc televizorul. Reuşesc să prind ultimele ştiri pe Realitatea TV. Aflu că reporterul special Nicoleta Drăguşin a transmis din nou, pentru prestigiosul canal de televiziune american CNN, informaţii cu privire la pagubele provocate de inundaţiile care au avut loc în România ultimelor zile. Durere, suferinţă, lacrimi. Totul distrus în jur. Imagini infernale. Agoniseala de-o viaţă pierdută într-o clipă. Viaţa însăşi pierdută într-o clipită. Bilanţ tragic.

Ora 18,35. Naţional TV. Ştiri. Din nou ştiri. Se menţionează faptul că unele dintre cele mai importante televiziuni de pe glob au relatat pe larg despre dezastrul provocat de inundaţii în România, unele dintre ele (cazul Euronews) decizînd să-şi înceapă chiar jurnalul cu această ştire, avînd în vedere amploarea inundaţiilor şi valoarea pagubelor, în raport cu celelalte ţări europene afectate de acelaşi flagel necruţător al naturii dezlănţuite.

Ora 19,00. Mă aştept ca prima ştire să trateze subiectul inundaţiilor. Stupoare. În primă fază, doar stupoare. Atît Antena 1, cît şi PRO TV aleg să prezinte faptele „de vitejie“ ale lui Mike Tyson, un personaj celebru pripăşit vremelnic prin România, la bordul unui yacht de lux. Multă opulenţă. Lux huzuriant. Rînjete satisfăcute. Mulţi curioşi. Pe yacht are loc şi o prezentare de modă, prilej pentru defilarea unor pipiţe dezlînate prin faţa vedetei. La final, unele decid să mai rămînă. Cele care pleacă dau interviuri. Încearcă să convingă reporterii aflaţi la faţa locului că Tyson e *cool*. Vocabularul însă nu le prea ajută. Aflu că „Iron Mike“ s-ar fi îndrăgostit de o româncă. Aşa zice un „pretenar“ de-al lui, amic de pahar. După figură, nu pare tipul de intelectual rafinat care să frecventeze cercurile literare, ci mai degrabă un ins care nu s-ar da în lături de la a împărţi, la o adică, pumni în stînga şi-n dreapta cu nemiluita, alături de Mike Tyson. Ăsta cică e văru' lui Puff Daddy...

Sincronizare totală. Parcă s-au vorbit, îmi spun. Aceleaşi cadre luate de cele două televiziuni. Aceleaşi comentarii insipide. Acelaşi *„story* trepidant“. *Prime time. Rating,* audienţă, publicitate, bani. Mulţi bani. Reţeta perfectă. Nu îmi este deloc greu să ajung la capătul răbdării. Un puternic sentiment de revoltă mă încearcă. Noţiuni precum deontologie profesională, etică, principii, valori par lipsite de sens, golite de orice fel de conţinut. Clubul Român de Presă, o instituţie iluzorie. Continuu să cred că merit mai mult...

Bogdan TUDOR
bogdan_tudor25@yahoo.com

Vama Veche e în Europa?

Citind din scoarţă în scoarţă şi nr. 82 al *Dilemei vechi,* la rubrica „Cu ochii în 3,14“ ochii minţii au făcut un picaj în timp, cauzat de rîndurile semnate de C.G. despre Vamă, amintindu-mi că în urmă cu doi ani am stat cîteva zile acolo, după o manifestare *techno-house* care, practic, a distrus locul. Faţă de tonul civilizat al rîndurilor semnate C.G., eu am fost de-a dreptul isterizat; ţin minte că v-am scris şi v-am trimis şi poze cu dezastrul provocat de aglomerarea a 25.000 de oameni pe un loc fără cele mai elementare condiţii de igienă.

Pentru tonul rîndurilor sale, pe care-l consideră vehement, C.G. îşi cere, într-un fel, scuze. Nu e cazul; „Hai sictir“ adresat unui „dobitoc“ pare o încurajare spontană. Ţinta semnatarului este puţin greşită pentru că nu Kiss FM sau „dobitocul“ sînt de vină pentru calvarul pe care l-a trăit timp de 20 de ore, împreună cu alţi nevinovaţi.

Kiss FM este un radio care mie îmi place, la fel şi muzica tehno, şi nu cred că sînt „acefal“. Într-adevăr, trebuie să fi cel puţin „dobitoc“ să ţipi în boxe de mii de waţi fără să ţii cont că îi deranjezi pe unii care stau pe banii lor la mare. Principalii vinovaţi, asupra cărora trebuie să se reverse mînia noastră – pentru că legea nu mai acţionează de mult timp în Vamă – sînt autorităţile locale.

Aceşti „ticăloşiţi“ dau girul, interesat, la toate acţiunile de vandalism, în cîrdăşie cu tot felul de afacerişti locali sau importaţi. În spatele tuturor manifestărilor care au loc în Vamă se află campanii publicitare care gîndesc minuţios fiecare „proiect“. A face un festival, de orice fel, mascat pervers sub un titlu generos gen „Salvaţi Vama Veche“, are un efect taman invers, de distrugere a locului. Tone de gunoaie rămîn neridicate de pe plajă şi o duhoare de nesuportat persistă mult timp.

Este de neimaginat cum „autorităţile“ de după '90 au aprobat ridicarea unor construcţii de neam-prost, ce-şi zic hoteluri, fără să asigure canalizarea locului. Sînt celebre vidanjele care circulă printre terase, lăsînd în urmă duhori care-ţi provoacă voma. Cum se poate permite aşezarea a 2-3 mii de corturi fără să construieşti grupurile sanitare pentru acele persoane? Poate cineva să afirme, în afara dobitocilor, că Vama Veche este un teritoriu din Europa?

Acţiunea de salvare a Vămii este mai mult decît necesară, dar nu chemînd zeci de mii de tineri cu diverse pretexte imbecile. Ceva mai la sud de Vamă, la bulgari, locuitorii satelor nu primesc mai mulţi turişti decît poate suporta locul, indiferent de cîştiguri. La fel se întîmpla şi în Vama Veche în urmă cu 30-40 de ani, cînd universitarii clujeni au descoperit frumuseţea sălbatică a plajei.

Adevărata acţiune de salvare a Vămii ar trebui să fie mai pregnantă în revistă, pentru că celelalte publicaţii sînt legate, ombilical, de interese în acel loc. „Părerea mea.“

P.S. O perlă autentică pe care am cules-o acum doi ani din valuri:

Un tînăr iese rîzînd din apă şi se adresează prietenilor de pe mal: „Bă, trebuie să fii nebun să dai 10 mii la WC cînd mai pui 5 şi-ţi iei o bere!“.

Adrian VALENTIR

Am zîmbit la...

Discriminarea literară

Stimată redacţie,

Se spune că la mare, în prezenţa atîtor trupuri goale, hormonii tind să o ia razna. Probabil că aşa s-a întîmplat şi cu autorul notiţei de la rubrica „Cu ochii-n 3,14“ din nr. 82 al *Dilemei vechi,* semnata C.G.

Domnia sa descrie acolo o femeie – care citeşte *România literară* – prin detaliile sale anatomice (o pereche de sîni superbi), în timp ce bărbatul, cititor de *Dilema veche,* este, pur şi simplu, „un tip“.

Pe lîngă discriminarea evidentă, mi se pare şi o lipsă crasă de decenţă. Ca şi cum mărimea creierului unei femei sau nivelul de cultură depind de dimensiunea şi forma sînilor.

Păstraţi-vă cumpătul, domnilor, e jenant!

Cu (încă) stimă,

O pereche de sîni normali

Cătălina CREŢU
clicrra@yahoo.com

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Legalizarea prostituţiei**
- **„Olimpicii“**
- **De ce se ceartă proştii?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTER:
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
PUBLICITATE:
Iulian TRAŞĂ
Tel.: 0788.214.846
e-mail: iuliantrasa@imagoo.ro
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon/fax: 317.23.90
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată de *Dilema veche srl.*
Asociaţi: Mircea Dinescu (60%)
şi membrii redacţiei (40%)

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.250 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO06RNCB5010000360390001/ROL, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, titular Dilema veche srl, CUI 16047158, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 84 lei (840.000 lei) pentru 1 an, 44 lei (440.000 lei) pentru 6 luni, 22 lei (220.000 lei) pentru 3 luni.

Relaţii la tel./fax: 317.23.94.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?" (I.L. Caragiale)

Estetica raporturilor dintre oameni

Am ajuns să invocăm prea des „esteticul". Termenul s-a demonetizat prin abuz şi tinde să sucombe în fandoseală şi semidoctism: îl întîlnim frecvent ca pe un substitut mai „fin" al uzualului „frumos", căzut, s-ar zice, în desuetudine. Agentul de circulaţie face – la intersecţii – gesturi „estetice" sau ne amendează pentru aspectul „inestetic" al automobilului, sala unui nou restaurant ne e recomandată ca „foarte estetică", cutare bulevard îndeplineşte „înalte exigenţe estetice", cutare coafură prea nonşalantă e „inestetică" etc. Raporturile dintre oameni trebuie, iată, să fie şi ele „estetice", adică să se lase modelate prin „educaţie estetică". Înlocuirea lui „frumos" prin „estetic" se explică, probabil, prin aceea că „frumos" are aerul unui simplu epitet, în vreme ce „estetic" trimite cu gîndul la o disciplină autonomă şi complexă, la o *ştiinţă:* estetica.

Este limpede, pe de altă parte, că nici bunul-gust, nici buna-cuviinţă nu sînt concepte de ordin „ştiinţific", că ele nu se bizuie pe legi categorice şi nu pot fi obţinute, în chip mecanic, la capătul unei cuminţi inginerii pedagogice. În ce măsură virtutea se poate învăţa sau nu, aceasta este o veche dispută a filosofilor, dovedind, prin însăşi vechimea ei, relativitatea oricărei soluţii. Ceea ce însă pare sigur este că nici doctrina virtuţii, nici aceea a frumosului, nici etica, nici estetica nu au sens ca domenii de sine stătătoare. Amîndouă sînt mai curînd ilustrări aplicative ale unei *opţiuni* mai înalte, ale unei „filosofii". Cu alte cuvinte, criteriile cu care operăm în plan etic sau în plan estetic se decid *în afara* planurilor cu pricina: nu există valabilitate etică în sine; există doar *coerenţă* între o anumită imagine a lumii şi o anumită normă de conduită. Şi atunci, problema raporturilor dintre oameni nu poate fi discutată ca o strictă problemă de *disciplină* (fie şi liber consimţită) faţă de un cod comportamental dat. Trebuie să ajungem a discuta *convingerile* oamenilor, componenta de *reflexivitate* a vieţii lor. Ne purtăm prost unii cu alţii nu pentru că ignorăm sau călcăm nu ştiu ce reguli de bună purtare, ci pentru că nu ne mai gîndim unii la alţii, pentru că nu ne mai preocupă raporturile noastre cu ceilalţi, pentru că nu ne mai luăm răgazul de a medita asupra gesturilor noastre, asupra rostului nostru individual şi comunitar. Avem, fireşte, tot soiul de circumstanţe atenuante: pripa veacului, urgenţele cotidiene, „ghimpele" acut al necesităţii. Viaţa imediată are un asemenea relief, o asemenea densitate, încît tot ce nu participă direct la fluxul ei pare inconsistent sau nesemnificativ. Dar tocmai această strălucire a imediatului îi atenuează transparenţa şi adîncimea. Imediatul e perceput corect cînd e perceput nu ca *luminos,* ca avînd *în sine* sursa existenţei sale, ci cînd e perceput ca *luminat,* ca primindu-şi justificarea din afară, de la nivelul unei instanţe superioare, dătătoare de sens. Imediatul e *lumină mediată,* efect de ecleraj, iar nu centru de iradiere luminoasă. A trăi *numai* în planul lui e a trăi unidimensional, insuficient, a trăi în oglindă. Ne purtăm prost unii cu alţii ori de cîte ori trăim în oglindă, nu ca *persoane,* ci ca siluete palide, ca *funcţii* statistice ale unui scenariu care ne manipulează. Cînd acceptăm să fim „funcţii", nu mai putem avea *comportament omenesc,* ci doar *moduri de funcţionare.* Cu alte cuvinte, sîntem *întrebuinţaţi* ca nişte dispozitive bine reglate: întrebuinţaţi de ambianţă, de conjuncturi, de propriile noastre instincte şi umori. Or, prima exigenţă a unei bune raportări la ceilalţi e să nu-i socotim drept un inform material „de întrebuinţat" şi să nu ne lăsăm întrebuinţaţi la rîndul nostru. Purtarea bună e posibilă numai cînd *dublăm* registrul lumii obişnuite cu un acompaniament metalumesc. Vieţii pe orizontală, pe un singur nivel, îi ia locul, atunci, o viaţă armonică, pe mai multe niveluri, care se întrepătrund sărbătoresc. Motivaţiile fiecărui gest şi ale fiecărei decizii încetează să mai fie inerţiale, reflexe, pentru a deveni lucide şi ofensive. *Celălalt* e înregistrat în unicitatea lui ca un destin specific, ca un miracol. Bunele raporturi între oameni nu sînt acelea care se stabilesc de la un „rol" la altul, de la o rutină la alta, ci acelea care se stabilesc de la miracol la miracol. Nu de „estetică" e vorba aici. Raporturile între oameni nu se reduc niciodată la o rozăgraţie decorativă. Ele pot fi de tipul unei laconice camaraderii sau al unei asprimi virile; esenţială e evitarea complezenţei, a somnambulismului, a schematismelor mentale şi administrative. Toate acestea apar, de regulă, nu ca rezultate ale „calofiliei" de salon, ci, să zicem, ale unei mereu active „filocalii". În greceşte, ambele cuvinte par să însemne acelaşi lucru. Dar calofilia pune accentul pe frumos (în speţă pe idolatrizarea lui), pe cînd filocalia pune accentul pe îndrăgostire...

P.S. Am scris textul acesta cîndva, înainte de decembrie 1989, pe o temă comandată: estetica raporturilor între oameni. Atunci mi se păruse că trebuie să combat calofilia birocratică şi masificarea agresivă la care ne invitau „etica şi echitatea socialistă". Ne purtam prost unii cu alţii pentru că eram depersonalizaţi, manipulaţi de teama de a nu fi pedepsiţi pentru neconformitate, timoraţi în impulsul de a fi autentici. Constat că, deşi vremurile s-au schimbat, ne purtăm încă şi mai prost unii cu alţii: tragem după noi toate efectele vieţii sub dictatură, la care se adaugă efectele tranziţiei: ne purtăm prost pentru că, după decenii de depersonalizare, trăim brusc inflamaţia propriei personalităţi; pentru că, după decenii de conformism, avem, în sfîrşit, ocazia să ţopăim bahic împotriva tuturor regulilor; şi pentru că, după decenii de paloare statistică, facem (extatic) experienţa gîndirii pestriţe şi a comportamentului bălţat. În lumea rece a socialismului ştiinţific puteam pleda pentru îndrăgostire. Acum s-ar cere mai degrabă un efort de decongestionare...

(*Dilema,* nr. 130, 7-13 iulie 1995)

N. red.: De săptămîna viitoare, dl Andrei Pleşu va reveni cu texte noi. Pînă atunci, să ne bucurăm de acest text „vechi".

cu dilema la croitor

Credeţi că iliesciana ţeapă cu cartof din Piaţa Revoluţiei se înscrie în programul electoral de astă-toamnă al preşedintelui Băsescu?

Mulţi dintre noi ne-am închipuit că Ţepeşul nostru de apă sărată ne va oferi pe tavă frigărui mai consistente decît acel vălătuc de sîrmă ghimpată cocoţat într-un proţap de marmură în faţa CC-ului.

Văzîndu-l de mînuţă cu Ion Iliescu, de parcă l-ar fi pedepsit doamna dirigintă să vină la cancelarie cu tătucul tuns, ne-am dumirit că Băsescu are oarece complexe vizavi de hîrşitul „revoluţionar" din cartierul Primăverii.

Confesîndu-se că în decembrie 1989 el doar a vizionat Revoluţia la televizor, i-a aruncat mingea la plasă făcătorului de Revoluţie, uitînd că-n realitate, în studioul 4, fostul director al Editurii Tehnice nu venise nici cu mitraliera, nici cu banduliera pe piept, ci cu găleata de detergenţi, dispus, ca o femeie de serviciu conştiincioasă, să cureţe şi să lustruiască nobilele idealuri comuniste pe care le întinase împuşcatul.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Tirania vorbelor

Tema cea mai arzătoare a politichiei româneşti este, de săptămîni bune încoace, schimbarea preşedinţilor de la Camera Deputaţilor şi de la Senat. Politicienii vorbesc mult despre ea, televiziunile îi acordă spaţii largi nu numai la ştiri, dar şi – mai ales – la emisiunile de dezbateri. Se emit păreri şi contra-păreri, se dă cu presupusul, se invocă sfînta Constituţiune. Puterea are argumente logice care oricui îi pot părea de bun-simţ (din moment ce în Parlament există o majoritate de o anumită culoare, e firesc ca şefii Camerelor să reprezinte acea majoritate), Opoziţia invocă paragrafe din Regulament şi din Constituţie care consfinţesc mandatul de patru ani al celor doi preşedinţi, odată aleşi. Puterea revine cu analize rafinate şi găselniţe juridice şi decide să schimbe regulamentele. Opoziţia ameninţă cu sesizarea Curţii Constituţionale. Puterea insistă cu logica: nu se poate – mă-nţelegi – să avem doi preşedinţi „de-ai lor" peste o majoritate „de-a noastră". Şi îşi fixează o dată: pînă pe 15 septembrie. Opoziţia trage de timp, Adrian Năstase refuză să convoace sesiunea parlamentară, Nicolae Văcăroiu se mai duce pe la OTV să spună ce are pe suflet. Alianţa se întruneşte, reformulează paragrafele din Regulament, lansează şi numele posibililor înlocuitori. Opoziţia se întruneşte şi ea şi decide să reziste, iar Adrian Năstase scoate vorba cea mare din mîneca retoricii politice româneşti: dacă-i pe-aşa, atunci Opoziţia o să „demareze procedurile pentru suspendarea preşedintelui Băsescu". Mircea Geoană şi Ion Iliescu se plîng, pe voci diferite, de tentativa Puterii de a desfiinţa Opoziţia. Alianţa se mai întruneşte o dată şi acceptă că – totuşi – s-ar putea să întîrzie un pic peste data „fermă" de 15 septembrie. Opoziţia a dat între timp depeşă la Europa să reclame că „ajuns cuţit os", că nu mai e de trăit cu pastramagiii de la Putere care vor să-i maltrateze preşedinţia Camerelor şi s-o lase cu onoarea nereperată. Dezbaterea continuă, televiziunile transmit, schimbarea preşedinţilor celor două Camere este „ştirea zilei" cam în fiecare zi. Deşi, între timp, a devenit „ştirea săptămînii", a lunii, ba chiar a anului, dacă ne gîndim că tema a fost lansată de cînd a dat firul ierbii, iar acum aşteptăm să se-aştearnă bruma peste vii, de ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii...

Nu mă pricep la chichiţe constituţionale, dar am impresia că ceea ce ar fi trebuit să fie un *act* politic s-a transformat într-o supă de vorbe veşnic reîncălzită şi niciodată consumată. Dorinţa majorităţii de a-şi asuma conducerea Parlamentului e de înţeles: nu se face să fii la putere şi să fii reprezentat pe la reuniuni parlamentare internaţionale de „ceilalţi". Dar atunci trebuia – dacă avea instrumente legale şi politice la îndemînă – să facă şi să tacă. Dacă nu, nu. Dînd ocol problemei şi „dezbătînd-o" de atîta timp, Puterea dă senzaţia unei adevărate fixaţii şi, în plus, ocupă agenda publică, într-un mod nu tocmai inspirat, cu un subiect care nu e nici pe departe arzător pentru cetăţeni. Subiectele cu adevărat importante trec astfel pe planul al doilea ori sînt cu totul neglijate. Sau nu sînt, dar aşa *apar* în ochii publicului, din cauza excesului de mediatizare al temei „schimbarea lui Năstase şi a lui Văcăroiu". Sentimentul că „politicienii ăştia" nu fac decît să se certe între ei, deja răspîndit printre români, sporeşte cu sîrg; ideea că „şi ăştia de acum sînt ca şi cei dinainte" se confirmă zilnic, în mintea cetăţeanului de rînd, care se loveşte în viaţa cotidiană de scumpirea benzinei, de permanenta criză a medicamentelor, de corupţie şi de alte dificultăţi pe care nu le poate lega logic, în nici un fel, de faptul că preşedintele Senatului se numeşte X sau Y. Şi apoi, politicienii noştri se poartă de parcă n-ar şti că, în toate sondajele, partidele politice au cea mai scăzută cotă de încredere dintre toate instituţiile democratice. Tot acest joc de-a pisica Puterii care vrea să prindă toţi şoriceii Opoziţiei va sfîrşi prin a îndepărta şi mai mult cetăţeanul de politică. Politicienii par nepregătiţi pentru rolul lor, dau senzaţia că se joacă de-a puterea prin vorbe, foarte puţini fiind aceia care demonstrează că ştiu cu adevărat să *exercite* puterea prin *fapte*, aşa cum aşteaptă cetăţenii.

Pe de altă parte, vorbele din vorbe se fac, iar excesul de „dezbatere" naşte monştri. Opoziţia s-a apucat să ţipe „săriţi, mă omoară tiranul!" cît să se-audă pînă la Bruxelles, uitînd că – totuşi – are în continuare controlul în nenumărate consilii locale şi judeţene şi un însemnat număr de primari *aleşi*. Unde e, mă rog frumos, „desfiinţarea Opoziţiei"? Iar vorba aruncată de Adrian Năstase că va cere suspendarea preşedintelui ţării e o gogoaşă de-un ridicol nespus: care va să zică, pe de o parte, reclamăm la Bruxelles că democraţia română e în pericol, iar pe de altă parte, îi sugerăm poporului că, la o adică, muşchii noştri îl pot suspenda pe preşedinte (prin proceduri democratice, desigur) de-un capriţ, de-un pamplezir, ca măsură de „retorsiune" pentru că majoritatea atentează la cele mai înalte scaune parlamentare.

Nu mai avem măsura vorbelor şi a faptelor, nu mai avem sentimentul gravităţii. Ameţiţi de-atîtea ture pe circuitul Palatul Victoria-Palatul Cotroceni-Palatul Parlamentului, politicienii vorbesc prea mult între ei şi comunică prea puţin cu noi, ceilalţi, instaurînd tirania vorbelor multe şi goale. În rest, UE ne tot dă semnale şi avertismente, invitîndu-ne la *fapte*. Iar în Filipine tentativa de suspendare a preşedintelui tocmai a fost respinsă de Parlament.

ţinerea de minte

„Scena care m-a impresionat cel mai tare s-a petrecut în faţa Britanniei, marţi noaptea, pe ploaie. Abia ţinîndu-se pe picioare, un tînăr a golit pe nerăsuflate o sticlă de bere, ca s-o spargă apoi pe mijlocul străzii. După cîteva clipe însă, a îngenuncheat şi, nu fără greutate, a început să adune cioburile. S-a tăiat într-unul din ele, dar nu s-a ridicat pînă cînd nu le-a strîns pe toate în vreme ce, de parcă s-ar fi oprit la stop, cîteva maşini l-au aşteptat să-şi termine treaba. În final, tînărul s-a întors către noi şi, sesizînd că sîntem străini, ne-a explicat în engleză, articulînd anevoie, că «un norvegian e corect chiar şi cînd e beat»?!"

(Ovidiu Ioaniţoaia, în *Gazeta Sporturilor* din 26 august 2005, după meciul Stelei în Norvegia)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Plusurile şi minusurile noii revoluţii a binelui

Mircea Geoană avea nevoie disperată să apară cu un proiect, nu atît pentru publicul larg, cît pentru propriul partid. Cu Năstase şi Mitrea în coaste, cu un Iliescu neobosit încercînd să creeze o structură supra-PSD după ce a pierdut partidul, Geoană avea nevoie să arate că este un lider adevărat, nu o creaţie de conjunctură a unui congres anti-Iliescu.

Conferinţa de presă de duminică a marcat lansarea acestui nou Geoană. Discursul a fost gîndit să nu treacă neobservat. Propunerile lansate atunci pendulează între curaj şi demagogie, între viziune şi populism, dar, oricum ar fi ele, cert e că au făcut valuri. Deci primul scop a fost atins. Important este acum ce se va întîmpla din toate acele proiecte.

Dar să le luăm pe rînd. Geoană propunea la conferinţa de presă (e de aşteptat totuşi şi un manifest-document serios, nu doar o transcriere a conferinţei de presă, măcar de dragul istoricilor chiţibuşari): „o reformă dramatică a instituţiilor statului român şi acolo unde va fi nevoie – dinamitarea unor cuiburi de corupţie şi ineficienţă. Voi numi această luptă, această cruciadă, revoluţia binelui în România". Foarte fericită această găselniţă cu „revoluţia binelui": ţi se lipeşte de ureche, îţi vine să o repeţi, fiecare poate să înţeleagă ce vrea şi fiecare poate să creadă că revoluţia asta urmăreşte exact ce vrea el.

Dar cînd e vorba de măsuri practice, propunerile sînt mai degrabă crochiuri nedefinite. În primul rînd, preşedintele PSD propune votul uninominal. Era facil, la îndemînă, m-aş fi mirat dacă nu îl aducea în discuţie. Dar fără detalii, nu ştim despre ce vorbim, sistemele uninominale sînt diverse. PSD trebuie să răspundă la nişte întrebări, pentru a fi luat în serios: vot uninominal într-un tur sau în două? Cum sînt trasate circumscripţiile? Sînt fixe sau negociabile la fiecare alegeri? Vrea PSD să propună un pact politic pentru alegeri preliminarii în toate partidele? (altfel nu se schimbă mare lucru, partidul tot controlează desemnarea candidaţilor).

A doua propunere: Parlament unicameral. Absolut de acord cu ideea. Măcar pentru că actualei coaliţii îi este foarte greu să gestioneze cele două majorităţi fluide de la Cameră şi Senat. În bicameralismul actual, risipa de resurse este evidentă, pe cînd avantajele presupuse (ponderarea şi controlul reciproc) nu se văd. Două mici probleme: ar trebui schimbată Constituţia (este sigur Mircea Geoană că vrea să deschidă cutia Pandorei!?) şi ce se va întîmpla cu reprezentanţii minorităţilor naţionale? O Cameră unică şi redusă ar fi debalansată dacă cele 18 minorităţi îşi trimit acolo reprezentanţii. Poate ar putea chiar să formeze guvernul împreună cu UDMR. A treia propunere: descentralizare reală. Din nou, ideea este excelentă, cuvinte bine alese în discurs, dar fără detalii suplimentare nu avem ce comenta. Ca şi în cazul politicilor anti-sărăcie, preconizate.

Geoană salută ideea unui forum al stîngii cu care se joacă Ion Iliescu şi Petre Roman, dar spune că „discuţia structurată" va fi între partide. O formă isteaţă de a le lua obiectul muncii. Un fel de a spune: domnii Iliescu şi Roman pot să se joace de-a forumul civic cu lopeţica şi găletuşa, dar dacă e vorba de ceva serios, trebuie să vorbiţi cu partidul, cu mine adică.

Cum era pe val şi ziariştii prezenţi păreau plăcut şocaţi că au parte de ştiri vulcanice duminica, Geoană a intrat şi în populisme ieftine: „PSD militează şi va introduce, în eventualitatea reîntoarcerii la guvernare, un impozit progresiv pe venit". Nu înţeleg de ce a trecut neobservată această frază în presa de a doua zi. Pînă acum PSD a criticat cota unică, dar nu a spus că va reveni la impozitul în trepte. Tocmai acum, cînd Europa de vest s-a speriat de această politică şi probabil va sfîrşi prin a o adopta. Tocmai acum, cînd cota unică îşi arată eficienţa sporită în statele slabe şi incapabile să încaseze serios impozitul în trepte, socialistul reformat Geoană vorbeşte ca Ion Iliescu. Dacă tot vrea să schimbe baza electorală a partidului dinspre ţărani spre *middle class*, Geoană le-a dat românilor care cîştigă

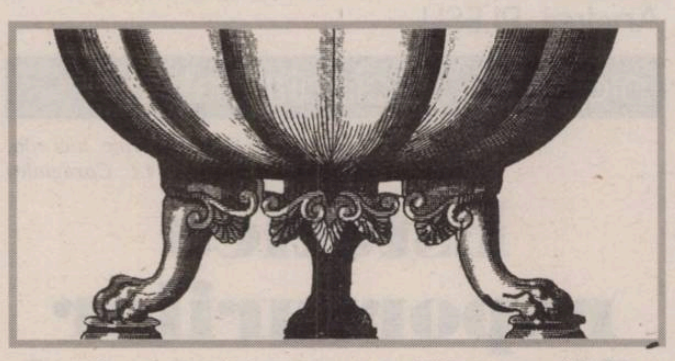

rezonabil, un bun prilej să se roage ca PSD să nu revină la putere. Mai bine termina conferinţa înainte de această gogomănie.

Însă a terminat-o înainte de a spune ce aştepta lumea de la el: cum va face curăţenie în partid. Îi place sau nu, Mircea Geoană va da mereu piept cu întrebarea legitimă: cu pesediştii ăia vechi vrei să reformezi clasa politică? Propunerile pot să sune bine, dar, cum s-a văzut în foarte multe cazuri, începînd cu PNA şi terminînd cu Parlamentul actual, instituţiile sînt doar o faţă a problemei, cealaltă sînt oamenii. Iar Geoană ar fi trebuit să includă între propuneri şi criterii pentru ce se face şi ce nu se face în politică, pentru ce este acceptabil şi ce nu este acceptabil. De pildă, putea să împrumute, fără să spună, din criteriile Coaliţiei pentru un Parlament Curat (fără să spună, pentru că s-a aflat public în conflict cu oamenii de acolo): să nu fi făcut afaceri cu statul, să nu fi colaborat cu Securitatea, să nu fi abuzat de funcţiile publice. La urma urmei, sînt criterii de bun-simţ, universal valabile. Dar fără asemenea criterii asumate şi, mai ales, aplicate, revoluţia binelui poate sfîrşi foarte uşor în conspiraţia mincinoşilor.

presa despre...

Priorităţile Guvernului

„Nu că aş avea ceva cu biserica noastră ortodoxă (Doamne fereşte! La *rating*-ul ei, chiar că aş da de bucluc!), şi cu atît mai puţin cu Catedrala cea atît de mîntuitoare de neam şi ţară. Ba chiar, în privinţa celei din urmă, de multe ori mă gîndesc că mai bine-ar construi-o o dată, fie şi pe vîrful Intercontinentalului, doar să terminăm cu problema asta atît de caraghioasă. În definitiv, la cît de urît e Bucureştiul, o oroare în plus nici nu mai contează prea mult. O să avem şi noi catedrală în centrul oraşului, ca toate «neamurile» celelalte, ba încă mai faină, pentru că a noastră va fi nou-nouţă, cu termopanele intacte, pe cînd la Budapesta, Viena sau Paris sînt nişte dărăpănături cu bulină roşie, de pe vremea lui Pazvante." (Mircea Cărtărescu, *Jurnalul Naţional)*

„Ca să dopăm Sănătatea cu banii de care e vitală nevoie, lărgim baza de impozitare. Pînă aici gîndirea pare a avea un sîmbure raţional. Dacă ne referim la Top 300 al marilor evazionişti fiscali, lărgirea bazei ar avea un sens. Numai că Nicolăescu se gîndeşte să pună biruri noi pe cei pe care îi are la îndemînă: pensionari, ţărani, asistaţi social. De aici încolo, ministrul dă un recital de nonsensuri. Îi va pune pe amărăşteni la plată, mai exact se va face că-i pune, pentru că şi ei se vor preface că vor plăti. Să rămînem, deci, pe locurile noastre, fiindcă, finalmente, nu se va întîmpla nimic. Desigur, nici bani mai mulţi la buget nu vor veni.

În loc să ia din pensia fiecărui bătrînel, va lua de la Casa Naţională de Pensii; în loc să ia din ce nu au asistaţii social, va lua din ce nu au primăriile. Cu agricultorii va fi mai greu; pentru ei în acest moment nu poate gaja nici o instituţie. Probabil li se vor deschide conturi şi vor fi înştiinţaţi că posedă o anumită sumă de căciulă, sumă pe care n-o posedă pentru că merge la Sănătate." (Lelia Munteanu, *Gândul)* **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

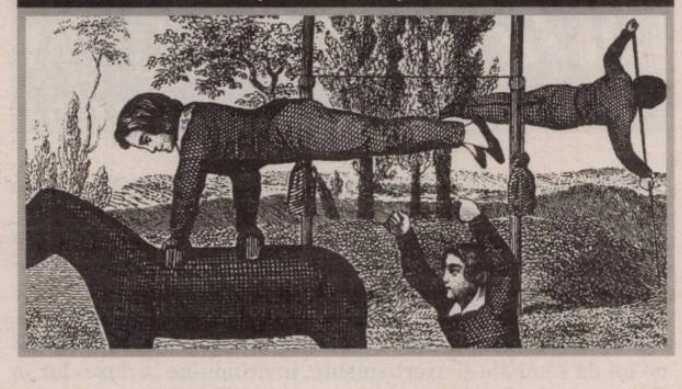

Tradiţii, tradiţii

Insider-ii din industrie au o vorbă: guvernarea cea mai bună pentru România nu e cea incoruptibilă, ci aceea care se ţine de cuvînt cînd o corupi. Guvernarea perfectă, spun aceiaşi oameni cinici, e aceea care stabileşte şi un mercurial pentru diferitele nevoi ale omului de afaceri.

Nu zic că am fi avut parte de aşa ceva pînă acum (în special pînă toamna trecută), deoarece n-am bani de investit în procese. Însă nu pot să nu repet vorbele astea mari: un politician inflexibil e un bou. N-a spus-o Patriciu, ci (oarecum cu alte cuvinte) Iorga, ca dovadă că există o lipsă de caracter naţional care transcede veacuri, guvernări şi mode.

O altă tradiţie politică cere să strici şmenul altuia cînd vii la putere. Fiecare guvern omoară contractele cu comision ale celuilalt. E un comportament antisocial – nu pentru că opreşte furtul, ci pentru că-l accelerează. Spaima că vine altul cu alte priorităţi creează o presiune imorală pe oamenii care se succed la putere: aceea de a fura repede, în mai puţin de patru ani.

Guvernele PSD au un obicei: ţin cît pot aceiaşi oameni la putere. Văcăroiu a domnit patru ani, Năstase la fel. Destui miniştri şi-au păstrat mandatul, ba unii au avut parte chiar de opt ani la putere, adunat. E o explicaţie aici: partidul ştie bine că n-are cine ştie ce lumini la dispoziţie, aşa că-i lăsa mult, doar-doar s-or califica la locul de muncă.

CDR-iştii (le spun cu numele vechi, că aşa m-am obişnuit) îşi aleg de obicei competenţe înalte din societatea civilă: oameni care vin aşa de calificaţi că se plictisesc de proştii pe care-i găsesc prin ministere. Ca şi de salariu, drept pentru care dobîndesc imediat o stare de uimire – amestecată cu revolta de salon – de care nu mai scapă în cele şase luni care îi despart de revocarea din funcţie. Cel mai rezistent a fost Emil Constantinescu: el e uimit şi acum de nemernicia societăţii româneşti, care n-a fost în stare să-l facă să se adune.

Dar cea mai mare diferenţă între cele două sisteme de guvernare, pe care le tot schimbăm, e dată de strategia de cheltuieli publice. PSD aruncă cu banii în stînga şi în dreapta, forţînd creşterea economică pe care CDR-iştii o numesc nesănătoasă şi încearcă, pe tura lor, s-o oprească prin măsuri de bun-simţ macroeconomic. În traducere pentru omul de rînd, pe tura PSD e pomană, pe cea a CDR e secetă. Şi, cum e greu să convingi, într-o ţară ortodoxă, că pomana e imorală, guvernările PSD vor fi amintite cu un oftat plăcut, în vreme ce CDR-iştii corecţi care salvează corabia de la scufundare, vor fi suspectaţi de aliante cu inamicul din străinătate care vrea să ne distrugă. Interesant: cînd americanul ne ia 2 miliarde pe autostradă, nimeni nu protestează. Cînd însă FMI-ul ne cere să economisim 100 de milioane, ţara ia foc. Poftim de mai înţelege ceva!

Chiar şi aşa strînşi la pungă, CDR-iştii sînt în stare să cîştige puterea. Arma lor secretă nu e însă liberalismul care se ascunde în fiecare român, ci invidia care stă la suprafaţă, de-o vezi şi din Canada. Traian Băsescu o fi promis el o viaţă mai bună pentru amărîţi însă mesajul subliminal era *o viaţă mai rea pentru bogătaşi*. Asta rezonează cu toată lumea, pentru că nu implică nici un efort personal şi duce imediat la satisfacţia de a-i vedea pe ciocoi lăsaţi doar cu surtucul pe ei, ca în poveşti. Momentan, procesul merge prost şi chiar dacă va demara, îndrăznesc o profeţie: nu va mai face acelaşi *rating*. E ca şi cum ai începe azi piesa de teatru anunţată de gong acum şase luni: pur şi simplu, publicul nu mai e demult în sală...

În materie de preşedinţi, tradiţia abia începe să se contureze: pînă acum am avut un preşedinte moral cu banii proprii, dar repede închizătoriu de ochi cînd venea vorba de blestemăţiile colegilor de partid. Acum avem un preşedinte care nu suportă să-i vadă pe băieţii din subordine (adică Guvernul, în versiunea cea nouă de Constituţie) îmbogăţiţi din amiciţii cu oamenii de afaceri. O să meargă atîta inflexibilitate în România? Tradiţia ne spune ceva despre asta, dar Băsescu vorbeşte aşa de tare că nu poţi s-o auzi...

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Uraganul

Pînă la un punct situaţia a fost sub control: se anunţase forţa uraganului, populaţia fusese avertizată să plece, furtuna, de fapt, trecuse fără să atingă punctele vitale ale oraşului New Orleans. Pe această pantă descendentă a îngrijorării s-a declanşat dezastrul: au apărut găuri imense în diguri, apa a năvălit peste tot, s-a constatat că foarte mulţi oameni nu au plecat pentru că n-aveau cu ce să se deplaseze şi unde să se ducă, centrele – unde de bine, de rău au ajuns – nu erau dotate pentru a adăposti, a hrăni şi a da îngrijiri medicale unui număr atît de mare de oameni; poliţiştii, o bună parte preocupaţi să-şi salveze propria familie, alţii, ei înşişi izolaţi, n-au venit la lucru, cei prezenţi erau prea puţini pentru a face faţă dezordinii declanşate după jefuirea magazinelor; la început au fost forţate uşile prăvăliilor cu hrană şi medicamente, apoi cele ale magazinelor de arme. În nici două zile, un oraş civilizat a devenit scena desfăşurării instinctelor primare de supravieţuire, visul american a început să semene, pînă la identificare, cu realităţile ţărilor subdezvoltate. Toată lumea a aflat că, în oraşul unde se trăia uşor, unde muzica era bună, mîncarea şi băutura aveau gust, 35% dintre familiile oamenilor de culoare nu aveau automobile, că 28% dintre locuitori sînt sub limita sărăciei, iar dintre ei, 84% sînt negri. A ieşit la iveală o altă Americă decît cea a superputerii arogante, împărţind sfaturi şi ajutoare victimelor ghinioanelor planetare (fie că ghinionul e o catastrofă naturală sau o dictatură politică). Nici înecaţii, nici jefuitorii nu erau albi. În condiţiile vieţii moderne, după bătăliile antisegregaţie din anii '50 şi '60, problema rasială părea rezolvată; dar acum, şi-a arătat din nou faţa conflictuală: în adăposturile improvizate nu prea s-au văzut feţe albe şi termenul „refugiaţi" a fost folosit pentru cetăţenii americani. Surpriza creată de neputinţă a întins nota de plată către autorităţi. Cele locale şi-au explicat lipsa de pregătire prin diminuarea fondurilor şi respingerea planurilor menite să consolideze digurile care acum s-au spart. Cele federale, capabile să intervină, au decis să acţioneze o clipă după ce situaţia devenise intolerabilă.

Preşedintele Bush, pe urmele preşedintelui Reagan, pledează pentru retragerea statului din treburile ţării: „Nu Guvernul este soluţia problemelor noastre – spunea Reagan – el este o parte a problemei". S-ar putea ca după dezastrul de acum, experimentul Guvernului retras să fie reconsiderat şi să se analizeze planurile de sprijin central pentru iniţiativele locale de consolidare şi de extindere a suprastructurii. Autorităţile din Louisiana (inclusiv Corpul inginerilor militari) ceruseră de la Washington 105 milioane de dolari pentru diguri; Casa Albă le-a dat 40. Evacuarea a zeci de mii de oameni nu este pe măsura posibilităţilor companiilor private.

Angajamentele militare din Irak şi Afganistan, contestate şi cînd nu bate vîntul, au revenit în discuţie, reproşîndu-se preşedintelui Bush că obsesia de a răspîndi democraţia în lumea musulmană a răpit fondurile şi forţele necesare rezolvării, în bune condiţii, a unei crize interne. Cît timp se discută, pe teren lucrurile evoluează. Mecanismul începe să funcţioneze. Prea tîrziu însă pentru a face uitate scenele de gherilă urbană, de disperare, din New Orleans. „Asta nu-i America" – spunea o femeie zăcînd pe unul dintre miile de paturi de campanie de pe stadion, fără apă, fără mîncare, fără toalete, fără electricitate. „În timpul acestei crize ne-aţi părăsit. Ne-aţi privit de sus. Nu v-aţi solidarizat cu victimele noastre, nu v-aţi solidarizat cu noi. Vă plac festivalurile de jazz, sărbătoarea Mardi Gras, vă plac bucătăria şi muzica noastră. Apoi ne-aţi văzut într-o mare încurcătură, cînd o minoritate îi vîna pe cei slabi, şi ne-aţi întors spatele. Sîntem mult mai mult decît atît. Şi chiar dacă părem exotici şi uneori sîntem partea cea mai dispreţuită a Americii, facem încă parte din ea. Sîntem americani. Sîntem voi" – scrie Anne Rice în *New York Herald Tribune*. Este acea Americă pe care cubanezul Castro vrea s-o ajute cu medici şi unul dintre cele mai sărace state din lume – Bangladesh – cu bani. Şi admiratorii Statelor Unite, şi detractorii lor ar trebui să ţină seama de existenţa unei realităţi dificil de redus la formula „unica superputere globală". Dar s-ar putea să se înşele şi cei care contează pe declinul ei inexorabil. Ca şi la indivizi, puterea unei ţări nu se măsoară cînd îi merge bine, ci prin capacitatea de a-şi reveni după ce i-a mers rău.

globul cubic

Rasismul natural

Imaginile cadavrelor africane mutilate, ale lagărelor de refugiaţi cu mii de persoane subnutrite, deşi înfăţişează orori, au devenit o componentă obişnuită a menu-ului de ştiri. Războaiele urmate sau precedate de masacre, consecinţele violente ale dictaturilor sau invers nu încetează de decenii. Corupţie, mizerie, foamete, bandele înarmate, care ucid civilii, alternează cu comunicatele negocierilor ratate. Una din cauzele pentru care masacrele contribuie într-o bună măsură la această tragică realitate este dezvăluită de un articol nonconformist scris de Marie Nzigamye (originară din Burundi) şi publicat în *La Libre Belgique*: „Din păcate sînt destul de numeroase ţările africane gata să se scufunde în mizerie din cauza unui rău care macină populaţia: rasismul. Printre primii, africanii o să spună că exagerez, dar uneori e nevoie să trezeşti conştiinţele prin afirmaţii categorice. (...) În timp ce în toate ţările lumii, conducătorii luptă împotriva rasismului, nici comunitatea internaţională, nici africanii înşişi nu anunţă nici o măsură împotriva tribalismului şi e etnicului – practici exclusiv africane. Iar în fapt, se poate constata, în multe ţări africane, că persoane sau grupuri de persoane declară peste noapte războaie tribale sau etnice, împotriva «celorlalţi», cei aparţinînd unor triburi sau etnii diferite, «fiinţe ale răului», destinate eliminării. În ultimii zece ani, acest tip de războinici a apărut în mai multe ţări: nu voi cita decît cazurile grave, cum sînt Liberia, Somalia, Congo, Republica Democratică Congo, Burundi, Ruanda, Sierra Leone şi Coasta de Fildeş. Dacă ţările din regiunea Marilor Lacuri sînt cele mai atinse de rasism, cazul Coastei de Fildeş ar trebui să interpeleze conştiinţele africane şi să înfricoşeze ţările care au încă şansa de a trăi în pace. Vînarea «celuilalt» a generat morţi, refugiaţi, orfani, imagini care ne-au scufundat într-un pesimism indescriptibil. E o dovadă a faptului că rasismul este natural şi nu are nevoie de prea mult timp ca să-şi dovedească eficacitatea. Dacă şeful statului sau conducătorul unui trib dintr-o ţară ca a noastră face apel la criteriul rasei, ura se răspîndeşte ca un foc de pădure vara, consecinţă a numeroaselor insatisfacţii profunde. Aderă la cauză marginalii, ei se simt acum utili şi stimaţi. Aderă tinerii, abandonaţi de structuri, gata de orice aventură: ei se aruncă în luptă cu rîvnă şi cu energie, ca şi cum bătălia s-ar duce pentru o viaţă mai bună. O zi, o săptămînă, o lună... apoi mor sau se prăbuşesc într-o mizerie mai rea decît cea anterioară." **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Limba diplomaţiei

– o vorbă de dînşii inventată –

Recent, am fost invitat să mă adresez şefilor de misiuni diplomatice ale României în cadrul uneia dintre sesiunile care au alcătuit programul reuniunii lor anuale la Bucureşti. Am făcut-o cu sentimente amestecate, dat fiind că mai participasem de două ori la acest fel de reuniuni, e drept, în alte timpuri şi de pe altă poziţie, şi amintirile sînt, mai degrabă, nefavorabile. Cum am stat numai o oră în cadrul acestei reuniuni, care a durat trei zile, nu pot spune dacă a fost diferită faţă de cele precedente. Însă în ora în care am fost de faţă, am recoltat o problemă pe care simt nevoia să o discut aici.

Noua conducere a MAE m-a invitat să vorbesc despre relaţia dintre societatea civilă şi diplomaţie, iar eu m-am oprit anume asupra avantajelor pe care le poate extrage diplomaţia dintr-o relaţie consistentă cu societatea civilă. Teza mea: diplomaţia românească *trebuie* să lucreze mai mult şi mai substanţial cu societatea civilă. Cu cîteva excepţii notabile, reacţia sălii a fost rezervată, dacă nu chiar negativă. Diplomaţia noastră este, încă, închisă într-un fel de sine suficient – altfel, de calitate îndoielnică şi, după cum se vede, falimentar.

A existat, între altele, obiecţia că diplomaţia şi structurile societăţii civile nu prea pot lucra împreună pentru că „nu au un limbaj comun". Cum aceasta mi s-a părut cea mai serioasă dintre obiecţiile aduse tezei mele, mă opresc asupra ei.

Limbajul diplomaţiei nu este nici o păsărească de neînţeles, nici un cod ocult, pseudo-masonic, şi nici o ştiinţă ezoterică. Este limbajul unei meserii, cum ar fi limbajul ingineriei de poduri, dar mai puţin riguros, sau cum ar fi limbajul filozofiei, dar mai puţin abstract. Oricine îl poate deprinde într-un interval de timp cu mult mai scurt decît mulţi dintre diplomaţii de carieră lasă să se înţeleagă. Este – cu alte cuvinte – un limbaj cu totul accesibil. În plus, limbajul expert nu este totuna cu limbajul tehnic. Limbajul expert al diplomaţiei – care este, de fapt, limbajul ştiinţei relaţiilor internaţionale – îl posedă oricine a absolvit un master serios de relaţii internaţionale (e foarte posibil ca absolventul silitor al unui asemenea stagiu să ştie, deja, cu mult mai multe decît marea majoritate a diplomaţilor noştri).

Limbajul tehnic, cel care ţine exclusiv de tehnica diplomatică – adică să ştii ce-i acela un „non-paper" sau diferenţa dintre o „notă verbală" şi o „notă scrisă" sau ce înseamnă „plenipotenţe" – nu este nici el greu de învăţat, dar este inutil dialogului dintre societate şi diplomaţie. Ca să vorbeşti despre politica externă a ţării tale, să exprimi păreri articulate şi responsabile şi să ai un dialog substanţial cu decidenţii şi executanţii acestei politici, nu este necesar limbajul tehnic, adică un limbaj de mijloace, ci limbajul expert, adică un limbaj analitic. Ca să faci politica externă, sigur că limbajul tehnic este necesar, iar măsura în care toţi cei care fac politică externă îl cunosc, e o altă problemă.

În plus, limbajul diplomaţiei se schimbă, se deschide, este într-un proces de de-formalizare. Poate că diplomaţia noastră nu simte, încă, acest fenomen. Totuşi, cu sau fără acordul ambasadorilor noştri, o pleiadă întreagă de autori, de la Kissinger la Hedley Bull, sesizează că un limbaj specific diplomaţiei – care este, de fapt, un limbaj inventat şi dezvoltat în Europa şi apoi răspîndit în lume (ceea ce înseamnă că nu este un limbaj cu deplină legitimitate culturală) – este tot mai greu de păstrat în condiţiile tipului contemporan de raport dintre stat şi societate. Actuala fenomenologie a democraţiei occidentale, ideologiile momentului, criteriile de selectare ale diplomaţilor, provenienţele sociale şi trecutul educaţional tot mai divers al acestora şi, nu în ultimul rînd, creşterea influenţei unor structuri non-diplomatice şi chiar non-etatice, în deciziile de politică externă, schimbă, dramatic, nu doar scena, ci şi limba în care se joacă piesa. Cu alte cuvinte, dacă diplomaţia română nu poate vorbi o altă limbă decît cea pe care pretinde că o ştie (nici nu mai întreb de cînd o ştie, cum o ştie şi ce calitate are această limbă, că intrăm în altă belea) e vina diplomaţiei.

Dar invocarea lipsei unui limbaj comun ca bază a unei elementare comunicări între societatea civilă şi diplomaţie spunea, totuşi, ceva mai mult. Societatea civilă românească nu este pregătită să susţină o conversaţie cu diplomaţia – vroiau să spună diplomaţii. Adică, înaltele lor cunoştinţe nu pot fi egalate de băieţii de prin oengeuri. Cred că e bine să spunem

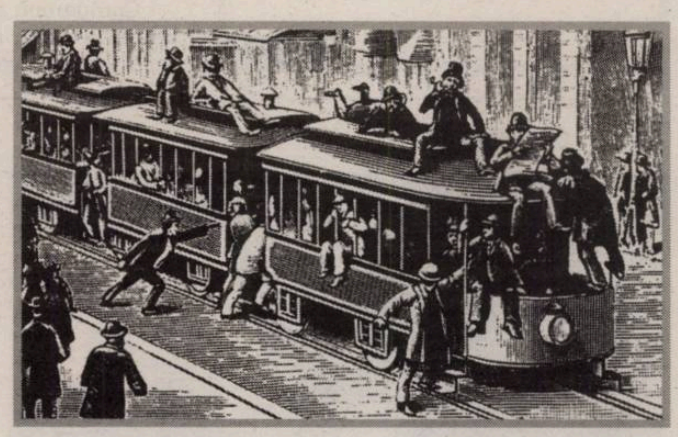

un adevăr tranşant: elita societăţii civile poate livra oricînd o garnitură de ambasadori cu mult mai buni decît cei mai buni dintre cei buni pe care îi posedă, între cadrele sale, Ministerul. De 15 ani, în politica noastră externă s-au consemnat prea multe greşeli grave, ca să nu ne dăm seama că, în general, calitatea corpului nostru diplomatic este slabă.

Iar dacă dialogul cu societatea civilă întîrzie să se realizeze, de suferit are, mai ales, diplomaţia. Poate că am să revin.

ready made

„MISIDII – *Misidii* (făm. ca *datorie*). Numai la numărul înmulţitor să zice. Şi *nuri*. Cuv. turc. ce însemnează frumuseţea obrazului, însă *misidii* să zic semnele cele frumoase pă obrazul muierii, adică frumuseţea în parte a fieşcăria părţi a obrazului, iar *nuri* însemnează dulceaţa frumuseţei ce împodobeşte pă muiere şi amăgeşte pă om, ce trage pă om la dragoste, ca un magnit, care să zice şi *lipiciu*, pentru că să lipeşte dă om. D-aceea o muiere poate să aibă misidii frumoase, dar să n-aibă nuri şi iarăş poate să aibă nuri, fără a avea misidii frumoase."

(Iordache Golescu, „Condica limbii rumâneşti", în *Scrieri alese*, Cartea Românească, 1990)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Agroturism

Domnului Mircea Vasilescu, nu fără mîhniciune

Zice un turist
cu-alpenştoc în mînă,
care, din română,
ştie: „Eu turist.“
Ghidu,-atunci, îndrugă:
„Ştii cum se conjugă
acest verb, *to rist?*“

Dă din umeri, trist
veselul turist
şi se şi dejugă,
pe o buturugă,
de rucsac şi glugă
şi se face slugă
limbii ce-o îndrugă
ghidul altruist.

Satul e-o văiugă,
iarba e chilugă,
lintiţa subjugă
apa din ierugă;
iapa clăpăugă
trage o cotiugă;
rîie şi răpciugă,
spin şi hălăciugă...
Lumea,-n sat, transfugă;
singuri ghiujii trişti
nu o iau la fugă.

Ghidu,-atunci, îndrugă:
„Verbul se conjugă:
eu turist, tu rişti...“

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Noile victime ale lui *Che* Guevara

Emoţionat pînă la lacrimi, citesc în reclama unui restaurant bucureştean două recomandări culinare: „Gusturile lui Castro“ (rulou din piept de pui umplut cu piersici şi caşcaval afumat) şi mai ales „Propunerea lui Che Guevara“ (piept de pui prăjit în muştar). Teribil! Reclama e gîndită, evident, pentru a atrage clienţii unei economii de piaţă capitaliste. Dacă, la vremea lui, comunismul ar fi fost atît de atent cu papilele gustative, probabil că acum toată omenirea şi-ar linge degetele sub poza lui Marx – sau cel puţin peste Zidul Berlinului ar fi sărit, de la Vest către Est, batalioane de burghezi înarmaţi cu sufertaşe şi dornici să guste şi ei din ambroziile socialismului real! Realitatea a fost mai tristă: numai imaginaţi-vă, într-un restaurant bucureştean de prin, să zicem, '87 – dintr-acelea care închideau la ora 21,50, dar nu mai înainte de a servi peşte *merluciu* pe piure din fulgi de cartofi şi acel biet ersatz al *Cole*-lor occidentale care a fost românescul Quick-Cola –, numai imaginaţi-vă că-i cereaţi chelnerului apatic *piept de pui umplut cu piersici şi caşcaval afumat*, motivîndu-vă cutezanţa cu ideea că asta-i place fratelui Fidel! Că aţi fi fost înjurat cu piersicile dvs. cu tot n-ar fi nimic – totul e să nu fi fost luat de ceafă şi dat afară în brînci din locantă, pentru insolenţă.

Ei bine, într-o lume liberă, astfel de fantezii gastronomice nu fac rău nimănui. Gusturile în materie de pui ale lui Castro, la drept vorbind, nu preocupă pe nimeni – sînt mult mai mulţi cei ce-l invidiază pentru gusturile lui la trabuce. În privinţa lui Che Guevara, lucrurile-s chiar mai complicate.

Companion al lui Castro în revoluţia din ianuarie 1959, acest marxist argentinian a cerut imediat cetăţenia cubană şi a divorţat de soţia sa peruană, pe nume Hilda, pentru a putea fi numit în rîndul noilor oficialităţi *de la revolución*. Şef al Institutului Naţional pentru Reformă Agrară, mai apoi preşedinte al Băncii Naţionale a Cubei şi ministru al Industriei locale, Ernesto *Che* Guevara a eşuat magistral în toate: tehnica lui de plantare a trestiei de zahăr (după modelul porumbului sovietic?) s-a dovedit catastrofală, sfaturile lui privind creşterea vitelor au falimentat pe naivii care i-au dat crezare, sub grija lui, moneda naţională a luat-o la vale, iar industria a intrat în colaps – iertaţi-mi pleonasmul, evident că un ministru cu idei comuniste nu putea face altceva cu economia unei ţări!

Ultima ipocrizie: comunismul în bucătărie

Pe măsură ce reformele agrare ale lui Che prindeau contur, ţăranii cubani se obişnuiau cu foamea. Nici pe vremea dictatorului Battista nu trăiseră ei bine – se ştie – dar dacă cineva îşi imaginează că vor fi gustat *piept de pui prăjit în muştar* sub ministeriatul lui Che atunci cu acel cineva nu mai e nimic de făcut. După ce a transformat în ruină tot ce a atins ca *om de stat*, Guevara a părăsit biroul şi maşina americană pusă la dispoziţie (pentru a se deplasa prin ţară) de către Castro şi s-a retras în căminu-i, alături de noua sa soţie, cubana Aleida (o fostă prietenă a lui Fidel – aşa e în comunism, *bunurile* sînt împărţite, *de la fiecare după posibilităţi, fiecăruia după nevoi!)*. Acasă la el, în austeritate, ca orice revoluţionar cu misia-ndeplinită, s-a apucat de scris: mai întîi un manual cu tehnici de *guerilla,* apoi o analiză a tipului de socialism ce trebuie aplicat pe capul tipului de om din Cuba – prilej cu care, aţi ghicit, proiecta acel *el Hombre Nuevo* care-i trebuia lui Castro.

La începutul lui 1962, Che şi Raul Castro (fratele lui Fidel) au făcut o vizită la Moscova. Rezultatele acestei deplasări vor fi vizibile (din avion!) mai tîrziu în cursul aceluiaşi an, în timpul *crizei rachetelor* din Cuba. Ulterior, după ce lumea va fi trecut la mustaţă pe lîngă un conflict nuclear, Che Guevara va spune unui ziarist englez că el era gata să ordone trimiterea rachetelor peste Washington, ghinion că ele au fost sub control sovietic! Din acel moment, Che şi-a schimbat părerea bună despre Hruşciov şi s-a îndreptat cu simpatia spre Mao.

În 1965, sătul de funcţii, Guevara a avut o revelaţie: nu unul, ci două-trei-patru *Vietnam*-uri ar putea îngenunchea SUA – drept care s-a afundat în junglele Americii latine, să aprindă revoluţia. Ceea ce i-a fost – cum se ştie – fatal.

Şi totuşi, povestea nu se termină aici, pentru că Che a devenit cu mult mai cunoscut după moartea sa – datorită fotografiei pe care, în martie 1960, i-a făcut-o Alberto Korda în timpul unui serviciu funerar din Havana. Această imagine avea să devină noua *icoană* a tineretului occidental din anii '60 şi '70 – şi iată că acum ea pătrunde şi în România, unde o seamă de tineri purtători de coşuri şi de genţi politice – viitori furnizori de plase politice – au descoperit-o şi...

(continuarea, săptămîna viitoare)

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Nea Nelu Curcă

Mărturisesc că mă-ntristează faptul că trebuie să atac din nou o temă de care m-am mai ocupat şi altă dată. Dar, de, realitatea nu-mi dă pace! Am văzut în timpul verii mai mulţi tineri voioşi (aşa cum sînt tinerii încă de pe vremea lui *australopithecus erectus* şi aşa cum ar şi trebui să fie) purtînd cu legitimă mîndrie patriotică tricouri roşii cu mutra lui Che Guevara. Mă rog, treaba lor! Fiecare cu gustul lui! De vreo cîteva zile, PRO TV difuzează un spot publicitar pentru sitcom-ul „La bloc“, unde descurcăreţul Nelu Curcă poartă şi el tot un tricou roşu, cu acelaşi Guevara privind undeva în zări, de parcă totul îi pute pe pămîntul ăsta, unde nimic nu e de nivelul lui. Mă rog – m-am gîndit – poate că cei de la PRO TV vor să-şi ironizeze puţin personajul, care de orice poate fi învinuit, numai de inteligenţă nu. Sau că ar fi citit vreo carte cu pagini!

Iată însă că gluma se-ngroaşă! Tot la televizor am văzut (nu la un post, ci la mai multe) imagini de la prietenească întîlnire dintre seniorii şi juniorii PSD. Întîlnirea avea loc – vezi bine – la şcoala de vară a partidului, c-aşa e moda în politica noastră, să cultivi şcoala şi învăţătura. Cea de partid, desigur! Pe cealaltă, oficială, o lăsăm pe mîna Abramburicăi! Dar să revin. La şcoala de vară a tinerilor ce vor să calce pe urmele unor Dan Ioan Popescu, Viorel Hrebenciuc sau Octav Cozmîncă, sînt tot felul de minuni, cît se poate de atractive. Se joacă tenis de masă! Instalaţie de karaoke! Şi poate şi alte minunăţii, pentru care alţii ar muri doar să le atingă! De exemplu, table, ca la orice club al pensionarilor! Există chiar şi calculatoare, dar ăsta a fost un pas greşit! Domnii Năstase şi Iliescu au pus repede lucrurile la punct. Precum candidaţii aflaţi în campanie la ţară, cei doi s-au căznit să vorbească pe-nţelesul tinerilor – Internetul e *fast food,* a grăit fostul premier, iar ex-preşedintele „a subliniat“ că laptop-ul te rupe de lectură, cum i s-a întîmplat (cui credeţi?) Victoriei Beckham! Ei, bravo, nea Nelule!

Ca să sublinieze cît de strîns unit este TSD-ul în jurul conducătorilor, mai toţi participanţii, tineri sau bătrîni, purtau cămăşi sau tricouri roşii, de parcă erau la o nuntă de lipoveni. Pînă aici nimic rău, dar iar am observat mutra lui Che Guevara! Şi mi-am amintit că cel care purta ilustra mutră pe tricou, acum vreun an, era însuşi Victor Ponta, delfinul îndrăgit al partidului! Ei – mi-am zis – aici e ceva putred! Nelu Curcă e Nelu Curcă, dar un partid – chiar şi PSD-ul, e niţel altceva!

Cam ce fel de oameni ne pregăteşte acest partid „social-democrat“, dacă nu şi-a găsit alt model pe care să-l asocieze stîngii? Evident, „un schimb de mîine“ care să dispreţuiască calculatorul şi care să creadă enormităţile debitate de Iliescu despre puritatea tinerilor activişti din anii '50, care mergeau la dans şi se scăldau feciorelnici la ştrandul Bragadiru. Să spunem deschis că toate aceste vodeviluri de partid se întîmplau – dacă se întîmplau – cînd alţi tineri (la fel de tineri ca Iliescu atunci sau ca junii care-l ascultau acum) erau daţi afară din facultăţi şi şcoli, poate mai făceau şi puşcărie, aşa, pentru că cineva din familie făcuse politică, fusese chiabur sau popă. Şi de multe ori prin contribuţia directă a prietenilor cu care domnul Iliescu cînta la chitară melodii ruseşti pe malul ştrandului Bragadiru. Frumoase vremuri, nu-i aşa?

În ce-l priveşte pe Guevara... Dacă tot vor să urmeze sfaturile lui Iliescu, le recomand tinerilor cobai PSD să citească o carte serioasă despre Cuba şi bărbosul ei simbol. (Dacă au luat-o deja pe urmele lui Posh Spice, să consulte Internetul!) Dar îi previn că vor avea o surpriză: Guevara a fost un infractor! A organizat odioase procese politice, a împuşcat oameni care nu erau de acord cu el şi îi lipsea o doagă. (Era şi părerea lui Fidel Castro!) Restul e propagandă şi comedie proastă. E drept că nici „El Che“ n-ar fi fost încîntat de tovărăşia cu PSD – el plănuia renunţarea totală la bani, pe cînd PSD-ul are o simpatie, deloc secretă, pentru bani, cu cele trei funcţii ale lor!

www.polirom.ro

- Cătălin Lazurca **Celebrul animal**
- Bret Easton Ellis **American Psycho**
- Alberto Vázquez-Figueroa **Tuareg**
- Kurt Vonnegut **Hocus Pocus**

Suplimentul CULTURA
Un săptămînal realizat în colaborare cu *Ziarul de Iaşi*

Texte şi opinii de: *Magdalena BOIANGIU ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Simona KESSLER (agent literar) ● Ruxandra PETRESCU ● Iaromira POPOVICI ● Simona SORA ● Dan STANCIU ● Alex. Leo ŞERBAN ● Mircea VASILESCU ● Anca VELICU (sociolog) ●*
Coordonatorii temei: *Simona SORA & Mircea VASILESCU*

Fericitirea

„Fiţi, aşadar, sublimi: mai puneţi mîna pe o carte!", vă îndemna Simona Sora în numărul 34 (3-9 septembrie 2004) al revistei noastre. Tema numărului era „Mai pune mîna pe o carte!" şi nea adus una dintre cele mai consistente ploi de scrisori din existenţa revistei. Aşa încît vă dăm, din nou, ocazia de a fi sublimi, cu un alt pachet de cărţi pe care avem plăcerea de a vi le recomanda. Instituim, care va să zică – iertat să-mi fie cuvîntul mare – o tradiţie: la începutul toamnei, francezii au la rentrée; *noi avem un îndemn la citit. Nici mai mult, dar nici mai puţin de-atît. (**M. V.**)*

P.S. Atenţie, acest număr conţine cuvinte *explicite:* scriitor, paradox, Humanitas, *homo videns*, roman, demoni, personaj, miracole, *Naturalis historia*, lectură, ficţiune, Cenuşăreasa, librărie, Münchhausen, cititor, bază morală, *Aleph*, memorii, Soniecika, tipografie, Agopian, *Middlesex*, traducere, Balthus, românesc, editură, Grecia, biografie, *policier*, povestire, *Blazare*, pagini, epică, olandezi, poezie, umor, populaţie, *professore*, Stalin, autor, Vespasianus, episoade, texte, copyright, *Anatomistul*, stil, Smirna, literar, muză, *Lire*, Dan C. Mihăilescu. Atît minorii, cît şi majorii sînt rugaţi să se apropie de aceste cuvinte cu cea mai mare băgare de seamă.

Mircea VASILESCU

Vrem să citim o carte. Cum procedăm?

Vă mai aduceţi aminte de Editura Venus? A publicat, în 1990, Cămaşa lui Cristos. *Costa 150 de lei (preţul mediu al unui volum era atunci de vreo 30 de lei) şi s-a vîndut în peste 100.000 de exemplare, fără lansare, fără promovare, ci bazîndu-se pe celebritatea cărţii în „circuitul oral" dinainte de 1989. A fost, probabil, una dintre primele „lovituri" de succes ale proaspetei iniţiative private într-ale editării. Între timp, Editura Venus a dispărut, iar în domeniul editorial (spre deosebire de industrie, afaceri imobiliare etc.) a trecut vremea „tunurilor": nu mai poţi da lovitura cu nimic, nici un titlu nu mai face, de la prima ediţie, tiraje de 100.000 de exemplare şi peste. Chiar şi cărţile de mare succes global, traduse la noi destul de repede după lansarea internaţională (precum seria* Harry Potter *ori romanele lui Coelho), se vînd bine – nimic de zis – dar nu mai ating tirajul* Cămăşii*... sau al altor volume apărute în 1990. Pare că lucrurile s-au aşezat în industria editorială. Să vedem cum.*

Editurile. În 1990 erau înregistrate vreo două mii. Acum sînt cîteva sute, dar active şi prezente pe piaţă sînt numai cîteva zeci. Foarte vizibile sînt şi mai puţine – cele care au înţeles importanţa promovării, a PR-ului, a comunicării cu publicul. Şi care, bineînţeles, au investit bani şi energie în comunicare, ceea ce nu înseamnă cheltuieli, ci profit. Datorită bunei campanii de promovare, cărţile tinerilor autori lansaţi de Polirom anul trecut s-au vîndut bine, demonstrînd că prudenţa generală a editorilor în faţa ideii de a publica debutanţi e doar o prejudecată. Humanitas are, de ani buni, cea mai coerentă şi mai substanţială strategie de comunicare, ceea ce o face să obţină succese de vînzare şi cu titluri „grele", de istorie sau filozofie. Dar Humanitas şi Polirom sînt edituri mari, care dispun de forţă financiară şi de resurse umane. La fel este RAO, care a început cu cărţi de succes sigur (de pildă, o serie de romane semnate de clasicii literaturii universale, tipărite în Italia, cu o grafică „de tip occidental"), pentru a-şi diversifica apoi producţia. ALL, care pînă acum cîtva timp le concura pe cele de mai sus, de la o vreme e în „recesiune". Există însă şi altfel de exemple. Curtea Veche sau Compania, mai mici, dar cu un profil bine marcat, sînt două edituri care şi-au găsit un loc bun pe piaţă şi un public stabil. Editura Trei, afirmată prin cărţi de psihanaliză şi psihologie, a construit de curînd un eveniment impecabil din lansarea marchizului de Sade. Au dispărut, din păcate, Minerva şi Univers, în urma unor privatizări dubioase: teoretic, ele există; practic, nu mai fac mare lucru.

Însă editurile doar produc cărţile. Pînă la noi, cei care vrem să „mai punem mîna pe-o carte", e cale lungă şi presărată cu intermediari.

Difuzarea. Centralizată şi ea pînă în 1989 („Întreprinderea de Difuzare a Cărţii" – poate vă mai amintiţi...), a luat-o pe calea spre iniţiativa privată într-un mod mai lent şi mai întortocheat decît producţia editorială. Pe scurt, încă nu avem o reţea de distribuţie a cărţii precum FNAC în Franţa, capabilă să acopere tot teritoriul naţional. Există reţele mai mici, care operează la nivel regional. Iar cele mai multe edituri au fost nevoite să-şi cumpere cîteva Dacii-papuc şi să le trimită prin ţară: duc cărţile, recuperează banii etc.

Librăriile. De fapt, vînzarea. „Elementul de continuitate" al tranziţiei îl reprezintă tarabele, chit că între timp multe s-au transformat în chioşcuri curăţele. În ele stau mai ales cărţile cu oarece vînzare (spaţiul e mic şi tarabagiul nu se încurcă inutil cu titluri de care „scapă" greu). Dar şi invers: ce se vinde la tarabă nu are acelaşi succes în librărie. Sînt plasate mai ales în centrul marilor oraşe, în zone cu vad bun (pe lîngă universităţi sau licee, de exemplu).

Librăriile sînt o mare problemă. Vechea reţea de librării de stat s-a privatizat „pe judeţe", a pierdut mai multe sedii transformate în magazine de te miri ce, mai ales în oraşele mijlocii şi mici şi în comune. Foarte multe dintre cele rămase sînt doar nişte „magazine de cărţi", iar librarii – simpli vînzători: nu sînt la curent cu noutăţile, nici măcar n-au auzit de unele edituri mai mici, nu-ţi pot furniza o informaţie, n-au o evidenţă a cărţilor pe calculator, aşază volumele pe tejghea şi în rafturi fără nici o logică şi, în general, nu par să ştie ce vînd. Au apărut două reţele private (Diverta şi Humanitas), deocamdată în Bucureşti şi în cîteva oraşe mari, plus Cărtureşti (cu două librării în Capitală şi în curs de expansiune spre provincie) şi „Noi" (tot în Capitală...) în care te simţi cu adevărat bine. Mai sînt cîteva librării cumsecade şi prin oraşe de provincie, datorate unor „încăpăţînaţi" locali care au înţeles că a face comerţ cu cărţi nu înseamnă doar „a vinde o marfă". Dar primăvara e departe: peste 40% din populaţia ţării trăieşte în mediul rural (unde nu prea sînt nici chioşcuri de ziare, darămite librării...), la care se adaugă alte procente de locuitori din oraşe mici, de unde librăriile au dispărut pentru că erau nerentabile, ori pentru că vreun mahăr local a vrut să-şi deschidă „un butic". Desigur, între timp au apărut librării online: www.cartea.ro, www.raft.ro, www.librarie.net, www.cartebuna.com şi altele. Sau îţi poţi comanda cărţi direct pe site-urile unor edituri. Dar pentru asta trebuie să ai acces la Internet. Or, accesul la Internet este absent în aceleaşi locuri din care lipsesc şi librăriile. Concluzia? Două Românii: una cu acces la carte, alta fără.

Cine şi cum ne informează? Nu putem citi tot şi nu avem bani să cumpărăm orice. Cine ne ajută să facem o selecţie? Presa, desigur, şi critica literară. Dar criticii şi-au pierdut vizibilitatea şi autoritatea de odinioară. Tranziţia n-a scos la iveală „un nou Manolescu", iar Nicolae Manolescu nu mai face cronică literară. Cotidienele n-au reuşit să găsească un loc constant cronicarilor literari, aşa cum erau, în ziarele interbelice, Şerban Cioculescu, Perpessicius, Pompiliu Constantinescu ş.a. E bine totuşi că apar prezentări de cărţi (chiar dacă uneori doar reproduc textele de PR produse în edituri) şi în ziare, şi în revistele *glossy*. Acestea din urmă se limitează însă la numele de succes, la ghiduri practice şi la alte cîteva tipuri de cărţi care interesează *target*-ul revistei. Revistele literare? Au circulaţie restrînsă, se adresează numai cititorilor „tari", foarte cultivaţi şi, în general, au tendinţa de a se ocupa doar de cărţile „elitei". Nu avem o revistă de recenzii (şi nu avem o „cultură a recenziei"!) care să prezinte clar noutăţile, pe domenii. Nu avem o revistă de informare pentru editori şi librari, nici măcar în variantă online. Nu avem un magazin cultural viu şi inteligent, precum *Lire* sau *Magazine littéraire*. Avem, în schimb, televiziuni: PRO TV a reuşit să impună un reper, *Omul care aduce cartea*, Dan C. Mihăilescu. *Parte de carte* e un salon plăcut şi are meritul de a discuta *tot felul* de cărţi, nu doar beletristică. La Timişoara rezistă, de cinci ani, „A cincea roată" a lui Robert Şerban. Pe cînd în toată ţara? În rest, emisiunile despre cărţi sînt cam solemne şi plicticoase. Şi – problemă veche! – sînt programate la ore tîrzii ori pe canale cu audienţa (mică!) formată din acelaşi public cultivat şi informat. Cum să cîştigi cititori noi dacă „expediezi" totul pe TVR Cultural, pe Radio România Cultural sau după miezul nopţii? Iar campaniile pentru promovarea lecturii (cea cu „Dacia literară", de pildă) au fost nu doar stîngace, dar – fatalitate – transmise tot pe „Cultural". Oameni buni, n-are sens să promovăm lectura printre cei care deja o practică: cît timp o să mai vindem castraveţi grădinarului?

Tîrgurile. Două la Bucureşti (Bookarest şi Gaudeamus), încă unul la Bucureşti (Amplus), unul la Iaşi, unul la Cluj, unul la Oradea, unul vara la Mangalia... Ele au două funcţii principale: le oferă cititorilor ocazia de a cumpăra cărţi cu preţ redus şi organizează lansări pe bandă rulantă, la care cîţiva inşi vorbesc (în general mult şi neadecvat), iar alţi cîţiva asistă neatenţi, în vacarmul tîrgului. A! Şi „şedinţe de autografe", ca-n Occident. Evenimente conexe? Nu prea. Ceva de genul „săptămîna lecturii", ca în Franţa, Italia, Germania, dar şi ca în România interbelică? Aş...

De fapt, cine sîntem? Noi, cei care vrem să „mai punem mîna pe o carte"? A făcut Mercury Research un studiu în 2003, la comanda Asociaţiei Editorilor din România, şi a aflat cine sînt cei care citesc şi cine/cîţi cei care nu. Prin cîteva sondaje făcute de CNA despre consumul de televiziune, au fost introduse, ca termen de comparaţie, şi întrebări despre cititul cărţilor. Acestea sînt însă doar cercetări cantitative. N-avem studii calitative despre motivaţia lecturii, despre cum îşi aleg oamenii cărţile de citit, despre impactul mass-media asupra deciziei de a citi sau nu, despre gusturile de lectură, despre frecventarea bibliotecilor ş.a.m.d.

Deci... E criză? Nu e, monşer. E România în tranziţie. De ani întregi auzim că „moare cultura". N-a murit, umblă şi ea împleticit, încercînd să se aşeze mai bine pe pămîntul capitalismului. Dacă vreţi neapărat să puneţi mîna pe o carte, o puteţi face, dar numai cu oarecare efort. Şi-acum vă rog să mă scuzaţi, trebuie să închei: m-a sunat un coleg, universitar la Cluj, mă roagă să-i găsesc o carte care în librăriile clujene provoacă ridicări din umeri. Să i-o cumpăr eu din Capitală (unde, orişicît...) şi să trec cu ea Carpaţii, precum Badea Cîrţan...

Cine nu pune mîna?...

„Aproape jumătate din populaţia urbană cu vîrsta cuprinsă între 18-40 de ani (45%) nu cumpără cărţi. Pe lîngă aceasta, 17% susţin că au cumpărat doar 1-2 cărţi în ultimele 12 luni premergătoare sondajului. [...]

Grupul-ţintă al non-cumpărătorilor şi al cumpărătorilor ocazionali cu vîrsta cuprinsă între 18-40 de ani este compus din persoane cu o educaţie scăzută (liceu sau mai puţin), avînd în cea mai mare parte locuri de muncă nonmanuale. Ei nu sînt deosebit de interesaţi de activităţi dinamice pentru timpul liber (cum ar fi sportul, cinema, Internet sau evenimente culturale). Ei sînt adepţii valorilor tradiţionale şi stabile, îşi respectă viaţa personală şi consideră locul de muncă ca pe o activitate pasivă. Educaţia formală este pentru ei mai puţin importantă decît aceea care te pregăteşte pentru dificultăţile vieţii. În general, domeniul media, în mod special televiziunea, reprezintă sursa lor principală de informare şi divertisment. Nivelul de citire a presei indică faptul că cititul nu reprezintă o problemă în sine."

(Cine sînt cei care nu citesc cărţi?,
studiu realizat de Mercury Research
pentru Asociaţia Editorilor din România, 2003)

DE O CARTE ŞI DE ALTA

Fie că ne credeţi sau nu, am citit, şi anul acesta, nişte cărţi „din doască-n doască". Gîndindu-ne că între noi, dilematicii, putem schimba – fie şi pe scurt – impresii de lectură, ne deghizăm, iarăşi, într-un fel de cronicari. Vouă, dar, strălucitilor luciferi ai viciului lecturii, ipocriţi cititori, semenii şi fraţii noştri, vă este dedicat acest grupaj de cro(ni)chete. Gustaţi-le!

Magdalena BOIANGIU

● Jeffrey Eugenides, *Middlesex*, Premiul Pulitzer 2003. Traducere şi note de Alexandra Coliban-Petre, Editura Polirom, 2005.

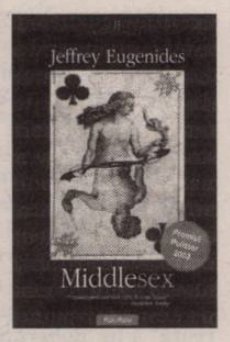

Farmecul romanului vine, poate, din ritmul povestirii, din liniştea cu care naratorul-personaj principal croşetează propriile tulburări ale devenirii cu accidentele istoriei, feţele „progresului" de după masacre şi răscoale. Nimic din ceea ce se petrece azi nu e întîmplător, se adună din patimile şi imperativele trecutului şi Jeffrey Eugenides excelează în înşiruirea conexiunilor de dincolo de ceea ce oamenilor li se pare că ştiu şi vor.

Fatum-ul din tragedia antică se deplasează din Grecia spre Detroit şi se exprimă prin avatarurile industriei de automobile, ale restaurantelor „etnice", ale impulsurilor unui şir de indivizi aparent infinit, ale atragerilor şi respingerilor în căutarea sincronizării. Cititorul romanelor tradiţionale va fi satisfăcut: povestirea e limpede, întoarcerile în timp sînt clar marcate, vălul misterului care însoţeşte orice viaţă reală este manevrat cu abilitate întreţinînd speranţa că peste o pagină-două se va lămuri ceea ce pare obscur. Şi se lămureşte, cel mai des în altă direcţie decît cea aşteptată şi, fără a depăşi limitele plauzibilului, acest joc stimulează interesul lecturii. Pentru cititorul dedat la dulceaţa postmodernă, romanul are atracţiile lui. Autorului nu-i sînt străine procedeele povestirii deconstruite, dar le utilizează cu maximă prudenţă. Starea de ambiguitate a naratorului-hermafrodit permite deschiderea şi înţelegerea celor mai ciudate persoane, personaje fixate în propria identitate. Eugenides înscrie situaţiile singulare în fluxul vieţii comune, în lumea agitată de interese divergente, amalgamul este, în acelaşi timp, familiar şi neobişnuit. Din Smirna în flăcări, pe insula Ellis, de aici la Detroit, de la Detroit în Berlinul de unde a dispărut Zidul, personajele îşi poartă biografia reală şi pe cea imaginară dînd cititorului senzaţia că a pătruns într-o lume relativ necunoscută iniţial şi care, la capătul celor aproape 600 de pagini, i-a devenit familiară.

Marius CHIVU

● *Aventurile baronului Münchhausen*. Repovestite de Théophile Gautier, traducere şi note de Cristina Jinga, Editura Corint, 2002.

Istoria minunatelor călătorii şi campaniile în Rusia ale baronului Münchhausen a fost publicată în engleză în 1785 de Rudolph Erich Raspe. Cartea a avut succes şi a cunoscut imediat şi o versiune în germană, mult mai literară, dată de Gottfried August Bürger. Fost ofiţer german în solda ruşilor în campania împotriva turcilor din 1740, Karl Friedrich Hieronymus von Münchhausen s-a stabilit la Hanovra – avea 65 de ani – şi a apucat să citească cartea care avea să-l facă nemuritor. (Prima traducere românească a fost tipărită în 1855 la Tipografia bisericească din Sfînta Mitropolie, dar după 1980 reeditarea aventurilor „Baronului minciună" a fost interzisă de cenzura comunistă.) Cristina Jinga a tradus însă *Aventurile baronului Münchhausen,* pentru Editura Corint, în versiunea repovestită de Théophile Gautier.

Nu trebuie neapărat să mai fiţi copii pentru a gusta gugumăniile extraordinare ale baronului. Sînt absolut sigur că veţi descoperi corespondenţe cu *Harap Alb*-ul lui Creangă, mici episoade ce par scoase din poemele cu obiecte însufleţite ale lui Brumaru, o celebră scenă din filmele cu Stan şi Bran (nu spui care!) sau chiar reprezentări daliniene care vă vor convinge că minciunile, spuse literar, merită nu doar iertate în întregime, dar a fi date mai departe. Iată o aventură la vînătoare povestită de acest admirabil „om de cuvînt": „M-am trezit odată, pe înserat, la sfîrşitul proviziei de muniţie, cu un urs enorm, furios, gata să mă înghită. Degeaba mi-am răscolit toate buzunarele căutînd pulbere şi plumbi. N-am găsit decît două cremene de puşcă, luate ca rezervă. Atunci, am azvîrlit cu putere una din ele în botul animalului, care i-a intrat pînă în fundul gîtlejului. Tratamentul n-a fost pe gustul colosului, fiindcă s-a întors cu spatele, ceea ce mi-a oferit prilejul să-l ochesc şi cu a doua cremene, în partea lui posterioară... Nu numai că a doua cremene şi-a atins ţinta, dar a întîlnit-o pe cea dintîi: din ciocnirea lor s-a produs focul şi ursul a explodat, cu un zgomot teribil. Astfel, m-am convins că un argument *a priori* lansat asupra unuia *a posteriori* provoacă, în morală, un efect asemănător, nu doar asupra unui singur savant."

Radu COSAŞU

● Petre Barbu, *Blazare*, prefaţă de Sanda Cordoş, Editura Polirom, Colecţia „Ego. Proză", 2005.

Blazare este unul dintre cele mai false şi mai fertile titluri puse pe o carte în România de azi. Nu există nici o blazare în acest roman trepidant, cuvîntul (ca atare) apărînd o singură dată. Tache, eroul – deloc din catifeaua lui Agopian –, posedă, la 41 de ani, o energie a memoriei şi o vigoare a imaginaţiei neostoite. El face din ceauşism, din viaţa trăită într-un centru siderurgic, „mîndrie a ţării", o obsesie, o bază morală în care sarcasmul spulberă orice melancolie leşinată: „Să nu-ţi baţi joc de anii în care am mîncat tacîmuri de pui şi am tremurat de frig în case! Auzi? Tu nu poţi să înţelegi nimic din grozăvia pe care am trăit-o... Habar nu ai cum am trăit pe vremea lui Ceauşescu... În Complexul meu a fost tragedie, a fost durere, disperare şi moarte...", îi spune Tache gagicii sale, fost „şoim al patriei cu mucii la gură", incapabilă, desigur, să ştie ce a fost un Complex comercial cu alimentară, frizerie, cofetărie şi coadă la gheare de pui. Ceea ce nu-l va împiedica să facă din Complex şi o afacere de dimensiunea unui gag enorm woodyallenian: împreună cu gagica, ştiutoare de engleză, îşi vor cîştiga existenţa povestind turiştilor occidentali cum s-a trăit şi s-a mîncat la noi, nemţii, belgienii, grecii („oligofreni amabili" sau „pinguini") omenindu-i pentru efortul epic cu cîte o sută de dolari. Fals impotent – precum Woody „orb psihosomatic" –, Tache e aiuritor de potent literar, dînd mizeriei urbane şi umane nu numai valoare de simbol – asta nu e greu! –, ci şi atmosferă, puls al vieţii, humor (şi nu puţine vorbe curat-murdare, ba chiar prea multe, ca de obicei inutile). Complexul comercial devine un bloc care începe să se mişte peste Carpaţi, dincolo de graniţe, tinzînd, nenorocitul, să se integreze în Europa. E pentru prima oară cînd aud în proza de azi materia delirînd ca bloc, cu „o bucurie dobitoacă", precum sună finalul. Cu o bucurie mai puţin dobitoacă, mă încîntă că Petre Barbu nu va fi pe placul nici unei nostalgii. Ambele corectitudini politice vor scrîşni din dinţi – e un sunet tonic al materiei care mă face să-l îndemn pe Barbu, precum Maria în timpul textelor pentru „pinguini": *„Bagă mare, Tache!"*.

Cristian GHINEA

● Ludmila Ulițkaia, *Soniecika*, traducere de Gabriela Russo, Editura Humanitas, 2004.

Este un roman rusesc scurt şi senin (da, există!). Soniecika e o bibliotecară care trăieşte, munceşte, iubeşte şi, mai ales, citeşte undeva în fundul Rusiei lui Stalin, Hruşciov, Brejnev etc. Dar nu despre ăştia e vorba.

De fapt, Stalin nici nu este pomenit, războiul mondial e undeva în fundal, iar persecuţiile şi gulagul se întîmplă unora dintre personaje, dar nu par a fi ceva deosebit, ci mai degrabă ceva natural, cam ca furtuna pe mare.

Cartea este pur şi simplu despre Soniecika, despre cum se mărită ea, despre cum este fericită, despre cum îşi creşte copilul şi îşi face dulceţurile. O mică intrigă amoroasă, scurte destine ale cîtorva generaţii de ruşi, o ceremonie funerară de tot hazul şi un final liniştit într-un apartament de la etajul trei al unui bloc construit pe vremea lui Hruşciov.

Cartea nici nu e cu sex, nici cu droguri, nici nu dezvăluie tarele societăţii, nici nu e despre viaţa fascinantă a autorului, cum e moda la noi acum.

E o poveste frumoasă. Rămîi cu impresia că Soniecika e bunica ta. Sau, dacă n-ai avut parte de bunică în preajmă, trebuia să fie ea.

Stela GIURGEANU

● Ian McEwan, *Amsterdam*, traducere de Virgil Stanciu, Editura Polirom, 2001.

Ce se întîmplă cînd un turist european, obişnuit cu o societate plină de constrîngeri morale şi sociale, ajunge dintr-o dată în capitala Olandei? Venit dintr-o metropolă europeană, ale cărei convenţii sînt bine păzite de orice privire indiscretă, ajunge să privească dintr-o dată prin ferestrele enorme şi fără perdele ale olandezilor. Dintr-o dată, pentru a se simţi bine şi pentru a înţelege Amsterdamul, trebuie să se lase pradă instinctelor şi, mai mult, să le accepte ca făcînd parte din sine.

Amsterdam este o carte plină de simboluri, ceea ce o deosebeşte de restul cărţilor lui McEwan.

Pornind de la capitala olandeză, care aici depăşeşte statutul de oraş, devenind – mai mult decît un lait-motiv al cărţii – un concept (oraşul care distruge orice graniţă înlăuntrul propriilor graniţe) şi ajungînd la personaje, totul este interpretabil.

Cele două personaje principale sînt Clive Linley şi Vernon Halliday. Arta şi presa, visul şi realitatea, două feţe ale aceleiaşi monede. Liantul este Molly, femeia care influenţează, în vis, realitatea celor doi. Chiar dacă romanul debutează cu înmormîntarea ei, prezenţa lui Molly bîntuie toate cele 233 de pagini ale romanului. Construcţia naraţiunii este înceată, uneori enervant de înceată, ceea ce, pentru un cititor al lui McEwan, trebuie să dea de bănuit. La fiecare pas există cîte un indiciu important, iar stilul greoi nu este altceva decît un alt simbol, o altă cheie.

Pentru că, în definitiv, *Amsterdam* descrie drumul anevoios pe care un individ trebuie să îl parcurgă pentru a se elibera dintr-o societate care îi furnizează, la tot pasul, „scuze" şi „antecedente", făcîndu-l astfel dependent de ea, un drum spre înlăturarea măştii de sine şi dobîndirea curajului de a se privi în interior şi de a se accepta.

Ruxandra PETRESCU

● H.P. Lovecraft, *Demoni şi miracole*, traducere de Traian Finţescu, Editura Leda, Colecţia „Galeria fantastică", 2005.

Demoni şi miracole, singurul roman al nuvelistului H.P. Lovecraft, considerat de către critici „creaţia sa emblematică", are ca motiv central cunoscuta temă a călătoriei în timp. Din prefaţa lui Traian Finţescu aflăm că, în viziunea autorului, o călătorie în timp echivalează cu un voiaj iniţiatic în enigmaticul univers al viselor. „Depoziţia lui Randolph Carter", titlul primei părţi, este „transcripţia aproape integrală a unui vis în cursul căruia Lovecraft se vede, însoţit de prietenul şi corespondentul său, Samuel Lovemann, pe cale de a explora unul din acele cimitire din Noua Anglie care fac parte integrantă din universul operei sale. Aventurile trăite de cei doi protagonişti, coborîrea unuia dintre ei în cavou, contactul pe care îl stabileşte cu cel rămas la suprafaţă printr-un telefon portativ, deznodămîntul înspăimîntător (cel coborît în adîncuri nu mai revine la suprafaţă), totul, întreaga suprafaţă epică şi atmosferă terifiantă sînt conţinute în vis, în aşa fel încît naraţiunea pare a fi doar un coşmar dramatizat."

Asemeni personajului care l-a creat, Randolph Carter, protagonistul acestui roman, este un „lup al viselor". Chinuit de nostalgia copilăriei, el evadează din realitatea chinuitoare care îl înconjoară şi îşi începe călătoria în timp tocmai prin recuperarea paradisului copilăriei din care fusese izgonit. Urmînd semnele primite într-un vis straniu, Randolph Carter – în vîrstă de 50 de ani – redevine, la propriu, micul Randy, cel din urmă cu patruzeci de ani: „aude din nou voci familiare, ale unor personaje care muriseră de mult, ba chiar acestea îl înconjoară cu prezenţa lor îndrăgită, îi apar din nou în faţa ochilor; îşi recapătă înfăţişarea de altădată: este din nou un puşti în pantaloni scurţi şi bluziţă...". În acest fel, personajul principal devine contemporan cu prima sa copilărie, fiind proiectat la începutul istoriei sale personale. „Carter redevine copil şi, revenind la stadiul iniţial al existenţei sale, redescoperă

prin el însuşi adevărurile care au guvernat, la început, facerea lumii."

Iaromira POPOVICI

● **Graham Greene, *La drum cu mătuşă-mea*, traducere şi note de Petre Solomon, Editura Polirom, 2003.**

La drum cu mătuşă-mea al lui Graham Greene e unul dintre romanele care adaugă noi accepţii aparent inofensivului grad de rudenie. Dacă prin „mătuşă" sîntem obişnuţi să înţelegem o doamnă în vîrstă, respectabilă, în cel mai bun caz gen Miss Marple, Augusta Bertram a lui Graham Greene sare din orice tipar: cei 70 de ani pe care îi are nu o împiedică să fie îndrăgostită, femeie de afaceri, certată cu legea, călătoare. Ba chiar să-i ofere un alt model de viaţă nepotului Henry Pulling (care, în timp se dovedeşte a-i fi fiu), obişnuit, pînă atunci, cu monotona rutină a unui director de bancă ieşit la pensie care cultiva gherghine în grădină. Ineditul raportului mătuşă-nepot, care ne răstoarnă multe prejudecăţi legate de vîrstă, statut, iubire şi legalitate, fac deliciul romanului; altfel scris într-un stil clasic, nealambicat, fără perspective multiple, fluxul conştiinţei sau monolog interior. Poate tocmai simplitatea scriiturii şi curgerea lină a nespectaculoasei acţiuni lasă loc unui umor calm, dar savuros. Imaginea urnei cu cenuşa presupusei mame pe care Henry vrea să o aşeze pe un piedestal în mijlocul grădinii lui cu gherghine – gest pe care nu reuşeşte să-l facă din cauza amestecului poliţiei, care caută droguri în cenuşă, şi, ca atare, o împrăştie – este un astfel de exemplu. Negrul Wordsworth, îndrăgostit şi gelos pe mătuşa de 70 de ani – care, de altfel, devine, pînă în final, un personaj tragic – este un alt exemplu. Singurele inovaţii stilistice sînt întoarcerile în timp provocate de amintirile mătuşii, care, pînă la urmă, se sedimentează ca argumente logice în convertirea lui Henry. Farmecul romanului vine tocmai din contrastul între calmul britanic atît al eroului, cît şi al povestirii şi întorsătura neaşteptată, chiar palpitantă, pe care o ia acţiunea (Henry se stabileşte în Paraguay, cu mătuşa şi iubitul ei, se apucă de afaceri necurate şi se căsătoreşte cu fiica şefului vămii, căreia îi plăcea poezia). Finalul incredibil al romanului dă speranţe cititorilor sufocaţi de o existenţă banală, aidoma lui Henry Pulling cel de la început.

Simona SORA

● **Federico Andahazi, *Secretul culorii pure*, traducere de Ileana Scipione, Editura RAO, 2005.**

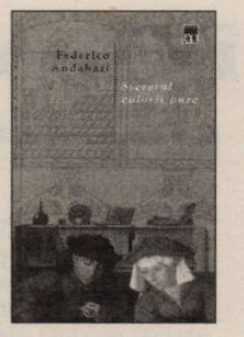

În 1996, cînd a debutat cu romanul *Anatomistul*, Federico Andahazi era un psiholog argentinian necunoscut, cu părul lung şi cercel în urechea stîngă. Cartea – tradusă acum doi ani în româneşte – a iscat un imens scandal, după ce finanţatorul principal al premiului pentru literatură decernat, de Fundaţia Fortabat, s-a opus deciziei unanime a juriului de literaţi. Doamna Amalia Lacroze de Fortabat a considerat că subiectul cărţii – descoperirea clitorisului – „nu contribuie cu nimic la susţinerea celor mai înalte valori ale spiritului uman" şi a decis să-i dea tînărului scriitor banii, dar să-i refuze gloria. *Anatomistul* le-a cunoscut însă pe amîndouă, ajungînd să fie romanul argentinian cu cele mai scumpe drepturi de autor în SUA.

Succesul s-a repetat şi în 2002 cu *El secreto de los flamencos*, excelent tradus recent la RAO de Ileana Scipione sub titlul *Secretul culorii pure*. Cartea are ca fundal istoric Renaşterea timpurie, iar ca intrigă „criminală" războiul subteran dintre şcoala de pictură florentină – maestră a artei perspectivei – şi cea flamandă, deţinătoarea imbatabilă a ştiinţei culorilor. *Secretul culorii pure* este un *policier* superior, gen *Numele trandafirului*, care începe clasic, cu uciderea ucenicului preferat (platonic) al maestrului Monterga şi se încheie rocambolesc, cu reapariţia lui ca androgin traficat. Atmosfera romanului nu e însă sud-americană, cum ne-am aştepta. Rădăcinile central-europene (bunicul lui Andahazi a fost un cunoscut pictor ungur, prieten cu Picasso), ca şi ecourile din Eco se simt şi în ton, şi în rezolvări, dar mai ales într-o melancolie pe care se pare că o împărtăşeşte Buenos-Aires-ul natal al scriitorului cu unele capitale extrem-europene. Omagiu adus *Aleph*-ului borgesian, *Secretul culorii pure* este un mic roman alchimic despre transformarea cărnii în lumina aristotelică a culorii („culoarea este capătul transparenţei în limita corpului"), dar şi unul despre putere şi patimă.

Andahazi – care a jurat odată că nu va mai picta – a reuşit totuşi să picteze un roman „de acţiune" care nu îşi ignoră nici o clipă cititorul. În cele mai multe dintre paginile lui există o culoare a vieţii (de la roşu cinabru, prin galben de Neapole, pînă la Siena natural), redată cu armele şi ştiinţa cu care Flaubert colora rochiile eroinelor sale (şi existenţa lor împestriţată) în „guşă de porumbel".

Dan STANCIU

● **Plinius, *Naturalis historia*, vol. I-VI (ediţie îngrijită de Ioana Costa, traduceri de Ioana Costa, Tudor Dinu, Ştefania Ferchedău, Vichi-Eugenia Dumitru, Anca Dan, Vladimir Agrigoroaei, Octavian Gordon, Cătălina Popescu, Ştefan Colceriu, Ioana-Rucsandra Dascălu, Iulia Huiu, Ioana Manolescu), Editura Polirom, 2001-2004.**

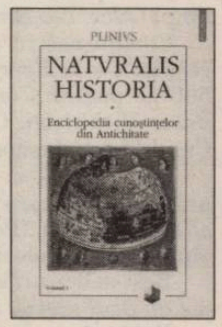

„Sînt un om ocupat cu treburile zilnice, care se dedică scrisului în timpul liber, adică noaptea", spune Plinius în dedicaţia către Titus Flavius Vespasianus, ce deschide vasta sa lucrare. Şi mai spune el: „...am apucat-o pe un drum nebătut de alţi autori şi pe care sufletele nu-şi doresc să hoinărească". Te-aş pofti, cititorule, să nu-l iei în seamă pe autor şi să-ţi laşi sufletul să hoinărească prin scrisul nocturn al lui Plinius, printre cele „douăzeci de mii de fapte vrednice să fie amintite" pe care le-a adunat în a sa *Naturalis historia*. De unde am cules vreo cîteva, spre a-ţi da ghes la citit:

● porumbiţa sălbatică îşi părăseşte cuibul dacă îi este pronunţat numele, atunci cînd îşi clocește ouăle sub un acoperiş ● în şcoala împăratului Caligula au fost 20.000 de gladiatori, dintre care numai doi reuşeau să nu clipească în faţa unei ameninţări, fiind în acest fel invincibili ● laurul de Alexandria sau de Ida accelerează naşterile ● cei atinşi de peştele-brici miros a fier ● sămînţa de *leontopodion*, mărunţită în apă şi aplicată cu turtă de orz, scoate la suprafaţă vîrfurile de săgeată ● după alungarea de la domnie a lui Dionysios, tiranul Siracuzei, marea a devenit dulce pentru o zi ● la etiopieni se naşte ceea ce Ctesias numeşte *mantichoras*, un animal cu trei şiruri de dinţi, împreunate în formă de pieptene, cu faţă şi urechi de om, cu ochii albăstrii, sîngeriu la culoare, cu corp de leu şi cu o coadă pe care o înfige aşa cum îşi înfige scorpionul acul; acordurile vocii lui sugerează sunete amestecate de nai şi de trompetă ● în apropierea izvorului Gangelui se află neamul astomilor, cei fără gură, îmbrăcaţi în frunze acoperite de puf, care trăiesc doar din aerul şi din miresmele pe care nările lor le inspiră ● în ţinutul indienilor de la miazănoapte, numiţi darzi, există o specie de furnici care scot aur din pămînt, săpînd nişte găuri; ele au culoarea pisicilor şi dimensiunile lupului egiptean ● indienii folosesc termenul „cinabru" pentru scursoarea vîscoasă care iese dintr-un şarpe strivit de greutatea elefanţilor ce se prăbuşesc murind ● în Galia există un tip de ouă care se bucură de mare faimă: pe-acolo, un număr mare de şerpi încolăciţi, înfăşurîndu-se în chip ingenios unii în jurul celorlalţi, cu saliva din gîtlej şi cu spuma corpurilor lor formează un fel de ghem, care poartă numele de ou *urinum;* druizii susţin că acesta este ridicat în sus de şuierăturile şerpilor şi că atunci el trebuie prins cu o manta de soldat, cu grijă ca nu cumva să atingă pămîntul ● sarea de calitate superioară îndepărtează firele de păr de pe pleoape ● în amontele Indusului locuiesc în ordine matoii, bolingii, galitaluţii, dimurii, megarii, ardabii, mesii, abisarii şi silii ● la Adramytteos îşi rezolvă neînţelegerile apoloniaţii de pe rîul Rhyndacos, eresienii, miletopoliţii, pemanenii, macedonenii asculaci, policneii, pioniţii, cilicienii mandacandeni, misienii abreteni, misienii helespontini şi alte comunităţi obscure ● Apelles a pictat şi lucruri ce nu pot fi pictate: tunete, trăsnete, fulgere; sînt numite *Bronte, Astrape* şi *Ceraunobolia* ● în Iliria, hainele întinse deasupra unui izvor rece iau foc ● pe Nympheum, dintr-o stîncă iese o flacără pe care o aprind ploile ● se spune că în mormîntul lui Dionysodorus a fost găsită o scrisoare semnată de acesta şi adresată celor de pe pămînt; el pretindea că ar fi ajuns din mormînt în centrul pămîntului şi că distanţa pînă acolo este de 42.000 de stadii ● cînd vremea destinată reproducerii le-a dat imboldul, cochiliile perlifere se deschid printr-un fel de căscat şi se umplu de o rouă zămislitoare; apoi, rămase grele, nasc mărgăritarele ● grecii numeau *doron* palma, şi de aceea numeau *dora* darurile, pentru că erau oferite cu mîna.

Şi aşa mai departe, în carte.

Alex. Leo ŞERBAN

● **Adolfo Bioy Casares, *Invenţia lui Morel*, traducere de Ion Oprescu, Editura Humanitas, Colecţia „Cartea de pe noptieră", 2003.**

Cred că Adolfo Bioy Casares (A.B.C., pentru cunoscători) va rămîne în istoria literaturii prin această fabuloasă *novella* – publicată în 1940 şi dedicată lui Borges. Este opera unui inovator şi a unui vizionar, un scurt (130 de pagini în versiunea românească) text de anticipaţie figurînd o insulă, un narator deloc omniscient şi un inventator (Morel din titlu) al cărui nume începe ca „*Mor*eau" de pe insula lui Wells & sfîrşeşte ca „*Wel*ls" fără extremităţi.

Borges (care-i scrie „Prologul") o compară cu *The Turn of the Screw* al lui Henry James, cu *Der Prozess* al lui Kafka şi cu *Le voyageur sur la terre* al lui Julien Green, subliniind că „nici o altă epocă nu are romane cu un subiect atît de admirabil" ca acestea patru; ar fi putut adăuga măcar *Grădina potecile ce se bifurcă*, numai că Borges, din fericire, nu era Beigbeder, eleganţa fiindu-i la fel de proprie precum francezului, lipsa ei.

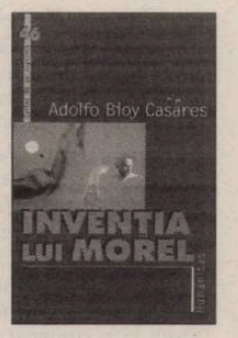

Dar hazardul (unii îl mai numesc paradox) organizează bine lucrurile, căci *Invenţia...* avea să fie sursa de inspiraţie a altui francez, Alain Robbe-Grillet, pentru scenariul celebrului film *Anul trecut la Marienbad* (realizat, în 1961, de alt Alain, şi tot francez: Resnais), iar Borges era interesat de Cinema cel puţin la fel de mult pe cît era Robbe-Grillet interesat de Borges, şi pare să mai fie încă – dovadă acest recent roman al său, *La Reprise*, apărut în 2001 la Minuit şi în 2003 la Polirom (cu o copertă greşită), care se deschide printr-un „Prolog" şi care „împrumută", via *Invenţia lui Morel*, formula narativă a raportului. (Explicaţie: coperta trebuia să fie un Balthus!)

„Subiectul e totul", spunea rafinatul Borges, iar subiectul lui A.B.C. *conţine* Totul într-un mod atît de radical & de vertiginos, încît nu putem decît visa la ce-ar fi gîndit Borges dac-ar fi putut să vadă filmul celor doi Alain-i; în ceea ce-l priveşte, A.B.C. spera să vadă „sfîrşitul lumii aşezat pe un fotoliu în sala de cinematograf" – un epitaf potrivit celui care a scris cea mai „cinematografic-incorectă" poveste născocită vreodată şi care (hazardul!) a devenit film.

Mircea VASILESCU

● **Giovanni Sartori, *Homo videns. Imbecilizarea prin televiziune şi post-gîndirea*, traducere de Mihai Elin, Editura Humanitas, 2005.**

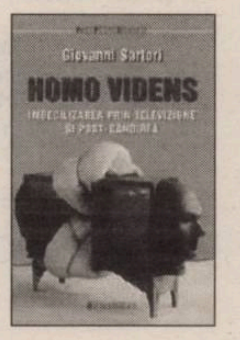

Marele politolog italian, autor al unor cărţi esenţiale în domeniul său, a stîrnit o mare dezbatere publică după publicarea acestui scurt eseu despre televiziune. Italienii sînt mari consumatori de televiziune, iar concurenţa dintre cele trei canale (de stat) RAI şi cele trei canale (private) MEDIASET a condus la excesiva comercializare a producţiilor TV, în dauna calităţii. *Homo videns* a pus degetul pe rană, a avut numeroase reacţii pro şi contra, a stat săptămîni la rînd în topurile de vînzări. Sartori consideră că televiziunea a devenit un „instrument antropogenetic" care schimbă înseşi structurile gîndirii noastre, formate timp îndelungat pe baza scrisului şi cititului. Ne duce în „post-gîndire", sfîrşind prin a modifica însăşi natura umană. Prin expunerea la imaginile TV şi prin deprinderea *zapping*-ului înainte de a învăţa scrisul şi cititul, copilul *(„il video-bambino")* va fi marcat pe viaţă de o „predispoziţie la joc" şi va deveni incapabil să recepteze conţinuturile textelor scrise, să se concentreze asupra *substanţei* lor. Lectura îl va obosi, nu va mai fi în stare să perceapă textele în linearitatea lor, în *consecutio*, sedus prea de timpuriu de aparenta „simultaneitate" a imaginilor. Ajuns „video-adult", va vota fără să înţeleagă şi fără să gîndească: va construi o „tele-democraţie" de suprafaţă, goală pe dinăuntru.

I s-a reproşat autorului că este excesiv de elitist, în numele culturii scrise, că prea face de ruşine televiziunea, care nu e integralmente idioată, şi că ideile sale ar fi retrograde. „Dar dacă sînt de avangardă?", a răspuns Sartori. I s-a mai reproşat că exagerează, că e catastrofic. În prefaţa la ediţia a doua a cărţii, Sartori şi-a recunoscut tonul apocaliptic: a construit intenţionat o profeţie neagră, tocmai pentru a speria şi a îndemna la reflecţie. La apariţia traducerii româneşti, îmi vine să-i spun ilustrului politolog doar atît: *professore*, fiţi liniştit. Bine că nu ştiţi ce înseamnă Becali la OTV...

Ce e agentul literar?

– 7 întrebări pentru Simona KESSLER –

Márquez i-a dedicat o carte lui Carmen Balcells, Fuentes i-a dedicat un capitol din autobiografie. Este agenta literară o muză postmodernă? (Simona Sora)

Carmen Balcells este *la grande dame* a *business*-ului literar latino-american! A început ca secretară la agenţia literară a lui Vintilă Horia, iar la cei 75 de ani ai ei este un mit. Carmen Balcells este cea care l-a lansat şi l-a făcut celebru pe Gabriel García Márquez. În primul volum al *Memoriilor* sale, Gabo, cum i se spune columbianului premiat cu Nobel, nici măcar nu o aminteşte. Nu ştim dacă marea agentă a plîns, deşi se spune că plînge extrem de uşor, dar s-a întrebat, fireste, dacă Gabo, în al doilea volum, îşi va aminti de întîlnirea lor de după prima vînzare: patru manuscrise pe care o editură americană le-a achiziţionat pentru 1.000 de dolari! Fericită la culme că a reuşit să obţină această sumă fabuloasă pentru un scriitor necunoscut din „jungla sud-americană", Carmen Balcells a luat imediat avionul spre Columbia. Autorul a primit vestea cu o faţă lungă şi a ripostat: „Ce? Doar atît?".

Chiar dacă între autor şi agent există, de multe ori, prietenie şi afinitate electivă, nu cred că autorii aşteaptă de la agenţii lor în primul rînd inspiraţie, ci mai degrabă contracte semnate în cît mai multe ţări.

Vă permiteţi să aveţi şi gust literar? Ce cărţi v-au plăcut sau v-au displăcut dintre cărţile pe care le-aţi propus editurilor româneşti? (Radu Cosaşu)

Evident, atît eu, cît şi colega mea citim multe din cărţile incluse în oferta agenţiei noastre şi le recomandăm cu entuziasm, fireste, pe acelea care ne-au plăcut. Tot atît de evident este că nu putem impune editorilor gustul nostru literar. Decizia finală de a publica o carte aparţine în întregime editurii.

Trebuie făcută distincţia între oferta vastă a agenţiei – mii de titluri de ficţiune şi non-ficţiune, din care editorii pot alege după bunul lor plac – şi propunerile sau recomandările pe care le facem în mod special.

În peste zece ani de agenţie literară în România, am încheiat cîteva mii de contracte. Multe titluri, atît ficţiune cît şi non-ficţiune, au fost publicate la recomandarea noastră.

Îmi amintesc cu drag de un roman pe care l-am citit în manuscris: *Dicţionarul lui Lemprière* de Lawrence Norfolk, un tînăr autor englez. Mi-a plăcut mult şi l-am recomandat Editurii Nemira în 1996. În timp, romanul a ajuns să fie tradus în peste 30 de limbi. Alte cărţi recomandate de noi şi apărute recent sînt *Cămara diavolului* de Jim Crace (Editura Humanitas, 2005; tradusă în alte 7 limbi); *O întîmplare ciudată cu un cîine la miezul nopţii* de Mark Haddon (Editura Trei, 2005; un roman tradus în 31 de limbi şi nominalizat la 12 premii, din care a cîştigat 7: Whitebread Novel Award, British Book Awards / Literary Fiction Award etc.).

Ce cărţi i-ai mai pus în mînă copilului nostru în ultimul timp? (Alex. Leo Şerban)

Copilul nostru a crescut, dragă Leo, şi îşi alege singur cărţile. De la *Harry Potter* încoace citeşte tomuri de peste 500 de pagini: Cornelia Funke, Philip Pullman, Tolkien, Peter Dickinson, Christopher Paolini, Angie Sage, Joyce Carol Oates, Lemony Snicket etc.

Într-o bună zi m-a întrebat intrigat de ce nu există autori români care să scrie despre adolescenţă. Nu am ştiut ce să-i răspund. (Poate din acelaşi motiv pentru care eu nu sînt Carmen Balcells.)

Best-seller*urile pe care le-aţi propus unor edituri de la noi au avut acelaşi succes şi aici? (Iaromira Popovici)*

Evident, nu. Un *best-seller* este „fabricat" în fiecare ţară, nu e „transferabil" pur şi simplu. Lucrurile trebuie privite însă şi cronologic. După 1989 am parcurs trei etape.

1990-1994 au fost anii de *boom*, cînd literatura „de consum" vindea tiraje de 200.000-300.000 de exemplare, cînd *best-seller*-uri de mult apuse în vest – James Clavell, Arthur Hailey etc. – reînviau la noi dintr-o nevoie febrilă de recuperare.

1995-2002 au fost anii de criză, în care tirajele au scăzut în primă instanţă la 10.000-15.000 de exemplare şi apoi la 1.500-2.000 de exemplare. În perioada aceasta, un *best-seller* precum *Bridges of Madison County* de Robert James Waller, care fusese *number one* în *New York Times* timp de trei ani consecutiv, vînzîndu-se în peste 40 de milioane de exemplare în întreaga lume, abia dacă a ajuns la 6.000-7.000 de exemplare la noi.

Din 2003 încoace, piaţa noastră de carte are o linie ascendentă, beletristica şi-a recîştigat locul în topul vînzărilor, iar *best-seller*-urile din Occident se „translează" mai uşor şi mai repede şi la noi. Exemplul cel mai recent: *Codul lui Da Vinci* de Dan Brown, apărut la Editura RAO. Evident, un autor precum Paulo Coelho, adulat şi contestat totodată, care a devenit însă un fenomen mondial scriind metafizica pe înţelesul tuturor, s-a impus ca un succes răsunător şi în România.

Reprezentaţi şi autori români în străinătate? Dacă nu, de ce? (Marius Chivu)

Această întrebare nu lipseşte chiar din nici un interviu? Ajung să mă întreb ce şanse aş avea să devin o Carmen Balcells a României. Citesc autori români, dar pînă acum nu am descoperit nici un García Márquez, Mario Vargas Llosa, Carlos Fuentes, Jorge Amado sau Pablo Neruda. Mai aştept. Primesc cărţi de la autori pe care nu-i cunosc, cu dedicaţii pline de speranţă, dar ce pot face dacă nu pot trece de prima pagină? Dacă se va ivi însă o Dorota Maslowska cu un roman ca *Snowwhite and Russian Red,* nu voi ezita să-l ofer editurilor din străinătate, aşa cum a făcut colega mea din Polonia, semnînd un contract de 50.000 de dolari cu americanii!

L-am reprezentat pe Gellu Naum, îl ajut pe Agopian, dacă are nevoie, dar nu fac *talent tracking* în mod sistematic şi nici nu dau curs numeroaselor solicitări.

Cum e văzută meseria de agent literar dinspre lumea scriitoricească din România? (Mircea Vasilescu)

Sincer, habar nu am. Presupun că şi autorii români simt nevoia unei interfeţe în negocierile cu editurile din ţară şi străinătate (mai ales), asemeni tuturor autorilor din lume, dar în sinea lor îl consideră pe agentul literar, probabil, doar un rău necesar.

A murit oare poezia? Dacă nu, de ce nu avem în româneşte traduceri din poeţii importanţi ai vremii? Dacă da, comerţul atoatebiruitor şi atotegalizator poartă întreaga vină? (Dan Stanciu)

Nu cred că a murit poezia, cred că nu s-a născut încă la noi editorul care să ştie să atragă cititorii de poezie. Îi aşteptăm pe editori cu Charles Bukowski, T.S. Eliot, Ezra Pound, Silvia Plath, Ted Hughes, Seamus Heaney, William Buttler Yeats etc. Poate vor fi publicaţi de ziua mondială a poeziei, 21 martie.

Anca VELICU

Posibile finaluri pentru îndemnul „Mai puneţi mîna pe o carte!"

...şi... dăruiţi-o?!

Acest îndemn generos, pe care l-a lansat *Dilema veche* în acest număr, păcătuieşte prin faptul că, în largheţea sa, lasă neprecizată activitatea ulterioară atingerii concrete a obiectului numit carte. Pentru că, deşi multora nu le trece prin cap aşa ceva, „să pui mîna pe o carte" nu trimite în mod necesar, ci doar posibil, la activitatea numită lectură. Să mă justific:

Atunci cînd, noua (la acea dată) ministru al Culturii, doamna Mona Muscă, spunea că unul dintre programele Ministerului se va numi „Prin lectură spre cultură", am fremătat în aşteptarea campaniei publicitare care urma să-l promoveze. Mărturisesc că mi se părea o provocare să „vinzi" ideea cititului unor tineri – căci acesta era oarecum publicul vizat – care sînt bombardaţi de o mulţime de stimuli audio-video, de o mulţime de informaţii şi care trăiesc în cu totul alt „orizont temporar" decît cel pe care îl presupune lectura. Dezamăgirea a fost totală în momentul în care am văzut spotul TV în care, pentru cei care nu îl cunosc, îndemnul era de fapt să *dăruieşti* o carte şi nu să *citeşti* una. *Story*-ul fiind acela că, atunci cînd eşti într-o pană cumplită de inspiraţie şi nu îţi mai găseşti cuvintele nici la telefon, nici pentru (mai) tradiţionala scrisoare (scrisă pe hîrtie albă şi cu stiloul şi nu în pervertita formă electronică...), să dăruieşti o carte. De ce o carte? De ce nu un disc, sau o casetă... (cu manele, de exemplu) – asta nu ni se mai spune. Şi dacă, într-un acces de bunăvoinţă, ascultăm îndemnul spotului şi cumpărăm şi dăruim o carte, cine ne va garanta că acea carte va fi citită? Nimeni şi nimic! Se omite cu desăvîrşire faptul că, în România, aproape fiecare casă posedă o bibliotecă (în sensul de mulţime, mai mult sau mai puţin ordonată, de cărţi) şi orice oraş, dacă nu şi orice comună, posedă o bibliotecă publică. Cartea deci nu este o raritate, problema este că nu (mai) e citită. Ignorînd acest fapt, spotul cu pricina mi se pare că reuşeşte să vîndă cartea ca obiect şi nu cititul ca activitate şi/sau mod de viaţă.

Aşa că: mai puneţi mîna pe o carte şi citiţi-o!

...dar nu orice carte!

În altă ordine de idei, dar în acelaşi registru al cărţii, am întîlnit în spaţiul public românesc şi acest posibil mod de a finaliza îndemnul. Totul a început cînd, cu ocazia prezentării rezultatelor unui studiu comandat de CNA privind comportamentul de consum al programelor audio-vizuale al elevilor*, s-a „descoperit" că, între 11 şi 18 ani, copiii citesc exclusiv poeziile din programa de şcoală, nici acestea nefiind citite de toţi (în jur de 45-50%, în funcţie de grupa de vîrstă, nu citesc deloc poezii), iar romanele citite, cu o singură excepţie, sînt şi ele tot din programa şcolară. Excepţia despre care spuneam este romanul (sau seria, nu este precizat) *Harry Potter*. La aflarea acestui fapt, una dintre persoanele prezente în sală (nu spui cine, persoană importantă) şi-a exprimat părerea precum că ori că citeşte *Harry Potter,* ori că nu citeşte deloc, tot un drac căci – să ne înţelegem bine – cartea cu pricina nu este literatură! Şi iată că generosul îndemn „mai puneţi mîna pe o carte!" se dovedeşte că poate fi mai restrictiv decît credeam, şi asta nu din cauza vreunei cenzuri care ar limita opţiunea în alegerea cărţii, ci din însăşi definirea cărţii. Cartea este – în această viziune – doar aceea care se ridică la un anumit nivel de profunzime, doar clasicii, doar marea literatură... în rest... mai bine nu citeşti. Aşa că le dăm copiilor din clasa I să citească Creangă, care este minunat, dar ale cărui cuvinte şi expresii nici un om mare de cultură medie nu le înţelege, darămite un copil care încă silabiseşte şi care nici măcar nu ştie dacă a citit corect pentru că, oricum, nu înţelege nimic. Sau le dăm eterna şi fascinanta *Albă ca Zăpada* (sau *Cenuşăreasa),* pe care oricum o ştiu pe de rost din filmele lui Disney, de pe diafilme (mai există prin cîte un pod, rătăcite), din cărţi de colorat sau doar colorate, din spectacole de teatru văzute sau chiar jucate la grădiniţă, le dăm deci să citească *Albă ca Zăpada,* care demult nu mai prezintă nici un interes pentru ei. Şi apoi, ne arătăm miraţi şi chiar oripilaţi de faptul că tinerii şi copiii din ziua de azi nu mai au „plăcerea cititului" sau – ceea ce e cam acelaşi lucru – citesc *Harry Potter* (cu varianta: „După ce ne-au băgat pe gît Coca-Cola şi McDonald's, americanii ăştia ni-l bagă pe gît şi pe Harry Potter, de parcă Creangă al nostru nu mai este bun!"). În loc să ne mirăm de faptul că primul autor este preferat acestuia din urmă, trebuie să vedem puţin de ce. Poate că nu e chiar fără importanţă faptul că majoritatea copiilor pot să înţeleagă mai uşor ce face Harry, chiar într-o lume de vrăjitori, decît ce făcea Nică într-o lume perfect reală (nu vorbesc de Calul Bălan şi Sfîntul Nicolae, noţiuni cu totul necunoscute copiilor de acum, dar nici „La scăldat" sau „La cireşe" nu cred că le sînt mai familiare unor puşti care în timpul liber se joacă la calculator, ascultă CD-uri, văd filme pe DVD-uri sau navighează pe Net). Problema este atunci, cum îi facem pe aceşti puşti să citească? Eu – dacă mă întrebaţi pe mine – l-aş pupa, l-aş mîngîia şi i-aş da premiul I cu coroniţă celui care, fără să fie pus de cineva, a citit o carte, fie ea şi *Harry Potter,* pentru că am o speranţă că – dacă i-a plăcut, şi e o carte care în general place – va recidiva şi va mai citi, poate, o carte mai bună de data asta...

Aşa că: puneţi mîna pe o carte, oricare ar fi ea, şi citiţi-o!

P.S. Era să uit: unul dintre respondenţi citea, ca revistă favorită, *Dilema veche.* Parcă mai e o speranţă, nu?

* Vezi http://www.cna.ro/cercetari/sondaje.html

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

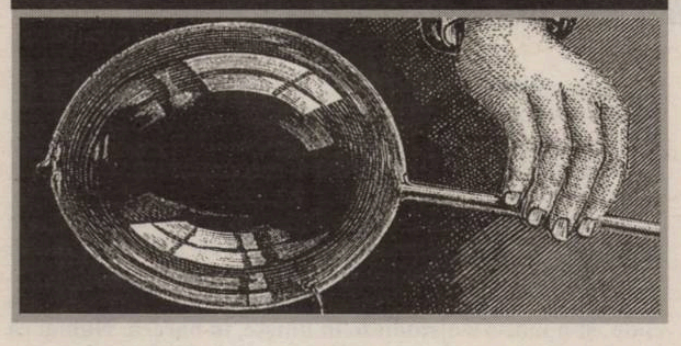

Scrisoare de dragoste către New Orleans

Mi se rupe sufletul cînd văd cum se duce la fund frumosul meu oraş, iar eu sînt în siguranţă, la vreo 90 de mile distanţă, şi sufletul meu îndurerat nu înseamnă nimic în comparaţie cu suferinţele celor care sînt încă în New Orleans. New Orleans-ul va fi reconstruit, dar nu va mai fi niciodată aşa cum l-am cunoscut şi l-am iubit. Deseori l-am comparat cu Veneţia, pentru frumuseţea şi şubrezenia lui, pentru dragostea lui faţă de muzică, arte şi carnaval. Secole la rînd, întreaga lume s-a chinuit să găsească o soluţie inginerească pentru supravieţuirea Veneţiei, dar puţini s-au gîndit astfel la New Orleans. New Orleans a fost, şi poate mai şi este, un centru comercial trepidant, crucial în controlul asupra gurilor fluviului Mississippi, vital pentru industria americană şi pentru accesul la Golful Mexic. Jean de Bienville a fondat oraşul în 1718 în aceste locuri, ignorînd avertismentele inginerilor săi despre pericolele de a pune o aşezare pe un teren mlăştinos, între Mississippi, Golful Mexic şi marele lac de la nord. Nevoile republicii americane au continuat să construiască pe păcatul originar al lui Bienville, cerînd tot mai multe amenajări pentru a corecta natura într-unul dintre cele mai măreţe puncte de convergenţă ale sale. Mlaştinile, care odinioară îmblînzeau furia vînturilor, au dispărut, victime ale marilor companii petroliere şi ale încălzirii globale. Mările sînt mai calde, oameni buni, şi iată cu ce ne-am ales! Fiţi atenţi, voi cei care negaţi încălzirea globală, e pe bune!

Mîntuirea New Orleans-ului venea din muzica lui, din bucătăria, festivalurile şi săracii lui. Aici a funcţionat cea mai brutală piaţă de scalvi din America şi tot aici îşi aveau capătul cel mai nordic filierele caraibiene de trafic cu arme, rom şi fiinţe umane. Sclavii şi, mai apoi, refugiaţii, imigranţii, piraţii şi artiştii care împuşcau francul, şi-au adus aici cultura din Africa sau de prin locurile de pe unde fugiseră. Muzica New Orleans-ului a călătorit apoi pe fluviu în sus şi a devenit muzica Americii. Timp de secole, noi am fost un generator de energii culturale şi umane, dar toată această revărsare nu a adus oraşului nici un fel de amenajări funciare, nici o gîndire strategică pentru viitor, nici un strigăt global de ajutor pentru a-i împiedica pieirea. Geniştii armatei au salvat eroic oraşul cel puţin o dată, la inundaţiile din 1927, dar atunci, ca şi acum, a fost un răspuns la o situaţie de criză, nu un plan deliberat, o preocupare pentru viitor. Şi iată-ne acum, scufundîndu-ne în apele care ne împresoară, înecîndu-ne în propriile reziduuri, în sărăcie, în incompetenţa şi lăcomia înaintaşilor noştri.

E vremea relatărilor seci, a poveştilor sfîşietoare, a sal-

vărilor eroice şi a eforturilor supraomeneşti ale unor indivizi cu suflet mare şi a organizaţiilor caritabile, ostenite, dar oricînd gata de acţiune. Nu e timp acum pentru mînie, dar nu pot să nu mă întreb: ce va supravieţui din cultura noastră? Ştim deja cine va plăti pentru tot ce se întîmplă: cei săraci. Ca întotdeauna. Gunoaiele întregii ţări curg în jos pe Mississippi către ei. Pînă acum, au transformat toate aceste zoaie în cîntec, au luat asupră-le toate păcatele Americii. Dar de data asta blues-ul acesta e cu mult prea mare.

traducere de Ioana AVĂDANI

„Intelectualii spanioli sînt rupţi de realitate“

– interviu cu Ignacio VIDAL-FOLCH –

Scriitorul şi jurnalistul spaniol de origine catalană Ignacio Vidal-Folch a fost – între 1989 şi 1990 – corespondent în Europa Centrală şi de Est. A urmărit Revoluţia română dintr-un balcon al Hotelului Intercontinental, perioadă care i-a inspirat romanul apărut în 1996, La Libertad *(tradus în 2000 de Ileana Scipione la Editura Univers şi purtînd titlul iniţial* Şi a fost anul Lambadei*). Datorită talentului de povestitor şi curajului ideologic, critica literară l-a pus în descendenţa unor Paul Auster şi Witold Gombrowicz. Ignacio Vidal-Folch citeşte mult Nabokov, Borges, Eduardo Mendoza şi ascultă Bob Dylan. A lucrat în ultimii 15 ani la* Tiempo *şi la* La Vanguardia *în prezent scriind la suplimentul duminical al ziarului* El País*. Acest scurt dialog (prilejuit de o întîlnire organizată de Institutul Cervantes la începutul acestei veri) nu ar fi avut loc fără sprijinul Ioanei Zlotescu, căreia îi mulţumim aici încă o dată.*

Cum vă explicaţi simpatia şi sprijinul intelectualilor de stînga spanioli pentru regimul totalitar cubanez? Este rea-credinţă sau, pur şi simplu, ignoranţă iresponsabilă?

Mă întreb şi eu dacă simpatia faţă de regimul cubanez corespunde ignoranţei, prostiei sau răutăţii. Nu ştiu cum aş caracteriza un scriitor spaniol care merge în Cuba pentru cîteva luni, asistă la dezbaterile intelectuale de acolo şi îşi exprimă părerea de rău că în Spania nu există libertate. O cunoscută scriitoare a explicat cubanezilor că lucrurile merg atît de rău în Spania, încît ea nu poate trăi din literatură, fiind nevoită să scrie şi scenarii de film. Te poţi gîndi că Sartre, Gide, Éluard au greşit şi există explicaţii pentru eroarea lor din acel moment, dar acum, cînd informaţia circulă atît de bine, cum să te înşeli într-un mod atît de grosolan!?

Soljeniţîn a fost prezentat de franchişti ca un intelectual de-al lor şi a fost primit de democraţii din opoziţie ca un agent CIA.

Cuba a fost o colonie spaniolă smulsă de SUA printr-un război cinic în 1898 şi, de atunci, există satisfacţia că „bărbosul“ acesta sfidează colosul. În perioada antifranchismului, organizat în jurul Partidului Comunist Spaniol, ideile lui Castro aveau un anume prestigiu care, din păcate, s-a păstrat şi astăzi. Istoria noastră, ca şi cea a românilor, a produs distorsiuni teribile. Cînd Soljeniţîn a venit în Spania în anii '70, a fost prezentat de franchişti ca un intelectual de-al lor şi scriitorul a fost primit de democraţii din opoziţie ca un agent CIA trimis să discrediteze comunismul. Înţeleg că e greu să te desprinzi de aceste prostii crezute în tinereţe. Asta necesită un exerciţiu nemilos cu tine însuţi: trebuie să regîndeşti lucrurile în care crezi. Altfel, e o minciună frumoasă să vezi în Castro pe David care luptă împotriva lui Goliath. Pentru cei care văd însă realitatea, această lene intelectuală spaniolă e de-a dreptul jignitoare.

Am fost consideraţi „ciumaţii lumii intelectuale“.

Este societatea spaniolă conştientă de necesitatea unei asemenea dezbateri? De aici din Est, problema pare nu doar ridicolă, ci gravă!

Intelectualitatea spaniolă este, în linii mari, împărţită în două tabere şi e tot mai greu să găseşti o abordare a realităţii care să nu depindă de stînga sau de dreapta. „Restaurarea realităţii“ este ultima frază a unui manifest publicat recent de treizeci de intelectuali din Barcelona care cer apariţia, în Catalunia, a unui partid politic de centru sau măcar de centru-stînga, care să nu accepte înţelegerea dintre Partidul Social Democrat şi naţionaliştii catalani. Sînt de părere că mai bine pierzi puterea, decît să o păstrezi în astfel de circumstanţe. Acest manifest, lansat în prezenţa a peste o mie de oameni, a atras imediat critici, şi de la dreapta, şi de la stînga, cu o furie uimitoare. A deranjat teribil ideea apariţiei unui al treilea discurs. În presă am fost caracterizaţi ca fiind „rupţi de realitate“, „urmaşi ai protipendadei“, „oameni care nu cunosc poporul“, am fost consideraţi drept „ciumaţii lumii intelectuale“... Manifestul spunea, în final, că, în locul discuţiilor despre fantomele patriei, ar trebui să „restaurăm realitatea“. Viitorul trebuie să lumineze trecutul.

În România, Franco este adesea asociat anticomunismului. Cine a fost Franco?

Acum cîţiva ani eram la Sofia, la Clubul Scriitorilor, şi mai mulţi poeţi îmi spuneau: „Ce noroc că l-aţi avut pe Franco!“. „Dar a fost un dictator sîngeros. A început un război civil în care au murit 500.000 de oameni“, le-am spus. „Nu se compară. E puţin pe lîngă ce s-a întîmplat la noi.“

De fapt, Franco a fost o fatalitate; rodul incapacităţii noastre de a ne înţelege în anii în care Spania era eprubeta unde se experimentau noile ideologii: fascismul şi comunismul. Barcelona era cunoscută drept „trandafirul roşu“, oraşul cu cele mai multe acte de anarhism. Oamenii de afaceri angajau mercenari să omoare lideri de sindicate. În 1934, Catalunia s-a declarat stat independent, iar viaţa politică era marcată de atentate. Într-o asemenea tensiune, s-a ridicat generalul Franco, rezolvînd situaţia dramatică prin folosirea întregului arsenal de care dispunea. Spania a ajuns curînd un pămînt ars, în care fraţii se luptau între ei. Încă 20 de ani după, Spania resimţea consecinţele economice ale acelor evenimente. Noi ştim mai bine doar ultima perioadă, cea în care represiunea politică slăbise din cauza îmbătrînirii regimului franchist şi, mai ales, a influenţei Europei. Departe de a fi democratică, această ultimă perioadă a fost o dictatură uşoară, însă problemele naţionalismului, reprimate atunci, au izbucnit acum. Faptul că în Spania încă se deplînge lipsa acestui dictator, care a stat 40 de ani la putere, este obscen.

Faptul că în Spania încă se deplînge lipsa acestui dictator, care a stat 40 de ani la putere, este obscen.

Retragerea trupelor Spaniei din Irak a fost considerată de mulţi o laşitate.

Trebuie să ţineţi seama că Spania a intrat în acest război împotriva dorinţei generale a spaniolilor. Spania e o ţară care, de trei secole încoace, a pierdut sistematic toate războaiele. Chiar şi cînd le cîştiga, pierdea foarte mult. Spaniolii sînt poporul cel mai puţin belicos şi cel mai puţin eroic din toată Europa. Cel mai rău lucru care ni se poate întîmpla, este un nou război. În plus, justificările pentru a ne alătura americanilor să invadăm o ţară arabă nu erau foarte clare. Rodríguez Zapatero a promis în campania electorală, neimplicare. A urmat apoi atentatul terorist care, practic, l-a adus la putere, iar el nu a făcut decît să se ţină de cuvînt.

a consemnat Marius CHIVU

Teodor BACONSKY

turn înclinat

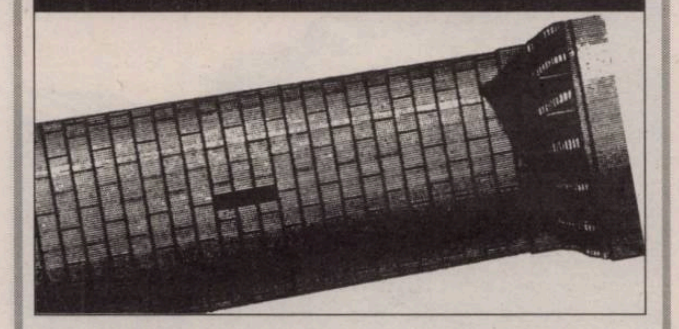

Expresul de Mizil

Engleza diplomatică ne sugerează *to keep the momentum*... Mai pe românește: se cuvine să profiți de ocazie, să bați fierul cît e cald. De vreme ce „fierăria“ lui nenea Iancu e de ardentă actualitate, voi broda astăzi pe tema raportului dintre centru & periferie, pornind de la „momentul“ său, intitulat *O zi solemnă*.

Pentru rememorarea cadrului, se cade să spun că pomenitul text caragealian prilejuiește încă o savuroasă satiră a nombrilismului provincial. Primarele din Mizil, Leonida Condeescu, e un conservator care-și dedică întreaga energie politică spre a promova, cu orice chip, iubita – și, vai, neglijata – sa urbe. Mizilul – unde podgoriile privesc ba spre crestele alpine, ba spre cîmpia Dunării – constituie, desigur, un vrednic stîlp al edificiului românesc. Numai că, în loc de recunoașterea sa binemeritată, el nu se bucură nici de tribunal ori de liceu clasic, nici de facultate de medicină ori de regiment, nici de teatru național și nici măcar de episcopie. Toate instituțiile centrale îi sînt ostile, iar capitalele de județ învecinate – precum Ploieștiul, Buzăul ori Călărașii – nu voiesc să cedeze un metru din egoista lor superioritate administrativă, deși dreptatea recomandă necontenit o asemenea jerftă.

Observînd puzderia de dușmani ai Mizilului, Leonida Condeescu se cere în audiență regală, spre a-i expune Majestății Sale pricinile impardonabilei persecuțiuni... Nimic și iarăși nimic, pînă în ziua cînd providența rînduiește, pe căile sale (ferate), să ofere primarelui & frustraților lui concitadini o reparațiune de prim ordin: aceea că nou-înființatul expres București-Berlin va să facă, pe ambele sensuri, exact un minut de oprire în gara nobilei așezări subcarpatice. A nu se crede că acel fatidic minut s-ar fi obținut pe gratis: „un an întreg de alergături, de stăruințe, de protestări, de amenințări! Un an de neliniște, de neodihnă, de luptă eroică“... a fost necesar pentru ca originara nedreptate de a fi ignorat iarăși Mizilul să fie cît de cît îndreptată...

Un secol mai tîrziu, Mizilul lui I.L. Caragiale e taman Bucureștiul în raporturile sale cu Bruxelles... E Patriarhia prinsă în orgolios-independentele sale legături cu Sfîntul Scaun. E România însăși atașată, ombilical, de imperiul american. Dar e și stilul nostru național: dezvoltarea prin diversiune retorică, planificarea ca sursă de amînare indefinită, mîntuirea prin delegație (se roagă destul clerul), dezbaterea socială aruncată în derizoriul falselor mize și al argumentelor falacioase. Asemenea conului Leonida Condeescu, pretindem și cerem, în loc să generăm și să impunem. Iar cînd corola neîmplinirilor noastre – mereu cauzate de răutatea competitorilor – se completează cu rozeta vreunui mărunt succes, îl supraestimăm pînă la deplina lui dizolvare în ridicol. Visăm excesiv, așa încît trezirile noastre sînt umile reveniri la realitatea, cu mult mai modestă, a ceea ce putem obține în fapt.

Dacă nu avem rezultate, de vină e... „ghinionul“ care funcționează fie ca instanță impenetrabilă, fie ca implacabil efect al arbitrajului răuvoitor. Dacă nu va mai fi 2007, cauza rezidă în „noul context european“ sau în constipația bugetară a Comisiei, iar nu în retardul nostru cronic, care ne-a „permis“ să deschidem negocierile în prima ligă și să le încheiem, pe brînci, din spatele diviziei codașe. N-am construit (în trei luștri) nici urmă de autostradă, dar vina e tot a celorlalți, care conspiră funest – rupîndu-ne șalele deciziei între Bechtel și ofertanții continentali... Această goală mistică a Centrului justifică perpetuitatea tragicomică a mahalalei autohtone, cu tot cu ghiuloforii ei manelizați, necinstiți pînă la Dumnezeu și lași cît cuprinde neantul iresponsabilității...

Pe scurt, Mizilul lui nenea Iancu a triumfat pe legea lui. Legea umbrei care se agită, a inacțiunii care acuză nefericirea împrejurărilor și a credinței în abundența „meritelor prisositoare“. Dar cîtă solemnitate poate îmbrăca, la o adică, infima oprire în stație a expresului *nostru*...

Păsuiri, ocazii, speranțe

– dialog cu Alexandru PALEOLOGU –

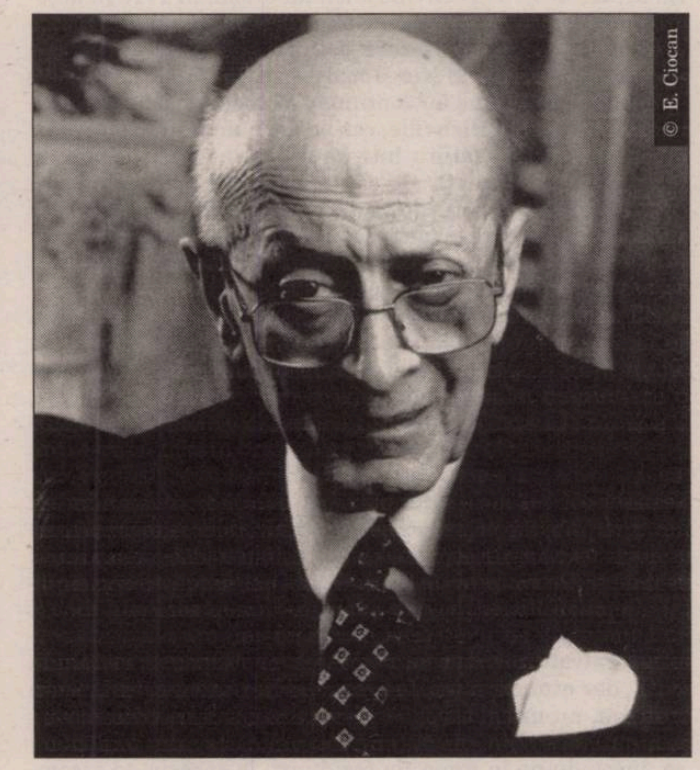

Cînd sîntem nerăbdători avem impresia că sîntem activi. Așteptarea ne contrariază, ne scoate din ritm, pare că este un interval inert din viața noastră, un timp irosit. La vîrsta dvs., stimate dle Paleologu, ce știți despre așteptare?

Toată existența conștientă a omului este, de fapt, o așteptare. Cei mai puțin imaginativi sau cu mai puțină intuiție, ori mai puțin lucizi nu știu că așteaptă. Ei așteaptă, totuși; ce? – nu asta e problema. Dar așteaptă. Noi, oamenii de vîrsta mea, am fost o generație a așteptării care a ținut mai bine de jumătate de secol: am așteptat să se termine războiul, să vină americanii, să ieșim din pușcării, să se schimbe lucrurile ș.a.m.d. Mă gîndesc că a existat o perioadă în viața mea cînd am așteptat fiindcă mă așteptam și nu mai venea ce mă așteptam să vină.

În decembrie 1958 am aflat că a fost arestat Dinu Noica și atunci am știut absolut sigur, fără putință de dubiu, că urmează să fiu arestat și eu. Dar n-au venit să mă ia: nici prima lună după ce-l luaseră pe Noica, nici a doua, nici a treia. Am așteptat faptul la care mă așteptam, nouă luni de zile încheiate.

Cum a fost acest interval trăit „de pe o zi pe alta“ și „de la o zi la alta“?

Așteptarea asta a fost foarte interesantă. Pe de o parte, era curiozitatea: cînd o să mă aresteze cum o să fie, cum o să fac față, ce-o să se întîmple cu mine în pușcărie. Pe de altă parte, faptul că mi se acorda în fiecare zi o permisie – care nu știam cît de lungă va fi – m-a obișnuit cu starea asta și trăiam plăcut, chiar mai plăcut decît înainte, fiindcă mi-am permis tot felul de licențe și agremente: măcar să nu mor prost!

Am trăit mult mai intens sub raportul bucuriilor și al plăcerilor – conversație, lectură și altele mai omenești – așteptînd să se întîmple ceea ce trebuia să se întîmple foarte sigur. Mare lucru să aștepți ceva fatal și absolut ineludabil într-un interval destul de lung însă, ca să poți trăi în vremea asta și, mai mult decît atît, să înveți, cu deliciu, să prețuiești mai bine fiecare zi.

Cum este așteptarea în pușcărie?

Mai grea decît pedeapsa, mai rea decît tortura. Bătaia pe care o înduri e un fapt de încordare momentană: se poate suporta. Chiar bătaia groaznică, bestială, se poate îndura, atîția au dovedit-o. În timp ce ești bătut, tu ești în plină defensivă, trăiești deplin starea. Dar cînd aștepți să vie binele sau speri ca el să vină, și ești chinuit de întrebări și de îndoieli: va veni, nu va veni – atunci este ceva teribil. Aici se face o mare deosebire de naturi umane.

Unii înnebunesc la ideea că nu mai pot aștepta: cînd o să vie binele? Îmi aduc aminte că una din legendele cele mai cumplite din pușcărie a fost așa-numita apariție a „Codului Vîșinski“: potrivit acestui cod urma să se facă recalcularea anilor de pușcărie, iar noi, care făcusem deja un anumit timp de detenție, vom scăpa. Ei bine, „codul Vîșinski“ n-a existat, a fost inventat. Dar s-a mers atît de departe cu speranța, încît oamenii, cînd erau scoși la muncă, pe cîmp, umblau să găsească rupturi de ziare întrebuințate pentru necesități firești, pe care le strîngeau pentru a găsi în ele o eventuală referire la așteptatul „cod Vîșinski“.

Să aștepți viitorul – dar tot sub regimul totalitar – căutîndu-l pe o hîrtie murdărită, ce imagine simbolică.

Personal, nu l-am căutat niciodată așa, au făcut-o alții și-au pățit-o. În toamna lui 1962, în lagărul în care eram atunci, mă aflam într-o stare oribilă, în culmea mizeriei, aveam pantalonii complet rupți, o haină vărgată fără cămașă, o bonetă de pușcărie. Eram un sclav perfect al statului. Nefiind apt pentru muncile care mi se impuneau, nu aveam parte de pauze de lucru, n-aveam nici o speranță; și venea și iarna.

Un codeținut, care avea avantajul să fie în echipa de topometri un fel de asistent – trebuia să țină „mira“ – și care pentru asta avea drept la pachet și nu era chinuit la muncă – a strîns și el o bucată murdară de ziar, găsită pe cîmp, și-a luat-o s-o studieze în liniște, în baracă. Numai că la întoarcerea în colonie s-a făcut o percheziție, au descoperit-o, l-au bătut măr și l-au destituit. Inginerul topometru, tot deținut și el, un ungur cu nume românesc, m-a întrebat dacă știu englezește, fiindcă atunci aș putea lua eu locul asistentului, rămas vacant, n-am cine știe ce de făcut și voi avea și drept la pachet și la corespondență.

Prima lună arătam ca un sclav al statului dar, după asta, am primit pachet de acasă cu bocanci foarte buni, de bizon, cu ciorapi de lînă, pulovere, nescafé și țigări, un basc de care m-am bucurat mult – în fine, mă simțeam ca un lord. Și-n plus, mai vorbeam și englezește, făceam șuete cu un om extrem de îndatoritor și simpatic.

Deci, cum apare neașteptatul atunci cînd nu mai aștepți nimic?...

Exact așa. În vremea asta s-a mai întîmplat să fie și o pauză lungă – izbucnise o epidemie de hepatită, colonia a fost izolată, s-au făcut niște barăci lazaret, la care s-au adus doctori din altă parte, venise iarna, eu, ca topometrist, nu mai aveam treabă – așa că de acest interval îmi aduc aminte ca de un timp liniștit al pușcăriei mele. Mă duceam și făceam conversație cu prietenul meu, dr. Sergiu Al-George, bînd nescafé și fumînd „Mărășești“ cu „șpițul“, ore întregi ședeam de vorbă despre Socrate, despre Platon... La asta nu mă așteptam. Mă simțeam excelent.

Fiindcă era, așa-zicînd, o „perioadă culturală“ a detenției dvs.?

Nu. Culmea e că am avut și o experiență de alt fel, într-alt lagăr unde era curat, puteai să te speli în voie dimineața, exista acolo chiar și o bibliotecă bună, unde am citit mult Turgheniev, mult Cehov, am recitit Caragiale. Ei bine, cu toată curățenia, pe care am apreciat-o mult, cu spălatul, cu toate cărțile, în acel lagăr era o răutate de neînchipuit, o răutate infernală a gardienilor, a paznicilor care aveau o plăcere sadică de a chinui; acolo am fost bătut fiindcă un gardian m-a auzit vorbind franțuzește. Bătut cum nu mă așteptam. Dar am suportat: eram bine dispus, citeam – sigur, după cărți venea bătaia asta, însă făcea parte din socoteală. Dar, totdeauna, durerea fizică, oricît ar fi de cruntă, e mai mică decît cea din imaginație, pe care o aștepți cu spaimă și îndoială: vine, nu vine, cînd vine, cum, de ce?

În pușcărie mă gîndeam că, dacă mi se va da drumul (dacă!), voi intra în viața normală – mai mult sau mai puțin normală – fiindcă va fi totuna sub comunism. Dar – cine știe? – poate că, pînă la urmă, comunismul așezîndu-se/uzîndu-se/erodîndu-se, oamenii vor putea totuși vieții. Și, ca un amănunt: mă gîndeam că voi putea să beau o cafea făcută cu tot dichisul, cum îmi place s-o prepar. Cafea și halva – erau niște semne ale așteptării tihnite, ca în copilărie.

interviu realizat de Tita CHIPER,
apărut în *Dilema* nr. 403

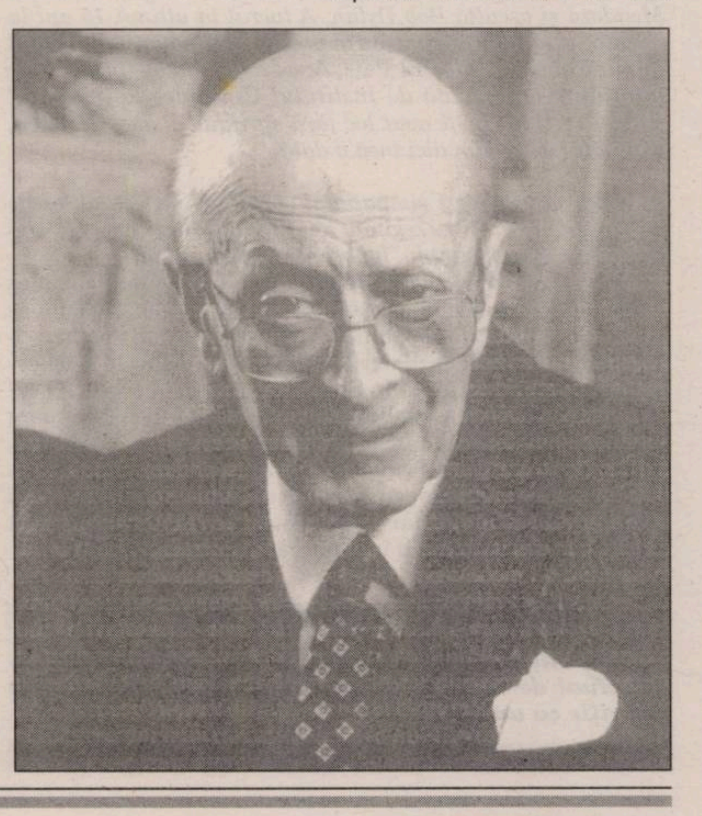

Miruna CUGLER
Dragoş BUCURENCI

pîine prăjită

Sziget Festival. Pentru că meritǎm

La Sziget, bodyguarzii îţi zîmbesc sub felinarele multicolore, iar urmaşii lui Voltaire umblă *défoncés* ziua-n amiaza mare şi nu se sfiesc să-ţi ceară la tot pasul foiţe. Acolo Paul van Dyk e doar un alt nume pe afiş, în vreme ce biletul pentru o zi la festival costă aproape cît intrarea la evenimentul Paul van Dyk de la Bucureşti. Prognoza meteo mizerabilă şi diferendele istorice dintre români şi unguri sînt contrazise în fiecare an de vremea superbă şi de relaxarea generaţiilor mai destupate la minte (în vreme ce *roaming*-ul Connex luase o neaşteptată pauză de week-end, am bozgorit amical pe mobilul oferit de un ungur, care a ţinut să ne asigure că nu ne poartă pică pentru trădarea lui Mihai Viteazul).

La Sziget nu merg: festivalierii aspiranţi consumatori de Stuffstock, Sighişoara, Folk You şi de nenumărate alte mici şi mirositoare a bere evenimente autohtone, rockerii care nu fac diferenţa între un pogo în faţa scenei şi o bătaie cu punkerii, mimozele de plastic care nu suportă toaletele ecologice, duşurile la comun sau dormitul în cort şi nici oamenii responsabili care se fac că au uitat de benzile de magnetofon cu Zeppelin traficate în tinereţe.

Festivalul are cea mai mare densitate de stiluri muzicale pe kilometru pătrat, comparativ cu orice alt eveniment din sud-estul Europei, respectiv cea mai mare densitate de oameni care merg cu aceeaşi bucurie la Nick Cave, Youssu N'Dour şi Timo Maas, iar între acestea dau raite şi pe la cortul de muzică clasică, site-ul afro, zona de sporturi extreme sau scena de teatru. Sau care îşi fac timp să scrie un mail şi să citească presa de acasă online, totul pe gratis la cortul de net.

E o banalitate să spui că Budapesta respiră aerul unei capitale europene, dar acest lucru devine şi mai pregnant cînd observi că autorităţile lor pregătesc oraşul pentru festival mai bine decît o fac ale noastre pentru inundaţii. Cei peste 300.000 de participanţi găsesc la orice staţie de metrou, terminal de aeroport sau gară, indicaţii bilingve despre cum se ajunge pe insulă, de unde se pot lua bilete etc. Şi asta fără ca în Budapesta să trăiască o largă minoritate britanică.

Socoteala chibzuită (şi cam înfricoşătoare) de acasă nu se potriveşte cu realitatea lejeră din tîrg: biletul la clasa a II-a pînă la Budapesta costă doar cît două bilete la clasa I pînă la Constanţa, dacă spui că mergi la festival, vameşii nu te mai întreabă de voucher-ul de hotel şi de cei 500 de euro, iar pe insulă berea e la fel de scumpă ca la orice festival de la noi, ca să nu mai vorbim de băuturile tari şi de energizante, care sînt chiar mai ieftine. Dacă mergi fără cort, sac & izopren, te poţi adăposti noapte de noapte la Ambient (o fac, oricum, mulţi alţii), iar la plecare, dacă nu

suferi de complexul săracului din Est, te poţi aproviziona cu sus-numitele articole dintre cele de unică folosinţă abandonate pe insulă de capitaliştii cu stare...

Anul acesta, a fost doborît din nou recordul de vizitatori – numărul lor a depăşit 300.000. Nu a fost însă depăşită capacitatea insulei, iar răspunsul la salutul-parolă – *Good festival for you?* – a continuat să fie un zîmbet larg, de la est la vest şi retur.

chestionarul lui Proust

1. Principala mea trăsătură
2. Calitatea pe care doresc să o întîlnesc la un bărbat
3. Calitatea pe care o prefer la o femeie
4. Ce preţuiesc mai mult la prietenii mei
5. Principalul meu defect
6. Îndeletnicirea mea preferată
7. Fericirea pe care mi-o visez
8. Care ar fi pentru mine cea mai mare nenorocire
9. Locul unde aş vrea să trăiesc
10. Culoarea mea preferată
11. Floarea care-mi place
12. Pasărea mea preferată
13. Prozatorii mei preferaţi
14. Poeţii mei preferaţi
15. Eroii mei preferaţi din literatură
16. Eroinele mele preferate din literatură
17. Compozitorii mei preferaţi
18. Pictorii mei preferaţi
19. Eroii mei preferaţi din viaţa reală
20. Ce urăsc cel mai mult
21. Calitatea pe care aş vrea s-o am din naştere
22. Cum aş vrea să mor
23. Greşelile ce-mi inspiră cea mai mare indulgenţă
24. Deviza mea

Adriana BABEŢI

1. Naturaleţea, însoţită cu un fel de a fi jucăuş (sper că nu ridicol la vîrsta mea).
2. Inteligenţa dublată de simţul umorului. Dar şi o forţă virilă (orişicîtuşi de puţin, nu?), care să se manifeste în măcar două-trei direcţii. Hai, şi-ntr-una.
3. Bunătatea, graţia.
4. Bunătatea, inteligenţa, loialitatea, forţa de a fi solidari în orice împrejurare.
5. Miopia (la propriu şi la figurat).
6. Sînt multe, foarte multe chiar, din simplul motiv că fac aproape orice cu plăcere. Să aleg totuşi cîteva. Să citesc. Să mă pregătesc pentru scrierea unei cărţi, ba chiar s-o scriu. Să predau ore studenţilor. Să mă întîlnesc cu prietenii şi să le fac surprize (plăcute). Să gătesc. Să spăl (vase, rufe). Să aspir!!! Să fac piaţa. Să-mi beau cafeaua pe terasă vara, dimineaţa devreme, să fie soare şi să stau cu un ochi în *Dilema veche*, de pildă, iar cu celălalt în florile şi tufişurile din curte. Să văd filme bune. Să ascult muzică. Să mănînc langoşi sau ştrudele pe stradă, deşi ştiu că nu e frumos.
7. Să pot dilata aceste zile, săptămîni, luni, acest an 2005 (care, e drept, nu s-a încheiat încă) la cît mi-a mai rămas de trăit.
8. Cea mai mare nenorocire ar fi să trec prin trei pierderi. Deci să-i pierd pe cei dragi, să-mi pierd nu minţile (ceea ce, uneori, ar fi chiar bine), ci mintea (stil demenţă senilă) şi să-mi pierd vederea de tot.
9. În Timişoara, pe strada Cozia, la numerele fără soţ (dacă se poate între 3 şi 27). La o adică, şi la cele cu soţ.
10. Oranjul.
11. Gălbeneaua.
12. Porumbelul.
13. Sînt mulţi. Iată doar cîţiva grei din „canon": Flaubert, Tolstoi, Dostoievski, Proust, Svevo, Kafka, Thomas Mann.
14. Sînt puţini, şi tot canonizaţi: Dante, Villon, Shakespeare.
15. Don Quijote şi fiii.
16. Penthesileea, Camilla, Clorinda, Bradamante, Marfisa, Hauteclaire Stassin, Albertine, Orlando. Adică marile şi micile amazoane: tot ceea ce eu nu pot fi.
17. Mozart, Beethoven, Chopin. Dar şi Mahler.
18. Vermeer, Velásquez, impresioniştii. Dar şi Egon Schiele.
19. Femeile din familia mea.
20. Răutatea şi meschinăria.
21. Vederea clară.
22. Firesc, aşa cum m-am născut.
23. Cele făcute din drag sau din timiditate.
24. Să ne vedem cu bine.

Răzvan MAZILU

1. Sensibilitatea.
2. Coloana vertebrală.
3. Feminitatea sofisticată.
4. Discreţia.
5. Lipsa de răbdare.
6. Să fac spectacole bune şi să mănînc fructe de mare.
7. O casă albă cu o sală mare de dans ale cărei ferestre enorme dau spre o grădină plină cu animale şi flori.
8. Un accident în urma căruia nu aş mai putea să dansez.
9. Insula Hydra, Grecia.
10. Roşu.
11. Macul.
12. Corbul.
13. Dostoievski, Thomas Mann.
14. Baudelaire, Sorescu.
15. Craii de Curtea Veche, Goldmund.
16. Doamna T., Emma Bovary, eroinele lui Márquez.
17. Purcell, Wagner, Enescu, Karl Jenkins, Henri Mancini.
18. Prerafaeliţii, Aubrey Beardsley.
19. Îi admir pe cei care devin eroi fără să îşi dorească asta.
20. Vulgaritatea.
21. Turaţie (nu rîdeţi, în dans este capacitatea nativă de a face cît mai multe piruete).
22. Ştiind că, pe plan artistic, am dat tot.
23. Minciunile cotidiene, nevinovate.
24. Nu am, îmi repugnă ideea.

Cecilia ŞTEFĂNESCU

1. Orgoliul.
2. Umorul, inteligenţa, ciudăţenia.
3. Umorul, inteligenţa, ciudăţenia.
4. Diverse.
5. Nerăbdarea.
6. Să vorbesc – şi multe altele – cu Florin.
7. E îndeletnicirea mea preferată.
8. Să trăiesc singură.
9. Acasă.
10. Ruginiul.
11. Cele trei crăiţe pe care le ud cîteodată excesiv, din prea multă dragoste.
12. Barza.
13. Of... Blecher, Salinger, Nabokov, Roussel, Gombrowicz, Jules Verne, Proust, Laurence Sterne.
14. Mircea Ivănescu, Leonid Dimov, Emil Brumaru, Gellu Naum, Cristi Popescu. Ca să nu vorbesc decît despre ei, deşi sînt atît de puţini.
15. Seymour, Fryderyk, Van Veen, René.
16. Ada, Franny.
17. Satie.
18. Caspar David Friedrich, Carl Gustav Carus.
19. Pisica Mimi.
20. Singurătatea.
21. Aş vrea să am ceea ce am deja.
22. Nu vreau să mor.
23. Sînt neiertătoare cu greşelile altora.
24. „Dulgheri, înălţaţi grinda."

Alex. Leo ŞERBAN

mă enervez, deci exist

...Exist, deci îi enervez pe alţii.

„mici detalii"

● Paginile de ziar (preferabil străin, cu hîrtie mai subţire & mai moale) care ţi se dau peste cap, se zburlesc, zburătăcesc, se sucesc & se răsucesc, imposibil de-a fi pliate ca lumea atunci cînd vrei să citeşti – ca tot intelectualul care se respectă – pe plajă... E vina cui – a vîntului? a mării? a hîrtiei? a formatului? Cert este că cititul unui ziar pe malul mării seamănă periculos de mult cu un gag *à la* Tati – ceva gen *Les vacances* „gymnastiques" *de Monsieur Hulot;* spre deosebire însă de M. Hulot, este imposibil să-ţi păstrezi calmul. Avantaj cinematografic.

● Informaţiile legate de dimensiuni & mărimi din romanul anglo-saxon pe care tocmai îl citeşti (cu delicii, altminteri: *Middlesex* de Jeffrey Eugenides): evident, sînt – toate – în măsuri englezeşti (sau americane; pentru a-l parafraza pe Wilde, SUA & Marea Britanie sînt separate de restul lumii prin picioare, *pounds* & inci)... Pune-te, cu ditamai cartea în braţe (529 de pagini) & departe de orice dicţionar explicativ (pe aceeaşi plajă), să socoteşti cît ar putea cîntări personajul Cutare, ce înălţime are altul & cît de departe de centrul localităţii Grosse Point, Michigan, este locuinţa familiei Stephanides. Mai puţin i-ar lua unei cămile să treacă prin ochiul acului! Avantaj artiodactilic*.

* Nu ştiţi ce e „artiodactilic"? Căutaţi într-un dicţionar. Sau – dacă zăriţi o cămilă pe plajă – întrebaţi-o; poate că *(inch' Allah!)* vă va răspunde...

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Un nume – ce-i un nume?

(Shakespeare, *Romeo şi Julieta*)

Nu demult, primesc un telefon prin care directorul unui foarte important teatru din ţară mă invită la premiera inaugurală a noii stagiuni; în plus, adaugă omul, subliniind discret că ăsta este, de fapt, evenimentul-cheie, va fi atunci şi festivitatea cînd „dăm oficial teatrului numele lui...“ – şi rosteşte patronimul unui scriitor (dramaturg, dar mai cu seamă poet) dispărut acum patru sau cinci ani. Îi mulţumesc pentru invitaţie şi îl felicit pentru ducerea la bun sfîrşit a spectacolului (excelent, după spusele lui); cît despre chestia cealaltă – zic eu în treacăt – îmi exprim, personal, unele reţineri. „Era singurul care avea legătură cu noi“, îmi răspunde el repede, crezînd, probabil, că strîmb din nas la auzul numelui. „Nu de persoană e vorba aici – zic – ci de idee ca atare.“ „Păi – îmi replică vexat conlocutorul – noi rămăsesem singurul teatru fără nume din România!“

Într-adevăr, după 1989 o adevărată manie a botezurilor a început să bîntuie prin instituţiile de spectacol care, pînă atunci (cu minime excepţii), se chemaseră, neutru, „teatru de stat“, „teatru dramatic“ sau „teatru naţional“. Acum îmi dau seama că, de fapt, nu am ştiut niciodată cu siguranţă ce însemnau aceste precizări; bănuiesc totuşi că se refereau la „gradul“ (de importanţă?) acordat teatrului de către autorităţi. Căci, atîta vreme cît toate scenele erau subvenţionate, de bine-de rău, de la bugetul central, denumirile nu puteau indica, aşa cum se întîmpla în ţările occidentale, apartenenţa la o anumită „putere“ – de exemplu, în Germania de Vest, teatrele „de stat“ (Staats...) primeau bani de la Guvernul federal, cele ale landurilor (Landes...) de la regiune, iar cele municipale (...der Stadt sau Städtische...) de la oraş; sistemul funcţionează şi acum. În România, între timp, teatrele au fost „descentralizate“, imensa lor majoritate trecînd fie în subzistenţa consiliilor judeţene, fie în cea a primăriilor; de Ministerul Culturii nu mai depind (aşadar, nu mai sînt subvenţionate) decît vreo zece instituţii de spectacol, între care şi cele şapte Teatre Naţionale. Şi totuşi, în loc să-şi zică, precum în alte părţi, teatru regional (mă rog, judeţean) sau orăşenesc, scenele noastre se grăbesc să-şi ia nume proprii. Uneori, aceste nume sînt cît de cît relevante, trimiţînd la o personalitate culturală care a avut cumva de-a face cu teatrul respectiv (sau cu teatrul, în general), deşi cazurile cînd o scenă îşi datorează existenţa, ori măcar specificul, unui animator – cum a fost, de pildă, actriţa Lucia Sturdza-Bulandra, şi astăzi, la aproape 50 de ani de la dispariţie, pomenită întotdeauna, în lumea teatrală, ca *Doamna Bulandra* –, cazurile, aşadar, cînd între persoana astfel omagiată şi instituţia ce o omagiază relaţia este imediată şi indestructibilă, sînt rarisime. Cel mai adesea, numele pe care şi-l ia teatrul aparţine unei personalităţi mai mult sau mai puţin teatrale, născută în oraş sau în apropierea lui şi avînd „acoperire“ naţională – sau nu: cîţi cetăţeni adulţi şi educaţi din România au auzit de G.A. Petculescu, „patronul“ teatrului din Reşiţa? Alteori, numele este adoptat, pur şi simplu, pentru că sună bine; aşa s-a întîmplat cu Eminescu, care, după ce a fost naşul teatrului din Botoşani (Ipoteştii aflîndu-se în zonă, hai să zicem că vine de se leagă), s-a pomenit, peste noapte aproape, tutelînd şi Teatrul Naţional din Timişoara, or, dincolo de faptul că poetul naţional e un mai mult decît modest dramaturg, singura legătură dintre Eminescu şi urbea bănăţeană este, pare-se, un turneu în zonă al companiei teatrale a lui Mihail Pascaly, unde adolescentul Mihai făcea pe sufleorul. Nu-i cam puţin?

Această grozavă rîvnă onomastică, emanînd un iz foarte neplăcut de provincie culturală – în Franţa sau Italia, de pildă, ţări care au dat lumii ceva oameni de teatru, nu există nici o scenă „botezată“, iar în Anglia doar urmaşa trupei lui Shakespeare şi-a păstrat strămoşul pe firmă –, poate să dea impresia unei reverenţe, a unei „pioase-aduceri-aminte“ pe care contemporanii le-o aduc ofrandă întemeietorilor mai vechi sau mai noi. Lucrul ar fi de crezut dacă, în acelaşi timp, teatrele în chestiune şi-ar împodobi afişul cu măcar un titlu din creaţia patronilor, aceştia fiind, cei mai mulţi, (şi) dramaturgi. Dar... Cîte piese de-ale lui Radu Stanca se joacă la Sibiu? Cîte piese de-ale lui Slavici (care, da, a scris şi piese – mediocre) se pun în scenă la Arad? În fine, cîte dintre textele dramatice ale lui Eminescu se reprezintă în teatrele care-i poartă numele (şi care, dacă adăugăm şi Teatrul Naţional din Chişinău, sînt trei)? Ca să nu fac mistere degeaba, dau şi răspunsul acestor interogaţii retorice: nici una şi nici unul. Şi mă opresc aici cu exemplele, ca să nu străbat ţara în lung şi-n lat, de la Oradea, cu trupa „Iosif Vulcan“, la Constanţa, cu al său teatru care acum s-a transformat în, nici mai mult, nici mai puţin, „Ovidius“, după ce a trecut prin faza cînd şi-a zis, mai orginal decît toate celelalte la un loc, „Metamorfoze“...

În realitate, din cîte mi-am dat seama, la mijloc este însă nu atît memoria recunoscătoare, cît calculul pragmatic. „Iluştrii dispăruţi“ (unii dintre ei chiar iluştri, nu asta e problema) sînt, periodic – la împlinirea de cifre „rotunde“ de la naştere sau moarte –, comemoraţi. Comemorările înseamnă festivităţi. Festivităţile înseamnă bani (daţi de „ordonatorii de credite“, dar şi de alte instanţe, inclusiv Ministerul Culturii, inclusiv diverşi sponsori). Şi, of, Doamne, teatrele sînt aşa sărace... Dacă mai pui la socoteală şi vîlva care se face cu asemenea ocazii – discursuri, anunţuri pe la televiziunile şi radiourile nu doar locale, ci şi naţionale, unde, de regulă, numele celebratului e pronunţat greşit, dar ce contează? – rezultă un tablou foarte, foarte interesant. Românii intră în jungla capitalistă înarmaţi cu descoperirea că pietatea poate să renteze.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Un basm american cu personaje punk

● **Green Day, *American Idiot*, Reprise, 2004.**

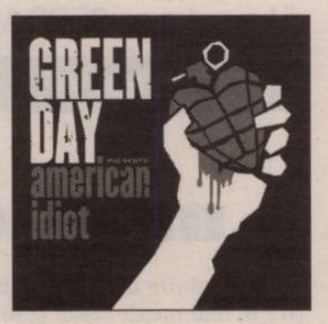

E foarte probabil să fi fost odată ca niciodată (să zicem acum vreo unsprezece ani) o trupă de băieţi simpatici şi hliziţi care, blagosloviţi de un ditamai zbuciumul lăuntric, să fi dat iama prin punk-ul de sfîrşit de deceniu 8 ca să se întoarcă de acolo cu răvăşitoarea găselniţă că suflul celor de la Sex Pistols poate fi transportat fără prea mari bătăi de cap pînă în America, de unde, în contact cu adolescenţii dedulciţi revoluţiei alternative proclamate de Nirvana, să se transforme în genul acela de succes uriaş care se traduce de obicei prin mai mult de cinci milioane de albume vîndute. S-ar fi putut la fel de bine ca marea descoperire să se intituleze *Dookie,* numai că, în acest caz, acei băieţi ar trebui să-şi abandoneze aura lor de poveste şi să se numească simplu, Green Day.

Partea proastă, atunci cînd păşeşti din umbră ca să-ţi botezi albumul *Dookie,* e că vor exista întotdeauna nişte cîrcotaşi insensibili la farmecele topurilor din lumea întreagă, care vor pretinde că nu s-a pomenit nicicînd o cumetrie între muzicile de vară şi curentul punk, că rebeliunea nu face casă bună cu furlandiseala, că anarhistul simpatic e mai revoltător decît o cioară vopsită, iar ce e val ca valul trece. Dacă pe marginea procentajului de drăgălăşenie şi succes comercial permis de imaginea punk se poate discuta fără concluzii precise, în privinţa valurilor cărora le este dat să treacă, soarta s-a dovedit întotdeauna nemiloasă. E ceva în mecanismul verii, altminteri o damă drăgălaşă şi cochetă, care aduce foarte bine cu dinamica valului, astfel încît, odată cu toamna sau, în cazul ăsta, cu albumul următor, *Insomniac,* să te trezeşti dintr-o dată picat de la înălţimile glorioase tip „Basket Case“ sau „When I Come Around“ pe malul singuratic şi cam prăfos, care e cam totuna cu uitarea, a unor piese ca „Brain Stew/Jaded“ sau „J.A.R.“. Iar uitarea asta poate să se aştearnă, preţ de ani şi albume, pînă cînd un soi de zînă binevoitoare şi scîrbită de naftalină îţi dezvăluie acel secret teribil cum că nu-i nimic mai simplu decît să dai praful la o parte, să te raliezi tematic unui curent atît de serios cum e cel pacifist-bulversat post-11 septembrie 2001, să cauţi teme muzicale simple şi percutante, să te îndepărtezi de influenţele Sex Pistols şi să marşezi mai mult pe respectabilitatea rock& roll tip The Who, să nu-ţi pese de originalitate atît timp cît albumul are un miez solid, pertinent şi, mai presus de toate, concept, iar dacă totul se leagă şi se încheagă, iar refrenele au vigoarea de pe *Dookie,* nu numai că MTV-ul va face o pasiune nebună după videoclipurile tale şi îţi va dărui, cu mărinimie, toate premiile posibile şi imposibile, dar o întreagă Americă te va îmbrăţişa cu braţele deschise ca pe un fel de părinte incontestabil al muzicii punk (ceea ce nu ai fost niciodată), ca pe un fel de legendă vie a anilor '90, în care gloria unui album simpatic, singuratic şi de vară va reverbera în memoria unei naţii, la fel de intens ca *Nevermind*-ul celor de la Nirvana. Atunci cînd se amestecă zînele, e lucru sigur, cîrcotaşii se transformă în cetăţeni de bine, iar faima se pune la adăpost de valuri şi tendinţe, într-un fel de lojă privilegiată, în care anotimpurile, chiar şi cele haioase şi nestatornice ca vara, nu mai au cu ce să te atingă sau să te influenţeze.

S-ar putea ca pe ici, pe colo, să se mai ridice vocea mirată a vreunui copil care să exclame că împăratul nu e neapărat gol, dar, în orice caz, e teribil de plicticos. Sînt convins că unui astfel de copil i se va spune că a fost odată ca niciodată (acum vreo unsprezece ani) o trupă de băieţi geniali şi nemaipomeniţi care...

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Ermanno Cavazzoni, *Calendarul imbecililor,* traducere din italiană de Oana Boşca-Mălin, Colecţia „Cartea de pe noptieră“, Editura Humanitas, 2005.**

Imbecilul amestecă lucrurile, avînd senzaţia că le limpezeşte. Are convingeri ferme, porniri irepresibile şi stă ca pe ace, neputînd să stea pe gînduri. El răsuceşte relaţia cauză-efect sub forma unui defect care luptă pentru o cauză.

Aberant şi intrepid, imbecilul e mult prea serios pentru a accepta superficialitatea pişicheră a Miticilor. El are, din contră, fervoarea unui Hopa-Mitică. Chestie de „verticalitate“ şi de „consecvenţă“.

Destinul lui apare însă ca o festă, iar Ermanno Cavazzoni face din asemenea feste un festin. N-ai cum să nu savurezi cele treizeci şi una de proze adunate de scriitorul italian (n. 1947), ca tot atîtea variaţiuni pe tema dată, în acest *Calendar al imbecililor.* Că sînt medalioane biografice, spicuiri de prin tratate şi istorii sau liste de fapte diverse „la subiect“, textele lui Cavazzoni afişează o seninătate mucalită, tratînd absurdul de fond ca pe un firesc doar o idee mai insolit. Asta te amuză, dar îţi dă şi de gîndit. Mai ales că, în cîteva dintre proze, imbecilitatea ţopăie de la un personaj la altul, periculos de molipsitoare.

Simona SORA

puzzlecturi

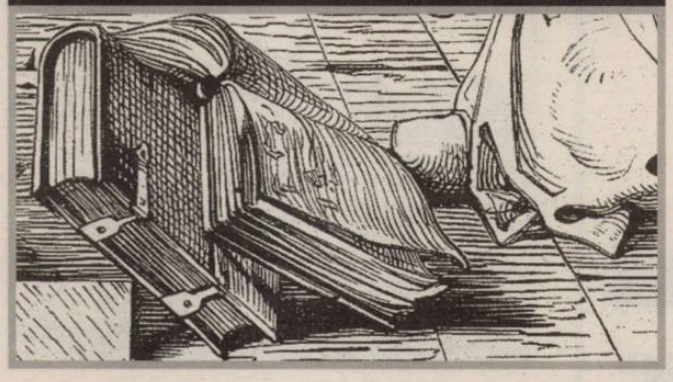

Cine are nevoie de poezie?

Vorbeam, zilele trecute, cu un amic, analist politic, despre idealul său de presă culturală. Una peste alta, am fost de acord: ştiri scurte, interviuri, recenzii limpezi, articole de opinie avizate. Într-un cuvînt: comunicare. Eram de acord, deşi la suprafaţă şi în pofida amorului meu declarat pentru revistele franţuzeşti şi spaniolești unde „merg“ şi pagini de poezie şi „proza lunii“, chiar şi cîte un studiu relaxat de actualitate culturală. Şi-aşa, în plină concordie rezonabilă, am ajuns – nu se ştie cum (cred că a tuşit colegul Dan Stanciu) – la poezie. Nu la vreo impardonabilă selecţie în paginile culturale, ci chiar la Poezie. „La ce bun să citeşti poezie sau să scrii despre poezie?“ – a zis sceptic şi edificat amicul analist, cu acelaşi rictus în colţul gurii cu care am răsfoit şi eu stenogramele PSD. I-am răspuns practic, cum îmi cerea: „Pentru că la colocviile voastre plicticoase despre integrarea europeană, un cititor de poezie adevărată ar uimi“. Şi m-am oprit, pentru că, vrînd-nevrînd, căzusem în capcană. Din argumentul meu s-ar fi putut înţelege că poezia despre care vorbeam ar fi avut, dacă nu o funcţie ornamentală, măcar una retorică. Omul îşi vede de ale lui (în cazul nostru, analiza politică) şi, pentru plasticitate, ductilitate şi subtilitate, mai scapă cîte-un vers, o metaforă, ceva... Îşi *înfrumuseţează* discursul, îl garniseşte, îl împodobeşte ca pe-un brad de Crăciun, precum cîţiva oratori de tranziţie, sau îl înlocuieşte de-a dreptul cu catrene, ca prim-ministrul Tăriceanu la introducerea leului greu. Nu degeaba amicul meu, om subtil şi ironic, a considerat partida cîştigată: „De ce să uimesc, cînd vreau să fiu exact?“.

Chiar aşa! La ce bun să minezi un discurs limpede şi univoc cu ambiguitatea poetică ce ar trebui să rămînă, după mulţi, la Muzeul Literaturii Române sau la Cenaclul Uniunii Scriitorilor? Probabil cuvîntul care salva fraza mea hazardată era „adevărată“. Poezia adevărată, pe cît de rară, pe atît de uimitoare. Poezia a cărei frecventare este la fel de puţin facultativă azi – pentru cineva de formaţie umanistă – precum istoria, gîndirea filozofică a modernităţii sau neurobiologia divulgată. Dintre toate însă, poezia – ca artă a formei şi armoniei – ar trebui să fie cea mai apropiată pentru acele persoane care se îndeletnicesc cu scrisul, comunicarea, ştiinţa *polis*-ului. Unii jură că şi este, în discursuri echivoce, naţionalist-propagandiste (utilizaţi în această zonă sînt mai ales Eminescu, Coşbuc şi Goga) de la diverse tribune. Nu e însă, cel mai adesea, decît folosire nepotrivită şi ridicol care nu ucide.

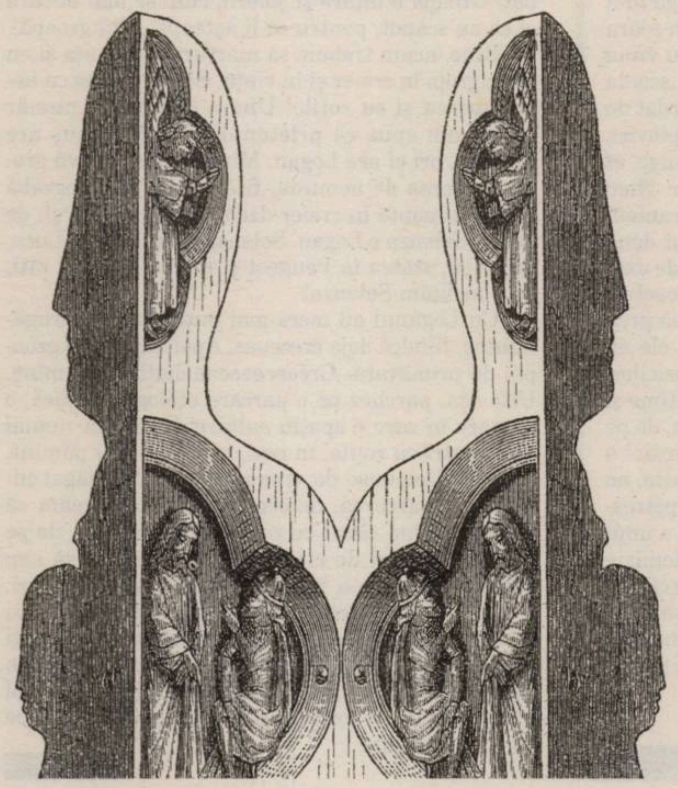

La păcatul acesta destul de benign se mai adaugă măcar două piedici serioase pentru fireasca frecventare a poeziei. Prima ţine de prelungita tradiţie a versificaţiei declamatorii şi laudative în vremea comunismului. Cealaltă – şi mai păguboasă pe termen lung –, de opacitatea şcolii şi a majorităţii profesorilor de română în privinţa poeziei. Pentru că, dacă nimeni n-a luat în serios „poezia“ patriotică şi partinică – cu atît mai sinistră cu cît aparţinea vreunui poet talentat (dar sub vremi) – sau producţiile parlamentarilor veleitari, prefabricatele şcolii gen „concepţia despre lume a poetului“ rămîn mult timp în nebuloasa primită a „ideilor gingaşe“. Iar dacă există un rău cît cele trei la un loc, acesta nu e decît poezia proastă, falsă, goală, născută din nevroza „de publicare“ a unor fiinţe sensibiloase. Cum să nu ţi se aplece după răsfoirea cîtorva duzini de plachete neverosimil de inutile, pline de simţiri înalte şi de lecturi hard-filozofice sau teologice poetizate? Acum două săptămîni, Alex. Ştefănescu a publicat pe ultima pagină a *Românieі literare* un florilegiu de asemenea crampe poetice care ar trebui mereu reînnoit. Furorul creaţiei nu se lasă cu una, cu două...

Ce-am putea însă numi astăzi – după postmodernisme, ironisme şi şcoli seculare ale resentimentului – poezie adevărată? Şi cîte „adevăruri“ mici, discrete şi personale ar trebui să găsim într-un poem, ca să-l socotim „adevărat“ şi să-i dedicăm cîteva zeci de minute din viaţa noastră „ţintită“? Se spune că o frecventare directă a poeziei europene, de la metafizicii englezi la Pessoa, îţi poate face o idee despre adevărurile fulgurante ale poeziei. După cum, pentru dependenţii de proză, de rarefiere a imaginii, de poveste – o cale ar fi citirea cu un ochi (interior) atent la formă a filonului poetic al prozei moderne, de la Kafka şi Hermann Broch, prin sud-americani, la Cărtărescu şi Claudio Magris. N-ar fi decît o bună lectură a unor poeţi care „au cedat iniţiativa cuvintelor“, cum recomanda T. Vianu. Sau viziunii.

În ce mă priveşte, am adoptat o cale sucită care, uneori, mă duce unde trebuie. Sînt atentă mai ales la „lexicul ultim“, adică la felul în care un poet care-mi place foloseşte cuvintele cînd se povesteşte pe sine. La felul în care, în asemenea situaţii urgente, cînd e în joc fiinţa sa expusă, lucrurile se aşază – limpezi şi veridice – într-o realitate „adevărată“ care există doar în poezie. Căci, pînă la urmă, locul prin care mai comunicăm azi cu poezia este emoţia pe care ţi-o provoacă o lume atît de bine scrisă, încît începe să facă parte din tine, să te modifice. Poate şi pentru că – aşa cum spunea ultimul nostru şestovian, Lucian Raicu – cine scrie mai bine... ştie mai bine.

Dilema veche vă recomandă

● Pagina de sport a *Cotidianului* de luni, 5 septembrie. Într-un interviu încîntător, axat pe frumuseţea rugby-ului, Mihai Oroveanu, directorul Muzeului Naţional de Artă Contemporană, găseşte loc să ne încredinţeze această vorbă a bunicului său: „Mitocanul s-a născut ofensat“. N-o vom uita, e tot ce s-a spus mai subtil şi mai expresiv în chestiunea asta. (Radu Cosaşu)

● Ultima antologie de poezie a Gabrielei Melinescu, *Puterea morţilor asupra celor vii* (Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2005), un subtil *legato* de vîrste poetice, de la *Ceremonie de iarnă* la *Cuvinte nounăscute,* care corespondează prin zeci de fire invizibile cu proza şi memorialistica scriitoarei. O carte rară în care chiar şi cititorii fideli ai Gabrielei Melinescu pot descoperi sunete noi. Iată descoperirea mea, poemul „A scrie“: „Când scriem trebuie / să păstrăm distanţa / faţă de ce s-a întâmplat / în cuvinte / ca atunci când / salvezi un om / de la înec: / trebuie să-l ţii pe acela / strâns / dar nu prea aproape de tine, / ca să nu te poată trage / şi pe tine cu el – în adânc.“ (Simona Sora)

● Ancheta „Cărţile copilăriei“ publicată în nr. 39 & 40 ale *Suplimentului de cultură,* unde răspund Ada Milea, Simona Popescu, T.O. Bobe, Emil Brumaru, Robert Şerban, Alexandru Matei şi alţi copii mari care-şi scriu acum singuri cărţile. Dosarul e realizat de Constantin Vică, autorul unei fraze pentru care va trebui să dea socoteală la Tribunalul copiilor de pretutindeni: „Şi în lumea cărţilor copilăriei există politică. Să existe partide ale cărţilor. Julesverniştii sigur că ar fi tehnocraţi, nu s-ar băga în jocuri murdare. Marktwainiştii sînt libertarieni, se vede din schemele lui Tom. Dickensienii au un aer laburist, ca şi hugoiştii sau amicisienii. Gorkienii sînt în dizgraţie acum, nu au întîlniri publice. Se ridică de zor feministele şi ecologiştii, că gîsca lui Nils Holgerson...“ (Marius Chivu)

● Atenţiune, atenţiune: *încetaţi orice activitate* pe 9 şi 10: dacă aveţi HBO, se bagă „maraton *Sex and the City*“ – *toate* episoadele! *Carrie* on, fani & fane: va fi noaptea cea mai lungă... (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Multă ură

● ***Neguţătorul din Veneţia / The Merchant of Venice* (SUA, 2004), de Michael Radford.**

Neguţătorul din Veneţia se deschide, destul de previzibil, cu un scurt text ce rezumă situaţia evreilor din Veneţia sfîrşitului de secol XVI: demonizaţi, ghetoizaţi, căutaţi pentru serviciile lor de cămătari, detestaţi şi mai tare din acelaşi motiv, lipsiţi de apărare împotriva ocazionalelor demonstraţii de habotnicie sanguinară. Vedem o astfel de demonstraţie: un cămătar e aruncat într-un canal, în vuiet de ocări creştineşti şi în ţipuiala prostituatelor cu sînii goi care par să-i cunoască bine pe creştinii ocărîtori; un alt cămătar, un bărbat mărunt, cu mişcări furtive (Al Pacino), încearcă să-l abordeze pe nobilul Antonio (Jeremy Irons), care-l scuipă; la căderea nopţii, trei creştini mascaţi aşteaptă în faţa sinagogii şi, oricît de bine am şti că se află acolo din dragoste – Lorenzo e îndrăgostit de Jessica, fata cămătarului Shylock –, pînda şi măştile ne fac să ne gîndim la profanări şi incendii. Din fericire, filmul ne coboară imediat de pe înălţimile astea isterice în adîncurile melancoliei lui Antonio – în celebra lui lagună privată, neiluminată şi cu atît mai rezonantă, de tristeţe fără explicaţie. Acolo îl găseşte frumosul Bassanio, care, după ce se recunoaşte, cu graţie, grozav de îndatorat „în bani şi în iubire“ la prietenul său, se îndatorează şi mai rău – are nevoie de bani ca să i se poată înfăţişa „mîndrei doamne“ căreia vrea să-i cîştige iubirea –, după care-şi răsplăteşte prietenul cu un sărut. De data asta, tristeţea lui Antonio s-ar putea să aibă o explicaţie. Eu, unul, sînt mulţumit: Antonio mi-a făcut întotdeauna impresia unui om neîmpăcat cu sine (tristeţea aia a lui, incomunicabilă, corelată cu risipa lui de mînie virtuoasă, anticămătărească); cît despre Bassanio, niciodată nu m-am putut debarasa de suspiciunea că, în pofida elocvenţei lui şi a inspiraţiei de a alege lăcriţa de plumb, în defavoarea aurului şi argintului, el rămîne un filfizon. Şi, într-adevăr, în prima parte a filmului lui Michael Radford, pare mai filfizon ca niciodată; e interpretat de Joseph Fiennes (Shakespeare din *Shakespeare in Love)*, deci are ochii ăia toropitori (plus genele, care se transformă instantaneu în singurul umbrar din zonă), şi şi-i foloseşte intens pe pielea fiecărui personaj, bărbat sau femeie, cu care vine în contact, de parcă ar şti că altceva nu are. Dar se dovedeşte că are. Acest Bassanio creşte cu adevărat, contemplînd nenorocirea în care Antonio a intrat ca să-l ajute pe el şi descoperind întreaga minunăţie a Porţiei (Lynn Collins), şi Fiennes (care trece de obicei – mai ales în comparaţie cu fratele său Ralph – drept o prezenţă de categoria pană: un Laertes în umbra lui Hamlet) face din creşterea asta ceva frumos şi proaspăt. La final, nimic nu pare să-i umbrească viitorul alături de Porţia, dacă nu-l punem la socoteală pe Antonio, iar acesta e o umbră şi nimic mai mult – tristeţea lui ascunsă pare să-l fi dematerializat. (Are un moment superb de slăbiciune stăpînită – Irons curat –, atunci cînd trebuie să repună inelul Porţiei pe degetul celuilalt bărbat.) Mult mai nesigură e fericirea ce-ar trebui s-o aştepte pe Jessica (Zuleikha Robinson, a cărei interpretare ne atinge în feluri ce ţin mai curînd de filmul mut decît de tradiţia shakespeariană): deşi s-a creştinat, nu pare să-şi găsească locul în tabloul de familie creştină fericită. Deşi el are faimoasa tiradă despre „omul ce n-are muzică în suflet“, Lorenzo al ei nu progresează prea mult dincolo de impresia pe care ne-o face iniţial – aceea că e un golan din anturajul lui Bassanio (nici interpretul, Charlie Cox, nu e chiar veriga cea mai puternică din distribuţie) –, şi fuga lui cu Jessica (şi cu ducaţii tatălui ei) nu e tratată romantic, ci comic. În schimb, tînguiala lui Shylock la descoperirea pierderii nu e comică: în interpretarea lui Pacino, „Fiica mea! Ducaţii mei!“ nu e strigătul unei inimi meschine care nu ştie ce să jelească mai tare, ci bolboroseala unei inimi care pur şi simplu încasează val după val de durere. Pacino, după cum se ştie, nu vine din şcoala clasică, ci din şcoala realismului psihologic, şi, la fel ca-n filmul său după (şi despre) *Richard al III-lea,* el nu stă prea mult să dezmierde bogăţia versului, ci scurmă în ea, încercînd să ajungă înapoi la proza cotidiană care ar fi putut să curgă prin minţile şi prin inimile acestor personaje. Richard-ul său mi s-a părut cel mai bun Richard *cinematografic,* pentru că pe Pacino nu-l interesa *spectacolul* răutăţii personajului (pe care Olivier îl coregrafiase atît de glorios) – îl interesa să ajungă la miezul ei incasabil şi rece, care, odată identificat, devenea incandescent sub ochii noştri. La fel se întîmplă cu mîndria schilodită a lui Shylock în secvenţa procesului, cînd evreul crede că-şi poate lua revanşa împotriva persecutorilor săi, vorbind chiar în numele legii lor. Pacino e protagonistul ideal al unui *Neguţător* cinematografic – adică al unui *Neguţător* care, întîi de toate, e dator să ne înţepe plămînii cu aerul otrăvit al Veneţiei de-atunci, să ne împingă pe străduţele sinistre pe care un cămătar bătrîn ar fi putut să-şi tîrşîie paşii sub povara lui de ură.

trecerea prin reviste

De toate

L'Hebdo este un săptămînal elveţian de limbă franceză, 82 de pagini, tip magazin, care abordează cam toate domeniile, de la economie, social şi politică externă, pînă la cultură, divertisment (fără sport) şi sfaturi practice. Îl puteţi accesa pe www.hebdo.ch, deocamdată să răsfoim nr. 31, apărut la jumătatea lunii august.

● „Există două feluri de fundamentalisme. Pe de o parte, cei care pun bombe la Londra sau la Şarm el-Şeikh. Aceştia nu au nimic de-a face cu religia şi dialogul cu ei nu ajută la nimic. Fundamentalismul «normal» e reprezentat de cei care cred că religia lor e cea mai bună. Această poziţie a cauzat şi ea destule necazuri. Dar acest tip de fundamentalism poate fi combătut prin dialog.“ – Dalaï Lama, care a vizitat Elveţia la începutul lunii trecute, ţară care primeşte emigranţi şi adoptă copii tibetani şi unde Dalaï Lama speră să se formeze elita ţării sale aflată încă sub ocupaţie chineză.

● „În Elveţia ne place să invocăm mereu libertatea, autodeterminarea şi neutralitatea. Dar această izolare e fatală. Poate că ne-a ajutat în trecut să ne păstrăm identitatea şi forţa, dar astăzi este chiar cauza declinului nostru pentru că nu ne obişnuim deloc cu ideea unei pieţe deschise.“ – Jacques Herzog, celebrul arhitect care a proiectat stadionul „Allianz Arena“ din München, Filarmonica „Elba“ din Hamburg, Galeria „Modern Tate“ din Londra şi Stadionul Olimpic din Pekin, unde va avea loc Olimpiada din 2008. Întrebat cum a ajuns aşa departe într-un domeniu atît de dur, Herzog a răspuns: „Lăsînd deoparte şovinismul, încăpăţînarea, clişeele şi căutînd să fiu critic cu mine însumi. Şi asta cu o anume încăpăţînare“.

● Tenismanul Roger Federer, Marc Foster (regizorul filmului *Finding Neverland),* fotbalistul Johann Vosgel, recent transferat la AC Milan, jucătorul de hockey, David Aebischer, Joseph Blatter, preşedintele FIFA, DJ Bobo şi Fiona Hesti, Miss Elveţia 2004, sînt starurile elveţiene ale momentului cele mai bine plătite.

● *Eternel* este titlul unui dublu album *best of* Joe Dassin, scos la 25 de ani de la moartea cîntăreţului francez. Paul McCartney va scoate şi el în curînd un nou album, *Chaos and Creation in the Backyard*, al cărui producător este Nigel Godrich, cel care a lucrat cu Radiohead, Beck, Travis şi Air.

● Specialiştii din St. Gall au descoperit cum pot îmbunătăţi calitatea lemnului din care se fac viorile: lemnul trebuie lăsat să fie „ronţăit“ de o specie de ciuperci, devine mai uşor, iar sunetul se propagă mai repede şi mai clar. Se pare că acesta era secretul lui Stradivarius.

● Partidul Comunist Vietnamez a emis o ordonanţă prin care obligă proprietarii de *Internet-café*-uri să-şi legitimeze clienţii şi să interzică accesul pe site-uri „pornografice şi subversive“. Asociaţia *Reporteri fără frontiere* crede că e vorba de „o manevră de blocare a vocilor disidente“.

● Percuţionistul Andrei Pushkarev a susţinut, în cadrul Festivalului de la Verbier, un recital, intepretîndu-l pe Bach în maniera unor pianişti ca Bill Evans, Oscar Peterson, Chick Corea, Dave Brubeck sau Herbie Handcock: „Bach este precum iubirea definită de Sf. Pavel: înţelege tot, iartă tot, suportă orice. E mai presus de contingent. Compoziţiile lui sînt pure construcţii ale spiritului, note îmbinate pe invizibile fire ale sacrului. Nu contează la ce instrumente sînt cîntate: ele nu încetează să-şi ţese propria pînză“.

● Top-ul celor mai bine vîndute 10 cărţi ale verii în reţeaua de librării Payot: J.K. Rowling – *Harry Potter and the Half-Blood Prince*, Dan Brown – *Da Vinci code*, Marc Levy – *Vous revoir*, Dan Brown – *Anges et démons*, Marc Lévy – *Et si c'était vrai*, Paulo Coelho – *Le Zahir*, Roald Dahl – *Charlie et la chocolaterie*, *Larousse Illustré 2006*, Marc Lévy – *La prochaine fois* şi Anna Gavalda – *Ensemble, c'est tout*.

● Şi un anunţ: „La restaurantul *Perle du Lac*, duminică, 24 iulie, în jurul orei 15,30, împreună cu fiica mea, mi-a plăcut zîmbetul dvs., domnule care citeaţi ziarul sorbind din cafea... Mi-ar plăcea să revăd acel zîmbet.“ (**M. C.**)

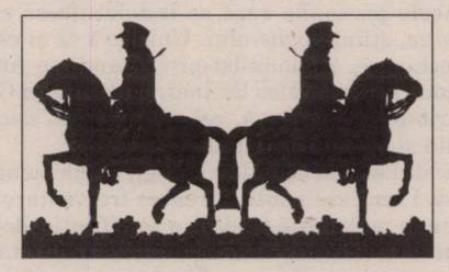

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Cele mai ratingoase personalităţi ale neamului

Ştiu bine că publicul nostru ţintă nu e pasionat de fotbal; nu am primit, în ultimul timp, mai mult de una-două scrisori cu privire la această problemă de interes naţional. De luni de zile discutăm în şedinţele redacţionale despre rostul unei cronici permanente de sport, adică de fotbal, că ce altceva e sportul în România? (Vezi şi *Dilema veche* nr. 82 cu tema: „Sporturi şi sportivi“.) Adaug că în însuşi corpul redacţional nu se pot număra mai mult de trei competenţe valabile (Marius Chivu, Adrian Cioroianu şi unul care semna Belphegor) cu care se poate lega un dialog intelectual pe seama lui Ibrahimovici sau Ronaldinho; mi se pare semnificativ pentru starea noţiunii că redactorul şef-adjunct, Magdalena Boiangiu, experta nr. 1 în „externe“, nu a reţinut din acest domeniu de interes mondial decît numele lui Şumudică. La rîndul său, redactorul-şef, Mircea Vasilescu, fără organ în chestiune, poate invoca oricînd că nu are cu cine discuta despre Formula 1. Despre fondatorul revistei, Andrei Pleşu, trebuie să dezvălui că nu deţine în materie decît banalităţi mai mult decît crase.

Greşim, particip la eroare, dar nu mă revolt, prefer să mă explic. Fotbalul nu mai e un sport, nici la noi, nici aiurea – e altceva. Fotbalul românesc (care a distrus toate celelalte sporturi) este, după mintea mea, cel mai semnificativ domeniu pentru studiul (i)moralei şi (in)culturii din viaţa noastră politică, financiară, socială etc. Cel mai transparent, etapă după etapă în campionat, tur după tur în cupele europene. Cel mai cioclopedic ca „Voce a Patriotului Naţionale“. Cine vrea să cunoască ceva esenţial în România de azi trebuie să lase sondajele, editorialele şi *talk-show*-urile, să înceapă de la a privi două-trei meciuri, cu jucătorii, arbitrii şi galeriile lor, apoi să contemple emisiunile specializate din studiouri de rating maxim şi abia după aceea să discute despre liderii politici şi de opinie, despre Stela şi Arşinel, CTP, SRS sau SRI. Nimeni nu are forţa imagocratică a celor numiţi simplu, intim, familiar, Gigi şi Mitică, personalităţile cele mai ratingoase ale neamului, peste orice „boier al minţii“, peste orice DJ, peste Doroftei, peste Dosoftei sau Isărescu. Gigi şi Mitică – trăgînd după ei celebrităţi ca „Naşu' Sandu“, „Butelie“, Dinu Vamă sau Pinalti – sînt irezistibili. Inconturnabili. Incomparabili.

Preşedintele ţării o fi franc cînd zice că nu l-a citit pe Cărtărescu, dar nu ar îndrăzni să declare că nu ştie cine sînt Gigi şi Mitică. Demisia dnei Mona Muscă e moft faţă de ce ar însemna o demisie a lui Mitică de la Ligă, sau a lui Sandu de la Federaţie. Un Gigi falit la Steaua ar zgudui micile ecrane mai mult decît o decapitare a Senatului sau a Camerei. Nu exagerez şi de ce-aş exagera, de mi-e dragă ţara mea?

Să nu mi se replice intelectualist că totul se explică prin vulgaritatea şi incultura acestor zei ai zilei de extracţie joasă, băieţi de la ţară şi de la oi, fără bacalaureat; am oroare de intelectualism în această problemă; ar fi şi nedrept. Cînd dl Paleologu, într-un interviu acordat unui ziar de sport, l-a hulit pe Gigi B., acesta a ripostat vehement şi îndurerat căci „dl Paleologu este unul dintre idolii mei, alături de Octavian Paler“. Cînd Patapievici, tot într-un cotidian sportiv, l-a făcut pe Mitică D. de insectă, acesta i-a dat telefon acasă, ameninţîndu-l cu proces şi daune enorme; nu mă feresc să dezvălui că acelaşi preş. de Ligă m-a sunat şi pe mine acasă după un articol dur la adresa lui, nu m-a găsit şi, în seara următoare, la televizor, a declarat că a renunţat să-mi răspundă, fiindcă nu vroia să apară ca antisemit... Încît pot spune că amîndoi, mîndri că au absolvit „şcoala vieţii“, ştiu ce este o carte, şi chiar un cărturar. (A se vedea şi interviul acordat de Mitică *Academiei Caţavencu* (nr. 33) în care nuanţează intens între Patapievici, Liiceanu şi Pleşu...) Ei posedă o calitate la care nici un 'telectual nu ajunge, *et pour cause:* expresivitatea involuntară; mai mult – ei şi oamenii lor (un Nicu Ghează din Ibiza sau vărul Giovanni din Pipera...) sînt singurii noştri cioranieni autentici: instinctiv, ei n-au superstiţia culturii! Mulţumită fuziunii acestor două calităţi, ceea ce pot ei produce în textele lor orale nu va da – şi nu mă tem de exagerăţiuni! – nici un scriitor român, clasic în viaţă sau nu. Sketch-urile, piesetele lor – cu urlete, înjurături, blesteme şi răsuciri patetice în final – pot apărea prea simpliste spiritelor fine, prea caricaturale celor „profunzi“, dar nu e aşa: ele au simplitatea şi claritatea care-l încîntau pe Călinescu în schematismul clasicilor. Ei sînt tipici şi prototipici pentru alianţa dintre lăudăroşenie şi avere, isteţime şi patriotism mitocănesc, alianţă de cel mai mare succes la noi, dintotdeauna, de pe vremea cînd nu existau nici ARLUS-ul, nici monarhia, doar duhul primordial a lu' „ştii cine sînt eu?“. Numai superstiţia culturii, care încă domină populaţia, ne face să nu le recunoaştem forţa şi plenipotenţa. În ce mă priveşte, camilpetrescian nemîntuit, stau în faţa lor ca Ladima, biruit de grobiana dezinvoltură a unui Tănase Vasilescu sau Nae Gheorghidiu, cel care, după ce Ladima îşi dă demisia de la ziar dintr-o deontologie a demnităţii, îl somează pe Fred să-l întoarcă din drum pe „nebunul care are talent“. „Na două mii de lei şi dă-i diseară să mănînce într-o cameră separată la «Chateaubriand». Începe cu icre negre. Dă-i şi homar, friptură în sînge şi nu uita şampania... E nedus la dame de multă vreme se pare... (Şi scurt): Acolo dă tu de la tine.“

S-o mai da la bacalaureat *Patul lui Procust?*

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Gropile de toate chefurile

Niciodată nu am crezut a scrie vreodată despre gropi, dar nu despre gropile din pavaj făcute de maşini, ci despre gropile făcute de om. Gropile făcute de maşini sînt calme, rotunjite bine, din pricina faptului că există simţire în roţile ce sapă în tîmpenia de asfalt, pe cînd gropile făcute de om sînt groaznice, fără nici o milă, fără minim de confort. Omul omoară maşina omului. Hai să spunem că există un soi de inconştienţă a nenorociţilor şpăgari de prin primării care nu se uită ce mama-mamilor lor de asfalt toarnă prietenii lor. Hai să spunem! Adică, e un fel de hazard de necontrolat, unde stratul subţire şi prost de clătită, numit asfalt, e furat de sus în jos, de la primari pînă la ultimul muncitor, sezonier angajat ca să asfalteze şi drumul lui de acasă, de la casă la toaleta din fundul curţii. Să punem, deci, problema astfel, într-o ecuaţie tîmpită. Şi să construim altceva: groapa făcută de om. A omului de la gaze, apă, canalizare care dă cu ascuţitul şi lasă craterul în mijlocul şoselei, crater dur, fără milă, nefăcut după chipul şi asemănarea cauciucului, în rotunjimile fireşti ale firii lui de cauciuc. Groapa făcută de om cu ascuţitul e o sminteală, unde îţi rupi toate osiile, îţi buleşti toba. De ce idioţii de la apă, canalizare etcetera nu-s în stare să-şi acopere crima asupra carosabilului, asupra trotuarului? De ce? De ce nu sînt în stare să se prefacă muncitori pînă la capăt? E greu de înţeles. Bine, nu intru în eterna poveste a lucrului făcut prost, treabă a editorialiştilor din alte pagini ale acestei gazete. Eu vorbesc de maşina mea care a luat gropile astea în bot, în măruntaie, în tobă, în cauciucuri. Şi mai pot vorbi despre un tip de gropi, cu ură şi răzbunare! Groapa neputincioasă iscată din cazna asfaltului de a fi la nivelul canalului. Cîtă putere se iroseşte în a aduce, a potrivi ratarea îngemănării gurii de canal cu asfaltul. Păi, cîte cuvinte sterile pentru neputinţa românului de a-şi face un bine lui însuşi. Să vezi ce mai rîd muncitorii cînd dai de fundul gropii cu toba ta proaspăt schimbată. Ce haioşi sîntem că, în fiecare an, uităm şi o luăm de la capăt! Groapa e uitare şi şoferii, cum se mai bucură ei că au scăpat, pentru că îi aşteaptă altă groapă!

Bine, acum trebuie să mărturisesc că am şi eu nişte gropi în creier şi în viaţă. Săpate adînc cu nepriceperea şi cu roţile! Una e că într-un număr trecut am spus că prietenul Nicu Murăruş are Solenza, ori el are Logan. Mintea mea cultivă gropile, ţinerea de neminte, firesc, nu? Mai degrabă am sentimente în creier decît chestii exacte şi, de aceea, Solenza e Logan. Solenza e aşa fiindcă Luca, fiul meu, stătea în Peugeot şi mereu spunea: tati, cînd ne luăm Solenza?

Cu Loganul au mers mai puţin vorba şi rugămintea, fiindcă deja crescuse. Apoi, mai am o groapă, de primăvară. Creeeeeeeeaaaaattttă de mine. Uite aşa: parchez pe o parcare ecologică. Adică, o parcare în care e spaţiu subţire de ciment numai cît să intri cu roţile, în rest, iarbă, flori şi pămînt. Şi tocmai plouase de vreo şapte zile, de băgat nimerisem parcarea, de scos nu mai nimeream să ies, aşa că am căzut cu roţile de pe parcare, de pe şirurile subţiri de ciment şi am început să sap conştiincios spre a ieşi din pămînt, iarbă şi flori. Cataclism! Proprietarii sînt foarte fericiţi că eu nu mai parchez niciodată pe ecologica lor. Nefericiţi sînt fiindcă acum parchez pe unde nimeresc, în deplin ecologism, dar în afara curţii, prin nămolul pădurii. Asta e viaţa, trăim fiecare cu gropile pe care le meritäm!

Cristina FOARFĂ

La mare, la soare... tînărul jurnalist învaţă

Ca orice poveste, şi aceasta porneşte de la un anunţ găsit întîmplător într-un colţ de ziar. *Academia Caţavencu* şi Autoritatea Naţională pentru Tineret (ANT) organizează o şcoală de vară la Neptun, cu tema *Jurnalism pentru tineret*. Nu era nevoie decît de învingerea toropelii estivale şi de redactarea unui eseu pe una dintre cele cinci teme propuse: *Raportul jurnalistului cu sursele reale; Public-privat în presa de investigaţie; Interesul public şi transparenţa autorităţilor; Politica jurnalistului acreditat politic; Departamentul cultural, Cenuşăreasa redacţiilor*.

Cine şi cum a ajuns aici ne-a spus Gabriel Ispas, organizatorul principal al şcolii de vară. Cereri am înţeles că au fost foarte multe, selectaţii fiind 82, iar prezenţi 74. Juriul, compus din Gabriel Ispas şi Sorin Vulpe, a ţinut mai mult cont de calitatea eseurilor (spontaneitate, viziune proprie, noutate, „bine-scriere") decît de încărcătura CV-urilor. În mod surprinzător (cel puţin pentru mine), cea mai populară temă a fost, dintre cele cinci, *Departamentul cultural, Cenuşăreasa redacţiilor*, considerată probabil cea mai accesibilă. Din cîte am văzut, majoritatea celor prezenţi aveau o mai mică sau mai mare experienţă în presă, existînd şi boboci, chiar liceeni.

După prima zi de acomodare şi testare a noilor tricouri, mape şi şepcuţe *brand*-uite cu imaginea şcolii de vară – un semn mare de întrebare, făcut din cele cinci întrebări din abc-ul jurnalismului: *cine, de ce, unde, cînd, cum* – a urmat o săptămînă nu chiar foarte plină de conferinţe, organizatorii gîndindu-se şi la dreptul nostru constituţional la plajă.

La deschiderea oficială au participat Borbély Károly – preşedintele Autorităţii Naţionale pentru Tineret, Sorin Vulpe – managerul general al *Academiei Caţavencu* şi Gabriel Ispas – ANT. Scopul acestui demers a fost punerea faţă în faţă a tinerilor cu jurnalişti profesionişti, deoarece, ca orice meserie, şi aceasta se fură, iar lucrurile nu sînt atît de simple şi roz cum poate cei mai idealişti dintre noi şi-ar fi imaginat.

Am aflat astfel, pe tot parcusul şcolii de vară, atît noţiuni mioritico-hollywoodiene legate de mită, sacoşe cu bani plimbate prin redacţii, şantaj, publicitate nemarcată sau condiţionată, manipulare, articole vizînd un singur cititor, presiune politică, abuzuri asupra presei, *star system*-ul în care intră unii ziarişti care cred că pot scrie orice, dar şi modul în care se comportă un jurnalist profesionist, compromisurile pe care trebuie să le evite, ce se spune şi ce nu se spune, felul în care se face un material corect respectînd complicat cîteva reguli simple, sau cum se formează, publicul în timp şi cum se construieşte credibilitatea. Prelegerile s-au transformat întotdeauna în discuţii, nu de puţine ori aprinse, profitînd din plin de prezenţa jurnaliştilor pentru a-i bombarda cu întrebări.

Sorin Vulpe ne-a vorbit de motivele care animă presa – ideologice şi comerciale – subliniind faptul că un produs de presă, pentru a avea autonomie editorială, trebuie să fie, în primul rînd, viabil comercial, precum şi despre conflictul care apare uneori între management şi jurnalişti. Marius Drăghici ne-a ţinut o năucitoare lecţie de economie politică, care trecea prin Constituţia Europeană, cerinţele UE şi (ne)respectarea lor de către România, corupţie cu grafice şi cifre, pentru a ajunge la marile blocuri economice mondiale sau la traseul conductelor de petrol care determină politica zonei.

Ca o coincidenţă (!), imediat după, a apărut invitatul-surpriză, singurul politician care a răspuns invitaţiei de a veni la şcoala noastră: Adrian Năstase. Cred că dînsul se aştepta la altceva decît la un set nu prea prietenos şi foarte direct de întrebări vizînd activităţile domniei sale şi ale Partidului (cum care partid? Unicul şi cel mai tare, care, nu, nu este un partid de corupţi, cum insinuau unii). Pe noi ne-a amuzat evitarea acrobatică a întrebărilor sau răspunsurile legate de situaţii concrete, nu prea constituţionale sau morale, care ajungeau inevitabil, dar inevitabil, la realizările PSD şi la faptul că... România e în NATO, iar orice credeam noi că nu e OK era de fapt o strategie pentru binele poporului. Adrian Năstase, vizibil, deşi subtil enervat de întrebările micilor răutăcioşi, a plecat spunînd că mai avea nişte materiale pregătite pentru noi, dar că nu ni le mai dă...

Cu Dragoş Muşat ne-am distrat făcînd bule caţavence pornind de la nişte fotografii foarte haioase (iar premiul a fost o sticlă de vodkă!), iar cu Marius Vintilă am dezbătut care ar fi ştirea săptămînii: demisia Monei Muscă sau canicula. Eu încă pariez pe prima.

Tot un fel de *workshop* a fost şi discuţia cu Simona Gheorghe despre relaţia tinerilor cu presa, experienţa acumulată sau uşile închise de care se lovesc aceştia. Robert Turcescu a vorbit despre presiunile economicului asupra libertăţii de exprimare, făcînd în acelaşi timp o istorie *underground* a presei româneşti postdecembriste, ajungînd apoi, în cadrul discuţiilor prelungite şi foarte diverse, la responsabilitatea unui jurnalist, la întîmplări din emisiunile sale sau la întrebarea dacă presa culturală, mai ales de televiziune, este plictisitoare sau nu.

Mircea Toma ne-a salutat cu *bună dimineaţa*, la ora 16,00, explicîndu-ne că în Vama Veche, de unde venea şi unde se grăbea să mai prindă o baie, bioritmul e altul. Între timp, ne-a vorbit despre influenţa politicului asupra presei, dar şi de cîteva dintre aventurile Agenţiei de Monitorizare a Presei sau ale salvării Vămii Vechi.

Că tot veni vorba, şi noi ne tot grăbeam. Fericiţi că pînă în Vamă se făceau aproximativ 30 de minute, unii dintre noi schimbam, fără regrete, patul de hotel (singurul de o (1!) stea din Neptun, pe care faptul că nu mai e comunism de 15 ani nu părea să-l afecteze, aparţinînd, am aflat tîrziu, fraţilor cu televiziune şi apă minerală), cu un sac de dormit la umbra stufului. Ne era deci cam greu să ajungem la cursurile matinale, tocmai de aceea, din păcate, nu pot să spun prea multe din discuţia cu Corina Drăgotescu despre relaţia presă-Putere sau din cea cu Eugen Chelemen despre presa pentru tineret.

Lia Epure a explicat, în două prelegeri, despre deontologia şi etica profesională, atît în cazul comunicatorilor, cît şi al jurnaliştilor, pornind de la cîteva cazuri concrete, cum ar fi publicarea de către un jurnalist a unei discuţii telefonice cu Gilda Lazăr.

Nu ne-am fi imaginat niciodată că un jurnalist de investigaţie poate fi atît de calm şi de liniştit precum Cornel Ivanciuc. Am înţeles astfel că ceea ce citim noi într-o anchetă de o pagină implică o documentare amănunţită, detectivism şi luciditate, dar mai ales o mare răspundere pentru cele scrise.

Pe simpaticul Ioan T. Morar l-am cunoscut în ultima seară, cînd ne-a vorbit, cu multe anecdote şi poveşti, despre corupţia mică – a ziaristului – şi cea mare – a ziarului – în presa românească, lansînd şi un nou termen lingvistic de succes: *şpăgubit* – cel care dă şpagă şi nu este „rezolvat". Apoi decernarea diplomelor de participare, masa, dansul şi karaokele la o terasă de pe plajă...

Ce a lipsit, în opinia mea şi a cîtorva colegi, ar fi fost mai multe *workshop*-uri, un program comun mai consistent, lucrul pe teren (reportaje despre cum se vede plaja din Neptun, printre pahare de bere şi seminţe, despre terase şi cei care le populează, interviuri pe stradă sau scotocirea după vreun subiect estival-fierbinte – spune o colegă – ne-ar fi ajutat să comparăm socoteala teoretică din sala de conferinţe cu cea practică, din bazarele omniprezente), o revistă critică a presei zilnice, mai mulţi invitaţi din sfera publică, realizarea chiar, la sfîrşitul şcolii de vară, a unui număr de revistă, pornind de la temele discutate.

A fost, oricum, o săptămînă în care nu ne-am plictisit deloc, ba din contră, am aflat multe lucruri şi cazuri interesante, am văzut cum stau lucrurile în presa românească şi la ce să ne aşteptăm dacă vrem să facem acest lucru în mod profesionist.

colţul scurt

Văcuţe la licitaţie

Pe 12 septembrie, la Teatrul Naţional „I.L. Caragiale", imediat după concertul Nigel Kennedy Jazz Project, CowParade Bucharest 2005 va organiza o licitaţie cu scop caritabil în sprijinul organizaţiei Special Olympics Romania. Văcuţele scoase la licitaţie au fost pictate şi decorate de Nadia Comăneci, Ilie Năstase, Ioan Nemţoi, Cristi Puiu ş.a. (**M. C.**)

mergi pe mîna mea

Despre ce vorbim cînd vorbim despre iubire

Pe Raymond Carver l-am descoperit în 1989 în *Proză americană contemporană (1975-1985)*, antologie apărută la Editura Univers, cu trei povestiri splendide. De aceea, cînd am văzut că începe să fie tradus sistematic în limba română, m-am bucurat enorm. După *Taci, te rog!*, apărută anul trecut în „Biblioteca Polirom", de curînd, în aceeaşi colecţie, a ieşit pe piaţă *Despre ce vorbim cînd vorbim despre iubire*. Un volum de şaptesprezece povestiri, traduse de Liviu Bleoca, pe care le-am citit cu sufletul la gură. De cele mai multe ori, personajele sînt oameni obişnuiţi, au un limbaj obişnuit, iar dialogurile sînt aparent simple. Avem de-a face cu o economie de mijloace care imprimă fiecărui cuvinţel o vibraţie specială. Firescul (re)construit de Carver are o realitate halucinantă. Banalul devine imprevizibil, fără a-şi lua zborul în fantastic. Gesturile simple şi detaliile au o savantă capacitate de sugestie, astfel că ceea ce nu se spune este la fel de important ca ceea ce ni se spune. Există o tensiune a situaţiilor migălos gradată şi cumva implicită. Cititorul este considerat la fel de inteligent ca şi scriitorul, astfel că i se lasă posibilitatea să-şi imagineze şi să completeze el întregul *puzzle* al situaţiei dramatice. Citind, am simţit mereu precizia unui mare maestru. Detaliile şi situaţiile simple – aşa cum spun criticii americani – se transformă în adevărate epifanii. Studierea micilor epifanii, momente sau situaţii care te fac să înţelegi brusc un fenomen sau o lume, este actualmente o adevărată modă şi în ştiinţele sociale americane. Un coleg mi-a relatat că, frecventînd un curs de sociologie calitativă în SUA, i s-a solicitat de către profesor să relateze un mic eveniment care l-a făcut să înţeleagă mai bine stilul de viaţă american. Atunci el a povestit cum în toaleta universităţii s-a trezit vecin de pisoar chiar cu acel profesor, care a deschis o scurtă discuţie în timpul micţiunii. Bineînţeles, nu conta ce spune! Dar cică a înţeles mult mai bine spiritul democratic. Ce proză ar fi scos Carver de aici!

Dan LUNGU

Carmen MEZINCESCU

Maria (T. a) lui Alexander B.

L-am descoperit spre sfîrşitul liceului, mulţumită unor prieteni (poate snobi) care nu jurau decît pe jazz. Şi tot atunci i-am ratat unul dintre foarte rarele concerte ţinute într-un obscur club din capitală doar *pour les connaisseurs*. Pe vremea aceea, această figură stranie care a făcut multe pentru a îndulci/şterge graniţa dintre aşa-numita muzică cultă şi *pop* – colaborînd cu nume precum Pet Shop Boys, Kate Bush, David Byrne sau Spiritualized, pe lîngă refacerea în variantă „cvartet de coarde" a mai multor piese-cult semnate Kraftwerk *(Model, Robots, Autobahn, Computer Love)* pe albumul de debut al trupei sale, Bălănescu Quartet *(Possessed, 1992)* – nu „făcea" ştiri în ziarele centrale. Se întîmplau probabil lucruri mult mai importante pentru ca revenirea unui violinist de talie internaţională (născut aici, dar emigrat cu familia în Israel & şcolit la Londra şi Julliard) să fie considerată demnă de vreo consemnare, deşi unul din albumele trupei *(Luminitza*, 1994) fusese inspirat majoritar de ceea ce descoperise la întoarcerea în ţara de origine.

Poate e un semn de normalizare că acum, în sfîrşit, se vorbeşte/scrie despre el cu prilejul revenirii pentru un concert la Sala Auditorium (pe 10 septembrie), cu atît mai mult cu cît, în 2005, după ani buni de tăcere, cvartetul a lansat un nou album, foarte apreciat prin presa străină de specialitate. Mai ales că *Maria T* (apărut la prestigioasa casă MUTE) este un soi de dialog peste/prin timp cu celebra interpretă de muzică populară din perioada interbelică. De altfel, inconfundabila voce a Mariei Tănase irumpe printre aranjamentele minimaliste şi austere pe cîteva piese (inspirate din cele pe care le cînta ea cîndva, dar reorchestrate, rearanjate, cumva complet diferite), sporind atmosfera stranie şi hipnotică a acestui disc ce îţi dă senzaţia ieşirii din timp.

Ar mai trebui spus că Alexandru Bălănescu a apărut, ca interpret al muzicii lui Michael Nyman, pe coloana sonoră a filmelor lui Peter Greenaway (de la *Contractul desenatorului* la *Cărţile lui Prospero),* a compus muzica mai multor filme (între care *Angels & Insects* – r. Philip Haas), a colaborat cu cîteva dintre cele mai respectate nume contemporane din zona clasică/jazz (pe lîngă Nyman, John Lurie, Gavin Bryars, John Surman, Carla Bley), cîntînd inclusiv în turneu cu Philip Glass. Ocazia de a-l vedea *live* nu trebuie ratată.

Matei MARTIN

Două mituri: „exportul de democraţie“ şi „islamismul moderat“

Este Islamul motorul terorismului modern? Extremismul militant nu se regăseşte numai în Islam, ci şi în extrema dreaptă la creştini sau în sionism. Preşedintele Bush insistă asupra faptului că stilul de viaţă nord-american e singurul care merită trăit. Pentru mulţi, o asemenea afirmaţie ar putea părea fundamentalistă.

Imediat după 11 septembrie, scriitorul britanic John Le Carré s-a arătat a fi un critic dur al „războiului împotriva terorii“ şi al politicii externe înfăptuite la Washington şi la Londra. Cel mai recent roman al său, *Prieteni absoluţi*, conţine, şi el, numeroase critici la adresa Guvernului american. Într-un interviu recent acordat publicaţiei spaniole *El País* (citat de ziarul german *Die Welt)*, el încearcă să stabilească relaţiile dintre terorism, islamism şi politica externă a Statelor Unite. Le Carré este de părere că politica Washington-ului nu poate opri valurile de atentate. Dimpotrivă! „Încetul cu încetul, ne dăm seama că am cules ce-am semănat“, explică John le Carré, referindu-se la viziunea extrem de simplificatoare care stă în spatele acţiunilor dirijate de Casa Albă. „Închipuirea că acest stil de viaţă poate fi exportat este de-a dreptul obscenă. Ar trebui să fim mai reţinuţi cînd echivalăm islamismul cu extremismul. Se spune adesea că un anumit tip de extremism produce alte şi alte forme de extremism. Eu sînt sigur că orice simplificare are exact acelaşi rezultat.“ Problema principală – crede Le Carré – e că în Marea Britanie şi în SUA nu există opoziţie parlamentară. „E un rău cu care trebuie să lucrăm. Greul acestei responsabilităţi cade pe umerii noştri, ai scriitorilor, şi pe cei ai presei.“

Patrick Sookhdeo, directorul Institutului pentru Studierea Islamului şi Creştinismului, încearcă să depisteze punctele nevralgice de la baza tensiunilor dintre Islam şi democraţie şi să găsească căi de reconciliere. Articolul său – „Mitul islamismului moderat“ – a fost publicat în *The Spectator* pe 2 august 2005 şi preluat apoi de diverse medii europene.

„Unii britanici nu pot înţelege faptul că un terorist sinucigaş e un erou al Islamului. După atentatele de la 7/7, mulţi analişti din Marea Britanie au încercat să explice ceea ce pare a fi o contradicţie de termeni. De vreme ce violenţa nu poate fi negată, singura cale este să argumentezi că legătura dintre aceasta şi islam este invalidă. Adjunctul şefului poliţiei metropolitane, Brian Paddick, a afirmat că «*Islam* şi *terorişti* sînt două cuvinte care nu pot fi alăturate». Şeful său, comandatul Sir Ian Blair, crede că «a fi *fundamentalist şi islamic* nu e o contradicţie».“

„Trebuie să acordăm credit celor care îşi dau viaţa şi să luăm de bune motivaţiile prin care ei înşişi îşi justifică actele. Dacă spun că o fac în numele Islamului, atunci trebuie să-i credem. Pe 8 iulie, un săptămînal islamist cu sediul la Londra a publicat la rubrica „Opinii“ un lung articol al lui Abid Ullah Jan intitulat «Islam, Credinţă şi Putere». Ideea centrală a articolului era că musulmanii trebuie să-i domine pe ne-musulmani, că războiul e obligatoriu pentru toţi musulmanii şi că legea islamică trebuie impusă peste tot în lume. Totul era împănat cu citate din Coran. Concluzia articolului este o ameninţare la adresa Marii Britanii. Atentatele ce avuseseră loc cu o zi în urmă erau o ilustrare perfectă a ceea ce Jan explicase în articol. Redacţia nu a găsit de cuviinţă să refuze articolul sau să se scuze pentru publicarea lui. Revista este distribuită şi citită pe întreg teritoriul Marii Britanii.

Dacă vrei pace, găseşti în Coran versete pacifiste. Dacă vrei război, găseşti versete belicoase. Găseşti versete care permit jihadul defensiv, dar poţi găsi şi versete care justifică jihadul ofensiv. Găseşti chiar versete care solicită în mod direct terorismul.“

Conform articolului din *The Spectator,* o coaliţie a musulmanilor din Statele Unite ale Americii, fondată după 11/9 pentru a promova o versiune modernă, secularizată a Islamului ar fi propus următoarele:

- o reinterpretare a Islamului care să-l sincronizeze cu ideile secolului XXI; noile manifestări ale terorismului nu ar trebui justificate sub nici o formă;
- separarea statului de religie;
- democraţia să fie validată drept cea mai bună formă de guvernămînt;
- secularizarea la toate nivelurile activităţii politice;
- egalitate pentru femei;
- religia să fie consacrată drept o relaţie personală şi liberă între individ şi Dumnezeu.

O asemenea viziune reformatoare asupra Islamului nu poate fi pusă în practică decît de-a lungul unui proces anevoios şi îndelungat, constituit din „paşi mărunţi“. Care ar trebui să fie aceştia? Cu ce trebuie început? Prinţul de Wales crede că „toţi musulmanii ar trebui să condamne atrocităţile şi să-i identifice pe aceia dintre ei care ar propăvădui ori practica asemenea fapte de ură“, se arată în articol. Într-adevăr, condamnarea universală a atentatorilor sinucigaşi ar fi un bun început. Mansoor Ijaz, om de afaceri foarte implicat în problemele actuale ale islamismului, a sugerat, la rîndu-i, un plan de acţiune pe trei puncte:

- interzicerea predicilor care îndeamnă la ură în toate moscheile britanice. Deportarea imamilor care nu se supun;
- cercetarea organizaţiilor islamice din Marea Britanie şi identificarea celor care finanţează terorismul. Cota maximă a veniturilor atrase din alte ţări nu trebuie să depăşească 10%;
- formarea unor organizaţii civice (tip *community watch)* care să includă şi cetăţeni musulmani, cu scopul de a depista informaţii relevante despre fanaticii musulmani şi de a le retransmite autorităţilor.

„Planul“ lui Mansoor Ijaz ar putea constitui, pentru liderii de la Londra, o sursă de inspiraţie în vederea viitoarelor politici antiteroriste. Pînă acum anchetatorii nu au reuşit să explice cum de a fost posibil ca atentatele să fie produse chiar de către cetăţeni britanici naturalizaţi. Aşa că rămîn în continuare valabile interogaţiile lui Patrick Sookhdeo: „Care ar fi motivaţiile posibile ale atentatorilor sinucigaşi de la Londra? Este oare posibil ca ei să nu aparţină nici zonelor periferice ale comunităţii islamice britanice şi să nu fie mînaţi de vreo interpretare excentrică şi extremistă a credinţei lor? Este posibil ca ei să provină din chiar centrul comunităţii şi să fie motivaţi de o interpretare a Islamului?“

Musulmanii care au emigrat în Marea Britanie au făcut-o în principal din raţiuni economice, în căutarea unor locuri de muncă care să le sigure un trai decent. În ultimii 50 de ani, aceste comunităţi au format entităţi separate şi distincte, evoluînd de la stadiul iniţial de asimilare în cadrul societăţii britanice, la cel de izolare şi enclavizare.

Tocmai aici se văd şi efectele perverse ale politicilor multiculturaliste: Guvernul de la Londra a acordat nemaipomenite facilităţi şi finanţări comunităţilor musulmane. Există şcoli islamice subvenţionate, mîncare *halal* în instituţii publice, precum şcoli, spitale sau închisori, camere de rugăciune în staţiile de poliţie etc. Filozofia multiculturalismului a eşuat tocmai pentru că, în loc să susţină integrarea, a facilitat crearea unor societăţi paralele în Marea Britanie.

Musulmanii sînt în număr mare în zonele urbane ale Angliei şi în cîteva localităţi din Scoţia şi Ţara Galilor. Se estimează că, în următorii 10-15 ani, unele oraşe britanice vor avea o populaţie majoritar musulmană.

Versiunea finală a Constituţiei irakiene, semnată acum două săptămîni de majoritatea membrilor comisiei de redactare şi citită în Parlament, indică Islamul ca principală sursă de drept, recunoaşte libertatea de credinţă şi de cult şi prevede o repartizare „echitabilă“ a veniturilor provenite din vînzarea petrolului. Textul legii fundamentale, amendat de mai multe ori, va fi supus referendumului pe 15 octombrie. Ultima formulă pare a fi agreată atît de majoritatea parlamentară irakiană, cît şi de liderul Casei Albe.

Petre IANCU

Castor şi Pollux *redivivus*

În vechime, lui Castor şi Pollux le adresau rugi corăbierii suprinşi pe mare de furtuni apocaliptice. Scăparea dintr-un vifor îngrozitor era atribuită forţei celor doi gemeni, simbolizînd unirea şi prietenia.

O mie de morţi la Bagdad, alte mii, în aceeaşi zi, peste Ocean. Deşi cvasi-simultane, cele două catastrofe n-au mai nimic în comun, dincolo de maniera tragică în care demonstrează cît de fragil e omul, în ciuda uriaşelor progrese ale ştiinţei şi tehnicii. Deşi globalizat, omul nu e „nou“. E vulnerabila fiinţă dintotdeauna şi deci şi de cînd lumea civilizată. Natura continuă să irupă uneori cu oribilă ostilitate în viaţa lui. Iar americanii, care şi-au văzut splendida metropolă din Louisiana scufundîndu-se sub ochii lor, au fost surprinşi de violenţa, amploarea, extinderea şi consecinţele cataclismului numit Katrina. La antipod – şi nu doar geografic – se situează moartea sutelor de pelerini şiiţi panicaţi de un zvon terorist şi înecaţi în fluviul în care s-au aruncat de pe un pod din Bagdad. Ironia soartei face ca, la patru ani de la dezastrul atentatelor de la 11 septembrie 2001, în temeiul căruia americanii au declanşat ofensiva antiteroristă din Orientul Mijlociu, SUA să se confrunte cu o calamitate fără egal în ultima lor sută de ani; un dezastru care, pe lîngă pierderile ireparabile a atît de numeroase vieţi omeneşti, a provocat şi pagube depăşindu-le chiar pe cele produse de demolarea turnurilor gemene de la New York.

E regretabil că europenii au reacţionat tardiv la pustiirile americane. E salutar că, fie şi într-un tîrziu, şi-au depăşit pasivitatea şi autotămîierea indirectă, francezii şi germanii declarîndu-se gata să-i ajute pe aliaţii lor de peste Ocean. Dar au făcut-o abia după ce ministrul german al Mediului, Juergen Trittin, n-a rezistat ispitei de a marca un punct în campania electorală, culpabilizînd administraţia americană pentru uragan şi inundaţii. Potrivit guvernanţilor ecologişti de la Berlin, de vină pentru devastările din sudul SUA este Bush, întrucît a respins protocolul de la Kyoto, menit să combată efectul de seră şi încălzirea globală. Acest atac a survenit chiar în timp ce dincolo de Atlantic oamenii nu mai pridideau să numere morţii de sub ape, încercînd disperaţi să-i salveze pe supravieţuitori. I-ar şedea mai bine Europei să-i ofere SUA un ajutor neînsoţit de critici prealabile, amintindu-şi de ocaziile multiple în care America i-a sărit în ajutor bătrînului continent ca să-l refacă din cenuşă.

Spre deosebire de Katrina, tragedia irakiană are cauze pur umane, care se cer şi pot fi înlăturate de către oameni. Sute de irakieni, ucişi de un simplu zvon, un simptom al magnitudinii terorii răspîndite de atentatori, ci şi necesitatea dublării eforturilor generale de zăgăzuire şi lichidare a extremismului de sorginte islamistă. La rigoare, acest tip de terorism şi-a demonstrat frecvent disprețul absolut – tipic totalitar – faţă de viaţa umană, manifestată şi în atacurile asupra New York-ului. Dacă tragedia care s-a produs la 31 august la Bagdad poate oferi o lecţie, ea vizează tocmai necesitatea găsirii cît mai rapide a unei soluţii pentru situaţia din Irak. În *think-tank*-urile de peste Ocean, dezbaterea cu privire la cea mai eficientă strategie, aptă să ducă la o victorie în lupta împotriva debordantului terorism irakian, continuă să fie în toi. Un interesant articol, apărut în prestigioasa revistă *Foreign Affairs,* propune, ca unică soluţie, aplicarea tacticii petelor de ulei. Conform ei, ar urma ca americanii şi aliaţii lor să se concentreze asupra curăţirii de teroriști şi a garantării securităţii mai întîi în localităţi şi zone limitate, pentru ca apoi să pompeze în ele fonduri masive, de natură să-i izoleze progresiv pe teroriști de susţinerea lor populară. Ulterior, „petele de ulei“ ar urma să se extindă precum ţiţeiul pe apă, restrîngînd la minimum resursele islamiştilor.

E însă greu de crezut că există strategii promiţătoare, cîtă vreme nu se reface solidaritatea occidentală. Cea poloneză a învins acum 25 de ani, contribuind decisiv la ruperea gîtului balaurului comunist, graţie joncţiunii unor clase sociale anterior antagonice. Unirea, fără precedent în istoria comunistă, a muncitorilor şi intelectualilor, şi capacitatea lor de a-şi păstra coeziunea în ciuda crescîndelor presiuni ale puterii, a ameninţărilor, arestărilor şi crimelor comise de aparatul represiv al regimului, oferă şi cheia victoriei în actuala confruntare cu totalitarismul. Castor şi Pollux s-au prăbuşit pînă la urmă – potrivit legendei – pentru că au permis zîzaniei să le dezbine familia. Podul transatlantic trebuie urgent refăcut.

***Petre Iancu** este jurnalist la Deutsche Welle, Bonn.*

Radio & Afaceri MIX fm 100.6
Reteaua MIX FM
27 de statii radio in România
ROMÂNIA LA RAPORT
cu Carol Sebastian
Un dialog în FM
în care întrebările
nu rămîn fără răspuns
ORA 17:00 şi 20:00*
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro
* de luni pînă vineri de la 17:00 şi de la 20:00 la 21:00
sîmbătă şi duminică de la 17:00 la 18:00

Silviu BRUCAN

Petrolul face politica mondială

Încă din primul deceniu al secolului XXI devine din ce în ce mai evident că dinamica factorilor care acţionează în politica mondială va fi diferită de cea care a caracterizat secolul XX. Dacă în secolul trecut *puterea militară* a statelor juca un rol preponderent în rezolvarea afacerilor internaţionale, ceea ce a şi dus la cele două războaie mondiale, urmate de războiul rece, care continua să pună accent pe rivalitatea militară între cele două superputeri – SUA şi URSS –, în prezent asistăm la o deplasare a accentului spre factorii *economic* şi *tehnologic,* care domină acum jocul luptei pentru putere pe arena internaţională. Deşi cursa înarmărilor rămîne prezentă în politica marilor puteri, iar unele ţări mici sînt mînate de ambiţia de a făuri armele cele mai destructive, principalul cîmp de bătălie a devenit *piaţa mondială*. Se poate spune că succesul în lupta pentru putere nu se mai măsoară cu metrul cuceririlor teritoriale sau numărul de bombe şi rachete, ci cu locul şi ponderea cîştigate pe piaţa mondială *(market share)*. America a rămas singura superputere din lume şi s-a detaşat net ca forţă militară ultra modernă, dar ea nu poate înfrunta nici una din primejdiile ameninţătoare, exclusiv prin forţa armelor.

În acest context nou, *petrolul* se dovedeşte un vector de primă importanţă în competiţia de pe piaţa mondială. Prestigioasa revistă *The Economist* subliniază că preţul petrolului afectează nu numai costul şofatului spre locul de muncă, sau al zborului de vacanţă, dar şi al mobilei, al hranei şi a orice trebuie transportat de la fabrică la magazin. Ultimele trei recesiuni globale au fost declanşate de un salt în preţul petrolului.

Este într-adevăr alarmant că, faţă de 2001, preţul petrolului s-a triplat. Revista constată că pînă acum economia mondială s-a ţinut bine – creşterea produsului global este puternică, inflaţia rămîne modestă, dar îşi pune întrebarea cît timp poate să mai ţină aşa.

Deşi saltul de la 67 la 70 dolari barilul este atribuit distrugerilor provocate în Golful Mexic de către uraganul Katrina, şeful FMI, Rodrigo Rato, avertizează că preţul petrolului rămîne mare, deoarece cererea nu dă nici un semn de scădere.

Merită să ne oprim şi să analizăm fenomenul sub toate aspectele lui – economice şi politice. Ca problematică, preţul petrolului se situează în cadrul raporturilor dintre ţările dezvoltate şi ţările subdezvoltate. Un moment critic al acestor raporturi a fost la începutul anilor 1970, cînd s-a constituit OPEC – Organizaţia Ţărilor Exportatoare de Petrol –, care a început să stabilească atît normele producţiei de petrol în statele membre, cît şi preţul petrolului pe piaţa mondială. Iniţiativa aparţinea statelor arabe, în frunte cu Arabia Saudită, cea mai mare producătoare de petrol din lume, la care au aderat ţări din Asia, Africa şi America Latină. Crearea OPEC a marcat trecerea ţărilor în curs de dezvoltare la o strategie militantă pentru depăşirea subdezvoltării. Este semnificativă, în această privinţă, evoluţia raporturilor dintre ţările exportatoare şi marile companii petrolifere occidentale: dacă în 1948, raportul în materie de drepturi de exploatare, taxe şi venituri era de 82-18 în favoarea companiilor, în 1970 el s-a schimbat, în favoarea ţărilor din OPEC, la 70-30.

Ce s-a întîmplat însă în deceniul următor? În anii '80, băncile occidentale au reuşit să absoarbă surplusul de petrodolari de la majoritatea ţărilor OPEC şi, cu ajutorul schimbului neechivalent favorabil exportului de echipament industrial şi al ratei bancare înalte fixate de SUA, au transformat unele ţări exportatoare de petrol, ca Mexic, Venezuela, Nigeria în debitori cu datorii externe împovărătoare. Iar ca rezultat al cererii scăzute de petrol în anii recesiunii economice, ţările OPEC au fost nevoite să scadă preţul petrolului şi să reducă producţia, în mod coordonat pentru a menţine preţul pe piaţa mondială.

Scăderea bruscă pe piaţa mondială a preţurilor materiilor prime şi conflictele războiului rece – care au divizat lumea a treia – au slăbit considerabil rolul ei în politica mondială. Nici nu se mai poate vorbi, în zilele noastre, de o strategie unitară a lumii a treia; de fapt, ea nici nu mai există ca entitate politică.

Nici în lumea ţărilor dezvoltate ale Occidentului nu se poate concepe o strategie unitară în problema petrolului, din cauza contradicţiilor interne între interesele de stat şi cele ale marilor companii petrolifere, care scot de pe urma creşterii preţului petrolului profituri uriaşe.

SUA sînt cel mai mare consumator de petrol, folosind un sfert din producţia mondială de petrol. Revista *The Economist* constată că, în loc să introducă taxe mai mari pentru a reduce consumul de petrol al automobilelor, administraţia Bush a anunţat reglementări privind camioanele şi vehiculele sportive, ţinînd să menajeze interesele marilor companii de automobile.

Datorită formidabilei industrializări cu creşteri record, China a devenit ţara cu cea mai masivă cerere de petrol pe piaţa mondială. În goana după petrol, companiile chinezeşti bat pieţele asiatice, africane şi latino-americane, iar vara aceasta marea companie chineză CNOOC a participat chiar la o licitaţie americană a firmei UNOCAL, oferind peste 19 miliarde de dolari pentru cumpărarea ei. Oferta chineză a produs o asemenea agitaţie în Congresul American, încît Guvernul chinez a decis să se retragă din cursă în favoarea companiei americane Chevron. Dar în luna august, o altă companie chineză a achiziţionat firma Petro-Kazahstan, cu 4,2 miliarde de dolari, achiziţie care-i asigură livrări regulate de petrol din republica postsovietică. Celor care acuză China de creşterea preţurilor petrolului, profesorul Richard Freeman, economistul Universităţii Harvard, le ripostează, subliniind că intrarea Chinei în economia mondială a mărit potenţialul global de creştere economică, a contribuit la ţinerea sub control a inflaţiei şi a declanşat schimbări pozitive în domeniul muncii, al bunurilor şi acţiunilor.

Rusia, a doua mare producătoare de petrol, a profitat enorm de pe urma creşterii preţului petrolului. Aceasta i-a permis lui Vladimir Putin să depăşească criza economiei ruseşti, să consolideze rubla şi să stăvilească inflaţia galopantă, oferindu-i totodată dolari pentru importul de tehnologie informatică. Decizia lui Putin de a plăti enorma datorie externă a Rusiei este criticată de economiştii liberali, care ar fi preferat investiţii menite să ridice nivelul de trai al populaţiei.

Chiar şi în războiul din Irak, petrolul joacă un rol preponderent în elaborarea noii Constituţii. Pe timpul lui Sadam Hussein, cînd coloana vertebrală a partidului Baath era formată de sunniţi, aceştia profitau din plin de bogăţia petroliferă a ţării.

În prezent, proiectul noii Constituţii prevede o structură federală, prin care petrolul din regiunea sudică va aparţine kurzilor, iar cealaltă regiune bogată în petrol va cădea în mîinile şiiţilor. În cele trei provincii locuite de sunniţi nu este nici o urmă de petrol. Este una din cauzele pentru care reprezentanţii sunniţilor se opun federalizării şi declară că vor sabota noua Constituţie.

Pe bună dreptate, un ziarist american îşi intitula articolul: „Preţurile au transformat petrolul într-o armă".

Iulia MOTOC

Reforma ONU între probabil şi imposibil

Orice naraţiune despre reforma ONU poate începe în acest fel: în septembrie 2005, liderii tuturor naţiunilor se vor întîlni la *summit*-ul de la New York pentru a revedea progresele făcute de la Declaraţia Mileniului adoptată cu cinci ani mai devreme. Propunerile de reformă sînt complexe, substanţiale şi procedurale, dar, ca de obicei, unul sau două dintre ele captează toată atenţia mediatică.

Mai întîi reforma Consiliului de Securitate. Reluînd temeinic şi entuziast o timidă campanie de după sfîrşitul războiului rece, Brazilia, India, Germania şi Japonia – denumite în jargonul onusian „G4" – au propus lărgirea Consiliului de Securitate de la 15 la 25, 6 locuri permanente, dar fără drept de veto, şi 4 locuri nepermanente, care să se rotească din doi în doi ani. Lor li se opune o altă propunere venită de la Italia, Pakistan, Coreea de Sud, Canada, Argentina – grup cunoscut sub numele de „Uniţi pentru Consens" – care propun crearea a noi 10 locuri nepermanente eligibile pentru reînnoire, ceea ce le-ar da un statut semi-permanent. Şansele primei rezoluţii, deja periclitate de eventualitatea veto-ului SUA (care nu încurajează decît Japonia) şi al Chinei, au fost reduse substanţial după *summit*-ul Uniunii Africane de luna trecută. Invocînd inegalitatea structurală din Consiliul de Securitate, *summit*-ul a decis ca Africa să solicite 2 locuri cu drept de veto, ceea ce repune în cauză toate minuţioasele negocieri anterioare ale G4. Prezenţa a trei rezoluţii diferite pare a bloca orice propunere de reformă care are nevoie, pentru a fi adoptată, de votul a două treimi din Adunarea Generală. Apoi, ar fi necesar ca aceste state, inclusiv membrii permanenţi ai Consiliului de Securitate, să ratifice modificările Cartei ONU.

Poate Consiliul de Securitate să funcţioneze în formula de după al doilea război mondial? Poate adăuga noi membri în baza unei legitimităţi diferite de a celor cinci învingători de atunci, legitimitate ce ţine de puterea economică sau de reprezentativitate geografică/demografică? Este o discuţie complicată. „Puterea" internaţională din zilele noastre este poliformă, implicînd mult mai multe elemente decît simpla forţă militară, elemente care sînt astăzi invocate de G4 (Brazila, India, Germania şi Japonia au tot interesul să deschidă această discuţie). Dacă pare dificil să ţii în afara celor mai importante decizii internaţionale pe doi dintre cei mai importanţi contributori la bugetul ONU, pare la fel de dificil să înlocuieşti logica „concertului de naţiuni" care a determinat instituirea Consiliului de Securitate după al doilea război mondial cu o logică mixtă, care să implice clasica balanţă a puterilor.

Cel mai criticat mecanism ONU este Comisia pentru drepturile omului, în special după ce Libia a ajuns la conducerea ei. Concepută iniţial ca un organism de experţi independenţi similar instituţiilor naţionale pentru protecţia drepturilor omului şi înlocuită apoi de state, Comisia este acuzată de lipsă de credibilitate şi „politizare" (cum ar putea fi altfel un organism compus din state?). Alegerea unor state-membre, cu o experienţă mai degrabă negativă în ce priveşte respectarea drepturilor omului, a determinat arbitrariul măsurilor adoptate de Comisie (şi acesta este sensul „politizării"). Am putea cita, în acest sens, lipsa unor măsuri efective în cazul abuzurilor din Iran, Zimbabwe, Irak sau Uganda. Ultima propunere a preşedintelui Adunării Generale vizează un alt număr de membri, între 30 şi 50, şi utilizarea mecanismului de *peer-review,* care vizează înlocuirea rezoluţiilor pe ţări cu un inventar al violărilor drepturilor omului în toate statele membre şi un statut superior pentru noul mecanism, denumit acum „Consiliul drepturilor omului". Divizări profunde afectează şi această propunere. De această dată, se regăseşte o situaţie comună pentru ONU de după sfîrşitul războiului rece: Nordului, care susţine modificarea Comisiei, i se opune Sudul, care doreşte mai degrabă un *statu quo.*

După scandalul „Petrol pentru hrană", reforma Secretariatului ONU devine o necesitate. Există un acord ca această maşinărie complexă, care a trebuit să gireze ONU, transformat după sfîrşitul războiului rece dintr-o organizaţie internaţională interguvernamentală într-un sistem de guvernare, trebuie supusă unui strict control. Există un acord al statelor asupra principiilor, dar nu şi asupra măsurilor concrete. În situaţiile de postconflict, operaţiunile de menţinere a păcii au preluat şi atribuţii de „guvernare internaţională", în special în Kosovo, Bosnia şi Herţegovina şi Timorul de Est, mergînd de la competenţe electorale la cele pe vremuri strict suverane din domeniul judiciar.

Ce arată necesitatea reformei? Recunoaşterea unui bilanţ mai degrabă negativ al Organizaţiei, după 60 de ani de înfiinţare? În opinia noastră, nu. ONU a reuşit să prevină şi să pună capăt multor conflicte internaţionale, deşi a avut şi eşecuri remarcabile, ca Ruanda sau Srebrenica. ONU a reuşit să recupereze în parte criza statelor-naţiune din Africa, unde se află în prezent mai mult de 70.000 de militari din trupe ale operaţiunilor de menţinere a păcii. Mai mult decît atît, ONU şi, în special instituţiile sale specializate în proprietatea intelectuală – sănătate, dezvoltare, drepturile omului – au pătruns în cotidian, în viaţa de zi cu zi a oricărui cetăţean al celor 191 de state membre. Se poate spune că esenţa multilateralismului se află în aplicarea normei şi nu a „excepţiei", în sensul lui Carl Schmitt.

Multe dintre aspectele mai puţin cunoscute ale reformei se referă la aceste domenii şi în special la dezvoltare. Fără îndoială, tema este puţin atrăgătoare pentru intelectualul român şi chiar est-european, puţin sensibil la aceste aspecte ale politicii contemporane. În mod substanţial, reforma ONU propune măsuri adecvate pentru combaterea terorismului, printre care şi adoptarea unei Convenţii internaţionale în acest sens, dar şi îndeplinirea Obiectivelor de dezvoltare ale Mileniului (MDG). Dreptul la dezvoltare ocupă o parte importantă din preocuparea pentru reforma ONU şi ea vizează o mai bună interpretare a acestor valori de către instituţiile financiare şi ale comerţului internaţional. Acestea oscilează între polul necesităţii unei bune guvernări naţionale, cerinţa Nordului, şi cel al unei responsabilizări sociale corporative, revendicarea Sudului. Acestea arată încă o dată faptul că, după 60 de ani, reforma ONU este necesară, dar *momentum*-ul politic internaţional ales este unul puţin favorabil.

***Iulia Motoc** este Senior Research Fellow la Yale School of Law.*

Rodica BINDER

Lăcustele... exploratoare

„Originalitatea radicală a perioadei în care trăim este că am văzut capitalismul devenind viitorul socialismului“, opina regretatul François Furet într-un interviu pe care mi l-a acordat în urmă cu zece ani, la Universitatea din Frankfurt pe Main, cu prilejul lansării în traducere germană a epocalei sale lucrări consacrate trecutului iluziei comuniste. Şi la ce fel de capitalism ne-am fi putut aştepta după implozia comunismului? La unul asemănător celui de la finele secolului al XIX-lea – firește, păstrînd toate proporţiile comparaţiei... considera Furet.

Era greu de crezut în 1995, într-un Occident siderat încă de dezastrul pe care l-a lăsat în urmă-i socialismul real existent, că peste zece ani, în limbajul stîngii apusene vor reveni invective la adresa capitalismului şi a complexului proces al globalizării, scoase parcă din paginile *Manifestului Comunist*. Chiar dacă teoria capitalismului, aşa cum a fost ea elaborată de Marx, nu şi-a pierdut întru totul valabilitatea (lucru recunoscut chiar şi de adversarii săi), reactivarea potenţialului ei ideologic, propagandistic şi subversiv poate stîrni perplexitatea.

Aşadar, în anul de graţie 2005, într-un climat electoral încins, un lider social-democrat compara „capitalul“, aşanumitele „fonduri“ (Hedges), societăţile multinaţionale, cu roiurile de lăcuste abătute asupra Germaniei. Autorul acestui *faux-pas,* care a stîrnit o adevărată furtună în mass-media, îmbogăţind colecţia de dispute „istorice“ a Republicii Federale cu încă un exemplar, este Franz Müntefering, secretarul general al Partidului Social-Democrat. Analogia, deloc inocentă şi inofensivă, a fost lansată în plină campanie electorală în landul Renania de Nord Westfalia, într-un moment cînd „tovarăşii“ simţeau deja că vor pierde partida. Petarda propagandistică nu a rămas lipsită de consecinţe. La etajele superioare ale marilor firme, concerne şi bănci, s-a instalat consternarea, investitorii străini nu au întîrziat să comunice înalţilor responsabili politici de la Berlin că la nevoie îşi pot plasa fondurile şi în alte ţări, iar Schröder, supranumit „cancelarul managerilor“, s-a văzut nevoit să scoată el însuşi, de astă dată, castanele din foc.

Comparaţia resentimentară a fost penalizată dincolo de funcţia ei strict retorică, lăcustele fiind şi depozitarele unor conotaţii biblice malefice şi discriminatorii. Au sărit şi ecologiştii din băncile lor (gurile rele spun că din simpla solidaritate „cromatică cu insectele devoratoare“), distanţîndu-se net de tovarăşul lor roşu, la nivel verbal...

Fără intenţia vreunei relativizări a gravităţii comparaţiei capitaliştilor cu lăcustele, caricaturiştii au fixat iconic momentul: la profilurile celor trei muşchetari comunişti – Marx, Engels şi Lenin – a fost adăugat al patrulea chip, cel al d'Artagnan-ului german, *alias* Müntefering, acesta din urmă vînturînd şi mai abitir, dar şi mai ineficient, spada împotriva aceluiaşi vechi duşman într-o postură nouă ce-i sporeşte invulnerabilitatea funciară: globalizarea.

Incapabili să admită că declinul economic al Germaniei se datorează şi propriei politici pe care au promovat-o de cînd se află la guvernare, unii social-democraţi germani află un nou ţap ispăşitor: capitalismul. Critica sistemului nu este efectuată însă de pe poziţii conceptuale, nu se bazează pe o cunoaştere practică şi teoretică prealabilă şi *de facto* a situaţiei date, ci este articulată emoţional, în stil populist, cu efecte imediate şi pagube de durată.

Dacă, între timp, valurile de suprafaţă, stîrnite de scandalul „lăcustelor“, s-au potolit, modificările survenite în structurile de profunzime ale stîngii germane s-au soldat cu o primă falie: ex-comuniştii est-germani şi social-democraţii frustraţi din vest s-au aliat într-o nouă formaţiune de extremă stînga care promite să cîştige mult prea multe voturi la alegerile anticipate din toamnă, semănînd de pe acum spaimă în rîndurile marilor partide populare acreditate: social-democraţii şi creştin-democraţii. Cît despre alegători, mulţi dintre ei împărtăşesc, în stare de deplină luciditate, nu îndoielile carteziene, ci nehotărîrea caragialescului cetăţean turmentat: „Eu cu cine votez?“.

La polul opus discursurilor electorale incendiare şi figurilor de stil deloc măgulitoare la adresa „capitalului“, se situează reflecţiile politico-filozofice asupra esenţei capitalismului şi a globalizării. Ele nu aparţin întotdeauna unor *insideri* cum ar fi Michel Albert sau Edward Lutwak, ci sînt formulate pînă şi de filozofi la modă, în baza unor lecturi obligatorii şi a unui joc liber al ideilor.

Între brutalitatea comparaţiei capitalului cu lăcustele devoratoare – făcută de Franz Müntefering – şi între globul de cristal prin care Peter Sloterdijk – renumitul filozof german – scrutează universul interior al capitalului, elaborînd o teorie filozofică a globalizării, distanţele sînt astronomice.

Ne putem teme, pe bună dreptate, că nu ceea ce s-ar putea numi o „poetică a capitalismului“ – aşa cum Sloterdijk o elaborează (în sensul în care Bachelard ar fi putut-o face) – va influenţa opţiunile la urne ale alegătorilor, chiar şi ale celor nehotărîţi, ci falsa egalitate, binaritatea stupidă, stabilită de politicianul german între ordinul ortopterelor devoratoare şi un sistem economic şi de producţie.

Dacă analogia lui Müntefering poate trece drept expresie a unei uri mai mult sau mai puţin „oportune“ faţă de capitalism şi a unei regretabile ignoranţe şi necunoaşteri a „obiectului“, incursiunile lui Sloterdeijk în „sferele“ capitalului par, prin contrast, autentice declaraţii filozofice de iubire făcute unei idei şi unui sistem.

Într-un dialog purtat cu filozoful francez Alain Finkielkraut, discutînd între altele despre ecologia frumuseţii, Sloterdijk constata că „extazul unei sărăcii, al unei mizerii împărtăşite de toţi este o paralelă exactă la proiectul Occidentului de a crea o societate bazată pe omniprezenţa abundenţei“. Filozoful german mergea mai departe şi evoca un fel de resentiment al unor anumite medii şi cercuri politice germane faţă de modernitate, întrevăzînd în atitudinea „verzilor“ această respingere pe care o declara „clericofascistă“. Ca şi Werner Sombart (un economist interbelic de prim rang), Sloterdijk atribuie mediilor protestante vocaţia liberalismului şi a modernităţii, în timp ce reţeaua catolicismului poate genera un curent ostil modernităţii.

Or, una din caracteristicile acestei modernităţi este spiritul „explorator“ – de unde şi nobila comparaţie pe care filozoful german o face între capital şi expediţiile unui Magellan sau Columb. În baza teoriei sale filozofice, a sferologiei, Sloterdijk distinge şi cele trei etape ale globalizării „terestre“, exprimată în plan concret, practic, de expediţiile navale creştin-capitaliste şi, în plan politic, de colonialismul vechilor state naţionale europene, cărora le urmează, pînă în 1945, un sistem care dă conturul actual al lumii. Acesta este completat de un proces onto-morfologic căruia îi urmează globalizarea electronică, ea fiind cea care structurează universul interior al capitalului, conceput ca o sferă.

Extrăgînd din complicata şi uneori sofisticata sa „sferologie“ schema globalizării şi dinamica factorului „capital“, Sloterdijk rezuma, în spirit aproape hegelian, istoria omenirii, în următorii termeni: ea ar fi chintesenţa existenţei globului terestru, ca suport al culturilor; linia ei de forţă ar fi spiritul expansionist al naţiunilor europene; stilul ei logic este modul unitar de a percepe tot ce există sub eticheta unui spaţiu, al unui timp şi a unor valori omogene; ea operează prin comprimare; rezultatul ei economic este instituirea unui sistem mondial; fundamentul ei energetic este asigurat de combustibilii fosili; gesturile ei estetice primare sînt extazul emoţional şi cultul exploziei; rezultatul psihosocial îl reprezintă constrîngerea de a deveni conştient de suferinţa îndepărtată; şansa ei vitală este aceea de a compara sursele fericirii şi – intercultural, strategiile *management*-ului de risc; „poanta“ ei morală este tranziţia de la ethos-ul cuceririi la cel prin care cuceritorul poate fi îmblînzit de cel cucerit; tendinţa ei civilizatoare se exprimă printr-un dens complex de facilităţi, asigurări şi garanţii de confort; datoria ei antropologică este producţia în masă a „ultimului om“; consecinţa filozofică este aceea de a face aprehensibil globul terestru pentru cît mai multe „creiere“.

● „Democratizarea luxului este paradoxul modernităţii. Vestul reprezintă două lucruri deopotrivă: mai întîi, un conglomerat politic care s-a format sub presiunea războiului rece şi care a culminat prin a fi un spaţiu militar şi ideologic; apoi vestul a reprezentat acel loc al lumii în care utopia democratizării luxului a fost realizată uluitor – cu atît mai uluitor, cu cît adversarul, în timpul războiului rece, şi-a revendicat aceeaşi utopie.“

● „Fericirea în comunism constă într-o experienţă comparabilă cu cea a călugărilor într-o mănăstire. Dacă există o reală fericire în comunism – de altfel documentată pe larg – aceea constă în extazul mizeriei de care toţi aveau parte.“

● „Adevărul ascuns al politicii nu este lupta de clasă, ci lupta adulţilor împotriva infantilismului.“

● „Progresul este lucrul cel mai prost împărţit în lume.“

● „Dacă legătura profundă între vocaţie şi iertare a fost tema care a răsărit în cîmpul moralei sfîrşitului de secol, stînga a reuşit să profite de această revelaţie pentru a-şi revendica inocenţa. Totul li se iartă celor care au lăudabila voinţă de a schimba lumea, credea ea. Totul le este permis celor care sînt ei înşişi «conştiinţa». Stînga a votat «absent» pentru a zădărnici un proces împotriva a tot ceea ce a fost comis în numele propriilor ei valori în secolul XX. Ceea ce nu este deloc neglijabil. Totul este ca şi cum crimele de stînga nu ar fi avut «făptaşi».“

(Alain Finkielkraut, Peter Sloterdeijk, *Les battements du monde. Dialogue*, Ed. Pauvert/Fayard, 2003)

Oricît de abstractă şi, pe alocuri, de opacă ar părea comprimarea ideilor cărţii pe care Sloterdijk însuşi o propune în primul capitol al scrierii, memorabilă este, în comparaţie, dacă nu cumva, în contrast cu modul simplist de articulare a discursurilor despre capital şi capitalism, extensia accepţiunilor noţiunii din planul economicului în cel al acţiunii şi al ideilor. O tranziţie pe care o ilustrează excelent capitolul intitulat „Mişcarea de bază: banii se reîntorc“. Uzînd de metafora navigaţiei, a explorării, filozoful întrevede, în ieşirea din rada portului a capitalului, acea deplasare ce caracterizează spaţiul revoluţionar al unei noi ere; acel *return of investment,* mişcarea fundamentală care conferă şi acelor operaţiuni, care nu traversează mările lumii, o componentă „nautică“. Banul ca marfă, aruncat pe mările lumii, revine în port transformînd nebunia expansionistă în cumpătare profitabilă. Flota lui Columb şi a urmaşilor săi, formată din corăbii ale nebunilor, a fost „reconvertită“ în nave ale înţelepţilor.

Nu întîmplător considerăm că, în recenta sa lucrare, Peter Sloterdijk oferă cititorilor o poetică a capitalului, aptă să diminueze sau poate chiar să anuleze resentimentele pe care radicalizarea economiei de piaţă le stîrneşte mai ales în rîndul celor care, decenii la rînd, au fost beneficiarii blîndului „capitalism renan“ – al cărui declin era previzibil deja la începutul anilor '90 şi a cărui reîntoarcere pare, mai mult decît oricînd, imposibilă acum. De ce – este o altă poveste...

***Rodica Binder** este jurnalistă la Deutsche Welle, Bonn.*

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Într-o vară... la ţară

E vară, e cald, e iulie. Căldura sufocantă a serii o scoate pe Neaga pe prispa casei. Aşteaptă şi şuşoteşte cu ţiganca ce o are roabă-n casă. Bărbată-său este plecat de cîteva zile cu fraţii lui în tîrgul Buzăului să mai tîrguiască una, alta, ba pentru nevoile casei, ba să mai vadă cum mai stă lumea. Ea, rămasă c-o slugă şi-un cîine, încercă să-şi omoare zilele lungi de vară cu treburi mărunte prin curte, cu dereticat prin casă, cu poveşti noaptea pe prispa casei în compania Bălaşei ţigănca şi a lui Nedelco, ţigan şi el, frate cu Bălaşa, ce s-a pripăşit de cîtva timp pe lîngă casa lor. Azi aşa, mîine aşa, ochii negri ai ţiganului i-au aprins inima şi, de săptămîni şi zile, aşteaptă să rămînă singuri, să-i spună focul ce i-a luat minţile. Şi iată că veni şi ziua aia, iar nerăbdarea îi dă fiori, iar noaptea pare că nu mai vine odată. Nu-i mai e aminte nici de tors, nici de poveştile Bălaşei, nici de găinile ce cer de mîncare. Mai are un singur of, să-l îndepărteze pe Stoica ce se tot plimbă cu un cîine prin curte şi nu-i dă pace. Ştie că nu face decît s-o urmărească ca apoi să-i spună tot lui Stiria. Îi strigă să-şi ia cîinele şi să plece sus la stînă, că sigur au nevoie de ei acolo.

Supărat, Stoica îşi ia cîinele şi pleacă. Nu se poate împotrivi că-i este stăpînă şi acu pune să-l bată şi doar Dumnezeu îl mai poate scăpa din mîinile ţiganilor. Nu abandonează totuşi lupta şi pleacă în sat. Mai întîi trece pe la casele fraţilor stăpînă-său şi cum nu-i găsi, intră la vecinul Panait cupeţul ce şade pe prispă c-o babă. „Ce-i cu tine Stoico?“ – şi pe nerăsuflate Stoica îi împărtăşeşte toate bănuielile şi prepunerile lui. Ochi şi urechi, babă şi negustor ascultă şi se minunează de obrăznicia Neagăi; auziseră ei zvon prin sat cum că şoţia lui Stiria ar fi păcătuind cu un ţigan. Dar de, zvonu ca zvonu, uneori mai e spus din pizmă, la beţie, din prostie sau că-i gura slobodă a cuiva. Cînd însă îi ceru lui Panait să meargă să-i prindă, Panait începu a se codi, ba că nu-i treaba lui, ba că-i prea tîrziu şi-i cam obosit, ba că se teme de ce o să iasă. Stoica nu se lasă şi-l ameninţă că-l spune la neamul lui Stiria că a stat şi a privit cum i s-a făcut casa de batjocora oamenilor şi de rizil. Baba îl îndeamnă să se ducă şi să vadă de-i adevărat sau nu. Şi uite aşa, de voie, de nevoie, Panait plecă către casa Neagăi.

Pe prispă, la un ceas din noapte, Neaga încă aşteaptă. Străinul apărut la uşa ei să întrebe de Stoica o sperie, dar cînd îi vede chipul cunoscut îi răspunde fără teamă. „E culcat p-aci prin prejurul casei. Da' ce ai cu el de-l cauţi.“ Panait găsi repede o minciună: „Pierdui nişte cai ai noştri pă aci pă aproape dă livezi“. „Eu am văzut nişte cai, umblînd pă livezi, dar pă mai departe“ – îl încredinţează Neaga. Lămurit, Panait îşi luă seara bună şi plecă repede să-i explice lui Stoica, rămas la colţul casei, „că nu-i nimic“ şi mai bine ar fi să doarmă. Stoica nu se lasă: „trebuie să fie“ – afirmă el înverşunat. Şi mai zăboviră sub copacul din spatele grădinii pînă la două-trei ceasuri. Amîndoi se apropie de casă. Linişte. Uşa zăvorîtă, lumînarea stinsă. Se apropie de fereastră; gemete, icnete, şuşoteli. Au simţit imediat că va fi cineva şi în casă şi mergînd la uşă, strigă: „Neago“. „Cine este?“ „Eu sînt, descuie uşa.“ „Ce cauţi noaptea la uşa mea?“, fu răspunsul femeii. Furios, Panait începu să împingă în uşă, să lovească cu picioarele că doar-doar s-or rupe scîndurile. Dar uşa nu se sparse. Strigă repede la Stoica şi-l postă de pază în catul uşii, iar el alergă în pod. Se lăsă uşor pe gura podului drept în pat. Întuneric, doar mogîldeţe albe ce se strecoară una sub aşternut, alta în cămară după uşă, alta sub pat. Aprinde lumînarea şi-i scoate rînd pe rînd: pe Neaga în ie, pe ţigan numai în cămaşă, pe Bălaşa tremurînd ca frunza.

Satul se trezeşte spre dimineaţă în ţipete şi strigăte. La poarta lui Stiria, neamurile adunate. Tatăl se lamentează şi-o-njură: „îi f.. cleftu ei. Ca o căţea au făcut, ca o căţea să rămîie“ şi pleacă în cîmp. Mama încearcă să-i mituiască pe martori şi le oferă ce are la îndemînă, o căciulă neagră, o cămaşă, ceva bani, numai şi numai să facă pace. Fraţii, vecinii sar să-l bată pe ţigan, pe cioara care a îndrăznit şi s-a obrăznicit să le facă casa de ocară. Haos, confuzie, iar peste tot se ridică bocetele Neagăi: „c-am avut şi eu un păcat de l-am făcut cu el şi acum va să-l trag. Că mai nainte era numai vorbă că am a face cu ţiganu, iar de vreme că au ieşit lucru la maidan, o să-mi iau lumea în cap, să mă duc să mă pierz“.

Dar nu şi-a luat lumea-n cap, ci a plecat chiar de-a doua zi la tribunal cu Stiria să divorţeze.

Se întîmpla miercuri, 22 iulie 1783, în satul Ştefeşti, judeţul Saac (Prahova).

libertatea de impresie

Figuri

La o bere pe stradă. Cald ca-n Bucureşti. E o zonă de pe lîngă Soho, „multicolorată“, ca să inventez un cuvînt. Tipurile umane de aici sînt, evident, mult mai variate decît sîntem obişnuiţi în România. Federico Fellini ar fi avut cel puţin tot atîta material de inspiraţie ca şi la Roma. Să mă explic: Tocmai trece pe lîngă masa mea, cu mers ţopăit, un negru din acela cu tentă uşor cenuşie, cu turul blugilor pe la genunchi. Două englezoaice, blonde şi pistruiate, îşi tîrşîie papucii în urma lui. Traversează strada de parcă le doare în fund de tot ce e pe lumea asta. O femeie de vreo 55 de ani, cu multe riduri pe faţă, în costum de piele, îşi bălăbăne în mînă o cască de motociclistă. Dobitocul de la masa vecină, un ins cu părul sculat de trei centimetri din cauza gelului, îmi cere o ţigară. Îi întind pachetul şi-şi bagă în el două degete ca nişte morcovi plini de pămînt. Cu destulă greutate, apucă două ţigări şi-mi spune că una e pentru partenera lui, o femeie îmbătrînită înainte de vreme, cu multe lanţuri la gît şi cu un ochi umflat. Pe trotuarul de vizavi trec trei bărbaţi corpolenţi, toţi raşi în cap, povestind ceva. Unul se opreşte să rîdă cu un fel de behăit zgomotos. Mai merge trei metri şi iar se opreşte să behăie. La orizont se profilează însă o blondă fatală, care dă din şolduri. Captează toate privirile. Păr lung şi fustă vaporoasă. De sub ea se profilează însă nişte picioare cam strîmbe. Pe măsură ce se apropie, devine tot mai evident că, în ciuda sînilor foarte mari, e vorba de un travestit sau de un hermafrodit sau mai ştiu eu ce soi incert. Dobitocul de alături îmi cere şi bricheta. Mulţumeşte şi eu încerc să zîmbesc amabil. Mă măsoară atent şi simte nevoia să-mi spună că sînt un gentleman. L-aş înjura pe româneşte, tot n-ar înţelege nimic. Dar îmi distrage atenţia un alt personaj, care circulă chiar pe mijlocul străzii. Un negru cu o coafură incredibilă. Exact ca o piramidă. Pare foarte mîndru şi priveşte lumea pe deasupra ochelarilor. Tot în urma lui şi tot pe mijlocul străzii (mai puţin circulată) apare un alt ins. Un adevărat fenomen. Vreo 200 de kg... I-a ieşit tricoul din pantaloni şi i se vede buricul. Umblă anevoios, de parcă ar avea de răzbătut printr-un lichid vîscos. Are şi-o nevastă africană, cu o rochie verde şi lungă. Îi depăşeşte cu greutate o biciclistă cu un coc făcut din fire de păr împletite. Are o mulţime de cercei la buze şi sprîncene. Maşina poliţiei e şi ea prezentă. Circulă încet. Un bătrîn englez, cocoşat, trece încetişor, pipăind parcă asfaltul cu bastonul. Are un costum de gală şi e proaspăt bărbierit. Un asiatic pe motoretă duce pizza la clienţi. Doi tineri, unul cu părul roşu, celălalt cu părul albastru, intră chiar în barul în faţa căruia stau. Dobitocul de alături întinde mîna după altă ţigară (cred c-am nimerit într-un loc cam nepotrivit). O mulatră cu fustă foarte scurtă îşi plimbă pulpele enorme pe trotuarul de vizavi. Are căşti în urechi (i-pod-ul e la mare modă). În urma ei, o bătrînă doamnă cu pălărie duce de lesă un cîine aproape minuscul. Constat că şi femeia dobitocului are degete şi unghii la fel de negre ca ale lui. Apare o cucoană pe bicicletă. Seamănă cu Madeleine Albright. Şiragul de perle atinge ghidonul. Poartă şi cască. Un alb deşirat şi o chinezoaică mică-mică şi brunetă, cu o rochie galbenă (ca o păsărică tropicală) se plimbă încet, gesticulînd intens. Pe măsură ce se apropie înserarea, locul se aglomerează. Oamenii încep deja să-şi bea berea în picioare, pe trotuar. Unui gen de explorator, cu barbă albă şi pălărie safari, i se leagănă pe burtă aparatul foto cu un obiectiv uriaş. Se uită la toate vitrinele. Am impresia că l-am mai văzut o dată. Făcea pipi într-o staţie de autobuz. Pe automatul de bilete. O ţară liberă.

Londra, 3 septembrie 2005

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

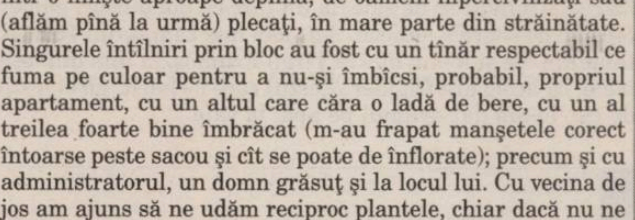

Luare în stăpînire

Cînd te muţi, chiar temporar, într-un loc, ca să te simţi bine în el trebuie să-l iei în stăpînire. Ceea ce înseamnă, în primul rînd, să-l cunoşti, apoi să-l foloseşti pentru a-ţi satisface diverse tipuri de nevoi (de la cele elementare, la unele, măcar, superficial-spirituale). Un om cît de cît civilizat are nevoie, în jurul lui, de un microunivers utilitar, care, dacă se poate, să nu rămînă la atît, ci să ofere măcar şi cîteva supape spirituale sau evazioniste.

Dar să vorbim mai pe înţeles. M-am mutat, pentru o scurtă perioadă, pe un mare bulevard bucureştean, tocmai la etajul 8. Asta după ce îmi petrecusem ani buni într-un bloc mai puţin falnic, de numai 4 etaje, care dădea pe o stradă lăturalnică mai puţin umblată.

Acolo însă aveam tot microuniversul gata format: cunoşteam vecinii, aveam, dacă nu unul, chiar două magazine aproape (în care stabilisem un anumit cod cu vînzătorii), eram la curent cu toate plăcerile şi riscurile din vecinătate, pe o rază de vreo 3 staţii de orice.

Aici, în Ştirbei Vodă (căci acesta este bulevardul în cauză), a trebuit să iau totul de la capăt (chiar pentru numai două luni, cît se pare că voi locui aici). Din aproape în aproape, am cunoscut întîi blocul, unul din mastodonţii aceia de lux (la standarde încă socialiste), în care locatarii pun multe plante pe culoare, şi numai din cele uriaşe, luxuriante. Pe care locatari, de altfel, nu-i vezi mai niciodată, blocul fiind cufundat într-o linişte aproape deplină, de oameni hipercivilizaţi sau (aflăm pînă la urmă) plecaţi, în mare parte din străinătate. Singurele întîlniri prin bloc au fost cu un tînăr respectabil ce fuma pe culoar pentru a nu-şi îmbîcsi, probabil, propriul apartament, cu un altul care căra o ladă de bere, cu un al treilea foarte bine îmbrăcat (m-au frapat manşetele corect întoarse peste sacou şi cît se poate de înflorate); precum şi cu administratorul, un domn grăsuţ şi la locul lui. Cu vecina de jos am ajuns să ne udăm reciproc plantele, chiar dacă nu ne cunoaştem. Asta pentru că, după modelul blocului, ne-am scos şi noi puţinele plante afară ca să ne arătăm solidaritatea şi dorinţa de integrare. Singura prezenţă negativă a fost vecinul de jos, soţul stăpînei florilor, un domn clasic la costum şi mustaţă, care nu răspunde la „Bună-ziua!“ (abia după un timp am aflat că ne acuză că tropăim dimineaţa).

Mica stăpînire a spaţiului închis de după codul interfonului a fost urmată de o ceva mai curajoasă descindere în exterior. Primul contact cu acesta a fost pe geam. De acolo poţi vedea aproape tot ce e omenesţe necesar unei supravieţuiri de scurtă durată într-un loc nou, şi anume: un minimarket; o librărie; un magazin de cadouri; un chioşc de ziare; un salon de cosmetică; o gheretă cu pateuri Fornetti; un Loto prono; un exchange şi o casă de amanet; două-trei farmacii; două-trei magazine de computere; o biserică; o staţie de autobuz. Pe scurt, multe din semnele unei existenţe civilizate, de la mîncare la nevoi de informare şi la aşteptări şi idealuri. Minimarket-ul, nimic comparabil cu confortabila prezenţă a unui supermarket gen „Nik“, satisface micile nevoi ale momentului, materializate în produse universale, şi, ca atare, aparent sigure, prin puterea ambalajului şi a termenului de garanţie, gen iaurturile, margarina sau brînza topită, fără pretenţii de rafinamente sau perfecţiuni. Pateurile Fornetti, punct important, conferă necesara notă de libertate amestecată cu plăcere pe care ţi-o dă „consumatul“ pe stradă. În completarea ei, pe partea ceva mai spirituală (în limitele „fetelor de la pagina 5“ şi ale multiplelor calamităţi) se situează chioşcurile de ziare, şi ele generatoare ale aceleiaşi senzaţii de libertate în mişcare. Librăria şi magazinul de cadouri duc latura intelectuală mai departe, spre inegalabilul tărîm al inutilităţii, unul dintre puţinele în care atît spiritul, cît şi banii pot zburda liberi. Farmaciile îţi arogă confortabilul sentiment de securitate fizică, în timp ce bisericuţa ascunsă printre blocuri îţi poate da o mostră din cea morală. Exchange-ul şi amanet-ul contribuie şi ele la siguranţa materială, pe cînd Loto Prono, mai ales pentru români, e un depozitar al previziunilor şi al speranţelor, un intermediar al destinelor. Magazinele de computere ne arată, cu mîndrie, că sîntem în ton cu restul lumii. Iar multele autobuze, care trec pe acolo, ne deschid nemărginite contacte cu alte zone, posibil mai aventuroase.

SATUL DIN CARE TOATE LIPSESC

Populaţia rurală, ne reaminteşte, şocant, recensămîntul din 2002, este aproape jumătate (47,3% faţă de 52,7% – cea urbană) din numărul total de locuitori ai ţării. În acest context, reportajele din lumea satelor româneşti – din păcate, încă înapoiată, de multe ori lipsită de condiţii de trai elementare, la bunul plac al fenomenelor naturale şi supusă, cu brutalitate, unor schimbări nu întotdeauna înţelese de locuitorii ei – nu sînt niciodată suficiente. Cu atît mai mult atunci cînd se referă la situaţii extreme, precum cea din Lindina, un sat cu foarte puţini locuitori, la fel de puţine şanse şi persepective, aparţinînd unui trecut pe care-l credeam uitat. (I. P.)

Roxana LUPU

Lindina, satul cu opt case

Lindina vine de la o săsoaică pe care au umplut-o lindinile şi care locuia lîngă şosea, cu ani în urmă. Veniţi de pe drumuri spre casă, bărbaţii se îmbiau, frecîndu-şi palmele: „oprim la lindinoasa şi mai bem!“, că femeia avea rachiu tare şi sfichiuitor. Legenda satului, care ocupă porţiunea infimă ce delimitează judeţul Iaşi de judeţul Botoşani, nu o ştiu mulţi oameni, doar cei care îl locuiesc. Adică opt case cu douăsprezece familii în ele. Cît am fost în Lindina, am văzut un pîrîu, cîteva case, un iaz, cîmp nesfîrşit, copilaşi jucîndu-se sub cerul liber, sărăcie lucie. Nu am văzut însă şcoală, biserică, dispensar, urmă de magazin alimentar, curent electric. Toate care lipsesc, nepăzite de vreun cîine. Ca într-un pustiu...

Satul 1
Pe Hîrtop, la uliţa cu o casă

Satul ăsta are două uliţe. Prima, o casă ascunsă într-o văioagă, cealaltă are şapte case şi se întinde lîngă o şosea şerpuitoare care duce la Botoşani, care le şi desparte.

Casei ascunse i se spune „pe Hîrtop“ şi aici locuieşte Nechifor Gherghina şi Hutupaşu Gheorghe. Bătrînii sînt căsătoriţi, dar bătrîna a refuzat să-şi schimbe numele după cel al soţului. Într-o vreme au avut gospodărie frumoasă, cu sute de păsări care se ouau zi de zi, aveau bivoliţă care le dădea lapte dimineaţa şi cai mari, de înjugat la căruţă. Acum le-a mai rămas doar un cal, găinile mor pe capete, parcă le-ar otrăvi Dumnezeu şi, de cînd nu mai este CAP, trăiesc cu fata lor măritată, soţul ei şi cei trei copii, din alocaţii. Tanti Gherghina plînge după găinile ei moarte şi dă ocol, ţinîndu-se de şale, la un ţarc cu doi puişori galbeni, ameţiţi de soarele amiezii. Atît le-a mai rămas din 150. „Am tăiat din ele şi le-am dus la Tîrgu Frumos, la una din fetele mele, că acolo are frigider. Restul care o cherit, gîrla o ştiut de ele, le-am dat drumul pe apă, la vale.“

„E nul cătunul ăsta!“

Bani de cumpărături mai face ginerele lor. Merge la primărie în Frumuşica trei zile pe săptămînă, mai face curat, mai sapă grădina. Şi se întoarce la casa dintre ciulini, la femeie şi la cei trei copii cu 150.000 pe lună. Iarna fac foc cu cioclejii strînşi din vară, că bani de lemne, ioc.

Cînd au o problemă, merg în audienţă la primarul din comuna Frumuşica, de care cică ar ţine cătunul. Au fost la primar şi l-au rugat să le pună curent că stau şi acum la candelă. Sau să le pună un mijloc de transport pentru copii care fac 4 kilometri pînă la şcoala din Frumuşica. Şi 4 kilometri înapoi, iarna şi vara.

Şi primarul le-a spus: „E nul cătunul ăsta, n-am ce vă face“.

Se prăvale calul

În jos de casă e iazul, Boia îi zice. Se scaldă copiii vara, se strîng şi de la casele de peste şosea. Nu au nevoie să iasă din curte că nu-i îngrădeşte vreun gard. Alde Hutupaşu ies din casă şi ţuşti în iaz. Sus e cerul albastru, jos e iarba verde. Şi apa răcoroasă, curată, ca ochii de copil trăit în cîmp, fără vecinătate.

De hoţi i-a ferit Dumnezeu şi nu prea. Bătrînul povesteşte cum i-au furat hoţii calul din bătătură: „Nu ştiu cîţi or fi fost, dar unii au luat calul şi alţii căruţa. Altfel nu mă pricep. Şi l-au urcat înhămat pe deal, colo sus, l-o speriat şi i-o dat drumul să se prăvale peste bordei.“

Altădată, le-au luat bivoliţa din pripon. „Au lăsat în groapa ţăruşului 100 de lei, cum era pe atunci. Că se spune că, dacă pui bani de unde ai furat, nu te ajung blestemele.“

Hoţii ar fi săteni de peste dealurile dimprejur „că nu-şi bat alţii capul cu pustietatea noastră“.

Fuga prin mărăcini

Costel, bărbatul fetei lor, era să o păţească odată. Se întorcea cu pîine de la Frumuşica şi s-a urcat într-o maşină la ocazie. Erau doi bărbaţi cu ochelari fumurii în spate şi la un moment dat au oprit maşina. „Au pus odată frînă şi mi-au spus să mă dau jos. Au coborît şi ei şi l-am văzut pe unul cum scotea un cuţit de sub haină. M-am răsucit şi am luat-o la fugă peste dealuri, nici eu nu ştiu de unde am avut putere. Acasă am ajuns în crucea nopţii, plin de sînge, de cum am alergat prin mărăcini. Muierea a început să bocească cînd m-a văzut.“

De asta ar vrea maşină de şcoală pentru copiii lui. Fata e într-a VIII-a şi băiatul într-aIII-a. Cînd e iarnă şi viscol, mai iau ocazie.

Satul 2
„Pămîntul nostru îi cît ţine pătratul ăsta“

Poveştile oamenilor din satul care din autocar nici nu se vede, sînt asemănătoare. Majoritatea familiilor au de la 5 copii în sus şi ajutoare sociale de la 500.000 în jos. Sărăcia îi adună pe toţi ca mantaua unui magician care nu are de gînd să scoată de sub pălărie mai mult de cîteva răsaduri de ceapă şi niscaiva plante de cîmp, rostopască, coada şoricelului, cimbrişor. Cristina le caută prin iarbă să-i ducă mamei acasă pentru ceai.

Tatăl o aşteaptă de la şcoală pe prispă împăturind o ţigară între degete şi bucuria de oaspeţi o ţine în buzunar la camaşa albă, curată, a sărăciei. „N-am unde să mă angajez aici, vedeţi şi dumneavoastră. Am muncit doi ani la Moldova Nouă da' apoi am venit acasă, ca pe vremea lui Ceauşescu mai era rost de crescut un porc, o vacă; aveai pămînt la CAP şi porumb de să-l întorci cu furca. Acu', pămîntul nostru îi cît ţine pătratul ăsta.“ În faţa casei, cîteva rînduri de ceapă verde. În casa care le-a rămas de la părinţi e răcoare şi bine. Au mai lipit-o pe ici şi colo, dar tot un bordei cu două camere la şapte suflete rămîne. În cea de-a treia cameră nu se doarme pentru că e camera de oaspeţi.

Baba

Cristina mă conduce la bătrîna de peste pîrîul Halm, care taie Lindina. Un firicel de apă timid care delimitează opt case între ele: cei de peste Halm. Bătrîna are 60 de ani şi cea mai frumoasă privelişte din sat. Cocoţată pe oleacă de dîmb, din casa ei vezi casele răsfirate de peste rîu şi, departe, şoseaua care duce spre civilizaţie. E singură, că băiatul care a rămas să locuiască aici cu ea, e plecat la tîrg, la Frumuşica. Bătrîna învîrte într-o cădiţă ruginoasă rufe, bolnăvicios, încetinitor, de parcă face asta neîntrerupt, de cînd s-a născut. Acum la stînga, acum la dreapta... apa şiroieşte... „A pus băiatul nişte răsaduri de roşii în faţa casei, eu azi am dat mîncare la vacă... ce să spun, am făcut zile la colectiv la CAP, am 400.000 pe lună..., iar stînga, iar dreapta... hîrşti rugina de unghii, eu am venit aici după bărbat, în satul ăsta, încet... cu răbdare... nu mai sînt rufe în apă... am nepoţi prin lume, da' nu vin aici, hîrşti iar unghiile.“

Rămîne în urmă bătrîna să învîrtă în cădiţă în casa ei fără gard, fără nepoţi, fără lumină. O fi învîrtind şi acum în satul cu opt case, care nu se vede din autocar.

Roxana Lupu *este reporter la* Opinia studenţească *din Iaşi*

Gura satului. Năstăsoaia, baba lu' Pirtică, „aia a lu' Gicu“

În satul cu opt case, oamenii se ştiu ca într-o familie. Muncesc cu ziua unii la alţii, se ceartă şi se împacă. Altcumva nu se poate, pentru că, vrînd-nevrînd, se întîlnesc în fiecare zi. Dar gura satului nu stă în loc nici măcar la Lindina, satul cu opt case.

Există un singur cuplu de tineri: Simona, a lu' Popa şi Costel, al lui Hutupaşu. Simona e în clasa a IX-a, iar Costel nu face şcoală. Sînt împreună de ceva timp.

„Aia a lu' Gicu“ e una care umblă după bărbaţii femeilor din sat. Într-o noapte a venit acasă la Cristinuca şi îl îmbia pe tată-său să meargă la ea. „Era beată şi-l chema pe tata, da' el o înjura şi-o dat-o afară.“

Năstăsoaia şi cu bărbatul ei sînt scandalagiii satului. Îi vorbeşte lumea că-şi lasă cei nouă copii nemîncaţi şi pleacă de nebuni, beţi, peste dealuri. Se aude plînsetul copiilor nemîncaţi şi murdari peste tot cîmpul, noaptea.

Baba lui Pirtică stă cu moşul ei în grajdul băiatului lor şi nu vrea să-şi facă casă, cu toate că bani s-ar găsi. Feciorul le e cel mai înstărit din Lindina. Are zeci de oi şi cai în bătătură. Dar mă-sa stă în mizerie şi coace vrăji la lampă. Şi pe fratele Cristinucăi l-a făcut cu farmece. „A venit într-o seară acasă, a căzut lat în pat şi-i spunea lu' mama că vede ceva alb pe masă. Dar pe noi nu ne vede. L-a dus mama la Rădeni la o femeie la descîntat şi a zis aia: «Dacă nu-l aduceai ca acu', îţi era mort pe masă baietu'».“

Pe toţi, nu-i delimitează vreun gard şi au aceeaşi sursă de apă, fîntîna din mijlocul cîmpului. La biserică merg în satul cel mai apropiat, Rădeni. La nici 1 kilometru de Lindina, în Rădeni, oamenii nu stau la candelă pentru că au electricitate. Nu-i desparte decît un deal.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Waterworld

Cedez în această săptămînă spaţiul rubricii „Alte glasuri, alte păreri“ unei scrisori primite din infern.

Marţi, 30 august 2005

A trecut uraganul, eu am stat tot la Paul şi Cindy, din fericire nu am fost singură, iar acum stau tot la ei pentru că încă nu am curent. A trecut uraganul, dar acum ne confruntăm cu ceea ce a lăsat în urmă. Imaginile din New Orleans sînt catastrofice, întregul oraş e sub ape... şcoala s-a închis pînă marţea cealaltă, pentru că în întregul campus se desfăşoară operaţiuni de salvare. Sute şi mii de refugiaţi şi răniţi sînt acolo, în spitalul organizat pe stadion şi în sala de sport. Am fost şi noi şi am ajutat, dar deja erau prea mulţi voluntari şi mai mult încurcam. Ne-am înscris să mergem sîmbată seară – pînă atunci erau listele de voluntari pline! Solidaritatea americanilor este ceva care m-a şocat mereu, dar acum, cînd mă aflu chiar în mijlocul acestor evenimente, mă simt cu adevărat copleşită.

Ce am văzut în campus parcă m-a rupt în două... era de nerecunoscut totul, peste tot decolau şi aterizau elicoptere cu răniţi şi refugiaţi, sirenele ambulanţelor urlau neîncetat pe străzi... Au venit doctori, asistente medicale şi ajutoare din toată America, Louisiana State University este momentan sediul operaţiunilor pentru nouă agenţii federale, iar ceea ce se întîmplă aici se anunţă a fi cea mai mare operaţiune de salvare din istoria Americii. Şi eu sînt aici, LSU e universitatea mea, New Orleans e oraşul meu de suflet... Am reuşit să fiu aici ca să dau cîteva sticle de apă unor răniţi – şi mă simt ca şi cînd pentru acest moment am venit în America. Credeam că numai în filme o să văd ceea ce am văzut azi în campusul meu. Însă, spre ruşinea mea, am cedat foarte rapid. Noroc că ne-au dat afară repede. Acum am realizat, şi o să menţin afimaţia asta cît voi trăi, că cel mai greu lucru pe care poate un om să-l facă este să fie medic sau asistentă medicală. Acum am înţeles ce fel de forţă îţi trebuie ca să îţi faci treaba şi să-ţi menţii capul limpede cînd vezi aşa ceva, atîţia oameni nenorociţi, efectiv nenorociţi. Am văzut o femeie bătrînă într-un cărucior, care stătea afară, se uita fix într-un punct şi plîngea. Nu am mai văzut asemenea tristeţe pe chipul unui om. Cînd am ridicat privirea şi am realizat că mai erau sute, sute de oameni în aceeaşi situaţie şi cu aceeaşi privire, am cedat şi am început să plîng şi nu mă mai puteam opri. Furia lui Dumnezeu, tragedia şi catastrofa au dărîmat New Orleans-ul din temelii, iar eu am fost martoră... Doamne, vino şi arată-Te şi în New Orleans!

Miercuri, 31 august 2005

Cindy este o forţă a naturii – natura ia vieţi prin fenomene precum Katrina, dar dă lumii înapoi aceeaşi cantitate de speranţă, prin oameni ca Cindy. A răspuns imediat apelului pentru personal medical şi astăzi a muncit în spitalul improvizat în campus, timp de zece ore, fără oprire. Puteai să vezi imediat că, după numai cîteva minute după ce a ajuns acolo, a devenit o persoană esenţială pentru funcţionarea spitalului. Cînd am fost cu Paul să o luăm, era plină de viaţă şi veselă ca de obicei, de parcă tocmai ar fi dormit zece ore. Spitalul era plin de doctori şi asistente la fel ca ea, la fel de puternici şi de dispuşi să ajute. Îmi amintesc că sîmbătă seară, cînd se anunţa furtuna şi cerul meu de Louisiana era negru, efectiv negru de la un capăt al infinitului la celălalt, m-am întrebat ce *** caut eu în Louisiana, aşteptînd un uragan! Acum însă mă bucur că sînt aici, că pot să ajut şi eu măcar un milimetru, dar, mai ales, mă simt mîndră să respir aerul acestei ţări minunate, în care oamenii se ajută unii pe alţii, într-un asemenea mod, şi în care solidaritatea se combină cu o organizare excelentă şi cu o administrare eficientă a resurselor. Şi nici măcar nu e nimic forţat, această fantastică solidaritate americană vine, pur şi simplu, de la sine...

Din nou, ceea ce am văzut aşteptînd-o pe Cindy a fost un şoc pentru mine. Tineri, bătrîni, copii şi sugari plîngeau sau îndurau în linişte tragedia. Pe feţele lor se citea disperarea, dar, în acelaşi timp, o demnitate aproape nelalocul ei... Cei mai mulţi nu scoteau un sunet, doar se măcinau într-o linişte profundă, amintind o viaţă ştearsă de pe faţa pămîntului de un val imens de apă. Doctorii în uniforme verzi, exact ca în serialele cu spitale, mişunau peste tot şi nu-şi vedeau capul de treabă. Un bătrîn, în camaşă de noapte, zăcea inert într-un cărucior cu rotile, cînd o doctoriţă s-a aşezat pe vine lîngă el, l-a mîngîiat pe cap şi l-a întrebat, zîmbind cald, dacă i-e bine... bătrînul a ridicat capul şi parcă atunci a privit lumea pentru prima oară, în ochii acelei femei care îi zîmbea... şi a zis *yes ma'am I'm okay*... Doctorii aveau timp şi să zîmbească, şi să împartă mîngîieri. O femeie a fost adusă în stare catatonică provocată de şoc – nu vorbea, nici măcar nu clipea. Pînă cînd Cindy s-a dus la ea şi i-a spus *you're safe, you're ok* şi atunci femeia şi-a mişcat ochii... după trei ore vorbea, iar primul lucru pe care l-a spus a fost „M.A.S.H. It's just like M.A.S.H.“...

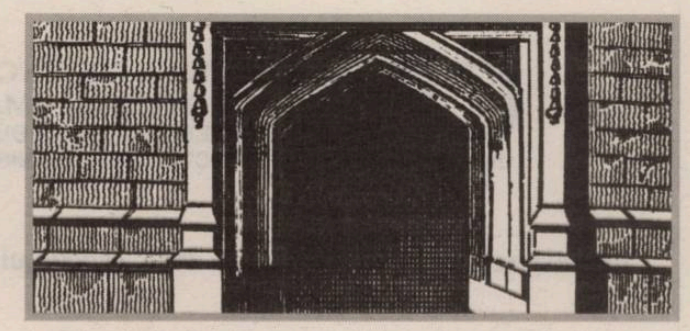

La televizor e o emisiune-maraton despre efectele Katrinei şi, din cînd în cînd, moderatoarea opreşte imaginile de coşmar, zice *stay with us, we'll be right back after these messages* şi începe o reclamă veselă cu nişte urşi care dansează pe o melodie săltăreaţă. E ironic. E trist. E aşa cum e. În New Orleans, unii mor pe acoperişuri, unii mor de foame, unora le mor copiii în braţe, în timp ce alţii sparg magazine şi fură televizoare cu ecran plat.

Acum cîţiva ani a fost Andrews, care a fost cea mai mare catastrofă naturală de pînă atunci. Însă, după fiecare Andrews, vine o Katrina... Dozele de bine şi de rău în orice situaţie sînt bine distribuite, iar viitorul e mereu deschis pentru următoarea catastrofă.

Irina CRĂCIUN
Bâton Rouge, Louisiana

CAUŢI O PERSOANĂ SUMBRĂ CU CORONIŢĂ? NOI ÎŢI FACEM DRUMUL MAI SEC

● Eşti june, eşti la bal şi-o vezi pe Lenuţa. Şi inima, pe loc, ţi se aprinde. Ce faci? Iei grabnic o cartolină, îi ceri unui amic să-ţi împrumute creionul său (dacă l-ai uitat pe al tău acasă) şi aşterni aceste rînduri pe dosul cartolinei: *„Dragă Lenuţă. Nu te supăra căci îndrăznesc să-ţi spun aşa de intim căci numai clipele fantastice de iubire mă face. Simt un mare dor şi o iubire nemaipomenită asupra ta din astă seară“*. Apoi scrii numele adresantei *(„Duduiţei Lenuţa Raihel – În bal“)*, cauţi o persoană care să-i înmîneze „persoanei“ mesajul şi aştepţi. Îţi va surîde oare norocul? Fi-va Lenuţa a ta în seara asta? **(D. S.)**

● Deconspiratorul celebrelor stenograme care bulversează viaţa noastră politică a găsit cu cale să-şi ia ca pseudonim numele lui Mihai Eminescu. Vom avea în curînd vreo sursă secretă „Emil Cioran“? Creşte zilnic bănuiala – deloc sumbră – că sîntem şi un neam nepereche. **(R. C.)**

● În *România literară* nr. 33, Alex. Ştefănescu aduce „mulţumiri publice“ autorilor care l-au delectat în ultima vreme „cu inepţiile lor de o expresivitate violentă şi de un umor irezistibil“. Am ales-o pe cea mai groasă, deşi, la o adică, toate ar fi de locul 1 cu coroniţă. Iat-o, sub semnătura profetică Eugen Cioclea: „«Divergenţa mă loveşte în foale.»; Dacă admitem, / cu mîna pe biblie, / că axioma ontologiei ne pupă, / fără a şti cine suntem, / atunci este vorba despre un RNA-mesager; „Mârlesc transcendental poezia – / poate ajunge la orgasm“. Penal! **(S. S.)**

● Într-o comună de lîngă staţiunea Cheia, stă scris deasupra unui magazin mic de pompe funebre: „Servicii funerare la Nelu. Noi vă facem drumul mai uşor“. De parcă ar mai conta, într-o asemenea situaţie, dacă o mai dai prin gropi sau te duci lin, lin... **(R. P.)**

Cu ochii-n 3,14

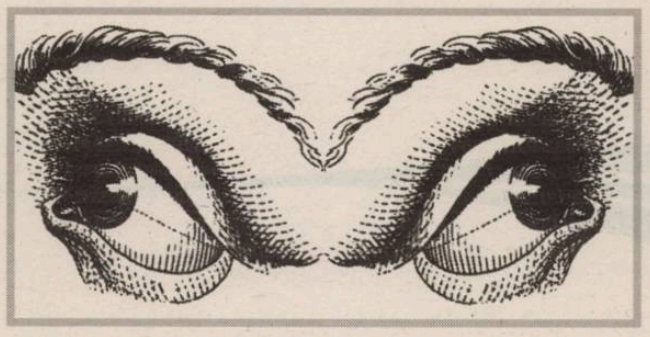

● Un şofer de taxi mi-a spus cel mai sec banc al momentului, care sună cam aşa: „Ştiţi că a murit Luminiţa?“. La care tu, ca interlocutor sensibil, întrebi: „Care Luminiţa?“. Răspunsul nu întîrzie: „Nu ştiţi? Aia de la capătul tunelului“. **(I. P.)**

CAUŢI O PERSOANĂ DE O SIMPLITATE CA DIN VIS? NOI ÎŢI FACEM DESCHIDEREA CAM PESTE TOT

● De cîte ori văd turişti fotografiind ţeapa-lui-ghilduş – deh, estetica sovietică retro –, mă gîndesc la Piaţa Parlamentului elveţian din Berna, de o simplitate sfidătoare: gurile fîntînii arteziene sînt chiar la nivelul asfaltului, astfel încît, dacă nu eşti atent pe unde mergi, te poţi trezi exact în mijlocul jeturilor care ţîşnesc intermitent. Anul trecut a luat unul dintre cele mai mari premii europene de arhitectură urbană. **(M. C.)**

● Azi-dimineaţă, nu apucă să treacă de ora 7,30, că aud, ca prin/din vis, un ţîrîit-piuit-chiuit. Verific alarma telefonului mobil – nimic. Ridic receptorul telefonului fix – tot nimic. Papagal nu am, deci nu-mi mai rămîne decît să verific dacă nu cumva e cineva la uşă. La 7,30?! Ei bine, da! „Cu repartitoarele!“ „Cu ce?!“ „Cu repartitoarele, ştiţi, noi, ăia cu caloriferele“! Mi-a trebuit o jumătate de oră ca să-mi dau seama că un repartitor este un fel de „apometru“ pentru căldură. „Căldurometru“, dacă vreţi! **(R. P.)**

● Nu am auzit vreodată superbul imn al Cehiei executat mai lamentabil ca sîmbăta trecută, la Constanţa, în deschiderea meciului de fotbal dintre cele două Naţionale... Deşteptaţi-vă, fanfare româneşti! **(R. C.)**

● În Italia există obiceiul de a lipi ferpare cu răposaţi cam peste tot, căci e-o ţară comunicativă; de pildă, într-unul din aceste *sticker*-e îndoliate – lipit pe stîlpul unui ponton de *vaporetto* din Veneţia – am văzut anunţat faptul întru totul regretabil că o Cutarella Cutarini (cu poză cu tot) „s-a stins senin din viaţă la vîrsta de 101 ani“. Cineva a făcut următorul comentariu cu tuş (negru, ca să se asorteze): „La vîrsta asta, era culmea să se fi stins cu probleme!“. **(a. l. ş.)**

CAUŢI O PERSOANĂ CARE A DAT RĂSPUNSUL FINAL LA ÎNTREBAREA „CE POATE STA SCRIS PE DOUĂ DIN TREI BARIERE“? NOI ÎŢI FACEM UN MIC SEMN ALB

● La unul din concursurile organizate de un post de televiziune, la întrebarea „Cine a scris *Capitalul?*“, după ce s-au sfătuit între ei, concurenţii au dat răspunsul final: Kafka. **(M. B.)**

● Cînd un magazin se numeşte „Carpe diem“, ce poate sta scris pe uşa lui? „Carpe diem. Program: 9-18“. **(M. V.)**

● Nemţii de la ADAC au mai răsturnat trei maşini la teste: Volkswagen Beetle, Mazda MX5 şi Opel Astra. Dat fiind că două din trei sînt fabricate în Germania, scenariul antiromânesc de la testarea Loganului cade. În schimb, îngrijorează propensiunea spre masochism... **(M. V.)**

● Cine a urmărit Realitatea TV luni a putut să vadă reportajele singurului jurnalist român din New Orleans. Cam asta ni se spunea din oră în oră: singurul jurnalist român care merge la New Orleans. Apoi, peste o oră, singurul jurnalist român care se îndreaptă spre New Orleans. Nicoleta, ai legătura. Nicoleta: bla-bla-bla, banalităţi de pe agenţii. În sfîrşit, Nicoleta a ajuns la New Orleans şi, aţi ghicit, este singurul jurnalist român din New Orleans. Nicoleta, singurul jurnalist român din New Orleans, spunea nişte banalităţi emoţionate. Dar, orişicît, era – ştiu că ştiţi, dar îmi place să repet – singurul jurnalist român din New Orleans. Dau pe ştirile TVR. Care TVR dă legătura corespondentului său în SUA, aflat la – aţi ghicit – New Orleans. Omul de la TVR spunea că la New Orleans sînt mai mulţi jurnalişti decît locuitorii rămaşi, pentru că fără legitimaţie de presă nu treci de bariere. Nu ştiu dacă aşa era, asta spunea omul TVR-ului: că e plin de jurnalişti. Dar de un lucru sînt sigur: printre ei se afla şi – ştiu că ştiţi – singurul jurnalist român din New Orleans **(C. G.)**

● Fie-mi iertată efuziunea păşunistă, dar trebuie să împărtăşesc cuiva vestea că Cezara, iapa bunicului meu de la Horezu, a fătat primul ei mînz. Roşu şi cu un mic semn alb în frunte. Ura! **(M. C.)**

CESI CENTRUL DE EXCELENȚĂ ÎN STUDIUL IMAGINII
UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI
UNIVERSITATEA DE ARHITECTURĂ ȘI URBANISM *ION MINCU*

organizează, în 17-18 septembrie 2005, concursul de admitere pentru

Programul de masterat interdisciplinar
de 2 ani

TEORIA ȘI PRACTICA IMAGINII

Cursuri de zi :
- **20 de locuri subvenționate**
- **10 locuri cu taxă** (150 Euro x 4 semestre)

Cursuri de învățământ la distanță:
- **20 de locuri cu taxă** (200 Euro x 4 semestre)

Director: prof. univ. dr. Sorin Alexandrescu

Informații despre programul de masterat la:
- ***sediul CESI*** : Universitatea de Arhitectură și Urbanism « Ion Mincu », et. 1 (lîngă Sala Frescelor), str. Academiei, nr. 18-20, sector 1, București
- ***www.cesi.ro***
- e-mail : ***mastercesi_info@yahoo.com***

radio delta rfi

Dialog vineri între 17:10 și 18:00
Mihai Dinu

Din 26 august, 5 ediții dedicate Festivalului Internațional "GEORGE ENESCU"

București 93.5fm · Iași 97.9fm · Craiova 94fm

TVR CULTURAL

Numai la TVR Cultural
Festivalul George Enescu 2005 transmis in extenso!

TVR Cultural vă invită să luați parte, în perioada 4-20 septembrie, la cea de-a XVII-a ediție a Festivalului și Concursului Internațional "George Enescu".

Spre deosebire de celelalte canale ale Televiziunii Române care vor transmite în direct sau înregistrat o serie de concerte, postul TVR Cultural va fi pe parcursul festivalului principalul "motor" de difuzare a evenimentelor din cadrul acestei ample manifestări, căreia îi va acorda zilnic un spațiu generos. Numai la TVR Cultural puteți intra in extenso în fascinanta lume a muzicii și a Festivalului George Enescu, ediția 2005.

Propunându-și să promoveze atât creația enesciană, cât și valorile muzicii românești contemporane, TVR Cultural vă oferă o incursiune în lumea artelor. Astfel, în fiecare zi, de la ora 17,00 (iar sambata și duminica de la ora 17,00 și ora 22,00), TVR Cultural va transmite în direct concertele care vor avea loc la Ateneul Roman.

Transmisiunile în direct vor continua zilnic, între orele 19,00-20,00 și 20,30-21,30, cu Piața Festivalului, din programul căreia TVR Cultural vă invită să urmăriți spectacole de poezie și muzică, recitaluri și concerte susținute atât de muzicieni români, cât și de artiști internaționali.

Între orele 20,00-20,30 TVR Cultural vă așteaptă zilnic la „O agendă subiectivă" a festivalului, talk-show cu invitați surpriză, moderat de Cornel Todea.

În fiecare zi, de la ora 21,30, TVR Cultural vă va ține conectați la pulsul manifestărilor prin Agenda Festivalului.

Zilele TVR Cultural, care se vor desfășura pe 15, 16, 17 și 18 septembrie, de la orele 20,30, vor aduce publicului numeroase surprize muzicale.

Alegeți valoarea și alături de TVR Cultural, rămâneți conectați la cea mai importantă manifestare culturală a „Anului George Enescu".

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul II, nr. 87 ● 16-22 septembrie 2005 ● 24 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Duel electoral german“
pagina **3**

Radu Cosaşu
„Sexul, azi, ca «partidul», ieri“
pagina **16**

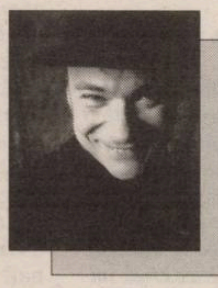

Alexander Bălănescu
„Muzica mea? Un lirism agresiv“
pagina **17**

Cîte bordeluri, atîtea obiceiuri

„IZABELA apetisantă sexy ofer sex total la domiciliul clientului.“

Libertatea, *2 septembrie 2005*

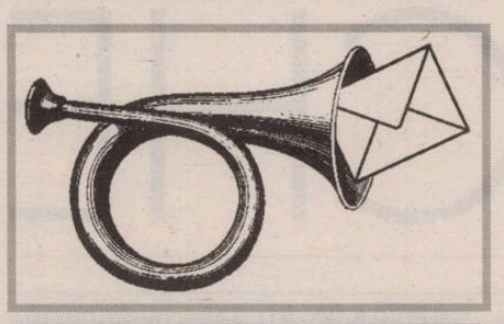

Nr. 81: *„Cum reacţionăm în situaţii de criză?“*

Linişte, că ne privim în ochi...

„Criză? – îşi zice mai întîi de toate – ce naiba e o criză? Să ne hotărîm asupra acestui termen! O criză este trecerea de la un regim de funcţionare la altul: trecere pe care unele semne sau simptome o fac sensibilă. În timpul unei crize, timpul pare a-şi schimba natura, durata nu mai este percepută ca în starea obişnuită a lucrurilor. În loc să măsoare permanenţa, ea măsoară variaţia. Orice criză implică intervenţia de «cauze» noi, care tulbură un echilibru mobil sau imobil ce există“, scria Paul Valéry în eseul său *Cuvînt despre inteligenţă.*

Cît de valabile sînt cuvintele maestrului francez şi acum, la mai bine de 50 de ani de cînd au fost scrise, mai cu seamă pentru noi, românii de astăzi, atît de atinşi în sănătatea noastră morală? Ne aflăm – nu cred că greşesc făcînd această afirmaţie – într-o profundă criză morală, fără precedent în ultima vreme. Poate cea mai gravă din întreaga noastră istorie postbelică. Nu mă refer, îndeosebi, la criza morală – înţeleasă ca pat germinativ al dezastrului social şi economic în care sîntem – privită în sensul indiferenţei faţă de morală (amoralitatea) sau, mai grav, a lipsei totale a oricăror principii morale (imoralitatea) şi nici în acela al exagerării acesteia din urmă sau al unei decăderi din acest punct de vedere.

Mă gîndesc mai cu seamă la grava deteriorare a moralităţii prin mutilare. Pentru că un popor căruia, în covîrşitoarea lui majoritate, nu i-a mai rămas aproape nimic altceva decît problema subzistenţei imediate, nu reprezintă altceva decît imaginea fidelă a unei societăţi mutilate. Traumatizate. Aduse încet, dar sigur, la un stadiu vecin cu un anumit tip de animalitate, extrem de asemănător cu acela de dinainte de 1989.

Dincolo de preocupările aşa-zis „domestice“ – asigurarea hranei zilnice, întreţinerea familiei şi a locuinţei, creşterea şi educarea copiilor (evident, pentru cei care au aşa ceva) etc. –, le-a mai rămas ceva mai de preţ românilor, în afara propriei lor persoane? Poate doar, aşa cum spunea cineva, acea *fericire personală,* dar care şi ea nu mi se pare a fi altceva decît o inepţie, atîta vreme cît nu poţi fi fericit de unul singur!

Sînt tot mai rari aceia care au răbdarea şi puterea să se întrebe nu ce-am ajuns noi în ochii altora – imaginea este mai mult decît şifonată, pentru a mă exprima cu blîndeţe – ci în propriii noştri ochi. Cîţi se mai întreabă ce-am ajuns noi în Europa? În lume? Ce-am fost şi ce rol am jucat cîndva, nu cu mult timp în urmă, în vremea cînd Bucureştiului i se spunea, la modul cel mai serios şi flatant, *Micul Paris?* Atunci cînd oamenii noştri de stat, dar mai ales cei de cultură nu erau cu nimic mai prejos decît marile modele ale Europei civilizate?

Cît despre puţinii dintre aceia care-şi mai bat capul cu astfel de „cestiuni“ (printre care, iată că acum, scriind aceste rînduri, stîrnit fiind de tema revistei dvs., mă prenumăr), ce-ar fi trebuit să rămînă „arzătoare la ordinea zilei“ – în timp ce mulţi, din ce în ce mai mulţi, sînt preocupaţi tot de numere, dar de acelea ale vilelor, maşinilor de lux, banilor în conturi etc. – au toate şansele de-a fi arătaţi – dacă nu cumva chiar şi sînt! – la un moment dat cu degetul, compătimiţi sau chiar „interpelaţi“ (că tot e la modă cuvîntul!) de cineva cu mintea deplasată spre roşu, aşa cum mi s-a întîmplat deunăzi cînd mă aflam la piaţă, la cumpărat de cartofi şi castraveţi: *„Aha, acu' vă tîrguiţi la preţ, neică? Nu voi aţi ieşit, bă bărboşilor şi pletoşilor, în stradă, dă strigătări din toţi bojocii «Libertate!» şi «Jos comunismu'!», ba unii aţi mai şi crăpat ca tîmpiţii? Ce te miri, bă, cît a ajuns un kil' dă cartofi? Mai bine cască ochii să vezi cît e un ou... Din cauza voastră plătim azi, noi ăştia bătrînii, ou' cu cît aveam salariu acu' cinşpe ani! Acu', luaţi de haliţi răbdări prăjite, flăcăiaşilor, iar dacă nu găsiţi nici d'alea că ie cam rare, hăăă, hăăă, hăăă...“* (rîde cu sughiţuri, mîndru tare de glumiţa lui bună!), *„postiţi şi de restu' cîntaţi, să nu vă mai auziţi maţele ghiorăind! Şi ia, ciocu' mic cu tîrguiala, c-a avut dreptate ăla şi dacă nu vă place preţu', duceţi-vă la muncă, tăticu', nu la întins mîna!“*

Ar mai fi ceva de spus? Nu-i aşa că nu-i nici o criză? Ce criză? Nu cumva visăm? Hai, terminaţi cu văicăreala şi cîrteala, mai vedeţi-vă de treabă şi ia mai staţi la locurile voastre!

Bogdan STOICESCU
stoboluc1958@yahoo.com

Polemice

Stimată redacţie,

Un schimb de replici din nr. 81 al revistei nu poate trece neobservat şi m-aş bucura dacă următorul foarte scurt comentariu şi-ar găsi şi el loc într-un număr viitor.

Între vina lui Jules Verne şi vina lui G. Călinescu

Interviu prilejuit de apariţia unei cărţi despre Jules Verne. Intervievatorul, alarmat de pasiunea verniană pentru ştiinţă şi tehnică, citează acuzator o frază a lui G. Călinescu: „încrederea în raţiunea umană, în ştiinţă, este însuşirea «omului superior»“. Şi, îngrozit, adaugă îndată: „De aici la «omul nou» socialist nu e decît un pas, iată cum se poate derapa“. La care intervievatul îl asigură: „convingerile lui Verne erau clar de dreapta, a fost împotriva Comunei din Paris. [...] spunea că speră ca socialiştii să fie împuşcaţi. Chiar cînd era evident că Dreyfus nu era vinovat, el o ţinea pe a lui că judecata fusese corectă“. Astfel asigurat şi liniştit, intervievatorul trece senin la altă întrebare (interviu acordat de Lucian Boia lui Marius Chivu, în *Dilema veche,* nr. 81, 5-11 august 2005, p. 17).

Expeditivitatea superficială şi iresponsabilă cu care este tratat la noi raţionalismul modern este stupefiantă. A lua încrederea în raţiunea umană şi ştiinţă drept preliminariu la doctrina „omului nou“ comunist este o dovadă de ideologizare absurdă, care ar semăna cu fanatismul obscurantist, dacă n-ar fi (de fapt) doar ipocrită. Căci – sînt absolut sigur – Marius Chivu, dacă e bolnav, merge la medic, nu la vrăjitoarele de la Buftea; dacă i se strică maşina, merge în Service, nu dă un acatist; şi consultă baze de date, nu pipote de găină neagră, pentru a afla ceva despre lume. El se comportă exact ca cineva care are încredere în raţiune şi ştiinţă. Să fie oare Chivu „la un pas“ de „omul nou“ comunist? Nu, desigur – lucrurile sînt mult mai simple. Tînărul Marius Chivu este un critic *trendy* – el simte că n-ar putea prospera în cultura română de azi dacă nu ar stigmatiza raţiunea şi ştiinţa drept

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

gogoriţe ale doctrinei „omului nou“ comunist: codul autohton de corectitudine politico-culturală cere „intelectualului bine“ să se ţină departe de raţiune şi ştiinţă – numai opţiunea pentru religie „dă bine“ la noi. Căci, aşa cum ne transmite un *guru* local: „sufletul trebuie făcut *tabula rasa* pentru a primi duhul; nu trebuie să ne ocupăm cu ştiinţa ca să ne concentrăm pe esenţial: rugăciunea“ (Cristian Bădiliţă, în *Adevărul literar şi artistic*, nr. 777, 19 iulie 2005, p. 2). Contrastul următor spune, de altfel, foarte mult: Călinescu e luat în tărbacă pentru încrederea sa în raţiune şi ştiinţă; Verne însă, pentru chemarea la împuşcarea socialiştilor şi refuzul de a recunoaşte nevinovăţia lui Dreyfus, nu primeşte nici o admonestare: totul este OK, el era pur şi simplu „om de dreapta“. La care nu pot decît să-l citez tot pe Marius Chivu: „iată cum se poate derapa“.

Adrian-Paul ILIESCU
ailiescu@gmx.net

(In)Actualităţi

După o lungă vară plouată

● Cum nu citisem benzile desenate cu Astérix, cea mai frumoasă ştire a verii mele a fost ecologismul lui Idéfix – cîinele care urlă cînd se taie un copac.

● Sînt un ciugulitor. Îmi place să călătoresc chemat de locuri. Să mă las în voia lor. Trag cu ochiul la viaţă.

● Pnin, un fel de „Pianină mecanică“ şi concertul ei neterminat, îmi aminteşte subtila diferenţă dintre tăcerea unui rus şi a unui american. Estul, Vestul, Restul... Restul?!

● La Basel, 5 localuri cu Mastercard pe uşă ne-au refuzat politicos: se stricase aparatul. Bănci în pauza de masă. Noroc cu poşta, care schimbă. Şi cu ecocroissantul ţărănesc. Pentru care ne-a ajuns moneda-rest de la vinietă.

● O femeie se urcă la volan. Bărbaţii cu maşini lîngă demarează brusc. Inconştientul masculin...

● Pe o stradă, într-un orăşel german. O fetiţă, sprijinind stîlpul porţii, mă salută. Apoi întreabă, dezinvolt, „de ce nu ai păr pe cap?“. Răspunsul, după explicaţia mea: „Îmi promiţi că, atunci cînd te faci bine, îl laşi să crească pîn-aici?“ – şi-mi arată încheietura mîinii. Completează: „Eu ştiu de toate pentru că întreb!“.

● De cîte ori apucăm să ne gîndim că locuim pe o piatră, spînzurînd în Cosmos. Care se mai şi-nvîrte!

● Două saluturi. Adecvarea: „Să ne-ntîlnim voioşi!“. Inadecvarea: Tatăl, fetiţei sale de 4 ani, la grădiniţă: „Îţi doresc să ai o zi bună!“.

● Tot mai des, scriitori şi ziarişti dau „sfoară-n ţară“. De unde-atîta sfoară?! Zicala e cu dat „Sfară-n ţară“. Iar şfară/sfară înseamnă mirosul/fumul înecăcios degajat la arderea grăsimilor.

● În Corfu, străzile înguste ale insulei, acolo unde turiştii furnică terasele, te fac să crezi că mergi printr-o omletă. Sau printr-o clătită. E mai la modă.

● Exprimare de medic: „Trombii (=trombocitele) sînt buni“.

● Plimbîndu-te prin Benfeld (Alsacia), unde moartea-schelet-statuetă răstoarnă o clepsidră la fiecare fix de oră, toată lumea îţi spune „Bună ziua“. Tîrgul săptămînal arată că afacerile se fac în familie: brînză, pîine, carne, legume de casă. Bunicii, mama, tata, nepoţii. Ca-n povestea cu scosul ridichii.

● Mi-au schimbat tipul citostaticelor exact înainte de vacanţă. Am somnul mititeilor pe grătar: perpelitul de-a-nvîrtitelea. De pe cometa cancer: *ca-n cer.*

● Aţi supt vreodată zahăr candel? Aţa aceea dulce trasă prin gură, mult după ce s-a terminat ce era de supt; ca aţa aceea e starea mea de România. *Condamnată la România, prin ceea ce nu are.* Farmecul acestui *„fără“.*

● Cluj. Un xerox afişează: „Copiem fiţuici pentru studenţi. 30 de bani bucata“.

● Corfu. O familie arabă este refuzată la urcarea în autobuz pentru că nu are bilete. Rămîne jos, asumîndu-şi greşeala. După încă o staţie, faza se repetă cu o familie de englezi. Nici ei n-au ştiut că. Dar urcă. O zi înainte, un alt şofer se-ndurase de două tinere care, în staţia unde ar fi trebuit să cumpere biletele, au şters-o, lăsîndu-l cu strigarea-n gît. Erau cît se poate de globalizate.

● Am întîlnit peruca perfectă. Făcută din „propriul păr, păstrat de mama. Din tinereţe“.

● *Trend*-ul momentului: îmburticirea.

Alina IORDACHE
str. Mihai Viteazu 6, Rîşnov

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **„Olimpicii“**
- **Unde sînt intelectualii de stînga?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTER:
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
PUBLICITATE:
Iulian TRAŞĂ
Tel.: 0788.214.846
e-mail: iuliantrasa@imagoo.ro
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon/fax: 317.23.90
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată de *Dilema veche srl.*
Asociaţi: Mircea Dinescu (60%)
şi membrii redacţiei (40%)

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.200 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:
● la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
● trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO06RNCB5010000360390001/ROL, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, titular Dilema veche srl, CUI 16047158, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 84 lei (840.000 lei) pentru 1 an, 44 lei (440.000 lei) pentru 6 luni, 22 lei (220.000 lei) pentru 3 luni.

Relaţii la tel./fax: 317.23.94.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?" (I.L. Caragiale)

Duel electoral german

Există și alt fel de luptă electorală. Nu doar cel cu care ne-am obișnuit (bancuri prea groase sau prea subțiri, suporteri supra-încălziți, sudălmi, indiscreții, temperament, gintă latină dezlănțuită). Săptămîna trecută, pe toate canalele de televiziune germane, s-a transmis dezbaterea finală dintre actualul cancelar, Gerhard Schröder, și contracandidata sa, Angela Merkel. Atmosferă mai curînd aseptică, mici ironii de ambele părți, dar și mici amabilități, surîsuri, volubilitate măsurată: la sfîrșit, diferența de lungime dintre discursurile celor doi era, fără efort și fără intervenții drastice din partea moderatorilor, de numai o secundă. Ceva nou a apărut totuși în stilul de campanie de azi: ceva care nu exista, de pildă, pe vremea luptei din 1976 dintre Helmut Schmidt și Helmut Kohl. Acum treizeci de ani, accentul cădea pe idei și principii. Acum – pe cifre și pragmatism. Demagogia de ieri era una a valorilor și a formulării. Demagogia de azi e una a promisiunilor și a dexterităților tehnocrate, afișate la rece. Mai mult de trei sferturi din timpul de emisie s-a cheltuit, de-a lungul dezbaterii cu pricina, pe teme privind piața muncii, fiscalitatea, protecția socială. Fără ornamente, fără gesturi spectaculoase, fără idealism. Nimic din categoria „Să construim împreună speranța!". Sloganul n-are albastruri și rozuri, trandafiri și armăsari frenetici. E sec și orizontal: „Mai multă creștere economică, mai multe locuri de muncă!", „Mai mulți liberali, mai puțin șomaj!". Nu poți să nu observi strania inversare a strategiilor. La noi, unde toată lumea e sufocată de „meandrele concretului", se cultivă, în campanie, zborul înalt. În Germania, unde șomerii o duc așa de bine încît nu ies din șomaj decît constrînși, se vorbește numai de bani și impozite. Așadar, nu vorbim despre ce ne trebuie, ci despre ce avem deja: la noi – speranța (de a trăi mai bine), la ei – traiul bun.

Gazetarii-moderatori sînt și ei diferiți de la o țară la alta. În Germania, *show*-ul e mai important decît convingerile și opțiunile personale. Moderatorii atacă mai abitir decît contracandidatul și par să nu dea doi bani pe rezultatul propriu-zis al scrutinului. Esențială e hărțuiala. Politicoasă, dar necomplezentă, echidistantă, dar ofensivă. La noi, lucrurile sînt mai candide. Simpatiile și pasiunile proprii se văd de la o poștă. E clar cine cu cine ține, e clar ce are Pristanda în sufletul lui. De o parte steliștii, de cealaltă dinamoviștii. Înainte de a reflecta cu care dintre cei doi candidați va vota, cetățeanul autohton e provocat să hotărască de partea cărui moderator este. Dimensiunea „meci" prevalează asupra dimensiunii „dialog".

Dacă însă politicienii și gazetarii „lor" și „ai noștri" sînt destul de diferiți, trebuie să admitem că electoratul are, peste tot, reflexe asemănătoare, în ciuda deosebirilor de coșniță și de experiență democratică. Criteriile rămîn vagi, mai mult sau mai puțin estetice, conjuncturale. Un sondaj de opinie de după duelul televizat e, în această privință, caracteristic. Cei mai mulți socotesc fără ezitare că Schröder e mai simpatic și mai credibil. Dar la întrebarea: „cine va crea mai multe locuri de muncă?", răspunsul majoritar e Angela Merkel. Prin urmare, promisiunea atîrnă mai greu decît personalitatea, oferta virtuală – mai mult decît charisma reală. Nu se înțelege de ce politicianul socialist e „mai *credibil*", dacă alegătorii nu *cred* în programul lui. E ca în România, unde, pe vremea PSD-ului, lumea declara, în chestionare, că viața e mai grea decît înainte, dar că intenția de vot rămîne PSD. Electoratul e, peste tot, misterios și, în consecință, imprevizibil. Dar e „european", integrat (rapid și firesc) în modul de gîndire al cetățeanului occidental. Mîncăm mai prost, dar votăm la fel: impulsiv, sentimental, credul. Care va să zică – democratic.

Acestea fiind zise, pariez, fără entuziasm, pe Angela Merkel. Va fi preferată pentru că, în situația de azi a Germaniei, schimbarea e preferabilă continuității. Poporul vrea să mai încerce și altceva, după cele două mandate consumate de Schröder. Va fi preferată pentru că e femeie și alegerea ei ar avea un aer *trendy*, insolit, picant. Va fi preferată pentru că vine din RDG, ceea ce va putea fi asumat ca o reparație istorică, ca o împlinire echitabilă a unificării germane. Va fi preferată, vai, fiindcă e pentru un ritm mai lent al integrării europene și împotriva aderării Turciei. Va fi preferată... dacă nu cumva electoratul va reacționa, în ultima clipă, ca de obicei, misterios și imprevizibil. Ceea ce e sigur e că, indiferent de cîștigător, situația va fi, în Germania, neschimbată. În bine.

cu dilema la croitor

A început școala. Cum procedăm?!

Nu-ș' cum se face, dar politicienii noștri vor să demonstreze cu tot dinadinsul că sînt croiți din peticele mantalei lui Nea Nicu, de vreme ce insistă ca la 15 septembrie să taie pamblici și să gîdile școlerii sub bărbie.

Soluția pe care mi-o dădea șturlubatecul meu bunic pentru a scăpa de tirania învățăturii – să ung pereții școlii cu slănină ca s-o mănînce cîinii – nu mai e valabilă astăzi, cînd, pe zi ce trece, se scumpește slănina și se ieftinesc profesorii.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Copiii căpșunarilor

Sîntem inundați de două tipuri de mesaje în legătură cu aderarea la UE. Cel dintîi tip este emoțional, construit pe așteptarea datei de 1 ianuarie 2007, propagînd cînd speranțe, cînd dezabuzări. Orice frază a vreunui oficial român sau european, a vreunui analist mai mult sau mai puțin competent, e preluată imediat în morișca presei și livrată țintit, drept către sufletul nostru obosit de-atîta tranziție: „o să vă integrați cînd veți îndeplini condițiile", ne-au transmis unii parlamentari creștin-democrați germani și ne-am pleoștit. „Vă vrem în Uniunea Europeană la 1 ianuarie 2007 și nu există motive de îngrijorare privind aderarea României la această dată", a spus lordul Alf Dubs, europarlamentar, și ne-a revenit inima la loc. Acest dus-întors emoțional se va ostoi numai cînd vom avea aderarea „în mînă". Pînă atunci, presa cea de toate zilele va trăi din alternarea dusului cu întorsul, tot rupînd la petale: aderăm, nu aderăm, ne primește, nu ne primește, cu clauză, fără clauză...

Al doilea tip se vrea mai exact, poartă de colo-colo cifre și procente, mizează pe cuvinte ca „estimare", „scenariu", „analiză", „studiu", pare să ne livreze concretul măsurat fără greș. Mai ieri, un ziar socotea că, la ritmul actual de „avansare" a autostrăzilor pe pămînt carpatin, la Borș vor ajunge – bucuroși că au terminat autostrada începută pe vremea lui Adrian Năstase – stră-strănepoții harnicilor constructori de azi (și stră-strănepoții firmei Bechtel, dacă îi va avea). Alte cifre spun că mai avem nevoie de 30 de ani ca să ajungem la *media* nivelului de trai din UE. De la o vreme, cifrele trec Dunărea: bulgarii (evident!) au salariul minim cu doi euro mai mare ca noi, inflația lor e mai mică decît a noastră, ei au adoptat cu *n* norme europene mai mult decît noi etc. Alte „studii", „analize", „estimări" ne anunță cît la sută din industria laptelui va da faliment, cîte fabrici de mezeluri vor fi închise, în cîți ani și pe cîte miliarde de euro vom rezolva problemele de mediu ș.a.m.d. De fapt, etalarea procentelor și a termenilor „tehnici" e doar o capcană. În cele mai multe cazuri, întreaga paradă de cifre are drept efect tot zgîndărirea vreunei emoții. Sub aparența lor „rece", de concluzii bazate pe calcule, se ascunde un sîmbure de sentiment care produce fatalism neaoș: ce să ne mai batem capul, oricum nu vom ajunge „ca ei", uite, se poate demonstra cu cifre...

© V. Dorolți

Ambele tipuri de mesaje, așadar, în ciuda substanței lor diferite, ajung să creeze, pînă la urmă, stări de spirit mai curînd negative. Pe măsură ce se apropie data prezumtivei aderări, în loc de mobilizare fermă, avem parte mai curînd de o accentuare a melancoliei: ne crește nodul din gît, ni se tot pare că o să „ratăm de puțin", sîntem la un pas de-a decreta că „UE are ceva cu noi", ne deprimă creștin-democrații germani că au obiecții și britanicii că nu ne ridică vizele, și, în culmea tristeții, tragem concluzia că, și dacă vom adera, oricum nu se va schimba mare lucru...

Sigur că nu se vor schimba rapid nici performanțele economice, nici nivelul de trai. Dar e la fel de sigur că schimbările au și început și ele se petrec *mai ales* sub presiunile de tot felul ale Europei. Reformele politice și economice ale tranziției s-au făcut *pentru că ne-a cerut UE*, nu pentru că am ținut morțiș noi, românii. Iar acum, tot UE produce un alt fel de schimbări, chiar în fibra socială: „căpșunarii" pleacă din țară pentru munci necalificate și se întorc pe post de surogat al clasei de mijloc – oameni „cu casă și mașină", care au deprins, prin experiență directă, mici taine ale capitalismului și vin să le aplice deschizîndu-și un mic atelier, o pensiune ori o spălătorie auto. Pe ei nu-i poți „aburi" despre UE, au văzut-o cu ochii lor. Iar distanța dintre „noi" și „ei" o cunosc foarte bine, au parcurs-o. În satele lor, sînt niște „agenți ai integrării" mai eficienți decît orice campanie. Ca oameni „pățiți" ce se află, ei pot fi o sursă de „euro-luciditate", dacă nu chiar de euro-optimism; și, în orice caz, sînt credibili în ochii celorlalți membri ai comunității tocmai datorită experienței directe. Dar abia copiii lor au șansa de a deveni cu adevărat „clasa de mijloc".

Or, tocmai aici e problema. Integrarea noastră în Europa va avea loc, de fapt, *după* data aderării: va fi un proces lung, de care vor beneficia (și pe care îl vor duce la capăt) cei care acum sînt la școală sau la facultate. Pentru ei, Occidentul este, într-un fel, mai accesibil: produsele culturii de masă – filme, muzici, mode etc. – au creat o anume familiaritate trans-națională a adolescenților, toți par să semene între ei pînă la un anumit punct, măcar în ceea ce sociologii numesc „stiluri de viață". Diferența dintre ei – dincolo de culoarea blugilor și a tricourilor – va rezulta din ce au învățat, din ce știu și „ce știu să facă". În fiecare an, cînd începe școala, în spațiul public se vorbește, timp de cîteva zile, despre cîte școli nu s-au zugrăvit, cîte stau să cadă, cîte n-au apă curentă etc. Apoi subiectul e „uitat" și toată lumea revine la jocul petalelor: ne primește, nu ne primește, aderăm, nu aderăm... Cu școli de secol XIX și cu mii de profesori care pleacă din învățămînt spre meserii mai bine plătite (inclusiv la cules de căpșuni), data aderării devine un simplu detaliu. Dar dacă degradarea sistemului de învățămînt continuă, probabil că vom avea o a doua generație de căpșunari: elevii de azi nu vor apuca, nici ei, să devină „clasă de mijloc".

ținerea de minte

PROMETEU. „Patru legende relatează istoria lui Prometeu: după cea dintîi, deoarece îi trădase pe zei pentru oameni, titanul fu înlănțuit în Caucaz, iar divinii trimiseră vulturi să-i sfîșie ficatul ce se refăcea mereu.

După cea de a doua, de durere Prometeu a pătruns tot mai adînc în stîncă retrăgîndu-se din fața pliscurilor care-l loveau, pînă se făcu una cu piatra.

După a treia, în decursul miilor de ani trădarea sa a fost uitată, zeii au uitat de ea, vulturii asemenea, el însuși.

După cea de-a patra, s-au plictisit cu toții de ceea ce s-a întîmplat inutil. Zeii au fost cuprinși de oboseală, vulturii la fel, rana s-a închis ea însăși ostenită.

A rămas enigmaticul munte de piatră – Legenda încearcă să explice ceea ce nu poate fi explicat. Și pentru că s-a ivit un temei veridic, trebuie să sfîrșească din nou în inexplicabil."

(Franz Kafka, în traducerea lui V. Gherghel)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Vor plăti pensionarii pentru sănătate?

Ministrul Sănătăţii discută despre contribuţii plătite de pensionari şi agricultori. La cum arată spitalele din România nu s-ar spune că fondul de sănătate a mers cîţiva ani cu surplus. Şi totuşi aşa s-a întîmplat. Ba chiar, unii decidenţi, cum este Sorin Oprescu, se plîngeau sistematic de faptul că surplusul de la Sănătate este redirecţionat spre alte nevoi, cum ar fi pensiile sau educaţia. Bugetele sociale au funcţionat pe principiul vaselor comunicante: cînd unul era în deficit, Ministerul de Finanţe „împrumuta" de la celelalte. Şi pînă acum doi ani bugetul de sănătate mergea oarecum bine, măcar comparativ cu boala cronică de la pensii. Dar din 2004 a trecut pe deficit, deşi „deficit" este un termen relativ, cîtă vreme banii sînt gestionaţi la grămadă de Ministerul de Finanţe. Să spunem că a început să consume mai mult decît încasează. Aşa că, în 2004, Guvernul a trebuit să vină cu bani de la bugetul de stat. Iar în noiembrie 2004, casele de asigurări judeţene au primit verde să cheltuiască 800 de miliarde din banii pe 2005. Practic, zilele bune în care sistemul de sănătate se plîngea că îi este confiscat surplusul s-au terminat.

Acum logica vaselor comunicante ar trebui să intre în funcţiune. Dacă sănătatea este pe minus, trebuie să luăm bani de la fondul de pensii ca să acoperim gaura. Pensii, am spus? Dar acolo e o criză mai veche, cîtă vreme avem 4,5 angajaţi la 4,6 pensionari. Avem deci doi miniştri: un Eugen Nicolăescu care îşi ştie situaţia din sănătate şi un Gheorghe Barbu care îşi apără nevoile şi sărăcia din sistemul de pensii.

Şi pentru că, atunci cînd e criză, se caută justificări principiale, Nicolăescu susţine principiul: beneficiază toţi, trebuie să plătească toţi. La prima vedere, are dreptate. Aşa cum este acum, fondul de sănătate se bazează doar pe taxarea salariaţilor. 47,2% din veniturile sale vin de la angajatori (partea din CAS plătită de patron) şi 46,3% vin de la angajaţi. Deci, cei 4,5 milioane de angajaţi plătesc peste 90% din banii pentru sănătate pentru toţi românii. Un mic procent mai vine dinspre fondul de şomaj. Cum şomerii beneficiază de asistenţă medicală, dar nu plătesc direct, ci banii vin de la fondul de şomaj, ministrul Sănătăţii s-a gîndit că aşa ar trebui să facă şi pensionarii, şi agricultorii.

Problema de principiu este că pensionarii au contribuit deja la sistem pe vremea cînd aveau salariu, deci nu ar mai avea de ce să plătească din nou. Şi dacă întreaga filosofie a asigurărilor de sănătate de la noi se bazează pe principiul solidarităţii (plătim toţi cînd putem, beneficiază unii cînd au nevoie), atunci pensionarii şi-au plătit deja partea lor.

Cu agricultorii este mai complicat. De fapt, cînd vorbim despre agricultori în acest caz, ne referim la foştii lucrători de la CAP. Agricultorii în puterea vîrstei după 1989 ori lucrează suprafeţele de subzistenţă (fără nici o contribuţie socială şi deci fără pensii pe viitor, dar asta este o bombă socială ce ni se va sparge în cap ceva mai încolo), ori sînt salariaţi la fermele mari apărute în ultimii ani, deci plătesc asigurarea. Foştii CAP-işti au fost în situaţia ingrată de a nu fi contribuit la asigurările sociale înainte de 1989, deci nici la pensii, nici la sistemul de sănătate. Cum nu era posibil să laşi milioane de oameni fără pensie şi fără asistenţă medicală şi nici nu ar fi fost drept (nu au ales ei să nu contribuie, aşa a fost atunci sistemul, au muncit în condiţiile date), statul a trebuit să aibă grijă de ei. Le-a dat pensii după 1989, care oricum sînt de trei ori mai mici decît pensiile foştilor salariaţi (pensia medie de stat în iunie 2005 este 2,6 milioane, pentru agricultori e 821.568 lei vechi). Cum de cîţiva ani se încearcă punerea sistemului de sănătate pe baze contributive, de ne-am ales toţi cu carnetele de asigurat ce mai mult ne încurcă, se ridică din nou problema de principiu: dar foştii CAP-işti?

Pe drept cuvînt, asociaţiile de pensionari au sărit ca arse la ideea ministrului, spunînd că este inuman ca la nişte pensii atît de mici să se ceară noi contribuţii. Cifrele le cam dau dreptate. Pensia lunară a CAP-iştilor este cît o masă de trei persoane la un restaurant modest din Bucureşti. Pensia de la stat e cît aceeaşi masă la un restaurant cu fiţe. Să te gîndeşti la noi contribuţii

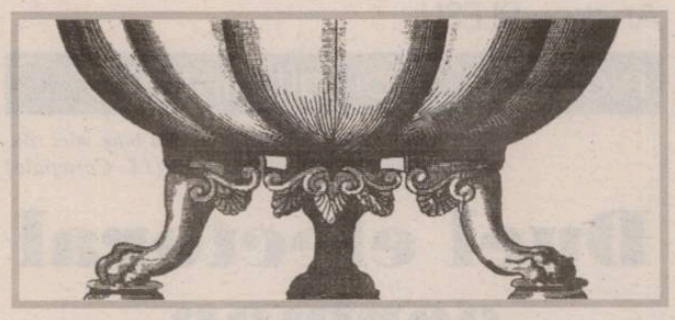

înseamnă cel puţin o prostie politică. Dar tot domnul Nicolăescu ne linişteşte: „veniturile noilor contribuabili nu vor fi afectate de plata contribuţiilor". Premierul Tăriceanu, la rîndul său, a ţinut să ne asigure că oamenii nu vor plăti în plus, se va face doar un transfer între fondurile bugetare. Deci răspunsul la întrebarea din titlu este „nu".

De fapt, se va pune în funcţiune principiul vaselor comunicante enunţat mai sus: luăm de unde avem. Problema este că fondul de pensii e falimentar, dacă ar fi fost o firmă, ar fi trebuit închis demult. Avem deci două fonduri bugetare, amîndouă cu deficite importante, care ar trebui să se susţină reciproc. Vasele comunicante nu mai funcţionează pentru că ambele vase sînt găurite. Aşa că pînă la urmă se va aduce un vas mai mare care să rezolve problema. Adică se va umbla la bugetul de stat.

Deja se întîmplă asta. Ministrul Sănătăţii spune că va rezolva problema datoriilor restante şi se va ajunge ca Sănătatea să aibă 5% din buget, un record. Aşa o fi, dar atunci de ce mai este nevoie, să enervezi cîteva de milioane de oameni cu venituri mizere, cînd întreaga discuţie se reduce la un artificiu birocratic?

presa despre...

Bursa şcolilor

„Ieri a început şcoala. Dimineaţa a însemnat străzi şi intersecţii aglomerate. Fiecare şcoală cu maşinile ei. Dacii din anii '80, proaspăt spălate, scoase din garaj ca pentru o rară ocazie – în cartierele mărginaşe. Colecţii de jeep-uri şi limuzine ultimul răcnet – în dreptul şcolilor din «zonele bune». O imagine a prăpastiei sociale din România de azi. După modelul latino-american, societatea s-a împărţit în bogaţi şi săraci, cu o subţire pătură mijlocie. Nu de zdrobit această orînduire crudă şi nedreaptă avem nevoie. Ci de înţelegerea realităţii.

Acolo unde comunităţile avute pot susţine şcolile, este de datoria lor să o facă. Bugetul public – oricum strîmtorat în limitele penibilului la 3,81% din PIB – poate fi îndreptat spre zonele mai puţin norocoase ale societăţii. Şcolile ar fi mai bine întreţinute, dascălii mai bine plătiţi. Iar părinţii, oripilaţi de ideea de a achita taxe pentru educaţie, n-au decît să socotească sumele pe care le suportă anual pentru plata a tot felul de fonduri ale clasei, meditaţii, susţinerea unor fundaţii înfiinţate de directori şi profesori, cadouri şi alte atenţii. Pur şi simplu ar transforma aceşti bani în taxe legale şi ar putea urmări cheltuirea lor în interesul şcolii.

Acelaşi lucru este valabil şi în sănătate. Dacă mîine s-ar introduce taxe, în funcţie de veniturile pacienţilor, de nivelul asigurării sociale plătite şi al serviciilor oferite, mulţi ar ieşi în stradă. Aceiaşi oameni sînt în stare să strîngă din dinţi şi să plătească, sub formă de bani negri, unul sau mai multe salarii medii. De ce n-ar fi dispuşi să-i dea cu chitanţă? Să fim realişti. Există în România o «bursă» a spitalelor, a medicilor şi a şcolilor de diferite niveluri. Mulţi se zbat să beneficieze de serviciile acestora şi sînt dispuşi să plătească. Dacă sînt dispuşi, atunci să o facă, lăsînd statul să se ocupe doar de cei mai puţin favorizaţi." (Ovidiu Nahoi, *Evenimentul zilei)*

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

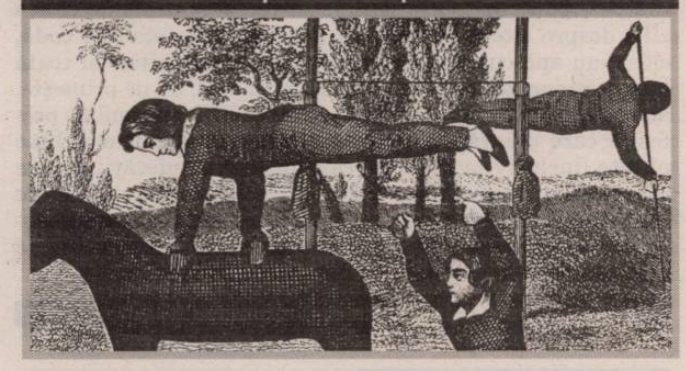

Cum să ghiceşti în *espresso*

N-ai cum, asta e clar. E cea mai mare pierdere de care se face vinovat progresul – nu ne-a luat doar zaţul de ghicit, ci şi o meserie, un sprijin în viaţă şi chiar un motiv plauzibil să mai pierdem jumătate de oră pe zi. Ghicitorii amatori, cîndva cu zecile de mii, s-au pierdut, amărîţi, în mulţime. Puterile lor magice s-au transferat cumva starurilor TV numite şi analişti politici (şi care parcă nici nu se descurcă aşa bine cu previziunile). Cafeaua, da, e parcă mai bună – dar ce valoare spirituală mai are?

Nici nu mai contează, odată ce merge în pas cu vremurile astea materialiste şi-şi creşte în fiecare zi valoarea financiară. Cafeaua, în caz că n-aţi observat cu atenţie, a ajuns, în locurile cu ştaif, să coste cît o friptură în restaurante mai modeste. Cîndva un desert, e acum un prilej de etalare a toaletelor *casual,* de dimineaţă, în cafenelele de pe Dorobanţi. Acolo unde brandul *Illy* de pe ceaşcă se asortează discret cu şalul *Dior* de la gîtul doamnei şi cu ceasul *Panerai* de la mîna domnului. Ambii, *executives* în publicitate, în caz că n-aţi sesizat deja.

În România sînt deja cîteva lanţuri de cafenele care lucrează în franciză. Gazetarii speculează intrarea pe piaţă a gigantului *Starbucks,* compania care i-a fraierit pe americanii care luau cafeaua cu 25 de cenţi să se bucure mai tare de ea la 5 dolari. Momentul e bun: românii sînt gata să dea oricît să scape de complexele provinciale, chiar şi o 150 de mii pe o ceaşcă. Tendinţele pe piaţa noastră sînt oricum de aliniere la mofturile occidentale. Ce ziceţi de o *macchiato freddo,* semidecaf? Dar de un *latte?* Obişnuiţi-vă cu vorbele astea, o să le tot folosiţi în următorul deceniu, dacă vreţi să rămîneţi la suprafaţa vieţii sociale...

Cafeaua ca produs de lux e mai degrabă o lecţie de *branding.* Prima regulă: uită produsul, descoperă experienţa! Să bei o cafea nu mai e doar introducerea în organism a unei cantităţi de cofeină, zahăr şi lapte: e faptul de a fi văzut într-un loc la modă, cu o ceaşcă cu produsul care se poartă, citind o publicaţie despre oamenii care decid toate *trend*-urile.

Dorobanţiul e exemplul cel mai bun de cafea cu parfum de *figuri în cap.* În cele cîteva cafenele de aici, lumea subţire a Bucureştiului se aşază în vitrină de la prima oră (cam pe la 12, că s-a prelungit aseară în club) şi se uită să vadă cine mai trece, cu cine îşi bea cafeaua cutare, ce maşini se mai poartă... Seamănă cu un sat, însă există o deosebire: aici cîinii sînt mai graşi, mai plictisiţi şi oricum nu latră la nimeni. *Chill out, man...*

Pe de altă parte, consumul de cafea e direct proporţional cu creşterea economiei. Şi asta pentru că toate afacerile se tatonează, se discută şi se încheie la o cafea. Acelaşi Dorobanţi e în fruntea acestei tendinţe: cifra de afaceri a cafenelei e o fracţiune din cea a contractelor pentru care s-a bătut palma aici. Băncile au prins ideea şi au speculat-o: cel puţin două au deschis cafenele în sucursale bancare. Sau invers, nu e foarte clar...

Poate că asta e şi explicaţia pentru care înainte de '89 primeam cafea cu ţîrîita: e ceva în băutura asta care îţi dă idei burgheze, capitaliste. Tot ea strînge însă şi impulsuri de altă natură: *brand*-urile din domeniu, cum sînt Nestlé sau Jacobs, încearcă să pună mîna pe o fărîmă din piaţa adolescenţilor, în prezent fascinaţi de băuturile energizante. Anul ăsta s-au mişcat bine: *frappé*-ul tinereţii noastre e din nou la modă.

În toată afacerea asta, cel mai grav e că trei întîlniri înseamnă deja trei cafele. Al naibii de tari, dacă te-ai obişnuit cu *espressso.* Din cauza lor, la capătul unei zile de muncă, un om care practic *nu face nimic* se simte deja teribil de obosit. Ca şi cum s-ar fi zbătut toată ziua pentru o bucată de pîine (fursec, ca să fim mai precişi). E lucrul pentru care trebuie să-i mulţumim în genunchi acestei băuturi: doar ea ne ajută să ne încheiem epuizaţi ziua, cu satisfacţia datoriei împlinite. Un *irish fără cofeină* vă rog, că merg la culcare!

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

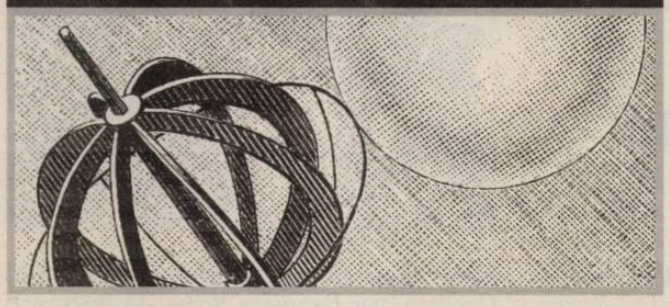

Idealuri portocalii

Acolo unde comentatorii occidentali văd o criză, analiştii ruşi vorbesc despre o simplă schimbare de cadre. Pe 8 septembrie, într-o conferinţă de presă, preşedintele Ucrainei, Viktor Iuşcenko a anunţat că o demite pe Iulia Timoşenko, prim-ministru, persoană cu care a făcut o eficientă echipă în timpul revoluţiei portocalii, şi odată cu ea a fost demis tot Guvernul. De cîteva luni, executivul era în impas, părea că acţionează la întîmplare, incapabil să determine aplicarea reformelor promise. În urmă cu cîteva zile, un şir de declaraţii urmate de demisii semnaliza că nimic nu mai merge la Kiev: şeful administraţiei prezidenţiale pleca, acuzînd influenţa covîrşitoare a lui Piotr Poroşcenko, un perosnaj extrem de bogat, considerat principalul finanţator al revoluţiei portocalii, devenit acum şeful serviciilor secrete. Se spune că această importantă funcţie favoriza recuperarea sumelor cheltuite. Acuzaţiile sînt insistente, dar greu de dovedit, după cum recunosc chiar observatorii europeni.

Dacă elanul revoluţionar adunase în jurul aceloraşi lozinci oameni cu orizonturi de aşteptare foarte diferite, transformarea lozincilor în realitate a marcat diferenţele. Lupta împotriva corupţiei, cea instalată sub preşedinţia lui Kucima, era (şi este) pentru unii domeniul care ar condiţiona climatul creşterii economice sănătoase, respectarea drepturilor omului, accesul la Uniunea Europeană. În timp ce liderii se ceartă, creşte preţul zahărului, al benzinei şi al altor bunuri de primă necesitate. Idealurile revoluţiei portocalii sînt punctul de pornire al unor mari averi, dar şi al sărăciei. Pentru mulţi dintre cei de la vîrf lupta împotriva corupţiei se reduce la anihilarea competitorilor în afaceri. În conferinţa sa de presă, Iuşcenko a recunoscut: „Au apărut personalităţi noi la putere, dar faţa puterii nu s-a schimbat, Ucraina e criticată în continuare din cauza corupţiei şi a economiei din umbră". E un sindrom comun ţărilor foste comuniste: feţele vechi nu pot fi prea repede înlăturate, pentru că deţin pîrghiile financiare şi organizatorice prin care se exercită puterea, feţele noi se angajează direct sau prin interpuşi în competiţia cine cîştigă mai mult şi mai repede. Dispar persoanele foarte compromise, rămîne reţeaua care asigură supravieţuirea complicităţilor de dincolo de ideologii. Preşedintele Iuşcenko s-a arătat rapid şi decis cînd a provocat o schimbare masivă la vîrf la doar nouă luni de la instalarea euforică; n-a lipsit nici preocuparea pentru imaginea personală, destul de pătată după scandalul declanşat de dezvăluirea vieţii de huzur şi risipă dusă de fiul său. Desigur, în toate aceste scandaluri „trădarea idealurilor potocalii" este acuzaţia principală din care decurg celelalte.

Plictisit – conform propriilor mărturisiri – să-i împace pe competitorii din înaltele funcţii, Iuşcenko a numit în funcţia de prim-ministru un partizan necondiţionat, un economist tehnocrat lipsit de ambiţii: Iuri Iehanurov, 57 de ani, guvernator al regiunii rusofone Dniepropetrovsk. Caracterizat de către un analist al Institutului de Strategie Internaţională drept „un politician raţional, pragmatic şi tolerant", Iehanurov este un buriat născut în Rusia, venit la studii în Ucraina încă pe vremea Uniunii Sovietice. A avut mereu funcţii de conducere, dar a devenit unul din apropiaţii lui Iuşcenko încă din 1999, de pe vremea cînd şi acesta circula prin cercurile înalte ale puterii lui Kucima. Preşedintele Iuşcenko tot caută şi alte asemenea „cadre", indiferente la bani şi glorie, cu care să ocupe numărul mare de scaune rămase libere. Stabilizarea relaţiilor cu Rusia este unul dintre obiectivele centrale ale noii puteri.

În Rusia, Putin a recepţionat cu o satisfacţie rău ascunsă schimbările de la Kiev, felicitîndu-l pe Iuşcenko pentru decizia sa rapidă: Iulia Timoşenko era un adversar excesiv de zgomotos. Săptămînalul moscovit *Moskovskie Novosti* consideră că bucuria (exprimată deschis de liderii naţionalişti ruşi) nu e justificată: „A trecut vremea cînd se trecea fără probleme din jilţul conducătorilor de partid în cel al preşedinţilor democraţi. Cei care vor să oprească timpul pierd, în comparaţie cu cei care părăsesc de bunăvoie puterea. Fie ea cea a dictatorului, fie cea încredinţată de popor. Independent de mişcarea cadrelor, direcţia strategică a vecinului atît de apropiat e definită odată pentru totdeauna: e drumul spre Europa Unită". Departe de Kiev, revoluţia portocalie este încă un model. La faţa locului se vede cum idealurile de toate culorile devin cenuşii cînd trebuie să facă faţă rapacităţii şi trufiei celor ce le-au întruchipat.

globul cubic

Corabia inginerilor

Nevoia de mînă de lucru calificată ieftină stimulează creativitatea angajatorilor. Doi întreprinzători americani se gîndesc la o nouă locaţie: Oceanul Pacific. Vor cumpăra sau vor închiria o navă care va fi ancorată în apele internaţionale. Personalul nu va avea nevoie de viza americană şi nu va avea obligaţia să achite impozitele mari care se plătesc în această ţară. Unul dintre iniţiatori, David Cook, 42 de ani, a fost căpitan pe un supertancher petrolier. „Nava este un mediu de lucru care funcţionează în permanenţă şi are propriul său orologiu." Vor fi angajaţi ingineri, cu studii încheiate pentru ciclul trei, vor munci în aşa fel încît să asigure continuitatea pe 24 de ore, şapte zile din şapte, şi numai concediile le vor petrece pe continent. Pe ocean nu va fi necesară viza de lucru – H1B – acordată atît de greu de autorităţile americane. Fostul vice-ministru de la Apărare, Barry Shilito, le-a promis celor doi întreprinzători sprijin financiar, cîteva zeci de milioane de dolari, ca să achiziţioneze nava. „Va fi o viaţă fără griji, pe placul inginerilor informaticieni doritori să muncească" – promite Robert Green, unul dintre autorii iniţiativei. Vor avea certificate de muncă de tipul celor acordate frizerilor, oamenilor care asigură distracţia pe vas şi celor de la întreţinerea aparatelor. Acest tip de act permite angajarea într-o slujbă neesenţială pentru funcţionarea navei. Cei admişi vor face totuşi un curs de o săptămînă, cu noţiuni de bază privind securitatea navei. Un avocat specializat în problemele sectorului maritim crede că autorităţile o să observe că se încearcă evitarea legislaţiei şi că vor reacţiona. Alţii consideră că nava va semăna cu o baracă pentru sclavi, ei nu cred că vor exista solicitanţi dispuşi să se angajeze pentru un an de zile, durata minimă a contractului. Dimpotrivă – afirmă unul dintre iniţiatori – oamenii vor dori să aibă parte de condiţiile oferite: fiecare inginer va avea cabina sa proprie, cu baie, şi va avea la dispoziţie instalaţii sportive, un bar, piscină, sală de gimnastică, bibliotecă şi sală de spectacole. Compania se va ocupa de gătit, de menaj şi de spălatul rufelor. Salariile angajaţilor vor fi de două-trei ori mai mari decît în ţările de origine, dar mai mici decît în America. Pentru a face faţă legislaţiei americane, compania îşi va deschide un birou la San Diego, cu personal exclusiv american.

Toate aceste informaţii au apărut într-un hebdomadar de limbă engleză din India – *Outlook* – şi la redacţia *Dilemei vechi* nu avem nici o informaţie suplimentară. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Patru ani de atunci

Pe 11 septembrie 2001 eram în Statele Unite. E drept, nu la New York, nici la Washington, ci într-un alt mare oraş american, Chicago. În acel an, toamna a început frumos şi la timp. A fost o toamnă superbă în Midwest, dar cine a mai avut chef de ea după 11 septembrie? În septembrie 2001, spectacolul culorilor pădurilor şi preeriilor a fost „de vis". Infinite nuanţe de roşu şi galben, sînge şi paloare, se topeau într-un spectru care provoca nostalgie pură. Cerul se depărta de pămînt, emigrînd într-un senin edenic. Privindu-l cum se detaşează, simţeai răceala boltelor gotice. Aerul era tot mai tare şi pielea se încreţea mărunt la adieri care, pînă mai ieri, erau mîngîietoare. În memoria mea, dimineaţa de 11 septembrie 2001, pînă la ora 9 şi ceva cînd am aflat, este o parte clară a acestui fel frumos al toamnei de a veni.

În acea dimineaţă, ei au venit din cer. Nu era un film de Spielberg, deşi am aflat apoi că multă lume a avut o puternică impresie de Hollywood văzînd avionele cum loveau, cu explozii, turnurile din New York. De data asta, chiar veniseră. Toată lumea a aflat imediat despre atacuri, prin televiziunile care transmiteau imagini zguduitoare. Zvonul că teroriştii atacă clădiri-simbol ale Statelor Unite a îngrozit lumea. Chicago are cel puţin două asemenea clădiri: Sears Tower şi John Hankock Building. Pe la ora 11, în jurul meu totul era spaimă, panică, durere. O oră mai tîrziu, oraşul era gol. Senzaţie de ireal. Nimeni nu mai umbla pe străzile pînă acum cîteva ore arhipline, tot cartierul de afaceri al oraşului fusese evacuat, celebrul metrou „L" se oprise. *Chicago Sun Times* a scos, rapid, o ediţie specială, cu chenare îndoliate şi fotografii cutremurătoare, care se distribuise pe stradă. Toată după-amiaza vîntul a plimbat pagini din acest ziar pe străzile pustiite de pe malul de sud al rîului Chicago, acolo unde, de obicei, sute de mii de oameni mişcă trepidant banii metropolei. Se simţea un fel de singurătate rece şi deznădăjduită, ca într-o vedere cu natură moartă de demult sau ca în picturile lui Hooper.

Apoi, au venit imaginile cu morţi sau, şi mai groaznic, cu oameni murind. Imaginile acelea s-au repetat neîncetat, obsesiv, ca pentru a ne convinge că e adevărat.

A doua zi toată lumea spunea că „de acum înainte nimic nu va mai fi la fel". Devenise un clişeu care se repeta continuu la ştiri, în ziare, pe stradă, în case. Se trăia acut sentimentul că s-a schimbat ceva fundamental, că istoria a făcut o cotitură. Acum, privind în urmă, înţeleg că aşa a şi fost, oamenii intuiau corect. Se încheia o epocă roz, cea a anilor '90, un fel de „ani nebuni" de la finele secolului XX, în care omenirea şi-a tras răsuflarea după încheierea fericită a războiului rece. Fusese epoca fantastică a Internetului şi a dotcom-urilor, epoca în care nu mai existau duşmani şi nici frontiere de sîrmă ghimpată, a călătoriilor şi a utopiilor fukuyamice, a banilor relativ uşor cîştigaţi, a marilor lovituri la bursă, a frivolităţii boeme. Epoca Bill Clinton. Farmec, liberalism (în sens american), sunet de saxofon şi respirări erotizate – un fel de uşurătate a lumii. Pe 11 septembrie 2001, această vîrstă a lumii s-a terminat.

Totuşi, nu era de neaşteptat. Cu altă ocazie am citat, în această rubrică, un articol apărut în primăvara lui 1989 într-o revistă militară americană în care se vorbea despre „a patra generaţie de război", despre „războiul asimetric", adică exact despre realităţile militare pe care le trăim acum. Huntington şi alţii ca el vorbiseră despre conflicte între civilizaţii. Despre recrudescenţa islamismului fundamentalist şi despre terorismul la scară mondială se scrisese mult şi documentat. Cu alte cuvinte, experţii avertizau, simţeau ceva în aer. Dar distanţa de la reflecţia strategică la viaţa cotidiană e, adesea, foarte mare. Poporul şi chipul său cel mai limbut, politicienii, erau liniştiţi. De aceea, pe ei i-a îngrozit cu adevărat 11 septembrie. Ca după o vacanţă frumoasă, omenirea a revenit, atunci, la vechea ei îndeletnicire: spaima. Spaima cataclismului atomic, specifică anilor războiului rece, a fost înlocuită cu spaima de terorism.

A urmat ieşirea Americii din izolaţionismul pe care noul preşedinte îl plănuia. George W. Bush a ales, deliberat, calea de a înfrunta inamicul la el acasă. „Îl atac eu, acolo, ca să nu mă atace el, aici." O logică simplă care, cel puţin pînă acum, dă rezultate, căci teritoriul american a fost inabordabil pentru terorismul islamic în ultimii patru ani. Preţul plătit de americani pentru acest fel de a se apăra e mare: soldaţii lor mor fără încetare la mii de mile distanţă, libertatea le este tot mai restrînsă, benzina costă tot mai mult. Europa, la rîndul ei, plăteşte ***exact*** acelaşi preţ. Consubstanţialitatea culturală condamnă la un fel de solidaritate de destin istoric, indiferent de manevrele politice conjuncturale.

Totul a început într-o dimineaţă de septembrie, care arăta

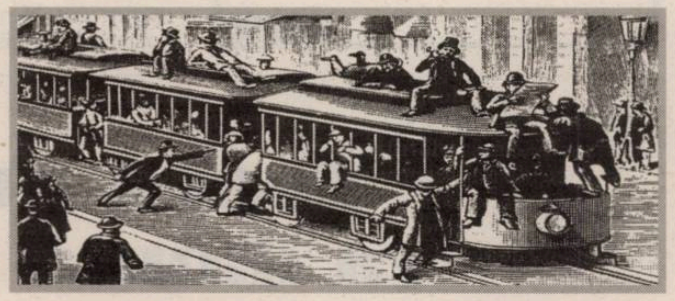

minunat. Îmi pare rău că s-a şters din memoria mea afectivă gustul cafelei Starbucks din acea dimineaţă. Niciodată nu va mai fi la fel.

ready made

„LISTA de obiectele şi muniţiunea rămasă de la soldatul rus anume Mihai Belecon, ce a decedat în spitalul Central din Piteşti: 1) una armă rusească cu baionetă; 2) una centură cu port baionetă; 3) una lopată cu port lopată; 4) una manta de postav ser; 5) una tunică idem negru verde; 6) una pereche pantaloni idem, idem; 7) două perechi cisme; 8) două perechi pantaloni de pânză albă; 9) una cămaşă idem, idem; 10) una flanelă de lână groasă vopsită colori; 11) un capişon de postav havan; 12) un chipiu de postav cu curea; 13) un peschir de pânză albă bun; 14) una pereche obiele albe de pânză; 15) un flanel de postav ser în formă de bărbie; 16) una cozondroacă de pânză; 17) una perie de vacs; 18) aţă neagră; 19) una pungulіţă cu ceară galbenă şi neagră; 20) una traistă mică de pânză; 21) una răsucitoare de fier; 22) un ştergător de arme tot de fier; 23) una traistă de pânză pentru suhar; 24) un cort de pânză fără beţe; 25) una curea de'ncins; 26) douăzeci şi patru nasturi de manta mari şi mici; 27) una raniţă cu curăria ei complectă; 28) un castron pentru mâncare; 29) două sfori de cort; 30) una pereche urichelniţe de postav; 31) două cărţi mici ruseşti; 32) un plic cu două scrisori; 33) una lingură de lemn."

(Documente privind istoria României. Războiul pentru Independenţă, vol. VI (1 septembrie 1877 – 15 octombrie 1877), Editura Academiei Republicii Populare Române, 1953)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

O anchetă

(pe neanunţate)

– Unde staţi cu domiciliu'?
– Deci, *Antim* colţ cu *Pompiliu*.

– Cine v-a umblat la gratie?
– Păi, Graţiela sau Pangratie.

– Cin' v-a mai ghicit intenţia?
– Cre' că numa' Inocenţia.

– Un' vă rătăciseţi cheia
eri la prînz? – La Haricleea.

– Cui i-aţi iscălit o cambie?
– Pupezei lui Haralambie.

– V-au sustras şi nestemate?
– Întrebaţi-l pe Stamate.

– Vă vedeţi cu una Emma?
– Facem sex; care-i problema?

– Ce mai scrie în *Ză Moment*?
– Fără avocat, *no comment*.

– Cum o cheamă pe Aida
în hîrtii? – Adelaida.

– Cum îl cheamă pe psiiatru'
dvs? – Cleopatru.

– Cum îl cheamă pe ariciu'
dvs? – Mauriciu.

– Cînd plecaţi în teritoriu?
– După interogatoriu.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Vodca Stalinskaya şi minerul dandy

Vedeam, aşadar, săptămîna trecută care sînt gusturile în materie de pui şi puicuţe ale faimoşilor eroi de telenovelă politico-latino Fidel Castro şi Che Guevara şi mai ales încercam să sugerez cît de nepotrivită este, în România, folosirea efigiei celui din urmă – fie într-un restaurant, pe un menu precum cel pe care-l aminteam, fie la reuniunea tineretului unui partid, unde domnii şi domnişoarele Goe ale stîngii june româneşti nu-şi leagă numele de poza lui Marx (măcar ar avea o logică), ci de cea a lui Che, aşa cum făceau hippioţii, pacifiştii, anticapitaliştii şi, bref, fumătorii de iarbă anti-sistem din Occidentul anilor '60-'70. Spun ziarele că, tot acolo, veteranii şi juniorii aceluiaşi partid s-au împărţit în două echipe de fotbal şi s-au întrecut în joacă – după cum tot în joacă şi-au numit echipele *Lokomotiv* (una) şi *Steaua Roşie* (ailaltă). Dacă asta s-ar întîmpla în Norvegia, Islanda sau Liechtenstein, mai treacă-meargă – fericiţi cei săraci cu duhul într-ale socialismului real. În schimb, să faci paradă cu stele roşii şi mutra lui Che pe fond sîngeriu într-o ţară în care comunismul a minţit şi a ucis cît cuprinde, mi se pare a fi una dintre acele necuviinţe de care sînt capabili numai ipocriţii de carieră. Veţi spune că apariţia lui Che pe tricourile tinere ale social-democraţiei autohtone e mai curînd o chestie de moft decît una de doctrină – aşa cum au apărut vrăjitoarele de *Halloween,* ţiitoarele din *Playboy* sau ţigareta *Marlboro* făcută din tutunul fostelor *Snagov,* tot aşa era normal să apară pe străzi sau piepturi şi poza lui Che. În fond, aşa cum comuniştii noştri, chit c-au stat la putere 40 de ani, n-au reuşit să citească trei pagini din Marx una după alta, e cu totul normal ca şi post-comuniştii ce i-au moştenit să fie mai curînd pasionaţi de colecţii de ceasuri de lux decît de colecţia *New Left Review* şi să nu vadă diferenţa – să zicem – între Lenin şi Karl Liebknecht. De fapt, există totuşi o selectivitate în ipocrizia stîngii: mie nu mi-e foarte clar de ce toţi *goşiştii* se uită fascinaţi în gura lui Che, dar nimeni nu se întreabă ce mînca, ce bea sau ce visa Rosa Luxemburg!

Adevărul este că – tot după o modă occidentală – retro-comunismul pare a fi o marcă ce vinde bine produsele. Nu mă refer aici neapărat la acel insolit incident aflat încă în curs în Ungaria – unde acţionarii individuali ai concernului Brau Union au cerut scoaterea stelei roşii de pe *logo*-ul berii Heineken (chiar aşa: dvs. aţi observat ce steluţă roşie de toată frumuseţea poartă această bere deasupra numelui?) din moment ce Codul civil maghiar interzice reprezentarea însemnelor şi a simbolurilor comuniste şi fasciste.

Din nou despre ipocrizia comunismului de salon

Ci la faptul că, la capitolul cvasi-brand-urilor comerciale, comunismul pare cel mai de succes dintre totalitarisme: aşa se explică de ce există vodcă Stalinskaya, dar nu există vermut Mussolini, de ce formula *Gusta la Revolución* face reclamă la orice – de la tequila la hamburgeri sau telefoane mobile – şi de ce pari *cool* dacă lipeşti pe maşina decapotabilă un abţibild pe care scrie *KGB,* în timp ce rişti amenzi dacă-ţi lipeşti, tot acolo, unul cu *SS*. Din Stockholm la Melbourne poţi flirta în discoteci pe ritmuri de *El comandante Che Guevara* sau *Bandiera Rossa*, la Bucureşti poţi face reclamă la ciocolată folosindu-te de Ceauşescu, după cum la Moscova, de fiecare 1 Mai, poţi agita în voie mustaţa din tablou a lui Stalin. Cum spuneam: steluţe roşii vezi pe unde nu te-aştepţi – pe basca din posterele cu Che, pe reclame la bere, pe firme sportive etc.; imaginaţi-vă ce scandal s-ar naşte dacă cineva ar avea ideea să scoată pe piaţă nişte biscuiţi cu o cruce încîrligată pe ei.

De fapt, este vorba de unul şi acelaşi fenomen: în rememorarea celor mai criminale totalitarisme ale secolului trecut, balanţa este încă ruptă. Din motive diverse, comunismul este cauţionat, cu largheţe, cu o anumită candoare – drept care „este de înţeles" că a dorit să facă mult bine şi a reuşit atît de mult rău. Mereu îşi va aduce aminte cineva de tinereţile lui Kurt Waldheim, în timp ce tinereţea lui Joschka Fischer – pe cînd era troţkist şi dădea cu piatra-n poliţia germană – este iertată (după cum e iertată şi juneţea unui sfert dintre parlamentarii occidentali de azi, care-or fi fost şi ei troţkişti, anarhişti, maoişti, pacifişti pe banii Moscovei sau – cum spuneam – fumători de iarbă anti-sistem).

Asta fiind situaţia, devine dintr-o dată de înţeles de ce, proaspăt ieşit din închisoare, după ce şi-a tras costum italian, prietenă nouă, vacanţă la patru stele, specializare sindicală la Paris, vilă la marginea Timişoarei, ochelari de firmă, pantofi cu scîrţ şi frizură dandy, Miron Cozma va înfiinţa un nou partid. Unul „muncitoresc", desigur.

Aşa că hai, băieţi, mai înghesuiţi-vă puţin, acolo, la stînga – iată c-a mai apărut unul!

Daniel DĂIANU

Joaca unor copii ca daună colaterală

Printre alte lucruri care mă ţin aproape de anii copilăriei şi ai adolescenţei este sportul. Aici am în vedere nu atît exerciţiul sportiv, care se poate practica de la tinereţe pînă la vîrste înaintate, ci mersul, uneori, în locuri care au o valoare sentimentală pentru mine – fie că este vorba de terenul de baschet şi cel de handbal/fotbal ale liceului unde am învăţat, fie că sînt terenuri de sport în şcoli unde au făcut carte amici ai mei. Pe aceste terenuri mi-am rupt pingele, am suferit cînd am pierdut şi am fost fericit cînd am cîştigat; am învăţat reguli de conduită sportivă, ce înseamnă să-ţi respecţi adversarul. Am făcut ani buni la un liceu sportiv, după care am schimbat şcoala întrucît m-am mutat la o clasă specială de matematică. Dar şi cînd am schimbat liceul, sportul a rămas un ingredient esenţial al vieţii mele de elev. Nu puţini erau colegii de la speciala de matematică care foloseau recreaţia mare pentru a mai avea o rundă de baschet; carte şi sport consumam cu pîine şi apă.

© S. Ivanoschi

Nu aş fi aşternut aceste rînduri, dacă nu aş fi întîlnit o situaţie cel puţin curioasă, deunăzi. Am mers în curtea liceului meu pentru a „trage la coş" – cum se spune în jargonul baschetbalistic. Nu a fost o surpriză pentru mine că terenurile erau într-o stare precară, dar imaginea a fost de-a dreptul dezolantă; asfaltul plin de denivelări, bălării crescute, iar panourile de baschet într-o stare jalnică. Orice explicaţie ar căuta să furnizeze administratorii liceului, ea nu are cum sta în picioare.

Îndemnul de a scrie a fost întărit de un episod mai trist. La un liceu din apropiere am văzut, într-o după-amiază, cum terenul de baschet şi cel de handbal/fotbal – de altfel într-o stare mai bună decît la liceul meu – erau pustii în timp ce numeroşi copii se jucau pe stradă. Mi s-a părut o situaţie de neînţeles. Am întrebat copiii de ce nu joacă pe terenurile din curtea şcolii şi mi-au răspuns că directoarea liceului a interzis accesul. Am întrebat portarul şcolii dacă aşa este şi mi-a confirmat interdicţia. Cauza acestei măsuri era un scandal provocat de unii tineri obraznici, din afara cartierului. Aparent, avem de-a face cu o măsură justificată. Spun aparent, deoarece, să ceri unui elev să vină cu carnetul şcolar pentru a intra pe terenul de sport, potrivit unui tabel întocmit de administraţia şcolii, atinge absurdul. Rezultatul s-a văzut: terenurile erau goale, iar copiii băteau mingea în faţa maşinilor. Avem în acest caz o mostră de decizie mai mult decît neinspirată.

Deci, într-un loc terenurile sînt într-o stare acceptabilă, dar copiii jucau mingea pe stradă. Într-alt loc, copiii erau în curte, dar terenurile sînt impracticabile. În ambele situaţii joaca copiilor devine o daună colaterală a neglijenţei, a unei deficitare gospodăriri sau a unor măsuri – gîndesc eu – greşite.

Îmi trece prin minte promisiunea fostului Guvern de a construi peste 400 de săli de sport pentru elevi în ţară. Dar nu este mult mai ieftin şi de bun-simţ să se refacă terenuri, panouri pentru baschet şi porţi pentru handbal în şcoli? Sau să avem miniterenuri de baschet în parcuri? Şi dacă un asemenea demers ar fi însoţit de măsuri inteligente, vom avea mai multe şanse de a ţine copiii în clase şi pe terenurile de sport. Vom putea astfel combate mai bine consumul de droguri, violenţa în şcoală, pornografia şi alte tare.

P.S. O soluţie de a ajuta şcolile care au fonduri mici este ca absolvenţii lor, dintre care unii deveniţi oameni de afaceri cu stare, să le ajute. Aşa cum şcoala americană, ca instituţie, foloseşte resursele unor *alumnae,* tot astfel s-ar putea forma „prieteni" ai şcolilor noastre din rîndurile absolvenţilor lor.

N.red.: *Dl Dan Goanţă îşi va relua rubrica săptămîna viitoare.*

www.polirom.ro

- Matei Călinescu
  Cinci feţe ale modernităţii
- Alberto Vázquez-Figueroa
  Tuareg
- Salman Rushdie
  Copiii din miez de noapte
- Ismail Kadare
  Fiica lui Agamemnon
  Succesorul

Suplimentul CULTURA
Un săptămînal realizat
în colaborare cu *Ziarul de Iaşi*

*Texte şi opinii de: Ionela BĂLUŢĂ (conferenţiar, Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti) ● Lucian DĂRĂMUŞ (doctorand, Universitatea Paris VIII) ● Ionela GAVRILIU (studentă la Facultatea de Jurnalism, Bucureşti) ● Elena MACAVEI (profesor univ., Universitatea „Lucian Blaga", Sibiu) ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU (cercetătoare, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga") ● **Coordonatoarea temei:** Simona SORA*

Nimeni nu pare să-şi fi pus serios, în ultimii ani, problema reglementării prostituţiei. Privită cu îngăduinţă de poliţie şi prefectură, practicată feudal şi promiscuu prin case de rendez-vous, *moteluri de pe marginea autostrăzii sau parcări ferite, prostituţia ilegală de la noi este o ramură viguroasă şi lucrativă a corupţiei-mamă. La ştiri, ea pare o fatalitate benignă şi prea omenească. Cînd vine totuşi vorba despre „sănătate publică" şi exploatarea omului de către om (traficul de cărne vie), se mai aud voci publice îngrijorate şi exclamative. În 2000, deputatul independent Florian Udrea a înaintat Camerei Deputaţilor o „Propunere legislativă privind înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea Cabinetelor de Servicii Sexuale în scopul con-*

„Să nu preacurveşti!"

trolului şi combaterii fenomenului prostituţiei şi proxenetismului". Iniţiativa nu a fost nici măcar discutată, fiind considerată anticonstituţională. Recent, doi deputaţi din opoziţie s-au dus pe centură şi au vorbit cu „fetele" despre meseria pe care, vrînd-nevrînd, o practică. La invitaţia (filmată) de a participa, în Parlament, la o discuţie tematică, fetele au rupt-o la goană mîncînd trotuarul. Sînt totuşi servicii pe care, deşi în ilegalitate, le pot refuza.

Pînă la urmă, cui foloseşte, în această chestiune delicată, dar nu mai delicată decît altele, politica struţului? Se pare că tuturor. Proxeneţii racolează cum au făcut-o întotdeauna; fetele se reciclează la „şcoala vieţii", scăzînd din sumă impozitul lunar al amenzilor la poliţie, poliţia mai iese în natură, „societatea" se dezice şi deploră vremurile (burghezo-moşiereşti) ale haznalelor seminale instituţionalizate.

Pe de altă parte, Biserica Ortodoxă s-a dovedit profund îngrijorată de orice iniţiativă juridică privind legalizarea prostituţiei. În recentul studiu despre prostituţie semnat de doamna Elena Macavei, profesoară la Universitatea din Sibiu, sînt expuse opiniile „Grupului de iniţiativă pentru apărarea familiei" despre Faţa ascunsă a legalizării prostituţiei: *„Legalizarea prostituţiei nu înseamnă decît legiferarea nedreptăţii sociale, a violenţei, a abuzului şi a exploatării sexuale, a încălcării demnităţii umane, legiferarea crimei, a uciderii sufletului şi trupului unor fete care nu au decît vina nedreptăţirii lor de către o societate bolnavă... Statul, oamenii care validează prostituţia ca meserie nu pot fi numiţi creştini... ci doar garanţi ai ipocriziei..."*

*Măcar discuţia aceasta despre ipocrizie ar merita purtată – cu sociologii, psihologii, juriştii, jurnaliştii şi oamenii Bisericii interesaţi. Pentru că, orice s-ar spune, porunca a şaptea, din care vin multe dintre preceptele religioase ale curăţeniei morale, este „Să nu preacurveşti!", şi nu „Să nu reglementezi preacurvia!". (**S. S.**)*

Elena MACAVEI

Fără ipocrizie şi falsă pudoare

„Năravul iese la iveală şi ştie să se arate; în zadar îl oprim, îl silim să se ascundă, el rupe tot, străpunge tot şi găseşte drum liber."
Boileau, *Satire XI*

Prostituţia, veche de cînd lumea, este un mod particular de exprimare a sexualităţii, este forma de manifestare a socializării şi comercializării sexualităţii prin practicarea impusă sau autoimpusă, fără implicare afectivă, a relaţiilor sexuale multiple, în scopul cîştigului – bani sau alte avantaje.

Ca fenomen social, prostituţia este prezentă în toate comunităţile din toate timpurile, este influenţată de modele mitice, religioase, culturale ale sexualităţii şi se practică în temeiuri motivaţionale variate: sacră-rituală, ospitalieră, economică, politică, hetero- şi homosexuală, instituţională şi neinstituţională; ea a funcţionat şi funcţionează în condiţii legale sau clandestine. Interpretări subtile ale acestui fenomen, cu fundamente filosofice, sociologice, psihologice şi istorice, au făcut, printre mulţi alţii: Julius Evola în *Metafizica sexului,* Simone de Beauvoir în *Al doilea sex,* Otto Weininger în *Sex şi caracter,* Pascal Bruckner şi Alain Finkielkraut în *Noua dezordine amoroasă.*

Miturile, fapte remarcabile de cultură, au asociat sexualitatea umană în general, cea feminină în special, cu geneza lumii, cu fertilitatea pămîntului, fecunditatea umană, cu sentimentele de iubire, ură, răzbunare, invidie, oferind oamenilor modele sacre de conduită sexuală sub toate formele, şi cea interesată, certitudinea ocrotirii curtezanelor prin: Inanna (Sumer), Ishtar (Babilon), Isis (Egipt), Asherah (Iudeea), Anahita (Persia), Aphrodita (Grecia), Venus (Roma), Nüwa (China), Amaterasu (Japonia), Lakshmi (India), Coatlicue (Mexic), Löfn (Scandinavia), Bendis (Dacia) etc. Vechi tratate indiene, chineze, arabe oferă învăţături pentru practicarea interesată a relaţiilor sexuale multiple.

Curtezanele reale, cu ocupaţie stabilă şi cu statut social recunoscut *(ganika* în India, *hua* în China, *hetaire* în Grecia, *bonae mulieres* în Roma, *gheişe* în Japonia, *cadîne* în Turcia), unele învăluite în legendă, aparţin popoarelor, culturilor şi civilizaţiilor orientale străvechi şi occidentale moderne.

Au intrat în istorie femei celebre, curtezane şi amante, pentru performanţele vieţii luxoase, pentru că au ţinut companie personalităţilor politice şi culturale ale timpurilor, pentru că au susţinut ori au subminat ascensiuni politice, pentru că au făptuit acte de cultură şi acte filantropice, pentru că s-au implicat ca spioane. Exemplificăm: Aspasia, Phryne, Sapho (Grecia), Acca Larentia, Hostia, Cithera (Roma), Yi Guifei, Yang Guifei, Ban Zao (China), Roxalana (Turcia), Theodora (Bizanţ), Imperia, Tullia d'Aragon, Theodora şi Marozia Theophylact, Vannozza, d'Arignano şi Giulia Farnese (Italia), Diana de Poitiers, Ninon de Lenclos, marchizele de Montespan, Maintenon, Pompadour, contesa du Barry (Franţa), Nell Gwynne, Moll Davis (Anglia), Lola Montez (Bavaria), Mata Hari (Margarethe Gertruide Zelle) etc. Regine, împărătese, prinţese din toate timpurile s-au folosit de puterea de seducţie pentru a-şi atinge scopurile personale şi politice.

Ca ocupaţie, prostituţia a fost şi este practicată, ocazional sau constant, forţat sau deliberat, de femei în special, accidental de bărbaţi şi de copii, pe o piaţă reglementată de raportul dintre cerere şi ofertă, prin tranzacţii directe sau intermediate de proxeneţi. Marfa – sexul – se vinde şi se cumpără, este obiectul business-ului de care profită practicanţii, intermediarii şi comunitatea, prin taxe şi impozite, în cazurile în care acest comerţ funcţionează legal. Persoanele care aleg acest mod de viaţă obţin cîştiguri – bani sau alte avantaje – din partea celor dispuşi să plătească, în moduri legale sau clandestine, în temple, haremuri, bordeluri, *maisons de rendez-vous,* eros-locuri, la domiciliu, în localuri, pe stradă.

Explicaţii ale apariţiei, menţinerii şi proliferării formelor de manifestare ale prostituţiei sînt complexe, de natură social-istorică, culturală, economică, politică, etnologică, psihologică. O explicaţie posibilă de natură istorică este legată de alternativa monogamiei din societăţile patriarhale. O explicaţie de natură culturală o constituie modelele mitice, religioase, artistice. Din punct de vedere economic şi politic, interesele economice (obţinerea veniturilor pentru existenţa zilnică proprie şi a familiei, pentru un mod luxos de viaţă, dobîndirea averilor, accesul la studii şi la statute profesionale dorite, edificarea instituţiilor medico-sociale, ajutorarea nevoiaşilor), interesele politice (cucerirea poziţiilor politice pentru sine şi pentru cei apropiaţi, subminarea şi învingerea rivalilor) sînt mobiluri puternice ale practicării relaţiilor sexuale multiple, neangajate, în mod constant, afectiv. O altă explicaţie, de natură psihologică, este legată de una dintre trebuinţele primare, esenţiale, vitale – trebuinţa satisfacţiei sexuale, ce are un registru larg de exprimare – eliberare de tensiune, procreare, dragoste împlinită, voluptate, trăire spirituală, transbiologică şi transpsihică, dominaţie/supunere, divertisment, distracţie, cinism, sadism, masochism – şi care nu se poate compensa, pentru unii dintre semenii noştri, decît prin relaţii multiple.

Atitudinile faţă de „cea mai veche meserie din lume" – cum eufemistic şi ironic este etichetată prostituţia – sînt prohibitive, reglementariste-permisive, aboliţioniste, tolerante, toate având justificări şi motivări.

Atitudinile prohibitive, exprimate în legislaţii cu prevederi interdictive, punitive (în ţări din centrul şi estul Europei, în China, Japonia, în ţările musulmane) au ca temeiuri: imoralitatea cîştigării existenţei, imoralitatea profanării trupului şi a sufletului, imoralitatea deprecierii erosului, atentat la morala socială şi a familiei, etichetarea depreciativă a practicanţilor, mijlocirea infracţionalităţii (trafic de influenţă, de droguri, crimă), pericol pentru sănătatea individuală şi publică, bolile venerice avînd perioade variabile de incubaţie.

Morala creştină o condamnă ca fiind păcat. Prohibiţia are drept bumerang soluţii clandestine şi mascate de oferire a serviciilor sexuale.

Atitudinile reglementariste sînt reflectate în legislaţii de legalizare a serviciilor sexuale publice (în ţări ca: Belgia, Olanda, Danemarca, Germania, Elveţia, Peru, Brazilia, unele state din SUA, Australia) şi în prevederi interdictive privind racolarea şi traficul de persoane, mediatizarea instituţiilor, implicarea minorilor. Servicii sexuale contra cost se asigură prin bordeluri, eros-locuri, la domiciliu, prin filme x, publicaţii, spectacole, site-uri pe Internet. Consecinţele aşteptate ale legalizării sînt: reducerea abuzurilor sexuale, reducerea riscului contaminării venerice prin control medical periodic, rezolvarea problemelor sexuale ale tinerilor, ale persoanelor cu probleme ale vieţii de cuplu, cu complexe, surse de venituri pentru practicanţi şi pentru comunitate (prin taxe şi impozite). Într-un asemenea context juridic, practicanţii şi managerii cer recunoaşterea ocupaţiei lor ca meserie cu toate drepturile ce decurg. Firește, dacă nu se schimbă mentalitatea, în condiţiile legalizării, femeia, în special, oficial şi public, este obiect sexual, îşi acceptă starea de exploatare. Legalizarea nu exclude însă clandestinitatea, cu oferte concurenţiale.

Atitudinile aboliţioniste sînt exprimate, în special, de reprezentanţii bisericilor şi ai altor lăcaşe de cult, de majoritatea mişcărilor feministe, şi sînt îndreptate spre combaterea legalizării prostituţiei, combaterea dezincriminării ei ca formă de exploatare şi degradare morală. Justificările sînt aceleaşi ca şi în cazul prohibiţiei.

Atitudinile tolerante se manifestă atît în condiţii prohibitive, aboliţioniste, cît şi în condiţii de legalizare, controlul social strict fiind practic imposibil, iar realitatea pieţei (legale sau clandestine), prin cerere, justifică oferta.

Soluţie ideală pentru această problemă, dintotdeauna controversată, nu există. Istoria confirmă alternarea, în aceeaşi comunitate, a măsurilor de legalizare cu cele interdictive.

În privinţa ţării noastre, unde prostituţia şi proxenetismul sînt incriminate prin Codul Penal, sub presiunea influenţelor din ţările europene şi neeuropene cu regim reglementarist-permisiv, s-ar putea să se adopte un cadru juridic favorabil şi forme organizatorice moderne, de tipul eros-locurilor. Nu credem că este urgentă, nici prioritară luarea unor hotărîri de acest fel. Avem alte probleme mai importante de rezolvat în viitorul apropiat. Tradiţia, din acest punct de vedere, este nesemnificativă, întrucît o perioadă scurtă – 1867-1950 – au funcţional legal instituţiile de oferire publică a serviciilor sexuale. Anterior, legislaţia şi severitatea moralei laice şi creştine pedepseau cu asprime, cu moartea chiar, adulterul şi desfrînarea publică.

Dar dezbaterea acestei probleme, fără falsă pudoare, fără ipocrizie, fără rigiditate morală, este necesară pentru ca factorii de decizie politică, juridică să reflecteze înainte de a lua iniţiative de legalizare, ca factorii educativi să acţioneze pentru dezvoltarea spiritului de discernămînt al tinerilor ce pot cădea în capcana promisiunilor false, pentru a-şi asuma riscurile exprimării libere a opţiunilor sexuale. Sînt, de asemenea, necesare intervenţii socio-educative de prevenire a adoptării întîmplătoare şi prin şantaj a acestei ocupaţii, intervenţii de recuperare, reabilitare şi resocializare a persoanelor care au trăit asemenea experienţe şi care decid să renunţe la acest mod de viaţă.

***Elena Macavei** este autoarea volumului* Prostituţia. Între ignorare şi mistificare, *Editura Antet, 2005.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

Curvele Bucureştiului la 1800

Ca în toate oraşele mari şi mici, prostituţia este şi la Bucureşti un fenomen public, vizibil pentru orice călător care trece prin cetate. Condici, documente, cronicari, legi şi regulamente ne dezvăluie această imagine, aşa cum a fost ea gîndită, înregistrată, blamată la 1800. Iată numai cîteva fragmente dintr-o lume în care toleranţa şi intoleranţa au graniţe atît de fragile şi permanent în mişcare.

Prostituata se ascunde sub diferite nume: curvă, celetnică, cîrciumăreasă, podăreasă (de la bîrnele cu care erau pavate străzile capitalei, numite poduri); dar la fel de utilizate sînt şi denominările generale ce ascund un întreg univers al depravării: femeie „cu fapte rele", „cu fapte de blestămăţii", „cu urmări netrebnice", „cu ponosuri de umblete rele" „învălită", „muiere desfrînată", „cu vieţuire scîrnavă şi necinstită". În aceeaşi manieră sînt circumscrise şi locurile de practicare a prostituţiei: „locuri netrebnice", „locuri necuvioase cu adunări de oameni netrebnici", „pe poduri". Enumerate, ele surprind prin ubicuitatea lor din spaţiul urban: cîrciuma, cafeneaua, hanul, baia publică, bordelul, uliţa cu podinile sale.

Cîrciuma

Loc privilegiat, loc al tuturor şi al nimănui, cîrciuma se află peste tot, în mahala, la răscruce, la intrarea şi ieşirea din oraş, în sat. Că aparţine domnului, boierilor, mănăstirilor sau vreunui negustor, activitatea ei este aceeaşi: vînzarea de vin şi rachiu şi oferirea de plăceri pentru călătorul ostenit. Asociată cu un loc al pierzaniei, ea îşi extinde „faima" şi asupra celor care o deservesc şi în special asupra femeilor. Astfel, cîrciumăresele sînt întotdeauna asimilate cu prostituţia, reputaţia lor fiind întinată prin însăşi activitatea pe care o practică. O fată tînără, o nevastă maltratată, o văduvă săracă îşi găsesc mai totdeauna refugiu pe lîngă cîrciumă. Chiar dacă la început se îndeletnicesc numai cu vînzarea vinului, treptat, treptat, curvia, că o boală molipsitoare, le vatămă trupurile. Stanca devine cîrciumăreasă la unul Petre în mahalaua Mihai-Vodă, dar în scurtă vreme „s-au apucat de fapte de curvie cu turcii şi cu cine s-au întîmplat". Prinsă asupra faptului în nenumărate rînduri, Stanca este închisă la agie, dar de fiecare dată eliberată. În cele din urmă, unul Tudor îşi face „pomană" şi, îndemnat de unii, de alţii, după ce îi plăteşte „havaetul grosului", o ia de soţie, sperînd să aibă „trai bun". Abia instalaţi în casă cu chirie, că Stanca se reîntoarce la vechile practici şi „după cum au fost obişnuită la fapte de curvie" a reînceput să păcătuiască „nu numai cu oameni creştini, ci şi cu alţi eretici de lege, nelipsind du prin cîrciume, petrecînd într-acestea". Trimisă surghiun la mănăstire, „spre a-şi veni în simţire şi a se înfrîna", Stanca urmează să-şi plîngă păcatele faptei" timp de un an de zile.

Odată molipsită, o curvă nu mai are sorţi de îndreptare, cîrciuma o atrage şi-o înlănţuie fără şanse de scăpare. Rada din Ploieşti fuge de acasă la şase luni de la nuntă. Simion, soţul ei, răbdător şi sperînd că poate se va schimba, pleacă în căutarea ei şi-o găseşte după cinci săptămîni celetnică la o cîrciumă din oraş. La nici opt zile după întoarcerea acasă, Rada fuge iarăşi, de data aceasta celetnică la o cîrciumă din tîrgul Buzăului. Iertată şi revenită acasă, Rada nu stă prea mult pe gînduri şi se aruncă din nou în aventura vieţii şi pleacă la Bucureşti. Mai întîi celetnică pe Podul Mogoşoaiei, ajunge în cele din urmă la una Chiţa ţiganca din ţigănia domnească. Matroană, cîrciumăreasă, curvă, Chiţa ştie să-şi ţină din scurt „angajatele" şi mai ales să le procure clienţi. Cînd fără de ştirea ei, Rada se lasă convinsă să plece cu Simion, Chiţa îşi trimite oamenii şi pe sus o readuce la cîrciumă unde trebuie să rămînă pînă îşi achită datoria. Trei clienţi plătiseră deja sume mari pentru „a le fi ibovnică", iar acum nu vroiau să renunţe pentru nimic în lume la „ceea ce era al lor". Cu ciomege şi cu ameninţări, ei îi propun lui Simion, revenit să-şi ceară nevasta, să le dea cei 40 de taleri plătiţi pentru Rada şi-i vor da drumul. Este nevoie de intervenţia protopopului, ajutat de stegarii agieşti, pentru a o scoate din mîinile Chiţei.

O întreagă reţea a prostituţiei se organizează prin intermediul cîrciumilor şi sub pretextul vînzării de vin. De altfel, este locul cel mai bine plasat, cu clienţi zi şi noapte, cu soldaţi ce petrec, cu ţărani, preoţi, călugări ce poposesc să-şi potolească setea, cu străini ce se opresc numai pentru o clipă şi rămîn toată noaptea. În Bucureşti, cîrciumile sînt destul de bine organizate şi ierarhizate, dar mai ales numeroase, prostituatele aşijderea, astfel încît marelui agă îi trece prin minte să impună o taxă care i-ar fi adus un venit frumuşel de cîteva sute de mii de piaştri. Informaţia ne este transmisă de W. Wilkinson, consul al Angliei la Bucureşti la începutul secolului al XIX-lea.

În mahala

Datorită comportamentului manifest, o prostituată devine „celebră" în toată mahalaua, în scurtă vreme. Vecinii şi mahalagiii reperează foarte repede gesturi şi atitudini care descalifică o fată nemăritată, o văduvă tînără sau o soţie. „Curvă adevărată şi ştiută", „cu umbletele ştiute de toată mahalaua", femeia marchează locul prin însăşi conduita ei. Într-una din zile, din senin, femeia îşi deschide „cherhana", casa ei devine un tractir, un tîrg, casă de „mosafirlîc". Vizitată mai întîi noaptea, apoi din ce în ce mai evident şi ziua, atrage atenţia asupra ei, apoi începe să supere vecinătatea prin tulburarea somnului în miez de noapte – muzici de lăutari, bătăi, certuri, ţipete, focuri de arme, intervenţii ale străjii – şi mai ales prin prezenţa unui număr mare de străini şi soldaţi, consideraţi un adevărat pericol pentru ordinea micii comunităţi.

În mahalaua Brezoianu, curvă ştiută este Lucsandra, soţia logofătului Ştefan. Plecarea soţului în ţară după agoniseală este un bun prilej pentru Lucsandra şi mamă-sa pentru a deschide „cherhana". Ziua, noaptea, în zilele de sărbătoare, uşa casei le este deschisă pentru cine le ieşea înainte – „turci, arnăuţi, ovrei... alte curve aduse după la alte părţi". Mahalagiii şi preoţii, speriaţi de atîta desfrînare, se gîndesc să dea de ştire la spătărie, mai ales că totul devenise cît se poate de public. Ridicată de strajă la grosul spătăriei, Lucsandra este eliberată şi revine la vechile preocupări, iar petrecerile nu contenesc zi şi noapte, „cu mîncare şi băutură", cu joc şi lăutari, fiind gazdă tuturor soldaţilor din oraş. Ba mai mult, a ajuns să nu se mai sfiiască de nimic, „să-şi dezvelească ea faptele" în văzul tuturor. În zi de mare sărbătoare, cînd „norodul ieşea de la biserică", din casa Lucsandrei ieşeau turcii şi cîrjalii cu care petrecuse pînă dimineaţa, în timp ce alţii aşteptau să intre. La aşa desfrînare, mahalaua se cruceşte şi cere ajutorul strajei pentru a „ridica acea curvă de muiere" şi a o face „surghiun undevaşi", căci asemenea fapte demne de „mare certare sînt". Denunţurile nu contenesc, de altfel, şi în fiecare mahala se regăseşte o Stanca, Marica, Floarea sau Uţa, muieri ce înnebunesc vecinătăţile cu petrecerile lor.

Sancţiune şi penitenţă

Domni şi mitropoliţi încercă să reglementeze şi să controleze fenomenul prostituţiei prin tot felul de măsuri care mai de care mai aspre: gloaba (amenda), bătaia, întemniţarea, surghiunul la mănăstire, expulzarea din oraş. Straja veghează zi şi noapte şi ridică curve şi clienţi din locurile cele mai neaşteptate: pivniţe, poduri, cafenele, tufişuri, grădini, cîrciumi. Închişi la gros (puşcărie), bătuţi, amendaţi, ei sînt apoi eliberaţi. Dacă femeia-curvă este căsătorită, iar soţul cere „înţelepţirea" ei, se decide trimiterea la schitul Viforîta sau la mănăstirea Dintr-un Lemn, locuri îndeobşte folosite pentru întemniţarea femeilor. Tot aici ajung multe dintre prostituatele denunţate de vecini şi mahalagii. Abia atunci cînd oraşul se vede asaltat de un mare număr de prostituate, pitace bisericeşti şi politiceşti se suprapun pentru a face ordine cel puţin pentru o anumită perioadă de timp. La 1777, marele agă (şeful poliţiei capitalei) Matei Creţulescu primeşte ordin să ridice toate „celetnicele de pre la cîrciumi ca să le facă surghiun". În ultimii zece ani ai secolului al XVIII-lea, măsura ajunge să se repete anual şi cîteodată de trei ori pe an, de exemplu la 1797 pitacul domnesc este dat la 7 ianuarie, 13 martie şi din nou la 18 iunie. Alungate ziua, „curvele surghiunite" se reîntorc noaptea şi se reaşază în locurile deja ştiute. Domnul Alexandru Moruzi prevede chiar, la 28 noiembrie 1794, ca cele recăzute de mai multe ori în „păcat" să fie trimise să muncească la fabrica de postav de la Pociovalişte.

Nimic însă nu le-a speriat – nici biciul, nici temniţa, nici mănăstirea – şi „iubitoare de plăceri trupeşti" curvele au continuat să trăiască în „voile inimii lor".

Ionela BĂLUŢĂ

Damele prostituate

„...pe 16 septembrie din ordinul Primăriei onorabila comisie mi'a închis casa luîndu'mi cheile, lăsîndu'mă cu copila mea sub cer [...] Acest fapt barbar, violator legilor şi Constituţiunii Ţării mele este constatat de Primul Procuror şi care este fructul asociaţiunilor nedrepte şi neconstante ale Doctorului Comisii de Roşu cu care am fost în discuţiuni şi certuri mai mult timp acusîndu'mă că în casa mea se petreceau fapte neplăcute, care acusaţii nu au fost şi nu sînt constatate de nimeni ci numai idei, invenţiuni ale numiţilor medici. Sînt săracă, dobîndeam ca macerlá nutrimentul meu şi al copilului şi totodată am fost supusă legilor ţărei mele dar invidia acelui medic [...] fără a fi nimic constatat, sînt proprită ami avea profesiunea cu care mă nutream. Înalte domn, aveţi pietatea de a ferici o infortunată ca mine, ordonaţi a fi liberă în profesiunea mea căci D. Medic nu este just [...]."

Aşa începe unul dintre dosarele din arhivele ministerului de Interne din 1873, iar fragmentul este extras din scrisoarea unei ţiitoare de casă de prostituţie, păstrată în acelaşi fond arhivistic. Surprinzătoare şi în acelaşi timp preţioasă, această scrisoare adresată în 1868 ministrului de Interne, de Elena Protopopescu.

Mărturie preţioasă, pentru că ne oferă un tablou exact al actorilor implicaţi în supravegherea prostituţiei: reglementarea prostituţiei, inspirată de modelul occidental, este o preocupare tot mai vizibilă a elitelor conducătoare din a doua jumătate a secolului al XIX-lea românesc. Medicii devin un fel de autoritate morală care este legitimată de competenţa ştiinţifică; ei sînt însărcinaţi cu controlul sistematic al prostituatelor, fiind ajutaţi de reprezentanţi ai administraţiei locale şi, în aplicarea deciziilor, de către poliţie. De altfel, primele proiecte de creare a unor spitale de boli venerice, respectiv de supraveghere a prostituţiei, aparţin medicilor (Cuciuran în Moldova, în 1849, şi Iacob Felix în Ţara Românească, în 1862). Regulamentele de supraveghere a prostituţiei se multiplică şi devin tot mai amănunţite în ultimele decenii ale secolului, fiind reluate şi în condicuţa pe care fiecare prostituată sau casă de prostituţie trebuia să o aibă.

Care sînt punctele principale ale acestor regulamente? Organizarea administrativă, precizarea instituţiilor care trebuie să se ocupe de această „problemă" şi prerogativele fiecăreia, taxele, clasificarea prostituatelor şi a caselor de toleranţă, amenzile. Înscrierea tuturor femeilor prostituate în registre speciale (avînd ca rubrici obligatorii: numele, prenumele, vîrsta, profesia, domiciliul) este un imperativ esenţial, lupta cu prostituţia clandestină fiind o temă recurentă în literatura medicală. Astfel, trebuie înscrise toate femeile care vin şi declară că practică această profesie, dar şi toate femeile de peste 12 ani care vor avea o atitudine provocatoare pe stradă sau care sînt ştiute ca fiind prostituate, care sînt acuzate în plîngeri sau denunţate de către comisarii de divorţ. Totuşi, reglementarea pare să aibă şi aspecte pozitive, deoarece aceste regulamente dau în acelaşi timp dreptul prostituatelor să conteste eventualele decizii abuzive.

Femeile publice vor fi împărţite în patru clase, cărora li se aplică taxe diferite: clasa I – femeile publice care locuiesc singure şi preferă vizita medicală la domiciliu, vor plăti 36 de lei pe lună; clasa a II-a – femeile publice care locuiesc într-o casă publică de categoria întîi (bordel) sau frecventează o casă publică de categoria a doua (casă de întîlniri) şi vor face vizita medicală acolo, plătesc 20 de lei pe lună; clasa a III-a – femeile publice care frecventează o singură casă, dar locuiesc singure şi merg la spital pentru vizita medicală, nu plătesc nici o taxă; clasa a IV-a – femeile publice care locuiesc într-o casă publică patronată de o femeie şi merg la spital pentru vizita medicală, nu plătesc nici o taxă. Sînt prevăzute două vizite medicale pe săptămînă; primarul trebuie să stabilească un orar, de comun acord cu medicii oraşului, acesta urmînd să fie comunicat prostituatelor. Principalul scop al acestor vizite este evident depistarea bolilor venerice, iar regulamentul descrie în mod destul de amănunţit cum trebuie făcut examenul medical, precizînd foarte exact toate părţile anatomice care trebuie observate. Atît femeile publice, cît şi matroanele caselor de prostituţie nu au voie să părăsească oraşul în care au fost înscrise, fără să-l anunţe pe comisarul poliţiei sanitare. Amplasamentul caselor de prostituţie face obiectul unor precizări suplimentare: dacă în 1862, se menţionează doar că acestea nu trebuie să se afle în apropierea unei biserici sau a unei instituţii de învăţămînt, spre sfîrşitul secolului restricţiile se înmulţesc. Astfel, casele de prostituţie trebuie „strict separate de alte clădiri", nu trebuie să fie amplasate pe străzi principale, iar plîngerile vecinilor pot duce la suspendarea acestora. Cît despre prostituate, se constată o grijă tot mai mare de a le separa de „femeile cumsecade", de a le circumscrie în spaţii care să nu interfereze cu cele ale burgheziei respectabile: ele nu au voie să zăbovească prin restaurante, cafenele, grădini publice, să meargă la teatru, la circ sau la alte spectacole, nu au voie să se plimbe pe bulevardul Universităţii, pe Calea Victoriei între Lipscani şi strada Umbrii sau pe şoseaua Kiseleff, mai ales la ora la care aceste locuri sînt frecventate de public. Orice încălcare a acestor reguli se soldează cu amenzi sau închisoare, iar pentru aplicarea lor medicul poate face apel la serviciul jandarmilor.

Modificarea regulamentelor – care merge aproape întotdeauna în sensul înăspririi lor – se face mai ales în urma confruntării cu situaţii reale pentru care regulamentele în vigoare nu sînt suficiente. De exemplu, prefectul de Giurgiu îi propune ministrului noi „Instrucţii pentru regularea femeilor publice dintr-acest oraş" deoarece: „Mulţimea streinilor şi a Matrodzilor de diferite naţii ce frecventează acest oraş făcînd de mai multe ori neorînduieli pe la femeile publice şi încuibînd diferite boale sifilitice din care cauză soldaţi în garnizoană să îmbolnăvesc".

Mărturia de la care am plecat este nu numai preţioasă, dar şi surprinzătoare, deoarece ea arată că prostituatele au intrat relativ repede în jocul autorităţilor şi au învăţat să exploateze logica îndatoriri-drepturi. Elena Protopopescu evocă, în sprijinul cererii sale, „legile acestei ţări", pe care ea le-a respectat, în timp ce medicul le-a violat, după spusele sale. În plus, ea mobilizează cîteva clişee din ideologia epocii care erau foarte des invocate cînd se vorbea despre rolul şi locul femeii: sărăcia a obligat-o să practice această profesie, care îi permitea să-şi întreţină copilul, maternitatea fiind pusă ca argument central. Iar Marghioala Săuleasa, o altă prostituată, îi scrie ministrului pentru a-şi cere drepturile care i se cuvin în urma respectării legilor ţării; ea se plînge că prefectul, trecînd peste decizia ministrului, i-a pus la poartă „caraulă de sergenţi pentru a nu fi frequentată casa mea de nimeni nici dziua, nici chéru séra, cu care acesta mă face a pierde ce am plătit..."

Cum s-au rezolvat aceste plîngeri nu ne mai spun arhivele, dar existenţa lor e foarte folositoare pentru o incursiune în universul prostituţiei din societatea românească a secolului al XIX-lea...

Lucian DĂRĂMUŞ

De la reglementarea toleranţei la incriminarea parazitismului

Un secol de prostituţie în România (1862-1957)

Dacă am deschide „bibliografia prostituţiei“, am rămîne uimiţi de numărul mare al scrierilor: legişti, sociologi, medici, igienişti, jurnalişti, toţi într-o luptă pentru reglementarea sau abolirea prostituţiei[1]. Ne referim doar la prostituţia feminină, singura formă cu un cadru legal de desfăşurare, fapt care nu exclude însă practicile clandestine la masculin. Începuturile modernităţii româneşti se fac simţite şi în atitudinea autorităţilor faţă de prostituţie, atitudine care s-a exprimat prin scoaterea sexului tarifat neproductiv sau (şi) non-procreativ din ilegalitatea morală şi juridică şi „instituţionalizarea“ acestuia. Este pusă astfel la punct o nouă formă de sexualitate, o nouă instituţie, cu precădere urbană, aflată la dispoziţia bărbaţilor şi sub controlul statului. Dar ce s-a întîmplat de fapt cu prostituţia din momentul legalizării şi pînă în prezent cînd ea este incriminată?

Asistăm, în perioada contemporană, la o reactualizare a disputelor în jurul prostituţiei. Diferite iniţiative legislative, campanii pro sau contra prostituţie pun tot mai acut problema înţelegerii fenomenului şi a implicaţiilor acestuia pentru societatea românească[2]. Caracterul sensibil al temei necesită o vedere critică care să depăşească capcana antagonismului sau a evidenţelor conceptuale de ordin biologic sau natural. Acestea din urmă sînt vehiculate mai ales în momentul în care se vorbeşte despre prostituţie în alte condiţii decît acelea ale unei practici socio-culturale şi raport de sexe. Vom vedea în ce măsură o istoricitate a fenomenului ne poate lămuri asupra a ceea ce a însemnat prostituţia pentru societatea românească de-a lungul unui secol. Cu alte cuvinte, vom vedea, pe scurt, care a fost cadrul normativ al fenomenului între 1862 şi 1957.

Reglementarea prostituţiei ca practică şi (sau) raport social a plecat de la principii sanitare şi morale, fiecare influenţînd diferit organizarea prostituţiei în funcţie de perioada istorică. Aceste principii le regăsim mai ales în cuprinsul ideologiilor europene cu care România se găsea într-un contact permanent şi care îşi disputau dreptul de a-şi impune propria formă de organizare a vieţii sociale: eugenismul, feminismul, socialismul şi aboliţionismul fiind doar cîteva perspective care au influenţat dinamica legislativă a prostituţiei. Vom parcurge punctual patru etape.

Între 1862 şi 1930 a funcţionat în România sistemul de inspiraţie reglementaristă. Instituirea acestuia a fost făcută prin două modalităţi: la nivel local prin regulamentul urban pentru supravegherea prostituţiei, iar la nivel central prin articole ale legilor sanitare pentru zonele unde nu existau regulamente speciale pentru prostituţie. Cea mai răspîndită formă de regulament în vechiul regat al României a fost cea aplicată în Bucureşti în 1862, modificată succesiv pînă în 1899, acest model fiind preluat de majoritatea oraşelor. În oraşele din Transilvania au funcţionat cu precădere aceleaşi principii reglementariste, numai că modelele de regulamente sau articole sanitare adoptate erau cele care circulau în spaţiul Austro-Ungar. Dar ce înseamnă „reglementarism“ şi cum a fost el adaptat la spaţiul românesc: este vorba despre sistemul prostituţiei colective, a „pensionarelor de bordel“ şi al prostituţiei practicate individual cu condicuţă de sănătate[3]. Condiţia practicării era o înregistrare prealabilă la Poliţie şi la Serviciul Sanitar în evidenţa prostituatelor, după îndeplinirea cerinţelor legate de o limită de vîrstă şi stare de sănătate. Persoanele care erau înregistrate intrau într-un regim de consultaţii periodice şi primeau o condică care constituia atît noua „identitate“, cît şi permisul pentru exercitarea acestei ocupaţii. Atît prostituatele, cît şi casele de prostituţie erau clasificate minuţios în mai multe categorii, fiind supuse unui regim diferit de impozitare şi drepturi sociale. În casele de toleranţă, schimbul banisex era coordonat de persoana care conducea afacerea, o *madamă*, sub denumirea populară de „ţaţă“. Prostituţia individuală sau „singuratică“ era practicată în locuinţe particulare închiriate şi racolarea se făcea cu precădere în stradă, în timp ce la bordel persoanele erau aşteptate în incintă sau la intrarea ei.

Sistemul reglementarist ia sfîrşit, din punct de vedere juridic, în 1930 prin articolul 305 al noii legi sanitare şi de ocrotire socială care desfiinţează „casele de prostituţie sau localurile unde se practică prostituţia cu femei găzduite“[4]. Campaniile de abolire a prostituţiei şi influenţa ideologiei socialiste, care considerau femeia prostituată o victimă, s-au făcut resimţite în noua formă de organizare a prostituţiei care capătă accente specifice aboliţionismului internaţional. Potrivit discuţiilor, noua lege a fost inspirată din legislaţia americană, respectiv germană, a anilor 1925 şi 1927, favorabilă închiderii caselor de prostituţie. În baza noii legi, s-a desfiinţat şi a fost incriminată ocupaţia patronilor caselor de prostituţie. Persoanele care voiau să practice în continuare prostituţia o puteau face, însă cu riscul expunerii la noua prevedere penală a delictului de contaminare venerică care făcea pasibilă de închisoare orice persoană care contamina conştient cu boli venerice o altă persoană. Prostituata nu mai putea să mai aibă domiciliul în spaţii de consumaţie publică, dar putea practica, în schimb, în locuinţe închiriate în mod strict profesional. Acestea trebuiau dotate cu soluţii şi instrucţiuni profilactice puse la dispoziţia „vizitatorilor“[5]. Vechea condicuţă de prostituţie este înlocuită acum cu o fişă de sănătate care devine confidenţială şi cuprinde starea de sănătate a persoanelor ce practicau prostituţia. Acest tip de organizare neoaboliţionistă se caracteriza prin anonimat, responsabilitate şi libertatea de exercitare pe cont propriu a acestei ocupaţii.

Anul 1943 şi contextul celui de-al doilea război mondial marchează revenirea casei de toleranţe şi a ocupaţiei de „patron de bordel“. Regulamentul numărul 24 din 1943 a redefinit profilul prostituatei şi al patronului de bordel în spiritul celui mai drastic reglementarism. Este incriminată practica clandestină a prostituţiei şi contaminarea venerică conştientă. Frecventarea şi staţionarea în spaţiul public şi de consumaţie publică au fost interzise şi se introduce carnetul medical în care erau trecute consultaţiile medicale, locaţia autorizată de practică a prostituţiei şi instrucţiuni din regulament. O noutate o constituie „Livretul de economii“ a prostituatei şi obligaţia patronului de a depune la Casa de economii 10% din încasările zilnice ale prostituatei. Măsura vizată era economisirea sumelor de bani rezultate din prostituţie pînă la părăsirea de către persoană a acestei ocupaţii, prin exercitarea unui control asupra economiilor. Spiritul noii reglementări a vizat un control absolut al prostituţiei şi al spaţiilor acesteia, ţinînd cont de precedentele epidemii de boli venerice din armată, în condiţiile deplasărilor masive de personal militar pe teritoriul ţării.

Persistenţa „conştiinţei burgheze“ la nivelul tinerei republici populare române nu a rămas fără repercusiuni. La sfîrşitul anilor '50, a fost demarată o misiune de reeducare a elementelor care nu corespundeau noii morale marxist-leniniste. Dacă noul cod penal din 1948 nu aduce atingere prostituţiei, decretul numărul 351 din 1949, abrogat ulterior în 1951, va reprezenta prima măsură care deschide calea incriminării prostituţiei. Prostituatele vor fi trimise în Centre de reeducare pentru „adaptarea lor la exercitarea unei meserii şi al redresării lor morale“. Internarea lor putea fi făcută la cerere de autorităţile statului pe o durată care pleca de la 1 an şi pînă în momentul în care se considera că scopul reabilitării a fost atins. Următorul pas şi cel propriu-zis al incriminării practicii s-a făcut prin articolul 433 al noului cod penal din 1957. Potrivit acestuia, pedeapsa pentru procurarea, de către o femeie, a mijloacelor de existenţă, din raporturile sexuale cu diferiţi bărbaţi, era considerată infracţiune şi sancţionată cu 6 luni pînă la 4 ani de închisoare corecţională. Prostituţia începe să fie considerată ca fiind rezultatul unei conştiinţe înapoiate, o formă de parazitism social străin mentalităţii socialiste şi apropiat unei „criminalităţi specifice societăţii exploatatoare“. Următoarele coduri penale vor prelua ideea parazitismului social.

Cam aşa ar putea fi rezumată pe scurt dinamica societăţii româneşti în materie de reglementare a prostituţiei în intervalul 1862 şi 1957: de la o reglementare a toleranţei pînă la o incriminare a parazitismului. Desigur că semnificaţiile acestei dinamici nu pot fi înţelese decît după o trecere a analizei din planul oficial în cel al practicii experienţei cotidiene.

---

1. Dr. Theodor Th. Ştefănescu, *Regulamentul pentru prevegherea prostituţiei din ţara noastră. E bun. Prostituţia trebuie tolerată?*, Atelierele grafice Socet&Co, Bucureşti 1909.

2. A se vedea, caricatural, Cătălin Bilea, *Legea bordelurilor: iniţiativă legislativă comentată grafic*, Editura de Sud, Craiova, 1999.

3. Noţiunea de *bordel* a primit conotaţii tot mai peiorative în prima jumătate a secolului al XX-lea.

4. Constantin Hamangiu, *Codul general al României*, vol. 17, p. 674, Bucureşti, 1930. Legea va fi modificată succesiv în 1931 şi 1933, urmînd să primească şi un regulament mai explicit pentru combaterea bolilor venerice, în martie 1933.

5. Dintre aceste soluţii profilactice amintim: pomadă calomelată, soluţie hipermanganat de potasiu 1/1000l, condoame.

Bune şi rele moravuri

Între 5-6 martie 2004, Colegiul „Noua Europă“ şi Şcoala Doctorală Francofonă de Ştiinţe Sociale pentru Europa Centrală şi Orientală au organizat la Bucureşti un colocviu cu tema „Moravuri bune şi rele în societatea românească de ieri şi azi“. Volumul colectiv care a rezultat în urma acestei întîlniri, cuprinzînd abordări interdisciplinare ale tematicii propuse, reprezintă o veritabilă introducere şi în chestiunea prostituţiei, a reglementării ei, a interdicţiilor şi cenzurii sociale, religioase, care au însoţit-o de-a lungul timpului.

Plecînd de la Şcoala Analelor, mai ales de la studiile consacrate ale lui Norbert Elias sau Michel Foucault, cercetătorii s-au referit, pe de o parte, la construcţia normativă şi controlul social al „bunelor moravuri“, iar, pe de altă parte, la „relele moravuri“ – deviaţii şi modalităţi de sancţiune. Prima parte cuprinde studii semnate de Andrei Pippidi (secolele XVI- XVIII privite prin texte de drept canonic), Maria Pakucs (valori morale şi comportamente ideale în Sibiul secolului al XVI-lea), Daniel Ursprung (relaţiile de putere ale modelului balcanic), Constanţa Vintilă-Ghiţulescu (limita între bunele şi relele moravuri în societatea românească a secolului al XVIII-lea), Ligia Livadă-Cadeschi (un proces de deflorare înainte de căsătorie, la 1795), Carmen Andraş (stereotipurile balcanice reactualizate în prezent). Cea de-a doua secţiune cuprinde mai ales analize ale unor conduite percepute ca deviante: François Ruegg (moravuri barbare în provinciile orientale ale monarhiei austro-ungare), Ionela Băluţă, (prostituţia în secolul al XIX-lea românesc), Lucian Dărămuş (casele de toleranţă în Bucureştii anilor 1919-1938), Anca Dohoariu (familia românească actuală), Sînziana Cîrstocea (homosexualitatea în procesul democratizării vieţii private), Damiana Oţoiu (instituţia *charivari*-ului). Volumul se încheie cu intervenţia profesorului Joseph Goy, director de studii la École des Hautes Études en Sciences Sociales, Paris, despre legitimitatea cuplurilor homosexuale şi dreptul lor de a înfia copii.

O lectură inconturnabilă care compensează cumva sărăcia studiilor de viaţă privată românească. (**S. S.**)

Videochat-ul – prostituţia alternativă

P(M)atroana. „Ai auzit de activitatea de videochat? Cu asta ne ocupăm noi", mă ia din prima cașalotul fără gît de la birou, cam de vreo 30 de ani, care-şi spune Dana. Dana e patroană la videochat, o societate cu acte în regulă, înregistrată ca firmă de contabilitate care scoate *assistent managers* pe bandă. Firma are sediul pe lîngă Universitate, la bulevard, într-un apartament cu trei camere şi uşă modernă. Dana nu e rea: are puseuri de tensiune „de la stres şi greutate" se confesează, iar pe birou ţine o cănuţă verde cu un mieluşel care sare pîrleazul, cu inscripţia: *Jesus loves me!* Cu fetele ei se poartă bine, doar că le ia 50% din bani şi nu le cumpără costumaţie de scenă. Uneori le mai ţine şi peste program, dar asta-i viaţa.

„Englezoaicele". Videochat-ul cu pricina e specializat pe „mature", adică femei peste 35 de ani. În traducere liberă, sînt femei care nu-şi mai găsesc de lucru în altă parte din cauza vîrstei şi ajung aici, unde vîrsta înaintată e un atú. Nu prea au ele taine cu limba engleză, ca să vorbească cu străinii cu bani. Aşa că ele doar pozează, iar patroana trebuie să angajeze persoane deschise la minte, cunoscătoare de limba engleză, care să dea glas imaginilor de pe monitor. „Fetele" le strigă pe cele care doar tastează „englezoaicele".

Ramona este una dintre „englezoaice", studentă la Litere: „Femeile se prefac că tastează, vezi Doamne, ele sînt cele care dau replicile respective, cînd, în realitate, eu tastez şi vorbesc cu clienţii". Ramonei nu îi e ruşine să stea lîngă „artiste" cînd fac anumite lucruri: „Deşi mie mi-ar fi cam ruşine în locul lor să fac treburile alea cu altcineva în cameră". Ramona e veterană, lucrează aici de patru luni de cînd s-a deschis videochatul şi cîştigă cam şapte milioane pe lună. Ea le-a făcut fetelor profilurile apetisante, născocind *nick*-urile: UndressMee, DeliciosBody, EroticInstinct. Trebuie să aibă imaginaţie, nu glumă, ca să ţină clientul logat cît mai mult şi să-i ia astfel banii. „Le fac povestiri cu plimbat pe malul mării, friptură şi vin şi trandafiri. Pe unu' l-am plimbat aşa vreo oră, fără ca fata să facă altceva decît să stea în faţa camerei".

Dintre experienţele ei cu clienţii, i-a rămas în minte una cu un profesor american de istoria artei: „Şi-a dat seama imediat că tastează altcineva. Cam o oră am vorbit despre Dalí şi Chagall". Clienţii sînt în general străini, dar mai sparg codurile şi intră şi români. De exemplu, unul din Constanţa i-a trimis uneia dintre fete bani să-şi plătească nişte datorii. „Sînt drăguţi, mai ales într-un loc unde nu te-ai aştepta la aşa ceva", spune Ramona.

Studenta crede că astfel de activităţi au succes pentru că dau clienţilor iluzia de putere şi control: „Probabil e excitantă ideea că intră în camera unei femei şi îi spun să facă ce vor ei, inclusiv scatologie. Unele fac, altele simulează, altele nu fac". De ce aleg femeile să se angajeze la videochat: „Multe vin că n-au bani ori au datorii, le-au murit bărbaţii sau vor bani în plus", mărturiseşte Ramona din ce a văzut de cînd lucrează în domeniu.

Cu fetele, Ramona se înţelege de minune. Îi aduc mîncare uneori din simpatie, îi fac cafeaua, numai că se mai lăcomesc care să o ţină mai mult ca să vorbească pentru ele. „Practic, noi le cîştigăm banii", concluzionează „englezoaica".

Fetele-cochetele. După cinci minute de interviu, Dana mă angajează ca „tastatoare". Mai întîi să fac cunoştinţă cu meseria. Mă duce în una dintre camere. Pe o cuvertură de atlaz roz, o grăsună care aduce cu „La Goulue" din picturile lui Lautrec, avînd mult albastru pe la ochi şi buze insinuante, se tăvăleşte în faţa unui monitor. Ea e „DeliciosBody" de 42 de ani, cu sîni opulenţi. Nu înţelege decît cuvintele de bază în engleză, dar ştie ce are de făcut odată ce omul a intrat pe „private".

Treaba stă aşa: pe site-urile specializate poţi vedea fetele, dar ca să vezi mai mult, trebuie să intri cu numărul de cont în „camera" fetei, adică în „private". Ta-ta-ta-taaaa – muzica ce anunţă un client în „private". DeliciosBody pufăie, se ridică, se întoarce să fie văzută mai bine: „Ce vrea ăsta?", mă întreabă. Îi spun. Nu aşteaptă prea multe indicaţii şi îşi leapădă soldăţeşte déshabillé-ul roşu. Îşi frămîntă sînii, apoi dă bezele ecranului. „Al dracu', a şi plecat", se îmbufnează cînd clientul se deconectează după două minute în care a cheltuit patru dolari, din care „La Goulue" va primi numai unul. Jumate – site-ul, jumate din jumate – patroana.

De partea cealaltă a încăperii, e Here4u. Are 49 de ani, slăbuţă şi cu breton în ochi. Are o conversaţie în care e întrebată de cîte ori face sex pe zi: „Zii-i că de douăzeci de ori. Haha. N-am mai văzut bărbat în patul meu de şapte ani, de cînd a murit bărbate-miu". Here4u are succes, nu glumă, intră „private" după „private". „Ieri am avut o zi grea. Am avut şi puseuri de tensiune, mă lua cu transpiraţii şi ăştia ziceau că trăiesc momentul", hohoteşte de i se văd toţi dinţii negri.

Atracţie Roz şi Dezbracă-mă. În camera de alături sînt PinkAtraction şi UndressMee. UndressMee are 47 de ani, faţă bine conservată. Îi place să joace rolul şcolăriţei; cu codiţe, ochelari şi bluză bufantă cu pătrăţele roz. Vorbeşte cu drag de unii clienţi: „Ia uite la el drăguţul, ce se mai roagă! Hai să-ţi arate mama ceva gratis. Ce să facem, mai facem şi pomană, poate ne mai iartă Dumnezeu păcatele!", clipeşte cu înţelegere. PinkAtraction e invidiată pentru succesul ei. Deşi are aproape 60 de ani şi faţă severă de profesoară, clienţii curg gîrlă. Blondă, coafată, cu nasul ascuţit şi buzele aţă, PinkAtraction cochetează fermecător cu clienţii: îşi pune perlele şi îşi arată gambele ca pe nişte trofee. „Vai, îmi spune că vrea să se căsătorească cu mine! Mînca-l-ar mama. Cu toţi mă căsătoresc, da, da, dar mai întîi puţin în «private», băieţi." Spune că face treaba asta pentru bani, nu-i ajunge pensia, doar nu de plăcere. Bătrîna chicoteşte la fiecare compliment: *Your skin is so soft, I love your legs, Show me this, show me that,* vine torentul de vorbe pe monitor. Bătrîna se încruntă, zice că nu vor decît să o păcălească, să le arate multe fără bani. „Iar dacă nu le arăt, mă fac *grandma* şi *ugly,* zice cu obidă PinkAtraction. Cînd clienţii vorbesc urît, fetele le dau „ban" ca să scape de mîrlani.

Improvizaţii pe aceeaşi temă. La 5 după-amiaza vine primul schimb: EroticInstinct de 42 de ani îl are pe vino-ncoace în felul cum rîde şi îşi mişcă buzele. Îşi pune grijulie lîngă monitor crema anti-iritantă, rujul, sticla cu spirt şi falusul artificial. Intră unul şi spune că vrea s-o vadă fumînd. Bricheta e la mama-dracu'. Mă roagă să i-o aduc rapid. Trage două fumuri şi omu' iese.

Îi e foame deja. Stă în picioare pe pat, să nu i se vadă faţa cînd molfăie. Scot nişte caramele pe care le am întîmplător în geantă. EroticInstinct se bucură şi începe să lingă amuzată beţişorul alb. Gata „private"-ul! Clientul e mai pretenţios de data asta, onanism, jucării, şi femeia are de lucru vreo cinci minute. „Mai ai acadele?", rîde ea încîntată de succes, mergînd spre baie să se spele pe mîini.

Fraude la locul de muncă. „Uite-l pe fi-miu, a intrat şi el", zice EroticInstinct cînd vede că un puşti de 20 de ani n-o slăbeşte deloc. Ăştia nu au bani, trebuie să fure cartea de credit a părinţilor, dar fetele le mai arată cîte ceva de distracţie. De la 8 încolo atmosfera lîncezeşte. După ce au terminat de vorbit despre familii, copii, fetele se urmăresc suspicioase şi mă roagă în şoaptă să intru pe Yahoo. „Nu ne dă voie şefa să vorbim cu clienţii pe mail sau pe messenger", spune DeliciosBody cu ochi de cîine credincios. „Trimite, te rog, la adresa asta şi întreabă-l dacă a vorbit serios cu căsătoria sau dacă are intenţii serioase". La sfîrşit rînjeşte şi mă roagă să-i transmit: *Kiss you on the balls.* „Am zis bine?", întreabă ingenuu.

Tot pe şoptite, PinkAtraction îmi face semn să-i trimit mesaj unui prieten mai vechi căruia îi mai face nişte favoruri din cînd în cînd. Nu are cont de mail, aşa că operaţiunea durează: „Să te fereşti de L. (DeliciosBody, adică), ne pîrăşte la şefa dacă stăm pe Yahoo".

La 10, după şapte ore de muncă, în care mi-am exersat limbajul suburban în engleză, plec spre casă cu EroticInstinct. Femeia se îmbracă, îşi bagă cizmele roz în geanta simplă, îşi pune tricoul larg şi adidaşii şi ne îndreptăm spre metrou. Îmi spune că e obosită după paisprezece ore de muncă, dar n-are ce face, trebuie să recupereze săptămîna liberă. Nu mai e olandeza sau portugheza senzuală în *stockings* – cum sînt învăţate să spună – ci seamănă cu vecina de la III, vînzătoarea de la supermarket sau mama colegului de bancă din liceu.

Meserie cu faţă umană

În Berlin prostituţia poartă uniformă. Încadrate legal, fetele ies relaxate seara pe strasse, cu un *look* care lasă prea puţin loc dubiilor în ceea ce priveşte meseria lor. Pentru că în Germania, ca în multe alte ţări europene, prostituţia e o meserie.

Blonde, aproape fără excepţie, de un blond-gălbui artificial, cu trup perfect încorsetat în bluze minuscule şi bikini, fetele se plantează la locurile lor între Lutzowplatz şi Kürfursterdamm. Uniforma constă în vestă sau geacă sclipitoare de scai şi cizme lungi pînă sub fese, cu talpă de cel puţin zece centimetri. Aceste „coma aurea", în mare parte imigrante din Europa de Est – după cum mi s-a spus, deşi nu cred că nu există forţă de muncă autohtonă – au hainele lăcuite doar în trei culori: roşu, negru şi alb.

Aşezate cuminţi pe marginea străzii, nu sînt gălăgioase, nu se ceartă, o singură dată le-am auzit vorbind pe două dintre ele într-o limbă slavă. Nu fac gesturi obscene, la răstimpuri, băieţei pe biciclete şi cu cel mai firesc aer din lume trec printre ele în drum spre casă. Cu alte cuvinte, nu ai sentimentul de nesiguranţă sau de pradă pe o asemenea stradă rău-famată.

Cînd agaţă clienţii din maşinile ca nişte bijuterii, fetele nu se pierd cu firea, nici nu-şi apleacă languros coapsele peste portieră – figură de stil americană, imitată de surorile de sindicat de la noi. Se apropie regulamentar, bagă capul discret pe geam şi spun preţul. După caz, trîntesc uşa triumfătoare, fluturînd coama din maşină, sau se retrag corect la locul lor, în vreme ce nemulţumitul de preţ trece mai departe. La întoarcere, coboară suav din maşini, fie scotocind în poşete, fie ştergîndu-şi buzele cu discreţie. Şi, din nou, îşi revendică felia de stradă.

Există şi prostituate în Berlin pe care cu greu le identifici ca atare. Se îmbracă adolescentin în blugi şi cu geacă scurtă, iar părul şi-l ţin legat în coadă de cal. Nu au nimic voluptuos, nimic aţîţător, nici măcar nu aruncă vreo privire celor de pe trotuar. Cu sîrg, îşi văd de meserie.

Într-o noapte am văzut o bătrînă făcînd trotuarul. Avea o cută de amărăciune pe frunte, dar şi o demnitate care nu te lăsa să o iei în rîs. Rochia demodată îi trăda epoca, cu toate astea maşinile cu amatori de ceva nou (sau vechi) nu pridideau să oprească.

Spre capătul străzii, fetele devin mai solide, gambele puternice abia se susţin pe tocurile ameţitoare. Deşi mai deoparte, transsexuali îşi au locul lor pe stradă, ceva mai solidari şi mai gălăgioşi ca suratele de breaslă. În zona aceasta, uniformele sînt lăsate la o parte, sînt preferate rochiile mulate, cu sclipici mult şi decoltate adînc, ciorapii-plasă şi tocurile-cui purtate cu ambiţie. La capitolul insistenţă, au un punct în plus, deşi clientela nu se înghesuie. Cum ieşi de pe Kürfursterstrasse, distracţia se încheie, nu mai sînt fete dornice, siluete incerte sexual, nici măcar tocuri nu mai auzi pe pavaj.

Cu prostituţia în Europa

Şi la capitolul prostituţie, România mai are pînă se integrează în UE. Fetele neaoşe abordează stilul sclivisit: în rochiţe scurte şi mulate, cu şenile în picioare, cu păr neîngrijit, cu ţinuta şleampătă, ştirbe, muncite, apucătoare, hoaţe, disperate.

Site-ul Direcţiei Generale de Poliţie a Municipiului Bucureşti arată, într-un grafic colorat, că în anul 2005 climaxul proxenetismului în Capitală s-a înregistrat în luna făurar. Iar gradul cel mai înalt de prostituţie, conform aceleiaşi instituţii, s-a petrecut în luna martie. Nu sînt explicaţii privind parametri folosiţi, fie numărul de arestări, fie frecvenţa pe stradă sau numărul de plîngeri ale păgubiţilor în exerciţiul amorului ilegal. Cert e că de la începutul anului, 246 de persoane au fost arestate „pentru săvîrşirea infracţiunii de prostituţie", conform Direcţiei Generale de Poliţie a Municipiului Bucureşti.

Dacă la capitolul look şi stil nu sîntem în top, la alinierea tehnnologică la standarde mondiale, venim puternic din urmă. Promovarea pe Internet a prostituţiei s-a propăşit rapid. La adrese care după www aduc o paletă sinonimică largă a cuvîntului „prostituată" – cum ar fi: traseiste, bagaboante, fete-pe-bani – apar diverse figuri apetisante cu gesturi elocvente, cărora li se pun în gură logo-uri ca: „Curăţenie şi discreţie garantate" sau „Amatoarele învaţă să...", imposibil de reprodus în original.

Dacă întrebi bucureşteanul get-beget sau chiar veneticul, de zonele de unde se pot procura plăceri, îţi va enumera zonele celebre în acest sens; şi asta nu neapărat pentru că le-a căutat dinadins, ci a dat cel mai adesea nas în nas cu fetele coborînd scara blocului pentru a merge la serviciu cu noaptea în cap: Mătăsari, Ştefan Furtună, Gara de Nord, Calea Moşilor şi chiar pe Şoseaua Virtuţii, în zona Militari. Raziile poliţiei se fac „în funcţie de locaţiile cunoscute ca fiind frecventate de persoane care comit fapte de prostituţie şi proxenetism, de sesizările cetăţenilor în acest sens şi de informaţiile obţinute cu privire la acest fenomen", conform Poliţiei Capitalei.

Pagină realizată de Ionela GAVRILIU

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

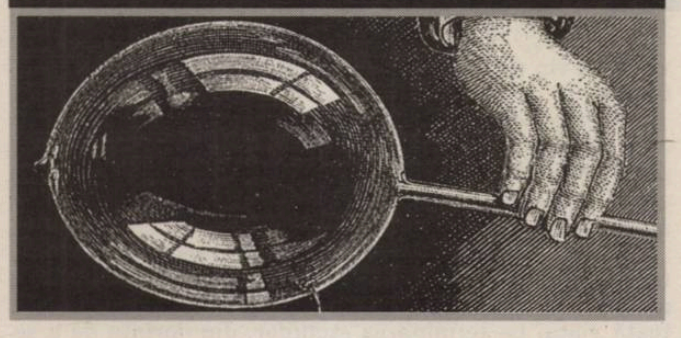

După potop: scrisoare către America

Va apărea cîte ceva din New Orleans peste tot unde refugiaţii de la noi se vor muta în comunităţile voastre. Iată cîteva din aceste schimbări:

Mîncarea voastră va deveni mai bună. În ultimii zece ani, datorită aromelor asiatice şi latino-americane aduse de imigranţi, bucătăria Americii s-a ameliorat. Acum va atinge sublimul.

În locul muzicii la conservă, veţi căpăta chestii adevărate, live. Cluburile se vor înmulţi ca ciupercile şi muzicienii străzii vor face din oraşul vostru un loc cu mult mai viu. Începeţi de pe acum să vă ocupaţi de eliminarea legislaţiei scorţoase care nu permite spectacolele de stradă.

Pregătiţi-vă să-i auziţi pe străini destăinuindu-se în locuri publice şi spunîndu-vă poveşti. Vă veţi aduce aminte că demult, cîndva, înainte de apariţia televiziunii, oamenii obişnuiau să dea bineţe străinilor şi să-şi spună unii altora poveşti.

De cîteva ori pe an vor fi festivaluri şi parade care vă vor reaminti ritual că e OK să trăieşti şi că nu trebuie să munceşti ca un cîine, fără nici o bucurie de la viaţă.

Or să apară cafenele noi, şi baruri, şi centre comunitare unde veţi uita, să sperăm, cum e să fii legumă. Evident, puteţi risca să deveniţi o gînganie de crîşmă, dar aş alege oricînd o fiinţă umană, fie ea şi beată cui, în faţa unui fals vampir de pixeli electronici. Mulţi oameni vor înfige două gloanţe în televizoarele lor, e inevitabil.

Că veni vorba de puşcături, afacerile cu arme vor înflori, cum o fac şi acum, de altfel. Şi alte afaceri vor înflori pe măsură ce îndemînatecii meşteşugari din New Orleans vă vor năpădi. (Doar să nu vă aşteptaţi să termine la timp.) Piaţa imobiliară e deja în creştere. Şcolile vor fi pline ochi şi va fi nevoie de mai mulţi profesori. Or să fie şi mai multe slujbe pentru doctori, asistente, pompieri, poliţişti şi criminali.

Veţi resimţi o creştere peste noapte a respectului de sine atunci cînd poeţii şi scriitorii noştri refugiaţi vor începe să vă utilizeze oraşele ca sursă de inspiraţie. Dar veţi resimţi şi un val de ruşinare cînd vor spune lumii întregi ce au văzut acolo.

Nu veţi mai avea nici un pic de încredere în autorităţi – dacă mai aveţi cumva. Refugiaţii noştri vă vor învăţa cum să vă purtaţi singuri de grijă, cum să vă bazaţi numai pe comunităţile voastre şi cum să nu mai aveţi încredere în Guvern.

Nimuricii care guvernează ţara acum vor fi măturaţi de la putere, mai întîi Bush şi acoliţii lui, apoi oficialii şi birocraţii fără şira spinării care vă cheltuiesc degeaba banii la Washington.

Vă veţi înnoi prin inteligenţa unei noi culturi, precum şi noi ne-am înnoit prin refugiaţii din Europa, după al doilea război mondial.

Partea proastă este că vă veţi apuca din nou de fumat.

traducere de Ioana AVĂDANI

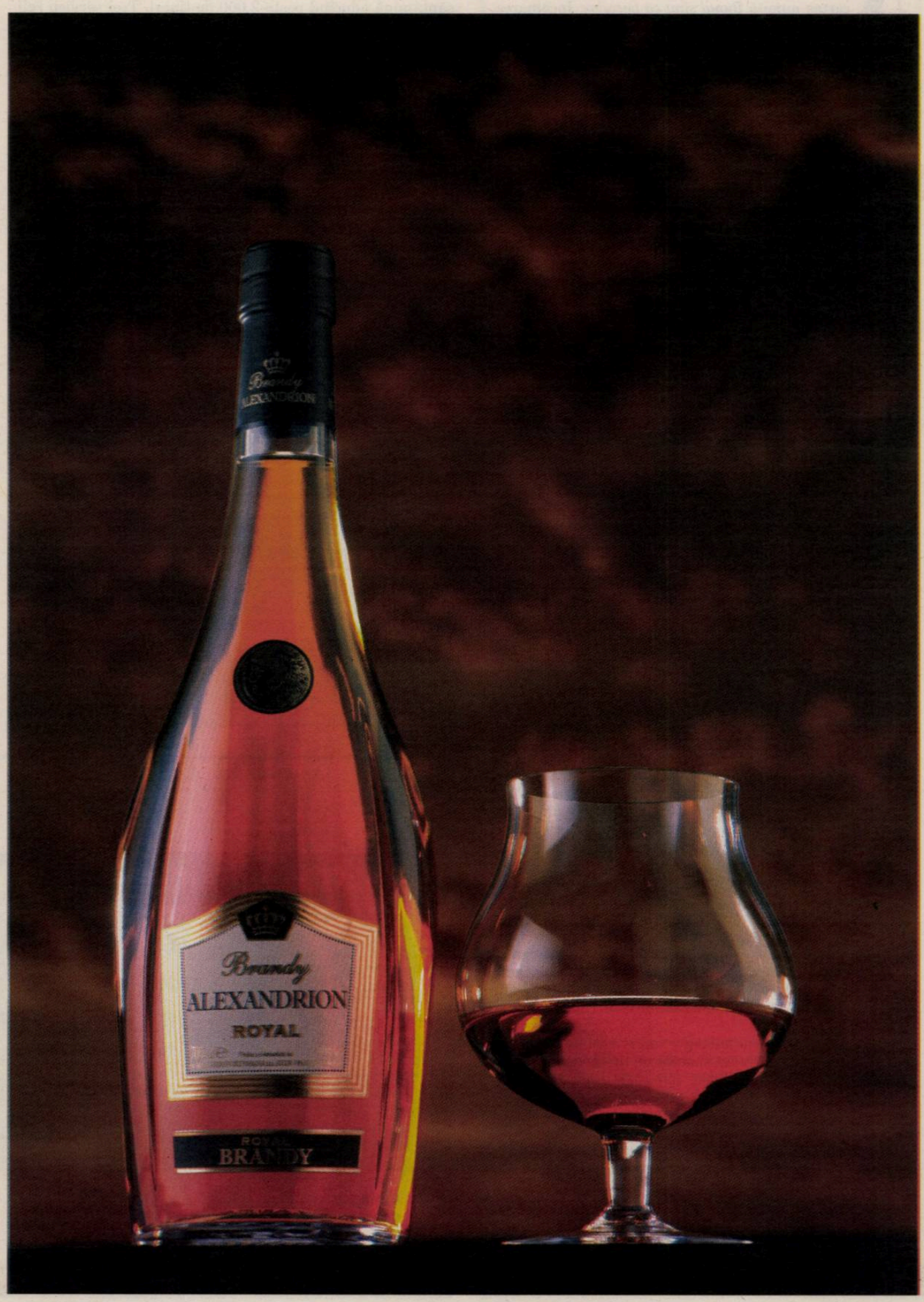

Teodor BACONSKY

turn înclinat

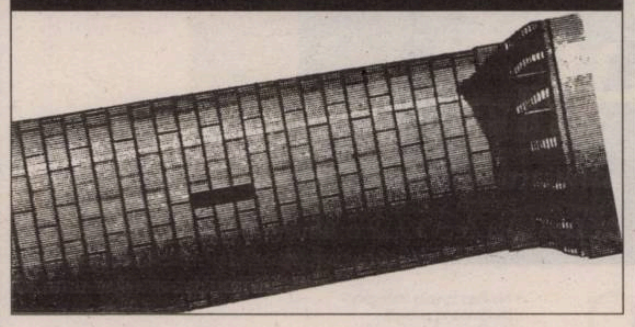

Aristocraţie

Aveam vreo 15 ani cînd am citit dedicaţia lui Alexandru Paleologu către A.E. Baconsky, pe cartea numită *Bunul simţ ca paradox*. Închinarea amicală se încheia prin formula: „...şi, last but not least, DOMNULUI A.E.B...“ Am descoperit ulterior autorul acela cu nume grecesc, pe care-l asociam, fals, cu V.G. Paleolog (neavînd, încă, posibilitatea de a-l conecta, apocrif, la familia omonimă a bazileilor bizantini). Textul provoca fiorul ineditului absolut. Nu putea fi comparat cu tonul stereotip al eseurilor din anii '80 care căpătaseră, în majoritate, ştampila unei goale preţiozităţi sibilinice. Abia intuit, Alexandru Paleologu mă fermeca deja prin jactanţa lui elegantă, prin verbul său deopotrivă tăios şi flexibil, ca o lamă de Toledo. Regăseam în pulsaţia lui aforistică tonusul aparent cinic, dar plin de înţelepciune, al moraliştilor francezi din stirpea lui Vauvenargues şi La Rochefoucauld. La capătul lecturii – completată apoi cu alte cărţi ale acestui maestru informal – am înţeles de ce preţuise el atît, în scrierile tatălui meu, *domnia* caracterului literar. Din domnia spirituală se întrupa cea mai eficientă, căci intern corozivă, opoziţie la realitatea trivială a comunismului crepuscular. Numai domnii se puteau salva, împreună, unindu-şi, cu etichetă şi tact, individualităţile condamnate. Trebuia să rămîi domn împotriva tuturor dejecţiilor lumpenizante, să-ţi ţii rangul interior mai presus de avatarurile umilinţei programate.

Din fericire pentru adevărul pe care-l aproxima, predicaţia seniorială oficiată de Alexandru Paleologu se ridica pînă la Dumnezeu. El îl slujea, discret şi ferm, pe Hristos ca Domn. Găsise în Acela un model de nobleţe transcendentă şi nepărelnic întrupată. Aşa că nu mă miră fidelitatea lui faţă de Împăratul ceresc, în sacramentul căruia a ţinut morţiş să plece din lumea noastră.

Nu mi-aş fi permis să-i spun vreodată – altfel decît în absenţă – „Conu Alecu“. Şi asta nu doar pentru că ne despărţeau peste patru decenii (decalate epocal), cît pentru că îmi vedeam lungul nasului. Ştiam că sînt încă departe de ucenicia desăvîrşită a stăpînirii lăuntrice. Alexandru Paleologu poseda comori de amenitate, de răbdare superior distribuită şi de retractilitate delicată. Numea prostia pe numele ei, dar îi tolera pe *imbecili* ca pe un soi de mezini cărora inteligenţa nu le poate răpi dreptul la redempţiune. Cu rîvnă necăznită, domnul Paleologu transcria, în registrul aparent frivol al mondenităţii, ansamblul însuşirilor christice, începînd cu milostenia.

Ţineţi minte *papionul* lui Ion Raţiu, acel inocent accesoriu care smintise complexul proletar al primilor ani '90? Un simplu nod de mătase întărîta pe atunci valuri de resentiment antielitist... În ce-l priveşte, Alexandru Paleologu era atît de *naturaliter* impozant încît ar fi putut, metafizic vorbind, să străbată cu hainele sale de tweed pînă şi hoarda unei „mineriade“. Se nota la el paralelismul subtil dintre exterioritatea impecabilă şi dorinţa de şlefuire sufletească. Bastonul său cu măciulie de argint *întruchipa,* sub un deghizament anacronic, perenitatea autoritară a toiagului de patriarh. Fără teama de exagerări criticabile, aş spune chiar că vestimentaţia conului Alecu nu se obstina în trecut, ci îndeplinea, simbolic, funcţia anagogică de a ne proiecta, laolaltă, într-un viitor îmbunătăţit.

Printre clişeele encomiastice (menite să ne consoleze cu plecarea lui) se numără şi acela că, în Alexandru Paleologu, a murit ultimul dintre „adevăraţii noştri boieri“. Formula cuprinde o teribilă inepţie. Dacă ea ar fi exactă, atunci am fi, ca neam, pur şi simplu *terminaţi*. Lecţia conului Alecu trebuie citită, dimpotrivă, ca îndemn la veşnica pomenire a spiritului aristocratic, în fervent intimitate cu Domnul cel Înviat. Boieria lui genealogică era depăşită prin legătura de sînge, euharistic validată, cu linia ce *încrucişează* libertatea şi revelaţia. La o asemenea răscruce, silueta lui Alexandru Paleologu ne întîmpină pururea cu un surîs şi o sclipire de monoclu.

Radu IONESCU

Am fost la Taizé

În vara anului 1992 plecam cu un grup de tineri – mult mai tineri decît mine, spre Taizé. De ce? Chiar şi pînă la acea dată călătorisem destul de mult, posibilităţi aveam, iar vocaţia de pelerin este greu de spus că zăcea în mine. Despre Taizé aflasem de la nişte tineri, creştini practicanţi, însă cu reduse posibilităţi de a depăşi suprafaţa lucrurilor sau a faptelor.

În Burgundia, la jumătatea drumului între Lyon şi Macon – un sat, cîndva prosper, părăsit încă dinaintea celui de-al doilea război mondial din cauza filoxerei care a distrus viile, temeiul existenţei oamenilor în aceste locuri. Acum, satul are puţin peste 100 de locuitori, majoritatea vîrstnici.

O biserică romană, asemenea caselor ţărăneşti, construită din piatră, străjuieşte incinta comunităţii monastice, dominate de o biserică din lemn, de dimensiuni impresionante. Sute, mii de tineri veniţi din toate orizonturile constituie pentru o săptămînă – din mai pînă în septembrie – o lume aparte, paşnică, zîmbitoare, participînd la slujbele religioase, dar şi la dificila administrare a acelui loc, fiecare săptămînă aducînd peste 2.000 de tineri. Trei servicii religioase de cîte 20-30 de minute alăturau, în faţa aceluiaşi altar, catolici, protestanţi şi ortodocşi asistînd la o celebrare a prezenţei lui Dumnezeu, în care fiecare se poate regăsi.

În timpul zilei, cei 40-50 de fraţi, tineri teologi cu mai multe licenţe, îmbrăcaţi cu un blue jeans şi o cămaşă albă (sutana albă se poartă doar în biserică), sînt în mijlocul tinerilor discutînd cu ei de la probleme teologice pînă la cele mai intime întrebări care pot frămînta un tînăr. Şi peste tot prezenţa, chiar nevăzută, a creatorului acestei lumi a păcii şi reconcilierii, Frère Roger.

Înalt, drept, de o nespusă blîndeţe, aduna în jurul său, pe terasa locuinţei, tineri cu care stătea de vorbă oferindu-le felii de pîine pe care el însuşi le ungea cu unt – imaginea renăscută a lui Cristos înmulţind pîinile –, capacitatea fascinatorie a fratelui Roger transformînd totul într-o împărtăşanie colectivă. Într-o seară, întrebîndu-mă cum mă simt acolo, i-am răspuns (sper să nu se supere nimeni) că pe zi ce trece mă simt din ce în ce mai puţin ortodox şi mai mult creştin. Din acel moment s-a născut o legătură sufletească pe care nici grozăvia care s-a petrecut nu o poate rupe. Într-o discuţie mai susţinută a fost de acord ca anul viitor să vin cu un regizor şi cu un operator pentru un interviu.

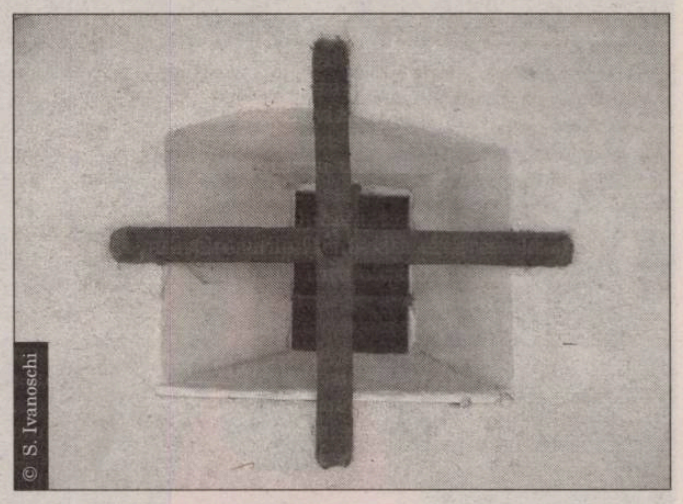

© S. Ivanoschi

O terasă, o încăpere mare, luminoasă, cu puţine mobile, cărţi şi multe flori: acolo ne-a primit fratele Roger, cu o simplitate posibilă doar unui mare nobil, cu căldură, deloc obsedat de camera de filmat. Lin, firul mărturisirilor sale a-nceput a se desfăşura.

Născut în Elveţia, într-o familie de intelectuali protestanţi de veche tradiţie, a fost de tînăr atras de Biserică, de acele precepte inculcate de mama sa şi pe care le va urmări toată viaţa. La terminarea studiilor, din dorinţa de a se cunoaşte mai bine şi de a-şi clarifica drumul propriei vieţi, a căutat un loc retras, apt reculegerii. L-a aflat în 1940 în Franţa, aproape de Lyon, în acel Taizé pustiit de filoxeră, dominat doar de Biserica Romanică. Aici, în totală singurătate, locuind într-o cabană şi hrănindu-se cu ce oferea acel pămînt vlăguit, i-au răsărit în minte întrebări, a căror confirmare avea s-o afle mai tîrziu. Socotind că rostul unui creştin şi, încă mai mult, al unui teolog nu este doar acela de a-şi salva sufletul, ci acela de a-i ajuta pe alţii, Frère Roger a organizat, împreună cu doi foşti colegi, trecerea clandestină din Franţa ocupată de nazişti spre Elveţia, a celor urmăriţi, a evreilor sau a celor din Rezistenţă. Riscul era mare, dar astfel multe vieţi au fost răpite execuţiei ocupantului.

În sat mai este şi acum un castel în care, în timpul războiului, erau deţinuţi prizonierii germani. Sfîrşitul regimului nazist se apropia şi, în disperare, printre cei chemaţi sub arme – acum prizonieri – erau şi tineri de abia 16 ani.

Slabi, demoralizaţi, umiliţi în vanitatea lor teutonă, aceşti prizonieri ofereau un spectacol dureros fratelui Roger. Ca bun creştin, s-a dus într-o zi la comandantul lagărului rugîndu-l ca, în zilele de duminică, cei ce ar avea nevoie de un sprijin spiritual să poată veni la slujba ţinută într-o capelă de lemn. Cu timiditate, cîţiva prizonieri au venit, mulţumindu-i fratelui Roger pentru raza de speranţă pe care le-o sădea în suflet. După cîteva săptămîni, grupul plecînd de la slujbă, un tînăr, cel mai deprimat dintre ei, rămînînd în urma celorlalţi, a fost bătut cu pietre şi omorît de babele satului care, bune creştine, nu puteau accepta ideea unui ajutor spiritual dat duşmanului. Acesta a fost momentul revelaţiei. De atunci, ideea reconcilierii oamenilor cu ei înşişi, cu ceilalţi şi cu Dumnezeu, a devenit misiunea pe care şi-a asumat-o cel care avea a transforma Taizé în locul de suflet al sutelor de mii de tineri, a căror viaţă va fi marcată de atît de necesara prezenţă în lume a fratelui Roger, considerat, pe drept cuvînt, alături de fostul Papă şi de maica Tereza, al treilea stîlp al creştinătăţii noastre.

Vorbindu-ne cu admiraţie de bunul său prieten Părintele Stăniloaie şi de Părintele Galeriu, fratele Roger nu bănuia care-i va fi sfîrşitul. După o viaţă închinată semenilor săi, după ce binecuvîntarea lui a fost dusă în toate ţările şi continentele, singurul lucru care-i lipsea a fost martiriul.

Cunoscîndu-i pe cîţiva dintre fraţii care-i erau mai apropiaţi, am convingerea că locul, binecuvîntat de el, va continua să arate oamenilor care este adevărata cale a creştinismului – Reconcilierea.

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)

Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Alex. Leo ŞERBAN

mă enervez, deci exist

...Exist, deci îi enervez pe alţii.

„Alitalia“

(sau cum l-am ratat pe Nigel Kennedy)

...Şi totuşi, ziua începuse binişor: trezire la 4 dim., ajuns la staţia San Zaccaria în 10 min., luat vaporetto spre aeroportul Marco Polo, ajuns în cca o oră. (Din păcate, ratat şi răsăritul – care, fiind italienesc, încă mai dormea.) Mostra de la Venezia nu se încheia decît în aceeaşi zi, sîmbătă 10 sept., seara, odată cu anunţarea palmaresului; dar fusesem invitat de Kay E. – profesoara din Cardiff cunoscută la retrospectiva Pintilie din octombrie anul trecut, aflată în ţară (Baia Mare etc.) încă din iulie – la un concert din cadrul Festivalului „Enescu“ şi, cu mîna mea, îi emailasem: „Da, sigur că vreau! La Nigel Kennedy“; apoi Kay mi-a trimis programul: Nigel K. cînta pe 10.09 la 19,30. Aşa că merita să plec din Venezia cu o zi mai devreme.

Ajuns la aeroport, stat la cîteva cozi rezonabile (la *check in,* apoi la detectoarele de metal: noul test de anduranţă, după cum se va vedea mai la vale), apoi intrat în prima „Bottega dei sapori“ şi cumpărat: una sticlă de Chianti, un borcan de *Carciofini alla brace,* un altul de *Sugo tradizionale al basilico,* un borcănel de *Acciughe con mandorle,* o *Cioccolato fondente con la granella di cacao* de la „Caffé Florian Venezia 1720“ şi un sac de catifea maro cu 200 g de *Cacao puro* de la acelaşi Florian, toate avînd calitatea suspectă de a *nu* fi „Duty Free“. (Da, ştiu. Dar ceea ce pentru alţii sînt luxuri, pentru mine sînt stricte necesităţi.) Apoi am urcat în avion de la poarta 12; alături, la 11, se îmbarcau pentru Paris (amănunt semnificativ, după cum se va vedea – iarăşi – mai la vale).

Prima contrarietate a fost că aeroportul era împînzit de o ceaţă s-o tai cu cuţitul, imposibil să vezi ceva (pista, laguna...) din locul „alla finestra“ pe care-l cerusem expres. A doua, imediat ce-am ajuns în aeroportul Malpensa (paranteză: iată un nume care i se potriveşte perfect! Cînd, la ducere, am coborît la Milano, massa compactă de călători care aşteptau să treacă prin „tranzit“, străpunsă cu greu de nefericiţii care chiar vroiau – „Permesso? Permesso?“ – să iasă din Malpensa, era o ilustrare exactă a proastei concepţii a acestui aeroport: tranzitul se face – cum altfel? – *tot* prin detectoarele de metal, unde „cozile“ (aglutinante) erau interminabile şi unde şmecheria (românească) a trecerii peste rînd se impunea ca singura soluţie; închidem paranteza), a doua contrarietate, aşadar: atunci cînd am aruncat o privire, mai mult de rutină, pe tabelul de afişaj, şi am văzut că zborul spre Bucureşti era „annulato“, „cancelled“. Nu se poate, mi-am zis, suspectînd („Malpensa“, *remember?)* o afişare greşită: un italian încă netrezit bine care bătuse cuvintele fatidice cu un rînd mai sus sau mai jos. Întreb la „Informaţii“ – inutil: grasa de la desk nu informează decît despre zborurile „domestice“. Iar coadă la „tranzit“ (= detectoare de metal), de data asta temerea nemaifiind că voi pierde avionul, ci că nu voi avea ce să pierd! Trec, în fine, şi mai verific o dată la afişaj: cursa de Bucureşti se încăpăţînează să fie „cancelled“. Dau peste alt desk de „Informaţii“, unde mi se confirmă că nici un italian netrezit nu greşise anularea, ci că *toţi* „alitalienii“ se trag din „Malpensa“! Şi urmează coşmarul – 40 de minute de groază „pe repede înainte“: coadă la un desk, de unde sînt trimis la alt desk; lume-lume, încercănată, disperată sau blazată (unii români sosiseră de la Atlanta cu o seară înainte şi dormiseră la hotel), vorbind despre „bonuri de masă“, „Nimeni nu spune nimic“, „Şi Budapesta anulată“ ş.a.m.d.; cearta de la coadă cu un italian („malpensat“), care pretinde că i-am luat-o înainte (pt. conf., vezi mai sus); deskul de unde, nesperat, sînt trimis – mai întîi la „Obiecte pierdute“ (un etaj mai jos), apoi la alt desk (un etaj mai sus); la etajul mai jos trebuie să trec – iar!! – printr-o coadă la controlul paşapoartelor, sărind fără milă peste rînd cu scuza că „L'ho gia fatto! Voglio ritrovare la mia valigia“, dar totuşi primesc încă o ştampilă pe paşaport...; cînd o recuperez (nu era la „Pierdute“, ci se învîrtea ca nebuna pe rampă), mă grăbesc la „etajul de sus“, cu liftul, împing un pic ca să intru în el şi dau peste un american prăbuşit nervos care mă acuză că l-am „împins“, apoi, odată uşa liftului închisă, continuă să acuze pe toată lumea că-l „împinge“ într-un spaţiu de doi pe doi; ajung la deskul indicat, nu e nici o coadă (!), fata de la „Alitalia“, cu gene lungi şi minte cam scurtă, verifică, verifică, verifică, după care, cu un oftat profesional, mă trimite la *alt* desk, după colţ – unde, evident, este o coadă de zeci de persoane, majoritatea: anulaţii de Washington. În tot acest timp, la fel de evident, nimeni nu spune nimic despre cauzele anulărilor („vremea rea“ cade, vezi Washingtonul), aşa că folclorul e-n toi. Funcţionarii „Alitalia“ au gurile cusute, atmosfera este de derută generală şi de încercări punctual-jenate de a drege busuiocul găsind, cu greu, soluţii. După o aşteptare de cca 45 de minute, în fine, sînt „rerutat“ pe Paris – ceea ce, dacă mă gîndesc puţin (dar n-am timp de aşa ceva), e comic: dacă vroiam să merg la Paris, plecam – din Venezia – cu cursa alăturată... La 13,20 sîntem îmbarcaţi – zeci de pasageri anulaţi – în zborul „Alitalia“ cu destinaţia Charles de Gaulle, mă scufund în scaun, aproape zombificat de oboseală, şi-ncep să observ „mici detalii“: echipajul plictisit, de parc-ar fi servit de la-nceputurile aviaţiei civile; acreala apretată a unei „însoţitoare de bord“, care arată tot de la-nceputurile aviaţiei, pe care-o cheamă „Ermeneguilda“, sau „Hildebranda“, sau ceva la fel de neverosimil, şi care încearcă să mă şunteze de la băutură (o bat pe cot şi-i spun, *nu* în italiană şi apăsînd fiecare silabă: „Reddd winnne plllease!“); scaunul din faţă, lipit cu *scoci (!)* – în care, ce-i drept, stă un negraci, dar orişicît...; un prînz infam; mici ţumburuşuri care se desprind cînd le apeşi; etc., etc. Îmi spun: Dacă ajung cu bine la Paris, nu mai pun piciorul în viaţa mea într-un avion „Alitalia“!

Şi ajung. Şi iar alerg, contra-cronometru, de la un terminal la altul, iar detectoare de metal, iar control paşapoarte, iar coadă. Unde mă-ntîlnesc cu Nicoleta, soţia lui Stelian T., şi-i spun toată tărăşenia: Am călătorit de peste o sută de ori cu avionul, dar niciodată nu mi s-a-ntîmplat aşa ceva! „Alitalia“, *plus jamais;* Nigel Kennedy, *hasta la vista, baby,* asta e, n-a fost să fie... La 8 seara ajung(em) la Otopeni, aşteptăm bagajele la rampă; ne aşteaptă – numai pe noi, „anulaţii“ – ultima surpriză: bagajele n-au venit cu noi!! Iar coadă, aşadar, pentru a le declara/descrie/reclama. Pînă astăzi, 11.09 orele 17,30, cînd scriu, nici un semn, c/o Tarom, cum că ar fi fost recuperate. Noroc cu punga în care aveam Chianti, carciofini, acciughe şi cioccolato – strecurate *pe şest, fără taxe* şi sfidător, na, v-am făcut-o, sîc...

Boicotaţi „Alitalia“. Contribuiţi la falimentul ei grabnic. Şi evitaţi Malpensa – ca Să trăiţi bine.

chestionarul lui Proust

1. *Principala mea trăsătură*
2. *Calitatea pe care doresc să o întîlnesc la un bărbat*
3. *Calitatea pe care o prefer la o femeie*
4. *Ce preţuiesc mai mult la prietenii mei*
5. *Principalul meu defect*
6. *Îndeletnicirea mea preferată*
7. *Fericirea pe care mi-o visez*
8. *Care ar fi pentru mine cea mai mare nenorocire*
9. *Locul unde aş vrea să trăiesc*
10. *Culoarea mea preferată*
11. *Floarea care-mi place*
12. *Pasărea mea preferată*
13. *Prozatorii mei preferaţi*
14. *Poeţii mei preferaţi*
15. *Eroii mei preferaţi din literatură*
16. *Eroinele mele preferate din literatură*
17. *Compozitorii mei preferaţi*
18. *Pictorii mei preferaţi*
19. *Eroii mei preferaţi din viaţa reală*
20. *Ce urăsc cel mai mult*
21. *Calitatea pe care aş vrea s-o am din naştere*
22. *Cum aş vrea să mor*
23. *Greşelile ce-mi inspiră cea mai mare indulgenţă*
24. *Deviza mea*

George BANU

1. Receptivitatea.
2. Autenticitatea.
3. Inteligenţa poetică.
4. Constanţa.
5. Lipsa de încredere în mine.
6. Scrisul care interpretează trăitul, în viaţă sau la teatru.
7. Să mă găsesc.
8. Instalarea în ură după ce am trăit în pace.
9. Între două locuri...
10. Curcubeul.
11. Zambilele, la plural.
12. Cuibul de rîndunici.
13. Cehov, Henry James, Borges şi Conrad.
14. Shakespeare... cel mai apropiat poet. În afară de el, poeţii care nu se joacă cu vorbele, ci formulează o apropiere lirică de realitate. Ana Blandiana, Ioana Crăciunescu, Carmen Firan... doar „poetese“ în română.
15. Toţi prinţii neîmpliniţi, de la Hamlet la Britannicus şi Mîşkin.
16. Toate femeile care apar într-o lojă de teatru, de la Doamna Bovary la Anna Karenina. Femei victime şi călău...
17. Ca toţi diletanţii sensibili, Mozart.
18. Caspar David Friedrich.
19. Cei care rezistă.
20. Vanitatea şi traficarea propriei imagini.
21. Muzicalitatea.
22. Ca toată lumea, brutal.
23. Greşelile făcute din eroare.
24. „Încearcă încă o dată, eşuează din nou.“

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

1. Perseverenţa.
2. Responsabilitatea.
3. Decenţă şi feminitate.
4. Faptul că există, că pot conta pe ei, că stăm la taclale pînă ne uită Dumnezeu vorbind, de fapt, despre nimic.
5. Lipsa de fermitate.
6. Am mai multe: să citesc şi să descifrez poveştile boierilor şi ţăranilor mei de la 1800; să scriu despre ei; să stau de vorbă cu un prieten drag; să rătăcesc pe cărări de munte în prag de seară.
7. Nu cred în fericire. Poate o oarecare linişte interioară?
8. Obişnuinţa, nepăsarea, neputinţa.
9. În creierul munţilor, într-un loc uitat de lume.
10. Verdele lunii mai.
11. Margaretele, liliacul, iasomia.
12. Mierla.
13. Shakespeare, Caragiale, Ion Ghica, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu.
14. Anton Pann, George Coşbuc, George Topîrceanu, George Bacovia, Ion Minulescu.
15. Martin Eden al lui Jack London.
16. Stanca, Safta, Zamfira, Smaranda şi sute de Marii, figuri păstrate de documentele vremii şi pe care sper că literatura română le va descoperi într-o zi.
17. Verdi, Puccini, Mascagni, Leoncavallo.
18. Van Eyck, Memling, Bruegel, Vermeer.
19. W. Churchill.
20. Făţărnicia.
21. Înţelepciunea răbdării.
22. Visînd.
23. Prima greşeală se iartă întotdeauna, a doua mai vedem...
24. „Nu mor caii cînd vor cîinii.“

re: member

New Orleans Forever

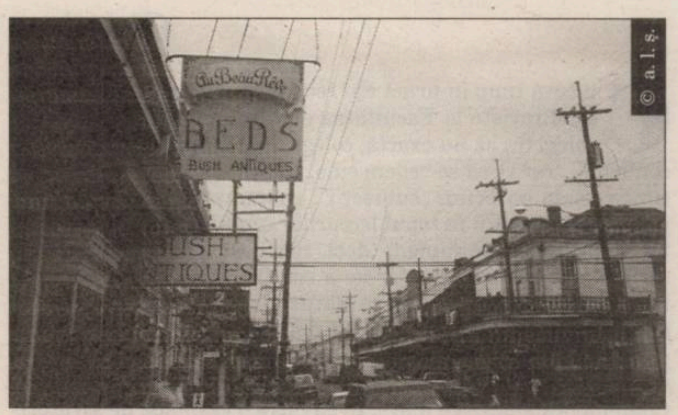

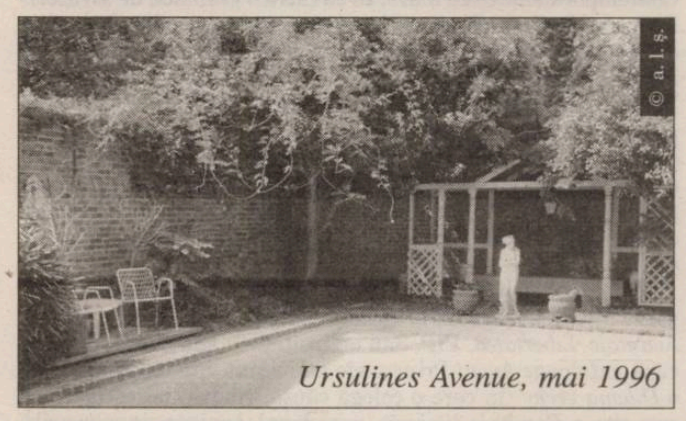

Ursulines Avenue, mai 1996

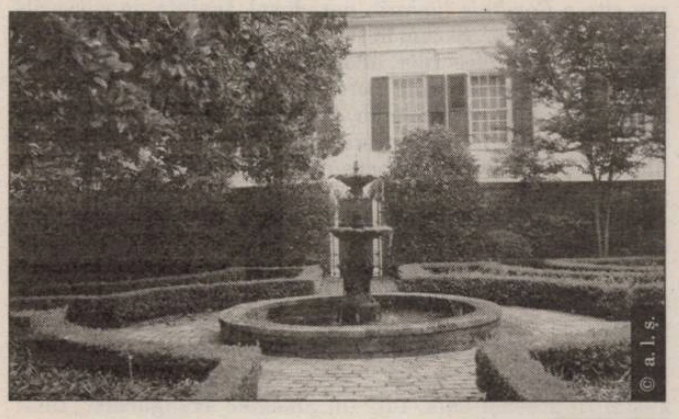

Florina PÎRJOL

bon de lectură

Istorie apocrifă *versus*/& ficţiune

● Ioan Petru Culianu, *Jocul de smarald*, traducere din limba engleză de Agop Bezerian, Editura Polirom, Biblioteca „Ioan Petru Culianu", 2005.

Nu e cazul să ne întrebăm de ce *Jocul de smarald* a fost una dintre cărţile cel mai bine vîndute la Tîrgul de Carte Bookarest de anul acesta. Dacă coroboraţi fascinaţia publicului pentru tandemul Eliade-Culianu (unde cel din urmă e mitizat post-mortem, episodul asasinării sale constituind o felie g(ene)roasă a receptării) cu *key-words*-urile de pe coperta a IV-a a cărţii – roman istorico-detectivistic, Florenţa, Casa de Medici, 1494 – aveţi deja răspunsul la această întrebare (ştiu, nepusă). Antecedentele ficţionale ale savantului – şi aici intră (opţional) truismul cu „a ficţionalizat materialul cercetării sale, ca şi mentorul său, Mircea Eliade, în scopuri compensatorii" etc. – nu păreau să anunţe acest „joc" riscant în care istoria e capsată discret între parantezele seducătoare ale ficţiunii. *Arta fugii*, *Pergamentul diafan* (volume de povestiri) şi romanul *Hesperus* reprezintă tot atîtea maniere de a pune teme recognoscibile în literatura de specialitate a autorului în (t)rama beletristică, după un model care, evident, nu e nou.

E o coincidenţă, probabil, că romanul lui Culianu apare în traducere românească (el a fost scris în engleză, în colaborare cu partenera lui de „ficţiune", H. S. Wiesner) tocmai în anul de graţie în care *Codul lui Da Vinci* ajunge *best-seller*. Amănuntul e de speculat, în cazul de faţă, pentru că indică o sensibilitate a cititorului faţă de acest tip de ficţionalizare a istoriei (cu elemente de *policier* pierdute în pasta atmosferei şi a culorii locale), deşi trebuie menţionat că suprapunerea publicurilor celor două romane nu se face fără rest. În definitiv, ne place sau nu, *Jocul de smarald* nu profesează un alt tip de miză decît cel din romanul lui Dan Brown, în pofida văditelor diferenţe calitative dintre cele două. Comparaţia nu e depreciativă, cum s-ar putea crede în mod greşit, ea restrîngîndu-se exclusiv la efectele incantatorii (în sensul cel mai „propriu") ale acestui tip de ficţiune pe care Eco l-a practicat cu destul succes. Cam ca în autoficţiune, metaficţiunea istoriografică (în terminologia Lindei Hutcheon) porneşte de la o aşa-zisă autenticitate (i.e. adevăr istoric, în cazul de faţă) pentru a face credibilă o minciună romanescă. După ce ai „priponit" binişor atenţia empatică a cititorului, e uşor să joci cartea *suspense*-ului şi să-i vinzi gogoşile pufoase ale ficţiunii. Pentru că, de fapt, nici nu-l mai interesează de la un punct încolo raportul de adevăr (tot ca în autoficţiune), importantă e doar hipnoza din timpul lecturii. Excepţiile nuanţează: Umberto Eco povesteşte, în *Şase plimbări prin pădurea narativă*, că, după apariţia romanului *Pendulul lui Foucault*, a primit scrisori în care cititorii îl întrebau unde se află strada „x", descrisă la pagina cutare. Episodul e relevant pentru sublinierea intenţiei autorului şi a tipului de empatie vizat (la fel de necesar ca un pact autobiografic).

Romanul lui Ioan Petru Culianu rămîne în sfera mai sus circumscrisă, foarte aproape, într-un anumit sens, de celebrul *Numele trandafirului*, cu care împarte miezul detectivistic inserat într-o lume (istorie) căreia nu-i mai putem verifica valabilitatea, altfel decît mediat. Sigur, demersul semioticianului e orientat de la bun început în altă direcţie, e pe mai mulţi „cai" deodată, în timp ce *Jocul de smarald* nu vizează *target*-uri regăsibile între cele 11 porunci din „Biblia" postmodernismului a lui Hassan (sic!). Textul curge linear, aş zice chiar limpede, dacă n-ar fi interminabilele pagini în care sînt etalate demonstraţii de geomanţie, magie, elemente de astrologie, filosofie (de la A la Z), alchimie, ezoterism(e), placate, pentru contrast, peste elemente de anecdotică (istorie apocrifă). Brida care strînge sever şi ordonează tot acest amalgam de informaţii (de găsit ca atare în cărţile de specialitate ale lui Culianu, v. *Eros şi magie în Renaştere. 1484*, Editura Nemira, 1994, 1999, Editura Polirom, 2003) se numeşte ficţiune. În interiorul ei, pe fundalul unei Florenţe măcinate, egal, de dispute între facţiunile politice şi de fanatismul unui terifiant predicator al Apocalipsei, figuri celebre ale epocii sînt transformate în personajele unui *thriller* care întinde, pe mai mult de 300 de pagini, curiozitatea cititorului. Marsilio Ficino, Amerigo Vespucci, Pico della Mirandola se alătură cohortei de personaje încurcate în iţele unui scenariu criminal construit în jurul binecunoscutei picturi a lui Botticelli, *Primăvara*, devenită astfel element coagulantul al unei societăţi secrete. Pornind de la conceptul, lansat de Eco, *transworld identity*, care desemnează prezenţa personajelor istorice din lumea reală într-un text de ficţiune, Brian Mc Hale încadrează practica în politicile de tip postmodern, deşi ea datează încă din „preistoria" realismului (exemplul clasic e „personajul" Napoleon din *Război şi pace*). Ce contează însă e că aceste întîlniri „privilegiate" (personajele alese sînt, de regulă, celebre) sporesc audienţa şi dau seamă de cît de fluctuante sînt graniţele între ficţiune şi istorie. Ca şi în romanul lui Eco, povestea spusă de Thomas Anglicus ascunde un scenariu iniţiatic: tînărul, care trebuie să treacă probele maturităţii etc., e prins într-o plasă hermetică din care se desprinde cu greu (el însuşi e, la un moment dat, ţinta misteriosului criminal care îşi regizează mişcările în strictă dependenţă de elemente astrologice: planeta care domină ziua crimei, horoscopul victimei ş.a.m.d.). Există şi în *Jocul de smarald* un mentor neverosimil de perspicace, misterios şi imprevizibil, o tentaţie feminină şi mult *suspense*. Povestea se decojeşte în trepte şi, dacă atenţia nu a cedat în faţa hăţişului baroc al excursurilor pseudo-ştiinţifice (seducător, de altfel, cu puţin antrenament), veţi afla cine se ascunde în spatele crimelor plănuite cu atîta inteligenţă diabolică. Orice asemănare cu realitatea e pură întîmplare.

Cristina FOARFĂ

„Mătuşa şi condeierii de Losa"

Cititul pe (la) Litere

Cu ceva timp în urmă am realizat, cu ocazia „producerii" unei reviste la Facultatea de Litere, un sondaj printre colegi (ca să fiu exactă, colege, băieţii fiind excepţia care confirmă... ceva), ca să vedem cine, cît şi cam ce citeşte. Deşi ne cunoaşteam oarecum „subiecţii", răspunsurile au fost mult peste aşteptări. Că în topul lecturilor conducea detaşat Coehlo nu a mai mirat pe nimeni (deşi, recunosc, titlul de *5 minute* atribuit respectivului autor ne-a smuls cîteva hohote de rîs... hm, „intelectuale"), în timp ce alăturarea sa cu Gerard Genette deconcentrează uşor. Faptul că a fost singurul scriitor contemporan menţionat (pe o listă ce ar fi trebuit să conţină 5) de către o studentă din anul IV nu ne-a mai amuzat aşa de tare. Contemporaneitatea e mare. În ea intră o grămadă de scriitori. De exemplu Omar Kayam (da, ştiu cum se scrie, dar dacă asta era varianta unei colege, pentru care trecerea a 900 de ani nu înseamnă mare lucru?) sau ceva mai actualul, totuşi, Balzac! În cazul literaturii române contemporane discriminarea se face pe criteriul popularităţii. Pentru cineva e *aberantă şi inaccesibilă*, şi, pentru altcineva, mai nuanţat sau mai nehotărît, *are un impact asupra societăţii româneşti (aproape) nul*. Puţini o preferă, fiind cu mult întrecută de clasicii noştri şi, de ce nu, de literatura veche, *pentru că mă interesează începutul, în general*.

Se citesc (facultate de fete sensibile!) Jane Austen, Margaret Mitchell, precum şi reviste de mare rafinament: *Unica*, *Avantaje*, *Libertatea*, *VIP*. Sau nelipsitele de sub bancă, în orice curs, cataloage *Avon!* Printre ele mai scapă cîte un *Caţavencu*, o *Dilema veche* (în care o colegă căuta, cîndva, horoscopul...) sau cîte o *Românie literară*, paradoxal, înainte de cursurile domnului director. Şi cum în sesiune e de rău, lecturile favorite sînt fie cărţile profesorilor, aflate în mod „accidental" în bibliografia obligatorie (studiile teoretice primează, mai ales cele de limbă, unui poet, de exemplu, fiindu-i mai greu să formuleze un subiect de examen din opera proprie, lucru ce face total inutilă lectura sa), fie texte intens recomandate de instanţele superioare (dacă nu le citeşti, pici!). Cine le citeşte are note mari sau, dacă nu are, plînge (la propriu) pînă le obţine. Şi totul se uită, după examen, în maxim două zile.

Chiar şi pentru studenţii de la Litere, despre care se presupune că nu „se cultivă" cu telecomanda sau cu tastatura, punctele de *rating TV*, frecvenţa, în general, a apariţiilor media sau „scorul" de pe Google conturează o imagine, blurată ce-i drept, a peisajului literar. E probabil singura justificare că găsim în aceeaşi oală, într-un amestec avangardist, tăiat aleatoriu dintr-o istorie prea puţin selectivă a literaturii, scriitori, epoci, stiluri total diferite, că nume importante, *„branduri"* culturale, stau lîngă ceea ce Manolescu numea la un curs *patologie literară* sau lîngă autori pulp. Se alătură cu nonşalanţă Cărtărescu, Dinu Săraru, Andrei Pleşu, Patapievici, Păunescu, Fănuş Neagu, Cristian Tudor Popescu, Radu Mischiu (fostul premier?!). Amintirile de la vreun seminar se îmbină cu cele de la *talk-show*-ul de seara trecută sau cu vreun nume cine ştie de unde apărut, dar care sună actual. Tot contemporani şi pe aceeaşi pagină sînt şi Eugen Barbu, Ştefan Augustin Doinaş, Sorescu, Rodica Ojog-Braşoveanu, Blecher sau Dimov.

Lectura se face fie cu „profesionalism" (citim programat, scriem despre, analizăm, nu ne punem problema dacă ne place sau nu, ci dacă se încadrează în nu ştiu ce paradigmă, curent, grupare...etc), fie interesat (bibliografia, bat-o vina!), fie cu indiferenţă (aşa, ca să fie, nici măcar de amorul artei). Lipsa unui minim *background* relativizează lucrurile; concepte, teorii, texte plutesc într-o masă amorfă din care mai scot din cînd în cînd, accidental, căpşorul. Astfel spui că îţi place Mircea Horia Simionescu după ce două rînduri mai sus ai spus că scriitorul tău preferat e Adrian Păunescu, sau că citeşti Leonard Cohen şi scrii Marchez în loc de Márquez. Sau Marcuez. Şi îl întrebi pe un seminarist disperat, care a încercat să te înveţe, timp de un semestru, cum se numesc (măcar atît) cei patru reprezentanţi ai „Şcolii de la Tîrgovişte", cum te ajută pe tine chestia asta să cîştigi bani; sau afirmi tranşant că, dacă va trebui să îi predai la liceu sau la meditaţii, citeşti rapid ceva înainte, eventual din rezumatele pentru bac, plus modulul psiho-pedagogic care te salvează, şi gata, toată lumea e fericită.

Sondajul, pe care vroiam să-l lipim pe ziduri, prin facultate, deconspira multe moduri de a citi şi multe confuzii. Am vorbit pînă acum doar de *dark side*, din păcate nu doar pentru că amuză şi întristează, în acelaşi timp, dar şi pentru că procentul său este vizibil mai mare. Există, deşi uneori mai puţin vizibili, şi cei pentru care lectura nu e nici plictiseală, nici obligaţie, ci un fel de a fi, cîţiva care citesc de plăcere, chiar dacă nesistematic, sau alţii care se axează pe un anumit domeniu pe care vor să-l facă bine, chiar şi din ambiţie, cîţiva visători, persoane care ştiu cum se scrie corect un nume de autor şi nu consideră cataloagele *Avon*, în ciuda pozelor şi a scrisului, lecturi obligatorii.

Discuţia s-ar putea nuanţa, ţinînd cont că, de multe ori, şi „sistemul e de vină", prin profesori plictisiţi, programe imposibile, lipsa opţiunii personale, domenii închise, absenţa interdisciplinarităţii sau a unor teme extrem de actuale ş.a.m.d., dar asta nu scuză afirmaţia că ţi-a plăcut la nebunie *Bucureştiul de altădată* de Ioana Pârvulescu sau *Mătuşa şi condeierii* de *Losa*.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Pedro J. de la Peña, *Roza vînturilor*, traducere din limba spaniolă şi prefaţă de Angelica Lambru, Colecţia „Ficţiune fără frontiere", Editura Paralela 45, 2005.

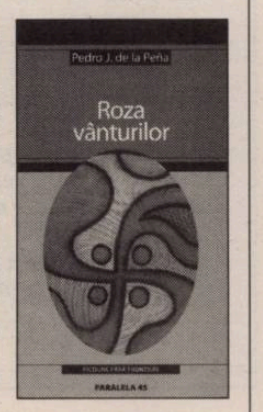

În *Roza vînturilor*, Pedro J. de la Peña mizează pe diversitate. Sînt opt istorioare, desfăşurate în opt colţuri de lume, fiecare dintre texte explorînd nu doar alt decor sau alte tipuri de personaje, ci şi alte texturi literare. Citindu-le, te simţi ca într-un bazar de mirodenii: arome tari, dozaje subtile, savantlîcuri ale combinaţiilor, voci ademenitoare, aproape hipnotizante, zarvă cu tîlcuri neaşteptate, gesticulaţie exotică.

În fond, e vorba de anecdotele unei lumi babelizate şi babilonizate de mondializările turistice, politice, economice sau culturale. Aici, specificul locurilor, cu pitorescul implicit, intră într-un cocteil internaţionalist, unde personajele – vizitatori, emigranţi, traficanţi, translatori, oameni în călătorie de afaceri – dau mercenariatului modern o multicoloră substanţă biografică.

Profesor de literatură spaniolă contemporană la Universitatea din Valencia încă din 1982, dar prozator, poet şi critic literar de mai demult, Pedro J. de la Peña arată în acest volum că poate să scrie oricum: cu umor sau cu gravitate, în registrul celei mai gălăgioase oralităţi sau în acela al preţiozităţii livreşti, mitizant sau demitizant, tăios, tandru sau rece, oniric sau realist, dar întotdeauna cu un ceva magic. E un virtuoz al varietăţii, adică un rafinat şi un risipitor. Poate că traducerea unui roman al său – de pildă *Primii din Filipine*, distins în 2003 cu Premiul Oraşului Salamanca – ni l-ar face şi recognoscibil ca marcă personală. Dacă nu cumva marca lui şi-a găsit deja unicitatea în acest soi de euro literar...

Simona SORA

puzzlecturi

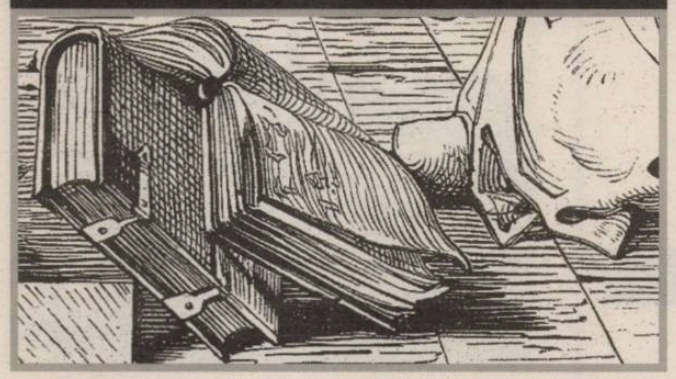

Venale, grizete, midinete

– bordelul literar –

N. Manolescu promitea undeva un inventar al locurilor în care fac amor personajele literaturii române. Criticul era mirat de parcimonioasa frecventare autohtonă a patului conjugal şi de preferinţa pentru locuri mai bucolice: cuptorul, tăpşanul, căpiţa... Patul pare rezervat – ca în *Mica Biblie a tinerilor căsătoriţi* a doctorului Montalban – „altarului domestic“ şi poziţiei misionarului.

Dar, dacă despre „locaţii“ e vorba, aceasta nu e singura curiozitate picantă a eroticii literare româneşti. În timp ce documentele începutului de secol XX (juridice, medicale, istorice) încearcă circumscrierea, localizarea şi supravegherea legală a „locurilor de perdiţiune“, adică delimitează spaţiul bordelului – literatura face o mişcare inversă, de infiltrare, colorare sentimentală a interzisului, de egalizare burgheză. Nu doar la Paris sexualitatea *fin de siècle* înseamnă amestec, confuzie de roluri şi modele. Aşa încît vom regăsi destul de rar bordelul propriu-zis în literatura română pe cale de dezinhibare sau pe fetele vesele la locul lor consacrat, dar atît de puţin (şi de rudimentar) frecventat literar. Asta poate şi pentru că literatura preferă interogaţia, graniţa şi mai puţin edificarea. Are ce spune despre *une femme qui tombe,* dar nu-şi poate controla accentele naturaliste sau realismul didactic cînd femeia a căzut deja.

Un alt motiv pentru slaba frecventare a subiectului cu pricina trebuie să fie procesele de imoralitate care au urmat fiecărui exces sexual-literar. Şi ce e stabilimentul, dacă nu teritoriul excesului controlat? Se ştie, Hasdeu a fost dat afară din învăţămînt după publicarea *Duducăi Mamuca.* Eliade a fost îndepărtat de la universitate după *Maitreyi,* Geo Bogza a făcut puşcărie pentru *Jurnal de sex.*

În sfîrşit – s-o recunoaştem – bordelul literar nu le-a prea purtat noroc scriitorilor. Tot mai interesante sînt, chiar pentru scriitorii de raftul doi, *A doua familie, Jurnalul unei cameriste* sau emancipatele gen *La Garçonne.*

Şi totuşi, într-o literatură al cărei prim roman este unul erotic, ar trebui să existe şi cîteva stabilimente. Unul dintre primele – dacă trecem cu vederea voluptăţile în amor ale lui Pantazi Ghica sau *Prostituata* unui Aurel Iorgulescu – e falansterul amoros din *Micuţa* lui Hasdeu. Din păcate, orgoliul romantic nu-i îngăduie junelui „student în drepturi“ Ghiţă Tăciune amorul venal. Casa de *rendez-vous* permanent e „fericita locuinţă a d-lui consilier titular“ în care „doi studenţi şi un împiegat... ne bucuram deopotrivă şi fără gelozie, fără ceartă, fără intrigi, de nesecabilele favoruri ale doamnei, al cărei bărbat era al patrulea tovarăş şi cel de pe urmă“. Nu falansterul însă îl ucide pe Ghiţă, ci melancolia lui.

Bordelul este anticamera morţii (a sinuciderii, mai ales) şi la hard-modernistul F. Aderca. În *Domnişoara din str. Neptun,* Nuţa, o grizetă de depou bucureştean, poreclită tendenţios din copilărie „ţoapa roşcată“, se lasă dusă într-un hotel cu camere numerotate, ţinut de o madamă decrepită, care se evaporă „pe o scară lungă de nu se mai sfîrşea“. Iată drumul viciului întrerupt moral (şi cam sămănătorist) în faţa locomotivei.

În întreaga literatură „spurcată“ dintre războaie, nu cred să mai existe o tîrfă de vocaţie ca Roua lui I. Vinea din *Venin de mai.* Îndrăgostită de Rasco (de la Raskolnikov, desigur) – un liceean model ce-o scoate sîmbăta la masă –, Roua „face parte din categoria osîndită a femeilor păguboase. Amorurile ei o ţineau pe loc... Pentru că Roua nu preţuia decît un singur amănunt: dintre sute şi mii de masculi fără chip şi fără nume care i se perindau pe an, numai Raskolnikov se dovedise în măsură să-i dezlănţuie şi să-i încheie supremul avînt“. În vremurile noastre, Roua ar fi fost probabil adepta terapiilor comportamentale: scurt şi eficient. Ea e prima noastră midinetă (de la *midi* + *dînette* – cea care se mulţumeşte cu o gustare) rămasă în branşa venală din profesionalism.

„Casa de încredere“ de la Scăricica este – în *Maidanul cu dragoste* de G.M. Zamfirescu – locul unde se reglează conturi vechi, jigniri intime, pîre şi vorbe în doi peri. Ţinut de o „mămică neagră şi saşie, cu un dinte galben şi unic, scos peste buza de jos“ şi de Ştirbul, un artist al caftului cu vîna de bou, bordelul de mahala are tarif de favoare pentru soldaţi şi o morală practică ce le interzice fetelor „să se lege la cap cu bărbaţi însuraţi“, adică să se îndrăgostească de client. Stabilimentul se transformă însă, cu destulă uşurinţă didactică, în casă de nebuni, unde – se ştie – toleranţa e vorbă goală şi unde, ca în orice zonă carcerală, sînt eficiente şi îndreptăţite supravegherea şi pedeapsa.

La o atît de efemeră şi confuză existenţă, nu e de mirare că bordelul n-a ajuns un veritabil subiect literar. Pitoresc în *Europolisul* lui Jean Bart, ca un spaţiu portuar cu mulatre şi maimuţe, sordid în maidanele şi gropile de la marginea Bucureştilor, promiscuu şi septic în celebra Cruce de Piatră din reportajele lui Brunea-Fox, sau de-a dreptul faustic în locanta doamnei Palanetscheek din *Bagaj...* de H. Bonciu – bordelul a intrat în literatura română prea tîrziu. Era deja vremea amorurilor deghizate, a caselor de *rendez-vous* frecventate de „doamne cu pălărie“, vremea midinetelor resemnate cu supravieţuirea şi a grizetelor care voiau absolutul.

Toate „femeile“ lui M. Sebastian sînt amorezate de cinicul, nesimţitorul Ştefan Valeriu. Amorul e pretextul căderii. Emilia Răchitaru, „animal de rezistente exerciţii corporale“ din *Patul lui Procust* (iată un pat în care încap toate cuplurile ilicite ale anilor '30), e o actiţă liber profesionistă care dispune, după plac, de clientela masculină. Albertine, „femeia-vacă de douăzeci de ani, cu carnea coaptă şi cu fiecare mădular descoperit în ţipăt“ din *Pensiunea doamnei Pipersberg,* e tipica menajeră sedusă, vinovată ea însăşi de căderea conaşului, dar la fel de liberă în privinţa condicuţei şi a celorlalte exigenţe ale celei mai vechi profesiuni. Ca să nu mai vorbim de tragica Pena Corcoduşa, o sfîntă...

Era vremea „destrăbălatelor frumoase“ ale lui Bogza, cînd fetele clandestine „nu prostituate erau, ci îndrăgostite“. Vremea unui romantism de carton, revizitat burghez, în care salvarea aparenţelor era mai importantă decît fornicaţia propriuzisă, simulacrul cuplului de-o oră mai important decît tariful indirect, iar iluzia onorabilităţii mai protejată (chiar şi literar) ca niciodată.

Dilema veche vă recomandă

● De vrei un dram de şarm şi unul de haz, care să te arunce (pentru trei minute) departe de cenuşiul zilei, absoarbe-le de pe VH1, din clipul piesei „Shame & Scandal“ a trupei Madness. (Dan Stanciu)

● Sorin Ene, în colaborare cu Daniel Ionescu, *Cum să ne învingem teama* (Editura Polirom, 2005). Fără multă teorie, punctuală şi machetată cu nerv, o panoramă a tuturor spaimelor care ne întunecă vieţişoara: de la atacul de panică şi tulburarea anxioasă generalizată, pînă la tulburările obsesiv compulsive. Cu exemple concrete, cu întrebări şi răspunsuri conştiente de relativismul lor, cu sfaturi pentru cei sănătoşi, aflaţi lîngă „nebuni“, cu citate din Shakespeare la începutul fiecărui capitol şi cu un laitmotiv pe cît de înfiorător, pe atît de înviorător: „Poate fi şi mai rău?“. De citit cînd vă simţiţi bine. (Radu Cosaşu)

● Dacă v-aţi prins urechile în Cvartetul de coarde nr. 4 al lui Şostakovici cîntat de Cvartetul „Emerson“, dacă aţi ascultat cu ochii închişi Suitele pentru orchestră şi Concertele Brandemburgice cîntate, la miezul nopţii, de King's Consort, dacă Nigel Kennedy, sub bagheta lui Gabriel Chmura, v-a lăsat fără grai şi aţi leşinat de plăcere la Bălănescu Quartet *(off the festival),* atunci înseamnă că aveţi deja bilete pentru Concertele pentru pian şi orchestră ale lui Beethoven susţinute de Orchestra de cameră din Lausanne sub bagheta şi avîndu-l ca solist pe Christian Zacharias, vineri şi sîmbătă, de la aceeaşi oră 22,00, la Ateneul Român. (Marius Chivu)

● Deşi cu întîrziere (din motive, cum se zice, obiective), ţin neapărat să recomand excepţionalul articol al lui Cătălin Avramescu „Neaoşismul la şcoală“, apărut în *22* din 30 august – 5 septembrie: o punere la zid fără drept de apel a unei anumite concepţii autohtone – stupid-sterilă şi autist-nombrilistă – despre educaţie; scrie Avramescu: „Marile personalităţi de la noi (...) nu au fost fiinţele de grotă pe care le prescrie programa învăţămîntului românesc. Ele au fost educate într-un spirit european şi au conversat cu marile inteligenţe ale timpului lor“. (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Pe săturate

● ***Charlie şi fabrica de ciocolată / Charlie and the Chocolate Factory* (SUA, 2005), de Tim Burton.**

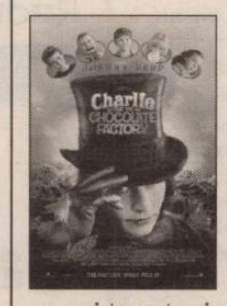

Uite aşa se începe o poveste: a fost odată ca niciodată, dar cît mai aproape de zilele noastre, într-o lume ca a noastră, dar mai altfel – două treimi cartier muncitoresc englezesc la o treime fantazie gotică –, un băieţel sărac pe nume Charlie (Freddie Highmore), care n-avea parte decît de un baton de ciocolată pe an, de ziua lui. Pînă cînd misteriosul Willy Wonka, eremiticul proprietar al fabricii de ciocolată din oraş, genialul inventator al îngheţatei care nu se mai topeşte şi al gumei de mestecat care nu-şi mai pierde gustul, hotărî să organizeze un concurs: cinci Bilete Aurii fură puse în circulaţie, ascunse în pachetele a cinci batoane de ciocolată, găsitorii urmînd să petreacă o zi întreagă în fabuloasa fabrică. Şi astfel, într-o bună zi, Charlie fu pălit de un miracol. Dar nu de ziua lui (cum ne aşteptam cu toţii) – atunci cînd îşi desfăcu ciocolata sub ochii plini de dragoste ai întregii familii, şi unica lui şansă se topi ca un fulg de zăpadă. (La care el, înfrînîndu-şi dezamăgirea cu o nobleţe de erou dickensian, rupse ciocolata în bucăţi egale şi-i întinse fiecărui părinte şi bunic cîte una, curmîndu-le protestele cu cîteva cuvinte grave, de o rezonanţă – din nou – dickensiană.) Şi nici măcar atunci cînd unul dintre bunici îşi adună toate economiile ca să-i mai cumpere una; nici atunci nu s-a întîmplat nimic. Dar pe noi, aceste tensionări şi dezumflări succesive ne-au înmuiat atît de mult încît, atunci cînd Charlie desface, în sfîrşit, ciocolata norocoasă, sîntem complet lipsiţi de apărare, gata să ne prosternăm în faţa norocului său. Mai ales că, între timp, am avut plăcerea de a-i cunoaşte pe ceilalţi patru fericiţi: un mîncău; o prinţesină; o roboată programată (de maică-sa, fostă Miss) să cîştige (orice, numai să cîştige); şi un *wunderkind* supărat, care şi-a asigurat biletul *hacker*-ind sistemul şi căruia nici măcar nu-i place ciocolata. Plăcerea constă, desigur, în anticiparea pedepselor pe care Roald Dahl, autorul cărţii originare, şi Tim Burton, autorul filmului, le-au pregătit pentru ei; pedepse cu atît mai binevenite cu cît vor fi mai crude şi mai sinistre – în stilul care-l face pe Dahl atît de incitant în ochii copiilor şi atît de suspect în ochii părinţilor cu idei naive despre copii.

Administratorul pedepselor e Wonka însuşi (Johnny Depp), care este şi mai rău decît în carte: cînd se încontrează cu cele patru pramatii, el nu se joacă, ci le-o zice cu sete, cu muniţie adevărată şi cu intenţia de a provoca pagube maxime, ca Jim Carrey în *Lemony Snicket – O serie de evenimente nefericite* – cel mai bun film pentru copii pe care l-am văzut anul acesta şi, nu întîmplător, o ecranizare după un autor influenţat de Dahl. (Carrey era chiar mai tare decît este Depp aici, plăcerea spectatorului – *mai ales* a spectatorului copil – de a-l vedea victimizînd nişte copii, fiind sporită de conştiinţa vinovată a faptului că victimele lui *chiar* erau inocente.) Motivul pentru care Wonka îşi controlează atît de puţin antipatia faţă de lacomul Augustus sau faţă de răsfăţata Veruca, îşi păstrează cu atîta dificultate distanţa de om mare, este acela că, de fapt, nu e un om mare; e un mare om – asta da – ajuns în această poziţie tocmai pentru că a ştiut să-şi urmeze (şi să-şi realizeze) poftele de copil. Cu alte cuvinte, se înţelege bine cu Tim Burton – alungă atît apatia care-i dădea tîrcoale regizorului încă de la *Legenda călăreţului fără cap,* cît şi tentaţia de a se „maturiza“, care, în loc să-l conducă pe Burton la o sursă şi mai valoroasă de magie, îl condusese, în *Peştele cel mare,* la un discurs banal despre valoarea magiei. Poate că se înţeleg *prea* bine. *Charlie şi fabrica de ciocolată* are mai multă imaginaţie decît toată marfa hollywoodiană din ultimele luni adunată la un loc, şi a-l critica tocmai din cauza asta poate să pară o perversitate, dar adevărul e că Burton ne îndoapă – ne transformă pe toţi în Augustuşi copleşiţi de senzaţii dulci, înecaţi într-un rîu de ciocolată. Pe lîngă rîu (şi cascadă) mai există şi o corabie de acadea, la care vîslesc omuleţii *oompa-loompa,* muncitorii minusculi şi identici (interpretaţi de Deep Roy) de la fabrica Wonka. Pentru fiecare copil care-şi primeşte pedeapsa, aceştia sînt pregătiţi cu un număr muzical moralizator, cu sintetizatoare optzeciste, costume lucioase şi piuituri electronice mai ceva ca-n SF-urile anilor '50. Sînt uimitori, dar, vorba micului *hacker* circotaş: „Cum se face că nimic din ce e în fabrica asta n-are sens?“ Filmul îi răspunde imediat, prin intermediul lui Charlie: pofta de ciocolată nu trebuie să aibă sens – plăcerii nu-i trebuie sens. Nimic mai adevărat, numai că un asemenea festin (spre deosebire de unul organizat într-o lume perfect coerentă, cum era cea din *Batman revine* – cel mai frumos film al lui Burton) are şi un dezavantaj – acela că poţi oricînd să te ridici şi să spui: „Foarte bun. M-am săturat. Săru' mîna.“

trecerea prin reviste

Un *Sud-Est* cultural

În 2004, editurile Arc şi Ştiinţa au scos de sub tipar o antologie cu titlul: *Literatura din Basarabia în secolul XX*. Editorii au intenţionat o triere valorică a unui secol de literatură şi actualizarea operelor care rezistă unui examen estetic contemporan. În completarea acestui demers, redacţia revistei *Sud-Est Cultural* a organizat o masă rotundă care să ia în dezbatere, din unghiuri de vedere diferite, setul de antologii care continuă să suscite păreri. Au participat scriitorii Emilian Galaicu-Păun, Nicolae Popa şi Arcadie Suceveanu, precum şi

editorii Mircea V. Ciobanu şi Eugen Lungu. Iată cîteva declaraţii: „Noi am selectat, după opinia noastră, cele mai bune opere în sens valoric. Este un eşantion foarte bun după care se poate judeca dacă sîntem sau nu sîntem: sigur, departe de noi ideea că am făcut acest lucru perfect. Posibil că mai sînt lipsuri, că cineva «n-a intrat», că cineva poate e în plus." (Eugen Lungu); „A fost un proiect de anvergură, care a implicat şi foarte multă responsabilitate, spirit de discernămînt. Cred că, în mare, acest proiect a fost realizat. Scopurile acestei antologii-gigant au fost atinse şi cititorul are acum posibilitatea s-o recepteze în mod integral." (Arcadie Suceveanu); „Avem o antologie făcută de oameni versaţi şi care se mişcă curent în spaţiul literaturii. Ei s-au condus de nivelul operelor şi nu de simpatia cititorilor. Căci, dacă ne amintim de simpatia cititorilor, care au fost cele mai citite opere?" (N.Popa).

Arcadie Suceveanu scrie un amplu articol despre „Receptarea lui Grigore Vieru", în care încearcă să răspundă unei întrebări pe care nu evită să o formuleze direct: „Cum se explică, atunci, «miracolul» Grigore Vieru, teribilul impact pe care l-a avut asupra cititorilor de toate vîrstele poezia sa ieşită din tipare..."

O privire proaspătă asupra manierismului, văzut „între graţie şi grătitudine" aparţine Luciei Ţurcanu. Magda Curtescu descifrează „Femininul evanescent al poeţilor postmodernişti" („Eforturile poeţilor de a salva femininul de indeterminarea funcţionării mecanismelor retoricii sînt experimentate tot mai insistent de poezia postmodernistă, numită de unii exegeţi şi neoorfică, în pofida faptului că termenul, creat astfel, prin prefixare, nu produce decît un pleonasm, orfismul este o constantă, mai mult sau mai puţin vizibilă, a poeziei dintotdeauna".)

Un studiu foarte interesant şi de mare actualitate este cel semnat de Mircea V. Ciobanu, pe marginea cărţii *Plagiatul la români*, selecţie de Pavel Balmuş. Exemplele dau sarea şi piperul cărţii şi a cometariului. Iată numai două dintre ele: plagierea nuvelei *Federigo* de P. Mérimée de către C. Negruzzi, cu titlul *Toderică;* traducerea şi localizarea fabulelor lui Krîlov de către Al. Donici (cu titlu de „fabule originale").

Pasionaţii de comentarii culturale găsesc cronici consistente de teatru, proză, poezie şi arte plastice. (**R. P.**)

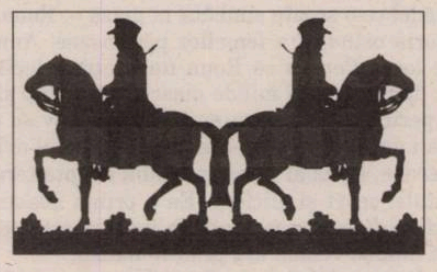

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Sexul, azi, ca „partidul", ieri

Intrînd azi în erecţie ideatică (vai, domnule Cosaşu, ştiam că vorbiţi frumos!) pe problema de-mai-jos, am liniştea că nu sînt un demagog. Dacă nu Dumnezeu, Cel care nu a făcut niciodată literatură, măcar *Supravieţuirile* mele sînt martore că ştiu de mult ce este un sex într-o nuvelă, ce e o vorbă curat murdară, ce voluptate poate încerca autorele scriind negru pe alb cuvîntul c... La primul volum predat Cărţii Româneşti, mi s-a spus în faţă de către un redactor (care a pasat manuscrisul lui Mugur) că sînt un obsedat sexual, era prin '72. Marin Preda – semnînd „foaia de drum" spre cenzură – nu a avut această obiecţie. O nostalgie veselă mă cuprinde azi pentru momentul muzical (aşa da, vă recunosc) cînd monşerul a stat să-mi explice că, într-o schiţă care se petrecea într-un regiment de cavalerie, cuvîntul acela de trei litere, natural în orice instrucţie călare, nu ar trebui să-l folosesc decît maximum de două ori... Şi dacă nici Marin Preda nu agrea cuvintele tari şi împuţite, situaţiile scatologice şi înjurăturile sacramentale – atunci cine? Ar fi dat el drumul unui volum intitulat *Băgău?* Sau *Letopizdeţ?* Unui roman care începe cu: „Sînt o doamnă, ce p... mea..." scris fără puncte-puncte? Cînd? Atunci? Dar cine ar fi îndrăznit să ducă la o editură asemenea „porcării"? Veselia mea creşte cînd îmi închipui cum ar asculta azi preferaţii mei în proza zisă de azi – un Sorin Stoica, un Filip Florian, un Petre Barbu, un Bobe, o Ioana Bradea, ca să nu ajung în larg cu *Fric*-ul lui Agopian – un asemenea sfat literar: să nu scrii mai mult de două ori cuvîntul c... În stilul zilei: s-ar p..., s-ar c... pe ei, deşi cel mai expresiv rămîne: ar muri de rîs. Cum să numeri de cîte ori apar într-un text cuvintele socotite, din bătrîni, neruşinate? Ar fi realmente o ruşine pentru scriitor să-şi cenzureze spontaneitatea, voluptatea, libertatea. Da' pe ce vremuri trăim? Hai sictir! (Vai, dom'le Cosaşu, iar nu vă recunosc... Dvs. nu aveţi dreptul nici în glumă...)

Respectuos, politicos, serios (atenţie, cititor ipocrit, mă prefac!), susţin că problema nu e a libertăţii de expresie – termen larg şi din ce în ce mai vag –, ci a expresiei strict literare, strict stilistice; ea ţine de o politică literară a talentului. Talentul nu cunoaşte cuvinte urîte sau frumoase, ci doar expresive, adică – arghezian şi caragialian vorbind – potrivite. După şocul primei fraze din *Băgău,* se poate constata – dacă se merge mai departe, fără groază... – că fraza e în armonie cu tot ce urmează, ca tema unei sonate bune, foarte melodioase; se potriveşte cu lumea descrisă, cu derizoriul existenţelor vulgare, cu obsesiile unei „linii fierbinţi", cu sexul şi textul. (Am obiecţii doar la finalul poveştii.) La Sorin Stoica avem p... şi c... atît cît trebuie – n-o să le numărăm! – pentru ca să emane (acesta verb higienic!) strigătul curat şi puternic: „Nu mai pot suporta atîta porcărie! Nu-mi este ruşine să fiu patetic!". Mai nimeni nu a observat – pe vremea asta de deshămare orală şi inhumare morală – că neruşinarea, la Stoica, nu stă în cuvinte, ci în patetism. Azi, a fi patetic ar trebui să se scrie cu p..., precum parolele pornografice altădată şi am obţine momentul muzical dintr-o frază ca asta: „E un p...tic, dă-l în pizda mă-sii!".

Înţelept (iar mă prefac!) ar fi să recurg la ticălosul acela de Talleyrand şi să formulez ca el: „Tot ce e excesiv e neinteresant!". Nu există duşman mai mare al potrivirii decît prea multul... „E o tîmpenie şi lasă-ne... nu ne enerva! – mi se va replica, deloc în paranteză, cu tot elanul tinereţii – sînt tipi măreţi ca Céline, ca Henry Miller, care dacă nu sînt excesivi, ce mă-sa ar fi? Mai nimic... Ce mai înseamnă azi excesiv...? Excesivul sună bine! Toată lumea bea, f..., se c..., se p... E foarte potrivit să înjuri pe fiecare pagină, aşa e şi pe stradă, şi în tramvai, şi la policlinică, şi în lift, şi în blocul meu. E realitatea, bre! E mimesis-ul, *old man!* E adevărul integral, dacă mai ştii ce-i aia!"

Răspund: „E pe dracu'!" – şi îmi aduc bine aminte că, după ce am belit-o cu adevărul integral, primul şoc a fost acela suferit în seara cînd am citit ideea lui Mallarmé: arta începe acolo unde obiectul se descrie pe trei sferturi; am băgat ideea şi într-un articol pentru *Contemporanul,* m-a sunat nu spun cine, să mă anunţe „c-o taie", fiind o idee nocivă, ostilă realismului socialist. E de ajuns de hazos că am ajuns să susţin sugestia care nu e decît adevăr pe trei sferturi, supremul în arta literară. Cu ceva mai puţin haz, cred că azi asistăm la asasinarea sugestiei. Aici nu e vorba de vulgaritate, ci de absenţa imaginaţiei. „A freca droturile canapelei cu această doamnă..." – cum numeşte Camil actul – e mult mai sexy decît verbul acela pe care Ralu (nu domniţa!) pune bip-ul. Ca să mă enervez pînă la capăt, eman acest adevăr 100% al meu (cu o marjă de eroare de 3%): sexul, fecalele, urina au ajuns la abundenţa „partidului" în literatura şi publicistica de altădată! Ele obsedează ca „Congresul al IX-lea", ca „chipul omului nou"... (cacofonii conştiente). „A-ţi băga p... în toate!" a devenit un clişeu. Un şablon. O corectitudine editorială a talentului literar. Un conformism. Dacă nici asta nu vă enervează şi nu vă plictiseşte, îmi rup pixul în toate problemele de mai sus.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Borna kilometrică e o ratată!

A trecut vacanţa. Dar vedeta vacanţelor noastre e nenorocita de bornă kilometrică. Idioata, cretina pe care o privim ca boii din maşină, care ne dă speranţe de apropiere de obiectiv, de casă, de iubită, de slujbă, de mare, de munte. O bucată de tablă, o bucată de piatră, nişte prostii pînă la urmă, de care ne putem lipsi. De ce?

FIINDCĂSÎNTFĂCUTECUPICIOARELEDECĂTREADMINISTRAŢIADRUMURILORDINROMÂNIA, ADICĂDINNOIÎNŞINE. Cum e posibil ca după atîta amar de ani în care Adrian Năstase a umblat de zeci de ori pe drumurile alea, după ce Băsescu a trecut de zeci de ori prin dreptul aceloraşi borne, bornele spre mare sau dinspre mare spre Bucureşti să fie la fel de capii, la fel de tîmpe ca pe vremea mortului nostru fondator, tovarăşul Nicolae Ceauşescu? Ce gospodar e un Năstase, un Mitrea, un Băsescu, un Tăriceanu dacă nu-s atenţi la detalii? Năstase ştiu că o dată a pus să se strîngă un cîmp de pet-uri, iar a doua zi cîmpul a fost strîns. Dar indicatoarele care sînt varză, cine soacra lui le schimbă? Pe Tăriceanu nu-l deranjează cînd îşi ambalează Mobra lui? Pe Băsescu, primul conducător de vehicul din fruntea ţării, nu-l nemulţumeşte drumul care-l duce la mama lui din Constanţa, la fabrica lui de îngheţată, sta-i-ar în gît, să facă gîlci! Dar ce să spunem de drumul spre munte, spre Sinaia, Braşov, spre Oltenia, toate anapoda marcate? Ia, nene Băsescule, 100 de moşi ieşiţi de proşti la pensie de foame şi pune-i cu o ruletă în mînă să traseze adevărat ţara asta. E parcurile pline, nea Tăricene! Tot soiul de manivele deveniţi generali fără armată, matematicieni fără tabla înmulţirii, maiştrii lui Ceauşescu spărgători de norme! Ia-i din parcuri unde te critică şi dă-le un salariu cît o pensie şi pune-i să te critice trasîndu-ne drumurile viitorului. Învaţă-i cu ruleta şi pune-i să schimbe plăcile astea de trei parale! Chiar nu e nevoie de altceva! Uite, cînd oi ieşi eu la pensie, asta mă fac, fiindcă ştiu că nu se poate altfel pînă atunci! Ştiu că aşa va rămîne la Cernavodă, ştiu că aşa va rămîne pe drumul spre Moldova. Ştiu, fiindcă trăiesc în România, 'r-aş al dracului, că am căzut cu maşina de pe o bordură şi mi-am nenorocit scutul motor!

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
MIXFM
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
5
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

„Muzica mea? Un lirism agresiv“

– interviu cu Alexander BĂLĂNESCU –

Sîmbăta trecută, în Sala Auditorium a Muzeului Naţional de Artă, Alexander Bălănescu & Klaus Obermaier feat. *Bălănescu Quartet au susţinut un concert de promovare a noului album* Maria T *(ERA Business). La conferinţa de presă ce a precedat show-ul multimedia, TVR i-a înmînat muzicianului englez de origine română o „Diplomă de Excelenţă“. Înfiinţat în 1987, Bălănescu Quartet înseamnă: Alexander Bălănescu (vioară şi violă), James Shenton (vioară), Andrew Parker (violă) şi Nicholas Holland (violoncel).*

Cînd aţi plecat din România şi care este cea mai pregnantă amintire de atunci?

Am plecat din ţară în 1969, pe cînd eu aveam 14 ani, şi ne-am stabilit în Israel. Apoi eu am urmat cursurile de vioară de la Trinity College din Londra, tata m-a vizitat, şi-a găsit de lucru acolo, iar fratele meu şi mama ni s-au alăturat în 1973. Mama a murit curînd, doi ani mai tîrziu. M-am întors în România, împreună cu tatăl meu, abia în 1992, cînd am susţinut şi primul meu concert aici. A fost o ocazie pe care nu am ratat-o, căci, de obicei, călătoresc numai profesional. N-am mai avut o vacanţă, din copilărie, prefer să vizitez locuri şi să am legături cu oamenii prin muzica pe care o fac.

Mă consider foarte norocos că m-am născut şi am crescut aici. Amintirile mele din copilărie sînt pozitive şi, mai ales, muzicale. N-o să uit niciodată un concert cu David Oistrah. Aveam 9 ani, am fost la repetiţii de dimineaţă şi el mi-a semnat partitura unui concert de Brahms. Pentru că nu mai erau bilete, m-am ascuns în subsol la Ateneu toată ziua şi am ieşit abia seara la concert. O valoare pe care am luat-o cu mine este prietenia. Aveam atunci mulţi prieteni, părinţii mei la fel, şi, deşi unii au rămas în ţară, iar alţii ne-am împrăştiat prin toată lumea, am rămas prieteni.

Succesul Luminitzei *v-a încurajat să folosiţi în continuare muzica tradiţională ca inspiraţie? Cum receptează publicul vestic această muzică?*

Maria T este, într-adevăr, următorul pas. În copilărie am fost impresionat de vocea Mariei Tănase. Am ascultat înregistrări, am citit cărţi despre viaţa ei... Cît despre public, trebuie să spun că am fost surprins. Am făcut un turneu în Anglia cu *Maria T* şi niciodată publicul nu m-a primit mai călduros. Publicul englez e dificil, politicos dar indiferent, şi e greu să-l emoţionezi. Cred că şi partea vizuală a spectacolului a ajutat mult.

Cîtă motivaţie personală şi cîtă dorinţă de promovare a unei valori natale se află la baza acestui album?

Aceasta ţine de bagajul meu muzical. Chiar şi înainte de *Luminitza* există elemente tradiţionale în muzica mea şi însuşi felul meu de a cînta a fost influenţat în acest sens. Dar e adevărat că am vrut, în mod conştient, să fac vocea Mariei Tănase cunoscută în Occident. În Franţa, cîntecele ei au fost înregistrate şi a luat chiar un premiu prestigios, dar în spaţiul anglofon ea – una din marile voci ale secolului XX, comparabilă cu Edith Piaf sau cu Maria Callas – a rămas necunoscută.

Cum au receptat-o cei din cvartet?

Au ascultat-o şi s-au îndrăgostit imediat de vocea ei. James spune că e cîntăreaţa lui favorită, că n-a mai auzit o asemenea voce. Klaus Obermeier, artistul video cu care fac acest show, a ascultat şi a citit mult despre ea, pentru că a vrut să găsească un echilibru între expresia muzicală şi imaginea abstractă. El e austriac şi spune că acolo Maria Tănase începe să devină chiar populară. Cît despre ceilalţi membrii ai cvartetului, lucrăm împreună de atîţia ani şi pot spune că ei sînt sensibili deja la muzica românească ale cărei ritmuri li se par cu totul speciale. Oricum, a fost un proces interesant şi foarte plăcut.

Nu v-aţi simţit deloc complexaţi de personalitatea ei?

Aşa cum am lucrat pe compoziţiile celor de la Kraftwerk, avem un mare respect pentru materialul original. Sînt anumite situaţii în *crossover* cînd simţi că artiştii uzează materialul din motive comerciale. Dar noi nu imităm muzicienii tradiţionali, ci aducem materialului calităţile noastre. E un fel de colaborare.

Cum se naşte un album Bălănescu Quartet?

Eu compun, dar mereu cu gîndul la colegii mei. Contribuţia lor vine în dezvoltarea ulterioară. Într-un an, doi materialul se îmbunătăţeşte mult. Ceea ce cîntăm în turnee sună mai bine decît pe CD. Sîntem complementari şi căutăm să ne armonizăm, dar nu prea mult, căci vrem să se simtă vocea fiecăruia. În afara cvartetului, James cîntă muzică tradiţională scoţiană şi irlandeză, alţii cîntă muzică de cameră, lucrează în studiouri de înregistrări sau sînt *free-lancer*-i în muzica comercială.

Cui îi datoraţi cel mai mult, muzical vorbind?

Garabet Avakian, Silvia Marcovici şi alţii m-au învăţat foarte multe. La 14 ani, cît aveam cînd am părăsit ţara, aveam cîteva cunoştinţe la bază de pe urma cărora beneficiez şi astăzi. Cu cît îmbătrînesc mai mult, rădăcinile mele muzicale devin tot mai importante. Şi de la Michael Nyman, David Byrne, John Lurie sau Gavin Bryars am învăţat multe şi, în general, lucrînd cu muzicienii pop. Sînt pasionat de improvizaţie, îmi place mai mult jazz-ul compozit: Bill Evans, Miles Davis sau Duke Ellington. Eroii mei sînt însă Bartók şi Enescu. Enescu era pianist, violonist şi compozitor, şi asta îi dădea o perspectivă foarte largă. Amîndoi au studiat muzica tradiţională şi au creat un limbaj propriu, inedit. Ei sînt modelele mele.

Cum vă definiţi muzica?

Sper să fiu de avangardă, dar nu-mi place sensul intelectual al avangardei. Cred că oamenii trebuie să înţeleagă muzica pe care o faci. Îmi plac muzicienii provocatori, care caută lucruri noi şi asta încerc să fac şi eu: o sinteză între clasic, folcloric, jazz şi electro. Mă interesează zonele muzicale *între*. De aceea, muzica mea e greu de prins într-o formulă. Îmi place asta, deşi creează probleme celor care o distribuie. Eu i-aş spune muzică expresionistă, bazată pe ritm şi lirism. Un lirism agresiv.

Cum poate reuşi un artist român în străinătate?

Nu-i uşor. Tinerii sînt însă deschişi să asculte şi să înţeleagă noi limbaje muzicale. Accesul la muzica lumii s-a individualizat, acum nu mai depindem de gustul caselor de discuri. Muzica se va diversifica şi mai mult şi fiecare artist poate avea o legătură mai strînsă cu un public mic, dar mai credincios.

Ce regizori urmăriţi?

Cîţiva maeştri ca Greenaway sau Angelopoulos. Foarte interesant e fenomenul filmelor asiatice, din Vietnam, Coreea, China... Este foarte la modă filmul iranian, dar pentru mine a devenit cam comercial. Văd însă că lucrurile merg bine şi pentru filmul românesc şi sper să contribui şi eu la asta. Lucrez deja cu Cătălin Mitulescu la coloana sonoră a noului său film, *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii*, care încă se turnează. El a fost coproducător la un film al Ruxandrei Zenide cu care eu lucrasem înainte, şi aşa ne-am cunoscut.

Colaboraţi şi cu alţi artişti români?

Cu Ada Milea voi lucra la un proiect, pentru primăvara anului următor, inspirat de *Insula* lui Gellu Naum. Dar, sigur, aş vrea să colaborez şi cu artişti tradiţionali care, de regulă, sînt mai deschişi spre experiment decît cei de formaţie clasică. Îmi plăceau, la un moment dat, Taraful din Clejani şi Fanfara Ciocîrlia. Dar generaţia de bătrîni s-a dus şi cei tineri s-au comercializat. Este un proces care pare inevitabil: tocmai cînd au succes devin comerciali. Dar nu e peste tot aşa. Am lucrat foarte mult cu un grup unguresc, Musikas, care culeg muzică din Transilvania în fiecare an şi care încearcă să înveţe de la muzicienii tradiţionali.

Comercializarea nu e un proces care vă ameninţă şi pe dvs.?

Nu cred că-mi stă în caracter. Aş vrea *(rîde)*, dar nu pot! Lucrez doar ce mă interesează, fără motivaţie comercială. Aş putea să aduc pe scenă cu mine un grup folcloric, nişte dansatori şi gata! Dar nu asta vreau să fac. Eu lucrez foarte serios la orice proiect. De exemplu, la *Maria T* am lucrat 6 ani.

Şi acum?

Acum mă interesează fotbalul. Sînt pasionat de fotbal şi unul dintre proiectele următoare va fi o operă inspirată de jocul de fotbal: jucătorii vor fi compozitori şi, cînd vor pasa balonul, se va schimba stilul muzical.

Ca artist de avangardă, cum vă descurcaţi financiar?

Nu e uşor, dar supravieţuiesc pentru că eu combin compoziţia cu interpretarea *live*. Cîteodată îmi aduce venit una, alteori cealaltă. Dar e multă muncă: scriu noaptea şi ziua exersez. Mă consider totuşi privilegiat pentru că majoritatea oamenilor nu au şansa să supravieţuiască făcînd doar ceea ce le place cu adevărat.

Nu vă întoarceţi în România?

Nu cred că aş putea. Am devenit englez: îmi place ceaiul, cricket-ul, grădinile, fotbalul... Ţin cu Arsenal. *(Rîde.)* Dar aş vrea să am un picior în România. Nu sînt mulţumit de cum vorbesc românește, îmi lipseşte vocabularul. Nu am încă o casă, dar mă gîndesc să cumpăr una pentru că mă atrag pasiunea şi entuziasmul oamenilor de aici. Ştiu că încă sînt multe lucruri urîte, dar eu simt energie pozitivă şi, ca muzician, am multe posibilităţi aici. În Anglia e greu de pătruns ca artist. Şi în societate e la fel. Trăiesc acolo din 1971 şi încă sînt considerat un străin. Dar nu-mi pasă, am prieteni. Aici am însă impresia că se pot face multe lucruri bune. Există interes şi pasiune, deşi, e-adevărat, lipseşte organizarea. Abia aştept ca România să intre în UE şi atunci va fi forţată să fie gata. Europa de Est are de oferit Occidentului talent şi chiar o anume seriozitate culturală.

De ce purtaţi pălărie în concerte?

Încerc să sugerez legătura cu muzica tradiţională. La început am folosit-o însă să-mi ascund chelia. *(Rîde)*

a consemnat Marius CHIVU

mergi pe mîna mea

Kurt Masur

Pe vremea aceea, acum patru ani, aveam un televizor, mic, şi în bucătărie. Detestam acest lucru şi, de aceea, nici nu-l foloseam. Un protest timid, nebăgat în seamă de nimeni. Habar n-am de ce l-am deschis în acea după-amiază... Prietenii mei ştiu că nu ratez nici o ediţie a Festivalului „Enescu“, că ani la rînd am avut abonament achiziţionat pe talonul de pensie al mamei mele, că am cîteva preferinţe clare, cîteva personalităţi pe care le aştept, nu întotdeauna şi cele la care vibrează oficialităţile, prilej cu care devin, unii, brusc melomani, că la cafeaua de dimineaţă povestesc celor dragi cum a fost ziua precedentă. Desigur, impresiile unui amator, iubitor şi fidel. În fine, în după-amiaza de marţi, 11 septembrie, i-am telefonat prietenei mele şi i-am amintit că seara îl voi vedea, în sfîrşit, pe KURT MASUR dirijînd, la Sala Mare a Palatului, London Philharmonic Orchestra. În program, Beethoven, Simfonia nr. 1 şi, cred, nu mai ţin minte, Bruckner. De ce mă fascinează? Din tot ce am ascultat, diferite înregistrări pe casete sau pe CD-uri, Beethoven, Brahms, Mahler, am simţit tuşa puternică, fermă, rigoarea neamţului. Dar, şi asta întotdeauna, pe undeva, pe dedesubt, o vibraţie tandră, o căldură, o emoţie, un tip special de sensibilitate. L-am văzut, cred că pe un canal francez, dirijînd orchestra din New York. Se filma din timpul repetiţiilor. Felul în care le vorbea, exact cum şi dirija, ferm şi tandru, în acelaşi timp, accentele puse pe o frază muzicală, reluate iar şi iar, căldura cu care îi privea, cumva pe furiş, pe membrii orchestrei, ceea ce se vedea în privirea lor... Un bărbat frumos, cu aer de aristocrat, un muzician sever, care ştie ce vrea şi nu se lasă pînă nu obţine: Kurt Masur. O mare personalitate.

În după-amiaza de marţi, 11 septembrie 2001, m-am îmbrăcat foarte elegant. Şi cu multe ceasuri înainte, tot aşa cum bunica mea se ducea la tren. Nici nu ştiu dacă mi-am mai pus rochia aceea vreodată de atunci... Intenţionam să ajung şi la Ateneu, la ora 17. Ştiam că mă întorc seara, tîrziu şi, ca să nu mă mustre prea tare conştiinţa că mă bucur zile şi nopţi în şir pe la festival şi nu-mi aduc aportul de gospodină în oalele familiei, m-am apucat degrabă să amestec ceva într-o cratiţă. Mi-am pus şorţul nu tocmai splendid peste rochia mea splendidă şi, trecînd cu ceapa prin faţa televizorului, l-am deschis. Nici astăzi nu ştiu de ce. Vocea comentatorilor de la Antena 1 era precipitată, gravă, nu înţelegeam nimic, părea că nici ei. M-am aşezat. Acolo am rămas. Ore în şir am mestecat cenuşă, am plimbat-o pe cerul gurii, în suflet, pe retină. Nu am putut să plîng. Nu am putut să vorbesc.

Cu foarte puţin înainte de ora concertului, m-am ridicat brusc, mi-am dat jos şorţul, m-am suit în maşină. Noroc că ea ştia, deja, drumul spre Sala Palatului. Altfel... Eram convinsă că s-a suspendat şi, totuşi, cineva mă îndemna să mă duc, să intru. Am găsit loc liber jos, foarte în faţă. A intrat orchestra, ca un cor dintr-o tragedie antică. Toţi priveau în gol, abia respirau. L-am văzut păşind pe Kurt Masur. Un bărbat frumos, înalt, în fracul său impecabil, cu gesturi impecabile... numai paşii aveau o ezitare. A salutat şi, aşa cum nu se obişnuieşte, a vorbit publicului. Dar ce mai era obişnuit în acea zi? Şi ce mai e obişnuit de atunci încoace?... Cu o zi înainte dirijase aceeaşi London Philharmonic Orchestra la New York... locul unde are prieteni, unde a fost, de la sfîrşitul anilor '80, pînă în 1991, director muzical al Filarmonicii, unde s-a plimbat cu o seară înainte, nu departe de turnurile gemene, era patetic. Era un aristocrat tulburat. „Muzica lui Beethoven poate să fie un omagiu al nostru, al tuturor, şi o salvare a noastră, a tuturor...“ Cam aşa a spus Kurt Masur.

Nu mai am televizor în bucătărie. În fiecare 9/11 ascult Beethoven. Şi îl văd Pe Kurt Masur păşind învingător peste timpuri, apropiindu-se de mine prin fumul cenuşii.

Marina CONSTANTINESCU

ÎN CE EUROPĂ NE INTEGRĂM?

Aşteptăm cu nerăbdare raportul de ţară şi verdictul: 2007 sau 2008. Între timp, presa preia cu înfrigurare declaraţii făcute de diverşi oficiali europeni, unii importanţi, alţii nu, despre România şi aderarea ei. Dar preocupaţi atît doar de soarta noastră, trecem pe lîngă o întrebare simplă: în ce Europă ne integrăm? După respingerea Constituţiei de către Franţa şi Olanda, UE este într-o criză pe care şi-o va rezolva. Deocamdată se discută cum să şi-o rezolve. Iar taberele majore sînt două: cei care vor o Europă mai socială şi cei care vor o Europă mai productivă şi mai liberă de reglementări.

*Încercăm astăzi să lămurim aceste puncte de vedere, pentru publicul din România. Bradford DeLong este un expert de orientare neoliberală pentru care imensul efort social al vechii Europe înseamnă doar pierderea de bani. Michel Rocard, un politician de stînga, pentru care globalizarea este o fantomă ce se cere controlată şi doar o UE socială poate face asta. Dincolo de taberele ideologice, se caută precizări sau soluţii. Alasdair Murray crede că nu i se poate cere Uniunii să devină o mamă a răniţilor şi să se implice masiv în politici sociale. Iar Katinka Barysch spune că pînă la urmă diferenţele între capitaliştii odioşi din Marea Britanie şi leneşii de pe continent nici nu sînt atît de mari. (**C. G.**)*

anatomia economiei globale

Bradford DELONG

Schimbarea neoliberală a Europei

De peste 20 de ani susţin că ratele mari ale şomajului din Europa occidentală nu sînt sustenabile. La sfîrşitul anilor '70, monetariştii au pariat că o creştere modestă şi temporară a ratei şomajului va fi benefică în condiţiile inflaţiei ce se manifesta în Occidentul industrializat. Ei credeau că, după o scurtă perioadă, costul revenirii la stabilitatea preţurilor va fi fost astfel plătit. În Marea Britanie şi SUA, pariul monetarist s-a dovedit adevărat. În Europa occidentală el nu s-a verificat.

În ultimii 25 de ani rata şomajului a crescut în Europa, în condiţiile în care politica monetară a devenit mai strictă, iar ratele dobînzilor au fost mărite pentru combaterea inflaţiei. Dar, după ce inflaţia a fost înfrîntă, rata şomajului nu a scăzut – sau, cel puţin, nu cu mult. Chiar dacă rata şomajului nu s-a blocat la un nivel foarte înalt, a rămas destul de mare pentru a face din şomaj, sau din teama de şomaj, o experienţă definitorie.

În ţările unde rata oficială a şomajului se situează, de mai multe generaţii, la 10% sau chiar mai mult, este evident că managementul economic al guvernului a eşuat. În concluzie, de 20 de ani mi se pare că echilibrul politic fundamental al Europei occidentale – negocierea corporatistă şi asigurările sociale mari, pe de o parte, şi politicile monetare stricte, pe de altă parte – se va rupe. Temeri asemănătoare par a-i paraliza pe decidenţii europeni. Bancherii de la Banca Centrală Europeană se tem că stăpînii lor politici le vor ordona să relaxeze politica monetară, că reformele structurale necesare nu se vor mai realiza, iar rezultatul va fi întoarcerea la inflaţia din anii '70. Pe scurt, ei se tem că toate sacrificiile făcute pentru stabilitatea preţurilor au fost în van.

Politicienii vest-europeni se tem de un rezultat opus. Se tem că, şi cu aplicarea reformelor structurale pentru reducerea ajutoarelor de şomaj, creşterea posibilităţii angajaţilor de a schimba locurile de muncă şi a firmelor de a-i concedia pe angajaţi, bancherii tot vor continua să insiste pe politici monetare stricte. Pe scurt, se tem că, fără o extindere a producţiei sau a locurilor de muncă, efectul net va fi creşterea sărăciei.

Desigur, aceste temeri sînt însoţite de speranţa că reformele structurale şi relaxarea monetară vor putea lucra în armonie, ducînd la sporirea locurilor de muncă şi a producţiei, fără creşterea inflaţiei într-o proporţie mare. Realitatea este că paşii făcuţi către politici monetare relaxate sînt inexistenţi – mai ales că Banca Centrală Europeană e nerăbdătoare să-şi probeze credibilitatea în lupta împotriva inflaţiei – şi că paşii spre reforme structurale sînt fără forţă şi ezitanţi.

M-am înşelat vreme de 20 de ani: politicile vest-europene au rămas stabile, în ciuda faptului că o mare parte a cetăţenilor era exclusă din viaţa economică. Economiile vest-europene au continuat să crească – deşi nu atît de repede cît ar fi putut – în ciuda unei rate a şomajului de 10% sau mai mult.

Una este să susţii „proiectul european" care leagă Germania de Franţa, alta este ca „proiectul european" să însemne competiţia cu instalatorii polonezi şi fermierii români.

Şi totuşi se pare că ceva temeiuri am avut în predicţiile mele negative. Sau măcar am avut temeiuri să mă îngrijorez. Francezii au respins Constituţia UE, în principal – sau cel puţin aşa pare – pentru că le-a fost teamă că o Europă mai extinsă ar duce la costuri uriaşe şi ar implica dezordinea neoliberalismului.

Una este să susţii „proiectul european" în ideea legării Germaniei de Franţa atît de strîns, încît nimeni să nu se mai gîndească că merită să poarte un război pentru limba vorbită în Alsacia-Lorena. Dar cu totul altceva este ca „proiectul european" să însemne, de fapt, că muncitorii francezi intră în competiţie cu instalatorii polonezi, fermierii români şi vînzătorii turci.

În Germania, electoratul pare înclinat să-l elimine pe cancelarul Gerhard Schroeder, nemulţumit fiind de angajamentul neconvingător faţă de proiectul neoliberal. Electoratul va avea probabil timp de patru ani un cancelar, Angela Merkel, care ţine la proiectul neoliberal aproape la fel de mult ca şi mine. Eu cred că Germania se va afla într-o situaţie mai bună după un deceniu de politici neoliberale. Problema este că, se pare, electoratul german nu doreşte acest lucru, iar politicile germane pentru următorii patru ani devin imprevizibile.

La această situaţie se adaugă nemulţumirea nord-europenilor faţă de Banca Centrală Europeană şi faţă de euro. Asta nu înseamnă că se pune problema sfîrşitului iminent al Uniunii Monetare; înseamnă doar că oamenii au început să se gîndească la un viitor în care sfîrşitul Uniunii Monetare este imaginabil. Deşi este cu totul improbabil, simpla idee e de ajuns pentru ca preţurile să se zguduie la nivel mondial.

Ridicarea Europei occidentale după al doilea război mondial a fost una dintre cele mai impresionante şi promiţătoare poveşti de succes din istoria omenirii. Fiecare ar trebui să-şi dorească ca Europa nedivizată de astăzi să se construiască pe aceste realizări şi să nu o ameninţe generaţii de şomeri.

Dar asta necesită o schimbare în atitudinea Băncii Centrale Europene. Europa are nevoie de o politică monetară care să crească rata de angajare în vestul şi nordul continentului, obiectiv care devine mai important decît stabilitatea preţurilor. În sudul şi estul Europei, inflaţia se va menţine; pentru ca regiunea să se dezvolte, comerţul trebuie să se îmbunătăţească şi politica monetară trebuie să sprijine aceste tendinţe. Iar Banca Centrală nu ar trebui să facă o medie între inflaţia din sud şi est şi deflaţia din nord, pentru a atinge ţintele sale artificiale, la nivel de continent.

***J. Bradford DeLong** este professor de economie la Berkeley şi a fost asistent al secretarului Trezoreriei SUA în timpul preşedintelui Clinton.*

Copyright: Project Syndicate, 2005
www.project-syndicate.org

ideile oamenilor de stat

Michel ROCARD

Vulcanul adormit al finanţelor globale

Respingerea Tratatului Constituţional de către alegătorii francezi şi olandezi a fost, după toate aparenţele, mai degrabă o respingere a globalizării nereglementate decît o respingere a Europei. Instabilitatea generală a relaţiilor sociale – în special, a locurilor de muncă, dar nu numai – începe să devină intolerabilă pentru o mare parte a populaţiei în multe ţări dezvoltate, nu doar în Europa. Nu putem vorbi de ordine economică – cel puţin nu în ţările democratice – dacă electoratul îi respinge rădăcinile.

Capitalismul a putut fi reconstruit după cel de-al doilea război mondial pentru că a fost susţinut de trei tipuri necesare de reglementări: asigurările sociale, care au servit ca principal element de stabilizare, cel puţin în ţările dezvoltate; politicile keynesiene de contracarare a recesiunii ciclice interne şi o politică a salariilor mari care urmărea stimularea consumului general, fără de care sufletul capitalismului – producţia de masă – nu funcţionează.

Dar alinierea ţărilor bogate la politicile monetariste, promovate de economişti ca Milton Friedman, începînd de prin 1970, au determinat abandonarea acestor reglementări. Nu mult după aceea, dolarul a fost separat de etalonul aur. De atunci, sistemul financiar internaţional a fost marcat de o instabilitate aproape constantă. Crizele s-au înmulţit, fiecare fiind mai rea decît cele dinainte.

În lumea bogată, a început să reapară sărăcia. Inegalităţile interne şi internaţionale s-au adîncit. Locurile de muncă au devenit tot mai instabile şi şomajul nu mai poate fi ţinut sub control. Acestor stări de lucruri le-au spus francezii şi olandezii „Nu", acum două luni.

Paradoxal, în viitor va fi nevoie de o Europă unită în mai mare măsură decît a fost nevoie în trecut. Dincolo de nemulţumirea socială determinată de cruzimea reinstituţionalizată a sistemului economic global, cel mai mare pericol din lumea modernă este chiar instabilitatea inerentă acestui sistem. Nu văd altă instituţie în afară de UE care să fie destul de mare şi de puternică pentru a proteja europenii de o posibilă implozie.

Nu văd altă instituţie în afară de UE care să fie destul de mare şi de puternică pentru a proteja europenii de o posibilă implozie.

Gîndiţi-vă doar la simplul fapt că economia americană are o datorie de peste 600 miliarde de dolari. SUA nu pot funcţiona fără să împrumute cîte 1,9 miliarde de dolari în fiecare zi, în principal de la economiile în creştere din Asia, mai ales China.

Dar acest suport se poate diminua sau poate chiar înceta dacă dolarul scade foarte mult, dacă preţul petrolului creşte prea mult sau dacă economia americană se îndreaptă într-o direcţie greşită. De fapt, economia americană s-a detaşat într-o mare măsură de realitate. Sectorul producţiei reprezintă doar 11% din PIB-ul american. Ford şi General Motors sînt într-o situaţie financiară dificilă.

Între timp, două zone speculative – sectorul imobiliar şi cel al ipotecilor – s-au parazitat unul pe celălalt şi domină acum activitatea economică în SUA. O cădere sau cel puţin un spasm puternic sînt probabile în viitorul apropiat, iar consecinţele pentru America şi restul lumii ar putea fi catastrofale.

Această instabilitate face dificilă rezolvarea altor probleme grave care afectează sistemul financiar global. Datoria externă de care au nevoie toate ţările, dar în mod special cele sărace, este afectată de rate ale dobînzilor instabile şi mişcări ale ratelor de schimb.

Pentru a face lucrurile şi mai rele, crizele naţionale şi eşecurile unor ţări nu mai pot fi abordate fără consecinţe. Bineînţeles, în asemenea circumstanţe, investiţiile imense pentru depăşirea subdezvoltării şi a handicapurilor, cu care pleacă respectivele ţări, sînt uitate de lumea finanţelor internaţionale.

În contextul actual, cu ţările bogate ameninţate de instabilitate şi ţările sărace lăsate să se descurce pe cont propriu, reconstrucţia sistemului financiar mondial ar trebui să fie prioritatea agendei internaţionale. Un nou Bretton Woods *(Conferinţa de la Bretton Woods a pus bazele sistemului financiar internaţional după al doilea război mondial, ducînd între altele la crearea FMI şi a Băncii Mondiale* – n.tr.) este mai mult decît necesar!

***Michel Rocard** a fost prim-ministru al Franţei şi lider al Partidului Socialist. În prezent este deputat în Parlamentul European.*

Copyright: Project Syndicate, 2005
www.project-syndicate.org

Alasdair MURRAY

Dilema socială a Europei

Dintre toate obiectivele preşedinţiei britanice a UE poate că cel mai puţin probabil este o dezbatere cu privire la „Europa socială". Obosit de titulatura caricaturală de „neoliberal", Tony Blair a invitat liderii europeni la un summit informal în octombrie, pentru a discuta viitorul modelului social european. Blair, asemeni altor lideri europeni, a fost şocat de opoziţia faţă de tratatul constituţional, bazată parţial pe temerea faţă de o Uniune Europeană prea liberală. În Franţa, Olanda şi chiar în Luxemburg majoritatea muncitorilor au votat „Nu", în recentele referendumuri.

Aceia care cer o „Europă mai socială" vor de fapt mai mult protecţionism. Temerile lor, legate de competiţia din noile state-membre şi din cele aflate în plină dezvoltare din Asia, nu pot fi, pur şi simplu, anulate. Dacă liderii UE nu îşi reasigură alegătorii că viitoarea Europă va avea şi o dimensiune socială, ei nu vor primi sprijin public pentru reformele atît de necesare, cum ar fi deschiderea pieţelor de servicii din UE.

Dincolo de un vag angajament faţă de o „Europă socială", guvernele se luptă să găsească puncte comune. Termenul în sine este învăluit în confuzie. El se referă la două seturi de politici care se suprapun pe alocuri, dar sînt, de fapt, foarte diferite: primul set – politicile statelor-membre legate de piaţa forţei de muncă şi asistenţa socială; al doilea set – intervenţiile limitate ale UE în anumite domenii, cum ar fi legile concediului de maternitate.

Toate statele UE se confruntă cu aceleaşi probleme legate de modelul social: populaţie îmbătrînită, competiţia determinată de salariile mici din Asia şi, în unele cazuri şomaj ridicat şi creştere economică deficitară. Unele state-membre se luptă să se adapteze, în timp ce altele – în special în nordul Europei – demonstrează că pot prospera fără să renunţe la standardele sociale înalte.

Dar o dezbatere asupra reformei sistemelor de asistenţă socială – chiar dacă necesară – este puţin probabil că va satisface pe cei care vor ca UE să dezvolte o agendă socială mai vizibilă. Sindicatele şi unele guverne din UE au susţinut multă vreme că Uniunea trebuie să dezvolte o agendă socială solidă care să „balanseze" impactul liberalist al pieţei unice.

UE nu ar trebui (şi nu poate) deveni elementul principal al politicilor sociale.

Totuşi, cele mai multe politici sociale – de la educaţie la ajutorul de şomaj – rămîn în aria exclusivă a guvernelor naţionale. UE are un spaţiu limitat de acţiune, în trei zone: în primul rînd, UE a adoptat reglementări împotriva discriminării la locul de muncă, legate de sex, rasă sau vîrstă. Aceste reglementări au ajutat femeile, minorităţile şi angajaţii mai în vîrstă din statele-membre mai conservatoare. În al doilea rînd, UE a creat un număr mare de reglementări legate de siguranţă şi sănătate. Multe dintre acestea sînt de necontestat, deşi s-au dovedit uneori dificil şi costisitor de implementat.

În al treilea rînd, şi cel mai controversat, UE a adoptat cîteva reglementări pentru piaţa forţei de muncă, spre exemplu limite ale numărului de ore lucrate săptămînal şi necesitatea consultării angajaţilor. Dar raidurile ocazionale ale UE în politicile pieţei muncii au nemulţumit amîndouă părţile: prea puţin pentru a-i satisface pe cei care vor o Europă mai socială; dar suficient pentru a fi criticată că impune politici de o „singură mărime" pentru statele-membre.

Există pericolul ca unii lideri ai UE să răspundă presiunilor pentru o Europă mai socială prin noi reguli pe piaţa muncii. Asta în vreme ce cele mai multe state-membre se îndreaptă în direcţia opusă. Într-o uniune cu practici diverse pe piaţa muncii, astfel de reglementări sînt fie prea slabe, fie riscă să ameninţe crearea de locuri de muncă.

UE nu ar trebui (şi nu poate) deveni elementul principal al politicilor sociale. UE nu are nevoie de noi reguli sau puteri, ci de o nouă misiune, o nouă poveste care să explice mai bine dimensiunea sa socială. În primul rînd, liderii UE ar trebui să redirecţioneze dezbaterea în legătură cu „Europa socială" de la politici spre valori. Este mult mai uşor să demonstrezi că „Europa socială" se bazează pe valori comune şi nu pe un model social unic inexistent. Asta înseamnă că, deşi statele UE împărtăşesc ţeluri sociale, ele nu urmează aceeaşi cale pentru a le atinge. În al doilea rînd, liderii europeni trebuie să demonstreze clar că – deşi UE nu este vehicolul potrivit pentru a livra politici sociale – Uniunea poate prelua conducerea în direcţii „progresiste", cum sînt politicile de dezvoltare şi de mediu.

În cele din urmă, liderii europeni trebuie să accentueze aspectele sociale din agenda reformelor de la Lisabona. Agenda Lisabona a fost schiţată în 2000 de către (pe atunci) zece guverne de centru-stînga şi urmăreşte să ajute statele-membre să-şi păstreze şi revitalizeze modelele sociale. Acesta este rolul potrivit pentru UE: susţinerea reformelor sociale la nivel naţional printr-o presiune constantă, standarde şi bune practici. O asemenea abordare nu va avea rezultate rapide şi multe sindicate şi politicieni de centru-stînga vor continua să ceară o intervenţie mai directă a Uniunii. Dar nu există un răspuns uşor la dilema socială a Europei.

Alasdair Murray *este director adjunct la Centre for European Reform, Londra.*

Katinka BARYSCH

Europa liberală *versus* Europa socială

Europa se află în menghina unei dezbateri fundamentale în legătură cu viitorul său economic, sau asta este ceea ce unii politicieni şi mulţi jurnalişti vor să ne facă să credem. Ziarul britanic *Times* avertizează în legătură cu un potenţial „conflict între naţiuni, precum Franţa, care crede în Europa pe stil vechi a protecţionismului social şi modelul anglo-saxon al pieţei libere". Foarte respectatul *Die Zeit* numeşte asta „un război al ideologiilor".

Irlanda, noii membri din Europa Centrală şi de Est şi, într-o mai mică măsură, Spania sînt văzute ca făcînd parte din tabăra anglo-saxonă. Se spune că viziunea franceză este susţinută de Germania, Italia şi Belgia. Se consideră că ambele tabere vor modela UE după propria imagine: unii dorind să reducă UE la o vastă zonă de comerţ liber, ceilalţi făcînd presiuni pentru o „Europă mai socială".

Dar este prăpastia dintre modelul anglo-saxon şi cel continental atît de mare în realitate? La o privire mai atentă există şi multe similitudini, şi multe deosebiri. Dar mai importantă este observarea semnelor de convergenţă. Şi nu directive făcute pe picior la Bruxelles determină această convergenţă, ci încercarea ţărilor europene de a învăţa unele de la celelalte şi competiţia în găsirea celor mai bune soluţii la problemele comune.

Mulţi comentatori susţin că „vechea" Europă are nevoie de o doză de capitalism „anglo-saxon", dacă doreşte să ajungă la performanţa superioară a Marii Britanii în ce priveşte creşterea economică şi şomajul. Dar ce anume face ca marile economii continentale europene să fie diferite de Marea Britanie?

Marea Britanie este mult mai deschisă capitalului străin, dar, în termeni comerciali, Germania îi este superioară. Anul trecut, companiile germane au vîndut bunuri în valoare de 900 de miliarde de dolari, mai mult decît oricare altă ţară din lume, inclusiv SUA şi China. Marea Britanie, pe de altă parte, are cel mai mare deficit comercial din Europa. Germania este, de asemenea, mai deschisă decît alte economii europene mari: exporturile şi importurile reprezintă peste 70% din PIB. În Marea Britanie acestea reprezintă în jur de 50% din PIB, la fel ca în protecţionistele Franţa şi Italia.

Se mai spune că un alt element al capitalismului anglo-saxon este rolul minimal al statului. Serios?! Conform cifrelor furnizate de Comisia Europeană, în Marea Britanie cheltuielile publice reprezintă 44% din PIB. Doar cu puţin mai mici decît în Germania (47%). Polonia aşa-zisă „liberală" cheltuie mai mult decît media din zona euro. Cazurile extreme apar în Franţa şi ţările nordice, unde cheltuielile publice depăşesc 50% din PIB, iar la polul opus este Irlanda care cheltuie doar 30%. În timp ce cheltuielile publice scad în zona euro, ele au crescut în Marea Britanie pentru că Guvernul a alocat miliarde pentru servicii publice subfinanţate. Bugetul britanic a trecut de la un surplus mare (aproape 4% din PIB în 2000) la un deficit substanţial (aproape 3% din PIB anul trecut). La fel ca în SUA, care au trecut prin aceeaşi evoluţie, cheltuielile guvernamentale au determinat creştere economică şi au ajutat piaţa muncii. Locurile de muncă în sectorul public din Marea Britanie au crescut cu un milion, începînd din 1997.

Este prăpastia dintre modelul anglo-saxon şi cel continental atît de mare în realitate?

Dar ce se întîmplă cu slujbele şi protecţia socială? Aproape o treime din muncitorii britanici aparţin unui sindicat, comparativ cu 10% în Franţa, deşi în Franţa (şi Germania) sindicatele au o mai mare influenţă în stabilirea salariilor. Spre deosebire de Germania, Marea Britanie are un salariu minim naţional. Marea Britanie întrece ţările din zona euro la implementarea normelor europene de sănătate şi siguranţă la locul de muncă. Britanicii cheltuiesc 22% din PIB pe asigurări sociale. Este mai puţin decît în Germania, Franţa şi ţările nordice (27 pînă la 29%), dar mai mult decît în SUA (15%). Spre deosebire de SUA, Marea Britanie oferă servicii medicale gratuite tuturor.

În concluzie, Marea Britanie nu este neapărat mai puţin „socială" decît ţările de pe continent. Diferenţa reală se află în altă parte: şomajul în Germania şi Franţa este aproape dublu faţă de Marea Britanie. De ce? Pentru bărbaţii de vîrstă activă, rata de angajare este aceeaşi în Marea Britanie, Germania, Franţa şi Italia (85 pînă la 87%). Dar piaţa muncii mai flexibilă din Marea Britanie oferă mai multe oportunităţi de angajare pentru tineri, femei, muncitori necalificaţi şi persoane aproape de vîrsta pensionării.

În timp ce britanicii se luptă să aducă serviciile lor publice la nivelul de care se bucură francezii şi austriecii, Germania şi alte ţări urmăresc să obţină succesul Marii Britanii în crearea de locuri de muncă. Atît Germania, cît şi Franţa, au creat, pe model britanic, „centre de job-uri" pentru a-i trimite pe şomeri înapoi la muncă. Germania a redus alocaţiile de şomaj şi a simplificat regulile de protecţia muncii pentru companiile mici. Franţa slăbeşte malefica regulă a săptămînii de lucru de 35 de ore. În ambele ţări, politicienii care cer o mai mare liberalizare a pieţei muncii conduc în sondaje.

În timp ce nemţii şi italienii sînt invidioşi pe creşterea economică şi situaţia locurilor de muncă din Marea Britanie, ei ar prefera să nu copieze alte elemente din economia britanică. Spre exemplu, britanicii lucrează în medie cu 230 de ore mai mult pe an decît nemţii sau francezii. Marea Britanie punctează negativ la indicatori precum sărăcia familiilor cu copii şi inegalitatea veniturilor.

Poate că reformele făcute de Germania şi Franţa în ultimii ani au fost timide. Dar se pare că vor avea rezultate în termeni de creştere economică şi locuri de muncă. Economiştii prevăd că, în toate ţările din zona euro, creşterea economică se va face simţită după 2006 (deşi performanţa va rămîne departe de a fi stelară). Economia britanică, pe de altă parte, încetineşte.

Probabil că, pe măsură ce ratele de creştere economică vor deveni tot mai asemănătoare, dezbaterea despre politicile economice „corecte" va fi mai puţin antagonică. În prezent, cele două tabere se ceartă pe o serie de neînţelegeri. Cînd britanicii se gîndesc la „Europa socială", ei sînt bîntuiţi de amintirile din perioada pre-Thatcher: impozite mari, industrii de stat şi conflicte sociale. Atunci cînd francezii şi germanii vorbesc de „liberalism anglo-saxon", îşi imaginează viitorul în lumina capitalismului radical în care frînghiile securităţii sociale au fost tăiate şi toţi angajaţii au salarii chinezeşti. Pînă la urmă, toate ţările europene se zbat să păstreze un nivel decent de siguranţă socială şi servicii publice în contextul competiţiei globale şi a îmbătrînirii populaţiei. Fiecare ţară va trebui să afle răspunsul potrivit propriilor circumstanţe. Dar UE şi programul său de reforme, numit Agenda Lisabona, îi poate ajuta să facă faţă competiţiei, să compare şi să înveţe unii de la alţii.

Katinka Barysch *este economist şef al Centre for European Reform.*

Textele din această pagină au apărut în ultimul număr al buletinului Centre for European Reform *şi sînt preluate de* Dilema veche *cu acordul autorilor.*

selecţia şi traducerea
textelor din paginile 18-19
de Cristian GHINEA

AMERICA ÎN DOUĂ FELURI

Petre IANCU

America în cumpănă şi calul troian

Troia n-ar fi plătit niciodată pentru răpirea Elenei, dacă grecii nu s-ar fi unit şi n-ar fi beneficiat de înţelepciunea lui Ulise. La patru ani de la atentatele teroriste asupra New York-ului, după luni de zile de băi de sînge în Irak şi la doar cîteva zile după cataclismul provocat de tridentul furiosului Poseidon prin prea delicat intitulatul uragan Katrina, America pare a se afla din nou cu spatele la zid. Deşi simbolic sprijinită, între alţii, şi de români, şi de germani, şi de mulţi alţii, superputerea americană pare mai singură ca niciodată.

Dacă aşa stau lucrurile şi America e cu spatele la zid, ne aflăm cu spatele la zid noi toţi. Noi toţi, dacă sperăm în victoria libertăţii şi democraţiei. Noi toţi, în măsura în care credem că globalizarea are şi partea ei bună – de a mondializa primatul raţiunii şi al demnităţii vieţii umane, de a croi drum spre libertate şi deci spre adevăr şi pace unei lumi încă sugrumate de tiranii.

În ciuda unor sondaje de opinie, America profundă pare să continue încă să fie ataşată doctrinei administraţiei Bush: elita neoconservatoare care constituie infrastructura ei intelectuală, propusese această doctrină, promovînd democratizarea lumii arabe şi islamice în replică la agresiunea de la 11 septembrie. Sub Bush, America n-a ales nici calea izolaţionismului, sugerată de opoziţia democrată, nici pe cea a internaţionalismului, mascînd, sub generoasa denumire de „multilateralism", practici nu tocmai lăudabile. Îndărătul ei s-au tot escamotat, pe de o parte, interesele economice mărunte şi înguste ale unor mari puteri, pe de alta, impotenţa lor în faţa unor şantaje de tip totalitar din partea unor agresive dictaturi fundamentaliste – ca Iranul, ori comuniste – precum Coreea de Nord, şi a mişcărilor teroriste de felul Al-Qaeda.

Deşarte s-au dovedit speranţele investite în organizaţia mondială – o instituţie minată, iată, potrivit raportului Volcker, de o corupţie afectînd-o de la bază pînă în vîrf şi de un sistem de decizie profund nedemocratic, atît în Consiliul de Securitate, cît şi în Adunarea Generală, copios dominată de tiranii arabe şi islamice. La fel de inutilă e nădejdea de a vedea UE împingînd de una singură lumea globalizată spre o formulă mai bună şi mai morală. Grotesc e faptul că pilonii ei de bază – Franţa şi Germania – cochetează, ori se iau de braţ cu dictaturi comuniste, de felul celei chineze, şi cu autocraţi, precum Vladimir Putin, dînd concomitent dovadă de abulie în faţa şantajului nuclear iranian. Motive de optimism n-ar mai oferi decît o grabnică reorientare transatlantică a Europei.

Or, peste Ocean, elita americană a început să se clatine sub povara stridenţei unui cor încă restrîns, dar tot mai insistent, alcătuit din glasurile intelighenţiei mediatice şi universitare acuzînd sindromul vietnamez în reacţie la dificultăţile întîmpinate de americani în Irak. Această elită sună de zor retragerea. În ediţia de joi, 7 septembrie, a ziarului american *Wall Street Journal,* Peter Kann a încercat, probabil inutil, să explice diferenţele şi similitudinile, deopotrivă notabile, dintre Vietnam şi Irak: cea mai importantă diferenţă constă în faptul că, în campania antiteroristă din Irak, SUA nu se confruntă cu Rusia şi China, precum în epoca războiului de gherilă din Vietnam. Totuşi, opiniile preconcepute, cerînd SUA să-i lase pe irakieni în voia soartei şi să-şi retragă trupele, vor continua probabil să ia amploare, dacă americanii nu vor reuşi să întoarcă decisiv foaia, în special în triunghiul sunnit dintre Eufrat şi Tigru. Iar asta în ciuda beneficiului net încasat de întreaga lume liberă sub forma unui Irak eliberat de Saddam, luptînd cu un grup terorist care, dacă nu arunca în aer oameni nevinovaţi la Bagdad, i-ar fi ucis pe alţii, cu mai mult spor, la Madrid şi Londra, sau cine ştie, la Berlin ori Bucureşti.

Mai rea decît Katrina, catastrofa care s-ar produce în Irak, în ipoteza unei retrageri premature a coaliţiei internaţionale, ar trebui să fie evidentă. O fugă a SUA din Orientul Mijlociu, de felul celei care a dus la colapsul Vietnamului de Sud în faţa asaltului comunist din 1975, ar pune în pericol nu doar incipientele tendinţe de democratizare manifestate în Liban, Egipt, Irak şi teritoriile palestiniene şi renunţarea la terorism şi arme de distrugere în masă de către Libia. O atare demisie de la datoria de a duce la bun sfîrşit misiunea asumată ar antrena şi o destabilizare a Europei. Fiindcă – să nu uităm – bătrînul continent suferă în continuare de multiple probleme nerezolvate, din care potenţialul agresiv al unei minorităţi a imigraţiei islamice, insuficient integrate, nu e decît una.

Ca şi în faţa „Katrinei", criticile evident legitime la adresa proastei pregătiri a administraţiei atît în mlaştinile Louisianei, cît şi în deşertul mesopotamian, ar trebui temperate chiar de către egoismul nostru. Dacă în context nu ne mai ajută memoria ajutorului prodigios acordat în atîtea rînduri europenilor (şi celorlalţi) de către americani, e bine poate să realizăm cît am avea de pierdut, dacă ne-am lăsa pradă imaginarei noastre superiorităţi intelectuale şi am permite eşecul democratizării Irakului. Nu ştiu dacă înţelepciunea practică ne-ar putea eventual ajuta să proiectăm un nou cal troian pentru teroriştii, dar ştiu că premisa succesului în confruntarea cu flagelul secolului XXI e solidaritatea lumii libere. Ea presupune ca apusul să le refuze extremiştilor islamici calul troian al defetismului pe care i l-au introdus în ogradă.

***Petre Iancu** este jurnalist la Deutsche Welle, Bonn.*

Andreea MIHALACHE

Un alt fel de Capitală

„Washington D.C., New York şi Los Angeles nu sînt America." Asta mi-a spus Lauren, o texană get-beget, înaltă, solidă, blondă şi cu ochi albaştri, a doua zi după ce am ajuns în campusul de la Catholic University of America, în D.C.

Primul şoc în America a fost acela că aparent nu a existat nici un şoc. Dulles Airport (unul dintre cele trei aeroporturi ale oraşului) pare un fel de frate sau în orice caz o rudă apropiată, a Otopeni-ului – dacă la Paris sau Amsterdam sau Barcelona te încîntă culorile, lumina, zumzăiala, pe Dulles nu găseşti nimic din toate acestea. Dar totul funcţionează precis, sigur, fără ezitări, ca un mecanism din care au fost eliminate orice componente inutile şi care acum lucrează cu maximă eficienţă şi minimum de mijloace. Utilizatori de taxi sau *super shuttle* sau maşină personală, călătorii sînt direcţionaţi către ieşiri precise, fără vorbă multă, pentru a-şi urma drumul mai departe. Iar drumul pînă în D.C. alunecă printre coline înverzite şi păduri. Cum nu există zone industriale, nu există nici poluare, nici construcţii abandonate, nici animale metalice ruginite rămase pe margini. De-a lungul altor drumuri există însă, grupate din loc în loc, magazine, restaurante, hoteluri sau uriaşe depozite. Depozite pe care oamenii le închiriază şi în care îşi stochează bunurile personale care nu le mai încap în case. Sigur, te întrebi care e rostul unui astfel de gest, pentru că dacă un lucru îţi este cu adevărat necesar îl ţii în apropiere, iar dacă nu îţi mai face trebuinţă, nu ai decît să te dispensezi definitiv de el. Or, această externalizare a unei funcţiuni domestice nu pare să fie compatibilă cu nici una dintre cele două, ea este însă semnul unei stări de tranzit – către o locuinţă mai spaţioasă, către alt oraş, către altă viaţă. La fel după cum spaţiul de tranzit al şoselelor pare să fie adevăratul „spaţiu urban" al Americii, nu drumurile sînt cele care leagă aşezările, ci aşezările sînt cele care se prind de-a lungul lor. O „aşezare" este un oraş (în înţelesul european al termenului), dar tot o „aşezare" este şi un ciorchine de hipermarket-uri specializate, fiecare cu un alt profil, care cresc din loc în loc de o parte şi de alta a benzilor de asfalt. Aici, sensul de bază al noţiunii de „spaţiu" este acela de „întindere", spaţiul este distanţă, parcurs, traseu. Iar faptul că măsurătorile nu se fac în sistemul metric este altceva decît o chestiune tehnică, este în primul rînd o diferenţă calitativă: distanţele sînt pur şi simplu altele.

La prima vedere, D.C. este un oraş anonim. Fără o arhitectură spectaculoasă (totuşi, se zice, mai apropiată de cea europeană decît a oricărui alt oraş din America), fără zgîrienori, dar şi fără cartiere de blocuri – o sobrietate vecină cu plictisul, dar impusă de caracterul administrativ al oraşului. Se pare că Frank Gehry ar fi fost invitat să refacă faţada de la The Corcoran Museum, chiar în apropierea Casei Albe, dar iniţiativa nu putea decît să eşueze, pentru că un potenţial Muzeu Bilbao ar fi de-a dreptul scandalos într-un astfel de oraş. Deşi D.C. are ceva familiar şi cu siguranţă primitor, nimic din ceea ce face mîndria unui oraş european nu se va găsi aici: designul rafinat al mobilierului urban, căutarea acelei linii şi acelui material care să pună în valoare un anume spaţiu, şi nu altul, nu îşi au rostul aici. Băncile şi coşurile de gunoi sînt doar utile, la fel ca şi staţiile de transport în comun. Desigur, peluzele sînt impecabile, bordurile şi trecerile de pietoni asemenea, signaletica ireproşabilă. La ce bun un lux exterior inutil, de vreme ce viaţa se desfăşoară mai mult la interior, pietonii sînt puţini (iar dintre cei care merg pe jos, cei mai mulţi fac *jogging)* şi, oricum, turiştii sînt concentraţi asupra anumitor clădiri şi nu asupra spaţiului dintre ele.

Unul dintre obiectivele principale ale oraşului (Casa Albă, desigur) este vizitabil, dar nu foarte vizibil. Diferenţa este aceea că, dacă vizitatorii pot fi controlaţi, urmăriţi şi monitorizaţi, mulţimea de gură-cască de toate vîrstele, culorile şi naţionalităţile este aproape imposibil de supravegheat. Prin urmare, în afară de sistemele de protecţie cu certitudine foarte sofisticate (şi în orice caz invizibile pentru un ochi amator), se recurge la tehnici de ascundere elementare, aproape amuzant de primitive: vegetaţia şi spaţiul viran. Faţă de privitorul din exterior, cea mai îndepărtată linie de apărare este cea a copacilor – deşi şi denşi – care, sub aparenţa pur decorativă, împiedică să treacă privirile curioase. Cea mai apropiată linie de apărare este maidanul – un uriaş teren gol, lipsit de orice fel de vegetaţie mai înaltă de 2 cm, pe care orice gest şi orice mişcare pot fi detectate cu cea mai mare uşurinţă. Aici se plimbă, se hlizesc şi se fotografiază turiştii. Prin această logică simplă, elementară, aproape copilărească, se controlează vizibilitatea şi ascunderea, se filtrează informaţia şi se asigură protecţia. Într-adevăr, vizibilitatea absolută din cîmpul deschis face imposibilă ascunderea, după cum pitirea jucăuşă din spatele copacilor transformă accesibilitatea vizuală într-un complicat labirint.

La a doua vedere, D.C. nu este deloc un oraş anonim. Miezul său este Casa Albă – punctul de la care s-a început construcţia oraşului, denumirea şi orientarea străzilor, distribuţia funcţiunilor. Organizarea în funcţie de axele N-S şi E-V s-a făcut cu înţelepciune romană: străzile paralele cu axa N-S sînt numite prin cifre, iar cele paralele cu axa E-V prin litere. Diagonalele poartă denumiri ale statelor americane. Cu cît eşti mai departe de centru, cu atît numărul poştal al caselor este mai mare. 15++ P este mai departe de centru decît 150 P; este important să precizezi şi direcţia, pentru că 270 A, N-V nu este totuna cu 270 A, N-E. După asta, totul devine simplu. După cum simplă este şi călătoria cu metroul – costul biletului depinde de destinaţie, iar acelaşi tip de înţelepciune şi prudenţă, vecine cu naivitatea, te învaţă că problema nu este cum să intri, ci cum să ieşi: cardul trebuie păstrat şi validat la destinaţie, pentru că dacă ai reuşit cumva să te strecori fără să plăteşti suma corectă, uşile de ieşire vor rămîne închise.

Pe măsură ce te apropii de centru (sau pe măsură ce te îndepărtezi de periferie – şi asta pentru că referinţa nu este întotdeauna centrul) peisajul urban se modifică. Nu doar densitatea construcţiilor creşte, ci şi calitatea interfeţei dintre privitor şi oraş. Dacă un McDonald's de periferie seamănă îndeaproape cu cel din Piaţa Romană, orice urmă de ostentaţie dispare atunci cînd este amplasat în centrul oraşului (Washington D.C., desigur...). Un simplu panou cu binecunoscuta siglă îi va indica prezenţa – discretă – la parterul unui imobil. De altfel, nici un fel de publicitate nu este exhibată în acest oraş, nici la nivelul pietonului, nici la cel al autovehiculelor, ceea ce poate părea cel puţin curios în patria recunoscută a consumerismului. Nici măcar drumul de la aeroport nu este însoţit de reclame, de unde şi curioasa impresie că ai fi ajuns în ţara-nimănui...

Americanii se îmbracă într-adevăr *casual,* la vreme de vară cei mai mulţi sînt încălţaţi în papuci flip-flop, ceea ce nu înseamnă că ar fi neglijenţi. Iar fustele (foarte) scurte sau pantalonii (foarte) scurţi nu le transformă pe posesoarele lor în dudui vulgare, obscene sau ieftine, ci sînt purtate asemeni unor piese de îmbrăcăminte ca oricare altele. Dacă atitudinea contează, atunci avem aici exemplul cel mai grăitor. Trupurile sînt atletice (ei, da, atletice!), chipurile sînt zîmbitoare, o mînă de ajutor găseşti întotdeauna – dar ce se află „în spatele uşilor închise" mai avem încă vreme să aflăm...

Washington D.C., 1 septembrie

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Sărăcia săracilor

O rază din soarele dimineţii a pătruns pe geamul spart şi mîngîie cu drăgălăşenie obrajii a doi copii ce dorm înghesuiţi pe laviţa de lîngă sobă. Lîngă ei, o femeie atîrnă pe marginea laviţei, prinsă între somn şi veghe. Părul despletit îi acoperă faţa, sînii i se zăresc prin camaşa rară, iar pulpele încă fragede se răsfaţă în soarele dimineţii. La capătul celălalt, cu un picior pe pămînt, cu o mînă aruncată peste plapumă, un bărbat voinic sforăie cumplit, vorbeşte din cînd în cînd în somn, ameninţînd şi boscorodind. Raza îl lasă să se lupte cu fantomele gîndurilor lui şi se mută într-un colţ al odăii unde o vacă îşi linge de zor viţelul abia venit pe lume. Într-un alt colţ, o găină cloceşte cele cîteva ouă, iar un cocoş se învîrte şi scormoneşte cu nerăbdare în cele cîteva paie, în mijlocul pămîntului ce se ridică pe alocuri. Cînd în sfîrşit a găsit o furnică, o înghite cu poftă şi-i trage un cucurigu de sparge timpanele tuturor. Femeia se trezeşte speriată, apucă vătraiul din sobă şi aruncă după el bombănind şi blestemînd primăvara ce nu mai vine să le facă vînt odată afară, în curtea grădinii. Apoi se lungeşte din nou în culcuşul cald şi se lasă purtată de amorţeala somnului.

Raza îşi face curaj şi se plimbă iarăşi curioasă prin toate ungherele odăii. Trece în grabă peste locul cîinelui şi poposeşte în focul vetrei, unde cîţiva tăciuni mai sfîrîie încă. Deasupra, prinsă în pirostrii, atîrnă o căldare pe care se uscase mămăliga, iar pe fund se mai zăreau ceva urme de lapte sau poate de unt. Fusese Lăsata Secului de Brînză, aşadar ţăranii noştri înfulecaseră de cu seară mămăligă mare cu unt şi ouă, cu ceva smîntînă, şi apoi îşi umpluseră burţile cu lapte fiert. Din vatră trece pe policioară: trei linguri mari de lemn, murdare încă de terci şi aruncate la întîmplare, o tigaie, un cuţit fără teacă, o strachină pe jumătate goală în care înotau mici puncte de grăsime într-o supă incoloră şi în care ceva negru şi urît se zbate cu disperare. Priveşte cu atenţie. O muscă rămasă de cu toamnă. Dizgraţios! Şi pleacă mai departe. Într-un ungher întunecat, un păianjen ţese de zor la pînză, gîndindu-se probabil la muşte, ploşniţe, purici, păduchi şi cine mai ştie ce alte insecte ar putea poposi, la un moment dat, în plasa sa. Imagine tristă! Va aştepta mult şi bine pînă va cădea el însuşi în propria-i plasă.

Ceva o atrage lîngă sobă unde claie peste grămadă sînt puse la uscat ciorapi de lînă, o cămaşă peticită, o giubea cusută şi recusută cu petece ce abia se mai ţin în cele cîteva aţe, o rochie decolorată de vreme şi purtare, cu flori şterse, o ie cu cusături alese, trei cămăşi, o basma zdrenţuită pe margine, un şervet a cărui culoare este greu de ghicit. După sobă aruncate nişte opinci, o pereche de cizme negre, papuci de cîrpă scofîlciţi de purtare şi mai ales de căldură. Tot lîngă sobă, coceni şi lemne gata pregătite pentru aprins focul, iar printre paie un şoarece speriat de lumina neaşteptată îşi ţine respiraţia şi ciuleşte urechile. Ceva mai încolo, o pisică trage de zor dintr-un mosor, iar lîna proaspăt toarsă se deşiră dintr-un ciorap, alunecînd printre o roată de tors, un fus şi trei andrele uitate de cu seară într-un coş pe marginea laviţei.

Pereţii albi, pămîntul gol, raritatea mobilierului, goliciunea copiilor o fac să creadă că a nimerit în sărăcia săracilor. Mai priveşte încă o dată căpşoarele aurii ale micuţilor ce ies de sub plapuma soioasă, zîmbetele ce au adormit pe obrajii lor şi pleacă spre altă casă, cu speranţa că va poposi poate mai mult şi va găsi cel puţin bunăstare, dacă nu bogăţie.

Ca în arca lui Noe, din noiembrie pînă în martie, oameni şi animale, păsări şi insecte trăiesc toţi în aceeaşi încăpere, îşi omoară timpul împreună, se încălzesc respirînd împreună, îşi deapănă povestea vieţii lor aşteptînd primăvara.

Iaromira POPOVICI

bazar

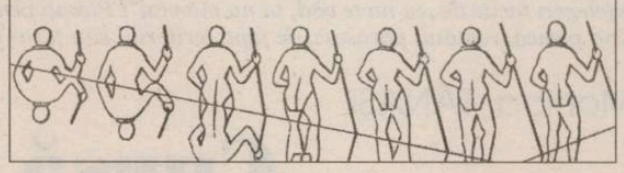

Lucruri care nu mai ţin

Avînd, în ultimul timp, contact şi cu zone mai puţin centrale sau „de lux“, şi cu magazine, restaurante sau alt soi de buticuri mai puţin sofisticate, mi-am dat seama că am depăşit (noi, ce-i păşiţi pe calea bunăstărilor capitaliste) etapa în care acceptăm orice (de fapt nici înainte nu acceptam, dar era mai greu s-o arătăm). Cei 16 ani postsocialişti, trăiţi într-o societate pe alocuri civilizată, ne-au rodat totuşi, în cultură civică, drepturile consumatorului şi, pînă la urmă, standarde de viaţă decentă. Deja, atunci cînd intrăm într-un magazin sau restaurant, pornim cu un bagaj de cunoştinţe şi cerinţe care le depăşesc pe cele cîndva tradiţionale, şi anume de a avea mîncare proaspătă sau, pur şi simplu, carne.

De pildă, nu mai accept să nu pot alege produsul, să nu-i pot studia pe îndelete (uneori chiar maniacal) eticheta, ca să văd ce termene are şi ce fel de substanţe (cît la sută naturale) conţine. Nu-mi plac şi nu-mi inspiră încredere magazinele în care vînzătoarea îţi dă ea însăşi produsul, chiar dacă e premabalat, de pe tejghea. Nu accept cutii de lapte strîmbe sau teşite, pachete de unt deformate, iaurturi semi-ude sau ape cu eticheta scorojită. Mi se pare dubios sau depăşit magazinul care nu are mai multe feluri de mărci ale produselor de acelaşi tip, din care să poţi alege. Mi se par de neacceptat fructele strivite, sau cu candida, care se vînd în supermarket-uri şi pe care unii chiar le cumpără în cantităţi mari. S-a dus vremea în care mai era cazul să accepţi un ou spart, între cele zece pe care le luai, fără dată pe ele, într-o pungă ca vai de ea.

Sau, înaintînd tot mai mult spre casă, detest cel mai tare lipsa pungilor, în anumite buticuri nefericite de cartier, pe care trebuie să le ceri şi pe care ţi le mai şi taxează la sfîrşit. Vînzătoarele care ridică tonul, sînt nepoliticoase sau te lasă să aştepţi, ies şi ele din discuţie, pentru că poţi să le reclami, şi – acolo unde nu sînt soţia sau fiica patronului – riscă să fie date afară. Nu îmi plac nici cele foarte sfătoase, care îţi dau mai multe indicaţii decît trebuie pentru lucruri de nimic, dar le tolerez, fără să le ascult sfatul, pe cele bine-intenţionate şi neştiutoare; nu şi pe cele şmechere. Nu putem să mai acceptăm cozile, chiar dacă sînt în cele mai bine-organizate supermarket-uri, pentru că ne trezesc amintiri prea dureroase. Nu se mai pune problema să nu ţi se dea restul la centimă, cu excepţia zonelor foarte dubioase.

Lucrurile de mai sus se întîmplă, în general, în tot mai multe locuri din Bucureşti, nu numai în zonele considerate bune (şi aici delimitările s-au mai schimbat). Atunci cînd lucrurile nu stau chiar aşa, consumatorii nu au decît să-şi ceară drepturile sau să-i sancţioneze pe cei care nu le asigură buna funcţionare a acestora. În provincie, mai ales în oraşele sau sate, lucrurile nu stau chiar aşa, pentru că nu ai opţiune: dacă nici unul din cele trei magazine săteşti nu are ciorapi de bumbac, normal că vei sfîrşi prin a cumpăra de poliester. Cert este că, în oraşele mari, cel puţin, cred că majorităţii oamenilor nu le e frică să se revolte şi să-şi ceară drepturile.

La fel se întîmplă şi în restaurante, unde clienţii nu mai au chef – ca pe vremurile de unii deja uitate sau necunoscute – să se lase organizaţi de chelner: nici în privinţa mesei pe care o aleg, nici în cea a meniului. De asemenea, şi aici, nuanţele de altădată sînt acum distincţii clare, care contează: apa caldă e total diferită de cea rece, oliviera nu se fiţiie de pe o masă pe alta, zahărul nu se pune direct în cafea, supa nu se aduce călîie, friptura se întreabă cum o vrei, mai făcută sau nu, şi şerveţelele nu se uită...

Toate bune şi frumoase, şi conform standardelor, în „zona 0“, de care vorbeam mai înainte, cea a oraşelor mari, cu centre universitare şi investiţii străine. Şi acolo însă, există excepţii: locuri pe care spiritul consumatorului privat nu le poate controla, şi anume acele instituţii de stat – precum poşta, circa financiară, circa de poliţie sau ambasadele (tot birocratice, chiar dacă aparţin altor state) – unde cetăţeanul rămîne, încă, o minge pasată de mîini nepoliticoase şi dirijată de reguli greoaie.

libertatea de impresie

Harrod's

E un nume magic. Probabil că o parte din aură se datorează şi poveştii de dragoste şi moarte dintre prinţesa prinţeselor şi fiul vestitului negustor – proprietar al magazinului (şi furnizor al casei regale britanice). Recent, în interior s-a construit şi un memorial *Diana şi Dodi* cu poza celor doi, pe cît de faimoşi, pe atît de frumoşi. Magazinul era însă cunoscut şi fabulos cu mult timp înainte. Istoria lui a început în 1849, cînd era o băcănie al cărei proprietar, pe atunci englez, Charles Harrod (n-a fost prea uşor pentru londonezi să accepte ideea că magazinul a fost vîndut, la un moment dat, unui egiptean) îşi propusese să vîndă mîncăruri alese. Acum este un adevărat castel cu lucruri de vînzare. Reclama lui legendară e că-ţi poate oferi orice, de la un ac, pînă la un elefant. Nu ştiu dacă elefantul mai este disponibil şi în zilele noastre, dar ştiu că de la Harrod's poţi cumpăra un cal (de bronz) cu şaua în formă de ceas moale, sculptat de Dalí. Sau un tablou de Picasso. Dacă preferi Renoir, poţi lua un Renoir. Sau un Degas. Lucrări mai puţin cunoscute, e adevărat, dar cu preţuri începînd de la vreo 12 mii de lire. Coborînd, există, desigur, şi un raion de *haleală* (cum spuneam, la început totul a fost o băcănie). Dar dacă la un tablou te poţi uita şi fără să-l cumperi, la mîncarea de acolo nu te poţi uita fără serioase consecinţe (asupra stomacului sau asupra buzunarului). Mai bine să te duci la *raionul* (un cuvînt uşor nepotrivit) de instrumente muzicale. Sala cu piane... lustruite... strălucitoare. Şi bineînţeles că acolo e şi cineva care cîntă. Mozart se aude şi pe scările rulante, străjuite de decoraţiuni egiptene. La raionul de parfumuri, cred că vînzătorii au sporuri de toxicitate. Te miri cum de nu sînt cu toţii deja beţi. Nu scapi de acolo neparfumat. (O româncă mi-a povestit cum în drumul ei spre serviciu trecea mereu pe la un alt mare magazin, Selffridge's, care are la parter un uriaş raion de parfumuri. Zilnic, doar intra şi ieşea din acel loc, lăsîndu-se parfumată promoţional la cîte un stand. Şi ajungea în fiecare dimineaţă la serviciu mirosind altfel.) Revenind la Harrod's, am uitat să spun că are şi toalete. Numai că nu-ţi prea vine să faci nimic acolo. Cînd intri, te ia în primire un fel de majordom. N-am înţeles prea bine rolul lui. Probabil că-ţi ţine... cumpărăturile. Apoi constaţi că totul e de marmură. Pe o măsuţă sînt cîteva feluri de apă de colonie pe care le poţi folosi. Oglinzile sînt perfecte. În sfîrşit, poate ar mai trebui să pomenesc şi alte lucruri din magazin, cum ar fi cristalurile, ceasurile, aşternuturile sau (Doamne!) bijuteriile... Dar cred că deja vă puteţi imagina... sau nu. Bineînţeles, mai sînt şi hainele: toate cu autor. Un autor care poate fi Armani sau Cardin, Versace sau Valentino şi tot aşa. Există saloane unde se intră doar cu programare (se spune că şi regina face uneori cumpărături de acolo). Şi încă un amănunt: costumele de haine sînt de cele mai multe ori înainte de ultima probă. Cusăturile finale se fac după măsurile clientului. Totul e ca în poveşti: cu regi şi prinţese, cu croitori şi negustori, cu pictori şi elefanţi. O lume din care trebuie să ne întoarcem însă la oile noastre, ale ciobanului Bucur, adică la Bucur Obor, pentru că vorba cîntecului: *noi sîntem români*. Şi am încălecat pe o şa (ceas moale de Dalí) şi v-am spus povestea aşa.

Londra, 12 septembrie 2005

Andrei MANOLESCU

CÎT DE UNIŢI SÎNT ROMÂNII ÎN STRĂINĂTATE

*Ce faci cînd întîlneşti un român în străinătate? Cînd, departe de casă, „pierdut" într-o nouă cultură, printre oameni cu altă identitate naţională, dai, într-o bună zi, peste un seamăn de-al tău. Există, printre românii din afară, un sentiment de „frăţie", de „rădăcini ancestrale", se simt uniţi şi dornici de a se ajuta unul pe altul, sau, dimpotrivă, se evită ostentativ, în temeiul unei înţelegeri tacite de „eu nu te văd, tu nu mă vezi"? Plecaţi pentru totdeauna din ţară sau doar pentru o perioadă determinată de timp, cu carte de muncă sau ilegal, la studii sau doar în vacanţă, cînd pleacă, românii părăsesc, de fapt, teritoriul sau ţara? (**S. G.**)*

Monica TĂNASE

Cursă forţată: România-Italia

„Am plecat în Italia din cauza cumnatului meu. Tot din cauza lui m-am întors" – povesteşte Dora, o femeie de 32 de ani dintr-un sat din Vrancea. Au lăsat în România ce n-au vîndut pentru viză: gospodăria, maşina şi doi copii. Au plecat la muncă în Italia. „Sora mea şi soţul ei erau stabiliţi acolo de şapte ani. De vreo doi ani, cumnatu-meu se ţinea de capul nostru să ne ducem şi noi. N-am vrut să aud de asta pînă într-o zi. Au venit în ţară să vîndă apartamentul din Focşani. Au cumpărat unul în Bucureşti. Schimbaseră şi maşina. Asta era una scumpă. Mi-am închipuit că trebuie să fie bine în Italia."

Dora are doi copii. În '90 au dat-o afară de la Fabrica de Confecţii din Focşani. De-atunci nu şi-a mai găsit loc de muncă şi s-au mutat la ţară. Soţul, Nicu, este şofer şi doar el mai aducea bani în casă. Primul băiat, Florin, s-a născut după ce ea a rămas fără serviciu. Cînd au plecat în Italia, Florin avea 12 ani. El şi fratele lui au rămas la bunici. „Cînd am primit viza de Italia, nu mă mai interesa nimic. Uitasem şi de copii. Nu fusesem niciodată mai departe de Bucureşti. Trebuia să ne urcăm în autocar la Bucureşti şi să ne dăm jos la Cortissima. Acolo ne aşteptau sora mea şi cumnatul. Am locuit la ei o lună de zile. Timp în care urma să ne găsească de lucru. Au fost singurele zile în care mi-a plăcut în Italia. Cumnatul meu era şeful unei echipe de zidari. Primea 150 de euro pe zi. Dar pleca la muncă la 6 dimineaţa şi se întorcea la 8 seara. Mie îmi găsise soră-mea de lucru la o babă. Îi făceam curăţenie."

„Mă obişnuisem să şi vorbesc în italiană – continuă Dora povestea – şi nici nu-mi era dor de copii, că mă jucam cu fetiţa soră-mii. Strînsesem aproape 1.000 de euro. Atunci am sunat în România şi le-am spus bătrînilor să vîndă maşina să aibă bani pentru băieţi. Voiam să ne facem un rost acolo, să nu ne mai întoarcem în ţară." Şi atunci s-au certat. „În seara aia cumnatu-meu s-a întors acasă, a venit direct la mine şi mi-a zis: «Faci bagajele acum şi mîine plecaţi în România!»

Am început să plîng. El şi-a luat cheile de la maşină şi a plecat. Din uşă i-a zis soră-mii: «Dacă mîine îi mai găsesc aici, chem carabinierii!».

Nicu mi-a spus că îl punea să facă cea mai grea muncă de pe şantier. Şi nu-i vorbea decît în italiană. Cred că îi era ruşine să mai vorbească româneşte în faţa muncitorilor. Toată noaptea m-am rugat de un singur lucru: ca bătrînii să nu fi vîndut maşina de-acasă. Dimineaţa, soră-mea ne-a luat bagajele şi ne-a spus că nu putem pleca în România cu 1.000 de euro. Acasă vîndusem aproape tot pentru viză. Ne-a găsit gazdă într-o casă cu vreo 20 de camere, toate închiriate românilor. Am nimerit lîngă doi moldoveni. Toată noaptea beau, cîntau, beau.

Am mai stat o lună la gazda aia. Într-o seară a sunat cumnatu-meu: «Nu aţi plecat? Trimit carabinierii la voi!» Toată noaptea am visat militari. Spărgeau uşa şi se făcea că ne înhaţă şi ne aruncă în puşcărie. Ne-am mutat a doua zi în zori. Şi tot aşa, cam la o lună, ne găsea cumnatu-meu, suna şi... Îmi era frică să ies din casă. La magazin mă duceam numai pe înserat sau dimineaţa devreme, cînd nu era multă lume pe stradă. Am rezistat aşa aproape un an de zile.

Am economisit cu greu aproape 4.000 de euro. Ne mutam mereu şi plăteam chirie aproape 700 de euro. Aşteptam să se termine luna iulie, să ne luăm banii şi să ne întoarcem în ţară. Într-o seară, tîrziu, a venit soră-mea. Plînsese. S-a aşezat pe pat şi ne-a spus: «Mîine trebuie să vă întoarceţi în România. Nu mai aşteptaţi să se încheie luna. Mîine dimineaţă vă duc în tîrgul de vechituri să cumpăraţi una-alta şi după-amiază mergem la autogară!». Era un tîrg, ca un bîlci, unde găseai de toate: haine, mobilă,

© S. Ivanoschi

televizoare, la mîna a doua. Am cumpărat haine pentru noi şi pentru băieţi şi un televizor pe care mi l-au oprit la vamă în România. N-am avut timp să iau un pachet de cafea din magazin. Seara am plecat. Cînd am ajuns la graniţă, am zis: de-aici carabinierii nu mai au ce să-mi facă!"

Dora şi Nicu şi-au cumpărat maşină, tot Dacia, dar mai nouă. Şi-au mai luat 5 hectare de pămînt, un aragaz şi un frigider. Băiatul cel mare are acum 14 ani şi se ţine de capul Dorei să-l înveţe italiană. Femeia îl dojeneşte uşor: „Să n-aud! Înveţi mai tîrziu, la şcoală, dacă vrei!".

Ionela GAVRILIU

Ce bine-i să fii român „afară"!

Cînd am venit ca studentă în Capitală, nu-mi puteam stăpîni bucuria văzînd maşini cu numărul oraşului meu de baştină. Cînd am ieşit din ţară prima oară, îmi venea să intru în dialog cu orice vorbitor de grai mioritic, aşa de mari erau mîndria şi sentimentul de solidaritate ce mă stăpîneau.

Prima dată am trecut de graniţele patriei, în Italia. Roma, visul etern. Vîrtejul obiectivelor turistice vizitate după plan, mersul în grup organizat, ecusoane cu roşu, galben şi albastru în piept. În metroul în care urcaserăm fraudulos, hotărîţi să ne prefacem că nu înţelegem o boabă, dacă ne-ar fi prins cineva, mă bate pe umăr un puşti de vreo 14 ani. Îmi înfige un obiect greu în palmă, şoptind cu dulce vorbă ardelenească: „No, tu, ţine-ţi aparatul de fotografiat cu grijă în rucsac, că pe aici umblăm noi. Ai noroc că eşti din România". Nu înţeleg din prima, mă bucur din reflex condiţionat cînd aud limba română. Mă uit să văd ce mi-a dat cu generozitate: era aparatul meu de fotografiat, cumpărat cu sacrificii înainte să plec în străinătate. Adicătelea, băieţii erau la furat în metrou şi deja mă păgubiseră, doar că ecusonul tricolor a trezit în ei patriotismul. „Sînteţi panacoţi?", întreb eu ca să mă dau mare că ştiu argoul din Braşov. „Alo, vezi ce vorbeşti, după ce că ţi-am dat ăla înapoi, mai faci şi figuri", mă ia ofensat peste poate şmecheraşul. Mă întorc, îmi strîng chingile la rucsac bine-bine şi casc ochii. Ce noroc pe mine cu băiatul ăsta! Mă uit cum îi curăţa pe ceilalţi călători de bunurile lăsate neglijent în buzunarele de la spate sau în rucsacuri. Mulţumesc încă o dată în gînd pentru norocul de a fi româncă.

Trec peste eveniment cu seninătate şi hotărăsc să mă rup de turmă şi să încerc o expediţie pe cont propriu. Vreau să vizitez Santa Maria Maggiore, unul dintre obiectivele turistice rămas nebifat. Italiana mea nu se ridică mai sus de nivelul desenelor animate de pe Italia 1, engleza italienilor nu trece de Strada Sesame. Aşa că mă cam aflu în impas, căci nu am hartă şi nu ştiu drumul. Opresc doi domni şi încep să îngaim cam ce aş vrea să aflu, folosind mai mult mîinile şi cîte un cuvînt-cheie. „La dracu' de treabă!", zic exasperată de imposibilitatea de a comunica. „Mă, da' tu eşti româncă?", mă ia nea omu'. Pufnim în rîs şi gîndesc din nou: „Ce bine-i să fii român!". Mai ales că biserica era la doi paşi, în dreapta mea.

La Berlin, cînd am ieşit din nou „afară" după cîţiva ani buni, mergeam cu nişte prieteni pe bulevardele mirosind a tei din Berlinul de Vest. Recunosc, nu puteam păstra tonul măsurat al nemţilor şi ne cam dădeam în petic după cum ne împingea sîngele latin. De la o terasă se aude uşor stîlcit: „Ce faci?". Ne îndreptăm spre tînărul cu braţe lucrate la sală şi tatuaj: *Not me, my friends are Romanians, they taught me*, rîde cu satisfacţie că ne-a surprins neamţul deghizat în român, care ne interpelase. Vin şi prietenii români, o fată tristă, care spune întruna că şi mîine s-ar întoarce acasă, că moare de plictiseală în Germania, că acasă însă ar muri de foame, şi un tînăr tăcut, îmbrăcat în trening. Mă scap să-i întreb cu ce treabă pe aici: „Ai noroc că eşti româncă, dar eu în locul tău n-aş mai întreba încă o dată". „Mi-a părut bine, hai pa!" Îmi fac cruce cu limba şi mă îndrept spre hotel.

Stela GIURGEANU

Conu' Allen faţă cu Statele Unite

Metamorfoza unui român în America

Cristian a plecat în State acum cîţiva ani, angajîndu-se la un fost român. „Fost", pentru că, în afara faptului că nu mai vorbea/înţelegea româneşte, deşi plecase cu doar puţin înainte de revoluţie, îşi schimbase şi numele, din Alecu devenind Allen. De cum a aterizat pe aeroport, Cristian a fost luat în primire. „Noi în America facem duş de două ori pe zi" sau „americanii nu o să-ţi înţeleagă numele de familie, aşa că mai bine îl schimbi!" sau „eu sînt mai american ca americanii, pentru că americanii nu îşi iubesc ţara, aşa cum o iubesc eu" sau „avem o biserică românească, dar eu te-aş sfătui să mergi la una americană". După care impunerea, dotată cu cercetări ştiinţifice, de a nu mai vorbi româneşte nici măcar cu angajaţii români. „Ne-a spus de o femeie din India care a continuat să vorbească hindusa cu copiii, iar aceştia şi-au pierdut identitatea... pentru că una vorbeau acasă, şi alta în societate... Odată i-a venit socrul în vizită; bietul om nu ştia o boabă englezeşte, iar «Allen» a refuzat, pur şi simplu, să-i vorbească, dezaprobînd şi purtarea nevestei, care mai încerca să comunice, în româneşte – o românească ce e drept «uitată» – cu propriul tată".

După cîteva luni de supunere la sfaturi, Cristian s-a angajat la un patron american, dornic să deguste sărmăluţe şi să înveţe înjurături mioritice.

Cînd pleci să te întîlneşti cu românii, te împrieteneşti cu amish-ii!

La coadă la acvariul din Boston. Deodată, aude vorbindu-se româneşte. Se întoarce. În spatele lui, doi tineri, un el şi o ea. *Servus! Ce faceţi? Ce surpriză! Eu sînt de prin Ardeal, acum stau în Norwalk, aici am poposit în vizită... voi?* „Mi-au răspuns în doi peri că sînt studenţi şi că să înaintez, că trece rîndul la coadă."

Mai încolo a aflat de o reuniune a românilor în Pennsylvania. Împreună cu doi colegi de serviciu, tot români, a cumpărat un grătar, cărbuni, bere şi o tonă de mîncare.

„Reuniunea ţinea de vineri pînă duminică seara. Erau invitaţi români stabiliţi în State, de peste tot... aşteptam o seară faină. După ce ne-am cazat (eram într-un fel de campus), am ieşit din cabană să... socializăm. Însă de-abia pe seară şi-au făcut apariţia ceilalţi, tăcuţi... stingheri... noi încinsesem grătarul, destupasem berile, îi chemam să ni se alăture... de pomană! După o scurtă amuşinare a campusului, majoritatea au decis să se ducă la o discotecă din apropiere... de unde, nu ştiu cum, dar au fost daţi afară... după numai o oră s-au întors. Am reînnoit invitaţia. Doar cîţiva au acceptat. Mîncarea şi băutura erau pe gratis... Au mîncat, au băut şi au tăcut mîlc. Doar eu şi amicii mei vorbeam. După ce am epuizat toate subiectele de discuţie, toate bancurile... ajunsesem la fel ca şi compatrioţii noştri, să ne uităm la foc. În tăcere."

A doua zi, şi pe tot restul week-end-ului, Cristian şi prietenii lui au plecat să exploreze orăşelele din jur, descoperind cultura amish. Despre asta – îmi zice – îmi poate vorbi mai mult.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Buni la toate

Obişnuiţi zeci de ani cu raportări mincinoase despre producţia la hectar sau despre îndeplinirea planurilor cincinale în douăzeci şi patru de luni, nu-i de mirare că simţim în continuare nevoia să îndoim realitatea în fel şi chip, pînă reuşim s-o transformăm într-o imagine convenabilă şi comodă. Este principala tehnică prin care am realizat una dintre puţinele performanţe de care ne-am arătat capabili după 1989: cîştigarea unor iluzii despre români şi România.

Una dintre ele, cea mai populară, s-a numit echipa naţională de fotbal. Pentru că am avut şansa cîtorva talente adunate laolaltă într-un unsprezece dominat de geniul lui Hagi, ne-a rămas în minte că vom conta pe vecie în lumea fotbalului mondial. O amăgire care se transformă, uşor-uşor, în dezamăgire, cu o formulă care poate fi extinsă şi la gimnastică, metalurgie, construcţii de maşini, societate civilă sau politică. În toate aceste domenii şi în multe altele, ni se pare că am putea fi foarte buni, poate cei mai buni, şi că numai globalizarea, lumea rea, ghinionul ori, cel mai adesea, patruzeci şi cinci de ani de comunism ne-au făcut sau ne fac, încă, să stăm departe de podiumul pe care se urcă premianţii lumii întregi. Nevoia unor confirmări la nivel mondial este de ani mulţi, încă din perioada în care se şoptea, cu o bizară mîndrie, că nea Nicu ar putea crea bomba atomică, o obsesie naţională. Acum, cînd salariile sînt mici, economia înţepenită, armata desculţă şi integrarea în UE incertă, ne agăţăm cu disperare de amintiri sau te miri ce nimicuri, pe care le ridicăm la rang de virtuţi ori mîndrii naţionale.

Pentru că nu (mai) avem un domeniu în care să excelăm, încercăm să ne fabricăm din petice o carte de vizită. Pe cale de consecinţă, rostim apăsat şi cu o mîndrie chinuită că „românii sînt foarte pricepuţi". Ce înseamnă asta? O suspect de fericită recunoaştere a faptului că ştim şi să gătim, şi să reparăm prize, televizoare ori maşini, şi să montăm parchet, să punem gresie sau faianţă, şi să facem pe şoferii de limuzină sau taxi, dar şi să umblăm prin acte contabile ori să predăm, la nevoie, fizică, matematică sau limbi străine, măcar la nivel de gimnaziu, în oricare dintre ţările lumii. Cînd vorbim despre muncitorii români de azi, elevii de ieri, aruncaţi la cules de căpşune sau pe schelele construcţiilor din Israel, o facem cu un oftat greu, de oameni supăraţi pe sorţii care i-au trimis acolo, să-şi rupă şalele şi tinereţea pentru un ban în plus, cînd locul lor era, fără doar şi poate, la catedră sau în laboratorul de cercetare, că, vorba aceea, şi Ion, şi Costel au fost premianţi şi au mai şi terminat o facultate. Nimic de mirare aici: în oricare cartier din România e foarte greu să mai găseşti un tîmplar, un cizmar sau un instalator, dar foarte simplu să dai peste sute sau mii de licenţiaţi în drept şi, mai nou, în jurnalistică.

Faptul că „ne pricepem la toate" ni se pare motiv de bucurie şi ne batem cu pumnii în piept pentru asta, deşi mult mai potrivit ar fi să ne dăm cu ei în cap. Iluzia că sîntem premianţii

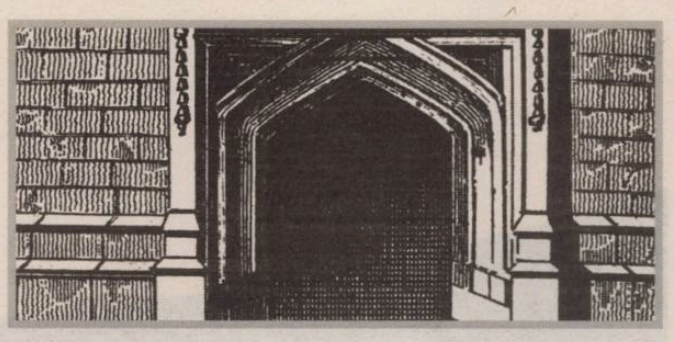

lumii dacă ştim şi fizică, şi să montăm faianţă ne împiedică să vedem adevărul trist al României în care trăim: înaintăm ca melcii tocmai pentru că ne aşezăm în spate false competenţe, agăţîndu-ne de amăgirea că sîntem pricepuţi la foarte multe, cînd, de fapt, ştim din toate cîte puţin şi nimic foarte mult.

Abia din momentul în care vor fi din ce în ce mai puţini români în stare să repare chiuvete ziua şi computere noaptea, vom putea spera la îndreptarea lucrurilor. Iar cînd vom accepta, senini, că unii dintre copiii noştri nu pot şi nici nu trebuie să fie şi tobă de carte, şi campioni olimpici, înseamnă că ne-am vindecat. Pînă atunci însă, bănuiesc că mai avem de îndurat ani mulţi de mirări, zîmbete ironice şi false comparaţii, din care ieşim în avantaj şi mîndri cînd aflăm că Victoria Beckham n-a citit în viaţa ei o carte pînă la capăt, în timp ce Mutu al nostru se dă în vînt după Dostoievski.

CU O ENERGIE MOZARTIANĂ, O DOAMNĂ ŞI O IDEE S-AU PERINDAT, LOPĂTÎND FOARTE CALM, PRIN HAOSUL DECLANŞAT DE CÎTEVA NOTE

● Să mă înşele auzul de meloman diletant? Bach se cîntă azi cu o energie mozartiană, ca „Brandemburgicele" interpretate de minunatul ansamblu englez King's Consort, iar dacă ne lăsăm seduşi de Nigel Kennedy, ajungem la un Bach într-un anotimp vivaldian. Să fie blasfemie? Fericite zilele în care ne frămîntă asemenea probleme... (**R. C.**)

● Un buletin, într-un troleu bucureştean. „Să-l dăm din mînă în mînă pînă la şofer." Zis şi făcut. Pînă la şofer însă, o doamnă şi o idee: „Poate că omul este totuşi în troleu, să-l strigăm". Din nou, zis şi strigat. „Domnul... Păun? Este?" Din celălalt capăt al troleului, un „da" mirato-intrigat. „Aveţi buletinul la dvs.?" Din celălalt capăt, un „nu" intrigato-speriat. „Staţi liniştit, l-am găsit noi." În timp ce buletinul face cale întoarsă către proprietar, din nou, vocea speriato-stinsă a domnului Păun: „...da' un portofel n-aţi găsit?". (**S. G.**)

● Au trecut anii, s-au perindat regimurile, dar mentalitatea românului, chiar cultural, a rămas aceeaşi: acesta e în continuare ahtiat să nu piardă ceva şi dornic de chilipiruri, fie că e vorba de o intrare gratuită sau de un loc mai bun. La Festivalul „Enescu", la concertele celebrităţilor (de pildă, la „Nigel Kennedy Jazz Project") nu numai că era o înghesuială de nedescris, dar trebuia să te lupţi pentru locul de pe bilet, plătit, cam în acelaşi fel în care te îmbulzeai în autobuze, la cozi sau la Cinematecă pe vremea lui Ceauşescu. (**I. P.**)

● Trece o gondolă cu gurist în picioare, tip la 50-60 de ani, cîntînd din toţi bojocii – ce altceva? – „O, sole mio" grupului de trei turişti – ce altceva? – japonezi; alături de el, stînd jos, un gras cu acordeon; şi, evident, gondolierul, lopătînd... În spatele lor, într-o altă gondolă, alţi patru turişti – evident: tot japonezi – şi gondolierul, în picioare; cu-o mînă vîsleşte, cu cealaltă îşi ţine celularul *(il telefonino)* la ureche. Cu siguranţă, tarifele variau. (**a. l. ş.**)

● Cînd am văzut primul meci de tenis la televizor, după revoluţie, am ţinut cu Agassi pentru că era pletos, îmbrăcat colorat (pe vremea aia chiar era ceva) şi îşi manifesta nervii. Duminică seară, după vreo 14 ani, am ţinut din nou cu Agassi, fără păr, foarte calm, făcînd faţă onorabil robotului de Federer în finala US Open. Mi-a dat aşa o senzaţie plăcută că îmbătrînim împreună. (**C. G.**)

● Preşedintele Asociaţiei americane pentru reforma impozitelor, Grover Norquist, ultraconservator, a declarat revistei *Newsweek* că haosul declanşat de uraganul Katrina ar avea drept cauză „jaful dintr-un oraş democrat condus de un primar democrat şi un guvernator democrat". Uraganul era tot democrat? (**M. B.**)

● Mă întorceam de la concertul Bălănescu Quartet cîntînd în gînd, cum mă pricepeam şi eu, cîteva note dintr-o melodie superbă pe care o auzisem pentru prima dată

Cu ochii-n 3,14

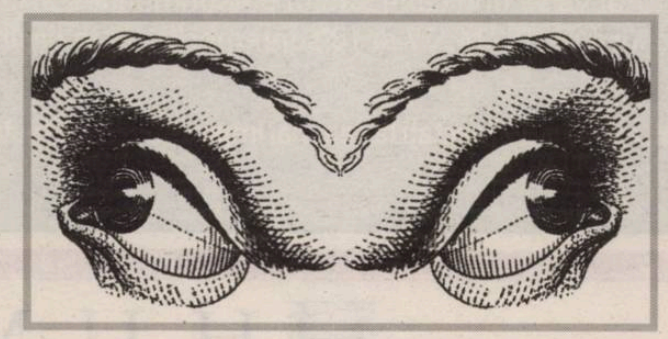

şi pe care mă străduiam să o ţin minte cît mai mult. Mă urc în troleu şi acolo un şmenar de cartier asculta, una după alta, toate soneriile cu manele din telefonul mobil. Naşpa fază! Manelele mi l-au scos pe Bălănescu din cap în nici două staţii. (**M. C.**)

ÎN CEA MAI BUNĂ DINTRE LUMI, HABAR N-AVEŢI DE UN GLOB MAI MARE, CU TOTUL OPUS UNOR PRODUSE SIMILARE

● Conform unui studiu al ONU – ne transmite Euronews –, Norvegia este ţara cu cel mai înalt nivel de trai din lume, dar analiştii susţin că „ar fi loc şi de mai bine". Nici în cea mai bună dintre lumi nu putem scăpa de expresia tov. secretar general al PCR, cînd felicita fruntaşii în producţie. Fatalitate! (**R. C.**)

● Într-un tramvai, trei personaje înverşunate: doi antipesedişti, care comentau temeinic cîte lucruri proaste „de-a dreptul" a făcut acest partid, şi un cetăţean, fan PSD care, nemaiputînd să îndure noroiul cu care era murdărit partidul său „de suflet" de către cei doi, protestează: „Ia, mai uşurel cu PSD-ul ăsta! Habar n-aveţi de nimic, vorbiţi ca să vă aflaţi în treabă. N-am eu un pistol la mine, că vedeaţi voi. Vă împuşcam pe loc. Aşa fac şi ăia pe la televizor, că PSD-ul nu ştiu ce! Şi d-aia îi împuşc cum îi aud! Pe toţi, nimic nu las!". (**R. P.**)

● Intru într-un magazin din Londra cu hărţi, atlase şi globuri pămînteşti. Mă uit pe unul dintre globuri, la România. Nu e prea mult loc şi sînt trecute acolo doar trei oraşe: Bucureşti, Timişoara şi Galaţi. Mă uit la un glob mai mare (înăuntru are becuri şi un suport pentru sticle de băutură). În dreptul României sînt trecute cinci oraşe: Bucureşti, Timişoara, Cluj, Iaşi şi Galaţi. Am o uşoară nedumerire. Deschid un atlas, la harta Europei. În dreptul României: Bucureşti, Cluj, Iaşi, Constanţa şi... Galaţi. Ce-o fi cu Galaţiul ăsta? (**A. M.**)

● Un ziar de zilele trecute anunţa aşa: „După ce a interpretat-o pe mama lui Isus în filmul lui Mel Gibson, Maia Morgenstern va interpreta un rol cu totul opus în *Chicago*". Am înţeles unde bate: după un rol serios, actriţa va interpreta unul cu muzică şi dans. Dar graba formulării a lansat, cred, o întrebare care frizează metafizicul: cine-o fi „opusul mamei lui Isus"? Răspuns la post-restant. (**M. V.**)

● Taman din Peru ne vine vestea că a ajuns şi acolo moda prezervativelor inscripţionate cu numele echipei de fotbal preferate (modă lansată – unde altundeva? – în Brazilia). Articolul care aduce vestea (v. *Courrier international*, 775, 8 sept. a.c.) are ca titlu ceva gen „şut la vinclu". Nu ne rămîne decît să aşteptăm cu încredere produse similare autohtone ornate cu „Hai Rapid!", „Forza Ceahlăul Piatra Neamţ!" şi „Luptă Pandurii Tg. Jiu!". (**A. C.**)

POVESTEA CONTINUĂ, ÎNTRUCÎT MIROSUL DE LA TELEFON E FIERBINTE

● Trec podul Rialto în Dorsoduro şi, ca peste tot în Veneţia, am impresia că se vorbeşte româneşte (mai precis: moldoveneşte). Dar nu e o impresie: puştiul costeliv cu celular agăţat de ureche, care mi-o ia înainte, chiar vorbeşte – povesteşte – româneşte (adică: tot moldoveneşte)... Mă iau după el, ca un paparazzo după o vedetă, preţ de cîteva străduţe şi-ncerc să reţin. Puştiul: „...şî mai iera şî actoru' ăla, Herisîn Fuord, ăla dîn *Indiana Geonz*, şî pi iel l-am siervit la masî, păi şe, am şî ieu parmalesu' mieu, nu? Şî actriţîa aia, Lietiţia numaiştiucum, ari piesti şinşizieci di ani, da' nu-i dai diecît treişcinci, i-am dat ieu o bruschietî pie gratis ca să-mi dia autograf...". Povestea continuă, dar eu îl las să se piardă pe străduţele Veneţiei: tînăr piccolo moldovean trăind/servind la Serenissima – apăi şe, di şagă îi? (**a. l. ş.**)

● În *Jurnalul naţional* de luni, 12 septembrie 2005, la pagina intitulată „Teste/Jocuri", testul „Testaţi-vă cunoştinţele!" pune întrebarea „Cine a scris «Cîntecul Cîntecelor»?", cu următoarele variante de răspuns: a) Goethe; b) Baudelaire; c) Solomon; d) Robespierre. Înclin să cred că Robespierre a scris „Cîntecul Cîntecelor", la duş, întrucît „Cîntarea Cîntărilor" a scris-o Solomon, pe tron. (**D. S.**)

● Şi tot în *Jurnalul naţional* de luni, 12 septembrie 2005, un anunţ din pagina „Anunţuri", la rubrica „Propuneri afaceri": *„Vă deranjează mirosul de la hazna sau fosă septică? Diavolina este soluţia! Nu veţi mai avea nevoie de vidanjă"*. Aşa e, nu vom mai avea nevoie de vidanjă pentru că intervine prompt satanismul de closet. (**D. S.**)

● O româncă rezidentă în Spania, care a fost în trenurile atacate pe 11 martie 2004, povesteşte – la Realitatea TV – cum a trăit după aceea: „Am încercat să *disfrut* viaţa". La cîţi români sînt în Spania, o să auzim în curînd cum cutare „se pune la telefon" sau cutăriţă „dublează colţul". Aşa ceva n-au reuşit nici telenovelele: un bonjurism hispanic şi organic, noul holarism. (**S. S.**)

● Inscripţii pe tricouri văzute vara asta: *Espèce en train de disparition, Fuck me I'm famous, Les modes ont fait plus de mal que les révolutions, Come with me heaven can wait, If you're cute I'm single, Smile, it confuses people, Blondes are cool, brunettes are hot* şi *To bass or not to bass.* (**M. C.**)

TVR
CULTURAL

Numai la TVR Cultural

Festivalul George Enescu 2005 transmis in extenso!

TVR Cultural vă invită să luați parte, în perioada 4-20 septembrie, la cea de-a XVII-a ediție a Festivalului și Concursului Internațional "George Enescu".

Spre deosebire de celelalte canale ale Televiziunii Române care vor transmite în direct sau înregistrat o serie de concerte, postul TVR Cultural va fi pe parcursul festivalului principalul "motor" de difuzare a evenimentelor din cadrul acestei ample manifestări, căreia îi va acorda zilnic un spațiu generos. Numai la TVR Cultural puteți intra in extenso în fascinanta lume a muzicii și a Festivalului George Enescu, ediția 2005.

Propunându-și să promoveze atât creația enesciană, cât și valorile muzicii românești contemporane, TVR Cultural vă oferă o incursiune în lumea artelor. Astfel, în fiecare zi, de la ora 17,00 (iar sambata și duminica de la ora 17,00 și ora 22,00), TVR Cultural va transmite în direct concertele care vor avea loc la Ateneul Roman.

Transmisiunile în direct vor continua zilnic, între orele 19,00-20,00 și 20,30-21,30, cu Piața Festivalului, din programul căreia TVR Cultural vă invită să urmăriți spectacole de poezie și muzică, recitaluri și concerte susținute atât de muzicieni români, cât și de artiști internaționali.

Între orele 20,00-20,30 TVR Cultural vă așteaptă zilnic la „O agendă subiectivă" a festivalului, talk-show cu invitați surpriză, moderat de Cornel Todea.

În fiecare zi, de la ora 21,30, TVR Cultural vă va ține conectați la pulsul manifestărilor prin Agenda Festivalului.

Zilele TVR Cultural, care se vor desfășura pe 15, 16, 17 și 18 septembrie, de la orele 20,30, vor aduce publicului numeroase surprize muzicale.

Alegeți valoarea și alături de TVR Cultural, rămâneți conectați la cea mai importantă manifestare culturală a „Anului George Enescu".

HUMANITAS
citim de 15 ani împreună

ISABEL ALLENDE
Țara mea inventată

Cartea lui Isabel Allende ne poartă de la un 11 septembrie 1973 (când în Chile a fost răsturnat de la putere președintele Salvador Allende, unchiul ei) la un alt 11 septembrie 2001 – când au fost atacate turnurile gemene din New York – dovedindu-se la fel de chiliană și de americană.
În *Țara mea inventată*, Isabel Allende își revarsă toate sentimentele pentru a reface două povești împletite – a țării și a ei – cu un ton intimist de confesiune autobiografică poetică.

176 pag.
Preț: 18 RON

VLADIMIR NABOKOV
Camera obscură

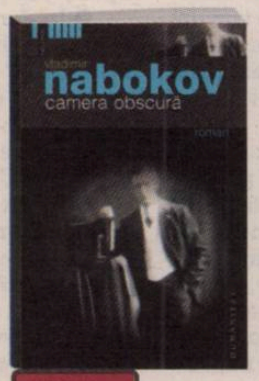

212 pag.
Preț: 19 RON

Un roman filmic, ca o cameră obscură.
Un text extraordinar, orgolios, în care literatura devine film, iar filmul literatură.
O carte – film cu personaje de bandă desenată, care văd viața în formule hollywoodiene.
Un roman al clișeelor și kitsch-ului contemporan, învinse cu propriile lor arme. Când termini romanul, ai o singură soluție, prescrisă de Nabokov: să-l recitești.

HANIF KUREISHI
Darul lui Gabriel

Un roman cu și despre măști ale rasei, ale artei, ale adolescenței.
O carte despre vis și suprarealitatea imediată.
Un adolescent se îndrăgostește de darul pe care îl primește, pentru că îl face să se bucure de darul pe care îl are.

228 pag.
Preț: 18 RON

Londra anilor '70, decadentă și burgheză, văzută prin ochii unui pictor adolescent. Darurile pe care le primești sunt cele pe care le ai deja.

324 pag.
Preț: 25 RON

MARIO LIVIO
Secțiunea de aur

Ideea că universul e guvernat de numere a fascinat, începând cu Pitagora, pe matematicieni, fizicieni, filozofi sau teologi. Mario Livio, astrofizician de marcă, ne invită la o călătorie captivantă în lumea matematicii și fizicii, dar și în cea a artei, arhitecturii sau biologiei, pentru a ne spune povestea unui număr despre care s-a crezut că dezvăluie „mâna lui Dumnezeu".

www.humanitas.ro ● www.librariilehumanitas.ro ● www.humanitasrights.ro ● http://autori.humanitas.ro

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul II, nr. 88 ● 23-29 septembrie 2005 ● 24 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Note Berlineze“

pagina **3**

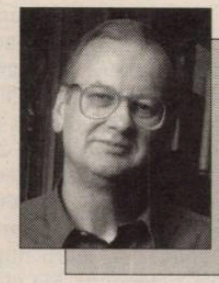

Wolf Lepenies
în dialog cu
Mario Vargas Llosa

pagina **11**

Alex. Leo Şerban
„Veneţia 62: rezolvat parţial baubau stop.“

pagina **20**

„Legendele“ olimpicilor

„Civilizaţia adevărată a unui popor consistă în dezvoltarea naturală, organică a propriilor puteri, a propriilor facultăţi ale sale.“

MIHAI EMINESCU

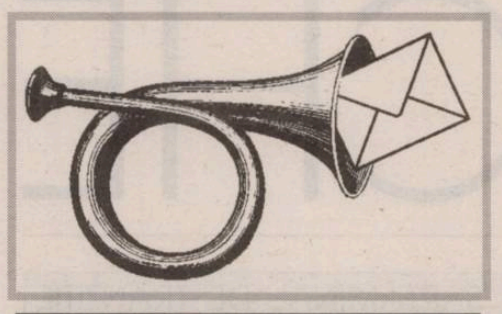

Nr. 86: *„Mai puneţi mîna pe o carte!“*

„Noi, cei care ştim precis pe ce raft se găseşte o carte...“

Probabil că într-o Românie ce zace încă în mizerie, sărăcie, corupţie şi imoralitate, lipsa de interes pentru carte (pentru cultură nici nu mai poate fi vorba, decît utopic vorbind) nu mai impresionează pe nimeni. Este aproape o copilărie să mai visăm măcar la o cruciadă a cărţii împotriva unei Românii în care gările nu doar arată grotesc şi rudimentar, dar te şi obligă (mai ales noaptea) la un *not very exciting* slalom printre şobolani, în care o vacanţă pe litoral reprezintă mai degrabă un compromis cu interminabilii saci cu gunoaie înşiraţi pe plajă (să mai adaug: neridicaţi poate de la începutul sezonului?!...), cu proasta educaţie a turiştilor şi dezinteresul autorităţilor. Dar care Românie se doreşte „pur europeană“ şi perfect compatibilă cu standardele occidentale. Paradoxal, marea mîndrie a românilor în materie de standarde europene, singurul domeniu în care „calitatea“ apare drept incontestabilă – cultura – înregistrează astăzi un regres considerabil, nu din partea „furnizorilor, creatorilor“ de cultură, ci din partea unui public cultural din ce în ce mai limitat numeric. Sînt din ce în ce mai puţine persoane în teatre, la lansări de carte, la operă, în biblioteci, la simpozioane. Într-o tristă replică, sînt însă din ce în ce mai multe persoane care suspină la necazurile Esmeraldei, la surîsul „cuceritor“ al junelui José Armando, persoane care habar n-au cine sînt contemporanii Cărtărescu sau Manolescu sau Liiceanu (de predecesorii lor nici un poate fi vorba), dar care persoane ştiu pe de rost kilometri întregi de manele şi originale scheme de *Local Kombat*.

Cel mai grav dezinteres cultural mi se pare însă cel provenit din direcţia tinerilor, pentru care era informaţiilor şi a Internetului – şi deci şi a cunoaşterii nelimitate – s-a transformat în inutile ore piedute pe chaturi. Tineri – e adevărat, nu toţi, dar din ce în ce mai mulţi! – care între o şcoală frecventată mai mult selectiv (la porţile căreia aşteaptă cuminte şoferul şi maşina lui tăticu'), *trendy*-ul shopping şi McDonald's-ul cel de toate zilele (sîntem doar mîndrii reprezentanţi ai generaţiei Coca-Cola), au văduvit cărţile de orice valoare şi semnificaţie. Tineri, asemenea colegilor mei *(sorry folks!)*, care atunci cînd eu deschid vinerea dimineaţa, la prima oră – „am, n-am treabă“ – negreşit, *Dilema veche,* mă privesc cu un soi de milă şi surprindere nedisimulată (slavă Domnului că nu aceştia sînt cititorii *Dilemei vechi!!!);* care cer cu o disperare aproape comică schimbarea profesorului de literatură română, a cărui (cam) unică vină este de a-i fi îndemnat să citească, în loc să le dicteze cuvînt cu cuvînt interminabile comentarii, pe care ei, puişorii, să le înveţe mecanic, papagaliceşte, fără a descoperi astfel savoarea şi fantezia cititului, fără a înţelege că literatura înseamnă aventura descoperirii şi cunoaşterii... Esenin, Lorca, Kafka, Ibsen, Dostoievski, Tolstoi, Mallarmé, Appolinaire, Baudelaire, Hemingway?!... Tineri – e adevărat, nu toţi, dar din ce în ce mai mulţi! – pentru care cititul nu mai este la modă, pur şi simplu. OFF!...

Probabil că în ochii celor care consideră cărţile drept simple teancuri de hîrtie, noi cei care sîntem iremediabilii îndrăgostiţi ai versului, replicii, paragrafului, sunetului şi melodiei, noi cei care ştim cu certitudine şi precizie în ce colţ se află, pe ce raft se află, ce culoare are coperta cărţii X, noi, romanticii iubitori de cultură, părem nişte exemplare rare, cazuri iremediabile, specii, din fericire, pe cale de dispariţie...

Comic! Pentru că am o veste proastă, domnilor: situaţia stă exact invers! Parol! Aşa că un sfat: mai puneţi mîna (şi ochii) pe o carte! Vă promit că nu muşcă! Am zis!

Semnat: o liceancă ce încă mai crede în imaginaţie,

Andrada Iulia BĂLAN
andrada_iulia_balan@yahoo.es

De ce, nene Anghelache?

Pînă în 1990, şi un an-doi după aceea, căutam cărţi ca disperaţii, stăteam la rînd ca să citim, apoi, printre rînduri. Treptat am început să pierdem din pasiune şi curiozitate. Nu mai avem chef, sîntem sastisiţi, vrem să citim numai pe alese şi poate cel mai bine ar fi să ne facă cineva un rezumat oral. Astăzi avem nevoie de îndemnuri, de exemplificări pe viu, de mimetica stradală, de încurajări în direct, de antreuri care să ne deschidă apetitul. Dar cine ne spune că e recomandabil să citim cărţi? La urma urmei, nu citim toată ziua? La televizor, în magazine – etichete şi prospecte, ziare şi reclame. Oare dormi mai liniştit dacă l-ai citit pe Dostoievski? Vinzi mai mulţi castraveţi cu citate din Proust? Vorba unei cuconiţe coborînd grăbită din maşină: *vrei să se dărîme biblioteca pe mine?* Vrei să păţeşti ca Eminescu? *Beau, mă culc şi mă trezesc, iarăşi beau şi mă dilesc*. Nu-i mai simplu? De altfel, toată lumea – scriitori, ziarişti, politicieni, personalităţi publice – pare că s-a înrolat într-o campanie de reabilitare a cărţii. E un fel de insomnie în subiect, un nou Aufklärung agită spiritele. Pe de o parte, vorbim de virtuţile economiei de piaţă, iar pe de alta, ne ridicăm, neoiluminist, împotriva obscurantismului societăţii de consum, a tenebrelor *(darkness)* culturii de masă. Înainte de toate poate că ar trebui să ne întrebăm cum şi în ce mod este promovată cartea de către mass-media românească. Cred că mai curînd am avea nevoie, dincolo de toate inflamările erasmice, de o resistematizare a gustului individual *y compris* public. Deocamdată, în România se scrie mult şi prost şi se citeşte puţin şi nediferenţiat.

Gabriel FUNICA
gabriel_funica05@yahoo.com

N. red.: Sînteţi sigur pe ultima afirmaţie?

Actualităţi

„Mă revolt împotriva tinerilor“

Sînt un adolescent care îşi trăieşte adolescenţa pierzînd timpul, ieşind în oraş, uitîndu-mă la televizor, navigînd pe Internet, învăţînd, visînd. Sînt un adolescent ce crede că viaţa trebuie valorificată la maxim şi nu trăită la maxim. Sînt un adolescent ce are speranţe, are vise, idealuri. Sînt un adolescent ce vrea să se implice în viaţa societăţii în care trăieşte, un adolescent care crede cu desăvîrşire că situaţia ţării sale ar putea să fie mai bună şi care crede cu înverşunare într-o pace mondială ce ar putea veni numai din voinţa oamenilor şi care ar putea fi concretizată doar printr-un tratat tacit între ei. Vă întrebaţi, oare, de ce această pledoarie a ceea ce sînt eu? Vă întrebaţi de ce vă scriu?

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Vă scriu poate dintr-un impuls personal, dintr-o necesitate într-un moment temporar de disperare sufletească. Acum cred că cea mai plauzibilă definiţie a ceea ce reprezint e că sînt un adolescent ce se revoltă împotriva tinerilor, un adolescent ce nu poate înţelege impasibilitatea unora şi mediocritatea altora. Mă revolt împotriva prietenilor, mă revolt împotriva familiei, a vecinilor, a oamenilor, a societăţii – mai simplu spus – şi, lucru important, mă revolt împotriva sistemului. Mă gîndesc că nu m-aş fi revoltat dacă sistemul ar fi fost altfel, dacă am fi împărtăşit cu toţii aceleaşi valori şi principii, dacă sistemul ne-ar fi învăţat că o soluţie de a avea o viaţă mai bună nu e să pleci din ţara ta spre alte locuri pentru a ajunge sclav la cheremul altora doar pentru o sumă de bani. Mă gîndesc că nu m-aş fi revoltat dacă n-aş fi ajuns la concluzia că totul începe de la noi, tinerii. Şi deci, mă revolt împotriva tinerilor. Nu ştiu cît de îndreptăţită pot fi pentru a face aprecieri, pentru a critica şi pentru a incrimina o societate sau un sistem, judecînd.

Însă pot să vă spun părerea mea. O părere a unui adolescent ce face parte dintr-o societate – zic eu, poate mă înşel – bolnavă, o societate în care majoritatea membrilor ei adoptă un stil de viaţă neverosimil, unde frivolitatea e pe primul loc şi în care un sentiment concret de indiferenţă stagnează şi ia amploare pe zi ce trece. Indiferenţa, zic eu, nu e de ieri sau de azi, ci ea s-a născut atunci cînd toţi au încetat să mai lupte, au încetat să mai creadă în valori, idei, să mai creadă în vise.

Văd pe zi ce trece tot mai mulţi tineri care adoptă această indiferenţă. Adolescenţi cu idei preconcepute transmise – aş spune – unele din familie, adolescenţi ce nu văd în ideea de învăţătură un mijloc de a reuşi în viaţă, de a te educa pentru a fi un om mai cîştigat, adolescenţi ce văd în ideea de şcoală – un loc de ghilotină şi în ideea de profesori – nişte călăi. Şi ceea ce mai văd nu se opreşte aici. Văd multe şi uneori mă sperii. Îmi dau seama că mulţi sînt guvernaţi de acel spirit fanatic al perioadei pe care ei o traversează, că mulţi îl eliberează comportîndu-se ca nişte oi rătăcite de turmă. Nişte fiinţe fără putere de discernămînt, nişte fiinţe fără traiectorie. Nişte fiinţe ce rătăcesc prin lume fără a şti de ce, încotro şi cu ce scop. Tot ce contează pentru mulţi e să-şi trăiască viaţa, să umble din club în club, seară de seară, să-şi distrugă plămînii fumînd zeci de ţigări sau să treacă dintr-o beţie într-alta, uitînd de ei şi de ceea ce-i aşteaptă. E oare starea cea mai potrivită la început de drum? Sînt de acord, momente de respiro trebuie să existe în cursa aceasta infernală a vieţii, însă mă tem că a adopta un stil de viaţă asemănător înseamnă mai mult să fugi, să te îndepărtezi fără a te uita în spate, la ceea ce laşi în urmă şi fără a privi în faţă la ceea ce vei găsi, ci poate doar să fugi cu privirea îndreptată în jos.

Dar, pînă la urmă, îmi zic că fiecare are filosofia lui asupra vieţii, fiecare îşi poate construi un sistem de valori pe măsură, depinde de fiecare. Însă mă întreb de multe ori de ce mulţi aleg această cale? De ce mulţi se complac în ideea de mediocritate? De ce mulţi nu încearcă să-şi depăşească limitele? Avem într-adevăr nevoie şi de măturători, şi de gunoieri, şi de gropari, însă tot mai mult mă tem că avem nevoie de oameni pregătiţi, de intelectuali, de oameni care ştiu să-şi depăşească limitele. Avem nevoie de oameni capabili să-şi înfrunte destinul, de cei capabili să iasă învingători după o luptă crîncenă cu viaţa, avem nevoie de oameni ce nu adoptă indiferenţa ca singura armă în faţa fatalităţii. Şi cred că, dacă toţi am încerca să ne depăşim limitele şi să avem o poziţie fermă în faţa realităţii, atunci chiar s-ar putea schimba ceva, chiar ar mişca ceva în ţara asta şi poate atunci n-am mai auzi la colţ de stradă că viaţa e grea şi că în România se trăieşte rău. Dar totul depinde de noi, de cei tineri, căci pentru cei mai în vîrstă e poate prea tîrzie o schimbare. Şi poate atunci cînd toţi cei tineri s-ar hotărî să-şi lase spiritul fanatic să construiască şi nu să distrugă, cînd depăşirea limitei ar fi pentru toţi o provocare pe care ar fi dispuşi să şi-o asume, poate atunci n-ar mai exista adolescenţi care să se revolte împotriva societăţii şi a sistemului, aşa, ca mine...

Oana ICHIM
Liceul „George Călinescu“, Constanţa
Oana_ichim@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Unde sînt intelectualii de stînga?**
- **Dicţionarul scriitorilor**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTER:
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
PUBLICITATE:
Iulian TRAŞĂ
Tel.: 0788.214.846
e-mail: iuliantrasa@imagoo.ro
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon/fax: 317.23.90
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată de *Dilema veche srl.*
Asociaţi: Mircea Dinescu (60%)
şi membrii redacţiei (40%)

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.300 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:
- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO06RNCB5010000360390001/ROL, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, titular Dilema veche srl, CUI 16047158, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 84 lei (840.000 lei) pentru 1 an, 44 lei (440.000 lei) pentru 6 luni, 22 lei (220.000 lei) pentru 3 luni.
Relaţii la tel./fax: 317.23.94.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note berlineze

(iulie 2005)

Într-un interviu televizat, Helmut Schmidt vorbește despre mișcările de tineret răspîndite epidemic în 1968, în mai toate țările occidentale. Deși om de stînga, le judecă la fel de aspru acum ca și atunci. Din punctul lui de vedere, șaizecișioptiștii poartă răspunderea unei evoluții politice cu efecte grave: ei au readus, după război, violența în stradă. „Credeam că nazismul a fost, la noi, ultimul episod de brutalitate civilă și nu puteam privi decît cu îngrijorare reapariția fenomenului, fie și sub alte sloganuri.“ Terorismul era deja prezent, *in nuce,* pe baricadele pariziene și, nemijlocit, în acțiunile grupării Baader-Ensslin-Meinhof. Schmidt observă, din vîrful buzelor, că unii din tinerii turbulenți ai acelor ani s-au vindecat, și-au depășit, ca pe o erupție trecătoare, „pubertatea intelectuală“, și au ajuns chiar miniștri... (e vorba, firește, de Joschka Fischer și de Otto Schilly). Pe de altă parte, fostul cancelar nu poate uita că mari scriitori ai momentului (Heinrich Böll, de pildă) s-au comportat mai curînd ca simpatizanți ai insurgenților, deși păreau angajați strict în tabăra socialistă (SPD). Așa arăta, deci, în anii '60 -'70 „trădarea cărturarilor“. Böll mai ales (dar și Siegfried Lenz sau Günter Grass) resimțeau, delirant, Germania Federală în care trăiau, ca pe un stat cvasi-polițienesc, de natură să suspende creativitatea și viața intelectuală cinstită. Laolaltă, ei ilustrează perfect definiția dată inteligheției moderne de Wolf Lepenies (pe urmele lui Paul Valéry): „clasa cîrtitoare“ *(die klagende Klasse).* Dar e vorba aici de o anumită orientare a spiritului, care evidențiază diferența dintre „metafizic“ și „social“, și, într-un anumit sens, dintre dreapta și stînga. Cînd Heinrich Böll spune că nu *morții* îl interesează, ci *cei uciși,* el provoacă o semnificativă deplasare de accent: misterul nedreptății devine, pentru el, mai important decît misterul morții. Înainte de a căuta un sens, el caută nereguli și vinovății. Or asta se întîmplă cînd privirea se mută dinlăuntru spre înafară. Metafizica morții nu se poate naște decît din reflexia asupra morții proprii. Din clipa cînd problematica existențială și postumă a eului e înlocuită cu problematica „exterioară“ a colectivității, metafizica devine superfluă. Seducția temelor sociale rezultă din tocmai altruismul lor subiacent: nu ne ocupăm de noi, ci de ceilalți, nu întîrziem în contemplativitate sterilă, ci invităm la acțiune. Psihologia activistului de toate culorile se întemeiază pe eludarea „cazului“ individual, dublată de inflația dramei comunitare. Pentru metafizician, prevalează faptul că toți cei uciși sînt morți. Pentru activist, prevalează faptul că unii morți sînt uciși. Cel dintîi se pierde în abisal, celălalt în pripă agitatorică. Întrebarea care se pune (și pe care activistul juvenil ajunge, uneori, să și-o pună cu adevărat în anii maturității) este în ce măsură poți avea soluții pentru alții, cîtă vreme nu ai soluții pentru tine însuți. Mai rău încă: în ce măsură e igienic și rațional să substitui rezolvării de sine, rezolvarea dramelor altora, în ce măsură e judicios să te amîni, sau să te anulezi, pînă la împlinirea unei utopii planetare. *Cine* e cel care vrea să reformeze lumea? Și cu ce îndreptățire? În numele cărei competențe și autorități? – iată interogația fără de care militantismul eșuează într-un *hybris* al extravertirii, dacă nu în arbitrar și demagogie. Neglijența interioară (mergînd pînă la adumbrirea interiorității), surescitarea gregară, patosul vid – acestea sînt păcatele „generozității“ stîngiste, tot astfel cum nombrilismul psihotic, egolatria, mizantropia și singurătatea sînt riscurile firilor de dreapta. Stînga rimează cu uitarea de sine (vag iresponsabilă) a tinereții, dreapta – cu recuperarea calmă (vag astringentă) a vîrstei adulte. Stînga se hrănește din valorile *comunității,* dreapta – din valorile *persoanei.* Helmut Schmidt, la optzecișicinci de ani, e un socialist de dreapta...

*

La dejun, Abdolkarim Sorush, expert în poezie persană, îmi explică de ce nu există, deocamdată, o soluție eficientă la terorismul arab. Orice dialog e suspendat, cîtă vreme Occidentul va fi intoxicat de propria sa ignoranță cu privire la islamism și cîtă vreme lumea arabă va avea motive să reproșeze euro-americanilor *nesinceritatea.* Tony Blair blamînd, în opoziție, stilul polițienesc al Statelor Unite, dar acceptînd complicitatea, deîndată ce vine la putere. Talibanii – sprijiniți în rezistența lor contra rușilor, pentru ca apoi să fie nu numai lăsați din mînă, dar anihilați. Ș.a.m.d. Om subțire, Sorush e, totuși, incapabil de evaluare autocritică. Ascultîndu-l, ai crede că politicienii musulmani nu știu ce înseamnă zîmbetul fals, eschiva diplomatică, viclenia. Nesinceritatea, păcat major în Islam (cam ca orgoliul în creștinism) pare a fi o invenție apuseană, un perfid instrument colonialist. Problema ignoranței e însă reală. Arabii știu mult mai multe despre noi, decît noi despre ei. Sîntem dominați de clișee și resentimente. Sorush își amintește de o întîlnire dintre Khomeini și Gorbaciov, la sfîrșitul căreia ayyatolah-ul îi recomanda interlocutorului său să citească Ibn Arabi, dacă vrea să priceapă cu adevărat universul arab. Khomeini e, de altfel, – continuă Sorush – autorul unor splendide comentarii la Ibn Arabi. Era un om cultivat, un interpret plin de rafinament. Sorush știe ce spune. Ani de-a rîndul a făcut parte dintre apropiații lui. Acum însă bîntuie universitățile apusene și ține prelegeri melancolice despre Djalal-ud-Din Rumi.

cu dilema la croitor

„Cei care au apreciat România ca fiind o țară moale vor avea surprize în anii următori.“ Ce părere aveți despre această frază a președintelui Băsescu?

Priapismul politic al dlui Băsescu nu prea intră în rezonanță cu natura patriei noastre, care a devenit mare și tare la sfîrșitul primului război mondial, tocmai datorită unor virtuți mai degrabă feminine precum fidelitatea și sacrificiul.

Teamă mi-e că bastonul de amiral din raniță căpitanului Băsescu a luat o supradoză de viagra.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Decența lovește din nou

Ploile, schimbarea președinților celor două Camere și ideea Parlamentului unicameral au pus în umbră un subiect mai important decît carierele politice ale lui Adrian Năstase și Nicolae Văcăroiu la un loc: reintroducerea uniformelor în școli.

Renunțarea la uniformele școlare a fost una dintre primele măsuri luate de ministrul Mihai Șora în 1990: era o adevărată „revoluție culturală“ și una dintre cele mai palpabile dovezi ale libertății cucerite în decembrie 1989. Mulți profesori „cu experiență“ au luat-o ca pe un afront personal și au prezis „decăderea învățămîntului“; elevii însă au fost bucuroși: scăpau de urîtele uniforme și de ideologia lor. Oricum, s-a lăsat școlilor posibilitatea de a adopta, dacă vor, uniforme specifice, care să marcheze astfel *identitatea* fiecăreia. Dar nu prea a ținut.

După 15 ani, ministrul Mircea Miclea solicită revenirea la uniforme. Nu „la fel în toată țara“, ca în vremea comunismului, ci lăsînd școlilor libertatea de a-și alege materialul, culoarea etc. Așadar, nu e chiar o „contrarevoluție culturală“, ci doar o „modificare a schimbării“, pe ici, pe colo, prin părțile esențiale. Mi se pare interesant – și caracteristic pentru nivelul reflexelor democratice ale societății românești – că ideea dlui ministru nu a generat reacții, nu a stîrnit dezbateri ori proteste, ci a fost luată ca atare: directorii de școli și diriginții au și convocat ședințe cu părinții, pentru a le comunica modelul, culoarea și, eventual, magazinul de unde se poate cumpăra noua uniformă. Și totuși: poate ar fi fost de discutat – cu argumente aduse de psihologi, pedagogi și sociologi – dacă e mai bine ca elevii să fie îmbrăcați la fel sau diferit, la o vîrstă cînd personalitatea lor tocmai începe să se afirme; poate ar fi fost necesar un „studiu de prefezabilitate“ (dacă se face așa ceva pentru a asfalta o străduță, de ce nu s-ar face și cînd e vorba de sute de mii de elevi, plus părinții aferenți?) din care să rezulte cît va costa toată afacerea, cum va afecta bugetul familiei, ce efecte secundare pot apărea etc. Poate s-ar fi ajuns și la o discuție în plan ideologic: dacă a decreta portul uniformelor în școli e o măsură „de stînga“ sau „de dreapta“. În Italia, de pildă, dacă vreun ministru ar fi făcut așa ceva, toată stînga i-ar fi sărit în cap și din „fascist“ nu l-ar fi scos; ar fi fost invocate cuvinte doldora de sens precum „libertate“, „conștiință“, „pluralism vestimentar“, „cultură“ ș.a. Ministrul imprudent nu prea ar fi avut cu ce să se apere: dacă ar fi invocat ideea de „ordine“, de „combatere a prostului gust“ sau altele asemenea, și-ar fi dat, pur și simplu, foc la valiză. În Franța, după ce toate ziarele ar fi făcut „istoricul uniformei pe plan european“, s-ar fi creat *un grand débat,* cu emisiunile TV aferente și cu o demarcație limpede între „ce zice *Le Monde*“ și „ce zice *Le Figaro*“ (căci *Libération* oricum ar fi protestat, cred, fără grijă pentru nuanțe).

La noi – nimic. Dl ministru și-a dat cu părerea, în regulamentul școlar a apărut un paragraf care „face posibilă“ chestiunea, directorii de școli au trecut la implementare. (Constatînd, ca tată de copil școler, cît de puțin timp a trecut de la spusa ministrului pînă la punerea în practică, m-am gîndit pentru o clipă că în România a renăscut eficiența; dar numai pentru o clipă...) Croitorii și negustorii de nădragi de culoare închisă își freacă mîinile. Gata. Zis și făcut. Dacă e cineva împotrivă sau se abține cineva, ne pare rău, poate data viitoare. Deocamdată, consensul pare deplin, iar trecerea PD (din care provine dl ministru) la Popularii Europeni a venit la țanc: socialiștii ar fi strîmbat din nas la auzul veștii...

Dar cel mai mult și mai mult mi-a plăcut motivația dlui ministru, în care a apărut cuvîntul *decență.* Sînt, recunosc, un „fan al decenței“ și cred că România va intra în rîndul lumii nu cînd va avea un PIB de zeci de mii de dolari pe capul fiecăruia dintre noi, nici cînd vor fi desăvîrșite autostrăzile de-a lungul și de-a latul țării, ci cînd își va recăpăta cuviința și echilibrul, cînd *cetățenii cumsecade* vor reuși să dea tonul în societate, și nu ascultătorii de manele, nu Becali, nu Garcea. România va redeveni normală cînd decența va fi din nou o valoare. Numai că reașezarea decenței la locul ei nu se face – așa cum crede dl ministru – prin *uniformizare:* după ce pleacă de la școală, elevii își scot vestimentația „oficială“ și redevin, la o adică, indecenți. Decența poate redeveni o valoare prin educație, formarea gustului se face în timp, tot prin educație. Nu prin măsuri administrative, care nu fac decît să absolve școala de răspundere: „copii, n-aveți decît să umblați cu nădragii rupți și cu buricul gol, dar nu la școală“. Cam ăsta e mesajul măsurii luate de minister.

Reintroducerea uniformelor nu va duce, de fapt, la nimic. Gustul și decența vor primi, eventual, noi lovituri: mă gîndesc ce „modele de uniforme“ vor apărea pe la unele școli, create special printr-un *brainstorming* la care participă directoarea, profesoara de desen și vreo două-trei

mame mai inimoase... Elevii vor bombăni și vor căuta să „fenteze“ regula. Iar epocala măsură va intra în lunga serie a fleacurilor prin care fiecare ministru al Învățămîntului a vrut să dea senzația că se ia de piept cu reforma: trecerea de la trimestre la semestre și invers, schimbarea datei vacanțelor și altele, la fel de revoluționare. „Prindeți reforma și suciți-i gîtul“ – ar spune poetul, cu siguranță adversar al uniformei...

ținerea de minte

„Am crescut frumos, vreme de 18 ani, la Făgăraș, o localitate aflată undeva pe granița dintre sat și oraș. «Ce e nici sat, nici oraș e Făgăraș», se spunea în copilăria mea și se mai spune și astăzi cu vagă ironie (am suferit întotdeauna, din pricina asta). Sat sau oraș, Făgărașul mi-a oferit însă privilegii extraordinare. Mi-a așezat Oltul la un metru de casă, muntele la un alt metru de casă, biblioteca alături și mi i-a dat pe marii ratați ai provinciei... Oamenii aceia care, într-un alt context, în altă lume și într-un alt timp, ar fi reușit să arate tuturor ce potențial au, dar care atunci și acolo au ratat, pentru că aveau ce rata. Am cunoscut cîțiva dintre aceștia, pe atunci, tineri fermecători. Erau strălucitori, inteligenți, amestec de causticitate, abilitate, fragilitate, singurătate și sensibilitate greu de imaginat. Toți, băieți frumoși, oameni care ar fi putut stăpîni lumea!“

(Radu Anton Roman în „Ultima sa confesiune“, *Ziarul de duminică,* 9 septembrie 2005)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Cum vorbeşte preşedintele

Deşi plecat, Traian Băsescu tot a ţinut prima pagină. Iar la ştiri, la *talk-show*-uri, în editoriale, la colţ de stradă sau în cîrciumi, românii discută temele lansate, promovate, bulversate de preşedinte.

Deja putem vorbi despre un stil Băsescu: omul îşi spune părerile despre diverse teme arzătoare, iar atunci cînd temele nu sînt arzătoare le încinge el, a se vedea preluarea ideii de Parlament unicameral. Poate că la începutul mandatului său, Băsescu a fost surprins de reacţia atît de vie a presei faţă de tot ce spunea. La urma urmei, el vorbise la fel tot timpul, s-a priceput mereu să îşi vîndă spusele. Cînd era primar la Bucureşti, a organizat conferinţele de presă duminica, cînd ziariştii nu prea au subiecte. Parcă a absolvit cursurile de cum să dai bine la televizor, ce abia au început să apară prin *business*-ul românesc. E în stare să comunice opinii ferme în cuvinte puţine, făcîndu-i fericiţi pe editorii de ştiri.

Apoi, comunicatorul Băsescu nu se pierde în idei abstracte. Nu are pedanteria primilor doi preşedinţi de dinaintea sa. Nu pleacă de la probleme generale ale umanităţii pentru a face un ocol prin istoricul regimului de proprietate în societăţile tribale. Băsescu înotînd în abstracţiuni este chiar o imagine comică, nu i se potriveşte.

Mă uitam zilele trecute la preşedintele Iliescu vorbind despre privatizarea Petrom. Întrebat fiind ce părere are, Iliescu a răspuns aproximativ aşa: deşi partidul nostru a fost văzut ca opunîndu-se privatizărilor, iată că a făcut această privatizare, care, deşi se vorbeşte foarte mult acum, este o chestiunea normală, iar privatizarea extracţiei de petrol nu înseamnă că poporul român nu mai beneficiază de această resursă, concesionarea nu înseamnă înstrăinare, pînă la urmă, aşa se face peste tot în lume, uite de exemplu Arabia Saudită care scoate atît de mult petrol cu firme străine, lucrează cu americanii. Aproape adormit cu telecomanda în mînă, mă întrebam deja de unde plecase?

Ce a spus Băsescu despre acelaşi subiect: i se pare în neregulă că a fost privatizată extracţia unei resurse strategice, va da contractul la cercetat şi ne va anunţa despre ce a găsit acolo. Atît.

Care are dreptate? Iliescu. Deşi practică sistematic amnezia (partidul său a ţinut-o ani buni cu „nu ne vindem ţara"), Iliescu are dreptate în cazul Petrom. Privatizarea în sine nu înseamnă nimic. Şi cînd era firmă de stat Petrom se legase de preţul mondial, cu deosebirea că era căpuşat de diverse firme de partid care încasau profitul luat acum de austrieci. Chiar şi privatizarea extracţiei nu înseamnă nimic în sine, nu era mai bine din principiu să fie la stat. Cîtă vreme nu sîntem în război, resursa strategică subterană este un bun economic ca oricare altul. A te gîndi, cum pare să facă Băsescu, să ţii preţul jos la benzină pe baza a ce se extrage din România este nebunie curată în lumea globalizată actuală. Cum nu acoperim toată nevoia, cine cumpără mai ieftin? Ar înflori contrabanda şi s-ar instala penuria în cîteva luni. Piaţa s-ar reduce prin eliminarea concurenţei, cu rezultate incerte. Asta nu înseamnă că piaţa petrolului trebuie să fie lăsată complet la voia întîmplării. Era mai bine ca statul să deţină un anumit control pentru practici anti-concurenţiale şi asta s-ar putea face prin Consiliul Concurenţei, nu prin Preşedinţie. Preşedinţia ar face bine să publice contractul de privatizare, secretizat aberant de Guvernul Năstase.

Băsescu s-a pliat peste isteria publicului nemulţumit de preţul benzinei şi se joacă cu focul. Dar, şi cînd bravează gratuit, ce spune el este reţinut, pe cînd Iliescu a împachetat o idee rezonabilă într-o logoree insuportabilă. Stilul marinarului încă mai şochează pentru că românii se obişnuiseră cu predecesorii. Emil Constantinescu a uimit lumea cu cele cîteva volume-cărămizi de discursuri. Nimeni nu remarcase că vorbise atît de mult.

Băsescu nu prea ţine discursuri. Nu îi plac întîlnirile cu tribune, preferă şezătorile cu studenţii unde poate să tragă rafale scurte la început, apoi să vorbească la o ţigară cu auditoriul, ca la restaurant.

Cît despre teme, mă îndoiesc din ce în ce mai mult că are o agendă dinainte stabilită şi cred că este un coşmar să îi fii consilier de imagine. Cînd i se pun întrebări pe teme care nu erau programate, răspunde nonşalant. Nu ocoleşte întrebările, cum se învaţă la şcolile de comunicare. Nu mai contează ce trebuia spus, contează ce este întrebat. Dacă totuşi nu este întrebat,

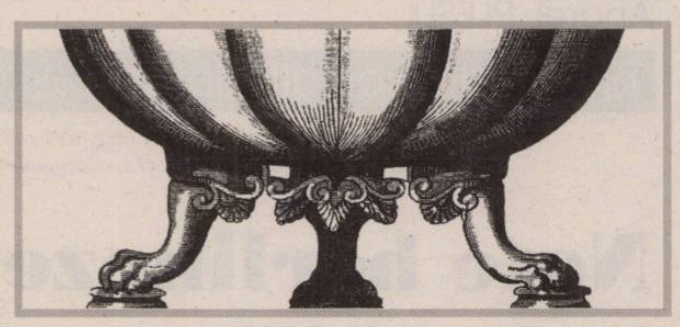

aduce vorba. Încercările baritonal-atotştiutoare de a-i desluşi intenţiile complicate pleacă de la premisa că sigur are o strategie pe termen lung, că vrea să îşi consolideze anumite atribute de imagine, utilizînd un X factor comunicaţional, bla-bla-bla. Nu e strategie, e instinct 100%. Pare că Traian Băsescu se plictiseşte pe bancheta din spate şi citeşte ziarele. Are reacţii imediate. Măgarii de la Petrom au scumpit iar benzina. Băi, frate, ăştia trebuie controlaţi. Ia, uite ce scrie aici! Sinistraţii tot nu au case. Băi, şi le-am spus să rezolve. Un guvern de pămpălăi! Cică Geoană vrea Parlament unicameral. Mă, să ştii că nu e o idee rea, o fi el prostănac, dar a scos-o. Hai că am ajuns, cu cine ne vedem?

P.S. Că tot veni vorba de cum vorbeşte preşedintele, nu înţeleg de ce ţine să vorbească în engleză şi se chinuie îngrozitor, iar mesajul devine greu de urmărit. Cînd eşti preşedinte, e perfect civilizat să vorbeşti în limba ta, pentru asta există traducători.

presa despre...

Referendum

„Pentru preşedintele Traian Băsescu, şi Constituţia României e un contract renegociabil. Legea fundamentală azi e bună, mîine trebuie rediscutată fiindcă a fost parafată de pesedişti. Dacă în campania electorală candidatul-teribil al Alianţei poza încruntat în afişe cu Constituţia-n mînă, acum el nu pare să mai dea nici măcar doi bani vechi pe broşurica tricoloră. În locul ei – invocarea poporului drept unic arbitru valid al confruntărilor politice. Tehnica nu e nouă. Au exersat-o toţi conducătorii cu tentaţii autocrate de-a lungul istoriei. «Sînteţi de acord ca România să aibă mai puţini parlamentari trîndavi, ghiftuiţi cu privilegii, care toacă banii din buzunarele voastre?» Da. Nu. O astfel de întrebare simplă ar trebui să conţină chestionarul aruncat în urnă la referendum de milioane de români, chemaţi de şeful statului să se pronunţe în privinţa introducerii Parlamentului unicameral. La fel de bine s-ar putea organiza un plebiscit cu o întrebare şi mai simplă: «Sînteţi de acord cu desfiinţarea instituţiei inutile numită Parlamentul României?» Scorul favorabil ar fi, fără doar şi poate, la fel de confortabil." (Adrian Ursu, *Gândul)*

„Ciudat cum tocmai personajele care se bucură de cea mai mare încredere din partea electoratului au devenit, brusc, incomode. Echipa care a dominat campania din 2004 – Băsescu, Muscă, Boc – îi deranjează astăzi pe mulţi dintre partenerii de coaliţie. Care ar dori să fie lăsaţi să-şi facă liniştiţi mendrele şi să se bucure de puterea pe care au primit-o pe tavă de la preşedinte. De la acelaşi preşedinte pe care acum îl contestă. Traian Băsescu contraatacă, pledînd pentru introducerea votului uninominal. Nu doar pentru a demonstra încă o dată, în cadrul unui referendum, că popularitatea sa este zdrobitoare. Ci şi pentru că un astfel de sistem electoral ar evita, pe viitor, exact ceea ce se întîmplă azi: unii cîştigă alegerile, alţii vor să facă jocurile." (Miruna Munteanu, *Ziua)*

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

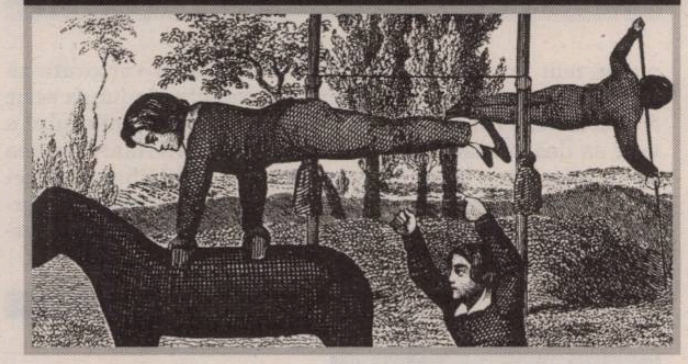

Geamul spart nu rămîne singur

Teoria Ferestrei Sparte spune în esenţă că un geam spart şi lăsat aşa atrage după sine altele, pînă la degradarea serioasă a mediului în care se află. După geamuri urmează becurile de pe stradă, apoi răufăcătorii încep să se simtă bine acolo şi, în final, cartierul e condamnat. Şi totul de la un singur grăunte de nisip aruncat în mecanismul social. Primul geam făcut ţăndări, spun sociologii, e un semn că ordinea se duce naibii. El schimbă ceva fundamental în om: îl scoate din constrîngerile civilizaţiei şi-l lasă să se poarte cum dă Dumnezeu. Aceeaşi teorie sugerează că-i inutil şi neproductiv să-i bagi la puşcărie pe cei care sparg geamuri: alţii le vor lua locul. Soluţia e să schimbi geamurile şi să nu mai permiţi ca vreunul să stea spart prea multă vreme. Oamenii care dau cu pietre în ele trebuie să vadă că dincolo de instinctele lor există o disciplină socială pe care n-are nici un chichirez s-o tulburi: oricum, geamul va fi la locul lui în cîteva ore.

Teoria asta nu vine de la vreun seminar la Harvard, ci din practică: fereastra spartă poate fi orice, de la un chiştoc aruncat pe jos şi lăsat acolo cu zilele şi pînă la un coleg de serviciu care, deşi nu produce absolut nimic pentru companie, e lăsat să zacă în scaun, din raţiuni umanitare. Toleranţa pentru mizerie, neperformanţă, chiar mica hoţie duc la creşterea monstruoasă a problemei. Primul chiştoc atrage un munte de gunoaie, iar omul care nu munceşte îi face pe toţi la fel. Standardele reduse sînt contagioase. Doar calitatea nu se ia, slavă Domnului – altminteri japonezii mureau de foame.

Împotriva acestui mecanism a luptat, de exemplu, Rudolf Giuliani (vezi *Tipping Point,* de Malcom Gladwell), pe vremea cînd era primar al New York-ului. Ca să reducă infracţionalitatea, a început într-un mod neaşteptat: i-a arestat pe cei care intrau fără bani la metrou şi i-a trimis la puşcărie pe cei care spălau geamurile maşinilor la intersecţii. Logica lui Giuliani (şi a şefului poliţiei) era simplă: chiar şi cel care fură 25 de cenţi sau deranjează trecătorii e un răufăcător. Iar dacă toleranţa pentru el e vizibilă, atunci alţi răufăcători, de calibru mai greu, vor presupune că şi ei ar putea avea parte de acelaşi tratament. Altfel spus, frica de a face rău dispare, atunci cînd chiar răul cel mai mic e tolerat, fără probleme, de societate.

Ei bine, tocmai teoria asta a geamului spart mă împiedică să găsesc vreo intenţie serioasă în toată campania noastră împotriva corupţiei. Degeaba vorbeşti despre marii peşti care vor cădea în plasă, atîta vreme cît micii peştişori, care te enervează mai tare, în fiecare zi, rămîn nepedepsiţi. E vorba de aceiaşi spălători de parbrize ca în New York, de micii traficanţi de droguri de pe lîngă şcoli, de şoferii care-şi aruncă pachetul de ţigări pe geamul maşinii, de turiştii care lasă pe munte toată masa, cu pahare de plastic şi sticle de bere. Toţi sînt nişte răufăcători, pe care îi tratăm însă cu jenă. Pentru ei nu există nici poliţie şi nici oprobriu public. Din ei însă evoluează hoţii de-adevăratelea. Aţi observat că destui dintre bogătaşii apăruţi din te miri ce sînt de fapt şi nişte mitocani? E firesc: şi ei au fost la origine aruncători de chiştoace pe stradă – şi nimeni nu le-a întrerupt cariera astfel începută.

Veţi spune că astea sînt nimicuri. Evident că aveţi dreptate – însă întreaga lume e făcută din nimicuri. Se numesc atomi – şi o schimbare minusculă într-unul singur poate duce la reacţii neaşteptate şi inexplicabile. Un exemplu e bomba atomică. Un alt exemplu e lanţul de ADN, din care se pot naşte, potenţial, atît sfinţi, cît şi ucigaşi...

Dar deja ne-am dus prea departe de geamul nostru naţional, crăpat pe mijloc şi lăsat aşa de fiecare guvernare. Acum vreo cîteva luni, după alegeri, aş fi vrut să cred că a sosit momentul să punem unul nou. Însă mi-e teamă că nu ne putem permite, în continuare, decît banda adezivă. Pe mijlocul crăpăturii, să ţină provizoriu pînă terminăm discursurile şi vizitele.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Impas

„N-avem nemţi", se spunea ori de cîte ori era nevoie de oameni pricepuţi care ştiu ce vor şi ce fac. Se vede ce au făcut, dar nu prea se înţelege ce au vrut duminică nemţii din Germania, prezenţi masiv la vot. Cele trei locuri în plus obţinute de creştin-democraţi nu-i dau Angelei Merkel – eventual viitor cancelar – mandat pentru o reformă radicală. Cînd Schroeder, cancelarul social-democrat, a lansat procedura alegerilor anticipate (după înfrîngerea din landul Renania de Nord-Westfalia) distanţa dintre el şi Angela Merkel era de aproximativ 20 de puncte în favoarea celei din urmă. Se vorbea şi se scria convingător despre un cancelar atipic pentru Germania, asemănător prin determinare şi mesaj politic cu Margaret Thatcher. Ar fi fost primul cancelar femeie (avantaj sau dezavantaj?), despre originea ei estică (alegătorii din Est nu prea vibrau la mesajul ei), despre cariera ei rapidă în partid, posibilă prin retragerea bruscă a fostului cancelar Kohl. Campania electorală nu a demonstrat determinarea Angelei Merkel de a-şi apăra programul, explicîndu-i avantajele, ci mai curînd dorinţa de a nu contraria prea tare electoratul ostil. Iniţial, l-a propus pentru postul de ministru de Finanţe pe Paul Kirchhof, partizan al unui impozit redus la o cotă unică obligatorie de 25%, înlocuind complicatul sistem prezent cu multe deduceri şi scutiri. După ce Schroeder a atacat persoana şi ideea, doamna Merkel l-a înlocuit pe Kirchhof, ezitare care a introdus un dubiu justificat cu privire la componenta de fier din aliajul ei politic. Ţara cea mai populată şi cea mai bogată din Europa se zbate de cîţiva ani într-o criză de sistem: creştere economică nesemnificativă, şomaj ridicat (peste 10%), criză în învăţămînt, în sistemul de sănătate.

Cînd un mecanism care tinde să fie perfect dă un rateu, totul pare să se fi stricat. Dar şi ceea ce e stricat are părţi bune. Astfel se explică, probabil, reticenţele electoratului german de a vota pentru o reformă radicală. Încă foarte mulţi cetăţeni, mai noi sau mai vechi, profită de pe urma legislaţiei generoase în ajutoare. Impasul german nu este provocat de un politician sau de un partid, ci de statul social german, structură reglementată şi supravegheată de toate partidele care s-au perindat la putere. Statul social, plasa de protecţie pentru învinşii competiţiei, a blocat motorul economiei; dar salvîndu-i mereu pe cei rămaşi în urmă, aceştia devin tot mai mulţi şi nu prea are cine să meargă înainte. Iar cei care totuşi au energia şi ideile necesare sînt copleşiţi de dări şi de regulamente. Şi cancelarul Schroeder fusese conştient de necesitatea reformelor, dar ambiţiosul său program, *Agenda 2010,* a fost tradus prin reforme timide: s-a umblat la sistemul de pensii, s-a redus impozitul pe profitul corporaţiilor, s-a îmbunătăţit finanţarea asigurărilor de sănătate. Dar de cîte ori cancelarul social-democrat a vrut să adopte măsuri mai radicale, propriul său electorat – cei ameninţaţi că îşi vor pierde beneficiile – a ieşit în stradă. Astfel se şi explică apariţia şi scorul Partidului de Stînga, alcătuit din foştii comunişti conduşi de Gregor Gysi şi socialiştii de la stînga lui Schroeder, conduşi de Oskar Lafontaine. Partidul e considerat nefrecventabil şi, în complicatele tratative pentru alcătuirea unei coaliţii, toţi actorii politici au grijă să precizeze că nu se gîndesc la o formulă de colaborare cu ei, deşi reprezintă 8,7% din opţiunile electoratului.

Faptul că nici un partid şi nici o coaliţie „firească" nu au obţinut o majoritate posibilă de guvernare, valabilă pentru numirea unui cancelar, lasă loc negocierilor în care prioritară e dorinţa de a rămîne la putere sau de a ajunge acolo. Schroeder e de acord cu orice alianţă, cu condiţia să fie în continuare cancelar. Merkel crede că a cîştigat acest post şi de pe această poziţie tratează cu prietenii şi adversarii. Un guvern de coaliţie va fi o frînă în calea reformelor şi blocajul nu face decît să exprime deruta unui electorat divizat, nesigur, nervos, imprevizibil; aşa cum scria un comentator în *Frankfurter Rundschau,* alegătorii ştiu că schimbarea e necesară, dar nu vor să renunţe la avantajele dobîndite. Popularitatea curentelor politice centrale – creştin-democraţii, social-democraţii – a fost erodată de votul dat unor formaţiuni (liberalii, ecologiştii, stînga) fără şanse de sine stătătoare, dar care devin arbitrii situaţiei. Ei sînt arbitri părtinitori şi interesaţi. Europa, derutată şi ea de rateurile motorului german, va trebui să-şi caute „nemţii" în altă parte.

globul cubic

Fracturi

După eşecul referendumului european, scurta internare în spital a preşedintelui Jacques Chirac a etalat la suprafaţă bolile principalelor forţe politice din Franţa. Presa din toată lumea analizează, nu fără răutate, prezentul meschin, perspectivele unui viitor confuz. „Din fericire pentru dreapta franceză, stînga e într-o situaţie şi mai proastă" – scria *The Wall Street Journal*. „Orice alt partid ar fi încercat să profite de slăbirea flagrantă a adversarului, socialiştii însă sînt prea preocupaţi de propria lor marginalizare." Stînga, ca şi dreapta sînt dominate de rivalităţile între persoane: la dreapta prim-ministrul numit de Chirac, Dominique de Villepin, îşi construieşte statura de viitor preşedinte, în contrast cu cea a dinamicului său ministru de Interne – Nicolas Sarkozy. „Mulţi cred că explozia rachetei Sarkozy nu este decît o petardă muiată în apă. Dacă unii văd în el salvarea Franţei, nu trebuie uitat că scadenţa electorală e încă depărtată şi că defectele lui sînt evidente. Spre deosebire de Marea Britanie, Franţa e o ţară de centru-stînga, puternic legată de social-democraţie. Ceea ce va permite oricînd candidatului socialist să învingă." *(The New Yorker)* Pînă să-l învingă pe adversarul de dreapta, candidatul de stînga e nevoit să-şi înlăture rivalii din propria tabără. În absenţa unui lider indiscutabil, se înmulţesc candidaturile, readucînd în actualitatea politică vechea fractură dintre stînga moderată şi cea care militează pentru ruptura de capitalism: „Cînd un partid nu mai e legat de responsabilitatea guvernamentală, un mare număr de membri cedează sirenelor rupturii de economia de piaţă. Cu această măsură trebuie judecat comportamentul oportunist al lui Laurent Fabius: acest fost prim-ministru şi ex-ministru de Finanţe a consfinţit piaţa internă europeană şi a privatizat la repezeală companiile de stat, iar acum calcă pe urmele părintelui care l-a hrănit şi se distrează criticînd capitalismul, cu un succes evident. Motivul e limpede: stînga franceză n-a digerat niciodată prăbuşirea socialismului real. Pe de altă parte, e complet depăşită în procesul de mondializare. În loc să-l accepte şi să se organizeze politic în consecinţă, cei mai mulţi membri preferă să îmbrăţişeze ideile unor mişcări ca ATTAC. Poate că o fractură ar putea aduce clarificările necesare, cum a fost în Germania, cînd s-a format Partidul de stînga". *(Handesblatt*, Düsseldorf) **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

ONU – sfîrşitul începutului

– că doar nu începutul sfîrşitului... –

Pe 16 septembrie, birocraţia ONU a bifat o realizare. Măreaţă. Nu vă gîndiţi că a reuşit să oprească vreun genocid, că a intervenit decisiv şi rapid potolind vreun conflict militar sau că a reuşit să pună la index vreun nebun ajuns dictator într-un colţ al lumii. Nici pomeneală. Pe 16 septembrie, Adunarea Generală ONU, cuprinzînd cea mai largă adunare de şefi de state şi guverne din istorie (mai exact 154 din 149 de ţări, pentru că unele state au fost reprezentate şi de şefii de stat şi de şefii de Guvern) a adoptat un document. Ura! Documentul se cheamă *2005 World Summit Outcome (WSO),* are cam 40 de pagini şi mai toţi liderii ONU nu contenesc să spună cîtă muncă diplomatică, cît efort de negociere au fost necesare pentru ca documentul să fie adoptat. Aş fi fost pe de-a-ntregul ironic în privinţa acestui *Outcome* dacă nu aş fi notat că au existat şi nemulţumiţi şi, mai ales, dacă nu aş fi văzut cine anume sînt nemulţumiţii: Cuba, Belarus, Venezuela. Dacă documentul îi irită şi pe Chavez şi pe Castro şi pe Lukaşenko, atunci înseamnă că e un document care merită luat în serios.

În esenţă, documentul acesta, căruia secretarul general ONU nu mai conteneşte să-i găsească anverguri de toate felurile, atacă unele teme mari ale relaţiilor internaţionale contemporane: dezvoltarea, terorismul, instaurarea şi menţinerea păcii, drepturile fundamentale ale omului, mediul, sănătatea, reforma ONU. Se vede limpede, de această dată, dorinţa de a livra un document mai aplicat, mai clar, mai adecvat. Dar, aşa cum ONU ne-a obişnuit încă din vremea războiului rece, nu se vede decît dorinţa. Ce folos să ai un consens pe ideea condamnării terorismului, dacă nu am căzut cu toţii de acord asupra fenomenului. Pentru noi, Al Qaeda e terorism în stare pură, dar pentru mulţi alţii, teroriştii sînt armata americană şi armata israeliană. Ştiu şi cîţiva intelectuali din lumea atlantică gata să explice că al-Zarqawi e mai degrabă un luptător pentru eliberare şi sînt mii de europeni şi americani care relativizează pînă la a spune că, în fond, eroul şi teroristul sînt etichete pentru acelaşi lucru, important e doar cine scrie istoria. E lesne să-ţi dai seama că toţi liderii lumii au înfierat terorismul la unison, dar au avut, fiecare, cu totul altceva în cap. Nici măcar promisiunea că într-un an se va redacta o Convenţie internaţională împotriva terorismului (adică, eroismului?) nu mă face să fiu optimist. Dacă ar face cineva, vreodată, lista promisiunilor nerealizate din documentele oficiale ONU, ar avea alcătuirea completă a sute de lumi utopice şi ar sesiza că organizaţia pe care mulţi idealişti de stînga o văd ca pe un adevărat guvern mondial, a lucrat în cea mai mare parte a timpului ca o fabrică de aburi. Tot la capitolul promisiuni, pe care însă cred că ONU le va respecta, sînt înfiinţarea unei Comisii pentru Construirea Păcii, pentru ajutarea ţărilor care trec de la război la pace şi înfiinţarea Cosiliului ONU pentru Drepturile Omului, în locul recent desfiinţatei Comisii pentru Drepturile Omului – comisie care de mulţi ani căzuse pe mîna unor ţări cu dosar sinistru în privinţa drepturilor omului, precum Libia sau Cuba, şi care, dintr-un elegant palat genevez, înjura vîrtos capitalismul. Cînd Koffi Annan a mers la Geneva, la începutul anului, special pentru a desfiinţa această Comisie a ruşinii, am scris laudativ, aşa că nu mai insist acum. În fine, tot la capitolul promisiuni, din nou – pentru a cîta oară? – statele se angajează să adopte măsuri necesare pentru atingerea obiectivelor din *Millenium Development Goals,* de data asta pînă în 2015, şi că vor cheltui 50 de miliarde de dolari în fiecare an, pînă în 2010, pentru combaterea sărăciei.

Dar acest *WSO,* din care am spicuit aleatoriu, are – cred – şi/mai ales o altă miză, chiar mai mare decît suma punctelor cuprinse în el. De fapt, ONU încearcă să se creeze din nou, după un şir de evenimente care au adus în faţa lumii informate o organizaţie debilă, inutilă şi coruptă. Dintr-o organizaţie deschisă tuturor, ONU a devenit o organizaţie a oricui, un fel de for public unde, pentru simplul fapt că eşti, poţi veni să spui ce vrei. Cu acest *WSO,* ONU pare că începe să facă alegeri, să vehiculeze criterii, să aibă opţiuni. Adică, învie.

ONU este de fapt o piaţă a valorilor. La ONU, unii vin cu valorile lor de acasă sperînd că alţii duc valorile, pe care le găsesc la ONU, acasă la ei şi astfel lumea se poate reconstrui într-un fel mai liberal, mai tolerant, mai democratic. Prestigiul ONU se poate salva numai printr-o masivă infuzie de idealism adevărat, adică de acţiune rapidă şi nu de contemplare palidă, de îndrăzneală şi nu de precauţii, de credinţe şi nu de ne-

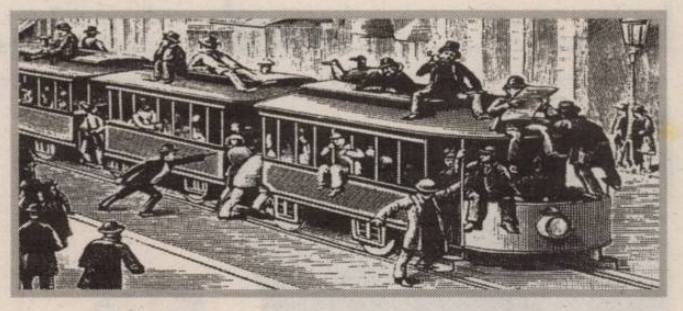

sfîrşite deliberări. Cît despre birocraţia ONU, nimeni nu trebuie să-şi facă probleme. Ca orice birocraţie ea va supravieţui, orice s-ar întîmpla – ONU de s-ar desfiinţa, birocraţia ONU ar trăi în continuare.

Din ceea ce e acum, ONU trebuie să reţină doar însuşirea de a pune laolaltă oameni care, altfel, poate că nu s-ar cunoaşte niciodată. Mi-a plăcut mult că şedinţa Adunării care a adoptat documentul a fost coprezidată de Suedia şi Togo. Să ne gîndim ce înseamnă ONU pentru nord-europeni şi pentru africani şi să admitem că, pînă acum, ei au fost cei mai buni slujitori ai cauzei acestei organizaţii. ONU trebuie să fie pe mai departe locul în care Togo coprezidează ceva alături de Suedia.

ready made

„Exerciţiul 47. De unde eşti şi cum te numeşti? – Sînt din Piteşti şi am venit la Bucureşti. – Ce tot vorbeşti! – Linişte! – Ce longitudine şi ce latitudine are oraşul Ploieşti? – În ce priveşte atitudinea lui, ea este ireproşabilă. – Cu privire la felul în care ne serveşti, te rugăm cu acest prilej să primeşti toată gratitudinea noastră. – Ce privelişti admirabile întîlneşti pretutindeni. – Aceasta este o problemă care priveşte pe toţi profesioniştii. – Nimic nu este imposibil. – Totul este explicabil şi controlabil. – Timpul a fost mizerabil. – Ce responsabil amabil!"

(Aurel Boia, *Stenodactilografie,*
Editura Didactică şi Pedagogică, 1973)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mai adusesem
tot aici, *ibid.*,
vorba de Clippit,
care, spusesem,
e-*assistant office*.
De fapt, e-o agrafă
ce se face girafă
şi-orice altă sofisticată făptură:
omidă, actinie,
un drot sau o linie,
fiind, prin natură,
suprapaznicul filei,
chiar cînd pică de somn;
altminteri, e-un domn
ce-ţi dă sfatul zilei
(e bine să nu
i vă puneţi de-a doua!), –
în 12 a IX-a
maxima fu:

Puteţi să vă răniţi dacă
vă jucaţi cu foarfecele.

Unii crezură
că se referea
(şi chiar asta era)
la neocenzură...

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

România în sistem *3G*: gulag, grobianism, galerie

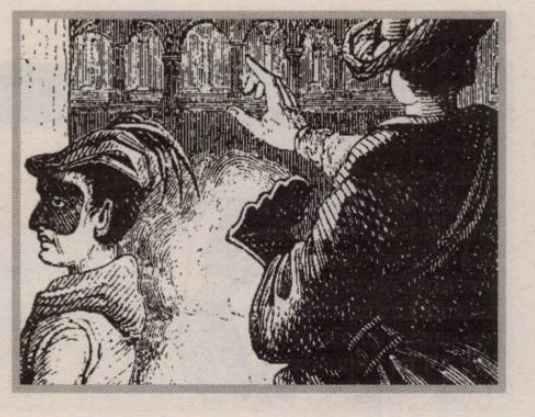

Au reînceput şcoala. Peste tot, felurite probleme – unele mai mari, altele mai mici. Austria, bunăoară: în numele principiului non-discriminării, Curtea de Justiţie Europeană a impus Vienei să trateze orice student din ţările UE ca pe propriii studenţi; drept urmare, facultăţile de medicină austriece sînt luate cu asalt de tineri germani. Ceva similar în Marea Britanie: chiar dacă numărul studenţilor chinezi este anul acesta cu 20% mai mic decît anul trecut, numărul studenţilor străini înscrişi pentru amfiteatrele britanice este mai mare cu aproape 4 procente decît în septembrie 2004 – în special, prin tineri veniţi din noile ţări membre ale Uniunii (lituanieni, letoni, polonezi ş.a.). În Rusia, alte probleme: Ministerul Educaţiei şi Ştiinţei vrea să introducă pregătirea paramilitară în licee. Cum se spune, fiecare cu ce-l doare.

Şi, legată de şcoală, o poveste nostimă pe care am auzit-o recent la Timişoara, despre poliţia – şi şcoala – de altădată, de la noi.

Se face că, prin anii '20, într-o urbe românească, un agent de poliţie, ajuns şi el la o anumită vîrstă, avea nevoie de examenul de capacitate (pe care nu-l dăduse la vremea lui) pentru a înainta în grad. În spiritul tranzacţionismului românesc, el se duce cu darul la superiori, aceştia aranjează cu directorul şcolii, directorul vine la profesorii din comisie, le spune, îi convinge, vine şi agentul la examen, toată lumea e amabilă, i se dau subiecte de formă etc. Totul e bine pînă se ajunge la profesorul de Istorie – un tinerel tocmai angajat, care nu şi nu, că el vrea să vadă candidatul. Agentul vine spăşit; începe examenul, profesorul june îl priveşte lung, se gîndeşte puţin şi-i zice: *Ia zi matale ceva despre Decebal*. Agentul cugetă încruntat şi spune: *Decebal a fost un domn mare*. Profesorul reia: *Ia zi ceva şi despre Mircea Bătrînul*. Agentul, după ce mai cugetă puţin, spune: *Mircea Bătrînul a fost un domn mare*. Uşor enervat, profesorul insistă: *Ia zi mata ceva despre Cuza Vodă, poate ştii mai multe*. Agentul şterge fruntea transpirată şi spune: *Cuza Vodă a fost un domn mare*. În fine! Exasperat, profesorul cedează, îi dă nota 5 maturului agent care spune *Săru'mîna,* iese pe uşă cu capul plecat ş.a.m.d. Peste cîteva minute, cînd să iasă din clasă, profesorul numai ce se apropie de uşă şi aude ceva şuşoteli de-afară. Pe hol, în faţa agenţilor mai tineri veniţi să-l felicite pentru măreaţa reuşită, proaspătul absolvent povestea, umflat ca un cocoşel de munte: *A mers bine pînă la pîrlitul ăsta de la Istorice, care m-a tot frecat cu Decebista, cu Mircea cel Viteaz, cu Ştefan cel Bătrîn, în loc să mă întrebe şi pe mine de Carol, de Ferdinand, de ăştia cu care am făcut şi eu războiu'!*

Cine are parte după cum are carte

Povestea de mai sus nu e ficţiune. Să ne mai amintim că dintre astfel de poliţişti prost educaţi avea să-şi aleagă stalinismul românesc cei mai straşnici zbiri ai miliţiei şi jandarmeriei? Să mai spunem că pe ei s-au bazat consilierii sovietici după 1945 şi că ei au stat la baza gulagului autohton?

În România de azi este mult mai simplu. Nici nu mai trebuie să înveţi. Poţi să plăteşti ceva valută, nici măcar foarte multă, şi gata diploma, în cîţiva ani. Modelele vremii nu mai sînt doctorii sau avocaţii, ci unii dintre cei care au făcut averi fără să mai ţină stiloul în mînă după alfabetizare; alaltăieri seara, la TV (unde altundeva?!), un mănos om de afaceri, plecat pe calea vîrstei a treia, spunea fericit că ultima carte (şi una dintre primele, bănuiesc) a citit-o pe la 23 de ani. Foarte *dinamice* sînt unele facultăţi particulare de ştiinţe juridice: unele dintre fotomodele calcă pe *catwalk* la Budapesta sau şifonează aşternuturi prin Spania şi-n timpul ăsta le creşte din nimic diploma în Drept în ţară. Vreţi succes fără bani? Se aranjează şi asta. Zilele trecute, la farsele radio ale lui Buzdugan, o studentă aflată într-un an terminal, într-un cămin al Bucureştiului, accepta să primească „pentru o noapte, da' numai una" vizita responsabilului de cămin – ca şperţ sexual pentru ca acesta s-o lase singură în cameră tot anul ce urmează, ca să-şi facă fata în linişte lucrarea de diplomă!

Alţi studenţi şi studente au, desigur, mai multă virtute. Iar alţii au şi părinţi cu principii şi bodigarzi. De exemplu, *părintele lu' Pamela,* supărat că fata lui n-a luat o notă care s-o califice pe locurile fără taxă de la facultate, a venit la universitate cu principiile şi cu bodigarzii şi, ca om de fotbal ce este, a aranjat totul ca pe stadion.

Un nou gulag nu se vede la orizont, dar să nu ne mire dacă de-acum în 20 de ani România nu va mai fi o societate, ci doar o imensă galerie.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Fotografie cu olimpici

Pe listele reuşitelor „olimpice" îmi regăsesc destul de rar liceul. Laureaţii internaţionali la matematică sau informatică se recrutează azi de la concurenţa noastră de ieri. Sau din provincie – un semn foarte bun (nu glumesc). Nu judec asta ca pe un simptom al decăderii Colegiului Naţional „Sfîntul Sava" (sau Liceului teoretic „Nicolae Bălcescu", denumirea din anii '70). *La trecutu-ţi mare, mare viitor!* Cei de azi ştiu că învaţă la un liceu „mare", la fel cum noi îi înţepam pe *lăzărişti*, amintindu-le că şcoala lor începuse ca secţie a „Sfîntului Sava"!

În clasa a XII-a, m-am trezit cu un nou coleg de bancă (Horia plecase la „Sadoveanu", ca să scape la fizică de fiorosul Geangu). Noul venit avea nume unguresc şi atitudine blajină. Venea de la clasa specială de fizică (pepinieră olimpică), de unde fusese degradat pentru că părinţii lui voiau să emigreze în Australia. În acel an m-am convins că era un tip neobişnuit. Nu era eminent doar la fizică, ci la toate materiile – română, geografie sau istorie. Învăţatul era pentru el natural, logic şi, mai ales, simplu (?!?) Făcea parte din grupul ce mergea constant la toate finalele internaţionale ale olimpiadelor de fizică şi matematică. Acestea se desfăşurau simultan, dar în oraşe diferite, drept care performerii ajunseseră să se intereseze din timp unde e finala, ca să ştie unde să participe. Dacă finala de matematică era la Londra, iar cea de fizică la Sofia, concurau la matematică! Dacă fizica era la Paris şi matematica la Praga, concurau la fizică! Indiferent de materie, ajungeau în finală şi cîştigau. Mai vedeau şi o capitală, inaccesibilă altfel! Din acelaşi grup făcea parte şi o fată, descendenta unei ilustre familii de matematicieni, oameni cu tratate şi teoreme. Era la fel de performantă, ba mai avea şi pasiunea jocului de baschet, foarte popular la LNB! Discuţiile „lor" ne erau adesea incomprehensibile, dar relaţiile noastre funcţionau perfect. Nici ei nu făceau caz, nici noi nu-i sanctificam.

S-a dus liceul, olimpicii au intrat la facultate fără examen (după obiceiul timpului), noi nu. Ne-am cam împrăştiat, dar am păstrat relaţiile. După zece ani am organizat o primă reuniune aniversară (acum ne-ntîlnim la trei luni, o fi semn de bătrîneţe?). La strigarea cataloagelor, am constatat că ne-njumătăţiserăm. Mulţi „fugiseră" şi nu putuseră veni fără o cetăţenie protectoare. Erau şi excepţii. De exemplu, fostul meu coleg de bancă, cel ce-mi dăruise cartea lui Gamow, *Zece ani care au zguduit fizica*. După ceremonii ne-am adunat la o bere. Am stat, în trei, la aceeaşi masă cu el şi „descendenta". I-am întrebat, cu o curiozitate invidioasă, ce mai fac. Şi iată ce am aflat.

EL. Îşi continuase studiile de fizică în SUA la o universitate celebră (Stanford, Princeton, am uitat). Devenise doctor în fizică (profesorii noştri nu aveau acest grad!) şi, după cîţiva ani de cercetare teoretică, cîştigase un contract „gras" în Franţa. Conducea o echipă de fizicieni (toţi doctori!), dar era cam nefericit. *Banii erau foarte buni, primise o maşină de lux şi o vilă, însă francezii cu care lucra erau puturoşi, la ora 5 plecau acasă, cercetarea nu se face aşa, cu ochii pe ceas, birocraţia era sufocantă, avusese nostalgia Europei, dar simţea că tot în America se face treabă.*

EA. Terminase Facultatea de Fizică din Bucureşti, fusese şefă de promoţie, la repartiţie apucase singurul loc din capitală, la Institutul „Cantacuzino", se specializase în prepararea de seruri. *Pare banal, dar e ceva foarte important! Sigur, banii sînt puţini, dar mai dă şi meditaţii de matematică şi de fizică. Pentru admiterea la liceu. Sau la facultate. Ce se cere! De curînd, cu banii puşi deoparte, şi-a cumpărat un Trabant şi poate să dea lecţii acasă la elevi, ceea ce îi măreşte cîmpul de activitate. I-ar plăcea să vadă America.*

Am sesizat momentul dificil şi am adăugat o notă de umor. Le-am povestit că, de obicei, port barbă. Acum însă nu, pentru că primul secretar de la sectorul 2, Badea, ordonase desfacerea contractelor de muncă ale tuturor bărboşilor. Au zîmbit, fiecare în alt fel.

www.polirom.ro

- Gheorghe Schwartz **Axa lumii**
- Mika Waltari **Mikael Karvajalka**
- Alberto Vázquez-Figueroa **Tuareg**
- Georges Simenon **Spînzuratul de la Saint-Pholien**

Suplimentul CULTURA
Un săptămînal realizat în colaborare cu *Ziarul de Iaşi*

Texte şi opinii de: *Cezar DAFINEI (conferenţiar universitar, Facultatea de Fizică, Universitatea Bucureşti) ● Radu GOLOGAN (profesor universitar, Universitatea Politehnică Bucureşti) ● Lavinia HUIDAN (preşedinte, EIT-Forum Auto) ● Gabriel KREINDLER (medaliat cu aur la Olimpiada Internaţională de Matematică 2005, student la Universitatea Princeton) ● Lucian MÎNDRUŢĂ ● Andrei NEGUŢ (medaliat cu aur la Olimpiada Internaţională de Matematică 2004, student la Universitatea Princeton) ● Cornel NISTORESCU (jurnalist) ● Dan PASCARIU (preşedinte, HVB Bank Romania) ● Ioan PÂNZARU (rectorul Universităţii Bucureşti) ● Andrei PLEŞU ● Liliana PREOTEASA (director general, Ministerul Educaţiei şi Cercetării) ● Cristian PROISTOSESCU (medaliat cu aur la Olimpiada Internaţională de Fizică 2005, student la Universitatea Princeton) ● Dan SCHWARZ (directorul Şcolii Normale Superioare din Bucureşti) ● Măriuca TALPEŞ (reprezentanta firmei Softwin) ● Robert TURCESCU ● **Coordonatorul temei:** Mircea VASILESCU*

DILEMAVECHE

„Legendele" olimpicilor

De la Dilema veche *la Volvo şi înapoi...*

Mica istorie a acestui „dosar tematic" începe în suplimentul „Exodul inteligenţei", apărut în nr. 73 al revistei noastre şi coordonat de Cristian Ghinea. Dna Lavinia Huidan, preşedinta firmei Forum Auto, importator Volvo în România, inspirată de suplimentul nostru, a creat programul „Volvo – partener al inteligenţei", dedicat loturilor olimpice de matematică şi fizică. Nu este vorba despre o simplă sponsorizare, ci de încercarea de a fi permanent alături de aceşti elevi, în procesul de pregătire şi în participarea la concursuri. Printre altele, programul a inclus o dezbatere la care au participat premianţii la Olimpiadele Internaţionale de Fizică şi Matematică, profesorii lor, reprezentanţi ai elitei culturale, ai mediului de afaceri şi ai mass-media. Pornind de la dilema „a pleca în străinătate sau a rămîne în ţară", dezbaterea a cuprins probleme complexe, încercînd să descrie statutul acestor elevi de excepţie în societatea noastră, relaţia lor cu sistemul şcolar, cu propriile succese, cu ceilalţi. Această dezbatere constituie nucleul paginilor următoare şi o prelungire, în alţi termeni, a suplimentului „Exodul inteligenţei". De la Dilema veche *la Volvo şi înapoi...*

„Olimpicii României" reprezintă, o dată pe an, cînd se întorc cu premii din străinătate, subiect de primă mărime pentru ziare şi pentru televiziuni. În rest, societatea nu pare să-i ia prea mult în seamă: nu sînt (din păcate) „modele de succes", iar felul în care noi, ceilalţi, ne raportăm la ei ţine mai degrabă de o afectivitate conjuncturală: datorită lor, ne simţim cîteva zile pe an „mîndri că sîntem români" şi bucuroşi că reprezentanţi ai şcolii româneşti sînt capabili de asemenea performanţe. Cînd termină liceul, cei mai mulţi pleacă la studii în universităţi americane, ceea ce ne provoacă teama că „ne fug creierele". De la preşedinţi pînă la cetăţeni, cu toţii părem a avea o opinie deja formată despre această problemă. Dar nu prea sîntem dispuşi să discutăm lucid, cu argumente, ce facem *noi pentru ei, ce loc le poate asigura societatea românească, a cărei precaritate materială şi organizatorică nu pare a favoriza performanţele de vîrf, nici inserţia unor tineri atît de înzestraţi în comunităţi academice solide şi totodată deschise către inovaţie. Nici nu sîntem prea dispuşi să reflectăm la* normalitatea plecării *la studii în ţări unde asemenea vîrfuri intelectuale pot cu adevărat să se formeze.*

*Ei pleacă. Noi rămînem să dezbatem şi să ne gîndim la „legendele" olimpicilor, cu aerul că am spus totul: nişte elevi înzestraţi, produse ale şcolii româneşti, care demonstrează nivelul învăţămîntului nostru etc., etc. De fapt – aşa cum se va vedea şi din paginile următoare – ei îşi privesc performanţele cu un aer cît se poate de firesc, ţin foarte mult la profesorii lor, vor să studieze mai departe şi ştiu că aici nu o pot face. Dar nu privesc plecarea cu dramatism, nici n-o consideră „definitivă". Pur şi simplu, se înscriu cu naturaleţe în tendinţele lumii de azi. Ar merita să-i ascultăm mai des şi să ne intereseze felul lor de a fi şi de a gîndi nu doar cîteva zile pe an, cînd iau premii prestigioase... (**M. V.**)*

Radu GOLOGAN

Olimpicii, fuga creierelor şi şcoala românească

Fost olimpic internaţional la matematică la începutul anilor '70, m-am ocupat încă din studenţie de pregătirea copiilor dotaţi, în vederea concursurilor şcolare de matematică numite, după o terminologie împrumutată din Rusia sovietică a anilor '50, olimpiade de matematică. În treacăt fie spus, România a iniţiat olimpiadele internaţionale de matematică în 1959, după care s-au inspirat şi celelalte discipline, iar termenul *olympiads* a fost inventat, dintr-o greşeală de traducere, de către organizatorii români de atunci; el este azi acceptat unanim (în limba engleză termenul corect este *olympics*). Din 2001, sînt coordonator al olimpiadei naţionale de matematică şi responsabil cu alegerea şi pregătirea loturilor pentru olimpiadele internaţionale. Particip ca membru al juriului şi conducător al delegaţiei României la olimpiadele internaţionale. Este o activitate neretribuită, făcută cu pasiunea atmosferei intelectuale fantastice din preajma copiilor excepţionali şi probabil cu nostalgia anilor în care eram elev şi-i admiram pe cei ce ne îndrumau.

Mulţi dintre aceşti copii ne devin, după ani de studii, colegi şi colaboratori în cercetarea matematică; aceasta chiar în situaţiile în care activitatea lor se petrece pe alte meleaguri. Colectivul de profesori (inclusiv studenţi) cu care lucrăm este profesionist şi pasionat. Este mic numeric, provine din multe oraşe ale ţării, fiind rareori retribuit pentru această muncă. Pot spune chiar că au fost multe situaţii în care noi, profesorii, am devenit sponsori. Despre olimpici, şcoala românească şi fuga creierelor, mass-media relatează adeseori prin clişee, prejudecăţi sau prin interpretări şablon. De aceea, voi încerca să prezint un punct de vedere personal, dar, din cîte ştiu, acceptat de marea majoritate a colegilor mei. Cu toate că lucrurile nu diferă mult în alte domenii (informatică, fizică şi poate chimie), mă voi referi strict la aspecte legate de matematică.

Încep cu o precizare esenţială: matematica de la concursurile şcolare este aşa-numita matematică elementară, deci care nu face apel la noţiuni şi rezultate de nivel universitar superior. Cuprinde de fapt cultura şi deprinderile matematice presupuse a fi cunoscute la nivel de liceu şi cîteva cunoştinţe de nivelul anilor I şi al II-lea al Facultăţilor de Matematică. Cu toate acestea, multe dintre faptele matematice ce fac obiectul acestor concursuri, conţin elemente şi tehnici ale matematicii de cercetare şi provoacă deseori acelaşi parfum de sublim intelectual. Accesul la matematica neelementară, obiectul cercetării acestei ştiinţe, necesită ani buni de şcoală universitară de vîrf. Este de aceea extrem de accesibilă acestor copii dotaţi cu antrenament şi talent în raţionamentul matematic. Mai trebuie poate amintit că olimpiadele presupun rezolvarea în timp limitat a unor probleme, ceea ce implică şi o pregătire de tip sportiv, cu o importantă componentă psihologică şi de rezistenţă fizică. De fapt, mulţi matematicieni importanţi nu au fost olimpici de vîrf, modul lor de gîndire nefiind adaptat unor raţionamente rapide. Mai mult, nu e o regulă că olimpicii devin matematicieni cercetători; după anii '90, aproximativ 40% au ales alte cariere: economie, *computer science*, *banking*, chiar medicină.

La Princeton: „Eşti român? deci faci un doctorat în matematică"; apoi: „de ce sînteţi voi, românii, atît de buni la matematică?"

În al doilea rînd, un leit-motiv al prezentărilor media despre rezultatele internaţionale ale olimpicilor este ideea îmbrăţişată cu entuziasm de politicienii adepţi ai populismului debordant că pregătim copii excepţionali care apoi părăsesc ţara, capacitatea şi bagajul lor de specialişti de vîrf fiind folosit de alţii. Nu pot nega că nu există o parte de adevăr în aceste afirmaţii, iar exodul tinerilor supradotaţi, în anii imediat următori revoluţiei, a atins procente îngrijorătoare. Pot să afirm însă că fenomenul are acum limite normale, în proporţii chiar mai mici decît cel dinspre Franţa spre SUA. Mai important este că experienţa celor 15 ani arată necesitatea altor percepţii ale fenomenului. În primul rînd, copiii excepţionali, cel puţin la matematică, nu mai sînt disperaţi să plece de cum absolvă liceul. În general nu mai fac asta decît în situaţia obţinerii unei burse complete la o universitate americană de top, adică de tipul Harvard, Princeton, Stanford, universităţi în care, pentru învăţămîntul din primii ani *(under-graduate)*, nu se oferă neapărat mai multă ştiinţă decît la şcoli româneşti cu tradiţie în domeniu, dar o licenţă obţinută acolo are valoarea unei „legitimaţii de club select" pentru întreaga carieră. În plus, aproape toţi foştii olimpici – vorbesc despre cei care frecventează sau au frecventat universităţi de top – s-au remarcat în mod excepţional, ceea ce contribuie puternic la o altă percepţie despre România decît stigmatul dat de anii '90. Iată şi o poveste reală: în campusul din Princeton, după declinarea naţionalităţii la întrebarea unei persoane întîlnite pe stradă, reacţia vine rapid: „eşti român? deci faci un doctorat în matematică"; apoi: „de ce sînteţi voi, românii, atît de buni la matematică?".

Mai mult, cercetători români cu poziţii universitare selecte în străinătate contribuie substanţial şi uneori involuntar nu numai la genul de *lobby* românesc de care vorbeam, dar şi la cercetarea derulată în centre din România. Este un fapt dovedit că, prin programe iniţiate în comun, cu sprijinul matematicienilor stabiliţi în afară, cercetarea matematică românească, făcută în ţară, a avut ultimii 10 ani cei mai prolifici din istoria ei. Un exemplu sprijină cele tocmai afirmate. Concursul pentru ocuparea unor posturi de cercetători, organizat în vara acestui an la Institutul de Matematică, a dus la o concurenţă nemaiîntîlnită între tineri cu doctorate la universităţi de prestigiu şi cu lucrări publicate în reviste de top ale cercetării matematice mondiale. Aceasta dovedeşte că, dacă s-ar înfiinţa, pentru fiecare domeniu important al ştiinţei şi culturii, poziţii universitare speciale pentru tineri cu rezultate excepţionale, decent retribuite (nu pentru vechime!) şi oferite după concursuri serioase (eventual cu comisii internaţionale) – aşa cum multe ţări fac – vom asista la un început al „exodului" creierelor spre casă.

Un al treilea aspect, îndeobşte subiect de atac la structuri guvernamentale, cînd se vorbeşte despre performanţele olimpicilor, este discuţia asupra discrepanţei între calitatea învăţămîntului românesc actual şi pregătirea excepţională a acestor copii; altfel spus, sînt aceştia produsul reprezentativ al şcolii româneşti? Răspund „Da" cu hotărîre, completînd că situaţia învăţămîntului românesc nu este atît de dezastruoasă şi ireparabilă cum este uneori catalogată chiar prin generalizare. Nu voi insista asupra acestui aspect, cu toate că am suficiente argumente ce sprijină afirmaţia. Iar vîrfuri vom avea oricum suficiente şi în continuare, pentru că talentul nativ există, părinţii care să-i ajute şi să-i îndrume la primele semne de talent sînt un dat natural, iar dascălii de gimnaziu pasionaţi, prin îndrumarea cărora copiii descoperă primele satisfacţii ale inteligenţei, vor exista oricum. Societatea va trebui doar să le faciliteze accesul în comunităţi de copii cu acelaşi nivel şi cu îndrumare făcută cu pasiune şi profesionalism. Mass-media trebuie să-i facă să simtă că societatea acordă atenţia cuvenită muncii şi talentului lor şi nu să aducă la rang de modele succese facile, false talente sau imagini ale unor atracţii distructive pentru societate. Scopul final al educaţiei de masă în şcoală trebuie să fie minimul necesar şi decent teoretic, maximul realizabil de pregătire practică şi deprinderi suficiente pentru totala adaptare la societatea informaţională. Sper că nu voi fi acuzat de elitism, dar sînt convins că era informatică va schimba societatea mai mult decît ne aşteptam. Atîtea forme ale frumosului intelectual au dominat mii de ani lumea, dar din păcate tăvălugul progresului a decantat maşina inteligentă, iar România îşi va găsi locul în noua formă de civilizaţie doar dacă marea majoritate a societăţii va fi formată din „decenţi educaţi şi responsabili executanţi". Vîrfurile intelectuale vor apărea oricum pe parcursul anilor de şcoală, iar societatea va trebui să le îndrume spre excelenţa culturală şi ştiinţifică. Şi chiar dacă părăsesc ţara din motive profesionale sau materiale, avem datoria să-i facem să simtă că sînt extrem de importanţi şi că aparţin culturii şi ştiinţei româneşti.

Lucian MÎNDRUŢĂ: Aş vrea să-i rog pe olimpici să rămînă, pentru că altfel noi o să ajungem să vorbim în cuvinte din ce în ce mai puţine, la televizor, şi în propoziţii din ce în ce mai simple, pînă cînd vom ajunge să spunem: „Mama are pere. Ana are mere. Acestea au fost ştirile".

Cornel NISTORESCU: Dimpotrivă, tentaţia mea e să le spun „duceţi-vă să cunoaşteţi lumea contemporană la nivelul ei, pentru că România e la laba gîştii, şi apoi întoarceţi-vă să ridicăm România".

Colegiul „Noua Europă", 31 august 2005

DILEMA VECHE
„Legendele" olimpicilor

Învăţătură, performanţă, plăcere

– o dezbatere cu şi despre „olimpicii României" –

La iniţiativa doamnei Lavinia Huidan, preşedinta firmei EIT-Forum Auto, importator Volvo în România, a avut loc o dezbatere despre problemele şi dilemele loturilor olimpice de matematică şi fizică. Publicăm cele mai importante fragmente ale discuţiei, regretînd că lipsa de spaţiu nu ne-a permis reproducerea tuturor intervenţiilor.

Andrei PLEŞU: În urmă cu mai bine de zece ani, cînd am înfiinţat „New Europe College", ideea era să facem un spaţiu de cercetare şi de lucru în care o anumită cultură a dialogului, a libertăţii, a seriozităţii ştiinţifice să devină plauzibilă şi în România; să existe şi în România un loc care să facă posibil un mod de lucru şi de viaţă în domeniul cercetării umaniste cît mai apropiat de standardele normale, poate în acest fel se mai opreşte ceva din fenomenul numit, cu un termen la modă, *brain drain*, „plecarea inteligenţelor". Între timp mi-am mai schimbat opiniile: cred că inteligenţele fac foarte bine să mai şi plece, cu condiţia să nu piardă contactele. Dar melodrama, telenovela inteligenţelor care părăsesc patria este, din punctul meu de vedere, discutabilă, mai ales cînd patria nu dă semne de amor dezlănţuit. Oriunde te-ai duce, rămîi tot ce eşti, trebuie să te duci acolo unde te poţi împlini maximal, aducînd astfel beneficii de anvergură şi ţării tale. Dacă Enescu, Ionescu, Brâncuşi, Eliade, Cioran şi alţi cîţiva erau prea patrioţi şi rămîneau la Tecuci, n-ar fi făcut pentru România tot ceea ce au făcut plecînd.

Lavinia HUIDAN: De ce Volvo în acest forum, de ce Volvo împreună cu olimpicii? Pentru că Volvo este mai mult decît o maşină premium; Volvo înseamnă un set de valori fundamentale, care se bazează pe siguranţă, stabilitate, inteligenţă, creativitate, dialog. Înseamnă *substanţă*, înainte de toate. În tot ce facem este discreţie şi decenţă. Aceasta este filozofia Volvo. Pornind de la ideea de dialog la care îndeamnă Volvo de 90 de ani, am încercat să construim un spaţiu mai larg pentru a răspunde la întrebări pe care ni le punem cu toţii şi care depăşesc sfera economicului sau a microsistemelor noastre. În cadrul acestui dialog am fost incitaţi de suplimentul „Exodul inteligenţelor", apărut în *Dilema veche* nr. 73 din luna iunie. Ne-am gîndit atunci la elitele româneşti, la febra pierderii elitelor în favoarea Occidentului pentru că România nu le poate oferi destul pentru realizarea lor personală; ne-am gîndit ce s-ar putea face pentru a rezolva această dilemă. Iar olimpicilor am vrut să le transmitem cît sînt de importanţi pentru noi.

Dan PASCARIU: Prin structură şi prin formaţie, consider că oamenii trebuie să aibă dreptul la opţiuni. Trăim într-o societate în care încep să existe opţiuni. Eu am o abordare de piaţă: cine oferă mai mult şi mai bine poate să cîştige mai mult în ceea ce-l priveşte pe consumator. Olimpicilor noştri li se oferă şanse în diverse părţi ale lumii. Trăim într-o lume globalizată, în care există diverse opţiuni, diverse oferte, iar dacă unele dintre ele sînt considerate mai bune decît celelalte, nu înţeleg de ce să nu fie acceptate şi fructificate. Sînt convins că foarte mulţi dintre tinerii de astăzi, care aleg să meargă la studii în străinătate, se vor întoarce în România. Sînt convins din experinţă: am mulţi colegi tineri pe care i-am angajat după ce au studiat şi au lucrat în străinătate şi au ales să se întoarcă.

De ce s-au întors? Pentru că în România, în acest moment, *se întîmplă ceva*, se întîmplă mult mai interesant decît acolo. Am o colegă care a lucrat la JP Morgan la New York şi, de cînd s-a întors în România, îmi spune că e fericită şi vine cu plăcere la serviciu: pentru că aici se întîmplă ceva, *se construieşte* o piaţă. Nu trebuie, cred, să ne temem de faptul că olimpicii noştri primesc burse la Stanford, la Harvard ori la Princeton şi pleacă acolo la studii. Din ceea ce vor acumula, vor putea face mai multe pentru România peste cîţiva ani, decît dacă ar rămîne acum aici şi s-ar duce la facultăţi care, din păcate, nu le oferă ceea ce le-ar trebui. Stau de vorbă cu tinerii care vin să se angajeze şi constat că s-au schimbat etichetele cursurilor, dar nu şi conţinutul lor. Or, în condiţiile în care nu avem o ofertă consistentă şi interesantă din punctul de vedere al calităţii învăţămîntului, trebuie să-i lăsăm să plece pe cei buni, să înveţe ca lumea acolo şi, cînd se vor întoarce, ne vor fi de folos tuturor într-o măsură mult mai mare.

Ioan PÂNZARU: Guvernul României alocă, de anul trecut, nişte sume considerabile pentru burse la Stanford şi Princeton, aşa încît, pe lîngă cei care obţin burse la aceste mari universităţi prin eforturi proprii, pot fi şi unii care le obţin prin bugetul României. Sînt, în acest an, vreo 40 de bursieri ai Statului român care pleacă în Marea Britanie şi în Statele Unite, sînt circa 1.000 de bursieri prin Oficiul Naţional pentru Burse şi, în plus, există numeroase fundaţii care oferă, şi ele, posibilitatea de a studia la universităţi din străinătate. Fundaţiile germane, de pildă, se plîng că nu sînt suficienţi candidaţi pentru a forma o competitivitate de nivel înalt, pentru că nu există o suficientă cunoaştere a limbii germane. Există o piaţă imensă pentru a cîştiga bani din pregătirea intelectuală – prin burse, prin studii post-doctorale, prin tot felul de formule de studii internaţionale pe care noi nu reuşim să le fructificăm.

„Dilema plecării" nici nu există

Cezar DAFINEI: Cred că subiectul olimpicilor internaţionali este tratat puţin isteric în mass-media, ca şi alte subiecte. 360 de zile nu se vorbeşte despre aceşti elevi, după care, pentru că ei au luat nişte premii internaţionale, brusc fizica noastră devine cea mai bună din lume. Ceea ce este neadevărat. Mulţi dintre olimpicii noştri fac *banking*, ştiinţe economice ori arhitectură, la universităţi americane de vîrf, care i-au luat pentru calitatea lor de a învăţa cu o tărie extraordinară încă din clasa a VI-a. Eu aş fi foarte fericit, ca profesor, dacă presa noastră – care, desigur, trebuie să răspundă cerinţelor publicului, dar ar fi bine să-l şi educe puţin – ar scrie despre cît de frumos este că un copil de clasa a VI-a e pasionat de învăţătură, de ştiinţă, de fizică. Altminteri, sigur că ştiinţele produc executanţi „mediocri" şi foarte utili – e foarte bine ca un om să fie „mediocru" şi să-şi facă treaba cu hărnicie. Învăţămîntul românesc *acest* lucru trebuie să şi-l propună: să producă nişte foarte buni şi harnici executanţi. Dacă dincolo de asta avem norocul să mai întîlnim şi diamante precum aceşti copii, atunci să ne ocupăm bine de ei: nu poţi, desigur, să faci industrie de diamante, dar ar fi o prostie să găseşti un diamant şi să nu-l foloseşti.

Apoi, mi se pare stupid să vorbeşti despre „exod" cînd pleacă douăzeci de copii. Despre exod se poate vorbi atunci cînd pleacă un popor întreg – mai degrabă seamănă a exod ceea ce se întîmplă cu căpşunarii, decît ce se întîmplă cu cîţiva elevi de vîrf. Faptul că ei pleacă din România nu înseamnă că „inteligenţa românească" se pierde, ci pur şi simplu ea merge să lucreze acolo unde poate să-şi dea măsura; căci una este să lucrezi în laboratoarele de la Stanford, cu dotări pe care România nu şi le-ar permite nici dacă ar cheltui tot bugetul public numai pentru asta, şi alta este să lucrezi în laboratoarele din România, cu aparatele care sînt cum sînt şi gîndindu-te că poate nu-ţi ajunge salariul pînă luna viitoare dacă îţi cumperi o carte de specialitate foarte scumpă. Şi nu cred că aceşti copii trebuie să rămînă „în România", ci *ai României:* oriunde ar fi, să simtă că aparţin „clubului românilor". De fapt, „dilema plecării" nici nu există, pentru că au plecat *toţi*: în acest moment, toţi absolvenţii clasei a XII-a care sînt membri ai lotului de fizică al României sînt studenţi în SUA. Iar dacă pleacă şi se stabilesc în America, nu cred că îi pierdem nici măcar „în calitate de cetăţeni": ei sînt mai degrabă cetăţeni ai lumii, în cel mai bun sens al cuvîntului – sînt americani în America şi români în România, dacă România îi vrea. Dar am impresia, după cum se poartă în nouă cazuri din zece, că România nu îi vrea. Sînt profund impresionat că, în acest an, unele firme private se ocupă de aceşti copii, le dau atenţie, îi fac să simtă că ei contează într-adevăr. Şi Ministerul Educaţiei face ceva pentru ei, bineînţeles: a creat nişte Centre de Excelenţă care exact asta îşi propun să facă – programe speciale pentru elevii de excepţie; aceste Centre lucrează – dar cu bani de la buget şi cu inerţia imensă a instituţiilor de stat. Faptul că oameni care au avut succes în afaceri, în presă ori în lumea culturală, se ocupă de aceşti elevi este extraordinar pentru ei – este bine să te simţi

H.-R. PATAPIEVICI

Generozitatea

Un mare economist austriac, emigrat în Statele Unite după catastrofa venirii la putere a nazismului, Ludwig von Mises, a spus că Europa a fost distrusă de intelectuali, pentru că intelectualii au adoptat idei economice greşite, au tras concluzii de extremă dreaptă sau de extremă stîngă *greşite*, şi ei au influenţat opinia publică şi au reuşit să distrugă Europa. Cred că trebuie să reţinem de aici că este ceva critic în relaţia dintre intelectualitate/cultură şi oamenii de afaceri/economie. Dacă există o antipatie a intelectualităţii faţă de lumea economiei, nu ne putem aştepta decît la un dezastru; dacă ne întîlnim însă, lumea intelectuală cu lumea afacerilor şi economia cu idei sănătoase despre mersul economic al lumii (iar acesta nu poate fi decît capitalismul), atunci ne putem aştepta la un viitor rezonabil.

Dl Andrei Neguţ spunea că în Statele Unite este un alt fel de comunitate academică. Îi confirm observaţia. Cînd am lucrat în străinătate, am constatat că acolo există un anume fel ordonat de a te insera în societate care face să ai timp. În ciuda faptului că eşti ocupat, că ai multe de făcut, lucrurile nu se aglomerează, nu dau buzna peste tine: poţi funcţiona bine. Este o problemă în lumea noastră românească, aceea că aici toate lucrurile funcţionează într-un chip bezmetic. Aici lucrurile merg anapoda. De ce? Vina ne aparţine nouă. În loc să dăm vina pe „sistem", care este o entitate abstractă, cred că trebuie să pornim de la sănătosul principiu liberal al individualismului metodologic şi să acceptăm că lucrurile se fac prin indivizi şi prin deciziile lor, chiar dacă ceea ce se întîmplă nu decurge în mod logic din aceste decizii. În judecata care se face pornind de la opoziţia „mă duc *acolo* ca să cîştig mai mulţi bani" *vs* „rămîn *aici* ca să-mi fac datoria faţă de ţară", cred că trebuie să ţinem seama de un exemplu istoric. România modernă a fost făcută de trei generaţii de oameni: *grosso modo*, generaţia de la 1830, generaţia de la 1848 şi generaţia de la 1866. Există o scrisoare a lui Vasile Alecsandri către Mihail Kogălniceanu în care acesta îi scria: „coane Mişule, dacă te gîndeşti cum arăta lumea în tinereţile noastre şi cum arată ea acum, îţi vine să cînţi la bătrîneţe: *evohe*, am izbutit!". România modernă a fost făcută de foarte multe lucruri, dar foarte importantă a fost *generozitatea* acestor oameni.

Un telefon de la preşedinte?...

Gabriel KREINDLER: Nu mă interesează să fim în centrul atenţiei. Mă bucură atenţia cu care sîntem înconjuraţi, desigur – de pildă, toată experienţa cu Volvo a fost extraordinară şi ne-am simţit răsfăţaţi – dar cred că cel mai important este ceea ce facem. Am face-o oricum cu pasiune, fără să ne dorim atenţia celorlalţi. Apreciez orice formă de atenţie, cu condiţia să fie potrivită. Dar atunci cînd apărem în presă, sîntem trataţi superficial, sîntem asociaţi cu un fel de simbol, dar mai nimeni nu încearcă să înţeleagă ce facem de fapt şi care sînt preocupările noastre.

Robert TURCESCU: Nu vreau să politizez discuţia, dar te-ai fi simţit bine dacă ai fi primit un telefon de la administraţia prezidenţială în care să ţi se spună că preşedintele te felicită?

Gabriel KREINDLER: N-aş fi simţit nimic. Interesul faţă de noi nu se arată în astfel de forme. Singura formă de interes care ar conta ar fi îmbunătăţirea situaţiei mediului în care vrem să ajungem, a mediului academic şi intelectual. Altfel, nu cer ceva anume, nu am aşteptări pe termen scurt, nu cred că merit ceva. Aş vrea să se schimbe în bine sistemele şcolare. Pe mine, de exemplu, şcoala ca sistem nu m-a ajutat, în schimb m-au ajutat foarte mult profesorii. Rezultatele la care am ajuns sînt o combinaţie între efortul individual şi ajutorul profesorilor. Nu mă aştept ca sistemul şcolar să mă ajute, pentru că nu este menirea şcolii să o facă: şcoala nu are cum să-mi dea un *curriculum* personalizat.

membru al unei elite. Mai ales că ei sînt foarte puţini de nivelul lor – şi sînt puţini cei care îi pot înţelege cu adevărat pe aceşti copii; probabil că pentru foarte multă lume ei sînt doar nişte tocilari ciudaţi care învaţă de mici la toate materiile, în loc să se joace, cum fac toţi copiii. Dar cred că, dacă oamenii de valoare s-ar aduna, poate că s-ar schimba mai multe şi în România; ar fi bine, de pildă, dacă în presă s-ar scrie mai des, nu despre aceşti elevi – pentru că ei nu vor să fie vedete şi să dea autografe pe tricourile domnişoarelor –, ci despre faptul că e bine şi e *util* să înveţi, despre faptul că o ţară devine cu adevărat bogată datorită inteligenţelor sale, nu datorită dansatoarelor frumoase şi fotbaliştilor talentaţi.

Cristian PROISTOSESCU: Eu am avut noroc şi pentru că, la Baia Mare, au fost şi alţi olimpici internaţionali, aşa încît am avut modele, am avut colegi mai mari care să-mi spună ce înseamnă un concurs ş.a.m.d. Cred că mulţi nu au modele, nu ştiu ce recompense poţi obţine dacă înveţi. Sînt de acord cu cei care spun că nu trebuie afişaţi ca modele de succes doar fotbaliştii şi maneliştii, pentru că un copil, dacă asta vede, asta îşi doreşte să fie. Nu sînt de acord însă că sistemul de învăţămînt trebuie să creeze executanţi; trebuie să creeze oportunităţi ca vîrfurile să apară. În America, şcolile au programe care îi încurajează pe elevi să fie cît mai buni. La noi, au apărut, ce-i drept, acele Centre de Excelenţă create de minister, dar numai în unele judeţe. În rest, nu prea se ştie mare lucru despre ele. Iar pentru descoperirea şi pregătirea elevilor performanţi lucrează doar cîţiva profesori, nu *sistemul* în ansamblu.

Ioan PÂNZARU: Pentru fizică, avem o problemă – România nu mai are programe de fizică. Programul nuclear nu mai este valid, cu fizicienii de elită nu mai avem, practic, ce să facem. Aşa că ar fi bine să nu pierdem măcar celelalte programe de cercetare şi atît cît a mai rămas din cercetarea în fizică. Şi să rezolvăm problema acestei *fracturi* în cultură, căci ce se vede în societate, prin media, este un fel de tapaj pe tema „nu serveşte la nimic să înveţi mult", „învăţămîntul e o catastrofă", „trebuie să apari la televizor ca să cîştigi bani". Or, există foarte mulţi bani pe care noi nu reuşim să-i culegem în cercetarea ştiinţifică, pentru că nu avem aşteptarea şi structurile necesare pentru a obţine aceşti bani. Eu văd, probabil, în jur de o mie de oameni pe an. Asta înseamnă că în vreo zece ani am şansa să întîlnesc un individ excepţional – şi atunci doar „fotografic", la secundă. Într-o populaţie de peste 20 de milioane, ne aşteptăm să avem cîţiva oameni fenomenal dotaţi. Problema este dacă avem structurile necesare prin care să-i „culegem" şi să-i valorificăm. Mi se pare că aici e problema fundamentală: dacă cultura poporului român este o cultură în care ştiinţa şi cercetarea ştiinţifică au o şansă, au o posibilitate, atunci îi vom putea păstra pe aceşti tineri, îi vom avea pe termen lung; dacă însă cultura poporului român este una de petreceri, de veselie, de convivialitate, atunci ei vor continua să plece, va fi o hemoragie interminabilă, şi poate nu cu nişte consecinţe foarte grave, pentru că sîntem o populaţie numeroasă, în care se presupune că se vor naşte alţi copii foarte inteligenţi. Dar nu-i vom putea păstra; niciodată nu-i vom putea păstra. Ce ar trebui să facem? Iertaţi-mă că îmi amintesc într-un mod pozitiv de o epocă odioasă, dar în 1957, copil fiind, îmi puteam cumpăra o mulţime de cărţi de fizică şi matematică ori de popularizare a ştiinţei pe care le cumpăram cu 75 de bani; astăzi, mă gîndesc, de două ori dacă îl cumpăr pe Stephen Hawking: Editura Humanitas este peste posibilităţile mele, deşi sînt profesor universitar, iar presa scrie că noi, profesorii, am avea nişte salarii enorme.

Avem o problemă gravă, iar părţi din ea nu pot fi rezolvate. În domeniul fizicii, îmi pare sincer rău şi sînt întristat, dar nu avem o soluţie radicală. Să salvăm măcar acele domenii în care România poate crea nişte structuri de aşteptare.

Banii, sistemul şi valorile

Andrei NEGUŢ: Se discută adesea despre lipsa de bani din sistemul universitar românesc. Dar motivul pentru care am plecat la universitate în America nu este că în România nu sînt bani şi nu sînt condiţii; pur şi simplu, acolo este o comunitate academică mai vie şi mai interesantă decît în România. Facultăţile din România sînt dominate de mentalităţi învechite, foarte mulţi oameni sînt plictisiţi de acest sistem şi nu mai simţi deschiderea pe care în America am simţit-o de la început. Cred că ar trebui să „racolăm" în diverse moduri oameni tineri, formaţi „dincolo", şi să îi introducem în sistemul românesc.

Dan SCHWARZ: Dacă îi trimitem pe elevii noştri să studieze în străinătate şi apoi le cerem să vină înapoi pentru că locul lor este în România, riscăm să fim cu totul ipocriţi. Mobilitatea şi globalizarea sînt prezente acum în toate domeniile, nu doar în ştiinţă şi cultură. Există francezi care sînt preşedinţi de companii în Statele Unite, nemţi în Suedia etc. Globalizarea face să se şteargă graniţele naţionale, aşa încît de ce n-ar exista români care fac fizică în Statele Unite ori matematică în Anglia?

Unii consideră că aici este un loc unde lucrurile se mişcă, sînt în plină dinamică. Ar trebui – cred – să nu ne amăgim: acest dinamism este valabil în *business,* nu în ştiinţă şi cultură. Cei care se mişcă sînt *les bâtisseurs d'empires,* cei care îşi cuceresc acum imperiile şi îşi împart teritoriile. În ştiinţă şi cultură însă, după 15 ani de tranziţie, nu mi se pare că România oferă ceva spectaculos. Între domeniul ştiinţific şi *business* există unele diferenţe. Poţi să te lansezi în *business* imediat, dacă ai idei, spirit antreprenorial, curaj. În ştiinţă, mai întîi trebuie să înveţi; iar pentru asta trebuie să găseşti un loc în care să deprinzi cunoştinţe la cel mai înalt nivel, iar apoi să găseşti un loc în care să aplici ce ai învăţat, deci să *lucrezi* la cel mai înalt nivel. Cred că România nu oferă nici una, nici alta.

Măriuca TALPEŞ: Eu reprezint o industrie care contribuie la sprijinul necesar acestor elevi. Şi trebuie să spun că firma noastră, Softwin, beneficiază de ei: sîntem una dintre companiile atractive pentru absolvenţii de matematică, pentru că lucrăm în domeniul IT, iar recompensa materială este şi ea la un nivel înalt. Îi sponsorizăm pe olimpici, am făcut site-ul www.olimpiade.ro, susţinem conferinţe şi congrese organizate de Institutul de Matematică al Academiei Române. Sînt trei sau patru domenii în România care şi-au cîştigat o bună reputaţie în timp: matematica, fizica, informatica şi, probabil, biologia. Noi, ca angajatori, ne dorim oameni foarte inteligenţi şi cu o formaţie foarte solidă, pentru că în firma noastră se dezvoltă o tehnologie de mare valoare, foarte bine apreciată în străinătate. De aceea, în compania noastră lucrează şi tineri foarte buni din alte ţări – polonezi sau japonezi, de exemplu. Aceştia consideră că în România există oportunităţi de lucru deosebite şi se poate lucra aici la nivel foarte înalt. Am vrea ca, printr-o colaborare mai strînsă cu universităţile, absolvenţii de universităţi să fie mai bine pregătiţi pentru ceea ce ne dorim noi, companiile private. Noi sîntem foarte bucuroşi că plecarea la studii în străinătate este încurajată, pentru că va veni un moment în care cel puţin o parte din cei plecaţi se vor întoarce în ţară şi ne vor fi de mare folos. Pe de altă parte însă, un sondaj arată că 20% dintre studenţi declară că doresc că plece în străinătate: ei vor întări populaţia tînără din alte state (în care populaţia e în curs de îmbătrînire), iar România va avea de pierdut din acest punct de vedere. Consider însă că sînt lucruri care îi vor atrage înapoi în România, cu condiţia ca şi la noi să existe o schimbare în bine.

Liliana PREOTEASA: „Sistemul" nu este atît de ticălos pe cît se spune. Probabil că ne-am schimbat prea încet, mai încet decît alţii; dar ne-am schimbat mai mult decît s-a schimbat societatea. Iar ceea ce îşi doresc aceşti tineri este o ţară normală, ceea ce din păcate încă nu sîntem. Cînd vom fi o ţară normală, ne vom preţui valorile. În fiecare an, cînd aceşti copii vin de la olimpiadă, observ cum reprezentanţii presei le pun tot felul de întrebări – nu foarte inteligente – iar ei nu au, practic, ce să spună, decît că au muncit, au învăţat şi *le-a plăcut.* N-au mare lucru de comunicat. Pentru ei, este o muncă *naturală.* Cînd vom fi o societate normală, vom pune fiecare lucru la locul său. Dar acest proces nu poate veni doar dinspre Ministerul Educaţiei; cred că şi presa are un rol. Şi apoi, nu cred că este corect să discutăm dacă aceşti copii trebuie să plece sau să rămînă; dacă un zugrav are dreptul să plece, de ce un premiant de la olimpiadă nu ar avea dreptul să plece în momentul cînd i se pare necesar? Nu e normal să-i întrebăm dacă vor să plece; e normal să ne întrebăm ce e de făcut aici, pentru a-i atrage înapoi.

Esenţial şi accesoriu

Andrei PLEŞU: La această întîlnire s-au discutat, esenţialmente, două lucruri: 1) dacă să plecaţi sau să rămîneţi; 2) n-avem bani. Vă mărturisesc că sînt melancolic pentru că am discutat atît de apăsat aceste lucruri – chiar cînd am făcut-o cu bună credinţă, cu patos, cu convingere. De fapt, acestea sînt probleme *accesorii.* Cîtă vreme, în România, problemele accesorii vor înlocui în orice dezbatere problemele esenţiale, nu vom fi normali. Sîntem sufocaţi de probleme accesorii. De aceea spunea Horia Patapievici că în Occident ai senzaţia că *ai timp* – pentru că acolo e un dozaj mai corect între *accesorii* şi *lucrurile esenţiale;* noi gîfîim, de dimineaţa pînă seara, după *accesorii,* şi asta ne ia energie mentală, energie fizică, asta provoacă lehamite, descurajare ş.a.m.d.

De ce pretind că aceste lucruri sînt *accesorii?* Nu spun că nu e bine să avem bani. Dar toţi tinerii care au vorbit – şi cred că trebuie să-i luăm în serios – au precizat că problema lor nu este esenţialmente cea a banilor. La fel, problema dacă rămîneţi sau nu în ţară ţine de accesoriu. În definitiv, e o problemă de destin privat. Nimeni nu vă poate obliga nici să rămîneţi, nici să plecaţi. Discursurile calde despre nevoia de dumneavoastră aici nu vă vor convinge să rămîneţi, şi nici nu vi se poate spune „vă sfătuim să plecaţi". Aceasta este o decizie strict individuală, este o problemă de destin; din fericire, plecările din ziua de astăzi nu mai sînt fatale, ca acum 15 ani. Sînteţi oameni liberi, şi e bine să profitaţi de libertatea dumneavoastră, să vă formaţi acolo unde credeţi că o puteţi face în sens deplin. În 1975, am avut norocul – pe vremea aceea rarisim – să cîştig o bursă Humboldt. Şi m-am dus la un bătrîn de pe atunci, domnul Petre Ţuţea, de care nu ştiu dacă aţi auzit, să-l întreb ce să fac. Eram năucit de faptul că am ocazia să plec un an în Germania. M-a întrebat: „cît stai?". „Un an", am zis. „N-ai nimic de făcut, mai bine te duci să bei bere sau să faci altceva. Un an e puţin. Eu aş trimite toţi premianţii din România 15 ani în Occident. Vor fi, să zicem, 5.000 de inşi; dintre ei, poate că o mie se vor apuca de droguri; o mie vor adormi într-o căsătorie; o mie se va dovedi că au fost premianţi pe puncte şi nu meritau să fie trimişi; o mie nu se vor mai întoarce, îşi vor găsi altceva de făcut pe acolo, ş.a.m.d.. Dacă se întorc însă cincizeci, cu ăştia pun România pe picioare. Dar numai după 10-15 ani de absorbţie a lucrurilor de acolo, din Occident." Acesta da, acesta e un tip de proiect. Altminteri, mici „ciupeli", burse, excursii etc. – acestea nu sînt lucruri care să dea rezultate.

În rest, aveţi dreptate, atmosfera din ţară nu e în regulă. Eu nu mai am apetituri devastatoare, dar nu-mi place în România. Nu-mi place cînd ies pe stradă, nu-mi place cînd văd cum conduc oamenii maşini luxoase sau banale (e totuna, sînt la fel de isterici şi de prost crescuţi), nu-mi plac gropile, nu-mi place că se scuipă pe jos, nu-mi place că se vorbeşte tare, ca la piaţă, în orice loc, nu-mi place ce văd la televizor şi ce aud la radio. Nu-mi place nimic. Cînd aud, pe acest fond, discursuri despre „ţărişoară", simt că înnebunesc, pentru că „ţărişoara" nu se poate reface cu acest tip de materie primă. Înţeleg foarte bine cînd oamenii tineri, care sînt plini de energie, de apetituri, de dorinţă de realizare, de competenţă, vor să plece într-un loc în care strada e curată, în care se poate vorbi normal, în care atmosfera e civilizată, şi nu într-un loc în care mă confrunt zilnic cu un bazar prost. Ceva nu e în regulă la noi, nici dacă avem bani nu e în regulă... Problema este o schimbare de fond, care cere un timp îndelungat şi care, înainte de toate, are nevoie de un diagnostic. Dacă vrem să schimbăm ceva, trebuie să citim de douăzeci de ori diagnosticul. Noi nu citim, în general, acest diagnostic, credem că sîntem în regulă. Titu Maiorescu, în prefaţa unei cărţi apărute la începutul veacului trecut, spune, la un moment dat, ceva de genul: „În aceste vremuri de tranziţie...". Va să zică sîntem în tranziţie dintotdeauna, sîntem o ţară de tranziţie...

În această ţară vă sfătuiesc să reveniţi, după încheierea studiilor, şi să schimbaţi ce e de schimbat. Dar pentru asta s-ar putea să aveţi nevoie de planuri mai complicate...

Colegiul „Noua Europă", 31 august 2005

„Mediocrii" noştri şi ai lor

TIMSS („Trends in International Mathematics and Sciences Study") reprezintă un test internaţional prin care sînt evaluate cunoştinţele de matematică şi ştiinţe ale elevilor care termină ciclul gimnazial. E un test cu prestigiu şi autoritate dobîndite în timp – ce „spune" el e important, seamănă cu „*rating*-ul de ţară" acordat de marile agenţii financiare. Anul acesta, din 46 de ţări testate, România s-a clasat pe locul 26 la matematică şi pe 27 la ştiinţe. Au participat peste 4.000 de elevi din 148 de şcoli din mediul urban şi rural. Testul evaluează, cu alte cuvinte, *nivelul mediu* al cunoştinţelor, pe un eşantion reprezentativ. Dacă vîrfurile noastre sînt, an de an, cel puţin la fel de bune ca ale lor, stăm prost cu „clasa de mijloc"... Şi la şcoală.

(după *Cotidianul,* 18 septembrie 2005)

5 întrebări pentru Andrei NEGUŢ

Cum ţi se pare toată această discuţie (susţinută de presă, de televiziuni) pe tema „ne fug inteligenţele de acasă"? E justificată? E o falsă problemă?...

Simt că presa, şi implicit societatea, au căpătat un complex în legătură cu problema asta. Sîntem complexaţi de vecinii noştri mai mari, mai ales de SUA şi UE, care au posibilităţi considerabil mai mari ca ale noastre. De fapt, simt că românul şi-a creat o viziune utopică a Vestului, care a generat o frustrare ce se resimte şi în această „teamă", că valoarea se scurge din România. De fapt, asta e departe de adevăr, fiindcă inteligenţa este o trăsătură a întregului popor şi a culturii noastre, şi de aceea nu depinde atît de crucial de cîţiva indivizi. Şi apoi, de ce am ţine aceste creiere aici dacă e clar că nu-şi pot realiza întregul potenţial (din evidente lipsuri materiale)? Simt că e o notă de „să moară capra vecinului" în reticenţa asta de a lăsa „creierele" să se ducă la vecinii mai înstăriţi. Dar, după mine, importanţa acestui fenomen a fost escaladată prea mult, şi nu este o problemă atît de mare precum pare.

Eşti una dintre „inteligenţele fugite", stai de cîţiva ani la studii în SUA. Cum simţi şi cum gîndeşti această plecare?

În primul rînd, nu sînt o „inteligenţă fugită", cel mult plecată temporar. N-am nici o idee despre cum şi unde îmi voi petrece viaţa, şi foarte probabil că n-o voi petrece pe toată într-un singur loc. Totuşi, prima plecare n-a fost tocmai uşoară, fiindcă sînt destule lucruri care mă leagă de România, de la familie şi prieteni, pînă la amintiri şi felul cum se simte viaţa în România. Trebuie să mărturisesc că ţara noastră are un farmec pe care nu l-am perceput în SUA.

În ce constă acest farmec? Şi cum ai trăit „şocul cultural" al adaptării la modul de viaţă american?

Nici mie nu mi-e prea clar ce este acest „farmec". Dar cred că este produs de faptul că în România totul este nesigur şi în schimbare, pe cînd în SUA sistemul funcţionează, ca în prezent, de zeci de ani. Aici examenele şcolare se schimbă cel mult o dată la 20 de ani, şi nu apare cîte o schimbare de fond o dată la 2 ani, ca la noi; aici marile probleme ale societăţii lor sînt inegalitatea între sexe şi căsătoria între homosexuali, nu foametea şi sărăcia, ca la noi. Aşadar, America mi se pare prea „ordonată" pentru gustul meu, pe cînd „haosul" din România este mult mai pitoresc şi interesant. Iar cel mai puternic aspect al şocului cultural sînt oamenii, care mi s-au părut mai superficiali şi mai artificiali decît românii. De asemenea, ei sînt o masă foarte omogenă de oameni, iar proporţia celor care ies din tipare de la ei este considerabil mai mică decît în România.

În era Internetului şi a globalizării, asemenea plecări (la studii, la doctorat, pentru a lucra cîţiva ani în altă ţară) mai pot fi privite dramatic, aşa cum erau „plecările definitive" pe vremea comunismului?

În nici un caz nu trebuie să percepem aceste „călătorii" ca pe nişte exiluri. Eu pot oricînd să sar într-un avion şi să vin pînă în ţară, dacă îmi doresc, şi simt că încă am libertatea materială şi psihică pentru a face acest lucru. Aşadar, privesc orice plecare cu optimism şi cu suficientă speranţă.

Cum te simţi (şi cum vă simţiţi voi, „olimpicii României") ca „personaje" cărora toată lumea le dă atenţie cîteva zile pe an?

Sincer, eu nu prea simt nici acele „cîteva zile pe an" în care sîntem băgaţi în seamă de societate. Aceste lucruri contează destul de puţin pentru mine, iar olimpiadele au devenit de mult un scop în sine, şi nu un mijloc de a atrage atenţia altora. Nu mă interesează să apar în ziare (nici nu mă deranjează, evident, dar nu mi-aş bate capul pentru asta), deoarece pentru mine matematica este ceva mult mai important decît aceste mici „glorii".

a consemnat Mircea VASILESCU

***Andrei Neguţ** a fost membru al lotului olimpic de matematică şi a cîştigat medalia de aur la Olimpiada Internaţională 2004. În prezent este student la Universitatea Princeton şi a cîştigat un premiu important la „Concursul Putnam", cel mai important concurs de matematică din SUA.*

Echipe şi rezultate

● Toţi elevii componenţi ai lotului României la Olimpiada Internaţională de Matematică, desfăşurată în Mexic, au primit medalii: patru de aur, una de argint şi una de bronz. În clasamentul pe naţiuni, echipa a ocupat locul 6.

Echipa:

Gabriel Kreindler (Colegiul „Tudor Vianu", Bucureşti) – aur

Dragoş Michnea (Colegiul „Gh. Şincai", Baia Mare) – aur

Adrian Zahariuc (Colegiul „Ferdinand I", Bacău) – aur

Andrei Ungureanu (Colegiul „Traian", Drobeta-Turnu Severin) – aur

Andrei Ştefănescu (Colegiul „Tudor Vianu", Bucureşti) – argint

Marius Pachitariu (Colegiul Naţional, Iaşi) – bronz

● Lotul olimpic de fizică a participat, în perioada 3-11 iulie 2005, la a XXXVI-a ediţie a Olimpiadei Internaţionale de Fizică, desfăşurată în oraşul spaniol Salamanca, obţinînd cele mai bune rezultate din istoria participării României la această competiţie: trei medalii de aur şi două de argint. În clasamentul pe naţiuni, echipa s-a clasat pe locul 4, după Taiwan, China şi Rusia.

Echipa:

Andrei Anghel (Colegiul Naţional „Sfîntul Sava", Bucureşti) – aur

Cristian Proistosescu (Colegiul Naţional „I.C. Brătianu", Piteşti) – aur

Mihai Moldovan (Colegiul Naţional „Tudor Vianu", Bucureşti) – aur

Andrei Constantin (Colegiul Naţional „I.C. Brătianu", Piteşti) – argint

Bogdan Stoica (Colegiul Naţional „Tudor Vianu", Bucureşti) – argint

Sursa: www.olimpiade.ro

VOLVO
for life

Lavinia HUIDAN

Spre normalitate

În fiecare an se întorc cu medalii de la concursurile internaţionale. În fiecare an sîntem mîndri atunci cînd tinerii noştri sînt printre cei mai buni din lume. În fiecare an vorbim despre performanţele elevilor care participă la concursuri internaţionale de fizică, matematică, chimie sau informatică. „Olimpicii României". În fiecare an, cînd aflăm numărul de medalii pe care le cîştigă, ne aducem brusc aminte că sîntem români. Vorbim cu mîndrie despre sistemul nostru de învăţămînt care produce premianţi internaţionali, dar ne gîndim că aceşti tineri vor pleca la studii în străinătate, pentru că universităţile din Occident le oferă condiţii mai bune.

Scena se repetă aproape invariabil an de an, la toate telejurnalele: un grup de tineri timizi, sosirea la aeroport, ziarişti, interviuri şi două zile în care se vorbeşte despre performanţele de excepţie ale olimpicilor: sînt pe primele locuri în lume. Relatările se încheie cu prezentarea ofertelor de continuare a studiilor pe care premianţii le-au primit deja de la universităţi din Statele Unite sau din ţări europene; apoi, editorialiştii scriu despre „racolarea" lor de către marile corporaţii occidentale şi despre cum nu ştim noi să ne păstrăm inteligenţele acasă. Este una dintre temele obsedante ale societăţii româneşti de după 1989: teama că valuri de tineri vor părăsi ţara atraşi de ofertele din Occident şi vor rămîne definitiv acolo.

România are nevoie de tineri care să cîştige Olimpiade internaţionale, dar şi de companii puternice care să le ofere posturi bine plătite, dar şi satisfacţii profesionale. A fi bine pregătit nu înseamnă neapărat să cucereşti o medalie la o Olimpiadă internaţională. Olimpicii trebuie să fie vîrfurile unui sistem care are la bază o masă critică de oameni bine pregătiţi. Iar pentru cei care fac performanţă trebuie să existe programe clare şi *sistematice* de pregătire.

Din păcate, pînă în acest moment, în jurul olimpicilor care înregistrează succese în fiecare an, nu s-a construit nimic. Pentru ca lucrurile să se schimbe este nevoie de un program coerent, aplicat cu metodă, de *selectare* şi de *pregătire* a elevilor de excepţie. Iar pentru punerea în practică a unui asemenea program, este nevoie de dezbatere publică şi de implicarea tuturor: autorităţi, societate civilă, mediu de afaceri. Aceasta este normalitatea spre care trebuie să tindem.

Întrebări care îşi aşteaptă răspunsurile

Este exodul inteligenţei o problemă naţională? Este adevărat că România pierde milioane de dolari din cauza faptului că nu ştie cum să îşi ţină acasă tinerii de valoare? De ce pleacă cercetătorii? Are România ce le oferi? Nu cumva este mai bine să meargă în Occident, unde ofertele sînt mai bune, şi să se întoarcă apoi în ţară cu o experienţă acumulată, pentru a pune aici lucrurile pe picioare? Este, pînă la urmă, sistemul de învăţămînt românesc atît de performant, încît scoate anual, pe bandă rulantă, astfel de copii care domină concursurile internaţionale? Nu cumva ne îmbătăm cu succesul *individual* al cîtorva tineri şi uităm adevăratele probleme ale sistemului românesc? Sînt întrebări pe care ni le punem în fiecare an, timp de cîteva zile, atunci cînd olimpicii se întorc încărcaţi de medalii. Uităm însă, an de an, să dăm şi răspunsuri convingătoare.

După ce a iniţiat programul „Volvo – partener al inteligenţei", prin care susţine pregătirea loturilor olimpice de matematică şi de fizică ale României, Forum Auto şi-a propus să încerce să găsească răspunsuri la toate aceste întrebări. Dar numai o amplă dezbatere publică poate genera soluţiile pe care le căutăm. Sperăm ca acest forum, găzduit de Colegiul „Noua Europă", să fie doar începutul unei serii de dezbateri între elitele din afaceri şi elitele culturale. Poate că este prematur, dar cred că ar trebui să începem să ne întrebăm în ce măsură elitele culturale şi elitele din *business* pot să construiască o identitate comună, pot să răspîndească anumite valori în societate? Cum poate deveni mai eficientă comunicarea între cele două elite, astfel încît valorile lor comune să devină repere pentru ansamblul societăţii româneşti? Cred că trebuie să edificăm o identitate a elitelor actuale: elitele culturale s-au *consolidat* în ultimii 15 ani, elitele din *business* s-au *construit* în ultimii 15 ani, aşa încît cred că a venit momentul să ne întrebăm care sînt valorile lor comune.

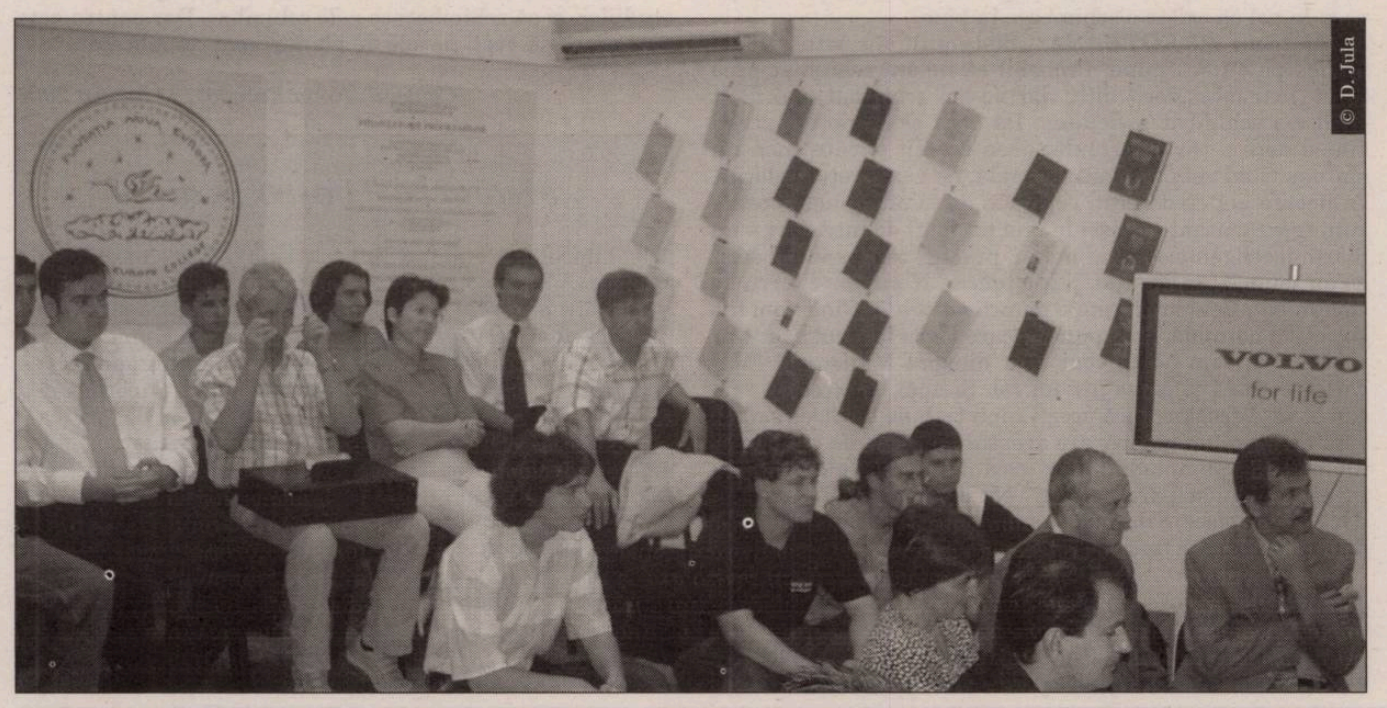

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

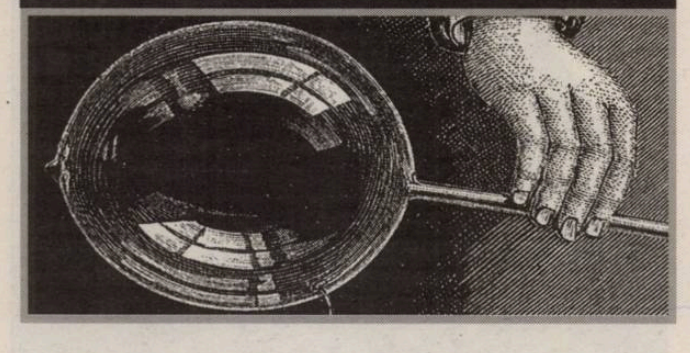

Studii despre nomazi

– partea a XXII-a –

Ultimele mele studii despre păstorii mongoli (un film documentar şi o carte pe care a citit-o Laura şi mi-a făcut şi mie un rezumat) m-au dus la concluzia că iurta este locuinţa ideală. Iurta este un cort ţuguiat care poate adăposti confortabil o familie mare cu prieteni cu tot. Interiorul este mobilat cu covoare groase şi, dacă afară vîntul şi ninsoarea fac ravagii, tu, în iurta ta, poţi să stai liniştit, să bei şi să tragi la tutun. Cînd stihiile încetează să mai facă ravagii, faci sul covoarele, desfaci iurta şi o reduci la dimensiunile unui pachet, îţi încarci catrafusele şi familia şi prietenii pe cai şi cămile şi p-aci ţi-e drumul pînă la următorul popas, 2.000 de metri în sus pe munte. Acolo despachetezi iară, mai faci un chef, şi tot aşa pînă ajungi la tîrgul de la malul mării unde îţi scoţi la vînzare vacile cele grase şi oile şi poţi face un ban frumos. Ar fi stilul de viaţă ideal, dacă ai putea să te dispensezi de vaci şi oi. Păstorii mongoli au nevoie de ele pentru traiul zilnic. Un occidental, cu un cont în bancă mediu (sau chiar spre modest), nu are astfel de necesităţi, aşa că traiul la iurtă este chiar un mod economic de a te bucura de viaţă. Cu iurta poţi să te ţii departe de drumurile bătute, ceea ce ţi-ar fi peste mînă cu o

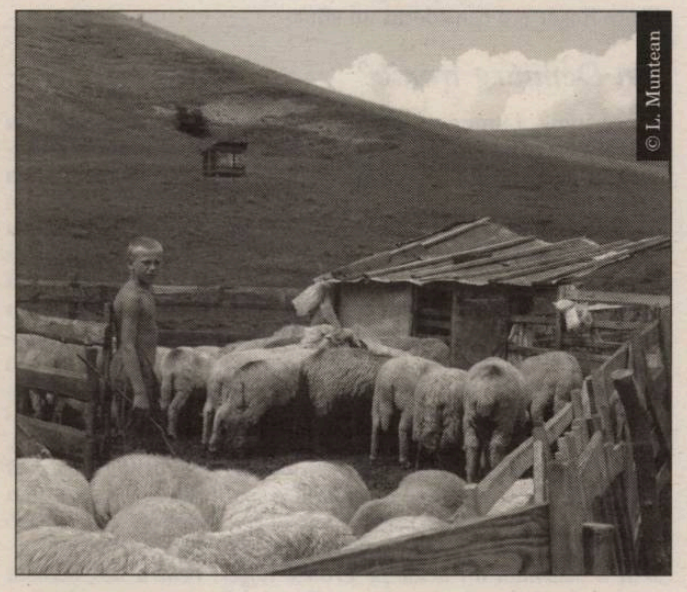

rulotă. Mai mult, poţi folosi o maşină de teren în loc de cai, ca să-ţi cari iurta, şi în care să doarmă rudele mai singuratice, cărora nu le place să stea la comun în cercul iurtei. Întotdeauna am recomandat nomadismul ca remediu la fascism. Am scris în trecut despre mobila tuaregilor şi nu mi-am ascuns simpatia pentru nici un mijloc care permite susţinerea vieţii în mişcare. Am fost dintotdeauna şi încă mai sînt un pic bănuitor în faţa oricărui habitat motorizat, dar nu pot face nimic împotriva roiurilor de Mad Max care se învîrt în juru-mi acum, gata să ucidă pentru benzină. Dacă aşa o fi să fie pe drumurile cele mari, fie. Eu şi ai mei, în corturi şi iurte, o să ne ţinem departe de aceste drumuri. Drumurile de ţară – cum spunea cîndva Gary Snyder – înconjoară ţara, iar ţara înconjoară oraşele. Snyder se afla în avangardă cînd spunea acestea, pentru că, pe vremea aceea, mai era încă petrol din belşug, iar suburbiile şi exurbiile nu mîncaseră încă atîta din „ţară", plus că sistemul federal de autostrăzi era încă doar o însăilare. De asemenea, Snyder era la vremea aceea un soi de maoist, care credea că revoluţia avea să vie cînd hoarde de guerrile din străfundurile ţării aveau să ia cu asalt oraşele, înarmate cu filozofie şi Kalaşnikoave. Din fericire, această idee s-a topit în *Zeitgeist* ca o lebădă de gheaţă de un tort tropical, dar principiul supravieţuirii este sănătos. Nu am comandat încă o iurtă, dar mă mai joc cu ideea.

traducere de Ioana AVĂDANI

Wolf LEPENIES

„Ne-am înşelat. Avem nevoie de religie"

– un dialog cu Mario Vargas LLOSA –

Atunci cînd se trezeşte de dimineaţă, Mario Vargas Llosa are un moment de ezitare pînă se lămureşte unde se află. Dacă baia e pe partea stîngă înseamnă că se află la Madrid, dacă e la dreapta, atunci e la Londra, iar dacă e drept înainte, atunci e la Paris. Ca mulţi scriitori sud-americani, Vargas Llosa nu numai că a terminat de mult Marele Tur al Europei, ci s-a şi integrat foarte repede în peisaj. Cu toate acestea, nu s-ar considera – aşa cum a făcut-o odată Jorge Luis Borges – „un european născut în Exil".

Mario Vargas Llosa este reprezentantul unei Americi de Sud conştiente de propria-i valoare, o Americă de Sud care s-a emancipat atît de Statele Unite, cît şi de Europa. În fiecare an, el se întoarce pentru cîteva luni la Lima, în ţara lui natală, Peru. Vargas Llosa este un „geniu al prezenţei" – după cum îl caracterizează francezii. Patria înseamnă pentru el nenumărate locuri, căci se bucură de o extraordinară capacitate de a se adapta rapid la orice mediu nou, apreciindu-l drept un obiect de interes intelectual. Atunci cînd a fost, timp de un an, *fellow* la Wissenschaftskolleg din Berlin, nu numai că şi-a încheiat memoriul, ci a mai luat şi lecţii de germană şi a scris o carte despre un berlinez, „un om trist şi furios": George Grosz.

Ne întîlnim la Londra. Seara, la South Kensington am repetat plimbarea făcută de Vargas Llosa şi soţia lui Patricia, acum mai bine de douăzeci de ani. La un colţ de stradă au putut vedea, prin geamurile deschise, o cameră de zi de la parter. Pe o masă imensă erau îngrămădite numeroase manuscrise – o binecuvîntare pentru un scriitor! Dar această imagine era, literalmente, o „natură moartă": era chiar masa de lucru a lui Arthur Koestler, care, ca şi soţia lui, Cynthia, şi-a pus capăt vieţii cu numai o zi în urmă. Vargas Llosa face parte din familia „intelectualilor publici", care se angajează politic şi se implică în dezbaterile publice. Dar el este cu totul altceva decît un „om trist şi furios". Caracteristica lui e reprezentată de vioiciune şi de politeţe amicală, relaxată.

La ce lucrează în acest moment? „Scriu un roman, o poveste de dragoste – autobiografică în ceea ce priveşte scenariul şi locurile în care se petrece acţiunea. Povestea se întîmplă în '50 la Lima, în '60 la Paris, în '70 la Londra şi '80 la Madrid, adică în oraşele în care am locuit. Povestea de dragoste e în continuare cea mai mare provocare pentru un scriitor! În ceea ce priveşte mania exactităţii, mă simt foarte apropiat de Flaubert. Chiar dacă acţiunea este inventată, fac în toate aceste oraşe adevărate prospecţii de teren, pentru ca descrierile să corespundă realităţii."

Cum a devenit scriitor politic? „La sfîrşitul anilor '50, atunci cînd Sartre a făcut carieră cu termenul de «literatură angajată». Eram foarte naivi în acea vreme, credeam în fiecare vorbă rostită de Sartre. Eram convinşi că, dacă un roman ar fi putut să redea cu exactitate starea de spirit, lumea s-ar fi schimbat prin scris. Rătăcirile politice ale lui Sartre mi-au stins însă repede entuziasmul." Cu toate acestea, Vargas Llosa se consideră în continuare un scriitor angajat: „Literatura trebuie să fie, în opinia mea, mai mult decît divertisment. Atunci cînd scriu, vreau să produc o reacţie. Prin aceasta, rămîn în continuare apropiat de Sartre!"

Mario Vargas Llosa a pierdut în iunie 1990 alegerile prezidenţiale din Peru, în favoarea lui Alberto Fujimori – deşi a intrat în cursa electorală din poziţia de favorit. Îşi aminteşte autoironic şi senin de ambiţiile sale politice: „astăzi, cu siguranţă nu mi-ar mai trece prin cap să candidez pentru vreo funcţie politică – chiar şi atunci, ideea era cam nebunească. Pur şi simplu nu pricepeam ce înseamnă să fii un politician de succes. Pentru asta, chiar îţi trebuie un apetit pentru politică, iar eu nu l-am simţit niciodată cu adevărat. Mă rog, poate simţeam o poftă oarecare, dar mi-a lipsit marea foame de politică. Îmi spuneam tot timpul cu nelinişte: «odată ce vei fi ales, cu siguranţă nu o să mai apuci să scrii, poate nici de lecturi n-o să mai ai parte!»" Nu povesteşte cu regret: candidatura la preşedinţie a fost o experienţă importantă, pentru că s-a confruntat cu toate problemele din Peru la o intensitate pe care n-ar fi resimţit-o niciodată ca scriitor.

Cu ce sentiment priveşte acum, dinspre Europa către America de Sud? „Cel mai important mi se pare faptul că în ultima vreme, în multe state sud-americane au venit la putere partide de stînga care nu mai lucrează după reţetele vechii stîngi. E valabil atît pentru Lula, în Brazilia, cît şi pentru Kirchner, în Argentina, sau «Frente Amplio», alianţa care a adus pentru prima dată la putere stînga în Uruguay. Nestor Kirchner, de exemplu, este, de fiecare dată cînd deschide gura, un demagog – dar politicile economice pe care le întreprinde sînt orientate extrem de pragmatic. Retorica multor politicieni sud-americani este în continuare marcată de noţiuni stîngiste, căci nimeni nu se încumetă să-i înfrunte deschis pe Castro sau pe Chavez, dar politica pe care ei o reprezintă este în fond de sorginte social-democratică. În Brazilia, Argentina sau Uruguay sînt la putere grupări de stînga – dar nicăieri nu sînt ameninţate instituţiile democratice."

Vargas Llosa urmăreşte în special ce se petrece în Venezuela şi Bolivia. Resursele financiare de care dispune preşedintele venezuelian Hugo Chavez – „un demagog megaloman" – datorită zăcămintelor de petrol ale ţării constituie un adevărat pericol. Tocmai Chavez, care, mai mult decît oricare alt politician, a ajuns la putere datorită urmărilor globalizării, visează la un subcontinent care să se detaşeze de lumea globalizată şi să-şi regăsească vechile rădăcini. A ajuns finanţatorul principal al *indigenisimo,* mişcarea social-politică ce a mobilizat indigenii din toată America de Sud. Evo Morales, liderul *cocaleros* din podişul bolivian şi probabil viitorul preşedinte al Boliviei, este susţinut puternic de Chavez. Bolivia e pentru Vargas Llosa un caz deosebit de tragic. „Ceea ce se petrece aici, mă întristează nespus. Am trăit multă vreme în Cochabamba, iubesc această ţară. Perspectivele sînt tulburi. Nu-mi pot imagina cum ar putea găsi Bolivia drumul spre democraţie. Nu se pot exclude nici puciurile militare, nici războiul civil între locuitorii podişului şi cei ai provinciei „modernizate" Santa Cruz. Secesiunea mult mai înstăritei provincii Santa Cruz, despre care se vorbeşte din ce în ce mai mult, ar fi o adevărată catastrofă pentru Bolivia. Iar asta se poate întîmpla oricînd dacă Evo Morales ajunge la putere. Ţara este ruptă în două – stratul superior s-a îndepărtat mult de popor. Pe de altă parte, mişcările de protest ale minerilor şi ale ţăranilor din Altiplano sînt departe de a fi omogene. Unii vorbesc aymara, ceilalţi kechua – iar interesele lor nu sînt deloc convergente. Şi nici conducătorii lor nu sînt tot timpul «indigeni». În Bolivia se poate remarca felul în care etniile pot fi folosite ca arme în disensiunile politice. Dar asta nu e valabil doar în America de Sud. Avem de-a face cu o monedă de schimb folosită peste tot în lume."

Mario Vargas Llosa este un liberal înverşunat. Dar el nu împărtăşeşte iluzia liberală că toate problemele politice ar trebui lăsate în voia pieţei libere şi tratate cu mijloace economice. „Această viziune nu este deloc mai înţeleaptă decît ceea ce au predicat cîndva marxiştii. Marxiştii explicau totul în termeni economici, iar unii liberali cred că piaţa liberă rezolvă toate problemele – dar nici un mare gînditor liberal nu a argumentat atît de primitiv. „Liberalismul bine înţeles nu este ideologie, ci un sistem deschis de idei, supus autocriticii. Puterea sa modernizatoare rezidă, fără nici o îndoială, în faptul că dintr-însul au izvorît ideile ce stau la baza societăţilor democratice: drepturile omului, dreptul la liberă exprimare, recunoaşterea diversităţii, toleranţa, separarea puterilor şi scepticismul faţă de orice putere discreţionară."

De abia acum vine vorba despre terorism. Pentru Vargas Llosa, nu e deloc o experienţă nouă. În Peru a trăit destule asemenea atacuri. În 1983 a preluat şefia unei comisii care, la cererea preşedintelui de atunci, Belaunde Terry, trebuia să ancheteze masacrul de la Uchuraccay, căruia i-au căzut victime mai mulţi jurnalişti. Raportul redactat atunci de Vargas Llosa mai merită citit şi astăzi datorită formidabilei sale precizii etnologice. Este o încercare disperată de a explica, cu mijloace raţionale, întîmplări complet iraţionale. Un lucru e cert pentru Vargas Llosa: „Poţi să înfrîngi armate şi să cucereşti ţări. Terorismul este însă de neînvins atunci cînd este practicat de mici grupări fanatice, ale căror membri se declară martiri şi acceptă, ba chiar îşi doresc, să fie omorîţi, ucişi".

Pentru agnosticul Vargas Llosa, culoarea religioasă a majorităţii mişcărilor teroriste constituie o provocare. „Ne-am înşelat atunci cînd am afirmat că oamenii nu ar putea trăi fără religie. Însă doar o minoritate este capabilă să înlocuiască religia prin cultură. Cel puţin aceasta este experienţa mea în lumea mică pe care o cunosc. Marea majoritate a oamenilor au nevoie de transcendenţă, credinţa într-o altă lume. Tocmai de asta nu ai cum să te pui cu religia. Comunismul a încercat-o – şi poate că tocmai de aceea a şi eşuat. În democraţii, religia trebuie însă să devină o chestiune privată. Important e ca religia să nu se amestece în treburile statului sau, invers, ca statul să nu se identifice cu scopuri religioase." Mario Vargas Llosa, care a susţinut politica actualului Guvern american, îl critică pe George W. Bush: „Bush a mers prea departe, mult prea departe. Raportarea la credinţă ocupă un loc prea mare în discursul Casei Albe. «Evanghelicii» care au intrare la Casa Albă sînt profund nedemocratici şi obscuri prin atitudinea antiştiinţifică. Totuşi: aceste mişcări nu reprezintă un pericol real, căci rădăcinile democraţiei americane sînt suficient de puternice".

La finalul plimbării de seară, care ne duce către fosta locuinţă a lui Arthur Koestler, ne întîlnim într-un pub cu fiica lui Mario Vargas Llosa, fotografă. A venit de la Madrid la Londra pentru a pregăti, alături de tatăl ei, un reportaj. La comanda ziarului *El Pais,* cei doi vor pleca în Israel, pentru a relata despre eliberarea de către evrei a localităţilor din Fîşia Gaza. Va mai dura ceva vreme pînă cînd romanul de dragoste al scriitorului politic Mario Vargas Llosa va fi gata.

(Die Welt, 31 august 2005)

traducere de Matei MARTIN

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Schimbare

Ne vom regăsi normalitatea abia atunci cînd abordarea pozitivă a cotidianului va depăşi complexele totalitare. În ultimele decenii, integritatea publică a fost mutilată de cultul personalităţii. Am trăit sub un potop de laude groteşti, ieşite din minţi bolnave de frică. Doar astfel se justifică repulsia noastră faţă de tot ce poate fi prezentat ca „bun". Acum, am trecut de la răul absolut (închipuit ca bine absolut), la binele relativ, perceput ca rău endemic. Dereglarea totală a lăsat loc unei disfuncţii inerente. Numai că, prin acumulare, lipsa discernămîntului generează un contract social la fel de pervers precum acela din vremea maniheismului bolşevic. Foarte multe progrese s-ar fi putut realiza, în ultimii ani, dacă n-am fi eşuat în logica *insatisfacţiei preventive*, dacă n-am fi „suflat şi în iaurt", atunci cînd mulţumirea punctuală trezea în noi groaza de a ne întoarce la mulţumirea obligatorie.

Fragilizaţi de dictatură, am interpretat democraţia în termenii exceselor care, de fapt, o periclitează. Este democraţia unicul regim politic perfectibil? Desigur. Noi am împins însă autocritica pînă la descurajare colectivă şi masochism naţional. Acestei trăsături de caracter i s-a adăugat influenţa crescîndă a relativismului postmodern, bazat pe convingerea că binele şi răul nu sînt decît opinii individuale, la fel de îndreptăţite, chiar dacă echivalarea lor produce aplatizarea valorilor şi neputinţa de a promova un adevărat proiect de societate. Programul relativist ilustrează reciclarea *soft* a egalitarismului marxist-leninist şi merită, prin urmare, indignarea oricărei conştiinţe liberale.

Fireşte că nu subestimez, în context, funcţia corectivă a presei libere. Paradoxul e că ea se diminuează prin inflaţie. Dacă media nu reliefează *şi* exemplele de urmat, efortul lor pretins modelator se preface într-o cacofonie inoperantă. Din păcate, cultura marketingului e subminată de clişeul „negativităţii productive". Cei ce inspiră linia redacţională pleacă de la prejudecata nivelantă conform căreia publicul „apreciază" numai violenţa, sexualitatea, trivialitatea şi scandalul imoralităţii. Realitatea e că, prin partizanate impure şi presiune şantajistă, nici moralitatea „baronilor" noştri de presă nu o duce prea bine. Cînd vedem că arena mediatică e mai curînd locul unde se plătesc poliţe şi se compromit interesele „adversarilor", conchidem că ziaristul mercenar – statistic dominant – şi-a cam pierdut dreptul de se autodistribui în rolul lui Robin Hood.

Idealista presă din primii ani '90 a fost treptat înlocuită cu presa-afacere (personală), care manipulează spaimele şi inerţiile masei pentru a satisface agende oculte şi nemăsurate ambiţii financiare. Neimplicîndu-se în politică – unde n-a avut acces din cauza găştilor formate la CC/UTC – generaţia medie şi-a edificat propria redută de putere simbolică. Pervertită arghirofil, împăcată cu „fatalitatea" josniciei şi exersată în tehnica supravieţuirii, această forţă intelectuală s-a imobilizat voluntar într-o complicitate cu răul, deja profitabil, pe care continuă, chipurile, să-l „combată".

Ştiu că seria descrisă (traume persistente, amalgam axiologic, trădări & motivaţii suspecte) e de natură să deprime. Eu unul sînt gata deprimat. Dacă noul „aranjament" comunitar nu va fi modificat *din afara* prezentului *establishment,* vom rămîne captivi într-o minciună suficient de toxică pentru a ne veşteji deopotrivă speranţele şi bucuria de a trăi. Nădăjduiesc că ne vom elibera din actuala conspiraţie pseudo-democratică, mai ales dacă ascensiunea publică a figurilor *competente* şi *necorupte* va fi susţinută (măcar dintr-un soi de oportunism anticipativ) de către mijloacele media încă sensibile la viitorul acestei ţări. Pentru asta e de ajuns ca jurnaliştii responsabili *să identifice* acele figuri, ajungînd împreună cu ele la concluzia că schimbarea de fond nu mai poate fi amînată.

Victor-Iulian TUCĂ

Crimă şi Iertare

Taizé este o mică aşezare rurală, ascunsă între colinele împădurite ale Burgundiei. De-a lungul drumului naţional D981, care urcă din sud spre Dijon, se înşiruie un conglomerat de sate care ar putea reprezenta oricînd Franţa profundă. Mai exact, zona rurală de aici nu a fost atinsă de fluxul turiştilor sau al emigranţilor de care beneficiază zona vecină (Provence), localnicii avînd ca îndeletniciri de bază creşterea animalelor (oierii francezi nu au dispărut şi par la fel de autentici ca cei din România), cultura viticolă sau agricultura. Relieful mi-a amintit imediat de ţinuturile din Dealu Mare, pitorescul burgund fiind asemănător celui din jurul unor localităţi prahovene ca Urlaţi sau Valea Călugărească. Această primă impresie se schimbă radical dacă urmezi, din drumul naţional, indicatorul pe care scrie Taizé, 0,5 km. Promisiunea unui sat autentic burgund se păstrează aproape pînă la capătul aşezării, vechea biserică gotică a satului marcînd tradiţia catolică a credincioşilor din Taizé. Mai departe însă, după un urcuş susţinut, ajungi la marginea micului cătun, în faţa porţilor de lemn care deschid spre un alt fel de tărîm.

Cetatea Soarelui

Dacă satul parcurs într-o zi călduroasă de august arăta arid şi pustiu, cum am ajuns pe platoul din vîrful dealului, atmosfera s-a schimbat radical. Nimic din regionalismul burgund, nici un ţăran păzind capre sau oi... În schimb, sute de tineri, veniţi cu autocare din toate colţurile lumii, să-şi găsească împreună, aşa cum au declarat, *„limpezimea minţii şi a sufletului"*. Pentru o săptămînă, catolici, ortodocşi, protestanţi sau chiar liberi-cugetători se adună la Taizé pentru a se ruga, a cînta sau pentru a medita împreună, reiterînd neîncetat un ecumenism pe care bisericile creştine nu sînt capabile încă să-l realizeze. Unii vineau aici împreună cu familia, an de an, în vacanţă, pentru a se ruga şi pentru a-l asculta pe Frère Roger. Pare o utopie şi totuşi este adevărat. La Taizé, ecumenismul a învins. În ciuda unor patriarhi ortodocşi care se temeau că tinerii veniţi aici se vor transforma în prozeliţi catolici, în pofida actualelor relaţii încordate dintre biserica de rit protestant şi cea catolică, în ciuda atîtor anateme aruncate *illo tempore* de extremişti cruciaţi, propagînd, în numele lui Isus, ura între creştini, de mai bine de 50 de ani, există la Taizé o singură biserică creştină. Este drept, capela bisericii poartă încă cîteva din urmele dezbinărilor dintre bisericile surori. Astfel, taina euharistiei nu se celebrează împreună, ci separat, fiindcă Biserica ortodoxă nu-i acceptă pe catolici, iar catolicii, deşi îi acceptă pe ortodocşi, nu-i acceptă pe protestanţi. Dacă pastorul protestant este cel mai deschis în a oficia căsătorii, indiferent de ritul creştin al soţilor, Biserica răsăriteană cere explicit convertirea celuilalt soţ (creştin şi el, însă de alt rit) la ortodoxie.

Cînd intri în biserica ecumenică din Taizé, păşeşti într-un teritoriu care păstrează fragmente din esenţa creştinismului: taina plină de mister a bisericilor ortodoxe, potenţată de o lumină ce vine mai degrabă numai de la lumînări se păstrează; deschiderea proprie catolicismului, acolo unde preotul celebrează sfînta euharistie în faţa credincioşilor este prezentă şi ea, alături de un spirit (reflectat şi în arhitectura bisericii ecumenice din Taizé) al modernităţii care evită încremenirea în trecut, invitînd spre o interpretare contemporană a mesajului universal al lui Isus, o abordare specific evaghelico-luterană, prezentă în toate ţările scandinave.

Fratele nostru Roger

Cum a fost posibilă naşterea unei asemenea *terra mirabilis?* Acest sat francez ar fi rămas într-un dulce anonimat dacă Roger Schutz, un elveţian de religie evanghelică, nu ar fi ajuns aici, în august 1940, o zonă aflată la acel timp aproape de noua graniţă trasată de nazişti, după ocuparea Franţei. În casa din Taizé, Roger, pe atunci în vîrstă de 25 de ani, a ascuns mulţi refugiaţi, în special evrei, scăpîndu-i de la o moarte sigură. Cu exact 65 de ani în urmă, Roger a ajuns în satul burgund, cu gîndul de a-şi întocmi o fermă, unde să lucreze pămîntul şi să crească animale. Riscîndu-şi viaţa, acest ţăran protestant cu inimă mare (Fratele Roger nu a studiat religia şi nici nu a urmat alte cursuri) a fost, pînă la urmă, descoperit de nazişti, însă a avut noroc, fiind exilat în ţara sa natală, şi nu executat, aşa cum se întîmpla în cele mai multe cazuri. Casa şi pămîntul i-au fost confiscate, însă după război Roger s-a întors la Taizé, fondînd o comunitate în care toate riturile creştine au trăit împreună, în pace, reconciliere şi iertare. Ideea lui iniţială a fost de a trăi alături de cei mulţi şi năpăstuiţi sau de cei care au nevoie de ajutor. Episcopul de Dijon din acea perioadă i-a permis să edifice, la marginea satului Taizé, o biserică ecumenică, recunoscută oficial în 1959, iar Roger Schutz a devenit Frère Roger, cu dreptul de a predica în *Biserica Reconcilierii*. Din acel moment, Roger şi biserica sa din Taizé au devenit ceea ce în termeni sociologici se poate numi „un fenomen de masă". Personalitatea părintelui, vizitele sale în Estul Europei, acolo unde nu putea să predice, dar unde, prin simpla prezenţă, îşi exprima solidaritatea cu cei năpăstuiţi de

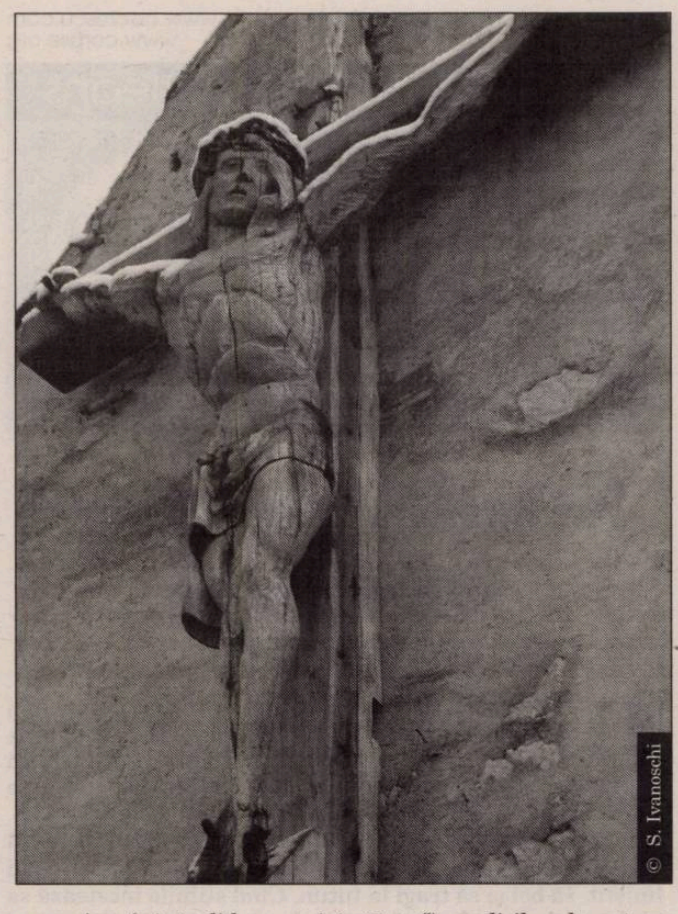

© S. Ivanoschi

comunism *(„sînt solidar cu voi, în tăcere")*, predicile sale, extrem de simple şi clare – *„Dumnezeu nu poate fi decît iubire, el nu ne poate decît iubi"* – şi credinţa într-o singură biserică creştină i-au adus o celebritate mondială, la Taizé venind pelerini creştini din toată lumea, din America de Sud şi pînă în Rusia. Pe de altă parte, comunităţii ecumenice i s-au adăugat în timp mai mult de 100 de preoţi şi maici din toate religiile creştine. Pe 5 octombrie 1986, papa Ioan Paul al II-lea venea la Taizé să asculte mesajul Fratelui Roger, apoi s-au succedat personalităţi notorii, de la fostul cancelar al Germaniei, Helmut Kohl, şi pînă la Vaclav Havel şi Boutros Boutros-Ghali. În fiecare an, Fratele Roger publica o *scrisoare* tradusă în mai mult de cincizeci de limbi, subiect de meditaţii şi discuţii în toate comunităţile creştine, mai mult sau mai puţin legate de Taizé. În vîrstă de 90 de ani, Frère Roger era considerat un sfînt.

Un Demiurg ironic?

În iunie, Luminiţa Solcan a apărut pentru a treia oară la Taizé. Venise cu gînduri bune, să se călugărească, să fie acceptată în comunitate şi să rămînă pentru totdeauna aici. N-a reuşit. Cu ani în urmă încercase şi la diverse mănăstiri din România, însă nimeni nu a acceptat-o. Din păcate, la Taizé s-a întîmplat acelaşi lucru, deşi a insistat să vorbească cu Fratele Roger, pe care îl considera ultima ei speranţă. Era deja prea tîrziu, fiindcă părintele era bolnav şi foarte bătrîn, aşa încît era adus în biserică să binecuvînteze şi uneori să spună cîteva cuvinte. Luminiţa a plecat acasă cu gîndul reîntoarcerii. Şi s-a întors... direct din subterana personajelor lui Dostoievski. Fratele Wolgang, un membru al comunităţii din Taizé de mai bine de 30 de ani (originar din Bavaria), descrie crima săvîrşită, în modul următor: *„...Fratele Roger uneori era adus în biserică să spună cîteva cuvinte şi să binecuvînteze... din păcate, Luminiţa a vrut să fie singură în atenţia părintelui şi a forţat acest lucru, sub o presiune psihică uriaşă. Pentru ea, a se elibera de toate aceste obsesii a însemnat a-l ucide pe Fratele Roger. Pentru noi, această crimă nu are de a face cu naţionalitatea celei care a săvîrşit-o"*.

Ironia face ca tocmai un om ca Fratele Roger (care te duce cu gîndul la puritatea călugărului Zosima, din *Fraţii Karamazov)* să fie ucis (la 90 de ani!) în timpul unei predici, de persoana care avea atîta nevoie de el. Soarta părintelui Roger trimite la unul dintre cele mai importante paragrafe ale Evangheliei după Ioan *„Adevărat, adevărat, vă spun că, dacă grăuntele de grîu nu moare acolo, va rămîne singur, iar dacă moare, multă roade va aduce"*.

Moartea sa violentă pare a fi rezultatul absurdului de care vorbeşte Camus sau opera demiurgului celui rău. Depinde din ce unghi priveşti...

Cert este că drama pe care au trăit-o cei din Taizé îşi are originea într-o altă istorie tristă, derulată la Iaşi, acolo unde Luminiţa Solcan se îndrepta, încet, dar sigur, spre un destin eşuat în crima oribilă din seara blestemată a unei zile de marţi. Maladia sa psihică s-a transformat într-o maladie de destin. După ce şi-a dorit atît de mult să trăiască la o mănăstire, în pace şi iubire creştinească, sfîrşeşte, iată, la 36 de ani, într-o închisoare din Franţa, unde îşi va petrece pesemne cei mai mulţi ani din viată. Poate că acolo va fi mai bine pentru ea, în condiţiile în care porţile mănăstirilor i-au rămas închise pentru totdeauna. Stigmatizarea ei de către propria-i naţiune, un destin deja înfrînt de singurătate, boală şi disperare, ar fi o altă tristă eroare.

August 2005, Taizé

Adrian MIHALACHE

e-cultura

Flaubert şi Internetul

Bouvard şi Pécuchet s-au cunoscut vara, plimbîndu-se prin Parisul înăbuşitor, precum Lache şi Mache, în micul Paris de pe Dîmboviţa. Şi unii, şi alţii erau funcţionari, copişti, într-o vreme în care nu numai computerul, dar nici măcar maşina de scris nu exista. Fără tastatură, fără *Word*, munceau, în epoca modernităţii, precum scribii în antichitate şi caligrafii, în Evul Mediu. Scăpaţi de corvoadă, din birouri sufocante, ieşeau, se plimbau, socializau, vorbeau. Lache şi Mache trec nonşalant, ca prin link-urile hipertextului, de la recolta rapiţei la împrumutul extern, de la remanierea guvernamentală la abolirea pedepsei cu moartea. La rîndul lor, Bouvard şi Pécuchet, în funcţie de figurile pe care le întîlnesc întîmplător, vorbesc despre alcoolism, problema muncitorească, emanciparea femeilor, condiţia prostituatelor, religie, armată etc. Atît pentru Flaubert, cît şi pentru Caragiale, vara este anotimpul potrivit pentru o naraţiune comică.

Spre deosebire de eroii bucureşteni, pentru care conversaţia este o raţiune arhisuficientă pentru a trăi, Bouvard şi Pécuchet visează, precum Faust, la acţiune. Obţinînd o moştenire consistentă, precum Caragiale, pleacă în provincie, într-un teritoriu în care pot să-şi exercite opera civilizatoare. Se vor ocupa pe rînd de horticultură, agricultură, arhitectură peisajeră, chimie, anatomie, fiziologie, medicină, farmacie, igienă, astronomie, paleontologie, geologie, muzeologie, teoria literaturii, filosofia istoriei, economie politică, religie, educaţie, sociologie, ecologie, eşuînd, succesiv, în tot ce întreprind. Hazul vine din faptul că eroii îşi întemeiază orice demers pe cunoaşterea ştiinţifică, refuzînd empirismul. Acumulează o enormă bibliotecă şi recurg orbeşte la indicaţiile pe care le găsesc în cărţi. Enormitatea prostiei lor se explică prin convingerea naivă în infailibilitatea roadelor cunoaşterii umane. Cultivă legume cu manualul în mînă, fac analize chimice pentru a detecta ciocolata falsificată (care conţine E-uri, am zice astăzi), studiază piese de teatru, ghidîndu-se după exegeza care le sufocă.

Mulţi comentatori au văzut în acest roman o critică a enciclopedismului. În realitate, organizarea sistematică a cunoaşterii, oferită de lucrările enciclopedice, oferă orientări clare, care feresc de rătăciri. Degeaba ai însă conţinutul, dacă ignori metoda. Aceasta din urmă constă din abordarea sistematică a oricărei probleme, de la un capăt, aşa-zicînd, pentru a ajunge, în paşi mărunţi, la celălalt. Or, eroii nu procedează astfel ci, mînaţi de setea de cunoaştere şi de dorinţa grabnică de a o aplica, atacă orice domeniu din chiar mijlocul lui, fără metodă, fără sistem, fără disciplină.

Bouvard şi Pécuchet sînt nişte cibernauţi *avant la lettre*. Ei trec de la una la alta, acumulînd informaţii, punîndu-le cap la cap, într-o dezordine a erudiţiei care stîrneşte rîsul. Cercetările privind practicile e-culturii arată că, pentru cel neinstruit în ordonarea conceptelor, adică pentru cel care nu trece mai întîi prin disciplinele culturale tradiţionale, accesul la bogăţia dezordonată de cunoaştere din ciberspaţiu este de mic folos. Asamblajul fortuit de fragmente de cunoaştere nu duce la saltul calitativ pe care creaţia îl implică. Fără o analiză critică, fără o abordare bazată pe stricte ipoteze de lucru, acumularea de informaţii înseamnă doar fixarea în derizoriu.

La rîndul său, pentru a-şi scrie cartea, în care avea să experimenteze, pentru prima dată, „comicul ideilor", Flaubert a citit, a frunzărit, a conspectat enorm. Îi lipsea, vai, instrumentul electronic. Dezamăgit de lentoarea lucrului în bibliotecă, speriat de marile cheltuieli implicate de cumpărarea cărţilor, Flaubert recurgea la contracte de împrumut cu librarii. Asemenea navigatorului în reţea, care uită, în drumul său, ceea ce caută, Flaubert pierde enorm de mult timp, făcînd delicioase ocolişuri, rătăcind cu voluptate prin cărţi şi întîrziind, astfel, finalizarea manuscrisului. Găsea, în voiajurile sale, perle de prostie, comoare de grotesc, pe care şi le nota scrupulos*. Din ele urma să se alcătuiască cel de-al doilea volum al romanului, anume lucrarea pe care copiştii, dezamăgiţi de practică, îşi propun s-o scrie. Mulţi cred că lucrarea proiectată de Bouvard şi Pécuchet ar fi tocmai *Dicţionarul locurilor comune*, publicat, de obicei, în acelaşi volum cu romanul în cauză. De fapt, volumul al doilea, compilat din lecturile celor doi, adică ale lui Flaubert însuşi, ar fi cuprins fragmentele de comic involuntar de găsit în cei mai respectabili autori. Scrie, de pildă, Chateaubriand despre Napoleon, iar Flaubert conspectează diligent: „e drept, a fost victorios în războaie; dar, lăsînd aceasta deoparte, cel mai obscur general avea mai multă competenţă ca el". Selecţia unor asemenea fragmente este dificilă, în absenţa unui *browser*. Dar asamblarea lor este şi mai dificilă, căci clasarea univocă este imposibilă, iar hipertextul nu fusese încă inventat. Flaubert credea, oarecum naiv, că volumul al doilea va fi scris uşor, fiind format practic doar din citate. Aşa s-ar fi întîmplat dacă ar fi avut facilitatea *copy-and-paste* şi tehnica hiperlegăturii. Fără ele, *weblog*-ul lui Bouvard şi Pécuchet, adică traseul aventurii lor pseudo-intelectuale, a rămas să fie redactat de proştii informatizaţi ai zilelor noastre.

---

* Ca şi Radu Cosaşu astăzi, ceea ce arată, încă o dată, că marile spirite se întîlnesc.

Alex. Leo ŞERBAN

mă enervez, deci exist

...Exist, deci îi enervez pe alţii.

Băsescu

„Pentru că nu vrem să ştim ce mănîncă la cîrciumă, cum dansează cu nevasta şi ce culoare au slipii lui. La naiba, doar nu e Jojo!" *(Re:Publik,* nr. 5)

...Iar acum, vrea să ne cheme la referendum! Da' omu' ăsta chiar nu poate sta o clipă locului!? Şi nu vorbesc de „loc" ca pe scaun, la festivalul Mamaia sau restaurantul *acela*... Abia-i trecuse cu anticipatele, acum s-a-ntors din State pornit să termine cu bicameratele. OK, nu zic că ideea e rea, în sine – dar nu cu mine! Nu cu blocul meu, cu strada mea, cu sectorul şi poporul meu!! Şi mă rog, cum vor scoate oamenii să voteze – cu arcanul? Cu ecranul? (Adică... da, mai mult ca sigur: cu ecranul.) Nu vreau să vorbesc în locul altora, dar eu, unul, ştiu că *nu* voi merge la nici un referendum. N-am venit pe lume ca să votez la fiecare şase sau nouă sau dooşpe luni. Am votat pentru *patru* (4) *ani*. Nu se-nţeleg? Să se spele pe cap între ei, că d-aia-s politicieni, au bani de şampon! Vor sau nu vor anticipate, vor sau nu vor Parlament unicameral – să voteze *ei*, acolo în cele două (2) Camere. Că d-aia i-am votat. Sau să dea cu banul: la cum votează, e tot aia.

Nu, pe bune acuma – chiar m-am ofticat pe Băse! L-am votat, dar m-a ofticat. Şi presimt că mă va oftica încă patru ani de-aci înainte. Nu'ş ce are – visează noaptea ceva şi-apoi dă conferinţe de presă, a doua zi, să ne comunice ce-a visat. Şi-n visele astea, nu ştiu cum se face, da' mi-ţi vede 23 de milioane! Nu unu, nu doi, hai zece, ca tot omu' cînd doarme. N-o vede pe doamna B., pe fie-sa (aia cu cîntăreţu'), pe cîntăreţ, pe prostănac, pe arogant sau pe măidragă – ne vede *pe toţi!!* Nu ştiu alţii cum sînt, dar eu nu vreau să fiu în visul lui Băsescu... Mă trec fiori numai cînd mă gîndesc că am mai fost, nu chiar de mult, în visul cuiva. Nu zic acuma, doamne fereşte, că Băse ar fi *ca* „acel cineva"! Dar are un mod de a opera cu statistici şi un heirupism care mă fac să mă gîndesc la. *Sorry* – atît mă duce mintea.

Şi, că veni vorba: eu nu vreau, de fapt, atîta Parlament unicameral (ce mi-e Tanda, ce mi-e Manda, se unesc şi iese Panda!), cît vreau Republică parlamentară. Cred că e singurul lucru care poate tempera elanurile autoritare ale unora. Ah, nu, nu singurul: ideal ar fi ca preşedintele ales de Parlament (bi sau uni) să fie o F-E-M-E-I-E! O *preşedintă*, carevasăzică: ce ziceţi ce mîndru sună acest cuvînt? Mîndru şi rar. Ce zic, „rar" – unic! Deocamdată, bag seamă că lucrurile-s mai complicate, acolo prin Parlament – trebuie să voteze şi Văcăroiu, nu doar Stănoiu... –, de aceea propun să sărim şi peste Parlament, şi peste referendum, alegînd soluţia simplă şi la îndemînă: Băse-s-o lase pe doamna! Cum care doamnă?! Pe doamna Băsescu. Preşedintă. În locul lui. Care nu poate sta locului. Iar dînsul să pleacă într-o lungă călătorie – aşa, de vreo mie de zile – în jurul lumii. Cu vaporul. Din portul Constanţa. Să-şi aducă aminte, să mediteze, să se calmeze: orizonturile văzute de pe vapor sînt, se pare, atît de liniştitoare...

chestionarul lui Proust

1. *Principala mea trăsătură*
2. *Calitatea pe care doresc să o întîlnesc la un bărbat*
3. *Calitatea pe care o prefer la o femeie*
4. *Ce preţuiesc mai mult la prietenii mei*
5. *Principalul meu defect*
6. *Îndeletnicirea mea preferată*
7. *Fericirea pe care mi-o visez*
8. *Care ar fi pentru mine cea mai mare nenorocire*
9. *Locul unde aş vrea să trăiesc*
10. *Culoarea mea preferată*
11. *Floarea care-mi place*
12. *Pasărea mea preferată*
13. *Prozatorii mei preferaţi*
14. *Poeţii mei preferaţi*
15. *Eroii mei preferaţi din literatură*
16. *Eroinele mele preferate din literatură*
17. *Compozitorii mei preferaţi*
18. *Pictorii mei preferaţi*
19. *Eroii mei preferaţi din viaţa reală*
20. *Ce urăsc cel mai mult*
21. *Calitatea pe care aş vrea s-o am din naştere*
22. *Cum aş vrea să mor*
23. *Greşelile ce-mi inspiră cea mai mare indulgenţă*
24. *Deviza mea*

Marina DUMITRESCU

1. Capacitatea de mă pune mereu sub semnul întrebării.
2. *Bărbăţia* – mai ales în sens figurat: inteligenţă, generozitate, curaj.
3. Asumarea unor calităţi oricît de pregnante, *fără ostentaţie*.
4. Consecvenţa.
5. Confuzia între sensibilitate şi vulnerabilitate.
6. Nu pot numi doar una. Sînt la egalitate: scrisul, cititul, sportul şi copiii mei.
7. Veritabilul echilibru interior în raport cu viaţa şi cu moartea.
8. Pierderea credinţei în Dumnezeu.
9. Roma (undeva lîngă Villa Balestra).
10. Dubla culoare: negru-şi-alb.
11. Toate florile.
12. Toate păsările.
13. Borges, Céline, Yourcenar, Tolstoi, Caragiale şi... debutanta postumă, Aniţa Nandriş, în jurnalul siberian (reeditabil).
14. Psalmistul, Shakespeare în sonete, Rimbaud, Pessoa, A.E. Baconsky, Mihai Ursachi.
15. Eroii mei... *princiari:* Prinţul fericit (cea mai frumoasă poveste din lume, prin Oscar Wilde), Micul Prinţ, Hamlet, Oedip, Heracle. Şi, nu în ultimul rînd, Marcel Proust – ca *personaj-narator*, în căutarea timpului pierdut.
16. Antigona.
17. Mozart, Verdi, Chopin, Enescu (mai ales după ce am ascultat *Oedip),* Brel, Moustaki, cantautorii italieni.
18. Giotto, Fra Angelico, Piero della Francesca, El Greco, Goya (Obras Negras), de la Tour.
19. Papa Ioan Paul al II-lea.
20. Infatuarea.
21. O memorie perfectă.
22. Cu sufletul pregătit pentru trecere.
23. Cele derivate din prostie.
24. A Sfîntului Siluan Athonitul:

Să ne smerim, fiindcă mîndria ne împiedică să iubim.

Traian UNGUREANU

1. Încrederea în lucrurile care nu se văd. Am ştiut, mereu, că trăim gravitînd în jurul ieilor şi că locuim în formule dictate de presiunea trecutului.
2. Rezonanţa spirituală. De aici pleacă stările de comunicare deplină din care se naşte prietenia.
3. Tot ce am pierdut de cînd modernitatea a impus sporturile sexuale: Erosul.
4. Comunicarea. Dialogul în interiorul aceleiaşi viziuni.
5. Nepriceperea practică. Nu ştiu să înlocuiesc o siguranţă şi să dibuiesc un mincinos.
6. Discursul. Starea pe care o trăiesc atunci cînd scriu sau vorbesc fără să îmi pun problema timpului.
7. Roma. Continent mental.
8. Exilul între oameni prudenţi.
9. Roma. Într-o casă veche, ruină nobilă.
10. Albastru, pe tricoul în care cîştig în vis, de cîteva ori pe an, Cupa Mondială. Roşul greu, din părul femeii iubite.
11. De găsit în ochii bărbaţilor inteligenţi şi ai femeilor frumoase.
12. Păunul, aşa cum prinde contur în aura unei femei misterioase.
13. Kafka, Cehov, Caragiale, Preda, Sadoveanu, Twain.
14. Eminescu, Bacovia, Macedonski, G. M. Hopkins.
15. Doi prinţi: Salina şi Mîşkin.
16. Apar, uneori, în poezia lui Eminescu, fără să poarte nume.
17. Muzica pop m-a făcut un ignorant aproape desăvîrşit.
18. Rogier van der Weyden, van Eyk, Petrus Cristus, Robert Campin, Vermeer, Rembrandt.
19. W. Churchill, papa Ioan Paul al ll-lea.
20. Puterea prin care şiretenia impune jocuri de subjugare. Ipocrizia şi renaşterea ei, în ultimii 20-30 de ani (prin corectitudine politică, stîngism chic, demagogie anti-rasistă, victimologie).
21. O busolă mai bună în relaţiile cu ceilalţi.
22. La timp.
23. Naivitatea.
24. „Credo"!

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Un gînd neortodox

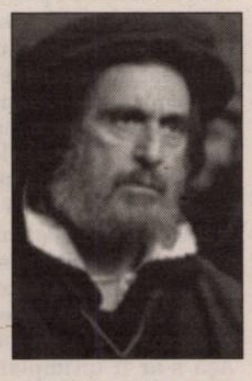

Atunci cînd, pe la mijlocul anilor 1970, am intrat eu la facultate, secţia „teoretică" a Institutului de Artă Teatrală şi Cinematografică din Bucureşti (devenit, după 1990, mai întîi Academia de..., apoi Universitatea de... şi, în fine, Universitatea Naţională de..., gradul suprem, pasămite, de adîncime/înălţime în studiul artelor spectacolului) se chema Teatrologie-Filmologie şi oferea absolventului o dublă calificare, acesta putîndu-se ocupa ulterior, la alegere, de teatru sau de film; ori, dacă-l ţineau curelele, de amîndouă. (Asta, în principiu; practic, locurile de muncă „în specialitate" erau ca şi inexistente.) În mod interesant, majoritatea studenţilor intrau la această secţie cu gîndul să se „arunce" în teatru şi ieşeau de-acolo doritori să se specializeze în film. Desigur, un rol important în „comutare" aveau (aşa cum se întîmplă întotdeauna) profesorii: un om ca regretatul George Littera, de pildă, putea face pe oricine să se amorezeze de cinematograf definitiv şi fără leac. Dar mai era ceva. Pe măsură ce înaintai în cunoaşterea celor două arte-surori (vitrege), erai tot mai fascinat de uriaşele posibilităţi pe care le deschidea filmul exprimării oricărei idei şi detalierii oricărui „subiect", fie el de natură intelectuală, sentimentală ori senzuală, şi tot mai dezamăgit de limitările pe care le impunea scena în toate aceste direcţii. Eu însămi m-am găsit printre „majoritari": cînd am terminat facultatea (cu o lucrare de licenţă „pe film"), nici nu mă gîndeam să am de-a face cu teatrul altfel decît ca un spectator ceva mai instruit – şi, neapărat, foarte... critic. Aşa cum se întîmplă însă adeseori (şi cum, de altfel, s-a întîmplat cu cei mai mulţi dintre colegii mei), am ajuns să mă ocup, vrînd-nevrînd (mai mult nevrînd!) de teatru; cu mare plictiseală, la început, cu mare indiferenţă, destulă vreme după aceea, şi cu un interes transformat treptat în patimă (nu pasiune – nuanţa e importantă) în ultimii ani, care, număraţi, dau (groaznic!) vreo 20. Căci – am descoperit eu pe pielea mea – o fi cinematograful incomparabil în materie de analiză a tuturor celor ce nu se pot analiza prin cuvînt, dar teatrul, cu misterul mereu reînnoit al prezenţei umane vii, calde şi imprevizibile, este spaţiul unei comuniuni care nu poate fi atinsă decît în transa rugăciunii colective, o comuniune superioară însă, cred, aceleia, pentru că se hrăneşte nu din infraconştient sau supraraţional, ci din logică, sens, ordine, plus încă ceva, de nedefinit: energie? iradiaţie? „aură"?

Pe scurt, aşa cum se întîmplă – zice-se – în căsniciile ideale, m-am îndrăgostit de teatru trăind alături de el.

Numai că şi în căsniciile ideale mai apar, cînd pentru unul, cînd pentru celălalt dintre parteneri, ispite neaşteptate...

Am văzut *Neguţătorul din Veneţia,* la cinema. Filmele făcute după piese de teatru nu sînt cîtuşi de puţin slăbiciunea mea. Chiar şi atunci cînd sînt jucate de actori formidabili, parcă au un „ce" artificial şi, nu ştiu cum, mă ţin la distanţă. Cei mai grozavi Hamleţi cinematografici admişi de istoria acestei arte – Laurence Olivier şi Innokenti Smoktunovski, cărora li se vor adăuga, probabil, nume mai noi (dintre care, pe moment, nu-mi vine în minte nici unul...) – mi se par insuficienţi pe lîngă mult mai puţin celebrii actori urmăriţi nemijlocit, pe scenele româneşti, în acest rol. Nici măcar un exemplar de vîrf al genului, unanim aclamat – *Henric al V-lea,* tot după Shakespeare şi tot cu *sir* L.O. – nu m-a „mişcat" prea mult, după cum (recunoscînd, evident, performanţa actoricească) nu am fost „răscolită" nici de *Un tramvai numit dorinţă* cu Vivien Leigh şi Marlon Brando sau de *Romeo şi Julieta* al lui Zeffirelli. Ş.a.m.d. Aveam, prin urmare, în ciuda cronicilor elogioase, mari reţineri, cînd m-am dus la film. Eram doar curioasă.

Nu cred că Michael Radford a produs o capodoperă. Deşi e foarte frumos, graţie unei imagini savante, în clar-obscururi sofisticate, dar graţie mai ales farmecului unei Veneţii eterne, la fel de misterioasă azi ca şi acum cinci sute de ani (ghetoul evreiesc, populat în continuare, arată „pe viu" întocmai ca pe ecran), filmul are şi lungimi, şi episoade „de coloratură" discutabile (vezi secvenţele cu peţitorul afro-asiatic al Portiei), şi un tezism cînd afişat („didascaliile" de la început), cînd infuz şi difuz, dar nu confuz. Dicolo de toate rezervele lucide însă, m-am pomenit că mă urmăreşte, ore, zile, iată, săptămîni, o senzaţie ascuţită de amărăciune, m-am pomenit că nu pot scăpa de un nod în coşul pieptului, că zăresc, iar şi iar, ochii lui Shylock-Al Pacino, nişte ochi mai negri ca orice ochi negri, negri ca ura pe care i-o poartă lui Antonio cel ce l-a scuipat în obraz, ca durerea că şi-a pierdut fiica şi giuvaericalele, ca îmbătătoarea răzbunare pe care o simte apropiindu-se, ca disperarea că victima îi scapă, ca umilinţa veşnicei înfrîngeri, ca moartea pe care a vrut să o dea şi care îl va urmări de-acum pentru totdeauna, însoţindu-l, învăluindu-l, locuindu-l, cum spune, intraductibil, limba lui Shakespeare, *for ever and a day.* Şi, tot aşa, m-am pomenit gîndindu-mă cam ce s-ar fi ales din toate astea pe scenă, unde un Shylock fie diabolic, fie lacrimogen, dacă nu cumva „pitoresc", s-ar fi zbătut în chinuri între corectitudinea politică la care ne cheamă Europa (plus America) şi incidentele de neînlăturat ale intrigii textuale (plus irepresibila noastră pornire atavică), fără să poată nimeri drumul îngust spre inima omenească aceea fără de vîrstă, rasă, sex, naţionalitate şi crez politic – drumul pe care Shakespeare l-a deschis şi pe care Pacino-Shylock a păşit fără ezitări şi, aparent, fără efort.

E drept, gîndul aparţinea unui spectator obişnuit cu teatrul românesc din anul 2005.

Iaromira POPOVICI

La MŢR, din nou normalitate

Muzeul Ţăranului Român şi-a revenit, oficial, la formula iniţială. Pe 14 septembrie, de Ziua Crucii, în cadrul unei conferinţe de presă, directorul muzeului, Vintilă Mihăilescu, a anunţat redeschiderea sălilor „Ferestre" şi „Timp". Acestea – ne amintim – au fost „amputate abuziv" în 2004, de vechea conducere a muzeului (fostul director Dinu Giurăscu). Ioana Popescu, una din autoarele reconstituirii celor două săli (alături de Lila Passima), reia o parte din motivele pe care le-a invocat, în discuţiile de atunci, cînd s-a hotărît schimbarea destinaţiei lor: sala „Ferestre" a fost considerată *kitsch* şi acuzată că nu expune destule obiecte de patrimoniu, ba chiar s-a vehiculat ideea că însuşi Horia Bernea ar fi fost nemulţumit de ea; despre sala „Timp" s-a spus că împiedica ieşirea în caz de incendiu şi că, prin blocarea uşii, muzeul risca să se umple de gîndaci. Demisionară atunci, Ioana Popescu s-a întors acum să refacă cele două săli: obiectele s-au păstrat, în general (cu excepţia celor care, după spusele ei, „au murit sau au plecat nu

se ştie unde"); ceea ce s-a schimbat, în unele cazuri, sînt „accentele": „unele obiecte cereau un bobîrnac în plus" – precizează ea. S-au mai schimbat, pe alocuri – adaugă Vintilă Mihăilescu – „gramatica, dialogul lor, modul de punere în scenă". Cu siguranţă însă, spiritul lor s-a păstrat: „de la copia pioasă pînă la curajul şi libertatea responsabilă le-am încercat pe toate. Ne-a fost greu, ne-am torturat memoria, am dezbătut cu cei care nu mai sînt. Şi am retrăit din cînd în cînd împreună plăcerea lucrului autentic şi viu" – mărturisesc, în aceeaşi foaie de prezentare, autoarele restituirii celor două săli.

Muzeul şi-a recăpătat normalitatea – a subliniat, în cadrul conferinţei, Vintilă Mihăilescu – în spiritul lui Horia Bernea, al Irinei Nicolau şi al întregii echipe creative adevărate a muzeului. Cu ajutorul lui Andrei Pleşu, al Monei Muscă, prezentă la întîlnire, şi al presei în general. Şi, de acum încolo, are planuri nu neapărat mari, ci mai curînd aşteptate: directorul său vorbeşte de prezenţa zilnică a muzeului în viaţa culturală a capitalei; de terminarea unei alte săli din proiectul iniţial – „Hrana", cu ocazia centrării întregii activităţi a muzeului, în apropierea centenarului său, pe ideea de ospitalitate; de reluarea conferinţelor de la Şosea pe tema „Ţăranului recent"; de extinderea atelierelor de creativitate pentru copii; de proiecţii de filme pe teme antropologice; de instituirea „Observatorului urban" – atelier de exersare şi producţie pentru tineri; de instituirea unui spaţiu comun cu Muzeul satului – „La şosea" – propice desfăşurării diverselor manifestări; ba chiar şi de planuri privind înfiinţarea unui Muzeu al boierului român, la Hereşti. Toate, chiar şi în proiect, semne ale restaurării normalităţii.

N. red.: Fără modestie, înscriem şi nr. 32, cu tema *MŢR – revizuiri?,* din 20-26 august 2004, al *Dilemei vechi* printre autorii reparaţiei estetice şi etice de la MŢR. A fost o cauză dreaptă şi am cîştigat.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Muzică pentru umplut stadioanele

● **Coldplay, *X & Y*, EMI, 2005.**

Aparent nu s-a schimbat nimic. Coldplay au revenit după trei ani de aşteptare cu genul acela de album care are darul să-i liniştească pînă şi pe cei mai nevricoşi şi neîncrezători fani. Într-adevăr, totul pare a fi în regulă: muzicalitatea fără cusur, simplitatea directă, fără fanfaronade şi complicaţii inutile, dozajul irezistibil de fragilitate şi forţă autentică, schepsisul de a construi refrene memorabile, prospeţimea stilistică şi puritatea accesibilă. Dacă faci o adunare, chiar şi grăbită, şi tragi dedesubt o linie, rezultatul poate fi buimăcitor: Coldplay nu numai că au înlăturat orice asemănare între vîlvătaia focului de paie şi succesul albumelor *Parachutes* şi *A Rush of Blood to the Head*, dar au îndrăznit chiar să părăsească statutul muritorilor de rînd pentru a intra în competiţie directă cu U 2 la categoria grea şi ameţitoare a concertelor ţinute cu casa închisă. Dacă aveţi cumva dubii în privinţa rezultatului, vă atrag atenţia că întotdeauna, într-o astfel de adunare glorioasă, cuvintele-cheie au fost „muzicalitate", „memorabil" şi „accesibil". Iar dacă am lăsat ceva pe dinafară e doar pentru că acel ceva are capacitatea să fie de la sine înţeles atunci cînd vine vorba de stadioane pline şi de oameni cîntînd refrene la unison: chitara. Fără ea, fără convenţia ei arhicunoscută cu urechile noastre, cu toată bunăvoinţa de care ar fi fost în stare vocea lui Chris Martin, Coldplay ar fi rămas pe vecie în Marea Britanie. De aici însă şi pînă la a recurge la reţeta deja patentată a celor de la U 2 e o cale destul de lungă. Dacă irlandezii au pornit pe un drum, pe atunci nesigur, şi au avut nevoie de revoluţia mondială numită *Joshua Tree* pentru a se impune, Guy Berryman, John Buckland, Will Champion şi, mai sus amintitul, Chris Martin, s-au trezit în postura celor care pot lua totul de-a gata. La o privire mai atentă, cu toată faima care tinde să eclipseze efortul lui Bono & Co. de a se întoarce la origini, Coldplay sînt pasibili de un delict nu foarte grav, dar în orice caz consistent, cunoscut de obicei sub numele de manipulare. Dacă „Trouble", „Yellow" şi „Don't Panic" (ca să iau cele mai cunoscute piese de pe *Parachutes)* aveau o naturaleţe şi o candoare nedisimulate, odată cu succesul furibund al albumului *A Rush of Blood to the Head* ceva din nonşalanţa unei trupe prea puţin interesate de orice altceva decît propria muzică, a cedat la contactul cu celebritatea şi a început să scîrţîie. Dacă pînă la momentul *X & Y*, stadioanele se umpleau fără ca formaţia să dea semne că ar fi implicată conştient în ceea ce i se întîmplă, melodiile de acum par să se fi dedulcit deliberat acelei adoraţii care evaporă gazul dintr-o brichetă în doar cîteva ore. Faţă de cei de la Radiohead, care s-au refugiat din calea unor astfel de fenomene de masă la adăpostul rafinat, cerebral şi greu accesibil al unor albume experimentale de felul *Kid A*, *Amnesiac* şi *Hail to the Thief*, Coldplay par să ţină cu dinţii la imaginea lor de staruri mondiale şi nu se arată dispuşi să-i cedeze cu vreun milimetru. Şi-au propus să nu rişte nimic, ba chiar să forţeze un pic nota grandorii de a se fi procopsit cu titlul de cea mai mare trupă a lumii, cu riscul de a sacrifica rămăşiţele de entuziasm inocent, depistabile ultima oară pe „Clocks", şi chiar de a lăsa, uneori, chitara să urmeze acordurile sigure şi deja inventate de un oarecare domn The Edge dintr-o anume formaţie U 2. Le-a ieşit de minune: n-am mai ascultat de mult un album cu atîtea ingrediente certe şi inteligente ale succesului. Aşa cum se prezintă lucrurile acum, irlandezii aceia nesuferiţi trebuie să se mulţumească doar cu locul doi.

Adina DINIŢOIU

bon de lectură

Războiul fluturilor: o veselă şi mai tristă gratuitate

● **Paul Cernat, Andrei Ungureanu *Războiul fluturilor*, Editura Polirom, 2005.**

Recent a apărut la Editura Polirom, în cunoscuta colecţie de proză tînără, „Ego. Proză", volumul *Războiul fluturilor*, semnat de doi tineri autori, Paul Cernat şi Andrei Ungureanu. Cartea este subintitulată „traducere şi adaptare liberă dintr-o limbă necunoscută" şi conţine realmente cîteva pagini cu semne obscure, presupuse a fi scrise în limba fluturilor. Pentru că despre asta e vorba, o ficţiune absolută, cu personaje fluturi, a cărei poveste rezidă în rivalitatea dintre fluturii de zi şi fluturii de noapte. Cum s-a remarcat deja, acest mic roman-bestiariu, ficţiune animalieră, deopotrivă graţioasă şi necruţătoare, este altceva decît proza tînără, biografistă, mizerabilistă şi puternic erotizată care se scrie astăzi la noi. Ambalată în volutele unui soi de regal verbal (pentru conformitate), ea îţi poate servi numai antreul (adică rafinamentul lingvistic), dar – în funcţie de apetit – poate merge mai departe, la felul principal, consistent: bestiariul recondiţionat, alegoric şi garnisit cu efectele speciale ale realităţii virtuale. Cei mai înţelepţi se vor păstra însă pentru desert, ciugulind cîte puţin din savoarea lingvistică şi din scenariul de *heroic fantasy* în haine flutureşti. Ca să vedeţi ce gust vă aşteaptă la desert, iată un mic citat: „O vreme se certaseră între ele ce va lua fiecare. Într-un final se ajunsese la un acord: moliile îşi puteau face apariţia oricînd şi ar fi trebuit să împartă totul cu ele. De pe urma înţelegerii, Catocala Frasini se alese cu dresuri; Catocala Hymenaea cu sclipitoare *dessous*-uri; Nyphagoga – cu rimel, cu fond de ten şi, ca să rimeze, cu poezii de Octavian Goga".

Chiar aşa, de ce scriu autorii istoria asta animalieră? Ca să rimeze, ca să se joace, cel mai probabil, dintr-o veselă (şi tristă, pentru că fluturii se devoră între ei cu cruzime) *gratuitate*, şi ca să se mai lepede de corvoada meseriei literare, a livrescului. Cel puţin în cazul lui Paul Cernat – cunoscut ca un foarte serios şi competent critic literar, care declara următoarele, în interviul din *Observator cultural* nr. 29/(286)/15-21 septembrie 2005: „Este şi o poveste, un fel de basm entomologic. Dacă ar fi să încadrez romanul din punctul de vedere al criticului literar – în carte m-am străduit să uit acest «rol» – l-aş situa între *heroic fantasy* şi *mainstream*, un bestiariu medieval trecut prin decadentism, suprarealism, prin literatura utopică şi prin realitatea virtuală de azi. E o fantezie parodică, plină de trimiteri culturale, lipsită de pedanterie". Deja, criticul redevine foarte serios...

Cei doi fac, e adevărat, o literatură de *mainstream*, în măsura în care apelează la fabula animalieră şi la efectele virtuale, dar şi prin intervertirea registrelor livreşti, a lumilor (fluturii beau lichioruri şi Cappy Nectar, cutare fluture e patron al unui lanţ de magazine Orhideea, fluturiţele fatale de zi sau de noapte sînt înnebunite după farduri, parfumuri şi *dessous*-uri), a citatelor culturale (frazare *à la* Bolintineanu, Eminescu, Bacovia etc.). Melanjul, citatul, ironia aşa-numită postmodernă, ingrediente sigure ale festinului celor doi, sînt astăzi şi ingredientele, mai mult sau mai puţin fine, ale cinematografiei, televiziunii, culturii de consum în general. Mă întreb totuşi dacă, în ciuda construcţiei clare a celor două regaturi şi a intrigii clasic-atrăgătoare, *background*-ul cultural nu este destul de greu digerabil la o lectură de divertisment. De pildă, în cazul parodiei de cosmogonie cu accente cărtăresciene foarte puternice: „În total, şase fraţi, şase licurici, şase feţi-logofeţi. Sîntem şase, şi totuşi Unul singur. Sîntem sixpleţi, lumini pe timp de noapte. Cînd am constatat Noi acest lucru, am creat Totul. Vizibilul şi invizibilul, materia şi antimateria, forma şi antiforma. Iniţial haotic, în joacă, fără un plan oarecare. Pe aceste creaţii primordiale le-am numit Răul" etc. etc.

Cîteva observaţii ar fi de făcut la final. Întîi, că această ficţiune se cuvine a fi luată drept ceea ce este, un gest ludic eliberator, o *jucărea* (parodică) şi nu o epopee (cum scrie Dan Petrescu pe coperta a patra, făcînd trimiteri şi la Tzara, Arghezi, Nabokov), o interfaţă, un joc virtual dacă vreţi, care nu trimite la sensuri secunde. Acesta îi e şi farmecul. Personal, găsesc uşor excesive trimiterile cărtăresciene şi regret că umorul animalier nu ocupă mai mult spaţiu (v. pe mîndra amazoană rîvnitoare la tron, Catocala Electa, care „pe verso era o mîndreţe" şi stă „picior peste picior peste picior peste picior..." urzind intrigi de domnie!, v. şi personajul savuros al Cavalerului Oranj).

O altă remarcă este aceea a unui paradox: deşi P.C. şi A.U. au dorit să scrie o ficţiune *trendy*, în mod ciudat, ei nu au scris avînd în minte cititorul, aşa cum se face în zilele noastre, ca să ai şanse pe piaţa literară. Paul Cernat scrie de pe propriile poziţii (de literat, universitar şi doritor de a fi imprevizibil), într-un fel de „eliberare a imaginarului" (cum mărturiseşte în acelaşi interviu). Adică, *en fin de compte*, eliberarea aceasta este şi un soi de conformare, de apartenenţă la cercul vicios al criticii: e vorba de a face *literatură de critic*. Scrisul la două mîini este o experienţă interesantă şi în cartea de faţă aproape imperceptibilă, textul avînd omogenitate stilistică şi o construcţie impecabilă. Şi încă ceva: fie şi numai pentru denumirile nesfîrşite ale fluturilor de zi/noapte, adevărate sau nu (P. Cernat spune că sînt ştiinţifice) plus bibliografia în întregime inventată *(à la* Mircea Horia Simionescu), cartea merită savurată. Ca desert sau cum doriţi dumneavoastră...

În luna septembrie, şase romane la Cartea Românească

Andrei Oişteanu, Cristian Teodorescu, Liliana Corobca, Florina Ilis, Florin Toma şi Costel Baboş sînt scriitorii ale căror romane urmează să apară în următoarele săptămîni la Editura Cartea Românească.

Romanele aparţin unor scriitori din generaţii şi curente diferite. Alături de doi autori consacraţi (Andrei Oişteanu, *Cutia cu bătrîni* şi Cristian Teodorescu, *Tainele inimei)*, Cartea Românească revine cu alte patru nume. Florina Ilis *(Cruciada copiilor)* se află la al treilea roman (după *Coborîrea de pe cruce* şi *Chemarea lui Matei)*, carte cu care îşi încheie şi trilogia. Ce se întîmplă cînd lumea e cucerită de inocenţă? Dar ce se poate întîmpla cînd amintirile sînt re-inventate? Costel Baboş, în *Aş crede în Dumnezeu*, riscă acest experiment. La fel Liliana Corobca, în romanul *Un an în Paradis*, riscă dezvrăjirea unei lumi dure, în care femeile au un singur rost: să producă plăcere. Romanul lui Florin Toma, *Moştenirea Familiei Bildungsroman*, este o carte fantastică şi explozivă, un posibil succes editorial al anului. Realizată într-o cheie autoironică, cartea ascunde un personaj misterios: Jerôme C.

Dilema veche vă recomandă

● Joi, 29 septembrie, la ora 17,20, pe Cinemax – *Vise,* de Akira Kurosawa. Pentru (mai ales) cîteva momente cu adevărat magice, precum cel al conversaţiei dintre copilul Akira şi livada de piersici. (Dan Stanciu)

● Din nr. 29 al *Observatorului cultural* recomand: interviul luat de Ovidiu Şimonca lui Paul Cernat („Nu-mi propun să fiu un critic de direcţie... Îmi doresc să fiu un critic independent, avizat şi credibil"), cel luat de acelaşi lui Liviu Ioan Stoiciu (re: Paul Goma), „La rentrée littéraire" a lui Alexandru Matei (cu zoom pe „solistul" Houellebecq) şi (în chip de „promo" la proximul număr al revistei *Idea*) suplimentul de 4 pagini „Laicitate şi complicitate". (Alex. Leo Şerban)

● Dan Perjovschi, probabil cel mai bun export românesc în arte vizuale, acordîndu-i Gabrielei Adameşteanu un excelent interviu în suplimentul *Bucureştiul Cultural*, nr. 19-20: „Arta e ceva interesant, acum se întîmplă de toate, şi conflictul de generaţii, şi de medii, şi de viziuni, naţionalisme, internaţionalisme, fundamentalisme, şi î din a, şi *only english*. Se duc bătălii, doare burta de nervi, fruntea s-a boţit de cute, răcnim, nu ne mai auzim unul de altul. E bine. Arta contează încă, altfel nu ne-am omorî atît de tare. Au apărut noi generaţii, noi instituţii, alte idei, reviste impecabile, bienale, curatori, artişti. Există energie, există probleme. E bine." (Marius Chivu)

● Andrei Cornea, *Mitul lui Glaucos* („Idei în dialog" nr. 9, septembrie 2005). De la Platon şi Rousseau pînă la Marx, Engels şi Troţki, un eseu pasionant – există asemenea cazuri – despre revoluţiile străbătute de un „duh restaurationist" care lucrează în numele unui trecut mai mult sau mai puţin apropiat. De o taciturnă şi cu atît mai pătrunzătoare actualitate. (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Killbillisme

***Sin City* (SUA, 2005), de Frank Miller şi Robert Rodriguez, cu participarea lui Quentin Tarantino.**

Într-o noapte, un bărbat singuratic primeşte mîngîierile unei prostituate, care se dovedesc a fi ultimele din scurta ei viaţă. Prostituata e blondă şi rochia ei purpurie se revarsă în oceanul de roşu al aşternuturilor. Bărbatul e Mickey Rourke, dar seamănă la fel de bine cu un Kirk Douglas tînăr, care ar fi stat mult cu capul băgat într-un stup de albine, şi mai seamănă cu un bolovan recalcitrant din care cineva s-a apucat să cioplească un om, numai pentru a se lăsa păgubaş. Şi încă ceva: e în alb-negru. La trezire, el descoperă cu durere că generoasa femeie nu mai există. Dacă regizorul Robert Rodriguez e omul cel mai calificat să-i împărtăşească durerea, asta rămîne de dovedit. Rămîne pe naiba! Dacă ar fi avut ceva de dovedit, s-ar fi văzut în atitudinea lui faţă de cealaltă femeie din viaţa eroului (Carla Gugino), care, pe lîngă faptul că e foarte drăguţă, mai e şi una dintre foarte puţinele femei din lumea acestui film (dacă nu chiar din lumea interioară a lui Rodriguez), care *nu sînt* curve. Femeia asta are şi ea parte de dureri inimaginabile (începe pe mîna unui haladit care se apucă s-o mănînce), dar, după cum îşi postează camera atunci cînd ea îşi povesteşte supliciul, e clar că pe Rodriguez îl interesează mai puţin ochii ei plînşi decît crupa ei goală. (De altfel, se descotoroseşte de ea imediat, din două rafale de mitralieră.) Sin City e o metropolă a suferinţei, plină de oameni care se schimonosesc în ploaie sau se încruntă, din spatele unui volan, la întunericul de afară, sau se lasă năpădiţi, la ora micului dejun, de gînduri ca: „Iadul înseamnă să te trezeşti în fiecare zi nenorocită şi să nu ştii de ce eşti aici". Dar suferinţa îl interesează pe Rodriguez *strict* la nivelul de schimonoseală, de încruntătură, de poză. Ce-l interesează pe el vine abia dup-aia: „Cînd o să ajungă în iad, ce va fi acolo o să i se pară un balsam după ce-i fac eu". Bine, băi! *Asta* e ideea! Asta-i muzica (aici, în interpretarea lui Rourke, dar reluată, în cursul filmului, de toate vocile importante) ce-i place lui Rodriguez. Şi cînd îi place ceva, el se manifestă exact ca grăsanul Augustus Gloop în fabrica de ciocolată a lui Tim Burton. Infantilismul ăsta alegru face ca numeroasele răzbunări din film să fie pe cît de sîngeroase, pe atît de puţin şocante.

Singurul lucru care m-a şocat la *Sin City* a fost publicul. Despre cel puţin zece spectatori (grupul cu care am venit) ştiu sigur că-l mai văzuseră cel puţin o dată; şi nu păreau să fie singurii iniţiaţi. Au stat cuminţi. Au rîs la poante (tipul care încasează o săgeată şi e doar uşor mirat, tipii care conversează extrem de formal în timp ce se pregătesc să facă o treabă murdară: tarantinismele regulamentare), dar cu măsură, ca un cor ce dă răspunsul ritual. Întreaga atmosferă era mai curînd solemnă. La un moment dat, amicul de lîngă mine mi-a spus pe nerăsuflate: „Vezi-dacă-l-recunoşti-pe-Tarantino-ştiu-că-acum-apare-Tarantino-dar-eu-nu-l-am-identificat-zi-mi-dacă-l-vezi!" Mă tem că atunci m-am pierdut cu firea: „CE CONTEAZĂ DACĂ APARE SAU NU? CU CE E FILMUL MAI BUN?" Eliminînd obscenităţile, cam asta am răspuns. Dar acum, la rece, răspunsul meu e: vouă nu vă e ruşine? *Sin City* – ecranizare după benzile desenate ale lui Frank Miller (care a co-regizat) – e lăudat pentru originalitatea stilului său vizual (alb-negru cu spîrcuri de culoare), e felicitat pentru fidelitatea faţă de modelul său (în timp ce unei adaptări după Shakespeare i se reproşează că nu e îndeajuns de adaptată), e întîmpinat ca o revoluţie cinematografică. Dar ce-i atît de revoluţionar în a transpune fidel pe ecran un stil care nu era altceva decît transpunerea pe pagină a unui stil *născut* pe ecran – în filmul *noir* al anilor '40-'50? Ce se cîştigă? Nimic. Ce se pierde? Aş putea să fac o listă. Dar ce rost are? Cei mai mulţi dintre tarantinereii care se droghează cu *Sin City* sînt genul de cinefili care se alarmează la simpla sugestie că şi-n 1940 se făceau filme şi, oricum, lumea pe care o descoperă aici le place tocmai datorită faptului că, prin reciclările astea succesive, şi-a pierdut una, două, trei dimensiuni – cum ar fi aia care făcea ca bărbăţia unui bărbat să nu ţină doar de lăţimea fălcii şi de lungimea pistolului, iar caracterul letal al unei femei să se exprime şi fără ajutorul sabiei de samurai şi al ciorapilor de plasă. Nu mă deranjează faptul că le place: în fond, bărbaţii au şi ei dreptul să se întoarcă la plăcerile lor de băieţi (fiind, de regulă, mai puţin speriate de exigenţele vieţii adulte, femeile sînt mai puţin dispuse să regreseze la fanteziile adolescenţei şi – ceea ce le face o cinste deosebită – mai puţin predispuse la fantezii în care figurează ciorapi de plasă cu toc special pentru pistol), iar *Sin City* poate fi văzut – în cuvintele revistei *Re:Publik* – ca „un *Citizen Kane* al plăcerilor vinovate". Dar a-ţi prezenta plăcerile vinovate drept experienţe estetice valoroase, a-ţi scuza regresiunea inventînd revoluţii – asta mă deranjează. Problema celor care refuză la nesfîrşit să se maturizeze – fie ei regizori, fani sau critici îngrijoraţi că ar putea rămîne în urma *trend*-ului – este că vor îmbătrîni oricum. Poate mai dizgraţios.

trecerea prin reviste

Talent şi umor

Îmi place la *The Economist* că e mereu la fel. Îmi închipui că dacă englezul maniacal în tabieturi există cu adevărat, el trebuie musai să o citească. Doar revista a apărut cînd englezul ăsta domina lumea. E plăcut să citeşti o revistă mai veche decît România. Scrie sub sumarul fiecărei ediţii: *First published in September 1843*. Urmat de: „pentru a lua parte la lupta dură dintre inteligenţă, ce ne poartă înainte, şi ignoranţa nevrednică şi şovăielnică, ce se pune în calea progresului".

Articolele nu sînt semnate. Cum s-or descurca oamenii ăştia cu orgoliile? Nu are pagini pe care să le sari, să citeşti prima dată ce spune cutare, e toată la fel. Acelaşi stil sigur pe sine, acelaşi bombardament cu informaţii, aceeaşi ironie nerevendicată. Uneori mă gîndesc că poate au inventat un calculator superinteligent cu talent şi umor, care doar adună informaţii şi scrie articole atotştiutoare.

Ce să recomand din numărul din 10 septembrie?! Are de toate. Are Katrina pe prima pagină şi un dosar special în interior, are alt raport special despre ONU. Are despre alegerile din Germania, criza din Ucraina şi multe altele. Mi-a fost greu să mă decid, dar m-am gîndit să vă prezint un articol din secţiunea despre Marea Britanie. Liderul conservator George Osborne a anunţat că va forma o comisie pentru a studia posibilitatea introducerii cotei unice la impozitul pe venit. De la această ştire, calculatorul deştept *The Economist* a scris un articol de o pagină plus caricatură de introducere. Şi, cum le ştie pe toate, pleacă de la origini. De la Pitt cel tînăr care a introdus impozitul pe venit pentru a finanţa războiul cu Napoleon, trece prin relaxarea făcută de doamna Thatcher şi crede că ideea le-a venit conservatorilor pentru că promisiunea unei reduceri de impozite de doar 7,4 miliarde de lire la alegerile trecute le-a adus prea puţine voturi (numeşte promisiunea asta *an apology of a policy)*.

Trece apoi la alte ţări, între care cele opt esteuropene care au adoptat *flat tax income* (cota unică). Îţi explică cu detalii cum e sistemul acum în Marea Britanie, spune care sînt argumentele susţinătorilor. Între altele, afli că legislaţia actuală privind taxarea directă se întinde pe patru volume groase şi s-a dublat de cînd Gordon Brown a ajuns ministru, în 1997. „O obiecţie evidentă este că reforma ar fi nedreaptă, de vreme ce bogaţii ar plăti mai puţin decît în prezent. Apărătorii *flat tax* au două contra-argumente. Primul, sistemul cu o singură rată rămîne unul progresiv – bogaţii plătesc o parte mai mare din venituri decît săracii – cîtă vreme există o sumă minimă neimpozitată. În al doilea rînd, cei bogaţi pot profita de complexitatea sistemului actual pentru a ocoli impozitul, posibilitate care ar dispărea într-un sistem mai simplu". Vi se pare că susţine o anumită parte? Da, aşa e. *The Economist* are o orientare conservatoare (non-partinică), pro-piaţa liberă, pro-liberalism politic şi laică – asumată, nu îi e ruşine. Echilibristica de dragul echidistanţei cu orice preţ este o jignire adusă inteligenţei şi face presa plicticoasă. Pe asta am scos-o de la mine, dar îmi place să cred că, dacă respectivul calculator deştept ar citi nota asta, mi-ar da dreptate. Dar să revin la articol. Cît ar costa? *Flat tax,* evident (revista e scumpă). Este întrebat un analist de la o mare firmă de consultanţă, care face diverse scheme şi calcule. Ele ocupă a doua parte a articolului şi nu vi le spun, sînt pentru pasionaţi.

Dacă din descriere aţi rămas cu impresia că am vorbit despre un articol documentat, muncit şi foarte interesant, aşa este. Şi, cum spuneam, revista e toată la fel. (**C. G.**)

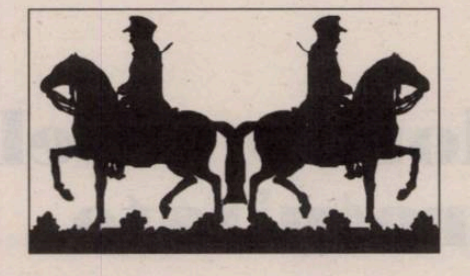

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Aleea Popa Nan la New Orleans

„Katrina, indice de amnezie" (Traian Radu Ungureanu, în 22)

Nu aveam mai mult de 6 ani, cînd am auzit că Hitler a refuzat să-l felicite pe Jessie Owens, la Olimpiada din Berlin. Sînt dintre cei care de la 6 ani ştiau că Hitler era numele odios al unui om rău, iar Jessie Owens – un negru bun care fugea mai repede şi sărea mai departe decît oricine. Hitler nu putea admite asta – ca un negru să fie mai bun – şi cică nu i-ar fi dat mîna, să-l felicite, dovedindu-şi astfel şi prostia, şi răutatea. Tatăl meu a crezut multă vreme, parlamentînd în salon cu vehemenţă, în această imagine plină de semnificaţie demascatoare. Era dintre cei care, pentru o idee dreaptă, nu au nevoie de un adevăr strict.

Adevărul strict a fost – cum a spus-o şi Jessie Owens – că Hitler nici nu avea cum să dea mîna „cu mine, fiindcă el stătea în loja de onoare, iar eu, pe teren, şi a fost foarte bine aşa; nu m-am apropiat de el şi nici nu am vrut-o; am fost fericit că într-o ţară unde domnea rasismul, dovedeam că nu există rasă superioară şi că Dumnezeu a creat oamenii egali între ei". Un martor ocular, librar la Nisa în urmă cu un sfert de veac, scria că a putut observa ce reacţie a avut Hitler cînd Owens a cîştigat lungimea, depăşindu-l pe germanul Lutz Long care conducea cu un 7,87 în uralele mulţimii convinse că nimeni nu-l mai poate întrece. Jessie a sărit la a cincea încercare 8,06. Hitler, în clipa aceea, a avut mai întîi un gest de ciudă, după care a aplaudat. Atît.

Adevărul strict este că Long a alergat să-l felicite pe Owens şi cei doi atleţi s-au îmbrăţişat acolo, pe stadion, în ovaţiile spectatorilor; nu e o enigmă a istoriei de ce această îmbrăţişare nu s-a transformat într-o legendă din care tiranul din lojă ar fi ieşit mult mai umilit iar legile lui rasiale şi mai dispreţuite decît în povestea neadevărată care-l surescitase pe taică-meu... La moartea lui în 1980 – a sfîrşit în mizerie, acceptînd să se întreacă lîngă cai pe hipodromuri unde negrii nu aveau acces – preşedintele Carter a trimis un mesaj în care zicea că „Owens a simbolizat lupta împotriva tiraniei, sărăciei şi rasismului". Strictele adevăruri mor monotone.

...L-am văzut pe Owens, la TV5, într-un documentar despre „Zeii stadioanelor", alergînd şi sărind glorios la Olimpiada din Berlin; eu stăteam în fotoliu şi Katrina, uraganul, se apropia de Alabama în care Jessie se născuse.

Aveam tot 6 ani, cînd în acea zi a victoriei lui Max Schmelling asupra lui Joe Louis, am văzut în aleea Popa Nan, un domn mare luîndu-şi băieţelul dintre noi, Toni îi zicea, dîndu-i şi vreo două la fund şi ţipîndu-i: „...ţi-am spus să nu te mai joci cu ei... ţi-am spus sau nu?". Atunci, cu ceilalţi după mine, am fugit spre tatăl lui Toni şi i-am strigat: „De ce nu-l lăsaţi? Ne jucăm frumos!" „Bă – mi s-a răstit domnul acela – dacă vă mai prind pe aici, vă fac ce i-a făcut Max Schmelling lui Joe Louis!". „Ce legătură are?" – a întrebat o fetiţă pe care o iubeam, deşi era mai mare decît mine cu doi ani. „Are!" – a răcnit domnul, închizînd poarta curţii lor, cu cheia. Are... că sînteţi jigodii!" Ne-am uitat tăcuţi unii la alţii să vedem dacă sîntem jigodii, prin ce. Nu desluşeam nimic, eram aceiaşi; ne-am dus acasă, în monom, într-un fel de mister comun care ne învăluia, sumbru, pentru prima oară.

A doua zi, înaintea oricăror jocuri, pe baza informaţiilor de care făcusem rost fiecare acasă, am ajuns la una din acele operaţii logice al cărei mecanism copiii îl deprind repede şi dureros. Schmelling e alb, Joe Louis e negru. Noi sîntem jigodii, Joe Louis e ca noi, o jigodie. Noi vom ţine cu Joe Louis; nu mai discutasem niciodată aşa, în asemenea termeni, de alb şi negru, nu împărţisem lumea decît în părinţi şi copii, în ulii şi porumbei, în hoţi şi vardişti, suprema idee fiind că urma scapă turma. Toni ne-a confirmat, seara, ieşind pe şest din casă: tatăl lui zice că albii trebuie să stîrpească negrii şi nemţii pe toţi jidanii... Ne-am uitat mult la Toni, ca să vedem dacă nu-i tîmpit. „Şi tu ce zici?" – l-a întrebat, intimidată, iubita mea. „Eu am venit să mă joc cu voi."

Două veri, pînă la revanşa din 1938, am ţinut cu Joe Louis, nici unul dintre noi – locuitorii acestei planete numite aleea Popa Nan – nu a vrut să fie Schmelling, alb şi german. Instinctul ne cerea să nu acceptăm stîrpirea şi în toate jocurile alegeam să fim jigodii, adică oameni care nu se lasă stîrpiţi.

...Zilele trecute am văzut la TVSport, într-un serial despre măreţii boxeuri ai lumii, exact repriza aceea din 1938 cînd Joe Louis – „bombardierul din Detroit" – îl rupea din trei pumni pe Schmelling, şi posturile de radio germane îşi întrerupeau emisiunea; am zapat scurt (nu-mi mai place boxul), m-am întors la CNN, am văzut ce-a făcut Katrina dintr-un orăşel numit ca un mînz Biloxi, un negru tînăr – de vigoarea lui Joe Louis – plîngea ca un copil pe un acoperiş şi mi-am adus aminte că ultima veste despre iubita mea din alee, să fi fost vreo 40 de ani de cînd plecase, venise de acolo, din New Orleans. O chema Pusi şi îi plăcea să ne ascundem împreună cînd jucam urma scapă turma.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

O zi fără maşină

O zdrăngăneală la maşină nu vine niciodată singură. Mai ales la o maşină străină. Aşa se face că am umblat zdrăngănind vreo două săptămîni crezînd că e scutul motor şi scutul de noroi. Am fost pentru scuturi la asigurare, la service, mi se vor pune noi şi frumoase. Dar cînd zdrăngăneala te urmăreşte şi după o programare peste o lună la tinichigerie, cauţi alte cauze. Şi găseşti. Era vorba de plăcuţele de frînă. Vorba lui Vali din parcare: „Bă, tu eşti nesimţit? De o lună văd că sînt duse plăcuţele. De vreo săptămînă sînt duse discurile". Şi uite aşa mă programez iar, dar rapid, în două zile. Şi în ziua aia sfîntă a programării am spus să nu mă ating de maşină decît cînd îi vine sorocul reparării. Şi era o ploaie pe mă-sa de miercure, o ploaie în care a plouat cu toate rablele pe străzile oraşului. Rablă după rablă, taxi după taxi, jeep după 4 x 4, toate au zăcut la stopuri ca nişte cadavre. Şi tocmai atunci m-am trezit să am şi eu treabă de la Preciziei la podul Fundeni şi înapoi în Ştirbei şi din Ştirbei la podul Otopeni şi de la pod înapoi şi iar în Otopeni. Cît au fost? Vreun milion. De plîng şi acum după urletele, frigul, ploaia, cheful tîmp de a vrea să fac lucrurile la timp, într-un timp ce era doar de chiloţeală fără poftă. Deci, iau taxiul şi merg pînă pe Preciziei, mînca-mi-ar viermii creierul de tot că am avut o asemenea idee păcătoasă. Şi dacă nu a făcut taxiul o oră şi jumătate, încercînd toate scurtăturile, iubind toate stopurile, pînă în Militari, atunci să nu mi se zică tîmpit. Şi cum era pe banii mei, adică eu stăteam, el avea treaba condusului, iar aparatul lui de taxare număra criminal fiecare leu, tot el a început să se enerveze la drumul spre Fundeni. Bă, dar cum să spun, eu dădeam banul, el se enerva. Tot mai mult! Nu-mi venea să cred. Cum? Nu ocuparea taxiului cu o cursă lungă şi grasă îl face fericit? Nu, înjurături de mama lui Băsescu, tata lui Videanu, tablourile lui Năstase şi bătrîneţea lui Iliescu. Toţi ajunşi, dintr-un condei, nişte idioţi, nişte golani de cartier urcaţi de el în funcţii şi coborîţi cu scuipaturi. Şi cum de la 8 la 11 sînt trei ore, uite-mă în centrul oraşului. Îmi iau tărăboanţa s-o duc la service şi fac două ore pînă la podul Otopeniului, la service. Toţi eram cadavre în coşciuge. Şi rîdeam ca boul cînd zgomotul maşinii mele îi făcea pe ceilalţi să se uite dubios la propria lor maşină. Şi eram vesel şi pentru că şi vedeam pe unii cum încercau să facă zigzaguri, să umble ca pe serpentine printre maşini, umplînd locul unuia care demara mai încet. Hop-hop! Hop-hop! Mamă, ce am mai înaintat! Şi văzînd eu două ore în sac îmi spun stau la service pînă îmi fac maşina. Nu umblu teleleu. Dar veştile umblă grele de bani: „domnule, aveţi toate plăcuţele paradite şi două discuri. Deci, în total...." Bărbate, mi-a dat o sumă care m-a aruncat pe spate! Păi, eu nu am banii ăştia, mi-am dat seama şi era musai să mă întorc în javra aia de oraş. Patru ore de mers cu taxiul. Şi norocul îmi surîde: un taxi venea gol de la Otopeni. Urc şi mă amuz cu şoferul de un concurs pe Radio Star unde o gîscă nu ştie unde sînt Bucegii. Nu mai e şcoala de dinainte. Şi tocmai atunci sună mobilul meu. „Domnule, e nevoie să înlocuim şi un cap de bară!" Cît? Bun! Cu un milion în plus, ce mare treabă... oi găsi! Şi zic da! Şi mă împrumut eu de prin trei locuri de bani şi nu vă faceţi o idee rea, dar ţuşti în taxi cu mintea mea proastă şi trupul meu cocoşat. Doar că de la service mi s-a mai şoptit un pic: „Domnule, senzorul airbag nu poate fi reparat. Trebuie schimbat tot calculatorul. 8 milioane!" Am urlat să nu se atingă de el că vin eu. Eu, cine sînt eu fără bani în buzunar şi cu maşină?

„În România postcomunistă terapia de grup a eşuat“

– interviu cu Alexandru SOLOMON –

Marele Jaf Comunist *este un documentar despre jaful din 1959 al Băncii de Stat a Republicii Populare Române, pus la cale de şase foşti ilegalişti, oameni cu legături în cercurile puterii comuniste şi ale Securităţii. În urma anchetei, li s-a cerut să-şi joace propriile roluri într-un film de reconstituire a jafului,* Reconstituirea *(r. Virgil Calotescu), devenit film de propagandă cu circuit închis.* Marele Jaf Comunist *a fost selectat pentru numeroase festivaluri de gen, fiind distins cu Prix du Film d'Histoire – Pessac, Franţa; Grand Prix – Mediawave Gyor, Ungaria; Best Director, Hungarian-Romanian Dok Festival – Sf. Gheorghe, România şi Prize for Social Values, Documenta Madrid. Documentarul este o coproducţie România-Franţa-Germania-Marea Britanie: scenariul şi regia – Alexandru Solomon, imaginea – Constantin Chelba, sunetul – Dana Bunescu şi Viorel Dobre, montajul – Sophie Reiter, producători Les Films d'Ici – Serge Lalou şi Virginie Vallat, Libra Film – Tudor Giurgiu. Premiera cinematografică în România va avea loc pe 30 septembrie la Mall Vitan şi Plaza Romania.*

Cum ţi-a venit ideea acestei reconstituiri a unei (false) reconstituiri?

E greu de fixat un moment. Treptat, pe la sfîrşitul anilor '90, după ce am aflat cîte ceva despre jaful bancar din 1959, povestea a început să mă intereseze. În mod sigur, ceea ce m-a determinat să fac filmul a fost vizionarea vechii *Reconstituiri*. M-a fascinat, cred că e o capodoperă malignă, un fel de proto *reality-show*, apărut într-o vreme cînd televiziunea încă nu exista. Dar tema, temele filmului meu s-au precizat în timp.

Făcusem pînă atunci 5-6 documentare în afara circuitului televiziunilor, produse în special de Fundaţia pentru Arte Vizuale, filme care circulau pe la festivaluri, şi cam atît. Căutam o soluţie pentru a face filme care să fie văzute, simţeam că trebuie să ies din micul nostru club provincial. Soluţia – unică atunci, ca şi acum – era coproducţia.

În august 2000, am prezentat prima oară un sinopsis intitulat *The Great Communist Bank Robbery* la un atelier de film documentar în Danemarca. Pînă în vara lui 2003 – cînd am încheiat finanţarea şi am putut începe filmarea – am tot scris, cercetat, căutat. Povestea era inepuizabilă, mereu apăreau alte şi alte detalii fabuloase. Cred că am intervievat peste 100 de persoane şi am scris nenumărate versiuni. În sedimentarea lentă, în developarea temelor latente ascunse într-un subiect – care, astfel, se transformă în cinema –, cred eu că stă diferenţa dintre documentar şi reportaj, gen grăbit al televiziunii. Diferenţă care, la noi, nu este sesizată.

„Martorii“ n-au avut reţineri să apară în documentar? Mă gîndesc, în special, la cei implicaţi atunci ca anchetatori.

M-a refuzat un singur om, un martor important. Am stat de vorbă cu el în particular, dar se temea să apară. Mi-a confirmat datele pe care le ştiam, dar – prin absenţa din film – rolul lui rămîne o enigmă, una care mă irită şi azi. Un altul a apărut la filmare spunînd că nu vrea să-mi dea nici un interviu. S-a aşezat pe scaun, l-am filmat două ore şi, la plecare, mi-a zis că, dacă folosesc ceva din acest material, mă dă în judecată. Este prezent în film.

Relaţiile cu anchetatorii au fost – moralmente – complicate. Inevitabil, între cel care întreabă şi cel care răspunde se stabileşte o anume complicitate, un soi de empatie. Dacă le ceri să nu te mintă, nici tu nu trebuie să îi înşeli. Pe de altă parte, te gîndeşti mereu că oamenii aceştia nu au fost niciodată deranjaţi pentru faptele lor. (În România s-a făcut numai procesul Comunismului, cu C mare, nu s-a umblat la detalii.) Ceea ce explică şi de ce au vorbit liber – şi fără să-şi fi schimbat perspectiva cu un milimetru – despre trecut.

Problema centrală a *Marelui Jaf Comunist,* a oricărui documentar care descoase răutăţi, a fost această presiune morală. Am devenit camaradul martorilor mei; nu era, de altfel, rolul meu să îi condamn, dar nici nu trebuia să ajung părtaş la minciună. La montaj, presiunea mi s-a părut şi mai acută. Cum să păstrezi dreapta cumpănă într-o poveste din care lipsesc „personajele pozitive“, dar unde abundă victimele?

Cum subminau ei regimul furînd nişte bani pe care nu-i puteau cheltui? Dacă cunoşteau atît de bine sistemul, cum de nu şi-au dat seama că, filmînd reconstituirea, nu se vor salva? Care e, de fapt, misterul acestui jaf?

Într-adevăr, într-o lume normală, un jaf bancar n-are o dimensiune politică. Însă în contextul din 1959, el era un gest anarhist: demonstra că statul poliţienesc are slăbiciuni şi făcea de rîs mitul armoniei socialiste. De altfel, regimul a reacţionat ca atare faţă de jaf, considerîndu-l un act politic.

Nu vom şti niciodată ce a fost în sufletele celor şase oameni, acuzaţi de săvîrşirea jafului. Cred că, în situaţii fără ieşire – cum era situaţia în care se aflau aceste personaje – ajungi să faci gesturi iraţionale, gratuite, sinucigaşe. Şi poate că, acceptînd să filmeze în *Reconstituirea,* voiau ca în urma lor să rămînă ceva, orice, chiar şi o suită de imagini mincinoase.

Misterul rămîne întreg. Pentru că nu aveam un răspuns definitiv, dar şi pentru că asemenea certitudini sînt apanajul propagandei, m-am abţinut să ofer o singură explicaţie. A fost o alegere deliberată. Dictaturile, societăţile bazate pe minciună, ne lasă moştenire mistere. Una din concluziile *Marelui Jaf Comunist* este că rămînem iremediabil dezorientaţi de atîta manipulare. În acelaşi timp, am încercat ca filmul să transmită mai mult decît poate fi tradus în cuvinte. Dacă – aşa cum am spus în comentariu – *Reconstituirea* mai mult ascunde decît arată, ambiţia mea a fost să dezvălui prin sugestie mai mult decît să explic.

Care a fost rostul Reconstituirii *lui Calotescu dacă, pînă la urmă, a rămas o peliculă cu circuit închis? Dacă rolul ei era unul manipulator, de ce nu s-a dat la mase?*

În România anului 1959 se pare că toată lumea auzise de acest jaf şi apoi de *Reconstituirea*. Fără să se vorbească de jaf în ziare, fără ca filmul lui Calotescu să fie difuzat pentru publicul larg: într-un regim secretos, totul se află din zvonuri. Ceea ce e ţinut secret este totdeauna interesant. Şi presupun că şi mai-marii propagandei mizau pe zvonuri. În acest fel, versiunea oficială, destinată, chipurile, numai membrilor de partid (adică elementelor de nădejde) s-a răspîndit din şoaptă în şoaptă. Pe de altă parte, partidul număra cîteva milioane de membri, aşa încît se poate spune că *Reconstituirea* s-a difuzat *în masă*.

Filmul lui Calotescu este plin de subînţelesuri, de parcă şi celor care l-au comandat le-a fost frică să spună lucrurilor pe nume. Sau poate că nu s-au hotărît asupra unui mesaj clar. De exemplu, discursul antisemit nu e dus pînă la capăt; cu toate acestea, zvonurile epocii au transmis că jefuitorii erau evrei şi că banii erau destinaţi cauzei sioniste. Un singur lucru se spunea limpede: nimeni nu scapă vigilenţei „organelor“, nimeni nu scapă nepedepsit. Cei care vedeau *Reconstituirea*, ieşeau de la proiecţie înspăimîntaţi. Nu e interesant cum devine un film unealtă a terorii de stat?

Interesant, dar sinistru! Ce ai fi făcut tu în locul lui Virgil Calotescu? Ai fi putut şti?

M-am gîndit tot timpul la colegul meu dispărut. Oare nu încep să fac ceea ce făcea şi el? Nu îmi manipulez şi eu martorii? Într-un fel, am vrut să le aplic acelaşi tratament, să îi pun pe oameni în situaţia de a reface gesturile de atunci: cameramanul filmează, vecinii bîrfesc la geam, directorul închisorii merge la locul execuţiei, fiecare îşi reia rolul ca într-o şedinţă de psihanaliză. Spectrul lui Virgil Calotescu bîntuia prin preajmă. Nu mă îndoiesc că el a ştiut că actorii lui joacă într-o piesă aranjată. Nu asta era problema. Ci dacă şi-a dat seama că – prin filmul pe care îl face – le semnează condamnarea la moarte?

Vîrsta m-a ferit să ajung în situaţia lui Calotescu. Eram în facultate cînd a venit revoluţia. Făceam imaginea la un film despre semnificaţia zilei de 23 august 1944: noroc că pînă în decembrie colegul meu regizor a chiulit şi filmul nu s-a mai făcut. Poate că aş fi abandonat în cele din urmă meseria asta. Sau m-aş fi refugiat în „filmul de artă“. Nu ştiu. În orice caz, este un bun exerciţiu să ne imaginăm în astfel de situaţii. Să faci film documentar nu este o treabă lipsită de răspundere.

Ţi-ai pus problema „vîrstei“ publicului? Ce urmăreşti cînd faci un documentar?

Cum se spune, cred că *Marele Jaf Comunist* e o poveste pentru toate vîrstele. De altfel, i l-am dedicat fiului meu, azi în vîrstă de 8 ani, în speranţa că într-o bună zi va deveni curios, va dori să afle în ce fel de lume au trăit bunicii şi părinţii lui şi va lăsa baltă filmele „de acţiune“. Pînă una-alta, nu-l interesează.

Dar şi eu am dorit să fac un film emoţionant, bazat pe o poveste tragică, ce se petrece într-o ţară plină de umor. Am dorit să fac un film poliţist, cu implicaţii politice, un *thriller* în care apar oameni ce trăiesc printre noi. Aceşti oameni gîndesc şi astăzi ceea ce credeau în 1959. Ne întîlnim cu ei la piaţă, sînt unchii şi mătuşile noastre. În acest sens, nu e un film istoric. Făcînd documentar, încerc să provoc ceva în oameni.

La sfîrşitul filmărilor, i-am adunat pe martori într-o sală şi le-am proiectat *Reconstituirea*. Erau spectatorii unui spectacol la care au contribuit cu toţii. Victime, anchetatori, magistraţi, echipa de filmare. După ce s-a aprins lumina, am discutat cu ei timp de vreo oră şi jumătate. Anchetatorii au dominat din nou dezbaterea, vorbeau tare, iar foştii arestaţi tremurau fără să îi privească. M-am simţit umilit personal şi am regretat că i-am pus, dintr-un fel de trufie, pe cei ce au suferit, într-o situaţie penibilă. Terapia de grup a eşuat. Dar asta e România noastră.

Le Monde, Les Inrockuptibles, Time Out *au scris foarte bine despre documentar, care, de altfel, a şi luat cîteva premii. Care crezi că a fost „ingredientul“?*

Sînt multe ingrediente „de succes“, dar cred că *Marele Jaf Comunist* lasă loc spectatorului să îşi formuleze propria părere. Şi această libertate a fost apreciată. Abia aştept să ajungă la publicul din România.

Chiar aşa, crezi că avem public pentru documentar?

Da, ştiu că există un public care se uită cu sete la canale specializate ca *Discovery* sau *National Geographic*. Publicul îşi doreşte alternative, însă stăpînii mass-media de la noi nu au curajul şi nici imaginaţia să le propună altceva.

Te-ai specializat pe documentare, n-o să faci film niciodată?

Documentarul *este* film. Nu mă interesează să îl delimitez de ficţiune, mi se pare că frontierele dintre genuri se estompează tot mai mult. Am ajuns să cred că documentarul este, mai ales la noi, o specie necesară. Uneori mi se pare ridicol ca, după 15 ani, să revendic filmului o misiune socială, adică exact ceea ce pretindea regimul comunist de la artă. Şi totuşi...

a consemnat Marius CHIVU

colţul scurt

Moartea domnului Lăzărescu

● Începînd cu 23 septembrie, *Moartea domnului Lăzărescu,* filmul lui Cristi Puiu (laureat, anul acesta, printre altele, al Marelui Premiu „Un certain regard“ la Cannes) va intra, în sfîrşit, pe ecranele româneşti. De văzut. Obligatoriu.

● După atîta Festival „George Enescu“, între 22-25 septembrie, la sălile Radiodifuziunii Române şi la Teatrul Nottara, a doua ediţie a MultiSonicFest: jazz, electro, *fusion,* dans, *body-painting,* instalaţii, *video performance & more*.

● La Centrul Ceh, „Afişe de război“ – expoziţie de artă plastică; la Muzeul Militar Naţional, „Polonezii pe fronturile celui de-al doilea război mondial“ – fotografii.

● La Muzeul Naţional de Artă al României, pînă în noiembrie, retrospectivă fotografică Léonard Misonne, celebrul pictor belgian de la începutul secolului trecut. Şi tot aici, vineri, 30 septembrie, expoziţia de pictură franceză *Umbre şi lumini* (care se va închide în curînd) va avea program pînă la orele 23,00.

● În acest sfîrşit de săptămînă, la Muzeul Ţăranului Român (unde s-au redeschis, după mai bine de un an, sălile „Ferestre“ şi „Timp“), Tîrgul „Cîrstovul viilor“: icoane pe sticlă, pe lemn şi în ceramică şi fotografii vechi despre cum se culegeau strugurii şi cum se prelucra vinul odinioară. (**M. C.**)

Cristian LUPŞA

America – divizată sau unită?

– după furtuna care i-a devastat casele, oamenii şi identitatea –

Am petrecut o bună parte din vara lui 2004 lucrînd la un articol despre o familie de refugiaţi veniţi din Bosnia în Columbia, Missouri – oraşul în care îmi făceam masterul. Articolul urma să apară în septembrie 2004 şi să fie coperta unei revistei săptămînale, *VOX*.

Într-o zi, la o cafea cu redactorul responsabil de număr, am luat articolul la purecat – de la prima propoziţie, pînă la titlul ce avea să apară pe copertă. Redactorul avea deja o idee de care părea profund mulţumit.

„United we stand! *(Uniţi, învingem)*" – a exclamat.

„Poftim?" – am răspuns şocat, cît pe ce să-mi vărs cafeaua în poală.

„United we stand" e jumătate dintr-un slogan american vechi de mai bine de 200 de ani. Fraza a fost luată dintr-un cîntec din războiul civil, iar întreaga propoziţie sună cam aşa: *By uniting we stand, by dividing we fall*. Dacă ne unim, vom birui, dacă ne divizăm, vom fi distruşi.

Oferta redactorului mustea de patriotism automat. Nu mi-a fost greu să-i urmăresc firul gîndurilor: bosniaci în America, supravieţuitori ai masacrului din Srebreniţa, salvaţi de americani, lapte şi miere la tot satul şi iaca, sîntem uniţi şi azi ne e bine. N-aveam de gînd să scriu zaharicale, mai ales că familia era departe de a se prosterna în faţa steagului. Am dezbătut o vreme şi pînă la urmă am ajuns la un compromis. Titlu era aşa: „La o lume depărtare".

Unii spun că e un moment propice pentru tradiţionala unitate, în timp ce alţii spun că e momentul ca America să admită cît de divizată este.

Azi, aceeaşi dispută are loc în America în cele mai înalte cercuri. După ce uraganul Katrina a măturat localităţi întregi de-a lungul coastei şi aproape a îngropat simbolicul New Orleans, unii spun că e un moment propice pentru tradiţionala unitate, în timp ce alţii spun că e momentul ca America să admită cît de divizată este.

Katrina a lovit călcîiul lui Ahile al Statelor Unite, o ţară care de ani buni nu mai livrează visul american; nu îl livrează propriilor locuitori, darmite emigranţilor. America a devenit locul în care rata sărăciei creşte odată cu creşterea economiei, asta pentru că bogaţii sînt din ce în ce mai bogaţi, iar săracii din ce în ce mai săraci. *Newsweek* scrie că 37 de milioane de americani (peste 12 % din totalul populaţiei) trăiesc în sărăcie, unul din cinci copii se naşte sărac şi abia 2% din produsul ţării e destinat celor mai sărace 10 procente ale populaţiei. Katrina a expus fără milă sărăcia şi prejudecăţile rasiale care continuă să existe în America. Imaginile din New Orleans, care prezentau o populaţie majoritar neagră, i-au lovit pe mulţi americani în moalele capului. Desegregarea şi libertăţile civile au fost cîştigate acum cîteva decenii, dar stigmatizarea populaţiei de culoare şi un nou tip de discriminare bazată pe apartenenţa socială au continuat să alimenteze problemele minorităţilor. Statistic vorbind, peste 16 milioane de săraci sînt albi şi abia 9 milioane sînt negri. Dar cei negri reprezintă un sfert din populaţia de culoare a Americii. Cifre similare stau şi în dreptul indienilor şi a emigranţilor din America de Sud.

„Diviziunile de clasă sînt importante în aproape toate societăţile, dar în America ele sînt exarcebate de către rasă" – spune Christopher Jencks, sociolog la Harvard. „Asta e valabil în aproape toate societăţile în care săracii sînt diferiţi atît fizic, cît şi economic."

Rapperul Kanye West a declarat în direct la NBC că lui „George Bush nu-i pasă de populaţia de culoare". Într-o emisiune radio, o locuitoare din New Orleans a spus că miile de oameni adunaţi ca animalele la Centrul de Convenţii erau convinşi că Guvernul intenţiona să îi lase acolo să moară, iar un trompetist de jazz a scris într-un eseu apărut în revista *TIME* că americanii „se feresc să accepte misiunea rezolvării problemelor rasiale".

Washingtonul trăieşte cu impresia că fiecare american „poate să sară în jeep, să-l umple de 100 de dolari cu benzină şi să se instaleze în siguranţă într-un hotel".

Dacă e să dai crezare presei vest-europene, devastarea coastei sud-estice ar fi fost suportabilă dacă America ar fi avut o plasă de siguranţă socială. Nici urmă de solidaritate, dreptate şi siguranţă, au spus germanii. Un ziar italian a scris că ideea republicană a unui guvern federal redus şi neimplicat într-o societate în care fiecare devine responsabil să producă pentru sine s-a înecat în apa murdară care a spart digurile în New Orleans. Senatorul american Barack Obama, devenit recent un star al democraţilor, a declarat că răspunsul lent al autorităţilor federale arată că Washingtonul trăieşte cu impresia că fiecare american „poate să sară în jeep, să-l umple de 100 de dolari cu benzină, să arunce nişte canistre cu apă în portbagaj şi să folosească o carte de credit ca să se instaleze în siguranţă într-un hotel, departe de necazuri".

E greu de crezut că o societate atît de divizată social e în stare să se mobilizeze pentru a-şi ajuta semenii în caz de dezastru. Dar americanii au făcut-o. În primele două săptămîni ce au urmat urganului, Crucea Roşie a strîns peste 650 de milioane de dolari. La două săptămîni după valul ucigaş ce a lovit Asia în decembrie, organizaţia adunase 170 de milioane. Companiile americane, la rîndul lor, au donat peste 400 de milioane, iar estimările specialiştilor spun că această sumă va depăşi recordul de 750 de milioane, stabilit în urma atacurilor de la 11 septembrie. La rîndul lor, mii de familii americane şi-au deschis casele, oferind un loc de refugiu sinistraţilor. Şcoli din zeci de state au ajutat părinţii să-şi înscrie copiii pentru a nu pierde anul, iar universităţile au oferit locuri gratis pentru studenţii din New Orleans şi împrejurimi. Sute de mii de americani ajută voluntar, fie în zonele spulberate de Katrina, fie în statele pe unde s-au împrăştiat sinistraţii.

„Există printre oamenii cu care am vorbit aproape un sentiment de vinovăţie" – spune Raluca Cozma, care-şi face doctoratul în Baton Rouge, capitala Louisianei. Baton Rouge, un oraş de 250 de mii de oameni, şi-a dublat populaţia cu locuitori din New Orleans. „Ne simţim norocoşi" – spune Cozma. „Uraganul a lovit atît de aproape. Şi astfel, toată atenţia este îndreptată către cei care au nevoie de ajutor. Căminele sînt pline pînă la refuz, în sălile de sport sînt instalate paturi, bisericile organizează colecte şi mese pentru sinistraţi. S-a vehiculat mult timp zvonul că oraşul e sub asediu, că e cotropit de hoţi şi violatori. Nici pe departe. Regret să o spun, dar astfel de teorii nu puteau fi enunţate decît de rasişti."

Mii de familii americane şi-au deschis casele, oferind un loc de refugiu sinistraţilor.

Recent, un articol în revista *New Yorker* amintea iniţiativa unei mega-biserici organizate în California de Rick Warren, mai mult rock-star decît preot. La un moment dat, biserica şi-a propus să-i hrănească pe toţi cei fără de adăpost din Orange County, California. Ţinta era de trei mese pe zi timp de 40 de zile. Cei 9.200 de oameni care s-au oferit voluntari au colectat, sortat şi distribuit aproape 1.000 de tone de mîncare. Dacă e nevoie, comunitatea răspunde.

În Baton Rouge – spune Cozma într-un e-mail – răspunsul comunităţii a fost imediat. „Există o diviziune fascinantă a sarcinilor, aşa că multe aspecte sînt luate în considerare în eforturile localnicilor: casă, masă, spitale organizate pe loc, medicamente, calculatoare şi manuale pentru studenţii transferaţi la Louisiana State University, psihologi etc." – a adăugat Cozma. „Toţi profesorii de la şcoală sînt epuizaţi psihic după ore de «consultaţii» cu studenţi traumatizaţi veniţi din New Orleans. Acum toată lumea e determinată să reconstruiască senzaţia de «normal», să meargă mai departe, deşi e clar că nimic nu va mai fi cum a fost."

E foarte posibil ca sociologii şi criticii europeni să aibă dreptate cînd spun că în America nu se poate vorbi de solidaritate. Răspunsul masiv care a urmat urganului poate fi doar o reacţie patriotică, un fel de „aşa ceva nu se poate întîmpla în America". Sau poate e simţul civic pe care americanii îl cultivă în şcoli – de exemplu, în statul Maryland munca voluntară e obligatorie pentru obţinerea unei diplome de liceu. „E o lipsă evidentă de solidaritate în America astăzi, dar aceste lucruri fluctuează" – spune Jencks, sociologul de la Harvard. „Germania a fost într-un război de 100 de ani care probabil a fost mai sîngeros decît războiul civil american. A avut de asemenea un Holocaust, aşa că nu cred că putem spune că a fost o ţară solidară în acele vremuri. Azi, e mai bine."

Dacă solidaritatea – ajutorul spontan pentru un alt om – lipseşte azi în America, ideea de unitate e peste tot. Jencks spune că americanilor le place să-şi fluture steagul şi identitatea. Fără discuţie, cetăţenii se unesc pe fundalul apartenenţei la categoria „americani". E autosatisfacţia yankee-ului care îi enervează şi îi fascinează, în acelaşi timp, pe europeni. Cel mai bun moment al lui George W. Bush a fost cînd a declarat, în ruinele de la World Trade Center, că inamicul, oricine ar fi fost, avea să plătească pentru că a atacat America. În faţa uraganului, Bush a rămas mut, dar americanii nu aveau de gînd să-şi abandoneze identitatea doar pentru că preşedintele s-a dovedit incapabil să-i conducă.

New Orleans, 2004

Un eseu recent din *The New Republic,* semnat de Lawrence F. Kaplan, specialist în politică externă, sugerează că de la căderea Cortinei de Fier americanii se trezesc din letargie pentru cîteva luni şi răspund la un anume eveniment, iar apoi se întorc să-şi hrănească fascinaţia pentru propriul comfort.

Eseul, apărut înainte de Katrina, era menit să prefigureze comemorarea a patru ani de la atacurile din New York şi Washington. Teza lui Kaplan e că ideea Americii unite sub o singură cauză a devenit utopică – fără război rece şi fără un duşman de talia Rusiei, anii 1990 i-au trimis pe americani înapoi pe cîmpiile individualiste, care au rodit din plin, îngrăşate de o economie înfloritoare. La mijlocul deceniului trecut, sociologul american Robert Putnam a scris o carte faimoasă: *Bowling Alone (Singuri la popice)*. Putnam şi o serie de comentatori au scris că, fără o cauză comună, măreţia naţională a Americii avea de suferit.

„Semnificaţia măreţiei naţionale – scrie Kaplan – nu a fost niciodată în mişcarea populară pe care a produs-o, cît în momentul înălţător conţinut – un minut în care puteai spera că ceva bun va ieşi din ceva rău. După 11 septembrie, suporterii ideii au sperat nu atît la o reîntoarcere a măreţiei naţionale, cît la o revenire la bunătate, la civismul erodat de anii 1990."

Kaplan continuă cu o serie de exemple menite să ilustreze că 11 septembrie, campania împotriva terorismului şi, recent, războiul din Irak nu au reuşit să mobilizeze majoritatea naţiei americane. Adevărul e că majoritatea celor care se înrolează şi mor pe front sînt dintre cei săraci, armata înseamnă pentru ei fie o unică sursă de venit, fie singura şansă de-a strînge bani pentru facultate.

Majoritatea celor care se înrolează şi mor pe front sînt dintre săraci, armata înseamnă pentru ei fie o unică sursă de venit, fie singura şansă de-a strînge bani pentru facultate.

E prea devreme pentru a spune dacă Katrina a avut succes în zguduirea psihicului colectiv al Americii – Jencks refuză să speculeze pe această temă. Poate americanii se vor uni în lupta împotriva sărăciei, sau poate în cîteva luni, plictisiţi de voluntariat, se vor întoarce la *reality show*-urile părăsite.

În definitiv, America rămîne o democraţie în care libertatea individuală primează. Însuşi Alexis de Tocqueville, francezul care a creionat atît de coerent America în urmă cu peste 150 de ani, a scris: „Democraţia nu numai că îl face pe fiecare om să-şi uite strămoşii, dar îl împinge să-şi ignore urmaşii şi îl separă de cei care îi sînt contemporani; îl aruncă pentru totdeauna asupra sinelui şi ameninţă în final să-l închidă cu totul în singurătatea propriei inimi".

***Cristian Lupşa**, jurnalist, lucrează la „Proiectul pentru Excelenţă în Jurnalism", Washington, D.C.*

Iulia MOTOC

ONU: final de *summit* şi început de reformă

La începutul lunii septembrie, înalţii oficiali ONU îşi cereau scuze de la newyorkezi pentru noile dificultăţi legate de trafic, survenite la mijlocul lunii. Şi ce putea agita şi mai mult *Furia* oraşului atît de bine descris de fostul proscris de *fatwa* Salman Rushdie? Semnificativ pentru „lumea pestriţă" de astăzi, clădirea ONU de pe First Avenue i-a avut sub acelaşi acoperiş, timp de trei zile, pe liderii a 154 de state, de la regele Juan Carlos la Fidel Castro şi Chavez, de la George Bush la dificil acceptatul pe teritoriul SUA preşedinte iranian Mahmoud Ahmadinejad; cel mai important numeric *summit* mondial din istorie.

Discursurile nu au surprins foarte mult. Kofi Annan a cerut adunării să reimpună credibilitatea ONU în lumea imperfectă a statelor; Tony Blair a vorbit despre necesitatea unei autentic *leadership* ONU împotriva terorismului, temă prezentă şi în alocuţiunea lui Traian Băsescu, dar şi în discursul prim-ministrului francez, care a adăugat însă şi ceea ce determină terorismul: inegalităţile, persistenţa violenţei şi injustiţiei, lipsa de înţelegere între culturi. Prim-ministrul suedez, Goran Persson, unul dintre copreşedinţii *summit*-ului, a introdus temele recurente ONU: obligativitatea acţiunii colective pentru a preveni conflictele şi genocidul, protecţia drepturilor omului şi distribuţia mai egală a resurselor. Celălalt copreşedinte, gabonezul Omar Bango, şi-a concentrat discursul pe tragedia Africii, continent spre care se îndreaptă 60% din resursele ONU. Liderii statelor aflate în reconstrucţie după conflict, cum sînt Liberia, Sierra Leone sau Liban, au susţinut noua Comisie de reconstrucţie a păcii.

Nuanţe diferite pare să existe în discursul lui George Bush. Celebrul economist Jeffrey Sachs, consilierul ONU pentru îndeplinirea Obiectivelor de dezvoltare ale mileniului (MDG), şi Bob Geldof, unul dintre artiştii cei mai ataşati astăzi de ONU, organizator al concertelor *Live Aid* şi al unor campanii împotriva sărăciei, şi-au arătat mirarea provocată de discursul lui Bush, care a propus înlăturarea barierelor tarifare şi a recunoscut că terorismul provine din „disperare şi lipsă de speranţă".

Energia pe care Statele Unite au depus-o în legătură cu ONU în ultimii doi ani ne arată că această organizaţie şi-a atins scopul: a limitat puterea statelor.

Preşedintele Adunării Generale ONU şi o serie de alţi oficiali au făcut dese referiri la idealismul creatorilor Cartei ONU. Poate fi acesta cu adevărat recuperat? Şi mai mult decît atît, este spre binele statelor ca acesta să fie recuperat? La un nivel superficial de analiză a relaţiilor internaţionale – la care se opresc deseori şi oameni foarte profunzi – ONU este o organizaţie în declin. Criza sa de credibilitate s-a conturat în special în timpul războiului din Irak, cînd un sondaj făcut de organizaţia PEW în douăzeci de state a arătat că reputaţia ONU a avut de suferit în Statele Unite pentru lipsa de suport faţă de politica administraţiei Bush şi în alte 19 state pentru că a fost incapabilă să prevină războiul. Şi totuşi, energia pe care Statele Unite au depus-o în legătură cu ONU, în ultimii doi ani, ne arată că această organizaţie nu numai că este extrem de relevantă, dar şi-a atins şi unul dintre scopurile oricărei instituţii internaţionale, acela de a limita puterea statelor.

Soluţii amînate

Care este rezultatul *summit*-ului? Ce s-a întîmplat cu ambiţiosul proiect al lui Kofi Annan, intitulat *In Larger Freedom,* în parte inspirat conceptual din filosofia politică a lui Judith Shklar, articulat în jurul lui „freedom from want", „freedom from fear", „freedom to live in dignity"?

Dacă *In Larger Freedom* prevedea că nici o reformă a ONU nu poate fi completă fără reforma Consiliului de Securitate, documentul final amînă discutarea reformei Consiliului. Progresele pe termen scurt sînt puţin probabile din cauza diviziunilor între cele trei grupuri: grupul Japonia, Germania, India, Brazilia (care vor locuri în Consiliu), grupul compus din Coreea de Nord, Italia, Argentina, Mexic, Canada (care nu vor ca primele să aibă locuri în Consiliu) şi grupul statelor africane (care doresc locuri şi pentru continentul lor).

A fost amînată şi discutarea modului concret de funcţionare a noului Consiliu pentru drepturile omului, fosta Comisie a drepturilor omului. Adunarea Generală din acest an are ca atribuţii să discute numărul de membri şi criteriile de selecţie a membrilor Comisiei ONU, statutul organelor de tratate – de exemplu Comitetul drepturilor omului – în jurul cărora există divergenţe majore între Nord şi Sud.

Terorismul şi genocidul

Definiţia terorismului inclusă şi ea în raportul lui Kofi Annan („orice acţiune care intenţionează să cauzeze moartea sau serioase atingeri integrităţii fizice a civililor sau non-combatanţilor cu scopul de a intimida o populaţie sau de a determina un guvern sau o organizaţie internaţională să facă sau să se abţină de la un anumit act") nu a fost inclusă în documentul final adoptat de *summit,* care se referă numai la condamnarea terorismului, fără nici o referire la definiţia lui Annan agreată de Nord, dar dezavuată de Sud din cauza lipsei oricărei menţiuni la cauzele terorismului. În prima zi a conferinţei, Consiliul de Securitate, reunit la nivel de şefi de state, a adoptat două rezoluţii. În prima erau condamnate actele de terorism, independent de motivaţia lor ca „una dintre cele mai importante ameninţări la adresa păcii". A doua rezoluţie se referea la mecanisme de prevenire a conflictelor, de la medierea regională la transparenţa proceselor electorale, şi acţiunile împotriva traficului de resurse naturale.

Guvernele au acceptat responsabilitatea colectivă în protejarea populaţiilor împotriva genocidului, a crimelor de război şi a epurării etnice şi luarea deciziilor colective prin intermediul Consiliului de Securitate, atunci cînd măsurile autorităţilor naţionale nu sînt suficiente. Este unica măsură care indică un anumit control al Consiliului de Securitate prin mijloacele dreptului internaţional. Altfel, puterile acestui organism central al ONU rămîn nelimitate, aşa cum se indica şi în Carta ONU, în special după interpretarea pe care Curtea Internaţională de Justiţie a formulat-o în afacerea *Lockerbie* la începutul anilor '90.

Pentru a înlocui operaţiunile ONU de menţinere a păcii, deseori criticate pentru atribuţiile de guvernare prea extinse în zonele aflate în situaţie de postconflict, s-a înfiinţat o Comisie pentru Reconstrucţia Păcii, asistată de Secretariatul ONU şi avînd un fond aferent. Astfel, controlul administraţiei ONU de către state creşte în acest domeniu, aşa cum auditul organizaţiei, atît de necesar după scandalul „Petrol contra hrană", este consolidat.

Capitolul referitor la dezvoltare este citat de obicei ca unul dintre succesele *summit*-ului. Statele dezvoltate îşi propun să crească resursele disponibile pentru dezvoltare la 0,7% din PIB pînă în 2015, deşi în termeni mai puţin imperativi decît prevedea raportul Secretarului General. Diferenţa este cauzată de reticenţa Statelor Unite faţă de termenii obligatorii ai angajamentului.

Eşecul major este lipsa oricărei prevederi referitoare la dezarmare. Mult aşteptatul, dar previzibilul, discurs al preşedintelui Ahmadinejad a pledat pentru deschiderea programului iranian de îmbogăţire a uraniului, declarînd că statul său, potrivit principiilor sale religioase, nu va dezvolta arme nucleare. El a condiţionat cooperarea cu Agenţia Internaţională pentru Energie Atomică de prezenţa Africii de Sud în conducerea acesteia.

Ce explică funcţionarea ONU?

După cum se poate observa cu uşurinţă din lectura acestui şir de măsuri, reforma ONU este concepută ca un proces. Nu este vorba numai de adoptarea internă de către state a acestor măsuri, ci şi de stabilirea modalităţilor concrete de funcţionare a noilor instituţii şi norme propuse la acest *summit.* Distanţa dintre ce s-a întîmplat în 1945 şi ce se întîmplă acum este considerabilă. În acelaşi timp, este greu de afirmat că statele continuă să funcţioneze în acelaşi sistem anarhic al secolelor precedente sau că regula echilibrului de puteri este cel mai important principiu pe scena internaţională contemporană. Nici idealism, nici realism? Şi atunci ce poate explica funcţionarea ONU astăzi şi, mai ales, reforma organizaţiei mondiale?

Filosofia politică a refuzat pînă acum să reflecteze profund asupra istoriei relaţiilor internaţionale, aşa cum a făcut-o cîndva, pînă la revoluţiile franceză şi americană, cu istoria în general. Traumele secolului XX, Holocaustul, colonialismul şi terorismul global, au determinat o altă interpretare. O perspectivă pur pragmatică asupra relaţiilor internaţionale este imposibilă, aşa cum constatau atît de diferiţii Habermas şi Derrida în reflecţia lor comună asupra evenimentelor de la 11 septembrie 2001 şi a filosofiei în timpul terorii. Modul de funcţionare a instituţiilor internaţionale, expresie a Iluminismului, dar şi restructurarea dreptului internaţional construit pe modelul statului-naţiune caracteristic secolului al XIX-lea, sînt elemente centrale asupra cărora filosofia politică şi dreptul internaţional trebuie să aibă o reflecţie comună. Pe de altă parte, multilateralismul internaţional a cunoscut o explozie ireversibilă. Dacă statele Sudului beneficiază de asistenţă, de la cea electorală la cea de dezvoltare, depăşind cu mult atribuţiile clasicului stat suveran, statele Nordului funcţionează în special prin puternicile agenţii administrative, care aplică regulile dreptului internaţional, de la controlul calităţii produselor, la normele referitoare la drepturile omului.

Aceste reguli sînt în mare măsură produse în cadrul ONU, prin organizaţii specializate, pentru proprietatea intelectuală (OMPI), pentru dezvoltare (PNUD), pentru sănătate (OMS), educaţie (UNESCO) sau drepturile omului (OHCHR). Dreptul intern al statelor funcţionează după un procent important de norme produse în aceste instituţii ale ONU. Dacă întrebarea fundamentală în relaţiile internaţionale rămîne „cine decide?", răspunsul nu mai poate fi formulat în spiritul lui Carl Schmitt şi al succesorilor săi realişti, pentru că existenţa noastră cotidiană consacră norma şi nu „excepţia". Desigur, relaţiile internaţionale au încercat şi ele să-şi edifice propria ştiinţă şi să producă răspunsuri cît mai sofisticate sub etichete din ce în ce mai preţioase, de la „realism" şi „neorealism" la „neoinstuţionalism liberal", „constructivism" şi „legalizarea" relaţiilor internaţionale. În acest moment, cele mai multe răspunsuri par a spune în cor nu numai că ONU nu este o organizaţie în declin, dar ea este mai relevantă ca niciodată.

Iulia Motoc *este Senior Research Fellow la Yale School of Law şi profesor la Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti.*

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Alex. Leo ŞERBAN

Veneţia 62: rezolvat parţial baubau • stop • veniţi avem filme • stop

Marele baubau al Mostrei: organizarea; toţi spun că a fost (mult) mai bună ca anul trecut – primul, din mandatul de director al lui Marco Müller (critic de film, ex-directorul festivalului de la Locarno). Eu nu pot să compar decît cu celelalte trei ediţii la care am participat: sub directoratul lui Alberto Barbera (critic şi el), Mostra era parcă mai obraznică, mai „transgresivă", iar organizarea – o catastrofă; sub Moritz de Hadeln (ex-directorul de la Berlin, tot critic), programul a fost mai cuminte, iar organizarea ceva mai puţin catastrofală. La ediţia 62, măcar filmele (mai puţine ca anul trecut!) au început, cît de cît, la ora anunţată. Dar stafful festivalului este în continuare (doar sîntem în Italia, nu?) cronic de zăpăcit: pierde fotografiile, rătăceşte emailurile, îţi cere de zece ori aceleaşi date! OK, calm: să luăm partea bună a lucrurilor – filmele. La Veneţia 62 s-au văzut filme bune. Şi multe. Multe filme bune. Întrebare sîcîitoare: să fi devenit Veneţia „mai tare" decît Cannes-ul? Poate că nu. Încă *nu. Mîine, cine ştie?*

Palmaresul

Măcar o dată, am fost pus în situaţia de a cîrti mai puţin. Juriul condus de scenograful Dante Ferretti (care a lucrat cu Fellini şi Pasolini; suficient, nu?) a făcut treabă bună. Adică, bună în proporţie de 68,3%: Leul de argint (= premiul de regie) s-a dus în Franţa, la Philippe Garrel şi al său *Les amants réguliers*. Pe care nu l-am văzut, căci – se pare – nu era „cu amanţi" şi nici „cu regulări", ci „cu Mai '68". Or, 3 ore despre Mai '68 mi se pare prea mult! Dacă era un scurtmetraj... Hai, treacă, şi un mediumetraj... Dar *trei ore!?* (În condiţiile în care media filmelor prezentate în competiţie a fost de 2 ore şi jumătate...) Gurile rele (aici: bune) zic că premiul pentru Garrel a fost smuls la insistenţele unui comando format din franţuzoaica Claire Denis (cineastă sinistră), neamţul Edgar Reitz (re: *Heimat)* şi israelianul Amos Gitai (care, din păcate pentru el, *nu* este un Amos Oz al Cinema-ului). Deci: Garrel = mare premiu la Veneţia. Să fie primit. Mai ales că – mai mult ca sigur – nu-i va aduce mai mulţi spectatori decît aceia „tradiţionali", din Franţa lui natală – mai precis Paris, Rive Gauche. *(Très* gauche!)

Un Leu ciudat (pentru carieră, dar şi pentru prestaţia din *Gabrielle* al lui Patrice Chéreau -!) a primit Isabelle Huppert – care, la drept vorbind, nu face mare lucru în această ecranizare funebră şi fandosită a unei nuvele (nu dintre cele mai bune, se pare) de Conrad. Şi aici, probabil, tot mîna franţuzoaicei din juriu...

Cupa Volpi s-a dus la Giovanna Mezzogiorno, interpreta principală a filmului italienesc *La bestia nel cuore*, regizat de Cristina Comencini (fiica marelui Luigi; nici o legătură altfel, săraca...). Cristina C. şi-a ecranizat propriul roman omonim, şi recunosc că primele 30 de minute (din 120) le-am privit cu destulă îngăduinţă: duduia Comencini-junior (PC= junioare?) filma silitor, punea camera acolo unde te aşteptai s-o pună (de la cineva fără imaginaţie), „introducea personajele" cum scrie la carte – ce mai: o adevărată şcolăriţă cuminte. Unul dintre personaje (nu cel interpretat de Giovanna: aceasta nu e decît frumoasă şi lăcrămoasă) era în asemenea măsură savuros încît era aplaudat la fiecare scenă: actriţa (la vreo 50-şi de ani) este – am aflat – foarte populară în Italia, se numeşte Angela Finocchiaro şi este dărîmătoare. Dar un film de două ore nu se ţine într-un personaj secundar, care apare cinşpe minute cu totul! De fapt, în ce „se ţine" filmul ăsta? În Poveste? Păi, să luăm Povestea – chiar aşa, cu majusculă, căci se spun lucruri grave: *La bestia nel cuore* povesteşte trauma suferită de o tînără în copilărie, cînd a suportat abuzurile sexuale ale tatălui. De fapt, tînăra nu le-a suportat pe pielea ei, ci – ca să zic aşa – prin procură, de către fratele său. Dar trauma – tot prin procură – există, căci tînăra (care acum e deja adultă, dublează filme semi-porno la TV şi trăieşte cu un actoraş care eşuează tot la TV; tot în paranteză: au un apartament *superb!* Cu ce bani?), Sabina pe numele ei (ca în „răpirea..."?), are coşmaruri în care-l vede pe taică-su venind spre pătuţul ei de copil neprihănit cu prohapul de la pijama desfăcut – un fel de „bestia nel" pijama, cum ar veni. Filmul se deschide cu Sabina mergînd la cimitir să rezolve problema locului de veci al părinţilor, deci tăticul nu mai poate fi tras la răspundere (decît pe lumea ailaltă). Aşa că rămîn „lucrurile grave", pe care filmul le înghesuie în 2 ore – cînd, la cîte se-ntîmplă în *La bestia nel cuore* (incest, pedofilie, lesbianism, adulter, cecitate), un serial de 30 de episoade ar fi fost insuficient... Ce irită cel mai mult, în acest produs binecrescut şi aseptic, este că – deşi face mişto de subproducţiile TV cretine şi strandardizate –, nu sare departe de ele (nici ca subiect, nici ca realizare) *şi nici măcar nu-şi dă seama de asta!* Filmul este, de fapt şi de drept, o telenovelă cu pretenţii de (psiho)dramă. Dar italienii trebuiau „serviţi" cu ceva, la ei acasă, aşa că Mezzogiorna s-a făcut cu un premiu de interpretare.

Tot un premiu contestabil a fost cel pentru *Mary,* filmul lui Abel Ferrara cu Juliette Binoche (minunată ca-ntotdeauna, dar prea puţină!) în rolul unei actriţe care-o interpretează pe

Heath Ledger şi Matt Damon în (chip de)
***The Brothers Grimm** de Terry Gilliam*

Maria Magdalena şi se identifică atît de mult cu rolul încît rămîne la Ierusalim în chip de misionară umanitară. *Mary* a fost produs de italieni, Ferrara este de origine italiană – aşa că filmul a-mpuşcat Premiul special al juriului. Nu este la fel de prost ca cel al lui C. Comencini pentru că Ferrara este un cineast interesant. Haotic, dar interesant. Şi nici lung nu e: doar 83 de minute (alături de *Good Night, and Good Luck,* al lui George Clooney, cel mai scurt film din competiţie). Doar că vrea să spună prea multe deodată: dacă italianca avea de rezolvat problemele familiei şi ale prietenilor (registrul intim-domestic), ameritalianul vrea să rezolve problemele Umanităţii! (Registrul global, cum ar veni.) Ambiţia capotează în comic atunci cînd îl vezi pe moderatorul TV „specializat" în emisiuni despre Isus (Forest Whitaker) urmărindu-şi, cu ochi uzi, „subiectul", faţă în faţă cu clerici sau laici eruditi: aceia vorbesc doct despre Evanghelii, Whitaker ascultă şi întreabă ca un Titi Dincă de culoare, dublat de o Lucia Hossu-Longin schimbată de sex... Filmul lui Ferrara este după chipul şi asemănarea actorului: naiv, confuz, patetic.

David Strathairn, pe de altă parte, a fost absolut îndreptăţit să primească o Cupa Volpi pentru cel mai bun actor în *Good Night, and Good Luck*. Strathairn interpretează un personaj care chiar a existat, Ed Murrow, un jurnalist american de televiziune care, în anii '50 ai vînătorii de vrăjitoare, l-a înfruntat pe senatorul McCarhty. Filmul (scris & regizat de Clooney) este în alb-negru şi surprinde la perfecţiune atmosfera epocii, dar ar fi fost descentrat şi lipsit de greutate fără contribuţia lui Strathairn: actorul imprimă rolului toate ticurile perioadei – de la fumatul nonşalant în emisiune (ce vremuri!) la îmbrăcatul/ vorbitul distins şi frazarea cvasi-radiofonică –, reuşind să clatine gheaţa de pe chipul aproape „britanic" şi să te facă să bănuieşti focul interior. Este o performanţă deloc flamboaiantă, oarecum minimalistă – şi, tocmai de aceea, cu atît mai prodigioasă. Filmul îi seamănă, dar într-un sens diferit de cel al lui Ferrara: acolo unde Whitaker molfăia o supă ecumenică făcută din bune sentimente şi pic de inteligenţă, Strathairn aprinde ţigară de la ţigară ca şi cum ar mitralia imbecilitatea de atunci şi de acum, dînd filmului un tempo de *thriller* deştept şi stopînd, elegant şi casant, orice înfloriturâ de prisos. Politic exact cît trebuie, lung exact cît să bifeze „economicul" (fix 90 de minute!), *Good Night, and Good Luck* a obţinut, pe deplin justificat, şi Premiul pentru scenariu (scris în colaborare cu Grant Heslov).

Marele premiu – Leul de aur – a revenit taiwanezului Ang Lee pentru *Brokeback Mountain,* un film „independent" turnat în Canada, ecranizare a unei povestiri a scriitoarei texane Annie Proulx. Lee (cunoscut mai ales pentru blockbusterul *Crouching Tiger, Hidden Dragon* – care a lansat o modă a filmelor de arte marţiale poetice –, dar şi pentru ecranizarea după Jane Austen, *Sense and Sensibility)* este un regizor versatil, capabil de surprizele cele mai bune (titlurile citate, plus *Eat Drink Man Woman),* ca şi de cele mai proaste *(Hulk*-ul hollywoodian de acum cîţiva ani). De astă dată, Lee iese învingător: *Brokeback Mountain* are o anumită frumuseţe elementară – a lucrurilor care sînt pentru că s-au întîmplat, nu-i nevoie de nici o filozofie. Ziariştii italieni au numit melodrama lui Lee „un film cu cowgays"; aceştia sînt interpretaţi – extraordinar – de Heath Ledger şi Jake Gyllenhaal, iar *Brokeback Mountain* ar putea să-i propulseze în cursa pentru Oscaruri. Importantă nu este însă tema în sine (filme cu un subiect homosexual s-au tot făcut în ultima vreme), ci „traducerea" acestei particularităţi în termeni universal-valabili: sexul este homo, dar iubirea este aceeaşi. Neaşteptată este zona în care o caută povestea imaginată de Proulx & Lee: cei doi protagonişti sînt nişte băieţi simpli, de la ţară, care – pe la-nceputul anilor '60, cînd „eliberarea sexuală" nici nu fusese formulată încă – se angajează ca oieri pe un vîrf de munte, în Wyoming, unde se-ntîmplă ce se întîmplă (scena de seducţie este „economică", dar destul de explicită), după care drumurile lor se despart. Amîndoi se instalează în căsnicii mai mult sau mai puţin (dis)funcţionale, pînă cînd unul dintre ei ia legătura cu celălalt; din acel moment, cei doi se vor întîlni – la „partide de pescuit" – timp de 20 de ani, cînd moartea unuia pune capăt relaţiei, dar nu şi iubirii pe care celălalt va continua să i-o poarte... Lee reuşeşte un film profund emoţionant (a fost titlul cel mai aplaudat, la Veneţia!), dar reţinut, aproape pudic, fără să apese pedala melo-ului. O combinaţie de *The Wedding Banquet* (filmul din 1993, în care încerca un subiect asemănător, dar în registru comic) şi *The Ice Storm* (drama „adultă" despre anii '70, dar mult mai *chill*-clinică)... Nu cred că *Brokeback Mountain* a fost premiat pentru „mesaj" (ca, anul trecut, *Vera Drake,* care punea problema avortului); pur şi simplu, este un film adevărat şi simplu despre timpul care trece şi sentimentele care rămîn. Un fel de *„Buddies of Wyoming County"*.

...şi restul

Pe lîngă secţiunea competitivă, la Veneţia e bine să încerci să vezi măcar un titlu-două din celelalte secţiuni („Fuori concorso", „Orizzonti", „Le giornate degli autori", „Settimana della critica"...), ca să-ţi faci o idee. Chit că ideile nu sînt întotdeauna bune. Filmul de deschidere, de pildă – *Seven Swords*, al hongkonghezului Tsui Hark: genul „wuxia" pe repede-înainte, cu ciocniri de săbii care-ţi fac creierul ţăndări ca după trei ore într-o secţie de metalurgie! (Titlu din presă: „Tsui generis"; mda, la titluri sîntem buni.) De ce în deschidere? Pentru că Müller este mare amator de cinema asiatic, iar filmul a fost produs de italieni – pam-pam. Sau *Allegro* (al doilea film al danezului Christoffer Boe, după *Reconstruction),* un fiasco cu glanţ (trucuri de imagine, etc.), dar totuşi un fiasco: Boe nu face altceva decît să recicleze filmul anterior, repostulînd, cu gravitate de Simfonia a IX-a, Tema Memoriei şi compilînd, MTV-istic, *Călăuza* şi altele; idei puţine, dar subliniate cu marker roşu. Iar mult-aşteptatul documentar (autorul l-a subintitulat „a science fiction fantasy") *The Wild Blue Yonder,* al lui Werner Herzog, nu e decît o farsă inutilă: un narator venit din spaţiu (Brad Dourif) lamentîndu-se pe seama incapacităţii pămîntenilor de a intra în contact cu civilizaţii extraterestre: idee isteaţă, dar rasolită prin ilustrări la limita ridicolului; „fabula universală", din semnificativă & plină de învăţăminte, devine un gag de *geek* cu o agendă politic & ecologică. *Elizabethtown* al lui Cameron Crowe (cu Orlando Bloom şi Kirsten Dunst) a fost, pur şi simplu, cel mai prost film de la Veneţia 62 – pe care, cu siguranţă, şi din păcate, îl vom vedea şi pe ecranele noastre. La drept vorbind, singurele titluri de reţinut din oferta celorlalte secţiuni au fost *Tim Burton's Corpse Bride* (o „deathxtravaganza" animată cu vocile lui Johnny Depp, Helena Bonham-Carter, Christopher Lee ş.a. – un regal pentru fanii excentricului cineast, deşi autorul lui *Sleepy Hollow* nu face decît să recicleze, şi el, atmosfera sumbru-lugubră a „brandului" Tim B., apăsînd pe butoanele umorului negru ca şi cum ar cînta la pian) şi *Drawing Restraint 9* al lui Matthew Barney (cu soţia Björk în chip de protagonistă şi – firește – de autoare a muzicii: unic, genial şi irezumabil; doar că acesta nu este decît opera „transgender" a unui artist vizual care a ales să se exprime (şi) prin imagine în mişcare...)

Noroc – pînă la urmă – tot cu competiţia, unde filmele bune au fost numeroase: splendidul *Espelho mágico* al veteranului Manoel de Oliveira (96 de ani!), *Sympathy for Lady Vengeance* al sud-coreeanului Park Chan-wook (pe care mulţi îl dădeau favorit la unul din marile premii), *The Brothers Grimm* al revenitului-în-mare-formă Terry Gilliam, *Proof* al lui John Madden (în care Gwyneth Paltrow face un rol de Cupa Volpi), *Romance and Cigarettes* al lui John Turturro (un musical mortal cu o Susan Sarandon care cîntă şi o Kate Winslet de nerecunoscut!), *O fatalista* al portughezului João Botelho (ecranizare inspirată şi surprinzătoare după *Jacques le fataliste), Garpastum* al rusului Alexei Gherman jr. (prodigios tur de forţă formal despre pasiunea fotbalului la doi fraţi din Sankt Petersburg, în preajma Revoluţiei) şi *The Constant Gardener* al lui Fernando Meirelles – cu autorul lui *Cidade de deus* „schimbînd foaia" (din Brazilia în Africa) într-un *thriller* politic (după Le Carré!) care ascunde un *love story* (cu Ralph Fiennes şi Rachel Weisz), făcînd uitată beleaua de *Pacient englez*.

Una peste alta, a fost – care-i cuvîntul ăla? ah, da: „deosebit". (Deosebit de celelalte 61 de ediţii.) Mai ales că, se ştie, „frumos e în septembrie la Veneţia"... (Dar nu cu „Alitalia"!)

Deplasare sponsorizată de firma Henkel

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Patima lenei

„Toți pretutindenea sapă
El duce cîini la apă."
Anton Pann

În sfîrșit, a dat Dumnezeu și Ion s-a însurat cu fata Lenii, ce-i slujnică la dumnealui boierul Pîrșcoveanu din Craiova. Făcură nuntă mare, băură, mîncară, se veseliră. Apoi își luă casă cu chirie într-o mahala a Bucureștiului, își instală nevasta, îi puse zestrea în mijlocul casei și-apoi plecă la cîrciumă să se laude la toată lumea de norocul ce dădu peste el. Păuna îl așteptă pînă la trei ceasuri, cu lumînarea aprinsă, cu teamă în suflet că poate cine știe ce s-a mai întîmplat. Ion veni către dimineață plin de vin și de rachiu, cu arțag și obosit nevoie mare.

Cînd și la două luni de la nuntă, Ion tot la cîrciumă își petrecea ale vieții, Păuna s-a gîndit că poate, poate, dacă se roagă mumă-sa de boier, i-o da și lui Ion al ei acolo o moșioară cu arendă și s-o apuca și el de muncă. Boierul primi și-i dete două pogoane bune numai gata să fie semănate. O săptămînă, două, merse la cîmp să are și să semene, mai mult îndemnat de Păuna decît de voie bună. Dar cînd se porniră ploile primăverii și-i înecară tot locul, nu mai avu nici un chef de treabă și nici nu vru să mai audă de semănat. Păuna se zbătu singură și semănă locul că-și pusese Leana obrazul la boier și nu putea să-l lase în paragină, apoi n-ar mai fi îndrăznit să-l vadă-n ochi și să-i mai ceară cîte ceva.

Veni și vara, veni și vremea recoltei, dar Ion să iasă din casă nici gînd. Noroc că se porniră iarăși ploile și lăsară în urmă noroi și făcură una cu pămîntul grîul. Acum nu se mai putea plînge Păuna că din vina lui n-aveau ce mînca la iarnă. Și de unde să-i plătească boierului, că de unde nu-i, nici Dumnezeu nu cere. Partea boierului trebuia totuși plătită, așa că se pricopsi Leana și din simbria ei îi dete acolo ceva parale. Mai pe toamnă, lui Ion îi trecu prin gînd c-ar putea să se apuce de neguțătorie. Ce, el n-o știe ce să facă, că doar n-o fi greu să cumperi de la alții ieftin și să dai la ceilalți scump. Îi ceru soacră-sii să-l ajute și să ceară un cal de la boier ca să poată ieși p-afară să-și caute neguțătoria. Primi calul mai repede decît s-ar fi așteptat ș-acu era musai să-nceapă treaba. Vai, însă la nici o săptămînă calul nu vru să mai mănînce, iar într-o seară își dete ultima suflare lîngă bălegarul din spatele grădinii. Ion nici nu plînse, nici nu se jeli, nici nu se bucură, ci-și puse pălăria pe cap și plecă la cîrciumă să-și înece amarul, c-așa noroc numai la casa lui se mai văzuse. Vecinii îl priviră și-și spuseră-n bărbi c-așa om nu mai văzură și se întrebară de nu suferea cumva de vreo boală sau de vreo patimă, să fie prostie sau poate „mișălătatea lenii" sau doar ghinion? Și-l sfătuiră, și-l luară cu binișorul, îndemnîndu-l să-și vadă de casă și să se apuce de treabă că vine iarna și nu vor avea ce pune pe masă.

Lui Ion nici că-i pasă. El le-a încercat pe toate, Dumnezeu și sfîntul Duh îi sînt martori, nimic nu i-a ieșit, da' nu din vina lui. Este adevărat că nu prea cu tragere de inimă și nici cu gînd să facă ceva, ci așa de gura lumii și de limbuția nevestii. În cele din urmă, a renunțat să mai și gîndească, îl obosea prea mult. Iar limba ascuțită a Păunii, reproșurile Lenii au început să-l scoată din minți și, iritat nevoie mare, le-a potolit cu înjurături, bătăi și cazne, astfel încît să nu mai cîrtească ceva vreme. Pe vecini nu i-a băgat în seamă, dar într-o zi, cînd au rîs de el, i-a amenințat că le pune foc la case de se mai amestecă, că-i stăpîn și face ce vrea și n-are nimenea treabă cu dînsul. Speriați că „nărodu" ar putea să le pună foc caselor în miez de noapte, îl lăsară în plata Domnului să-și petreacă viața în patima lenei.

Lenea este considerată de țărani, meșteșugari și negustori ca un păcat, o patimă, un viciu, o boală. Leneșul nu se bucură de considerația unei societăți unde munca este singura care le procură hrana de fiecare zi, iar un bărbat trebuie „să cîștige cu folos" pentru a-și hrăni casa, soția, copiii. Leneși sînt însă pretutindeni, iar prispa casei și ulcica cu vin le asigură odihna de care au atîta nevoie după fiecare zi petrecută la umbră numărînd frunzele copacilor.

Iaromira POPOVICI

bazar

Vaci și licitații

Cu toții am observat, mai mult sau mai puțin, vacile pictate, cu mai multă sau mai puțină imaginație – și tot atîta stil – de pe străzile sau din anumite clădiri bucureștene. Pe unii i-au lăsat indiferenți, asupra altora dintre concetățenii noștri ele au exercitat însă o fascinație deosebită. Motivele acesteia: poate însăși prezența vacilor, animale cu care sîntem atît de familiari în altă ipostază și pe care le respectăm destul de puțin în ciuda „foloaselor" lor; sau, pur și simplu, pentru ineditul lor, un alt tip de prezențe, măcar mai colorate, în spațiul bucureștean îndeobște cenușiu; și, nu în ultimul rînd, pentru faptul că simpaticele rumegătoare vor fi vîndute, la licitație, pe sume mari (lucru care deja s-a petrecut). Mulți dintre co-orășenii noștri și-au pus întrebarea, de altfel, firească, la ce sumă poate ajunge un astfel de exponat; ba unii dintre ei (e adevărat, cunosc un singur exemplu) s-au întrebat dacă nu cumva ele însele sînt umplute cu bani. Faptul că licitația finală este una caritabilă nu a părut să conteze pentru populația curioasă, ba, dimpotrivă, a fost un mai dihai pretext pentru speculații. Altfel, bucureștenii au mai luat în seamă prezența vacilor în următoarele moduri creative: le-au mîzgălit, încălecat și s-au pozat, alături de amorezi sau membri ai familiei, cu ele.

În final, licitația unora dintre exemplare, și anume a 20 dintre ele, a avut loc: fondurile primite pe 18 dintre exemplare au fost în beneficiul Special Olympics Romania, organizația caritabilă oficială a evenimentului, iar celelalte două – pentru ajutorarea victimelor inundațiilor. Cele dintîi urmează să fie alocate Jocurilor Prieteniei, Special Olympics Romania 2005, la care vor participa sportivi cu disabilități mentale. Acestea s-au ridicat, în final, la 44.450 de euro, în timp ce pentru sinistrați s-au strîns 4.100 de euro. Cea mai bine vîndută vacă a fost cea realizată de Andrei Fărcășanu, după ideea Nadiei Comăneci (care e, de altfel, și președinta de onoare a Special Olympics): aceasta a fost achiziționată de David Howe cu 6.000 de euro.

Informațiile de mai sus, pe un vizibil și destul de anost ton oficial, aparțin comunicatului de presă al firmei organizatoare a licitației, Event Horizon. La fața locului însă, impresiile au fost altele. Desprinzîndu-ne cu greu de la concertul de jazz al lui Nigel Kennedy, am plecat spre sala „Atelier" a Teatrului Național, aproape de ora anunțată – 20 (pe 12 septembrie) – pentru licitație. Acolo, o parte din artiștii realizatori, multă presă și puțini licitatori. Se pare că participanților la licitație li se oferiseră și bilete la concert, dar cum acesta durase aproape dublu decît se estimase inițial, evenimentul s-a tot amînat: „Pe holul de lîngă sala licitației erau mîncare și, desigur, mese. Mi-am luat mîncare și un suc. Mîncam... cînd, deodată: «Vă rugăm să vă ocupați locurile în sală». Vroiam să mă opresc din mîncat (și sigur m-am oprit). Eram gata să intrăm în sală (spun «eram gata» ca și cum aș spune «...i-a luat mingea lui...»), dar... mama s-a întîlnit cu un prieten de-al ei (care desenase și el o vacă) *(n.red.:* Cristi Puiu) și... a spus că licitația nu a început. Oricum licitația nu începuse. Ne-am mîncat mîncarea pînă la capăt. Am intrat în sală, dar... O! Nu! Vacile erau pe scenă, dar unde era licitatorul? Am pozat vacile care îmi lipseau și am plecat. A început licitația fix după ce am plecat. Încă o zi plăcută... Stați! Am uitat să vă spun ceva: mi-am luat un set de hîrtii pe care pui paharele și o insignă".

Relatarea de mai sus îi aparține băiatului meu Luca, care are 9 ani, a scris-o pentru revista clasei, cu referiri la stilul prozatorului pentru copii Lemony Snicket. Luca este un mare fan al vacilor și foarte la curent cu tot ce le privește. Narațiunea lui, venind din partea unui inocent cu adevărat fascinat de micile suveniruri și de eveniment, dă peste nas, cred, aceleiași percepții, de astă dată mai puțin implicate, mai sastisite și mai formale a multor confrați de-ai noștri atunci cînd e vorba de evenimente mondene: mai ciugulim ceva, mai bîrfim, mai luăm ceva pe gratis...

Scopul nobil, mai ales cel caritabil al evenimentului, în manieră românească, își pierde, în general, grandoarea, în fața micilor amănunte nesemnificative. Totuși, licitația în cauză, deși s-a ținut mult mai tîrziu decît era planificată, și-a atins scopul – adică a strîns fondurile preconizate. Iar noi, fanii mai mult sau mai puțin genuini, ni le-am atins pe ale noastre: am văzut, îndeaproape, cîteva din vacile care chiar ne-au plăcut și care au mai înveselit străzile bucureștene.

libertatea de impresie

Pe insulă

Englezii au stat în fața televizoarelor timp de cinci zile, cît a durat o partidă de cricket cu Australia. Mulți și-au luat liber de la serviciu, unii au mers chiar pe stadionul Oval... Buletinele meteo se refereau în mod special la vremea din locul unde se juca partida (plouă sau nu plouă pe Oval). Victoria s-a lăsat cu o mare manifestație de bucurie în Trafalgar Square, loc în care jucătorii s-au lăsat aclamați, plimbîndu-se prin mulțime într-un autobuz cu etajul de *sus* descoperit. O mare bucurie națională pentru un sport de care „pe continent" abia dacă s-a auzit (un fel de baseball cu o bîtă mai lată și reguli ușor diferite). Pe lîngă cricket, mai există însă și croquet, care e cu totul altceva: cu bile, ciocane și porți. Se spune că e un joc mai mult de strategie decît de îndemînare și se joacă pe gazonul din fața caselor mari sau a palatelor. Tot în Anglia, la mare preț – cum se știe – e și golful, la fel ca în Statele Unite și în toate fostele colonii britanice (iar sportivul cel mai bine plătit din lume nu este un fotbalist sau un jucător de baschet, ci un jucător de golf). Polo (călare) e o altă bucurie a englezilor (l-a jucat și prințul Charles), ca și hocheiul pe iarbă. Nu mai vorbesc de cursele de cai cu tot cu pariurile din jurul lor. Sau yachtingul... Pe un canal de televiziune, Challenge, se transmit nopți întregi partide de pocker, jucate pe sume mari de bani. Uneori sînt filmate *antrenamentele* unor novici în ale acestui joc, care vor să devină profesioniști și care trebuie să păşească în nişte cuve cu diverse scîrboşenii pe care nu le văd, fără să li se clintească muşchii feţei. Sau să nu clipească atunci cînd li se pune un şarpe boua în jurul gîtului. S-ar putea spune că aşa cum noi nu jucăm cricket, nici englezii nu joacă table. Ba, joacă şi table. Au chiar şi campionate. Iar în salonul unui faimos castel de lîngă Londra, Leeds Castle, e expusă o cutie de table cu paharul îmbrăcat în pluş pentru zaruri. Jocul e chiar folosit de oaspeţii de seamă ai castelului, găzduiţi uneori cu ocazia unor înalte conferinţe care se organizează acolo. Asta în vreme ce pe domeniul de afară, lîngă un lac plin de lebede şi raţe sălbatice, nişte indivizi înalţă baloane cu aer cald. Atît de mari, încît transportă cîte 15 oameni în nacelă. Se urcă toţi în cer, şi-i uită Dumnezeu acolo privind în jos către dealurile şi pădurile ţinutului Kent.

La Londra sînt magazine de jucării în care nu vezi nici un copil. Sînt doar bărbaţi care cer un Aston Martin model 1968 sau un Bugatti din seria celor opt care au fost construite fără nici un fel de garnituri la motor. Jucăriile (foarte scumpe de altfel) sînt pentru *old boys*, adică pentru colecţionari. Nu degeaba *hobby* e un termen englezesc. În sfîrşit, se pare că toate astea sînt avantajele de a trăi pe o insulă. Cu o detaşare în faţa căreia încrîncenările şi ambiţiile unor continentali ca Hitler sau Napoleon s-au spulberat. (Napoleon a fost chiar trimis la rîndu-i, pe o insulă să se liniştească... facînd pasenţe.) Dar aşa, se poate ajunge să se creadă că şi marele imperiu colonial britanic a fost creat tot ca un fel de *hobby*.

Londra, 18 septembrie 2005

Andrei MANOLESCU

BOALA ÎN SPITALUL „COLENTINA“

Pentru guvernanţi, reforma în Sănătate înseamnă datoriile la farmacii, Legea spitalelor şi alte reglementări din care omul sănătos nu înţelege mare lucru, iar cel bolnav e prea preocupat de schimbările din trupul său pentru a mai fi îngrijorat de cele din sistem. Pentru pacienţi, reduşi la starea de inferioritate indusă de boală, sistemul de sănătate nu e reprezentat de ministrul de resort, ci de omul din cabinet, competent sau nu, atent sau nu, hulpav sau generos. Dar omul din cabinet trebuie să ţină seama nu doar de bolnavi şi de legi, ci şi de cursa cu obstacole pentru poziţii şi bani, declanşată de propriii colegi. Nu ştim şi n-avem cum verifica dacă profesorul Firică, căruia îi cedăm azi pagina dedicată problemelor sociale, are sau nu dreptate. Publicăm intervenţia domniei sale din respect pentru medicul eminent şi cu dorinţa de a scoate la lumină ceea ce mocneşte în subteran. **(M. B.)**

Andrei FIRICĂ

Dictatura politică în România

– între un trecut cunoscut şi un viitor nebulos –

Mă întreb cît sîntem de corecţi cînd aruncăm, integral, vina trăirii dictaturii dinaintea anului 1989, numai pe importul dictaturii Rusiei sovietice sau pe umerii lui Gheorghiu-Dej sau Ceauşescu. Cred că mai corect este să recunoaştem că avem şi noi o mare parte de vină pentru abisul dictatorial în care am decăzut înainte de 1989. Teama noastră ancestrală de a ne opune răului, atîta timp cît nu se exercită nemijlocit asupra propriei persoane, ne-a făcut să-l lăsăm să crească şi să se extindă pînă ce ne-a oprimat pe toţi. „Capul ce se pleacă, paloşul nu-l taie“! Oare cît este de veche această zicală românească care aproape că ne defineşte? Ar trebui mai degrabă să ne întrebăm de ce, spre deosebire de noi, în ultimele sute de ani, nu a existat dictatură în SUA, Franţa, Anglia, Ţările Nordice, iar sub comunism, aerul era mai respirabil în ţările vecine: Polonia, Ungaria şi chiar şi în Bulgaria, ale căror posturi TV le urmăream, cu antenele montate pe acoperişurile caselor noastre. Răspunsul nu poate fi decît unul singur. Pentru ei, apărarea demnităţii este, de multe ori, un impuls mai puternic decît frica de „paloş“. Gîndul meu merge însă mai departe. Şi nu poate să nu mă facă să mă întreb dacă mai este posibil ca în România postdecembristă, după dispariţia marilor tirani, să mai reapară acest monstru numit dictatură, indiferent de forma ei de manifestare.

Cu durere, dar şi cu o curiozitate uşor perversă, urmăresc ce se întîmplă în mica familie a unui mare spital bucureştean, care este Spitalul „Colentina“, care numără vreo 1.000 de salariaţi. Aici, în această insulă medicală din România, se petrec fapte care pot fi considerate un adevărat „laborator experimental“ în care, fără mari eforturi de analiză psihosocială, poţi identifica mecanismele instalării dominaţiei discreţionale asupra oamenilor. Primind în schimb avantaje mai mici sau mai mari, sau de frică, am constatat cu uşurinţă cum colegii, indiferent de poziţia lor în ierarhia spitalului, au acceptat treptat să se transforme în nişte „furnici“ fără personalitate, aşa cum eram noi înainte de 1989. La putere, s-a instalat un cuplu care reproduce, aproape pînă la identitate, cuplul care a sfîrşit atît de tragic în decembrie 1989. El, tînărul conferenţiar univ. Sorin Simion, cu puţini ani în urmă un ilustru anonim, este, de cîţiva ani, directorul general al Spitalului „Colentina“. Ajuns, cu regret şi cu ajutorul meu, într-o funcţie nesperată, începe imediat să facă „ordine“. Pentru luarea oricărei decizii, nu simte nevoia să se sfătuiască cu nici unul din profesioniştii consacraţi ai spitalului, indiferent dacă este vorba de sectoare medicale îndepărtate de specialitatea lui medicală. El ştie tot şi se sfătuieşte probabil numai cu soţia sa, Ioana Simion, medic anestezist, cu care se conversează la telefonul mobil cel puţin de două-trei ori pe oră, indiferent de locurile în care se află fiecare. Pentru toate nedumeririle pe care le trezesc măsurile manageriale ale doctorului Simion, de multe ori absurde, are un singur răspuns: „pentru că aşa vreau eu“. Au căzut ziduri, s-au modificat destinaţii ale unor spaţii, s-au vîndut sau închiriat, unor particulari, sectoare-cheie ale activităţii instituţiei, în condiţii numai de ei ştiute şi fără beneficii evidente pentru spital, totul făcut într-o deplină discreţie faţă de conducătorii diferitelor compartimente medicale (şefii de secţii medicale) care se trezeau în faţa faptelor împlinite. Directorul general a hotărît, cu bună ştiinţă, să lase să se distrugă o clădire cu o arhitectură generoasă, construind alături un grup de garsoniere pentru medicii rezidenţi cu stagii în Bucureşti. Este un gest filantropic, dar frustrant faţă de nevoile unui spital vechi, cu clădiri de peste un secol vechime. Faţă de cei care îndrăznesc să aibă păreri contrare, păreri pe care directorul le află rapid prin informatorii răspîndiţi peste tot, devine nemilos. Pe unii îi dă afară, aşa cum a făcut cu mine. Pentru că am îndrăznit să nu fiu de acord cu maniera în care organizează, de trei ani, licitaţiile pentru procurarea unor materiale foarte scumpe, în detrimentul activităţii medicale din Secţia pe care o conduceam, am fost izgonit, fără nici o explicaţie. Am reuşit astfel să devin primul preşedinte în exerciţiu al unei Societăţi Ştiinţifice Româneşti, şomer, exact în domeniul medical al cărui preşedinte sînt (Chirurgia Ortopedică şi Traumatologică). Pe alţii îi mută în poziţii profesionale inferioare, fără ca cei în cauză să se poată apăra, pentru că directorul Simion are grijă ca angajarea candidatului la o poziţie res-

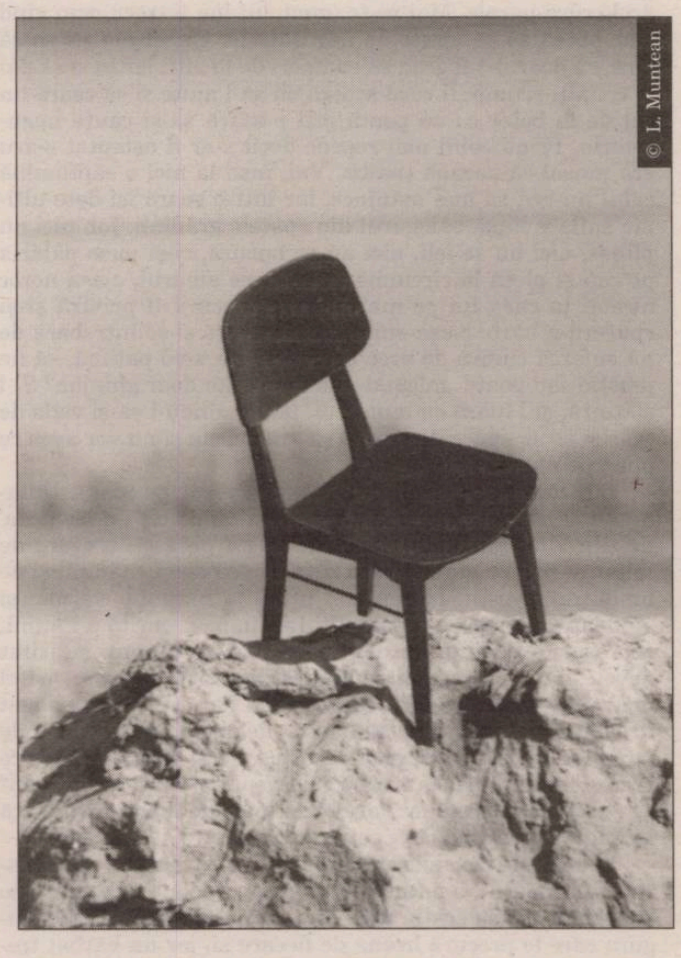

ponsabilă să se facă cu condiţia semnării prealabile a unei demisii nedatate, demisie care devine document de şantaj, dacă persoana devine incomodă. Ceea ce este uluitor este că aceste fapte ilegale sînt făcute la vedere, sînt cunoscute, intrînd aproape în folclor, dar nimeni nu reacţionează. Colegii mei ortopezi, mulţi dintre ei selectaţi de mine şi susţinuţi în pregătirea lor medicală fie direct, lucrînd nemijlocit împreună, fie trimiţîndu-i în străinătate, mă evită acum, mi-au uitat numărul de telefon. Regret nespus şi cred că regretă şi cei mai mulţi dintre ei atmosfera de caldă colaborare (cu mici excepţii) care a existat în acest grup care lucra într-o perfectă armonie. În timpul programului se lucra cu seriozitate, dar se şi ieşea la festinuri împreună. O dată pe an, toţi ne întîlneam în curtea casei mele cu ocazia unei onomastici. La reuniuni ştiinţifice internaţionale mergeam de multe ori, tot în grup. Totul a început să se destrame treptat, prin manevrele abile ale directorului Simion care, din primele săptămîni ale preluării funcţiei, a urmărit, cu obstinaţie, să dezbine, şi asta nu numai în secţia de Ortopedie.

Pentru ca, după eliminarea mea din spital, să resimt penitenţa şi mai puternic, timp de peste 10 zile, soţiei mele nu i s-a mai încredinţat să execute nici o anestezie (cred că era tot o interdicţie impusă de director). Ziua ei de lucru, în serviciul pe care nu-l părăsise odată cu mine, se consumă mutîndu-se de pe un scaun pe altul. Evoluţia evenimentelor descrise foarte pe scurt, mi-a adus aminte de sentimentele trăite în 1958, cînd, student fiind, am fost dat afară din Facultatea de Medicină din Bucureşti şi din UTC, ca „reacţionar“. Înfierarea mea ca duşman al regimului s-a produs în cadrul unei şedinţe de an, în faţa a sute de colegi, şedinţa fiind condusă de dl prof. Fica, pe atunci şef al UTC-ului pe Facultatea de Medicină din Bucureşti. Colegii mei, cu care mai înainte ieşeam la petreceri şi învăţam împreună, mă evitau, cel puţin ca pe un bolnav contagios.

Revenind la momentul actual al Spitalului „Colentina“, nici secretariatul serviciului pe care-l conduceam nu a fost uitat. Fosta secretară a fost şi ea gonită, iar cuvîntul de ordine al celor care au înlocuit-o, a fost şi este să nu dea nici o informaţie în ceea ce mă priveşte, în afara faptului că nu mai lucrez acolo.

Sînt absolut convins că în purtările malefice ale directorului, o mare putere de influenţă a avut şi o are soţia sa, dr. Ioana Simion. Persoană inteligentă, extrem de ambiţioasă şi în aceeaşi măsură lipsită de scrupule, a făcut tot ceea ce a putut să urce cît mai rapid ierarhia medicală scurtcircuitînd etapele legale. Profitînd de relaţiile soţului său, dar şi de conjuncturi care s-au repetat de două ori, ale schimbării miniştrilor Sănătăţii, moment care, în mod firesc, este marcat de o stare de confuzie, a reuşit, tot de două ori, să obţină şi ce nu avea dreptul să obţină şi ce nu merită să obţină: mai întîi, titlul de medic primar cu trei ani înainte de anii de practică ca medic specialist pe care îi stipula legea, iar în aceste zile – funcţia de şef secţie ATI, în situaţia în care funcţiona ca medic secundar anestezist, într-o specialitate medicală care nu are nimic comun cu Anestezia şi Terapia Intensivă (Igiena Mediului), activitate ştiinţifică modestă şi o activitate de practică profesională la paturile bolnavilor, încă la începuturile ei. Faptul că a urmat între timp mai multe cursuri de specializare i-a crescut bagajul de informaţii, dar în nici un caz experienţa folosirii lor în timp. Este evident că familia Simion nu a uitat cum a ajuns Elena Ceauşescu „marele om de ştiinţă“ – sursa glumelor care circulau şi pe care nu le putem uita, cel puţin noi, cei mai în vîrstă.

Nu cred că-mi pot acuza colegii că mă evită, indiferent de cît îmi sînt de îndatoraţi profesional, mulţi dintre ei. Faptul că un om cu prestigiul şi poziţia profesională pe care le-am cîştigat după zeci de ani de muncă, a fost îndepărtat cu atîta uşurinţă de un personaj fără nici o autoritate profesională, a fost în măsură să sperie. Ştim cu toţii că nu se obţine cu uşurinţă un loc de muncă şi că fiecare are nevoile şi familia pe care trebuie să le ocrotească. Poate totuşi unii şi-ar fi putut manifesta într-un fel solidaritatea cu mine, pentru că, de fapt, prin acţiunea cu care l-am supărat pe directorul Simion, am încercat să apăr demnitatea breslei, în calitatea mea de preşedinte naţional al acesteia. Mi se pare însă cu totul inadmisibil ca autorităţile să nu reacţioneze, deşi au fost sesizate cu numeroase memorii semnate nu numai de mine personal, ci şi de alţi mari profesionişti din Spitalul „Colentina“ care, ca şi mine, nu au mai putut suporta abuzurile pe care le face, fără nici o limită, această familie. Ca şi în timpul lui Ceauşescu, şi în zilele acestea, în Spitalul „Colentina“ există privilegiaţi ai familiei Simion, colegi de spital, gata să-i aclame la nevoie. Marea majoritate a oamenilor însă, este adevărat că disimulat (cîtă experienţă am acumulat în cei 45 de ani de comunism să ne exprimăm astfel frustrările), se declară, de cîte ori pot, revoltaţi de atmosfera de teroare care s-a instalat în Spitalul „Colentina“, şi-şi exprimă uluirea că o coaliţie politică, care s-a denumit Dreptate şi Adevăr, se arată, cel puţin în această situaţie, indiferentă şi la Dreptate, şi la Adevăr. Tocmai de aceea, DA...!, pînă nu vom progresa civic, România rămîne expusă instalării dictaturii, indiferent dacă ea se va intitula comunism sau altfel.

***Prof. Dr. Andrei Firică** este membru titular al Academiei de Ştiinţe Medicale, Preşedinte în exerciţiu al Societăţii Române de Ortopedie şi Traumatologie.*

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
MIX FM
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
5
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Lacustră

Plouă. Din nou. Şi nu e nici măcar un strop (!) de melancolie sau dracu' ştie ce altă umbră de romantism ori visare în potopul de afară. În România, de nouă luni de zile, cu mici pauze cît să apuce miniştrii sau preşedintele să promită sinistraţilor case şi automobiliştilor poduri, plouă de rupe. Sînt inundaţii. La televizor se anunţă avertismente hidrologice, reporteri cu cizme şi pelerine transmit dintre puhoaie. Spre seară, tot la televizor, se discută problema ploilor, problema digurilor, problema banilor şi, în general, toate problemele ţării lacustre care a devenit România. Cineva, probabil un ministru, priveşte fix în camera de luat vederi şi anunţă că vrea să transmită un mesaj sinistraţilor. Începe cu aplomb, dar, după două fraze, îşi pierde elanul şi acceptă, resemnat, să murmure restul promisiunilor în barbă. Altcineva, probabil moderatorul discuţiei, i-a atras atenţia că sinistraţii nu mai au case şi că, în logica elementară a lucrurilor, e de presupus că, odată cu casele, s-au dus pe apa sîmbetei şi televizoarele. Asta în cazul fericit în care le-au avut vreodată.

Plouă. Peste Bucureşti, capitala României, s-a abătut, aşa cum se abate cam în fiecare an spre toamnă, una dintre ploile acelea, cu spume, care transformă străzile în rîuri şi trotuarele în insule. La miezul nopţii, bîntuit de coşmarul potopului biblic, m-am urcat în maşină să văd cum arată sub ploaie cel mai mare oraş din ţară. Nu e nimic de povestit pentru că nu s-a schimbat nimic: Bucureştiul are cîteva clădiri noi, mai puţini cîini pe străzi şi ani buni de cînd a scăpat de Halaicu, dar a rămas oraşul în care te scufunzi, la propriu, după cîteva ore de ploaie. Şase bolovani aruncaţi în mijlocul străzii, la intersecţia Dimitrov cu Mihai Bravu, ţin loc de pod de trecere pentru pietonii amatori de echilibristică. Tîrziu, în noapte, îi văd bălăngănindu-se în mijlocul apelor, ţopăind de pe un bolovan pe altul, în temerara probă a traversării de la trotuar spre staţia de tramvai. Am mai văzut asta. Aşa cum, deşi nedifuzate încă, mi se pare că am mai văzut şi emisiunile TV în care o să se discute despre canalizare, despre fonduri europene pentru reconstrucţia şi dezvoltarea oraşului şi, în general, despre ce va să fie. Apă de ploaie...

„Plouă, plouă, plouă, plouă/Vreme de beţie..." Un isteţ, dintre cei care încă mai cred că e ceva romantic şi bacovian în mizeria fluidă care a inundat România, pune piesa lui Alifantis la radio. „Şi s-asculţi, s-asculţi pustiul/Ce melancolie!" După ce se termină cîntecul, cretinul se simte inspirat şi produce o comparaţie cu New Orleans-ul şi Katrina. Pe scurt: dacă ei, americanii, au avut asemenea probleme, să fim mai relaxaţi, noi, românii, că vorba aceea, se întîmplă şi la case mai mari! Mă uit în jur, văd alţi pietoni ţopăind în căutarea unor insule de asfalt şi, pentru o clipă, îmi trece prin minte secvenţa apocaliptică a Bucureştiului lovit de uragan. Închid radioul exact în momentul în care nefericitul din faţa microfonului se gîndeşte să treacă în extrema optimismului debordant, punînd „Good day, Sunshine". Şi e trecut de miezul nopţii!

Se întîmplă, cîteodată, să ne îmbărbătăm unii pe alţii, spunîndu-ne că putem trece cu bine examenul comparaţiilor cu alte ţări şi popoare din lumea civilizată. Aruncăm la înaintare tot arsenalul: frumuseţile patriei, istoria milenară, vinurile, sarmalele, mititeii, pe Eminescu, pe Titulescu şi pe Brâncuşi, Gerovitalul, olimpicii sau taximetriştii vorbitori de engleză şi franceză. Din cînd în cînd, se aud şi voci strigînd „progresele extraordinare făcute de România pe calea integrării europene". Uneori, în special vara, ţara e frumoasă şi primitoare. Şi se întîmplă să rămînă aşa pînă la prima ploaie.

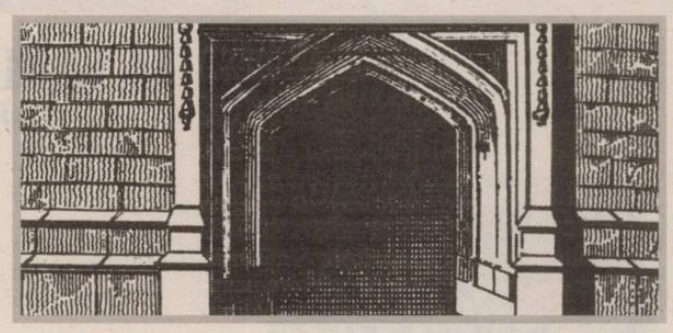

Cu ochii-n 3,14

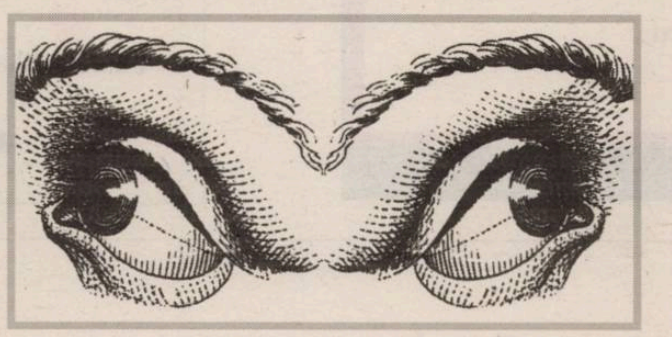

NEDREPTATEA ANTI-CLONAJ VARIAZĂ CA NIŞTE BRACONIERI ROZALII DIN EPOCA ŞEULEANU CU EMMENTHALER

● Alaltăieri, 21 septembrie 2005, a avut loc un eveniment de însemnătate mondială: ziua a fost egală cu noaptea. Nici un *talk-show*, nici o ştire pe a'ntîia, de parcă s-ar fi schimbat garda la Cotroceni. Şi tot noi, dilematicii, sîntem frivolii, tot noi sîntem neserioşii... Scade, de ieri, ziua, creşte nedreptatea. (**R. C.**)

● *Figaro*-ul (revista, nu cotidianul şi nici frizerul) a publicat recent rezultatele unui sondaj privitor la „Tabuurile" francezilor (unde am mai citit recent chestia asta?...). Astfel, locuitorii Hexagonului (să le zicem, pe scurt: hexagonalii) nu vor în ruptul capului, cu nici un chip, şi indiferent de argumente, privatizarea regiilor de stat (poştă, metrou...), sînt împotriva discriminărilor de orice fel (inclusiv în vocabular), dar pentru libertatea de exprimare, pro-eutanasie, dar anti-clonaj, pro-căsătoria între gay-i, dar împotriva adopţiilor de către aceştia a copiilor etc., etc. Cei care ar încerca să găsească o logică în răspunsuri ar trebui să se lase păgubaşi. Franţa, *„pays de la raison"*? S-avem pardon! **(a. l. ş.)**

● Poezia pieţelor bucureştene variază, în funcţie de anotimp. Astfel, iarna găseşti „portocale vesele", primăvara, „cireşe pentru vegetarieni", vara „roşii fără lemn", iar toamna, cînd se fac proviziile, pe o tarabă de cartofi din Moghioroş stă scris „azi nu mai dăm pe de-a moaca!" (**S. G.**)

● Veerappan era un om foarte cunoscut în India. Controla o suprafaţă de 6.000 km^2 din sudul ţării şi făcea comerţ cu lemn de santal şi fildeş de elefant în valoare de 25 de milioane de dolari. În octombrie 2004, a fost împuşcat de poliţie. Cei cărora în România li se spune *baron* în alte ţări sînt trataţi ca nişte braconieri. (**A. C.**)

● Mulţi snobi la jazz la Nigel Kennedy! Noroc că ţoapele rozalii cu silicoane însoţitoare de culturişti raşi în cap şi cu chei de jeep în buzunar, acolo unde le sunau şi mobilele în timpul concertului, n-au rezistat decît pînă la pauză şi aşa au rămas scaune libere pentru studenţii înghesuiţi pe trepte. *Vai, păpuşe, te-au năucit riff-urile de vioară de pe „Purple haze"? Play it again, Nigel!* (**M. C.**)

● La Radio România, chiar cînd intri în holul principal, calci pe o mochetă pe care stă scris: „Calitatea – o preocupare a fiecăruia". Nici nu intri bine şi calci calitatea în picioare. Să fi rămas „din epoca Şeuleanu"?... (**M. V.**)

● Manualul de Cultură Civică pentru clasa a-III-a. Capitolul „Raporturile noastre cu ceilalţi oameni". Subcapitolul „Grupul religios". Elevului (de clasa a-III-a, a se reţine acest mic amănunt!) i se cere: „Comentează articolul 14 din Convenţia ONU cu privire la drepturile copilului"...?! În clasa a-III-a?! Parcă îmi şi închipui, peste vreo doi, trei ani, o discuţie la grupa mică între educatoare şi copii: „Mihăiţă, te rog să n-o superi pe Măriuca! De ce nu vrei să faci schimb cu ea, să-i dai sandvişul tău cu emmenthaler? Te rog să nu fii obraznic! Văd că nu ne înţelegem, deci mă văd nevoită să te pedepsesc! Pînă mîine să faci o compunere despre avantajele aderării României la UE şi despre activarea clauzei de salvgardare! Măriuca, nu fi supărată! Poate te va lăsa să-i conduci maşina cînd vei fi mare" (**R. P.**)

TRISTEŢEA NAŢIONALĂ ÎN DREZINĂ ÎMI SPUNE CĂ S-A INTEGRAT INCONFUNDABILĂ, FIREŞTE, LA O ŞEDINŢĂ PRIN BERCENI

● Cambodgia a oferit un ajutor de 20.000 de dolari victimelor americane ale uraganului Katrina. „E mai puţin decît salariul lunar al directorului unei mici companii americane, dar e un semn că împărtăşim tristeţea lor. Uneori e cazul să împarţi şi o lingură de orez", a spus purtătorul de cuvînt al Guvernului cambodgian. Se ştie şi la Phnom Penh, gestul contează. (**M. B.**)

● Din reacţiile turiştilor străini (chiar dacă la origine români plecaţi) faţă de patria noastră: un tînăr australian din părinţi români, venit pentru prima (şi poate ultima) dată la noi, după ce a văzut Castelul Peleş, nu s-a arătat deloc impresionat şi a declarat că acesta cuprinde multe, dar fără nici un gust. După care, a adăugat că a fost foarte tare pe placul americanilor din grup, care sînt adepţii *showing off*-ului. Noroc cu Castelul Bran, în care nu s-au mai păstrat prea multe şi care ne-a salvat cît de cît onoarea naţională ameninţată. (**I. P.**)

● George Bush, hîţînat în remorca unui camion militar ce trecea prin bălţile din New Orleans, parcă era într-o scenă din *Călăuza* lui Tarkovski, stalker în drezină. Iată ce poate face democraţia dintr-un om serios.(**A. M.**)

● Ridic receptorul, formez numărul de telefon şi robotul Romtelecom îmi spune că numărul respectiv nu mai e valabil. Sun la 931 şi un alt robot Romtelecom îmi spune acelaşi număr de telefon pe care îl formez şi apare primul robot Romtelecom care îmi spune că numărul nu mai e valabil. Atunci sun la 931... (**M. C.**)

● Atragem atenţia cu prudenţă, cu multă prudenţă, că prima repriză a meciului Steaua – Dinamo s-a integrat perfect – ca tehnică, viteză şi angajament – în standardul occidental al jocului de fotbal. Să fi fost accidental un meci occidental? La noi, din cauza unei litere, totul e posibil. (**R. C.**)

● Plec de acasă marţi, cînd cu potopul, cu o umbrelă solidă. Intru la un magazin, lăsînd umbrela la intrare. Cînd să ies, nu mai găsesc nici o umbrelă. Cumpăr singura umbrelă disponibilă, după un sfert de oră de căutări prin ploaie. În cinci minute, umbrela nu mai ţine nici de ploaie, nici de vînt. O arunc la primul coş şi merg mai departe. Ajung la Institutul Francez, unde îmi recunosc umbrela mea solidă în mîna unei doamne sobre între două vîrste. Mă învîrt puţin în jurul ei (al umbrelei) şi întreb cît mai neutru: „Iertaţi-mă, e umbrela dumneavoastră?". Fiinţa mă priveşte demn şi îmi zice halucinant: „Nu, e a dumneavoastră." Şi-mi întinde umbrela mea inconfundabilă: roşie, cu volane şi căptuşeală, de la bunică-mea. (**S. S.**)

● Pe Alpha TV (se mai întîmplă să pic, zapînd, pe acest post) există un serial pasionant pentru cinefili – un fel de istorie a celei de-a şaptea arte în imagini (fireşte!) şi comentarii (critici şi istorici de film, regizori – Martin Scorsese, de pildă, este un invitat frecvent). Pînă aici, toate bune şi frumoase. Necazul este că cei/cele care „traduc" serialul le au, cît de cît, cu engleza, dar neam cu cultura cinematografică! Pe ecran îl vezi pe James Stewart, subtitrajul vorbeşte despre Cary Grant; în comentariu e introdus un film de William Wyler, traducerea zice că-i de Billy Wilder; în fine, cineva enumeră cîţiva regizori sovietici (Eisenstein, Pudovkin...), telespectatorul se trezeşte că Pudovkin a devenit... *Potemkin!!* Şi tot aşa. Eu nu ştiu, zău, pentru cine se mai spetesc cei/cele care traduc: la cîţi mergători la film au rămas prin ţărişoara noastră – şi aceia, mai mult sau mai puţin oneşti –, postul cu pricina ar trebui să subtitreze doar: „Un Actor", „O Actriţă", „Un Regizor" – lăsînd Cinefilului Perspicace plăcerea de a-i identifica... **(a. l. ş.)**

● Mi-e foarte dragă moneda de 5000 de lei, cea cu mici striaţii pe margine. Într-o lume de monede perfect rotunde de parcă ar fi capete de galerie de fotbal, moneda de 5000 de lei vechi era ca o revoltă a frumuseţii, era ca o rochie cu volane la o şedinţă PCR cu cocuri şi taioare drepte, era ca un cîntec hippie la un Birou Executiv al PSD. Înlocuitoarea sa, moneda de 50 de bani, este rotundă. Săraca hippioată a fost învinsă. (**C. G.**)

● Undeva, prin Berceni, un microbist glumeţ a scris pe un coş de gunoi: „Donaţi pentru Dinamo şi Rapid". (**D. S.**)

HUMANITAS
citim de 15 ani împreună

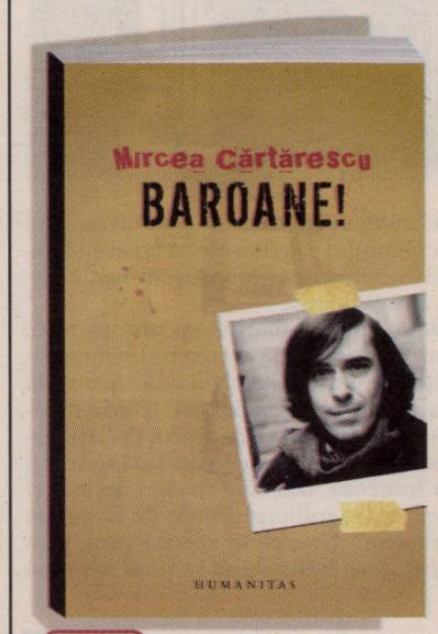

19 RON
222 pag.

LANSARE

MIRCEA CĂRTĂRESCU
Baroane!
Scena publică românească a ultimului an în 60 de cronici devastatoare.

Vineri, 23 septembrie, ora 12:00, la Librăria Kretzulescu (Calea Victoriei nr. 45) are loc lansarea volumului *Baroane!* de Mircea Cărtărescu.

Vor participa: Mircea Cărtărescu
Marius Tucă
Gabriel Liiceanu

www.humanitas.ro • www.librariilehumanitas.ro • www.humanitasrights.ro • http://autori.humanitas.ro

PANDORA M

...e Frédéric BEIGBEDER
în rolul lui Oscar Dufresne. O treabă murdară pe care trebuia s-o facă cineva. Du-o până la capăt!

Un jurnal în care - cu puțină luciditate - te regăsești.

Lansare
29 09 Institutul Francez
Sala Elvira Popescu (18:00)

Sesiune de autografe
01 10 Cărtureşti
(16:00)

Public Share · Ambassade de France en Roumanie, Service de Coopération et d'Action Culturelle · Institut Français · Grafis ART, Producție publicitară · LIDO HOTEL ★★★★ · Radio Guerrilla 91.6 Eliberadio · DILEMA VECHE · LiterNet.ro · NFG Trade SRL

TVR CULTURAL

Grila de toamnă TVR Cultural

TVR Cultural propune în această toamnă telespectatorilor săi o serie de producții noi și formate îmbunătățite, al căror conținut va continua să ilustreze sloganul postului: „Alege valoarea".

Grila de toamnă aduce numeroase noutăți, schimbările fiind simțite și în planul talk-show-urilor cu care TVR Cultural și-a obișnuit telespectatorii. Acestea vor putea fi urmărite de luni până vineri, începând cu ora 22,00.

Horia Roman Patapievici revine cu un talk-show de excepție,într-un nou format, care ne propune să mergem „Înapoi la argument".

Cristina Modreanu, continuă cu discuțiile polemice asupra artei și ne invită la o analiză „Plus/Minus artă".

Ioana Drăgan aduce diverse subiecte „În vizor", o emisiune de actualitate culturală comentată.

Seniorii ecranului la TVR Cultural, Neagu Djuvara și Constantin Bălăceanu-Stolnici, continuă să își provoace telespectatorii cu cele două talk-show-uri deja cunoscute, „Istorie Polemică", respectiv „Dialoguri despre altădată".

Alex Leo Șerban revine cu un format îmbunătățit al emisiunii „Fotograme".

Continuă seria de documentare „Geographica", prezentate de Cristian Lascu, noi episoade care vizează domenii complexe, precum astronomia, arheologia, speologia, seismologia, sau ecologia.

Alte noutăți sunt aduse pe micul ecran de Marius Bodochi, amfitrionul unui format ce va stârni comentarii efervescente: „Revolta clasicilor", dar și de Corina Sechereș cu emisiunea „Seniorii micului ecran".

Aducând cultura în spațiul public, provocându-și telespectatorii prin creativitate, TVR Cultural își propune ca noua grilă de toamnă să îi atragă pe toți cei care doresc să aleagă valoarea.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul II, nr. **89** ● 30 sept. – 6 oct. 2005 ● 24 pagini ● 2 lei (20.000 lei)
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu despre Monica Macovei

pagina **3**

„Dreptul literaturii de a spune totul“ – dialog între **Mario Vargas Llosa** şi **Gabriel Liiceanu**

pagina **14**

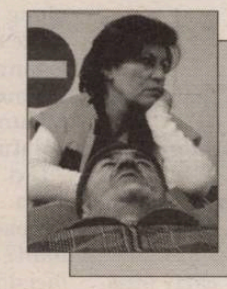

Moartea domnului Lăzărescu

pagina **20**

Unde sînt intelectualii de stînga?

„Mi se pare că de mulți ani, și de prea multă vreme, politica este preocupată de stînga și de dreapta în loc să fie preocupată de ce e drept și ce e greșit.“

RICHARD ARMOUR

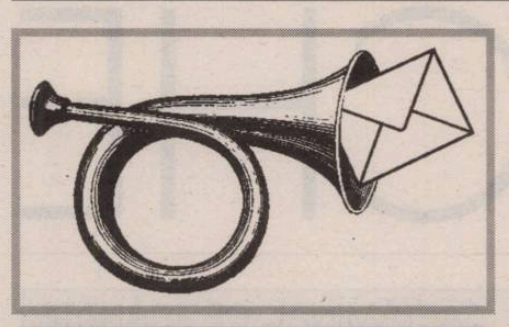

Nr. 86: *„Mai puneţi mîna pe o carte!“*

La ce bun?

„Mai puneţi mîna pe o carte!“ sau „Mai puneţi mîna pe o carte?“.

E un îndemn sau o întrebare retorică ce aduce a mirare?

Cine mai pune mîna pe o carte în ziua de azi?

Şi de ce ar mai face-o?

Eu una am tot pus mîna pe cărţi pînă cînd sufletul mi s-a făcut una cu cartea.

Mă trezesc însă mereu la o realitate care mă depăşeşte. Şi nu pentru că slovele nu m-au învăţat să trec mai uşor peste adevăruri dureroase ce ţîşnesc din cotidian, ci pentru că acest cotidian îmi joacă mereu feste. E un cameleon crud care mă dezarmează. Te îmbie molatec la lectură, la profunzimi, după care te izbeşte cu capul de o alimentară... că, deh!... nu ţi-au mai rămas bani şi de o felie de salam. Bine că e toamnă şi au ieşit morcovii prin grădina părinţilor! Sigur că ai vrea să împărtăşeşti cuiva bucuria de a fi descoperit cine ştie ce duhuri tăinuite în cartea pe care tocmai ai citit-o, dar, vai... toată lumea e preocupată de mărunţişul din buzunar... cică, cu ce ne vom plăti factura la curent, dacă citim atît de mult seara?

– Da mai citiţi şi ziua, fraţilor, nu mai consumaţi curent electric!

– ....păi da, şi cine merge la serviciu în locul meu?

– Păi, citeşte la serviciu! Oricum, ăştia se fac că te plătesc, aşa că te poţi face şi tu că lucrezi!

– Dar eu lucrez la ştiri, aici nu mă pot face că lucrez, aici trebuie să fii mereu pe fază, cu ochii-n patru şi cu gura deschisă. E adevărat că un pesimist e, de fapt, un optimist bine informat?

Una peste alta, la ce bun să mai citim ceva cînd vezi că în jurul tău prostia e la mare preţ? Cu cît e mai bine drămuită şi plasată, cu atît e mai apreciată. Nu vă faceţi iluzii că veţi ajunge să vă profesaţi meseria, pasiunea, şi că, dacă o veţi face totuşi, veţi şi reuşi să trăiţi bine din asta!

Iată povestea mea: Sînt licenţiată în filosofie. Şi ca să fie totul OK, am mai urmat şi un an de studii aprofundate în filosófia culturii. În capitală. M-am întors apoi acasă, deşi eram conştientă că Bucureştiul îţi oferă şanse de angajare, promovare etc... Deh, mi-am zis, ţara asta nu înseamnă doar Bucureşti. „Mă întorc acasă, în Ardeal, unde se trăieşte mai cu bun-simţ şi mai apăsat. E imposibil să nu fie nevoie şi aici de oameni cu mintea structurată care ştiu să analizeze orice situaţie. E şi ăsta unul din cîştigurile acestei facultăţi...“ Greşit, foarte greşit! Chiar dacă cineva îţi dă această impresie, că ar avea nevoie de tine, nu va pierde apoi prilejul să te umilească. Cum? Simplu: nu te lasă să-ţi plăteşti cu inima împăcată factura la curent.

Am început ca redactor muzical într-un post local de radio, am fost, între timp, cîţiva ani bunicei şi profesoară la un liceu bine cotat din oraşul meu natal. În presă am înaintat înspre ştiri, în calitate de corespondent pentru un studio teritorial al Radiodifuziunii române. Pasiunea pentru radio se născuse deja şi chiar mă acaparase, aşa că am renunţat la eticheta de dascăl, pentru care oricum statul român nu are nici cel mai mic respect, nici urmă de demnitate, şi m-am trezit cu chirie în oraşul sediu al studioului de radio de care vă spuneam. Toate bune şi frumoase, noi cu drag muncim, pînă cînd la urechile noastre şi sub ochii noştri ajung nişte cifre... care cică nu reprezintă firele de nisip de pe plaja din Mamaia, ci gologanii pe care îi bagă în buzunar directorul cel mare, căpcăun al Societăţii de Radiodifuziune, care trăieşte ca-n basme tocmai la palatul din capitală... adică peste 7 mări şi 7 ţări... E, asta e, îţi zici, doar e marele căpcăun... şi tu cu nişte firimituri, de ce ar avea nevoie o furnicuţă măruntă ca tine de mai mult? Ce, mai vrei să şi citeşti, adică să nu faci doar ştiri despre apă caldă şi politicieni corupţi, să ajungă la tine şi noutăţi într-ale spiritului?! Ce mirare, dom'le, şi, mai ales, cîtă cutezanţă! De parcă ar fi vreodată noutăţi într-ale spiritului, auzi ce glumeaţă e fata asta! Că doar n-om sta acum să descifrăm ce a vrut ea să zică.

Şi uite aşa mai trec cîţiva ani, şi tu ştii că munceşti fără carte de muncă, căpcăunul crede că e mai bine aşa. Îţi plăteşti sau nu singur asigurările obligatorii etc., numeri mărunţişul rămas prin fundul buzunarului, dar de ce să te întorci în învăţămînt unde un oarecare ministru ilustru a avut odată ideea să te plătească în funcţie de realizări. Adicătelea dai note mari, promovezi elevii, ai salariu bun! Nu te înveţi minte, îţi cumperi palton de la *second-hand!* Păi, hai să promovăm prostia, că doar e în floare şi nu va fi efortul prea mare să găseşti clienţi de promovat! Nu, nu, nu, mai stai puţin pe ştiri, oricum, îţi place să faci muncă de radio, îţi place să fii mereu în priză... deşi parcă începi să te saturi să fii mereu ancorat într-o lume care îţi cam alunecă din mîini... eşti mereu în impas financiar, cauţi altceva de lucru, toate se întîmplă însă în Bucureşti.

Să o iei de la capăt în Bucureşti? Să ne mutăm toţi românii în Bucureşti? Să modificăm graniţele mai bine!, că oricum am sentimentul că muncesc în altă ţară, nu într-a mea şi nu pentru a mea. Zici că muncesc la negru! Şi cînd colo, chiar aşa-i! Nu am nici un statut de angajat, mi se zice că nici nu sînt perspective de a fi angajată vreodată, căci e politica radioului public de a lucra cu furnicuţe colaboratori... care au împînzit toate studiourile teritoriale din ţară... şi că să mă resemnez... Toţi se gîndesc că pasiunea mea pentru radio e mai mare decît necesitatea fiziologică de a supravieţui. Ca să nu mai vorbim de necesitatea spirituală de a trăi... care a trecut deja de etapa visceral dureroasă pînă la lacrimă şi e anesteziată... Mai citim pe net, la serviciu, dar nu poţi întîrzia prea mult pe un computer cînd vine vreun reporter de pe teren şi vezi şi tu că nu are unde să-şi redacteze ştirea, că nu sînt prea multe aparate din astea sofisticate prin redacţie, ca nu cumva să îţi dea impresia că locul de muncă poate fi şi plăcut, fără să te oblige la răutăţi gratuite etc... redacţia aceea în care fiecare are biroul său, cu computerul lui... e doar un vis erotic, cum l-am numit noi, colegii, într-o zi cu poftă de a face haz de necaz. Singurul suflu care mă ţine pe mine îmi vine din Biserică. Aici mă pot racorda la ceea ce este esenţial şi mă face brusc să înţeleg că nimic din toate cele expuse mai sus nu au importanţă reală, dar înţeleg, în acelaşi timp, cum şi cît aş putea face mai bine în alte condiţii structurate de cotidianul în care figurez. Mă rog la Dumnezeu să îmi dea răbdare şi puterea de nu mă îndepărta de credinţă, şi sănătatea – care este esenţială pentru orice vrei să faci în viaţă. E adevărat că Dumnezeu îţi dă, dar nu-ţi pune şi în traistă, dar acum eu ce să fac, să-mi iau traista şi să mă mut din nou în Bucureşti, în ciuda voinţei mele, că nici nu mai ştiu ce să-mi doresc...?!

De ce să mai punem mîna pe o carte? Să învăţăm stoicismul?

Cum să mai punem mîna pe o carte?... cînd stomacul şi picioarele ne sînt goale?

Dacă nu eşti bine înţolit, cînd pui mîna pe o carte, în librărie, eşti suspectat că vrei să furi. Dacă eşti prea bine înţolit, în librărie, eşti admirat, dar şi compătimit... săracu', oare ce o să facă cu cartea asta? Aveţi soluţii?

Cu respectul cuvenit, o dilematică,

Mihaela I.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

Nimeni nu e prost la fel

Obişnuiam, în anii din urmă, cînd eram profesoară la un colegiu din Piteşti, să-i avertizez pe elevii mei că sînt pasibili de note mici dacă vor copia la lucrări. Le ceream insistent să scrie ceea ce ştiu, pentru că uitatul la vecin implică riscul de a copia... o prostie, iar o prostie identică cu cea a vecinului este neverosimilă şi îi va inculpa.

Prostia este, paradoxal, originală: doi proşti nu pot fi niciodată la fel de proşti, în timp ce inteligenţa posedă un cod comun: inteligenţii se întîlnesc totuşi, undeva, în sfera ideilor. Aşadar, există nuanţe. Cearta a doi înţelepţi (cu... lumea sau cu ei înşişi) tinde spre polemică, însă cînd doi proşti se ceartă, o fac, cred, dintr-un spirit ieftin de competiţie, din orgoliu, din spirit de contradicţie sau din... prostie.

O gală a certurilor de această factură, am avut, cred, cu toţii, în campania electorală. Nu spun că respectivii candidaţi ar fi fost, Doamne fereşte, proşti. Însă cearta lor era, categoric, ridicol de prostească. Nu pot nici acum înţelege de ce politicienii au stupida convingere că vorbele de duh, replicile ironice, care de care mai spirituale şi mai caustice, ar reprezenta garanţia unei simpatii mai mari în rîndul amărîtului de electorat. De ce m-ar interesa pe mine ca potenţialul preşedinte să fie spiritual, ironic şi acid, tăindu-i macaroana adversarului, cînd, de fapt, toate aceste „calităţi“ pot foarte bine să nu intereseze cîtuşi de puţin?

Din păcate, pentru a reveni la subiect, „proştii“ nu erau doar la televizor, ci şi în faţa lui; oamenii şi-au creat atunci antipatii şi adversităţi şi s-au certat „ca proştii“, în încercarea de a-şi apăra... alesul. În România, oamenii obişnuiţi se ceartă pentru politică. Din prostie. Şi reuşesc să fie şi originali.

profesor Lavinia OLTEANU
str. Popa Şapcă, Bl. B12, sc. A, ap. 10
Piteşti

P.S. Avertisment:

Proştii pot fi nişte fiinţe extrem de inofensive, cu o blîndeţe aparte, amuzanţi, dacă aveţi nervii de oţel şi instinctul de conservare dezvoltat atît cît să-i ignoraţi. Există însă o categorie de proşti periculoşi, agresivi: „prostul-care-se-crede-deştept“, care este, aşa cum am mai spus, original. El surprinde cu trupul, aroganţa, încrederea în sine, aerul de om preocupat şi modul de a se băga în seamă. Se întîlneşte la tot pasul şi este bine să-l evitaţi, căci este purtătorul unei „boli“ contagioase. Este pătruns de propria-i importanţă, iar cîteodată poate fi greu de identificat. Lucrează sub acoperire şi poate părea, temporar, deştept.

Precizare: *Fotografiile apărute în numărul 87 în paginile 1 şi 9 au fost publicate exclusiv pentru semnificaţia lor artistică. Ele nu sînt o ilustrare a temei sau a conţinutului articolelor.*

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Dicţionarul scriitorilor**
- **Familia modernă**
- **Terorismul şi democraţia**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Ruxandra PETRESCU
(secretar de redacţie)
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
REPORTER:
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
PUBLICITATE:
Iulian TRAŞĂ
Tel.: 0788.214.846
e-mail: iuliantrasa@imagoo.ro
Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon/fax: 317.23.90
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată de *Dilema veche srl.*
Asociaţi: Mircea Dinescu (60%)
şi membrii redacţiei (40%)

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.500 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:
- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul RO06RNCB5010000360390001/ROL, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, titular Dilema veche srl, CUI 16047158, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 84 lei (840.000 lei) pentru 1 an, 44 lei (440.000 lei) pentru 6 luni, 22 lei (220.000 lei) pentru 3 luni.

Relaţii la tel./fax: 317.23.94.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Monica Macovei

Cînd e vorba de Guvern, înjurătura e de rigoare și e la îndemînă. Are mai întotdeauna justificări, e, stilistic, mai spectaculoasă decît lauda și, comercial vorbind, mai ușor de vîndut. A sta, neîncetat, sub privirea piezișă a tuturor face parte din fișa postului de ministru, ceea ce amatorii de demnități nu par să afle decît prea tîrziu. Din cînd în cînd, ne-ar prinde bine, totuși, să exersăm o paletă mai luminoasă. Judecata pozitivă e la fel de necesară sufletului (și țării) ca și veghea critică. E o plăcere igienică să găsești motive de mulțumire, mai ales în vremuri neașezate și în locuri șubrede. Actualul ministru al Justiției este, din punctul meu de vedere, sursa unei asemenea plăceri și mă simt obligat să spun asta fără ezitare, în beneficiul tonusului public.

La început, n-am avut încredere în eficacitatea doamnei Macovei. Nu pentru că n-aș fi crezut în calitățile D-Sale. Dimpotrivă. În 1998, fără s-o cunosc personal, dar bizuindu-mă pe performanța ei profesională și civică, am propus-o colegilor mei de guvernare pentru un post de secretar de stat la Externe. Din rațiuni care nu-mi scapă decît în parte, n-am avut succes. Sînt sigur că ar fi fost un colaborator excelent. Dacă însă, cu privire la noua ei însărcinare, am avut unele temeri e pentru că doamna ministru mi se părea net dezavantajată în relația ei cu instituțiile pe care urma să le administreze. Exterioară „sistemului“, dacă nu chiar în răspăr cu el, Monica Macovei avea datele unei victime sigure. Urma să fie înghițită de rutina deviatorie a unui organism impur, viciat, opac. M-am înșelat. Tenacitatea fără breșă, privirea fixă asupra țintei, efortul calm și constant (indiferent ce tensiune și uzură ascunde) au prevalat asupra circumstanțelor. Tipul acesta de personalitate a lipsit, cred, pînă acum, tranziției românești. Monica Macovei nu face gesturi ample și declarații tari, nu-și cultivă, tandru, imaginea, nu-și grădinărește, demagogic, cariera. Spune strictul necesar și nu apare decît cînd e, cu adevărat, nevoie. Sobră și concentrată ca un bonz, fără umori, fără lamentații, învăluită de o foarte expresivă, aproape misterioasă, inexpresivitate, ea pare străină de spiritul locului. E, în orice caz, la antipodul unui anumit gen de politician „charismatic“, mereu atent la aplauzele din jur. Nu e „femeie de comitet“, „fată bună“, sensibilă, cu ostentație, la „nevoile poporului“, gata să se dea în stambă la emisiuni de varietăți, să vorbească patetic despre mame, cărți, legi și necazuri. Nu e interesată (dacă nu mă-nșel!) de ranguri și privilegii, nu calculează abil pasul politic următor, nu joacă sinceritatea, îngrijorarea, principialitatea și spiritul de sacrificiu. Vorbește limpede, fără regie, indiferentă la efectul retoric.

Cu asemenea însușiri, ai zice că doamna ministru e aproape un domn, o siluetă severă și tăioasă, fără ornamente și emotivități inutile. E fals. Personajul e cu atît mai atașant și mai convingător, cu cît rigoarea și decizia necomplezentă se însoțesc cu un aer de *vulnerabilitate*. Monica Macovei e un samurai fragil, un luptător translucid, care nu cîștigă prin violență și masivitate. Armele ei sînt precizia, detaliul și consecvența. Am cunoscut multe specii de inflexibilitate, al căror substrat e nesimțirea. Cu alte cuvinte, nu toți cei drepți sînt drepți cu vocație. Judecata categorică e, uneori, un fenomen colateral al sărăciei sufletești, al unei firi nemiloase, dacă nu al stupidității pur și simplu. În cazul de față, nu avem, cred, de a face cu un geometru infailibil al jurisprudenței, ci cu *un om de convingeri,* un om care crede în „spiritul obiectiv“ al legilor și în onoarea lor.

Dacă exagerez, o fac cu seninătate. Pentru că tocmai în cazul Monicăi Macovei s-a comis una din cele mai grotești exagerări de sens contrar. Cîțiva gazetari (care, ulterior, au avut impresia că-și pot spăla rușinea cu cîteva scuze bălmăjite, cînd decența ar fi cerut să se lase de meserie), au făcut senzație vorbind șugubăț despre nu știu ce extaze dionysiace experimentate de doamna ministru în concediu, pe malul mării. Citind „știrea“, am sperat să fie adevărată (deși mirosea acru, a cacealma). Am sperat ca, într-adevăr, Monica Macovei să nu-și piardă, în încercările zilnice, pofta de viață și gustul pentru cîteva pahare reconfortante. Din păcate, știrea s-a dovedit abuzivă. Regret. Astraea are dreptul, din cînd în cînd, la o bacchanală.

VOLVO
for life

cu dilema la croitor

S-a tot vorbit că în lumea presei au existat unele comenzi politice. Inundațiile cine credeți că le comandă?

Înainte să dăm marele examen, în limba engleză, de intrare în Europa, natura pare că dorește să ne verifice cu tot dinadinsul dacă n-am uitat cumva alfabetul și unele noțiuni de clasa a III-a. Așa se face că, în vreme ce etalam cu mîndrie patriotică, în buricul Bucureștilor, niște mașini amfibie de asalt dotate cu mitraliere performante, la un tîrg de tehnică militară tip NATO, în mahalalele Capitalei, intrate la apă, bravii noștri oșteni cărau babe cu cîrca, ajutați de o barcă peticită, rămasă de pe vremea Tratatului de la Varșovia. Sculptorul Mihai Buculei, invitat la o tabără de creație la Caliacra, mi-a telefonat consolîndu-mă că și la frații noștri bulgari puhoaiele au rupt digurile și au ronțăit șoselele și că a văzut cu ochii lui un pîrîu de castraveciori curgînd spre Marea Neagră. Care va să zică, potopul încearcă să ne reamintească cine sîntem și încotro ne îndreptăm.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Emma Nicholson la Mărăcineni?

Au început să ne năpădească veștile bune, aprecierile din partea străinilor, bătăile prietenești pe umăr din partea unor persoane de la care ne obișnuiserăm să primim mai degrabă critici.

Brusc, am devenit mai buni ca bulgarii. Ziarele au scris, zilele trecute, că agenția Dow Jones ne vorbește de bine și – mai ales – îi urechează pe vecinii de la sud. Noi am crezut tot timpul că ne-au luat-o înainte, dar de fapt – afirmă Dow Jones – ei au avut un PR mai eficient: și-au făcut imagine mai bună, au ascuns gunoiul sub preș cu mai multă dibăcie. Prin urmare, raportul de țară de la sfîrșitul lui octombrie va fi – se spune – mai bun pentru România decît pentru Bulgaria. Ca și cum Dow Jones n-ar fi fost de ajuns, vechea noastră cunoștință, baroana Emma Nicholson, a spus că România a făcut progrese remarcabile. Pe vremea cînd era raportor pentru România, așteptam ca pe un măr copt o astfel de frază din partea domniei-sale. Iar după toate acestea, a mai venit și o apreciere de la The Economist Intelligence Unit: Nenad Pacek, director pentru Europa Centrală și de Est al acestei respectabile și influente instituții, a spus că „niciodată nu a existat, din partea investitorilor străini, un interes mai mare pentru România decît acum“. Și a adăugat că stăm bine cu reformele și cu creșterea economică. În fine, o știre care a trecut prin ziare cu un aer cît se poate de firesc este aceea că Parlamentul Ungariei a ratificat Tratatul de aderare a României la UE cu 257 de voturi pentru, 6 contra și o abținere. Aproape unanimitate, stimabile. Din partea Ungariei – care, orice s-ar spune, nu mai departe de acum cîțiva ani nu putea nicicum trece prin presa română „cu un aer firesc“, dimpotrivă…

O să-mi spuneți că am „montat“ o serie de știri care n-au, de fapt, legătură directă între ele, și mă grăbesc să spun că au. Ele desființează – sau măcar clatină din temelii – cîteva „mituri“ și stereotipii negative ale tranziției care ne-au făcut, ani la rînd, să oftăm, să ne simțim persecutați de Occidentul care „are ceva cu noi“, să dobîndim complexul bulgăresc exprimat cel mai scurt și cuprinzător în sintagma „pînă și bulgarii…“, să recurgem chiar și în somn la vorba (strămoșească, se-nțelege) „ca la noi, la nimeni“. Am fost ani la rînd obsedați că investitorii străini nu ne bagă în seamă – iată că investițiile au crescut (cu 21% față de anul trecut). Și ne spun asta tocmai „reprezentanții marii finanțe internaționale“ și agențiile care ne-au făcut atîta să suferim cu *rating*-urile lor meschine. Acum zece ani, „marea finanță internațională“ era demonizată nu doar în *România Mare*, dar și în destule ziare „independente“ care afirmau, chipurile, o anume moderație, iar măsurile drastice cerute de FMI erau judecate emoțional, ca „încălcări ale suveranității naționale“. Emma Nicholson era privită ca un fel de dirigintă severă, care ne prindea cu temele nefăcute – personificare a unei Europe care nu vrea să ne ia „așa cum sîntem“, nu ne înțelege, ne cere eficiență și reformă, în timp ce noi nu reușim să ne revenim după decenii de dictatură. Guvernarea PSD a imaginat ample strategii de persuasiune pentru a obține un zîmbet al „baronesei“ și a trebuit să accepte de fiecare dată formule seci și reci care începeau cu „e adevărat că România a făcut unele progrese, *dar…*“. După *dar* urma întotdeauna sarea pe rană: copii instituționalizați, corupție, lipsa reformei în Justiție etc. Atitudinea dominantă în fața acestor critici a creat un discurs public demoralizat și un complex de inferioritate: așa am ajuns obsedați de comparația cu bulgarii, după ce, în anii '90, am practicat paralelismele cu țările central-europene. Cum acestea au „luat avans“, ne-am refugiat în ograda sud-estică, sperînd ca măcar vecinii de la sud de Dunăre să ne permită oarecari înforțoșări identitare. N-a mers: am ajuns destul de repede la „pînă și bulgarii…“. Cît despre „complexul maghiar“, să ne amintim că s-a emis, la un moment dat, ipoteza că Ungaria „ne va face probleme“ cu ratificarea, condiționînd-o de acordarea dublei cetățenii pentru maghiarii de peste graniță sau de autonomia Ținutului Secuiesc. Cum spuneam, 257 de voturi pentru, 6 împotrivă și o abținere.

Asemenea vești bune n-au stîrnit oftaturi de ușurare, nici strigăte de triumf. Dar acum, că tot le-am primit, ar trebui să observăm că în presa *mainstream* au ținut afișul teme de care s-a ales praful: anticipatele (subiect amînat pentru 2007), schimbarea lui Năstase și Văcăroiu (care trebuia să se întîmple, ferm, pînă pe 15 septembrie; sîntem în 30…), vizitele guvernamental-prezidențiale la Mărăcineni ș.a. Iar acum, ocupațiunea noastră mintală este dacă Băsescu și Tăriceanu s-au reconciliat „pe bune“ sau doar de

ochii lumii. Veștile bune dinspre Vest arată că, vrem sau nu, am intrat în linia dreaptă spre UE. Poate că ar fi timpul să discutăm cu adevărat despre ce va fi *după* și să ieșim din falsele dezbateri provinciale cu care ne-am obișnuit. Nu știu însă de unde ar trebui început: poate că tot dinspre Occident ne va veni impulsul. Mă tem însă că Emma Nicholson nu va merge la podul de la Mărăcineni…

ținerea de minte

„Inițial, ordinul mareșalului Ion Antonescu a fost ca toți evreii din Bucovina să fie deportați «în curs de zece zile». Toată activitatea economică și comercială a Bucovinei a colapsat. La sfîrșitul anului 1941, de pildă, mai funcționau în Cernăuți doar 510 ateliere, din 4.373 existente. Primarul orașului, Traian Popovici (considerat astăzi «un Schindler român»), a făcut demersuri insistente pe lîngă autoritățile române și germane ca evreii «necesari din punct de vedere al utilității publice» (mai ales meseriașii, dar și «intelecualii și oamenii de artă [...], specialiștii din toate ramurile industriei, medicii, inginerii, precum și cei din sistemul judiciar») să fie scutiți de la deportare. S-au făcut trieri, s-au completat liste, s-au împărțit autorizații (inclusiv așa numitele «autorizații Popovici»), astfel că au fost salvați de la deportare (unii doar temporar) circa 20.000 de evrei «importanți pentru economie“ din cei 50.000 de evrei ai orașului. Din această cauză, Traian Popovici a fost numit «jidovitul», iar în mai 1942 a fost destituit. După război, în Israel, i-au fost recunoscute meritele și curajul, intrînd în galeria celor distinși cu titlul «Drepți ai popoarelor».“

(Andrei Oișteanu, *Imaginea evreului în cultura română*, ediția a doua, Editura Humanitas, 2005)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Noile graniţe ale transparenţei

Miercurea trecută a fost ziua internaţională a dreptului de a fi informat. O aniversare ce poate părea ciudată, stabilită de oengişti şi activişti din toată lumea ca să se poată da în stambă. De fapt, este o tendinţă generală. 43 de ţări au adoptat legi ale transparenţei, doar în ultimul deceniu, cele mai multe după model american. Transparenţa este privită ca un instrument de responsabilizare a statului, unii au numit asta trecerea de la democraţia electorală la democraţia participativă.

Unde este România? Am adoptat legile necesare. Au existat de atunci monitorizări mai degrabă pesimiste, voci nemulţumite, dar, comparat cu punctul de plecare, progresele sînt evidente. Am participat anul trecut la o monitorizare a felului în care se aplică legile accesului la informaţii, în 16 ţări din Europa, Caucaz, Africa şi America Latină. Am aplicat pentru România metodologia comună de evaluare. Cum raportul final nu este încă public, mă abţin de la comentarii pe larg. Pot însă să dezvălui cel mai mare şoc avut cînd am văzut rezultatele preliminare: ţări abia democratizate, ca România şi Bulgaria, au înregistrat rezultate mai bune decît Spania şi Franţa (la întrebări similare adresate de voluntari, instituţiile româneşti au răspuns în mai mare măsură, mai repede şi mai complet decît cele franceze). Încă mai dezbatem în cadrul echipei de monitorizare care sînt cauzele acestui rezultat ce dă peste cap multe aşteptări. Personal, cred că este vorba despre presiunea publică şi publicitatea din jurul acestei idei, în democraţiile recente. În ţările mai aşezate, pe de o parte, instituţiile funcţionează, încît contactul cu cetăţeanul se reduce la minim şi, pe de altă parte, fără presiune publică recentă, legile se învechesc şi se instalează anchilozarea birocratică.

Imaginea administraţiei româneşti este în general negativă. Dar nu toţi oficalii sînt la fel. În timpul cercetării de care vorbeam, dar şi în timpul documentării unui ghid de bune practici în aplicarea legii accesului (ghid scris împreună cu Emanuel Răuţă), am întîlnit un judecător la Curtea Supremă convins că tribunalele nu trebuie să aplice aşa bazaconie de lege, am întîlnit un secretar general de prefectură uimit că există aşa o lege. Dar am întîlnit şi un vicepreşedinte de tribunal care a răspuns impecabil la toate întrebările-test, am întîlnit un şef de departament într-o primărie de sector ce îşi făcuse un sistem informatic prin care urmărea fiecare cerere, am întîlnit un tînăr funcţionar într-o primărie de provincie tare supărat că alţi colegi nu îi dau informaţiile cerute de diverse persoane şi care mă ruga să vorbesc eu cu primarul şi să îl conving că munca sa este importantă.

Însă legea lasă pe afară spaţii mari unde sînt implicaţi banii publici. În dezbaterea publică se adună tot mai multe cazuri care cer extinderea transparenţei. Politicienii s-au certat pentru autostrada Bechtel, dar cearta a plutit în aer, contractul este secret. De unde putem şti dacă este o afacere bună? Nu putem, ne certăm pe idee. Contractul de privatizare a Petrom este şi el secret şi preşedintele Băsescu încă mai analizează posibilitatea de a-l face public. Din nou, dezbaterea publică este aprinsă, dar de fapt nu ştim ce posibilităţi de a interveni şi-a păstrat statul sau dacă afacerea a meritat să fie făcută. *Jurnalul naţional* a relatat că Apa Nova a încheiat un contract de concesiune a unui serviciu public, dar cele mai importante puncte ale contractului sînt confidenţiale, sub ameninţarea unor despăgubiri de 10 milioane de euro. Practic, Apa Nova ne gestionează apa, dar funcţionează de parcă ar avea de-a face cu rachete nucleare: totul este secret. *Cotidianul* relata, în urmă cu două săptămîni, o dispută ridicolă între Ministerul Mediului şi Agenţia pentru Valorificarea Activelor Statului (AVAS). Garda de Mediu a cerut AVAS clauzele de investiţii de mediu din anumite contracte de privatizare. Presată de raportul de ţară care se apropie, Garda dorea să se asigure că investiţiile de mediu angajate sînt şi puse în practică. Doar că respectivele contracte sînt secrete, chiar şi pentru Garda de Mediu. Care ar trebui să dea amenzi. Pentru a da amenzi, ar trebui să ştie la ce s-au angajat investitorii. Ca într-un film cu Stan şi Bran.

Urmăm din nou direcţia mondială. Transparency International a propus guvernelor implementarea unui Pact de Integritate, care să transparentizeze privatizările, achiziţiile publice şi toate domeniile care vizează fondurile publice. Deocamdată, într-o mulţime de domenii, obsesia secretului se menţine. Deşi problema medicamentelor este acută şi statul cheltuie sume tot mai mari de bani, contractul-cadru făcut de Ministerul Sănătăţii cu furnizorii cuprinde din oficiu o clauză de confidenţialitate prin care firmele pot bloca automat orice furnizare de informaţii. În principiu, o firmă care are afaceri cu statul ar trebui să lucreze la fel de transparent ca şi instituţiile. Dacă nu vrea, nu o obligă nimeni să facă afacerea. Singurele secretizări acceptabile cuprind proprietatea intelectuală. Dar nu cred că furnizorii de medicamente sînt şi cei care păstrează secretele fabricării. Pur şi simplu, este mai uşor să faci afaceri în întuneric, cînd clientul tău, statul, este uşor de fraierit.

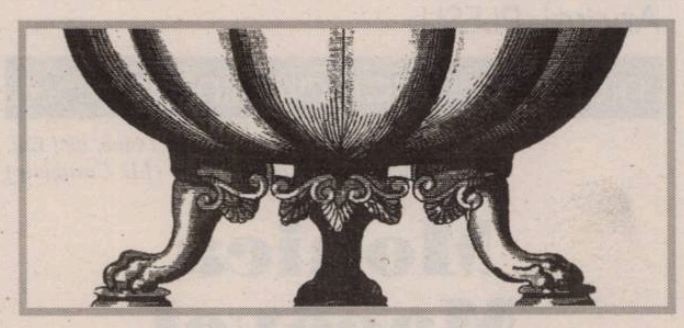

presa despre...

Soiuri de români

„Cum să reacţionezi în faţa atitudinii unor conaţionali udaţi în aceste zile de viitură? Unii au furat din sacii cu nisip şi uneltele jandarmilor, iar alţii, în loc să se unească pentru a scăpa de dezastru, au început să se întreacă în prinderea peştilor aduşi de apă printre ulucii din bătătură. S-au obişnuit aşa, să tot fie dădăciţi, să li se tot plîngă de milă şi să tot fie puşi să dea întotdeauna vina pe alţii pentru nenorocirile care se abat asupra lor. Una-două, reporterul TV vine să-i întrebe dacă «a venit cineva să vă ajute?», dar nu priveşte un pic în curtea omului, ca să vadă ce a făcut acesta ca să se mai ajute şi singur.

Inundaţiile sînt o lecţie pentru noi toţi. Am văzut, în aceste zile şi în săptămînile trecute, numeroase exemple de solidaritate şi de implicare. Am văzut cum, în Ialomiţa, oamenii au ieşit să ridice un baraj în faţa viiturii. Dar am văzut atîtea exemple de pasivitate şi de nesimţire. Chiar săptămîna trecută, ziarul nostru v-a prezentat cazul unui sat din Vrancea şi al altuia din Timiş, în care oamenii aşteptau de la alţii ceea ce ei înşişi ar fi putut face. Şi v-am mai arătat situaţia dintr-o localitate din Harghita, în care primarul doar a pus la dispoziţia locuitorilor materialele necesare pentru a-şi reface singuri localitatea." (Ovidiu Nahoi, *Evenimentul zilei)*

„Terapia de şoc respinsă de majoritatea germanilor este floare la ureche, în comparaţie cu ceea ce au avut de îndurat românii. Poate că a venit timpul pentru un schimb de populaţie, care să aducă o soluţie pentru unele dintre problemele cu care se confruntă Germania, fiind totodată de folos României. Militanţii ecologişti care sprijină «contracultura» în varianta germană ar putea fi momiţi să se mute în Carpaţi, pentru a salva o agricultură aflată tradiţional în armonie cu mediul înconjurător. Aceşti militanţi «verzi» i-ar înlocui treptat pe ţăranii români care nu mai pot lucra fiind prea bătrîni, sau care au abandonat agricultura. Între timp, tineri români cu spirit antreprenorial dezvoltat, care au învăţat cum se supravieţuieşte în condiţii extrem de grele, şi-ar putea aduce contribuţia la resuscitarea industriei hi-tech din Germania şi a altor sectoare ale neperformantei industrii germane." (Tom Gallagher, *Averea)* **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

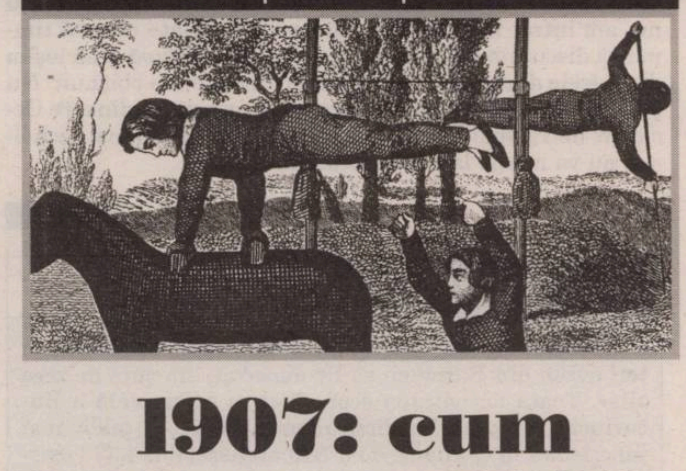

1907: cum a fost posibil?

Stai şi te întrebi: cine a organizat de fapt răscoala de la 1907? Cine i-a ridicat pe ţărani din pat, cine i-a scos din cîrciumă, cine i-a trimis cale de zeci de kilometri prin zloată să dea foc casei boierului? Cine le-a dat atîta putere? Aş putea să aflu, dar biblioteca e în altă cameră şi mi-e la fel de lene ca şi lor. Aşa că am să continuu să scriu.

Faptele se cunosc: ţăranii nu se pot urni de la cîrciumă să dea cu lopata la dig. Urmaşii răsculaţilor n-au nici un chef să se organizeze. Nici vicele de la consiliul popular nu-i mai mişcă şi nici spaima de amenzi. În sprijinul lor trebuie să recunoaştem că acum e mai dificil să te ridici, măcar din punct de vedere psihologic: de data asta lupta se duce cu o decizie a Celui de Sus. Te pui cu soarta?

Totuşi, sînt cazuri în care, cu puţină îndemînare, soarta scrisă de Domnul poate fi îmbunătăţită. De exemplu, o umbrelă te fereşte de fatalitatea de a te uda pe haine cînd plouă. O furculiţă te împiedică să te murdăreşti cînd mănînci. O lanternă cu baterii îţi dă şansa să scapi fără cucui cînd cauţi ceva prin grajd, la miezul nopţii. E clar că pe lume sînt o serie de invenţii care sfidează tocmai hotărîri, rămase definitive, ale Celui de Sus. Între invenţiile astea iconoclaste intră şi digul împotriva inundaţiilor, care poate fi ridicat şi cu sapa. Şi-atunci, de ce naiba stau ţăranii noştri şi-aşteaptă să fie salvaţi?

Răspunsul numărul 1, pe care l-am întîlnit cel mai des între amicii cu care am stat de vorbă: pentru că-s proşti. Nu e corect politic să spui aşa ceva, dar la *Dilema veche* ni se dă voie, aşa că luăm în calcul şi ipoteza asta. Însă nu prea merge: tertipurile prin care ţăranul îşi asigură cinzeaca zilnică şi abilitatea de a scăpa de gura nevestei, cînd se întoarce de la cîrciumă, dovedesc un grad de inteligenţă ieşit din comun. Aşa că trecem la...

Răspunsul numărul 2. Ţăranii au fost condiţionaţi de comunism să aştepte ajutorul şi nu mai au în ei resorturile psihologice pentru a-şi lua viaţa în mîini. E răspunsul pe care l-am învăţat la seminariile GDS din anii '90 – cînd domni psihologi cu barbă ne explicau de ce cîştigă mereu FSN-ul alegerile. Totuşi, cînd s-au desfiinţat CAP-urile, ţăranii n-au avut nevoie de *shrink* – americăneşte, aşa se zice la psiholog – ca să dea fuga să le jefuiască. Şi trebuie să recunoaştem că a fost atunci un efort supraomenesc: în două zile nu mai erau nici geamurile. Cu exact aceeaşi cantitate de energie, astăzi făceau trei diguri unul după altul, ca lamele Gilette alea scumpe (remarcaţi, sper, *product placement*-ul pentru care sper să închei şi un contract). Totuşi, ţăranii au ales să stea deoparte şi să aştepte. Ce? Puţină răbdare. Misterul se dezleagă imediat, odată cu...

Răspunsul numărul 3. Ţăranii n-ar fi aşteptat pe nimeni dacă n-ar fi fost mass-media. Şi retorica ei, care începe, în 90% din cazuri, cu vorbele „Inundaţii catastrofale. Autorităţile neputincioase". Altfel spus, presa e absolut convinsă că doar statul poate face ceva. Guvernul e singurul care poate lua măsuri. Chiar şi Parlamentul a fost îndemnat zilele astea să pună mîna pe lopată, în loc să voteze Legea Calului. Ştiu ce zic, odată ce chiar eu am zis...

Bizar, nu-i aşa? Presa, în majoritate privată, populată de angajaţi cu convingeri liberaliste, care alminteri militează pentru un stat cît mai retras din viaţa publică şi economică, tocmai ea aşteaptă totul de la stat. Populată de individualişti, media nu dă nici un pic de încredere indivizilor, comunităţilor. N-am văzut în media sfaturi de construire a digurilor şi nici descrierea metodelor de supravieţuire fără barcă şi fără TAB.

Nu-i vorbă, nimeni n-a căutat s-o contrazică. Guvernul, cam spilcuit pentru atîta noroi cît a fost în vara asta, n-a avut curaj să arate ca unul abia coborît de pe Harley-Davidson. Abia în ultima săptămînă l-am auzit – bravo lui! – pe Tăriceanu apostrofîndu-i pe sătenii care stăteau ca la televizor în timp ce alţii le ridicau digul. Şi, după şase valuri de inundaţii, iată că premierul care se răstea la oameni – „ce vreţi, să vă fac şi hotel?" – nu mai pare deloc deplasat...

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Politică şi genetică

La fel ca în celelalte patru procese electorale, desfăşurate în Polonia din 1989 pînă acum, alegătorii polonezi au scos din joc fostul partid de guvernămînt, în aşa fel încît înfrîngerea socialiştilor pare mai semnificativă decît victoria celor două partide mai mult sau mai puţin liberale. E dificil de afirmat că un anume program sau o anume formaţiune politică a obţinut majoritatea în alegerile parlamentare de duminică. Pe 9 octombrie, vor fi alegeri prezidenţiale, confirmînd probabil revenirea la orientarea politică a Solidarităţii. Fraţii Kaczynski, gemeni – unul, Lech, candidat favorit la preşedinţie, celălalt, Jaroslaw, liderul Partidului Lege şi Dreptate –, reprezintă garanţia consistenţei unei noi politici. Dar scorurile înregistrate la ieşirea de la urne (27% – Partidul Lege şi Justiţie, 24% – Platforma Civică, social-democraţii pe locul 4 cu 11%) se referă la opţiunile celor 40% din totalul alegătorilor, prezenţi la urne. Explozia şomajului (18%), scandalurile de corupţie, încetinirea ritmului creşterii economice, schimbările şi sciziunile din partide au diluat încrederea în clasa politică: a dispărut sentimentul că din momentul în care puterea a fost încredinţată unor politicieni nevrednici, poporul mai poate schimba ceva. Pe 14 septembrie, Wlodzimierz Cimoszewicz, candidatul Partidului Socialist, s-a retras din cursa prezidenţială pentru că n-a putut demonta acuzaţia conform căreia nu a declarat la fisc cîştigul obţinut, în 2001, de pe urma unor tranzacţii bursiere. În campania electorală au fost momente cînd liderii socialişti nu erau siguri că vor obţine măcar numărul de voturi necesar prezenţei în Dietă (Parlamentul polonez), aşa că în funcţie de propriile aşteptări se pot declara mulţumiţi. Le rămîne să critice acţiunile puterii.

Partidele cu punctaj mare au promis, încă din campanie, că vor guverna în alianţă, solidari în decizia de a lichida rămăşiţele comunismului, propunînd anularea amnistiei de care au profitat foştii lideri comunişti, modificarea Constituţiei, în aşa fel încît în textul ei să existe referinţe la trecutul istoric al Poloniei, la rolul Bisericii şi la lupta împotriva comunismului. S-a mai vorbit şi despre necesitatea de a reduce numărul fotoliilor parlamentare şi de a modifica balanţa dintre puterile acordate preşedintelui şi cele ale Parlamentului.

Dacă în ceea ce priveşte trecutul, liderii celor două partide sînt de acord, în ceea ce priveşte viitorul, diferenţele sînt vizibile. Partidul Lege şi Dreptate militează pentru restrîngerea rolului statului în economie, dar promite generoase programe de asistenţă socială, ceea ce probabil i-a atras voturile celor dezamăgiţi de practica stîngii, nu şi de ideile ei. Platforma Civică, partid urban, e mai decis liberal prin propunerile de introducere a cotei unice de impozitare, de reducere a cheltuielilor publice şi de adoptare a monedei unice europene. „Ambii sînt de centru-dreapta, dar au priorităţi diferite şi abordări economice foarte diferite" – conchide un expert de la Institutul European al Universităţii din Sussex.

Următoarele două săptămîni de campanie prezidenţială vor oglindi lupta dintre candidaţii partidelor care îşi propun să guverneze împreună, accentuînd nu doar diferenţele dintre programe, ci şi deosebirile dintre persoane. Lech Kaczynski, candidatul la preşedinţie, are, ca şi fratele său, reputaţia unui om cinstit, apărător al valorilor tradiţionale, suspicios nu doar în materie de conaţionali corupţi, ci şi faţă de intenţiile Germaniei, Rusiei şi Uniunii Europene, în timp ce Donald Tusk de la Platforma Civică este un european militant, decis să valorifice ambiţiile regionale ale ţării sale.

În ultimele zile ale campaniei electorale, Partidul Lege şi Justiţie, iniţial pe locul doi, a ajuns pe locul întîi în sondaje, dar şi la urne. A contat probabil radicalismul măsurilor preconizate în lupta împotriva corupţiei (tribunale speciale, reintroducerea pedepsei cu moartea), combinat cu moderaţia concepţiei economice. „Ca şi alegătorii germani în urmă cu o săptămînă, în alegerile parlamentare de la sfîrşitul săptămînii, polonezii au optat pentru schimbări – dar nu prea multe şi nu prea repede" – scrie Simon Tisdall în *The Guardian*. Dar, cum a dovedit-o chiar practica poloneză, ca să fie eficiente, schimbările trebuie să fie masive şi rapide. Era o şansă ca, în Polonia, genetica să compenseze starea conflictuală generată de alianţele ajunse la putere. Cu unul din cei doi fraţi gemeni preşedinte şi celălalt prim-ministru se anula un izvor de zîzanie. Doar prim-ministrul propus de Partidul Lege şi Dreptate este autorul cărţii *Cum să fii cinstit şi muncitor în politică?* Ei, cum?

globul cubic

Nenăscuţii

Presa americană a descoperit un nou pericol: China. „De cîtva timp, nici o aviaţie sau forţă navală nu mai constituie o ameninţare pentru Statele Unite. Nu ne mai confruntăm decît cu forţele terestre, fie că e vorba de arme convenţionale sau de gherile insurecţionale. Dar în curînd situaţia se va schimba. Marina chineză e gata să se lanseze în Pacific şi, cînd o s-o facă, se va izbi de US Navy şi de US Air Force, care vor refuza să cedeze ceva din platforma continentală asiatică. Nu e greu să anticipăm rezultatul: repetarea deceniilor de război rece, dar centrul de greutate nu va mai fi în Europa, ci în atolii din Pacific care au fost ultima oară pomeniţi intens cînd armata americană i-a luat cu asalt în timpul celui de-al doilea război mondial." *(The Atlantic Monthly)* Pînă la împlinirea acestui scenariu, autorităţile chineze luptă cu propriul popor. „Din luna martie pînă în iulie, într-un canton îndepărtat din provincia Shandong, în Estul Chinei, 7.000 de femei au fost sterilizate cu forţa de către agenţii organizaţiilor de planificare familială, în timp ce altele au născut prunci morţi, după ce li s-au făcut injecţii cu substanţe toxice. Una dintre victime a povestit cum imediat după naştere cadavrul copilului ei a fost scufundat într-un lighean cu apă ca să fie siguri că a decedat. De ce? Simplu, pentru că responsabilii regiunii Linyi au fost mustraţi că n-au fost în stare să micşoreze numărul naşterilor, contravenind astfel aşa-zisei politici a copilului unic. Au reacţionat ca să restabilească echilibrul..." *(Le Monde,* 4 septembrie) Presa chineză n-a publicat nimic despre aceste fapte, dar purtătorul de cuvînt al Agenţiei de planificare familială a declarat că s-a deschis o anchetă şi că se vor lua măsuri pentru ca asemenea abuzuri să nu se repete. „Politica copilului unic, chiar dacă a permis ca în douăzeci de ani să se evite 300 de milioane de naşteri, a întărîtat o mulţime de oameni împotriva statului. În acest sens e departe de a fi un succes" – declara, în anul 2002, un consultant al Agenţiei de planificare familială. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Preţul, petrolul şi analiştii

M-am născut la Ploieşti. Copil fiind, exploram infatigabil străzile cartierului în care am văzut lumina zilei. Ajunsesem să cunosc la perfecţie toate cişmelele, gardurile şi cîinii dindărătul lor, boltele de viţă de prin curţi, nucii şi cireşii a căror coamă cădea şi dincolo de garduri, ajunsesem să ştiu feţe de oameni nevoiaşi, de negustori mărunţi, de poştaşi, dar şi numele celebrităţilor cartierului, fie ei lăutari, cuţitari sau medici. Am cunoscut repede duhul locului şi temperamentul oamenilor. Adesea, spre seară, străzile se umpleau de un miros sintetic, dulceag amărui, uneori înţepător de-ţi dădeau lacrimile, alteori molatec – aveam mereu senzaţia că străzile pietruite miros mai bogat decît străzile asfaltate – şi respirarea devenea mai scurtă. Atunci, lumea înjura rafinăriile. Ştiam că ni se zicea, în ţară, „găzari". Odată cu străzile şi mirosurile, mi-au intrat în minte şi miturile oraşului meu. Multe dintre ele vorbeau despre bombardamentele americane din cel de-al doilea război mondial, despre rafinării conduse de ingineri străini, înainte de 1944, şi despre petrol. Cu mintea mea de-atunci, am înţeles esenţialul: petrolul e un lucru foarte important. Dar la Ploieşti totul e în răspăr. Poate tocmai de aceea nu pot să iau în serios pe analiştii care cred că petrolul e un fel de Dumnezeu lichid şi înnegurat al lumii.

De cîteva decenii, să gîndeşti că universul se roteşte în jurul petrolului este mai mult decît o modă, este o garanţie că eşti băiat deştept şi (te) pricepi, e semn că ai pătruns taina. Dacă *vezi* legătura dintre un război, o criză de prostată a unui şef de stat sau naşterea unei vaci cu cinci picioare şi vreo mişcălaţie pe piaţa petrolului, eşti dintre cei care *ştiu*. Deşi deţin un pedigree care mă recomandă pentru asemenea sensibilităţi analitice, declar răspicat, cu riscul să trec drept prost şi nepriceput, că NU petrolul mişcă lumea. Dimpotrivă, preţul petrolului mi se pare a fi o consecinţă a felului în care se mişcă lumea. Care va să zică, e viceversa. Cînd a venit vestea că Rita urmează Katrinei, preţul barilului a crescut. Cînd meteorologii au anunţat că Rita nu e totuşi la fel de fioroasă cum a fost Katrina, preţul a scăzut. Sau poate că intensitatea Ritei a scăzut pentru că preţul petrolului urcase cam mult?

Nu m-a mirat că un analist rudimentar, precum dl Brucan, intitula un articol „Petrolul face politica mondială" *(Dilema veche*, nr.86). Asemenea fel de a gîndi, chiar dacă e copiat din reviste occidentale de prestigiu, mi se pare de un provincialism epistemologic trist şi, în orice caz, desuet. O mostră de determinism materialist nedialectic de proastă calitate. De cîte ori citesc un text în care mi se explică savant că petrolul mişcă lumea, citesc printre rînduri bucuria infantilă a autorului de a fi găsit explicaţia tuturor lucrurilor. Şi autorii de genul acesta mă fac să zîmbesc.

Unul dintre cei mai controversaţi, dar şi vizionaţi, realizatori de televiziune americani, Bill O'Reilly, enervat de creşterea fără precedent a preţului benzinei la pompele americane (3 $ galonul – spre comparaţie, îmi aduc bine aminte că prin 1998 benzinăriile de pe autostrăzi vindeau galonul cu mai puţin de 1 $, iar în 2002, la cea mai scumpă benzinărie, plăteai cam 2 $ cu sentimentul că e foarte mult!!!) a pus o întrebare de bunsimţ: cine face acest preţ? Experţi condescendenţi i-au răspuns „Piaţa" sau „Bursa" sau „OPEC". Omul nu a crezut. A pornit de la simplu la complicat: cineva spune benzinăriei care e preţul pe care trebuie să-l încaseze. Cine e acela? Mergînd în sus pe cursul preţului, omul a descoperit nu numai că, pe măsură ce ajungea la niveluri tot mai înalte, companiile răspundeau tot mai vag, dar şi că, în această perioadă, zisă „de criză", companiile petroliere fac profituri uriaşe. Criza e plătită *exclusiv* de cumpărătorul de la pompă – doar pentru el e criză. A venit şi un calcul al profesorului Don Nichols de la Universitatea din Wisconsin, care arăta că, dacă preţul la pompă este de 3 $ galonul, barilul ar trebui să coste cam 95 $ pe piaţă. Or, la data calculului, preţul barilului abia dacă depăşea 60 $. Deci, companiile petroliere au un răspuns de dat. Urmarea a fost că opt guvernatori americani au cerut preşedintelui Bush o anchetă în privinţa felului în care se formează preţul benzinei. Din cîte se pare, o atare anchetă e perfect acceptabilă în cea mai liberală economie a lumii.

Şi nouă ni se spune că preţul benzinei urmăreşte preţul petrolului pe piaţa mondială. De ce nu sînt convins de acest lucru? De ce cred că preţul benzinei urmăreşte, mai degrabă, nivelul spaimelor pentru profit al birocraţilor din companiile care cumpără şi rafinează petrol?

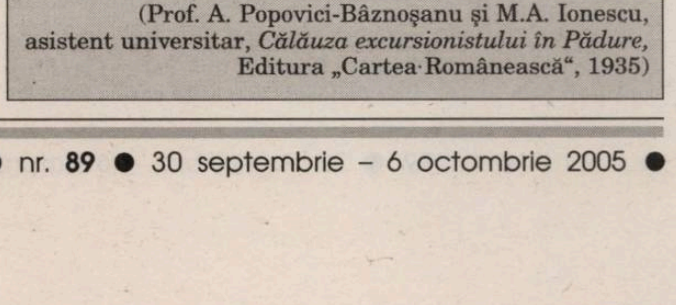

Să fiu mai clar: nimeni nu poate ignora goana, „lupta" în limbaj hobbesian, pentru resurse şi nimeni nu neagă rolul factorului energetic în gîndirea geostrategică de astăzi. Dar de aici pînă la a explica lumea prin petrol mi se pare un salt intelectual prea riscant. Să dai petrolului atribute de zeu atotputernic e o dovadă de fetişism intelectual care, oricît de scrobit ar fi şi oricît de bine ar apărea în *powerpoint,* tot primitivism este. La fel de bine, bancherii pot să explice lumea prin bani, teologii o pot explica prin religii şi freudienii prin implusuri sexuale.

ready made

„Ce s'a făcut cu animalele mici ce le găsiam în sezonul frumos pe scoarţă?

Unele s'au ascuns în muşchii şi lichenii de pe scoarţă sau chiar în crăpăturile acestea, iar altele s'au coborât şi ascuns în frunzarul depe parter. Pentru a dovedi aceasta aducem acasă într'o trăistuţă de pânză albă muşchi, frunzar, licheni depe scoarţă. *a)* O cantitate mică din acestea o punem în «aparatul de triat Ionescu», deasupra sitei (vezi descrierea aparatului la introducere) şi acoperim gura cornetului cu discul de carton. Lângă cornet punem o lampă cu petrol, sau un bec aprins care producând căldură, aceasta influenţează asupra conţinutului din cornet, care se usucă încet, iar micile animale trec prin sită în borcanul cu alcool. Se vor aduna astfel în alcool felurite animale mici, vizibile la lupă."

(Prof. A. Popovici-Bâznoşanu şi M.A. Ionescu, asistent universitar, *Călăuza excursionistului în Pădure,* Editura „Cartea Românească", 1935)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Pro domo sua

„Am cravata mea...“

Am coloana mea,
sînt colonard,
şi mă mîndresc cu ea,
iar joia ard
de nerăbdare să
văd, vinerea, că stă
în foaia care-mi dă
statut de bard.

Ca vechi colonard,
găsesc că-i just
ca spaţiul colonard
să fie-ngust
cu,-ntr-însul, vers oblong
ca pînza de şezlong
sau kentul superlong
(lung de un yard!).

Metrul cel mai bun
(nici gras, nici slab
de-a binelea) e un
pentasilab:
e,-n el, mai mult antren,
la strofe şi refren,
ca-n lătăreţul en-
decasilab.

Am coloana mea,
sînt colonard,
şi mă mîndresc cu ea
cînd, peste gard,
în poartă sau pe scări,
cucoane-mi fac urări
s-o ţin în rimelări, –
că n-au alt fard!

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Euro-(par)lamentări

O scrisoare nepierdută şi deschisă

Domnule preşedinte al Senatului, Nicolae Văcăroiu,

În primul rînd aflaţi despre mine că sînt bine, deşi nu mai sînt în acelaşi loc în care ne-am întîlnit ultima oară (ceea ce vă doresc şi dvs., atît în privinţa stării, cît şi în privinţa locului). După cum probabil aţi remarcat, am plecat vinerea trecută după prînz din sala Senatului, exact în momentul în care discuţiile legate de *Legea calului* au atins cote incendiare (o să vedeţi imediat cum de se leagă totul). Alături de colegul Nicolae Vlad Popa (senator de Braşov, în a cărui maşină am şi urcat, finalmente) am pornit în scurt timp spre Strasbourg. Am zis să nu luăm avionul, ca toţi ceilalţi, ci să mergem cu maşina pînă în buza Parlamentului European (locaţia franceză) – ceea ce, ca să nu vă mai prelungesc suspansul, aflaţi că am şi reuşit, intrînd în Europa aşa, pe îndelete, în limitele vitezei admise de-a latul a trei ţări şi cu România patru.

Ploua în Piaţa Romană cînd am trecut pe-acolo, ploua la Otopeni, ploua la Cornu, ploua la Sinaia. Drum şerpuit, maşini multe, ploaie cît să te nevrozezi. Ceea ce m-a impresionat, dle preşedinte, după ieşirea din Braşov, au fost doi mînji ce păşteau aparent absenţi în stînga şoselei; n-am mai văzut niciodată aşa ceva: sub ploaie, din spinarea lor ieşeau aburi! Nu trăgeau în ham, nici nu alergau; şi totuşi, o ceaţă albă şi rară se clătina mai sus de crupa lor, ieşind din caierul de piele al coastelor mai curînd slăbănoage. În ploaia aceea rece ce nu mai contenea, de zile şi zile, am avut o clipă senzaţia că cei doi cai tineri sînt singurele fiinţe vii şi calde din ţară.

Dar să lăsăm poezia, doar nu de asta ne-aţi trimis la Parlamentul European!

Abia seara, pe la 19h, cînd tocmai ieşeam din Sebeş, ploaia s-a oprit. Bătea de miezul nopţii cînd am ajuns la Arad şi am tras la hotel; poate capcanele legii de deunăzi sau poate spinările cu aburi de pe drum m-au făcut să adorm mai curînd greu. Totuşi, ora micului dejun de a doua zi avea să-mi aducă o veste bună: ne înmulţeam! Maşinii nostre plecate la drum lung avea să i se mai alăture una, cea a unui individ cu trup şi inimă mare, pe nume Gavril Popescu (vicepreşedintele Consiliului judeţean din Arad) care, alături de soţie, avea ceva treburi prin Franţa. Zis şi făcut: sîmbătă, 24 septembrie a.c., pe la miezul zilei, am trecut toţi, în două maşini, graniţa cu Ungaria, pe la Nădlac.

***Legea calului*, şosele, autostrăzi şi *iz de* Oktober Fest**

N-aş putea să vă explic, dle preşedinte Văcăroiu, de ce – de unde peste Arad era cam ĥor – imediat cum am trecut graniţa, dintr-o dată soare şi frumos! Ce m-a surprins în această Ungarie estică – mai legumicolă şi mai săracă, e limpede, decît Ungaria de la graniţa cu Austria – e că la tot pasul vezi maşini mult mai modeste decît la noi, dar şi case mai aranjate decît cele de dincoace de graniţă. Cum se poate? Să fie vreo legătură între exhibarea *mobilităţii* noastre şi orgoliul tacit al *stabilităţii* lor? (Parcă în istorie ştiam că e invers – noi stăteam în case pe cînd ei veneau pe cai etc.). De ce le place românilor să se laude mai curînd cu maşina decît cu casa – stau şi tot mă întreb, dle preşedinte, mare mister! Apadfalva, apoi orăşelul Makó (pe care ai noştri îl românizează din trei vocale şi-i zic *Macău!)*, apoi Deszk (oraş cu foarte mulţi bulgari – iată explicaţia pentru legumele şi florile puse peste tot la vînzare, inclusiv *piparca roşie*, cum spun românii arădeni la *paprika)* şi, foarte repede, oraşul Szeged – în care românii din Nord-Vest vin fie pentru spitalele de-aici, fie pentru *Szeged Plaza*, un *mall* apărut pe cînd în România nu exista conceptul. În fine. Mai mergem puţin, mai depăşim alte 2-3 trailere încărcate cu *Logan*-uri ce merg spre Vest şi, dintr-o dată, minunea: intrăm pe autostradă! Drept care seara aveam să dorm aproape de München.

Dle Văcăroiu, vă scriu aceste cuvinte din Strasbourg – unde am ajuns, de la Szeged, pe o autostradă şi de unde o să plec, spre Bruxelles, pe o altă autostradă. Nu mă pricep la chestii infrastructurale, dar am impresia că Europa înseamnă, înainte de orice, autostrăzi. A compara drumul de şarpe bătut în cap de la Bucureşti la Arad cu orice alt drum european pe autostradă echivalează cu o autoflagelare. Drept care închei promiţîndu-vă să vă povestesc, săptămîna viitoare, cum am tras de partea României un poliţist bavarez, în prag de *Oktober Fest* – staţi pe fază, se lasă cu bere multă!

Dar vă mai spun o vorbă, la final: în lipsa autostrăzilor, noi sîntem nişte căluţi slăbănogi care nici nu trag, nici nu aleargă – doar scot aburi.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Mai slăbeşte-ne, Bacovia!

Mai întîi am privit tolerant la ploaia de afară. Ploaie de vară, densă, ritmată. Va curăţa oraşul, va-mprospăta aerul, va ajuta culturile. Ploaie de vară, care se opreşte la fel de brusc precum a pornit. Am constatat apoi, ceva mai atent, că nu se opreşte brusc. Şi că, de fapt, nu se opreşte deloc. De parcă garniturile robinetului celest ar fi fost fabricate de aceiaşi chiulangii care mi-au montat instalaţiile din casă. Pe tavan, în mijlocul sufrageriei, înfloreşte o pată umedă ce seamănă cu harta Australiei. Un continent cu geometrie variabilă, desenat stîngaci pe placa de beton ce constituie unica barieră dintre mine şi puhoaie. O picătură aterizează pe covor, apoi alta. Succesoarele lor constituie un firicel de apă, care se prelinge continuu prin lustră. Pun dedesubt o cratiţă care a uitat de mult deliciile focului. Extrag covorul şi-l duc în bucătărie, lîngă flacăra aragazului. Privind din cadrul uşii, lumina cenuşie e reflectată straniu de alte pete umede. În jurul Australiei au apărut insule, arhipelaguri lacrimogene. Le captez producţia în alte cratiţe, alte lighene. Dar picăturile se sparg şi împroaşcă totul în afara vaselor. Cea mai bună soluţie – borcanele mari de murături. Au gura strînsă, ce cade înăuntru rămîne acolo. Paradoxal, lustra funcţionează, deşi apa şiroieşte pe cablu, pe dulie, pe bec. Alte insule au apărut în dormitor, în baie, pe hol. Am epuizat vasele. Ies şi cumpăr găleţi roşii, frumoase, turceşti. Şi Prigat, în ambalaje de plastic. Beau sucul, cam fără chef, dar îmi trebuie ambalajele pătrate. Pot fi puse în colţurile camerelor, ca să înghită noile izvoare. Cîteva pete se extind mustoase către pereţi şi coboară în spatele mobilelor, al bibliotecii. E noapte, la radio se vorbeşte despre viituri, despre oameni ce stau pe acoperişuri, sînt solidar cu ei. Pe stradă maşinile fac valuri, împroaşcă totul în jur, nici un trecător. Poate că am rămas singur pe lume, ultimul om din Waterworld, fără arbaletă şi ski-jet. Îmi fac o cafea şi schimb găleţile. Dacă sînt prea pline, picăturile umezesc şi puţinele zone rămase uscate. În marele cazan de 100 de litri am instalat un deflector (un capac de closet aşezat oblic) pe care picăturile se scurg domol. Trebuie să evacuez trei corpuri de bibliotecă, apa a pătruns în spatele lor, cărţile lipite de perete cer ajutor. Unele s-au umezit deja. Le duc în singura cameră uscată. Lampedusa, Hesse, A.Toma, colecţia de *Economist*, Q şi Mojo, dicţionarele pe care am dat o pălărie de bani şi pe care le-am plimbat cu avionul de-a lungul Europei, cîteva sute de volume din „Biblioteca pentru toţi“. Cărţile străine se udă doar pe margini, hîrtia românească absoarbe însă umezeala, volumele din colecţia „Meridiane“ par bureţi de mare în pragul împerecherii. Convoc un comandament de urgenţă (noroc că premierul apartamentului nu a plecat în străinătate). Ordon evacuarea rapidă a hainelor din dulapuri. Noroc că n-am multe, pot să le car fără barcă. Cîte lucruri inutile! Ce obiecte aş lua cu mine pe o insulă nelocuită? Evident, doar lucruri indestructibile, dacă o exista aşa ceva. Apa se scurge acum pe tocurile uşilor. Lemnul moale de brad şi furnirul ieftin al uşilor încep să se umfle, să se exfolieze. Ca şi zugrăveala. În calitate de şef al celulei de criză decid să-mi repartizez apă minerală, pîine şi mediamente. Lustra din sufragerie cedează, cu un pocnet sfîşietor. Nu mai am lumină decît de la o veioză incomodă pe care o car peste tot, lăsînd pe ziduri umbre lungi, ca doctorul Mabuse. Pe scările blocului se aud voci ameninţătoare, sînt vecinii, cu sape, coase şi topoare. Apa a ajuns şi la ei, vor să-şi facă dreptate. Aruncă o privire, se conving că nu sînt eu de vină, ci precaritatea „părţilor comune“. Rămîn singur. În blocul de vizavi s-au stins toate luminile. Peste zgomotul monoton al torenţelor pluviale se aud elicoptere şi sirena unui remorcher. Dacă apa mai creşte, mă voi sui pe rezervorul closetului cu cîteva CD-uri, un bidon cu cafea şi un pumnal. Voi aştepta calm să vină Garda Naţională şi să mă evacueze la Houston.

www.polirom.ro

- Dan Lungu **Băieţi de gaşcă**
- Seneca **Despre binefaceri** **Despre îngăduinţă**
- Haruki Murakami **Elefantul a dispărut**
- Mika Waltari **Mikael Karvajalka**

Suplimentul CULTURA
Un săptămînal realizat în colaborare cu *Ziarul de Iaşi*

Texte şi opinii de: *Florin ABRAHAM (director al Departamentului de Analiză Politică, Institutul „Ovidiu Şincai") ● Cătălin AVRAMESCU (lector universitar, Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti) ● Cornel BAN (doctorand în ştiinţe politce la University of Maryland, SUA) ● Andrei CORNEA (profesor univ., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti) ● Rodica CULCER (director, Departamentul Emisiunilor Informative, TVR) ● Cristian PÎRVULESCU (analist politic) ● Bogdan TEODORESCU (profesor de marketing politic) ● Alin TEODORESCU (deputat PSD) ● Mircea TOMA (jurnalist) ● Ovidiu ŢICHINDELEANU (editor Indymedia România) ● Sorin VIERU (profesor univ., Facultatea de Filosofie, Bucureşti).* ● ***Coordonatorul temei:*** *Cristian GHINEA*

Ce a fost mai întîi, dreapta sau nevoia de reformă?

Ion Iliescu spune că stînga are nevoie de intelectuali, că prea este dominat spaţiul public de dreapta. La rîndul său, Adrian Năstase spune că toţi analiştii care cer reformarea PSD sînt de dreapta şi, oricum, nu ar vota cu acest partid, indiferent cum ar arăta el. Modul în care ridică Adrian Năstase problema este un fel inteligent de a pune căruţa înaintea boilor: întrucît cei care cer reforma oricum nu ar vota cu noi, atunci nu are rost să facem reforma. Mulţumit de logica sa, Năstase uită că înainte de necesitatea de reformă a existat un partid nereformat. De aici şi veşnica dilemă a celor care ar vrea să promoveze justiţia socială în România: dacă simt de stînga, musai trebuie să fiu coleg de bancă cu Mitrea, Micky Şpagă, Cozmîncă şi restul? Musai, pare a răspunde Năstase, altfel eşti de dreapta. Şi eşti nemulţumit, deci eşti de dreapta, deci nu meriţi să fii ascultat. Păi, nu?

Cum s-a ales intelectualitatea română cu eticheta de dreptaci? Erau intelectualii români anti-FSN (PDSR, PSD) pentru că sînt de dreapta sau sînt „de dreapta" pentru că erau anti-FSN (PDSR, PSD)?

Apropo, ştiţi ce poziţie are Liiceanu faţă de salariul minim pe economie? Dar Patapievici, faţă de codul muncii? ***(C. G.)***

Cinci răspunsuri la o întrebare

Să facem abstracţie de realitatea politică de după 1989. Într-o lume aşezată, dvs. aţi fi mai aproape de valorile de stînga sau de cele de dreapta?

Cristian PÎRVULESCU

Sînt mai aproape de valorile de stînga pentru că plec de la premisa că oamenii sînt egali, iar diferenţele sînt doar rezultatul evoluţiei sociale. Pentru că plec de la premisa că există libertate şi că diferenţele dintre oameni nu pot în nici un fel să se transforme într-o limitare a libertăţii lor. Aceste două valori sînt mai aproape de stînga decît de dreapta, în sensul occidental al termenilor.

Cu toate astea, sînt un liberal – dacă ar fi să mă definesc în funcţie de partidele politice, m-aş defini ca un liberal social. Asta pentru că sînt ataşat valorilor individualiste. Cred în rolul individului şi mai puţin în grupurile mari sociale.

Alin TEODORESCU

Sînt mai apropiat de valorile de stînga. Nu pot să spun de ce. Asta o ai sau nu o ai. Eşti de dreapta şi nu te interesează ce se întîmplă în jurul tău, eşti pentru valori individuale, eşti pentru o politică dură. Sau eşti de stînga, adică crezi în solidaritate, crezi că poţi să împarţi cu ceilalţi măcar o cîtime din ce ai.

Toate lucrurile astea le simţi. E vorba de educaţie, de modul în care te-ai format, nu ştiu exact.

Bogdan TEODORESCU

Practic, în orice lume, aş fi mai apropiat de valori de dreapta decît de cele de stînga. Valorile de dreapta mi se par superioare din perspectiva preeminenţei individului asupra masei şi din perspectiva preeminenţei liberului arbitru asupra necesităţii.

Fac parte dintre oamenii care sînt de acord că a nu te prezenta la vot nu este un act incriminabil civic, ci un act de maximă libertate a individului. Lipsa de interes faţă de destinul masei în ansamblu are justificări prin interesul faţă de dezvoltarea şi împlinirea fiinţei umane. De asemenea, un alt motiv pentru care cred că individul este superior masei este că masa, în forma ei manifestă, nu este o sumă de indivizi, ci doar suma obsesiilor acelor oameni, în timp ce individul în sine cumulează toate valorile pe care noi, ca fiinţe umane, le celebrăm.

Toate performanţele societăţii, chiar dacă au fost făcute prin presiunea masei, s-au făcut datorită geniului individual, indiferent despre ce ţară sau civilizaţie vorbim.

Mircea TOMA

Eu cred că aceşti doi termeni sînt folosiţi imprecis. Ei ating trei variabile independente şi care se referă la dimensiunea economică, raporturile cetăţean-Putere şi relaţia cu lumea – naţionalism *versus* internaţionalism. Aşa că răspunsul meu ar fi următorul: sînt internaţionalist, pro-democrat şi cred în distribuirea echilibrată a resurselor în aşa fel încît securitatea socială să fie garantată, dar motoarele capitaliste să funcţioneze bine.

Sorin VIERU

Întrebarea pusă de *Dilema veche* îmi cere să fac abstracţie de realitatea înconjurătoare şi să vorbesc despre realitatea mea interioară, de opinii şi preferinţe personale proiectate într-o lume normală. Voi încerca să mă conformez. Mai greu este însă să fac abstracţie de faptul că însăşi întrebarea pusă este „abstractă", în măsura în care nu precizează despre ce fel de valori de stînga sau de dreapta este vorba, despre ce ţară şi societate normală, alta decît cea din cronotopul în care mă găsesc aruncat.

Îmi asum riscul să rămîn şi eu la această carenţă a specificaţiilor necesare, în răspunsul pe care îl dau. Răspund deci strict în cadrul întrebării, prin următorul autodenunţ: dacă ar fi să trăiesc într-o Românie realmente mai aşezată decît eterna şi fascinanta Românie de astăzi (ţară mai curînd eternizată într-un prezent continuu decît eternă, şi mai curînd fascinată, de mai ştiu eu cine, decît fascinantă), eu aş fi mai apropiat de valorile de stînga decît de cele de dreapta. Sau, ca să fiu ceva mai precis, şi ţinînd seama că multe valori de stînga au aceeaşi denominaţie (sînt omonime) cu valori de dreapta, eu m-aş simţi mai atras de interpretările de stînga ale valorilor respective. Aceasta este valabil în mod deosebit pentru felul în care înţelege stînga – o anumită stîngă, moderată şi înţeleptită de pe urma înfrîngerilor sale istorice, dar, trebuie recunoscut, încă nu de tot desmeticită pentru a medita mai temeinic la erorile şi crimele sale şi a privi spre viitor – valori precum justiţia socială, democraţia, libertatea, drepturile individuale şi colective ale omului şi naţiunilor...

Fapt este însă că trăiesc într-o Românie neaşezată. (Şi – dacă mi se permite – într-o lume în întregul ei neaşezată. *Întreaga lume*, realitatea globală, este neaşezată.)

În situaţia reală, adică în irealitatea imediată apropiată de astăzi, de trei ori mai mult vreau să mă declar apropiat de valorile şi idealurile stîngii, pronunţîndu-mă totodată pentru un dialog efectiv între dreapta şi stînga. Ele, o anumită dreaptă şi o anumită stîngă, au ce-şi spune, au ce învăţa una de la alta, din momentele lor de succes şi din eşecurile lor colosale, din felul în care îşi reinterpretează (sau nu) valorile şi scopurile, trecutul şi viitorul.

Ieşind puţin din cadrul strict al întrebării, mai vreau să adaug ceva. Cred că un intelectual de stînga nu poate nici în somn face abstracţie de realitatea politică de la noi. O realitate locală caracterizată, printre altele, prin distanţarea clasei politice de stalinism, dar şi prin reapropierea tot mai pronunţată a aceleiaşi clase de un caragealism de care niciodată nu s-a despărţit de tot. Şi mai cred că un intelectual de stînga nu poate şi nu are dreptul să facă abstracţie de întreaga mizerie materială, politică şi morală a societăţii în care trăieşte. Altminteri, presupusul intelectual ar putea să rămînă intelectual, dar nu unul de stînga; ar fi unul de dreapta, din tălpi pînă-n creştet.

O anumită stîngă, condamnată la utopie, izolare şi ineficienţă în viitorul apropiat...

Aşa stînd lucrurile, îmi continuu autodenunţul, spunînd că, în condiţiile reale date, eu cu atît mai mult mă simt apropiat de stînga. De o anumită stîngă. Una neînregimentată. Una slabă. Condamnată la utopie, izolare şi ineficienţă în viitorul apropiat – ca orice diagnosticare neurmată de o terapie – dar practicînd o necesară critică socială. Privesc cu scepticism tabloul pe care ni-l oferă societatea noastră, spectacolul lamentabil oferit de partidele noastre şi, nu în ultimul rînd, oferit de către principalele două partide zise de stînga. Unul dintre ele, dirijat din penumbră de o importantă persoană politică, este în curs de a-şi realiza vocaţia lui autentică, care este de dreapta; intitulîndu-se pînă nu de mult partid de centru-stînga, el îşi schimbă acum mobilierul ideologic şi „*brand*-ul", ca partid de centru-dreapta, cum de fapt a şi fost de mai multă vreme. Lucru lăudabil, această schimbare de decor, această punere în concordanţă a blanei cu năravul ideologic, acest pragmatic viraj la dreapta, ca stînd sub semnul unei autenticităţi regăsite. Dar şi regretabil, în măsura în care lasă complet liber culoarul pe care va putea să alerge nestingherit un alt partid care pretinde că este de centru-stînga, pretinde fără să fie (şi nu se ştie cînd va fi); e vorba de celălalt principal partid rival, zis de stînga, în fapt mai curînd populist decît de stînga, servind mai curînd interese de grup decît ale ansamblului social, un partid cu care primul partid la care mă refeream mai sus împărtăşeşte o întreagă istorie şi preistorie, o întreagă halimà.

Deci, fie că aş face, fie că nu aş face abstracţie de realitatea politică de astăzi, totul rămîne pentru mine aşa cum am stabilit şi cum m-am destăinuit în cele de mai sus.

a consemnat Teodor TIŢĂ

© V. Dorolţi

Rodica CULCER

În căutarea analistului de stînga

Prima dată cînd mi-am pus acut problema importanţei unui analist politic de stînga a fost la concursul pentru ocuparea postului de director al Direcţiei ştiri. După ce mă străduisem să demonstrez cît de bine înţeleg imperativele pluralismului politic şi de opinie într-o televiziune publică, unul din membrii comisiei m-a întrebat pe cine aş propune ca analist de stînga, capabil să contrabalanseze într-o dezbatere opiniile celor consideraţi de dreapta. A fost singurul moment de panică din timpul interviului: nu cunoşteam efectiv nici un analist independent care să fi declarat public că are convingeri de stînga. Nu-mi veneau în minte decît numele unor membri PSD, intelectuali, fără îndoială, dar în nici un caz independenţi politic. Din fericire, un alt membru al comisiei a sesizat absenţa intelectualilor de stînga de pe scena noastră publică şi nimeni nu a putut să-l contrazică. Spre uşurarea mea, s-a trecut la întrebarea următoare.

Amîndoi sînt consideraţi în România reprezentanţi ai dreptei, doar pentru că au făcut parte din Coaliţia pentru un Parlament Curat.

De atunci am rămas însă cu o nelămurire: pe cine pot invita într-o emisiune pentru a afla punctul de vedere al stîngii? Mi-am dat seama însă că, pentru a răspunde la această întrebare, va trebui să definim întîi ce înseamnă stînga în România, în 2005. Cu un efort de memorie, mi-am amintit conversaţiile purtate cu doi intelectuali de marcă, membri ai unor prestigioase ONG-uri. Ambii se revendicau de la stînga occidentală: unul era alter-mondialist, adversar înverşunat al capitalismului, dar şi un critic acerb al guvernărilor de stînga din România, cărora le atribuia proliferarea corupţiei; celălalt, mai apropiat de cercurile intelectuale americane, se considera de stînga pentru că susţinea separarea bisericii de stat şi căsătoriile între homosexuali. Dacă aş îndrăzni însă să-i prezint drept reprezentanţi ai stîngii intelectuale, într-un talk-show, aş stîrni hohote de rîs şi aş genera îndoieli cu privire la integritatea facultăţilor mele mintale.

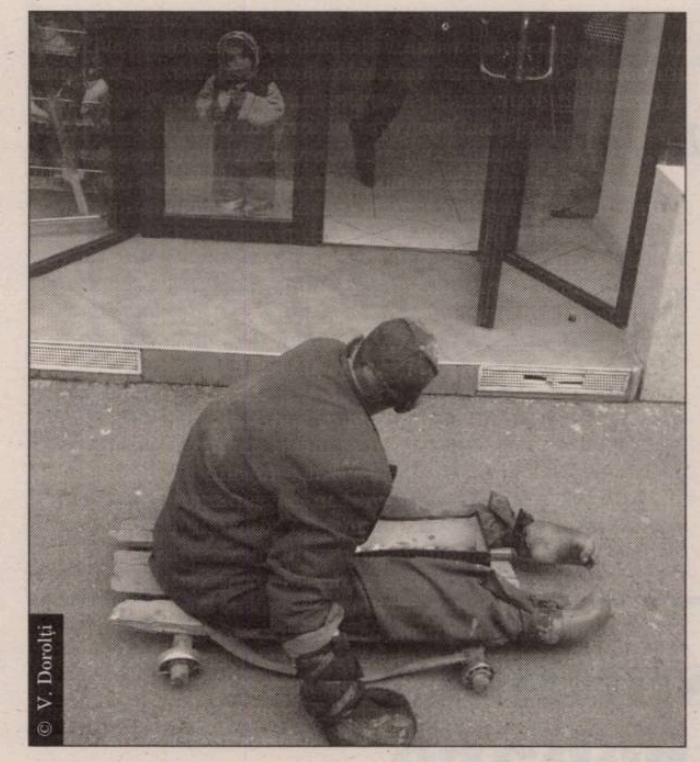
© V. Dorolţi

Amîndoi sînt consideraţi în România reprezentanţi ai dreptei, doar pentru că au făcut parte din Coaliţia pentru un Parlament Curat. Logica simplistă a propagandei politice de la noi a decretat că toţi cei care au criticat un partid politic declarat de stînga trebuie etichetaţi drept reprezentanţi ai dreptei. Cu alte cuvinte, dacă îndrăzneşti să critici un politician al PSD pentru corupţie înseamnă că eşti de dreapta. Dacă-i iei un interviu lui Traian Băsescu atunci cînd toţi îl boicotează eşti tot de dreapta, deşi domnul Băsescu însuşi probabil că nu se consideră un reprezentant al dreptei.

Nu ţin minte să se fi purtat vreodată o dezbatere intelectuală pe temele stîngii contemporane. Blocaţi în vechile noastre stereotipuri ideologice, nu prea sîntem la curent cu evoluţiile gîndirii de stînga din afara graniţelor. Marginalizaţi în timpul regimului comunist, atunci cînd nu au fost de-a dreptul persecutaţi, intelectualii autentici nu au avut nici o apetenţă pentru o ideologie care le amintea de dictatură şi s-au lansat cu frenezie în frecventarea Occidentului interzis atîtea decenii. Era desigur mult mai interesant să poţi vorbi dintr-o dată despre democraţie în America şi despre multe alte teme care fuseseră inabordabile şi de la care aşteptam soluţii miraculoase. Universitarii mai tineri, care au profitat din plin de bursele în străinătate, au luat contact în America cu o stîngă cu totul diferită de cea care marcase viaţa părinţilor lor: *affirmative action, political correctness,* altermondialism, *gay rights* şi un ateism agresiv, printre altele. Prea puţine din aceste teme ar fi bine primite în România, motiv pentru care nimeni nici nu le menţionează. În schimb, nu avem o viziune de stînga, bine fundamentată, asupra problemelor politice, economice şi sociale ale societăţii româneşti. Probabil că ne va lipsi multă vreme.

Nici în perioada interbelică nu am beneficiat de o stîngă democratică puternică, iar regimul comunist, singura noastră experienţă de stînga, numai democratic nu a fost. De fapt, de aici se trag şi necazurile stîngii de astăzi. Conservarea metodelor, a practicilor, a mentalităţilor şi personalităţilor regimului comunist, multă vreme după evenimentele din decembrie 1989, a redus drastic atractivitatea ideologiei de stînga. Înlăturarea efectelor acestei prelungiri a comunismului după comunism a trenat. Abia acum, la aproape 16 ani de la Revoluţie, începe o adevărată reformă a Justiţiei, se pune problema reformei clasei politice, a combaterii corupţiei şi a restituirii integrale a proprietăţii. Nici capitalismul, nici democraţia, nici statul de drept nu au avut timp să se afirme şi să genereze reacţii şi corecţii. Bătăliile aşa-numitei drepte nu s-au încheiat, iar momentul unei stîngi autentice în România încă nu a sosit. E prea tîrziu pentru vechea stîngă şi prea devreme pentru cea nouă.

După cum se vede, nu am nici o şansă să rezolv prea curînd problema analistului de stînga. Ceea ce nu înseamnă că aş putea reproduce argumentaţia de mai sus în cadrul unui eventual viitor concurs fără a risca să fiu descalificată. Nu este încă momentul. Analiştii autentici, de stînga şi de dreapta deopotrivă, ştiu de ce.

Cătălin AVRAMESCU

Vor veni

Nu credeam că voi ajunge să scriu vreodată asta, dar iată că se întîmplă: am o veste bună pentru domnii Geoană şi Iliescu, de la PSD, care deplîngeau, de curînd, deficitul de intelectuali de stînga. Intelectuali de stînga există în ţara asta, cîtă frunză şi iarbă. Există doar o mică problemă, exact ca în bancul acela cu anunţul de la Radio Erevan: e perfect adevărat, doar cu o mică corecţie. Ei nu sînt nici intelectuali, şi nici nu sînt de stînga. Dar, aşa cum vom vedea, asta nu e ceva care să-l deranjeze pe intelectualul de stînga. Dimpotrivă, demonstrează cît de mult s-a ridicat el deasupra „meandrelor concretului".

Intelectualitatea din România era năpăstuită şi înainte de instaurarea comunismului. După 1945 s-a întîmplat însă ceva fundamental rău. La putere, în această ţară, a venit o mişcare al cărei scop declarat era eliminarea culturii burgheze şi a reprezentanţilor săi. A fi un intelectual autentic era posibil doar sub specia rezistenţei. Nu neapărat ca disident, desigur, dar măcar ca rezistent nedeclarat, măcar în regimul vieţii duble, asumîndu-ţi minciuna în public şi respingînd-o în spaţiul privat sau cînd regimul privea, pentru o clipă, în altă parte. De aceea, intelectualul autentic era, înainte de orice, omul unui proiect individual. Fiecare carte de valoare din acea perioadă are o poveste tristă, pentru că în compoziţia ei a intrat şi o măsură de singurătate.

În acest timp, spaţiul public era invadat de o nouă creatură, ieşită din retortele partidului comunist. Un comisar cultural, a cărui funcţie primară era aceea de a înlătura orice urmă de gîndire critică. Trăsătura principală a acestui personaj este că el e omul instituţiilor. El venea la pachet, cu repartiţie de la centru, odată cu maşinile de scris şi cu birourile cu dosare. Doar reşoul era adus de acasă. Aceasta este „intelectualitatea" cu care ne-am trezit pe cap după 1989. Regimul Iliescu a înţeles bine că această clasă îi este utilă şi a acţionat pentru perpetuarea instituţiilor care îi permiteau acesteia să existe şi să prospere.

Ce au produs aceste instituţii este un tip aparte de individ. El este un produs de serie, rezultatul unei politici precise de selecţie. El îşi asumă unele din însemnele tradiţionale ale intelectualului pe care l-a înlăturat, dar care devin parte a unei farse suspecte, precum în cazul acelor şefi de trib africani care îşi aşază pe nas ochelarii vreunui savant explorator pe care tocmai l-au pus la fiert.

Îl recunoaştem imediat pe acest personaj. El acumulează funcţii, titluri, eventual chiar premii. Îi place să i se spună „profesor" sau „doctor", preferabil ambele. Nu mai contează că studenţii chicotesc în bănci cînd el caută prin foi, aceleaşi de cîteva decenii. Nu mai contează că nu a publicat nimic la o editură reputată, nu a ţinut nici un curs la o universitate recunoscută internaţional şi nu a călcat prin vreun institut de cercetare demn de acest nume.

Drept este că el are o anumită abilitate de a mima munca cu cartea. De regulă, el e un specialist în ceva, unicul expert al unei pseudo-ştiinţe, gen „calculul regresiei matriciale în aplicaţiile economice ale integrării tehnico-ştiinţifice" sau „etica juridică a dacilor liberi". Ori cedează impulsului liric şi scrie poezii-fluviu, la un cent rîndul. Sau publică o colecţie de articole din presa de partid, despre care spune că sînt „eseuri de analiză politică".

Ei fac apologia justiţiei sociale la dreapta baronilor care coboară din Maybach.

Ei nu sînt nici de stînga. Ei fac apologia justiţiei sociale la dreapta baronilor care coboară din Maybach. Ne explică meritele impozitării progresive, la posturi de televiziune patronate de evazionişti fiscali. Dacă e o constantă aici e aceea că au un respect deosebit pentru stat, indiferent cine l-ar conduce. Ştiu ei de ce.

Consideraţi o clipă pe cineva precum Vladimir Pasti. Conform site-ului www.politice.snspa.ro – instituţia la care lucrează domnul Pasti –, el este autorul lucrării *Romania: the Challenges of Transition* (Columbia University Press, Columbia 1998), care ar fi traducerea unei cărţi care a apărut în 1995 la Editura Nemira, *România în tranziţie. Căderea în viitor*. Cineva a căzut la examenul de geografie: „Columbia" nu este oraşul american unde a apărut cartea, pentru simplul motiv că sediul editurii şi al universităţii Columbia este în oraşul New York. Problema este însă alta: lucrarea cu care se mîndreşte domnul Pasti a apărut de fapt în seria *East European Monographs*, care este publicată – datele le deţin chiar de la adresa de Internet a editurii – de *East European Quarterly*. Columbia University Press doar distribuie creaţiile celor de la *East European Monographs*, alături de cele ale altor edituri de duzină, cum ar fi Chinese University Press sau Wallflower Press... Cît despre conţinutul lucrării, e suficientă opinia profesorului F. Peter Wagner, de la Universitatea din Mannheim, care a recenzat-o pentru *H-Net Reviews*: „Principala problemă a cărţii este lipsa oricărei documentări şi absenţa convenţiilor academice; nu are citate, date exacte, note, referinţe sau bibliografie".

Ei, n-o să se deranjeze domnul Pasti pentru aşa un amănunt, el merge mai departe. De curînd, domnia-sa a mai publicat o carte la o altă mare editură ştiinţifică, aceea a ziarului *Ziua*. Într-o ţară normală, domnul Pasti nu ar avea ce căuta în rîndurile cadrelor universitare. Aici însă, el mănîncă o pîine pe banii contribuabililor, ca profesor la Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative (SNSPA). O instituţie care se pare că nu e deranjată de felul în care dl Pasti face ştiinţă, pentru că are treburi intelectuale mai presante. Cum ar fi să afişeze pe Internet meniul balului de absolvire: file de şalău cu sos *meunière* şi cartofi Moisette. Poftă bună, scuzaţi de deranj!

Nu, domnule Geoană, nu e nici un deficit de intelectuali de stînga. Ei vor veni dacă îi chemaţi, unul cu chitara, altul făcîndu-şi cruce, altul cu servieta de director de bancă, fiecare cum poate. Bani să iasă. Şi bani sînt, pentru că cetăţeanul e bun şi răbdător. Poporul merită dragostea lor.

Cornel BAN

Sinistra stîngă

În discursurile culturale cele mai influente din spaţiul postcomunist, asocierea valorilor stîngii sociale cu autoritarul socialism de stat a fost unul din mecanismele cele mai populare de „ruşinare“ simbolică a discursului de „stînga“. Ororile cît se poate de reale ale neostalinismului Europei de Est, naivităţile prosovietice ale multor intelectuali-vedetă din Occidentul postbelic, dar şi violenţa politică postcomunistă cu baza naţionalistă, din unele ţări din regiune, au servit, din acest punct de vedere, ca elemente de fundal ale acestei culpabilizări „la calup“. Prin contrast, cînd aţi văzut ultimul articol în românește care să vorbească despre rolul stîngii democrate la obţinerea multora din drepturile politice şi civile de care ne bucurăm azi, ca să nu mai vorbim despre recunoaşterea contribuţiei economiei politice a social-democraţilor suedezi din deceniul patru la cei cincizeci de ani de prosperitate economică şi progres social fără precedent ale Europei postbelice?

Asocierea valorilor stîngii cu autoritarul socialism de stat a fost un mecanism de „ruşinare“ a discursului de „stînga“.

O etichetă mai recentă asociată în România cu stînga este cea a „corectului politic“, adică a intelectualului sedus de scriptura stîngii zis „postmateriale“, produsă de mişcarea '68 din Occident (antidiscriminare, ecologie, secularism militant etc.). Faptul că adesea „corectul politic“ este, sub pojghiţa de Adorno şi Marcuse, un hedonist (neo)liberal într-o discuţie despre dosarele sociale ale pieţei reglementate minimal, nu este chiar total lipsit de importanţă. Căci, prin contrast cu mult mai puţinii adepţi ai stîngii sociale, faptul că mulţi din stînga „postmaterială“ nu chestionează legitimitatea cu care se desfiinţează servicii publice sau se adoptă prevederi fiscale regresive social, le aduce adesea solidarizarea intelectualilor liberali, cel puţin în cauzele corecte politic „sigure“, pe care le susţine şi *The Economist*.

Ce s-ar putea spune însă despre viitorul spaţiului de afirmare publică a multor intelectuali români care se simt apropiaţi de discursul propus de felurite nuanţe de stînga, dar care ezită să „iasă din dulap“ din cauza genului de constrîngeri structurale pomenite mai sus?

Se pot schiţa cîteva puncte de reper. Notabilă este, din acest punct de vedere, deschiderea reprezentată de apariţia de publicaţii (tipărite şi electronice), dar şi de mici edituri – înfiinţate de tineri universitari, artişti sau studenţi – sincronizate cu ultimele dezbateri din stînga intelectuală occidentală (îmi vine în minte grupul din jurul revistei şi editurii clujene *Idea)*. Remarcabilă este şi mobilizarea fără precedent a studenţilor din ultimele generaţii în campanii de dezvoltare durabilă (campania împotriva îmbăierii în cianură a Roşiei Montane este de departe episodul cel mai spectaculos) sau în mişcări sociale abia remarcate de presă pentru acces egal la educaţie sau împotriva privatizării spaţiului public. Poate şi mai important este faptul că parcurgerea programelor congreselor internaţionale de specialitate din ştiinţele sociale, dar şi a jurnalelor şi editurilor de specialitate care contează pe plan internaţional, relevă o integrare, fie sceptică, fie ospitalieră, dar aproape întotdeauna competentă, de către o nouă generaţie de doctoranzi şi universitari români, a titlurilor clasice şi contemporane ale teoriei critice de inspiraţie neo sau postmarxistă. Consecinţa acestei sincronizări intelectuale nu poate fi decît o creştere a costului cu care stînga intelectuală se va elibera de genul de stereotipuri schiţate mai sus.

Cu privire la integrarea europeană, efectul acesteia va fi cu siguranţă unul ambiguu. Pe de o parte, faptul că decuparea simbolică a stîngii democrate de construcţia europeană a ultimilor treizeci de ani, şi mai ales de procesul de lărgire al UE, în care socialiştii au furnizat sprijinul cel mai constant, este o operaţie fără sorţi de izbîndă. E probabilă încorporarea semanticii stîngii devenită mai accesibilă în conceptul de „europenizare“. Pe de altă parte însă, prin unele lentile ale dreptei intelectuale din est începe deja să se vadă o UE populată de foşti „troţkişti, anarhişti, maoişti şi pacifişti pe banii Moscovei“ care, la demonstraţiile din juneţe, se comportau „necivilizat“ cu forţele de ordine şi care, la vîrsta mijlocie de comisar european, aruncă resentimentar înspre Estul neînduplecat şi băţos cu „ukazul comunitar“.

Istoria rămîne, aşadar, cît se poate de departe de sfîrşitul ei, pictat în nuanţele de gri al bipartizanatului ideologic din Occidentul anilor '90. Într-un moment în care lupta pentru supremaţie dintre modelele social-democrate date de Europa continentală, pe de o parte, şi cele liberale, date de spaţiul anglo-saxon, pe de altă parte, este departe de a se fi terminat cu victoria celui din urmă, sînt înclinat să pariez că dimensiunea prezenţei publice a intelectualului de stînga din noile ţări membre va fi o variabilă deloc neglijabilă a rezultatului acestei confruntări.

***Cornel Ban** este doctorand în ştiinţe politice la University of Maryland, SUA.*

Florin ABRAHAM

Curajul de a fi „de stînga“

Fără îndoială, a fi de stînga în spaţiul postcomunist şi intelectual, în România pe deasupra, nu e alegerea cea mai „cool“ sau „marfă“, dintre cele posibile. Scuzaţi licenţele a-intelectuale, dar prizate de *high-life*-ul dîmboviţean!

Revenind la un ton serios, doar aşa îi stă bine unui intelectual, nu-i aşa, reflecţia asupra condiţiei stîngii în România postdecembristă trebuie să răspundă la două întrebări-cheie: prima – care este genealogia ideii de „intelectual de stînga“? Şi, a doua – ce înseamnă a fi intelectual, şi de stînga?

Metoda genealogică ne oferă la prima întrebare mai multe răspunsuri, cu grade diferite de generalitate şi profunzime. Mai întîi, putem constata faptul istoric că, în procesul de formare a naţiunilor moderne din Europa Centrală şi de Est, elitele au fost naţionale şi, în cazul românesc, ortodoxiste. Relevanţa factorului religios pentru demonstraţia de faţă este aceea că elitele culturale nu au acceptat explicaţia raţionalist-iluministă asupra lumii, preluată de doctrinele de stînga, inclusiv de marxism, preferînd speculaţia metafizică. Astfel, în epoca interbelică, intelectualitatea a fost preponderent de dreapta, fără ca stînga intelectuală să fie lipsită de relevanţă în planul creaţiei şi al manifestării publice.

În perioada comunistă, aparatul de partid şi poliţia politică au epurat, fără milă, atît intelectualitatea de stînga, cît şi pe cea de dreapta, afirmîndu-se în anii '50-'60 o „inteligenţie“ oportunistă şi dogmatică.

După căderea regimului comunist, elitele de stînga a trebuit să facă faţă unui cumul de stigmate, integrate clivajului politic „anti-comunişti *versus* neo-comunişti“. În primul rînd, lipsa de atractivitate a stîngii se datora pericolului de a fi considerat ca împărtăşind valori „străine“, deoarece era foarte utilizată explicaţia potrivit căreia „comunismul este străin fibrei naţionale româneşti“. Realitatea istorică este însă că românii au naţionalizat comunismul destul de repede şi în forme radicale. În al doilea rînd, stînga a fost confundată cu marxismul, iar eşecul sistemelor politice întemeiate pe marxism-leninism constituia o motivaţie suficientă pentru a respinge valorile stîngii democratice. Se menţinea ambiguitatea între comunism şi social-democraţie, uitîndu-se faptul că social-democraţii au fost consideraţi de Stalin drept principalii adversari ai comuniştilor, numindu-i „social-fascişti“, iar social-democraţii români au sfîrşit, mulţi, în închisori. Adversitatea devenită tradiţională, la sfîrşitul primului război mondial, dintre social-democraţi şi comunişti, se manifestă şi astăzi, cel mai recent exemplu fiind relaţia dintre SPD şi Partidul Stîngii din Germania: Gerhard Schroeder ar prefera să rămînă în opoziţie decît să se alieze cu stînga neo-comunistă.

Dar principalele obstacole în constituirea unei intelectualităţi româneşti de stînga, care să-şi asume public această identitate, sînt de natură politică. Mai întîi, „post-disidenţii“ s-au declarat automat a fi „de dreapta“, astfel încît prestigiul acestora a fost folosit în promovarea valorilor neoconservatoare şi tradiţionaliste. Ar trebui spus însă că prestigiul „post-disidenţei“ româneşti este supraestimat în comparaţie cu faptele sale, dacă ne gîndim la ce a însemnat disidenţa în Polonia, Cehoslovacia sau Ungaria şi care au fost formele de manifestare în România. Dar aceasta este o altă chestiune, care ar merita o analiză aparte.

Peste acest factor politic s-a suprapus experienţa nefericită a primilor doi ani de democraţie, cu mineriadele şi toate evenimentele tulburi, astfel încît a fi „de stînga“ însemna, în logica maniheistă a unei societăţi în curs de modernizare, „ori eşti cu noi («democraţii de dreapta»), ori eşti împotriva noastră“, adică eşti cu cei „răi“. Dar cel mai puternic inhibant al manifestării publice a intelectualităţii de stînga din România este „stigmatul colaboraţionismului“: a fi de stînga însemna a fi, automat, alături de „corupţi“ şi „autoritari“. Or, să nu uităm faptul că intelectualităţii, celei umaniste în special, îi place să se creadă „deşteaptă“, dar „curată“, adică săracă, nepervertită de „afaceri“, specialitatea „învîrtiţilor“ de tranziţie.

La aceşti factori am mai putea adăuga şi faptul că au devenit „de stînga“ intelectuali cu ascendenţă în regimul comunist care, refuzînd naţionalismul, s-au refugiat în socialism. Manifestarea publică a unora dintre aceştia a creat impresia că stînga intelectuală românească ar fi prăfuită şi demodată.

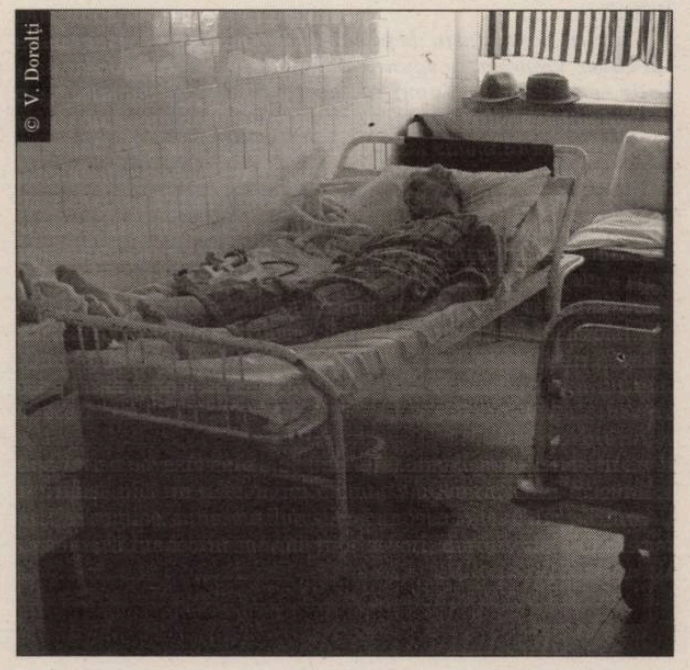

A fi intelectual de stînga în România înseamnă, în primul rînd, să respingi toate aceste „holisme“, adică a fi de stînga nu înseamnă nici că eşti neo- sau cripto-comunist, dimpotrivă, nici corupt, nici oportunist. Aşa cum intelectualii de dreapta nu pot fi acuzaţi că ar fi „fascişti“ sau că ar fi şi ei nişte corupţi sau nepricepuţi (aşa cum sînt acuzate a fi partidele pe care le susţin), decît în măsura în care s-au implicat în politică şi există dovezi că sînt necinstiţi, tot aşa intelectualitatea de stînga trebuie privită individual, nu în grup.

„Post-disidenţii“ s-au declarat automat a fi „de dreapta“ şi prestigiul acestora a fost folosit în promovarea valorilor neo-conservatoare şi tradiţionaliste.

A fi intelectual de stînga în România mileniului al III-lea înseamnă a depăşi stadiul provincial, încercînd să-ţi sincronizezi preocupările şi valorile cu cele ale modernităţii occidentale. Intelectualitatea de stînga are misiunea de a promova valorile toleranţei şi diversităţii, ale pluralismului cultural şi ale protejării minorităţilor etnice, sexuale sau politice, a încuraja mobilitatea socială şi investiţia în dezvoltarea capitalului uman, a recunoaşte virtuţile economiei de piaţă, dar nu şi ale societăţii de piaţă, a privilegia munca, nu dezvoltarea monopolistă a capitalurilor, a milita pentru transparenţă şi competiţie în politică, nu pentru oligarhii, fie ele chiar şi pluraliste.

A fi intelectual de stînga înseamnă a respinge populismele, fie ele de stînga sau de dreapta, a prefera sincronismul cultural cu Occidentul, spiritul critic şi evitarea căderii în capcana de a deveni o „inteligenţie“ prea mîndră de tradiţiile propriului trib.

Nu în cele din urmă, a fi intelectual de stînga înseamnă a fi curajos în respingerea categorisirilor generale, a „holismelor“, afirmîndu-ţi însă propria identitate, de persoană dornică să trăiască într-o lume construită pe valorile libertăţii, ale egalităţii, justiţiei şi solidarităţii sociale. Poate e prea mult, şi nu e la modă, dar cred că merită încercat. Atenţie, e o treabă pentru cei curajoşi!

***Florin Abraham** este director la Departamentul de Analiză Politică al Institutului de Studii Social-Democrate „Ovidiu Şincai“.*

Andrei CORNEA

Intelectualul şovăielnic

Poţi să fii intelectual de stînga în România, în sensul bun al cuvîntului şi nu de faţadă? De ce nu? Priviţi luxul dezmăţat al protipendadei noastre politico-economice, aroganţa ei, dispreţul cu care tratează sănătatea sau educaţia, obsesia înavuţirii cu orice chip şi fără limite; cred că veţi simţi aşa, ca un imbold revoluţionar, să vă alipiţi de un partid mai roşu! Numai că – atenţie: tocmai PSD-ul a promovat insistent acest tip uman, trădînd de fapt idealurile social-democraţiei. Şi apoi, chiar vă doriţi să staţi alături de Năstase, de Miron Mitrea sau de Hrebenciuc, ba chiar de patronul mineriadelor, Ion Iliescu? Ferească Dumnezeu!

Dar să lăsăm politicienii. Stăm oare mai bine cu intelectualii? Cine sînt la noi intelectualii de stînga? Putem fi alături de ei? Răzvan Theodorescu. Nu! Alin Teodorescu. Nici! Poate cumva cei strînşi cîndva în jurul lui Ion Bogdan Lefter? Mai simpatici unii dintre ei. Dar nu-mi place spiritul lor de corp, dogmatismul lor. Nu-mi place postmodernismul lor, adesea de faţadă.. Oare Sorin Adam Matei e de stînga? Presupun că da. Dar ideea lui că „grupurile de prestigiu" îl pot explica pe Patapievici mi se pare o formă travestită de sociologism vulgar. Atunci sînt eu de dreapta? Pesemne. Dacă la dreapta stă şi Andrei Pleşu, atunci merg şi eu acolo. Dar, dacă tot la dreapta stă amicul lui, Sorin Dumitrescu, nu rezist şi fug înapoi la stînga. Iar dacă i se mai asociază şi acest proaspăt taliban intelectual care pare a fi Cristian Bădiliţă, sar încă şi mai abitir la stînga. (Dar să nu jignim dreapta: mizeriile resentimentare debitate de Cristian Bădiliţă, de pildă împotriva lui Nicolae Manolescu, nu sînt de dreapta; sînt de *România Mare!* Dar *România Mare* e oare de dreapta, sau de stînga?)

***– Decide-te odată, omule, ca să terminăm articolul! Prea multe dileme, chiar şi pentru* Dilema veche!**

Cu politicienii nu merge, cu intelectualii – şi mai puţin; mă pot decide atunci mai curînd navigînd printre idei? Să vedem:

Mă ştiu profund ostil relativismului, postmodernismului filosofic, cultural, pragmatismului american sau post-structuralismului. Noua stîngă intelectuală occidentală, anti-americană, anti-israeliană, pro-palestiniană, care scuză pînă şi terorismul, îmi repugnă profund. Sînt de dreapta, aşadar. Dar îl detest totodată pe Bush şi, dacă aş fi trăit în America, aş fi votat împotriva lui. Mă consider anti-dogmatic, laic. Am alunecat la stînga, atunci. Sînt pentru secularism; acum alerg pe stînga. Dar nu-mi place egalitarismul promovat chiar şi de multe instituţii europene: am cotit pe neaşteptate la dreapta. Obsesia anti-religioasă şi anti-creştină a redactorilor Constituţiei Europene mi s-a părut ridicolă: chiar am parcat la dreapta! Dar obsesiile religios-fundamentaliste de la noi sau din alte părţi mi se par deopotrivă ridicole şi periculoase: vai, după atîtea viraje, am sfîrşit în şanţul stîngii!

– Decide-te odată, omule, ca să terminăm articolul! Prea multe dileme, chiar şi pentru *Dilema veche!*

– Nu pot, nu ştiu...

– Înseamnă că eşti un intelectual şovăielnic, că te dai pe după piersic, ba chiar că n-ai curajul unei opţiuni clare, ferme, aşa cum măcar o are Bădiliţă, de pildă, pe care l-ai criticat!

– De acord! Dar am totuşi un model celebru: pe Dumnezeu. Nu Şi-a trimis El Fiul să le spună oamenilor că „mai uşor va intra cămila prin urechile acului decît bogatul în Împărăţia Cerurilor"? Stîngism radical! Dar apoi a virat direct la extrema dreaptă, cînd L-a lăsat să fie omorît, spre bucuria vlădicilor şi popilor. Prin urmare, conchid că şi Dumnezeu e un intelectual şovăielnic, că şi El se dă pe după piersic; nici El nu e ca Bădiliţă, cu curajul unei singure, ferme opţiuni!

„Cărăuşi culturali ai noilor simboluri dominante"

– interviu cu Ovidiu ŢICHINDELEANU, editor la Indymedia România –

Văd pe site-ul Indymedia o listă lungă de motive de protest. Rasismul, ignoranţa mediei, sexismul, natura, politica privind concediul pentru creşterea copilului. Ce leagă aceste teme?

Participarea activă la viaţa societăţii, solidaritatea cu cei defavorizaţi şi dorinţa de mai bine. Protestele sînt expresii directe ale nemulţumirii sociale, exprimate de jos în sus. Spre deosebire de modul obişnuit de lucru al presei centrale, ele nu sînt publicate pentru a atrage atenţia ori pentru a consuma o chestiune arzătoare, ci vin în general de la grupuri şi oameni care se confruntă cu probleme şi întreprind deja ceva în acest sens. Abundenţa şi acuitatea rapoartelor ce se adaugă protestelor sancţionează atît aberaţiile Puterii, cît şi incapacitatea presei *mainstream* româneşti, a experţilor şi intelectualilor, de a se raporta independent la realitatea socială.

Independent faţă de ce? Eu, Ghinea, de exemplu, dacă mă consider intelectual, faţă de ce / cine sînt dependent?

Independenţa înseamnă autodeterminare, rezistenţa la orice determinare verticală, atît în concepţia politică, cît şi în producţia culturală. Slăbiciunea intelectualilor români faţă de „canoane", faţă de repere de autoritate, e suficient de cunoscută şi ridicolă în sine, însă incapacitatea de a gîndi pe cont propriu a atins cote alarmante după alegerile de anul trecut: principalele reviste de presă şi cultură s-au transformat în instrumente de diseminare a noilor simboluri dominante, venite dinspre politica radicală neoliberală şi neoconservatoare îmbrăţişată de noua Putere. Extreme precum taxa unică, strategia militară preventivă, chiar segregarea socială, au fost prezentate sub numele „normalităţii" şi „democraţiei"! Mai rău, am asistat, mai cu seamă în acest an, la intensificarea luărilor de poziţii în care autori cunoscuţi se preschimbă în miliţianul de serviciu, gata să îşi transforme glasul de publicist în baston aplicat celor ce îndrăznesc să conteste această „normalitate"; mişcările altermondialiste au fost, de pildă, imediat plasate sub prezumpţia de vinovăţie şi incriminate. Mult invocata „libertate de exprimare" e un eufemism în presa românească: abundenţa cantitativă nu poate ascunde precaritatea calitativă şi provincialitatea produselor culturale din acest spaţiu cultural. Referinţa principală a mediilor româneşti nu e propria realitate socială, ci bulele suprastructurale, puterile politice şi culturale, statul şi vedetele: o mare telenovelă. Coabitarea cu Puterea a fost, în acest sens, turnesolul calităţii culturale a intelectualilor români, a capacităţii lor de autodeterminare şi creativitate, iar arhivele demonstrează felul în care cei mai mulţi, inclusiv în *Dilema veche,* au ales de bunăvoie să se transforme în cărăuşi culturali ai noilor simboluri politice dominante pe plan global. Pentru detalii care nu pot fi reproduse aici, iată însă o discuţie care răspunde punctual la întrebare – „dependenţele" presei democratice româneşti: http://romania.indymedia.org/ro/2005/02/684.shtml.

Văd multe adjective şi puţine argumente. Adică, aş fi independent dacă aş zice ca tine, dar dacă am militat pentru taxa unică (ce are a face cu segregarea socială!?) sînt cărăuş al simbolurilor dominante?

Las adjectivele, iată argumentele: problema e dublă – pe de o parte, e vorba de istoria conceptului „taxei unice", apoi de retorica cu care acest concept a fost promovat în spaţiul cultural şi politic românesc. Istoria conceptului: taxa unică este o măsură extremă, în dezacord chiar cu principiile liberalismului clasic; face parte din registrul ideologiei neoliberale a actualei puteri mondiale; nu a fost aplicată niciodată în nici una dintre democraţiile occidentale puternice; rezultatele sale sînt îndoielnice în toate ţările în care a fost aplicată. Or, tocmai în mediile intelectualităţii, taxa unică a fost promovată sub auspiciile unui *imperativ* al „normalităţii", identificată ca o măsură „absolut necesară" pentru „democratizarea" economiei naţionale, şi sub ameninţarea unui şantaj: dacă nu votaţi taxa unică, vin „comuniştii"... În acest sens, un prim pas spre „gîndirea independentă" ar fi fost rezistenţa la acest şantaj al imperativului: încă de atunci, nimic nu demonstra necesitatea sa, taxa unică nu e totuna cu „normalitatea" şi cu „democraţia" lumii reale în care ne aflăm. Eşti liber să militezi pentru taxa unică, însă nu impunînd imperativul „normalităţii": abia atunci poate începe dialogul. (Cît despre segregarea socială – e.g. eliminarea bătrînilor din procesul democratic – o invocasem ca un alt exemplu ce ilustrează frecvenţa acestei retorici ce îmbracă idei extreme în haina „normalităţii".)

Într-un comentariu de pe site-ul Indymedia la un articol al lui Sever Voinescu se spune că „Dilema veche *e o altă publicaţie ce se autoproclamă mereu ca fiind democratică, publicînd însă în mod constant articole pro-militariste ce desconsideră dreptul la existenţă al opiniilor adverse". Cînd am citit asta, mi-am adus aminte de un alt articol al lui Sever care se numea chiar aşa: „Îmi lipseşte partea stîngă a fiinţei mele". Militaristul ăsta intolerant spunea acolo: „nu cunosc, cel puţin în generaţia mea şi în generaţia mai tînără mie, nici un comentator valabil cu vederi de stînga. Cred că această situaţie este, din punct de vedere intelectual măcar, inadmisibilă". Ce ne facem cu Sever Voinescu? Nu intră în şablon.*

Simplu: după cum se vede, acelaşi Sever Voinescu nu face nici un *efort propriu* de a investiga orizonturile de sens ale „stîngii", le exclude ontologic... De ce ar trebui să existe undeva un „expert" ori un „maestru" în stînga care să ne înveţe despre ce e vorba? Departe de a „ieşi din şablon", gestul lui Sever Voinescu mi se pare chiar simptomatic: enunţul său nu face decît să *nege existenţa* unui comentariu „valabil". Ei bine, practica socială musteşte de proiecte de „stînga"; cît despre teorie, de pildă, revista *Idea artă + societate* durează de ceva vreme...

interviu de Cristian GHINEA

Stînga, altermondialismul şi Indymedia România

În spaţiul postcomunist domină confuzia asupra a ceea ce înseamnă „stînga" şi „dreapta". Mass-media alimentează iluzia că democraţia şi capitalismul ar fi sinonime şi reduce criticile la caricatura unor nostalgii comuniste ori teribilisme adolescentine. Cu toate astea, distincţia dintre stînga şi dreapta nu trebuie abandonată. Cînd „stînga" şi „dreapta" au fost folosite iniţial în chip de categorii politice în adunarea legislativă la începutul revoluţiei franceze, sensul lor era simplu: cei care s-au aşezat la dreapta Camerei au fost roialiştii, care apărau privilegiile coroanei şi ale bisericii, iar cei care s-au aşezat la stînga se opuneau puterii elitelor aristocratice şi cereau drepturi democratice pentru cei mulţi şi mai puţin privilegiaţi. Deşi situaţia s-a schimbat în multe feluri de atunci, distincţia de bază s-a transmis pînă în prezent. În cele mai simple cuvinte, a fi „de stînga" înseamnă a afirma dreptul celor mulţi la autodeterminare, prin democratizarea reală a economiei, politicii şi culturii.

Mişcările altermondialiste pot fi înţelese în acest context: nu vor să „distrugă", ci dimpotrivă, reprezintă comunităţi care propun paradigme economice şi politice alternative, pornind de la constatarea degradării democraţiei la nivel global şi a faptului că sărăcia nu încetează să crească, în ciuda acumulării bogăţiei în centrele de dominaţie ale lumii. Participanţii la mişcările altermondialiste împărtăşesc convingerea în prioritatea valorilor sociale în faţa celor economice, menţin atenţia pentru omul de lîngă noi şi acordă sprijin concret categoriilor sociale marginalizate.

Primul Centru de Media Independentă (IMC sau Indymedia, pe scurt) a fost creat în 1999 în solidaritate cu protestele altermondialiste împotriva OMC din Seattle. Indymedia a apărut odată cu constatarea „pe viu" a faptului că mass-media e controlată de elite care îşi folosesc puterea pentru a înclina opinia publică în favoarea intereselor lor. Indymedia a aspirat să provoace schimbarea socială încercînd să elimine diferenţa dintre experţii sau proprietarii care produc media şi consumatorii acestora. În acest scop, Indymedia pune la dispoziţia tuturor un „canal deschis de ştiri."

Spre deosebire de modul de lucru al mass-media, Indymedia e un exemplu concret de alternativă democratică, participativă şi transparentă. Toate deciziile sînt colaborative şi bazate pe consens, iar întregul proces de producţie e arhivat public pe Internet. În prezent, există peste 170 de IMC-uri locale în toată lumea. Indymedia România a devenit membru al reţelei globale în 2004. Articolele publicate combat aberaţiile puterii şi ignoranţa experţilor şi a intelectualilor români referitoare la realitatea mişcărilor sociale mondiale sau locale. Website-ul http://romania.indymedia.org, pe lîngă ştiri şi articole critice, conţine declaraţia de intenţie, politica editorială şi alte amănunte despre proiect.

Redacţia Indymedia România

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

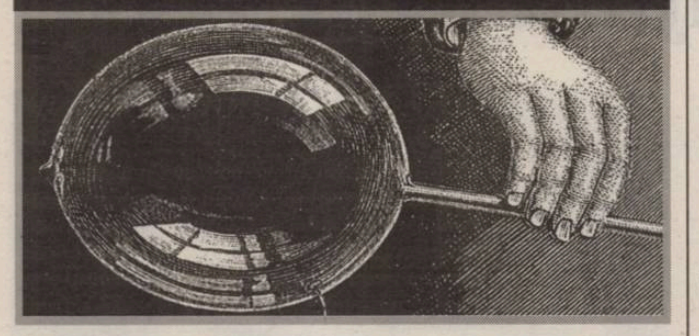

Stadiile durerii

Un cititor m-a acuzat că scriu ferpare premature pentru New Orleans. Orașul n-a murit, crede el, o să-l facem la loc. OK, asta cred și eu. Marțea. Luni mi-a venit să plîng. Miercuri, mi s-a pus pata pe toți, de la Bush și pînă la cititorul meu. Joi, am fost toate trei la un loc: trist, încăpățînat și mînios. Și tot așa, iar și iar, zi după zi, stările sufletești mi se schimbă deodată cu stările sufletești ale altora, uneori în rezonanță, alteori nu. Ceea ce nu se schimbă este schimbarea însăși, dar – ca să fiu complet cinstit – asta nici nu mai contează. Dacă te întorci la New Orleans, trebuie să gîndești pozitiv și să te lupți ca un leu să aduci orașul înapoi. Dacă nu te întorci, tot trebuie să gîndești pozitiv, dar la viitorul tău. Nu are nici un rost să te complaci în stările astea schimbătoare, că oricum se schimbă. Tot ce trebuie să faci este să te gîndești cum să faci ce ai de făcut. Pentru un timp, totul nu va fi decît detalii tehnice. Nevoile absolute sînt: informație corectă și o idee oarecare despre cum o să arate viitorul. Pe prima e greu s-o discerni, dar nu imposibil, dacă știi cum să navighezi printre diferitele tipuri de media, de la rețelele de televiziune la zvonistica e-mediatică a e-mail-ului, a telefoanelor și a lui „am auzit eu". Cu partea a doua e ceva mai greu, pentru că există mai multe viitoruri: al tău, al cartierului tău și al orașului tău. Dacă te poți gîndi la toate trei ca la un singur lucru, e bine. Mai e greu și pentru că nimeni nu s-a gîndit pînă acum la viitor, cu excepția momentelor de Mardi Gras

sau Jazz Fest, sau atunci cînd cineva din alt oraș era pe bune uimit de faptul că ești din New Orleans. Pentru cei din afară, și includ aici și mass-media naționale, nu există Uptown, Treme, Ninth Ward, centrul, Bywater, Marigny și French Quarter (mă rog, French Quarter poate există): există un singur loc numit New Orleans. Înainte de uragan, acest „New Orleans" era un loc destul de atractiv pentru a aduce turiști în oraș. Turiștii veneau pentru istoria colorată a piraților, pentru jazz și pentru cartierul felinarelor roșii, pentru arhitectura veche, pentru muzica bogată, pentru fructele de mare condimentate, pentru voodoo, pentru traseele cu fantome și barurile deschise 24 din 24, toate lucruri reale cu rădăcini în legendă. După uragan, un nou „New Orleans" a apărut pe hartă, un New Orleans al oamenilor săraci locuind în zone inundabile, mase imense de oameni săraci, bolnavi lăsați fără nici o îngrijire, autorități inepte și criminali. Între aceste New Orleans-uri de dinainte și de după furtună există pe hartă un loc gol care va trebui umplut de oamenii care reconstruiesc. New Orleans are nevoie de legendele lui și de misterele lui pentru a-și aduce înapoi turiștii, cea mai mare sursă de venituri a orașului, dar turiștii nu vor veni dintr-o dată. New Orleans-ul va trebui să se reinventeze pe baza unui alt fel de economie. E momentul să ne întrebăm: New Orleans-ul viitorului va fi un oraș pentru neworleansieni sau pentru turiști? O să fie un imens Mardi Gras sau o să fie un loc cuminte precum – să spunem – Portland, cu o infrastructură decentă și un guvern responsabil? Dar poate că și asta e o întrebare prematură și un alt ascultător mă va lua la rost.

traducere de Ioana AVĂDANI

Cartea din cutia Pandorei

– interviu cu Frédéric BEIGBEDER –

Frédéric Beigbeder a făcut critică literară, cronică de televiziune și a lucrat în lumea publicității. Și-a atras succesul prin publicarea romanului *199.000 lei*, text anarhic și savuros ce contestă sistemul social în ansamblul său și pe cel publicitar îndeosebi. Între 29 septembrie și 2 octombrie a.c., scriitorul francez se va afla în București pentru a-și lansa ultima sa carte, *Egoistul romantic,* publicată la Editura Pandora-M, ca și romanele *199.000 lei, Memoriile unui tînăr țicnit, Dragostea durează trei ani* și volumul de povestiri *Nuvele sub ecstasy*.

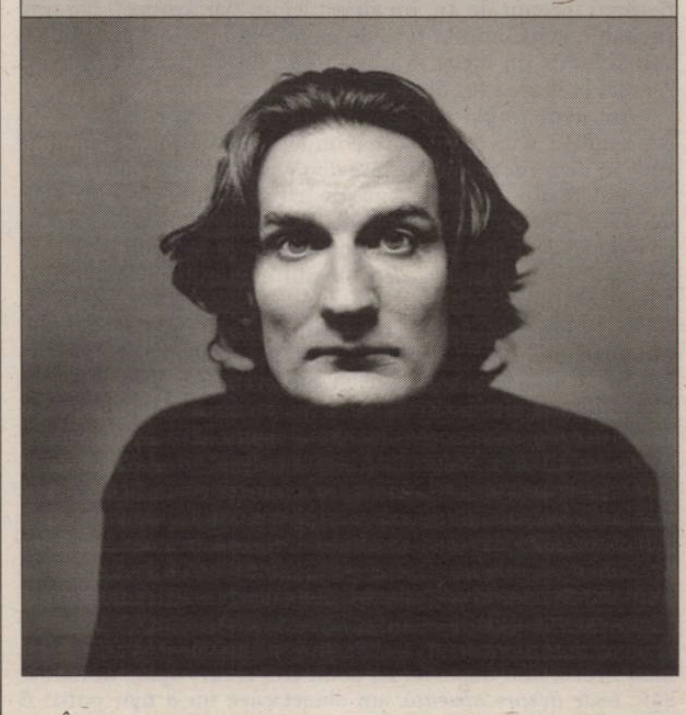

În România, cărțile dvs. au fost traduse și publicate la Editura Pandora-M. Există ceva de „cutie a Pandorei" în literatura pe care o scrieți?

Orice carte trebuie să fie o „cutie a Pandorei". Nu folosește la nimic să scrii cărți inofensive. Îmi place să deschid o carte fără să știu ce urmează să se întîmple în ea. Toate romanele pe care le prefer sînt periculoase, imprevizibile. Declanșează cataclisme. Iată de ce este normal să fiu publicat de Editura Pandora-M!

De ce rubrica dvs. de critică literară din Lire *– unde afirmațiile pe care le faceți trădează uneori foarte multă tandrețe – se numește „Cronică de rea-credință"?*

Mi s-a părut nostim să-mi intitulez cronica „de rea-credință", pentru că acest titlu îmi scuză dinainte toate prostiile. Și apoi, mediul literar este atît de ipocrit, încît acest titlu se potrivește de minune.

O întrebare tipică, presupun, din partea unui cititor care trăiește într-o țară a fostului Bloc comunist: ce v-a determinat să vă angajați în campania electorală a lui Robert Hue, candidat al Partidului Comunist francez la alegerile prezidențiale? Să fie oare vorba de aceeași frondă care vă făcea să vorbiți despre o „stîngă caviar*" sau despre o „extremă stîngă* Prada*"? Ce vă face să credeți că membrii Partidului Comunist francez nu ar repeta gesturile predecesorilor lor din Est?*

Nu sînt comunist, l-am susținut pe Robert Hue în 2002 doar pentru că avea aceeași opinie ca și mine în privința publicității. În Franța, Partidul Comunist a adoptat o orientare nouă, a denunțat erorile staliniste și a participat la guvernarea social-democrată a lui Jospin (și nimeni nu a fost trimis în gulag în această perioadă). Cu adevărat comuniști sînt Olivier Besancenot și Arlette Laguiller, niște extremiști periculoși, care obțin la alegeri mai multe voturi decît Partidul Comunist! Oricum, am părăsit politica după rezultatul rușinos obținut cu ocazia Referendumului privind Constituția Europeană, cînd am fost în mod public pentru „Da".

Imaginea dvs. diurnă, și mai ales nocturnă, este cea a unui mare amator de cluburi zgomotoase, deschise omniconsumismului dezlănțuit. Cum rămîne cu scriitorul retras, în mod tradițional, într-un colț liniștit de cafenea? Să nu mai fie oare de actualitate această ipostază?

Imaginea scriitorului retras undeva, departe de lume, este un clișeu puritan. Majoritatea romancierilor pe care îi admir erau oameni de societate care se amuzau, ducînd o viață agreabilă și luînd totodată notă de epoca și contemporanii lor. Balzac, Zola, Dumas, Hugo, dar și Proust nu sînt niște sihaștri. Dacă ar trăi în zilele noastre, nu știu dacă ar pierde tot atîta timp ca mine prin cluburi disco, deși eu, unul, nu consider că asta ar fi o pierdere de vreme. Acolo fac observații, iscodesc și mă păstrez tînăr. Trăiesc cu ideea că moartea o să mă ia de acasă, din patul meu, nu de pe ringul de dans.

Din călătoriile dvs. prin lume păstrați cîteva imagini-suvenir, pe care le numiți „aceste Graal-uri din care-mi sorb curajul". Printre ele, există și o grădină publică din București, Parcul Cișmigiu, unde ați stat „la taclale după pofta inimii cu o pisică românească". Ce spunea pisica?

Eram prea cherchelit, nu-mi mai amintesc! Să fi zîmbit ca pisica lui Lewis Carroll, cu dinții lui Dracula?

interviu realizat
de Claudiu CONSTANTINESCU

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREȘTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Știri în germană și engleză – zilnic din oră-n oră!
Și muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Teodor BACONSKY

turn înclinat

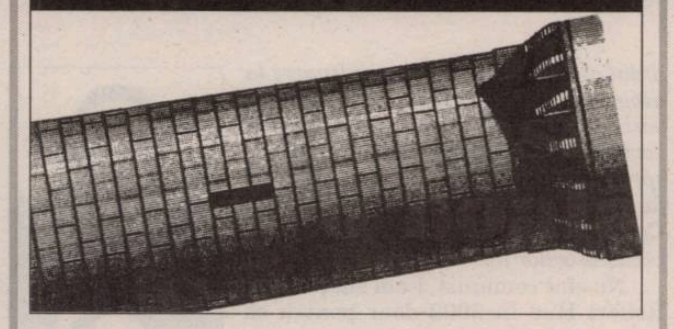

Leviathan

Şarpele de Mare este o bestie tenace, de vreme ce bîntuie, milenar, imaginarul colectiv. Precizez pe dată că nu orice element imaginar e de domeniul fantasticului şi omagiez memoria sutelor de marinari & criptozoologi care şi-au dedicat capacitatea persuasivă pentru a convinge succesive generaţii de sceptici că Animalul există. Cu sau fără mărturiile lor, Leviathanul rămîne un bun exemplu de închipuire plauzibilă, în biografia căruia se combină nepieritoarea funcţie simbolică şi o lungă serie de supoziţii ştiinţifice, menite să-i fixeze diferenţa specifică. Frecvenţa cu care feluriţii farsori, mincinoşi, halucinaţi sau doar ziarişti şmecheri au intervenit în cronica atestărilor leviathanice este, din fericire, tocmai mirodenia care face întreaga lor istorie încă mai savuroasă. Orişicum, descrierile presupuşilor martori oculari au puncte comune greu de explicat în afara adevărului însuşi. Iar bursa umorilor epocale a echilibrat, pe ansamblu, tensiunea dintre susţinătorii şi detractorii acestei arătări intermitente, care se încăpăţînează să trăiască.

Leviathan (cu toate poreclele sale, de la Caddy pînă la Nessie) face obiectul unei sinteze scrise, pe tonul unui reportaj alert, de către francezul Richard D. Nolane, a cărui carte – *Monştri din lacuri şi oceane* – a fost editată acum doi ani (la Humanitas), în traducerea Marianei Neţ. Sincer să fiu, am cumpărat-o pentru copii, însă m-am trezit citind-o fără întrerupere, ca şi cum cuprinsul ei (decupaje, documente, date pozitive şi mult umor) mi-ar fi redat ingeniozitatea unui *teen-ager* pornit spre cunoaşterea Naturii...

În fond, Şarpele de Mare nu ne sperie fundamental nu atît pentru că, din fotoliu, îi putem oricînd nega realitatea, cît pentru că Leviathanul biblic (din care decurg toate versiunile ulterioare) operează ca un apologet al divinităţii. El e încarnarea unei doxologii teratologice: balaur ce se închină Domnului, Şarpele acesta abisal e făcut numai pentru a celebra, prin zbaterea sa terifiantă, măreţia supraumană a Creaţiei. Bănuit de origini preistorice, el e mai mult decît o bizarerie potenţial agresivă, care – ieşită din scara normalităţii şi din limitele raţiunii – poate strivi o corabie ca pe o cutie de chibrituri. Nu seamănă, de pildă, cu Moby Dick, dalbul adversar al căpitanului Ahab...

Asemenea Şarpelui de Aramă, pe care Moise e pus să-l ridice pe crucea în T din inima deşertului, Şarpele de Mare încapsulează ambiguitatea dintre jertfă şi redempţiune. El „moare“ uşor – lovit de carena vasului sau doar de uitarea celor necredincioşi – dar „învie“ ciclic, lăsîndu-se întrezărit, precum paradisul. În colcăiala gnosticismului elenistic, ofiţii se prosternau dinaintea Şarpelui rotitor, acceptîndu-l nu doar ca mesager celest, ci, de-a dreptul, ca respectabilă emblemă a dumnezeirii!

Nu vom uita, firește (dacă tot vorbim despre Rai), faptul că diavolul adamic, Marele Ispititor, a luat şi el forma şarpelui. Numai că acela era şarpele tîrîtor, lighioana de uscat, fără comună măsură cu Şarpele de Mare, cel mărit de frică şi cutremur, aidoma înţelepciunii căutătoare de Dumnezeu. Rudă a caşalotului în vintrele căruia s-a „luminat“ Iona, Leviathan nu poate fi găsit pentru că el sau, mai exact, supunerea lui prin absenţă ne oferă garanţia ordinii cosmice. Îl ştim acolo, inuman, dar îl şi vrem acolo, în adîncimea insondabilă a straturilor pe care nu le înţelegem, deşi am putea, deşi ar merita.

Pleziozaur fosil, rechin-balenă, cetaceu gigantic ori cefalopod colosal, prea puţin importă. S-au studiat cadavre eşuate care, ca toate vietăţile marine ajunse la ţărm, se veştejesc şi se contractă pînă la irecognoscibil. S-au făcut desene stîngace, fotografii neclare, s-au prestat jurăminte în tribunale special constituite... Ceva-ceva o fi adevărat din masa ipotezelor după care continuăm să alergăm, cu amuzament intrigat. Însă ceea ce contează realmente e doar falsa noastră vînătoare de monştri, care ne întreţine temeritatea unui rest inocent.

Anca MANOLESCU

A purta de grijă. Cazul MŢR

Nu am simţit niciodată entuziasmul începuturilor sau al reînceputurilor despre care miturile vorbesc atît de insistent. Cum o fi fost începutul fiecărui an în Babilon, cînd recitarea poemului *Enuma eliş* şi ritualul celor douăsprezece zile ale lunii nisan repuneau toate lucrurile în ordine, cînd lumea se năştea din nou, proaspătă, restaurată? Nu îmi pot închipui. Ştiu desigur că satele româneşti păstrează tehnici rituale de a reîncepe anul; le cunosc, dar nu le resimt efectul. Timpurile moderne nu mai încurajează asemenea concepţii; cînd au vrut să facă lumea din nou, utopiile lor s-au dovedit înspăimîntătoare, ingineriile sociale au mutilat umanul. Iar la scara banală a fiecărui început de an, nu simt nici un fior auroral. Nu am, probabil, sensibilitate faţă de restauraţie. Mi se pare puţin verosimil ca un lucru preţios, odată desfigurat, să poată fi readus la starea lui dintîi.

Am avut totuşi acest sentiment tonic de curînd, în 14 septembrie, ziua de naştere a lui Horia Bernea. Cu un an şi ceva în urmă erau desfiinţate două săli din expunerea de la Muzeul Ţăranului, concepute de Irina Nicolau şi confirmate de Horia Bernea. Acum, publicul a fost invitat la muzeu să se bucure de un act (rar în România, ca şi aiurea probabil) de restituire. În acord cu Colegiul academic al muzeului, Vintilă Mihăilescu, noul director general, a hotărît refacerea sălilor „Ferestre“ şi „Timp“. Ioana Popescu, Cosmin Manolache şi Lila Passima au pus în operă decizia, redînd coerenţa de ansamblu „piesei muzeale“ pe care o lăsase Horia Bernea. O piesă care, în articulaţiile ei de frumuseţe şi de sens, avea ceva muzical. Ar fi fost păcat ca ea să rămînă ciuntită prin deciziile unor oameni care, fie că lucraseră sau nu cu Horia Bernea, păreau străini de spiritul muzeografiei lui. Refacerea fidelă a sălilor e, în sine, un lucru bun. Şi, ca orice lucru bun, a cerut multă muncă, ale cărei probleme profesionale, deliberări, detalii, eforturi fireşti, dar nu mai puţin dificile, rămîn nepercepute de vizitator. Vizitatorul poate percepe, în schimb, altceva: *o atitudine a restituirii* care ţine de stilul MŢR şi care îl duce, în mod firesc, mai departe. În două-trei locuri apar, în aceste săli, *texte despre absenţă:* un obiect care nu a mai putut fi găsit, un detaliu din compoziţie (piesă sau text) pe care, chiar şi după consultarea fotografiilor, autorii refacerii nu şi l-au mai putut aminti, o cruce, trasată în treacăt de Horia Bernea pe uşa unui tablou de electricitate, a cărei prospeţime nu a mai putut fi recuperată (prin asemenea gesturi spaţiul expunerii, cu elementele lui cele mai banal funcţionale, era integrat în eseul muzeal, *spaţiul receptor era cuprins în operă*. Cînd sălile au fost desfiinţate, cineva a socotit probabil desenul o măzgăleală şi l-a înlocuit cu o cruce neagră, apăsat şi drept desenată, cu alură de avertisment: „pericol de moarte“).

Textele despre absenţă marchează continuitatea de stil din trei puncte de vedere. MŢR nu practica o „muzeografie de reconstituire“. Nu pretindea că oferă publicului acele „scene de viaţă ţărănească“ autentică şi exemplară, sub care diferite epoci şi-au înfăţişat propria procesare ideologică a ţăranului. Dimpotrivă, trecerea obiectelor din lumea de origine în situaţie muzeală, cuprinderea lor într-o *interpretare,* este declarată mai peste tot în muzeu: prin fotografii, prin desene care fac vizibile straturile de constituire ale unui obiect, prin grupări sau aşezări surprinzătoare ale exponatelor. *A expune distanţa* inerentă reflecţiei, studiului, reformulării în limbaj muzeal a structurilor tradiţiei face parte din strategia MŢR. Or, textele despre absenţă spun ceva analog în privinţa sălilor refăcute: declară cele două momente (facere şi refacere), îşi declină pretenţia de a livra originalul în mod „literal“ şi integral neschimbat, ca pe un mulaj perfect. Iată al doilea punct de continuitate stilistică: ca de atîtea ori în practica MŢR, lipsa a fost convertită aici în accent expresiv. Nu vreau să se înţeleagă că refacerea sălilor ar fi de fapt o reinventare. În marea lor majoritate, compoziţiile au fost restituite ca atare. Dar în cele cîteva locuri unde erau cezuri, ele nu au fost mascate, ci, dimpotrivă, preluate în discurs. Şi astfel, ele îl invită pe vizitator să ia act de efortul de restituire, să îşi amintească, să compare, să perceapă un muzeu în mers, capabil de redresare. În acord cu spiritul muzeului, vizitatorul nu este condamnat la explicaţii edificatoare; este pus în faţa crizei, a întrebărilor, a pierderii şi a recuperării, a failibilităţii, dar şi a tenacităţii memoriei. (Cele cîteva compoziţii care au fost parţial reinventate sînt de altfel făcute – în spiritul şi în sensul în care lucrau Irina Nicolau şi Horia Bernea – de oameni care le-au asimilat stilul, intenţiile, modul de a semnifica. Ioana Popescu o spunea la reuniunea din 14 septembrie.)

Dincolo de reînnodarea unui stil, restituirea de la MŢR constituie un act civic reuşit. Doamna Mona Muscă vorbea cu acelaşi prilej despre mulţumirea domniei-sale de a fi găsit, ca ministru, o soluţie amiabilă, *soft,* pentru rezolvarea crizei MŢR. Este foarte adevărat şi nu îi putem fi decît recunoscători. Dar soluţia *soft* a trebuit să fie precedată de o campanie de protest dură şi îndelungată, în care oameni

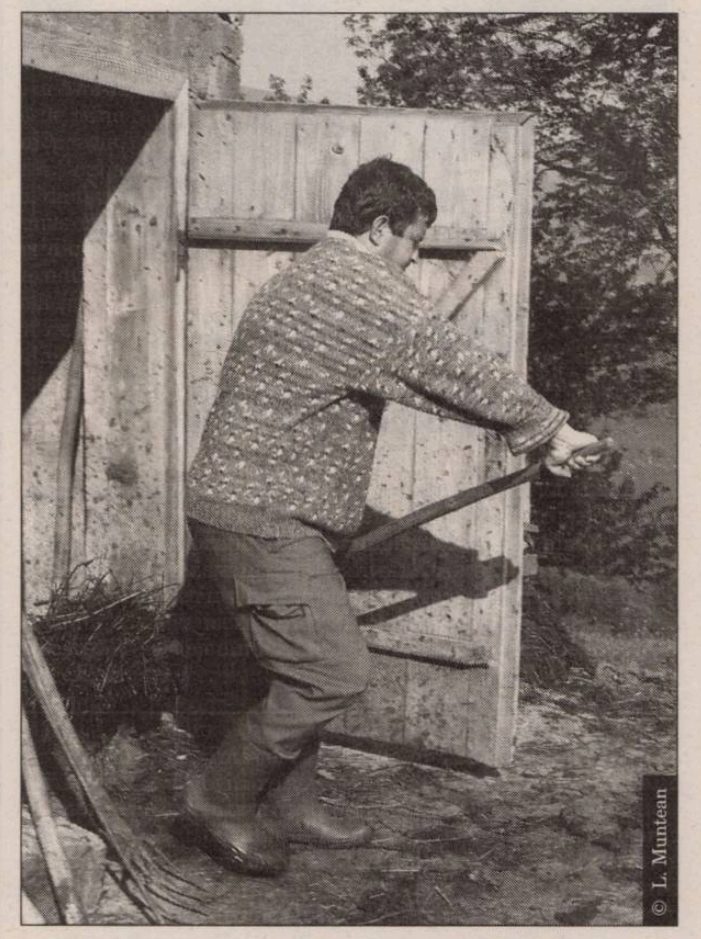

© L. Muntean

din muzeu şi din afara lui au socotit că expunerea Bernea e o valoare care nu poate fi abandonată, căreia merită să îi poarte de grijă. Mulţi dintre noi ştiam, bineînţeles, că este o valoare. Dar acum ea este o valoare recîştigată prin dezbatere în spaţiul public, o valoare care s-a dovedit capabilă să mobilizeze acest spaţiu. De la personalităţi intelectuale sau specialişti (Andrei Pleşu, Gabriel Liiceanu, Alexandru Paleologu, H.-R. Patapievici, Anca şi Mihai Oroveanu, Aurelian Trişcu, Radu Bercea, Şerban Sturdza, Vintilă Mihăilescu, Andrei Oişteanu), la tineri apropiaţi muzeului, şi pînă la peste o mie de oameni care au semnat protestul online, toţi au considerat că valoarea aceasta nu poate fi lăsată în paragină, la bunul plac al unei etnografii ideologizate şi al unei puteri arogante, obtuze ori indiferente. Fundaţia „Anonimul“ a găzduit, în 14 septembrie 2004, o primă dezbatere, la declanşarea crizei; Grupul pentru Dialog Social a organizat o reuniune care i-a grăbit rezolvarea. Presa – mai toate revistele culturale *(Dilema veche, 22, România literară, Academia Caţavencu, Observator cultural),* mai toate marile cotidiene, posturi de radio (Delia Verdeş la BBC; Emil Hurezeanu la Europa FM; Daniela Rei la România cultural), televiziunea naţională (H.-R. Patapievici, Cristina Struţeanu) – nu a obosit să înfăţişeze situaţia MŢR, să găzduiască comentariile asupra ei, să semnaleze acţiunile de protest. Faţă de multele probleme şi crize din România de azi, două săli desfiinţate la MŢR ar fi putut părea un accident regretabil desigur, dar minor. Şi totuşi, chestiunea şi-a păstrat actualitatea pînă la rezolvarea ei, fiindcă, în spaţiul public, *integritatea* discursului muzeal „Bernea“ a fost recunoscută şi apărată ca o valoare căreia merită să i se poarte de grijă.

Horia Bernea şi Irina Nicolau doreau ca MŢR să fie o instituţie care să iradieze în spaţiul public, să suscite un anume stil, să trezească o atitudine de responsabilitate. Se pare că au izbutit.

ROMÂNIA LA RAPORT
cu Andreea PORA
MIX FM
Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns
5
ORA 17:00
de Luni pînă Vineri
mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

Dragoş BUCURENCI

pîine prăjită

Francofonia nu este o boală

Spre deosebire de predecesorul Excelenţei Sale, care vorbea româneşte, noul ambasador al Franţei, dl Hervé Bolot, a deschis Anul Francofoniei vorbind în franceză şi făcînd uz de serviciile unei traducătoare. Din păcate, Excelenţa Sa exersase înaintea apariţiei publice doar cititul de pe foaie, nu şi vorbitul în tandem, astfel că discursul cuplului ambasador-traducător s-a transformat într-un simultan împiedicat şi de tot hazul: dl ambasador citea fraze prea lungi, traducătoarea intervenea inoportun sau traducea anapoda şi se înroşea din cea în ce mai tare pe măsură ce sprînceana ambasadorului se ridica tot mai ameninţător. Rîsetele stîrnite în Sala Mare a Palatului de prestaţia celor doi şi de traducerea îndoielnică dovedeau nu numai că românii s-au mai relaxat în privinţa oficialităţilor străine, dar şi că în audienţă erau suficienţi cunoscători de limbă franceză, ceea ce este, admit, un lucru îmbucurător.

Din tot discursul dlui Bolot am reţinut o singură idee, poate pentru că a fost singura care m-a contrariat: francofonia, spunea Excelenţa Sa, se opune globalizării prin aceea că păstrează valorile culturale identitare ale ţărilor francofone. Aş vrea să spun de la bun început că-mi sînt dragi Franţa şi cultura franceză. Vorbesc în termeni emoţionali, pentru că am faţă de această ţară aceeaşi afecţiune respectuoasă pe care ţi-o induce o mătuşă senilă, în ale cărei gesturi tremurate se citesc încă o eleganţă anacronică şi o manieră de a trăi viaţa faţă de care te simţi net inferior. Dar nu pot aprecia valorile de astăzi ale Franţei, aşa cum nu pot lua în seamă opiniile politice ale senilei mele mătuşi. Pentru că Franţa de astăzi nu promovează valori, ci amintiri, şi nu are opinii, ci mai degrabă ţîfne. O astfel de ţîfnă este, în opinia mea, furorul anti-globalizare (mai precis, „anti-mondializare“, pentru că, aşa cum spune o vorbă răutăcioasă, francezii încă n-au aflat că lumea este, de fapt, un glob). Cum poate fi credibil un asemenea discurs cînd vine din partea unei naţiuni care şi-a strecurat insidios (şi bine a făcut) propria cultură în creuzetul de formare a culturii altor naţiuni moderne? Este la fel cum mătuşa pomenită mai sus, deposedată în vremea comunismului de averea familiei, incapabilă să şi-o revendice şi redusă la statutul de pensionară, ar prelua discursul ieftin de stînga al PSD-ului şi ar vota cu Iliescu. Aceeaşi impresie jalnică mi-o produce astăzi teza anti-globalizare-pro-francofonie propusă de ambasadorul francez. Este la fel de ridicolă ca şi discursul anti-război practicat de Franţa înaintea conflictului din Irak (nu spun că războiul pornit de administraţia Bush nu merita criticat, spun doar că orice comentarii făcute de Franţa la adresa intenţiilor belicoase ale Americii sînt sortite ridicolului, ceea ce s-a şi întîmplat).

Există în Franţa tineri cu o voce foarte bine articulată politic, dar mi-e teamă că această voce nu se regăseşte în discursul autorităţii politice şi, cu atît mai puţin, în cel al

diplomaţiei publice franceze. Mulţi din tinerii Franţei se simt relegaţi în propria ţară, îşi disprețuiesc şi resping propria civilizaţie, ascultă muzică berberă şi marocană, îşi acuză strămoşii că au distrus culturile popoarelor pe care le-au colonizat şi, nu în ultimul rînd, sînt cei mai numeroşi consumatori de haşiş din Europa. Zbaterile interne ale civilizaţiei franceze de astăzi transpar prea puţin în dezbaterile propuse de manifestările francofoniei, ceea ce este atît în dezavantajul Franţei, cît şi al iubitorilor ei. Iar momentele de haz involuntar, produse de discursul noului ambasador francez, nu estompează izul de levănţică pe care-l simt în nări cînd vine vorba de această „francofonie“.

chestionarul lui Proust

1. Principala mea trăsătură
2. Calitatea pe care doresc să o întîlnesc la un bărbat
3. Calitatea pe care o prefer la o femeie
4. Ce preţuiesc mai mult la prietenii mei
5. Principalul meu defect
6. Îndeletnicirea mea preferată
7. Fericirea pe care mi-o visez
8. Care ar fi pentru mine cea mai mare nenorocire
9. Locul unde aş vrea să trăiesc
10. Culoarea mea preferată
11. Floarea care-mi place
12. Pasărea mea preferată
13. Prozatorii mei preferaţi
14. Poeţii mei preferaţi
15. Eroii mei preferaţi din literatură
16. Eroinele mele preferate din literatură
17. Compozitorii mei preferaţi
18. Pictorii mei preferaţi
19. Eroii mei preferaţi din viaţa reală
20. Ce urăsc cel mai mult
21. Calitatea pe care aş vrea s-o am din naştere
22. Cum aş vrea să mor
23. Greşelile ce-mi inspiră cea mai mare indulgenţă
24. Deviza mea

Augustin IOAN

1. Cum? Eroi, scriitori, greşeli – şi doar o singură trăsătură? Mai mult: trăsătură, nu calitate? Iată cîteva doar: sînt punctual în chip obsesiv; rezist la efort îndelungat, performez onorabil, constant şi sînt calm în condiţii-limită. Mă adaptez uşor (sînt – cum zic americanii – *low maintenance).* Sînt optimist şi am simţul umorului – în hiperfuncţie chiar. Se poate conta pe mine; ce dovadă mai bună decît că eu însumi o fac!
2. Inteligenţa şi tenacitatea, ţinute în priză de autoironie. Latura *soft* – bine temperată.
3. Complementaritatea – deopotrivă în calităţi şi defecte. Inteligenţa e obligatorie (inclusiv inteligenţa de a mă suporta sau ignora atunci cînd eu însumi nu o pot face); firește, un fizic atrăgător nu strică niciodată. Pe 20 iulie s-au făcut cincisprezece ani de cînd tot apreciez aceste calităţi (majoritatea pre-existente, unele – *acquired taste)* la soţia mea (am răspuns bine, Simona?).
4. Faptul că ne preţuim reciproc în întregimea fiinţelor noastre. Prieteni îmi sînt cei care nu m-au părăsit la vreme de restriște. Mulţi mi-au rămas, după asemenea episoade, doar apropiaţi sau cunoscuţi, sau nimic. Prieteni mai am, însă doar cîţiva: e un test-limită, căruia însumi mă supun în faţa lor.
5. Vezi obiecţia de principiu de la punctul 1: e greu să mă opresc la unul singur: am o oarecare agorafobie şi sînt antioficial (sabotez instinctiv şedinţele). Fac gafe pentru că, uneori, nu ştiu cînd să tac. Lipsa de măsură, uneori, mă sabotează. Sînt iute la mînie (dar îmi trece instantaneu şi nu pot fi supărat mult timp). Mă simt în exil acasă, după atîţia ani şi luni de exil în străinătate. Am uitat germana învăţată în şcoală. Sînt gourmet şi gourmand (aşadar, supraponderal). Ca să parafrazez o vorbă a părintelui Galeriu: Nu aveţi dumneavoastră spaţiu tipografic cîte defecte am eu de confesat.
6. Lectura îmi ocupă timpul cît nu lucrez ceva (sigur, în afara somnului puţin, deprins la şcoala lui Eliade), uneori, spre disperarea soţiei; muzica – aproape pe tot (uneori acompaniază şi somnul; oricum, am început să pun jazz şi cînd predau la compoziţie arhitecturală raportul între temă şi improvizaţie).
7. Vreau să văd arhitectura mare pe care nu am văzut-o încă.
8. Mă rog să nu îmi pierd luciditatea, mobilitatea şi simţurile (inclusiv bunul-simţ).
9. Midtown Manhattan. Sau măcar undeva în buricul tîrgului ăstuia valah (lucrez la asta, fără prea mare entuziasm totuşi: mai bine lucram la primul deziderat, la vremea cuvenită).
10. Albastru. Mai cu seamă, transparent, acel ceruleum văzut lîngă Aegina, pe fundul mării, în 1995. Am reuşit să conving şi pe unii clienţi să folosească albastru la casele lor, ca semn al teritoriului masculin, lîngă roşu (inutil să mai precizez, desemnînd teritoriul „inamic“) şi pe fondul cel mai alb cu putinţă. Dar, sigur, pot fi tentat cu orice combinaţie plauzibilă de culori sau nuanţe.
11. Cactuşii, dintre plantele de ornament (tata îi colecţionează). Am prins de două ori floarea senzuală a unuia care înfloreşte o dată la cincisprezece ani. Nu ofer flori tăiate, ci doar vii, în ghivece. Am o seră întreagă acasă, de care am grijă, în absenţa soţiei. Viitoarea mea locuinţă va trebui, deci, să aibă un *conservatoire,* o grădină strict interioară, de felul celor împrejurul cărora am proiectat deja cîteva case.
12. Sînt tătic de căţel, iar Papadopolina noastră (fata lui Bismarck: cum altfel puteam să o botez?) fugăreşte tot ce zboară, aşadar... Sigur, păsările elongate ale Deltei, unde m-am născut, îmi trezesc oarece fior estetic.
13, 14, 15, 16, 17, 18. Mă simt imers în texte, ader la ficţiuni (personaje şi poveşti), mă simt co-prezent în ipostaze şi peisaje inventate de alţii şi de mine, la fel cum gravitez, fără discriminare, şi în interiorul muzicii şi al cîmpurilor picturale. Ar fi o prea brutală selecţie aceea în care m-aş opri doar la cîteva nume. Pe fiecare, după numele său, după rolul său în acest *dramatis personae* al realoficţiunii în care trăiesc – diurn şi nocturn – îi simt aproape din motive diferite şi de mulţi m-am depărtat cînd am părăsit o vîrstă în care îmi erau proprii. Sylvia Plath citesc din adolescenţă. Stratan mă fascinează prin emisia sa poetică neîntreruptă. Cărtărescu m-a ţinut în stare de veghe trei nopţi, cu descrierile sale ale Bucureştilor din *Orbitor*. Philip Glass ascult cu predilecţie, cînd nu descopăr un nou autor de jazz contemporan (acum sînt în faza Steve Coleman, deşi faptul că a renunţat la concertul din primăvară m-a descumpănit). Sînt în admiraţia lui Jackson Pollock de cînd am văzut pe viu scara, complexitatea fractalică şi textura pînzelor sale pic(t)urate. Nu înţeleg cum poţi fi avangardist în domeniul tău artistic şi revolut în celelalte (nu că n-aş asculta Bach cu entuziasm, dar e mai provocator în neliniştea lui disconfortul descoperirii decît domestica bucurie a repetiţiei).
19. Toţi cei care îşi asumă şi îndeplinesc proiectul personal, oricare va fi fiind acesta, de la sfinţenie la expertiza într-un domeniu, pînă la maximum de performanţă posibil; dimpotrivă, disprețuiesc – nu proştii, ci pe toţi cei dotaţi de la Dumnezeu care, din lene, nu înmulţesc, prin asiduitate, răbdători, talantul talentului lor.
20. Nu urăsc.
21. Cred că părinţii mei mi-au transmis, fiecare, prin simplul gest al naşterii – suficiente calităţi de care să mă fi ocupat mai mult. Nu cred că rîvnesc la nici o alta, ci doar la timpul, pe care nu îl mai am, de a fi dezvoltat mai multe, sau mai mult pe unele dintre ele (spre pildă, deplîng acum faptul că, din comoditate, nu mai cînt la nici unul dintre instrumentele pe care le învăţasem în copilărie şi adolescenţă).
22. Împăcat cu mine, fără suferinţă, regretat de cei cărora le sînt devotat şi pomenit (preferabil de bine), de cei cîţiva care contează în ochii mei.
23. În afară de ale mele? Gafele făcute din exces de zel sau de bunăvoinţă.
24. Numele unui coleg african din facultate ne inspira o mobilizatoare deviză revoluţionară, prietenului meu Norman şi mie: „Fola Falola!“. Cît am fost regalist, credeam că „Nihil sine Deo“. De cînd am împlinit 40 de ani şi trebuie să mă prefac a fi mai înţelept, devizele, sloganurile, lozincile îmi par un fel de (bun)-simţ comun oprit din devenire şi, deci, supus uzurii. Aş încheia acest chestionar aiurit – copil paricid al postmodernismului cum mă aflu – spunînd totuşi că, „dacă voi nu mă vreţi, eu *mă* vreau“.

Dan PERJOVSCHI

1. Generozitatea şi umorul.
2. Depinde de bărbat.
3. Depinde de femeie.
4. Preţuiesc prietenii mei la pachet, aşa cum sînt.
5. Sînt răzbunător.
6. Să gîndesc şi să desenez, nu neapărat în această ordine.
7. Să fac şi să influenţez lucruri în bine.
8. Să nu mai am umor.
9. Oriunde cu Lia.
10. Alb şi negru.
11. Nu am, dar nu-mi plac alea în glastre, pictate sau date cu parfum.
12. Toate care zboară.
13. Odinioară Mark Twain, pe urmă Golding, astăzi oricine face sens.
14. Prefer proza.
15. Eroul ultimei cărţi.
16. Eroina ultimei cărţi citite.
17. Cei de jazz.
18. Cam vechi chestionarul ăsta..., dar, să zicem, acum Marlene Dumas şi dintotdeauna pictorii medievali.
19. Cei anonimi.
20. Făţărnicia.
21. Una în plus sau una în minus ar fi făcut din mine altceva, de aia zic că e în regulă aşa cum este.
22. Nu aş vrea să mor.
23. Cele reparabile.
24. Nu te opri.

Dreptul literaturii de a spune totul

– un dialog între Mario VARGAS LLOSA şi Gabriel LIICEANU –

Marţi, 20 septembrie, a avut loc la Bucureşti, în cadrul conferinţelor Microsoft, o întîlnire a publicului românesc cu scriitorul Mario Vargas Llosa, moderată de filozoful Gabriel Liiceanu. Reluăm, în Dilema veche, *partea literară a unei lungi conversaţii cu mai multe mize dintre cei doi scriitori, mulţumindu-le atît protagoniştilor şi organizatorilor (Companiei Microsoft – România, doamnei Adriana Babeţi şi domnului Mircea Mihăieş), cît şi doamnei Teodora Stanciu de la* Radio România Cultural, *sursa noastră de o claritate inegalabilă. Întreaga convorbire o veţi putea citi în numărul viitor al revistei* Orizont. *(**S. S.**)*

Gabriel Liiceanu: [...] Atunci cînd am citit *Peştele în apă*, cartea de memorii a lui Vargas Llosa, ceea ce m-a impresionat a fost un copil de 11 ani care intra în adolescenţă marcat de o traumă – relaţia cu tatăl. Mario Vargas Llosa creşte într-o atmosferă afectivă formidabilă, în familia mamei, după care tatăl îşi face intrarea în scenă. Brutalitatea cu care copilul trece de la afecţiunea clanului matern la severitatea, sadismul tatălui, marchează un şoc biografic. Cum aţi reuşit să vă smulgeţi traumei iniţiale din biografia dvs.?

Mario Vargas Llosa: [...] Faptul că l-am cunoscut pe tata la 11 ani – un tată pe care eu îl credeam mort, pentru că familia mea foarte catolică se ruşina de divorţul părinţilor mei – a fost o experienţă extrem de dură a copilăriei mele. Cred că acestei întîmplări îi datorez două experienţe decisive: prezenţa unui tată autoritar m-a făcut să detest, de mic, autoritarismul. În al doilea rînd, cred că vocaţia mea literară ar fi evoluat diferit dacă tatăl meu nu i-ar fi fost atît de ostil. El asocia această vocaţie cu viaţa boemă, cu eşecul economic şi cu o viaţă mai curînd marginală şi oarecum extravagantă. Una dintre formele indirecte de rezistenţă la această autoritate atît de opresivă a fost tocmai afirmarea vocaţiei mele literare. Era ceea ce îl putea decepţiona în cel mai înalt grad şi astfel, pentru mine, scrisul a început să însemne o modalitate de a mă sustrage acestei autorităţi de care mă temeam şi care mă copleşea. Încă din copilărie, literatura a fost esenţialmente legată, pentru mine, de ideea de eliberare.

Gabriel Liiceanu: [...] Aţi rezumat descoperirea vocaţiei literare la întîlnirea cu tatăl dvs. Totuşi, cum aţi început să scrieţi? Cum aţi făcut trecerea de la intervievatorul neobosit la cel care intră în rîndurile celor pe care îi intervievase?

Mario Vargas Llosa: Înainte de a fi scriitor, am fost cititor, ca toată lumea. Începuturile descoperirii vocaţiei mele sînt intim legate de lectură. Mama îmi povestea că primele lucruri pe care le-am scris au fost continuări ale povestirilor pe care le citeam, nemulţumit că se terminaseră. A scrie era pentru mine un joc pe care mama şi familia ei îl încurajau. Cînd am început să locuiesc cu tata, această activitate a devenit una clandestină. Literatura a căpătat atunci o conotaţie foarte diferită, care a persistat de-a lungul copilăriei mele şi a primei tinereţi, cînd nu mi-am putut imagina vreo clipă că aş putea să devin doar scriitor. În ţara mea nimeni nu era *doar* scriitor. Literatura nu părea a fi o activitate din care puteai să trăieşti şi atunci m-am gîndit să mă fac avocat sau profesor, şi am ajuns jurnalist. Credeam că jurnalismul era un mod de a-mi exercita vocaţia literară care îmi oferea, în plus, un salariu pentru a putea trăi. Jurnalismul m-a ajutat mult din punct de vedere literar. Cu toate acestea, deşi am continuat să scriu în presă întreaga mea viaţă, nu cred că jurnalismul şi literatura se înţeleg atît de bine. Jurnalismul cere un limbaj funcţional, care să comunice ceva şi în spatele căruia jurnalistul trebuie să dispară. Este exact contrariul a ceea ce presupune limbajul unui romancier, nuvelist şi cu atît mai mult al unui poet. În literatură, limbajul nu trebuie să fie doar un instrument, ci un scop în sine. Am trăit foarte pregnant această tensiune, la fel ca toţi scriitorii care au fost şi jurnalişti. Dar mai e ceva. Jurnalismul înseamnă pentru mine o ancorare în realitate, un mod de a nu mă pierde în lumea purei invenţii.

Gabriel Liiceanu: Există două tipuri de scriitori: cei care au scris cîteva cărţi sau chiar o carte, toată viaţa, şi au rămas în istoria literaturii, precum Lampedusa cu *Ghepardul* sau Salinger. Pe de altă parte, există cealaltă categorie – Balzac, Victor Hugo (despre care aţi scris anul trecut o carte, *Tentaţia imposibilului,* care tocmai a apărut în româneşte), Thomas Mann – a scriitorilor care au scris mii şi mii de pagini. Asta înseamnă că au făcut-o drămuindu-şi timpul vieţii cu o rigoare absolută. Dvs. faceţi parte, în mod evident, din categoria celor care au scris enorm. În acelaşi timp, aveţi aparenţa unui om de o perfectă mondenitate. Astfel încît nu poţi să nu-ţi pui întrebarea: „Cînd Dumnezeu scrie Vargas Llosa romanele nenumărate, formidabilele cărţi de comentarii la mari romane ale secolului XX, articolele de presă, cînd îşi dictează conferinţele, cînd călătoreşte?“ [...]

Mario Vargas Llosa: Dacă ar trebui să aleg un lucru dintre multele pentru care trebuie să mulţumesc spiritului european, acesta este disciplina. Nu aveam această calitate cînd am venit în Europa, la sfîrşitul anilor '50, şi, ca mulţi alţi scriitori latino-americani, lucram dezordonat, aşteptînd să-mi vină inspiraţia. Datorez Europei, Franţei şi, în primul rînd, lui Flaubert înţelegerea faptului că, în lipsa unui talent nativ, eşti obligat să îl construieşti singur cu ajutorul perseverenţei, a încăpăţînării şi a răbdării. Din 1959 am început să lucrez cu program, de dimineaţa pînă după-amiaza, şapte zile pe săptămînă. Este adevărat, călătoresc mult, dar încerc întotdeauna să-mi organizez călătoriile astfel încît să pot dedica, şi în acest timp, cîteva ore pe zi muncii mele. Flaubert spunea că a scrie este un mod de viaţă. Eu sînt demonstraţia faptului că acest lucru e adevărat. Munca de scriitor îmi organizează viaţa, mă apără de frustrări, de eşecuri, de piedicile de care ne lovim cu toţii. Am uneori chiar impresia că tot ce fac nu are, în ultimă instanţă, altă raţiune de a fi decît scrisul meu. Tot ce trăiesc este canalizat în această pagină pe care o scriu, uneori cu o imensă dificultate. Ce înseamnă pentru mine o zi fericită? O zi fericită e aceea în care mă trezesc devreme, la 7, fac o plimbare cam de o oră cu soţia mea. Nu vorbim, pentru că eu lucrez, pregătesc ce voi lucra în acea zi. Îmi fixez anumite obiective, astfel încît la întoarcere acasă să ştiu deja cum îmi organizez ziua. Apoi citesc cel puţin trei ziare. Am o nevoie aproape fizică să ştiu ce se întîmplă în jur şi în restul lumii. Apoi fac un duş şi mă aşez la birou. Lucrez, în general, pînă la ora 2. Acestea sînt cele mai bune ore ale unei zile fericite, cele mai creative, cînd ceea ce scriu ia ce e mai bun din mine. După-amiezele, după un prînz foarte uşor, lucrez la bibliotecă. M-am obişnuit de foarte tînăr să lucrez la bibliotecă şi îmi plac foarte mult liniştea şi singurătatea de acolo. Dacă nu, lucrez într-o cafenea. Acest lucru este posibil însă doar în anumite oraşe, ca Parisul, Madridul, se pare şi Bucureştiul. La Lima, unde petrec cîteva luni pe an, nu se poate lucra în cafenele. Şi nici la Londra. În general, munca de după-amiază e mai puţin creativă: corectez, iau notiţe, citesc, fac fişe sau rescriu ceea ce am scris în zilele anterioare. Nu lucrez niciodată noaptea. Noaptea merg la cinema, la teatru sau ies cu prietenii. Perioada cea mai grea este întotdeauna începutul unei cărţi. Această primă etapă e o continuă luptă cu nesiguranţa. Scriu foarte repede, încercînd să dau o versiune primară a istoriei pe care vreau să o povestesc, iar această sarcină o duc întotdeauna la capăt cu o permanentă senzaţie de eşec. Dar ştiu că, dacă reuşesc să termin o versiune de lucru, romanul există. Cînd am deja ciorna, munca începe să se transforme în pură plăcere. Pot lucra oricît şi mă pierd complet în iluzia de a putea aboli timpul şi spaţiul din jur şi de a trăi în ficţiunea pe care o scriu. Nu cunosc fericire mai mare. Dar pînă la asta, trec întotdeauna luni întregi de luptă împotriva plictiselii. Cînd sînt pe punctul de a termina un roman, o ştiu pentru că mă cuprinde o imensă oboseală şi am o senzaţie de plictis, de saţietate, ca şi cum, dacă nu voi termina o dată pentru totdeauna cartea, va termina ea cu mine.

Gabriel Liiceanu: Aş vrea să mă refer acum la un lucru pe care-l teoretizaţi în analiza nuvelei lui Thomas Mann *Moartea la Veneţia,* din *Adevărul minciunilor.* Mă refer la faptul că viaţa noastră comportă o cumplită aporie. Pe de o parte, sîntem obligaţi, pentru a putea perpetua o coeziune socială, să ne supunem unor norme morale, unor reguli sociale şi să salvăm, în felul acesta, civilizaţia. Pe de altă parte, fiecare individ este supus unor pulsiuni, unor fantasme, unor dorinţe, unor porniri care sînt mult mai vechi decît istoria normelor etice şi a regulilor de convieţuire. La un moment dat, în *Lituma în Anzi,* dacă nu mă înşel, vorbiţi despre animalul care se ascunde în noi şi care, din cînd în cînd, cere să iasă la lumină. Adevărul e că sîntem, într-o mare parte a vieţii noastre, promiscui şi că nu prea avem curajul să spunem lucrurile acestea în gura mare. Şi totuşi, vieţile noastre se mişcă în această ambiguitate: onorabilitate socială şi pulsiuni pe care nu îndrăznim să le mărturisim cu voce tare. Ceea ce înseamnă că multe dintre romanele dvs., mai ales *Elogiul mamei vitrege,* pun în scenă o uriaşă ipocrizie în care se aşază vieţile noastre. Cum v-aţi descurcat, în viaţa dvs., cu această ipocrizie?

Mario Vargas Llosa: *Moartea la Veneţia* este una dintre marile opere ale lui Thomas Mann nu doar datorită frumuseţii cu care este scrisă, ci şi pentru că aici Mann descrie aceste trăsături contradictorii ale condiţiei umane: aspiraţia către civilizaţie, către o lume a ordinii şi a libertăţii, iar pe dedesubtul peliculei subţiri a civilizaţiei, barbaria – instinctele, pasiunile, toată iraţionalitatea care ne cere o viaţă mai liberă, fără obstacole şi frîne, pentru a ne putea satisface aceste instincte, care nu sînt doar ale plăcerii, ci şi, cum arăta Freud, ale violenţei şi ale morţii. În vremea noastră, am putut vedea cum frontiera care separă civilizaţia de barbarie, viaţa raţională de cea iraţională a devenit foarte fragilă. [...] Pentru a trăi în cadrul civilizaţiei, trebuie să renunţăm la o parte din instinctele noastre, la pasiuni, la toată iraţionalitatea noastră. De-a lungul vremurilor, ne-am creat însă instrumente care să ne permită să trăim şi această viaţă primitivă, excesivă, intensă şi barbară, a cărei nostalgie o simţim adesea. Arta şi literatura ne permit să fim primitivi şi sălbatici fără a ieşi din civilizaţie. Atunci cînd citim *Moartea la Veneţia*, regresăm într-o

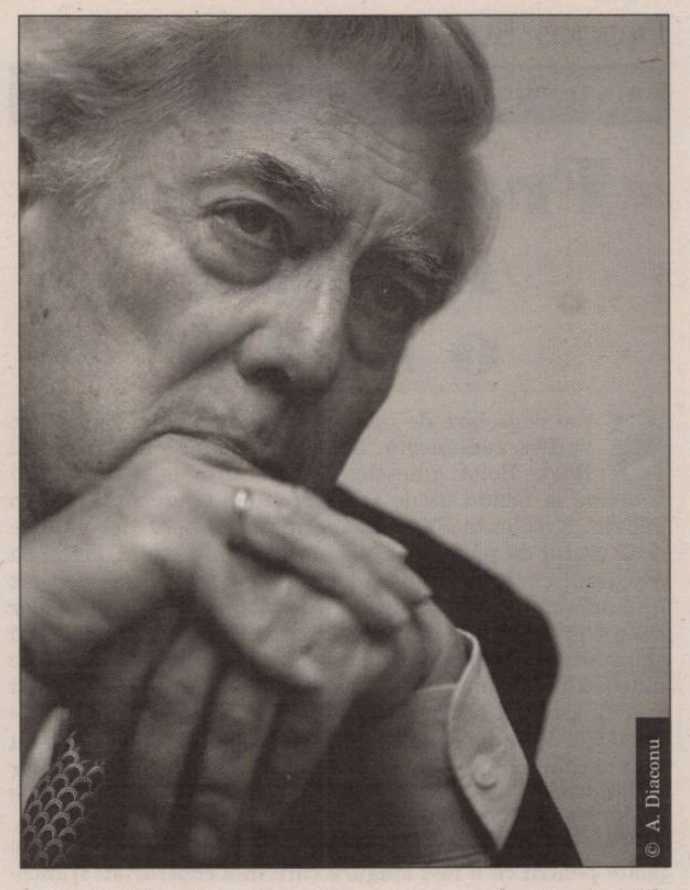

zonă primitivă, într-o lume în care nu prevalează principiile morale, ci instinctele, dorinţele, toată acea realitate subterană care, dacă ar fi liberă, ne-ar duce la violenţă şi la măcel. Iată de ce citim marile opere ale literaturii. Prin ele putem trăi toate experienţele omeneşti, chiar pe cele mai teribile, fără să suportăm consecinţele, fără a-i răni pe cei din jur şi dînd curs acelei experienţe frustrante, acelei părţi reprimate din fiinţa noastră care pînă la urmă permite existenţa civilizaţiei. Arta şi literatura trebuie să fie cu totul libere să poată exprima toate acele lucruri care, trăite în viaţa reală, ne-ar duce la dezastru. Viaţa nu poate fi ca în romanele Marchizului de Sade, dar eu pot citi aceste romane şi mă pot simţi un sălbatic distructiv. În pofida moraliştilor, citindu-l pe Sade, nu fac rău nimănui, dimpotrivă, într-un fel realizez în mine un lucru care, dacă nu şi-ar găsi debuşeul, m-ar transforma într-un pericol public. Iată de ce trebuie să apărăm dreptul literaturii de a spune totul, de a arăta partea cea mai feroce şi mai îngrozitoare a fiinţei omeneşti. E un fel de a exorciza acei demoni interiori care, împreună cu îngerii, alcătuiesc fiinţa umană.

a consemnat Simona SORA

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Flannery O'Connor, *Sfetnicul din sînge*, traducere de Anca Gabriela Sîrbu, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2005.**

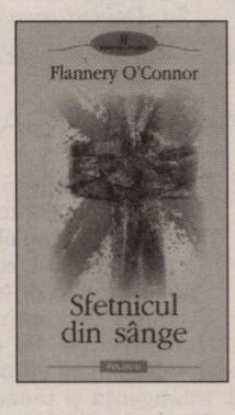

Unul dintre cele mai frumoase gesturi ale scriitorilor consacraţi este acela că, la un moment dat, pînă şi ei debutează. Un gest de modestie – aş zice –, înduioşător şi reconfortant, din partea cuiva care mintenaş avea să-şi suflece mînecile şi să facă istorie.

Nu înţeleg, aşadar, de ce în medalionul de două pagini dedicat prozatoarei Flannery O'Connor (1925-1964), în *O istorie a literaturii americane,* Peter Conn omite tocmai romanul de debut al acesteia, *Sfetnicul din sînge,* mai ales că scrierea respectivă nu ar fi contrazis prin nimic afirmaţiile răsomologate despre rolul jucat de scriitoare în renaşterea literară a Sudului.

La urma urmei însă, cu atît mai bine nouă şi surprizelor pe care le vom avea la lectură, nu puţine la număr şi nu mici. Ca să vă faceţi o idee, imaginaţi-vă un roman religios cu nişte personaje desprinse parcă din teatrul absurd, într-un orăşel din Tennessee invadat de predicatori ce tălmăcesc „eficienţa“ lui Iisus din Nazareth ca nişte... năzăriţi. Restul nu cred că vi-l puteţi imagina. De pildă, prin ce mecanisme unul dintre personajele secundare ajunge să creadă că îşi găseşte „calea“ sustrăgînd o mumie în miniatură dintr-un muzeu sau dispărînd îmbrăcat într-un costum de gorilă.

Strania lume povestită de Flannery O'Connor trădează o astfel de perspectivă distorsionantă, a unei lentile de prim şi imprevizibil contact cu germenii corozivi ai postmodernismului.

Simona SORA

puzzlecturi

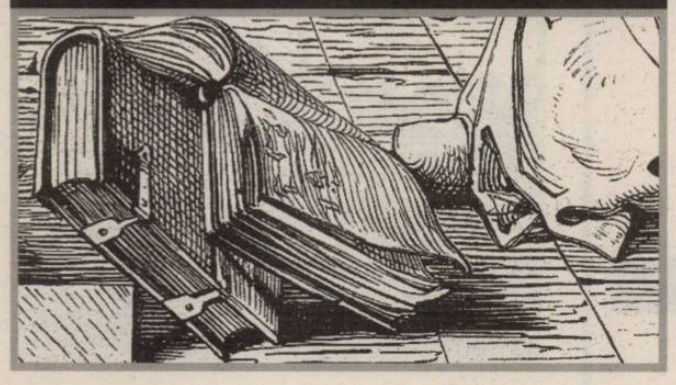

Rembrandt sau pisica?

Pînă nu demult, de cîte ori coordonam un dosar dilematic cu o temă mai „privată“, mă loveam de puţinătatea textelor (narative, teoretice) legate de viaţa măruntă, cotidiană. Fie că era vorba despre sinucidere, fumat, minuni sau amor, fie că era vorba despre „ce se cuvine şi ce nu se cuvine“, suflet, omul nou sau bordeluri – lucrurile se aşezau destul de greu în spaţiul care suscită, de obicei, interesul personal. Despre sinucidere găseam zeci de volume în franceză, despre minuni – bibliografii complete în mai multe limbi, despre amor – biblioteci întregi şi scrieri în toate registrele. La noi însă, puţine lucruri fiabile, bine scrise şi documentate pînă la capăt. Obsedaţi ani de-a rîndul de istoria mare şi de contrafacerile ei ideologice, se pare că am lăsat mica viaţă de toate zilele, din marea viaţă oficială şi festivă, să se odihnească pînă la fezandare în arhive şi biblioteci...

Abia în ultimii ani, cam din 2000 încoace – cînd istoriile personale ale unor personaje nonficţionale, nonliterare şi cu totul neimaginare au început să se deruleze la confluenţa mai multor discipline –, am văzut mai clar ce-am pierdut. Din arhive neatinse, din jurnale nepublicate sau reviste păstrate la fondul secret a apărut o viaţă multicoloră, încă proaspătă şi cu atît mai credibilă cu cît este mai îndepărtată de prezent. Sînt lucruri pe care memoria literară le-a uitat cu totul, dacă le-a ştiut vreodată, memoria istorică le-a trecut la neglijabile şi muzeistice, iar memoria socială, cea mai scurtă dintre ele, le-a pierdut în malaxorul prezentului. Şi totuşi, întrebarea pe care şi-o pun – într-un fel sau altul – cele cîteva incursiuni în viaţa privată românească din ultimul timp se referă la prezent.

„Cine sîntem?“ – se întreabă Constanţa Ghiţulescu în insolita sa carte despre „Biserică, sexualitate, căsătorie şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVII-lea“. Poveştile extrase de autoare din arhive judiciare (jalbe, cărţi de blestem, depoziţii ale martorilor, cărţi de judecată, zapise de chezăşie sau de împăcare) refac o lume străină şi îngropată care seamănă totuşi surprinzător cu a noastră. Căci, pînă să ajungă la cestiunea fatală a „vrăjmăşiei vieţii“ – traiul rău şi despărţania –, Constanţa Ghiţulescu povesteşte firesc „aventura cuplului“, traducînd adesea limbajul secolului al XVII-lea în româna de azi. Astfel încît, testamentul marelui ban Grigore Greceanu devine o scrisoare de amor *d'au-delà*, iar soţia sa Ilinca, modelul rarissim de înţelepciune conjugală. Pe de altă parte, demenţa animalieră dintre Lazăr, abagiul din Bucureşti, şi Maria din Craiova pare un avatar – nu prea îndepărtat – al televizatei epopei naţionale Prigoană-Bahmuţeanu. Singura evoluţie vizibilă între cele două poveşti este înlocuirea lemnului de foc, cu care abagiul îşi corija nevasta, prin pliciul de muşte.

Experienţa detaliului şi bucuria descoperirii unei lumi la fel de pierdute ca mormîntul lui Tutankhamon reprezintă şi miza *Întoarcerii în Bucureştiul interbelic* a Ioanei Pârvulescu, deşi sursele reconstituirii sînt altele. Diferenţa dintre *publicus* şi *privatus* este redusă aici pînă la muchia care desparte epoca dintre războaie de cea prezentă. Cei 50 de ani de comunism sînt astfel puşi între paranteze, dar nostalgia tăioasă care dă tonul cărţii nu vine de altundeva decît din asumarea rupturii. Căci Bucureştii scufundaţi ai Ioanei Pârvulescu nu ar trebui „recuperaţi“ fără experienţa-limită, fără anormalitatea trăită a epocii de aur, fără gregarizarea cvasigenerală a unor moduri de supravieţuire care ne par şi ele azi preistorice.

Poate de aceea recuperările „comunismului pierdut“, ale vieţii mici din comunismul mare, reprezintă partea cea mai consistentă a reconstituirilor de viaţă privată românească. Spre deosebire de secolele trecute sau de perioada interbelică – pentru comunism, operaţiunea este şi mult mai riscată. Arhivele sînt deja prelucrate, bibliotecile – în mare parte epurate, „istoriile la firul ierbii“ – parţiale şi adesea întîmplătoare. Există totuşi cîteva arhive în care prezentul este „asumat pînă la os“, precum *Arca lui Noe,* coordonată de Irina Nicolau şi Şerban Anghelescu, *Cartea roz a comunismului,* editată de Club 8, la Iaşi, *Istorii la firul ierbii,* coordonată de Zoltan Rostas şi Sorin Stoica, dar mai ales *O lume dispărută* de Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici şi Ioan Stanomir.

Mai ales aceasta din urmă, pentru că primul din cele trei volume proiectate de *Explorări în comunismul românesc* fixează lumea dispărută pe un pămînt teoretic ferm. Recontextualizarea obiectelor propagandei comuniste este făcută – în studiile celor patru – tot din perspectiva prezentului amnezic şi brusc grăbit. Este o critică de pe alte poziţii, plină de accente detaşat-ironice, făcută încă la cald, cînd cariere publice începute în comunism continuă cu succes pe noile culmi ale tranziţiei, cînd instrumentarul propagandistic mai declanşează încă reflexe (îndelung) condiţionate, cînd bătălia pe resurse mizează în continuare pe pîrghii de putere subterane, bine conservate.

Explorările celor patru în comunismul românesc, împreună cu cele patru istorii personale anterioare, dau un model deocamdată parţial, însă extrem de viu şi de actual, pentru ceea ce ar trebui să fie o reconstituire de viaţă privată românească. Ar fi vorba, în primul rînd, de o arheologie intelectuală, apoi de situarea într-un domeniu de graniţă, interdisciplinar, la limita dintre istoria ideilor, istoria mentalităţilor, istoria evenimenţială şi/sau istoria literară. Ar fi vorba, în cele din urmă, de circumscrierea riguroasă a zonei în care privatul se separă de carapacea publică şi se baricadează în sfera altor relaţii de putere, uneori la fel de problematice precum cele exterioare. „Mica viaţă“ reclamă, se pare, o serioasă mobilizare, care, desigur, s-ar face mai bine într-un proiect riguros feliat şi coordonat. Chiar dacă la întrebarea pe care şi-o punea undeva Irina Nicolau, „Ce scapi din foc: Rembrandt sau pisica?“, unii vor răspunde, din prea multă modestie: „şoricelul“.

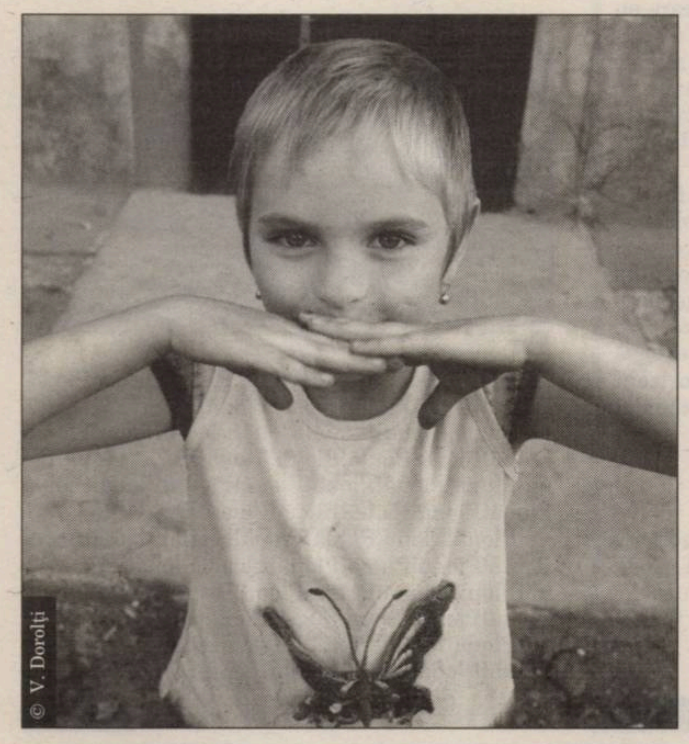

Dilema veche vă recomandă

● Graham Greene, *Factorul uman* (Editura Polirom, 2005, în traducerea şi cu notele lui Andrei Gorzo). Tot ce-am citit mai captivant în această toamnă cu caracteristici apocaliptice. „Fericirea se duce cînd vorbeşti despre ea“ (p. 206). (Radu Cosaşu)

● Cu ocazia intrării pe ecrane a filmului *Moartea domnului Lăzărescu,* iată un copy & paste după corespondenţa „la cald“ de la Cannes – apărută în *D.v.* nr. 72: „...interpretări excepţionale; incredibilă intensitate a intimităţii; vibraţie de documentar; profesionalism impecabil; durată-record (2h34); crescendo emoţional; firesc; dur; adevărat... Povestea depăşeşte «faptul divers» (real) pentru a ajunge la esenţă: inima unui om. E singura care mai bate într-un corp cucerit – mai iute ca razele X – de metastază. Şi este cea care, bătînd la unison cu a ta, cel care priveşte, te face să ieşi de la film ca după o operaţie pe cord deschis. *Un* film despre Viaţă (= un lung plan-secvenţă), Moarte (= ultimul montaj!) şi Dragostea care va fi mişcat – pe vremuri – «sori şi stele» în 24 de rotaţii pe secundă; acum nu mai mişcă nici sori, nici stele, nici inimi – ci, eventual, mîna unui doctor scriind grăbit o reţetă“. (Alex. Leo Şerban)

● „Precious“, primul single de pe *Playing the angel,* al 11-lea album Depeche Mode ce va apărea pe piaţă în curînd. *„I wish I could take the pain for you / If God has a master plan / That only He understands / I hope it's your eyes He's seeing through“,* spune vocea bîntuită a lui Dave Gahan, căruia, în urmă cu ani, nu i-a lipsit prea mult să aibă soarta lui Michael Hutchence. (Re)ascultaţi „Barrel of a gun“ de pe *Ultra*. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Reconstituiri

● ***Marele jaf comunist*** **(România, 2005), de Alexandru Solomon.**

E un adevăr unanim acceptat că epoca Gheorghe Gheorghiu-Dej n-a fost una fastă pentru filmul românesc cu gangsteri. Şi totuşi, în 1959 a apărut un film dotat cu toate cele necesare pentru satisfacerea exigenţelor genului: spărgători mascaţi; arme; maşini care demarau în trombă; mesaje urgente („Alo? Oraşul Stalin?“); arestări; un proces; triumful justiţiei: lucruri palpitante. Dar existau şi probleme. În primul rînd, la acest film nu puteai să intri ca tot omul, arătînd un bilet; la acest film intrai ca tot omul *nou,* arătînd un carnet de partid. (Nu că ar fi fost penurie de asemenea carnete.) În al doilea rînd, filmul se prezenta ca un documentar cinematografic (deşi în comentariu era preferată sintagma „filă de hrisov modern“), ca o reconstituire – pe numele ei, *Reconstituirea* – a pe-atunci recentei spargeri de la Banca de Stat a Republicii Populare Române.

În interviul acordat lui Marius Chivu în numărul trecut al *Dilemei vechi,* Alexandru Solomon, autorul noului documentar *Marele jaf comunist,* se referă la *Reconstituirea* ca la o „capodoperă malignă“ – şi nu exagerează. De exemplu, arta filmului-portret rareori atinge claritatea cu care *Reconstituirea* (regia: Virgil Calotescu) îşi prezintă personajele, începînd cu, „Sevianu Igor – element descompus“, continuînd cu „Ioanid Paul – element corupt şi descompus“ şi culminînd cu „Obedeanu Haralambie – bandit“. Din acelaşi comentariu aflăm că ei (au fost în total cinci bărbaţi şi o femeie) „nu au meritat titlul de om“, deşi în imagini arată mai mult decît omeneşte (şi-au jucat propriile roluri în *Reconstituirea)*: arată a revoluţionari, a eroi hemingwayano-malrauxieni – intelectuali intraţi în acţiune de dragul unei cauze nobile. Ceea ce e mai mult decît se poate spune despre anchetatori, care la rîndul lor şi-au jucat propriile roluri. Şi ce frumos şi le-au jucat – undeva între stilul pionier-la-raport şi stilul actor-porno-dar-pot-să-dau-şi-replici. Cel de-al doilea stil nu e chiar inadecvat: *Reconstituirea* chiar *este* pornografie. În realitate, „banda lui Ioanid“ (cum i-a rămas numele) era compusă dintr-un fost director al Miliţiei Judiciare (şi cumnat al ministrului de Interne Alexandru Drăghici), un fost decan al Facultăţii de Jurnalism, un fost participant la programul spaţial sovietic, un erou de război şi tot aşa – cu toţii comunişti încă din ilegalitate. Steaua lor pălise în ultima vreme, ca urmare a politicii antisemite preluate de PCR de la Stalin, dar, chiar şi aşa, ei erau oamenii zilei. De ce-au făcut-o? Din perspectiva unui artist, e un mister superb (este şi subiectul celui mai nou proiect al lui Nae Caranfil), iar Solomon e un detectiv fin şi scrupulos. A reuşit să-i intervieveze pe oamenii legii care s-au ocupat atunci de caz – cu ceva mai puţină fineţe şi scrupulozitate, după cum se poate lămuri orice spectator, oricît de ignorant într-ale justiţiei comuniste, numai uitîndu-se la Gheorghe Enoiu, anchetator-şef: cînd vorbeşte, domnul acesta îşi încleştează dinţii în jurul fiecărui cuvînt de parcă ar fi un os din trupul infractorului. Mai sînt intervievaţi, printre alţii, un martor al jafului, colega de celulă a Monicăi Sevianu (care n-a putut să uite primele cuvinte – pe cît de aiuritoare, pe atît de emoţionante – ale Monicăi: „Sper că nu deranjez“) şi o fostă prietenă a lui Saşa Muşat, care şi-l aminteşte citînd din Sartre: *„Une issue, ça ne se trouve pas, ça s'en monte“.* Asta sprijină cea mai frumoasă ipoteză din documentarul lui Solomon. Întrebare: de ce-au făcut-o? Răspuns: de ce nu? Enoiu îşi aminteşte că Alexandru Ioanid a cerut să nu fie executat prin împuşcare, ci prin lansare în spaţiul cosmic. Un asemenea om pare capabil să fure banii statului (bani lipsiţi de valoare dincolo de graniţele lui) doar aşa, ca să-şi spulbere lehamitea – de sine şi de lumea la a cărei construcţie ajutase – şi să-şi „monteze“ o ieşire spectaculoasă. Dar nu există dovezi. Există doar *Reconstituirea*, filmul acela în care adevărul e dat cu capul de toţi pereţii (ghici cine a scris scenariul; începe cu EN şi se termină cu IU), antidocumentarul pe care Solomon încearcă să-l exorcizeze. Nu sînt sigur că ironia lui reţinută, bine crescută, e ideală în acest scop; poate că era nevoie de un umor mai gros, de mai mult vînj. Şi sînt şi mai puţin sigur de efectul ritualurilor de purificare pe care le conduce, aducîndu-i laolaltă pe supravieţuitori ca să vadă filmul din 1959 sau ducîndu-l pe operatorul de-atunci la vechile locuri de filmare şi lăsîndu-l să filmeze din nou. Artisticitatea asta pare vaporoasă, nu are nici o şansă contra grosolăniei fascinante a *Reconstituirii,* contra mascaradei sale aproape copilăresc de inepte şi de enorme. Operatorul zîmbeşte radios amintindu-şi că Ioanid a fost „puţin surprins“ cînd şi-a revăzut locuinţa, care fusese reamenajată pentru secvenţa arestării. *Puţin* surprins? Ăia îi împrăştiaseră prin toată casa hangere, pistoale, discuri cu muzică „decadentă“, chiar şi nişte *cranii.* Dar operatorul nu are nici cea mai mică îndoială cu privire la autenticitatea rezultatului. „Aparatul Ari... 35 mm... alb-negru“, articulează el, duios şi rar. Sigur. Ce să vezi cînd te uiţi prin aşa ceva, dacă nu adevărul?

trecerea prin reviste

Tango: revista femeilor bîrfitor-cugetătoare

Revista *Tango* (redactor-şef Alice Năstase, editată de trustul Intact), una din ultimele apărute în domeniu, încearcă să impună un nou concept, să se adreseze unui alt segment de audienţă feminină. E drept că în domeniu trebuie să fii foarte nuanţat, pentru că există, deja, o concurenţă foarte mare. După *Tabu,* care a fost prima publicaţie ce s-a dorit un soi de metarevistă, avînd în *target* femeile capabile să se detaşeze ironic de mai vechile *Avantaje, Unica,* chiar *Cosmopolitan,* revistei *Tango* nu i-a fost uşor să-şi găsească culoarul potrivit. Aşa că a păstrat ideea de dosar tematic, pe care îl tratează însă pe un ton oscilînd între serios şi poetico-sentimental. Căruia i se adaugă o serie de articole critice, la adresa unor – să le spunem – neregularităţi sociale, pe un ton vehement în limite moderate; interviurile, uriaşe, situîndu-se undeva între indiscreţie şi conversaţie *casual,* dar posibile printr-o franchete şi o – cel puţin – aparentă curiozitate naturală a întrebărilor; şi, în sfîrşit, articolele voit ironice, de critică la adresa altor publicaţii, de pildă, care, deşi nu lipsite, pe alocuri, de savoare, cad, de multe ori, în patima umorului îngroşat şi a vulgarităţii. În această ultimă manieră sînt tratate şi articolele de informaţii şi îndemnuri sexuale, nelipsite din orice revistă pentru femei, care se respectă: acolo însă, îngroşarea merge ca răspuns la sastisirea provocată de prea multele sfaturi pe această temă.

Dar s-o luăm pe rînd: dosarul numărului din septembrie e mai puţin sentimental decît al celui precedent. Poate şi din cauză că una din autoarele lui este Simona Catrina, vechea parteneră a Alicei Năstase din *Naţionalul* de altădată: ele două, pe atunci, făceau şi desfăceau vedete, la limita dintre sclipire şi vulgaritate. Recunosc, de multe ori eram de acord cu ce spuneau, deşi nu-mi plăcea tonul bîrfitor. Simona Catrina scrie, şi aici, în binecunoscutu-i stil: o nimereşte în idei, dar, repet, din perspectiva mea, nu întotdeauna ca stil: „...Woody Allen. Omul, ştiţi bine, arată ca dracu-n tei, cu toate astea, în jurul lui circulă mituri amoroase grele. Din ce e mai urît, din aia îi cresc scandalurile sexualo-maritale pe orbită“. Genul de scriitură de mai sus creează o anumită atmosferă intimă, specific românească, în care femeia neaoşă se trage de şireturi cu vedetele internaţionale.

Cealaltă extremă a stilului este cea a seriozităţii romantice, pe care Alice Năstase îl practică în editorialul de început („Sigur, aş fi vrut să fiu splendidă, pentru ca aşteptarea mea infinită şi tristă să-şi păstreze veşnic nobleţea“) şi de care face uz şi Dana Războiu în articolul ei.

Tonul pe care îl prefer este cel din interviuri (realizate tot de Alice Năstase), calat pe demersul logic al unei curiozităţi naturale ispitite de indiscreţie (cu Alessandra Stoicescu, de pildă: „Sandra, eşti o femeie frumoasă. De ce nu te ştiu la braţul unui bărbat bogat?“) şi din articolele sociale: „Primăriile mizează pe tîrguiala asta şcoală-părinte, pe banii aduşi de aceştia din urmă şi n-au nici o jenă în a-i lăsa pe profesori să ceară bani de cretă sau de hîrtie“. (Alina Iordănescu)

Sînt de acord şi cu conţinutul „Celor mai incredibile mituri sexuale“, articol care are darul de a demonta o serie din banalităţile legate de sex. Tonul rămîne însă amestecat: uneori bîrfitor spre vulgar, alteori sprinţar, chiar documentat (citatele din filme şi cărţi de pe margini sînt bine alese) şi, pe alocuri, romantic sau, mai rar, neutru. Corespunzîndu-i, cumva, unei interlocutoare neaoşe la curent cu ce mişcă prin lume, dar nedesprinsă total de „cultura de bloc“, nici prea frumoasă, nici prea urîtă, dar isteaţă, dornică de amor, dar nu cu orice preţ şi încercînd să se elibereze de vechile şabloane. (I. P.)

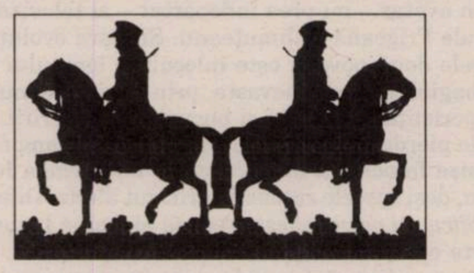

Radu COSAŞU

din vieaţa ûnui extremist de centru...

Notă (aproape) informativă despre un confrate

Un domn necunoscut mi-a trimis zilele trecute un roman al său, într-un plic pe care nu era trecută decît adresa strict poştală; nici un alt indiciu postmodern, e-mail, fax – doar o dedicaţie sobră pe care nu o voi deconspira fiindcă detest metoda aceasta de a te autolăuda cu gura altora. Îmi place să mulţumesc pentru o carte primită numai după ce am citit-o şi dacă e cazul; evit astfel una din cele mai dezagreabile situaţii dintre un autor şi un cititor: i-ai dat un volum semnat de tine, a fost încîntat, te-a firitisit pe loc cu două vorbe prea voioase, tu aştepţi să fii citit, zile întregi îi cauţi privirea pîndind un semn, nu-l întrebi nimic (O, Doamne, numai asta nu! Mai bine să-ţi cadă limba...), te prefaci răbdător, el tace, timpul trece şi îţi dai seama că nu te-a citit, că şi el ocoleşte problema neîndrăznind să-ţi explice de ce nu a avut timp, dispoziţie, curiozitate etc. pentru receptarea ta (parcă aşa se zice azi, inteligent) sau poate că te-a citit, dar nu i-ai plăcut. De ce nu ţi-o spune? Nu se face, nu vrea să te indispună, urmează o perioadă şi mai grea – aceea în care-l tatonezi tot cu privirea ca să vezi ce nu i-a plăcut şi să deduci de ce nu-ţi spune; începi să te necăjeşti şi cauţi să descoperi dacă şi pe el îl stinghereşte situaţia – ei bine, da, cazul cel mai fericit. Şi atunci se instalează, de o parte şi de alta, acea „mică nenorocire“ (cum m-a învăţat cineva să numesc amărăciunea, spre a o deosebi de alte catastrofe mult mai mari) pe care, ca între prieteni, timpul se va învrednici s-o resoarbă. Am oroare de această situaţie – o cunosc bine şi ca autor, dar şi ca simplu cititor, nu sînt un nevinovat şi de aceea am ajuns să nu mai ofer cărţile mele unora eare nu au timp decît să mă preţuiască, fără a mă mai citi, fiindcă... în fine.

Nu a fost cazul cu acest roman primit la redacţie – mi-a plăcut de la primele pagini: pulsa, trăia, avea ritm, atmosferă (aproape totul în proză e atmosfera şi un savant în literatură ca George Steiner îl poate socoti pe Simenon cel mai bun romancier al timpului său pentru asta, pentru cum poate din două fraze să creeze o climă a poveştii); avea exclamaţii trăsnet, haz, dureri, păcătoşenii fertile şi un anume punct de vedere, cum îi cerea bătrînul Tolstoi tînărului Cehov şi acesta nu-l prea asculta, căci nu avea de ce, din aparenta lipsă a punctului de vedere trăgîndu-şi el puterea...

Am citit cartea cu creionul în mînă, cum obişnuiesc cînd ceva mă interesează; totodată creştea în mine sentimentul (expresie bătută în piatră precum cealaltă, în mai toate romanele dintotdeauna: „inima îi bătea cu putere“) că trebuie să-l caut pe autor ca să-i mulţumesc pentru ce mi-a trimis şi, mai complicat, să-l felicit fără imprudenţă. Imediat ce am ajuns la ultimul rînd al poveştii, m-am interesat în dreapta şi în stînga, ca să zic aşa (frumuseţea cărţii nu se încurcă între aceste noţiuni, avînd o altă politică, a ironiei disperate) unde îl pot găsi pe acest domn; o colegă de redacţie mi-a indicat mobilul unui prieten de-al lui care, foarte mulţumit că mi-a plăcut manopera aceea – caz rar azi, să fii bucuros pe faţă şi în glas de succesul unei cărţi a altuia – mi-a dictat, bob cu bob, numărul de pe mobil al celui căutat; l-am sunat, l-am găsit – i-am spus cum mă cheamă, i-am explicat decent cum e la mine cînd primesc o carte şi, cu un elan cuviincios, i-am încredinţat bunele mele păreri despre romanul dumnealui. Tăcea. O secundă, două, trei, zece, am apăsat puţin pe elogiu, tot mai stingherit de tăcerea lui, tot mai atent să nu cad în flaterie (nimic nu mă înspăimîntă ca linguşeala în asemenea momente muzicale); am tăcut şi eu, străbătut de cele mai gingaşe întrebări; să fie un vanitos care nu suportă elogiul? Să fie un timid care nu ştie ce să spună în asemenea cazuri pozitive? Să-mi joace o modestie...? Cu o auzibilă răceală mi-a mulţumit pentru telefon, mi-a îndrugat că nu poate vorbi mai pe larg fiind în redacţie (ştiam unde lucrează) şi a încheiat cu promisiunea că mă va suna mîine după-amiază; i-am încredinţat numărul meu pe fix, mi-am blocat elanul în politeţe, trecîndu-mi prin minte – recunosc – că nu mă va mai suna; sînt întotdeauna disponibil pentru o dezamăgire.

Nu a fost cazul: a doua zi, după-amiaza, confratele (îi puteam spune aşa fiindcă ne lega deja o tăcere) m-a sunat, cu o altă voce, cu o altă frază, cu o altă melodie – volubil, serios, în sensul unei anume lipse de umor care poate însemna uneori o bună cuviinţă. (Cunosc asemenea cazuri.) Primul meu impuls a fost să-l întreb ce i s-a întîmplat ieri, cînd fusese atît de reţinut; m-am amînat preferînd să intru – pudic şi „tehnic“ – printre personajele lui, să-mi amănunţesc plăcerile lecturii, ceea ce, fără îndoială de data asta, nu-l tulbura; luasem viteză în sincerităţi, mă pregăteam să trec la ce nu-mi plăcuse, cînd deodată mi-am întrerupt „discursul“ (terorizant cuvînt!) şi l-am întrebat fără grija vreunei stilizări: „Spuneţi-mi, ce vi s-a întîmplat ieri...? Eraţi un altul...“ Omul mi-a răspuns pe dată:

– Mi s-a părut că a fost o farsă a unor colegi...

– O farsă? Doar m-am prezentat...

– Nu are importanţă...

– Şi am intrat împreună într-o poveste care s-ar putea rezuma aşa: de cînd scrie – şi nu era la debut – nu primise nici un telefon, nu de bine sau de rău, nici măcar de mulţumire pentru cărţile trimise cunoscuţilor şi necunoscuţilor. Cum să nu creadă că e o farsă? Poate să pară inadecvat moraliştilor severi, dar am rîs, împreună, destinşi.

Eugen ISTODOR

auto-jurnal

Uă

Plouă!Plouă! Plouă!Plouă!

Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă! Plouă!Plouă!Plouă!

Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă! Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!

Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă! Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!

Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă! Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!

Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă! Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!

Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă! Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!

Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă! Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă! Plouă!Plouă!

Plouă!Plouă! Uă: Tăriceanu, Poliţia, Miron Mitrea, Traian Băsescu, Adrian Năstase, Dobre/ Transporturi, hoţii care au furat toate PHARE-le posibile şi imposibile pentru drumuri, Administraţia Drumurilor, taxa Băsescu, consilierii locali de la Bucureşti, Mantale, Apa Nova, Petrom. Maşina a început să ruginească. Uă, ăla care nu a văzut în viitor. Uă, străzi înguste! Uă, stopuri stricate, uă, că nu am furat pînă acum să-mi iau Hummer. Uă, mă scufund în depresie. Uă, deputaţii de la litera A: Adomnicăi, Adomniţei, Albu, Almăjanu. Almăşan, Amarie, Amet, Anastase, Andea, Andon, Andreică, Andronescu, Antonescu, Antal, Antal, Apostolescu, Ardelean, Apostolache, Asztalos, Avram. Uă, grupul de prietenie cu Africa de Sud din Senat: Teodorescu, Zamfir, Arcaş, Cismaru, Haşotti, Boureanu, Crăciunescu, Duţu, Petrea, Rădoi, Andea, Cindrea, Constantinescu, Stan, Tudor, Iorga, Seres, Hellvig, Firczak, Brînză William. De ce? Nu ştiu. Fiindcă plouă şi stau la stopuri cîte juma de oră. Fiindcă oraşele sînt isterizate de neputinţa noastră şi a lor. Uă, meteo! Uă, geografia patriei unde figurează 4 anotimpuri şi apă suportabilă. Uă, eu, că mi s-a dus dracului de la fredonat parbrizul, chiar ştergătorul din spate... 2.000.000, chiar ştergătorul stînga faţă... 3.000.000. Iar senzorul de la bord îmi spune: ABS fault, *airbag* fault, culminînd cu *Fuel level low,* groaznică tortură cînd zaci ca un cîrnat în coloană şi nu poţi mişca jumătăţi de oră în şir. Plouă!Plouă! Sînt ud.

Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!
Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plo
uă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!
Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plo
uă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!
Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plo
uă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!
Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plo
uă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!
Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plo
uă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!
Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plouă!Plo
uă!

„Regizorii tineri sînt mult prea interesaţi să iasă afară“

– interviu cu Ştefan BĂNICĂ Jr. –

La sfîrşitul săptămînii trecute a avut loc, la Teatrul Naţional „I.L. Caragiale“, premiera musical-ului Chicago *de Maurine Dallas Watkins; regia – Ricard Reguant, coregrafia – Ana Eva Cruellas, scenografia şi costumele – Cătălin I. Arbore, muzica – John Kander; cu Ştefan Bănică Jr., Maia Morgenstern, Monica Davidescu, Ilinca Goia, Andrei Duban, Anca Ţurcaşiu, Ioan Andrei Ionescu, Silviu Biriş şi Carmen Ionescu.*

Cum aţi ajuns să colaboraţi cu Ricard Reguant pentru acest musical Chicago*?*

A fost o întîmplare. Nu ştiam de acest proiect cînd m-a sunat Monica Davidescu să mă întrebe dacă n-aş fi interesat. Văzusem spectacolul cu un an înainte chiar pe Broadway, iar eu voiam de mult să fac un asemenea rol. Asta se întîmpla anul trecut, pe cînd director la TNB era încă Dinu Săraru. La un moment dat, au apărut nişte probleme, iar lucrurile s-au împotmolit. Eu am refuzat să facem spectacolul într-o altă sală decît una de teatru şi am plecat. Aveam concerte de pregătit şi nu-mi plăcea că lucrurile tărăgănau. Negocierile s-au reluat cu conducerea actuală şi, după multe luni de întrerupere, timp în care o parte dintre actori au repetat totuşi, spectacolul s-a făcut.

Aţi mai jucat în musical-uri?

Cînd am terminat în 1990 Institutul de Teatru la clasa lui Ion Cojar, eram prima promoţie liberă de actori, am pregătit pentru absolvenţă musical-ul *Bună seara, domnule Wilde!* sau *Cadrilul,* după *Ce înseamnă a fi onest,* un musical adaptat de Eugen Mirea şi H. Mălineanu după piesa lui Wilde. Am fost atunci la Liverpool la un festival al ţărilor din Est şi englezii au rămas şocaţi. Muzica era pe bandă, uneori se cînta peste pozitiv, dar, pentru pretenţiile noastre de studenţi, era OK.

De atunci însă n-am mai jucat în musical-uri pentru că voiam să fac altceva. Musical-ul înseamnă dansatori, muzică *live*... Musical-ul este o şcoală în sine: în Vest există oameni axaţi numai pe *music-hall,* joacă un spectacol timp de 10 ani, fac zilnic antrenament pentru întreţinerea vocii, a corpului...

Am acceptat să joc în *Chicago* ca o provocare, gîndindu-mă mai puţin la impactul spectacolului. Mizez pe energia pozitivă a colegilor mei, dar nu cred că oamenii trebuie să se aştepte la un spectacol chiar ca pe Broadway.

În ultimii ani aţi jucat mai puţin teatru şi aţi cîntat mai mult. E doar o impresie?

Iubesc teatrul foarte mult şi am nevoie de el, e adevărat însă că muzica a ocupat un spaţiu mai mare în cariera mea pentru că a ţinut locul filmului. Filmul m-a lansat şi asta am vrut mereu să fac. Chiar dacă am apărut la teatru constant, muzica e mult mai mediatizată. Un simplu concert te face mai vizibil decît un spectacol de teatru unde vin doar 400 de oameni.

Dar nici în filme nu prea aţi mai jucat. Aţi lucra cu tinerii regizori?

Nu am avut oferte prea multe şi nici filme multe nu s-au făcut. În ultimii ani am turnat însă cîteva comedioare. Cred că ducem o lipsă acută de filme româneşti pentru publicul românesc. Sînt filme vechi care trebuie înlocuite. *Nea Mărin miliardar, Liceenii, BD*-urile sînt difuzate la TV şi pentru că nu avem alte filme româneşti de genul acesta. Au venit băieţii de la Vacanţa Mare şi au avut succes, tocmai pentru că e nevoie de comedii româneşti. La noi nu s-a mai făcut o comedie romantică de nu ştiu cînd. Generaţia actorilor de comedie care au făcut istorie nu mai e şi, din păcate, regizorii tineri sînt mult prea interesaţi să iasă afară. Este uitat, astfel, un mare segment de public românesc care nu e neapărat cinefil.

Sigur că mi-ar plăcea să colaborez cu regizori tineri. Cristi Puiu îmi place foarte mult, Cristian Mungiu e foarte bun, despre Porumboiu am auzit numai vorbe frumoase... În plus, ei vin din spate şi cu actorii generaţiei lor. Îmi place Dragoş Bucur care a jucat deja în multe filme.

Cum rămîne cu telenovelele româneşti?

Eu am spus încă din 1990, cînd, în sfîrşit, aveam voie să facem de toate, că actorii trebuie să fie pregătiţi şi pentru altceva. Nu eram pregătiţi pentru *variété,* din păcate, institutul de teatru a dispreţuit actorul de televiziune în ideea preconcepută că toată lumea e Hamlet. Total greşit. Sînt şi alte roluri de jucat. Aşa au apărut, în locul actorilor profesionişti, amatorii. Şi grupuri, nu individualităţi. Actorul profesionist a aşteptat să i se dea roluri, nu a avut iniţiativă. De aici situaţia precară în teatru, unde salariile sînt mizerabile – ca să nu mai vorbesc de actorii din provincie –, iar tinerii absolvenţi sînt nevoiţi să facă reclame.

Aţi juca într-o telenovelă?

Acest şir de *soap*-uri nu face decît să dea de muncă. E un lucru bun. Lumea are nevoie şi de telenovele, dar, recunosc, că eu nu aş juca într-una. Asta şi pentru că am avut şansa de a face alt gen de film care mi-a oferit o oarecare notorietate. Acum îmi permit luxul de a alege. *Băieţi buni* a fost binevenit în cariera mea. Mărturisesc însă că mă tem să nu ajungem o ţară de manele şi de telenovele. Dacă nu cumva sîntem deja.

Aveţi complexul Hollywood-ului?

Marcel Iureş şi Maia Morgenstern au cîştigat, în primul rînd, libertate. Lăsînd la o parte experienţele muncii cu alţi oameni şi în alte culturi, ei au cîştigat libertatea de a alege să facă mai departe teatru în România. Sigur că mi-aş dori să lucrez şi cu alţi oameni şi să ies din ţară, dar, deocamdată, joc teatru şi cînt pentru români în limba mea.

Trăiţi din muzică?

În mare parte, da. La început a fost o pasiune, dar, cu timpul, muzica a devenit o profesie. Trăiesc din ea, mulţi oameni depind deja de mine şi am început să fac diferenţa. În muzică te exprimi pe tine, în teatru te ascunzi în spatele personajului. Teatrul e o exprimare mai riguroasă, Bănică cel de pe scenă este cu adevărat el însuşi. Cu bune şi defecte la vedere.

Perpetuaţi genul muzical în virtutea succesului?

Cînd m-am apucat de muzică nu am vrut neapărat succes şi nici apoi nu am făcut ce a cerut piaţa. Pentru foarte mulţi am fost anacronic şi nu mi se dădeau prea multe şanse cîntînd rock'n'roll. Dar, dacă crezi foarte mult, dacă pui pasiune şi munceşti mult, poţi cînta şi romanţe, şi oamenii te vor asculta într-o zi. Ceea ce s-a şi întîmplat. Asta îmi place şi asta o să fac. Poate că am pierdut foarte mulţi bani necîntînd altceva, dar ţin mult la principiile mele şi la eticheta mea profesională. Îmi place să repet o declaraţie a lui Goran Bregovici care spunea că el cîştigă bani dintr-o meserie pe care oricum ar fi făcut-o şi gratis. După nişte ani au venit şi compensaţiile financiare – cu atît mai bine –, dar nu pentru asta am făcut-o.

Lucraţi la un nou album.

Da, încerc ca, pînă la sfîrşitul anului, să scot un album de duete. Am scris o melodie special pentru un duet cu Angela Gheorghiu şi m-am gîndit apoi ce-ar fi să cînt cu oameni care m-au inspirat, în mai multe genuri, piese noi sau mai vechi reorchestrate. Lucrez intermitent la acest album, dar e o experienţă care îmi place şi sper ca albumul să fie gata de Sărbători.

Deci nu ascultaţi manele?

Cei care cîntă şi cei care ascultă manele nu pot fi acuzaţi, dar mie manelele nu îmi transmit nimic. Îmi plac oamenii talentaţi, care au personalitate şi care spun ceva, indiferent de arta pe care o fac. Cred că sînt multe de învăţat şi de la oricine. Îmi place să cred că sînt un burete care absoarbe lucruri, ele se decantează şi, cînd am nevoie, sînt acolo. Aşadar, nu îi privesc de sus pe manelişti, doar că pe mine această muzică nu mă atinge. Muzica lăutărească, Romica Puceanu, Fărîmiţă Lambru şi ceilalţi, ei bine, aceştia da! Mă înnebuneşte muzica şi lumea lor. Asta cu duşmanii nu.

Aţi fost la concerte?

Din păcate, la Festivalul „Enescu“ am vrut să merg să-l văd pe Nigel Kennedy, dar am avut foarte multe repetiţii în ultimele săptămîni şi nu am mai ajuns. Mi-ar fi plăcut să merg şi la Joe Cocker la Braşov, pe care îl mai văzusem în concert, dar ce contează... O să mă duc însă la Michael Bolton şi la Phill Collins. Visul meu este să-i văd pe Rolling Stones, pe Brian Zetzer (?) şi să cînt cu Chuck Berry. Nu e chiar imposibil. *(Rîde.)*

Mergeţi des pe stadion la Dinamo?

Înainte mergeam destul de des. Apoi a fost un timp cînd nu m-am mai dus la meciuri deloc. Simţeam că se pierduse spiritul pe care îl simţisem cînd eram mic, cînd mergeam pe stadion aproape în fiecare săptămînă.

De cînd n-aţi mai pus mîna pe o carte?

În ultimul timp, nu am simţit nevoia de a citi literatură. Poate că sună aiurea. Acum foarte mulţi ani mă aflam la Paris la mama mea şi ea mă certa că nu citesc, că sînt incult... Deşi eram pentru prima dată la Paris, în loc să mă plimb, să văd parcurile şi muzeele, m-am închis în casă şi am citit singurul roman al lui Blaga, *Luntrea lui Caron,* pe care mi-l imaginam ca pe un film. Mă interesează să mă caut şi să aflu cine sînt, ce vrea Dumnezeu de la mine... Citesc despre experienţe paranormale. O carte care mi-a marcat existenţa se numeşte *Conversaţii cu Dumnezeu* şi e scrisă de un american, Neale Donald Walsch.

Am ales pentru final două întrebări din „Chestionarul lui Proust“. Care este îndeletnicirea preferată?

În starea mea de acum, să fie cald, iar eu să stau sub un copac şi să mă uit la natură.

Dar cea mai mare nenorocire?

Să nu mai pot crede în nimic. Moartea fizică e firească, dar această „moarte“ mi se pare de nesuportat.

a consemnat Marius CHIVU

Sanda WATT

Fun & dance cu Kid Koala

DJ-ul din ScratchHappyLand „freacă discul“ într-o seară la „Nufonia“, clubul în care merg prea serioşii *nufoni* (no-fun) să se plictisească. Negatron, managerul negativist al clubului, este scandalizat: „A apărut pe scenă fără nici un instrument. Numai cu un *turntable* din care a început să facă grzz-brzz-ţiiizz-ţşşş!“ DJ-ul îşi rupe mîna şi Negatron încheie triumfător: „Aşa-i trebuie, dacă o face pe muzicianul, cînd nu este decît un măcelar!“. Aceasta este *A Night at the Nufonia,* una dintre poveştile lui Kid Koala *alias* Eric San, *scratch* DJ, *turntablist* şi desenator chinezo-canadian.

Kid Koala contrariază nu numai necunoscătorii, ci şi iniţiaţii în „dijeială“, prin colajul eclectic de funk, jazz, cîntece pentru copii, ritmuri orientale şi secvenţe orchestrale pe care le întrerupe cu fragmente burleşti de sfaturi practice, expuneri ştiinţifice despre fonograf sau fragmente de conversaţie, de multe ori autoreferenţiale: *We're nothing but the nerds they say we are.* Monty Python este una dintre principalele influenţe declarate de Kid Koala. Criticii americani au subliniat încîntaţi absenţa unor *motherfucker* sau *bitch* din *juggle*-urile DJ-ului care vrea să rămînă mereu un copil pentru care totul este FUN. *Sampler*-urile sale se constituie mereu în jurul unei structuri narative ludice. Albumul de debut din 2000, *Carpal Tunnel Syndrome*, este însoţit de o carte de benzi desenate realizată de el însuşi, iar în 2003 a desenat pe 320 de pagini povestea tragicomică a iubirii dintre o tînără dependentă de muncă şi un robot şomer, romantic şi timid. Pentru acest *Nufonia Must Fall* a compus un fel de coloană sonoră din improvizaţii la pian, iar de atunci a decis că nu poate despărţi muzica *puzzle* din „multe cuvinte adunate“ de „povestea mută“ a desenelor sale.

Kid Koala a lucrat cu Deltron 3030 şi cu Lovage, cunoscuţi pentru albumul lounge *Music to Make Love to Your Old Lady By*, cu Gorillaz, trupa virtuală de hip-hop, şi este membru *part-time* al grupului de acid-jazz Bullfrog. Vineri, pe 30 septembrie, Kid Koala va susţine un DJ set la MNAC. Organizatorii i-au ales pe tinerii DJ Ubic şi Khidja Clouds Society (DJ Rusu şi DJ Flore) pentru deschiderea petrecerii, *after-party*-ul de la Club Web avîndu-l ca invitat pe rockerul canadian Tom Wilson.

colţul scurt

Marele jaf comunist

● „Un documentaire qui tente de faire la part du *surréalisme socialiste*... Édifiant.“ – a scris *Le Monde* despre *Marele jaf comunist*, filmul lui Alexandru Solomon încărcat de premii pe la festivalurile de film documentar, film care are premiera românească vineri, 30 septembrie, la Plaza Romania şi la Mall Vitan.

● „Cîţi artişti sînt în România?“ Mergeţi la HT003 Gallery unde Vasile Mureşan Murivale a lucrat, timp de cinci ani, la un proiect de artă contemporană ce cuprinde 20.000 de fotografii cu 1.000 de artişti români: pictori, fotografi, graficieni, gravori, sculptori, film-makeri, conceptualişti... Mesajul proiectului este solidaritatea artiştilor contemporani care, deocamdată, cam lipseşte.

● La Galeria Pogany de la Teatrul Naţional Bucureşti a avut loc ieri vernisajul expoziţiei „100 ani de pictură românească, 1840-1940“, o retrospectivă singulară & lungă de un secol cu ce e mai bun în pictura de la noi.

● Şi pentru că vine week-end-ul, trageţi o fugă şi la Galeria Posibilă pentru un ceai fierbinte şi o expoziţie aşijderea: „Formula 1“ marca Gili Mocanu. (**M. C.**)

economie şi dreptate

Jeffrey D. SACHS

Bush în bătaia vîntului

„Nu cred că cineva a anticipat că barajele vor fi distruse" – aceasta este cea mai şocantă afirmaţie a preşedintelui Bush după ce New Orleansul a fost lovit de uraganul Katrina. Cea mai mare parte din suprafaţa acestui oraş se află sub nivelul mării, aşa încît, pentru a fi protejat în caz de inundaţii, este nevoie de baraje. Oamenii de ştiinţă, inginerii şi experţii în situaţii de urgenţă au comentat îndelung faptul că acestea ar putea fi compromise în cazul unui uragan de mare intensitate. Se pare însă că preşedintele Bush nu a avut cunoştinţă despre acest lucru nici măcar după ce uraganul Katrina a distrus barajele şi a inundat oraşul.

Problema pe care o subliniem este mai veche şi nu ţine nici de uraganul Katrina, nici de actualul preşedinte. În America lumea ştiinţifică nu comunică regulat cu cea politică, iar George Bush este responsabil în mare măsură de această situaţie. Este unul dintre cel mai puţin informaţi preşedinţi în materie de ştiinţă, şi unul dintre cei mai pregătiţi să facă din ştiinţă o problemă politică.

În ultimele luni, Bush a subminat teoriile biologice ale evoluţiei, în favoarea dogmelor creştine fundamentaliste. El minimalizează rolul meteorologiei sau al medicinii cînd acestea vin în conflict cu opiniile şi interesele principalilor săi susţinători. Pe scurt, comportamentul preşedintelui faţă de ştiinţă este mizerabil.

În loc să ia în serios avertismentele climatologilor, Bush a discreditat agresiv cercetările acestora.

Ani de-a rîndul, climatologii au avertizat asupra faptului că încălzirea globală – provocată de emisiile de gaze cu efect de seră – va produce furtuni din ce în ce mai violente. Chiar dacă nu se poate explica ştiinţific legătura dintre un anumit uragan şi previziunile meteorologice pe termen lung – nimeni nu poate stabili exact dacă uraganul Katrina a fost, pur şi simplu, un „incident nefericit" sau un rezultat al schimbărilor climatice datorate acţiunii omului – violenţa uraganelor a crescut considerabil în toată lumea.

În loc să ia în serios avertismentele climatologilor, Bush a discreditat agresiv cercetările acestora. El a amînat procesul de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră – principala cauză a încălzirii globale – care, la rîndul ei, duce la creşterea violenţei uraganelor.

Conform cercetărilor ştiinţifice pe care Bush le ignoră, uraganele primesc mai multă energie pe măsură ce apa mărilor se încălzeşte. Din acest motiv, uraganele se formează în regiunile cu un climat tropical, mai ales în lunile de vară, cînd temperatura de la suprafaţa apei mării ajunge la un punct anual maxim. Încălzirea globală ridică nu numai nivelul temperaturii din aer, ci şi temperatura apei mării, fenomen cu efect direct asupra energiei furtunilor maritime.

Uraganele sînt măsurate în funcţie de trei criterii: frecvenţă, intensitate şi durată. Dacă frecvenţa uraganelor nu s-a schimbat prea mult, intensitatea şi durata acestora s-au modificat în mod semnificativ.

Intensitatea unui uragan se traduce prin forţa acestuia, respectiv prin viteza vîntului care, conform statisticilor, a crescut în ultima perioadă. Cea mai mare schimbare la nivel global s-a înregistrat în durata unui uragan. De asemenea, pe măsură ce temperaturile vor creşte, se va mări şi energia acestuia, energie care se calculează înmulţind intensitatea cu durata sa.

Oamenii de ştiinţă şi inginerii care sudiază schimbările climatice pun accent pe faptul că guvernele ar trebui să aibă în vedere, în primul rînd, reducerea acţiunilor umane cu efecte directe asupra schimbărilor climatice. Acest lucru se poate realiza prin modificarea sistemului energetic mondial care să ducă la limitarea emisiilor de dioxid de carbon în atmosferă – principala cauză a schimbărilor climatice provocate de om. Prima opţiune ar fi utilizarea surselor de energie neconvenţională (energia solară sau energia eoliană) şi energia nucleară. O altă variantă ar fi o combinaţie între energiile convenţionale (cărbuni, petrol sau gaz) cu noile tehnologii care previn emisiile poluante din aer.

Cea de-a doua soluţie la schimbările climatice ar fi „adaptarea". Acest lucru ar însemna ca noi să fim pregătiţi pentru schimbările climatice, atît pentru cele actuale, cît şi pentru cele care vor urma. Cu alte cuvinte, ar trebui să fim pregătiţi să facem faţă unor uragane din ce în ce mai puternice, atît ca intensitate, cît şi ca durată.

Ar trebui să fim pregătiţi să facem faţă unor uragane din ce în ce mai puternice, atît ca intensitate cît şi ca durată.

Un guvern cu adevărat preocupat de problemele naţionale şi-ar fi dat seama de faptul că regiunea Golfului a Statelor Unite a devenit mai vulnerabilă la uraganele de mare intensitate. Avînd în vedere că uraganul Katrina a fost al treilea dintre cele mai violente uragane ca intensitate, un guvern responsabil ar fi trebuit să ia măsuri pentru întărirea barajelor.

Neglijenţa administraţiei Bush este şocantă dată fiind mai ales cantitatea de expertiză ştiinţifică din SUA. Într-un fel sau altul, oamenii de ştiinţă au fost înlăturaţi de actorii politici. Eşecuri precum cele ale guvernului american există în multe părţi ale lumii – în cele mai sărace ţări, cu siguranţă. Aici cercetarea ştiinţifică este precară, iar multe dintre guverne nu beneficiază nici măcar de serviciile unor consilii consultative pe probleme de ştiinţă.

Uraganul Katrina este un semnal de alarmă nu doar pentru SUA, ci pentru întreaga lume. Cu toţii trecem printr-o perioadă în care ştiinţa este esenţială pentru supravieţuire. Trăim pe o planetă suprapopulată: oceanele, pădurile, clima, rezervele de apă potabilă şi alimente sînt continuu ameninţate; turismul extrem de dezvoltat şi densităţile mari de populaţie cresc riscul apariţiei unor epidemii. În aceste condiţii, trebuie să ne administrăm bine resursele ştiinţifice şi inginereşti pentru a scăpa teferi.

Jeffrey D. Sachs *este profesor de economie şi director al „Earth Institute", Universitatea Columbia.*

Copyright: Project Syndicate, 2005
www.project-syndicate.org

traducere de Ruxandra PETRESCU

o perspectivă transatlantică

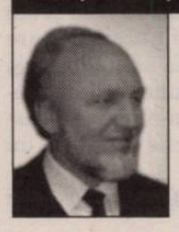

Hans-Werner SINN

Cele cinci şocuri ale Germaniei

În ultima decadă, economia Germaniei a avut cea mai redusă creştere din Uniunea Europeană, iar Europa a fost continentul cu cea mai redusă creştere economică. Din 1995 pînă în 2005, Germania a crescut cu doar 14,6%, în timp ce „vechea" UE a crescut în medie cu 24%, SUA – cu pînă la 39,9%, iar economia mondială cu 45,6%. De ce Germania a avut o performanţă atît de slabă?

O teorie, susţinută şi de liderul Partidului Social-Democrat, Franz Müntefering, spune că Germania este deja acolo unde alţii îşi doresc să ajungă. Creşterea economică redusă a Germaniei este un semn de convergenţă naturală, susţine el.

O teorie spune că Germania este deja acolo unde alţii îşi doresc să ajungă. Dar nu e convingătoare.

Dar această teorie nu este convingătoare. Germania a fost recent depăşită de alte state – Irlanda, Marea Britanie, Olanda, Franţa – în privinţa venitului pe cap de locuitor şi se dezvoltă mult mai încet decît ele.

O altă teorie, mai plauzibilă, spune că în ultimii cincisprezece ani au existat provocări externe variate sau şocuri, care ne-au lovit ţara simultan. Rigidă, cu un sistem extensiv de asistenţă socială şi o piaţă a muncii suprareglementată, Germania nu a fost capabilă să reacţioneze la aceste şocuri şi a început să aibă probleme. Această teorie aminteşte de cea a istoricului britanic Arnold Toynbee, conform căruia imperiile intră în colaps pentru că sînt incapabile să reacţioneze la provocările externe.

Primul şoc a fost globalizarea intensă, care a lansat competiţia salariilor mici. Deşi globalizarea este un proces gradual, a cîştigat foarte mult teren cînd China a intrat în joc. China este de zece ori mai mare decît Japonia şi nici cu Japonia nu ne-a fost uşor. Instrumentele de precizie germane şi echipamentele optice, spre exemplu, au pierdut avantajul competitiv cînd Japonia a intrat în joc.

Al doilea şoc a fost integrarea UE, inclusiv extinderea nordică şi sudică. Dezmembrarea graniţelor interioare ale UE a determinat o creştere a pieţelor ţărilor membre şi a subliniat avantajele economiei de scală. A fost un avantaj mai mare pentru ţările mici decît pentru cele mari, şi a determinat mai multă concurenţă pentru Germania, cea mai mare economie europeană.

Să luăm exemplul Nokia, producătorul de telefoane mobile. Datorită economiei de scală determinată de piaţa comună, Nokia a putut să-şi exploateze la maxim invenţiile, în timp ce firma germană Siemens a decis recent să renunţe la piaţa telefoanelor mobile.

Al treilea şoc a fost euro: o convergenţă rapidă a ratelor dobînzilor pe termen lung, care în anumite ţări se situau la cinci pînă la şapte procente peste nivelul din Germania. Fără riscul determinat de ratele de schimb, investitorii internaţionali nu au mai cerut acestor ţări bonus de risc şi au fost dispuşi să furnizeze fonduri tuturor, în aceleaşi condiţii favorabile, în trecut rezervate doar Germaniei.

Asta este bine pentru Europa, pentru că ajută la îmbunătăţirea alocării capitalului şi stimulează creşterea prin transferarea economiilor germane în zone izolate şi dezavantajate în trecut, intrate acum în spaţiul comun euro. Dar nu este bine pentru muncitorii germani care ar fi vrut să beneficieze şi ei de acest capital.

Al patrulea şoc a fost extinderea UE în estul Europei, care a adus oportunităţi extraordinare de comerţ şi investiţii, dar şi concurenţa statelor cu salarii mici. În medie, costurile salariale în cele zece state care au aderat la UE în 2004 reprezintă 14% din nivelul Germaniei de Vest. Concurenţa salariilor mici a condus la externalizarea substanţială a activităţilor, menţinînd competitivitatea firmelor germane doar prin reducerea cererii interne de forţă de muncă. Cum nici sindicatele şi nici statul german al bunăstării nu au acceptat ideea reducerii salariilor, rezultatul a fost o rată mare a şomajului şi încetinirea creşterii economice.

Al cincilea şoc a fost unificarea Germaniei, care este un eşec în termeni economici.

Al cincilea şoc a fost unificarea Germaniei, care este un eşec în termeni economici. PIB-ul per persoană activă în Est era, în 1996, la 61% din nivelul Germaniei de Vest, dar reprezintă acum doar 59%. Creşterea economică redusă din Est a tras în jos media pe ţară, în timp ce cererea enormă de fonduri publice în Est a determinat creşterea datoriei publice. Politica fiscală ezitantă a dus la reducerea încrederii investitorilor, cu implicaţii asupra creşterii economice.

Toate cele cinci şocuri constituie evenimente istorice care influenţează în bine lumea în general, dar pun probleme Germaniei. Pentru ca ţara să-şi îndeplinească obiectivele şi să continue să crească va trebui să aibă o piaţă de muncă mai flexibilă. Muncitorii germani vor deveni din nou competitivi numai dacă salariile vor fi diminuate pentru a se conforma baremului internaţional, astfel încît ţara să aibă un nivel mai mare de ocupare a forţei de muncă, exploatînd capitalul uman la maximă capacitate.

Noul guvern se va lovi de problema confruntării Germaniei cu realitatea şi va trebui să adopte reformele necesare. Numai atunci vom şti dacă Germania poate trece peste profeţia lui Toynbee.

Hans-Werner Sinn *este profesor de economie şi finanţe publice la Universitatea din München şi director al Institutului Ifo pentru cercetare economică.*

Copyright: Project Syndicate, 2005
www.project-syndicate.org

traducere de Cristian GHINEA

Rodica BINDER

Germania – încotro?

– o poveste postelectorală –

„Derivă“, „degringoladă“, „haos politic, „blocaj“, „instabilitate“ – sînt noțiunile care revin cel mai des în discursurile publice și în presa din Germania după scrutinul de la 18 septembrie. La polifonia postelectorală în care se fac auzite vocile politicienilor, ale presei, intelectualilor și artiștilor, se adaugă și o ciudată panoplie „iconică“: montaje fotografice, caricaturi, portrete ale celor doi rivali la putere, Angela Merkel și Gerhard Schroeder, surprinși nu tocmai în cele mai avantajoase ipostaze...

După ce s-a impus constatarea de bun-simț, oficializată rapid de revista *Der Spiegel,* potrivit căreia scorul slab obținut la urne de social-democrați și de partidele unionale demonstrează, între altele, că „poporul a întors spatele tocmai partidelor populare“ incapabile să mai țină în frîu extremele propriului spectru, „cei mari“ au căutat, într-o primă etapă a sondării diverselor coaliții, să-i „curteze“ pe „cei mici“.

Întrebarea care a generat cele mai multe speculații, teorii, comentarii și polemici antologice este și cea care nu ar fi trebuit să apară: cine va fi cancelarul?

Speriați parcă de luxurianta paletă de culori a coalițiilor imaginate, germanii, despre care, între multe altele, se spune că nu ar avea o sensibilitate cromatică și nici un instinct politic infailibil, înclină spre o soluție de bun-simț, recomandată de „lupii bătrîni“, de mass-media și de politologi: marea coaliție roșu-negru. Stendhaliană prin ambiții, ea conține și riscul unor eșecuri, diminuat calitativ de unele congruențe de program și, cantitativ, de cele 500 de mii de voturi în plus, obținute de partidele unionale – creștin-democrat, creștin-social. Viabilitatea formulei va fi pusă la încercare și de scrutinul de la 2 octombrie, cînd Dresda va alege.

Întrebarea care a generat cele mai multe speculații, teorii, comentarii și polemici antologice este și cea care nu ar fi trebuit să apară: cine va fi cancelarul?

Schroeder și Merkel își arogă fiecare victoria care, de facto, îi revine candidatei partidelor unionale. Cancelarul perdant – aidoma unui macho, în vechea tradiție germanică a confreriilor masculine ale puterii, respinge ajungerea la conducerea guvernului federal a unei femei și încă a uneia originare din noile landuri federale. Clamîndu-și violent triumful în pofida înfrîngerii, el a comis „un puci împotriva realității“ *(Der Spiegel),* dezgustîndu-i pînă și pe unii vechi simpatizanți prin încrîncenarea cu care s-a agățat de fotoliul ocupat în răstimpul celor 7 ani... fatidici.

Megalomania postelectorală care l-a cuprins pe Schroeder trădează o pierdere a simțului realității, pe care el nu o resimte ca pe un handicap, ci ca pe un atu – glosa filozoful german la modă Peter Sloterdijk. Tabloul luptei pentru putere este dezamăgitor, tragicomedia acestor ultime zile și săptămîni, deși amintește de dramele lui Shakespeare; nelipsită fiind și de unele episoade anecdotice, este îngrijorătoare în esență. Despre scena politică germană, zguduită de accese de machiavelism, se spune într-un regim mai puțin „livresc“ că ba ia înfățișarea cazinoului unde crupierul repetă *rien ne va plus,* ba cea a unei partide de poker în care miza reclamă compromisuri tot mai mari. Nu lipsesc nici „scenele de bîlci“ unde cancelarul pozează cînd în „Bonaparte“ *(Die Zeit),* cînd în Iulius Cesar (tabloidul *Bild).* Caruselul analogiilor nu se oprește însă aici. Degringolada postelectorală depășește forța de imaginație a cetățeanului de rînd, obișnuit pînă nu demult cu relativ tihnita și stabila democrație germană, aduce în stare de efervescență imaginativ-polemică spiritele ziariștilor, ale show-masterilor și, cum se putea altfel, ale artiștilor.

Graficianul și pictorul Johannes Heisig întrevede în rezultatul derutant al scrutinului o stare de fapt productivă și un prilej de autoreflecție. Nu întîmplător, Joschka Fischer declara hamletian, într-un amplu interviu acordat cotidianului berlinez *Taz,* că se va retrage pe băncile din spate ale Bundestag-ului, va cugeta și va tăcea. Autodefinindu-se drept unul din ultimii interpeți *live de rock'n'roll politic,* ecologistul Fischer, devenit ministru de Externe și, între altele, autor de carte, decretează sarcastic că la putere se va instala o tînără generație de *interpreți politici playback.*

Joschka Fischer declara că se va retrage pe băncile din spate ale Bundestag-ului, va cugeta și va tăcea.

Din această perspectivă, prospețimea stîngace a Angelei Merkel în fața camerelor de luat vederi, dar și tenacitatea cu care-și expune argumentația, fără ca sinceritatea cu care le-a spus alegătorilor verde în față ce-i așteaptă, să-i fi fost onorată, are toate atributele autenticității convingătoare. Deși criticată de presa „feministă“ că nu a uzat de farmecele specifice „sexului frumos“, ea atrage tocmai simpatia copilului teribil al artei contemporane germane, Christoph Schliengensief. Mai puțin măgulitoare sînt impresiile pe care i le-a lăsat aceluiași spirit nonconformist și creator comportamentul lui Schroeder care a adoptat „atitudinea unui King Kong“ și tonul unui comandant de oști.

Incomod și scandalagiu, lux pe care i-l permite talentul, Schliengensief recomandă politicienilor să abandoneze jocurile și mașinațiunile demne de arena Colosseum-ului și să cadă odată de acord întru binele națiunii, marea coaliție fiind cea mai recomandabilă.

În schimb, Günter Grass, un adept al lui Gerhard Schroeder pînă în pînzele albe, pleda pentru o coaliție semafor și pentru rămînerea la putere a încă actualului cancelar, el fiind „singurul pe care poporul îl vrea“. Interviul pe care autorul *Tobei de tinichea* l-a acordat revistei *Die Zeit* se transformă într-o apologie a liderului social-democrat îmbătat de putere și suspectat de „putinizare“ de către ziarul *Frankfurter Allgemeine Zeitung.*

Comparațiile își au (cum se știe) limitele lor, așa încît și analogia dintre Putin și bunul său prieten de la Berlin este acceptabilă doar pînă la un punct, fondată, între altele, și de ascensiunea celor doi lideri de foarte jos, foarte sus.

Stupefiantul consimțămînt dat de politicianul german metodelor foarte controversate cu care prietenul său de la Kremlin a înțeles să facă politică s-ar putea explica printr-o empatie „autoritaristă“. Oricum, opinia prestigiosului ziar german cum că Schroeder a devenit, pe traseul carierei sale politice, tot mai mult misionarul propriei cauze (nu alta decît cea a puterii în sine) este confirmată și de reputatul artist H.A. Schult, un alt copil teribil al „acționismului“. El a declarat că Schroeder se scaldă în propria-i cadă a cărei apă o agită soția sa, Doris, cea de-a patra la număr. Avem nevoie de fapte și de o „coaliție a celor capabili“, pledează aproape la unison editori și scriitori, în paginile presei. De o coaliție care să scoată țara din impas și mai ales din „purgatoriul paradoxurilor“ create de scrutinul de la 18 septembrie, scrie tînăra prozatoare germană Juli Zeh.

Faptul că de astă dată, alături de clasa politică, numeroși intelectuali și artiști au luat atitudine față de derutantul rezultat al alegerilor, are mai multe explicații. Din perspectiva strategiilor narative, story-ul postelectoral este palpitant și oferă prilejul unor infinite speculații. Nu întîmplător, această perioadă de incertitudini, care l-a determinat pînă și pe neutrul cotidian *Neue Zürcher Zeitung* să se întrebe dacă nu cumva era stabilității politice a Germaniei a luat sfîrșit la 18 septembrie, s-a dovedit un Eldorado pentru ziariști. Nu întîmplător, cancelarul s-a grăbit să-i acuze pe jurnaliști de eșecul partidului său la alegeri, stîrnind protestele vehemente ale asociațiilor profesioniste de presă. Și mai ciudat este că Günter Grass a adoptat, din solidaritate cu Schroeder, aceeași atitudine, întrevăzînd în mass-media și în institutele de sondaje un front „ostil cancelarului“ și, în rezultatul alegerilor, o palmă dată presei din Germania.

Fapte și nu vorbe cere electoratul dezamăgit și saturat de „verbiajul“ electoral exacerbat după anticipatele de la 18 septembrie, cărora s-ar putea să le urmeze altele noi, dacă alegerile de la Dresda nu vor clarifica net relațiile de putere dintre partide.

Cancelarul s-a grăbit să-i acuze pe jurnaliști de eșecul partidului său în alegeri, stîrnind protestele vehemente ale asociațiilor profesioniste.

Or, iată-l pe Walter Jens, critic literar specializat în arta retoricii și în biografiile unor personalități celebre, elogiind fără măsură talentul oratoric al lui Schroeder și condamnînd austeritatea discursivă a Angelei Merkel. El lansează tuturor artiștilor și adepților stîngii ordinul de „aliniere“ într-un „front comun“ al celor care apreciază sensibilitatea lingvistică, calitatea de a se face inteligibili și nu ridicoli, de a conferi prin expresia lingvistică „demnitate“ țării.

Oricît de aberant pare a fi, apelul lansat de Walter Jens are și un sîmbure de adevăr. Nu puțini i-au reproșat Angelei Merkel, în baza duelului verbal televizat cu Schroeder, o anumită sărăcie de idei și reducerea sistemelor de referință a discursurilor programatice ale Uniunii strict la criteriile economicului în detrimentul altor valori spirituale și intelectuale. Hagen Schulze, directorul German Historical Institute de la Londra, i-a recomandat Angelei Merkel să-și ia mai multe provizii intelectuale în bagaj și să pună capăt mutilării cercetării științifice, educației și înaltei specializări, inițiată de fosta coaliție prin măsuri de excesivă austeritate bugetară.

Dincolo de înfruntarea politică dintre stînga tradițională și centru-dreapta, cum pot fi considerate în linii mari cele două mari formațiuni politice din Germania, s-a iscat și o gîlceavă culturală. S-au făcut referiri în tabăra stîngii la alimentarea unor nostalgii conservatoare de către guvernul-fantomă al Angelei Merkel.

Stîngii i s-a reproșat în continuare, mai ales, păcatul de a fi practicat în diverse ocazii o supraveghere polițienească (mai ales de reprezentanții generației '68) a respectării regulilor corectitudinii politice.

Cum însă, de mai multă vreme, în paginile de opinii ale marilor ziare germane se făcea auzită întrebarea „ce mai este stînga, ce mai este dreapta“, delimitările au devenit mai puțin operante. Să fie rezultatul alegerilor de la 18 septembrie și o expresie a nivelării diferențelor de program și de viziune ce separau odinioară cele două tabere politice? În fond, post-festum, nu puțini afirmau că vina scorului aproape egal la urne înregistrat de social democrați și partidele unionale se datorează, pe de-o parte, temerii populației de o glaciațiune socială, dar și tangențelor existente în programele celor două partide. Șansele de victorie sînt de partea spectrului conservator și în virtutea unui *Zeitgeist,* a unei tendințe neoconservatoare de restaurație a valorilor tradiționale: familie, religie, patrie, identitate (ca reacție la efectele centrifugale și pulverizatoare ale globalizării, pe care Germania le resimte în propria-i ogradă).

Deruta postelectorală, oricît de îngrijorătoare ar fi, nu suportă decît cu maximă precauție o comparație cu „republica de la Weimar“, comparație la care unii publiciști recurg totuși.

Germania este chemată acum să răspundă și unei întrebări pe care Raymond Aron o formula în 1977 la adresa Marii Britanii, zguduită de criză la acea vreme: este oare posibilă conservarea unei societăți libere în condițiile în care declinul economiei țării nu poate fi oprit? Să nu uităm, cancelarul Kohl a fost nevoit să abandoneze puterea și fiindcă ținuturile înfloritoare promise în răsăritul Germaniei au rămas prea multă vreme sterpe. Schroeder, a cărui ambiție de a rămîne în fruntea executivului i-a mai adus o poreclă, *Der ewige Kanzler* – eternul cancelar, va trebui să părăsească în cele din urmă cancelaria federală și fiindcă nu a reușit să înjumătățească cifra record a șomerilor, cum le promisese sus și tare alegătorilor, ceva mai demult.

Dacă economia nu înseamnă totul, fără economie, totul se poate transforma în nimic. Centrîndu-și discursul pe valorile economicului, ale factorilor cuantificabili, fiziciana Angela Merkel, specializată în cuantică, trebuie să fi fost ea însăși convinsă de condiționarea reciprocă dintre „a avea“ și „a fi“.

Rodica Binder *este jurnalistă la Deutsche Welle, Bonn.*

Andrei GORZO

UN FILM EVENIMENT

Ultimul drum

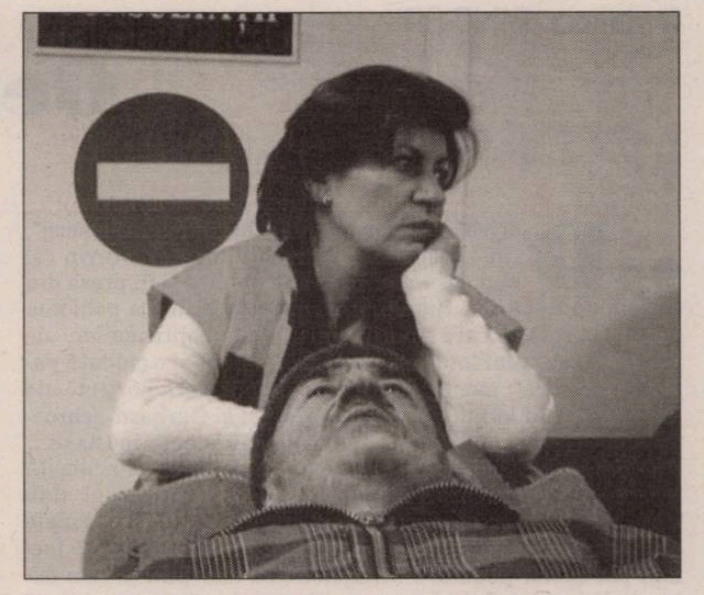

Ne ia cam zece minute să ne acomodăm cu *Moartea domnului Lăzărescu*. Sîntem în apartamentul unui pensionar. Sîntem conştienţi de tremurul camerei. Pensionarul, Dante Remus Lăzărescu (Ion Fiscuteanu), dă două telefoane la Salvare, plîngîndu-se de greţuri şi de dureri de cap. Între telefoane mai ia nişte pastile, îşi mîngîie pisicile, încearcă să se uite la televizor, i se face rău. Simţindu-se tot mai rău, apelează la vecini (Doru Ana şi Dana Dogaru). În următoarele minute, aceştia îl doftoricesc, îl iau la rost pentru băut, se ciondănesc între ei, îl conduc pe Lăzărescu înapoi în apartamentul lui atunci cînd îl lasă picioarele, sună la Salvare, continuă să se ciondănească între ei şi, printre picături, bărbatul îşi recuperează bormaşina de la un alt vecin.

Încercaţi să puneţi pe o foaie tot ce ştiţi, după 10-15 minute, despre cuplul acesta, şi veţi constata că nu vă ajunge spaţiul: parcă i-aţi cunoaşte de-o viaţă – şi nu pentru că sînt „tipici" în sensul de „caricaturali"; nu sînt. *Sînt* comici, dar comedia – a scăpărilor, a spiritelor mai mult sau mai puţin inspirate, a balasturilor şi a paraziţilor verbali – nu ţine loc de judecată; nu e folosită pentru a le da în cap personajelor. Care e, de fapt, atitudinea faţă de ele? Avem de-a face, întîi de toate, cu o inteligenţă morală hipersensibilă – niciodată inchizitorială, dar permanent încordată –, care cîntăreşte pînă şi acţiunile cele mai lipsite de consecinţe. Şi ce spune cîntarul? E uşor să citim o condamnare în tremurul acului său, atunci cînd vecina începe să i-l bîrfească pe domnul Lăzărescu asistentei de la Salvare (Luminiţa Gheorghiu), care în sfîrşit a apărut. Dar aceeaşi vecină îi rîneşte prin apartament; o face mai mult dintr-un reflex gospodăresc, dar, oricum, îi spală papucii pătaţi de vomă, îi pune mîncare în frigider – face mai mult decît i-ar fi impus legile solidarităţii, în forma lor adaptată vieţii la bloc. Ea şi soţul ei nu sînt nişte vecini răi. Ceea ce nu fac este să meargă cu domnul Lăzărescu la spital ca să ajute la internare; e sîmbătă, e tîrziu – nu se deranjează. E jalnic să-i vedem pasînd de la unul la altul responsabilitatea refuzului, dar rămîne întrebarea: cîţi dintre noi ne-am fi deranjat? Cristi Puiu şi co-scenaristul său, Răzvan Rădulescu, ne cer să ne ridicăm la standardele de onestitate pe care şi le-au impus în arta lor.

Din cauza asemănărilor superficiale (aspectul de *ciné-vérité,* minimalismul), Cristi Puiu e întrebat uneori dacă a fost influenţat de Lars Von Trier, şi cu toate că eu nu văd nici o influenţă, de fapt nici un raport, *Moartea domnului Lăzărescu* mi-a amintit într-un fel de *Dogville;* mai precis, mi-a consolidat nişte suspiciuni mai vechi în legătură cu *Dogville.* Von Trier a fost salutat ca un strălucit anatomist al mîrşăviei omeneşti, dar cît de *programate* păreau personajele lui (se întorceau ca la comandă împotriva eroinei-martire) şi cît de departe treceau – cu ipocrizia lor spectaculoasă, cu cruzimea lor teatrală – pe lîngă răul mult mai adevărat, mai subtil şi mai de zi cu zi, cel care provine din neglijenţă, din comoditate, din impulsul de a pasa răspunderea, din refuzul de a te deranja. Verdictul pe care *Dogville* părea să-l dea naturii umane a sunat convingător în urechile multora, dar verdictele mizantropice obişnuiesc să sune mai convingător decît merită; ar trebui tratate la fel de prudent ca verdictele siropos-sentimentaliste. Fac precizările astea pentru că mi-ar displăcea ca *Moartea domnului Lăzărescu* să fie tratat ca o altă înfierare a naturii umane – sau cel puţin a sistemului sanitar românesc. Puiu şi Rădulescu sînt prea buni pentru asta; văd prea clar.

Deci e sîmbătă seara şi spitalele bucureştene au fost asaltate în urma unui accident de autobuz. La urcarea în ambulanţă, domnul Lăzărescu e repezit de şofer (Gabriel Spahiu) şi îi bate obrazul: „Sîntem nişte nenorociţi de oameni, domnule". Acesta e primul ultraj serios adus demnităţii sale. În cursul orelor următoare va înceta să mai fie domnul Lăzărescu; va fi „băi, porcule" (pentru primul doctor care-l examinează şi care, iniţial, nu vede care-i problema lui – în afară de băutură), „tataie" şi „domnu' Remus"; vorbirea lui se va deteriora rapid, ca un ghem care se deşiră, sporindu-i riscul de a trece, în ochii doctorilor grăbiţi, drept un simplu beţiv. Degradarea accelerată a personajului, ca organism şi ca fiinţă socială, conferă filmului suspansul său. *Vrem* – cu o patimă reparatorie ce devine aproape inconsolabilă – ca cineva să se uite la domnul Lăzărescu, să-i identifice problema şi să-l trateze cu respectul pe care-l impune seriozitatea ei. Şi, între timp, ne căutăm consolarea pe unde putem – adică, cel mai adesea, în cuvintele şi în gesturile asistentei, chiar şi-n puseurile ei de exasperare şi-n grimasele ei de durere (suferă de bilă). Ion Fiscuteanu a fost copios lăudat şi premiat pentru interpretarea lui, şi e adevărat că pune mult suflet în ţinuta de om civilizat de care Lăzărescu refuză – atît cît poate – să se despartă. Dar forţa cu care personajul – din care, de la un punct încolo, nu rămîne mult mai mult decît un trup vînturat dintr-un loc în altul – marchează inima spectatorului depinde mai mult de regizor decît de actorul care-l interpretează. Pe de altă parte, regizorul depinde enorm de actriţa care o interpretează pe asistentă – de capacitatea ei de a ne face să vedem, în fiecare moment, că e o femeie obosită, hîrşîită, sătulă de alergătura asta, dar caldă, inimoasă, fundamental *bună.* Şi Luminiţa Gheorghiu e toate aceste lucruri.

Mai întîi merg la „Sf. Spiridon", unde Lăzărescu e tratat cu brutalitate de doctorul Ardelean (Florin Zamfirescu). Acesta suspectează totuşi ceva şi îi trimite la Spitalul Universitar, pentru tomograf. În spitale e o atmosferă de front (accidentul acela de autobuz); şi stricteţea cu care se respectă ierarhiile pare tot de-acolo (asistenta e pusă la punct în repetate rînduri); pînă şi iubirea (dintre un doctor şi o doctoriţă de la Universitar) are un parfum de tranşee; ca să nu mai vorbim de umor – acesta denotă un nivel de intimitate de-a dreptul obscen cu boala şi moartea, ceva ce pentru cei mai mulţi dintre noi nu poate fi decît şocant. Şi totuşi comic. Şi de înţeles. Ce spune cîntarul moral? Acul vibrează necontenit: captează grosolănia şi nedreptatea unei predici împotriva băuturii (încă una), captează impulsul spălatului pe mîini. Dar doctorii de la Universitar îşi fac datoria. Sînt OK. Doar atît că nu-l pot reţine pe domnul Lăzărescu pentru operaţie, aşa că-l trimit la Filaret. Pe drum, asistenta îl dojeneşte matern pe şofer, care face parte dintr-o generaţie de ameţiţi. El răspunde: „Sîntem şi noi pe-aici". Urmează cea mai dură încercare morală din cîte au jalonat acest parcurs. La capătul ei, un doctor se va fi condamnat, iar asistenta va fi devenit o eroină în toată puterea cuvîntului. Pus să semneze o declaraţie prin care îşi asumă toată răspunderea pentru rezultatul operaţiei, domnul Lăzărescu refuză, iar doctorul Mirică (Mimi Brănescu) refuză să-l opereze. La care asistenta nu se mai poate stăpîni: suferă de bilă, vrea acasă, în cursul nopţii a fost pusă iar şi iar la punct, şi toate acestea converg superb, pe fondul acela simplu, inconfundabil, de omenie, în izbucnirea ei: ce valoare are refuzul – sau acceptul – unui pacient aflat la un pas de comă? E pusă din nou la punct. Pleacă spre Spitalul „Bagdasar". O simţim aproape de domnul Lăzărescu. Cine se va mai răsti la ei? Cît or să mai rătăcească aşa? Şi ajung la „Bagdasar", unde nu se mai răsteşte nimeni; extenuate de noaptea neobişnuit de lungă (accidentul acela de autobuz), doctoriţele şi asistentele sînt cuminţi şi grave ca nişte călugăriţe. Domnul Lăzărescu e trimis imediat spre sala de operaţie. Asistenta se mai ţine un pic după targa lui – dintr-un motiv prozaic (e targa *ei),* dar oricum... Domnul Lăzărescu doarme în timp ce e dezbrăcat, spălat şi ras în cap, şi camera pare să se uite direct în sufletul lui. Asta se cheamă cinema transcendental. Termenul e folosit în legătură cu oameni ca Dreyer şi Ozu, deci numai pentru calibrele cele mai grele, dar filmul lui Puiu are o intensitate lucidă, o pasiune morală, o largheţe spirituală care-l aşază în tradiţia aceea. Nu menajează natura umană, dar nici nu te otrăveşte cu dispreţ pentru ea, ci te umple de o iubire neputincioasă şi perplexă: oamenii fiind aşa cum i-am văzut, e de mirare că au putut încropi chiar şi un sistem atît de precar ca ăsta, ca să se ajute unii pe alţii. Sîntem nişte nenorociţi de oameni, domnule. Dar sîntem şi noi pe-aici.

Tereza BARTA

UN FILM EVENIMENT

Mîndrie fără nici o prejudecată

– Festivalul de film de la Toronto –

Plouă. Plouă furios, cu rafale şi cu multă apă care cade din cer. Este unica zi cu ploaie a unui mijloc de septembrie blînd şi auriu ca o linguriţă de miere. Şi în această singură zi de negură şi nor, la cea de-a 30-a ediţie a Festivalului Internaţional al Filmului de la Toronto, filmul lui Cristi Puiu, *Moartea domnului Lăzărescu,* îşi are premiera pe continentul nord-american. De 8 ani de cînd particip la acest festival, este cel de-al doilea film românesc care intră într-o selecţie. Locuri nu mai sînt, iar coada la un bilet în plus se lungeşte între două blocuri, strivită lîngă un zid cenuşiu şi ud, într-un gang claustrofobic şi inundat. În jur se aud multe cuvinte în limba română şi dintr-o dată spaţiul se compresează, pămîntul îşi pierde volumul şi geografiile se contopesc.

Cu un total de 335 filme (incluzînd 109 premiere mondiale şi 78 de premiere nord-americane) din 52 de ţări, vizionate în decurs de 10 zile, Toronto îşi merită în aceste zile apelativul de „Hollywood al nordului". În program sînt filme care vin deja împachetate în premii prestigioase de la Cannes *(Copilul,* regia fraţii Dardenne, *Ascuns,* regia Michael Haneke), de la Veneţia *(Mary,* regia Abel Ferrara), de la Berlin *(U Camelista e Kayelitsha,* regia Mark Dornford), filme ale unor regizori consacraţi *(Norul rătăcitor* regia Tsai Ming-liang, *Timpul care rămîne,* regia François Ozon, *Mic dejun pe Pluto,* regia Neil Jordan, *O istorie a violenţei,* regia David Cronenberg), dar şi multe filme ale unor debutanţi. Un coleg, critic de film al unui prestigios ziar torontez, trece grăbit şi, zărindu-mă în coadă, îmi strigă: „Trebuie să vezi neapărat acest film. E cel mai bun din Festival!" „Ei – mă gîndesc eu – ce ţi-e şi cu corectitudinea asta canadiană multiculturală! Omu' ştie că vin din România..." Deşi aflasem că filmul a avut succes la Cannes obţinînd premiul secţiunii *Un certain regard,* deşi am citit pe Internet cîteva cronici foarte elogioase, nimic nu m-a pregătit pentru catharsis-ul în care aveam să intru în următoarele cîteva ore. Stanislavski spunea undeva că cel mai greu stagiu de atins în artă este stagiul lui „simplu şi bun". Dacă părintele artei actoriceşti avea dreptate, atunci Cristi Puiu şi întreaga sa trupă de actori nu numai că au împărţit acest crez estetic, dar au făcut din *simplu* un act de-o enormă complexitate şi virtuozitate stilistică. „Simplitatea" aceasta, născută dintr-un travaliu meticulos asupra scenariului (Cristi Puiu şi Răzvan Rădulescu), din lungi repetiţii cu actorii şi cu întreaga echipă, din 39 de nopţi de filmare, reuşeşte să facă ca pelerinajul domnului Lăzărescu (Ion Fiscuteanu este deasupra oricăror elogii în rolul lui de *un om)* prin lumea spitalelor bucureştene – lume compusă în faţa camerei cu adevărul unui *ciné-vérité* şi ornată de nenumăratele nuanţe culturale locale – să fie înţeles în orice sală de cinema din orice colţ al lumii, ca pelerinajul fiecărui om prin viaţă care, erou sau simplu muritor, în cele din urmă tot singur moare.

Domnul Lăzărescu nu este victima nimănui, nu este nici mai bun şi nici mai rău ca oricare dintre noi, este numai un om ajuns într-o stare de nevoie şi de dependenţă de semenii săi. Iar semenii săi nu sînt nici răi, nici buni, nici eroi şi nici canalii. Sînt pur şi simplu oameni condamnaţi să rătăcească perpetuu între umanitate şi indiferenţă, între egoism şi altruism, între bine şi rău!

„Fenomenul Cristi Puiu" nu s-a născut însă într-un vid. Deşi îl citează pe Éric Rohmer ca principală sursă de inspiraţie, pe mine limbajul său cinematografic mă duce mai degrabă către lumea lui Milos Forman (cu ceva mai multă disperare) şi a lui Emir Kusturica (cu ceva mai puţină poetică). Dar şi în lumea documentarului autohton, la filmele pline de umor şi tragic ale lui Copel Moscu sau la cele pline de tandreţe şi tragic ale lui Laurenţiu Damian. Oricare va fi fiind modelul lui Puiu, profunda şi adînca umanitate cu care el priveşte viaţa şi pe noi, oamenii încurcaţi în meandrele ei, pare să devină semnătura sa de marcă: *Un cartuş de Kent şi un pachet de cafea,* filmul său de scurtmetraj premiat la Berlin, primul său lungmetraj *Marfa şi banii,* ca şi scenariul filmului *Niki Ardelean, colonel în rezervă,* au toate ca numitor comun acest sentiment de modestie, de respect şi perpetuă fascinaţie în faţa fenomenului numit Viaţă.

Avea dreptate criticul canadian de film, *Moartea domnului Lăzărescu* rămîne şi pentru mine cel mai bun film al Festivalului din acest an, şi nu e puţin lucru să fii cel mai bun dintre 335 de „alţii". În plus, citez din cronica unui critic american, Quintín, *„este un film vorbit într-o limbă pe care o auzi rareori vorbită în filme laureate în festivaluri".*

O dată ieşită din sala de cinema, în ploaia şi agitaţia strălucitoare a străzilor festivaliere toronteze, paradoxal, mi-a venit să zîmbesc. Uitîndu-mă în jur la alergătura disperată şi indiferentă a străzii, am şoptit şi eu, ca domnul Lăzărescu, zgîlţîit în ambulanţa sa: „Ce naiba, hai să fim mai generoşi. La urma urmei, nu sîntem cu toţii decît nişte nenorociţi de oameni!".

Toronto

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Patimi de slugă boierească

„Slamno, unde eşti fă, că te cheamă cocoana?“ Dintr-un bordei din spatele curţii, apăru o fetişcană năltuţă, neagră ca tăciunele şi cu ochii cîrpiţi de somn. Trezită de strigăte, ţiganca n-avu timp să-şi aranjeze rochia, nici să-şi îndrepte basmaua, nici să-şi şteargă obrazul umflat de un somn prost şi luat pe apucatea. „Pă unde umbli fă, o certă un ţigan bătrîn, că dă cînd te strigă cocoana.“ „Care cocoană?“ – întrebă aiurită Slamna. „A mare, cum care.“ Speriată, ţiganca îşi ridică fustele şi alergă spre odaia cocoanei. „Pă unde mi-ai umblat cioară? – o apostrofă cocoana Marghioala de cum o văzu. Te cat de la 12 ceasuri dăn zi şi tu umbli haimana pă poduri... Adusei ghermeşutu şi rochia?“ „Păi să vezi cocoană, că io am plecat să iau rochia dă la prăvălia lui Hristache abagiul. Am luat-o pă uliţa de la fîntîna astupată ca să dau mai răpede în cîrciuma lu Ghiţă Pătatu. Da' nici n-apucai bine să intru în uliţă că săriră pă mine cîinii Anicăi văduva, aia nebuna ce cerşăşte pă poduri la Sfînta Vineri. Şi de nu era Ilie suditu, ăla de-i vizitiu la casa negustorească, să sară cu biciu, praf mă făceau. Că io, cocoană, alerg cît îi ziulica şi nici iminei în picere n-am, nici cămaşa în spate şi...“ „Ho, pui de cioară, că ţi-oi lua şi rochie şi papuci, numai să vină dumnealui dă la moşie. Acu zi unde-i rochia, că-i musai s-o văd.“ „Păi, stai, cocoană, că să vezi, după ce trecui de cîinii Anichii, o luai pă lîngă gardurile sfintei Mitropolii şi d-acolo ieşii direct în Podul Calicilor. Acolo ce să vezi, lume ca la urs. M-am dus şi eu să văz, că...de, prea să adunaseră toţi. Şi ce să vezi cocoana, popa Ignat, ăla de la biserica cu brad ce-a căzut la cutremurul dă anul trecut dă n-a rămas decît uşa de la intrare în picere, cum zisei, popa Ignat, ce-l ştie dumnealui boierul că tot venea pă la curtea boierească că să ţinea cu una Niţa chelăreasa dă era chelăreasă la dumnealui boieru Ianache polcovnic, că această Niţa îi murise bărbatu cînd cu zurba nemţilor din răzmeriţa trecută şi apoi se apucase de popa ăsta, după ce mai pă urmă avuse ibovnic pă unu Dumitrache stegar la grosul spătăriei şi s-a-mpuşcat într-o noapte, crezînd că-i pistolu gol şi Niţa...“ „Las-o dracu pă Niţa chelăreasa şi spune ce-i cu rochia, proasto.“ „Să-l fi văzut pe popa Ignat, cocoană, beat dă nu să mai ţinea pă picere. Îşi lepădase imineii şi sutana şi juca leşeşte de sărea cămaşa dă pă el. Stroe lăutaru, ăla dă cîntă toată ziua pă la uşile cîrciumilor, tot îi zicea din gură, iar popa sărea. Tocmai cînd părintele obosise, trecu pă acolo şi Gheorghe, căpitanul dă lefegii, cu straja după el. Să opri să vadă ce-i şi-l luă la rost pă părinte. Da' atîta i-a fost, că pe loc părintele să răpăzi în barba lui şi-l trase jos dă pă cal şi-ncepu a-i căra la ghionturi dă ţi-era mai mare mila dă săracu căpitan. Da' săriră ailalţi şi-l puseră în fiară pă popă şi plecară la gros. Era acolo şi Gheorghe Firică ce are dulap la tîrgul dă moşi, cumnat cu popa Ignat, şi să rugă dă strajă să-i dea drumu că-i beat şi din patima beţiei le-a făcut pă toate. Că-i păcat dă Dumnezeu să-l arate la judecată, că are copii şi soţie acasă. Da popa nu să lăsă, aşa legat îl scuipă în obraz pă căpitan şi-i striga că-i un porc dă jidan, că scapă el din strînsoare şi-o să-l împuşte.“

„Şi rochia, proasto?“ „Păi nu-ţi zisei, cocoană, că prăvălia lu Hristache abagiul era încuiată, m-am uitat io pă făreastră şi nici pui dă om. Zicea baba Dumitrana, vecina d'un părete cu prăvălia, c-a fugit la miezul nopţii ca mofluzul să nu vină straja să-l ridice c-a-nşelat pă nişte turci cu marfă adusă tocmai dă la Odrii ş'acu n-are dă unde plăti.“ „Nu ţi-am zis, proasto, să te duci prin spate, că ştie dumnealui dă afacerea noastră?!“ „Am dat roată, cocoană, la toată prăvălia şi-ntrebai şi pă unu Panaiotache grecul ce are prăvălie alăturea dă ştie dă Hristache abagiul, şi-mi zise că-i plecat p-afară şi acu trebuie să sosească. Am stat toată ziulica la uşă da' tot nu veni. Că io, cocoană, iarnă, vară, alerg prin toată mahalaua după trebile casilor şi n-am iminei în picere şi nici rochie în spate ş-acu, cu ploile astea, umblu tot goală şi dăspuiată şi numai unu Dumnezeu îmi ştie patimile şi năcazurile...“

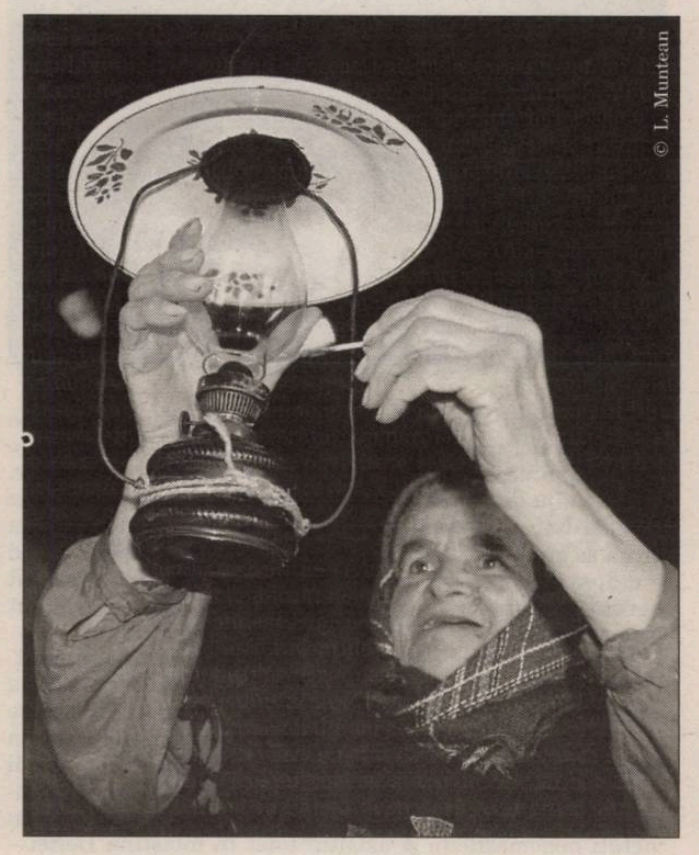

libertatea de impresie

Imagini şi popoare

Într-o duminică, îndemnat de o curiozitate nu foarte ortodoxă, m-am dus la biserica românilor din Londra, de pe Fleet Street. Închiriată de la anglicani, destul de frumoasă, chiar în centru. La slujbă era lume multă (tot mai mare numărul românilor din Londra). Dar se pare că numărul drumurilor la această biserică e invers proporţional cu vechimea pe care oamenii o au în Anglia. Cei veniţi mai de mult şi care sînt mai bine integraţi în societate nu prea mai trec pe acolo. Au şi nişte motive. Noii veniţi, la studii, la muncă sau la furat, umplu în fiecare duminică biserica. Şi am auzit despre cei din urmă că îşi adună informaţiile chiar de acolo. Se interesează de românii care stau ilegal în Anglia, care la o adică nu se pot duce la poliţie să spună că au fost jefuiţi. Iar duminică băieţii erau şi ei în biserică, pe rîndurile mai din spate, *atenţi la tot şi la toate*, greu de confundat pentru cei avizaţi. Unul, mai negricios, cu o căutătură urîtă, avea un mare lanţ de aur la gît şi nişte tenişi chinezeşti uzaţi, în picioare. Dar nu erau numai ei, ci şi multe femei din Moldova, cu basmale, muncitori cu haine de piele negre, cămăşi descheiate la gît, pantaloni căcănii şi adidaşi. Erau chiar şi nişte babe, şi vreo cîţiva care păreau studenţi. Cu toţii arătau cam aşa cum arată lumea la biserică într-un oraş mic de provincie de la noi. Într-un pronunţat contrast cu zona marilor artere imperiale ale Londrei. O populaţie din estul îndepărtat al „noii Europe“. Bietul nostru popor necăjit, mi-am zis atunci. Oameni amărîţi şi hoţi. După 50 de ani de comunism şi încă 15 de nu se ştie ce. Şi m-am întors acasă întristat, gîndindu-mă la imaginea noastră în lume. În metrou însă, într-un vagon plin de negri şi arabi, un englez mai în vîrstă, pistruiat, a început să zică ceva de toţi musulmanii. O englezoaică a încercat să-l facă de ruşine. A ieşit o altercaţie verbală violentă. S-au sculat toţi în picioare, gata să se ia la bătaie. O scenă greu de imaginat astăzi la Bucureşti (mai degrabă acum vreo 15 ani) şi de neînchipuit la Londra, pînă la atentatele din iulie. În sfîrşit, m-am strecurat printre indivizii înfierbîntaţi şi am ajuns acasă. Am dat drumul la televizor. Erau nişte secvenţe în reluare cu bandele de hoţi din New Orleans, de după Katrina. Indivizi cu pachete mari în braţe, furate de prin magazine, care străbăteau străzile cu apa pînă la genunchi. Scenă care mi-a amintit brusc de irakienii care jefuiau palatele lui Saddam...

Londra, 25 septembrie 2005

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

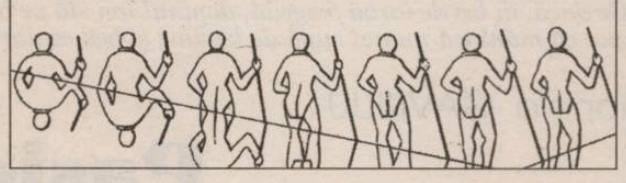

La Antipa, o conferinţă

La Muzeul Antipa, de la un timp încoace, se ţin, în ultima duminică a fiecărei luni, conferinţe, pe diverse teme ştiinţifice, destinate copiilor. Duminica trecută, tema a fost „Galele, misterioase «pensiuni» ale insectelor“.

La prima vedere, un subiect ciudat – mai ales pentru un neavenit poposit din încîrligata lume a filologiei. M-am dus, de dragul copilului, înarmîndu-mă preventiv cu doza standard de resemnare. Din fericire, în cazul conferinţei s-au verificat teoriile pe invers, de bun augur în cazul examenelor de la facultate: dacă pui răul înainte, va fi bine. Pe scurt, prelegerea s-a dovedit o adevărată revelaţie: nu atît subiectul în sine, care a fost inedit şi sistematic prezentat. Ci întreaga organizare a evenimentului, care a inclus activităţi practice cu copiii şi discuţii după conferinţă. Spre deosebire de multe din întrunirile româneşti, aceasta nu a rămas doar un loc gălăgios unde se adună multă lume nervoasă care vrea să-şi audă propriile afirmaţii geniale. Ci un spaţiu al dialogului, ba chiar al opiniilor. A fost, în mare măsură, şi meritul organizatoarei (dr. Aurora Stănescu, şefa Departamentului de Relaţii publice al muzeului): aceasta a ştiut să conducă discuţia pe înţelesul copiilor, dar punînd în dezbatere, în acelaşi timp, şi probleme esenţiale, chiar morale. Fără a face uz de cunoştinţe savante sau de un limbaj ştiinţific ostentativ, aşa cum multora le place s-o facă, indiferent de nivelul audienţei. Aici s-a ţinut cont de public – atît în prezentarea iniţială a subiectului, cît şi în discuţiile ce au urmat – şi rezultatul a fost o prelegere de popularizare, reuşită.

La conferinţă au participat copii de la 4 la 15 ani, cu părinţi, bunici sau alţi însoţitori. Ideile principale şi imaginile aferente conferinţei au fost proiectate, vizibil, pe un ecran mare, situat drept în mijloc, pe care-l putea urmări oricine din sală, fără efort. Locuri erau destule, şi nu se stătea în picioare sau pe scaune cu alte destinaţii, ca la Teatrul de Vară din Herăstrău. Nici nu trebuia să te certi cu cei veniţi mai devreme la spectacol care ţi-au ocupat locurile din rîndul 1, ca la Teatrul „Ţăndărică“. Puteai să-ţi iei în primire locurile paşnic, fără obişnuitul stres al goanei după un imaginar ciolan ce nu trebuie scăpat.

Un singur moment a fost în binecunoscutul spirit neaoş, cel al părinţilor nerăbdători de a se afirma înaintea odraslelor sau în numele lor, pe orice temă posibilă: la sfîrşitul conferinţei, părinţii au fost cei care au pus întrebări, şi nu întotdeauna din cele mai necesare. Cînd, mai încolo, a început concursul destinat copiilor mai mari – acestora li se puneau diverse întrebări legate de prelegere şi, dacă răspundeau bine, primeau cîte un premiu – o parte dintre părinţi nu s-au lăsat pînă nu le-au suflat, mai mult sau mai puţin discret, odraslelor implicate. Şi totuşi, probabil că părinţii şi bunicii de aici erau mai binecresuţi sau cu mai mare respect pentru partea intelectuală, pentru că n-au fost nici pe departe atît de brutali şi gălăgioşi ca aceia de acum cîţiva ani, la Patinoarul „23 August“, care îşi îndemnau, ca la curse, copiii, de pe margine.

Ce mi-a plăcut cel mai mult la conferinţă a fost modul în care s-au discutat cele prezentate: întrebările din concurs s-au referit, mai întîi, la partea de informaţie, pe care copiii au fost rugaţi s-o treacă în revistă; apoi interlocutorii şcolari au fost puşi şi în faţa unor dileme morale. Una din întrebări a fost: ce cred copiii, insectele care îşi construiesc case pe frunzele altor plante, parazitîndu-le pe acestea, pe de o parte, dar adăpostindu-şi propriii pui de intemperii, pe de alta, sînt bune sau rele? Răspunsurile au fost pe măsura întrebării, profunde şi ambigue, şi a fost o plăcere să-i auzi pe copii luîndu-le apărarea insectelor; pe care, brusc, nu le mai priveau doar ca pe nişte vietăţi scîrboase ce merită să fie strivite, ci ca pe o altă specie, civilizată, în felul ei. Un pic din prost înţeleasa mîndrie umană a mai fost lăsată deoparte sau măcar pusă la îndoială în cadrul discuţiilor de acolo. Copiii mai mici au fost chiar rugaţi să facă, în desenele lor, un paralelism între casele insectelor şi propriile lor camere.

Dacă şi următoarele conferinţe o vor ţine tot aşa, îmi voi recăpăta şi eu măcar un procent din încrederea pierdută în activităţile neaoşe pentru copii.

PESCARII DINTRE BETOANE

„Pescari de pe Dîmboviţa – uniţi-vă!“ Aceasta ar putea fi deviza celor răbdători cu undiţa în mînă de pe malul „gîrlei“ din capitală. Fără asociaţie, fără permis de pescuit, cu prăzi modeste ca şi condiţiile în care-şi exercită pasiunea, fie vară, fie iarnă, pescarii de pe Dîmboviţa concurează serios cu ai lor colegi de breaslă încadraţi legal. Ce dacă, în loc de iarbă fragedă, domnul Ion stă pe bordura betonată, ce dacă, în loc să-i cînte păsările în liniştea odihnitoare, huruie maşinile în spatele său, ce dacă acasă zice că mănîncă numai supă de legume şi bea ceaiuri, căci nu-şi permite carne decît de Revelion? Domnul Ion face tot ceea ce-i place: pescuieşte.

Ionela GAVRILIU

Pasionaţii de pe Dîmboviţa

În aerul greu al zilei de august, pescarul stă concentrat pe malul Dîmboviţei, la doi paşi de Podul Grozăveşti. „Ion Cîmpeanu, fost economist, pensionar umilit şi pescar amator“ – se prezintă bărbatul de vreo 60 de ani de pe malul gîrlei, îmbrăcat cu pantaloni la dungă asortaţi cu bluza cafenie. El face parte din acea categorie de pescari pe care nu o să-i găseşti pe vreun forum specializat, nu o să-i vezi înscrişi în asociaţii de profil. De la ei nu o să auzi poveşti fantastice cu peşti uriaşi care rup lanseta, cel mult despre caraşi de două kile sau „trecuţi de palmă“, cum zic pescarii.

Stă pe un scăunel pliant şi priveşte atent cele două undiţe. Supărarea domnului Ion n-are margini, căci îi e din ce în ce mai greu să-şi împace pasiunea din tinereţe. Pentru că la bălţile la care mai mergea în timpul liber, acum 15 ani, taxa ajunge astăzi şi la 30 de milioane pe an, pe care cum să le plătească din pensia de 3 milione jumate?; pentru că nu mai există transport preorăşenesc pe care avea abonament, acum microbuzele pînă la barajul Mihăileşti, de exemplu, i-ar seca buzunarul cu 120.000 săptămînal; pentru că acum îi tulbură apele „urîtăniile aste“ – zice supărat arătînd doi copii ai străzii care se bălăceau chiar între cîrligele lui.

Domnul Ion vine din Şoseaua Giurgiului la pescuit pe malul Dîmboviţei, de cîte ori îl lasă boala şi treburile casei: „Uneori şi de trei ori pe săptămînă, iar nevasta nu se supără, baiul e că nu-i duc peşte de ajuns“ – glumeşte cu amărăciune bătrînul. Azi nu a prins mare lucru, cinci peştişori cărora le va da drumul la plecare că nici de-o saramură nu-i ajung. Altădată putea să suplinească două-trei mese cu peştele prins prin bălţile de la marginea Bucureştiului, acum aşteaptă sărbătorile să vadă carne sau peşte pe masă.

Nu pregetă să le tragă nişte înjurături „capitaliştilor nenorociţi“, „jigodiilor“ care l-au privat de această plăcere la bătrîneţe, cumpărînd apele şi cerînd preţuri uluitoare pentru o zi de pescuit: „Atîta bucurie aveam şi eu ca pensionar.“ Dacă ar avea bani suficienţi, nea Ion ar pleca pe Dunăre, în Deltă. Acolo n-ar mai avea de îndurat zgomotul maşinilor, praful, mitocănia; pînă şi pişcăturile ţînţarilor le-ar suporta fericit.

Lostriţa de Dîmboviţa

Nea Marian aşteaptă şi el lîngă lansete, la 100 m mai încolo, o pradă de soi. E echipat pentru pescuit cum se cuvine: pălărie de paie, vestă, rucsac cu scule, scăunel. Plus, răbdare şi tutun. De mic i se trage patima asta: „Mergeam cu tata pe Străuleşti, pe Colentina şi prindeam peşte, nu glumă“. Zice că în Dîmboviţa se prind băloşi, caraşi, roşioară, lostriţă. Cum adică? „Ei, nu chiar lostriţă, i se spune regină pe aici şi se mai agaţă din cînd în cînd.“ Ieri a fost o zi bună, două kilograme de roşioară plus ceva săbioare. Noaptea nu dă la peşte că îi e frică de aurolaci, a auzit de pescari bătuţi cărora li s-au furat şi sculele, pe-aici. La iarnă se gîndeşte cu groază, căci nu mai dă la copcă de cînd a crăpat gheaţa sub picioarele lui şi a văzut cum un alt pescar a dispărut sub apă chiar lîngă el. „L-au găsit primăvara la dig“ – spune nea Marian.

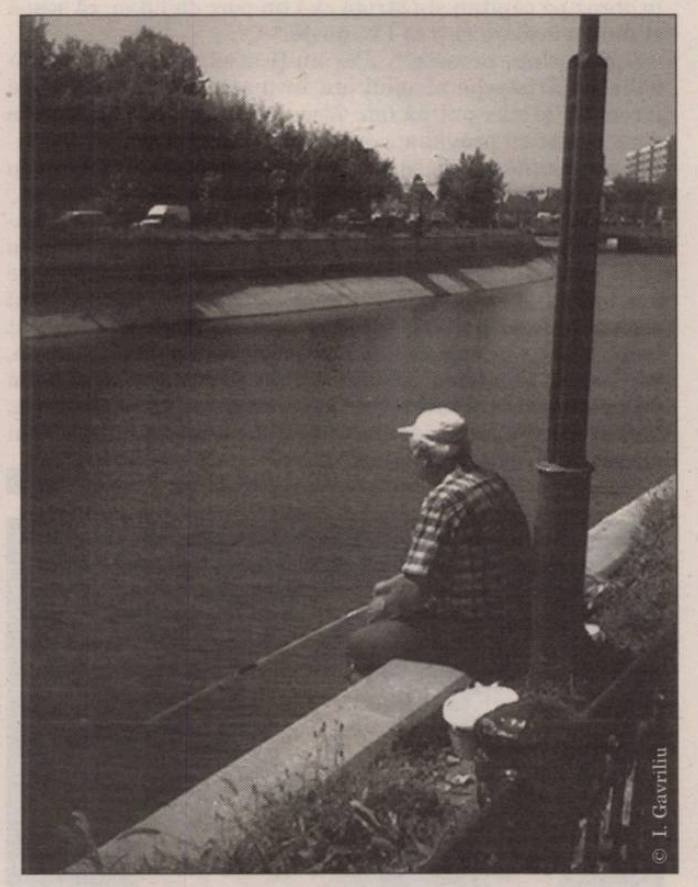
© I. Gavriliu

Firul zvîcneşte scurt, după care rămîne încremenit. Pescarul smuceşte expert şi învîrte mulineta pînă iese la suprafaţă un peşte galben pe burtă, de vreo 12 cm. Îi scoate cîrligul cu o pensetă, căci s-a prins rău, şi azvîrle prada în punga cu încă vreo cinci peşti pestriţi: roşioare, bibani – îi arată pe fiecare. Pentru o clipă, pentru nea Marian, blocurile s-au transformat în tufişuri sălbatice, maşinile – în vietăţi nedomesticite şi asfaltul topit în mlaştina Deltei – paradisul pescarilor exilaţi la oraş.

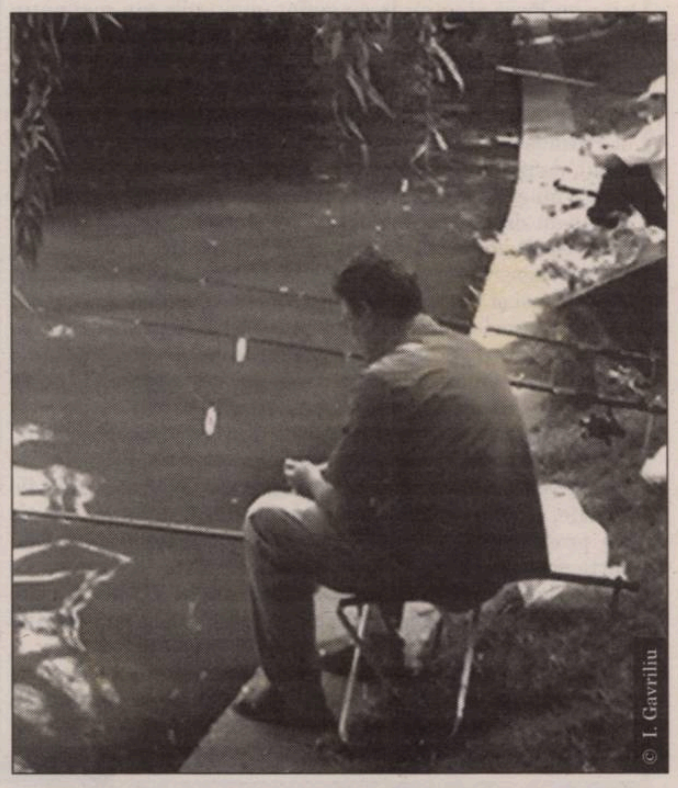
© I. Gavriliu

De la vioară la undiţă

„Din două motive pescuiesc: de distracţie şi ca să umplu timpul“ – spune graseiat pescarul cu mustăcioară de lîngă cascada din amonte de Podul Grozăveşti. Are mîini fine şi o dibăcie rară în felul de a mînui undiţa, aşa că în răstimp de douăzeci de minute a prins trei roşioare răsărite. Dobrescu este profesor de vioară la Conservator şi pescuieşte de patruzeci şi cinci de ani în apele tulburi ale Dîmboviţei. „Nu prind peşte de foame“ – clarifică de la început şi completează că nu ai cum să te pui cu această pasiune care nu se învaţă şi nu se predă, nici vorbă să forţezi pe cineva să o descopere dacă n-are chemare.

„Vioara şi pescuitul nu se împacă în nici un fel, fiecare cu treaba ei“ – precizează, trăgîndu-şi şapca de camuflaj pe ochi, să nu-l bată soarele. Ca dovadă, în timpul Festivalului „George Enescu“ nu va mai călca pe malul Dîmboviţei din lipsă de timp. Şi pentru că atunci trebuie să se dedice celeilalte pasiuni ale sale – vioara.

Filosofia pescuitului citadin

Noua generaţie de pescari de Dîmboviţa e şi ea pusă la punct cu filosofia pescarului: „Nu contează prinsu', important e să vezi pluta aia că se mişcă. Pescuitul e o evadare“ – zice Nicolae Voicilă, un tînăr de vreo 35 de ani, pregătit, la rîndul său, cum se cuvine pentru pescuit. E încîntat că poate veni aici în natură, liniştit, să pescuiască. Care natură, ce linişte? Dar maşinile, fumul, zgomotul? Nu-l deranjează, are ochii pironiţi mai tot timpul în apa verzuie, la capătul undiţei. Evadează.

Nicolae povesteşte înflăcărat că pescuitul pe Dîmboviţa îşi are rostul lui. Pe la prînz, de exemplu, nu prea se prinde nimic, la fel şi dacă scade apa cînd „se umblă la baraj“. În zonele diferite ale Splaiului se prind peşti diferiţi şi în cantităţi diferite. Avantajul e că găseşti tot anul ceva de prins. Voicilă a ales să pescuiască mai aproape de Regie, căci e lîngă staţia de tramvai şi ajunge numaidecît acasă.

Dacă e legală sau nu problema? „De cînd pescuiesc aici, n-am văzut pe nimeni, poliţist adică, să zică «Nu mai pescuiţi!», că nu mai pescuiam. Dar aşa...“ – ridică din umeri satisfăcut. De mîncat, mănîncă peştele prins, căci se bazează pe un silogism imbatabil: dacă era poluare sau vreo substanţă dubioasă, mureau toţi peştii şi nu mai avea ce să prindă, deci nici ce să mănînce: „Ei (n.n. – peştii) ştiu cel mai bine dacă e apa curată sau nu“ – rîde cu ochii ţintă la pluta neclintită.

Dacă ar fi să aleagă între a se bucura de beneficiile unui calculator nou-nouţ pentru a se relaxa şi a merge la pescuit, Nicolae nici nu stă pe gînduri: „Tot la pescuit, dom'le. E o plăcere“.

„Un club al pescarilor de pe Dîmboviţa e o idee bună, de ce nu?“ – spune Georgian Gheorghe, realizator al mai multor emisiuni de pescuit. Pescuitul, chiar şi în condiţiile vitrege ale oraşului, rămîne treabă serioasă: „Nici vorbă să consideri pescuitul, chiar şi în Dîmboviţa, în Bucureşti, o pierdere de vreme“. Asta pentru că un pescar adevărat e dator să încerce orice loc, unde crede că poate prinde ceva.

Georgian Gheorghe nu crede că cei care pescuiesc în Capitală o fac pentru că nu au bani de permis de pescuit: „E o sumă infimă, nu ştiu cît, dar pe an nu plăteşti enorm ca să pescuieşti. Să fim serioşi“. Pe site-ul www.pescuitul.ro pescarii spun că au plătit pentru un permis de pescar în 2005 sume cuprinse între 500.000 şi 1.200.000 ROL, în funcţie de judeţ şi dacă au cerut permis de munte sau de şes. Astfel că, în judeţul Arad, preţul permisului de pescar este 700.000 de lei vechi, în Iaşi 850.000 de lei, la Tulcea 500.000 de lei, pensionarii avînd reducere la 250.000 de lei.

Despre calitatea peştelui „din gîrlă“, Georgian Gheorghe spune că depinde în ce zonă a rîului pescuieşti, dar per ansamblu apa nu e poluată foarte tare în stratul de deasupra. Ca dovadă, acum trei-patru ani s-au făcut şi concursuri de pescuit în apele Dîmboviţei.

„Nu e un fenomen chiar aşa păcătos“ – spune profesorul Nicolae Găldean de la Facultatea de Ecologie, despre poluarea apei în Dîmboviţa. Este de acord că apa de deasupra este mai curată, spre deosebire de cea de sub placa de beton, pe unde se scurg apele menajere din Capitală. Dar în apele în care se pescuieşte are loc procesul de înflorire algală, adică apar nişte alge care dau naştere la toxine. Plus praful şi faptul că apa ba creşte, ba scade afectează calitatea apei.

Nicolae Găldean precizează că nu este periculos să consumi peşte din aceste ape, pentru că nu se găseşte în cantităţi mari şi peştele se dezvoltă în lac nu în apele tulburi ale Dîmboviţei. „Dacă vă duceţi la Obor, de exemplu, şi cumpăraţi peşte, cine ştie de unde este pescuit, din ce lacuri cu metale grele... Acolo e pericol real!“ – spune profesorul.

La Institutul Naţional de Cercetare-Dezvoltare pentru Protecţia Mediului nu s-a făcut nici o analiză a apei din Dîmboviţa: „Nu s-a cerut niciodată o astfel de analiză, noi acţionăm doar la cerere“ – spune directorul tehnic al institutului, Adrian Sarău.

Dedicaţie: Acest text a fost scris înainte ca ploile să umfle Dîmboviţa şi lacurile Capitalei, cînd pescarii abia aşteptau sîmbăta şi duminica pentru a-şi întinde undiţele peste apele uleioase ale oraşului. Îi aştept să răsară iar ca ciupercile după ploaie.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Românica pitorească

– D'apăi eu le-am zis că vine apa mare, că m-or sunat în miez de noapte de la judeţ să-mi dea avertijment, da' ei nici de-ai dracu' n-a vrut să iasă din case să curăţăm şanţurili...

– Hai bre, nea Mitică, că nu-i adevărat, a ieşit oamenii, ce, mata pui că n-a fost alde Ilie şi Porumbeştii?! A ieşit juma' dă sat, da' a fost apa mare, n-aveai ce-i face.

– A ieşit pă dracu', am ieşit eu, mata şi cu încă zece bezmetici. Şi e kilometri întregi de şanţ, abia dacă am reuşit să tăiem bureanul, d'apăi să mai adîncim vadul!

– Restul a fost ocupaţi cu sacii şi cu nisipul...

– Aha, trei saci umpluţi şi gata, li s-a făcut sete de-au zăcut la cîrciumă toată ziua. Las' că i-a potolit Dumnezeu, le-a dat udătură de-or pomeni-o şi pe lumea ailaltă!

În uliţa satului năpădit de ape s-a adunat mai toată lumea. Ai lui Ilie, Porumbeştii şi alţi cîţiva care n-au vrut să iasă la adîncit de şanţuri stau mai departe bombănind amintiri de la puhoaiele de-acum cinci ani: că primar era tot Mitică şi că a dosit bună parte din sacii cu ciment şi din fierul-beton venite de la Bucureşti. A dat ajutoare la vreo cîţiva aleşi numai el ştie cum şi-apoi le-a cumpărat şi cimentul, şi fierul, la preţuri de nimic. „D'aia are acu' ditamai căsoiul, că ăştia din neamu' lu' Mitică n-a fost niciodată gospodari, doar cu gură mare, aşa a şi nimerit Mitică primar, că n-a avut nimeni în sat gură mai mare decît el!" – aruncă printre dinţi unul înalt şi slab, sprijinit într-o coadă de lopată.

– Ce zici, Costele? Mai ai curaj să zici ceva după ce m-ai înjurat de mamă cînd ţi-am zis să ieşi la lopată?

– Nu te-am înjurat, bre, primare...

– Cum nu m-ai înjurat, mă? Nu mi-ai zis să mă duc în mama cu liberalii mei cu tot şi să desfund şanţurili cu Tăriceanu şi cu Băsescu?

– Ai, bre, nea Mitică, că era glumă...

– Glumă îi zici tu acuma, Costele, da' de ieşit, n-ai ieşit la şanţuri. Măcar p-ăla din faţa cîrciumii dacă îl curăţai, să ai unde să cazi cînd îţi bei minţile!

– Lasă, bre, n-ai mata grija mea...

– ...'re-aţi ai dracului! – mai apucă să zică primarul, apoi se aude telefonul. Nea Mitică scoate un mobil lung şi verde din buzunarul hainei, apoi începe să vorbească cu glas tare în mijlocul uliţei. Îl aude tot satul.

– Da, să trăiţi, dom' prefect, situaţia e sub control, n-a murit nimenea, doar animale, opt porci, vreo douăzeci de găini şi un cîine... nu, nu sînt case distruse, doar gardurile. Da, şi mai e de făcut reparaţii pe la drumuri, pe la pompa de apă... asta e marea problemă, cu apa, că nu mai putem bea din puţuri, da' am vorbit la judeţ şi a zis că trimite camioanele cu apă în seara asta. Trimiteţi, dom' prefect, trimiteţi şi ciment, şi fiare, că a mai rămas oameni care n-a apucat încă de dată trecută, că ştiţi, noi am mai trecut şi-acu' cinci ani prin asta...

– Şi-ai luat tu şi cu neamul tău, lovi-te-ar buba! – şuieră într-un glas Porumbeştii.

Încet-încet, apa se scurge pe cîmpul de la marginea satului, lăsînd să se arate bucăţi din drum acoperite de un nămol clisos amestecat cu bucăţi de lemn, pietre şi bălării scoase din rădăcină.

– Hai, la lopată, să facem loc în curtea primăriei, că vine camioanele cu ajutoare! – strigă Mitică primarul, şi întreaga adunare se urneşte greoi din uliţă, mocirlînd apa şi pămîntul sub

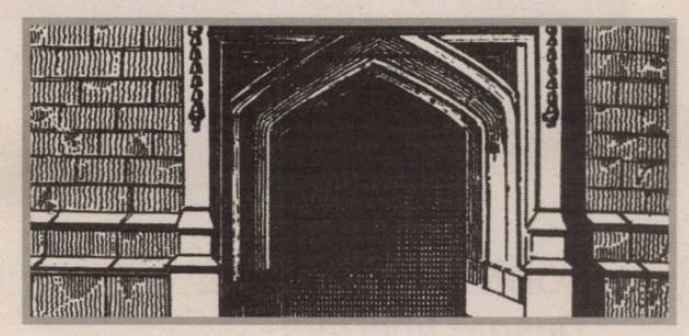

tălpile cizmelor de cauciuc.

În curtea primăriei e apa de-un metru, la fel şi-n curtea de lîngă, unde stă nea Mitică. În cele din urmă, cînd începe de se vede pămîntul, se vede şi la primar în curte: apa de la Mitică s-a scurs toată în curtea primăriei. Ai lui Ilie şi Porumbeştii au văzut din prima, dar n-au avut ce face. S-au mulţumit să înjure în barbă. Într-un tîrziu, după ce n-a mai fost udătură în curtea primăriei, toată lumea a aprins ţigările, cu ochii în capul satului, după camioane.

– Ce zice, bre, nea Mitică? Mai vine astăzi?

Nea Mitică oftează, stinge ţigara şi, cînd i se pare că nu-l vede nimeni, duce telefonul la ureche aruncînd cuvintele cu glas tare, să-l audă tot satul.

– Da, să trăiţi, dom' prefect, sînt Dumitru, mă întreabă lumea dacă mai vine azi camioanele. Aha, deci nu mai vine, că e drumurile inundate, o să le spun...

– Al dracului Mitică! – oftează într-un glas Porumbeştii, apoi trag resemnaţi din ţigară şi se pierd în urma şirului de căldări şi lopeţi care înoată spre case.

NU E NORMAL CA ÎN CAZUL UNUI EŞEC SAU ÎNTR-O SITUAŢIE DE URGENŢĂ SĂ FIE INVOCAT UN BASTON INTELIGENT

● Cu trei zile înainte de începerea Campionatului Mondial de Crap din Belgia, Val Pangică a stat de vorbă (în *Cotidianul* din 24.09.2005) cu antrenorul lotului naţional, vicecampion mondial în această disciplină, Andrei Vlădeanu. Omul a spus ceva fără de precedent, după ştiinţa mea: „Nu cred că e normal ca în cazul unui eşec să fie invocat ghinionul, nici chiar în pescuit!". Dacă nici în pescuit nu poate fi invocat ghinionul, atunci toată istoria omenirii şi a fiecăruia dintre noi în parte trebuie rescrisă, de la Geneză pînă la şutul peste poartă al lui Bănel Nicoliţă. (**R. C.**)

● Într-o comună violent lovită de furia apelor, două tancuri (buclucaşe) ale armatei române încearcă din răsputeri să treacă de pe un mal pe celălalt al nemiloasei întinderi de apă. Primul, mai norocos şi mai „valabil" d.p.d.v. tehnic, face faţă situaţiei cu brio. Din cel de-al doilea, se aude, la un moment dat, o voce stinsă şi „înfrigurată": „Dom' colonel, a luat apă! Să-mi bag picioarele!". Şi reporterul conchide: „Volanul abia dacă se mai vede". În cazul (penibil) de faţă, n-am putut să trec cu vederea o afirmaţie a preşedintelui Băsescu conform căreia forţele armate române sînt pregătite să facă faţă oricărei situaţii de urgenţă. Nu ştiu ce înseamnă exact „situaţie de urgenţă" în opinia domnului preşedinte, dar, dacă un tanc nu poate trece o apă fără să se înece ca ţiganul la mal, mă întreb cum s-ar comporta în caz de război. Eu nu (mi-aş băga picioarele?!) aş băga mîna în foc că n-am fi de rîsul lumii! (**R. P.**)

● Două chestii pe care le-am văzut, săptămîna trecută, în Paralia Katerini: 1) Pe o stradă trec împreună un scuter şi o bicicletă. Pe scuter e un bărbat care ţine cu mîna dreaptă mînerul scuterului, iar cu stînga ţine ghidonul bicicletei. Pe bicicletă nu e nimeni. În schimb, pe umărul stîng al bărbatului e un papagal albastru care spune ceva. 2) Un bătrîn vine pe plajă cu un scaun pliant şi cu un baston. Înfige bastonul în nisip, desface scaunul şi se aşază pe el. Stă o vreme aşa, privind spre valuri. Apoi se ridică, îşi face cruce de trei ori, îşi ia bastonul şi intră în apa mării, pînă la glezne. După care se întoarce la scaun, se aşază şi priveşte iar către valuri. (**D. S.**)

● În Franţa, toată lumea bună (artistică, politică etc.) vrea să apară „*chez* Fogiel" (Marc-Olivier F., zis şi „Marc-O") în emisiunea *On ne peut pas plaire à tout le monde* (marţi seara, pe TV5). E un format de divertisment inteligent, cum nu vezi pe la televiziunile noastre, unde divertisment rimează cu cretinism şi vulgaritate. Căci, ia te uită, ce (mai) înseamnă „vulgaritatea"? Bună întrebare... În audiovizualul francez, oamenii (mari) sînt obişnuiţi să vorbească fără perdea, spunînd lucrurilor *acelea* pe nume – fără ca, prin aceasta, să fie vulgari! Săptămîna trecută, de pildă, Serge Lama – vedetă a muzicii franceze, acum soţ & tată de 62 de ani – nu s-a sfiit să afirme, la un moment dat, că, pe la vîrsta de 13 ani, practica onanismul; „adică masturbarea", precizează Fogiel; la care Guy Carlier, comperul său pachidermic, a intervenit: „Serge a vrut să fie elegant, referindu-se la faptul că făcea laba..." (Rîsete, evident.) La noi, cînd, în emisiunea *Fotograme* (care, apropo, reîncepe sîmbăta pe TVR Cultural, de

Cu ochii-n 3,14

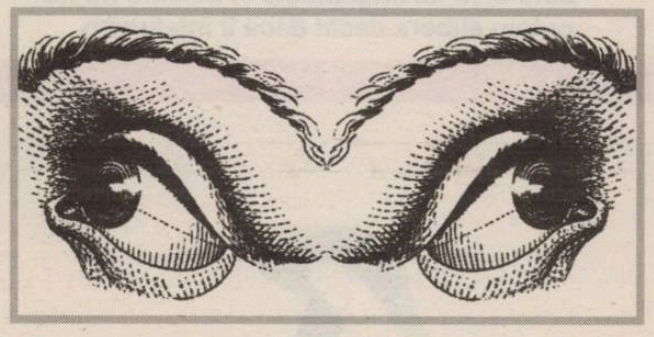

la ora 16,05), l-am citat pe Woody Allen care spunea că „Masturbarea e sex cu cineva la care chiar ţii" (rîsete, vă rog), ediţia respectivă a primit un „AP"! *C'est toute la différence...* (**a. l. ş.**)

ORICÎT NE PLACE UN PIC DE PLUŞ ÎN PĂDURI, VA TREBUI SĂ NE OBIŞNUIM CU DRUMURILE ÎN OGLINZI

● Oricît de ingraţi am fi cu noi înşine, oricît ne place un pic de masochism pe pîine, va trebui să recunoaştem că omul, această chestie gînditoare, nu a cunoscut bucuria neroadă de a afla că un uragan de gradul 5 a devenit, în evoluţia lui bezmetică pe pămînt, o furtună tropicală oarecare, de gradul 2. (**R. C.**)

● Şi românii ştiu ce vor şi au opţiuni clare: în librăria de la Scala, la secţiunea „Animale de pluş" (există, mai nou, şi aşa ceva), un domn în vîrstă a intrat şi a întrebat, cu hotărîre: „Aveţi canguri?". Evident, de pluş. Doamnele din librărie au încercat să-i schimbe opţiunea, momindu-l cu hipopotami sau elefanţi, dar domnul a rămas ferm pe poziţii. În final, exasperată, una din vînzătoare i-a spus să caute în Australia. Totul sub ochii vărului meu din Australia, în vizită, după 20 de ani, în ţara de baştină, despre care n-a reuşit să tragă vreo concluzie. (**I. P.**)

● Acum ceva timp auzisem de o organizaţie franţuzească înfiinţată pentru eliberarea piticilor de grădină. Din grădinile oamenilor sau de pe unde erau expuse, micile creaturi de lut erau luate şi duse în natură (în păduri, pe malul lacurilor etc.). Ieri seară, pe PRO TV, o ştire despre o agenţie de turism germană pentru păpuşile de pluş: trimiterea animalului preferat într-un hai-hui de 150 de euro (sau 99, dacă animalul este din Germania). Alături de încetarea ploilor, a fost cea mai bună ştire din ultima vreme. (**S. G.**)

● Am văzut un episod halucinant la Realitatea TV, la o discuţie despre inundaţiile de la Costineşti: un specialist în ape spune că va trebui să învăţăm să trăim cu inundaţiile, că vor urma ani tot mai ploioşi. Săracul om nu a apucat să mai zică nimic, deşi tot încerca să aducă argumente şi flutura un grafic. Şi asta pentru că cei doi jurnalişti din studio, Cornel Nistorescu şi Cosmin Prelipceanu, erau mult mai deştepţi şi mai informaţi. Nistorescu făcea mişto: „Auzi, dom'le, dar de unde ştii asta? Ai învăţat la şcoală?". Prelipceanu era pe culmile ştiinţei: „Dar, Olanda, dom'le, care are diguri?!". Acum, eu ştiu că Olanda a smuls pămînt din mare, ceea nu e cazul cu Costineştiul, unde în afară de nişte nisip şi căsuţe omul nu a făcut mare lucru, şi nu înţeleg comparaţia. Dar, ca simplu telespectator, am rămas frustrat că nu am înţeles ce spunea specialistul, mai ales că asta e o idee tot mai răspîndită (vezi şi textul lui Jeffrey D. Sachs din *Dilema veche* de azi, care spune că va trebui să ne obişnuim cu uragane tot mai puternice; o fi învăţat asta la şcoală?). Îl rog pe specialistul respectiv să ne trimită un articol la redacţie cu explicaţii, promitem să nu facem pe deştepţii. (**C. G.**)

● Avînd eu poftă într-o seară de nişte şlagăre româneşti verzi ca bradu', bag CD-ul cu mp3-uri şi ascult de la Luigi Ionescu, Trio Grigoriu şi Mihaela Mihai la Corina Chiriac, Stela Enache şi Dan Spătaru (găsesc „Drumurile noastre" hit-ul românesc absolut). Şi ce descopăr: „Prieteni de-o viaţă" al lui Gabriel Dorobanţu este „Head over hills" al celor de la ABBA, începutul de la „Melancolie" cîntat de Mirabela Dauer este refrenul de la „Will you be there" al lui Michael Jackson, un intrumental de la Savoy e „Arrival"-ul lui Mike Oldfield, „Fericirea are chipul tău" cîntată de Mihaela Runceanu este „Paradise"-ul lui D. Russel, „M-am îndrăgostit numai de ea" al lui Ducu Bertzi este un *cover* după un cîntec italian din anii '70 al cărui autor încă nu-l ştiu. (**M. C.**)

● Nu ştiu dacă aţi băgat de seamă – de cînd cu ploile astea musonice – că s-a mărit numărul de pietoni sinucigaşi. Dai să ieşi de pe o alee şi în faţa maşinii îţi ţîşneşte în ultimul moment o mamă cu copilul la piept, ieşi pe bulevard şi frînezi brusc întreaga coloană încercînd să ocoleşti un rapper cu căşti în urechi, dai colţul şi un domn grizonat te bate gînditor pe capotă. Oameni blajini, mizînd pe ajutorul tău şi pe fracţiunea de neatenţie dintre privitul în oglinzi şi aprinsul ţigării. Şi gîndiţi-vă că vine iarna... (**S. S.**)

PÎNĂ SE LĂMURESC LUCRURILE, UN ANONIM ROSTEŞTE O LEGE

● Un anunţ într-o staţie a transportului municipal din Cluj: „Important! Staţia Finanţe se mută (provizoriu) la Curtea de Apel". Pînă se lămuresc lucrurile, oamenii sînt scutiţi de drumuri cu autobuzul. M-am bucurat să constat că, în vecinătate, staţia C. Brâncuşi a rămas la locul ei. (**M. B.**)

● Pe o rulotă din Giuleşti unde se vînd ouă, ulei de floarea-soarelui, hîrtie igienică, becuri şi chibrituri, un marker anonim a scris: *All women want to be in Orgasmland!* (**M. C.**)

● După ce toată lumea vorbea numai de Rita, că se apropie, că e de gradul 4, că e de gradul 5, că iar e de 4... vine George W. Bush în faţa presei şi, din înălţimea funcţiei sale planetare, cu zeci de meteorologi şi consilieri în spate, rosteşte primele cuvinte răspicat, împărtăşindu-le ca pe o mare revelaţie: „This is a big storm" („E vorba de-o furtună mare"). (**A. M.**)

● Din seria „se întîmplă şi la ei": Silvio Berlusconi a fost achitat într-un proces pentru fals în bilanţ, pentru că infracţiunea a fost prescrisă. Procesul începuse în 1995. Termenul de prescriere a fost redus (de la şapte ani şi jumătate la patru ani şi jumătate) printr-o lege iniţiată de Guvernul condus de Berlusconi imediat după preluarea mandatului. Asta am vrut să spun. (**M. V.**)

HUMANITAS
citim de 15 ani împreună

JOHN STUART MILL
Despre libertate

Mill **reprezintă în lumea anglo-americană ceea ce este Nietzsche pentru tradiția continental-europeană: apogeul „modernității".**

Gertrude Himmelfarb

Impactul tratatului lui *Mill* asupra gândirii politice a fost imediat și a lăsat urme de durată.

Isaiah Berlin

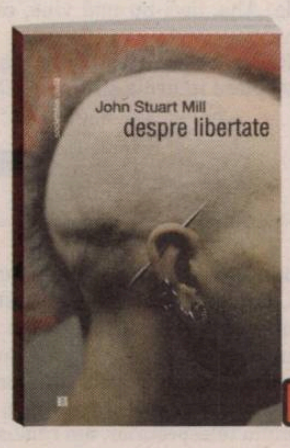

Dacă a fost vreodată cineva liberal adevărat, *John Stuart Mill* a fost acela.

John Gray

FRANÇOISE THOM
Limba de lemn

În vremurile noastre ar fi comod să înțelegem limba de lemn ca pe un mecanism pus în aplicare, prin urmare posibil a fi întâlnit doar în regimurile totalitare și, în special în comunism.

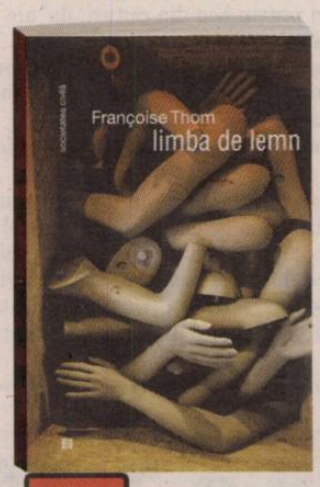

Numai că situațiile critice cauzate de practicarea limbii de lemn nu încetează să apară, limba de lemn nu este numai de domeniul trecutului, unul mort și îngropat, ci al unui trecut care încă ne bântuie. Ea e un strigoi care încă ne stăpânește și de care nu ne putem elibera decât dacă îl înțelegem.

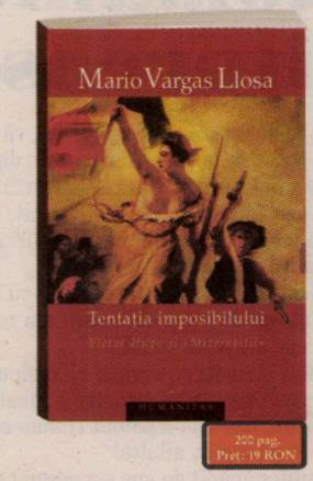

MARIO VARGAS LLOSA
Tentația imposibilului

Mario Vargas Llosa plonjează în romanul *Mizerabilii* din perspectiva cititorului avizat, a entuziastului, a creatorului care știe prea bine cum se construiește o mare operă literară. Și ne relevă acele semne care vorbesc despre Victor Hugo scriitorul, politicianul și, mai presus de toate, omul pur și simplu.

Prima traducere la nivel mondial este cea în limba română.

www.humanitas.ro ● www.librariilehumanitas.ro ● www.humanitasrights.ro ● http://autori.humanitas.ro

TVR
CULTURAL

Grila de toamnă TVR Cultural

TVR Cultural propune în această toamnă telespectatorilor săi o serie de producții noi și formate îmbunătățite, al căror conținut va continua să ilustreze sloganul postului: „Alege valoarea".

Grila de toamnă TVR Cultural aduce telespectatorilor cele mai noi spectacole de jazz din Europa și America, precum și recitaluri de muzică clasică.

Filmele de artă vor fi difuzate în prime-time, de la ora 20,00, continuând seria marilor regizori și actori, a filmelor de marca românești și străine.

Florin Iaru este gazda unui format special care își propune să concureze emisiunile de gen de la televiziunile comerciale: „Cultura în bucate".

Grigore Lește, se va alătura echipei TVR Cultural cu documentarul etno-antropologic: „La porțile ceriului".

Felix Totolici, pe care ne-am obișnuit să-l vedem la pupitrul de știri, ne propune, pe lângă Jurnalul Cultural, o întâlnire bilunară cu emisiunea „Intrarea actorilor".

Noutatea absolută o reprezintă seria de videoclipuri culturale, difuzată de luni până vineri, de la ora 19,55, timp de 5 minute; acestea vor fi clipuri de poezie, cu Dominic Dembinschi, clipuri de plastică, de muzică sau dans, produse de Bogdana Pascal, realizatoarea „Performdance", o emisiune singulară dedicată dansului contemporan. Tot în cadrul acestei serii, Ion Puican vă oferă „Clipa lui Ion", care își propune să surprindă estetica lumii cotidiene, decupaje din realitatea imediată.

Aducând cultura în spațiul public, provocându-și telespectatorii prin creativitate, TVR Cultural își propune ca noua grilă de toamnă să îi atragă pe toți cei care doresc să aleagă valoarea.